

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΣΥΝ ΘΕΩ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΝΑΚΤΑ

ΚΥΡΟΝ ΑΛΕΞΙΟΝ ΤΟΝ ΚΟΜΝΗΝΟΝ

ΜΟΝΗΘΕΝ

ΠΑΡΑ ΤΗΣ ΘΥΓΑΤΡΟΣ ΑΥΤΟΥ ΚΥΡΙΑΣ ΑΝΝΗΣ

ΤΗΣ ΠΟΡΦΥΡΟΓΕΝΝΗΤΟΥ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ,

Ο ΚΑΙ ΕΚΛΗΘΗ ΑΛΕΞΙΑΣ ΠΑΡ' ΑΥΤΗΣ *

SYNTAGMA DEO JUVANTE

RERUM

AB IMP. ALEXIO COMNENO GESTARUM

AB EJUSDEM FILIA DOMINA ANNA

PORPHYROGENITA PRINCIPE

ELABORATUM ET ALEXIAS INSCRIPTUM.

Tempus in prouum fluens victore morarum atque A obicuni et semper vigente cursu, fert agiturque ac secum abripit ab ortu euncta, ignorabilia cum memorabilibus pariter obruens, et in letheum quemdam abolenda propellens gurgitem; volubilique ac desultoria varietate modo (ut tragœdia loquitur) res ignotas ex abdito producens, modo vicissim præmens aliquandiu spectatas. Verum ad hunc torrentem historia objicitur, velut invictæ soliditatis moles, præcipitem quodammodo inhibitura lapsum temporis; certe prohibitura, ne quæ in eo gesta sunt omnia irreparabiliter obliterentur: dum nonnulla saltem ex iis seligit quæ composita digestaque utique ad memoriam reservet.

Hæc reputans ego Anna, imperatorum Alexii et Irenes filia, in purpura nata lactataque, nec litterarum rudis; sed et Græci sermonis rationem acri

ῥέων ὁ χρόνος ἀκάθεκτα, καὶ ἀεὶ τι κινούμενος, παρασύρει καὶ παραφέρει πάντα ἐν γενέσει, καὶ ἐς βαθὺ ἀφανείας καταποντοῖ· ὅπου μὲν οὐκ ἀξία λίθου πράγματα, ὅπου δὲ μεγάλα τε καὶ ἀξία μνήμης, καὶ τὰ τε ἀδηλα φύων (κατὰ τὴν τραγωδίαν [1]) καὶ τὰ φανέντα κρυπτόμενος. Ἄλλ' ὁ γε λόγος τῆς ιστορίας ἔρυμα καρτερώτατον (2) γίνεται τῷ τοῦ χρόνου ρεύματι, καὶ ἴσθησι τρόπον τινὰ τὴν ἀκάθεκτον τούτου ροήν, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γεγόμενα πάντα, ὅποσα ὑπερείληφε, ξυνάγει [ξυνέχει] καὶ περισφίγγει, καὶ οὐκ ἐξ̄ διολισθαίνειν εἰς λήθης βυθοῦς.

Ταῦτα διεγνωκυῖα ἐγὼ Ἄννα, θυγάτηρ μὲν βασιλέων Ἀλεξίου καὶ Εἰρήνης, πορφύρας τιθηνῆμα (3) τε καὶ γέννημα, γραμμάτων οὐκ ἄμοι-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

223 (1) Sophocel. Ajax. flagel.

(2) Ἐρυμα καρτερώτατον. Max. Tyrius Ser. 12 de Historia. Τοῦτο τὸ ἄκουσμα ἐφήμερον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος καὶ φθαιρόμενον ταχὺ, καὶ ἀπολλύμενον, καὶ ὑπορρέον τῇ μνήμῃ σώζει, etc.

(3) Πορφύρας τιθηνῆμα. Porphyrogenita, nata patre imperatore. Eadem Anna infra, καὶ τὴν πορφύραν ἀφ' ἧς ἐβλάστησα, et lib. 15 Ἐγώ γε γυνὴ καὶ τῆς πορφύρας τὸ τιμιώτατον, καὶ τοῦ Ἀλεξίου πρώτιστον βλάστημα. Nicolaus Callicles in Epigr. Ἐξ Εὐδοκίας; ταῦτα πορφύρας κλάδου. Constant. Ma-

nasses, Κομνηνιάδην Μανουῆλ πορφύρας χρυσοῦν ῥόδον. Apud eundem non semel, Πορφυρόφυτος κλάδος, πορφυρόρπηξ, πορφυροβλάστητος. Niceph. Kallitropulus in Catal. imprr. Ὁ πορφυρανθῆς εὐσεβῆς Κωνσταντῖνος. Incertus poeta apud Leonem Allat. dissert. 4, De libris Eccles. Græc. :

* Ἀναξ ὅλης γῆς ἥλιος τῆς πορφύρας
Βασίλειος, τὸ ὄρεμμα τῆς ἀλουργίδος

Narratio ms. de Bertrando Romano Græco-Barbara, Πορφυρόβλαστε γέννημα τῶν χαρίτων. Vita S. Mariæ

* Hanc titulum habet ms. Augustanus apud Hoeschelium : Possianus ; ΠΡΟΛΟΓΟΣ. ΠΡÆFATIO, ΕΠΙΓ. ΡΑΤΑ.

ρος (4), ἀλλὰ καὶ τὸ ἑλληνίζειν ἐς ἄκρον ἔσπουδα-
κυῖα, καὶ ῥητορικῆς οὐκ ἀμελετήτως ἔχουσα, καὶ
τὰς Ἀριστοτελικὰς τέχνας εὖ ἀναλεξαμένη, καὶ
τοὺς Πλάτωνος διαλόγους καὶ τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς τε-
τρακτύος τῶν μαθημάτων (5) πυκνάσασα (δεῖ γὰρ
ἐξορχεῖσθαι ταῦτα, καίπερ ταυτολογία [ἴσ. εἰ καὶ
περιαυτολογία] τὸ πρᾶγμα, ὅσα ἡ φύσις καὶ ἡ περι-
τὰς ἐπιστήμας σπουδῆ δέδωκε, καὶ ὁ Θεὸς ἀνωθεν
ἐπεθράβευσε, καὶ ὁ καιρὸς συνεισέθηγε)· βούλομαι
διὰ τῆσδέ μου τῆς γραφῆς τὰς πράξεις ἀφηγήσασθαι
νοῦ ἰμοῦ πατρὸς, οὐκ ἀξίας σιγῆ παραδοθῆναι, οὐδὲ
τῷ βεῦματι τοῦ χρόνου παρασυρῆναι, καθάπερ εἰς
πέλαγος ἀμνημοσύνης· ὅσας τε τῶν σκήπτρων ἐπει-
λημμένος κατεπράξατο, καὶ ὅσας πρὸ τοῦ διαδή-
ματος ἔδρασεν, ἑτέροις βασιλεῦσιν ὀπηρετού-
μενος.

Ταύτας δὲ λέξασα ἔρχομαι, οὐχ ὡς ἐπίδειξιν τινα
τῆς περὶ λόγους ποιουμένη ἀσκήσεως, ἀλλ' ὡς ἂν μὴ
πρᾶγμα τηλικούτο τοῖς ἔπειτα γενησομένοις κατα-
λειφθεῖν ἀμάρτυρον. Ἐπεὶ καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἔρ-
γων, εἰ μὴ πως ἄρα διὰ τῶν λόγων φυλαχθεῖν, καὶ
τῇ μνήμῃ παραδοθεῖν, τῷ τῆς σιωπῆς ἀποσβέννυ-
ται σκότῳ. Ἦν γὰρ ὁ ἐμὸς πατήρ, ὡς αὐτὰ τὰ
πράγματα ἔδειξεν, ἐπιστάμενος ἄρχειν, καὶ ὑπεί-
κειν, ἐς ὅσον χρῆ, τοῖς ἄρχουσιν. Ἀλλὰ καὶ τὰς
ἐκείνου πράξεις προελομένη συγγράφειν, δέδοικα
τὸ ὑφορμῶν τε καὶ ὑποτρέχον· μὴ ποτε λογισάιτό-
τις τὰ τοῦ ἐμοῦ πατρὸς συγγράφουσαν τὰ ἑαυτῆς
ἐπαινεῖν, καὶ ψεῦδος ἅπαν δόξῃ τὸ τῆς ἱστορίας
πρᾶγμα. Καὶ ἐγκώμιον ἀντικρυς, εἰ τι τῶν ἐκείνου
θαυμάζοιμι· εἰ δὲ που αὐτὸς ἐνέγκοι, καὶ τὸ πρᾶγ-
μα βιάζοιτο, ὥστε καθάπτεσθαι τι καὶ τῶν ἐκεί-
νου· οὐ δὲ ἐκείνον, [ἀλλὰ] διὰ τὴν τῶν πραγμάτων

A studio complexa, et rhetoricarum exercitationum
nequaquam experta; Aristotelicis quoque in artibus,
et Platonicis in libris opera navata, nullaque non
cultis disciplinarum quatuor quibus fingi ornarique
mentes eleganter institutorum solent (licet enim
hæc pene insoleulius mihi commemorare de me ipsa
quæ vel ingenio vel studio, vel Dei dono, vel occa-
sionis felicitate in me bona convenerunt ad hujus
scriptiois munus sive defungendum sive commen-
dandum) non inutilia decrevi mandare litteris res
mei patriæ, tum quas jam sceptri potens propriis
auspiciis, tum quas ante diadema aliis principibus
obsequens gessit, neutras sane dignas quæ silen-
tio damnatæ flumini temporis in oblivionis petagus
exportandæ permittantur.

B Appuli autem ad hanc cogitationem animum,
non spe aut cupiditate ulla facultatis ostentandæ;
sed una sollicitudine transmittendæ in notitiam
posteritatis memoriæ tantorum eventuum, quantis
et quam variis patris mei vita contexta est, hominis
in utraque fortuna probati, quique tum imperandi,
tum imperantibus obsequendi, quatenus fas est,
atque oportet, peritum sese rebus ipsis et experi-
mentis demonstravit. Porro ista taliaque quanta-
cumque sint, nisi testimonio scriptorum memoriæ
commendentur, plane silentii tenebris extincta
pereant. Cæterum in ipsis auspiciis negotii lubrici
atque in contrariarum reprehensionum offensiones
C expositi, vereri subit ne me aliquis patris mei res
gestas describentem, ubi quidem commendabile
aliquid attulero, mentiri liberaliter existimet, et
veritatis damno domesticæ ac propriæ gloriæ ser-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Junioris. Εἶχε μὲν τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας οὐχ
ὁ τῆς πορφυρῆς βλαστῆς, ἀλλ' ὁ Μακεδῶν. V. No-
tata ad pag. 166.

224 (4) Γραμμάτων αἰκ ἀμοιβός. Nicetas Cho-
niates in Joanne Comineno n. 3, de Annæ nostræ
eruditione; Ἦτις δὲ τῶν ἐπιστημῶν πασῶν ἐπόχου
φιλοσοφίας ἔδεικνυτο μέλημα, καὶ πρὸς πᾶσαν
ἐρρῶθμιστο μάθησιν. Zonaras in Alexio, de Nice-
phoro Bryenio, et Anna conjuge: Ἦν γὰρ καὶ
λόγοις προσκελμένος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ σύνοικος δὲ οὐδὲν
ἤττον, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἐκείνου, τῆς ἐν λόγοις παι-
δείας ἀνταίχτο, καὶ τὴν γλῶτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀτ-
τικίζουσαν, καὶ τὸν νοῦν πρὸς ὕψος θεωρημάτων
δξύτατον. Ταῦτα δὲ προσεγένετο φύσεως δξύτητι
καὶ σπουδῇ. Προσετεθείκει γὰρ τοῖς βιβλίοις, καὶ
λογοῖς ἀνδράσι, καὶ οὐ παρέργως ὁμίλει αὐτοῖς.

(5) Τετρακτύος τῶν μαθημάτων. Sic Synesius
epist. 140, et Constantinus Porphyrog. in Basilio,
cap. 51, τετρακτὴν τῶν ἀρετῶν δixerunt, *quadrifur-
tiam virtutem*. Senator, lib. vi, epist. 3. Hic vero
μαθηματικῆς τετρακτὴν, de qua Ignatius diac. in
Vita S. Nicephori patr. CP. cap. 15, seu quatuor
mathematicæ partes intelligit Anna, quas se atti-
gisse haud leviter non uno loco profitetur, astrolo-
giam, geometriam, arithmetice et musicam, quas
Μαθηματα Græci veteres appellant, ut auctor est
A. Gellius, lib. i, c. 9. Elogium S. Panteleemonis:

Τοῦτον διαπρέποντα τοῖς θεοῖς λόγοις.
Ὅλην διαρκῶς τῶν μαθημάτων τρίβον
Τὸ τῆνικαῦτα ταῖς ἐπιστήμασι πρόμπ

Εὐφορῶν δίδωαι, etc.

Carmen de Carolo Magno apud Canisium:

*Et priscos superat dialectica in arte magistros,
Quatuor ast alias artes, quæ jure sequuntur,
Discernit simili rerum ratione magistra.*

Atque inde Litteræ quadriviales dicuntur Mathema-
ticæ scientiæ Thomæ Cantipratano, *Quadrivialia* in
Charta R. cardinalis an. 1215, pro reformatione
Academiæ Parisiensis: *Non legant in festivis diebus
nisi philosophos, et rhetoricas, et quadrivialia, et
barbarismum, et ethicam, et quartum Topicorum.*
Quadrivium cæteris scriptoribus ævi mediæ passim.
Hugo Flaviniac. abb. an. 753: *Intrat ex hoc qua-
drivium, ubi cubos arithmetice, sonos musicæ, mo-
dos geometriæ, radios astronomiæ perspicaci perci-
piens mente, ad perfectionem duplicis thesis, id est,
theoriæ pervenit et practicæ.* Wibertus in Leone IX
PP. *Quippe quadrivium naturali ingenio vestigantes
degustarunt.* Math. Paris. an. 1252: *Vir quidem
in trivio et quadrivio excellentissimus. Et mox. Om-
nem trivii et quadrivii noverat difficultatem. Ubi per
trivium, grammaticam intelligit, rhetoricam et dia-
lecticam.* Wibertus loco citato, *nempe ut primum
competit rudibus, decurso artium trivio, non solum
claruerunt prosa et metro, etc.* Epitaph. Gisleberti
Crispini abbat. Westmonast. an. 1114.

*Miis eras, justus, prudens, fortis, moderatus,
Doctus quadrivio, nec minus in trivio.*

Vide J. Tzetzem Chil. ii, cap. 377, et Senato-
rem lib. i, epist. 45.

vire : sin contra res ipsa coegerit ut minus interdum probari dignum memorem quidpiam, non desit ex istis ad maledicendum pronis qui Chami exemplum illius paternæ ignominia traductoris, usque ab Noe repetitum in me impingat. Per has ego utrimque positas insidias sic parato pergam animo, ut susdeque habita impotentia cæcarum ad recti pravique dijudicationem mentium, quæ invidia maleque dicendi libidine præcipites ex æquo in omnia incurrunt; culpæque (ut Homerus habet) expertia pectora culpant, officium historicæ profvs-ionis utique teneam, quod favore pariter atque odio interdicit ei qui ad memoriam gestarum rerum litteris tradendam operam profitetur suam; jubetque ex æquo dispensare vituperationes ac laudes etiam maximas in eos qui merentur; nullo amici:ia necessitudinisve hostilitatis simultatisve discrimine. Itaque et sperare hostes et timere cives atque amicos jubeo, auditurum a me quemque pollicita prout suis recte secusve consultis ac factis promeritus erit. Utrosque autem, nempe quos reprehensione præstrictos offendero, quosque forte laudatione delinitos mihi conciliavero, moneo ne potius ex meo judicio, quam ex veritate ac fide rerum ipsarum gaudendi causas dolendive capiant; nec mihi publicæ memoriæ interpreti, atque in conscientia oculatorum testium, qui partim hodieque vivunt, partim hodie viventium patres aut avi fuerunt, affirmationis meæ receptum ac firmamentum paratum habenti, imputandum putent, quæcumque in partem narratio mea propenderit, veritati æterum exacte respondens.

Nunc quæ mihi occasio exquisitiorem rerum gestarum patris mei cognitionem paraverit exponendum est. Maritus mihi fuit legitimo ritu conjunctus Nicephorus Cæsar, generis seriem ad Bryenios referens, vir et formæ præstantia et consummatione prudentiæ, et perfectione doctrinæ, longe supra omnes quæ tunc erant, antecellens. Miraculum prorsus oculis videntium auribusque auscultantium offerens. Sed ne de via excursus me quidam esserat, age quod nunc opus est reddamus. Sic inter omnes illustrissimus cum militarem operam Joanni Augusto navaret fratri meo, tum aliis adversus Barbaros bellis, tum illo quod in eos gessit qui Antiochiam obtinebant, ne inter ipsos quidem expeditionis labores carere litteris sustinens, commentandi vices prout res sinerent negotiorum turbis inserebat. Qua diligentia cum alia perfecit luce laudeque digna, tum potissimum incubuit in opus quod complecteretur Acta imperatoris Romanorum Alexii patris mei, id ab eo Augusta efflagitante. Quoties igitur laxamenti aliquid ac spatii labor illi militaris dabat, totum illud rarum otium subsecivorum temporum ex intervallis constanti perseverantia dicebat elucubrandis libris, quibus res ab Alexio, præsertim jam imperante, gestas ad memoriam exponeret, initio scriptionis usque ab Romani Diogenis ætate repetito (prout ab ipso eadem auctor istius consilii domina nostra contenderat); inde secundo fluxu temporum rem ad

A φύσιν δέδοικα πάλιν τοὺς φιλοσκώμμονας, μὴ μοι τὸν τοῦ Νῶε Χάμ ἐπενέγκοιεν · ἐποξ αἰμοὶ ἅπαντες πρὸς ἅπαντας, καὶ οὐ καθορῶντες τὸ καλῶς ἔχον [ὅπὸ βασκανίας] καὶ φθόνου, καὶ τὸν ἀναίτιον (καθ' Ὁμηρον [δ']) αἰτιῶνται. Ὅταν γὰρ εἰς τὸ τῆς [τις τὸ] ἱστορίας ἡθοῦς ἀναλαμβάνη, ἐπιλαθέσθαι χρὴ εὐνοίας καὶ μίσους · καὶ πολλάκις κοσμεῖν τοὺς ἐχθροὺς τοῖς μεγίστοις ἐπαινοῖς, ὅταν αἱ πράξεις ἀπαιτῶσι τοῦτο · πολλάκις δ' ἐλέγχειν τοὺς ἀναγκαιοτάτους, ὅταν αἱ τῶν ἐπιτηδευμάτων ἀμαρτίαι τοῦ καθ' ὑποδεικνύωσι [τοῦθ' ὑποδεικνύωσι]. Διόπερ οὔτε τῶν φίλων καθάπτεσθαι, οὔτε τοὺς ἐχθροὺς ἐπαινεῖν ὀκνητέον. Ἐγὼ δὲ καὶ τούτους κίχελινους, καὶ τοὺς πληττομένους ὑφ' ἡμῶν, καὶ τοὺς ἀποδεχομένους ἡμᾶς, παραμυθησαίμην ἂν ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἐωρακόντων τὰ πράγματα αὐτοῦ; τε καὶ τὰ πράγματα μαρτυρουμένα. Ἐνίων γὰρ τῶν νῦν ὄντων ἀνθρώπων οἱ μὲν πατέρες, οἱ δὲ πάπποι ἐγένοντο, οἱ τούτων συνίστορες.

B

C

Μάλιστα δὲ εἰς τὴν ἱστορίαν ἐλήλυθα τῶν τοῦ πατρὸς πράξεων ἐκ τοιαύτης αἰτίας. Ἐμοὶ ἀνὴρ ἐγένετο κατὰ νόμους συναφθεὶς ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος (δ'), εἰς τὴν τῶν Βρυεννίων σειρὰν ἀναγόμενος ἄνθρωπος καὶ κάλλους ὑπερβολῆ, καὶ συνέσεως ἀκρότητι, καὶ λόγων ἀκριβεῖα μακρῶς τοὺς κατ' αὐτὸν ὑπερβάλλων. Θαῦμα γὰρ ἦν ἀντικρυς καὶ ὀρώμενος, καὶ ἀκροώμενος. Καὶ ἵνα μὴ ὁ λόγος τῆς λεωφόρου ἐκτρέποιτο τὸ παρὸν, ἡτῶν ἐφεξῆς ἐχώμεθα. Ἦν μὲν οὖν ἐν πᾶσιν ἐπιφανέστατος, συνεστράτευσε δ' Ἰωάννη τῷ αὐτοκράτορι ἐμῷ ἀδελφῷ, καὶ κατ' ἄλλων μὲν Βαρβάρων ἔχοντι τὴν Ἀντιόχου πόλιν. Ἄλλ' ὁ γε Καῖσαρ, οὐκ εἰδὼς ἀμελεῖν τοῦ λόγου καὶ ἐν κόποις καὶ πόνοις, συνέγραψε μὲν καὶ ἄλλα τὰ συγγράμματα [τινὰ συγ.] μνήμης καὶ λόγου ἀξία · προεβλετο δὲ μάλιστα τὰ κατὰ τὸν Ἀλέξιον, τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων, καὶ ἐμὸν πατέρα συγγράψαι ἐξ ἐπιταγῆς τῆς βασιλίδος · καὶ ἐν βίβλοις ἐνθεῖναι τὰς πράξεις τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἐν ᾧ περὶ ὁ καιρὸς ἐδίδου τούτῳ, τῶν ὀπλων καὶ τοῦ πολέμου βρά τι [βραχὺ τι] ἀπαλλαγέντι, ἐπιβλέψαι πρὸς συγγραφὰς καὶ λογικοὺς τινὰς πόρους. Καὶ δὴ καὶ ἤρξατο τῆς συγγραφῆς, εἰς τοὺς ἀνέκαθεν ἀνελέγκτας χρόνους τὸν λόγον, τῷ τῆς δεσποίνης ἡμῶν κἀν τούτῳ ὑπέκων προστάγματι. Ἀπὸ διο. τοῦ αὐτοκράτορος Ῥωμαίων, ἀρξάμενος, καὶ καταβαίνων εἰς αὐτὸν ἐκείνοισ [ἐκείνον], περὶ οὗ τὴν πρότασιν ἐποίησατο. Τότε γὰρ καὶ ἀνθοῦν εἶχεν ὁ χρόνος τὸν ἐμὸν πατέρα μεῖράκιον παραγγείλαντα. Τὸ γὰρ πρὸ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5*) *Iliad.* α. v. 653.

(δ) Ὁ Καῖσαρ Νικηφόρος, de quo nonnulla atti-

gimus in stemmate Comnenico. (Vide in Joanne Cinnamo, *Patrologiæ* t. CLXXIII.)

τοῦδε οὐδὲ μαιράκιον ἦν. Καὶ οὐδὲν ὅ τι καὶ ἄξιον A
 συγγραφῆς αὐτῷ πέπρακτο, εἰ μὴ τις ἐγκώμιον
 λόγου καὶ τὰ παιδικὰ αὐτῷ θῆσαιτο. Ὁ μὲν οὖν
 σκοπὸς τῷ Καίσαρι τοιοῦτος, ὡς ἡ τοῦτου συγγραφή
 βούλεται. Οὐ μὴν τὰ τῆς ἐλπίδος ἐκδέθηκεν, οὐδὲ
 τὴν ἱστορίαν πᾶσαν ἐτελεώσατο· ἀλλὰ μέχρι τῶν
 χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειά-
 του τὸν λόγον ἐφελευσάμενος, ἐκείσε τοῦ συγγρά-
 φειν ἐπαύσατο, περαιτέρω τοῦ καιροῦ μὴ δίδοντας
 προκόψαι τὴν συγγραφὴν· ζημίαν μὲν τοῖς ὑπὸ τὴν
 συγγραφὴν πράγμασι περιποιησμένου, ἡδονὴν δὲ
 ἀποστερήσαντος τοῖς ἀναγινώσκουσι. Διὰ τοῦτο αὐτῆ
 ὅσα τῷ ἐμῷ πατρὶ πέπρακτο συγγράφασθαι προ-
 ειλόμην, ἵνα μὴ τοιαῦτα ἔργα τοὺς ἐς ὕστερον
 παραδράμῃ. Οἷαν μὲν γὰρ εἶχον τὴν ἀρμονίαν, B
 ὁπόσην δὲ τὴν χάριν οἱ τοῦ Καίσαρος λόγοι, ἴσασι
 ἅπαντες οἱ τοῖς ἐκείνου ἐντετυχηκότες συγγράμμα-
 σιν. Ἀλλὰ μέχρι τοῦτου ἐλθὼν, καθάπερ εἶπον,
 καὶ τὸ σύγγραμμα σχεδιάσας, καὶ ἡμιτελὲς ἐκ τῆς
 ὑπερορίας κομίσας ἡμῖν· συναπεχόμισεν (οἴμοι!)
 καὶ θανάσιμον νόσημα, τάχα ἐκ τῆς ἀπειρου κακο-
 παθείας, τάχα ἐκ τῶν συχνωτέρων στρατηγημάτων,
 τάχα ἐκ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἀφάτου μερίμνης. Μέρημα
 γὰρ ἐμφυτος, καὶ πόνοι ἀνένδριτον [ἀνένδοτοι]· πρὸς
 δὲ καὶ ἀέρων ἀνωμαλίας (7) τε καὶ κακότητες,
 ποτῆριον αὐτῷ θανάσιμον ἐκεράσαντο. Ἐνθεν μὲν
 γὰρ εἰς Σύρους καὶ Κίλικας δεινῶς νοσῶν ἐξεστρά-
 τευσεν [ἐξεστράτευεν]· εἶτα κάκειθεν Συρία τοῦτον
 μὲν ἀπέδωκεν ἀβρώστοῦντα, Κίλικας δὲ Παμφυ-
 λίοις, Παμφύλιοι δὲ τοῖς Λυδοῖς, καὶ ἡ Λυδία τῇ C
 Βιθυνίᾳ, καὶ ἡ Βιθυνία τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, καὶ
 ἡμῖν, ἐξωδηκότες ἤδη τὸ σπλάγχνον ἐκ τῆς πολλῆς
 κακοπαθείας. Καίπαρ δὲ οὕτως ἔχων ἀσθενείας, καὶ
 θέλων τὰ συμπεσόντα οἱ ἐκτραγῶδειν· τὸ μὲν ὅτι
 νοσῶν οὐκ ἠδύνατο, τὸ δὲ ὅτι καὶ παρ' ἡμῶν
 ἐκωλύετο, ὡς μὴ τὸ τραῦμα ἂν ῥήξοι διηγοῦμενος.
 assiduo desiderio coquebat. Nisi verius dixerim, hæc simul omnia, curam penitus insitam, jactatio-
 nem remissionis expertem, cœli ac tempestatum varietatem, infestosque casus, tot causas in tantæ
 virtutis exitum conspirantes, lethale ipsi, proh dolor! miscuisse poculum. Utut sit, cum expedi-
 tionis adversus Syros et Cilicas comes ac particeps, adversa licet valetudine revocante, diu obfir-
 mato animo perseverasset, victus tandem ingravescente vi languoris, ac domum aliquando respicere
 coactus, e Syria primum relatus æger in Ciliciam, inde per Pamphyliam, Lydiam et Bithyniam longa
 denique jactatione regis urbi ac nobis est redditus, tumefactis intestinis per assiduam laboris improbi
 patientiam. Quo ipso in statu cum narrare tamen cuperet quæ sibi ea expeditione contigissent, par-
 tia prævalente morbo non potuit, partim prohibitus a nobis est, merito verentibus ne contentione
 narrandi vulnus rumpere fatumque maturaret.

Ἐγὼ δ' ἐνταῦθα [τούτων] μένη [μεμνημένη], D
 σκοτοδίνης ἐμπέπλωμαι τὴν ψυχὴν, καὶ ρεῖθροις
 δακρῶν περιτέγγω τοὺς ὀφθαλμούς. Ὡ οἶον Ῥω-
 μαίων ἀπόλωλε βούλευμα! Ὡ πείρας μὲν ἀκριβε-
 στάτης περὶ τὰ πράγματα, καὶ ὄσην ἐκεῖνος συν-
 ἐλλοχε! λόγων δὲ ἐπιστήμης, ποικίλης δὲ σοφίας,
 λέγω δὴ τῆς θουραίας καὶ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς! Ὡ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) Ἀέρων ἀνωμαλίας, Anna lib. 1 : Περιέχον-
 τος ἀνωμαλίας. Theophrast. lib. vi De causis
 plantarum, Ἀνωμαλία τοῦ ἀέρος καὶ τῆς τροφῆς.
 Inæqualitas aeris, in Decretis Liberii PP. et in

eum perducens quem celebrandum præcipue su-
 scoperat. Diogenis siquidem imperio efflorescere
 cepit præclara mei patris indoles tum primum ado-
 lescentiam ingressi : ante quam scilicet ætatem,
 nisi si quis bullis et crepundiis laudandis abuti
 otio styloque velit, nihil esse fere in hominibus
 magnopere commendandum solet. Hoc illi argu-
 mentum, hoc propositum scribendi fuit : cæterum
 ejus spei non est compos factus : nec enim patrare
 inceptum et suis numeris ac partibus Historiæ in-
 choatæ corpus absolvere ipsi licuit. Verum ad
 tempora imperatoris Nicephori Botaniatæ narra-
 tione perducta, ibi tempore exclusus desit, magno
 et Historiæ et lectorum damno, propter lucem
 quam ab ejus ingenio accipere maximam res gestæ
 poterant; et voluptatem quam ex lectione cultissimi
 operis eruditi oculi merito sperarent. Miram siqui-
 dem ejus fuisse quamdam tum in orationis stru-
 ctura concinnitatem, tum elocutionis ac styli sua-
 vitatem, facile mihi assentiuntur omnes quicumque
 ipsius elegantis capere specimen quoddam cujusvis
 ex illius opusculis lectione potuerunt. Tanta vero
 intercepta spe, ne vel acta patris mei scriptoris
 qualiscunque suffragio, vel scripta mei conjugis
 peregre ac tumultuario inter militiæ strepitus de-
 properata, nec perfecta, coronide ac luce publica
 in perpetuum carerent, ausa ego sum, aut potius
 pene coacta, succenturiare ad istum laborem ope-
 ram meam viro deficienti. Nam is simul cum hæc
 quas dixi schedis, lethalem, heu mihi! secum ab
 expeditione morbum domum ad nos rediens pertu-
 lit : forte contractum ex duritie victus ac cultus,
 qualem asperitas vitæ militaris individuum habet
 comitem : forte ex contentionibus ac crebra fati-
 gatione præliorum, quotidianarumque pugnarum :
 forte ex incredibili nostri amore ac cura quæ illum
 hæc simul omnia, curam penitus insitam, jactatio-
 nem remissionis expertem, cœli ac tempestatum varietatem, infestosque casus, tot causas in tantæ
 virtutis exitum conspirantes, lethale ipsi, proh dolor! miscuisse poculum. Utut sit, cum expedi-
 tionis adversus Syros et Cilicas comes ac particeps, adversa licet valetudine revocante, diu obfir-
 mato animo perseverasset, victus tandem ingravescente vi languoris, ac domum aliquando respicere
 coactus, e Syria primum relatus æger in Ciliciam, inde per Pamphyliam, Lydiam et Bithyniam longa
 denique jactatione regis urbi ac nobis est redditus, tumefactis intestinis per assiduam laboris improbi
 patientiam. Quo ipso in statu cum narrare tamen cuperet quæ sibi ea expeditione contigissent, par-
 tia prævalente morbo non potuit, partim prohibitus a nobis est, merito verentibus ne contentione
 narrandi vulnus rumpere fatumque maturaret.

Mihi vero funesti temporis illius memoriam hoc
 loco relegenti caligine ac tenebris oppletur ani-
 mus, lacrymisque torrentibus oculi ekundant. O
 quantum res Romana consiliorum auctorem in
 Cæsare Bryenio perdidit! Quis majorem sibi un-
 quam experientiam paraverat gerendarum rerum
 ipso usu ac tractatione jam gestarum? Quis item

Capit. Carali Magni, cap. 118. Inæqualitas vitæ,
 apud Jul. Firmicum, l. v Mathes, cap. 3. Inæqua-
 litas corporis, apud Attonem Vercellensem episc.
 in Capitul. c. 54.

meditatione scientiarum lectioneque ac eruditione varia, sive externam sive nostratam malis, eodem hoc instructor? Jam quis gratiæ lepos ex tota efflorescens perque totam effusus compagem membrorum, specie ac forma non solum, quod dici solet, digna imperio, sed divinam quampiam spirante maiestatem? Equidem ignara malorum non sum, aliis passim a pueritia gravibus et multis exercita casibus. Ubi enim quis exceperit nascendi felicitatem, augustos parentes, et purpuram in qua reptare mihi contigit, cætera quidem nostra si attenderit facile agnoscet: fortunam statim a regis illis, quas dixi, cunis ac fasciis, quasi post modicum et perfidum arrisum, repente obnubilato vultu in vitam deinde meam reliquam nihil nisi nimbos et procellas immisisse. Quibus enim, heu me! quantisque jactata fluctibus, quam sævis ac vehementibus incursibus impulsibusque concussa sum! Orpheum ferunt dum caneret concitasse in motum rupes ac silvas, cæteramque naturam sensus expertem. Timotheum quoque libicinem ubi carmen, quod Orthium vocant, coram esset Alexandro modulatus, ita imis sensibus permovisse Macedonem, ut is ad arma repente ac gladium rueret. Ego si meas calamitates explicare pergerem narrando, non equidem ad progressionem aut cursum, neque ad arma pugnamve, sed certe ad lacrymas speraverim me commoturam auditorem. Auditorem dico? etiam animal quodvis, etiam res animæ ac sensus expertes me in commiserationis sensum tali oratione adacturam crederem. Verum tamen cum illa tanta tamque varia sint quæ sum in vita perpessa, tum inter illa tamen tantum eminet inopinatissima mors inæi Cæsaris, itaque mihi penitus in medullas animi pervasit id vulnus, ut mala priora omnia ad eum collata casum guttæ instar ac stillæ habere soleam ad pelagus Atlanticum fluctusve Adriaticos comparatæ. Nimirum illa præludebant tanto majori ac multo maximæ cladi præcemia rudimenta que miseriarum, funus illa hujus ignis fuerant, meque tum cum illa paterer prævius duntaxat et tolerabilis afflabat vapor immensi adhuc distantis incendii, ejus nunc me demum præsens flamma consumit. O ignem sine materia flagrantem! ignem penetrabilibus animi secretissimis arcana face subditum! et urentem quidem, non consumentem tamen! Ignem qui cor ita concremat, ut speciem relinquat viventis ejus adhuc et vigentis, tum maxime cum usque ad ossa medullasque, cum usque ad divisionem animæ ac spiritus vis ejus flammæ penetraverit! Sed jam me sentio perturbatione familiaris elatam in questus alienos a proposito. Fecit

A καὶ χάριτος ἐπιτραχούσης τοῖς μέλεσι, καὶ εἶδους οὐκ ἀξίου τυραννίδος (ὡς τινες λέγουσιν (8)) ἀλλὰ καὶ θειοτέρας καὶ κρείττονος! Ἐγὼ γὰρ οὖν καὶ πολλοῖς ἄλλοις προσωμιλήκειν δεινοῖς (9), ἐκ μέσων τῶν πορφυρόθεν σπαργάνων, ὡς οὕτως εἰπεῖν, καὶ τύχαις ἐχρησάμεν οὐκ ἀγαθαῖς· εἰ μὴ τις θεῖο τύχην οὐκ ἀγαθὴν καὶ προσμειδιώσαν μοι τὴν ταγεῖναμένην αὐτὴν καὶ τὸν τεκόντα τοὺς αὐτοκράτορας, καὶ τὴν πορφύραν ἐφ' ἧς ἐβλάστησα· τὰ γὰρ ἄλλα, φεῦ τῶν κυμάτων! φεῦ τῶν ἐπαναστάσεων! Ὀρφεὺς μὲν οὖν ᾄδων καὶ λίθους ἐκίνει καὶ ξύλα, καὶ τὴν ἄψυχον ἀπλῶς φύσιν· Τιμόθεος (10) δὲ ὁ αὐλητὴς τὸν ὄρθιον ποτε Ἀλεξάνδρῳ αὐλήσας, εἰς τὰ ὄπλα παραχρῆμα καὶ τὸ ξίφος ἐκίνει τὸν Μακεδόνα. Τὰ δὲ γε κατ' ἐμὲ διηγήματα οὐ τοπικὴν τινα κίνησιν, οὐδὲ πρὸς ὄπλα καὶ μάχην, ἀλλ' ἐς δάκρυα τὸν ἀκροατὴν συγκινήσει· καὶ οὐκ αἰσθητικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄψυχον φύσιν εἰς πάθος καταναγκάσει. Τὸ μέντοι πάθος τὸ περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ ὁ κατ' αὐτὸν ἀνέλπιστος θάνατος, αὐτῆς μου καθίκατο τῆς ψυχῆς, καὶ ἐς βάθος τὸ τραῦμα εἰργάσατο. Καὶ ἡγοῦμαι τὰς προσιληφύλας συμφορὰς πρὸς ταύτην τὴν ἀπληστον συμφορὰν ψεκάδα ὡς ὄντας (ὄντω·) πρὸς ὄλον Ἀτλαντικὸν πέλαγος, ἢ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους τὰ κύματα. Μᾶλλον δὲ, ὡς ἔοικεν, ἦσαν ἐκεῖναι τοῦτων προοίμια· καὶ με προκατελάμβανεν ὁ καπνὸς τοῦ καμινιαίου τούτου πυρὸς, καὶ ὁ καύσων ἐκεῖνος τῆς ἀβρόχου ταύτης φλογώσεως, καὶ τὰ καθ' ἡμέραν πυρὸς τῆς ἀφάτου πυρκαϊᾶς. Ὡς πυρὸς ἀνευ ὕλης ἀποτεφροῦντος: πυρὸς ἐν ἀποβρόχοις δαδουχομένου! καὶ καλοντος μὲν, μὴ καταφλέγοντος δέ· καὶ τὴν καρδίαν [μὲν] περιφρύγοντος, δόξαν δὲ παρέχοντος, ὅτι οὐ συμφρύγημεν· καίτοι μέχρις ὀστέων, καὶ μυελῶν, καὶ μερισμοῦ ψυχῆς τὰς πυρακτώσεις δεξάμενοι. Ἀλλὰ γὰρ ἑμαυτῆς αἰσθάνομαι, διὰ ταῦτα παρενηνεγμένης τοῦ προκειμένου. Καὶ ὁ Καῖσαρ μοι ἐπιστάς, καὶ τῆ τοῦ [τὸ τοῦ] Καίσαρος πένθος, πένθος μοι ἐπέσταξε διωλύγιον. Ἀποψήσασα οὖν τὸ δάκρυον τῶν ὀμμάτων, καὶ ἑμαυτὴν ἀναλεξαμένη τοῦ πάθους, εὖν ἐξῆς ἔξομαι, διπλᾶ (κατὰ τὴν τραγωδίαν [11]) κερδαίνουσα δάκρυα, οἷον ἐπὶ συμφορᾷ συμφορᾶς μεμνημένη· τὸ γὰρ εἰς μέσον προθεῖναι τοιοῦτου βασιλείως ὑπόθεσιν, καὶ τοσοῦτου πρὸς ἀρετὴν, ἀνάμνησις ἐστὶ καὶ τῶν κατ' ἐκεῖνον θαυμάτων· ἅπερ καμὲ πρὸς δάκρυα θερμότερα καταφέρει, μετὰ πάσης τῆς οἰκουμένης δακρύουσαν. Τὸ γὰρ ἐκεῖνου μεμνηθῆναι, καὶ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν εἰς μέσον ἄγειν, ἐμοὶ μὲν θρήνων ὑπόθεσις, τοῖς ἄλλοις δὲ ζημίας ἀνάμνησις. Ἀρχτέον τοίνυν ἐνθένδε τῆς ἱστορίας τοῦ ἡμοῦ πατρὸς, ὅθεν καὶ ἀρχεσθαι ἔμεινον· ἔμεινον δὲ ὅθεν σαφέστερός τε καὶ ἱστορικώτερος ὁ λόγος γενήσεται.

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

(8) Porphyr. Περὶ εἶδους Stobæus λόγῳ ξγ'. Athen. l. xiii ex Euripide.

(9) Ἄλλοις προσωμιλήκειν δεινοῖς. Annæ calamitates ex parte narrat Nicetas in Joan.

(10) Τιμόθεος. Timothei Citharœdi præclarum exstat elogium apud Himerium Sophistam.

(11) Eurip. Hecub. v. 518

hoc Cæsar meus fortuita recordatione admotus sensibus, ægroque adhuc animo rursus impositus ad luctum æternum et nulla consolatione procurabilem. Abstergam tamen lacrymas ab oculis, mentemque ut potero a luctu ac lamentatione revocatam instituto reddam operi. Cujus ipsius tamen operis ipsa defunctio meditatioque cum novarum mihi suggerat lacrymarum fontem alterum, duplices nempe, ut tragœdia loquitur, lacrymas lucrabor, quippe quæ quasi ad deliniendum cladis unius sensum, cladis alterius recordationem ad vocem, mortis nimirum patris mei. Sane scriptio ipsa Vitæ imperatoris tanti, totque virtutibus exornati viri, gustum videlicet ex intervallo renovatura est admirabilium earum rerum quarum conspectus fructusque ipso imperante beabant homines : quæque tristi me miseram nunc desiderio conficiunt, manareque cogunt jugibus lacrymis, sed mihi cum orbe universo communibus, ut arbitror, futuris. Describere siquidem atque oculis subicere imaginem Imperii Alexii, mihi quidem privatim mentione domestici luctus lamentabile argumentum fuerit : idem tamen et aliis nihilominus admonitione publicæ jacturæ funestum erit ac lacrymabile. Verum aliquando inchoanda est Historia rerum patris mei ; et quidem ab eo loco inchoanda, unde accersita narratio dilucidior distinctiorque futura est.

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Α΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIB. I.

I ARGUMENTUM.

Alexii res gestæ ante imperium : et causæ belli quod deinde gessit cum Roberto Calabriae duce.

PERIOCHE.

Alexii rudimenta militiæ sub Romano Diogene Augusto, quem adversus Persas expeditionem suscipientem secutus, ab eo ad matrem, morte recens nuntiata Manuelis Comneni mærentem, e via remittitur. Urselius sub Duca Michaele imperio formidabilis, ex humili fortuna potens, manu strenuus, multos duces vincit. Alexius postquam fratris auspiciis res gerens fortitudinem probavit, proprio exercitui præpositus Urselium in arctum cogit. Is Tutachum Barbarum sibi adjungere conatur. Sed præoccupatus ab Alexio Tutachus, Urselium vendit, pecuniæ pactæ obsidibus acceptis. Alexius inops pecuniæ Amasenos 2 rogat ut eam numerent. Ii in seditionem concitantur, quæ Alexii prudentia sedatur. Simulatur excæcatio Urselii. Pecuniam Amaseni conferunt. Alexii reditus in urbem, ubi cum Urselio debellatum fuit. Admiratio Doceani visis oculis Urselii. Nicephorus Bryenius imperium invadit. Occiduum omnem limitem sibi obnoxium habet. Ejus forma, indoles, fortitudo. Miserrimus status Romanæ militiæ. Alexius contra Nicephorum mittitur, cum exiguis copiis, quarum paucitatem consilio supplet. Alexii et Bryenii comparatio. Acies utriusque quomodo structa. Prælium committitur. Bryeniani in insidias ruunt. Joannis Bryenii fortitudo. Alexii phalanx fracta. Præceptum consilium Alexii a Theodoto correctum. Scythæ victores in prædam versi. Causæ cladis Bryenianorum. Equum Bryenii regie phaleratum Alexius a se captum Bryenium cecidisse persuadet. Id plurimum ad victoriam prodest. Nimia securitas Bryenianis nocet. Franci ad Bryenium transeunt. Turci Bryenianos a successu parum cautos invadunt cum magna pernicie ipsorum. Specimen roboris Bryenii. Bryeniani fusi. Bryenius capitur. Alexii clementia, ipsi periculosa. Excæcatio Bryenii non imputanda Alexio. Basilacius quis et quam potens. A Dyrrachio ad Thessalonicam omnia obtinet. Ejus dotes animi et corporis. Castra ingeniose ab Alexio ad Bardarum amnem. Irruptio nocturna Basilacii in castra Alexii. Alexius cur Blæsus dictus. Jussu matris senioremonachum in cubiculo secum habuit quoad uxorem duxit. Alexii pugna nocturna felix contra Basilacium. Alexii in summo æstu prælii mire tranquilla præsentia mentis. Manuel Basilacii frater a Curtricio capitur. Basilaciani fugiunt Thessalonicam cum duce suo. Quæ urbs brevi portas aperit Alexio. Basilacius in arcem confugit. Ibi proditione suorum captus deditur Alexio,

Is cum ministris Botaniatæ tradit a quibus excæcatur. Alexius acclamatur Sebastus in senatu. Imprudens consilium Michaelis Ducæ filiam Roberti Normani filio suo despondentis. Roberti patria, fortuna, indoles, dotes animi et corporis. E latrone fit gener Mascabelis ducis valde potentis in Italia. Socerum proditione capit, excruciat, excæcat. Ejus ditione potitur, fines propagat. Imperium affectat. Prætextu ad id utitur Pseudo-Michaelis monachi. Quem ipse subornarat. Status rerum Europæ Roberto commodus. Pontifex Romanus et imperator Germaniæ inter se infensi Roberti gratiam ambiunt. Fædus icit cum pontifice. Cujus preces eludit. Rei suæ intentus. Baimundus Roberti filius patri simillimus. Aulonem occupat, lateque circum vastat omnia. Gaitæ uxoris Roberti virilis animus: Robertus Brundusium venit. Raül legatus a Roberto Constantinopolim missus. Inde revertens dissuadet bellum, et iram in se Roberti vertit, quam fuga declinat. Pseudo-monachi rectoris impotentia. Roberti vafra simulatio. Navium et militum Roberti numerus. Brundusium cur trajetui electum a Roberto. Corypho urbs a Roberto occupata. Monomachus factione Borili et Germani amandatus Dyrrachium. Alexio pecunias negat. Roberto spem facit Dyrrachii dedendi. Exarchos præterea Dalmatas sibi conciliat

ΑΛΕΞΙΑΣ Α'

3 Imperator Alexius pater meus etiam ante sumpta principatus sceptrum, magnum Imperii Romani ornamentum et firmamentum fuit. Militiæ rudimenta posuit sub Romano Diogene: cui annorum non plus quatuordecim adolescens, laboriosissimam periculosissimamque in Persas expeditionem ducenti, summa voluntate se discriminum socium adjonxit: mirificam jam tum ad res bellicas fronte ipsa indolem præferens, periculisque promptissime adeundis, et cætera strenuitate facile ostendens sese, ubi pugnæ copia cum Barbaris fieret, magnas eorum strages gladio daturum.

Cæterum jam progressum aliquousque pietas, et principis imperium domum revocavit. Lugebat tum ejus mater primogenitum suum, Manuelem exstinctum, juvenem eximie fortitudinis, et maximis nuper rebus publice probatæ. Id reputans imperator Alexium pergere ulterius secum vetuit, ne matronæ miseræ calamitatem augeret in eam gravitatem, quæ consolationem deinde non caperet: si ei deliberanti, ubi illorum alterum sepeliret, alter in incerta bellorum abduceretur, forte, ut sunt expeditionum longinquarum casus, ibi occubiturus, unde nec loci notitia pervenire ad matrem posset. Ea causa regredi Alexium coegit, sane perinvitum, et a commilitonum consuetudine ægre se avellentem. At tempus inde consequens abunde magnum bellicis ejus facinoribus æquor aperuit. Nam imperante mox Michaelis Ducæ post abdicationem Diogenis, quanta esset fortitudo, probavit rebus adversus Urselium gerendis. Is Gallus genere, Romanæ pridem militiæ ascriptus, indulgentia fortunæ in magnum auctus, et opum, et insolentiæ modum, propriis jam sibi, nec iis con-

A 'Ο Βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ ἐμὸς πατήρ καὶ πρὸ τοῦ τῶν σκήπτρων ἐπειλήφθαι τῆς βασιλείας μέγα ὄφελος (1) τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων γεγέννηται. Ἦρξάτο μὲν γὰρ στρατεύειν ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους· θαυμαστὸς γὰρ ἐφάνητο ἐν τοῖς κατ' αὐτὸν καὶ φιλοκινδυνότατος. Οὗτος γὰρ, τεσσαρεσκαίδεκάτου ἔτους ὢν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, συνεκστρατεύειν ἠλείγετο τῷ βασιλεὶ Διογένει κατὰ Περσῶν βαρυτάτην ἄγοντι στρατιάν, καὶ ἀπὸ γε τοῦδε μηνίματος ἀπειλήν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐμφαίνων, καὶ ὡς εἰ συμπλακῆσεται τοῖς Βαρβάροις τὸ ξίφος αὐτοῦ μεθύσει ἀφ' αἵματος· οὕτως ἦν φιλοπόλεμος ὁ νεανίσκος.

B Ἀλλὰ τότε οὐκ ἐξεχώρησεν ὁ αὐτοκράτωρ Διογένης· αὐτῷ ξυνέπεσθαι, ἅτε πάθους καταλαβόντος τὴν μητέρα βαρυτάτου· ἐβρήκει γὰρ τὸ τηνικαῦτα θάνατον τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Μανουήλ (2), ἀνδρὸς μεγάλα καὶ ἀξιάγαστα ἔργα ἐνδειγμένου τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ, καὶ ἵνα μὴ ἀπαραμύθητος εἴη ἐκείνη, τὴν μὲν τῶν υἱῶν μηκέτι γινώσκουσα οὐ κατορούξει, τὸν δὲ ἀποπέλλουσα ἐν πολέμοις, καὶ θεοικυῖα μὴ τι ἀκαίσιον συναντήσοι τῷ νεανίσκῳ, καὶ οὐδ' οἱ γῆς πεσεῖται ἐπιγνώσεται. Διὰ ταῦτα ὀπιστρέψαι πρὸς τὴν μητέρα τὸ μειράκιον Ἀλέξιον κατηνάγκασε, καὶ τότε μὲν ἀπελείφθη καὶ ἄκων τῶν συστρατευομένων. Ἀλλ' ὁ γε ἐφεξῆς καιρὸς πέλαγος ὑπανεφξεν αὐτῷ ἀνδραγαθημάτων. Ἐπὶ γὰρ τοῖς τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Δούκα μετὰ τὴν τοῦ Διογένους βασιλείᾳ καθαίρεσιν ὅσος ἦν εἰς ἀνδρῶν, παρέδειξε τὰ κατὰ τὸν Οὐρσέλιον (3) πράγματα. Ἦν μὲν γὰρ οὗτος Κελτὸς ἀνέκαθεν τῇ στρατιᾷ Ῥωμαίων κατειλεγμένος, εἰς δὲ μέγα τύχης ἐξογκωθεὶς καὶ δύνάμιν συναθροίσας ἀμφ' αὐτὸν, καὶ στρατιάν ὀξυλόγον, τῶν μὲν ἐκείθεν ὄντων ὄθεν καὶ αὐτὸς ὤρμητο, τῶν δὲ καὶ ἐξ ἄλλου γένους

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

225 (1) Μετὰ ὄφελος. Respexit illud Homeri Iliad. p. Ὅς τοι πολλ' ὄφελος γένητο, πόλει τε καὶ αὐτῷ Σῶος ἔών.

(2) Μανουήλ. V. Stemma Comnenicum.

(3) Οὐρσέλιον. V. Notæ ad Bryennium (Patrol. tom. CX XVI).

παντοδαπού, μάρτυς ἦν αὐτόθεν τύραννος, πολλὰς δὲ
 ταλαντεύσεις λαβούσης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμο-
 νίας καὶ τῶν Τούρκων καθυπερτερησάντων τῆς τύχης
 Ῥωμαίων, τῶν δὲ εἰς τὸ κατόπιν ὑπαχθέντων
 ὑπὲρ φάμμου ποδῶν ὑποσπαθείσης. Τηνικαῦτα καὶ
 οὗτος τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐπέθετο.

Καὶ ἄλλως μὲν ὦν τυραννικώτατος τὴν ψυχὴν,
 τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐξαφθεὶς πρὸς καθαρὰν τυραν-
 νίδα διὰ τὸ κατηφές τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων,
 τὰ τῆς Ἐφίης πάντα σχεδὸν ἐληΐσατο. Πολλῶν δὲ πι-
 στευθέντων τὸν μετ' αὐτοῦ πόλεμον ἂπ' ἀνδρείᾳ δια-
 δεδομημένω, καὶ πείραν εἰσενεγκαμένων πλείστην

πολέμου καὶ μάχης, αὐτὸς ὑπερπαίων ἐφαίνετο καὶ
 τὴν ἐκείνων πολυπειρίαν, πῆ μὲν αὐτὸς προσβάλλων
 καὶ τρέπων, καὶ καθάπερ πρηστήρ ἐμπύπτων τοῖς
 ἀντικαθισταμένοις αὐτῷ, πῆ δὲ καὶ συμμαχίαν
 λαμβάνων ἀπὸ τῶν Τούρκων, ἀνυπόστατος ἦν ταῖς
 ὁρμαῖς, ὥστε καὶ τῶν πάνυ μεγιστάνων τινὰς κατα-
 σχεῖν καὶ τὰς ἐκείνων κλονῆσαι φάλαγγας· ὅτε δὴ
 καὶ ὑπὸ τὰδελφῶ ἐτάτετο ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος,
 καὶ ἀντικρὺς ὑπεστρατήγει τούτῳ τὰ στρατεύματα
 πάντα Ἐφίης καὶ Ἐσπερίου λήξεως ἐγχεχειρισμένῳ.
 Ἐπεὶ δὲ ἐν ἀμηγάνοις ἦν τὰ πράγματα τηνικαῦτα
 Ῥωμαίοις τοῦ Βαρδάρου τούτου δίκην κεραινοῦ τὰ
 πάντα ἐπερχομένου, εἰς ἀξιομάχον ἀντικατάστασιν
 ἐπινοεῖται ὁ ἀξιάγαστος οὗτος Ἀλέξιος, στρατη-
 γὸς αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ ἀναδεδειγ-
 μένος· ὃς δὴ καὶ πᾶσαν ἀνακινήσας φρόνησιν τε
 καὶ πολυπειρίαν, στρατηγικὴν τε καὶ στρατιωτι-
 κὴν, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν πολλῷ χρόνῳ ταύτην συλλε-
 ξάμενος. Ἀλλὰ γὰρ διὰ τὸ πάνυ φιλόπονον τοῦ ἀν-
 δρός, καὶ πανταχόθεν ἐγρηγορὸς εἰς ἄκρον ἐληλυ-
 θέναι στρατηγικῆς ἐμπειρίας τοῖς τῶν Ῥωμαίων
 λογάσιν ἔδοξεν, οἷον Αἰμίλιος ἐκεῖνος ὁ Ῥωμαῖος,
 ὁποῖος ὁ Σκηπίων, οἷος Ἀννίβας ὁ Καρχηδόνιος. Νεώ-
 τατος γὰρ ἦν, καὶ ἄρτι πρῶτως ὀπηνήτης, ὃ φασιν,
 τὸν τε Οὐρσέλιον ἐκεῖνον εἶλε τὸν πολὺν κατὰ τῶν
 Ῥωμαίων βέροντα, καὶ τὰ πράγματα τῆς Ἐφίης κα-
 τέστησεν οὐ πολλῶν δεηθεὶς ἡμερῶν. Ἦν γὰρ καὶ
 ὀξύς φωράσαι τὸ συμφέρον, καὶ δεξιότατος καταπρά-
 ξασθαι. Τίνα δὲ τὸν τρόπον εἶλεν ἐκεῖνον, δηλοῖ
 μὲν καὶ Καίσαρ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῆς κατ' αὐτὸν Ἱστο-
 ρίας βιβλίῳ πλατύτερα, δηλώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς
 ἐφ' ὅσον εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ἱστορίαν συνήνεγκεν.

Ἄρτι γὰρ τοῦ Βαρδάρου Τουτάχ ἐκ τῶν βαθυτέ-
 ρων τῆς Ἀνατολῆς μερῶν κατεληλυθὸς μετὰ βα-
 ρυτάτου στρατεύματος ἐφ' ᾧ τὰ τῶν Ῥωμαίων
 ληΐζεσθαι, ὁ Οὐρσέλιος, πολλάκις ὑπὸ τοῦ στρατο-
 πεδάρχου στενοχωρούμενος, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλλοις
 φρούρια ἀφαιρούμενος, καίτοι στρατιὰν πολλὴν
 ἐπαγόμενος καὶ πάντας λαμπρῶς καὶ γενναίως κα-
 θωπλισμένους, εὐμηχανίᾳ παρὰ πολὺ ἤττατο τοῦ
 μου, πατρὸς Ἀλεξίου. Τέως δ' οὖν ἐπ' ἐκεῖνο κατα-
 φυγεῖν ἔδοξε τελευταῖον· τοῖς πᾶσιν ἐξαπορούμε-
 νος συμμίγνυσι τῷ Τουτάχ, καὶ φίλον ποιεῖται, καὶ

A temnendis copiis, partim ex ea gente, unde ipse
 oriundus erat, partim ex alio quovis genere col-
 lectis, pro se rem gerebat, nihil principali fastigio
 humiliter spirans. Et erat idoneum constituendæ
 tyrannidi tempus nactus, quo Romana res haud
 dubiis inclinationibus in præceps vergens, Turco-
 rum recenti victoria ferocium incumbente fortuna,
 plane ut lapsante in arena vestigio pugil, manu
 insuper, et obnixò impulsus impetu, vix se a casu
 sustinebat. Tali perturbatione rerum innata homi-
 nis ambitio, occasionis invitatione proritata, in
 apertam usurpandi regni audaciam erupit.

¶ Volitabat cum expedita manu prædabundus,
 et passim imminens, hostilibusque incursionibus
 Orientales fere infestas habebat regiones, vim
 quoquoersum, terroremque circumferens. Adver-
 sus hunc missi viri laude bellica celebres, nihil
 nisi confidentiam ejus suis cladibus auxerant :
 quippe alios ignei turbinis ritu improvisa celeritate
 irruens perculerat, alios, auxiliis sibi Turcicis
 adjunctis, justa jam acie ausus congregi fuderat :
 nonnullis quoque captis ; neque enim phalanges
 ineluctabilem illam suam, isto contra nitente,
 satis præstare firmitatem poterant. Per id tempus
 exercitibus tam Orientalis, quam Occidui limitum
 patrii mei præfecturæ demandatis, Alexius pater
 meus, fratris auspiciis ductuque militabat. Verum
 imperator Michael, cum omnia pessum ruere cer-
 neret, Barbaro isto cuncta pernecitate ac pernecie
 fulminea pervolitante, lateque vastante, proprio
 ipsum exercitui cum summa potestate præesse
 jussit, et si qua posset, grassanti pesti obsistere.
 Illis copiis et mandatis Alexius acceptis vim omnem
 atque industriam solertis animi fortisque pectoris
 ad rem bene gerendam intendit : præferabatque
 jam in illis primis experimentis bellatricis adole-
 scentis, vix dum primore lanugine malas signantis,
 haud dubium instar dilaudatorum illorum nemi-
 num Æmilii, Scipionisque Romanorum, et Cartha-
 ginensis Annibalis, quorum fortissimam patientiam
 laborum, et nusquam conniventem providentiæ
 vigiliam æmulatus est tanta felicitate, ut Urselium
 tunc illum torrenti victoriarum cursu præcipitem,
 ruentemque pessum ejus impulsu Romanam rem,
 paucorum opera dierum unus homo sisteret. Erat
 enim tum mire perspicax ad statim videndum
 quid oporteret fieri, tum ad idem exsequendum
 etiam promptior. Qua vero Alexius Urselium ra-
 tione ceperit, exponit Cæsar in secundo Historiæ
 suæ libro fusius : narrabimus et nos, quatenus
 ad nostram quoque historiam id confert.

Moverat ex remotioribus Orientis partibus in-
 Romanos sine infesta signa Barbarus Tutach cum
 valido et prædæ cupido exercitu : quo tempore
 Urselium, magnis licet et speciose robusteque ar-
 matis instructum copiis, Alexius industria non
 minus propria, quam legionum suo ductui per-
 missarum vi adortus, in magnas sensim angustias
 redigebat, aliis subinde atque aliis et munitionibus
 auferendis, nec jam fere ulterius recedendi spatio
 relicto. Sic ille deprehensus, consilii que inops,
 tandem ad Tutachum adit : ab eoque delinito, ac

sibi conciliato, impetrare nititur, ut consilia, A copiasque 5 secum jungere in belli communiter gerendi societatem velit. Sensit, et isti concordiae, ne coalescat, omni ope intercedere statuit Romani exercitus dux Alexius. Nec mora: præoccupat animum Barbari; nec verbis, donis, modisque ullis, aut machinis, ad eum sibi adjungendum idoneis parcit. Erat enim, si quis alius, talium excogitandorum componendorumque mirus artifex: neque unquam tam in arcto res erant, quin plures ad exitum vias versuta illi ac secunda consiliorum expediret mens. Hujus industriæ specimen tum dedit aggradiendo Tutacho, demulcendoque his sere verbis: *Amicitiam inter se colunt inus sultanus, et meus imperator; Barbarus vero hic Urselius vim utrique, atque arma ostentat, unus æque infestus, et B formidolosus ambobus: nam quod modo nos incur-sat paulatim carpens, atque atterens Romanam rem, Perside interim abstineus; mihi crede, non vobis parcit, aut favet, sed quas deesse adhuc sibi ad vos oppugnandos vires intelligit, consilio et mora colligit: sine illum dum se corroboret, dum, si queat, mecum debellet, dum a Romanis securus sit, mox in te conversum, vehementem hostem vicissim senties. Nec vero ego te ad commune in commodum communi mecum opera tollendum publicæ duntaxat utilitatis mercede provoco. Pecunias opta quam multas voles, eas a te capti, ad nosque missi Urselii habebis præmium. Vide igitur an cunctari debeas in eo consilio capiando, ex cujus effectu tria tibi quantivis pretii bona evenient. Primum enim pecunias tibi parabis, quantas vestrorum unquam lucratus C est nullus. Deinde gratiam ab imperatore inibis maximam, cujus ope in summam deinde felicitatem provehi poteris. Tertio sultano quoque magnæ lætitiæ causam afferes, Urselio per te sublato, homine ambiguo, jure suspectæ potentiæ, ac mox hoste, qui Turcos inter ac Romanos sese dudum exercet ad utrorumque periculum.*

His per internuntios a patre meo, Romani duce exercitus, tali tempore cum Tutacho actis, et videlicet tam ipso, quam qui cum eo erant, persuasus Barbaris, tum ut caveretur de summa promissæ pecuniæ, deque solutionis die: obsidibus ex maxime insignium numero datis, capitur ex condicto repente Urselius, et Amaseam ad Alexium perducitur. Cæterum expectatæ inde pecuniæ morabantur: neque ipso, unde solveret, habente, et imperatore negligente totam rem. Itaque non jam tardo incedebat pede (ut tragœdia loquitur), sed plane nusquam aderat pecunia. At Tutachus cum suis instabat, aut appendi pactum auri modum flagitans, aut eo, unde frustrata emptione, adduceus fuerat, remitti, ac restitui captivum. Hic Ale-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) *Οικειούται τὸν Βάρβαρον.* Noverat quippe Alexius Turcorum mores, qui alias insidi, donis et pecunia facile capiuntur. Leo Aug. in tact. cap. 18, § 48. Περιεργα δὲ εἰσι τὰ τῶν Τούρκων φύλα, καὶ κρύπτοντα τὴν βουλὴν αὐτῶν, ἀφιλα δὲ καὶ ἀπιστα, καὶ διὰ τῆς ἀπληστίας τῶν χρημάτων κρατούμενα, ὄρκου περιφρονοῦσιν. Hinc proverbium apud hodiernos Græcos, ut auctor est Hermodorus Rhegius: Τούρκων εἶδες, ἄσπρα θέλει,

εις συμμαχίαν αὐτὸν καταλίπαρεῖ. Ἄλλ' ὁ στρατοπεδάρχης Ἀλέξιος ἀντιστρατηγεῖται πρὸς ταῦτα καὶ ὀξύτερον οἰκειοῦται τὸν Βάρβαρον (4), καὶ ἐπισκᾶται πρὸς ἑαυτὸν καὶ λόγοις καὶ δώροις, καὶ πᾶσι τρόποις καὶ μηχανήμασιν. Ἦν γὰρ εἴπερ τις ἄλλος ἐφευρετῆς, καὶ πόρους ἐν τοῖς ἀπορωτάτοις ξυμμηχανώμενος. Ὁ γοῦν δυνατώτατος αὐτῷ τῶν τρόπων τοιοῦτός τις ἦν, ὡς ἐν τύπῳ εἰπεῖν, δεξιῶσασθαι τὸν Τουτᾶχ, καὶ φησι· Φίλοι μὲν ἀμφοῦ ἀλλήλοις ὁ τε σὸς σουλτάνος καὶ ἐμὸς βασιλεύς. Ὁ δὲ Βάρβαρος οὗτος Οὐρσέλιος καὶ πρὸς ἀμφοῦ ἀνταῖρεῖ τὰς χεῖρας, καὶ ἐχθρὸς καὶ ἀμφοτέροις καθίσταται φοβερώτατος, ἐκείνου μὲν κατατρέχων, καὶ ἀεὶ τι τῆς μερίδος Ῥωμαίων κατὰ μικρὸν ὑποσκάμενος, ἀποστερίσκων δὲ τῆ Περσίδι ἅπερ ἂν καὶ ἐξῆν, κἀκείνη περιγενέσθαι. Τέχνη δὲ τὸ ἅπαν ἐπέργεται, γῦν μὲν ἐμὲ παρασκιάζων διὰ τῆς σῆς δυνάμεως, αὐθις δὲ τοῦ καιροῦ τούτῳ συμπνεύσαντος ἀφήμενος ἐμοῦ, ὡς ἤδη ἐν ἀκινδύνῳ καθεστηκώς, πάλιν ἐξ ὑποστροφῆς κατὰ σοῦ ἀρεῖται τὰς χεῖρας. Ἄλλ' εἴ τι ἐμοὶ πείθῃ, ἐπειδὴν καὶ αὐθις ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς, χρημάτων πολλῶν κρατῆσαι τὸν Οὐρσέλιον, καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐξαποστεῖλαι δεσμώτην. Τρία γὰρ ἐντεῦθεν, φησὶ, καρδανεῖς, ἐν μὲν χρημάτων πλῆθος ὅσον καὶ ὅλον οὐδεὶς πω πρότερον, ἕτερον δὲ τὴν εὐνοίαν τοῦ αὐτοκράτορος συνεπισπάσῃ, ἀφ' οὗ περ εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας φθάσεις ἐληλυθώς, τρίτον δὲ εἰ δὲ σουλτάνος τὰ μεγάλα ἠσθήσεται ἐχθροῦ τηλικούτου ἐκποδῶν γεγονότος, καὶ τὴς χεῖρας ἀσκούντος καθ' ἑκατέρων κατὰ τὰς Ῥωμαίων καὶ Τούρκων.

Ταῦτα διαπρεσβευσάμενος πρὸς τὸν ἀνωθεν εἰρημένον Τουτᾶχ ὁ ἐμὸς πατήρ καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς ἀρχηγός κατ' ἐκείνο καιροῦ, καὶ ἅμα καὶ ὁμήρους πέμψας τῶν ἐνδοξοτάτων τινὰς ἐπὶ συγκεκριμένῳ χρόνῳ, καὶ χρημάτων ποσότητι πείθει τοὺς ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ Βαρβάρους κατασχεῖν τὸν Οὐρσέλιον, καὶ τούτου ταχὺ γεγονότος ἀποστέλλεται εἰς Ἀμάσειαν (5) τῷ στρατοπεδάρχῃ, Ἄλλ' ἐντεῦθεν ἐχρονοτρίβει τὰ χρήματα. Αὐτὸς μὲν γὰρ οὐκ εἶχεν ὀπίθεν ἀποπληρώσεις, τὰ δ' ἐκ βασιλέως ἠμέλητο, καὶ οὐκ ἐπὶ βραδεί ποδὶ κατὰ τὴν τραγωδίαν ἐστειχεν, ἀλλ' οὐδαμοῦ κατεφαίνετο. Οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὸν Τουτᾶχ ἐνέκειντο τὸν τῶν χρημάτων ἀπαιτοῦντες ὄγκον, ἢ τὸν ἐωνημένον ἐξόπισθεν λαμβάνειν καὶ παλινδρομεῖν ἐὰν τοῦτον ὄθεν κατεῖληπτο· ὁ δὲ

καὶ ἄλλον εἶδες, καὶ ἄλλα θέλει.

(5) Ἀμάσειαν. Amasia urbs est Ponti Galatici in Cappadocia, de qua præter Ptolemæum et Strabonem, qui patriam sibi illam fuisse scribit, consulendi Eustathius presb. in vita S. Euthymii Patr. CP. cap. 57, 59. Auger. Busbequius in itinere Amasiano, et Joan. Leunclavius in Pand. Turc. cap. 6.

οὐκ εἶχεν ὄθεν ἀποδοῖν τὴν τοῦ ἐωνημένου τιμὴν. Τοῖς ὄλοις οὖν δι' ὅλης νυκτὸς ἐξαπορούμενος ἐράνισσθαι παρὰ τῶν οἰκητόρων Ἀμασειας ἐλογίσαστο τὴν τιμὴν, καὶ ἀγαζούσης ἡμέρας, κἂν ἀργαλέον ἐδόκει, ἀλλ' ὅμως συνεκαλεῖτο ἅπαντας καὶ μᾶλλον τοὺς τὰ πρῶτα φέροντας; καὶ χρημάτων εὐποροῦντας, πρὸς οὓς μᾶλλον θεασάμενος ἔφη· Ἴστε πάντες ὅπως ὁ Βάρβαρος οὐτοσί τις τοῦ Ἀρμενικοῦ (6) διέθετο πόλεις ἀπάσας, ὅσας τε κωμοπόλεις ἐπόρθησε, καὶ ὁπόσους κακῶς διέθετο συμφοραῖς ἀφορήτοις ὑποβαλὼν, ὁπόσα τε γρήματα ἀπ' ὑμῶν ἐκομίσαιτο. Ἀλλὰ καιρὸς ἤδη πάρεστι τῶν ἐξ αὐτοῦ ὑμᾶς ἀπαλλάττειν κακώσεων, εἰ βούλεσθε. Δεῖ τοιγαροῦν μὴ προέσθαι τοῦτον· ὁρᾶτε γὰρ ὡς δεσμώτης ἡμῖν ὁ Βάρβαρος γέυσει πάντως Θεοῦ, καὶ ἡμετέρῃ σπουδῇ. Ὁ δὲ τοῦτον ζωγρήσας Τουτᾶχ ἐξ ἡμῶν αἰτεῖ τὴν τιμὴν. Ἡμεῖς ἀποροῦμεν παντάπασιν ἐπ' ἀλλοδαπῆς τε ὄντες, καὶ συχρὸν ἤδη χρόνον μετὰ τῶν Βαρβάρων μαχόμενοι, καὶ τὰ προσόντα δεδαπανηκότες. Εἰ μὴ γοῦν πόρρω ὁ βασιλεὺς ἦν, καὶ καιρὸν ἀναμονῆς ἐδίδου ὁ Βάρβαρος, ἔσπενσα ἂν ἐκείθεν κομισθῆναι τὰ τῆς τιμῆς. Ἐπεὶ δ' ὡς ἴστε καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τούτων ἔξεστι πράττειν, δεόν ὑμᾶς συνεισενεγκεῖν τὴν τιμὴν, καὶ λήψεσθε πάντα δι' ἡμῶν ἐκ βασιλέως ὁπόσα παράσχοιτε. Εἶπε ταῦτα καὶ ἐξεκρούσθη παραυτίκα, καὶ θόρυβον ἀνήψε σφοδρότατον τῶν Ἀμασειανῶν, εἰς ἀκοστασίαν κεκινημένων. Ἦσαν γὰρ οἱ τούτους εἰς θυμὸν καὶ θόρυβον ἠρέθιζον ἄνδρες κακουργότατοί τινες, καὶ βέκται πραγμάτων εἰδότες ὀτρύνειν δῆμον εἰς παραχῆν· θόρυβος τοίνυν ἦρτο πολὺς, τῶν μὲν βουλομένων σώζεσθαι τὸν Οὐρσέλιον καὶ τὸ πλῆθος ἀντιλαβέσθαι τούτου ἐρεθιζόντων, τῶν δὲ ἐκταραττομένων, τοιοῦτον γὰρ τὸ συρφετῶδες πλῆθος, καὶ τὸν Οὐρσέλιον ἀρπάσαι θελόντων καὶ τῶν δεσμῶν ἀπολύειν. Δῆμον οὖν ὁ στρατοπεδάρχης τοσοῦτον ὄρων μαινόμενον, ὡς ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ἐγνώκει κατεπεπτώκει μὲν οὐδαμῶς, ἀλλ' ἐπιβρώσας ἑαυτὸν κατεσίγαζε τῇ χειρὶ τὸν θόρυβον, ὅψα δὲ καὶ μόλις τούτους καταπαύσας, καὶ πρὸς τὸ πλῆθος τὸν λόγον ἀνενεγκῶν ἔφη·

qui sine certo consilio ferrent tamen, et, quod tali tempore vilis plebecula solet, cum strepitu ac jactatione tumultuarentur. Ejusmodi perturbatione furentem populum, resque sibi arctissimo loco positas cernens Alexius, non tamen animo concidit; sed sustentans seipsum, atque erigens, manu silentium indixit; quo sero, ac vix impetrato, ad plebem sermone directo:

Θαυμάζειν ἔπεισι μοι, ἄνδρες Ἀμασειανοί, ὅτι τὴν συσκευὴν ταύτην τῶν ἐξαπατώντων ὑμᾶς παντάπασιν ἠγροήσατε τὴν σφῶν αὐτῶν σωτηρίαν τῷ ὑμετέρῳ αἵματι ἐξωνουμένων, καὶ

A xius, qui neque, si se spoliaret, pretium malae mercis, quod condixerat, repraesentare de suo posset, **G** tota nocte deliberationibus anxils transacta, consilium demum expedit, impetrandi ab Amasenis, ut necessariam pecuniam praesenti collatione conficerent. Igitur orto die, haud ignarus, quam difficile negotium aggredieretur, convocatis omnibus, ac iis maxime, qui auctoritate, divitiisque principes civitatis habebantur; hos potissimum intuens dicere coepit: Scitis profecto, ut se hic Barbarus gesserit adversus omnes Armeniaci limitis civitates: quot oppida vastaverit, quot cives male multaverit, quot libera corpora paenis intolerabilibus subjecerit, a vobis ipsis quot pecunias extorserit, meministis. Tantis ecce his malis, ac metu eorum quae a tam infesto vobis hoste imminet, in omne, si vultis, tempus una hac die, et occasione desungemini; si prohibere hodie curabitur ne dimittere liberum cogamur istum ipsum Barbarum, quem divino plane, vestroque studio vinctum tenemus. Eum qui vivum cepit, nobisque vendidit Tutach, operae ac praedae suae pactum pretium repetit a nobis; qui quoniam et peregre sumus, et longa cum Barbaris militia, quae domo extuleramus, consumpsimus omnia, solvendo profecto non sumus. Atque utinam indulgere saltem idoneam moram Barbarus vellet, et pecuniae numerandae conditam diem sineret diffundi. Exeurrerem ad imperatorem, concesso spatio, et aurum inde necessarium referrem. Nunc quando satis perspectum vobis quoque est, nihil horum in mea esse potestate, unum restat, ut vos repraesentare pecuniam ne gravemini; brevi eam cum magna gratia ab imperatore recepturi. Talia ut dixit, non modo ingenti offensione ac convicio repulsus est, sed tumultum quoque concivit vehementem Amasensorum, defectionem haud dubie spectantium. Nec deerant concitatores plebis turbarum artifices factiosi, qui motos semel et ruentes incitarent; ardentique plus satis seditione faces insuper subjicerent. Horum ferebantur voces, servandum, vinculis eripiendum Urselium, et misero circumvento manu succurrendum. Erant qui hoc agerent; erant

D Mirari mihi vos subit, inquit, viri Amaseni, qui plane nondum intelligatis, quid isti parent, qui vos concitant? Semperne hominibus subdolis, suam ipsorum salutem vestro sanguine redimentibus, vestram

Car. Dufresnij Du Cangii notæ.

(6) Ἀρμενικοῦ. Scilicet Θέματος. Cappadocia circa tempora Justiniani in tres partes divisa fuit, mediterraneam, superiorem et inferiorem. Mediterranea Charsianum, a quodam Charsia praeside; superior finitima Lyconiae et Tauro, Cappadocia minor; inferior denique, quae Pontum Euxinum spectat, Armeniaca, quia Armeniis vicina, appellatae sunt. De postrema Cappadociae parte, non de ipsa Armenia proprie sumpta hic potissi-

imum agit Anna: neque enim Amasia fuit Armeniae urbs, sed prima e septem Armeniaci Thematibus, ut auctor est Constantinus Porphyg. lib. *De administr. imp.* cap. 7, et lib. II. *De Thematibus.* cap. 2. Occurrit praeterea Armeniaci Thematibus mentio apud Niceph. *CPol.* a. 741: Nicetam in Joan. *Conn.* cap. 9, Landulf. *Sag.* lib. XVII. *Hist. Misc.*; eundem Constant. in Basilio, cap. 30, Scytiliz, Zonar. et al. Vide pag. 334, 342.

operam ad vestram perniciem commodabit? Fingite quod clamatis, quod molitum itis, regnare Urselium; quid ex eo in vos præter caedes, excæcationes, mutilationes, redundabit? Isti vero, qui tanti furoris vobis auctores sunt primum quidem se, remque familiarem indemnem tuebuntur, demerendo interim Barbaro; mox, si fortuna tyranni titubaverit, parati præoccupando imperatore, in vos quidem invidiam, et pœnas rebellionis vertere, sibi vero gratiam fidei constantis, et præmia amplissima pacisci; tanquam scilicet per ipsos unos steterit, quominus Amasena civitas irreparabiliter imperio periret. Ea qua licentia cives improbi fortunis et capitibus vesiris ludunt; vobis, pro simplicitate vestra, fraudi eorum malitiæque sventibus; dum illis ipsis obsecundatis, ad seditionem instigantibus, qui postmodum iram imperatoris adversum vos, ob ea ipsa, quæ illorum impulsu peccaveritis, malignis accusationibus accendent. Ergo istis, si quid mihi creditis, valere jussis, in domum vos suam quisque recipite, ubi si attente, quæ dicta sunt, reputabitis, facile statuetis, utri vobis salubriora consilia suggerant, tumultus auctores, an ego.

His auditis, velut lapsa in terram testula, priori, quam domo attulerant, in foro deposita sententia, lectum quisque suum repetit; Alexio in præsens metu soluto, at non sollicitudine in posterum. Reputans enim quam facile levis multitudo sententias conceptas deponere, abjectas resumere solita sit, præsertim ubi a turbulentis incensoribus instigata fuerit, vereri cœpit, ne insequenti mox nocte, resumpta insaniam, de novo in se conjurati ruerent, Urselium custodia et vinculis erepturi; ad quod prohibendum se nequaquam satis firmis instructum esse copiis sibi erat conscius. Palamedeu ergo quemdam astum in subsidium imbecillitatis advocans, Urselium excæcare simulat, atque ad famam ejus rei factæ certius spargendam, ministrum talis supplicii publicum adhibet, eumque ferro ad eruendos oculos armatum, humi per vim afflicto, resupinatoque, quasi ad patientiam supplicii Urselio imponit, frendenti gementique nihilo leone capto moderatius: quæ omnia in vanam speciem comparabantur: Ergo ad quos pervenit acutus, et impotens metuentis ejulatus, ii sibi et aliis persnaserunt, editas illas voces lamentabiles ab Urselio tortoris ad aspectum torum, atque illætabilem supplicii horrore præsentis efferato. Et jactabat ille se, quanquam solo timore perstrictus, iam efferato ac sæve ut fidem faceret rem ad experientiam supplicii ultra metum minasque processisse. Diditur itaque per

μεγίστην ὑμῖν τὴν βλάβην προξενούντων αὐτοῦ. Πού γὰρ ὑμῖν τῆς τοῦ Οὐρσελίου τυραννίδος ἡ ὠφέλεια μὴ σφαγαί, καὶ πηρώσεις καὶ ἀκρωτηριασμοὶ μελῶν; Οὗτοι δὲ οἱ τῶν τοιούτων ὑμῖν πρόξενοι ἐνθεν μὲν τὰ οὐκ εὖ ἀσινῆ διατήρουν τὸν Βάρβαρον θεραπεύοντες· ἐκεῖθεν δὲ αὐθις τῶν ἐκ βασιλέων ἐνεφεροῦντο δωρημάτων, χαριζόμενοι τούτῳ, ὅτι μὴ ὑμῶν τε καὶ τῆς πόλεως Ἀμασείας παρεχώρησαν τῷ Βαρβάτῳ. Καὶ ταῦτα μὴδὲν οἱ πολλοὶ ὑμῶν ποιησάμενοι πώποτε. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν τυραννίδα συνίστασθαι βουλόμενοι, τῷ μὲν τυράντῳ χρηστὰς ὑποσαίνοντες ἐλλείδας ἀσινῆ τὰ οὐκ εὖ διατηρῶσιν, ἐκ βασιλέων δὲ αὐθις ἀπαιτῶσι τιμὰς τε καὶ δωρεὰς, ἣν δὲ τι καὶ νεωτερισθεῖη, αὐτοὶ μὲν πάλιν ἑαυτοῦ τοῦ δράματος ἐξάγωσι, τὸν δὲ βασιλέως θυμὸν καθ' ὑμῶν ἐξάγωσιν. Εἰ τι οὖν ἐμοὶ πισθεσθε, τούτους μὲν ὑμῖν πρὸς θόρυβον ἐραθίζοντας· τὸ παρὸν ἐρῶσθαι ἐάσατε, ἕκαστος δὲ ὑμῶν οὐκ ἀπελθὼν τὰ λεχθέντι σκοπεῖτω, καὶ εἰσεσθε ὁποῖος ὑμῖν τὸ συμφέρον βουλεύεται.

Τούτων ἀκούσαντες τῶν ῥημάτων, ὡς περ Ὀστράκου μεταπεσόντος (7), τὴν γνώμην μεταβάλλοντες οὐκ ἀνεχώρουν. Ὁ δὲ στρατοπεδάρχης, γινώσκων τὸν δῆμον ἐν ῥοπῇ τὰς γνώμας μεταβάλλειν εὐθέτα καὶ μᾶλλον εἰ ὑπὸ χαιρεκάκων ὀτρύνεται, δεῖσας μὴ διὰ τῆς νυκτὸς κατ' αὐτοῦ μελετήσαντες ἐπέλθωσι, καὶ τὸν Οὐρσελίον ἐξαγαγόντες μὲν τῆς φρουρᾶς, λύσαντες δὲ τῶν δεσμῶν ἀφώσιν, ἐπεὶ μὴ ἀποχρώσας εἶχε δυνάμεις πρὸς τοσοῦτους ἀντικαταστήνα', μηχανᾶται τὸ ἐντεῦθεν Παλαμήδειον (8) τι μηχανήμα. Ἐς μὲν τὸ φανερὸν ἀποτυφλοῖ τὸν Οὐρσελίον, καὶ ἠπλωτο μὲν τῇ γῆ, ὁ δὲ δῆμιος ἐπῆγε τὸν σίδηρον (9), ὁ δὲ ἐπωδύρετό τε καὶ ἔστρεψε καθάπερ λέων βρυχόμενος· σχῆμα δὲ πάντα ἦσαν τῆς τῶν ὀφθαλμῶν ἀποστερήσεως· παρήγγελλτο δὲ καὶ ὁ τῷ δόξαι τυφλούμενος βῆσθαι τε καὶ κεκραγένοι, καὶ ὁ μέχρι τοῦ δοκεῖν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορύττων, δριμύ τε ἐνορᾶν πρὸς τὸν ἐκκαίμενον, καὶ μανιώδη τὰ πάντα δρᾶν, μᾶλλον δὲ σχηματίζεσθαι τὴν ἀποτύφλωσιν. Καὶ ὁ μὲν ἀπετυφλοῦτο μὴ ἀποτυφλούμενος. Ὁ δὲ δῆμιος ἐκρότει, καὶ πανταχόθι, τὴν τοῦ Οὐρσελίου τύφλωσιν διεβόμβει. Ταῦτα, ὡς περ ἐν σκηνῇ δραματοουργηθέντα, πέπεικε τὸν ὄχλον ὅλον, ὁμοῦ ἐγχώριος, καὶ ὅσοι ἐξῶθεν εἰς ἔρανον κατὰ τὰς μελίσσας συλλέγεσθαι. Τοῦτο γὰρ ἔπαινον τὸ σκῆμμα τῆς Ἀλεξίου φρονήσεως, ἵνα οἱ πρὸ τοῦ δοῦναι χρήματα δυσχερῶς ἔχοντες, καὶ ἀφελῆσθαι τὸν Οὐρσελίον ἐπιβουλεύοντες ἐκ τῶν χαιρῶν. Ἀλεξίου τοῦ ἡμετέρου πατρὸς, ἀποκαταδοχῆσαι τε, ὡς ἐντεῦθεν αὐτοῖς τῆς ἐπιβου-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) Ὀστράκου μεταπεσόντος. Proverbialis formula, ἐπὶ τῶν ταχέως τι ποιοούντων, ait Suidas. V. Paræmiographos Diogenianum centur. 7; Apotol. Byzant. cent. 15, et al. Occurrit iterum apud Annam, lib. vi. Platon. in Phæd., Eunapium in Præeresio, Marinum in Proclo, Const. Manassem,

Pachymer. lib. v. cap. 2, Metaphrastem in Actis S. Babylæ Mart. cap. 1, etc.

(8) Παλαμήδειον. Anna, lib. ii, pag. 47. τὸ δὲ σκῆμμα σοφὸν καὶ Παλαμήδειον.

(9) Τὸν σίδηρον. Μύθρον. Vide infra, pag. 49, et notata ad pag. 480.

λῆς ἀνωφελοῦς καθεστηκυία, καὶ ταχὺ πρὸς τὸ βού-
λημα τοῦ στρατοπεδάρχου τράπωνται τῆς πρώτης ἀστρε-
χοῦντες βουλῆς, αὐτὸν τε φίλον ποιούμενοι, καὶ ἐργῆν
βασιλέως ἐκκλίνοντες. Τοῦτον τοίνυν οὕτω κατα-
σχών τὸν Οὐρσελίον ὁ ἀξιότατος στρατηγὸς εἶχεν
ὡς ἐν ζωγρίῳ τὸν λέοντα, ἐπικαλύμματι τοῖς ὀφθαλ-
μοῖς φέροντα τὰ σύμβολα τῆς δῆθεν ἀποτυφλώσεως.
Οὐ μὴν ἤρκειτο οἷς εἰργασται, οὐδὲ ὡς κῦδος ἀρά-
μενος πρὸς τὰλλα τῶν πραγμάτων ἀναπεπτῶκει.
Ἄλλὰ πόλεις ἄλλας πολλὰς καὶ φρούρια κατεκτή-
σατο, καὶ ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν πεποίη-
κεν, ὅσα ἐπὶ τῶν Οὐρσελίου καιρῶν πονήρως προ-
πέπραχεν. Ἐντεῦθεν οὖν τὰς ἡνίας στρέψας εὐθὺ τῆς
βασίλειδος πόλεως ἤλαυεν. Γενόμενος δὲ ἐν τῇ Παπ-
πῶ πόλει (10) καὶ μικρὸν ἀναπαύων τῶν πολλῶν
καμάτων ἑαυτὸν τε καὶ τὴν σύμπασαν στρατιὰν
πρᾶγμα ἐντεῦθεν ὥπτο πεποιηκῶς ὅπερ Ἡρακλῆς
ἐκεῖνος ἐπὶ τῇ τοῦ Ἀδμήτου Ἀλκήστιδι. Ὡς γὰρ
εἶδεν ὁ Δοκσιανὸς (11) ἐκεῖνος ὁ τοῦ πρεβεσβασι-
λευκῶτος Ἰσαακίου Κομνηνοῦ ἀδελφιδοῦς, καὶ τούτου
ἐξαδέλφος, ἀνὴρ δὲ οὗτος τῶν ἐπιδόξων καὶ γένει καὶ
ἀξιώματι, τὸν Οὐρσελίον τὰ τῆς τυφλώσεως σύμβολα
φέροντα, καὶ ὑπὸ τοῦ χειραγωγούμενον, βύθιον τι
στενάξας καὶ ἐπιδακρύσας τῷ Οὐρσελίῳ, ὠμότητα
κατηγόρηκε τοῦ στρατηγοῦ, καὶ μέμψιν αὐτῷ
ἐπήγε τούτου καταβαίνοντος, ὡς τριούτον ἀνδρῶν
γενιάδαν τε καὶ ἀντικρυς ἤρωα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀφε-
λομένου, ὃν ἐχρῆν ἀτιμώρητον διασώσασθαι. Ἄλλ'
ἐκεῖνος τότε μὲν, τὰς αἰτίας τῆς ἀποτυφλώσεως εἰς
αὐθις ἐπακούσας, ἐπαιπῶν, Φιλτάτε μοι, μετὰ βραχὺ
εἰς οἰκίσκον ἀγαγὼν αὐτὸν τε καὶ τὸν Οὐρσελίον ἀνα-
καλύπτει τὸ πρόσωπον, καὶ δείκνυσιν Οὐρσελίου τοὺς
ὀφθαλμοὺς πυρωτῶν ἀπαστράπτοντας. Ἐξεπλάγη
ταῦτα ὡς ἐθεάσατο καὶ ἐθαύμασεν ὁ Δοκσιανὸς καὶ
οὐκ εἶχεν ὃ τι καὶ χρήσαιτο τῷ πλήθει τοῦ θαύμα-
τος, καὶ θαμὰ ταῖς ὕψαι τὰς χεῖρας ἐπέβαλε, μή-
που καὶ ὄναρ ἐστὶ τὸ θεωρούμενον ἢ τις βαρβάρικη
τερατεία, ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον ἄρτι πρῶτως καινοτο-
μούμενον. Ὡς δὲ τὴν ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ φιλοφροσύνην
τοῦ ἐξαδέλφου κατεμάνθανε καὶ μετὰ τῆς φιλοφ-
ροσύνης τὴν τέχνην, περιχαρῆς γεγονῶς ἐνηγκαλι-
ζετό τε αὐτὸν καὶ κατεφίλει πολλάκις τὸ πρόσωπον,
εἰς ἡδονὴν τὸ θαῦμα μεταβαλὼν. Ταῦτό δὲ τούτῳ
πεπόνθασιν καὶ οἱ περὶ τὸν βασιλέα Μιχαῆλ, καὶ
βασιλεὺς αὐτό; καὶ πάντες.

spirantes, vegetosque Doceano monstravit, mirari nunquam desinenti, contrectantique sibi ipsi subinde oculos, quasi ut probaret, num hæc vere, an non potius per somnium cerneret, magicisve præstigiis, aut alia nova fraude illuderetur. Tandem ubi plane perspecta est humanitas Alexii, industriæ laude cumulata, versa in gaudium admiratione, sæpius amplexatus est, suaviatusque patriualem; lætitiâque, ac gratulationem suam, vulgata mox fama, in comitatum Michaelis universum, ipsumque adeo in Augustum propagavit.

Ἐντεῦθεν πάλιν ἐπὶ τὴν ἐσπέραν πέμπεται παρὰ Νικηφόρου τοῦ αὐτοκράτορος ἤδη τὰ Ῥωμαῖα σκῆπτρον κατεσχηκῶτος κατὰ Νικηφόρου τοῦ Βουε-

A vulgus rumor, vere cæcatum Urselium; unde, istæ jam necessario damnata spe, ad simulandum obsequium versi cives, pariter atque advenæ, pro se quisque, apicularum more, symbolas pecuniæ contulerunt: successumque habuit solers consilium
B Alexii, talia tanquam ad scenæ ludum componentis, ut excenteret spes improbas cupidis rerum novarum, quorum in audacia potentiaque Urselii studium ac fiducia conquiescebat, quemque ideo, quoad re integra, sanum, ac utilem sibi adjungi posse confiderent, plane vim potius experirentur, quam in erogationem consentirent, facilem ipsis, ac pronam futuram, semel persuasis, eum luminibus orbatur, quem ducem ipsi sibi rebellaturis scilicet destinassent. Hunc igitur tali quadam machinatione virum captum mirificus belli dux habuit in custodia sic tanquam in cavea leonem, obligatum oculos ad continuandam excæcationis famam. Nec vero hæc satis putavit, aut quasi abunde parata fructurus gloria, successibus indormiit: verum concussis partibus toto impetu incumbendum ratus, urbes, arcesque, quæ supererant plurimæ, aggressus, plane non prius quievit, quam omnia quæ ab initio Urselianorum temporum defecerant, imperio restitueret. Quibus jam patris, victor in regiam urbem est invectus; ubi domestica quiete se atque exercitum paulisper ab expeditionis difficilis laboribus dum recreat, contigit ipsi edere miraculum, ejus non absimile, quo dicitur Hercules Admeto mortuam lugenti, vivam repente, atque vigentem reddidisse conjugem. Erat Doceanus Isaacii Comneni, qui nuper imperaverat, ex sorore nepos, Alexii patruelis, vir, et genere, et dignitate clarus in paucis; is cum Urselium vidisset suæ calamitatis mendacibus obnoptiis symbolis, manuque ductum a quopiam tractis ex intimo suspiriis indigno viri fortis illacrymatus casui, non se tenuit, quin crudelitatis inhumanæ damnaret Alexium, qui tam generosum heroem tam misere deformasset, quem servasse incolumem oportuerat. Cui ille: Excæcationis istius causas alia occasione a me, inquit, audies, charissime. Nec aliud tunc quidem. Cæterum paulo post deduxit hominem in domunculam, ibique oculos Urse-

D lii fasciis involucrisque remotis, vivido lumine

9 Hinc iterum in Occidentem Alexius mittitur a Nicephoro imperatore, Romani jam sceptri com-pote, adversus Nicephorum Bryenium, occiduas

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Ἐν τῇ Παππῶ πόλει. Non Constantinopoli, quod vult disertus interpres, sed Castamone in Cappadocia. V. Bryenium, lib. II, p. 26.

(11) Δοκσιανός. Theodorus Doceanus Scylitzæ dictus, de quo et ejus familia pluribus agimus in Stemmate Comnenico.

omnes provincias perturbantem, sequē, assumpto diademate, pro Romanorum Augusto ferentem. Simul enim ac Michael Ducas throno excussus est, et pro principali fascia, coronaque talarem, et epomidem archiepiscopalem induit; Botaniates, occupato augustali solio, desponsaque sibi, ut distinctius processu sermonis explicabitur, imperatrice Maria, imperii habenas regere cepit. At Nicephorus Bryenius, imperante jam tum Michaele, ducatu Dyrrachii munitus, etiam antequam Nicephorus regnaret, imperii candidatum se gerebat palam: atque adeo non expectato, dum ea dignitas vacaret, a Michaele machinari defectionem ceperat. Hujus incepti quæ causa, quæve rationes fuerint, mihi non est necesse diligentius exponere, quoniam istum nobis laborem accuratus ea de re nostri Cæsaris commentarius occupavit: quo vero modo, ac successu Bryenius Dyrrachio, tanquam ex belli sede progressus, occidua omnia percurrerit, sibi que adjunxerit, utque ipse denique sit captus, maxime arbitror necessarium exponere breviter; nam fusius, et subtilius ista descripta qui nosse cupierint, eos ad Cæsarem remittimus. Erat is, de quo agitur, Nicephorus Bryenius, bellator primus, genere clarissimo, proceritate corporis, et faciei forma commendabilis, maturitate juxta consilii, roboreque lacertorum facile omnes, qui tunc erant, homines superans. Plane dignum imperio caput; quippe aspectu ipso, ante usum et sermonem, sibi conciliabat homines, adeo quidem ut cuncti passim milites civesque primo eum loco, atque imperio occidui pariter et orientalis limitis ultro dignissimum et agnoscerent, et profiterentur. Etenim offerentem sese civitates omnes obvius ulnis excipere, et ad vicinas pro se quæque urbes, non minus alacriter admittere paratas, cum plausu ac pompa transmittere consueverant. Conturbabant hæc Botaniatem eo quidem magis, quod magno Bryenium, et valido instructum exercitu videbat: quæ res imperium universum ancipiti cura li-

νίου (12), τὴν δούτιν ὄλην κλονοῦντος, καὶ τὸ διάδημα ἑαυτῷ περιθεμένου, καὶ βασιλεῖα Ῥωμαίων ἀνακηρύττοντος. Ἄρτι γὰρ τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ τοῦ Δούκα τοῦ θρόνου καθαιρεθέντος, καὶ ἀντὶ ταινίας τε καὶ στέμματος τὸν ποδῆρη (13) καὶ τὴν ἐπωμίδα τὴν ἀρχιερατικὴν ἐνδεδυμένου, ὁ Βοτανειάτης ἐπὶ τοῦ βασιλείου θρόνου καθίσας, καὶ τὴν βασιλίδα Μαρίαν, ὡς προῖων ὁ λόγος σαφέστερον παραστήσει, μνηστευσάμενος, τὰ τῆς βασιλείας διέθυνε πράγματα. Ἄλλ' ὁ Νικηφόρος Βρυένιος, τὴν δουκικὴν (14) περιεζωσμένος ἀρχὴν Δυρράχίου ἐπὶ τοῦ βασιλείως Μιχαήλ, καὶ πρὸ τοῦ βασιλεῦσαι τὸν Νικηφόρον, βασιλείαν τε ἤρξαστο καὶ ἀποστασίαν, κατὰ τοῦ Μιχαήλ ἐμελέτησε. Τὸ μὲν ὅθεν καὶ ὅπως οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν ἡμῖν διηγεῖσθαι· φθάνει γὰρ ἡ τοῦ Καίσαρος ξυγγραφή τὸ αἴτιον τῆς ἀποστασίας ἐξιστορῆσαι· τὸ δ' ὅτι ἐκείθεν, ὡς περ ἐξ ὀρμητηρίου τινὸς τῆς πόλεως Δυρράχίου, πάντα τὰ τῆς ἐσπέρας κατέδραμε, καὶ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησε, καὶ ὅπως οὗτος ἐάλω, τοῦτο τῶν ἀνεγκλισταίων ἐστὶν ἐν βραχεὶ διηγήσασθαι. Τὸ γὰρ ἀκριδὲς τῆς ἱστορίας τὸν βουλόμενον μαθεῖν ἐς τὸν Καίσαρα παραπέμπομεν. Κράτιστος γὰρ ὁ ἀνὴρ τὰ πολέμια καὶ ἄμα καὶ γένος ὢν τῶν ἐπιστημοτάτων καὶ ἀναδρομῇ σώματος (15) καὶ κάλλει προσώπου κοσμούμενος, καὶ ἐμβριθεῖα φρονήματος, καὶ βραχιόνων δυνάμει τῶν κατ' αὐτὸν διαφέρων ἀνδρῶν, ἐπάξιον ἦν βασιλείας τὸ χρῆμα, καὶ τοσοῦτος ἦν εἰς πειθῶν δυνατὸς, καὶ πάντα ἐφέλκειν καὶ ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ ὀμιλίας δυνάμενος, ὥστε πάντας πανδημεὶ καὶ στρατιώται καὶ ἰδιῶται τῶν πρωτείων αὐτῷ· ξυνοχώρουν καὶ βασιλεύειν τῆξιον ἀπάσης ἐξως καὶ ἐσπερίας λήξεως. Καὶ γὰρ ἐπιόντα τοῦτον αἱ πόλεις ἅπασαι ὑπταίης χερσὶν ὑπεδέχοντο, καὶ ἄλλη πρὸς ἄλλην μετὰ κρήτου παρέπεμπεν. Ταῦτα ἐτάραττε μὲν τὸν Βοτανειάτην, ἐξεκύκα δὲ καὶ τὸ περὶ αὐτὸν στρατεύμα, καὶ εἰς ἀμηχανίαν τὴν βασιλείαν ὄλην ἐνέβαλλε. Πέμπειν οὖν διεγνώκεισαν τὸν ἐμὸν πατέρα τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον κατὰ τοῦ Βρυένιου, δομέστικον (16) τῶν σχολῶν ἄρτι προχειρισθέντα,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(12) *Νικηφόρος Βρυένιος*. Nicephori Bryenii rebellionem et historiam narrant præterea Nicephorus Bryenius ex filio nepos, Zonaras, Scilitzes, Glycas, etc.

(13) *Τὸν ποδῆρη*. Michael Ducas Parapinacius, abrogato imperio, in Studiense monasterium concessit, eo translatus a Botaniata, prid. Paschatis, hoc est, 7 April. an. 1078. Dein Ephesi antistes dictus, cum semel eo venisset, Constantinopolim reversus, in monasterio Manuelis vitæ reliquum exegit. V. Bryen. Zonar. Scyl. Glyc. Manass. Joel. etc.

(14) *Τὴν δουκικὴν*. Inter Δουκικὰ θέματα recensetur a Const. Porphyrogenneta 226 lib. II, de Themat. cap. 9: Ἐπαρχία τῆς Νέας Ἑπείρου, τοῦτ' ἐστὶ τοῦ Δυρράχίου. Huic suberant provinciæ aliquot, urbesque complures, quarum aliæ a consularibus, quædam a ducibus regebantur. Harum præcipua et caput Dyrrachium fuit, a qua totius Themat. appellatio. Vide Notit. Græc. in *Geographia sacra*, pag. 24. Dyrracheni igitur tractus ducatum obtinuit Bryenius, Michaele imperante: cui tum eum tenenti Theophylactus Bulgariae archiepiscopus

epistolam scripsit cum hoc titulo, Τῷ δουκὶ Δυρράχίου τῷ Βρυένιῳ. Eundem ducatum obtinuerunt postea Nicephorus Basilacius, Georgius Monomachus, et Joannes Comnenus Isaacii sebastocratoris filius. Sed et inde ducis honorariam appellationem Dyrrachii dominis ex gente Franca attributam jam olim a nobis observatum in *Hist. nostra Gallo-Byzantina*, lib. VIII, n. 2.

(15) *Ἀναδρομῇ σώματος*. Infra de Bryenio, pag. 11, καθάπερ τις γίγας ὑπερωμίας εἰς πῆχυν ἕνα τῶν ἀπάντων ὑπερανέθηκε. V. Not. ad. pag. 24.

(16) *Δομέστικον*. Afflictis Romanorum imperatorum rebus, ac Constantini M. partitione, variarumque gentium irruptionibus mutilato imperio, quod reliquum fuit Constantinopolitani principatus, in duas partes distributum fuit, Orientem videlicet et Occidentem, ita dictas respectu Byzantii. Hæc rursum divisæ in provincias, seu θέματα, quæ Constantinus Porphyrogenneta duobus libris eleganter complexus est. Themat. vero partim a ducibus, partim a consularibus, quemadmodum stante Romana rep. provinciarum aliæ a prætoribus, aliæ a consularibus, regebantur. Ducibus

μετὰ τῶν ἐνούσῶν δυνάμεων, εἰς γὰρ τὸ μέρος τοῦτο ἡ βασιλεῖα Ῥωμαίων εἰς τοῦσχατον ἐληλύθει. Τὰ τε γὰρ ἔφα τῶν στρατευμάτων ἄλλο ἀλλαχῶ διεσκέδαστο, τῶν Τούρκων ὄφαπλωθέντων, καὶ πάντα σχεδὸν περισχόντων, ὅσα Εὐξείνου πόντου ἐστὶ μεταξὺ καὶ Ἑλλησπόντου καὶ Αἰγαίου τε καὶ Συριακοῦ πελάγους, κόλπων τε τῶν ἄλλων, καὶ μάλιστα ὀπίσσοι Παμφυλίαν τε καὶ Κίλικας παραμείδοντες, εἰς τὸ πέλαγος ἐκπέμπουσι τὸ Αἰγύπτιον. Τὰ μὲν οὖν ἔφα στρατεύματα οὕτως ἔσχον· τὰ δὲ τῆς ἐσπέρας εἰς τὸν Βρυένιον συβρέυσαντα εἰς στενὸν κομιδῆ καὶ ὀλίγον στρατεύμα τὴν βασιλείαν ἀφῆκε Ῥωμαίων. Ἀθανάτοί (17) τε γὰρ τινες αὐτῇ καταλείφθησαν χθὲς καὶ πρώην ξίφος ἡμένοι καὶ δόρατος, καὶ τινες ἐκ τοῦ χώματος (18) στρατιῶται ὀλίγοι, καὶ Κελτικὴ τις στρατιὰ εἰς ὀλίγους τινὰς περισταμένη. Τοῦτους δὲ τῷ ἐμῷ πατρὶ Ἀλεξίῳ διδάσαι, καὶ ἅμα συμμάχους ἀπὸ τῶν Τούρκων προσκαλεσάμενοι ἐξέειπε οἱ περὶ τὸν βασιλέα προσέειπεν καὶ συμμαχίαν τῷ Βρυένιῳ, οὐ μᾶλλον εἰς τὴν ἐφεπομένην στρατιάν θαρρόντες ἢ εἰς τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός καὶ τὴν ἐν πολέμοις καὶ μάχαις δεινότητα. Ὁ δὲ, τὴν συμμαχίαν μὴ περιμείνας ὀξέως ἐπερχόμενον τὸν ἐχθρὸν ἀκούων, κἀντεῦθεν καλῶς καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ξυνεπομένους φραξίμενος, ἐξείσι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ κατὰ τὴν Θράκην γεγονῶς· περὶ τὸν Ἀλμυρὸν ποταμὸν στρατοπεδεύει ἀνευ τάφρων καὶ χάρακος. Μανθάνων γὰρ τὸν Βρυένιον ἐν τοῖς Κηδόκτου (19) πεδίοις αὐλιζόμενον ἐβούλετο ἐκάτερα τὰ στρατεύματα αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἐναντίων ἀξιόλογον ἀπῆχειν διάστημα. Οὐ γὰρ εἶχεν ἀντιμέτωπος ἐπιστῆναι τῷ Βρυένιῳ, ἵνα μὴ κατάφωρα γένοιτο τὰ τῆς δυνάμεως, καὶ μὴ δοίη ὀπίσσοις τίς ἐστι τὴν στρατιάν ἀσθήσιν τῷ ἐχθρῷ. Μετ' ὀλίγων γὰρ πρὸς πολλοὺς, καὶ ἀπειροπολέμων πρὸς ἐμπειροπολέμους ἐμελλε συμβαλεῖν, καὶ τοῦ θαρρεῖν ἀφόμενος, καὶ ἀναφανδὸν ἐμπίπτειν, κλωπιτεύειν τὴν νίκην (20) ἐβούλετο.

intelligeretque se plurimos cum non multis, exercitatissimos cum tyronibus in conflictu commissurum. Ergo Alexius non hoc audendi tempus, palamve aperto Marte invadendi ratus, cautis grassari artibus, et furari, si posset, victoriam, satis sibi tunc quidem videri debere statuit, idque conari decrevit.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

denique ac consularibus præerant domestici duo : prior qui Orientalibus provinciis imperabat, δομέστικος τῶν Ἀνατολικῶν θεμάτων, posterior qui occidentalibus, τῶν Δυτικῶν dicebatur. Hac po-
sirema functum dignitate Alexium tradit, præter Græcos scriptores, Willelmus Antistes Tyrius, lib. II, cap. 5.

(17) Ἀθανάτοι. Quemadmodum olim apud Persas erat legio militaris, quam τῶν Ἀθανάτων appellabant, ut docemur ex Procopio, lib. II De bello Persico; Theophane in Theodos. Jun. an. 48; Freulpho, tom. II, lib. V, cap. 10, et aliis scriptoribus, quos laudat Brissonius lib. De regno Persar., ita habebant Byzantini imperatores, Persiarum principum similia, suos immortales, quos a Nicephoro logotheta, qui sub Michaelē Duca rerum potitus est, tum demum institutos refert Bryenius, lib. IV, n. 4, quibus id nominis videtur inditum, quod pacis æque ac belli tempore militarent, essetque eorum cohors schola vocatio.

brabat, incertum, utri tandem domino cederet. Visum tandem est opponendum Bryenio Alexium Comnenum, patrem meam, dignitate magni domesticæ Scholarum recens auctum, datis ad hoc ipsi copiis, quæcumque ad manum erant, sane perexiguis : nam ad militarem rem quod attinet, plane ad extremum imbecillitatis Romanum imperium devenerat; Orientales siquidem exercitus, alii alio dispersi, necessaria limitibus statione tenebantur, **10** Turcis latissime dominantibus, et per omnes fere regiones, quæ Euxinum, Hellesquepontum interjacent; quæque hinc Ægæo, hinc Syriaco mari clauduntur, sinibusque maxime iis qui Pamphyliam, Ciliciamque præterlapsi, in mare Ægyptium delabuntur, munitiones obtinentibus. Unde siebat ut cum Orientales exercitus Turcico periculo distinerentur, Occidui ad Bryenium confluisent : quæ supererat Romana potentia, exili sane numero censeretur. Reliqui nimirum erant immortales quidam, qui heri, ac nudius tertius tractare gladios, hastasque cæperant. Accedebant alii, et ipsi rari, a Ghomate nuncupati milites, et Gallici nonnulli manipuli summam ad paucitatem redacti. Ejusmodi copias, qui pro Botaniate res administrabant, patri meo dant, polliciti auxilia Turcorum, quæ conductum miserant : simulque edicunt, sine mora capessat bellum, cumque Bryenio decernat, freu utique non tam exercitus robore, quam consilio, bellicaque virtute ducis; qui, ne Turcicis quidem expectatis auxiliis, statim se, suisque quam crime potuit instructis, adventantem quippe hostem audiens, ex urbe regia in Thraciam progressus, castra circa Salsum fluvium sine fossa, et vallo metatus est; quoniam enim in Cedocti campis consedissee Bryenium audierat, idoneo se ab illius conspectu disjungere spatio studuit : id cavens, ne, si suos illi adversa fronte objiceret, facile is sensum paucitatis, imbecillitatisque ipsorum caperet;

Caroli M. imp. caterva militari dixit Monachus Sanguinensis, lib. II, cap. 26. Unde Anna de Athanasia agens, lib. II, pag. 62, dixit, στρατεύματα δὲ τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἰδιαίτητον, quia videlicet, pacis perinde ac belli tempore imperatoribus merebant. Athenasi corrupte dicuntur Tudebodo, lib. II. Consule præterea Glossaria Rigaltii et Fabroti.

(18) Ἐκ τοῦ χώματος. Vide notata ad pag. 92.

(19) Κηδόκτου. Τὸν Κηδόκτου χώρον habent Scylitzes et Zonaras in Michaelē Rhangabe et Mich. Balbo.

(20) Κλωπιτεύειν τὴν νίκην. Boni enim duces, ait Vegetius lib. III, cap. 10, non aperto Marte prælium, in quo est commune periculum, sed ex occulto semper attentant, ut integris suis, quantum possint hostes interimant, certe vel tercant. V. Leon. Tact. cap. 12, § 12.

Verum antequam duos generosissimos duces, A nec fortitudine, nec scientia rei bellicæ sibi quidquam invicem concedentes, decretorio inter se certamine committimus, id quod jam instituit sermo noster, age ante aciem structam utrimque, collataque signa, augurium successus ex ipsorum consideratione captemus. Erant ex æquo hi viri ambo heroica specie, fortique pectore; robur autem et experientiam militiæ quod attinet, paribus laudis momentis, tanquam in trutina librati: **U**tra lanx tandem, fortuna degravante, subsederit, mox videndum erit. Interim quidem Bryenius magnis spebus palmam ambiebat; ut qui et copias ductaret, quarum virtuti jure fideret; et ad hoc ipse tum peritiam belli magno usu partiam, tum **S**estam aciei constructionem ex se conferret. **II.** Alexio **E** minimum fiducia in copiis, summa spei in seipso; itaque contra eas, quas diximus, adversarii opes, ac vires ingenium versutum ad belli dolos, artemque astuti Martis opponebat. Jam odorari se invicem ceperant, aderatque committendi tempus. Prior Bryenius, cognito itinera sibi ab Alexio ad progressum mature incidi, infestus in ipsum movet circa Calauram, prout exploratores retulerant, castris positus hærentem. Diviserat copias in duo **C** cornua. Dextrum, quod fratri suo Joanni regendum commiserat, quinque millibus constabat fere Itælorum, et e reliquiis copiarum Maniaci illius. Accedebant equites e Thessalia; tum pars quædam eorum qui de societate dici solent, non imbellis. Sinistro cornu Tarchaniotes Catacalo præerat, Thracas, et Macedonas graviter armatos, numero trium millium ductans. Mediam ipse aciem Bryenius tenuit, fortissimo equitatu e Macedonibus, et Thracibus, et flore ipso, ac delectu prætorianæ militiæ constante succinctus. Equis omnes vehabant Thessalis, loriceis ferreis, et galeis, galearumque insignibus late fulgentes: ita ut arrectis equis in aurem dexteram, simul cum sictu sese invicem

Ἐπὶ δὲ ἀνδρας καὶ ἀμφοτέρους γενναίους ὁ λόγος κατεστήσατο, τὸν τε Βρυένιον καὶ τὸν ἐμὸν πατέρα τὴν Κομνηνὴν Ἀλέξιον (οὐδὲν γὰρ ἕτερος τοῦ ἑτέρου πρὸς ἀνδρίαν ἀπελιμπάνετο, οὐδὲ τὰ τῆς ἐμπειρίας ἕτερος ἑτέρου παρ' ἑλαττον εἶχεν), ἀξιὸν εἶσι καταστησαμένους τούτους εἰς φάλαγγας, καὶ ἀντίπαρτάξεις, ἐκείθεν ἀποσκοπῆσαι τοῦ πολέμου τὴν τύχην. Τῷ μὲν γὰρ ἀνδρε τούτῳ καὶ ἀμφω ἦστιν καλῶ καὶ γενναίῳ, καὶ τὰ γε εἰς χεῖρας καὶ πείραν ἴσοι ὥσπερ ἐπὶ τρυτάνης ἰστάμενοι· ὄραν δὲ ἡμᾶς χρεῶν ὅπου τὰ τῆς τύχης ἐπέδρισαν. Ὁ μὲν γὰρ Βρυένιος μετὰ τοῦ θαρρείῃ ταῖς δυνάμει καὶ τὴν πείραν προῦβάλλετο καὶ τὴν εὐταξίαν τῆς παρατάξεως· ὁ δὲ Ἀλέξιος ἐκ τοῦ ἑτέρου ὀλίγας μὲν ἐλπίδας καὶ πάνυ ἀφελεῖς εἶχεν ὅσον ἐπὶ τῷ στρατεύματι, ἀντιπροῦβάλλετο δὲ τὴν ἀπὸ τῆς τέχνης ἰσχύν, καὶ τὰς στρατηγικὰς μηχανὰς, ἥδη γὰρ ἀλλήλοις αἰσθόμενοι, καὶ ὅτι πολέμων ἦδη καιρὸς, ὁ μὲν Βρυένιος ἐπειδὴ τὰς ἐφόδους αὐτοῦ προῦποτέμνεσθαι τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον μεμαθήκοι καὶ περὶ Καλαυρῆν (21) στρατοπεδεύειν, οὕτω ξυνταξάμενος ἀντεπήρχετο. Εἰς τε γὰρ δεξιὸν κέρα· καὶ εὐώνυμον τάξας τὸ στρατεύμα, τοῦ μὲν δεξιοῦ κατάρχειν τὸν αὐτάδελφον Ἰωάννην ἐπέταττε, πεντακισχίλιοι δ' ἦσαν οἱ τοῦτο τὸ μέρος συμπληροῦντες, Ἴταλοὶ τε καὶ τῆς τοῦ Μανιάκου (22) ἐκείνου ἀποσπάδος· καὶ μὴν καὶ ἐκ Θετταλίας ἄνδρες ἵππεις καὶ μοῖρά τις τῶν ἀπὸ τῆς ἐταιρείας (23) οὐκ ἀγεννῆς· θάτερον δὲ τὸ εὐώνυμον κέρασ ὁ Ταρχανειώτης (24) εἶχε Κατακαλῶν, Μακεδόνας τε καὶ Θρᾷκας ἐξωπλισμένους εἰς τρισχιλίους τοὺς ξύμπαντας συναριθμουμένους. Αὐτὸς δ' ὁ Βρυένιος τὸ μέσον κατείχε τῆς φάλαγγος, ἐκ τε Μακεδόνων καὶ Θρᾷκῶν συντεταγμένον, καὶ τοῦ ἀρχοντικοῦ (25) σύμπαντος ὅσον ἐπίλεκτον. Πάντες δὲ ἐφ' ἵπποις Θετταλοῖς (26) ἐποχοῦμενοι καὶ ταῖς σιδηροῖς θώραξι καὶ τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν κράνεσιν ἐξαστράπτοντες, τῶν τε ἵππων διεγειρομένων ἐς ὀρθὸν οὐ· καὶ τῶν ἀσπίδων πρὸς ἀλλήλας παταγουσῶν, πολλή τις αὐγὴ αὐτῶν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) *Καλαυρῆν*. Καλαβρόν, Zonaræ et Scylitzæ, regio sic dicta, διὰ τὸ κατάρχουτον εἶναι τὸν τόπον βρῦσσειν ὁδάτων πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν.

(22) *Μανιάκου*. Is est Georgius Maniaces, qui in Italiam, seu Calabriam, ab imp. Basilio missus, Siculos, Normannis juvantibus adortus, et ab his postea **227** derelictus, defectionem molitus est, Monomacho imperante; sumptisque imperii insignibus, tandem cum ad Servios se contulisset, commisso ad Strobum prælio, debellatus est. Historiam narrant Zonaras, Scylitzes, Glycas, Gaufrerus Malaterra, lib. 1, cap. 7 et 8; Leo Ost. lib. 11, cap. 18; et Ordericus Vitalis, lib. 1v, qui *Manicheli* nomen, et ob affectatam fortassis tyrannidem, imperatorium titulum ei tribuit.

(23) *Ἀπὸ τῆς ἐταιρείας*. Ex cohortibus scilicet conflatis ex Romanorum sociis, quas peculiari appellatione *Ἐταιρείας* appellabant. Scylitzes in Michaelis Balbo, ἐν τῷ παλατίῳ σχολᾷς εἰληφώς, καὶ τὰς ἐταιρείας, ἔξεισι κατὰ τοῦ τυράννου. Atque, ut ex hoc loco videtur posse colligi, militabant illæ in palatio, ad imperatoris custodiam, quibus qui præerant *Ἐταιρειάρχαι* et *Μεγάλοι Ἐταιρειάρ-*

χαι dicti Constantino Porphy. *De Adm. imp.* cap. 51; Willelmo Tyrrio, lib. xxi, cap. 16; Pachymeri lib. 11, cap. 24. Cantacuzeno lib. 1, cap. 55, lib. 11, cap. 6; Scylitzæ, Zonaræ, Manassæ, et al. a Meursio et Fabroto laudatis: quod præterea firmat Cinnamus lib. v, n. 8. Γεώργιον δὲ ἐταιρείας τῷ τότε ἡγεῖτο τῆς βασιλικῆς. Idem Pachymeres lib. 1v, cap. 29, ait eorum munus fuisse in Palatio ἐπὶ τῆς εἰσαγωγῆς; unde *Admissionales* vertit eruditus interpret. Hujusmodi sunt apud nos, *les Introduceurs des Ambassadeurs*.

(24) *Ταρχανειώτης*. Cujus meminit Zonaras in Romano Diogene.

(25) *Ἀρχοντικοῦ*. Ἀρχοντες Græcis scriptoribus ævi sequioris, iidem qui nostris *Barones* dicuntur: Ἀρχοντικὸν ἔστιν ἰδὲν quod *Barnagium*. V. Not. ad p. 204.

(26) *Ἐφ' ἵπποις Θετταλοῖς*. Thessalicos equos olim in pretio fuisse adnotant præterea Herodotus, lib. vii; Varo, *De re rustica*, lib. 11, cap. 7; Theocritus *Éid.* 18. Oppianus, lib. 1. *Κυνήγ.* Lucanus, lib. vi, et alii.

το καὶ τῶν κορυθῶν ἐκείθεν ἐξέπιπτε μετὰ δειμάτων. Ὁ δὲ εἰς μέσους κυκλούμενος ὁ Βρυένιος καθάπερ τις Ἄρης ἢ γίγας ὑπερωμίας εἰς πῆχυν ἕνα τῶν ἄλλων πάντων ὑψούμενος καὶ αὐτόχρομα θάμβος ἦν καὶ φόβος τοῖς θεωμένοις. Ἐξώθεν δὲ τοῦ σχήματος (27) ὄλου ὡσανεὶ δυοῖν σταδίων διάστημα Σκύθαι τινὲς ἦσαν σύμμαχοι βαρβαρικοῖς κεκοσμημένοι τοῖς ὄπλοις. Παρῆ· γέλοτο δὲ, ἐπειδὴν οἱ πολέμιοι προφανεῖεν καὶ ἡ σάλπιγξ πολέμιον ἀλαλάζειεν, εὐθὺς κατὰ νώτων ἐμπίπτειν καὶ βάλλειν τοὺς Σκύθας τοῖς πολεμίοις καὶ θλίβειν αὐτοὺς τοῖς πυκνοῖς καὶ συνεχέσι τοξεύμασι, τοὺς δὲ λοιποὺς πυκνὰ συνασπισμένους ἐμπίπτειν κατὰ τὸ καρτερώτατον. Οὕτω μὲν οὗτος τοῖς ἀμφ' αὐτὸν διετάξατο. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατὴρ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος τοῦ τόπου τὴν θέσιν κατασκεψάμενος τὸ μὲν τοῦ στρατεύματος κατέστησεν ἐντισυκοιλίαι, τὸ δ' ἀντιμέτωπον ἔστητε τῆς στρατιᾶς Βρυενίου. Ἀμφω δὲ παραταξάμενος τὸ ὑποκαθήμενον καὶ τὸ προφανές, καὶ πτερώσας λόγοις ἄνδρα ἕκαστον, καὶ εἰς ἀνδρίαν ἐπάρας, τῷ μὲν ἐπέσκηπτε τῷ προλοχίζοντι τάγματι, ἐπειδὴν κατὰ νώτου γένοιτο τῶν πολεμίων ἐξαίφνης προσπίπτειν, καὶ μεθ' ὀρμῆς ὅτι πολλῆς καὶ σφοδρᾶς ἐπαράττειν κατὰ τοῦ δεξιῦ κέρατος. Τοὺς δ' ἀθάνατους λεγομένους καὶ τινὰς ἀπὸ τῶν Κελτῶν ἑαυτῷ παρακατέσχε, καὶ τούτων προὔτετακτο· τῶν δὲ Χωματικῶν καὶ Τούρκων ἔξαρχον τὸν Κατακαλὼν κατέστητε, καὶ πρὸς τὸ Σκυθικὸν ἅπαν ἔχειν τὸν νοῦν καὶ τὰς διεκδρομὰς αὐτῶν ἀπαλλάττειν παρεκελεύσατο. Ταῦτα μὲν οὕτως εἶχε· καὶ ἐπεὶ κατὰ τοὺς κοιλώδεις τόπους τὸ τοῦ Βρυενίου γέγονε στρατεύμα εὐθὺς, σύνθημα δεδωκότος τοῦ· μου πατρὸς Ἀλεξίου, μετὰ βοῆς καὶ ἀλλαγμοῦ ἐμπηδῆσαν τὸ περὶ τὴν ἐνέδραν στρατεύμα τῷ τε αἰφνιδίῳ κατέπληξαν τοὺς πολεμίους ἕκαστος τῶν παρατύχοντων πλήττων τε καὶ φονεύων, καὶ εἰς φυγὴν κατηνάγκασαν. Ἄλλ' ὁ Βρυένιος Ἰωάννης καὶ τοῦ ἡγεμόνος αὐτάδελφος, μνησθεὶς ἐνταῦθα θούριδος ἀλκῆς καὶ θυμοῦ, τῷ ψαλλίῳ τρέψας τὸν ἵππον καὶ τὸν ἐπιόντα στρατιώτην ἀθάνατον πληγῇ μιᾷ καταβαλὼν ἔστητέ τε κλονουμένην τὴν φάλαγγα, καὶ οὕτω συντάξας ἀπῶσε τοὺς πολεμίους. Οὕτως οἱ ἀθάνατοι προτροπάδην μετὰ τινος ἀκοσμίας ἔφρουγον ὑπὸ τῶν κατόπιν αἰεὶ στρατιωτῶν ἀποκτεινόμενοι. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατὴρ, εἰς μέσους ἑαυτὸν ἐμβαλὼν τῶν πολεμίων, καὶ γενναίως ἀγωνιζόμενος ἐκλόνει μὲν καὶ οὗτος τὸ μέρος ἐφ' ὧπερ ἂν παραγίνοιτο πλήττων ἕκαστον τὴν πρὸς αὐτὸν ἰόντα καὶ εὐθὺς καταβάλλειν ἐλπίζων δὲ ξυνέπεσαι καὶ τινὰς ἀμύνειν αὐτῷ στρατιώτας, ἀκατασχέτως εἶχετο τοῦ ἀγῶνος, αἰσθόμενος δὲ διαρρήχεισαν τὴν ἑαυτοῦ φάλαγγα, καὶ ἤδη πολλαχοῦ σκεδασθεῖσαν, τοὺς εὐψυχοτέρους, ἐξ δὲ ἦσαν οἱ σύμπαντες, συλλεξάμενος ἐβουλεύσατο σπασαμένους τὰ ξίφη, ἐπειδὴν ἐγγίσειεν τῷ Βρυενίῳ, κατ' αὐτοῦ χωρεῖν ἀναίσχύντως, κἂν δέοι κάκεινους αὐτῷ συναποθανεῖν. Ἄλλ' ἀπιῆρξε τοῦ τοιούτου βουλευματος Θεόδοτος

A pulsantium clypeorum, terrificus intuentes praesertim emicans e galeis, splendor perstringeret. Ipse in mediis Bryenius, velut Mars, aut gigas quidam, humeris altitudine cubitali supra turbam caeteram eminentibus exstabat; ad speciem mirabilior, an ad terrorem formidolosior, incertum. Extra totum aciei corpus, intervallo quasi duum stadiorum, auxiliares quaedam copiae Scytharum erant, barbaricis instructae armis. De his mandatum erat, ut simul atque apparere hostes, et caedere classica cepissent, circumducti Barbari a tergo immitterentur in hostes, eos quantum possent assidua jaculatione conturbaturi, dum interim a fronte phalanx, conjunctis armis, et viribus, quam vehementissime in adversum nitens inferretur. B Hoc fere modo instructum agmen in pugnam ducebat Bryenius. Pater vero meus, Alexius Comnenus, prius observata, captataque opportunitate quarundam vallium, partem copiarum illic subsidere iussit; reliquas adversa fronte objecit hosti. Quibus utrisque pro tempore, ac loco instructis, excitatisque diserta oratione ad rem strenue gerendam privatim iis quos in insidiis collocarat, praescripsit, ut quamprimum sentirent hostes eo processisse, ubi ab ipsis coorientibus a tergo pulsari possent, insurgerent, et quam tumultuosissime, vehementissimeque possent, in cornu dextrum inveherentur. Eos porro, qui dicebantur immortales, et quosdam e Gallis 12 circa se retinuit, iisque voluit ipse praesesse; Chomatensis vero, ac Turcis ducem praefecit Catacalonem, cui dedit in mandatis, observaret Scythas, et negotium proprium haberet eorum incursionibus obsistere. His ita dispositis, simul ad insidiarum locum Bryenii exercitus provectus est, signo ecce repente ab Alexio dato, erumpunt nostri e latebris, et partim improvisa specie mali, partim impressione vehementi, caedibusque obviorum hostes turbant primum, mox etiam in fugam averterunt. Hic Bryenius Joannes, imperatoris frater, fortitudine, qua summa valebat, tota usus in tempore vertit equum freno, instantemque sibi a tergo militem, unum quempiam ex immortalibus una plaga dejecit, stititque suorum fugam, et phalangem a conturbatione revocatam, restitutis ordinibus, in hostes ducens, eos repulit. Vicissimque immortales, Bryenianis terga cadentibus, parum honeste fugiebant. At pater meus jam ab initio in medios illatus hostes, quam in aciei partem incurerat, eam fortiter agendo, ac quemque convenientem strenue dejiciendo commoverat. Et pergebat irrevocabilis in incepto, confidens adesse sibi suos, et subsequi; donec tandem sensit fractam suam phalangem, fusamque, ac fuga dispersam. Tum vero fortissimis quibusque suorum, qui ad manum erant, secum assumptis, sex hi fuerunt,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Ἐξώθεν τοῦ σχήματος. Edit. Hæschel. Ἐξώθεν δὲ τοῦ εὐανύμου κέρατος.

decreverat strictis omnes gladiis in Bryenium, ubicunque esset, ducere, eumque inventum genere rose aggredi, certus vincere, aut mori: sed ab hac eum temeritate revocavit Theodotus quidam miles, vetus minister patris mei; qui fidi, et sani capitis, sibi que a pueritia probati consilio, a facinoris imprudenter audacis cogitatione deduci se sinens, recessit paululum a Bryeni exercitu, collectisque, ac sibi adjunctis insignioribus suorum qui dispersi fuerant, operi rursus instabat. Prius vero quam eo se modo, ac proposito subduceret, Scythæ in Chomatenos Catacaloni subjectos irruerant, et clamore vario, atque ululatibus inconditis facile territos in fugam verterant. Quo animadverso Barbari ad prædandum versi, mox onusti, retro respicere, et quo spolia in tuto ponerent, priora castra, unde venerant, requirere ceperunt. Scytharum id solemne vitium bellantium est: primam ad hostis fugam, nondum confirmata victoria, spoliis raptui vacantes, successum cupiditate corrumpunt, quod et hic contigit. Nam fixæ, calonesque, cæteraque ministeria castrorum, ne quid a prædantibus Scythis incommodi paterentur, ad extremam æ aciem Bryenianorum pugnantium applicuerunt, tantaque erat, et tam **13** effusa concursatio sese immiscentium manipulis suorum, ut Barbaros effugerent, ut inde existerit perturbatio non exigua ordinibus permistis, signorumque militarium discrimine confuso, ipsis plus nimio inter se admotis, alteroque alterius in locum illato. In his deprehensus forte meus pater, qui, ut superius docuimus, intra ipsam Bryeni aciem penetraverat, perque

Α τις στρατιώτης, ἀνήρ τῶμψ πατρὶ παιδῶθεν ὑπερήσας, ὡς ἀντικρυς παραδόλου τοῦ ἐγχειρήματος ὄντος. Τὴν ἐναντίαν οὖν τρεπόμενος ὁ Ἀλέξιος ὀλίγον μὲν ὑπεξάγειν ἑαυτὸν τῆς τοῦ Βρυενίου στρατιᾶς ἐβούλετο, γνωρίμους δὲ τινὰς τῶν διασκεδασθέντων ἐπισυλλέξας, καὶ συστησάμενος, αὐθις τῷ ἔργῳ ἐνέκειτο. Μήπω δὲ τοῦμῶ πατρὸς ἐκεῖθεν ἑαυτὸν ὑπεξαγαγόντος, οἱ Σκύθαι τοὺς περὶ τὴν Κατακαλῶν Χωματηνοὺς ἐκλόνουν βοῆ πολλῇ καὶ ἀλαλαγμῷ χρώμενοι, καὶ ἐπειδὴ καὶ τοὺτους ἀπίσταντο καὶ εἰς φυγὴν εὐκόλως ἐτρέψαντο, πρὸς λαφυραγωγίαν ἀπέβλεψαν καὶ φυγὴν καὶ τὰς ἑαυτῶν ἀνεζήτησαν διατριδάς. Τοιοῦτον γὰρ τὸ ἔθνος τὸ Σκυθικόν· μήπω καθαρῶς τρεψάμενοι τὸν ἀντίπαλον καὶ τὸ κράτος ἀναδησάμενοι, διαφθείρουσι τὴν νικητὴν τῆ λαφυραγωγίᾳ. Τὴν γὰρ οὐραγίαν τοῦ Βρυενίου στρατεύματος καταλαβὼν ἅπαν τὸ θητικὸν ταῖς τάξεσιν αὐτῶν ξυνεμίγνυτο φόβῳ τῶν Σκυθῶν τοῦ μή τι παθεῖν ἐνεκα παρὰ τούτων· ἀεὶ δὲ τι συρρέον ἐπὶ τοὺτους ὅσον ἐξέφυγε τὰς χεῖρας τὰς Σκυθικὰς, σύγχυσιν οὐ μικρὰν ταῖς τάξεσιν ἐνεποίησε τῶν σημαιῶν ἀναμιχθεῖσων ἀλλήλαις. Ἐν τούτοις δὲ ἐναπληθήμενος ὢν εὐμὸς πατὴρ Ἀλέξιος ὡς καὶ πρόσθεν ἐλέγομεν, περιχορεύων ἐντὸς τοῦ στρατεύματος τοῦ Βρυενικοῦ, ὁρᾷ τῶν ἵπποκόμων ἕνα τοῦ Βρυενίου ἵππον τινὰ τῶν βασιλικῶν ἐπισυρρόμενον (28) τῇ τε ἀλουργῷ ἐφαστρίδι (29) κεκοσμημένον καὶ κατάχρυσα τὰ φάλαρα ἔχοντα, καὶ δὴ καὶ τοὺς κατέχοντας τὰς ἐξ ἔθους τοῖς βασιλεῦσι παρεπομένας ῥομφαίας (30) ἐγγύθεν αὐτῷ παραθέοντα. Τοῦτο οὖν θεασάμενος καλύπτει μὲν τὸ πρόσωπον τῷ θωρακιδίῳ (31), ὃ τῆς κόρυθος κύκλῳ ἐξήρτητο,

Cat. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) *Ἐπισυρρόμενον*. Equum scilicet ex his, quos Byzantini vocabant Συρτούς, seu Συρτά, ut docemur ex Codino *De Offic.* cap. 5, n. 7; Latini vero *Dextrarios*, quod dextra, vel manu ducerentur. Joannes de Janua: *Dextrarius dicitur, quia per dextram ducitur*. Jacobus cardinalis, lib. II, *De coronat. Bonifacii VIII*, cap. 9:

Post ipsum quadratus equus detextus ad ante Cygneus ad dextram vehitur.

Δεξιὸν ἵππον dixit Leo Grammaticus in Michaelē. Sed de Dextrariis plura nos in Glossario ad Villharduinum.

(29) *Ἀλουργῷ ἐφαστρίδι*. Byzantinos Augustos palliis et stragulis purpureis equos; maxime dextrarios, instravisse, sat multis ostendimus ad eundem Villhard. N. 83. Addo hunc morem haussisse illos a Persis, a quibus pleraque regionum ornamentorum et insignium acceperant. Sic enim Xenophon, lib. VIII, *Περὶ Κύρου παιδ.* Cyri magnificum incessum describens, οἱ δ' αὐτῷ Κύρῳ τρεψόμενοι ἵπποι παρήγοντο χρυσοχάλινοι, ῥαβδωτοῖς ἱματίοις καταπεπταμένοι, ἀμφὶ τοὺς διακοσίους. V. *Annam* p. 140.

(30) *Ῥομφαίας*. Rhomphææ Codino dicuntur κοντάρια, seu δόρατα κεχρυσωμένον ἔχοντα ξύλον. *Anne*, lib. V, p. 140, ἀργυρόηλα δόρατα; lib. VI et XI, p. 175, 176 et p. 314, ἀργυρόηλα σκήπτρα.

Istas pariter argentæas rhomphæas describit Julianus ex præfectus epigrammate, *Εἰς ἀρχοντικὸν πέλεκυν*, quod exstat in *Anthologia Græca*, lib. IV, cap. 42:

Ἦν μὲν ἀλιτραίνης, πέλεκυν βλεφάροισι δοκεύεις·
Ἦ δὲ σαοφρονέης, ἀργυρὸς εἰμι μόνον.

Interdum etiam dicuntur σκήπτρα simpliciter, ut apud Xenophontem in descriptione incessus Cyri, Ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτοῦχοι ἐφ' ἵππων κεκοσμημένοι σὺν τοῖς παλτοῖς ἀμφὶ τοὺς τριακοσίους. Papias *rhomphæam*, spatham suisse scribit; spatha vero fuit major gladius. *Rhomphæa est gladius ex utraque parte acutus, quam vulgo spatham dicunt. Ipsa est et framea*. Papias assentitur Abbo, lib. II, *De bello Paris*.

Nostra manens turris, clypeus, nec non bisacuta Rhomphæa, fortis et arcus erat, fortisque sagitta.

D 228 Gloss. Græco-lat. ῥομφαία, framea, gladium. Rhomphæas tenebant quatuor ex honoratioribus proceribus, bini videlicet ex qualibet parte, latera imperatoris legentes, qui inde ῥομφαιοκράτορες dicti Codino, *De offic.* cap. 17, n. 54. Corippus, lib. III:

*Pilaque suspiciunt alto splendentia ferro
Aurea, et auratos conos, cristasque rubentes.*

(31) *Θωρακιδίῳ*. Bryenius, καλύψα; τὸ πρόσωπον τῷ ἀπληρωμένῳ θωρακιδί τῷ κόρυθι. Editio *Anne* Hoescheliana θωρακησίῳ habet. Bucculae loriculam in fronte galeæ pendentem his locis interpretatur eruditus Possinus; eam videlicet galeæ, seu potius ἔλμου partem, foraminibus distinctam, quæ laxata, aut demissa, vultum tegebat. *Naxale* appellatur ab Ægidio de Roya an. 1371 quod nasum demissa tegebat; *Visière*, nostris, unde βιζιέρα Græcis recentioribus apud Anon. *De nupt. Thesæi*. Joan. Cinnamus, lib. III, n. 9,

σφοδρῶς δὲ κατ' αὐτῶν ἐξορμήσας σὺν τοῖς ἐξ Ἀ στρατιώταις οὓς ἄνωθεν ὁ λόγος ἐδήλωσεν, καταβάλλει μὲν καὶ τὸν ἵπποκόμον, αἶρει δὲ καὶ τὸν βασιλικὸν ἵππον, συναφαιρεῖται δὲ καὶ τὰς ῥομφαίας καὶ λάβρα ὑπέξεισι τοῦ στρατεύματος. Ἐν τῷ ἀκινδύνῳ δὲ καταστάς τὸν τε χρυσοφόλαρον ἐκείνον ἵππον ἐξέ-εμψεν, καὶ τὰς παρ' ἐκάτερα τοῦ βασιλικοῦ σώματος στρεφόμενας ῥομφαίας, καὶ κήρυκά τινα μεγαλοφωνότατον παρακελευσάμενος ἀπανταχοῦ τοῦ στρατεύματος διαθέοντα βαρῶν ὡς ὁ Βρυένιος ἐπεπτῶκει (32). Τοῦτο γινόμενον πολλοὺς τῶν σχεδασθέντων τοῦ στρατεύματος τοῦ μεγάλου Δομεστίκου τῶν σχολῶν καὶ ἐμοῦ πατρὸς ἀπανταχόθεν ξυνέλεγε καὶ παλιμπορευτοὺς ἐποίει, τοὺς δὲ καὶ ἐπειθεν ἐγκαρτερεῖν, οἱ δὲ ἐστήκεσαν ἀτρεμοῦντες ἵνα ἕκαστος ἔτυχε, καὶ εἰς τοῦπίσω τὰς ὄψεις στρέψαντες ἐξεπλήττοντο ἐφ' οἷς παρ' ἐλπίδα ἐώρων. Καὶ ἦν ἰδεῖν ἐπ' αὐτοῖς καινόν τι γινόμενον τῶν ἵππων ἐν οἷς ἐπωχοῦντο τὰς κεφαλὰς ἐπὶ τὸ πρόσω ὀρώσας, τὰ δ' αὐτῶν πρόσωπα εἰς τοῦπίσω ἐστραμμένα, καὶ μῆτε ἐπὶ τὰ πρόσω χωροῦντας, μῆτε εἰς τοῦπίσω στρέψαι τοὺς χαλινούς ἐθέλοντας, ἀλλ' ἐκθάμβουσι τὰς καὶ ἐξαπορουμένους οἷον ἐπὶ τοῖς ξυμπεσοῦσιν. Οἱ τε γὰρ Σκυθαὶ νόστου μνησάμενοι καὶ οἰκαδε ἀπιόντες οὐκ ἐμελλον ἔτι ἐπιδιώκειν, ἀλλὰ πόρρω τῶν στρατευμάτων ἀμφοῖν γεγονότες μετὰ τῆς λείας αὐτοῦ που περιπεπλάνητο, τότε διακηρυκευόμενον ὡς ἄρα ὁ Βρυένιος ἐάλω καὶ κατενήνεκτο ἐθαρσαποῖει τοὺς τέως δειλοὺς καὶ φυγάδας, καὶ τὸ κηρυττόμενον αὐτόθεν εἶχε τὸ πιθανὸν ἐνδεικνυμένου πανταχέθι μετὰ τῶν βασιλικῶν παρασῆμων τοῦ ἵππου, καὶ τῶν ῥομφαιῶν μονονουχί διαγγελουσῶν ὡς ὁ φυλαττόμενος ταύτας Βρυένιος χειρὸς πολεμίας γέγονεν ἔργον.

cum imperatoriis insignibus, romphæis ipsis tantam non clamantibus illum, cui utique soli comparatæ custodiendo erant, in manus secum venisse hostium, ab hisque confectum.

Εἶτα ἡ τύχη ξυνέβαλε καὶ τι τοιοῦτον. Ἀπόμοιρά τις ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Τούρκων καταλαμβάνει τὸν δομεστικὸν τῶν σχολῶν Ἀλέξιον, καὶ ὡς καθεστήκει τὰ τοῦ πολέμου μαθόντες καὶ τοὺς πολεμίους ὅπου καὶ εἶεν ἐπιζητήσαντες, ἐπὶ λόφου τινὸς συνηλυθότες τῷ Κομνηνῷ Ἀλεξίῳ καὶ ἐμῷ πατρὶ, ἐκείνου δεικνύοντες τῇ χειρὶ τὴν στρατιάν, ἐθεῶντο τούτους ὡσπερ ἀπὸ τινος σκοπιάς. Εἶχε δὲ ὡδε τὰ κατ' αὐτούς. Συγχεχυμένοι τε γὰρ ἦσαν μήπω συντάξαντες ἑαυτοὺς, καὶ ὡς τὴν νίκην ἤδη ἀράμενοι καταφρονητικῶς εἶχον, καὶ ἐξω κινδύνων ἑαυτοὺς ᾤοντο. Μάλιστα δὲ ἀναπεπτῶκεισαν τῶν τῷ ἐμῷ πατρὶ ξυνεπομένων Φράγγων προσκεχωρηκότων τῷ Βρυένιῳ διὰ τὴν προγεγενημένην τροπήν. Καὶ γὰρ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Παραπέτασμα vocat : Βακχίνος μὲν τῷ βασιλεὶ τῆς σιαγόνας τὸ ξίφος κατενεγκῶν ἐπληξεν, οὐ μὴν καὶ διελθὼν τὸ ἐκ τοῦ κράνου ἐπὶ τὰς ὄψεις ἠρτημένον ἠδυνήθη παραπέτασμα. Verum non desunt qui putant θωρακιδίου vocabulo intelligi lemniscum, seu velum quod cassidi imminēbat, cujusmodi passim exhibent sigilla veterum militum. Φλάμουλον εἰ φλαμουλίσιον dicitur Mauritio, lib. 1, Strateg. cap. 2, et Leoni in Tact. cap. 5, § 5. Κεσσιδία ἔχον

eam pugnans; infestusque ferebatur, videt quemdam ex agasonibus Bryenii equum traherè, purpura instratum, frenoque, ac phaleris insignem aureis. Sed et non procul erant, qui portarent eas, quæ proxime stipare imperatoris (qualem se ferebat Bryenius) latera romphææ solent. His Alexius conspectis, statim bucculæ lorica, in fronte galeæ pendente, vultum obnubens summa vi cum sex, quos dixi, comitibus istuc repente invelitur, facileque defecto agasone, non solum equo regio, sed etiam romphæis potitus, clam se acie subducit. Moxque in tuto consistens, illum auro phaleratum equum, et romphæas, quæ utrinque circa imperatoris corpus versari assidue consueverunt, misit qui late ostentarent; præconemque simul vocalissimum passim proclamare per exercitum jussit, Bryenium cecidisse. Id magno domestico patri meo, plus quam credi posset, profuit. Nam et qui ex ejus exercitu palabundi errabant, fuga dispersi, ad eam vocem revocati, collectique iterum præsto fuerunt, et qui steterant in acie, haud parum in constantia pugnandi confirmati sunt. Oblatumque tunc novum spectaculum est equitum Alexii pugnantium, qui admiratione auditæ rei ora vertentes, capitibus equorum hostes spectantibus, ipsi retro intuebantur, in eoque habitu diutius hærebant stupefacti: adeo inopinatum ipsis acciderat, Scythas, quos paulo ante imminentes humeris passi erant, videre jam lato spatio divisos, patriam, domumque, alia certe omnia, quam pugnam cogitantes, longe ab utroque exercitu circa prædam cursitare, quam modo fecerant. Sed et movebat, quod præconio verberabat aures, cæsum, sublatumque Bryenium, cujus vocis fides specie præsentis sanciebatur equi circumductum non clamantibus illum, cui utique soli comparatæ custodiendo erant, in manus secum venisse hostium, ab hisque confectum.

Jam hic casus quoque quidam ad propagandam prosperitatem cæptorum nonnihil contulit. Cohors quædam auxiliarium Turcorum forte occurrit meo patri, tum commodum cum ipse fortunam pugnæ restituerat: quod ipsum cum didicissent ab eo, hostesque ubi essent, requirerent, 14 ipse iis secum in quemdam tumultum convenientibus, manu hostilem exercitum velut e specula monstrabat. Apparebat porro ipsa ex specie non optimo res loco apud hostes esse. Confusi erant temereque permisti, nondum restitutis ordinibus, in summa securitate, quasi victores e primo illo successu magnum hostium contemptum, sui que fiduciam nacti, veluti jam plane in tuto essent.

τα τούφια μικρά, καὶ φλάμουλα κατὰ τῶν μέλων. Vetus poeta vernaculus in poem. cui titulus, *Le Roman de Guiteclin* :

Li gonfanon de soie sor hiaume li vantels.

Sed potior videtur Possini sententia.

(32) Ὡς ὁ Βρυένιος ἐπσπῶκει. Ejusmodi στρατήγημα tempore prolli usurpandum præcipit Leo Aug. in *Tact.* cap. 14, § III.

Reddidit is conspectus animos sociis; mirabiliter enim consternati fuerant, tum rebus aliis impro- peris, tum præsertim defectione Francorum. Franci siquidem illi ipsi, quos secum in pugna esse, si- ri que comitari jusserat Alexius, post primam illam, quam diximus, fugam nostrorum, desultorie tran- sierant ad Bryenium, dextrisque oblatis (ut patrius ipsorum mos est) fide accepta, dataque, primum pauci, deinde alii aliunde post alios ad Bryenianos confluxerant, spectaturi quid futurum esset. Id malum strenue per exercitum nuntians fama, multo pejus fecerat. Inde enim senescebat Alexia- norum impetus bellantium, et fortitudinem optimi cujusque labefactabat desperatio subrepens. Cæte- rum cum ita se res hostium habere cernerent tam li qui dudum erant cum Alexio, quam qui se recens adjunxerant, Turci, consilio ex tempore capto, cujus auctor Alexius fuit, tres turmas faciunt; duas in loca subsistere, tertiam vadere in hostes visum. Porro Turci, non conserto agmine, densatisque ordinibus, simul omnes ferebantur, sed solulim per manipulos, crebrioribus globis spatio quodam ab invicem disjunctis, per alas sigillatim hostes adoriebantur, equis in ipsos ad- missis, et pharetrarum pondere ejaculatione in eodem plurima, consumpto. Post hos sequebatur qui universam hanc militiam uno consilio devinxer- rat pater meus Alexius, collectis circa se ex dis- persorum numero iis, quoscumque occurrentes allicere milites potuisset. Hic aliquis ex iis qui circa Alexium erant, immortalibus, audaci vir pectore, et usque ad temeritatem præsidens, ad- misso equo ultra ordines procurrens, ipsum recta Bryenium, habenis immixtis omnibus, petit, et hastam ille quidem vehementissime adverso pec- tori Bryenii applicuit. Cæterum is, antequam hastæ mucro thorace terebrato infingeretur altius, et ip- sum hostile confregit statim, et vibrantis brachium a summo humero exorsus, quanquam ferreo mu- nitum tegmine, totum secuit, humique prostravit. Ac Turci quidem sibi succedentes, totum agmen Bryenii sagittarum assiduis quibusdam nubibus inumbrabant. Contra quos Bryeniani, licet repen- tina nonnihil incursione turbati, colligentes se **15** tamen, et in ordines euntes obsistebant, prout poterant, et belli pondus sustentabant utcumque, adhortantes sese invicem ad strenue agendum. Verum et Turci, et pater meus post impressionem exigui temporis recesserunt, ex composito fuga si-

των ἱππων ἀποθεθηκότων τῶν Φράγγων καὶ δεξιὰ; διδόντων (33) αὐτῷ καθάπερ δὴ πατρίων ἐστὶ διδόναι τὰς πείρεις, ἄλλος ἀλλοχόθεν πρὸς τούτους ξυνέρχουσαν θεασόμενοι τὸ γινόμενον. Διεσάλπιξε γὰρ ἡ φήμη τὸ στράτευμα ὡς ἄρα καὶ οἱ Φράγγοι τούτοις προσ- ἔθεντο τὸν ἀρχιστράτηγον καταλελειπότες Ἀλέξιον. Οὕτω δὴτα συγκεχυμένως ἔχοντας τούτους, οἱ ἀμφὶ τὸν ἐμὸν πατέρα καὶ τοὺς νεήλυδας Τούρκους θεασά- μενοι εἰς τρεῖς μοίρας ἑαυτοῦ διένειμαντο καὶ τὰς μὲν δύο ἐλλοχεῖν αὐτοῦ που διέταττον, τὴν δὲ τρί- την μεγάλην χωρεῖν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐκέλευον. Καὶ τὸ ξύμπαν τῆς τοιαύτης διαταγῆς ἐς τὸν ἐμὸν πατέρα Ἀλέξιον ἀνεφέρετο. Οἱ μὲντοι Τούρκοι οὐδὲν κατὰ φάλαγγα συντεταγμένως ἐπήεσαν ἀπὸ πάν- τος, ἀλλὰ μεμερισμένως κατὰ τινὰς ὁμίλους ἀπ' ἀλλήλων διεστηκότας ἐκσταχοῦ. Εἶτα προσβάλ- λειν ἐκάστην ἑλὴν τοὺς ἱπποὺς ἐπὶ τούτους ἐλαύνον- τας καὶ πυκνοὺς ἀποχρηθεῖν τοξεύμασιν. Συνείπετο δὲ τούτοις καὶ ὁ τὴν ὅλην στρατηγίαν ἀναδησάμενος ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος συλλέξας ἀπὸ τῶν σκεδασθέντων ὄσους ὁ καιρὸς ὑπηγόρευε στρατιώτας. Ἐνταῦθα τῶν ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον ἀθανάτων θρασυπλαγ- χνός τις ὢν καὶ τολμητίας προεξέλασας τὸν ἱππον, καὶ τῶν ἑλλων προεκδραμῶν, ἀντικρυς κατὰ τῶν Βρυενίου ὄλους χαλάσας βυτῆρας ἐφέρειτο. Καὶ αὐτὸς μὲν τὸ δέρι μάλᾳ σφοδρῶς ἐρείθει κατὰ τῶν στέρνων ἐκείνου ὁ δὲ, γοργῶς τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος ἐλκύσας μήπω φθάσαντος τοῦ δόρατος κρταϊότερον ἐρεισθῆναι, τοῦτό τε ἀπέκοψε ἀντίκα καὶ τὸν τρώσαντα κατὰ τῆς κλειδὸς πλήξας ὄλιγ βραχίονι κατενεγκεῖν τὴν πληγὴν, ἅμα τὴν χεῖρα πᾶσαν ἐξέτεμεν αὐτῷ θώρακι. Οἱ μὲν οὖν Τούρκοι ἄλλος ἐπ' ἄλλω καταλαμβάνοντες τοῖς συνεχέσι βέλεσι τὸ στράτευμα κατεσχίαζον. Οἱ δὲ γε περὶ τὸν Βρυένιον ἐπλήγησαν μὲν τῷ αἰφνιδίῳ, ὁμῶς συλλέξαντες ἑαυ- τοὺς καὶ εἰς τάξεις καταστησάμενοι τὸ τοῦ πολέμου βάρος ἐδέξαντο, ἄλλος ἄλλον παρακαλοῦντες ἀνδρίζε- σθαι. Οἱ μὲντοι Τούρκοι καὶ ὁ ἐμὸς πατήρ βραχὺ τι πρὸς τοὺς πολεμίους ἀντικαταστάντες ἐκφεύγειν ἐσχηματίζοντο, κατ' ὀλίγον ἐφέλκοντες εἰς τὰς ἐνέδρας τοὺς πολεμίους καὶ τεχνικῶς ὑποσύροντες ὅτι δὲ κατὰ τὴν πρώτην γεγόνατιν ἐνέδραν, ἐξ ὑποστροφῆς κατὰ μέτωπον τούτοις εἰστήκεισαν. Καὶ συνθή- ματό; τινος γεγονότος εὐθὺς καθάπερ σφηκίαι τινὲ; ἄλλος ἀλλοχόθεν διεξιπάζοντο τῶν ἐλλοχιζόντων, καὶ ἀλαλαγμῷ πολλῷ καὶ βοῇ καὶ τοῖς ἐπαλλήλοις τοξεύμασι τὰ τε ὄψα κατάκροτα τῶν ἀμφὶ τὸν Βρυένιον ἐποιήσαντο, καὶ τὰ σώματα ξυνεζόφωσαν τῇ πυκνότητι τῶν βελῶν ἀπανταχόθεν διεκπιπτόν-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(33) *Δεξιὰς διδόντων.* Patrium Francorum mo- rem in dandis dexteris, in fidei, seu fidelitatis argumentum, hic exhibet Anna. Bisariam vero a Francis datas dexteris potissimum observare est. primum cum a subditis, aut vassallis, regibus vel dominis fides præstabatur; cujus moris, qui etiamnum in præstandis hominiis obtinet, exempla proferunt auctor Vitæ Ludov. Pii an. 837, Regino et Annal. Franc. Fuld. An. 884 et 889, Marculf. lib. 1, form. 18; Witikindus, lib. 1, et alii sine

numero. Dabant præterea dexteris nulli clientelæ, vel servitutis, obnoxii: quo casu ut plurimum dexterarum datio, seu potius implicatio, reciproca erat. Sic dexteris datas et acceptas legitimus in *Annalibus Franc. Fuld.* an. 869 et apud Willelm. Tyrium, lib. xix, cap. 16. Inde *Dextræ*, pro fœde- ribus apud Hincmarum, *De ord. palat.* cap. 30. Franci igitur Alexiani in Bryenii partes transeun- tes, dexteris porrigunt, fidemque dant, vicissimque accipiunt V. p. 415 et 440.

των. Ἐνταῦθα δὲ μὴ ἀντιστῆναι δυνάμενον τὸ τοῦ Ἀ
 Βρυενίου στράτευμα, ἤδη γὰρ πᾶς κατετέτρωτο,
 καὶ ἵππος καὶ ἄνθρωπος (πρὸς τροπὴν ἀπέκλινε)
 τὴν σημαίαν καὶ τὸν νῶτον παίειν παρέσχε τοῖς
 ἐναντίοις. Ἄλλ' ὁ γὰρ Βρυένιος καίτοι πολλὰ βαρυ-
 νόμενος ὑπὸ τοῦ πολέμου καὶ σὺν βίᾳ ὠθούμενος,
 ἐδείκνυ τὸ ἀνδρεῖον καὶ ἐμψυχὸν αἰεὶ μὲν ἐπιστρο-
 φάδην τύπτων τὸν ἐπιόντα, αἰεὶ δὲ τὰ τῆς φυγῆς
 καλῶς καὶ ἀνδρείως διοικονομούμενος. Συνήραντο
 δὲ τούτῳ, καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους καὶ ὁ
 υἱὸς, καὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ θαῦμα τοῖς πολεμίοις
 ἐδείχθησαν ἡρωϊκῶς ἀνταγωνισάμενοι. Ἦδη δὲ τοῦ
 ἵππου καμόντος, καὶ μὴ δυναμένου φεύγειν ἢ καὶ
 διώκειν· ἐγγύς γὰρ ἦν τοῦ ἀποκαπνευκέναι διὰ
 τοῦς ἐπαλλήλους δρόμους· ἀνασειράσας τούτον ὁ
 Βρυένιος, καθάπερ τις ἀθλητῆς γενναῖος, εἰστήκει πρὸς
 τῆς λαβῆς (34), πρὸς ἑαυτὸν δύο τῶν Τούρκων
 γενναίους ἐξεκαλέσατο, ὧν ὁ μὲν εἰς παῖν τῷ δόρατι,
 ἀλλ' οὐκ ἔφθη δοῦναι βαρεῖαν πληγὴν, καὶ λαμβάνει
 ἀπὸ τῆς δεξιᾶς τὰνδρὸς βαρυτέραν· φθάνει γὰρ
 ἀποκόψας τούτου τὴν χεῖρα ὁ Βρυένιος τῷ ξίφει,
 ἢ μετὰ τοῦ δόρατος πρὸς τοῦδ' ἄλλο ἐξεκυλίσθη.
 ἄλλοι δὲ τούτων τοῦ ἰδίου ἵππου καταπηδήσας,
 καθάπερ τις πάρδαλις ἤλλατα ἐπὶ τοῦ Βρυενίου,
 ἐναρμόσας ἑαυτὸν ἐπὶ τῆς ὀσφύος· καὶ ὁ μὲν εἶχετο
 τούτου ἀπρίξ, καὶ ἐπιδύκνειν ἐπειρᾶτο τοῦ νῶτου·
 ὁ δὲ, καθάπερ θηρίον ἐπιστρέψας ἑαυτὸν, ἐκκεντεῖν
 διὰ τοῦ ξίφους ἐβούλετο, οὐ μὲν τοι κατὰ νοῦν ἐχώρει
 αὐτῷ τὰ πράγματα, αἰεὶ τοι τοῦ κατὰ νῶτον Τούρκου
 λογιζομένου καὶ τῆς τρώσεις ἐκφεύγοντος. Ἐπεὶ δὲ
 καὶ ἡ δεξιὰ αὐτῷ ἀπειρήκει κενεμίθατοῦσα καὶ
 ἀπέπεν ὁ ἀθλητῆς, ἐνταῦθα πρὸς ἅπασαν χεῖρα πο-
 λεμίων ἐνδεδόκων ἐζυτόν. Οἱ καὶ συλλαβόμενοι τοῦ-
 τον καὶ ὡσπερ μέγα κῦδος ἀράμενοι κομίζουσιν
 Ἀλέξιῳ τῷ Κομνηνῷ, οὐ πάνυ μέντοι πορρωτέρω
 καθεστηκότι τῆς τοῦ Βρυενίου ἀλώσεως, ἐκτάττοντι
 δὲ τὰς τε τῶν Βρυενίων καὶ τὰς ἑαυτοῦ φάλαγγας.
 Καὶ πρότερον μὲν διὰ τινων κηρύκων τὴν ἄλωσιν
 τοῦ ἀνδρὸς διεπέμψατο. Ἐπειτα δὲ καὶ αὐτὸν πα-
 ριστῶσι τῷ στρατηγῷ, θέαμα ὁπῶς φοβερὸν καὶ
 πολεμοῦντα καὶ ἀλίσκόμενον. Οὕτω μὲν οὖν τὸν
 Βρυένιον εἰς χεῖρας ἔχων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος δο-
 ρύκτητον τῷ βασιλεῖ ἐκπέμπει Βοτανειάτην, μηδὲν
 μέντοι λυμηνάμενος τὰ ὄμματα ὄλωσ' ὁ ἀνὴρ. Οὐ
 γὰρ ἦν τοιοῦτος ὁ Κομνηνός, ὥστε μετὰ τὴν ἄλωσιν
 ἐπεξέρχεσθαι τοῖς ἐπ' αὐτὸν κατασταῖσιν, ἀλλ' εἰς
 τιμωρίαν αὐτάρκη ἐνόμιζε τὴν τοῦ πολεμίου ἄλωσιν.
 Ἐὰ δ' ἐντεῦθεν φιλοανθρωπίαι τε καὶ φιλοφροσύναι,
 καὶ φιλοτιμία πολλή, ὅπερ κὰν τῷ Βρυενίῳ ἐνδεί-
 ξατο. Καὶ γὰρ ἱκανὸν αὐτῷ μετὰ τὴν ἄλωσιν συμ-
 πορευθεὶς διάστημα, ἐπὶ τὸν . . . οὕτω κα-
 λούμενον τόπον κατέλαβεν, ἀνακτῆσασθαι τῆς λύπης
 χρησταῖς ἐλπίζει τὸν ἀνδρᾶ βουλευθεὶς, πρὸς αὐτὸν
 ἔφη· Ἀποθάνεις τῶν ἵππων καθεζώμεθα μικρὴν
 ἑαυτοῦς διαναπαύουσαν. Ὁ δὲ, τὸν περὶ ψυχῆς δε-

mulata, paulatim trahentes hostem, quoad in in-
 sidiarum locum perducerent. Ubi vero ad locum,
 in quo primum agmen subsederat, ventum est,
 ecce fugaces repente versa facie sequacibus ob-
 sistunt, et insidiatores, signo quodam dato, cra-
 bronum ritu, alius aliunde hostes inequitant voci-
 feratione immensa, et jaculatione perpetua, ut et
 Bryenianorum aures assiduo clamore obtunderen-
 tur, et jaculorum nimbis corpora umbrarentur.
 Hic necessitas iis incubuit retrocedendi cum jam
 resistere nequirent amplius, equis juxta virisque
 magno malo coactis tutiora respicere. Signo igitur
 in fugam præeunte universi terga dant adversariis.
 At Bryenius, quanquam vehementer adversa pu-
 gna fatigatus, summaque vi compulsus cedere,
 quam præesente, et generoso esset animo, mon-
 stravit, subinde respectans, sibi que instantem le-
 riens, semperque necessarium recessum honeste,
 ac generose ex præscripto artis bellicæ gubernans.
 In quo adjutores strenuos utrimque habuit, tra-
 trem, et filium, quorum omnium heroica prorsus
 illo die facinora etiam hostibus miraculo fuerunt.
 Sed cum equus jam deficeret Bryenii, et propter
 reciprocatos longissimo tempore omnem in partem
 cursus, fugiendo juxta, sequendoque impar parum
 ab exspirando abesse videretur, desiliens generose
 Bryenius, stansque, correptis habenis, duos inse-
 quentium Turcorum ferociores ultro provocavit:
 quorum illum unus cum hasta pulsasset, prius-
 quam perferret ictum gravius, ab illo repercussus
 est, occupante uno ictu abscindere manum ejus,
 quæ telum complexa, solo subsedit in imo. Interim
 Turcorum alter agilissimo saltu ex equo proprio in
 equum Bryenii transiit, ephippioque ipsius apte
 insedit. Ipse nihilominus habenas tenuit, tergum-
 que inscendere summa ope adnitens frustra erat.
 flectente se anguis instar, ac resupinante Barbaro:
 quem nec, mutato consilio, ense confodere cona-
 tus, libare unquam potuit, assidue viabundum.
 Denique lassata jactandis in vanum ictibus dextera,
 hæc posse cedere desperans, mediam se in hos-
 tium circumstantium turbam iniecit, qui compre-
 hensum virum, rem se afferre magnam merito rati,
 ad Alexium duxerunt, non longe hinc occupatum
 suis, Turcorumque phalangibus ad pugnandum
 generose perurgendis. Atque illi primum victorie
 suæ indicium, misso nuntio, **16** dederunt. Mox
 ipsi adfuerunt cum illustri captivo, quem ut paulo
 ante pugnante, ita tunc quoque vincetum cernere
 terribile spectaculum erat. Tali casu captum Brye-
 nium Alexius ad imperatorem mittit Botaniatem,
 nihil ejus nocens oculis. Absit hoc ab eo quidem.
 Sic enim erat natus, factusque pater meus, ut
 irasci post prælium hostibus nesciret; sed abunde
 illi ad omnem ultionem calamitas captivitatis esset.

Caḡ. Dufresnii Du Cangii notæ.

(34) Εἰστήκει πρὸς τὰς λαβὰς. Plutarch. in Fabio, Ὡσπερ ἀθλητῆς λαβὴν ζυγῶν. Nos Galli dicimus, être aux prises.

Cui etiam levandæ, consolandæque omne genus humanitatis invitationibus, largitionibus, signisque benevolentiae cæteris adhibere prolixissime consueverat. Hujus facilitatis specimen Bryenio tum in primis non sine suo periculo exhibuit; cum enim eum captum non parvo viæ spatio usque ad..... locum ita dictum, secum duxisset, levandi ejus mœroris studio, speique inspirandæ melioris, ad eum comiter conversus: Quin, ait, paulisper ex equis in herbam, umbramque subjectam corpora demittimus, modica quiete fruituri? Hæc ille. Cæterum Bryenius nihil festivo animo accipere tali tempore poterat, necem momenti singulis exspectans, ideoque implacatus, et furenti similis, sensumque prosperitatis nondum capiens, quippe quem etiam vitæ læderet ipsius.

Tamen ingenio servientium, præsertim bello captorum, quorum est omnia dominis annuere, voluntati loquentis acquievit. Ambo igitur, ubi desierunt ex equis duces, Alexius quidem viridanti thoro densi graminis obdormivit incumbens; Bryenio autem, licet exstanti radici altum verticem quatientis quercus caput imposuerat, nequaquam dulcis (quod suavissimus poeta diceret) tentavit lumina somnus: sed cum resupinus, sublati oculis, pendentem e ramis vidisset ense, et neminem circum arbitrum, afflictum animum in audacem sibi cogitationem excitari sensit Alexii

confodiendi, cujus rei summa facultas adesset. Perfecissetque cogitatum, nisi (quod ego ex ipso sæpius audire narrante memini) divina quædam obstilisset vis, quæ sævum in tempore cor demulcens, respicere Alexium suasit intuitu quodam blando, et hilaris misericordia perfuso. Unde obiter sentire cuilibet licet divinam invigilasse peculiari cura providentiam Comneno, pretioso nempe capiti, cui jam tum imperium, Romanique sceptri decus non obscura destinatione despondebat. Si quid vero postea Bryenius inhumanum, acerbumque passus est atroci consilio quorundam, qui tum apud imperatorem omnia poterant, nulla ejus pars

διὼς κίνδυνον, μεμνηόσιν ἐφκει, καλοῦτε ραστώνης ἐν χρεῖα ἦν. Πῶς γὰρ ὁ καὶ αὐτὴν ἀπολεγόμενος τὴν ζωὴν; Ἄλλ' ὁμῶς τῷ τοῦ στρατηγοῦ εὐθὺς ὑπετάγη βουλήματι· τοιοῦτον γὰρ τὸ δόλον, πρὸς ἅπαν τὸ ἐπιταττόμενον ραδίως ὑπέεικον καὶ μᾶλλον εἰ δορυάλωτον ἄγοιτο. Ἀποθάντες τοίνυν οἱ δημαγωγοὶ τῶν ἵππων, ὁ μὲν ἐνθεν ὡς ἐπὶ στιβάδος ἐπὶ πόδας εὐθὺς ἀνέκειτο χλοερᾶς, ἐκεῖθι δ' ὁ Βρυένιος ρίζης ὑπερθεὺν ὑφικλόνου δρυὸς τὴν κεφαλὴν ἀνέχων, κάκεινός μὲν ἐκάθευδε, τὸν δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος, τοῦτο δὴ τὸ τῆς γλυκείας ποιήσεως, ἀλλὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἀνατείνας, καὶ τὸ ἀπηρωρημένον τοῖς πτόρθοις ξίφος θεασάμενος ἐπεὶ μηδένα μηδαμοῦ τότε παρόντα ἐώρα, ἀνακτησάμενος τῆς ἀθυμίας ἑαυτὸν κρείττονος γίνεται λογισμοῦ, καὶ ἀπὸ κτεῖνά: τὸν ἐμὸν πατέρα βουλευέσθαι. Καὶ τάχα ἂν εἰς ἔργον ἀπέβη τὸ βούλευμα, εἰ μή τις ἀνωθεν θεῖα τοῦτον διεκώλυσε δύναμις; τὸ ἀγριὸν τοῦ θυμοῦ ἐξημερώσασα, καὶ ἱλαρὸν τῷ στρατηγῷ ἐνατενίζειν παρασκευάσασα. Ταῦτα ἐγὼ ἐκεῖνου διηγουμένου πολλάκις ἤκουον. Ἔνεστι δὲ ἐξ τῶ βουλομένῳ ἐντεῦθεν κατανοεῖν ὅπως τὸν Κομνηνὸν ἐς μείζονα ἀξίαν παρεφυλάττετο ὁ Θεὸς καθάπερ τι χρῆμα τίμιον, τὰ Ῥωμαίων σκήπτρα δι' αὐτοῦ ἐπανακαλέσασθαι θέλων. Εἰ δέ τι μετὰ ταῦτα συμβέβηκε τῷ Βρυενίῳ τῶν ἀβουλήτων αἰθῶ τῶν ἀμφὶ τὴν βασιλεία τινῶν, ὁ ἐμὸς πατὴρ ἀνάτιος (35).

Perfecissetque cogitatum, nisi (quod ego ex ipso sæpius audire narrante memini) divina quædam obstilisset vis, quæ sævum in tempore cor demulcens, respicere Alexium suasit intuitu quodam blando, et hilaris misericordia perfuso. Unde obiter sentire cuilibet licet divinam invigilasse peculiari cura providentiam Comneno, pretioso nempe capiti, cui jam tum imperium, Romanique sceptri decus non obscura destinatione despondebat. Si quid vero postea Bryenius inhumanum, acerbumque passus est atroci consilio quorundam, qui tum apud imperatorem omnia poterant, nulla ejus pars

τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν Βρυένιον οὕτω διήνυστο. Ὁ δὲ μέγας δομέστικος Ἀλέξιος καὶ ἐμὸς πατὴρ οὐκ ἐμέλλεν ἀτρεμήσειν, ἀλλ' ἐξ ἀγῶνων εἰς ἀγῶνας μεταχωρεῖν. Ὁ γὰρ Βορίλος (36) τῶν ἀμφὶ τὸν Βοτανειάτην οἰκειότατος βάρβαρος ἐξεληθὼν τῆς πόλεως καὶ ὑπαντήσας τῷ μεγάλῳ δομestικῷ καὶ ἐμῷ πατρὶ, τὸν Βρυένιον ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ παραλαβὼν ἔδραμε πρὸς ὃ τι δὴ καὶ ἔδρασεν. Ἐπισκῆπτει δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως τῷ ἐμῷ πατρὶ χωρεῖν ὡς ἐπὶ τὸν Βασιλάκιον, ἤδη καὶ τοῦτον βασιλείας περιθέμενον διάδημα, καὶ τὴν ἐσπέραν μετὰ γε τὸν Ἰβρυένιον ἀκατασχέτως κυμαίνοντα. Ὁ γὰρ τοῦ Βασιλάκιος (37) οὗτος ἀνὴρ μὲν ἦν τῶν πάνυ θαυματομένων ἐπ' ἀνδρία τε καὶ θυμῷ καὶ τόλμῃ καὶ βίῳ· ἄλλως δὲ ἀνθρώπος τυραννικὴν ψυχὴν

Car. Dufresnii

Du Cangii notæ.

(35) Ἀνάτιος. Ita Michaellem Gabram in scio se oculis privatum ab oculis dixit Manuel, apud Cinnamum lib. vi extremo.

(36) Ὁ γὰρ Βορίλος. Borilum et Germanum, quorum opera Botaniates in rebus gerendis utebatur, origine et moribus Barbarus, mire insectatur, præter Zonaram, Scylitzem et Glycam, Constantinus Manasses:

Καὶ τὰ μὲν πράγματα χερσὶν ἐπίστασεν ἀνθρώπων

Βαρβαρίζοντων τὴν φωνὴν, μήτ' ὀρθορῶνοναούντων, Κράτορα πανημέριον ἐσθόντων καὶ πινόντων.

Οἷς ἦν τὸ γένος τριδουλον, καὶ πάπποι καὶ πατέρες, Τριδάρβαροι, καὶ τὴν ψυχὴν βάρβαροι, καὶ τὴν γνώμην Καὶ Σκυθογλώσσους λαλίας δυσφράστως λαλαγοῦντες.

229 (37) Βασιλάκιος. Nicephorus Basilarius, dignitate magister et protoproedrus, dux Theodosiopolets, post Bryenium Dyrrachii dux. Zonar. Scyl. Glyc. Bryen.

ἔχον ἐφείλκεν εἰς ἑαυτὸν τὰς ὑπερῆφάνους τιμὰς, καὶ ἀναβρῆσαι, τὰς μὲν ἐπεννοεῖτο, τὰς δὲ προσέταττε. Τοῦ γὰρ Βρυενίου καθαιρεθέντος οὗτος καθάπερ ἐκείνου διάδοχος γεγωνὶς τὴν πᾶσαν εἰς ἑαυτὸν ἀνεδέξατο τῆς τυραννίδος ὑπόθεσιν. Καὶ ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου ἀρξάμενος, μητρόπολιν εἰς αὐτὴν προκαθημένην τοῦ Ἰλλυρικοῦ, μέχρι τῆς τῶν Θεσσαλῶν πόλεως ἦκε πάντα καταστρεψάμενος, αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ χειροτονήσας εἰς βασιλεῖα καὶ εὐφημήσας, καὶ τὸν πλάνητα τούτου στρατὸν ὅποι καὶ βούλοιο μεταφέρειν. Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως μὲν θαυμαζόμενος ὁ ἀνὴρ ἐπὶ τε μεγέθει σώματος καὶ κράτει βραχιόνων καὶ προσώπου σεμνότητι, οἷς μᾶλλον ἀλίσκεται τὸ ἀγροικικὸν τοῦτο καὶ στρατιωτικὸν ἔθνος. Οὐ γὰρ διορᾷ εἰς ψυχὴν, οὐδ' ἀνατενίζει πρὸς ἀρετὴν, ἀλλὰ μέχρι τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν ἵσταται, τόλμαν καὶ ῥώμην καὶ ταῦτα κρίνον ἄξια ἀλουργίδος καὶ διαδήματος. Ὁ δὲ καὶ ταῦτα ἔχων οὐκ ἀγεννή, καὶ τὴν ψυχὴν εἶχεν ἀνδρείαν καὶ ἀκατάπληκτον. Καὶ ἄλλως οὗτος ὁ Βασιλάκιος τυρανικὸν τι καὶ ἔπνει καὶ ἔδλεπε· φθέγμα τε γὰρ αὐτῷ βροντῶδες καὶ οἶον καταπλήξαι στρατιάν ὄλην, καὶ ἐμβόημα ἰκανὸν συστεῖλαι ψυχῆς θράσος, καὶ ἄμαχος ἐν λόγοις, ἐπίσης ἐπιχειρῶν ἐπ' αἶρα τι καὶ συστεῖλαι τὸν στρατιώτην εἰς πόλεμον καὶ φυγὴν.

simul exercitus comp'erat aures; ei, sive accendere ad pugnam, sive restinguere impetum, vertereque in fugam vellet, uno clamoris sono consequeretur.

Μετὰ τοιούτων πλεονεκτημάτων στρατευόμενος ὁ ἀνὴρ, καὶ περὶ αὐτὸν συλλεξάμενος ἄμαχον στρατιάν τὴν Θεσσαλῶν πόλιν καταλαμβάνει, καθάπερ ἔφημεν. Ὁ δὲ γε ἐμὸς πατήρ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ὡς πρὸς Τυφῶνα μέγαν ἢ ἐκτοντάχειρα (38) γίγαντα ἀντιπαραταξάμενος καὶ πᾶσαν ἑαυτῷ ἀνεγείρας στρατηγικὴν μηχανὴν καὶ φρόνημα γενναῖον ὡς πρὸς ἀντίπαλον ἀξιόμαχον παρεσκεύαστο. Καὶ μήπω τὴν ἐκ τῶν προτέρων ἄθλων κοινωρτὸν ἀποτιναξάμενος μηδὲ τὸν λύθρον τοῦ ξίφους καὶ τῶν χειρῶν ἀποπλυνάμενος, ὡς περὶ λέων ἐχώρει βλοσυρὸς πρὸς τὸν χαυλιόδοντα τοῦτον σὺν Βασιλάκιον τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἀνεγείρας. Καὶ καταλαμβάνει δῆτα τὸν ποταμὸν Βαρδάρου (39), οὕτω γὰρ ἐγγχωρῶς αὐτὸν ὀνομάζουσιν. Πρὶν μὲν γὰρ ἀνωθεν ἀπὸ τῶν ἐγγύθεν τῆς Μυσίας ὄρων· παραμείθων δὲ πολλοὺς μεταξὺ τόπους, καὶ διορίζων πρὸς τε τὴν Ἴω καὶ τὴν Ἐσπεραν τὰ τε Βερρόια (40) καὶ τὰ Θεσσαλονικῆ προσήκοντα ἐκδίδωσιν εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς καὶ νοτιαν θάλασσαν. Πάσχουσι δὲ οἱ μέγιστοι τῶν ποταμῶν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(38) Ἐκατοντάχειρα. Theophylact. Bulgar. archiep. epist. 41: Καὶ τοῦ μύθου ἐκατόγχειρας ἐκείνου, ἢ ἐκατογκεφάλου; Βριαρῶς ἢ Τυφῶς λέγρου εἶναι πρὸς ἡμᾶς πέλασαντες.

(39) Βαρδάρου. Infra, Βαρδάρης. Bardarus, Bardarius, vel Barduarus (varie enim vox ista effertur) celeberrimus in Macedonia fluvius, in sinum Thermaicum erumpens, olim Axius dictus. Hujus crebra apud scriptores mentio occurrit, Theophylact. epist. 55. Acropolit.; Gregor. lib. vii; Zonar. in Bulgaroetano; Codin. De Offic. c. 5; Fulcher. Carnot. lib. 1, cap. 3; Robert. Monach.

mentem ad imperii cupiditatem applicuerat, et in partes traxerat insigniores magistratus, suffragia sibi ad summam dignitatem partim consilio, atque arte, partim imperio, ac vi conficiens. Nempe is sublati Bryenii quasi hæres, aut successor, causæ illius famam omnem, auctoritatemque, ac gratiam nominis, et affectus, studiaque novis rebus faventium in se collegerat. Ergo impetu capto ab Epidamno (quæ est princeps civitas Illyrici) pronocursu provectus est usque ad Thessalorum civitatem, agens ferensque late omnia, imperator electus, et acclamatus a seipso, vagum, et errabundum exercitum, quacunq̄ collibuerat, circumferens, obviis ubiq̄ votis, ac plausibus excipiebatur agrestis illius, et militaris multitudinis; quæ formam non habens veræ laudis animo comprehensam, nec ultra sensum, ac speciem acie judicii penetrans, lucatis ejus virtutibus, speciosisque dotibus capiebatur, easque abunde dignas diademate, ac purpura sanciebat. Vir certe is erat animo ad quidvis audendum intrepido, et magno robore, agilitate, proceritate corporis præstans. Forte illi consilium imperturbatæ mentis, et casus ad omnes paratæ, conjecta oculorum, ac forma oris regium spirans, voce tonanti ac terrificæ, quæ et totius

His naturæ, fortunæque dotibus instructus, invicto insuper lectissimarum legionum comitatu cinctus Basilacius Thessalorum urbem occupat, ut diximus: quem contra pater noster Comnenus Alexius, velut adversus Typhonem Magnum, aut centimanum giganta occurrere in armis ausus, omnem ad usum exprompsit militarem suam industriam, artemque, totumque, quam fortis, ingensque erat, suum animum, tanquam in periculum sibi par, et adversarium se dignum, comparavit. Ergo certaminis prioris necdum excusso pulvere, necdum ense, aut manibus hostili cruore deteris ut leo efferus, in istum exerentem dentes Basilacium impetu ruit. Ac primo in ipsam cursu fluvium occupat, Bardarum dictum, incolarum lingua. Fluit is e montibus vicinis Mysiæ, oblitisque multis interim locis, et quæ Berrhœam inter et Thessalonica... interjacent, in duas partes, occiduum unam, orientalem alteram divisit, in nostrum australe influit mare. Solemne autem id est majorum fluviorum, ut cum alluvione assidua

lib. ii; Willelm. Tyr. lib. ii, cap. 13 et 14. Leunclav. in Pann. Tur. cap. 84, etc.

(40) Βερρόιας. Tres hoc nomine urbes statuunt geographi: primam in Syria, quæ Annæ et Cinnamo Χαλέπ, hodie Aleppo; alteram in Thracia, Nicopolim Mœsiæ inter et Philippopolim Thraciæ oppida, ad Bermii montis radices sitam; tertiam in Macedonia Thematæ, ut habet Constantinus Porphyrog. lib. ii De Them. in Emathia regione, quam Irenopolim ab Irene imperatrice dictam scribit Cedrenus. Postremam hic intelligit Anna.

terram multam invehentes antiquos alveos obli-
maverint, demum exclusi restagnent in novas
sedes, et alias sibi vias prono fluxu moliantur, in-
tervallo plerumque duos inter, novum et veterem
alveum, intercepto quodam. Id eo loci passum
Bardarum conspicatus Alexius pro sua militari
sagacitate locum inibi castris legit inter fluvium
utrumque, nativis hinc inde munitum fossis. Dis-
tabat vero a Basilacio non plus duobus aut tribus
studiis. Hic vero jam quasi ex condicto duces ambo
idem in consilium concurrere nocturnarum vicissim
cavendarum ac molendarum fraudum. Ergo in
utrisque ex æquo castris interdum quidem homi-
nibus somni quies, jumentis cibus præbebatur :
noctibus in cautione ac vigilia sollicita omnes
erant. Id adeo a Basilacio inchoatum, vel sagaci-
tate vel felicitate divina quadam, apud se quoque
pater meus tenuit, pro sua cætera vel ex bellorum
usu prudentia, vel solertia naturali. Quin etiam ex
ingenio adversarii et loci propinquitate ducta
conjectura cum providisset verisimiliter fore, ut
nocturnam in se impressionem Basilacius medita-
retur, armatis suis repente omnibus, sub vesperam
profectionem secum indicit peditibus juxta equi-
tibusque, velut ad pugnam instructis ornatisque.
Cum eo autem præceperat relinqui ignes in ta-
bernaculis ad obtentum inopinati consilii late noctu
relucentes. In proprio vero tabernaculo relietis
omnibus, quæ ad victum, quæque ad cultum per-
tinebant, his familiarem quemdam suum, veterem
monachum Joannicium præfecerat; interea ipse
cum suis quam longissime et secretissime a cas-
trorum conspectu subsedit, in rei gerendæ occa-
sionem intentus. Nam suspicatus id, quod evenit,
Basilacium per noctem in suos facturum impetum,
atque in tabernaculum, præsertim suum ipsius,
ubi scilicet indicia lampadum accensarum securum
dormire ducem et redigi facile in potestatem posse
suadebant, sustinebat se **19** Alexius in insidiis,
dum id fieret : nec frustrata eum sua expectatio
est. Adest, irrumpitque ferociter in castra Basilacius,
equites peditesque instructos ducens. Decem mil-
lium omnes numerum implebant. Ac cum vigiles
passim ignes in tentoriis, ducis vero tabernaculum
altius cæteris latiusque per noctem resplendens
intueretur, in id, quanto potuit maximo, contendit
impetu, concitatum nescio quid ac turbidum cla-
mans. Nusquam vero apparente Alexio, neque,
quod fieri par erat, ex locis prætorio vicinis ullo
centurione aut tribuno, ne milite quidem exstante,
paucis tantum ex humili famulatio sordidis et
contemptibilibus occurrentibus, eo magis instabat

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ὁ τραυλός. Idipsum refert Bryenius,
lib. iv, n. 22, atque inde Alexio, quod balbuliret,
cognomen, vel potius, nomen joculare, ut verbo
utar Ausonii, inditum ab invidentibus, Βαμβάλου-
ρος, uti ex epistola Honorii III PP. 284 lib. vi,
docemur; quod nimirum inarticulate, et instar
corvi crocitando verba effunderet, quod faciunt

μά τι ἀξιδλογον ἐπιφορήσωσι γῆς, τότε δὴ ἐπὶ τὰ
κατάρροπα ῥέουσιν, ὡς περ δὴ μεταμείδοντες τὰς
πρώτας κοίτας αὐτῶν, καὶ τὴν μὲν παλαιὰν κατα-
λείπουσι πάροδον διάκενον ὕγρου καὶ χηρῆσαν
ὑδατος, ἣν δὲ νῦν διοδεύουσιν ἐμπιπλῶσι ῥευμάτων
πολλῶν. Τούτων οὖν τῶν δυοῖν παρόδων τῆς τε πα-
λαιᾶς χαράδρας καὶ τῆς ἀρτι γενομένης πορείας τὸ
μεταξὺ θεασάμενος ὁ στρατηγικώτατος οὗτος Ἀλέ-
ξιος καὶ ἐμὸς πατήρ, καὶ τὸν μὲν ὄλκον τοῦ ποταμοῦ
ὡς ἀσφάλειαν θέμενος ἐκ θατέρου, τῇ δὲ παλαιᾷ
διόδῳ ἤδη φάραγγι γενοῦσα ἐκ τῆς τοῦ ῥεύματος
ἐπιβροχίας καθάπερ αὐτοφρεὶ ἀποχρησάμενος διώ-
ρυχι ἐστρατοπέδευσεν οὐ πλείον τῶν δυοῖν ἢ τριῶν
σταδίων ἀλλήλων ἀποδιεστηχότων. Καὶ εὐθύς ἐν
παραγγελίᾳ πάντες ἦσαν ἡμέρας μὲν ἀναπαύσασθαι
καὶ παραμυθῆσαι ὑπὸ τὸ σῶμα καὶ τοῖς ἵπποις
τροφὴν δοῦναι τὴν ἀρκούσαν. Μέλλουσι γὰρ τῆς
ἐσπέρας καταλαβούσης ἀγρυπνήσαι τε καὶ ἐλπίζειν
ἀδόκητόν τι παρὰ τῶν πολεμίων ἐπιτυμῆναι. Ταῦτα
δὲ, οἶμαι, διωκονόμετο ὁ ἐμὸς πατήρ κίνδυνον ὑφο-
ρώμενος κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην παρὰ τῶν πο-
λεμίων. Ἐπιθήσεσθαι γὰρ ἐκυτῷ τούτους ἠλπίζεν,
εἴτ' ἐκ πολυπειρίας τοῦτο προμαντευόμενος, εἴτε
ἄλλως εἰκάσας· οὐ μὴν τὰ τῆς προφητείας αὐτῷ εἰς
μακρὰν ἐληλύθει, οὐδὲ πρόεγνω μὲν, οὐ τὸ δέον δὲ
διωκῆσατο. Ἄλλ' ἀπάρως τῆς τούτου σκηπῆς ἄμα
τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις σὺν ὄπλοις καὶ ἵπποις
καὶ πᾶσι τοῖς πρὸς μάχην ἐπιτηδεύουσιν, ἀπέστη μὲν
τῆς σκηπῆς λαμπάδας καταλελοιπῶς τοῖς ἐκεῖθι παν-
ταχόθεν φαινούσας καὶ τινα τῶν ἀμφ' αὐτὸν οἰκείον
Ἰωαννίχιον πάλαι τὸν μοναχικὸν ἐλόενον βίον,
τὴν σκηπῆν καταπιστεύσας, καὶ ὅσα ἐπεφέρειτο εἰς τε-
τράπεζαν χρειώδη καὶ τὴν ἄλλην παρασκευὴν αὐτὸς
δὲ πορρωτάτω ἀπὼν ἐκάθητο μετὰ τῆς ἐνόπλου
στρατιᾶς τὸ μέλλον παραδοκῶν, τοῦτο τεχναζόμε-
νος, ἵν' ὁ Βασιλάκιος ἀνημμένως πανταχόθεν πυρ-
καϊᾶς ἰδὼν καὶ λαμπαδοχουμένην τὴν τοῦ ἱμοῦ πατρὸς
σκηπῆν οἴησαιο ἐκεῖθι τοῦτον εἶναι διαναπαυόμε-
νον, ὡς ἐντεῦθεν ἐκείνῳ τοῦτον ἀλώσιμον εἶναι καὶ
ὑποχείριον. Οὐκ εἰς μάτην, καθάπερ εἰρήκαμεν, ἡ
μαντεία τοῦ ἱμοῦ πατρὸς Ἀλεξίου. Ἐπῆλθε γὰρ τῷ
προσδοκωμένῳ στρατοπέδῳ ἀθρόον ὁ Βασιλάκιος σὺν
ἵππευσί τε καὶ πεζοῖς μυριάδρον στρατιὴν ἐπα-
γόμενος, καὶ τὰς μὲν κλισίας ἐφευρὼν ἐκασταχοῦ
ἀναλαμπούσας πυρὶ, ἐξαστράπτουσας δὲ καὶ τὴν
τοῦ στρατηγοῦ σκηπῆν θεασάμενος, ὡς εἶχε ῥύμης
εἰς ταύτην ἐσεληλύθει πολυτάραχόν τι καὶ θορυ-
βῶδες βοῶν. Ὡς δ' οὐκ ἦν οὐδαμῶς ὁ προσδοκώμε-
νος, οὐδὲ τις ἀνέστη στρατιώτης ἐκεῖθεν τὸ παρά-
παν ἢ στρατηγός, εἰ μὴ πού τινες καταλειμμένοι
τῶν θητευόντων εὐκαταφρόνητοι, εἴτε μᾶλλον ἐβόα
καὶ ἐκεκράγει, Ποῦ ποτὲ ἐστὶν ὁ τραυλός (41); οὐ-

βαμβάλιζοντες, qui dentibus crepant potius, quam
loquuntur. Gloss. Græcol. ψελλιστής, Vambal.
Adamantus martyr apud Senatorem, De Orthogr.
cap. 5, Ἰαμβάλου, ψελλιστής. Bambalio, forte : sic
etiam nescio quem M. Fundum, Antonii triumviri
socerum, propter hæsitantiam linguæ, vocat Cicero
Philipp III.

τωσὶ καὶ τοῖς ῥήμασιν εἰς τὸν μέγαν δομέστικον ἀποσκώπτων. Ἦν γὰρ τὰλλα μὲν οὗτος ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος εὐστομος, καὶ οὐδεὶς οὕτω ῥήτωρ ἦν αὐτοφυῆς ἐν τε ἐνθυμήμασι καὶ ἐπιχειρήμασι, μόνον δὲ κατὰ τὸν φθόγγον τοῦ [Ῥῶ] ὡς ὑπωλισθαινέ τε μετρίως καὶ ἀσυμφανῶς διώκλα ἢ γλώττα, καὶ τοὶ κατὰ τὰλλα στοιχεῖα τὸν ῥοῦν ἀκάθεκτον ἔχουσα. Ἄλλ' ὁ μὲν οὕτως ἀνειδίξων ἐβόα, καὶ διηρευνᾶτο καὶ ἀνέτρεπε πάντα, καὶ κιβώτια καὶ σκίμποδας, καὶ σκεύη, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν τοῦμοῦ πατρὸς κλίνην, μήπως ὁ στρατηγὸς ἐν τινὶ τούτων κέκρυπτο. Καὶ θαμὰ πρὸς τε τὸν μοναχὸν οὕτω καλούμενον Ἰωαννίκιον ἐνέβλεπε· καὶ γὰρ διὰ σπουδῆς ἐπεποίητο ἡ μήτηρ ἐν ἀπάσαις ταῖς αὐτοῦ ἐκστρατείαις ὁμόσκηνον ἔχειν τῶν τιμιωτέρων τινὰ μοναχὸν, καὶ ὁ εὖνος οὗτος υἱὸς ἐπαῖκε τῷ μητρικῷ θελήματι οὐ τὰ ἐν βρέφει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐς μείρακας παραγεύσας καὶ μέχρις ἂν γυναικὶ συνηρμόσθη· καὶ τὰ τῆς σκηνῆς ἅπαντα ὁ Βασιλάκιος διηρευνᾶτο, καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (12), ἐρεθοδιφῶν οὐκ ἀνίει, πύθανόμενος ἅμα καὶ τὸν Ἰωαννίκιον περὶ τοῦ δομεστίκου. Τοῦ δὲ πρὸ ὥρας ἐξιέναι ξὺν παντὶ τῷ στρατεύματι διιχυριζομένου, γνοῦς ὅτι πολὺν τὸν πλάνον ὑπέμεινε, καὶ τοῖς ἅπασιν ἀπειπάμενος ἄλλας ἐξ ἄλλων φωνὰς μεταμείθων ἰδὼν· Ἄνδρες συστρατιῶται, ἡπατήμεθα· ὁ πόλεμος ἐξῶθεν. Οὐπω τέλος ἔσχεν ὁ λόγος αὐτῷ, καὶ ἐξιούσι τοῦ στρατοπέδου, ἐφίσταται τούτοις ὁ ἐμὸς πατήρ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος προπηδίσας τῆς στρατιᾶς σὺν ὀλίγοις τισὶ μετὰ σφοδρότητος. Καὶ τινὰ εἰς τάξιν συνιστῶντα τὰς φάλαγγας θεασάμενος (καὶ γὰρ οἱ πλείους τῶν στρατιωτῶν τῶν ἀμφὶ τὸν Βασιλάκιον εἰς τὴν λείαν ἑαυτοῦς ἐπιδεδωκότες καὶ τὰ λάφυρα· τοῦτο γὰρ καὶ πάλαι τοῦμῷ πατρὶ ἐμεμηχάνητο· οὐπω ἐφθῆσαν συνελθεῖν καὶ εἰς παράταξιν καταστῆναι, καὶ ἐπέστη αὐτοῖς ἀθρόον κακὸν ὁ μέγας δομέστικος), ἰδὼν δὲ τὸν καθιστῶντα τὰς φάλαγγας καὶ νομίσας εἴτε ἀπὸ τοῦ μεγέθους εἴτε ἀπὸ τῆς τῶν ὄπλων λαμπρότητος (καὶ γὰρ ἀντέστειλε τούτῳ τὰ ὄπλα πρὸς τὴν ἀστράψαν βολήν) ἐκεῖνον εἶναι τοῦτον τὸν Βασιλάκιον, συναντήσας αὐτῷ γοργῶς παίει κατὰ τῆς χειρὸς· ἡ δ' εὐθὺς μετὰ τοῦ ἔξους εἰς γῆν ἐβρίπτο, ὅπερ μεγάλως τὴν φάλαγγα συνετάραξεν. Οὐ μὴν ὁ Βασιλάκιος ἦν, ἀλλὰ τις περὶ τὸν Βασιλάκιον γενναϊότατος, οὐδὲν τοῦ Βασιλακίου ὅσον γε τὰ εἰς ἀνδρίαν λειπόμενος. Βαρὺς οὖν τοῦ λοιποῦ κατ' αὐτῶν κυλινομένου καὶ τοξεύμασι βάλλων καὶ δόρατι τιτρώσκων καὶ ἀλαλαγμοῖς ἐμβοῶν καὶ νυκτὶ συγγέων καὶ πάντα καὶ τόπον καὶ χρόνον καὶ ὄργανον εἰς νίκην λαμβάνων, καὶ τούτοις προσφυῶς ἀποχρῶμενος, ἀκλονήτῳ φρονήματι καὶ ἀσυγχύτῳ τῇ διανοίᾳ καὶ ἄλλον ἄλλοσε φεύγοντα παραλαμβάνων, πάντα διέκρυνε καὶ τὸν ἐχθρὸν καὶ τὸν εἶλον. Ἄλλὰ καὶ τις ἀνὴρ Καππαδόκης Γούλης τὸ ἐπώνυμον εβνους θεράπων τοῦμοῦ πατρὸς τὴν χεῖρα γεν-

A voce magna percontans, ubi tandem esset ille Blasus, sic magnum domesticum per ludibrium vocabat. Cum enim patri meo Alexio lingua volubilis esset, et sermo promptus naturali quadam facundia profluens, offensabat is tamen leviter in sono caninae litteræ: et cum per alia omnia fluxu decurreret, ad istius occursum elementi quinti decimi paulisper impingens adhærescebat. Hinc ergo conviciandi occasione Basilacius arrepta, Blasum inclamabat, scrutans investigansque ac vertens omnia, arcas, mensas, vasa, cubile quin etiam ipsum patris mei, ne sub eo is forte mussaret, fatens. Quod dum ageret, identidem respectabat Joannicum (id nomen erat monacho cubiculi Alexii custodi: magnopere id siquidem mater Alexii studio habuerat, ut quoties ille in militiam proficisceretur, secum duceret, perpetuoque haberet contubernalem ex venerabilioribus monachis quempiam: cui maternæ voluntati pius filius, non tantum primis adolescentiæ temporibus, sed plenioribus etiam adultæ juventutis annis, atque adeo, quoad uxorem duxit, obsecutus est). Hunc igitur Joannicum assidua interrogatione de magno domestico lacessens Basilacius, interim dum tabernaculum ejus ferret ageretque, vertens, resupinans, excutiensque suppellectilia ejus omnia, ac plane quasi usque in Erebo scrutari latentem vellet (quod uno verbo Aristophanes dixit) sic omnia indagans et pervestigans, donec perseverante Joannicio asserere prodixisset extra castra magnum domesticum ante horam cum universo exercitu, sero tandem persuasus se in magno errore versatum, mutata repente oratione: Commilitones (aiebat) decepti sumus. Bellum et periculum ab extra est. Nondum absolverat, cum exeunti castris cum exercitu occurrit atque incurrit pater meus Comnenus Alexius, strenue progressus ante agmen cum paucis suorum. Apparuit hic unus quidam militaris memor officii, qui aciem instrueret, 20 dispersosque in ordinem revocare conaretur. Unus, inquam, nam cæteri prædæ studio abrepti spei compotem patrem meum fecerant, qui spol a castrorum ob id ipsum hostili cupiditati exposita reliquerat, ut iis occupati corradendis, irrudente se cum suis cædi facilius et vinci possent. Hunc igitur inter omnes unum restituere satagentem ordines, tum a proceritate corporis, tum ab armorum splendore (nam astrorum ea radiis lævi nitore percussis egregie micabant) Basilacium esse suspicatus ipsum accedit cominus, et manum ei dexteram valide percutit, qua, ut erat cum ferro stricto, in terram abjecta, ii pauci, qui viri ejus auctoritate atque adhortationibus digerere se in ordines cœperant, consternati vehementer, iterumque dissipati sunt. Cæterum non is quidem ipse Basilacius, verum ex intimis ejus quispiam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) Ἀριστοφάνους. In Nubibus: Οὗτοι δ' ἐρεθοδιφῶσιν ὑπὸ τὸν Τάρταρον.

generosissimus, ac ne ipso quidem Basilacio in A laude fortitudinis inferior. Inde in semel concussos vehementissimo incumbens impetu, eos et sagittis eminus petit, et hasta cominus ferit, et clamoribus terret, et nocte conturbat, et locum, tempus, circumstantiaque omnia in victoriae instrumenta vertit, unamquamque rem ad id, ad quod natura valet, apte adhibens, ita errore ac trepidatione hostes implens, ut ipse tum maxime tranquillus imperturbatæ mentis acie atque arbitrio cuncta cerneret, cuncta discerneret, omnium simul memor, et usque in singulorum hominum curam attentione redundante, fugientem quemque, si hostis erat, insequens, si e suis, revocans, nusquam in confusione tanta vestis illum aut oris aut vocis signo fallente, ut suum pro alieno, alienum pro suo duceret. Cujus abundantis etiam ad minuta quæque notanda regendaque præsentis consilii, e quidem et hoc documentum hic apponam. Gules erat quidam Cappadox fidus patris mei famulus, manu promptus, projectæque in periculis bellicis audaciæ. Is conspicatus Basilacium, planeque agnoscens, valido supra galeam ictu impetit. At illi, quod Menelao quoque in Paridem pugnanti usu venit, in terna quaternaque fragmina dissiliens, capulo solo manui hærente. Eum tali statu cum vidisset Alexius haud leviter increpuit, ignaviaque damnavit, quasi extorqueri sibi gladium sivilisset: quod ille purgavit, placavitque dominum, capulo, quem adhuc tenebat, ostendendo. Interim alius quidam Macedo, Petrus nomine, cognomine Tornicius, medios in hostes cum incidisset, multos ex his occidebat: phalanx enim ipsorum sequebatur ignara modo gestorum, quippe nocte adimente conspectum rerum. In eum globum nondum dissipatum recta Comnenus irrui obstantes cædens; moxque ad suos regressus, ut in

Hæc fere per noctem illam magnus domesticus cum suis gessit. Die vero primum ex oriente, et horizontem sole supergresso tribuni ac duces Ba-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(43) Πέτρος Τορνίκιος. Ejusdem gentis fuit et originis cum Tornicio, qui Italiæ præfecturam obtinuit Basilio et Constantino imperantibus; de quo hæc Guillelmus Apuliensis, lib. 1 *Rerum Normann.*:
*Turnicii tandem rumor pervenit ad aures,
 Qui Catapan fuerat Græcorum missus ab urbe,
 Cui Constantinus nomen dedit editor urbis,
 Ex Constantinus pariterque Basilius illi
 Tunc dominabantur.*

νατος, τὸν θυμὸν ἐν πολέμοις ἀκάθεκτος, τὸν Βασιλάκιον θεασάμενος καὶ ἀκριβῶς ἐγνώκως παλεῖ κατά τῆς κόρυθος. Ἄλλὰ τὸ τοῦ Μενέλεω πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον πέπονθε. Τὸ γὰρ ξίφος αὐτοῦ τριχθὰ τε καὶ τετραχθὰ διατριφθὲν ἐξέπεσε τῆς χειρὸς τῆς λαβῆς καταλειφθείσης ἐν τῇ χειρὶ. Ὁν ὁ στρατηγὸς θεασάμενος, εὐθύς διελοιδορεῖτο ὅτι μὴ κατάτχοι τὸ ξίφος, καὶ ἀνανδρὸν ἀπεκάλει τοῦτον. Ἄλλ' ὁ στρατιώτης τὴν καταλειφθεῖσαν τοῦ ξίφους λαβὴν παραδεικνύς πραΰτερον ἐπολεῖ τὸν μέγαν δομέστικον. Καὶ τις δ' ἄλλος Μακεδὼν, Πέτρος τὴν κλήσιν, Τορνίκιος (43) τὴν ἐπωνυμίαν, μέσον τῶν πολεμίων ἐμπιστῶν, πολλοὺς τούτων ἀνήρει. Ἡ γὰρ φάλαγγς εἶπετο ἄγνοοῦσα τὰ δρώμενα· ἐν σκότει γὰρ τῆς μάχης καθισταμένης, οὐχ οἷοί τε ἦσαν ἅπαντες τὰ γινόμενα ὁρᾶν. Ὁ δὲ Καμνηγὸς ἐπὶ τὸ μήπω διασπασθὲν τῆς φάλαγγος ἴστο παίων τοὺς ἀντικαθισταμένους, καὶ ἀνθυποστρέφειν αὐτοὺς εἰς τοὺς ἰδίους, σπεύδων καὶ τὸ ἔτι συνιστάμενον τῆς τοῦ Βασιλάκιου παραλῦσαι φάλαγγος, καὶ διαπεμπόμενος εἰς τοὺς ὀπισθεν καὶ παρακελευόμενος μὴ μέλλειν ἔπισθαί οἱ καὶ καταλαμβάνειν ταχύτερον. Ἐν τοσούτῳ δὲ ἀνὴρ τις Καλτὸς τῶν ἀμφὶ τὸν δομέστικον, ἐν' ἐν βραχεὶ τὰ πάντα διηγήσωμαι, γενναῖος στρατιώτης καὶ Ἄρεος ὅλος ἐμπλεως τὸν ἐμὸν πατέρα ἰδὼν μεσῶθεν τῶν πολεμίων ἄρτι ἐξιόντα ἐσπασμῖνον τὸ ξίφος θερμὸν ἀπὸ τοῦ αἵματος ἀναπέμπον ἀτμὸν, καὶ τῶν πολεμίων νομίσας ἕνα, ἀθρόον αὐτῷ ἐμπιστῶν παλεῖ τῷ δόρατι περὶ τὸ στέρνον, καὶ τάχα ἂν ἐξεδρον τὸν στρατηγὸν ἐπεποιήκει, εἰ μὴ αὐτὸς ἅμα τε πρὸς τὸ ἐδραιότερον ἑαυτὸν ἐφηδράσατο, καὶ ὀνομαστὶ τοῦτον ἐκάλεσεν, ἀποκόψειν ἀπειλησάμενος διὰ τοῦ ξίφους παραχρῆμα τὴν κεφαλὴν. Ὁ δὲ ἐπειδὴ πῶς τὸν ἀγνοοῦντα προὔβάλλετο καὶ τῆς νύκτα καὶ τὸ συγκεχῦσθαι περὶ τὴν μάχην μετὰ τῶν ζώντων ἠρίθμητο.

21 idipsum secum incumbentem, agebat tum voce ac manu per seipsum ad eos qui aderant, tum missis nuntiis ad retro distantes, omnes admonens, ut se ruentem in phalangem hostium sine conctatione sequerentur. Hac vice rerum, ut breviter cuncta perstringam, Gallus quidam ex militibus magni domestici, vir plane generosus ac martem spicans, patrem meum cernens e medio hostium eo, quod dixi, consilio ad suos regredientem, stricto gladio, eoque cruento ac fumante a recenti cæde, facile opinatus esse ipsum ex hostibus quempiam, magno in eum ruens impetu hasta ferit circa pectus. Quo ictu parum absuit, quin Alexium ex ephippiis excuteret nisi se ille sedili simul obfirmans, simul compellatum nominatim hominem, se illi caput abscissurum minitans cohibuisset multa excusantem, et nocte ac perturbatione, quæ tunc erat ad impetrandam erroris sui veniam obtinenda, lucrifaciente pœnam præsentis nocis.

Τὰ μὲν νυκτὸς ἔργα τοῦ δομεστικού τῶν σχολῶν σὺν ὀλίγοις τοιαῦτα· ἡμέρας δὲ ἄρτι διαγελώσης (44) καὶ τοῦ ἡλίου τοῦ ὀρίζοντος ὑπερκύψαντος, οἱ

Theophylactus Simocatta, epist. 24: Ὅτε φρεωρύχοι τὰ τῆς γῆς ἐρεβοδιφροῦντες ἀπόρρητα.
 (44) Ἡμέρας διαγελώσης. Loquendi formula Ἐρωτικῶν scriptoribus familiaris, Heliodor. lib. 1; Eustath. *De Ismen. amorib.* v, et viii; *Elogium S. Panteleemonis*, ἥδη γλώσης ἡμέρας χρυσοχρόου. Utuntur præterea Procopius, lib. 1 *De Ædif. Justin.* Nicetas in *Isaacio*, lib. ii, et ipsa Anna, pag. 232 et 594. Vide Bourdelot. ad Heliodorum.

τοῦ Βασιλακίου φαλαγγάρχει ἐσπευδὸν ὅλη γνῶμη ἐπισυλλέγειν τοὺς περὶ τὴν λείαν ἐσπουδαχότας καὶ ἀπολειφθέντας τῆς μάχης. Ὁ δὲ μέγας δομεστικός, τὸ ἴδιον καταστήσας στράτευμα, κατὰ τοῦ Βασιλακίου αὐθις ἴστο. Πόρρωθεν δὲ τινὰς αὐτῶν οἱ τοῦ δομεστικού θεασάμενοι καὶ κατ' αὐτῶν σφοδρῶς ἐξορμήσαντες ἐτρέψαντο, καὶ τινὰς αὐτῶ ζωγρίαν ἐπανελθούσους προσήγον. Ὁ δὲ τοῦ Βασιλακίου ἀδελφὸς Μανουὴλ ἐπὶ λόφου τινὸς ἀνελθὼν, ἐπεβρώνυε τὸ στράτευμα μεγαφώνως ὧδε· *Τοῦ Βασιλακίου ἡ σήμερον ἐστὶν ἡμέρα καὶ νίκη*. Εἰς δὲ τὴν Βασιλειὸν τὴν κλήσιν, Κουρτίκιος τὴν ἐπωνυμίαν, γνωστὸς καὶ συνήθης τοῦ Βρυενίου ἐκείνου Νικηφόρου, περὶ οὗ ὁ λόγος ἐμνήσθη, καὶ τὰ εἰς πολέμους ἀκάθεκτος, προθέων τῆς τοῦ Κομνηνοῦ παρατάξεως ἀνεισι πρὸς τὸν λόφον. Ὁ δὲ Βασιλάκιος Μανουὴλ, τοῦ κολεοῦ τὸ ξίφος σπασάμενος, ὅλας ἡνίας χαλάσας σφοδρῶς κατ' αὐτοῦ ἴστο· ὁ δὲ Κουρτίκιος οὐδ' ἄ ξίφους, ἀλλὰ τὴν ἀπηωρημένην τῇ ἐφειστρίδι ράβδον ἐφαλκύσας παῖει τοῦτον κατὰ τοῦ κράνου καὶ παραχρῆμα καταβάλλει τοῦ ἵππου, καὶ δεσμώτην τοῦτον ἐπισυρόμενος καθάπερ τι λάφυρον τῶμψ πατρὶ προσήγεν. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ καὶ τὸν Κομνηνὸν μετὰ τῶν ἰδίων ἀναφανέντα ταγματίων τὸ ἐκλειπόμενον τοῦ Βασιλακίου στράτευμα θεασάμενον μικρὸν ἀντισχὸν εἰς φυγὴν ἐξώρμησε. Καὶ ὁ μὲν Βασιλάκιος πρόσθεν ἐφευγεν, ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἀλέξιος ἐδίωκε. Καταλαβόντων δὲ εἰς Θεσσαλονίκην, εὐθὺς οἱ Θεσσαλονικεῖς τὸν Βασιλάκιον ἐδέξαντο, τῷ στρατηγῷ ἐπιζυγώσαντες παραχρῆμα τὰς πύλας. Ἀλλ' οὐδ' ὡς ἀνῆκεν ὁ ἐμὸς πατήρ, οὐδ' ἀπεδύσατο θώρακα, οὐδὲ τὸ κράνος ἀπέθετο, οὐδὲ τὴν ἀσπίδα τῶν ὤμων παρεῖτο οὐδὲ τὸ ξίφος ἀπέβριψεν, ἀλλὰ στρατοπεδεύσας ἠπειλεῖ τειχομαχίας τῇ πόλει καὶ πόρθησιν ἀντικρυς, καὶ ἐθέλων διασῶσαι τὸν ἄνδρα, διὰ τοῦ συνεφεπομένου αὐτῷ μοναχοῦ Ἰωαννικίου (ἄνθρωπος δὲ οὗτος ἐπ' ἀρετῇ διαδόητος) τὰ περὶ εἰρήνης πρὸς τὸν Βασιλάκιον ἠρώτα, ὥστε τὰς πίστει λαβόντα μηδὲν δεινὸν πείσεσθαι, ἐγχειρίζειν αὐτῷ ἑαυτὸν τε ὁμοῦ καὶ τὴν πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Βασιλάκιος ἀπειθήσ ἦν, οἱ δὲ Θεσσαλονικεῖς δέει τοῦ μὴ ἀλῶναι τὴν πόλιν καὶ δεινὸν τι παθεῖν, παρεχώρουν τῷ Κομνηνῷ τῆς εἰσόδου. Ἀλλ' ὁ Βασιλάκιος αἰσθόμενος τοῦ γινόμενου ἀπὸ τοῦ πλήθους ἐπὶ τὴν ἀκρόπολιν μεταβαίνει, καὶ ἀπὸ ταύτης εἰς ἐκείνην ἐφάλλεται, καὶ οὐδ' ὡς ἐπιλανθάνεται πολέμου καὶ μάχης, καίτοι τοῦ δομεστικού πίστει αὐτῷ διδόντος μηδὲν τι παθεῖν ἀνήκεστον. Ἀλλ' ἐωρᾶτό γε ὁ Βασιλάκιος καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἐν οἷς ἐστενοχωρεῖτο λείαν ἄνθρωπος, οὐδὲ γὰρ ὑφείναι τι τοῦ ἀνδρώδους καὶ τοῦ γενναίου ἠβούλετο, ἕως ἐκεῖθεν αὐτὸν οἱ τῆς ἀκροπόλεως οἰκήτορες καὶ φύλακες ἐξελάσαντες ἅπαντες ἄκοντα καὶ βία τοῦτον τῷ μεγάλῳ δομεστικῷ παρέδωκαν. Εὐθὺς δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τὴν τούτου ἔλωσιν διαμεμνηνυκῶς, αὐτὸς ἐπ' ὀλίγον τῇ Θεσσαλονίκῃ ἐγκαρτερήσας, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ καταστησάμενος, λαμπρὸς στεφανίτης ἐπανήει. Οἱ δὲ πρὸς τοῦ βασιλέως πεμφθέντες, μεταξὺ Φιλίππων καὶ Ἀμφιπόλεως τῷ μὲν πατρὶ συναντήσαντες, τὰς περὶ αὐτοῦ

A silaciani toto animo conabantur suos in prædam dispersos in ordinem iterum atque in phalangem cogere. Magnus e contrario domesticus, sua et ipse acie de novo structa, rursus in Basilacium infestus ferebatur. Ac quidam ex Alexianis Basilacianos longe conspicati, vehementi facia in eos impressione fuderant fugarantque, nonnullis captis, quos ad magnum domesticum reversi duxerunt. Interim vero Basilacii frater Manuel colle conscenso quodam suos magna voce confirmabat inclamans in hunc modum : *Hæc dies, hæc victoria Basilacii est*. Quidam autem Basilus nomine, Curtricius cognomento, familiaris et nuper comes Bryenii illius Nicephori, cujus paulo ante meminimus, vir fortis et imperterritus in audendo, ex acie Comneni procurrens collem ascendit. Adversus eum Basilacius Manuel, gladio stricto, totis habens equo admisso, ferox ruit. At illum Curtricius non ense sed suspenso ex ephippiis baculo vehementer in vertice pulsatum, statim ex equo dejecit, et captivum trahens, velut spoliū, patri meo sistit. Tum vero, quod erat reliquum Basilacii agmen, post constantiam brevem terga vertit, Basilacio ipso fugæ duce. Quos dum Comnenus Alexius Thessalonicam usque persequitur, Thessalonicenses, Basilacio admisso, portas Alexio claudunt. Ea res patris mei non infregit animum : quin nec lorica exiit, nec galeam **22** posuit, nec humeros clypro nudavit, nec ensem abiecit, sed castra statim metatus oppugnationem et direptionem urbi minatus est. Quia vero servare, ac vivum capere Basilacium malebat, per monachum Joanniciū spectatæ virtutis virum agere cum eo de pace insiit, fidentans, si se illi cum civitate dederet, nihil illum incommodi passurum. Ad hæc obsurdescente Basilacio, Thessalonicenses sua curantes, veritque direptionem civitatis, ejus ingressum Comneno permiserunt. Quo animadverso Basilacius ex urbe in arcem evadit : ubi rursus iisdem conditionibus, nullius incommodi, si se dederet, subeundi a magno domestico tentatus respondit pacati nihil : quin eruptiones ac pugnas meditabatur, nihil plane iniquitate loci ac fortunæ de statu erectæ mentis ac forti consilio intrepidi pectoris remittens : donec cum arcis ejusdem illius incolæ ac custodes conspirantes omnes vi adhibita ejectum, frustra reluctantem magno domestico dederunt. Cujus successus nuntio Alexius statim ad imperatorem destinato, ipse Thessalonicæ moratus aliquandiu, constitutisque illic omnibus, splendide victoriæ compos reversus in urbem est. Unde qui illi obviam imperatoris jussu processerant, cum Philippos Inter et Amphipolim occurrissent, scriptis ipsi mandatis principis traditis in manus, indeque Basilacio, prout in iis jubebatur, ab eo recepto, circa locum quempiam Chlempinam dictum, ac prope fontem, qui in ipso est, oculos ei effoderunt ; ex quo hactenus invaluit, ut fons ille Basilacii vocetur. Tertius hic fuit labor ante imperium, velut

a quodam Hercule, a Magno Alexio exantlatus. Sane enim qui Erymanthium Aprum Basilacium istum dixerit, patrem vero meum Alexium generosissimum Herculemi nominaverit, a veritate non aberret. Hæc ejus decora facinoræque illustria adhuc privati hæctenus memorata sunt: quorum omnium præmium ab imperatore habuit sebasti dignitatem, sebastus acclamatus in medio senatu.

γενναϊώτατον τὸν ἐμὸν πατέρα Ἀλέξιον οὐκ ἂν ἀμάρτοι τῆς ἀληθείας. Ταῦτα μὲν ἔστω πλεονεκτήματα καὶ πρὸ τοῦ θρόνου κατορθώματα τῷ Κομνηνῷ Ἀλεξίῳ, ὧν ὑπάντων γέρας ἀπέλαβε παρὰ τοῦ αὐτοῦ, ἄτορος τὴν τοῦ Σεβαστοῦ ἀξίαν Σεβαστὸς ἀναβρῆθεις ἐκ μέσης συγκλήτου.

Ut laborantibus corporibus non uniusmodi causæ languorū sunt, sed ex succis aliquando intus male coctis, noxiorumque humorum indigesta copia morbos contrahunt, a quando circumstantium appulsa qualitatum, aut ciborum intemperie male salubrium læduntur: ita Romana res per ea tempora nunc quidem ipsa ex sese lethales sibi ægritudines peperit, puta illos quos dixi Ursellos, Basilacios, **23** et si qui alii ad turbam quæ tum ebullit tyrannorum accensendi sunt: nunc præter hos intestinos motus, exterius quoque ingruentes passa calamitates, tyrannos Barbaros aliunde ortos indigno ludibrio fortunæ sævos infestosque sensit. Hujus generis insanabile atque ineluctabilis perniciæ malum dixerim celebre illud exemplar tyrannicæ dementiæ fastuosum impotentemque Robertum, cui genitrix quidem Northmanis, vafrities malitiaque omnis generis obstetrix alitrixque fuit. C Hunc sibi hostem armavit in seque proritavit Romana respublica intempestiva imprudentique affinitate quæ res natura dissociabiles Græca cum Barbaris, nostra cum alienigenis connectere aggressa bellum internecivum et exitiale innopti infaustique conjugii prolem sustulit. Id adeo mali contractum est ejus imprudentia qui tum rerum potiebatur Michaelis ex Ducarum familia propagantis genus, unde meum quoque maternum profuit. Cæterum indulgeri mihi jam hinc postulo, aut potius meo mihi jure sumo, ut ne ab iis quidem qui mihi quantavis cognatione aut consanguinitate conjuncti sunt, abstinere reprehensionem in tempore debeam: utique quandiu hoc Inugar munere profitendæ publicandæque sine fūco veritatis:

Ἐγγράφους προστάξαι βασιλικῶς αὐτῷ ἐγχειρίσαντες παραλαβόντες τὸν Βασιλάκιον περὶ τι χωρίον Χλεμπαν καλούμενον ἀπαγαγόντες, ἐγγὺς τῆς ἐν αὐτῷ πηγῆς τοῖς ὀφθαλμοῦς αὐτοῦ ἐξορύττουσιν ἐξ οὗ καὶ μέχρι τῆς δεῦρος ἡ πηγὴ Βασιλακίου (45) κέκληται. Τοῦτό τρίτον ἄθλον πρὸς γε τῆς βασιλείας καθάπερ τινα Ἡρακλῆϊ τῷ μεγάλῳ Ἀλεξίῳ γεγέννητο. Ἄν γάρ τις Ἐρυμάνθιον κάπρον τὸν Βασιλάκιον τοῦτον καλέσειεν, Ἡρακλέα δὲ τινα καθ' ἡμᾶς

Καθάπερ οἶμαι τὰ πονηρευόμενα τῶν σωματίων πῆ μὲν ταῖς ἐξωθεν αἰτίαις κακοῦνται, ἔστι δ' ὅπου καὶ τὰ αἰτια τῶν νοσημάτων ἀφ' ἑαυτῶν ἀναδύζουσι, καὶ αἰτιώμεθα πολλάκις μὲν τὰς τοῦ περιέχοντος ὁμιλίας, καὶ τινὰς τροφῶν ποιότητος, πυρετῶν γενέσεις, ἐνίοτε δὲ καὶ χυμῶν σηπεδόνος αὐτῷ δῆτα καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων κακότης κατ' ἐκεῖνο καιροῦ νῦν μὲν ἀνεβλάστησε θανατώδεις κήρας, τοὺς προσηρημένους ἄνδρας ἐκείνους λέγω δὴ Οὐρσελίους καὶ Βασιλακίους, καὶ ὅσοι τὸ τυραννικὸν συνεπλήρουν πλήθος. Ὑν' εἰ ἐξωθεν τινὰς καὶ ἐπεισάχτους τυράννους τὰ τῆς τύχης αὐτῆ ἐπιστηγάγετο, ἀπρόσμαχόν τι κακὸν καὶ ἀνίατον νόσημα, καθὰ γε καὶ τὸν ἐπὶ τυραννικῇ γνώμῃ διαβόητον Ῥομπέρτον (46) ἐκεῖνον τὸν ἀλαζόνα, ὃν Νορμανία μὲν ἤνεγκε, φαυλότης δὲ παντοδαπῆ καὶ ἐθρέψατο καὶ ἐμαίευσεν. Ἡ δὲ Ῥωμαίων ἐχθρόν τηλικούτον ἐφ' ἑαυτῆς εἴλκυσε πρόφασιν δεδιωκίᾳ τῶν ἀπ' ἐκεῖνου πολέμων τοῖς πρὸς ἡμᾶς κῆδος ἑτερόφυλόν τε καὶ βάρβαρον καὶ τὰ πρὸς ἡμᾶς ἀπρόσάρμοστον, μᾶλλον δὲ ἀπροσεξία τοῦ τότε κρατοῦντος Μιχαήλ, τοῦ τὰς τοῦ γένους σειρᾶς πρὸς τοὺς Δούκας ἀνάπτοντος. Εἰ δὲ καὶ καθαπτοίμην τινὸς τῶν καθ' αἷμα μοι προσηκόντων (καὶ γὰρ κάμοι τὰ πρὸς μητέρα ἐκεῖθεν καταρρεῖ), νεμεσάτω μηδεὶς τὴν τε γὰρ ἀλήθειαν ἐξ ἀπάντων προειλόμην συγγράφειν, καὶ ὅσον ἐπὶ τούτῳ τὰς ἐξ ἀπάντων μέμφεις ἀνεστειλάμην. Ἐκεῖνος γὰρ ὁ εἰρημένος αὐτοκράτωρ ὁ Δούκας Μιχαήλ τὴν τοῦ βαρβάρου τούτου θυγατέρα (47) εἰς τὸν ἑαυτοῦ οἶκον κατηγγυήσατο Κωνσταντῖνον (48), κἀντεῦθεν ἀνεβράγη τὰ τῶν πολέμων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ υἱέος τοῦ βασιλέως τούτου Κωνσταντῖνου καὶ τοῦ περὶ αὐτὸν γαμικοῦ συναλλάγματος,

Car. Dufresnii Du Gaurii notæ.

(45) Πηγὴ Βασιλακίου. Bryenio, Βασιλάκια πηγᾶδιον. Scylitzæ Βρύσις Βασιλακίου. Unde forte nomen inditum urbi cujdam Βρύσις, et alteri Μεγάλη Βρύσις, in jure Græco-Rom. pag. 223. Vide Meursium in Βρύσις, et Gloss. eruditi interpretis.

(46) Ῥομπέρτον. Robertum Normannum Apuliæ Principem, cujus Stemma delibavimus in Observationum istarum prolegomenis. (vide t. CXXXIII.)

(47) Θυγατέρα, filiam Roberti quam Constantinopolim adductam, mutato nomine, ait Scylitzes, Helenam vocavit, filioque suo Constantino despondit Michael Ducas. Quæ quidem affinitas effecti caruit propter immaturam pueri ætatem, et remissa postmodum a Botaniata ad patrem Helena, **230** ut

auctor est Zonaras. Constantinopoli reclusam, et diligenti custodia observatam scribit Gaufr. Malaterra, lib. iii. cap. 13: *Ne forte, inquit, si alicui potenti nuberet, quia hæreditati imperatori semel in Palatio coronata fuerat, ab ipso cui nuberet, aliqua hæreditas per ipsam in palatio proclamaretur. Nec dissentit Ordericus Vitalis, lib. vii, de Botaniata scribens, filias duas Roberti Wiscardi, quarum unam idem juvenis (Constantinus) desponderat, cui studium mancipavit.*

(48) Κωνσταντῖνον. Constantinum Porphyrogenetam, a patre infantem adhuc, puniceis calcæis donatum, et imperatorem appellatum, Zonaras, Anna, etc.

καὶ ἔλωσ τῷ βάρβαρικῷ κήδους, καὶ δὴ καὶ ὅπως εἶχε κάλλους τε καὶ μεγέθους ὁ ἀνὴρ, καὶ ὅποιος ἦν τὴν φύσιν καὶ ποδαπὸς κατὰ καιρὸν ἐροῦμεν, ἐπειδὴν ἀπολοφυρομένην καὶ τὰς ἐμὰς συμφορὰς μικρὴν μετὰ τὴν τοῦ κήδους τούτου διέγχεσιν καὶ τὴν ἤτταν τῆς βαρβαρικῆς ἀπάσης δυνάμει, καὶ τὴν ἀπώλειαν τῶν Νορμανόθεν τυράννων οὐ ἐξ ἀλογίας κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐθρέψατο. Ἀλλὰ πρότερον δεῖ ἀναγαγεῖσθαι τὰ περὶ τοῦ Ῥομπέρτου τούτου διηγήσασθαι, ὅπως τε, εἶχε γένους καὶ τύχης, καὶ εἰς οἷον κράτος καὶ ὕψος ἢ φορὰ τῶν πραγμάτων τοῦτον ἀνήνεγκε, μᾶλλον δὲ ἴν' εὐσεδέστερον φαίην, οὐπερ ἐχώρησε τοῦτον ἡ πρόνοια προσελθεῖν ἐνδοῦσα πρὸς τὰς ἐκείνου κακοτρόπους ὁρμὰς τε καὶ μηχανάς. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος οὗτος, Νορμάνος τὸ γένος, τὴν τύχην ἄσημος (49), τὴν γνώμην τυραννικὴς, τὴν ψυχὴν πανουργάτος (50), τὴν χεῖρα γενναῖος, ἐπιθέσθαι μὲν δεινότητος πλούτῳ καὶ περιουσίᾳ μεγάλων ἀνδρῶν, καταπρᾶξαι δὲ ἀφυκτότατος ἐς τὸ ἀναντιρρήτου τὰ τοῦ σκοποῦ περιάγων. Τὰ δὲ τοῦ σώματος (51) τοσοῦτος εἰς μέγεθος, ὡς καὶ

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) *Τὴν τύχην ἄσημος.* Infra, ἐξ ἀφανοῦς πάνυ τύχης περιφανής. et lib. iv, pag. 104. ἀπὸ ἐσχάτης πενίας καὶ τύχης ἀφανοῦς. Leo Ost. lib. iii, cap. 15. de Roberto. cum esset admodum pauper. Joan. Brompton, *Iste Robertus licet probus, et de familia regis (Willelmi Rusi Angl. regis), pauper tamen erat, et nullam ditandi gratiam apud Regem illam potuit invenire.* Robertum ex eorum militum ordine, quos vavassores vocant, ortum duxisse auctor est Otho Frisingensis, lib. i *De gestis Frider.* cap. 3: *Robertus iste ex medioeri stirpe in Normannia ex eorum ordine quos vavassores vulgo illi dicere solent, in plaga, quam Constantiam indigenæ vocant, editus.* Idem in Chron. lib. vi, cap. 53: *Ea tempestate Normannorum gens inquietissima, Roberto Guiscardo duce, humilis conditionis viro, sed strenuissimo, Apuliam invadit.* Ordericus lib. v: *Hic Tancredi de Altavilla, mediocris cujusdam vir filius fuit. His, præter Richardum Pietavinum, concinit Guntherus, lib. i Ligurini:*

Normannia quondam

*Ediderat, media rerum seu stirpis agentes
Fortuna, sed mente suis et pectore longe
Præstantes, validosque manu, formaque venustos,
Laudis amatores, magnarum semina rerum
Quærentes, cupidosque suis notescere factis.
Quique magis sese claro de sanguine regum,
Quam de privata Gallorum gente docerent.*

Denique Philippus Mouskes, episcopus Tornacensis in ms. Francorum Historia, ne quid intactum relinquamus, hæc de Guiscardi natalibus refert:

*Cil Robers estoit un bevere,
Uns chevalier fort tramelere,
Tant fist que riens ne li remest,
Fors qu'un seul manoir u il mest,
Si parent tost le blastangierent,
Un seul escuier li baillèrent, etc.*

Certe humilis fuit ac tenuis Roberti familia, si ducalem et regium spectemus apicem, ad quem postea pervenit, quæ honesta lamen, et præter nobilium vulgarem statum et conditionem illustris habita est; et, ut verbis utar Willelmi Malmesburiensis *De gest. Angl.*, lib. iii, quæ nec humi reperet, nec altum quid tumeret. Fuit enim Tancredus, Guiscardi pater, ex eorum numero militum, quos

A *cujus propositi atque officii præscriptione omnibus me omnium in hoc genere querellis satis occurrisse arbitror. Ille igitur quem diximus imperator Ducas Michael filium istius Barbari suo ipsius filio despondit Constantino, atque hinc illæ lacrymæ et prætextus hostibus abrumpendæ pacis, sævoque nos bello lacessendi. Sed de hoc Michaelis filio Constantino deque ipsius nuptialibus conventis, deque toto hoc negotio barbaricæ affinitatis, nō et qua forma quave proceritate corporis floruerit is juvenis, quaque indole ac patria fuerit, suo tempore dicemus: tum nempe cum probras ero miserias lamentabor meas, post narrationem expletam et affinitatis hujus et malorum quæ ex ea redundarunt omnium, cladisque ultimæ exercitus barbarici, cum supremo exitio tyrannorum Northmanniensium, quorum vim atque impotentem audaciam inconsulte Michael Ducas tali affinitate contrahenda in Romanum imperium vertit. Verum prius oportet resumpto alius sermone Roberti hujus primordia exponere: quo genere ortus, qua*

*banneretos appellabant, et in Richardi II, Normannicæ ducis, cui imprimis charus fuit, obsequio militari 15 militibus imperans, meruit, ut auctor est Malaterra lib. i, cap. 40. Ortum porro duxit Robertus in ea Franciæ provinciâ quam Neustriam, postea Normanniam, a Normannis septentrionalibus, quibus inhabitanda concessa est a Carolo Simplice appellarunt nostri, in eo tractu qui Constantinus vulgo dicitur. Orderic. Vitalis, l. iii: *Hujus pater Tancredus de Altavilla de pago Constantino exstitit.* Malaterra lib. i, cap. 3: *In cujus quidem provincia civitas est quæ Constantinum dicitur, in cujus territorio villa est quæ Altavilla nuncupatur: non quidem tantum 231 pro excellentia alicujus montis, in quo sita sit; sed quoniam, ut credimus, aliquo auspicio ad considerationem prænotantis eventum: et prosperos successus ejusdem villæ futurorum hæretum, Dei adjutorio, et sua strenuitate, gradatim honoris culmen scandentium.* Loco etiam tum nomen invenit, *Hauteville la-Guichard*, in celeberrimi Roberti memoriam. Porro Annæ Ῥομπέρτος, Robertus dicitur. μ ante π præposito, ex usu Græcorum, qui β Latinum per $\mu\pi$ efferre solent, ut observavit Mart. Crusius ad Hist. polit. pag. 46.*

(50) *Τὴν ψυχὴν πανουργάτος.* Fuit Robertus animo versutissimo, und ab Umfrido fratre Apuliæ principe, Guiscardum, ob vasitatem cognominatum tradunt Willel. Gemeticensis, lib. vii cap. 50; et Robertus de Monte ann. 1129, Leo Ost. lib. iii Chron. cap. 15, ita appellatum fuisse per jocum narrat a Gerardo, cujus amitam conjugem duxerat. Vim vocabuli expressit Guntherus lib. ii Ligurini:

*Cui propter sensus agiles, animique vigorem,
Cognomen Guiscardus erat.*

Et Guillelmus Apuliensis, lib. ii *Rer. Norman.:*

*Cognomen Guiscardus erat, quia calliditatis
Non Cicero tantæ fuit, aut versutus Ulysses.*

Testatur Joannes Tyremeus, Guillelmi Apul. editor, nostra etiam ætate, vulgo apud Normannos, cautos et astutos viros, *Guischards*, appellari.

(51) *Τὰ δὲ τοῦ σώματος.* Solemne est omnibus pene scriptoribus proceram corporis staturam viris heroicis tribuere, ejusmodi Nicephoro Bryenio, supra, et Boemundo lib. xiii affligit Anna, et cum

fortuna usus, quantum in apicem potentiae series eum et velut casus quidam ac fortuita congeries variorum eventuum extulerit; vel, ut religiosius loquar, quo eum usque proveli divina providentia permiserit, sapienti conniventia malitiosis ejus ausibus atque artibus successum indulgens. Fuit hic Robertus Normannus genere, fortuna ignobilis, ingenio tyrannico, animo versutissimo, manu strenuus, ac cum in opes et fortunas **24** magnatum hominum adjectis cupiditatis oculis incurreret, ineluctabilis violentiae: postquam vero semel aliquid destinaverat ac perficere decreverat, invictae in urgendo cepto perseverantiae. Tantus erat statura corporis ut maximos excederet, cutis colore rutilo, coma flavus, latis humeris, oculis ita vegetis ut hand dubie scintillare viderentur, caetera

conformatione membrorum ubi latior extensio decebat, concinne porrectus et sine labe vastitatis, ubi cogi in angustum usus aut formae ratio postulat, arte quadam naturae tornatus in laevitatem expeditissimam: adeoque a summo vertice, ut a multis audivisse memini cum visa referrent, ad imos talos, omni absolute perpolitus et quasi ad ideam fictus exstabat. Vocis sonum quod attinet, Homerus quidem de Achille memorat eo loquente videri solitum astantibus sese vocem audire tumultuantis multitudinis: hujus autem, ut aiunt, clamor myriadas ipsas integras percelleret in fugamque verteret. Sic a natura, a fortuna, ab animi ac spiritus indole comparatus, libertatis erat retinentissimus, ac nemini plane omnium servire aut obnoxie obsequi sustinens; quem magnarum mentium, utcumque humili fortuna depressarum, esse characterem ferunt.

Ab hoc tadio dominatus alieni patiendi, movet e Normannia patria, cum equitibus omnino quinque, peditibus triginta; cum iis saltus insedit ac speluncas circa montes avios Longobardiae, ubi latrociniis in viatores exercendis equos, pecunias, arma sibi suisque comparavit. Haec ei rudimenta vitae atque exordia fuerunt caedibus et sanguine humano maculosa. In iis cum esset diutius venit in notitiam Guilielmo Mascabeli qui per ea tempora ditione tenebat magnam partem objaecentium Longobardiae regionum. Unde et magnos colligens annuos redditus, justos ex iis exercitus alebat: quae

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tis Normannis Italicis Leo Ost. lib. II cap. 38: *Viri et statura proceri, et specie venusti*: quos tamen ut breviores et pusillos ab Alamannis et Teutonicis, qui in Italiam cum Henrico imp. venerant, ludibrio habitos scribit Guilielmus Apuliensis lib. II:

*Teutonici, quia casaries et forma decoros
Fecerat egregie proceri corporis illos,
Corpora derident Normannica, quæ breviora
Esse videbantur, nec eorum nuntia curant.*

Alemanni quippe statura sunt proceri. Willelmus Guiart in S. Ludovico:

*Alemans, qui selonc nature
Sont grans et gros comme iaiant,
Vont là leurs forces essaiant.*

Idem de iis testatur Cinnamus, lib. II.

(52) *Ἐξελθὼν τῆς πατρίδος*. Guibertus lib. III *Hist. Hieros.*, cap. 2, non equitem, sed peditem a patria digressum Robertum tradit: *Is a nativa, quam præmisimus, regione, utrum sponte egressus nescio, an pulsus, pedes in Apuliam abiit: ibi equos et arma quibus eques fieret, qua potuit arte commeruit. Vide Malaterram, lib. I, cap. 5 et 6. Brompton. et alios.*

τῶν μεγίστων ὑπερανέχειν, πυρᾶς τὸ χρῶμα, τὴν κόλην ἔκλυε, τοὺς ὄμους εὐρύς, τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀλλὰ πῦρ ἀπ' αὐτῶν μονηνοῦχλ ἀπεσπινθηρίζετο, καὶ ἔπου μὲν εἶδει διοργανῶσαι τὴν φύσιν τὸ πλάτος, εὐρήχανον ἦν, ἔπου δὲ ἀπαστενῶσαι τοῦτο, εἰς τὸ εὐρυθρον διωμάλιστο. Οὕτως ἐξ ἄκρος κεφαλῆς ἐς πόδας ὁ ἀνὴρ κατεβρύθμιστο, ὡς πολλῶν λεγόντων πολλάκις ἀκήκοα. Τὸ δὲ φθῆγμα, Ὅμηρος μὲν περὶ Ἀχιλλέως ἐποίησεν, ὡς ἄρα φωνήσαντος ἐκείνου φαντασίαν ἐσχῆκεσαν οἱ ἀκούοντες πολλῶν θορυβούντων, τοῦτου δὲ τοῦ ἀνδρὸς ὡς φασὶ τὸ ἐμδῶμα πολλὰς ἐτρέπετο μυριάδας. Οὕτως ἔχων καὶ τύχης καὶ φύσεως καὶ ψυχῆς, ἀδούλωτος ἦν, ὡς εἶκος, μηδενὶ τῶν ἀπάντων ὑπιταττόμενος. Τοιαῦται γὰρ αἱ μεγάλαι φύσεις ὡς φασὶ καὶ τύχης ὡσιν ἀφαιροτέρας.

Τοιοῦτος δὲ ὢν ὁ ἀνὴρ καὶ ἄγεσθαι ὅλως μὴ ἀνεχόμενος ἀπὸ Νορμανίας ἀπάρας μετὰ τῶν ἱππέων, πέντε δὲ ἦσαν ἱππεῖς, καὶ πεζοὶ τριάκοντα οἱ πάντες, ἐξελθὼν τῆς πατρίδος (52) περὶ τὰς ἀκρολοφίας, καὶ τὰ ἄντρα καὶ τὰ ὄρη τῆς Λογγιβαρδίας διέτριβε χειρὸς ληστρικῆς κατάρχων (53) καὶ τοῖς ὀδίταις ἐπιτιθέμενος, ὅπου μὲν ἱπποὺς ὅπου δὲ καὶ πράγματα ἄλλα τε καὶ ὄπλα προσηπικτώμενος. Καὶ τὰ προοίμια τοῦ βίου τοῦτω αἰμάτων ἦσαν ἐκλύσεις καὶ ἀνδροφονίαι πολλαί. Χρονοτριβῶν δὲ ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Λογγιβαρδίας (54), οὐκ ἔλαθε Γελλέλιμον τὴν Μισκαβέλην (55), ὃς κατ' ἐκείνο καιροῦ μέρους με-

(53) *Χειρὸς ληστρικῆς κατάρχων*. Annæ coincit Philippus Mouskes:

*Puis ala tant par le país,
Qu'en Palle vint, si su routiers,
Et tint sergens et cavaliers.*

(54) *Λογγιβαρδίας*. Longobardiae nomen olim iam late patuit, ut universa Italia hoc vocabulo intelligeretur. Charta Caroli M. pro divisione imperii: *Italiam vero, quæ et Longobardia dicitur, etc.* Postmodum Græcis ea potissimum pars Italiae Longobardia dicta fuit, quæ in eorum imperio remansit, Calabria scilicet et Apulia, in thematis seu provinciae formam sub hac appellatione redacta, uti refert Constantinus Porphyr. lib. II *De Themat.*, cap. 11. Recentiores denique Longobardiam appellarunt eam Italiae partem quæ **232** Æmiliam et Liguriam continet, ut auctor est Albertinus Mussatus, lib. VI *De Gest. Henrici VII*, cap. 14.

(55) *Γελλέλιμον Μισκαβέλην*. Robertus, Alberada priore uxore repudiata, seu, ut vult Seylitzes, extincta, ex qua Boemundum suscepit, filiam Salernitanæ Principis in secundam conjugem adsevit. Hunc Gaimarum, vel Gaimarium Malaterra, lib.

γίσιτου τῶν παρακειμένων τῇ Λογγιβαρδία· ἡγεμῶν ἐτύγγανεν ὧν ὄθεν τὰς εἰσόδους θαψιλεῖς ἄν εἶτος ἐλάμβανεν, κἀντεῦθεν δυνάμεις ἱκανὰς ἐπαγόμενος ἐπιφανῆς ἦν ἀρχηγός. Μεμαθηκῶς δὲ περὶ τοῦ Ῥομπέρτου ὑπολόγιστος ἐστὶ κατ' ἄμφω, ψυχὴν καὶ σῶμά φημι, προσήκατό τε ἀβούλως τὸν ἄνδρα, καὶ μίαν τῶν θυγατέρων (56) τούτῳ κατηγγυήσατο, καὶ πληρώσας τὸ κῆδος θαυμάσας αὐτὸν τῆς τε φύσεως καὶ τῆς περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίας, οὐ μόνον τὰ κατὰ γνώμην ἠτύχησεν, καὶ γὰρ καὶ πάλιν καθάπερ εἴ τι ἔδνον αὐτῷ ἐδεδώκει, καὶ ἄλλα τὰ προσεπιφιλοτιμήσατο. Ὁ δὲ περὶ αὐτὸν δύνους γενόμενος καὶ ἐπανάστασιν κατ' αὐτοῦ μελετήσας, τὰ μὲν πρῶτα τὸν εὖνον ὑπεκρίνετο καὶ τὰς δυνάμεις προσετίθει τριπλασιάσαι μὲν τοὺς ἵππους, εἰς δὲ διπλασίους τοὺς πεζοὺς ποιησάμενος. Καὶ τούτῳ θεῶν ὑπέρβει τὰ τῆς εὐνοίας, καὶ κατὰ μικρὸν παρεγυμνοῦτο ἡ κακοήθεια. Καὶ οὐ διελίμπανε προφάσεις καθεκάστην σκανδάλων διδοὺς καὶ λαμβάνων, καὶ τρόπους συνεχεῖς μηχανώμενος, ἀφ' ὧν ἐριδῆς τε καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι εἰώθασι τίχτεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ῥηθελὶς Γελλεῖλος ὁ Μασκαβέλης πλούτῳ καὶ δυνάμει κατὰ πολὺν διέφερον αὐτοῦ, ἀπογνοὺς ὁ Ῥομπέρτος τὴν κατὰ πρόσωπον πρὸς αὐτὸν μάχην, βουλήν βουλευέται πονηρὰν, καὶ προσβάλλεται μὲν τὴν εὖνοιαν, καὶ τὸ μεταμέλον πλάττεται, καὶ ὑπορύττει δόλον αὐτῷ δεινὸν καὶ δυσφώρατον, τὰς τε πόλεις αὐτοῦ κατασχεῖν καὶ κύριος γενέσθαι τῶν προσόντων ἀπάντων τῷ Μασκαβέλλῃ, καὶ πρῶτα μὲν τὰ πρὸς εἰρήνην ἐπερωτᾷ καὶ συνελθεῖν τὰ εἰς λόγους αὐτοπροσώπως διαπρασθεύεται, ὁ δὲ τὴν πρὸς αὐτὸν εἰρήνην ἀσπάζεται φιλῶν τὴν θυγατέρα ἐξόχως, καὶ συντίθεται τὴν ὁμιλίαν ἐς νέωτα. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος καταγγέλλει τόπον αὐτῷ, ἐν ᾧ συνελθόντας διαλεχθῆναι προσήκει καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους συνθέσθαι σπονδὰς. Ἀκρολοφίαι δὲ ἦσαν δύο ἐξ Ἰσου τῆς παιδιάδος ἐξυπανέχουσαι κατὰ διάμετρον τὴν θέσιν λαχοῦσαι, τὸ δὲ μεταξὺ τούτων ἐλώδες ἦν καὶ κατάσκιον δένδροις παντοδαποῖς καὶ φυτοῖς ἔνθα καὶ λόχον ἐστήσατο ὁ δεινὸς ἐκεῖνος Ῥομπέρτος

res eum potentiae nomine late inclytum fecerat. Is Roberti dotes animi ac corporis quas diximus praedicari audiens, conciliare sibi hominem affinitate statuit inconsulte, ut exitus monstravit. Igitur ei unam ex filiabus despondet suis, nuptisque post paulo perfectis beatus sibi videbatur quod talem, tantae fortitudinis, tamque experientem rei bellicae sibi adjunxisset generum. Suamque hanc gratulationem ac laetitiam magnificis sancivit donis, cum Roberto et dotalem civitatem unam e suis attribuit propriam, et multis eundem aliis liberalissimo numeribus donavit; quarum beneficiorum fructum nequaquam eum quem speraverat, quemque par erat, miser recepit. Cito enim sacro invidens Robertus vimque in eum cogitans paransque, malum animum dissimulatione pressit aliquandiu, quoad videlicet confirmasset sese. Mox tamen ubi turmam suorum equitum in tripulum auxisset, perditum vero duplicasset numerum, abunde se jam instructum sentiens larvam deponit, nudaque ac libera grassari malitia incipit; gradibus tamen in eo procedens quibusdam, et sensim serens atque obtendens alias ex aliis simultatum causas, vaser artifex jaciendorum seminum unde contentionum ac bellorum seges existeret. Quoniam vero usu ipso ac reputatione virium tum suarum tum adversarii facile se imparem aperto certamine Robertus sensit homini opibus amplissimis ac copiis subnixo, versus ad arces subdolas amicitiam cum eo redintegrat, praenitentia simulanda nuper ausorum. Simul interim insidias moliens quarum fraude ac successu ditione sua universa censibusque ac vectigalibus miserum spoliaret. Pacem igitur ultro ac reconciliationem postulat, utque conveniat inter ambos de re tota condici diem ac locum expetit mutuo colloquio. Mascabeles qui filiae ingenti amore teneretur spem recuperandi generi cum gratulatione accipit, congressumque pro ejus libito condicit. Locum Robertus eligit. Colles erant duo pari fere altitudine campo prominentes, e diametro

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

cap. 30; Leo IX PP. in Epist. et Leo Ost. non semel nuncupant; quem Willelmus Gemeticensis, lib. vii, cap. 30, et Ordericus Vitalis, lib. iii et ii, Wailmachum, et Gailmachum vocant, vocabulo, ut videtur, magis ad Willelmum Mascabelem accedente, uti ab Anna indigitatur. Sed fallitur illa, cum scribit superstiti Gaimario Roberti initas cum eius nata nuptias: cum longe ante Gaimarius a suis per insidias sublatus esset, Leone IX. PP. Ecclesiam gubernante. Guill. Apul. lib. i.

*Hoc Normannorum Drago, Gaymariusque priores
Tempore defuncti fuerant, a civibus aliter
Ex consanguineis occisus fraude Salerni:
Alter ab indigenis, nimirum quia credulus illis,
Montilari cæsus.*

Ei lib. ii diserte ait a Gisulpho, Gaymarii filio, Sigelgaitam in uxorem obtinuisse Robertum, quod etiam tradit Leo Ost. lib. iii, cap. 15.

*Cumque potentatus cepisset crescere nomen,
Virtutisque suæ, legatos mittere cepit,
Qui sua cæferrent generoso verba Gisulpho*

*Gaymarii genito, germanæ nobile poscens
Conjugium, quia conjugio tunc ipse carebat,
Primo conjuge pro consanguinitate repulsa,
De qua natus erat Boemundus, strenua proles,
Insignis nimia virtute potensque futurus.*

(56) *Μία τῶν θυγατέρων.* Roberti uxorem, Gaymarii Salernitani principis filiam, Gisulphi seu Siconolfi principis sororem, Gaitam nuncupant Anna et Scylitzes, Malaterra, lib. i, cap. 3; Sigelgaitam, ut et Willelmus Gemeticus, lib. vii, cap. 43; Sigelgaitam Ordericus lib. vii; Sicelgaitam Leo Ost. lib. iii, cap. 57; Sichelgutam, Guill. Apuliensis, lib. ii, denique Sihulgaitam, vetus diploma Rogerii ducis et Boemundi, apud Baron. an. 1090, n. 19. Obiit illa an. 1090, ut auctor est Petrus Diac. lib. iv Chron. Cassin. cap. 8. Diem adnotat Kalendarium S. Mauricii Andegavensis: 17 Kal. Maii ob. Sichelgaita ducissa Apuliæ. V. Baron. an. 1090, n. 18. Porro nuptias Roberti in an. 1038 conjicit Malaterra, lib. i, cap. 31.

oppositi. Horum intervallum palustre atque arbutis fruticibusque densum aptum ad insidias Roberto visum. Ibi quatuor fortissimos armis instructos viros collocat, cum mandato ut omnem in partem circumspicerent, simul autem seipsum manus cum Mascabele conserentem animadvertissent statim ad eo accederent omnium securi. His ita dispositis fraudulentissimus Robertus alterum quidem collium quem colloquio delegerat nullis incessum copiis habuit, alium præsidio sibi asseruit equitum quindecim, peditum sex supra quinquaginta, quos ipsum consendere obtinereque jussit; cum paucis tantum ex præcipuis eorum consilii summa communicata: uniusque nominatim ipsorum negotio dato, ut sua ipsius arma secum ferret, clypeum, galeam, et acinacem, quibus facile cum opus foret indutus una cum quatuor in imo subsidentibus ad primam speciem conserentis manus cum Guillelmo Roberti huic suppetias accederent. Horum ignavus Guillelmus constituta die venit in designatum sibi a Roberto locum, quem et ipsum eodem se conserentem procul cernens, benevolentissime procurrit ei obviam in equo, salutationeque et complexu amicissimo dignatur generum. Ventum in congressus locum est, qui erat in proclivitate collis statim infra verticem. Ibi **26** quæsitis sermonibus aliquo tempore consumpto: Quidni, Robertus ait, omissis equis aliquando commodius in herba confabulaturi residemus? Acquiescit simpliciter Mascabeles et prius desilientem Robertum et ipse imitatus, humi accumbens cubitoque innixus caput sermonem continuabat. Hic Robertus simulata verborum officia ingeminat. Fidem æternam pollicetur socero, benefactorem eum sæpius et dominum appellans. Quos tam familiariter tamque amanter agentes inter se conspicati Mascabelis comites, suspicati que ex captata sessione longum ipsis colloquium fore, desilientes et ipsi ex equis, paulo etiam cum et æstu media jam die et fame ac siti laborarent, tum ex vertice quem insederant meridianis infesto radiis in vallem umbrosam descendere, imo nonnulli frenis equorum ad ramos ligatis humi procumbere frigusque captare; quidam denique domum etiam repetere. Ita illi. Dum intentus destinato sceleri Robertus ubi maturum censuit repente voce ac vultu mutato inclementius insurgit in Mascabelem, proque oculo miti et obnoxio sanguinarium et inflammatum ferens, manum quoque infert violentam socero: qui cum sibi et ipse manu succurreret, commissa lucta est, per quam vario utriusque conatu ad extremum per declive in præcops ambo devolvebantur. Hoc animadverso qui la-

A τέσσαρας ἀνδρας ἐνόπλους γενναϊοτάτους παρεγγυησάμενος πανταχίσε παπταίνειν τὰ ὄρηματα ἐπειδὴν ἐκ ἰδοίεν αὐτὸν μετὰ τοῦ Γελλίελμου συμπλεκόμενον εὐθύς πρὸς ἐκεῖνον ἀναδραμεῖν μηδὲν τὸ παράπαν μελήσαντας. Ταῦτ' οὖν προκατασκευάσας ὁ κακουργύτατός ἐκείνος Ῥομπέρτος, τὴν μὲν τῶν ἀκρολοφῶν εἰς τὴν μετὰ τοῦ Μασκαδέλλη ὀμίλιαν χρησιμεύουσαν κατέλιπε, φθίσας ταύτην ὑποδείξαι αὐτῷ, θατέραν δὲ οἷον ἰδιοποιήσάμενο, πεντεκαίδεκα ἱππέας καὶ πεζοὺς ὡσεὶ ἕξ καὶ πενήκοντα ἀνελθεῖν ἐν αὐτῇ συνέταξε, τὴν βουλήν πασαν τοῖς ἀξιολογωτέροις τούτων ἐξορησάμενος, καὶ ἐν τούτων παραγγελίαις τὰ αὐτοῦ ὄπλα βαστάζειν ἀσπίδα καὶ κράνος καὶ ἀκινάκην, ὡς ῥᾶδίως διὰ τούτων ἐξοπλισθείη, καὶ τοῖς λοχῶσι τέσσαρσιν ἐπισκήψας ἑν' ὀπηνίκα τῷ Μασκαδέλλη συμπλακέντα τούτον θεάσονται, θάττον ἀναδράμωσι πρὸς αὐτόν. Καὶ ὁ Γελλίελμος κατὰ τὴν συγκειμένην ἡμέραν ἤρχετο πρὸς τὴν ἀκρώρειαν εἰς τὴν τόπον ὃν φθάσας αὐτῷ ὁ Ῥομπέρτος ὑπέδειξε τὰς μετ' αὐτοῦ συνθήκας πλερώσας. Ὅν ἰδὼν ἐγγύθεν ἐκεῖνος γενόμενον, αὐτῷ τε ἱππότης προσυπαντήκει, καὶ ἀσπασάμενος ἐδεξιούτο μάλα εὐθύμως. Ἔστησαν οὖν ἄμφω εἰς τὸ πρηνὲς μικρὸν τῆς ἀκρολοφίας ὑποκλίναντες, ὀμιλοῦντες ἅττα καὶ ἐμελλον ποιεῖν. Ὁ δὲ δεινὸς ἐκεῖνος Ῥομπέρτος λόγους ἐκ λόγων συνείρων ἔτριβε τὸν καιρὸν, εἰτά φησι πρὸς τὸν Γελλίελμον, "Ἴνα τί τοῖς ἱπποῖς ἐποχοῦμενοι κοπιῶμεν, ἀποθάντες καθεδούμεθα εἰς τοῦδαφος, καὶ ἀφροντίστως περὶ ὧν χρὴ ὀμιλήσομεν. Πείθεται ὁ Μασκαδέλλης νῆπιος ἀγνοήσας τὸν δόλον καὶ οὐ κακοῦ φέρεται, καὶ ἀποθαίνοντα τὸν Ῥομπέρτον τοῦ ἱπποῦ θεασάμενος πεζὸς καὶ αὐτὸς τῆνικαῦτα εἰστήκει καὶ τῇ γῇ τὸν ἀγκῶνα διερσισάμενος αὐθις λόγων κατήρχετο. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος δουλείην ὠμολόγει τοῦ λοιποῦ τῷ Μασκαδέλλη καὶ πίστιν, εὐεργέτην αὐτὸν καὶ κύριον ἀναμάζων. Θεασάμενοι δὲ τούτους οἱ τοῦ Μασκαδέλλη τῶν ἱππων ἀποθάντας, καὶ λόγων ἄλλων ὡσπερ καταρχομένους χαμόντες ἀπὸ τε τοῦ καύσωνος ἀπὸ τε τοῦ δεηθῆναι καὶ τροφῆς καὶ ποτοῦ (ὥρα γὰρ θέρουσ ἦν, ὀπηνίκα τὰς ἀκτῖνας ὁ ἥλιος κατὰ κορυφὴν εἴωθε βάλλειν), καὶ τῆς ἀλέας ἀφορήτου γινομένης, οἱ μὲν τῶν ἱππων ἀποθαίνοντες τοὺς χαλινοὺς περὶ τοὺς πτόρθους τῶν δένδρων ἀναδραμεῖντες εἰς τοῦδαφος κατεκλίνοντο, ταῖς ἀπὸ τῶν ἱππων καὶ τῶν δένδρων σκιάς ἀναψυχόμενοι, οἱ δὲ οἴκαδε ἐχώρουν. Ἄλλ' οὗτοι μὲν οὕτως. Ὁ δὲ τὰ πάντα δεινὸς Ῥομπέρτος οὕτω ταῦτα προκαταστήσας ἀθρόον ἐπιφύεται τῷ Μασκαδέλλη, καὶ τὸ ἡμέρον ἀφείς βλέμμα πρὸς τὸ ὀργιλώτερον μεταβάλλεται, καὶ φόνιον αὐτῷ ἐπιβάλλει τὴν χεῖρα. Καὶ συμπλακεῖς (57) ἀντισυν-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Καὶ συμπλακεῖς. Falli præterea hoc loco constat Annam, quæ posteris imposuit, dum quod auditu acceperat de quodam Bisinianiensi principe, id Salernitano ascripsit. Quod facile concedet quisquis hanc Annæ narrationem cum Historia Petri de Turra Bisinianiensis principis conferet,

quam cum iisdem adjunctis pluribus recitant M. laterra, lib. 1, cap. 17; et Leo Ost. lib. III, cap. 15. Cæsum per insidias Salerni ab A'phanis proceribus Gaymarium tradunt. Idem Leo Ost. lib. II, cap. 86, et lib. III, cap. 3; Petrus Damian. lib. 1, epist. 9; et Guill. Apul. lib. II.

επλέκετό τε καὶ εἶλκε καὶ εἶλκετο καὶ ἐκυλίωντο ἄμφω κατὰ τοῦ πρᾶνου. Τούτους δὲ οἱ λοχῶντες τέσσαρες ἐκεῖνοι ἄνδρες θεασάμενοι, ἀναδύντες τοῦ ἔλους ἐπέδραμον ἤδη τῷ Γελιέλμῳ, καὶ ξυνδήσαντες ἀπανταχόθεν ἀνέτραχον ὡς πρὸς τοὺς εἰς τὴν ἐτέραν ἀκρώσειαν ἰσταμένους ἵπποις τοῦ Ῥομπέρτου ἤδη καὶ αὐτῶν ὑποκολπαζόντων κατὰ τοῦ πρᾶνου πρὸς αὐτούς· ἐπισθεν δὲ ἐδίωκον οἱ τοῦ Γελιέλμου. Ὁ δὲ γὰρ Ῥομπέρτος ἐπιβάς τοῦ ἵππου κράνος τε καὶ δόρυ λαβὼν καὶ γοργῶς ἀναγκαλισάμενος, καὶ ἀσπίδι περιφράξας ἑαυτὸν ἐπιστραφεὶς πλήττει ἕνα τῶν τοῦ Γελιέλμου διὰ δόρατος· ὃ δ' ἄμα τῇ πληγῇ καὶ τὴν ψυχὴν συναφῆρητο. Ἐν τούτῳ τὴν φορὰν τῶν ἀμφὶ τὸν πενθερὸν ἵππέων ἀναχαιτίσας καὶ τὴν ἀπὸ τούτων βοηθειαν ἀνακόψας (οἱ δὲ γὰρ λοιποὶ τοὺς ὑπὲρ κεφαλῆς αὐτῶν καταβαίνοντας ἵππότας τοῦ Ῥομπέρτου ὡς καὶ ἀπὸ τοῦ τόπου βοηθουμένους θεασάμενοι, παραχρῆμα τὰ νῶτα διδόντιν), οὕτω γοῦν τὴν φορὰν τῶν τοῦ Μασκαθέλη ἵππέων ἀνακόψαντος τοῦ Ῥομπέρτου, ἄγεται τὴνικυῖτα ὁ Μασκαθέλης δέσμιος· καὶ αἰχμάλωτος εἰς ὅπερ δέδωκεν αὐτῷ εἰς προῖκα φρούριον, ὅτε τὴν θυγατέρα τούτου κτηγγυήσατο, καὶ εἶχεν ἄρα τότε τὸν οἰκεῖον δεσπότην ἢ πόλιν ἐμφρουρον, φρούριον ἐντεῦθεν εἰκότως προσαγορευομένη. Οὐδὲν δὲ χεῖρον καὶ τὴν ὠμότητα τοῦ Ῥομπέρτου διηγῆσασθαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἄπαξ ἐγκρατῆς ἐγεγόνει τοῦ Μασκαθέλη, τὰ πρῶτα μὲν τῶν ὀδόντων ἀπάντων ἀποστερεῖ ἐφ' ἑκάστῳ τούτων προσαπαιτῶν πολυτάλαντον ὀλκὴν νομισμάτων, καὶ πυνθανόμενος οὕτως ἄν ἅπαντα εἴλαβε, καὶ ἄμα εἰς τὸ ὀδόντες ἐξέλιπον καὶ τὰ χρήματα, ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς Γελιέλμου ἐπιβάλλει τοὺς ὀφθαλμοὺς ὁ Ῥομπέρτος, καὶ φθονήσας τούτῳ τῶν ὀφθαλμῶν, ἀποστερεῖ τῶν ὀμμάτων.

Πάντων οὖν ἐγκρατῆς γενόμενος· ἠύξανετό τε τὰ ἐντεῦθεν ἡμέραι καὶ εἰς τὸ τυραννικώτερον ἀποκλίνων ταῖς πόλεσι τε προσετίθετο πόλεις καὶ τοῖς χρήμασι χρήματα. Καὶ ἐν βραχεῖ πρὸς τὴν δουρικὴν περιωπὴν ἀναβεβηκώς, δούξ Λογγιβαρδίας (58) ἀπάσας ὠνομάζετο. Ἐντεῦθεν οὖν ἅπαντες πρὸς τὸν κατ' αὐτοῦ φθόνον ἠρεθίζοντο. Ὁ δὲ φρενήρης ὢν ἀνὴρ ὅπου μὲν θωπείαις χρησάμενος πρὸς τοὺς ἀντικαθισταμένους αὐτῷ, ὅπου δὲ καὶ δωρήμασι τοὺς μεταξὺ τοῦ πλήθους θορύβους ἐξωμαλίσαστο· καὶ τὸν κατ' αὐτοῦ φθόνον τῶν μεγιστάνων εὐμηχάνως κτετέσειλεν, ἔστι δ' οὗ καὶ ὄπλαις χειρωσάμενος ἅπαν τὸ κράτος Λογγιβαρδίας τε καὶ τῆς ὁμορούσης χώρας εἰς ἑαυτὸν ἀνεδήσατο. Ἄει δὲ τι ὁ Ῥομπέρτος οὕτως ἐπινοῶν τυραννικώτερον καὶ φανταζόμενος τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων προφάσειος, ὡς ἔφην, τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ συμπενθερίας ἐπιδραξάμενος τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἀναρβίπιζε πόλεμον. Ἐφθήμεν γὰρ εἰρηκότες, ὅτι Μιχαὴλ ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν τοῦ τυράννου τούτου θυγατέρα (Ἑλένη δὲ

tebant in insidiis viri quatuor, emergentes e palude strenue accurrunt adversus Guillelmum quem facile vinctum attrahebant ad equites Roberti alterum, ut diximus, insidentes collem : qui et ipse re procul observata per pronam jugi costam festinare ad eos ceperant. Interim sero animadversa fraude comites Guillelmi, quasi vindicaturi dominum a tergo insequabantur. At Robertus equo conscenso, induta galea, sumpta et vibrata serociter hasta, objectoque in sui munimen clypeo conversus unum ex eis hasta transverberatum interfecit : quo facinore refrigeravit impetum Guillielmianorum, spemque ipsis excussit sui principis recuperandi. Ergo extemplo reliquit, alia insuper specie percussis apparentium jam equitum Roberti inque ipsos infestis hastis pergentium, terga verterunt. Ducitur itaque impuuo captivus vinctusque Mascabeles, et in ipsam quam in filiae dotem egregio genero miser donaverat arcem includitur. Habuitque tum illa civitas sub praesidii custodia proprium dominum merito propterea Frurium, hoc est praesidium sive arx dicta. Nihil autem vetat reliquam pertexere Roberti crudelitatem. **27** Semel enim socero potitus dentes ipsi sigillatim omnes excutit, immensam quamdam nummorum summam in singulos pronuntians, et ubi dicta summa reperiri posset iudicare cogens. Ad extremum exhausta pecunia cum dentibus, in oculos involat Guillelmi, quos eruit crudelissime. ταῦτα ἐναπέθετο. Ἐπει δὲ οὐκ ἔληγεν ἀπαράστων

Hac praeda locupletatus majoribus deinde in diebus augmentis fiebat seipso potentior : urbes urbibus, pecunias pecuniis adjungens donec brevi ducale fastigium adeptus, dux Longobardiae universae nominari coeptus est : unde omnium irritata invidia est, quam ipse pro solita atque innata sibi prudentia facile placavit ; partim adulationibus et fictis obsequiis deliniens potentiores adversantium sibi ; partim plebeios maxime homines in se coorientes donis ac largitionibus exarmans : interdum ubi ars non sufficeret, vim adhibens, ac cum armatis irrumpens, denique omnem qua manu qua consilio non Longobardiam solum, sed vicinam quoque circumquaque sibi subiecit firmavitque regionem. Hinc jam altius semper aliquid cogitans et praesentem magnitudinem pro gradu ad speratam habens, ausum etiam est ad imperium aspirare Romanorum, occasione tantae rei tentandae unde dixi sumpta : videlicet ex affinitate quam Michael imperator, nescio quo usus consilio, cum ipso

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Δούξ Λογγιβαρδίας. Oblinuit a Nicolao PP. duois titulum Robertus anno Chr. 1060, quod testantur Gregorius VII, PP. lib. II, epist. 9 ; lib. VIII, epist. 1 ; Malaterra, lib. I, cap. 25 et 36, et Leo Ost. lib. III, cap. 15 ; Guillelmus Apul. lib. II.

Finita synodo, multorum Papa rogatu Robertum donat Nicolaus honore ducali. Hic comitum solus concessio jure ducatus **233** Est Papæ factus jurando jure fidelis : Unde sibi Calaber concessus, et Appulus omnis Est locus, et Latio patriæ dominatio gentis.

contraxit, despondenda tyranni hujus filia Helena vocata Constantino suo filio. Iterum autem illata mentione adolescentis hujus magnis mihi motibus agitur et fertur animus, ratioque conturbatur. Non digrediar tamen, nec totam de eo rationem hic alieno loco inseram, quam in proprium, ut jam dixi servo; illud silere non sustineo, quanquam impertune dici sentiam: fuisse illum juvenem pulchritudinis exemplar quasi a natura nihil sibi reliqui faciente fictum: imo Dei manum potius opus excellentissimum, et ex quo de artificis industria statui posset. Quem vel de primo aspectu quilibet intuens, illico percussus exclamaret: ejus plane quem Græci fabulantur aurei generis hunc verissimam esse propaginem, adeo splendens et rapax vis in eo absolutissimæ pulchritudinis existit. Mihi sane nec tot annorum lapsus ex quo illum non vidi, delere aut hebetare in animo speciem ejus adhuc potuit; adeo ut ne nunc quidem illius recordari sine uberibus lacrymis queam. Teneo tamen ut possum lacrymas, et eas in idoneos meorum temporum locos reservo, ne privatos questus calamitatum propriarum, publicarum rerum narrationibus immiscens, historiam perturbem. Hic porro adolescens cujus jam iterum meminimus nobis aliquanto natu major, jam **28** tum antequam nos solem videremus sponsus Helenæ Roberti fuerat, plane impollutus ac purus. Conscriptaque inter ipsos connubialia pacta fuerant, quanquam ea inconsummata manserunt, nihil ultra promissiones progressa, tum quidem propter immaturam pueri ætatem, deinde etiam mutata republica. Occupans siquidem imperium Nicephorus Botaniates, ea penitus abruptit. Verum a narrandi serie digressam me sentiens ad iter redeo. Robertus igitur ex obscuris natalibus in excelsum eVectus fortunæ verticem, nihil supra spes suas, et earum quibus se succinctum videbat opum ac virium facultatem ratus, in eo quoque elaborare

A αὐτῇ προτηγορεύετο), τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ κατηγγυήσατο. Πάλιν δὲ μεμνημένη τοῦ νεανίσκου τούτου, παθαίνομαι τὴν τε ψυχὴν καὶ τοὺς λογισμοὺς συγχέομαι· ἀνακόπτομαι δὲ τὴν ἀμφὶ τοῦτον διήγησιν, φυλάττουσα πάντα καιρῷ τῷ προσήκοντι. Τοῦτο δὲ μόνον οὐχ ὑπομένω μὴ λέγειν, κἂν ἔξω τοῦ καιροῦ λέγοιμι, ὡς ἀγαλμα φύσεως ἦν ὁ νεανίας ἐκεῖνος, καὶ Θεοῦ χειρῶν ὡς ὄντως εἶπεν φιλοτίμημα. Εἰ γὰρ καὶ μόνον ἐθεάσατό τις αὐτὸν, εἶπεν ἂν ὡς τοῦ παρ' Ἑλλησι μυθευομένου χρυσοῦ γένους ἀπορροή· οὕτως ἀμήχανον εἶχε τὸ κάλλος. Ἐγὼ δὲ μετὰ τοσοῦτους ἐνιαυτοὺς μεμνημένη τοῦ νεανίου τούτου δακρύων ἐμπίπλωμαι· ἐπέχω δὲ ὅμως τὸ δάκρυον καὶ ταμιεύω πρὸς τοὺς ἐπικαίρους τῶν τόπων, ἵνα μὴ τὰς μονοψίδας τῶν ἐμῶν ἀναμιγνῦσα ταῖς ἱστορικαῖς διηγήσεσι τὴν ἱστορίαν συγχέοιμι. Οὗτος γὰρ ὁ νεανίσκος περὶ οὗ κἀνταῦθα καὶ ἀλλαχόσε εἰρήκειμεν προχρόνιος πρὸς ἡμῶν καὶ πρὶν ἡμεῖς τὸν ἥλιον (59) ἴδοιμεν, μνηστήρ ἐγεγόνει τῆς τοῦ Ρομπέρτου Ἑλένης καθαρὸς καὶ ἀμόλυντος, καὶ τὰ ἔγγραφα συναλλάγματα ἐπ' αὐτῇ ἐγγεγράφεισαν, κἂν ἀτέλεστα, καὶ ἐν ἐπαγγελίαις μόνον, ἀτελοῦς τὴν ἡλικίαν ὄντος τοῦ νεανίσκου· διεσπάσθη δὲ ἅμα τῷ τῆς βασιλείας ἐπιθῆναι τὸν βασιλέα Νικηφόρον τὸν Βοτανειάτην. Ἄλλ' ἐξετραπόμην τοῦ λόγου, ἐπανελεύσομαι δ' αὖθις ἀφ' οὗπερ ἐξετραπόμην, ὁ γὰρ τοῦ Ρομπέρτου ἐκεῖνος ἐξ ἀφανοῦς πάνυ τύχης περιφανῆς γεγονώς, καὶ πολλὴν δύναμιν ἀθροίσας περὶ αὐτὸν, ἐπεβάλλετο καὶ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ γενέσθαι, καὶ προφάσεις εὐλόγους δῆθεν ἐπλάττετο τῆς πρὸς Ῥωμαίους δυσμενείας καὶ τῶν πολέμων. Διττὸς δὲ ἐντεῦθε φέρεται λόγος. Ὁ μὲν γὰρ φημιζεται τε καὶ ὁ διαρρέει καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας ἀκοῆς ἐφθασεν, ὅτι τις μοναχὸς Ραίκτωρ (60) ὁμομαζόμενος ὑπεκρίθη τὸν βασιλέα Μιχαὴλ καὶ πρὸς τὸν Ρομπέρτον τοῦτον καὶ συμπένθερον (61) αὐτομολήσας τὰς οἰκείας συμφορὰς ὠλοφύρετο. Οὕτως γὰρ μετὰ τὸν Διογένην τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων ἐπειλημένος, καὶ βραχὺν τινα χρόνον διαπρέψας

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Πρὶν ὄψεσθαι τὸν ἥλιον. Desponsus fuit Constantinus Helenæ, Michaelis imperante, proinde multo ante quam Anna nasceretur, quæ lucem aspexit, patre Alexio jam imperatore.

(60) Ραίκτωρ. Rem narrant Gregor. VII. PP. lib. viii, cap. 6, Malaterra lib. iii, cap. 13, et Guillelmus Apul. lib. iv, qui Roberti Expeditionem commemorans, hæc subdit:

*Modico remoratus Hydrunti
Tempore, præstolans adventum conjugis, atque
Mularum comitum, quos noverat ipse futuros
Esse viæ socios, mentitus se Michaellem,
Venerat a Danaïs quidam seductor ad illum,
Immerito raptum jus imperiale reposcens,
Se profugum lacrymans, lacrimantem dux et honeste
Suscipit et tractat, placidoque favore benignum
Exhibet obsequium. Populus quoque credulus omnis
Assurgebat ei flexa cervice salutans.*

*Hunc adhibens socium sibi dux, ut justior esset
Causa viæ, secum, dum transfretat, ipse reducit.*

Anonymus Barensis: an. 1080, ind. 3, ipse dux fecit sine cum Bari, et mense Aprili fecit Tarentum cum isto, et Trane, et similare [i. εὐφημαῖν] fecit ibi Michael imp. Adde Lupum protospatham hoc

A. Tradit Order. Vitalis, lib. ii. Michaellem istum, quem perperam Romani Diogenis filium facit, in comitatu fuisse Boemundi, cum Galliam adiit an. 1106, aliosque de Græcis, seu Thracibus, illustres, quorum, inquit, querela de Alexio imperatore, qui per proditionem illis antecessorum stemmata suorum abstulerat, magis ad iram contra eum feroces Francos incitabat. Vide eundem, lib. vii, p. 640, 641. Fuit porro Rætorum familia Constantinopoli perillustris, e qua memoratur apud Zonaram et Leonem Grammaticum Joannes rector, ab Alexandro imperatore, Constantino Porphyrogenetæ ex fratre nepoti, tutor datus.

(61) Συμπένθερον. Συμπενθεραία est affinitas inita inter duos, ex filiorum ac filiarum nuptiis, sic ut uterque socer dicatur, hic quidem respectu nurus, alter respectu generi. Συμπενθεραίας et συμπενθέρων mentio passim occurrit, apud Balsamonem in Nomoc. Phot. iii. 13, cap. 2, Theophylactum Bulg. epist. 31. Nicetam in Isaac. lib. i; Niceph. Gregoram, lib. iii; Codinum, De Offic. cap. 2. Phranz et al. Hinc συμπενθεραίαζειν apud Constantinum Porphyrogenitum De adm. imp., cap. 13. V. Gregor. VII. PP. lib. viii. Ep. 6.

τὴν βασιλείαν, παρελύθη μὲν τῆς ἀρχῆς ὑπὸ τοῦ Βοτανειάτου (62) ἐπαναστάντος αὐτῷ, τὸν δὲ τῶν μοναχῶν ὑπέδου βίον, μετὰ δὲ ταῦτα τὸν ἀρχιερατικὸν ποδῆρην καὶ τὴν κίδαριν ἠμφιέσατο, εἰ βούλει δὲ καὶ τὴν ἰπωμίδα. Τοῦτο δὲ συνεβούλευσαν ὁ Καῖσαρ Ἰωάννης (63) ὁ πρὸς πατρὸς αὐτῷ θεῖος, τὸ κοῦφον εἰδῶς τοῦ τηνικαῦτα κρατοῦντος καὶ μὴ τι πάθοι δεινότερον δεδιώς. Τοῦτον ὑπεκρίθη ὁ εἰρημένος μοναχὸς ἐκεῖνος καὶ Ῥαίκτηρ ἦ καὶ ὡς οὕτως εἰπεῖν, Ῥέκτης (64) τῶν ἀπανταχοῦ τολμηρότατος. Πρόσεισί τε τῷ Ῥομπέρτῳ ὡς δῆθεν συμπευθέρῳ καὶ τὰ τῆς ἀδικίας ἐκτραγῶδει, ὡς καθαιρεθεῖν μὲν τῶν βασιλικῶν θρόνων, καὶ εἰς ὅπερ σχῆμα τοῦτον ὁρῶν περιελθεῖν. Καὶ διὰ τούτων πάντων εἰς ἀμυναν ἐξεκαλεῖτο τὸν βάρβαρον. Τὴν γὰρ καλὴν φησι μείρακα τὴν αὐτοῦ νόμφην Ἐλένην (65) ἀπερίστατον καταλεῖψαι καὶ χήραν ἀντικρυς τοῦ νυμφίου. Τὸν γὰρ υἱὸν Κωνσταντῖνον καὶ τὴν βασιλίδεα Μαρίαν (66) προσρυῆναι τῷ Βοτανειάτῃ καὶ ἀκοντας διὰ τὴν τυραννίδα ἐβόα. Ταῦτα λέγων παρώξυνέ τε τὸν θυμὸν τοῦ βαρβάρου καὶ πρὸς πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἐξώπλιζε. Τοιοῦτος μὲν λόγος διαρρεῖ μου τὰς ἀκοάς, καὶ οὐκ ἔχω γε διὰ θαύματος, εἰ τινες ἀδοξότατοί τινες τοὺς ἐπὶ δόξης καὶ γένους εὐγενοῦς ὑποκρίνονται. Ἄλλος δὲ με περιβομβεῖ πιθανώτερος λόγος ἐτέρωθεν φημιζόμενος, ὡς οὔτε μοναχὸς τις τὸν βασιλέα Μιχαὴλ ὑπεκρίνατο, οὔτε τοιοῦτόν τι τὸν Ῥομπέρτον πρὸς τὸν κατὰ Ῥωμαίων ἐκίνησε πόλεμον, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ βάρβαρος πολυτροπώτατος ὢν τὰ τοιαῦτα ῥαδίως ἐπλάττετο. Ἐχει γὰρ ὧδε τὰ ἐφεξῆς. Αὐτὸς μὲν ὡς φασιν ὁ Ῥομπέρτος ῥαδιουργότατος ὢν καὶ τὴν κατὰ Ῥωμαίων ὠδίνων μάχην καὶ πρὸ πολλοῦ πρὸς τὸν πόλεμον παρασκευαζόμενος, ἐκωλύετο μὲν ὡς ἀδίκων πολέμων ἀρχῶν καὶ κατὰ Χριστιανῶν εὐτρεπιζόμενος παρά τινων τῶν περὶ αὐτὸν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Γαίτης, καὶ ἀνεκόπτετο πολλάκις ἐπιχειρήσεως τῆς τοιαύτης ὁρμῆς. Βουλόμενος δὲ πιθανὴν τὴν πρόφασιν τοῦ πολέμου ποιήσασθαι, πέμπει τινὰς ἀνδρας εἰς Κοτρώνην τὰ ἀπόρρητα καταπιστεύσας αὐτοῖς τῶν βεβουλευμένων καὶ ἐπισκῆπτει τοιαῦτα ὡς εἰ τινα μοναχὸν εὐροίεν βουλόμενον ἐκείθεν ἐνθάδε

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Ἰπὸ τοῦ Βοτανειάτου. Ordericus, lib. vii : *Ecce sicut Michael repulit Diogenem vitricum suum de regali solio, sic ipse de eodem culmine præcipitatus est a Bithynacio, qui nihilominus simili repulsa dejectus est ab Alexio.*

(63) Καῖσαρ Ἰωάννης. Joannes Cæsar Ducas, Constantini Ducæ imp. frater, Michaelis imp. patruus.

(64) Ῥέκτης. Alludit ad nomen pseudo-imperatoris : Ῥέκτης enim, est homo strenuus, δραστήριος. Sic supra eadem Anna, Ἄνδρες κακουργότατοι καὶ ῥέκται πραγμάτων. Et Synesius : Ἐδόκει γὰρ αὐτὸς νέος τε εἶναι καὶ ῥέκτης ἀνὴρ, οἷος ἐχθροῦς τε κακῶσαι, καὶ φίλους ποιῆσαι.

(65) Ἐλένην. Helenam custodiæ mandatam a Botaniata jam supra observavimus, postmodum remissam ad patrem ab eodem Scylitzes scribit. Verum id serius accidit, si qua fides Orderico, lib. vii : *Filiæ quoque Wiscardi præfatus* 234

statuit, si posset consequi, ut imperator Romanorum crearetur. Ac belli quidem et offensionis prætextus speciosos ei suppeditavit affinitas de qua diximus. De re porro ut se habuit duplex ad nos fama emanavit. Prior quæ maxime invaluit, quaque fateor occupatas aures meas, habet : Monachum quemdam cui nomen fuit Ræctor, simulata persona imperatoris Michaelis, ad Robertum tanquam ad affinem et filii sui socerum confugisse, lamentatumque apud eum cladem suam, auxilium implorasse. Nam is Michael sumpto Romanorum sceptro post Diogenem, non diu fructus imperio exauctoratus a Botaniate fuerat in ipsum rebellante. A quo et adactus est monachi primum professionem ac vestem, postea vero archiepiscopalem talarem ac cidarim induere. Cogitabat quin etiam epomidem, consilio sui patrui Cæsaris Joannis, qui levitate illius qui tum potens rerum erat perspecta, merito verebatur ne suspectus ei factus gravius quiddam pateretur. Hunc se esse simulavit monachus ille quem diximus Ræctor, vere actor alienæ personæ atque impostor omnium qui unquam exstiterunt audacissimus. Ac cum ista larva Robertum tanquam vicelicet consocerum adit, ei que quid esset injuriæ passus miserabiliter exponit : exturbatum se nempe regio throno eo sortis ac vestitus redactum. Proinde implorare se opes ac potentiam ejus ad ultionem de Botaniate sumendam, cujus rebellionis scelere non ipse tantum Michael, sed Robertus quoque violatus esset, genero ipsius Copstantino per vim in tyranni partes abstracto, una cum Imperatrice Maria, filia vero Roberti Helena per tale facinus vidua reddita. Hæc dum vociferatur facile commovit irritabilem alioqui Barbarum, atque ad bellum Romanis inferendum armavit. Ea ut retuli sic ferri passim audivi ; nec magnopere miror existere hujusmodi villissima capita qui personarum genere ac dignitate illustrium sibi larvas circumdent et ostentent impudentissime. 29 Verum alia me aliunde, eademque credibilior fama circumsonat : neminem fuisse plagiarium monachum qui ultro in Michaelis quondam imperatoris nomen invaserit, Robertumque provocarit : nugas eas præstigiasque esse : nihil-

D Heros (Alexius) ac si ipse genuisset eas, amavit blanditer, et pie tractavit : et fere 20 annis in deliciis educavit. Officium illarum erat mane, dum imperator de suo stratu surrexisset, manusque suas ablueret, mappulam et pectinem eburneum afferre, et barbam imperatoris pectere. Nobiles puellæ facili gratoque servitio a liberali principe deputatæ sunt, quæ post longum tempus Rogerio comiti Siciliae, Augusto favente, ut amico redditæ sunt. At quæ fuit altera Roberti filia, quam una cum sorore Helena Constantinopolim missam auctor est Vitalis, unaque cum ea remissam ad Rogerium, non plane constat : tametsi probabile videatur, fuisse Mabiliam, quæ patre jam extincto nupsit, cum tres alix, ex quibus quas extulit filibus Robertus, ipso superstite nuptias iniisse tradantur.

(66) *Maplar*. Mariam Alanam, Michaelis Ducæ imp. uxorem.

que aliud nisi artificis scelus Roberti ipsius, secundissimi ad fraudes ingenii. Nimirum is dudum concepta cupiditate Romani imperii sibi bello parandi, apparatus rei tantæ jam, ut sibi erat conscius, maturis, parturiebat impetens animi, et rumpere consilio exitum omni conatu moliebatur. At obstabant præcipiti incepto injusti belli adversus Christianos suscipiendi tum plerique principum qui ei aderant, tum ipsa ejus conjux Gaita, qui quoties istam pruriginem lacessendi Romani nominis Robertus ostenderet, nullam finem dissuadendi faciebant. Eos igitur ad suam sententiam trahendi talem viam iniiit. Mittit certos homines Crotonem arcaneæ mentis suæ conscios : clam nempe in aurem monitos ut si quem ibi reperirent monachum e Græcia limina apostolorum cogitantem, quem aspectu et congressu non idoneum ad rem quæ paraturam judicarent, exciperent hominem comprehenderentque officiis, omninoque ad se adducerent. Occurrit istis Crotone commodum is quem dixi Ræctor homo versutus et simulandi quidvis dissimulandi que summus artifex. Aptius nihil visum ad Roberti propositum. Litteras ergo ad ipsum Salernum mittunt in eam formulam scriptas quam ipse præscripserat : quibus significabant, consocerum ipsius Michaelis imperio pulsam profugamque in Italiam Crotone esse, mox ad ipsum transmissuram auxilii rogandi causa. Has litteras repente Robertus ut adhuc primum patentes in manu habebat, conjugi primum legit, tum comitatus sui viros illustres ac principes convocans, quid nuntii perferretur docet. Illi omnes re facile credita, nequaquam negligendum affinis principis casum Roberto assenserunt. Qui mora nulla facta accersit hominem, cultu et comitatu ambitiose ornatum personam decenti quam mentiebatur. Iste autem actor nequaquam malus, aut immemor, tragædiam apud omnes totam plausibiliter agebat : gestu, vultu, verbo, habitu, exturbatum se throno, uxore ac filio privatum a tyranno Botaniatæ ferens : quin etiam ab eodem injustissime læniæ exutum ac diademate, monachica veste circumdatum : quibus tantis injuriis adactum advenire se supplicem. Hæc a Roberto

A διαπεράσαι εἰς προσκύνησιν τοῦ νεῶ τῶν κορυφαίων καὶ πολιούχων τῆς Ῥώμης ἀποστόλων, ἐξ αὐτῆς ὕψεως μὴ πάνυ τὸ δυσγενὲς ἐμφαίνοντα τοῦτον ἀσμένως ἐναγκαλίσασθαι καὶ οικειωταμένους πρὸς αὐτὸν ἀγαγεῖν, ἐπεὶ δὲ τὸν προειρημένον ἐφεῦρον Ῥαίκτορα, ἄνδρα ποικίλον τε καὶ πρὸς πανουργίαν ἀπαράμιλλον δηλοῦσι τῷ Ῥομπέρτῳ διὰ γράμμάτων κατὰ τὸ Σαλερηνὸν διατρίβοντι, ὅτι περὶ ὁ σὸς κηδεστῆς Μιχαὴλ ὁ τῆς βασιλείας ἐξεωθεὶς κατέλαβε τὴν ἀπὸ σοῦ ἐξαμτούμενος βοήθειαν. Οὕτω γὰρ αὐτοῖς ὁ Ῥομπέρτος ὑπέθετο τὰς πρὸς αὐτὸν ἐκθεῖναι γραφάς. Ὁ δὲ ἐν χερσὶ ταύτας λαθὼν, παρ-ευσθὺς μὲν τῇ ὁμευνέτιδι ὑπαναγινώσκει, εἶτα συναγαγὼν τοὺς κόμητας (67) ἅπαντας ὑποδείκνυσαι καὶ τοῦτοις τὰ γράμματα ὡς μηκέτι κωλύεσθαι παρ' αὐτῶν εὐλόγου τάχα αἰτίας δραξάμενος. Συντίθενται ἅπαντες παραχρῆμα τῇ τοῦ Ῥομπέρτου βουλή, καὶ οὕτως προσήκατό τε αὐτὸν καὶ εἰς ὁμίλιαν ἐλήλυθεν. Ἐντεῦθεν τὰ πάντα δραματοῦργεῖ καὶ σκηνὴν περιτίθῃσιν ὡς ὁ βασιλεὺς εἶη Μιχαὴλ ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος ὡς καθαιρεθεῖη τῶν θρόνων, ὡς τὴν γυναῖκα καὶ τὸν παῖδα καὶ τὰλλα πάντα πρὸς τοῦ Βοτανειάτου ἀφαιρεθεῖη τυράννου, καὶ ὡς τοῦτον ἀδίκως καὶ παρὰ πάντα δίκαιον λόγον τῆς ταινίας τε καὶ τοῦ διαδήματος τὸ μοναχικὸν περιέθεντο σχῆμα, καὶ νῦν ἐκέτης ἦκε, φησὶ, πρὸς ἡμᾶς. Ταῦτα εἰς μέσους ἐδημηγόρει ὁ Ῥομπέρτος, τὴν τε βασιλείαν αὐτῷ διὰ τὸ κῆδος ἐπανασωθῆναι προσθεύων, καὶ ἀξίων ἐκάστης-ἡμέρας τὸν μοναχὸν ἐκεῖνον ὡς δῆθεν τὸν βασιλεῖα Μιχαὴλ καὶ προεδρίας καὶ θρόνων ὑψηλοτέρων καὶ τιμῆς ὑπερβαλλούσης, καὶ ἄλλο τε ἄλλως τὰς δημηγορίας πλαττόμενος νῦν μὲν ἐλεινολογούμενος οἷα πέπονθεν ἐπὶ θυγατρὶ, νῦν δὲ τοῦ συμπευθέρου φειδόμενος ἐφ' οἷς τισὶ κακοῖς περιπέπτωκεν, νῦν δὲ προπαροξύνων τε καὶ διεγείρων πρὸς πόλεμον τὸ περὶ αὐτὸν βάρβαρον, ποικίλως ἐπαγγελλόμενος τοῦτοις χρυσοῦ θημῶνας οὐς ἐκ τῆς Ῥωμαίων ἔχειν τοῦτοις κατεπηγγέλλετο. Ἐντεῦθεν πάντας ἐλκυσάμενος τῆς μινδὸς καὶ πλουσιωτέρους καὶ πνευστεροὺς ἀπάρας τῆς Λογγιβαρδίας, μᾶλλον δὲ πᾶσαν αὐτὴν ἐλκυσάμενος καταλαμβάνει τὴν Σαλερνον μητρόπολιν οὖσαν Μέλφης (68), ἐν ἣ τὰ κατὰ τὰς ἄλλας θυγατέρας αὐτοῦ πάντα καταπράξας καλῶς, ἐντεῦθεν τὰ πρὸς

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Κόμητας. Cum Normanni in Apulia, impellente ac simulante Harduino Mediolanensi, sedem iligere, et cum Græcis decertare decrevis-
sent, primores ex suis 12, quibus parerent, elegerunt, iisque comitum indiderunt nomen et dignitatem. Guillelmus Apul. lib. 1.

*Normanni quamvis Danaum virtute coacti
Appula rura prius dimittere, rursusque adire
Hoc stimulantem parant, numero cum viribus aucto,
Omnes conveniunt, et bis sex nobiliores,
Quos genus et gravitas morum decorabat, et ætas,
Elegere duces, proVectis ad comitatum
His alii parent, comitatus nomen honoris
Quo donantur erat, hi totas undique terras
Divisere sibi, etc.*

(68) Μητρόπολιν οὖσαν Μέλφης. Non Melfam, v. l. Melpham, primam Normannorum in Apulia

D sedem, sed Amalphim hic intelligit Anna, quæ, ut est apud Tyrium, lib. xviii, cap. 4 : *Est civitas inter mare et montes eminentissimos constituta, ab Oriente habens urbem munitissimam Salernum, vix 7 miliaribus marino ab ea distantem itinere, ab Occidente vero Surrentum et Neapolim.* Hanc expugnarat paulo ante Guiscardus C. an. 1173. Gisulfo sororio Salernitano principe frustra propugnante, uti narrant Guillelmus Apul. lib. iii, et Gaufridus Malaterra, lib. iii, cap. 5, apud quem *Malsa* nuncupatur. Porro Anna Salernum Melphæ, seu Amalphis, metropolim appellat, quod ea tempestate, ut et nostra, circumjecta regio, totusque qui Amalphi adjacet maritimus tractus, ab hac urbe appellationem sortiretur; quod testantur Alexander abbas Celesin. lib. iii, cap. 25, Raphael Volaterr. et Leander Albert. Alia autem fuit Melfa,

τὸν πόλεμον ἐξαρτῶνται. Δύο δὲ ἦσθη (69). αὐτῶ· τὴν γὰρ τρίτην ἢ βασιλεὺς τῶν πόλεων εἶχεν ἐξ αὐτοῦ θαλάμου δυστυχῆ. Ὁ γὰρ νεανίας ἐκαῖνος ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς οὕτω ἐφηβος ὢν ἀπεστρέφετο τοῦτ' ἐκ κῆδος καθάπερ τοὺς μορμολυττομένους τὰ βρέφη. Τούτων δὲ τὴν μὲν Ῥαϊμόντω (70) τῷ υἱῷ κόμητος Βραχενῶνος κατηγγυήσατο, τὴν ἑτέραν δὲ συνέζευξε τῷ Εὐδοῦλῳ (71) ἐπιφανεστάτῳ καὶ τούτῳ κόμητι. Οὐδὲ ταῦτα τὰ συναλλάγματα πρὸς τὸ ἀσύμφορον ἑώρα Ῥομπέρτῳ, ἀλλὰ πανταχόθεν γὰρ συνεκκρήτητο καὶ συνηθροίζετο δύναμιν, ἐκ γένους, ἐκ τυραννίδος, ἐξ ἀρχιστείας, ἐξ ἄλλων τρόπων παντοδαπῶν ὧν ἂν τις οὐδὲ ἐπινοήσαιτο.

carari se aiebat a suis ipsius nullis memorandis. Nunc comites atque insignes duces spectatores fabulæ variè inducens ad consciscendum haud dubitanter bellum cum Romanis, ex quo ipsorum quisque opum acervos ac revera montes aureos relaturus esset. Tali mimo Robertus inductis animis, egentibusque juxta ac locupletibus spe cuique propria oblata in novarum pariter rerum cupiditatem animatis, Longobardia discedens, aut potius universam secum trahens Longobardiam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

seu Melfis, vel Melfia, prima Normannorum in Apulia sedes, ab iis, quo se adversus Græcos tuerentur, ædificata, seu potius iustaurata, ut auctor est Malaterra, lib. 1, cap. 9. Jacet illa Asculum inter et Venusam, in extremo Apuliæ limite, Calabriam versus, unde *caput et janua totius Apuliæ* dicitur in *Chronico Cassin.* lib. 11, cap. 68, et apud Guillelmum Apul. lib. 11 :

Caput hæc erat urbibus illis.

Omnibus, est et adhuc quas continet Appula tellus.
Sic vero describitur ab eodem Guillelmo lib. 1.

*Appula Normannis intrantibus arva, repente
Melfia capta fuit; quidquid prædantur, ad illum
Urbem deducunt. Hac sede Basilus ante.*

*Quem supra memini, modicas fabricaverat ædes,
Esse locum cernens inopinæ commoditatis.*

*Accessu populi nunc urbs illustris habetur,
Finibus Italiæ celeberrima, dives amæni*

235 *Fertilitate loci, Cereris nec egena nec amnis,
Et qua parte sita est insignis honore ducali.*

Vide notata ad pag. 161.

(69) Δύο δὲ ἦσθη. Quinque Roberto natas assignat Willelmus Gemeticensis, et ex eo Philippus Mouskes in *Hist. Franc.* ms. quarum prima, inquit idem Muskins, imperatori Constantinopolitano enupta est Helena videlicet, Constantino Ducæ Porphyrogenetæ, qui a patre imperatorio titulo donatus est, et ab Anna, pag. 35, Βασίλειος itidem appellatur, desponsata. Guillelmus Apul. lib. 11, de Sigelgaita Roberti uxore :

*Edidit hæc pueros sibi tres, et quinque puellas,
Egregiam sobolem sexus utriusque futuram.*

(70) Ῥαϊμόντῳ. Altera Roberti filia Mathildis, Raimundo-Berengarii II marchioni et comiti Barcinon. primum nupsit, deinde Almerico II vicecomiti Narbon. Nuptias Raimundi, ut et Ebali, de quo mox, attigit Guill. Abul. l. iv.

*Partibus Hesperiae, quem Barcinona tremebat,
Venerat insignis comes hanc Raimundus ad urbem,
Ut nuptura ducis detur sibi filia poscens,
Huic major natu nuptum datur: altera nupsit
Egregio comiti Francorum stemmate claro:
Ebalus hic dictus, succumbere nescius hosti,
Belligeras acies ad prælia ducere doctus,
Et facundus erat, linguaque manuque vigebat.*

De Mathildis nuptiis agunt præterea Joannes archidiaconus Barensis in *Hist. Invent. S. Sabini*, cap. 1, n. 2; Surita, lib. 1 *Ind. rer. Arag.* an 1176; Will. Catellus, lib. 14 *Rer. Occitanar.* p. 583;

A auctore dramaticis dictata reddebat non illepida monachus Ræctor: nec ipse suis partibus Robertus deerat. Palam ferens dignum videri hominem sic de se **30** meritum qui per se ac suos priori fortunæ redderetur. Ergo ipsum toto choragio talis pompæ adornabat, quotidie assectans, priorique sede ac sublimiore throno dignans, honoreque in omnibus præcipuo, necnon studiose aptatis ad somnium fortunæ prioris compellationibus prosequens. Quem ille vicissim nunc de injuriis quas esset in filia persona passus, consolabatur: nunc respectu consoceri et metu facessendæ molestiæ pietati ejus ad condolendum paratissimæ, revocari se aiebat a suis ipsius nullis memorandis. Nunc comites atque insignes duces spectatores fabulæ variè inducens ad consciscendum haud dubitanter bellum cum Romanis, ex quo ipsorum quisque opum acervos ac revera montes aureos relaturus esset. Tali mimo Robertus inductis animis, egentibusque juxta ac locupletibus spe cuique propria oblata in novarum pariter rerum cupiditatem animatis, Longobardia discedens, aut potius universam secum trahens Longobardiam

B Baron. an. 191, n. 13; Cbiffetius in *Vindic. Hisp.* p. 357; Martinus Carillus, in *Annal.*, et alii.

(71) Εὐδοῦλῳ. Ebalus Comiti Ruciacensi, seu de Ruceio (*de Roucy*), in Campania Gallica, filio Hilduini comitis de Arcies et de Ramerut, et Aelidis. Ebali comitis Ruciacensis filia primogenita. *Genuit autem Ebalus iste II* (verba sunt Alberici an 1119) *de Sibilia Roberti Guiscardii filia comitem Wiscardum de Ruceio, et comitem Hugonem Cholet et Thomam de Rocria, etc.* Ex quo unico; ni fallor, scriptore tertie Wiscardi filia nomen discere est. Quarta Hugoni III Cenomanensi comiti, Azonis marchionis Estensis, ex filia Hugonis II Cenomanensis comitis, filio, uxor a patre data est. Is quoque conjugem nulla de causa dimisisset, a summo Pontifice sacris interdictus est, ut habet idem Ordericus, lib. viii. Has nuptias Guillelmus Apul. lib. 11, pluribus commemorat.

*Dumque mororetur Trojanæ mœnibus urbis,
Nobilis advenit Lombardus marchio quidam,
Nobilibus patriæ multis comitantibus illum.
Axo vocatus erat, secum deduxit Hugonem
Illustrem natum, ducis huic ut filia detur,
Exigit in sponsam: comites proceresque vocari
Quæque facit super his consulturus ab urbe.
Horum consiliis Roberti filia nato
Traditur Axonis, tædas ex more jugales,
Et convivando celebrant, et multa ferendo,
Cunctis conjugii quæ postulat ordo peractis.
Solicitat comites dux, et quoscunque potentes
Dona petens, lati quibus et vir et uxor abire
Donati valeant, etc.*

236 Hugonem hunc, ut et Cenomanensem affinitatem, omiserunt Joan Bapt. Pigna et Hieron. Faletus in sua *Estensium Historia et Genealogia*. Quinta denique ejusdem Roberti nata, *Mabilia*, cognomento *Cantalupa*, Willelmo de Grentemesnil, nobili Normanno, nupsit an. 1088. De hac agunt Malaterra, lib. iv, cap. 21; Albertus Aq. lib. iv, cap. 37; Guibertus, lib. iii, cap. 2; et Ordericus Vitalis, lib. viii, Sextam Roberti filiam, nullo, ut reor, auctore, addit Pistorius, Stephani II Hungariæ regis conjugem. Cæterum Ruciacensem arcem, Lutzelensburgum inter et Theodonis villam sitam, quæ comitali nomen dedit, *Ruthiam* et *Rutthicum* appellant veteres Chartæ, et *Chronicon Trevirense*, apud Duchesnum in *Probat. Hist. Luxemb.* p. 15, et Browerum, lib. 11 *Annal. Trevir.* p. 640.

Salernum venit. Melphorum ea metropolis est. Ubi duarum quæ restabant filiarum celebratis nuptiis (nam tertia, ut diximus, Constantinopoli mærebat, ab ipsis primis sponsalibus vidua, quippe quam ejus sponsus impubes adhuc plane sic aversabatur atque omnem affinitatis mentionem ejus ut pueri spectra larvasque monstruosas solent) celebratis, inquam, ibi filiarum duarum nuptiis quarum alteram Raimundo filio comitis Barcinonensis despondit: alteram conjunxit Eubulo illustrissimo et ipsi comiti. Quæstuosus Roberto et ad propositum præsens capessendi belli magno judicio quæsitis affinitatibus potentissimorum hominum; adeo prudens Barbarus tela congerebat ex omni illa. Gallos communionem generis, Hispanos atque Italos necessitudine variarum affinitatum, subditos vi atque imperio, alios aliis incredibilibus atque insuspiscabilibus perpellens artibus ad nomen in destinatum sibi militiam profitendum.

Non est autem silendum cur qui tum erant Occidentis principes crescere hanc novam ex nihilo exortam Roberti potentiam in tantum impuue siverint; neque indignationem atque invidiam qua sine dubio in eum commovebantur, prodire passi sint usque ad conatum disturbandi atque oblenendi res istius novi principatus in teneris adhuc initiis fragiles: in quo non vulgare perspicui documentum potuit felicitatis ejusdem Roberti, hominis quem fortuna in omnibus eximium habuerit, cuique augendo atque ornando vires suas haud parce semper impenderit. Discederat Occidentem universum in duas tum factiones magna exorta inter Papam urbis Romæ (est is principatus non inermis, sed multis undique ac magnis militaribus succinctus copiis) et Henricum regem Alamanniæ controversia. Avertit ea res utriusque partis principes a cura obstandi profectibus **31** Roberti ad studium ejusdem adjungendi sibi. Papa præsertim qui vicinior erat, majori spe atque ambitu ad Normannam suæ causæ conciliandum incubuit. Porro ea quam dixi controversia in his fere vertebatur*. Accusabat regem Henricum Romanus Pontifex quod Ecclesias non gratis ut par erat conferret, sed interposita pactione donorum venderet. Quod etiam indignis hominibus sacerdotia et epi-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Πάπας. Gregorius VII.

(73) Γερραίνη δὲ αὐτῆς ἀρχῆς. Notanda hic summorum pontificum ἰδιοκρατία et potestas.

(74) Πηγὸς Ἀλαμαντίας. Fecit more gentis suæ Anna, et avito quodam odio et invidia adversus Latinos, dum Henricum IV Germanicum imperatorem Πηγὸς, seu regis titulo donat, cum Βασιλέως, vel imperatoris ad solos Constantinopolitanos Augustos spectare persuasum haberent Græci. Willelmus Tyr. lib. xvi, cap. 21: *Molestè siquidem ferunt quod eorum (Theuioniorum) rex Romanorum se dicit imperatorem: in hoc enim suo detrachi videtur imperatori, quem ipsi monarcham, id est, singulariter principari omnibus dicunt, tanquam Romanorum unicum, et solum imperatorem.* Eadem habet auctor Vitæ Ludov. VII Franc. reg. cap. 8. Alia in hanc sententiam suggerunt Baron. an. 874; Feder. Morellus ad lib. II, *De Themat. Porphyrog.*; Meursius V, Πηγὸς, et Dissertatio nostra xxvii, ad Joinvillam pag. 316.

(75) Ὡς τὰς Ἐκκλησιαστικὰς. Beneficia, ecclesiasticas dignitates. Tradunt ejusce ævi scriptores sacris interdictum a Gregorio Henricum, quod episcopatum, abbatiarum, cæterarumque ecclesiasticarum dignitatum investituras indignis conferret, pretio-

A Συμπίπτει δὲ μεταξὺ καὶ τι τοιοῦτον, ὅπερ ἄξιον ἀφηγήσασθαι. Ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο εἰς εὐφημίαν τοῦτου καὶ εὐτυχίαν ἀναφερόμενον, καὶ γὰρ καὶ τοὺς τῆς δόσεως ἀπαντας ἀρχηγούς ἀναχαιτίζεσθαι τῆς πρὸς τοῦτον φαρᾶς σφόδρα τῆς τῶν πραγμάτων εὐροίας τῷ βαρβάρῳ λογιζομαι, ἀπανταχόθεν τῆς τύχης αὐτῷ συνεργούσης, καὶ ἐπαίρουσης εἰς τυραννίδα, καὶ πᾶν τὸ ἐπωφελὲς περατουμένης. Ὁ γὰρ τοι πάπας τῆς Ῥώμης (72) (γενναία δὲ αὐτῆς ἀρχὴ (73), καὶ στρατεύμασι παντοδαποῖς περιφραττομένη), μετὰ τοῦ βηγὸς Ἀλαμαντίας (74) Ἐνερίχου διαφορὰν ἐσηκῶς ἐβούλετο πρὸς συμμαχίαν ἐλκύσαι Ῥομπέρτον ἤδη περιφανέστατον γεγονότα καὶ πρὸς μεγάλας ἀρχὰς ἀκμάσαντα. Ἡ δὲ διαφορὰ βηγὸς τε καὶ πάπα τοιαύτη τις ἦν. Ὁ μὲν γὰρ κατητιότο τὸν βηγὸν Ἐνερίχον ὡς τὰς ἐκκλησίας (73) οὐ προΐκα διδόντα, ἀλλὰ δωρημάτων ἀποδιδόμενον, καὶ πού καὶ ἀναξίοις ἀνδράσι τὴν ἀρχιερωσύνην καταπιστεύοντα, καὶ τοιούτων ἐγκλημάτων ἐδίωκεν. Ὁ δὲ γε βηγὸς Ἀλαμαντίας τυραννίδος τὸν πάπαν ἐγράφετο, ὡς ἄτερ γνώμης (76) αὐτοῦ τὸν ἀποστολικὸν ἐξαρπάσει θρόνον. Καὶ πού καὶ ἀπηναισχυντήκει πρὸς τοῦτον, καὶ ἰταμωτέροις ἐχρήσατο λόγοις, ὡς εἰ μὴ ἐκστατὴ τῆς αὐθαιρέτου προεδρίας, μεθ' ὕβρεως ἐκείθεν ἀπελαθῆσεται. Τοῦτων οὖν ἀκούσας ὁ πάπας τῶν λόγων

C que divenderet. Henricus ipse in Epist. ad Gregor. apud Hugonem abbat. Flaviniacensem in Chron.: *Non solum enim nos res ecclesiasticas invasimus, verum quoque indignis quibuslibet, et simoniacato felle amaricatis, et non per ostium, sed aliunde ingredientibus ecclesias ipsas vendidimus, et non eas, ut oportuit, defendimus.* Id passim objectum Henrico notant scriptores, Willelmus Tyr. lib. I, cap. 13; Bruno, *De bello Saxon.*; Conradus Uspereg. et Lambertus Schafnaburg. an. 1074; Will. Malmesburg. lib. IV *De gest. Angl.*; Guillelmus Apuliensis, lib. II; Robert, de Monte an. 1111; et alii sine numero.

(76) Ἄτερ γνώμης. Otho Frising. lib. I *de gest. Frid.* cap. 4, de Henrico IV: *Apud Bajoariæ civitatem Brixinoram, in ipso Pyreneo, haud procul a valle Tridentina sitam, coadunatis episcopis, princeps curiam magnam celebravit, ubi omnibus advenientibus, injurias sibi a Romana Ecclesia irrogatas affectuose conqueritur, quod videlicet ipso inconsulto, qui tanquam rex et patricius primus in electione suæ urbis episcopi esse deberet, Romani sibi pontificem præcissent, cum a patre suo imperatore plures ibidem, quasi sine electione, inthronizati fuerint.* Vide eundem in Chron. lib. VI, cap. 34.

(*) Cauto legenda quæ sequuntur in Romanam sedem schismatico spiritu declamata. Possint.

κατὰ τῶν πρέσβειων εὐθὺς ἐμεμήναι, καὶ αἰκισάμε- A
νος (77) πρότερον ἀπανθρώπως εἶτα καὶ κείρας τὰς
κεφαλὰς καὶ ἐπιχείρας τοὺς πώγωνας τὰς μὲν ψάλισι,
ξυρῶ δὲ τοὺς πώγωνας, καὶ ἄλλο τι προαεξεργασάμε-
νος ἀτοπώτατον καὶ βαρβαρικὴν ὕβριν ὑπερλαῦνον
ἀφῆκεν. Εἶπον ἂν καὶ τὴν ὕβριν εἰ μὴ με καὶ γυναι-
κεία καὶ βασιλικὴ ἐπέιχεν αἰδῶς. Ἐκεῖνο γὰρ οὐχ
ὅπως ἀνάξιον ἀρχιερέως τὸ παρ' ἐκείνου πραχθὲν,
ἀλλ' οὐδ' ὅλως ἀνθρώπου Χριστιανικὸν ἐπιφερομένου
καὶ τοῦνομα ἐδδελυξάμην καὶ τὸ ἐνθύμημα τοῦ βαρ-
βάρου μὴ τοῖ γε τοῦργον ἐπεὶ καὶ τὸν γραφεὰ κάλι-
μον καὶ τὸν χάρτην ἐμόλυνα ἂν εἰ τὸ πραχθὲν κατὰ
μέρος διεξῆεν. Ἄλλ' εἰς παράστασιν καὶ βαρβαρικῆς
ὑβρεως καὶ ὅτι ὁ χρόνος βίων ἤθη ἀνδρῶν πᾶντοδαπλ
πρὸς κακίαν ἀναφύει καὶ πάντολμα, ἀρκέσει αὐτὸ B
τοῦτο τὸ μηδὲ μικρόν τι τοῦ πραχθέντος ἀνασχέσθαι
ἡμᾶς παρεμφῆναι ἢ διηγῆσασθαι, καὶ ταῦτα ἀρχιε-
ρέως, ὡ δίκη, καὶ ταῦτα πρώτου ἀρχιερέως, καὶ
ταῦτα προκαθημένου τῆς οἰκουμένης ἀπάσης γενό-
μενον, ὡσπερ οὖν καὶ οἱ Λατῖνοι λέγουσι τε καὶ οἶον-
ται, ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο τῆς ἀλαζονείας αὐτῶν. Μετα-
παπτωκότων γὰρ τῶν σκήπτρων (78) ἐκαίθεν ἐνθάδε
εἰς τὴν ἡμεδαπὴν τε καὶ ἡμετέραν βασιλίδα πόλιν
καὶ δὴ καὶ τῆς συγκλήτου καὶ ἅμα πάσης τῆς τά-
ξεως, μεταπέπτωκε καὶ ἡ τῶν θρόνων ἀρχιερατικὴ
τάξις, καὶ δειδώκασιν οἱ ἀνέκαθεν βσιλεῖς τὰ πρε-
σβεῖα τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ μάλιστα ἡ
ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος εἰς περὶωπὴν πρωτίστην τὸν
Κωνσταντινουπόλεως ἀναβιθασαμένη, τὰς ἀνά τὴν
οἰκουμένην διοικήσεις ἀπάσας ὑπὸ τοῦτον ἐτάξατο. C
Μήποτε οὖν ἡ τοιαύτη πρὸς τοὺς πρέσβεις ὕβρις
ἀνεφέρετο πρὸς τὸν πεπομφότα οὖσα, οὐ μόνον οὗτοι
τούτους ἐκόλασεν, ἀλλ' ὅτι καὶ καινὴν τινα τὴν εἰς
αὐτοὺς γενομένην ὕβριν πρῶτος ἐξεύρατο ἠνίκατο
γάρ δι' ὧν ἐπολεῖ τὸ τοῦ ῥηγῶς, ὡς οἶμαι, εὐκαταφρό-
νητον, ὡσπερ τις ἡμίθεος ἡμιόνῳ διαλεγόμενος διὰ
τῶν καθυβρισμένων τουτωνὶ πρέσβειων. Ὁ μὲν οὖν
πάπας ἐπειδὴ ταῦτα πεπραχῶς, καὶ τοὺς πρέσβεις
οὕτως, ὡς εἶπον, ἀποπεμφάμενος πρὸς τὸν ῥῆγα μέ-
γιστον πόλεμον ἀνηρέθισεν. Ἰνα δὲ μὴ τῷ Ῥομπέρτῳ
προσθέμενος ὁ ῥῆξ ἀφορητότερος γένοιτο, φθάναι
τὰ πρὸς εἰρήνην τῷ Ῥομπέρτῳ διακηρυχυσάμενος,
οὐδὲ πρότερον φιλιῶς διακείμενος πρὸς αὐτόν. Πυθό-
μενος γὰρ τὸν δοῦκα Ῥομπέρτον κατειληφῶτα τὴν
Σάλερνον, ἀπάρας ἐκεῖνος τῆς Ῥώμης (79) εἰς Βενε-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Καὶ αἰκισάμενος. Male acceptos a Gregorio PP. legatos suos queritur Henricus Epist. ad Annonem archiep. Colon., nisi illa fictitia sit, quod vult Baronius. Vide Notas Hoeschelii et Gretzerum, in Refut. Alogiarum Annæ Comnenæ contra Gregor. VII. edita cum Gerbodo Reichersberg.

(78) Μεταπαπτωκότων τῶν σκήπτρων. De hac controversia copiose perinde ac erudite scripserunt idem Gretzerus. In Notis ad Cantacuzen, pag. 943, et Leo Allatius 237 lib. II, De Ecclesiæ Occident.

scopatus committeret. Rex Alemanniæ vicissim
Papam agebat reum illegitime invasæ dignitatis,
quippe qui sine suo consensu in apostolicum se thro-
num intrusisset. Quo in jactando crimine elatus
iracundia rex excussa omni pontificis reverentia
insolentioribus verbis comminatus ferebatur, sese,
nisi ultra sede occupata Papa cederet, ignomi-
niose ipsum ex ea ejecturum. Hujus auditæ contu-
melix (*) iram omnem pontifex in Henrici legatos
talium minarum nuntios vertit. Eos enim inhumane
flagris proscissos, capita forficibus, barbas nova-
culis ridicule rasos, alio insuper genere crudelis
et supra modum barbari ludibrii debonestavit, tam
spurei ac dictu foedi ut ab eo commemorando me-
rovoce pudor, et ea verecundia quæ feminam
deceat ac principem adeo immane facinus non dico
pontifice, sed omnino quovis qui se christianum
ferat multo indignissimum abominor, animumque
non minus Barbari qui id designare ac decernere
potuit, quod si referre distinctius velim calamum
hunc chartamque polluerem. Verum hanc saltem
generatim indicatam tam absurdi facti mentionem
hic oportuit, vel ad documentum quo progredi
usque barbarica impotentia queat, vel ad fidem et
officium historix, quæ ut monstra et res inusitatas,
ista acta consultave prodigiosæ audaciæ quæ ma-
litia forte hominum ediderit, dissimulare silentio
non debet. Et hæc quidem pontifex, o mores!
atque adeo summus pontifex, et in orbem terra-
rum universum universalis Christi vicarius fecit.
Nam eos illi titulos Latini sui tribuunt et vindicant:
in his quoque pro cætera insolentia sua
mentientes. Translatis enim e veteri Roma acceptris
in nostram urbem regiam, senatu quoque et omni-
bus insignibus atque ordinibus imperii inde huc
traductis, pontificatus quoque primaria dignitas
illic defecit: Ecclesiæque primatus jam olim a prin-
cipibus qui hic regnarunt Constantinopolitano
adjudicatus throno est. Quorum maxime præjudi-
cium secuta (**) Chalcedonensis synodus supremo
in fastigio ecclesiarum Constantinopolitanam stare
sedem jussit, cui dioceses et provincias per or-
bem christianum universonum esse subjectas omnes
statuit. Videtur autem studiose cavisse pontifex
ne in legatorem personis resedisse contumelia 32

et Orient. perpet. consens. cap. 16 et seq.

(79) Ἀπάρας τῆς Ῥώμης. Guillelmus Apuliensis, lib. IV:

Illis Gregorius Beneventum papa diebus
Advenit: urbs erat hæc Romano subdita papæ,
Atque sui juris, quia dux obsederat urbem,
Ægre papa tulit. Veniam Robertus ut hujus
Impetret offensæ, papæ properavit ad urbem.
Supplicat et pedibus sancti dans oscula Patris
Suscipitur. Tanti persona vigoris honore

(*) Hæc debonestatio legatorum Germanis Henrici defensoribus et ipsi Henrico prorsus ignota, conficta est a Græcis schismaticis in odium Rom. pontificis et cœlibatus sacerdotum Ecclesiæ Latinæ, ut manifeste demonstrat David Hoeschelius in suis ad hunc locum notis. Id.

(**) Qui amant sibi somnia fingunt. Canon ille, quem vide recitatum in notis, nihil nisi secundas a veteri Roma Constantinopolitanæ sedi tribuit. Quam impudenter audaces fuisse oportet eos qui hæc Annæ suggererunt! Id.

videri posset, quam ipse relatam ad regem ipsum volebat intelligi : ideo enim præter cæteram, quo miseros male multavit acerbitatem, etiam illud primus excogitavit inusitatum genus injuriæ, ut per id innueret quam vili loco et existimatione regem haberet, quem nempe ipse ut semideus quidam, velut mulum se despiciere, ipso genere debonestationis injuriosissimæ quia erat in legatos ejus debacchatus ostendebat. Hoc tanto regis contemptu pontifex cum magnum ejus in se ac formidolosum concitasset bellum, veritus ne si Henricus se Roberto conjunxisset, parum et ipso antea benevole affecto erga papam, sustineri non posset impetus amborum simul, hunc sibi matura reconciliatione præoccupandum omnino decrevit. Audito igitur ducem Robertum Salerni esse, Roma ipso discedens Beneventum est profectus. Unde convento duce per legatos obtinuit ab eo ut ambo in colloquium venirent. Ad quod cum papa quidem Benevento cum propriis copiis, dux Salerno cum sua et ipse militari manu sibi progressi essent obviam, ubi ambo exercitus in conspectu mutuo fuerunt, ipsi principes jussis stare armatis soli congressi sædus pepigerunt, fide etiam quam vicissim dederunt acceperuntque jurejurando utrinque firmata. Factorum hæc fere sententia fuit : ut pontifex quidem regis nomen ac dignitatem duci tribueret, eidemque auxiliares copias submitteret, ubi opus esset adversus Romanos Orientales. Dux vero pontifici adesset in omnibus quando is et ubi vellet. Talia jurarunt illi quidem, sed malo uterque animo, ac sine proposito præstandi. Nam

Α δυνάδων πρραγίνεται. Καὶ διὰ πρέσβειων πρὸς ἀλλήλους διαλεχθέντες, εἴθ' οὕτως καὶ αὐτοπροσώπως ἐν τετυχηκότας ἀλλήλοις· καὶ γὰρ ὁ μὲν τῆς Βενεθενδοῦ μετὰ τοῦ σίκελου ξυντάγματος, ὁ δὲ τῆς Σαλέρνου μετὰ στρατιᾶς ἐξιόντες, καθ' οὕτως τῶν στρατευμάτων γεγονότων ἐκ διαστήματος ἱκανοῦ, ἐκάτερος τοῦ οἰκείου τάγματος ἀποστάς συνηλθέτην τε τῷ ἄνδρῳ καὶ πίστει παρ' ἀλλήλων καὶ ὄρκους λαβόντες ὑπέστρεψαν. Οἱ δὲ ὄρκοι ἦν ὁ μὲν πάπας τὴν τε τοῦ ῥηγὸς ἀξίαν περιβίη αὐτῷ καὶ συμμαχίαν δοῖη καιροῦ καλοῦντος κατὰ Ῥωμαίων. Ὁ δὲ δοῦξ ἀνωρχίζετο τῷ πάπα προσβοηθεῖν ὅποι βούλοιο. Μάταια δ' ἄρα ἦσαν τὰ ὄρκων παρ' ἀμφοτέρων τελοῦμενα. Ὁ τε γὰρ πάπας κατὰ τοῦ ῥηγὸς εὖ μάλα παρώξυντο καὶ ὁ πρὸς ἐκαίηνον κόνος κατήπειγεν, ὃ τε δοῦξ Ῥομπέρτος τῆ Ῥωμαίων ἐποφθαλμία, καὶ ὡσπερ τις κάπρος ἄγριος τοὺς ὀδόντας κατὰ τούτων ἐστρίγει τε καὶ τὸν θυμὸν ἐθῆγεν, ὡστε μέχρι λόγων οἱ ὄρκοι τούτων. Καὶ ὁμνύντες αὐτίκα τὸ πρὸς ἀλλήλους οἱ Βάρβαροι, τὸ παραυτίκα καὶ παρεσπόνδουν. Ὁ μὲν δοῦξ Ῥομπέρτος συστρέψας τοὺς χαλινοὺς ἐπὶ τὴν Σάλερνον ἐσπευδεν. Ὁ δὲ κατάπτυστος οὗτος πάπας (οὐδὲ γὰρ ἔχω τί ποτ' ἂν ἄλλο τοῦτον ἐπονομάζειν τὴν ἀπάνθρωπον ἐκαίηνον ὕβριν ἐνθυμηθεῖσα τὴν εἰς τοὺς πρέσβεις), μετὰ πνευματικῆς χάριτος καὶ εὐαγγελικῆς εἰρήνης ἐπὶ τὸν πόλεμον ὁ δεσπότης ἐχώρει, ὅλη γνώμη καὶ ὅλαις χερσὶ τὸν ἐμφύλιον ὁ εἰρηνικὸς ταῦτα καὶ τοῦ εἰρηνικοῦ μαθητῆς. Τοὺς γὰρ Σάξονας αὐτίκα καὶ τοὺς Σαξόνων ἡγεμόνας Λαντοῦλφόν (79^ο) τε καὶ Οὐέλκον (80) μεταπεμφάμενος, καὶ πολλὰ μὴν καὶ ἄλλα ἐν ὑποσχέσεσιν ὑποτίνας καὶ ῥήγας ποιήσεν τῆς Ἑσπέρας ἀπάσης ἐπαγγειλάμενος εἰς ἑαυτὸν

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Digna videbatur, considerare papa coegit. Soliloquium cunctis astantibus inde remotis Consilium tenere diu. Tum papa fideles Convocat : ex papæ secretum jussibus horum Panditur, allatus liber est Evangelicorum. Dux papæ jurat, fuerit dum vita superstes, Observaturum fidei se jura perennis Ecclesiæ sanctæ, totus cui subjacet orbis. Romani regni sibi promississe coronam Papa ferebatur, quia rex damnatus ab illo Henricus fuerat, propter commissa nefandis Accumulata modis : nec enim venundare sanctas Ecclesias veritus, perversum dogma colebat Simonis, et nullum donabat pontificali Culmine, præter eos qui maxima dona tulissent.
Ex his satis patet quid velit Anna, dum ait in eo quod habitum est ad Beneventum colloquio, Gregorium regis nomen ac dignitatem, τὴν τοῦ Ῥηγὸς ἀξίαν, duci pollicitum fuisse; imperatoriam scilicet dignitatem, non nudum regis titulum.

(79^ο) Λαντοῦλφον. Rudolphum Sæviæ ducem, a principibus Germanis in regem electum an. 1077.

(80) Οὐέλκον. Welphonem IV Bajoariæ ducem, præcipuum belli Saxonici contra Henricum inventorem, uti habent Bruno, *De bello Saxon.* pag. 135; Lamb. Schafnab. an. 1076, *Chron. Weingartense*, cap. 8; et Otho Frising. lib. 1 *De gest. Frider.*, cap. 6, proinde pro Οὐέλκον, substituendum Οὐέλφον apud Annam censerem, nisi doceret a monacho Pegaviensi in *Hist. Wiberti Croicensis*, *Wlf*, et *Wolf*, promiscue apud Germanos efferrī. Ita enim ille: *Urbem quæ Poduole, id est, urbs*

*Wolff Barbarica lingua dicitur. Ubi Barbarica lingua, Germanica intelligitur, quod pridem monuit Goldastus ad Walafrid. Strab. lib. 1, De vita S. Galli. Idem porro est Wolfus, et Guelfus. De vocis apud Germanos significatione, sic Aventinus, lib. vi *Annal. Boic.* : Qui primus Welfonis nomen tulit, ab auspicio rei militaris, bonoque omine traxit. Canis enim, lupus, atque vulpes, quorum catulos welfones Teutones vocant, Germaniæ genti bellicosæ animalia peculiaris, Martique dicata. Huc alludit auctor Vitæ S. Altonis abbatis in Bavaria superiore apud Wiguleium Pondium in metrop. Salzburg. t. II de Welfone II Bavaricæ ducem : Quidam ex Alamannia, parens videlicet illius comitis, qui vulgo nomen quoddam sortitus est, quod Latine exprimitur catulus. Certe constat apud Germanos Welf, unde Belgæ Welp, et Wlp efformarunt, catulum significare. Apud Maurum Orbium in *Hist. Slavor.* pag. 100, *Wolk, Vandalis*, et *Wlk*, Slavis, lupum sonat, ut et Anglo-Saxonibus *Wlf*. Bavarum porro ducem a Gregorio in Henricum concitatum scribit etiam Guillelmus Apuliensis, lib. iv.*

238 *His vitis virtus sancti contraria papæ Gregorii, regno deponi judicat illum. Saxonibus mandat perhiberi rex apud ipsos Desinat ulterius, totis et viribus obstant. Accitosque duces Guelfumque ducemque Rodolphum Admonet, Henrico patri pro parte resistant, Et Pauli Simon quibus insurrexerat alter, Esse putabatur concessa corona Rodulpho.*

ὑποκύρει τοὺς ἄνδρας. Οὕτως ἐκαίνοσ ἐυκολον εἶχε ἅ
τὴν δεξιάν εἰς χειροθεσίαν ῥηγῶν, τοῦ Παύλου παρα-
κούων, ὡς εἶπε χειρὰς ταχέως μηδενὶ ἐπιθεῖναι λέγον-
τος. Ὁ δὲ τὸν δοῦκα Λογγιβαρδίας ἑταιρίου καὶ τοὺς
Σάξονας τούτους ἔστρεψε (81). Συναγηγότος τούτων
ἐκατέρω τὰς δυνάμεις αὐτῶν τοῦ τε ῥηγῶς Ἀλαμα-
νίας Ἐνέριχου καὶ τοῦ πάπα, καὶ πρὸς ἀλλήλους
παραταξαμένων, ἣ τε κερατίνη σάλπιγξ τὸ ἐνδόσιμον
ἔδεδῶκε, καὶ συνεβράγησαν εὐθὺς αἱ φάλαγγες, καὶ
μάχη (82) ἐξ ἐκατέρων ἀνεβρίπισθη μεγάλη καὶ
παραμόνιμος. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἐξ ἐκατέρου μέρους
ἠνδρίσαντο, καὶ ταῖς ἀπὸ τῶν δοράτων τρώσσει καὶ
τοξισμάτων βολαῖς ἐνεκαρτέρησαν, ὡς ἐν βραχεὶ χρό-
νῳ πάσαν τὴν ὑποκειμένην πεδιάδα ὑπὸ τῶν αἱμάτων
τῶν ἀπὸ τῶν φόνων ἐνθαλαττεύεσθαι καὶ τοὺς ὑπο-
λοίπους ἄνδρας ἐμπλέοντας τῷ πολλῷ λύθρῳ μά-
χεσθαι. Ἔστιν ὅπου καὶ τοῖς νεκροῖς σώμασι συμπο-
διζομένους διαπίπτειν, καὶ τῷ ποταμῷ τῶν αἱμάτων
ἐμπνίγεσθαι. Εἰ γὰρ ὑπὲρ τὰς τριάκοντα χιλιάδας
ἄνδρες κατ' ἐκείνην τὴν μάχην, ὡς φασιν, ἐπεπτώ-
κεισαν. Πόσος ῥοὺς αἵματος κατεβρύη, πόσον δίο-
στη· ἅ γῆς τῷ λύθρῳ πεπάλακτο. Εἶχον οὖν, ὡς οὕτως
εἰπεῖν, ἴσας ὕσμῆνη τὰς κεφαλὰς καὶ ἐκατέρα μερὶς
ἕως ὁ τῶν Σαξόνων ἡγεμῶν Λαντουλφος διεῖπε τὴν
τόλεμον. Ἐπεὶ δὲ ἐκαίνοσ καιρίαν ἐβλήθη καὶ αὐ-
τίκα τὴν ψυχὴν ἀφῆκεν, ἐξέκλινεν ἡ φάλαγξ τοῦ
πάπα καὶ τὰ νῶτα τοῖς ἐχθροῖς ἔδεδῶκε, οὐκ ἀναι-
μάκτως, οὐδ' ἄνευ τραυμάτων φεύγοντες, ἔφεπε δὲ
ταύτους κλονέων ὁ Ἐνέριχοσ, καὶ μάλα θαρβήσας
τὴν μεταδίωξιν, ἐξότου καὶ τὸν Λαντουλφον ἐπέθετο
πεπτωκότα καὶ πολεμίας χειρὸς ἔργον γεγενημένον. **C**
Ἄλλ' ἔστη τοῦ δρόμου καὶ ἀναπνεῖν ἐπέταττε τὰ
στρατεύματα. Καὶ ἐξοπλισάμενοσ αὐθις ἐπὶ τὴν Ῥώ-
μην ἔσπευδε πολιορκῆσειν αὐτὴν προθυμούμενοσ.
Ἐνθύμιον ἐνταῦθα λαμβάνει ὁ πάπασ τὰς συνθήκασ
καὶ τοὺς ὄρκουσ τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ διαπροσθεύ-
εται πρὸσ αὐτὸν εἰσ συμμαχίαν ἀποπειρώμενοσ. Καὶ
δὴ κατὰ ταυτὸν καὶ ὁ Ἐνέριχοσ συμμαχίαν ἐζήτει
πέμψασ κατὰ τῆσ πρεσβυτάτησ Ῥώμησ ὀρμώμενοσ.
Ἄλλ' ἔδοξεν ἐκάτεροσ τότε Ῥομπέρτῳ λῆροσ τοιαῦτα
ἐπιζητῶν. Ἐκεῖνοσ δὲ πρὸσ μὲν τὸν ῥῆγα ἄλλον τρό-
πον καὶ ἀγράφωσ ἀπεκρίνατο, πρὸσ δὲ τὸν πάπαν
ἐπιστολὴν διεχάραξεν. Εἶχε δὲ τὰ τῆσ ἐπιστολῆσ
ὡδὲ πωσ·

gna cæde insecuturis si Henricus sineret. At is tametsi sublato duce facilem videbat et tutam in-

Car. Dufresnii Du Congii notæ.

(81) Καὶ τοὺς Σάξονας ἔστρεψε. Rudolphum in
regem electum, se inconsulto, Gregorius PP. in
Excommunicationis Decreto, quod extat lib. vii,
post epist. 14, et apud Hugonem Flaviniacensem
in Chron. pag. 223, juratus asserit. Idipsum verbis
sat dixertis testatur idem Hugo scriptor coævus :
*Ultramontani audientes illum (Henricum) non ser-
vare quod promiserat, quasi de eo desperati, absque
Domini papæ consilio, elegerunt sibi Rudolphum
ducem in regem* Scriptor Vitæ Henrici, de Rudol-
pho : *Fuere tum qui dicerent ab apostolico eum
immissum, nec unquam tantæ virtutis virum magis*

(*) Hæc vero schismatica petulantia est. Nam Gregorius VII, de quo hic agitur, et sanctitate sacerdotii et vitæ
honestate, morumque innocentia maxime venerabilis omnibus fuit.

nec papa in ea convenerat volens, sed magna vi
adactus instante metu imminentis a rege belli : et
Robertus qui rebus Constantinopolitanis cupiditatis
adjecisset oculos : atque ut aper ferus dentes et
iram in nos exaceret, ut ille quidem non inutile
putaret pacem sibi a papa esse, qui aliquid faces-
sere negotii et morari a tergo pergere stultentem
posset : haud tamen id tanto emptum vellet ut
immiscere se propterea controversiis ejus cum
Henrico, et copias suæ dignitati augendæ paratas
alienæ defendendæ addici pateretur. Verborum
ergo tenuis a mox pejeraturis juratum Barbaris :
quorum Roberto quidem versis habenis se reci-
piente Salernum, desputabilis hic papa (non enim
aliter vocare possua dum atrocis et inhumanæ
injuriæ memini qua legatos deformavit) cum spi-
ritali gratia et evangelica pace in bellum Dominus
ferebatur, toto animo totisque viribus, pacificus
et pacifici discipulus, civilem discordiam movens
ciensque. accitis enim repente Saxonibus, et duci-
bus eorum Lantulpho ac Welco, eos cum aliis
33 pollicitationibus multis, tum promittendo se
illos Occidentis universi facturum reges, sibi suis-
que partibus adjungit. Ita ille promptam habebat
dexteram regibus inaugurandis, Paulum negligens
negantem cito esse cuiquam imponendas manus.
At iste tam facile læniam duci Longobardiæ,
Saxonibus coronam imposuit. Cum igitur uterque
suas ex adverso congregasset copias Henricus et
papa, dato repente utrinque tubarum signo ingens
et constans coorta pugna est, parte ex æquo utra-
que pro se obtitente hastis cominus sagittis emi-
nus intortis, tanta vi ut brevi tempore subjecta
planities in cruoris quoddam pelagus verteretur :
quique supererant cæde ac sudore cruentoque luto
madidi pugnarent. Quorum quidam offensantibus
ad cadavera pedibus prolapsi flumine sanguinis
hausti præfocabantur. Tanta eluvies humani cruo-
ris per amplissimum campi æquor exuudaverat.
Et eatenus quidem patribus utrinque librata spei
momentis pugnae fortuna stetit, quoad suæ parti
præfuit Lantulphus dux Saxonum : at is ubi lethali
vulnere exanimatus cecidit, declinavit in fugam
papæ phalanx et terga hostibus præbuit, ma-

*avaritiæ quam consilio cessisse. Et hoc in argumen-
tum sibi sumebant, quod apostolicus tacuit, dum
post absolutionem regis Rudolphus regnum invaa..*
Scribunt alii Rudolphum Gregorio suadente re-
bellasse, cui postea ille imperii diadema trans-
miserit, atque in iis, Leo Ost. lib. iii, cap. 48 ;
Otho Frising. lib. i *De gest. Frid.*, cap. vii ; Hel-
modus, lib. i, cap. 28 ; et *Fragm. Hist. tom. IV
Hist. Franc. p. 89.*

(82) Καὶ μάχη. De prælio in quo cæsus Ru-
dolphus, agunt Scriptores Germanici omnes sub
an. 1080.

secutionem et consumptionem integram fugientium, continuit tamen et reflexit impetum suorum, quos brevi laboris interspiramento recreatos recta duxit oppugnatum Romam. Eo periculo papa ter- ritus misit ad Robertum qui ex sœdere auxilia poscerent; venerant ad eundem Henrici legati et ipsi regis sui nomine a duce auxiliares copias ad Romæ veteris oppugnationem petentes. Cæterum utros que Normannus irridens, regi quidem alio modo ac sine litteris respondit, papæ vero hanc scripsit epistolam.

Summo pontifici et domino meo Robertus dux in A *Τῷ μεγάλῳ ἀρχιερεῖ καὶ κυρίῳ μου Ῥομπέρτῳ δοῦξ ἐν Θεῷ.*

IncurSIONEM in te hostium fieri audiens diu famæ fidem abnui, plane persuasus neminem ausurum in te insurgere. Quis enim nisi iurore amens arma in Patrem et talem ac tantum Patrem tollat? Me vero scias ad bellum gravissimum armari, cum gente gerendum bellicosissima: cum Romanis nempe, qui terras 34 ac maria omnia suis tropæis impleverunt. Ad te quod attinet, fidem tibi ex intimo animo me debere profiteor, quam et præstabo cum tempus aderit. Hac ille partim epistola, partim alia elusione ludificatus utrumque demisit.

συμμαχίαν καλοῦντων τοὺς πρέσβεις, τοὺς μὲν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ, τοὺς δὲ πιθανοῖς τισι λόγοις δια- κρουσάμενος ἀπεπέμψατο.

Sed ne omittamus quæ in Longobardia fecit B antequam ex ea cum exercitu moveret in Aulonem; vir enim cætera vitæ acerbitate ac tyrannicis imperiis intolerandus, tunc etiam Herodis Immanitatem sævientis in pueros æmulatus, ad delectum prius habitum nova succenturiavit supplementa tirronum rudium, nulli plane in iis conficiendis ætati parens quominus et emeritos ex æquo et nondum πῶτα in militiam traheret ex cuncta Longobardia Apuliaque. Et erat miserabile spectaculum videre puerulos imbelles et seniculos effetes, qui ne per somnium quidem arma unquam cogitaverant, lorica repente oneratos, et impeditos clypeo, qui arcum nec scite tendere nec laxare nossent, ubi vero ingredi oporteret præ debilitate in faciem caderent. Ea res questibus et lamentatione Longobardiam implevit viris passim et mulieribus suos pro se affectus varie miserantibus, cum alia uxor emeritum virum ad militiam eogi, alia mater rudem puerum ad signa trahi, alia soror fratrem aut adolescentulum, aut aliis operibus occupatum violenter abduci quereretur. Furor hic tyranni erat etiam Herodiano major; ille siquidem, ut diximus insanire in pueros satis habuerat; hujus in ætatem omnem amentia grassa- batur. Per eam tamen ille invidiam ac luctum recta pergebat ad propositum, nihil pensi habens votum impotentis animi quavis alioꝝ calamitate ac publico malo conficere, nihilo quotidie se- gnius colligens exercensque tirronum supplementa Salerni, priusquam Hydruntem se conferret. Huc enim præmiserat magnam copiarum partem præ- stolaturam adventum suum, quoad ipse compositis omnibus in Longobardia, et legationibus quæ re-

Τὴν γεγενημένην κατὰ σοῦ τῶν ἐχθρῶν ἐφοδὸν διακηκοῶς, οὐ πάνυ τι τῇ ἀκοῇ προσεθέμην, εἰδῶς ὡς οὐκ ἂν τις τολμήσειεν ἀντιῶραί σοι χεῖρας. Τίς γὰρ κατὰ τοσοῦτον Πατὴρ ἐπιχειρήσειεν εἰ μὴ μάλιντο; Ἐμὲ δὲ ἴσθι πρὸς πόλεμον βαρύτερον ἐξοπλισόμενον, καὶ πρὸς ἔθνος δυσκαταγώνιστον. Ῥωμαῖοι γὰρ εἰσι πρὸς σὲ ὁ πόλεμος, οἱ πᾶσαν γῆν καὶ θάλασσαν τροπαίων ἐπέπλησαν. Σοὶ δὲ ἀλλ' ἀπὸ ψυχῆς βαθείας πιστὴν ὀφείλω, ἣν καὶ καιροῦ καλοῦντος παρὰ σοίμι. Οὕτως ἐκεῖνος καὶ ἀμφοτέρων τῶν εἰς

Ἄλλὰ μὴ παρῶμεν τὰ κατὰ Λογγιβαρδίαν αὐτῷ διαπεπραγμένα πρὶν ἤκειν εἰς τὸν Αὐλῶνα (83) σὺν τῷ στρατεύματι. Ὁ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως ἦν τυραννικὸς ἀνὴρ καὶ πικρότατος. Τότε δὲ καὶ Ἡρώδου μιμεῖται μανίαν· μὴ γὰρ ἀρκούμενος τοῖς ἀνέκαθεν ἐστρατευμένοις ἀνδράσι καὶ πρὸς μάχην ἐπισταμένοις ὀπλίζεσθαι, νεοσύλλεκτον ποιεῖται στράτευμα μηδεμιᾶς φειδόμενος ἡλικίας. Ἄλλὰ καὶ τὴν ἐξωρον καὶ τὴν ἄωρον πανταχόθεν συναγροχῶς Λογγιβαρδίας τε καὶ Ἀπουλίας εἰς ἑαυτὸν ἀφειλκύσατο. Καὶ ἦν ἰδεῖν καὶ παῖδας καὶ μεираκίσκους, καὶ γέροντας ἀνθρώπους οἰκτροὺς οἱ μὴδ' ὅσον ἐν ὄνειροις ὄπλον ἐθεάσαντο, τότε δὲ ἐνδεδυμένους θώρακα καὶ ἀσπίδα κρατοῦντας, καὶ τόξον ἀφυῶς πάντη καὶ πλημμελῶς τείνοντας καὶ κατὰ στόμα πίπτοντας ἐπειδὴν βα- δίζειν ἐξῆν. Ταῦτα δὲ ταῦτα θορύβου μὲν πρόφασις ἦσαν τῇ χώρᾳ Λογγιβαρδίας ἀκχταπαύστου, καὶ πανταχοῦ κλαυθμὸς ἀνδρῶν, καὶ ὀλολυγμὸς γυναικῶν, καὶ ἐμερίζετο ταύταις τὰ τῆς συγγενείας· ἡ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀστράτευτον ἀνδρα ἐθρήνει, ἡ δὲ ἀπειροπόλεμον παῖδα, ἄλλη δὲ ἀδελφὸν νέον ἢ πρὸς ἄλλα ἔργα ἡσχολημένον. Ταῦτα μὲν ἀντικρυς καθάπερ εἶπον μανίας ἦσαν Ἡρώδου ἢ καὶ πλεον Ἡρώδου. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ κατὰ τῶν βρεφῶν ἐμεμήνει μόνον, οὗτος δὲ καὶ κατὰ παίδων καὶ πρεσβυτέρων. Ἄλλὰ καίπερ οὕτως ἐχόντων τούτων ἀνασκέπτως, ὡς οὕτως γε φάναι, ἐγύμναζε τε καθ' ἡμέραν ἐκάστην καὶ συνεκρότει τὰ τῶν νεοσυλλέκτων σώματα. Ταῦτα μὲν ἐν Σαλέρνῳ συνεπεπτώκει Ῥομπέρτῳ πρὶν εἰς Ὑδρουῖντα παραγενέσθαι. Ἐκεῖσε γὰρ προεξέπεμψε στράτευμα ἰκανώτατον αὐτὸν ἀπεκδέχόμενον, ἐπειδὴν ἅπαντα καταστήσειε τὰ κατὰ τὴν χώραν Λογγιβαρδίαν καὶ πρὸς τοὺς πρέσβεις τὰς προσηκούσας ἀποκρίσεις ποιήσαιτο. Τοσοῦτον μὲν

Car. Dufreshii Du Cangii notæ.

(83) Αὐλῶνα. Aulon, urbs in Macedonia Thematate apud Constant. lib. II *De Them.*, cap. 2; Avalon Malaterræ, et Fulcherio Carnot. lib. II,

cap. 36; Valona, Alberto Aq. lib. II, cap. 18; lib. VIII, cap. 25; lib. X, cap. 39 hodie Velona

τοι τῷ πάπα προσέθετο, ὅτι τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥογέ-
ρη (84) ὃν Ἀπουλίας ἀπάσης χειροτόνησεν ἀρ-
χοντα, καὶ Βοριτύλαν (85) τὸν ἀδελφόν, ἐπέσκηψεν
ἐπειδὴν ὁ τῆς Ῥώμης θρόνος πρὸς βοήθειαν αὐτοῦς
προσκαλοῖτο κατὰ τοῦ Ἐνερίχου ῥηγὸς προθυμότητα
πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι καὶ τὴν δυνατὴν εἰσενεγκεῖν
συμαχίαν. Τὸν μὲντοι Βαίμουνον (86) τὸν νεώτε-
ρον τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ κατὰ πάντα παρεμφερῆ
τῷ πατρὶ καὶ τόλμαν καὶ βίωμην καὶ γενναϊότητα,
καὶ θυμὸν ἀκατάσχετον. Ὅλως γὰρ οὗτος τοῦ πα-
τρὸς ἀποσφράγισμα ἦν, καὶ τῆς ἐκείνου φύσεως
ἔμφυλον ἔκμαγεῖον, μετὰ βαρυτάτου στρατεύματος
ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀποστέλλει χωρίοις, τοῖς ἀμφὶ
τὴν Αὐλώνα τόποις ἐπιπεδήσασα. Ὁ δὲ αὐτίκα ξὺν
ἀπειλῇ καὶ τῇ ἀκατασχέτῳ βύμῃ καθάπερ τις ἐπιβ-
ρῦεις κεραυνός, τῶν τε Κανίνων (87) καὶ Ἰερι-
χῶ (88) καὶ τοῦ Αὐλώνος πάντως ἐπελάβετο καὶ ἀεί-
π: τὰ συμπαρικείμενα ἤρει καὶ ἐπυρπόλει μαχό-
μενος, καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς πρὸ τοῦ πυρὸς καπνὸς
δρυμύτατος, καὶ πρὸ τῆς μεγάλης πολιορκίας, πολι-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(84) Ῥογέρη. Rogerium Roberti filium, vivo
parente, Apuliæ principatum obtinuisse refert præ-
terea eadem Anna, lib. v et vi, pag. 131 et 162, eo
scilicet tempore, quo Robertus in Dalmatiam pri-
mum transire statuit. Guillelmus Apul. lib. iv.

*Advenit interea conjux, comitesque rogati,
Egregiam sobolem multo spectante Rogerum
Accersit populo, cunctisque videntibus, illum
Hæredem statuit, præponit et omnibus illum,
Ipsa quibus prælatus erat dignissimus hæres,
Iste patris tanti patruetibus atque paternis
Moribus ornatus; quantæ foret indolis, ipso
Primævæ cultu virtutis significabat :*

*Jus proprium Latii totius, et Appula quæque
Cum Calabria, Siculis, loca dux dat habenda Rogero.*
Adde Malaterram, lib. iii, cap. 42; et Ordericum
Vital. lib. vii, pag. 611.

(85) Βοριτύλαν. Mendose indubie, pro Βορι-
τύλαν. Est enim hoc loco *Loritylas*, quem vulgo
Robertum comitem Loritelli appellant scriptores.
Fuit ille Wiscardi ex fratre nepos; unde pro
ἀδελφόν apud Annam, ἀδελφεδοῦν etiam reponen-
dum constat. Robertum hunc comitem Loritelli,
Wiscardi ex fratre nepotem non semel memorat
Ordericus Vitalis, lib. iii et vii patrum in præliis
individuum comitem, quique eo quo ille interiit
anno, inter præcipuos belli duces habebatur. Tra-
dit Anna a Wiscardo expeditionem in Dalmatiam
parante, præscriptum fuisse Rogerio filio, quem
tum Apuliæ præfecerat, et Loritylæ, qui una cum
Rogerio remanserat in Italia, ut Romano pontifici
Gregorio adversus Henricum imperatorem auxilium
præstarent. 239 At quem Loritylam Anna indi-
gitat, Guillelmus Apul. idipsum lib. iv, enarrans,
comitem Robertum vocat, additque Rogerio, a
patre Wiscardo recens Apuliæ duci creato, comi-
tem et tutorem datum :

*Roberto comiti committitur, atque Girardo
Alter fratre satus, fidissimus alter amator,
Et virtutis amans erat et probitatis uterque.
Hos rogat ut papæ solatia, si qua valebunt,
Non adhibere negent.*

Subscribit idem Robertus rescriptum ejusdem Ro-
gerii Apuliæ ducis et Boemundi fratrum pro mona-
sterio Bantino an. 1090, apud Baron. hoc an. n. 19.
De Roberti parente nihil certi habeo quod statuam,
præterquam quod Collegenus, lib. iii *Hist. Neap.*
scribit filium fuisse Gaufredi, Wiscardi fratris,

A sponsum expectabant, dimissis, eodem sequeretur.
Papæ autem eatenus duntaxat rationem habuit
quatenus Rogerio filio quem Apuliæ præfecit
universæ, et fratri ejus Borytilæ mandavit, si quan-
do ab eis Romana sedes auxilia flagitaret adversus
Henricum regem, promptissimo in ipsum perge-
rent et pro facultate auxiliarentur. Baimundum
enim minorem his natu filium, simillimam per
omnia patri prolem: animo, inquam, audacia, ro-
bore plane geminum et vivis characteribus ex-
pressissimum ectypum indolis Roberti, cum exer-
citu præ se miserat irrupturum in nostros 35
lines, et loca circum Aulonem inequitare incursio-
nibus habereque infesta jusserat. At ille fulminis
ritu, ineluctabili ruens impetu, cum minarum stre-
pitu immenso, Caninos et Jericho, Aulonemque
adeo universum occupavit, obvia quæque ferro ac
flamma vastans, sic plane ut vere dici posset index
ignis secuturi fumus importunissimus, et ante op-
pugnationem magnam præludium oppugnationis

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

quem comitem Capitanate fuisse ait Malaterra:
lib. i, cap. 15. 23 et 24, qui præterea meminit
Radulphi Loritelli, seu Loracelli, sub an. 1086,
qui una cum Rogerio comite, Rogerii Apuliæ et
Calabriæ ducis, Wiscardi filii, contra Boemundum,
quocum ille de bonis paternis contendebat, partes
acriter tutatus est, lib. iv, cap. 11. Verum illene
sit quem Anna et Ordericus memorant, non temere
desinio: tametsi quem bis terve Rodulphum, semel
Robertum nominat Malaterra. Robertus porro co-
mes Loritelli, Roberti filius, Willelmum Apuliæ
ducem comitatus legitur, cum an. 1120. Callistum
PP. Beneventi conventu, quo ille, præstito sicut sa-
cramento, ab eo in ducatu confirmaretur. Occur-
rit etiam Robertus alter Loritelli comes, Willelmi I
regis Siciliæ consanguineus, Rogerii regis ex fra-
tre nepos, de quo nos ad Cinnamum, et in *Familiis
Normannicis*. At longe aliter, quam par est, de
Gaufredi Wiscardi fratris filiiis disserit Philadel-
phus *Magnos in Theatro geneal. famil. Sicul.*

(86) Βαίμουνον. Anna postremum filiorum
Roberti Boemundum facit, manifesto errore, ut et
infra, pag. 131, cum unicus ex Alberada, priore
Roberti uxore, prodierit, ut scribit Malaterra, l. i,
cap. 30. Licet etiam post Rogerium fratrem in
Diplomatibus subscripsisse constet ex Baronio an.
1090, n. 19, cum Rogerio, propter ducalem titulum
quo ille exornatus erat, primas haud ægre conce-
deret: quod quidem Annam et cæteros Scriptores
in errorem forsitan induxit. Trajecit vero Boemun-
dus in Illyricum, parente in Apulia remanente,
mense Maio an. 1081. Vide eundem Malat. lib. iii,
cap. 24. At cur Boemundo Sanisci cognomen tri-
buat Anna, pag. 131, fateor mihi hactenus incom-
pertum.

(87) Κανίνας. Kanina, numero multitudinis,
Cantacuzeno, lib. iii, cap. 33, urbs supra Aulonem
posita, Ariantæ Comneni olim regia apud Laoni-
cum, lib. v *Canna* Malaterræ, lib. ii, cap. 25; et
Guillelmo Apuliensi, lib. iv, non semel, ubi captæ
a Roberto Caninorum urbis meminit. Defecit illa
postmodum, et denuo a Roberto expugnata, fundi-
tus excisa est, ea ferme tempestate, qua in Italiam
postremo rediit. Vide notata ad p. 93, et Leuncl.
in *Pand. Turc.* cap. 142.

(88) Ἰεριχῶ. Malaterra, *parsque portum appli-
cat, qui Herico dicitur*. De hoc portu Anna rursus
pag. 107

non multum ipsa tolerabilius. Ac filium patrem-
que apte quis bruchæ ac locustæ comparat¹: ut
enim residuum bruchæ comedit locusta, ita quæ
Baïmundus illæsa reliquerat absorpsit Robertus
sequens. Verum nondum Robertum in Aulonem
transmisimus; considerandaque sunt antea quæ in
adversa continente prius gessit.

Salerno igitur movens Hydruntem tenuit: ubi
paucis diebus expectata uxore Gaita (nam et ipsa
expeditionis viri participans terribile quiddam in ar-
mis dicebatur, ubi sago stolam occidisset). Hanc
tandem amplexatus venientem nulla jam mora sol-
vens cum universo exercitu Brundusium tenuit.
Est is portus universæ Japygiæ tutissimus commo-
dissimusque. Quo cum prævolasset, expectabat
donec universus ibidem exercitus, navesque omnes
tam onerariæ quam longæ ac bellicis optatæ usibus,
congregarentur. Inde si quidem in terras Romano
Imperio subjectas trajicere se velle demonstrabat.
Cæterum jam antequam Salerno discederet lega-
tum Constantinopolim miserat unum quemdam ex
magnatibus qui cum ipso erant Raulum nomine,
ad Imperatorem Botaniatem, extortum Michaeli
Ducæ sceptrum obtinentem, expostulaturum apud
ipsum Roberti nomine, quod filiam ipsius Constans-
tino, ut diximus, desponsatam a sponso abstraxe-
rit; Constantino vero ipsi abstulerit imperium cu-
jus participationem erat adeptus. Quibus injuriis
se provocatum ultionem meditari denuntiabat. Ad
magnum vero, qui tunc erat, domesticum, occi-
dentalium exercituum ducem, patrem nempe meum
Alexium, munera quædam miserat cum litteris
amicitiam offerentibus. Horum successum exspe-
ctans Brundusii morabatur. Ubi vero nondum om-
nibus copiis collectis, navibus jam plerisque de-
ductis in mare, adfuit Byzantio redux Raul nullum
ad mandata responsum referens, excaudit videli-
cet in majorem iram tali sui contemptu Barbarus:
cui accessit irritamentum novum inopinata oratio
Raulis magnopere dissuadentis Romanum bellum.
Primum enim nihil nisi plagiarium agyrtam hunc
esse monachum **36** quem pro Michaeli Duca se-
cum haberet tantæ rei auctorem et causam. Nam
ipsum omnino Michaeli sese Constantinopoli vi-
disse veste indutum pulla, degentemque in mona-

A ορκίζε προσίμιον. Βρούχους καὶ ἀκρίδας εἶπεν ἄν-
τις αὐτοῦς τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν. Τὰ γὰρ κατὰ-
λοιπα Ῥομπέρτου ὁ τοῦτου υἱὸς Βαῖμουδος προσ-
επενείματο καὶ κατέφαγεν. Ἄλλὰ μήπω γε τοῦτον
εἰς τὸν Αὐλώνα διαπεράσωμεν· προεξεταζέσθω
δὲ τὰ κατὰ τὴν ἀντιπέραν ἡπειρον αὐτῷ πεπρα-
γμένα.

Ἀπάρας γὰρ ἐκεῖθεν γίνεται κατὰ τὸν Ὑδροῦντα.
Εἶτ' ἐκεῖθι διακαρτερήσας ὀλίγας ἡμέρας καὶ τὴν
γυναῖκα Γαίταν ἀπεκδεχόμενος (καὶ γὰρ καὶ αὐτῆ
ξυνοστράτευε τῷ ἀνδρὶ, καὶ χρῆμα ἦν ἡ γυνὴ φο-
βερόν ἐπαιδὴν ἐξοπλίσαιτο), ὡς ἐνηγκαλίσαιτο ταύτην
ἐπελθοῦσαν, ἄρας ἐκεῖθεν πάλιν ὄλω στρατεύματι
τὸ Βρανθήσιον καταλαμβάνει. Ἔστι δὲ τοῦτο ἐπί-
νειον τῆς ὄλης Ἰαπυγίας εὐλιμενώτατον. Ἐνταῦθα
B δὲ καταπτὰς ἐκαράδοκει τε τὸ στρατεύμα πᾶν ἐν-
ταῦθα συναθροισθῆναι, καὶ τὰς νῆας ἀπάσας ὄσαι
τε φορτίδες ἦσαν καὶ ὄσαι μακρὰ καὶ πολεμιστή-
ριοι· ἐκεῖθεν γὰρ ἐπὶ τὰδε τὸν ἀπόπλου ἐδόκει
ποιεῖν, καὶ ἅμα ὅπταν κατὰ τὴν Σάλερνον ἦν,
πρέσβυν ἐξαποστέλλει τινὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν μεγα-
στάνων Ῥαοῦλ (89) ἐπονομαζόμενον πρὸς τὸν βα-
σιλέα Βοτανειάτην. Ἦδη μετὰ τὸν αὐτοκράτορα
δοῦκαν τῶν σκήπτρων ἐπιλημμένων ἐκαράδοκει
καὶ τοῦτου τὰς ἀποκρίσεις, αὐτῷ τε γὰρ ἐπεπόμ-
φει μέμφει τινὰς καὶ προφάσεις δῆθεν εὐλόγους τοῦ
προκειμένου πολέμου, ὅτι τὴν θυγατέρα μνηστευ-
θεῖσαν τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, ὡς ὁ λόγος φθάσας
ἐδήλωσε, τὴν μὲν ἀπέξευξε τοῦ νυμφίου, τοῦ δὲ
C τὴν βασιλείαν παρεῖλετο, καὶ ὡς ἡδίκηχότος πρὸς
ἅμυναν αὐτὸς εὐτρεπίζοιτο. Τῷ δὲ τηλικαῦτα με-
γάλῳ δομestίκῳ καὶ ἐξάρχῳ τῶν δυτικῶν στρα-
τευμάτων. (Οὗτος δ' ἦν ὁ ἐμὸς πατήρ Ἀλέξιος),
δῶρα τέ τινα ἐπεπόμφει, καὶ γράμματα φίλαν
ἐπαγγελλόμενα. Ταῦτα καραδοκῶν ἠτρέμει τῷ
Βρανθησίῳ. Ἐπεὶ δὲ μήπω τῶν στρατευμάτων συλ-
λεγέντων ἀπάντων καὶ τῶν νηῶν ἀπωθεισῶν τῶν
πλειόνων εἰς θάλασσαν, ἦκε Βυζαντιῶθεν καὶ ὁ Ῥαοῦλ
μηδεμίαν ἀπόκρισιν πρὸς τὰ μεμνημένα ἐπεν-
εγκῶν εἰς θυμὸν ἀνεβρόλισε πλέω τὸν βίρβαρον,
καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ δικαιολογίας ἤπειτο πρὸς τοῦτον
τοιαύτης τοῦ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πολέμου ἀπα-
γούσης. Πρῶτα μὲν ὅτι ὁ ἐφεπόμενος αὐτῷ μοναχὸς
ἀποκριτὴς ἐστὶ καὶ γόης ἀνὴρ, καὶ ὑποδύεται τὸν
D αὐτοκράτορα Μιχαήλ, καὶ ὄλωσ πλάσμα ἐστὶ τὸ

¹ Joel 1, 4.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(89) Ῥαοῦλ. Radulphus iste, Roberti legatus,
una cum fratre, in partes Alexii tandem concessit,
ab eoque duxit originem illustris Constantinopoli
Rauliorum familia, cujus crebra occurrit mentio
apud Pachymerem et cæteros scriptores Byzanti-
nos, etiamnum superstes, ut auctor est Petrus de
Valle, nobilis Romanus, ep. 2, pag. 97 edit. Paris.
Radulphi et Rogerii, quos hic Anna commemorat,
meminit Albertus Aquensis, lib. II, cap. 9; **240**
aitque eorum opera usum Alexium, quo Godefri-
dum Bullonium a deprædatione revocaret: *Impe-
rator autem intelligens regionem graviter depopu-
lari, Radulphum Peet-de-Lan, et Rotgerum filium
Dagoberti, viros disertissimos de terra et cognatione*

*Francigenarum, duci misit, rogans ut a præda re-
gni sui et vastatione cessaret exercitus, ut captivos
quos petebat, sine dilatione redderet.* Hoc autem loco
Pel-de-Leu, legendum censuerim, eoque agnomine
donatum Radulphum, quod sagum militare ex
pelle lupina confectum superindueret. Sed fami-
liam ex his vestigiis vix agnoscere posse fateor. Ro-
gerium Dagoberti filium discrete appellat Anna, lib.
XII, pag. 400. Rogerii Normannie Proceris memi-
nit Guillelmus Apuliensis, lib. II, qui an idem cum
Annæo, non satis exploratum:

*Sunt equites aliquot, Torstenus dicitur unus,
Alter Arenga velox, valensque ad bella Rogerus.*

κατ' αὐτὸν, ἐκείνον γὰρ ἰδεῖν φησι μετὰ τὴν ἀπὸ
 θρόνου καθάρσει ἐν τῇ βασιλίδι πόλει φαῖδον ἐνδε-
 δυμένον τριβώνιον. Καὶ ἐν μοναστηρίῳ διάγοντα
 ἐπιμελὲς ποιησάμενος τὸ αὐταῖς ὄψεσι τὴν καταβε-
 βλημένον βασιλέα θεάσασθαι. Ἐπειτα προστίθει
 καὶ τοῦτο δὲ καὶ κατὰ τὴν ὑποστροφὴν συμπεπτωκὸς
 ἠκτιχόει· ὁ γὰρ ἐμὸς πατήρ τῆς βασιλείας ἐπιδρα-
 ξάμενος, ὡς ὑστερον διηγήσομαι, τὸν Βοτανειάτην
 τῶν βασιλείων ἐξήλασε, καὶ τὸν τοῦ Δούκα υἱὸν τὸν
 παριφανέστατον Κωνσταντῖνον ἐκείνον ἐν τοῖς ὑφ'
 ἡλίον προσηκάμενος μετεδίδου αὔθις τῆς βασιλείας.
 Τοῦτο κατὰ τὴν ὁδὸν ἀκηχοῦς ὁ Ῥαοῦλ εἰς παιθῶ
 καὶ ταῦτα προσῆγε, παραλύειν πειρώμενος τὴν τοῦ
 πολέμου σκευήν. Τίτι γὰρ δικαίῳ λόγῳ πρὸς Ἀλέ-
 ξιον, φησί, πολεμήσομεν τοῦ Βοτανειάτου τὰς ἀρχὰς
 δεδωκότος τῆς ἀδικίας, καὶ τὴν θυγατέρα τὴν σὴν
 Ἑλένην τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ἀποστερήσαντος;
 Τὰ γὰρ παρ' ἄλλων εἰς ἡμᾶς γινόμενα οὐκ ἂν ἐτέ-
 ροις τοῖς μὴ προσηκροῦσιν κατὰ δίκην ἐνέγκοι
 πόλεμον. Μὴ ἔχοντος δὲ τοῦ πολέμου δικαίαν πρό-
 φασιν, τὰ ξύμπαντα φροῦδα καὶ νῆας καὶ ὄπλα καὶ
 ἄνδρες καὶ παρασκευὴ πᾶσα πολεμιστήριος. Ταῦτα
 ῥηθέντα ἐξώργισεν ἐπὶ πλέον Ῥομπέρτον, ἐμεμήνει
 γὰρ καὶ ἐμελλε τῷ χεῖρι τοῦτῳ ἐπιβαλεῖν. Ἐκ θα-
 τέρου δὲ καὶ ὁ πεπλασμένος ἐκείνος δοῦκας καὶ
 ψευδοβασιλεὺς Μιχαὴλ δὲ καὶ Ῥαίκτωρα ὠνομάκα-
 μεν ἐσχετλιαζέ τε καὶ ἐδυσφόρει, καὶ οὐκ εἶχεν
 ὅπως κατάσχοι τὴν ἀρχὴν οὕτω σαφῶς ἐξελεγχό-
 μενος ὡς οὐκ εἴη βασιλεὺς ἐκεῖνος ὁ δοῦκας, ἀλλὰ
 ψευδεπίπλαστος βασιλεὺς. Ὦν δὲ καὶ ἄλλως ἐξωρ-
 γισμένος ὁ τύραννος κατὰ τοῦ Ῥαοῦλ τοῦ ἀδελφοῦ
 Ῥογέρη πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσαντος, καὶ
 διαμεμνηυκότος ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν παρασκευαζό-
 μενον πόλεμον, ἠβουλήθη κακόν τι δράσας τῷ Ῥαοῦλ
 τὸν παραυτίκα θάνατον ἀπειλήσας. Ὁ δὲ μηδὲλιως
 πρὸς τὴν φυγὴν ἐρήχθυμῆκός πρὸς τὸν Βαῖμοῦντον
 ἐδραπέτευσεν ὡς περ τι κρησφύγετον ἐκ τοῦ σχεδὸν
 αὐτὸν ἐφευράμενος. Ἐτραγώδει δὲ καὶ ὁ Ῥαίκτωρ
 τὰς παλαμναιοτάτας ἀπειλάς τὰδελφῶ τοῦ Ῥαοῦλ
 τῷ πρὸς Ῥωμαίους αὐτομολήσαντι μεγάλα τε
 κεκραγῶς καὶ τὸν μηρὸν τῇ ἐξῆξ πληττων καὶ
 ἐξαιτούμενος τὸν Ῥομπέρτον καὶ λέγων ἐν τοῦτο
 καὶ μόνον αἰτῶ ὡς εἰ τῆς βασιλείας ἐπιδραξοίμην
 καὶ ἀποκατασταίην τοῖς θρόνοις παραδοῦναί μοι τὸν
 Ῥογέρην, καὶ εἰ μὴ τοῦτον οἰκτιρῶν θανάτῳ παρα-
 δοίην αὐτίκα ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀνασταυρώσας τάδε
 καὶ τάδε παίτομαι ἐκ Θεοῦ. Ἀλλὰ μεταξὺ τῶν
 διηγήσεων τούτων γελᾶν ἐπεισὶ μοι τοὺς ἄνδρας
 τούτους καὶ τῆς ἀπονοίας καὶ τῆς κουφότητος,
 μᾶλλον δὲ τῆς κατ' ἀλλήλων ἀλαζονείας. Ὁ μὲν γὰρ
 τοῖς Ῥομπέρτος πρόφασιν εἶχε τὸν ἀπατεῶνα τοῦ-
 τον καὶ δέλεαρ καὶ οἶόν τι πρόσχημα τοῦ συμπεν-
 θέρου, καὶ βασιλέως, καὶ διεδείκνυ τοῦτον ταῖς
 πόλεσι, καὶ πρὸς ἀποστασίαν ἐπήρην ἐφ' οὗς ἂν
 παραγένοιτο καὶ συμπεῖθειν ἠδύνατο, ἐν νῶ ἔχων
 ἐπειδὴ κατὰ ῥοῦν αὐτῷ τὰ τοῦ πολέμου καὶ τῆς
 τύχης ἐπέλθοι, ἐπὶ τοῦ τραχήλου ῥαπίσας ἀποπέμ-
 ψαι σὺν γέλωτι· μετὰ γὰρ τὴν θήραν καταγελάται
 τὸ δέλεαρ. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς ἐλπίσιν ἠπατημέναις

sterio, curiosisque otiose spectatum oculis plane
 comperisse illum esse ipsum qui nuper possesso
 imperio excidit. Deinde subjungit id quod post
 suum ex urbe discessum modo gestum audierat,
 dum in itinere ad reditum esset: Alexium nempe
 occupasse imperium ejecto Botaniate (quod nos
 postea narrabimus) Constantinumque illustrissi-
 mum illum omnium quos sol aspicit Michaelis Ducae
 filium evecum ex priore fortuna regis insignibus
 denuo cohonestatum imperio reddidisse. Ex qui-
 bus sic colligebat Raul: Minime videri justam esse
 Roberto belli causam in Alexium ob injuriam quam
 Botaniates intulit. Botaniatis enim profecto crimen
 esse impeditas Helenæ nuptias, et abdicationem
 Constantini: quæ quomodo juste imputari Comne-
 no queant eorum ultori et restitutori, non appa-
 rere. Porro si bello causa justa non subsit parum
 præsidii ac spei ponendum in navibus, armis,
 viris, cæteroque omni apparatu bellico. Hæc disse-
 rebat Raul tanto dolore Roberti ut vix furorem ac
 manus a legato dum diceret pulsando contineret.
 Cum autem esset præterea fraterni quoque trans-
 fugii nomine Roberto suspectus Raul (nam ejus
 germanus Rogerius ultro ad Constantinopolitanos
 indicatum de belli consilio atque apparatu transie-
 rat), collecta in unum tempus invidia offensionis
 geminæ tyrannum plus nimio irritabilem eo per-
 pulit ut etiam necem Rauli minaretur: ex quo ille
 intelligens quanto in periculo versaretur, haud se-
 gni fuga se in Baimundi comitatum, idoneum tali
 tempore asylum, proripuit. Pseudo-Michael vero
 Ræctor monachus incredibile est quanta cum indi-
 gnatione tulerit palam deprehensum testimonio
 Raulis impudentissimum suum plagium: instabat
 ergo impotentissime apud Robertum, oleum in
 flammam mittens, ejus in Raulem iracundiæ que-
 relis artificiosissimis augendæ. In Rogerium vero
 transfugam violentius commotus, perturbatissima
 voce clamabat, semur simul percutiens, etiam
 se atque etiam id unum a Roberto petere, ut cum
 primum in suum se thronum atque imperium re-
 tituisset, dederet sibi Rogerium, tum enim nisi eum
 confestim in media Constantinopoli alto patibulo
 affixum horrenda necē contrucidandum daret, op-
 tate se ultro quidvis malorum a Deo perpeti. Mihi
 vero hæc 37 serio narranti scribentique risus
 oboritur. An enim parum salsa res videtur levis-
 simi utriusque capitis vaferrima in sibi invicem
 illudende constantia? ut cum Robertus quidem
 præclare sciret quanti demum deberet esse impe-
 rator scenicus ex mendaci monacho, tamen eum
 talem Augusti loco haberet atque consoceri coleret-
 que ambitiose atque ostentaret urbibus, quas ab
 imperatore abducere moliebatur, hunc verum ipso-
 rum principem mentiens, eoque tanquam illecebria
 utens ad captandos animos, quem certum haberet
 simul atque perpetrasset quod destinaverat cum
 ludibrio ab se repellere, plane ut aucupes aut pi-
 scatores præda capta, escam quam hamis induerant

projiciunt. E contrario vero mimus ille flagitiosissimus suæ licet sibi personæ ac fallaciæ conscius priorisque vilitatis, spes tamen improbas eo usque phreneticus toleret, ut thronum Constantinopolitanum somnare posset: quasi Robertus victor cuiquam potius diadema quam sibi tanto sumptu ac labore quæsitum vellet. Quod si Ræctor suæ fortunæ congruentiora cogitans, saltem dignitates quasdam atque opes simulationis suæ pretium sperabat, næ illum fallebat avaritia emptoris sui, qui jam decreverat semel absoluta fabula exutum choragio mimum ergastulo reddere.

Verum hæc risisse obiter satis sit ad Roberti reliqua pergentibus, qui cum Brundusii naves simul et milites coegisset (naves erant centum quinquaginta numero, milites ad triginta millia, militibus ducentis cum armis et equis in navem quamque contributis), inde solvere cum omnibus decrevit, cursu intento ad Epidamnium urbem quæ hodie frequentius Dyrrachium appellari consuevit. Sederat quidem antea ex Hydrunte recta ad Nicopoles classem dirigere, ac Naupactum adjacentiaque loca cum arcibus circum omnibus primum occupare. Deinde tamen reputanti laus interjacere Hydruntem inter et Nicopoles pelagus, quam quod inter Brundisium et Dyrrachium patet, hic trajectus præ illo placuit ut brevior ac tutior, utpote qui non plus exigeret temporis quam quantum diei unius, ejusque brundialis, quales tunc erant, sole ad australes circulos et Capricornum appropinquante, spatium tenditur. Ne igitur hiberna tempestate nocturnæ navigationis periculo tanta classis exponeretur, Hydrunte Brundisium oram legere jussam inde per augustius Adriatici fretum traficere statuit. Nec vero ut antea destinaverat Rogerium filium in Italia reliquit, **38** quem ad id discedens Apuliæ principem creaverat: sed eundem postea nescio quo casu quave ratione mutata sententia expeditionis comitem habuit. Interim autem dum Dyrrachium aspirat, Corypho urbem munificentissimam aliasque nonnullas arcas nostras immisso præsidio tenuit, ac tum receptis ex Lon-

Α ἐτρέφετο, εἰ που συμβαίη καὶ μετὰ σχοι κρατοῦς τινὸς οἷα φιλεῖ πολλάκις γίνεσθαι παραλάγως. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν τῆς βασιλείας ἀπρὶξ ἐπιδράξοιτο, ὡς οὐκ ἂν τὸν βάρβαρον Ῥομπέρτον προσηκαμένου εἰς βασιλείαν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δήμου καὶ τοῦ στρατεύματος, αὐτῷ δὲ τῷ τέως ἀπογράψτο καθάπερ ὀργάνῳ εἰς τὴν ὅλην τῆς σκευωρίας οἰκονομίαν. Ταῦτα ἐνθυμουμένη μοι μειδιῶν ἐπέρχεται καὶ γέλωσ ἐπιτρέχει τοῖς χεῖλεσι πρὸς λύχρον ἐπισύρουσι τὸν κάλαμον.

Β Ὁ μέντοι Ῥομπέρτος πᾶσαν δύναμιν συναγροχῶς κατὰ τὸ Βρεντησίον τάς τε ναῦς αὐτῷ καὶ τοὺς στρατιώτας (αἱ μὲν γὰρ νῆες (90) εἰς ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα συνηριθμηγῶτα, οἱ δὲ στρατιῶται εἰς τριάκοντα χιλιάδας ζύμπαντες ἐτύγχανον συμποσούμενοι, ἐκάστης νηὸς ἄνδρας ἀπολαμβάνουσης διακοσίους μεθ' ὀπλων καὶ ἵππων), καὶ οὕτως ἐχόντων παρασκηνῆς, ἐπειδὴν οἷς προσοκειλείαν ὀπλισμένοι τούτοις καὶ ἵππόταις περιτυχεῖν. Ἐμελλε δ' ἀφείναι πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον πόλιν ἣν Δυρράχιον κατὰ τὸ νῦν ἐπικρατήσαν ἴθος προσονομάζομεν. Ἐδόκει μὲν γὰρ ἐξ Ὑδροῦντος πρὸς τὰς Νικοπόλεις (91) διαπερᾶν, καὶ τὴν τε Ναύπακτον καὶ τὰ ζυμπαρκαίμενα χωρία καὶ φρούρια πάντα κύκλῳ περιλαβεῖν. Ἄλλ' ἐπειδὴ περ εἰς πολὺ πλάτος ἠνέψκτο τὸ ἐκείθεν ἐνθάδε πέλαγος ἢ τὸ ἀπὸ Βρεντησίου πρὸς τὸ Δυρράχιον, παρείλετο μᾶλλον τοῦτον τὸν κατάπλου ἐκεῖνου, ἅμα μὲν καὶ τὴν ταχίστην κέλευθον προαιρούμενος, ἅμα δὲ καὶ τὴν ῥασιτώνην τῷ στόλῳ περιποιούμενος. Καὶ γὰρ χειμέριος ἦν ἡ ὥρα καὶ ὁ ἥλιος πρὸς τοὺς νοτίους κύκλους ἀπελαυνόμενος καὶ τῷ αἰγοκέρωτι πλησιάζων ὑπετέμνετο τὰ ἡμερήσια¹ διαστήματα. Ἴν' οὖν μὴ ἐξ Ὑδροῦντος ἀφ᾽ ἧς ἀρχομένης ἡμέρας ναυπλώσειε² καὶ κλύδωσι τισι προσπελάσειεν, ἐπὶ τὸ Βρεντησίον³ ὅλοις ἰστίοις ἀπενεχθῆναι ἐβουλεύσατο. Τὰ μήκη γὰρ τοῦ διαστήματος τῆς ὁδοῦ⁴ ἐνταῦθα συνετέμνετο, ἐπιστενομένου τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους ἐκεῖθι. Οὐ μέντοι γε⁵ τὸν υἱὸν Ῥογέρην κατόπιν ἀπέλιπε καθάπερ βεβούλητο πρότερον Ἀπουλητίας αὐτὸν κεχειροτονή-

Variæ lectiones ex cod. Coislin (*).

¹ ἡμεράσια. ² νυκτοπλοήσει cum Hoeschelio in marg. ³ ἐπὶ τὸ Δυράχιον ἐκ Βρεντησίου. ⁴ Deest hæc vox. ⁵ οὐδέ.

Cæ. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) Αἱ μὲν γὰρ νῆες. Cum multo pauciore navium et militum numero in Illyriam trajecisse Robertum scribit Malaterra, qui expeditionem istam refert, lib. iii, cap. 24, 25 et 26; n. que enim plus quam quindecim naves, aut armatæ militiæ plus quam mille trecentos milites habuisse Robertum testatur. Malaterræ consentit Guill. Apul. lib. iv. Quod cæperat ipse subire Acceleravit iter, decies et quinque Liburnis

Δ *Adria sulcatur, Coryphi tremat insula, tanti Principis accessu selecto milite fulti.* Leo Ost. lib. iii, cap. 48, quindecim, Ordericus lib. vii, decem millia pugnatorum Roberto assignant.

(91) Τὰς Νικοπόλεις. Nicopolis, Epiri urbs ad ostium Ambracii sinus. Vide Constant. lib. ii *De Them.*, cap. 8.

(*) Codex CCCXI, olim CCCXX, membranaceus, XII sæculi, foliorum 247. *Annæ Comnenæ Alexii Comneni imperatoris filii Alexias.* Codex ipsius Annæ tempore descriptus videtur, estque mutilus ab initio, incipitque ab his libris primi verbis: Ἰλλῶν τούτων τὸν κατάπλου ἐκεῖνου ἅμα μὲν καὶ τὴν ταχίστην; quæ in editione Regiæ Typographiæ anno 1664 habeantur pag. 57. D. 3. Libro decimo quinto et ultimo postrema folia coisicis lacera sunt. Ex hoc tamen histus quidam sarciri possunt. Dignus sane codex, cujus lectiones varias rerum Byzantinæ studiosis offeramus: cum maxime hic errores non pauci sarciantur.

κῶς κύριον, [ἀλλ'] ἐπεὶ οὐκ οἶδα ὅπως μεταδύ-
ξαντα σπάλιν αὐτὸν συνεφεπόμενον εἶχε. Μεταξὺ δὲ
τοῦ πρὸς τὸ Δυβράχιον κατάπλου, τὴν τε Κορυφῶν (92)
πόλιν ὀχυρωτάτην καὶ ἄλλα τὰ ἡμέτερα φρούρια ἐξ
ἀποστολῆς κατέσχε. Καὶ ὁμήρους ἐκ τε Λογγιβαρδίας
καὶ Ἀπουλίας ἀναλαβόμενος καὶ τὴν χώραν ἀργυρο-
λογήσας ἀπασαν καὶ φορολογήσας, προσδοκίσιμος ἦν
τῷ Δυβράχιῳ προσεσηκέναι. Δούξ δὲ τῆνικαῦτα ἐτύγ-
χανε παντὸς τοῦ Ἰλλυρικοῦ Γεώργιος ὁ Μονομαχά-
τος (93) παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βοτανειάτου ἀποστα-
λαίς. Καίτοι γε πρότερον τὴν ἀποστολὴν ἀπαπέμπετο,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

• μεταδίξιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) Κορυφῶ. Corypho urbs Corcyrae insulae mi-
nitissima, ita nuncupata quod in excelsæ rupis
cacumine exstructa sit, a qua postmodum toti in-
sulae nomen mansit. Perperam enim Malateira de
hac Roberti expeditione scribens, lib. iii, cap. 24,
insulam castro, seu oppido nomen dedisse ait:
*Aliud castrum quod ex nomine insulae Carosium
nomen accepit, cum tota insula suæ mancipat servi-
tuti. Roberti Corcyrensem expeditionem his verbis
prosequitur Guillelmus Apuliensis, lib. iv:*

*Dux transire volens mare, præcipit arma parari.
Militibusque suis se præstolentur Hydrunti
Imperat, aptari naves facit, ipse Salerni,
Undique dona petens et supplementa moratur,
Huc illuc apices non cessans mittere secum
Navibus armatis fidas monet ire cohortes.
Insolitum multis iter illud et acre videtur,
Præcipue quibus uxores, et pignora cara
In domibus fuerant: non exercere volebant
Militiam talem; sed verba minantia blandis
Dux addens precibus, multos properare coegit.
Conveniunt omnes, sicut mandatur, Hydrunti,
Dalmaticas naves oneri dux eligit aptas,
Auxilio sibi que gens miserat illa petitas.
Has armis et equis, sumptisque, virisque repletas
Ad Coryphum mittit: hæc insula non procul urbe
Diatat Hydruntina, placidis spirantibus auris,
Huc cito transitur, dimissis navibus illam*

241 Acriter invadunt equites ducis, atque timorem
Omnibus incutiunt, qui circumquaque morantur.
De expugnata Corcyra sic etiam anonymus Baren-
sis in Chronico: Anno 1081 ind. 4, mense Martio,
ipse dux Robertus direxit navigia, et obsedit Corfo,
et postea ivit ille cum multis, et decimo die stante
magi comprehendit Corfo et Botronto, ubi decimus
dies stans, aut stantis Martii, est 22 ejusdem mensis.
Quippe istius ævi scriptores Italici, interdum etiam
Gallici, mensem in duas partes secant ac dividunt,
quarum prima intrans, altera exiens et stans men-
sis dicitur. Ut Græci enim primam mensium Atti-
corum partem ἀρχόμενον μῆνα vocabant, ita Latini
intransentem. Octavius Horatianus, lib. iv, Rerum
Medicarum, pag. 107: Qui autem quadragesimo
die figuram hominis acceperit nono mense intrante,
decimo die nascitur. Dives sa porro fuit utriusque
partis numerandæ ratio; nam prima mensis pars
ordine consueto dinumerabatur, sumpto a primo
ejusdem die initio usque ad decimum quintum;
alterius autem partis ab ultimo mensis die initium
sumitur, ordine retrogrado, non vero a Kalendis,
et a primo succedentis mensis, ut apud Latinos,
ita ut decimus sextus mensis dies fuerit ultimus
secundæ partis. Verbi gratia, apud Hollandinum
lib. vi Chron. cap. 10, Fredericus II imperator dicitur
obitisse anno 1250, in festo S. Lucie, scilicet die xiii
intransente Decembri; qui quidem dies festus S. Lu-
cie cadit in 13 ejusdem mensis. Exstat in palatio
episcopi Veronensis vetus inscriptio, cujus memi-

nit Hieronymus d'alla Corte in Hist. Veron. lib. v,
pag. 285, in qua hæc leguntur: Eodem anno (1172)
septimo die intrante Julio combusta est civitas Ve-
ronæ. Chronicon ducum Benevent. : Occisus est a
Normannis 7 die intrante mense Febr. anno 1075.
Anonymus Barensis, an. 1083, perrexit super civi-
tatem Canni, et 10 die intrante Julii comprehendit
eam. Vide Joannem archidiaconum Barensis in Hist.
Translat. S. Sabini, cap. 2, n. 3; Henschenium 15
Febr. pag. 809; Schraderum, in Monument. Ital.
pag. 16; Bedam, lib. De Minutione sanguinis, etc.
Hæc de prima mensis parte. Altera vero Exiens
dicitur, ut apud Græcos pars mensis Attici ultima
(nam in tres distribuebatur) φθίνων μῆνα. Apud
monachum Paduanum, lib. iii obitus Alexan-
dri IV P. P. narratur accidisse die septimo exeunte
Madio anno 1261, quem scriptores omnes in
25 Maii conjiciunt. Unde evidenter patet dies
exeuntis mensis numerari solitos ab ultimo, ut
intransitis a primo. Ita in Vita Arnoldi Catanei
abbat. n. 10, duodecimus exeuntis Junii (non
Januarii, ut perperam editum advertit Blandus)
dicitur fuisse decimus nonus ejusdem mensis: ut
duodecimum exeuntis Martii an. 1094, in veteri
charta, vicesimum Martii recte interpretatur He-
ronymus d'alla Corte, lib. vi, pag. 311. In Registro
homagiorum nobilium Aquitanie quod exstat in
Camera Comput. Paris. an. 1272 10 die exitus
Martii, introitus Aprilis, etc. Porro qui exiens men-
sis est in supralaudatis scriptoribus, stans appel-
latur fere semper in Chronico Barensi an. 1068:
Quinto die stante Augusti venit dux Roberto, et ob-
sedit Bari per mare et terra. Idem an. 1082: Et
octavo die stante Febr. ipse dux cepit in Durachi.
Rursum an. 1081: Decimo die stante Magi compre-
hendit Corfo. Anonymus, in serie comitum Capuæ:
Undecimo die stante mense Martio ingressus Ade-
mari in Capua. Acta Alexandri III P. P. 13 die re-
sidua stante mensis Martii, ad portum Venetiæ
pervenit. Eadem Acta: Sequenti die Dominica
octava scilicet die residua stante mensis Julii in
vigilia B. Jacobi, etc., ubi octava Julii evidenter
est 24. Romualdus Salernitanus: Nono die stante
mensis Augusti Barolum descenderunt. Infra: Se-
cundo die stante ejusdem mensis Sipontum applicuit.
Quibus in locis stantem mensem, videtur r. maner-
tem interpretari Baronus an. 1177, 242 quasi
residua esset mensis pars, forte quod in Actis
Alexandri legitur: Die residua stante mensis, etc.
Sed ibi, ut et apud anonymum Barensis, et alios,
dicitur stans mensis, dicitur pro, dies stantis mensis.
Latini igitur stantem mensem vocarunt secundam
mensis partem, contra quam Græci, qui ἀρχόμενον
μῆνα primam appellabant, hæc non adeo trita
ac vulgata monuisse per parergon intererat.

(93) Γεώργιος ὁ Μονομαχάτος. Successerat Geor-
gius post Nicephorum Basilacium in præfecturam
Dyrrachii.

aliquando Mariæ conjugii diceret hostem imperii videri Monomachatum, effecerunt tandem ut ille periculo suo cognito relatione summi amici sui Joannis Alani, ultro jam ambiret ab imperatore quod munus antea repudiaverat. Et habuit in ea petitione faventes invidos qui suam ad rem satis tunc putabant esse submoveri aula hominem. Itaque imperatore salutato mandatisque ipsius scripto acceptis, instantibus Borilo et Germano ut postmodum discederet, Byzantio Epidamnum et Illyricum versus iter arripit. Profliscenti forte occurrit magnus domesticus pater meus ad locum qui Fons dicitur, ubi templum visitur inter Constantinopolitana celeberrimum ædificatum in honorem Dominiæ meæ Virginis Dei Matris. Ad quem accedens Monomachatus flebiliter narrat, ejus causa sese ablegari in exilium specie honoris. Servos enim qui hanc sibi protectionem necessariam fecerant, haud alia magis in se causa commotos quam quod fidissimum magno domestico amicum nossent. Inde hos Scythas furore concepto totum invidiæ orbem in se voluisse. Sibi ergo deinceps conspectu dulcissimo patriæ carendum, et urbe pulso regia peregre vivendam, honesto præfecturæ nomine malum exilii dissimulanti. Hæc pluribus lamentans Monomachatus, calumniarumque servorum, cæterasque calamitatis suæ partes ac causas distinctius exponens, consolatorem ut optabat, pro amicitia benevolentissimum, pro facultate copiosissimum, nec parum efficacem habuit Alexium, quo sub sermonis finem his malis ultorem pollicito Deum, rogatoque Monomachato ut amicitia ipsorum meminisset, hic Dyrrhachium institutum iter tenuit, Alexio ingrediente civitatem. At Monomachatus ubi Dyrrhachium pervenit, audito hinc Roberti apparatu, illinc successu Alexii qui jam imperium occupaverat, caute suis rebus prospicere cœpit. Ac primum præ se tulit neutrius se partes sequi. Sic tamen ut ista exterior aversio signis non careret animi profundius aliquid celantis. Cum enim ad eum scripsisset Alexius sese magnis injuriis et præsentis excæcationis periculo adactum adversus tyrannos insurrexisse, eoque in præclaro non minus quam necessario conatu implorare cum spe magna auxilium amici veteris, quem par esset collectum undecunq̄ue posset quam maximum pecuniæ numerum ad se quamprimum mittere, ad perpetrandam rem tantam quantam aggressus esset nihil satis habentem, ad ea Monomachatus pecuniarum quidem, nihil verborum officiorumque plus

A καὶ οὐδ' ὄλως ἦν εὐπειθὴς πρὸς τὴν λειτουργίαν ταύτην, ἀλλ' οἷγε βάρβαροι δοῦλοι τοῦ αὐτοκράτορος (Σκύθαι γὰρ ἦσαν Βουργίλος ἑ τε καὶ Γερμανός), ἐστηκότες⁸ τῷ Μονομαχάτῃ καὶ ἀεί τι δεινότερον κατ' αὐτὸν ἐννοοῦντες, κατεῖπον αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συβράψαντες ὅπου τε⁹ καὶ βουλοῖντο καὶ τοσοῦτον ἀνέφλεξαν τὸν τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῷ θυμὸν, ὡς ἐπιτραφέντα ποτὲ πρὸς τὴν βασιλίδεα Μαρίαν ἐρεῖν, Ἐχθρὸν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας τὸν Μονομαχάτον τοῦτον ὑπώπτειν κα. Τοῦτο ἀκροασάμενος Ἰωάννης ὁ Ἄλανός, φίλος ἐστάμενος¹⁰ ὦν τοῦ Μονομαχάτου, γινώσκων δὲ καὶ τὴν τῶν Σκυθῶν πρὸς αὐτὸν μῆνιν καὶ τὰς συχνὰς κατ' αὐτοῦ εἰσηγήσεις, ἅπαντα τὰ τε τοῦ βασιλέως ῥήματα, τὰ τε τῶν Σκυθῶν, πρὸς τὸν Μονομαχάτον ἀπελθὼν ἐξορχίζεται¹¹, καὶ περὶ τοῦ συμφέροντος βουλευσασθαι συμβουλεύει. Ὁ δὲ (νουνεχῆς γὰρ ἦν) καὶ τῷ βασιλεὶ προσελθὼν ἐξαιτεῖται. Προαρπάζει τὴν ἐπὶ τὸ Δυρράχιον λειτουργίαν λόγοις κολακευτικοῖς καταθέλξας αὐτὸν, καὶ ὡς πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον συνταξάμενος, καὶ τὰς ἐπὶ τῇ δουλικῇ ζώνῃ προστάξεις ἐγγράφως ἀνειληφώς, ἐπισπευδόντων εὐμάλα πρὸ¹² τοῦτο τῶν Σκυθῶν ἐκείνων Γερμανοῦ καὶ Βορίλου, εἰς δευτέραν ἡμέραν τῆς βασιλίδος πόλεως ἐξείσι τὴν Ἐπίδαμνον ἀφορῶν καὶ τὴν Ἰλλυρίδα χώρον. Ἀλλὰ περιτυγχάνει περὶ τοῦ τῆν λεγομένην Πηγῆν (94), ἐνθα καὶ ναὸς ψφοδόμηται τῆς ἐμῆς Δεσποίνης Παρθένου καὶ Θεομήτορος, ἐν τοῖς ἀνά Βυζαντίδα πόλιν ναοῖς περιβόθους¹³, τῷ ἐμῷ πατρὶ Ἀλεξίῳ. Οἱ δὲ ἤδη ἀλλήλους καὶ ὁ μὲν Μονομαχάτος ἀρχεται λόγων πρὸς τὸν μέγαν δομέστικον περιπαθῶν¹⁴, καὶ ὡς ὑπερόριος γένοιτο¹⁵ δι' ἐκείνον, καὶ τὴν πρὸς τοῦτον φιλίαν, καὶ ὅτι οἱ Σκύθαι οἱ πᾶσιν ἐποφθαλμιῶντες¹⁶ Βορίλος καὶ Γερμανός ὅλον τοῦ φθόνου τὸν τροχὸν κατ' αὐτοῦ ἐξεκύλισαν, καὶ τῶν οικείων καὶ τῆς φιλότατης¹⁷ ταύτης πόλεως εὐπροσώπως ἐξορίζουσι. Καὶ πάντα κατὰ μέρος ἐκτραγωδήσας, ὅσα τε πρὸς τὸν βασιλέα συκοφαντηθεῖη καὶ πάθοι παρὰ τῶν δούλων ἡξιοῦτο παραμυθίας ὅτι πλείστης παρὰ τοῦ δομεστίκου τῆς δύσεως, οἷος ἐκαίνος ψυχὴν ἐπικουφίσει βαρυνομένην ταῖς συμφοραῖς. Καὶ τέλος ἐπειπόντος ὡς¹⁸ ἄρα Θεὸς εἴη τῶν τοιούτων ἐκδικητής, καὶ ὡς μεμνησθαι φιλίας τῆς πρὸς αὐτὸν ὑπομνήσαντος, ὁ μὲν ἐπὶ τὸ Δυρράχιον ὤρμα, τὸν δ' ἀφῆκεν εἰσεῖναι τὴν βασιλεύουσάν πόλιν. Ὁ δὲ Μονομαχάτος καταλαθὼν τὸ Δυρράχιον, καὶ ἀμφοτέρων τὴν παρασκευὴν ἀκηχώως τὴν τε τοῦ τυράννου Ῥομπέρτου, καὶ τὴν ἐπανάστασιν Ἀλεξίου, ζυγῶ καὶ σταθμῶ τὰ κατ' αὐτὸν διετίθετο. Καὶ πρὸς μὲν τὸ φανερόν, ἀντιξέως

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷ Βορίλος. ⁸ ἐνεκόντων. ⁹ ὅπουσα γε. ¹⁰ ἐς τὰ μάλιστα. ¹¹ ἐξήγηται. ¹² πρὸς. ¹³ περιβόητος. ¹⁴ περὶ. ¹⁵ γένοιτο. ¹⁶ ἀποφθαλμιῶντες. ¹⁷ φιλίας. ¹⁸ Deest vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Πηγῆν. Celeberrimum et pulcherrimum templum, quod Justinianus M. ad portam Auream, ad fontem qui ibi aderat, extruxit, Deiparæque sacra-
vavit. Agunt de eo Procopius, *De Edif. Justin.*; Zo-

naras et Cedrenus in Justin. *Monolog.* Sirloti 9 Jul. Petrus Gyll. lib. iv, cap. 8. Adde Notas nostras ad Villhard. n. 93.

είχεν ἐν ἀμφοτέροις, εἶχε δὲ τι τὰ τῆς προδύλου μάχης καὶ τοῦ φρινομένου βαθύτερον. Ὁ μὲν γὰρ μέγας δομέστικος γράμμασιν αὐτῷ μεμνηύκει τὰ συμπεσόντα, ὅτι τε τῶν ὁμμάτων ἀποστέρησις τούτῳ ἠπειλήτο, καὶ ὡς ἄρα διὰ ταύτην τὴν ἀνάγκην καὶ τὴν μελετωμένην τυραννίδα τοῖς τυραννῦσιν ἀντεπιτίθεται. Καὶ χρῆ τοῦτον διαναστῆναι ¹⁹ ὑπὲρ τοῦ φίλου καὶ πρὸς αὐτὸν ἐθαλῆσαι πέμψαι ὅθεν ἴσχυε χρῆμα τούτῳ συνειλεγμένον. Δεῖ δὲ ²⁰ γὰρ, φησὶ, χρημάτων, καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἔστι γενέσθαι τῶν δεόντων. Ὁ δὲ χρήματα μὲν οὐκ ἐπέμψε, φιλοφρονησάμενος δὲ τοὺς πρέσβεις, γράμματα τούτοις ἐπιτίθεισιν ἀντὶ χρημάτων, τοιόνδε νοῦν περιέχοντα, ὡς αὐτὸς μὲν εἰς τὴν τήμερον τὴν ἀρχαίαν φιλίαν διαφυλάττοι· εἰς τὸ ἐξῆς φυλάττειν κατεπαγγέλλοιτο, περὶ δὲ τοῦ ἐπιτεταγμένου χρυαίου, σφόδρα μὲν καὶ αὐτὸν γλίχασθαι πέμπειν ὅποσα γε βούλοιο χρήματα, ἀλλὰ γὰρ ἐπέσχε με ²¹ πρᾶγμα δίκαιον. Καὶ γὰρ πρὸς τοῦ βασιλέως Βοτανειάτου πεμφθεὶς, καὶ τὰς πίστεις τῆς δουλείας αὐτῷ δεδωκώς, οὐ καλὸς ἂν οὐδέ σοι δοξῶ καὶ εὐνοῦς τὰ εἰς βασιλέως ἀνὴρ, εἶγε τοῖς ἐπιτάγμασιν ἐκ τοῦ σχεδὸν ὑπέιξομαι. Εἰ δὲ τὴν βασιλείαν σοι ἐπιθραβεύσειεν ἢ ἀνωθεν πρόνοια, ὡς πρῶτον φίλος ἐγὼ πιστὸς ἦν ²², καὶ μετὰ ταῦτα δοῦλος πιστότατος ἔσομαι. Ταῦτα τοῦ Μονομαχάτου πρὸς τὸν ἐμὸν πατέρα σχεδιάσαντος, καὶ ἐν ταύτῳ αὐτὸν τε ἄμα, λέγω δὲ τὸν ἐμὸν πατέρα, καὶ τὸν Βοτανειάτην ὑποποιουμένου, πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς τὸν βάρβαρον Ῥομπέρτον γυμνότερος ²³ ποιησαμένου λόγους, καὶ εἰς λαμπρὰν ἀπαστασίαν ἀναβρῆγγυμένου ²⁴, πολλὰ κατηγορεῖν ἔχω. Ἄλλ' ἔοικέ πως τὰ τοιαῦτα ἦθη τῶν ἀνθρώπων παλίμβολα, καὶ πολλὰ χρώματα μεταλαμβάνοντα κατὰ τὰς τῶν πραγμάτων μεταβολὰς, καὶ τῷ μὲν κοινῷ οἱ τοιοῦτοι πάντες ἀξύμφοροι, ἐκτουτοῦς ²⁵ δὲ εἰσιν ἀσφαλέστατοι, τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ μόνους συμφέροντα διοικονομούμενοι, καὶ ὡς τὰ πολλὰ ἀποτυγχάνοντες. Ταῦτα μὲν οὕτως ὁ τῆς ἱστορίας Ἰππος τῆς λεωφόρου ἐξέδραμε· πάλιν δὲ τούτων εἰς τοὺς πρότερούς δρόμους ἐπαναγάγωμεν καὶ γεγονότα ἐξήκιοι. Ὁ γὰρ τοι Ῥομπέρτος, καὶ πρότερον σφαδάζων πρὸς τὴν καθ' ἡμῶν περῶσιν, καὶ τὴ Δυρράχιον φανταζόμενος, τότε δὲ καὶ μᾶλλον ἐξεφλέγετο, καὶ χεῖρας καὶ πόδας ἀκάθεκτος ἦν πρὸς τὴν ναυστολίαν ²⁶, καὶ τοὺς στρατιώτας ἐπέσχευε, καὶ λόγοις παροξυντικοῖς παρεθάρρυνεν. Ὁ δὲ Μονομαχάτης ταῦτα κατασκαυάσας, καὶ ἄλλην τινὰ ἀσφάλειαν ἑαυτῷ ἐπωκοδομεῖτο. Τὸν τε γὰρ Βοδίνον καὶ τὸν Μιχαηλᾶν (95) τοὺς

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹⁹ διαστῆναι. ²⁰ Deest vocula με. ²¹ Deest haec vox. ²² εἶην. ²³ γυμνότερον. ²⁴ ἀποβρῆγγυμένου. ²⁵ ἑαυτοῖς. ²⁶ ναυστολ. i. ναυστολίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) Βοδίνον καὶ τὸν Μιχαηλᾶν. Fuit Bodinus iste, cognomento Constantinus, Serviae ac Dalmatiae rex, Michaelis regis filius, ut auctor est Scyllitzae, seu, ut scriptor, Historiae Dalmaticae anonymus, Michaelis ex Priaslao filio nepos, scriptoribus nostris notus, dum Boemundi Antiocheni principis Constantinopolim ad Gotofredum, caeterosque sacrae militiae duces, sese conferentis, per regnum

satis reddidit. Legatis enim peramanter exceptis litteras mutuas ad Alexium perferendas dedit: quibus magnifice praefatus se veteris inter ipsos amicitiae fidem et coluisse hactenus et ut aeterna sibi ea laus foret operam porro daturum. De pecuniis quod indicarat equidem voluisse quam multas optaret mittere, tamen esse retarlatum ea causa cujus aequitatem ipsi se probaturum Alexio confideret. Jurejurando teneri se in verba atque in nomen Botaniatis qui ipsum miserat devincto, cujus necessitudinis inviolata sanctitas non modo ad conscientiam religionis, sed etiam ad famae iudicium omnino ei retinenda sit, qui salutis et existimationis dissolute prodigus esse nolit. Eiusdem ipsius interesse Alexii postquam ad istum jam apicem evolasset, nullo respectu violabilem talis iuramenti religionem statui. Scireque se si semel fluxae fidei deprehenderetur, apud ipsum quoque in cuius gratiam pejerasset arcanae existimationis jacturam passurum. Sane in caeteris moram obsequendi facturum nullam. Quod si magnum inceptum caelestis illi providentia fortunaret, sese ipsi fore ut prius amicum fidum, ita deinceps fidissimum subditum. Haec Monomachus ad patrem meum quibus se inter Botaniatem et Alexium fluctuare utrique adulando, neutri adhaerendo demonstrabat. Majori flagitio cum Roberto egit palam defectioem pollicens. Nempe id genus eaque indoles est vafrosum et versatilium ingeniorum desultoria levitate fortunam sequentium, coloresque mutantium prout est rerum aut temporum varietas in qua incidunt, inutilis plane seors publicae rei. Privatis enim unice inhiant spebus et commodis, a quibus tamen utcumque sibi cauti astutique videantur **40** excidunt non raro. Sed evagatus extra gyros historici negotii sermo licentius, jam in orbem reductis velut habenis reflectendus est. Robertus incredibili jam antea cupiditate flagrans Dyrrachii potiundi, Monomachi promissis in tantum jam inflammabatur, ut nec teneri ipse amplius a trajectu posset, et alios qua classarios qua milites ad eundem transitum expediendum urgendi, finem aut modum nullum haberet. Ac Monomachus nequaquam ita compositae cum Roberto conventioni acquiescendum pigavit, ut non aliud quoque in omnem eventum sibi perflugium prospiceret. Exarchi erant Dalmatarum Bodinus et Michaelas; hos litteris et muneribus sibi adjungit;

illius transitum commemorant. Vide Raymundum de Agiles, pag. 139; et Ordericum Vital. lib. ix, pag. 721. Habuit Bodinus ex Jacyntha, Argyni nobilis Barenensis filia, uxore, filios quatuor: Michaellem, qui forte idem cum Michaelis Annæo, Georgium, Archirizzum, seu Argyrizzum, et Thomam. Sed de Serviae regibus pluribus agimus in nostro opere de Familiis Orient.

cas sibi ad salutem quasi patentes a tergo jamnas A providens quibus elaboretur, si quid vel in Roberto vel in Alexio spes offenderent. Sed hæc hactenus. Jam enim ad imperium Alexii nos tempus vocat; exponendumque deinceps est nobis quomodo quibusve occasionibus ac causis pater meus ad imperandum evectus sit. Equidem id propositum est descriptionis hujus; non enim unquam curavi vitam Alexii privatam commendare memoriæ; verum ea quæ in imperio bene ac secus gessit lucubrationi meæ argumentum proposui. Quæ bene, inquam, ac secus gessit; non enim si uspiam offenderit, velut patri parcam; nec pietatis sensu efferrī me sinam usque ad labem injuriamque veritatis. Roberto igitur illic tantisper quo eum perduximus relicto, propriaque narratione insecuti belli alii reservata libro, age hunc qui sequitur in Alexio coronando consumamus.

σταίη¹⁹ τι τῶν ἐκείνων²⁰ μὴ καλῶς πεπραγμένων, οὐδὲ διὰ τὴν ὑποτρέχουσαν ὑποψίαν, ὅτι πατήρ ἐστι, περὶ οὗ συγγράφομεν τὰ κατορθώματα, τοῦτο παραδραμούμεθα. Ἐν ἑκατέροις γὰρ ἀδικήσομεν τὴν ἀλήθειαν. Ἐμοὶ γὰρ τοῦτον ἐχρῆσθαι σκοπὸν ἄνωθεν, καθάπερ πολλάκις εἴρηται, ὑπόθεσις ὁ πατήρ καὶ βασιλεὺς ὑποδέβληται. Τὸν οὖν Ῥομπέρτῳ ἐκαίσε²¹ καταλελοιπότες, οὐπερ ὁ λόγος αὐτὸν ἠγάγετο, τὰ κατὰ τὸν βασιλέα σκοπῶμεν ἤδη, τοὺς τε πολέμους καὶ τὰς μάχας τὰς πρὸς τὸν Ῥομπέρτῳ ἐν ἑτέρῳ λόγῳ ταμειυσάμεθα.

Variæ lectiones ex cod. Coislip.

¹⁹ εὐστοχήσειε. ²⁰ εὐρεῖν. ²¹ περισταίη. ²² ἐκείνου. ²³ ἐκεῖνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ἐξάρχους τῶν Δαλματῶν. Habuit ista tem- C pestate varios monarchas Dalmatia, binos præsertim regio titulo donatos. Alii enim Serviciæ imperabant, regesque sese inscribebant *Serviciæ, Diocliæ, Tribuniæ, Dalmatiæ, atque Ochlumia*, ut ex Innocentii III P P. Epist. et aliunde constat. Alii vero *Croatiæ Dalmatiæque reges* dicebantur. Priorum regia fuit Dioclia, posteriorum Salona. Priori

Dalmatiæ imperabat Alexii ævo Bodinus: posteriori Demetrius cognomento Suinimir, regio titulo donatus a Gregorio VII P P., an. Chr. 1076, ut ex Gregor. Regesto discere est lib. vii, epist. 4, apud quem pro Suinmur, Zuilimir legendum moneo, ex Thwroczio, Bonfinio, et aliis in istorum pariter regum serie genealogica, in eo quod mox laudavi opere.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Β΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER II.

41 ARGUMENTUM.

Comneni contra Botaniatem rebellant. Eorum exercitus Constantinopolim capit, ac diripit.

PERIOCHE.

Res Botoniatae descriptæ fuscæ a Cæsare Brienio. Comneni tres Manuel, Isaacius et Alexius, filii Joannis. Isaacius et Alexius, hic præcipue, imperatoribus, præsertim Botaniatæ, cari. Borilus et Germanus gratiosi apud Botaniatem Comnenis invident. Artes aulicæ in Comnenis. Qui contra eas Augustæ Mariæ gratia nituntur. Isaacius Augustæ patruelem uxorem

ducit. Alexio conciliat Augustæ gratiam. A qua is adoptatur. Comneni prævalentibus invidorum malis artibus fugam cogitant. Synadenus successor imperii a Botaniate destinatur præterito Constantino Augustæ filio. Augustæ inde mæror et metus. Cujus occasione Comneni utuntur ad ejus animi sensa eruenda. Sed frustra sunt primum **42** dissimulatione illius elusi : sed iterato conatu voti compotes fiunt, fœdusque cum Augusta arcanum ineunt. Hinc Comneni, quid contra se diceretur aut pararetur certiores, statim Augustæ opera fiebant. Moniti de insidiis alternis, veniunt in aulam. Botaniates ad nuntium captæ Cyxici Alexium accersit. Ambos Comnenos ad mensam adhibet, insidias timentes. Comneni ministros aulæ demereri soliti. Promptum ingenium Alexii ad quidvis ex quovis signo momento pervidendum. Comneni Augustum consolantur. Nimia facilitas Botaniatæ Comnenis suspecta. Comnenorum excæcatio decreta. Ea re illi cognita rebellare statuunt. Alexius accusatus se purgat. Borilus imperium ambit. Alanus magister insidiarum Comnenis index. Pacurianus et Umpertopulus cum Alexio conjurant. Alexius ob liberalitatem charus. Nocte Dominicæ Tyrophagi Alexius secedit. Botaniatæ nepos matris Comnenorum gener. Nocturna fuga Comnenorum. Mulieres domus Comnenæ ad asylum templi confugiunt. Imperatoris querelæ de Comnenis. Eos Dalassena mater ipsorum libere purgat. Et altaris asylum arripit. Cruz major in securitatis pignus expetita. Custodia mulierum Comnenianarum. Comneni regios equos abducunt. Georgius Palæologus ægre tractus in partes Comnenorum. Mulieres in divæ ad Blachernas Virginis depositæ. Conjurati Tzurulum conveniunt. Cæsar Joannes Ducas ad defectionem invitatus a Comnenis. Aliquandiu deliberat, tandem aleam jacit. Ejus eloquentia. Redemptorem vectigalium cum pecuniis, et auxilia Turcorum secum ad Comnenos ducit. Suadet in urbem tendant. Alexio tam ipse quam cæteri Ducæ in petitione imperii favet. Eorum opera et Isaacii assensu Alexius Isaacio excluso in solium erchitur. Sanctus Joannes Theologus Alexio apparens imperium pollicetur. Concordia subita inter infensos. Litteræ Melisseni ad Comnenos. Postulata ejus rejecta. Quid illi oblatum. Templum Sancti Demetrii et unguentum mirificum Thessalonice. Manganis scribæ artes. Aretarum descriptio. Urbs velitationibus tentata. Botaniatis desperatio de rebus suis Consternatio publica. Immortales et Barangi fidissimi. Dux Nemitzorum urbem prodit. Manganis versuta prudentia. Ultimam responsum ad Melissenum. Georgius Palæologus expugnator urbium. Constantinopolis capitur seria quinta majoris hebdomadæ, et sæde diripitur. Botaniates Melissenum accersere cogitat. Palæologus ne id fiat impedit. Nautas et classem universam Alexio adjungit. A patre objurgatur. Nicephorus Palæologus Botaniatæ ad extremum fidus, boni auctor consilii secreti; ad Comnenos de pace legatur. Joannes Cæsar moras Comnenorum increpat. Legationem Botaniatæ et oblatas condiciones pacis rejici jubet. Borilus armatos in Comnenos cogit : sed vocatur a Botaniate Cosmæ patriarchæ consiliis pacificis acquiescente. Botaniates in templum Sanctæ Sophiæ confugit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Β΄.

Ὅθεν μὲν ²¹ οὖν ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος ὤρμητο **A** καὶ ἐξ οἴου γένους (97) τὸν βουλευόμενον εἰλύναι εἰς τὰς τοῦμοῦ Καίσαρος συγγριφὰς παραπέμπομεν. Ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ περὶ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Βοτανιαίου ἐκείθεν ²² ἐλκύσεται. Μανουὴλ μὲν οὖν ²³ τὸν πρωτότακτον ἀδελφὸν Ἰσαακίου καὶ Ἀλεξίου, καὶ λοιπῶν τοῦ ²⁴ ἐξ Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ πρὸς πατρὸς ἐμοῦ πάππου καταγομένων [κατηγμένων] στρατηγὸν αὐτοκράτορα ἡ Ἀσία εἶχεν ἅπασα τοῦ προδεδασιλευκότος Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους τοῦ τον προχειρισμένου. Αὐθις δὲ καὶ τὸν Ἰσαάκιον δοῦκα ἡ Ἀντιόχου (98) ἐκλήρωσατο, πολλοὺς πολί-

43 Ex qua quamque illustri serie generis imperator Alexius prodierit, qui nosse cupiet distinctius, eum ad nostri Cæsaris Commentarios remittimus : in idem quoque plenam hausturum notitiam rerum Nicephori Augusti cognomento Botaniatis. Mihi ex memoria priori repetere hic sufficit : Joannem Comnenum avum paternum meum cum alios, tum in primis tres illustres reipublicæ filios dedisse Manuelem, Isaacium, atque Alexium. Primogenitus Manuel rem bellicam universam tota in Asia supremi ducis auctoritate ac nomine, Romano Diogene, qui tum habenas regebat imperii hanc ei

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ Deest vocula μὲν. ²² ἐκείνου. ²³ Deest vocula οὖν. ²⁴ τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ἐξ οἴου γένους. V. Bryenium in Præfat. **B** n. 9, et nostrum Stemmata Comnenicium.

(98) Δοῦκα ἡ Ἀντιόχου. Antiochiam Cælesyriæ metropolien, a Chosroe Persarum rege prius vastatam, mox a Saracenis Heraclio imperante expugnatam, Nicephori Phocæ auspiciis, Michael Burzes rursus Romanis asservit, mansitque illa in eorum

ditione a præfectis ducum titulo cohonestatis administrata, usque ad Turcorum irruptionem. Duces Antiochenos recensent complures scriptores Byzantini : ac primum quidem Michaellem Burzem magistrum, prioris forte filium ; Damianum et Nicephorum Uranum imperante Basilio Porphyrogenito ; Michaellem Spondylem, eunuchum, sub

præfecturam demandante. Ab isto secundus Isaacius dux Antiochiæ factus id cum fratre majori commune habuit ut heroicis ambo facinoribus victoriisque ac tropæis plurimis Romanum late nomen sumique ipsorum illustrarent. Post hos pater meus Alexius cum summa potestate præfectus expeditioni est adversus Urselium decretæ a Michaele Duca tunc imperante. Huic vero qui successit Nicephorus multis sæpius auditis de Alexii ejusdem arte virtuteque bellica, deque iis quæ plurima et memorabilia per Orientem Isaacii fratris auspiciis militans in variis certaminibus summa laude fortitudinis gessit, quæque ductu ipse suo adversus Urselium quem plane vicit, fortiter prudenterque fecit, præcipuo enim amore non minus quam Isaacium prosequeretur. Nec verum ac sincerum in ambos affectum vultu dissimulabat; non alios letioribus intuebatur oculis; mensæ quin etiam non raro companione dignabatur. Hæc cum aliorum in ipsos accenderunt invidiam, tum duorum maxime quorum superius meminimus Barbarorum Slavici generis Borili et Germani. Hi enim Comnenos cum viderent frustra omnibus invidiæ telis assidue petitos stare ac florere tamen constantique imperatoris gratia potiri, eumvero tabescebant. Urebat eos Alexius præsertim quod adhuc imberbis honorificentissimo Augusti iudicio electus unus esset ex omnibus tanquam inter omnes primus qui cunctis occidui tractus exercitiis cum summa potestate præficeretur, dignitate præsidis jam antea ornatus. In illa porro militis quam strenuam quamque felicem operam navaverit tot erigendistropiis, tot gravibus debellandis et ad imperatorem vincis

Α μους καὶ μάχας ἀγωνισαμένους ²⁶, πολλὰ καὶ ²⁷ τρόπαια κατὰ τῶν ἀντικειμένων στήσαντας ²⁸. Καὶ μετ' αὐτοῦ οὐ μὲν πατήρ Ἀλέξιος στρατηγὸς αὐτοκράτωρ προῦθέβλητο κατὰ τοῦ Οὐρσελίου παρὰ τοῦ τότε βασιλεύοντος Μιχαὴλ τοῦ Δούκα ἀποσταλείς. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ Νικηφόρος περιδέξιον τοῦτον περὶ τὰ πολεμικὰ θέασατο, ἀκηκῶς δὲ ὅπως περὶ τὴν ἔω συνῶν ἀδελφῶ Ἰσαακίῳ ὑπὲρ τὸν αὐτοῦ χρόνον ἐν διαφόροις ἀγῶσιν ἐμπέπτωκεν ἀριστεύς ἀναφανείς, καὶ ὅπως τὸν Οὐρσελίον κατετροπώσατο, διαφερόντως ἠγάπα καὶ τοῦ Ἰσαακίου οὐκ ἔλαττον. Καὶ ἐνστρατιάζομενος ἀμφὼ τὰδελφῶν ἰατρὴν ἐνητένιζεν, ἔστιν οὖν καὶ τῆς αὐτῆς ²⁹ τραπέζης ἀξίων. Ἀνεφίεγε τοῦτο τὸν κατ' αὐτῶν φθόνον, καὶ μᾶλλον τῶν εἰρημένων δύο βαρβάρων Σθλαθογενῶν (99), τοῦ τε Βορίλου φημί καὶ τοῦ Γερμανοῦ. Ὁρῶντες γὰρ τὴν τοῦ βασιλέως ἐς αὐτοὺς εὐμένειαν, καὶ ὅτι καθ' ὥραν ταῖς τοῦ φθόνου τοξείαις βαλλόμενοι ἀτρωτοὶ διαμένουσιν, ἐξετήχοντο. Τὸν γὰρ Ἀλέξιον, κἀνοῦπω τὸν Ιουλιανὸν (1) ἐπανθούντα εἶχεν, ἐν πᾶσιν εὐδοκιμοῦντα ὄρων ὁ βασιλεὺς, στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῆς ἐσπέρας ἀναδείκνυσι, τῶ τῶν προέδρων τετιμηκῶς ἀξιωματι (1'). Ὅσα μὲν οὖν καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν οὗτος ἀνέστησε τρόπαια, καὶ ὁπίστους ἀποστάτας καταγωνισάμενος, ζωγρίας ἤγε τῶ βασιλεῖ, ἀρκούντως προλέλεκται. Ἀλλὰ ταῦτα τοῖς φθονοῦσιν οὐκ ἤρεσκεν, ἐξέκαε δὲ μᾶλλον αὐτῶν ἀναφλέγοντα τὸν φθόνον. Οἳ καὶ πολλὰ μὲν ὀπετονθόρουζον βυσσοδομοῦντες κατ' αὐτῶν ³⁰, πολλὰ δὲ καὶ κρύφια λέγοντες τῶ βασιλεῖ, τινὲ δὲ καὶ εἰς τούφανες, ἀλλὰ δὲ καὶ δι' ἑτέρων μεθοδείαις τισὶ χρώμενοι, ἐκποδῶν τούτους γενέσθαι παντοίως ἐσπούδαζον. Ἀπορίᾳ γοῦν συνεχόμενοι οἱ Κομνηνοὶ, ἄλλον ἐλογίζαντο τοὺς περὶ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ἀγωνισάμενον. ²⁷ πολλὰ δὲ καί. ²⁸ στήσαντα. ²⁹ αὐτῆς τῆς. ³⁰ αὐτοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Constantino Basilii fratre; Constantinum Carentinum, sub Romano Argyro, cujus sororem in uxorem duxerat: cui Spondylus, mox Nicetas a Mysthea successores **243** dati. Hos excepere Nicetas et Constantinus Michaelis Paph'agonis fratres, ipso imperante: d inde Sclerus Constantino Monom. Maurocaton, et Michael Uranus magister, Michaele Stratotico, et Cotagwius Diogene Romano imperantibus; Joseph Tarchaniota, sub Michaele Duca, quo extincto, Isaacius Comnenus, Alexii frater primogenitus, eandem præfecturam et dignitatem obtinuit a Botaniata, eoque ducatum tenente, Antiochiam occupavit Philaretus Armenius, sub quo urbs in Turcorum potestatem concessit. Vide Niceph. Bryenium, et Annam, pag. 169, 412, 414.

(99) Σθλαθογενῶν. Servilis conditionis et obnoxie: ita Barilum et Germanum perstringit Annus. Plerique principes, ait Plinius in Paneg., cum essent civium domini, libertorum erant servi: horum consiliis, horum nutu regebantur, per hos audiebant, per hos loquebantur. Frustra repetat hoc loco Meursius Σθλαθογενῶν, ut et apud Constantinum de Alon. Imp. ἐκλαθώθη, pro ἐσθλάθωθη; quos enim Latini scriptores Slavos seu Slacinos vocant, Græci Σθλάθου; et Σθλαθίνου; appellaverunt. Ita Nicetas in Man. lib. iv, cap. 1;

lib. v, cap. 10. Zonaras pag. 98. Cedrenus, ad an. 7 Rhinotmeti: quanquam haud inficias ierim vocem Σθλάθος nonnunquam usurpari a Græcis; hanc enim reperire est in Chron. Alexandrino, apud Theophylactum Simocattam, Cantacuzenum, Cauanum, etc. Porro Slavorum nomen tam late patuit, ut pene carcat æstimatione, ait Helmodus, lib. i, cap. 1; effusi enim in septentrionem et orientem, provincias et amplas regiones suo asservere imperio. Tandem a principibus sensim, et variis subinde temporibus debellat, servire coacti sunt, eorumque nomen in contemptum et probrium trahi coeptum, quo appellati servilis et obnoxie conditionis homines.

(1) Οὐπω τὸν Ιουλιανόν. Æschylus, Ἐπτά ἐπὶ Θῆβ.:

Στείχει δ' Ιουλιανὸς ἄρτι διὰ παρηίδων.

Vide Schollastem.

(1') Προέδρων ἀξιωματι. Horum dignitas in palatio perillustris, a Nicephoro Phœca instituta, ut auctor est Cedrenus. Erant autem imperatoribus Byzantinis Προέδροι, qui hodie regibus nostris consiliarii consilii secretarii. Horum præses πρωτοπρόεδρος dicebatur, cujus mentio non semel occurrit apud Bryenium, Cedrenum, Zonaram, etc.

τὴν γυναικωνίτιν (2) ὑποποιήσασθαι, καὶ δι' αὐτῶν τὴν τῆς βασιλίδος ἐπὶ πλεονεμέθειαν ἐπισπάσασθαι. Ἐπαγωγοὶ γὰρ οἱ ἄνδρες (3) καὶ λιθίνην καταμαλάξαι ψυχὴν δυνάμενοι καὶ παντοίοις ἐπιχειρήμασι. Τοῦτο ἤδη κατώρθου ὁ Ἰσαάκιος πάλαι πρὸς αὐτῆς ⁴¹ ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἐξαδέλφῃ (4) εἰς κῆδος προσληφθεὶς, ὁ γενναϊότατος ὢν ἐν λόγοις καὶ πράξεσι, καὶ τὰ πλεῖστα τοῦ μῦ πατρὶ ἐμφορῆς. Ἄλλ' ἐπεὶ τὰ περὶ αὐτῶν καλῶς προκεχώρηκε, πολλὰ φροντίζων ἦν περὶ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ ὅσον ἐκείνος τούτῳ εἰς τὴν τοῦ κῆδος τότε συνήρθετο ὑπόθεσιν, τοῦτον οὗτος ἐσπουδάκει μὴδ' αὐτὸν τῆς βασιλίδος πόρρωτέρω καθεστάναι. Ὁρέστην μὲν οὖν καὶ Πυλάδην φίλους ἔντα; τοσοῦτον τὸν πρὸς ἀλλήλους πόθον ἔχειν φασίν, ὡς ἐν καιρῷ μάχης ἀμειλίην μὲν ἑκάτερον τῶν καθ' ἑαυτοῦ πόλεμιων, ἀμύνειν δὲ τοὺς ἐπιφερομένους θατέρῳ, καὶ προαρπάζειν ἄτερον τὰς πρὸς θατέρῳ ⁴² ἐρχομένας τῶν δίστων βολὰς, τὰ στέρνα ὑπέχοντας. Τοιοῦτον καὶ ἐπὶ τούτοις ἦν συνορᾶν. Ἄμφω γὰρ τ' ἀδελφῶ καὶ τοὺς κινδύνους προαρπάζειν ἐβούλοντο, καὶ τὰς ἀριστείας καὶ τὰς τιμὰς, καὶ ἀπλῶς τ' ἀγαθὸν θατέρους ⁴³ ἴδιον ἄτερος ἐλογίζετο, καὶ αὐτὸν ἀντιόν. Τοσοῦτον τὸν πόθον πρὸς ἀλλήλους εἶχον. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν Ἰσαάκιον οὕτως ἐκθείας ἠκονόμητο προνοίας. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ οἱ περὶ τὴν γυναικωνίτιν ταῖς τοῦ Ἰσαακίου ὑποθημοσύναις παραπειθούσι τὴν βασιλίδαν υλοθετήσασθαι τὸν Ἀλέξιον. Πείθεται τούτοις, κάπειδὴ περὶ τὰ βασίλεια κατὰ τινα κύριαν ἡμέραν καὶ ἀμφω γεγόναντον, ἡ βασιλὶς υλοθετεῖ τὸν Ἀλέξιον (5), κατὰ τὸν

A ducendis, abunde in superioribus expositum est. Verum ea nequaquam invidis placebant, quorum ex his livor tanquam flamma injecto oleo crescebat. Hinc multa clam secum machinabantur in Comnenos Germanus et Borilus, multa in aures imperatoris inausurrabant, multa palam ~~et~~ obtrecebant, per se aliosque, arte atque impetu variis ad unum propositum incumbentes utriusque de medio tollendi. His in sui sollicitudinem versi Comneni, quæ ab imperatoris alienatione impendebant mala optimum factu putarunt si gratia imperatricis avertere conarentur. Ergo assidui esse in Augustæ aula, illam colere, illi assentari, unam omnibus officiis obsequiisque ambienlo demereri. Et erant facti ad talia ut qui maxime: adeo quidem ut quem dignum putarent animum in quo sibi adjuvando laborarent, eum utique licet alioqui saevum flecterent. Ac quod Augustam attinet jam operam in ea sibi concilianda Isaacius navaverat, ducum ab ea electus ex omnibus (et erat sane pacis bellique artibus primas omnium), pleraque similis patri meo), electus, inquam, inter omnes eximie in sponsum reginæ virginis ipsius Augustæ patriælis. Verum ei nequaquam erat satis quod res in tuto videret suas, quandiu periclitari fratrem animadverteret; seriam igitur concepit curam ejus quoque in eundem secum subducendi portum, decrevitque plane omnem gratiam quam ei novam paraverat affinitas, in Augustæ benevolentia Alexio procuranda impendere. Pyladen atque Oresten se-

Variaæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴¹ αὐτόν. ⁴² πρὸς τὰς εἰς θατέρον. ⁴³ θατέρου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Τοὺς περὶ τὴν γυναικωνίτιν. Eunuchos, C qui in palatiis imperatorum primas obtinebant.

Corippus, lib. iii, De laud. Justinii:

Adfuit obsequio castorum turba virorum,
Illis summa fides, et plena licentia sacris
Deservire locis, atque aurea fulcra parare,
Regales mensas epulis onerare superbis,
Conservare domum, sanctumque intrare cubile.
Internas munire fores, vestesque parare.

His qui præerat Ἀρχιευνουχος dicitur in Chronico Alexandrino, an. Valentiniani 5.

(3) Ἐπαγωγοὶ γὰρ οἱ ἄνδρες. Eunuchorum natures in palatiis gestas, sæpe pessumatas, legitimus. Lampridius in Severo: Eunuchos nec in consiliis, nec in ministeriis habuit, qui soli principes perdunt, dum eos more gentium, aut regum Persarum, volunt vivere: qui cum impij sint, et pravi fuerint, quid tandem possunt boni sapere? Hinc spadones et aulicos tinens, soriceaque palatii appellabat Licinius apud Aurelium Victorem: ut omnium malorum artifices non semel perstringit Constantinus Mavasses:

Καὶ δὴ γὰρ ἂν ἔδρασαν οἱ θαλαμηπολοῦντες,
Εὐνοῦχοι, βυπαρόψυχοι, πάντων κακῶν ἐργάται.

244 Et alio loco:

Ἔως καὶ πότε τῆς ἀρχῆς τὸ κράτος ἰθυνοῦσιν
Εὐνοῦχοι, γυναικόψυχοι, πόριμοι πρὸς κακίαν,
Πάντων ἐφευρεταὶ κακῶν, πάντων κακῶν ἐργάται,
Ἄνθρωποι μαλακόψυχοι, σκευὴ πονηρευμάτων,
Τῶν ἀθεμελίτων ἀγωγοὶ, σωλῆνες κακουργίας.

Nota Chrysaorii vox illa apud Cedrenum, εἰ μὲν

ἔχεις εὐνοῦχον, φόνευσον· εἰ δ' οὐκ ἔχεις, ἀγόρασον, καὶ φόνευσον. V. Henricum Valesium ad 18 Marcellini, pag. 153; et Salmasium ad Hist. Aug. p. 240.

(4) Ἐξαδέλφη. Sic pag. 48. At editio Hoeschiana ἀδελφῇ habet, cui favet Zonaras, qui Irenem Isaacii uxorem Mariæ imperatricis sororem fuisse scribit. Vide Stemma Comnenicum.

(5) Υλοθετεῖ τὸν Ἀλέξιον, etc. Cum pronuper de ejusmodi adoptionibus honorariis et spiritualibus fuse satis egerim in Dissertat. xxi et xxii ad Joinvillam, nihil est quod hoc loco jam dicta repetam. Tantum moneo ad firmandum, qui hic observatus fuisse in istis adoptionibus innuitur ab Anna, ritum, fugisse me tum insignem Pachymeris locum, a quo hauserat quæ in hanc rem habet Maurus Orbinius in Hist. Slavorum a me laudatus: ex quo tandem docemur has adoptiones in ecclesia, coram sacerdote, concertis in eum finem precibus, accensisque ad id funeralibus, potissimum celebratas; et ad rei ceremoniam, adoptantem adoptivum filium expanso pallio circumdeditisse. Ita enim Pachymeres Mariam Cantacuzenam, seu Palæologinam, Constantino Tæcho Bulgarorum rege marito extincto, Sphendosthlayum, despotaem Bulgarum (non illum vero qui Myltizæ in regnum successit, ut habet Orbinius), adoptasse scribit, et diducto pallio, Michaelē filium, ipsumque Sphendosthlayum hinc atque inde ulnis admovisse. Sed præstat solemnem istum ritum verbis insius Pachymeris astruere, quæ ejusmodi sunt: Ὁ δὲ, τοὺς ὄρκους θαρρόησας, εἰς Τέρμιθον ἦκε, καὶ ἤδη παρηγήκοντα υἱοποιεῖσθαι ἔξιστο. Καὶ δὴ

runt tam arcto vinculo amoris junctos, ut in pugna, proprio quisque neglecto, periculo alterius occurreret et telorum ictus qui alium peterent certatim occupasse oblato pectore præriperet. Simile in his quiddam cernere erat. Adeo tuta licet et tecta fraterno tamen discrimine commovebatur pietas: et parum putabat honorum bonorumque florere copiam, nisi propriæ felicitatis usuram extendere in fratrem communicando posset. Igitur brevi factum est ut, Isaacio bonum quod sibi divinitus contigerat ad germani commodum conferente, consilium Augusta ceperit, familiaribus ejus ut id ei suaderant ab Isaacio exoratis, Alexii in filium adoptandi. Cum igitur ambo conducta die in palatio adessent, Augusta legitimis omnibus adhibitis juris cautionibus ac formulis olim ad eam rem statutis, rite Alexium adoptat. Quo facto jam securus et magna exoneratus sollicitudine frequentabat eum fratre aulam, quotidianaque Augusto et ejus conjugii, liber ab invidiorum metu, salutationum officia reddebat, quanquam magis uterque assiduus apud Augustam erat; et eo quasi statum receptum habebant, ubi satis imperatori astiterant. Hæc tanta Comnenorum cum imperantibus familiaritas novum invidiæ pabulum fuit: cujus ii ut fumum senserunt, merito veriti ne flamma subito exardescente, ambo simul corripere, intentius consulere

45 in medium cæperunt, ecqua spes esset ac ratio inter insidias tantas expediendæ. Deo juvante salutis. Una humanitas æstimantibus rectissima ad eum scopum via visa est, Augustam adire, captata occasione commoda, eique mysterium omne arcani, quod menteolvebant, consilii pandere; id autem erat ex imperatoris comitatu fugere; quod alto conditum habebant pectore, summa attentione caventes, ut piscatores ne prædam immature terra-faciant, Ita ipsi ne insidiatore eorum consilium odorarentur decretæ fugæ, quam facinore representando præverterent. Verum periculi plena res videbatur hoc Augustæ dicere. Quid si enim ipsa imperatori renuntiaret, quasi utrisque consulendi studio; viro, inquam, et Comnenis in eo comino are simul rata? Talis ergo desperato consilii successu alii vertunt animos ad captandas occasionum ansas expectatos et agiles.

Imperator effeta ætate orbis et gignendo impuræ mortalitatis conditionem reputans, circumspiciebat quem sibi successorem designaret. Erat tum Synadenus quidam ex Oriente profectus, illustri genere, forma elegantis, profundus animo, manu fortis, ætate pueritiam supergrediens. Huic sibi nonnulla consanguinitate juncto hæreditatem imperii transmittere Botaniates affectabat. Imprudenter: qui domi haberet privignum Constantium patre avoque Augustis ortum, cui si se favere ostenderet, præterquam quod jus et æquum faceret, etiam benevolentiam Mariæ Augustæ matris pueri sibi

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁵ οὐδέν. ¹⁰ διαδεξομένου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ἐπ' ἐκκλησίαις περιφανῶς τῇ Μιρίᾳ ἐκεῖνος υἱοποιήθη. Μετὰ γὰρ τὰς τοῦ Ιερῆως ἐντεύξεις, καὶ τὰ ἐπ' αὐταῖς φῶτα, διασχοῦσα τὸν ἐπενδύτην, ἄμφω Μιχαὴλ καὶ Σφεντισθλάθον παρ' ἐκάτερα τῶν αὐτῆς ἀγκαλῶν ἐτίθει, καὶ συνθεσιῶν γενομένων, ἀπελύετο ἐπ' οἴκου υἱὸς κεκλημένος τῆς πῶν Βουλγάρων δεσποίνης μετὰ Μιχαὴλ ὁ Σφεντισθλάθος. Ad i. Novellam Leonis 24.

(6) Διὰ τὸ γῆρας. Erat enim Nicephorus effeta ætate, cum imperii gubernacula cepessivit, Ma-

παρακολουθήσαντα περὶ τῶν τοιούτων πάλαι τύπον Ἄνεσ: ηλε γοῦν τοῦ λοιποῦ τῆς πολλῆς φροντίδος ὁ μέγας τῶν ἐσπερίων στρατευμάτων δομέστικος, κάκτοτε θαμὰ τοῖς βασιλείοις ἄμφω φοιτῶντες, καὶ τὴν τοῖς βασιλεῦσι προσήκουσαν ἀποπληροῦντες προσκύνησιν, καὶ μικρὸν ἐγκαρτεροῦντες, τῇ βασιλίδι προσήρχοντο. Ταῦτα ἐπὶ πλεον τὸν κατ' αὐτῶν φθόνον ἐξέκαε. Τοῦτο δὲ διὰ πολλῶν οἱ Κομνηνοὶ βεβαιούμενοι, δέισαντες, ἵνα μὴ ἀμφοτέροι ταῖς πάγαις αὐτῶν ἀλόντες οὐδὲ ἴ τὸν ἐπαρήγοντα ἔχωσι, τρόπον ἐζήτουν, δι' οὗ τὸ ἀσφαλὲς Θεοῦ συλλαμβανομένου ἑαυτοῖς περιποιήταιντο. Πολλοὺς οὖν λογισμοὺς συναμα τῇ μητρὶ ἀνελίξαντες καὶ πολλὰ πολλάκις διασχιζόμενοι, μίαν εὐρον κατὰ ἄνθρωπον σωτηρίας ἐλπίδα. Ἡ δὲ ἦν τῇ βασιλίδι προσελθεῖν, ἰπηγίκα αἰτίαν τινὰ εὐπρόσωπον πρὸς τοῦτο σγαλεῖν, καὶ τὸ ἀπόρρητον ἐξεῖπειν. Εἶχον δὲ ὅμως ὑποδρύχτιαν τὴν βουλήν, καὶ οὐδενὶ τὸ παράπαν τὸ σκοπούμενον ἐξεκάλυπτον. Προσεῖχον δὲ καθάπερ οἱ θαλάττιοι, μὴ τὸ θήραμα προσοθήσωσιν. Ἀποδρᾶναι μὲν γὰρ ἐμελέτων. Ἐπιφόδητο δὲ ἄρα τοῦτο πρὸς τὴν βασιλίδι εἰπεῖν, μήπως ἐκεῖνη φθᾶσῃ τῷ βασιλεῖ παραδηλώσῃ τὰ κατ' αὐτοὺς, καὶ ἀμφοτέρων κηδομένη, καὶ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἀνδρῶν. Τοῦτου τοίνυν κατεγνωχότες τοῦ σκέμματος, ἄλλοτε τρέπουσι τὴν βουλήν: δεινοὶ γὰρ τοῖς παραπεπτωχόσι καιροῖς ἀποχρήσασθαι.

inter insidias tantas expediendæ. Deo juvante salutis. Una humanitas æstimantibus rectissima ad eum scopum via visa est, Augustam adire, captata occasione commoda, eique mysterium omne arcani, quod menteolvebant, consilii pandere; id autem erat ex imperatoris comitatu fugere; quod alto conditum habebant pectore, summa attentione caventes, ut piscatores ne prædam immature terra-faciant, Ita ipsi ne insidiatore eorum consilium odorarentur decretæ fugæ, quam facinore representando præverterent. Verum periculi plena res videbatur hoc Augustæ dicere. Quid si enim ipsa imperatori renuntiaret, quasi utrisque consulendi studio; viro, inquam, et Comnenis in eo comino are simul rata? Talis ergo desperato consilii successu alii vertunt animos ad captandas occasionum ansas expectatos et agiles.

Ἐπεὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς τεκνογονεῖν διὰ τὸ γῆρας (6) οὐκ ἐπιφύκει, δεδιώς δὲ καὶ τὸ ἄφυκτον τῆς τοῦ θανάτου τομῆς, περὶ τοῦ διαδεξαμένου ¹⁰ διασχοπαίτο. Ἦν δὲ τῆνικαῦτα Συναδηνός τις ἐξ Ἀνατολῶν ὀρμώμενος, ἐκ γένους λαμπροῦ, τὸ εἶδος ὄρατος, τὴν φρένα βαθεύς, ῥωμαλέος τὴν χεῖρα, τὴν ἡλικίαν εἰς μεῖράκιον παραγγέλλων, καὶ ἄλλως δὲ προσήκων αὐτῷ κατὰ γένος: τῶν ἄλλων μᾶλλον ἐσκέπτετο διάδοχον αὐτὸν τῆς βασιλείας καταλιπεῖν, καθάπερ τινὰ πάτριον κληρον τὸ κράτος αὐτῷ διδοῦς, κακῶς βουλευόμενος. Ἐξὸν γὰρ αὐτῷ τὸ ἀσφαλὲς μέχρι τέλους περιποιήσασθαι, ἄμα δὲ καὶ δίκαιόν τι σκο-

riamque uxorem duxit. Joannes Ciuramus, lib. 1 Hist. de Nicephoro, ἀνδρὶ πόρρω τῆς ἡλικίας ἦκοντι, καὶ ἐπὶ δυσμαῖς βίου γεγονότι. Niceph. Bryennius, ἀνὴρ συνετὸς μὲν τὰ πρῶτα, καὶ ἰκανώτατος τῇ χειρὶ, γῆρα δὲ ἄλλως καὶ χρόνῳ κατειργασμένος. et alibi de eodem, προσεγγίσας τοῦ γῆρας. Const. Manasses,

Ὁ γέρων, ὁ παλαιγενὴς αὐτός ὁ Νικηφόρος.

Τῇ γαμετῇ τοῦ Μιχαὴλ ζεύγνυται νόμῳ γάμου, Καὶ ταῦτα γέρων τρυφερᾷ πόγκελος νεαζούσῃ.

πειν τὴν αὐτοκράτορος ἐξουσίαν τῷ τῆς βασιλίδος Ἀ
 υἱῷ Κωνσταντίνῳ καταλιπεῖν, καὶ ὡς οἶόν τινα κλη-
 ρον πρὸς κάππου καὶ πατρὸς αὐτῆ διαφέρουσαν,
 καὶ τὴν βασιλίδε μᾶλλον διὰ τοῦτο ἐπ' αὐτῷ θαρ-
 ρεῖν, καὶ τὸ εὖνον ἐπαύξειν ⁴⁸, λέληθεν ἑαυτὸν ὁ
 γηρῶτος δδικά τε καὶ ἀξύμφορα διασκοπούμενος,
 καὶ τῆς ^{47.48} ἑαυτοῦ κεφαλῆς τεκταίνων κακά.
 Τούτων ὑποψιθυριζομένων ἤσθετο ἡ βασιλεὺς καὶ
 περίλυπος ἦν, τὸν τοῦ παιδὸς κίνδυνον ὑφορωμένη
 καὶ ἦν ἀθυμοῦσα μὲν, οὐδενὶ δὲ τὴν λύπην ἐξορχου-
 μένη. Τοῦτο τοὺς Κομνηνοὺς οὐ διέλαθεν. Εὐκα-
 ρίαν οὖν ἦν ἐζήτουν εὐρηκότες, τῇ βασιλίδι προσ-
 ελθεῖν ἐβουλεύσαντο. Τῆς δὲ πρὸς αὐτὴν ὀμίλιας
 τὴν καταρχὴν ἡ μήτηρ τῷ Ἰσαακίῳ ἐπέτρεψε,
 συμπρόντος αὐτῷ τ' ἀδελφοῦ Ἀλεξίου. Τῶν δὲ προσ-
 ελθόντων τῇ βασιλίδι ὁ Ἰσαακίος φησὶ πρὸς αὐ-
 τῆς· Οὐχ ὡς χθὲς καὶ πρότερον ὀρωμέν σε, δέ-
 σποινα, ἔχουσαν, ἀλλ' ὡς ὑπὸ λογισμῶν ἀνεκφόρων
 δακνομένην καὶ σκεπτομένην, ὡς μὴ θαρραλεῖν ἔχου-
 σαν πρὸς ὃν ἀνακαλύψαις ⁴⁹ τὸ ἀπόρρητον. Ἦ δὲ
 τίως μὲν ἐμφαίνειν οὐκ ἤθελε. Βύθιον δὲ τι στενά-
 ξασα, οὐ χρεὶ, φησὶ, τοὺς ἀλλοτρίαν οἰκοῦντας ἐπε-
 ρωτῆν, αὐτὸ γὰρ τοῦτο εἰς λύπην αὐτοῖς ἀξιόχρεων.
 Ἐμὲ δὲ, φεῦ ἰ οἶα ἐξ οἴων διεδέξατο καὶ ὅποιά μοι,
 ὡς εἶκα, μετ' οὐ πολὺ ταμιεύεται! Οἱ δὲ ἀποστάν-
 τες πλείω μὲν ῥήματα οὐ προσέθεντο· ἐς γῆν δὲ
 τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπερείσαντες, καὶ περιστεφίαντες
 ἀμφὼ τῷ χεῖρι, σύνους ⁵⁰ πρὸς μικρὸν εἰστήκεσαν,
 εἶτα τὴν συνήθη προσκύνησιν ποιησάμενοι οἴκαδε
 ἀπήσαν ἀγωνιῶντες. Τῇ δ' ὑστεραία πάλιν προσε-
 ρησόμενοι ἤκουσιν. Παρώτερον δὲ ἢ πρῶτην ἀντι-
 ζουσαν τούτοις, ὀρωντες προσίασιν ἀμφὼ καὶ φασιν·
 Σὺ μὲν δεσπότις, ἡμεῖς δὲ δοῦλοι εὐνοῦστατοι, πᾶν
 ὃ τι εὖν ἐτοίμως ἔχοντες ὑπὲρ τῆς σῆς βασιλείας
 παθεῖν, καὶ μὴ σε λογισμὸς τις διαταραττέτω, εἰς
 διψυχίαν ὄλωσ εἰσάγων. Ἐκ τούτων οὖν τῶν λόγων,
 τὰ πιστὰ δεδωκότες τῇ βασιλίδι, καὶ ἀπαλλάξαντες
 ἑαυτοῦ· ὑποψίας ἀπάσης, τὸ ἀπόρρητον ἤδη συνέσαν.
 Ὅξεῖς δὲ ὄντες καὶ ἀγχινοὶ, καὶ δεινοὶ θηράσαι
 ἀνθρώπων ἐξ ὀλίγων ῥημάτων βαθέως ἐγκειμένην
 γνώμην, καὶ τίως ἀπόρρητον καὶ αὐτίκα μάλα προσ-
 ετίθεντο τότε δὴ βασιλίδι, καὶ ἐκ πολλῶν εὖνους
 αὐτοῦ φανερώς καταστήσαντες. Καὶ πᾶν εἰς ὅπερ
 ἂν αὐτοὺς προσκαλοῖτο, ἐκθύμως ἐπαμύνειν κατ-
 επηγγείλαντο ⁵¹. Συγχαίρειν τε συγχειροῦσιν καὶ λυ-
 κουμένην συνανιᾶσθαι, τοῦτο δὴ τὸ ἀποστολικὸν
 μάλα προθύμως συνέθεντο. Καὶ ὡς αὐθιγενεῖς ἤξιον
 τούτους λογίζεσθαι καὶ συνήθεις κάκειθεν ὀρωμέ-
 νους, ὅθεν καὶ αὐτῆ, τοσοῦτον ἐπειπόντες, ὡς εἴ τι
 παρὰ τῶν φθανόντων αὐτῆ τε τῇ δεσποίνῃ καὶ τῷ
 αὐτοκράτορι κατ' αὐτῶν εἰσηγήσαιτο, τοῦτο αὐτοὺς
 μὴ διαλανθάνοι τὸ παρτυτικά, ἵνα μὴ λάθωσι ταῖς
 πάγαις τῶν ἐχθρῶν ἐρπεσοῦμενοι. Τοῦτό τε ἤξιον,
 καὶ θαρραλεῖν ἐκέλευον ὡς σὺν Θεῷ γε φάναι τὴν δυ-
 νατὴν μετὰ προθυμίας εἰσενεγκεῖν βοήθειαν, ὡς

tanto certius assereret; rem ad salutem ac securita-
 tem ipsius utilem non parum. Itaque in uno facto
 simul iniustus, simul incautus senex, et de pupillo
 male est meritus, et suo ipse capiti perniciem
 struxit. Porro istius consilii rumore clancularis
 susurris sparsa admonita Augusta incredibiliterque
 commota est, periclitari de spe imperii illum cer-
 nens; in luctu itaque ac sollicitudine erat, nemini
 tamen animi vulnus ausa detegere. Non fefellit
 Comnenos ægritudo ejus. Decreverunt igitur adire
 ipsam confidentius, ubi ejus rei horam commodam
 nanciscerentur; quam in observationem excuba-
 bant. Ac talis sermonis primum ingressum mater
 Comnenorum moderatrix consilii totius Isaacio
 committendum decreverat. Is igitur fratre Alexio
 presente intime admissus ad imperatricem: Quid
 est, inquit, o domina, quod te non ut heri et nu-
 diustertius hilarem cernimus; sed vultu ac fronte
 haud dubia judicium ferentem arcanae curæ, doloris-
 que profundum animi mordentis, quem, quasi ne-
 minem habeas satis fidum cui communicare recte
 possis, in conscientie abdito suppressas? ⁴⁶ Hic
 illa, quid rei quidem id esset exponere nondum
 voluit; alto autem suspirio attracto: Nempe, in-
 quit, qui peregre vitam degunt procul a natali solo
 rogari non debent qua re angantur, abunde siqui-
 dem magna mœrendi causa illud ipsum est. Me
 vero, heu mihi! ut alia ex aliis mala succedentia
 exceperunt! ut alia nec leviora in futurum, imo ip-
 proximum impendent! Ad hæc illi nullo verbo red-
 dito obtutibus solo defixis complicatisque ambo
 manibus tristior habitu, postquam aliquandiu asti-
 terunt taciti, consueta deinde salutatione perfuncti
 recesserunt. Postridie redeuntibus hilarior quam
 prius intuitus Augustæ animos fecit ut hæc dice-
 rent: Tu, Domina nostra es, nos autem servi tibi
 ex animo addictissimi, ac plane parati quidvis pro
 tua majestate pati; ne te igitur cura conturbet
 ulla, aut ægrum animum metu tacito emacuari si-
 nas. His verbis confirmatæ Augustæ, suspicione
 omni ab se abstersa, demum arcana emunx-
 runt; quod jam ante, qua erant sagacitate in æsti-
 mandis ex vultu animis hominum, solertibus con-
 jecturis quale esset agnoverant. Tum vero in ma-
 gnifica proVecti promissa sunt. Sese fidem ad ex-
 tremum illi servaturos, quodeunque tempus inci-
 deret vocaret, sequi paratos absque exceptione;
 propulsaturos ab ea natoque ejus totis viribus
 quodvis capitis dignitatisve periculum: fortunam
 se suam ipsorum cum fortuna Augustæ æterna so-
 cietate devincere, gavisuros cum gaudente, cum
 flente seturos, juxta illud Apostolicum. Quare ne
 patriæ longinquitatem charorumque ac necessario-
 rum absentiam, sese illi propinquorum ac consan-
 guineorum officia omnia exhibituros, effecturosque

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁸ ἐπάξειν. ^{47.48} καὶ κατὰ τῆς, ⁴⁹ ἂν ἐκκαλύψαις, ⁵⁰ σύνους, ⁵¹ κατεπεγγείλατο.

ut intelligeret Comnenos perinde illi fidos et benevolens ac si eadem civitate iisdem cum illa orbitalibus essent. Unum ab ipsa enixe contendere ut si quando invidi ipsorum quippiam adversus eos apud imperatorem ipsamve proferrent, de eo illa admonendos ipsos extemplo curaret; alias enim improviso in casses inimicorum utique casuros; hoc modo unum ex animo polliceretur ipsis et cum fide præstaret, bono animo esset in cæteris. Sperare se Deo juvante bonam Augustæ causam valido ipsorum auxilio munitam superiorem invidiæ fore: neque ulla unquam machinatione, cujuscunque aut conversione rerum velle ipsam possessione, vel filium ejus Constantinum spe ac successione imperii privandos. Hæc utrimque paucis transacta et jusjurandi religione sancita sunt. Longiora quippe colloquia limis invidorum oculis notarentur. Talis pactione foederis magna sollicitudinis mole levati Comneni, hilariori jam fronte imperatorem alloquebantur. Quamquam enim erant summi uterque artifices doloris arcani dissimulanda, (vincente in hoc etiam fratrem Alexio), vix tamen antea **47** suffecerat oris constantia vulneribus animi tegendis. Verum ex hac ipsa confidentia ipsorum adolescente invidorum odio, et arcana obtreptione non cessante, cum admonitionibus Augustæ promissis stantibus certo comperissent, constitutum esse apud servos duos qui facilitate imperatoris adutebantur, Comnenos de medio tollendos, decreverunt, non ut antea solebant ambo simul quotidie, sed alternis tantum diebus singuli aulam adire: cujus solertiis consilii ea ratio erat, ut si quis forte ipsorum interciperetur insidiis Scytharum illorum qui tam omnia poterant, altero saltem matura se fuga subducente familia funditus non doleretur. Verum meliori loco res ipsorum erant quam suspiciones minabantur: adeoque ambo apud imperatorem pluris revera erant quam insidiatores ipsorum quantumcunque potentes viderentur: facile id apparuit ea occasione quam hic distinctius exponam.

Occupatæ a Turcis urbis Cyzici accepto Imperator nuntio Alexium subito accersit. Erat is dies quo juxta conventa apparere in palatio solus debebat Isaacius: qui propterea ad occursum fratris non parum admiratus, causam ex eo percontatus breviter audivit. Deinde admissos ambos solitaque adoratione functos imperator expectare paulisper jussos, quoniam erat hora prandii, accumbere secum jussit. Divisi sunt fratres in utrumque mensæ latus, hic ad dexteram, ille ad sinistram ex opposito: unde mæstias circumstantium facies et habitus nescio quid invicem insusurrantium videntes pari uterque metu commovebantur, ne arte insidiatorum congregati ad præsens exsilium vocarentur. Ergo ut poterant furtivis oculorum conjectibus

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹ ὀποδικοί. ² ἐγίνωσκε. ³ καθῆστο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(7) *Συσκιάσαι ἀπόρρητον*. Theophylactus Bulg. archiep. epist. 41, de Alexio, Τὸν δὲ γε βασιλέα, καὶ τοὶ στεγανώτατον ἄνθρωπον ὄντα, καὶ οὐ βῆδιον διδόναι ψευδολογίας, ὅμως κατεμάλαζεν ὁ παμπόνηρος. Nicetas in Joanne Comn. de eodem Alexio, Ἦν γὰρ, εἰ καὶ τις ἄλλος ὁ ἀνήρ, οὗτος καὶ σαρφὸν ἠγοούμενος: αἰεὶ τὸ περίεργον, μηδὲ τὰ πολλὰ ἐξαγγελτικῶς τοῦ ποιητέου δεικνύμενος. Hinc obiectum ab eodem Alexio in extremis agenti apud

αὐτῶν γε ἕνεκα μὴ ἐκπεπτωκέναι τῆς βασιλείας τὸν ταύτης υἱὸν Κωνσταντίνον. Καὶ δὴ καὶ δι' ὄρκων ἐμπαθεῖν ἤθελον τὰ συνδόξαντα. Οὐδὲ γὰρ ἐγὼν διατρέβειν διὰ τοὺς ἐποφθαλμιῶντας. Τῆς τε πολλῆς ἀνεκκουφίσθησαν λύπης οἱ ἄνδρες καὶ ἐξινέφερον. Καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε μεθ' Ἰαριωτέρου προσώπου τῷ βασιλεῖ διελέγοντο, ὀποδικοί ¹ οἱ ἐκεῖνοι, καὶ μᾶλλον ἄτερος τούτων Ἀλέξιος, συσκιάσαι ἀπόρρητον (7) ἔννοιαν, καὶ βυσσοδομουμένην ἐπιβουλήν τοῖς φαινομένοις προσχήμασιν. Ἐπεὶ δὲ ὁ φθόνος μᾶλλον εἰς πυρσὸν ἀνήπτετο μέγιστον, καὶ εὐδὲν τοῦ λοιποῦ τῶν πρὸς τὸν βασιλέα κατ' αὐτῶν λεγομένων αὐτοὺς διελάνθανε, κατὰ τὰ πρόην συνδόξαντα, ἐγίνωσκον ² δὲ καὶ τοὺς δύο παραδυναστεύοντας δούλους βουλευομένους ἐκποδῶν τούτους πηξασθαι, οὐκέτι κατὰ τὸ σύνηθες ὁμοῦ τοῖς βασιλεῖσι ἐφοίτων, ἀλλ' ἑτερήμερος ἦν ἕκαστος. Τὸ δὲ σκέμμα σοφὸν τε καὶ παλαμῆδειον, ἵνα εἰ γένοιτο τὸν ἕτερον τούτων κατασχεθῆναι διὰ τὰς λαθρῆς ἐπιβουλᾶς τῶν παραδυναστεύοντων ἐκείνων Σκυθῶν, ἄτερος ἀποδράσειε, καὶ μὴ ἅμα καὶ ἅμφω ταῖς πάγαις τῶν Βαρβάρων ἐμπεσοῦνται. Ἀλλὰ τὸ μὲν σκέμμα τοιοῦτον ἦν. Οὐ μὴν κατὰ τὴν ὑποψίαν ἐκείνων ἀπηντήκει τούτοις τὰ πράγματα. Ἐφθασαν γὰρ κρείττους γενέσθαι τῶν ἐπιβουλεύοντων ἀνδρῶν, ὡς ἔνθεν ὁ λόγος ἀφορηθεὶς διὰ πάσης σαφηνείας δηλώσειε.

apud servos duos qui facilitate imperatoris adutebantur, Comnenos de medio tollendos, decreverunt, non ut antea solebant ambo simul quotidie, sed alternis tantum diebus singuli aulam adire: cujus solertiis consilii ea ratio erat, ut si quis forte ipsorum interciperetur insidiis Scytharum illorum qui tam omnia poterant, altero saltem matura se fuga subducente familia funditus non doleretur. Verum meliori loco res ipsorum erant quam suspiciones minabantur: adeoque ambo apud imperatorem pluris revera erant quam insidiatores ipsorum quantumcunque potentes viderentur: facile id apparuit ea occasione quam hic distinctius exponam.

Τῆς πόλεως τοίνυν Κυζίκου (8) κατασχεθείσης παρὰ τῶν Τούρκων, πυθόμενος τὴν τῆς πόλεως ἀλωσιν ὁ αὐτοκράτωρ, τὸν Κομνηνὸν αὐτίκα μετεκαλεῖτο Ἀλέξιον. Ἐτυχε γὰρ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην ὁ Ἰσαάκιος ἐληλυθώς, ὡς δὲ εἰσερχόμενον τοῦτον παρὰ τὴν συνθήκην ὁ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος ἐθεάσατο, προσελθὼν ἠρώτα ὅτου χάριν παρεγένετο. Ὁ δὲ εὐθὺς τὴν αἰτίαν εἰρήκει, Ὅτι μεφισίν, ὁ αὐτοκράτωρ προσεκαλέσατο. Εἰσελθόντων οὖν ἀμφὸν καὶ τὴν συνθήκη προσκύνησιν ποιησαμένων (ἐπεὶ ἀρίστου καιρὸς ἤδη παρῆν) προσμείναι μικρὸν παρακελευσάμενος, προστάττει κοινῆς αὐτῶν τραπέζης μετεληχέναι, καὶ δὴ διαιρεθέντες ὁ μὲν περὶ τὸ δεξιὸν μέρος ³ τῆς τραπέζης, ὁ δὲ περὶ τὸ εὐώνυμον ἀντικρὺ ἀλλήλων. Μετ' ὀλίγον δὲ τοῖς πα-

euudem, Ὁ ἄνερ, καὶ ζῶν μεθοδείαις παντοίαις ἐκέχασε, ἀντίφθογγον τὴν γλῶτταν πλουτῶν τοῖς νοήμασι: καὶ νῦν δὲ ὁσαύτως τοῦ βίου ἀπαλλαττόμενος, ἀμεταπτῶτως ἔχεις οἷς καὶ πρόην προσέχεις.

(8) *Κυζίκου*. Cyzicum, urbem ad Propontidem, in Themate τοῦ Ὀφικίου, expugnauerant antea Agareni, imperantē Copronymō, ut auctor est Cedrenus.

ριεστῶσιν ἐνατενίσαντες μετὰ σκυθρωπότητος ψιθυρίζοντας ἐώρων. Δείσαντες οὖν μὴ τι κατ' αὐτῶν ὀξύμελετῶσιν οἱ βουλοὶ, καὶ ὑπόγειος αὐτοῖς ὁ κίνδυνος εἴη, λαθριδίσις βλέμμασιν ἀλλήλοισ ἐνητένιζον, μὴ ἔχοντες ὅ τι καὶ δρῶσαιεν. Ἐπεὶ δὲ πρὸ πολλοῦ τοῦ περιτὸν βασιλέα ἅπαντας μελιχίοις λόγοις, προπομπαῖς τε καὶ παντοδααῖς δεξιῶσεσιν ἐσφετερίζοντο, καὶ αὐτὸν τὸν ὀφιοποιὸν δεξωσάμενοι, ἰλαρὸν αὐτοῖς προσβλέπειν ἀνέπεισαν, τούτῳ προσελθὼν τις τῶν θεραπόντων Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ φησιν· Ἀπάγγελον τῷ κυρίῳ μου τὴν τῆς Κυζίκου ἄλωσιν [κατάσχεσιν]. Γράμμα γὰρ ἐκείθεν ἤκει τοῦτη μηνύον. Ὁ δ' εὐθύς ἄμμι τε ὄψα τῆ τραπέζῃ παρτίθει, καὶ ἄπερ παρὰ τοῦ ὑπηρέτου ἀνεδιδάχθη, ἀνεδίδοσκε τὴν Ἰσαάκιον ἡρεμαία φωνῇ. Ὁ δὲ μικρὸν ὑποκινήσας τὰ χεῖρα ἐσήμανε τ' ἀδελφῷ τὸ λεχθέν. Ὁξὺ δὲ ὢν περὶ τὸ νοεῖν καὶ πυρρὸς θερμότερος ὁ Ἀλέξιος, αὐτίκ' προήρπασε ⁸⁵ τὸ λεγόμενον. Ἀνέπνευσαν ⁸⁶ οὖν καὶ ἄμφω τῆς κατασχύσεως αὐτοῦς ἐνόησας. Καὶ γεγονότες ἑαυτῶν ἐσκοποῦντο ἴν' εἰ που τις αὐτοῦς ἔροιτο περὶ τούτου ἐτοίμως ἀποκριθῆσονται, εἰ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτοῦς εἰς βουλήν ἀγάγοι προστηκόντως αὐτῷ βουλευσίντο. Τοιαῦτα τούτων λογιζομένων, ὁ βασιλεὺς ἀπιδὼν πρὸς τοὺς ἄνδρας, ὡς δὴ ἀγνοοῦντας αὐτοῦς τὰ κατὰ τὴν Κύζικον, τὴν ἄλωσιν αὐτῆς ἔλεγεν. Οἱ δὲ (καὶ γὰρ ἦσαν ἔτοιμοι φυγὴν θεραπεῦσαι κυμαινομένην βασιλείῳ ἐπὶ πορθήσεσι πόλεων) ἀνήγειράν ⁸⁷ τε τὸ πεπτωκὸς τοῦ αὐτοκράτορος φρόνημα, καὶ πρὸς ἐλπίδας ἀγαθὰς ἀνεθέρμησαν, ῥηδίως τὴν πῦλιν ἐπανασωθῆναι κατεγγυώμενοι. Μόνον, φησὶ, τὸ σὺν κράτος ἐχέτω καλῶς· οἱ δὲ γε πολιορκηταὶ τῆς πόλεως ἐπταπλάσιον εἰς τὸν κόλπον αὐτῶν ἀπολήφονται ὧν εἰργάσαντο. Τότε μὲν οὖν ἠγάσαντο τούτους ὁ βασιλεὺς, καὶ τῆς εὐωχίας ἀπολύσας τὸ ἕξῃς τῆς ἡμέρας ἀπεριμερίμνωσ ἔσχε. Τὸ ἀπὸ τοῦδε τοίνυν ἐπιμελὲς ἔσχεον οἱ Κομνηνοὶ τοῖς βασιλείοις προσιέναι, καὶ τοὺς περὶ τὸν βασιλέα ἔτι μᾶλλον ἐναγκαλιζέσθαι, καὶ αὐτοῦς μὲν μὴ διδόναι λαθὴν τὸ παράπαν τοῖς αὐτῶν ⁸⁸ μελετῶσι, μηδ' ἦν τινα οὖν πρόφασιν ἀπεχθελας αὐτοῖς ὑπανοίγειν· πάντας δὲ ἀναπειθεῖν στέργειν αὐτοῦς καὶ τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φρονεῖν τε καὶ λέγειν. Προσεποιῶντο ⁸⁹ δὲ πλέον ὑποποιεῖσθαι καὶ τὴν βασιλίδαν Μαρίαν, καὶ ὄλους αὐτοῦς ἐκείνην καὶ βλέπειν καὶ ἀναπνεῖν. Ὁ μὲν γὰρ Ἰσαάκιος καὶ τὸ κῆδος τὸ ἐπὶ τῇ ἐξαδέλφῃ αὐτῆς προβαλλόμενος τὴν πρῶρησιαν ξυνέτεινε· ὁ δὲ ἐμὸς πατήρ οὐχ ἤττον μὲν καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀγχιστείας συγγένειαν, πλέον δὲ τὴν υἰοθεσίαν λαμπρὸν ὑπόθεσιν τῶν πρὸς τὴν βασιλίδαν εἰσόδων ποιούμενος, παντάπασιν ἀνέμφαντος ἦν καὶ τὸν φθόνον τῶν πονηρευομένων αὐτῷ συνεσκίαζεν. Οὐδὲ γὰρ ἐλάνθανεν αὐτὸν τὸ βαρύμητι τῶν βιβάρων ἐκείνων δούλων καὶ τὸ τοῦ βασιλέως κουφώτατον. Καὶ εἰκότως μὴ ἐκπεσεῖν τῆς ἐκείνης ἐνόησας· ἐφρόντιζον, ἵνα μὴ ἐντεῦθεν τοῖς ἐθροῖς παρηνάλωμα γένοιτο. Τὰ γὰρ τοῖς κουφώτατα ἦθη

A sese mutuo consulebant confirmabantque. Profuit hic illis humanitas sua qua ex longo tempore erant soliti omnes aulae ministros blandis verbis, honorificis asseclationibus, et omni genere officiorum demereri. Dapiferum in primis hac sibi arte devin-xerant, qui cum ideirco læto ipsos et benevolo aspectu intueretur, accedens ad eum quidam famulus Isaacii, ait: Nuntia, quæso, domino meo captam Cyzicum; id enim affirmant allate inde litteræ. Ille autem statim inter imponendum mensæ feracula submissa voce quæ acceperat Isaacio reddidit, qui exiguo motu labiorum continuo idipsum indicavit fratri. Erat Alexius ingenio promptissimo, qui ex signo quamlibet parvo sententiam raperet. Ignea igitur velocitate prævolans, omnia uno nutu **B** **48** percepta habuit. Nec jam vocacionis aut silentii mæstilitæve causas ignorabant: et quod erat consequens cura inde orta solvebantur, comparabantque tranquille animum ad ea quæ respondendo imperatori essent, mox interrogaturo consulturoque ipsos quid tali tempore opus factæ foret? Talia illis cogitantibus intuens Comnenos imperator Cyzici cladem, ipsis, ut putabat, adhuc ignotam exposuit. Illi autem quibus nec esset improvisa res et locum habent consolationis paratum in jacturis et expugnationibus urbium, facile afflictum Augusti animum apposito et copioso sermonē recrearunt, et excitarunt in meliorem spem: cum disputarent curabile id vulnus esse valeret, modo salvumque ac florens vigeret imperii caput, Augustus nempe ipse, brevi profecto depredatores barbaros septuplum in sinum ipsorum recepturos. Delectatus imperator et verbis et viris dimisso convivio reliquum diem illum secure transegit. Hinc jam Comneni quem locum obtinerent gratiæ non ignari, assidue frequentare aulam et familiares imperatoris diligentioribus officiis delinire: cavereque instantius ne adversariis ullam ansam capiendi sui, aut etiam odii prætextum darent: omnem autem adhibere industriam ut favorem sibi amoremque omnium allicerent. Præcipue in eo perseverandum decreverunt, in idque incumbendum, ut Augustam Mariam plane suam facerent, seque ipsam totos spirare atque intueri unam ipsi persuaderent. Et habebat ad illam magnos accessus Isaacius ob conjugium patruelis ejus: Alexius præter inde contractam affinitatem, etiam adoptionis necessitudinem, qua maxime nitens sine admiratione aut suspicione cujusquam velut ad matrem libere itabat, invidiam malignantium obruens. Non enim eum latebat implacabilis ira barbarorum duum, et imperatoris facilitas nimia, quam illi pro sua libidine quocunque verterent. Unde ambo fratres merito timebant ne non tantum imperatoris amicitia exciderent, verum illius fiducia illecti hostilis servorum duorum odii præda victimaque de-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ ἤρπασε. ⁸⁶ ἀνέπνευσαν. ⁸⁷ ἐνήγειραν. ⁸⁸ τοῖς κατὰ αὐτῶν ⁸⁹ προσεμηχανῶντο

rent. Quid enim certo potest statui de voluntate animorum ejusmodi molalium et Euripi more refluus motibus levium studiorum reciprocatone perpetua æstuantium?

Interim hæc videntes servi ne ipsi quidem sibi ac conceptio proposito deerant. Sed frustra esse insidias et Comnenos quotidie crescere ac corroborari reputantes, post multa denique ultro citroque dicta statuerunt, longam viam compendio absolvere. Quoniam autem? Evocandos nocte una Comnenos ambos imperatoris nomine quantumvis inscili: sic comprehensis eruos 49 oculos falso crimine imposito. Hæc summa consilii. Quo ad Comnenos certo perlato, post deliberationem anxiam et longam visum utrique est unam expediendæ salutis viam in defectione sitam esse, eo se extrema necessitate trudi; quis enim exspectare sustineat dum ferrum candens applicitum oculis lucis insitum ac solis usura privet? Occultum autem, ut par erat, id decretum habebant, quoad brevi perpetrandi ejus occasio se obtulit talis quædam. Datum erat negotium Alexio, quippe magno tum domestico Occidentis, inducendi in urbem partem quamdam exercitus armandam adversus Agarens qui urbem Cyzicum diripuerant. Hoc ille prætextu duces exercitus sibi maxime fidos evocavit scriptis litteris. Quibus unalique magno studio in urbem festinantibus, adiit imperatorem quidam subornatus ab altero servorum Borilo, quæsitque ex eorum jussu ejus copias universas in urbem regiam magnus domesticus induceret. Imperator magnum statim domesticum accersens, rogat ecquid veranuntient. Alexius partem quidem exercitus fatetur a se prout erat jussus evocatam; de universis copiis pernegat; idque ita verisimiliter, ut fidem faceret. Nempe hic rumor, aiebat, inde ortus est, quod, cum cohortes illæ quæ huc coire jussæ sunt aliæ alio dispersæ forent, dum ex suo quæque loco ad conditum confluit speciem ignaris fecit universi exercitus urbem petentis. Borilo autem multa contra disputante (nam Germanus insidiatorum alter naturam simplicior minus tum Alexium lacessivit) prævaluit tamen Alexii rem pernegantis auctoritas, et omnium calculis accusatio rejecta est. Hoc successu consternati duo barbari, quod, inquam, tam verisimilis delatio imperatoris animum nihil adversus magnum domesticum commovisset, actum de rebus et spebus suis nisi maturassent, rati, eam ipsam in noctem cujus mox secururæ vespera illuxerat, exitium Comnenorum indixerunt. Est omne servile genus dominis infensum, quod si nocere dominis nequiverint, ita in conservos versa, si quos ipsorum injuriis opportunos fortuna fece-

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁹⁰ Derst vox Κυζίκου. ⁹¹ ὧν. ⁹² Βορίλα. ⁹³ καί. ⁹⁴ ἀθυπνεγκόντος. ⁹⁵ Desunt voces κατά τοῦ δομestικοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

245 (9) Ἔστι μὲν γὰρ. Theophilus Antecessor, lib. 1, tit. 8, § 2: Φύσει γὰρ ὁ δούλος τοῦ δεσπότου πολέμιος. Tritum illud, Nulla vestis efficacior,

εὐμετάφορά πως καὶ Εὐρίπου δίκην, ὡς ἐν παλιῆ-
ροία περιπλαζόμενα.

Ταῦτα ὁρῶντες οἱ δούλοι καὶ ὅπως οὐ κατὰ σκοπὸν αὐτοῖς τὸ πρᾶγμα προῆει, οὐδὲ ἡ τῶν τοιούτων ἀνδρῶν ἀπώλεια εὐχερῆς ἐστὶν αὐτοῖς, τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐς αὐτοὺς εὐμενείας ὁσημέραι ἀξινούσης, πολλὰ μὲν εἰπόντες, πολλὰ δὲ καὶ ἀπειπόντες, ἐφ' ἑτέραν ἀτραπὸν ἐτράπησαν. Τίς δὲ αὕτη; Ἴνα ἐν μιᾷ νυκτὶ μετακαλεσάμενοι τούτους βουλῆς ἄτερ τοῦ κρατοῦντος ἐκποδῶν τοὺς ἀνδρας ποιήσωνται, τοὺς αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ἐξορύξαντες, ψευδῆ αἰτίαν ἀναπλασάμενοι. Τοῦτο τοὺς Κομνηνοὺς οὐ διέλαθε. Καὶ ἐπεὶ πολλὰ γνωσιμαχήσαντας, ὑπόγειον τὴν κίνδυνον ἔγνωσαν, μίαν σωτηρίας ἐλπίδα τὴν ἀποστασίαν ἐδόκουν, πρὸς ταύτην κατ' ἀνάγκην πολλὴν συνωθούμενοι. Τί γὰρ δεῖ περιμένειν τὸν ἐπενεγκόντα μύθρον τοῖς ὄμμασι, καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἥλιον ἀποσβέσοντα; Ὑποβρύχιον οὖν ἐν ταῖς ψυχαῖς τὴν γνώμην ταύτην εἶχον. Ἐπεὶ δὲ μετ' οὐ πολὺ προσετέτακτο ὁ Ἀλέξιος τινα μερίδα τῆς στρατιᾶς εἰσαγαγεῖν μέλλουσαν ἐξοπλιζέσθαι κατὰ τῶν πορθησάντων τὴν πόλιν Κυζίκου ⁹⁰ Ἀγαρηνῶν (ἔτυχε γὰρ τῆνικαῦτα δομestικός ἐκ τῆς ἐσπέρας), ἀφορμῆς εὐλόγου δραξάμενος, τοὺς εὐνοῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντας τῶν τοῦ στρατοῦ ἡγεμόνων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς διὰ γραμμάτων μετεκαλέσατο ⁹¹ καὶ δὴ κινηθέντες ἅπαντες πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἠπέλιγοντο. Ἐν τοσοῦτῳ δὲ εἰσελθὼν τις ἐξ ὑπαθήκης θατέρου τῶν ⁹² δούλων τοῦ λεγομένου Βορίλα ⁹³ [Βορίλου] ἤρπτε τὸν βασιλέα εἰ κατὰ γνώμην αὐτοῦ τὰς δυνάμεις ἀπάσας ὁ μέγας δομestικός εἰς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν εἰσάγει. Ὁ δ' εὐθύς μετακαλεσάμενος τοῦτον ἠρώτα εἰ ἀληθές ἐστι τὸ λεγόμενον. Καὶ ὁ, αὐτίκα τοῦτο μὲν οὐκ ἠρνεῖτο, ὅτι στρατιά τις εἰσάγεται τῇ ἐκείνου κελεύσει, πρὸς δὲ τὸ πᾶσαν ἀπανταχόθεν ἐνταυθοῖ συναθροίζεσθαι, πιθανῶς παρεκρούετο. Ὁ γὰρ τοῖς στρατοῦ, φησὶ, διεσπαρμένους ὧν ἀπανταχόθεν, ἄλλος ἄλλοθεν ἔκει λαθῶν τὸ ἐνδόσιμον. Καὶ οἱ τούτους ὁρῶντες ἐκ διαφορῶν μερῶν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀθρόους ἀφικνουμένους νομίζουσιν ὡς ἀπὸ συνθήματος πάντα τὸν στρατὸν ἐνταυθοῖ συναθροίζεσθαι, τῇ θεῶ καὶ μόνῃ ἐξαπατώμενοι. Καίτοι ⁹⁴ τοῦ Βορίλου πολλὰ πρὸς τούτους τοὺς λόγους ἀντεπενεγκόντος ⁹⁵, ἰσχυρότερος καὶ οὕτως ἦν ὁ Ἀλέξιος, καὶ ὅλαις ἐκράται ψήφοις. Ὁ δὲ Γερμανὸς ἀπλούστερος ὧν οὐ πάνυ τοῦ Ἀλεξίου κατέτρεχεν. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲ τὰ εἰσηγηθέντα ταῦτα κατὰ τοῦ δομestικοῦ ⁹⁶ τὴν τοῦ βασιλέως ἐξετάραξε ψυχὴν, καιροῦ λαθόμενοι καὶ ἀδείας (ἐσπέρα δὲ ἦν), τὴν κατὰ τῶν Κομνηνῶν ἐνέδραν ἐξήρτυον. Ἔστι μὲν γὰρ (9) ἄλλως φύσει τὸ δούλον

quam familiaris inimicus. Will. Brito, lib. viii, Philipp.:

Pejor enim quavis est peste domesticus hostis,

τοῖς δεσποταῖς πολέμιον· ὅταν δὲ τῶν δεσποτῶν ἄστοχῆση, ἐξουσία· δραξάμενον κατὰ τῶν ὁμοδοῦλων ἀνύποιστον γίνεται. Τοιούτου γοῦν ἐπειράθη καὶ ἦθους τε καὶ φρονήματος τῶν εἰρημένων δούλων ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος. Ἐντεῦθεν οἱ ἤδη ῥηθέντες οὐχ ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος κατὰ τῶν Κομνηνῶν ἐμήνιον· ἀλλ' ἐβασίλευε μὲν ὁ Βορίλος ὡς τινες ἔφασαν· ὁ δὲ γε Γερμανὸς κοινῶν δὲν αὐτῷ τοῦ σκέμματος ἐπιμελῶς σὺν αὐτῷ ἐνέδραν ἐξήρτου. Καὶ πρὸς ἀλλήλους τὰ βουλευόμενα διελέγοντο, καὶ ὅπως ἂν αὐτοῖς κατὰ νοῦν ἀποβαίη τὸ πρᾶγμα. Καὶ εἰς τοῦμφανὲς ἤδη ἐξέφερον τὸ ὑπ' ὀδόντα τέως λαλούμενον. Ἡκροᾶτό τις τῶν λεγομένων Ἀλανὸς τὸ γένος, μάγιστρος τὴν ἀξίαν (10), ἐκ πολλοῦ προσφκειωμένος τῷ βασιλεῖ, κἀν τοῖς οἰκείοις διαταλῶν. Τηνικαῦτα γοῦν ἐξελθὼν ὡς μέγιστος ἤδη φυλακῆς τῆς νυκτὸς ἐκτρέχει πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς, ἀπαγγελλῶν ἅπαντα τῷ μεγάλῳ δομestικῷ. Τινὲς δὲ φασὶ μὴδὲ τὴν βασιλῖδα τὴν πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς τοῦ μαγίστρου ἀφίξιν παντάπασιν ἠγνοηκέναι. Ὁ δὲ εἰσάγει τοῦτον τῇ μητρὶ καὶ τὰδελφῷ. Ἐνωτισθέντες δὲ τὴν ἀπευκταίαν ἐκείνην ἀγγελίαν, δέον ἐλογίσαντο τὸ τέως κρυπτόμενον εἰς τοῦμφανὲς ἀγαγεῖν, καὶ ξὺν Θεῷ τὴν σφῶν σωτηρίαν περιποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ μετὰ τὴν ἐπιούσαν ἐμεμαθήκει τὸ στράτευμα καταλαβεῖν τὴν Τζουρουλὸν (πολίχνιον δὲ τοῦτο περὶ τοῦ τῆν Θράκην κείμενον) ὁ δομestικός περὶ πρώτην φυλακῆν τῆς νυκτὸς, φοιτᾷ πρὸς τὸν Πακουριανόν (11). Ἄνθρωπος οὗτος μικρὸς ἦν δέμας, κατὰ τὸν ποιητὴν, πλὴν ἀλλὰ μαχητῆς, γένους λαμπροῦ, ἐξ Ἀρμενίων ὀρμώμενος. Καὶ ἀνακοινοῦται τούτῳ τὰ πάντα, τὴν μὴν τῶν δούλων, τὸν φόβον, τὴν ἐκ πολλοῦ κατ' αὐτῶν μελέτην, καὶ τὴν ἐξ ὑπογύου μελετωμένην τῶν ὀφθαλμῶν ἐκκοπήν αὐτῶν, καὶ ὡς οὐ χρὴ ὡς ἀνδράποδα παθεῖν, ἀλλὰ θράσαντάς τι γενναῖον ἀπολέσθαι, εἰ καὶ τούτου δεήσει· καὶ τοῦτο γὰρ ἴδιον μεγαλοψυχίας ἔλεγεν. Ὁ δὲ, ἅπαντα διακηκῶς καὶ συνιδὼν ὡς οὐ χρὴ μέλλειν ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ἀλλὰ ταχέως γενναιοτέ-

rit, eos intolerabiliter incursant. Talem quamdam naturam atque indolem servorum quos dixi duorum expertus tum est Comnenus Alexius. Imperium affectare dicebatur Borilus, adjutante ac consilio Germano. Imperatorem ergo ipsum solio exturbare meditabantur: tantum aberat ut studio salutis ac dignitatis ejus Comnenis irascerentur. Itaque cum nondum lutum aut maturum putarent Augustum ipsum aggredi, in capite atque in pernicie Comnenorum exercere crudelitatem parabant. **50** Jamque in procinctu negotii palam dixerunt quod antea non nisi sub dentibus immurmuraverant. Hausit præsens auribus nefariam vocem quidam Alanus genere, magister dignitate. Is verus minister imperatoris ad mentionem exhorreseens auditi sceleris, concubia ipsa, ut erat, nocte excurrit ad Comnenos, magnoque domestico cuncta nuntiat. Sunt qui dicant non absque conscientia Augustæ id egisse magistrum; ut sit, eum Alexius ad matrem atque ad fratrem introducit: qui horribili nuntio audito maturum esse decreverant cogitata exsequi, et, quod bene Deus verteret, unicum relictam inire viam tuendæ salutis. Quoniam ergo magnus domesticus didicerat exercitum tertio hinc die futurum Tzuruli (est id oppidulum in finibus Thraciæ) repente prima vigilia noctis Pacurianum convenit. Vir is erat mole quidem parvus, juxta poetam, sed pectore firmo bellator, genere illustri, ex Armenia ortus. Ad hunc Alexius refert omnia, iram atque invidiam servorum, machinationes olim cœptas, novissime deprehensum facinus execrationis sibi ac fratri decretæ, consulere se ipsum, quid censeret, extremam obnoxiæ tolerarent, mancipiorum instar: an, siquidem pereundum est, agendo fortiter potius quam serviliter patiendū morerentur. His pro inuictæ magnanimitatis indole ab Alexio peroratis Pacurianus celeritate opus esse intelligens sic respondit: Si cras prima aurora discedis hinc, ero tecum sequarque

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ Βορίλας. ⁶⁷ Diesi vox, ἐξελθὼν. ⁶⁸ ἀπαγγελλῶν. ⁶⁹ ὑπογύου. Sic semper ὁ pro ut posito.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Præcipue qui colla premit pede libera servo.

Constantinus Manasses:

Ἄλλ' ἄρα δυσποτμότερον οὐδὲν ἐστὶν ἀνθρώπου ἔχοντος τοὺς ἐχθραίνοντας οἰκείους ταυτοστέγους.

Theganus, *De gest. Lud. Pii*, cap. 1: *Summopere cavendum est ne amplius fiat, ut servi sint consiliarii, quia, si possunt, hoc maxime construunt, ut nobiles opprimant, et eos cum vilissimis propinquitatibus eorum exaltare studeant.*

(10) *Μάγιστρος τὴν ἀξίαν*. Magistri dignitas magna olim in palatio fuit. Constantinus Porphyrog. in *Basilio*, cap. 46, τῶν μαγίστρων ὑπὲρ λαμπρὸν τιμὴν vocat, cui concepit Childobertus Francorum rex *Epist. ad Theologorum magistrum*, *Hist. Franc.* tom. 1: *Prælati magistrum vestri dignitas excolenda, quæ licet per se magna sit, ut cognovimus, etc.* Ita autem prius, et κατ' ἐξοχὴν dicitur officiorum magister, de quo Rutilius Numatianus,

D Officiis regerem cum regia jura magister.

Postmodum plures hac dignitate donati. Luitprandus usque ad 24 fuisse sua ætate in palatio Constantinopolitano scribit, lib. vi, cap. 5, unde Anastasium quæstorem et magistrum prius tenuisse inter magistros auctor est Corippus in ejus *Panegyrico*:

Summe magistrorum, procerum decus, arbiter orbis. Vide Salmasium ad Capitolinum, pag. 83, 84.

(11) *Πακουριανόν*. Diversus est a Pacuriano magno domestico Gregorius Pacurianus Sebastus, ad quem binæ scriptæ existunt epistolæ Theophylacti Bulg. archiep. 7 et 25. Ex prioris inscriptione discimus uxorem duxisse filiam magni drungarii, Nicephori videlicet Comneni, Alexii imp. fratris. De Pacuriano domestico, Gregorii, ut probabile est, patre, agit non semel postea *Anst. V. Baron.* an. 1073, n. 77. Et confer. *epist. Theophylacti* 26.

fortunate tuam; sin momentum ultra cunctaris, sic habere, iturum me ipsum ad Augustum ultro indicatum quid pares. Video, reponit Alexius, salutem tibi meam esse cordi, quod equidem Dei erga me beneficæ providentiæ acceptum fero. Exsequar ergo, ne dubites, quod suggeris; verum age, firmemus jurejurando fidem. Mox utrimque juratum in hæc verba, ut si Alexio thronus imperii contingeret, statim is dignitatem magni domestici qua modo frueretur, Pacuriano conferret. Ab hoc digressus Umpetopolium adit Alexius virum et ipsum cum primis fortem, qui ubi quid ageretur, quæ fugæ causa, quæ novandi necessitas, audivit, diu rogandus non fuit: pene ultro in societatem consilii periculique se obtulit: Promptissimum enim me, inquiens, in omni capitis dignitatisque tuæ discrimine constantissimumque propugnatorem habebis. Has virorum fortium amicitias Alexio paraverat cum perspecta fortitudo prudentiaque ejus, tum potissimum effusissima **51** liberalitas qua in omnes utebatur. Etsi enim non circumfluebat ille quidem divitiis, quoniam nec rapinis accumulare opes curarat unquam, nec rei augmentæ magnopere studuerat, tamen quia vera munificentia non tam aestimari solet mole aut pretio donorum quam largientis animo, et plerumque fit ut minuta prolixæ ac regie, magna sordide atque avare donentur, consecutus erat pater meus jam tum in privata fortuna, pecunia non magna non parce dispensanda ut longe illis opum defossoribus Cræsis ac Midis auro incubantibus et cuminum minute angusteque secantibus præferretur. Hac igitur aliisque virtutibus ejus longo sibi usu perspectis illecti quos dixi viri, primam ipsam mentionem evehendi illius in imperium summo illico favore exceperunt. Ille vero et ab hoc quoque recepto jurejurando festinatione summa repetit domum, cunctaque suis narra. Nox erat Dominicæ diei quam Tyrophagum nuncupant. Hujus aurora nondum exorta pater meus cum suis egreditur ex urbe. Quo cognito in vulgus plebs quam saveret Alexio populari cantilena per civitatem celebranda declaravit, et sciri jam tum et probari consilium ejus omne significante. Carmen erat idiotica lingua compositum in hanc fere sen-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ καὶ τῷ Ἀλεξίῳ μᾶλλον. ⁷¹ τι. ⁷² πρὸς. ⁷³ τοῦτον τῷ δεομένῳ παρέχοντα. ⁷⁴ ἀνάρρυσιν. ⁷⁵ ταχέως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) *Θύμπερτόπουλον*. Constantinus, cognomento Humbertopolus, id est, Humberti filius, que adjutore Alexius imperium cepessivit, Celta, seu Francus fuit, uti diserte Anna refert, lib. iv et vii; et Zonaras in Alexio, filius forte Humberti, Tancredi de Altavilla filii, Wiscardi fratris, cujus meminit Malaterra, lib. i, cap. 4, qui cum Normannis, quos Maniacatas appellat infra Anna, lib. vii, in Græciam transierat, et Constantinopolitanis Augustis meruerat; cujus filio Constantino Humbertopuli cognomentum de nomine Humberti patris mansit: ea est enim vis vocabuli πο-

ρου ἔργου ἐφάπτεσθαι, φησίν, Εἰ μὲν ἀγαζούσης τῆς ἀδριον ἐξέλθης τῶν ἐνταυθοῖ, συνέφομαί σοι κίχῳ προθύμῳ ἐπαγωνισόμενος· εἰ δὲ ἐξ νέωτα φυλάξεις τὸ βουλευόμενον, ἀλλ' ἐμὲ γ' ἴσθι, αὐτὸν ἐμὲ, προσελθόντα τῷ βασιλεῖ, παραυτίκα καὶ σοῦ καὶ τῶν σὺν σοὶ κατειπεῖν, μηδὲ μικρὸν ἀναβαλλόμενον. Ὁ δὲ, Ἐπεὶ σε τῆς ἐμῆς κηδόμενον ἡρῶ σωτηρίας, Θεοῦ δὲ τοῦτο πάντως ἔργον, οὐκ ἀποστήσομαί σου τῆς βουλῆς· πλὴν ἀλλὰ χρεῖσθαι ὄρκου τὸ ἀσφαλὲς ἐκάτερον ἔχειν. Ἐνθεν τοι κατὰ πίστει πρὸς ἀλλήλους δι' ὄρκων ἐποιησάτην, ὡς ἔρα, εἰ εἰς τὸν βασιλείον θρόνον αὐτὸν ἀγάγη Θεός, ἐκείνον εἰς τὴν τοῦ δομεστικου ἀξίαν ἀναγάγη, ἣν νῦν αὐτὸς ἐν τῷ τέως κατεῖχεν. Ἐξελθὼν οὖν ἐκεῖθεν ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος, καὶ τοῦ Πακουριάνου ἀπαλλαγείς πρὸς ἕτερον ἄνδρα καὶ αὐτὸν ἀρειμάγειον τὸν Θύμπερτόπουλον (12) ἀπεισὶ καὶ ταύτῳ τὸν ἰδίον ἀπαγγέλλει σκοπὸν, καὶ τὴν αἰτίαν παρίστησι καθ' ἣν διαδρᾶναι βουλόμενος εἰς συμμαχίαν καὶ αὐτὸν προσκαλεῖται· ὁ δ' εὐθύς κατενενεύκει· Κίχμὲ δ', ἔφη, πάντως ἐξείς εὐψύχως σου καὶ μάλα προκινῶνεύοντα. Προσέκειντο δὲ τῷ μᾶλλον Ἀλεξίῳ ⁷⁰ οἱ εἰρημένοι ἄνδρες τὰ τε ἄλλα, καὶ διότι ἀνδρεία καὶ συνέσει τῶν ἄλλων διέφερε. Φιλοδωρότατόν τε ⁷¹ ὄντα καὶ τὴν χεῖρα εἶπερ τις ἄλλος περὶ τὰς δόσεις εὐκίνητον λίαν ὑπερηγάπων, καί· τοι μὴ πάνυ γε πλούτῳ περιβρέμενον. Οὐ γὰρ ἦν τῶν ἀρπαζόντων καὶ πρὸς τὸ πλουτεῖν διακεχηνότων. Τὸ γὰρ ἐλευθέριον οὐκ ἐν πλήθει παροχῆς χρημάτων κρίνεσθαι εἴωθεν, ἀλλὰ γνώμη ταλαντεύεσθαι πέφυκεν. Ἔστι γὰρ τὸν ὀλίγα κεκτημένον, καὶ πρὸς λόγον τῶν ἐνότων καταβαλόντα ἐλευθέριον εἶναι, τὸν δὲ γε πλοῦτον πολὺν ἔχοντα καὶ τῇ γῆ· κατ' ὀρύττοντα, ἢ μὴ κατὰ ⁷² λόγον τοῦτον παρέχοντα ⁷³, ἄλλον Κροῖσον ἢ χρυσομανῆ Μίδαν, κίμβικά τε καὶ γλίσχρον, καὶ ἓνα τῶν διαπριόντων τὸ κύμινον, εἰπὼν ἂν τις αὐτὸν διαμάρτοι τοῦ δέοντος. Πάσαις τοίνυν ἀρταῖς κεκοσμημένον τὸν Ἀλέξιον εἰ ἤδη ῥηθέντες ἄνδρες ἀνέκαθεν καὶ πάλαι γινώσκοντες, τὴν αὐτοῦ ἀνάρρυσιν ⁷⁴ καὶ ἠγάπων καὶ ἐπηύχοντο. Ὁ δὲ Ἀλέξιος καὶ ἐξ αὐτοῦ αἰτήσας ὄρκου καὶ λαδῶν,δρομαῖος ἀπεισιν οἴκαδε, καὶ πάντα ἀνακοινοῦται τοῖς αὐτοῦ. Νῦν ἦν ἡ τῆς Τυροφάγου Κυριακῆς (13), καθ' ἣν οὐμὸς πατὴρ ταῦτα ἐσκέπτετο. Τὴν δὲ ματ' αὐτὴν δρθρου βαθέος ⁷⁵ ματὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν

λός, quod infra moneo. Porro existit familia ejusce cognominis posterioribus sæculis perillustis Constantinopoli, ab hoc forte Constantino prognata. Memoratur enim a Pachymere, lib. xii, cap. 30; et lib. xiii, cap. 22. Humbertopolus Μέγας Τζαούσιος.

(13) *Τυροφάγου Κυριακῆς*. Dominica τῆς Τυροφάγου, quæ et Τυρήνη Αἰμαξ, et Pachym. lib. vii, est Dominica Quinquagesimæ. Nominis rationem pluribus exponit Leo Allatius, *De Dominicis et hebdom. Græc.* cap. 2.

ἐξεληλύθει τῆς πόλεως. Ἐνθεν τοι καὶ τὸ πλῆθος ἀποδεξάμενον τῆς ὀρμῆς τὸν Ἀλέξιον καὶ τῆς ἀγχινοίας ἐξ αὐτῶν πραγμάτων ἀσμάτιον αὐτῷ ἀντιπλέξαντο, ἐξ ἰδιώτιδος μὲν ⁷⁶ συγκείμενον γλώττης ⁷⁷, καὶ παρεμφαῖνον ⁷⁸ τὴν τε προαίσθησιν τῆς χανημένα. Τὸ δὲ ἀσμάτιον αὐταῖς λέξεσιν εἶχεν ἐνόησές το, καὶ τὴν δευτέραν τὸ πρῶτ' εἶπα καλῶς γεράκιον μου. Εἶχε δὲ ὡδὲ πως ἐννοίας τὸ διαφημιζόμενον ἐκεῖνο ἀσμάτιον· ὡς· Ἄρα κατὰ μὲν τὸ τυρώνιον ⁷⁹ Σάββατον ὑπέρευγέ σοι τῆς ἀγχινοίας, Ἀλέξιε· τὴν δὲ μετὰ τὴν Κυριακὴν δευτέραν (14) καθάπερ ⁸⁰ τις ὄψιπέτης ἰέραξ ἀφίπτατο τῶν ἐπιβουλευόντων βαρβάρων.

Ἐπεὶ δὲ ἡ μήτηρ Κομνηνῶν ἡ Δαλασσηνὴ (15) Ἄννα γαμβρὸν ἐφθάρεισποίησασθαι ἐπὶ θυγατρὶ ⁸¹ Μανουῆλ τοῦ πρωτοτόκου τῶν υἱῶν αὐτῆς, τῶν τοῦ Βοτανειάτου ἔγγονον ⁸², πισηθεῖσα μὴ ὁ παιδαγωγὸς αὐτοῦ ⁸³ γνοῦς τὴν ἐπιβουλὴν προσαγγεῖλη τῷ βασιλεῖ, βουλὴν ἀρίστην βουλεύεται. Καὶ δὴ προσκυνήσεως χάριν τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγίων ἐκκλησιῶν ἀθροισθῆναι κελεύει πάντας ἑσπέρας. Ἦν γὰρ αὐτῇ σύνηθες εἶ; τὰ ἱερὰ τεμένη φοιτῆν. Γίνεται τοῦτο. Καὶ δὴ πάντες, ὡς ἔθος, παρήσαν, ἐξήγόν τε τοὺς ἵππους τῶν ἱπποστάθμων ἐπιμελῶς στρωννύειν σχηματιζόμενοι τὰς γυνχιξὶ πρεπούσας ἑφεστρίδας. Ὁ δὲ γε τοῦ Βοτανειάτου ἔγγονος τὸν τῷ παιδαγωγῷ ὑπὸ [ὑπνωτῶν] βαρούμενος· ἀπομεμέριστο γάρ τι τούτοις οἴκημα ἴδιον. Περὶ πρώτην δὲ φυλακὴν τοὺς πυλεῶνας ⁸⁴ κλείσαντες οἱ Κομνηνοὶ μέλλοντες ἤδη ὀπλιζέσθαι ⁸⁵, καὶ τῆς βασιλευούσης πόλεως ἀφίπτασθαι, τῇ μητρὶ παρέσχον τὰς κλείς, ἐκλείσαν τε ἀφορητὶ καὶ τὰς θύρας τοῦ δώματος ἐν ᾧ ὁ ἐπ' ἐγγόνῃ γαμβρὸς αὐτῆς ὁ Βοτανειάτης ἀφύπνωττεν, οὐ μὲν τοι ἀκριβῶς κατασφαιλισάμενοι ὡς ἐφαρμόσαι ταύτας ἀλλήλαις, ἵνα μὴ φόφος τις γεγονῶς διυπνίσῃ αὐτόν. Τούτων οὕτω γενομένων τὸ πλεῖστον παρωχῆκει τῆς νυκτός. Πρὸ ἀλεκτοροφωνίας οὖν πρώτης τοὺς πυλεῶνας ἀνοίξαντες, τὴν τε μητέρα καὶ τὰς ἀδελφάς (16) καὶ τὰς σφῶν γυναῖκα; καὶ τὰ παῖδια συμπαραλαβόντες· μέχρι τοῦ Κωνσταντινιανοῦ φόρου (17) ὁμοῦ πεζῇ ⁸⁶ συναπῆσαν. Καχεῖθον συνταξάμενοι ταύταις, ἐκεῖνοι μὲν πρὸς τὰ ἐν Βλαχέρναις βασιλεία (18) μάλ' ὀξέως ἐξέδραμον· αὐ-

Variae lectiones ex cod. Coislino

⁷⁶ δέ. ⁷⁷ Deesi vox γλώττης. ⁷⁸ κατεμφαῖνον. ⁷⁹ τυρώνιον. ⁸⁰ δευτέραν ἡμέραν, καθάπερ. ⁸¹ ἐπὶ τῇ θυγατρὶ. ⁸² ἔγγονον. ⁸³ αὐτῆς. ⁸⁴ πυλεῶνας. ⁸⁵ ἐξοπλιζέσθαι. ⁸⁶ πεζοί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(14) Τῇ δὲ μετὰ τὴν Κυριακὴν δευτέραν. Ἡμέραν addit Allatius lib. De hebdom. Gr. cap. 2, ubi hunc Annæ locum laudat, ut sensus sit, post Dominicam Tyrophagi feria II, Alexium urbe egressum.

(15) Δαλασσηνὴ. Vide Stemma Comnenitarum.

(16) Καὶ τὰς ἀδελφάς. Vide Stemma Comnenitarum.

(17) Κωνσταντινιανοῦ φόρου. Inter præclara, quæ in nova urbe a se condita ædificia 246 extruxit Constantinus M. forum illud fuit, quod a suo nomine Constantinianum appellavit, statuitque in ea urbis parte, ubi antea micenia et portæ Byzantii veteris stabant, porticibus, fornicibus, stagiis, et aliis undequaque adveclis antiquitatis monumentis mire exornatum, ut passim testantur Themistius, orat. 17; Zosimus, lib. II; Eusebius, lib. III. De Vita Constantini, cap. 52; Cedrenus,

lenticiam : Sabbatho a caseo nuncupato quam callide agis, Alexi! altera vero post Dominicam die velut præpes accipiter evolasti ex cassibus insidiantibus barbarorum.

κατ' ἐκείνου ἐπιβουλῆς καὶ τὰ παρ' αὐτοῦ μεμηχανημένα. Τὸ Σάββατον τῆς τυρινῆς, χερσὶς Ἀλέξιος ἐνόησές το, καὶ τὴν δευτέραν τὸ πρῶτ' εἶπα καλῶς γεράκιον μου. Εἶχε δὲ ὡδὲ πως ἐννοίας τὸ διαφημιζόμενον ἐκεῖνο ἀσμάτιον· ὡς· Ἄρα κατὰ μὲν τὸ τυρώνιον ⁷⁹ Σάββατον ὑπέρευγέ σοι τῆς ἀγχινοίας, Ἀλέξιε· τὴν δὲ μετὰ τὴν Κυριακὴν δευτέραν (14) καθάπερ ⁸⁰ τις ὄψιπέτης ἰέραξ ἀφίπτατο τῶν ἐπιβουλευόντων βαρβάρων.

Anna vero Dalassena Comnenorum mater generum antea sibi asciverat Botaniatæ nepotem filia Manuelis primogeniti sui ei desponsanda. Verita igitur ne pædagogus adolescentuli comperta defecatione nuntiatum repente ad imperatorem accurreret, hanc ejus rei cavendæ rationem inivit. Edicit vespere præsto esse comitatum suum omnem, tanquam pro more proditura ad adorationem in sanctis Dei ecclesiis faciendam. Adfuerunt mox omnes, ut solebant, eduxeruntque equos e stalulis insternere ipsos ornareque studiose simulantes tanquam matronis prodituris, propriis ipsarum ephippiis et cingulis. Interim Botaniatæ nepos cum pædagogo dormiebat, in assignata ipsis ædium parte. Circa primam ergo custodiam clausis Comneni majoribus domus ipsorum valvis cum essent in procinctu ad arma sumenda fugamque ex urbe capessendam, claves interiorum ædium matri tradiderunt. Observaverant autem et fores conclavis in quo **52** neptis ipsorum sponsus dormiebat; sed quia studuerant quam minimo id strepitu scire, ne puer excitaretur, valvarum oras nequaquam satis apte commiserant. His ita gerendis apparandisque major pars noctis abierat. Paulo igitur ante galileinium primum apertis repente quas prius clausèrant vestibuli ipsorum portis, in viam se dant per plateas, et cum matre, sororibus, uxoribus, et pueris ipsorum, pedibus usque ad Constantinianum procedunt forum. Ibi mulieribus tale dicto illi quidem ad palatia Blachernarum raptim

Zonaras, et alii sine numero. Situm et formam describit idem Zosimus : Ἀγορὰν δὲ ἐν τῷ τόπῳ καθ' ὃν ἡ πόλις τὸ ἀρχαῖον ἦν οἰκοδομησας κ. κλοτερῆ, καὶ στοαῖς διςτρεῖσι ταύτην περιλαβὼν, ἀφίπτας δύο μαρμάρου Προκωννησίου μεγίστας ἀλλήλων ἀντίας ἀπετόπισσε, δι' ὧν ἐνεστὶν εἰς τὰς Σεβήρου στοάς, καὶ τῆς πάλαι πόλεως ἐξέρναι. Neque abludiv Hesychius Milesius, scribens mirros antiquos οὐκ ἐξω τοῦ ἐπωνύμου ἀγορᾶς τοῦ βασιλέως processisse. Velut urbis descriptio forum Constantini partim in 6, partim in 8 regione fuisse ait. Πλαχωτόν εἶναι dictum auctores sunt Zonaras et Glycas, quod lapidibus planis et laijs, quos πλάκας Græci appellant, stratum fuerit a Constantino.

(18) Τὰ ἐν Βλαχέρναις βασιλεία. Palatii Blacherniani, quod existit in angulo civitatis juxta portam, ut Tyrius auctor est, non vero ad ostia

festinant. Feminæ autem ad Magnæ Sophiæ templum accurrunt. At Botanistæ pædagogus cum evigilans cognovisset quid esset actum, proripit se domo sacem manu gestans, et magno impetu fugientes assequitur prope templum sanctorum Quadragesima Martyrum. Quem conspicata Dalassena Comnenorum mater: Delatum, inquit, ad imperatorem falsum de me crimen audivi, confugio igitur ad sanctas ecclesias, religione ipsarum et jure asyli interim fruitura, dum mane facto ad palatium me conferam. Præcede nos tu illo, ut, cum primum janitores valvas aperient, de nostro ipsos mox futuro adventu certiores facias. Hæc ille statim ad exsequenda properavit. Matronæ vero ad Sancti pontificis Nicolai templum veniunt, quod refugium etiamnum solent appellare, prope Magnam ecclesiam, dudum erectum ad salutem et tutelam eorum qui deprehensi essent in criminibus, velut magni ipsius templi pars quædam, de industria, ni fallor, in illum ipsum asyli usum paratum a se priscis imperatoribus, qui magna indulgentia regere sibi subjectos et quærere causas parcendi peccantibus

Α ται δὲ πρὸς τὸν τῆς μεγάλης Σοφίας ναὸν σὺν ἁπλοῦσι εἰσοῦσι. Ὁ δὲ τοῦ Βοτανιστῆτος παιδαγωγός, διυπνισθεὶς καὶ γνοὺς τὸ γινόμενον, ἐξῆκει πρὸς αὐτοὺς ἄρδρα ταῖν χερσὶν ἔχων, φθάνει τε κατὰ τάχος αὐτοὺς, τοῦ τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα (19) τεμένους ἔγγυς μήπω κατελιφτότας. Θεασαμένη δὲ τοῦτον εὐθύς ἡ Δαλασσηνὴ καὶ μήτηρ τῶν ἀριστέων ἐκείνων παίδων φησὶ· Κατεῖπον ἡμῶν τινες, ὡς ἐκ. θύμην, τῷ βασιλεῖ. Ἄπειμι γοῦν εἰς τὰς ἁγίας ἐκκλησίας, τῇ αὐτῶν χρωμένη, καθὼς ἂν δυνάμην⁸⁷, ἐπαρωγῆ. Κάκειθεν αὐγαζούσης ἡμέρας ἀπελεύσομαι πρὸς τὰ βασίλεια. Ἄπειμι τοίνυν αὐτὸς, ἰν', ὅπηνίκα οἱ πύλωροὶ ἀνοίξωσι περὶ τῆς ἡμῶν αὐτοῖς ἀπαγγελλῆς ἐλεύσεως. Ὁ δ' εὐθύς πρὸς τὸ κελευσθὲν ἠπειγέτο. Αἱ δὲ φθάνουσι πρὸς τὸ τοῦ ἱεράρχου Νικολάου τέμενος (20), ὃ προσφύγιον μέχρι τῆς δεῦρο εἰώθησαν ὀνομάζειν, ἀγχοῦ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ πρώην ἐνιδρυμένον πάλαι ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἐπ' ἐγκλήμασιν ἀλισκομένων, ὡς μέρος τυγχάνον τοῦ μεγάλου τεμένους (21) καὶ ἐπίτηδες οἶμαι κατασκευασθὲν τοῖς ἀρχαίοις, ἵνα πᾶς ὁ ἐπ' ἐγκλήματι ἀλοὺς, καὶ φθάσας εἰσω τοῦτου γενέσθαι, τῆς ἐκ τῶν νόμων

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

⁸⁷ ἰν'. ⁸⁸ δυνάμην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Euxini Ponti, quod vult Lambecius, descriptionem graphicam ex Odone de Diogilo lib. iv, de Ludovici reg. Fr. perfectione in Orient. iis adjungere hic libet, quæ de hocce palatio congressimus in Notis ad Villhard. n. 85: *Venientes ad urbem, brachium S. Georgii ad dexteram, et quemdam proluvium qui de ipso procedens ad quatuor fere millia tenditur, habens ad lævam ibi palatium, quod dicitur Blacherna. Fundatur quidem in humili, sed sumptu et arte, deceni proceritate consurgit, et triplici confinio triplicem habitantibus jucunditatem afferens, mare, campos, urbemque visibus alternis despicit. Exterior ejus pulchritudo fere incomparabilis est. Interior vero quidquid de illa dixerō superabit. Auro depingitur undique, variisque coloribus, et marmore studioso artificio sternitur area, et nescio quid ei plus conferat pretii, vel pulchritudinis, ars subtilis, vel pretiosa materia.*

(19) Τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα. Ædem SS. XL Martyrum juxta Thermas Constantianas, cujus fundamenta jecerat Tiberius Aug. cum Anastasia uxore, absolvit Mauricius, an. 8. ut pluribus narrant Theophanes, Cedrenus, Glycas, Manasses, Paulus Diaconus lib. xvii, Codinus, *De Orig.* et alii. Ejusdem sphaeram terræ motu collapsam refecit Basilus Porphyrogeneta, ut auctor est Scylitzes. Templum ipsum de novo instaurasse Andronicum Comnenum, proximeque ædes magnificas extruxisse tradit Nicetas in Andronico, lib. ii. Illud denique Joannes Paleologus imperator evertit, et ex ruderibus duas ad portam Auream turres ædificavit, uti Ducas refert, cap. 13. Juxta templum XL Martyrum columnam erexit Phocas an. 7 cui postea imperante Heraclio crux imposita est, quæ corruit terræ motu sub Andronico Seniore, ut est in *Chronico Alexandr.* et apud Nicephor. Gregoram, lib. ix. Exstitisse porro ædem SS. XL Martyrum juxta æneum Tetrastylum tradit auctor ejusdem *Chronici Alexandrini*. Meminit præterea hujus templi Innocentius III PP. lib. xiv, epist. 84; Pachymeres, lib. iv, cap. 18, et Bondelmontius.

(20) Τὸ τοῦ ἱεράρχου Νικολάου τέμενος. Hinc

emendandus Zonaras, qui hoc loco habet *μονὴν τοῦ Κωνιανέου, pro Νικολάου*. Exstitit verò ædes D. Nicolai prope Magnam ecclesiam, intra magni palatii septa, aut sane juxta ipsum palatium: quod etiam Anna videtur indicare his verbis, καὶ ἐπίτηδες οἶμαι κατασκευασθὲν τοῖς ἀρχαίοις: quo loco malim ἀρχαίοις; est enim ἀρχαίων, palatinum, Nicetæ, Cinnamo, et aliis. Hanc condidit Basilus Macedo, ut scribit Scylitzes, ἰν τῇ Βαρβάρᾳ, ut auctor est idem Pachymeres, lib. iv, cap. 8, id est, in ea regione in qua fuit ædes D. Barbaræ sacra, versus Acropolim, ex qua 247 porta S. Barbaræ arci vicina dicta est. Vide Codinum, in *Orig.* p. 61, edit. Meursii; Suidam in Βερβήνῃ, et Thevetum, lib. xix, cap. 5. Exstitit ædes alia Constantinopoli D. Nicolao sacra ad Blachernas, de qua Anna, lib. x; eadem se te quam exstructam refert Codinus in domo Basilidis, qui patricius et quæstor fuit Justiniano imperante. Aliam præterea S. Nicolao et S. Augustino Cantuariensi episcopo dicatam ædem Constantinopoli habet Gotselius, lib. de miracul. ejusdem B. August. cap. 26, conditam a nobili Anglo, qui post expugnatam a Willelmo Notho Angliam Constantinopolim concesserat. Alteram denique extra urbem, Molibotum dictam, in qua humatus Constantinus Ducas, Scylitzes commemorat. Vide Leon. Allat. lib. ii, *De Eccles. Orient. et Occid. consensione*, cap. 2, pag. 645; et notata ad. pag. 294.

(21) Μέρος τυγχάνον τοῦ μεγάλου τεμένους. Ædes D. Nicolai ideo, ait Anna, asyli jure donata est, quod esset quodammodo appendix Magnæ ecclesiae, quam Justinianus ejus conditor hoc privilegio exornarat: Constantinus Porphyrogeneta, Nov. 12. περὶ τῶν φονεῶν, etc. de Justiniano, ὁ τὸν ναὸν τὸν μέγαν ἀσουλίας τόπον διορισάμενος. Quo etiam jure ante Justinianum gaudebat ecclesia major Constantiniana, seu potius Constantiana, ut auctor est Zosimus lib. v. Vide Pachymerem, lib. iii, cap. 14; Cantacuzenum, lib. i, cap. 12; lib. iii, cap. 2, 50, 80, 88; Jus Græco-Rom. lib. ii, pag. 72, 73, etc.

τηνικαῦτα ἐλευθερῶται ποινηῆς. Οἱ γὰρ πάλαι βασι-
 λεις τε καὶ Καίσαρες πολλῆς προμηθείας ἤξιον τὸ
 ὑπήκουον. Ὁ δὲ γε ἐν τῷ τοιοῦτῳ τεμένει προσμέ-
 νων ταχέως αὐταῖς οὐκ ἀπεζύγου τὰς θύρας, ἀλλ'
 ἐπυρθάνετο, τίνες καὶ ὄθον εἶεν. Εἰς δὲ τις τῶν σὺν
 αὐταῖς, Γυναῖκες, φησὶν, ἐξ Ἀνατολῶν. Τὰ δὲ πρὸς
 χρεῖαν ἅπαντα δαπανήσασαι, ἐπισπεύδουσι τὴν προσ-
 κύνησιν οἴκαδε ἐθέλουσαι ἐπανελθεῖν. Ὁ δ' εὐθὺς
 ἀποζυγώσας τὰς θύρας πρᾶχῳρει αὐταῖς τῆς εἰσό-
 δου. Τῇ δ' ἐπαύριον ἐκκλησιάσας ὁ αὐτοκράτωρ τὴν
 σύγκλητον, ἐπειδὴ τὰ κατὰ τοὺς ἄνδρας ἐμεμαθήκει,
 τὰ εἰκότα πρὸς τούτους ἐδημηγόρησε, καταδρομὴν
 τοῦ δομαστικῆς ποιούμενος. Ἐκπέμπει δὲ τηνικαῦτα
 πρὸς τὰς γυναῖκας τὸν τε καλούμενον Στραβορω-
 μάνον (22) καὶ τινὰ Εὐφημιανὸν τὴν κλῆσιν, μετα-
 καλούμενος αὐτὰς εἰς τὰ βίβλια. Ἡ δὲ Δαλασσηνὴ
 πρὸς αὐτοὺς, *Εἰπατε*, φησὶ, *πρὸς τὸν αὐτοκρά-
 τορα, Οἱ παῖδες οἱ ἐμοὶ δοῦλοι εἰσι πιστοὶ τῆς
 σῆς βασιλείας, καὶ προθύμως ἐξυπηρετοῦντες*⁸⁹
*αὐτῇ ἐν πᾶσιν, οὐκ ἐφείσαντο οὔτε ψυχῶν οὔτε
 σωμάτων ἀεὶ προκινδυνεύοντες ἐκθύμως ὑπὲρ
 τοῦ σοῦ κράτους. Ὁ δὲ κατ' αὐτῶν φθόνος, μὴ
 φέρων τὴν εἰς αὐτοὺς εὐνοίαν τε καὶ κηδεμονίαν
 τῆς σῆς βασιλείας, μέγαν τὸν κίνδυνον κατ' αὐ-
 τῶν καθ' ὥραν ἐξηρκεν. Ὡς δὴ καὶ τοὺς ὀφθαλ-
 μοὺς αὐτῶν ἐξορυττεῖν ἐμελέτησαν, τοῦτο αἰσθό-
 μενοι καὶ μὴ φέροντες τὸν τοιοῦτον ἀδικὸν κίν-
 δυνον, οὐχ ὡς ἀποστάται ἐξῆλθον τῆς πόλεως,
 ἀλλ' ὡς δοῦλοι πιστοὶ, ἅμα μὲν τὸν ὑπόγειον
 ἀποδιδράσκοντες κίνδυνον, ἅμα δὲ τὰ κατ' αὐ-
 τῶν μελετώμενα τὸ κράτος σου ἀναδιδάξαντες*⁹⁰,
*καὶ τὴν ἀπὸ τῆς σῆς βασιλείας ἐξαιτησόμενοι
 βοήθειαν. Οἱ δὲ ἐπέκειντο σφόδρα μετακαλούμενοι
 ταύτην. Ἀγανακτήσασα δὲ ἡ γυνὴ φησὶ πρὸς αὐ-
 τοῦ, Παραχωρήσατέ μοι εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐκ-
 κλησίαν εἰσελθεῖν προσκυνῆσαι. Ἄτοπον γὰρ
 ἔστιν εἰς τοὺς πυλῶνας αὐτῆς φθάσασαν, μὴ
 εἰσελθεῖν καὶ μεσίτιδι τῇ παραγράντῳ Δεσποίνῃ
 καὶ Θεομήτορι χρῆσασθαι εἰς τε τὸν Θεὸν καὶ
 τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν. Τὴν εὐλογον οὖν αἴτη-
 σιν τῆς γυναικὸς αἰδεσθέντες οἱ πρέσβεις, παρα-
 χωροῦσιν αὐτῇ τῆς εἰσόδου. Ἡ δὲ βραδεῖ ποδὶ στεί-
 χουσα ὡς οἶον ἀπὸ τῆς λύπης καὶ τοῦ γήρωος κεκμη-
 χυῖα, μᾶλλον δὲ καὶ τὸν κεκμηκότα ὑποκρινομένη,
 περὶ τε αὐτὰ που τὰ εἰσόδια τοῦ ἱεροῦ βήματος (23)*

A consuverant. Verum ejus templi custos non sta-
 tim ipsis valvas aperuit, sed percontabatur, qui et
 undenam essent? Hic aliquis ex comitatu, Mulie-
 res, inquit, ex Asia quæ consumpto viatico adora-
 tione defungi festinant, ut se quamprimum in viam
 dent ad domos repetendas. Quo audito nihil cui-
 ctatus ædituus templi fores ipsis aperuit. Postridie
 convocato imperator senatu; post cognitam Com-
 nenorum fugam, orationem habuit in eam senten-
 tiam quam quisque suspicari facile potest, vehemen-
 ter in magnum domesticum invehens. Tum ad
 matronas misit quemdam Straboromanum et
 alium Euphemianum nomine qui eas ad palatium
 duceret. Ad quos Dalassena, *Renuntiate*, inquit,
imperatori, filios meos fidelitate atque obsequio
 B *erga majestatem ejus nemini concedere, idque adeo*
satis testatos periculis laboribusque maximis pro
 53 *ea libentissime adeundis. At ipsorum invidi tuam*
in eos benevolentiam non ferentes, nullum finem
fecerunt insidiarum ipsis struendarum, statuta etiam
et parata excæcatione ipsorum. Hujus metu mal-
 quod se nullo malefacto meruisse præclare sibi erant
 conscii, urbe profugerunt ad necessariam declina-
 tionem periculi presentis, non ad ullum defectionis
 consilium. Perstant enim nunc maxime in fide; nihil
 que spectat aliud secessio illorum, nisi ut spatium
 habere possint demonstrandi tibi quanta iniquitate
 opprimantur a circumventoribus improbissimis, im-
 plorandique auxilium tuum adversus infesiam po-
 tentiam illorum. Hæc cum illa dixisset, nihilomi-
 nus perseverabant quos imperator miserat in ea
 evocanda, eo incumbentes, ut quacunque demum
 ratione illam adducerent. Quod illa volente ferens,
Sinite me, inquit, *prius in magnam Dei ecclesiam*
ingressam ibi adorare. Non enim consentaneum
fuerit, postquam ad portas venerim, recedere ante-
quam ingressa adoraverim immaculatam Dominam
Dei Matrem, ipsamque mediatricem adhibuerim ad
mihî conciliandam Dei et imperatoris gratiam.
 Æquum piique postulare visæ assenserunt le-
 gati. Ergo illa tardo et debili progressa motu, qua-
 si a malorum præsentium sensu languens, aut ab
 ætate imbecilla (porro ita non habebat, sed arte
 simulabatur infirmitas), cum ad ipsum ingressum
 D sacri Bematis processisset, genuflexionibus duabus

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁹ ἐξυπηρετοῦντε. ⁹⁰ ἀναδιδάξοντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) *Στραβορωμάνον*. Straboromanum, dignitate
 Magnum Heteriarcham, qui a Botaniata ad Ale-
 xium legatus missus est, Pentapoli, Phrygiæ op-
 pido, oriundum, et Botaniata consanguineum fuisse
 scribit Nicephorus Bryennius. Ejusdem præterea
 mentionem injiciunt Scylizes in Michaelis Duca,
 Zonaras et Glycas.

(23) *Τοῦ ἱεροῦ βήματος*. Distributa erant apud
 Græcos templa in tres potissimum partes. Prima
 τὸ βῆμα, altera ναὸς, tertia denique νάρθηξ, seu
 ferula appellabatur. Βῆμα erat sacratior ædis pars,
 sacrarium nempe, et adyta ipsa, ad sacra munia

obvenuta assignata, velis et cancellis a reliqua
 templi parte seclusa. Ναὸς, seu chorus, novis can-
 cellis obstructus, sacerdotibus divinas laudes de-
 cantantibus, νάρθηξ vero Christi fidelibus, qui
 sacris intererant, addictus erat: quam appellationem,
 ut hoc obiter moneam, sortitus videtur, quod
 ferule speciem referret, quæ cum esset forma
 quadrata, longior tamen paululum erat quam latior,
 ejusmodi fuit nartheis forma, quem sceptri loco
 præ manibus gestabat Byzantibus imperator, uti
 ex Bullarum archetypis a nobis describitur in
Historia Gallo-Byzantina (a): quæ est etiamnum

(a) In Reg. Charlar. p. 5.

factis in tertia subsedit lumi, sacrisque portis validissime arreptis audacter clamabat se nisi manus sibi abscinderentur, nulla unquam vi dimovendam sancto loco, nec templo discessuram quoad promissæ ab Augusto salutis pignus accepisset crucem. Straboromanus hæc audiens quam ferebat crucem de collo suspensam offerebat. Cui Dalassena: Non a vobis, inquit, præstari mihi cautionem et fieri fidem volo, sed ab imperatore talia postulo eorumque signum et arrhabonem crucem peto, non minutam aut molis exiguæ, sed magnitudinis idoneæ. Ideo dicebat ut manifestum exstaret indicium jurisjurandi sibi præstiti. Si enim in parva cruce promissio facta esset, latuisset ea plurimos. Itaque igitur, pergebat illa, renuntiate imperatori, quid suppliciter orem, quamque ad rem iudicium ejus et misericordiam invocem. At altera nuntium ejus uxor Isaacii, quæ maturius irreperat in sacram ædem jam tum cum occasione hymni matutini ostia patefacta fuerant, velo quo faciem obnupserat dempto, ait illis: Illa quidem abeat, si libet. Nos certe sine idonea cautione templo non egredimur, vel metu mortis oblato. Legati constantia mulierum perspecta, quam mora ipsa crescere experiebantur, insuper veriti ne quis tumultus oriretur, si vim adhiberent, redeunt ad imperatorem 54 eique cuncta narrant. Ille autem natura bonus, flexus precibus matronæ ad ipsam mittit crucem quam petierat, securitatem illi plenam sanciens, sicque demum egressam templo concludi præcepit cum filiabus et nurbibus in gynæceo Petriorum prope Ferream. Vocavit etiam con-

A πελάσασα καὶ γονυκλισίας δύο ποιηταμένῃ, περὶ τὴν τρίτην καθεστθεῖσα χαμαὶ, ἀπρὶξ τῶν ἁγίων εἶχετο θυρῶν (24), ἐπιθουμένη, ὡς εἰ μὴ τὰς χεῖρας ἀπομηθεῖτ, ²¹ οὐκ ἂν τοῦ ἱεροῦ τεμένους ἐξέλθοιμι. εἰ μὴ τὴν τοῦ βασιλέως ὡσπερ ἐχέγγυον τῆς σωτηρίας δεξιάνην σταυρὸν. Ἐκβαλὼν δὲ ὁ Στραβορομάνος ὑπερ ἐπιφέρειτο σταυρὸν ἐγκόλιον (25) ἐδίδου. Ἡ δὲ, Οὐκ ἀφ' ὑμῶν τὴν πληροφορίαν αἰτῶ, ἀλλ' ἐξ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐπιζητῶ τὴν εἰρημένην βοήθειαν. Καὶ οὐδ' ἀπλῶς ἐν μικρῷ μεγέθει τὸν διδόμενον ἂν σταυρὸν δεξιάνην, ἀλλ' ἀξιόλογον τὸ μέγεθος ἔχοντα. Τοῦτο δὲ ἐπιζητεῖ, ἵνα καταφανὲς πρὸς ἐκείνην τὴ ὄρκιον γένοιτο· ἐν μικρῷ γὰρ σταυρῷ τῆς ὑποσχέσεως γενομένης τάχα ἂν τοὺς πολλοὺς τὰ ἐμπεδούμενα διελάνθανον. Ἐκείνου τοίνυν τὴν κρίσιν καὶ τὸν ἔλεον ἀνακαλοῦμαι. Ἄπιθε, ἀπαγγείλατε αὐτῷ. Ἡ δὲ ἐπὶ τῷ Ἰσαακίῳ νύμφῃ αὐτῆς (ἐφθασε ²² γὰρ εἰς τὸν ναὸν εἰσελθεῖν ἅμα τῷ τὰς πύλας ἀνεωχθῆναι διὰ τὴν ὀρθριον ὕμνον (26) τὴν ἐπικαλύπτουσαν ὀθόνην τὴ πρόσωπον περιελοῦσά φησι πρὸς αὐτούς· Αὐτὴ μὲν εἰ βούλοιο ²³ ἀπερχέσθω. Ἡμεῖς δὲ πληροφορίας ἄτερ τοῦ ἱεροῦ οὐκ ἐξερχόμεθα, κἂν θαναῖν ἡμᾶς πρόκειται. Ἰδόντες οὖν τὸ ἐνστατικόν ²⁴ τῶν γυναικῶν, καὶ ὅπως ἀναισχυντότερον αὐτοῖς ἢ πρότερον προσεφέροντο, καὶ πτοηθέντες μὴ θόρυθος γένηται, ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν πάντα τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ φύσει ἀγαθὸς ὢν, ἐπικαμφθεὶς καὶ τῆς γυναικὸς λόγοις, ἀποστέλλει τὸν ἐπιζητούμενον σταυρὸν πρὸς αὐτὴν, πᾶσαν ἀφροντησίαν ²⁵ αὐτῇ διδοῦς. Καὶ οὕτω τῆς ταῦ Θεοῦ ἁγίας ἐκκλησίας ἐξελθοῦσαν περιορισθῆναι ²⁶ παρακαλεῖ μετὰ τε τῶν θυγατέρων καὶ τῶν νυμφῶν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²¹ ἀπομηθεῖν. ²² πρόσθασε. ²³ βούλεται. ²⁴ ἐντατικόν. ²⁵ ἀφροντισίαν. ²⁶ περιορισθεῖσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

et olim fuit istius templorum partis, quæ laicis addicta erat, cum e contra Ναοῦ figura esset orbicularis, uti est D. Sophiae Constantinopoli pars hæc templi; unde et χοροῦ, seu chori appellatione donatur vulgo locus in ecclesia, ubi chorus laudes divinas decantat. Brito in vocabul. *Chorus, locus cleri in capite ecclesiae*. Scio aliam reddi hujusce nominis rationem. A ferulæ præterea figura forte medici quidam libros a se editos Νάρθηκας, et Ναρθήκια inscripserunt, quod eadem esset librorum, seu codicum. Laudantur enim Horæ, Cratippi, et Sorani Νάρθηκας apud Galenum et Aetium. Sed de Narthece ecclesiae, ut et aliis templorum apud Græcos partibus, integram Dissertationem instituit vir magnus Leo Allatius, quem adi, si libet.

(24) Τῶν ἁγίων εἶχετο θυρῶν. A Ναο seu templo, quod cancellis a Bemate seclusum erat, ad ipsum Bema per tres portas aditus patebat. Portæ istæ ἄγχι dictæ, ut pluribus loco citato monet Allatius, et Goarus ad Eueholog.

(25) Σταυρὸν ἐγκόλιον. Ita appellant Græci cruces sanctorum reliquias, aut vivificæ crucis particulas continententes, quas catenulis de collo ad pectus pendentes 248 gestabant. Anastasius Biblioth. ad act. 3 octavæ synodi: *Crucem cum pretioso ligno, vel cum reliquiis sanctorum ante pectus portare suspensam ad collum, hoc est quod vocant encolpium*. De quo more Gretzerus, tom. I, De S.

Cruce, lib. II, cap. 27. Ejusmodi vero cruces ab imperatoribus, aliisque gestari solitas, et fidei faciendæ, vel securitatis firmandæ gratia sæpe transmissas testantur passim scriptores Byzantini, atque in his Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii p. r. CP.; vii synod. CP. act. 5; synod. Ephes. can. 22, act. 8; Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, c. II; Theophanes an. Justiniani Rhinotmeti 6; Leo Grammaticus, in Michaelis et Constantino; Scylitzes in Theophilo, in Michaelis Paphlag. et in Romano D.og.; Nicetas Chon. in Andron. I, II, c. II; Cinnamus, lib. V, cap. 16; Pachymeres, lib. IV, cap. 6; Acropol. cap. II; Cantacuzen. I, I, cap. 58; lib. III, cap. 14, 17 et 20; Gunther. in Hist. CPol. cap. 26; Anna, lib. III, pag. 94, et lib. VIII, pag. 242; Auctor Narrationis historicæ in restitut. imagin. pag. 724 et 732; D. Chrysostomus *Demonstrationes contra gentes*; Gregor. Nyssenus in *Encomio Macrinæ*, etc. Sed et in mutui pacti ac sacramenti confirmationem, ejusmodi encolpia invicem commutabant. Pachymeres, lib. I, cap. 31: Ταῦτα συνθεμένων ἐκείνων, καὶ ἀνταλλαξάντων εἰς τοὺς ὄρκους τὰ ἱερὰ περιάμματα, συρρήγνυται μαχὴ μεγίστη. Quo spectant quæ de armorum commutatione diximus in Dissert. XI, ad Joinvillam, pag. 261.

(26) Ὀρθριον ὕμνον. Horas matutinas. Vide Goarum ad Codin.

αὐτῆς, εἰς τὴν ἀγχοῦ τῆς Σιδηρᾶς (27) διαχειμένην γυναικείαν μονὴν τῶν Πετρίων. Μετάκλητον δὲ ποιεῖται καὶ τὴν συμπενθέραν αὐτῆς, τὴν τοῦ Καίσαρος Ἰωάννου νόμφην (πρωτοβασταρία *7 δὲ ἦν αὐτὴ τὸ ἀξίωμα), ἀπὸ τοῦ ἐν Βλαχέρναις τεμένους (28), ὃ ἐπ' ὀνόματι τῆς Δεσπότιδος ἡμῶν Θεομήτορος ὑποδόμητο, καὶ εἰς τὴν βηθεῖσαν μονὴν τῆς Πετρίων (29) καὶ αὐτὴν εἶναι παρακελεύεται. Καὶ προστάττει τοὺς τε πιθῶνας καὶ σιτῶνας αὐτῶν, καὶ πάντα τὰ ταμεία τηρεῖσθαι ἀμειαγώγητα. Καθ' ἑκάστην οὖν πρωίαν ἀμφω τοῖς φυλάττουσι προσερχόμεναι ἐπυθάνοντο, εἰ τι ἀπὸ τῶν παίδων αὐτῶν μεμαθήκασαν **. Οἱ δὲ ἀπλοῖκώτερον αὐταῖς προση-

soceram ipsius, sponsam Cæsaris Joannis, dignitate protovestiariam a templo in honorem Domine nostræ Dei Matris in Blachernis condito, et in eadem Petriorum domum includi jussit, cistas atque apothecas ipsarum, penus et horrea intacta ipsis et inexplorata servari mandans. Ambæ igitur singulis diebus mane custodes adibant sciscitabanturque ex ipsis ecquid de filiis ferretur. Illi nihil suspectas habentes ipsas, simpliciter omnia narrabant quæcunque audissent. Quos ut sibi magis adjungeret protovestiaria manu menteque liberalis, permittebat ipsis ut ex sua ipsius copia cibos similiaque affatim caperent: unde illos faciliores ad

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

*7 πρωτοβασταρία. Sic semper. ** μεμαθηκέτωσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Σιδηρᾶς. Eadem habet Bryennius, l. iii, cap. 25. Sideram in meridionali urbis parte statuit Scylitzes in Leone Póilos. Ἐγένετο δὲ ἐμπρησμός κατὰ τὸ μεσήμβρινον μέρος τῆς πόλεως, ἐν τῇ λεγομένῃ Σιδηρᾷ. Sideræ meminit præterea Codinus, l. De orig. CP. καὶ τὸ Ἄατον πρὸς τὴν Νέαν κείμενον, καὶ μεχρὶ τῆς ὀνομαζομένης Σιδηρᾶς. Certe Ἄατον, seu Ἄατον juxta Novam ecclesiam statuit etiam Constantinus Porph. in Basilio, cap. 58. Unde cum Aetus Sideræ vicinus fuerit, Sidera vero monasterio Petrii proxima, consequens videtur locum, qui aliis Aetii dicitur, domum scilicet regiam a sui sublimitate sic appellatam, et ab eodem Basilio conditam, cui vicinum fuit Petrium, eundem esse cum Aeto. Vetus Scheda apud Martinum Crusium, lib. iii Turcogr. pag. 190, 275, βίβλος αὐτῆς τῆς μονῆς τοῦ Προδρόμου τῆς κειμένης ἕγγιστα τοῦ Ἄατου, ἀρχαίῃ δὲ τῇ μονῇ κληθεῖς Πέτρα. At unde Sideræ appellatio fluxerit, haud planum videtur, cum de ea sileant Byzantini scriptores. Nec enim ausim affirmare id nominis loco inditum, aut quod forte in eo existerint officinæ ferrariæ, quemadmodum ærariæ Chalcoprationum vico nomen dederunt; aut sane quia ibi olim, et ante Constantinum fuerit Moneta, seu domus in qua cudebantur nummi ferrei. Nam Petrii vicinitas ostendit existitisse illam intra vetus Byzantinum. Docemur quippe ex Aristophane ἐ Νεφέλαις, nummos ferreos cussisse Byzantinos.

Ποίους θεοὺς ὁμεῖ σὺ, πρῶτον γὰρ θεοὶ
Ἡμῖν νόμισμα' οὐκ ἔστι. ερ. τῷ γὰρ δμῶντ', ἢ
Σιδαρήτοισιν ὡσπερ ἐν Βυζαντίῳ.

Ad quem locum scholiastes: λεπτοῖς δὲ νομίμασιν φαίνονται κεχρησθῆαι Βυζάντιοι. Idque firmat auctoritate Platonis in Pisanthro: Καλεπῶς ἀν οἰκίσαι μὲν ἐν Βυζαντίῳ, ὅπου σιδηρέοισι νομίμασι χρῶνται. His consentit Hesychius, ἐν τῷ λεπτῷ νομίματι, ὃ σιδηρῶ καὶ ἐλαχίστῳ ἐχρῶντο οἱ Βυζάντιοι. Spartanos abrogato aureorum et argenteorum nummorum usu, ferreis etiam usos docet Porphyrius, lib. iv Περὶ ἀποχῆς. Aliud porro fuit porta Ferrea, Σιδερά πόρτα, a loco, Sidera, dicto, etsi locus uterque mari obversaretur. Sed Sidera, cujus Anna meminit, ad fretum Sycenum fuit, ut et Petrium: Porta vero ferrea Propontidi adjacent, eademque videtur, quæ postea τῶν Σοφῶν, hoc est, Sophianarum porta. 249 dicitur a Codino, De origia, qui prioris appellationis rationem et originem affert pag. 51 edit. reg. qua videlicet ad palatium ita nuncupatum ibatur, proinde portui Sophianarum vicina. Meminit portæ Ferreae Leo Grammaticus, pag. 458 et 489.

(28) Τοῦ ἐν Βλαχέρναις τεμένους. Blachernianum templum Deiparæ sacrum, a Pulcheria Aug. Marciani uxore conditum, habent passim scriptores. Nos infra quædam.

(29) Μονὴν τῶν Πετρίων. Petrium monasterium a loco sic est appellatum, cui Πέτρα olim nomen fuit, jam ante instauratum a Constantino Byzantino, ut ex Dionysio Byzantio docet Petrus Gyllius, lib. ii De Bosp. Thrac. cap. 2; a petris scilicet exstantibus, et loci difficili situ: unde et locus, et monasterium Πέτρα et Πέτριον promiscue appellantur a scriptoribus. Versus muros urbis maritimos ad fretum Sycenum Petrium existitisse auctor est Nicetas in Alexio Com. lib. iii, cap. 10, οἱ μὲν τὰ πλοῖα φέροντες ἔστησαν κατέναντι τῶν Πετρίων. Quo loco codex Barbaro-Græcus habet, τοῦ κάστρου τῶν Πετρίων λεγομένων. Quod quidem castrum, si aliud a monasterio Petrii, nescio an idem fuit cum palatio Petrii, quod Παλάτιον τοῦ Πετρίου vocat Scylitzes in Nicephoro Phoca, et ita appellatum ait Codinus in Orig. Lambecianis, pag. 57, quod a Petro Barsymiano patricio, Justiniano imperante, extractum fuerit. Certe non uni D. Joannis Baptistæ monasterio concessum fuit nomen Petrii, cum in Petrie varia fuerint ædificia et monasteria. Nam præter illud, cujus hic Anna meminit, monasterium, existit templum, quod τὸν Ἄγιον Ἠλίαν τὸ Πέτριον vocat Codinus De orig. CP. τὸν Ἠλίου τοῦ προφήτου κατὰ τὸ Πέτριον ναδὶ. Constantinus in Basilio cap. 54. Præterea templum S. Euphemie, quod τὴν Πέτραν appellat Codinus. ἐν τόπῳ ἐπιλεγόμενῳ Πετρίῳ extractum ait S. Nicephorus in Catal. patriarch. Constantinopolit. Ἐν τῇ Πέτρῳ Theodorus Lector. Eccl. ii, ἐνδον τοῦ Βυζαντίου, Nicephorus Call. lib. viii, cap. 6, hoc est, intra veteris Byzantii moenia; seu potius ad ipsos muros veteres, qui ἀπὸ τοῦ καλουμένου Πετρίου, ἕως τῆς πόρτας τοῦ Ἁγίου Αἰμουλιανοῦ protendebantur, ut habet Chronicon Alexandrinum. Jam vero monasterium Πετρίου, κατ' ἐξοχὴν a scriptoribus dictum, D. Joanni Baptistæ dicatum fuit, ut auctores sunt Ducas, cap. 59, et Codinus, De offic. aulæ CPal. cap. 13, n. 11 et 15, qui illud μονὴν τῆς Πέτρας vocant; Cantacuzenus vero lib. iii, cap. 55, Πέτραν tantum. Feminarum fuisse indicat hoc loco Anna, ut et Scylitzes et Zonaras in Argyro, et Constantinus in Basilio, cap. 30. Hujus præterea mentionem agit Nicetas in Murtzuphio, cap. 5. Crusius sua ætate adhuc stetisse scribit, nec procul abfuisse a Blacherniana sede, et Palatio, quod Constantini appellant Græci hodierni. Vide Ciunnamum lib. vi, pag. 160.

narrandum habebat, ita ut nihil eorum quæ gerebantur non mature ad ipsas perferretur.

οὔσα, βουλομένη τε τοὺς φυλάττοντας σφετερίσασθαι¹, ἐπέταττεν αὐτοῖς ἀναλαμβάνεσθαι ἀπὸ τῶν βρωτίμων² εἰς ἰδίαν χρῆσιν ὅπλα καὶ βούλαινα³ πρὸς χρῆσιν. Ἐνταῦθεν προθυμότεροι πρὸς τὰς ἀπαγγελίας οἱ φύλακες ἐγεγόναισαν, κακτοτε ἐκφορὰ πάντα ποιούντων ἐκείνων οὐδὲν αὐτὰς διελάνθανε.

Et de mulieribus hæcenus. Interim Comneni, occupata porta exterioris ambitus Blachernarum, clavibusque contractis, tutum et securum egressum habuerant in regia stabula, ubi quos reliquerunt equos, his posteriora crura a femoribus ipsis ad calces inciderant ferro: optimis vero et quos sibi fore utiles crediderant secum abductis, statim ad monasterium transeunt urbi proximum Cosmidium nomine. Hic protovestiariæ vale dicunt profecturi (erat enim hæc ibi antequam ab imperatore accerseretur, quod paulo ante narrare occupavimus) et Georgium Palæologum in suas partes pertraxerunt. Non enim prius ausi fuerant commu-

Α ῥόμενοι, ἀπήγγελλον ἅπαν τὸ ἀκουσθέν. Ἡ δὲ πρωτοβεστιαρία⁹⁰ (30), ἐλευθέρα καὶ χεῖρα καὶ γνώμην ἐφείτο γὰρ αὐτοῖς ἀπαρεμποδίστως εἰσάγεσθαι τὴν ἀπαγγελίαν οἱ φύλακες ἐγεγόναισαν, κακτοτε ἐκφορὰ πάντα ποιούντων ἐκείνων οὐδὲν αὐτὰς διελάνθανε.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὰς γυναῖκας τοιαῦτα. Οἱ δὲ γε Κομνηνοὶ, φθάσαντες τὴν περὶ τὸ βραχιόνιον (31) τῶν Βλαχερνῶν ἰσταμένην πύλην (32), καὶ τὰς κλειτὰς κατεάξαντες, ἀδελῶς ἐξεληλύθεισαν εἰς τοὺς βρασιλικούς ἵπποστάθμους (33), καὶ τοὺς μὲν τῶν ἵππων αὐτοῦ που καταλιμπάνουσι, πρότερον τοὺς δπισθεν πόδας ἀπ' αὐτῶν τῶν μηρῶν τῷ ξίφει ἀποτεμόντες, τοὺς δ' ἀναλαμβάνοντες ὅσοι τοῦτοις ἔδοξαν χρησιμώτεροι ἐκαίθην ταχέως τὸ ἀγχοῦ που τῆς μεγαλοπύλειως μοναστήριον, ὃ Κοσμιδίον (34) ἐπινομάτται, καταλαμβάνουσι. Καὶ γὰρ ἵνα μεταξὺ πῶς ἐπιδηγησαίμην καὶ σαφέστερον ἡμῖν ὁ λόγος προῖη, τὴν εἰρημένην ἄνωθεν πρωτοβεστιαρίαν⁹¹, πρηνὴ τὸν

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁹⁰ πρωτοβεστιαρία. ¹ σφετερίσασθαι. ² βρωτίμων. ³ πρωτοβεστιαρίαν.

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

(30) Πρωτοβεστιαρία. Protovestiarii uxorem interpretatur Meursius. Sane *consulares; feminas dicimus consularium uxores*, inquit Ulpianus, l. 1, π. *De senatorib.* Verum fuisse dignitatem in familia imperatricis omnino Anna indicat, eaque donatam Mariam Joannis Ducæ uxorem. Protovestiariæ suberat, ut opinor, Ζωπτή, cujus officium erat Augustam succingere, ut auctor est Cosinus, in *Orig. CP.* Ὁμοίως καὶ αἱ Ζωπτιλὲ ἰζώνουρον τὴν Δέσποιναν. Meminit hujusce dignitatis Zonaras, pag. 116, et Scylitz, pag. 703 et 716. Ejusmodi fuerunt *ornatrices*, et aliæ quæ Augustis et reginis fuisse dicuntur *a cubiculo, a veste, a mundo muliebri*, quarum passim mentio in veteribus Inscript. V. pag. 166.

(31) Περὶ τὸ βραχιόνιον. Βραχιόνιον et βραχιόλιον *brachiale* est, ei brachii ornamentum, aut tegumentum, uti mox ostendemus ad pag. 68. Sed aliud habet etymon βραχιόνιον hoc loco apud Annam, quo quidem vocabulo propugnaculum ad portam Blachernianam designavit, quod προτείχισμα τῶν Βλαχερνῶν 250 appellat S. Nicephorus in *Heraclio*, an. 626; cujusmodi opera nos Galli *Bracies* dicimus, a braccis, seu femoralibus, quæ Saide (in V. Ἀναξορίδης) βράχιζ, Glóssis Basilic. apud Carol. Labbeum βράχαι appellantur, voce, ut videtur, traducta. Βραχιόλιον eadem notione usurpat Hero in *Παρεκβολαῖς*: Ἐπιμελεῖσθαι δὲ τοῦ βραχιολίου, καὶ εἰς βῆδος ἐπὶ πολὺ ἐκτείνεται, et *Chron. Alexandrinum*, an. 16 Heraclii, καὶ περὶ ἔσπεραν ἔστησαν ὀλίγα μηχανικά, καὶ χελώνας, ἀπὸ βραχιολίου καὶ ἕως βραχιόλιου. Paulus Diac. *Hist. misc.* lib. xix, *Brachialis Aureæ portæ* meminit. Neque aliud videtur *Sbaracium* apud Samutium, lib. iii, part. xii, cap. 21: *Fecit quoque plures mines, sive cuniculos, respondentes ad Turrim Maledictam, et ad Sbaracium, sive Barbacanum regis Hugonis.* Certe constat nihil aliud esse Brachiate, quam quod nostri *Barbecanas, et Antemuralia* vocant, quibus ut plurimum portæ oppidorum et castrorum earumque exitus munebantur. Willelmus ab Oidenborg in *Itiner. T. S. de Tripoli*: *Quorum portas et introitus speciales quondam sinuosa Barbicanæ intricant et observant.* Idem de Tyro: *In quibus (muris) dispositæ et transpositæ sunt 5 portæ, quæ introitum civitatis adeo intricant*

et observant, ut qui eas introeunt, in domo Pædali errare et laborare videantur. At cur ejusmodi propugnacula *brachialia*, nostris *bracies* dicantur, nondum sum assecutus; nisi forte quod ut pars humani corporis inferior braccis vestitur, ita propugnaculorum, quæ urbium portis opponuntur, ima, braccarum speciem altioribus muris præferant. Proinde *Bracca* hac notione idem erit quod *murus antepectoralis* in Charta, an. 1184, in *Reg. feodor. Burgundicæ*, 1 part. fol. 93, in Camera Comput. Paris. sic nempe dictus, quod *infra muri pectus*, seu partem mediam exstructus sit, et braccarum instar propugnaculorum inferiora tegat: *Muro quoque permisi idem claustrum claudî, cujus ultitudo a ripa interiori sit unius lanceæ absque battallis et muro antepectorali.* Exstat idem diploma etiam in *Burgundicis V. C. Steph. Perardi* pag. 259. *Anpits* dicitur in *Consuetudinibus mss. Catalauniæ* inter dominos et vassallos, cap. 55: *Tenantur operari in muris, et vallis et lizis et antemuralibus, sive anpits, et propagnaculis sive Barbicans.* Notum autem nostris *pis* esse pectus. Charta Petri regis Majoricarum an 1232: *Cum antemurali qui dicitur barbecana, qui est murus brevis ante murum nostri orti.*

(32) Τῶν Βλαχερνῶν πύλην. Muris Blachernianis adjacuit porta, quæ ab iis, aut vicino palatio, vel templo Blachernarum nomen habuit. Ejus mentio fit apud Nicephorum CP. et Cedrenium in *Heraclio* et *Monomacho*, Paulum Diac. lib. xxiii, in *Epist. Hugonis Com. S. Pauli*, *De prima urbis expugnat*, et in *Gestis Innocent. III PP.* pag. 106.

(33) Βρασιλικούς ἵπποστάθμους. Scribit Cosinus, in *Origin. CP.* porticus ambas in signatis figuram exstructas olim stabula fuisse, easque Cortem, seu Atrium, ambivisse. Stabulum quoddam τετραπλῶν, seu concameratum, Michaelis Theophili filii opus, recenset auctor *Τῶν Πατριῶν CP.* et Leo Grammaticus in *Michaelis*, pag. 465. Denique *Imperialis Stabuli* meminit auctor *De exilio S. Martini PP.*, et Guill. Bibliothecarius, in *Adriano PP.* At Regia Stabula, de quibus Anna, extra urbem, ad muros Blachernianos erant.

(34) Κοσμιδίον. Monasterium SS. Cosmæ et Damiani extra urbem, de quo nos pluribus ad Villhard. n. 86.

βασιλέα ταύτην μετακαλέσασθαι, ὡς ὁ λόγος φθά-
 σας ἐδήλωσε, κείθι καταλαβόντας ταύτη τε συνετά-
 τουντο ἐπὶ τῷ ἐξελαύνειν ἐκείθεν, καὶ Γεώργιον τὸν
 Παλαιολόγον (35) ἀνέπειθον μεθ' ἑαυτῶν καὶ ἄ συν-
 ἀπαίρειν αὐτούς⁴ κατηνάγκαζον. Οὐπω γὰρ ἦσαν
 ἔκφορα τὰ κατ' αὐτούς θέμενοι πρὸς τὸν ἄνδρα δι'
 ὑποψίαν ἐκπρόσωπον. Ἦν γὰρ ὁ πατὴρ τοῦ Γεωρ-
 γίου τουτουὶ τῷ βασιλεὶ εὐνούστατος ἐς τὰ μάλιστα,
 καὶ τῆς τοικύτης βουλῆς πρὸς τοῦτον ἀπογύμνωσις
 οὐκ ἀκίνδυνος. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ὁ Παλαιολόγος
 πρὸς τοῦτους οὐκ εἶχεν εὐαγώγως, πολλὰ τε ἀντι-
 τεινόμενος καὶ προσονειδίζων τὸ εἰς ἐκείνον τούτων
 βούλημα καὶ ἔτι ὕστερον τοῦτο δὴ τὸ πεπαροι-
 μιασμένον, νοῦν οἴσαντες καὶ τοῦτον ἀνακαλοῦν-
 ται. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ πρωτοθεσπιαρῖα ἡ τοῦ Παλαιο-
 λόγου πενθερὰ βαρεῖα ἐνέκειτο τούτῳ συνεξέλθειν,
 καὶ ἀπειλοῦσα αὐτῷ τὰ δεινότερα, μαλακώτερος
 γίνεται. Φροντίζει δὲ τὸ ἐντεῦθεν περὶ τῶν γυναι-
 κῶν, τῆς ἑαυτοῦ⁵ γαμητῆς Ἀννης καὶ Μαρίας τῆς
 πενθερᾶς αὐτοῦ, τὰ πρῶτα τοῦ γένους ἐκ τῶν
 Βουλγάρων ἐχούσης, κάλλους δὲ τοσοῦτον ἐπισυρο-
 μένης καὶ εὐαρμοστίας μελῶν καὶ μερῶν, ὥστε
 μηδεμίαν φανῆναι κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τὴν ταύτης
 ὠραιότεραν. Οὐκ ἄνευ οὖν φροντίδος ἦσαν τὰ κατ'
 αὐτὴν τῷ Παλαιολόγῳ, καὶ Ἀλεξίῳ. Ταύτη τοι καὶ
 γνώμη⁷ ἔρχον οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον, ἐκείθεν ἀναλό-
 μενοι ταύτας, ἑοὶ μὲν εἰς τι φρούριον ἀπαγαγεῖν,
 ὁ δὲ Παλαιολόγος εἰς τὸ ἐν Βλαχέρναις τέμενος
 τῆς Θεομήτορος. Καὶ κρατεῖ ἡ τοῦ Γεωργίου γνώμη.
 Εὐθύς οὖν ἀπελθόντες μετ' αὐτῶν παρέθεντο ταύτας
 τῇ πανάγῳ Μητρὶ τοῦ πάντα⁸ συνέχοντος Λόγου.
 Αὐτοὶ δὲ παλινοστήσαντες ἔθεν ἐξήεσαν, ἐσχόπου
 ὁ τι δὴ καὶ ποιήσαιεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος, Ὑμᾶς
 μὲν, φησὶν, ἀπέρχεσθαι χρὴ· ἐγὼ δὲ τάχιον ὑμῶς
 καταλίψομαι, τὰ προσόντα μοι χρήματα συνεπιφε-
 ρόμενος. Ἐτυχε γὰρ πᾶσαν τὴν ἐν κινήτοις αὐτοῦ
 θεωρουμένην περιουσίαν ἔχων ἐγκειμένην ἐκείσε.
 Μὴ μελήσαντες γοῦν εὐθύς τῆς προκειμένης ὁδο-
 πορίας εἶχοντο· ἐκεῖνος δὲ τοῖς τῶν μοναχῶν ὑπο-
 ζυγίοις ἐπεισάξας τὰ ἑαυτοῦ, ὅπισθεν αὐτῶν ἤλαυνε.
 Καὶ φθάσας, σὺν τούτοις εἰς Τζουρουλὸν (κώμη δὲ
 καὶ αὐτῆς Θρακικῆς διασώζεται), κἀκεῖσε τυχαίως τῷ
 ἐξ ἐπιταγῆς τοῦ δομιστικῆς καταλαμβάνοντι⁹ στρα-
 τεύματι ἠνώθησαν ἅπαντες. Δέον οὖν κρίναντες
 περὶ τῶν συμπασόντων αὐτοῖς δηλώσαι τῷ δούκῳ
 Ἰωάννῃ τῷ Καίσαρι ἐν τοῖς ἰδίῳις κτήμασι τοῦ
 Μωροβούνδου (36) αὐλιζομένῳ, ἀπεστάλκεσι τὸν
 τὴν πρῆξιν ἐκείνῳ¹⁰ μηνύσαντα. Φθάσας δὲ ὁ τὴν
 ἀγγελίαν ἐκείνην κομίζων περὶ δεξιὴν ἐφάν, ἐξω-
 τῶν οὐδῶν τῆς αὐλίδος εἰστίχαι, τὸν Καίσαρα ἀνα-

nicare ipsi consilium suum homini merito sus-
 pecto, quod pater ejus intimus imperatoris esset.
 Ac sane ad primam propositionem rei haud se
 facilem Georgius præbuit. Quin etiam defectionem
 increpavit et multa monens graviter a præcipiti
 consilio seræ pœnitentiæ denuntiatione dehortatus
 est; planeque proficiebatur in eo nihil, quoad
 protovestiararia ejus socrus Comnenos toto animo
 complexa, sic eorum causam egit apud Palæologum,
 tantoque in eam partem orationis et affectus incu-
 buit pondere, ad extremum nec minis iisque gra-
 vissimis ni persuaderi se sineret abstinens, ut viri
 pectus emollierit, nihil jam solliciti nisi de collocan-
 dis 55 in tuto mulieribus duabus, sua uxore Anna,
 et Maria socru nobilissima inter Bulgaros, unde orta
 erat, muliere formæ tam præstantis tamque uni-
 verse per corpus fusæ decora compositione mem-
 brorum et partium, ut nulla per id tempus formio-
 sior haberetur. Quæ ipsa res intendebat curam
 non Palæologo magis quam Alexio, qui cum ambo
 facile consentirent in consilio removendi ambas
 feminas ex eo loco, non perinde conveniebat inter
 illos quo essent ducendæ. Alexius in arcem quam-
 piam censebat valido præsidio insessam. Vicit
 tamen Palæologi sententia sacram Deiparæ in
 Blachernis sitam ædem præferentis. Eo igitur per-
 ductas sanctissimæ Verbi omnia continentis Matri
 mulieres commendant. Inde reversis, et quid esset
 opus facto consultantibus: Vos præcedite, Palæo-
 logus inquit, ego mox sequar, assecuturus brevi
 cum rebus et pecuniis meis; forte enim supellec-
 tilem omnem suam ac bona mobilia eodem illo in
 monasterio deposita habebat. Statim ergo Comneni
 abeunt quo proposuerant, cæteris Palæologo per-
 missis qui ubi jumentis monachorum sua impo-
 suit, haud segniter secutus ipsos brevi cum iisdem
 pervenit Tzurulum oppidum Thraciæ, ubi sese
 omnes exercitui jussu magni domestici eo convo-
 cato conjunxerunt. Hinc ad Joannem Ducam Cæ-
 sareum in suis villis, quæ Morobundi fuerant, com-
 morantem destinant nuntium. Pervenit is summo
 mane, quem ex atrii limine Joannem Cæsarem se
 velle alloqui dicentem conspicatus Joannes Cæsaris
 nepos, puerulus adhuc ac propterea indivulso
 inhærens Cæsari, cursu ingreditur cubiculum,
 dormientemque excitans, defecisse Comnenos in-
 clamat. Cæsar voce percussus nepotulum alapa
 summotum talia deinceps delirare vetuit. Is tamen
 non multo post iterum Ingressus, non modo per-
 severavit idem quod antea, sed verba ipsa quæ

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁴ ἑαυτῶν συλλαβεῖν καί. ⁵ αὐτοῖς. ⁶ τῆς τε αὐτοῦ. ⁷ γνώμην. ⁸ τοῦ τὰ πάντα. ⁹ καταλαβόντι.
¹⁰ ἐκείνων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(35) Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον. Nicephori, cujus meminit Bryennius, lib. iii. n. 15. Scylitz. pag. 834, et Anna pag. 54, 56, filium, ad quem scribit Theophylactus Bulgar. archiep. epist. 35 et 70.

(36) Κτήμασι τοῦ Μωροβούνδου. Possessio forte Merobaudis, qui cos. fuit i cum Gratiano Aug. an. Chr. 577. Iterum cum Saturnino an. 582, aut alterius ejusdem nominis, ortu Hispani, Astorii cos. generi, de quo Idacius in Chron.

Comneni ad eum mitterent memoriter reddidit. Erant ea ingeniose lectam invitationem desolandi tali quadam obtendentia figura: *Paravimus, aiebant, obsonium optimum, nec imperite aut parce conditum; tu si epularum vis esse particeps, fac quamprimum adsis.* Hoc Joannes audito in sedem erectus reclinatoque in dextrum cubitum capite, introduci nuntium jubet: a quo cum audivisset quæ gesta erant, in majorem sollicitudinem versus: *Heu mihi!* inquit, injectisque in oculos manibus, barbaque **56** comprehensa, multa secum reputans, hæsit aliquandiu. Tandem certus adhæ- rere Comnenis equisonibus edicit, equos expediant: statimque Tzurulum pergens occurrit homini non mollicam auri summam portanti, quem Homericis illis excipiens: *Qui vir es? unde venis?* cognovit vectigalium redemptorem esse, qui pensionem haud parvam ad regium cubiculum ferret. Ergo eum secum acquiescere noctem illam postulat, postridie quo vellet, abire passurum: cunctantem et moleste ferentem Cæsar, ut erat torrenti fluxu verborum, sensibus vehemens, persuadendi facultate nec Æschine inferior nec Demosthene, sermone tamen in assensum traxit. Cum hoc igitur in quodam hospitio diversans nullam omisit industriam demerendi hominis, mensa eum dignans, et ut lectus illi commodus daretur curans. Sub solis ortum Byzantius frenato equo in urbem ferebatur. Quem viæ imminentem intuitus Cæsar, *Desine,* inquit, *et nobiscum veni.* Ille vero quo ductor suus pergeret ignarus, et jam exquisitas illas blanditias quorsum pertinerent suspectans renuebat; contra orare Cæsar et pellicere verbis, quæ cum minus blanda proficerent, ad asperiora ventum, ne sic quidem cedente Byzantio; quare Cæsar sarcinas pecuniasque ejus suis adjungi præcipit, tum ei prolixè indulget, eat jam sane quo fert animus. At ille quæstorum regionum iram veritus si se illis vacuum sisteret, ad imperatorem quidem ire noluit. Regredi vero tutum non putavit

ζητῶν. Ἴδὼν δὲ τοῦτον ὁ Ἐγγονος αὐτοῦ Ἰωάννης, νέος ἔτι ὢν καὶ μῆπω μειράκιον καὶ διὰ τοῦτο ἀδιασπάστως συνῶν τῷ Καίσαρι, δρομαίος ¹¹ εἰσεισι καὶ καθεύδοντα τοῦτον διυπνίσας, ἀπαγγέλλει τὸ παρὰ τῶν Κομνηνῶν γινόμενον [τὴν ἀποστασίαν]. Ὁ δ' εὐθὺς ἄπληγτος τῇ ἀκοῇ βράβιζει τὴν υἱὸν [υἱωνὸν] κατὰ κόρηρης, καὶ μὴ τοιαῦτα ληρεῖν ἐπειπῶν, ἀπώσατο. Κάκεινος μετὰ μικρὸν πάλιν εἰσελθὼν, τὴν αὐτὴν ἀγγελίαν κομίζει προσθέμενος καὶ τὸν ἀπὸ τῶν Κομνηνῶν πρὸς αὐτὴν ἀποτοξευόμενον λόγον. Εἶχε δὲ ὁ λόγος μεταξὺ που καὶ τι ἀστειότατον, τὴν τοιαύτην πρᾶξιν [τυραννίδα] αὐτοῦ συναινετόμενον· ὡς Ἡμεῖς μὲν, φησὶν, *δύστρον μάλα καλὸν ἠὲ τρεπίσαμεν, καὶ καρυκείας οὐκ ἄντρο· σὺ δὲ ἀλλ' εἰ βούλει τῆς εὐωχίας μεταλυχεῖν* ¹², τὴν ταχίστην ἤκε τῆς πανδαισίας μεταληψόμενος. Ἀνακαθίσας οὖν καὶ ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ἀγκῶνος ἑαυτὸν ἐπερείσας εἰσαγαγεῖν τὸν ἐκεῖθεν ἐλθόντα κελεύει. Τοῦ δὲ πάντα τὰ κατὰ τοὺς Κομνηνοὺς διηγησαμένου, *Φεῦ μοι!* ὁ Καίσαρ εἰπὼν εὐθὺς ἐπιβάλλει τὰς χεῖρας ταῖς ὄψεσιν ¹³, ἐπὶ μικρὸν δὲ καὶ τῆς ὑπῆνης περιδραξάμενος, ὅλον ἐν τοσοῦτῳ λογισμοὺς πολλοὺς ἀνελίττων, εἰς ἐν τοῦτο ἤρεισεν ἑαυτὸν συνακολουθήσαι [συναποστατῆσαι] κάκεινον τῷ τούτων θελήματι. Εὐθὺς οὖν μετακαλεσάμενος τοὺς ἵπποκόμους, καὶ τοῦ ἵππου ἐπιβάς τῆς πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς φερούσης ἤψατο. Καὶ Βυζαντίῳ δὲ τι καθ' ὄδον ἐντυχῶν χρυσοῦ βαλάντιον ἱκανὸν ἐπιφερομένῳ, καὶ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἀπόντι, ἤρετο αὐτὸν τοῦτο δὴ τὸ Ὀμηρικόν, *Τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν;* καὶ ἐπειδὴ παρ' αὐτοῦ ἐμάνθανεν ὅτι τε πολὺν χρυσὸν, ἐπιφέρεται ἀπὸ τινῶν εἰσπράξεων, καὶ ὅτι πρὸς τὸν κοιτῶνα (37) τοῦτον διακομίζει, βιάζεται τοῦτον συγκαταλῦσαι αὐτῷ, ὑπισχνούμενος ὡς ἅμα ἡμέρᾳ οὐδὲρ ἂν βούλοιο βαδίζειν. Τοῦ δὲ ἐνισταμένου καὶ βαρέως φέροντος τοῦτο, ὁ Καίσαρ σφοδρότερον ἐπέθηκετο, καὶ ἐπεισε λέγων, ὁποῖος ἐκεῖνος ἐπιτρόχαλος ἐν λόγοις, καὶ δεινὸς ἐν νοήμασι, πειθῶ τε ἐν γλώττῃ φέρων ἤπερ Αἰσχίνης ἄλλος ἢ Δημοσθένης. Συμπαλαθῶν οὖν τὸν τοιοῦτον, καταλύει ἐν τινι

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ δρομαίος. ¹² μεταλαβεῖν. ¹³ Desunt voces ταῖς ὄψεσιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Πρὸς τὸν κοιτῶνα. Mox. δεδιώς μὴ καὶ ἐμφροῦριος γένηται, διὰ τὴν κεφαλὴν χερσὶν τοῖς ἀμφὶ τὴν βασιλικὴν κοιτῶνα ὄφθῆναι. Quibus locis κοιτῶν, idem est quod *cubiculum*, Cassiodoro lib. iv, epist. 31, lib. v, ep. 14, 39, 44, et Latinis ævi sequioris, **251** *Camera*, thesaurus nempe, et *thesaurus regius*. Ockam cap. *Quid sit Scacarium: Camera est locus in quem thesaurus recolligitur, vel conclare in quo pecunia reservatur.* Vita Lud. Pii, an. 850: *Jussit fratri suo Drogoni ut ministros Camerae suæ ante se venire faceret, et rem familiarem, quæ constabat in ornamentis regalibus, per singula describi curaret.* Hist. archiep. Bremens. an. 1155, ubi Fridericus imp. *Magna requiritis, o viri Romani, de exinanita Camera nostra. Camera Regia, eadem natione in Diplom. Hugonis et Lotharii regum Italæ apud Joan. a Bosco in Vienna.* Ita in monasteriis *Camera* dicitur monachorum ærerium. Chron. Besuense: *Quidquid in lucro aut negotio aliquid*

exinde potuerunt lucrari redeat ad vestitum fratrum in Camera supradicti loci. Adde Eckardum Junior. *De casib. S. Galli*, cap. 10; Math. Paris. pag. 255, 857; *Privileg. Eccl. Hamburg.* pag. 169; *Gesta Dagob.* pag. 35. Camerae igitur qui præerat, *Cammerarius* dictus, fisci regii præfectus, custos regii census. Idem Ockam: *Officium camerariorum in recepta consistit in tribus, scilicet claves arcarum bajulant, pecuniam numeratam ponderant, et per centenas libras in forulos mittunt.* Quæ adnotare operæ pretium visum est, ut tandem percipiatur qui fuerint *camerarii* provinciarum in regno Neapolitano, de quibus passim Falvandus, *Gesta Innoc. III PP.*, etc. in Gallia nostra *magni camerarii*, quos vulgo cum *cambellanis* temere confundunt, et in monasteriis *camerarii*; horum enim omnium officium fuit ærerii præfectura. Sed hac de re alias, si Deusnaverit, pluribus.

δωματίῳ, καὶ πικροῖς φιλοφρονησάμενος τραπέζης τε ἀξιώσας, καὶ διαναπαύσας καλῶς παρακάτεσχε ἄνδρα. Κατὰ τὸ περίορθρον δὲ ἤδη ὄτε καὶ ὁ ἥλιος τὸν ἀνατολικὸν ὀρίζοντα καταλαμβάνειν ἐπιέγεται, ὁ μὲν Βυζάντιος ἐπιθέμενος τὰς ἐφ' ἑστρίδας τοῖς ἵπποις εὐθὺς Βυζαντίδος ἐλαύνειν ἠπαίγεται. Τοῦτον δὲ ὁ Καῖσαρ θεασάμενος, "Εα, φησὶ, καὶ συμπορεύου μεθ' ἡμῶν. Ὁ δὲ μὴθ' ὅπου πορεύεται γινώσκων, παντάπασιν δὲ καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν τῆς τοιαύτης φιλοφροσύνης ἤξεται ἀγνοῶν, πάλιν δυσανασχετῶν ἦν καὶ ὑπόπτως εἶχε πρὸς τὸν Καῖσαρα, καὶ τὰς φιλοφροσύνας τοῦ Καίσαρος. Ὁ δὲ ἐπέκειτο ἔλκων αὐτόν· ὡς δ' οὐχ ὑπήκουε, μεταβαλὼν τραχυτέροις πρὸς τοῦτον ἐκέχρητο ῥήμασιν, εἰ μὴ τὸ παρατατόμενον¹⁴ ποιήσαιε. Μὴ ὑπακούοντας δὲ προστάττει τὰ μὲν προσόντα αὐτῷ ἅπαντα τοῖς ἰδίοις ἐνωθῆναι ὑποζυγίαις, καὶ τὴν προκειμένην πορεύεσθαι, ἐκείνω δὲ ἄδε· ἂν δίδωσιν ὅπη βούλοιο ἀπιέναι. Ὁ δὲ τὴν μὲν εἰς τὰ βασίλεια εἴσοδον παντελῶς ἀπαγορεύσας, ἄτε δεδιὼς μὴ καὶ ἐμφρούριος γένηται διὰ τὸ κεναιῶν χερσὶν τοῖς ἀμφὶ τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα ἐφθῆναι, παλινδρομησάμενος δὲ πάλαι μὴ θέλων διὰ τὴν τοῖς πράγμασιν ἐπεισπεσοῦσαν ἀκαταστασίαν καὶ σύγχυσιν ἐκ τῆς ἰάνακυψάσης ἤδη τῶν Κομνηνῶν ἐπιχειρήσεως, καὶ μὴ βουλόμενος συνείπετο τῷ Καίσαρι. Γίνεται δὲ τι κατὰ συντυχίαν τοιοῦτον. Διαπερῶσι τὸν Εὐρον (38) καλούμενον ποταμόν¹⁵. ὅποι πορεύονται, ἀλλὰ εὖ καὶ ὑπισχνεῖτο χρήματά τε πολλὰ δώσειν, καὶ παντοίας θεραπείας ἀξιώσαι, εἰ πρὸς τὸν Κομνηνὸν σὺν αὐτῷ φοιτήσουσι. Συντίθενται οὖν τήνικαῦτα. Καὶ ὅς ὄρων¹⁶ ἐκ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἐμπεδῶσαι τὰς συνθήκας διὰ τοῦτο βουλόμενος. Οἱ δ' εὐθὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς τὸν ὄρκον ἐπλήρουν, συμμαχῆσαι τῷ Κομνηνῷ μάλα προθύμως διαθεθαίμενοι. Ἀπεισιτοῖνον συμπαραλαβὼν καὶ τοὺς Τούρκους πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς. Οἱ δὲ πόρρω τοῦτον θεασάμενοι, καὶ τὴν καινὴν ἄγρην ὑπεραγασάμενοι, καὶ μάλιστα τούτων οὐμὸς πατήρ | Ἀλέξιος, οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδονῆς ὅ τι καὶ δράσαιεν. Πρὸς παντήσας δὲ καὶ περιπλακείας τὸν Καῖσαρα κατησπάζετο. Τί τὸ ἐνταῦθεν; Τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀπαγούσης ἤψαντο, τοῦ Καίσαρος τοῦτο ὑποθεμένου καὶ ἐπισπεύδοντος. Ἄπαντες οὖν οἱ κατὰ τὰς κωμοπόλεις αὐτόμολοι προσερχόμενοι ἐφήμιζον τοῦτον βασιλέα, πλὴν τῶν κατὰ τὴν Ὀρεστιάδα. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκοιτοῦντες πάλαι αὐτῷ διὰ τὴν τοῦ Βρυενίου κατάσχεσιν τῷ μέρει τοῦ Βοτανειάτου προσέκειντο. Καταλαβόντες οὖν τὸν Ἀθύραν (39) κάκεισε διαναπαυσάμενοι, τὴν μετ' αὐτὴν ἐκεῖθεν ἀπάραντες, τὰ Σχιζὰ κατέλαβον (κώμη δὲ καὶ τοῦτο Θρακικὴ), κείθι τὸν χάρακα πηξάμενοι

Μετέωροι δὲ ἦσαν ἅπαντες καταδοκοῦντες τὸ μέλλον καὶ τὸν ἐλπιδόμενον ἀναρρήθῆναι βασιλέα ἐπιποθοῦντες ἰδεῖν¹⁷. Οἱ πλείους δὲ Ἀλεξίῳ τὸ κράτος ἐπηύχοντο, ἀλλ' οὐδ' οἱ περὶ τὸν Ἰσαάκιον ἀναπεπτώκεσαν ὡς ἐνὸν ἅπαντας μεταχειριζόμενοι. Στάσις δὲ ἦν ἀσύμματος κατὰ τὸ φαινόμενον, τῶν μὲν τοῦτον, τῶν δ' ἐκεῖνον οἰακοστρόφον τῆς βασιλικῆς περιωπῆς ἡμειρομένων¹⁸ γενέσθαι. Παρήσαν δὲ τότε καὶ οἱ ἐξ ἀγχιαιτίας τῷ Ἀλεξίῳ προσήκοντες, ὁ ἄνωθεν μνημονευθεὶς Καῖσαρ Ἰωάννης ὁ δοῦκας, ἄνθρωπος καὶ βουλευσάσθαι ἱκανὸς καὶ καταπράξασθαι περιδέξιος, ὃν κάγω ἐπ' ὀλίγον φθάσασα τεθέαμαι· καὶ Μιχαήλ

A propter increbrescentes motus late jam serpentis defectionis Comnenorum; Cæsarem ergo vel invitus est secutus. Forte autem contigit ut pergens Cæsar Turcis occurreret qui modo fluvium trajecerant Eurum appellatum. Inhibitis ergo habenis equum sistens, postquam unde et quo irent quæsit, sollicitare promissis et multæ pecuniæ et beneficiorum omnis generis Barbaros instilit ut secum ad Comnenum se conferre vellent. Assentiuntur, et jusjurandum a ductoribus eorum exigente Cæsare, nulla illi mora facta in verba Comneni alacriter jurant. Cum hoc opportunissimo supplemento sociorum adventantem Cæsarem 57 mirati procul Comneni, pater meus præsertim, incredibiliter letati sunt; progressusque obviam Alexius Cæsarem osculatus et arcte complexus est. Quid deinde? Viam quæ in urbem ducit arripuit; auctor consilii Cæsar, in festinatione spem successus ponens. Hinc jam Alexium euntem concurrentes passim homines ex oppidis pagisque imperatorem acclamabant, exceptis Orestiaden-sibus ipsi adhuc ob captum Bryenium infensis, ideoque a Botaniate stantibus. Athyra igitur occupata, diem ibi morati, Schiza tenuerunt (vicus et hic Thracius est) illic munita castra sunt.

Ἀπερχόμενος ὁ Καῖσαρ περιέτυχε Τούρκοις ἄρτι ἄνασαιράσας οὖν τὸν χαλινὸν ἐπυθάνετο ὄθεν καὶ ἄλλοι πορεύονται, ἀλλὰ εὖ καὶ ὑπισχνεῖτο χρήματά τε πολλὰ δώσειν, καὶ παντοίας θεραπείας ἀξιώσαι, εἰ πρὸς τὸν Κομνηνὸν σὺν αὐτῷ φοιτήσουσι. Συντίθενται οὖν τήνικαῦτα. Καὶ ὅς ὄρων¹⁶ ἐκ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν ἀπαιτεῖ, ἐμπεδῶσαι τὰς συνθήκας διὰ τοῦτο βουλόμενος. Οἱ δ' εὐθὺς κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐτοῖς τὸν ὄρκον ἐπλήρουν, συμμαχῆσαι τῷ Κομνηνῷ μάλα προθύμως διαθεθαίμενοι. Ἀπεισιτοῖνον συμπαραλαβὼν καὶ τοὺς Τούρκους πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς. Οἱ δὲ πόρρω τοῦτον θεασάμενοι, καὶ τὴν καινὴν ἄγρην ὑπεραγασάμενοι, καὶ μάλιστα τούτων οὐμὸς πατήρ | Ἀλέξιος, οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδονῆς ὅ τι καὶ δράσαιεν. Πρὸς παντήσας δὲ καὶ περιπλακείας τὸν Καῖσαρα κατησπάζετο. Τί τὸ ἐνταῦθεν; Τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀπαγούσης ἤψαντο, τοῦ Καίσαρος τοῦτο ὑποθεμένου καὶ ἐπισπεύδοντος. Ἄπαντες οὖν οἱ κατὰ τὰς κωμοπόλεις αὐτόμολοι προσερχόμενοι ἐφήμιζον τοῦτον βασιλέα, πλὴν τῶν κατὰ τὴν Ὀρεστιάδα. Ἐκεῖνοι γὰρ ἐγκοιτοῦντες πάλαι αὐτῷ διὰ τὴν τοῦ Βρυενίου κατάσχεσιν τῷ μέρει τοῦ Βοτανειάτου προσέκειντο. Καταλαβόντες οὖν τὸν Ἀθύραν (39) κάκεισε διαναπαυσάμενοι, τὴν μετ' αὐτὴν ἐκεῖθεν ἀπάραντες, τὰ Σχιζὰ κατέλαβον (κώμη δὲ καὶ τοῦτο Θρακικὴ), κείθι τὸν χάρακα πηξάμενοι

C Suspenso autem animo omnes quid futurum esset exspectabant, dum pro suo quisque studio imperatorem deposcent. Plerique Alexium malebant. Sed et suos pro se habebat Isaacius nec lentis studiis nec spebus languidis nitentes. Species erat implacabilis discordiæ, distractis in partes et commissis votis multitudinis armatæ. Aderant Alexio quos ei conjugium Irenes fecerat affines. Joannes Cæsar ejus paulo ante meginii, vir in consulendo sapiens, in agendo gnarus atque industrius: deinde Michael et Joannes hujus nepotes, tum qui horum sororem in matrimonio habebat

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹⁴ προστατόμενον. ¹⁵ Deest vox ποταμόν. ¹⁶ ὄρων. ¹⁷⁻¹⁸ Deest vox ἰδεῖν. ¹⁹ ἡμειρομένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(38) *Εὐρον*. Eurum, seu Hebrum, Thraciæ fluvium, hodie *Mariza* dictum.

(39) *Ἀθύραν*. De Athyra et Schizis, diximus in Notis ad Villhard. n. 220.

Georgius Palæologus. *Hi pro se quisque agere, ambire, prensare, omnem, quod alunt, movere funem, omnem adhibere machinam ut Alexius eligeretur. Erat Joannes Cæsar summo auctoritatis pondere, ingenio atque eloquentia quidquid aggredierentur expugnare certis, regia insuper forma et heroica proceritate corporis quidquid ageret commendantibus, quidquid peteret impetrantibus, aut potius extorquentibus vi quadam blanda. Itaque cum dissuadendis iis qui favebant Isaacio multum proficeret, incumbebant eodem cæteri Ducæ pro sua quisque gratia et facultate obnixis studiis. Quid enim non factum, quid non dictum, quid non promissum ab iis, vel privatim ad singulos ducum ac tribunorum, vel publice ad militarem concionem pro Alexio agentibus? Ille, inquebant, ille vos milites maximis donis maximisque honoribus afficiet, neque id casu ac sine delectu, prout solent qui per se res non gerunt, quibus virtus virorum fortium, non nisi fortuito sæpiusque maligno relatu comperta est. Vidit, interfuit, præfuit facinoribus vestris, laboris et periculi particeps, notavit unumquemque, imisque infixa sensibus ex præsentis visu merita vestra circumfert, nequaquam otiosa conscientia; sed in remunerandi largitatem simul facultas per vos adsuerit eruptura. Recordamini quot spatia terrarum, quot planities ac montes illo ductore peragraveritis, quoties in acie ordinante illo steteritis, quoties signa contuleritis illo classicum cani jubente, illo irridente inter primos, et periculum præoccupante. Scit expertus quid sit labor; quam æqua merces sit que pro sanguine ac vulneribus redditur*
59 *usu æstimat proprio. Vestra interest qui fortium vobis operum estis conscii hunc esse arbitrum rerum. Novit quemque vestrum de facie et de nomine; versatus inter vos tandiu dum exercitus ducem, dum magnum Occidentis domesticum tanto tempore agit. Tantumque salis vobiscum absumpsit, plane vester, commilito, contubernalis, sodalis, alumnus qui ut nunquam in pugnis ac certaminibus suis membris suoque corpori pepercit, ita nec præmiorum erit avarus, quippe idoneus æstimator bellicæ virtutis, cujus ipse decus deperit, sic natura, sic institutione ac studio formatus ut nihil pluris quam generosos et strenuos milites faciat. Talia Ducæ per exercitum sciebant. At Alexius ipse palam Isaacio favebat: vel sui oblita pietate majori fratri primas honoris deferens: vel, quod verius dictu est, cognitis exercitus in se studiis petitionis suæ certus, fraternam repulsam simulatione cedendi consolans, humanitate nihil sibi nocitura. In his terebatur tempus quoad aliquando collecta circa tabernaculum militari concione universa, suspensis omnibus et pro sua unoquoque spe vota facientibus, exurgens Isaacius purpu-*

A καὶ Ἰωάννης οἱ τούτου ἔγγονοι· ναὶ μὴν καὶ ὁ τούτων ἐπ' ἀδελφῇ γαμβρὸς Γεώργιος ὁ Παλαιολόγος, συμπάρωντες αὐτοῖς καὶ ἀγωνιῶντες, καὶ τὰ ἀπάντων πρὸς τὸ αὐτοῖς βουλευτὸν διαστρέφοντες γνώμας, καὶ πάντα κάλων, ὃ φασί, κινουντες, καὶ πᾶσαν μηχανὴν εὐφυῶς τεχναζόμενοι⁵⁹, ὥστε τὸν Ἀλέξιον ἀναρῆθῆναι. Τοιγαροῦν καὶ τὰ ἀπάντων πρὸς τὸ αὐτοῖς βουλευτὸν μετέφερον γνώμας. Ἐνθεν τοι καὶ τοὺς τῷ Ἰσαακίῳ προσανέχοντας κατὰ βραχὺ ἐλαττοῦσθαι συνέβαιεν. Ὅπου γὰρ Ἰωάννης ὁ Καῖσαρ ἦν, οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἀντέχειν ἰδύνατο. Ἦν γὰρ ἀπαράμιλλος οὗτος κατὰ τε φρονήματος ὄγκον καὶ σώματος μέγεθος, καὶ μορφήν τυράννῳ προσήκουσαν. Τί μὲν οὐκ Ἐπραττον οἱ Δοῦκαι; Τί δὲ οὐκ ἔλεγον; Τί δὲ οὐχ ὑπισχνούντο ἀγαθὸν ἔσσεσθαι τοῖς τε λογάσι κα' τῷ κοινῷ τοῦ στρατοῦ, εἰ ἐπὶ τὴν βασιλείαν περιωπῆν Ἀλέξιος ἀναβαίη; φάσκοντες, ὡς Μεγίσταις ὑμῶν δωρεαῖς καὶ τιμαῖς ἀνταμείβεσθαι, ὡς ἐκάστῳ προσήκει, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε, παθᾶπερ οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἀπειροὶ τῶν ἡγεμόνων, διὰ τὸ καὶ στρατοπεδάρχης ὑμῶν χρόνον ἤδη πολλὸν χρηματίσαι, καὶ μέγας τῆς ἐσπέρας δομέστικος, καὶ κοινῶν ἀλῶν ὑμῖν μετασχεῖν, ἐν λόγοις [λόχοις] τε καὶ τοῖς κατὰ συστάδην πολέμοις γενναίως ὑμῖν συναγχιζόμενος, μὴ σαρκῶν, μὴ μελῶν, μηδὲ τῆς ψυχῆς αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ὑμῶν φεισάμενος⁶⁰ σωτηρίας, ὄρη τε καὶ πεδιάδας μεθ' ὑμῶν πολλάκις ἐλθὼν⁶¹, τὰς ἐκ τῶν μόθων⁶² κατοπαθείας ἐπιστάμενος, καὶ ἀκριβῶς ἅπαντας ὁμοῦ καὶ καθ' ἕνα γινώσκων, Ἀρητζίλος τε ὢν, καὶ τοὺς γενναίους τῶν στρατιωτῶν ἐξόχως ποθῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ Δοῦκαι. Ὁ δὲ γε Ἀλέξιος πολλῆς τιμῆς ἡξίαν τὸν Ἰσαάκιον, ἐν πᾶσιν αὐτὸν προτιμώμενος, εἴτε διὰ τὸ φίλτρον τῆς ἀδελφότητος, ἢ καὶ μᾶλλον, ὃ καὶ λεκτέον, ἐπειδὴ ἡ μὲν στρατιὰ ξύμπασα πρὸς τοῦτον ξυνέρρει, καὶ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν κατέσπευδε, πρὸς δὲ τὸν Ἰσαάκιον οὐδ' ὀπωσιεῖν ἐπεστρέφετο, ἔχων ἐκείθεν τὸ κράτος καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ κατ' ἐλπίδας αὐτῷ τὸ πρᾶγμα γινόμενον ὁρῶν παρεμυθεῖτο τὸν ἀδελφὸν τῇ πρὸς τὴν βασιλείαν ὑποποιήσει, πρᾶγμα οὐδὲν ἐκ τούτων πάτχων ἀβούλητον· εἰ αὐτὸς μὲν παρὰ τῆς στρατιᾶς ἀπάσης εἰς τοὺς ὑπερηφάνους ἄξονας ἀναρπάσσειτο, ὃ δὲ λόγοις ὑποσαίνει⁶³ τὸν ἀδελφὸν καὶ πρόσχημα ποιοῖτο τὴν τοῦ κράτους δῆθεν ἐκχώρησιν. Τοῦ καιροῦ γοῦν οὕτω τριβομένου συνειλεκτο τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν περὶ τὴν σκηπὴν μετέωροι ὄντες, καὶ τὴν ἰδίαν ἕκαστος ἐπιθυμίαν εὐχόμενος τελεσθῆναι. Ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰσαάκιος καὶ λαθὼν τὸ φοινικοθαφές πέδιλον, ὑποδιδύσκειν [τὸν ἀδελφὸν] ἐπειρᾶτο. Ὡς δὲ ἐκείνος πολλάκις ἀνένευεν, Ἔα, φησὶν, ὃ Θεὸς διὰ σου τὸ γένος ὑμῶν ἀνακαλέσασθαι βούλεται, ἀναμνήσας καὶ ὧν ὃ φανείς ποτε περίπου τὰ Καρπιανῶν⁶⁴ λεγόμενα ἐκ τῶν βασιλείων οἴκαδε ἀπερχομένων ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν, πρὸς αὐτὸν ἀπεφοίτησιν. Ἐκείσε γὰρ γενόμενος ἀνὴρ τις τούτοις ἀπηντηκῶς⁶⁵ (εἴτε τῶν κρείττωνων τις ὢν, ἢ ἄλλως

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ τεχναζόμενοι. ⁶⁰ φειδόμενος. ⁶¹ διελθὼν. ⁶² μόθων. ⁶³ ὑποσαίνει. ⁶⁴ Καρπιανῶν. ⁶⁵ ὑπηντηκῶς.

ἄνθρωπος) τῶν μελλόντων, ὡς ἀληθῶς εἰπεῖν, διορα-
 τικώτατος· ἐδόκει δ' οὖν ἱερεὺς τῷ φαινόμενον, ἀπὸ
 γυμνῆς τῆς κεφαλῆς προσερχόμενος, πολὺς τὴν
 τρίχα, τὸ γένειον λάσιος· ἐπιλαμβάνεται τῆς κνήμης
 τοῦ Ἀλεξίου καὶ πρὸς ἑαυτὸν πεζὸς ὢν ἱππότιν
 ἐφελκυσάμενος, πρὸς τὸ οὖς τοῦτο δὴ τὸ τῆς Δαυϊτι-
 κῆς ἀναφθέγγετο· ἰσάκιο· *Ἐντεινε*²⁷, καὶ κατευοδοῦ,
 καὶ βασιλεὺς ἕνεκεν ἀληθείας καὶ πραότητος καὶ
 δικαιοσύνης. Καὶ προσεῖπε τῷ λόγῳ Ἀυτοκράτωρ²⁸
 Ἀλέξιε. Ταῦτα εἰπὼν καὶ οἷον προμαντευσάμενος
 ἀφανῆς ὤχετο. Οὐδὲ γὰρ ἦν τῷ Ἀλεξίῳ ἀλώσιμος,
 καίτοι πανταχόσε περιπαταίνοντι, εἶπου καὶ τοῦτον
 θεάσαστο, καὶ δὴ καὶ ὅλους²⁹ λύσαντι χαλινούς· καὶ
 τοῦτον καταδύκοντι, εἴ που καὶ καταλάβοιτο³⁰ ἵνα
 τίς τε εἴη καὶ ὁπόθεν ἀκριδέστερον μάθοι. Ἀλλ' ὁμως
 ἀφανέστατον ἦν τὸ θεαθῆναι. Ἐκεῖθεν δὲ ὑποστρέψαντα
 ὁ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος, πολλὰ τε περὶ τοῦ φανέντος ἐξε-
 κινθάνετο καὶ τὸ ἀπόρρητον ἠξίου³¹ παραγυμνοῦν·
 ὡς δὲ ἐνέκειτο ἀπαιτῶν ὁ Ἰσαάκιος, ὁ Ἀλέξιος τὸ
 ἐντεῦθεν τὰ πρῶτα μὲν ἀναβαλλομένῳ ἐφκει, μετὰ
 ταῦτα δὲ καὶ τὸ λαλήθην μυστικῶς πρὸς αὐτὸν ἐξωρ-
 χεῖτο. Αὐτὸς μὲν τοῖς ἐξωθεν λόγοις καὶ πρὸς τὸν
 ἀδελφὸν πλάσμα τὸ λεχθὲν ἐπιξηγούμενος καὶ φενά-
 κην, κατὰ νοῦν δὲ ἔλκων τὴν φανέντα ἐκείνῳ ἱερο-
 πρεπῆ ἄνδρα εἰς τὸν τῆς βροντῆς υἱὸν (40) Θεολόγον
 παρείκαζεν³². Ἐπὶ³³ δὲ τὰ τοῦ γέροντος προμαντεύ-
 ματα καὶ ἀπερ εἶπεν ἐκεῖνος ἐν λόγοις, ὁ Ἰσαάκιος
 ἐν τοῖς πράγμασιν ἐθεάτο, ἐνίστατό τε ἀνδρικώτερον
 αὐτὸν βιαζόμενος, καὶ τὸ ἐρυθροβαφῆς ἐνδιδύσκει
 ὑπόδημα, καὶ μᾶλλον ὀρών τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς τὴν
 διάπυρον ἐπιθυμῆν πρὸς τὸν Ἀλέξιον. Καὶ τὸ
 ἐντεῦθεν ἐξήρχον οἱ δοῦκαι τῆς εὐφημίας, τὰ τε ἄλλα
 εὐὸν αἰδρα καὶ οὗτοι ἀποδεχόμενοι καὶ διότι³⁴ ἡ
 εὐφώνων προσγενῆς Εἰρήνη καὶ μήτηρ ἐμὴ κατὰ νόμους

¹ Psal. XLV, 5.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁷ Ἐντειναι. ²⁸ αὐτοκράτωρ. ²⁹ δὴ ὅλους. ³⁰ εἶπου καταλάβοιτο. ³¹ ἠξίου. ³² Deest vox παρείκαζεν.
³³ ἐπεί. ³⁴ ἀποδεχόμενοι διότι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) Βροντῆς υἱόν. D. Joannes evangelista a
 Græcis κατ' ἐξοχὴν Θεολόγος dictus, quod de Chri-
 sti genealogia sublimius quam cæteri senserit et
 scripserit. Eandem causa βροντῆς υἱός ab ipsis
 non semel indigitatur, ut qui tanquam tonitru, de
 cælo, Verbi divinitatem enarrando, intonuerit;
 seu quod ejus dicta qui legit, non credit dicere, sed
 tonare, quod de S. Hilario dixit Fortunatus. Pau-
 linus. epist. 24, de S. Joanne: ...qui solus se in flu-
 minibus ex ipso summo divini capitis fonte decur-
 rens, de nube sublimi tonat: IN PRINCIPIO ERAT
 VERBUM. Vide S. Augustinum, lib. 1 De consensu
 evangelist. cap. 4 et 6. Suidas v. Ἀδάμ. Ἐντεῦθεν
 ὁ τῆς βροντῆς γόνος, τὸ, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, ἐξ
 οὐρανίων νεφελῶν ἀπαστράψας ἐβρόντητε, καὶ πᾶ-
 σαν τὴν οἰκουμένην ἐλάμπρυνε. Theophylactus
 Bulgar. archiep. Præfat. in Joan.: Ἐπεσχεψάμεθα
 δὲ καὶ τι θαυμασιώτατον συμβάν περὶ τοῦτον δὴ
 τοῦτον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην· μόνος γὰρ οὗτος τρεῖς
 μητέρας ἀναφαίνεται ἔχων, τὴν φυσικὴν, τὴν Σα-
 λήμην, τὴν βροντῆν· Ἰδὲ γὰρ βροντῆς διὰ τὴν
 Εὐαγγελίου μεγαλοφωνίαν· καὶ τὴν Θεοτόκον. Ger-
 manus Byzantius, Τὸν υἱὸν τῆς βροντῆς, τὸ θεμέ-
 lion τῶν θεῶν λόγων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς Θεολογίας,
 καὶ κήρυκα πρῶτιστον τῆς ἀληθοῦς δογμάτων Θεοῦ
 σοφίας, τὸν ἡγαπημένον Ἰωάννην καὶ παρθένον με-

reum calceum induere fratri conabatur: quo sæ-
 pius abnuente: Sine, inquit, per te atque in te
 Deus familiam nostram in possessionem imperii
 restituere vult. Simul illi revocavit in memoriam
 id quod ipsi fuerat olim prædictum a vate ignoto
 repente apparente. Fratribus quippe ambobus e
 palatio sdomum repetentibus occurrit circa loca
 quæ Carpianorum dicuntur, quidam sive homo
 sive homine major, vtri certe specie, capite aperto
 procedentis, cana coma, barbâ hispida, sacerdo-
 tali habitu, quem præscientissimum futurorum
 sua verba monstrarunt. Pedes enim ad equitem
 accedens, Alexium crure correptum ad se attraxit
 insusurraturus in aurem illud Davidicum, *Intende,
 prospere procede, et regna: propter veritatem, et
 mansuetudinem et justitiam*¹. Quibus adjunxit, *Im-
 perator Alexi, simul his dictis evanuit, frustra
 curiosus omnem in partem oculis quærente homi-
 nem Alexio, totis etiam habenis equo admissis, ut
 ex comprehenso si uspiam posset consequi, dis-
 ceret, quis, unde talia vaticinaretur. Reversum ex
 vano cursu flagitabat Isaacius, celari se non ferens
 quid id demum esset: tandem victa diu recusantis*⁵⁹
 constantia conscientiam arcani accepit a fratre: qui
 tamen deinceps in familiari sermone sive cum aliis
 sive cum ipso Isaacio rem totam erat solitus pro il-
 lusione ac præstigiis traducere. Quanquam intimo
 animo speciem tum oblatam deinde repetens non
 multum abhorrulisse a forma Theologi filii tonitru
 illum sibi visum præsulem statuebat secum. Quo-
 niam igitur Isaacius quæ tunc ferri verbis memi-
 nerat, spectabat præsens exhibita rebus ipsis
 (quippe conspirationem universi exercitus in accla-
 mationem Alexii norat), vehementius institit pe-

ρόπων γένος κατὰ χρέος εὐφημήσομεν. *Vetus Epigr.
 de S. Joanne:*

Βροντῆ πέφυκεν ἡ θεηγόρος λύρα,
 Βροντώσα, κηρύττουσα τῇ οἰκουμένη
 Ἰωάννης ἀρρήτων οὐσίαν μόνην
 Θεῶν τριφεγγῆ, δημιουργὸν τῶν ὅλων.
 Ἐγὼ γὰρ ὄντως, καὶ γράφει θεῖα βίβλις,
 Καὶ νῦν δαδουχεῖ, καὶ καταυγάζει φρένας.
 Aliud de eodem:

Βροντῆς γόνος, βρόντησον ὑπόθεν μέγα
 Καὶ σήμερον πῶς ἡ προάρχιος φύσις
 Θεοῦ βρότος τε καὶ Θεὸς πάλιν μένει.
 Notum illud Martiani Capellæ, *Philolog. de rheto-
 rica, lib. v: Hæc cum in progressu arma concusse-
 rat, velut fulguræ nubis fragore colliso, bombis
 dissultantibus, 252 fracta diceret crepitare toni-
 trua. Denique creditum quod instar Jovis eadem
 posset etiam fulmina jaculari. Verum aliter de
 ejusce epitheti etymo censet Beda, et ex eo Orde-
 ricus Vitalis, lib. II Hist. Eccl.: Jacobus et Joan-
 nes filii Zebedæi a Christo appellati sunt Boanerges,
 id est filii tonitru, ex firmitate et magnitudine fi-
 dei, quam tenuerunt inviolabiliter, et docuerunt im-
 maculatam legem Domini. Vide Epiphani. hæres.
 73; Joann. Sarisber. lib. 1; Polycrat. cap. 6; et
 Ca:aubonum, exercit. 15 ad Annal. Baron. cap. 13.*

neque vim intulit reluctanti fratri, qui tandem cedens rubrum indui sibi calceum passus est. Tunc initium acclamandi Ducæ fecerunt, cum aliis de causis in Alexium proniores, tum quod Irene mea mater ex familia ipsorum ei rite nupsisset. Subsecuti sunt Ducas, acclamandi alacritate pari, necessarii omnes agnatique ipsorum, universo mox exercitu voce consona et usque ad cælum elata Alexium Augustum Ingeminante: non sine miraculo contractæ tam repente concordix. Nam paulo ante multi fuerant tam cupide faventes Isaacio ut quidvis pacisci velle pro eo voto et nec seditionem nec pugnam recusaturi viderentur.

Dum hæc peragebantur didita fama est Melissenum cum sat magno exercitu usque ad Damalim progressum ibi esse acclamatum imperatorem, purpuraque indutum. Cunctantibus credere supervenerunt ab ipso legati quibus litteras commiserat in hunc modum scriptas: *Deus me usque ad Damalim incolumem cum exercitu servavit. Vobis quoque quid acciderit cognovi, quo nempe successu declinaveritis insidias mala vobis machinantium servorum, vestramque salutem in tuto locaveritis. Quoniam autem, id quod in divini beneficii parte numero, affinitate junctus vobis sum, porro animo atque affectu ita vobis vestrisque partibus affixus, ut in eo quidem ne consanguineorum quidem vestrorum (Deum consciuum testor) ulli concedam, vestræ fuerit sapientix ita in commune velle consulere ut, collatis ad stabilitamentum communis securitatis consiliis atque opibus, non jam omni vento circumferamur, sed recte constitutis imperii rebus tuta viæ crepidine pedem figentes procedamus. Id autem sine dubio continget si post captam a nobis Deo juvante civitatem, vos quidem Occidentem arbitrato vestro gubernetis, me vero sinatis regere Asiam corona et purpura indutum, velitisque nomen meum in solemnibus acclama-*

Α συνήπτο τῷ ἐμῷ πατρὶ. Συνάμα δὲ τούτοις καὶ οἱ ἐκ τοῦ αἵματος συμφυεῖς αὐτῶν ἀναβλαστήσαντες, τὸ αὐτὸ προθύμως ἐποίησαν. Τὸ δὲ γε λοιπὸν τοῦ στρατοῦ διαδεξάμενον τὴν εὐφημίαν (41) σχεδὸν [ἐς] ἐπ' αὐτὸν τὸν οὐρανὸν ἀνέπεμπον τὰς φωνάς. Καὶ ἦν ἰδεῖν καινὸν τι τηνικαῦτα συμβαῖνον, τοὺς πρότερον διηρημένους τὰς γνώμας καὶ θάνατον ἐλέσθαι μᾶλλον ἢ τῆς σφῶν ἐπιθυμίας ἀποτυχεῖν βουλομένους, ὁμογνώμονας ἐν μιᾷ καιροῦ ῥοπῇ γεγονότας· καὶ τοσοῦτον, ὡς μηδ' εἶποτε στάσις μεταξὺ τούτων ὄλω; ἦν ἐπιγινώσκεισθαι.

Ἐν ὅσῳ ταῦτα ἐτελεῖτο, φήμη τις περὶ τοῦ Μελισσηνοῦ (42) διέτρεχε φθάσαι τοῦτον μηνύουσα περὶ τὴν Δάμαλιν (43) μεθ' ἱκανῆς στρατιᾶς, εὐφημεῖσθαι τε ὡς βασιλέα ἤδη καὶ ἀλουργὰ ἡμφιεσμένον· οἱ δὲ τῷ λεγομένῳ πιστεῦειν τέως οὐκ εἶχον. Τὰ δὲ κατ' αὐτοὺς κάκεινος μαθὼν πρέσβεις ταχὺ πρὸς αὐτοὺς ἐξαπέστειλεν. Οἱ καὶ ²⁶ καταλαβόντες ἤδη τὰς πρὸς αὐτοὺς γραφὰς ἐνεχείριζον, οὕτως ποῦ ²⁷ διεξιούσας ²⁸. Ὁ Θεὸς με μέχρι Δαμάλεως μετὰ τῆς ἐπ' ἐμὲ στρατιᾶς ἀσινῆ διεσώσατο. Μεμάθηκα ἔδὲ καὶ τὰ ὑμῖν ξυμπεσόντα, καὶ ὡς τῆς κακονοίας τῶν δούλων ἐκείνων καὶ τῶν δεινῶν καθ' ὑμῶν ἐπιχειρημάτων Θεοῦ προμηθεῖα ῥυσθέντες, τῆς ἑαυτῶν πεφρόντικα τε σωτηρίας. Ἐπεὶ δὲ κἀγὼ τῇ μὲν σχέσει Θεοῦ νεύσει ἐξ ἀγχιστείας ὑμῖν προσφωκίωμαι, τῇ δὲ γνώμῃ καὶ τῇ πρὸς ὑμᾶς ἀρρήκτῳ διαθέσει οὐδενὸς τῶν καθ' αἵματος προσηκόντων ὑμῖν ἀποδέω, ὡς ὁ πάντα ²⁹ κρίνων οἶδὲ Θεὸς, δέον ἡμᾶς κοινῶς σκοπήσαντας περιποιήσασθαι ἑαυτοῖς τὸ ἀσφαλές τε καὶ ἀκατάσειστον, ὅπως μὴ παντὶ ἀνέμῳ περιφερόμεθα ³⁰, ἀλλὰ κλιῶς τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνοντες, ἐπ' ἀσφαλοῦς βαίνωμεν τῆς κρηπίδος. Τοῦτο δὲ πάντως ἡμῖν ἐσεῖται, εἰ Θεοῦ νεύσει

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ Deest vocula καί. ²⁷ πω. ²⁸ Inter hæc duo verba est in ms. titulus sic: περὶ τῶν τοῦ Μελισσηνοῦ πρεσβείων. ²⁹ ὁ τὰ πάντα. ³⁰ μεταφερόμεθα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) *Εὐφημίαν*. Codinus, *De off.* Γίνεται τοίνυν ἡ τῶν βασιλικῶν ὀνομάτων εὐφημία. Cedrenus, εὐφῆμησαν οὖν τὰ μέρη· Ἀναστασίας αὐγούστης πολλά τὰ ἔτη.

Imperatoribus, dum renuntiantur, a militibus et circumstantibus acclamatum nemo nescit: ea autem acclamatio erat ut plurimum vitæ diuturnioris imprecatio. Corippus lib. II:

*Intonuit patrum subitus fragor, inde clientum
Clamores crescunt, clamoribus adsonat æquor,
Laudibus innumeris, regnantum nomina tollunt,
Justino vitam tercentum vocibus optant.*

Et lib. III:

Augustis vitam lætis clamoribus optant.

Hinc frequens illud πολυχρόνιον Augustis acclamatum apud Byzantinos, de quo passim Codinus, quod Græci nuperi pro quavis impensa salute usurparunt, quod in iis salutationibus vitam diuturniorem apprecarentur. Odo de Diogilo, lib. III: *Polychronias eorum suscipit, sed vilipendit: sic enim vocantur reverentiæ, quas non solum regibus, sed etiam quibuslibet suis majoribus exhibent, caput*

et corpus submissius inclinantes, vel fixis in terram genibus, vel etiam sese toto corpore prosternentes.

(42) *Μελισσηνοῦ*. Laudat hunc Annæ locum Petrus Faber Sanjorianus ad leg. 41, de just. et jure, pag. 751. Is est vero Nicephorus Melissenus, qui postmodum Cæsar dictus, Alexii imp. sororem uxorem duxit, de quo Zonaras, Glycas, et Cinnamus. Hunc etiam, ni fallor, innuit Theophylactus Bulg. archiep. Epistola quam *Ad Cæsarem* inseripsit, in qua Sebastocratoris, Isaacii forte, obitum deplangit. Fallitur porro in ipso Annæ limine, seminarum doctrina illustrium encomiastes, qui Nicephorum Annæ maritum ex Melissenorum familia ortum dixit.

(43) *Περὶ τὴν Δάμαλιν*. Damalis est promontorium quod hodie Scutaricum vocant, positum e regione promontorii Byzantium continentis. De nomine et situ multa habent Hesychius Milesius; Codinus in *Orig.*, Petrus Gyll. lib. III, *De Bosph. Thrac.* cap. 9, et Leunclav. in *Pand. Turc.* cap. 128.

τῆς πόλεως παρ' ἡμῶν ⁴⁰ ἐαλωκυίας, ὑμεῖς μὲν ἂν
τὰ τῆς Ἑσπέρας διεξάγοιτε πράγματα, ἐμοὶ δὲ τὰ
τῆς Ἀσίας ἀποκληρωθῆναι ἐκχωρήσοιτε ⁴¹ στε-
φανοροῦντι καὶ ἀλουργὰ περιβεβλημένῳ, καὶ
ἀναγορευομένῳ ὡς ἔθος τοῖς βασιλεῦσιν ἔστιν
σὺν τῷ ἀναρρήθῆντι ἐξ ὑμῶν, ὥστε κοινὴν τὴν
ἡμῶν εὐφημίαν γίνεσθαι, κὰν οἱ τόποι καὶ τὰ
⁴² πράγματα ἡμῖν ἀπομεμέρισται, τὴν τε γνῶμην
μίαν καὶ τὴν ἀγῆν εἶναι. Οὕτως ἡμῶν
ἐχόντων ἀστασιαστα δι' ἀμφοῖν διεξάγοιτο ⁴³ ἂν
τὰ τῆς βασιλείας. Ταῦτα οἱ πρέσβεις ἀπαγγείλαν-
τες, ἀπίκρυσιν μὲν αὐτοτελῆ τῆνικαῦτα οὐκ ἐδέ-
ξαντο, τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, μετακαλεσάμενοι τούτους
διὰ πολλῶν τὸ ἀδύνατον τῶν παρὰ τοῦ Μελισσηνοῦ
μηνυθέντων ἐδείκνυσαν· τὰ δὲ γε δοκοῦντα τούτοις
ἐν ⁴⁴ νέωτα γνωρίσαι αὐτοῖς ἐπηγγέλλοντο διὰ
Γεωργίου τοῦ καλουμένου Μαγκάνη ⁴⁵, ᾧ καὶ τὴν
αὐτῶν θεραπείαν ἀνέθεντο. Τούτων οὕτω γινομένων
οὐδὲ τῆς πολιορκίας κατεβράθυμον παντάπασιν,
ἀλλὰ δι' ἀκροβολισμῶν, ὡς ἐνόν, τῶν τειχῶν ἀπε-
πειρῶντο τῆς πόλεως. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν μετακα-
λεσάμενοι ⁴⁶ τούτους· τὰ αὐτοῖς εἶπον δοκοῦντα. Τὰ
δὲ ἦν τιμηθῆναι τὸν Μελισσηνὸν τῷ τοῦ Καίσα-
ρος ἀξιώματι καὶ ταιρίαις ἀξιώθῆναι καὶ εὐφη-
μίαις καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τῷ τοιοῦτῳ προσήκει
ἀξιώματι, δοθῆναι δὲ οἱ καὶ τὴν Θεσσαλοῦ με-
γίστην πόλιν (44)· ἐν ᾗ καὶ ὁ ἐπ' ὄνόματι τοῦ
μεγάλου μάρτυρος Δημητρίου ναὸς (45) περικυλ-
λῆς ᾠκοδόμηται, ὅπου καὶ τὸ μύρον ἐκ τῆς
ἐκείνου σοροῦ ⁴⁷ βλύζον ἀεὶ μέγιστας λάσεις τοῖς
μετὰ πίστῳς προσιούσι παρέχει. Οἱ δὲ δυσχε-
ραίνοντες ἐπὶ τούτοις, ἐπεὶ ἐφ' οἷς μὴ ἔλεγον οὐκ
εἰσηκούοντο, ἐώρων δὲ πολλὴν τὴν κατὰ τῆς πόλεως
τούτων παρασκευὴν, καὶ παμπληθῆ τὴν ἐπ' αὐ-
τῶν ⁴⁸ στρατιάν οὔσαν, καὶ τὸν καιρὸν ἤδη αὐτοῖς
ἀποστενούμενον, δεδιότες μὴ τῆς πόλεως ἀλούσης
τεθαβρήχότες οἱ Κομνηνοὶ, οὐδ' ἄπερ νῦν ὑπισ-
χνοῦνται θελήσωσι περατώσαι, διὰ χρυσοδοῦλλον
λόγου ⁴⁹ ταῦτα γίνεσθαι δι' ἐρυθρῶν (46) βεβαιω-

tionibus ac formulis ubi nomina imperatorum reci-
tari solent, simul cum nomine illius vestrum cui
deferretur imperium, pronuntiari. Hæc si recipitis,
60 fieri poterit, ut discreti licet locis, divisique
negotiis, conjunctis tamen animis concordique sen-
tentia imperium administremus non minus firma
tranquillitate duo quam unus. Talia legalis affe-
rentibus nihil in præsentia responsum. Postridie
vocatis longo sermone ostensum est quæ non im-
petrabilia Melissenus peteret. Additur: indicatum
ipsis mox iri per Georgium cognomento Manganem
(hospes is erat et curator legatorum) quantum de-
mum concedi Melisseno posset. Inter has consul-
tationes non cessabatur tamen, sed urbis oppugna-
tio saltem per velitationes primas, et telorum mis-
siones tentabatur. Postera die consilii sententia
de Melisseni postulatis, legatis ipsius exposita est
ejusmodi quædam: *Cæsaris dignitatem, tæniæ decus,*
acclamations solemnes, et quæ sunt ejus generis in-
signia secundi honoris concedi placere Melisseno:
attribui etiam eidem propriam Thessalorum urbem
maximam in qua præclarum templum in nomine
magni martyris Demetrii exstructum visitur; ubi et
unguentum ex venerabili ejus loculo scaturiens quo-
tidie curationes operatur in iis qui cum fide acce-
dunt. Hæc legati, quanquam primo auditu haud
satis ampla visa, tamen quoniam magnum appara-
tum ad oppugnationem urbis, vehementemque co-
natum cernebant adhiberi, veriti ne civitatis semel
potentes Comneni ne ea quidem quæ jam ostende-
bant præstare vellent, institerunt ut diplomate ru-
brica scripto et bulla aurea munito, talia ipsis
confirmarentur. Annuit facile novus imperator
Alexius, et accersito statim Georgio Mangani, qui
et ipsi a commentariis erat, negotium dat diplo-
matis istius in formam petitam expediendi. At is
toto triduo rem distulit, alias ex aliis excusationes
prætens: et nunc quidem se diurno labore fra-
ctum noctu haud potuisse scriptionem absolvere

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ ὑμῶν. ⁴¹ ἐκχωρήσητε. ⁴² Deest vocula τὰ. ⁴³ ἐξάγοιτο. ⁴⁴ ἐς. ⁴⁵ Μαγγάνη. ⁴⁶ μετακαλεσά-
μενος. ⁴⁷ τιμίας σοροῦ. ⁴⁸ ὅπ' αὐτόν. ⁴⁹ χρυσοδοῦλλον λόγων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Τὴν Θεσσαλοῦ μεγίστην πόλιν. Monachus S. Mariani an. 1185: *Salonicam amplitudine oribusque præsignem.* Joannes Cameniata, *De excid. Thessal.* cap. 2, ubi pluribus describitur: "Ἔστιν οὖν ἡ πόλις μεγάλη τε καὶ εὐρεῖα, τεύχεσι καὶ προβλοιῶς συχνῶς κατοχυρωμένη. Cantacuzenus, lib. iii, cap. 93, de eadem urbe, μετὰ τὴν Μεγάλην πόλιν. Vide Concil. Sardie, cap. 16.

(45) Μάρτυρος Δημητρίου ναὸς. Celeberrimum fuit, et apud Græcos Byzantinos decantatissimum S. Demetrii templum Thessalonicense, de quo passim scriptores, Anna, lib. v; Nicetas in Isacio, lib. i, n. 5; Innocentius III PP. lib. xiii, epist. 101, 151; lib. xv, epist. 50 et 84; præsertim vero ob corpus divi martyris in eo asservatum et cultum, ex quo continuo stillabat liquor sanandis morbis salutaris, ut hoc loco Anna scribit, quod etiam attigerunt Joannes Cameniata, *De excid. Thessalon.* cap. 2, 5, 6, 9; Nicetas, in Andronic. lib. i, n. 9; Scylitzes, in Michæle Pa-

phlag. Acropol. cap. 45; Cantacuzen. lib. i, cap. 53; Ducas, cap. 29, et Joannes Anagnosta, *De excid. Thessalon.* cap. 5 et 16. Vide **253** Gretzerum ad Cantacuzen. pag. 915, 916; et *Historiam nostram Gallo-Byzant.* lib. ii, n. 4.

(46) Δι' ἐρυθρῶν. Puniceis litteris, et cum Cinnabari Bullas aureas, et quælibet Diplomata et Epistolas subscribebant imperatores. Const. Manasses:

Ἐν ἐρυθροῖς γράμμασιν αὐτὸν ἐσημαιοῦτο.

Alibi,

Καὶ πορφυρόθαπτος γραφῆς τὴν χάρτην ἐπιστοῦτο. Apud eundem, γραφῆ ἐρυθροσήμαντο;. Pisides in Hexaemero:

Ἄλλ' αἱματώσας τοῦς ἑαυτοῦ δακτύλους,

Βαφαῖς ἐρυθραῖς βασιλικῶς ὑπογράφει.

Gregorius XI PP. ad Joann. Palæologum imp. *Imperiales litteras de rubro colore, et ut videbatur, tua manu in littera Græca scriptas recepimus:* apud Wadding. an. 1573, n. 2. Sed hæc nota. At quæ

causabatur : nunc affirmabat perfectam rem casu A θέντος ⁸⁰ γραμμάτων ἤτοῦντο. Καταναύει πρὸς esse corruptam ; nempe cum ad lucubrum diploma τοῦτο ὁ Ἀλέξιος ὁ ἀρτιφανὲς βασιλεὺς. Καὶ με-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ βεβαιωθέντων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

fuerit ista subscriptio, et an imperatoris nomen expresserit, video controversi. Procopius, in *Hist. arcana*, tradit Justinum imp. quatuor litterarum characteribus subscripsisse : quæ fuerint istæ, non explicat. Anastasius ad act. 10 octavæ synodi subscripta imperatorum nomina diserte scribit. Non tamen characterè distincto, sed arcanis quibusdam nodis et implicationibus litterarum subscribebant, inquit Alamannus, et ut verbo dicam, monogrammate, quo nomen magis intelligi, quam legi promptum est, ut ait Symmachus, lib. II, epist. 12. Certe apud Latinos monogrammatibus summorum pontificum, imperatorum, et regum, ut et in eorum monetis. Rabanus Maurus, abb. Fuld. lib. *De inventione linguarum* : *Litteræ monogrammatæ scriptæ nonnullis in locis inveniuntur, ubi pictura cum musæo in varietate imaginis, aut in velis, vel alicubi aliter facta fuerit, ibi eorum no-*

mina cum congerie litterarum unum characterem pictores facere soliti sunt, quod monogramma dicitur. Charta Pipini I regis Aquit. apud Beslium : *Ut autem hæc nostræ excellentiæ auctoritas inviolabilis et inconcussa omni tempore permaneat, monogramma inserere curavimus, ac de annuli nostri impressione insigniri subter fecimus.* *Annales Francor. Bertiniani, an. 854 : Hæc communi procerum suorum consilio atque consensu decernunt, propriorumque nominum monogrammatibus confirmant.* *Diploma Adalberonis I episc. Metens. apud Meursium : Manu propria nostri nominis monogramma subter signavimus.* Denique Odo Cluniac. In *Vita Burchardi comitis Corbol. : Facto itaque testamento, monogrammate firmatur.* Verum etsi in confesso sit sua nomina integra exarasse, aut in monogrammatibus formam contracta imperatores ævi prioris, secus tamen de iis qui post annum 1200 vixerunt, dicendum est. Servantur enim in

τακαλεσάμενος εὐθὺς Γεώργιον τὸν Μαγκάνην, ὃς καὶ ὑπογραφεὺς αὐτῷ ἐχρημάτιζεν, ἀνατίθεται τούτῳ τὴν τοῦ χρυσοδοῦλλου γραφήν. Ὁ δὲ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ὑπερετίθετο, ἄλλο τε ἄλλας αἰτίας συνείρων, ποτὲ μὲν λέγων ὡς ἄρα κατάκοπος γεγο-

A descriptum a se jam fuisset, evolantis e lampade scintillæ ardore absumptum. Tali variarum ludificationum quasi mangonio Manganes negotii clausulam prorsum trudebat. Interim inde moventes Comneni Aretas occupant. Est is locus civitati

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

Archivo regis Christianissimi Diplomata Balduini II imperat. Constantinop. annorum 1247 et 1248, bullis aureis et plumbeis instructa; Epistolæ præterea duxæ Andronici Palæologi Senioris Latina lingua in papyro scriptæ, prior ad Carolum Pulchrum Franciæ regem, altera ad Benedictum de Cumis Dominicanum, simili ferme litterarum rubrarum expressione subscriptæ. Nec sunt litteræ in monogrammaticis formam contractæ, sed majusculæ, et in totam pergameni, vel papyri, latitudinem, atque adeo in ipsum Diplomatum aut Epistolarum scriptum diductæ; characteribus adeo anomalis, et intricatis, ut ne vix quidem unus litterarum apex deprehendi queat. Sed ut cuius sit de ejusmodi subscriptionibus divinandi facultas, en damus fideliter excerptas ex ipsis archetypis, et in minorem redactas formam, cum in Diplomatum longe majori exarata sint, totamque explicatæ membranæ latitudinem impleant. Prior igitur subscriptio est Balduini II, in Diplom. an. 1247, quod a Duchesnio in *Probat. Hist. duc. Burg.* refertur, 254 pag. 139; altera est ejusdem Balduini in Diplom. an. 1248, mens. Mart. quod nos descripsimus in *Hist. Gallo-Byzant.* pag. 22; tertia denique est Andronici Palæologi in Epistolis mox laudatis. Extant porro sparsim apud Martinum Cruisum in Turcogræcia istiusmodi in Græcorum pontificum et nobilium Epistolis subscriptiones, quarum etsi interdum sensum et notationem reddiderit, vix est tamen ut ullus ex iis apex percipiatur. At in prædictis Diplomatum Balduini et Andronici, mensis videtur describi, non vero eorum nomen. Tradunt Pachymeres, lib. iv, cap. 29, et Gregoras, lib. iv, a Michaelo Palæologo imperatore concessum Andronico filio imperii collegæ, ut ei liceret γράφειν δι' ἐρυθρῶν οἰκείῃ χειρὶ, ἈΝΔΡΟΝΙΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΧΑΡΙΤΙ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΡΩΜΑΙΩΝ. Ubi ms. Regius habet διεξοδικῶς γράφειν δι' ἐρυθρῶν, etc., id est, πλατέως, ut vocem hanc interpretatur Hesychius, expansis et diductis litteris. Verum id nominatum excepit Michael, ne μυθολογεῖν se vivo posset, id est ascribere μῆνα καὶ ἑνδοχτόν, ut habet Gregoras, quemadmodum, inquit Pachymeres, solent imperatores, ὡς ἔθος τοῖς βασιλεῦσιν. Unde idem auctor lib. vii, cap. 1, narrat Andronicum, post patris Michaelis mortem, primum Diplomatum mensis et diem apposuisse: ἄρτι πρῶτως μηνολογησάμενος πρόσταγμα, et lib. vi, cap. 36, scribit Michaelum, cum in extremis ageret, libellum subscribentem, primam Novembris mensis litteram designasse, nec potuisse distinctis apicibus reliquum vocabuli explere. Ex quibus constat eodem eucausio, seu eadem rubrica, qua nomen proprium, mensis et indicationem exarasse imperatores. Quod præterea firmatur ex Novella Manuelis de fernis, in qua hæc verba sub finem habentur: Εἶχε τὸ, ΜΗΝΙ ΜΑΡΤΙΩ ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ ΙΔ', δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς χειρὸς, id est, *Ascriptum juit manu imperatoris rubris litteris, mense Martio indicationis 14;* et ex altera ejusdem Augusti, περὶ διαφορῶν, etc.

quæ iis verbis clauditur, Εἶχε τὸ, ΜΗΝΙ ΜΑΡΤΙΩ ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ ΙΔ', δι' ἐρυθρῶν γραμμάτων τῆς βασιλικῆς καὶ θείας χειρὸς. Ubi observandum, iis in Novellis imperatoris nomen characteribus cinnabarricis 255 exaratum fuisse nequaquam adnotari, sed tantum mensis et indicationem: ita ut ea tempestate imperatores, non nomen suum, sed mensis duntaxat et indicationem Diplomatum et Bullis suis apponerent; cum alias non modo liberis sed etiam præcipuis aulæ suæ officialibus subscribendi sua nomina per cinnabarim facultatem concederent, ut ex Niceta in Isaac, lib. iii, n. 5, constat. (a) Habeo præ manibus Epistolam Demetrii Palæologi Despotæ, Manuelis Palæologi imperatoris filii secundo geniti, ad Carolum VII, Francorum regem, datam ex Peloponneso 12 Decembris 1455, quam mecum communicavit V. C. dominus de Vyon d'Heroual de litteris omnibus bene meritus, subscriptam rubris et grandioribus hisce characteribus, Ἀρχιεπίσκοπος ἐν χῶ τῷ θεῷ πιστὸς Δεσπότης Ῥωμαίων. Ὁ Παλαιολόγος. Sigillum ex cera rubra papyro obducta litteris appositum aquilam, cum alis expansis, bicipitem, et cum bina coronula utrique capiti imminente, repræsentat. Sigilli vero inscriptio iisdem characteribus concipitur, quibus Epistolæ subscriptio. Jam vero cur imperatores mensis tantum et indicationem, litteris rubricatis, in Diplomatum et Bullis, non vero sua nomina, describerent, id causæ potissimum esse existimo, quod ex quo Bullarum, seu sigillorum, ut ea vocabant, pendentium, usus apud Græcos invaluit, subscribi in iis nomina desierunt. Certe apud Gallos nostros, qui sigillis pendentibus uti cœpere ea ferme ætate, qua Græci Bullis, tum aureis, tum plumbeis, nempe circa nonum aut decimum sæculum, subscribi, inquam, nomina desiere in Diplomatum; cum antea non modo sigilla cerea ipsis chartis affigerentur, sed etiam apponerentur ipsorum monogrammata principum, aut eorum quorum erant Diplomata. Et certe, si bene anguror, in priore Balduini II Diplomate an. 1247 μηνὶ Ἰουλίῳ, id est, mense Julio, exaratum videtur, quo illud emissum constat, ut in altero, μηνὶ Μαρτίῳ, (emissum enim mense Martio) in tertio denique, quod est Andronici Senioris, μηνὶ Ματίῳ; ubi vox, μηνὶ, contractis litteris describitur: atque ejusmodi subscriptio imperialis appellatur in Diplomate ejusdem Balduini an. 1241, quod habetur in *Historia nostra Gallo-Byzantina*: *In cujus rei testimonium presentes litteras fecimus annotari, et Bullæ nostræ plumbeæ munimine roborari imperialis subscriptionis characteribus insignitas.* Et in eo quod est an. 1268: *In cujus rei testimonium litteras nostras presentes dedimus Bulla nostra aurea roboratas, nostris characteribus rubris imperialibus insignitas.* Quos quidem characteres rubros, non sui nominis, uti solebant imperatores, antequam Bullarum usus invaluisset, appellat Balduinus, sed tantum characteres imperiales rubros, id est, quos in Diplomatum describere solebant decessores sui.

(a) Exstat tamen novella alia ejusdem Manuelis Comneni in codice ms. bibliothecæ Regiæ sign. 2023, in qua illius nomen διὰ κανίκλωματος, id est, per cinnabarrim, ex recepto tunc more subscriptum fuisse evincitur. Sic enim illa clauditur: ἐν τῷ τῷ ἡμέρον, εὐσεβῆς, θεοπροβλήτων ὑπεσήμεναι κράτος· εἶχε δὲ τὸ συνήθες κανίκλωμα, καὶ ὑπογραφὴν τοῦ βασιλεως ταύτην, Μανουὴλ ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς, Πορφυρογενήτης, καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ὁ Κομνηνός· καὶ κάτω μὲν ἀπρωρημένην βούλλαν διὰ μεταξὺς ὄψεαι· καὶ ἐξώθεν τὸ, Διὰ τοῦ Ἐπικανικλείου καὶ Δικαιοδότου Θεοδώρου τοῦ Στυπαιώτου τοῦ μεγάλου λογαριαστοῦ, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον, μηνὸς ζ'. — *Ex Adtendis.*

proximus, eminens supra planitiem, atque inferius positus collis speciem ostentans, latere altero mare, altero urbem prospectantis; cæteris duobus ad septentrionem atque occidentem versis; omni vento perflabilis, limpidæ ac potabilis aquæ perennes habens scaturigines, plantarum tamen atque arborum **61** adeo sterile ut sedulo a lignatoribus decalvatum credas. Hic olim imperator Romanus Diogenes amoenitatem prospectus et cœli solique salubritatem secutus, ad rarum usum rusticationis suburbanæ domos splendidas et excipiendis regibus pares ædificandas curaverat. In his diversantes Comneni cum cæteris ducibus mittebant qui tentarent muros urbis, non machinis aut balistis tormentisve ejus generis, quarum rerum nec copia nec tempus aderat, sed velitationibus jaculatorum, ostentationeque hastatorum et cataphractorum militum quasi ad terrendos propugnantes.

κρῆς χάριν οικήματα λαμπρά καὶ ἀποχρῶντα πέμποντες ἀπεπειρῶντο τοῦ τείχους οὐ δι' ἐλεπόλεων ἢ μηχανῶν ἢ πετροβόλων τῶν ὀργάνων, ἐπει μὲν δ' ὁ καιρὸς εἶδεν, ἀλλὰ διὰ πελταστῶν, καὶ ἐκηβόλων καὶ δορυφόρων καὶ καταφράκτων ἀνδρῶν.

Sane non parum territus ipse Botaniates est; qui hinc Comnenos ad portas cum numero omnis generis exercitu, illinc Melissenum Nicephorum ad Damalim progressum cum copiis non minoribus parique proposito principatus invadendi cernens, ancipiti circumventus malo, cum quid cuique opponeret non satis surpeteret, parum bene sperabat de summa rerum, nec abhorrebat a consiliis abdicandæ potestatis summæ: scilicet jam senior, ac multum mutatus ab illo qui olim fortissimus ævo **62** florente nunquam spes suas circumscriberet muris atque ambitu civitatis, nisi vigorem illum frigus ætatis hebetasset. Propagatusque in cives est iste non satis dissimulatus principis timor, tanta vulgo consternatione ut passim nullis jam munitionibus fideretur; et per via undique omnia hostibus futura metu turbante persuasi plurimi, defensandi curam immaturo luctu mutarent. At Comneni, præsertim novus Augustus, difficultatem capiendæ civitatis tum ex rei magnitudine, tum ex genere tumultuarii exercitus, quo utebantur, partim ex indigenis, partim ex alienigenis, nondum in tantam consensionem coaliti ut non levitas multitudinis et fluctus mobilium studiorum merito timerentur, prudenter æstimantes, optimum factu duxerunt si voluntates propugnatorum allicere promissis et in partes trahere tentarent. Talia secum Alexius tota nocte meditatus, primo mane in tabernaculum Cæsaris se confert, communicaturus cum illo consilium quod nox suggesserat, ejusdemque opera in ipsius executione usus. Egil enim cum illo ut secum venire vellet simul obi-

νῶς κατὰ τὴν ἡμέραν ὅλην, τῆς νυκτὸς μὴ δύνασθαι γραφὴν ξυντελέσαι, ἄλλο τε δ' ὅτι τὰ γεγραμμένα νυκτὸς σπινθήρ ἐμπροσθὶν ἀπατέφρωσε. Τοιαῦτα καὶ ἄλλα τε ὁ Μιχαήλ προφασιζόμενος καὶ οἷον μαγανεύόμενος ἄλλο τε ἄλλως ὑπερετίθετο. Ἀπάραντες δ' ἐκεῖθεν οἱ Κομνηνοὶ, καταλαμβάνουσι ταχὺ τὰς λεγομένας Ἀρετάς. Τόπος δὲ οὗτος ἀγχοῦ τῆς πόλεως διακείμενος ὑπερκείμενος μὲν τῆς πεδιάδος καὶ τοῖς κάτωθεν ἰσταμένοις καὶ πρὸς τοῦτον ὄρωσιν εἰς λοφίαν ἀνατεινόμενος, καὶ τὴν ἑτέραν μὲν πλευρὰν πρὸς θάλατταν ἀπνεύων, κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν πρὸς τὸ Βυζάντιον, τὰς δὲ γε λοιπαῖς δυσὶ πρὸς ἄρκτον καὶ δύσιν, παντὶ ἀνέμῳ καταπνεόμενος, διεϊδὸς δὲ ὕδωρ καὶ πότιμον ἔχων ῥέον ἀεὶ, φυτῶν δὲ καὶ δένδρων παντάπασιν ἀμοιρῶν· εἶπες ἂν ὑπὸ τινῶν δρυτόμων ἐκπεφαλακρῶσθαι τὸν λόφον. Διὰ γοῦν τὸ τόπου ἐπιτερπὲς καὶ εὐκρατον καὶ Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ὁ αὐτοκράτωρ, βασιλῶν μι- βασιλευσὶν ἀνέγειρεν ⁶¹. Ἐκεῖσε τοίνυν γενόμενοι

Ὁ δὲ γε Βοτανειάτης τὴν τῶν Κομνηνῶν τοιαύτην ἐπιχειρήσιν ὄρων πολυπληθῆ τε καὶ ἐκ παντοίων συνειλεγμένην ἀνδρῶν, καὶ πρὸς τρεῖς πύλαις τῆς πόλεως ἐπειγομένην ⁶² ἤδη ἐγγίσει, τὸν δὲ γε Μελισσηνὸν Νικηφόρον περὶ τὴν Δάμαλιν φθάσαντα οὐχ ἤττω τούτων δύναμιν ἔχοντα καὶ τῆς βασιλείας ὡσαύτως ἀντιποιοῦμενον, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσαι, μὴδ' ἀντιπαλαμᾶσθαι δυνάμενος πρὸς ἄμφω τὰ μέρη, ὑπὸ τοῦ γήρωσ ὑπόψυχρός τε ὢν καὶ μᾶλλον περιδεής, κἂν ἐν νεότητι ἀνδρικότατος ἦν, τοσοῦτον τότε μόνον ἀπέπνει, ὅπως αὐτὸν ἢ τοῦ τείχους περιβολὴ διεζώνουσι, καὶ ἀπενευθεύκει μᾶλλον πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ἐκστῆναι. Ἐνθεν τοι καὶ ἐκπληξίς κατεῖχε καὶ θόρυβος ἅπαντας, καὶ ἀλώσιμα πάντα ἔδοκει γενήσεσθαι πάντοθεν. Ὡς δὲ δυσχερὴς ἡ τῆς πόλεως ἄλωσις τοῖς Κομνηνοῖς καταφαίνετο (αἱ δὲ δυνάμεις ἐκ διαφόρων ξενικῶν τε καὶ ἐγχωρίων συνελέγοντο· ὅπου δὲ πληθὺς διάφορος, ἐκεῖ καὶ τὸ τῆς γνώμης διάφορον καταφαίνεται), βλέπων ὁ τὸ νέον ἐνδεδύκως πέδιλον Ἀλέξιος τὸ δυσάλωτον τῆς πόλεως καὶ τὸ τῶν στρατιωτῶν παλίμθλον ὑποτοπάζων, εἰς ἑτέραν ἐτρέπετο γνώμην, ἵνα θωπείαις τισὶ καὶ ὑποσχέσεσιν ὑποποιησάμενός τις τῶν φυλαττόντων τὰ τείχη καὶ κλέψας αὐτῶν τὴν γνώμην, οὕτως αἰρήσῃ τὴν πόλιν. Ταῦτα δὲ ὄλης νυκτὸς μελετήσας, εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Καίσαρος ἅμα πρωτὶ παραγίνεται, ἀπαγγέλλον τὰ σκοπηθέντα, καὶ ἀξιῶν ἅμα συνέψασθαι οἱ καὶ κατασκοπῆσαι τὰ τείχη, καὶ τὰς ἐπάλλξεις ἀναθεωρῆσαι, καὶ τοὺς φυλάσσοντας (ἦσαν γὰρ ἐκ διαφόρων) καὶ διαγνώσθαι ὅπως δυνατόν ἐστὶν ἄλῶσαι τὴν πόλιν. Ὁ δὲ βαρέως τοῦπίταγμα ἔφερεν, ἅτε τὸ μοναχικόν (47)

Variæ lectiones ex cod. Coislin

ἀνῆγειρεν. ⁶¹ ἐπαγομένην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(47) Ἐτε μοναχικόν. Victus et captus a Turcis una cum Ursello Joannes ducas, Cæsar, a Michaelo nepote, lytro soluto, redemptus, Constantinopolim

adductus est, cumque ad Proponidem pervenisset, mutata veste, positoque capillo, monachum induit, sibi metuens a nepote ob affectatum a se imperium,

οὐπω πρώτῃ περιβεβλημένος ἄμφιον, καὶ συνεῖς ὅτι καταγελοῦτο ἂν ὑπὸ τῶν περὶ τὸ τεῖχος ἰσταμένων καὶ τὰς ἐπάλλξεις εἰκότως τὸν πλησιασμὸν τῶν τειχῶν ἀνεδιέτο. Ὅπερ καὶ πέπονθεν. Ὡς γὰρ βιασθεῖς, τῷ Ἀλεξίῳ συνηκολούθηκεν, εὐθὺς αὐτὸν ἀπὸ τῶν τειχῶν ἑωρακότες τὸν ἀββᾶν (48) μετὰ τινος προσθήκης ὑβριστικῆς διετώθαζον. Ὁ δὲ ἐπισυνάξας τὸ ἐπισκύνιον καὶ ἐνδοθεν ὑβριζόμενος παρ' οὐδὲν ἐλογίζετο, πρὸς δὲ τὸν προκειμένον σκοπὸν ὅλον εἶχε τὸν νοῦν. Εἰώθασι γὰρ οἱ φρόνημα στάσιμον ἔχοντες ἐμμένειν ἐφ' οἷς ἂν κρίνωσιν, τῶν δ' ἐξωθεν ἐπισυμβαινόντων καταφρονεῖν. Ἐπυθάνετο γοῦν, τίνες ἂν εἴεν οἱ ἑασταχοῦ τοὺς πύργους φυλάσσοντες. Ὡς δὲ ἐνταῦθα μὲν ἐφεστάται τοὺς Ἀθανάτους λεγομένους ἐμάνθανε (στράτευμα δὲ τοῦτο τῆς Ῥωμαϊκῆς δυνάμεως ἰδιαίτατον), ἐκείσε δὲ τοὺς ἐκ τῆς Θούλης Βαράγγους (49) (τούτους

A turus circum muros lustraturusque propugnacula et quod militum genus cuique ad defensionem esset impositum exploraturus, ut sic intelligeretur qua parte tentari proditio cum spe successus posset. Molestum id primo auditu accidit Cæsari. Cum enim is nondum monachicam unquam vestem induisset, merito verebatur cum tali habitu muris accedere propugnantium corona insessis quorum sannis et irrisionibus se traducendum providebat; nec eum fefellit sua provisio. Simul enim Alexium trahentem subimite **62** secutus apparuit, statim qui eum e muris viderunt abbatem cum contumelioso addito per irrisum et scomnia salutarunt. At ille attracto in frontem cucullo alte abdens sese, de cætero obfirmatus, ludibriis cavillantium sus deque habitis, agere quod ceperat strenue perrexit, more magnarum mentium, quæ inconcussa

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

uti narrant Bryennius et Zonaras. Redacto in ordinem Michaelis, cucullam exiit, et in suburbano prædio hand procul a Constantinopoli, quod Morobundi appellabant, ejusque erat, privatam et a palatii turbis semotam vitam exegit, Botaniata sceptrum obtinente, quod diserte innuit Anna. Verebatur igitur Joannes, ne si ad muros accederet, et militum, qui urbis custodiæ invigilabant, et quibus nota erat ea quam prouper deposuerat conditione, irrisionibus et sannis traduceretur: Ἄτε τὸν μοναχικὸν οὐ πᾶνυ πρώτῃν βεβλημένος ἄμφιον, ut habet editio Pæschelii, id est, ut qui non multo ante monachicum habitum exuerat. Atque hic est verus et genuinus hujus loci sensus, quem frustra vir doctus sollicitat.

256 (48) Τὸν ἀββᾶν. Non abbatem, seu ἡγουμένον, sed monachum et patrem Joannem appellant et salutarunt milites. Ita lib. xv, pag. 489, Basilium monachum, Bogomilicæ hæresis auctorem, τὸν δαιμονιώδη Ἀββᾶν vocat Anna, id est, πατέρα, patrem, quo nomine paulo ante donaverat, et compellantur vulgo monachi, præsertim senio ac vitæ sanctitate venerandi, apud Cassianum Collat. i, etc. Sacra Constantini imp. in sexta synodo, an. 0 act. 1: Ἐκ δὲ τῶν Βυζαντιῶν μοναστηρίων ἐξ ἑκάστου μοναστηρίου ἀββᾶδας τέσσαρας. Ubi vetus interpret: *Ab unoquoque monasterio monachos quatuor.* Epiphanius Hagiopolita, *De locis SS.* ἔχει δὲ ἡ αὐτὴ μονὴ Ἀββᾶδα: χιλίους, καὶ χίλια κελία, id est, *monasterium monachos mille continet, et cellulas mille.* Ubi Morellus perperam *abbates* vertit, perinde ac Cosrus apud Theophranem in Leone II (a): Ἐκ τῶν ἀββᾶδων ἐν τοῖς πρώτοις θρόνοις Μετροπολίτας προεβάλετο, ubi *ex abbatibus* reduit, pro *monachis*. Reticus Combelsius in Joan. Damasceni Epistola ad Theophilum imp. de imaginibus, μήτε ἐξ ἀββᾶ κοινωνῆσαι, nulla item ulli monacho *communione jungendos* interpretatur. Apud Suidam, Ἀββᾶ, est, ὁ πατήρ. Aimoin. de Vita S. Abbonis abbat. Floriac. cap. 2: *Abba, ait, si ultima immutetur littera, patrem sonat in Achivorum lingua.* Imo, in Syriaca, ut auctor est Isidorus, lib. vii *Orig.* cap. 13: *Regula S. Ferreoli, cap. 17: Abbas, cui nomen pater est.* Eutychius patriarcha Alexandr. in *Orig. Eccl. Alex.* ex versione Seldeni: *Cum vero homines audierant episcopos vocitare patriarcham, abba, seu Patrem, inter se dixerunt, Nos episcopum quemlibet abba, seu patrem appellamus: et appellant episcopi patriarcham abba. Unde*

sane oportet ut vocemus nos patriarcham papam, id est, avum, cum sit Pater Patrum. Hinc qui vulgo abbates et archimandritæ, Aimoino, lib. i, *De mirac. S. Bened.* cap. 3, lib. ii, cap. 23; Adrevaldo, in *Hist. Translat. corp. S. Bened.* cap. 3; S. Bernardo, *De vita et morib. relig.* cap. 10, et aliis dicuntur *Patres monasteriorum, vel monachorum;* qua loquendi formula utuntur passim *Regule veteres monasticæ, S. Pachomii, cap. 81, 107; S. Isidori, cap. 19, etc. P. pias, Abbas, Pater monachorum, nam abbas, pater Syriace dicitur.* Concil. Meldense, an. 840: *Talis abbatia (quæ paternitas Latino nomine dicitur) removeatur.*

(49) Ἐκ τῆς Θούλης Βαράγγους. Barangos, qui Malaterræ Varingi, Guaranos appellasse videtur Leo Ost. lib. ii *Chron. Cassin.* cap. 58. Anna et cæteri fere ex Byzantinis scriptores Anglos origine fuisse opinantur. Cinnamus, lib. i, de Varingis: Ἐθνος ἔστι τοῦτο Βρεττανικὸν βασιλεῦσι: Ῥωμαίων δουλεῦον ἀνέκαθεν. Pachymeres ms. l. vii, de iisdem: Οἱ ἔθνη οἱ καὶ τῷ Ἑρρῷ Ἑγγλίτων ὄντι συναμετέροις καὶ τρίτῳ παιδί εἰς φυλακὴν ἐπιτετράφατο. Consentunt Bryennius, lib. i, cap. 20; Codinus, cap. 7; Nicetas et alii. Verum reliquias fuisse Danorum, qui ab Anglia exacti, et Constantinopolim profecti, operam suam imperatoribus locarunt, ex Orderico Vitali, satis superque ad Villhardulnum demonstrasse arbitrator, qui quod origine Dani Angliam incoluissent, promiscue Angli et Dani, eidem Villharduino conjunctim *Anglois et Danois* dicti sunt. Nam Anglos, quos Will. Malmeshuriensis, lib. ii, *De gest. Angl.* cap. 13, appellat, Danos vocat Saxo Grammaticus. Prior, de Alexio imp. verba faciens: *Multa noxia in peregrinos sacri itineris machinatus, Anglorum tamen fidem suspiciens, præcipuis familiaritatibus suis eos applicabat, amorem eorum filio transcribens.* Alter lib. xii *Hist. Danicæ,* de eodem Alexio, qui Erici regis Danicæ per urbem Constantinopolitanam transitum suspectum habuerat, dum ille Hierosolymam tenderet an. 1098: *Ad hæc Danos summa a se familiaritate cultos eadem suspicionis occasione notabat, perinde ac majorem patrii regis (Erici), quam stipendiorum suorum respectum acturos. Inter cæteros quim qui Constantinopolitanæ urbis stipendia merentur, Danicæ vocis homines primum militiæ gradum **257** obtinent, eorumque custodia rex salutem suam vallare consuevit.* Quæ quidem non minimum præterea firmant, quæ Anna de Varingorum erga Augustos Byzantinos fidei integritate commemorat. Dani etiam dicuntur Alberto Aq. lib. iv, cap. 40.

(a) V. Hebridium a Mundelheim *Antiquarii monastici* epist. 119.

rebus semel decretis constantia hærentes quæcun- que adversantia extrinsecus ingruant, contem- nunt. Interrogabat igitur urbem circumiens quinam essent qui quibusque turribus insisterent? Ut autem cognovit nonnulla quidem propugnacula, iis qui dicuntur Immortales, credita (est ea ma- xime peculiaris militia Romani exercitus), alia obtineri a Barangis e Thule profectis, (Barbari sunt armati securibus), alibi præsidere Nemitzos, gentem et ipsam barbaram, sed olim subactam a Romanis; et socia cum ipsis arma ferre assue- factam: Alexio suavit ne Barangos neve Immortales aggrediretur. Hos indidem oriundos pro patria periclitari doctos a puero, sacramento insuper et singulari fiducia atque affectu imperatori obstrictos, mortem millies oppeturos potius quam ad aliquid in eum molendum adducerentur. Illos bipenni-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

²² Desunt voces καὶ κληρον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) *Τοὺς Νεμίτζους*. Ad imperatoris custodiam adhibitos Nemitzos testatur etiam Scylitzes in Romano Diogene. Guibertus Alexii defectionem describens lib. 1 *De gest. Dei* cap. 4: *Sed cum de officialibus palatii sub principe, qui, nisi fallor (fallitur dubio procul), Michael vocabatur, esset, et cuidam portioni plurimæ Occidentalium militum præesset, quos excellentiores apud Græcum imperatorem, et ad ejus custodiam magis contiguos, inge- nita eorum probitas fecit, collecta ex subjectis mili- tibus audacia, novas res contra ipsum principem moliri cœpit. Natione Celtas fuisse Nemitzos scri- bit Zouaras, quo vocabulo non modo Galli, sed et Germani intelliguntur. Verum Nemitzos Germanis ascribit Leunclavius ad Glycam, atque sic appel- lari Teutones, Slavorum lingua, et in *Pand. Turc.* cap. 63, ubi de Nemitzis hæc observat: *Habuerunt, inquit, vicinos Daci Germanos, puta Quados, Gothos, Gepidas, in quorum agro, qui nunc Cepisiensis dicitur, incolæ præsertim Casemarco vicini, se Nemetsassios nominant, voce de Nemetis (sic Ungari Germanos appellant, ut Wenedie na- tiones Nemitzos) et Sassis composita, quæ Sassis seu Saxones Germanicas significat. Quam viri do- ctissimi de Nemetis sententiam fuit Conradus abbas Usperg. scribens, Alexium Alemannorum ope imperium occupasse: Hic est perfidus ille Alexius, qui domino suo Nicephoro per quorundam Alemannorum conductitiorum auxilium depulso, imperium ejus usurpavit. Germanos vero ad custo- diam imperatorum longe ante hæc tempora fuisse delectos docet Lampridius in Alexandro Severo, quibus *Scarrarum* nomen tribuit, de qua voce multa habet Salmasius, Urbem Nemetzi dictam, quod a Nemetis condita esset, circa Bohemiam statuit Dithmarus, lib. vii pag. 101.**

(51) *Ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαίνοντες*. Nicetas de Varangis, οἱ κατωμαδὸν τοὺς ἑτεροστο- μους πελέκεις ἀνέχουσιν. Secures inter arma bel- lica, quorum in præliis usus fuit, reponunt tactici omnes. Harum aliæ ancipites habebant, alteræ velut hastæ cuspidem. Leo in *Tact.* cap. 5 § 3: *Ἔτερα τζικούρια ἀμφίστομα, ἐφ' ἑνὸς μέρους, οἰονεὶ σπα- θίον, ἐπὶ δὲ ἕτερον, οἷον ξίφος κονταρίου.* cap. 6, § 11. *Σζικούριον δίστομον, τὸ ἐν στόμα τάζιν σπα- θίου ἐπίμηκες, καὶ τὸ ἕτερον τάζιν ξίφους κοντα- ρίου, μακρὸν καὶ ὀξύ.* Eadem habet § 25, et Con- stantin. in *Tact.* pag. 10. Alterum securis genus describitur a Leone, cap. 6, § 25: *Τζικούρια ἕτερα, ἔχοντα τὸ μὲν στόμα κοπτὸν, τὸ δὲ ἕτερον*

ἄ δὴ λέγω τοὺς πελέκους βαρβάρους), ἀλλαχότε δὲ τοὺς Νεμίτζους (50) (ἔθνος δὲ καὶ τοῦτο βαρβα- ρικόν, καὶ τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων δουλεῦον ἀνέκα- θεν), φησὶ πρὸς τὸν Ἀλέξιον πραινῶν, μήτε τοῖς Βαράγγοις ἐμβαλεῖν, μήτε τοῖς Ἀθανάτοις προσεμ- βαλεῖν. Οἱ μὲν γὰρ αὐτόχθονες ὄντες τῷ βασιλεῖ πολλὴν τὴν εἰς αὐτὸν ἐξ ἀνάγκης ἔχοντες εὐνοίαν, θάπτον ἂν τὰς ψυχὰς παραδοῖεν ἢ πονηρόν τι κατ' αὐτοῦ μελετῆσαι πεισθήσονται: οἱ δὲ γὰρ ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδαίνοντες (51) πάτριον παράδοσιν καὶ οἷον παρακαταθήκην τινὰ καὶ κληρον ²³ τὴν εἰς τοὺς αὐτοκράτορας πίστιν καὶ τὴν τῶν σωματίων αὐτῶν φυλακὴν διίλος ἐξ ἄλλου διαδεχόμενοι τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν ἀκράδαντον διατηροῦσι, καὶ οὐδὲ ψιλὸν πάντως ἀνέξονται περὶ προδοσίας λόγον. ^B Τῶν δὲ γὰρ Νεμίτζων ἀποπειρώμενος, ἴσως οὐ πόρρω βαλεῖ σκοποῦ, ἀλλ' εὐτυχῆσει τὴν εἰσοδὸν

στρογγύλον. Ejusmodi securim ἡμιπέλεκκαν vo- cabant Græci, τὸ ἡμισυ τοῦ πελέκειος, τὸ ἐκ τοῦ ἑνὸς μόνον μέρους ἔχον ἀκμήν, ὃ καὶ δεξιόλιον καλοῦσι, ut est apud veterem Homeri interpretem. Qua quidem dextralis voce hæc notione utitur Victor Ulicens. lib. 1 *De persecut. Vandal.*: *Certim ictibus dextralium aditum reserabant.* De tertia denique securis specie, hæc ibidem subdit Leo: *Ἔτερα τζικούρια δίστομα, τάζιν πελεκίων.* Prima ex his, a nostris bisacuta vulgo dicitur, quod esset ἀμφίστομος, seu δίστομος, id est, ex utraque parte haberet aciem. *Ρουφαίαν δίστομον* in Apo- calypsi cap. 1, *gladium bis acutum* verit D. Hieronym. epist. 4. Willelm. Brito, lib. II, Philip.

— *Nunc clava caput, nunc vero bipennis*

Excerebrat, sed nec bisacuta, sudisve, vel hasta,
Otia vel gladius ducit.

Eodem libro:

Ascia dum dextris, bisacuta securis, et ensis
Fulminat.

Et inter poetas nostrates, ille qui vixit an. 1376.

Trop bien jesoit la besaguë,
Qui est par les deux becs aiguë.

Alter:

A la grant besaguë que le vieillart porta,
Le connent maintenant, cele part aprocha.

At secures Daniæ, ejusmodi allinguntur Varan- gis, ἑτερόστομοι fuerunt, hoc est, una tantum parte acie instructæ, ut illæ quæ apud Leonem dicuntur habuisse στόμα, alterum κοπτὸν, alterum στρογγύλον. Deferebant vero Dani secures suas in humero sinistro, ut auctor est Willelmus Malmes- bur. lib. II *de gest. Angl.* cap. 12: *Securim Dani- cam in humero sinistro, hastile ferreum dextra manu gestantes, et Rogerus Hovedenus, pag. 439: Danicam securim auro argentoque redimitam in sinistro humero pendentem.* His quemadmodum in præliis uterentur, indicat Silvester Giraldus in *Topogr. Hibern.* part. III, cap. 10: *Securibus quo- que amplis fabriili diligentia optime chalybæis, quos a Norwegiensibus et Ostmannis sunt mutuati (utuntur Hiberni,) una tantum manu, et non ambabus in secuti percipiunt, pollice desuper manubrium in longum extenso, ictumque regente, a quo non galea caput in collum erecta, nec reliquum corpus ferrea lorice tricatatura tuetur.* A Danis igitur ejusmodi secures accepere Angli, Scoti, et Hiberni: unde et *Anglica* vocat idem Malmesburiensis, lib. III, pag. 98. *Scoticas* Thomas Walsingh. pag. 105.

ἀπὸ τοῦ ὑπ' αὐτῶν τηρουμένου πύργου. Πείθεται A
τοίνυν τὸ ἐντεῦθεν Ἀλέξιος τοῖς τοῦ Καίσαρος
λόγοις, ὡς περ ἐκ θείας ὀμφῆς τοῦσδε ⁵² δεξάμενος.
Διὰ τινος οὖν ἀποσταλέντος παρ' αὐτοῦ τὸν ἡγεμόνα
τῶν Νεμίτζων (52) κάτωθεν ἐπιμελῶς ἀνεζήτω ⁵³
ὁ δὲ ἀνωθεν προκύψας, πολλὰ τε εἰπὼν καὶ ἀκού-
σα, συντίθεται ταχὺ προδοῦναι τὴν πόλιν. Ἦκεν
οὖν τὴν ἀγγελίαν ταύτην κομίζων ὁ στρατιώτης.
Ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον τὸ παρ' ἐλπί-
δας, περιχρᾶις γενόμενοι, μάλα προθύμως ἐπιβαί-
νουν τοῖς ἵπποις ἡτοιμάζοντο.

aliter quam ut oraculo missa Alexius accipiens, certum a se statim hominem ad Iucem Nemitze-
rum destinat qui eum ex muri exteriori crepidine sursum allocutus, post multa ultro citroque verba
de prodicione mox perpetranda cum illo convenit: rediitque statim ad Alexium ille ipse miles in-
choandi negotii electus interpres, ejusdem spe citius confecti nuntius: quo exhilarati duces ala-
criter se ad equos inscendendos comparabant.

Ἄμα δὲ τούτοις καὶ οἱ τοῦ Μελισσηνοῦ πρέσβεις B
σφοδρῶς ἐπέκειντο ἀπαιτοῦντες τὸν ὑπεσχημένον
χρυσόβουλλον λόγον. Καὶ ὁ Μαγκάνης εὐθὺς μετε-
καλεῖτο κομίσων αὐτόν. Ὁ δὲ τὸν μὲν χρυσόβουλλον
λόγον γεγραμμένον ἔχειν ἔλεγε, τὸ δὲ γε χρησι-
μεῦον σκεῦος (53) εἰς ⁵⁴ τὰς βασιλικὰς ὑπογραφὰς σὺν
τῇ γραφίδι ἀπολωλακέναι δυσχυρίζετο, κρυφίνους ⁵⁵
ὦν ἀνὴρ, καὶ δεινὸς τὸ μέλλον ῥᾶστα προῖδειν, καὶ
ἐκ μὲν τοῦ παρεληλυθότος θηράσαι τι συνοῖσον, τὸ
δὲ γε ἐνεστῶς ἀκριβῶς διαγνῶναι καὶ, πρὸς ὅπερ ἂν
βούλοιο εὐφυῶς μετενεγκεῖν, ἐπισκιάσαι τῷ ⁵⁶ πρᾶγ-
μα, εἰ μὴ ⁵⁷ θελήσῃ. Ἀνεβάλλετο γὰρ τὴν τοῦ
χρυσόβουλλου γραφὴν ὁ Μαγκάνης ⁵⁸, μετεώρους τὰς
ἐλπίδας διδοὺς τῷ Μελισσηνῷ. Ἐδεδίει γὰρ, μὴ τοῦ
χρυσόβουλλου τάχιον ἢ προσῆκε ⁵⁹ καταπεμφθέντος
αὐτῷ, ὃ τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν τούτῳ ἐχαρίζετο ⁶⁰,
τὸν Καίσαρα μὲν ἀποπέμφαιτο ⁶¹, τῆς δὲ βασιλείας
ὅλος ⁶² ἐξέχοιτο, καθάπερ καὶ πρὸς τοὺς Κομνηνοὺς
διαμεμνηυκῶς ἦν, καὶ σπουδάσειέ τι θρασύτερον.
Καὶ τοῦτο ἦν ἡ τέχνη καὶ τὸ μαγγάνευμα τοῦ Μαγ-
γάνη ⁶³ περὶ τὴν ἀναβολὴν τοῦ χρυσόβουλλου λόγου
τοῦ Καίσαρος. Τούτων οὕτω τελουμένων καὶ τοῦ
καιροῦ κατεπεύγοντος τὴν πρὸς τὴν πόλιν εἴσοδον,
ὑποτοπάζοντες οἱ πρέσβεις τὸ δράμα σφοδρότερον
ἐνέκειντο, ἐξαιτούμενοι τὸν χρυσόβουλλον λόγον. Οἱ
δὲ Κομνηνοὶ φασὶ πρὸς αὐτούς: Ἐπεὶ ἐν χερσὶν
ἤδη τὴν πόλιν ἔχοιτες ἀπιμεν, ἐφ' ᾧ Θεοῦ ἐπα-
ρήγοντος κατασχεῖν αὐτήν ⁶⁴, ἀπελθόντες ἀπαγ-
γείλατε ταῦτα τῷ δεσπότῃ καὶ κυρίῳ ὑμῶν. Καὶ
τοῦτ' ἐπειπόντες, ὡς εἶπε κατ' ἐλπίδας ἡμῖν D
ἀπαντήσῃ ⁶⁵ τὰ πράγματα, σοῦ πρὸς ἡμᾶς πυ-
ραγνομένου ⁶⁶, πάντα κατὰ ροὴν ἀκολουθήσεις,
καὶ κατὰ τὸ ἡμῖν καὶ σοὶ βουλευτόν. Ἀλλὰ ταῦτα
μὲν πρὸς τοὺς πρέσβεις. Τὸν μὲντοι Γεώργιον τὸν

A ferros qui ferrum ex humeris suspendere patrii
moris tenacissimos homines famam inviolatæ in
Augustos fidei, ad quorum ideo tutelam corporum
adhibentur quasi transmissam a patribus pretio-
sissimam hereditatem constantissime tueri solitos
et paratos, ne primam quidem prodicionis men-
tionem æquis admissuros auribus. In Nemitzis
unam restare spem; eorum si animos idoneis pro-
missis experiretur, non longe fortasse aberraturum
a scopo, et ostendi commodum in civitatem in-
gressum per turrem quam illi tuerentur. Hæc non

certum a se statim hominem ad Iucem Nemitze-
rum destinat qui eum ex muri exteriori crepidine
sursum allocutus, post multa ultro citroque verba
de prodicione mox perpetranda cum illo convenit: rediitque statim ad Alexium ille ipse miles in-
choandi negotii electus interpres, ejusdem spe
citius confecti nuntius: quo exhilarati duces ala-

Tali rerum articulo legati a Melisseno vehe-
menter instabant ut promissum diploma ipsis ali-
quando exhiberetur. Næc penes principem mora
erat; verum accersitus Manges scriptum quidem
se habere perfectum dixit, cæterum thecam ubi ea
quæ sunt usui ad subscriptiones imperatorias as-
servari solent, una cum stylo ipso casu incon-
modo perditam non posse nunc quidem reperiri.

Hæc ille dissimulator summus pro ea prudentia
63 qua futurum providere facillime, ex præterito
utile aliquid venari, præsens demum accurate dis-
cernere, et in id quod ex usu esset dextre vertere
consueverat: miro præditus artificio celandi,
resque obvolvendi prætextibus quoties id factu
bonum statuisset. Censebat autem e re tum esse
si tenerentur adhuc suspensæ Melisseni spes; ad
quem si aurea quam quærebat bulla, qua ipsi di-
gnitas Cæsaris asserebatur, citius quam necesse
erat mitteretur, periculum esset ne is honore delato
non contentus, cupiditate quam prius ostenderat
imperialis ipsius fastigii efferrî se sineret, et ab
hac ambitione in facinus aliquod audax erumperet.
Id veritus Manges tali ludificatione diploma
tunc quoque expedire differebat. Procuratores
contra Melisseni qui portas urbis patefactas Com-
nenis cernerent; suspectasque ideo insidiarum
et astuti artificii hæc moras haberent, incumbe-
bant instantius in petitionem bullæ aureæ pro-
missæ. At eos Comneni postremo hoc responso
dimiserunt: Quoniam urbem habemus in manibus,
mox ejus Deo juvante potentes futuri; ite renuntia-
turi id ipsum vestro domino: illudque addite, si
cepta nostra Deus fortunaverit facile ipso veniente
ad nos omnia ex utriusque partis commodo conven-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁵² τούτους. ⁵³ ἀνεζήτει. ⁵⁴ πρὸς. ⁵⁵ κρυφίνους. ⁵⁶ τε. ⁵⁷ μόνον. ⁵⁸ Μαγγάνης. Sic semper.
⁵⁹ προσῆκει. ⁶⁰ καταχαρίζετο. ⁶¹ ἀποπέμφαιτο. ⁶² ὅλος. ⁶³ τῷ Μαγγάνη. ⁶⁴ κατασχεῖν αὐτήν Θεοῦ
ἐπαρήγοντος. ⁶⁵ ἀπαντήσῃ. ⁶⁶ πρᾶγου γενομένου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(52) Ἠγεμόνα τῶν Νεμίτζων. Qui infra Gilpra-
cius nominatur. Hic nescio quem Flandrensem
comminiscitur Ordericus Vitalis, lib. vii: Per Rai-

mundum Flandrensem, qui præcipuus custos et ja-
nitor urbis erat, consulto civium patefacta est.

(53) Χρησιμεῦον σκεῦος. Vas scilicet in quo

terra. Ita expeditis Melissenii legatis Georgium Palæologum ad ducem Nemitzorum Gilpractum mittunt plenius exploraturum quid is animi haberet, et si plane in promissi exsequendi voluntate constantem animadverteret, signum Georgius condictum ederet ex turri, quo in idipsum intenti Comneni perspeto, statim copias in patentem portam immitterent. Perlibenter id sibi demandatum munus Georgius accepit, vir in primis strenuus; et cum ad omnes militares functiones, tum ad expugnationes civitatum tanto animo tantoque impetu ferri solitus, ut qui ei, quod Homerus Marti tribuit, murorum eversoris adjunctum accommodaret, nequaquam inferius merito ejus illi nomen tribueret. Interea Comneni armati ipsi, armatisque copiis perite ordinatis in aciem, versus urbem turmatim ferebantur. Cum igitur præcessisset Palæologus sub vespere, interimque dum rem transigit ex sententia cum Gilpracto, eoque bene volente, in summam evadit turrim cum suis, Alexiani ad conspectum urbis instructa, ut dictum est, acie proveci castra palam metantur ac muniunt, speciem de industria offerentes quasi moram illic facturi essent. Verum ubi exiguo duntaxat nocturni temporis spatio consederunt, eo loco, exsurgentes Comneni sic aciem struunt ut ipsi phalangis medium obtinerent cum lectis equitibus, et gravi armatura, **64** flo-
reque ipso copiarum, velitibus circum dispositis: sicque lento gradu procedentes sub diluculum mœnibus se admovent, ferro stricto tanquam impetum facturi: quo scilicet eos qui stabant in propugnaculis subito metu percellerent. Eo ipso com-
modum puncto temporis cum signum ex alto Palæologus constitutum edidisset patefecissetque portas, mistim in urbem exercitus subiit, nullo militari ordine servato, sed temere quisque prout sors tulit eum clypeis, arcibus et hastis. Erat ea dies feria quinta majoris hebdomadæ, qua mysticum Pascha sacrificamus simul et comedimus, indictione quarta, anno sexies millesimo quingentesimo octogesimo nono, mense Aprili, quando universus exercitus peregrinis et indigenis copiis

A Παλαιολόγον πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Νεμίτζιον Γιλ-
πράκτον ἐξέπεμψαν, ἀπόπειραν ποιήσασθαι τῆς
γνώμης Γιλπράκτου, καὶ, εἰ διαγνοίη προθυρούμενον
δέξασθαι κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοὺς Κομνηνοὺς, τὸ
δοθὲν αὐτῷ σύνθημα ποιῆσαι, ὅπερ αὐτοὶ μὲν θεα-
σάμενοι ἐπισπεύσουσι τὴν εἰσέλευσιν, αὐτὸς δὲ εἰς
τὸν πύργον ἀνελθὼν, θάπτον αὐτοῖς τὰς πύλας ὑπα-
νίξει. Ὁ δὲ ⁶⁴ προθύμως τὴν πρὸς τὸν Γιλπράκτον
δοιοπορίαν ἀναδέξατο, πρόθυμος ὢν ἀνὴρ εἰς τὰς ⁷⁰
πολεμικὰς πράξεις καὶ πόλεων ἐκπορθήσεις. καὶ
τοῦτ' αὐτὸ, τειχεσιπλήτης αὐτόχρημα, εἶπες ἂν, ὅ
περὶ Ἄρεος Ὁμηρος (Η. ε). Οἱ δὲ Κομνηνοὶ ὀπλισά-
μενοι καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν ἐμπείρως πάνυ κατα-
στησάμενοι, βραδεί ποδὶ στείχοντες, ἰλαδὸν πρὸς τὴν
πόλιν ἀπήσαν. Ἐσπέρας οὖν πελάσας τῷ τείχει ὁ
B Παλαιολόγος Γεώργιος, καὶ σύνθημα ἀπὸ τοῦ Γιλ-
πράκτου λαβὼν, ἀνείσιν ἐπὶ τὸν πύργον μετὰ τῶν
ἀμφ' αὐτόν. Οἱ δὲ γε ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον τέως μὲν
βραχὺ τι πρὸ τῶν τειχῶν γεγονότες χάρακά τε
βάλλονται καὶ στρατοπεδεύουσι λαμπρῶς. Καὶ βραχὺ
τι μέρος τῆς νυκτὸς ἐπ' αὐτοῦ ἀλιστάμενοι, τὸ λοι-
πὸν αὐτοὶ τὸ μεσαιτάτον εἶχον τῆς φάλαγγος ἅμα
τοῖς τῶν ἰππέων ἐπιλέκτοισι καὶ τῇ κρείττονι στρα-
τῇ, τὸ τε ψιλὸν διατάξαντες, βάδην τε προΐντες
κατ' αὐτὸ τὸ περιόρθρον πρὸ τῶν τειχῶν ἀθρόον
καθίστανται. Καὶ πολέμου σχῆμα, εἰκτυπώσαντες
εἰσδηροφόρουν ξύμπαντες, ἵνα τοὺς ἐντὸς κατα-
πλήξαιεν. Σύνθημα δὲ ἀνωθεν δόντος αὐτοῖς τοῦ Πα-
λαιολόγου, καὶ τὰς πύλας ἀνοίξαντος, συμμίγδην
C εἰσῆσαν, οὐ σὺν εὐταξίᾳ στρατιωτικῇ, ἀλλ' ὡς
ἔτυχεν ἕκαστος, ἀσπίδας καὶ τόξα καὶ δόρατα φέ-
ροντες. Ἡ δὲ ἡμέρα πέμπτη (54) ἦν ἡ μεγάλη,
καθ' ἣν τὸ μυστικὸν Πάσχα θύομεν ἅμα καὶ ἐστιώ-
μεθα, ἐπινεμήσεως τετάρτης ἔτους, ὧστ' ἡ μὴν
Ἀπριλίου ⁷¹. Καὶ οὕτως ἅπαν τὸ στρατόπεδον ἐκ-
ξενικῆς τε καὶ ἐγχωρίου δυνάμεως, ἐκ τ' αὐτοχθό-
νων καὶ τῶν παρακτεμένων χωρῶν συναληλυθὸς,
τὴν πόλιν ἐκ πολλοῦ παντοίοις εὐθινοῦσαν εἶδεσιν,
ἐξ ἡπείρου τε καὶ θαλάσσης συνεχῶς ἀρδομένην γι-
νώσκοντες, ἐν βραχεὶ χρόνῳ εἰσεληλύθασιν ⁷² διὰ τῆς
Καρσίου πύλης (55) ἀπανταχοῦ σκεδασθέντες περὶ τὰς
τῆς λεωφόρους, περὶ τε τὰς τριόδους καὶ ἀμφόδους,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ δὲ μάλα. ⁷⁰ Deest vocula τὰς. ⁷¹ μηνὶ ἀπριλλ. ⁷² χρόνῳ διὰ τῆς καρσίου πύλης εἰσεληλύθασιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

asservabatur sacrum encaustum ex muricæ, aut
cinnabari confectum, seu liquor purpureus, quo
imperatores bullas et epistolas subscribebant:
quod quidem aureum et geminis distinctum depin-
git Nicetas in Manuele, lib. iii, n. 4. Δοχεῖον ἐρυ-
θροδάνου διάλιθον χρύσεον. Calantarium aureum
margaritis et pretiosissimis geminis insignitum,
dixit Petrus Diaconus, lib. iv, Chron. Cassin. cap. 13,
idque cum cuniculi formam effigiemque præferret,
inquit Alamannus, ob id cuniculus est appellatum,
et a cuniculo erat, qui Cæsari ejusmodi vas pur-
puramentarium ministrabat. Sed de cuniculo
plura nos infra ad pag. 358.

(34) Ἡ δὲ ἡμέρα πέμπτη. Capta est Constanti-
nopolis ab Alexio anno a mundo condito juxta
Græcos, 6589; Christi, 1081, indict. 4 april. 1.

D Feria v majoris hebdomadæ. Eusebius Pamphili in
Basílico, de Alexio: Ὁὗτος ἤρξε τῆς βασιλείας ἀπὸ
τοῦ ὧστ' ἔτους, Ἰνδικτιωνος δ', καὶ μηνὸς
Ἀπριλλίου α', τῇ μεγάλῃ πέμπτῃ, ὅτε καὶ ἡ ἀρπαγὴ
γέγονε. Atque hinc supplenda littera numeralis,
α', apud Annam, post vocem Ἀπριλλίου. Vide
pag. 295.

(55) Διὰ τῆς Χαρσίου πύλης. Porta Charsiae
una fuit e Mediterraneis, ita nuncupata a Charsia
Venetæ factionis duce, qui Theodosio Juniore im-
perante murorum urbis instauratore, una cum
Eulampio Prasinæ factionis principe edificando-
rum niçenium curam suscepit, ut est apud Codi-
num, in Orig. CP. Occurrit Charsiana porta apud
Theophanem et Cedrenum in Arsimaro et Rhi-

μη οίκων, μη ἐκκλησιῶν (56), μηδὲ αὐτῶν τῶν ἱερῶν ἀδύτων τῷ παράπαν φειδόμενοι, ἀλλὰ λείαν πολλὴν ἐκείθεν ἐπιτυνάγιντες; τοῦ μέντοι ἀποκτείναν μόνου ἀφιστάμενοι, τὰ δ' ἄλλα πάντα ἰταμίως πάντη καὶ ἀναισχύντως ποιεῦντες. Τὸ δὲ δὴ χεῖρον ὅτι οὐδὲ οἱ αὐτόχθονες τῶν τοιούτων ἀφίσταντο πράξεων, ἀλλ' οἷον ἐκλαθόμενοι ἐζυτῶν, καὶ τὰ σφῶν ἦθη ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀμείψαντες, ἀναρυθρίαστως καὶ αὐτοὶ, ἅπασιν οἱ βάρβαροι ἔπραττον.

avaritia armata grassabatur. Cædibus modo temperatum est: cætera crudelitati libidinique frena laxata. Atque id, quod pejus erat, nihilominus aut

ταῦτα δὲ ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος ὄρων, καὶ ὡς τὰ πρὸς αὐτὸν ἐν στυγρῇ κομιδῇ κατήντηκέν, ἀπὸ τε τῆς δύσεως πολιορκουμένης τῆς πόλεως ἀπὸ τε τῆς ἐξ ὧν Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ περὶ τὴν Δάμαλιν ἦδη αὐλιζομένου, μὴ ἔχων ὅτι καὶ δράσει, τῷ Μελισσηνῷ προτεθύμητο τῶν πρωταίων μᾶλλον παραχωρῆσαι. Κατασχεθείσης δὲ τῆς πόλεως ἦδη παρὰ τῶν Κομνηνῶν, μετακαλεσάμενός τινα τῶν πιστοτέρων αὐτοῦ⁷³, παρεκελεύετο⁷⁴ τὸν Μελισσηνὸν εἰσέλθειν εἰς τὰ βασίλεια, φησὶν συνείπετο καὶ σπαθάριός τις (57) ἀνὴρ μαχιμώτατος. Πρὸ δὲ τοῦ φθάσαι εἰς ἔργον τὸν λόγον, ἡ μὲν πόλις ἐάλω, ὁ δὲ Παλαιολόγος, ἕνα τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀναλαθόμενος, περὶ κατέπεισιν ὡς πρὸς θάλασσαν πορευόμενος. Περιτυχῶν δὲ τινι ἀκατίῳ εἴσεισιν εὐθύς καὶ ταῖς ἐρέταις παρεκελεύετο, ὅπου ὁ στόλος κατὰ τὸ εἰθισμένον προσώρμιστο, ἀπευθῆναι⁷⁵ τὸ σκάφος. Ἐγγιζῶν δὲ ἦδη πρὸς τὴν περὰ ἰαν⁷⁶, ἔρα τὸν παρὰ τοῦ Βοτανειάου ἀποσταλέντα, ἐφ' ᾧ τὸν Μελισσηνὸν διαπεραιῶσαι τὸν στόλον εὐτρεπίζοντα, καὶ τὸν σπαθάριον ἐντὸς μιᾶς

Variaë lectiones. ex cod. Coislin.

⁷³ Desunt voces. ⁷⁴ πιστοτέρων θεωρηπόντων αὐτοῦ. ⁷⁵ παρεκελεύετο διὰ τοῦ στόλου τόν. ⁷⁶ ἀπευθῆναι. ⁷⁷ κεραίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

noimeto, Nicetam in Isaac. lib. i, n. 6. Paulum Diae. lib. xx, xxii et xxiv. Hist. Misc.; Pachymerem lib. x, cap. 8; Cantacuz. lib. iii, cap. 83; Ducam, cap. 37 et 39, et alios. Eandem putat Leunclavius, quæ ultimis temporibus, et ante expugnata a Turcis Constantinopolim, Caligarea appellata fuit, a caligariis, sive sutoribus ad hanc portam habitantibus. Qui quidem locus idem etiam forte qui Τζαγγάρια apud Theophanem de seditione Victoriatorum scribentem; Τζάγγα: enim calcei sunt, seu cothurni, ut pridem 259 mauerunt viri docti. De caligariis Constantinopolitanis agit Benjaminus Tudelensis, ubi de Constantinopoli.

(56) Μη Ἐκκλησιῶν. Guillelmus Apuliensis, lib. iv.

*Regni sede senex hac tempestate repulsus
Prædictus fuerat, bellator Alexius illum
Expulit inatus, quia non injuria fratris
Propter eum dimissa fuit, qui viribus auxit
Imperium totis, tot nactus ab hoste triumphos.
Omnibus imperii legionibus huic comitato,
Præsidis vacua facilis labor urbe reperta
Est superare senem. Fit non chus ille coactus.
Deprædanda tribus datur urbs invasa diebus,
Lux quibus exiit, manibus quoque sancta nefandi
Atroces per se loca non violare vrentur.*

A constans in civitatem quam ex longo referant opibus omnis generis, terrestribusque juxta ac maritimis proventibus divitem magna prædandi cupiditate per obliquam et inobservatam portam penetrans, per omnes plateas ejus vicos et angustias innumerabiles et inestimabiles ciades sparsit. Non a domibus, non ab ecclesiis, ac ne a sacris quidem omnino adytis coercita rapacitas est, plane ubicunque præda erat, secuta religionis verecundius miles indigena quam Barbarus perpetrata viscera per omnem contumeliam debacchabantur.

Hæc videns imperator Nicephorus seque plane deprehensum in arcio sentiens, undique obses a civitate, Comnenis ab occidente instantibus Melissenis ad Damalim castra habente, diu pendulus animi quid in tam lubrico rerum articulo consilii caperet, decrevit tandem experiri potius clementiam Melissenis, et ipsi oblato principatu eum sibi adjungere conari. Id consilium antea conceptum jam capta civitate sero denique aggressus exsequi, accersitum quemdam e sibi fidissimis misit qui Melissenum in palatium induceret. Comes ibat istius nuntio Spatharius quidam vir fortissimus. Capta sub id tempus urbe Palæologus uno e suis secum assumpto progressus ad mare casu occurrentem naviculam ingreditur, remigibusque imperat recia in eum locum scapham provehant ubi classis consuetam habebat stationem. Appropinquabat jam adverso littori emenso fere trajectu, cum eum videt quem diximus a Botaniate missum classem expedire ut ea Melissenum mox in urbem at-

Vide Leonem Ost. lib. iii, cap. 54, et Annam, lib. iii, pag. 80, 81.

(57) Σπαθάριός τις. A spatha spatharii dicti. Est autem spatha, major gladius, Vegetio, lib. ii, cap. 15, qualem Carolo M. tribuit monachus Sangall. lib. i, cap. 26; lib. ii, cap. 11, 17, 19 et 23. Spathariorum vero in palatio officium erat imperatorii corporis custodia, ad quod admissi tantum nobiliores: unde *gloriosi spatharii* dicuntur Alemino epist. 3, crebroque ab imperatoribus ad principes legati missi, in *Annal. Franc.* an. 802, 811, etc. His præerat *protospatharius*, qua dignitate functus, Alexio imperante, dicitur nescio quis *Ravenninus*, apud Ordericum Vitalem, lib. x et xi, pag. 778 et 830, qui forte idem cum Badino, qui præfectum urbi egit, de quo Anna, lib. iii, pag. 70. Diversi porro aspathariis fuerunt milites, quos σπαθάριους vocat Africanus, *De apparatu bell.* functione præsertim. Nam spatharii proprie dicti, palatium custodiæ addicti; spatharii vero universim milites spatha armati, seu *spatha cincti*, uti eos appellat Eusebius, epigr. 152. Idem etiam *spatharii*, qui aliis *armigeri*. Sic Narses qui Corippo *armiger*, Marcellino comiti et auctori *Chronici Alex. spatharius*; et apud Anastasium in S. Martino PP Olympii exarchi satellites, promiscue *armiger* et *spatharius* dicuntur.

que in regiam transportaret. Comes porro A
ejus Spatharius unam armatarum ad 65
bellicos navium intraverat. Hunc longe Palæo-
logus agnitum, quippe olim sibi familiarem
propius accedens consuetam illam percontatur unde
et quo iret, ac ut se in navem admittat petit. Me-
tuens Spatharius quod Palæologum cum scuto et
gladio cerneret: Libenter te acciperem, respondit,
nisi viderem armatum. Ne sit hoc in mora Geor-
gius inquit, En acinacem protinus et arcum si
recipere annuis insuper et galeam abjicio. Secu-
rus eo pignore Spatharius Palæologum in navem
accipit, officiose amplectens atque osculara vete-
rem amicum. At is vir vehemens cunctandique
nescius, ne minimam quidem moram interposuit
quominus destinatum exsequeretur. Insiliens quippe
in proram sic remiges alloquitur: Quid agitis,
quove pergitis malorum institores ingentium quæ in
vestra ipsorum capita recident. Civitas, ut videtis,
capta est. Magnus qui modo erat domesticus nunc
est imperator acclamatus; armatos novi Augusti sa-
tellites cernitis, proclamationem ejus qua fora omnia
personant auditis; non est alteri locus in throno
regio. Bonus Botaniates, esto. Sed multo Comneni
meliores. Numerosus Botaniatis exercitus, at longe
noster numerosior. Non igitur oportet vestram ipso-
rum vitam, uxoresque ac liberos prodere vos, sed
quimadverso civitatis statu per quam totus noster
vagatur exercitus palam signis erectis liberaque
voce Alexium imperatorem ferens, illumque ipsum
insignibus imperii ornatum usque in ipsas jam pa-
latii fores prosecutus, proram vertentes accedite vi-
ctori, et certamen vestra pernicie, si obsistere per-
gitis, duraturum matura deditioe dirimite, conditione
vestra tanto futura meliore; quod si arripitis bene
merendi occasionem novus princeps victoriæ suæ
partem vestro beneficio debiturus est. His persuasi
nautæ omnes in ejus sententiam transeunt; cum
autem id spatharius moleste ferret, Georgius,
quippe homo bellator et manu promptus, forti ei
voce minatus est sese illum si renuere pergeret
repente supra foros navis astricturum vinculis,
forte etiam inde præcipitem in profundum abje-
cturum. Mox acclamationem Alexii præit, quam
alacriter excepere prosecutique sunt remiges.
Quoniam vero nondum quiescebat Spatharius
corruptum illum et toto nisu reluctantem majore
vi domans in navis constrictæ tabulato, ut dixerat,
vinctum deposuit. Paulum inde promovens clypeo
acinaceque resumpto, eo appellit ubi classis erat,
cujus omnes vectores nautasque imperatorem ac-
clamare Alexium magna voce præiens impulit.
Porro eum cui negotium Botaniates dederat classis

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁸ πρὸς τὴν. ⁷⁹ ἠπειλήσεν. ⁸⁰ δεσμώτην καταβλάσιν. ⁸¹ δυσχεραίνοντα καὶ μὴ βουλόμενον.
⁸² δεσμώτην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Τὴν Ἀκρόπολιν. Existit Acropolis Con-
stantinopolitana ad orientem in prima urbis re-

τῶν πολεμικῶν νηῶν. Γνωρίσας οὖν αὐτὸν πόρρωθεν
πάλαι συνήθη τοῦτον ἔχων, παραπλεύσας καὶ προσ-
ειπὼν αὐτῷ τὰ συνήθη, ἐπυνθάνετο ὅθεν καὶ ὅπη
πορεύεται, καὶ μεθ' αὐτοῦ ἀναλαβέσθαι αὐτὸν
ἤξιον. Ὁ δὲ Σπαθάριος ξιφήρη τοῦτον ὄρων καὶ
ἀσπίδα κατέχοντα, δειλιάσας φησὶ πρὸς αὐτόν· Εἰ
μὴ σε οὕτω καθωπλισμένον ἐώρων, περιχαρῶς ἂν
ἐδεξάμην. Ὁ δὲ μάλα προθύμως καὶ τὴν ἀσπίδα καὶ
τὸν ἀκινάκην καὶ τὴν κόρυθα ἀποθέσθαι κατετίθετο,
εἰ μόνον θελήσει τοῦτον ἀναλαβέσθαι. Ὡς δὲ κατα-
θέμενον αὐτὸν τὰ ὅπλα ὁ Σπαθάριος ἐθεάσατο,
παρεκεχώρηκει τήνικα αὐτῷ τῆς εἰς τὸ ἴδιον
πλοῖον εἰσελεύσεως, καὶ περιπλακεὶς κατησπάζετο
μάλα περιχαρῶς. Ὁ δὲ Παλαιολόγος, ὀμβριμοεργῆς
ὢν ἀνὴρ, οὐδὲ πρὸς βραχὺ περιμείνας, ἔργου ἤπτετο.
B Καὶ ὡς τὴν ⁷⁸ πρῶραν ἀλλόμενος τοὺς ἐρέτας ἐπυν-
θάνετο, Τί, λέγων, ποιεῖτε, καὶ ὅπη πορεύεσθε κατὰ
τῆς σφῶν κεφαλῆς κακὰ μέγιστα ἐπενεργεῖν
πραγματευόμενοι; Ἡ πόλις, ὡς ὄρατε, ἐάλω.
Ὁ ποτὲ μέγας δομέστικος, νῦν βασιλεὺς ἀνη-
γόρευται, καὶ τοὺς ὀπλοφόρους ὄρατε, καὶ τῆς
εὐφημίας ἀκούετε· καὶ οὐκέτι χώραν ἕτερος ἐν
τοῖς βασιλείοις ἔξει. Καλὸς μὲν οὖν ὁ Βοτανειά-
της, ἀλλὰ καὶ οἱ Κομνηνοὶ πολλῶν κρείττονες.
Πολλὴ ἢ τοῦ Βοτανειάτου στρατιὰ, ἀλλὰ πολ-
λαπλάσιος ἢ ἡμετέρα. Οὐ χρὴ τοιγαροῦν τὴν
σφῶν αὐτῶν ζωὴν, τὰς τε γυναῖκας καὶ τοὺς
καὶ τὰς παιδας προδοῦναι, ἀλλὰ δὴ τὴν πόλιν περιθρή-
σαντας, καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν ἐντὸς αὐτῆς
C θεασαμένους, τὰς τε σημαίας καὶ τὴν εὐφημίαν
λαμπρὰν γινόμενῃν ἀκούοντας, τὸν τε ποτὲ μέγαν
δομέστικον νῦν βασιλέα τοῖς βασιλείοις πελά-
ζοντά καὶ τὴν αὐτοκράτορα ἀρχὴν ἤδη περιζω-
νόμενον, πρήμναν τε κρούσασθαι, ἕτεραλκέα τὴν
νίκην ποιησαμένους αὐτῷ προσελθεῖν. Οἱ δὲ
τήνικα τοῖς τούτου λόγοις ὑπέβαντες, πάντες
τῆς αὐτοῦ γνώμης γεγόνασι. Τοῦ δὲ Σπαθαρίου δυσ-
χεραίνοντος, ἠπειλήσεν ⁷⁹ ὁ ξιφηφόρος οὗτος Γεώργιος
ὁ Παλαιολόγος αὐτοῦ πρὸς τὸ καταστρώματος
τῆς νεῶς δεσμήσας καταβλάσιν ⁸⁰, ἢ κατὰ τοῦ βυ-
θοῦ ρίψαι. Εὐθύς οὖν τῆς εὐφημίας ὁ Παλαιολόγος
ἐξῆρχε, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἐρέται. Τὸν δὲ Σπαθάριον
καὶ μὴ βουλόμενον καὶ δυσχεραίνοντα ⁸¹, κατὰ τοῦ
καταστρώματος δεσμήσας ⁸² κατέθηκεν. Παραπλεύ-
D σας δὲ μικρὸν, ἀναλαμβάνεται τὸν τε ἀκινάκην καὶ
τὴν ἀσπίδα καὶ οὕτω προσορμίζει ὅπου ὁ στόλος καὶ
πάνδημον ἐποιεῖτο ἤδη τὴν εὐφημίαν. Ἐντυχὼν δὲ
καὶ τῷ ἀποσταλῆντι παρὰ τοῦ Βοτανειάτου, ἐφ' ᾧ
τὸν στόλον ἀναλαβέσθαι, καὶ διαπεράσαι τὸν Με-
λισσηνὸν, εὐθύς κατέσχεν αὐτόν, καὶ λύσαι τὰ πρυ-
μνήσια παρεκελεύετο τοῖς ναυτικοῖς. Ἀποπλεύσας
οὖν ἐκαίθεν σύναμα τῷ στόλῳ καταλαμβάνει τὴν
ἀκρόπολιν (58), τὴν εὐφημίαν λαμπρὰν ποιούμενος.

gione, et in primo colle, e regione Scutarii, sive
Damielici promontorii, in extremo urbis angulo, qui

Κάκεισε τοῖς ἐρέταις παύσασθαι τῆς εἰρεσίας διε-
κελεύετο, καὶ ἀτρεμοῦντας ἐστάναι, ἐφ' ᾧ τοὺς ἐκ
τῆς ἐώας πειρωμένους ⁵² διαπερᾶν, ἀπείργειν. Μετ'
ὀλίγον δὲ πλοῖον θεασάμενος πρὸς τὸ μέγα παλά-
τιον (59) καταΐρον, τοῖς τοῦ ἰδίου πλοίου ἐρέταις
κελεύσας σφοδρὰν τὴν εἰρεσίαν ποιήσασθαι, φθάνει
τοῦτο. Καὶ ὡς τὸν ἴδιον ἐθεάσατο ἐν αὐτῷ πατέρα,
ἀναστὰς εὐθύς τὴν προσήκουσαν γονεῦσι προσκύ-
νησιν αὐτῷ ἀπέδιδου. Ὁ δὲ οὐ περιχαρῶς αὐτὸν
ἐθεάσατο, οὔτε μὴν γλυκερὸν φάος ὠνόμασε καθάπερ
ποτὲ ὁ Ἰθακήσιος; Ὀδυσσεὺς τὸν Τηλέμαχον θεασάμε-
νος (Ὀδ. π, 23). Ἐκεῖ γὰρ συμπόσιον καὶ μνηστῆ-
ρες, καὶ ἄμιλλα, καὶ νευρὰ, καὶ τόξον, καὶ ἄθλον τῷ
νικήσαντι τῆ σὺφρων ἔκειτο Ἥηνελόπη, καὶ ὁ Τηλέμα-
χος οὐκ ἐχθρὸς, ἀλλ' ὡς υἱὸς πατρὶ ἐπαρήγων εἰσήει.
Ἐνταῦθα δὲ μάχη καὶ πόλεμος καὶ ἀντικαθιστά-
μενοι πρὸς ἀλλήλους κατὰ γνώμην ἦσαν ἄμφω. Καὶ
ἡ θατέρου ἄτερον οὐκ ἐλάνθανε σχέσις, κἂν εἰς
ἔργον οὐπω τὰ τῆς γνώμης ἀπέβαινε ⁵³. Ἐνθεν τοι
καὶ μωρὸν αὐτὸν καλέσας ⁵⁴ ἐπυνθάνετο λέγων·
Τί ὧδε ποιήσων ἦκεις; Ὁ δὲ φησὶν· Ἐπειδὴ ⁵⁵
σὺ ὁ ἐμοῦ πυρθανόμενος εἶ, οὐδέν. Καὶ δὲ πρὸς
αὐτόν· Ἀρέχου μικρὸν, καὶ εἰ μου ὁ βασιλεὺς
ὕπακούσει, γνῶσθαι μετ' οὐ πολὺ. Φθάσας οὖν ὁ
ῤηθεὺς Νικηφόρος Παλαιολόγος ⁵⁶ εἰς τὰ ἀνάκτορα,
ἐπεὶ ἐσκεδασμένους ἐώρα τοὺς ξυμπαντας, καὶ περὶ
συλλογὴν τῶν χρημάτων ἠσχαλημένους, εὐκαταγω-
νιστοὺς αὐτοὺς οἰόμενος, ἤπειτο τὸν Βοτανειάτην
δοθῆναι οἱ τοὺς ἀπὸ τῆς Θούλης νήσου Βαρθάρου; ⁵⁷,
ὥστε δι' αὐτῶν ἐξωθῆσαι τῆς πόλεως τοὺς Κομνη-
νοὺς. Ὁ δὲ γε Βοτανειάτης, ἄπαξ τὰ περὶ αὐτὸν
ἀπεγνωκῶς, ἐσχηματίζετο μὴ θέλειν ἐμφύλιον γε-
νέσθαι πόλεμον. Ἀλλ' εἰ γε πείθῃ μοι, Νικηφόρε,
φησὶν, ἐπεὶ εἴσω τῆς πόλεως γεγόνασιν οἱ Κο-
μνηνοὶ, ἀπειθε πρὸς αὐτοὺς πρεσβεύων τὰ πρὸς
εἰρήνην. Ὁ δὲ δυσανεσχαστῶν, ὁμῶς ἀπῆει.

erant deleri facile posse existimans, a Botaniate petebat, daret sibi oriundos ex Thule insula Bar-
baros : cum his se Comnenos ejectionem civitate promittens. Verum Botaniates in semel concepta
regum suarum desperatione perseverans, abhorrere se a civili bello prætexebat. Sed si mihi credis
Nicephore, inquit, quandoquidem in civitatem ingressi Comneni sunt, illos a me conveni pacis aliquam
rationem cum ipsis initurus. Gravis ea legatio Palæologo fuit; obivit tamen licet perinvitus.

Ὡς δὲ εἰσαελθόντες οἱ Κομνηνοὶ τεθαρρήκοτες Interim Comneni quoniam ingressi erant urbem
ἤδη ἐκαρτέρουν περὶ τὸ πεδίον τοῦ μεγαλομάρ- omnia jam tuta, et navigare se in portu rati, circa
τυρος Γεωργίου τοῦ καλουμένου τοῦ Συκεώτου (60), planitiem magni martyris Georgii qui Syceotes
βουλευόμενοι ἦ, ⁵⁸ χρῆ πρότερον ἀπειθεῖν εἰς τὰς D dicitur, satis secure consultabant, an ad matres.

Variæ lectiones. ex cod. Coislin.

⁵² πειρώμενοι. ⁵³ ἐπέβαινε. ⁵⁴ καλέσας αὐτόν. ⁵⁵ ἐπεὶ. ⁵⁶ ὁ Παλαιολόγος. ⁵⁷ βαρραγγούς. ⁵⁸ εἰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

a templo vicino, S. Demetrii vocatur; unde Μεγα-
δημήτριον ἀκρόπολιν, seu Acropolim S. Demetrii
appellat Ducas, cap. 38 et 39. ubi olim ante in-
stauratum Byzantium similis, si non eadem fuerat,
ut auctor est Xenophon, et Codinus in Orig. CP.
et ubi Bosphorus impetu maximo ad ipsam crepi-
dinem collis (in quo Eskisaraium, seu novum Sa-
raium hodie positum est) in Propontidem irruit.
V. Gyllium in CP. lib. II, cap. 2, et Leuncl. cap.
139.

(59) Μέγα Παλάτιον. Quod ea tempestate Con-
stantinianum appellatum scribunt Odo de Diogilo,
lib. IV, et Will. Tyrius, lib. XX, cap. 23, ad lit-
tus Propontidis, haud procul ab Acropoli et So-
phiana æde inædificatum. Vide Notas nostras ad
Villhard.

(60) Γεωργίου Συκεώτου. Superest etiamnum
D. Georgii ædes in Sycis, sive Galatino oppido,
uti testatur Mart. Crusius in Not. ad Malaxum.

ipsorum salutatum accursuri prius essent; an potius in palatium recta pergerent. Quo Cæsar cogito per quemdam e suis famulis illico missum graviter increpuit deliberationes otiosas imprudentesque moras. Castigata ergo tarditate strenue perguntibus occurrit circa domum Iberitzæ Nicephorus Palæologus cum mandatis Botaniatæ, quæ ipsius nomine ejusque assumpta persona sic exposuit: **67** *Senex ego jam et solus sum, non filium, non fratrem, non consanguineum habens ullum quem ut successurum intueri queam. Si ergo volueris (ad novum imperatorem Alexium sermonem dirigens) tu esto mihi adoptivus filius: et ego nihil minuat ex iis quæ tuas partes militiamque sequentibus promisisti, large omnia quantacunque sint præstabo; nec partem ullam imperatoris potestatis usurpabo tanquam mihi communem tecum: sed ea tibi omni in solidum relicta vanam tantum imperii speciem nomine duntaxat tenus, acclamationeque ac rubris calceis satis habebō retinere, quibus addo habitationem in palatio, libera administratione rerum plane omnium in tuo plenissime arbitrio relicta.* His Comneni auditis verba sibi aliqua excidere passi sunt quæ speciem præferent non abhorrentium. Id cum audisset Cæsar repente accurrit minaci vultu, incitaturus etiam atque etiam ad palatium sublata omni mora invadendum. Ut apparuit dextera porta domum subiens, Comneni desillentes ex equis obviam illi pedites occurrunt, quos ille torvolicos intuitu graviter objurgabat: *Quid cessarent? cur infinita cunctatione pendere, periclitari, corrumpi sinerent spem ac successum inchoati negotii, sola, quam tandiu differrent, principalium ædium occupatione perpetrandi.* Sic querens atque expostulans videt a læva parte ingredientem Palæologum Nicephorum cui pari vultu, nec obtutu magis placido: *Quid tibi cum his? inquit, quidve acturus huc venis, consocer? nihil quidem ut video perfecturus,* ait Palæologus. Simul exposuit eadem quæ prius a Botaniate mandata in id obfirmante animum ut saltem umbram aut speciem imperii servaret, appellatione, rubris calceis, purpura, domus regis usu contentam, toto imperio universaque administratione rerum adoptionis nomine Alexio delata relictaque: homo alioqui senex et nullius tam rei, quam quietis otiique cupidus. Hunc talia memorantem Cæsar acerbis intuitus oculis, supercilisque attractis: *Abi, ait, renuntia imperatori ea fortasse utiliter offerri potuisse ante captam urbem. Nunc seram mercis addictæ licitationem esse, nec*

Α σφῶν μητέρας, καὶ τὴν συνήθη προσκύνειν κατὰ τὸ εἰθισμένον αὐταῖς ἀπονείμει, εἴθ' οὕτω πρὸς τὰ βασιλεία χωρῆσαι, μαθὼν δὲ Καῖσαρ ἀποστείλας τινὰ τῶν αὐτοῦ θεραπεύοντων ἠπειλήσαστο, τῆς βραδυτῆτος τούτους πολλὰ καταμεμψάμενος. Εὐθύς οὖν ἀμφὶ⁹⁰ τὸν οἶκον τοῦ Ἰβηρίτζη (61) γενομένων, καταλαμβάνει Νικηφόρος ὁ Παλαιολόγος λέγων· Ὁ βασιλεὺς ὑμῖν τάδε μὲνύει· Γέρωρ μὲν ἐγὼ ἤδη καὶ μόνος, μὴθ' υἱὸν κεκτημένος, μὴτ' ἀδελφόν, μήτε τινὰ τῶν γνησίων, καὶ εἰ βούλει (πρὸς τὸν ἀρτιφανῆ βασιλέα τὸν Ἀλέξιον ἀποτείτων τὸν λόγον) σὺ γενοῦ μοι θετὸς υἱός. Καγὼ οὐκ ἀπέλωμαι τι ὧν ἐκάστω τῶν συστρατευομένων σοι περὶ λούτμησαι οὐδέ τινας σοι ἐξουσίας ἐπικοινωνήσω βασιλικῆς, ἀλλὰ μόνον ἔσομαι ψιλῶ τοῦ τῆς βασιλείας μετέχων ὀνόματος, καὶ τῆς εὐφημίας, καὶ τῶν ἐρυθρῶν πεδίλων, ἔτι δὲ καὶ τοῦ διαναπαύεσθαι εἰς τὰ ἀνάκτορα. Σοὶ δὲ ἡ τῶν τῆς βασιλείας πρυγμάτων μελήσει πάντως διοίκησις. Πρὸς ταῦτα οἱ Κομνηνοὶ βήματα τινα συγκαταθέσεως ἐμφαντικῶς ἐπέφανον· ἄπερ ἐνωτισθεὶς ὁ Καῖσαρ, φθάνει τάχος πρὸς αὐτοὺς ἐπαπειλούμενος, καὶ πρὸς τὰ βασιλεία κατεπειγών. Ὡς δὲ δεξιόθεν τῆς αὐλίδος εἰσῆει, ἐξελθόντες οἱ Κομνηνοὶ συναντῶσι περσεύοντι αὐτῷ. Ὁ δὲ, πολλὰ τούτους ἐμέμφετο. Ἀτενίσας δὲ ἐν τῷ εἰσεῖναι καὶ τὸν Παλαιολόγον Νικηφόρον θεασάμενος ἀπὸ τῆς λαϊᾶς αἰθῆς εἰσερχόμενος, Τί πρὸς τὰ ἐνταῦθα, φησὶ, καὶ τί βουλόμενος ἦκεις, συμπένθερα; Ὁ δὲ, τελέσων μὲν ὡς δοκεῖν οὐδέν, τὰς δὲ αὐτὰς ταῖς πρῶην κομίσων ἦκω [αἰθῆς ἦκω] παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀγγελίας. Διενίστατο γὰρ ὁ βασιλεὺς φυλάξαι τὰ ὑπεσχημένα, καὶ ὡς υἱῷ μὲν χρῆσασθαι τῷ Ἀλεξίῳ, ἐξ' ᾧ τὴν αὐτοκράτορα⁹¹ ἀρχὴν αὐτὴν ἀγαθήσασθαι, καὶ τὰ τῆς βασιλείας κατὰ τὸ αὐτῷ διοικεῖν βουλητὸν, ἐκείνον δὲ μόνον⁹² τοῦ τῆς βασιλείας μετέχειν ὀνόματος, καὶ τῶν ἐρυθρῶν πεδίλων καὶ τῆς καινῆς ἀλουργίδος, καὶ τοῦ περὶ τὰ βασιλεία διαναπαύεσθαι, γέροντά τε ἤδη ὄντα καὶ ραστώνης δέδεμενον. Εὐθύς δὲ πρὸς αὐτὸν δριμύ ἐνατενίσας, καὶ τὰς ὄφρ' ἐπισυνάξας, αὐτῷ φησιν· Ἀπελθὼν ἀπάγγειλον τῷ βασιλεῖ, ὡς ταῦτα ἦσαν ἂν συμφερώτατα πρὸ τοῦ τὴν πόλιν ἀλῶναι· τὸ δ' ἐντεῦθεν χώραν οὐκ ἔχει ὄλως τὰ τῆς πρεσβείας. Γέρωρ δὲ ἤδη ὧν ὑπεξίστατο⁹³ τοῦ θρόνου, καὶ τῆς παντοῦ φρόντισον σωτηρίας. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ Καῖσαρ. Ὁ δὲ γε Βορέας τὴν τούτων μεμαθηκῶς εἰσέλευσιν, καὶ ὡς ὁ ὑπ' αὐτοὺς στρατῆς ἀπανταχοῦ

Varia lectio ex cod. Coislin.

⁹⁰ κατὰ. ⁹¹ αὐτοκράτορος. ⁹² μόνου. ⁹³ ὑπεξίστατο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Τοῦ οἴκου Ἰβηρίτζη. Domum Iberitzæ statuit Codinus ad Acropolim: Ἔστι δὲ καὶ ὁ οἶκος τοῦ Τουβάκης, καὶ τοῦ Ὀδηρίτζη, ὅνπερ ἔχει ὁ Ἀκροπόλιτης. Seylitzes pariter, qui domum fuisse scribit Gregoræ, cognomento Iberitzæ, dignitate magistri, Constantini Ducæ, qui imperium sibi asserere

conatus est post Alexandri interitum, soceri: Διὰ πύλιδος εἰσελθὼν τοῦ πρωτοβεστιαρίου Μιχαῆλ, **260** πηλίσιον οὐσῆς τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Μαγίστρου Γρηγοῦ τοῦ Ἰβηρίτζη. Hujus Gregoræ meminit præterea Leo Grammaticus in Leone, pag. 484.

σκεδασθεὶς, περὶ τὴν λείαν ἐνασχολεῖται, καὶ τῆς τῶν λαφύρων συλλογῆς ὅλος γέγινται ⁶² (αὐτοὶ δὲ μετὰ τῶν ἐξ αἵματος, καὶ ἐξ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτοῖς καὶ μετρίων ὀθνεῖων κατελείφθαισαν ⁶³, ἀντικαταστήναι διέγνω τούτοις, λείαν εὐχειρώτοις οὔτε διὰ τὸν τοῦ στρατοῦ σκεδασμόν. Τοίνυν καὶ συναγαγὼν τοὺς ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ξίφη κραδάζοντας ἅπαντας, καὶ ὅποσοι ἐκ τοῦ χώματος ὤρμηγτο ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου ⁶⁴ φόρου μέχρι καὶ τοῦ λεγομένου Μιλίου (62) καὶ ἄνωθεν, μετ' εὐταξίας ὅτι πολλῆς στοιχηδὸν αὐτοὺς συνέταξεν· οἱ δὲ συνησπικότες ἴσταντο πρὸς μάχην παρεσκευασμένοι, ἀτρεμοῦντες ⁶⁵ τέως. Ἐπεὶ δὲ ὁ τηνικαῦτα πατριάρχης (65) χρηματίζων ἱεροπρεπῆς τῷ ὄντι ἀκτῆμων, καὶ πᾶν εἶδος ἀσκήσεως, ἥπερ οἱ ἐν ἐρημίαις καὶ ὄρεσιν ἐνδιδαιτώμενοι τῶν πάλαι πατέρων, διελλυθῶς, κατηξίωτο προορατικοῦ καὶ θεοῦ χαρίσματος, πολλά τε πολλάκις προειπὼν ⁶⁶ καὶ μηδέποτε διαφευσάμενος καὶ κανὼν καὶ τύπος ἀρετῆς τοῖς μετ' αὐτὸν χρηματίσας, οὐδὲ τὰ τῷ Βοτανειάτῃ συμπετόντα παντάπασιν ἀγνοήσας ἐφαίνετο. Ἄλλ' εἶτε ἐκ θείας ἐπιπνοίας, εἶτε καὶ τοῦ Καίσαρος ὑποθεμένου (ἐλέγετο γὰρ καὶ τοῦτο) καὶ πάλαι φιλιῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένου διὰ τὸ ὕψος τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς ξυνεβούλευε τῷ βασιλεῖ ὑπεκαστῆναι τοῦ βασιλείου θρόνου· Μὴ χῶρει, λέγων, πρὸς ἐμφυλίους πολέμους, μήτ' ἀντίθαινε Θεοῦ προσταξεί. Αἰμασι Χριστιανῶν μὴ θέλε μινθῆναι τὴν πόλιν, ἀλλ' εἰξας Θεοῦ βουλήσαι ὑπέκαστηθαι τοῦ μέσου. Παίθεται τοῖς τοῦ ἀρχιερέως λόγοις ὁ βασιλεύς. Δεδιώξ δὲ τὸ τοῦ στρατοῦ ἀτάσθαλον περιζώννεται καὶ κάτεισιν ὡς πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἀπονευκῶς. Πλήρης δὲ συγχύσεως ὢν, λέληθεν ἡμφιεσμένος εἶτε τὴν τοῖς βασιλεῦσιν πρέπουσαν στολήν (64). Ὁ δὲ Βορίλιος ἐπιστραφεὶς καὶ ἀψάμενος

A compositioni relicto locum quæ de re perdita tanquam adhuc sua pacisci pergeret. Senem quod se memorabat, eo valere debere ut minus ægre throno excederet aliam ætatem aliud robur poscente: salutique prospiciendum putaret quæ obtineri simul cum dignitate, ut res tum erant, minime posset. Hæc Cæsar. At Borilus comperto Comnenianorum in urbem ingressu, animadversa que securitate ipsorum qui temere per omnes vicos sparsi dissipatique uni spoliatorum coacervationi vacarent, facile ratus eos in tali negligentia deleri posse, necessarios omnes atque amicos circum se suos coegerat: adjunctisque illis quos diximus, qui secures ex humeris pro ensibus gestant; insuper et iis qui a Chomate appellationem obtinent, omnes perpetua serie pulchroque ordine disposuit a Constantini foro usque ad Milium et supra; et illi quidem instructi clypeis firmo animo locum tuebantur ad pugnam parati. Verum qui tum temporis patriarcha erat vir plane dignus illo loco vere pauper et monasticam austeritatem nihilo remissius quam qui olim in desertis et montibus degebant Patres in urbe retinens, quem etiam ferebant prophetie gratia præditum, ut qui multa prædixisset que vere acciderant; certe ita viveret ut officii forma virtutisque exemplar æqualibus posterisque esset. Is, inquam, sive divino instinctu admonitus quo loco Botaniatæ res essent, quidque illo denique futurum esset, sive suggestione arcana Cæsaris (nam et id dicitur) qui admiratione virtutis ejus magnam a longo tempore cum patriarcha conjunxerat amicitiam, in tempore superveniens cum Borilus Botaniatem ad audendum excitabat, sapiens et denique creditum Augusto consilium dedit: ne dubitaret throno regio cedere, neve divino

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶² γέγνηται. ⁶³ κατελείφθησαν. ⁶⁴ Κωνσταντινίου. ⁶⁵ καὶ ἀτρεμοῦντες. ⁶⁶ εἰπὼν.

Car. Dufresnil Du Cangli notæ.

(62) Μιλίου. *Miliare aureum* in 5 urbis regione ponit auctor urbis descriptionis, solus, quod sciam, qui *Miliare* dixerit, cum alii *Μιλιον* appellent. Sed hic *Μιλιον*, pro foro, in quo fuit *Miliaris* illa columna, accipi videtur, ut passim apud scriptores, qui *Μιλίου* mentionem agunt, quod ἀγορὰν τοῦ Μιλίου vocat auctor incertus in Leone Barthe filio. Illud esse quod Augustæum nuncupatur, et in eadem regione, qua *miliare*, collocatur, censet Gyllius. Sane Augustæum, seu Augusteonem, forum ita dictum, et *Miliare* vicina fuisse, nec procul a *Sophiana* æde, testatur Nicetas in *Alex. Man. F. cap. 6*, et in *Isaac. et Alex. cap. 2*. In *Milio* suspensa rebellium capita scribunt non semel Theophanes, S. Nicephorus, Paulus Diac. et alii. In eo etiam varias ædes extructas auctor est Cedrenus, Codinus, etc. unde evidens est non semper *Μιλιον* pro ipsis *Milii*, seu *Miliaris*, fornicibus, de quibus passim scriptores, accipi debere. Exstitit porro *Μιλιον* ante instauratum Byzantium, ut docemur ex Hesychio *Milio*.

(63) Πατριάρχης. Cosmas.

(64) Τὴν τοῖς βασιλεῦσι πρέπουσαν στολήν. Nam forte, quam καθημερινὴν vocat Codinus, *De off. aulæ CP. cap. 6, n. 44*, seu quotidianam im-

peratoris amictum, quo ille induebatur extra statas cæremonias, et dies solemnes, non forma, sed ornatus opulentia diversum. Id enim arguit quod mox subdit, *avulsa a Borilo brachiorum illa ornamenta margaritis intexta, quæ solus Augusti erant*, et inter imperatorios ornatus conspiciuntur in *Bulla Aurea Balduini II, imp. ejus extempore in Observationibus ad Villhard. a nobis representatur*, tum ut ejusmodi hac tempestate fuerint vestes imperatoris, tum etiam illa brachiorum ornamenta attentius lector inspiciat; ubi in quolibet brachio binas armillas, seu ut a Prisciano, Isidoro, et Anastasio *Bibl. appellantur, brachialia*, advertere est. Prior namque armilla, cum brachii partem, qua humeris illud connectitur, occupat; cujus forte generis fuere armillæ, quas viri militares, ab imperatoribus et ducibus in rerum bene gestarum præmium acceptas, deferebant, sic dictæ, inquit Festus, quod *antiqui humeros cum brachiis armos* vocarent. Ebrardus de *Bethunia* in *Græcismo*:

Annulus est manuum, sunt armillæ scapularum

Atque perichelides exornant brachia nymphis.

Willelmus Brito in *Vocabulario*: *armillæ sunt proprie ornamenta armorum. Armilla altera inferio-*

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Γ.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER III.

69 ARGUMENTUM.

Alexius imperii res ordinat. Pacem dat Turcis, Bellum adversus Robertum parat.

PERIOCHE.

Botaniales monachi vestem et professionem suscipit. Maria ejus uxor qua fiducia quave causa domi exspectarit Comnenos. Suspicionem hominum de illa. Laudes ejus filii Constantini Ducæ, Irene imperatricis acclamatur opera Georgii Palæologi. Joannes Cæsar Cosmæ patriarchæ opera utitur ad Mariam palatio educendam. Mariæ forma describitur. Digressio de causa et occasione nuptiarum ejus cum Botaniate, quarum conciliator Joannes Cæsar fuit. Alexius coronatur a Cosma patriarcha. Joannes Xiphilinus Cosmæ decessor quando obierit. Eustratii Garidæ apud matrem Comnenorum grati. Irene Alexii conjux coronatur a Cosma patriarcha. Alexii descriptio. Irenes, genus, ætas et forma. 70 Isaacii descriptio; ejus fortitudo bellica. Creatur ab Alexio Sebastocrator. Nicephorus Melissenus fit ex pacto Cæsar. Corona imperatoris qualis; et in quo distincta a coronis Sebastocratoris et Cæsaris. Taronitem sororis suæ virum Alexius protosebastum et protovestiarium, mox panypersebastum renuntiat. Adrianum et Nicephorum ejus fratres, illum protosebastum, hunc magnum drungarium classis. Dignitates novæ cum novis nominibus earum ab Alexio excogitatæ quam ob causam. Regnum ars artium. Cosmas patriarchatum abdicat. In ejus locum Eustratius Garidas eunuchus promovetur. Constantino Ducæ calcei rubri redditi. Maria palatio exit. Alexius captæ direptæque urbis coram patriarcha et synodo culpam supplex fatetur, et in salutarem pœnitentiam jejunium quadraginta dierum, cum humi cubatione totidem noctium accipit et implet cum suis. Matrem religiosum secessum cogitantem administrationi rerum imperii præficit, ea de re Bulla Aurea quæ refertur. Ejus mulieris prudentia, religio, cæteræ virtutes, compositissima vitæ ratio. Templum sanctæ Theclæ qua occasione constructum ab Isuacio Comneno imperatore. Imperii miser status imminente hinc Roberto, illinc Turcis, ærario exhausto, militari re perditâ. Alexius scribit ad præfectos provinciarum Orientalis tractus. Dyrrachium mittit Georgium Palæologum, muniturum eam urbem adversus Robertum. Scribit ad præfectos urbium Illyrici, ad Romanum pontificem, ad archiepiscopum Capuanum, ad principes ducesque Galliarum, ad ducem Longobardiæ, eos omnes qua promissis qua donis in Robertum incitans. Ad Henricum Alemanicæ regem legatum mittit cum litteris quæ recitantur. Solymani Turcorum principis urbs regia Nicæa. Turcorum illinc ad Bosphorum sive Damalin cuncta vastantium incursiones Alexius coercet, maritimisque pulsos oppidis petere pacem cogit, quam iis largitur metu Roberti. Monomachatum Dyrrachio in Illyricum profugum, missa ad securitatis fidem Bulla Aurea revocat. Robertus sæda licet tempestate ac naufragio diminutis copiis, se ad Dyrrachii oppugnationem accingit. Ejus urbis, quæ olim Epidamnus, origines memorantur.

ΑΛΕΞΙΑΣ Γ.

Ἀρχὴ τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. 69. A

Οἱ δὲ Κομνηνοὶ τὰ βασίλεια καταλαβόντες, παρὰ
χρῆμα τὸν ἐπ' ἀνεψιᾷ γαμβρὸν αὐτῶν Μιχαήλ, δε

Initium imperii Alexii Comneni.

Interim Comneni occupato palatio Michaelē,
qui deinde logotheta secretorum fuit neptis ipsius

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

69 Desunt.

rum virum ad Botanicam statim mittunt. Is profectus comitante præfecto urbis qui tunc erat, Radenus nomine, imperatorem introducit in naviculam parvam, cum eoque pervenit in celebre monasterium Peribleptæ, ubi ambo magnopere incumbabant ad suadendum Botanici ut monasticum habitum vellet induere. Quo id in tempus aliud differente, illi veriti ne in tam lubrico rerum statu aliquid a factione **71** nondum obtrita seravorum illorum, et a Chomatensis nondum reconciliatis novi motus orientur, rursus idem consilium longe instantius obtrudendo pervicerunt tandem ut coma eo ipso die detonsa angelico habitu orna-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

¹ ὑπέρροις καιροῖς. ² τηρικαῦτα. ³ προπέμπονται. ⁴ αὐθις νεωτερισθῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) *Λογοθέτης τῶν σεκρέτων*. Hæc etiam functum dignitate Gregorium Camaterium, Alexio Imperante, auctor est Nicetas in Joanne, cap. 3. Logothetas plures fuisse in palatio Constantinopolitano, pridem observarunt viri docti. Logothetam vero qui ab Anna τῶν σεκρέτων indignatur, eum putant Wolfius, Meursius, Salmasius ad Vopiscum, et Goarus, quem idem Nicetas in Man. lib. vii, cap. 1, cancellario æquiparat: quod secus se habet. Cancellarii enim dignitas convenit logothetæ τοῦ ὀνόμου, qui a Nicephoro patriarcha CP. dicitur ὁ τῶν δημοσίων πραγμάτων τὰς ὑπομνήσεις διακομιζών, quique Edicta et Aureas Imperatorum Bullas subscribebat, ut ex Novellis aliquot Manuelis Comneni apud Car. Labbeum colligi datur: et quem eo nomine Bullarium et Canieulum servasse ostendemus ad pag. 338. At logotheta secretorum quis fuerit, quodve ejus munus, satis indicat idem Nicetas in Isaac. lib. iii, cap. 5, de Theodoro castamonita scribens, qui rerum summam Isaacius Imperator tradiderat: Ἦν δ' οὗτος περὶ πραγμάτων ἐγγέλῃσιν, καὶ μάλιστα περὶ τὰς δημοσίας συνεισφοράς δεξιότητος, καὶ λόγων σοφωτέρων μέτοχος ὄν καὶ λογοθέτην τῶν σεκρέτων προβαλλόμενος, etc. Ex quibus Nicetæ verbis data videtur castamonitæ dignitas logothetæ secretorum, propter usum et experientiam in re æraria, seu vectigali. Et sane studio illi operam impendisse mox prodit, cum ait castamonitæ concessisse Isaacium facultatem litteris puniceis, quarum usus solius Augusti erat, ὑποσημαίνεσθαι τοὺς τόμους δημοσίων λόγων, id est, subscribendi libellos publicarum exactionum; δημοσίων enim est vectigal, quod Latini *publicum* vulgo vocant. *Gloss. Græco-Lat.* τελόνιον, *publicarium*; δημοσιωνής, *publicanus*. Tribunalia vero in quibus lites de tributis et vectigalibus, et de eorum immunitate pertractabantur, δημοσιακὰ σέκρετα dicuntur Cedreno, ut his qui præerat, ὁ προκαθήμενος τῶν δημοσιακῶν δικαστηρίων, in Novella Manuelis Comneni. Denique Scylitzæ in Leone Phil. σέκρετον τοῦ γενικοῦ nuncupatur tribunal, quod aliis σέκρετον δημοσιακόν. Fuit enim γενικόν, ædes Constantinopoli a Constantino M. ut ferunt, extracta, vectigalibus et tributis recondenlis, ut auctor est Codinus in Orig. ab Isaacio **263** Angelo demum eversa et destructa. Hujus secreti præses λογοθέτης γενικός, seu τοῦ γενικοῦ dicitur eidem Codino, Constantino in Basilio, Gregoræ, lib. vii, et aliis. Nicephorus PC. Καὶ τῶν δημοσίων φόρων λογιστήν, ὃν λογοθέτην γενικόν οἱ δὲ καλεῖν ἢ συνήθεια. Interdum simpliciter γενικός apud Suidam in Anastasio, Scylitzem in Basil. Maced. Leonem Nov. 44, etc. Inde *Logothesium Generale* apud Pauli. Diac. lib. xix

Α ἐν ὑπέρροις ¹ λογοθέτης (65) τῶν σεκρέτων ἐχρημάτισε, πέμπουσι πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ ἀπελθὼν μετὰ τοῦ τότε ² ἐπάρχου (ὁ Ραδηνός (66) δὲ οὗτος ἦν), εἰσαγαγὼν τὸν βασιλέα εἰς ἀκάτιόν τι μικρόν, ἀπέρχεται μετ' αὐτοῦ εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου μονὴν (67) περιώνουμον· εἶτα τὸ μοναδικόν αὐτῷ ἀμφω προτρέπονται ³ ἀμφιάσασθαι σχῆμα. Τοῦ δὲ ἐς νέωτα τοῦτο ὑπερτιθεμένου, οὗτοι δεδιότες ἐτι ἐν συγχύσει καὶ ἀταξίᾳ τῶν πραγμάτων ὄντων, μήτι ἀπὸ τοῦ μέρους τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ τῶν ἐκ τοῦ χωματός νεωτερισθῆ ⁴, κατηπειγμένως τὴν τῶν τριῶν ἀποκοπὴν αὐτῶ συνθεούλευον. Καὶ κείθεται τούτοις, καὶ τοῦ ἀγγελικοῦ (68) τηρικαῦτα ἀξιοῦται σχήμα-

B *Hist. Misc.* Est igitur logotheta τοῦ γενικοῦ, qui promiscue scriptoribus λογοθέτης τῶν σεκρέτων appellatur, nempe subaudita voce δημοσιακῶν, eratque præcipuus istius tribunalis iudex. Hinc Nicetas Choniates, in librorum suorum Epigraphie, dicitur obiisse officium τοῦ μεγάλου λογοθέτου τῶν σεκρέτων, καὶ ἐπὶ κρίσεων τοῦ γενικοῦ.

(66) *Ραδηνός*. Radenorum illustris fuit Constantinopoli familia, ut auctor est Scylitzes, pag. 723, et Nicetas, in *Alex. Aug.* lib. iii, n. 1, V. Notata ad pag. 64.

(67) *Εἰς τὴν τοῦ Περιβλέπτου μονὴν*. Monasterium Deipare sacrum, a Romano Argyro imp. extractum, ut habent Zonaras, Scylitzes, Glycas, et Manasses, ejus hæc sunt:

Ὁ: ἄγαν μεγαλοπρεπῶς τῆ Θεοτόκῃ κόρη

Ἀνεδομήσθητο μονὴν, ἣ Περιβλεπτος κλήσις.

Ad maritimos urbis muros existisse indicat, præter Ananiam, Gregoras, lib. vii. Καὶ ἀπελθὼν οἰκητήριον τὸ πρὸς θάλασσαν τετραμμένον μέρος τῆς Περιβλέπτου μονῆς. Ad locum nuncupatum Sigma statuit Scylitzes in Michaelæ Calaph. Zonaras ab ipso Botaniata ita instauratum scribit, ut secundus ab Argyro ejus conditor habitus sit. In eo humatus Argyrus, ut auctor est Scylitzes et Glycas: in eo etiam plurimæ olim et variæ exstitero sanctorum reliquiæ, e quibus fuit caput D. Clementis papæ et martyris, quod capta a Francis Constantinopoli ad Cluniacense monasterium delatum tradit Rostagnus monachus, et corpus S. Pauli primi eremitæ, quod Jacobus Lanzuolus Venetias in ecclesiam S. Juliani transtulit an. 1240, ut est apud Sansovinum, in Venet. lib. ii. In id denique Manuel Palæologus imper. sub vitæ exitum concessit, ut refert Ducas, cap. 28. Adhuc stare aiant, Armeniorum sacris dicatum, et a Græcis *Suluna* vulgo appellari scribit Leunclavius in *Pand.* cap. 51. Fit prætores istius monasterii mentio apud Nicetam in Andronic. lib. ii, cap. 9; Pachymer. lib. v et xiii, cap. 15; Phranzen, lib. i, cap. 39; Codin. *De offic.* cap. 13, n. 6; Leon. Allat. lib. ii *De Eccles. Occid. et Orient. perp. consens.* cap. 12, etc.

(68) *Καὶ τοῦ ἀγγελικοῦ*. S. Nicephorus CP. καὶ δὴ ἀγγελικόν δὴ τοῦτο, καὶ ἀποστολικόν τοῦ μοναχικοῦ βίου σχῆμα. Bryennius, lib. i, n. 5, τῆς ἀλουργίδας τὸ ἀγγελικόν ἀνταλλαξάμενος σχῆμα. Adle Vitam S. Eupraxiæ virg. cap. 10. Ita monachicum habitum vocant Græci scriptores passim, ut vitam et conversationem monasticam. Ἀγγελικὴν πολιτείαν, Gregorius Theologus Orat. in sanctum baptismum et Euchologium Græcorum: Διζωγὴν ἀγγελικὴν; Basiliius in *Ascetic.* ἀγγέλων διαίτην; Ignatius Diac. in Vita S. Nicephori patr-

τος. Ὅσα τὰ τῆς τύχης! Ὑψοῦ μὲν αἶρει τὴν ἀνθρώπινον βίον, ὅτε ἐπιμειδίῳ αὐτῷ θελήσει, καὶ διαδήμα βασιλικὸν αὐτῷ περιτίθει, καὶ περιπορφύρει τὰ πέδιλα· ἐπὶ δὲ τὰς ὀφρῦς τοῦτοις ἐπισυνάξει*, ἀντὶ τῆς πορφυρίδος καὶ τῶν στεμμάτων τὰ μέλανα βάκη καταμφιένυσιν. Ὅπερ δὴ καὶ τῷ βασιλεῖ Βοτανειάτῃ ξυμβέβηκεν. Ἐρωτηθεὶς δὲ παρὰ τοῦ τῶν συνήθων εἰ εὐφόρως τὴν μεταβολὴν φέρει, φησὶν· Ἡ τοῦ κρέως με* μόνον ἀποχὴ (69) ἀνιᾶ, τῶν δ' ἄλλων ὀλίγη μοι ἡ φροντίς. Ἡ μὲντοι βασιλεῖς Μαρία σύναμα τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ, ὃν ἐκ τοῦ προβεβασιλευκτότος Μιχαὴλ ἔσχε τοῦ δοῦκα, ἔτι τοῖς βασιλείοις προσέμενε, δεδοικυῖα περὶ ξανθοῦ Μ. νελάου κατὰ τὴν ποίησιν, πρόφασιν ἀδιὰβλητον τῆς καρτερίας τὴν συγγένειαν ἔχουσα, καὶ τινες ὑπὸ φρόνου παρακεκινημένοι ἄλλ' ἄττα περὶ αὐτῆς ὑπετόπαζον. Προεφθάκει γὰρ τὸν μὲν γὰ ἕβρον (70), τὸν δὲ θετόν, υἷον εἰσποιήσασθαι. Ταῦτα δὲ ἀνέπειταν αὐτὴν οἰκοδομεῖν, οὐκ αἰτία τις κατὰ τοὺς πολλοὺς ἐπίφογος, οὐδὲ τὸ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἐπαγωγὸν καὶ εὐπρόσιτον, ἀλλὰ τὸ ἐπ' ἑλλοτρίας εἶναι, καὶ μὴ συγγενῆ, μὴ συνήθη, μηδένα τὸ παράπαν ὁμόχθονα κέκτημένην. Οὐκ ἤθελεν οὖν ἀσυντάκτως ἐκεῖθεν ἐκστῆναι, δεδοικυῖα μὴ τι κακὸν συμβαίη τῷ παιδί, ἂν ἐκεῖθεν ἐξέλθοι* πρὸ τοῦ ἐχέγγυόν τι ἀσφαλείας λαβεῖν· ὅποια ἐν ταῖς μεταπτώσεσι τῶν βασιλέων συμβαίνειν εἴωθεν. Ἦν γὰρ τὸ παιδίον καὶ ἄλλως ὠραῖον καὶ ἔτι νέον, οὐπω τὸν ἑβδομὸν χρόνον (71) ὑπερελάσαν (καὶ οὐ νέμεσις εἰ τοὺς ἐμοὺς ἐπαυολήν, ὑπὸ τῆς τῶν πρα-

A retur. Ut fortuna in hominibus lu-llit! modo alicui excitato de pulvere quasi arridens diadema et purpureos calceos induit: mox ubi supercilium attraxerit pro purpura et corona saccum ei pul- lum centonesque circumdat, ut nunc Botaniati: qui a quodam familiarium interrogatus quo animo mutationem ferret, respondit: molestam sibi accidere abstinentiam a carnibus, cætera minus negotii facessere. At Maria Augusta una cum filio Constantino quem ex Michaelē Duca Botaniatis decessore susceperat, adhuc in palatio hærebat, metuens flavo Menelao, ut cum poeta dicam, cau- sam fiducia talis nulli calumpniæ obnoxiam neces- situdinem cum Comnenis habens, quorum alteri socrus, alteri mater per adoptionem erat, nisi supe- rius expositum est. Scio Invidos, maledicos, ac male feriatos quosdam alia omnia eique parum ho- norifica de ea cogitasse jaectasseque, quasi flore ætatis ac formæ freta conspectum victorum juve- num nec natura ferorum aut adiu placataque diffi- cillum experiri affectasset. Quæ nec vera, nec si- milia verorum reor: minime dubitans quin tota commemorationis istius ratio fuerit, quod mulier alibi nata, necessarios fidosque omnes procul habens aliquem fiducia aditum ad victores nacta, eo ita uti decreverit ut nequaquam temere ac tumultuario regiarum ædium possessione cederet, quod fieri nequiret absque periculo filii permagno, prius quam adversus casus omnes qui in perturbatio- nibus istiusmodi soleat contingere suam salutem

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἐπισυνάξει. * Deest vocula με. * Deest vocula καί. * ἐξέλθοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

CP. cap: 12: *Angelicam vitam*, Petrus Damian. lib. vi, epist. 4, quia *quod angeli semper agunt in cælis, hoc fratres jugiter faciunt in ecclesiis*, seu monasteriis, ut ait auctor Vitæ S. Vedasti, n. 4, apud Bolandum: vel ut D. Augustinus, lib. *De sancta virginitate*, cap. 13, quia *virginalis integritas, et per piam continentiam ab omni concubitu immunitas, angelica portio est*, etc. Eodem loquendi modo usi sunt etiam interdum Latini scriptores; anonymus in Vita S. Pauli Virgini, cap. 2, n. 5: *Votis itaque omnium, cum benedictione Patris monasterii, angelicum monachi schema induitur*, Florentinus Wigorn. an. 1084: *Quia finem vitæ suæ aspiciēbat, tacito induebat se angelicam vestem*. Cardinalis Ruthenensis in Epist. de ultima expugnatione CP. tom. VIII. *Spicileg. Acher: Omnes vos qui Deo perfecte dedicati*, 265 *habitu angelicum vitæ monasticæ estis induiti*, etc. Quemadmodum autem angeli οὐρανοπολῖται vulgo a Græcis appellantur, a Latinis vero *cælicolæ*, ut est in veteri *Glossario Latino Arabico* apud Scaligerum in Proleg. ad lib. *De emendat. temp.* ita monachi Davidi monacho, ἐν τοῖς ὄρεσιν οὐρανοπολῖται, et Pachymeri lib. iv, cap. 27. οὐρανοπολῖται ἐπίγειοι. Braulioni Cæsaraugustano in Vita S. Amilliani Cuccullati, cap. 12, SS. Antonius et Martinus *cælicolæ* dicuntur. Metaphrastes, seu auctor Vitæ S. Theophanis Sigriani, cap. 14, Καταλαμβάνει πάλιν ὁ μακάριος τὸ παρ' αὐτοῦ νεουργηθὲν οὐρανομίμητον μοναστήριον. Vide D. August. lib. x *De civit. Dei*, cap. 10.

(69) Ἡ τοῦ κρέως ἀποχὴ. Abstinebant enim ab esu carniū monachi San-Basiliani. Vide Nicet. in Man. lib. iv, cap. 6.

(70) Γαμβρόν. Cum utroque nempe Comneno, Isacio et Alexio, necessitudinem habebat Maria Augusta. Isaac us enim Mariæ cognatam uxorem duxerat; Alexius vero adoptionis jure habebatur filius filius. Quippe adoptione etiam honoraria et spiritali contrahabatur affinitas, uti ex Senatore, lib. viii, epist. 1, ostendi in Dissert. xxiii, ad Joinvillam, lib. x satis indicat, ubi de pseudodiogene agit. Sed nec proinde Maria Isacii socrus fuit, sed affinis. Γαμβρόν namque non semper generum significat, sæpe affinem, inquit Budæus, ut apud Latinos vocem, *gener*, passim usurpari constat, Witkindum, lib. i et ii, *Gest. Saxon.* non semel, Arnoltum Lubec. lib. ii, cap. 41; lib. iii, cap. 4. Malaterram, lib. ii, cap. 23, et alios passim. Vide pag. 275, 276.

(71) Ἑβδομὸν χρόνον. Χρόνος, pro annus, crebro utuntur scriptores Byzantini. *Chron. Alexand.* an. 42 Theodos. Jun. Ἐγράτησαν γὰρ δύο ἀρχαὶ ἐπὶ χρόνους τέσσαρας. Anastasius Patr. Antioch. Orat. in Annuntiat. Deip. Ὁ δὲ καὶ ἐκ πατέρων παρέλαβεν ἀρχὴν εἶδῆναι χρόνου τὸν μῆνα τοῦτον, etc. Constant. Manasses,

Καὶ χρόνους ἐκολόβωσε πρὸς τοὺς δέκα. Exstat Nicephori Xantopuli opus, enim hæc Epigraphæ: Σύνοψις τῶν ἁγίων χρόνου. Vide Glossographos.

illique statum ac dignitatem idonea cautione a victoribus expressa munivisset. Erat ea justissima matris cura pro puero festivitatis et elegantiae admirabilis, adhuc septenni, (liceat mihi ubi reserunt indulgere laudationi meorum) cujus suavitas sive loquentis, sive ludorum genere vario quos ferebat ætas corpus scitissime imoventis, iudicio spectantium comparatione omni superior erat. Flava cæsaries, cutis candore lactis, vivido ubi opus foret rubore resperso, florens, qualis est rosarum primum calices rumpentium. Oculi non albi, sed quales accipitrum, scintillantes sub ciliis et tanquam ex aurea pala gemmeum fulgorem incredibili astantium voluptate vibrantes; cælestis plane forma et terrenæ concretionis usu major, quam qui cerneret dignam putaret quæ amori tribueretur. Talis pueri charitas Mariæ vera causa fuit in palatio manendi; **72** quidquid contra fingant quos obtrectandi prurigo tenet, quorum nec imitari vitium nec probare sententiam possum, certioribus ad veri fidem informata documentis Augustæ de qua loquor ipsius, in cujus ego a pueritia nutrita sinu ad ætatem usque supra octennem adolevi. Quo jam tum illa ex tempore pro tenerrimo amore quo me complectebatur nihil mihi suorum arcanium volebat esse: itaque ex illa memini me sæpius audire cum narraret quantum in metum de filii præsertim salute tum inciderit cum cedentem imperio Botaniatem vidit. Quod equidem meo et veritatis, ut spero, amantium iudicio haud paulo est ve isimilius, quam alia quæ multa feruntur a variis varia prout quisque benevole aut secus erga illam affectus est. De qua modo dicta sufficiant. Cæterum Alexius pater meus novus imperator ingressus palatium, propriam conjugem quintum decimum ætatis agentem annum cum sororibus ac matre, Cæsareque, paterno ipsius avo, in inferiori palatio reliquit. Sic enim a situ loci vocari consueverat. Ipse autem cum fratribus matre ac propinquis affinibusque superius palatium obtinuit, quod et Bucoleon cognominatur, tali quadam de causa. Non longe a muris ejus portus visitur marmore ædificatus, magno olim sumptu, ubi leo lapideus taurum capit, ut species simulat, vivum et reluctantem. Sed leo fortior arrepto bovis cornu cervicem ejus mordicus premens usque in ipsum

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁹ παιδόθεν. ¹⁰ παλάτιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Καὶ λάμποντες. Vel ex hoc Annæ loco patet minime a Botaniata, post actum in ordinem Michaelēm, ademptos Constantino ejus filio oculos, quod perperam tradit Ordericus Vitalis, lib. vii, pag. 640, ut nec ab Alexio in monasterium S. Cyri translatum Constantinum, ubi ut mundo inutilis monachus factus sit, omnique vita sua cum servis Dei commoratus sit: quod sequentia satis declarant.

(73) Εἰς τὸ ὑπερκείμενον. Superius palatium, seu potius Magni palatii triclinium, ita appellatum respectu inferioris, cujus hoc loco meminit Anna: Τα ὑπερκείμενα τῶν ἀγκυτόρων eidem Annæ, lib.

Α γμάτων ἀναγκαζομένη φύσεως), ἡδὺ μὲν οὐκ ἐν λόγοις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν παντοίαις κινήσει καὶ περιστροφαῖς παιγνίων ἀπαράμιλλον, ὡς οἱ τότε παρόντες ὕστερον ἔλεγον, ξανθὸν καὶ λευκὸν, ὡσπερ γάλα ἐρυθρήματος μεστὸν ὄπου δέοι, καὶ ὅποιον τὰ τῶν καλύκων ἄρτι ἐξαστράπτοντα ῥόδα· οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ οὐ λευκοί, ἀλλ' ἰέρακος τοιόκοτες καὶ λάμποντες (72) ὑπὸ ταῖς ὀφρύσιν, ὡσπερ ἐν χρυσοῦ σφινδόνη· κἀντεῦθεν ποικίλαις τέρψεισι τέρπον τοὺς ὄρωντας, οὐράνιον τε καὶ οὐκ ἐπίγειον κάλλος δοκοῦν, καὶ τὸ ὄλον, εἶπεν ἂν τις ἰδὼν, ὅποιον τὸν ἔρωτα γράφουσιν. Αὕτη ἡ ἀληθὴς αἰτία τῆς εἰς τὰ βασίλεια τῆς βασιλίδος ἐγκαρτερίας. Ἐγὼ γὰρ καὶ ἄλλως φύσει τὸ λογοποιεῖν καὶ καινὰ τινα ἀναπλάττειν ἀποστρέφομαι, εἰδούσα σύνηθες τοῦτο εἶναι τοῖς πολλοῖς, καὶ μᾶλλον ὀπηνίκα ὑπὸ φθόνου καὶ χαιρεκακίας ἀλίσκοντο, καὶ οὐ ταχὺ ταῖς διαβολαῖς συμφέρομαι τῶν πολλῶν· ἀλλὰ καὶ ἄλλαθεν τὴν ἐν τοῖς τοιοῦτοις ἀσφάλειαν ἔσχον, ἐκ παιδαρίου⁹ συντραφεῖσα τῇ βασιλίδι, καὶ οὕτω τὸν ἡγεῖον ὑπερελάσασα χρόνον. Πολὺ δὲ τὸ περὶ ἐμὲ φίλτρον ἔχουσα, τῶν ἀπορρήτων πάντων κεκοινώνηκε. Καὶ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων περὶ τούτων λεγόντων ἀκήκοα, καὶ πρὸς ἄλλους διαφορομένων, τῶν μὲν οὕτως, τῶν δὲ οὕτως ἐκλαμβανομένων τὰ τ' ἴτε πραγθέντα, ἐκάστου πρὸς τὴν ἰδίαν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, καὶ ὡς πρὸς αὐτὴν εὐνοίας ἢ μίσους εἶχε, καὶ οὐ πάντας τῆς αὐτῆς ἐώριον γνώμης· ἠκηκόειν δὲ πολλάκις καὶ αὐτῆς διηγουμένης ὅποσα ξυμβέβηκεν αὐτῇ, καὶ εἰς οἶον φόβον καὶ μᾶλλον περὶ τοῦ παιδὸς ἐπεπιώκει, ὀπηνίκα ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τὴν βασιλείαν ἀπετίθετο. Καὶ κατὰ γε ἐμὲ κριτὴν, καὶ τοῦς πολλοῦς τῶν ἀρίστων καὶ ἀληθείας ἐπιμελουμένων ὁ τοῦ παιδὸς πόθος αὐτὴν ἐν τοῖς βασιλείοις πρὸς ὀλίγον τότε κατέσχηκεν. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῆς βασιλίδος Μαρίας τοσαῦτα. Ὁ δὲ γε τέως τῶν σκήπτρων δραξάμενος Ἀλέξιος ὁ ἐμὸς πατὴρ εἶσω τῶν βασιλείων γενόμενος, τὴν μὲν ἰδίαν εὐνον πεντεκαίδεκατον ἔτος ἄγουσαν, σὺν ταῖς ἀδελφαῖς καὶ μητρὶ καὶ Καίσαρι τῷ πρὸς πατὸς αὐτῆς πάππῳ ἐν τῷ κάτω καταλελοίπει παλάτιον¹⁰. Οὕτω γὰρ ἐφθασε καλεῖσθαι, ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου θέσεως τὴν ἐπωνυμίαν λαχόν· αὐτῆς δὲ μετὰ τῶν ἀδελφῶν καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν ἐξ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτῷ γαμβρῶν, εἰς τὸ ὑπερκείμενον (73) παλάτιον ἀνεισιν, ὃ καὶ Βουκολέων (74) ἐπονο-

xiv, pag. 443; τὰ παλάτια τὰ ἐπάνω, Codino, in Orig. pag. 50; supereminens regia, Willelmo Tyrrio, lib. xi, cap. 25; quod scilicet ea palatii pars in tumulo mare attingenti in altitudinem circiter centum passuum edito, ut auctor est Gyllius, lib. i, Descr. CP. cap. 7, exstructa esset. Hujus conditorem Nicephorum Phocam fuisse censet Rhamnusius, quod eam palatii partem, quam immodicis impensis, muris cinxisse, et novis operibus manibus

(74) Βουκολέων. Anna, lib. vii, de Porphyrae

μάζεται ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Καὶ γὰρ ἀγχοῦ τῶν A guttur dentes infigit. Hinc non tantum locus totus, τούτου τειχῶν λιμὴν (75) δι' ἐγχορήγου (76) καὶ sed quæ circumstant in continenti ædificia, una μαρμάρων πάλαι τῶν χρόνων ὑποδόμητα, ὅπου ὁ cum portu ipso Bucoleon dicantur. λίθινος λέων ζωγρεῖ τὸν βούν. Ἐχεται γὰρ του κέρως τοῦ βόου, καὶ ἐξουθενίσας αὐτὸν, ἐμφύεται πως τῷ λαίμῳ ἐξ οὗ δὴ καὶ Βουκολέων ὁ τόπος ὄλος ὠνόμασται, τὰ τε ἐν ἡπείρῳ οἰκοδομήματα καὶ αὐτὸς δὴ ὁ λιμὴν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

bus munisse Phocam-narrant Zonaras et Scylitzes, ad Bucoleonem statuere videatur Nicetas, in Manuele, lib. iii, n. 4, cui sententiæ favet loci situs editior, et munitionibus aptus, adeo ut palam a Byzantinis Acropolis et tyrannorum nidus pars hæc palatii appellaretur. Certe Constantinopolitanum palatium non pulchritudine solum, verum etiam fortitudinæ omnibus quas unquam videris munitionibus præstitisse tradit Luitprandus, lib. v, cap. 9. Unde non mirum si castellum non semel dicitur Villharduino, quod castri potius quam palatii formam præferret. Sed aliter de Bucoleonis palatii 265 conditore scribit Codin. in Orig. Lambecianis, qui illud Theodosio Jun. ascribit: Τὰ ἐπάνω τοῦ τεύχους παλάτια τοῦ Βουκολέοντος ὁ Μικρὸς ἀνήγειρε Θεοδοσίος.

triclina, ἀφορῶν μὴν ὡς πρὸς θάλατταν πρὸς τὸν λιμὴνα, ὅπερ οἱ πέτρινοι βόες καὶ οἱ λέοντες. Scylitzes in Leone Armenio, εἰς τόπον ἐρχομένη, ἐν ᾧ βούς τε καὶ λέων ἴδρυνται λίθινοι κακ τούτων ἔχει τὴν προσηγορίαν ὁ τόπος, Βουκολέων ὀνομαζόμενος. Zonaras in Niceph. Phoca, Βουκολέων ὁ τόπος ὠνόμασται, ὅτι λίθινος λέων λελάξευτο ἐν αὐτῷ, βόες ἐπιθεθῆκώς ὁμοίου, καὶ τῷ εὐωνύμῳ πρὸς κατέχων τὸ κέρως αὐτοῦ, καὶ περιστρέφων τὴν ἀρχὴν τὴν τοῦ βόου. Quæ non parum illustrent quæ hic ab Anna de leonis et bovis invicem colluctantium lapideis, vel marmoreis statuæ enarrantur: de quibus egisse Will. Tyrium lib. xi, cap. 25, ut Gyllium in CP. lib. i, cap. 7, monuimus in Notis ad Villhard. n. 123. Hinc patet Rigordum an. 1205. Innocentium III, papam, lib. xv, ep. 33, perperam Buccam Leonis, et Sanutum, lib. iii, part. ii, cap. 1: Os Leonis palatium Bucoleonis nuncupasse, cum a bove et leone, quasi βούς καὶ λέων dictum sit, non vero a bucca, aut ore leonis. *Bouchelyon*, dixit etiam Villharduinus.

(75) Λιμὴν. A palatio vicino, seu potius a stantibus in ipso littore bovis et leonis statuæ, Bucoleonis portus appellatus est. Nicetas, in Manuele, lib. vii: Ἐκ τοῦ κατὰ τὸν Βουκολέοντα λιμὴνος ἐν τῷ φέρῳ τοῦ παλατίου νεῶν ἀνήγαγε. Scylitzes, τὸ τοῦ παλατίου νεῶν ἐν τῷ Βουκολέοντι. Βουκολέων simpliciter dicitur apud Leonem Grammat. in Leone et Constantino, pag. 479, 484, et 491. Interdum ab ipsa regia, seu palatio, λιμὴν τοῦ παλατίου, Scylzæ in Nicephoro; λιμὴν περὶ τὰ ἀνάκτορα, Zonaræ in Theophilo; βασιλικὸν νεῶρον, Pachymeri, lib. v; *Portulus imperatoris*, Bondelmontio. Ad hunc portum e palatio patebat descensus, qui Niceiæ in Alexis, lib. iii ἀποβάθρα τοῦ βασιλέως nuncupatur, et a Wilhelmo Tyrio, lib. xi, cap. 25, γραφικῶς describitur. Primitus vero, et ante receptam Bucoleonis appellationem, *Novus Portus* dictus fuit, ut est in veteri urbis descriptione, et *Portus Juliani*, de nomine Juliani Arabatæ imperatoris, a quo constructum fuisse scribit Zozimus, lib. iii, et lex 5 Cod. de calcis vectorib. ab Anastasio Dicoro purgatum, et molepidum latiore effectum tradunt Marcellinus Comes, et Suidas in Anastasio. Justinianæum appellatum de nomine Justiniani imperatoris, qui antequam imperaret, habitabat, auctor est Lamannus ex veteri scriptore. Domus vero Justiniani exstitit eo loci, ubi exstructa postea ædes s. Sergii et Bacchi, juxta portum Juliani. Tandem Justinus Junior, denuo purgatum, de nomine uxoris Sophiæ Augustæ, priori abrogata appella-

tionem, *Sophiæ Portum* nuncupari voluit, ut pluribus narrant Zonaras, Cedrenus, Glycas et Codinus. Describi a Corippo, lib. i De laudib. ejusdem Justiniani, cum agit de palatio Sophianarum in opposito Asiastico littore ædificato, facile concedet quisquis urbis Constantinopolitanæ descriptionem, quam ex Bondelmontio damus, serio intuebitur:

Pars prospicit una

Immensum pelagus, pars prospicit altera pontum:
Pontum quem geminæ complexant brachia ripæ,
Mœnibus appositis raptos contemnere ventos
Et faciunt, præbentque solum statione quietum,
Æquoreos frangunt abjecto marmore fluctus,
Et prohibent refluxas angustiis faucibus undas.

Hodie exaggeratum et obrutum tradit Gyllius, lib. ii, cap. 45, locumque appellari *Catergalimena*, quasi portum triremium, unde Portæ vicinæ *Catergalimenis* nomen mansit ut auctor est Leunclavius in Pand. cap. 200.

266 (76) Δι' ἐγχορήγου. Lapidēs ad structuram peregre advectos hic designari opinatur eruditus interpret. At materiam quamdam, non lapides, ἐγχορήγον fuisse diserte innuit Anna, lib. ii pag. 159, dum enarrat, ut Cantacuzenus, munitionem, vel si mavis, arcem, ad Laodicæam, quam obsidione cinxerat, tumultuario extruxerit: eujusmodi arces describuntur a Leone in *Tact.* cap. 15, § 67 et seq. At enim murum διὰ ξηρῶν λίθων, ex rudi saxo, circulari forma, molitum in intervallo quod arenam, seu littus, et urbis moenia adjacet: deinde intra illum ambitum arcem aliam, ἕτερον πολέμιον, δι' ἐγχορήγου ὕλης continuo ædificasse. Nec discrepat Porphyrogeneta, lib. *De Adm. imp.* cap. 29, ubi ἐγχορήγα a lateritio opere, et rudi perinde ac polito et quadrato lapide distinguit: Τὸ αὐτὸ κάστρον οὕτε ἀπὸ βησάλων ἐστὶν ἐκτισμένον, οὕτε ἀπὸ ἐγχορήγου, ἀπὸ λίθων τετραδίκων. Cum igitur ἐγχορήγον neque lateritium fuerit opus, neque ruderatio, aut quadratum saxum, sed aliud quiddam ab his diversum, multo videretur probabilius non ex aliquo le importatam, sed in ipso loco, ubi ædificatur, erutam materiam designari, qualis est ex congestis cespitiis structura, et quam locus ipse suppeditat et χορήγει, vel ἐν χώρῳ, seu loco ipso inventam: unde etiam accersi potest vocis etymon: *saxa* et lapides, quos regio ipsa suppeditat, *incores*, seu *encores*, ut præfert codex Memmianus, appellat Frontinius, lib. *De coloniis*; quo loco apposite Rigallius *encores*, quasi ἐγχωρῶν, dictos ceuset, indigenos scilicet, natives, natos in ipso solo. Grammatici quippe et Agrimensores sæpe numero solent Græca barbære inflectere, quod in iis scriptoribus passim observare est. Frontinus, *sed et lapides incores signati sunt.* Arceriana fragmenta, alii ponunt *silices*, alii *tiburtinos*, alii *enchoros*, alii *peregrinos*, alii autem *politos et scriptos*. Quibus in locis *incores*, et *encori* lapides sunt quos idem Frontinus, *De condit. agror.* et Latinus, *petras naturales*; Balbus, *nativas*; Innocentius, *lapides natives, quod est ex ipso solo*; Mago et Vegoia, *saxa ex ipso metallo* vocant, hoc est, lapides erutos et effossos ex ipsius soli fodinis: nam et *lapidum metalla* dixit Ulpianus, ut et Cassiodorus, lib. iii, epist. 9. Sic in *Vitis Patrum enchores* opponuntur peregrinis: *Dixit quidam senex quia duo fratres erant vicini, unus peregrinus, et unus enchoris.* Isidorus, lib. xii *Orig.* cap. 7, *alix* (aves) *enchoræ, quæ manent in locis semper, ut stru-*

Tunc occasione commorationis in palatio Mariae Augustæ, cujus superius meminimus, obortæ ple-
risque suspiciones sparsusque clanculariis susurris
est rumor, novum principem Mariam Augustam
ducturum conjugem. Id Ducæ, qui nihil cum
vulgo sapiebant, non credebant illi quidem: solli-
citos tamen eos non parum habebat matris Com-
nenorum antiquum in ipsos nec unquam dissi-
mulatum odium, id quod ego sapius ex ipsis
audivisse memini. Cum ergo Georgius Palæo-
logus ad arcem, uti dixi, classe perducta ma-
gna totius exercitus voce proclamaret Alexium
et Irenem Augustos, despectantes e fenestris
qui circa Comnenos erant, velabant mentio-
nem Irenes fieri. Quibus audacter Palæolo-
gus, *atqui non vestra, inquit, causa tantam rem*
suscepi perfecique, sed ejus quam sileri frustra ju-
betis 73 *Irenes*. Simul ingem inari attollique altius
vocos imperat Irenem cum Alexio proclamantium.
Ea suspicionum semina uberem curarum segetem
genti Ducarum progignebant: populo vero mate-
riam sermonum dabant in Mariam. Verum impe-

A Πολλοὶ μὲν οὖν, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, τὴν τῆς βα-
σιλίδος περὶ τὰ βασίλεια καρτερίαν ὑποπτεύοντες,
ὑπερῶνθόρυζον, ὡς εἰς κτῆδος ταύτην ἀγαγεῖσθαι
μέλλει ὁ νῦν τῆς βασιλείας ἐπιδραξάμενος. Οἱ δὲ
δοῦκαι οὐδὲν μίντοι τοιοῦτον ἐνενοῦν ¹¹ (οὐ γὰρ
συνεφέροντο ταῖς τυχοῦσιν ἐννοίαι.) ἀλλὰ τὴν τῆς
μητρὸς τῶν Κομνηνῶν ἀπροφάσιστον κατ' αὐτῶν
μῆνιν ἐκ μακροῦ γινώσκοντες, περιδεεῖς ἦσαν,
ὑποπτεύοντες αὐτὴν, ὡς καὶ γὰρ πολλάκις διηγουμέ-
νων ἀκήκοα. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ Παλαεολόγος Γεώργιος
μετὰ τοῦ στόλου φθάσας τῆς εὐφημίας ἐξήρχετο, οἱ
περὶ τοὺς Κομνηνοὺς προκύπτοντες ἄνωθεν κατεσί-
γαζον, μὴ τὴν Εἰρήνην τῷ Ἀλεξίῳ (77) κἂν τῇ
εὐφημία συνάψαντας κοινῶς εὐφημεῖν. Ὁ δ' ἐμβρι-
μησάμενος κάτωθεν αὐτοῖς φησιν· Οὐ δι' ὑμᾶς τὸν
τοιοῦτον ἀγῶνα ἀνεδυσάμην ¹² αὐτὸς, ἀλλὰ δὴ
ἦν ¹³ φάτε Εἰρήνην. Ἀμὰ δὲ καὶ τοῖς ναυτικοῖς
παρεκελεύετο Εἰρήνην σὺν τῷ Ἀλεξίῳ ἀνευφημεῖν.
Ταῦτα ταῖς μὲν ψυχαῖς τῶν Δουκῶν πολὺν ἐνέβαλε
θόρυβον, τοῖς δὲ γε μωροσκόποις λοιδορίας ὑλῆ
κατὰ τῆς βασιλίδος Μαρίας ἐγένετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς
Ἀλέξιος μὴδ' ἐν νῶ τοιοῦτόν τι βαλλόμενος (καὶ πῶς

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹¹ ἐνόουν. ¹² ἀνεδυσάμην. ¹³ δι' ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

thio, aliæ adventitiæ. Sic quippe legunt viri quod
pro incolæ: est enim ἐγγώρος Græcis, idem, quod
ἐγγώριος. Lycophron, θάμβος ἐγγώριος μέγας.
Ex istiusmodi lapidibus natis, absque calce ulla,
aut materia simili, compactos muros ante urbium
portas refert Cinnamus, lib. iv, ut forte lapides
isti rudes et in ipso loco erunt, Annæ ἐγγώρηγον
fuerint. Illius verba sunt: Ἐφθῆ μὲν γὰρ ὁ Δού-
κας ἐπὶ τι τῶν ἐκ λίθου πεποιημένων τειχῶν πε-
φευγῶς, ἃ πρὸ τῶν πυλῶν εἰθίσται τιτάνου ἀνευ, ἢ
τινος ἄλλης ἐπιχρίσεως τοὺς λειμῶνας περιζωννύειν,
περισεσῶσθαι. Ita Pachymeres, lib. ii, cap. 27,
τὸν ἐπὶ τῇ πόλει τῆς Πηγῆς ἐκ λίθων ξηρῶν
ἐπιτελισμὸν Constantinopoli existisse scribit.
Plerumque etiam videmus munitiones, aut moles,
quæ ad urbium munimenta, vel oppugnationes eri-
guntur, ex ipsa adjacentes terra, seu ἐκ χώματος,
ut est in *Tactic.* Leon. cap. 17, n. 13, ἐκείτῃ,
quæ ne concutiat lapsu, vel injuria temporis,
cespite et ulva palusiri, vel quadrato, si adsit, la-
pide, aut denique lateritio opere contineri solet.
Vallos vocabant Latini muros istos cespititios, ut
observatum a Salmasio ad Spartianum, pag. 139.
Græci βωλεροῦς, a βῶλος, *cespes*, unde nostrum
Bolevert accersunt viri docti. Sic p̄wro tradit au-
ctor Titæ Ludovici VII, Fr. reg. cap. 20, in Dama-
sceno tractu propter penuriam lapidum, prædia
passim *interclusa fuisse muris terraceis compactis*
bitumine. Ejusmodi autem fuit portus Juliani, seu
Bucoleonis, quem χειροποίητον fuisse constat ex
Seylitze et Glyca in Niceph. Phœa, aggesta telluris
mole, marmoribus subiude 267 vestita confectus
Manufactos portus, *cothones* a Latinis appellatos
auctor est Festus. Sidonius in Panegyrico Anthemio
dicto, Portum Juliani describens, aggeres istos in
mare procurrentes, materia aliunde importa a,
pulvere nempe Puteolano, congestos fuisse ait,
quem ad structuras, quæ in aqua fiebant, trans-
letri solitum docet Vitruvius, lib. v, cap. 12.

Itur in æquor

Molibus, et veteres tellus nova contrahit undas.
Namque Dicarchæ translatus pulvis arenæ

Intratis solidatur aquis, durataque massa

Sustinet advectos peregrino in gurgite campos.

Hæc quidem Sidonii, quodammodo interpretis
sententiam videntur firmare. Fateor tamen non
plane mihi hactenus factum satis de hujus voca-
buli notione, adhucque hæere scrupulum, ut et in
his Codini locis in *Orig. CP.* Ἐκτίσας δ' αὐτὸς καὶ
τέσσαρας ἐμβόλους, ἀπὸ τοῦ παλατίου μέχρι τῶν
χειρῶν τειχῶν ἐγγορήγους θόλους. Et μοι,
Ἐποίησας καὶ γάβους ἐγγορήγους ἐπὶ πᾶσαν τὴν
πόλιν, ubi ἐγγόρηγος adjectivum videtur, vocisque
significatio, quam profert Salmasius ad Solinum,
pag. 1232, admitti potest. Ait enim apud Constanti-
tinum et alios dici ἐγγορήγους, parietes in orbem
compositos, seu ἐν χοροῦ τάξει. In aliis apud Leo-
nem loco, in *Tactic.* cap. 15, § 77: Μέχρις οὐ
ἐγγόρηγοι αἱ κινστέριναί γένωνται, vox ἐγγόρηγος
pro *capax*, videtur usurpari; idque firmant Acta
SS. Thyrsi et sociorum ex ms. Tolosano edita a
Bollando 28 Jan. cap. 5, n. 22: *Sylvanus dixit:*
Capacem grossum afferte, et aqua eum complete.
Ubi alia Acta habent *tinam, vas, aut lebetem.* At
cum hoc loco adjectivum *capax*, pro ipso vase
capaciori sumatur, quid velat itidem adjectivum
ἐγγόρηγον, pro eo quo muniantur propugnacula,
fossato, seu vallo a Græculis, postmodum verò
pro ea quæ ex ipsis fossis geritur terra usurpatum
existimare? Sic nempe Græci δεξάμενην cisternam
vocant, quod aquas pluviales excipiat.

(77) *Εἰρήνην σὺν Ἀλεξίῳ.* Imperatoribus et im-
peratriciibus acclamatum simul sæpe legimus. In
synodo Oecum. Chalced. act. 7, Martiano et Pul-
cheræ Patres acclamant. Corippus, lib. ii:

Justino vitam ter centum vocibus optant,

Augustæ totidem Sophiæ p̄bs tota reclamant.

Eodem libro:

Justino vitam partes utraque reclamant,

Augusto, Sophiæ, votis quam pluribus orant.

Niceph. Gregoras, lib. ii: Καὶ τοῖς πομπικοῖς θεῶ-
τροῖς τῶν πανηγυρικῶν ἑορτῶν Βασιλείου καὶ Εἰρή-
νης ἡ μνήμη τὴν εὐφημίαν ἐκρῖται.

γάρ;) ἀλλὰ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν¹⁴ παρ-
λαβὼν, ἀνὴρ ἐν πᾶσι δραστήριος τῶν ἔλων εὐθύς
πραγμάτων γίνεται, καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ὡς ἀπὸ
κέντρου τῶν ἀπάντων κατάρχεται. Ἀνίσχοντος γὰρ
ἡλίου εἰς τὰ βασίλεια εἰσελθὼν, πρὶν ἢ τὸν ἀπὸ τῆς
στάσεως κοίσιλον ἀποκινᾶσθαι, καὶ τὸ σῶμα
διαναπαῦσαι, εὐθύς τῆς τῶν στρατιωτικῶν ὄλης
ἐγεγόνει φροντίδος. Καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον ὡς
πατέρα σεβόμενος, κοινωνὸν εἶχεν ἐν πᾶσιν ἄμα
καὶ τὴν μητέρα ἐν ταῖς τῶν κοινῶν διοικήσεσιν
ὑπερεἰδόντας, κἂν τὸ μεγαλόνοον αὐτῆς καὶ δραστή-
ριον, οὐ πρὸς μίαν¹⁵ βασιλείας διοίκησιν, ἀλλὰ
πολλὰς καὶ διαφόρους ἐξήρκει. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὸ
κατεπιγόν ἀπονευκῶς ἦν τὸ τῆς ἡμέρας ἐπιλοι-
πον καὶ τὴν ἕλην νύκτα ἐς φροντίδα καταναλώσας,
τοῦ στρατιωτικοῦ πλήθους σκεδασθέντος εἰς τὸ
Βυζάντιον ἄμα καὶ ἀτάκτοις ὀρμαῖς κεχρημένου,
ὅπως μὲν θορύβου ἀτερ αὐτοῦς τῆς ἀτάκτου ἀνα-
κρίψῃ ὀρμῆς, ἀφροντησίαν¹⁶ δὲ τῷ κοινῷ τοῦ λοιποῦ
περιποιήσεται. Ἐδεδίει καὶ¹⁷ ἄλλως τὸ Ἰταμὸν τῶν
στρατιωτῶν, καὶ μᾶλλον ὄσωπερ ἐκ διαφόρων
συνείλεκτο, μὴ καὶ κατ' αὐτοῦ χεῖρον διανοήσαιντο.
Ὁ δὲ Καῖσαρ Ἰωάννης ὁ Δούκας βουλόμενος τάχιον
τὴν βασιλίδα ἀποσκευάσθαι, καὶ τῶν βασιλείων
ἀπελάσαι, ὑποψίας τε πολλοὺς ἀπαλλάξαι ψευδοῦς,
ἐνθεν μὲν τὸν πατριάρχην Κοσμᾶν παντοίως ὑπέπι-
ποιεῖτο¹⁸, ἀξιῶν τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φρονεῖν, καὶ τοῖς
λόγοις τῆς τῶν Κομνηνῶν μητρὸς μηδὲ μὴ ὑπέ-
κειν ἐκεῖθεν δὲ τὴν βασιλίδα Μαρίαν νουνεχῶς
ὑπετίθετο, ἐγγραφόντι τοῦ αυτοκράτορος ἐξαιτησα-
μένην, αὐτῆς τε χάριν καὶ τῆς τοῦ παιδὸς ἀσφαλείας,
οὕτως ἐκεῖθεν ἀποχωρεῖν¹⁹, Πάτροκλον πρόφα-
σιν (78) ταῦτ' ἐσχηκῶς. Ἐφθασε γὰρ ἀντιλαβεῖσθαι
ταύτης, ὁπηνίκα ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ὁ Δούκας τῆς
βασιλείας ἐξέστη, καὶ τῷ μετ' αὐτοῦ βεθασιλευκῶτι
Νικηφόρῳ τῷ Βοτανειάτῃ συμβουλευσασθαι συνα-
χθῆναι (79) ταύτη πρὸς γάμου κοινωνίαν, ὅτι ἐξ
ἀλλοδαπῆς ἐστὶ, καὶ συγγενῶν ὄχλος οὐ προσῆν
αὐτῇ, δι' ὧν ὁ βασιλεὺς ὄχλοῖτο, περὶ τε γένους²⁰,
καὶ τῆς τοῦ σώματος ὥρας ἀπαγγέλλων πολλὰ, καὶ
πολλάκις ἐπαινῶν αὐτήν. Καὶ γὰρ ἦν εὐμήκης μὲν
τὴν ἡλικίαν καθάπερ ἡ κυπρίτιος, λευκὴ δὲ τὸ
σῶμα ὡς ἡ²¹ χιών, πρόσωπον κύκλον μὲν οὐκ
ἀπαρτίζον, τὸ δὲ χρῶμα δι' ὄλου ἄνθος ἡρινδὸν ἀντι-
γρυς. Τὰς δὲ τῶν ὀμμάτων αὐγὰς τίς ἀνθρώπων
ἐξεῖποι; Ὄφρῦς ὑπερανεστηκυῖα καὶ πυρρῆ,
βλέμμα χαροπόν. Ζωγράφου²² μὲν οὖν χεῖρ τὰ
χρῶματα τῶν ἀνθέων πολλάκις ἐμιμήσατο, ὅποσα
ὥραι φέρειν εἴωθασιν τὸ δὲ τῆς βασιλίδος κάλλος,
καὶ ἡ ἐπιλάμπουσα αὐτῇ²³ χάρις καὶ τὸ τῶν ἡθῶν

A rator Alexius nihil unquam tale ne primarum qui-
dem cogitationum tenus in animum admiserat.
Sed Romanæ rei primum administrationem in
manus sumens, homo acer et strenuus adeo curas
omnes in primordiis tanti negotii defixerat ut de
removendis quas dixi suspicionum causis parum
ipsi vacaret cogitare. Sane is a centro rerum, ut
sic dicam, exorsus cum oriente sole in palatium
intrasset, priusquam pulverem tanti certaminis
excuteret, aut corpus curaret, statim in curam
seriam incubuit, adhibito in consilium fratre majore
Isacio quem patris colebat loco, et matre cujus
magnam et strenuam mentem non uni sed pluribus
simul administrandis parem imperiis intelligeret,
ut militum rapinis qui adhuc in civitatis visceribus
grassabantur modus quam præsentissimus adhibe-
retur. Totus is dies noxque insequens in ea re
deliberanda tentandaque abiit, non sane facili. Nam
et omnino securitati civium consulendam erat: et
exercitui effusissime disperso, atque ob id periculi-
tanti, restituendis ordinibus succurrendum. Verum
in tanto numero ac tanta varietate cupiditateque ho-
minum ex quibus exercitus constabat, erat id appa-
rebatque difficilissimum. Nec deerat periculum nisi miles
ferox et insolens si coarceceretur imperiosius aliquid
in novum Augustum præsumpturus. At Cæsar Jo-
hannes Ducas in animo habens Mariam quam primum
educere palatio, suspicionumque causas tollere, du-
plici ad eam finem via pergere instituit. Primum enim
Cosmam sibi firmiter astrixit jam olim familiarem,
præmunivitque ne a matre Comnenorum in patres
trahi posset. Deinde Mariam ipse aggressus suasio-
nibus et moribus, pro ea qua valebat auctoritate apud
ipsam jam tum ex quo illi auctor fuerat, cum vir
ejus Michael Ducas throno objectus est, ut Bota-
nias naberet, magnopere institit, ut, si suis rebus
consultum vellet, securitate sibi filioque scripto
accepta, palatium excederet. Et fuerat illud quod
dixi Joannis in Mariam officium non parvum. Nam
Botanias in ejus nuptias nontiquam propendens,
quod eam mulierem alienigenam sciret nullis sub-
nixam consanguineorum opibus; a Joanne illam
ipsam ob causam, nempe ut illius solitudini con-
suleret, studiosissime interveniente, non asperna-
retur: quod obtinuit genere ac forma ejus sapius
et multis verbis apud Augustum prædicandis. Ac
formam quidem quod attinet, excelluit ea parte
Maria; 74 corpus erat celsum proceritate maje-
statis plena cyparissumque referente, jam totum
candore plane nivali perflusum. Facies non in or-

Variaë lectiones ex cod. Co'slin.

¹⁴ ἡγεμονίαν. ¹⁵ μίαν. ¹⁶ ἀφροντησίαν. ¹⁷ γὰρ καί. ¹⁸ ὑπεποιεῖτο. ¹⁹ ὑποχωρεῖν. ²⁰ τοῦ γένους.
²¹ ὡσεὶ. ²² ζωγράφος. ²³ αὐτήν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(78) Πάτροκλον πρόφασιν. Proverb. Ἐπὶ τῶν
μὴ δυναμένων διὰ φόβου θρηνεῖν τὰς οἰκίας συμ-
φορὰς, ἐξ ἐτέρων δὲ θλίψεων αὐτὰς ἀποκλαιόντων.
Iliogenian. cent. 7, Apostol. cent. 15. Occurrit
semel ac iterum apud Annam, pag. 191, et

apud Pachymerem, lib. xii, cap. 15. Vide Glossar.
eruditi interpretis.

(79) Νικηφόρο... συναχθῆναι. V. Nicoph. Dye-
nium, lib. iii, cap. 25.

lem tornata perfectum, sed oblongior, tota liliis ac rosis apte temperatis florens. Oculorum fulgura quis hominum assequi dicendo queat? imminebat curvatum alte ac rutilum supercilium, aspectus mites et amœnam spirantes gratiam. Pictorum quidem manus flores omne genus quos variæ tempestates ferunt arte coloribus assimilant, florem vero formæ ac gratiæ toto ex Augustæ habitu, motu, conspectu radiantem nullus Apelles, nullus Phidias, aut idea designare, aut penicillo exprimere posset. Laudantur insignia opera statuariorum; nullum unquam tale humani corporis simulacrum exstitit. Ferunt Gorgonis caput vertere solitum ex hominibus in saxa qui ipsum cernerent: hanc qui videret ingredientem repente percussus et defixus occursum primo astabat inhians in ipso habitu sine voce, quasi anima privatus et sensu. Tanta siquidem erat proportio membrorum vel inter se omnium, vel singulorum ad singula, vel sigillatim cuiusque ad totum, quantum et quam concinnam lepideque dimensam ac descriptam in humano nemo adhuc unquam viderat corpore. Simulacrum ad ideam pulchritudinis ac totam decori vim uno compendio colligendam, et hominum qui rerum pulchrarum sensum aliquem haberent amores in se omnium vertendos fictum; aut potius amor plane ipse incorporatus in hunc terrestrem orbem delapsus e cælo. Hæc validum Joanni Cæsari suppeditarunt argumentum ad molliendum domandumque Botaniatis animum in gratiam desideriumque Mariæ; cui ut præferret Eudociam multi erant auctores: quam et sermo emanaverat imperii regustandi cupidam ubi Botaniatem ad thronum properantem occupasse. Damalim cognovisset, voluisse conciliare sibi eum per litteras (quod tamen alii tentatum ab illa non ambitione regni sibi parandi, sed amore Zoes Porphyrogenitæ cui consultum cuperet contendunt) cogitatumque fuisse perfecturam nisi quidam ex ejus domesticis Leo eunuchus illam a tali consilio deduxisset, multis apud eam in tempore commemorandis, quæ distinctius referre sit nefas nobis quidem, iudicio naturæ atque institutionis disciplina ab obtrectandi maleque dicendi vitio abhorrentibus. Abunde ac plus satis talia suggerent sparsores collectoresque popularium rumorum. Cæterum Joannes Cæsar diu obsessum et varie tentatum Botaniatis animum tandem perpulit ut Mariam Augustam conjugem duceret, quæ res illi magnam apud eam gratiam paravit, qua fretus, ut dixi, suadere ipsi aggressus est ut palatio exiret. Verum cum ea res lenta

A ἐπαγωγόν τε καὶ εὐχαρι ὑπὲρ λόγον καὶ τέχνην ἐφαίνετο· οὐκ Ἀπελλῆς, οὐ Φειδίας, οὐδέ τις τῶν ἀγαματοποιῶν τοιοῦτόν ποτε παρήγαγεν ἀγαλμα. Καὶ ἡ μὲν τῆς Γοργοῦς κεφαλὴ λίθους ἐξ ἀνθρώπων τοὺς ὀρῶντας ἐποίει ὡς λέγεται, τὴν δὲ ἰδὼν ἂν τις βαδίζουσαν, ἢ αἰφνης ὑπαντιάσας ²⁴ ἐκεχῆναι τε καὶ ἐπὶ ταύτου σχήματος ἐφ' ᾧ ἔτυχεν ὦν ἴστατο ἐννεὺς ὡς ἀφηρῆσθαι τῆνικαῦτα δοκεῖν, καὶ ψυχὴν, καὶ διάνοιαν. Ἀναλογίαν γὰρ τοιαύτην μελῶν καὶ μερῶν τοῦ ὅλου πρὸς τὰ μέρη, καὶ τούτων πρὸς τὸ ὅλον, οὐδεὶς οὐδέπω τοιαύτην ἐν ἀνθρώπου σώματι ἐθεάσατο· ἀγαλμα ἔμφυχον καὶ ἀνθρώποις φιλοκάλοις ἐράσμιον. Ἴμερος γὰρ ἀντικρυς ἦν σωματωθεὶς οἶον εἰς τόνδε τὸν περίγειον ²⁵ κόσμον. Τούτοις οὖν ὁ Καῖσαρ συγχρησάμενος τότε, τὴν τοῦ βασιλείως καταμαλάττει καὶ χειροῦται ψυχὴν, κἂν πολλοὶ αὐτῷ συνεβούλευον τὴν βασιλίδα ἀγαγέσθαι Εὐδοκίαν (80), περὶ ἧς ὑπετονθόρουζόν τινες ὡς τῆς βασιλείας καὶ αὐθις ἰμειρομένη τὸν Βοτανειάτην ὀπηνίκα τὴν Δάμαλιν κατέλαβεν, ἐπειγόμενος εἰς τὸν ²⁶ βασιλείων ἀναχθῆναι περιωπὴν ²⁷, διὰ γραμμάτων ἐσφετερίζετο· οἱ δὲ ὅτι οὐ χάριν ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῆς ἰδίας Ζωῆς (81) τῆς Πορφυρογεννήτου ²⁸. Καὶ τάχα διηνύχει ἂν τὸ σπουδαζόμενον, εἰ μὴ τις τῶν θεραπόντων τῆς ὀρμῆς ταύτης ἀνέκοψε, Λέων ἐκτομίας ὁ Κυδωνειάτης πολλὰ καὶ καιρίως ²⁹ πρὸς αὐτὴν εἰρτικῶς, ἃ κατὰ μέρος ἀπαγγέλλειν ἡμῖν οὐ θέμις. φύσει τὸ διαβάλλειν ἀποστρεφομένοις, τοῖς δὲ τῶν τοιοῦτων λογοποιοῖς παντός ³⁰ καὶ περὶ τούτων μελήσει. Ὁ μὲντοι Καῖσαρ Ἰωάννης παντοίως αὐτὸν μετελθὼν πέρας δέδωκε τῇ βουλῇ πείσας συναφθῆναι τῇ βασιλίδι Μαρίᾳ, καθὼς ὁ λόγος σαφέστερον φθάσας ἐδήλωσε, κἀντεῦθεν παρήρησαν πολλὴν ἐσχῆκει πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ δ' ἐν τισιν ἡμέραις ταῦτ' ἐτελεῖτο, μὴ βουλομένων τῶν Κομνηνῶν, ἀθρόον αὐτὴν ἀπελάσαι τῶν βασιλείων, ἅτε πολλῶν αὐτῆς εὐεργετημάτων τυχόντων παρ' ὅλον τὸν τῆς βασιλείας αὐτῆς χρόνον, οὐχ ἤττον δὲ καὶ δι' ἣν ἔσχον πρὸς αὐτὴν συνήθειαν τῇ προφάσει τῆς ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν συμπεσοῦσης συγγενείας, πολλοὶ ἐκ πολλῶν συνείροντο λόγοι, νοημάτων διαφόρων ἐξαγγελτικοί, τῶν μὲν ἄλλως ἐκλαμβάνομένων τὰ πραττόμενα, τῶν δὲ ἐτέρως, ὡς ἕκαστος ἐννοίας ³¹, ἢ μίτους εἶχε τὰ πρὸς αὐτὴν, τῶν εὐθότων ἐκ προαιρέσεως, καὶ μὴ ὡς ἔχουσι κρίνειν τὰ πράγματα. Καὶ δὴ στέφεται τέως ὁ Ἀλέξιος μόνος παρὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ ἀρχιερέως Κοσμᾶ. Καὶ γὰρ τῷ τετάρτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Δούκα καὶ τοῦ υἱοῦ Κωνσταντίνου αὐτοκράτορος τελευτήσαντος τοῦ ἱερωτάτου πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Σιφιλίνου (82) μηνὸς

Variae lectiones ex cod. Coislino.

²⁴ ὑπαντιάσας. ²⁵ Deest vox περίγειον. ²⁶ τῆν. ²⁷ περιωπὴν. ²⁸ Πορφυρογεννήτου. ²⁹ καιρία. ³⁰ πάντως. ³¹ ἐννοίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) *Εὐδοκίαν*. Eudociam Dalassenam, Constantiivi Ducæ imp. viduam. Scylitz., Zonar., Glycer.

(81) *Ζωῆς*. Zoes Ducæ imp., Constantini Ducæ impe-

ratoris ex eadem Eudocia illiæ.

(82) *Σιφιλίνου*. Joannes Xiphilinus, patria Trapezuntinus, patruus Joannis Xiphilini, qui Dionis epitomen confecit, Michaele Duca impe-

Αύγουστου ⁸³ δευτέραν ἄγοντος, ἐπινεμήσειως τρισ-
 κειδεκάτης, χειροτονεῖται τῆνικαῦτα οὗτος ὁ ⁸⁴ ἀνὴρ
 ἱεροπρεπῆς καὶ πλήρης ἀγισσύνης. Τοὺς Δούκας δὲ
 τὸ μήπω τὴν βασιλίδι τῆς βασιλικῆς ταινίας ἀξιω-
 θῆναι, ἐπιπλέον ἐξεδειμάται· ἐνίσταντο δὲ ὁμῶς καὶ
 τὴν βασιλίδι Εἰρήνην τοῦ στέφους ἀξιωθῆναι.
 Ἔσχε δὲ τις μοναχὸς Εὐστράτιος τὴν κλῆσιν,
 Γαριδά; τὴν ἐπωνυμίαν, τὰς οἰκίσεις ἀγχοῦ τῆς
 τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας ποιούμενος, καὶ
 ἀρετὴν δῆθεν ὑποκρινόμενος, οὗτος θαμὰ πρὸς τὴν
 μητέρα τῶν Κομνηνῶν πάλαι παραγενόμενος, περὶ
 βασιλείας προῦλεγεν. Ἡ δὲ καὶ ἄλλως φιλομόναχος
 οὖσα, ἀλλὰ καὶ τοῖς τοιούτοις ὑποσαινομένη λόγαις
 τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ὁσημέραι αὐξάνουσαν ⁸⁵
 ἐδείκνυ, κἀντεῦθεν τῷ ἀρχιερατικῷ τῆς μεγαλοπό-
 λως θρόνῳ ἐγκαθιδρῦσαι τοῦτον προτεθύμητο. Καὶ ^B
 τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀπραγμον τοῦ τῆνικαῦτα ἀρχιερέως
 προφασίζομένη, ἐπειθέ τινας λόγους παρατήσας,
 ἐν σχήματι συμβουλῆς πρὸς αὐτὸν ἀνακινεῖν, ὡς δῆ-
 θεν διὰ τὸ αὐτῷ συμφέρον τοῦτο συμβουλεύοντας,
 ἀλλὰ τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον ἄνδρα ἢ σκῆψις αὐτῆ οὐ
 διελάνθανε· καὶ τέλος τὴν ἰδίαν ἐπομοσάμενος
 κλῆσιν φησι πρὸς αὐτούς· *Νῆ τὸν Κοσμᾶν* (83),
*εἰ μὴ διὰ τῶν ἐμῶν χειρῶν ἢ Εἰρήνην τοῦ στέ-
 φους ἀξιωθῆ, τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου οὐκ
 ἀποστήσομαι.* Οἱ δὲ ὑποστρέφοντες ⁸⁶ ἀπαγγέ-
 λουσι τῇ δεσποίνῃ (84) τὰ μηνυθέντα· ἐφθασαν γὰρ
 ἤδη οὕτω ταύτην καλεῖν ἅπαντες, τοῦ φιλομήτορος
 βασιλέως τοῦτο βουλομένου. Ἐβδομητὶς τοίνυν μετὰ
 τὴν τοῦ Ἀλεξίου ἀνάβρῃσιν καὶ ἡ αὐτοῦ ὁμευνέτις ^C
 Εἰρήνην διὰ τοῦ πατριάρχου (85) Κοσμᾶ ἀξιοῦται
 στέφους.

erat patriarcha, dabat negotium alicui hominem et
 sibi utilius facere posse quam si ultro dignitatem abdicaret. Non sefellit ea machinatio virum san-
 ctum; auditisque aliquandiu amicis subornatis, per proprium nomen jurans dixit illis: *Per
 Cosmam non cedam patriarchali throno prius quam mea manu Irene Augusta coronata fuerit.* Quo illi
 audito responso redierunt ad Dominam (sic jam tum omnes matrem Comnenorum appellabant, im-
 peratorem, quippe matris amantissimo, id maxime volente) et cuncta illi retulerunt. Septimo igitur post
 inaugurationem Alexii die uxor quoque ipsius Irene ministerio Cosmæ patriarchæ solemnem co-
 ronæ impositionem accepit.

Αἱ μὲν οὖν μορφαὶ τοῖν βασιλέων ἀμφοῖν Ἀλε-

Amborum porro imperantium Alexii, inquam,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ μὴν Αύγουστῳ. ⁸⁴ De i vocula ὁ. ⁸⁵ ἐπὶ πλέον αὐξάνουσαν? ⁸⁶ ἐπὶ πλέον αὐξανούσαντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

rante, ut ipsemet in Augusto testatur, Constantino
 Lichude patriarcha extincto, in ejus locum suf-
 fectus est a Constantino Duca imperatore, vir et
 morum probi probitate et omnigenæ eruditionis ^D
 fama illustris. Obiit 2 Augusti anno Michaelis
 268 4, Christi 1073, indiet. 13, seditque annos
 11, menses 7. Ejus Homilias aliquot edidit Gret-
 zerus, tom. II *De sancta cruce.*

(83) *Nῆ τὸν Κοσμᾶν.* Vide Seldenum ad *Mar-
 mora Arundel*, pag. 151, ubi de ejusmodi juramenti
 formula.

(84) *Τῇ δεσποίνῃ.* Δεσποίνης, et *Dominas*, vel
Dominus appellatas olim Augustas observatum a
 Fabroto ad Theophil. lib. II, tit. 6, § ult. et Sel-
 deno, *De titulis honorariis*, I parte, cap. 6, § 7.
 Concessa etiam eadem honoraria appellatio matri
 Annæ Balassensæ ab Alexio, et si Zonaram audi-

mus, τῆς Βασιλίδος, et Augustæ (quam ipsa etiam
 neptis Anna aviæ tribuit, pag. 88): Ἡ δὲ μήτηρ
 τούτων παρασήμων μὴ μετασχούσα βασιλικῶν, δ. ε.
 τὸ ἐνδύμα μοναχικόν, μήτε μὲν εὐφημίας καὶ ἀναρ-
 βήσεως, μόνου μεταίχε τοῦ τῆς βασιλείας ὀνό-
 ματος. Idque egit Alexius Constantini M. exemplo,
 qui matrem Helenam non Dominæ duntaxat, sed
 et Σεβαστῆς, seu Augustæ appellatione donaverat,
 ut auctor est Sozomenus, lib. II, cap. 1, et ex eo
 Nieeph. Callist. lib. VIII, cap. 1.

(85) *Διὰ τοῦ πατριάρχου.* Nondum forte inva-
 luerat, quod postmodum inductum legimus, ut
 imperatrices et Augustæ, non a patriarcha, sed ab
 imperatoribus maritis recens coronatis corona-
 rentur, ut auctor est Cantacuzenus, lib. I, cap. 41;
 lib. III, cap. 82; lib. IV, cap. 4, 58; et ex Canta-
 cuzeno Codinus, *De offic.* cap. 18.

et Irenes majestas et decor emicabat incredibiliter splendens, et plane inimitabilis arte quantavis. Neque enim pictor illum archetypæ pulchritudinis florem intuens exprimere ut maxime conetur in tabula queat: neque statuarius, ut summæ industriæ **76** nervos contendat omnes, etiamsi tota vita illa Polycleti elaboratissima signa magno æmulandi studio contemplatus sit, ita unquam materiam inanitam fingere, sculpere conformareque possit ut spirantium istorum naturæ simulacrorum, Augustos dico recens coronatos, speciem admirabilem repræsentet. Horum Alexius quidem statura fuit non multum eminenti, cæterum plena, nec modum tamen excedente, habitudine corporis. Itaque illius pedibus insistentis non tantum percellerat intuentes majestas, quantum in throno residentis regio, et acrem inde oculorum aciem contra vibrantis. Tunc enim nihil minus terrificum præstinguebat visus astantium quam quod elisis nubibus fulgur resplendens conivere audacissimos cogit; tanta ex toto non solum vultu, sed etiam corpore ac conformatione universa membrorum lux imperiosæ ac venerationem extorquentis emicabat dignitatis. Nigrum utrimque superciliam concinne curvabatur: et sua cuique subjecta pupilla blandos simul eadem terribilesque dabat: ut a jactu obtutum, a fulgore vultus, a dignitate genarum apte insperso rubore micantium, misti majestatis clementiæque radii simul vereri, simul confidere homines juberent. Jam latitudo humerorum, lacertorum torositas, prominentia pectoris, heroica omnia, et simul admirationem, simul voluptatem afferentia spectantibus; idem enim in eo et speciem habebat et gratiam et pondus atque instar gravitatis inaccessæ: quod si os aperiret linguamque solveret, videres insidere viri labris igneo spirantem impetu rhetoricam ipsam Demosthenis effuso quodam vehementium et brevium argumentorum quasi torrente aures omnes animosque rapientem. Nec vero vis ejus eloquentiæ satis explicari dicendo potest, nec par quidquam victrix impetus perorantis linguæ, nisi fortes ictus aut inevitabiles jactus dextræ pugnantis habuit, utraque invictus: verum lingua delectabat, manus affligebat quos vinceret. At Augusta Irene mater mea tum adhuc adolescentula quintum decimum nondum annum excesserat. Andronici filia, qui Joannis Cæsaris primogenitus erat, conspicuo utique genere cujus ab Andronicis illis et Constantinis, qui cognominati sunt Ducæ, series repetebatur. Surgebat porro instar speciosæ arboris recta et florenti statura, summa

Varie lectiones

⁷⁶ ἀρχετυπίαν. ⁷⁷ βολίδας. ⁷⁸ μετώπου. ⁷⁹ καὶ βάρος. ⁸⁰ Desunt voces καὶ τῶν γὰρ. ⁸¹ μὴν γάρ. ⁸² κατ' ἀλλήλοισι. ⁸³ Ἀσσυρίας. ⁸⁴ ὑπεκαλεῖτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(86) Θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀνδρονίκου. Perjuri illius et perituri, cujus insigni prodicione Romanus Diogenes imp. cui merebat, in Turcorum potestatem

ἤξιω τε καὶ Εἰρήνη ἀμήχανοι, καὶ εἰς ἅπαν ἀμήμητοι καὶ οὔτε γραφεὺς γράφειεν ἂν πρὸς ἀρχετυπίαν ⁷⁶ τοῦ κάλλους ὄρων, οὔτε λιθοξόος ἀψυχον οὐσίαν οὔτω ῥυθμήσειε, εἴ τις ἂν πρὸς τὰ τῆς φύσεως ἀγάλματα ταῦτα, λέγω δὴ τοὺς ἐρτιστεφεῖς αὐτοκράτορας, καὶ πρὸς τὰ τοῦ Πολυκλείτου ἐκείνου σπουδάσματα ἀποβλέψειεν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀλέξιος οὐ πᾶν μὲν ἀπὸ τῆς γῆς ἐπῆρτο ἐπὶ πολὺ, εἰς εὖρος δὲ συμμετρως πῶς ἠδύρυνετο. Καὶ ἰστάμενος μὲν οὐ τοσοῦτον θάμβος ἐδίδου τοῖς θεωμένοις, εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ βασιλείου καθίσαιεν οὗτος θρόνου καὶ γοργωπὸν σέλας ἀφήσειε τῶν ὀφθαλμῶν, πλησστήρ ἐδόκει, καὶ ἄμαχον αὐγὴν ἀποστέλλειν καὶ τοῦ προσώπου καὶ τῆς ὄλης διοργανώσεως. Μέλαινα μὲν γὰρ ἡ ὄφρυς ἐκατέρωθεν ἐκυρτοῦτο, τῇ δὲ ὀφθαλμὸς ὑπεκαθήτο βλοσυρὸν ἄμα καὶ ἡμερον ἐνορῶν, ὡς ἀπὸ τε τῆς βολῆς ⁷⁷ τῶν ὀμμάτων καὶ τῆς στιλπνότητος τοῦ προσώπου ⁷⁸, καὶ τῶν παρεῖων τῆς σεμνότητος καὶ τοῦ ἐπιτρέχοντος αὐταῖς ἐρεύθους ὁμοῦ καὶ δεδοικέναι τε καὶ θαρβεῖν. Τῶν τε ὠμῶν ἡ εὐρύτης καὶ τῶν βραχιόνων τὸ στερῆρόν καὶ τῶν στέρνων ἡ προβολή, ἠρωικὰ πάντα, καὶ ὄλωσις θάμβος καὶ τέρψιν τοὺς πολλοὺς ἐκκαλοῦμενα. Τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦ ἀνδρός καὶ ὄραν εἶχε καὶ χάριν, βάρος ⁷⁹ καὶ ὄγκον ἀπρόσιτον. Εἰ δὲ καὶ εἰς ὀμιλίαν ἤλθεν ἐκεῖνος, καὶ τὴν γλῶτταν ἐκίνησεν, εἶδες ἂν αὐτόχρημα τὴν πυρίπνου ἐπικαθημένην τοῖς χεῖλεσιν ἐκείνου ῥητορικὴν Δημοσθένους. Καὶ τῶν γὰρ ⁸⁰ κατακλυσμῶν τῶν ἐπιχειρημάτων πᾶσαν καὶ ἀκοήν, καὶ ψυχὴν κατεσύρατο, καὶ ἀμύθητος ἦν καὶ ἄμαχος καὶ τὴν γλῶτταν ὁμοῦ καὶ τὴν χεῖρα, τὴν μὲν πρὸς ὄρατος ἀφείκει, τὴν δὲ πρὸς ἀκήρατα θέλητρα. Ἡ δὲ γε βασιλὶς Εἰρήνη καὶ μήτηρ ἐμὴ μείραξ τε ἦν τὸ τηνικάδε, καὶ οὐδέπω τὸν πεντεκαιδέκατον παραδεδραμήκει χρόνον. Θυγάτηρ δὲ ἦν Ἀνδρονίκου (86) τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Καίσαρος, τὸ γένος περίθλεπτος, εἰς Ἀνδρονίκους ἐκείνους καὶ Κωνσταντίνους τοὺς Δούκας ἀναφέρουσα τὴν τοῦ γένους σειράν. Ἀνίστατο γὰρ ⁸¹ καθάπερ τι ἔρνος ὄρθιον καὶ ἀειθαλὲς συμμετρως καὶ πλατυνομένη καὶ στενουμένη καταλλήλως ⁸² ἐκασταχοῦ τῶν μελῶν, καὶ μερῶν, καὶ ἐπέραστο: μὲν ἰδεῖν, ἐπέραστο δὲ ἀκοῦσαι, καὶ ὄψεως τε καὶ ἀκοῆς ἀκόρεστον ὡς ὄντως ἀκουσμά τε καὶ θέαμα. Αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ πρόσωπον, σελήνης μὲν ἀπέστιλθε φέγγοι, οὐ μὴν εἰς κύκλον ἀκριβῆ· διαπέπλαστο κατὰ τὰς Ἀσσυρίας ⁸³ γυναῖκας, οὐδ' ἄλλως ἐξεμυκύνετο κατὰ τὰς Σκυθίδας, ἀλλ' ὑπεκαλεῖτο ⁸⁴ μικρόν πῶς τῆς ἀκριβείας τοῦ κύκλου. Ἀνεπέπτατο δὲ αὐτῆς ὁ λειμὼν ἀπὸ τῶν παρεῖων, καὶ τὴν ῥοδωνιάν καὶ τοῖς πόρρω προὔθιλλετο. Ὅμμα δὲ χαροπὸν καὶ ξὺν ἡδονῇ φοβερὸν ἐνητένιζεν, ὡς τῶν ὄρωντων τὰ ὄμματα τῇ μὲν ἡδονῇ καὶ τῷ κάλλει

ex cod. Coislin.

venit: quem postmodum contra datam fidem effossis oculis, nec curatis vulneribus, perire coegit. V. Zonar. Scylitz. Manass. Glivcam.

ἔλκειν πρὸς ἑαυτὴν, τῷ δὲ φόβῳ μῦθον καταναγκάζειν, οὐκ ἐχόντων ὅπως ἀποβλέψονται, ἢ ὅπως ἂν ἀποκρύψωνται. Καὶ εἰ μὲν τις ἦν Ἀθηναῖα τοῖς πρώτοις ἐφευρημένη ποιηταῖς τε καὶ συγγραφεῦσιν οὐκ οἶδα ἔγωγε· μῦθον δὲ ταύτην ἀκούω περιφερόμενον καὶ περισυρόμενον· τὴν δὲ βασιλῖδα ταύτην Ἀθηναῖαν, εἰ τις εἶπερ ⁴⁵ ἐν τοῖς τότε χρόνοις φανεύσαν τῷ ἀνθρωπίνῳ βίῳ, ἢ καταβράγεισαν ἐξ οὐρανοῦ μετὰ τινος οὐρανίας αἰγλῆς καὶ ἀπροσίτου μαρμαρυγῆς, οὐκ ἂν ἐξήμαρτε τοῦ εικότου. Καὶ τὸ θαυμασιώτερον, ὅπερ οὐκ ἂν ἐν ἄλλῃ τῶν γυναικῶν εὐρεθείη, τοὺς μὲν ἰθαμοὺς ⁴⁶ τῶν ἀνδρῶν συνέστειλε, τοῖς δ' ὑπὸ φόβου συνεσταλμένοις θαρραλεῖν ἐνεδίδου ἐκ μόνῃς ἕψεως. Τὰ δὲ χεῖλη ἐμμεύκει μὲν τὰ πολλὰ καὶ ἐδείκνυσι γινώσκον, ἐμπνουν ὡς ἀληθῶς ἄγαλμα καλλονῆς καὶ στήλην ἐμφύχον εὐρυθμίας. Ἡνιόχει δὲ τὰ πολλὰ ἡ χεῖρ τῷ λόγῳ σὺν εὐρυθμίᾳ μέχρι τοῦ καρποῦ παραδεικνύσα τὸ μετακάρπιον, καὶ εἰκας ἂν ἐλέφαντα ἐκτετορεῦσθαι παρὰ τεχνίτου τινος εἰς δακτύλων καὶ χειρῶν διάθεσιν. Ἡ μέντοι ἱρις τῶν ὀφθαλμῶν θάλατταν ἐμιμείτο γαληνιώσαν ἐν βρθυκύμονι διαθέσει τὸ κυανοῦν ἐξαυγάζουσα. Ἀντέστιλθε ⁴⁷ δὲ καὶ τὸ λευκὸν τῶν ὀμμάτων κύκλῳ τῆς ἱριδος, καὶ χάριν ἀπίλαμπρον ἀμαχον καὶ ἡδονὴν ἀρατον ἐνεδίδουν ταῖς ἕψεσι. Τοιοῦτοι μὲν τὴν ιδέαν Εἰρήνην καὶ Ἀλέξιος. Ὁ μέντοι θεῖος ἐμὸς Ἰσαάκιος τὴν μὲν ἡλικίαν ἐφκει τὰ δὲ ἀδελφῷ, οὐδὲ τὰ ἄλλα ⁴⁸ πολὺ ἀπέψκει. Ὑπὸ πτωχὸς μὲν οὖν ἦν αὐτὸς τὴν ἕψιν καὶ τὴν ὑπὴν οὐ πᾶν δασύς, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς γνάθους φιλωτέραν εἶχε τῆς ἀδελφοῦ. Ἀμφω δὲ ἀδελφῶ κυνηγεσίῳ μὲν πολλάκις ἀπένευον, ὀπηνίκα οὐ πολλή τις αὐτοῖς ἐπέρρει ⁴⁹ πραγμάτων φροντίς, πολεμικοῖς δὲ μᾶλλον ἢ κυνηγετικοῖς ἔχειρον πρᾶγμασιν. Ἐν δὲ ταῖς ἐμβολαῖς τῶν πολέμων, οὐδ' ὀπηνίκα τῶν ταγμάτων αὐτὸς κατῆρχε προέτρεχέ τις αὐτοῦ, ἀλλ' ἅμα τε τὴν παράταξιν ἐωράκει τῶν πολεμίων ἐκείνος καὶ πάντων καταφρονήσας τῶν ἄλλων, ἐς μέσους ἐνέπιπτε καθάπερ τις κεραυνός, ὄξείως διακόπτων τὰς φάλαγγας. Καὶ τούτου ἐάλω (87) καὶ ἀπαξ καὶ δις κατὰ τὴν Ἀσίαν συμμίσξας Ἀγαρηνοῖς. Καὶ τοῦτο μόνον εἶχε φόγου ἄξιον ἐν τοῖς πολέμοις οὐμὸς θεῖος ὅτι πρὸς συμβολὰς ἀκατάσχετος ἦν.

similis, ne in cæteris quidem valde discrepabat, sub pallidiori tamen facie; nec barba multum densa, quin et ad malas minus pilorum habuit quam frater licet junior. Amborum jam fratrum commune studium, si otium esset a negotiis, indulgere venationi, cui tamen cum occasio aderat, militiam præferrebant. Isaacius porro qui exercitus sæpe ductarat, cum committendum esset prælium, nunquam alii primas periculi aut lacessendi hostis dabat: verum ipse princeps simul hostilem aciem viderat in eam præceps medio at fulmineo impetu ferebatur, magna plerumque strage ac disiectione phalangum. **78** Unde et contigit ut semel atque iterum in Asia pugnans cum Agarenis, caperetur. Atque hoc solum in bellicis rebus vituperabile patrus habuit meus, quod in congressionibus non regebat impetum.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ εἶπεν. ⁴⁶ ἰθαμοῦς. ⁴⁷ ἀπέστιλθε. ⁴⁸ οὐ κατὰ ἄλλα. ⁴⁹ ἐπερρῶει τούτοις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Ἐάλω. Ut a Saracenis captus fuerit Isaacius, pluribus narrat Bryenius.

A proportione ubi erat opus modo dilatata modo arctata, membris sibi exacte respondentibus, visu pariter et auditu sic amabilis ut nec spectaculum suavius, nec æroama dulcius ejus vultu voceque homines haberent. Facies quidem pleno micabat lunæ fulgore: non tamen in perfectum circinata orbem more Assyriarum, nec immodice longa qualis **77** in Scythis feminis cernitur, sed producta pulvulum ultra gyros exacti circuli. Pervolabat vero illam qua tendebantur genæ species atque aura quædam vernantis prati et viva purpura flagrantem florentis rosarii colorem in oculos vel procul spectantium ejaculabatur; intuentis aspectus vivide serenus, et pariter delectans, pariter terrens, ut occurrentium oculos et specie in se verteret, et majestate connivere cogeret, inter utrumque incertos, ac nec abstinere a cernendo, nec sustinere contra intuentem valentes. Quam Palladem poetæ pictoresque celebrant, ea an unquam exstiterit nescio, plerique fabulam autumant; at formam hujus nostræ Augustæ similem exstitisse olim in terris et admiratione sui ac fulguribus oculorum radiisque acribus percellentis speciei, cælestis originis facile fidem fecisse si quis dixerit, næ is a vero, certè verisimili non aberraverit; ac quod mirabile et hujus plane mulieris singulare, audaces impudentesque conturbabat reprimebatque, humiles contra metuque contractos erigebat in fiduciam solo aspectu. At labia, patebant illa quidem plerumque, sed ad speciem, non ad vocem, totaque cernebatur spirans simulacrum pulchritudinis, et animata concinnitatis columna. Sermone fere gubernabat manus, summo lepore ac elegantia usque ad juncturam brachii nudata, miraculo intuentium qui candidissimum ebur in digitos et volam ac cæteram manum a præstanti quodam artifice tornatum videre sibi videbantur. Iris oculorum mare tranquillam referebat, in profunda quiete undarum cærulea serenitate reuidentis. Candor porro circumdans pupillum vivum et ipsum ac lucens, mistumque ex his omnibus gratiam evibrabat incomparabilem, et voluptate incredibili pascebat intuentes. Talis fere Irenes et Alexii forma exstitit. Patrus vero meus Isaacius statura fratri

sub pallidiori tamen facie; nec barba multum densa, quin et ad malas minus pilorum habuit quam frater licet junior. Amborum jam fratrum commune studium, si otium esset a negotiis, indulgere venationi, cui tamen cum occasio aderat, militiam præferrebant. Isaacius porro qui exercitus sæpe ductarat, cum committendum esset prælium, nunquam alii primas periculi aut lacessendi hostis dabat: verum ipse princeps simul hostilem aciem viderat in eam præceps medio at fulmineo impetu ferebatur, magna plerumque strage ac disiectione phalangum. **78** Unde et contigit ut semel atque iterum in Asia pugnans cum Agarenis, caperetur. Atque hoc solum in bellicis rebus vituperabile patrus habuit meus, quod in congressionibus non regebat impetum.

Quoniam vero Melisseno Nicephoro Cæsaris dignitas ex pacto debebatur, et Isaacium natu majorem fratrem insigniori aliquo decorari honoris titulo par erat, alius autem præterquam Cæsaris non erat, excogitavit novum Imperator : et mistis *Sebasti* sive Augusti et *Autocratoris*, hoc est, imperatoris, nominibus titulum conflavit *sebastocratoris*, quasi diceret, *secundi imperatoris*, cui Cæsaris gradum subjuxit : eo cum Isaacium honestasset, uni eum concedere Augusto voluit, Melissenum Cæsarem tertio demum loco in acclamationibus appellari. Sed ne similibus quidem aut æqualiter ornatis redimiri coronis, diebus solemnibus, *sebastocratorem* et Cæsarem est passus, sed proportionem gradus inter se diversis. Sicut et illæ ambæ quod ad sumptuositatem magnificentiamque attinet, sane plurimum Augustali quo ipse imperator utebatur diademati concedebant. Imperatorium siquidem diadema plane instar hemisphaerii undique concavi ac clausi omni æque ex parte caput amplectebatur ; margaritis et cæteri generis gemmis partim subsidentibus, et quasi operi intextis, partim exstantibus ac foras pendulis speciosissime ornatum. Nam utrinque ad tempora ex margaritis ac gemmis pluribus compacta monilia pendebant, verberabantque genas ; atque id eximium et proprium insigne imperatoris potestatis erat. At *sebastocratorum* et Cæsarium coronæ cinctum habebant solam sparsione margaritarum per intervalla distinctum, sine ullo imminentis superne cavitatis orbe. Per idem tempus Taronita qui Alexii sororem in matrimonio habebat *protosebastus* et *protovestiarius* declaratus est : paulo etiam post ad *panypersebasti* dignitatem promotus et consessu dignatus Cæsaris. Ejus vero prior titulus *protosebasti* Adriano collatus est ipsius fratri, addita illustrissimi appellatione. Denique tertius et minimus horum frater Nicephorus et magnus *drungarius* classis est creatus, et in *sebastorum* ipse quoque solium proventus. Has dignitates et earum nomina primus excogitavit pater meus, partim eas componens ex prius distinctis, uti diximus, partim prius notas in novos detorquens usus. Etenim *panypersebastus* et *sebastocrator* composita sunt ; *sebasti* vero sive Augusti nominis notio immutata

79 cognomen erat. Alexius autem communem

Ἐπεὶ δὲ τὸν Μελισσηνὸν (88) Νικηφόρον τῆς τοῦ Καίσαρος κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν εἶδει ἀξίας μετεilh-
χέναι καὶ τὸν Ἰσαάκιον (89) δὲ πρῶτον τῶν ἀδελ-
φῶν κατὰ χρόνον ὄντα μείζονι ἐχρῆν τιμηθῆναι
ἀξιώματι (ἕτερον δὲ ἀξίωμα πλὴν τοῦ Καίσαρος
οὐκ ἦν), νέον ὀνοματοποιήσας ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος
ἀπὸ τε τοῦ Σεβαστοῦ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος σύν-
θετον ὄνομα τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος ⁸⁰ τὰδελφῶ
ἐφηρμόσατο, οἶονεὶ δεῦτερον βασιλέα πεπτωχῶς,
τὸν Καίσαρα τούτου ⁸¹ ὑποβιδάσας καὶ τρίτον ἐν
ταῖς εὐφημίαις ἀριθμησάμενος μετὰ τὴν τοῦ αὐ-
τοκράτορος εὐφημίαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ στέμμασιν
ἐν ταῖς πανδήμοις ἡμέραις αὐτοὺς στεφανοῦσθαι
προσέταττε, τὸν τε σεβαστοκράτορα καὶ τὸν Καί-
σαρα, κατὰ πολὺ διαφέρουσι τῇ πολυτελείᾳ τοῦ δια-
δήματος ἢ αὐτὸς ἐστεφάνωτο. Τὸ μὲν γὰρ βασιλικὸν
διάδημα (90) καθάπερ ἡμισφαίριον εὐγυρον ⁸², τὴν
κεφαλὴν διαδεῖ πανταχόθεν, μαργάροις ⁸³ κοσμοῦμε-
νον, ταῖς μὲν ἐγκειμένοις, τοῖς δὲ καὶ ἐξηρητημένοις.
Ἐκατέρωθεν γὰρ τῶν κροτάφων ὄρμαθοὶ τινες (91)
ἀπαιωροῦνται διὰ μαργάρων καὶ λίθων καὶ τὰς
παρεῖας ἐπιξέουσι. Καὶ ἐστὶ τοῦτο ἐξηρημένον τι
χρῆμα τοῖς βασιλεῦσι στολῆς. Οἱ δὲ τῶν σεβαστο-
κρατόρων καὶ τῶν Καيسάρων στέφανοι, σποράδην
ἐστὶν ὅπου τῶν μαργάρων καὶ λίθων μετέχοντες
ἀνευ τοῦ ἐπισφαιρώματος. Κατ' ἐκεῖνο δὲ καιροῦ
τετίμηται καὶ ὁ Ταρωνεῖτης (92) καὶ γαμβρὸς ἐπ'
ἀδελφῇ τοῦ βασιλέως πρωτοσεβαστιός τε καὶ πρω-
τοδεστιάριος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ πανυπερτέβιστος
ἀναδείκνυται καὶ σύνθωκος ⁸⁴ τῷ Καίσαρι γίνεται.
Πρὸς δὲ καὶ Ἀδριανὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ πρωτοτέ-
βαστος ἀξιούται περιφανέστατος ; καὶ Νικηφόρος (93)
ὁ ὑστάτος ἀδελφὸς μέγας τε δρουγγάριος τοῦ στό-
λου προῦδέβλητο ⁸⁵ καὶ εἰς τὴν τῶν σεβαστῶν καὶ
οὗτος ἀνηνέχθη βαθμίδι. Τούτων δὲ τῶν ἀξιωμά-
των τὴν καινοτομίαν ὁ ἐμὸς πατήρ προσεξεύρατο,
τὰ μὲν συνθεῖς, καθάπερ ἀνωθεν εἴρηται, τοῖς δὲ
καὶ παραχρησάμενος. Τὸ μὲν γὰρ πανυπερτέβιστος
καὶ σεβαστοκράτωρ καὶ ὅτι τοιαῦτα συντίθεικε, τῇ δὲ
τοῦ Σεβαστοῦ ἀξία παραχρησάμενος φαίνεται. Σεβα-
στοὶ γὰρ οἱ βασιλεῖς ἀνέκαθιν ἐπιθετικῶς ὀνομάζοντο,
καὶ ἦν ἐξιδιαζόντως εἰς βασιλέας λεγόμενον τὸ τοῦ
Σεβαστοῦ ὄνομα : αὐτὸς δὲ εἰς τὸ κοινότερον πρῶτον
κατήνευχε τὴν τοιαύτην ἀξίαν. Εἰ γὰρ τις εἰς ἐπι-
στήμην καὶ τινα ὑπερτάτην φιλοσοφίαν ἀνάγοι τὴν
βασιλείαν, ὥσπερ τέχνην οὔσαν τεχνῶν καὶ ἐπι-
στήμην ἐπιστημῶν, θαυμάσαιτο ἂν καὶ τὸν ἐμὸν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Desunt voces σύνθετον ὄνομα τὸ τοῦ σεβαστοκράτορος. ⁸¹ τούτου. ⁸² Deest vox εὐγυρον. ⁸³ μαργάροις καὶ λίθοις. ⁸⁴ ξύνθωκος. ⁸⁵ Desunt voces καὶ Νικηφόρος ὁ ὑστάτος ἀδελφὸς μέγας τε δρουγγάριος τοῦ στόλου προῦδέβλητο.

Car. Dufresnii D. Cangii notæ.

(88) Τὸν Μελισσηνὸν. Codinus, *De offic.* cap. 2, n. 2.

(89) Τὸν Ἰσαάκιον. Ex hoc Annæ loco hausit quæ habet dicto capite idem Codinus.

(90) Βασιλικὸν διάδημα. Vide quæ adnotamus in *Dissertat.* xxiv, ad Joinvillam, ubi fuse egimus de Imperatorum Constantinopolitanorum coronis.

(91) Ὀρμαθοὶ τινες. Ἐνώτια εἰ κρημαστήρια

τοῦ στέμματος dicuntur Achmeti cap. 248.

(92) Ταρωνεῖτης. Confer Codinum, *De offic.* cap. 2, n. 5. Uxorem duxerat Michael Taronites majorem natu sororum Alexii. Vide *Stemma Comnenic.*

(93) Νικηφόρος. Vide Zonaram et Glycam. De dignitate et officio magni drungarii classis multa viri docti congesserunt, quæ non exseribo.

πατέρα οἷόν τινα ἐπιστήμονά τε καὶ ἀρχιτέκτονα ἅπαντα τῆ βασιλείᾳ διψκονόμετο, ξενίζων πολλάκις καὶ περὶ τὴν τάξιν τῶν πραγμάτων καὶ περὶ τῆ κλήσιν τῶν ὀνομάτων. Ὁ μόντοι ἱεροπρεπῆς ἐκεῖνος καὶ πατριάρχης Κοσμάς (94), οὗ καὶ πρότερον διεμνημονεύσαμεν, μεθ' ἡμέρας τινάς κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἱεράρχου Ἰωάννου τοῦ θεολόγου τὴν ἱεροτελεσίαν ⁹⁷ τελέσας ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἑβδομον (95) ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἤδη βεβηθέντος σηκῷ, τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον διαπρέψας ἔτι ⁹⁸ πέντε καὶ μῆνας ἐννά, παραιτεῖται τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ ἀπεισιν εἰς τὴν τοῦ Καλλίου μονήν (96). Ἐγχειρίζεται δὲ τοὺς τῆς ἀρχιερωσύνης οὐκασ μετ' αὐτὸν ὁ προβήθεις ἐκτομὴς Εὐστράτιος ὁ Γαριδάς. Ἐπεὶ δὲ ὁ τῆς βασιλείας Μαρίας υἱὸς Κωνσταντῖνος ὁ Περφυρογέννητος, μετὰ τὴν παράλυσιν τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα τὰ ἐρυθρὰ μὲν ἔκων ἀπεδύσατο πίδαλα, τὰ δὲ κίονα καὶ μέλανα ⁹⁹ ὑπεδύσατο, Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης ὁ μετὰ τὴν εὐόχαν καὶ πατέρα τοῦ Κωνσταντῖνου τῶν σκίπτρων ἐπειλημμένος, τὰ μὲν ¹⁰⁰ μέλανα ἐκείνων ἀποβαλεῖν διαώριστο, ἐκ ποικίλων δὲ σερικῶν ὕφασμάτων ὑποδήματα προσέταττε περιδεῖσθαι, ὡσπερ τὸν νεανίσκον ἐπαισχυνόμενος, καὶ τοῦ κάλλους ὀμοῦ καὶ τοῦ γένους ἀγάμενος. Τὸ μὲν ¹⁰¹ κόκκινον διόλου ἀπαστράπτειν αὐτὸ ¹⁰² τῶν πεδίων οἷον ἐφθόνηι, τὸ δὲ τινὰς τόπους ἐκ τῶν ὕφασμάτων ἀνθεῖν τὸ κόκκινον, ὑπεδίδου. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου ἀνάβρῃσιν ἡ βασιλίς Μαρία καὶ μήτηρ ἐκείνου, ταῖς ὑποδημοσύναις πεισθεῖσα τοῦ Καίσαρος, Ἐγγραφὸν πίστιν ἠτήσατο δι' ἐρυθρῶν βεβαιωθησμένην γραμμάτων καὶ σφραγίδος χρυσοῦς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ὥστε μὴ μόνον ἀσινῆς σὺν τῷ υἱῷ διατηρηθῆναι, ἀλλὰ καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ κακείνον ¹⁰³, τὰ τε ἐρυθρὰ ὑποδιδυσκόμενον, καὶ στεφφοροῦντα καὶ ὡς βασιλέα σὺν αὐτῷ ἀναγορευόμενον. Καὶ οὐκ ἠστόχησε τῆς αἰτήσεως, ἀλλὰ λαμβάνει χρυσόβουλλον λόγον βεβαιούντα τὰ αὐτῆς θελήματα ἅπαντα. Τηνικαῦτα καὶ ἂ ὑπεδιδύσκετο ἐκ σερικῶν ὕφασμάτων περιελόντες, τῶν διόλου ἐρυθρῶν ὑποδημάτων τούτῳ μεταδιδόασι, κὰν ταῖς

A pluribus summo principi propius admotis eam appellationem nova inventa dignitate fecit. Vir si quisquam unquam alius magnitudine mentis atque consilii consecutus ut regnandi scientiam, quæ vere ars artium et doctrina doctrinarum est, in certam methodum digereret; ejus pars hæc nominum innovatio et excogitatio dignitatum ad variam distributionem honoris, non parum ad finem universi negotii prudenter dispensata conferebat. Nec vero ut cæterarum disciplinarum magistri ita hic scientiæ regnandi consultissimus vir, nomina rebus aut instrumentis ad usum indicationis imponebat, sed ad ambitionem varie satiandam, suspendendas ex usu reipublicæ inibitantium spes, multosque simul ostentatione unius mercedis, quod varie vocata ornataque foret, visæ multiplicis, ad res gerendas alliciendos, hanc dignitatum fabricationem et nomenclaturam factitabat. Interim is ejus superius meminimus patriarcha Cosmas post aliquot ab Irene coronata dies ipsa memoria confessionis sancti Joannis Theologi, peracto sacro in templo ejusdem sancti apostoli ad Hebdomum sito, patriarchalem dignitatem ultro abdicavit, postquam eam tenuisset annos quinque et menses novem, secessitque in monasterium Calliæ. Gubernacula vero patriarchalis sedis suscepit in manus prius memoratus eunuchus Eustratius Garidas. Quoniam vero Mariæ Augustæ filius Constantinus Porphyrogenitus, post abdicationem patris sui Michaelis Ducæ ultro se ille quidem in ordinem redegerat, rubris cothurnis deponendis, vulgari- busque ac nigris sumendis; verum successor patris ejus Botaniates, reveritus adolescentem et forma et genere conspicuum, nigra quidem calcamenta exuere ipsum jusserat, non usque eo tamen indulgens ut plane rubra concederet, sed quæ sparsos duntaxat raris squaculis haberent purpuræ clavos, quasi ad fortunæ mediæ inter privatam ac regiam indicationem elaborata ex coloribus utriusque textura, obtinuit ab Alexio jam imperatore Maria Augusta, idque Joannis Cæsaris usa consilio caveri sibi ac firmari rubris litteris sigilloque aureo voluit, ut præter incolumitatem suam illique, status etiam pristinus filio eidem redderetur, hoc est, participatio imperii qualem haberat patre regnante: atque adeo deinceps et rubris

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ Ἑβδομον. ⁹⁸ ἱεροτελεσίαν. ⁹⁹ ἔτη. ¹⁰⁰ μέλανα. ¹⁰¹ Dcest vocula μὲν. ¹⁰² μὲν γάρ. ¹⁰³ αὐτῷ. ¹⁰⁴ ἐκείνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Κοσμάς. Patriarchali dignitate se abdicavit ultro Cosmas Hierosolymitanus, quod reipublicæ administrationem improbaret, 7 Maii, quo Græci S. Joannis evang. festum agunt, an. Chr. 1081, cum sedisset annos 5, menses 6.

(95) Ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἑβδομον. Aedis S. Joannis evangelistæ in Hebdomo conditorem Constantinum M. agnoscit Codinus, in Orig. Lambecianis. In eo humatum Basilium Bulgaroctonum scribunt Scylitzes, Glycas, Joel et Pachymeres, lib. II.

(96) Καλλίου μονήν. De hoc monasterio silent cæteri scriptores Byzantini, nisi illud sit, quod ab Antonio patriarcha Constantinopolitano instauratum fuisse tradit Nicephorus Gregoras in illius vita, quam laudat Allatius in Diatriba de Simeonibus, quæ sic inscribitur: Βίος τοῦ ἐν ἀγίοις πατριάρχου ΚΠ. Ἀντωνίου, τοῦ τὴν μονήν τοῦ Καλλίως συστησαμένου. Vetus membrana apud Ughellum, in Patriarch. Venet. n. 28, eidem patriarchæ Antonio abbatis monasterii Caleos dignitatem tribuit.

cothurnis et corona augustali uteretur, et nomen ejus cum Alexii nomine proclamaretur. Hæc scripto diplomate bullaque munito aurea concessa in usum statim sunt redacta, positisque Constantinus 80 polymitis ac variegatis, perfecte rubros induit calceos, et in largitionibus, bullis aureis, similibusque chartis, rubrica subscribat una cum Alexio Augusto, et in supplicationibus ac pompis eum nullo medio cum tiara sequebatur. Quidam airbant hæc jam illi cavisse ac pactam fuisse Mariam Augustam cum Comnenis antequam illi rebellarent. Utut se res habeat, his certe sic perfectis excessit illa palatio, magno comitatu deducendum, ac præ cæteris Isaacii Sebastocratoris; migravitque in ædes a Constantino Monomacho

Cæterum imperator rectissime institutus a puero monitisque religiosissimæ matris ad Dei timorem verum intimoque conceptum animo fictus ex longo formatusque, mordebatur acerbo sensu pœnitentiæ ad memoriam ubique obviam cladis civitatis, cujus omnes passim incolæ extrema malorum ac calamitatis perpassi erant in ingressu Comnenorum. Effectum habet interdum malum res optima, innocentia lapsus expers omnis, eum qui nihil unquam offenderit in superbiam ac tumidam præsentiam efferens. At qui offendit, si et bene institutus in Dei cultu et natura prudens sit, statim Dei timore compunctus commovetur animo ac salutari conturbatur metu, præsertim si magnas res aggressus et in altum ac præceps fastigium evehctus, egere tunc cum maxime se sentiat præsentis Numinis auxilio: quo abnuente ac averso quid expectandum aliud, quam fore ut errore, amentia, contumelia præceps qui Deum habet infensum, in scelus omne ruens et divinam in se iram exaugeat, et hominum ultione provocata throno quem insidere vix cœperat statim exturbetur atque evolvatur in miseriam ultimam? Qualia passum quondam Saulem scimus, cujus ob crimen scindens scindit Deus regnum ipsius. Harum tristi occursum cogitationum intimis mœrens sensibus Alexius, formidansque et æstuans animo tanquam prope incubitura in caput ipsius vindicta Dei severissima, quippe ob tantum ac tam multiplex crimen expilatæ deformatæque civitatis. Nam quidquid illa colluvies mistæ multitudinis scædum improbumve per licentiam victoriæ in capta urbe designaverat ac fecerat, imputabat

διωραῖς καὶ χρυσοβούλλοις λόγοις δεύτερος τοῦ λοιποῦ συνυπογράφων ἦν διὰ κινναβάρως (97) τῷ βασιλεὶ Ἀλεξίῳ, κἀν ταῖς προπομπαῖς μετὰ τῆς βασιλικῆς τιάρας συνεπόμηνος. Ὡς δὲ τινες ἔρασαν καὶ πρὸ τῆς ἀποστασίας τὰς περὶ τοῦτου συνθήκας εἶχεν ἡ βασίλις, ἔν' οὕτω τὰ κατὰ τὸν υἱὸν αὐτῆς γένοιτο (98). Οὕτω γοῦν τῶν βασιλείων ἐκείνη ἐξέρχεται μετὰ προπομπῆς ἀξίας ἐν τοῖς κατὰ τὴν μονὴν⁶⁴ τοῦ μεγάλου μάρτυρος Γεωργίου παρὰ τοῦ ἀποθετιωκότος Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου βασιλέως οἰκοδομηθεῖσαν⁶⁵ οἰκήμασιν κατασκηνώσασα (Μάγγανα ταῦτα ἡ κοινὴ ἐστὶ⁶⁶ κικλήσκουσι διάλεκτος). Ἰσαακίου συνεφεπομένου ταύτη τοῦ σεβαστοκράτορος.

Imperatore constructas prope templum magni Martyris Georgii, quæ lingua vulgari Mangana dici solent.

Τὰ μὲν οὖν τὰ κατὰ⁶⁷ τὴν βασιλέα Μαρίαν οὕτω παρὰ τῶν Κομνηνῶν φκονόμητο. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ παιδείας ἐκ νηπίου τυχὼν ἀγαθῆς, καὶ πρὸς τὰς νοουθεσίας τῆς μητρὸς ἐκυτὸν ἀπευθύνων, τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον ἐνστερνισάμενον⁶⁸ καὶ ἐγκάρσιον ἔχων, ἐδάκνυτο ἀνιῶμενος ἐπὶ τῇ τῆς πόλεως προνομῇ, ἦν κατὰ τὴν εἰσέλευσιν αὐτοῦ πάντες πανδημει ἐπεπόνθεισαν. Τὸ μὲν γὰρ ἀπταιστον ἴσως εἰς⁶⁹ ἀπόνοιαν ἄγει τὸν μηδ' ὄπωκτι οὖν προσκρουκῶτα τοῖς πράγμασιν· ὁ δὲ γε ἔξαμαρτῶν, εἰπερ ἐστὶ τῶν εὐλαβεστέρων καὶ τῶν νοῦν ἔχόντων, αὐτίκα τὸν τοῦ Θεοῦ⁷⁰ βάλλεται κατὰ ψυχὴν καὶ ὄλωκ κατακλονεῖται καὶ δέδοικε, καὶ μᾶλλον εἶγε πραγμάτων μεγάλων ἐπιδραξάμενος εἶη, καὶ εἰς ὑπερηφάνους ἀνέλθοι περιωπάς. Δέος γὰρ αὐτὸν ὑποθράττει, μὴ πως ἀμαθία καὶ θράσει καὶ ὕβρει πορευόμενος τὸν τε θυμὸν τοῦ Θεοῦ εἰς ἑαυτὸν ἐκκαλέσηται καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκκυλισθεὶς ἀποπέσηται, ἔν τῷ εἰς ἐγκρατῆς γέγονεν. Οἶα καὶ τῷ Σαουλ συμβεβήκει ποτέ· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς διὰ τὸ τοῦ βασιλέως ἀτάσθαλον διαρρήσων διέβρηξε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Τούτοις ἀλύων⁷¹ τοῖς λογισμοῖς ὁ Ἀλέξιος καὶ παθαίνόμενος τὴν ψυχὴν μήκου καὶ Θεοῦ ἀντικρυς μήνιμα γένοιτο (τὸ γὰρ εἰς ἄλην τὴν πόλιν γεγονὸς κακὸν παρ' ἐκάστου⁷² τῶν στρατιωτῶν, ὁπόσοκ τῆνικαῦτα συρφετὸς ἀνὰ πᾶσαν τὴν πόλιν ἐπέβρευσεν, ἴδιον ἐλογίζετο) καὶ ὡς αὐτὸς ἦν ἐκεῖνος ὁ τὰ πάνδεινα ἐκεῖνα κακὰ ἐργασάμενος⁷³ κατετιτρώσχετό τε καὶ ἐξεφλέγετο βασιλείαν, καὶ κράτος, καὶ ἀλουργίδα, καὶ διάδημα λιθοκόλλητον, καὶ ἐσθῆτα χρυσοῦν τε καὶ περιμάργαρον οὐδὲν, ὡς γε τὸ εἶκος, λογιστό-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ γένοιτο. ⁶⁵ οἰκοδομηθεῖσιν. ⁶⁶ εἰσέτι. ⁶⁷ κατὰ. ⁶⁸ ἐνστερνισάμενος. ⁶⁹ καὶ εἰς. ⁷⁰ Θεοῦ φόβον. ⁷¹ ἀλύων. ⁷² ἐκεῖνου. ⁷³ ἐργασάμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii nota

(97) *Διὰ κινναβάρως.* Leo Grammat. in Leone Philos.: Τοῦτο καὶ πεποίηκεν ὁ βασιλεὺς, γράφας διὰ κινναβάρως, καὶ ἀποστασίας μετὰ χρυσοβούλλου ἐνδοθεν φαθλίου βραχέως τρακτοῦ. 269 Gregorius II. PP. ad Leon. Isaur. Imp. Cum litterarum, et non alienarum sigillis imperatoris obsignatarum essent, ac accuratæ intus subscriptiones per barbaram propria manu tua, ut mos est imperatoribus

subscribere.

(98) *Ἐν τοῖς κατὰ τὴν μονήν.* Vide et confer Zonaram. Palatium Manganorum exstruxit Basil. Macedo, ut auctor est Scylitzes. In interiore Palatio statuit Nicetas, qui præterea ab Andronico Comneno destructum refert. Vide Tract. nostrum de cap. S. Joan. B. cap. 8, n. 8.

μενος πρὸς τὴν τότε κατασχοῦσαν ἀπεριήγητον συμ-
φορὰν τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων. Τὰ γὰρ περιστοι-
χίσαντα ⁷⁶ ταύτην δεινὰ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ οὐδεὶς
ἂν καὶ θέλων διηγῆσασθαι ⁷⁸. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὰ
ἱερὰ, καὶ τεμένη, καὶ τὰ κοινὰ, καὶ τὰ ἴδια, ἀπαν-
ταχόθεν ὑπὸ πάντων καθηρπάζοντο· τὰ δὲ ὧτα τῶν
ἀπάντων κατακεκρότηντο τὰς ῥιπτουμέναις ἀπαν-
ταχοῦ βοαῖς καὶ φωναῖς· εἶπερ ἂν τις ἰδὼν σεισμόν ⁷⁸
εἶναι τὸ γινόμενον. Ταῦτα εἰς νοῦν βαλλόμενος ὁ
Ἀλέξιος ἠνιάτο τε τὴν ψυχὴν καὶ κατεσπαράττετο
καὶ οὐκ εἶχεν ὅ τι τῷ πλήθει τῆς λύπης χρῆσαιτο.
Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ εἰς ἀίσθησιν ἐλθεῖν τοῦ κακῶς
πεπραγμένου παντάπασιν ἀξιώτατος. Καὶ ταῦτα μὲν
τὰ προγεγοῦτα ἐφ' οἷς ἡ πόλις πονηρῶς ἐπραξεν,
ἤδει μὲν ὡς ἐτέρων χεῖρες καὶ γινῶμαι διενηργήκα-
ιν, ἀλλὰ συνῆδει καὶ τοῦτο γε ἀκριθέστατα, ὅτι τὰς ^B
ὑποθέσεις καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ πάθους αὐτὸς δέδωκεν
αὐτῷ δὲ πάλιν τῆς ἀποστασίας αἰτίαι οἱ ἤδη ῥηθέν-
τες δούλοι γεγονασιν. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐαυτῷ τὴν ἀπα-
σαν προσάπτων αἰτίαν θεραπεῦσαι τὸ τραῦμα καὶ
ἐπεζῆται καὶ ἤθελεν· οὕτω γὰρ ἂν καὶ μετὰ τὴν
τοιαύτην θεραπείαν καὶ τῶν ⁷⁷ τουτοῖ καθαρμοῦν
ἐπιχειροῖη τοῖς τῆς βασιλείας πράγμασι καὶ τὰ
κατὰ γε [τε] τὸν στρατὸν κατὰ τε τοὺς πολέμους
καλῶς διθύνοι καὶ διεξάγοι. Προσέρχεται τοίνυν τῇ
μητρὶ, ἀνακοινοῦται τὸ ἐπαινετὸν πάθος ἐκεῖνο,
θεραπείας τρόπον ἀναζητεῖ καὶ ἀπαλλαγῆς τῶν
ὑποκνιζόντων αὐτοῦ τὴν συνείδησιν. Ἡ δὲ ἀσπάζεται
τὸν υἱὸν καὶ ἀσμένως δέχεται τὰ λεχθέντα. Μετακα-
λοῦνται τοίνυν (τούτου συνδόξαντος) τὸν τε πατριάρ-
χην Κοσμάν ⁷⁸ (οὕτω γὰρ τὸν τότε ⁷⁹ τὸν θρόνον
παρήτητο) καὶ τινὰς λογάδας τῶν τῆς ἱερᾶς συν-
όδου (99) καὶ τοῦ μοναδικοῦ συντάγματος. Πρόσ-
εσι τούτοις ὁ βασιλεὺς ὡς ὑπόδικος, ὡς κατὰ-
κριτος, ὡς εὐτελής ἡ ⁸⁰ καὶ τὴν ἄλλοι τῶν ὑπ'
ἐξουσίᾳ ⁸¹ τεταγμένων, καὶ τὴν ψῆφον ὅσον οὐδέπω
καταδοκούτων, ἦν κατ' ἐκείνου ψηφιεῖται τὸ δικα-
στήριον. Ἐξαγγέλλει πάντα, μὴ προβολὴν, μὴ
συγκατάθεσιν, μὴ πρᾶξιν, μηδὲ αἰτίαν τῶν πεπραγ-
μένων παραδραμῶν, ἀλλὰ πάντα ⁸² μετὰ φόβου καὶ
πίστεως ἐξαγορευσάμενος, καὶ τὴν θεραπείαν ἐξ
ἐκείνων θερμῶς ἐξαιτεῖ, ἐπιτιμίας ἐαυτὸν καθυπο-
βάλλων. Ὁ ⁸³ δὲ οὐκ αὐτὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς
ἐκ ταύτου αἵματος προσήκοντας καὶ πρὸς τὴν ἀπο-
στασίαν συναραμένους τοῖς αὐτοῖς ἐπιτιμίαις καθυ-
ποβάλλουσιν, νηστείαν, καὶ χαμεινίαν, καὶ τὰ τού-
τοις ἐφεπόμενα πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ⁸⁴ ἐξιλέωσιν
ἐπιτάξαντες. Δεξάμενοι δὲ τὰ ἐπιτίμια προθύμως
ἐφύλαττον ⁸⁵. Ἀλλ' οὐδὲ αἱ ⁸⁶ σφῶν αὐτῶν γυναῖκες

A ipse sibi, et tanquam proprius atque unus auctor
actorque talium omnium sic convulnerabatur ure-
baturque inis præcordiis ingenti vi pœnitentiæ,
quam non imperium, non purpura, non diademæ con-
textu gemmarum efflorescens, non vestis auro col-
lucens **S** et unionibus, ulla ex parte consolabatur.
Horum enim fructum omnem amarissimo luctu
obrutum corrumpibat occursans semper animo tri-
stissima imago afflictæ conculcatæque ludibriis con-
tumeliisque omnibus, atque extrema calamitate ob-
tritæ Augustæ urbis. Sane quantum in illam tum
malorum ingruerit nemo fando assequi unquam
queat. Nam et privata et publica et sacra maxime-
que religiosa expilata direptaque sunt avarissime
passim ab omnibus: tantique ac tam varii misera-
biliter lamentantium questus audiebantur, ut terræ
motu periclitari urbem crederes: nihil horum fu-
giebat sensum fallebatque memoriam Alexii,
hominis quo nemo erat aut perspicacior aut prom-
ptior ad iudicium expertus gratiæ de suis ipsis
prave factis ferendum. Nam cum ipse patronus sui
sibi suggereret militum eam fuisse culpam, respon-
debat a se occasionem, licentiam, et initium iis
sceleribus datum rebellionem ipsa, cujus licet in
servos illos insidiatores rejicere invidiam poterat,
malebat sibi ascribere ac propriæ conscientiæ cu-
randæ per dolorem ac pœnitentiam vacare potius,
quam alienæ accusandæ: sic statuens se tum de-
mum auspiciatum ac felix capessendæ reipublicæ
domi militiaeque initium habiturum, si non nisi
eluta labe culpisque procuratis per religiosa piacu-
la, manum mentemque gubernaculis rerum admove-
ret. Ab hoc proposito matrem adit eique laudabili-
lem illam suam perturbationem aperit, simul
exquirat modum sedandi morsus conscientiæ. Illa
filium matrem excipit, consolatur, collaudat, li-
benterque recipit se facturam quod petebat. Com-
muniter igitur consilio habito advocant patriarcham
Cosmam (nondum is dignitati renuntiaverat) cum-
que eo præcipuos quosque ex sacra synodo et ordi-
ne monachorum. Ad hos in unum congregatos
ingreditur imperator rei habitu cultuque, nec rei
tantum, sed jam condemnati; sic vestitus, sic
oculos sic vultum ferens, plane ut vilissimus de
plebe quispiam coram iudicibus assisteret, mox
atrum in ejus caput calculum daturis. Hic jam
cuncta confitetur, non primum impetum ac cogita-
tionem, non consensum, non progressionem in
opus et executionem, non finem et scopum propo-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁶ περιστοιχίσαντα. ⁷⁸ διηγῆσασθαι δυναίσηται. ⁷⁸ χισμόν. ⁷⁷ τόν. ⁷⁸ Deest vox Κοσμάν. ⁷⁹ γὰρ
τότε. ⁸⁰ ἡ. ⁸¹ ἐξουσίαν. ⁸² Desunt voces μὴ προβολὴν, μὴ συγκατάθεσιν, μὴ πρᾶξιν, μηδὲ αἰτίαν τῶν
πεπραγμένων παραδραμῶν, ἀλλὰ πάντα. ⁸³ οἱ. ⁸⁴ θεοῦ ἐδέξαντο. ⁸⁵ ἐδέξαντο. ⁸⁶ Deest vocula αἱ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Τῆς ἱερᾶς συνόδου. Divisa et distributa
olim fuere officia Magnæ ecclesiæ Constantinopoli-
tanæ in ix Pentadas. Harum prima, magnum œco-
nomicum, magnum sacellarium, magnum chartophy-
lacem, chartophylacem, et curatorem sacelli

continebat. Atque isti erant præcipui patriarcha-
rum consilarii et assessores, solique jus habebant
sedendi in synodo cum patriarcha: Οὗτοι κάθηνται
ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ συνόδῳ μετὰ τοῦ ἀρχιερέως, sit
Codinus.

situm in toto illo facinore præteriens, quin singularim cum magna et timoris Dei et vivæ fidei significatione exponeret omnia: rogans ad hæc ut morbo cognito pro sua peritia et potestate mederentur; nec pœnis ac suppliciis parcerent quibus se ultro ferebat obnoxium. At illi non solum Augustum, sed alios quoque sive sanguine ipsi sive **82** amicitia conjunctos, qui defectionis quoquo modo participes adjutoresque fuerant, iisdem omnes piaculis subji- ciunt, præscripto ipsis jejuniis, humicubatione, cæ- terisque quæ cum his injungi solent pœnitentiam profitentibus, ad reconciliationem cum Deo impe- trandam. Libenter accepere subiereque sententiam cuncti. Nec ipsæ mulieres eorum immunes squaloris ac luctus istius esse sustinuerunt: vicinque armorum ac rebellionis participes esse nequivissent: pertinere siquidem ad nuptialis necessitudinis et charitatis officium putabant etiam incommodorum in quibus versari viros suos cernerent, ultro communicationem appetere. Voluntariæ igitur se adjun- gunt conjugii quæque suo, ad jugum pœnitentiæ communi patientia trahendum. Itaque videre erat per id tempus palatium universum plenum lacrymarum ac luctus. Luctus non ignavi ac vitupera- bilis, animi abjecti imbecillitatem prodentis: sed honesti ac laudabilis, gaudiumque procuraturi nunquam auferendum. Quia in re imperator non minus eminebat quam in cæteris; quippe qui re- ligionem longe pluris quam aliorum quidvis faceret. Itaque sub purpura saccum cilicium nudæ cuti admotum gestabat per dies noctesque quadraginta, non alio per id tempus ad somnum excipiendum lecto utens quam humo ac pavimento, lapide autem pro cervicali ad fulciendum caput. Atque hac tandem religione perfunctus sic demum puras manus regni gubernaculis admovit.

Cum autem exonerare negotiorum curam a se in **B** providentiam matris suæ percuperet, initio tamen arcanum id consilium habuit: veritus ne si præ se ferret, perterrita ea metu imminentis molis, festi- naret exsequi quod dudum parturiebat animo pro- positum recedendi a regia, vitæque ad processionem vulgari sublimioris transeundi. A qua illam Alexius ut sensim cogitatione abduceret, itabat ad illam consilii ejus exquirendi causa, nec quidquam quam- vis minutum ac facile ipsa non consulta expedie- bat. Sic paulatim assuefaciens illam gubernationi, sibique in dies arctius indissolubiliusque devinciens, planeque illi persuadere atque aliis satagens, in una matris providentia se spem habere repositam imperii bene gerendi, quod absque consilio ejus foret, pessimum iturum videretur. Illa vero quanquam magno pondere in secedendi cogitationem propen- debat, nihilque libentius quam monasterium in quo vitæ reliquum quiete transigeret cum mente agi- tabat, tum affectabat votis, tamen charitate filii, quo affectu nulli mulierum cedebat, vehementer impellebatur ad conferendam suam operam ma- gnam rem aggresso, navemque nec firmam nec instructam satis iratis mari cœloque, cum præ- senti periculo regenti nato: præsertim adhuc **83** inexperto, nuncque primum istos ventos, istos fluctus sentienti, nondum, inquam, usu rerum et

A ἔξω τῶν ἐπιτιμῶν ἐστάναι ἠνεύχοντο· πῶς γὰρ φίλανδροι οὔσαι; αὐτόμολοι δὲ τὴν τῆς μετανοίας ζυγὸν ἀναδέχονται. Καὶ ἦν ἰδεῖν τὰ βασιλεῖα τότε δακρύων καὶ πένθους ἀνάμυστα, πένθους οὐκ ἐπι- φόγου οὐδ' ἀσθένειαν ψυχῶν κατηγοροῦντος, ἀλλ' ἐπαινετοῦ καὶ χαρᾶς προξένου τῆς κρείττονος, καὶ μηδέποτε λυομένης. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὅποιος ἐκεῖνος τὴν εὐσέθειαν πλέον τι ⁸⁷ ποιῶν, ἐντὸς τῆς βασιλικῆς ἀλουργίδος σάκκον περιεθέβλητο ἐν χρῶ ψαύοντα τῆς σαρκὸς ἐπὶ τεσσαράκοντα νυκθημέροις. Ἐν δὲ ταῖς νυξὶ χαμεύνης ἐκεῖτο ἐπὶ πέτρας μόνον ἀνέ- χων τὴν κεφαλὴν καὶ πενθῶν ὡς εἰκός. Εἶθ' οὕτως τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων ἀγναῖς ἀπίεται χερ- σίν.

B Οἰακοστροφὸν δὲ μᾶλλον ἑαυτοῦ τὴν μητέρα λυει- ρόμενος; ⁸⁸ εἶναι, τὴν βουλήν ὑποδρύχιον τέως εἶχε, δεδιώς μὴ τοῦ τοιούτου γνωσθέντος αὐτῇ λογισμοῦ καὶ τῶν βασιλείων ἐξέλθοι, πρὸς ὑψηλότερον βίον (1) γινώσκων αὐτὴν ἀποθιλέπουσαν. Ἐν πᾶσι μὲν οὖν τῆς ⁸⁹ προσπίπτουσι βουλῆς αὐτῆς ἄτερ μηδὲ τὸ τυχεῖν ἦν ἐνεργῶν, ἀλλὰ κοινωνὸν εἶχε τῶν βουλευμά- των ὁμοῦ καὶ συλλήπτορα τὴν μητέρα ⁹⁰ καὶ κατα- μικρὸν ὑφέρπων αὐτῇ, καὶ κοινοποιούμενος τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν. Καὶ πού καὶ φανερῶς ἐνδει- κνύμενος ὡς ἄτερ τῆς ἐκείνης φρενὸς καὶ γνώμης ἀπολείται τῆς βασιλείας τὰ πράγματα. Οὕτως εἶχε καὶ ξυνεδέσμει πλέον ἑαυτῷ ⁹¹ τὴν μητέρα, καὶ τοῦ κατὰ σκοπὸν ἀπέργε καὶ ἀπεκώλυεν. Ἡ μὲν γὰρ πρὸς σταθμὸν ἀπέβλεπεν ἔσχατον, καὶ μόνας **C** διεννοεῖτο, ἐν αἷς τὸν ἐπίλοιπον χρόνον μετ' εὐφρονος λογισμοῦ ἐλκύσει τοῦ βίου. Καὶ ταῦτ' ἐνόει καὶ ἑαυτῇ διὰ παντὸς ἐπύχετο τεύξασθαι. Ἄλλ' εἰ καὶ τοιαῦτα κατὰ νοῦν συνδιδασκοπεῖτο καὶ ὅλως πρὸς ὑψηλότερον ἐνητένιζε βίον, ἀλλ' ἦν γε καὶ φιλόπαις εἶπερ τις ἄλλη γυνή, καὶ πῶς ἠθού- λητο συνδινεγκεῖν μετὰ τοῦ υἱοῦ τὸ τῆς βα- σιλείας κλυδώνιον, καὶ οὐριοδρομοῦσαν τὴν ναῦν ἢ καὶ πανταχόθεν βαλλομένην τοῖς κύμασιν, ὡς ἄριστα οἰακοστροφῶν ⁹² καὶ μάλιστα τοῦ παιδὸς ἄρτι ἐπὶ τὴν πρύμναν καθίσαντος, καὶ τῶν οἰάκων ἐφαψαμένου, καὶ μήπω πρῶην θαλάττη καὶ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ εὐσέθειαν ἦν πλέον τι. ⁸⁸ βουλόμενος. ⁸⁹ τοῖς. ⁹⁰ Desunt voces τὴν μητέρα. ⁹¹ ἑαυτοῦ. ⁹² οἰακο- στροφῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Ὑψηλότερον βίον. Vide Zonaram, p. 234.

κύμασι καὶ ἀνέμοις ὠμιληκῶτος τοιούτοις. Τχῦτα δὲ λέγουσα, τὴν τῆς βασιλείας αἰνίττομαι πολυμερῆ καὶ πολυτάρακτον⁹³ ὄχλησιν. Τὸ τοίνυν μητρῶον πάθος κατεῖχεν αὐτὴν, καὶ συνδιεκυθέρνα τῷ υἱῷ καὶ βασιλεῖ καὶ τὰς ἡνίας ἔστιν ὅπου καὶ μόνη παραλαβοῦσα, ἀπροσπταίστως τε καὶ ἀναμαρτήτως τὸ ἄρμα τοῦ κράτους ἤλαυνεν. Ἦν γὰρ καὶ φρενῆρης ἄλλως καὶ βασιλῆος γνώμη αὐτόχρημα καὶ θρόνων καταθρῶσις· ἀνθεῖλκε δὲ ταύτην ἐκ θατέρου καὶ ὁ πόθος ὁ πρὸς Θεόν. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸν Αὐγούστον μῆνα (2) ἐπινεμήσεως τῆς αὐτῆς ἐπιτρεχούσης ἢ τοῦ Ῥομπέρτου διαπεραλίωσις τοῦτον ἐξελθεῖν κατηνάγκαζεν, εἰς φῶς ἤδη καὶ ἔργον τὸ τῆς ψυχῆς ἐννόημα ἐξάγων, τὴν αὐτοκράτορα διοίκησιν τῇ μητρὶ καὶ μόνῃ ἀπεκλήρωσατο, καὶ διὰ χρυσοβούλλου λόγου τὰ βεβουλευμένα εἰς προὔπτον πᾶσι κατέστησεν. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἱστορίαν συγγράφοντα οὐ παχυμερῶς τὰς τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν πράξεις καὶ τὰ θεοπρίσματα παραπέμπειν χρῆ, ἀλλὰ τὰς μὲν καταλεπτύνειν ὡς ἐνόν, τὰ δ' ἐκείνοις δεδογμένα ἐκτίθεσθαι, εἰμὶ⁹⁴ καὶ αὐτὴ τοῦτον τὸν τρόπον τὰ τοῦ βηθέντος χρυσοβούλλου ἐκθησομένη, τὰς τοῦ γραφέως μόνον κομφείας⁹⁵ περιελούσα· ἔχει δὲ οὕτως. locumque indicasse contenti, etiam ipsis æternis tantæ rei monumentis intexendis huic operi pleniorẽm ejus distinctioremque notitiam posteritati transmittamus descriptione istius ipsius bullæ aureæ, quam hic deinceps cum fide reddimus, superfluo duntaxat scriptoris ornata detractio.

Τὰ τοῦ χρυσοβούλλου τοῦ γεγονότος περὶ τῆς διοικήσεως τῶν κοινῶν τῇ μητρὶ τοῦ βασιλέως.

Οὐδὲν ἰσοστάσιον μητρὸς συμπαθοῦς καὶ φιλοπαιδὸς, ὅτε ταύτης ἰσχυρότερον φυλακτήριον, κἂν κίνδυνος προοράται, κἂν ἄλλο τι τῶν ἀπευκταίων λογίζοιτο [ἐλπίζοιτο]. Εἰ γὰρ βουλευέσεται αὕτη, πάγιον ἔσται τὸ βούλευμα· εἰ ἐπεύξεται, στήριγμα ἔσονται αἱ εὐχαὶ καὶ φύλακες ἀκαταγώνιστοι. Τοιαύτη γοῦν καὶ τῇ βασιλείᾳ μου ἐφάνη⁹⁶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀτελοῦς ἡλικίας πρακτικῶς ἢ ἡγιασμένη μήτηρ αὐτῆς καὶ δέσποινα, τὰ πάντα μοι γεγονυῖα, καὶ τροφὸς καὶ ἀναγωγός. Καὶ γὰρ τῷ συγκλητικῷ καταλόγῳ αὐτῆς συνοῦσης, μητρὸς πόθος προέδραμε, καὶ υἱοῦ πίστις ἀκραιφα συνετηρήθη. Μία ψυχὴ ἐν διηρημένοις σώμασιν διεγνώσθη⁹⁷, καὶ χάριτι Χριστοῦ καλῶς διετηρήθη μέχρι τοῦ νῦν, οὐ τὸ ἐμὸν, ἢ τὸ σὸν, τὸ ψυχρὸν τοῦτο βῆμα ἐρρήθη, καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὅτι αἱ αὐτῆς εὐχαὶ τὸν πάντα χρόνον πληθυνόμεναι εἰς τὰ ὦτα Κυρίου εἰσέδυσαν, καὶ εἰς τὸδε⁹⁸ τὸ ἔτος⁹⁹ τῆς βασιλείας ἡμᾶς¹⁰⁰ ἀνήγαγον. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ μετὰ τὸ ἐπιλαβέσθαι τῶν τῆς βασιλείας σκήπτρων οὐκ ἔφερε μὴ συμπονουμένη ἐπίσης τῇ βασιλείᾳ μου, καὶ τοῦ συμφέροντος αὐτῇ ἀντεχομένη

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹³ πολύτεχνον καὶ πολυτάραχον. ⁹⁴ εἰμι. ⁹⁵ κομφείας. ⁹⁶ Deest vox ἐφάνη. ⁹⁷ ἐγνώσθη. ⁹⁸ ἔτος. ⁹⁹ Deest vox ἡμᾶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Κατὰ τὸν Αὐγούστον μῆνα. Non sibi constat hoc loco Anna. Nam lib. 1, pag. 37, Brundusio solvisse Robertum narrat sub hiemem, sole ad Australes circulos et Capricornum vergente. Hic

A præteritorum memoria subacto quantum oportet ad multiplicem et spissam publicæ rei procuratorem, in tanto imperio tamque male affecto, ac tot undique tantisque hostibus tentato. Evicit igitur maternus amor ut commodare manum filio mater ad habenas imperii tractandas, ipsumque quasi currum reipublicæ aurigæ vicem ipsa interdum sola vellet incitare, inoffenso cursu semper ac prospero. Erat enim prudentissima et regnis nata moderandis. Postquam autem nuntiata mense Augusto currentis adhuc indictionis irruptione ac traiectione Roberti cogi se ad prodeundum illi obviam cum copiis sensit Alexius, maturum id tempus ratus arcani hactenus sui de matre rebus præficienda consilii proferendi patrandique, auream palam bullam edidit qua matri suæ uni administrationem plenam rerum imperii universarum attribuit. Quoniam vero ad officium historici pertinet non solum designare summam gesta que virorum præstantium, verum etiam in iis subtilius enucleatiusque edisserendis exactiori diligentia versari: age nos quoque prius Alexii affectum in matrem non quomo-

Bulla aurea imperatoris Alexii Comneni, qua matri suæ plenam potestatem tribuit rerum imperii administrandarum.

Nihil comparabile bonæ matri et bona malaque suæ prolis ducenti propria; nullum illo amuletum præsidiumque potentius: seu providetur imminens periculum, seu triste aliquid aut illætabile timetur. Siquidem illa sive in periculi provisione consilium suggesserit, erit id firmum et efficace: sive ad malum arcendum humana vi potentius preces ad Deum ac vota direxerit, erunt ea instar invictorum satellitum adversus quantavis insidias latera utique ac salutem tutantium. Id adeo experientia nos ipsi longa comperimus, in sanctæ ac venerabilis parentis nostræ ac dominæ providentiæ usque a prima ætatula ad hanc diem educati. Hæc enim nutrix, hæc institutrix, hæc una plane omnia nobis fuit. Quare cum illa nos ex suo sinu in senatum ac reipublicæ tractationem jam solutos emancipatosque dimitteret, non tamen tantum ejus hactenus impensæ amoris oblivisci nos aut obsequii semper illi debiti potuimus, sed præcedens matris amor consequentem ac respondentem habuit filii pietatem, omnibus fidei¹⁰¹ officiique testatam docu-

vero, et pag. 98, Augusto mense, lib. iv, pag. 102, 105, Julii 17 die, ex ipsa qua coronatus est Alexius indictione 4. Vide Malaterram, lib. iii, cap. 24.

mentis. Unus sensus, una concordia, una in corporibus anima duobus perspecta semper est; charitasque per Christi gratiam tanta inter nos hactenus tamque fuit integre servata ut nec sono tenus atque aurium, mentione mei ac tui, frigidum illius verbi, perstricta unquam libataque fuerit. Cujus rei cum alios fructus cepimus, tum illum maximum: quod cum illam nostri charitas ad vota facienda pro nobis precesque religione atque officio incensas apud Deum assidue fundendas impulerit, iis, ut pie credimus, exoratum coeleste numen nos in istum Imperii apicem extulit. Ex quo illa tempore nunquam cessavit, quasi ut priorem benignitatem novis semper cumularet meritis, in laboris partem ultro accedere, nostrasque curas ac sollicitudines partim consolari miserando, partim suggerendo consilio in commune utili sublevare ac minuere. Cum igitur majestas nostra in procinctu expeditionis necessariae et Deum ut confidimus habiturae faventem adversus hostes Romaniae, delectibus habendis et tota constituenda militari disciplina supra modum occupata sit: eidemque tamen ex parte alia, non minus operosa, nec minus nostri officii propria rei judicialis et politicae negotia impendeant, tot simul curis recte defungendis vix satis pares nihil melius ducimus quam si earum, quas diximus rerum omnium administrationem sapientiae venerabilis ac sanctae matris nostrae committamus.

Decernimus igitur ac presenti diplomate bulla aurea munito sancimus, ut praedicta venerabilis mater nostra, pro magna qua pollet peritia rerum humanarum ac saecularium, tametsi eas semper religioso animo contempsit, plenam deinceps potestatem habeat rerum omnium pro suo nota arbitrioque constituendarum, seu viva voce, seu scripto, sive is ad eam retulerit qui rei universae judicialis praest, sive inferiorum illo officialium quilibet, qui vel commentariorum vel libellorum, vel sententiarum curam gerat, horum cuivis quidquid illa responderit, quidquid etiam in cetera politicarum rerum gubernatione; puta rationibus fisci, et remissione publicorum debitorum in populi egentis sublevationem relaxanda; plane ratum haberi nobisque imputari praecipimus, nihiloque minoris oblinere firmitatis robur, quam si ab ipsa praesente, pronuntiante, dictanteque serenitate nostra stantuerentur. Quaecunque, inquam, ab ipsa dubiorum oborientium solutiones ac responsa proferentur, quaecunque praecipua, scripta, non scripta, cum

A καὶ τοῦ κοινοῦ, ἐτοιμαζομένη δὲ ἤδη ἡ βασιλεῖα μου σὺν Θεῷ πρὸς τὴν κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς Ῥωμανίας ἐξέλευσιν, διὰ φροντίδας μὲν πολλῆς ποιεῖται καὶ τὴν τοῦ στρατιωτικοῦ συλλογὴν τε καὶ διευθέτησιν, οὐκ ἐλάχιστον δὲ ταύτης νενόμισται καὶ ἡ περὶ τῆς τῶν σεκρετικῶν (3) τε καὶ πολιτικῶν πραγμάτων διοικήσεως φροντίς. Εὖρα γοῦν ὅσον ἀριστοκρατίας ἀνεπιβούλευτον ὀχύρωμα, ὡς ἂν τῇ ἡγιασμένη καὶ πανεντιμοτάτῃ μητρὶ αὐτῆς ἀνατεθῆ ἡ τῶν ἀπάντων διαίξεις.

Ex quo illa tempore nunquam cessavit, quasi ut priorem benignitatem novis semper cumularet meritis, in laboris partem ultro accedere, nostrasque curas ac sollicitudines partim consolari miserando, partim suggerendo consilio in commune utili sublevare ac minuere. Cum igitur majestas nostra in procinctu expeditionis necessariae et Deum ut confidimus habiturae faventem adversus hostes Romaniae, delectibus habendis et tota constituenda militari disciplina supra modum occupata sit: eidemque tamen ex parte alia, non minus operosa, nec minus nostri officii propria rei judicialis et politicae negotia impendeant, tot simul curis recte defungendis vix satis pares nihil melius ducimus quam si earum, quas diximus rerum omnium administrationem sapientiae venerabilis ac sanctae matris nostrae committamus.

B Διορίζεται γοῦν ἡ βασιλεῖα μου καθαρῶς διὰ τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου, ἵνα δι' ἣν ἔχει πολυπειρίαν περὶ τὰ βιωτικά πράγματα, εἰ καὶ τέλεον τούτων καταπεφρόνηκεν, ἅπερ ἂν ἑγγράφως διορίσῃται, κἂν παρ' αὐτοῦ ἡ προεστῶτος τῶν σεκρετικῶν (4) ἀναφέρωνται ἢ τῶν ὑπ' αὐτὸν σεκρετικῶν ἢ τῶν ἄλλων ἀπάντων, ὧν αἱ ὑπομνήσεις ἢ αἰτήσεις ἢ κρίσεις ἐτοιμασθήσονται ἐπὶ συμπαιλαῖς δημοσιακαῖς ἐφλημάτων, τὸ κῦρος ἔξουσι μόνιμον, ὡς παρὰ τοῦ γαληνίου κράτους τῆς βασιλείας μου ὀκονομοῦμενα, καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος αὐτῆς τὰ γραφέντα ἀποστοματιζόμενα. Οἵαι γὰρ ἂν λύσεις παρ' αὐτῆς ἀποφανθήσονται, ἢ καὶ προτάξεις ἑγγραφοὶ ἢ ἀγραφοὶ, κἂν εὐλογοὶ κἂν ἀνεύλογοι, σφραγίδα φέρουσαι αὐτῆς τὴν μεταμόρφωσιν καὶ τὴν κοίμησιν (5), ὡς αὐτῆς τῆς βασιλείας μου λογισθήσονται. Τῷ δὲ μηνὶ τοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν διοικουῦντος τῆς σεκρετα, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ προβολῶν καὶ διαδοχῶν τῶν σεκρετικῶν, καὶ τῶν θεμάτων*, καὶ ἐπὶ τοῖς ἀξιώμασι καὶ ὀφφικλοῖς καὶ δωρεαῖς ἀκινήτων βασιλικῶς ἢ ἁγία μήτηρ αὐτῆς ἔξει ἀδειαν, ὃ δόξει

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* Deest vocula ἂν. * παρὰ τοῦ. * Desunt voces καὶ τῶν θεμάτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Σεκρετικῶν. Σεκρετικὰ πράγματα Annæ dicuntur res judiciales, uti recte interpretatur Possinus: σεκρετον enim Græcis mediæ ætatis est tribunal, et forum judicarium. Glossæ Basilic. Σεκρετον, δικαστήριον. Κομισιτόριον, βασιλικὸν σεκρετον. Hesychius, σεκρετον, συνέδριον. Nicephorus Cpol. processuum, seu processionum (uti lites appellantur a D. Gregorio, lib. iv, indict. 13, epist. (40) ælem vertit: Τῶν προόδων οἴκους, ἃς Ῥωμαῖοι σεκρετα καλοῦσι. Secretum judicantis, in l. xiv Cod. de fide instrum. Judiciale secretum, apud Ammianum, lib. xv. Secretarium nude et simpliciter apud Severum Sulpitium, lib. iii de Vita S. Martini, et in l. iv Cod. Theod. de exact. In Anastasii Biblioth. Collectaneis, secretarium dicitur locus in quem senatus collectus est. SECRETARIUM AMPLISSIMI SENATUS REPARATUM; in veteri Inscript. apud Gruter. Cl. XX,

5; et Marlianum, lib. ii De topogr. urbis Romæ, cap. 3. Hinc σεκρετικοὶ in Nov. ii Constantini Porphyg. et apud Annam, dicti senatores, et judicum assessores: σεκρετικὸν ἀξιωμα, dignitas curialis, seu senatoria, in Jure Græco Rom.

(4) Προεστῶτος τῶν σεκρετικῶν. Quatuor potissimum secreta, seu fora civilia recenset Manuel Comn. in Nov. Primum, magul Drungarii; secundum, ejus qui προκαθήμενος τῶν δημοσιακῶν δικαστηρίων dicebatur; tertium, τοῦ πρωτασηκρήτου; quartum denique, τοῦ δικαιοδότου. His omnibus qui præerat προεστῶτος τῶν σεκρετικῶν dicitur Annæ. Laudat porro hunc locum Cujacius ad tit. vii C. de primicer. lib. xii. Vide Notata ad pag. 157.

(5) Κοίμησιν. Assumptionem Deiparæ. Vido Gretzer. ad Codin.

ταύτη ποιεῖν. Ἀλλὰ καὶ εἴ τινες προβληθῆσονται εἰς τὰ σέκρετα, ἢ καὶ εἰς θέματα καὶ διαδεχθῆσονται, τιμηθῆσονται δὲ καὶ ἐν μεγίστοις ἀξιώμασι, καὶ μέσοις, καὶ ἐλαχίστοις, ἔσονται εἰς τὸ ἐξῆς ἀμετακλήνητοι καὶ ἀμετάπτωτοι. Ἀλλὰ καὶ ἀυξήσεις ῥογῶν (6), καὶ προσθήκας δόσεων, καὶ συμπαθείας τῶν λεγομένων συνηθειῶν (7), καὶ σχιδευσμούς (8), καὶ ἀποσχιδευσμούς^β, προστάξει αὕτη ἀνευδολιάστως καὶ περισκτικῶς εἰπεῖν, οὐδὲν ἀσυντελὲς λογισθήσεται ὅπερ αὕτη κελεύσει ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως. Τὰ γὰρ ῥήματα ταύτης καὶ τὰ προστάγματα ὡς τῆς βασιλείας μου λογισθήσονται, καὶ οὐδὲν τοῦτων ἀθετηθήσεται, ἀλλὰ καὶ κύρια καὶ μόνιμα ἔσονται εἰς τοὺς ἐξῆς χρόνους. Καὶ οὕτω εὐθύνην, οὕτω ἠντιναοῦν ἀνάκρισιν ὑποπτεύσει^γ νῦν ἢ εἰς τὸ μετέπειτα παρ' οὐτινοσοῦν τῶν ἀπάντων οὕτω τις τῶν ἐξυπηρετουμένων αὐτῆ, ἢ αὐτὸς ὁ κατὰ τὴν ἡμέραν λογοθέτης τῶν σεκρέτων, κἂν εὐλογα κἂν παράλογα τὰ πραχθησόμενα δόξη. Τὸ γὰρ παντελῶς ἀλογοπράγητον^δ ἔξουσιν ἔσαι ὅποια ἂν καὶ εἴη τῷ παρόντι χρυσοδολλῶν λόγῳ στηριζόμενα.

remissiones misericordes eorum vectigallum quæ consuetudines vocantur, scissiones et rescissiones sine ulla dubitatione pleno jure ipsa instituet, constituet, decernet, pro voluntate. Denique ut breviter colligamus, nihil irritum infirmumve censebitur quod ipsa transegerit, vel scripto, vel sine scripto. Verba enim ejus ac præcepta, ut ab ipsa majestate nostra profecta reputabuntur :

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^β σχιδευσμούς, καὶ ἀποσχιδευσμούς. ^γ ὑποπτεύσει. ^δ εὐλογοπράγητον

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) *Αυξήσεις ῥογῶν.* Roga hoc loco est honorarium, sive donativum, quod ab imperatore quotannis magistratibus dabatur, sive erogabatur (unde et vocis etymon), ut infra hoc lib. Ἡ δόξα τῶν δοθέντων εἶχουσι ἀξιώματων. Et lib. vi : Καὶ αὐτὸν τὸν Δουκά Βενετίας τῷ τῶν πρωτοσεβάστων ἀξιώματι, μετὰ τῆς ἀναλόγου δόξας ἐτίμησεν. Quemadmodum vero ejusmodi rogæ magistratibus, ac proceribus, ab ipso Augusto distribuerentur, helle narrat Luitprandus, lib. vi *Hist. cap. 5*, qui id fieri solitum scribit ea hebdomadæ, quæ Ramos Palmarum præcedit. Sic etiam vocabant *dona annua militum*, de quibus Hincmarus, *De ord. palat. c. 22*, affave donativa, quæ iisdem erogabantur ab Augustis, unde et *Augustiaca* dicuntur Marcellino Comiti. Anastasius Biblioth. in S. Dousdedit PP. **270** *Et data roga militibus, pax facta est in tota Italia.* Idem in S. Severino : *Miles iste nihil exinde subventus habet, quomodo et rogæ vestræ, quas D. imperator vobis per vices mandavit, ibi sunt a sancto viro reconditæ.* Will. Tyrius, lib. xviii, cap. 25 : *Effusa in populum civitatis, more solito, roga liberalissima.* Interdum roga pro stipendio sumitur. Hinc non semel : *Milites in roga imperatoris.* De roga imperatoris legitur apud Robertum Monach. lib. ii ; Baldricum Dolens, et Raimundum de Agiles. V. D. Gregor. lib. ii, indict. 2, epist. 32 ; lib. vii, indict. 2, epist. 130.

(7) *Συνηθειῶν.* Συνήθειαι Græcis sunt tributa, vectigalia. *Gloss. Græco-Lat., salarium, παροχή, συνήθεια.* Leo in *Tact. cap. 19, § 18* : Ἡ τὸ οἰονοῦν δῶρον παρ' αὐτῶν λαμβάνειν, ἢ τὰς λεγομένας συνηθείας. Sic Latinis consuetudines eadem notione, apud Cassiod. lib. i, epist. 2 ; lib. iii, epist. 23 ; lib. vii, epist. 2, etc. ; Gregor. Turon. lib. ix, cap. 30 ; Willel. Tyr. lib. iii, cap. 1 ; lib. xii, cap. 15 ; lib. xx, cap. 20 ; Anastas. in Vita PP. pag. 213 edit. Reg. et alios passim.

A causa, vel sine causa, impressa modo sigillo ejus, quod Transfigurationis et Mortis Icones exhibet, omnino sic accipi haberique volumus, tanquam a nostra ipsa majestate summi jure imperii præscripta mandataque. Mense quoque ejus qui pro tempore rem judicalem administrat, etiam de promotionibus aut successionibus judicum aliorumve officialium fori ac consistorii, sed et in collationibus præfecturarum militarium, cæterarumque dignitatum et officiorum, insuper in donationibus immobilium quæ regis auctoritati reservatæ sunt, sancta eadem parens nostrâ liberam quidvis volet decernendi obtineat potestatem. Et quicumque per illam promoti fuerint in consistoriam vel in militares dignitates, aut ejus nutu in eas voluntateque successerint, aut quomodocumque admissi fuerint, promotive auctoritate illius ad honores summos, medios, infimos, immobiliter eos possideant, exercent, fruantur, ab omni iis excidendi periculo **85** plane securi. Sed et augmenta stipendiorum, incrementa donativorum,

scissiones et rescissiones sine ulla dubitatione pleno jure ipsa instituet, constituet, decernet, pro voluntate. Denique ut breviter colligamus, nihil irritum infirmumve censebitur quod ipsa transegerit, vel scripto, vel sine scripto. Verba enim ejus ac præcepta, ut ab ipsa majestate nostra profecta reputabuntur :

(8) *Σχιδευσμούς.* Scissiones et rescissiones rerum judicatarum, vel contractarum, postquam solemnibus juris formulis firmatæ sunt, hic auguratur eruditus interpret. Verum nemo, opinor, rem adeo injustam in principe justum volente animo concipiet, ut res judicatas solo regis auctoritatis jure contra fas rescindi velit, aut sinat. Quin potius malim *σχιδευσμόν* hoc loco esse donativorum, seu stipendiorum magistratibus debitorum rescissionem, quam Galli vocant, *retranchement de gages et d'appointements*. Solent enim interdum principes annua officialium suorum stipendia propter majores bellorum, quibus premuntur, impensas, aut omnino, aut ex parte rescindere. Sic ipse Alexius, ut auctor est Zonaras, *σπανίζων χρημάτων, τὰς τε τοῖς ἀξιώματων ἀνηκούσας ἀνέκαθεν ἐτησίας δάσεις ἐξέκοψε, καὶ τὰς τῶν συγκλητικῶν οὐσίας προσαφῆρσεν.* Eadem habet Glycas. Sic Pachymeres, lib. ii, cap. 14, narrat Andronico Seniore imperatore, exhaustis imperatoris thesauris, ipsas palatinis consuetas, erogari rogas rescissas : *Ἐπισχεθέντων πάσαι καὶ αὐτῶν ῥογῶν, καὶ προσοδῶν τοῖς ἐν ἀνακτόροις δουλεύουσιν, ἃ δὴ καὶ βασιλεῖς ἐξ ἀρχαίου εἰς μίσθους ἐτίθουν ἀναγκαίους, τοῖς ὑπηρετουμένοις ἐκείνοις ἐξεκενοῦντο.* Et lib. xii, cap. 8 : *Τὰ γὰρ τῶν μισθῶν τῶν κατὰ τὰ ἀνάκτορα ἐκδουλευσάντων ἐξεκενοῦντο.* Sic denique Philippus VI Francorum rex binis edictis annorum 1337 et 1343, quæ exstant in registris Cameræ Computo. Paris. signatis *Cruz et Pater* ; et alii deinceps qui subsequenti sunt reges non semel, iisdem de causis, magistratibus annua exsolvi solita stipendia, aut penitus abrogarunt, vel eorum partem fisco adjudicarunt. Quemadmodum igitur, ut rogas, sive donativa, augere, ita et rescindere posset, patri concessit Alexius.

nullumque illorum abrogabile aut effectu cassum, omnia, rata, firma, immobilia in omne tempus erunt, nulli examini, cognitioni, retractationi cujusquam omnium unquam obnoxia, nec approbationis confirmationisve ullius, ut plane valeant plenumque effectum sortiantur, egentia. Neque quisquam, qui illi ministraverit obsecutusve in aliquo fuerit, neque ipse qui pro tempore fuerit logotheta secretorum, quantumvis bene secusve consuta decretaque videantur quæ mandata fuerint, eo unquam a quoquam nomine vocari in jus ad causamque dicendam rationemve reddendam cogi poterit. Quippe cum omnia quæcumque tandem ac qualiacumque sint quæ mater nostra decreverit ac fecerit, vi præsentis bullæ aureæ vindicata nobis, nostræque auctoritati imputanda planeque in omne tempus rata, firma, valida decernamus, declaremusque.

Hactenus bulla aurea. Quam qui attendet jure utique mirabitur efferetque laudibus pietatem patris mei Alexii Augusti, qui nihil plane sibi reliquum fecerit quominus omnia supremæ potestatis jura decoraque matri filius suæ communicaret, ipsoque adeo imperiali solio ac fastigio, ut matrem loco sui regendo quasi currui reipublicæ præficeret, descendere quodammodo sit visus, circum apparenti ac cursandi, velut ministerii causa, partibus sibi tantummodo reservatis, soloque imperatoris nomine retentis: et hoc ex adolescente jam in virum evadens, qua ætate cupiditas imperandi major esse solet in hominibus sic natis, sicque institutis, talique fortuna usis. At sane non segnem desidiam prætextu materni honoris obtegit, aut otium securum astuta pietate redimit. Nempe bellum in barbaros periculaque illa ac labores sibi deponit, speciosa et quæstiosa cætera, gubernationem negotiorum, electiones magistratum, vestigalium sumptuumque publicorum rationes, matri committit. Nimum id quidem liberaliter ac prodige, dicat fortasse quispiam, qui aulam in gynæceum transferri, et imperii tanti administrationem universam uni credi mulierî minime probandum putet. Verum is si sciat ac reputet quam exquisita fuerit ejus mulieris prudentia, quanta virtus, quam rara vis ingenii, vituperationem profecto in approbationem statim consilii talis et admirationem vertat. Tanta enim fuit in avia mea dexteritas in gerendis expediendisque rebus, tanta ordinandi digerendique civilia negotia facultas ac quasi capacitas magnæ mentis, ut non tantum Romano imperio quantum erat, sed regnis quæ sub sole sunt omnibus una optime regendis par videri posset. **86** Magno scilicet ex longa experientia usu prædita rerum humanarum, ingenio insuper ad naturas rerum facultatesque negotiorum pervidendas mire solerti: cui numeratum esset ac promptum, unde inchoandum quidlibet? qua et quo provehendum? quæ quibusque adversarentur, quæ quibusque juvandis nata aptaque essent: quid opus facto, celerrime pervidens; id ipsum ad prudenter exsequendum strenua et constans. Nec vero cum tantis ingenii consiliique partibus commendaretur, desiccebat illam lingua; quin habebat facultatem ejus generis innatam quæsitæ similem, naturæ bono, non industriæ beneficio rhetor quæ-

A Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τοῦ χρυσοβούλλου. Θαυμάσειε δ' ἂν τις ἐν τούτοις τὸν ἐμὸν πτεῖρα καὶ αὐτοκράτορα τῆς εἰς τὴν μητέρα τιμῆς, καὶ ὅπως αὐτῇ παρακχωρήκει τῶν ἀπάντων, αὐτὸς τῆς βασιλικῆς ἡνίας οἷον ὑπεξιστάμενος, καὶ τρόπον τινα ἐποχουμένη τοῦ βασιλικοῦ ἄρματος αὐτῇ παραθέων, καὶ φιλοῦ μόνου τοῦ τῆς βασιλείας μετέχων ὀνόματος. Καίτοι κατὰ τὴν ἑλικίαν τὸν μείρακα ἤδη παρήλλαττε, καθ' ὃν μάλιστα καιρὸν ἐπιφύεται τοῖς τοιούτοις ἡθεσιν ὁ τῆς φιλαρχίας ἔρωσις. Τοὺς μὲν γὰρ πρὸς τοὺς Βαρθάρους πολέμους καὶ ἕσα τῶν ἄθλων καὶ τῶν ἀγώνων ὄπην, αὐτὸς ἀνεζώσατο, πᾶσαν δὲ τῶν πραγμάτων διοίκησιν καὶ πολιτικὰς ἀρχάς, καὶ τοὺς περὶ τῶν εἰσφορῶν λόγους, καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς βασιλείας ἀναχωμάτων τῇ μητρὶ κατεπίστευσε. B Καὶ ἴσως μὲν ἂν τις ἐνταῦθα γινόμενος καταμέμψοιτο τὴν οἰκονομίαν, ὡς γυναικωνίτιδι καταπιστεύσαντος τοῦμοῦ πατρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν. Ἄλλ' εἰ τὸ φρόνημα τῆς γυναικὸς ἡπίστατον, καὶ ὅτι τις ἦν ἀρετὴν καὶ τὸν νοῦν καὶ ὅπως εἶχε δραστηριότητος, ἀφόμενος μέμψεως πρὸς θαῦμα τὴν μέμψιν μετέβαλε. Τοσαύτη γὰρ ἡ ἐμὴ μάμμη περὶ τὰ πράγματα δεξιωτάτη καὶ τάξει καὶ καταστήσασθαι πολιτείαν εὐμήχανος, ὥστε μὴ μόνον τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν διοικεῖν δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν τὴν ὅπου δῆποτε βασιλείαν ὀπόσῃν ἡλιος ἐφορᾷ. Πολυπειρὸς τε γὰρ ἦν καὶ πολλῶν πραγμάτων ἐγίνωσκε φύσεις, καὶ ὅπως ἀρχεται, καὶ εἰς ὃ καταντήσειεν ἕκαστον ἐξηπίστατο, καὶ τίνα μὲν τίνων εἰσὶν ἀναρρητικά, τίνα δὲ μᾶλλον ἐπιβρώνυσιν ἕτερα, ὅσυστάτη C τα τὸ θεῖον καταμαθεῖν καὶ μετὰ ἀσφαλείας καταπράξει δεινῇ. Καὶ οὐκ ἦν μὲν τὴν γνώμην τοιαύτη, γλωτταν δὲ εἶχεν ἀπάδουσαν πρὸς τὴν γνώμην· ἀλλ' ἦν αὐτόχρημα ῥήτωρ πιθανότητος*, καὶ οὕτε λόγος καὶ εἰς μῆκος τοὺς λόγους ἐκτείνουσα, οὕτε ταχέως ἀπελλίμπανεν αὐτῇ τὸ πνεῦμα τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐπικαίρως ἀρξαμένη εἰς τὰ καιριώτατα πάλιν κατέληγε. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς θρόνος αὐτὴν παρηκμακυῖαν κατέληφεν, ὅτε καὶ μᾶλλον τὸ φρονοῦν ἤκμαζε καὶ ἡ σύνεσις ἐπήνθει καὶ ἡ περὶ τὰ πράγματα ἐπιστήμη συνήκμαζεν, ἐξ ὧν οἰκονομίαι καὶ διοικήσεις τὸ κράτος ἔχουσιν. Ἐχει δὲ ὡς ἡ τοιαύτη τὸ εἶδος ἑλικία οὐ μόνον τι λέξαι τῶν νέων σφωώτερον, ὡς ἡ τραγωδία φησὶν, ἀλλὰ D καὶ συμφορώτερον πράξει. Ὁ δὲ κατόπιν χρόνος καὶ ὅπταν ἐκείνη ταῖς νεωτέραις συναζητάζετο γυναιξί, θαῦμα ἀντικρυς ἦν, πολλῶν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ

Variæ lectiones ex cod Coislin.

* ἀναλωμάτων. * πιθανώτατος.

ἐπιδεικνυμένη φρόνημα. Καὶ περιέχεν ἐξ αὐτῆς ἄδραμον, ad persuadendam instructissima : non
 ὄψεως τῷ βουλομένῳ καταθρεῖν τὴν ἐνοῦσαν αὐτῇ
 ἀρετὴν ὁμοῦ καὶ ἐμβρίθειαν⁹. Ἄλλ' ὅπερ ἔλεγον,
 ὁ ἐμὸς πατὴρ τῆς βασιλείας ἐπιδραξάμενος τοὺς
 μὲν ἀγῶνας καὶ ἰδρωτὰς ἑαυτῷ¹⁰ τεταμίευκε θεω-
 ρὸν τῶν ἀγῶνων τὴν μητέρα ποιούμενος, ἐκείνην δὲ
 δισπότιν καταστησάμενος, τὸ παρ' ἐκείνης κελευό-
 μενον, καθάπερ δούλος, ἔλεγέ τε καὶ ἔπραττεν.
 Ἔστεργεν αὖν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς ὑπερφυῶς καὶ τῶν
 αὐτῆς βουλευμάτων ἐξήρητο (τοσοῦτο¹¹ ἦν φιλο-
 μήτωρ), καὶ τὴν δεξιὰν ἐδίδου τῆς ἐκείνης γλώττης
 ὑπηρετεῖν, καὶ τὴν ἀκοὴν τῶν ἐκείνης φωνῶν εἰς ἀκρία-
 σιν, καὶ εἰς ἅπαντα ταύτη ὁ βασιλεὺς συγκατένευεν,
 ἢ ἀνένευεν, ἐφ' οἷς ἄρα ἐκείνη κατανεύσειεν ἢ ἀναεὺ-
 σσειεν. Καὶ ἦν τὸ πρῶτον ὅλως τοιοῦτον. Ἐκείνος μὲν
 γὰρ σχῆμα βασιλείας εἶχεν, ἡ δὲ τὴν βασιλείαν αὐτὴν
 καὶ ἡ μὲν ἐθεσμοθέτει, διώκει τὸ πᾶν, ἐπρυτάνευεν,
 ὁ δὲ τὰς εἰοικήσεις ἐκείνης καὶ τὰς ἐγγράφους καὶ
 τὰς ἀγράφους, τὰς μὲν χειρὶ, τὰς δὲ φωναί, ἐπε-
 σφράγιζε, καὶ ὡς αὐτῷ γε φάσαι, ὄργανον ἦν αὐτῇ
 βασιλείας, οὐ βασιλεὺς. Ἠρέσκειτο γὰρ ἐφ' ἅπασιν
 οἷς ἡ μήτηρ, διαγνοίη καὶ διορίσειε, καὶ οὐχ ὡς
 μητρὶ μόνον καταπειθέστατος ἦν, ἀλλὰ γὰρ ὡς
 ἐξάρχῃ βασιλικῆς ἐπιστήμης ταύτη προσεῖχε τὸν
 νοῦν. Ἴδου γὰρ ἀκριδῶς τὸ ταύτης ἐφ' ἅπασιν ἐπὶ
 τὸ κράτιστον συγκεχωρηκός, καὶ ὅτι διαφερόντως
 πάντας τοὺς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γεγονότας ἀνθρώ-
 πους εἰς φρόνησιν τε καὶ σύνεσιν πραγμάτων ὑπερ-
 ελαύνει.

vansque longe ultra communem modum, quadam humilitate mancipii : ex ejus consiliis totus pen-
 dens, dexteram non aliud quam maternæ linguæ famulam, aures nihil aliud quam vocum ac præ-
 ceptorum ipsius exceptrices volens esse : quin etiam nutus omnes renutusque suos ex materno-
 rum præjudiciis ducebat ; eadem cum illa postque illam semper abnuere juxta annuereque solitus.
 Planeque sic seres habebat : ille speciem, hæc rem ipsam obtinebat regni. Illa jus dicebat, leges
 condabat, gubernabat, dispensabat omnia. Ille autem placita ejus sive scripto edita subscriptione
 firmabat ; sive sola declarata voce, vocis item suæ suffragio corroborabat : ita ut, si dicere
 liceat, non imperator Alexius, sed matri instrumentum imperii fuerit. Adeo grata et rata trabe-
 bat quæcumque illa decerneret statueretque ; neque ut matri solum obedientissime 87 obse-
 quebatur, verum etiam ut magistræ consultissimæ artis regnandi attentum et docilem præbebat
 animum. Quippe ipsi exploratissimum erat, illam, quod esset in quaque re factu optimum, videre
 semper optime sequique rectissime ; eandemque haud parvo intervallo omnes qui tunc erant ho-
 mines prudentiæ laude peritiaque negotiorum antecellere.

Τοιαῦτα τὰ τῆς Ἀλεξίου βασιλείας προόμια. Οὐ
 γὰρ τις αὐτοκράτορα τοῦτον εἰκότως τότε νῦν ὁμο-
 μάσειε, τῆς αὐτοκράτορος περιωπῆς ἅπαξ ἀποκλή-
 ρωθείσης παρ' αὐτοῦ τῇ μητρὶ. Ἄλλος μὲν οὖν
 νόμοις ἐγκωμιαστικοῖς ὑπέκων, πατρίδα τῆς θαυ-
 μασίας ἐκείνης μητρὸς ἐπανείτω, καὶ γένος πρὸς
 Ἀδριανούς ἐκείνους τοὺς Δαλασσηνοὺς (9) ἀναφερ-
 ούσιν.

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁹ καὶ ἐμβρίθειαν. ¹⁰ τοὺς ἰδρωτὰς ἑαυτῷ. ¹¹ τοσοῦτον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

9) Τοὺς Δαλασσηνοὺς. Exstitit Dalassenorum
 familia Constantinopoli perillustris, ex qua re-
 censentur Constantinus patricius, quem Constan-
 tinus imperator, Basilii frater, successorem suffi-
 cere decreverat, qui affectati postmodum imperii
 reus, in Protam insulam relegatus est a Michaelē
 Paphlagonē; Theophanes et Romanus, iidem
 patricii, Constantini fratres; et Adrianus horum

loquax illa quidem, aut garrulitatis inexhaustæ;
 non rursus in dicendo curta, et cito deficiente
 quasi spiritu, medio in cursu subsidens : verum
 ab ea et initia sermonis captari opportune et finis
 ad maturum exitum perducī solitus. Contulit ad
 hæc non parum quod imperii gubernaculis admota
 est matura jam ætate, quando prudentia rerum
 usu parva confirmataque viget maxime; et nego-
 tiorum perite tractandorum ars, gubernandique
 ac dispensandi res humanas scientia multiplex
 consummationem, si unquam, obtinet. Nec enim
 solum habet ista ætas quod illi tribuit tragœdia,
 loqui solere juvenibus prudentius, sed etiam utilius
 consulere sapereque verius. Hujus porro de qua
 loquimur mulieris quantas senectus opes sapien-
 tiæ longo ævo congestas habuerit, æstimare licet
 ex eo quod ejusdem etiam junioris prudentia
 miraculo solebat esse, canitiem quandam consum-
 matæ maturitatis in ipsa adolescentia præferens :
 ac specie compositioneque vultus ac motuum haud
 dubium vel primo ac forte intuentibus, virtutis
 gravitatisque sibi penitus insitæ ostentans speci-
 men. Talem hanc, ut dixi, matrem meus pater
 statim a suscepto imperio certaminum sudorum-
 que spectatricem atque arbitram suorum alto in
 regni solio constituit, dominam illam suam non
 appellationis magis blanditia quam obsequii obe-
 dientiæ ferens ac probans. Amans eandem obser-
 vansque longe ultra communem modum, quadam humilitate mancipii : ex ejus consiliis totus pen-
 dens, dexteram non aliud quam maternæ linguæ famulam, aures nihil aliud quam vocum ac præ-
 ceptorum ipsius exceptrices volens esse : quin etiam nutus omnes renutusque suos ex materno-
 rum præjudiciis ducebat ; eadem cum illa postque illam semper abnuere juxta annuereque solitus.

Hujusmodi fuere initia regni Alexii, quem pere-
 piget autocratorem, sive rerum omnium pleno ar-
 bitrio potentem, quæ summæ potestatis vulgaris
 est appellatio, dicere; cum is istam potestatem pro-
 libito gubernandarum rerum semel in omne tem-
 pus a se in matrem transulerit. Hic jam per me
 qui volet et poterit laudationum rhetoricas leges in

patruelis, de quo hoc loco Anna; præterea Damia-
 nus Dalassenus, cujus filius Theophylactus Bulga-
 ractono imperante vixit; Damianus alter Scopio-
 rum dux, sub Michaelē Duca; Theophylactus alter,
 cujus meminit Nicephorus Bryennius; denique
 Constantinus Dalassenus, thalassocrator ab Alexio
 dictus. Memorantur hi passim ab Anna, Zonara,
 Scylitæ, et Glyca.

argumento expromens in primis digno, genus heroinæ hujus ab Adrianis illis Dalassenis et Charonibus repetat, et albas eloquentiæ quadrigas in vastissimum campum laudis illorum immittat effusis habentis. Mili enim historiam conscribenti, non ex genere aut sanguine, vel illa vel alia persona quavis, sed ex moribus ac virtute, idque ipsum quatenus opus est et institutiæ scriptiōnis genus ac consilium patitur, insignienda est. Ergo ut de ea pergam exsequi quod silere non debeo. Fuit illa magnum ornamentum non mulierum modo sui temporis, sed etiam virorum, ac plane commune decus humanæ naturæ: cujus palmare exstitit facinus jam tum primis illis administrationis suæ temporibus, quod palatium Augustarum unde honos et bona fama exsulabat jam ex eo tempore quo Monomachus ille habenas imperii arripuit, quando levitati et pudendis amoribus augustum illud sacrum patere cœpit, plane sanctitati restituit pristinæ, nisi etiam et majore cumulavit. Tam concinnum enim tamque laudabilem rerum omnium instituit ordinem, ut in formam religiosæ familiæ regum diversorium mutatum esse dici posset. Stata erant Dei laudibus canendis audiendisve descripta tempora; suæ cibo sumendo, suæ urbanis ac politicis negotiis horæ tractandis certæ assignatæ dimensæque. Ipsa omnibus exemplum et forma laudis omnis, plane usu vulgari naturæque capta majus quiddam præibat rapiebatque secum aulam universam; tam puris undique resplendens honestatis ac pudicitiae radiis, ut si vel illis priscis exemplaribus probitatis decantatissimis heroinis compararetur, sol quidam plane videretur cum stellis compositus. Jam quis ejus misericordiam in pauperes, quis liberalem in egentes manum satis exprimere, nedum prædicare sermo queat? Omnibus e cognatione minus copiosis commune receptaculum domus ejus fuit: nec minus eadem alienis quoque patuit indigentibus. Jam sacerdotes et mo-

A μενον, καὶ Χάρωνας (10), καὶ τῷ πελάγει τῶν κατ' ἐκείνου; προτερημάτων ἐπαφιέτω τὸν λόγον· ἐμοὶ δὲ ἱστορίαν ξυγγραφούση, οὐκ ἐκ γένους καὶ αἵματος προσήκει ταύτην χαρακτηρίζειν, ἀλλ' ἐκ τρόπου καὶ ἀρετῆς καὶ τούτων ὁπόσων ¹² ὁ τῆς ἱστορίας ὑποτίθεται λόγος. Ἴνα γὰρ πρὸς ἐκείνην ἐπαναδριμοῦμαι καὶ αὐθις, ἀξίωμα μὲν οὖν μέγιστον αὐτῆ οὐ γυναικῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀρρένων καθίστατο, καὶ κόσμος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τὴν δὲ περὶ τὰ βασίλεια γυναικωνίτιν παντάπασι διεφθορυῖαν, ἐξότου ὁ μονομάχος ἐκεῖνος τὸ τῆς βασιλείας ἀνεδήσατο κράτος, καὶ εἰς ἔρωτας ἀλόγους (11) ὑποκλίναςαν ¹³, καὶ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦμοῦ πατρὸς, ἐπὶ τὸ βέλτον ἀλλοιώσασα, εἰς κόσμον ἐπαινούμενον μετήνεγκε. Καὶ ἦν ἰδεῖν ¹⁴ τῆνικαῦτα τάξεως ἐπαινουμένης μετεπιληχότα· καὶ γὰρ ὄρους τε τῶν θεῶν ὕμνων ἔταξε, καὶ καιροῦς ἀρίστου τε καὶ ἀρχαιρείας ἐπήξατο, στάθμη καὶ κανὼν τοῖς πᾶσιν αὐτῆ γεγονυῖα, ὡς τὰ βασίλεια μᾶλλον ἱερὰ φρονιτιτήρια (12) εἶναι δοκεῖν. Τοιαύτη τις ἦν ἡ ὑπερφυῆς καὶ ὄντως ἱερὰ ἐκείνη γυνή. Σωφροσύνη μὲν γὰρ τοσοῦτον ὑπερῆρε καὶ τὰς πάλαι ὕμνουμένας, περὶ ὧν ὁ πλὺς λόγος, ὁπόσον ἀστέρας ἥλιος· τὸν δὲ περὶ τοὺς πένητας οἶκτον αὐτῆς καὶ τὴν δαφιλή πρὸς τοὺς διομένους χεῖρα, τίς παραστήσειε λόγος; Κοινὸν μὲν ἦν ἡ αὐτῆς ἐστία καταγώγιον τοῖς ἐξ αἵματος πενομένοις, κοινὸν δὲ καὶ ξένοις οὐχ ἦττον. Ἱερέας δὲ καὶ μοναχοῦ; διαφερόντως ἔτιμα, καὶ ξυνδειπνοῦντας ¹⁵ εἶχε, καὶ οὐδενὶ ἄτερ μοναχῶν τὴν αὐτῆς τράπεζαν θεάσασθαι ἐνήν. Ἡ δὲ ἐξωθεν ἐπιφανομένη τοῦ ἔθους κατάστασις καὶ ἀγγέλοις αἰδέσιμος καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς δαίμοσι φοβερά, ἀνθρώποις δὲ μὴ ἐχέφροσιν, ἀλλὰ περὶ ἡδονῆς ἐπτοημένοις ἀνύποιστος καὶ ἐκ μόνου τοῦ βλέμματος, τοῖς δ' αὖ γε σωφροσύνης ἐπιμελουμένοις ἱλαρὰ τε καὶ προσηγνῆς. Μέτρα γὰρ ἔγνω κατηφείας καὶ σεμνότητος, ὡς μήτε τὸ κατηφές ἀγριὸν πάς καὶ θηριῶδες δοκεῖν, μήτε τὸ ἀπαλὸν κεχλασμένον τε καὶ ἀκόλαστον, καὶ ὄρον οἶμαι τοῦτ' εἶναι κοσμιότητος, κρα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹² ὁπόσον. ¹³ ἀποκλίναςαν. ¹⁴ ἰδεῖν τὰ βασίλεια. ¹⁵ συνδειπνοῦντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Καὶ Χάρωνας. Fuit enim Anna Alexii mater, Alexii Italiae præfecti filia, cui Χάρωνος cognomen inditum comminiscitur Nicephorus Bryennius, quod quemcumque telo ille aggrediretur hostem, statim neci daret: καὶ τὸ ἐπώνυμον ἐκ τῆς ἀνδρείας κεκλήρωτο, οἷόν τινα γὰρ ἐναντίων βαλὼν, ἐπεὶ νεκρὸν ἀποδίδειχε, Χάρων ἐντεῦθεν **271** ἐπώνυμω λίσθη. Verum ante Alexium Charonum ianiciam observare est apud Scylitzem: meminit enim ille Constantini cujusdam, cognomento Charonis, qui a Nicephoro Phoca imp. clava in caput impacta, ad Charontem ipsum et ad inferos detrusus est.

(11) Εἰς ἔρωτας ἀλόγους. Monomachum Augustum ob illeitos et pudendos amores infamant passim scriptores; vivente enim Zoe Porphyrogenita uxore, Constantini imperatoris filia, feminam quamdam, ex nobili Sclerorum gente ortam, non superduxit modo, sed eo venit amentiae, ut Augustam appellaret, eique domicilium assignaret in

D palatio, mediusque Zoem inter et pellicem, populo spectante, sederet. De utraque intelligendus Johannes Euchaitarum episcopus carmine eis τὸ βιβλίον τῆς Διακονίας τοῦ Τροπαιοφόρου, quod Monomacho inscripsit:

Πιστὸς βασιλεὺς, εὐσεβὴς αὐτοκράτωρ,
Σεβαστὸς, ὀρθόδοξος ὁ Μονομάχος, etc.

Et mox:

Ἐπειτα ταῖς σαῖς πανσεβάσταις Αὐγούσταις.

Et alio carmine in eundem:

Καὶ τὰς Αὐγούστας ὡς συνέργους λαμβάνω.

Pari insania post Zoes interitum mulierculam aliam, Alani cujusdam principis filiam, quæ obses a patre data Constantinopoli morabatur, in regiam induxit, et Augustam appellavit. Vide Zonaram, pag. 207.

(12) Φρονιτιτήρια. Vide Notas ad Cinnami pag. 5.

λέντας τοῦ φιλανθρώπου τῷ τῆς ψυχῆς ἀναστήματι. Ἰδὲ δὲ ἤθος αὐτῆ ὑποκκθήμενον πρὸς ἐνθουμήσεις καὶ καινοτέρας ἀνελιττούσης τὰς γνώμας, οὐ φαρμακίας τοῦ κοινοῦ, ὡς τινες ὑπετονθόρυζον, ἀλλὰ σωστικὰς, καὶ διεφθορούσαν ἤδη τὴν βασιλείαν ἐς βλοκληρίαν ἐπαναγούσας, τὰ τε τοῦ κοινοῦ εἰς τὸ μηδὲν ἐληλακότα ἐπανορθούσας, ὡς δύνανται. Πλὴν, εἰ καὶ τῆ τῶν κοινῶν διοικήσει ἐνησχολαίτο, τῆς τοῖς μοναχοῖς προσηκούσης διαγωγῆς οὐδαμῶς καταπεφρονῆκει. Ἀλλὰ τὸ πλεῖον μὲν τῆς νυκτός, τοὺς ἱεροὺς ἀπεπλήρου ὕμνους, προσευχῆ τε συντόνω καὶ ἀγρυπνία συντετηκυῖα, περὶ δὲ τὸ ἑρθριον, ἔστι δ' ὅτε καὶ δευτέρας ἀλεκτροφωνίας (13) ταῖς τοῦ κοινοῦ προσέκειτο διοικήσεσι, περὶ τε ἀρχαιρασιῶν σκοποῦσα καὶ τὰς τῶν δεομένων αἰτήσεις ἐπιλύουσα, ὑπογραμματαύοντος αὐτῆ Γρηγορίου τοῦ Γενεσίου. Ταῦτα εἴ τις ἠθούλετο ρήτωρ εἰς ἐγκωμίου λόγους ἀγαγεῖν, τίνας ἂν οὐκ ἀπεκρύψατο τῶν πάλαι περιουσιῶν ἐπ' ἀρετῆ καὶ κατ' ἀμφοτέρω τὰ γένη φανέντας περιφανείς, τοῖς ἐπιχειρήμασι καὶ ταῖς πρὸς ἄλλους συγκρίσεσιν ἐξογκῶν εἰς μέγα τὴν ἐπαινουμένην, ὡς περ νόμος ἔστι τοῖς ἐγκωμιάζουσιν; Ἀλλὰ τὰ τῆς ἱστορίας οὐχ οὕτως ἄδειαν δίδωσι τῷ συγγράφοντι. Διόπερ εἰ περὶ ταύτης τῆς βασιλίδος λέγοντες τὰ μεγάλα σμικροπρεπέστερον εἵπωμεν, μηδεὶς ὑπὸ μέρψιν ἀγέτω τὸν λόγον, ὅσαι τὴν ἐκείνης οἰδασιν¹⁶ ἀρετὴν καὶ τὸν ὄγκον τοῦ ἀξιωματος, καὶ τὸ ἀγγίλουν ἐν ἅπασι, καὶ τὸ ἀκροφύεστατον τοῦ φρονήματος. Ἡμεῖς δὲ ὅθεν περὶ αὐτῆς λέγοντες μικρὸν τι ἐξετραπόμεθα, πάλιν ἐπανακάμψωμεν. Ἐκείνη τοίνυν τὴν βασιλείαν, ὡς

ἐφημεν, διεθύνουσα, οὐδὲ τὴν πᾶσαν ἡμέραν ταῖς κοσμικαῖς (14) φροντίσιν ἀφώριστο, ἀλλὰ τὰς ἐκ τύπου λειτουργίας εἰς τὸ ἱερὸν τέμενος τῆς μάρτυρος Θέκλας¹⁷ (15) ἀπεπλήρου, ὅπερ ὁ αὐτο-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ ἴσασιν. ¹⁷ Θέκλης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(13) Ἀλεκτροφωνίας. Romani, ut auctores sunt Macrobius, lib. 1; Saturn. et Censorinus, *De die natali*, cap. 24, diem civilem a media nocte incipiebant, cujus primam partem *de media nocte*, alteram *gallicinium*, tertiam *conticinium*, quartam denique *diluculum* vocabant. Tunc subit mane, cum lux videtur solis. Alii noctem in septem partes dividunt: Joannes de Janua, *Prima pars noctis dicitur crepusculum, secunda conicinium, tertia gallicinium*, (primum scilicet) *quarta intempustum, quinta iterum gallicinium*, (secundum nempe, quod hic δευτέρα ἀλεκτροφωνία dicitur) *sexta matutinum, septima diluculum*. Primum gallicinium innuunt hisce verbis Acta S. Thyrsi, cap. 8, n. 37: *Vix primum pullus dederat cantum*. Nam *pullum* a grammaticis pro gallo gallinaceo sumi notum ex S. Ambrosio ad Iren. *Quid in puellis? quam canora vox galli, nocturnisque vicibus solemne munus ad excitandum et canendum?* Hinc *pullus* pro gallicinio, in *Regula magistri*, cap. 33: *In hieme cavendum est ne nocturnos pullus aut antecedit, aut deprendat*. Alias *pullorum cantus* dicitur in eadem *Regula*, in Vita S. Fursei confess. cap. 1, n. 6; in Vita S. Davidis archiepisc. Meneuensis, n. 17, etc. *Pulli cantus* in *Hist. transl. S. Joann. abb. Reomanens.* cap. 3. Quia et observatum pridem a

nachos præcipuo semper **88** in honore habuit familiariterque adhibuit ad mensam: et hos quidem ita assidue, ut nemo illam accumbentem viderit sine monachis convivis. Species erat ejus tota venerabilis angelis, demonibus terribilis, lascivus et voluptarios, si qui occurrerent, tam acribus figebat oculis, ut severitatem aspectus illius ferre non possent: modestis sane ac probis hilarem se ac propitiam ferens. Nam tristitiæ modum perinde atque hilaritatis norat tenebatque, ut neque gravitas ejus tetrica nimium ac fera, nec rursus affabilitas justo blandior, et levitatis affinis videri posset: adeo mediocritatem amabilem simul et venerabilem ex mistione humanitatis cum austeritate temperaverat, arte quadam et conato virtutis; nam suapte natura propensior ad triste ac meditandum silentium erat, per quod novas et novas semper concipiebat versabatque animo cogitationes, non perniciosas reipublicæ, ut malevoli murmura-bant, sed omnino salutare, et perditum jam imperium peneque ad nihilum redactum in totum decus amplitudinis pristinae, quantum fieri poterat, reparantes. Cæterum quantacunque negotiorum moles incumberet, nequaquam ita illa se opprimi sinebat, ut ad religiosa officia vitæ monasticæ quam usurpare in palatio decreverat, præcipi sibi tempus pateretur. Verum pleramque noctis partem divinis hymnis, juxta descriptionem ecclesiasticam in diurna toto anno pensa dispensatis, integre reddendis ac celebrandis insumebat: tum non exiguum spatium somno detractum fundendis ad Deum privatis precibus et cæteræ religioni dabat, haud dubiis nocturnæ contentionis et vigiliarum in con-fecti exhaustique macie corporis signis exstantibus. Sub ea circa diluculum fere, nonnunquam a se-

viris doctis apud evangelistam, in ms. bibliothecæ Regiæ legi: *Tertio pullo ter me negabis*, ubi lectio Vulgata habet: *Antequam gallus cantet, ter me negabis*. Ita apud Ammianum Marcellinum, lib. xx, *pullum silentem*, gallicinium interpretatur Valesius, ubi de Juliani inauguratione: *Impositusque scuto pedestri, et sublatius emineus, pullo silente Augustus renuntiatus*. Sic enim præferunt mss. et editiones Romana et Florentina, non vero *nullo*, ut Vulgate. His enim verbis designavit Marcellinus ὡραν τρίτην, qua se imperatorem proclamatum testatur idem Julianus in Epist. ad Athenienses. Vide Arnob. in *Psal.* pag. 382, 485 edit. Froben.; Vitam S. Materni episc. Trevir. apud Bosquet. pag. 49; Heinsium ad Theocrit. id. 7, et Bourdelotium ad Heliod. lib. 1.

(14) Κοσμικαῖς. Glossæ Græco-Lat. κοσμικός, sæcularis. Utuntur Canones Apostol. can. 7; Concil. Sardic. c. 7; Ephesin. part. 1, c. 30, § 5; Chalcedon. can. 3, 24; Armenopolus, lib. 1, tit. 3, § 12, 13; Theophylactus Bulg. epist. 14, Pachymeres, lib. v, et alii. *Mundialis* Victori Uticensi, Prudentio, Joanni Diacono in Vita S. Gregor. et aliquot aliis.

(15) Τέμενος τῆς Θέκλας. Quatuor potissimum D. Theclæ sacra templa Constantinopoli, vel in

cundo gallicinio, negotiis expediendis operam dabat de comitiis et magistratum lectionibus statuens; et libellis petentium consulentiumve respondens, ad hæc illi scribæ ministerium navante Gregorio Genesio. Hæc si quis rhetor ornare dicendo et coloribus artis illuminare aggrediretur, quos non veterum ex utrovis sexu laude virtutis illustrium ab ista superatos, gloriæque majoribus radiis obscuratos demonstraret? Utiq; si res hujusce nostræ vel per se spectatas celebrare vibratis collectisque sententiis, et exquisito apparatu lectorum sensuum, vel comparare cum aliis, et quanto his intervallo præsentent copiosius docere conaretur, prout artis dicendi præcepta præscribunt. At nobis quibus historiæ simplicitatem professis certe tam disertis esse non licet, ignosci æquum est ab iis qui cum virtutem matronæ istius magnificamque dignitatem, præsentiam in omnibus solertis animi, atque excellentissimam sapientiam, usu forte ipsi ac visu perspexerint, res tantas tamque præclaras jejune a nobis exiliterque tractatas vel mirabuntur, vel etiam succensibunt. Me vero ne hæc fortasse quidem ipsa suscepti operis **89** ratio tam multis exsequi patitur: quæ iametsi recordatio assidue aurem vellit ac revocat, non prius tamen, quandoquidem digredi semel cœpi, redire in viam placet quam adhuc paulo ulterius excurrerim. Solebat esdem avia mea non totum negotiis sæcularibus diem impendere, sed statis quotidie horis sacris operam dare, sacrificioque liturgico juxta usum canonicum interesse in templo piæ martyris Theclæ quod imperator Isaacius Comnenus ipsius levir extrui curaverat tall quadam ex causa. Cum principe Dacorum icli olim fœderis pertæsi bellum in Romanos meditantur, jamque aggredi cœpissent: id animadvertentes Sauromatæ, Mysi a veteribus appellati, ne ipsi quidem continere se intra limites ac quiescere volebant. Sed cum ulteriorem Istri ripam, qua id flumen Romanam ditionem suo alveo terminabat, incolerent, inde in fines nostros irruperunt, injuriis a Getis quos infestos alia parte patiebantur

A κράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς καὶ ἀνδράδελφος αὐτῆς ἐκ τοιαύτης αἰτίας ἰδαίματο. Ἐπεὶ γὰρ αἱ πάλαι εἶχον οἱ τῶν Δακῶν ἀρχηγέται μετὰ τῶν Ῥωμαίων σπονδὰς τηρεῖν εἰσέτι οὐκ ἤθελον, ἀλλὰ παρασπονδήσαντες διέλυσαν, τούτου δὲ δήλου τοῖς Σαυρομάταις (16) γεγονότος, οἱ πρὸς τῶν πάλαι Μυσοὶ προσηγορεύοντο, οὐδὲ αἰτοὶ τοῖς ἰδαίοις ὁρίοις ἐμμένοντες ἤθελον ἠσυχάζειν ¹⁶ νεμόμενοι πρῆτερον ὅπῃ ὁ Ἰστρος πρὸς τὴν Ῥωμαίων διορίζει ἡγεμονίαν, ἀλλ' ἀθρόον ἀπαναστάντες πρὸς τὴν ἡμεδαπὴν γῆν μετεκίσθησαν. Αἰτία δὲ τῆς τούτων μετακίσεως ἡ τῶν Γετῶν κατ' αὐτῶν ἀσπονδία ἔχθρα, ὁμορῶντων μὲν ἐκείνοις, τούτους δὲ ληστευόντων. Διὰ ταῦτα κάρῃ ἐπιτηροῦντες, ἐπεὶ τὸν Ἰστρον ἀποκρυσταλλωθέντα εἶδον, ὡσπερ **B** ἠπαίρω τούτῳ χρησάμενοι ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς μετανίστανται ¹⁷, ὅλον ἔθνος τοῖς ἡμετέροις ἐπιφορτισθὲν ὁρίοις, καὶ δεινῶς ἐλιγίζοντο τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Τοῦτ' ἐνωτισθεὶς ὁ βασιλεὺς Ἰσαάκιος, δέον ἔκρινε τὴν Τριάδιτζαν (17) καταλαβεῖν, ἐπεὶ τοὺς ἐφόους Βαρβάρους τῶν ἐπιχειρημάτων φθάσας ἀνεῖρξε, καὶ τοῦτο δὴ ἀπραγμονέστατον αὐτῷ ἐγγόνει τὸ τμήμα. Καὶ δὴ τὸ ἐπιτιτικὸν ἅπαν συλλεξάμενος, τῆς πρὸς τὰ ἐκείσε φερούσης ὁδοῦ ἤψατο, ἀπελάσαι βουλόμενος τῶν Ῥωμαϊκῶν ὄρων αὐτοῦς. Οἱ δὲ τοῦτον θεασάμενοι, εὐθύς διαιρεθέντες διαφόρου γνώμης γεγόνασιν. Ὁ δὲ οὐ πάνυ πιστεύειν αὐτοῖς ἔχων, ἐπὶ τὸ καρτερώτατον καὶ δυσμαχώτερον μέρος αὐτῶν **C** σὺν καρτεροῦ τῆ φάλαγγι ἵεται. Καὶ δὴ πλησιάσας αὐτοῖς, ἐαυτῷ τε καὶ τῷ στρατοπέδῳ κατέπληξε, πρὸς μὲν γὰρ τὸν οἶα δὴ κεραυνοφόρον ἀντωπεῖν οὐκ ἐτόλμων, τοῦ δὲ στρατοπέδου τὴν ἀρραγῆ συνασπισμὸν βλέποντες αὐτοὶ διελύοντο. Ἵποχωρήσαντες οὖν πρὸς μικρὸν, πόλεμον εἰς τρίτην αὐτῷ ἀναγγειλάμενοι, τὰς σκηνὰς αὐθήμερον ἀφέντες φυγαδεῖα ἐχρήσαντο. Ὁ δὲ καταλαβὼν ἐνθα αὐτοὶ ἠύλιζοντο, καὶ τὰς τε σκηνὰς αὐτῶν κατασκάψας καὶ τὴν εὐρημένην λείαν ἀπαγαγὼν, τροπατοφόρος ἐπάνεισι. Γενομένου δὲ περὶ τοὺς τοῦ Λοβιτζοῦ (18) ¹⁸ πρόποδας Ῥαγδαῖος ὄμβρος αὐτὸν

Variæ lectiones ex eod. Coislin.

¹⁶ Desunt voces ἤθελον ἠσυχάζειν. ¹⁷ ἐπανίστανται. ¹⁸ παρὰ τοὺς Λοβιτζοὺς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

suburbanis, observo. Primum quidem Codinus, **D** *De orig. C P.* a Constantino M. in loco Contrario dicto exstructum, et Deiparæ primo dicatum refert, deinde a Justino Curopalata imperat. in nomen S. Theclæ transfusum. Alterum a Justiniano adhuc privato ad urbis portum Ceratinum ædificatum narrat Procopius, lib. 1 *De ædific. Justin.* quod idem Justinus postmodum renovavit, ut auctor est Zonaras. Tertium juxta Galatam (nisi idem fuit cum Justiniano) occurrit in Chronico S. Nicephori in Catalogo patriarch. C P. et in Novella Justiniani 159, ubi portæ Syceenæ regionis, τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸ Μαρτύριον τῆς ἀγίας Θεκλᾶς meminit, quæ potuit esse maritima porta, qua, emenso freto, ad illud ibatur. Quartum denique condidit Isaacius Comnenus ex ea quæ hic ab Anna, Zonara, Scylitæ, et Glyca refertur occasione, intra palatu septa, Blacherniani scilicet, ut habet idem Scylitzes, qui

illud, perinde ac Anna, ab elegantia commendat. Verum contra reclamat Zonaras, scribens ædem istam sordidioris Isaacii parcimonie argumentum fuisse, majori vero et ampliori magnificentia reædificatam a Joanne Alexii imp. filio, et in nomen Servatoris Jesu Christi commutatam.

(16) *Σαυρομάταις*. Qui Zonaræ et Scylitzæ in Isaacio *Hungari* dicuntur.

(17) *Τριάδιτζαν*. Quæ olim Sardica, urbs Thraciæ, vel ut alius placet, Illyrici, aut Daciæ, concilio Sardicensi celebris. Vide Nicetam in Man. lib. iii, n. 1; Glycam in Const. M. Sirmoud. ad Sidon. Paneg. Anthem.; et Carolum a S. Paulo in *Geogr. sacra*, pag. 201.

(18) *Λοβιτζοῦ*. Castrum in Mysia, de quo Zonar. Scylitzes, Glycas, et Nicetas in Isaac. Ang. lib. ii, n. 1.

καταλαμβάνει καὶ νιφετὸς ἔξωρος, εἰκοστὴν πρὸς τῆ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου ἄγοντος ἐν ἧ ἡ τῆς μεγαλομάρτυρος Θεόκλης μνήμη τελεῖται. Πλημύρας οὖν γενομένης τῶν ποταμίων ρευμάτων, καὶ ὑπερχειλῆσαντος τοῦ ὕδατος θάλασσαν ἦν ἄρᾶν ἅπαν τὸ πεδῖον ἐκεῖνο, ἐν ᾧ ἡ τε βασιλικὴ σκηνὴ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν κατεσκήνυτο. Ἐντεῦθεν τὰ πρὸς χρεῖαν ἅπαντα ἔφανεσθησαν τοῖς ποταμίοις ρεύμασι παρατυρέντα, οἱ ἄνθρωποι δὲ καὶ τὰ κτήνη ὑπὸ τοῦ κρύους ἐπήγνυντο. Ἐρυκᾶτο δὲ καὶ βροντῶν ὁ οὐρανὸς, ἀστραπαὶ δὲ συνεχεῖς χρονικὴν μὴ ἔχουσαι τὸ παράπαν διάστασιν τὸ περιγεῖον ἐκαίνο ἅπαν ἐμπρῆσαι οἷον ἱπεῖλουν. Ταῦτα ὁρῶν ὁ βασιλεὺς ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν ἄναστολῆς δὲ μετρίας γενομένης, πλείστους τε ἀποθαλῶν ταῖς δύναις τῶν ποταμίων συσχιθόντας ρευμάτων ἐκεῖθεν μετὰ τῶν λογάδων ἐξείσι, καὶ ὑπὸ φηγόν τινα μετ' αὐτῶν ἀπελθὼν ἴστατο. Ἦχος δὲ μεγίστου καὶ βοῆς ἀπὸ τῆς ἰσοδρῦς οἷον ἐξερχομένης αἰσθόμενος, καὶ σφοδρότερων ἀνέμων τηνικαῦτα πνεόντων, πτοηθεὶς, μὴ τῆ τούτων βία ἢ δρῦς κατενεχθῆ, τοσοῦτον διάστημα ἀποστὰς ὀπόσον ἢ δρῦς, εἰ κατενεχθεῖ μὴ φθάσῃ πατάξαι αὐτὸν ἐννεδὸς ἴστατο. Ὁ δ' εὐθὺς ὡσπερ ἐκ συνθήματος ριζῶθεν ἀνασπασθεὶς εἰς γῆν ὄρᾶτο κείμενος. Ὁ δὲ βασιλεὺς θαυμάζων εἰστήκει τὴν τοῦ Θεοῦ περὶ αὐτὸν κηδεμονίαν· λογοποιουμένην δὲ ἀποστασίαν περὶ τὴν ἔω (19) μαθὼν, εἰσεῖσιν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τηνικαῦτα ἐπὶ τῷ ὀνόματι τῆς μεγαλομάρτυρος Θεόκλης ναλὴν περικαλλῆ ἐδείμματο, μεγαλοπρεπῶς μὲν κατεσκευασμένον καὶ ἱκανῆ δαπάνῃ, χειρὸς τε τὸ πρῶτον ἔχοντα, σῶστρά τε θύσας (20) ἐν αὐτῷ Χριστιανοῖς προσήκοντα τοὺς θεῖους ὕμνους διὰ παντὸς ἐν αὐτῷ ἀπεπλήρου. Οὕτω δὲ τὸ ἤδη ῥηθὲν ἱερὸν τέμενος ἐπ' ὀνόματι τῆς μεγαλομάρτυρος Θεόκλης ἀνφοδομήτο, ἐν ᾧ τὰς ἐντεῦξεις, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἡ βασιλεὺς καὶ φῆτηρ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου συνεχεῖς ἐπεποίητο. Ἦν κἀγὼ βραχὺν τινα τεθέσμαι χρόνον καὶ τεθαύμακα καὶ ὅτι μὴ κόμπος τὰ ἤδη ῥηθέντα, ἴσασιν ἅπαντες καὶ ὁμολογήσαιεν, εἴγε βούλοιντο, ὀπόσοι ἄτερ πάθους τὴν ἀλήθειαν ἐκκαλύπτειν ἐθέλουσιν. Εἰ μὲν γὰρ ἐγκωμιάζειν προσιλόμην, ἀλλὰ μὴ ἱστορίαν ποιῆν, ἐπὶ πλέον ἂν ἐπαφῆκα τὸν λόγον τοῖς περὶ τούτων διηγήμασι, καθάπερ φθάσασα ἐδήλωσα· οὖν δὲ ἐπανακτίον αὐθις αὐτὸν πρὸς τὸ προκείμενον.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ τοῦ. ²⁰ ἐξερχομένου. ²¹ ὁ. ²² ὁ. ²³ καταρράξαι. Sed hoc altera manu. ²⁴ Deest vocula ὁῆ.

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

(19) Ἀποστασίαν περὶ τὴν ἔω. Ex falso rumore, inquit Scylitzes.

(20) Σῶστρά τε θύσας. Solebant veteres ob restitutam sanitatem, et ob vitatum periculum diis sacrificia offerre in gratiarum actionem, idque σωτήρια et σῶστρα θύειν, et πανηγυρίζειν dicebant. De quo more Xenophon Ἐναθάττω, lib. iv; Dion. lib. xli; Herodot. lib. i; Herodianus, lib. i, et iv; Psellus, De operat. Dæmon. pag. 95; Achilles Tattius, lib. i; Eustathius καθ' Ἑρμῆν, lib. vi et x; Martialis, lib. xii, epigr. 45; Statius, lib. i; Sylv.

PATROL. GR. CXXXI.

Assiduis incursionibus ac latrociniis acceptis, cum in auctores minus possent, in Romanos innoxios ulturi. His igitur instigantibus causis ad iram, nostrique contemptum, occasione captata congelati Istri per ejus solidam superficiem velut per continentem progressi, non expeditione sed migratione integra, tota gens in nostros fines incubuit, gravi calamitate regionum atque urbium ejus limitis. His auditis imperator Isaacius operæ pretium putavit occupare Triaditzam, quo facto ubi Orientales Barbaros, audiendi causa ipsis nocendique ablata facultate, quiescere vel invitos compulit, facili opera factus securus ab ea parte, cum universo exercitu in Mysos movet, eos a Romanis finibus repulsurus. Hi et Imperatorem et exercitum primo conspectu veriti, dissidere sententiis ab invicem, quibusdam inclinantibus ad pacem. Quibus parum fidendum Augustus ratus, phalangem instructam castris ipsorum, qua parte munitissima erant, admovent ipse præsens et infestus. Quo inopinato accessu, oblato repente sui copiarumque tam propinquo conspectu, utraque specie vehementer Barbaros percutit. Nam et ipsum in armis ducem fulgura quædam terrificæ vibrantem contra intueri nequaquam audebant: et structura phalangis consertusque contextus clypeorum indissolubili nexu coherentium horrible spectaculum consternatis erat. Recesserunt igitur paulatim, sed ita ut intra illum ipsum diem tabernaculis ibi omnibus relictis, in fugam se dederint, reversuri tamen, ut aiebant, nam in tertium ab eo diem condicebant prælium. At Isaacius castris eorum occupatis disiectisque tabernaculis, 90 prædaque omni quæ reperta est illis, convasata secumque ablata victor revertitur. Verum cum eo itinere ad radices montis Lobitzæ pervenisset, ibi eum vehementissimus imber opprimit, et nix intempestiva; erat enim is viscesimus quartus Septembris dies, qua memoria magnæ martyris Theolæ celebratur. Immensum ergo intumescens fluvius, et longe supra ripas exstantibus, planities momento universa, in qua et augustale imperatoris et cætera exercitus totius tentoria erant, in faciem subitæ pelagi versa est. Annona cuncta cum sarcinis hausta abreptaque fluctibus. Homines et jumenta frigoris vi congelabantur. Mugiebat cælum horrendis tonitribus; et non jam

Marmora Arundel., et ibi Seldenus pag. 72, et alii sine numero. Sacrificabant autem ut plurimum Jovi Φ.ξίω, ut auctor est Apollodorus, lib. i. vel Jovi Salutari; vetus inscript. JOVI SALUTARI ULPIANUS GRAVI INFIRMITATE LIBERATUS Vide Trebellium Pollionem in Gallienis. Guillelm. Brito in Vocabul. Pacifica dicitur oblatio, quæ fiebat pro pace ad Deum, vel ad homines, vel quod ad bonum pacis fiebat: sicut sacrificia, pro salute data, vel servanda offerebantur.

fulgurabat quæ res intervallum habet conniventis subinde cœlestis flammæ; sed continenti late incendio sævi fulgoris omnia, quoquo versus ferrentur oculi, corripuerat. His aliquandiu summo animi angore conflictatus malis imperator respirare paulisper visus est, senescente aliquantulum impetu procellæ: quo laxamento cupide usus cum lecto numero suorum, qui vorticibus undarum plerosque haurientium se explicuerant, sub magnam et patulam succedit sagum. Sed brevi excitatus ingenti voce ex mediis ipsis perlata frondibus ramosæ arboris, animadversa que violentissima rabie ventorum sagum undique succutientium, trepide se proripit e ruinoso tecto in cœlum liberum; ac cum tanto spatio recessisset quantum arbor si rueret oblectura videretur, ibi attonitus metu stabat cum ecce velut id ipsum expectasset, radicibus avulsa imis cum fragore ac motu late ingenti afflicta terræ quercus apparuit. Sensit statim Augustus nec dissimulavit beneficium servati divinitus capitis sui: ac mox rumore vulgato defectionis in Oriente cujusdam, festinantius domum rediens nihil habuit antiquius quam ut magnæ martyri Theclæ templum elegantissimum conderet, magnificeque haud parvo sumptu instrueret atque insigniret, ornamentis et genere variis, et tum materia tum arte manique pretiosis. Ibi et tum vota Comnenus pro salute sibi mirabiliter servata Deum venerans Christiano ritu persolvit; et omni deinceps tempore sacris illic hymnis religiosam dare operam consuevit. Eam tali occasione constructam Deoque sacratam ædem, ut dicere ceperam, Imperatrix, mater Alexii Augusti, delegerat in qua publica religionis officia quotidie obiret: quam femina et mihi brevi quodam tempore videre ac mirari contigit: licet quæ hic posui non magis oculato testimonio scribentis, quam publica omnium conscientia et libera confessione non invidentium **¶** fidem plenam habitura confidam. Quod si ut dixi, laudationem non historiam scribere instituissem, otiosius profecto immorarer in cæteris ejus matronæ recte pieque factis edisserendis, verum ad intermissam narrationem publicarum rerum nos jamdudum revocantem, aliquando redeundum est.

Alexius imperator palpitantem extremis singulibus rem Romanam cernens, Turcis in Oriente cuncta vastantibus, occiduis provinciis imminente Roberto, nullumque non funem movente ut Pseudo-Michaelē in imperium eveheret, vel potius prætextu hominis scæni vafre utente ad olim conceptam et hactenus pressam imperii sibi ipsi parandi cupiditatem explendam; qua ex fumo ac cinere in flammam late minacem exardescente, magnum jam et vehemens Romanos ab occasu fines amburere incendium ceperat, tot simul copiis terrestribus ex tota continente collectis, et ex universa littorali regione marium illorum tanto apparatu congregato triremium, biremium, remulco trahendarum, et per se euntium onerariarum navium: hæc, inquam, videns et secum reputans in imperii primordiis generosus juvenis, æstuabat animo, nos satis expediens quo se verteret; cum eum illinc ad pugnam Turci vocarent, hinc Northmanni raperent. Ægre in primis eum habebat miser ac deploratus status Romanæ militiæ, ad trecenta demum capita Chomatendorum redactæ, eorundemque nec robore nec experientia valen-

A Ἀσπαίρουσαν δὲ οἶον κατανοῶν τὴν βασιλείαν, ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος (καὶ γὰρ τὰ μὲν πρὸς ἀνίσχοντο ἥλιον οἱ Τοῦρκοι δεινῶς ἐληίζοντο, τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἐσπέραν λίαν εἶχε κακῶς τοῦ Ῥομπέρτου πάντα κάλων κινουῦντος ἐφ' ᾧ τὸν προσεληλυθότα αὐτῷ ψευδώνυμον Μιχαὴλ εἰς τὰ βασίλεια εἰσάξει· ὅπερ ἐμοὶ σκῆψις μᾶλλον δοκεῖ καὶ φιλαρχίας ἔρωσ, ἀναφλέγων αὐτὸν καὶ ἡρεμεῖν τὸ παράπαν μὴ συγχωρῶν· ἐνθεν τοι καὶ πάτροκλον πρόφασιν τὸν μοναχὸν Μιχαὴλ εὐρηκῶς, τὸν τέως ὑποτυφόμενον τῆς φιλαρχίας σπινθῆρα, εἰς πυρσὸν ἀνήψε μέγαν, καὶ δεινῶς κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὠπλίζετο, δρομῶνας (21) τε καὶ διήρεις ἐτοιμάζων, καὶ τριήρεις, καὶ σέρμωνας (22), καὶ φορταγωγούς ἐτέρας παμπλήθει ναῦς ἐκ τῶν παραλίων εὐτρεπίζων χωρῶν, καὶ τῆς ἡπείρου δὲ δυνάμεις πολλὰς συλλέγων ἐς τὸ προκείμενον αὐτῷ συνεπαρηγούσας), ἐν ἀμνηχανίᾳ ὁ γενναῖος ἐκεῖνος μεῖραξ γενόμενος, καὶ μὴ ἔχων ὀπιστέρωσιν νεύσειεν, ἑκατέρᾳ¹⁷ [ἐκάστου] τῶν πολεμίων πρὸς ἑαυτὸν τὴν μάχην οἶον προαρπάζοντος, ἠνιάτο καὶ ἡσχαλλε, μήτε στρατιᾶν ἀξιόμαχον τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας ἐχούσης (οὐ πλείους γὰρ τῶν τριαχεσίων στρατιωτῶν ἦσαν,

Varie lectiones ex cod. Coislino.

¹⁷ ἑκάτερα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) Δρομῶνας. Dromones dicuntur naves bellicæ majores, a velocitate appellationem sortitæ, inquit Procopius, lib. 1 *Vandal.* Papias ex Isidoro: *Dromones sunt longæ et velocissimæ naves.* Robert. de Monte, an. 1191: *Invenit navem pagnorum maximam, quam Dromontam vocant.* Philippus *Mouskes*:

*Esneques, et dromons fieres,
Roges, et busses, et visseres.*

Hinc *dromonarii*, remiges dromonum, apud Senatorem, lib. 11 *Nar.* Sed de dromonibus passim agunt scriptores Græci et Latini, Theophyl. Simoc. lib. vii,

cap. 10, lib. viii, cap. 9; Leo in *Tact.* cap. 19, § 4, etc.; Albertus Aq. lib. ix, cap. 23, lib. x, cap. 14; Willel. Tyr. lib. xx, cap. 14; Jacobus de Vitriaco 273 lib. 1, cap. 29; Matth. Paris. an. 1191; Walsingh. an. 1292; Malaterra, lib. ii, cap. 8, etc.

C (22) Σέρμωνας. Navis species nondum nota: nec enim ausim affirmare hoc loco *sermones* vocari navigia, quæ *germundi* dicuntur Malaterræ, lib. ii, cap. 8: *Nostri denique tantummodo germundos et galeas, Sicilienses vero catts et golufros, et dromundos, sed et diversæ fabricæ naves habebant.*

καὶ τούτων ἐκ τοῦ Χώματος ἀναλκίδων πάντη, καὶ ἀπειροπολέμων, καὶ ξενικῶν τινων εὐαριθμῆτων βαρβάρων (23) τῶν ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ἐκθότων κραδαίνειν ὤμου τὸ ξίφος) μήτε σωρῶν χρημάτων τοῖς περὶ τὰ βασίλεια ταμείοις ἐναποκειμένων, δι' ὧν συμμαχίας²³ τινὰς ἐξ ἄλλοδαπῶν μετακαλέτοιο. Αἶαν γὰρ ἀτέχνως περὶ τε τὰ πολεμικά καὶ στρατιωτικά διατεθέντες οἱ πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότες, ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ τῶν Ῥωμαίων συνήλασαν πάντα τὰ πράγματα. Ἐγὼ γοῦν καὶ στρατιωτῶν αὐτῶν καὶ πρεσβυτέρων ἀνδρῶν ἐνίων ἀκήκοα, ὡς οὐδεμία τῶν πόλεων ἀπ' αἰῶνος ἐς τοσοῦτον ἀθλιότητος κατήχθη. Εἶχεν οὖν τῷ αὐτοκράτορι δυσκόλως τὰ πράγματα, μεριζομένῳ φροντίσι παντοδαπαῖς. Ὁ δὲ, γενναῖος ὢν καὶ ἀτρεπτος, καὶ περὶ τὰ πολεμικά ἔργα ἐμπειρίαν πολλὴν κεκτημένος, ἐβούλετο ἐκ πολλοῦ κλύδωνος εἰς ἀλύπου ἀκτὰς τὴν βασιλείαν αὐθις ἐγκαθορμῆται, τῶν ἐκπνισταμένων ἐχθρῶν εἰς ἀφρόν, Θεοῦ ἀρωγῇ, διαλυομένων κυμάτων δίκην, ὀπηνίκα ταῖς πέτραις προσαράξουσι. Δέον οὖν ἔγνω πάντας τοὺς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν τοπάρχας ταχὺ μετακαλέσασθαι, ὅποσοι φρούριά τε καὶ πόλεις κατέχοντες γεννίως τοῖς Τούρκοις ἀντικαθίσταντο. Εὐθὺς οὖν πρὸς ἅπαντας, διαφόρους σχεδίαζει γραφὰς πρὸς τε τὸν Δαδατηνὸν τοποτηρητὴν (24) τῆς κατὰ πόντον Ἡρακλείας, καὶ Παφλαγονίας χρηματίζοντα, καὶ τὸν Βούρτζην (25) τοπάρχην, ὄντα Καππαδοκίας καὶ Χώματος (26), καὶ τοὺς λοιποὺς λογάδας, δηλώσας μὲν καὶ ὅποσα αὐτῷ ξυμπεσόντα

limum. Auxiliares vero copiae ex paucis omnino constabant Barbaris ejus generis quod ancipites utrimque ac manubriatos instar securium gladios dextro humero gestare suspensos solet. Nec vero suppetebant ex aëratio exhausto pecuniæ quibus delectus haberi, et evocari ex sociis gentibus armati possent. Adeo enim dissolute ac sine ulla providentia qui prius imperium tenuerant abhinc retro annis aliquot res agi ferrique qua jusserant qua siverant, ut fortuna Romani nominis plane tum illorum vitio ad incitas redacta videretur. Equidem ipsa memini a senioribus atque adeo a fortibus et militaribus viris qui temere non pavent, audire me cum dicerent, tantam tunc miseriam hujus fuisse sub hoc capessentis imperium Alexii primum tempus, personante omnium aures atque animos belli simul Turcici, simul Northmannici tumultus expectatione ac fama, quantum nullius unquam urbis in omni retro existisse memoria fando esset auditum. Ea imperatoris quidem mentem in varias dividebant curas, sed generosum tamen bellicæque usu rei ac scientia fretum non frangebant animum, quominus adhuc speraret, sese navem reipublicæ Deo bene juvante incolumem ab ista tempestate in securam stationem appulsurum; hostibus qui nunc undique insurgent, in spumam, ut fluctus solent cum in scopulos impingunt, evanescentibus. Ab hac spe ac proposito manum rebus admoventis primum omnium

Variae lectiones ex cod. Coislini.

²³ Συμμαχίας.

Car. Dufresnii Du Cängii notæ.

(23) *Βαρβάρων*. Varangorum.
 (24) *Τοποτηρητήν*. Glossis Græco-Latinis, τοποτηρητής est vicarius, qui nempe vices alterius in urbis, castri, vel provincie præfectura obit. Chronicon anonymi Barensis, an. 1041: *Arduino Lambardo intravit in Melfi, erat topoteriti de ipso Catepano*. Id est, Arduinus Mediolanensis, cujus non semel occurrit mentio apud Scyllizem et Zonaram, vicarius erat capitanei Calabriae in præfectura totius provincie, vel saltem Melfensi. Apud Paulum Warnefridum, lib. vi *Hist. Langob.* cap. 5 et 8, quidam Ado ducatum Foro-Juliensem sub nomine loci servatoris dicitur aliquandiu gubernasse, cum dux ipse non esset: sub nomine scilicet vicarii ipsius ducis. In antiqua charta anni 47 imperii Constantini, et 10 Romani ejus filii, 2 indict. data Neapoli, anno nempe Chr. 958, *Gregorius loci servator* subscribit. Vide *Leges Langob.* lib. 1, tit. 26, § 78. Observo præterea ex Porphyrogeneta lib. *De adm. imper.* cap. 50; et lib. 1 *De themat.* cap. 16, στρατηγίδας, seu thematum, vel provinciarum præfecturas, divisas fuisse εἰς τούρμας; turmas vero εἰς βάνδα, ἤτοι τοποτηρησίας: quæ quidem τοποτηρησίαi præfecturæ erant urbium, oppidorum, et castrorum, quarum certus numerus turmam conficiebat: καὶ ἐγένοντο ταῦτα τὰ ἐπὶ τὰ βάνδα τούρμα μία. Qui turme præerat, τουργάρχης, ejus præfectura τουργαρχάτον dicebatur, ut auctor est idem Porphyrogeneta, qui præterea lib. 1 *De themat.* c. 2, scribit: Τουργάρχης, εἰς ὀπουργίαν τῶν στρατηγῶν institutos. Certe turmarchas eisdem esse cum his quos κατεπάνω, seu capitaneos, appellarunt, probabile est. Vide notata ad pag. 94. At in conciliis, τοποτηρηταὶ dicuntur

C *ἐπίσκοποι provincie cujuspiam, seu ἐπαρχίας, legati, a cæteris episcopis ad synodum missi, vel ad primates, qua notione passim accipi Τοποτηρητὰς τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἀφρικῆς, constat in Codice Canon. Eccles. Afric. Concilium Chalcedonense act. 4: Τῶν ὀσιωτάτων τοποτηρητῶν τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ ἀγιοτάτου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης Λέωντος. Qui quidem vicarii interdum dicuntur in eodem concilio φύλακες ἀποστολικοῦ θρόνου.*

(25) *Βούρτζην*: Vide Notata ad pag. 471.

(26) *Χώματος*. Vel ex hoc loco abunde patet, quam procul a vero aberrat vir doctissimus in Notis poster. ad Codin, *De off.* cap. 6, n. 46, ubi milites ἐκ τοῦ χώματος apud Annam, *indigenas* interpretatur, a voce χώρα, quæ Græcis terra est, seu agger, uti definitur in l. 10 D. de extraord. criminib. ita ut hac appellatione distinguantur ab alienigenis, extraneis, et conductitiis, cujusmodi sunt illi, quos ἐγχωρίους vocat Synesius, epist. 78. Χώρα enim thema esse, et provinciam ita dictam, indicat Anna hoc loco, et lib. II, pag. 324. Ἐκείθεν διὰ τοῦ χώματος διελθὼν, τὴν Λάμπην κατέλαβε. Nec a Laodicea Phrygie procul abfuisse satis innuit, cum ait, Joannem Ducam Sardibus, Philadelphia, et Laodicea obiter occupatis, Chomate transito, Lampem interceptisse. Nicetas pariter in Man. lib. VI, cap. 1, inter Laodicæam et Choma, Chonas, Lampem, et Celenas, ubi sunt Mæandri fontes, statuit. Et sane necesse fuerit Chomati vicinam fuisse Cappadociam, siquidem Burzes utrique provincie impernabat, uti Anna commemorat. Neque aliud fuit Choma, quam illa Asiæ pars, quam Lyciam nuncuparunt veteres, Pamphyliæ et Tauro proxima, in qua oppidum

faciendum sibi putavit ut eos qui per Orientalem A limitem urbibus aut arcibus præfecti sortem reipublicæ operam sustinendo Turcorum impetu navabant, ad se omnes accerseret. Statim ergo ad Dabatenum Heracleam Ponticam et Paphlagoniam obtinentem, ad Burtzen Cappadociæ et Chomati cum imperio ac præsidio præpositum, ad alios per ea loca insignes scribit, significans sese ex præsentis insidiarum periculo in solium imperii-divinæ Providentiæ beneficio emeruisse; ad hæc jubens eos idoneo locis quibus præerant præsidio relicto cum cætera militia festinare ad se in urbem cum delectu novorum militum quam numerosissimo possent. Sub hæc rerum Occiduarum cura sumpta, rationes inibat obsistendi Roberto, et impediendi quoad posset, ne duces ac comites, ut facere ceperant, ad eum confluere pergerent. Quo in genere sollicitum habebat Alexium Monomachatus de quo jam diximus qui ipsi nondum imperii compoti de pecuniis interpellatus verba sola remiserat, excusans fidem Botaniatæ obstrictam; de quo proinde justus erat metus ne audita abdicatione Botaniatæ, Roberto accederet. Ad hunc igitur præoccupandum congenerum suum Georgium Palæologum Dyrrachium destinat, cum mandatis, ut omnem adhiberet machinam quo sine vi ac armis inde Monomachatum ejiceret: nam ad rem aperto Marte tentandam vires haud aderant. Addebat, ut Dyrrachium adversus apparatus Roberti præmuniret, muris machinisque vel instaurandis, vel de novo molendis: admonens ut propugnaculorum pinnis ligna nullis clavibus devincta relinqueret, quo ea in insidentes scalis admotis Latinos everti a propugnatoribus facile possent. Scripsit etiam præfectis maritimarum civitatum, ipsisque insularibus, pluribus verbis adhortans ne caderent animis, neve indormirent rebus, verum in Robertum **93** oculo intento satagerent ne is secordia ipsorum maritimas urbes ejus limitis et insulas adeptus, summæ deinde rerum atque imperio negotium faceretur.

His in faciem contra Robertum paratis, alia quoque in ipsum molitus a tergo est. Concitare videlicet in eum studuit ducem Longobardiæ Germanum, papam Romanum, archiepiscopum

θεοῦ προνοίας εἰς τὴν αὐτοκράτορος περιωπὴν ἀνετίθεισεν, ἐξ ὑπογυίου κινδύνου παραδόξως σωθέντα, παρακλεινόμενος δὲ τῶν σφετέρων χωρῶν πρόνοιαν ἱκανὴν ποιησαμένους κατασφαλίσασθαι αὐτὰς καὶ ἀποχρῶντας πρὸς τοῦτο στρατιώτας καταλιπεῖν· μετὰ δὲ τῶν ἐπιλοίπων εἰς τὴν Κωνσταντίνου παραγίνεσθαι, συνεπαγομένους καὶ νεολέκτους ἀκμηῆτας ὁπόσους δύναιτο. Εἶτα δεῖν ἔγνω καὶ τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτον (ὡς ἐνὸν) προκατασφαλίσασθαι καὶ τοὺς προσρρομένους ἐκείνῳ ἀρχηγούς τε καὶ κόμητας ἀπειρῆσαι τοῦ ἐγχειρήματος. Ἐπειδὴ ὁ πρὸ τοῦ τὴν πόλιν αὐτὴν κατασχεῖν πρὸς τὸν Μονομαχάτον ἀποσταλεῖς, δι' οὗ εἰς βοήθειαν αὐτὸν μετακαλεῖτο, χρήματά τε ἐπεζήτηει ἀποσταλῆναι οἱ, γραμματα μόνον κομίζων ἤκεν αὐτῷ προφάσεις δηλοῦντα, καθάπερ φθάσαντες ἱστορήσαμεν, δι' ἧς δῆθεν ἔτι τοῦ Βοτανειάτου τῆς βασιλείας ἐγκρατοῦς ὄντος βοηθεῖν οὐκ ἠδύνατο. Ταῦτα ἀναγνοὺς, καὶ πτοηθεὶς, μὴ μαθὼν τὴν ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ Βοτανειάτου ἐκπτώσιν, προσροῆ τῷ Ῥομπέρτῳ, εὐθύμως εἶχε παντάπασιν. Τοιγαροῦν μετακαλεσάμενος τὸν σύγγαμβρον (27) αὐτοῦ Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐξαπέστειλε (πόλις δὲ τοῦτο Ἰλλυρικὴ) παρακαλεσάμενος πάση μηχανῇ χρητασθαι, ὥστε ἀμαχητὶ ἐκείθεν ἐξεῶσαι τὸν Μονομαχάτον, ἐπεὶ μὴ ἀποχρῶσαν εἶχε δύναμιν, δι' ἧς τοῦτον ἄκοντα ἐκείθεν ἀπελάσει πρὸς δὲ τὰς τοῦ Ῥομπέρτου μηχανὰς ἀντιπαλαμᾶσθαι [ἀντιμηχανᾶσθαι] ὡς δύναμις. Παρεκελεύσατο καὶ τὰς ἐπάλξεις καινοπρεπέστερα ²⁹ κατασκευάσαι, ἀνήλωτα τὰ πλείω τῶν ξύλων ἐάσοντα ³⁰, ἵν', εἰ που διὰ κλιμάκων συμβαίη τοὺς Λατίνους ἀνελεῖν, ἅμα τῶν ξύλων ἐπιθέσθαι περιτρέπωνται ταῦτα καὶ σὺν τούτοις καταπίπτωσιν εἰς τοῦδαφος. Ναὶ μὴν ἀλλὰ καὶ τοῖς ἡγεμόσι τῶν παραλίων πόλεων καὶ αὐτοῖς δὴ τοῖς νησιώταις πολλὰ διὰ γραφῶν παρηγγυᾶτο μὴ ἀναπεπτωκέναι, μηδὲ καταρραθυμεῖν ὄλωσιν, ἀλλ' ἐγρηγορέναι καὶ νῆρην διὰ παντός περιφυλαττομένους ³¹, καὶ τὸν Ῥομπέρτον παραδοκοῦντας, μὴ ἐξ ἐφόδου τῶν παραλίων πόλεων ἐγκρατῆς γενόμενος καὶ αὐτῶν δὴ τῶν νήσων, πράγματα ἐσύστειρον τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων παρέξῃ.

Ταῦτα μὲν οὕτω παρὰ τοῦ βασιλέως περὶ τὸ Ἰλλυρικὸν φρονέμετο, καὶ κλιῶς τὰ τέως κατὰ πρόσωπον καὶ ἐν ποσὶ κείμενα τῷ Ῥομπέρτῳ κατοχυρώσας ὤπτο· ἀλλ' οὐδὲ τῶν κατὰ γῶτων ἐκείνῳ προσιστα-

Variæ lectiones ex cod. Colislin.

²⁹ καινοπρεπέστερον. ³⁰ ἐάσαντα. ³¹ περιφραττομένου;

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Choma statuitur a Ptolemæo, cujus etiam mentio **274** fit in concilio Ephesino parte II, act. 1, cui Eudoxius Χόματος τῆς Λοκίας episcopus interfuit. Sunt igitur milites ἐκ τοῦ Χόματος, qui a Burtze Chomatæ principe, Alexio tanquam fœderato, vel fortassis domino, suppeditabantur.

(27) Σύγγαμβρον. Glossar. Græco-Lat. Σύγγαμβρος, congener. Congeneri dicuntur, qui ex eadem familia, seu duas sorores, uxores sibi asciscunt, ita ut respectu soceri ambo generi dicantur. Hesychius, ἀέλιος (ἀλλας ἀέλιος), οἱ ἀδελφά;

γυναῖκας ἐσχηκότες, ἦγουν σύγγαμβροι. Apud auctorem incertum, qui editus est post Theophanem, Michael patrius Melissenus σύγγαμβρος; narratur fuisse Constantini Copronymi imper. κατὰ τρίτην αὐτοῦ γυναῖκα, ob tertiam ejus conjugem, Eudociam scilicet, cujus sororem uxorem duxerat Melissenus. Hic vero Alexius et Palæologus invicem σύγγαμβροι, congeneri fuisse adnotantur, quia ut uterque Andromei Ducæ filiam duxerat, Alexius Irenem, Palæologus Annam Ducænam. V. Armenopolium, lib. IV, tit. 6, § 14.

μένων κατεβράθυμῶς ἦν. Γράμματα τοίνυν πρὸς τὸν μὲν πρὸς τὸν ἀρχηγὸν Λογγιβαρδίας Ἑρμᾶνον (28) ἐκθέμενος, εἶτα καὶ πρὸς τὸν πάπαν Ῥώμης, πρὸς δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον Καπύης Ἐρβιον (29), πρὸς τοὺς πρίγκιπας; Ἐτι γὰρ μὴν καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς ἀρχηγούς τῶν Κελτικῶν χωρῶν, δώροις τε μετρίοις τούτους δεξιωσάμενος καὶ ὑποσχέσεσι πολλῶν δωρεῶν καὶ ἀξιομάτων, πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐχθρὰν ἠρέθειζεν· ὧν οἱ μὲν τῆς πρὸς τὸν Ῥομπέρτον φιλίας ἤδη ἀπέστησαν, οἱ δὲ ὑπισχνούντο, εἰ πλεῖονα λάβοιεν. Ὑπὲρ πάντας δὲ τούτους τὸν ῥῆγα Ἀλλαμανίας γινώσκων δυνάμενον, πᾶν ὃ τι καὶ βούλοιο κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου καταπράξασθαι, ἅπαξ καὶ δις γράμματα πρὸς αὐτὸν ἐκπέμφας καὶ διὰ μελιχίων λόγων καὶ παντοίων ὑποσχέσεων ὑποποιησάμενος, ἐπεὶ καταπειθῆ τοῦτον ἐγνώκει καὶ τῷ αὐτοῦ ὑπειξαι θελήματι ὑπισχνούμενον²⁸, μεθ' ἑτέρων αὖθις γραμμάτων τὸν Χοιροσφάκτην (30) ἐξέπεμψε τὰδ' ὑπαγορευόντων· *Τὰ κατὰ τὴν σὴν μεγαλοδύναμον ἐξουσίαν καλῶς ἔχειν, καὶ προκόπτειν ἐπὶ τὸ βέλτιον, εὐχῆς ἔργον ἐστὶ τῆ βασιλείᾳ μου, πανευγενέστατε, καὶ τῷ ὄντι Χριστιανικώτατε ἀδελφέ (31). Καὶ πῶς γὰρ οὐκ ἐξέσται τῆ τοῦ κράτους ἡμῶν θεοσεβείᾳ, ἐπεύχεσθαι σοὶ τὰ κρείττω τε καὶ λυσιτελέστερα τὴν ἐν σοὶ καταμαθούσῃ θεοσεβείᾳ; Ἡ γὰρ πρὸς τὴν ἡμετέραν βασιλείαν ἀδελφική σου²⁹ αὐτῆ ῥοπή καὶ διάθεσις καὶ ὁ μετὰ τοῦ κακομηχάνου ἀνδρὸς συμφωνηθεὶς ἀναδεχθῆναι σοὶ κάματος, ἵνα τὸν παλαμναῖον καὶ ἀλιτήριον καὶ τοῦ θεοῦ πολέμιον καὶ τῶν Χριστιανῶν ἀξίως μετέλθῃς τῆς κακοφροσύνης αὐτοῦ, πολλὴν σοὶ τὴν ἀγαθοθέλειαν τῆς ψυχῆς διαδείκνυσι, καὶ τὸ ἔργον τοῦτο φανερὰν τὴν πληροφορίαν παρίστησι τοῦ κατὰ θεὸν σοῦ φρονήματος. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἡμε-*

A Capuae Herbium, missis ad omnes in eam rem literis. Quin etiam principes et duces Gallicarum regionum universos, et donis in praesens satis magnis, et promissione multo ampliorum in posterum, speque dignitatum concitare in Robertum eundem studuit; nec frustra. Nam et illorum quidam his pellecti Roberto amicitiam renuntiarent, et alii polliciti sunt se si plura darentur idem facturos. Intelligens vero plus omnibus contra Robertum posse regem unum Alemanniae, diligentiam in eo demerendo captandoque peculiarem exprumpsit. Tentatum enim semel et iterum blandissimis litteris, promissisque maximis, ut non abhorrentem sensit, totum jam effundens animum hanc ad eum tertiam per Chærosphactem misit epistolam: *Prospero se habere res et regnum late potentis dominationis tuæ, proficereque in dies atque augeri optandum votis ac gratulandum sibi quoque ducit imperialis majestas nostra, longe nobilissime ac vere Christianissime frater. Quid enim sane religioni nostræ magis convenit, tuam in Dei cultu pietatem perspicitissimam habenti, quam meliora tibi semper et florentiora vovere, petereque a communi Domino. Cum et propensio amicæ voluntatis quam in nos ostendis, et conatus quem pro te fers, ac decretum conditumque habes ad scelestum illum et fanaticum Dei et Christianorum hostem prout dignus est tractandum, magnam perfectionem ac sanctitatem tuæ mentis ostendat; certumque rebus ipsi documentum sit fidei erga Deum tuæ studiique sinceri. Porro quod imperii hujus nostri res attinet eæ magna ex parte florent ac præclare constant, una serme tantum ex parte titubantes, qua Robertus turbat. Sed si quid Deo ejusque justis judiciis fidendum est, velox interitus hominem injustissimum excipiet: neque enim*

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁸ Desunt voces ἐπεὶ καταπειθῆ τοῦτον ἐγνώκει καὶ τῷ αὐτοῦ ὑπειξαι θελήματι ὑπισχνούμενον.

²⁹ Desunt vocula σου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Ἑρμᾶνον. Hermannum comitem, Abagelardi fratrem uterinum, qui ea tempestate cum Roberto bellum gerebat, a quo demum ditionibus et bonis suis exutus, cum fratre Constantinopolim ad imperatorem Alexium concessit, a quo Canninorum in Dalmatia præfecturam postmodum obtinuit. Hermannum itaque, Roberto alias infensum, Alexius in eum acrius concitare studet, ut majus Roberto negotium faceretur. Guillelmus Apul. lib. vi:

Dux postquam Cannas sibi comperit esse rebelles, Obsidet, obsessas evertit humo tenus illas, Rexerat has genitus genitrice Hermanus eadem, Onfredi fuerat qua filius Abagelardus: Non tamen unus eis pater existit, illa duobus Est sociata viris, miles præclarus in armis Frater uterque fuit: sed cessit uterque potenti Roberto, cui par vix orbe potentia toto.

Hermannii præterea meminit Malaterra, lib. iii. cap. 5 et 6.

(29) Ἀρχιεπίσκοπον Καπύης Ἐρβιον. Heruenum Capuae archiepiscopum, cujus meminit Gregorius VII. P. P. lib. ix, epist. 25; et Leo Ost. lib. iii Chron. Cass. cap. 41. Vide Ughellum.

(30) Χοιροσφάκτην. Occurrunt ex hac familia viri aliquot illustres in Historia Byzantina, Leo scilicet patricius chærosphactes sub Leone Phil. et Constantino ejus filio circa an. Chr. 915, alter ejusdem nominis et dignitatis, præterea dux excubitorum, sub Romano Argyro, apud Scylitzem pag. 610, 726; Zonaram, pag. 142, 148; idem forte cujus necem præfert Anonymus Barensis ad an. 1040: *Ipsi conterati interfecerunt chirosfacti Criti Et Michael Chærosfactes, cujus meminit auctor Gestorum S. Niconis, sub an. 969.*

(31) Χριστιανικώτατε ἀδελφέ. Frequenter olim, ut et hodie, mutuo sese reges fratres appellabant. Eguinartus in Carolo M. Invidiam tamen suscepti nominis. Constantinopolitanis imperatoribus s. per hoc indignantibus, magna tulit patientia, vicique eorum contumaciam magnanimitate, qua ei procul dubio longe præstantior erat, mittendo ad eos crebras legationes, et in epistolis eos fratres appellando. Vide Alcuin. epist. 41, 83 et iii; Marculf. lib. 1, cap. 9; Gregor. Turon. lib. ii Hist. cap. 55; Chronic. Alexandrin. pag. 918; Menandr. in Excerpt. de legat. Odon. de Diogilo, lib. 1, de profect. Lud. in Orient. pag. 45; Henricum Valesium ad Ammian. lib. xvii.

omnibus relinquet Dominus virgam peccatorum super A
sortem tuam prevalere diutius. Jam quod inter nos
contenerat ut ab imperiali majestate nostra ad poten-
tissimam dominationem tuam centum et quadraginta
tria millia nummorum et centum blattia mitterentur,
ea jam missa 94 sunt per Constantinum protopro-
hedrum et præpositum dignitatibus, juxta placitum
tibi fidissimæ et nobilissimæ comitis Bulchardi. Dicta
vero summa pecuniæ constat argento facto et roma-
nato antiquæ qualitatis. Cum autem tua nobilitas
juramentum perfecit, tibi reliqua et promissa du-
centa sedecim milia nummorum, et stipendia conces-
sarum viginti dignitatum, per fidelissimum majestati
tuæ Bagelardum, quando in Longobardiam perven-
neris. Quomodo vero perfici juramentum debeat si-
gnificatum haud dubie jam fuerit nobilitati tuæ : B

τέρας βασιλείαν τὰ μὲν ἄλλα ἔχει καλῶς, ἐν
ἐλαχίστοις δὲ ἀστυτεῖ καὶ ταράττεται τοῖς κατὰ
τὸν Ῥομπέρτον κυμαινόμενα. Ἄλλ' εἰ τι δεῖ πι-
στεύειν τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἐκείνου δικαίοις κρι-
μασι, ταχέϊα ἢ καταστροφή τοῦ ἀδικωτάτου ἀν-
θρώπου παρέσεται. Οὐδὲ γὰρ ἀνέξεται πάντως
Θεὸς ῥάβδον ἀμαρτωλῶν κατὰ τῆς κληρονο-
μίας αὐτοῦ ἐπὶ τοσοῦτον ἀφίσθαι²⁴. Τὰ μέντοι
παρὰ τοῦ κράτους ἡμῶν συμφωνηθέντα ἀποστα-
λῆναι τῇ μεγαλειότητι σου ἐξουσία αἱ ἑκατὸν
τεσσαράκοντα τέσσαρες χιλιάδες τῶν νομισμά-
των, καὶ τὰ ἑκατὸν βλαττία (32) ἀπεστάλησαν
τῶν διὰ τοῦ πρωτοπροέδρου Κωνσταντίνου καὶ
κατεπάνω (33) τῶν ἀξιωματῶν κατὰ τὴν ἀρέ-
σκειαν τοῦ πιστοτάτου σου καὶ εὐγενεστάτου
κόμητος τοῦ Βουλχάρδου (34). Καὶ τὸ ῥηθὲν πο

Varie lectiones ex cod. Coislino,

²⁴ ἐπαφίσθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) Βλαττία. 275 Quid sit βλάττιον, et βλάττα,
docet Glossar. Latino-Græc. Blattia, θρόμβος αἵματος,
ολαττελα, θρόμβος αἵματος τῶν κογχυλίων. Con-
cinit Actuarius, qui βλάττιον ait esse ὃ δεῖ ἐκ (vel
τὸ βούν) τῆς βινδὸς τῆς πορφύρας, quod ex paribus
conchæ marinæ, quam Græci πορφύραν vocant;
fuit; sic enim legendum reor, pro ἴστου. Est
igitur blattia, item quod purpura. Ita in lib. 1 C.
Quæ res venund. non poss. purpuræ, quæ blatta,
vel oxyblatta atque hyantina dicitur. Ubi observo
triplicis coloris fuisse blattiam, purpuream nempe,
quæ mero blattæ vocabulo intelligitur; alteram in-
tensioris et vividioris coloris, quam ὀξυβλάτταν
vocabant. βλάττιον ὀξύ, Cedrenus in Tiberio, pag. C
393; tertiam denique violaceam, sive jantinam.
Fuit olim in pretio blatta Tyria, vel purpura.
Sidonius carm. 5 :

Pontus Castorea, blattam Tyrus, æra Corinthus.
Neapolitanam commendat Anastasius Bibliothec.
in Leone III, De blattin Neapolitano; sed præser-
tim Byzantinam, pag. 150, 151, 152, 153. Idem
Scriptor in Paschali: Obtulit in sacro altari ve-
stem de blattin Byzantea. Et mox: In dicta ecclesia
fecit vela Tyria (ex blatta nempe Tyria), eum pe-
riclusi de blattin Byzantea. Βλάττιον Βουζάντιον
laudat etiam Actuarius. Nil mirum igitur si impe-
rator Henricus ab Alexio ἑκατὸν βλάττιζ ad se
mitti petierat, quia Byzantina præsertim in pretio
erant. Jam vero vocem, βλάττιζ, hoc loco vestes
significare vult Gretzerus ad Codinum: Pannos
ipsos holosericos ostrino colore tinctos, glossator
Annæus; quod magis probem. Nam extrema et
senescente Græcia, βλάττιον pro serico usurpatum
constat. Vide Salmas. ad Hist. Aug. D

(33) Κατεπάνω. Dicitur Constantinus iste, pro-
pter dignitatem πρωτοπροέδρου, κατεπάνω τῶν
ἀξιωματῶν, hoc est magistratum supremum, seu
qui magistratibus, axiomaticis, et proedris, vel
consiliariis, præest. Nam Græcis ἀξιώματα sunt
dignitates. Hinc ἀξιωματικός, honorarius, qui ho-
norem gerit, in Gloss. Græcolat. Aliud Gloss. digni-
tosisus, ἀξιωματικός. Occurrit vox ista non semel in
Basilicis lib. vi, et apud Modestinum, lib. vi. Ex-
cusat. Guillelm. Biblioth. in Adriano II: Eum
pontificali pallio impositum, præcedentibus axio-
maticis, et subsequentibus reliquis turbis in urbem
redire conspexerant, Anastasius in Hist. Eccl.: Cum
aliis quinque, tribus quidem comitibus, duobus vero
axiomaticis. Hinc ἀξιωματικόν salarium quod axio-
maticis a principe pensabatur apud Photium in

Nomoc. tit. 8, cap. 7; et in Glossis Basilic. Porro
vox κατεπάνω, sequioribus Græcis, sive ab ἐπάνω,
ei κατά, seu a vocabulo Latino capitaneus, de-
flexa, quemvis præfectum ordinis, aut provincie
significat. Apud Scylitzem, pag. 727: Κατεπάνω
τῆς κάτω Μηδίας. Pag. 741: Κατεπάνω Ἰθρηρίας.
Pag. 843: Παῦλος πρόεδρος, ὁ τῆς Ἰθρηρίας κατε-
πάνω. Pag. 858: Κατεπάνω τῆς πόλεως. Apud
Constantinum, De admin. imp. cap. 50: Κατεπα-
άνω τῶν Μηδαίων Ἀτταλείας. Apud Theophy-
laetum Bulg. archiep. epist. 19, κατεπάνου vox
occurrit. Atque inde facile est haurire, unde ap-
pellationem sortiti sint catepani, seu catapani Italie
sub imperatoribus Byzantinis, ante Normannorum ad-
ventum, quorum crebra est apud scriptores mentio,
Falcandum, Falconem Beneventanum, anonymum
Barensem, scriptorem Vitæ S. Vitalis Siculi, et
alios. Sed et ab uno ex iis capitaneis, seu, ut eos
voc. i catapanis, provinciam capitaneam nuncupatam
scribit Leo Ost. lib. II, cap. 51. At falli constat, cum
catapani viri nomen fuisse existimat, cum fuerit
dignitatis. Neque error est in oppidorum appella-
tione, quidquid garrat corrupte capitaneata dici,
cum ex auctoris nomine, inquit, catapanata vocanda
sit. Nam qui Græcis catapanus, Latinis est capita-
neus. Proinde capitaneata appellata est præfectura
aliquot oppidorum uni capitaneo subdita, quam
κατεπανίχιον vocat Nicetas in Man. lib. II, et vetus
charta apud Rhamnusium, De 276 beilo Constau-
tinopolit. lib. IV, pag. 167. Hinc etiam castiganda
quæ habet Glaber Rodolphus, lib. III, cap. 1. Tunc
etiam imperator Basilus sancti imperii Cpolitani
præcepit cuidam satrapæ suo, illi qui cognomina-
batur Cataponti, eo scilicet quod juxta mare inha-
bitaret, ut a transmarinis civitatibus, quæ Romano
debentur imperio veniens tributa exigeret. Quo loco
non leviter fallitur Glaber in voce cataponti, et
ejus etymo, cum ille quem memorat, catepano, seu
catapanus vocaretur, ex dignitate, vel præfectura
provincie, hoc est, capitaneus. Neque feliciori
conjectura vocabuli originem assecutus videtur
Guillelmus Apul. lib. I :

Multa Græcorum cum gente Basilus ire
Jussus, in hunc audax anno movet arma sequenti.
Cui Catapan facto cognomen erat Bagianus (a).
Quod Catapan Græci, nos juxta dicimus omne.
Quisquis apud Danaos vice fungitur hujus honoris,
Dispositor populi parat omne quod expedit illi,
Et juxta quod cuique dari decet, omne ministrat.

(34) Βουλχάρδου. Fuit is Burchardus comes,

(a) Scylitzæ Βοιάνης et in Jure Græco-Rom., tom. I, p. 283.

σὸν τῶν ἀποσταλέτων ἀπεπληρώθη διὰ τὴν εὐ-
 γασμένον ἀργυρίου καὶ Ῥωμανάτου (35) παλαιᾶς
 ποιότητος. Καὶ τελειομένου τοῦ ὄρκου παρὰ τῆς
 εὐγενείας σου, σταλήσονται σοὶ καὶ αἱ ὑπόλοι-
 ποι διακόσμιαι ^α δεκαδὲ χιλιάδες τῶν νομισμά-
 των, καὶ ἡ ῥόγα τῶν δοθέντων εἴκοσι ἀξιοματίων
 διὰ τοῦ πιστοτάτου τῆ σῆ ἐξουσία Βαγελάρ-
 δου (36), ὀπηνίκα εἰς Λογγιβαρδίαν κατέλθης.
 Ὅπως μέντοι ὄφρα τελεσθῆται ὁ ὄρκος προ-
 εδηλώθη πάντως τῆ εὐγενείᾳ σου ἀπαγγεῖλαι δ'
 ἔτι σαφέστερον καὶ ὁ πρωτοπρόεδρος Κωνσταν-
 τίνος καὶ κατὰ πᾶν, ὡς καὶ παρὰ τοῦ κράτους
 ἡμῶν ἐνταλασίς ἐκαστὸν τῶν κεφαλαίων, ἄπερ
 μέλλουσι ζητηθῆναι, καὶ παρὰ τοῦ γενησομένου
 παρὰ σοῦ ὄρκου βεβαιωθῆναι. Ὅπηνίκα γὰρ ἡ
 συμφωνία ἀναμεταξὺ τῆς βασιλείας μου καὶ
 τῶν παρὰ τῆς εὐγενείας σου ἀποσταλέτων πρέ-
 σβων ἐγένετο, διεμνημονεύθησαν τινὰ τῶν ἀναγ-
 καιοτέρων κεφάλαια· ὅτι δὲ περὶ τούτων μὴ ἔχειν
 πρόσταξιν εἶπον οἱ τῆς εὐγενείας σου ἄνθρωποι,
 κατὰ τοῦτο καὶ ἡ βασιλεία μου τὸν ὄρκον ἀ-

A exponet tamen adhuc clarius proto; rohedrus et præ-
 positus Constantinus, ut qui ab imperiali majestate
 nostra mandata acceperit de singulis capitibus quæ
 debent quaeri, et jurejurando a te præstando firmari.
 Quando enim conventio inter majestatem meam et
 missos a nobilitate tua legatos facta est, commemo-
 rata sunt quædam capita magnæ necessitatis ac
 momenti; de quibus quoniam se non habere manda-
 tum dixerunt homines nobilitatis tuæ, propterea
 majestas mea juramentum ipsis distulit. Perficiatur
 ergo juramentum a nobilitate tua, ut fidelis tibi
 Albertes majestati meæ juratus affirmavit; et ut ma-
 jestas nostra petit, cum additione maxime necessaria.
 Porro cunctationis ac moræ fidelissimi et nobilissimi
 tui comitis Bulchardi causa fuit, quod majestas mea
 voluit charissimum nepotem meum filium felicissimi
 sebastocratoris dilectissimi germani majestati nostræ,
 videri ab ipso, ut redux nuntiaret tibi firmum pueri
 ac solers ingenium in tenero ætatis statu. Exteriora
 enim et corporæ minoris facere soleo, quanquam
 et istis adolescentulus abunde ornatus est, prout nar-

Variæ lectiones ex cod. Coislin

^α Deest vox διακόσμιαι, sed spatium vacuum relictum fuit, per quod postea quidam duxit lineam re-
 ctam, forte ut significaret nihil ibi deesse.

Car. Dufresnij Du Cangii notæ.

cognomento Rufus, postea episcopus Monaste-
 riensis, Henrici imp. legatus. Conradus Usperg.
 an. 1121: Dominus Henricus, qui Burchardo Ruso
 dudum in legatione Henrici imperatoris apud Con-
 stantinopolim defuncto, per electionem ecclesiasticam
 in cathedram monasteriensem successerat. Bur-
 chardi episcopi meminit præterea monachus Pe-
 gaviensis an. 1117, unde supplendus Catalogus
 episcoporum monasteriensium apud Merssæum.

(35) Ῥωμανάτου. Moneta aurea Romani, Dio-
 genis imperatoris effigie insignita, Bulla Anacleti
 papæ in Chronico Beneventani monasterii S. So-
 phiæ: Altosque fideles nostros benigne convenimus,
 quatenus quadringentos Romanatos, quos eis Poti-
 feria accommodaverat, nobis persolverent. Charta
 Andree comitis de Chelmo, an. 1241, apud Joan.
 Lucium in Hist. Dalmat. pag. 473: Solvat nomine
 pæne comiti præfato M. Romanatos. V. eundem
 p. 141. Exstat in instructissimo Gazophylacio V.
 C. Dom. du Mont, in senatu Ambianensi consilia-
 riorum decani, moneta aurea, in ejus antica duse
 habentur figuræ stantes: prior imperatoris habitu
 Constantinopolitano, dextram pectori apponentis,
 læva tenentis globum crucigerum; altera mulieris
 dextra capiti imperatoris stemma imponentis,
 cum hisce characteribus evanidis, DCCLOΠΟΜΟ
 ΡΩΜΑΝΩ. In postica, Christus in throno sedet.
 Characteres in hac parte exarati, visum effugiant.
 Sic autem alios in antica descriptos legendos et
 concipiendos censuerim, DECΠΟΤΗ ΜΘ ΡΩΜΑΝΩ,
 id est, 277 Δεσπότῃ Ῥωμανῶ; imperatorum
 enim nomina in nummis ejusæ ævi tertio casu
 poni solita arguunt nummi Alexii et Manuelis. Lit-
 teræ vero ΜΘ. idem sonant ac Μητηρ Θεοῦ, do-
 centque mulierem, quæ hic exhibetur, esse Deipa-
 ram, a qua stemma excipit Romanus Imperator,
 uti visitur in altero, quem Manuelli ascribit Octa-
 vius Strada a Rosberg, pag. 358. Et in æneo alio,
 quem videre contigit in eodem gazophylacio V. C.
 D. du Mont, qui fortassis etiam eidem Romano
 Diogeni ascribendus est, etiamsi characteres

a leo sunt attriti, ut vix quidquam ex iis percipi
 queat. Hunc describendum curavimus, ut exhib-
 ent idem Strada a Rosberg et Joannes Strada
 Mantuanus in factis Onuphrii. Sed vereor ne iste
 non tam fuerit nummus quam theca aliqua
 aut capsula, seu Ἐγχόλιον Romani Diogenis,
 divi Joannis Theologi, seu Evangelistæ, reliquias
 continens; quod deprehendi præsertim potest ex
 Christi figura habentis ad pectus caput D. Joan-
 nis, cui Græci Scriptores Ἐπιστηθίου epitheton
 vulgo attribuunt, et ex characteribus 10. qu. quibus
 Joannem Theologum designari arbitror. Præterea
 in aversa parte primi hi characteres ΘΗΚΟ per-
 spicue ostendunt legendum ΘΗΚΗ, id est Theca
 seu Ἐγχόλιον pro Romano Diogene. V. Notata infra
 ad hanc pag. d. Sed de hac conjectura statuat lec-
 tor, eamque expendat per me licet. Romani Dio-
 genis et Eudociæ effigies habentur apud Chille-
 tium, lib. De linteis sepulcr. cap. 10, pag. 91.

(36) Βαγελάρδου. Abagelardus, Humfredi filius,
 Taneredi de Altavilla Normanni nepos, a patre
 Wiscardo hæreditaria sorte privatus. Gisulfum
 Salernitanum principem primum adit, ejusque
 partes secutus est contra Robertum an. 1075, Gi-
 sulfum demum sedibus suis perinde expulso et de-
 turbato, cum viribus impar patre obsistere non
 posset, Constantinopolim cum Hermanno comite
 fratre secessit, ibique tandem exsul diem ultimum
 clausit, ut pluribus narrant Malaterra et Willel-
 mus Gemeticensis locis citatis, et Blondus, De
 instaur. Roma reg. xii. Guallelmus Apul. libro iii.

Sic quia pace ducis non fungitur Abagelardus,
 Et patrii juris loca deserit, et Danaorum
 Exsul adit terras, cum rector Alexius esset
 Imperii, clemens hunc suscipit ille benigne,
 Tractat honorifice, dat multa: sed invida nulli
 Parcere quæ curat, juveniles mors subit artus:
 Quique regressurum se credidit esse potentem,
 Diversi generis cum fascibus, atque triumphis,
 Exsul apud Danaos et mortuus est, et humatus.

rabit tibi legatus tuus: qui post aliquam in urbe magna nostra et regia moram, puerum vidit et allocutus otiose est. Quoniam vero nondum mihi filium Deus dedit, et hic fratris filius suavissimus, filii mihi loco est, si Deo plucuerit, nihil impediet quominus amicitia contracta jam inter nos, necessitudine quoque affinitatis in posterum firmetur. Ut æterna tali pignore concordia perduret, quæ nos non tantum ut Christianos, sed etiam ut nuptiarum affinitate conjunctos mutuo devinciat. Ex quo fiet ut alter alterius potentia roborati terribiles, Deo juvante, simus adversariis. Mittimus nobilitati tuæ velut boni ominis causam, munuscula hæc, crucem auream cum margaritis majoribus aptam pendere supra pectus, Thecam auream habentem intus particulas variorum sanctorum, quorum nomina, imposita cuique chartula scripto declarat, caucium præterea sardonichinum, crystalinum poculum, astringentem securiulam aureola connexam fibula, **95** et opobalsamum. Prolonget Deus vitam tuam, dilatat fines ditionis tuæ, ponat omnes adversantes tibi in opprobrium et conculcationem. Pax et tranquillitas sit dominationi tuæ, et sol serenus illucescat omni terræ tibi subditæ. Fiant omnes hostes tui in opprobrium, cælesti Dei potentia inexpugnabilem vim et certam tibi victoriam desuper largiente, qui verum ejus nomen tantopere amas, et in hostes illius manum armas.

ῥίω⁹³ (40), θήκη διάχρυσος (41) ἔχουσα τμήματα ἔνδοξον διαφόρων ἀγίων, ὧν ἕκαστος διὰ τῶν⁹⁴ ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν ἐντεθέρετος χαρτίου (42) γνωρίζεται, κανκίον σαρδωνύχιον (43), καὶ ἐμπότης

Variaë lectiones ex eod. Coislino.

⁹³ αὐτῆς. ⁹⁴ Ἀδέρτης. ⁹⁵ ἑβεθαίωσε. ⁹⁶ δεύτερον. ⁹⁷ παιδίον μὲν οὐπω. ⁹⁸ ἀπεστάλη. ⁹⁹ μαργάρων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Τὸν υἱὸν τοῦ σεβαστοκράτορος. Joannem Comnenum, postea Dyrrachii ducem. V. pag. 131. A.

(38) Ἴν' ἐντεῦθεν. Hugo Franciæ rex ad Basilium et Constantinum in pp. Constantinopolitanos apud Gerbertum epist. iii Sed hæc conditio, quæ nostri juris sunt, vestra efficit, magnoque usui, si placet hæc nostra conjunctio, erit, magnosque fructus asferet. Etenim nobis obstantibus nec Gallus, nec Germanus fines lacesset imperii Romani.

(39) Ἀπεστάλησαν. Huc pertinent quæ habet scrip'tor vitæ Henrici IV: Ipse rex Græciæ, ut metum dissimularet, amicitiam ejus expetebat, et quem futurum hostem timuit, muneribus, ne fieret hostis, prævenit. Testatur hoc aurea tabula Spirensis altaris, etc.

(40) Ἐγκόλιον μετὰ μαργαριτῶν. De Encolpio dictum supra. Μαργαριτῶν, pro 278 μαργαρίτης. Constantinus, in Historia Apollonii Tyrri:

Τόσον λογάρην καὶ καλὴν στολαῖς μαργαριτῶν.

(41) Θήκη διάχρυσος. Theca sanctorum reliquiis instructa. Inscriptio crucis, quæ est Trajecti ad Mosam, apud Appianum et Gretzerum:

Οὗ τῆν δὲ θήκην Ῥωμανῆς γῆς δεσπότης,
Ῥωσιότησιν ὀρετῶν ἐστερμμένος,
Χάρισιν ὠράσσε τιμίων λίθων.

Vide Acropol. cap. 2, Vita S. Eligii episc. Novioni. Inter alia bonorum operum insignia, multas sanctorum ex auro, argento, atque gemmis fabricavit thecas, sive tumbas.

Α τοῖς⁹⁶ ἀνήρτησε. Τοῖνον καὶ τελεσθήτω ὁ ἔργος παρὰ τῆς εὐγενείας σου, ὡς ὁ πιστός σου Ἀλβέρτης⁹⁷ ἐνωμότως τῇ βασιλείᾳ μου ἐβεθαίωσε⁹⁸, καὶ ὡς τὸ ἡμέτερον κράτος κατὰ προσθήκην ἀναγκαιοτέρων αὐτοῦ ζητεῖ. Ἡ δὲ βραδύτης τοῦ πιστοτάτου καὶ εὐγενεστάτου σου καὶ μητος τοῦ Βουλγάρδου γέγονε διὰ τὴν βασιλείαν μου βούλεσθαι τὸν φίλτατόν μου ἀνεψιὸν τὸν υἱὸν τοῦ πανευτυχεστάτου σεβαστοκράτορος (37) καὶ περιποθήτου ἀδελφου τῆς βασιλείας μου, θασθῆναι παρ' αὐτοῦ, ὡς ἂν ἐλθὼν ἀπαγγελλῆ σοι τὴν ἐν ἡλικίας ἀπαλῶ καταστάματι βεθηκνῶσαν σύνεσιν τοῦ παιδός· τὰ γὰρ ἔξω καὶ σωματικά, δεύτερα⁹⁹ τίθεται λόγου ἢ βασιλείᾳ μου εἰ καὶ ἐν τούτοις πολὺ ἔχει τὸ περιούσιον. Ὡς γὰρ τῇ μεγαλοπόλει ἐνδημήσας ἐθεάσατο τὸ παιδίον, καὶ ἔξα εὐχὴς ὠμίλησεν, ἀπαγγελλῆ σοι ὁ πρέσβυς σου. Καὶ ἐπεὶ οὐπω παιδίον⁹⁰ ὁ θεὸς τῇ βασιλείᾳ μου ἐχαρίσατο, τόπον δὲ ποιγησιῶν παιδός ὁ φίλτατος οὗτος ἐπέχει ἀδελφιδούς, θεοῦ εὐδοκοῦντος, οὐδὲν ἐστι τὸ κωλύον ἐνωῆναι ἡμᾶς δι' οἴματος συγγενικοῦ, καὶ φιλαμὲν ἀλλήλοις προεῖν ὡς Χριστιανοῖς, οἰκισθῆναι δὲ καὶ τὰ ἀλλήλων ὡς συγγενεῖς, ἵν' ἐντεῦθεν (38) ἕκαστος δι' ἀλλήλων δυναμούμενοι φοβεροὶ τοῖς ἐναντίοις ὦμεν μετὰ θεοῦ. Τῇ μέντοι εὐγενείᾳ σου νῦν ἀπεστάλησαν⁹¹ (39), δεξιωμάτων ἔνεκεν ἐγκόλιον χρυσοῦν μετὰ μαργαριτῶν⁹²

ἔχουσα τμήματα ἔνδοξον διαφόρων ἀγίων, ὧν ἕκαστος διὰ τῶν⁹⁴ ἐφ' ἑκάστου αὐτῶν ἐντεθέρετος χαρτίου (42) γνωρίζεται, κανκίον σαρδωνύχιον (43), καὶ ἐμπότης

(42) Χαρτίου. Vide Dissert. ad Joinvillam 26, pag. 314.

(43) Κανκίον Σαρδωνύχιον. Calicem e Sardonice. Gloss. Græcolat. καύκα, patera. Suidas, κανκίον πρὸ ἡμῶν, κάλυξ δὲ παρὰ σοφοῖς. Occurrit præterea in Vita S. Eupraxiæ virg. n. 26, 28: Vita S. Eudociæ Samarit n. 2, et alibi passim. Scribit Theophanes A. C. 609, circensibus ludis hæc in Phocam jactasse Prasinos, πάλιν εἰς τὴν καύκον ἔπιες, πάλιν τὸν νοῦν ἀπόλεκας. Quæ verba sic vertit Paulus Diaconus: Iterum in gabata bibisti, iterum sensum perdidisti. Est autem gabata idem quod paropsis, vas nempe concavum eludis pulmentariisque aptissimum, quæ voce utitur non semel Martialis. Glossæ Basil. καύκους, γάβατα. Cum vero Prasini id Phocæ objicerent, pravis veneficorum, seu venenariorum, uti vocantur a Tertulliano, Optato, Firmico et aliis, artibus et poculis illi porrectis, aut caucis venenatis, mentem illius perturbatam innuebant. Unde ejusmodi venefici cauculatores dicuntur in Capitul. Caroli M, lib. 1, tit. 64; quos minus recte, ut opinor, Salmasius in Notis ad Spartianum, eos esse putat, quos nostri joueurs de gobelets appellant. Sed et apud Theophanem in Philippico, Κανκοδιακόνοισ; eos esse arbitror e diaconis, qui calicem sacerdoti sacra facturo porrigebant: Τὸν ἀπὸ τῶν Κανκοδιακόνων σοφιστὴν γεγονότα τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης, Κοιέτορα τότε ὑπάρχοντα; vel certe qui discum, aut patenam. Nam apud Græcos patena, διάκος dicitur, habetque lanceis et disci profundioris figuram, sicque appellatur vas illud, in

D

κρύος (44), ἀστροπελέκη (45) δεδεμένον μετὰ χρυσαφίου (46), καὶ ὑποβάλλασμον. Μακρύναι δὲ θεὸς τὴν ζωὴν σου, πλατύναι τὰ τῆς ἐξουσίας σου ὄρια, καὶ θείη σοὶ πάντα τοὺς ἀντιπίπτοντας εἰς ὀνειδισμόν καὶ εἰς καταπάτημα. Εἰρήνη εἶη τῇ ἐξουσίᾳ σου καὶ γαλήνη, ἥλιος ἐπιλάμψαι πάση τῇ ὑπηκόῳ σου, καὶ γένοιτό σοι ἅπαντες εἰς ὀνειδισμόν⁴⁴ οἱ ἐχθροὶ, τῆς ἀνωθεν κραταιᾶς ἰσχύος κατὰ πάντων σοὶ χαρίζομένης τὸ ἀμαχόν, τοσοῦτον τὸ ἀληθινὸν αὐτεῦ ὄνομα ἀγαπῶντι, καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἐκείνου τὴν χεῖρα ἀπλίζοντι.

Ὅτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν Ἑσπέραν οἰκονομήσας, αὐτὸς πρὸς τὸ κατεπεῖγον καὶ ὑπόγειον τὸν κίνδυνον ἀπλοῦν⁴⁵ ἤτοιμάζετο ἐγκαρτερῶν ἐτι τῇ βασιλείᾳ τῶν πόλεων, σκοπῶν ὅπως διὰ παντοίας μεθόδου τοῖς εἰς προὔπτον ἐπικειμένοις ἐχθροῖς ἀντικατασταίη. Καὶ ἐπεὶ ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, τοὺς μὲν ἀθεωτάτους Τούρκους περὶ τὴν Προποντίδα ἐώρα ἐνδιατρίθοντας, τοῦ Σολυμᾶ (47) τῆς Ἐφῆς ἀπάσης ἐξουσιάζοντος, καὶ περὶ τὴν Νίκαιαν ἀλιζομένου (οὗ καὶ σουλτανίκιον ἦν, ὅπερ ἂν ἡμεῖς βασιλεῖον ὀνομάσαιμεν), καὶ προνομᾶς συνεχῶς ἀποστέλλοντος καὶ ληϊζομένου ἅπαντα τὰ τε περὶ τὴν Βιθυνίαν διακείμενα καὶ Θυρίαν⁴⁶ καὶ μέχρις αὐτῆς Βοσπόρου τῆς νῦν καλουμένης Δαμάλεως ἰππηλασίας καὶ ἐπιδρομᾶς ποιουμένους καὶ λείαν πολλὴν ἀφαι-

His per Occidentem ita dispositis, ipse in urbe adhuc regia commorans, et sedulo exquirens vias omnes per quas manifestis ac jam in rem conferri incipientibus adversum se remque Romanam consiliis hostium occurreret, sese ad instans praesensque periculum comparabat Augustus Alexius. Quoniam vero impiissimos Turcos videbat circa Propontidem, ut superius indicavimus, commorantes: Solyma, qui Orienti toti imperitabat, Nicææ habitante (ubi et sultanicium erat, quod nos palatium diceremus) et ad quotidiana latrocinia eos inmittebat, sicque omnem late oram quæ Thynicæ et Bithynicæ objacet, usque ad ipsum Bosphorum, quæ nunc Damalis dicitur, assiduis qua equestribus qua pedestribus incursionibus depredante olaneque va-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁴ ἀφανισμόν. ⁴⁵ ἀπειλοῦν. ⁴⁶ Θυρίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

quo sanctum panem, seu ἅγια δῶρα, gerunt. Liturgia S. Joannis Chrysost. Ὁ δὲ διάκονος εὐτοεπιζει τὰ ἱερά, τὸν μὲν ἅγιον δίσκον ἐν τῷ μέρσι τῷ ἀριστέρῳ, τὸ δὲ ποτήριον ἐν τῷ δεξιῷ, etc. A forma καυκίου, seu cauci, καυκίους, aut καυκία, appellatos quosdam Græcorum imperatorum nummos aureos et aereos alio loco observamus, qui, ni fallor, non alii sunt, aut diversi, ab iis quos Alexiana ætas sciphatos nuncupabat, quod cavi instar sciphæ, seu cauci, quod idem est, illius formam quodammodo præferrent. Charta Roberti Guiscardi an. 9. ducatus, ind., 3, quæ exstat in Chronico monasterii Beneventani S. Sophiæ: *Volumus atque jure obligamus ut nonaginta aureos sciphatos eidem monasterio et curiæ nostræ componat.* Schifati dicuntur in variis chartis apud Baron. tom. XI et XII, non semel. Sed de his alias pluribus. Aliud porro est καῦκα, in Glossis Græco-Barbaris, scilicet, ἀβρα, δούλη, παλλακή, unde καυκίτζα, et καυκοπούλα, ancilla; ex qua vocabuli significatione percipi potest quæ sit alterius, cauculus, apud Anastasium Biblioth. in *Hist. de exilio S. Martini PP.* pag. 79: *Eadem nocte tulerunt me de palatio, et non nisi cum sex puerulis et uno cauculo eduxerunt me ex urbe.* Ubi cauculus, videtur fuisse famulus, aut servus domesticus, nisi intelligatur parvulus canens qui ex eorum cyathorum specie fuerit quos viatores vocabant quod aut prægre proficiscebantur eos secum deferrent. Hesychius: Βιάτωρ, κυάθιον μικρὸν, ἤγουν κοχλιάριον. *Caucum* pro vase cavo, aut scypho, sæpe usurpant scriptores influxæ Latinitatis. Papias, *caucus*, vasis genus. *Cauci lignei* occurrunt apud D. Hieronymum lib. II, in Jovinianum; et apud Marcellum Empiricum, cap. 25; *argentei* apud Spartianum in Pescenio, et in Epist. Heldeberti regis Cantix ad S. Bonifacium Mogunt. episc.; *aerei* apud Bedam, lib. II, p. 279; *Hist. Eccl.* cap. 16; et Huntindonensium, lib. II, 279 pag. 316; *anactei* in *Hist. episcoporum Antisiod.* cap. 20, tom. I, *Bibl. Labbei*, Adde Trebell. Pollion. in Claudio, et Ennodium, epigr. 25. Inde *caucellus*, parvus caucus, in *Regula Magistri*, cap. 27. Denique Leunclavius ad Glycæum, pag. 584,

B 1 edit. *caucum poculum* esse ait, a sono quem edit, effluente vino simul et aere, appellatum.

(44) Ἐμπότης κρύος. Poculum crystallinum, *crystallo dedolatum vasculum*, Apuleio, lib. VI; κρύος enim crystallus dicitur Græcis recentioribus. Scholiastes Aristophanis ad *Nubes*: Ἦλον δὲ ὑμεῖς μὲν ἀρτίως τὸ ἐκ βοτάνης τινὸς κεκαυμένης, καὶ διὰ πυρὸς τηχόμενον εἰς κατασκευὴν ἀγγείων τινῶν λέγομεν· οἱ πηλαοὶ δὲ διαφανῆ λίθον αὐτὴν, ἰδιωτικῶς λεγόμενον κρύος, εἰκότα δὲ ὄαλω. Incertus auctor de templo S. Sophiæ: Ἐντιθέμενος καὶ πολυτίμους λίθους σὺν κιδῶν ὀλοχρύσων, καὶ κρύων, καὶ ἀσπίδων, καὶ σαπφείρων. Fuit porro crystallus olim in pretio, et præcipuis muneribus accensetur a Claudiano in Epigr. de crystallo:

Marmoreum ne sperne globum, spectacula transit Regia, nec Rubro vilior iste mari.

Informis glacies, saxum rude, nulla figuræ Gratia, sed raras inter habetur opes.

C *Informem crystallum* vocat Claudianus, quam impictam appellat Apuleius, *Metam.* lib. 2; *asynthetam* Plinius, lib. xxxvii, cap. 2; *Annales Franc.* an. 872: *Mense Januario, circa Epiphaniam, Basilii Græcorum imperatoris legati cum muneribus et epistolis ad Ludovicum regem Radasponam venerunt, atque ei inter cætera xenia crystallum miræ magnitudinis, auro gemmisque pretiosis ornatum, cum parte non modica salutiferæ crucis obtulerunt.*

(45) Ἀστροπελέκη. Ἀστροπελέκη apud Simonem Portium in *Lexico Græco-Barb.* est κεραυνός, πρηστήρ. Sed hoc loco aliud indubie sonat.

(46) Μετὰ χρυσαφίου. Corona pretiosa, χρυσάφι, aurum. Nicetas, in *Alex.* lib. III, Ἄνευ τῶν βλατίων, καὶ τοῦ ἀσήμου, καὶ χρυσαφίου, καὶ ἑτέρας ὄλης. Vide Goarum ad Codin. cap. 4.

D (47) Σολυμᾶ. Solymanni sultani, qui ea tempestate in Oriente imperabat, sedebatque Nicææ. Solymanni Stemma ex *Familiis nostris Orientalibus* hisce Notis præfiximus. Vide Alb. Ag. lib. II, cap. 21; *Fulcher.* lib. I, cap. 5; *Tyrrium*, lib. III, cap. 1, et alios.

stante : tam secunda licentia grassantibus Barbaris ut tantum non mare ipsum incendere, urbemque ultro invadere ausuri viderentur : quos cernentes Byzantii sine ullo metu moras agere in oppidulis circum littora positis, atque in sacris templis, nemine illos inde absterrente, aut pellere parante, terrore ac consternatione pleni quid consilii caperent non habebant. Hæc, inquam, imperator videns, atque comprehendens animo, post fluctantium diu cogitationum æstus varios, in una tandem sententia consedit, quam et extemplo in rem deducere aggressus est, hoc ferme modo. Ex iis quos ad præsens periculum collegerat Romanis et Chomatenis militibus decuriones cum suis manipulis naviculis imponit, partim leviter armatos arcu duntaxat et clypeo, partim loriceatos præterea, galeatosque et hastis instructos. Hos obire per noctes littora jubebat : et sicubi Barbaros cernerent haud multo majore quam ipsi erant numero stationem habentes, clam exscensu facto in eos irruere, maturoque receptu mox regredi unde quisque exierat. Addebat etiam ad rem eam caute gerendam monita, ipsis ultro non occursura ex eo suspiciens quod rudes adhuc illos et bellicæ rei inexpertos sciret : præcipere nautis ut quam minimo strepitu remigarent, ipsique caverent sibi a subsidere solitis ad insidias Barbaris in scissuris petrarum. Illis per dies aliquot excursionibus eruptionibusque frequentatis, paulatim **96** Turci ex maritimis locis in interiora recedebant. Quo imperator cognito suis mandat oppidula et ædificia eadem quæ paulo ante Turci obtinuerant, ipsi jam vacua occupent, in iisque pernoctent : indeque primo mane, quo tempore Turcos prodire castris comeatus necessitas, aut alius usus cogret, impressiones in eos faceret, quæ si essent prosperæ, primo tamen successu contenti nihilominus recederent in sua præsidia, ne lucrum ulterius ullo periculo paciscerentur ; in quo quantulumcumque incideret offensio, magnos hostibus prævalere assuetis animos faceret, illico igitur receptui canerent. Haud dudum ea ita fieri ceperant cum retulere adhuc ulterius pedem Barbari et tutioribus retro locis castra munivere. Tum vero imperator suos eatenus pedites equitare jussit hastamque vibrare, ac reciprocis vicissim incursionibus fatigare hostes sollicitosque habere, non jam irruendo furtim per noctis tenebras, sed luce palam audaci Marte lacessendo : atque id ut confidentius porro facerent decuriones qui prius fuerant quinquagenarios facit, ut mirarentur Barbari,

ρουμένου; ⁴⁷, καὶ μονοῦ ὑπεράλλεσθαι καὶ αὐτῆ, ἐπισχυροῦντας ⁴⁸ τῆς θαλάττης ⁴⁹, οὓς οἱ Βυζάντιοι ὀρῶντες ἀφόδω πάντῃ ἐνδιατρίβοντας, ἐν τοῖς περὶ τὰς ἀκτὰς διακειμένοις πολυχνίοις καὶ ἱεροῖς, τεμένεσι, μὴ τινος ἐκείθεν αὐτοὺς ἀπελαύνοντος, ἐντρομοὶ διὰ παντὸς ὄντες ἕηποροῦντο ὅτι δεῖ διαπράξασθαι ταῦτα ὀρῶν ὁ βασιλεὺς πολλοῖς κυμαινόμενος λογισμοῖς καὶ πολλὰς λαμβάνων μεταβολὰς καὶ τροπὰς, τοῦ κρατήσαντος γίνεται λογισμοῦ, καὶ ὡς ἐνὸν ἔργου εἶχετο. Ἀφ' ὧν οὖν ἐξ ὑπογυίου συνειλοχῶς ἦν Ῥωμαίων ἀνδρῶν καὶ τινῶν ἀπὸ τοῦ Χώματος ὀρμημένων δεκάρχας (48) προχειρισάμενος καὶ ἐν ἀκατίοις ἐνθέμενος, τοὺς μὲν ψιλούς τόξα καὶ ἀσπίδα φέροντας μόνον, τοὺς δὲ καὶ ἄλλως θωρηθῆσθαι ἐκδότης κόρυσι τε καὶ ἀσπίσι καὶ δόρασι, νυξί περὶ τὰς ἀκτὰς καὶ τοὺς αἰγιαλοὺς ἐρχομένους λάθρα ἐξάλλεσθαι τε καὶ ἀθέοις εἰσπίπτειν ἐκέλευσεν, εἴγε κατανοοῖεν μὴ πολλαπλοῦς τῆς αὐτῶν ποσότητος ἐκείνους εἶναι καὶ εὐθύς παλινστρεῖν ἕκαστος ὅθεν ἐξῆι. Ἀπειροπολέμου; δὲ πάντῃ γινώσκων αὐτοὺς ἐπέσκηπτεν ἀφορητὴ τὴν εἰρεσίαν τοῖς ἑρέταις παραγγέλλειν ποιεῖσθαι, φυλαττομένου; ἅμα καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ῥοχμαῖς ⁵⁰ τῶν πατρῶν λοχῶντων Βαρβάρων. Τούτων γοῦν ἐπὶ τισὶν ἡμέραις οὕτω τελοῦμένων, κατ' ὀλίγων τῶν περὶ τὴν θάλατταν χωρίων ἀνωτέρω ⁵¹ ἐχώρουν οἱ Βάρβαροι. Ὅπερ ἂν αὐτοκράτωρ μεμαθηκῶς, τοῖς ἀποσταλείσι παρεκέλευτο καταλαβεῖν ἅπερ ἐκείνοι πρώην κατεῖχον πολίχνια καὶ οἰκοδομήματα, καὶ εἰσω τούτων διανυκτερεύειν· περὶ δὲ τὰς ἡλιακάς αὐγάς, ὀπηνήσασθαι χορταγωγίας χάριν ἢ τινος καὶ ἑτέρας χρείας τοῖς ὑπεναντίοις συμβάλει ⁵² ἐξιέναι, ἀθρόον αὐτοῖς ἐπιτίθεσθαι, καὶ εἴ τι κατ' αὐτῶν δυνηθεῖεν, ἀρκεῖσθαι τούτῳ, κἀν μικρὸν ἦ, καὶ μὴ πλεῖον ζητοῦντας παρακινδυνεύειν, καὶ θάρσος τοῖς ἐχθροῖς ἐντεῦθεν διδόναι, ἀλλ' εὐθύς ὑποστρέφειν, καὶ εἰσω τῶν φρουρίων γίνεσθαι. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πορβρωτέρῳ αὐθις οἱ Βάρβαροι ἐγίνοντο, ὥστε ἀποθάρρησαι τὸν αὐτοκράτορα τοῖς τέως πεζοῖς καὶ ἱππασσασθαι κελεῦσαι καὶ δόρυ κινεῖν καὶ πολλοὺς διαύλους ἱππασίας κατὰ τῶν ἐναντίων ποιεῖν, οὐκέτι ἐν νυκτὶ οὐδὲ λάθρα ἐμπίπτουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡμέρας ἄρτι αὐγαζούσης. Καὶ οἱ τέως δεκάρχαι πεντηκοντάρχαι γεγόνασι καὶ οἱ πεζοί, οἱ καὶ νυκτὸς μετὰ δέους πολλοῦ τοῖς ἐναντίοις μαχόμενοι, ἐωθινοὶ αὐτοῖς ἐπετίθεντο, καὶ ἡλίου ἐς μεσουράνημα ⁵³ φθάνοντος, μετὰ θάρσους λαμπροῦς ξυνίστων ⁵⁴ πολέμου. Οὕτως οὖν τοῖς μὲν εἰς τοῦπίσω προὔχωρει τὰ πράγματα. Τῇ δὲ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἀναλάμπειν κατὰ μικρὸν τὸν ὑπαυφόμενον τῆς ἐξουσίας σπινθῆρα

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁷ ἀφαιρούμενοι. ⁴⁸ ἐπιχειροῦντας. ⁴⁹ θαλάσσης. ⁵⁰ ῥοχμαῖς. ⁵¹ ἀνωτέρων. ⁵² συμβάλει. ⁵³ μεσσοῦράνημα. ⁵⁴ συνίστων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(48) Δεκάρχας. Gloss. Græco-Latin. δεκάρχης, decurio. Dividebant Græci istius ævi universum exercitum εἰς τάγματα, ἤρουν τὰ λεγόμενα βάνδα διάφορα, id est, in cohortes, quos *banda* appellabant. Rursum τάγματα subdividebantur εἰς δεκαρ-

χίας, sive decurias. Decuriæ vero in contuberniis, quæ quinque viris constabant. Bandis, seu cohortibus, præerat comes, decuriæ vero decarcha, vel decurio. Vide Leonis *Tactica*, cap. 4, § 2 et 6,

συνέβαινε. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς Βοσπόρου μόνον καὶ τῶν τῆ θαλάττῃ παρακειμένων χωρίων ὁ Κομνηνὸς αὐτοῦ πόρρωθεν⁸⁸ μάλα ἀπήλασεν, ἀλλὰ καὶ τῶν περὶ Βιθυνίαν καὶ Θυνίαν⁸⁹ ἅπασαν, καὶ τῶν τῆς Νικομήδους ἑρίων ἐκδιώξας, τὰ περὶ εἰρήνην ἀνέπεισε τὸν σουλτάνον μάλα θερμῶς ἐξαιτεῖσθαι. Ὡς δὲ τὴν ἀκατάσχετον τοῦ Ῥομπέρτου ὄρμην ἐκ πολλῶν ἐθεβαιοῦτο, καὶ ὡς ἀπειροπληθεῖς συναγροχῶς δυνάμεις ἤδη πρὸς τὴν ἡϊόνα τῆς Λογγιβαρδίας ἐγγίξειν ἐπίγεται, ἄσμενος τὴν περὶ εἰρήνης δέχεται λόγον. Εἰ γὰρ μηδὲ τὸν Ἡρακλέα πρὸς δύο μάχεσθαι ἐνῆν, ὡς ὁ παροιμιώδης αἰνίττεται λόγος, πολλῶν μᾶλλον νέον ἀρχηγὸν νεωστὶ διεφθορίας ἐπιδραξάμενον ἤδη ἀρχῆς κατὰ μικρὸν μὲν πρὸ πολλοῦ φθινύσης, εἰς τοῦσχατον δὲ ἤδη ἐληλακυίας, μὴ δυνάμεις, μὴ χρήματα κεκτημένον·

προπέποτο γὰρ ἅπαντα ἐν μηδενὶ χρησίμῳ καταναλωθέντα. Ἐνθεν τοὶ καὶ τοὺς Τούρκους διὰ πανταίᾳ μεθόδου τῆς τε Δαμάλεως, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν παραλίων τόπων ἐκδιώξας ἅμα καὶ δῶρις θεξιωσάμενος, ἐξεδιάσατο⁹⁰ εἰρηνικῶς ἀπονεῦσαι σπονδὰς, καὶ ὄρον αὐτοῖς τὸν καλούμενον Δράκοντα (49) ποταμὸν ἐσθωκῶς, μὴ ὑπερβαίνειν ὄλιγος αὐτοῦ, μήτε ποτὲ πρὸς τὰ ὄρια Βιθυνῶν ἕξορμῆν ἐπεισε.

Οὕτω μὲν οὖν τὰ περὶ τὴν Ἐὼ κατηύναστο. Καταλαβὼν δὲ τὸ Δυρράχιον ὁ Παλαιολόγος ταχυδρόμον ἀποστείλας τὰ περὶ τοῦ Μονομαχάτου (50) ἐδήλου, ἔτι τὰ περὶ τὴν ἐκεῖνου ἀφίξιν μεμαθηκῶς σπουδαίως πρὸς τε τὸν Βοδῖνον⁹¹ τὸν Μιχαηλᾶν προσεληλύθει. Ἐδεδῆκε γὰρ διὰ τὸ μὴ ὑπακοῦσαι, ἀλλὰ κενὸν ἀποπέμψαι, ὃν πρὸ τοῦ τὴν μελετωμένην ἀποστασίαν εἰς φῶς ἀγαγεῖν, ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος πρὸς αὐτὸν ἀποπεπόμφει γραμματοκομιστήν, χρήματα δι' αὐτοῦ αἰτούμενος, κἄν ὁ βασιλεὺς μηδὲν κατ' αὐτοῦ ἐναντίον διανοεῖτο, εἰ μὴ τὴν τῆς ἀρχῆς παράλυσιν, διὰ τὴν ἤδη ῥηθείσαν αἰτίαν. Διχγνοῦς δὲ τὰ κατὰ τὸν Μονομαχάτον ὁ αὐτοκράτωρ, χρυσόβουλλον λόγον πρὸς αὐτὸν ἐξαποστέλλει πᾶσαν ἀφροντισίαν αὐτῷ παρέχων· ὃν ἐν χερσὶν ἐκεῖνος

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁸ πόρρωθεν. ⁸⁹ Θυνίαν. ⁹⁰ ἐξεδιάζετο. ⁹¹ Βοδῦνον καὶ τὸν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) Δράκοντα. Quis iste fluvius Dracon, et qua in provincia aquas suas egresserit, mihi fateor incognitum. Quanquam probabile est in Bithynia, siquidem Turcæ tunc temporis Nicæam, et cæteras Asiæ provincias, præter Bithyniam possidebant, nisi forte quis malit hocce imto Alexium inter et Solymannum fœdere, vel pacto, cautum ne Turci Orientem, versus Orontem præergerentur, qui esset in posterum terminus Turcorum ditionis. Nam Orontem fluvium, qui Antiochiam præterfluit, Dracontem appellatum auctor est Eustathius ad

A eos qui modo pauci et pedites, noctium obtentu freti furari successus exiguos satis habebant, nunc sole orto atque adeo medium tenente cœlum, iusta fortissime prælia conserere. Sic paulatim res Turcorum retro labebantur: Romano vero imperio libertas et dignitas quasi ex favilla penè extincta vixque fumante, in novam et late splendidam relucere flammam ac reviviscere videbatur. Non enim a Bosphoro solum atque a maritimis locis longa submovit Comnenus Turcos, verum etiam ex locis quæ Bithyniæ et Thyniæ objacent; atque adeo e Nicomediæ sinibus expulsos, eo compulit ut ipsorum sultanus trepide atque instanter pacem orare cogeretur. Nec respuit Alexius, adigente ipsum ad id fama undique certissimis auctoribus percrebrescente expeditionis Roberti, quem cum immensis copiis, vehementissimo impetu in bellum adversus imperium ruere; atque adeo jam non longe a littoribus Longobardiæ, mox in Romanos trajecturum, abesse constabat. Atqui ne Hercules quidem, quod vulgo alunt, cum duobus uno tempore unus hostibus pugnam suscipiat: nedum juvenis imperator in ipsis inutilis novæ gubernationis rempublicam inveniens funditus perditam: non enim ut a longo jam tempore, vergebat in interitum sensim, sed

jam plane pervenisse ad imum præcipitii, et tota ruina procubitisse videbatur, nec copias habens, nec pecunias, devorata enim prius cuncta fuerant, et sine ulla utilitate publica prodige absumpta. Ea extrema necessitas rerum 97 Alexium quamvis invitum compulit ut Turcis a Damali atque a maritima ora longe prius recedere coactis, præter dona quibus tali tempore supplices Barbaros excipere utile visum est, pacem quoque largiretur, his legibus: *Ut Dracontem fluvium deinceps pro ditionis suæ termino haberent: eum ne unquam manu facta*

Ita res Orientis compositæ sunt. At Palæologus simul atque pervenit Dyrrhachium, misso cursore indicavit per litteras Alexio: Monomachatum, audita Palæologi profectio, mature ad Bodinum et Michaelam se recepisse. Timuerat enim ne Georgius magnum sibi malum ab Alexio portaret, apud quem offendisse se graviter non erat nescius: quod eo tempore quo excusso jugo Botaniatæ imperium Comnenus affectabat, missum ad se ab eo certum hominem cum litteris pecuniam rogantibus, vacuum remisisset. Quam tamen ob injuriam nihil in eum imperator gravius decreverat quam ablationem præfecturæ. Cum hæc autem de Monomachato Augustus audisset, Auream ad ipsum Bullam misit, qua plenam ipsi securitatem dabat; ea ille accepta

D Dionysii Περτῆγησιν versu 919. Antiochia vero ea tempestate Solymanno parebat, uti a nobis in Notis ad Bryenium, et in Familiis Orient. indicatum.

(50) Περὶ τοῦ Μονομαχάτου. Ut Georgio Monomachato Dyrrachio excedente, in illius urbis præfecturam successerit Palæologus, attingit etiam Guillelmus Apul. lib. iv:

280 Multos Palæologus Argos Dyrrachium duxit, pulsusque Georgius urbe Fraude fuit, missum sibi audent Alexius hostem.

regressus in aulam est. At Robertus postquam Italiae ditionis suæ curam ac potestatem omnem Rogerio filio apud Hydruntem commendasset, inde solvens Brundusii portum occupavit: ubi audito Palæologi Dyrrachium adventu, impigre in majoribus navigiis ædificari turres jussit e lignis, quas corio bubulo circumambiendas contegendasque apte curavit: tum cæteris quæ ad munitæ urbis oppugnationem opus erant cunctis, in naves summa diligentia comportatis; equis ad hæc et cataphractis equitibus naves celeres, quas dromones dicunt, inscendere jussis, reliquisque undique necessariis aut utilibus ad bellum strenue comparatis provisisque, trajectum urgebat. Decreverat autem navalibus simul terrestribusque copiis ac machinis urgere undique Dyrrachium, vel percussuram se primo impetu ac de repugnandi proposito dimoturum ejus urbis propugnatores ratus; aut certe si obstinarent animos, numero posse ipsos obrui majoreque vi domari. Quod ejus consilium fama vulgatum magnam et insularibus, et iis qui Dyrrachini illoris oram incolunt, auditu ipso consternationem objecit. Denique omnibus quæ in procinctu solvendi fieri aut facta esse oportuerat ex sententia confectis retinacula rumpi præcipit, dromones, triremes, uniremesque arte atque opera nautarum in aciei bellicæ formam eleganti ordine, præclaraque procul specie dispositas in altum invehens prospero afflante vento, cujus beneficio facile adversam ad Aulonem ripam tenuit: indeque oram legens usque Bathrotum, ibique adjuncto sibi Baimundo filio, qui prius trajecerat et Aulonem primo impetu ceperat, copias universas bifariam dividit: partem ipse unam mari cum classe ad Dyrrachium ducturus; alterius itinere terrestri eidem urbi Dyrrachio admovendæ, ductum permisit Baimundo. Tali consilio prætergressa classe Corcyræ oram, in ipso versus Dyrrachium flexu, circa promontorium quod lingua dicitur, maxima in eam subito procella

Α λιβῶν παλινδρομεῖ πρὸς τὰ βασίλεια. Ὁ δὲ Ρομπέρτος εἰς Ὑδρουῖντα⁵⁰ παραγενόμενος καὶ τὴν ἅπασαν αὐτοῦ ἐξουσίαν καὶ αὐτῆς δὴ τῆς Λογγοβαρδίας (51) τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ρογέρῳ⁵²⁻⁵³ ἀναθέμενος, ἐκαίθειν ἐξελθὼν, τὸν λιμένα τοῦ Βρυεντεσίου⁵¹ κατέλαθε, κάκεισε τὴν τοῦ Παλαιολόγου εἰς τὸ Δυρράχιον ἔλευσιν μεμαθηκώς, παραχρῆμα ἐν τοῖς μείζουσι τῶν πλοίων πύργους δειμάμενος διὰ ξύλων, διὰ βύρσης τούτους περιέστειλε, καὶ πάντα τὰ πρὸς τειχομαχίαν ἐπιτήδεια ἐν ταῖς ναυσὶν εἰσαγαγὼν σπουδαίως, εἰς τε τοὺς δρόμους ἵππους τε καὶ ἑνόπλους ἵππείας εἰσελάσας καὶ πάντοθεν τὰ πρὸς πόλεμον ὀξέως μάλα ἐξαρτήσας διαπερᾶν ἠπεύγετο. Ἐσκόπει γὰρ ὀπηνίκα τὸ Δυρράχιον καταλάβη, περιζῶσαι τοῦτο διὰ τῶν ἐλεπόλεων ἀπὸ τε θαλάττης καὶ ἠπείρου, ἵν' ἅμα μὲν καταπλήξῃ τοὺς ἐντὸς, ἅμα δὲ καὶ πανταχόθεν περιστοιχίσας αὐτούς, ἐξ ἐφόδου τὴν πόλιν αἰρήσεται. Θόρυβος τοίνυν ἐντεῦθεν τοῖς τε νησιώταις, καὶ τοῖς περὶ τὴν ἡλιόνα τοῦ Δυρράχίου ταῦτα μεμαθηκότας κατέσχε πολὺς. Ἐπεὶ δὲ κατὰ γνώμην αὐτῷ πάντα⁵²⁻⁵³ τετέλεσται, λύσας τὰ πρόμνησια, τοὺς τε δρόμους, καὶ τὰς τρήρεις, νῆας καὶ μονήρεις, κατὰ τὴν τῶν ναυτικῶν ἐμπειρίαν εἰς πολέμου σχῆμα διατυπώσας σὺν εὐταξίᾳ⁵⁴ τοῦ πλοῦς ἀπεπειράτο. Οὐρίου δὲ τυχῶν πνεύματος, τὴν κατὰ τὸν Αὐλῶνα περαιάν κατέλαθε, καὶ τὴν ἡλιόνα παραπλέων, ἀπῆλθεν ἐν⁵⁵ μέχρι Βοθρηντοῦ (52). Κάκεισε ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Βαϊμούντου προφθάσαντος περάσαι (53), καὶ τὸν Αὐλῶνα ἐξ ἐφόδου κατασχεῖν, διχῆ τὸ ἅπαν διελθὼν στράτευμα, τὸ μὲν αὐτὸς κατεῖχε διὰ θαλάττης, τὸν ἀπόπλουν ὡς πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐθέλων ποιήσασθαι, τοῦ δὲ τὸν Βαϊμούντον ἄρχειν ἐπέτρειψεν, διὰ ξηρᾶς μέλλοντα πρὸς τὸ Δυρράχιον ὀδεῦσαι. Καὶ δὴ τὴν Κορυφὴν διελθὼν, καὶ πρὸς τὸ Δυρράχιον ἀποκλίνας, κατὰ τὸ ἀκρωτήριον Γλώσσαν (54) καλούμενον, μεγίστῳ κλύδωνι αἰφνης περιπεπτώκει. Νιφετὸς γὰρ πολὺς καὶ ἄνεμοι τῶν ὄρων κινηθέντες τὴν θάλατταν φοδρῶς συνετάρατον. Κόντεῦθεν ἠγείρετό τε τὰ κύματα καὶ ἐποι-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁰⁻⁵⁰ Λογγιβαρδίας. ⁵¹ Βρυεντεσίου. ⁵²⁻⁵³ πάντα ἤδη. ⁵⁴ ἀταξία. ⁵⁵ Deest, et recte, vocula ἐν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ρογέρῳ. Ordericus, lib. vii: Rogerius autem frater ejus (Boemundi) cognomento Bursa, jussu patris in Apulia remanserat, et ducatum sibi ex hereditate matris debitum custodiebat. Vide Malaterr., lib. iii, cap. 50.

(52) Βοθρηντοῦ. Seu Βουθροτοῦ. Bathrotum oppidum est in Epiro, a quo Βουθρότων κόλπος. Expeditionem istam Wiscardi pluribus commemorat Guillelmus Apul. lib. iv, ex quo excerpemus illa tantomodo quæ ad illustrandam Annam videntur conferre. Vide Notata ad pag. 159.

(53) Προφθάσαντος περάσαι. Vide supra p. 34, et Malaterram, lib. iii, cap. 24.

(54) Γλώσσαν. Promontorium forte Dyrrachinum, hodie Capo di Durazzo, nisi proximum intelligat, quod Capo de Redoni in charta Sophiani nuncupatur. Festo, Lingua est promontorii genus,

non excellentis, sed molliter in planum devexi. Quo quidem vocabulo non semel hæc utuntur notione scriptores, Pacuvius apud Agellium, l. iv, c. 17; Livius, lib. xxxvii et 44; et Ammianus, lib. xiv. Sic Ovidius, lib. xiii Metamorph. tria Siciliae promontoria Linguas vocat:

Tribus hæc excurrit in æquora linguis.

Nec alia fortassis ratione Insula quæ Catanæ in Sicilia adjacet, Linguae nomen obtinuit, apud Blandianum monachum in Miracul. S. Agathæ virg. et martyr. cap. 2; Ligulas vocat appellative Cæsar, lib. iii De bello Gall. hujusmodi loca in linguam a continente in mare exporrecta; ut et Victor Utiensis, lib. i De persecut. Vandal.: Dum ad Massalitanum litus egisset, quod Ligula vulgi consuetudine vocitatur. Vide infra, pag. 369.

ρύετο, αἱ τε κῶραι τῶν προσκίπων καθιέντων ἄνεμοι, αἱ δὲ κεφαλαὶ συνθλώμεναι κατὰ τοῦ καταστρώματος ἐπιπτον, καὶ αὐτανδρῶν ἤδη τὰ σκάφη κατεποντίζοντο, κἄν θέρους ὥρα ἦν (55), τοῦ ἡλίου τὸν καρκίνον ἤδη παρελθόντος καὶ πρὸς τὸν Λέοντα ἐπειγομένου, ὅπότε καὶ τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴν εἶναι φασιν. Ἐτραύττοντο οὖν ἅπαντες ἐξυπορούμενοι, καὶ οὐκ εἶχον ὅ τι καὶ δράσαιεν, πολεμίοις τοιοῦτοις ἀντικαθίστασθαι μὴ δυνάμενοι. Θρῦς δ' ἐπῆρτο πολὺς, ὤμωζον, ἐποτινῶντο, ἐθεοκλήτου⁶⁶ θεὸν Σωτῆρα ἐπικαλούμενοι καὶ τὴν ἡπειρὸν θεάσασθαι ἐπηύχοντο. Ὁ δὲ κλύδων τέως οὐκ ἐνεδίδου, μηνίωντος ὡσπερ τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ τοῦ Ῥομπέρτου ἀκάθεκτον καὶ ὑπέρογκον φρύαγμα καὶ τὸ τέλος ἐκ πρώτης ἀφειρησίας οὐκ εὐτυχῆς παραδεικνύοντος ἤδη. Τὰ μὲν οὖν τῶν πλοίων σὺν αὐτοῖς πλωτῆρσι κατεποντίσθη, τὰ δὲ ταῖς ἀκταῖς προσαρχθέντα συνεθλάσθη. Τῶν δὲ περιστελλουσῶν τοὺς πύργους βυρσῶν ὑπὸ τοῦ ὕετοῦ χαλαρωτέρων γεγνουσιῶν, οἳ τε ἤλοι τῶν οἰκειῶν τόπων ἐξίστησαν, καὶ τὸ ἐντεῦθεν αἱ βύρσαι βάρως εἰληφυῖαι τοὺς ξυλίνους ἐκείνους πύργους ταχὺ περιέτρεψαν, καὶ καταβρυγίντες τὰς ναῦς κατέδυσαν. Τὸ δὲ γε σκάφος (56) ἐν ᾧ ὁ Ῥομπέρτος ἐνῆν, ἡμίθραυστον γεγονὸς μόγις διεσώθη· ἐσώθησαν δὲ καὶ τινες τῶν ὀλκάδων σὺν τοῖς πλωτῆρσι παραδόξως. Πολλοὺς μὲν οὖν ἡ θάλασσα⁶⁷ ἀποπτύουσα⁶⁸, οὐκ ὀλίγα δὲ βαλάντια, καὶ ἄλλα τὰ ἐξ ὧν τὸ ναυτικὸν τοῦ Ῥομπέρτου συνεπεφέρετο περὶ τὴν ψάμμον κατέστρωσε. Τοὺς μέντοι νεκροὺς οἱ σωθέντες περιστέλλοντες ἐθαπτον, κάντεῦθεν πολλῆς τῆς ἐκ τούτων δυσωδίας ἐμπύπλαντο. Οὐ γὰρ ἐνῆν αὐτοῖς τοσοῦτους ραδίως ἐνσωριάσαι⁶⁹. Τῶν οὖν ἐδοδίμων⁷⁰ ἀπάντων ἀφανισθέντων, τάχα ἂν καὶ ὑπὸ λιμοῦ διεφθάρησαν οἱ τέως σωθέντες, εἰ μὴ τὰ λήια πάντα καὶ οἱ ἄγροι, καὶ οἱ κῆποι τοῖς καρποῖς ἐβριθον. Συνετὰ μὲν οὖν ταῦτα ἦσαν τοῖς⁷¹ φρονούσιν ὀρθῶς, τὸν δὲ Ῥομπέρτον οὐδὲν τῶν γεγονότων ἐφόβει ἀκαταπτοήτως ἔχοντα καὶ εἰς τοσοῦτον, οἶμαι, τὴν ζωὴν ἑαυτῷ διαρκέσει ἐπευχόμενον, ἐφ' ὅσον πρὸς οὐδὲν ἐθέλει μάχεσθαι δύναίτο ἂν. Ἐνθεν τοι καὶ τοῦ προκειμένου σκοποῦ οὐδὲν⁷² ἀπειρξεν αὐτόν. Ἀλλὰ μετὰ τῶν σωθέντων (ἦσαν γὰρ τινες οἱ θεοῦ ὀμάχῳ ἐνάμει τοῦ κινδύνου ῥυσθέντες) ἐβδόμην ἡμέραν εἰς τὴν Γλαβινίτζαν (57) ἐγκαρτερήσας, ἐφ' ᾧ αὐτὸν ἀνακτῆσασθαι, διαναπαῦσαι δὲ καὶ τοὺς ἐκ τοῦ κλύδωνος τῆς θαλάττης διασωθέντας, φθάσαι δὲ καὶ τοὺς εἰς τὸ Βρανθησίον καταλειφθέντας καὶ μὴν

ingruit. Nivalis erat imber largus et vehemens, venti ex montibus validi mare perflantes commovebant a fundo, surgentibus immensum cum horrendo fragore fluctibus. Frangebantur passim in remigantium manibus remi, discerpisque momento vi ventorum velis comminutæ antennæ in foros cadebant: naves ipsæ cum viris haustæ mergebantur. Incidit hic casus alieno tempore: æstatem agente anno, soleque post Cancrum magna jam ex parte obitum, ad Leonem festinante, quod tempus esse aiunt exorientis caniculæ. Gravis hinc perturbatio invasit milites juxta ducesque adversus hoc novum genus tot taliumque hostium nec pares nec paratos. Ergo in magna consternatione inopiaque consilii passim omnium, confusum exaudiebatur murmur e mistis partim silentium, partim querentium, partim Deum Salvatorem invocantium vocibus; vota que facientium ut saltem spectare terram daretur. Quæ omnia mari surdo hauriebantur, nihilo remissius sæviente tempestate: ut satis appareret infensum Deum superhis atque immodicis Roberti ausis, hac in ipsis carceribus offensione ominosa, admonere voluisse hominem, ne alium quam ruinousum speraret exitum expeditionis naufragio ceptæ. Naves ergo pars cum vectoribus mari absorbebantur, pars frangebantur vadis ac littoribus illisæ: ac cum largo imbri mollita illa quæ diximus bubula coria, quibus turres lignæ tegebantur, in laxos diffluerent sinus clavosque quibus affixa ligno fuerant suis loculis vellerent, hinc jam vastæ pelles largis sinusibus aura concepta, sumptoque pondere facile turres in ruinam trahebant: machinæque ingentes tum casu ipsæ suo conterebantur, tum naves mole atque impetu depressas in profundum mergebant. Prætoriam in qua Robertus ipse dux erat vix multo denique labore semifracta servata est: servatæ per miraculum et aliæ quædam onerariæ. Porro per littora miserabile specimen exstabat, ejectorum fluctu cadaverum strages ingens; zonis⁹⁹ marsupis que ac cætero instrumento classiaris multitudinis temere simul sparsis per arenam. Nec pietas superstitem suscepta funerum cura sufficere libitinæ poterat: quoniam præter intolerandum foetorem, ipse condendorum terra corporum numerus omnem sepelientium diligentiam ac facultatem longe superabat. Cum vero præterea comestus omnis corruptus undis aut assumptus esset, fame pereundum ejectis naufragis fuerat, nisi, ut anni

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁶ ἐθεοκλήτου. ⁶⁷ θάλασσα. ⁶⁸ ἀποπτύουσα. ⁶⁹ ἐνσωριάσαι. ⁷⁰ ἐδοδίμων. ⁷¹ πᾶσι τοῖς. ⁷² τῶν γεγονότων οὐδέν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(55) Θέρους ὥρα ἦν. Vide notata ad pag. 83.

(56) Τῷ δὲ γε σκάφος. Guillelmus Apuliensis, lib. iv:

Sed ductis æstivo perpressæ tempore naves
Naufragium, impediere viam, navique procellis,
quæ dux aderat, vehementibus undique fracta,

Vix evadendi fuit impertita facultas

(57) Γλαβινίτζαν. In veteri Notitia apud Goarum, Glabinitza urbs est episcopalis, Dyrrachinæ metropoleos suffraganea, Acroceraunia olim dicta. Acrocerauniæ vero mentio est apud Æthicum, Antonin. auctorem Itin. Marit. etc.

tempus erat, maturis passim paratisque segetibus, horti insuper ac viridaria mitibus undique gravata fructibus annonæ supplementum opportunissimum offerrent. In his qui saperet, facile intelligeret Dei numen, et porro temerariis cœloque damnatis admonitus ceptis absisteret. At non is Robertus, homo giganteæ confidentiæ sub ictu fulminum audere pertinax, quem equidem crediderim in ipsa extremi acie periculi haud alia fecisse vota, quam ut sibi vita suppeteret eatenus quoad videre hostem et destinatas pugnas obire posset : hoc est, idipsum exsequi ob ejus meditationem vapulabat. Nihil ergo segnius in designatæ oppugnationis propositum incumbens, eos qui divina vi periculo erepti fuerant, collegit : eumque iis Glabinitzæ substitit ad diem septimum : partim ut se illosque a mari atque a jactatione reficeret, partim ut conveniendi circa se spatium copiis daret, vel iis quas Brundusii reliquerat, vel quas aliunde classe advehendas exspectabat, vel quas Buthroto solvens, itinere terrestri versus Dyrrachium progredi jussisset ; equites videlicet cataphractos, peditatumque loricatedum, et levem armaturam totius exercitus. Hos simul congregavit universos, nulla jam mora fuit quin infesta signa in agrum Illyricum simul a mari simul a terra inferre aggredieretur. Erat tum cum illo Latinus quidam, ex quo hæc audivi quæ hic scripsi, legatus, ut aiebat, episcopi Barensis ad Robertum missus : quo munere dum fungitur, in ejus comitatu se perstitisse aiebat toto eo tempore quo per istam planitiem Robertus castra posuit aut movit : quoad in ipso veteris Epidamni solo ac ruderibus vallum fixerunt, legionibus ordine dispositis intra vestigia et parietinas destructorum olim ejus urbis mœnium. In qua qui regnavit quondam Epirota Pyrrhus Tarentinis suppetias accurrens, gravissimum cum Romanis in Apulia bellum gessit, tanta suorum cæde, ut omnibus Epidamni civibus ea expeditione consumptis, ipsa civitas plane deinde inculta desolataque manserit. Donec postea (ut Græci narrant, et sculptis in eadem urbe antiquis litteris monumenta testantur) ab Amphione et Zetho in eam quæ nunc visitur **100** restaurata formam, nomen quoque cum fortuna mutans Dyrrachium appellata est. Et de originibus urbis istius, hæcenus ; metamque hic figimus libri tertii ; reliquam seriem gestarum libro mox sequente reddituro.

Varia lectiones ex cod. Coislin.

¹² Ταραντινοῦ. ¹³ ἐπ'. ¹⁴ ὁ. ¹⁵ περιστορεῖσθω.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Ἐπισκόπου Βάρως. Ursonis, Wiscardi C Apuliensis : Fidi consiliarii, de quo multa Joannes Archid. in tractatu *De invent. S. Sabini*, apud Baron. an. 1091, n. 13 ; et Bolandum 9 Febr. cap. 1, et in tractatu *De transl. corporis S. Nicolai de Myria in Barim*, qui exstat apud Ordericum Vitalem, lib. vii, et Surium, tom. III, 9 Jun. Memini etiam Ursonis Albericus, an. 1087. Obiit ille an. 1073, ut auctor est Anonymus Barensis, xvi Kalend. Mart.

(59) Τοιαύτην διέτριβε πεδιάδα. An Anna legatum episcopi Barensis in comitatu Roberti fuisse toto illo tempore, quo bellum istud gestum est. Est enim διέτριβειν πεδιάδα hoc loco, si bene auguror, quod Galli dicimus, *passer une campagne*. Porro Barim expugnavit paulo ante Robertus. Vide *Chronicon Cassin.* lib. iii, cap. 44.

(60) Ἐπιδάμνου. Ab Anna excepisse videtur, quæ de Dyrrachii origine habet, Guillelmus

καὶ τοὺς ἄλλοθεν προσδοκώμενους διὰ στόλου καταλαβεῖν. τοὺς τε πρὸ μικροῦ φθάσαντας διὰ τῆς ἠπείρου διαπεραιωθῆναι ἰππέας ἐνόπλους καὶ πέλζους, καὶ τὸ ψιλὸν τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, ἅπαντας συναγροχῶς, διὰ τε τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης τὸ Ἰλλυρικὸν πεδίων κατέλαβε μετὰ πιασῶν, τῶν αὐτοῦ δυνάμεων. Συνῆν δὲ αὐτῷ καὶ ὁ ταυτὲ μοι διηγούμενος Λατίνος ὡς ἔλεγε πρέσβυς τοῦ ἐπισκόπου Βάρως (58) πρὸς τὸν Ῥομπέρτον ἀπέσταλε, καὶ ὡς διεθεδαίουτο σὺν τῷ Ῥομπέρτῳ τὴν τοιαύτην διέτριβε πεδιάδα (59). Καὶ δὴ ἐντὸς τῶν ἐρειπωθέντων τειχῶν τῆς πόλεως καλουμένης Ἐπιδάμνου (60) καλύθας ἐπήγγυντο, λαβὼν τὰς δυνάμεις κατατιθέμενοι. Ἐν ἧ βασιλεὺς ποτὲ Ἡπειρώτης Πύρρος Ταραντινοῖς ¹² ἐνωθεῖς, Ῥωμαίοις ἐν Ἀπουλίᾳ καρτερὸν πόλεμον συνεστήσατο καὶ ἀνδροκτασίας ἐκείθεν πολλῆς γεγονούσας, ὡς ἄρδην ἅπαντας ξίφους παρανάλωμα γεγονέναι, δοικὸς πάντῃ καταλέλειπται. Ἐν ὑστέροις δὲ χρόνοις (ὡς Ἕλληνές φασι, καὶ αὐτὰ δὴ τὰ ἐν τῇ πόλει γλυπτὰ γράμματα μαρτυροῦσιν) ὑπ' ¹³ Ἀμφιῶνος καὶ Ζήθου ἀνοικοδομηθεῖσα εἰς ὃ ¹⁴ νῦν ὀρᾶται σχῆμα αὐτίκα καὶ τὴν κλήσιν μεταμείψασα Δυρράχιον προσήγόρευται. Τοσαῦτα μὲν οὐ, περιστορεῖσθω ¹⁵ καὶ περὶ ταύτης τῆς πόλεως καὶ ἡμῖν τὰ τοῦ τρίτου λόγου ἐνταυθοῖ συμπεπεράνθω, τὰ δ' ἐφεξῆς, ὁ μετὰ τοῦτον εὐθὺς ἱστορήσειεν.

Quondam fuit urbs opulenta,

Magnaque, præcipue tegulosis obsita muris.

Rex Epirotarum dicitur hanc Epidaurum

Pyrrhus præcepit, quia sortia ferre Quiritum

Bella Tarentinis sociatus non dubitavit.

281 Inde frequens bellum, varios et passa labores.

Evacuata viris fuit, ad nihilumque redacta.

Destructam spatio post composuere minori

Zethus et Amphion, et præcepere vocari

Dyrrachium : ducis hæc circumdatur obsidione.

De Epidauri, seu Dyrrachii nomine, origine et situ, adeundi præterea Thucydides, lib. I ; Appian. lib. II *De bello civili* ; Xiphilinus, in *Pompeio* ; Mela cap. III ; Constant. *De themat.* lib. II, cap. 9 ; Will. Tyr. lib. II, cap. 4, etc. Vide infra, pag. 370, 384.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Δ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER IV.

101 ARGUMENTUM.

Robertus Dyrrachium oppugnat : Alexium Augustum acie vincit.

PERIÖCHE.

Robertus immensis copiis terra marique Dyrrachium oppugnat. Propugnatorum Dyrrachii timor. Georgii Palæologi pectus intrepidum. Ejusdem experientia et peritia rei militaris. Omnia parat ad propugnationem. Alexium admonet per nuntios de urbis periculo. Robertus imperii, non prædæ, cupidus. Ejus machinæ et turris lignea. Interrogatus quamobrem Dyrrachium oppugnaret, quid responderit. Pseudo-Michaelem obsessis ostendit, qui eum irridet. Eruptio Græcorum in Latinos. Variæ opiniones de Ræctore monacho. Sollicitudo Alexii ob potentiam Roberti. Turcos in auxilium accersit. Venetos donis et promissis in Robertum concitat. Eorum classis valida prope Dyrrachium appellit in locum Pallia dictum. Classem Roberti adoriri primo non audent. Mittit 102 ad eos Baimundum Robertus, jubentem ut Michaelem imperatorem agnoscerent. Id illi facere differunt. Deinde melius parati præfracte negant. Baimundus, irrideri se non ferens, eos aggreditur suo damno. Nam tantum non periit illa pugna, navē in qua erat perforata haustaque fluctibus. Etiam terrestri pugna Veneti Robertum lacessunt. Erumpente eodem tempore Palæologo, Veneti recedunt. Alexius gratias eis agit, et munera largitur. Robertus nec per hiemem obsidionem deserit. Veneti redeunt. Cum iis Romana classis. Robertianos in fugam vertunt. Robertus mari pulsus nec terræ possessionem tuetur, Epirotis tributum pendere ipsi recusantibus, quem mari exclusum scient. Classem ergo iterum parat. Difficultas annonæ Roberti exercitum vexat; et pestis quatuordecim mensibus decem hominum millia perierunt. Equitatus Roberti vastatus morbo. Comitibus aut duces viri fortissimi ad quingentos fame morboque absumpti. Naves in fluvium subductæ cum exhausto amne in mare duci non possent, Robertus arte illi incommodo medetur. Alexius Pacuriano scribit ut copias contrahat, sibiq; præsto sit. Ipse imperator adversus Robertum pergit. Fratrem Isaacium Constantinopoli relinquit ad tutelam urbis, et prævertendos motus. Alexius instructa acie proficiscitur. Quæ ejus copiæ, quique illarum duces. Robertus Dyrrachium vehementer oppugnat. Palæologi fortitudo et vulnera. Alexius Thessalonice subsistit. Roberti castra munitissima instructissimæque, jactu tantum sagittæ a muris Dyrrachii distantia. Turris lignea Roberti inutilis reddita et incensa a Palæologo. Alexius in conspectum hostium venit. Palæologum invitum et repugnantem Dyrrachio ad se evocat. Qui cum aliis senioribus ducibus prælium dissuadet, junioribus contra suadentibus. Robertus pacem offert Alexio frustra. Robertus ducibus et comitibus permittit electionem ducis alterius, cui se ipsum obsecuturum spondet. Persuadet suis ut impedimenta comburant, et naves frangant, ne spes ulla moræ præliaturis fugam ostendat. Robertus tota nocte orat, ante prælium, et sacra mysteria percipit: tum aciem instruit. Alexius item. Pugna committitur. Gaita Roberti conjux milites a fuga retrahit. Barbari omnes auxiliares Alexii gladio aut igne pereunt. Cædes Alexianorum. Imperator generosissime pugnat. Solus fugere cogitur. Mirabiliter se ab insequentibus expedit, incredibili quodam equi saltu. Roberti dolor et ira in suos quod elabi Alexium sivissent. Alexius, nec vulnere nec fuga conturbatus, Achridem se recipit, et inde curam Dyrrachii gerit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Δ΄.

Ἡ μὲν οὖν Ἡπειρος τὸν Ῥομπέρτον εἶχεν ἐν αὐτῇ
αὐλιζόμενον ἑπτὰ καὶ δεκάτην ἡμέρας τοῦ Ἰουνίου

Cepit Robertus Epirum insidere castris positis
quarta decima die mensis Junii indictione quarta,

cum equestribus pedestribusque copiis numerum excedentibus; hisdemque peritissime ex militaris artis disciplina structis ordinatisque, in speciem plane terribilem. Jam enim post naufragium omni ex parte coacti milites **103** una in castra convenerant. A mari vero navium omnis generis ac formæ ingens numerus, alium habentium exercitum lectissimorum juvenum navalis militiæ peritorum, sedulo nautarum innumerabilium ministerio agebatur. Ita ut qui Dyrrhachium obtinebant præsidarii, cum se tanta mole ac conatu peti undique viderent, terrifico spectaculo tot navium, machinarumque, multitudineque incredibili hominum haud parum conturbarentur. Nihil tamen ista movebant Palæologum Georgium, virum fortissimum, et bellicis olim curis ac periculis exercitum: quique dum longa in Oriente militia, sæpissime cum hostibus manum conserit, nec minus sæpe vincit, decus meruerat palmarum plurimarum. Ille tum suæ virtutis scientia securus, totus erat in communienda civitate: nec oblitus quid in eo genere sibi esset ab imperatore demandatum, propugnacula non devincta clavis, sed quæ impulsu evolvi in ascendentes possent erigebat undique: ballistas insuper et id genus murales machinas saxa ejaculantes per

Quin etiam si quos metu percussos ac torpentes erigebat verbis generosis, et ex abundantia propriæ fortitudinis ad ignavorum corroboracionem conferebat. Nihil aliunde cautionis aut diligentiae tali temporis congrue omittens. Nam et speculatores per murum late omnem habebat dispositos: et ipse murorum ambitum stationesque militares noctu interdiumque sæpius obiens, vigilare unumquemque atque in propugnacionis officio jubebat esse.

Eo etiam tempore expedit ad imperatorem nuntios cum litteris irruptionem Roberti, consiliaque ejus, et plane decretam ipsi expugnacionem Dyrrachii nuntiantibus; jam enim non ipse magis præsidii Præfectus, quam militum quisque intellexerat tum ex illa ipsa tam formidolosa operosaque specie ac mole machinarum, præsertim turris igentis lingue ipsi Dyrrachii muris altioris, tormenta bellica et ballistas saxis jactandis in fastigio habentis; tum ex tam studiose undique conclusa circumvallatione civitatis affluxuque continuo auxiliarium ex omni parte copiarum, ad illam in dies arctandam admovendamque magis: postremo ex eo quod animadvertabant ex vastatis obiter urbibus ac vicis circumpositis, comportari ea sedulo quæ ad usum tabernaculorum castrensium et mili-

Α μηνός (61), τῆς τετάρτης ἐπινεμήσεως, μεθ' ἰππέων καὶ πεζῶν δυνάμεων ἀριθμῶν ὑπερβαινουσῶν καὶ φοβερὸν ἰδεῖν ἀπὸ τε τοῦ σχήματος ἀπὸ τε τῆς στρατηγικῆς καταστάσεως· ἤδη γὰρ ἀπανταχόθεν αὐθις συνήθροιστο στράτευμα, ἐν δὲ τῇ θαλάττῃ παντοῖον εἶδος πλοίων μεθ' ἑτέρων στρατιωτῶν ἐμπειρίαν πολλὴν τοῦ διὰ θαλάττης⁷⁷ πολέμου ἐχόντων, τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ διεπλωζέτο⁷⁸. Περιστοιχισθέντες⁷⁹ οὖν οἱ τοῦ Δυρράχίου ἐντὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους, θαλάττης φημι καὶ ἡπείρου, καὶ ἀπειροπληθεῖς τὰς τοῦ Ῥομπέρτου ὄρωντες δυνάμεις καὶ πάντα λόγον ὑπερβαινούσας, μεγίστῃ δέει συνείχοντο Ὅ δὲ γε Παλαιολόγος Γεώργιος, γενναῖος ὢν ἀνὴρ καὶ στρατηγικὴν πᾶσαν ἐξεστειμένος, μυρίου δὲ πολέμου ἀγωνισάμενος κατὰ⁸⁰ τὴν Ἔω, καὶ νικητῆς ἀναδειχθεὶς, ἀκατάπληκτος ὢν, τὴν πόλιν κατωχύρου, τὰς τε ἐπάλξεις κατασκευάζων, κατὰ τὰς ὑποθημοσύνας τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ λιθοδόλοις τὰ τεῖχη καταπυκνῶν μηχανήμασι, τοὺς τε ἀναπεπτωκότας τῶν στρατιωτῶν ἀνακτώμενος, καὶ σκοποὺς δι' ὄλου καταστήσας τοῦ τεύχους. Καὶ αὐτὸς δὴ περιπολεύων διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐπαγρυπνεῖν τοὺς φυλάσσοντας παρεκελεύετο.

mcenium coronam certis intervallis disponebat. Quin etiam si quos metu percussos ac torpentes erigebat verbis generosis, et ex abundantia propriæ fortitudinis ad ignavorum corroboracionem conferebat. Nihil aliunde cautionis aut diligentiae tali temporis congrue omittens. Nam et speculatores per murum late omnem habebat dispositos: et ipse murorum ambitum stationesque militares noctu interdiumque sæpius obiens, vigilare unumquemque atque in propugnacionis officio jubebat esse.

С Τηνικαῦτα δὲ καὶ διὰ γραμμάτων (62) τὴν τοῦ Ῥομπέρτου ἐφοδὸν ἐδήλου τῷ αὐτοκράτορι, καὶ ὅτι τὴν πόλιν πολιορκήσων τὸ Δυρράχιον παραγένητο. Οἱ δὲ ἐντὸς, ὄρωντες τὰς ἐξωθεν ἐλεπόλεις καὶ τὸν κατασκευασθέντα ὑπερμεγέθη μόσωνα (63) ὑπερανεστηκότα καὶ αὐτῶν τῶν τοῦ⁸¹ Δυρράχίου τειχῶν, βύρσαις τε πανταχόθεν⁸² περιπεφραγμένον, καὶ τὰ λιθοδόλα μηχανήματα κατὰ κορυφὴν τούτου ἰστάμενα, τὴν τε πᾶσαν περιβολὴν τῶν τειχῶν ἐξωθεν τοῦ στρατοπέδου περιζωσθεῖσαν, καὶ τοὺς ἀπανταχόθεν συρρέοντας συμμάχους πρὸς τὸν Ῥομπέρτον, καὶ τὰς παρακειμένας πόλεις ἐξ ἐπιδρομῆς πορθουμένας⁸³, δέει συνείχοντο, διαγιγνώσκοντες ἤδη τὸν σκοπὸν τοῦ δουκὸς Ῥομπέρτου, ὡς οὐκ ἐπὶ τῷ πόλεις καὶ χώρας δρῶσασθαι καὶ λείαν πολλὴν διὰ τούτων συγκομισάμενος, αὐθις εἰς Ἀπουλητῶν

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁷ θαλάσσης. ⁷⁸ διεπλωζέτο. ⁷⁹ περιστοιχισάντες. ⁸⁰ περί. ⁸¹ Deest vocula τοῦ. ⁸² πανταχοῦ. ⁸³ πορθουμένας, καὶ τὰς καλύδας ἐκεῖθεν πολλαπλασιαζόμενας.

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

(61) Ἰουνίου μηνός. Ordericus, lib. vii: Deinde prosperis ventis aspirantibus, per mare Dyrracio applicuit, et oppidanis viriliter obstantibus in fine mensis Junii urbem obsedit. Unonimus Barensis an. 1081: In mense Junii pervenit (dux Robertus) per mare et terra super Durachio, et congravit eam per mare et per terram, pugnavitque ea cum multis machinis. Incidit vero iudicio & in an. Ch. 1081.

(62) Διὰ γραμμάτων. Gaufridus Malaterra, lib.

iii, cap. 25:

Constantinopolim Cartula militatur,
Hostes in prælio adfore dicitur.
Ereptum veniant cum pretio quaeritur.
Ne subdantur hostibus.

(63) Ὑπερμεγέθη μόσωνα. Guill. Apuliensis: Oppugnare modis dux nititur omnibus urbem, Atque operis miri fabricatur lignea turris; Hanc super est ingens erecta petrarum, magnos Projiciens jactus, ut mœnia diruat urbis.

ἐπαναστρέψαι, ὡς ἀπανταχοῦ διεκκρυκεύετο⁸⁴, τὸ Ἰλλυρικὸν πεδίων κατέλαβεν, ἀλλὰ τῆς ἀρχῆς τῆς Ῥωμαίων βασιλείας λειψόμενος, τὸ Δυρράχιον ὁφασιν, ἐκ πρώτης ἀφειτηρίας πολιορκῆσαι ἠπειροῦτο. Κελεύει τοίνυν ὁ Παλαιολόγος ἀνωθεν πυθέσθαι ὄτου χάριν παραγέγονεν. Ὁ δὲ φησιν (64)· Ὅστε τὸν τῆς βασιλείας ἐξωσθέντα Μιχαῆλ, τὸν ἐμὸν κτθεστήν εἰς τὴν ἰδίαν τιμὴν αὐθις ἀποκαταστήσαι, καὶ τὰς εἰς αὐτὸν γεγονούσας ὑβρεῖς ἐπεξελεῖν καὶ τὸ ὄλον ἐκδιχῆσαι αὐτόν. Οἱ δὲ φασὶ πρὸς αὐτὸν ὡς εἰ τὸν Μιχαῆλ θεασάμενοι γινώσκωμεν, προσκυνήσομέν τε εὐθὺς αὐτόν καὶ τὴν πόλιν παραδώμεν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ῥομπέρτος προστάσσει εὐθὺς τὸν Μιχαῆλ λαμπρῶς ἀμφιασθέντα, ὑποδειχθῆναι⁸⁵ τοῖς τῆς πόλεως οἰκῆτορσιν. Ἀπυγαγόντες δὲ τοῦτον⁸⁶ μετὰ λαμπρῶς προπομπῆς, παντοίοις ὄργανοις μουσικοῖς, καὶ κυμβάλοις κατακτυπούμενον ὑποδεικνύουσιν. Ἄμα δὲ τῷ τοῦτον θεάσασθαι, ἀνωθεν μυρίαις⁸⁷ ὑβρεσιν ἐπλυνον⁸⁸, μὴ ἐπιγινώσκωμεν αὐτόν ὅπως δισχυριζόμενοι. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος παρ' οὐδὲν ταῦτα θέμενος, τοῦ προκειμένου ἔργου εἶχετο. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα οἷ τε ἐντὸς οἷ τε ἐκτὸς⁸⁹ πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον, ἄφνω τῆς πόλεως ἐκπυθῆσαντες τινες, μετὰ τῶν Λατίνων συναίρουσι πόλεμον· καὶ μερικῶς αὐτοὺς καταβλάψαντες αὐθις εἰσῆλθον εἰς τὸ Δυρράχιον.

Michaelē producant, regieque ornatum eum splendida pompa et musicorum omnis generis instrumentorum cantu, Dyrrachiensibus ostendent. Ita factum est. Verum ad id spectaculum milites ex propugnaeulis cooriri contra magnis vocibus, exhibitareque ac convitiarum plaustris desuper conspurcare hominem; tum dicere monstrari quidem sibi os importunam plagiarum nebulonis, non Michaelis olim Augusti, quem præclare nossent. His pro nihilo Robertus habitis, sedulo instabat ceptis, ad finem expugnationis propositum toto impetu festinans. Per id ferme colloquii tempus insperato erumpentes e civitate quidam certamen conseruere cum Latinis, detrimentoque illato recessere.

Περὶ δὲ γε τοῦ συναφεπομένου μοναχοῦ τῷ Ῥομπέρτῳ διαφόρου γνώμης ἦσαν οἱ πλείους. Οἱ μὲν διεκλήρυττον τὸν οἰνοχόον λέγοντες εἶναι Μιχαῆλ βασιλέως τοῦ Δούκα, οἱ δὲ αὐτὸν ἐκεῖνον διεβεβαίουντο τὸν αὐτοκράτορα Μιχαῆλ τὸν τοῦ βαρβάρου συμπένθερον (65), δι' ὃν καὶ τὸν πόλιν ἀνείλετο πόλεμον ὡς φασιν· ἐνιοὶ δὲ διενίσταντο ἀκριδῶς εἰδέναι, ὅτι σκῆψις ἦν τὸ ὄλον τοῦ Ῥομπέρτου. Οὐ γάρ

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁴ διεκκρυκεύετο. ⁸⁵ λαμπρῶς ἀμφιασθῆναι καὶ ὑποδειχθῆναι. ⁸⁶ τὸν τοιοῦτον. ⁸⁷ μυρίαις. ⁸⁸ ἐπέπλυνον. ⁸⁹ καὶ ἐκτὸς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Ὁ δὲ φησιν. Idem poeta :
*Legatos mittunt, cur tenerit ipse, requirunt.
 Dux venisse refert se, regni sede repulsus
 Immerito Michael ut restituatur honori.
 Illi promittunt urbis quos ipse petebat
 Ingressus, nunquam viso Michaele negandos.
 Cornicinum sonitu circumdatus atque tubarum
 Et plecivis, qui se Michaelē finxerat esse,
 More coronatus deducitur imperiali.
 Circumvallatus cantantibus undique turbis.
 Unanimes cives, hunc ut videre, cachinnis
 Visum derident, dicentes, ipse solebat
 Crateras mensis plenos deferre lyæo,
 Et de pincernis erat inferioribus unus.*

(65) Συμπένθερος. Michael Ducas imp. dicitur consocer Roberti, propter nuptias iūctas inter

PATROL. GR. CXXXI.

tarium tuguriorum, qualia in obsidionibus excitari solent, prodesse poterant, adeoque jam ex ista materia multas esse domunculas constructas, aliasque quotidie construi. Ex his, inquam, omnes intellexerant, nequaquam, ut percrebuerat, prædæ solius cupidum esse Robertum, ideoque post vastatam direptamque regionem, onusto exercitu et satata cupiditate, plenum mox in Italiam regressurum; sed expeditioni ejus ditionem atque imperium esse propositum, ejus clavim hanc quandam atque arcem Dyrrachium sibi quovis sumptu conatave subjicere omnino in animum induxisset, quod ad eum quem sequebatur assequendum finem ex isto progrediendum initio videbat. Ut autem id ipsum præterea confirmaretur ex verbis ipsius, jussit Palæologus percontari superne milites suos a Robertianis **104** ipsoque illorum duce, quam ob causam contra ipsos venirent? Quibus responderi Robertus jussit: expeditionem a se susceptam eo animo, ut affinem suum Michaelē imperiali solio exturbatum, dignitati pristinae restitueret, injuriasque ac contumelias ipsi factas ulcisceretur. Ad ea Dyrrachienses: se Michaelē vidisse, si iam ostenderetur ipsis, continuo se agnituros veneraturosque nec moram facturos ullam dedendæ civitatis. Quo Robertus audito, suis edicit Pseudo-

Quamquam vero quæ diximus de ostenso exploroque monacho Michaelē simulante, ita successerunt; grassabantur tamen per obsessam civitatem locaque circumposita Romanæ ditionis variæ de illo sententiæ, scindebantque in contrarios sensus incertum vulgus. Erant qui tanquam de noto ipsis capite haud dubie pronuntiarent, fuisse illum pincernam Michaelis: alii enimvero confirmabant

utriusque liberos, quæ vis est vocis *συμπένθερος*. Vide supra pag. 28, 52. Cæterum quandoquidem erant non pauci qui non larvam, sed genuinum Michaelē esse existimabant, et affirmabant, jure in dubium vocari potest, fueritne in vivis Michael, cum Dyrrachinam obsidionem aggressus est Robertus. Nam si etiamnum superstes fuisset, vix est ut credatur Rectorem hunc monachum eo venisse impudentiæ, ut Michaelē nedum extinctum effingere voluerit. Deinde id saltem indicasset, vel certe non **282** siluisset Anna. Scio Scylitzem referre Michaelē a Botaniata exactum in monasterio Manuelis vitam produxisse usque ad Alexii tempora a quo benigne habitus est, eoque imperante mortem obiisse. Verum hac in re fidem ne mercatur Scylitzes, aliorum judicium.

Michaelē esse ipsum Augustum, cujus calamitate excitus pro jure ac necessitudine affinitatis Robertus ardua cepisset. Nonnulli perseverabant, plane sibi compertum, meram eam esse fabulam, fictumque commentum vafri hominis Roberti bello injusto prætextum plausibilem obtendentis. Neque enim ullo esse modo verisimile Michaelē Ducem ad Robertum transfugisse, aut aliam quærendam belli causam esse, quam ejusdem Roberti avaritiam, quæ primis successibus illecta, irrevocabiliter in cætera feratur; dulcedine primi questus ad cæteram prædæ adhuc intactæ rapinam instigante: nihilque adeo id mirum in tali homine, qui cum ex ultima egestate humillimæ fortunæ, inquietudine naturæ, audacique non minus quam felice industria, prudentia non vulgari dirigente, se ipsum excitaverit usque ad regni apicem, urbibus et regionibus omnibus Longobardiæ primum, deinde subjiciendis, jam ut consentaneum usitatumque est, degustato semel lucro, cupiditatem continere nequeat; quin adjectis ad Illyrici oram civitatesque tractus istius oculis, experiendam in iis et consolandam rapacitatem suam interim censeat: certus, si votis eventa nunc quoque responderint, grassari semper ulterius in quæque obvia pro more ac natura avaritiæ, **105** quam merito gangræne comparaveris: ut enim illa lues si semel membrum quodvis arripuerit, serpit in cætera continuo, nec usquam quiescit donec corpus universum tabefecerit: sic ea pestis animi quidquid quavis in parte admorderit, universum comprehendere absorbereque irrevocabili impetu pergit: ac nisi ceptis aut progressibus efferis vis resistentium major occurraverit, prorsus absumat usque ad extremum.

Allatis porro ad imperatorem Palæologi litteris quæ de trajectu Roberti mense Junio facta, deque naufragio ac cœlesti in eum ira, quæ frustra illum admonuerat, item de occupato obiter Aulone, deque influitis copiis nivium instar hibernarum ad eum undecunque confluentibus, indicabant: nec illud dissimulantes, esse aliquos qui persuaderi sibi sinerent Michaelē olim Augustum revera cum Roberto esse, eoque in ejus partes trahi; his, inquam, omnibus Alexius acceptis, in gravem de summa rerum sollicitudinem incidit, magnitudinem periculi in quo res publica versaretur etiam atque etiam secum reputans. Ac cum facile cerneret, quas haberet ad manum sperareve copias, ne unam quidem partem ex plurimis quæ Roberti exercitum conflabant æquare multitudine posse, **C** statuit sibi esse ex Oriente Turcos evocandos; idque agere missis nuntiis cum sultano cepit. Venetos quoque (a quibus color in circensibus ludicris ad discrimen factionis alterius celebri usu adhi-

αὐτόμολος εἰς αὐτὸν ἐκείνος⁹⁰ ἐλγλύθει, ἀλλ' ἐπεὶ ἀπὸ ἐσχάτης πενίας καὶ τύχης ἀφανοῦς διὰ δραστηριότητα φύσεως καὶ φρονήματος ἔγκον, πασῶν τῶν κατὰ τὴν Λογγιβαρδίαν πόλεων καὶ χωρῶν καὶ αὐτῆς τῆς Ἀπουληίας ἐγκρατῆς γεγονώς κύριον ἑαυτὸν κατέστησεν, ὡς ὁ λόγος ἀνωθεν φθάσας ἐπτόρησε, μετ' οὐ πολὺ εἰς ἔφεσιν πλειόνων ἐλθὼν, ὅποια ταῖς ἀχορέστοις ἐγγίγνεσθαι εἶωθε⁹¹ ψυχαῖς, τῶν κατὰ τὸ⁹² Ἰλλυρικὸν διαχειμένων πόλεων δεῖν ἔγνω ἀποπειρᾶσθαι. Καὶ οὕτως εἰ εὐδοῖα αὐτῷ τὰ πράγματα γένοιτο, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπέκτεινεσθαι. Καὶ γὰρ πᾶς φιλοχρήματος, ἐπειδὴν ἀρχῆς δράξοιτο γαγγραίνης οὐδὲν⁹³ διενήνοχεν, ἦ τις ἐπειδὴν σώματος ἐπιλάβοιτο οὐδαμῶς ἵσταται, μέχρις ἂν τὸ ὅλον διαπορευομένη λυμῆνηται.

excitaverit usque ad regni apicem, urbibus et regionibus omnibus Longobardiæ primum, deinde etiam Apuliæ sibi, ut superius memoratum est, degustato semel lucro, cupiditatem continere nequeat; quin adjectis ad Illyrici oram civitatesque tractus istius oculis, experiendam in iis et consolandam rapacitatem suam interim censeat: certus, si votis eventa nunc quoque responderint, grassari semper ulterius in quæque obvia pro more ac natura avaritiæ, **105** quam merito gangræne comparaveris: ut enim illa lues si semel membrum quodvis arripuerit, serpit in cætera continuo, nec usquam quiescit donec corpus universum tabefecerit: sic ea pestis animi quidquid quavis in parte admorderit, universum comprehendere absorbereque irrevocabili impetu pergit: ac nisi ceptis aut progressibus efferis vis resistentium major occurraverit, prorsus absumat usque ad extre-

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πάντα διὰ γραμμάτων τοῦ Παλαιολόγου ἀναδιδαχθεὶς, καὶ ὅτι κατὰ τὸν Ἰουνίον μῆνα διαπεράσας (ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε) καὶ τοσοῦτῳ κλύδωνι καὶ ναυαγίῳ κατασχεθεὶς καὶ οἷα θεομηνία περιπεσὼν, οὐχ ὅπερ ἐστὴν ἀλλὰ τὸν Αὐλῶνα μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ συνελθόντων ἐξ ἐφόδου κατέσχε, καὶ ὅπως αὐτῶν ἀπανταχόθεν ἀπειροπληθεῖς δυνάμεις ἐς αὐτὸν συρῆρουσι νιφάσιν τοικυαί χιμερήσει καὶ οἱ κουφότεροι τὸν ψευδώνυμον ἐπ' ἀληθείας Μιχαὴλ εἶναι τὸν βασιλέα πιστεύοντες προσέρχονται τῷ Ῥομπέρτῳ, ἐδεδίει πρὸς τὸ τῆς ὑποθέσεως ἀποβλέπων μέγεθος. Καὶ τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις μηδὲ τὸ πολλοστὸν τῶν τοῦ Ῥομπέρτου σωζούσας κατανοῶν, δέον ἔκριχεν ἐκ τῆς Ἐφῆς Τούρκους μετακαλέσασθαι, καὶ τηνικαῦτα περὶ ταύτου δηλοῖ τῷ σουλτάνῳ (66). Ἀλλὰ καὶ τοὺς Βενετικῶν; (67) προσκαλεῖται δι' ὑποσχέσεων καὶ δῶρων (ἀφ' ὧν, ὡς φασί, καὶ τὸ Βενετὸν χρῶμα (68) ἐν ταῖς ἱππικαῖς ἀμίλλαις Ῥωμαίοις ἐξεύρηται), τὰ μὲν ἐπαγγειλάμενος, τὰ δὲ καὶ προτείνων

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ ἐκείνον. ⁹¹ εἶωθε γίνεσθαι. ⁹² Deest vocula τὸ. ⁹³ κατὰ οὐδέν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) Σουλτάνῳ. Solymano Nicæensi toparchæ, quocum paulo ante lædus pepigerat Alexius. Vide pag. 97.

(67) Τοὺς Βενετικῶν. Venetos in auxilium Græcorum ascitos narrant etiam Guil. Apul. Malaterra, lib. 5, cap. 26; anonymus Barensis, et Sabellicus dec. 4 lib. iv extremo.

(68) Τὸ Βενετὸν χρῶμα. Seu, ut alii, quod Venetis cærulei colores fferent. Anonymus scriptor, τὸ βενετὸν, ἀπὸ Βενετίας ὠνόμασται, ἐν ᾗ γίνεσθαι τὰ κοινὰ χρώματα. Adde Isidorum, lib. xix Orig. cap.

17, et Vegetium, lib. v, cap. 7. Mac. inquit Alamannus, nam ante conditas Venetias id nomen fuit, cum Suetonius Venetæ factionis meminerit in Vitell. cap. 14. Ita sane si Venetias hodiernas intelligat. At fuerunt ante Suetonium non Veneti modo, sed et Venetiæ, quod nomen reperitur apud Livium, Plinium, Florum, Velleium, et alios, quos laudat in Italia sua Phil. Cluverius, lib. 1, cap. 17. Vide præterea Paulum Warnefrid. De gest. Langob. lib. ii, cap. 14; et S. Augustin. lib. vi, Contra Faustum Manichæum, cap. 8.

ἔδη, εἰ μόνον θαλήσαιεν τὸ ναυτικὸν ἀπάσης τῆς ἁ
 χώρας αὐτῶν ἐξοπλίσει καὶ τάχιον εἰς τὸ Δυρράχιον
 καταλαβεῖν, ἐφ' ᾧ τοῦτο μὲν φυλάξει, μετὰ δὲ τοῦ
 στόλου τοῦ Ῥομπέρτου καρτερὸν συστήσασθαι πό-
 λεμον. Καὶ εἰ κατὰ τὰ μηνυθέντα ⁶⁹ αὐτοῖς ποιή-
 σαιεν, εἴτε θεοῦ ἐπαρήγοντο; τὴν νικῶσαν σχῆεν,
 εἴτε (ὅποια συμβαίνειν εἴωθεν) ἠττηθεῖεν, ἐκείνα
 αὐτὰ λήφονται κατὰ τὰ ὑπεσχημένα, ὡσπερ εἰ
 κατὰ κράτος ἐνίκησαν. Ἀλλὰ καὶ ὅποια τῶν θαλά-
 μάτων αὐτῶν μὴ ἐπισφαλῆ τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ
 εἶεν, ἀποκληρωθήσονται ⁷⁰ διὰ χρυσοβούλλων λόγων
 ἐμπεδωθέντα. Οἱ δὲ τούτων ἀκούσαντες, πάντα ὄσα-
 παρ ἤθελον αὐθις διὰ πρέσβων ἐξαιτησάμενοι, τὰς
 ὑποσχέσεις βεβαίως λαμβάνουσι. Τηνικαῦτα γοῦν
 [τοίνυν] στόλον εὐτρεπίσαντες διὰ πανταίῳ εἶδους
 πλοίων τὴν πρὸς Δυρράχιον ἀπόπλον ἐποιοῦντο
 σὺν εὐταξίᾳ πολλῇ. Καὶ πολλὰς κελεύθους διανη-
 ξόμενοι κατέλαβον τὸ ἐπ' ὄνοματι τῆς ὑπεραμώμου
 Θεοτόκου κάλαι ἀνοικοδομηθὲν τέμενος εἰς τόπον
 Παλλία καλούμενον, ἀπέχοντα τῆς παρεμβολῆς τοῦ
 Ῥομπέρτου, ἐξωθεν τοῦ Δυρράχου κειμένης, ὡσεὶ
 σταδίου; ὀκτωκαίδεκα. Θεασάμενοι δὲ τὸ ναυτικὸν
 τοῦ Ῥομπέρτου ἐκείθεν τῆς πόλεως Δυρράχου παν-
 τοίῳ εἶδει πολεμικῶν ὀργάνων περιπεφραγμένον,
 ἀπεδειλίαν πρὸς τὴν πόλεμον. Μεμαθηκῶς δὲ τὴν
 τοίτων Ἐλευσιν ὁ Ῥομπέρτος, πέμπει τὸν υἱὸν αὐτοῦ
 Βαίμουνον πρὸς αὐτοὺς μετὰ στόλου, μηνύων εὐ-
 φημῆσαι τὸν βασιλέα Μιχαὴλ καὶ αὐτὸν τὸν Ῥο-
 μπέρτον. Οἱ δὲ εἰς νύκτα τὴν εὐφημίαν ἀνήρτων.
 Ἐσπέρας δὲ καταλαβούσης, ἐπεὶ οὐκ ἐνῆν αὐτοῖς
 ταῖς ἀκταῖς προσπελάσαι, νηνεμίας οὐσης, συναρ-
 τήσαντες τὰ μείζονα τῶν πλοίων, καλωδίους τε
 δεσμήσαντες, καὶ τὸν λεγόμενον πελαγολιμένα (69)
 συναπαρτίσαντες, πύργους τε ξυλίλους (70) ἐν τοῖς

bitus nomen invenit) concitare adversus Robertum
 studuit, oblatione promissioneque donorum ab eis
 contendens, ut nauticum omnem suum apparatus
 quam primum educerent suis portibus, Dyrrha-
 chiumque peterent ac tuerentur, pugnamque na-
 valem cum Roberti classe committerent, certis sibi
 in quovis eventu suis præmiis. Sive enim, Deo
 Juvante, vincerent: sive ut sunt casus rerum, hu-
 manitus aliquid paterentur, eadem se representa-
 turum quæ polliceretur. Quod si quæ præterea
 euperent, quæ salva republica concedi possent,
 facillimum in annuendo se futurum, concessionibusque
 firmitatem æternam, Bullarum Aurearum
 expeditione adjuncturum. Hæc nequaquam asper-
 nanda Venetis sunt visa. Miserunt ergo legatos
 qui postulationes ipsorum proponerent: quibus
 cum plane satis esset factum solvit versus Dyrra-
 chium valida Venetorum classis, multitudo na-
 vium omnis generis et militari disciplina, ordina-
 tissimaque dispositione terribilis. Ea magnos emensa
 maris tractus, appulit tandem ad locum dictum
 Pallia, ubi visebatur templum olim exstructum
 in nomine purissimæ et superimmaculatæ Dei Ma-
 tris, distans a Roberti castris extra Dyrrhachium
 munitis, intervallo stadiorum ferme octodecim.
 Inde Veneti speculati Roberti classem **106** eregione
 Dyrrhachii positam, copiosissime instructam omni
 armorum machinarumque genere, quibus aut sese
 tueri, aut nocere hostibus posset, ausi sane non
 sunt eam lacessere, præliique aleam jacere. At
 Robertus eorum adventu comperto, Baimundum
 comitante classe ad ipsos misit, cum mandatis:
 ut Michaellem Augustum ipsumque Robertum agno-
 scerent, venerationemque acclamatione testarentur.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ διαμηνυθέντα. ⁷⁰ ἀποκληρωθήσεται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) Πελαγολιμένα. Portum in mari ipso fa-
 ciebant, aut quando cessante vento, proximo lit-
 tori naves admovere non poterant, ut hic apud
 Annam: aut si in loca importuosa et arenosa in-
 ciderant. Tunc enim majora navigia in unam se-
 riem, in speciem lunæ crescentis, ordinata; eaque
 hæcicis arenis completis in modum anchoræ pen-
 dentibus communiabant, idque πελαγολιμένα
 ποιεῖν appellant Anna hoc loco et lib. vi, pag.
 160; et Leo Aug. in *Tactis*, cap. 20, § 196. Wil-
 helm. Naugius in S. Ludovico. a. 1269: Circa
 vero solis occasum venit ad 10 miliaria prope
 portum, sed vento verso in contrarium, non potuit
 accessus ad portum fieri tota die. Juctantur ergo
 anchoræ, et de non portu portus efficitur. Respexit
 forte Naugius illud Claudiani *De bello Gild*.
Efficitur portus medium mare, tataque ventis
Omnibus, ingenti mansuescunt stagna recessu.
 Huc etiam spectant illa Vegetii, lib. v, cap. ult.
Quod si cautiela hostium evitatis insidiis publico
 Marte couffigat, tunc liburnarum instruendæ sunt
acies, non directæ, ut in campo, sed incurvie ad si-
militudinem lunæ: ita ut productis cornibus acies
media simulctur, ut si adversarii perrumpere tenta-
verint, ipsa ordinatione circumdati deprimantur.
 Vide Joan. Schefferum lib. iii *De militia veterum*,
 cap. 5.

(70) Πύργους τε ξυλίλους. Malaterra, lib. iii, cap.
 26, de hoc navali prælio scribens: Venetiani naves
 suas pluribus commeatibus aggregatas nocturno si-
 lentio exonerando levigantes, et in summitate mali
 uniuscujusque navis solum duorum vel trium ho-
 minum arte componentes, lapidibusque et pilis ad
 jaciendum munientes, sese ad defensionem, potius,
 quam ad deditioem aptant. In majoribus porro
 liburnis propugnacula turresque constituiebantur,
 ait Vegetius, lib. v, cap. 14: *Ut tanquam de*
muro, ita de excelioribus tabulatis facilius vulne-
rarent inimicos. Castellatas naves vocat ejusmodi
 navigia Paulus Diac. lib. xviii *Hist. Misc.*: πλοῖα
 χριστέλλόμενα, Theophanes; ipsa vero castella,
 ξυλόκαστρα, Leo in *Tact.* cap. 19, § 7, e quibus
 milites in mediam hostilem navem jaciebant, ἢ λι-
 θους μόλισχους, ἢ αἰδηρα βάρτα, ὅσον μάζες
 ξιφοειδεῖς, δι' ὧν ἡ τὴν ναῦν διατρυφουαίν, ἢ τοὺς
 ὑποκειμένους συνθλάσουσιν σφοδρῶς καταφέρ-
 μενα. *Tactica* Philippi ducis Clivensis D. Kave-
 siani: *Aussi pareillement leur nef devant et der-*
rière est toute pomptée, et couverte de gros chables
pour garder les pierres et les barres de fer, que ceux
des hunes jettent en bas: car c'est la chose qui fait
le pis, quand l'on est à aborder, que les coups qui
vient des hunes.

Ea re Veneti in crastinum dilata, insequente vespera, quoniam cessante vento admoventē se littori non poterant, majora navigia in unam seriem ordinata rudentibus inter se devinciunt, eumque, qui dici solet, *maritimum portum ipsa sinuatæ aciei structura*, naviumque objecta magnarum undique disposito, efficiunt. Tum vero lignæ turres in loco velorum excitant, in quas attrahunt funibus ordineque in iis locant scaphas omnes suas, certo armorum numero in singulas tributo; congesta ipsis telorum copia. Erant autem ea tela hujus formæ. Crassissimos stipites in partes dissecuerant, longitudine non ultra cubitalem: eos caudices duriores gravioresque, ideo ad nocendum aptiores reddiderant magnis undique atque acutis infixis clavis. Sic comparati Franciæ classis opperiebantur adventum. Nec defuit illucescente jam die Baimundus, promissam heri acclamationem repetens: sed cum nihil aliud nisi grandes in faciem contumellas referret, ignominie impatiens toto impetu in navigia Venetorum invehitur: quem cætera mox classe consequente atrox pugna committitur a Baimundo præsertim; quem ultra innotum ardorem aculei conviciorum irritaverant. Ergo dum instat ferocius prætoriamque suam fixis Venetorum navigiis licentius admovet, illi uno extruicis quos diximus ex alto in navem Baimundi devoluto, eam perforant; quæ subeunte per labem aqua cum sorberetur fluctibus, repente vectores pro se quisque fugere, et scilicet in idipsum quod fugiebant malum fuga ipsa ruere: mergi enim in navi metuentes, mergebantur in mari. Hoc ferme fato absumpti sunt omnes qui Venetorum icibus in ipso prælio non ceciderant. Baimundus vero in

Α ἰστίοις αὐτῶν οἰκοδομήσαντες, διὰ καλωδίων ἀνήγαγον ἐν αὐτοῖς τὰ ἐκάστῳ αὐτῶν συνεφερόμενα μικρὰ ἐκάτια. Ἐντὸς δὲ τῶν τοιοῦτων ἄνδρας ἐνόπλους εἰσαγαγόντες, ξύλα τε καχύτατα εἰς μέρη διατερόντας, οὐκ εἰς πλεῖον ἰσχυρῶς ἐνός, σιδηρέους ἤλους ὄξυς ἐμπήξαντες ἐν αὐτοῖς, τὴν τοῦ φραγγικοῦ στόλου ἐξεδέχοντο ἔλευσιν. Ἡμέρας δὲ ἤδη αὐγαζούσης, καταλαμβάνει ὁ Βαϊμούντος τὴν εὐφημίαν ἐξικτούμενος. Τῶν δὲ εἰς τὸν πώγωνα (71) αὐτοῦ ἐφυβρισάντων, τοῦτο ὁ Βαϊμούντος μὴ ἐνεγκῶν, αὐτὸς πρῶτος κατ' αὐτῶν ἐξορμήσας, τοῖς μεγίστοις τῶν αὐτῶν πλοίων προτεπέλασεν, εἶτα καὶ ὁ λοιπὸς στόλος. Καρτεροῦ δὲ πολέμου συρραγέντος, ἐπεὶ ὁ Βαϊμούντος καρτερώτερον αὐτοῖς ἐπεμάχετο, ἐκ τῶν εἰρημένων ξύλων ἄνωθεν ῥίψαντες, εὐθὺς διέτρησαν τὴν ναῦν, ἐν ἧ ὁ Βαϊμούντος ἐτύχχανεν ὦν. Β Ὡς δὲ, ἀναρροιδίσαντος τοῦ ὕδατος, καταποντίζεσθαι ἐμελλον, οἱ μὲν ἐξερχόμενοι τῆς νεῶς ἐξ ἧσπερ ἔφυγον, εἰς τοῦτ' αὐτὸ ἐνέπιπτον καὶ ἐδυθίζοντο, οἱ δὲ μετὰ τῶν Βενετικῶν μαχόμενοι ἀνηρέθησαν ἐκαίνοσ δὲ εἰς κίνδυνον ἤδη ἐληλακῶς, εἰ ἐν τῶν αὐτοῦ πλοίων εἰσπηδήσας, εἰσεῖσιν. Ἐπὶ πλεον δὲ θαρρήσαντες οἱ Βενετικοί, καὶ τὴν κατ' αὐτῶν μάχην θαρράλλεώτερον συνάψαντες καὶ τελείως κατατροπωσάμενοι τούτους, ἐδίωξαν ἄχρι τῆς τοῦ Ῥομπέρτου σκηνῆς. Ἄμα δὲ τῷ τῆ χέρσῳ παλάσαι, εἰσπηδήσαντες ἄλλον πόλεμον μετὰ τοῦ Ῥομπέρτου συνάπτουσι. Τούτου θεασάμενος ὁ Παλαιολόγος, ἐξελθὼν καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοῦ κάστρου Δυρράχλιου μαχόμενος ἦν μετ' αὐτῶν. Καρτεροῦ γοῦν γεγονότος πολέμου, καὶ μέχρι τῆς Ῥομπέρτου παρεμβολῆς φθάσαντος, ἐκεῖθεν ταύτης πολλοὶ ἐδιώχθησαν. πολλοὶ δὲ καὶ παρανάλωμα ξυφῶν (72) γεγόνασιν. Οἱ δὲ Βενετικοί, λείαν πολλὴν ἀφελόμενοι, εἰς τὰ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἢ οὐπερ.

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

283 (71) *Πώγωνα*. Est sane quod miremur, cur Veneti Boemundo Latino, seu Franco, barbam exprobrarent, cum ea tempestate apud Latinos et Francos barbam rasitare passim usu receptum esset Guibertus coætaneus scriptor, lib. v *Gest. Dei per Franc.* cap. 6: *Nostris autem in assiduo positis procinctu, satiscentium genarum maciem horribilis primum situs ambierat, et Francico more incuria diuturnæ peregrinationis omissa, barbulam quisque rasitare distulerat.* Id ipsum de Latinis testantur Willelmus Tyrius, lib. ii, cap. 2; Jacobus de Vitriaco, lib. i, cap. 73; Radevicus, lib. iv *Gest. Frieder.* cap. 30; Nicetas in Isaac, lib. i, n. 10; Gregoras, lib. ix, et alii sine numero. Sed præsertim morem hunc Normannis ipsis ascribit Willelmus Malmesbur. lib. iii *De gest. reg. Angl.* dum narrat speculatores ab Haraldō Anglorum rege in Willelmi vici castra submissos, retulissa, *pene omnes in exercitu illo presbyteros videri, quod totam faciem cum utroque labro rasam haberent.* Et Mathæus Paris, an. 1196. Willelmo itaque filio Roberti, cognomento, *cum barbâ, ejus genus avitum ob indignationem Normannorum radere barbam contempsit, etc.* Quin et ipse Boemundus, quod Anna inlert, pag. 404, mentum acie novacum ad cutem radebat, ita ut ejus fuerit coloris ejus barba, dicere illa non po-

luerit. An igitur Veneti ipsi barbati Boemundo imberbes genas objicere, quemadmodum semiviris solemus? Nam constat ejus avi Venetos non receptum a cæteris Latinis usum amplexos, sed Græcorum instar, quorum mores etiam in vestibus retinere, barbam nutritivisse. Quod Ordelafo Falieri ducis, qui hoc sæculo vixit, effigies, quæ in ecclesia S. Marci Venetiis conspicitur, et aliæ aliquot veterum nobilium Venetorum, quas representat Cæsar Vecellius, lib. *Degli abiti antichi et moderni*, satis confirmant. Unde cum post Alexii excessum, inter Joannem filium et Venetos simultas nescio quæ orta esset, *decretum fuit ut Veneti, qui huc usque barbâ nutritiverant, de cætero imberbes efficerentur, ut auctor est in Annalibus Dandulus, ad an. 1126.* V Notata ad pag. 165.

(72) *Παρανάλωμα ξυφῶν*. Victoriam Venetorum attigit etiam Guillelmus Apuliensis.

*Crastina progrediens aurora fugaverat umbras,
Ad bellum a populus navale paratur uterque,
Amplius hujus erat, quia quara Venetica belli
Gens ruit audacter: classis ducis expavesfacta
Ad portum fugitiva redit, sic pugna remansit
Ter redeunte die, gens multa Venetica portum
Appetit, et naves Roberti Marte lacessit.*

Ἰβία πλοῖα καλινοστήσαντες εἰσῆσαν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος εἰς τὸ κάστρον εὐθὺς εἰσεῖσιν. Ἡμέρας γοῦν τινὰς οἱ Βενετικοὶ διαναπαυσάμενοι, ἀποστέλλουσι πρὸς τὴν βασιλέα πρέσβεις διαμηνύοντες τὰ γεγνότα. Ὁ δὲ φιλοφρονησάμενος αὐτοὺς ὡς εἰκός, καὶ μυρίων εὐεργεσιῶν ἀξιώσας, ἀπέλυσεν, ἀποστείλας μετ' αὐτῶν χρήματα ἱκανὰ πρὸς τὰ τὸν δοῦκα Βενετίας (73) καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἄρχοντας.

impetu cum Venetis, haud segni manu hostes adortus, periculum usque ad castra Roberti promovit, eo enim usque fuga et trepidatio perlata est, cæsis per campos gladio plurimis. Veneti prædam multam in navigia sua **107** reportarunt: Paleologus vero se in arcem recepit. Post hæc aliquot diebus ibi morati Veneti, nuntios ad imperatorem miserunt, indicaturos quæ contigerant: qui eos ut par erat benevolentissime exceptos beneficiis onustos innumeris remisit, cum non modica pecuniæ summa qua et ducem Venetiarum et alios sub ipso ejus reipublicæ magistratus mune-

Ἦ δὲ Ῥομπέρτος, μαχιμώτατος ὢν, δεῖν ἔγνω μὴ ἀφίστασθαι τοῦ πολέμου, ἀλλὰ καρτερῶς μάχεσθαι. Χειμῶνος δὲ ὄντος οὐκ ἦν αὐτῷ τὰ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν καθελκῦσαι· ἀπαίργε δὲ καὶ τοὺς ἀπὸ Λογγιβαρδίας ἐρχομένους, καὶ τοὺς τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτῷ ἐκείθεν κομίζοντας, ὃ τε Ῥωμαϊκός, καὶ ὁ τῶν Βενετικῶν στόλος, τὸν ἀναμεταξὺ πορθμῶν ἐπιμελῶς τηροῦντες. Ὡς δὲ τὸ ἔαρ (74) ἤδη παρῆν, καὶ ὁ θαλάττιος κλύδων ἐπέπαυτο⁹⁷, πρῶτον μὲν οἱ Βενετικοὶ λύσαντες τὰ πρυμνήσια κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐξώρμησαν· ἐχομένως δὲ τούτοις ὁ Μαύριξ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἀπέπλευσε στόλου, καὶ συναίρεται πόλεμος ἐντεῦθεν βαρύτερος, καὶ οἱ τοῦ Ῥομπέρτου τα νῶτα διδόασιν. Εἶτα δεῖν ἔγνω ὁ Ῥομπέρτος ἅπαντα τὸν αὐτοῦ στόλον ἐλκῦσαι εἰς τὴν χέρσον. Οἱ δὲ νησιῶται, καὶ τὰ παρὰ θαλάτταν τῆς ἠπείρου πολίχνια, καὶ ὅποσοι ἄλλοι φόρους παρεῖχον τῷ Ῥομπέρτῳ, τεθαρρήκετες διὰ τὰ συμπεσόντα αὐτῷ, οὐκ ἐτοίμως τὰ ἐπιτεθέντα βάρη ἐδίδουσαν, τὴν αὐτοῦ κατὰ θαλάτταν μαθόντες ἦταν. Δεῖν οὖν ἔγνω πλείονι περιεργίᾳ πολέμου χρῆσασθαι, καὶ διὰ τε θαλάσσης καὶ ἠπείρου μάχεσθαι. Ἐπαὶ δὲ οὐκ ἐνῆν τὰ κατὰ γῆν εἰς ἔργον ἄγειν⁹⁸, δεδιώς τὸ ναυάγιον, ἀνέμων μεγάλων τηνικαῦτα πνεόντων, ἐγκαρτερήσας

A extremum discrimen adductus, ægre in aliud navigium evadens se subduxit. Duce sic amoto in reliquos jam periculosos Veneti vehementius invecti, plane omnes in fugam averterunt, insequentibus usque ad tabernaculum Roberti: quin etiam exscensione subito facta manum cum Roberto conserunt: quod conspicatus ex speculis arcis suæ Paleologus, erupit et ipse de repente, conjunctoque adortus, periculum usque ad castra Roberti promovit, eo enim usque fuga et trepidatio perlata est, cæsis per campos gladio plurimis. Veneti prædam multam in navigia sua **107** reportarunt: Paleologus vero se in arcem recepit. Post hæc aliquot diebus ibi morati Veneti, nuntios ad imperatorem miserunt, indicaturos quæ contigerant: qui eos ut par erat benevolentissime exceptos beneficiis onustos innumeris remisit, cum non modica pecuniæ summa qua et ducem Venetiarum et alios sub ipso ejus reipublicæ magistratus mune-

B At Robertus vir animi imperterriti atque adversus omnes bellicorum castium offensiones invicta constantia muniti, plane decrevit non alium huic bello finem quam victoriam facere; talique proposito obdurare contra tum cæli ac procellarum, tum hostilium terræ marique incursionum commeatum annonæ prohibentium, incommoda. Nam nec ipse per tempestatem poterat navigia in tutum subducta mari committere: et idem illud incommodum clausi maris, transitum Italicarum navium e Roberti ditione necessaria ad ipsum comportare parantium arcebat. Accedebant imposita portibus circum omnibus præsidia Romanæ Venetæve classis, quorum intenta custodia mare adhuc magis invium Roberti usibus fecerat. Ut vero jam liberum mitiori cælo mare fuit, Veneti obsidere non contenti velis remisque oppugnatum Robertum pergunt. Quibus cum se adjunxisset Maurix cum classe Romana, gravissimo prælii contracto Robertiani terga verterunt. Ex quo tempore Robertus faciendum sibi putavit, ut omnes suas naves in continentem subduceret, libera possessione maris hostibus permissa. Sed et illa ejus offensione insulares erecti, quique oram Epiri littoralem oppi-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ ἐπέπαυτο. ⁹⁸ προάγειν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) Δοῦκα Βενετίας. Dominicum Silvium, cujus statuæ ob fusum Robertum hocce inscriptum ἐπίγραμμα testatur Sansonius:

Obiesso repuli Guiscardum Marte Robertum
Dyrrachio, hinc dominum [δυσπότην] me vocat
præsul Alexis.

(74) Ὡς δὲ τὸ ἔαρ. Anno scilicet 1182.

Μαύριξ. Classis Alexianæ præfectus. Guillelmus Apul. lib. iv.

Classis Alexianæ dux Mabrica venerat illuc.

Alteri igitur navali isti prælio non interfuit Alexius, sed Maurix magnus dux, vel certe classis præfectus, ab Alexio submissus, quod contra historiciæ fidem scripsit Petrus Luccarus, lib. i *Annal. Ragusin.* Nam tempore initi Græcos inter et Normanos prælii, Alexius Constantinopoli adhuc morabatur, quod diserte tradit Anna. Sed præstat ad illustrandam *Alexiadem* subjungere quæ in hanc rem commemorat Luccarus. *S'accostarono parimente*

a Roberto Guiscardo re (il duca) di Puglia e Calabria, fratello del conte Gofredo, e come si legge ne' nostri archivi, ed in Baldasar de Spalato, i Spalatini **284** gli mandarono in aiuto una galea, ed i Rausei due, quando che egli faceva guerra ad Alessio Conneno imp. ed ad Domenico Silvio doge di Venetia, all' hora avvenne, che attaccandosi queste due armate a combattere, la galea rausea venne a caso alle mani con la galea imperiale, sopra di cui montati i soldati rausei, uno di loro voleva ferire l'imperatore, ma il suo capitano gridando ad alta voce, Non fare, che costui è l'imperatore, egli si ritirò indietro. Certe Ragusinos Roberti partes amplexos contra Venetos et Græcos auctor est præterea Guillelmus Apul.

Gens comitata ducem cum Dalmaticis Ragusa,
Telorum densis consternit jactibus æquor:
Non tamen a portu procul audent ducere naves
Castrorum dederat tutum vicinia portum.
Funibus incisus quasdam violenter ab ipso
Littore propulsas vi turba Venetica ducit.

alveo temereque errantes aquarum venas, corrivari manu præcipit. Nec longum tempus in medicum aqua sensim confluens usque ad summa labia ejus quam descripsimus factitiæ crepidinis increvit, profunditate abunde magna ut naves jam levaret hærentes saburræ, prorsumque in mare pelleret.

Μεμαθηκῶς δὲ τὰ κατὰ ἧ Ῥομπέρτον ὁ αὐτοκράτωρ, παρχρηῖμα διὰ γραφῆς τῷ Πακουριάνῳ τὴν αὐτοῦ ἀκάθεκτον ἐρμῆν παρίστησι, καὶ ὅπως τὸν Δυλῶνα κατέλαθε, μὴ πεφροντικῶς ὄλως τῶν συμπεσόντων δεινῶν ἡ, κατ' ἠπειρόν τε καὶ θάλατταν, μήτε τῆς ἠττης ἐκείνης, ἣν ἐκ πρώτης, ὁ φασιν, ἀφετηρίας ἐπεπόνθει· καὶ ὡς χρὴ μὴ μέλλειν, ἀλλὰ θάττον τὰς δυνάμεις ἐπισυναγαγόντα ἐνωθῆναι αἱ. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὸν Πακουριάνον. Αὐτῆς δὲ αὐτίκα ἡ ἐξείσι τῆς Κωνσταντίνου εἰς μῆνα Αὐγουστον (75) τῆς τετάρτης ἐπινημήσεως τὸν Ἰσαάκιον εἰς τὴν μεγαλόπολιν καταλιπὼν, ἐφ' ᾧ τὰ κατὰ τὴν πόλιν ἐδράζεσθαι, καὶ εἰ ποῦ τινες λόγοι ἀπάδοντες ἡ ἐξ ἐχθρῶν ἐξακούσιντο, ὅποια εἴωθεν, αὐτὸν διασκεδάσειν τε καὶ φρουρεῖν τὰ βασίλεια καὶ τὴν πόλιν, ἅμα καὶ τὸ τῶν γυναικῶν φιλοπενίης ἀνακτώμενον. Τὸ δὲ γε εἰς τὴν μητέρα ἦκον οὐδεμιᾶς, ὡς οἶμαι, βοήθειας ἐδείκτο, Ῥωμαλεωτάτης καθισταμένης ἐκείνης, καὶ ἄλλως μεταχειρίζεσθαι τὰ πράγματα δεξιωτάτης. Τοιγαροῦν τὸ γράμμα ὁ Πακουριάνος ἀνετίξας, τῆνικαὐτὰ ὑποστράτηγον προχειρίζεται Νικόλαον τὸν Βρανᾶν, ἄνδρα γενναῖον καὶ πολλὴν ἐμπειρίαν ἔχοντα περὶ τὰ πολεμικά. Ὁ δὲ, μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντός καὶ τῶν τῆς μίζονος τύχης τῆς Ὀρεστιάδος σπουδαίως ἐξείσιν ἐνωθῆναι τῷ βασιλεῖ ἐπειγόμενος. Ἐφθακῶς δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ εὐθύς εἰς πολέμου σχῆμα τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν κατέστησεν, ἡγεμόνας τῶν λογάδων ἐπιστήσας ἄνδρας γενναιοτάτους, παρακελευσάμενος ἡ οὕτω τῆς ὀδοπορίας ἐχέσθαι οὐπερ ὁ τόπος αὐτοῖς τοῦτο δίδωσιν, ἵνα, τὸ σχῆμα τῆς παρατάξεως διαγνόντες, καὶ τὸν ἴδιον ἕκαστος γνωρίσας τόπον, ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἀσύγχυτοι μένωσι, καὶ μὴ ῥαδίως μεταφέρωντο, καὶ ὡς ἔτυχεν. Ἐξῆρχε μὲν οὖν τοῦ τῶν ἐξουσιτῶν [Ἰσ. ἐξκουσιτῶν] τάγματος Κωνσταντίνος ὁ Ὄπος, τῶν Μακεδόνων ὁ Ἀντίοχος, τῶν Θετταλῶν δὲ Ἀνδρόνικος, ἡ ἡ Ἀλέξανδρος ὁ Καθασίλας. Ὁ δὲ γε Τατίκιος (76) καὶ μέγας τῷ τότε Πριμικήριος (77) τῶν περὶ τὴν Ἀχρι-

A At imperator factus certior de omnibus dedit ad Pacurianum litteras, quibus, indicata irruptione Roberti, irrevocabilique illo impetu, quem nec naufragium, nec adversæ terra marique pugnae, nec famas luesve, ac tanta omnis generis in ipso limine offensio, reflectere a ceptis aut ad sui curam tutioraque avertere consilia posset, significabat magnopere se velle, ut ipse contractis quam id celerime fieri posset, omnibus copiis quamprimum ad se præsto esset, exercituique imperatoris suum in itinere adjungeret. Ipse siquidem Augustus Alexius Augusto mense indictionis quartæ Constantinopoli profectus 109 est commendata urbis cura, custodiaque palatii, fratri Isaacio, illic quasi in sperula relicto, ad observandum equi orientur novi motus, ut in nuper constituto principatu, quos pro sua prudentia et fortitudine in ipsis statim primordiis opprimeret: quinetiam illa cum cura ad Isaacium domi relinquendum impulit, ut is ad consolationem mulierum Comnenæ familiæ, aut aliarum affinum præsto esset. Quas alioqui nimius mærorum ex visorum absentia periculoque auget. Quanquam, matrem quidem Comnenorum quod atinebat, sua illam firmitas animi, peritiaque ac dexteritas expedendarum rerum cui nihil novum occurreret, nihil ita perplexum quod non explicaretur consilio præsentis, a talis auxilii ac providentiæ necessitate removebat. Interim Pacurianus resignatis Augusti litteris, intellectoque quid a se vellet, elegit, qui exercitui sub se præseset, Nicolaum Branam, virum fortem, et multa experientia rei bellicæ. Ipse autem cum gravi armatura universa et flore omni nobilitatis militantis, Orestia de celeriter egreditur, imperatori conjungi festinans. Quod ubi factum est, imperator statim graviter armatos milites in aciem ce phalangem ordinat, ducesque nobilibus præstitit viros strenuissimos: iterque sic facere jussit, observata figura totius aciei ac situ et distantia cujusque ab altero quæ tunc erat, quantum soli per

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἡ κατὰ τόν. ἡ αὐτῷ δεινῶν. ἡ παραυτίκα ἡ ἐπάδοντες. ἡ παρακελευόμενος. ἡ Deest vocula ἡ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) *Εἰς μῆνα Αὐγουστον*. Igitur Alexius statim atque Roberti in Illyricum adventum reseivit, CPoli eodem anno ind. 4, cum exercitu profectus est.

(76) *Τατίκιος*. Is est Taticius, magnus Turcorum Achridensium seu Bardariotarum primicerius, quem origine et genere Saracenum fuisse docemur ex hoc Annæ loco, quique a teneris annis Alexii συναλιξιῶτης et σύντροφος fuerat, ut auctor est Bryenius, lib. iv, u. 20. Postmodum Gotthofredum et Francos in expeditionem Hierosolymitanam proficiscentes cum idoneo exercitu, ab eodem Alexio missus, comitatus est. *Tatinus truncatæ naris*, seu *Rhinotmetus*, dicitur Alberto Ag. lib. ii, cap. 12 et 37; *Taticius naribus truncus et omni virtute*, Rymundo de Agiles; *Tatingus*, Baldrico lib. ii; *Tacingus*, Guiberto, lib. iv, cap. 10; *Tetigus*,

Roberto Mon. lib. iv; *Tatinus*, Willelmo Tyrio, lib. ii, cap. ult. lib. iii, cap. 2; denique *Statinus*, Giloni Par. lib. v *Histor. viæ Hieros.*

D *Robertus, Stephanus, Tancretius, Hugo, Statinus, Qui dum vivebat, nazo non laude carebat.*

(77) *Πριμικήριος*. Primicerii dignitas ut Palatina, interdum et militaris fuit. Præsertim vero ita nuncupatus in palatio Constantinopolitano Bardariotarum scederatorum, seu Turcorum Achridensium, quid ad Bardarium Mæcedoniæ fluvium habitabant, præfectus, ut constat ex Codino *De off.* cap. 5, n. 54, quo tum munere fungebatur Taticius, Turcus ipse Achridensis et Bardariota. V. lib. ii, 317.

quod ingrederentur natura pateretur. Id eo præscribentur, ut assuescerent servandis locis agnoscendisque, ut deinde cum prælium foret non temere statim moverentur et passim exerrarent. Per hunc modum præfectus est excubitarum (*) agmini Constantinus Opus, Macedonibus Antiochus, Thessalis Andronicus aut Alexander Cabasilas. At Taticius magnus tunc primicerius, Turcos circum Achridas habitantes ductabat; vir fortissimus, et in præliis imperturbati pectoris, non liberæ ille quidem a proavis conditionis ac fortunæ; pater enim ejus Saracenus cum esset ac more gentis

A δὼν¹² (78) οἰκούντων Τούρκων ἡγεμόνους, γενναί-
 ότατος ὢν καὶ ἀκατάπληκτος ἐν μάχαις, οὐκ ἐλευ-
 θέρας μὲν ὢν τύχης ἐκ προγόνων· καὶ γὰρ ὁ πα-
 τὴρ αὐτοῦ, Σαρακηνὸς ὢν, ἐκ προνομῆς περιῆλθε¹³
 τῷ πρὸς πατρὸς ἐμῶ πάππῳ Ἰωάννῃ τῷ Κομνηνῷ.
 Τῶν δὲ γε Μανιχαίων (79) πρὸς τοῖς ὀκτακοσίοις
 εἰς δυσχλίους ποσομένον ἡγεμόνας ἦσαν ὁ Σαντᾶς
 καὶ ὁ Κουλίον, τῆς αὐτῆς αἰρέσεως καὶ οὗτοι, ἄν-
 δρες ἅπαντες οὗτοι μαχιμώτατοι, καὶ αἵματος ἀπο-
 γεύσασθαι¹⁴ τῶν ἐχθρῶν, καιροῦ καλοῦντος, ἐτοι-
 μώτατοι, καὶ πρὸς γε ἔτι καὶ ἰταμοὶ καὶ ἀναίσχυν-
 τοὶ τῶν δὲ γε οἰκιοτέρων αὐτῶν¹⁵, βεστιαρίτας (80)

Varia lectiones ex cod. Coislino.

¹² Ἀχριδῶ. ¹³ περιελθῶν. ¹⁴ ἀπογεύσασθαι. ¹⁵ αὐτῶ.

Car. Dufresnoii Du Cangii notæ.

(78) Ἀχριδῶν. Achris Bulgariae Macedoniae Me-
 tropolis. πόλις ἐσπέριος ὑπὸ τὴν Πιερρίαν τὸ ὄρος, καί-
 μένρ, Ciantaenzeno, lib. II, cap. 20. In sublimi colle
 prope lacum maximum, unde Drinus, seu Drymon
 Septentrionem versus effluit, ut est apud Nicepho-
 rum Call. lib. XVII, cap. 28. olim Lychnidus, ut
 quidam putant, postea Bederina, deum prima
 Justiniana dicta est a Justiniano, cui ea natalis
 fuit, a quo etiam maximis donata est privilegiis:
 quanquam Procopius in *Anged.* Lychnidum a Be-
 derina videtur distinguere. Postremo Achris, Ach-
 rida, seu ut habet Tyrius lib. XV, cap. 2. Acreda,
 nuncupata est, a Mero Bulgariae rege hanc ap-
 pellationem sortita, uti Anna innuit lib. XII, pag.
 571. De Achride et privilegiis episcoporum Achri-
 densium, vide Theophylactum Bulgar. arch. epist.
 27; præterea Alamannum ad Procop. *Hist. Arc.*
 Joannem Morinum, lib. I *Exercit. Eccles.* cap. 27;
 et Leonem Allat. lib. I *De Eccl. Occid. et Or. per-
 pet. cons.* cap. 25, n. 4.

(79) Μανιχαίων. Manichæos, seu Paulicianos
 intelligit, qui eo ævo circa Philippopolim habitabant,
 quosque non semel ab animi fortitudine commendat
 Anna. Hos ex Armenia et Asia in Thraciam a Con-
 stantino Copronymo traductos scribit Theophanes:
 Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος Σύρου τε καὶ Ἀρμε-
 νίους. 285 οὗς ἤγαγεν ἀπὸ Θεοδοσιουπόλεως καὶ
 Μελιτηνῆς, εἰς Θράκην μετόπισεν, ἐξ ὧν ἐπληθύνθη ἡ
 αἵρεσις τῶν Παυλικιανῶν. Idem auctor est a Leone
 Copronymi filio Syros hæreticos, eos enim forte cum
 Paulicianis, in Thraciam pariter translatos. Mani-
 chæorum Philippopolitanorum meminit etiam Sci-
 tizes, pag. 886, ut et Villharduinus noster, n. 208,
 ubi haud adeo trita de Paulicianis adnotavimus.
 Porro Guillelmus Apul. lib. I Manichæos Græcis
 meruisse eo ævo refert:

Cum Græcis aderant quidam, quos pessimus error
 Fecerat amentes, et ab ipso nomen habebant.
 Plebs solet ista Patrem cum Christo dicere passum,
 Et fronti digito signum crucis imprimi uno:
 Non aliam Nati personam quam Patris esse,
 Hanc etiam sancti Spiraminis esse docebant.
 Vide Notata ad pag. 454 et 451.

(80) Βεστιαρίτας. De vestiario et vestiariorum
 dignitate multa viri docti. Βεστιαρίται vero ii-
 demne qui βεστιαρίτοι, scio controversi. Certe ut
 vestiariorum officium erat circa vestes imperatoris,
 ita et vestiaritarum. Ecce apud Cedrenum, an. 22
 Justiniani προκένσου γενομένου ἐν τῷ Ἐβδόμῳ,
 ἀπόισαν οἱ βεστιαρίται τὸ στέμμα τοῦ βασιλέως.
 Quo loco Theophanes habet, οἱ Βεστήτορες; quæ
 quidem vox non se vel reperitur in antiquis inscrip-
 tionibus. Romæ in Exquilis: D. PHEBIMO VESTI-

B TORI. M. AVG. PHAEDER. FRATRI. PISSIMO. Alia quæ
 existat in *Roma subterranea*, lib. III, cap. 3: NIC
 POSITVS. EST. BENEMERITVS. EL... VESTITOR. IMPERA-
 TORIS. QVI. VIX. DEPOSITVS. D. VIII. KAL. SEPTEMBR..
 DOMINI. HONORI AVG. VI. COSS. Præsertim vero ve-
 stiaritæ dicti videntur Annæ ævo domestici pala-
 tii, qui ex familia imperatoris erant, quos Franci
 nostri vulgo inde *Familiares* vocabant, et ut Annæ
 verbo utar. *εὐχαιότεροι* principis. Id diserte indicat
 Willelmus Tyrius, lib. XX, cap. 26: *Sed et suis
 nihilominus non longe ab eodem Palatio honesta si-
 mul et commoda fecit hospitia præparari, ubi etiam,
 sicut prius, impensas non solum necessarias et vo-
 luptuarias supereffluentes vestiaritæ, et hi, quibus id
 officii deputatum erat magnifice et superabundanter
 non cessabant ministrare.* At unde vestiaritæ ap-
 pellati sint domestici isti palatii, disquirendum.
 Constat vestiarium dici ædem in qua vestes as-
 servantur; proinde vestiarium imperatoris erit, ἐν ᾧ

C τὰ βασιλικὰ ἐνδύματα φυλάσσονται, ut est apud
 Moschopulum. Illud postea Ἀλλαξιμάριον vocatum
 scribit Codin. *De off.* cap. 2, quod imperator ex
 eo novas subinde vestes promeret, et mutaret.
 Unde crebro apud eundem scriptorem, ἀλλάσσειν,
 pro induere usurpatur; et vestes ipsæ quæ mutantur,
 ἀλλάγματα, et ἀλλάγαι apud Marcum hiero-
 monachum, et eundem Codinum vocantur; apud
 auctorem, *De offic. Eccl. CP.* editum a Medonio,
 ἀλλάξιματα. Sic passim *mutatoria* ejusmodi, quæ
 subinde mutantur, vestes appellant Will. Tyrius
 lib. VI, cap. 6; Bruno, *De bello Saxonico*, Udalri-
 cus, lib. II, *Consuet. Cluniac.* monachus Pegavien-
 sis, Matthæus Paris, et alii scriptores Latini. Sæpe
 etiam vestiarium pro ærario sumitur, in quo de-
 positæ opes imperatoris, atque hoc vocabulo (βε-
 στιαρίον) perpetuo mitur Nicetas in codice Barbaro-
 Græco, iis locis ubi editus βασιλικὸν ταμεῖον, ἡ
 χρυσῆνα habet. Ita sacrum ærarium vertunt Græci,

D ad l. II Cod. Ne fiscus vel Resp. Eoque sensu legi-
 mus in Relatione quadam Ogerii protonotarii apud
 Waddingum, an. 4769 bona confiscata intrmissa
 ad imperiale Vestiarium. Et apud Leonem Ost.
 lib. I, cap. 28: *Rupit ipsum monasterii vestiarium,
 et inde tulit solidos mazatos 24 millia.* Adde l. IV,
 cap. 61 et 78. Nec pecuniæ duntaxat, vestes, aut
 panni asservabantur 286 in vestiarium, sed etiam
 cimelia varii generis, et majoris pretii, cujusmodi
 sunt τὰ ἀργυρᾶ μινσοῦρια τὰ ἀνάγλυφα, ut est
 apud Porphyrogenetam, lib. I, *De themat.* et
 Leonem Grammaticum in Basilio. Anastasius Bibl.
 in Severino papa: *Sigillaverunt omne vestiarium
 Ecclesie et cimelia episcopi.* Quæ quidem omnia
 inibi asservata constat, ut essent munera, quibus
 interdum donarentur principes fœderati, interdum

(*) Fort: excubitarum, aut etiam, excubitorum, vide Gloss.

ἡ συνήθεια καλεῖ, καὶ τῶν Φραγκικῶν ¹⁷ ταγμα-
των ὁ Πάνου κομήτης (81), καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Οὐ-
μπερτόπουλος ¹⁸ ἐκ γένους τὴν ἐπωνυμίαν λαβὼν ¹⁹. Οὐ-
τως οὖν τὰ τάγματα καταστήσας πανστρατὶ κατὰ τοῦ
Ῥομπέρτου ἐξώρμησε. Συναντήσας δὲ τινι ἐκεῖθεν
ἐξερχομένῳ περὶ τῶν κατὰ τὸ Δυρράχιον πυθόμενος
σαφέστερον ἐμεμαθήκει ὅτι ὁ Ῥομπέρτος νικήσας
[κινήσας] πάντα τὰ πρὸς τειχυμαχίαν ἐπιτήδεια βρ-
γανα τοῖς τεύχεσι προσεπέλασεν. Ὁ δὲ Παλαιολόγος
Γεώργιος διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας πρὸς τὰς
ἐξωθεν ἐλεπόλεις (82) καὶ τὰ μηχανήματα ἀντικαθι-
στάμενος καὶ ἀπαγορεύσας ἤδη, καὶ τὰς πύλας ἀνα-
πετάσας καὶ ἐξελθὼν μετ' αὐτὸν ²⁰ καρτερίῳ συν-
εστήσασαίτο ²¹ πόλεμον. Καὶ καιρίως ἐν διαφόροις τοῦ
σώματος τόποις ἐπλήγη, καὶ μᾶλλον περὶ τὸν κρό-
τιφον βέλους διελθόντος, ὃ βιαζόμενος ἐξελεῖν καὶ μὴ
δυνήθει, μετακαλεσάμενός τινα τῶν ἐμπείρων πε-
ριεῖλε τὰ ἄκρα, τὸν τε στύρακά φημι, καὶ οὗ τὸ βέλος
πετύσσεται, τὸ δ' ἐπίλοιπον μέρος τῶ τόπῳ τῆς
πληγῆς ἐναπέμεινε. Δεσμήσας δὲ τὴν κεφαλὴν ὡς ὁ
καιρὸς ἐνεδίδου ²², αὐθις ἐς μέσους τοὺς ἐναντίους
ἐκυτὸν ὠθήσας μαχόμενος μέχρι δαίλης ἑσπέρας
ἀκλόνητος ἴστατο. Ταῦτα ἀκηκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ
διαγνοὺς ἀρωγῆς ταχείας τοῦτον δεῖσθαι, ἐπέτειγε ²³

A latrocina-retur, incursione militari captus, avo meo
paterno Joanni Comneno in prædæ partem servus
cesserat. Manichæis porro octingentis supra his
millenos duces dati sunt Xantas et Culeo, hæresis
ejusdem homines; omnes hi viri fortissimi et ad
libandum, ubi occasio se offert, hostilem sangui-
nem paratissimi, ferocissimi præterea audacissimi-
que. Familiaribus denique ipsis, quos *vestiaritas*
consuetudo vocat, et Francicis cohortibus Panuco-
metes et Constantinus Umpertopulus, a genere ap-
pellationem nactus, præpositi fuerunt. Sic constitu-
tis Alexius ordinibus cum universo exercitu in Ro-
bertum movet. Quo tempore per quemdam qui ab
illis partibus recens veniebat, distinctius cognovit
quonam ibi statu res esset. Admovisse nimirum
B Robertum **110** Dyrrachii mœnibus omnes ma-
chinas murales, quibus cum Palæologus per noctem
diemque continuo summa vi obstitisset, desperan-
tem ad extremum isto genere pugnæ vincere, pa-
tescisse urbis portas, irruisseque in hostes ut eos
a machinis averteret, atrocique prælio commisso,
graviter in variis corporis locis sauciatus esse,
præsertim circa tempora telo trajectum, quod ipse
conatus vellere cum non potuisset, advocato chi-

Varia lectioes ex cod. Coislino.

¹⁷ φραγκικῶν. ¹⁸ Οὐμπερτόπουλος. ¹⁹ λαχὼν. ²⁰ αὐτῶν. ²¹ συνέστησε. ²² ἐδίδου. ²³ ἐπέτειγε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

etiam sublimi ipsi bene de imperatore meriti. Unde
recte observat Cujacius thesaurum imperatorium,
largitiones, appellatum, et dignitatem ipsam co-
mitis sacrarum largitionum *munerarium dignitatem*
a Senatore, lib. vi, epist. 7, dictam, quasi mun-
eribus potissimum et liberalitatibus exercendis
thesauri imperii addicti sint. Sed et *vestis sacræ*
curam penes comitem sacrarum largitionum fuisse
adnotat idem Senator, additque: *Quidquid in ve-*
stibus, quidquid in ære, quidquid in argento, quid-
quid in gemmis ambitio humana potest habere pretio-
sum, illius ordinationibus obsecundasse. Qui igitur
olim comes sacrarum largitionum, postea, a ve-
stiario, seu arario, πρωτοβεστιαρίτης dictus est,
sub quo erant βεστιαρίται, seu nobiles ex familia
imperatoris selecti, qui vestibus cæterisque mu-
neribus ad principes deferendis destinabantur;
ejus dignitatis meminit Pachymeres, lib. i, cap.
20, lib. vi, cap. 19, lib. ix, cap. 8. Solebant quippe
imperatores Byzantini et reges alii vestes et pan-
nos magni pretii ad principes confederatos mit-
tere, qui etiamnum mos familiaris est Turcicis
sultanis, quibus eorum animus demulcerent, quod
infra Anna testatur, pag. 428, et Nicetas in Alexio,
lib. i, n. 3. Joannitius Bulgarorum rex in epist. ad
Innocent. III PP.: *Misi autem ad præsens in signo*
parvæ recordationis examita duo epicima dupla, unum
est rubeum, et aliud album. Leo Ost. lib. iii, *Chr.*
Cass. cap. 19: *Ibi 20 pannos sericos emit, ut, si*
esset necessarium, haberet quod donaret regi (a).
Erant igitur *vestiaritæ* nobiles selecti, qui in co-
mitatu imperatoris erant, cujusmodi sunt quos in
regum nostrorum curia *gentilshommes ordinaires*
de la maison du roi, vulgo appellamus. Nam aliud
fuit *vestiariorum* munus. Papias, *vestiarius, qui ve-*
stes curat. Vetus inscript. L. AGRIO. VESTIARIO. TE-
NVIARIO. IMP. Atque ita vocem hanc usurpat Joan-

nes Diaconus in Vita S. Gregorii M. PP. l. i, c. 4.
C Sed an *vestararii* iidem fuerint cum *vestiariis*, vix
ausim quidquam certi desinoire. *Vestarariorum* pas-
sim meminit Anastasius, in Vitæ PP. edit. Reg.
pag. 114, 215, 249, 283, 285, 292. Id constat,
ejusmodi munus Longobardis peculiare fuisse, ex
Chronico monasterii Benevent. S. Sophiae, pag. 615,
625, 638, 641. Ex quo emendandus auctor Vitæ S.
Petri Cavensis abbat. n. 29, ubi perperam Odo
quidam *vestararius* pro *vestararius*, dicitur. Erat
enim Odo *vestararius* Cavensis monasterii, qua di-
gnitate in eodem monasterio functus legitur quidam
Caloctus, apud Ughellum, tom. VII *Ital. sacr.* pag.
610. Exstat in tabulario S. Benigni apud Perardum
in Burgundicis, Epistola Joannis ejusdem mona-
sterii abbatis inscripta *Domino Ill. sacri palatii*
vestarario, primo senatori, necnon unico Romanorum
duci. Ex quibus conjicere est illustrem fuisse ve-
starariorum in palatiis dignitatem. Inter ecclesia-
stica munia fuisse etiam *vestararium* docet vetus
charta an. 1247. Apud Ughellum in archiep. Bene-
vent. n. 15, pag. 210, tom. VIII. Certe *vestara-*
riorum munus fuit, ni fallor, circa *vestiarium*, seu
ararium. Adde Paulum Warnefr. lib. v *De gest.*
Langob. cap. 2. Diversus porro πρωτοβεστιαρίτης in
aula Constantinopolitana, a protovestiarita, nam
is *vestiariis* præerat. De utraque dignitate passim
scriptores Byzantini. Occurrit præterea apud Leo-
nem Grammaticum in Constantino Porphyrog. Πρω-
μικτήριος τοῦ βασιλικοῦ βεστιαρίου, quæ quidem
dignitas comitivæ sacrarum largitionum olim fuisse
annexa colligitur ex senatore loco citato.

(81) Παρουκομήτης. 287 Nicetas Panucometes,
infra pag. 346.

(82) Πρὸς τὰς ἐξωθεν ἐλεπόλεις. Nam oppu-
gnantium machinis per alias machinas consu-
vit obsisti, ait Vegetius, lib. iv, cap. 8, 22 et 29.

(*) V. Acta Adriani IV, PP. apud Baron. an. 1156.

rurgo exstantem e plaga cuspidem qua parte pen-
nulae affigi solent, incidi curavisse, reliqua sagitta
in vulnere relicta, sicque obligato prout tempus
sivit, capite in medios rursum hostes præcipiti
impetu ruisse, fortissimeque ibi pugnasse, quoad
per lucem licuit, de loco nulla vi dimotum usque
ad profundam vesperam, quando nocte certamen
est diremptum. His imperator auditis facile intelli-
gens maturo auxilio esse opus obsessis, corripere
gradum instituit. Quo itinere Thessalonicam dela-
tus, inde certius exploratis rebus hostium, satis
comperit: instructissimum copia rerum omnium
et virorum fortium maximo numero Robertum di-
ligentissime munivisse castra loco non amplius
quam jactu arcus a Dyrrachio distante: mate-
riam ad eam munitionem ex universa per circui-
tum campestri regione comportatam: idoneis
eundem præsidis suorum obtinere montes circum
omnes, angustiasque vallium, ac arces collium:
sed et vigilantem ac fortem propugnationem Pa-
læologi audiebat ibidem ex multis studiose narran-
tibus, eum inflammare cogitantem turrin Roberti
ligneam, præsto habuisse secum in muris naphtam
picem et aridorum lignorum paratam copiam, dis-
positis insuper ballistis: sicque insultum hostium
et machinarum hostilium vim forti et certo exspe-
ctasse animo. Quod autem sciret magnam ad spem
arcis expugnandæ a Roberto momentum constitui
in turre lignea quam dudum magno sumptu com-
paraverat; aliam et ipsam similem ex adverso
turrin excitasse, quæ venienti a foris hostili turri
pari mole responderet: ac tota nocte quæ insultum
præcessit, fuisse occupatum in experienda ma-
china, tentandoque, num trabs, quæ in summa
turri Dyrrachiensi parata portæ quæ erat in fasti-
gio posita contra venientis hostilis molis, recta
occurrere debebat, sicque patefactionem ejus im-
pedire, satis apte suspensa expeditaque ad istum
effectum esset: ea probatione cum comperisset
recte ac facile, prout opus erat, moveri trabem,
magna jam fiducia hostium impressionem exspe-
ctasse. Postridie igitur, jussisse Robertum ingredi
turrin eos omnes qui ad pugnandum ex ea ma-
china delecti fuerant. Erant hi partim graviter ar-
mati pedites, partim equites, omnes fere numero
III quingenti. Quibus ingressis admotaque turri

A τὴν ὀδοποιρίαν. Καταλαβὼν δὲ τὴν Θεσσαλονίκην
διὰ πολλῶν τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτου ἐπὶ πλέον ἐθε-
βαιούτο. Καὶ γὰρ ἔτοιμος ὦν ὁ Ῥομπέρτος καὶ γεν-
ναίους μὴν ²⁵ παρετοιμάσας στρατιώτας, πολλὴν δὲ
καὶ ὕλην κατὰ τὴν πεδιάδα συναθροίσας τοῦ Δυρ-
ραχίου τὴν παρεμβολὴν κατέθετο, ὡσεὶ τόξου βολὴν
τῶν τειχῶν τούτου ἀπέχουσαν· πολλὰς μὲντοι τῶν
ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις καὶ περὶ τὰ ὄρη, καὶ τὰ τέμνη,
καὶ τοὺς βουνοὺς κατέθετο. Ἀλλὰ καὶ τὴν τοῦ Παλαιο-
λόγου ἐπιμέλειαν ἐκ πολλῶν κατεμάνθανε. Ἢδὴ γὰρ
ὁ Παλαιολόγος, ἐμπρῆσαι διανοούμενος τὸν ἐτοιμα-
σθέντα παρὰ Ῥομπέρτου μόσυνα, καὶ τοὺς τείχεσιν
ἐπιθεὶς νάφθαν, καὶ πίσσαν, καὶ ξηρῶν ξύλων σχί-
δακας, καὶ λιθοδόλα ὄργανα, τὴν τοῦ πολέμου συμ-
βολὴν ²⁶ ἔκαραδόκει. Προσδόκιμον δὲ τὸν Ῥομπέρ-
B τον ἔχων ἐς νέωτα, ὃν προφθάσας ἡτοίμασεν ἐντὸς
ξύλινον πύργον κατευθὺ τοῦ ἐξωθεν ἐρχομένου πύρ-
γου καταστήσας, δι' ὅλης νυκτὸς δοκιμασίαν ἐπε-
ποίητο τοῦ ἀνωθεν τούτου δοκοῦ ὃν προβάλλεσθαι
ἐμελλον κατὰ τῶν θυρέτρων τοῦ μόσυνος τοῦ ἐξωθεν
ἐνηγελμένου ²⁷, εἰ ῥᾶστέ τε κινούτο, καὶ ἀντιπρόσω-
πος ἀντιπίπτων ταῖς θύραις οὐκ εὐκόλως ἀνοίγνυ-
σθαι ξυγχωρήσειεν. Διαγνοὺς δὲ ὡς εὐπετῶς τὸ
ξύλον ὠθεῖται καὶ εὐστοχῆκει ²⁸ τοῦ πράγματος,
ἀπεθάρρῃσεν ἤδη πρὸς τὸν ἐλπίζόμενον πόλεμον.
Τῇ μετ' αὐτὴν δὲ σιδηροφορῆσαι κελεύσαντος
τοῦ Ῥομπέρτου ἅπαντας καὶ ἐντὸς τοῦ πύργου
πεζοὺς τε καὶ ἵππεις ὀπλοφόρους ὡσεὶ πεντα-
κοσίους εἰσαγαγόντας, ἐπὶ τῷ τείχει τούτου προσ-
C πελάσαντες ἤδη τὴν ἀνωθεν οὖσαν θύραν ἀναπε-
ταννύειν ²⁹ ἠπειλούντο, ὡς γεφύρα (83) ταύτη χρησά-
μενοι ³⁰ πρὸς τοῦ κάστρου ³¹ εἰσέλυσιν, ὁ Παλαιο-
λόγος ἐντὸς τὸ παμμέγεθες ξύλον τηνικαῦτα ὠθήσας
δι' ὧν φθάσας προκατεσκεύασε μηχανῶν καὶ ἀνδρῶν
πολλῶν καὶ γενναίων, ἀπρακτον τὴν τοῦ Ῥομπέρ-
του μηχανὴν ἐποίησε, τοῦ δοκοῦ τὸ παράπαν μὴ
συγχωροῦντος ἀνεωχθῆναι τὴν θύραν. Εἶτα βάλλων
τοὺς ἀνωθεν τοῦ πύργου ἰσταμένους Κελτοὺς συν-
εχῶς, οὐκ ἀνίει· οἱ δὲ τὰς βολὰς μὴ φέροντες ἐκρύ-
πτοντο. Κελεύει τάλινον ἐμπρησθῆναι τὸν πύργον.
Καὶ οὕτω πᾶν εἴρητο ἔπος, καὶ εὐθύς ἔργου ³² ἡ
τοῦ πύργου πυρκαϊὰ ἐγένετο. Καὶ οἱ μὲν ἀνωθεν
ἐκρημνίζοντο, οἱ δὲ κάτωθεν ἀνοίξαντες τὴν περι-
πέξιον τοῦ πύργου θύραν ἐφευγον. Τούτους δὲ
D φεύγοντας ὁρῶν ὁ Παλαιολόγος τηνικαῦτα γενναίους
ἀνδρας ὀπλοφόρους ἐξάγει διὰ τῆς πυλίδος τοῦ κά-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²⁵ μὲν. ²⁶ συμπλοκὴν. ²⁷ ἐνηνεγμένου. ²⁸ ἡστοχῆκει. ²⁹ ἀναπεταννύειν. ³⁰ χρησάμενοι. ³¹ πρὸς
τὴν τοῦ ἀντικάστρου. ³² ἔργον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Ὡς γεφύρα. Similem machinam sic descri-
bit Sugerius, in Lud. vi, cap. 10: *Erigitur tristes-
gas tres pugnantis porrigens supereminens ma-
china... hærebat machinæ eminenti pons ligneus,
qui se excelsius porrigens cum paulisper demitteretur
super glandem facilem descendentibus pararet in-
gressum.* Et Nicolaus de Braia in *Gestis Ludovi-
ci VIII*:

*Tunc ex quadratis, visu mirabile, lignis
Erigitur turris, a cujus culmine cerni*

*De facili poterat quidcunque fiebat in urbe
Quodque fuit majus, pons ligneus arte paratur
Longus, et extremus, et muris altior urbis,
Armatæ via tuta viris, Marti timor ingens,
Quem duplices gessere rotæ, etc.*

Exstant ejusmodi turrium pontibus instructarum
figuræ apud Nic. Rigaltium ex Bitone, et aliis, in
notis ad Onosandrum, et apud Lipsium in Polior-
ceticis.

στρου, καὶ ἑτέρους μετὰ ἀξινῶν, ὡς ἂν δι' αὐτῶν ὁ
 ξύλινος ²¹ πύργος ἀφανισθῆ. Καὶ οὐδὲ τοῦτου ἡστο-
 χήκει, ἀλλὰ τοῦ πύργου τὰ μὲν ἄνωθεν ἐμπρήσας,
 τὰ δὲ κάτω διὰ τινων λαξευτηρίων ὀργάνων ποδο-
 κοπήσας τελείως ²² ἤφάνισεν.

validam ex turri æquali, vi machinarum brachiorumque promotam Palæologus portæ illi exterius applicuit, valideque incussit obnixo constanti, et nulli contrario impulsui unquam cedente conatu: qua arte factum est ut trabe omnino impediēte apertionem januæ, machina sine effectu remanserit. Neque hoc contentum Palæologum insuper jussisse sine ulla intermissione peti telis creberri- nis Francos exstantes in summa turri, qui jaculationem assiduam non ferentes, cum se occultarent: tum demum imperasse admoveri flammam machinæ. Nondum id dicere absolverat, cum turris in incendium versa tota in ignibus reluxit. Hic jam qui in superioribus tabulatis erant præcipites certatim se deorsum dare: quibus vero in inferiori parte statio fuerat, portam turris infamam summa cele- ritate revellentes ardentem domum incitatissimo fugiebant cursu. Hos ita effuse currentes conspi- catum Palæologum immisisse in eos per posticum armatos viros fortes, aliosque post submissis cum securibus ad turrim excindendam, ac nec huic conatui successum defuisse, sic turrim superiorē quidem parte absumptam flammis, inferiori vero excisam ferro ac manu laceratam, funditus perdi- tam dissipatamque concidisse.

Ἐπεὶ δὲ ὡς ²³ ταῦτα διηγησάμενος ἔλεγεν, ὡς
 ὁ Ῥομπέρτος αὐθι· ἕτερον κατασκευάζειν μόσωνα ²⁴
 ἠπέλιγετο ²⁵ παρόμοιον τῷ προκατασκευασθέντι, καὶ
 ἐλεπόλεις κατὰ τοῦ Δυρράχίου ἠτοίμαζε, διαγνοὺς
 ὁ βασιλεὺς ἀρωγῆς τοὺς ἐν τῷ Δυρράχιῳ ταχὺ ²⁷
 δεῖσθαι, καταστήσας τὰς ἰδίας δυνάμεις, τῆς πρὸς
 τὸ Δυρράχιον ὁδοῦ εἶχετο. Καταλαβὼν οὖν ἐκεῖσε ²⁸
 καὶ τάφρον ποιήσας, καὶ τὰ στρατεύματα κατα-
 θεῖς, εἰς τὸν λεγόμενον Καρζάνην (84) ποταμὸν,
 εὐθὺς διὰ τινων ἀποστείλας ἠρώτα τὸν Ῥομπέρτον,
 ὅτου χάριν παρεγένετο, καὶ τίς αὐτῷ ὁ σκοπός; Ἐ-
 κελθὼν δὲ ἀπάρως ἔρχεται εἰς τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν Ἰσ-
 ράρχει; μεγίστου Νικολάου ἰδρυμένον ²⁹ τέμενος (85),
 τέσσαρας σταδίου τοῦ Δυρράχίου ἀπέχον, καὶ τὴν
 τοῦ τόπου διεσκοπεῖτο θέσιν, ὥστε τὸν ἐπικαιρότατον
 τόπον ὅποι χρῆ τὰς φάλαγγας ἐν καιρῷ μάχης κατα-
 στήσασθαι, προκαταλαβεῖν. Πεντεκαίδεκάτῃ δ' ἦν
 τῆνικαῦτα τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός (86). Αὐχὴν δὲ ἦν
 ἀπὸ Δαλματίας διήκων εἰς θάλασσαν ἀποτελευτῶν
 εἰς ³⁰ ἀκρωτήριόν τι ὅπερ οἶον ³¹ Χερρόνησός ἐστιν,
 ἐν ᾧ καὶ τὸ ἤδη ῥηθὲν ὑποδομήται τέμενος. Ἡρέμα
 δὲ τὸ τοῦ αὐχένος πρὸς συμβάλλον ³² τῇ πεδιάδι
 πρὸς τὸ Δυρράχιον ἀπονενευκός, ἐξ εὐωνόμου μὲν
 τὴν θάλασσαν, δεξιόθεν δὲ ὄρος ὑψηλὸν καὶ ὑπερ-
 κείμενον ἔχει. Ἐκείσε γοῦν τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν συν-
 αγαγὼν καὶ τὴν χέρακα πηξάμενος τῆνικαῦτα καὶ
 τὸν Παλαιολόγον μετεκαλεῖτο Γεώργιον. Ὁ δὲ παίραν
 σχῶν τῶν τοιούτων ἐκ μακροῦ, μὴ συμφέρον τοῦτο
 λογιζόμενος, ἀνένευε τὴν ἐξέλευσιν, αὐτὸ τοῦτο

Hæc accepit Thessalonice Augustus; quibus adjunctum mox est ab eodem qui priora illa re- tulit, Robertum nihil his fractum statim alteram construere cepisse parem priori turrim, aliasque de integro cum maxime apparare admovereque machinas obsessæ urbi, non absistere, nisi victo- rem, certum. Unde facile imperator intellexit auxilio et quidem celeri ac representato rem Dyrrachiensem indigere. Instructis itaque copiis Dyrrachium versus iter extemplo pronuntiat capessitque, promotisque castris ad flumen Char- zanen', inde certos ad Robertum destinat, qui ex eo, nomine suo, quærent, quorsum expeditionem suscepisset, quidve isto paratu pteret. Movet inde ad templum erectum in nomine sanctissimi inter pontifices ac maximi Nicolai, quatuor stadiis distans Dyrrachio, unde prospectu commodo si- tum locorum speculabatur ad usum futuræ pugnæ; quis præoccupari mature deberet, quis explicandæ phalangi aptior deligi, jam tum constituens. Age- batur tum quinta decima mensis Octobris dies. Collum porro aut jugum erat quoddam a Dal- matia versus mare sese attollens, longiusculo eminentioris terræ tractu, postremo in **112** pro- montorium desinens, peninsulæ fere forma. Ibi, ejus modo meminimus, templum erat situm. Eminentia vero illa non præfracte suggesta, sed miti et fallente declivitate, planitiæ mista, versus Dyrrhachium vergebat, mare a sinistris, a dextris

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²¹ Deest vox ξύλινος. ²² τελείως. ²³ ὁ. ²⁴ μόσωνον. ²⁵ ἐπεχείρει. ²⁷ ταχέως. ²⁸ ἐκεῖθεν. ²⁹ Deest vox ἰδρυμένον. ³⁰ πρὸς. ³¹ Deest vox οἶον. ³² συμβάλλον.

Car. Dufresnii Du Cængii notæ.

(84) Καρζάνην. De quo fluvio infra non semel, D qui Panyasus, si fallor, olim dictus, et ad Dyrra- chium in duos scinditur alveos, quorum alter Arzenta Sophiano nuncupatur, vocabulo ad Char- zanem haud abluente.

(85) Νικολάου τέμενος. Meminit hujus pariter templi Malaterra, lib. iii, cap. 28, et Guillelmus Apul. lib. iv.

(86) Ὀκτωβρίου μηνός. Ordericus Vitalis,

lib. 7: Mense Octobri Alexius imperator Dyrracio appropinquavit, etc. Et Malaterra loco citato: Dux ergo videns hiemem sibi imminere, mensis enim erat Octobris, inde progressus super fluvium Dæmonio- rum (Drymonem), castrum ad æstivandum con- struxit, quod ex suo nomine Montem Guiscardii appellavit. Sed hæc post initum cum Alexio prælium accidere. Vide infra pag. 114.

montem excelsum late dominantem habens. Talis A probato loci situ, in eum universas imperator copias congregat; vallumque jacere ac munire in eo castra jubet, et in ea evocari Palæologum Georgium e civitate obsessa curat. Ille vir omnium ex longo usu peritissimus; cum universæ rei bellicæ, tum præsertim eorum quæ propugnationes urbium spectant, excusavit intempestivum egressum ex arce summa vi oppugnata, missoque certo ad imperatorem homine, periculum ejus rei præsens demonstravit. Tamen Augustus perseverabat in sententia; iteratisque mandatis omnino ad se venire Georgium jubebat, qui ne tum quidem obsequens, mandata perferentem suo nomine referre hæc Augusto jubet: *Mihi nimis exitiosum videtur arcem arctissime obsessam vehementissimeque oppugnatam in summi discriminis articulo a præfecto suo deserere. Ergo nunquam committam ut tanti flagitii possim argui, aut credam id vere a tua majestate imperari mihi, quamlibet id multi confirmant nuntii. Ac plane nisi tuæ regis manus ipsum annulum ad me perlatum videro hinc non exhibo.* Misit imperator annulum, et eo Palæologus conspecto extemplo cum bellicis navibus ad ipsum venit. Ex eo Augustus multa percontatus de Roberto, totaque oppugnationis ac propugnationis ratione, omnibus distincte cognitis, consuluit hominem: ecquid censeret decertandum acie; et num alea decretorii de rerum summa prælii recte tali loco et tempore jaci posse ipsi videretur. Negavit ille, ut tum res erant committi spem fortunæ belli prudenter posse. Incumbebant eodem ducum plerique, ac fere ut quisque longiori usu experientior erat militiæ, ita pluribus verbis dissuadebat prælium Augusto: magno insuper consensu, factu optimum omnes affirmantes fore, si vestitationibus et jaculationibus crebris coerceret Robertum intra vallum, nec ei frumentationem aut cæteræ annonæ comeatum ulla ex parte liberum relinqueret. Itemque ut facerent, comeatum nempe subvectionem in Roberti castra pro se quisque impedirent, mandata perferri curaret ad Bodinum et Dalmatas, reliquosque circum præfectos et duces adjacentium regionum: isto modo facile ac tuto debellari Robertum posse. Hæc seniorum ducum sententia fuit. At plerique juniorum pugnam malebant, ferociterque deposcebant, imperatorem modis omnibus in id pertrahere consilium conantes. In his primi erant Constantinus Porphyrogenitus, Nicephorus Synadenus, Nampites Barangorum dux, ipsique Romani Diogenis olim Augusti

Varis lectiones ex cod. Coislino.

¹³ αὐτοῦ. ¹⁴ συγχωρούμενον. ¹⁵ Ῥωμαίων. ¹⁶ ἐπιναληλυθότες. ¹⁷ αὐτοῦ. ¹⁸ νῦν τοῦτο. ¹⁹ ἐπεὶ δέ. ²⁰ αὐτὸς τῆν. ²¹ Desunt voces διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς συμβιβάσεις ἤθελον ἀπονεῦσαι. ²² ἐξωθεῖσθαι.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(87) Λέων καὶ Νικηφόρος. Habuit Romanus Diogenes ex Eudocia Augusta conjugē filios duos. Prior Leo Diogenes Theodorum Comnenam Alexii imperatoris sororem uxorem duxit. Alter, Nic-

A πρὸς τὸν βασιλέα δηλώσας. Ὡς δ' αὖθις ὁ βασιλεὺς ἐπιμελέστερον τοῦτον μετεκαλεῖτο, φησὶν, Ἔμοι *Μαν ὀλέθριον δοκεῖ πολιορκουμένου τοῦ κάστρου ἐξελεῖν, καὶ εἰ μὴ τὸν δακτύλιον τῆς χειρὸς τῆς σῆς βασιλείας θεάσομαι, οὐκ ἐξελεύσομαι.* Ἀποσταλέντα δὲ τοῦτον θεασάμενος, τηνικαῦτα φησὶ πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ πολεμικῶν νηῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτον ἰδὼν, τὰ κατὰ τὸν Ῥομπέρτον αὐτῷ ἐπυνθάνετο. Τοῦτου δὲ πάντα αὐτῷ διασαφήσαντες, ἠρώτα εἰ χρὴ τὸν μετ' αὐτῶν ²³ ἀποθάρρῆσαι πόλεμον. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτον ἀνένευε τέως. Ἀλλὰ καὶ τινες τῶν περὶ τὰ πολεμικὰ πείραν ἐκ μακροῦ χρόνου ἐσχηκόντων, ἐπιμελῶς τοῦτον ἐκώλυον συμβουλευόμενοι καρτερῆσαι δι' ἀκροβολισμῶν σπεῦσαι στενοχωρῆσαι τὸν Ῥομπέρτον, μὴ συγχωρούμενον ²⁴ τῶν ὑπ' αὐτὸν χορταγωγίας χάριν, ἢ προνομῆς, τῆς ἰδίας παρεμβολῆς ἐξιέναι. Τοῦτο δὲ καὶ τῷ Βοδίνῳ καὶ τοῖς Δαλμάταις καὶ τοῖς λοιποῖς ἀρχηγοῖς τῶν παρκευμένων, χωρῶν παρκελεύεσθαι ποιεῖν, διαβιβαιούμενοι, ὡς τοῦτον τὸν τρόπον βιάσθαι ὁ Ῥομπέρτος ἠττηθήσεται. Οἱ δὲ πλείονες τῶν νεωτέρων τοῦ στρατοῦ τὸν πόλεμον προὔτρεποντο, καὶ πάντων μᾶλλον Κωνσταντῖος ὁ Πορφυρογέννητος, καὶ Νικηφόρος ὁ Συναδηνός, καὶ ὁ τῶν Βαράγγων ἡγεμὼν Νεμπίτης, καὶ αὐτοὶ οἱ τοῦ προβασιλευκῆτος Ῥωμανοῦ ²⁵ τοῦ Διογένους υἱοῖς, ὁ τε Λέων, καὶ ὁ Νικηφόρος (87). Ἄμα δὲ καὶ οἱ πρὸς τὸν Ῥομπέρτον ἀποσταλέντες ἐπαναληλυθότες ²⁶, τὰ ἐκείνου πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεστομάτιζον. Ὡς Ἐγὼ μὲν, φησὶν, οὐδαμῶς κατὰ τῆς σῆς βασιλείας ἐξελεῖλυθα, ἀλλ' ἐκδικήσω μᾶλλον τὴν γενομένην εἰς τὸν ἐμὸν συμπένθερον ἀδικίαν. Εἰ δὲ σὺ τὴν μετ' ἐμοῦ ²⁷ θέλεις εἰρήνην, ἀσπάζομαι τοῦτο ²⁸ κἀγὼ, μόνον εἰ καὶ αὐτὸς τὰ μετὰ τῶν ἐμῶν δηλωθέντα σοι πρέσβων προθυμηθῆς ἀποπληρῶσαι. Ἐπεὶ ²⁹ ἀδύνατα πάντᾳσιν ἐπεζητεῖ καὶ ἐπιδραβῆ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ὑποκνούμενος ἅμα εἰ τεύξεται τῶν παρ' αὐτοῦ ζητουμένων, καὶ αὐτὴν τὴν Λογγιβαρδίαν ὡς ἀπὸ τοῦ βασιλέως λογίσασθαι καὶ βοηθεῖν ὀπηνίκα χρεῖα ἐστὶ, τὰ δὲ σκῆψις ἦν, ἵνα δόξη δι' ὧν μὲν αἰτεῖται τὴν ³⁰ εἰρήνην θέλειν, ἀδύνατα δὲ λέγων καὶ μὴ τυγχάνων, τῆς μάχης ἀνθέξεται, εἶτα τὴν τῆς μάχης αἰτίαν τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων προστρέψειεν. Διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς συμβιβάσεις ἤθελον ἀπονεῦσαι ³¹. Ἀτέλεστα γοῦν αἰτησάμενος καὶ μὴ τυχὼν, πίντας τοὺς κόμητας συγκαλεσάμενός φησι πρὸς αὐτούς· *Οἴδατε τὴν παρὰ τοῦ βασιλέως Βοτανειάτου τοῦ Νικηφόρου γεγονυῖαν ἀδικίαν εἰς τὸν ἐμὸν συμπένθερον, καὶ τὴν ἀτιμίαν ἣν ἡ ἐμὴ θυγάτηρ Ἐλένη ἐπεπόνθει τῆς βασιλείας σὺν αὐτῷ ἐξωσθεῖσα* ³².

phorus Diogenes, ab eodem Alexio, initæ conspirationis reus, oculis privatus est. Anna lib. ix, et Zonaras pag. 258. Vide Bryen. lib. 1, n. 20.

Τούτο δὲ μὴ φέροντες, εἰς ἐκδίλησιν τούτων ἀ
κατὰ τοῦ Βετανειάτου τῆς χώρας ἡμῶν ἐξελη-
λύθειμεν· ἐκείνου δὲ τῆς ἀρχῆς παραλυθέντος,
γῶν πρὸς βασιλέα ἔχομεν νόον καὶ στρατιώτην
γενναῖον ὑπὲρ τὸν χρόνον αὐτοῦ πείραν τῆς
στρατιωτικῆς ἐπιστήμης ἐσχηκότα, καὶ οὐ χρῆ
ὡς ἔτυχε τὸν μετ' αὐτοῦ ἀναδέξασθαι πόλεμον.
Ὅπου γὰρ πολυαρχία, ἐκεῖ καὶ σύγχυσις τῆς
διαφόρου γνώμης τῶν πολλῶν ταύτην εἰσαγοῦ-
σης. Λοιπὸν χρῆ ἐνός τιος ἡμῶν ἐπακούειν⁸³,
κακῆστον μὲν τὴν ἐξ ἀπάντων βουλήν ἐπιζητεῖν,
καὶ μὴ τοῖς οἰκείοις λογισμοῖς ἀπεριμερίμνως
χρᾶσθαι καὶ ὡς ἔτυχε⁸⁴, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τὸ
δοκοῦν αὐτοῖς μετ' εὐθύτητος λέγειν πρὸς αὐτὸν
ἐπομένους ἅμα τῇ τοῦ προκριθέντος βουλῇ.
Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ εἰς ἐξ ἀπάντων ἐτοιμος ὢν ὑπέκειν,
ὅ ἂν πάντες προκρίνητε. Πάντες οὖν τὴν βουλήν
ταύτην⁸⁵ ἐπαινέσαντες καὶ καλῶς λέγειν τὸν Ῥο-
μπέρτιν φάμενοι, τῆνικαῦτα αὐτῷ τῶν πρωτείων
παρακεχώρηκασιν ἅπαντες, εἰς τοῦτο ὁμογνωμονή-
σαντες. Ὁ δὲ ἀκχιζόμενος⁸⁶ οἷον ἀνεβάλλετο τέως
τὴν ἐγχείρησιν· οἱ δὲ μᾶλλον ἐπέκειντο τοῦτο
αὐτὸν⁸⁷ αἰτοῦντες. Ὑπέβλας οὖν τῷ φαινομένῳ
ταῖς αὐτῶν παρακλήσεσι, κἂν τούτῳ ὠδίνων ἐκ
μακροῦ λόγους ἐκ λόγων περιέπλεκε, καὶ αἰ-
τίας αἰτίας συνείρων εὐφυῶς εἰς ὑπερ ἰμείρατο, ἁ-
κων ἐδόκει τοῖς μὴ εἰς νοῦν βάπτουσιν ἔρχε-
σθαι. Λοιπὸν φησι πρὸς αὐτούς· Ἀκούετε
τῆς ἐμῆς βουλῆς, κόμητες, καὶ τὸ λοιπὸν
τοῦ στρατοῦ, ἐπι τὰς σφῶν πατρίδας κα-
ταλελοιπότας ἐνταυθοῖ παρεγενόμεθα, καὶ ἡ
προκειμένη μάχη πρὸς ἀνδρικώτατον βασιλέων⁸⁸
ἴστί, καὶ ἄρτι μὲν τοὺς τῆς βασιλείας οὐρακας
ἀναδεξάμενον, πολλοὺς δὲ πολέμους ἐπὶ τῶν
πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότων νερικηκότα, καὶ με-
γίστους ἀποστάτας δορυμῶτους αὐτοῖς προσ-
ενηνοχότα, ὀλοφύχως χρῆ τῆς μάχης ἀνθέξα-
σθαι⁸⁹. Καὶ εἰ τὴν νικῶσαν ἡμῖν ἐπιψηφισθεῖται
ὁ⁹⁰ Θεὸς, οὐκ ἔτι χρημάτων ἐν χρυσῷ ἐσόμεθα.
Χρῆ τοιγαροῦν (88) τὰς μὲν σκευὰς ἀπάσας ἐμ-
πρῆσαι, τὰς δὲ ὀλκάδας διατρήσαντας (89) κατὰ
τοῦ πελάγους ἀφεῖναι, καὶ οὕτω τὴν μετ' αὐτῷ⁹¹
ἀναδέξασθαι μάχην, ὡς τῆνικαῦτα γεννηθέντας
καὶ τεθνηξομένους. Ἐπὶ τούτοις κατένευσαν
ἅπαντες.

pugnantium sententiarum conflictus existere, ex quibus non oriri perturbatio non potest. Opus igitur est
esse aliquem unum ex nobis cui ceteri obediant; qui tamen suo ipsius iudicio nimium non tribuat, sed alio;
in consilium adhibeat, sententiasque amplectatur quæ optimæ a quovis proferentur. Atque istum ad

Variae lectiones ex cod. Coislin

⁸³ τῶν ἐφ' ἡμῶν τοὺς λοιποὺς ἐπακούειν. ⁸⁴ ἀσυμβούλως. ⁸⁵ ταύτην οὖν τὴν βουλήν. ⁸⁶ ἀκχιζόμενος.
⁸⁷ αὐτό. ⁸⁸ βασιλέα. ⁸⁹ ἀνθέξασθαι. ⁹⁰ Deest vocula ὁ. ⁹¹ αὐτοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Χρῆ τοιγαροῦν. Guillelmus Apuliensis :
Castra cremat veniente die dux providus horum,
Ut duce digresso fas sit irrumpere nulli.
(89) Τὰς ὀλκάδας διατρήσαντας. Malaterra,
lib. III, cap. 27 : Dux vero videns belli certamen
imminere, ut suis omnem spem fugæ auferendo ad

lilii Leo et Nicephorus. Commodum sub id tempus
quo juniores pugnam urgebant, redierunt a Roberto
quos ad eum missos e castris ad Charzanen metatis
113 superius diximus, responsa ejus ad impera-
toris interrogationes talia reportantes : Ego, in-
quiebat, contra tuam majestatem non suscepi expe-
ditionem hanc, sed arma justa sumpsi, animo ulci-
scendi injuriam affini meo Michaeli factam. Quod
si tu pacem tecum velis, amplector hoc et ego, modo
ea quæ tibi per legatos meos exponi curabo, inducas
in animum perficere. Ita ille. At ejus legati petie-
runt res quæ concedi nullo modo possent, utpote
Romano imperio perniciosæ. Postulatorum tamen
invidiam sublevabat Robertus cumulatione promis-
sionum ingentium : adeo ut, si quæ peteret da-
rentur, confirmaret se Longobardiam ipsam imperio
imputaturum et non nisi precario aut beneficiario
ab imperatore possessurum jure. Verum ea parum
ex animo dici apparebat, ostendique duntaxat ad
obtentum excusationemque in vulgus : tanquam
per se haud stetisset quin pax componeretur, qui
ad tam sibi damnosas condiciones descendisset :
unde futurum erat ut secuturi prælii causæ omnis
atque invidia in imperatorem conferretur. Tali sū-
spicione de malo et subdolo Roberti animo, disjecta
consensu procerum compositionis tractatio est. Ab
hac repulsa Robertus comites omnes qui cum ipso
militabant convocans, in hunc modum ipsos allo-
quitur : Scitis quam a Botaniate Nicephoro injuriam
passus sit consocer meus Michael Augustus : quaque
ignominia fuerit ab eodem affecta filia mea Helena,
una cum ipso regia expulsa. Hujus, si meministis,
doloris sensus nos patria excievit; jam tum cum ad-
huc regnaret ille auctor injuriæ Botaniates. Verum
ex eo tempore converso illic orbe rerum, objicitur
armis nostris pro veteri novus, et cum rebus cæteris,
tum ætate vigens ac florens imperator, pene adhuc
adolescens ille quidem, at longe supra quam sperari
a juvene poterat, subactus experientia longa bellica-
rum rerum. Qui cum ideo ego nequaquam persun-
ctorie aut vulgari duntaxat attentione conatue ca-
pessendum bellum arbitror, verum cum exquisita
ratione militaris disciplinæ atque ordinis : cujus rei
magna pars sita est in imperio unius religiosissime

D servato. Ubi enim multi simul imperant, necesse est

defensionem sui ardentius instammaret, naves suas
a mari projectas omnes combussit, ne forte cum
acrius prælium nostris immineret, timidi certamen
declinando, spe transmeandi, illorsum transfuge-
rent.

usum oportebit unumquemque, quid sibi veniat in mentem libere sincereque proponere. Deinde vero deliberatione conclusa sententiam quæ prævaluerit, ad ductoris arbitrium, sine ulla dubitatione exsequi. Agite ergo, ite in suffragia, elligite quemcunque utilissime præfuturum autumabitis. En ego eum agnoscam quicumque erit; et quidquid præscripserit faciam. Probata est magno audientium assensu tum orationum modestia Roberti. Datisque sortibus summa consensione omnium electus in ducem supremum, præpositusque cunctis idem ille est. At is delatum honorem callida simulatione recusare videbatur, sic studia sibi faventium magis accendens: **114** et quem tanta fraudulentarum artium serie principatum ambiebat, nunc ista oblata repudiatione lucosa validius prensans certiusque sibi firmans. Ergo ubi multas veteratorie prætexit refugiendi summi loci causas, quas eo animo eoque artificio proponebat omnes ut plane contrarium persuaderent: tandem ut videri voluit expugnata constantia, tanto procerum consensui victas manus invitus scilicet dedit. Quando et reliquam hanc ad ipsos orationem in hunc modum pertexuit: *Audite meum consilium, comites militesque reliqui. Quandoquidem relicta omnes patria huc progressi stamus in procinctu ad discernendum acie cum imperatore bellicosissimo, qui nuper admodum adeptus regnum nihil utique sibi faciet reliqui ad omnem artem conatumque, quo auspicia principatus sui potius honestet victoria celebri, quam probrosa clade dedecoret. Est autem illi non insuetum vincere, qui sub prioribus Augustis multa et magna bella confecerit, tyrannosque non paucos victos acie captosque adduxerit. Quoniam hæc, inquam, ita sunt toto animo totoque pectore, nobis arbitror hanc pugnam esse capessendam, omnium securis rerum aliarum præterquam victoria; quam si Deus annuerit, abunde divites copioseque instructi erimus ut præterquam inconsulti, etiam exilis angustique sit animi ex parcimonia præsentis sibi in tempus istud velle consulere. Non enim jam dubitabo dicere quid velim, quidve necessarium factu arbitrer. Plane oportet, itaque jubeo, vasa suppellectiliaque nostra, cuncta comburere: onerarias vero perforatas et cum onere perituras, in mare trudere: sicque cum Alexio pugnare tanquam ibidem modo natos, moxque morituros. Annuerunt his omnes singuli.*

Talia versabat animo, consulebat, agebatque Robertus: alia e contrario Alexius, magis etiam varia excogitataque acutius. In eo conveniebant ambo tamen, quod continerent uterque adhuc exercitum: per illam moram exquisitissime indagantes pro se quisque quænam esset ratio vincendi certissima. Imperator quidem spem in stratagemate ponebat, quo se hostes conclusurum in medio crediderat. Auxilia videlicet universa, cunctam, inquam, sociarum gentium militiam circumducere clam hostili exercitui parabat, jussosque legere maris littus quam longissimo circuitu quo facilius Roberti providentiam fallerent, in eum se locum quam occ altissime conferre imperabat, unde impetum a tergo facere in hostes aversos possent, eodem tempore quo ipse cum cætero exercitu a fronte Robertum adoriretur. Qui quidem Robertus tabernaculis vacuis relictis, pontem nocte transgressus (numerabatur tum octava supra 10 Octobris dies, indictione quinta) in templum antiquitus exstructum prope mare, in nomine martyris Theodori se contulit cum exercitu suo universo: ibique per totam noctem propitiato precibus numine, immaculata divinaque mysteria percepere. Inde ad instruendam aciem versus, in ea ipse media sibi delegit cepitque locum. Cornu quod mare specta-

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ Ῥομπέρτου διανοήματα τε καὶ βουλευματα: ἄλλα ταυτὰ τοῦ αὐτοκράτορος ποικιλώτερα τε καὶ ὀξύτερα. Συνεῖχον δ' ὁμοῦ οἱ δημαγωγοὶ ἄμφω τὰ στρατεύματα, στρατηγίας καὶ δημαγωγίας περὶ βουλευόμενοι, ὅπως μετ' ἐπιστήμης δημαγωγήσαιεν, καὶ στρατεύσαιεντο. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ ἀφ' ἑνὸς νυκτὸς ἐξ ἑκατέρου μέρους ἐπεισεσεῖν τῇ τοῦ Ῥομπέρτου παρεμβολῇ σκοπεύμενος, τὸ μὲν ἐθνικὸν ἅπαν στρατεύμα ἀπὸ τοῦ ὀπισθεν μέρους ἐπέτρεψε προσβαλεῖν διὰ τῶν ἀλυκῶν διελθόντας, καὶ πλείονα τὴν ὁδοπορίαν ἀναδέξασθαι αὐτοὺς διὰ τὸ ἀνύποκτον οὐκ ἀπηνήνατο: αὐτὸς δὲ ἀπὸ τῶν ἐμπροσθεν, ὅπηνίκα γνώη ἐφθακότας τοὺς ἀποσταλέντας, ἠθούλετο προσβαλεῖν τῷ Ῥομπέρτῳ. Ὁς κενὰς τὰς σκηνας καταλιπὼν, καὶ νυκτὸς διὰ τῆς γεφύρας διεληλυθὼς (ὀγδοὴ δ' ἦν πρὸς τῇ δεκάτῃ τοῦ παρικεύοντος μηνὸς Ὀκτωβρίου, ἐπισημῶς πέμπτη:) τὸ παρὰ τὴν θάλατταν ἐπ' ὀνόματι τοῦ μάρτυρος Θεοδώρου πάλαι ἀνοικοδομηθὲν τέμενος κατέλαβε κατὰ (66) παντὸς τοῦ στρατεύματος. Καὶ δι' ὅλης νυκτὸς τὸ θεῖον ἐξευμενιζόμενοι, τῶν ἀγράντων καὶ θεῶν μυστηρίων (90) μετελάμβανον. Ἐἶτα τὰς ἰδίας καταστήσας φάλαγγας, τὴν μέσσην εἴλετο τοῦ συντάγματος χώραν, τὸ δὲ γε πρὸς θάλατταν κέρασ τῷ Ἀμικέτῃ (91) ἐπέτρεψε κόμῃτι

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁶ ἀλλὰ δ' αὐτὰ. ⁶⁷ ἐπεισεσεῖν. ⁶⁸ Deest vox ἅπαν. ⁶⁹ ἐληλυθὼς. ⁷⁰ παρικεύοντος. ⁷¹ μετὰ. ⁷² εἴλετο. ⁷³ Ἀμικέτῃ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) Τῶν θεῶν μυστηρίων. Malaterra, Mane autem factio, dux ipse lucis crepusculo, omnesque nostri surgentes cum summa devotione hymnos Dei cum missarum celebratione audiunt, presbyteris

compunctive confitentes peccata, muniantur sacra Viatici ministeriis.

(91) Τῷ Ἀμικέτῃ. Meminit Amicetæ comitis anonymus Barensis in Chron. an. 1068: Obiit

κόμης δὲ αὐτῶν τῶν ἐπιφανῶν γενναίος, καὶ χεῖρα, ἅμα καὶ γνώμην, θάτερον δὲ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Βαϊμούντῳ, τὴν ἐπίκλησιν Σανίσκῳ. Τούτων ἑαυτοκράτωρ αἰσθόμενος δεινὸς ὦν τὸ συνοῖστον ἐν ὄξεια εὐρηκέναι βροπῆ μεθαρμοσάμενος ἑαυτὸν πρὸς τὸ συμπεσῆναι, αὐτοῦ που κατὰ τὸ πρᾶνὲς παρὰ τὴν θάλασσαν ⁷¹, τὰ παρατάξεις κατέστησε. Καὶ διελὼν ⁷² τὰ στρατεύματα, τοὺς μὲν ἐπὶ τὰς σκηνάς τοῦ Ῥομπέρτου ἀπερχομένους Βαρβάρους τῆς ὁρμῆς οὐκ ἀνέκοψε, τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἑτερόκοπα φέροντας ξίφη παρακατασχῶν μετὰ τοῦ σφῶν ἀρχηγῶ τοῦ Ναμπίτου ἀποδάντας τῶν ἵππων ἐμπροσθεν ἐκ μικροῦ διαστήματος προπορεύεσθαι στοιχηθῆν ἐπέτρεψε· τοῦτο δὲ γένο· ἀσπιδοφόρον ξύμπαντες ⁷³. Τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ στρατεύματος εἰς φάλαγγας διελὼν, αὐτὸς μὲν τὸ μεσαίτατον εἶχε τῆς παρατάξεως, δεξιόθεν δὲ καὶ ἐξ εὐωνύμου φαλαγγάρχας τὸν Καίσαρα Νικηφόρον τὸν Μελισσηνὸν ἐπίστησε, καὶ τὸν καλούμενον Πακουριάνον, καὶ μέγαν δομέστικον. Τὸ δὲ μεσαίτατον αὐτοῦ τε καὶ τὸν ⁷⁴ περὶ βαδιζόντων Βαρβάρων, ἱκανοὺς εἶχε στρατιώτας τῆς τοξείας εἰδήμονας, οὓς κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου προεκπέμπειν ἠθούλετο, ἐπιτρέψας τῷ Ναμπίτῳ, ὁπηγνίκα βούλοιντο πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἐξικπιάσασθαι, καὶ αὐθις ὑποστρέφειν, χώραν αὐτοῖς ἐξ ἐφόδου διδῆναι ἐφ' ἑκάτερα σχιζομένους, εἴτε αὐθις συνεχίζεσθαι καὶ συνηρικίταξ πορεύεσθαι. Οὕτω γοῦν τὸ ἄπειν διατυπώσας, στρατεύμα, αὐτὸ ⁷⁵ μὲν κατὰ μέτωπον Ἰεσοτῶν Κελτικῶν στρατευμάτων τὴν ἡῖνα παραθέων· οἱ δὲ ἀποσταλέντες Βάρβαροι τὰς ἀλυκὰς διεληλυθότες, ἐπεὶ καὶ οἱ ἐντὸς τοῦ Δυρρῆχίου τὰς πύλας ἀνεπέτασαν, τοῦτο αὐτοῖς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπισκήψαντος, ἐν ταυτῷ ταῖς Κελτικαῖς σκηναῖς προσέβαλον ⁷⁶. Κατ' ἀλλήλων δὲ τῶν δημαγωγῶν ἐρχομένων ἀποσπάδας ἀποστέλλων ὁ Ῥομπέρτος ἵππασίας ἐκέλευε ποιεῖσθαι, εἰ που ἐκεῖθεν ὑποσῶναι τινὰς δυνηθεῖεν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος. Ἄλλ' οὐδ' ὁ βασιλεὺς πρὸς τοῦτο ἀνεπετῶκει ⁷⁷. Ἐπεμπε δὲ μᾶλλον καὶ συχνῶς ἀντικαταστησομένους αὐτοῖς πελταστάς. Ἀκροβολισμοῖς ⁷⁸ οὖν μετρίοις ⁷⁹ ἐμφοτέρων κατ' ἀλλήλων χρησαμένων, ἐπεὶ καὶ ὁ Ῥομπέρτος ἡρέμα τοῦτοις εἶπετο, καὶ τὸ μεταίχμιον ἤδη ἀπεστενεῦτο διάστημα, τῆς φάλαγγος τοῦ Ἀμικέτου ⁸⁰ προεκδραμόντες περὶ καὶ ἵππεις περὶ τὸ ἄκρον τῆς παρατάξεως τῆς τοῦ Ναμπίτου προσέβαλλον. Γενναϊότερον δ' αὐτῶν ἀντικαταστάντων καλίνοροι ⁸¹ γεγόνασιν, ἐπεὶ οὐ πάντες λογάδες ἦσαν, καὶ θαλάσση ἑαυτοῦς ἐπιβρίψαντες ἄχρι τοῦ

bat Amicete commisit, **115** viro inter comites Illustri manique juxta ac consilio prompto. Alteri Baimundum præesse voluit, suum filium, cognomento Saniscum. His imperator compertis pro ea ingenii promptitudine qua valebat maxima ad pervidendum uno intuitu quid facto esset opus, sequenti momento ad occasionis opportunitatem transformandum; ibidem ubi forte tum fuit, per jugi declive præter maris oram aciem et ipse suam explicat; divisisque quas secum reliquerat copiis (nam Barbaros qui ad circumveniendum Robertum invadendaque a tergo ejus castra ire ceperant, revocandos non putavit) eos tantum qui ancipites in humeris gladios gestant, destinatos licet et ipsos circuitioni castrorum hostilium, retinuit; mutatoque imperio præcepit omnes omissis equis cum duce ipsorum Nampite ante universam aciem modico intervallo directos in seriem procedere. Sunt hi omnes clypeis muniti. Reliquum exercitum in phalangeas distribuit, totius ipse aciei insidit medium, a dextris sinistrisque Nicephorum legionum præfecit, Melissenum Cæsarem, et magni domesticum, qui Pacurianus vocabatur. Occultaverat vero tam intra intimam phalangis suæ quam in medio agmine Barbarorum illorum quos diximus jussos equis descendere in hostem ivisse pedites, certos manipulos satis numerosos jaculatorum optimorum, quos repente in Robertum immittere cogitabat: mandaveratque Nampitæ, ut cum plenam ostendisset hostibus speciem mox in ipsos irrupturi, retrocederet statim, laxatisque in latus utrumque ordinibus suorum sagittariis locum daret erupturis, moxque iterum suos in unum cogeret, junctisque mutuo protectos clypeis, ire prorsum juberet. Ipse imperator e regione frontis ipsius aciei Francicæ, maritimam obibat oram. Interim Barbari ad circumveniendum missi littoralem emensi tractum captoque circuitu, cum Dyrrhachiensibus imperatoris jussu ad idipsum egressis juncti in castra Francica impetum fecere. Jam vero ambo summi utriusque partis duces in se invicem infesti vadebant, instructis aciebus. Et Robertus quidem turmis levium equitum identidem submissis, velitationibus delibabat universam pugnam, in id maxime intentus, ut isto, si posset, modo, fervidiores aliquos ex Romani exercitus eliceret corpore. Nec sefellit imperatorem astus. Ergo is diligenter cavet,

Varia lectiones ex cod. Coislín.

⁷⁰ Deest vox κόμης. ⁷¹ θαλάσσης. ⁷² διελθώνε. ⁷³ ἅπαντες. ⁷⁴ τῶν. ⁷⁵ αὐτοῖς. ⁷⁶ προσέβαλλον. ⁷⁷ ἀνεπέτῶκει. ⁷⁸ ἀκροβολισμοῖς. ⁷⁹ μετρίους. ⁸⁰ Ἀμικέτου. ⁸¹ καλίνοροι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Argyro Proedro, et Apochara Catap. et Amicetta intravit Iuvenacie. Idem videtur qui Amicus comes non semel appellatur a Guillelmo Apul. et in rescripto quodam Rogerii Apuliæ ducis et Boemundi fratrum, an. 1090, pro Bantino monasterio in Apulia, quod ita subscribit, Amicus gratia Dei inclutus comes. Exstat illud apud Baronium, hoc anno n. 17 et 18, apud quem sit præterea mentio

Goffredi, Amici comitis filii, in altero Urbani II. PP. Diplomate. Ab Amico regem Croatiae captum habetur in Archivo monasterii SS. Cosmæ et Damiani Jadrensis, apud Joan. Lucium lib. II *Hist. Dalmat.* cap. 10, et in Vita Joannis Traguriensis episcopi: Anno 1075 tempestate qua comes Amicus regem Croatiae cepit. Sed de Amico comite, et ejus familia, plura mox ad pag. 117.

castris extra ordinem objectis equitatu sistendo, ne sua inde turbaretur phalanx: Conserebantur ergo inter castratos nostros Robertique velites proœmiales pugnae, jaculationibus non creberrimis: donec Roberto sensim suos assectante campus inter acies medius magis ac magis arctabatur. Jamque Ameceti phalanx peditatu juxta equitatuque totum emenso spatium, Nampite agmen **116** invaserat, atque adeo barangis fortissime resistentibus aversa in fugam fuerat; neque enim eximiis militibus tota constabat. Illi ergo in mare fuga delati ad collum usque immergebant se fluctibus, studio contingendi Romanas Venetasque naves, in quibus perflugium frustra sperabant petebantque: quando Gaita, ut quidam auctores tradunt, Roberti conjux, in bellum secuta virum, Pallas altera, licet non Minerva, conspicata fugientes, acri fixos intuiti magna voce increpuit lingua patria tantum non Homericum illud iudicans: *Este viri, quoniam usque fugam tendetis inertem*. Qui cum haud sinterentur clamore, ipsa longa in manum hasta correpta totis effusis habenis ignavos infesta persequitur. Ea re illi animadversa, colligunt sese in pugnamque se mutuo ad officium adhortati redeunt. Simul vero bipennigeri et ipse ductor eorum Nampites ardore pugnandi et successu primo per imperitiam elati, longo jam intervallo a Romanis disjuncti legionibus conserere festinabant manum cum ipsa Gallorum acie; quibus et suo et aliorum iudicio nequaquam inferiores in belligerando haberi solent; eos Robertus contra venientes speculatus facile coniecit ex celeritate gradus, ex magnitudine percursi spatii, ex gravitate armorum, defatigatos ac anhelitu sublimi esse oportere. Ergo insillire in ipsos jubet globos quosdam peditum, qui eos degustatos, ubi longe mollius quam pro incensus audacia resistentes sentiunt, facile admoto et ingeminato impetu cunctos ad unum delent, quibus tuendi loci animus aut cura superfuit. Cæteri fugam intenderunt versus templum summi cœlestis militiæ principis Michaelis, in quod, quanta loci capacitas fuit, constipati sunt quamplurimi: quos sacra ædes capere haud potuit, ascensum in tectum ejus ac fastigium moliti tutos ibi se miseri credebant; verum Latini igne immisso ipsos cum

τραχήλου ταῖς νηυσὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ καὶ Βενετικῶν στόλου πελάζοντες, ἐκεῖθεν ἤτοι ἠτοῦντο τὴν σωτηρίαν, καὶ παρ' ἐκείνων οὐ προσεδέχοντο. Ἡ δὲ γὰρ Γαῖτα (92), ὡς λόγος τίς φησιν, ἢ τοῦ Ῥομπέρτου σύνευνος αὐτῷ συστρατευομένη, Παλλάς ἄλλη, κἄν μὴ Ἀθήνη, θεασαμένη τοὺς φεύγοντας, δριμύ τούτους ἐνατενίσασα ⁸², κατ' αὐτῶν μεγίστην ἀφείσα φωνὴν, μονοῦ τὸν ⁸³ Ὀμηρικὸν ἔπος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λέγειν ἰσχύει· Μέχρι πόσου φεύξεσθε; στήτε, ἀνέρες ἔστε. Ὡς δὲ ἐτι φεύγοντας τούτους ἑώρα δόρυ μακρὸν ἐναγκαλισαμένη, δλους βυτῆρας ἐνλοῦσα κατὰ τῶν φευγόντων ἵεται. Τοῦτο θεασάμενοι καὶ ἑαυτῶν γεγονότες, αὐθις πρὸς μάχην ἑαυτοῦ ἀνακαλέσαντο. Ἐπεὶ ⁸⁴ δὲ οἱ πελεκυφόροι (93) καὶ αὐτὸς ὁ τούτων ἀρχηγὸς ὁ Ναμπίτης δι' ἀπειρίαν ⁸⁵ καὶ θερμότητα ὀξύτερον βεβαδικότες, ἱκανὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς παρατάξεως ἀπέστησαν, σπεύδοντες ξυμβαλεῖν ⁸⁶ ἐν ἰσῶ θυμῷ τοῖς Κελτοῖς (καὶ γὰρ οὐχ ἦττον ἐκείνων περὶ τῆς μάχης, καὶ οὗτοι ἐκθυμότεροί εἰσι, καὶ τῶν Κελτῶν ἐν τούτῳ τὸ ⁸⁷ μέρος μὴ ἀποδόντες), κεκοπιακότες τούτους ἤδη καὶ ἀσθμαίνοντας ὁ Ῥομπέρτος θεασάμενος, καὶ τοῦτο ἀπὸ τε τῆς ὀξείας κινήσεως, τοῦ τε διαστήματος βεβαιωθεὶς καὶ τοῦ ἄχθους τῶν ὀπλων, τι ἄς τῶν πεζῶν ἐπέσκηψε κατ' αὐτῶν εἰσπηδῆσαι. Οἱ δὲ προκίχηκότες ἤδη μαλακώτεροι τῶν Κελτῶν ἐφαίνοντο. Πίπτει γοῦν τηνικαῦτα τὸ βάρβαρον ἅπαν, καὶ ὀπίσοι τούτων ἐσώθησαν περὶ τὸ τέμενος (94) τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ προσπεφυγότες, οἱ μὲν καὶ ὀπίσους ἐξεχώρει τὸ τέμενος ἐντὸς εἰσῆσαν, οἱ δὲ ἀνωθεν τοῦ τεμένους ἀνελθόντες εἰστήκεσαν, τὴν σωτηρίαν, ὡς ᾤοντο, ἐκεῖθεν πραγματευόμενοι ⁸⁸. Οἱ δὲ Λατῖνοι πῦρ κατ' αὐτῶν ἀφέντες, σὺν τῷ τεμένει πάντας κατέκαυσαν. Τὰ δὲ γὰρ λοιπὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος καρτερώς πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχοντο. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος καθάπερ τις πτερωτὸς ἱππότης σὺν ταῖς λοιπαῖς θυνάμεσι κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐλάξ, καὶ ὠθεῖται ταύτην, καὶ εἰς μέρη πολλὰ διασπᾷ. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν τῶν ἀντικειμένων ἐν αὐτῷ τῷ πολέμῳ μάχόμενοι πίπτουσιν, οἱ δὲ φυγῆ τὴν ἑαυτῶν ἐπραγματεύσαντο σωτηρίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος καθάπερ τις πύργος ἀκλόνητος ἔμενε, κἄν πολλοῦ τῶν μετ' αὐτοῦ ἀποδεβλήκει ἀνδρῶν καὶ γένοι· καὶ πείρᾳ στρατιωτικῆ διαφερόντων. Πέπτωκε γὰρ τηνικαῦτα ὁ Κωνσταντῖος (95)

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸² ἐνατενίζουσα. ⁸³ ἀφείσα. ⁸⁴ τό. ⁸⁵ ἐπειδή. ⁸⁶ ἐμπειρίαν. ⁸⁷ συμβαλεῖν. ⁸⁸ τῷ. ⁸⁹ πραγματευόμενοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) Ἡ δὲ Γαῖτα. Testatur etiam Guillelmus Apul. in hoc prælio Amazonis instar pugnasse Roberti uxorem, et in eo vulneratam: *Uxor in hoc bello Roberti forte sagitta Quadam læsa fuit, quæ vulnere territa, nullam Dum sperabat opem, se pene subegerat hosti, Navigio cujus se commendare volebat, Istantis metuens vicina pericula lethi: Hanc Deus eripuit, fieri ludibria nolens Matronæ tantæ, tam nobilis et venerandæ.*
(93) Ἐπεὶ δὲ πελεκυφόροι. Malaterra loco citato primam istam Varangorum cladem pariter

refert. Contigit vero hoc prælium feria iii, die S. Lucæ apostoli et evangelistæ, an. 1082, ut auctor est Anonymus Barenis, qui Annæ hac in re concinit. Sed errat Anna, cum ait initium indict. 4; nam hoc anno mense Octobri currebat indictio v.

(94) Περὶ τὸ τέμενος. Ecclesiam S. Nicolai, non Michaelis, habet hoc loco Malaterra.

(95) Κωνσταντῖος. Constantius Porphyrogeneta, Constantini Ducæ imperatoris ex Eudociz filius, Michaelis Parapinae frater, idem, opinor, qui Zonarae et Scyllitzæ Constantinus. Narrant quippe ii scriptores liberos sex habuisse Constan-

υβης μὲν τοῦ προθεβασιλευκότος Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, οὐκ ἰδιωτεύοντος αὐτοῦ ἐστὶ ἀποτεχθεὶς, ἀλλ' ἐν πορφύρᾳ καὶ γεννηθεὶς, καὶ τραφεὶς, καὶ ταινίας τῷ τότε καιρῷ βασιλικῆς παρὰ τοῦ πατρὸς ἀξιώθεὶς· καὶ ὁ ⁹⁰ Νικηφόρος μὲν τὴν κλησιν, Συναδηνὸς δὲ τὴν ἐπικλησιν καλούμενος, ἀνὴρ γενναῖος, καὶ ὠραιότατος ⁹¹, καὶ σφαδάζων πάντων ὑπερτερῆσαι κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην μαχόμενος. Μεθ' οὗ ὁ ἤδη βῆθεὶς Κωνσταντῖος περὶ κήδους ἐπὶ τῇ ἰδίᾳ ἀδελφῇ πολλακίς ὠμίλει· ναὶ μὲν καὶ ὁ τοῦ Παλαιολόγου πατὴρ Νικηφόρος, καὶ ἕτεροι τῶν ἐπιφανῶν· πλήττεται γὰρ καὶ ὁ Ζαχαρίας καιρῶν κατὰ τοῦ στέρνου, καὶ τὴν ψυχὴν ἅμα τῇ πληγῇ ἐπαφίησι, καὶ ὁ Ἀσπέτης ⁹², καὶ πολλοὶ τῶν λογάδων. Τῆς δὲ μάχης μὴ διαλυομένης, ἐπεὶ τὸν βασιλεῖα ἐώρων ἐστὶ ἀντικαθιστάμενον, ἀποκριθέντες ^B τινὲς τῶν Λατίνων τρεῖς, ἀφ' ὧν εἷς ὁ ἤδη βῆθεὶς Ἀμικέτης ⁹³ ἦν, ὁ δὲ Πέτρος τοῦ Ἀλίφα (96),

A templo pariter concremarunt universos. Interea caetera nostrorum phalanx præclare ac genereose repugnabat Gallis. Donec Robertus velut alatus quidam eques, cum omnibus suis simul copiis ineluctabili insiliens impetu, Romanam loco movet et in multas partes discerpsit aciem. Duces militesque qua in vestigio cæsi, qua in fugam abacti variam. At imperator Alexius nihilo secius velut fundatissima turris quæpiam exstabat alte in campo, dimicans fortissime, stragem licet circa se undique virorum cernens, tum nobilitate generis, tum experientia bellicarum rerum, valde insignium. In iis erat Constantius, Constantini Ducæ quondam Augusti filius, patre jam imperatore genitus, **117** in purpura natus nutritusque, quin etiam jam tum imperatoria a patre lænia dignatus. Cecidit et Nicephorus cognomento Synadenus, juvenis forma præstans, et illo præcipue die ausis factisque

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁹⁰ Deest vocula ὁ. ⁹¹ Desunt voces καὶ ὠραιότατος. ⁹² Ἀσπιέτης. ⁹³ Ἀμικέτης. Sic semper.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tinum, tres masculos, totidem sequioris sexus: ex masculis Michaelém et Andronicum parentibus privatis natos, Constantinum patre jam imperatore, ideo Porphyrogennetam dictum, et ornamentis imperatoriis a patre donatum. Is a Nicephoro Botaniata contra Turcos Orientem incursantes cum imperio missus, conciliatis militum animis, purpuram induit, a quibus postea Nicephoro traditus, in monasterium trusus est, et in insulam relegatus. Botaniata in ordinem acto, priori conditioni restitutus, Alexio militavit, ac demum in prælio Dyrrachino cæsus vitam amisit. Guillelmus Apul. *Occidit hoc bello regni spoliatus honore Constantinus, et est subhumatus honore decenti.* Ubi Constantinum ait *spoliatum honore regni*, quæ vivo patre, ut refert hoc loco Anna, imperator acclamatus fuerat. Hanc etiam Porphyrogennetæ eadem attigit Zouaras, de hac klade scribens: Καὶ ἤττηθεὶς ἀκλεῶς ἔφυγε, πολλῶν ἔχει πεσόντων, οὗ τῶν τυχόντων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς καὶ βασιλείου τυγχανόντων ἐξ αἵματος. Id attigit præterea Glycas.

(96) Πέτρος τοῦ Ἀλίφα. Petrus ille, Francigena Orderico lib. vii, pag. 645, dictus, deinceps sese adjunxit Alexio, ejus ille opera variis in negotiis usus legitur apud Annam lib. v, et cum Francis proceribus qui an. 1097 expeditionem Hierosolymitanam aggressi erant, dum per Thraciam et Byzantii fines iter faciunt, Constantinopoli in Syriam profectus est, uti narrat eadem Anna lib. xi. Petri cognomen tam varie apud Scriptores rerum Hierosolymitanarum exaratum invenitur, ut familiæ et gentis vestigium ex his agnosci vix queat: etsi erunt forte qui Aliphæ, seu Allifæ, Samnii celebris quondam oppidi, dominium obtinuisse censebunt, cum Normanni provinciam istam occuparunt, eoque deturbatum a Wiscardo aut Rogerio **289** transisse in partes Alexii imperatoris, indeque cognomen retinuisse: sed Aliphæ oppidum Normanno alicui proceri paruisse non tradunt istius ævi historiographi. Apud Tudebodum, edit. Duchesnianæ lib. ii, *Petrus de Aluph*; apud Baldricum, lib. ii, et Ordericum, ix, *Petrus de Alifa* nuncupatur. Tudebodus editionis Bongarsianæ; Robertus Monachus, lib. iii; Guibertus lib. iv, cap. 1, *Petrum de Alpibus* appellant. Sane exstat in

provinciæ comitatu, in vicaria Barjolensi, castellum vetus in veteribus chartis *de Alpibus*, et incolis *Aulps* hodie vocitatum, quod Sibylla, Gaufrædi de Agouto, Treli et Toloni domini, filia unica, testamento suo 14 Aug. anni 1261, in familiam Blacassiam, a qua etiamnum hac tempestate possidetur, transfudit, institutis hæredibus Blacasseto et Guillelmo de Bellodinari fratribus, Bonifacii Blacassii cognati filiiis, quos pueros penes se educarat, sibi que invicem substitutis, uti ex Legendario Ecclesiæ Tolouensis docemur. Ab hoc castro, Petri derivatum cognomen in Historia Gallobyzantina statuisse me libens agnosco, nec discedo omnino ab sententia, cum hanc firmare videatur Amici comitis, de quo paulo ante egimus, cum Petro consanguinitas, quos iisdem constat parentibus, eademque familia prognatos. Amicorum porro, vel, si mavis, Amiclorum gens, non Normannica, sed Provincialis fuit, ex qua exstitit Giralduus Amici Gravesonis in Tarasconensi vicaria dominus, qui a Nostradamo an. 1150, memoratur; ille, opinor, qui Adelam Raynerii de Castellari et Garcennæ Fore Ivariensis filiam matrimonio sibi junxit, ex quo prodiit Guillelmus comes Fercalcariensis, vulgo Adelæ filius, ex matre, cognominatus. Fallitur enim Antonius Russus in *Hist. comitum provinciæ*, dum ait Adelam, Bertrandi comitis filiam fuisse, cum repugnet acta varia; quæ asservantur in Archivo regis Christianissimi, in quibus Guillelmus, Raynerii gener dicitur. Subscribit præterea Diploma Raimundi comitis Tolosani, an 1088. Guiraudus Amicus, in tom. viii Spicilegii Acheriani, pag. 160; Petrus Amici, et Berengarius Amicus chartam aliam Petri regis Aragonum et Mariæ Montispessul. an. 1204, ibid. pag. 218 et 219. Jam vero ad stabiliendam nostram de Petri et Amici familia, et consanguinitatis affinitate conjecturam, præstat utriusque stemma, quantum ex Guillelmo Apuliensi delibare id licuit, perstringere. Petro et Amici patri communis fuit parens. Petrus comitis titulo a Guillelmo donatus, et inter Francos et Normannos, qui primi in Italia sedem fixerunt, ditior habitus, ab Humfredo comite, et Drogone Humfredi fratre postea victus et capus, liberos habuit Goffridum et Petrum. Goffridus prior vita excessit, relicto filio impubere Richardo, cujus quoad suæ fieret ætatis,

(a) Arch. Reg. Tolosa, sacco 12, tit. 15; sac. 17, tit. 9; sac. 20, tit. 52.

fortibus magnopere affectare visus laudem pugna-
toris generosissimi omnium. Cum hoc modo dictus
Constantius de nuptiis cum sorore ipsius tractare
crebris congressibus cœperat. Eodem quoque ab-
sumptus fato est Palæologus Nicephorus, pater
Georgii, aliique ex illustribus. Quippe Zacharias
ictu lethali trajectus pectus, simul accepit vulnus,
simul animam reddidit. Similiter periit Aspetes,
et eximiorum plerique. Stante tamen adhuc et
vigente nihilominus post tantam cædem prælio,
quandiu scilicet impune exstabat imperator locum

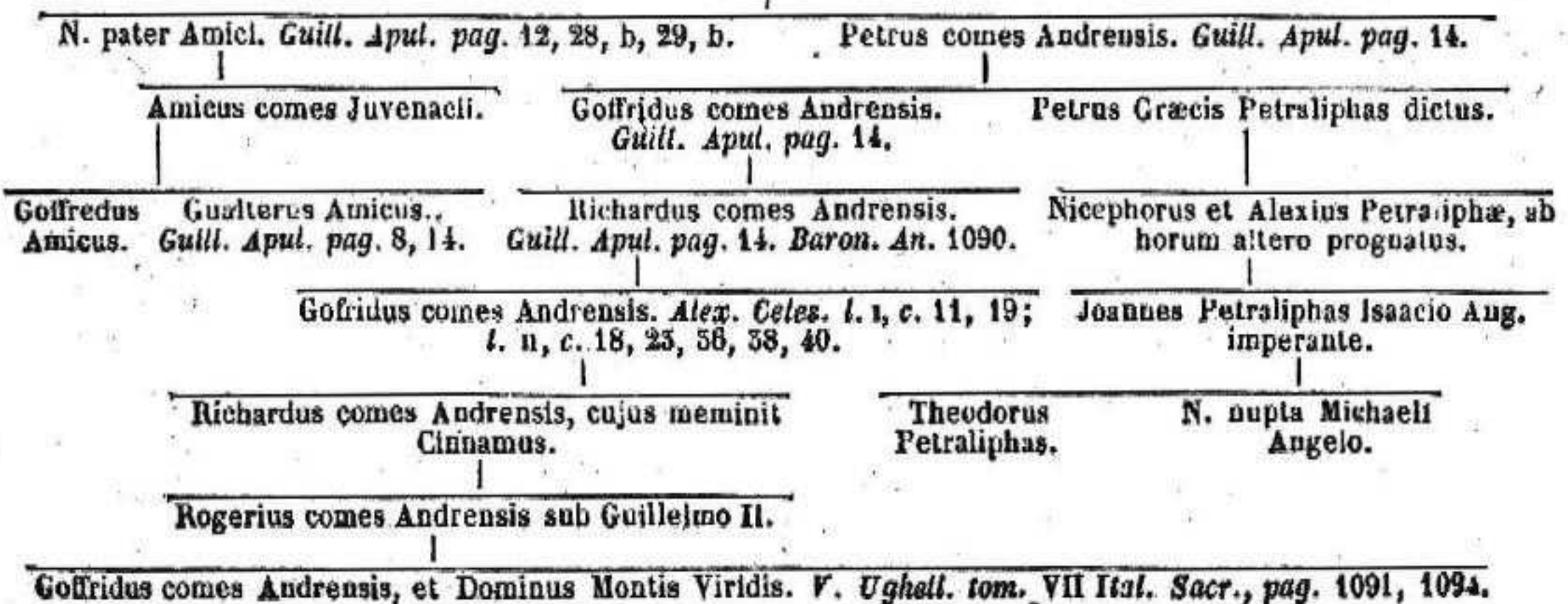
ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὁ δὲ τρίτος κατ' οὐδὲν
τούτων ἐλάττων, ὅλους ῥυτῆρας ἐνδόντας τοῖς ἵπποις,
δύρατα μακρὰ ἐναγκαλισάμενοι κατ' αὐτοῦ ἵενται.
Καὶ ὁ μὲν Ἀμηκέτης διημαρτήκει τοῦ βασιλέως,
μικρὸν παρεκκλίνας τοῦ ἵππου τοῦ δ' ἄλλου
τὸ δόρυ διὰ τοῦ ξίφους ὁ βασιλεὺς ἀπωσάμενος, καὶ
τονώσας τὴν χεῖρα, παῖσι τοῦτον κατὰ τὴν κλεῖδα,
καὶ τὴν χεῖρα τοῦ λοιποῦ ἀποτέμνει σώματος, ὁ
δὲ φρενήρης τε ὢν καὶ ἔδραϊος τὸν νοῦν, μηδὲν
ὄλως συγχυθεὶς γοργότητι γνώμης, ἐν ἀσκέπτῳ
χρόνῳ τὸ δέον συνείς, ὑπτιον ἄμα τῇ πληγῇ ἑαυτὸν

Car. Dufresnii Du Gangei notæ.

patrimonium rexit Petrus patruus. Erat illud potis-
simum in Apulia Peucetia, ubi oppida et castra,
ab avo pleraque in ora maris exstructa, vel instau-
rata, obtinebat; Andrum videlicet, Tranum,
Coretum, Barolum, Buxillas, præterea Tarentum.
Quod oppidum cum a Petro repeteret Guiscardus,
qui illud a fratre sibi concessum contendebat, or-
tum est inter illos bellum. Petri partes sectatus est
Amicus, Juvenacii et Spinacioli comes, aut domi-
nus, Petri consanguineus; Amico enim patruus
Petri pater extiterat, inquit Guillelmus Apul.
Captus in hoc bello Petrus, pace tandem a Guis-
cardo impetrata, oppida quæ perdidit recepit,
excepto Trano. Sed haud multo post Petrus rursus
in rebellionem delapsus, Jordano Capuano prin-
cipi, qui a Guiscardo desciverat, una cum Amico,
Abagelardo Humfredi filio, Roberto comite Montis-
scabiosi, Goffredo de Conversana Roberti fratre, et
aliis adjungitur. Quo in bello Juvenacium Guiscar-
di partes secutum, frustra ab Amico, cujus erat,
et sociis obsidione tentatum **290** est. Pace firmata
inter Jordanum et Guiscardum, cum Amicus Spina-
ciolum, cui filius præerat, amisisset, cum Guiscardo
reconcillatur. Petrus vero, cui Tranum et Taren-
tum abstulerat Guiscardus, recepto Trano, ab
eodem perinde pacem obtinet. Amico, præter Gof-
fredum, filius fuit Gualterus, qui a Guillelmo Apul.
non semel memoratur. Gesta esse hæc bella an.
1083 auctor est Gaufridus Malaterra, lib. iii, cap.

B 33, 34 et 35; quibus exactis et finitis, Petrus et
Amicus cum Roberto in Dalmatiam trajecerunt, uti
hoc loco Anna commemorat. Exstincto Roberto,
Petrus ad Alexium transit, mox cum Francis
nobilibus in Syriam profectus, præfecturam in ea
expeditione, et principatum Cæsareæ in Cappadocia
obtinuit. Inde in Græciam reversus, Alexio contra
Boemundum meruit, ac demum Didymotichi in
Thracia fortunæ suæ sedem fixit. Auctor est enim
Nicetas in Man. lib. ii, n. 4, quatuor fratres Petrali-
phas, ex Francica gente oriundos, qui eo ævo Di-
dymoticum incolebant, Manuelli imperatori bello
contra Siculos C. an. 1152 militasse, in quibus
fuerunt Nicephorus et Alexius Petraliphæ, de quibus
Cinnamus, lib. v et vi. Quos quidem a Petro de
Alpha, cujus hic mentio fit, prognatos suadet co-
gnomen, et temporis vel annorum ratio. Enimvero
constat Petralipharum familiam in palatio Con-
stantinopolitano primas obtinuisse. Recensentur
enim ab eodem Niceta in Isaacio, lib. iii, n. 8. In-
ter archontes, seu viros urbis primarios, qui in
Isaacium Angelum conspirarunt, Joannes ὁ Πητρα-
λίφας, a quo genus ducebat Theodorus, non semel
ab Acropolita memoratus, cujus soror nupsit Mi-
chaeli Angelo Dyrrachii duci, quod etiam scripsit
Gregoras. Intricatum hoc Petralipharum et Ami-
ciorum stemma retexit subjectus index genea-
logicus.

N. pater Petri. *Guill. Apul. pag. 12, 28.*

ὡς ἐπ' οὐρανὸν τοῦ ἵππου ἔθετο. Καὶ εὐθὺς τὸν χρῶτα τοῦ σώματος μικρὸν παραξέτασα ἢ τοῦ ξίφους ἀκμῆ περὶ τὴν ἀκοὴν παραπεδιθεῖσα τῆς κόρυθος, καὶ τὸν συνέχοντα ταύτην ὑπὸ τὴν γένυν ἱμάντα διασπάσασα, ὥστε ταύτην εἰς γῆν. Τηνικαῦτα δὲ ὁ μὲν Κελτὸς ἐκεῖνος παραθέει ὃν ᾤετο κατακρημνίσαι τοῦ ἵππου, ὁ δ' εὐθὺς ὀρθωθείς ἐπὶ τῆς ἐφαστρίδος ἑδραῖος ἐκάθητο, μηδὲν τῶν ὀπλῶν ἀποβαλὼν. Ἄλλὰ καὶ γυμνὸν τὸ ξίφος κατέχων τῇ δεξιᾷ, τῷ δὲ λύθρῳ τοῦ ἰδίου πεφοινιγμένος αἵματος, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀπερικάλυπτον ἔχων, καὶ τὴν πυρσὴν καὶ ἠλιῶσαν κόμην περιπλανωμένην ταῖς ὄψεσι, καὶ διοκλοῦσαν¹¹¹ αὐτόν· ὁ γὰρ ἵππος ταραττόμενος καὶ ὀποπτύων τοὺς χαλινούς καὶ φριμάσσων, ἀτακτότερον ἐμπίπτειν τῷ προσώπῳ τοῦ βοστρύχου παρεσκεύαζεν· ἀλλὰ καὶ ὡς ἑαυτὸν ἀνακαλεσάμενος, ὡς ἐνῆν, τοῖς ἐναντίοις ἀντικαθίστατο. Ἐπὶ δὲ καὶ τοὺς Τούρκους (96^ο) φεύγοντας ἐώρα, καὶ αὐτὸν τὸν Βοδῖνον ἀπολέμητον ὑποχωροῦντα· ὠπλιστο γὰρ καὶ οὗτος καὶ εἰς πολέμου τύπον¹¹² τὴν αὐτοῦ διατυπώσας στρατεύμα κατὰ ταυτην¹¹³ τὴν ἡμέραν ἵστατο, ὡς ἐπαρήξων τάχα τῷ αὐτοκράτορι, κατὰ τὰς πρὸς αὐτὸν γεγενημένας συνθήκας· ἐκαρπάζει δὲ, ὡς εἴκειν, ἵνα εἰ μὲν τὴν βρῆν τῆς νίκης τῷ αὐτοκράτορι δοθεῖσαν γνοίη, ἐπιτεθείη καὶ αὐτὸς τοῖς Κελτοῖς, εἰ δὲ τὸναντίον, ἀτρεμήσῃ τε καὶ ὀπισθόπους γένηται· ταῦτα διζλογιζόμενος, ὡς ἐξ ὧν ἐπεπράχει δῆλον, καὶ τὴν νικῶσαν ἀπάρτι τοὺς Κελτοὺς ἔγνωκώς ἔχοντας, ἀγευστος πολέμου τὸ παράπαν, οἴκαδε ἐπαναδεδραμήκει. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ταῦτα θεασάμενος, καὶ ὡς¹¹⁴ μηδένα τὸν αὐτῷ ἐπαμύνοντα βλέπων, τὰ μετὰφρενα καὶ αὐτὸς τηνικαῦτα δίδωσι τοῖς ἐναντίοις. Καὶ οὕτως ἐδίωκον οἱ Λατῖνοι τὸ Ῥωμαϊκὸν στρατεύμα.

Ubi vero Turcos fugientes vidit, et Bodiam pugna non tentata recedentem (stetit enim hic in armis eo die instructoque tanquam ad prælium agmine **118** suorum, speciem ostentabat quasi totis viribus pro imperatoris causa dimicaturus esset, juxta pacta conventa quæ inter ipsos intercesserant. Revera tamen sibi parcere decreverat, spectareque quorsum vergeret victoriæ fortunæ, ut si eam quidem laud dubie favere imperatoris partibus cerneret, tunc ipse in vic'os facili, apud victores gratiosa impressione Gallos impeteret, sin contra eveniret, abstineret pugna, incolumesque in tutum copias reduceret. Talia cogitasse a principio illum ex iis quæ fecit intellectum est. Simul enim satis perspexit stare victoriam a Gallis, bello prorsus ingustato domum strenue se retulit): ea, inquam, ubi vidit imperator, æque destitutum plane ab omnibus, tergum et ipse tandem hostibus dedit. Sicque jam omni ex parte Latini plane fusum fugatumque Romanum exercitum persequen-

ἔπειτα ὁ δὲ Ῥομπέρτος καταλαβὼν τὸ τέμενος τοῦ Ἁγίου Νικολάου, ὅπου καὶ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ, καὶ ἅπασα ἡ σκαυὴ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, ὀπίσθους εὐσθενεῖς εἶχε τὸν βασιλέα διώκειν ἐκπέπομφεν, αὐτοῦ που αὐτὸς ἐγκαρτερῶν φανταζόμενός τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατάσχεσιν. Τοιοῦτοι γὰρ λογισμοὶ τούτου τὸ ὑπέρογκον ἐξέκαιον φρόνημα. Οἱ δὲ εὐ-

A adhuc obtinens, tres Lat' norum, quorum unus supra nominatus Amecetes fuit, alter Petrus Aliphæ filius, ut ipse affirmavit, tertius, alius quispiam nulla re inferior duobus, totis habenis equo quisque suo laxatis, longis armati hastis in eum incurrerunt. Et Amecetes quidem recta ietum in imperatorem non pertulit, equo paulisper declinante, alterius hastam primo imperator gladio repulit, tum intentis manus nervis vehementem in hostem intorquens ictum, quo ipsam carpi juncturam petiit, manum illius a reliquo abscidit corpore. At tertius imperatorem in fronte percussit; verum ille sibi summe præsentis firmo et imperturbato semper animo, quantuslibet circa tumultus et rerum sursum deorsum omnium permissio ferveret, ut venientem sensit ictum, abjecit se retro supinum in equi caudam; quo factum est ut summa duntaxat cute frontis perstricta, leviterque delibata mucro cuspidis in prominentem galeæ limbam offendens, lorum quo eadem galea sub mento circum astringebatur abruperit, eamque in terram dejocerit. Tunc Gallus excussisse se imperatorem ex equo ratus, quasi ad prædam procurrat; at ille statim sese erigens firmansque stabili sede in ephippiis, idem qui ante apparuit, arma retinens eadem quæ prius, manumque nudo gladio formidabilem vibrans, cruentatus ille quidem recenti vulnere, nudoque capite, flavaque jam soli exposita coma temere vagante, umbranteque oculos non sine molestia: nam equus efferratus fremensque ac frenum respiciens vehementi concussu cæsariem retro pendentem in frontem averterat: cæterum utcumque erat collegit prout potuit seipsum, hostibusque obvium infracta generositate ut prius obtulit.

At Robertus postquam ipse Sancti Nicolai templum occupavit, ubi augustale imperatoris vasaque et suppellectilia omnia totius exercitus Romani erant, quos valentissimos in suis universis habuit copias ad imperatorem insequendum capiendumque misit, ipse interim ibidem opperiens optatum nuntium, speratumque conspectum Augusti cap-

Variælectiones ex cod. Coislin.

¹¹¹ διοκλοῦσαν. ¹¹² τόπον. ¹¹³ ταυτην. ¹¹⁴ Deest vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96^ο) Τούρκους. Turcos hoc in bello Alexio militasse auctor est præterea Guill. Apuliensis.

Partis quoque Turcorum cum Grecis interit ingens.

tivi, quod haud dubie futurum augurabatur animo, vir cogitationibus assuetus vastis et spebus immensis. Porro haud segniter quos miserat operi instabant demando, Alexium incitatissime secuti usque ad locum vulgari incolarum lingua *Malam costam* appellatum: cujus hic admodum situs ac forma est. Fluit amnis infra, Charsanes dictus; hinc alta exurgit rupes. Inter utrumque transitus fuit fugientis et sequentium, ibique loci majori velocitate tandem assecutorum imperatorem, quem et hastis in lœvum ejus latus vehementer illatis, magno insuper incumbentes impulerunt impetu (novem autem erant) et facile videlicet in dextram partem inclinarunt. Defecissentque omnino in terram, nisi mucro longiusculi ensis quem manu dextera tenebat Alexius, duræ superficiel soli in-nitens, ipsum a casu sustinisset. Cæterum in isto dextrorsum impulsu aculeus calcaris lævi cum infimam oram ephestridis, qua ea cingulo inferiori, sive substramini adnectitur, admomordisset, totum equitem, loco motis ephippiis, propendulum in partem alteram fecerat: at ipse læva manu scias equini colli correptas tenens, sese ut poterat sustinebat, adminiculo non in longum suffecturo, nisi haud dubio numine divinæ potentiae salutem imperatori ex ipsis ejus inimicis mirabiliter offerentis, incurrissent in mox casurum ab illa parte in quam præcipitabat alii Galli, arrectis infestisque similiter hastis, quarum mucrones valide appliciti lorice dextræ commodum ruentem Alexium crexerunt, in medioque apte sedili ephippiorum, prout ille optare tali tempore poterat, collocarunt. Quonquam enim toto illi pellebant nisu, in partemque plane lævam deficiendi equitem animo ac spe, tamen non nisi dimidium rei quam agebant peragere ipsis licuit per commilitones eorum, ex lævo, ut dictum est, latere obnixæ impetu fixis hastarum cuspidibus dextrum in latus eundem equitem trudentes. **119** In quo cum utrimque perseveraretur obstinatius, prorsus inopinatum aliquandiu mira-

ψύχως μάλα τοῦτον ἐδίωκον μέχρι τόπου τινὸς παρὰ τῶν ἐγγωρίων καλουμένου Κακῆ⁹⁹ πλευρά. Ἡ δὲ τοῦτου θέσις παταμῆς ῥέων κάτωθεν ὁ Χαρζάνης καλούμενος, ἔνθεν δὲ ὑπερκειμένη πέτρα (97 ὄψη, λή, ἀναμεταξὺ δὲ τούτων φθάνουσιν αὐτὸν οἱ διώκοντες, οἱ καὶ παίουσιν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν διὰ τῶν δοράτων (ἐννέα δὲ ἦσαν ἑξήμπαυτες), καὶ ἐπὶ θάτερα κλίνουσι. Τάχα δ' ἂν καὶ ἐπεπτώκει, εἰ μὴ τὸ ξίφος, ὃ τῆ δεξιᾷ κατεῖχε χεῖρ', ἐφθασεν ἑναπεραιοθῆναι τῆ γῆ. Ναὶ μὴν καὶ ἡ τοῦ μύωπος ἀκμή, τοῦ ἀριστεροῦ ποδὸς ἐνδακούσα τὸ ἄκρον τῆς ἐφεστρίδος, ὃ ὑπόστρωμα λέγουσι, κλινέστερον τὸν ἵππότην ἐποίησε. Καὶ αὐτὸς δὲ τῆ λαίᾳ τῆς χαίτης τοῦ ἵππου δραξάμενος ἀνεῖχεν ἑαυτόν. Βοηθεῖται μέντοι⁹⁸ ἐκ θείας τινὸς δυνάμεως, σωτηρίαν παρ' ἑχθρῶν αὐτῷ κομιζούσης παραδόξως· ἀναφύει γὰρ δεξιόθεν ἄλλους Κελτούς τὰ δόρατα πρὸς ἐκείνον ὀρθώσαντας· οἱ καὶ τὰ ἄκρα τῶν δοράτων κατὰ τὴν δεξιὰν πλευρὰν ἐμβάλοντες, ὠρθωσάν τε ἄθρόον⁹⁹ τὸν στρατιώτην, καὶ εἰς τὸ μέσον ἀντέστησαν, καὶ ἦν ἰδαῖν θαῦμα παράδοξον. Οἱ μὲν γὰρ ἐξ εὐωνύμων ἀνατρέπαιν ἠπειγόντο, οἱ δὲ ἐκ τῶν δεξιῶν, τὰ δόρατα τῆ πλευρᾷ πῆξαντες, ὥσπερ τοῖς πρώην ἐναντιούμενοι καὶ ἀντερειδόντες δόρασι δόρατα ἐπ' ὀρθοῦ σχήματος τὸν βασιλεῖα ἐποίησαν. Ἐδράσαντος δὲ ἑαυτὸν γενναιότερον καὶ συσφιγξαντος περιβάδην τὸν ἵππον ὁμοῦ καὶ τὴν ἐφεστρίδα, τηλικαῦτα γίνεται⁹⁸ τῆς γενναιότητος ἐκείνου τεκμήριον. Ὁ γὰρ ἵππος ἄλλως μὲν καὶ θερμότητος ὢν καὶ ὑγροσκελής, ἄλλως δὲ ἀθλητικώτατος καὶ πολεμικός (ἐφθῆ γὰρ ὅπου τοῦτον ἀναλαβέσθαι τοῦ Βρυεννίου μετὰ τῆς ἐρυθροθαφροῦς ἐφεστρίδος, ὅποτε τοῦτον εἶλεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, βασιλεύοντος ἔτι Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου), τὸ δὲ ὄλον εἶπαιν ὑπὸ θείας προνοίας ἐμπνευσθεῖς, πάλλεται τε εὐθύς καὶ διαέριος γίνεται, καὶ ἐπ' ἄκρου τῆς εἰρημένης πέτρας ἐκλίπεται, ὥσπερ ὑπόπτερος κουφισθεῖς, καὶ τοῦτο δὴ τῶ μύθων, Πηγάσου περὰ λαθῶν. Σγουρίτζην (98) τουτοῦν τὸν ἵππον ὁ Βρυέννιος ὠνόμαζεν. Τὰ δὲ τῶν Βαρβάρων δόρατα, ὥσπερ κενεμβατήσαντα, τὰ μὲν

Variae lectiones ex cod. Coislin

⁹⁹ καινή. ¹ Deest vox ἦσαν. ² ἀκλινέστερον. ³ μὲν. ⁴ ἐξ. ⁵ ἀθρόως. ⁶ Deest vocula τί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ὑπερκειμένη πέτρα. **291** Quin et ipsi rupi *Petræ* nomen tribuit Guillelmus Apuliensis:

*Et properare loco moneat, qui Petra vocatur,
Ecclesie Sancti Nicolai proximus iste
Est locus.*

Castrum dicitur Papiæ: *Dyrrachium est mons Epiri. Ibi est castrum quoddam Petra dictum. Et alibi, Petra, forte castrum in Epiro. Certe petris inædificabantur castella. S. Prosper, De Provid. Dei:*

*Non castella petris, non oppida montibus altis
Imposita, etc.*

(98) Σγουρίτζην. Ita dictus equus Bryennii, a colore subfusco, subobscuro, seu Badio, uti vocant, nigro: Græcis enim recentioribus σκουρός, est obscurus. Narratio de Bertrando Romano

Græco-barbara ms. ξανθός, καὶ σγουροκέφαλος, εὐόφθαλμος καὶ ὠρατός. Ejusmodi coloris equos *Brunos bayos* vulgo appellamus. Computum hospitii regis Fr. an. 1312, ubi de equis, qui a rege militarem ordinem ab eo consecutis in festo Pentecostes concessi sunt, eorum colores sic recenset: *Ferrandus, bayus, gri-us grisus liardus, niger, brunus, brunus bayus, savus, brunus savus, bauçantius, bayus bauçantius, bayus savus, ruffus liardus, varius, niger bauçantius, brunus bayus signatus, liardus pommeletus, morellus, grisus pommeletus, niger stellatus in fronte, clarus bayus, niger maletinctus, albus ferrandus, albus grisus, niger grisus, brunus grisus ferrandus, morellus maletinctus, etc.* Sed de equorum coloribus consulas velim Gruterum pag. 341; Palladium *De re rustic. lib. iv, pag. 13*; et Isidor. lib. xii *Orig. cap. 1.*

καὶ τῶν χειρῶν τούτων ἐξέπεσον, τὰ δὲ διαπεπαρ-
 μένα τοῖς μέρεσι τοῦ ἐσθήματος τοῦ βασιλέως ἐνα-
 πομέναντα, μετωρισθέντα τῷ ἵππῳ συνηκολούθη-
 σαν. Ὁ δὲ εὐθὺς ἀποκόπτει τὰ ἐπαγόμενα δόρατα,
 καὶ οὕτε τεθορύβηται τὴν ψυχὴν ἐν τοσοῦτοις δει-
 νοῖς καταστάς, οὕτε συνεθολώθη τοὺς λογισμοὺς,
 ἀλλὰ ταχὺ τοῦ συνοίσοντος γίνεται, καὶ τὸ παράδο-
 ξον ἐκ μέσου ἑαυτὸν ποιεῖται. Οἱ δὲ γε Κελτοὶ κεχη-
 νότα· εἰστήκεσαν, τὸ γεγονός ἐκπληττόμενοι· καὶ
 γὰρ ἦν ἐκπλήξεως ἄξιον· θεασάμενοι δὲ τοῦτον ἐφ'
 ἑτέραν τραπέντα, καὶ αὐθις ἐδίωκον. Ὁ δὲ, ἐπὶ πολὺ
 νῶτα τοῖς μεταδιώκουσι στρατιώταις διδοὺς, στρέψας
 τὸν χαλινὸν καὶ συναντήσας ἐνὶ τῶν διωκόντων, διαλύ-
 νει τὸ δόρυ τοῖς στέροισι. Ὁ δὲ τήνικα εἰς γῆν ὑπτίως
 ἔκειτο. Ὁ δὲ βασιλεὺς, αὐθις τὰς ἡνίας στρέψας, εἶχετο
 τῆς προτέρας ὁδοῦ. Συναντᾷ τοίνυν ἀπὸ τῶν ἔμπροσθεν
 διωκόντων τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις Κελτοῖς οὐκ ὀλί-
 γοις· οἱ δὲ, πῶρρωθεν αὐτὸν θεασάμενοι συνησπικότες
 ἕστησαν, τοὺς τε ἵππους ἀναψύξαι βουλόμενοι, ἅμα
 δὲ καὶ ζωγρῆσαι τοῦτον ἐθέλοντες, κἀντεῦθεν ὥσπερ
 τι λάφυρον τῷ Ῥομπέρτῳ κηλίσει. Ὁ δὲ ἅμα μὲν
 τοὺς ὀπίσθεν φεύγων διώκοντας, καὶ τοὺς ἔμπρο-
 σθεν θεασάμενος, ἀπεγνῶκει τὰς σωζούσας ἐλπίδας.
 Συλλεξάμενος δὲ ἑαυτὸν, ἐπὶ τῶν ἄλλων μέσον τινα
 ἐθεάσατο ἀπὸ τε τοῦ σώματος καὶ τῆς τῶν ὀπλων
 ἀποπιλλομένης ἀγλῆς τὸν Ῥομπέρτον εἶναι νομίσας,
 καταστήσας τὸν ἵππον κατ' αὐτοῦ φέρεται· κάκεινος
 δ' ἔκειθεν πρὸς αὐτὸν τὸ δόρυ εὐθύνας, καὶ μὲν
 τοι γε καὶ συνελάσαντες ἄμφω κατὰ τὸ μεσαίχιμιον,
 κατ' ἀλλήλων ἵενται. Πρῶτερον δὲ ὁ αὐτοκράτωρ
 διιθύνας τὴν χεῖρα παῖει τοῦτον διὰ τοῦ δόρατος·
 τὸ δὲ αὐτόθεν διὰ τῶν μαζῶν εἰς τὰ μετάφρενα διεκ-
 βάλλεται. Καὶ τὸν μὲν βάρβαρον αὐτίκα εἶχεν γῆ·
 εὐθὺς γὰρ τοῦτον ἀφήκεν καὶ ἡ ψυχὴ, τῆς τρώσεως
 καιρίας γεγεννημένης. Καὶ τοῦ λοιποῦ ὁ βασιλεὺς,
 διασχισθείσης τῆς φάλαγγος, διὰ μέσων αὐτῶν ἐξιπ-
 πάσατο, ἄδειαν αὐτῷ ἐφευράμενος τὴν σφαγὴν τοῦ
 βαρβάρου τούτου. Οἱ δ' εὐθὺς τὸν τρωθέντα εἰς γῆν
 ἐρήμιμνον θεασάμενοι, περιχυθέντες κειμένῳ, περὶ
 αὐτὸν διεπονοῦντο. Καὶ οἱ ὀπίσθεν τὸν βασιλέα
 διώκοντες, τούτους θεασάμενοι, ἀποβάντες τῶν ἵππων
 καὶ γνωρίσαντες τὸν ἄνδρα, ἐκόπτοντο ὀλοοῦζοντες.
 Ἄλλ' ὁ Ῥομπέρτος μὲν οὐκ ἦν, ἕτερος δὲ τῶν ἐπι-
 φανῶν καὶ ὁ τούτου δεύτερος. Τούτων δὲ ἀσχολου-
 μένων, ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν πορείαν ἐπε-
 ποίητο.

castra victrices redibant. Illi viso procul agnitoque Augusto ibidem in via media, qua necessarius erat transitus, conglobati scutisque commissis et invicem consertis exspectant, quo et equis longo cursu fessis aliquid laxamenti modica requie ad novos conatus darent, et imperatorem, quem vivum capere potius quam incursu occidere mallerent, haud ignari quam gratum id Roberto munus oblaturi essent, sic melius redigerent in potestatem. Tum enimvero imperator qui tot a tergo insequentium hostium infestum impetum vix ac ne vix quidem jamdudum frustraretur, alios quoque occurrentes a fronte cernens, plane actum putavit **120** de salute sua. Ergo, quod unum supererat, honestam nec inultam affectans mortem, postquam brevi spatio sese collegit, in confertam repente obstaculum turbam irruit; mediumque ipsorum sublime exstantem animadvertens quempiam tum a staturæ modo, tum a fulgore armorum suspicatus Robertum esse, ipsum recta petit. Quem alter magno animo protentaque hasta ex adverso similiter invadit. Eo utriusque cursu medium spatium

A culique plenum spectaculum existit loricati in equo imperatoris appetiti undique mucronibus hastarum, et earum vario se mutuo temperante impulsu ita librati, ut nulla re alia quam multitudine in ruinam argentum erectus staret. Cum is autem tali occasione strenue utens sese in sede certius firmasset, restitutaque in debitum locum ephestrade equi habenas angustius compescens alte adduxisset, generosus sonipes natura praevidus, et firmis cruribus, planeque aptus ad conatus circenses martiosque, non modo se in posteriores ungulas erexit, verum etiam impetu concepto, saltum expediens, sese equitemque suum in petrae adjacentis, cujus modo meminimus, verticem instar Pegasi cujusdam volueris extulit. B Dicebatur is equus Guritzes, quod nomen acceperat a priori domino Bryennio. Ille enim ipse est quem insignibus imperialibus ac purpureis phaleris ornatum Alexius in praelio contra Bryennium, imperante adhuc Botaniate Nicephoro, ut superius narravimus, ceperat. Caeterum quantumcumque ejus equi vires erant, nequaquam id sine divinae erga Alexium providentiae praesenti ope miraculoque manifesto potuisse tunc quidem visus est. Hastae porro Barbarorum, partim ipso equitis quem urgebant evolantis impetu excussae de manibus teneantium effluerunt, partim infixae variis partibus imperatoriarum vestium ipsum imperatorem sese in altum efferentem, equi similiter raptae saltu, consecutae sunt. Quas statim Augustus cum ipsis unde pendebant vestium laciniis abscidit. Moxque nulla perturbatione mentis in tantis malis, aut turbida incertitudine consilii, statim expediens quid facto esset opus, se mirabiliter inde proripuit: Callis inbianter circum suspectantibus, incredibilique stupore percussis. Et erat stupendi causa. Mox alio procul itinere fugientem conspicati toto rursus insequuntur impetu; quorum strepitu instantium imperator admonitus, ubi tracta in longum fuga securos periculi victores fecerat, repente versis habenis unum insequentium, quem sorte primum obvium habuit, hasta transverberans, adverso pectore, supinum dejecit in terram. Sicque converso iterum equo priore via continuat fugam. D Eo itinere paulo post incidit in quasdam Gallorum cohortes quae Romanos persecutae fugientes in

momento corruptum est. Concurrunt equites. Prior imperator directa manu adversario hastam incutit; ictus per mamillas in dorsum trajicit. Barbarus statim humi procumbit exanimatus lethali vulnere. Mox incitato Augustus equo per divisam phalangem cœpto itinere ferebatur, redempta per necem istius Barbari securitate fugiendi. Nam Galli cæteri ad jacentem accurrerunt adiutandi causa curandique, illique ipsi qui dudum a tergo inseguebantur Alexium, in eum perlati locum ubi postremo cæsus procumbebat Barbarus, descenderunt ibidem ex equis, agnitoque viro mortem ejus lamentabundi plangebant ululantes. Non fuit is quidem Robertus, verum ex illustrissimis principibus alius uni Roberto secundus. Sic igitur istis occupatis imperator purum iter ac liberum in tuto tenebat loca.

Verum ego inter hæc narranda parum memi-

nisse visa sum, vel historię fide ac religione ad veri ejusvis promulgationem urgente, vel admiratione me quoque efferente facinorum tantorum tamque incredibilium, me patris mei res gestas scribere. Etenim ne historiam fictionis suspectam reddam, soleo plerumque brevitate magna transeurrere quæ de patre meo narranda occurrunt, cohibente me verecundia ne casu juvare arte efferreque dicendo ausim: quin etiam nec totam ipsis suam latitudinem in narrando tribuens. Atque utinam ista causa ne obstaret, et ego hujus affectus erga parentem pii suspicione libera totam orationis vim in istam uberrimam laudandorum facinorum segetem possem immittere: efficerem profecto et argumento supplente facultatem ab æquis juxta iniquisque magnifica dictione pervincerem, neminem in omni memoria exaltasse in unum cujus res gestæ arctiorem cum omni genere laudis conjunctionem habuerint. Nunc gesilentem in laudationem istam linguæ stylicę impetum metus ille retardat ac refrigerat: ne plerisque ex usu vulgari de me consentibus videar, in commendatione capitulis ita mihi conjuncti ut laudum ipsius in me contagio redundet, indulgisse charitati damno veritatis: et res quæ proficiendæ tunc essent prorsus inausitatæ atque mirabiles ex vano hausisse potius, proprio ingenio finxisse, quam ex certa testataque prompsisse memoria. Quamquam si cedere affectibus et ultra severitatis historicę gyros exsultare licentia quidvis dicendi inducerem in animum, næ ego non plus exsultationi triumphoque quam luctui lamentisque indulgerem: adeo tristitia plerumque adversaque sunt quæ vitam atque imperium mei patris describere aggressæ exprimenda narratione veniunt. Quorum equidem commemoratione sæpissime inter commentandum stillante in stilum **121** ac chartam oculo defungor; tum, non facilius erumpentes questus e pectore quam ex oculis lacrymas continens, remitto interdum dolori habenas luctumque exspirare in querimonias sino, quas, cum alioqui breves sint, nequiquam intempestivas visum iri arbitror: imo si secus facerem, et domesticas calamitates tantas siccis oculis absque significatione mœroris ullæ, plane ut silex sensu cassus, aut durissimus adamas præterirem, periculum esset ne tota historia ficta potius ad ostentationem artis, atque ad scenicarum exemplum fabularum mendaci videretur tragicorum casuum varietate concinnata, quam narratio serio complexa vere in vita versatas fortunæ insignis acerbitates; tales profecto ac tantas ut earum interposita mentione jurare debeam, si esse audireque patris amans velim, nihil hac in parte inferior illo juvene quem sic loquentem Homerus facit: *Non, Agelæ, Jovem patrisque mei mala juro*, verum parentis mei clades virtusque quam ea evadenda vincendaque monstravit mihi privatim uni deploranda admirandaque relinquatur. Nunc in orbem susceptæ historię redeamus.

Post hæc Galli ad Robertum rediere; qui eos

Varie lectiones ex cod. Coislin.

* Deest vocula καί. * μετατρέχω. ¹⁰ πάλιν. ¹¹ περιτιθείσα. ¹² ἐπηλυπάζει. ¹³ κατορθωμάτων
¹⁴ ἀπιστάλαξα. ¹⁵ πέντος κακοῖς. ¹⁶ Deest vocula μου.

A 'Ἄλλ' ἔγωγε μεταξὺ τῶν λόγων ἐπελαθόμην, τὸ μὲν διὰ τὴν φύσιν τῆς ἱστορίας, τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ὑπερβολὴν, ὅτι πατρὸς κατορθώματα γράφοιμι. Μηδὲ γὰρ βουλομένη τὴν ἱστορίαν ὑποπτον θεῖναι, πολλάκις παρατρέχω τὸ τοῦ πατρὸς, μήτε αὐξάνουσα, μήτε πλάτος ¹⁰ περιτιθείσα ¹¹. Εἶθε γὰρ ἐλευθέρα ἦν τοῦ πάθους τούτου τοῦ πατρικοῦ, καὶ ἀπόλυτος, ἵνα, καθάπερ ὕλης ἀμφιλαφοῦς δραξαμένη, τὴν σοβάδα γλώσσαν ἐνεδειξάμην, ὅποσῃν ἔχει περὶ τὰ κατὰ τὴν οἰκείωσιν. Ἐπιλυγάζει ¹² δὲ μου τὸ πρόθυμον ἢ φυσικὴ στοργή, μήπως δόξαιμι τοῖς πολλοῖς ὑπὸ προθυμίας τοῦ λέγειν περὶ τῶν κατ' ἑμαυτὴν, τερατολογίας παρέχειν ὑπόληψιν. Καὶ γὰρ ἂν, πολλαχοῦ τῶν κατορθωμάτων ¹³ τῶν πατρικῶν μεμνημένη, καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν ἐπιστάλαξα ¹⁴, συγγράφουσα τε, καὶ διηγουμένη, ἐν ὁποίοις καιροῖς ¹⁵ περιπέπτωκε, καὶ οὐδ' ἄνευ μονωδίας καὶ θρήνου τὸν τόπον παρῆλθον. Ἄλλ' ἵνα μὴ βητορεῖα κομφή τις ἦ κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς ἱστορίας, ὡσπερ τις ἀπαθὴς ἀδάμας καὶ λίθος, παρατρέχω τὰς τοῦ πατρὸς μου ¹⁶ συμφοράς. Ἄπερ εἶδει καμὲ καθάπερ ἐκεῖνον τὸν Ὀμηρικὸν νεανίσκον εἰς ὄρκον προσφέρειν (οὐδὲ γὰρ εἶμι χειρῶν ἐκεῖνου τοῦ λέγοντος Ὁὐ μὰ Ζῆν', Ἀγέλαε, καὶ ἄλγσα πατρὸς ἐμοῦ), πρὸς τὸ εἶναι καὶ λέγεσθαι φιλοπάτωρ. Ἄλλὰ τὸ μὲν πάθος τὸ πατρικὸν ἐμοὶ μόνῃ καταλελείφθω, καὶ θαυμάζειν, καὶ δλοφύρεσθαι, τὰ δὲ τῆς ἱστορίας ἐχέσθω.

B
 C Μετὰ ταῦτα οἱ μὲν Κελτοὶ τῆς πρὸς τὸν Ῥόμπερτον ὁδοῦ φερούσης εἶχοντο. Ὁ δὲ κενούς τούτους

θεασάμενος, πυθόμενός τε τὰ τούτοις συμπερόντα, πάντας μὲν μεγάλως κατηριάζτο, ἕνα δὲ τούτων ἔκκριτον καὶ μιστίζειν ἠπέλει, ἀνανδρόν τε ἀποκαλῶν καὶ ἀπειροπόλεμον. Καὶ ὅτι μὴ καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς πέτρας μετὰ τοῦ ἵππου ἀνέθορε, καὶ τὸν βασιλέα Ἀλέξιον ἢ κρούσας ἀνείλεν, ἢ δραξάμενος ζῶντα ἤγαγε¹⁷, καὶ πάνδεινα πάσχειν ἔμετο. Ἦν γὰρ ὁ Ῥόμπερτος οὗτος τάλλα μὲν εὐφυγιάτος, τε καὶ φιλοκινδυνότατος, πικρίας δὲ ὅλος ἄνθρωπος καὶ ἐπὶ¹⁸ βίῃ ἐπικαθήμενον ἔχων τὸν χόλον, καὶ τὴν καρδίαν μεστήν θυμοῦ καὶ ὀργῆς ἑμπλεῶν, καὶ οὕτως ἔχων περὶ τοὺς πολέμους, ὡς ἢ τὸν ἀντικαθιστάμενον διαπεῖραι τῷ ὄρατι ἢ ἑαυτὸν διακρήσασθαι, παρὰ τὸν μοιραῖον, φησί, κλωστήρα ἀπαλλαστόμενος. Ὁ μὲντοι στρατιώτης ἐκεῖνος, ὃν ὑπ' αἰτίαν¹⁹ ὁ Ῥόμπερτος ἤγε, τό τε ἀνεπίθρατον^B καὶ ὄξυ τῆς πέτρας μάλα σαφῶς διηγείτο, καὶ ὅτι εἰς τὸ μετεωρότατον ὁ τόπος ἐπῆρτο, καὶ ὡς ἡ πέτρα ὄξεια ἦν καὶ ἀκροσφαλῆς, καὶ ὡς οὐδένα, οὐ πεζόν, οὐχ ἱππότην ἐπιθῆναι ταύτης δυνατὸν ἀνευ θείας τινὸς μηχανῆς, μὴ ὅτι γέ τινα πολεμούμενον καὶ μαχόμενον, ἀλλ' οὐδ' ἀνευ πολέμου τινὸς εἶναι δυνατὸν ἀποπειρᾶσθαι τῆς πέτρας. Εἰ δὲ μοι, φησί, καὶ διαπιστοίης, ἐπιχειρήσας ἢ αὐτὸς σὺ, ἢ τις ἄλλως²⁰ τῶν ἱπποτῶν ὁ θαρρότατος τῶν ἀμηχάνων αἰσθήσεται. Εἰ δ' οὖν, ἀλλ' εἴ τις ἀναφανείται τῆς πέτρας περιγενόμενος, μὴ ὅτι γε ἄπτερος, ἀλλὰ καὶ ὑπόπτερος ὢν, ἔτοιμος αὐτὸς πᾶν ὅ τι δεινὸν²¹ ὑποστήναι καὶ ἀνανδρίας²² κατακρηθῆναι. Ταῦτα εἰπὼν μετὰ θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ὁ βάρβαρος τὸν ἐπίχολον Ῥόμπερτον κατέστειλέ τε καὶ εἰς θαῦμα ἐκίνησεν ἀφέμενον τοῦ ὀργίζεσθαι.

subijciās ignaviaeque condemnes. His miles dictis, eo gestu atque habitu qui facile proderet stuporem in quo erat adhuc ex hærente sensibus **122** memoria saltus incredibilis quem oculis paulo ante usurpaverat, Robertum placavit, ira ejus in admirationem versa.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, τοὺς ἐλιγμοὺς τῶν παρακειμένων ὄρων καὶ πᾶσαν τὴν δύσβατον ἀτραπὸν, ἐν δυοῖν νυχθημέροις διεξελθὼν, καταλαμβάνει τὴν Ἀχρίδα (99). Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ τὸν Χαρζάνην εἰσελθὼν, καὶ μικρὸν περὶ τὴν καλουμένην Βαβαγορὰν ἔγχαρτερήσας (τέμπος δ' αὐτὴ δύσβατόν ἐστι), μὴθ' ὑπὸ τῆς ἡττης, μὴθ' ὑπὸ ἄλλων τοῦ μόθου²³ κακῶν τὸν νοῦν συγχυθεὶς, μὴθ' ὑπὸ τῆς κατὰ τὸ μέτωπον τοῦ τραύματος ὀδύνης ὑπυχαλάσας, καὶ τὰ ἐντὸς ὑπὸ τῆς λύπης τῶν ἐν τῇ μάχῃ πεπτωκότων, καὶ μᾶλλον τῶν γενναίως ἀγωνισαμένων ἀνδρῶν ἐξεφλέγετο. Ἀλλ' ὅμως ὅλος τῆς πόλεως ἦν Δυρράχλιου καὶ ταύτης ἐμέμνητο, ἀχθόμενος ὅτι ἄτερ ἡγεμόνος καταλέλειπτο, τοῦ Παλαιολόγου διὰ τὴν ὄξειαν συμβολὴν τοῦ πολέμου μὴ δυνηθέντος ἐπαναστρέψαι. Καὶ ὡς ἐνδὸν²⁴ τοὺς κατ' αὐτὴν ἠσφαλίσατο καὶ τὴν τῆς²⁵ ἀκροπόλεως φρουρὰν τοῖς ἐκκρίτοις Βενετί-

vehementer omnes objurgavit, insignem etiam quemdam inter ipsos flagris caedi se jussurum est minatus, ignavum imperitumque rei bellicae incusans. Addebat imprecari se sibi mala omnia nisi in tali casu equum ipse suum simili saltu in eundem petrae verticem in quem Augustus evaserat, immissurus fuisset, ibique eundem aut equo dejectum occisurus aut capturus vivum. Erat quippe hic Robertus generosissimus ille quidem summusque contemptor periculorum, at idem irritabilis ut qui maxime, naribus ferme iram spirantibus, atque ubi quippiam offenderet, minusve ad votum succederet, statim indignabundus, stomachique atque acerbitalis plenus: hostes vero quod attinet, cum versaretur in praelio equitemque in adversum infestus vaderet, perire adversarium an se ipsum mallent, fati permittebat, securus et paratus in utrumque, sed certus alterutrius. Cui cum contra exciperet is quem acriter incessebat miles, insuperabilem fuisse petram nimium quantum excelso acumine, ascensu undique ita abrupto, itaque praecipiti ac lubrico ut nisi Deo tanquam oblata machina juvante extollenteque, nemo, non dicam impeditus armis et in equo bellatore cataphractus, ac pugnans, sed ne pedes quidem otiosus et securus, perreptare in ejus verticem quantumvis industria conatave queat. Quod si mihi non credis, age experite aut ipse tu aut quisvis alius equitum maxime audax maximeque peritus equi regendi; si quis vestrum eniti saltu re ipsa potuerit in saxi verticem, nisi non solum alatus ipse, sed et alato vehens equo, non recuso quia supplicio quantumvis acerbo me

At imperator, longos circuitus objacentium montium et impeditissimos calles inviae semitae continuato labore duorum dierum totidemque noctium emensus, Achridem tenuit, trajecto per id iter amne Charzane et paululum duntaxat in saltu impervio dicto Babagora moratus, animo ipse nihil perturbato, vel fatigationis ex jactatione tanta, caeterorumque malorum; ne dolore quidem tum maxime pungente accepti in fronte vulneris inflecti se quidquam aut in ullam remissionem frangi sinens. Quanquam illum intus in animo ingens urebat desiderium tot illustrium virorum qui fortissime dimicantes in pugna ceciderant. Tamen a cura justa illa quidem, sed in praesens inutili, ad instantium provisionem mentem transferens, totum se dabat exquirendis rationibus Dyrrhachii tuendi. Quae civitas ut jam par esse posset oppugnationi victoris Roberti susi-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἀνήγαγε. ¹⁸ ἐν. ¹⁹ αἰτίασιν. ²⁰ ἄλλος. ²¹ εἴ τι δυνατόν. ²² ἀνανδρίαν. ²³ Desunt voces τοῦ μόθου. ²⁴ ἐξόν. ²⁵ Deest vocula τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Ἐπιλαμβάνει τὴν Ἀχρίδα. Hinc erroris arguuntur Sabellicus et Collenutius, qui Alexium in Peloponnesum fugisse scribunt.

nendæ, merito Alex'us sua prudentia rem æstimans A κοίς (1) τῶν ἐκεῖσα ἀποίκων ἀνέθιτο, τὴν δὲ γε ἐπι-
verebatur, quippe qui reputabat Palæologum cujus λαιπον τῆσαν πόλιν τῷ ἐξ Ἄρβανῶν (2) ὀρμωμένῳ
ea virtute hactenus steterat, inde nunc abesse. Nam Κομισκόρτη, τὰ συνοίοντα διὰ γραμμάτων ὑπο-
Is semel evocatus, per fortunam deinde adversi prælii θέμενος.
haud situs est in suam arcem iterum ingredi. Tamen imperator eos qui restabant Dyrrhachii
confirmare in officio quoad licuit sætegit. Electisque Venetis qui coloniam illuc duxerant, arcis custodia
mandata, cæteram gubernationem propugnationemque urbis universæ Comiscortæ ex Arbanis profecto
commendavit, scriptis ad eum de his quæ tali tempore facienda viderentur, accuratis litteris.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Βερετζκοίς. Malaterra, lib. iii, cap. 29 :
Erat autem ea tempestate apud Duracium Venetianus
quidam, nomine Dominicus, nobili genere, cu-
jus providentiæ major turris ad tuendum delegata
erat, etc.

(2) Ἄρβανῶν. Ἄρβανοί, qui Ἄρβανίται Scylitæ
in Niceph. Phoca, hodie Albani. Ἄρβανίτια,
Albania, in Poemate ms. cui titulus Θρήνος, seu
Lamentatio de capta a Turcis CP.
Ἐχεται δὲ τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τὴν Ἄρβανίτιαν.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ε΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER V.

123 ARGUMENTUM.

Robertus Dyrrhachio in potestatem redacto in Italiam rediens, Henricum Alamanie regem fugat, castris ejus captis. Baimundus in Illyrico relictus, multis urbibus captis, Alexioque imperatore bis acie victo, tertio ad Larissam prælio non plene victor, quanquam nec omnino victus, redire tamen ad patrem cogitur conspiratione suorum, quos contra illum Alexius clam concitaverat. Italus quidam homo turbulentus, Constantinopoli revocare prava dogmata publice jubetur.

PERIOCHE.

Roberti deliberatio. Dyrrhachienses urbem dedunt. Roberti charitas in suos et cura sup-
plendi exercitus. Imperatoris mæror generosa spe conjunctus. Comparatio Alexii cum Ro-
berto. Illius præ hoc excellentia. Imperator Deaboli suos colligit. Novos delectus cogitat. Bo-
taniatis 124 profusio. Exinanitio ararii. Cur Alexius imperium non abdicarit. Principes
pecuniam conferunt. Spes militum immensæ. A sacris pecuniis subsidium quæsitum. Sebasto-
crator convocata synodo Ecclesiarum minus celebrium spolia petit. Repugnat ei libera voce
Metaxa; Leo Chalcedonensis spoliatione templorum efferatur in Alexium: quem acriter in-
cessit longa ejus abutens patientia. Pecuniæ sacræ iterum tentatæ. Leo doctrinæ suspectæ
reus factus. Licentissime in Augustum invehitur. Ejus reconciliationem oblatam spernit.
Chalcedonensi sede deponitur; in exilium mittitur. Imperator milites exercet. Legatis missis
Alamanie regem in Robertum incitat. Constantinopolim revertitur. Manichæi ab eo rece-
dunt. Robertus audita Henrici expeditione in Longobardiam Baimundum Illyrico præficit;
ei bellum Romanum commendat. Italiam repetit. Exercitum Salerni congregat. Romam ten-
dit. Hinc cum papa junctus in Henricum movet; qui territus fugit. Robertus ejus castris et
spoliis potitus Romam redit. Ibi papa in sede firmato rex ab eo salutatur. Tum Salernum se
recipit; ubi patrem Baimundus tristi vultu convenit, perfidia suorum a medio victoriarum
cursu revocatus. Is post patris abscessum magnis copiis transfugio Romanorum auctis mul-
tas urbes capit, arces munit, regiones vastat, bis Alexium acie vincit et fugat insidiis ejus
evitatis. Trium comitum conjurationem detegit et vindicat. Alexius auxilia Turcorum im-
plorat. Baimundus Larissam obsidet, propugnante Leone Cephalæ. Alexius auxilio Larissen-
sibus venit. Somnium videt; votum facit; insidias struit. Hinnitu equorum victoriæ omen
capit. Simulata Romanorum fuga, Imperator castra Gallorum capit. Clades equitatus Gallici.
Baimundi vanum gaudium. Fortitudo præsentis animi. Latini Romanos cædunt. Laudes Mi-
chælis Ducæ. Stratagema Baimundi. Romani exercitus fuga. Uxæ fortitudo. Latini turbantur

inclinacione vexilli. Alexius comites Gallos colloquit tentat; non frustra; conspirant enim contra Baimundum et recedere ipsum cogunt. Alexii studium pro religione et sana doctrina. Itali novatoris ortus et primordia. Litterarum studia imperante Alexio florent. Michael Psellus divinitus adjutus in studiis. Jurgia Itali cum Psello. Michael Ducas Augustus et fratres ejus amantes litterarum. Italus Epidamnum mittitur, Romam fugit, Constantinopolim revocatur. Principatum professionis philosophicæ obtinet. Vitia ejus et laudes. Doctrinæ qualitas et genus. Parum prodest discipulis. Digressio de studiis Alexii et Irenes. Nam hæc deditissima lectioni fuit præsertim operum sancti Maximi. Italus convincitur pravi dogmatis. Judicium ecclesiasticum eludit. Dogmata ejus anathemati subjiciuntur. Ea ipse revocat, et se Ecclesiæ reddit.

ΛΑΞΙΑΣ Ε.

Ὁ μὲντοι Ῥομπέρτος (3), ἀμεριμνήσας παντά-
 πασι, τὴν λείαν πᾶσαν, καὶ τὴν βασιλικὴν σκηνὴν
 ἀφελόμενος, τροπαιοφόρος, καὶ γαυριῶν τὴν πεδιάδα
 κατέλαβεν εἰς ἣν πρότερον ἠύλιζετο, τὸ Δυρράχιον
 πολιορκῶν. Καὶ μικρὸν διαναπαυσάμενος ἐβου-
 λεύετο ἢ ²⁶ χρὴ αὐθις ἀποπειρᾶσθαι τῶν τούτου τει-
 χῶν ἢ τὴν μὲν ²⁷ πολιορκίαν εἰς τὸ ἐπιὸν ἔαρ παρα-
 φυλάξασθαι, τὸ παρὸν δὲ τὴν Γλαβινίτζαν καταλα-
 βεῖν, καὶ τὰ Ἰωαννίνα (4), κάκεισε παραχειμάσαι,
 καταθέμενον τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν, εἰς τὰ ὑπερκεί-
 μενα τέμπη τῆς πεδιάδος Δυρράχου. Οἱ δ' ἐντὸς
 Δυρράχου, καθάπερ ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἐπεὶ οἱ πλείους
 ἀπὸ Μέλφης καὶ Βενετίας ἦσαν ἀποικοί ²⁸, τὰ ξυμ-
 πτόντα τῷ αὐτοκράτορι μεμθηκότες, καὶ τὴν το-
 σούτην ἀνδροκτασίαν, καὶ τὴν τῶν τηλικούτων ἀν-
 δρῶν σφαγὴν, καὶ τοὺς στόλους ὑποκαχωρηκότας,
 καὶ ὅτι ὁ Ῥομπέρτος εἰς τὸ ἐπιὸν ἔαρ τὴν πολιορ-
 κίαν ταμειεύεται, διεσχοπεῖτο ἕκαστος ὅ τι πράττειν
 χρὴ καὶ σῶζεσθαι, καὶ μὴ αὐθις ἐς τοσοῦτους ἐμπε-
 πτωκένας κινδύνους. Συλλαξάμενοι οὖν ἑαυτοὺς, τὸ
 ἀπόρρητον ἕκαστος εἰς τὰ ἐμφανὲς ἀγούσι, καὶ περὶ
 τῶν ὄλων γνωσιμαχήσαντες, ὥσπερ ἐν ἀπόροις πό-
 ρον εὐρηκίαν ὤθησαν πεισθῆναι τε ²⁹ τῷ Ῥομ-
 πέρτῳ, καὶ παραδοῦναι οἱ τὴν πόλιν. Ἐρθεῖσθέντες
 δὲ καὶ παρὰ τοῦ τῶν ἀποίκων ³⁰ Μέλφης, καὶ ταῖς
 τούτου πεισθέντες ὑποθημασύναις, τὰς εἰσόδους
 ἀναπετάσαντες, πάροδον τῷ Ῥομπέρτῳ (5) δεδώ-

125 Cæterum Robertus belli securus, quippe
 plene jam victor, castris impedimentisque Romani
 exercitus universis, et ipso Augusti tabernaculo,
 potitus, tropæis erectis exsultabundus, triumphans-
 que superbo gaudio, planitiem quam ante prælium
 castris insederat, cum Dyrrhachium obsideret,
 repetiit iterum, modicaque illte mora, deliberavit:
 æquid oppugnationem urbis de integro resumere
 præstaret, murosque iterum quaterere? an potius ea
 re in ver proximum dilata, nunc Glabinitzam oc-
 cupare ac Joannina, ibique hibernare, universo
 exercitu distributo per amœnas et uberes valles
 quas ii montes efficiunt, qui æquabilem et cam-
 pestrem Dyrrhachiensis soli regionem ab oriente
 terminant? Qui vero Dyrrhachio inclusi, resistere
 adhuc velle, ut superius vidimus, videbantur;
 homines attenti suis rebus et Melphorum Veneto-
 rumque coloni plerique, audita imperatoris clade,
 cædeque tot ducum ac virorum principum, cum
 insuper classem utramque Romanam Venetamque
 recessisse cernerent: reputarentque secum, nec
 saltem experiendæ virtutis præsentem occasionem
 dari; quoniam percrebuerat decrevisse Robertum,
 eos lenta duntaxat per hiemem obsidione circum-
 cludendos, in vernam tempestatem totis viribus
 oppugnandos differre; his, inquam, perculsi qui
 Dyrrhachium obtinebant cogitare pro se quisque

Variae lectiones ex cod. Coislino.

²⁶ ἐβουλεύετο εἰ. ²⁷ τὴν. ²⁸ ἀποικοί. ²⁹ Deest vocula τε. ³⁰ ἐποίκων.

Car. Dufresnoii Du Cangii notæ.

(3) Ὁ μὲν Ῥομπέρτος. Malaterra, lib. iii, cap. 27: *Nostri itaque victoriam adepti, duce eos reprimente, haud longe fugientes persecuti sunt, sed ad castra eorum regressi, dux in tentoriis imperatoris hospitatur.* Guillelmus Apul.

Dux in Alexiniis remorari tempore castris

Non multo propter putrefacta cadavera curat.

(4) Ἰωαννίνα. Joannina. Acarnaniæ, seu Ætolis oppidum, olim Cassiope dictum, episcopali sede insigne sub Metropolitano Naupacti. Hujus mentio est apud Porphyrogenn. in Basilio cap. 16; Cantacuzenum, lib. ii, cap. 34; Joannem Anagnostara, cap. 18; Laonicum, lib. i, Gregoram, etc.

(5) Πάροδον τῷ Ῥομπέρτῳ. Venit Dyrrhachium in potestatem Roberti, prodicione Dominici, nobilis Veneti, cujus uxorem meminimus, qui in prodicionis præmium filiam Willelmi principatus comitis, ejusdem Roberti ex fratre nepotem, in uxorem obti-

nuit, uti narrant Malaterra, lib. iii, cap. 18; Ordericus Vitalis, lib. vii, et Guillelmus Apul. lib. iv, qui pluribus historiam et modum capti Dyrrachii prosequitur. Unde mirum cur Anna proditorem hunc **292** Melphensem faciat, cum in confesso sit ex prædictis scriptoribus fuisse natione Venetum. Huc spectant quæ habet Willelm. Malmesbur. lib. iv, *Hist.*, a quo hausit quæ in eadem sententiam scribit Albericus, an. 1084: *Cum oppidani fiducia mœnium jactitarent ideo urbem Duracium nominatam, quod contra omnes obsidiones imperterrita duraret: Et ego, inquit Cniscardus, vocor Durandus, et eoque in obsidione durabo, quo civitati nomen auferam, ut non Durachium, sed Mollucium amodo dicatur. Cujus responsi constantia effecit, ut confestim pavefacti portas aperirent.*

intentius ac disquirere privatim taciti cœperunt, A
 ecqua Iniri posset opportuna ratio salutis expediendæ, cavendique in posterum ne in mala periculave iis similia quibus modo defuncti essent, denuo revolverentur. His diu singillatim animo versatis, congregati aliquando in cœtum unum ut in medium consulerent, unoquoque quod privatim sapiebat in commune proferente, post modicam sententiarum altercantium pugnam haud gravate consenserunt: unam optimam videri difficultatis in qua essent explicandæ viam, si cum Roberto agerent, eique certis conditionibus dederent civitatem. Exstitit præcipue in isto deditiois consilio suadendo urgendoque obnixum studium cujusdam coloni Melphensis, quo multa in eam partem commemorante monenteque, tandem in ejus est sententiam deliberatio conclusa, decretumque ut portæ patefierent, Robertique potestati urbs permitteretur: qua is occupata copias in eam ex hibernis evocavit: ibique recreavit exercitum, diligentî cura sanctorum habenda; non eorum duntaxat qui vulnerati graviter fuissent, verum et illorum quoque quos vel leviter in summa cute gladius strinxisset: Exquisivit etiam exacte quot qualesve suorum præteritis absumpti pugnâ perissent, quorum in locum, quoniam delectibus habendis aptum per hiemis otium tempus videretur, novas auxiliarium cohortes conducere videlicet sibi adjungere parabat: in animo habens, simul ver illuxisset **126** instructo exercitu infestis signis recta in Imperatorem tendere.

Talia victor, sibi que victoriam ipse applaudens B
 ac magnifice gratulans Robertus cogitabat parabatque. E contrario imperator victus fugatusque, insuper et vulnere in fronte deformatus, sed et majore intus in animo, percussus plaga, pudore nimirum tam acerbæ luctuosæque cladis, et desiderio tot fortium illustriumque virorum qui funesto illo prælio ceciderant: tacitus mœrensque ac velut malis attonitus aliquandiu stupebat, segni luctu desidens. Verum torpore isto cito excusso brevi se sibi reddidit, atque in generosas spes curasque se dignas excitato animo, totum se dedit rationibus exquirendis reparandæ jacturæ, cladisque atque ignominie cumulate in hostes vere proxime secuturo refundendæ. Erat hoc par dum cum tanta utrimque similitudine præditum laudum, C
 quanta fere odii atque hostilium irarum acerbitate discors: uterque ad omnes bellicæ rei functiones ac partes manu juxta menteque promptissimus; ambo in providendo acres, in conscientia celanda cautissimi, neuter ullius rudis militaris artis, seu oppugnare arcem, seu struere insidias, seu aperto Marte signa conferre opus esset, pariter expediti consilio, manu strenui, pectore firmi atque intrepidi, ut nunquam ullo bello ad spectaculum orbis

Ἐγκρατῆς δὲ τοῦτου γενόμενος, τὰς δυνάμεις μετεκαλεῖτο, φιλοκρινῶν²¹ ἅμα εἰ που τιτρωταί τις καιρίαν, ἢ ἐπὶ χρωῖτα παραξήσαντος²² τυχόν τοῦ ξίφους, καὶ διερευνόμενος ὁποῖοί τε καὶ ὅπόσοι πολέμου παρανάλωμα γέγονασιν²³ ἐν ταῖς προηγησάμεναις μάχαις, σκοπῶν²⁴ ἅμα, ἐπεὶ χειμῶν ἤδη παρῆν, κατὰ τὸδε καιροῦ διὰ τοῦτου καὶ μισθοφορικὸν ἕτερον ἐπισυνάξει, καὶ ξενικὰς ἐπισυλλέξει δυνάμεις, καὶ ἦρος ἐπιφανέντος, τῆνικαὺτ' πανστρατὶ κατὰ τοῦ βασιλέως χωρήσει.

Ἄλλ' οὐκ αὐτὸς μὲν ὁ Ῥομπέρτος, καίτοι νικητὴν ἑαυτὸν καὶ τροπαιοῦχον ἀνευφημῶν, τοιαῦτα ἐλογίζετο, ὁ δ' ἠττηθεὶς βασιλεὺς, καὶ τραυματίας γεγονώς, διὰ τὴν ἀνύποιστον ἐκείνην ἦτταν καὶ τοσοῦτους καὶ τοιοῦτους ἀποθεβληκῶς, μορμολυχθεὶς (6), οἷον συνέσταλται· ἀλλὰ μηδὲν μικροπρεπὲς ἑαυτοῦ²⁵ λογισάμενος, μηδὲ χαλάσας ὅλως τὸν λογισμὸν, σπεύδων ἦν ἔλη γνώμη τὴν ἦτταν ἦρος φανέντος ἀνακαλέσασθαι. Ἦσαν γὰρ ἄμφω πάντα προῖδειν καὶ συνιδεῖν ἱκανοί, καὶ πολεμικῶν τεχνασμάτων οὐδενὸς ἀδασίς, ἀλλὰ πάσαις μὲν τειχομαχίαις, πάσαις δὲ λοχίαις, καὶ ταῖς ἐκ παρατάξεως ἀγωνίαις αὐθάδεις²⁶, τὰς δὲ διὰ χειρὸς πράξεις δραστηκοὶ καὶ γενναῖοι, καὶ ἐχθροὶ πάντων τῶν ὑπ' οὐρανὸν ἠγεμόνων²⁷, γνώμη καὶ ἀνδρεία κατάλληλοι. Εἶχε δὲ τι τοῦ Ῥομπέρτου πλέον ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, ὅτι νεάζων τὴν ἡλικίαν (7) ἔτι, κατ' οὐδὲν ἐλάττων τοῦ ἤδη ἀκμάζοντος ἦν, καὶ τὴν γῆν μικροῦ σαλεύειν, ὅλας τε φάλαγγας ἐκ μόνου ἐμβοήματος αὐχοῦντος συνταράττειν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἑτέροις συντηρήσασαν τόποις. Μελήσει γὰρ πάντως τοῖς ἐγκωμιάζειν ἐθέλουσιν. Ὁ δὲ γε βασιλεὺς Ἀλέξιος, ἐν Ἀχρίδι μικρὸν ἑαυτὸν ἀνακτησάμενος, καὶ τὸ σῶμα διαναπαύσας, καταλαμβάνει τὴν Δεάβολιν (8).

Variae lectiones ex cod. Coislino.

²¹ φυλλοκρινῶν. ²² παραξέσαντος. ²³ γέγοναν. ²⁴ καὶ σκοπῶν. ²⁵ περὶ αὐτοῦ. ²⁶ ἐθάδες. ²⁷ ἠγεμόνων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) *Μορμολυχθεὶς*. Guillelmus Apuliensis:

Lacrymatur Alexius hostem

Prævaluisse sibi, cui nec par copia gentis,

Nec par census erat, discedit saucius ipse,

Cogitur et lacrymans inglorius ille reverti,

Gloria cui fuerat frustra sperata triumphæ.

(7) *Νεάζων τὴν ἡλικίαν*. Erat Alexius cum imperium accepit annorum circiter 33. vixit enim juxta Zonaram, annos 70, a quibus si 37, cum aliquot mensibus, quot imperavit, demantur, resta-

bit numerus annorum supradictus.

(8) *Δεάβολιν*. Deabolis Nicephoro Gregoræ, lib. iii, et Nicephoro Callist. lib. xvii, cap. 28: Τὸ τοῦ Διαβόλου ἄστυ, Ἀκροπόλις, cap. 80, et Pachym. lib. ii, cap. 41. Duplicem Deabolim statuit idem Acropolita, cap. 49: Magnam et Parvam. Unde forte Διαβόλις numero multitudinis effert Cantæuzenus, lib. i, cap. 55. Hodie *Diavoli*, haud procul a lacu Achridis. Vide Jus Græcor. pag. 283 et Not. ad pag. 380.

Καὶ τοὺς μὲν τοῦ πολέμου διασωθέντας τῆς ἐκ Α
 τοῦ μάχου κωκοπαθείας ὡς ἐνδὸν ἐπανελάμβανε,
 τοὺς δὲ γὰρ ἐπιλοίπους ἀπανταχόθεν ἀποστείλας
 διεκηρύκευε τὴν Θεσσαλονίκην καταλαβεῖν. Ἐπεὶ
 δὲ πείραν τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ τῆς τόλμης τοῦ
 τηλικούτου ἔσχε στρατεύματος, καὶ πολλὴν ἀφέ-
 λειαν καὶ ἀνανδρίαν τῶν ὑπ' αὐτὸν κατισφηφίστατο
 (οὐ γὰρ ἂν προσθείην στρατιωτῶν, ὅτι καὶ οἱ εἰσὺς
 παρόντες, ἀγύμναστοί τε τὸ παράπαν ἦσαν, καὶ
 πάσης ³⁸ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας ἀδαεῖς), διὰ
 τοῦτο γοῦν ἔδειτο συμμάχων· τόδε ἄτερ χρημάτων
 οὐκ ἐνῆν· τὰ δὲ οὐ παρῆν, τῶν βασιλικῶν ταμιείων,
 ἐπὶ μηδενὶ δέοντι κενωθέντων ὑπὸ τοῦ προεδρα-
 σιλευκότος Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου (9), ὡς ³⁹
 μηδὲ τῶν ταμιείων κεκλείσθαι τὰς θύρας, ἀλλὰ
 ἀνέτως πατεῖσθαι παντὶ τῷ βουλομένῳ δι' αὐτῶν
 ὁδεύειν· προπέποτο γάρ. Ἐνθεν τοι καὶ ἐν ἀμη-
 χανίᾳ τὸ πᾶν συνίστατο, ἀσθενείας καὶ πενίας
 ὁμοῦ συμπιεζούσης τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους. Τότε δὲ,
 τότε, τί τὸν νέον βασιλέα, καὶ ἄρτι τῶν τῆς βα-
 σιλείας οὐκ ἐπιβεβηκότα ἐχρῆν διαπραξασθαι;
 Πάντως καὶ ⁴⁰ ἐξαπορούμενον τὸ πᾶν καταλείπον-
 τα ⁴¹ ἐκστῆναι τῆς ἀρχῆς, ὡς μὴ ἐναντίον ⁴² ὄντα
 αἰτιῶτό τις αὐτὸν ὡς ἀπειροπόλεμον καὶ ἀνεπιστή-
 μονα ἀρχηγόν, ἢ ἐξ ἀνάγκης ὡς ἐνῆν καὶ συμμάχους
 μετακαλέσασθαι καὶ τὰ τοῦτοις [ἐπαρκέσοντα] ὁθη-
 σόμενα χρημάτων ⁴³ ὅθεν δῆποτε συναγαγεῖν, καὶ
 τοῦτους ⁴⁴ ἀπανταχῆ διασπαρέντας τοῦ στρατεύ-
 ματος διὰ δωρεῶν ἀνακαλεῖσθαι, ἵνα ἐντεῦθεν μεί-
 ζους ἐλπίδας κτησάμενοι, αὐτοὶ ⁴⁵ μετ' αὐτοῦ ἐγ-
 καρτερήσασιν, καὶ οἱ ἀπόντες πρὸς τὸ ἐπανερχε-
 σθαι προθυμότεροι γένοιοντο, καὶ οὕτως γενναϊό-
 τερον πρὸς τὰ Κελτικὰ πλήθη ἀντικαταστῆναι δυ-
 νήσασιντο ⁴⁶. Ἀνάξιον μὲν οὖν καὶ ἀσύμφωνον τῆς
 αὐτοῦ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐπιστήμης ὁμοῦ καὶ
 τόλμης μηδὲν πεπραχέναι βουλόμενος, πρὸς δύο
 ταῦτα ἀπέβλεψε, συμμάχους τε ἀπανταχόθεν με-
 ταπέμψασθαι ἐλπίσι πολλῶν δωρεῶν εὐμηχάνως
 τοῦτους ὑποσυρόμενος, τὴν δὲ γὰρ μητέρα, καὶ τὸν
 ἀδελφὸν αἰτήσασθαι χρήματά οἱ ξυμπορισμένους
 ὅθεν δῆποτε ἐκπέμψαι.

quid rapacitati forte transeuntium exponeretur. Hinc publica res magnis e at in angustiis, infirmitate simul et egestate Romanum imperium urgentibus : ut cui nec ad sui tutelam milites suppeteret, nec ad delectus pecunia. Quid ergo facere oportebat juvenem imperatorem habenas tantamque male constituti principatus tractare tum primum exorsum? utrum desperata salute reipublicæ redire in privatam fortunam imperiumque abdicare? Atqui futurum erat, si hoc faceret, ut pusillanimitatis atque ignaviae damnaretur : et quamvis honestas sui receptus haberet causas, tamen infamiam æternam suo nomini conscisceret : tanquam metu degeneri, conscientiaque inertis atque imbellis animi, non ullo laudabili consilio, turpes latebras olji privati, aulae ac solio prætulisset. Quod dedecus cum morte pejus homini esset sic nato sicque instituto, sustinenda illi plane ad extremum persona semel suscepta fuit, et ne anteacta vita rebusque prius gestis indignum aliquid sapere facereve posset argui, summo undique conatu reparandum bellum, copiis omni ex parte cogendis, evocandisque viris strenuis spe iugenti præmiorum; quorum fides et certa expectatio

Variae lectiones ex cod. Coislin.

³⁸ πάσης, sine καί. ³⁹ τοσοῦτον, ὡς. ⁴⁰ ἢ. ⁴¹ καταλιπόντα. ⁴² ἀνάξιον. ⁴³ χρήματα. ⁴⁴ τοὺς.
⁴⁵ αὐτοὶ δέ. ⁴⁶ δυνήσασται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) Βοτανειάτου. Addit editio Hæscheliana, καὶ Μιχαὴλ τοῦ Δούκα.

B

C

127

presentibus pignoribus donorum in antecessum oblatorum sancienda erat. Hoc ille consilium sequi certus duas in res magnopere incubuit. Primum enim dimissis quoquoersum magna celeritate viris idoneis auxiliares congregare copias studuit, magnifica ostentatione donorum ingentium. Deinde cum matre fratreque instantissimis egit nuntiis litterisque ut ii pecunias quomodocunque confectas omnino ad se quamprimum mitterent.

Ad ea illi mandata consiliis collatis, circum- A spectisque ac desperatis viis omnibus aliis pecuniæ cogendæ, ad voluntariam rerum omnium suarum collationem confugerunt. Ergo quidquid mater, quidquid frater, quidquid uxor Alexii Augusti auri argentique habuere, totum ad fornacem publicam, ubi moneta [fundi eudique solet, in nummos commutandum missum est. In quo enituit imperatriciæ matris mox studium : quæ prima omnium sine cunctatione ulla liberalissime prorupit in profusionem rerum plane omnium quas vel a patre, vel a matre, hæreditatis nomine unquam acceperat. Magnum exemplum, et, quemadmodum rebatur, imitatores habiturum, edens, contemnendarum in tanto publico discrimine privatarum rationum. Sub hæc qui vel consanguinitate vel amicitia con- B junctiores Comnenis erant, pro affectus quisque sui ac facultatis modo plus minusve contulere auri argentique. Inde quantum plurimum conflare nummorum potuit, partim sociis 128 stipendia poscentibus numeratum, partim Augusto suppeditatum est, nihil satis habenti ad præsentem usum. Nam et illi qui prælio infausto qualemcunque operam voluntarii navaverant, ita expectabant sua præmia, ut si ea spebus non responderent recessuri viderentur : et qui stipendia merebant, non modo repræsentari ea flagitabant, sed etiam augeri. Ergo cum his varie satiandis sedandisque statim esset universa profligata recens pecuniæ, tamen inhiante ad plura cupiditate plurimorum, C nihil actum apparebat, nutareque haud dubie fides exercitus videbatur, nisi uberiores largitiones affluerent, coactus periculo Augustus iterum institit gravissime ut pecuniæ plures suggererentur. Res enimvero incommoda! quo enim jam tenderetur ultra extremum? aut quid erat demum reliquum post ipsam principalem domum priori collatione spoliata? Consultationes igitur inter potentes rerum trahebantur longæ, nullumque expedientes exitum; idque tum privati con-

Οἱ δὲ πόρον πορισμοῦ μὴ ἐφευρίσκοντας ⁴⁷ ἕτερον, πρότερον μὲν ἅπαντα τὰ αὐτῶν συναγαγόντες χρήματα ὅποσα ἐν χρυσῷ, καὶ ἀργύρῳ, τῆ βασιλικῆ χωνίᾳ παραπεπόμφασι· πρώτη δὲτι ⁴⁸ πάντων ἡ βασιλεὺς καὶ μήτηρ ἐμὴ ὅποσα ἔκ τε πατρῶου καὶ μητρῶου ⁴⁹ κλήρου ἐνυπῆρχον αὐτῆ καταβάλλετο, καὶ τοὺς ἄλλους ἐντεῦθεν πρὸς τοῦτο ἐρεῖσαι οἰομένη· ἰδεῖται γὰρ ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐν στενῷ κομιδῆ τὰ κατ' αὐτὸν ὄρωσα ⁵⁰. Ἔπειτα δὲ καὶ ἐξ ἑτέρων ὅποσοι εὐνοϊκώτερον πρὸς τοὺς βασιλεῖς τούτους διέκειντο αὐθαιρέτως προτεθυμηκότων καταβάλλεσθαι ὅποσης ⁵¹ ἕκαστος εἶχε προθέσεως χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ πορισάμενοι, ἐξέπεμφαν τὸ μὲν τι τοῖς συμμάχοις ⁵², τὸ δὲ τι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἄλλὰ πρὸς τὴν ἐπιχειμένην χρεῖαν μηδισμῶς ἐξαρχούντων, τῶν μὲν χάριτας αἰτούντων, ὡς συναγωνισαμένων δῆθεν, τῶν δὲ ὅποσον μισθοφορικὸν, δαψιλέστερον τὸν μισθὸν ἐξαιτουμένων, ἐνέκειτο αὐθις καὶ ἕτερα ἀνακαλούμενος διὰ τὸ ἀπεγνωκέναί τὴν Ῥωμαίων εὐνοίαν. Οἱ δὲ ἐν ἀμηχανίᾳ γεγονότες, καὶ πολλοὺς λογισμοὺς ἀνελεῖξαντες ἰδίᾳ τε καὶ κοινῇ, ἐπεὶ καὶ τὸν Ῥομπέρτον αὐθις ὀπλιζόμενον μεμαθήκεσαν μὴ ἔχοντες ὅ τι καὶ δράσαιεν, εἰς τοὺς πάλαι κειμένους νόμους (10), καὶ τοὺς κανόνας (11) περὶ τῆς τῶν ἱερῶν ἐκποιήσεως ἀπέβλεψαν. Καὶ μετὰ τῶν ἄλλων εὐρηκότες, ὅτιπερ ⁵³ ἐπ' ἀναρβύσει αἰχμαλιώτων τὰ τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν ἱερὰ ἐξεστὶν ἐκποιεῖσθαι (ἰσῶρων δὲ ὅτι καὶ τῶν Χριστιανῶν ὅσοι περὶ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ τὴν βαρβαρικήν ἐτέλουν χεῖρα καὶ ὅποσοι τὴν σφαγὴν ἐξέφυγον, ἐμιαίνοντο διὰ τὴν τῶν ἀπίστων συναναστροφὴν), ὀλίγ' ἄλλα τῶν πάλαι ἡργηκότων ἱερῶν καὶ καταλελυμένων, ὡς εἰς μηδεμίαν χρεῖαν συντελοῦντα, ἀλλ' ἀφορμὴ μόνον ἱεροσυλίας, καὶ ἀσεβείας ἅμα ⁵⁴ τοῖς πολλοῖς παρεχόμενα, ὡς ὅλην χάραγματος ⁵⁵ (12) εἰς μισθὸν τοῖς στρατιώταις καὶ συμμάχοις τὰ τοιαῦτα χρηματίζειν ἐσκέψαντο.

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁷ ἐφευρίσκοντας. ⁴⁸ δέ. - ⁴⁹ μητρῶου καὶ πατρῶου. ⁵⁰ ἐνωρῶσα. ⁵¹ καταβαλέσθαι ὅποσον. ⁵² συμμάχοις. ⁵³ ὅτι. ⁵⁴ Deest vox ἅμα. ⁵⁵ χαραγμάτων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) *Εἰς τοὺς πάλαι κειμένους νόμους.* Justinianæ leges intelligit, quibus rerum et civilliorum ecclesiasticorum alienatio prohibetur, excepta causa redemptionis captivorum, l. *Sancimus*, Cod. de sacr. Eccles. nov. 7, 65 et 120.

(11) *Καὶ τοὺς κανόνας.* Vide D. Gregor. lib. vi, epist. 13, 35, lib. vii, indict. 2 : epist. 14. D. Ambros. lib. ii *De offic.* cap. 28, a quo Gratianus deduxit canonem *Aurum habet Ecclesia* 12, quæst. 5. Exempla de distractis Ecclesiæ vasis ob redemptionem captivorum, vel alimoniam pauperum, prostant apud Priscum in *Excerptis de legat. Vi-*

etorem Uticens. lib. i; Possidium. in *Vita S. Augustini*, cap. 24. Socrat. lib. vii, cap. 24; Hoveden. pag. 731; Radulf. de Diceto pag. 630; Monachum S. Mariani an. 1179, etc. Vide præterea in eadem sententiam Epistolam Melchioris Incoferi in *Notis Allatii*, ad cap. 3, *Acropolitæ*.

(12) *Χάραγματος.* Χάραγμα est moneta signata. Ducas, *Χάραγμα ἀργυρῶν χιλιάδος* 'ς'. *Character Paulo Diac.* lib. xix, *Hist. Misc.* Χάρασσειν νομισματα καὶ μιλιάρησια apud Syneellum. Hinc *Paracharagma*, moneta adulterina, apud Cassianum, *Collat.* i, cap. 20, 22; et *Collat.* i, cap. 9; et

gressionibus, tum in senatu ad ipsum vocato. Tandem prævalente in dies metu Roberti, perditis rebus, quasi ad sacram anchoram ecclesiasticorum thesaurorum adjecta naufragantis reipublicæ cogitatio est. Replicati ad obtentum rei parum in vulgus plausibilis veteres canones, quibus in redemptionem captivorum impendi sacras pecunias conflarique vasa templorum, fas esse cavebatur. Admonebant incidisse tempus illud. Servire enim servitutem miserabilem et in exitium animæ ac periculum salutis præsens sub dominis infidelibus Christianos per Orientem innumerabiles. Quibus succurri posset non ex ipsis quidem celebribus et quotidiana religione frequentatis sacris ædibus redemptionis pretio petendo : sed ex desertis nullumque jam fere usum habentibus : quæ magna donariorum veterum copia refertæ nihil aliud nisi sacrilegia nocturnorum furum expectarent provocarentque. Quæ quanto melius utiliusque in monetam cusa conducendo exercitu nostrorum sociorumque Christianos olim erepturo Turcicis vinculis, expenderentur ?

Τούτου οὖν ⁵⁵ συνδρόξαντος, ἀνέρχεται ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰσαάκιος εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ μέγα τέμενος τὴν σύνοδον ἐκκλησιαστικῆς, καὶ τὸ τῆς Ἐκκλησίας ἅπαν πλῆρωμα. Θεασάμενοι δὲ τοῦτον οἱ τῆς ἱερᾶς συνόδου ἐπὶ Ἐκκλησίας ᾧ ⁵⁷ συνεδριάζοντες ⁵⁸ Πατριάρχῃ ἐκθαμβοὶ γεγονότες ⁵⁹ ἠρώτων ὅτου χάριν παρεγένετο. Ὁ δὲ, λέγων ἠκω τι πρὸς ὑμᾶς χρήσιμον τῇ βιαίᾳ τῶν πραγμάτων παρεμπιπῶσι καὶ σωστικόν τοῦ στρατοῦ. Ἄμα δὲ καὶ τοὺς περὶ τῶν μὴ χρησιμευόντων (13) ἱερῶν κανόνας ἀπειστομάτιζε. Καὶ πολλὰ περὶ τούτων δημηγορήσας, ἀναγκάζομαι, φησὶν, ἀναγκάζειν, οὐδὲ βούλομαι ἀναγκάζειν, καὶ γενναίους προτιθέμενος λογισμοὺς, ἐδόκει τάχα πείθειν τοὺς πλείονας. Ὁ δὲ γε Μεταξᾶς ἀντέτεινεν, ἀντυποφορᾶς ⁶⁰ τινὰς εὐλόγους εἰσαγαγῶν, ἀποσκώπτων ἅμα καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἰσαάκιον. Ἄλλ' ὅμως τὰ δεδογμένα ἐκράτει. Τοῦτο ὕλη μεγίστης κατηγορίας τοῖς βασιλεῦσιν ἐγένετο (οὐκ ὀκνῶ γὰρ καὶ τὸν Ἰσαάκιον ἀπόρφυρον βασιλέα κατονομάζειν), οὐ τότε μόνον, ἀλλὰ καὶ μέχρι καιροῦ διαρκέσασα. Καὶ γὰρ ἀρχιερεὺς τις τῆνικαῦτα Χαλκηδόνος Λέων προῦκάθητο, οὐ τῶν πάνυ σοφῶν καὶ λογίων, ἀρετῆς δὲ ἐπιμελημένος, τὸ δὲ ἦθος αὐτῷ σκληρὸν καὶ ἀπόκροτον. Οὗτος οὖν τῶν ἐν τοῖς Χαλκοπρατεῖσι (14) πυλῶν, ἀφαιρουμένους ⁶¹ τοῦ ἐπιχειμή-

A Hanc ubi tentare viam placuit, sebastocrator Isaacius in magnam Dei Ecclesiam se confert, ibique indicto cœtu sacrorum ministrorum, non modica est exceptus admiratione præsulum assessorum patriarchæ, verentium quorsum hic talis viri adventus spectaret; denique ad interrogationem ipsorum, cujus rei gratia adesset ultro percontantium, sic Isaacius respondit: *Veni huc dicturus vobis aliquid in hoc deploratissimo republicæ statu necessarium, utpote quo uno spes servandæ exercitus continetur.* His subiecit mentionem eorum quos dixi canonum, et templorum minus celebratorum religioso fidelium concursu e quibus minimo incommodo aliquid opum acervatim congestarum delibari posse videretur. Dissertit in eam sententiam verbis sæpe multis: tum facundiæ vim regni autoritate corroborans, non dissimulavit, extorquere se paratum, si oporteret, id quod impetrare perorando conatus esset hactenus. Deprecatus tamen invidiam odiosi verbi, sic eam in fortunam ac necessitatem transtulit: *Cogo vos, inquit, sed coactus ipse prius ad utendum coactione ista, coactus autem extrema necessitate rerum et supremo periculo nominis Romani.* Ita ille partim **129** rogans, partim imperans, plerosque flexerat,

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁵⁵ γοῦν. ⁵⁷ Deest vocula ᾧ, sed spatium vacuum relinq. ⁵⁸ συνεδριάζοντα. ⁵⁹ Desunt voces ἐκθαμβοὶ γεγονότες. ⁶⁰ ἀνθυποφορᾶς. ⁶¹ ἀφαιρούμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Paracrazimus, apud Petrum Damianum lib. II, epist. I, quam vocem sic interpretatur Ælfricus in Gloss. Saxon. *Paracrazimus*: *Fals pening*, id est, falsus denarius. Inde etiam *Parachactæ* dicti, qui falsos nummos eudunt L. 8. Cod. Theod. de Falsa moneta. Παραχαράττειν τὸ δίκαιον dixit Anastasius Sinaita. Vide Innoc. Ciron., lib. III. Obser. Jur. canon. cap. 2 et Meursium.

(13) *Περὶ τῶν μὴ χρησιμευόντων*. Vasa superflua Ecclesiæ distrahi posse sanxit Justinianus Nov. CXXI, non tamen ex omni causa, sed tantum si ipsa Ecclesia debitis prægravetur. Porro jam antea Heraclius moturus in Persas, cum ærarium prioribus bellis exhaustum esset, ex templorum et ædium sacrarum donariis et vasis nummos conflaverat, ut auctor est Theophanes.

(14) *Χαλκοπρατεῖσι*. **293** Chalcooprata forum æris venalis interpretatur hoc loco Possinus. Sane exiitisse olim Constantinopoli vicum, seu plateam sic dictam ab officinis ærariis, testantur Codinus in *Orig.* et Leunclavius in *Pand. Turc.* cap. 248: quemadmodum alia fuit ab argentariorum officinis, ἀργυροπρατεῖων appellatione donata, ut auctor est

Theophanes, an. 5 Justiniani. Vicum *Argentarium* dixit S. Augustinus, lib. VII *De civit. Dei*, cap. 4. Verum secus censet Cujacius, ad l. VII C. *De colleg. et chartopr.* lib. II; contendit enim locum hunc perperam *Chalcooprata* a scriptoribus vocari, cum *Chartoprata* dicere debuissent, in quo nempe erant officinæ, ubi chartæ distrahebantur. Nam fuit in urbe Constantinopolitana, ut ait Justinianus Nov. XLIII, πολλὴ ἡ τῶν χαρτῶν ἀφθονία. Sed sive *Chalcooprata* officinæ fuerint ærariæ, seu chartariæ, id pro certo haberi debet eas officinas non intellexisse Annam; siquidem de templis agit, a quibus τὰ μὴ χρησιμεύοντα ἱερὰ ἀbstulit Alexius, in quibus fuerunt valvæ argenteæ Chalcoopratorum ædis, *Deiparæ* sacræ, cui id nominis a loco, ubi inædificata erat, inditum. De ejus conditore variæ sunt scriptorum sententiæ. Cedrenus enim Theodosium Juniorem condidisse templum Chalcoopratorum, et *Deiparæ* sacræ commemorat, cum locus is antea esset Judæorum synagoga. Cedreno concinnat Glycas et Joelus. Theophanes vero, et ex eo Anastasius in *Hist. Eccles.*, et Paulus Diac. lib. XII *Hist. Misc.* Justinum ædis Chalcoopratiæ condi-

at non Metaxam, qui ei constanter obstitit, multasque contra rationes attulit plausibiles, loquendi libertate etiam usque ad sugillationem Isaacii protracta: verum pluribus cedentibus, frustra fuit, et in sententiam sebastocratoris conclusa res est. Ea magnarum adversus imperatores (nam Isaacium non dubitem imperatorem citra purpuram dicere), gravium ea, inquam in fratres Comnenos querelarum causa existit, non in præsens modo aut finitimum tempus, sed et in longe consequens invidia durante, cui accendendæ non segnent dedit operam Leo quidam Chalcedonensis tum antistes, non ille quidem valde doctus aut eloquens, cæterum virtutis cultor, homo duris austerisque moribus. Is cum e valvis templorum quæ ad forum æris vœnalis procul ab opportunitate populi sita minori concursu terebantur, auri argenti-que laminas atque emblemata revelli cerneret, in medium irruens voce liberrima intercessit; nec ulli excusationi necessitatis aut allegationi prisorum canonum concedere quidquam voluit. Quin etiam ex eo tempore contumeliose atque impotenter invehi consueverat in Augustum, præsentemque in os obijurare, quoties ille redibat in urbem regiam; dabatque animos homini, abutenti ea re quam venerari debuerat, patientia incredibilis et humanissima facilitas principis talia dissimulantis. Nunc vero cum occasione primæ Alexii expeditionis in Robertum Isaacius justissimis de causis ex Senatusconsulto, impetrato etiam consensu præsulum, pecunias servandæ rerum summæ necessarias e templis peteret, opposuit hic sese subimpudentius, eaque contumacia gravem sebastocratoris in se iram movit. Consequentibus deinde temporibus, cum Augustus aliquot a Gallis acceptas clades sexcentis

Α του αὐταῖς ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ, εἰς τὴ μέσον εἰσ-
δὺς ἐπαρρησιάζετο, μηδ' ὄλως ἡ οἰκονομίας, ἡ τῶν
περὶ τῶν ἱερῶν κειμηλίων νόμων ἐπαισθανόμενος.
Ἰδριτικώτερον δὲ καὶ οἶον εἰπεῖν ἀτακτότερον τῶ
τηνικαῦτα, κρατοῦντι προσεφέμετο, ὁσάκις εἰς τὴν
βασιλεύουσαν ἐπανῆει, τῆ ἀνεξικακίᾳ ἐκείνου, καὶ
τῆ φιλανθρωπίᾳ καταχρῶμενος. Καὶ ὁπνηίκα μὲν τὰ
πρῶτα κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ὁ αὐτοκράτωρ τῆς βασι-
λίδος πλοεως ἐξῆει, Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος
καὶ αὐταδέλφου αὐτοῦ χρήματα, μετὰ τῆς κοινῆς γνώ-
μης, ὅθεν δῆποτε συμποριζομένου, μετὰ τῶν νόμων
ἅμα καὶ τοῦ δικαίου, εἰς θυμὸν ἐκίνει τὸν ρηθέντα
ἀδελφὸν τοῦ βασιλέως, ἀναισχυντότερον αὐτῷ προσ-
φερόμενος. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, πολλάκις μὲν ἠτ-
τηθεὶς καὶ μυριάκις αὐθις κατατολήσας τῶν Κελ-
τῶν, Θεοῦ νεύσει νικηφόρος καὶ στεφανίτης ἐπαν-
εληλύθει, ἐπεὶ καὶ αὐθις ἄλλο νέφος ἐχθρῶν, τοὺς
Σκύθας φημί, κατ' αὐτοῦ ἐξορμῶν ἤδη μεμαθήκει,
καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡ συλλογὴ τῶν χρημάτων, καὶ τοῦ
βασιλέως ἐν τῇ μεγαλοπόλει ἐνδημοῦντος ἐφ' ὁμοί-
αις αἰτίαις ἐσπουδάζετο, ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος ἀναδί-
στερον προσέπεσε τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ συζητήσεως
ἐντεῦθεν πολλῆς περὶ τῶν ἱερῶν γενομένης ⁶², λα-
τρευτικῶς ⁶³ οὐ σχετικῶς (15) δὲ προσκυνεῖσθαι τὰς
ἀγίας εἰκόνας παρ' ἡμῶν ἐδογματίζεν ἐν τισὶ μὲν
εὐλόγως καὶ κανονικῶς ⁶⁴ ἅμα ἐνιστάμενος, ἐν τισὶ
δὲ καὶ οὐκ ὀρθῶς δογματίζων οὐκ οἶδα εἴτε δι' ἔριν,
καὶ τὴν πρὸς τὴν βασιλέα ἀπέχθειαν τοῦτο πεπονθῶς,
εἴτε δι' ἀγνοίαν. Ἐξακριβοῦν γὰρ ἀσφαλῶς τὸν λό-
γον οὐκ εἶχεν ὃ τι λογικῆς μαθήσεως ἀμέτοχος
ὕπηρχε παντάπασιν. Ὡς δ' ἐπὶ πλέον πρὸς τοὺς
βασιλεῖς ἐθραεύοντο, χαιρεκάκις ἀνδράσι πειθόμε-
νος ὁποῖος πολλοὶ τότε ὑπῆρχον τοῦ πολιτεύματος,
εἰς τοῦτο παρανυττόμενος, καὶ πρὸς ὕβρεις καὶ βλα-
σφημίας ἀκαίρους ἐτρέπετο, καὶ ταῦτα παρακα-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶² γινομένης. ⁶³ λατρευτικῶς. ⁶⁴ ἀρχιερατικῶς.

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

torem agnoscunt, traduntque eo perinde existisse loco, ubi antea fuerat Judæorum synagoga, haud procul a Magna ecclesia. A Theophane et cæteris dissentit *Chronicon Alexandrinum*, in quo Marciano et Pulcheriæ uxori attribuitur Theodorus Lector, Ecl. i, quem sequitur Nicephorus Call. lib. xiv, cap. 2 et 49, solam Pulcheriam conditricem agnoscit. Denique Justinianus Nov. iii, cap. 1, a Verina Leonis M. uxore ædificatam scribit. Sed hæc ita concilianda sunt, uti jam olim monuit, ut dicamus a Theodosio inchoatam, a Pulcheria confectam, a Verina postmodum et Justino de novo instauratam. De hoc templo agunt præterea idem Theodorus Lector, Ecl. ii; Gregorius II. PP. epist. 2, ad Leonem Isaurum, Cedrenus in Mauricio, Porphyrogen. *De adm. imp.* cap. 29, et Gyll. lib. ii, cap. 21.

(15) Λατρευτικῶς, οὐ σχετικῶς. Id est, cultu latriæ, qui soli Deo competit, non vero per accidens, et respectu prototypi, qui Theophani A. Leonis Isauri X. σχετικῆ τῶν σεπτῶν εἰκόνων προσκύνησις dicitur: *affectivam imaginum adorationem* verit Anastas. in *Hist. Eccl.* Quo spectant illa ex Act. iv synodi Romanæ sub Stephano IV PP. apud Holstenium in *Collectione Romana*: *Non sicut deos imagines adoramus nos fideles, absit,*

sicut pagani; sed tantummodo affectum et charitatem animæ nostræ ad vultum sacri imaginis aptamus. Quæ verba sumpta sunt ex vii synodo, act. 1: Καὶ προσκυνῶ οὐχ ὡς θεοῦς, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ τὴν σχέσιν καὶ πόθον τῆς ψυχῆς μου, ὃν εἶχον πρὸς αὐτοῦς τὸ πρῶτον καὶ ἀρτίως ἐνδεικνύμενος, παρακαλῶ πάντας αὐτοὺς ὁλοψύχως πρεσβεῦειν ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς Θεόν, etc. Act. ii, *De imaginibus*: Καὶ ταύτας σχετικῶ πόθῳ προσκυνοῦμεν. Constantin. Manasses in Theophilo κατὰ σχέσιν dixit:

Καὶ γὰρ ἀπεχθανόμενος ταῖς ἱερογραφαῖς,
Καὶ τοῖς ἀπεικονίσμασι Χριστοῦ, καὶ τῶν μαρ-
τύρων,]
Τοὺς ἀπονέμοντας αὐτοῖς τὸ κατὰ σχέσιν σέβας
Ἐν ὑποφόροις καὶ δειναῖς στρεβλώσεσιν ἐκάκου.

Joannes Damascenus, lib. iii *De cultu imag.* Προσκυνοῦμεν οὖν ταῖς εἰκότιν, οὐ τῆ ὑλῆ προσφέροντες τὴν προσκύνησιν, ἀλλὰ δι' αὐτῶν τοῖς ἐν αὐταῖς εἰκονιζομένοις: ἡ γὰρ τῆς εἰκόνος τιμὴ εἰς πρωτότυπὸν διαβαίνει. Eadem habet vii synodus, act. vii, p. 686 edit. 1618. Vide Theophan. *Ceram. Homil. de SS. Imagin. Vitam S. Theophanis* 294 *Confess.* editam ab Henschenio 12 Martii cap. 16; et *Turcogr. Crusii* pag. 51 et 498.

λοῦντος αὐτὸν τοῦ βασιλέως μεταβαλεῖν τὴν περὶ τῶν εἰκόνων γνώμην, ἔτι δὲ⁸⁸ καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀποσχέσθαι⁸⁹ ἀπεχθείας ὑπισχνουμένου ἅμα καὶ τὰ ἱερὰ ταῖς ἀγίαις Ἐκκλησίαις λαμπρότερα ἀποδοῦναι, καὶ πᾶν ὅ τι δεοί ποιεῖν πρὸς διόρθωσιν, καὶ ἤδη καὶ διορθωμένου⁹⁰ παρὰ τῶν ἐλλογιμωτέρων τότε τῆς συνόδου, οὗς οἱ τῷ τοῦ Χαλκηδόνος μέρει προσκείμενοι κόλακας ἐκάλουν, καθαιρέσει καταδικάζετο· ὡς δὲ μηδὲν ὑποπτήσων οὐδόλως ἠρέμει, ἀλλὰ καὶ αὐθις συνετάραττε τὴν Ἐκκλησίαν, οὐκ ἀγεννῆ φρατρίαν συνεπαγόμενος, ὡς ἀτακτος ἦν πάντῃ καὶ ἀδιόρθωτος, μετὰ πολλῶν ἐνἑαυτῶν παρελευσιν, πάντες ὁμοῦ τοῦ ἀνδρός καταψηφίσαντο, κἀντεῦθεν ὑπερορίαν καταδικάζεται. Καὶ δέχεται τοῦτον ἡ περὶ τὸν Πόντον Σωζόπολις (16), παντοίας προνοίας καὶ θεραπείας βασιλικῆς⁹¹ ἀξιούμενον, καὶ οὐδαμῶς χρῆσθαι ταύταις ἠδούλετο, ὕστερον, δὲ ἦν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἔτρεφε μῆνιν ὡς ἔοικεν.

obsistendi imperatori a quo dudum abhorrebat, an denique ignorantiae veri assignandam putem, in ultimam tamen hanc partem suspicione propendeo. **130** Quoniam enim is vir multam operam litteris non dederat, artisque ratiocinandi funditus rudis erat, facile fieri potuit ut quaedam minus ad theologiae canones exacta inter disputandum effutierit; verum in dies successibus ipsis adolescente ea quam impune lacessendis imperatoribus usurpare semel coeperat audacia, incitantibusque ad ipsam ultro currentem male feriatas plurimis, quibus ea quae tum erat reipublicae gubernatio non placebat, homo sui parum potens in contumelias maledictaque intempestiva et intolerabilia efferebatur, Augustum licentissime proseindens, placare hominem e contrario conantem, suadentemque amicissime ut et quae temere de sacris imaginibus dixerat mature revocaret, et deposita simultate, redire secum in gratiam vellet: se enim restituere paratum quae e sacris abstulerat aelibus, imo splendidiora repositurum, ad emendationem porro culpae istius qualiscunque nihil legitimi piaculi recusaturum: quo in genere praecipuis sacrorum, antistitum adeo jam satisfecerat, ut ii causam ejus diligenter luerentur, eoque ipso nomine ab iis qui Chaleedonensis partes fovebant assentatores audirent; verum ad ea ille obsurdescens omnia, irrevocabiler quo impetum coeperat rueliat. Quare ad necessarium remedium animadversionis canonicae ventum tandem est, homoque multis nominibus id meritis de sede quam occupabat est depositus. Non fregit indomitum animum ea res; turbat iterum et factiones ciet in Ecclesia, non exigua sibi adjuncta secumque abducta multitudine sectariorum. Quod dum per multos annos agit, turbulentique sui ingenii et inflexibilis pervicacia plenam fidem facit omnibus, denique omnium calculis damnatus exulare jussus est apud Sozopolim ad Pontum: ubi providerat imperator, ut officiosissime exciperetur, curareturque copiose: quanquam, ille contumacia se involvens sua, et in concepta semel adversus Augustum ira animum, ut apparebat obfirmans, oblata ejus uti liberalitate noluit.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἴδὲ πη περιγεγράφθω. Ὁ δὲ γε C αὐτοκράτωρ τοὺς νεήλυδας (συνέρβρον γὰρ ἱκανοὶ περισωθέντα τοῦτον μεμαθηκότες) ἐπιμελῶς ἐξεπαίδευεν, ὅπως ἱππεύειν χρῆ καὶ τοξεύειν εὐστοχώτατα, ὀπλιτεύειν τε καὶ ἐνεδρεύειν ἐπικαιρότατα. Ἐπεπόμφει δὲ αὐθις πρὸς τὸν ῥῆγα Ἀλαμανίας πρέσβεις ὧν προεξήρχον⁹² ὁ Μεθύμνης (17) κα-

A de illis reportatis victoriis ultus esset, Deo juvante, coronatusque inde ac triumphans in urbem regiam esset invectus: exortaque nova Scytharum in imperium irruentium gravissima procella, in non dispari periculo ad simile praesidium simili omnium consensu, praesente insuper et rem urgente imperatore, confugeretur, idem hic homo solita sua pervicacia magnopere apud imperatorem offendit. Porro hac occasione cum de sacris aedibus signisque et imaginibus multa ut sit disputarentur, hic antistes in eam sententiam disseruit, ut contenderet, sacras imagines absoluto a nobis et in ipsis haerente cultu affici, non autem duntaxat relativo. Itaque ut ille quidem nonnulla plausibiliter canoniceque et pro dignitate sacerdotii diceret B ageretque, tamen in aliis prolabebatur parum orthodoxe sentire deprehensus: cujus erroris causam haud scio an aestui contentionis, excurrentis plerumque longius quam par est, an studio

Sed de his hactenus. Ad imperatorem enim redeundum est, qui recens appulsos milites (multi siquidem ad eum, ut salvum esse constitit, confluxere) sedulo exercebat ad omnes partes functionis militaris: docens, equum scite regere, collimare arcu quam certissime, vadere exsertis armis in adversos, rursusque tempestive subsidere in insi-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ γάρ. ⁸⁹ ἀπέχεσθαι. ⁹⁰ διορθουμένου. ⁹¹ Deest vox βασιλικῆς. ⁹² προεξήρχεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) Σωζόπολις. Sozopolim ad Pontum Euxinum pariter statuit Cantacuzenus, lib. 1, cap. 3: Τὴν Σωζόπολιν κατὰ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, πολυάνθρωπον οὖσαν καὶ μεγάλην πόλιν. Sozopoleos mentio sit praeterea apud Annam pag. 562. Tzetzem, chil. 12, hist. 396, et Samuelem Guichenonum, in *Allobrogum principum Historia*, ad an. 1366. Aliam ejus-

dem appellationis urbem in Pamphylia statuunt Nicetas in Joan. n. 4; Scylitzes et Tageno Pataviensis; in alterutra natus Joannes patriarcha Constantinopolitanus, de quo Gregoras, lib. vi.

(17) Ὁ Μεθύμνης. Methymna Ptolemæo et aliis, est Lesbi insulae oppidum. Vide infra, p. 206. Est etiam Aeliano, lib. xiv Περὶ ζώων, cap. 20, urbs

diis. Miserat vero denuo legatos ad regem Alaman-
niæ, sub quodam Methymne dicto, quem legationis
esse principem jusserat. His et litteras et mandata
dederat quibus magnopere instigare Henricum
conabatur ad rumpendas omnes moras invadendæ
Longobardiæ, juxta pacta conventa inter ipsos an-
tea transacta. Iret ergo quamprimum moveretque
infesta signa in Roberti ditionem, quo, ejus viribus
ad necessariam rerum suarum defensionem a Roma-
no imperio tantisper aversis, respirare interim a
clade Alexius posset, et conductis iterum auxilia-
ribus copiis comparare se ad Robertum toto Illyrico
pellendum. In eo si rex Alamanis operam commo-
dare ipsi facillimam vellet, maximam ab se initurum
gravam, quam omnibus officiis et beneficiis
rependere ac remunerari **131** paratissimus esset
imperator Alexius, in primis vero connectenda
quamprimum affinitate quam Henrici legati regem
ipsorum cupere significaverant, cujusque ipsis spes
facta fuerat. His ita dispositis Augustus Pacurianum
magnum domesticum ibi relinquens, ipse in urbem
regiam revertitur, auxiliares illuc undecunque
copias commodius convocaturus, et alia quædam
pro tempore ac rerum præsentium statu dispositu-
rus. Manichæi Xantas et Culeo, cum iis quos
ductabant, numerum æquantibus quingentorum
supra duo millia, temere atque injussu domum
revertuntur: sæpiusque ab imperatore revocati,
promittebant quidem, sed nullo morarum sine
differebant reditum. Quare in id sedulo incumbibat
imperator donis et honoribus per litteras pollicen-
dis, ut eos reduceret: in quo tamen frustra fuit,
illis ne sic quidem reverti curantibus. Dum hæc
ita imperator adversus Robertum comparat, venit
ad eundem Robertum trepidus nuntius, regem Ala-
maniæ in procinctu esse ad invadendam Longobardiam. Ea ille re in curam versus postquam in
contrarias sententias alternavit animum aliquandiu, acri attentione disquirens, quid in tali articulo
rerum factu esset optimum, tandem reputans se Rogerio filio ditionem Italicam attribuisse, jam tum
cum in istam expeditionem versus Illyricum solveret, Baimundo vero alteri filio nullam adhuc assignasse

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ μετὰ τῶν συγχειμένων συνθηκῶν. ⁷¹ Ἀλαμάνων. ⁷² ὀπισχνούνται. ⁷³ Ἀλαμάνου. ⁷⁴ κατέλειπε.
⁷⁵ Βαϊμούνδου. ⁷⁶ ἀπενήματο. ⁷⁷ Deest vocula τούς. ⁷⁸ ὀπλιτικοῦ. ⁷⁹ Βαϊμούνδου. ⁸⁰ νεανίσκου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Cretæ insulæ. Ab alterutra dictus, quisquis fuit, D
legatus iste, quem Methymnæ episcopum fuisse
conjicio. Est enim Methymna urbs episcopatu in-
signis apud Allatum, *De Eccl. Occid. et Orient.*
consens. lib. II, cap. 12. In concilio Nicæno i sub-
scripsit Andreas ἐπίσκοπος τῆς Μεθυμναίων πόλεως
τῆς Λεσβίων νήσου, ut est in schedis Sambuci
apud Seldenum ad Eutychiei *Origines*, pag. 127. De
hac porro Alexii ad Henricum legatione Bertholdus
agens: *His temporibus Constantinopolitanus impe-
rator maximam pecuniam Henrico quondam regi
transmisit, ut Robertum Guiscardum ducem Calab-
riæ et Apuliæ, conjuratum militem Domini Papæ,
in ultionem ejus (em) regis bello appeteret.* Conradus
abbas Usparg. an. 1083: *Eodem tempore legati
Græcorum venerunt munera multa et magna in auro
et argento, vasisque ac sericis afferentes.*

(18) *Κῆδος ἐκπληρῶσαι.* Vide supra, pag. 94.
(19) *Τὴν τοῦ ῥηγῶς Ἀλαμανίας.* De hac Hen-
rici IV in Italiani expeditione consulendi Berthold.
Argentin., Uspargensis, Leo Ost., Hugo Flavini.,
Marjauus Scotus, Otho Frising., Sigebertus, et
alii.

(20) *Βαϊμούντου.* Guillelmus Apuliensis:

*Robertus geminis exacto navibus anno,
Adriacis undis loca rursus ad Appula transit,
Is primogenito populum commiserat omnem,
Cui nomen Boemundus erat, pariterque Brieno.*

(21) *Καὶ φησιν.* Comparanda hæc Roberti
oratio cum ea quæ exstat apud Oudericum, l. VII,
p. 642. Consulendus etiam Gaufr. Malaterra,
lib. III, cap. 33.

regionem cui præesset summo jure, comitibus et lectis ex toto exercitu vitis in consilium vocatis, accersitoque Baimundo, ipse ad orandum altiori loco considens, sic locutus est :

Οἴδατε, κόμητες, ὅτι τὸν φίλτατόν μου υἱὸν Ἀ
Ρογέρην, καὶ πρωτότοκον τῶν υἱῶν, κύριον τῆς
ἐμῆς ἐν τῷ πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν μέλλειν διαπε-
ρῆν κατέστησα χώρας. Οὐ γὰρ ἐγρήν ἐκείθεν
ὑποχωροῦντα, καὶ τοιοῦτον ἀναδεχόμενον ἔργον,
τὴν ἰδίαν χώραν ἄτερ ἡγεμόνος καταλιπεῖν εἰς
προνομήν ἐτοιμὸν παντὶ τῷ βουλομένῳ, ἐκκεῖ-
σθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ ῥήξ Ἀλαμανίας⁸¹ πολιορκή-
σων ταύτην ἤδη καταλαμβάνει, χρὴ καὶ ἡμᾶς⁸²
ὡς ἐνδὸν ταύτης ἀντιποιήσασθαι. Οὐδὲ γὰρ δεῖ
ἐτέρων ἐπιλαμβανόμενους, τῶν ἰδίων κατερρα-
θυμηκέναι. Λοιπὸν ἐγὼ μὲν ἄπειμι ἐξ' ὧ τῆς
οικείας χώρας ἀντιποιήσασθαι τὴν πρὸς τὸν
Ἀλαμανίας ἀναδυσάμενος μάχην. Τούτων⁸³ δὲ
μοι τῷ υἱῷ τῷ νεωτέρῳ ἐπαρτήμι τὸ τε Δυρρά-
χιον, καὶ τὸν Δυλῶνα, καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις,^B
καὶ νήσους ὄσας φθάσας αὐτὸς τῷ ἡμῶν δόρατι
κατέσχοι. Περσηγνηῶμαι⁸⁴ δὲ ὑμῖν καὶ ἀξιῶ
ὡς ἐμὲ τοῦτον λογιζέσθαι καὶ ὅλη χειρὶ [ψυχῇ]
καὶ γνώμῃ ὑπὲρ αὐτοῦ μάχεσθαι. Καὶ σοὶ δὲ τῷ
φιλιώτῳ μοι ἐπισκῆπτῳ υἱῷ (ἀποστρέψας τὸν λό-
γον πρὸς τὸν Βαϊμούντον⁸⁵) διὰ τιμῆς πάσης τοῦς
κόμητας ἄγειν, καὶ συμβούλοις ἐν⁸⁶ ἄπασιν χρή-
σασθαι, καὶ μὴ οἷον ἐναυθετεῖν (22), ἀλλὰ πάν-
των αὐτοῖς κοινωνεῖν. Σὺ δὲ ἀλλ' ὄρα μὴ κατα-
μελήσεις⁸⁷ τὸν κατὰ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων
ἀναπράξασθαι πόλεμον, ἀλλ' ἐν ὅσῳ μεγάλην
ἤσταν ἠττήθη, καὶ μικροῦ μαχαίρας ἔργον ἐγ-
γόνει, καὶ τὸ πολὺ τῶν αὐτοῦ στρατευμάτων τῷ
πολέμῳ ἀνήλωτο. Καὶ γὰρ, φησὶ, καὶ ἐγγύς ἦλθε^C
τοῦ ζωγηθῆναι, καὶ ἐκ μέσων τῶν χειρῶν ἡμῶν
τραυματίας ἔχκετο. Μὴ ἀνήσεις ὁλῶς, μὴ πως
ἀνέσεως τυχῶν, συλλέξῃ⁸⁸ τὸ τε πνεῦμα καὶ
γενναϊότερον ἢ τὸ πρότερον ἀντικατασταίῃσαι.
Οὐ γὰρ τῶν τυχόντων ὁ ἀνήρ, ἀλλ' ἐκ νηπίου
ἐν⁸⁹ πολέμοις καὶ μάχαις ἐντραφεῖς, πᾶσαν τε
τὴν ἔω καὶ τὴν ἐσπέραν ἐληλυθῶς, ὁπόσους
ἀποστάτας τοῖς πρώην αυτοκράτορσι δορυθη-
ράτους ἐποίησε, καὶ αὐτὸς πάντως ἐκ πολλῶν
ἀκούεις. Εἰ γοῦν ὁλῶς ἀναπέσης καὶ μὴ κατ'
αὐτοῦ χωρήσης πάση γνώμῃ, ὅποσα μὲν αὐτὸς
ἔργα, πολλὰ καμῶν ἤνυσα φροῦδα ποιήσεις,
αὐτὸς δὲ τοῦς καρποὺς τῆς ἰδίας βραθυμίας
πάντως ὀρέσῃ. Κατῷ μὲν ἤδη ἄπειμι ἀγνωσό-
μενος, τὸν ῥῆγα τῆς ἡμεδαπῆς⁹⁰ ἀπελάσαι χῶ-^D
ρας καὶ οὕτω τὸν φίλτατόν μοι Ῥογέρην ἐπὶ τῆς
δοθείσης αὐτῷ ἐξουσίας ἐδράσαι.

existat ultor acceptæ cladis, majoresque ac vehementiores ipso dolore ac sensu ignominie in nos spiri-
tus colligat. Non est is, mihi crede, de vulgo aliquis, et quem impune possis contemnere. Homo a puero
in bellis præliisque nutritus, qui Orientem Occidentemque victoriis peragraverit. Audivisti omnino quam

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ Ἀδάμ. ⁸² ὁμᾶ. ⁸³ τουτωί. ⁸⁴ παρεγγνωμαι. ⁸⁵ Βαϊμούντον. ⁸⁶ Deest vocula ἐν. ⁸⁷ καταμελή-
ση. ⁸⁸ συλλέξαι. ⁸⁹ Deest vocula ἐν. ⁹⁰ ἡμεδαπῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Ἐναυθετεῖν. Hesychius, Ἀύθενταίν, ἐξου-
σιάζειν. Phrynichus, Ἀύθεντης, ἐπὶ τοῦ δεσπότου,
οἱ περὶ τὰ δικαστήρια ῥήτορες. Vide quæ de hujus

Scitis, comites, charissimum filium meum primo-
genitum Rogerium a me cum in Illyricum trajicerem
constitutum fuisse dominum ditionis Italicæ meæ.
Non enim oportebat me illinc ad tantæ aleæ ac
periculi negotium solventem, solum proprium ac
quasi natale meum, sine custode ac principe cujusvis
expositum cupiditatē relinquere, velut paratam
prædam omni tollere ausuro. Quoniam vero rex
Alamaniæ, ut certis indicibus comperimus, in eam
spem se accingit, et magno exercitū invadere nostras
domos ac terram parat, utique faciendum nobis
est ut ejus conatibus obviam eatur. Quæ enim ratio
sinit, ut qui alienis acquirendis insistimus, proprio-
rum jacturam ignava desidia seramus? Ego igitur
hanc spississimam operæ partem ultro depono mihi
et sumo: bellum, inquam, cum rege Alamaniæ
ego ipse gesturus toleraturusque propero; huic vero
juniori meo filio Dyrrachium et Aulonem urbesque
ac insulas catexas quæ belli hujus nondum licet
patrati, quasi anticipata præmia in pignora relinquo-
rum jam habemus, relinquo, addico, commendoque.
Quod ut prospere feliciterque cedat oro obtestorque
vos, ut eum non alio habeatis loco quam me ipsum:
ita ut sicut pro me fecistis, sic pro ejus causa utque
capite toto animo totoque pectore pugnandum vobis
arbitremini. Tibi vero, fili charissime, pro jure atque
affectu patrio impero **132** commendoque (hæc
dicens vultum et orationem ad Balmundum vertit)
ut omni honoris atque observantiæ genere quo par
est, comites prosequaris, consiliisque ipsorum tan-
tum tribuas, ut nihil plane rerum prius gerere aggre-
diaris quam eorum sententiam exquisieris; quam
quidem tanti apud te momenti esse volo, ut nunquam
ei privatam tuam quantumvis ea tibi scita callidu-
que videatur, præferendam putes. Præcipue autem
præ cæteris omnibus etiam atque etiam mando tibi
Romanum bellum. Et vide ne nulla unquam hujus
tibi curæ remissio subrepat. In Romanum, inquam,
bellum, fili, jam a nobis affectum, tu patrandum
incumbe. Res tibi reliqua est cum imperatore magno
prælio victo, ab ingenti clade vix incolumi elapso.
Qui hoc ipsum in lucro posuit, quod cæcis deletisque
plerisque omnibus suis copiis, ipse unus tantum non
occisus, tantum non captus, e manibus nostris eva-
serit. Tu ne vim, ne impetum remittas; insta;
incumbe in concussum semel; illud meluens, ne is
colligendi sui spatium per te nactus, formidolosior

vocis notatione habent præterea Meursius et Fa-
brotus, in Gloss. et Allatius, lib. 1 De Eccl. Occid.
et Orient. perpet. consens. cap. 21, n. 4.

multos quamque potentes tyrannos prioribus imperatoribus ipse armis manumque victos ac victos adduxerit. In hoc tali tu hoste si attentionem laxas, si aliter in eum quam totis viribus summaque contentione ferris, brevi quæ ego molimine ac labore promovi magno, in nihilum tua culpa tuoque damno recident omnia. Tuo, inquam, damno; nam tibi si, quod Deus avertat! secus quam mando faceres, acerbi fructus tuæ desidiæ otiose gustandi longo tempore obtruderentur. In his verbis et mandatis vult tibi dico, fili, vobisque, comites, alia hinc ad pericula aliaque bella sine mora pergens, decertaturus cum rege Alamanicæ, ipsumque e nostris finibus pulsurus, ut charissimo meo filio Rogerio possessionem olim a me datam idem vindicem atque asseram propriam.

Hæc locutus monerem conscendit, et in oppositam oram Longobardicam trajecit; momentoque Salernum delatus (quæ civitas dudum a plerisque qui ei terrarum tractui imperitare affectaverant in ducalis curiæ ac comitatus sedem totiusque principatus quasi metropolim delecta fuerat), ibi per otium delectibus habendis, convocandisque magno undique studio ac sumptu copiis, tum ex civibus atque indigenis, tum ex aliis etiam remotis gentibus, quamplurimis quamque firmissimis, vacavit. Interim rex Alamanicæ, juxta ea quæ Augusto promiserat, se ad invadendam Longobardiam accingebat. Qua re comperta, Robertus festinavit Romam, ut ibi conjunctis cum papa copiis certiori spe successus ad arcendum suis finibus Henricum pergeret. Consensit in id papa facile. Ergo ambo communi impetu adversus Alamanum vadunt: qui magnis ostentatis minis haudquaquam consentanea subjungens, quippe refrigeratus Orientalibus nuntis de Imperatoris prælio adverso, quo amissis maximam partem copiis, ipse vulceratus multis locis, mira generositate invicti animi, conatibusque **133** heroicis, Deo superisque omnibus juvantibus vix salvus evasisset, tutiora respicere consilia decrevit, nec necesse aut con-

Α Οὕτω μὲν οὖν ξυνταξάμενος αὐτῷ, εἰσεληλυθὼς εἰς μονῆρας, τὴν περαιῖαν τῆς Λογγιβαρδίας κατέλαθε· καὶ ἐξίως εἰς τὸ Σαλερτηνὸν (23). ἐκεῖθεν παραγίνεται (ὅπερ πάλοι ποτὲ εἰς κατοικίαν τῶν τῆς δουκικῆς ἀξίας ἀντιποιοιμένων ἀφώριστο). Καίθι γοῦν ἐγκαρτερήσας ἰκανὰς συνειλόχει δυνάμεις, καὶ μισθοφορικὸν ἐξ ἀλλοθιπῶν ὄτι πλείστον. Ὁ δὲ ῥῆξ Ἀλαμανίας κατὰ τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὑποσχίσεις καταλαμβάνειν ἤδη τὴν Λογγιβαρδίαν ἠπειγέτο. Τοῦτο μεμαθηκὼς ὁ Ῥομπέρτος ἐκπευθε τὴν Ῥώμην καταλαθεῖν, ἐνωθησόμενος τε τῷ πάπῃ καὶ τὸν Ἀλαμανίας ἀπειρῶν τοῦ προχείμενου σκοποῦ. Ἐπειδὴ ὁ οὐδ' ὁ πάπας πρὸς τοῦτο ἀνένυσεν, ἀμφω κατὰ τοῦ Ἀλαμανίας ἑξώρησαν· ὁ μὲντοι ῥῆξ πολιορκεῖν τὴν Λογγιβαρδίαν ἠπειγόμενος, ἐπεὶ τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα ἐμαθηκῆκε, καὶ ὅτι μεγάλην ἤτταν ἤττηθείς, τῶν μὲν τοῦ στρατεύματος ξιφῶν παρανάλωμα γεγονότων, τῶν δὲ ἐκασταχοῦ διασπαρέντων, αὐτὸς εἰς πύλας καταστάς κινδύνους ἐν τῷ γενναίως μάχεσθαι, καιρίως ἐν διαφόροις τοῦ σώματος πληγῆς μέρεσι, τόλμῃ καὶ γενναϊότητι γνώμης, παραδόξως ἐβρύσθη, στρέψας τὰς ἡνίας ⁹¹ (24), πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἐχώρει, τοῦτο νίκην λογισάμενος τὸ μὴ κινδύνους ἑαυτὸν ὑποβαλεῖν ἐπὶ μηδενὶ δέοντι.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹¹ ἐπεὶ δέ. ⁹² Ἀλαμάνου. ⁹³ ἡνίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(23) *Εἰς τὸ Σαλερτηνόν.* Robertus, relicto Illyrico, in Italiam Gregorio papæ opem laturus trajecit anno Christi 1082; in Malaterra, lib. iii, cap. 33, 37, Leo Ost. l. b. iii, cap. 52; et Suger. in Ludov. VI, cap. 9. Totam expeditionis istius Historiam sic exsequitur Guillelmus Apuliensis, lib. iv:

*Cannis destructis Romam molitur adire
Contra Gregorii Romani præsulis hostem
Henricum, cujus jamdudum obsederat urbem
Plurima barbaries annis remorata duobus,
Altera tormentis murorum mœnia fregit,
Et turres multas invictæ diruit urbis.
Jamque sibi fuerat pars subdita Transtyberina,
Gregorius quidam fuerat conclusus in arce,
Quæ munita satis, non expugnabilis ulli,
Es e videbatur, miri structura laboris.*

295 *Hunc et munitat fidæ-custodia gentis.
Robertum tantos ubi novit inisse paratus,
Et sibi cum tantis inferre conatibus arma,
Rex fugit Henricus, ducis hunc audacia terret,
Et virtus totam jam notificata per urbem,
Expectare verens hunc, ad loca iuta recessit.
Robertus Romam properans vi perforat urbis
Egregiæ muros; tamen auxi iantibus ipsi
Paucis Gregorii sanctoribus; inde quibusdam
Aedibus exustis, violenter ab obsidione*

*Liberat obsessum jam tanto tempore papam:
Hunc secum magno deducit honore Salernum.
Post ducis abscessum, papam concesserat illis
Ipse Ravennatem Guibertum, qui scelerata
Mente pari insurgens, regnum præsumpsit adire
Sedis apostolicæ, Clemens a plebe vocatus.
Agmina Romuleæ dux urbe reducta Salerni
Dimisit, nunquam par huic exercitus hæsit.
C Millia sex equitum, triginta millia Romam
Duxerat hic peditum: sic uno tempore victi
Sunt terræ Domini duo, rex Alemannicus iste,
Imperii rector Romani maximus ille:
Alter ad arma ruens armis superatur, et alter
Nominis auditi sola formidine cecidit.*

(24) *Στρέψας τὰς ἡνίας.* Willelmus Gemeticensis, lib. vii, cap. 43: *Hic Robertus duos imperatores in uno vicit prælio, Alexium Græcorum in Græcia, Henricum Romanorum in Italia. Satis enim victus est Henricus, qui audita jam ducis Roberti, nec viribus Saxonum, nec Alamannorum, nec etiam mœnibus urbis quæ caput est orbis, confusus, velutulus, concitus aufugit.* Willelmus Malmesb. lib. iii *De gest. Angl.* Nec sustinuit nuntium advenientis (Roberti) Henricus, quin cum (also papa, sola summa territus terga daret. Vide Hugonem Flaviniacens. in Chronie. pag. 229.

Οὗτο; μὲν εὖν εἶχετο τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φε-
ρούσης. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος, φθάσας εἰς τὴν τοῦ
ρήγος παρεμβολήν, αὐτὸς μὲν προσωτέρω διώκειν
οὐκ ἠθέλειν, ἀπόμοιραν δὲ ἰκανὴν τῶν αὐτοῦ ταγμα-
των διελθὼν, διώκειν τὸν Ἀλαμανίας⁹⁴ προὔτρε-
ψατο⁹⁵. Αὐτὸς δὲ τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενος
μετὰ τοῦ πάπα, πρὸς Ῥώμην ἀπένευσεν, καὶ τοῦτον
ἐπὶ τοῦ ἰδίου θρόνου καθίσας⁹⁶, εὐφημίας αὖθις
παρ' ἐκεῖνον⁹⁷ τυγχάνει, καίπειτα πρὸς τὸ Σαλερνη-
νὸν ἐπανέρχεται, τῆς ἐκ τῶν πολλῶν⁹⁸ μόθων⁹⁹
κακοπαθείας ἐαυτὸν ἀνακτησόμενος.

proprio firmasset, vlcissimi ab eo iterum rex appellatus, Salernum se recepit, ibi ex fatigatione
tot bellorum modica sese quiete refecturus.

Μετ' οὐ πολὺ δὲ καταλαμβάνει τοῦτον ὁ Βαϊμούν-
τος¹, τὴν ἀγγελίαν τῆς ἐπισυμβάσης αὐτῷ ἡγε-
της (25) ἐπὶ τοῦ προσώπου φέρων. Ὅπως δὲ ξυν-
έπεσε τὰ εἰς τὴν τύχης αὐτῷ ὁ λόγος ἤδη δηλώσει. Καὶ
γὰρ τῶν ἐκεῖνου μεμνημένος παραγγελμάτων, καὶ
ἄλλως δὲ ἀρητιφίλος ὢν ἀνὴρ καὶ φιλοκινδυνότατος,
ἀτρίξ κατὰ τοῦ βασιλέως μάχης εἶχετο. Καὶ τὰς
ἰδίας δυνάμεις ἀναλαβόμενος, συνεφεπομένους ἔχων
καὶ ὁπόσοι ἐλλογιμώτεροι, καὶ λογάδας Ῥωμαίων
στρατιῶται καὶ ἡγεμόνες τῶν παρὰ τοῦ Ῥομπέρτου
κατασχεθεισῶν χωρῶν καὶ πόλεων (ἀπεγνωχότες
γὰρ καθάπαξ τοῦ αὐτακράτορος, ὅλοι τῆς τοῦ Βαϊ-
μούντου² γεγόνασι³ γνώμης), καταλαμβάνει διὰ
τῆς Βαγενητίας τὰ Ἰωάννινα, καὶ τάφρον κατὰ τοὺς
ἔξωθεν διαχειμένους⁴ ἀμπελῶνας ποιήσας πρότε-
ρον, ἀμα δὲ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν⁵ ἅπαν ἐν ἐπιχαίροις
τόποις καταθέμενος, αὐτὸς ἐντὸς τὰς σκηνὰς ἐπ-
έβητο⁶. Τὰ δὲ τείχη περιθρήσας, καὶ τὴν τοῦ κά-
στρου ἀκρόπολιν ἐπισφαλῆ διαγνοὺς, οὐ μόνον αὐ-
τὴν ἀνορθοῦν ὡς ἐνδὸν ἠπεύγετο, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν
ἐν ἄλλῳ μέρει τῶν τειχῶν, οὐ μᾶλλον αὐτῷ συνοῖσον
δέδοκτο, ἐρυμοτάτην⁷ ἀνωκοδόμησι, ληϊζόμενος ἄμα
καὶ τὰς περικειμένας πόλεις καὶ χώρας. Ταῦτα
μεμαθηκὼς ὁ αὐτοκράτωρ, εὐθὺς μηδὲν μελλήσας
ὄλως, τὰς δυνάμεις ἀπάσας συναγαγὼν τῆς Κων-
σταντινίου πόλεως ἐπέυσας ἔξεισι μῆνα⁸ Μάϊον (26).
Τοιγαροῦν τὰ Ἰωάννινα καταλαβὼν, ἐπεὶ ὁ τοῦ πρ-
λέμου καὶ τῆς μάχης καιρὸς ἤδη παρῆν τὰ⁹ οἰκεία
στρατεύματα, μηδὲ τὸ πολλοστὸν τοῦ Βαϊμούντου¹⁰
δυνάμεων ὄντα κατανοῶν, καὶ ἄλλως δὲ ἀπὸ τῆς
τοῦ Ῥομπέρτου προηγησαμένης μάχης, γινώσκων
τὴν πρώτην κατὰ τῶν ἐναντίων ἱππατίαν τῶν Καλ-
τῶν ἀνύποιστον (27), θεὸν ἔκρινε πρῶτον μὲν διὰ
πλλοστῶν μετρητῶν τινῶν καὶ ἐκκρίτων ἀκροβο-
λισμοὺς ποιήσασθαι, ἵνα ἐντεῦθεν ἐνδειξίεν τινα καὶ

A sultum credidit, magnæ rei aleam tali tempore
jacere, nullo idoneo spei pignore aut operæ pro-
posito pretio. Magnis igitur itineribus retro in
patriam contendit, in victoriæ parte numerans
salvum atque incolumie reportare domum caput
suum. At Robertus ubi castra regis occupavit,
insequi ipse quidem fugientem tanti non putavit;
cæterum delectis ex toto exercitu copiis eo nego-
tio dato, ut vestigia Alamani strenue premerent,
ipse præda potitus omni Romam versus iter in-
tendit, una cum papa, quem cum illic in throno

Non longum inde tempus, cum patri se sistit
Baimundus, indicia successus improperi in deje-
cti vultus mœstitia palam ferens. Res ejus ut se
habuerint, quaque fortuna bellum gesserit, dein-
ceps narrabimus. Relictus in Illyrico ferrox juvenis
non magis patris mandatis quam proprio impetu
in occasionem conserendi cum imperatore prælij
totus imminebat. Ergo assumptis secum tum suis
copiis, tum Romanis transfugis, qui, desperata im-
peratoris fortuna, victorem secuti, non plebei so-
lum, sed viri etiam insignes magno numero ad
Baimundum accesserant: quibus adjungendi præfe-
ci urbium ac regionum quæ nuper dilioni Roberti
subjectæ fuerant, cum his omnibus per Bagen-
tiam profectus Joannina tenuit, ubi adjacentes loco
vineas fossa primum circumdedit, exercitumque
universum idoneis disposuit stationibus. Tum ipse
labernacula intus fixit; exploratisque muris et
castri arce parum firma ac semiruta, non modo
restituere illam omni ope conatus est, sed altam
quoque in altera murorum parte, loco ad id ipsi
viso commodo, firmissimam ædificavit; simul cir-
cumjacentes urbes et regiones assiduis illuc emissis
incursionibus prædatorum vastans. His imperator
auditis confestim summa diligentia collectis copiis
Constantinopoli erumpit mense Maio: citoque ad
Joannina perlatus, cum hostis pugnae copiam affa-
tim faceret, non tamen prius experiendum decre-
torio certamine de rerum summa putavit quam
velitationibus specimen cepisset virtutis Baimundi
peritiæque militaris. Id adeo consilii probavit illi
primum conscientia paucitatis suorum (constabat
enim satis multis partibus numerosiorem esse Bal-
mundi exercitum), deinde quod nupero cum Ro-
berto conflictu expertus fuerat, primum impetum

Variae lectiones ex cod. Coislina.

⁹⁴ Ἀλζμάνον. ⁹⁵ προὔτρεπετο. ⁹⁶ ἐδράσας. ⁹⁷ ἐκεῖνον. ⁹⁸ Deest vox πολλῶν. ⁹⁹ μόθων. ¹ Βαϊμούνδος.
² Βαϊμούνδου. Sic semper postea. ³ γεγόναν. ⁴ Deest vox διαχειμένους. ⁵ ὀπλιτικόν. ⁶ ἐπέβητο.
⁷ ἐρυμοτάτην. ⁸ κατὰ μῆνα. ⁹ καιρὸς ἤδη παρῆν, τὰ. Sic manuscriptus distinguit colon periodi.
¹⁰ Βαϊμούνδου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Ἡγετης. Cladem Boemundi ad Larissam
intelligit, quam hoc libro commemorat. Adde
Zonaram, pag. 236.

(26) Μῆνα Μάϊον. Anno scilicet Chr. 1083.

(27) Ἀνύποιστον. Primum Gallorum impetum
atrocissimum semper fuisse, ut nec sustineri posset,

testantur passim scriptores, Memnon, Polybius,
lib. II Livius, lib. xxvii; xxxiv et xxxviii; Silius Italic.
lib. viii: Frontinus, lib. II etc. Vide præterea eam-
dem Annam pag. 134, 135, 283, 325; Petrum
Diac. lib. iv; Chronic. Cassin. cap. 41, et Joan. Sa-
risberiensem, lib. vi; Polycrat. cap. 16.

equitatus Galliei plane ineluctabilem esse. Delibatos igitur ex universa acie lectorum militum **134** globos subinde missitare institit, qui hostem eminentis jaculando lacesserent, ut ex successibus singularium manipulorum minimo periculo velintium, augurium de spe tota ac fortuna universi praelii capere posset, posteaque securius et prudentius pugnam committere. Sic igitur in conspectu mutuo positis et certare utrinque gestientibus exercitibus, reputans semper animo Alexius primam illam quavis resistendi constantia majorem Latinorum ruentium vim, tale quiddam ad eam sistendam frustrandamve commentus est. Leviores quosdam paravit currus, quibus pauciores quam vulgo solent, hoc est quatuor duntaxat infixit equos. His pedites imposuit loricatedos, quos jussit ubi primum irruentes insis habentis Latinos cernerent, currus in occursum propellere: quæ res necessario contextum phalangis et contesseratum aciei nexum perruptura erat. Adest ecce hora praelii commodum exorto sole perque sudum ab ortu reidente. Struit imperator aciem eaque sibi locum in media sumit. Baimundus promptus ad praelium, nec imparatus adversus insidias, sic tanquam plane compertum haberet quid contra machinatus esset Alexius, ordinem aciei suæ mutat, prout præsens posebat usus. Divisit enim bifariam copias, curribusque in medio relictis, utrimque magno impetu in Romanam invehitur aciem. Miscentur phalangibus phalanges, viri cum viris cominus congregiantur; multi utrinque cadunt; tandem vincente Baimundo, stabat jamen imperator imperterritus, turris instar incoccussæ, ab omni licet parte telis ac jaculis petitus. Ac nunc eques infestus in adversos irruebat Gallos, manum conserens, cadensque, et vicissim vapulans: nunc fugientes suos crebris clamoribus revocans. Ut autem phalanges suas in partes plurimas dissectas discerptasque vidit, tandem decrevit se sibi consulere oportere: non ullo ille quidem degeneri correptus

Α τῆς τῷ Βαϊμόντῳ ἐνυπαρχούσης στρατηγικῆς ἐπιστήμης σχολῆ, καὶ γένοιτό ¹¹ οἱ διὰ τῶν μερικῶν προσβολῶν ¹² τὴν τοῦ ὄλου γνῶσιν ἐσχηκέναι κἀντεῦθεν ζῶν ἐπιστήμῃ βεβαιότερον πρὸς τὸν Κελτῶν ἀντιπαρατάξασθαι. Οὕτω γοῦν τὰ στρατεύματα κατ' ἀλλήλων ἐσφάδαζεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν ἀνύποιστον τῶν Λατίνων δεδιῶς, πρώτην προσβολὴν, καινόν τι ποιεῖ. Ἀμάξας κοκφοτίρας κατασκευάσας, καὶ τῶν συντόμων ἤττους ἐφ' ἑκάστη τούτων κοντοῦς ἐνέπηξε τέσσαρας, καὶ πεζοὺς ὀπλοφόρους ἐπέτησεν, ὥστε ὀπηνίκα οἱ Λατῖνοι ὄλους ρυτῆρας χαλάσαντες κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ὁρμήσουσι φάλαγγος τὰς ἀμάξας ὠθείσθαι πρόσω διὰ τῶν ὑψισταμένων ὀπλοφόρων πιζῶν, ἐν' οὕτω τὸ συνεχὲς διακόπτεται τοῦ συνασπισμοῦ τῶν Λατίνων. Καὶ ἐπεὶ καιρὸς πολέμου περὶ τὸν ἡλίου ἤδη τοῦ ὀρίζοντος λαμπρῶς ὑπερκύψαντος, ὁ αὐτοκράτωρ τὰς φάλαγγας εἰς πολέμου τύπον καταστήσας, αὐτῆς τὸ μεσαιτάτον εἶχεν. Ὁ γοῦν Βαϊμόντος οὐκ ἀνέτοιμος τῆς μάχης συγκροτουμένης πρὸς τὸν ¹³ μηχανὴν ἐφάτη τοῦ αὐτοκράτορος. Ἀλλ' ὡσπερ πραγνοὺς τὸ βεβουλευμένον, μεθαρμόζεται πρὸς τὸ ξυμπεσόν, καὶ τὰς ἰδίας δυνάμεις δίχα διελθὼν, καὶ τὰς ἀμάξας παρεκκλίνας ¹⁴, κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκατέρωθεν ἵσταται [ἵεται] παρατάξιως. Καὶ φάλαγγες μὲν φάλαγγι τηνικαῦτα ἐμίγνυντο, καὶ ἀνέρες ἀνδράσι κατὰ στόμα ἐμάχοντο. Οὕτω δὲ πολλῶν ἐκατέρωθεν ἐν τῷ μάχεσθαι πεσόντων, τὴν μὲν νικῶσαν (28) εἶχεν ὁ Βαϊμόντος, ὁ δὲ γὰρ αὐτοκράτωρ καθάπερ τις πύργος ἀχλόνητος ἵστατο ἐξ ἑκατέρου μέρους βαλλόμενος, καὶ ὅπου μὲν ἐπιπυζόμενος κατὰ τῶν ἐπιόντων Κελτῶν καὶ συμπλεκόμενος ἐνίοις, πλήττων, καὶ κτείνων καὶ πληττόμενος, ὅπου δὲ καὶ τοὺς φεύγοντας συχνοῖς ἐμβοήμασιν ἀνακτώμενος. Ὡς δ' εἰς μέρη πολλὰ τὰς φάλαγγας διασπασθεῖσας ἑώρα, δεῖν ἐλογίσατο καὶ αὐτὸς ἐαυτῷ τὸ ἀσφαλὲς περιποιήσασθαι, οὐ σώτων ἐαυτὸν, οὐδ' ¹⁵ ὑπὸ δειλίας συγχυθεῖς, ὡς τάχα ἐν τις εἶποι, ἀλλ' εἰ που τὸν κίνδυνον δι' ἐκφυγῶν ¹⁶, καὶ συλλεξάμενος ἐαυτὸν αὐθις γενναϊότερον τοῖς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ γένηται οἱ. ¹² προσβολῶν. ¹³ τὴν. ¹⁴ παρεκκλίνας. ¹⁵ οὐδ'. ¹⁶ διεκφυγῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) *Τὴν νικῶσαν εἶχεν.* Expugnatis Joannibus, ad Artam, urbem ad Ambracium sinum positam, castra statuerat Boemundus; cui, dum obsidetur, opem dare volens Alexius, a Boemundo fugatur. Hanc Boemundi victoriam narrant Malaterra, lib. iii, cap. 29; Ordericus Vitalis, lib. vii, pag. 644; et Willelmus Malmesb. lib. iii, pag. 107, præsertim vero Guillel. Apul. lib. v hisce versibus:

*Post ubi Robertum cognovit Alexius esse
Æquorè transiectum, vires reparare minutas
Nititur, absentisque ducis perfringere castra.
Hæc duo servabant vi consilioque potentes,
Filius ille ducis Boemundus, et iste Brienus.
Haud procut a Janina, non parvi nominis urbe,
296 Partis Alexine populus sua castra locarat.
Multiplici partem præmunit Alexius illam
Obice plaustrorum, quam præciū planiciæ*

*Ad pervadendam facilem vicinia reddit.
Ferreæ cum tribulis omnes salivæ viarum
Præpedit accessus, ut laxis hostis habenis
Dum dimittet equos, pedibus figatur equorum.
At nebula Danaum prospectus impediens,
Illuc Normanni per vitibus aspera densis,
Itenaque carectis loca pervenere lotenter.
Obstat congredivens paulisper Alexius illis:
Sed non instantes sufferre diutius illos
Enatuit, petiitque fugam, victusque recessit.
Urbem Thessaliæ superatus Marte secundo
Appetit egregiam, vulgus hanc vocat Salohichin.*

Anna non Thessalonicam, sed Achridem post hanc cladem Alexium venisse scribit; in cæteris consentit Guillelmus, nisi quod unicam, ex duabus, quas ipsa agnoscit Anna, victoriæ conficit. Nam in prout praelio plaustrorum obice, in altero tribulis usum Alexium Anna commemorat.

μαχομένοις Κελτοῖς ἀντικαταστάσει. Ὑποφεύγων ἄ
 δὲ τοὺς ἐχθροὺς μετ' ὀλίγων πάνυ τινῶν, καὶ τῶν
 Κελτῶν τισιν ἐντυχῶν, αὐθις ἐκείνοις ὁ ἀκαταπτόη-
 τοσ στρατηγὸς ἐδείκνυτο. Ἀναβρώτα, γὰρ τοὺς σὺν
 αὐτῷ, καὶ σφοδρῶς τὴν κατ' αὐτῶν ἱππασίαν, ὡς
 σήμερον τεθνηξόμενος ποιῆσαι, ἢ κατὰ κράτος
 ἠτήσων, κτείνει μὲν αὐτὸς παύσαι ἓνα τῶν Κελ-
 τῶν, καὶ ὀπίσθιοι δὲ σὺν αὐτῷ ἄριστος¹⁷ ἦσαν ὑπε-
 ρασπιστά, πολλοὺς τρώσαντες ἐξεδίωξαν, καὶ οὕτως
 ἀμετρήτους καὶ μεγίστους δι' ἐκφυγῶν¹⁸ κιν-
 δύνους, αὐθις τῶζετα διὰ τῶν Στρούγων (29) διελ-
 θῶν εἰς Ἀχρίδα. Κάκειθ'¹⁹ ἐγκαρτερήσας, καὶ
 πολλοὺς²⁰ τῶν πεφευγόντων ἀνακαλεσάμενος, αὐτοῦ
 ποῦ μετὰ τοῦ μεγάλου δομητικῶν πάντας καταλι-
 πῶν, καταλαμβάνει τὸν Βαρδάρην οὐ βραχύνης χά-
 ριν· βασιλικὴς γὰρ βραθυμίας καὶ ἀναπαύλας οὐ-
 δαμῶς ἑαυτῷ ἀπεμέτρει· καὶ²¹ συναγαγὼν τὰ
 στρατεύματα, καὶ μισθοφορικὸν συλλεξάμενος κατὰ
 τοῦ Βαϊμούντου χωρσί, ἑτερίν τι σκοπήσας δι' οὐ
 κατάγωνίσαιτο τοὺς Κελτοὺς. Τριβόλους γὰρ σιδη-
 ρῆς κατασκευάσας, ἐπεὶ τὴν μάχην ἐς νέετα προσ-
 εδόκα, ἐσπέρας τούτους²² ἐν τῷ μεταίχμιῳ²³ τῆς
 πεδίδος κατέστρωσεν²⁴, ὅπερ σφοδρότεραν ἐστο-
 χάζετο τοὺς Κελτοὺς τὴν ἱππασίαν ποιήσασθαι, μη-
 χανώμενος τάχα τὴν πρώτην καὶ ἀνύποιστον τῶν
 Λατίνων ὁρμὴν διὰ τούτων ἀποθραῦσαι περιπαρέν-
 των τῶν τριβόλων τοῖς τῶν ἱππῶν ποσὶ, καὶ τοὺς
 μὲν κατὰ μέτωπον ἵσταμένους τῶν Ῥωμαίων ὀπί-
 σοι, δόρατα ἔφερον μεμετρημένας τὰς ἱππασίας
 ποιῆσαι, καὶ ὀπίσθιον μὴ τοῖς τριβόλοις περιπα-
 ρεῖεν, ἀλλ' ἐφ' ἑκάτερα σχιζομένους ὑποστρέφειν,
 τοὺς δὲ παλταστάς πόρρωθεν τῶν²⁵ Κελτῶν σφο-
 δροὺς ἐκπέμπειν τοὺς οἰστοὺς, τὸ δὲ γὰρ ἄξιον καὶ
 εὐώνυμον κέρας ἐξ ἑκατέρου μέρους ἀσχέτω βύμη
 τοῖς Κελτοῖς ἐπεισπασεῖν. Τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ ἐμοῦ
 πατρὸς διανοήματα. Τὸν δὲ Βαϊμούντον ταῦτα οὐ
 διέλαθε. Συνέβαινε γὰρ τι τοιοῦτον. Ὅπερ γὰρ ὁ
 βασιλεὺς ἐσπέρας κατ' ἐκείνου ἐβουλεύτατο, πρῶτας
 ὁ Κελτὸς μεμάθηκε. Καὶ πρὸς τὸ ἀκουσθὲν εὐφυῶς
 μεθαρμοσάμενος τὴν μάχην ἀνεδέχετο, καὶ οὐκ ἔτι

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἄριστος. ¹⁸ διεκφυγῶν. ¹⁹ κάκειθ'. ²⁰ ἱκανοὺς. ²¹ καὶ αὐθις. ²² ταῦτα. ²³ μεσαιχμῖον. ²⁴ κατέ-
 στρωσεν. ²⁵ κατὰ τῶν.

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

(29) Διὰ τῶν στρούγων. Editio Hoesehelii ha-
 bet στρουγῶν. Sunt vero στρουγαί, Bulgarica lin-
 gua, fossæ, stagna, vivaria, e quibus magnus pi-
 scium proventus parabatur, pro quo tributum
 pensitabatur quotannis Ilseo imperatoris. Theo-
 phylactus arch. Bulg. epist. 41: Καὶ γὰρ ἐπὶ τε
 τοῖς μύλοις διπλασίω οἱ κληρικοὶ, ἢ οἱ λαϊκοὶ
 ὀπετέλασαν. Καὶ ἐπὶ τῶν Βουλγάρων μὲν γλώτταις
 λεγομέναις στρουγαῖς, (Ἑλλήν δ' ἀνήρ διώρυχας ἀν-
 ταύτας ἐρεῖ) ἰχθύων ἄγρην προξενούσαις, καὶ ἐπὶ
 ταύταις δὲ πολλαπλασίω τῶν τοῦ κοινοῦ πλήθους
 ἐζημιώθησαν. Et paucis interjectis, τοπαρίον λιμ-
 ναῖον, strugas interpretatur: Καὶ ἐπὶ τινι τοπαρίῳ
 λιμναίῳ ἰχθύων ἄγρην διδόντι πένησσαν. Joannes
 Phocas in *Descript. Terræ Sanctæ*, n. 20, Achridis
 situm describens, paludi inædificatam tradit, unde
 aqua emergit, in variis terræ convallibus resta-
 gnans, quas strugas accolæ vocant: Ἐχεν γούν

metu mortis, aut, quod in tantis malis prouum
 suspicari sit, perturbatione ulla rationem non
 sequentis animi, sed consilio sapienti et generoso
 statuens servare se spei ac periculo majori. Quip-
 pe si se modo subduxisset, futurum videbat, ut
 iterum aggredi Gallos posset, ultionemque ex ipsis
 hodiernæ cladis sumere. Fugiens igitur cum oppi-
 do paucis, subito conspicatus Gallos aliquot, obli-
 tus fortunam, ex cædente in audacem aggressorem
 vertitur. Suos breuiter admonet, secumque in ho-
 stem ut mox morituros aut splendide superaturos
 rapit. Tum ipse prævolans Gallorum unum cædit
 ac sternit. Comitum ipsius quantum quisque virtu-
 tis habuit varie in hostes objectos exprompsit, mul-
 tis eorum vulneratis fugatisque. **135** In hunc
 modum innumeralibus et maximis periculis de-
 functus iterum servatus imperator est, per Strugas
 in Achridas perveniens. Ibi sat multis suorum a
 fuga collectis, eos ibi omnes sub magni domestici
 cura reliquit. Ipse ad Bardarem pergit, non ces-
 sandi causa quietisve gustandæ, homo qui fructum
 imperii in otii usura deliciisque non poneret, sed
 reparandarum virium exercitusque novis delectibus
 supplendi e civibus sociisque, ut deinde quamprimum
 instructior contra Baimundum pergeret; quod
 et fecit. Ibi in proclinctu pugnæ tale quid excogitavit
 ad vincendos Gallos, vimque ineluctabilem
 equitatus Latini frangendam. Nocte quæ prælium
 præcessit, campum in quo concurrendum erat præ-
 occupavit ferreis muricibus spargere: unde futu-
 rum sperabat ut inmittentibus se solito impetu
 Gallis equitibus, pedes equorum implicarentur et
 vulnerarentur; interim dum præmoniti Romani
 seseque continentes intra eos fines a quibus ea
 tribulorum pernicies abesset, pares hostibus in-
 opinato malo percussis profligandis se contra offer-
 rent. Quos etiam, si occasio vocaret ultra signatas
 metas invadendi hostis, imperator dividere aciem
 jusserat, et duobus lateribus campo muricibus
 strato in medio relicto in hostes ruere. Porro ce-

σχήματος ἢ πᾶτα ἔρημος, καὶ ὁ Ἰορδάνης ἄμα τῇ
 Νεκρᾷ τῶν Σαδόμεων θαλάσῃ κατὰ τὸν ἡμέτερον
 στοχασμὸν τῆς τοῦ θεάματος θέσεως Ἀχρίδος, ἐν
 τούτῳ τὴν ἐναλλαγὴν μάχην φαινομένην, ἐν τῷ μὲν
 ἀπὸ τῆς λίμνης Ἀχρίδος ἐξέρχασθαι ὕδωρ εἰς δια-
 φόρους τῆς γῆς περιλιμναζόμενον φάραγγας ἕς
 στρουγὰς οἱ τῆς ἐκεῖσε γῆς οἰκήτορες ὀνομά-
 ζουσι, etc. In his porro Annæ, Theophylacti et
 Phocæ locis, intelligi planum est alveos illos,
 quos olim Samuel Bulgarorum rex, Lychnitidem
 paludem, cui Achridis inædificatum oppidum, ex-
 haurire volens, fecerat: qua quidem in palude
 maximam vim piscium fuisse testatur Nicephorus
 Callist. lib. xvii, cap. 28: Ἐξ ἧς καὶ πλήθος ὄτι
 πλεῖστον ἰχθύων ἀγρεύεται. Anna, lib. xii, fossas
 istas et alveos Lychnitidis paludis τάρρους vocat.
 Vide pag. 374.

ita is mandaverat, ut quam densissimam possent A
telum nubem procul in Gallos jacularentur, in-
terim dum dextrum lævumque cornu, ex sua quod-
que parte, vehementissimo impetu in eosdem in-
cumberet. Hæc quid profuit tam sapienter exco-
gitasse patri meo quorum indicium statim ad Bai-
mundum deferebatur; in quo versabatur exæa
proditorum fraus, ejus perfidiosa diligentia quid-
quid vesperi decrevisset, primo mane compertissi-
mum Gallo erat. Nec surdo dictum aut parum
prompto ad præcavendum subita mutatione aciei.
Explicat ergo suas copias ad prælium; at non qua
parte, quoque modo solebat certamen invadit. Odo-
ratus videlicet consilium imperatoris exercitum et
ipse suum bifariam scissum irruere ab gemino la-
tere in Romanos jubet, aciem ipsam mediam et B
frontem exercitus stare immotam, quasi exspe-
ctantem donec hostes per infestam planitiem in
ipsos tenderent. Hæc ita facta sunt. Nec vero Ro-
mani Latinorum impetum diu sustinuerunt; terga
statim vertunt, nec fere occursum contra ruen-
tium nupera velut clade adhuc attenti audent.
Turbatur Romana acies, frustra imperatore con-
suetam exhibente constantiam, et manu menteque
strenue rem gerente. Non enim stabat solum im-
perterritus, sed lacessebat ultro adversos, vulnera in-
ferens vicissimque accipiens. Tandem cum exerci-
tum dilapsam cerneret, seque desertum cum paucis,
officii sui credidit non temere diutius nullo opere
pretio periclitari. Quæ enim ratio sit defatigatum C
et solum contra **136** victorem exercitum niti
pertinacia pugnandi, projicereque salutem in dis-
crimen nulla spe vocante? Postquam igitur aliquan-
diu dextro lævoque cornu suorum fugato, totum
exercitus Baimundi pondus atque impetum unus
stitisset sustinissetque Alexius, demum persuaderi
sibi sivit a sua prudentia ut se a præsentis periculo,
in quo frustra tentari fortunam palam esset, ad
aliam aciem aliudque periculum se servaret. Agi-
tabat enim vel in illa calamitosa fuga, homo in-
fracti animi, magna consilia resumendi meliorem
sorte contra Baimundum belli, reponendique illi
clades omnes istas: ita quodammodo dum vince-
batur vincens, et dum fugiebat, persequens, nun-
quam vero infringi sibi generosam fiduciam, aut D
desperationis laqueis se constringi patiens. Erat
quippe fide præditus in Deum maxima: ejusque
numen quasi præsens assidua in omnibus cogita-
tione circumferebat: juramentoque abstinebat om-
nino. Cum igitur desperata, ut modo dixi, victoria
impetu retro verso cederet, insequente Baimundo,
cum lectissimis quibusque vomitum, conversus ad

ὡς ἔθος αὐτῷ τὴν ὁρμὴν τῆς μάχης ἔποιε, ἀλλὰ
προαρκάσας τὴν τοῦ αὐτοκράτορος βουλήν, αὐτὸς
ἐξ ἑκατέρου μέρους τὴν μάχην μᾶλλον ἀνερίπτεσθε²⁶
τὴν κατὰ μέτωπον φάλαγγα ἀτρεμεῖν τῶν παρακα-
λευσάμενος. Τῆς γοῦν μάχης ἀγγεμάχου γενοῦσας
οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος τὰ νῶτα τοῖς Λα-
τίνοις δεδώκασιν, μηδ' ἀντωπῆσαι τοῦτοις τοῦ λοιποῦ
ισχύοντες, προκατεπετήμενοι ὄντες διὰ τὴν προηγι-
σμένην ἤτταν. Καὶ σύγχυσις ἐνηκαῦτα τῆς Ῥω-
μαϊκῆς περατάξεως ἦν, κἂν ὁ βασιλεὺς ἀκλόνητος
μένων γενναίως· καὶ χειρὶ καὶ γνώμῃ ἀντικαθί-
στατο, πολλοὺς μὲν τρώσας, ἔστι δ' οὐ καὶ τρω-
θεῖς. Καὶ ἐπεὶ τὰ ἅπαν ἐκρεῦσαν ἤδη στρατεύμα
ἐθεάσατο, καὶ ἐαυτὸν μετ' ὀλίγων καταληφθέντα²⁷,
δέον ἐλογίσατο μὴ ἀλόγως ἀνηιστάμενος κινδυνεύ-
σαι. Ἐπὶ γὰρ τις, πολλὰ μογήσας, μὴ πρὸς ἰσχύος
ἔχει²⁸ τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαθίστασθαι, μάταιος ἀν-
εἶη²⁹ εἰς προὔπτον κίνδυνον ἐαυτὸν συνωθῶν. Τοῦ
γοῦν δεξιῦ καὶ εὐωνύμου κέρως τῆς Ῥωμαϊκῆς
φάλαγγος φυγαδεῖα χρησαμένων, ὁ βασιλεὺς ἔτι
ἐγκαρτερῶν μετὰ τῆς τοῦ Βαϊμούντου φάλαγγος
γενναίως ἀπεμάχετο, τὸν ἕλον αὐτὸς ἀναδεξάμενος
πῶλεμον. Τὸ δὲ ἀναντίρρητον συνέεις τοῦ κινδύνου,
δέον ἐκρινεν ἐαυτὸν περιτῶσαι, ὡς αὐθις δύνασθαι
μάχεσθαι πρὸς τὸν καταγωνισάμενον καὶ ἀντίπαλος
ἔσεσθαι καρτερώτατος, καὶ μὴ τὸ πᾶν τῆς νίκης
ἄρασθαι τὸν Βαϊμούντον. Τοιοῦτος γὰρ ἦν ἡττώμε-
νος καὶ νικῶν, φεύγων καὶ αὐθις διώκων, καὶ μηδέ
ποτε ὑποπητήσων, μήτε μὴν ἀνεπιπίπτας βρόχους
ἀλισκόμενος. Ἦν γὰρ καὶ εἰς Θεόν (50) μεγίστην
ἔχων πίστιν, καὶ τοῦτον μὲν ἐς μέτρον διὰ παντὸς
περιφέρων, ὄρκου δὲ³⁰ παντάπασιν ἀπεχόμενος.
Ἀπειρηκῶς οὖν, ὡς ἀνωθεν εἴρηται, ὀπισθοδρόμητος
καὶ αὐτὸς γέγονε, διωκόμενος παρὰ τοῦ Βαϊμούντου
καὶ ἐκκρίτων κομήτων. Ἐν τούτοις δὲ φησι πρὸς
τὸν Γουλιῆν (οὗτος δὲ πατὴρ αὐτοῦ θεράπων) καὶ
τοὺς σὺν αὐτῷ· Μέχρι πόσου φευξόμεθα; Καὶ
στρέψας τὴν χαλινόν³¹ καὶ τοῦ κολοῦ³² τὸ ξίφος
ἐξαγαγὼν, παῖσι τὸν πρότω αὐτῷ συναντήσαντα
κατὰ τῆς ὄψεως. Τοῦτο οἱ Κελτοὶ θεατάμενοι, καὶ
διαγνόντες αὐτὸν τῆς ἰδίας ἀπεγνώχοντα σωτηρίας,
ἐπειδὴ τοὺς τριαύτης γνώμης γεγονότας, ἀνδρας
ἀκαταμαχῆτους· πάλαι ἐγίνωσκον, ὑποσταλέντες
τοῦ διώκειν ἐπαύσαντο. Καὶ οὕτω τῶν διωκόντων
ἀπαλλάγεις, ὑπεξῆει τοῦ κινδύνου. Θύδδὲ φεύγων
δὲ ἕλως ἀνεπεπτώκει, ἀλλὰ τῶν φευγόντων τοὺς
μὲν ἀνεκαλεῖτο, τοὺς δὲ καὶ ἐπέσκηπτε, κἂν οἱ πολλοὶ
τὸν ἀγνοοῦντα ὑπακρίνοντο. Οὕτω γοῦν τοῦ κινδύ-
νου σωθεὶς, εἰτέρχεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐφ'
ᾧ συναγαγεῖν αὐθις στρατεύματα καὶ κατὰ τοῦ
Βαϊμούντου χωρῆσαι.

Galen (paternus hic illi ex longo filius erat famu-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ἀνερίπτεσε. ²⁷ καταλειφθέντα. ²⁸ ἔχει. ²⁹ ἦ. ³⁰ δέ. ³¹ χαλινόν. ³² κολοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) *Eis Θεόν*. Pietatem Alexii, et cæteras animi
dotes commendat etiam Ordericus Vitalis, lib. vii:
Erat, inquit, prudens et probus, audax et largus et
amabilis omnibus. Et mox: Erat multum sapiens
et misericors pauperibus, bellator fortis et magna-

nimus, affabilis militibus, munusculumque dator lar-
gissimus, divina legis cultor devotissimus. Fuit
tamen Alexius, ut ait Malmesburiensis lib. ii,
astutus et fraudibus, quam probitate notior. Vid.
Annam, pag. 231.

lus tum fugæ comes) et ad paucissimos qui cum eo erant: Quoniam, inquit, neque fugiemus? Et simul cum dicto flexis habenis ac stricto gladio, eum in facie vulnerat qui forte primus ex Insequentibus se obtulit. Id Galli cum vidissent, et ex eo intelligerent desperatam ab illo salutem, memores vinci non posse qui tales sunt, remissa sequendi cura, quieverunt. Sic spatium recedendi Augustus habuit, quo usus est ille quidem, cæterum ita soluto securoque animo, ut illi vacaret quos obiter cernebat fugere, partim revocare, partim increpare, quanquam plerumque audire dissimulantes. Tanto periculo defunctus in urbem regiam se recipit, animo reparandi exercitus, moxque demum in Baimundum movendi.

Ἐπει δὲ, τοῦ Ρομπέρτου πρὸς Λογγιβαρδῖαν πηλιναστήσαντος, τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος μάχην ὁ Βαϊμοῦντος ἀνεδέξατο ταῖς ἐκείνου ὑποθημασίαις χρώμενος, καὶ διὰ παντὸς μάχης καὶ πολέμους ἀναρβήπιζων, τὸν μὲν Πέτρον τοῦ Ἀλίφα μετὰ τοῦ Πουντέση (31) εἰς πολιτορκίαν ἐν διαφόροις τόποις ἐξέπεμψεν· ἐνθεντοὶ καὶ τοὺς μὲν δύο Πολόβους³¹ εὐθὺς ὁ Πέτρος τοῦ Ἀλίφα κατέσχε· τὰ δὲ Σκόπια (32) ὁ προρβήθεις Πουντέσης· αὐτὸς δὲ μηνυθεὶς πρὸς τῶν Ἀχριδιωτῶν, ταχὺ τὰς Ἀχρίδας καταλαμβάνει. Καὶ πρὸς μικρὸν ἐγκαρτερήσας τοῦ Ἀριέθου φρουρῶντος τὴν κάστρον, ἀπρακτος ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ὀστροβόν (33)³². Κάκειθεν κενὸς ἀποπεμφθεὶς διήλθε διὰ τοῦ Σοσκῦ, καὶ διὰ τῶν Σερβίων (34) ἀπῆλθεν εἰς Βέρβοιαν. Καὶ προσβαλὼν ἐν πολλοῖς καὶ πολλαῖς τόποις καὶ μὴ ἀνύσας, διὰ τῶν Βοδηνῶν (35) καταλαμβάνει τὰ Μόγλενα (36), καὶ ἀνεγείρει κατέλλιον τι³³ πρὸ χρόνου ἐρεπωθεῖν. Εἶτα καταλιπὼν ἐκεῖ μεθ' ἱκανῶν κόμητά τινα Σαρακηνὸν (37) ἐξ ἐπινομίας καλούμενον εἰς τὴν Βαρδάρην, κατέλαθεν εἰς τὰς καλουμένας

A Qui quidem tanquam jam abunde satisfecisset patris Longobardiam repetentis mandato, quo præceperat urgere bello Alexium, et præliam cum illo committere, maturum putavit oppugnationi arcium operam dare. Duobus ergo ducibus, Petro Aliphæ et Puntesi, attributis idoneo numero copiis, negotium dedit capiendarum urbium: eos in diversas partes ad res uno tempore plures gerendas mittens. Petrus Aliphæ dux Poleobos statim cepit. Scopia vero Punteses. Ipse Baimundus ultro accessit ab Achridiotis Achridas occupavit. Verum arce cui Ariebes præerat deditioem abnuente, postquam ad eam spem tentandam brevem illi moram fecit, re infecta Ostrobum adiit: unlo similiter repulsus per Soscum et Servios Berhæam petiit, ubi nullis successu nullo tentatis locis, tandem per Bodinos pervenit Moglena **137**, ubi castellulum quoddam olim dirutum restauravit; comitemque ibi quemdam Saracenum nomine, cum idoneo præsidio requit, qui regionem tueretur usque ad Bardaren.

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

³¹ πολέμου. ³² εἰς Ὀστροβόν. ³³ κατέλλιον τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(31) Πουντέση. Expressit, ni fallor, hocce vocabulo Anna Gallicum *Pontoise*, seu *Pontese*, uti perpetuo effert Ordericus Vitalis, dum de oppido Pontesiano agit, ut et Ivo Carnot. epist. 28. Sed et fluvius Isara, cui illud adiacet, hodie *Oyse* dicitur, *Exia* nuncupatur a Vibio Sequestro. Fuit igitur *Ponteses* iste comes Augustus ex familia Pontesiae, seu Velocassium, vel, si mavis, Vilcassini **297** comitum: ejus cognominis eo florebat ævo Radulfus cognomento Delicatus, et Heremarus de Pontesia, (cujus mentio est apud Vitalem, lib. iii, pag. 496) Amalrici filii, Drogonis Pontesiae, seu Vilcassini, et Ambianorum comitis nepotes, qui quidem Radulfus et Heremarus, eorumque liberi, quod Pontesiani oppidi partem aliquam hereditario jure possiderent, nonnunquam Pontesiae comites indignantur in veteribus tabulis. Radulphi meminerunt aliquot quæ habentur in *Hist. S. Martini de Campis*, pag. 504, 505, 506. et in *Hist. Bellovacensi* a Loweto edita tom. I, pag. 691. Stemma vero Pontesianæ familiae existat apud Duchesnium in *Hist. Monmorenciaca*, lib. ii, cap. 7.

(32) Σκόπια. Urbs ad Axium amnem. Scopia numero singulari apud Catacuzenum, lib. iii, cap. 42, lib. iv, cap. 19. Τὸ τῶν Σκοπίων πολίγειον apud Nic. Gregoram, lib. viii, τὰ Σκόπια apud Laon lib. i; Scylitzem, pag. 705; Annam, pag. 252; et Tzetzem chil. 12, cap. 596; Σκόποι St. phano Byzantino.

(33) Ὀστροβόν. Ὀστροβός λίμνη, haud procul a Bodenii, Acropolitæ et Scylitzæ, pag. 705, 711.

Meminit etiam is'ius paludis Cantacuzenus, lib. iv, cap. 19, hodie *Ostro*, in charta Sophiani.

(34) Σερβίων. Urbs ad consinia Beothie et Thesaliæ, τὰ Σέρβια Scylitzæ, pag. 705, numero multitudinis, non Servii, uti vertit interpres, quo perinde in errore versatur Pontanus ad Cantacuz. lib. iv, cap. 19, ejus hæc sunt: Ἐξεστράτευσεν αὐτὸς κατὰ Σερβίων· πόλις δὲ ταῦτα οὐ μικρὰ, ἐν μεθορίοις κειμένη καὶ Θεσσαλίᾳ.

(35) Βοδηνῶν. Τὰ Βοδηνά, oppidum ad Erigonium fluvium, hodie *Vodena*. Vide Cantacuz. lib. i, cap. 54; Bodena in Bulgaria statuit Scylitzæ, pag. 709, situm urbis exhibet pag. 705, his verbis: Φρούριον δὲ τὰ Βοδηνά ἐπὶ πέτρας ἀποτόμου κείμενον, δι' ἧς καταρβήϊ τὸ τῆς λίμνης τοῦ Ὀστροβου ὕδωρ ὑπὸ γῆς κάτωθεν ῥέων ἀφανῶς, κακέϊτα πάλιν ὑπερῶμενον. Τὰ τῶν Βοδηνῶν τέμπε, habet Acropolita, cap. 80.

(36) Τὰ Μόγλενα. Urbs episcopatu insignis apud Scylitzem, pag. 709, 710; Cantacuzenum, lib. i, cap. 44 et 46; Τὸ τῶν Μογλένων θέμα habet Zonaras, p. 257.

(37) Σαρακηνόν. De comite, Saraceno cognominato, silent scriptores rerum Normanicarum. Fuit olim in Campania nostra familia hæc cognomine, ejus alicubi meminit Joinvilleus in *Hist. S. Ludov.* et *Charta Philippi III, Regis Franc.* an. 1270; *Probat. Hist. Castilionæ*, pag. 69. De eadem etiam quedam habent Scipio Ammiratus et Campanilis in Familiis Neapoli. Aliam ejusdem cognominis comitem memorat Anna, pag. 590.

Ipsē in locum Aspras Ecclesias, vocatum se contulit totisque in eo mansit tribus mensibus. Quo tempore detecta conjuratio est trium insignium comitum, Putesis, Reboldi, et Guillelmi; qui communicato invicem consilio decreverant ad imperatorem transfugere. Ex his Puteses rem proditam odoratus, matura fuga se subduxit, ad imperatorem se recipiens. Alii duo more Francis usitato singulari certamine se purgare jussi sunt.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

³⁵ τινές. ³⁷ Ρικάλδος. ³⁸ Γιλιάμος. ³⁹ λοιποί.

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

(38) Ἀσπράς. Ἀσπράς hoc loco Album significat. Vide Glossaria.

(39) Ρεβόλδος. Malim Ρενόλδος, ut sit Renoldus, vel Renaldus, cujus nomenclaturæ occurrit Rainaldus Musea, inter comites Normannicos, Guiscardi socios, apud Willelmum Apul. lib. II.

(40) Γελιάμος. Inter nobiles Normannos, qui in Italia sedes fixerunt cum Guiscardo recensetur a Guillelmo Apul. lib. III, Guillelmus filius Yvonis, cui dux concesserat urbem Betontinam. An vero idem, qui hoc loco ab Anna memoratur, non plane constat.

(41) Κατὰ τὸν νόμον Κελτῶν. Liebat veterum Francorum legibus de objectis criminibus duello se purgare, quo victus pro convicto habebatur. Id passim videre est in LL. Burgundicis, Bajoar. Alaman. etc. Barclains, in *Icone animorum*, de Gallis: *His auctoribus quondam factum, ut in dubiis judiciis, cum utrimque argumenta essent obscura, armis litigantium crederetur. In circum arenamve dimissi pugnabant, victus pro nocente habebatur. Et inde vesaniæ origo hanc artem infestans, quæ jam auctis finibus, cum olim magistratum arbitrio esset, hodie ad privatorum libidinem desierit.* Vide Savaron. in tract. *De duellis*, et Isaac. Pont. num. 298 lib. VI, *Orig. Franc.* cap. 17. Transiit etiam in Imperium Græcicum duellorum usus ἐπὶ τοῖς ἀθέλοις. Vide Pachymer. lib. I, cap. 10.

(42) Καὶ ἤττηθεις. Jussi igitur monomachiam cum delatoribus inire Renaldus et Guillelmus comites, ab iis in arena coram iudicibus devicti, tanquam rei Dei iudicio convicti, pœnas dederunt. Pœna vero illa, quæ victo irrogabatur, varia et diversa erat pro criminis objecti, vel denegati ratione: gravior nempe in capitali, levior in leviori crimine. Verum quia leges et edicta principum duelli iudicium, seu examen, nusquam fere nisi in capitalibus causis admittebant, factum inde ut extremo affectos supplicio victos plerumque legamus, aut membris mutilatos. Philippus, cogn. Pulcher, Franciæ rex in ea, quam de duellis edidit, constitutione an 1306: *Encore voulons et ordonnons, que se le vaincu est vis, qu'il soit en estant levé, et par les rois d'armes, ou heraus luy soient les esguillettes couppees, et tout son harnois çà et là par le champ jetté, et puis à terre couché: et se il est mort, soit ainsi desarmé et là laissé jusqu'à nostre ordonnance, qui sera de pardonner, ou faire justice, tout ainsi que bon nous semblera.* Harduinus de la Jaille, in tractatu ms. *du Champ de Bataille*, ad questionem, qua mulctari pœna victus debet, sic reponit: *Si c'est pour trahison ou meurdre droit d'armes, raison et justice veulent qu'il soit par le sergent criminel couché, lié, et traîné sur une cloie, les pieds devant hors du champ, et de là par chevoux au gibet, pour estre pendu, ou en la place de la ville avoir la teste tranchée, et le tout selon la coutume du duché, etc.* His consentanea sunt quæ habet

Ἀσπράς (38) Ἐκκλησίας. Καὶ τριμηναῖον χρόνον διατρίβοντος ἐκεῖ, ἐν τῷ μεταξὺ ἔκκριτοι τρεῖς τῶν κομήτων, ὃ τε Πουντίσης, ὃ Ρεβόλδος (39) καὶ Γελιάμος (40) τις καλούμενος, συνωμοσίαν πεποιηκότες αὐτομολῆσαι πρὸς τὸν βασιλέα, ἐφωράθησαν. Καὶ ὁ μὲν Πουντίσης, τοῦτο προγνοῦς, ἀποδράσας προσῆλθε τῷ αὐτοκράτορι, οἱ δὲ λοιποὶ δύο κατεσχέθησαν, καὶ ἀπελύθησαν κατὰ τὸν νόμον τῶν Κελτῶν (41) εἰς πόλεμον. Καὶ ἤττηθεις (42)

Butelerius in *Summa rurali*, part. I, tit. 39. At pœna non accusato duntaxat, si superari contingeret, infligebatur, verum etiam accusanti et delatori, si duello succumberet, qui hoc in casu talionis pœna plectebatur. Comes Glocestrensis, in tract. ms. *de duellis: Bonne foy et bonne loy d'armes veut, que l'appellant ait encore meisme peine que le deffendant deuroit avoir, s'il estoit ja vaincu et desconfit.* Id disertis verbis in legibus a Fridrico I imperatore conditis cautum scribit Guntherus, lib. VII Liguriæ:

*Vulneris, aut cordis convictus, voce duorum,
Qui modo non fuerunt violato sanguine juncii,
Ilic caput, ille manum perdat. Si teste carebit
Altera pars, facinusque volet formidine pœnæ
Abjurare reus, poterit jurare, volentem
Quilibet oblato licite reprobare duello,
Passurus similem, non victo crimine, pœnam.*

Id ipsum statuit Philippus Augustus Franciæ rex in Neustria, seu Normannia nostra deinceps observandum: cum antea, non ut in cæteris Galliarum provinciis, ex veterum Normanniæ ducum edictis usus invaluisse, ut delator duello victus, certam pœniæ summam reo numeraret, ab omni pœna de cætero liber. Willelmus Brito lib. VIII, Philipp.

*Quædam aut in melius juri contraria mutans
Constituit, pugiles ut in omni talio pugna
Sanguinis in causis ad pœnas exigat æquas:
Victus ut appellans, sive appellatus eadem
Lege ligaretur, mutilari aut perdere vitam,
Moris enim exstiterat apud illos (a) hactenus, ut si
Appellans victus in causa sanguinis esset,
Sex solidos decles cum nummo solveret uno.
Quod si appellatum vinci contingeret, omni
Re privaretur, et turpi morte periret.*

299 *Injustum justus hoc juste rex revocavit,
Reque pares Francis Normannos fecit in ista.*

Sane in legibus Willelmi Nothi a Bromptono, Lambardo et Seldeno editis nihil a me ejusmodi observatum, his locis ubi de duello agitur. Porro duello victos supremo multatos supplicio passim tradunt scriptores: *Annales Franc.* Bertiniani, an. 890; *Chron. Hildesheimense*, an. 969; Dithmarus, lib. III; Simeon Dunelmensis et Radulfus de Diceto, an. 1096; D. Bernardus, epist. 39; Henricus de Knighton, an. 1385; Monstrelletus, I vol. cap. 23; Edwardus Byssens in Not. ad Uptonum pag. 36, etc. Arma vero duello succumbentis, comitis Stabuli erant, qui certaminis iudicis loco præerat, vel domini, per leges Hierosolymitani regni, quas Assissius vocant, cap. 96: *Et celui qui sera mort et champ, le seignor le doit faire traîner et pendre: et les armes dou vaincu doivent estre dou Connestable, et celles dou vainqueur qui sont brisées, et chevut sur le champ. Et se pais est faite*

κατεβλήθη ὁ Γελλιέλιμος, ⁴⁰ ὃν καὶ κατασχὼν ἐτύφλωσαν. Τὸν δὲ γε ἕτερον Ῥομβόλδον ⁴¹ ἀπέστειλε πρὸς τὴν πατέρα αὐτοῦ Ῥομπέρτον εἰς Λογγιβαρδίαν, ὑφ' οὗ ἀφαιρεῖται καὶ οὗτος τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ὁ δὲ Βαϊμούντος, ἀπάρας ἀπὸ τῶν Ἀσπρων Ἐκκλησιῶν, ἀπῆλθεν εἰς Καστορίαν. Τοῦτο μαθὼν ὁ μέγας δομέστικος καταλαμβάνει τὰ Μόγλενα, καὶ κατασχὼν τὸν Σαρακηνὸν, κτείνει παρχυτικῶς ἐρειπώσας τελείως τὸ καστέλλιον ⁴². Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος, ἐξελθὼν τῆς Καστορίας (43), ἔρχεται εἰς τὴν Λάρισσαν, καίθι ⁴³ παραχειμάται βουλόμενος.

Καταλαβὼν δὲ τὴν μεγαλόπολιν ὁ αὐτοκράτωρ, καθάπερ εἴρηται, εὐθύς ἔργου εἶχετο ὁποῖος ἐκεῖνος θερμουργὸς καὶ μηδέποτε βραστήνης μετεπιληχῶς, ἀνήμες τε ἤτειτο τὸν σουλτάνον μετὰ ἡγεμόνων πείραν ἐκ μακροῦ ἐσχηκότων. Ὁ δὲ τηνικαῦτα πέμπει πρὸς αὐτὸν χιλιάδας ἑπτὰ μετὰ ἡγεμόνων λίαν ⁴⁴ ἐμπείρων, καὶ αὐτὸν τὴν ⁴⁵ Καμύρην χρόνῳ καὶ πείρᾳ τῶν ἄλλων ὑπερέχοντα. Ἐν ὅσῳ δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς ὠκονόμει καὶ ἠτοιμάζετο, ὁ Βαϊμούντος μέρος τι τοῦ ἰδίου στρατεύματος ἀποδιεσόμενος Κελτούς καταφράκτους ὄλους ἀποστείλας ἐξ ἐπιδρομῆς κατέτρε τὴν Πελαγονίαν (44), τὰ Τρίκαλα, καὶ τὴν Καστορίαν. Αὐτὸς δὲ ὁ Βαϊμούντος, μετὰ ξύμπαντος τοῦ στρατεύματος καταλαβὼν τὰ Τρίκαλα (45), ἀποσπάδα τοῦ ὄλου στρατεύματος ⁴⁶ γενναίους ὄλους καὶ ⁴⁷ ἐξ ἐφόδου κατέσχε τὴν Τζιβίσκον (46). Κεῖθ' οὕτω καταλαβὼν τὴν Λάρισσαν κατ' αὐτὴν τὴν τοῦ

A Victus Guillelmus pro convicto est habitus, quem idecirco Baimundus excæcavit. Reboldum suspicionē laborantem ad Robertum patrem suum in Longobardiam misit a quo et oculis privatus est. Post hæc Baimundus ab Aspris Ecclesiis movens, Castoriam se contulit; qua re magnus domesticus cognita Moglena occupat, Saracenoque occiso castellum omnino destruit. Tunc Baimundus Castoria egressus prope Larissam venit, hiemare illic in animo habens.

At imperator simul in urbem regiam, ut diximus, pervenit, nulla parte quietis capta, pro sua vigili strenuaque indole, statim in opus incubuit, cujus causa venerat, congregandarum copiarum. Ad eam rem milites a sulitano pellit, cum ductoribus militiæ peritis, et longa belli experientia subactis. Tunc ille ad Augustum misit septem millia Turcorum sub disciplina experientissimorum ducum: inter quos Camyres ætate ac usu supra omnes eminebat. Interim dum ea tractat paratque imperator, Baimundus parte copiarum a suo exercitu divulsa, excursionē Gallorum cataphractorum quotquot habebat Pelagoniam occupavit. Ipseque iterum junctis copiis cum universo exercitu cepit Tricala. Rursusque emissa manu lectissimorum ex universo numero militum, impressione subita Tzibiscum subiecit sibi. Inde jam Larissæ copias admovens

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ Γελλιέλιμος. ⁴¹ Ρομβόλδον. ⁴² καστέλιον. ⁴³ ἐκεῖθι. ⁴⁴ Deest vox λίαν. ⁴⁵ δὲ τὸν. ⁴⁶ στρατεύματος ἀποστείλας. ⁴⁷ Deest vocula καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

de la bataille, puis que les champions s'en sont laissés aller ensemble, toutes les armures, qui sont cheus el champ brisées et entières, doivent estre dou Connestable: et se il n'y a connestable, doivent estre dou seigneur. Quin etiam ipsa victi bona fisco domini, ejus cliens, seu vassallus erat, addicebantur, siquidem capitale esset crimen, de quo accusatus fuerat. Harduinus supra citatus: *Et le reste de ses biens sont au prince confisquez.* Libera ab omni ære alieno, ut est apud Philippum de Beaumanoir ms. cap. 61: *Cil qui est vaincus perd le cors, et quanque il a de quelque signeur qui le tiegne, et vient la forseture a casque Signeur de qui il tenoit, et si mueble, et sera tel aussí assignement dessus qu'il est troué.* Et en cette maniere quiconques est condamné de lait set, par lequel set il doit perdre le cors, si mueble et si heritaige sont demené en cette maniere; ne li signeur qui ont le sian par reson de forseture, ne sont tenus à paier riens, que cil qui est condamné du set deust de dete. Inter Arresta Sacraril Paschatis, an. 1267. In secundo Regesto Joannis de S. Justo, quod exstat in Camera Comput. Paris. fol. 37, hæc de ejusmodi honorum confiscatione habentur: *De quodam homine vice comitatus Auribeci (Orbec) petente bona adversarii sui, quem per vadium belli devicit, et suspendi fecit, ad ipsum pertinente per consuetudinem Normanniæ, ut dicebat, que quidem bona dictus vicecomes tenebat pro rege, concordatum fuit, quod dictus homo victoriam habens, bona mobilia habebit, et immobilia dominis in quorum terra consistunt remanebunt, si de consuetudine debeant habere.* Denique si victus veniam et vitam a prin-

C eipe impetrasset, pro mortuo habebatur, ejusque bona principis, aut domini, ejus cliens erat, fisco adjudicabantur. Vel si duellum initum esset in provincia, ubi honorum confiscatio locum non haberet, transibant statim in legitimos hæredes. Exstat Arrestum, seu Piacitum, senatus Parisiensis latum in festo S. Martini, an. 1284, adversus Hugonem de Tiffauges valetum, sive armigerum, qui tertiam partem Belle Villæ sibi deberi contendebat, ut quæ uxori ex Mauricii de Foresta militis, patris, successione obvenisset, quem dicebat pro mortuo haberi debere, pro eo quod in duella facto inter dictum Mauricium de Foresta ex una parte, et Mauricum de Castromuri ex altera, in curia vicecomitis Thoarcensis de mini sui, dictum Mauricium de Foresta victum fuisse dicebat.

(43) *Καστορία*. Castoriam paulo ante expugnarat Robertus, capto scilicet Dyrrachio, ejusque præfecturam Fortino de Rosana commendaverat, uti narrat Malaterra, lib. iii, cap. 29.

(44) *Πελαγονία*. Pelagonia Macedoniæ oppidum, Livio notum, Castoriam inter et Axium fluvium, ut habent Tudebodus, lib. i, et Cantacuzenus, lib. v, cap. 51, in patentibus campis extructum, ut est apud Nicetam, in *Man.* lib. iii, 300 n. 1. Vallis Pelagoniæ meminit Raymundus de Agiles. Vide Cinnamum, lib. iii, pag. 75 A.

(45) *Τρίκαλα*. Urbs ad Strymonem fluv. Tzetze *ch.* ix, cap. 280. Cantacuzeno, lib. ii, cap. 28, *Castrum de la Tricala* Sanuto *epist.* 3. Vide Bolognum, lib. i *Observ.* cap. 55.

(46) *Τζιβίσκον*. Meminit etiam Guillelmus Apul. Tzibiscum capti, et obsessæ Landiceæ, lib. v:

ad ipsam magni martyris divi Georgii memoriam A junctis omnibus copiis castra posuit: moxque muris vallo cinctis obsidere aggressus est civitatem. Erat urbi præfectus Leo Cephalas cujus pater dudum patri imperatoris Alexii fidem atque industriam probaverat, in familiare ministerium adhibitus; a quo hic filius neulquam degener, adversus impetus machinasque Baimundi Larissam totis sex mensibus fortissime defendit. Is a principio missis nuntiis diligenter edocuit imperatorem per litteras de adventu impetuque Barbari. Ac gestiebat quidem jam tum Augustus recta in Baimundum vadere; tamen consilio impetum regens satius judicavit supplere primum exercitum otioso mercenarii undique militis delectu: qui ubi satis magnus est visus, omnibus quique olim quique nuper nomē dederant copiose armatis instructisque, prodit imperator cum renovato **138** exercitu, et movens a Constantinopoli in loca Larissæ vicina venit. Iter ejus tale fuit. Per collem Celliorum dictum via publica a dextris relicta, et colle vulgari Indigenarum lingua vocato *Cissauo Exeban* descendit. (Oppidum id Blachicum est proxime Androniam situm.) Hinc cum rursus in alterum transisset pagum, quem Plabitzam consueverunt appellare, prope cognominem præterfluentem amnem, castra ibi posuit, et fossa valloque munivit, quantum opus fuit. Hinc surgens in hortos Delphinæ se transtulit, indeque Tricala. Quo loco litteras ei quidam reddidit Leonis Cephalæ, cujus est superius facta mentio, liberius in hunc modum scriptas: *Scis, Auguste, me summa ope summoque conatu incolumem hætenus quam mihi credideras arcem conservasse. Nunc in extrema quædam ventum est. Nam tibi quibus vesci Christianos fas est deficientibus, ad feros insuetosque versi, horum quoque jam copia destituimur. Si ergo nec voluntas, nec facultas tibi deest auxiliandi quamprimum nobis, erit cur magnas Deo agamus gratias; sin minus, ego*

μεγαλομάρτυρος Γεωργίου (47) μνήμην τῶν ἔλαις δυνάμει, καὶ περιζώσας τὰ τεῖχη ἐπολιόρκει αὐτήν. Ὁ δὲ ταυτηνὴ τὴν πόλιν φυλάττων πατρίου τοῦ αὐτοκράτορος θεράποντος υἱὸς Λέων ὁ Κεφαλαῖς γενναίως πρὸς τὰς τοῦ Βαϊμούντου ἀντικαθίστατο μηχανὰς ἐφ' ἔλαις ⁴⁸ μηνὸν ἔξ. Ἀγλοὶ δὲ τὴν τοῦ Βλαβάρου ἐφοδὸν διὰ γραφῶν τηνικαῦτα τῷ αὐτοκράτορι. Ὁ δὲ οὐ παραχρῆμα καίτοι σφαδάζων τῆς πρὸς τὸν Βαϊμούντον φερούσης ἤπιετο, ἀλλὰ πλείστον ⁴⁹ μισθοφορικὸν ἐπισυνάγων ⁵⁰ ἀπανταχόθεν, ἀνεβάλλετο τὴν ἐξέλευσιν. Εἶτα καρτερῶς ὀπλίσας ἀπαντας, ἐξείσι τῆς Κωνσταντίνου. Καὶ τοῖς μέρεσι τῆς Λαρίσσης ἐγγίσας, καὶ διαλθὼν διὰ τοῦ βουνοῦ τῶν Κελλίων (48), καὶ τὴν δημοσίαν λεωφόρον δεξιόθεν καταλιπὼν καὶ τὸν βουνὸν τὸν οὕτως ἐγγυρῶς καλούμενον *Κίσσαβον* ⁵¹, κατήλθεν εἰς Ἐξεβάν ⁵² (χωρίον δὲ τοῦτο Βλαχικὸν (49) τῆς Ἀνδρονίας ἐγγίστα διακεῖμενον). Ἐκεῖθεν δὲ καταλαβὼν δὲ ἑτέραν ⁵³ αὐτῆς κωμόπολιν Πλαδίτζαν συνήθως καλουμένην ἀγχοῦ ποῦ τοῦ οὕτως πῶς καλουμένου ποταμοῦ ῥέοντος διακειμένην ⁵⁴, τὴν σκηνὴν κατέθετο ἀποκρῶντα ⁵⁵ τάφρον διωρύξας ⁵⁶. Καὶ ἐγερούθεις ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθεν ἀχρι τῶν κηπουρείων ⁵⁷ τοῦ Δελφινᾶ, κακεῖθεν εἰς τὰ Τρίκαλα. Γράμμα δὲ τις τηνικαῦτα ἦκε ⁵⁸ κομιζὼν τοῦ Κεφαλαῖ Λέοντος παρῥησιαστικώτερον ⁵⁹ γράφοντος: *Ἰσθ', ὦ βασιλεῦ, διὰ μέχρι τοῦ νῦν σπουδὴν πολλὴν εἰσενηνοχῶς ⁶⁰ διατήρησα τὸ κάστρον ἀνάλωτον. Ἦδη δὲ τῶν ἐφωμένων ⁶¹ Χριστιανοῖς τροφίμων στερούμενοι καὶ τῶν μὴ προσηκότων ἠψόμεθα. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἡμῖν ἀπέλιπον ⁶². Εἰ γοῦν βοηθῆσαι ἡμῖν θέλων σπεύσεις, καὶ τότε πολιορκουήσας ἐκδιώξαι δυνηθείης, τῷ θεῷ χάρις. Εἰ δ' οὖν τοῦτον ἤδη πεπλήρωκα καὶ τὸ ἐντεῦθεν ἀνάγκη δουλεύοντες (καὶ τί γὰρ δεῖ πρὸς φύσιν καὶ τὴν ἐκ ταύτης τυραννίδα ποιεῖν;) γνώμην ἔχομεν τὸ φρούριον παραδοῦναι τοῖς ἐπικειμένοις ἐχθροῖς καὶ φανερῶς ἀποπνίγουσι. Ἄλλ' εἰ ταῦτα δυστυχῆσαι συμβαίη, ἐπύρατος*

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁸ ἐπὶ ἔλαις. ⁴⁹ πλείον. ⁵⁰ συναγαγόν. ⁵¹ Κίσσαβον. ⁵² Ἐξεβάν. ⁵³ ἑτέραν. ⁵⁴ Deest vox διακειμένην. ⁵⁵ ἀποκρῶταν. ⁵⁶ διωρύξας. ⁵⁷ σκήπτρων. ⁵⁸ ἦκε. ⁵⁹ Λέοντος περὶ οὗ φράσας ὁ λόγος ἐδήλωτε παρῥησιαστικώτερον. ⁶⁰ συνενηνοχῶς. ⁶¹ ἐφειμένων. ⁶² ἐπέλιπον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

*Exsultans capti Boamundus honore Civisci,
Obsidet insiqui Larissam nomine claram,
Ad quam delatos thesauros imperiales.
Quamque opibus magis audiverat esse repletam.*
(47) Γεωργίου. 23 April. Monolog. Gr., Codin.
De off. cap. 15. n. 9.

(48) Βουνου τῶν Κελλίων. *Cellia*, mons Larissæ vicinus, ita dictus a Cellis, seu monasteriis monachorum, quibus solemne erat montes et deserta sectari, quo vitam ab omni mundi strepitu seclusam azerent, ut alter ejusdem appellationis locus in Ægypto, apud Sozomenum, lib. vi, cap. 31, et Nicephor. Callistum, lib. ii, cap. 38, cui id perinde nominis inditum a monachorum cellis tradunt; κέλλα enim, et κελλίον, ut Latinis, ita et Græcis nuperis cella est et monasterium. Epistola concilii Sardicensis: Μακάριον ἐπιλαθεῖναι εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ διεβιβάζοντο. Joannes Patr. Hieros.

D in Vita S. Joan. Damasceni: Ἀπὴν δὲ ποτὲ τοῦ κελλήου ὁ τοῦ Ἰωάννου ἠγούμενος. Vide Annam, pag. 489. Hinc κελλιῶται dicti monachi, de quibus Coarvus ad Codin. pag. 73. Cellarum a Thessalicarum meminit *Itinerarium Hierosol.* et Antonini, ut et monasteriorum *Kellie* Innocentius III. P. P. lib. xii, epist. 42, qua queritur archiepiscopum Larissenum indebitas illis exactiones imperare. Meminit præterea septima synodus, Act. iv, Leonis ἠγούμενου, seu abbatis monasterii τοῦ ἁγίου Γεωργίου τῶν Κελλίων. Ab ejusmodi monachorum cellis dictus etiam forte locus, *Cellæ* in Æmathia, et *Cellia* in Bithynia apud Annam, lib. xii.

(49) Βλαχικόν. De Vlachia, seu Walachia Macedonia, quam Μεγαλοβλαχίαν vocat Pachymerus, lib. i, cap. 30, diximus in Notis ad Villhard. n. 106. Adde Cinnamum, lib. vi, et ibi Notias nostras.

μὲν γενόμην ἐγὼ, τολμηρῶς δὲ καὶ κατὰ τῆς
σῆς βασιλείας τοῦτο παρήσιαζομαι, εἰ μὴ τά-
χιον σπεύσης ⁶⁵ τοῦ κινδύνου ἡμᾶς ἐξελεῖσθαι,
μὴ πρὸς τοσοῦτον βάρος πολέμου τε καὶ λιμοῦ
ἀντισχῆν ἐπὶ πλέον δεδυνημένους, σὺ δ' ὁ ἡμέ-
τερος βασιλεὺς, εἴγε δυνάμενος βοηθεῖν οὐκ
ἐπέσπευσας τὴν βοήθειαν, οὐκ ἂν φθάνοις ἔγ-
κλημα προδοσίας ἀποφυγγάνων.

usque ad invidiam flagitii progressa. Verum quo me vertam igitur? nisi si das veniam audaciae qua in
majestatem tuam istius mali causam confero; et te,
longis incommodis ad extremam jam imbecillitatis

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ δεῖν ἐγὼ διὰ τινος τρόπου
ἐτέρου αὐτοὺς καταγωνίσασθαι, λογισμῶν δὲ τοῦτον
συνεῖχον καὶ μέριμναι. Καὶ δῆτα σκοπῶν ὅπως
χρὴ λόχους ἐναστήσασθαι ⁶⁶ δι' ἑλπίδος ἡμέρας διεπο-
ναῖτο, ἀρωγὸν τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος. Μετακαλε-
σάμενος οὖν τῆνικαῦτα τῶν γερόντων τινᾶ Λαρι-
σιῶν, ἐπυνθάνετο περὶ τῆς τοῦ τόπου θέσεως. Καὶ
ἀναθείνας ⁶⁷ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἅμα καὶ τῷ δακτύλῳ
ἐπιστημαίνων ἐπιμελῶς ἀνθρώπων ὅποι φάραγγες εἰσι
διεβρωγυῖται τοῖς τόποις ἢ λόχοις τινὲς βαθεῖαι
πρὸς αὐτάς συναχίζονται ⁶⁸. Ταῦτα δὲ τοῦ Λαρι-
σιῶν ἐπυνθάνετο, βουλόμενος λόχον ἐπιστῆσαι καὶ
δ' ἀπάτης τοῦ Λατίνου καταγωνίσασθαι τὸν γὰρ
φανερὸν καὶ κατὰ μέτωπον φθῆσας ἀπηγόρευε πό-
λεμον πολλάκις συμβαλὼν καὶ ἠττηθεὶς, καὶ πείραν
τῆς συμβολῆς τοῦ Φραγγικῆς πολέμου λαβὼν. Ἐπι-
δὲ ἡλίου κατέδυ, αὐτὸς τε δι' ἑλπίδος κεκοπιτικῶς
τῆς ἡμέρας ὁ βασιλεὺς εἰς ὕπνον ἐτρέπετο,
δύνηρος ⁶⁹ ἐφίσταται τούτῳ. Ἐδόκει ἐντὸς τοῦ
ἱεροῦ τεμένους τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου
ἑστάναι, καὶ φωνῆς ἀκούσας ⁷⁰· Μὴ λυποῦ μηδὲ
στέρνε· ἀβριον νικᾷς. Τὴν δὲ φωνὴν βάλλιν αὐτοῦ
τὴν ἀκοὴν ὤρετο ἐκ μιᾶς τῶν ἐν τῷ τεμένει ἀπρω-
ρημένων εἰκόνων, ἐν ᾗ ὁ μεγαλομάρτυς Δημήτριος
κατεγέγραπτο. Διυπνισθεὶς δὲ καὶ περιχαρῆς γεγο-
νὼς ἐκ τῆς ὄψεως ταύτης ὁμοφῆς, ἐθεοκλήτει ⁷¹ τε
τῷ μάρτυρι, καὶ προσυπισχναίτο ⁷², εἰ γένοιτό αὐ
νίχην κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀρασθαι, αὐτὸς ⁷³ τε παρα-
γενέσθαι, καὶ πρὸ σταδίων ἰκανῶν τῆς πόλεως
Θεσσαλονίκης οὐκ ἐφιππον, ἀλλὰ πεζῆ καὶ βάδην
ἐρχόμενον εἰς τὴν αὐτοῦ ἐλεύσεσθαι προσκύνειν.
Καὶ δὴ μετακαλεσάμενος τοὺς στρατηγοὺς τε καὶ
ἡγεμόνας, καὶ συγγενεῖς ἅπαντας, βουλῆς ἤρχετο,
τὴν ἐκάστου γνώμην ἀναζητῶν· εἶτα τὸ σκοπιθὲν
ἀπήγγειλε. Τὸ δὲ ἦν παραδοῦναι ⁷⁴ τὰ τάγματα
ἅπαντα τοῖς συγγενεῖσιν αὐτοῦ· προεξάρχοντα δὲ τὸν
Μελισσηνὸν (50) Νικηφόρον ἐφίστησι, καὶ τὸν Κουρ-

A quidem quod meum erat praestitum, quod restat, quoniam
est, ut nobis per te quoque liceat, id quod ultima
necessitate adacti cogitamus, exsequi. (Quid enim
oportet diutius adversus naturae vim atque imperium
obniti?) Decrevimus autem arcem hostibus dedere;
qui non jam oppugnant, sed praefocant palam nos.
Me miserum! si enim hoc cladis ac dedecoris susci-
pio, diris devovebor scilicet, infortunii magnitudine
nisi nos tuos tua causa, tui spe, belli famisque
exhaustos, maturo properas auxilio eripere, si-

Hæc Augustum, quanquam valde movebant,
perpellere tamen nequiverunt ad præcipitandum
prælium. Expertus erat sæpius plus satis Latino-
rum vim, nec satis ad victoriam spei ponebat in
recto et simplici conatu aperti Martis. Ergo post
imploratum Dei numen animo in acrem et longam,
per unum totum diem, meditationem merso, ex-
quisivit secum attentissime, num qua stratagematis
et insidiarum occasio esset. Accersiverat La-
rissæum hominem, cujus iudicio ad descriptionem
locorum quorum situm procul explorantes oculi mi-
nus exacte discernere, utebatur. Cum hoc satis
locutus, intentoque in loca quæ simul ambo cerne-
rent, digito curiose percontatus, ubi valles ac vo-
ragines profundique in his ac inopinati recessus
essent, sole demum occaso in altum et placidum,
quippe diurna contentione fatigatus, compositus
soporem est; per quem oblato sibi somnio faustum
victoriæ augurium accepit. Visus enim sibi est
stare intra templum magni martyris Demetrii, **139**
vocemque hujusmodi audire: *Ne angaris, neve ge-
mas, cras vinces.* Ferri autem in ejus aures vide-
batur ea vox ex una in templo alte suspensarum
imaginum, in qua magnus martyr Demetrius erat
pietis. Somno solutus cum gaudio ingenti ob tam
laetum omen, attenta religione supplicat divo mar-
tyri, riteque vovet; si spei compos de hostibus
vincendis conceptæ fieret, sese statim peregre pro-
fecturum ad memoriam ejus; stansque aliquot
antequam Thessalonicam pervenisset, equo reje-
cto, processurum peditem ad venerationem sancti
patroni. Sub hæc convocatis ducibus, tribuna, et
cognatisque suis universis ipsorum sententiam de
re præsentis quæsitit audivitque primum, tum quod
sibi visum erat protulit. Nempe bonum factu vi-
deri, atque ad victoriam utile, si totius aciei re-
gimen cognatis suis ipse permitteret, omnibusque

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁵ σπεύσεις. ⁶⁶ ἐνδιαστήσασθαι. ⁶⁷ ἀναδείνας. ⁶⁸ συναχίζονται. ⁶⁹ δύνηρος. ⁷⁰ ἀκούσας. ⁷¹ ἐθεοκλή-
ται. ⁷² προσυπισχναίτο. ⁷³ αὐτόθι. ⁷⁴ δοῦναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) *Μελισσηνόν*. Meminit Guillelmus Apulien-
sis Melissenii, cui auxillares copias adducendas
tradidit Alexius, cujus fratrem fuisse ait, quia
Alexii sororem matrimonii jure sibi devinxerat.
Socium præterea addit Melisseno adjunctum Adria-
num, Alexii fortassis fratrem, licet cognatum tam-

tum dicat:
*Plurima post triduum duo conduxere potentes
Agmina Græcorum, Boamundo bella parantes
Alter germanus Augusti Melisianus,
Alter cognatus, nomen fuit Adrianus.*

his Melissenum præficeret Nicephorum et Curticium Basilium, qui et Joannaces vocabatur, virque erat e numero illustrium, fortitudine et peritia rei bellicæ late inclutus, Adrianopoli oriundus. Nec vero legiones tantum istis tradidit, sed insignia quoque imperii atque imperatoris: mandavitque ut aciem dirigerent eadem prorsus forma et modo, quibus in prioribus præliis usus ipse fuerat: priusque jaculationibus eamini pugnae proluderent, sic demum classicis insonantibus universam in Latinos aciem moverent, ubi porro scutis admotis conser-tisque manibus certari cœptum foret, terga repente Latinis darent, fugamque effusam tanquam versus Lycostomium simularent. Hæc ita imperatore præscribente, concors omnium equorum qui erant in exercitu repente exauditus hinnitus est, mirantibus cunctis, imperatore vero et ingeniosioribus quibusque felix statim augurium agnoscentibus. Cum his mandatis suos reliquit ad dexteram arcis Larissæ. Ipse, exspectato solis occasu, sumit secum generosos viros ad idipsum segregatos, et angustiis Libotani penetratis, effractoque Rebenico, per Allagen, sic dictum locum, ad sinistram se contulit Larissæ latus. Inde circumspecto locorum situ depressioreque observata quadam quasi valle, in eam se cum suis abdit. Ea ut tuto pater meus

Α τίκιον Ηερσίλειον, τὸν καὶ Ἰωαννάκην ⁷³ καλούμενον· ἀνὴρ δὲ οὗτος τῶν ἐπιφανῶν, περιδότης ἐπ' ἀνδρεία καὶ στρατιωτικῇ ἐπιστήμῃ, ἐξ Ἀδριανουπόλεως ⁷⁴ ὀρμώμενος ⁷⁵. Οὐ τὰ τάγματα δὲ μόνον αὐτοῖς παραδίδωσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα (51) ἅπαντα. Ἐπέσκηπτε δὲ ποιήσασθαι τὴν παράταξιν καθ' ὃ σχῆμα ἐν τοῖς προηγησαμένοις πολέμοις αὐτὸς παρέτάττειτο, παραγγέλλας αὐτοῖς δι' ἀκροβολισμῶν ⁷⁶ πρότερον ἀπόπειραν τῶν ἔμπροσθεν τῶν Λατίνων ⁷⁷ ποιήσασθαι, εἶτα τὴν Εὐάλιον ⁷⁸ ἀλαλάζοντας, πανστρατὶ κατ' αὐτῶν χωρῆσαι· ἐπὶ δὲ ὁ συνασπισμὸς γένηται καὶ εἰς χεῖρας κατ' ἀλλήλων ἔλθωσι, νῦντα παρασχέιν τοῖς Λατίνοις καὶ φεύγειν ἀκρατῶς ὡς πρὸς τὸ Λυκοστόμιον (52) ὑποκρίνεσθαι. Ἐν ᾧ δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα παρεκέλευστο, χρεματισμῶς ⁷⁹ ἁπάντων τῶν ἵππων τοῦ στρατοπέδου αἴφνης ἐξηκούσθη. Καὶ θάμβος ἐπὶ τούτῳ κατέσχευ ἅπαντας· ἀγαθὸς δὲ ὁμῶς οἰωνὸς αὐτῷ τε τῷ βασιλεὶ τῆνικαῦτα ⁸⁰ καὶ πᾶσι τοῖς περιεργότεροις ἐδόκει. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως πῶς ἐπισκήψας αὐτοῖς, καὶ καταλιπὼν δεξιόθεν τοῦ κάστρου Λαρίσσης, περιμεινας τὴν τοῦ ἡλίου δύσιν, γεννάδας τινὰς ἀνδράς ἔπεσθαι οἱ ἐπιτάξας, τὴν τοῦ Λιβοτανίνου κλεισοῦραν (53) διεληλυθῶς καὶ τὸν Ῥεβένικον (54) περικόψας, καὶ διὰ τῆς καλουμένης Ἀλλαγῆς (55) πρὸς τὸ εὐώνυμον τῆς κλεισοῦρας [Λα-

Variaë lectiones ex cod. Coislín.

⁷³ Ἰωαννάκην. ⁷⁴ Ἀδριανουπόλεως. ⁷⁵ ὀρμώμενος. ⁷⁶ ἀκροβολισμῶν. ⁷⁷ Λατίνων ἐρχομένων. ⁷⁸ ἐνυάλιον. ⁷⁹ χρεματισμῶς. ⁸⁰ παρτυτῖκα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Historiam et Stratagemata narrat præterea Zonaras.

(52) Λυκοστόμιον. Lycostomum Thessaliæ πολέγων facit Constantinus, lib. II, cap. 28; lib. IV, cap. 19. Vide Ortel. in Peneus.

(53) Λιβοτανίνου κλεισοῦραν. Clusuras vocabant Latini æque ac Græci recentiores τὰς τῶν σενῶν παρθύρας, ut est apud Leonem in Tacticis. Anna, lib. X, pag. 272: Τὰ γὰρ τέμνη, ἅπερ κλεισοῦρας ἢ ἰδιώτικος οἶδος γλῶσσα. Illic vero clusuræ vocabulo angustias ad alveum Penei, seu Salabryæ fluvii, qui Ossam inter et Olympum fluit, haud dubie intellexit. Prælium enim ad Larissæ urbis conspectum, quæ Peneo adjacet, commissum narrat, a qua haud procul ahest locus celebratissimus, Thessalica Tempe, circa Penei ostia, ad utramque ejus ripam, Larissam inter et mare. Quemadmodum enim non uno loco **301** Anna quaslibet clusuras, seu angustos montium aditus, Tempe vocat, ita ipsamet Thessalica Tempe clusuras nuncupavit, vocabulo synonymo. Nec obstat quod hic Libotaniini clusura dicitur, cum toto tractu, quem a Larissâ ad mare percurrit Peneus, montibus et collibus impedito et implicato, occurrant angustiarum plures, seu clusuræ, quæ ab oppidorum, aut castrorum inibi exstructorum vicinia nomen sortitæ sunt, ut est illa quæ pag. 141, Dominici Patium appellatur, in ipsismet Thessalicis angustiis. Tzetzes chil. 9, cap. 280.

Τέμνη δὲ καὶ κοιλώματα Θεσσαλικά, καὶ ὄρη

* Ἀ Πένειος διέκοψεν ὁ ποταμὸς ἐκρέων,

Καὶ μέσος δὲ φερόμενος ῥοὴν κατασύρει τούτων. Vide Cioffanum ad VII Metamorph. Sic in Alpibus, quas Eustathius ad Dionysium a vocæ Gallica κλεισοῦραν denotante dietas opinatur, quæ exstant angustiarum a locis proximis nomen sortiuntur. Clu-

sas et clusuras in Alpibus passim legimus apud Prosperum Aquit. in Chronico, Fredegarium, et alios Francicæ Historiæ scriptores. Quo quidem clusuræ nomine in his superest etiamnum castrum, in præruptis et altis Rhodano imminentibus saxis positum, de quo Hist. episcop. Autissiod. cap. 54, et Rhellicanus ad Jul. Cæsaris lib. I De bello Gallic. Illud idem, quod Ennodius in Vita B. Epiphaniï clusuras vocat, Clausuras etiam statuit in Pyrenæis Julianus Toletan. in Hist. Wambæ reg. Pyrenæorum claustra dixit Orosius, lib. VII, cap. 40. Puertos, seu Portus appellant Hispani, voce Ilipiano nota, l. 59 D. de verbor. signific. Portas dixit geographus Nubiensis, ut Græci πόλας, hinc Thermopylæ, Necropylæ, etc. Porro non modo angustiarum clusuræ dictæ, sed et ipsa quæ ad angustiarum munimenta ædificantur castra. Theophylactus Simoc. lib. VII, cap. 14: Ἐντεῦθεν οἱ Βάρβαροι τὰ ὀχυρώματα τῶν διαβάσεων περικάθηται, κλεισοῦρας τῇ πατρίῳ Ῥωμαῖοι φωνῇ ἀποκαλεῖν ταῦτα εἰώθασιν; quæ totidem verbis habentur apud Suidam. Qui ejusmodi castris præfecti erant, κλεισοῦράρχαι dicti Græculis, Lintprando, lib. V, cap. 8, clusurarum custodes. Sed hæc nota.

(54) Ῥεβένικον. Oppidum ad Thessalica Tempe, Ravennica Innocentio III. PP. lib. XIII, epist. 157, lib. XIV, epist. 119. Vide Hist. nostram Gallo-Byzantinam, lib. II, n. 9.

(55) Ἀλλαγῆς. Meminit Allagæ, loci ita nuncupati, Gregoras, lib. IV, quem ad Lysimachiam statuit. Idem vero ἀλλαγῆ sonat, quod apud Latinos mutatio: unde conjicere est locum fuisse mutandis equis addictum, ejusmodi passim recensent Itineraria. Certe mutationes varias hoc in tractu habet Hierosolymitanum.

ρίσσης] μέρος καταλαβών, καὶ περιαθρήσας τὴν ἀπα-
σαν τοῦ τόπου θέσιν, χθαμαλότερον τόπον κατανοή-
σας, ἐκεῖθι μετὰ τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ λόγων ἦν.
Οἱ δὲ ἡγεμόνες τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων, ὀπηνίκα ὁ
βασιλεὺς προλοχῆσειν, ὡς εἴρηται ἐπειγόμενος τὴν
τοῦ Λειβοτανίνου ⁸¹ κλεισοῦραν διέρχεσθαι ἔμελλε,
τηνικαῦτα ἀποσπάδα ⁸² τῶν Ῥωμαϊκῶν ἀποδιελό-
μενοι ταγμάτων κατὰ τῶν Κελτῶν ἐξέπεμψαν, ἐφ'
ᾧ πρὸς ἑαυτοὺς ἐλκύσας ⁸³ ὡς μὴ ἐκεχειρίαν ἔχοιεν
φωρᾶσθαι ⁸⁴ τὸν αὐτοκράτορα ὅποι ⁸⁵ πορεύεται. Οὗ
καὶ, πρὸς τὴν πεδιάδα κατελθόντες, προσέβαλον τοῖς
Κελτοῖς, καὶ ἐφ' ἱκανὸν μαχεσάμενοι διέστησαν,
τῆς νυκτὸς ἀπ' ἄρτι μὴ παραχωρούσης τὴν μάχην.
Καταλαβὼν δὲ τὸν σκοπηθέντα τόπον ὁ βασιλεὺς
ἄπαντας ἀποβῆναι τῶν ἵππων ἐκέλευε ⁸⁶, καὶ ἐπὶ
αὐτῆς δὲ, χαμαιδρόμῳ περιτυχῶν, ὡσαυτως κατακλιθεὶς τὸν χαλινὸν ἐν χειρὶ κατέχων ἐπὶ πρόσωπον τὸ
ἐπίλοιπον τῆς νυκτὸς ἔκειτο.

Ἄνιτχοντος δὲ τοῦ ἡλίου ἐπαὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων
τάγματα κατὰ φάλαγγας ἰστάμενα ὁ Βαϊμουόντος
ἐθείασατο, τὰς τε βασιλικὰς σημαίας καὶ τὰ ἀργυ-
ρόηλα δόρατα, τοὺς ἵππους μετὰ τῶν βασιλικῶν ἐρυ-
θρῶν ἐφεστρίδων ὡς ἐνὸν, καὶ αὐτὸς τὴν ἰδίαν κατ'
αὐτῶν κατεστήσατο φάλαγγαν ⁸⁷ διχῆ διελὼν τὰς
δυνάμεις, καὶ τῶν μὲν αὐτὸς κατάρχων, τῶν δὲ
φλαγγάρχη τὸν Βρυένιον (56) καταστήσας. Λα-
τίνος δὲ οὗτος τῶν ἐπιφανῶν, ὃν καὶ κονσταύλον
ἠνόμασαν. Οὕτω γοῦν τὰς ἰδίας καταπτήσας δυνά-
μεις, τὸ σύνθημα καὶ πάλιν ποιεῖ, καὶ κατὰ μέτ-
ωπον τῆς παρατάξεως ὄπη τὰ βασιλικὰ ἑώρα παρά-
σημα, ἐκεῖ τοι ⁸⁸ αὐτοκράτορα νομίσας εἶναι, ὡς
πρηστήρ τοῖς φαινομένοις ἐμπέπτει. Οἱ δὲ, μικρὸν
ἀντισχόντες, τὰ νῦτα τούτῳ διδάσιν· ὁ δὲ τούτους
εὐόκων ὀπισθεν ἤλαυνεν ἀκρατῶς, ὡς ὁ λόγος
φθάσας ἐδήλωσεν. Ὁ μὲντοι βασιλεὺς, τὰ ἴδια
τάγματα ἐπὶ πολὺ φεύγοντα ὄρων καὶ τὸν Βαϊμουόν-

A et sine sensu Latinorum faceret, jam tum a prima
discessione ejus, quando Libotani salium crepit
ingredi ad insidiarum locum tendens, duces exer-
citus Romani cohortes quasdam in Latinos immi-
serunt: qui prodeuntes illis obviam pugnam com-
miserunt in planitie, quoad nox ingruens recedere
utrosque ad sua coegit. At imperator ubi designa-
tum locum **140** tenuit, desilire comites suos
omnes ex equis jussit, genuque posito habens
frenorum tenere manibus. Quod ipse similiter fe-
cit, admovens se humili, quem forte reperit,
Trissaginis frutici, ubi freno manu correpto ge-
nibusque positis, deinde per noctem reliquam pro-
cubuit in faciem.

γόνου κλιθέντις τοὺς χαλινούς χειρὶ κατέχειν. Καὶ
ἐπὶ πρόσωπον τὸ ἐπίλοιπον τῆς νυκτὸς ἔκειτο.

B Oriente vero sole, cum vidisset Baimundus in-
structam Romanam aciem ac signa ea prolata
quæ non nisi imperatore presente, et in ea loci
parte ubi ipse est erigi consuevere, hastas quoque
argenteis distinctas clavis, proprium insigne mi-
litum imperatorem proxime stantium, equos
denique purpureis tapetibus instratos, nihil dubi-
tans quin ibi esset Augustus, aciem et ipse contra
suam dirigit, copiis bifariam divisam partem alteram
sibi ipse ductandam sumpsit, alteri Bryenium præ-
fecit. Latinus hic erat ex illustribus quem et Co-
nostabulum vocabant. Sic distributis Baimundus
copiis, ipse in aciei Romane frontem, ubi esse
imperatorem ex signis autumabat, repente pro-
more suo sole anni ritu ignei turbinis invehitur,
vana specie mendacium tunc signorum in spem
C irritam optimorum spoliorum elatus. Romani, ut
constitutum erat, terga statim vertunt; eos illo

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ Λιβοτανίνου. ⁸² ἀποσπάδα τινά. ⁸³ ἐλκύσαι. ⁸⁴ φωρᾶσαι. ⁸⁵ ὄπη. ⁸⁶ ἐκέλευσε. ⁸⁷ φάλαγγα. ⁸⁸ ἐκεῖ τίν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) *Bryénion*. Qui Guillelmo Apul. *Brienus*.
Genus ducebat ille, non ex familia comitum Brie-
nensium in Campania Belgica, sed a comitibus
seu ducibus Britanniae Armoricae; unde a Francis
ortum, et τῶν ἐπιφανῶν, hoc est, ex illustrioribus,
fuisse dicitur ab Anna. Brienum enim illum esse,
seu Brienium, ejus mentio occurrit apud Willel-
mum Gemeticensem, lib. vii, cap. 41; Ordericum
Vitalem, lib. iv, ad an. 1068, et Thomam Wals-
inghamum probabile est; filium scilicet Odonis
Redouensis, Pentauriae comitis, Alani III, Britanniae
ducis nepotem, qui Willelmum Nothum, ejus
Diploma pro monasterio Sandionysiano subscribit
apud Doubletum, lib. iii, cap. 12, in Angliam se-
cutus, rerum præclare gestarum gloria non modice
inclaruit, fuis et deletis duobus Haraldus regis filii.
In Italiam postea profectus, Guiscardum adiit, a
quo constabularii, quæ tum suprema erat, digni-
tatem obtinuit, quod hic indicat Anna: qua etiam
fungebatur, cum capta ab Alexio, cui ille præerat
Castoria (*), in patriam hoc est, in Italiam, **302**
rediit. Nam sub Rogerio duce, Boemundi fratre,
in Apulia et Calabria eodem functum munere do-
cent veteres chartæ annorum 1093 et 1097, quas
profert in episcopis Melphensibus Fernandus

Ughellus. Unde patet Brienum non Boemundi, sed
Roberti, seu potius Apulicæ constabularium fuisse.
Boemundi vero constabularius memoratur nobilis
Normannus, nomine Ugyrus, qui Boemundum in
Galliam comitatus venit anno 1106, ut auctor est
Eadmerus, lib. iv *Novorum*, a quo *Magister militum*
Boemundi appellatur. Ab hoc Brieno familiam ba-
ronum Castri Brienii, seu de *Chateaubrien* in Bri-
tannia Armorica, orditur Augustinus du Pas in
Famil. Armoric. Vide Gesta Steph. reg. Angl. lib. 1
et 11; et Argentreum, in Hist. Brit. lib. iv, cap. 40.
Ceterum prælium istud ad Larissam sic perstringit
Guillelmus Apuliensis:

D
Obsidione suæ turbatus Alexius urbis
Innumera cum gente venit, pugnamque virilem
Contra Normannos exercuit. Obvia namque
Pugnando cædit sibi gens comitata Brienum,
Non modicum spectans Boamundus collibus agmen,
Imperii pariter rectorem credit udesse.
Irruit, et trepidos hostes, ut nisus alaudas,
Insequitur, populo Græcorum exercitus hujus
Terga dat: at tanquæ contexit pulvis utrumque,
Ut neuter videat, quorsum pars altera tendit.
Abdita silvarum victi petiere Pelasgi.

(*) Anna, pag. 143, 152.

acer insequitur, eodem illo impetu ipsi usitato quo in ipsos in acie stantes irruerat. Hæc imperator cernens, et ex contentione cursus ac spatio temporis in persequendo posito conjectans lato jam intervallo abesse Baimundum a castris suis, equo ipse consensu jussisque suis idem facere castra Gallorum invadit, multisque necatis qui illic reperi sunt præda omni ac spoliis potitur. Tum cura obtutuque in acies versis, fugere adhuc suos videt; instare impigre Baimundum. Post hunc et Bryenium eodem ferri. Accersit propere Pyrrum Georgium sagittandi arte celebrem: assignat ipsi selectum manipulum cetratorum, ac jubet celeriter Bryenium insequi: ea tamen cautione ut ne utquam accederent ad Gallos, copiamque iis consequendæ cominus pugnae facerent: sed longe tantum jacularentur densos telorum imbres, in equos maxime. Ut igitur intra jactum ventum est, equos Gallorum creberrimis sagittis fodiunt, magno equitum periculo damnoque. Nam sane ut homine Gallo equum agitante generosum et vegetum nihil vel terribilius ad aspectum, vel ad impetum pugnandi ineluctabilius est, ita si subducatur equus, nihil infirmius atque impeditius: pondere siquidem

Α τον ὀπισθεν τῶν Ῥωμαϊκῶν ταγμάτων ἀκρατῶς διώκοντα στοχασάμενος, ἰκανὸν ἤδη διάστημα τῆς Ἰτίας ἀποστήναι τὸν Βαϊμοῦντον ⁸⁹ παρεμβολῆς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀναθᾶς, τὸ αὐτὸ δὲ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ παρακλειυσάμενος, παραλαμβάνει ⁹⁰ τὴν τοῦ Βαϊμοῦντου παρεμβολήν. Καὶ εἰσω ταύτης γενόμενος πολλοὺς μὲν τῶν παρευρεθέντων Λατίνων ἀναίρει, καὶ τὰ λάφυρα ἐκεῖθεν ἀναίρειται. Εἶτα περιθρεῖ τοὺς διώκοντας καὶ φεύγοντας. Καὶ ἐπεὶ ἀτεχνῶς ἑώρα τὴν φυγὴν ποιουμένους καὶ τὸν Βαϊμοῦντον ὀπισθεν διώκοντα, καὶ ἐκείνου ὀπισθεν τὸν Βρυένιον, μετακαλεσάμενος τὸν καλούμενον Πυρρὸν Γεώργιον ἐπὶ τοξείᾳ ὀμνούμενον καὶ ἑτέρου; ἀνδρας γενναίους, χωρίσας ἰκανοὺς πελταστὰς, ὀπισθεν τοῦ Βρυενίου ὀξείως ἐλαύνειν ἐπέσκηψεν· φθάσαντας δὲ ^B μὴ ἀγγέμαχον τὴν μάχην ποιῆσαι, ἀλλὰ πρόβρωθεν κατὰ τῶν ἵππων μάλα συχνὰ πέμπειν τὰ βέλη. Ἐπικαταλαβόντες οὖν τοὺς Κελτοὺς, τοὺς ἵππους πυκνοῖς ὀιστοῖς ἐβάλλον, ὡς ἐν ἀμυχανίᾳ τοὺς ἵπποτας καθίστασθαι. Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνὴρ (57) πᾶς, ἐποχοῦμενος μὲν ἀνύποιστος τὴν ὀρμὴν ⁹¹ καὶ τὴν θέαν ἐστίν, ἐπὶ δ' ἀποθαίη τοῦ ἵππου, τῷ μέντοι ⁹² τῷ μεγέθει τῆς ἀσπίδος, τὸ δὲ τι καὶ διὰ τὰ τῶν πεδίων προάλματα (58), καὶ δρόμον

Variaë lectiones ex cod. Coislip.

⁸⁹ Desunt voces τὸν Βαϊμοῦντον. ⁹⁰ καταλαμβάνει. ⁹¹ εἰς ὀρμὴν. ⁹² τὸ μὲν τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνὴρ. Vile pag. 398.

(58) Πεδίων προάλματα. Calcarium aculeos ^C vertit cruditus interpret. Verum, aut fallor, intelligit Anna hoc loco prominentes et ultra pedum longitudinem prosilientes extremas calceamentorum partes, desinentes in acumen quoddam: cujusmodi videre est in plerisque nobilium nostratium simulacris, ac præsertim in comitibus Hollandiæ Philippi Gallæi, quibus visis, nemo est qui non ultro fateatur his exstantibus aculeis incessum eunsumque impediri. Atque ideo tactici Græcanici, cum de militum vestibus agunt, id potissimum vetant, ne eorum calcei hisce aculeis promineant. Leo Aug. cap. 6, § 26: Τὰ ὑποδήματα αὐτῶν μὴ ἔχειν ὀξείας ἐμπροσθεν. Istiusmodi rostratorum calceorum auctorem Fulconem Andium comitem facit Ordericus Vitalis, lib. viii, non quod ille eos adinvenit, sed quod in Galliam primus illorum usum invexerit. Nam apud Romanos viguisse calceos repandos et uncinatos, docent Cato apud Festum, Cicero lib. De nat. deor.; Tertullianus, De pallio, cap. 5, et alii, quorum ea erat forma, ut in arcuatum acumen desineret, unci ad instar in altum reflexa, unde uncipedes eidem dicti Tertulliano, qui calceis uncinatis utebantur. Sed et sanctus Augustinus serm. 248, De tempore, gravius invenitur in vestimentorum muliebrium affectatam similitudinem, calceamentorum quoque metas necessitatis excedentem simulatam longitudinem. De Fulcone sic Ordericus: Hic in multis infamis et reprehensibilis erat, multisque vitiorum pestibus obsecundabat. Ipse nimirum quia pedes habebat deformes, instituit sibi fieri longos, et in summitate acutissimos subtalares, ita ut operiret pedes, et eorum celaret tubera, quæ vulgo vocantur uniones (Latinis gemursæ). Insolitus inde mos in Occiduum orbem processit, levibusque, et novitatum amatoribus vehementer placuit. Unde sutores in calceamentis quasi caudas scorpionum, quas vulgo pigacias appellant, faciunt, idque genus calceamenti pene cuncti divites

et egeni expetunt. Et mox: At in istis diebus veterum ritus pene totus novis adinventionibus commutatus est. Feminæam mollitiem petulans juvenus amplectitur, feminisque viri **303** curiales in omni lascivia summo opere adulantur. Pedum articulis, ubi finis est corporis, colubrinarum similitudinem caudarum imponunt, quas velut scorpiones præ oculis suis prospiciunt. Idem scriptor, lib. ii: Pervicaces nempe filii Beliat capita sua comis mulierum comunt, et in summitate pedum suorum caudas scorpionum gerunt, quibus se per mollitiem femineos, et per aculeos nempe serpentinos ostendunt. Ex his Orderici verbis jam modo percipimus, cur Robertus comes Atrebatensis, apud Mathæum Paris, an. 1250, Anglos ut caudatos non semel perstrinxerit, quos caudatis et aculeatis istis calceamentis plus solito usos constat: Nunc bene mundatur magnificorum exercitus Francorum a caudatis. Et infra: O timidorum caudatorum formidolositas! quam mundus præsens foret exercitus, si a caudis purgaretur et caudatis. Petrus Blesensis, epist. 66, de Henrico II Anglorum rege: Arcuati pedes, equestres tibiæ, thorax extensor, lacerti pugiles, virum fortem, agilem et audacem denuntiant. Certe calceos rostratos in usu fuisse sub Roberto rege, cui coævus fuit Fulco, docet Adalbero Laudun, episcop. Carin. ad Robertum regem:

Cæpit summa pedum cum tortis tendere rostris.

Neque unicus et solus est Ordericus in hoc ridiculo rostratorum calceorum more exagitando; Guibertus abbas Nogenti lib. i de Vita sua: Vestium qualitates in tantum sunt ab illa veteri frugalitate distantes, ut dilatio manicarum, tunicarum angustia, calceorum de Corduba rostra torticia, totius utique jacturam videas clamare pudoris. Petrus Damian. lib. v, epist. 16: Hic itaque nitidulus et semper ornatus atque conspicuus incedebat, ita ut caput ejus nunquam nisi Gibellina pellis legeret, — calceus postrema ad aquilini rostri speciem non falleret.

ἀνεπιτήδειον εὐχαιρότατος τε τηνικαῦτα γίνεται, καὶ ἄλλοιός παντάπασιν ἢ ⁵⁸ πρότερον, ὀκλαζούσης οἶον καὶ τῆς ψυχικῆς αὐτῷ προθυμίας. Καὶ τοῦτο οἶμαι γινώσκων ὁ βασιλεὺς, μὴ τοὺς ἱππότητας, ἀλλὰ τοὺς ἱπποὺς ἀναιρεῖν ἐπέταττε. Τῶν δὲ ἱππων τῶν Κελτῶν πίπτόντων περιεδινοῦντο ⁵⁹ οἱ τοῦ Βρυενίου. Καὶ ἀπὸ τῆς τούτων πολλῆς συστροφῆς, κονίσσαλος ⁶⁰ (59) μακρὸς καὶ πυκνὸς ἵστατο μέχρι νεφῶν κορυφούμενος ὡς παραβάλλεσθαι τοῦτον κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῷ κατὰ τὴν Αἴγυπτον γεγονότι πάλαι σκότει φηλαφητῷ. Τὰς τε γὰρ τούτων ὄψεις ἀπετύφλου ἢ πυκνότης τῆς κόνας, καὶ ἀγνοίαν ἐμπαρεῖχεν, ὁπόθεν καὶ παρὰ τίνων οἱ δίστολ κέμπονται. Τρεῖς δὲ Λατίνους ἀποστειλάς ὁ Βρυένιος, ἐδήλωσε τῷ Βαϊμόντῳ τὸ πᾶν, εἰ καὶ κατέλαβον αὐτὸν εἰς τι νησιδίον ⁶¹ ποταμοῦ τοῦ οὕτω καλουμένου Σαλαβρία ⁶² (60), μετὰ τινων ἱστάμενον ὀλίγων Κελτῶν καὶ σταφυλᾶς ἐσθλόντα, ἅμα δὲ καὶ ὑπέρομπόν τι καυχώμενον, ὅπερ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρωδεῖται καὶ περιφέρεται. Τοῦτο γὰρ πολλάκις ἔλεγε, βαρβαρίζων τὸ Λυκοστόμιον, ὅτι τὸν Ἀλέξιον εἰς Λύκον στόμι ἐνέβαλον. Τοιοῦτον γὰρ ἢ ὁπεροφία σφάλουσα τοὺς πολλοὺς καὶ πρὸς τὰ ὑπ' ὄψιν καὶ ἐν ποσὶ κείμενα. Ἀκούσας δὲ τὰ παρὰ τοῦ Βρυενίου μηνυθέντα, καὶ ἐπιγνοὺς

A ipso gravium armorum, clypeiue immanis affligitur, ut stare satis aut tueri locum nequeat: ne vero fuga saltem sibi consulat, obstat moles militarium ocrearum, et ipsi, si nihil aliud, exstantes aculei calcarium cursum impediunt, paratamque ac certam hosti prædam exponunt dejecam equitem. Quin etiam non idem ille martius et ferox perseverare in excussis animus dicitur: et calamitas casus usque ad pectus ac robur mentis infringendum valet. **141** fortitudine quasi claudicante ab offensione lapsus. Id, credo equidem, perspectum imperator habens collineare sagittarios in equos potius quam in equites jussit. Multis igitur equis cadentibus ex agmine Bryenii, reliqui scilicet efferati exurgebant seseque vertebant, multa jactatione pulveris, quo in auras et usque ad nubes excitato, vario strepitu jactationeque tot quadrupedum, genus quoddam Ægyptiarum hilarum palpabilium tenebrarum totum late circa cœlum obsedit, ita ut ne se quidem mutuo videre possent multoque minus explorare, unde et a quibus sagittæ in ipsos ingruerent. Ille Bryenius tres Latinos ad Baimumdum mittit propere indicatum quo loco res essent. Reperiunt illum cum paucis suorum in parva insula fluminis, cui nomen Sala-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁵⁸ καί. ⁵⁹ περιεδινοῦντο. ⁶⁰ κονίσσαλος. ⁶¹ νησιδίον. ⁶² σαλαβρία.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Guillelmus Malmesb. lib. iv De gest. Anglor. : Tunc luxus crinium, tunc luxus vestium, tunc usus calceorum cum acuminatis (al. arcuatis) aculeis inventus. Gaufridus Vosiensis, cap. 74 : Longa in ocreis vel calceis rostra gestant. Denique tradit auctor Magni Chronici Belg. an. 1574, sectam Chörizantium Leodiensium, rostra calceorum clamasse se abhorre-re, unde in Leodio fieri tunc vetatum. Ejusmodi etiam rostra vetat Regula Templariorum, cap. 29. In ea gravius invehitur Gersonus cancellarius Parisiensis, ubi de corruptis clericorum ævi sui moribus conqueritur, Decl. def. vir. Eccl. § 59 : Quid quod quarundam Ecclesiarum canonici calceis rostrati, vestibus accurtati, abjecto clericali habitu, militarem assumunt? Denique his interduntur in concilio Senonensi, an. 1538, cap. 24, lunati et cornuti calcei. Cuspides autem ita demum porrexit ætas recentior, ut essent plus quam bipedales. Auctor Historiæ Caroli VI, in Bibl. Thuana, an. 1596, de Francis ad Nicopolim : Vestimenta sfibriata et manicata superflue, et semper calcicamenta rostrata longitudinis duorum pedum, et quandoque amplius deserebant : quæ reprehensibilis dissolutio inter nobiles, et specialiter Franciæ vigeat. Addit Spelmanus, adeo producta ejusmodi rostra, ut hæc alii catenis argenteis, alii deauratis, plerique fibulis e hyssso a tibiis suspendere cogerentur : et Edwardus IV, Angliæ rex, an. 1464, lege sanxerit, ut nemo cuspides illas ultra duos pollices produceret, sub pœna 20 solidorum. Sed rostrorum in calceis usus jam penitus in Gallia cœpit obsolescere Carolo VI regnante, uti docemur ex eodem scriptore Vitæ illius, quod ea potissimum in præliis, si aut pedes incedendum, vel pugnandum esset, haud leve incommodum militibus procrearent. Sic ille de Francis cum Bajazete pugnaturis : Et ut levius pedestres possent incedere, rostra longa et superflua calceorum amputarunt : quæ, proh pudor! reprehensibilis et

vana curiositas inter nobiles huc usque vigerat, et tunc terminata fuit. Quæ quidem non minimum illustrant hunc Annæ locum. Nescio an ad Orderici Pigacias spectent illa Willelmi de Guignevilla, poetæ vernaculi :

304 Au lignolet le veux cauchier,
Et neuve robe li baillier,
Li contoier de joielles,
De tablettes et de condelles,
De gresle coraie ferrée,
Et de bourse papelotée,
De las de soie desguisiez,
Rouges et vers entremeslez,
Du coitement ESPIGACHIER,
Le veux toujours, et couchier :
Toutes les nuits mult noblement,
Et li faire son aisement.

At unde pigaciarum vox iis sæculis inducta sit, fateor nihil mihi occurrere, ut et quare apud Martinum de Bosco-Guasteri, in Vita B. Mariæ de Malliaco, dicantur ejusmodi calceorum rostra poulainiæ vocabulo istius auctoris ævo, hoc est C. an. 1350 innotuisse. Sic vero ille scriptor, cap. 5, § 35 : In illis diebus nobiles et potentes illam sotularium acutiam longissimam, quam Poulainiam vocabant, penitus contempserunt : inter quos miles quidam Reginaldus nomine, tibia et pedé protensis illam a sotularibus suis amputari permisit, voluit, et præcipit : est hoc in domo reginæ, ut cæteris in posterum transiret in exemplum.

(59) Κονίσσαλος. Idipsum observat Guillelmus Apuliensis loco citato.

(60) Σαλαβρία. Ita dictus recentiori ævo Peneus. Eustath. ad Dionys. : Πάνσιος ὁ νῦν Σαλαβρία καλούμενος. Tzetzes Chil. 9, cap. 280 :

Καὶ Σαλαβρία παρ' αὐτοῖς Βερβάρους ἰδιώταις.

bria, comedentem uvas, simulque insolentius gloriantem, verbis illis, quæ, deinde in vulgarem abierunt irrisa cantilenam. Repetebat enim serpius, notationem nominis Lycostomii alludens, festiuitate parum decente barbarum os, sese Alexium in lupi fauces coniecisse. En ut cæca superbia est, abscondens multis quamvis alloqui callidis, quæ præ oculis et ante pedes habent! Auditis vero Baimundus nuntiis Bryenii, doloque intellecto, ac victoria imperatoris fraude parata, commotus est quidem ut par erat: tamen animo non concidit, tam forti atque ad sperandum pertinaci vir hic erat indole! Raptim ergo electi ab eo cataphraeti quidam Galli conscendunt tumulum e regione Larissæ situm. Eos ibi simul Romanus exercitus vidit, concordiam omnes alacritate posebant in ipsos duci. Verum id imperator fieri vetuit. Delecti tantum ex variis cohortibus varii idoneo numero adversus eos missi, in quos repente tanto impetu invecit Latini sunt, ut ex iis ad quingentos occiderint. Tum imperator animo providens locum qua transiturus Baimundus videbatur, misit qui eum præoccuparent milites fortissimos cum Turcis, duce omnibus præfecto Migideno, quos ut prope fuerunt Baimundus primo impetu percellens vicit, fudit, fugavit, et usque ad fluvium insecutus est.

Pastridie prima luce fluvium idem cum comitibus et ipso Bryenio transgressus, cum observasset palustrem quemdam locum prope Larissam, inter duos colles jacentem, ad eum recta tetendit, iter faciens per nemorosam planitiem in angustias valde arctas desinentem. Clisuræ, sive claustra, dici solent id genus loca. Hæc autem proprio nomine Domenici palatium vocabatur. Per eam ingressus Baimundus vallum illic fixit munivitque castra. Eum ibi postera die sub diluculum aggreditur eum exercitu universo dux phalangis Michael Ducas, avunculus meus, vir prudentiæ laude celeberrimus, forma vero et magnitudine corporis excellens 142 non supra omnes modo qui tum erant, sed et qui unquam fuerant: miraculo enim erat intuentibus. Jam qui futurum provideret certissimo, qui quod instabat animadverteret introspiceretque statim penitus, qui, quid opus, consuleret idem optime, dexterrimeque exsequeretur, unus is erat; neminem in his partibus habens comparabilem. Illi præceperat imperator ne omnes suos in claustri fauces introduceret, sed legiones quidem stare juberet extra, continua serie depositas. Paucos tantum e Turcis sere ac Sarmatis delectos qui sagittandi arte præstarent, penetrare intra fauces præceteretur: hisque ipsis ediceret, ne alio ullo genere armorum quam telis procul ac missilibus uterentur. Verum hi cum ingressi excursiones equestros in Latinos facerent, qui foris stabant magna pugnandi libidine præcepti reverentiam vincente, pro se quisque in saltum ingredi, nec sine mutuo prævertendi studio, cœperunt. Videbantur ad exploratam victoriam tendere, quod

τὸν δόλον καὶ τὴν δι' ἀπάτης νίκην τοῦ αὐτοκράτορος, ἤχθετο μὲν ὡς εἰκὸς, κατέπιπτε δὲ οὐδαμῶς ὀπίσθῃ· ἐκεῖνος. Ἀποκριθέντες οὖν τινες τῶν ὑπ' αὐτῷ⁹⁸ κατάφρακτοι Κελτοὶ ἀνῆλθον εἰς ἀκρώρειάν τινά κατέναντι τῆς Λαρίσσης διακειμένην. Τούτους τὸ ὀπλιτικὸν θεασάμενοι, ξὺν πολλῇ προθυμίᾳ ἐβιάζον προσβαλεῖν⁹⁹ αὐτοῖς· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀπεῖργε¹ τοῦτους τοῦ ἐγχειρήματος. Ἐκ διαφόρων δὲ πολλοὶ καὶ διάφοροι συρμιγέντες ταγμάτων, ἀνελθόντες προσέβαλον τοῖς Κελτοῖς· οἱ δὲ παρακρήμα κατ' αὐτῶν ὀρμηκότες ἀναιροῦσιν ἄχρι τῶν πεντακοσίων. Εἶτα τοῦ βασιλέως στοχασαμένου τοῦ τόπου δι' οὗ ὁ Βαϊμούντος ἐμελλε διελθεῖν, καὶ ἀποστείλαντος γυναικὸς στρατιώτας μετὰ² Τούρκων, καὶ τοῦ Μιγιδηνοῦ προεξέρχοντος, ἅμα τῷ πλησίον γενέσθαι, εὐθύς ὁ Βαϊμούντος, ὀρμήσας κατ' αὐτῶν, ἤτησε τοῦτους μέχρι τοῦ ποταμοῦ διώξας.

in quos repente tanto impetu invecit Latini sunt, ut ex iis ad quingentos occiderint. Tum imperator animo providens locum qua transiturus Baimundus videbatur, misit qui eum præoccuparent milites fortissimos cum Turcis, duce omnibus præfecto Migideno, quos ut prope fuerunt Baimundus primo impetu percellens vicit, fudit, fugavit, et usque ad fluvium insecutus est.

Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν αὐγαζούσης ἤδη τῆς ἡμέρας· παραδραμῶν τὸν ἤδη ῥηθέντα ποταμὸν μετὰ τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ κομητῶν, καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Βρυενίου, ἐπεὶ ἐλώδη τόπον ἐν τοῖς τῆς Λαρίσσης μέρεσιν ἐθεάσατο ἀναμεταξὺ θύο βουνῶν, πεδιάδα ἀλώδη εὐρὴν ἀποτελευτῶσαν εἰς στενωπὸν³ (κλεισοῦραν τοῦτο⁴ καλοῦσιν) τὴν λεγομένην Δομενίκου⁵ παλάτιον, διὰ τοῦτου εἰσελθὼν, ἐκεῖ τὸν χάρακα ἐπήξατο. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν κατὰ τὸ περίορθρον, καταλαμβάνει αὐτὸν ὁ φαλαγγάρχης· Μιχαὴλ ὁ Δουκάς, ὁ πρὸς μητρὸς⁶ ἐμῆς θεῖος μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντός, ἀνὴρ⁷ ἐπὶ φρονήσει διαβεβοημένος, ὥρα δὲ καὶ μεγέθει σώματος διαφόρων, οὐ τῶν τότε καιροῦ, ἀλλὰ καὶ τῶν πρόποτε γεγεννημένων (θάμβος γὰρ εἶχεν ἅπαντας τοὺς ὄρωντας τὸν ἄνδρα), συνιδεῖν δὲ τὸ μέλλον καὶ φωράσαι τὸ ἐνεσθός, καὶ καταπράξασθαι⁸ δεινότητός τε καὶ ἀπαράμιλλος. Τούτῳ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέσκηψεν μὴ πάντας ἐντὸς τοῦ στομίου τῆς κλεισοῦρας εἰσελθεῖν, ἀλλὰ τὰς μὲν δυνάμεις ἐξῴθεν ἰστασθαι ἰλαδὸν, ὀλίγους δὲ διελεῖν⁹ Τούρκων καὶ Σαυρομάτων τῆς τοξέας εἰδήμονας, καὶ¹⁰ τοῦτοις παραχωρῆσαι τῆς εἰσόδου, ἐπισκῆψαι δὲ τοῦτοις μηδενὶ ἐτέρῳ ξίφει πλήν ὀιστοῖς χρῆσασθαι. Εἰσελθόντων δὲ καὶ ἵππασίας ποιουμένων κατὰ τῶν Λατίνων, οἱ ἐξῴθεν ἰστάμενοι, πρὸς ἀλλήλους σφιδάζοντες, ἤριζον ὁποῖος ἂν τὸ στόμιον εἰσελθοῖ. Ὁ γὰρ Βαϊμούντος, πλήρης ὢν βασιλικῆς¹¹ ἐπιστήμης, τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἐκέλευε συνησπικότες ἰστασθαι, καὶ ταῖς ἀσπίσιν ἑαυτοὺς περιφράττοντας, ἀτρεμεῖν. Ὁ δὲ γε πρωτοσεράτωρ θεασάμενος τοὺς ὑπ' αὐτὸν κατὰ μικρὸν ἐκρέοντας καὶ εἰσερχομένους διὰ τοῦ στομίου, εἰσῆλθε καὶ αὐτός. Ὁ δὲ Βαϊμούντος τοῦτους θεασάμενος, ὥσπερ λέων ἐχάρη με-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁹⁸ αὐτόν. ⁹⁹ ξυμβαλεῖν. ¹ ὀπῆγε. ² μετὰ καί. ³ στενωπὸν ἐξόν. ⁴ τοῦτον. ⁵ Δομενίκου. ⁶ πατρὸς. ⁷ ἀνὴρ τις. ⁸ καταπράξασθαι. ⁹ διελεῖν. ¹⁰ Ducati vocula καί. ¹¹ στρατηγικῆς.

γάλῳ ἐπὶ σώματι κίρσας, εἶπεν ἄν τις Ὀμηρικῶς, ὡς καὶ οὗτος, ἰδὼν ἐν αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς ¹³ τούτους καὶ τὸν πρωτοστράτορα Μιχαήλ, ἀσχέτῳ βύμῃ πανσυδὶ κατ' αὐτῶν ἵεται· οἱ δὲ παραχρῆμα νῶτα δίδασιν. Οὐζᾶς (61) δὲ τὴν κλῆσιν φερώνυμον ἐκ τοῦ γένους λαχῶν, ἐπ' ἀνδρὶα διαβεβοημένος, εἰδὼς ἠδ' ἐπὶ δεξιὰ ἠδ' ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν ἀζυλέην (61'), καθ' Ὀμηρον, ἐν τῷ στομίου ἐξέρχεσθαι δεξιὰ παρεκκλίνας, γοργῶς ἐπιστραφεὶς, παῖει τὸν αὐτῷ ὑπαντιάσαντα ¹⁴ Λατίνον. Ὁ δ' εὐθὺς κύμβαχος κατὰ γῆς ἔκειτο. Ὁ δὲ Βαῖμουντος ἐδίωκε τούτους μέχρι τοῦ ποταμοῦ Σαλαβρία ¹⁵. Ἐν δὲ τῷ φεύγειν ὁ ἤδη βῆθεις Οὐζᾶς, παῖει τὸν τὴν σημαίαν τοῦ Βαῖμούντου κατέχοντα διὰ τοῦ δόρατος, καὶ τὴν σημαίαν τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἀφαρπάσας, μικρὸν περιδινεὶ καὶ κλίνει πρὸς τὸ πρηνές. Οἱ γοῦν Λατίνοι τὴν σημαίαν ἐξ ὀρθίου σχήματος κατακλιθεῖσαν ἐωρακότες, ἐν συγχύσει γέγονασιν, καὶ ἐφ' ἐτέραν ἐτράποντο ἀτραπὸν, δι' ἧς καὶ τὰ Τρίκαλα καταλαμβάνουσιν ἤδη προκατασχεθέντα παρὰ τινῶν τῶν τοῦ Βαῖμούντου πρὸς τὸ Λυκοστόμιον φευγόντων. Κάκεισε τέως ἠύλιζοντο ¹⁶ εἰσω τούτων γεγονότες· ἐκεῖθεν δὲ καταλαμβάνουσι τὴν Καστορίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ὑποστρέψας ἀπὸ Λαρίσσης καὶ τὴν Θεσσαλονίκην καταλαβὼν, ὁποῖος ἐκεῖνος περὶ τὰ τοιαῦτα ταχὺ μάλα πρὸς τοὺς σὺν τῷ Βαῖμούντῳ κόμητας ἀποστείλας, πολλὰς ὑποσχέσεις ἐπεποίητο, εἰ τὸν Βαῖμούντον τοὺς μισθοὺς ἀπαιτήσουσιν οὐς περ ¹⁷ αὐτοῖς καὶ ὑπέσχετο· τοῦ δὲ μὴ ἔχοντος ἀποδοῦναι παραπέισουσι τούτον κατελθεῖν εἰς τὴν θαλάσσαν, καὶ ἀναζητῆσαι ταῦτα ἀπὸ τοῦ ἰδίου πατρὸς Ῥομπέρτου καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον διαπεράσαι τοὺς αὐτῶν μισθοὺς ἐξαιτησόμενον. Καὶ εἰ τοῦτο ἀνύσαιεν, πάντας τιμῆς καὶ εὐεργεσιῶν μυρίων ἐπαπολαῦσαι. Καὶ ὅσοι μὲν τούτων ἐπὶ μισθῷ δουλεῦσαι θελήσουσι, προσλαμβάνεσθαι τούτους, καὶ ἀποχρῶντα τὸν μισθὸν ἀποδοῦναι, κατὰ τὰ θελήματα αὐτῶν, τοὺς δ' αὖ εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν βουλομένους ἀπελθεῖν ἀκινδύνως ¹⁸ διαβιᾶσαι διὰ τῆς Οὐγγρίας. Ὑπελξαντες οὖν τῷ τοῦ βασιλέως προστάγματι οἱ κόμητες, τοὺς τῶν παραδραμόντων τεσσάρων ἐνιαυτῶν μισθοὺς ἀσυμπαθῶς ἀπῆτουν. Ὁ δὲ μὴ ἔχων ἀποδοῦναι, ἀνεβάλλετο τέως. Ὡς δὲ ἐνέκειντο εὐλογα αἰτοῦντες, μὴ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειε, τὸν μὲν Βρυέννον αὐτοῦ που φυλάσσειν τὴν Καστορίαν κατέλιπε, καὶ τὸν τοὺς Πολόβους φυλάσσοντα Πέτρον τοῦ Ἀλίφα· αὐτὸς δὲ τὸν Αὐλῶνα κατέλαβε. Τοῦτο δὲ μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς νικητῆς εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων ἐπαναζεύγνυσι.

Hungariam daturum. Arrigunt aurem ad ea comites, et conspiratione facta in Baimundum coorru-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

¹³ ὀφθαλμοῖσι. ¹⁴ ὑπαντήσαντα. ¹⁵ Σαλαβρία. ¹⁶ αὐλίζονται. ¹⁷ ὡσπερ. ¹⁸ ἀκινδύνους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Οὐζᾶς. Usas vel Usus, a gente et natione, inquit Anna, nomen sortitus. Sunt vero Usi, Scythici populi et Hunnici, Patzinacis et generis præstantia et multitudine hand inferiores. Husi Baimundo de Agiles, et Tudeboldo, lib. II dicti. De his

Latinos præter morem in loco stantes, cecidisse animis, et fugam cogitare temere crediderant. At ars erat illa versutissimi Baimundi, qui ad primas velitationes stare suos, objectis modo sculis, nec in hostes ferri, quoad plures affluerent, jusserrat. Protostrator vero Michael cum suos per hunc modum paulatim intra saltum effluentes cerneret, ingressus cum illis et ipse est. Quem jam cum toto agmine penetrasse angustias ubi vidit, Gaudet, ut occursu prædæ leo raptor optimæ, diceret aliquis Homerice, videns, inquam, et vix oculis præ gaudio credens Baimundus, protostratorem cum exercitu clausum loco, sibi que expositum, toto in Romanos suo suorumque simul incubuit impetu; at illi non ferentes terga verterunt. Uzas tamen appellationem a genere sortitus, vir fortitudinis laude inclytus, *Et clypeum dextraque sciens lævaque vibrare*, item ut Hector ille Homericus, in ipso angustiarum egressu cum a dextris, quo sorte pronus erat currentium impetus, inopinato declinasset paululum, in Latinum proxime sequentem insurrexit vasto ietu, ex quo ille in caput præceps statim afflictus in terram est. At Baimundus insecutus Romanos est usque ad flumen Salabriam. Cæterum idem, cujus meminimus, Uzas inter fugiendum signiferum Baimundi hasta percussit, signumque ipsi de manibus extortum circumduxit inclinavitque terram versus. Turbavit ea res Latinos, quibus vexillum peculiare summi ducis e recto inclinatum infortunii ipsi oblatis signum esse solet. De regione institutæ viæ ea illos perturbatio dimovit. Omissis ergo Romanis alio itinere Tricala contendunt, locum jam præoccupatum a quibusdam Baimundi militibus Lycostomium versus fugientibus. Illic igitur obiter diversati Castoriam se recipiunt. Imperator vero cum e Larissa **143** Thessalonicam se contulisset, ut erat excogitator prudentissimus artium nocendi hostibus, missis qui clam agerent cum comitibus exercitus Latini, suasit illis promissione quantorum vellent præmiorum, ut stipendia sibi a Baimundo promissa representari modo flagitarent, cogentque ipsum, si excusaret inopiam præsentem, ire ad patrem suum Robertum, et ab eo, trajecto mari, pecunias petere. Hæc si facerent omnes honores, omnia beneficia, sperare ipsos a se jubebat. Quod si qui eorum Romanæ militiæ dare nomen vellent, amplissima ipsis stipendia se numeraturum; sin redire in domos suas mallent, tutum illis iter per

agunt Zonaras in Const. Duca et Romano Diog.; Scylitzes in Monomacho et Const. Duca; Porphyrogeneta, *De adm. imp.* cap. 9, 10 et 37; Tzetzes, chil. 8, cap. 224, et Anna, pag. 170, 201. (61') Iliad. II, v. 226.

tur, armatis precibus stipendia proxima lapsorum annorum quatuor sibi sine ulla mora persolvi contendentes. Frustra ille diffundere quærebat diem, aut spem eludendæ petitionis in cunctandî arte reponebat. Illi obnixi et a proposito immobiles ne horam quidem indulgebant. Quid faceret, nam æqua et vere sibi debita petebant? Cum aliud non posset, Bryennio commendata Castoria, arce vero Poloborum Petri Aliphæ custodiæ commissa, ipse Aulonem petiit; quod cum imperator certo comperisset, in urbem regiam victor invectus est.

Ibi vero cum perturbatam offendisset Ecclesiam A factionibus Itali cujusdam novam hæresim spargentis, vir qui apostolicum pectus augustali purpura tegetet, nulla, quamvis necessaria post tot militares labores, quiete gustata, bellicis quin etiam, utcumque urgerent, in aliud tempus dilatis curis, expellendi Castoria Bryennii, totum se impendit novo dogmati refutando, Ecclesiæque pacificandæ. Hæc modicus hic tumultus fuit. De cujus auctore paulo diligentius, repetita ex ipsis principiis memoria, disserendum est. Fuit is ut nomine, sic et origine Italus, diu tamen commoratus in Sicilia. Insula ea est Italiæ juxta objacens. Cujus incolæ Romani imperii jugum excutere conantes inagnum in se bellum concitarunt, per quod opus habuerunt auxilia ex vicina ipsis et favente accersere Italia. Tali occasione miles eo aspiravit Itali pater; filiolum secum ducens, sarcinam verius quam socium militiæ, quippe infra ætatem militarem puerum, meditantem tamen jam tum pro captu bellicas res, assultantemque vestigiis paternis, atque assuescentem duris a tenero ut mos Italicorum est, et sub parente magistro tyrocinium ponentem. Hæc prima institutio pueritiæ Itali fuit; hoc fundamentum litterarum et doctrinæ; non Athenis aut in schola, sed in Sicilia et castris positum. 144 Cum vero exinde inclytus ille Georgius Maniaces, imperante Monomacho, tyrannide assumpta, Siciliam occupasset, ægre illinc Itali pater trepida fuga cum filio se recepit in Longobardiam Romanis subjectam adhuc. Hinc jam nescio quo casu quave fortuna iste Italus Constantinopolim venit, in urbem eruditionis et artis ratiocinandi nequaquam tum egenam. Quamquam enim inde usque a principatu Basilii Porphyrogeniti, ad prius memoratum imperium Monomachi, melioris doctrinæ studium a plerisque neglectum jacuerat, non tamen ut extinctum planeque sepultum esset. Exstitit ergo atque emerisit illustrius, excitatum ingenii excellentibus, qualium circa tempora imperatoris Alexii magnus proventus apparuit. Il serio veram eruditionem arripuerunt; nugante ante hæc fere juventute, otiosisque aucupiiis cothurnicum, aut aliis improbrabilioribus ludicris ætatem discendi per inertem lasciviam conterente, in summo contemptu ele-

Καταλαβὼν δὲ ταύτην, καὶ ἐν συγχύσει τὰ κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν εὐρών, οὐδὲ πρὸς βραχὺν τινα χρόνον ἀνέσειωξ ἔτυχεν. Ἄλλ' ὅποιος ἐκεῖνος ἀποστολικὸς ὢν, ἐπεὶ κυμαινομένην τοῖς τοῦ Ἰταλοῦ δόγμασι τὴν Ἐκκλησίαν εὐρε, καὶ καὶ τοῦ Βρυεννίου ἐβουλεύετο (Κελτὸς δὲ οὗτος τὴν Καστορίαν κατασχὼν ὡς εἴρηται), ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἡμέλει τοῦ δόγματος. Ἐπὶ τούτοις γὰρ καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἰταλὸν περὶ τῆς αἰρέσεως τοῦ Ἰταλικοῦ ἐβλάστησαν μεγάλως τὴν Ἐκκλησίαν συνταράττοντα. Οὗτος δὲ ὁ Ἰταλὸς (δεῖ γὰρ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξ ἀρχῆς διηγήσασθαι) ὤρμητο μὲν ἐξ Ἰταλίας καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ ἐφ' ἱκανὸν διέτριψε· νῆσος δὲ αὕτη ἀγχοῦ τῆς Ἰταλίας διακειμένη. Οἱ γὰρ Σικελοὶ (62) ἀποστάντες τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ εἰς πόλεμον κατ' αὐτῶν καὶ μάχας ἀπονενευκότες, τοὺς Ἰταλοὺς εἰς συμμαχίαν προῦκαλέσαντο, μεθ' ὧν καὶ ὁ τοῦ Ἰταλοῦ πατὴρ ἦν, ἔχων καὶ τὴν παῖδα μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ μὴ στρατεύσιμον εἶχε τὴν ἡλικίαν, συνεφεπόμενον τούτῳ καὶ συμπαρασκαίροντα καὶ τὰ πολεμικὰ, οἷα τὰ τῶν Ἰταλῶν παιδευόμενον. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τῆς ἡλικίας οὕτως εἶχε τῷ Ἰταλῷ, καὶ ἡ πρώτη τοιαύτη τούτῳ καταβολὴ τῆς παιδείας. Ἐπεὶ δὲ ὁ κλεινὸς Γεώργιος ἐκεῖνος ὁ Μανιάκης, τοῦ Μονομάχου τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥωμαίων διέποντος, τυραννήσας τὴν Σικελίαν κατέσχε, μόλις ἐκεῖθεν ὁ τοῦ Ἰταλοῦ πατὴρ καὶ τὸν παῖδα ἐπιφερόμενος πέφευγε. Καὶ εἰς Λογγιβαρδίαν φυγάδες ἄμφω κατήχθησαν ἐτι ὑπὸ Ῥωμαίους τελοῦσαν. Ἐκεῖθεν δὲ οὗτος ὁ Ἰταλὸς, οὐκ οἷδ' ὅπως, τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέλαβεν, ἀπάσης παιδείας καὶ τέχνης λογικῆς οὐκ ἐνδεῶς ἔχουσαν. Καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς αὐτοκρατορίας Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου μέχρι αὐτῆς τῆς τοῦ Μονομάχου βασιλείας ὁ λόγος, εἰ καὶ τοῖς πλείοσιν ἐρραθύμητο, ἀλλ' οὖν γε πάλιν οὐ καταδεδυκῶς, ἀνέλαμψε καὶ ἀνέθορε, καὶ διὰ σπουδῆς τοῖς φιλολόγοις ἐγένετο ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀλεξίου τοῦ αὐτοκράτορος, τὰ πρὸ τούτου χλιδόντων τῶν πλείονων καὶ παιζόντων ἀνθρώπων καὶ ὀρθογίαις, καὶ ἄλλοις αἰσχίσει παιγνίοις, ἐνασχολουμένων διὰ τὴν χλιδὴν, λόγον δὲ καὶ παιδευσιν ἔπασσαν τεχνικὴν ἐν παρέργῳ τιθεμένων. Οὕτως οὖν τοὺς ἐνταῦθα ἔχοντας ὁ Ἰταλὸς εὐρηκῶς, καὶ ἀνδράσιν ὁμολήσας σχολαστικοῖς, καὶ ἀμειλίχοις καὶ τὸ ἔθος ἀγρίοις (ἦσαν γὰρ τότε καὶ τινες περὶ τὴν βασιλεύουσαν τοιοῦτοι), παιδείας τοῖσιν λογικῆς ἐξ ἐκείνων μετασχὼν, καὶ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹³ Ἰταλικοῦ. ¹⁴ κατὰ τοῦ. ¹⁵ ταράττοντα. ¹⁶ ἀρχῆς αὐτῆς. ¹⁷ στρατεύειν. ¹⁸ ἀσχολουμένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Οἱ γὰρ Σικελοί. De Siculorum defectione a Græcis agunt Seylitzes, Zonaras, et Malaterra, lib. 1, cap. 7 et seq.

Μιχαήλ ἐκείνω τῷ Ψελλῷ (63) ἐν ὑστέρω προσωμί-
λησεν, ὃς οὐ πᾶν τοι παρά διδασκάλους σοφοῖς
ἐφοίτησε, διὰ φύσεως δὲ δεξιότητα, καὶ νοῦς ὀξύ-
τητα, τυχὼν μέντοι καὶ Θεοῦ ἀρωγοῦ πρὸς τούτοις,
διὰ τὴν τῆς μητρὸς θερμότητην ἰκεσίαν αὐτοῦ ²⁴
ἐπαγρυπνούσης συχνῶς τῷ αὐτῷ ναῷ τοῦ Κύρου (64)
τῆς Θεοτόκου σεπτῷ ²⁵ εἰκονίσματι καὶ θερμοῖς
τοῖς δάκρυσιν ὑπὲρ τοῦ παιδὸς ἐκκαλουμένης, εἰς
ἄκρον σοφίας ἀπάσης ἐληλακῶς, καὶ τὰ Ἑλλήνων,
καὶ τὰ Χαλδαίων ἀκριβωσάμενος, γέγονε τοῖς τότε
χρόνοις περιθόητος ἐν σοφίᾳ. Τούτῳ γοῦν ὁ Ἴταλὸς
προσομιλήσας ἐν ἀπαιδεύτῳ ἦθει καὶ βαρβαρικῷ,
οὐκ ἠδύνατο φιλοσοφίας εἰς βάθος εἰσεῖν, διδασκά-
λων ²⁶ ὅλως μὴδ' ἐν τῷ μανθάνειν ἀνεχόμενος,
θράσους ὦν μεστὸς καὶ ἀπονοίας βαρβαρικῆς, πάν-
των τε καθυπερτερεῖν καὶ πρὸ τοῦ μανθάνειν οἰό-
μενος, καὶ πρὸς αὐτὸν τὸν Ψελλὸν ἐκ πρώτης ἀφε-
τηρίας ἀντετάξατο. Ἐμβαθύνσας δὲ τῇ διαλεκτικῇ,
μεθ' ἡμερινοῦς θοροῦσους ἐν πανδήμοις συνελεύσεσιν
ἐποίειτο, σοφιστικὰς συνείρων ἐρεσχειλίας, καὶ πᾶν
εἴ τι τοιοῦτον, προτιθεῖς, καὶ αὖθις ὑπέχων λό-
γον τοιοῦτον, τοῦτον τρόπον ²⁷ προσηταιρῆσθε, καὶ
ὁ τῆνικαῦτα βασιλεύων Μιχαήλ ὁ Δουκάς, καὶ οἱ
τούτου ἀδελφοὶ καὶ δευτέρου μὲν λόγου τοῦτον πρὸς
τὸν Ψελλὸν ἐτίθεντο, ὁμῶς δὲ περιεῖχον τότε αὐτοῦ
καὶ ἐν λογικαῖς συνεχρῶντο ἀμίλλαις· ἦσαν γὰρ φι-
λολογώτατοι οἱ Δουκάι, καὶ οἱ τοῦ αὐτοκράτορος
ἀδελφοὶ, καὶ αὐτὸς δὴ ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. Ὁ δὲ
Ἴταλὸς θερμὸν αἶψα καὶ μανικὸν πρὸς τὸν Ψελλὸν
ἐβλεπε, καὶ ἐκεῖνος ὡς ἀετὸς τῶν τοῦ Ἴταλοῦ ἐρεσ-
χειλιῶν ὑπερίπτατο, διεγείρετο, καὶ ἐπρίετο, ἐνε-
πίμπρατο, ἢ ἐλυπεῖτο.

meridianos tumultus in foro ac circulis concurrentis vulgi concitabat; sophisticis cavillationibus rabiosas rixas conserens, et de quavis re proposita primum illud magno clamore jactans: **145** *Si hoc tale est*; deinde inferens aliud quippiam ex eo connexum, aut ei simile. His ille turbis admirationem sibi et plausum paravit, non plebis solum, sed magnatum quoque; atque adeo ipsius Michaelis Ducæ tunc imperantis, et fratrum ipsius. Hi enim licet primum doctrinæ et existimationis locum Psello reservarent, Italo tamen isto delectabantur, et ejus opera utebantur in logicis concertationibus. Erant enim litterarum et eruditarum artium studiosissimi Ducæ, cum omnes, tum fratres imperatoris et Augustus ipse Michael. Quorum Italus favore alens confidentiam, ardenti Psellum semper in congressibus et furioso sigebat oculo, facile se extricantem ex ejus laqueis, et aquilina celeritate volucris mentis perplexas captiunculas odiosi sophistæ alte supervolantem: qua ille re utebatur primum intus ac ringebatur, tum stomachum erumpebat in jactationes corporis ac clamores impotentes.

Τί τὸ μετὰ ταῦτα; Ἐσχάδαζε τὰ τῶν Λατίνων
καὶ ²⁸ Ἴταλῶν κατὰ Ῥωμαίων, καὶ ἡ τῆς Λογγι-
βαρδίας ὅλης ὁμοῦ καὶ Ἰταλίας ἐμελεῖτο κατὰ-

A gantium litterarum atque eruditarum artium. Ceterum quando Italus in urbem venit excussus hic torpor fuerat; magnusque vigeat in studia liberalia cursus ingeniorum; cum quibus et ipse conflictatus, quotidianis concertationibus scholasticorum, contentiosorum, et agresti pertinacia cedere nesciorum hominum (cujusmodi haud pauci Constantinopoli tum erant), logicam didicit. Deinde etiam Michaeli Psello dedit operam illi late inclyto, homini, non tam cura magistrorum sapientum, quorum limina non multum triverat, quam indolis præstantia et velocitate mentis divinitus adjunctæ (id videlicet impetrantibus ardentissimis per crebras vigilias continuatis matris ejus precibus, in templo Cyri ad sanctam imaginem Dei **B** Matris, haud sine ferventibus lacrymis fundi solitis) In eminentissimum sapientiæ atque eruditionis omnis apicem evecto; quippe qui ad Græcorum litteras atque artes omnes quas perfecte norat, etiam Chaldæorum disciplinas adjunxerat, famamque meruerat doctissimi omnium qui tunc essent. Huic se Italus in disciplinam dedit, longe dispari vir ingenio, immitti acerbaque natura. Itaque nec per hebetudinem mentis penetrare in adyta potuit philosophiæ, nec per contumaciam sustinere institutionem magistri; quem loci atque officii auctoritate utentem, iste prætumidus et stolidus ferox arrogantia, jurgis impotentibus ipso primo congressu lacessere cœpit; jam a rudimentis ipsis, longe se omnibus eruditione antecellere superbissime autumans. Magnopere autem dialectica nitebatur, cui se arti penitus immerserat; et ex ea

Quid postea? Mox eruperunt Italici motus: quando illarum gentium hostilitate Romani laces- siti, occasionem sibi oblatam arbitrabantur Longo-

Varia lectiones ex cod. Coislin,

²⁴ Deest vox αὐτοῦ. ²⁵ σεμνῶ. ²⁶ διδισκόντων. ²⁷ τοιοῦτότροπον τοῦτον. ²⁸ τε καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(63) Μιχαήλ τῷ Ψελλῷ. De Michaelē Psello consulendus omnino vir diffusæ lectionis Leo Allatius, in illa erudita et ubere, quam de Psellis instituit, dissertatione, Romæ edita, ut et in Diatriba de Simeonibus.

(64) Ναῶ τοῦ Κύρου. Ædes sacra Deiparæ, Cyri dicta, a conditore Cyro consule et præfecto prætorio, Theodosio Juniore imperante: cujus etiam jussu minorum orbis Constantinopolitanæ institutionem suscepit. Theophylactus Simoc. lib. viii,

cap. 8: Τῷ ἱερῷ τεμένει τῆς Θεομήτορος προσεπέ-
ελασεν, ὃ Κύρον τὸν ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ αὐτοκράτορος
γεγονότα δαίμασθαι λόγος καθέστηκεν ἀψευδῆς.
Agunt præterea de hoc templo Theophanes, an.
Mauricii 20, Anastas. in *Hist. eccl.* pag. 84. Paulus
Diac. lib. xvii *Histor. Misc.*; Seylitzes in *Mich. Pa-*
phlag.; Codinus, in *Origina.* pag. 54, edit. Reg.
Meminit vero Nicetas in *Man.* lib. vi, n. 5. imaginis
Deiparæ magno populi concursu ea in Ædæ cultæ.

bardia, atque adeo Italiae totius, imperio rursus adjungenda. Ea spe ac voto plenus imperator, simul ingentem in Italo fiduciam collocatam habens, homine sibi ut putabat devinctissimo, et præterquam fideli ac strenuo, etiam res Italiae calente, illum ipsum Epidamnium mittit. Incidam narrationem secularum hinc rerum. In summa, certo deprehensum est proditas res nostras ab hoc Italo, missusque est statim qui eum Epidamno exturbaret. Sensit non incautus rabula, et supplicium fuga matura luerifecit, Romam se recipiens. Ibi animus versatilis, vel simulat, vel concipit pœnitentiam facti. Mittit supplices ad imperatorem litteras, deprecatores adhibet. Quid multa? jussu Augusti revocatur Constantinopolim; eique illic ad diversandum attribuitur monasterium Pege sive Fons dictum, cum ecclesia sanctorum Quadraginta, ubi Psello tandem post detensionem Byzantio egresso, principi philosophiæ cathedræ magister impositus Italus idem est, summusque philosophorum declaratus: quam ad loci et honoris possessionem obtinendam Aristotelicos et Platonicos libros mox suscepit enarrandos, magnam in eo negotio curam adhibens: et offerebant dissertationes ejus auditoribus speciem hominis varia eruditione instructissimi. Interpretandi porro genere utebatur tam acri subtilique, ut facile fidem faceret se cum cæteræ totius quantumvis abstrusæ Peripateticæ, tum dialecticæ præsertim esse consultiſſimum. Ad alias litteratas artes non ita feliciter a natura factus erat. Nam circa grammaticam quidem claudicabat; rhetoricum vero nectar non gustaverat. Oratio nulla concinnitate Collocationis partium, nullo delectu verborum aut elocutionis elegantia polita, horrida et squallens semperque involuta, et sibi velut ab hoste cavens. Atque hæc tristitia genuinus character sermonis ejus fuit, supercilium cum ipso philosopho tollentis et perpetuam spirantis acerbisatem. **146** Ac quanquam ejus scriptio, si quando stylum sumeret, incursionibus dialecticis stomachosa et tumultuans effere-

σχεσις. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος τὸν Ἰταλὸν ὡς οἰκεῖον δῆθεν καὶ ἀνδρὰ ἀγαθὸν καὶ τὰ τὸν Ἰταλῶν ἐπιστάμενον εἰς Ἐπίδαμνον ἀπέστειλε. Καὶ (ἵνα συντέμω τὸν λόγον) ὡς κάκει ἐφωρᾶτο τὰ καταπροδιδούς ἡμετέρα²⁹, καὶ ἀπαστέλλετο ὁ μέλλων αὐτὸν μετακινεῖν³⁰ ἐκεῖθεν, τούτου αἰσθόμενος, φυγὰς εἰς Ῥώμην ὤχετο. Εἶθ' ὁποῖος ἐκεῖνος μεταμεληθεὶς πρὸς τὸν βασιλέα παρακλήσει χρησάμενος, κατὰ κέλευσιν ἐκεῖνου τὴν Κωνσταντινούπολιν κατέλαβε, τὴν μονὴν τὴν οὕτω καλουμένην πηγὴν ἐνδιαίτημα λαβῶν, καὶ τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα. Ἐνθα καὶ τοῦ Ψελλοῦ μεταχωρήσαντος Βυζαντιόθεν μετὰ τὴν ἀπόκρισιν, αὐτὸς φιλοσοφίας ἀπέση; προέστη διδάσκαλος, ὑπατος τῶν φιλοσόφων (65) χρηματίας, καὶ τὰς τὰ Ἀριστοτελικὰς βιβλούς, καὶ τὰς Πλατωνικὰς ἐξηγεῖσθαι ἐσπούδαζεν. Καὶ ἦν μὲν τῷ δόξει πολυμαθέστατος, δεινὸς δὲ μᾶλλον εἴπερ τις ἄλλος διερευνήσασθαι³¹ τῶν ἄλλων τὴν δεινοτάτην περιπατητικὴν, καὶ ταύτης πλείον τὴν διαλεκτικὴν. Πρὸς δὲ τὰς ἄλλας τέχνας τῶν λόγων, οὐ πάντι³² εὐφυῶς εἶχεν, ἀλλὰ περὶ τε τὴν γραμματικὴν ἐχώλευε τέχνην· καὶ τοῦ ῥητορικοῦ νέκταρος οὐκ ἐγεύσατο· οὐδὲ ἐκεῖθεν ὁ λόγος τούτου³³ ἐφήρμοστο καὶ εἰς κάλλος ἀπέξεστο. Ἐνθεν τοι καὶ τοῦ χαρακτήρος εἶχε στρυφνῶς καὶ τὸ πᾶν ἐμπεριβόλως. Καὶ συνενεύκει ὁ λόγος αὐτῷ τὰς ὀφρῦς, καὶ δόλου³⁴ ἀπέπνει δριμύτητος Διαλεκτικῶν δὲ ἐφόδων ἐμμεμέστωτο τούτῳ τὸ σύγγραμμα, καὶ ἡ γλῶττα τῶν ἐπιχειρημάτων ἐπεφόρητο, τῷ διαλεγόμενῳ ἐν ταῖς ὁμιλίαις μᾶλλον ἢ ταῖς γραφαῖς. Οὕτως εἶχεν ἰσχυρῶς πρὸς τὰς διαλέξεις, καὶ τοσοῦτον ἀφυκτος³⁵ ἦν ὡς τὸν ἀποκρινόμενον αὐτομάτως συνενεχθῆναι πρὸς τὴν σιγὴν, καὶ εἰς ἀμηχανίαν ἐλθεῖν. Ἐκπτέρωθεν γὰρ τῆς ἐρωτήσεως βόθρον ὤρυττε, καὶ εἰς φρίαρ ἀποριῶν ἐνέβαλλε τὸν προσδιαλεγόμενον. Οὕτως ἐμπαίρωσ εἶχε διαλεκτικῆς ὁ ἀνὴρ, καὶ ταῖς ἐπαλληλαῖς ἐπερωτήσεσι κατέπνιγε τοὺς διαλεγόμενους, συγγέων αὐτῶν καὶ συναράττων τὸν νοῦν. Καὶ οὐκ ἦν τὸν ἀπαξ αὐτῷ συντιχόντα³⁶ τοῦς λαβυρίνθους³⁷ τούτους διελθεῖν. Ἀμρουσότατος δὲ ἄλλως ἦν καὶ θυμὸς αὐτοῦ κατεκράτει· καὶ ἦν τινὰ που³⁸ προσεκτῆ

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

²⁹ τὰ ἡμέτερα προδιδούς. ³⁰ μετακινῆσαι. ³¹ Deest vox διερευνήσασθαι. ³² πάντι. ³³ τούτῳ. ³⁴ δόλου. ³⁵ ἀφυκτος. ³⁶ συντιχόντα. ³⁷ λαβυρίνθους. ³⁸ ἦν τινὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Ὑπατος τῶν φιλοσόφων. Hinc discimus Joannem hypatum, natione Italum, cujus opera quædam philosophica et rhetorica recenset Gesnerus, in *Bibl.* eundem esse cum Italo Annæo. Id enim suadet omnino hypati, non cognomen, sed dignitas. Psello quippe urbe digresso, Italus Ὑπατος τῶν φιλοσόφων audiit. Erat autem dignitas, quæ recensetur inter cætera palatii Constantinopolitani officia apud Math. monachum, omittitur tamen a Codino. Hanc præterea obtinere Constans Vestarcha apud Ailatium, *Dissertat. II de libris Eccl. Græcor.* pag. 169; Michael Psellus sub Alexio apud Scylitzem; Amyrnæus quidam sub eodem Augusto, apud Theophylact. *Bulg. arch. epist.* 40; Michael Auchiali et Theodorus Irenicus Cuspas patriarcha *CP. lib. IV Juris Græco-Rom.* pag. 303, 304, et aliquot alii apud Balsamonem ad *Canon. apost.*

D p. 621, 673. Nec obstat quod idem Gesnerus tradit quædam Joannis hypati scripta Andronico regi dicata. Fuit enim is Andronicus, non Comnenus, sed **305** secundus Constantini Ducæ imperatoris filius, quem parens una cum aliis filiis, Michael et Constantino, imperatorem dixit, uti testantur Zonaras et Scylitzes. Sed et florebat Italus Michael Duca imperante, vel certe ante adeptum ab Alexio imperium, quod diserte Anna ait, pag. 148. Neque alium ab Italo fuisse Joannem illum Philosophum censuerim, quem idem Theophylactus, *epist.* 55, hortatur ad patientiam, et ut inimicis virtutem ejus impetentibus viriliter obsistat. Unde liquet epistolam hanc scripsisse Theophylactum post exactum urbe Italum. Quædam alia ejusdem opera philosophica habet Philippus Labbeus, in *Nova Bibl.* pag. 113, 583.

σατο ἀρετὴν ἀπὸ τοῦ λόγου κατέλυε καὶ ἠφάνιζεν ὁ θυμὸς. Διελέγετο γὰρ καὶ ἔπεισι καὶ χειρὶν (66) ὁ ἀνὴρ, καὶ τὸν προσδιαλεγόμενον οὐκ ἠφίαι πρὸς ἀπορίαν ὄλωσ' ἐλθεῖν, οὐδὲ αὐταρκες ἦν αὐτῷ τὸ ἐπιβράσαι τοῦ ἀντικειμένου τὸ στόμα καὶ σιγὴν αὐτῷ καταψηφισθαι, ἀλλ' εὐθύς ἡ χεὶρ κατὰ τε τοῦ πώγωνος, καὶ ³⁹ τριχῶν προσεφῆλλετο, καὶ ὕβρις εὐθύς ξυνεπόδιζεν ⁴⁰ ὕβριν· καὶ ἀκάθεκτος ἦν ὁ ἄνθρωπος, καὶ τὰς χεῖρας ὁμοῦ καὶ τὴν γλῶτταν. Τοῦτο δὲ μόνον οὐκ ⁴¹ ἀφιλόσοπον εἶχεν, ὅτι μετὰ τὴν πληγὴν καταλίμπανεν τοῦτον ὁ θυμὸς καὶ τὸ ἄκρουν κατελάμβανε, καὶ εἰς λαμπρὸν μετὰμελον ἤρχετο. Εἰ δὲ τῷ φίλον, καὶ περὶ τῆς ὄψεως αὐτοῦ μαθεῖν, μεγάλη μὲν αὐτοῦ ἡ κεφαλὴ, τὸ μέτωπον προπετέστατον, πρόσωπον ἐμφανές, καὶ ὁ मुखὴρ ἐλευθερόν τε καὶ ἀνετον ἀπέπνει ⁴² τὸν ἀέρα, καὶ περιφερῆς ὁ πώγων, τὰ στέρνα εὐρύς, καὶ εὐπαγῆς τὰ μέλη τοῦ σώματος, τὴν δὲ τῆς ἡλικίας ἀναδρομὴν τῶν εὐμηχεστέρων ⁴³ ἤττων, τὴν δὲ φωνὴν τοιοῦτος οἷος ἂν ἀπὸ τῶν Λατίνων ἐληλυθὼς νεανίας εἰς τὴν ἡμεδαπὴν γῆν τὰ Ἑλλήνων μὲν ἐκμάθαι, οὐ πάνυ δὲ καθαριεύοιτό ⁴⁴ τι τὴν φωνήν. Ἄλλ' ἔστιν οὐ καὶ κολοβωτέρας ἐκφέρειν ⁴⁵ τὰς συλλαβάς· ἀλλ' οὕτε τὸ τοῦ στόματος οὐκ εὐαγές, οὕτε τὸ εἰς ἄκρον ἄφωνον ἐλάνθανε τοὺς πολλοὺς, τοῖς δὲ ῥητορικωτέροις ἀγροικίζων κατελαμβάνετο. Ἐνθεν τοι καὶ τὰ συγγράμματα τοῦτου συνέσφιχτο ⁴⁶ μὲν ἀπανταχόθεν τοῖς διαλεκτικοῖς τόποις, ἀσυνταξίας δὲ, καὶ κακίαν, σολοικισμὸν σποράδην διεβρίμμενον παντάπασιν οὐκ ἐξέφευγεν.

consumebat, statimque ubi percusserat adversarium, lacrymis obortis rogabat veniam; et poenitentiam profitebatur. Quod si cui præterea tanti sit figuram hominis nosse, magnum ipsi caput, projectissima frons, conspicua facies, nasus largum aerem libere spirans, barba quasi circumscriptæ rotunditatis, pectus latum, membra corporis firma plenaque succi, statura procerissimis minor, vocis sonus qualem expectari oportuit ab eo qui jam adultus a Latinis translatus in Græciam, multum præstiterit si linguam utcumque arripiat: munditias quidem et ingenuam proprietatem nativæ pronuntiationis, non si se ruperit, exprimat. Non ergo mirum si curtas vitioso accentu non raro syllabas efferret. Neque vero incondita vastitas infantiaque oris barbari fallebat homines; quin apud omnes artis dicendi non plane rudes pro agresti traduceretur. Scripta porro ejus constipabantur illa quidem cumulatim acervatim dialecticis locis; cæterum vitiosæ compositionis, stribiliginum, ac solæcismorum haud parce inpersis deformata maculis, offendeabant oculos eruditos.

Οὗτος τοίνυν προκαθήμενος φιλοσοφίας ἀπάσης, καὶ φέρουσης εἰς αὐτὸν τῆς νεότητος (καὶ γὰρ τὰ τε Πρόκλου καὶ Πλάτωνος, καὶ τὰ φιλοσόφων ἀμφοῖν Περφυρίου τε καὶ Ἰαμβλίχου ἀνεκάλυπτε τούτοις δόγματα, καὶ μάλιστα τὰς Ἀριστοτέλους τέχνας καὶ τὴν ὡς ὄργάνου παρεχομένην χρεῖαν, ὑφηγεῖτο τοῖς

batur, lingua tamen erat multo dicentis promptior, in epicherematis conglobandis, paucique reperiebantur qui vim ejus in congressibus sustinerent contra incurrentis torrenti impetum argumentationis ineluctabilis, qua ultro ad silentium atque ad incitas propugnare aliquid contrarium ausi redigebantur. His enim Interrogationes proponebat gemina utrinque munitas fovea; ut quidquid responderetur, alterutrum in puteum inextricabilium perplexitatum, necessario defensor caderet. Adeo dialecticæ subtilitates omnes in promptu atque in digitis habebat, ad usum semper paratas expeditissimum. Præsertim vero terribilis erat in mutua commissione verborum quæ rogando responsandoque conseritur. Præfocabat enim adversarium, et quasi strangulabat, intortis crebrarum et callidarum Interrogatiuncularum laqueis; nec erat qui cum eo compositus labyrinthis se illius expedire possset. Cætera imperitissimus erat, et iræ perquam impotens: quod exstans in ipso ac dominans vitium omnes ejus laudes obterebat, si quas doctrina et ingenio assecutus erat. Mos enim erat viro disputandi non lingua magis quam manu; nec illi sufficiebat oppressisse os adversario, silereque ipsum coegisse, sed manus ad barbam statim atque ad pilos vellendos involabat, cumulabatque vis contumeliam. Usque eo impos sui manuque juxta ac lingua indomitus, indeque plane impertunus ac intolerabilis homo erat. Unum habebat a

philosophia non abhorrens, quod iram in plaga philosophiæ non abhorrens, quod iram in plaga professione universa, frequentabatur ejus ludus magno concursu juventutis, cujus incendebat studium, quod is Procli et Platonis, amborumque philosophorum Porphyrii et Jamblici (maxime vero Aristotelis tum cæteras artes ac libros, tum illum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁹ καὶ τῶν. ⁴⁰ ξυνεπόδιζεν. ⁴¹ Deest vocula οὐκ. ⁴² ἐπέπνει. ⁴³ εὐμηχεστῆτων. ⁴⁴ καθαριεύει. ⁴⁵ ἐκφέρει. ⁴⁶ συνέσφιχτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) Διελέγετο γὰρ καὶ ἔπεισι καὶ χειρὶν. Quod in disceptationibus vitandum præsertim monet D. Ambrosius, lib. 1 De offic. cap. 22: Absit pertinax in familiari sermone contentio; quæstiones enim magis excitare inanes quam aliquid utilitatis afferre solent. Disceptatio sine ira, sine amaritudine sit, monitio sine asperitate, hortatio sine offensione:

et sicut in omni actu vitæ id cavere debemus, ne rationem motus excludat, sed teneamus consilii locum, ita etiam in sermone formulam eam tenere convenit, ne aut ira excitetur, aut odium, aut cupiditatis nostræ, aut ignaviæ aliqua exprimamus indicia.

præsertim quem inscripsit *Organum*, quo se potissimum jactabat Italus, ut in ejus meditatione plus otii triverat) clarissime se dogmata expositorum profitebatur. Id ille utcumque conatus est exsequi, haud multum tamen prodesse discipulis valuit: iracundia credo et importunitate morum obstante perceptioni doctrinæ, rei natura lenis ac clementis. Ejus sane rei fidem faciat recordatio ipsa ac mentio auditorum Galii. Vide mihi Salomonem et Joannem illos, tum Jasitas quosdam et Serbias, et alios istorum temporum doctrinam studiosos. Equidem plerosque postea memini videre me frequentantes aulam regiam, in quibus nihil unquam elegans, nihil politum, ne exacte quidem ac solide scitum, animadverti. Imitationem tantum inconditam dialectici præceptoris sui, cujus gestus efferos, vasta jactatione membrorum truces et inhumani repræsentabant: sani quidem sentiebant proferebantve nihil. Quin ideas loquebantur, et nescio quid de transanimatione musitabant subobscura: ejusdemque alia farina Christiano dogmate proscripta delirabant. Nec

mirabitur, quod dixi frequentatam ab his aulam, qui reputaverit quanta et quam professa benevolentia sacrum illud par conjugum (parentes meos Augustos dico) litteras et litteratos amplecteretur. Qua re satis vulgata nullus omnino qui litteris initiatus esset, non ad eos itabat confidenter. Porro studia non aliis fervere magis quam in seipsis exercere cura erat. Consumebantur dies, vigilabantur noctes ab utroque, in meditatione sacrorum Librorum. Atque hic libet uti facultate quam rhetorica indulget, breviter digrediendi.

Memini Augustam matrem meam nec cum mensa posita ad cœnam vocaretur potuisse deponere de manibus quos avidissime lectitabat libros, cum aliorum sanctorum Patrum qui de sacris dogmatibus egerunt, tum præsertim sancti Maximi philosophi et martyris. Delectabat enim illam non tam quæstionum explicatio naturalium, quam divinorum dogmatum perscrutatio, in quorum intelligentia verum germanæ sapientiæ fructum et sciebat situm, et quærebat. Mirabar ea cernens ego, et aliquando ausa quid sentirem dicere: Quomodo, inquam, e plano in altitudinem suspicere te juvat? tremo equidem ego intuens, ac ne summis quidem auribus admittere mentionem audeo arcanorum tam sublimium. Stylus enim, ut aiunt, sancti Maximi erectus altissimo supra usum et captum humanorum sensuum, et in eliquatissimis contemplationibus assidue volitans, vertiginem quamdam affert legentibus. Ad hæc

ἐθέλουσι πραγματεῖαν, καὶ ταύτη μᾶλλον ἐνηθρήνετο καὶ ἐνησχόλητο), οὐ πίνυται ⁶⁷ τοὺς μανθάνοντα; ὠφελεῖσαι ἐξίτητος ⁶⁸, τὸν θυμὸν, καὶ τὴν ἄλλην τοῦ ἕθους ἀκαταστασίαν κωλύμα ⁶⁹ ἔχων. Καὶ ὄρα μοι τοὺς τοῦτου μαθητάς. Τὸν Σολομῶντα Ἰωάννην, καὶ τινὰς Ἰασίτας (67), καὶ Σερβίαν, καὶ ἄλλους τάχα περὶ τὴν μάθησιν ἐσπουδακότας ὧν τοὺς πλείους θαυμά φροτῶντας πρὸς τὰ βασιλεία, καὶ αὐτὴ ἐθεασάμην ὑστερον, τεχνικὸν μηδὲν τι κατὰ ἀκριβείαν εἰδόμενος, σχηματιζομένους δὲ τὸν διαλεκτικὸν, κινήσειν ἀτάκτοις, καὶ μορίων παραφόροις τισὶ μεταφοραῖς ὑγιᾶς δὲ οὐδὲν ἐπισταμένους, προβαλλομένους τὰς ἰδέας ἤδη δὲ ⁷⁰ καὶ τὰς μεταμψυχώτους συνεσκιασμένους πως, καὶ ἄλλ' ἅττα ὁμοίωτροπα, καὶ παραπλησίως τοῦτοις ἄλλόκοτα, καὶ τίς γὰρ λόγου μετέχων οὐ παρῆν, τοῦ ἱεροῦ ζεύγους τοσοῦτον περὶ τὴν τῶν θεῶν λόγων ἐξερεῦνται, διὰ πάτης νυκτὸς καὶ ἡμέρας διαπονουμένων, τοὺς ἐμοῦς φημι τοκέας καὶ βασιλεῖς. Ἀλλὰ τι μικρὸν παραδιηγῆσομαι· εἶδοσι ⁷¹ γὰρ μοι τοῦτο νόμος ρητορικὸς.

mirabitur, quod dixi frequentatam ab his aulam, qui reputaverit quanta et quam professa benevolentia sacrum illud par conjugum (parentes meos Augustos dico) litteras et litteratos amplecteretur. Qua re satis vulgata nullus omnino qui litteris initiatus esset, non ad eos itabat confidenter. Porro studia non aliis fervere magis quam in seipsis exercere cura erat. Consumebantur dies, vigilabantur noctes ab utroque, in meditatione sacrorum Librorum. Atque hic libet uti facultate quam rhetorica indulget, breviter digrediendi.

Μέμνημαι τῆς μητρὸς καὶ βασιλίδος πολλάκις, ἀρίστου προκειμένου, βιβλὸν ἐν χερσίν φερούσης, καὶ τοὺς λόγους διερευνώμενης πῶν δογματικῶν ἀγίων Πατέρων, μάλιστα δὲ τοῦ φιλοσόφου Μαξίμου καὶ μάρτυρος. Ἐσπουδάκει γὰρ οὐ τοσοῦτον περὶ τὰ φυσικὰ συζητήσεις, ὅσον περὶ τὰ δόγματα, τὴν ὄντως σοφίαν καρπεῦσθαι βουλομένη. Καὶ μοι πολλάκις θαυμάζειν ἐπήει, καὶ θαυμάζουσα ἔειπεν ποτὲ πρὸς αὐτήν· Πῶς αὐτόθεν πρὸς τοσοῦτον ἔψος ἐπέβλεψας; Ἐγὼγε τρέμω, καὶ οὐδ' ἄκρος ὡσὶν ἀποτολμῶ τούτων ἐπαίειν. Τὸ γὰρ πάνυ θεωρητικὸν τε καὶ νοερὸν τοῦ ἀνδρός, ὡς φασιν, Πιγγον παρήχεται τοῖς ἀναγινώσκουσιν. Ἡ δὲ μειδιάσασα ἔφη· Ἐπαινετὴν οἶδα τὴν δειλίαν ταύτην καὶ οὐδ' αὐτὴ ἀτρέμας ταῖς βίβλοις ταύταις πρόσειμι. Ἀλλ' ὅμως ἀποσπᾶσθαι τούτων οὐ δύναμαι. Σὺ δὲ μοι μικρὸν ἀγάμεινον, καὶ ταῖς ἄλλαις ἐγκύψασα βίβλοις πρότερον, καὶ τῆς τούτων ἀπογεύσει ἡδύτητος. Ἐτρωσέ μου τὴν καρδίαν ἡ τῶν ρηθέντων μνήμη, καὶ ὡσπερ εἰς πέλαγος ἄλλο ⁷² διηγημάτων ἐμπέπτωκα. Ἀλλὰ με θεσμὸς ἱστορίας ἀπείργει· ἔνθεν τοι καὶ πρὸς τὰ κατὰ τὸν Ἰταλὸν ἀνατραχέτω ὁ λόγος.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁷ τι. ⁶⁸ ἐνίσχυσε. ⁶⁹ κωλύμην. ⁷⁰ Desunt voces ἤδη δέ. ⁷¹ εἶδωσι. ⁷² ἄλλων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Ἰασίτας. Jasitam nescio quem habet Theophylactus, epist. 33. Alium ejusdem nominis, Joan. Tzetzes, chil. 5, can. 17: Iohannem Jasitam.

Pachymeres, lib. v, cap. 17. Vide Notata ad pag. 502.

in aliud narrandarum rerum pelagus incidi. Sed cohibet et re oca me lex-historiæ. Hinc igitur ad Italum recurra sermo.

Ἐν τούτοις οὖν τοῖς ἀνωθεν βῆθισιν αὐτοῦ μαθηταῖς ἀκμάζων ὁ Ἴταλός, πᾶσι καταφρονητικῶς προσεφέρετο, τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνοήτων πρὸς ἀνταρσίας ἀνακινῶν καὶ τυράννους ἐκ τῶν οἰκείων μαθημάτων^α οὐκ ὀλίγους ἀποκαθιστάς. Καὶ εἶχον πολλοὺς προσφέρειν, εἰ μὴ ὁ χρόνος με τὴν μνήμην ἀφείλετο. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἦσαν πρὸ τοῦ ἀναχθῆναι τὸν ἑμὸν πατέρα εἰς τὴν τῆς βασιλείας περιωπὴν· ἐπεὶ δὲ τὰ ὠδὶ παιδείας εὗρεν ἀπάσης ἐνδεῶς ἔχοντα, καὶ τέχνης λογικῆς τοῦ λόγου πόρρω που ἀπελαθέντος αὐτὸς εἴ που σπινθῆρές τινες ἦσαν τούτου ὑπὸ σποδῖδι κρυπτόμενοι ἀναχωννύειν ἠπείλετο, καὶ τοὺς ὅσοι περὶ τὰ μαθήματα ἐπιρρεπῶς εἶχον (ἦσαν γὰρ τινες καὶ οὗτοι βραχεῖς καὶ οὗτοι μέχρι τῶν Ἀριστοτελικῶν ἐστηχότες προθύρων), τούτους πρὸς μάθησιν ὁτρύνων οὐκ ἐνεδίδου, προηγείσθαι δὲ τὴν τῶν θεῶν βίβλων μελέτην τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐπέτρπε. Τὸν δὲ Ἴταλὸν εὐρηκῶς θορόβων πάντα μεστὰ ποιούμενον, καὶ πολλοὺς ἑξαπατῶντα, τῷ εἰδαστοκράτορι Ἰσαακίῳ τὴν τούτου δοκιμασίαν ἀνέθετο· ἀνὴρ δὲ οὗτος φιλολογώτατος, καὶ μεγαληθολώτατος. Καὶ ὅς οὕτως ἔχοντα τὸν ἀνδρᾶ εὐρηκῶς δημοσίᾳ ἠλεγξε παραστήσας εἰς μέσον, εἶθ' οὕτω τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέπεμψε κατὰ κέλευσιν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως. Ἐπεὶ δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀπαιδευσίαν κρύπτειν οὐχ οἶός τε ἦν, κάκεισε ἐκφυλάτῃς Ἐκκλησίας δόγματα ἐξηρεύεσθαι καὶ εἰς μέσους τοὺς τῆς Ἐκκλησίας λογάδας κωμῶδων οὐκ ἐπαύετο καὶ ἄλλ' ἄτα ποιῶν, ἠθους ἀπαιδεύτου καὶ βαρβαρικοῦ, προέδρου ὄντος τῆς ἐκκλησίας τηνικαῦτα Εὐστρατίου τοῦ Γαρυδοῦ^β· ὃς τοῦτον παρακατέσχε περὶ τὰς οἰκοδομὰς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἵνα τάχα πρὸς τὸ κρεῖττον μεταποιήσῃ^γ. Ἄλλὰ μικροῦ θᾶπτον ἂν αὐτὸς τῆς ἐκείνου μετέσχε κακίας, ἣ μετέδωκε κρεῖττονος γνώσεως, κατὰ τὸν φάμενον. Ὁ γὰρ^δ Ἴταλός τὸν Γαρυδοῦν ὄλον ἑαυτοῦ ἐποίησατο. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Ὁ δῆμος ἅπας τῆς Κωνσταντίνου πρὸς τὴν ἐκκλησίαν συγκεκίνητο, τὸν Ἴταλὸν ἀναζητοῦντας, καὶ τάχα ἂν ἀφ' ὕψους εἰς μέσον τῆς ἐκκλησίας ἔρριπτο, εἰ μὴ λαθῶν ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὄροφον τουτουῖ τοῦ θεοῦ ταμένους ἀνελθὼν, ἐν τινι φωλεῖν ἑαυτὸν συνεχάλυψεν.

ledice ac petulanter declamare, non desineret; aliaque edere inhumanæ importunæque documenta indolis, Eustratio Garidæ synodi tum ejus cætus et sedis præsulī dedocendus atque ad frugem reducendus est traditus; verum contra evenit. Nam paucis diebus quibus fuit cum Eustratio in superioribus ædificiis Magni Templi, ita illum patriarcham, hominem non doctissimum, verbis ac sophismatis obruit, ut e censore 149 suo ac iudice in suffragatorem errorum suorum, sui que ac maxime causæ patronum verteret ac vindicem. His populus auditis indignatus universus tumultuoso concursu cœit in Ecclesiam, magnis ibi clamoribus Italum deposcens: nihilque fuit propius quam ut e summo fornice in pavementum præceps dejiceretur; verum se ipse ad id quæri sciens, conscenso ædis sacræ altissimo fastigio se in quoddam gurgustium abdidit, quod scrutari nemini venit in mentem.

Ὅς δὲ τὰ παρ' ἐκείνου κακῶς δογματισθέντα πολλοῖς^ε περὶ τὰ ἀνάκτορα ἐθρulleῖτο, καὶ μεγιστᾶνες οὐκ ὀλίγοι διεφθάρησαν ὑπὸ τῶν φθοροποιῶν τού-

Is fretus illa quam diximus turba discipulorum despiciebat præ se cunctos, et insanos ad rebelliones concitabat: adeo ut non pauci ex ejus schola tyranni eruperint: quos concitare nominatim poteram, nisi longinquitas temporis ignorabilia alioqui nomina memoriæ subtraheret, haud magno narrationis hujus damno, quæ in imperio mei parentis professam expromit operam. Cætera quæ illud antecessere qualia ista sunt, non sequitur agere. Pater ergo meus imperium capessens pro suo in litteras amore quas coli videbat a perpauca veramque ratiocinandi artem exsulare a sermone, ubique scrutabatur si quas eruditionis scintillas sub cinere uspiam latentes excitare in lucem publico urbis atque orbis bono posset. Quæ ergo apta ad doctrinas et ad studium prona ingenia notabat (erant ea non multa, nec magnis commendata progressibus, quippe non ultra vestibulum Aristotelicæ provectora philosophiæ) omni ratione ad discendi contentionem adhortari atque incitare non desistebat. Suadebat porro magnopere, ut primum inter doctrinas honoris et æstimationis locum sacrorum Librorum meditatio haberet: post eam deinde censeretur Græca eruditio. Cum autem comperisset hunc Italum cuncta turbis et tumultibus miscere, multosque decipere, explorandi curam hominis Isaacio fratri ac sebastocratori commendavit, viro ad id peridoneo; quippe qui et amantissimus, et nequaquam expertus litterarum, animo esset præditus ingenti, et ubi suscepisset quidpiam, cuncta ejus perpetrandi obstacula certo rumpere. Is talem re ipsa esseprehendit Italum qualem erat suspicatus imperator, indicio famæ publicæ. Palam ergo convincit nebulonem, apparere se coram in corona multorum iussu. Deinde, id ipsum jubente Augusto fratre, illum ejusque causam ad tribunal ecclesiasticum remisit. Ubi cum tanto magis homo amens rueret, et imperitiam occultare amplius suam non valens, dogmata effutiret canonī fidei contraria: ac præterea coram venerabili cœtu Patrum ac præsidum Ecclesiæ multa nugatorie, acerbe, ma-

Serpebant porro per civitatem prava illa Cogmata et non paucos ex comitatu ipso imperatoris magnates viros jam corrupisse ferebantur. Quæ res

Varie lectiones ex cod. Coislin.

^α μαθητῶν. ^β Γαρυδοῦ. ^γ μεταποιήσῃ. ^δ καὶ ὁ. ^ε πολλοῖς τῶν ^ς ἀπό.

molestum religioso principis animo injiciebat scrupulum. Dedit igitur operam ut nefariorum istorum dogmatum catalogus ad se deferretur. In capita undecim redacta sunt, quæ imperator retractare ipsum ac condemnare, anathematique subjicere, productum ex ambone nudo capite ad concionem universi populi jussit. Ingeminabatur a multitudine anathema singulis sententiis prolatis. His ita factis indignari Italus ignominique impatience furere: quin eadem quæ palam damnaverat iterum docere in circulis. Admonuit Augustus hominem; at is ruere pergens impotentius efferebatur. Igitur anathemati, cui subjecta prava ejus doctrina fuerat, ipsum jam quoque nomen ejus ac caput est subjectum. Postea tamen pœnitentiam iterum profitente ipso, anathematis magna acerbitatis parte levatus est. Ac dogmata quidem ipsa pleno confixa anathemate manserunt; nomen vero Itali obscure duntaxat atque oblique, paucis modo consillis, ecclesiastico anathemate deformatum est. Nam, ut dixi, secutis temporibus recepit se hic vir in bonam mentem, sententiasque priores revocavit, negans animarum transitus ex uno in aliud corpus, contemnere ac damnare desinens venerabiles imagines sanctorum, et quæ perperam de ideis docuerat ad doctrinæ orthodoxæ regulam corrigens: denique omnibus indicis demonstrans se plane condemnare quæ prius fidei adversa protulerat, et longe mutatum ab illo esse qui tot illas

των δογματων, και μεγαλως η του βασιλειως ψυχη δια τουτο εδηκνατο⁵⁹, εις ενθικα τινα κεφαλαια τα δογματισθεντα πικως παρα του Ιταλου συνεκεφαλαιωσαντο, και τω βασιλει εξαπεστειλαν. Ο δε αυτοκρατωρ αυτα ταυτα τα κεφαλαια τον Ιταλον αναθεματισαι επ' αμβωνος εν τη Μεγαλη Εκκλησια εκελευσεν ανακεκαλυμμηνη τη κεφαλη, του πληθους απαντος ακρωμενου, και λεγοντος αυτοις το αναθεμα. Ως ουν εγενετο ταυτα, και ο Ιταλος ακαθεκτος ην, και παλιν εν πολλοις τα τοιαυτα ελεγεν ανασανδον, και παραινουμενος παρα του βασιλειως, ατακτον τι και βαρβαρικην απεπηδα, αναθεματισθη⁶⁰ και αυτος, καν εσυστερον αυθις εκεινου μεταμεληθεντα, μετριωτερος και ο τουτου γεγονεν αναθεματισμος. Και τα μεν δογματα απεντευθεν αναθεματιζεται, το δε εκεινου ονομα πλαγιως πως, και υποκεκρυμμενως, και ουδε τοις πολλοις γνωριμωσ υπαγεται τω εκκλησιαστικω αναθεματι. Και γαρ ουτος εν υστεροις καιροις μετεθεδλητο, περι το δογμα, και εφ' οις ποτε επεπλανητο μεταμελητο. Ηρναίτο δε και τας μετεμψυχωσεις, και το υβριζειν τας σεπτας εικονας των αγιων, και τον περι των ιδεων λογον μεθερμηνευειν πως προς το ορθοδοξον εσπευδε, και δηλος ην και αυτος καταγινωσκων εαυτου εφ' οις πρωην του ευθεος μετετραπτο⁶¹.

se plane condemnare quæ prius fidei adversa protulerat, et longe mutatum ab illo esse qui tot illas conciverat turbas.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ Ιδακνετο. ⁶⁰ ανεθεματισθη. ⁶¹ μεετραπτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(68) Τα δογματα αναθεματιζεται. Joannis Itali anathematis recitantur in Ecclesia Græca die orthodoxiæ sacro, editique sunt in Triodio, ex

quo hominis dogmata cuivis cognoscere licet, cui hand absimilis fuit, qui in Gallia post aliquot annos floruit Abailardus.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Σ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VI.

150 ARGUMENTUM.

Roberti expeditio secunda. Pugnæ cum Venetis, et mors. Res cum Turcis feliciter gestæ. Bella ipsorum civilia. Initia belli Scythici.

PERIOCHE.

Consilium et apparatus oppugnandæ Castoriæ. Ejus arcis descriptio et oppugnatio. Strategema imperatoris. Deditio arcis et transfugium præsidiariorum. Pauliciani evocantur blandis litteris, in custodiam dantur, publicatis bonis. Pœnæ remissio clemens et sententia in nocentes. Murmur in imperatorem ob spoliatas sacras ædes. Conventus ab Augusto indictus cogno-

scit de donariis templorum ablatis. Apologia imperatoris ab ipso perorata. Humilis ejusdem concessio, et justa restitutio. Conjunctio detecta. Clementia imperatoris publicatione bonorum contenta. Blæsus Manichæus Augusto iratus, fugit, Beliatobam occupat. Fædus cum Scythis init. Frustra revocatur ab imperatore qui Manichæos **151** cæteros sibi reconciliat. Baimundi reditus ad patrem. Roberti mæror et generosum propositum. Apparatus ad expeditionem novam. Gidas Roberti filius non frustra ab Alexio tentatus. Filii Roberti Aulonem et Buthrotum capiunt. Robertus Hydrunte trajicit Aulonem. Imperator Venetorum opem implorat. Classem parat et armatam mittit. Veneti Robertum vincunt semel iterumque. Venetorum secunda negligentia, causa ipsi magnæ cladis. Roberti victoria insignis crudelitate fœdata. Fides Illyricianorum in Alexium. Victoria Venetorum de Roberto reportata. Imperatoris liberalitas in Venetos. Robertus Cephalleniam invadit. Vetus vaticinium de Roberti morte male intellectum. Moritur is prope Hierosolimam desertam Ithacæ civitatem. Filius ejus Apuliam repetit. Sepelitur Robertus in monasterio S. Trinitatis. Dyrrhachium imperatori deditum. Sethi astrologi vaticinium de Roberto. Digressio de Genethliacorum disciplina. Unde Anna cognita habeat quæ de Genethliacis scribit, et cur ea scribat. Alexius Genethliacis infensus, qua de causa. Varii Genethiacæ artis consulti. Alexandreus Genethliacus exsilio multatus. Eleutherius et Catanunges Genethliaci celebres. Prædictio duplex mortis Alexii vana. Cur Catanungem Alexius non expulerit. Elogium Roberti. Defenditur Alexius adversus criminationes malè feriatorum. Purpura domus Augustarum puerperiis dicata. Annæ Comnenæ ortus miraculo insignis. Pietas Annæ in parentes. Popularis lætitia in natalitiis principum. Familiæ Ducarum proprium gaudium in ortu Annæ. Constantinus Michaelis filius et Anna acclamatione conjuncti. Annæ soror secundogenita. Tum Calojoannis ortus quanta populi lætitia celeser. Descriptio pueri. Status rei Turcicæ. Summa dicendorum. Philaretii desperatio. Filii ejus consilium atrox. Amer Solymas Antiochiam occupat. Charatices Sinopem expilat. Tutuses Amerem Solymam vincit. Qui sese interficit. Magni sultanis ad imperatorem legatio, ab eo contempta. Sed legatus, ejus interpretes a sultane abductus. Charatices violati Deiparæ templi pœnas præsentis luit. Arces marinæ sultanis imperatori redditæ. Siauzus baptizatur. Satrapæ arcium ipsis commissarum dominos se faciunt. Apelchasmus sultanicum ambit. Bithyniam incursat. Taticius contra eum mittitur. Galli ad Nicæam Turcos fugant. Taticius recedit, Apelchasemo insequente. Pugnatur ad Prenetum Romanis Gallorum ope victoribus. Apelchasmus Cium occupat piraticam meditans. Manuel Butumita contra eum missus. Taticius item. Naves Apelchasemi combustæ. Latini pugnandi facultatem extorquent et Apelchasemum vincunt. Is Nicæam fuga perlatus invitatur ab imperatore blandis litteris. Mox Constantinopolim venit; ibique regie habetur; interim dum Eustathius arcem marinam contra Turcos exstruit. Apelchasmus Augustissimi titulo et donis maximis auctus Constantinopoli discedit. Comparatio Alexii cum Themistocle. Prosuchus Nicæam oppugnat. Apelchasmus auxilium imperatoris implorat et impetrat. Angusticæ imperii cum ejus veteri amplitudine comparatæ. Alexius imperii limites dilatat et restituere antiquos cogitat. Obsidio Nicææ metu Romanorum solvitur. Puzanus a sultane contra Apelchasemum mittitur. Sultanes affinitatem imperatoris ambit. Nicæa iterum et sæpius frustra tentatur **152** a Puzano. Apelchasmus cum muneribus ad sultanem profectus, non auditur: pauloque post circumventus strangulatur. Alexius affinitatem sultanis re ipsa aversatur, specie non repudiat. Tutuses sultanem fratrem duodecim sicariis immissis interficit. Chasiorum secta. Puzanus Tutusen prælio adortus vincitur et occiditur. Tutuses a Spargiarucho acie superatur et necatur. Pulchases Nicææ præfectus ab imperatore tentatur. Solyma filii Nicææ recepti. Cliziassthan sultanes creatus Pulchases loco movet. Euphorbeni Alexandri clades, quam Opus ulciscitur. Satrapæ Alexio conciliati. Pacurianus et Branasiacæ victi et cæsi a Scythis. Qui vicissim a Taticio vincuntur.

ΑΛΕΞΙΑΣ Γ.

Τοῦ μέντοι Βρυεννίου κατέχοντος τὴν Καστορίαν, καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, τοῦτον ἐκεῖθεν ἐξελάσαι, καὶ ταύτην ⁶² κατασχεῖν αὐτοκράτωρ σπουδάζων τὸ ὀπλιτικὸν αὐτῆς ἀνεκαλεῖτο. Καὶ ὅπλους ἅπαντας περιφράξας πρὸς τειχομαχίαν, καὶ τὰς κατὰ τοὺς ἐξωθεν πολέμους συμπλοκάς, τῆς πρὸς τὸ κάστρον φρουρῆς εἶχετο. Ἔστι δὲ ἡ θέσις (69) τοῦ τόπου

Occupari Castoriam a Gallis, præsidioque ipsorum obtineri a Bryennio, ut diximus, a gre ferebat imperator. Ergo eos inde pellere arcemque suam recipere constituens, cogit exercitum armatque; omnibus eum quæ vel ad congressiones cum hostibus, vel ad murorum oppugnationem erant apta muniens. Sic paratis iter pronuntiat, capessitque Castoriam

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶² τὴν Καστορίαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) Ἔστι δὲ ἡ θέσις. Castoriam læu cinctam undique representat etiam Cantacuzenus, lib. 1,

cap. 54. Καστορίας δὲ αὐτῆς ὀχυρωτάτης οὐσης διὰ τὸ πανταχόθεν περικλύζεσθαι τῇ λίμνῃ. Ad Botizæ

versus. Ejus loci talis fere forma est. Stagnat late A palus quæ Castoriæ dicitur; in eam terræ tractus excurrit a continenti, primum angustus, in summo sese latius explicans, atque in scopulosos desinens tumulos. In angustiis isthmi, quem diximus, ædificata munitio visitur in castri speciem, excitatis per intervalla turribus et corona mœnium intercapedinenta turrium expleta. Arx ea Castoria vocatur. In qua Bryennium conclusum imperator obsidens, virum experiri ad extremum Martis aleam certum, sibi primum omnium putavit faciendum ut muros turresque tentaret machinis. Quoniam vero stationem esse oportebat militibus paratam quamprimum, tandem admoveere se muris, et quo tutum, cum opus esset, habere receptum possent: in eam rem vallum ligi aggerarique circum jubet, tum per dimensa spatia turres attollit ligneas ferreis per articulos structuræ, commissurasque nexuum devinctas laminis et clavis. Hinc velut ex urbe arceve quadam ad omnes belli gerendi cum Francis usus et occasiones prodibatur. Tunc machinis admotis displosisque ac laxatis balistis quassi nocte dieque continuis Castoriæ muri sunt; nec dubie labefactati ruinam minabantur; nihil tamen eo periculo de constantia fiduciave propugnandi remittentibus Gallis. Qui etiam ne mox quidem prolapsa mœnium parte ad ullam deditiois cogitationem inflecti visi sunt. Parvam ergo successus spem in vi apertam imperator intelligens, ad consilium se vertit, simul generosum et callidum. Decrevit enim circumducere clam hostibus per stagnum suorum manum qui Gallos a tergo, a qua parte securi

τοιαύτη λίμνη τις ἐστὶν ἡ τῆς Καστορίας, ἐν ἣ τράχηλος ἀπὸ τῆς χέρτου εἰσέρχεται, καὶ περὶ τὸ ἄκρον εὐρίνεται, εἰς πετρώδεις βουνούς ἀποτελεῖται. Περὶ δὲ τὸν τράχηλον, καὶ πύργοι, καὶ μεσοπύργια ὠκεδόμηνται κάστρου δίχην, διόπερ (70) καὶ Καστορία ὀνομάζεται. Ἐκεῖ καταλαβὼν ὁ βασιλεὺς τὸν Βρυέννιον, εἶδεν ἔκρινε τῶν πύργων καὶ τῶν μεσοπυργίων πρῶτος δι' ἐλεπόλειων ἀποπειρᾶσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἄλλως οὐκ ἔνῃν, εἰ μὴ ὡς ἐκ τινος ὀρμητηρίου, τοὺς στρατιώτας τοῖς τεύχεσι προσπελάζειν, χάρακα μέντοι πρῶτως ἐπήξατο, εἶτα πύργους ξυλίλους κατασκευάσας, καὶ σιδήρῳ τὰ τοῦτων συνδήσας περισφίγματα, ἐκ τούτων ὡς ἐκ τινος φρουρίου τοὺς κατὰ τῶν Καλιτῶν συνίστατο πολέμους. Τὰς γοῦν ἐλεπόλεις, καὶ τὰ πετρωδῶλα μηχανήματα ἐξωθεν καταστήσας διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας μαχόμενος, καὶ κατασεισας τὸν τοῦ τείχους περίβολον, ἐπεὶ κρατερώτερον οἱ ἐντὸς ἀνθίσταντο (οὐκ ἐνεδίδουν οὐδὲ τοῦ τείχους καταβραγέντος), ὡς δὲ οὐκ ἔνῃν αὐτῷ ἐτι τῶν κατὰ σκαπὸν τυχεῖν, βουλὴν βουλευσάμενος γενναίαν ἄμα καὶ συνετήν, ἵν' ἐξ ἑκατέρου ἐκ τε τῆς ἡπείρου καὶ τῆς λίμνης διὰ πλοίων εἰσαγαγῶν γενναίους τινὰς ἐν ταυτῷ τὸν πόλεμον ποιήσῃται. Πλοίων δὲ μὴ ἐνόητων, ἐν ἀμάξεις ἐπιφορτίσας ἀκάτιά τινα μικρά διὰ τοῦ μολισκοῦ (71) ἐν αὐτῇ εἰσήγαγεν. Ὅρων δὲ τοὺς μὲν ἀνιόντας τῶν Λατίνων, ἐξ ἐνὸς μέρους ταχέως, τοὺς δὲ ἐξ ἑκατέρου κατιόντας, πλείονα χρόνον τρίβοντας ἐν τῷ κατιέναι, τὸν Παλαιολόγον Γεώργιον μετὰ ἀλκίμων ἀνδρῶν ἐν αὐτοῖς εἰσελάσας, εἰς ^α περὶ τοὺς βουνούς πρόποδας προσορμήσαι ^β προσέταξε, παραγγείλας ὀπηνίκα τὸ δοθὲν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

^α εἰς τοὺς. ^β προσορμίσαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

confinia statuit idem scriptor, lib. II, cap. 24. Intra Tantessanos montes, lib. IV, cap. 21. Castoriæ occurrit præterea mentio apud Scylitzem, Gregoram, lib. II. Alderisium Clm. V, part. 4. Castoriæ vero ab Alexio expugnatae apud Zonar., sub mensem Nov., ind. 7, an. Chr. 1083, ut est apud Annam, pag. 166.

(70) Ὁπερ. Rectius editio Hæschelli διόπερ (α); a castro enim in isthmi angustiis extructo, Castoriam dictam vult Anna.

(71) Διὰ τοῦ μολισκοῦ. Quid hoc loco Anna velit, disquirat in Glossario Possinus, putatque hocce vocabulo aggere firmatam molem, cujusmodi obijci stagnis ac fluminibus solent; intelligi: ita ut Alexius advectas curribus scaphas trahi per crepidinem paludis, deponique in eam jusserit. At alia mihi pace tanti viri, suboritur sententia, reorque μολισκον nihil aliud esse quam parvulum portum, seu angustum meatum, quo egeruntur paludis, Castoriam incingentis, aquæ in Erygonem fluxum, per quem scaphas suas immiserit Alexius. Nam et a molibus, seu crepidinibus portuum, quarum objectu maris atrocitas retunditur, portus ipsi, moles, nostris et Italis dicuntur. Vita S. Virgihii archiep. Arelatensis: Ad litus æquoris, quod vocatur Molis, accessit, ubi insidiator ille quasi navem onerariam advenisse fallaciæ speciem imaginis ante

oculos ausus est confingere, etc. Hinc Græci μόλον et μοῦλον efformarunt eadem notatione. Theophan. an. V Phocæ, ait Constantinam Mauricii imp. uxorem, eodem quo conjux loco, sublatam a Phoca, ἐν τῷ 306 μούλω Εὐτροπίου. Idem enarrans Scylitzes, habet ἐν τῷ μούλω Εὐτροπίου, ex quibus emendandum Chronicon Alexandr. in quo perperam, librarii forte oscitantia, εἰς τὸν μῶνον τοῦ Εὐτροπίου irrepsit, pro μῶλον, aut μόλον, ubi istorum scriptorum interpretes μόλον, et μοῦλον, recte portum vertunt. Simocatta enim lib. VIII, cap. 11, et Codinus, in Orig. CP., pag. 58, cæsum Mauricium scribunt Chalcedone εἰς τὸν λεγόμενον Εὐτροπίου λιμένα. Idem Theophanes an. Copronymi 24 narrat Christinum quemdam Magaritam, seu Apostatam, ἐν τῷ μούλω τοῦ ἁγίου Θεωμᾶ ignis supplicio extinctum. Exstat in Antholog. Græc. lib. IV, cap. 28, epigramma εἰς μῶλον ἐν Σμύρνῃ τῇ θαλάττῃ ἐπιχειμένον, in quo μῶλος sic describitur:

Τὶς βύθον ἡπείρωσε, τίς ἐν βοθίοισιν ἔτευξεν
Ἄκτῃν ἀμφιρύτην λάσει μαρμυροῖς;

Est igitur μόλιτκος diminutivum a μόλος, parvulus portus; quam vocem pro lapide molari usurpasset videtur Leo in Tact. cap. 19, § 7.

αὐτῷ σημεῖον θεάσοιτο, τηνικαῦτα τὴν ἀκρολοφίαν καταλαβόντα ἐξ ὀπισθίων αὐτῶν ⁶⁵, καὶ διὰ τῆς ἀοικήτου καὶ ραδιωτέρας εἰσελθεῖν· καὶ ὀπηνίκα τὸν αὐτοκράτορα θεάσεται ἀπὸ τῆς χέρσου τὸν μετὰ τῶν Λατίνων πόλεμον ἀναδεξάμενον, καὶ αὐτὸν πεῦσαι ὡς δύναμις, ἵνα μὴ ὠπαιτύως πρὸς ἑκάτερα ἀγίσθαι δυνάμενοι, ἀλλ' ἐξ ἑνὸς μέρους τοῦ τόγου τῆς μάχης χαλάσαντες, ἀλώσιμοι τηνικαῦτα ἐκ τ' αὐτοῦ μέρους γένωνται. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος Γεωργίος ταῖς ἀκταῖς τοῦ ἤδη ῥηθέντος βουνοῦ προσορμήσας ⁶⁶, ὀπλισάμενος εἰστήκει, σκοπὸν ἀνωθεν ἐπιστήσας τοῦτω ἕνα τοῖ ⁶⁷, τὸ δοθὲν αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως σημεῖον ⁶⁸ ἐπιτηροῦντα ἰδεῖν σύνθημα, καὶ παρήγγειλεν ὡς ὀπηνίκα τοῦτο θεάσοιτο, αὐθις αὐτῷ τοῦ τῷ ⁶⁹ ἐπισημῆνασθαι. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἤδη, τὸ ἐνούσιον ἀλαλάξαντες οἱ τοῦ αὐτοκράτορος πόλεμον μετὰ τῶν Λατίνων ἀπὸ τῆς χέρσου συναίρειν ἠπειγόντο. Ὁ δὲ σκοπὸς τὸ δοθὲν σημεῖον θεασάμενος, δι' ἑτέρου σημεῖον ⁷⁰ δῆλοι τῷ Παλαιολόγῳ. Ὁ δ' εὐθύς μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ἀκρολοφίαν θάπτον καταλαβὼν, συνησπικῶς ἴστατο. Τὴν γοῦν ἐκτὸς πολιορκίαν ὁ Βρυέννιος ἔρων, καὶ τὸν Παλαιολόγον κατ' αὐτῶν βρύχοντα ⁷¹, οὐδ' οὕτως ἐνεδίδου, ἀλλὰ τοὺς κόμητας ἐκέλευε γυναιότερον ἀντικαθίστασθαι. Οἱ δὲ ἀνασχυρότερον αὐτῷ προσφερόμενοι ἔλεγον· Ὁρᾶς ὡς κακὸν ἐπὶ κακῷ ἐστήρικται· ἔξῃστι γοῦν ἐκάστῳ ἡμῶν ⁷² τοῦ λοιποῦ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν πραγματεύσασθαι, καὶ τοὺς μὲν τῷ βασιλεῖ προσελθεῖν, τοὺς δὲ ἐπὶ τὴν οἰκίαν πατρίδα ἐπαναζεῦξαι. Καὶ παραχρῆμα ἔργου ἀψάμενοι, ἐξαιτοῦνται τὸν αὐτοκράτορα, μίαν μὲν σημαίαν πρὸς τῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τεμένει στήναι (ἐφῆλασε γὰρ ἐπ' ὄνοματι τούτου τοῦ μάρτυρος ἐκεῖσε ἀνοικοδομηθῆναι ὁ γὰρ οὕτως), τὴν δὲ ὡς πρὸς τὸν Αὐλώνα, ἐν' ὁποῖοι μὲν ἡμῶν τῆ σῆ βασιλείᾳ θητεῦσαι βούλοιντο, τῇ πρὸς τὸ τέμενος τοῦ μάρτυρος ἀπονενευκυῖα προσέλθωσιν, ὁποῖοι δὲ πρὸς τὴν ἰδίαν πατρίδα ἐπαναζεῦξαι τῇ πρὸς τὸν Αὐλώνα ἀφορώσει προσχωρήσωσι. Ταῦτ' εἰπόντες· παραχρῆμα προσηλθὼν τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ Βρυέννιος γενναῖος ὢν ἀνὴρ προσεληλυθέναι μὲν ⁷³ οὐδαμῶς ἐβούλετο, ἐπόμνυτο ⁷⁴ δὲ μηδέποτε κατ' αὐτοῦ ὄπλα κινήσας, εἰ μόνον δοίη τοὺς τοῦτον μέχρι τῶν ὄρων τῆς τῶν Ρωμαίων βασιλείας ἀκινδύνως διασώποντας, καὶ οὕτω πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπολύσαι χώραν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μάλα ταχέως ἐπλήρου τὸ αἰτηθὲν· ταῦτ' δὲ τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον εἶχετο νικητῆς ἐπιφανέστατος.

imperii libera eum oratione submovent: *Licetne, inquietes, conclamata spe vincendi, nos prodigere animas? Vides profecto malum malo cumulatam et insuperabilem magnitudinem periculi. Quin potius sibi quisque ut libuerit consulat: et vel ad imperatoris militiam transeat, vel ab eo reditum in patriam paciscatur.* Verba illico conferuntur in rem. Impetratur ab Augusto ut militare signum alterum ad Divi Georgii (erat ibi templum istius sancti martyris) constitui juberet, alterum versus Aulonem;

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁵ αὐτῶν. ⁶⁶ προσορμήσας. ⁶⁷ Desunt voces τοῦτω ἕνα τοῖ. ⁶⁸ Deest vox σημεῖον. ⁶⁹ αὐτὸς τοῦτω. ⁷⁰ ἑτέρου σημείου. ⁷¹ Desunt voces καὶ τὸν Παλαιολόγον κατ' αὐτῶν βρύχοντα. ⁷² ἡμῶν. ⁷³ Deest vocula εἰ. ⁷⁴ ἐπόμνυτο.

erant, eodem tempore adorirentur quo ipse cum aliis e continenti a fronte ipsos urgeret. Tale machinanti perincommode accidit quod nulla toto eo stagno navis fuit. Scaphas igitur **153** advectas curribus trahi per crepidinem paludis deponique in eam jussit. Observarat autem jam ante Gallos facile ac brevi tempore ascendere ex una parte in fastigia tumulorum istorum qui, ut diximus, istud quasi promontorium versus stagnum terminabant; per aliam vero exteriori si qui moliri descensum vellent id non nisi longa mora conficere. Unde coniecit scopulos istos interius miti clivo superabiles, ab latere opposito quod stagnum spectabat præruptos esse atque avios, ac propterea verisimiliter male custoditos, præsidariis, ut sit, in situ loci nimium fiducia ponentibus. Palæologum ergo Georgium cum lecta manu fortium virorum scaphis imponit, cum mandato ut eas ad oram stagni prope radices tumulorum istorum rupicium clam appellerent, ibique exscensione facta exspectarent a se condictum signum: quo conspecto confestim per asperos scopulos sursum perreplando niterentur usque ad juga colliculorum; unde postea prono cursu per purum campum nulloque ædificio interruptum adorirentur a tergo hostes toto impetu, quo tempore viderent ipsum imperatorem cum reliquo exercitu ipsis negotium a fronte facessere: sic enim haud dubie fore ut cum pari robore utrobique obsistere hostes nequissent, ea parte in qua remissior vis ipsorum esset superarentur. Horum memor Palæologus ad pedes collium appellit ibique mussat interea dum speculator, quem edito loco stare jusserat intentis in castra oculis, viso imperatoris signo significaret tempus esse surgendi. Luce interim prima Romani qui cum Augusto in castris erant magno tubarum classicorumque sonitu hostes admonent impressionis mox futurae: ad quam illi sustinendam dum toto animo se obfirmant, speculator constitutum signum editum indicat Palæologo, qui statim cum suis impigre jugo superato ibi se in armis ostendit, cum manipulo clypeis consertis ad promovendum in hostes parato. Vidit Bryennius; et quanquam occupatus jam satis muris tutandis repellendisque oppugnatoribus, novam intus impositam cervicibus belli molem cerneret, paratam ad irruendum in aversos validam manum, nequam tamen despōdit animum, sed comites hortatus est ad fortissime resistendum. At illi periculo solvunte reverentiam,

velletque, et in eo fidem suam interponeret, ut qui ad templum magni martyris se conferrent sub imperio Augusti deinceps viverent, qui ad alterum Auloni obversum signum 154 ferrentur, iis liber in patriam permitteretur reditus. His utrinque pactis stipulatis comites ad imperatoris partes accedunt; id quod Bryennius generositate indignum sua statuens, nunquam adduci potuit ut imitaretur. Juravit tantum imperatori se nunquam in eum moturum arma, modo se idoneo ad securitatem præsidio deduci juberet ad limites imperii, unde se recipere domum posset; quod ei prolixè Augustus indulgit. Iterque mox versus Byzantium splendidæ victoriæ compos arripuit.

Digrediar hic paululum ad narrandum quomodo Paulicianos ultus Augustus sit. Defecerant illi, ut prius dictum est, pudebatque imperatorem redire in domum regiam priusquam istius perfidiæ supplicio auctorum, labem eluisset. Victoriæ igitur ex victoria serens, dum gloriæ ejectorum Castoria Gallorum decus ultionis de Manichæorum contumacia sumptæ adjungit, facinorum suorum illustrium orbem ac coronam implet. Nec enim qua erat excelsitate animi, pati poterat tropæis magnifice de occiduis hostibus erectis hanc maculam inultæ Paulicianorum fugæ velut inustam exstare, ad interpellandam gratulationem publicam. Cæterum rem eam ferro ac Marte aperto transigi noluit, sanguini tum suorum, tum ipsorum nunc hostium, mox reconciliandorum parcens. Norat animos gentis ac sectæ periclitari promptos, indomitique in præliis impetus: nec cum iis pugnam sine multa utrinque cæde committi posse comperitissimum habebat. Decrevit ergo arte grassari, ac sceleris quidem auctores capere insidiis et punire; multitudinem servare, ac cæteræ suæ corpori militiæ postmodum inserere. Sane viri fortes tanto numero in criminis sui conscientia quieti tamen adhuc seque domibus suis ac finibus sine vicinorum noxâ, sine præda continentes temere lacessendi non erant, et ostentato terrore armorum in desperationem conjiciendi per quam sinistrum forte aliquid et reipublicæ valde noxium possent consciscere. Scribit igitur ad eos in ipso versus Constantinopolim reditu magnis promissis invitans ut ad se venirent. Jam illos perculerat nuntius reportatæ victoriæ de Gallis. Spes igitur promissionibus excitata novis, cum prius concepto timore conspirans, homines diu reluctatos tandem perpulit ut viam aulam versus capessèrent. Substitit interim Mosynopoli Alexius, fictis morarum causis, revera ut Manichæos illic opperiretur. Hi ut adfuerunt privatim quemque ipsorum cupere se nosse imperator simulat. Nomina exquirat singulorum et perscribi jubet. Hinc jam aspectu in severum mutato multitudinem Manichæorum non ad se confertam, sed

A Μικρὸν δὲ ἐνταῦθα, τὴν τοῦ λόγου διήγησιν διακόψασα ⁷⁶ ὅπως τοὺς Παυλικιανούς (72) κατηγωνίσασατο διηγήσομαι. Οὐκ ἔφερε μηδὲ τούτους τοὺς ἀποστάτας καταγωνίσασθαι πρὸ τοῦ τὰ βασιλεία καταλαβεῖν, ἀλλ' ὥσπερ ἀπὸ τινος νίκης ἑτέραν νίκην πρυτανευόμενος, καὶ τὴν πληθὺν τῶν Μανιχαίων τὸν κύκλον συμπληροῦσαν τῶν ἑαυτοῦ κατορθωμάτων ἐπολεῖ. Οὐδὲ γὰρ ἐνὴν τῷ λαμπρῷ τροπαίῳ τῶν ἐσπερίων πολεμίων, οἷον σπῖλον ἐνεῖναι τοὺς ἐκ Παυλικιανῶν ὀρμωμένους ἐκείνους. Διὰ πολέμου δὲ καὶ μάχης οὐκ ἤθελεν, ἵνα μὴ ἐν τῇ συμβολῇ τοῦ πολέμου πολλοὶ ἐξ ἑκατέρων ἀναιρεθῆσονται, πάλαι τούτους γινώσκων ἐκθυμοτάτους ἀνδρας, καὶ δριμύ κατά τῶν ἐχθρῶν πνέοντας. ^B Ἔσπευδεν οὖν διὰ τοῦτο τοὺς πρωταίτιους μὲν τιμωρήσασθαι, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τῷ τοῦ στρατοπέδου συγκαταλέξαι σώματι. Ἐνθεν τοι καὶ διὰ τρόπου τούτου ⁷⁸ μετῆει. Γινώσκων δὲ τὸ φιλοκίνδυνον τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, καὶ περὶ τοὺς πολέμους καὶ τὰς μάχας ἀκάθεκτον, ἐδεδίδει μὴ ἀπογνόντες χειρὸν τι μελετήσαιεν ἠρέμουν γὰρ τέως τὴν σφῶν οἰκοῦντες πατρίδα, καὶ οὐκ ἔως πρὸς λεηλασίας ἄλλας καὶ προνομὰς ἐξεστράποντο * μετεπέμπετο οὖν διὰ γραμμάτων τούτους ἐν τῷ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέρχασθαι συχνὰς ὀποσχέσεσιν. Οἱ δὲ τὴν κατά τῶν Καλιῶν νίκην αὐτοῦ μεμαθηκότες ἐδεδίδεσαν, εἰ τάχα καὶ τὰ γράμματα χρησταὶς αὐτοὺς ἐλπῖσιν ὑπέσαινον * ὁμως καὶ μὴ βουλόμενοι τῆς πρὸς αὐτὸν εἶχοντο. Ἐκείνος δὲ τὴν Μοσυνοῦπολιν (73) καταλαβὼν, αὐτόθι προσέμενε, ὑπακρινόμενος [αὐτοῦ που] δι' ἄλλ' ἅττα ἐγκαρτερεῖν, τὸ δὲ γε ὄλον τὴν αὐτῶν ἀναμένων ἀφιξίν. Καταλαβόντας ⁷⁷ δὲ ἐσχηματίζετο ἀναθεωρησαὶ τούτους βούλεσθαι, καὶ ἐκάστου τὴν ὀνομασίαν ἐγγράψασθαι ⁷⁸, ἐνθεν τοι καὶ φοβερὸς προὔκαθητο, καὶ ⁷⁹ οὐ φύρδην, ἀλλὰ καὶ δεκάδας τοὺς λογάδας ⁸⁰ τῶν Μανιχαίων ποιεῖσθαι ἐκέλευσε, τὴν τῶν κοινῶν θέαν ἐς νέωτα ὑποσχόμενος, καὶ οὕτως εἰσω τῶν πυλῶν ἀπογραφομένους εἰσέρχασθαι. Ἡτοιμασμένοι δὲ ὄντες οἱ τούτους δεσμεῖν ὀφείλοντες, τοὺς ἵππους καὶ τὰ ὄπλα ἀναλαμβάνόμενοι, τούτους ἐν τοῖς ἀποτεταγμένοις φρουρίοις ἐνέκλειον. Οἱ δὲ γε ἐφεξῆς ἐρχόμενοι παντελεῖ τῶν πραττομένων ἀγνοίαν ἔχον-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁶ τεμοῦσα. ⁷⁷ τούτους. ⁷⁸ καταλαβόντων. ⁷⁹ ἀναγράφασθαι. ⁸⁰ κατά. ⁸⁰ Desunt voces τοὺς λογάδας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Παυλικιανούς. Paulicianos cum Manichæis hoc loco Anna et alibi sæpe confundit: erant enim Pauliciani Manichæorum assectæ. Timotheus presbyter, lib. Περὶ τῶν προσερχομένων τῇ ἀγίᾳ Ἐκκλησίᾳ. Γειτοναῦσαι δὲ πῶς καὶ ἀγγέλουροι, εἰσὶ τινες τῶν αἰρετικῶν, ἧγουν ἐν τισὶ τῶν δογμάτων

D αὐτῶν βλασφημῶν πρὸς ἀλλήλους, οὕτως Δετιανοὶ τῷ Ἀρείῳ, Ναύαται Σαββατιανῶ, — καὶ Παυλικιανοὶ τοῖς Μανιχαίοις. Vide Notata ad pag. 450. (73) Μοσυνοῦπολιν. Villharduino Mosynopole. Vide Observ. nostras ad hunc scriptorem.

τας εισησαν αγνοουντες το αποθησόμενον εκάστῳ. Τούτους μὲν εὖν οὕτω κατέσχε, καὶ τὰς αὐτῶν περιουσίας δημεύσει καθυποβαλὼν, διενείματο τοῖς συγκεκοπακόσι⁸¹ τούτῳ ἐν ταῖς συμπεσοῦσαις μάχαις, καὶ τοῖς κινδύνοις γενναίοις ἐκαίνοις στρατιώταις. Ἀπελθὼν δὲ ὁ τὴν οἰκονομίαν ταύτην ἀναδέξάμενος, καὶ τὰς αὐτῶν γυναῖκας τῶν οἰκιῶν ἀπελάσας, κατὰ τὴν ἀκρόπολιν ἐμφρούρους εἶχεν. Τοὺς δὲ γε κατασχεθέντας τῶν Μανιχαίων συμπαθείας κατὰ μικρὸν ὁ αὐτοκράτωρ ἤξιωσεν· ὅπως δὲ καὶ τοῦ θεοῦ βαπτίσματος τυχεῖν προείλοντο, οὐδὲ τούτου ἀπετύγγανον. Διὰ παντοίας δὲ περιελθὼν αὐτοὺς μεθόδου, καὶ διαγνοὺς τοὺς αἰτίους τῆς τοιαύτης ἀπονοίας ἐν νήσοις περιορίσας, καθείρξε· τοῖς δὲ γε λοιποῖς ἀδειαν δέδωκώς, ὅποι⁸² βουλευτὸν αὐτοῖς ἀπίε-
 ναι ἀπέλυσεν. Οἱ δὲ τὴν ἐνεγκαμένην (74) τῶν ἄλλων^B προτιμησάμενοι αὐτίκα πρὸς αὐτὴν ἐπανέτρεχον, ὡς ἐνὸν τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομήσαντες.

indulgens magnam paulatim remisit pœnæ partem: admissis etiam ad baptismi gratiam quotquot ex ipsis ad eam invitati non renuerunt. Omnibus denique usus artibus ad liquidum explorandæ veritatis, quos ipsorum comperit mali consilii fuisse auctores eos solos deportatione in insulas punivit, cæteris dimissis potestatem fecit quo mallent eundi. Eo illi arbitrio ita usi sunt ut nullam terrarum oram præferendam patriæ putarent, ad eam ergo festinarent universi sua illic pro se quisque curaturi.

Ἐκεῖνος δὲ πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπάναται. Οὐκ ἔλαθε δὲ τοῦτον τὰ κατ' αὐτοῦ ἐν τριόδοις τε καὶ γωνίαις ὑποψηθυριζόμενα⁸³. Ἀλλὰ ἀκούων ἐπιτρώσχετο τὴν ψυχὴν, ὅτι μὴ τοσοῦτον εἰργασμέ-
 νος πολλαπλασίῳ τὰ στόματα τῶν συκοφαντούντων, εἶχεν ἑαυτῷ περιχαίροντα. Ἐκεῖνος γὰρ χρείας^C κατεπαγεύσης, καὶ κοσμικοῦ κλύδωνος ἐξ ἀπορίας τῶν βασιλικῶν ταμείων, πρὸς τοῦτο ἀπέβλεψε καὶ ὡς δάνειον ἐλογίζετο, ἀλλ' οὐχ ὡς ἄρπαγμα ἢ τυρηνικῆς χειρὸς ἐπιβουλήν, ὡς οἱ διαλοιδουρόμενοι λέγειαν. Ἀλλὰ καὶ γνώμης οὕτως εἶχεν ὡς μετὰ τὸ κατορθῶσαι τοὺς ἐπικειμένους πολέμους ἀποδώ-
 σων ταῖς ἐκκλησίαις τὸν ἀρηρημένον κόσμον αὐτῶν. Καὶ οὐκ ἔφερον ὑπαναζεύξας⁸⁴ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὑπόθεσιν γίνεσθαι τοῖς ἐθέλουσι διασύρ-
 νειν⁸⁵ τὰ ἐκεῖνου. Ἐνθεν τοι καὶ ἐκκλησίαν κηρύττει, καὶ συνέδριον μέγιστον εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἀνάκτορα, ἑαυτὸν ἐθέλων πρῶτον ὑπόδικον καταστή-
 σασθαι, καὶ οὕτω τὰ ὑπὲρ ἑαυτοῦ ἀπολογήσασθαι. Παρῆν δὲ ἤδη καὶ ἡ σύγκλητος ἅπασα, καὶ τὸ στρατιωκὸν, καὶ ὅσον τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου παραδο-
 κούντες τὸ τί ἂν βούλοιο ἢ τῶν ἀπάντων συνέλευσις. Τὸ δὲ ἦν ἄρα ἄλλο οὐδὲν, ἢ ἡ τῶν κατὰ τοῦ βασιλέως θρυλλουμένων ἀνάκρισις. Παρῆσαν οὖν τηνικαῦτα οἱ τῶν ἱερῶν φροντιστηρίων κηδεμόνες καὶ τὰ βιβλία ἐς μέσον τηνικαῦτα προτίθεντο⁸⁶ (βρέβια (75) ταῦτα ἢ συνήθεια οἶδε καλεῖν), ἐν οἷς

per decadas digestam introduci jubet. Valle se cum illis sic ad colloquii facilitatem divisis modo agere de privatis rebus, de publica legationis accersitiæ causa deinde acturum. Ex hoc decreto admittebantur intra januas, **155** quorum ex catalogo nomina recitabantur; introducti paratis occurrebant qui eos equis armisque ablatis viuctos in eustodias deducerent cuique constitutas. Vocabantur mox alii omnium quæ prius ingressis contigerant quæque sibi ipsis impenderent ignari. Per hunc modum capita ipsa tumultus cepit, ex eorumque publicatis bonis fortes et fideles milites qui constantem in periculis ipsi ac præliis et laboriosam navarant operam remuneratus est. Misit etiam qui uxores detentorum domibus ejicerent, bonaque omnia fisco vindicarent: ipsis interim sub tutela munitarum arcium custodia pœnas desertæ militiæ luentibus, quibus tamen postmodum suæ naturæ

Revertentem porro imperatorem in urbem regiam nec latuit, nec parum commovit murmur sinistrum male in ipsum animati vulgi quo trivia atque angiportus personabant. Enimvero urebat hominem tantis modo periculis pro republica perfunctum nihil tot talibusque rebus gestis lucrari se visum aliud nisi ut illorum ipsorum quos servasset ingratis civium tanto plura in ejus contumeliam ac sugillationem ora paterent. Susurri mussitantium hi ferebantur: spoliatas ab imperatore sacras ædes quas ornari ab ipso cumularique oportuerat. Atqui fatalis impulsu necessitatis, ad frangendos impetus sævissimos procellæ cujusdam ineluctabilis ex mundi pene totius in unum Romanum nomen conspiratione coorientis, ultimo reipublicæ periculo vocante, in extrema inopia fisci ad istud ultimum mutui a templis sumendi remedium ventum fuerat. Mutuo enim duntaxat ad tempus discriminis urgentis illa sumebantur aliquando cum usura refundenda, non ut maledici obtrecebant, tyrannica grassatione rapiebantur. Ac quanquam sibi erat conscius recti propositi quo post primam a bellis requiem decreverat ornamenta sua templis reddere, non neglexit tamen in præsens famæ suæ succurrere laboranti, et sermonum qui tunc ferebantur causam quoad licuit curavit tollere. Convocat igitur

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸¹ συγκεκοπιακόσι. ⁸² ὅπη. ⁸³ ὑποψηθυριζόμενα. ⁸⁴ ὑπαναζεύξας. ⁸⁵ διασύρνειν. ⁸⁶ προτίθετο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(74) Τὴν ἐνεγκαμένην. Philippopolitanam provinciam. Vide infra, pag. 158 et 450.

(75) Βρέβια. Laudant hunc Anusæ locum Cujac.

ad leg. 4 de conveniend. fisci debit. P. Pithæus in Gloss. ad Capit. Car. M., Meursius, Gretzerus et alii. Est autem Brevis, inventarium, rotulus, vel

magnum conventum in palatium Blachernarum coram quo se reum imperator primum sistere, deinde pro se ipse causam dicere in animo habebat. Convenerat jam senatus universus, tum militaris omnis nobilitas, postremo totus ordo sacerorum hominum. **156** In magna omnes expectatione, quorsum vocarentur. Id non erat aliud, nisi ut eorum quæ de imperatore factabantur cognitio deferretur ad talem cœtum libere de re tota iudicaturum. Adsunt sacrarum domuum curatores; proferuntur in medium libri (*Brevia vulgaris sermo vocare solet*) in quibus perscriptus exstat exactus catalogus omnium, vasorum, operum, ornamentorum quæ templo cuique sunt propria. Sedebat imperator excelsa in sede totum in speciem iudicium moderans ipse ac gubernans, re autem vera subiens potius, seque examini atque arbitrio iudicium submittebat. Habebatur diligens ratio numerusque inibatur donariorum quæ cuique sacro loco multorum olim liberalitate addicta fuerant. Comparabatur alius catalogus ablatorum vel ab illis ipsis qui dederant, vel ab ipso nunc imperatore. Tanta disquisitione nihil aliud Alexii jussu sublatum deprehensum est nisi ornatus auri argentique tumulo Zoes illius Augustæ impositus, et alia quædam perpaucula vasa parum ad sacri ministerii usum necessaria. His ita disquisitis palam se imperator reum profiteretur iudiciumque de se permittit cuivis cognoscere parato; tum mutata sensim dicendi forma, et sono vocis: *Quantis, inquit, Barbarorum undique oppugnationibus appetitum imperium invenerim, quamque destitutum necessariis ad se tuendum contra tales hostes praesidiis, scilicet profecto ipsi et ego plus satis expertus sum coactus ea causa et cura salutis publicæ obiectare caput meum periculis innumeris et maximis, inter infestos plurimorum hostium*

Variae lectiones ex eod. Coislin.

⁸⁷ τὸ μὲν φαινόμενον. ⁸⁸ ἀνατεθέντα. ⁸⁹ ἀλλ' ἢ μόνον ὁ. ⁹⁰ ἐπελήσθητι. ⁹¹ συνένευε. ⁹² ὀπλιτικόν. ⁹³ ὅτι τὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

⁹⁴ chartula continens indicem, seu summariam rerum quarumpiam descriptionem. *Glossæ Græco Lat.* Πιττάκιον, *Pittacium, Brevis.* *Glossæ Juris, βρεβείον, ἢ καταγραφή. Βρεβείοις, Χαρτείοις.* *Codex Canonum Eccles. Afric.* Καὶ τὸ βρεβείον, ὅπερ τῆ ἐπιστολῇ προσέδησεν. *Can. 34:* Ἐν τούτῳ τῷ βρεβείῳ τῷ ἀποδρεφθέντι ἐκ τῆς ἐν Ἰππῶνι συνόδου. *Adde can. 95. Veget. lib. II, cap. 19:* *Quando quis commeatum acceperit, vel quot dierum, annotatur in Brevibus.* *Lampridius, in Alexand. Severo:* *Milites suos sic ubique scivit, ut in cubiculo haberet Breves, et numerum, et tempora militum.* *Annales Fr. Bertiniani, an. 869:* *Ut episcopi, abbates, et abbatissæ Breves de honoribus suis, quanta manus quisque haberet—deferre curarent.* *Acta Murensia:* *Continentur in suprascriptis capsulis reliquæ aliorum quorundam sanctorum, cum quibus Breves non inveniuntur.* Utuntur passim hac notione scriptores; *S. Hieron. epist. 5; S. Bened. in Reg. cap. 32, 41; Gregor. M. lib. II, ind. 2, epist. 41; Gregor. Tur. lib. IV Hist. cap. 41; Lupus Ferrar. epist. 80; Udalric. lib. I Consuet. Clun. cap. 52; Capit. Car. C. tit. 31, cap. 19. Hæc inbreviare, in Breves re-*

ἀναγεγράφεται τὰ ἐν ἐκάστῳ τεμένει κειμήλια· Καὶ τῷ μὲν φαινόμενῳ ⁸⁷ κριτῆς ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τοῦ βασιλικῷ καθῆστο θρόνου, τῇ δὲ ἀληθείᾳ αὐτὸς ἐξετασθησόμενος. Ἐξητάζετο τοίνυν τὰ πάλαι παρὰ πολλῶν ἀνατιθέντα ⁸⁸, τοῖς εὐαγέσιν ἄγκοις, καὶ παρὰ τούτων ἐσύστερον ἢ καὶ αὐτοῦ τοῦ αὐτοκράτορος ἀφαιρεθέντα. Καὶ ἐπεὶ μηδὲν ἕτερον ἀφαιρέθην κατεφαίνετο, ὁ μόνον ⁸⁹ τῇ σωρῷ τῆς βασιλίδος ἐκείνης Ζωῆς (76) ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργυροῦ ἐπικείμενος κόσμος, καὶ ὀλίγα τινὰ, ἀλλὰ σκευὴ μὴ τοσοῦτον εἰς ἱερὰν λειτουργίαν χρηματίζοντα, ἐαυτὸν εἰς τοῦ μφανῆς ὁ αὐτοκράτωρ ὑπόδικον καθίστησιν, κριτὴν δὲ τὸν βουλούμενον ὄν τινα οὖν. Καὶ μετὰ μικρὸν μεταβαλὼν τῇ γλώττῃ· Ἐγὼ, φησί, τὴν βασιλείαν πανταχόθεν κυκλουμένην βαρβάρους εὐράμενας καὶ μηδὲν τι πρὸς τοὺς ἐπικειμένους ἐγθροὺς ἀξιόμαχον ἔχουσαν, ἴστε ὀπίσσοις κινδύνοις περιπέπτωκα, μικροῦ καὶ βαρβαρικοῦ ἔλφους ἔργον γερονῶς. Καὶ γὰρ πολλαπλασίονος ἦσαν οἱ ἐκατέρωθεν ἡμᾶς τοξεύοντες. Τὰς γὰρ τῶν Περσῶν ἐπελεύσεις, καὶ τὰς τῶν Σκυθῶν ἐκδρομὰς, οὐκ ἀγνοεῖτε, καὶ τῶν ἐκ Λογγιβαῶν διασέξυνομένων δοράτων οὐκ ἐπιλέλησθε ⁹⁰. Τὰ δὲ χρήματα συναπῆρε τοῖς ὀπλοῖς. Καὶ ὁ κύκλος τῆς ἡγεμονίας εἰς τὸ ἀμέρες συνένευε ⁹¹ κέντρον. Ὅπως δὲ τὸ τε ὀπλιτικόν ⁹² ἅπαν ἠδξήται γυμναζόμενον καὶ ἀπανταχόθεν συλλεγόμενον καὶ συγκροτούμενον οἴδατε· καὶ ταῦτα πάντα, ὅτι ⁹³ πολλῶν ἔδειτο χρημάτων, ἴστε πάντες. Καὶ ὅτι ἀφαιρέθητα εἰς θεὸν ἀνήλωτο κατὰ τὴν Περικλέα ἐκεῖνον, καὶ ὑπὲρ τῆς ὕμῶν τιμῆς δεδαπάνηται. Εἰ δὲ τοῖς μεμψιμοίροις ὡς τοῖς κάρσι προσκικρουκότες κατεφάνημεν, θαυμαστόν οὐδέν. Ἀκούομεν γὰρ ὅτι καὶ ὁ ἐν βασιλεύσει προφήτης Δαβὶδ εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην ἐληλυθὼς, τῶν ἱερῶν ἐγεύσατο ἄρτων μετὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, καὶ ταῦτα μὴ ἐνδεχομέ-

digere, describere, apud Eckehard. Jun. *De casib. S. Galli, cap. 16; Hinemar. in Præfat. opusc. LV; Hoveden. pag. 779; Annal. Fr. Bertin. an. 869; Ignot. Cassin. cap. 6, etc.*

⁹⁴ (76) Σὺρῳ τῆς βασιλ. Ζωῆς. Refert Zonaras Constantinum Monomachum imp. extinctam Zoem Porphyrogenetam conjugem muliebriter luxisse, novaque illam apotheosi cœlitum numero ascripsisse, et pari cum angelis ipsis honorasse cultu: quod fungus ex ejus tumulo germinasset, tanquam fuerit, ut dicere solebat, σημεῖον ἀνωθεν οἰκονομηθὲν, ἵνα μὴ ἀγνοεῖται ἡ βασιλὶς τοῖς νεοροῖς συνεταγμένη δυνάμει· id est, signum aliquod ex industria procuratum, quo imperatricem Zoem eodem, quo cæteræ potestates angelicæ, in cœlis ordine **307** collocatam mortales intelligerent. Tunc etiam ex hac fictitii miraculi occasione probabile est etiam a Monomacho conjugis thecam a loco, ubi jacebat, varioque auri et gemmarum ornatu decoratam in Secretarium demum translata, repositamque inter cæteras divorum thecas.

του, τῆς ἐξιδ. αζομένης ἱερῶσι τροφῆς ἰδιώτην ἄφασθαι. Καὶ ἄλλως δὲ καταμαθεῖν ἔστι τοὺς ἱερῶς κανόνας ἐν ἑτέροις ἐνδιδόντας τὰ ἱερὰ πιπράσκεισθαι ὑπὲρ ἀναφύσεως αἰχμαλώτων. Εἰ δὲ αἰχμαλωτιζομένης οἰκουμένης καὶ δορυαλώτων ἤδη τῶν πόλεων καὶ αὐτῆς τῆς Κωνσταντίνου γενέσθαι κινδυνευουσῶν, ὀλίγων τινῶν καὶ οὐδὲ πάντῃ τῆς τῶν ἱερῶν μετεχόντων ἀξίας, ἐν βίᾳ τοσαύτη ἀψάμενοι εἰς τὴν ἐλευθερίαν τούτων συνελησάμεθα ⁹⁴, οὐδεμίαν ἄρα κατηγορίαν εὐλογον τοῖς φιλοσκόμμωσι ⁹⁵ καταλιμπάνομεν. Ταῦτ' εἰπὼν καὶ μεταστρέψας τὸν λόγον, ἔνοχον εἶναι ἑαυτὸν ποιεῖται, καὶ καταδικάζει αὐτὸς ἑαυτὸν. Εἴτ' αὖθις τὰ βρέβια ἀνελίττειν προστάττει τοῖς ἔχουσιν, ἵνα καταφανῆ γένηται τὰ ἀφηρημένα. Καὶ παραγρῆμα τῷ μὲν σεκρέτῳ (77) τοῦ Ἀντιφωνητοῦ (78) χρυσοῦ ποσότητα ἱκανὴν ἐλογίσατο κατ' ἑτὸς εἰσχομιζομένου τοῖς τοῦ δημοσίου φροντισταῖς, ὃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἀπαραξάλευτον διαμεμενῆκει· ἐκεῖσε γὰρ ἡ τῆς δηλωθείσης βασιλίδος σαρδὸς ⁹⁶ ἐναπέκειτο· τοῖς δὲ Χαλκοπρατείοις ἑτησίαν εἰσοδὸν χρυσοῦ ἀρκοῦντος τοῖς τῷ θεῷ τεμένει τῆς Θεομήτορος συνήθως τοὺς ὕμνους ἐπιτελοῦσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμειῶν προτανεύεσθαι παρεκελεύσατο.

*exceperat quo liceret non sacerdotibus edere panes istos. At iidem illi sacri qui nobis ad invidiam obtenduntur canones clare permittunt vasa quaeque sacra **157** distrahi ac venundari cum id necesse erit ad redemptionem captivorum. Magnum ergo nos piaculum contra canones admisimus qui ut captivum liberaremus Christianum orbem, et plerasque civitates maximas, interque illas Constantinopolim,*

Variae lectiones ex cod. Cöislin.

⁹⁴ κατεχρησάμεθα. ⁹⁵ φιλοσκόμμοσι. ⁹⁶ σαρδός.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Σεκρέτῳ. Diximus supra ad pag. 84, Secretum apud scriptores Byzantinos pro foro judiciali, seu loco in quo exercentur judicia vulgo accipi, quod potissimum ex Novella Manuelis Comneni probavimus. Id præterea astruit Codinus in *Orig.* ubi de loco τόποι dicit: Ἐνθα Ζήνων ἔκρινε τοὺς μετὰ Βασιλέως, καὶ Σέκρατον τὸν τόπον ἐποίησε. Primus a civili ad ecclesiasticum forum Secreti nomen transtulit Paulus Samosatensis episcopus, quod ei inter damnationis capita objectum olim fuit in synodo Antiochena, ut auctor est Eusebius, lib. vii *Hist. eccles.*, cap. 50. Ecclesiastica secreta Constantinopoli octo recensent scriptores; patriarchæ duo, majus et minus; alia magni œconomi, magni sacellarii, magni scenophylacis, chartophylacis, minoris sacellarii, ultimum denique magni protecedici, quod cæteris postremo est adjunctum. De Secretis majori patriarchæ, seu potius æde ita nuncupata, in qua judicia sua exercebat, agunt Theophanes, Paulus diaconus et sanctus Nicéphorus, qui ædi Sophianæ proximum, sive in ipso patriarchio, exstitisse scribit, imaginibus ex opere musivo adornatum. Eiusdem etiam meminit Michael Cerularius patriarcha Constantinopolitanus in edicto de projecto pittacio, apud Leonem Allatum. Secretum minus ita nuncupatum est, quia erat ædes priori capacitate inferior; unde μικρὸν δόμημα dicitur eidem Nicephoro, imaginibus ex opere musivo æque adornatum. De hoc posteriore secreto agunt Theophanes, Scylitzes, et Xiphilinus patriarcha in sancito quodam apud Leuclavium. In utroque secreto synodus egisse patriarcham ex prædictis scriptoribus colligitur. An vero in altero horum secreto asservata

gladios arcusque diu ac sæpe versatus, de vix incolumis evasi. Persarum, inquam, expeditiones in nos, incursiones Scytharum, illasque causas exactasque in Longobardia in latus nostrum ac pectus hastas nondum, ut opinor obliti estis. Pecuniæ cum armis abierant. Orbis imperii in centrum ac punctum plane jam individuum evanuerat. In tanta tamen difficultate rerum delectus habitos, auctas et exercitatas copias, strenue curatum rem militarem recordamini. Nec profecto prudentiam fugit vestram talia sine pecuniis haud potuisse præstari. Porro quæ ablata sunt utiliter esse expensa non minus vere confirmare quam ille in occasione simili Pericles, possum. Nam in vestri quos alloquor honoris, salutisque adeo ac libertatis pretium persoluta sunt. Exstitisse tamen querulos quosdam qui hæc a nobis contra veterum canonum cunctositate reprehenderent mirum minime est. Talium enim censuram nec ipse rex propheta David evadere in causa simili valuit. Coactus enim, ut accepimus, extrema necessitate famis, sacros panes quibus vesci sacerdotes solos fas erat laicus ipse cum commilitonibus gustare non dubitavit. Rem ausus minus excusabilem quam istud est cujus causam dicimus. Lex enim illa vetus nullam discrete casum

distrahi ac venundari cum id necesse erit ad redemptionem captivorum. Magnum ergo nos piaculum contra canones admisimus qui ut captivum liberaremus Christianum orbem, et plerasque civitates maximas, interque illas Constantinopolim,

fuerit Zoæ theca (seu σαρδός) vix ansim delinere, cum parum vero consentaneum sit in loco judiciali collocatam fuisse a Monomacho. Exstitit præterea ædes alia Constantinopoli Secreti nomine donata, quam in ipso palatio statuere videntur Simocatta, lib. viii, cap. 8; et Theophanes an. 25 Justiniani, illa forte, quam a Prætorio factione una cum prætorio, scriniis et carceribus incendio consumptam, an. Phocæ 7 narrat idem Theophanes.

(78) Ἀντιφωνητοῦ. Ἀντιφωνητῆς Harmenopolis, lib. iii, tit. 6, Basilicis et J. C. Græcis dicitur reus pecuniæ constitutæ, qui pro alio constituit, quem Galli vocant ex verbo *répondant*, uti observatum a Cujacio ad Paulum lib. i *Sentent.*, tit. 20, et ex Narratione de Salvatore dicti Ἀντιφωνητοῦ imagine, quæ exstitit Constantinopoli in Tetra-stylo, edita a Combefisio, abunde constat. Quæ etiam notione *responsalis* vox usurpata legitur in veteri charta Hugonis Lingonensis episcopi an. 1221. In Tabul. Campaniæ Thuani, fol. 171: *Nos nobilem mulierem Blancham illustrem comitissam Campaniæ constituimus plegiam et responsalem.* Est igitur verborum Annæ sensus, Alexium certam pecuniæ summam quotannis Secretis ex aerario publico a vectigalium curatoribus decrevisse inferendam, vice sponsionis ejus quæ ex auro et argento thecæ Zoæ circumposito conflata erat. Porro emissa ab Alexio hæc ipsa tempestate Novella, seu Bulla Aurea, de ornamentis Ecclesiæ non auferendis, quæ exstat in *Jure Orientali* data mense Augusti, 5 indict. an. mundi 6590, Christi 1082.

præsenti servitutis periculo eriperemus, non vasa quidem sacra, sed quosdam ornatus et accessiones sacrarum rerum, paucas et computatione relictorum non magni pretii, mutuati sumus, ad alioquin inevitabile tantæ miseriæ discrimen removendum. Tanta in hoc facto ego quidem conscientiæ fiducia nitor ut non dubitem quamvis iniquos et malignos modo non plane cæcos experiri iudices: satis certus nullam inde justam posse trahi vituperandæ administrationis nostræ rationem. Hæc locutus mox dejecto vocis sono reum se tamen et pœnæ obnoxium humiliter professus est, sese ipse condemnans. Inde rursum explicare Brevia custodes illorum jubet inireque æstimationem ac summam ablatarum rerum. Ac statim secreto Antiphonetæ notabilem auri summam in annos singulos pendendam a curatoribus fisci constituit. Quod et in hunc diem perpetua fide præstitum est. In isto enim templo prius memoratæ imperatricis erat tumulus ex quo aliquem ornatum erasum diximus. Chalcostrateis vero annum vectigal auri suffecturum ad alendos eos omnes qui in ista Dei Genitricis sacra æde divinas laudes celebrare quotidie solent, ex ærario regio suppeditari jussit.

Sub idem fere tempus detecta conjuratio in Imperatorem est. Consenserant in eam præcipui quique senatores ac duces, tribanique exercitus; nec obscuris aut dubitabilibus iudiciis vestigata res, sed producti accusatores certi omnes ad quos quomodocunque contagio cogitati sceleris aut conscientia pervenisset ulla, invictis argumentis convictos sateri crimen coegerunt. Nec tamen imperator infligi pœnas lis quas præscribunt leges, pro sua clementia, passus est; publicatione modo honorum et exilio animadvertere in auctores contentus. Hic finis conspirationis istius fuit. Nunc ad Manichæos, de quibus nuper egimus, revocanda narratio est. Quando Alexius in magni domestici dignitatem evectus est a Nicephoro Botaniate Blæsum quemdam Manichæum in familiarium ministrorum numerum ascivit, quem et sacro baptismate dignatum uni ex imperatricis famulabus matrimonio copulavit. Ei viro quatuor in patria sorores erant, quas illi, de qua paulo ante diximus, Manichæorum calamitati implicitas cum cæteris in custodias abduci bonis omnibus spoliatas cernens, majorem commotus in modum est, majusque id malum esse quam ut ferri posset, statuit. Circumspiciebat igitur occasionem elabendi e manibus imperatoris. Nec sefellit ejus conjugem haud dubiis deprehensa signis cogitatio transfugii. Adit eum cui per id tempus **158** commissa gubernatio Manichæorum erat, illique de viro suo quæ norat aperuit. Sensit Balbus rem proditam, eoque maturandum ratus omnibus quibuscum consilia contulerat, quique illi vel consanguinitate vel alia necessitudine juncti erant ad se raptim convocatis cum iis erumpit et Bellatobam occupat. Oppidulum id est alto et munito situ, quippe impositum montis vertici, et in convallem loco subjectam imminens. Invenerunt eas sedes incolis vacuas, eoque tanquam proprias occupantes, indeque quotidianis excursionibus loca fini-

A Ἐν τούτοις ἐπιβουλὴ ἂν ἐφάνη* (79) κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μελετωμένη παρά τε τῶν τῆς συγκλήτου λογάδων, καὶ τῶν τοῦ στρατοῦ κορυφαίων· καὶ διεμηνύθη τῆνικαῦτα τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ οἱ κατήγοροι παρέστησαν, καὶ τοὺς συνίστορας τῆς τοιαύτης βουλῆς ἐξήλεγχον. Ἐκδήλου δὲ τῆς μελέτης ἤδη γεγούσιας, καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ** νόμων ποινῆς κατ' αὐτῶν βαρείας ἐπερχομένης, ὁ αὐτοκράτωρ ποινὴν μὲν οὐδαμῶς ἐπενεγκαῖν αὐτοῖς προτεθύμητο, δήμευσιν δὲ μόνον καὶ περιορισμὸν κατὰ τῶν πρωταίτιων ἀπεφύηατο, καὶ μέχρι τούτου τὴν τῆς τοιαύτης ἐπιβουλῆς ἐπεξέλευσιν ἐστήσεν. Ἄλλὰ γὰρ ὁ λόγος ἀνατραχέτω ὅθεν** ἀπεβρύη. Ὅπηνίκα ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν τοῦ δομεστικίου (80) ἀξίαν παρὰ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου ἀνηνέχθη, τραυλὸν τινα **B** Μανιχαλὸν προσλαβόμενος μετὰ τῶν γνησίων αὐτοῦ θεραπόντων συγκατέλεξε, καὶ τοῦ θείου βαπτίσματος ἀξιῶσας, μίᾳ τῶν τῆς βασιλίδος θεραπαινίδων συνέζευξεν. Οὗτος οὖν τέσσαρας ἀδελφὰς ἔχων, ὡς ταύτας ἐμφροῦρους μετὰ τῶν λοιπῶν τότε συναπαχθείσας ἐθεάσατο, τὰ τε προσόντα ἀφαιρεθείσας ἅπαντα, ἤχθετο καὶ φέρειν οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ διεσκοπεῖτο ὅπως ἑαυτὸν τῆς τοῦ αὐτοκράτορος χειρὸς ἀπαλλάξειεν. Ἐν γνώσει δὲ τούτων ἢ αὐτοῦ ὁμυνέντις ἤδη γεγούσια, καὶ ἀποδιδράσκοντα τοῦτον ὁρῶσα δηλοῖ τῷ τῆνικαῦτα τὴν οἰκονομίαν τῶν Μανιχαίων ἐμπεπιστευμένῳ. Οὐ διέλαθε τοῦτο τὸν τραυλὸν καὶ τῆνικαῦτα ὀπόσοις φθάσαι τὸ ἀπέρρητον ἀνεκάλυψε, πρὸς αὐτὸν ἐσπέρας μεταπέμπεται. Καὶ ὀπόσοι δὲ ἐκ συγγενείας ἦσαν αὐτῷ προσήκοντες ἐς αὐτὸν συνζηλυθότες καταλαμβάνουσι τὴν Βελιάτοβαν· πολίχνιον δὲ τοῦτο διακείμενον κατὰ τὴν ἀκρολοφίαν τοῦ κατὰ ταυτηνὶ τὴν Βελιάτοβαν τέμπους. Ἄσικον δὲ τοῦτο ἐφευρηκότες, ὡσπερ ἰδίον τι λάχος λογισάμενοι, ἐν αὐτῷ τὰς οἰκήσεις ἐποιοῦντο. Εἶτα τὰς καθ' ἑκάστην ἐκεῖθεν ἐκδρομὰς ποιούμενοι, καὶ μέχρι τῆς σφετέρας φθάνοντες πόλεως Φιλίππου (81), λείαν πολλὴν ἀναλαμβάνοντες¹ ἐπανέστρεφον. Ὁ δὲ τραυλὸς τούτοις μὴ ἀρκοῦμενος σπονδὰς μετὰ τῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* ἀνεφάνη. ** τῶν. ** κῶθις ὅθεν. ¹ ἀναλαμβάνουσι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(79) Βουλὴ ἀνεφάνη. Confer Zonaram in Alexio.

(80) Δομεστικίου. Dignitas domestici, quæ vox occurrit rursum apud Annam pag. 168 et 304. In Novella Theodos. de scholaribus apud Balsamon.

ad Can. apost. et Gregor. Turon. lib. II Hist., cap. 8.

308 (81) Φιλίππου. Πόλις Φιλίππου, non est Philipporum urbs, sed Philippopolis, cujus consinia incolabant eo ævo Pauliciani.

παρίστριον νεμομένων Σκυθῶν (82) ἐποιεῖτο, τοὺς A
την Γλαβινίτζαν καὶ Δρέστραν ἡγεμόνας, καὶ τὰ
ταύταις παρακείμενα ὑποποιούμενος, μνηστευσά-
μενος ἅμα ἑαυτῷ καὶ τῶν λογάδιων Σκυθῶν ἐνός
ουγατέρα, σπεύδων ὅλη χειρὶ λυπῆσαι τὸν αὐτοκρά-
τορα διὰ τῆς τῶν Σκυθῶν ἐπελεύσεως. Ταῦτα δὲ ὁ
βασιλεὺς καθ' ἑκάστην μανθάνων, τὸ μέλλον προ-
μηθευσάμενος, ἐσπευδεν ὑποποιεῖσθαι τοῦτον διὰ
γραμμάτων καὶ ὑποσχέσεων, ὑφοριόμενος τὸ ἐξ αὐ-
τοῦ τεχθησόμενον κακόν. Ἄλλὰ καὶ χρυσόβουλλον
λόγον ἀπαθείας (83), καὶ πάτης ἐλευθερίας ἐχθέ-
μενος, ἐκπέμπομε πρὸς αὐτόν. Ἄλλ' ὁ καρκίνος (84)
ὀρθὰ βαδίζειν οὐκ ἐμάνθανεν· ὁ αὐτὸς δὲ ἦν ὁ χθὲς
καὶ πρότριτα τοὺς τε Σκύθας ὑποποιούμενος, καὶ
πλείονας αὐτῶν σφετέρων μεταπεμπόμενος χωρῶν,
καὶ ληϊζόμενος τὰ παρακείμενα ἅπαντα.

reddendam ei curavit; verum cancer recta ingredi
nudiustertius, Scythas in Romanos concitans, armata emissariorum manu lato infestans viciniam
circum omnem.

Ἔτα ὁ μὲν αὐτοκράτωρ, ὁδοῦ πάρεργον καὶ τὰ
κατὰ τοὺς Μανιχαίους ποιησάμενος, ὑποσπόνδους
αὐθις εἶχεν. Ὁ δὲ γε Βαίμουντος κατὰ τὸν Αὐλῶνα
χρονοτριβῶν ἦν (ἐπαναγέσθω γὰρ πρὸς αὐτόν αὐθις
ὁ λόγος), καὶ τὰ κατὰ τὸν Βρυένιον μεμαθηκώς, καὶ
τοὺς ἄλλους κόμητας, ὧν οἱ μὲν θητεύσαι τῷ αὐτο-
κράτορι προείλοντο, ἄλλοι δὲ ἄλλοσε διεσπάρησαν,
τὴν ἐνεγκαμένην ἀναζητήσας, διαπερᾶ εἰς Λογγι-
θαρδίαν, καὶ καταλαμβάνει τὸν ἴδιον πατέρα* εἰς
τὸ Σαλερηνόν, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, καὶ
πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλέως εἰπὼν, ἠρέθιζε κατ' αὐ-
τοῦ. Ὁν θεασάμενος ὁ Ῥομπέρτος τὴν δεινὴν ἐκεί-
νην ἀγγελίαν ἐπὶ τοῦ προσώπου φέροντα, καὶ τὰς
πολλὰς ἐκείνας ἅς ἐπ' αὐτῷ εἶχεν ἐλπίδας ὀστράκου
δίκτην εἰς τούναντιον μεταπεσοῦσας, αὐσας ἐφ' ἱκανὸν
εἰστήκει ὡσπερ ὑπὸ κεραυνοῦ βληθείς. Περὶ πάντων
δὲ πιθόμενος, καὶ μαθὼν τὰ παρ' ἐλπίδας αὐτῷ
συμπεσόντα ἀθύμια κατεσχέθη. Ἄγενές μὲν οὖν
οὐδ' οὕτω τι ἐλογίσαστο, οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ ἀνδρείας
καὶ τόλμης ἀνάξιον. Μᾶλλον μὲν οὖν καὶ πρὸς μά-
χας πλέον* ἠρέθιστο, καὶ φροντίδες τοῦτον καὶ μέ-
ριμναι αὐθις τῶν προτέρων μείζους συνεῖχον. Ἦν
γὰρ ὁ ἀνὴρ ἰσχυρὸς προστάτης τῶν οικείων βουλευ-
μάτων τε καὶ προλήψεων καὶ μηδαιμῶς ἐθέλων ἀνεῖ-

lima vastantes, interdum usque ad suam ipsorum
urbem Philippos latrocinando proveci, multa
onusti præda revertiebantur. Nec his contentus
Balbus foedus inicit cum Scythis Istri vicina colen-
tibus. Duces enim illius gentis qui Glabiniuzam et
Drestram adjacentesque iis regiones obtinent adeo
sibi conciliavit, ut etiam filiam illustris inter Scy-
thas viri magna ipsorum voluntate acceperit con-
jugem. Hæc magna ira machinabatur fugitivus,
tota, quod aiunt, manu ingens imperatori malum
eudens, irruptionem videlicet Scytharum. Cujus
periculi momentum solita sua sapientia providens
et reputans Augustus crebras benevolentissime
scriptas et promissis plenas ad Balbum revocan-
dum litteras misit; auream, etiam bullam qua

B impunitas ipsi plenissimaque libertas sanciebatur
non didicit. Idem erat homo postea qui heri et
armata emissariorum manu lato infestans viciniam

In cæteris tamen ejus popularibus Manichæis
imperator operam non perdidit, sed eos obiter
ad frugem revocatos fidei rursus atque obedientiæ
imperii adjunxit. Interim Baimundus (ejus enim
jam tempus revisendi est) Aulone moras trahebat:
cum ecce ad ipsum perferuntur quæ Bryenio
contigerant; audivit et de aliis comitibus, partim
in partes ipsos imperatoris transisse, partim
alium alio dispersum. His ita compertis æger
animi in patriam transfretat, patremque Sælerni
convenit, ut jam superius indicatum est, multa
congressu primo adversus imperatorem expostu-
lans, quæ instigare Robertum in eum possent.
Robertus vultu jam ex ipso mæstitiæque filii au-
gurio infortunii præcepto, ubi ejus oratione distin-
ctius cognovit in quid recidissent ingentes illæ
spes quas in Baimundo ejusque exercitu rediens
ab Illyrico collocasset, quam omnia tegulæ instar
momento in contrarium versa essent, ut aspectu
primo aliquandiu pallidus hæserat, velut fulmine
afflatus, ita post auditum tragœdiæ totius ingenti
mæstitia oppressus est. Ignavum tamen nihil aut
generositate 159 indignum conscivit sua. Martios
potius concepit spiritus, et in heroicas assurrexit

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ἀναλαβόμενοι. * πατέρα Ῥομπέρτον. * ἐπιπλέον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Παρίστριον νεμομένων Σκυθῶν. Scythæ D
Istri Avii accolæ Παρίστριοι Σκύθαι dicuntur
Scyllitæ in Monomacho. Constantinus Manasses:
Ἔβλεψε τοῦτον Δάνουβις, καὶ Σκύθης Ἰστρογαίτων·
Παρίστριος πεδιάς, apud Nicetam, in Man. lib. vi,
n. 1; παρίστρια, eidem lib. iv, n. 1; τὰ κατὰ
Βραυιζόβαν καὶ Βελεγράδα. V. Annai, p. 190,
271, et notata ad pag. 242.

(83) Λόγον ἀπαθείας. Anna rursus, pag. 249,
293. Verbum securitatis dixit. Paulus diae. lib. xxiii
Hist. Misc. Vellem effugere et venire ad te, trans-
mitte ergo mihi verbum securitatis, et quos hic
habeas amicos, ut hoc eis credam, et mecum occur-
ram. Alibi verbum nude, lib. xviii et xix, etc. Ita
Sermo tuitionis apud Marculfum, lib. i, cap. 24.
In verbo ponere, in leg. Salica, tit. 14 et 59, et

apud Gregor, Turon. lib. ix Hist. cap. 19 et 27,
hoc est, in suam tutelam recipere. Uinc nostria
loquendi usus familiaris, donner sa parole, en
parole de roi. Quo spectant quæ de verbis episco-
porum habet Petrus Blesensis, epist. 51: Verba
episcoporum, qui apostolorum sunt filii et heredes,
vim juratoriam in se habent, ut in eis jusjurandum
sit, quod est verbum simplex in aliis, et quod in
aliis est simplex perjurium, sacrilegium sit in illis.
Id etiam convenit regum et principum promissis,
quibus solemne est fidem suam nude interponere,
præsertim quando cum subditis quidpiam agunt,
aut iis aliquid pollicentur.

(84) Ὁ καρκίνος. Vide Michaellem apostolicum
Proverb. cent. ii, § 11, et infra pag. 247.

minas cladis hosti reponendæ. Novam igitur versare ac parare animo expeditionem cœpit, et in curas ac sollicitudines reparandi exercitus prioribus acriores mentem dividere. Erat is natura vehementis promotor semel cœptorum : quæ cogitasset, quæ decresset, aliis absistere nunquam inducturus in animum, quantævis contra occursarent malorum et periculorum moles : imperterriti plane vir pectoris, fiduciaque sui tantæ, ut nihil non expugnabile vel ad primum suum impetum duceret. Cito igitur excusso torpore quem illi mœror improperi successus induxerat, dimissis in omnes reiectionem expeditionemque pronuntiat, fortes ad vocans. Nec longum in medio tempus, et confluebat armati omnes erant splendide et oculo ac vultu Martium spirabant. Multitudinem sic Homerus exprimeret :

Crebra ut apum glomerata minuto examina vulge,
confluebant autem non ex vicinis magis quam ex longinquis et alio sub cœlo sitis regionibus et urbibus. Et Robertus ad magnitudinem propositi apparatus modum exæquans, tam valide sese armabat, quam putabat necessarium ad ulciscendam filii cladem. Collectis exercitibus filios convocat, Rogerium, et qui dicebatur Gidas, quem imperator Alexius occulta legatione tentaverat offerendis nuptiis e consanguinitate sua : quam affinitatem delatione honorum insignium et liberalissima largitione pecuniæ immensæ se cumulaturum promittebat : audiente libenter ea iuvene, fidemque jam tum ac consensum dante, quanquam cogitatae defectionis indicia cautissima dissimulatione oppressit ne in notitiam patris aut fratrum emanarent. Hos ergo Robertus tum ad se vocatos filios equitatum præfecit universo : præsequere ambos misit cum mandatis, ut Autonem mature occuparent ; quod illi mari trajecto, primo statim incursu fecerunt ; idoneoque illic præsidio relicto Buthrotum cum suis copiis profecti urbem quoque illam facile ceperunt. Interim Robertus cum classe uni-

Α ναι ἐφ' οἷς κατὰπαξ διεβουλεύσατο, καὶ τὸ ἕλον εἶπεν ἀκατάπληκτος, καὶ πάντα αὐτῷ ἀλώσιμα ἐκ μόντης προσβολῆς οἰόμενος γίνεσθαι. Εὐθύς οὖν τὸ προγοῦν αὐτῷ τῆς ψυχῆς συναγαγὼν καὶ τῆς πολλῆς ἀθυμίας ἑαυτὸν ἀνακτητᾶμενος, ἀποστείλας πανταχόθεν διεκηρύκευε τὴν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν αὐθις κατὰ τοῦ βασιλέως διαπεράσειν, μετακαλούμενος ἅπαντας. Καὶ αὐτίκα πανταχόθεν πλήθος συνειλεχτο στρατιωτῶν ἰππέων τε καὶ πεζῶν πάντων ἐξωπισμένων λαμπρῶς, καὶ πρὸς μάχην ἀποβλεπόντων. Τὸ πλήθος εἶπεν ἄν "Ὀμηρος"

partes strenue vultis secundam in Illyricum trahere ac militares viros juvenesque gloriæ cupidos conundique numerus militum ingens equitum pedumque ac vultu Martium spirabant. Multitudinem sic

Β Ἦθις ἔθνευ εἰσι μελισσῶν ἀδινάων,

καὶ συνέρρεον ἐκ τε τῶν παρακειμένων πόλεων, καὶ ἐξ ἀλλοδαπῶν δὲ οὐχ ἦττον. Κάντεῦθεν ὠπλιζέτο καρτερῶς ἐφ' ᾧ τὴν τοῦ υἱοῦ ἀνακαλέσασθαι ἤτταν. Ἰκανὰ δὲ συλλεξάμενος στρατεύματα, εἶτα τοὺς αὐτοῦ μετακαλεσάμενος υἱεῖς, τὸν τε Ῥογέρην καὶ τὸν Γίδαν (85) καλούμενον, ὃν ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος, θέλων τοῦ πατρὸς ἀποστῆσαι, ἀποστείλας λάθρα περὶ κήδους αὐτῷ ἐδήλωσεν ὑποσχόμενος καὶ τιμὴν διαφέρουσαν, καὶ χρημάτων δόσιν θαυμάσιαν ἡ δὲ τούτων ἀκούσας συνέθετο τὸν δὲ λόγον τέως εἶχεν ἀκόρητον. Τούτοις οὖν τὸ ἰππικὸν ἅπαν παραδοὺς, ἀπέστειλε παραγγεῖλαις σπουδάσαι κατασχεῖν τὸν Δυλῶνα. Οἱ καὶ * διαπεράσαντες ἐξ ἐπιδρομῆς, τούτον εἶλον. Καὶ μετρητοὺς τινὰς εἰς φυλακὴν αὐτοῦ καταλιπόντες μετὰ τῶν λοιπῶν καταλαβόντες τὸν Βυθροτῶν (86) ἐξ ἐφόδου καὶ τοῦτον κατέσχον. Ὁ δὲ γὰρ Ῥομπέρτος, τὸ ναυτικὸν αὐτοῦ ἅπαν ἀναλαμβάνόμενος, καὶ τὴν ἐς * τὸ Βυθροτῶν παραλίαν παραπλέων κατέλαβε τὸ Βυθροτῆσιον, ἐφ' ᾧ πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπεράσαι. Τὸν δ' ἀπὸ τῆς Ἰδρουντος * πορθμῶν ἤττον διάστημα εἶχεν μεμαθηκώς, ἐκείθεν διεπέρασεν (87) εἰς τὸν Δυλῶνα, καὶ οὕτω

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* εἶ. * ὡς πρὸς. * Ἰδρουντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) *Γίδαν*. Tres existere Wiscardo ex Sigelgaita conjuge filii masculi ; Rogerius, dux Apuliæ ; alter Robertus qui subscribit Diploma Rogerii fratris ducis Calabriæ pro Ecclesia Consentina, an. 1093, apud Ughesiam, tome IX *Ital. sacr.* pag. 257, nec multo post obiit ; tertius Guido. Is navali prælio cum Venetis inito interfuit, uti Anna commemorat. Fratrem deinde Boemundum in expeditionem sacram proficiscentem comitatus, fortiter his in bellis se gessit, eoque nomine celebratur a Tudebodo, lib. iv ; Roberto Mon. lib. vi ; Balduino, lib. iii ; Guiberto, lib. v, cap. 26 et 27 ; et Willelmo Tyrio, lib. vi, cap. 11. Perit tandem ille ex febrî, Boemundo Dyrrachium obsidente anno Christi 1107, ut docemur ex scriptore *Historiæ Hierosol.*, pag. 608, apud Bongarsium, tametsi probabilius soluta jam obsidione et pace Alexium inter et Boemundum firmata obisse, a his quæ ab Anna narrantur, lib. xiii, pag. 388

et seqq. ; Orderico Vit. lib. xi, pag. 824, et vet. scriptore qui exstat tom. IV *Hist. Franc.* pag. 90.

(86) *Βυθροτῶν*. Rogerus Hovedenus : *Ad exitum insulæ de Cuersu in Romania est castellum desertum, quod dicitur Buteirost, super littus maris, in quo Judas proditor natus erat.* Buthrotum, geographis, uti supra monuimus. Servius ad illud Virgiliti lib. iii *Æneid.* :

Et celsam Buthroti ascendimus urbem ; hæc civitas est in Epiro, cujus pars est Chaonia, quæ ante Molossia dicta est.

(87) *Διεπέρασεν*. Trajecit iterum Robertus in Illyricum mense Septembri, anno scilicet Christi 1081, ut auctor est Malaterra, lib. iii, cap. 40. Gesta in hac ultima Roberti expeditione multis refert Guillelmus Apul. lib. v, quæ ad illustrandam Annam integra, etsi prolixiora, hoc loco damus, cum hic egregius scriptor, licet semel editus, haud omnibus obvisus sit.

διὰ τῆς ἀναμεταξὺ τοῦ Αὐλιῶνος καὶ τοῦ Βοθρεντοῦ παραλίας μετὰ τοῦ στόλου αὐτοῦ παντὸς διελθὼν ἠνώθη μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἡ Κορυφὴ προκατασχεθεῖσα παρ' αὐτοῦ αὐθις ἀπεστάτησε, τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν Βοθρεντὸν καταλιπὼν αὐτὸς μετὰ τοῦ ναυτικῷ παντὸς ἀπέπλευσε πρὸς τὴν Κορυφῶν. Ἄλλ' ὁ μὲν Ῥομπέρτος τοιαῦτα.

Corypho prius occupata defecerat, filiis Buthroti relictis ipse cum classe Robertus 160 Corcyram petiit, arcem amissam recuperaturus.

Ἄπερ μαθηθῶς ὁ αὐτοκράτωρ, οὐδὲ μῶς ἀνεπεσιώκει, ἀλλὰ τοὺς Βενετικούς διὰ γραμμάτων ἐξώτρυνε, παρσχευάσας αὐθις τὸν μετὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἀναδῆσασθαι πόλεμον, στόλον ἱκανὸν ἐξωπλίσαντας ἑ καὶ τὰς δαπάνας πολλαπλασίους ληφῆσθαι ὑποσχόμενος, αὐτὸς δὲ διήρεις, καὶ τριήρεις, καὶ παντοῖον εἶδος ληστρικῶν κατασκευάσας κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου ἐξέπεμφεν, ὀπλίτας εἰσαγαγὼν, τῆς διὰ θαλάττης μάχης εἰδήμονας. Τὴν δὲ κατ' αὐτοῦ τῶν στόλων ἐφοδὸν μαθηθῶς ὁ Ῥομπέρτος τὴν μάχην προαρπάζων ὁποῖος ἐκείνος λύσας τὰ προμνήσια μετὰ τοῦ ναυτικῷ αὐτοῦ παντὸς τὴν λιμένα Κασσώπης (88) κατέλαβεν. Οἱ δὲ γε Βενετικοὶ κα-

versa ad litus Buthroto oppositum proVectus, indeque coram legens Brundusium tenuit, inde trajicere in Illyricum cogitans : sed cum didicisset breviorē esse trajectum Hydrunte, in eam reversus urbem Aulonem versus solvit cum exercitu. Mox Aulone tota classe comitante rursus oram legens filiis se Buthroti junxit. Quoniam vero relictis ipse cum classe Robertus 160 Corcyram

Hæc agente Roberto nequaquam cessabat imperator, aut ad tantas apparatusum minas despondebat animum. Scripsit primum omnium ad Venetos, omni ratione suadens ut rursus in Robertum classem armarent : pecunias in sumptum navium, in stipendia militum, largissimas liberalissime pollicens. Ipse biremes, triemesque, formæque omnis ac modi piraticas naves, magno eis numero imposito exercitatorum maritimis pugnis militum, in hostem immisit. Nec recusavit, qua erat audacia, certamen Robertus, sed potius ultro occurrere accersereque periculum generositate dignum sua credidit. Adventu ergo audito ambaram in se clas-

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

ἑξοπλίσαντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

His ita completis animos intendit ad illud
Propositum, quod mente diu tractarat agendum.
Electos igitur nautas, et quos magis aptos
Militiæ novit, secum facit ire Tarentum.
Huc cum gente sua navis convenerat omnis.
309 Classis magnificos ibi militiæque paratos
Instruit, expensis naves implentur et armis.
Portum Brundusii, qui tutior esse videtur,
His comitatus adit. Transire veretur Hydrunti,
Quo brevior transcursus erat, quia tempus adesse
Cœperat autumnū, tranquilla recesserat æstas.
Unde timens ratibus, mora ne qua noceret Hydrunti
Ex tempestatis subitis incursum ortæ,
In portu tuto sit tutus classe recepta,
Expectat status prudenti mente secundos.
Iude valescens uxori littore stanti,
Restantique simul populo cum conjugē, cœpit
Finibus Ausoniis jam non rediturus abire.
Armatis centum viginti navibus æquor
Transfretat Adriacum, genito comitante Rogero,
Qui patriæ esse sequax armorum strenuitate,
Et placida cunctis affabilitate studebat.
Duxit præterea naves, oneraria quarum
Lex erat, has et equis sumptuque replevit et armis,
Et variis rebus, quas æquoris exigit usus.
Æquore tranvectos exercitus ille coegit
Quem ducis egregii servabat filius atter.
Exegere sere menses in littore binos,
Tempestate gravi bellum differre coacti.
Temperie placida portum redeunte relinquunt,
Et contra Venetum naves, Danaumque chelindros
Certamen navale parant. Dux quinque triremes
Ducit, ducendos commisit quinque Rogero :
Robertō totidem fratri, totidem Boemundo.
His aderunt iugium suffragia juncta minorum.
Innumeris bello Danaï duxere chelindros :
Altera turba novem confusa triremibus altis,
Quas habites bello magis esse Venetia novit,
Roberti naves dum conspici inferiores
Esse suis, audacter eis congressa recessit,
Aique interpositis Danaum præsulata chelindris,
Jactibus innumeris telorum desuper hostes
Sanciat, et ferri se pondera magna minatur

Jacturum, ne classis eis inimica propinquet.
Vix in ea navi, quæ fert ad bella Rogero,
Quilibet illatus reperitur, et ipse lacerto
Saucius, obstanti stat cedere nescius hosti,
Immemor illati sibi vulneris : ardor honoris,
Quantus adesse solet victoribus, incitat illum.
Hunc pater insigni decoratus saepe triumpho
Accit, et accitum majori classe chelindros
Dissociare jubet. Patris impiger ille jubentis
Jussa sequi properans, cum quinque triremibus illi :
Quæ sibi commissæ fuerant, inferre chelindris
Bella parat, Danaï nihil hoc pugnante repugnant,
Sed passim fugiunt, ut oves obstare volanti
310 Non auferunt aquilæ, cursuque latere s' gac
Coguntur lepores, dum ne rapiantur aduncis
Unguibus, et rostro metuunt cibus esse voraci.
His ita dimotis stat sola Venetica classis,
Robertus, genitique sui, dum stare fugatis
Græcorum ratibus, solas videre triremes,
Invasere suis cum ratibus acriter illas,
Tamque fuit vehementi impulsus impetus horum,
Ut septem mensis non posse Venetica classis
Elabi speret, solis sed stare duabus
Navibus ad bellum nil profuit : hostibus cunctis
D Cedere coguntur, solito dux more triumphat
Classe triumphata secum duo millia victor
Ad portum ducit de pugnantibus istis,
Qui magis obstiterant, et quorum audacia major
Præter eos, alios quingentos adnumeravit,
Qui capti fuerant, septem, fugientibus Argis,
Argolicæ naves sunt hoc certamine captæ.
Qui castrum Coryphæ servare fideliter illi
Sollisiti fuerant, solvantur ab obsidione
Quam passi fuerant, dux dum metuendus abesset,
Exin victrices, et victas ducere naves
Procurat tutis stationibus, ut locet illas
Temporis hiberni dux incumbente pruina,
Naves et nautas ibi collocat, et remorari
Dum placidæ redeant æstatis tempora jussit.

(88) Κασσώπης. Urbs portu insignis, a qua Brundusium navigabatur. Ulpian. Leg. 1. § 12 D, de exercit. act. : Ut ecce naves quæ Brundusium a Cassiope, vel a Dyrrachio vectores trajiciunt. Quo

sium ipse suam instructam ad pugnam solvens portum Cassopes insedit. Venetorum prima statio in Passarorum portu fuit: ubi comperto Roberti occursum recta in portum Cassopes infesta classe invehuntur. Vehemens pugna fuit, nec missilibus procul gesta sed manu conserta cominus; ad extremum victus Robertus est. Sed indomitus animus victum se haud fatebatur; reliquias colligit, majore vi et ope ad alterum prælium priore atrocius se parat. Non sefellit utriusque classis duces, qui recenti victoria subnixi ultro ad tertium diem occurrunt, vehementique prælio commisso Robertum iterum splendide superant. Sicque in portum Passarorum revertuntur. Hic sive, ut sit, ex præteritis successibus nimia sui fiducia, sive contemptu hostium, quasi jam debellatum cum illis esset, solutius jam et securius se gerere cœperunt quam in veterani et generosissimi ducis Roberti adhuc armati vicinia par esset; ac præter cæteram negligentiam naves celeres haud exiguum navalis exercitus partem Venetias dimittunt, quasi tot opus esset nuntiis ad præconium relatæ de Roberto nobilissimæ victoriae illic faciendum. Didicit ista Robertus a quodam Veneto Petro Contarino recenti ad ipsum transfuga; itaque quanquam ex sensu ac dolore iteratæ cladis, incredibili ægritudine ac mœrore oppressus, excitavit tamen ad occasionem novæ spei fortem animum, et redintegrato impetu decrevit Venetos rursus aggredi. Eum contra venientem inopinato audientes non sine admiratione et perturbatione Veneti majora sua navigia funibus inter se alligant e regione portus arbis Corypho, et facto, quem vocant, pelagolimene ÷ive maris portu, parvas scaphas in medium coe-gunt, sicque armati omnes operiebantur hostem. Neque is moram fecit. Conseritur atrocius longe quam unquam antea prælium, summis viribus animisque; **161** stant utrimque obnixi seque ubique adversos ferunt: nemine initium præbendi tergi faciente. Quoniam vero Veneti longa militia commeatus absumpserant quibus setas et gravatas habuerant naves, eæ jam nihil præter milites et arma conti-

A ταλαβόντες τὸν λιμένα Πασάρων (89) καὶ μικρὸν κάκειθι τὴν τοῦ Ῥομπέρτου ἐφοδὸν μεμαθηκότες, ὄστρον καὶ αὐτοὶ καταλαμβάνουσι τὸν λιμένα Κασσοπίης. Καὶ συμβολῆς καρτερᾶς γενομένης, καὶ τῆς μάχης ἀγχεμάχου, ἠττάται ὁ Ῥομπέρτος. Ὅποιος δ' ἐκεῖνος φιλοπόλεμος, καὶ ἐκθύμως ἔχων πρὸς μάχας, οὐδὲ μετὰ τὴν ἤτταν ἐκείνην τὸ παράπαν ἐνεδίδου, ἀλλ' αὐθις ἠτοιμάζετο πρὸς ἑτέραν μάχην καὶ συμβολὴν πολέμου μείζονος. Ὅπερ οἱ ἡγεμόνες ἀμφοτέρων τῶν στόλων μεμαθηκότες, καὶ τῆς προηγησαμένης νίκης θαρρήσαντες μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν προσβαλόντες αὐτῷ οἱ Βενέτικοι*, λαμπρὰν τὴν κατ' αὐτοῦ νίκην ἤραντο. Εἰς οὕτως ἐπανέρχονται πάλιν εἰς τὸν λιμένα Πασάρων. Εἶτε ὅποια ἐν τοῖς τοιούτοις ὡς τὰ πολλὰ φιλεῖ γενέσθαι **B** ἐπαρθέντες ἐπὶ ταῖς προγεγενημέναις νίκαις, εἶτε τοὺς ἠττηθέντας ἀπέλπισαντες ἀναπεπτώκασιν ὡς ἤδη τὸ πᾶν ἠνυκότες, καὶ καταφρονητικῶς πρὸς τὸν Ῥομπέρτον διετίθεντο. Εἶτα διελόντες τὰ ταχύδρομα τῶν πλοίων ἀπέστειλαν εἰς Βενετίαν διηγησομένους τὰ συμπεσόντα, καὶ ὁ ὡς κατὰ κράτος τὸν Ῥομπέρτον ἠττήσαν. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος ταῦτα μεμαθηκὼς ἀπὸ τινος Βενετῆκου Κονταρίνου (90) Πέτρου καλουμένου ἄρτι προσπεφυγὸς αὐτῷ, ἐπὶ πλέον ἠθύμει, καὶ οὐκ ἔτι ἀνεκτῶς εἶχεν ἰ λογισμοῖς δὲ κρείττοσιν ἀναρρώσας ἐκυτὸν αὐθις κατὰ τῶν Βενετῆκων ἵεται. Οἱ δὲ Βενέτικοι τῷ ἀπροόπτῳ καταπλαγέντες τῆς αὐτοῦ ἐλευσεως, εὐθύς δεσμήσαντες τὰ μείζω τούτων πλοῖα καλωδίως παρὰ τὸν λιμένα τῆς Κορυφῶ καὶ συναπαρτίσαντες τὸν λεγόμενον πελαγολιμένα, τὰ **C** σμικρὰ τούτων σκάφη¹⁰ εἰς μέσον ἤλασάν ἰ σιδηροφορήσαντες δὲ ἅπαντες ἐκαραδόχουν τὴν τούτων ἐλευσιν. Ὁ δὲ καταλαθὼν συμμίγνυται τούτοις πρὸς πόλεμον. Ὁ δὲ πόλεμος δεινὸς ἦν καὶ τῶν πρώην ἰσχυρότερος, ἐκθύμως μαχομένων ἢ πρότερον. Καρτερᾶς οὖν μάχης ἀναμεταξὺ γεγονυίας, καὶ μηδενὸς τῶν μερῶν νῶτα διδόντος, ἀλλὰ μᾶλλον κατὰ πρόσωπον ἐρχομένων, ἐπεὶ οἱ Βενέτικοι τὰ προσόντα τούτοις φθάσαντες προκατηναλώκεσαν, καὶ οὐδὲν ἄλλο πλὴν τῶν ὀπλιτῶν ταῖς ναυσὶν παρῆν, αὐταὶ δὲ τῇ κουφότητι ἐπεπόλαζον ὅσον τοῖς ὕδασιν ἀνεχόμεναι, ὡς μηδ' ἄχρι δευτέρου ζωστήρος (91) τοῦ ὕδατος

Variaë lectiones ex cod. Coislín.

* ληστρικῶν νηῶν. * Desunt voces οἱ Βενέτικοι. ¹⁰ Deest vox σκάφη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

loco Laz. Baysius, lib. *De re navali*, Cassopa legendum censet, ut et apud Ciceronem, lib. xvi, *Epist. fam. epist. 9*, atque oppidium esse Corcyrae insulae ex Funtio, lib. iv, cap. 42, ubi etiam ab Anna videtur statui. *Cassope* dicitur Hovedeno et Bromptono, an. 1191; *Cassiopi Castrum*, D. Gregorio M. lib. xii, epist. 2, 3 et 8. hodie *Cassopo*. Vide Thomam Porchaccum, *De insul.* Est præterea ejusdem appellationis Thesprotiorum urbs in Epiro, de qua geographi.

(89) *Λιμένα Πασάρων*. Πάσσαρον Molossiae in Epiro locus apud Plut. in Pyrrao, et Livium, lib. xlv.

(90) *Κονταρίνου*. Ex illustri Contarenorum Venet. gente, ex qua prodiere Duces aliquot reip. Venetiae

D (91) Ἄχρι δευτέρου ζωστήρος. Theodorus Prodrom. lib. v. τῶν κατὰ Ῥοδάνθην pag. 225.

Ἐκ δευτέρου ζωστήρος ἄχρι καὶ τρίτου Πλοῖς κατεσκέπαστο ναυστοῖς παχέσιν.

Τοῦτο ζωστήρ apud Constant. Manassem in Theophilo, et Nicetiam in Man. lib. ii. N. 1, qui ἔσχατος ζωστήρ dicitur Zonaræ in Theophilo. Dicuntur autem ζωστήρες Athenæo lib. v. ὑποζώματα, ubi describit navem a Philopatore instructam: ὑποζώματα ἐλάμβανε δῶδεκα, quæ quidem ὑποζώματα appellantur ὑποζεύματα a Scholiaste Aristoph. in *Equitibus*: ζωμεύματα, τὰ λεγόμενα ὑποζώματα: εἰς δὲ ἔθλα τῶν νεῶν. Lignorum enim seu asserum laterum, quibus navis latera consistant, unaquæque series ζωστήρ dicitur, ita ut tot

φθάνοντας, πανσυδί ἐπὶ τὴν ἑτέραν πλευράν τὴν ὡς πρὸς τοὺς πολεμικοὺς συβρέψαντες, τηνικαῦτα ἐδυσθίσθησαν· ἦσαν δὲ ὡσεὶ χιλιάδες τριακαίδεκα. Αἱ δὲ ἄλλαι τῶν νηῶν σὺν αὐτοῖς πλωτῆρσι κατεσχέθησαν. Ὁ δὲ Ῥομπέρτος μετὰ τὴν λαμπρὰν ἐκείνην νίκην (92) ἀπηνῶς διατεθείς, πολλοῖς τῶν κατασχεθέντων ὤμοτάτως ἐχρήσατο, τῶν μὲν τὰς δφεις πηρώσας, τοὺς δὲ ῥινοτομήσας, τινῶν δὲ καὶ χεῖρας ἢ πόδας ἢ καὶ ἀμφότερα ἀφελόμενος. Περὶ δὲ γε τῶν λοιπῶν, ἀποστείλας πρὸς τοὺς ὁμοχώρους αὐτῶν διευφήμισεν ¹¹, ἐν ᾧ βουλόμενος πρίσθαι τὸν ἴδιον τιμῆς, ἀφόδως παραγίνοιτο. Ἄμα δὲ καὶ τὰ περὶ εἰρήνης αὐτοῦς ἠρώτα. Οἱ δὲ μηνύουσι πρὸς αὐτόν· Ἰσθι, δοῦξ Ῥομπέρτε, ὡς εἰ καὶ τὰς σφῶν ἡμῶν γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα ἀποσφαττόμενα θασαίμιστα, οὐκ ἂν τὰς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον συνθήκας ἀπαρησόμεθα, οὔτε μὴν τοῦ ἐπαρήγειν αὐτῷ, καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ ἐκθύμως μάχεσθαι ὄλωσιν εὐδώσομεν ¹².

a te contrucidari cerneremus, inducere posse nos in ejus propugnanda causa conatibus periculisve pareamus ullis.

Καιροῦ δ' ὀλίγου παρεβρύχητος, δρόμωνάς τε καὶ τριήρεις, εὐτρεπίσαντες οἱ Βενέτικοι (93), καὶ ἄλλ' ἅτα τῶν μικρῶν καὶ ταχυδρόμων νηῶν, μετὰ πλείονος δυνάμεως κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου, ἐρχονται. Καὶ δὴ καταλαβόντες αὐτόν περὶ Βοθρεντὸν ¹³ αὐλιζόμενον, τὸν μετ' αὐτοῦ συνάπτουσι πόλεμον, καὶ κατὰ κράτος νικῶσι, πολλοὺς μὲν ἀποκτείναντες, πλείονας δὲ καὶ βυθίσαντες· μικροῦ δὲ δεῖν καὶ αὐτὸν τὴν γυνήσιον υἱὸν αὐτοῦ Γέδαν, καὶ τὴν ὁμογενεῖν κατέσχον Γαίταν ¹⁴. Καὶ νίκην κατ' αὐτοῦ λαμπρὰν ἀράμενδι, δηλοῦσι πάντα τῷ βασιλεῖ. Ὅς διὰ πολλῶν τούτους ἀμειψάμενος δωρεῶν καὶ τιμῆς, καὶ αὐτὸν τὸν δοῦξαν Βενετίας (94) τῷ τῶν πρωτοσεβασ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ διευφήμισεν. ¹² εὐδώσομεν. ¹³ παρὰ τὸ Βρυτισθόν. ¹⁴ Deest vox Γαίταν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

habeat ζωτῆρας navis, quot ejusmodi asseres quorum primus est qui supremus et altior, qui πρῶτος ζωστήρ vocitatur. Adde Heliodorum, lib. 1.

(92) *Λαμπρὰν νίκην.* Hanc Roberti navalem victoriam in mensem Novembrem conficit Romualdus archiepiscopus Salernitanus: *Dux Robertus collecto agmine iterum in ultramarinas partes statuit proficisci. Quod dum imperatori Alexio comperitum esset, cum direxit exercitum cum multitudine navium simul cum exercitu Venetianorum, ut maris iter duci prohiberetur. Contra quos dux Robertus, una cum filio Rogerio, cum navibus suis non sequitur progressus, cum his acriter conflixit mense Novembri, et navali prælio commisso, dux Robertus una cum filio suo 311 Rogerio, victoriam capiens, maxima cæde prostravit eos, quorum quidem multi in mare demersi, plures autem capti, nonnulli vero per fugam rix elapsi sunt, sicque prostratis hostibus dux ipse simul cum Rogerio filio exultans tripudio, adiu Boemundum filium suum, quem in terris, quas ibi conquieserat, dereliquit, cum suo exercitu imperium Consantinopolitanum invadere cupiens.* Anonymus vero Barensis initum Januario mense an. C. 1085. Robertum inter et Venetos navale prælium scribit: *An. 1085, indict. 8, transiit Robertus in Romania in mense Octobri. In mense Januarii*

nentes leviores innatabant quam ut regi possent commode, aqua ne ad secundum quidem usque cingulum pertingente. Ergo cum eam partem quæ hostes spectabat urgerent corporibus suis milites, naves omnes in illud latus invertabantur sensim donec ad extremum demersæ sunt. Erant in his ad tredecim hominum millia, Alise porro naves simul cum vectoribus captæ sunt. Robertus illustri ea victoria usus crudelissime præteritarum dolorem cladum studuit ulciscendo consolari. Multos eorum quos cepit inhumane cruciavit deformavitque. Quibus am oculos eruit, aliis nares abscedit, nonnullis manus aut pedes. Fuere quibus utraque illa simul demeret. De reliquis, admonuit dimissis per vicina loca præconibus qui suos numerato pretio redimere vellent innoxie ad se ac secure venire posse; simul jussit tentari eorum animos de pace componenda secum. At illi sic responderunt: Scito, dux Roberte, neque si uxores et filios nostros

animum ut fidem Alexio juratam fallamus, aut in

Non longum inde tempus fluxerat cum dromonibus et trieribus Veneti paratis nonnullisque aliis parvis et velocibus navibus exercitu in majorem quam antea numerum reparato, in Robertum infesti movent stationem habentem circa Buthrotum, consertoque acri prælio illum plane vincunt nullis ex ejus exercitu cæsis, pluribus demersis. Parumque absuit quin filium ejus Gidam et uxorem Gaitam caperent. Cujus splendide victoriæ simul imperator, ipsorum nuntiis indicantibus, certior est factus, multis eos muneribus magnisque honoribus prosecutus est. Duci Venetiarum protosebasti dignitatem cum congruo censu annuo contulit:

commisit bellum in mare cum ipsis Veneticis, et vicit.

(93) *Βενέτικοι.* De tertio hoc prælio, vel saltem Venetorum ista victoria, silent prorsus scriptores. Sabellicus, dec. 4, lib. v, ter Venetos cum Roberto mari dimicasse tradit, ac primo quidem prælio Roberti classem debellasse, aliis cladem passis: *Nec ita multo post in Alexii gratiam Veneti in Normannos moverunt, eodem ferme loco ubi prius, seu longe alio eventu pugna commissa est. Victi quidem adeo insignem cladem Veneti acceperunt, ut ex numerosa classe, quam eo Silvius duxerat (quia alii mediis aquis cæsi, alii capti essent) paucissimi evasisse dicantur.* Et mox de tertio prælio: *Circa Dyrrachium per hæc quoque tempora a Grecis Venetisque Phalerii (ducis Venet.) ductu adversus Guiscardum, nec meliore eventu quam antea Silvio ducem pugnatum reperio.*

(94) *Δοῦξαν Βενετίας.* Ob præstita sibi his in bellis a Venetis auxilia, Venetorum ducem, quæ tum dignitate fungebatur Vitalis Phalerius, seu Falierus, qui illam inierat an. 1184, protosebastum dixit Alexius, cæterosque Venetos multis muneribus magnisque honoribus est prosecutus. Quo quidem titulo ornatam Vitalem producit etiam Franc. Sansovinus in *Venetia*, lib. II, pag. 487, prior. edit. ubi aliquot alios Venetorum duces similibus titulis identidem ab Imperatoribus Byzantinis co-

eclesiis omnibus quæ Venetiis sunt, satis magnum auri numerum quotannis ex imperiali ærario pendendum constituit. Exinie vero ecclesiæ structiæ in nomine evangelistæ apostoli Marci vectigales fecit Melphenses omnes qui officinas Constantinopoli haberent. Omnesque præterea officinas ac tabernas alias quæ a veteri Hebraica scala ad Biglam, sic dictam, pertinent; simul et eas scalas

Α στῶν ἀξιῶματι μετὰ τῆς ἀναλόγου βόγας ἐτίμησεν¹⁰. Ἄλλὰ καὶ πάσαις ταῖς ἐν Βενετίᾳ ἐκκλησίαις χρυσίου ποσότητα ἰκανὴν ἐτησίως διανεμῆσθαι ἀπὸ τῶν βασιλικῶν ταμειῶν ἐκέλευσε. Τῇ μέντοι ἐπ' ἐνόματι τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἀποστόλου Μάρκου ἐκκλησία ὑποφόρος ἅπαντας τοὺς ἐκ Μέλφης (95) ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐργαστήρια (96) ἔχοντας πεποίηκεν, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ἑβραϊκῆς σκάλας (97)

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

¹⁰ Deest vox ἐτίμησεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

honestatos testatur, quibus ille ad vitam uterentur. Hoc autem verborum initio Vitalis diplomata concepta leguntur: *Nos Vitalis Faletro dux ac imperialis protosevastus*. Additur in editione Hoeschiana, Ὑπέριμον δὲ καὶ τὴν πατριάρχην σφῶν ἡξίωσε μετὰ τῆς ἀλόγου (legendum ἀναλόγου) βόγας. Hypertimorum dignitas metropolitanorum erat, quorum ἢ alii ἑξαρχοὶ καὶ ὑπέριμοι, ἄλλοι tantum ὑπέριμοι dicebantur, ut est in Notitia Andronici. Erat porro ea tempestate Venetorum patriarcha Dominicus Contarenus, de quo Gregorius VII papa lib. 1, epist. 18; lib. II, epist. 11.

(95) *Τοὺς ἐκ Μέλφης*. Melphitani, seu Amalphitani, navigationi et mercaturæ operam non modo impenderunt, sed eo potissimum nomine celebrantur a scriptoribus, quod primi peregrinas, et quas Oriens non noverat, merces, in remotiores orbis plagas, lucri faciendi gratia, inferre tentaverint, et in plerisque maritimis oppidis domicilia et officinas, ubi moram facere possent, et commercia sua exercere, nutu quibus illa parebant principum, possiderent: quod præter Annam hoc loco, et pag. 125 et 163, testantur Willelmus Tyrius, lib. XVIII, cap. 4; Alexander abb. Celesin. lib. III, pag. 366; et Leander Albert. in *Deser. Ital.*; Guillelmus Apul. III:

*Urbs hæc dives opum, populoque referta videtur:
Nulla magis locuples argento, vestibus, auro,
Partibus innumeris, hac pluribus urbe moratur
Nauta, moris cœlique vias aperire peritus.
Huc et Alexandri diversa feruntur ab urbe,
Regis et Antiochi: hæc freta et plurima transit,
His Arabes, Indi, Siculi noseuntur et Afri:
Hæc gens est totum pene nobilitata per orbem,
Et mercanda ferens, et amans mercatâ referre.*

312 (96) *Ἐργαστήρια*. Amalphanorum, qui Constantinopoli commercii exercendi causa commorabantur, aliasque in urbe tabernas, vel officinas, seu potius, quæ ex his in imperatorium fiscum inferri solebant vectigalia, Ecclesiæ D. Marci ultro largitur Alexius; nam hæc tempestate Amalphis, seu Amalphia, quæ a suis antea regebatur ducebus, Roberto parebat, proindeque Amalphanis bellum erat cum Alexio. Exstincto enim Joanne duce Amalphanorum, Joannis ducis filio, an. 1070, Sergioque Joannis filio exacto, Robertus Ducatum Amalphanorum nactus erat an. 1075, urbe occupata, cui postmodum successit Rogerius filius, ut narratur in *Chronico Amalphanorum*. Ut ergo Amalphanorum mercatorum animos sibi conciliarent Graeci, varia iis in urbe privilegia indulserant, *embolumque*, (de qua infra) *ergasteria*, quæ *estacones* dicuntur in charta Boemundi II principis Antiocheni, et ecclesias concesserant Amalphanorum vero ecclesia Constantinopoli vocabatur *Ecclesia S. Mariæ Amalphanorum de Latina*, ut ex Bulla Alexandri IV PP. apud Ughellum colligitur. Erant porro varia et complura in urbe Constantinopolitana *ἐργαστήρια ἐμπορίας καὶ πραγµατείας διαφόρου*, ut ait Justinianus Nov. 43; quorum nomine im-

peratori pensatio præstatur, cujus reditus pro certa quantitate ad præbenda luminaria, et ædificia publica, ac tecta reparanda impendebatur, l. 19 Cod. de oper. publ. aut in sumptus funerum. d. Nov. XLIII et LIX, et Nov. Leonis XII, a qua pensatione, aut intributione cæteræ officinæ, quæ ad ecclesias, vel alias domos pietati dedicatas, vel ad viros illustres, vel ad domum imperatoriam pertinebant, immunes non erant. Meminit lex 12, Cod. de episc. et cleric. ergasteriorum, vel tabernarum, ad ecclesias pertinentium, de quibus agit etiam Gyllius, in *Constantinopoli*, lib. II, cap. 4, sub finem; Benjaminus vero Tudelensis in *Itinerario*, vectigalis quod cogebatur ex tabernis Constantinopolitanis: *Ipsius civitatis tributum singulis diebus viginti aureorum millia conficere aiunt, cum ex locatione tabernarum, tum ex foris venalitiis et mercatorum vectigalibus*. *Ἐργαστηριαχδὸν* dictum illud tributum, quod pro officinis solvebant mercatores, in Diplomate Andronici imp. apud Phranzen, lib. III, cap. 24, quod nostris *Stallagium*. Charta Communiæ urbis S. Quintini in Veromanduis apud Hemerem: *Quisquis in forum venerit, stallum suum statuere possit, ubi terram vacuam repererit, suamque solvat stallagium*. Philippus Mouskes in Chilperico:

*Si leur don'a le tienage,
Des nés et tout le pontenage,
Et l'estalage, et les merciers.*

(97) *Ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς Σκάλας*. Quæ iam CPolitaneæ urbis angiportum assignatum et concessum Venetiis ab Alexio refert Cinnam. lib. VI, n. 10, quem *Ἐμβόλον* a multis appellatum ait, forte quod esset, ea urbis pars portibus exornata, cujusmodi variæ erant CPoli sparsim in omnibus pone regionibus, quas *ἐμβόλους* vulgò appellabant. Nam et *ἐμβόλους*, seu Porticus, Troadenses, Domini, Fannionis, Eubull, Marciani, Arcadianas, Reglas, Argyropratorum, Novas, Fori, Palatii, etc. passim habent scriptores Byzant. Isidor. Gloss. *Imbulus, ab ambulando, Ambulatorium*. Papias: *Imbuli dicti, vel quia sub volumine surt, vel quia sub his ambulamus: sunt enim platearum porticus hinc inde*. Sic autem Cinnamus, eo loco, ubi immunitates et privilegia Venetiis ab Alexio, propter præstitum bello contra Robertum auxilium, concessa commemorat: *Ὅσοι Ἀλεξίῳ ποτὲ βασιλεὶ χεῖρα παρασχόμενοι ἀύμαχον, ὀπηθήκα Ῥόμπερτος ἐκεῖνος ἐξ Ἰταλίας ἐπὶ Δυρράχιον μεταβάς ἐπολιόρκει τὴν χώραν, ἀμοιβῆς τυγχάνουσι τῆς ἀλλῆς, καὶ δὴ καὶ στενωπὸς αὐτοῖς ἐν Βυζαντίῳ ἀποτέτακτο, ὅν Ἐμβόλον ὀνομάζουσιν οἱ πολλοὶ, μόναι τε τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο καὶ ἐμπορίαν δεκάτας οὐδενὶ Ῥωμαίων παρέσχοντο*. Quo *ἐμβόλου*

313 vocabulo non tam porticus quam urbis portio, seu regio (nos *quartier* dicimus) intelligitur. Ita etiam Pisanis fœderatis imperatores Constantinopolitani *embolum* et *scalas* concesserant, quod Calojoanni, seu Joanni Comnenō ascribere videntur *Annales Pisanorum* editi ab Ughello, tom. III *Italia sacra*. Hæc enim in veteri diplomate sçd.

μέχρι τῆς καλουμένης Βίγλας (98) διήκοντα ἔργαστήρια, καὶ τὰς ἐντὸς τοῦ διαστήματος τούτου ἔμπε-

A quæ intra istud totum spatium continentur, denavit. Præter magnas immobilium largitiones tum

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

1161. quod ab eodem Ughello in *Archiepiscopis Pisanis*. pag. 466. refertur. legimus: *Tibi Benedicto dilecto fratri recipienti in vice Joannis operarii operis Pisanæ Ecclesiæ S. Mariæ pro loco ipsius operis damus et irrevocabiliter concedimus ecclesias, videlicet embolum, et scalas, et staterem que sunt in Constantinopoli, et sunt ab imperatore operi Sanctæ Mariæ concessa, etc.* Atque in eo Diplomate embolani dicuntur Pisani, qui embolum istum incolebant, aut certe quibus emboli præfectura demandata erat: *Ita ut neque archiepiscopus, neque consules Pisani, neque Missatici, neque vicecomes, neque embolani, qui modo sunt, vel pro tempore erunt, nec aliqua persona occasione Pisanæ civitatis potestatem habeant aliquo modo de prædictis omnibus vendendi, vel pignorandi, aut alienandi.* In alio instrumento, an. 1224. apud eundem Ughellum dicto tomo, pag. 501 et 503. fit mentio emboli pellipariorum in urbe Pisana: nos diceremus, *le quartier des tanneurs*. Vide eundem, tom. VII, pag. 278. Quod vero spectat ad ecclesias, quæ Veneti Constantinopoli tenebant, una fuit Sancti Archidani, vel Akidani, cujus mentio fit in Bullis Cælestini III et Honorii III PP. apud Ughell. in patriarch. Gradens. Porro scalarum vocabulo navalia intelligi pridem docuerunt viri docti. Alii scalas *trajectus maritimos* interpretantur, per quos videlicet navibus exscensus aditusve patebat in portum, vel in urbem. Sic auctor *Descript. CP.* in reg. 6. scalam Sycenam, *trajectum Sycenum*, dixit, quæ alias *πέρομα* Justinianarum nuncupatur in Nov. LIX, cap. 5; Sycenæ enim Justinianæ dictæ, uti tradit Stephanus Byzantius. Sed et aliæ urbis scalæ *περάματα* in eadem Nov. appellantur: *Ἐξω τῶν νέων τειχῶν, ἢ ἐν ἄλλοις περάματιν*, id est, *extra novos muros et alios trajectus*, quemadmodum hæc verba reddidit Cujacius. Atque inde *περάματων* nomenclaturam servant etiamnum scaphæ ipsæ quibus fretum Sycenum trajectitur, ut auctor est Petrus de Valle, epist. 2. Horum trajectuum sub scalarum nomine meminit Nov. CLIX, in princip. et l. 7 Cod. de aquaed. lib. XI. Quin et ipsæ in continenti *Clusuræ*, seu angustia, *scalas* videntur etiam nuncupatæ. Certe Cinnamus, lib. 1, meminit loci, *Μαλα Σκάλα*, *Κακή Σκάλα*, dicti, quod, uti scribit, esset *χρόσιον ἐρμυδὸν* et *ἀπόκρημνον*. Scala igitur non iam portus, quam ipse trajectus dictus est vocabulo a Latio deducto, ex eo quod Græci veteres trajectus omnes, seu freta *βάθρα* (quæ vox Latinis *scalas* notat) appellarent. Ita Euripides, in *Aulide*, v. 80, *στενόπορ' Ἀδλίδος βάθρα*, vocavit angustum fretum, quod Aulidem Bœotiae a Chalcide determinat. *tam modicum ut ponte jungatur*, teste Plinio, seu ut Solinus, *per fabricam brevissimæ machine adeatur pede*. Ab eodem fonte trajectus iidem gradus a Latinis nuncupantur. Nec enim sunt gradus, quod vult Surita, pontes ad maris, aut majorum fluviorum littora, sed freta, et angusti maris, atque interdum fluminum meatus. Ammianus, lib. XV, ubi de Rhodano: *Gallico mari incorporatur per patulum sinum quem vocant, Ad Gradus*. Rhodani gradus occurrunt præterea apud auctorem *Itinerarii maritimi*, quam appellationem tribuunt etiamnum Rhodani accolæ ipsis meatibus, seu trajectibus, per quos fluvius in mare evolvitur, reliquo fluvii ipsius ostio arenis forme undique obsito. Hos enim trajectus *gras* appellant, adjuncta quadam ab locis vicinis, aut a pelagi natura, aut soli denominatione. Superest præterea ejusdem vocabuli vestigium in Occitania ad stagnum Magalonense, quod ad septentrionem continenti adhæret. ad

meridiem a 314 Gallico mari, validissimo aggere disjungitur. Haud procul a Magalona urbe in modum insulæ stagnantibus aquis circumfusa. Montispessulani præsulum cathedra olim insigni, disruptus arger iste meatum ac trajectum navibus a mari venientibus præbet in stagnum, quod portus vicem præstat. Canalem istum versus antiqui in Arnoldum episcopum Magalonensem scripti, circa an. 1078, *gradus* vocant, indigenæ vero *le grau*, apud Catellum, lib. II, *Rer. Occiton.*

Hic muros fecit, turres hic undique fecit,

Clerum divinis contulit officiis.

Iste gradus clausit, quo prædo piraticus hausit
Sæpe latrocinii littora nostra suis.

Navibus introitus per eum gradus alter apertus,
Non procul a terris, o Magalona, tuis.

In diplomate Ludovici VII, reg. Franc. an. 1155, apud Sammarthanos, in *Episcopis Magalon.* n. 21, gradus isti portus nomine donantur: *In comitatu Sustantionensi portus, qui dicitur gradus.* In *Annalibus Pisanis* editis ab Ughello, tom. III; *Ital. sacr.* sub an. 1165, *gradus Mergierii* dicuntur, pro *Mergorii*, seu *de Merquail*. Gradus etiam in stagno Salsarum in comitatu Ruscionensi habuit chartæ aliquot veteres ex *Chartophylacio* regis Christianissimi. Id porro vocabuli notione ista non nuperum: eo quippe utitur Valerius Maximus, lib. III, cap. 6, ubi observatum a viris doctis: *P. Scipio augendo exercitum, trajectendoque in Africam, opportunum quæreret gradum.* In sequiori vero Latio non semel usurpatum legimus. *Annales Pisani*, de S. Petro Apostolo: *Transfretavit circa littora Pisanorum, ubi hodie dicitur Ecclesia S. Petri ad gradus.* Infra, de eadem re: *In quo loco cum per mensent moram fecisset, ad gradus maris ecclesiam construxit.* Iidem *Annales*, sub an. 1178: *Saraceni cœperunt bellare, et invadere insulam Sardiniam, et ire in partibus Pisanorum et usque ad gradus Romæ.* Neque aliunde nomen accepit insula Venetiis proxima, quæ *Gradus*, vulgo *Grao*, dicitur, quod in ea exscensionis fierent, et portus vice esset Venetiæ. A prædictis dissentit Petrus Gyllius, lib. II, *De Bosp. Thrac.* cap. 11, cujus sententiæ favere videtur Cujacius, ad leg. VII, Cod. de aquaeductu; contendit enim scalas esse crepidines ac moles portuum, quarum objectu pelagi forentis atrocitas frangitur, quas, inquit, *Ἐλληνας*, a *Ilguræ* similitudine *χηλάς* appellant, posterius Græci *βάθρα*. Latini *scalas* seu *gradus*, quia ex illis ad naves velut gradus jacitur. Factum deinde ut quæ vetustioribus Græcis *χηλά*, iisdem jam ignorantibus *χηλά*, denique a vulgi consuetudine, quæ litteras depravare solet, *scalas* appellatæ sint. Sed hæc accurata egent discussione, quæ non est hujus loci. Unde *Ἑβραϊκῆς Σκάλας* nomen huic scalæ accesserit, haud plane constat; nisi dicamus ita nuncupatam, quod vicina fuerit monasterio Stauracii quod τὰ Βραχά, et τὰ Ἑβραϊκὰ vocabant, de quo Theophanes, Zonaras, et Cedrenus in Mich. Rhang. et Paulus Diacon. lib. XXIV; vel quod ad jacuerit portæ urbis, olim Neorii, postea a recentioribus Græcis, ipsique Ducæ cap. 28 et 29, *ὠρτζα*, aliis *Heurææ*, seu *Hebrææ* dictæ, ab ædificiis Hebræorum, seu Judæorum huic portæ observantibus, ut Gyllius, lib. III, cap. 1, et Leunclavius in *Pand.* cap. 200, tradunt. Vel denique, quæ mea est sententia, quod ab hac scala exscensus fieret pergentibus in eam *στενοῦ* regionem, in qua erant Judæorum, aut Hebræorum sepultura, quæ Villharduino *Juiverie*, seu *Judæaria* idem nominatur. Vide notas nostras ad hunc scriptorem.

(98) *Βίγλας*. Locus ita dictus a virginis, seu

Constantinopoli tum Dyrrhaehii, **162** tum ubicun- que alibi illi petierunt. Quodque maximum omnium fuit, mercimoniis ipsorum cuncta quovis portorio aut vectigali decrevit immunia in omne tempus esse in cunctis Romanæ ditionis locis, ut quicquid exportarent importarentve nihil, ne obolum quidem, redemptoribus fisci aut publicanis similibusve regie pecuniæ collectoribus, commercii alteriusve tributi nomine pendere cogentur. Sed plane liberam cunctæque Romanorum magistratum potestati exemptam haberent mercaturam.

At Robertus (revertatur enim oratio unde digressa est, et reliquam pertextat narrationem) ne post hanc quidem eladem quiescere potuit, sed cum jam antea navigia e suis quædam duce lis suo filio præfecto in Cephalleniam misisset, studio B civitatis quæ in ea insula est, occupandæ, ipse navigiis quæ ad manum tum habuit reliqua, in statione relictis ad Bontizam, ubi et castris positis

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ κομμερχίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

exercitiis. Βίγλα enim Ducæ cap. 38, et aliis, quos laudant Rigaltius, Meursius, et Fabrotus, vigilia est, seu **315** custodia. Est igitur Βίγλα, locus ubi erat statio vigilum, in quo exstabant milites, qui urbis et civium securitati invigilabant: *Moris quippe Constantinopolitanorum erat*, ait Luitprandus, lib. 1, cap. 5, *ne a vicinis gentibus opprimerentur, singulis quibusque noctibus per totius civitatis bivium, quadriviumque armatos milites causa custodiendæ civitatis, qui eam invigilarent, ponere.* His qui præerat tribunus, *drungarius vigiliæ* dicebatur, qui nostris *miles queti*, seu vernacula lingua, *chevalier du quet*, cujus quidem officii apud Parisienses ea erat dignitas, ut non nisi a milite obiri posset, ut est in veteri Aresto parlamenti, 13 Januarii an. 1457. Meminit etiam Codinus, in *Orig. CP.* loci ita dicti in urbe: Τα δὲ λεγόμενα Κοντάρια, βίγλα ἦν μεγάλη τὸ πρῶτον.

(99) Ἐμπειριχομένας σκάλας. Hoc est, portoria, quæ ex scalis intra illud spatium positæ cogebantur. Erant enim in ipso Ceratino portu plures scalæ, seu, ut ita dicam, in ipso portu plures portus, cum scala pars esset portus; unde Moschopolus dixit scalam esse μέρος τοῦ λιμένος, εἰς ἃ αἱ νῆες δέδονται. In isto quippe sinu exstitit *Scala Chalcedonensis*, quæ collocatur in 3 regione in vet. urb. descript. cujus meminit *Chronicon Alexandr.* an. 12 Arcad., et 7 Theod. Jun., de qua etiam habet quædam Gyllius in *CP.* lib. III, cap. 1, *Scala Sycena* in regione 6. *Trajectus Justinianarum* appellata in *Novell.* LIX; de qua idem Gyllius, lib. III, cap. 2; et Lennelavius in *Pand.*, cap. 127. *Scala Timasi*, quam in 7 regione statuit urbis Descriptio; *Scala Acropoleos*, apud Theophanem, pag. 365. Cedrenum in *Copron.* et Paulum Diac., *xxii Hist. Misc.* Exstitit præterea locus *Heptascalon*, a septem scalis proximis dictus, de quo Scylitzes, *Cantacuzenus*, lib. IV, cap. 22, et Gyllius, lib. III, cap. 9. Ad Propontidem recensentur scalæ aliquot: *Scala τῶν Πηγῶν*, apud Scylitzem in Romano, quæ *Portus Aureæ portæ* dicitur Ducæ, cap. 38; *Contoscalium*, seu parva scala, a qua porta urbis vicina dicta *Contoscalii*, cujus mentio occurrit apud *Cantacuzenum*, lib. IV, cap. 2; et *Phranzem*, lib. III, cap. 11. Vide *Lennelav.* in *Pandect.*, cap. 200. Meminit porro portoriorum, quæ ex scalis pendebantur, lex 7,

ριεχομένας σκάλας (99) ἐδωρήσατο, καὶ ἐτέρων πολλῶν ἀκινήτων δωρεάς, ἐν τε τῇ βασιλευσούσῃ, καὶ τῇ πόλει Δυρράχλου, καὶ ὅποι ποτ' ἂν ἐκεῖναι ἤρῃσαντο. Τὸ δὲ δὴ μείζον τὴν ἐμπορίαν αὐτῶν ἀζήμιον ἐποίησεν ἐν πάσαις ταῖς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ῥωμαίων χώραις, ὥστε ἀνέτως ἐμπορεύεσθαι καὶ κατὰ τὸ αὐτοῖς βουλευτῶν, μήτε μὴν ὑπὲρ κομμερχίου. ¹⁶ (1) ἢ ἐτέρας τινὸς εἰσπράξεως τῷ δημοσίῳ εἰσκομιζομένης πράξεϊν ἄχρι καὶ ὀβολοῦ ἐνός, ἀλλ' ἐξω πάσης εἶναι Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας.

Ὁ δὲ γὰρ Ῥομπέρτος (ἐπαναγέσθω γὰρ αὐθις ὁ λόγος ὅθεν ἐξέπεσε καὶ καθ' εἶρμὸν ἐχέσθω τῆς διηγήσεως), οὐδὲ μετὰ ταύτην τὴν ἤτταν αὐθις ἠρέμει· ἀλλ' ἐπεὶ προφθάσας τινὰ τῶν πλοίων αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ (2), κατὰ τῆς Κεφαλληνίας ἀπέστειλε σπεύδιον τὴν ἐν αὐτῇ πόλιν κατασχῆν, τὰ μὲν ἐνόντα αὐτῷ πλοῖα τῇ Βοντίτζῃ (3) προσέδρμισα μετὰ τῆς παρεμβολῆς πάσης, αὐτὸς δὲ (4) εἰς μὲν

Cod. de aqueductu, lib. II, ubi omnia vectigalia, quæ colligi possunt ex universis scalis urbis, in reparationem aqueductuum CP. impendi iubentur. Quæ Græci sic verunt: Εἰς ἀνανέωσιν τοῦ ἀγωγοῦ τὰ παρεχόμενα εἰς τὰς σκάλας ἀναλισκίσθω. Σκαλιατικὰ ejusmodi vocat diploma Andronici Junioris apud Phranzem.

(1) Ὑπὲρ κομμερχίου. Cinnamus loco supra laudato, de Venetis: Μόνοι τε τῶν ἀπάντων διὰ τοῦτο τὰς κατ' ἐμπορίαν δεκάτας οὐδενὶ Ῥωμαίων παρέσχοντο. Sic vero κομμέρχιον sumitur pro telonio, vel tributo, quod pro ipso commercio, mercatura, vel negotiatione pensabatur. Sic enim passim hanc vocem usurpant Græculi sequioris ævi. Glossæ Basil. τελόνιον, κομμέρχιον. Conventions Michaelis Palæol. imp. et comitis Januens. an. 1261 editæ post Villhard. *Permittet contrahere de toto jam dicto imperio omnibus et singulis Januënsibus, et deferre libere et expedite sine aliquo impedimento dactis, commercii, sive exactiois.* Sanutus, lib. II, part. II, cap. 4. *Quod præfata tributa, dacta et commercia, aliisque necessaria nequaquam transferri valeant.* Hinc κομμερχιάρχιος dictus ejusmodi vectigalium exactor. *Constantino, De adm. imp.*, cap. 43, et auctori *Chronici Alex.*, pag. 900. Vide præterea Glossaria Meursii et Fabroti.

(2) Μετὰ τοῦ ἰδίου υἱοῦ. Rogerii in Cephalleniam appulsum, resque ibi actas attingit Guillelmus Apuliensis, lib. IV:

Hoc abeunte Rogerum

Jussit adire suo cum milite Cephaloniam,

Ut tanta fuerat quæ tempestate rebellis

Victa refrenetur, hæc insula dum capietur,

316 *Undique terrendas Græcorum moverat urbes.*

Jussa patris sequitur, jussamque Rogerus ad urbem

Cum ducis agminibus properavit, et obsidet illum.

(3) Βοντίτζῃ. Idem poeta:

Ipsæ nos equites hyemali tempore secum

Bundiciam ducit mansurus, ibique moratur

Cæterum Bundiciam jam ante expugnavat Robertus.

Idem Guill. lib. IV:

Bunditiam navatæ vi captam depopulantur.

(4) Ἀπόδος δέ. Guillelmus Apul.:

Continuis hujus soboles generosa Rogerus

Pererrere minis non cessat Cephaloniam.

νήρη γαλέαν (5) εἰσελθὼν τὴν Κεφαλληνίαν κατέλα-
 θε. Καὶ πρὶν ἢ ταῖς λοιπαῖς δυνάμει, καὶ τῷ υἱῷ
 αὐτοῦ ἐνωθῆναι ἐγκαρτερῶν ἔτι περὶ τὸν Ἀθή-
 ρα¹⁷ (6) (ἀκρωτήριόν τι τοῦτο τῆς Κεφαλληνίας)
 λάβρω κατέχεται πυρετῷ. Μὴ φέρων δὲ τὴν τοῦ πυ-
 ρετοῦ φλόγωσιν, ὕδωρ ψυχρὸν αἰτεῖ. Τῶν δὲ περὶ
 αὐτῶν¹⁸ ἀπανταχοῦ σχεδασθέντων εἰς τὴν τοῦ ὕδα-
 τος ζήτησιν, τῶν ἐγγυρῶν τις πρὸς αὐτοὺς φησιν·
 Ὁρᾶτε ταυτηνὴ τὴν νῆσον τὴν Ἰθάκην· ἐν αὐτῇ
 πρώην πόλις μεγάλη ἀνωκοδόμητο Ἰερουσαλήμ κα-
 λουμένη, κὲν τῷ χρόνῳ ἠρεῖπωται· ἐν αὐτῇ πηγή¹⁹
 ἦν πόσιμον ἕσσει καὶ ψυχρὸν ὕδωρ ἀναδιδοῦσα. Τοῦ-
 τῶν ὁ Ῥομπέρτος ἀκούσας, δέει πολλῶν τηρικαῦτα
 συνεσχέθη. Συμφαλῶν οὖν τὸν Ἀθήρα καὶ τὴν πόλιν
 Ἰερουσαλήμ, τὸν ἐφιστάμενον αὐτῷ θάνατον ἐπεγί-
 νωσκε. Καὶ γὰρ πρὸ πολλοῦ τινες αὐτῷ ἐμαντεύοντο,
 ὅποια εἰώθασιν οἱ κόλακες²⁰ τοῖς μεγιστάτιν εἰσ-
 ηγεῖσθαι· ὅτι Μέχρι τοῦ Ἀθήρος αὐτοῦ ἀπαντα μέλ-
 λει ὑποτάξαι. Ἐκείθεν δὲ εἰς Ἰερουσαλήμ ἀπερ-
 χόμενος, τῷ χρεῶν λειτουργήσεις. Ἐἴτε δὲ ὁ πυρε-
 τὸς τοῦτον ἀνάλωσεν, εἴτε πλευρίτις ἦν ἢ νόσος
 ἀκριδῶς λέγειν οὐκ ἔχω. Τέως δὲ ἐξ ἡμερῶν τελευ-
 τᾶ²¹ (7), καταλαμβάνει δὲ τοῦτον τὰ ἔσχατα πνέοντα

Variae lectiones ex cod. Coislín.

¹⁷ ἀέρη. ¹⁸ περὶ αὐτόν. ¹⁹ πηγή. ²⁰ οἱ κόλακες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Insula Roberto proponitur esse petenda,

Ad quam missus erat capiendam filius ejus.

Ab hoc porro in Cephaloniam Roberti appulsu
 portui insule, seu sinui, qui Illyricum respicit,
 mansit *Wiscardi portus* appellatio. Falsum enim
 quod Hovedenus et Bromptonus scribunt, ita
 dictum, quod eo loci mortem obierit, et tumulo
 mandatus fuerit Wiscardus.

(5) *Γαλέαν*. Cedrenus, pag. 584 : Μετὰ εἰκοσι
 καὶ ἑπτὰ κομπαρίων, ἅς δὴ γαλέας κατονομάζειν
 εἰώθασιν. Matthæus Paris : *Navibus rostratis,*
quas galeas vocant. Otho Fris. lib. *De gest. Frid.*,
 cap. 53 : *Aptatis—triremibus et biremibus, quas*
modo galeas, seu sagittas vulgo dicere solent.
 Guill. Tyrus, lib. x, cap. 28 : *Navium rostratarum,*
quæ vulgo dicuntur galeæ. Lib. xx, cap. 14 : *Erant*
in præfato exercitu naves longæ rostratæ, geminis
remorum instructæ ordinibus, quæ vulgo galeæ
dicuntur.—*Hist. Hieros.*, pag. 1167 : *Quod antiqui*
dixere liburnam, moderni galeam, media producta,
nominant. Asserus, an. 877 : *Jussit cymbas et*
galeas, id est, longas naves, fabricari. Malaterra,
 lib. iv, cap. 25 : *A duabus piratarum navibus,*
quas galeas appellant, hostiliter aggreditur. Vox
 notissima, de qua præterea consulendi Meursius,
 Vossius, Spelmanus, Watsius, Somnerus et
 Fabrotus in Gloss.

(6) *Περὶ τὸν Ἀθήρα*. Asteriam habet Sophianus
 in Cephalonia insula, hand procul ab ipsa Ce-
 phalonia urbe. Asteridem insulam, Cephaloniam
 inter et Ithacam, statuunt Plinius, lib. iv, Ste-
 phanus et Nicetas in Man., lib. ii, n. 5. At Anna
 Atherem promontorium Cephalonie insule fuisse
 ait. Cum igitur æger Robertus de Ithacæ oppido,
 Hierusalem nuncupato, inaudisset : insuper et
 Atherem revocasset in mentem, continuo subiit
 oraculi memoria, quod olim sibi pronuntiatum
 meminerat, Atherem usque ditioni sue cuncta
 subjecturum ; hinc proficiscentem Hierosolyman,
 debitum naturæ ibi soluturum. Fallax fuit vati-
 cinatio, ut sunt ejusmodi præstigatorum vati-
 cinationes. Nam Hierusalem in sola Judæa animo

A lotus exercitus consederat, monere galea invecus
 Cephaloniam tenuit : ubi antequam et aliis suis
 post secuturis copiis et ipsi qui jam præcesserat
 filio suo se conjungeret, cum apud Atherem mo-
 raretur (est Ather promontorium quoddam Cephal-
 onie) vehementi correptus febre est, ejus ardorem
 non ferens frigidam petiit. Ad quam ejus vocem
 dispersis qui circa erant ad inquisitionem fontis,
 indigenarum quispiam respondit : Videte hanc
 insulam Ithacam. In ea constructa olim fuit magna
 civitas Jerusalem vocata. Jam vetustate collapsa
 est. Cæterum in ejus solo fons perennis est aquæ
 limpide ac potabilis. His Robertus auditis magno
 metu concussus, quippe ex loci ubi erat nomine
 et urbis Jerusalem vicina instare sibi mortem in-
 tellexit. Etenim olim sibi predictum meminerat a
 quibusdam ex eo quæstuoso vatium genere qui
 magnorum principum gratiam adulatoriis artibus
 captare solent, se usque ad istum Atherem ditioni
 sue cuncta subjecturum ; hinc proficiscentem Hier-
 osolyman debitum naturæ soluturum. Porro
 febrisne ardens is morbus fuerit, an, ut alii tra-
 dunt, dolor lateris, parum habeo compertum.

Variae lectiones ex cod. Coislín.

¹⁷ ἀέρη. ¹⁸ περὶ αὐτόν. ¹⁹ πηγή. ²⁰ οἱ κόλακες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

observabatur, ut et Ather, quem Palæstinae locum
 noverat ex libro Josue, cap. 15. Simili deceptum
 prædicatione Gerbertum, seu Silvestrum papa fuit
 Renno cardinalis, a quo hauserunt quæ habent,
 Willelm. Malmesburiensis, lib. ii *De gest. Angl.*
 c. 10 ; Albericus, an. 1011 ; Matthæus Westmonast.
 et Bromptonus, an. 1092 ; et Baldricus de Avesnis
 in Chr. vernaculo ms., cap. 73. Is enim curi
 statuant, quam certa siderum inspectione sibi
 fuderat, ad interrogata negative, vel affirmative,
 tantum respondentem interrogasset, an moreretur
 antequam cantaret missam in Hierusalem, respon-
 dissetque illa negative, tantum se dubio oraculi
 sensu deceptum cognovit, cum post missam a se
 ex more Romæ in ecclesia Hierusalem dicta de-
 ceptatam, in valetudine ictus, et consuetæ statum
 deceptionem, et ultimum vitæ suæ diem imminere
 sensit.

(7) *Τελευτᾶ*. Robertum ex veneno ab uxore,
 Alexii ipsius persuasione, propinato extinctum
 narrant Ordericus Vitalis, lib. vii ; Guibertus,
 lib. iii *Gestor.* 317 *Dei* cap. 2 ; Willelmus Mal-
 mesburiensis, lib. iii et vi *De gest. Angl. Reg.* ;
 Rogerus Hovedenus, Richardus Pictavinus, Al-
 bericus, an. 1083 ; Gaufridus Vosiensis, Bromptonus
 et aliquot alii. Romualdus vero et Guillel. Apul.,
 lib. v, morte communi defunctum proba-
 bilibus asserunt cum Anna, quæ ex pleuritide,
 vel febre, e vivis sublata refert Apud insulam
 Cassiopem mortuum scribit Romualdus, contra
 quam Anna, quæ ut et Alexander Monach., lib. iii
Chron. Monasterii S. Bartholomæi de Carpineto,
 in Cephalonia insula extinctum refert. Nec minor
 de anno, quo excessit, apud scriptores, discrepan-
 tia. Nam Malaterra, lib. iii, cap. 41, Roberti
 mortem accidisse auctor est mense Julio, an. 1084,
 atque insigni solis eclipsi, quæ 6 Febr. eo anno
 contigerat, veluti prænotatam, ut et Gregorii VII
 papæ et Guillelmi regis Anglorum. Atqui Gregorius
 mortuus legitur an. 1085, 24 Maii ; Willelmus
 verò, mense quidem Septembri, sed an. 1087, ut
 est apud Ordericum, lib. viii et alios ; adeo ut

Idem constat sexto die quam languere cœperat, Robertum ibi esse mortuum. Supremum spirantem assecuta uxor ejus Gaïta offendit, et filium ut in tali spectaculo ac casu flentem. Nuntiatur obitus alteri filio quem Robertus principatus successorem designaverat adhuc vivens; is incredibiliter eo nuntio consternatus est, sese tamen ut potuit confirmans exercitui convocato rem aperit incon-solabiliter lugens talis ac tanti jacturam patris. Jurata deinde sibi ab omnibus fide copias in Apuliam deportat. **163** Quo in trajectu, tametsi ætatem agebat annus, fœda tempestate vexata classis est, adeo quidem ut navigiorum quædam mergerentur, quædam illisa vadis adhærescerent. In iis que mortuum Robertum veherat navis cum fracta fuisset media sui parte: quibus cura erat commissa cadaveris, arca in qua id servabatur ægre correpta, vix tandem Venusium salvi tenuerunt. Sepultus deinde Robertus est apud monasterium in nomine Sanctæ Trinitatis olim exstructum, ubi et fratres ejus ante ipsum depositi fuerant. Excessit e vivis anno vicesimo sexto ducatus sui, ætatis

Varia lectiones ex cod. Coisl. in.

¹¹ πρώτα. ¹² πέμπτη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

falsum sit Robertum, Gregorium et Guillelmum ante elapsam a solis isto defectu annum extinctos, uti ait Malaterra. Robertum denatum mense Julio, anno 1085, recte tradunt Ordericus, lib. vii, pag. 146; Leo Ost. lib. iii, cap. 56; Anonymus Barensis, Albericus, Surita, scriptoresque aliquot a ii; perperam vero *Chronicon Amalphanum*, Kal. Aug. an. 1086, indict. 10; Matthæus Paris, an. 1087; Willelmus Malmesburiensis et Ptolemæus de Luca, an. 1088, cum constet Robertum ex Anna et Romualdo, vicesimo ducatus anno mortuum esse, proindeque an. 1085, quo quidem anno sub mensam Octobris Robertus filius ducatum Apuliæ adeptus erat, ut patet ex veteri diplomate, quod descripsit Ughellus in *Archiepiscopis Salernitanis*. Ad diem, quo excessit, notat Kalendariū sancti Mauriti Andeg. xvi Kal. Aug. ob. Robertus fortissimus dux Calabriæ et Apuliæ. In sequentem vero rejicit Necrologium Molismense, diem scilicet xv Kal. August., in ipsas Kal. August. *Chronicon Amalphanum*.

(8) *Gaïta*. Sigelgaita, sive Sikelgaita, ut ipsamet in Diplomate, quod exstat apud Ughellum, tom. vii *Ital. sacra*, pag. 395, se nominat. Guillelmus Apuliensis:

*Uxor ab Italia non multo venerat ante,
Et castris aderat, dum nati castra revisit
Dux quibus exierat populo cum classe relicto.
Hæc ubi Robertum cognovit febricitare,
In quo tota sui spes erat, utpote tanto
Conjuge, discissis stans vestibibus, acceleratis
Cursibus accessit;* etc.

(9) *Τῷ υἱῷ αὐτοῦ*. Guillelmus Apul. lib. v:
*Castra Rogerus adit patris, interitusque paterni
Notitia populum communicat anxius omnem,
Con iliumque petit, privandum namque fatetur,
Ni redeat propere, se juris honore paterni,
Hæredem cujus pater hunc indixerat esse.
Illi promittunt omnes se corde fideli,
Sicut servierant patri, servire paratos.
Sæque coadjutor transgressibus æquoris illis
Unanimes rogitant, populo favet ille roganti,* etc.

(10) *Μεγίστῳ κλύδωνι*. Hanc tempestatem atti-

η γυνή αὐτοῦ Γαῖτα (8), καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ κλιόντα ἐπ' αὐτῷ. Ἀπαγγέλλεται γοῦν τὸ συμβῆν τῷ υἱῷ αὐτοῦ (9), ὄνπερ ἔτι ζῶν διδόχον τῆς ἐρχῆς αὐτοῦ ἐποίησε. Ὅς τοῦτο μαθὼν λύπη μὲν ἀφορητῶ τῆνικαῦτα συνείχετο, κρείττοσι δὲ λογισμοῖς ἑαυτὸν ἀνακτησάμενος, καὶ συναγαγὼν τὸ φρονεῖν αὐτῷ τῆς ψυχῆς, μετακαλεσάμενος ἅπαντας, πρῶτον¹¹ μὲν ἀπαγγέλλει τὸ συμβῆν ἀπαράκλητα κλαίων ἐπὶ τῇ τοῦ πατρὸς τελευτῇ, ὀρκίζει δὲ ἅπαντας εἰς ἑαυτὸν. Καὶ ἀναλαθόμενος τοῦτους εἰς Ἀπουλίαν διαπερᾶ. Ἐν τῷ διαπερᾶν δὲ μεγίστῳ κλύδωνι (10) κἄν ὥρα θέρους ἦν περιπέπτωκεν, ὥστε τὰ μὲν τῶν πλοίων βυθισθῆναι, τινὰ δὲ τῇ φάμμει προσαδράξαντα συνθραυσθῆναι. Τὸ δὲ τὸν νεκρὸν κομίζον πλοῖον ἠμύθραυστον γέγονε· μόλις δὲ τὸ τοῦτον συνέχον κισῶτιον οἱ ἀμφ' αὐτὴν ἀναλαθόμενοι εἰς τὸ Βενούσιον (11) διεσώσαντο. Καὶ εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τῆς ἁγίας Τριάδος πάλαι ἀνοικοδομηθεῖσαν μονήν, οὐ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ προετάφησαν καὶ αὐτῆς ἐνσωριάζεται. Τελευτᾶ δὲ ὁ Ῥομπέρτος εἰκοστῷ ἔκτῳ¹² (12) χρόνῳ τῆς δουρικῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, τὸν ἅπαντα γρόνον βιώσας ἔτη ἑβδομήκοντα. Μεμαθηκῶς δὲ ὁ βασι-

git etiam Guillelmus Apuliensis, ut et naufragium, quod passam esse navim, quæ veherat Roberti corpus, observat Anna:

318 *Jamque rates fuerant secus Appula littora
[ductæ,
Tempestas tumidum quatit intolerabilis æquor,
Naufragium passi quamplures sunt ibi nautæ,
Pars hominum cum classe perit, fractaque procellis
Qua fuerat corpus humanum nobile, navi.
In mare delapsum non absque labore cadaver
Extrahitur, fetor ne prodent inde nocivus.
Viscera corque ducis subhumari jussit Hydrunti
Prædicta consiliis semper prudentibus uxor.
Ex multo reliquum condunt aromate corpus
Hinc deportari Venusinam fecit ad urbem,
Qua fuerant fratrum constructa sepulcra priorum.*

(11) *Βενούσιον*. Roberti cadaver Venusium translatum scribunt pariter Malaterra, Leo Ost. Ordericus, et alii. Ptolemæus de Luca: *Sepeliturque apud Venusium in Apulia in monasterio monachorum nomine S. Trinitatis, quod nunc est Hospitaliorum; quod quidem monasterium ædificaverat ipse Guillelmus*. Ab ipso Roberto exstructum Venusinum monasterium tradit Ordericus Vitalis, lib. iii, pag. 482, ejusque curam demandatam Roberto de Grentemainil, Uticensi, postea S. Euphemie in Calabria abbati, qui tum exsul in eas terras secesserat. Huic satis functo postmodum successor datus Berengarius, itidem Normannus, irox Aversæ episcopus, ut est apud eundem scriptorem, lib. vii, pag. 646. Epitaphium Roberti tumulo inscriptum recitat Malmesburiensis.

(12) *Εἰκοστῷ ἔκτῳ*. Exstinctum Robertum anno ætatis 70 Anna et Alexander monach. lib. iii, *Hist. S. Bartholomæi de Carpineto*, sexagesimo majorem, supra laudatus Romualdus tradunt: uterque ducatus 26, idque recte; nam ducis titulo donatus est Robertus an. 1060, ut auctor est Malaterra, lib. i, cap. 35, ipseque Robertus, qui in Diplomate an. 1080, indict. 4, mense Oct. ducatus sui cum annum vicesimum esse ait, apud Ughellum in *Salernitanis archiep.*

λεύς (13) τὸν τοῦ Ῥομπέρτου αἰφνίδιον θάνατον, ἀνέσφαλε ²² μὲν ἄχθος τοιοῦτον ἀπωμισάμενος· ἐπιτίθεται δὲ παρχρῆμα τοῖς τῷ Δυρράχιον ἐτι κατέχουσιν εἰς διχόνοιαν τὸν τοῦ ²³ διὰ γραμμάτων καὶ παντοίας μεθόδου εἰσάξει σκεψάμενος, καὶ οὕτως ῥᾶστα τὴν πόλιν Δυρράχλου ἐλπίζων λήψεσθαι. Ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν τῇ πόλει παρατυχόντας Βενετικούς παρασκευάζει διὰ γραμμάτων ξυμβουλευσαί τοῖς τε Ἀμαλφίνοις ²⁴, καὶ Βενετικοῖς, καὶ ὅσοι ἔπαικοι εἰς Ἐπίδαμνον ἔτυχον ὑπεῖξαι τῷ αὐτοῦ θελήματι καὶ παραδοῦναι τὸ Δυρράχιον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δι' ὑποσχέσεων καὶ δωρεῶν οὐκ ἐνεδίδου ὅπως ὥστε τὴν πόλιν Δυρράχλου παραδοῦναι (14) αὐτῷ. Καταπαθεὶς οὖν γεγονότος (15) τοιοῦτον γὰρ τὸ Λατινικὸν ἅπαν γένος ἐρασιχρήματόν (τε καὶ ὀδοκοῦ ἐνδὲς πιπράσκειν εἰωθὸς καὶ αὐτὰ δὴ τὰ φίλτατα) ²⁵ μεγάλα ἐλπίσαντες, καὶ συνωμοσίαν ²⁶ ποιησάμενοι, ἀναιροῦσι μὲν τὸν πρῶτως αὐτοῦ ἀναπέισαργα τὸ κάστρον τῷ Ῥομπέρτῳ προδοῦναι καὶ τοὺς συνωμότητας αὐτοῦ· ἐκεῖνοι δὲ προσελθόντες παραδίδουσι τὸ κάστρον (16) τῷ βασιλεῖ πάσης ἐλευθερίας παρ' αὐτοῦ ἀπολαύσαντες.

fuerant arcis Roberto tradendæ, tum et illos qui adhuc perstabant in ejus fide. His peractis ipsi ultro Augustum adeuntes arcem ei dedunt; liberalitatemque vicissim ipsius plane prout speraverant in donis atque immunitatibus largiendis experti abunde sunt.

Τὴν δὲ τοῦ Ῥομπέρτου τελευταίην μεμαθηκώς, τὸς Σηθ (17) καλούμενος μεγάλα ἐπ' ἀστρολογίᾳ αὐχῶν,

A septuagesimo. Hunc inopinatam tam acerbi hostis obitum imperator audiens sic respiravit, uti si onus ingens a longo tempore impositum humeris excussisset tandem. Nec cunctandum tali rerum articulo ratus, machinas intendit omnes, quo inter eos qui Dyrrachium obtinebant dissensionum semina spargeret: sic facile futurum autumans ut ea civitas in suam rediret potestatem. Ad eam rem accersit qui tum forte Constantinopoli Venetici fuerunt. Agit cum illis ut dent litteras ad Amalphenos Venetos aliosque advenas, qui urbem Epidamnum frequentabant, quibus illis suaderent ut commodare operam imperatori vellent ad Dyrrachium recipiendum. Incumbebat in idem ipse per se iusuper Augustus, nullum finem donandi promittendique faciens. Persuasit facile. Est enim universum Latinorum vanae generis et ex perditio pecunie amore paratum solitumque charissima quæque prodere ac pacisci pro spe lucri sordidi. Dyrrachienses igitur præsidarii colonique ingentibus ab Augusto lactati spebus, conjuratione facta primum de medio tollunt eos qui auctores

Roberti porro mortem multo ante præviderat ac prædixerat quidam, cui nomen Seth, venditare se

Variae lectiones ex cod. Coislino.

²² ἀνέσφηλε. ²³ τούτους. ²⁴ Ἀμαλφίνοις. ²⁵ συνωμοσίαν τῆνικαύτην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(13) Ὁ βασιλεύς. Orderic. Imperator vero, licet *C infidum, et avaritiæ inexplebilis.* Guillelmus Apulienensis, lib. 1:

Est acquirendi simul omnibus una libido.

Infra:

*Sed quia mundanæ mentis meditamina prona
Sunt ad avaritiam, vincitque pecunia passim,
Nunc hoc, nunc illo contempto, plus tribuendū
Semper adhaerebant, servire libentius illi
Omnes audebant, a quo plus accipiebant:
Rella magis populi quam fœdera pacis amantes,
Servitiiq; vices pro viribus et ratione
Temporis expendunt, plus dantem pluris habebant.*

Idem lib. II de Alexio:

*Audit enim quia gens semper Normannica prona
Est ad avaritiam: plus, qui plus præbet, amatur.*

(14) Δυρράχιον παραδοῦναι. Dyrrachium igitur in Alexii potestatem rursum concessit, ipsis incolis, post Roberti excessum, ultro sese dederunt: ita Anna. At Diocleates, seu quisquis est auctor *Historiæ Dalmaticæ*, quam debemus Manro Orbino Ragusino et Joanni Læcio, scribit extincto Roberto occupatum Dyrrachium a Bodino Dalmaticæ et Servie rege, demumque, lecto cum Alexio fœdere, illi et Græcis ab eo redditum.

(15) Ἐρασιχρήματα. Sic non semel Francorum, seu Latinorum avaritiam et inexplebilem lucri cupiditatem perstringunt Græci scriptores, atque adeo ipsa non hoc dumtaxat loco Anna, sed et pag. 512, 424, 428. Leo Aug. in *Fact.* cap. 18, § 90. de Francis: Ὑποφειρόνται δὲ διὰ χρημάτων εὐκόλως, φιλοκερδέες ὄντες. Scylitzes in Romano Diogene: Καὶ γὰρ ἄπληστον τὸ γένος τῶν Φράγκων. Nicetas in Isaac. Aug. et Alex. n. 1, de Latinis: Οὐδὲν γὰρ ἔθνος ἐρασιχρηματώτερον τοῦδε τοῦ γένους, πρεχεδειπνότερόν τε καὶ θαπανερότερον ἕτερον. Idem in Bald. n. 2. Πονηρὸν χρῆμα εἰς θεραπείαν Λατίνος, φωνὴ ἀσύμφωνος Ἑλλήσι, γνώμη φιλοχρήματο; etc. Erchembertus, in *Hist. Langob.* cap. 17: *Pro cupiditate tamen pecuniarum, quibus maxime Francorum subijcitur genus, Udalricus in Præfat. ad Consuetudin. Clunius: Quid enim Francigenas aliud dixerim, cum sint tam inquieti, raptores, et de candore virtutum nihil habentes, etc.* Sed Normannis præsertim, seu Normanno-Italis hanc φιλοκερδείαν ascribunt scriptores alii. Leo Ostiensis, lib. II, cap. 77, 319 de his, genus

(16) Παραδίδουσι τὸ κάστρον. Extincto Roberto, Græcia, inquit Malaterra, hostibus recedentibus læta quievit. Ita quod proditio in Roberti potestatem venerat Dyrrachium, proditio pariter amissum est.

(17) Σηθ. Circumferuntur opera quædam domini et magistri Seth, Chronicon nempe vulgari Græcorum lingua scriptum a mundo condito ad Constantinum Ducem; exactus præterea somniorum index secundum alphabetum conversus ab eodem ex lingua Arabica; denique Paulus Arabis ab eodem pariter conversus: quorum operum mentio fit in libro *De Antiq. et Bibliothecis Constantinopoleos*, n. 3 et 6. Qui quidem Seth, idemne sit cum Anna, etsi id præ certo statuere vix ausim, videtur tamen propius vero: cum et ævum quo vixit, et librorum ab illo scriptorum materia idipsum suadeant. Neque alius est a Simeone Vesto, seu Setho (utroque

solitus exquisita cognitione astrologiæ. Is post Roberti trajectionem in Illyricum valentinum istud suum in charta descriptum sigillo munita deposuit in manibus quorundam familiarissimorum imperatoris, rogans ut id scriptum ita servarent usque ad certum tempus. Deinde Roberto mortuo jussu victoris resignata charta est, in qua sors est reperta in hunc modum scripta: *Magnus hostis ex occasu multum tumultuatus repente cadet. Mirati sunt omnes viri peritiam. Sane is ad summam perfectionem hujus divinandi scientiæ pervenerat.*

164 De qua equidem paulisper omissa Historiæ serie nonnihil breviter disseram. Sic se res habet de istis astrologorum responsis eventura prænuntiantibus; novitium id inventum est, ignoratum ætati veteri. Neque enim cum Eudoxus floruit astronomorum summus, ars erat adhuc ista divinandi; neque Plato hanc scientiam habuit; ne Manetho quidem ille apotelesmaticus ad exactam calluit disciplinam istam. Deerat illis absoluta numeris omnibus suis methodus horoscopiæ; quippe qui fixationem accuratam cardinum et usquequaque exactam ad observationem natalis momenti positionem cœlestium aspectuum ac totius schematis delineationem non haberent: uti neque aliorum notitiam eodem spectantium quorundam, quæ idem ille quisquis est perfectior scientiæ istius superiorum inventis addita posteris tradidit, perquam scita illis videri solita qui stultam in nugis ejusmodi operam ponunt. Delibavimus et nos primorem aliquam istius doctrine notionem, non ut divinare inde conaremur quippiam (avertat id quidem Deus!).

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

namque cognomine insignitur) magistro Antiocheno, cujus circumferuntur editi libri de cibariis et condimentis, et alii non pauci in rebus philosophicis et medicis in bibliothecis latent, quorum elenchum pluribus descripsit Leo Allatius in Diatriba de Simeonibus, ut et eruditus Annæ interpret ad Pachymeream, tom. I, pag. 390. Floruit alter ejusdem cognominis divinator, astrologus, et præstigiator insignis, imperante Manuele Comneno Alexii nepote, quem ille ob scelera et imposturas exæcari jussit, ut auctor est Nicetas in Man. lib. v, et in Andron. lib. II.

(18) *Νεώταρον ἐπεύρημα*. Vide in hanc sententiam Nicephorum Gregoram, lib. v, cap. 16.

(19) *Ἐξ ὁδοῦ*. Eudoxus enim Cnidius primus Græcorum astronomiam e penetralibus Ægyptiæ philosophiæ erutam ad populares suos eduxit, ut refert Diogenes Laërt. lib. viii. Vide Vitruvium, lib. ix, cap. 7.

(20) *Ἀποτελεσματικὸς*. Astronomiæ duæ sunt partes, una circa stellarum motus versatur, vocaturque *μετρολογία*; altera est circa effectus ipsos, et vocatur *ἀποτελεσματικὴ*, et *ποιητικὴ*. Manethon igitur ἀποτελεσματικὸς Annæ dicitur, quod plurimum genethliacæ, seu horoscopiæ operam impenderit.

(21) *Ὀροσκοπὸν*. Sumitur ea vox pro signo, quod ὀροσκοποῦν vocant astrologi, nempe pro ea cœli parte, quæ genituræ tempore ab Oriente emergit in hemisphaerium nostrum, unde et *Ἀνατολή* dicitur. Manilius, lib. II *Astron.*:

*Tertius æque illi pollens in parte, nitentem
Qui tenet exortum, qua primum sidera surgant,*

μετὰ τὴν εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν αὐτοῦ διαπεραίωσιν προσηλθὴν διὰ χρησμοῦ, ὃν ἐν χάρτῃ ἐκθέμενος καὶ σφραγίσας τισὶ τῶν τοῦ βασιλέως οικειοτάτων ἐνεχείρησε παραγγεῖλα. κατέχειν αὐτὸν μέγρι τινὸς. Εἶτα τοῦ Ῥομπέρτου τετελευτηκότος ἐξ ἐπιταγῆς αὐτοῦ λύουσι τὸν χάρτην. Εἶχε δὲ ὁ χρησμὸς οὗτος. *Μέγας ἐχθρὸς ἐξ ἐσπέρας πολλὰ κικησῶς ἀνομιπεσεῖται*. Ἐθαύμασαν δὲ πάντες τὴν τοῦ ἀνῆρτος ἐπιστήμην· ἦν γὰρ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σοφίᾳ εἰς ἄκρον ἐληλακῶς· καὶ ἵνα τί βραχὺ παραδράμωμεν τοῦ λόγου, τῆς ἱστορίας μικρὸν ἀποσπᾶντες, οὕτως ἔχει τὰ κατὰ τοὺς χρησμούς. Νεώτερον μὲν τὸ ἐφεύρημα (18), καὶ οὐκ οἶδε τὴν ἐπιστήμην ταύτην ὁ πάλαι χρόνος. Οὕτε γὰρ ἐπ' Εὐδόξου (19) τοῦ ἀστρονομικωτάτου ἢ τῶν χρησμῶν μέθοδος ἦν, οὔτε ὁ Πλάτων τὴν σύνεσιν ταύτην ἤδει, ἀλλ' οὐδὲ Μανέθων ὁ ἀποτελεσματικὸς (20) περὶ ταύτης ἠκρίβωκεν. Ἀλλὰ λείψις ἦν ἐκείνοις ὀροσκοπία (21), ἐν οἷς προῦμαντεύοντο καὶ πῆξις τῶν κέντρων (22), καὶ τοῦ ὄλου διαθέματος (23) ἐπιτήρησις, καὶ ὅποσα ἄλλα ὁ τὴν μέθοδον ταύτην εὐρηκῶς τοῖς ἐσῦστερον παρέδωκεν, ἄπερ ξυνετὰ τοῖς περὶ τὰ τοιαῦτα ματαιάζουσιν. Ἡμεῖς δὲ ἐκαίθην ποτε ὀλίγον τι τῆς ἐπιστήμης ταύτης ἠψάμεθα, οὐχ ἵνα τι τοιοῦτον διαπραξαίμεθα (μὴ γένοιτο!), ἀλλ' ἵνα τῆς ματαιολόγου ταύτης ἀκριθέστερον καταγνόντες, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἐσχολημένων καταγινώσκουμεν. Ταῦτα δὲ γράφω οὐκ ἐπιδειξέως ἕνεκα, ἀλλ' ἵνα ἐνδειξαίμεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου πολλὰ τῶν ἐπιστημῶν εἰς ἐπίδοσιν ἐληλύθησαν τιμῶντος τοὺς φιλοσόφους καὶ φιλοσοφίαν αὐτὴν, εἰ καὶ πρὸς τὸ μάθημα τοῦτο τῆς ἀστρολογίας δυσχεραίνων πως

*Unde dies recit, et tempus describit in horas,
Hinc inter Graias horoscopus editur urbes.*

Vide Martianum, Capellam, lib. viii.

(22) *Πῆξις τῶν κέντρων*. 320 Quatuor κέντρα γενέσεως (Latini *cardines*, *cuspides*, *angulos*, vocant) statuunt astrologi, ὀροσκοπον, seu ἀνατολὴν ὑπόγειον, seu ἀντιμεσουράνημα, δύνειν, εἰ μεσουράνημα, quorum verborum notionem ampliore qui voluit, consulat quæ ad Manilii lib. II adnotavit Josephus Scaliger.

(23) *Διαθέματος*. Rectius editio Hæscheliana διάστηματος habet. Ita Plutarchus lib. *De exilio* κέντρον εἰ διάστημα jungit: Κέντρον καὶ διάστημα περιγράφουσα τὴν τῶν ἀναγκαίων φύσιν. Johannes patriarcha Hierosol. in Vita S. Joann. Chrysost.: Περὶ δὲ ἀστρονομίας, ὅσον ἐν διαστέμασι καὶ σχηματισμοῖς, καὶ ἀναλογίαις τῶν ἀποστάσεων, κἀν μέγα διεξήλθε περὶ αὐτῶν εἰς βραχεῖαν τῶν ἰδιωτῶν εἰδείσιν, ὅσος ὁ Ἰωάννης ἐξ ὧν γέγραφε καταρῖνεται. Manilius lib. II:

*Nec contentus eris percepto cardine quoquam,
Intervalla etiam memori sunt mente tenenda,
Per majus dimensa suas reddentia vires, etc.*

Denique Sidonius Apollinaris, lib. viii, epist. 11: *Quia videlicet amici nascentis anno, quemcunque clementem planetarum siderum globum in diastemate Zodiaco prosper ortus crexerat, etc.* Idem ad Polemicum, earm. xiv: *Videres utrum autem quorundam per imperitiam temere mentionem centri, proportionis diastematum, dimatum, vel mirarum epithalamio conducibilem non putent.*

κατεφαίνετο, οἶμαι, διότι τοὺς πολλοὺς τῶν ἀκεραιοτέρων ἀφίστασθαι ἀνέπειθε τῶν ἀνωθεν ἐλπίδων, καὶ κεχηνέναι τοῖς ἀστρασιν. Αὕτη αἰτία γέγονε πόλεμον ἔχειν τὸν αὐτοκράτορα πρὸς τὸ μάθημα τῆς ἀστρολογίας. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο αὐχμὸς τις ἦν ἀστρολόγων τὸ τηλικάδε. Ἄλλὰ καὶ ὁ εἰρημένος Σῆθ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἐξήνθησε, καὶ ὁ Αἰγύπτιος ἐκεῖνος Ἀλεξανδρεὺς πολὺς ἦν τὰ τῆς ἀστρολογίας ἐμφαίνων ὄργια. Ὅς καὶ παρὰ πολλῶν ἐρωτώμενος, ἀκριθέστατα προεμάντευετο· ἐν ἐνίοις δὲ οὐδὲ ἀστρολόγου θεόμενος, ἀλλὰ διὰ τινος ψηφηφορίας τὰς προβόσεις ἐπεποίητο. Ἦν δ' ἄρα καὶ τοῦτο μαγικὸν μὲν εὐδαιμῶς, ἀλλὰ τέχνη τις Ἀλεξανδρέως²⁷ λογικὴ (24). Ὅρων δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν νεότητά²⁸ συβρέουσαν ἐπ' αὐτὸν, καὶ ὡσπερ τινὰ προφήτην τὸν ἄνδρα λογιζόμενοι, δις καὶ αὐτὸς τοῦτον ἐπερωτῆκει καὶ τοσαυτάκις καὶ ὁ Αλεξανδρεὺς εὐστοχήκει τῆς ἐπερωτήσεως· δειλιάσας δὲ ἵνα μὴ πολλῶν βλάβη γένηται, καὶ πρὸς τὴν ματαιότητα τῆς ἀστρολογίας ἀποκλίνωσιν ἅπαντες, κατὰ τὴν Ῥαιδεστόν τοῦτω τὰς διατριβάς ἀφώρισε, τῆς πόλεως ἀπελάσας πολλὴν τὴν περὶ αὐτὸν²⁹ προμήθειαν ἐνδειξάμενος, ὥστε δαψιλῶς αὐτῷ τὰ πρὸς χρῆσιν ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων ἐπιχορηγεῖσθαι. Ναὶ μὴν καὶ ὁ διαλεκτικώτατος Ἐλευθέριος, Αἰγύπτιος καὶ οὗτος ἄνθρωπος, τὰ τῆς ἐπιστήμης ταύτης πρεσβεύων, εἰς ἄκρον ἤλιανεν εὐφυίας, μηδενὶ μιθραμῶς τῶν πρώτων πρᾶχων. Ἐν ὑστέροις δὲ καὶ ὁ καλούμενος Κατανάγκης (25) Ἀθήνηθεν εἰς τὴν μεγαλόπολιν καταλαβὼν τὰ πρωτεῖα τῶν πρὸ αὐτοῦ φιλονεικῶν φέρειν ἐπερωτηθεὶς πρᾶ τινων περὶ τοῦ αὐτοκράτορος πότε τεθνήξοιτο, καὶ τὸν θάνατον αὐτοῦ προκαταγγείλας, ὡς ᾤετο, ἐψεύσθη τοῦ στοχασμοῦ. Συνέβη δὲ τηλικαῦτα τὸν θῆρα λέοντα ἐν τοῖς βασιλείοις διαιτώμενον, ἐπὶ τέσσαρσιν ἡμέραις πυρέξαντα τὴν ψυχὴν ἐξερεῦξασθαι· εἰς δὲ τοῖς πολλοῖς ἔδοξεν ἢ τοῦ Κατανάγγου³⁰ πρόβρησις τελευτῆσαι. Καιροῦ δὲ παρεῖρηκότες ἱκανοῦ, αὐθις τὸν τοῦ αὐτοκράτορος θάνατον προῦμαντεύσατο καὶ διεψεύσθη· ἐτεθνήκει δ' ὁμοῦς ἡ βασίλισ Ἄννα καὶ μήτηρ αὐτοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην ἣν ὁ Κατανάγγης προείπεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐπεὶ πολλάκις περὶ αὐτοῦ προμαντευσάμενος, τοσαυτάκις διήμαρτε, τῆς πόλεως τοῦτον μεταστῆσαι οὐκ ἤθελεν αὐτελέγητον³¹ γεόμενον, ἅμα δὲ καὶ ἵνα μὴ δι' ἐμπάθειαν δόξη τοῦτον³² ἐκείθεν ἀπελαύνειν. Ἄλλ' ἡμεῖς γε ἐντεῦθεν πάλιν ὄθεν ἐξεληλύθαμεν ἀναστρέψωμεν, ἵνα μὴ δοκοῖμεν μετρωρολέσχοι τινὲς καὶ ἐξ ἀστρολογίας ὄνομασι τὸ σῶμα τῆς ἱστορίας κατατεφροῦντας³³.

hujusmodi de imperatore, quandonam foret moriturus? diem præfinit qua die perire ipsum in fatis esset. Transmisit id tempus Augustus incolumis; at tunc contigit ferum leonem servatum in cavea quadam apud palatium post quatuor febris dies animam efflare. Multis ergo visum est in eam bestiam prædictionem Catanangæ a capite imperatoris aberrantem incidisse. Post tempus satis lon-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²⁷ Ἀλεξανδρέων. ²⁸ νεότητα. ²⁹ αὐτοῦ. ³⁰ Κατανάγκης. ³¹ αὐτελέγητον. ³² καταφροῦντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(24) Ἀλεξανδρέως λογικὴ. Editio Hæsch. Ἀλεξανδρέων.

(25) Κατανάγκης. Hæsch. Κατανάγης.

A sed ut vanitate ista penitus introspecta coarguere certius possemus eorum imprudentiam qui in arte fallaci et nugatoria otium et studium misere perdunt. Neque vero ad hæc ipsa commemoranda ostentatione ducor ulla, sed quæ imperium Alexii describerem mearum esse putavi partium demonstrare litteratas omnes artes eo viro imperante qui et philosophos et philosophiam impense coleret, in magnos auctus profecisse. Istam quoque judicariam, quantumvis illam Augustus aliarum numero exceptam non obscuro odio prosequeretur: propter eam ut puto causam, quod a spe in Deo collocanda simpliciores abducatur, inhiareque astris doceat et inde rerum suarum suspensas habere rationes. Hæc causa imperatorem in istos astrologos et mathematicos armavit. Nec ira tamen ejus eo valuit ut sterilitas artificum istiusmodi per ejus imperium esset. Præter enim modo memoratum Seth, floruit quoque per ea tempora Ægyptius ille Alexandrinus qui multos fuit in adytis et mysteriis intimis astrologiæ pandendis: quem aiunt a multis consultum exactissime prænotiâsse quæ futura essent. In quibusdam ne astrolabium quidem adhibentem: certo interdum jactu calculorum prædictiones expedivisse nihilominus eventibus sancitas. Quod magiæ imputandum nequaquam est: nihil enim in eo fuit aliud quam ingeniosa quædam Alexandrini versutia istius. Quem celebrari concursu juventutis et passim propheta nomine honoreque dignari cum imperator cerneret, bis et ipse consuluit hominem, totiesque ab eo responsum tulit veritati congruens. Metuens tamen Augustus ne ex eo auctoritas accederet damnatæ arti, et ad istam vanitatem hujus exemplo ingenia incumbere, urbe pulsum Alexandrum exulare apud Rædestum jussit: **165** abunde tamen illic ei de victu et cætero rerum usu ex publica pecunia providens. Excoluit istam quoque potissimum scientiam et ille in dialectica versatissimus Eleutherius patria itidem Ægyptius, quem ferunt ingenio præditum ad tales meditationes unice facto, tantum insuper adhibuisse studii ut proxime omnium ad fastigium excellentiæ in hoc genere aspirasse videretur, neminique prorsus omnium in eâ laude concederet. Secutus tamen est Catananges quidam nomine, Athenis Constantiopolim profectus, qui sese magnopere contenderet plus in ista videre disciplina quam eorum ullum qui prius illam professi dicerentur. Is etiam interrogatus a quibusdam

B astrologos et mathematicos armavit. Nec ira tamen ejus eo valuit ut sterilitas artificum istiusmodi per ejus imperium esset. Præter enim modo memoratum Seth, floruit quoque per ea tempora Ægyptius ille Alexandrinus qui multos fuit in adytis et mysteriis intimis astrologiæ pandendis: quem aiunt a multis consultum exactissime prænotiâsse quæ futura essent. In quibusdam ne astrolabium quidem adhibentem: certo interdum jactu calculorum prædictiones expedivisse nihilominus eventibus sancitas. Quod magiæ imputandum nequaquam est: nihil enim in eo fuit aliud quam ingeniosa quædam Alexandrini versutia istius. Quem celebrari concursu juventutis et passim propheta nomine honoreque dignari cum imperator cerneret, bis et ipse consuluit hominem, totiesque ab eo responsum tulit veritati congruens. Metuens tamen Augustus ne ex eo auctoritas accederet damnatæ arti, et ad istam vanitatem hujus exemplo ingenia incumbere, urbe pulsum Alexandrum exulare apud Rædestum jussit: **165** abunde tamen illic ei de victu et cætero rerum usu ex publica pecunia providens. Excoluit istam quoque potissimum scientiam et ille in dialectica versatissimus Eleutherius patria itidem Ægyptius, quem ferunt ingenio præditum ad tales meditationes unice facto, tantum insuper adhibuisse studii ut proxime omnium ad fastigium excellentiæ in hoc genere aspirasse videretur, neminique prorsus omnium in eâ laude concederet. Secutus tamen est Catananges quidam nomine, Athenis Constantiopolim profectus, qui sese magnopere contenderet plus in ista videre disciplina quam eorum ullum qui prius illam professi dicerentur. Is etiam interrogatus a quibusdam

C honoreque dignari cum imperator cerneret, bis et ipse consuluit hominem, totiesque ab eo responsum tulit veritati congruens. Metuens tamen Augustus ne ex eo auctoritas accederet damnatæ arti, et ad istam vanitatem hujus exemplo ingenia incumbere, urbe pulsum Alexandrum exulare apud Rædestum jussit: **165** abunde tamen illic ei de victu et cætero rerum usu ex publica pecunia providens. Excoluit istam quoque potissimum scientiam et ille in dialectica versatissimus Eleutherius patria itidem Ægyptius, quem ferunt ingenio præditum ad tales meditationes unice facto, tantum insuper adhibuisse studii ut proxime omnium ad fastigium excellentiæ in hoc genere aspirasse videretur, neminique prorsus omnium in eâ laude concederet. Secutus tamen est Catananges quidam nomine, Athenis Constantiopolim profectus, qui sese magnopere contenderet plus in ista videre disciplina quam eorum ullum qui prius illam professi dicerentur. Is etiam interrogatus a quibusdam

gum iterum Catanages rationibus ut putabat melius subductis imperatoris obitum prædixit, nec minus falsus est. Tamen eo die quem morti Augusti assignaverat mater ipsius Anna decessit. Hunc ergo imperator toties in falsitate suorum vaticiniorum deprehensum ejiciendum urbe non putavit: quod ad infamandam artem præsentia ipsa arioli sæpius in tam illustri capite decepti valere posse videretur; simul metuens ne qualemcunque valem mortis suæ, non studio boni publici, sed privati doloris ultione multasse posset argui. Nos vero jam receptui canere tempus est; ne sublimium sermonum ostentatores odiosi, quæsitis ex astrologia nominibus, Historiæ corpori velle videamur caliginem offundere.

Robertus, id quod ex sensu verbisque eorum constat quorum in publicam opinionem famamque sermo percrebuit, eximius belli dux fuit. Promptæ ad consilium extemporaneum mentis, decora majestate oris ac vultus, urbanus et comis in familiari sermone, acuto vocis sono, sed pleno eodem ac magno, humanus occurso et aditu facillimo, proceritate corporis herculeæ, cui respondentem comæ prolixitatem circum caput undique pendentis, necnon densitatem promissæ barbæ studiose adjungebat, tenaci constantia patiorum morum. Cæterum spirans ex vultu vegetus vigor totoque reliquo e corpore eminens, idem a prima ætate ad extremam illi permansit diem. Nec id non sentiebat ipse, qui se vel eo nomine formæ ac roboris, dignum imperio putabat. Honoris porro ut sui avidus, sic alieni non parcus infra se positos dignatione multa prosequabatur, præsertim eos a quibus se amari eximie sciebat liberalissime atque honorificentissime tractans. Auri et pecuniarum collector cupidus, dispensator parcissimus, præ studio immenso congerendarum opum nullum quæstum quantumvis humilem, etiam mercaturæ ac commutationis sordidæ, fastigio suo indignum habuit. **166** Nihilominus super hæc omnia avidissimus gloriæ fuit. Unde, quod tot unus tam variis cupiditatibus simul succumberet, facile in reprehensiones omnium incurrit. Vituperatum scio patrem meum Augustum ut hominem exigui consilii quod Robertum expeditione prima non vicerit:

quod facile potuisse sicut nisi festinatione inconsulta rem certam corrupisset. Si enim sustinere voluisset aliquandiu, conclusurum undique ac circumventurum Gallos haud dubie fuisse: hinc Arbanitis, qui vocantur, illinc Dalmatis quos Bodinus miserat, ad exploratam victoriam arctantibus. Talia censores imperii extra telii jactum secure disputant in caput ac famam virorum for-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²³ εὐμεγεθέστατος. ²⁴ ἐσπάσατο. ²⁵ οἱ μωμοσκόποι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(26) *βαθυπώγων*. Vel ex hoc Annæ loco conjicere liceret, Normannos ea tempestate barbam nutritisse, quamvis ex observatis ad pag. 106, ut et cæteros Francos, barbam rasisse constet. Sane Richardum I, Normanniæ ducem *barba canifera et proluxa honoratum* depingit Dudo, lib. iii *De moribus et act. Normann.* Sed et Ordericus Vitalis, lib. ii, ad an. 1104, auctor est Serlonem Sagiensem episcopum persuasisse Henrico I regii Angl. Roberto II Normanniæ duci, cæterisque Normannis, ut capillos et proluxas barbas pauerent; de quibus aiebat Serlo: *In barba proluxa hircis assimilantur, quorum petulantia sordibus fornicarii et cutamitæ turpiter maculantur.* Et infra: *Barbas suas radere devitant, ne pili suas in osculis amicas præcisi pungant, et setosi Saracenos magis se quam Christianos*

A Ὁ δέ γε Ρομπέρτος, ὡς λόγος ἐκράτει, καί τινες ἔλεγον, ἡγεμῶν ἐξαίρετος γέγονεν, ἀγγέλιος, εὐπρεπῆς τὴν ὄψιν, ἀστείος ἐν λόγοις, ὀξύς μὲν εἰπεῖν, φωνὴ δ' αὐτοῦ μεγάλη, εὐπρόσιτος, εὐμεγεθής. ²³ τὸ σῶμα, σύμμετρον τὴν κόμην ἔχων ἀεὶ τῇ κεφαλῇ, βαθυπώγων (26), σπαύδων ἀεὶ τὰ ἔθνη τοῦ οἰκελοῦ γένους τηρεῖν, τὸ τοῦ προσώπου ἄνθος καὶ τοῦ ὅλου σώματος μέχρι τέλους σώζων, καὶ τούτοις ἐπιγαννύμενος (δι' ἅπερ ἄξιον τυραννίδος τὸ εἶδος αὐτοῦ ἐνομιζέτο) πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν τιμῆς ἀξίων, καὶ πλείονος μᾶλλον τοὺς εὐνοϊκωτέρως πρὸς αὐτὸν διατιθεμένους. Φειδωλότατός τε δὲ ἦν καὶ φιλοχρυσώτατος, ἐμπορικώτατος καὶ φιλοκτηανώτατος, καὶ ἐπὶ τούτοις φιλοδοξότατος· ὅφ' ὧν πάντων ἠττώμενος πολλὴν τὴν μέμψιν πάντων ἐπεσπάσατο ²⁴. Κακίζουσι δὲ τινες τὸν αὐτοκράτορα ὡς μικροψυχήσαντα, καὶ τὸν μετ' αὐτοῦ πόλεμον τότε προαρπάσαντα. Εἰ μὴ γὰρ πρὸ τοῦ προσήκοντος καιροῦ τοῦτον ἀνεζήτησεν, ὡς φασιν, ἄλλως ἂν ῥαδίως κατασχυσεν αὐτοῦ βαλλομένου ἀπανταχόθεν παρὰ τε τῶν καλουμένων Ἀρβανιτῶν, παρὰ τε τῶν ἀπὸ Δαλματίας παρὰ τοῦ Βοδίνου πεμπομένων. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν οἰμωμοσκόποι ²⁵ ἔξω βελῶν ἰστάμενοι καὶ κατὰ τῶν ἀγωνιζομένων πικροὺς ὀϊστοὺς διὰ γλώττης πέμποντες. Τὸ γὰρ τοῦ Ρομπέρτου ἀνδρείον καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ περιδέξιον, καὶ τὸ τοῦ φρονήματος ἔδραϊον πάντες ἴσασι· καὶ γὰρ οὐ τοῦ ῥαδίως, ἀλλὰ καὶ τῶν λίαν δυσκόλως καταγωνιζομένων ἦν ὁ ἀνὴρ ἐν ταῖς ἡτταῖς μᾶλλον θαρραλεώτερος φαινόμενος.

D *simulant.* Verum testatur idem Ordericus, lib. vii, eo anno quo in Illyricum postremo transiit, Robertum ex concepto voto, seu potius sacramento, barbam nutritisse: *Per animam patris mei Tancredi juro, inquit Robertus, et hoc jurejurando vobis assero, quod donec reversus ad vos fuero, non utar balneo, barba mea non radetur, neque cæsaries mihi tonsurabitur.* Unde consequens videtur Robertum barbam antea rasisse, eoque sacramento Gallos et Francos veteres imitatum, quibus in usore erat, ut victi comam, aut barbam squalere permitterent, nec ante novacula eam raderent, aut ornarent, quam se de hoste vindicassent; quod tradunt Tacitus, lib. iv *Hist.* et lib. *De morib. Germ.*; Sidon. lib. i, epist. 2; Gregor. Turon. lib. v *Hist.* cap. 15; et Paulus Diacon. lib. iii *De gest. Longob.* cap. 7.

lium pericula cominus lacessentium sudantiumque in acie praelii, obtreccionum acerbissimarum tela ex tuto jaculantes. Porro fortitudinem Roberti, dexteritatemque in administrando bello, praesentiamque imperturbati ad omnes casus animi, res omnibus notas, qui reputaverit, nae is intelliget difficillime omnium virum talem superari potuisse, qui etiam ex offensionibus belli, si quae incidere, animosior audaciorque exurgere soleret.

Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τῶν αὐτομολησάντων πρὸς αὐτὸν Λατίνων, καὶ τοῦ κόμητος Βρυενίου (27), τροπαιοφόρος ²⁶ νικητὴς εἰς ²⁷ τὴν βασιλεύουσαν ἐπαναζεύγνυσιν, ὡς ἄνωθεν εἴρηται, πρῶτην ἄγοντος τοῦ Δεκεμβρίου μηνός, ἑβδόμης ἐπινεμήσεως (28), τὴν βασιλίδα κατὰ τὸ ἀφωρισμένον πάλαι ταῖς τιχτούσαις τῶν βασιλίδων οἰκημα ἐπὶ ταῖς ὠδίσι εὐρηκίως. (Πορφύραν (29) δὲ τοῦτο οἱ ἀνέκαθεν ὀνομάζουσι, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννητῶν (30) ὄνομα εἰς τὴν οἰκομένην διέδραμεν.) Κατὰ δὲ τὸ περίορθρον (Σάββατον δὲ ἦν) τίχτεται τούτοις παιδίον θῆλυ, ἐμφερές, ὡς ἔλεγον, κατὰ πάντα τῷ πατρὶ. Ἐγὼ δὲ ἦν ἄρα τοῦτο, καὶ ὡς γε τῆς βασιλίδος καὶ μητέρος ἐν τισὶ καιροῖς διηγουμένης ἤκουον ²⁸ ὅτι πρὸ τρίτης ἡμέρας τῆς τοῦ βασιλέως εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσελεύσεως (ἐπανῆει γὰρ ἤδη ἀπὸ τῆς τοῦ Ῥομπέρτου μάχης καὶ τῶν πολλῶν ἐκείνων πολέμων καὶ κόπων), ταῖς ὠδίσι συνεχομένη, σταυροῦ τύπον τῇ γαστρὶ ἐνσημήνασα, ἔφη· *Μεῖνον ἔτι, παιδίον, τῆς τοῦ πατρὸς ἀφίξις*. Πολλὰ δὲ αὐτὴν, ὡς ἔλεγον, ἡ πρωτοβασταρία (31) καὶ μήτηρ αὐτῆς κα-

A Caeterum imperator cum, ejecto Castoria comite Bryenio, Latinis quos in suas partes traxerat comitantibus, prout superius narratum est, victor tropaeis positis in urbem regiam inveheretur. Kalendis Decembris indictione septima, Augustam suam conjugem in ea palatii parte diversantem reperit quae olim puerperis Augustarum est dicata. (Aedes istae antiqua appellatione Porphyra, sive Purpura vocantur, unde Porphyrogenitorum nomen orbe toto Romano celebre profuit.) Ibi circa diluculum die Sabbati nata ipsae puella est, haud dubis lineamentis patrem referens, ut notarunt jam tum praedicaruntque qui viderunt. Illa ego fui. Meos ipsius natales scribo. Nec illud omitiam, quod imperatricem matrem meam saepe referentem audire memini, sese laboribus paritudois tentari caeptam triduo antequam ingressurus urbem Augustus diceretur (constabat enim eum Roberti bello periculisque illis ac sudoribus perfunctum tantis aliquando domum cogitare, istoque jam in itinere versari, eo duntaxat spatio distantem quod

Variae lectiones ex cod. Coislina.

²⁶ πρὸς αὐτὸν τοῦ κόμητος Βρυενίου Λατίνων, τροπαιοφόρος. ²⁷ πρὸς. ²⁸ ἤκουον.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(27) *Μετὰ* — τοῦ κόμητος Βρυενίου. At contra supra pag. 154, ait Anna Bryenium adduci non potuisse, ut cum caeteris perfidis, vel transfugis, in partes imperatoris transiret.

(28) *Ἐβδόμης ἐπινεμήσεως*. Incidit prima Decembris indictionis 7, in an. Chr. 1085, qua Anna in lucem edita est.

(29) *Πορφύραν*. Porphyra, seu purpura, triclinium fuit in magno palatio, forma quadrata, ad Bucolesantis portum, ex marmore purpurei coloris constructum, unde Triclinio nomen mansit, ut Anna docet infra, lib. vii. Constantinum Irenes filium in ea palatii parte excacatum tradunt Theophanes, Cedrenus, Paul. Diaconus, lib. xiiii, et Manasses, cujus sunt ista de Porphyra palatia :

321 Ἐκεῖ τὰς ὄψεις, ἐκεῖ σεβαστεῖς τὰς κόρας, ὅπου τὸ πρῶτον ἐβλεψεν ἡνίου τὰς λαμπάδας. Πορφύραν ὀνομάζομεν ἐκεῖνον τὸν οἰκίσχον.

In illo praeterea Triclinio foetus suos edidisse Augustas testatur Nicetas in Man. lib. v : Τῆς δὲ Δεσποίνης πρὸς τὸ τεκεῖν ἐλθοῦσης, ὀκονομήθη μὲν ἡ Πορφύρα, καὶ ἠὺς ἐπὶ τὴν πρὸς τὴν ὑπεδοχὴν τῆς γεννήσεως. A Constantino M. exstructum prodit Liutprandus, lib. i, cap. 2. Aedificii formam describit Anna, lib. vii, p. 190.

(30) *Πορφυρογεννητῶν*. A purpura, palatii triclinio, Porphyrogenetas, seu Porphyrogenitos (nam et hanc hybridam agnovit media latinitas) dictos imperatorum liberos auctor est etiam Liutprandus. Non desunt tamen qui ita appellatos censent, quasi in purpura natos, patre scilicet imperatore. Claudianus in Paneg. de tertio Honorii consulatu, de ipso Honorio, qui ab Idacio in *Jurpuris natus* dicitur :

*Et regnum cum luce dedit, cognata potestas.
Excepit Tyrio venerabue pignus in ostro.*

C Et alibi :

Natus in ostro

Parrus Honoriodes.

Idem in vi, Honor. consulat.

*Te rudem vitæ quamvis diademate necdum
Cingebare comas, socium sumebat honorum
Purpureo solum gremio.*

Commodus imp. apud Herodianum, lib. i : Καὶ μὴ πειραθέντα με ἰδιωτικῶν σπαργάνων, ἄρα τῷ τῆς γαστρὸς προσελθεῖν, ἡ βασίλειος ὑπεδέξατο πορφυρίς. Sic Alexium, Manuelis imp. filium, *Purpuratum* vocat Willelmus Neubrig. lib. iii, cap. 4, uti Senator, lib. iv, cap. 39, Amanum quendam *generis purpurato* ortum dixit. Sic etiam *Purpuratam infantiam*, filium vocat Athalaricus rex apud eundem Senatorem, lib. viii, epist. 5, quippe statim atque in lucem editi erant, purpureis fasciis illigabantur. Certe Aureliano et Clodio Albino, apud Julium Capitolinum, omen imperii fecere crepundia purpurea; unde et Clodio *joco nutricis Porphyrii nomen inditum*. Ita Marcus diaconus apud Baronium an. 401, n. 25, Theodosium Junorem *post septem a matris puerperio die, ab Amantio cubiculario in purpura oblatum Porphyrio episcopo, ad baptismum refert*. Sic denique *Porphyreticum* appellavit Ludovicum Balbum, Franciae regem, Joannes VIII papa.

(31) *Πρωτοβασταρία*. At si protovestiaria Joannis Ducæ Caesaris uxor fuit, ut supra indicatur, pag. 54, avia fuit Irenes Augustae, non mater, ut Anna hoc loco scribit. Nec obstat quod non Caesarissa dicatur, a conjugis dignitate; nam protovestiariae dignitate illa ipsamet gaudebat, quod eadem Anna discitis verbis tradit. Fuit porro Irenes mater, Andronici uxor, filia Trojanni, Samuelis Bulgarorum regis filii,

tribus diebus emensurus esset) grave atque incommodum putasse si viro suo tam modico locorum et temporum intervallo absente prolem ipsa eniteretur. Itaque ad illam primum partus erumpentis sensum crucis forma ventrem consignasse, simulque dixisse: *Mane, puer, et exspecta patris reditum.* Quod ubi protovestiaria cognovit ejus mater, multum objurgasse filiam, illique cum stomacho dixisse: *Quid? Tu scis an vel post mensem venturus sit? et quomodo par eris sustinendis doloribus dilati ultra naturales terminos partus? Hæc Augustæ mater. Augusta tamen voti compos exstitit. Præcessitque istud quasi signum veri obsequii erga parentes mei, constantibus deinde vitæ totius officiis sancendum, 167* in quo freta conscientia, interrogare testimonia non vereor omnium qui me viderunt: si profecto sciunt me nulla unquam in parte pietati defuisse, tantamque semper præ me tulisse adversus patrem meum matremque charitatem quantum nulla difficultas rerum, nulla acerbitas temporum, nulla laborum moles, ne pericula quidem quantavis terere unquam aut retardare potuerint, quominus pro eorum amore honorem, pecuniam, vitam libentissime in discrimen objicerem, paratissima omnia pro istius laudis officio pacisci. Nec vero intra designationem solam stetimus; in rem sæpe atque aleam animæ ac capitis pro ista causa occasione vocante decurri. Sed nondum de his agendi tempus est. Illa potius referamus quæ mihi statim ab ortu conigerunt.

Cum enim quæ fieri solent in natalitiis regis proles, tum, ut in ortu primogeniti, omnia impensius atque effusius frequentarentur: cumque et munera in populum, et donativa in militem, et honoraria in senatores largissime spargerentur, indeque existeret publica omnium gratulatio, tamen pars multo maxima communis exultationis ad Augustæ consanguineos hand dubie pertinebat. Si cum omnibus lætitiis læcederent palamque triumpharent, nullo tamen motu, nullo cantu aut ovatione satis poterant declarare vim tantam gaudii quantum habebant in sinu animi conceptam. Post dies aliquamultos corona me ac regio dia-

Varisæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁹ δδύνας. ⁴⁰ τελειοθέντα. ⁴¹ δ τι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

femina præcellenti forma corporis, et egregia virtute animi, ut auctor est Bryenius, lib. iii, cap. 6, a qua exstructum Constantinopoli Charæ monasterium narrat Nicephorus Gregoras, lib. ix.

(32) Συμβασιλεύοντος. Zonaras de Constantino Porph.: Ἐπι γὰρ ὁ παῖς αὐτῆς περιέκειτο τὰ τῆς βασιλείας γνωρίσματα, καὶ εὐφημεῖτο μετὰ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὰς χρυσοβούλλους γραφὰς μετ' ἐκείνων ὑπεσημαίνετο. Profert Octavius Strada a Rosberg nummum, quem putat esse Alexii, in cujus antica duæ visuntur figuræ trabeatæ. Prima Alexii, habens in capite stemma crucigerum, globum, cui crux insistit, dextra gestans; secunda est alterius imperatoris. Utraque labarum tenet, in cujus sipate inscripta nota labari, cum hac inscriptione, FL. ALEX. FL. CONST. in quo quidem nummo si Alexii est, Constantinus Ducas Porphyrogeneta Alexio συμβασιλεύων, cujus nomen in eo describitur, videretur representari, nisi fictitium et adulterinum arguerent non Flavii duntaxat præ-

ταμεψυμένη ἔφη, μετ' ὀργῆς· Εἰ δὲ μετὰ μῆνα ἐλεύσεται οἶδος; καὶ πῶς αὐτῆ τοσαύταις ὠδύνας³⁹ ἐγκαρτερήσαιο; Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἡ ἐκείνης μήτηρ· τὸ δὲ γε τῆς βασιλίδος ἐπίταγμα πέρας εἰλήφει, ὅπερ κὰν τῇ γαστρὶ τὴν εἰς τὸ μέλλον πρὸς τοὺς θειναμένους εὐνοίαν ἀριδῆλω; ὑπεσημαίνετο. Καὶ γὰρ μετὰ ταῦτα εἰς ἡλικίαν ἐπιδεδωκυῖα καὶ ἀπολαβοῦσα τὸ φρονεῖν καθαρῶς, φιλομήτωρ κατὰ ταυτὴν ἐγεγόνηεν καὶ φιλοπάτωρ. Καὶ μάρτυρες τοῦ τοιαύτου ἦθους εἰσὶ μοι πολλοὶ μὲν τῶν ἀνθρώπων, ἤδη δὲ καὶ πάντες ὁπόσοι τὰ μὰ γινώσκουσι, προσεπιμαρτυροῦντων αὐτοῖς καὶ τῶν πολλῶν μου ὑπὲρ γονέων δόλων, καὶ χαμάτων, καὶ τῶν κινδύνων ἐκείνων εἰς οὓς ἑμαυτὴν διὰ τὸ πρὸς ἐκαίνοὺς φίλτρον ἐνέβαλον, ἀφειδήσασα μὲν καὶ τιμῆς, καὶ χρημάτων, καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς· οὕτω γὰρ μετὰ τὸ πρὸς αὐτοὺς φίλτρον ἐξέκαεν ὡς καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν δι' αὐτοὺς προέσθαι πολλάκις. Ἄλλὰ μήπω περὶ τούτων. Ἄνατρεχέτω δ' αὖθις ὁ λόγος πρὸς τὰ ἐξ αὐτῆς μοι ζυμπεσόντα γενέσεως.

Πάντων γὰρ τῶν συνήθων ἐπὶ τοῖς νεογνοῖς τῶν βασιλέων παισὶ δαψιλέστερον τελειοθέντων⁴⁰, ὡς λέγεται, εὐφημιῶν δηλαδὴ καὶ δωρεῶν, καὶ φιλοτιμημάτων παρεχομένων τοῖς λογάσι τῆς συγκλήτου, καὶ τοῦ στρατοῦ, πλέον εἶπερ ποτε ἔχαιρον, ἐσκίρων, ἐπαίανίζον ἅπαντες, καὶ μᾶλλον οἱ τῇ βασιλίδι καὶ αἷμα προσθήκοντες οὐκ εἶχον ὑφ' ἡδονῆς οἷ τι⁴¹ καὶ γένοιτο. Μετρητῶν δὲ τινῶν παρελθουσῶν ἡμερῶν, στέφους κάμῃ ἀξιοῦσιν οἱ γονεῖς καὶ βασιλικῷ διαδήματι. Ἐπεὶ δὲ Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ προδεσπαστευκότος Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, περὶ οὗ πολλάκις ὁ λόγος ἐμνήσθη, συμβασιλεύοντος (32) ἐπι τῷ αὐτοκράτορι καὶ ἐμῷ πατρὶ, κὰν

nomen, quod ab ejusce ævi Augustis usurpatum nemo sanus dixerit, sed et genuini quos videre contigit Alexii et Manuelis nummi 322 aurei et concavi, ejusmodi καυκίους vocari in Nov. cv, cap. 2, observat Cujacius, in Museo V. C. D. Charroni in Camera Comput. Paris. auditoris τοῦ μακαρίτου. Prior nummus, qui est Alexii, ejusdem Augusti stolati effigiem in parte concava exhibet, dextra Narthecem, sinistra globum, cui crux insistit, tenentem; supra globum Crucigerum, manus, veluti de nube, ad oram nummi exiens apparet, quæ imperatoris capiti stemma imponit. Ad laus dextrum ipsius figuræ imperatoris scripti hi characteres: ΑΛΕΧΙΩ ΔΕΥΠΟΤ. Ad sinistrum isti, quantum conjectari licuit, ΤΩ ΚΟΜΝΗΝΩ. In altera et convexa parte Christus sedens conspicitur, cum bisce characteribus † ΚΕΡΟ — ΗΛ supra Christi caput, ic. ns. In altero nummo Manuel Comnenus, Alexii ex filio nepos, eodem habitu representatur, nullo alio discrimine, quam quod crux, quæ globo in-

ταῖς δωρεαῖς δι' ἐρυθρῶν συνοπογράφοντος τούτω, κἀν ταῖς προπομπαῖς μετὰ τιάρας αὐτῷ συνεφεπομένου, κἀν ταῖς εὐφημίαις δευτέρου ⁴³ εὐφημουμένου, κἀγὼ εὐφημεῖσθαι ἐμελλον, Κωνσταντῖνον καὶ Ἄνναν ⁴⁴ ἐν ταύτῳ ἐξεφώνουν ἐν τοῖς τῆς εὐφημίας καιροῖς, οἱ τῆς εὐφημίας προεξάρχοντες (33). Καὶ τοῦτο δὴ μέχρι καιρῶν ἱκανῶν ἐτελείτο ὥστε ⁴⁵ μοι τῶν συγγενῶν καὶ ἐμῶν γεννητῶρων ἐν ὑστέροις πολλάκις διηγουμένων ἀκήκασα. Προμάντευμα δὲ Ἰωῆς τοῦτο τῶν ἐμοὶ συμπεσόντων ἦν, εἴτε εὐτυχημάτων, εἴτε τοῦμπαλιν δυστυχημάτων. Ἐπεὶ δὲ τοῖς βασιλεῦσι καὶ δεῦτερον ἐτέχθη θῆλυ (34) ἀναφέρον μὲν κατὰ τὴν δψιν εἰς τοὺς προγόνους, ἐμφαῖνον δὲ ἅμα καὶ τὴν ἐσύτερον ἐπιλάμπουσαν αὐτῷ ἀρετὴν τε καὶ φρόνησιν, ἐπεπόθουν καὶ ἀίρεν τεχεῖν, καὶ δι' εὐχῆς αὐτοῖς τοῦτ' ἦν. Ἐπινεμήσεως οὖν ἐνδεκάτης (35) τρεχούσης, τίκτεται τούτοις καὶ ἄρρεν. Εὐθὺς οὖν οἱ μὲν γονεῖς ἐγεγῆθεσαν, καὶ πένθους οὐκ ἔτι ἔχνος αὐτοῖς ἐπιλέλειπτο, τῆς σφῶν ἐπιθυμίας εἰς ἔργον προαχθῆσης ⁴⁶. Τὸ δὲ ὑπήκοον ἅπαν ἐσκίρτων, τοὺς κρατοῦντας αὐτοῦ ⁴⁷ χαίροντας ὄρων, συνέχαιρον ἀλλήλοις, ἐγεγῆθεσαν. Ἦν ⁴⁸ ἰδεῖν τὰ βασιλεῖα χαρμονῆς ἀνάπλω καὶ πένθος οὐδαμοῦ, οὐδὲ ἐτέρας οἰκισθηποτοῦν ἐννοίας, τῶν μὲν ἐκ μέσης θαλάμης καρδίας χαιρόντων ὅποσοι εὐνοί, τῶν δὲ συτχηματιζομένων χαιρέων. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ ὑπήκοον ὡς ἐπίπαν δύσνον τοῖς κρατοῦσιν, σχηματιζόμενον δὲ τὰ πολλὰ καὶ διὰ κόλακείας ἐπισπώμενον τοὺς ὑπερ-

Variæ lectiones ex cod. Coislip.

⁴³ δευτέραν. ⁴⁴ Κωνσταντῖνου καὶ Ἄννης. ⁴⁵ ὡσπερ. ⁴⁶ προαχθείσης. ⁴⁷ οὕτω. ⁴⁸ καὶ ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

sistit, duplex est. Characteres qui ad figuræ dextram describuntur, perspicue conficiunt hæc verba, ΜΑΝΟΥΗΑ ΔΕΣΠΟΤ. Ad lævam vero, ΤΩ ΠΟΡΦΥΡΟΓ, id est, τῷ Πορφυρογεννήτῃ, ita ut forte Manuel eo epitheto in imperii successione Isaacio fratri, superstiti licet et primogenito, jure se præferri debuisse ostenderit, cum cæteri Joannis parentis filii, Manuelis fratres primogeniti, Alexius, Andronicus, et Isaacius, ante adeptam a patre imperatoriam dignitatem in lucem editi sint, solus Manuel post Alexii avi excessum patre imperatore natus fuerit; atque id potissimum causæ fuit, cur in nummis et Bullis, seu Diplommatibus, atque adeo Novellis, istud epitheton affectarit. Tradit quippe Cinnamus, lib. I. Manuelem cum patrem in expeditionem Neocæsariensem secutus est an. 1142, ætatis annum attingisse duodevicesimum. Unde conicitur natum post adeptum a Joanne imperium, qui illud demum iniiit an. 1118, 15 die Aug. quo Alexius parens ex vivis excessit. Hanc porro Manuelis Monetam Manuelatum vocabant, quod ex instrumento pacis, seu inito inter Theodorum Lascarium Imp. et Venetos fœdere colligitur, cujus mentio est apud Julium a Puteo Veronensem in Genealogia familiæ Lascariæ: *Nelle monete che si battevano fussero differenti, gli Yperperi, et i Manulati ne gl' in perii loro.* Mox addit, *Manulato era moneta di riputazione fatta battere da Manuel, che ne fu l'Autore. Manlat, pro manulat. nuncupatur ab Arnolde Lubecensi, lib. III, cap. 33, qui ejus materiam, quantumvis auream, viliorem tamen fuisse ait: Est autem, inquit, manlat de viliorum numismate, qui nec totus sit aureus, nec totus cupreus, sed quasi de confusa et vili constat materia.* Certe quidquid fuerit de isto Arnolde Manuelato,

A demata parentes dignati sunt; et quoniam imperii consortium tum obtinebat is de quo multis alias egimus Constantinus Michaelis Ducæ olim Augusti filius, ita ut donationibus rubramento subscriberet, et in pompis solemnibus proxime Augustum tiara insignis sequeretur, postremo in acclamationibus secundo loco nominaretur, constitutum est: ut quoniam mei quoque jam coronatæ mentio in acclamatione facienda erat, talium deinceps clamorum præcentores Constantinum et Annam acclamarent: id quod satis longo tempore ita esse factum a parentibus deinde meis cæterisque cognatis sæpius audivi. Augurium videlicet illud aut omen fuit eorum quæ deinde mihi in vita vel prospera contigerunt vel adversa. Nata porro deinde Augustis et alia puella, referente et ipsa parentes vultu, et indicia jam tum aliqua monstrante virtutis ejus ac sapientiæ quæ in ea postea eluxit: desiderium ipsos incessit votis incensis flagrans, prolis quoque virilis edendæ: cujus et coreptes facti sunt corrente indictione undecima. Quando Augusta puerum marem enixa, immensa quædam in parentem utrumque lætitia redundavit, ita ut præteriti luctus ipsa memoria novi gratulatione gaudii abstersa erasaque videretur. At populus, ut ad nutus imperantium fingi solet, **168** in omnes lætitia significationes effundebatur. Cernere erat exultantem aulam, exultante jam plane mœrore

C is cujus memini ex probò conflatus auro videtur. Profert præterea supralaudatus **323** Strada nummum alium aureum, quem Manuelli pariter ascribit, in ejus antica visuntur duæ figuræ stantes, prior imperatoris barbati dextra hastam cum siparo et nota labari, læva gladium lateri adhærentem tenentis: altera est mulieris (quam Deiparam esse par est credere) coronam imperatoris capiti imponentis, cum hisce characteribus, DN ΜΑΝΟΥΗΑ. . . . hunc, etsi nescio quid adulterinum ex litteris dx. suspicari quisvis potest, hic describendum curavi, una cum altero Isaacii Comneni imperatoris ne, quid ad historiam Comnenicæ familiæ illustrandam desit. Servatur is in instructissimo gazophylacio Thuano. Habetur in antica princeps habitu Constantinopolitano, cujus caput manus de cœlo tangit, dextra crucem hastæ impositam ferens, sinistra gladium seu ensen angeli manu recipiens, cum hisce characteribus ΙΚΑΚΙΟΘ ΔΕ. . . ΡΑ. . . ΜΙ. In postica visitur virgo sedens, icunculæ caput in sinu fovens. Nummus est aureus, sed ponderis non æquantis solidum Justinianæum.

(33) *Εὐφημίας προεξάρχοντες.* Interdum psaltæ et cantores πολυχρόνιον, seu acclamationes incipiebant, præsertim cum fiebant illæ in templis, ut auctor est Codinus, cap. 6, n. 5; interdum etiam proceres; idem cap. 8, n. 2 et 3.

(34) *Δεύτερον θῆλυ.* Maria forte, quam primam e tribus Alexii filiabus nominat Zonaras. Vide lib. xv, sub finem.

(35) *Ἐπινεμήσεως ἐνδεκάτης.* Joannes Comnenus, postmodum imperator, Calojoannes Petro abb. Clu. dictus lib. II, epist. 39, nascitur ind. 11, an. Chr. 1088.

cum: aliis ex intimo animi vere benevoli sinu gratulationem sinceram prominentibus, aliis invidiam aegri cordis serenitate tamen jussa et risu simulato celantibus. Animos enim fere subditi aversos a principibus gerunt, utcumque fictis obsequiis et affectatis assentionibus demereri studeant quibus invident. Tunc tamen conspirantibus in unam celebritatem publicæ lætitiæ vel veris vel simulatis studiis omnium, nihil ad triumphalem gratulationem decesse videbatur. Cæterum puerulus fuscus erat colore cutis, lato fronte, aridulis genis, naso neque simo neque inflexo in formam aquilini rostri, sed sfiguræ inter utrumque mediæ, nigri oculi, tota indoles, quantum augurarij ex recens nati corpusculi specie licebat, subreconditior illa quidem, verum acribus ex abilito crumpens motibus. Nihil antiquius parentes habuere quam ut puero imperii hæreditatem assererent. Illi ergo ad Magnam ecclesiam perlato et sacri baptismi gratiam et regiæ coronæ decus simul impertiunt. Hæc nobis Porphyrogenitis ab ipsis ortus primordiis contigere; cætera quæ per vitam evenere suis quæque reddentur locis.

Jam ut ad seriêm historiæ redeamus, imperator Alexius postquam, ut superius diximus, Turcis ab ora Bithyniæ atque ab ipso Bosphoro superioribusque regionibus expulsis pacis fœdus cum Solymano contraxerat, sicque versis in Illyricum habentis omnium laboriosissimo periculosissimoque bello Robertum denique ac filium ejus Baimundum egregie vicerat, occidentumque limitem calamitate maxima liberaverat: inde rediens comperit non modo totam orientalem imperii oram Turcorum qui Apelchaseo parebant, incursionibus conculeatam, sed eos in ipsam etiam usque Propontidem maritimasque tractus ejus regiones successibus audaciam alentibus secure progressos offendit. Quomodo igitur amer Solyman Nicæa exiens hunc Apelchaseum præsidii præfectum illic reliquerit, Puzanos vero a sultane Persarum missus in Asiam, et a sultanis fratre Tutuse victus occisusque fuerit; quomodo denique Tutuses ipse post superatum Puzanem a consobrinis ipsius strangulatus perierit, hinc narrare incipiendum est. Vir fuit ex Armenia

ἔχοντας. Ὅμως δ' οὖν κοινὴν ἦν ἰδεῖν ὅτε τὴν χαρὴν ἡν συνηδομένων ἀπάντων. Τὸ δὲ παιδίον μέλαν (36) ἦν τὴν χροιάν, μέτωπον τούτῳ εὐρὺ, παρειαὶ ὑπόξηροι, ῥίς οὐτε ³⁸ κάμπουσα πρὸς τὸ γρυπὸν, ἀλλὰ μέση πῶς ἀμφοῖν ὀφθαλμοὶ μελάντεροι, καὶ τὸ ὑποκαθήμενον ἦθος, καὶ ὄξύ ³⁹ ὄσον ἐκ βρεφυλλίου σώματος εἰκάσαι ἐμφαίνοντες. Ἐθέλοντας τοιγαροῦν τοῦτ' ἐπὶ τὸ παιδίον εἰς τὴν αὐτοκράτορος περιωπὴν ἀναβιδάσαι, καὶ κληρὸν οἶον αὐτῷ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων καταλιπεῖν, εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην ἐκκλησίαν Θείου τοῦ βασιλείματος, καὶ τοῦ στέφους (37) αὐτὸ ἀξιοῦσιν. Τοιαῦτα τοίνυν τὰ τοῖς πορφυρογεννήτοις ἡμῖν ἐξ αὐτῶν βαλβίδων τῆς ἡμῶν γεννήσεως ⁴⁰ ξυμβάντα· τὰ δὲ γὰρ ἐσῦστερον ξυμπεπόντα

κατὰ τὸν προσήκοντα ῥηθήσεται τόπον.

Ὁ μέντοι αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος τῶν παραλίων τῆς Βιθυνίας καὶ αὐτῆς Βοσπόρου, καὶ τῶν ἀνωτέρω χωρῶν τοὺς Τούρκους ἀπελάσας μετὰ τοῦ Σολυμᾶ, εἰς εἰρηνικὴς ἐληλύθει ³⁸ σπονδᾶς, καθὼς ὁ λόγος ἀνωτέρω (38) φθάσας ἐδήλωσε, καὶ οὕτω πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τὰς ἰνίας στρέψας, τὸν τε Ῥομπέρτον, καὶ τὴν υἱὸν αὐτοῦ Βαῖμοῦντον πᾶλλὰ μογήσας κατὰ κράτος ἤττησε καὶ μεγίστης συμφορᾶς τὰ κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐβρύσατο, κάκειθεν ἐπανελθὼν αὐθις τοὺς ὑπὸ τὸν Ἀπελχασήμ Τούρκους, οὐ τὴν ἕω ἀπλῶς κατατρέχοντας εὗρεν, ἀλλὰ μέχρις αὐτῆς Προποντιδος καὶ τῶν παραλίων ταύτῃ χωρίων καταληλυθῆστας. Ὅπως μὲν οὖν ὁ ἀμῆρ (39) Σολυμᾶς, τῆς Νικίαις ἐξεληθὼν, ταυτὸν τὸν Ἀπελχασήμ φρουρὸν αὐτῆ καταλέλοιπεν, ὁ δὲ Πουζάνος παρὰ τοῦ Περσῶν σουλτᾶν πρὸς τὴν Ἀσίαν ἐξεπέμφθη καὶ παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ σουλτᾶν Τουτούση ἤττηθείς ἀνηρέτη, καὶ τὸν Τουτούσην μετὰ τὸ τὸν Πουζάνον ἤττησαι εἰ ἀνεψιαδεῖς αὐτοῦ ἀπέπνιξαν, ἀρητέον ⁴⁰ ἤδη διηγέσθαι. Ἀνὴρ τις ἐξ Ἀρμενίας ὀρμώμενος, Φιλάρετος (40) τὴν ἐπωνυμίαν, περιέλεπτος ἐπ' ἀνδρεία

Varie lectiones ex cod. Coislino.

³⁸ ῥίς οὐτε σιμή, οὐτε. ³⁹ ὄξύ. ⁴⁰ γενέσεως. ³¹ ἐξεληλύθει. ³² ἀρητέον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) Τὸ δὲ παιδίον μέλαν. Willelmus Tyrinus, lib. xv, cap. 23. de Joanne: *Fuit autem statura mediocris, carne et capillo niger, unde et cognomento dicitur etiam hodie Maurus, facie despicibili, sed moribus conspicuus, et actibus insignis militaribus.* Si (quod asseverat Nicetas) ad Joannem spectat pars posterior primi oraculi Leonis imperatoris, belle ibi describitur hoc versu vultus color:

Βληπόμενος μέλανι, καὶ μέλας ὄλος.

(37) Καὶ τοῦ στέφους. Nicetas in Joanne: Ὁ βασιλεὺς τοίνυν καὶ τοκεὺς Ἀλέξιος μάλιστα τῶν ἄλλων παίδων τῷ Ἰωάννῃ προσέκειτο· ἀμέλει τοι καὶ τοῦτον ἐπιχρίνας καταλείπειν τῆς βασιλείας διαδοχόν, ἐρυθρὸν τέ οἱ παδίου μετεδεδώκει, καὶ βασιλεῖα ἐδεδώκει ἀναγορεύεσθαι. Imperator porro a parente Alexio dictus est Joannes circa an. Chr. 1091, aut sequentem, uti patet ex Diplomate quod ab Ughello profertur in archiepiscopis Neapolitan. n. 10: *In nomine Dei Salvatoris N. J. C. imperante*

domino nostro Alexio Magno imperatore anno 14, sed et Joanne Porphyrogenito Magno imperatore ejus filio anno 3, die 17, mensis Sept., indict. 5, etc. Profert etiam idem Ughellus aliud Diploma an. 19 imperii Alexii, ind. 8, in quo Joannis pariter imperii anni describuntur.

(38) Ἀνωτέρω. Pag. 95.

(39) Ἀμῆρ. Apud Arabes id vocabuli κύριον seu dominum sonat, quod varie efferrunt scriptores nostri. Interdum enim, *ammirabilis*, dicunt, ut Albertus Aqu. lib. iii, cap. 59; *ammiratus*, ut Tudebodus, lib. v; *admirabilis*, ut Otho Frisingens. lib. vii, cap. 4; et *admirarius*, ut Leo Ost Hinc *admiraldorum*, seu thallassoeratorum nata vox apud Latinos, quod ita nostris Turcicarum classium duces indigarentur. Vide pag. 205 b.

(40) Φιλάρετος. Cujus meminit Zonaras in Romano Diogene.

καὶ φρονήσει, εἰς τὴν τοῦ δομestικαίου ἀξίαν παρὰ τοῦ προβεβασίλευκός τ' Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους ἀνενεχθεῖς, καὶ τὰ συμβάντα τῷ Διογένει θεασάμενος, καὶ τὴν τῶν ὀμμάτων αὐτοῦ στέρξιν βεβαιωθείς, διαφερόντως τοῦτον παθῶν, οὐκ ἔφερον. Ἄλλ' ἀποτασίαν μελετήσας τὴν τῆς Ἀντιόχου ἐξουσίαν ἑαυτῷ περιποιήσατο. Καθ' ἑκάστην δὲ τῶν Τούρκων ληϊζομένων τὰ περίε, ἐπὶ μὴ ἀνεσις τούτῳ ἐδίδοτο, ἐσκέφατο προσελθεῖν τοῖς Τούρκοις, καὶ περισμηθῆναι⁸³ ὡς ἔθος αὐτοῖς. Ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ ἐνέκειτο σφόδρα τοῦτον τῆς παραλόγου ἀνακρίπτων ὀρμῆς, ἀλλ' οὐκ εἰσηκούσθη τὰ λόφονα συμβουλεύων. Περίλυπος τοίνυν γενόμενος δι' ἡμερῶν ὀκτώ κατέλαθεν [καταλαμβάνει] τὴν Νίκαιαν, καὶ προσελθὼν τῷ ἀμῆρ Σολυμᾷ διεγείρει τοῦτον εἰς πολιορκίαν τῆς Ἀντιοχείας τὴν τοῦ σουλτανικίου τῆνικαῦτα περιβεβλημένον ἀξίαν, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον τὸν κατὰ τοῦ πατρὸς παροξύνει⁸⁴. Πείθεται τούτοις ὁ Σολυμᾶς, ἐν δὲ τῷ πρὸς Ἀντιόχειαν μέλλειν ἀπέρχεσθαι, τὸν Ἀπελχαστήμ κατέλιπε φύλακα τῆς Νικαίας, ὑπερέχοντα πάντων τῶν ἡγεμόνων, ἡγεμόνα τοῦτον κατονομάσας. Ἐκεῖνος δὲ συνεφεπόμενον ἔχων καὶ τὸν τοῦ Φιλαρέτου υἱὸν διὰ δώδεκα νυκτῶν (διὰ τὸ ἀνύποπτον, τὰς γὰρ ἡμέρας ἠρέμει) καταλαμβάνει τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐξεφόδου ταύτην κατέσχεν (41). Ἐν τούτοις δὲ καὶ ὁ Χαρατικῆς λαθραίως συλᾷ τὴν Σιωπὴν⁸⁵, χρυσίου ἱκανὸν καὶ χρημάτων⁸⁶ βασιλικῶν ταμείων κείθε ἑναποκεῖμενα μεμαθηκώς.

commisit, viro quem quanti faceret gloriosa appellatione declaravit: nomen enim ei dedit quo nomine illum ducem esse omnium præstantissimum ducem significabatur. Ipse porro Amer Solymas filio Philareti secum assumpto duodecim itinere noctium (diebus siquidem quiescebat, sic consilii sui sensum eripiens hostibus) Antiochiam improvisus facile imparatam occupavit adventu ipso impetuque primo. Quidam quoque, Charatices nomine, Sinopen per id tempus expilavit grassatione clandestina, indicio ad id pellectus copiosi auri multæque cæteræ pecuniæ ibi depositæ in regis thesauris.

Ὁ δὲ Τουτούσης (42) τοῦ μεγάλου σουλτάν ἀδελφὸς τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Μεσοποταμίας ἀπέσσης, καὶ τοῦ Χάλεπ, καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ Βαγδά (43) ἐξουσίαζων, καὶ τῆς Ἀντιοχείας ὀντιποιοῦμενος, ἐπεὶ τὸν ἀμῆρ Σολυμᾶν ἀφηνιάζοντα ἔβλεπε καὶ τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρχὴν ἑαυτῷ ἤδη περιποιούμενον, σὺν ὀλαις δυνάμεσιν, ἐν μεταίχμιῳ τοῦ Χάλεπ καὶ τῆς Ἀντιοχείας καταλαμβάνει. Συντηντήκός δὲ αὐτῷ τοῦ ἀμῆρ Σολυμᾶ πόλεμος⁸⁷ εὐθύς ἀναβρῆγνυται μέγας, καὶ ἀγγχεμάχου τῆς μάχης γεγονούας

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ περιτμηθῆναι. ⁸⁴ παροτρύνει. ⁸⁵ Σινώπην. ⁸⁶ χρήματα τῶν. ⁸⁷ Desunt voces πόλεμος, etc., νότα οἱ τοῦ Σολυμᾶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ἐξ ἐφόδου κατέσχεν. Venit Antiochia in Turcorum potestatem sub Abulcasemo Chalipha circa an. Chr. 1084, Alexio imperante. Tradunt siquidem Raimundus de Agiles, pag. 148; Order. Vital. lib. xii, pag. 914; et Willelmus Tyrius, lib. 9, cap. 11, eam, antequam a Francis expugnaretur, quod accidit 3 Jul. an. 1098, Saracenos per annos 14 obtinuisse. V. Elmæinum.

(42) Τουτούσης. 324 Tutusæ nomen vario effertur ab El Macini interpretibus. Erpenio enim Tajiuddaulas Nisus, Väterio vero Tajeoldulas

A oriundus Philaretus nomine, fortitudine ac prudentia insignis, quem Romanus Diogenes tunc imperans in domesticatus dignitatem eveherat. Is partim coram intuitus quæ misera et calamitosa Diogeni contigerant, partim auditu certior factus de crudeli excæcatione ejusdem, tanti tamque bene de se meriti principis indignissimam abdicationem suppliciumque iniquissimum 169 non ferens: tum quod subesse tortoribus ejus nec decorum sibi nec tutum putaret, spectare defectionem cœpit, viamque sibi ad hujus consilii perpetrandi facultatem urbis Antiochenæ occupatione præmunivit. At cum eum quiescere illic importunissimæ Turcorum loca circum vicina assidue infestantium incurSIONES non sinerent, homo qui omnem a Romanis damnaret spem, ad consilium immane quam atrox atque impium animum adjecit. Decevit enim transire in mores superstitionemque Turcorum, et circumcisionem suscipere. Exhorruit ad mentionem abominabilis flagitii filius ejus, patremque dñu frustra revocare inde ac dehortari conatus, ad extremum desperata cursione illius, Nicæam octo dierum cursu pervenit, ameremque Solyman sultanicii dignitatem illic adeptum, ad Antiochiam obsidendam patremque in ea urbe suum ipsius oppugnandum incitat. Haud segnem ad ea viam reperit. Totus ergo in apparatu expeditionis Antiochenæ Solyman Nicææ custodiam Apelchase mo

At Tutuses, magni sultani frater, Hierosolymorum et Mesopotamiæ universæ, Chalepi quoque, ac usque ad Bagdam ipsam, potestatem obtinens majorem in modum cupiebat Antiochia potiri. Amere porro civitatem eandem haud minus sollicitè retinente quam cupide invaserat, pronuntiat iter exercitui Tutuses Chalepo Antiochiam versus, unde contra signis infestis occurrente Solyman prælium conseritur magnum atque atrox: in quo postquam a jaculatione ac telis ad manus et gla-

dicitur. Fuit ille Giesaluddaulæ, seu Gelatoldule Mascosæ Summi Turcorum sultani frater, Barselami Salgeucidæ sultani filius, Damasci Ameras, Siarfuddaula, seu Serfodulo, Mustemi filio, Corosi nepote, Aleppi, seu Berrnosæ Amira, a Solymano, cui ille Antiochiam auferre adnixus erat, interfecto an. heg. 477, Chr. 1084, ipse Aleppum non modo invasit, sed et ipsam Antiochiam, cæso Solymano ex fratre nepote, expugnavit, totiusque Syriæ principatum hæc est an. Chr. 1085.

(43) Βαγδά. Vide Albericum, an. 1098.

dius admota pugna est, non ferentes Tutusam-
 rani vim Ameris copiae terga passim præbent. Eas
 magno convicio mistis suasionibus et promissis
 ad officium militare a flagitiosa fuga nequidquam
 revocare conatus Solymas, tandem ubi valentius
 remedio malum vidit, haud ignarus quantum sibi
 periculum impenderet, declinavit et ipse in tutum,
 ut putabat, locum, clypeoque humi abjecto tristis
 insedit. Non latuere latebræ consanguineos ejus.
 Frequentes ad eum satrapæ concurrunt, et ser-
 monibus ambiunt fallacibus, suadentes ut veniret
 secum: patrum quippe ipsius Tutusem magno-
 pere cupere videre ipsum atque amplecti. Ad hæc
 ille, satis certus nihil inde sperandum sibi, sed
 metuenda omnia, constanter renuebat. Ad extre-
 mam incumbentibus **170** satrapis, et suasioni-
 bus exosæ viæ sese paulatim intendentibus usque
 ad ostentationem violentæ abductionis, quam repu-
 gnando eluctari solus nequiret, eductum repente
 gladium Amer in propria impulit viscera, trans-
 verberatoque corpore malus male periit. His ma-
 gnis sultanes auditis et a Tutuse hæc victoria in
 formidolosam potentiae molem aucto metuendum
 sibi ac cavendum putans, Siausio ad imperatorem
 misso affinitatem ejus ambiit, pollicens, si postulati
 compos fieret, abducturum se Turcos ex cunctis
 oræ maritimæ partibus, castraque ipsi atque arces
 ibi sitas traditurum, denique ex toto animo auxi-
 liaturum ubi opus esset. Lectis imperator sultanis
 litteris affinitatis quidem mentionem in iis factam
 tacitus contempsit; at Siausum intuitus et ex
 vultu, habitu, verbisque ejus indicio capto, pru-
 dentem esse virum statuens, interrogavit unde
 domo, et quibus ortus ex parentibus esset? Eo vero
 respondente matrem sibi ex Iberis fuisse, patre
 tamen Turco se genitum fatente, magnopere im-
 perator institit ut sacrum suscipere baptismum
 vellet. Nec respuit Siausius; quin etiam fidem
 obstrinxit se non rediturum ad Turcos amplius
 ubi divini compos baptismatis factus foret. Quo-
 niam autem scriptum Siausius subscriptioneque
 ac sigillo rite munitum penes se habebat diploma
 sultanis, quo ostenso satrapas maritimarum ur-
 bium atque arcium ejicere ex iis posset, et in illas
 vicissim missos ab imperatore præfectos inducere,
 postquam idem imperator de affinitate cum sultane
 contrahenda fidem dedisset: egit cum Siausio im-

Variae lectiones

⁵⁸ Deest vox ἀνέπειθον. ⁵⁹ κουλεοῦ. ⁶⁰ Οὐσιᾶς. ⁶¹ Σιαοῦς. ⁶² ἐδεδώκει. ⁶³ ἐνός ἕβολοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Ὁ δὲ μέγας Σουλτᾶν. Adversus Tutusem, seu Tageoldulam, tot successibus elatum, bellum suscepit Gelatoldules sultanis frater, captumque Aleppum Casmaroldulæ commendavit, nec multo post hominem exiit anno heg. 485, Chr. 1092, transmissa in Mechamadum sultanica dignitate.

(45) Σιαοῦς. Magistratus Turcicus, qui etiamnum Chiaous apud Turcos appellatur. Lemnelavius in *Pandect. Turc.* n. 172; *Zauzii comparandi veniunt cum nostris nobilibus auticis, ii-que præsertim,*

Α νῦτα οἱ τοῦ Σολυμᾶ ὑποσχόντες προτροπάδην ἐφευ-
 γον. Πολλὰ δὲ τούτους θαρσύνων ὁ Σολυμᾶς, ἐπεὶ
 τῆς φυγῆς ἀποσχέσθαι οὐκ ἐπειθεν, ὑπὲρ κεφαλῆς
 τὸν κίνδυνον ἐφιστάμενον ἑρῶν, παρεκκλίνας ἐν
 ἀκινδύνῳ τάχα ἐδόκει καθεστάναι, καὶ κατὰ γῆς τὴν
 ἀπίδα τεθεικῶς, ἐπ' αὐτῇ προσουδίσας ἐκάθητο.
 Ἄλλ' οὐ διέλαθε τοὺς ὁμοφύλους. Προσεληλυθότες
 γὰρ αὐτῷ τινες τῶν σατραπῶν ἔλεγον τὸν θεῖον
 αὐτοῦ Τουτούσην μεταπέμπεσθαι αὐτὸν ὄν πει-
 θον ⁵⁸. Ὁ δὲ ἀνένευεν ὑφορώμενος τὸν ἐξ αὐτοῦ
 κίνδυνον. Ἐγκειμένων δὲ τῶν σατραπῶν, ἐπεὶ οὐ
 πρὸς ἰσχύος αὐτῷ ἀντικηθίστασθαι ἦν, οἷα μόνον
 ὄντι, τοῦ κολεοῦ ⁵⁹ τὸ ξίφος σπασάμενος, κατὰ τῶν
 ἰδίων ὡσα σπλάγγνων διαμπερὲς τὸ ξίφος ἐλάσας,
 καὶ κακῶς κακῶς ἀπέλετο. Παραχρῆμα γοῦν οἱ
 σωθέντες τῶν τοῦ ἀμῆρ Σολυμᾶ δυνάμεων προ-
 χωροῦσι τῷ Τουτούση. Ὁ δὲ μέγας σουλτᾶν (44)
 ταῦτα μεμαθηκῶς, καὶ δεδιὼς τὸν Τουτούσην ἰσχυ-
 ροποιούμενον ἤδη, ἀπίστευε πρὸς τὸν αὐτοκρά-
 τορα τὸν Οὐσιᾶν ⁶⁰, μηνύσας αὐτῷ περὶ κήδους,
 καὶ ὑποσχόμενος, ἐάν τοῦτο γένηται, ἀναστῆλαι
 μὲν τοὺς Τούρκους τῶν τῆς παραλίας μερῶν, καὶ
 πικραθεῖναι οἱ τὰ κάστρα καὶ ἐλοφύχως βοηθεῖν.
 Τοῦτον θεασάμενος ὁ βασιλεὺς, καὶ τὰς τοῦ Σουλτᾶν
 γραφὰς ὑπαναγνοῦς, περὶ μὲν τοῦ κήδους οὐδένα
 λόγον ἐπεποίητο, τὸν δὲ Οὐσιᾶν ⁶¹ νουνεχῆ ἄνδρα
 θεασάμενος, ἐπυνθάνετο πόθεν τε ὄρμηται, καὶ
 τίνες οἱ τούτου γονεῖς. Τοῦ δὲ μητρὸθεν μὲν ἐξ
 Ἰβήρων εἶναι λέγοντος, τὸν δὲ τούτου πατέρα
 Τούρκον ἀνομολογοῦντος, πολλὴν ὁ αὐτοκράτωρ
 πρᾶγματείαν ἐπαποίητο ὥστε τοῦ θεοῦ βαπτίσματος
 αὐτοῦ τυχεῖν. Συνέθετο πρὸς τοῦτο ὁ Σιαοῦς (45),
 καὶ πίστει ἐδεδώκει ⁶² τῷ αὐτοκράτορι, ὥστε μὴ
 παλινστῆσαι τοῦ θεοῦ βαπτίσματος τυχῶν. Καὶ
 ἐπεὶ ἐντεταλμένον ἦν αὐτῷ δι' ἐγγράφου προστάξιως
 σουλτανικῆς ἐν' εἰπερ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ τελέσαι τὴν
 μετ' αὐτοῦ κήδος προθυμηθεῖη, ἅπαντας τοὺς τῆς
 παραλίας πόλεις παρασχόντας σατράπας ἀπέλασεν
 ἐκεῖθεν, τὸ περὶ τούτων διαλαμβάνον σουλτανικὴν
 γράμμα ὑποδεικνύς αὐτοῖς, ταύτῃ τῇ γραφῇ συγ-
 χρήσασθαι ὁ βασιλεὺς τῷ Σιαοῦς ὑπέθετο. Καὶ ἐπὶ
 τούτους ἐκεῖθεν ἀπελάσσει, τὰς σουλτανικὰς ὑπο-
 δεικνύων γραφὰς αὐθις πρὸς τὴν βασιλεύουσαν
 ἐπαναστρέψαι. Ὁ δὲ μάλα προθύμως τὴν Σινώπην
 πρῶτερον κατασχῶν, καὶ τὰς σουλτανικὰς ἐπιστολάς
 ὑποδείξας τῷ Χαρατικῇ, ἐκεῖθεν αὐτὸν ἀπῆλασεν
 μηδ' ἄχρις ἐνός ⁶³ τῶν βασιλικῶν ὑποκρατήσαντα

ex cod. Coislin.

quorum opera principes utuntur in expediendis va-
 riis negotiis, quas commissiones vocare consuevimus.
 Iis qui præfectus est zauziarum Bassa vocatur, de
 quo magistratu idem agit Lemnel. n. 228. Hæbant
 etiam Byzantini imperatores suos chiausios, quos
 vulgo τζαουσιους nuncupant scriptores, atque in
 iis Acropolitæ, cap. 60, quibus qui præerat, Μέγας
 Τζαουσιος dicitur Pachymeri lib. vii, cap. 1; lib.
 xii, cap. 30; lib. xiii, cap. 22. Vide præterea
 Meurs. in Τζαουσιος.

χρημάτων. Γίνεται δὲ τι τοιοῦτον ἐν τῷ τῆς Σινώπης Ἀ
ἐξέρχασθαι αὐτὸν κατεάξας τὸ ἐπ' ὀνόματι τῆς ὑπερ-
αμώμου Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τέμενος, δαίμονι
τινι καθάπερ ἀλάστορι ἐκ θείας προνοίας παραδο-
θεὶς, ἐκεῖτο ἀφρίζων· καὶ οὕτως ἐκεῖθεν δαιμονίων
ἐξεληλύθει. Καὶ τὴν μέντοι κυρίαν τῆς Σινώπης ὁ
Σαῦος Κωνσταντίνῳ τῷ Δαλασσίνῳ ἀνέθετο ἐπ'
αὐτὸν⁶⁴ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπισταλέντι, καὶ οὕτω
τὰς ἄλλας πόλεις περιτῶν καὶ τὰς σουλτανικάς τοῖς
σατράπαις ὑποδεικνύων γραφάς, ἐκεῖθεν ἐξήλαυε
παραδιδούς πρὸς τοὺς τοῦ αὐτοκράτορος σατράπας.
Ταῦτα οὖν ὁ Σαῦος διαπραξάμενος ὑποστρέφη⁶⁵
πρὸς αὐτὸν, κἀνταῦθεν τοῦ θείου βαπτίσματος τετυ-
χηκῶς, καὶ πολλῶν δωρεῶν ἐπαπολαύσας, δούξ' Ἀγ-
χιάλου προχειρίζεται.

plena potestate a Siausio eodem translata est in Constantinum Dalassenum, ad idipsum ab imperatore missum. Inde alias similiter civitates Siausio obiens sultanicasque satrapis ostendens litteras, Turcica ex omnibus praesidia cum ducibus eduxit; destinatisque ab imperatore praefectis ac copiis arces urbesque tradidit. Tum iis rite perfectis ad Augustum reversus, sacro baptismo **171** dignatus est, ac cum multis aliis muneribus tum ducatu Anchiiali donatus.

Τῆς σφαγῆς δὲ τοῦ ἐμήρ Σολυμαῖ κατὰ τὴν Β
Ἀσίαν ἅπασαν διαδραμούσης, ὅποσοι τῶν σατρα-
πῶν πόλεις καὶ πόλινια ἔτυχον φυλάσσοντες,
ἕκαστος ὅπερ ἔτυχε φυλάσσειν κάστρον κατέσχε καὶ
ἐδιοποίησατο. Καὶ γὰρ ὀπηνίκα πρὸς τὸν Ἀπελχα-
σῆμ τὴν Νίκαιαν παρεδίδου φρουρεῖν ἐν τῷ πρὸς
τὴν Ἀντιόχειαν αὐτὸν ἀπιέναι, διαφόροις σατρά-
παις, τὰ τε κατὰ τὴν παραλίαν, καὶ τὴν Καππαδο-
κίαν, καὶ τὴν ἅπασαν Ἀσίαν, ὡς εἴρηται, ἀνέθετο,
ὥστε ἕκαστον τὸ ἴδιον λάχος φρουρεῖν τὴν αὐτοῦ
ἐκεῖθεν ἐπανέλευσιν ἀπεκδεχόμενον. Ὁ δὲ Ἀπελχασῆμ
ἀρχισατράπης τῷ τότε τῆς Νικαίας ὄν ταύτην
κατασχών, ἐν ἧ καὶ τὸ σουλτανικὸν ἦν, καὶ τῷ
ἰδίῳ ἀδελφῷ Πουλχάσῃ τῶν κατὰ τὴν Καππαδοκίαν
παραχωρήσας, ἐν ἀμεριμνία τε ἦν⁶⁶, τὴν τοῦ
σουλτανικίου ἀξίαν⁶⁷ περιζώσασθαι οἰόμενος, καὶ
ἦδη ἐν χερσὶ νομίζων κατέχειν (δεινὸς γὰρ ἦν ὁ
ἀνὴρ καὶ φιλοκίνδυνος), καὶ ἀρκεῖσθαι τοῖς ἐνοῦσιν
οὐκ ἠθέλειν, ἀλλ' εἰς προνομίαν⁶⁸ ἀπαστέλλων, τὴν
Βιθυνῶν ἐληΐζετο ἅπασαν καὶ μέχρις αὐτῆς Προ-
ποντιδος. Τῇ γοῦν προτέρᾳ μεθ' αὐτῶν χρησάμενος ὁ
αὐτοκράτωρ, τοὺς μὲν προνομίαις ἀνέστελλε, τὸν δὲ
Ἀπελχασῆμ πρὸς εἰρηνικὰς σπονδὰς συνήλαυε.
Βυσσοδομεύοντα δὲ τοῦτον διαγινώσκων ἀεὶ κατ'
αὐτοῦ, καὶ τὰς σπονδὰς ἀναβαλλόμενον, δεῖν ἐλο-
γίσαστο κατ' αὐτοῦ ἀξιόμαχον ἐκπέμψαι παράταξιν
[σατράτευμα]. Τὸν Τατίκιον δὲ, περὶ οὗ ἐν πολλοῖς ὁ
λόγος ἐμέμνητο, μετὰ δυνάμειος ἀποχρώσεως πέ-
πομφε κατὰ τῆς Νικαίας ἐντειλάμενος αὐτῷ μετὰ
νονεχείας τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστήναι, εἶγε τῶς
ἐντυχεῖν ἐξωθέν τισι γένοιτο. Ἀπελθόντος⁶⁹ δὲ τοῦ
Τατίκιου, καὶ ἀγγαῦ τῶν τειχῶν σχῆμα παρατάξεως
διατυπώσαντος διὰ τὸ μηδένα τῶν Τούρκων τμη-
καῦτα παρεῖναι, ἀναπετάσαντες οἱ Τούρκοι, εἰς
διακοσίους ποσοῦμενοι ἀθρόως κατ' αὐτοῦ ἐξιπ-

perator ut ad urbes arcesque istas se conferret Turcosque ipsarum praesidiarios cum Romanis commutaret, litteris sultanis ostendendis, eaque re perfecta Constantinopolim se reciperet. Annuit his Siausio libentissime, Sinopenque praefectus primum, sultanicis litteris Charatici oblatis eum inde expulit, ne uno quidem nummo potitum regiae pecuniae quam concupierat. Contigit ei siquidem tale quippiam. In illa grassatione de qua diximus cum superimmaculate Dominae nostrae Matris Dei fanatico templum violasset, ultori repente demoni divinitus est traditus, ita ut statim humi afflictus volutaretur spumans. Eodem porro adhuc in statu erat quando eum Siausio mandato sultanis illinc eiecit. Praefectura vero Sinopes cum

plena potestate a Siausio eodem translata est in Constantinum Dalassenum, ad idipsum ab imperatore missum. Inde alias similiter civitates Siausio obiens sultanicasque satrapis ostendens litteras, Turcica ex omnibus praesidia cum ducibus eduxit; destinatisque ab imperatore praefectis ac copiis arces urbesque tradidit. Tum iis rite perfectis ad Augustum reversus, sacro baptismo **171** dignatus est, ac cum multis aliis muneribus tum ducatu Anchiiali donatus.

Cæde porro Ameris Solymæ per Asiam vulgata, quicumque satraparum urbes aut oppida praesidiis obtinebant, vindicare illa sibi privatim, ac castrum quisque sibi creditum ut rem deinceps propriam habere ac tueri cœperunt. Etenim quo tempore is Nicææ custodiam Apelchasemo committit, Antiochiam festinans (ut dictum est) plerasque cum orae maritimæ, tum Cappadociae, atque adeo universæ Asiae, civitates diversis obiter distribuit satrapis, ea lege ut quisque quem sortitus esset, cum fide ac cura tueretur locum, quoad ipse Amer reverteretur. At Apelchasemus Nicææ archisatrapa qua in civitate stata sedes et palatium sultanum erat, Sultanicium appellatum, cum fratri suo Pulchase Cappadociam concessisset, securus erat, nihil dubitans quin evehendus ipse mox esset in sultanicæ dignitatem, ac tanquam eam rem jam teneret manibus, homo acer et inquieti pugnacisque ingenii, possessis haud contentus erumpebat in rapinas alienorum, et Bithyniam universam usque ad ipsam Propontidem, quotidianis latrociniiis infestam per suos habebat. Adversus eam vim imperator, experta dudum methodo usus, et latrocinantes repressit, et Apelchasemum ad pacem ac foedus cogitandum compulit. In qua tamen cogitatione cum ille cunctaretur, multa meditans, facileque indicans, se non nisi magno coactum aut malo aut metu ad quietia consilia appulsurum animum; id imperator sentiens, conveniendum hominem armata manu, et validum contra eum exercitum mittendum decrevit. Dux ad id electus Taticius, cuius multam et alibi hæc Historia mentionem habet. Huic firmæ instructæque idoneo numero datæ copiae sunt, cum mandatis ut recta in Nicæam movens caute rem gereret, nec temere præcipitaret

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ αὐτῷ. ⁶⁵ ὑποστρέφει. ⁶⁶ τῶς ἦν. ⁶⁷ ἐξουσίαν. ⁶⁸ προνομίαις. ⁶⁹ εἶγε τῶς ἐξωθέν τισιν ἐν-
τύχοιεν, ἀπελθόντος.

pugnam, nisi habita ratione numeri hostium et locorum situs explorata videretur victoriæ spes. Progressus cum his ad Nicæam Taticius, cum aciem muris admovisset, magnum a Turcis aliquandiu silentium fuit: tandem tamen, apertis subito portis, ducenti equites erupere, quos Galli conspicati (erant ex ea gente sat multi tum in exercitu) sine mora longis armati hastis in adversos procurrunt, multisque percussis reliquos in arcem contruserunt. Quo facto, stare nihilominus instructam ad prælium aciem Taticius eodem loco jussit usque ad occasum solis: nemineque Turcorum extra portas apparente, regressus Basileam versus, idoneo loco munivit castra, duodecimo ferme citra Nicæam stadio. Ibi excitatur Taticius nocturno nuntio rustici cujusdam, affirmantis adesse Prosuchum, cum quinquaginta millium exercitu, a novo sultane Pargiarucho missum. **172** Eadem et alii dixerunt, ut dubitandi non superesset locus. His Taticius compertis, se impari tanto numero sentiens, remittere de audacia initiorum, et tuta magis quam gloriosa sequi consilia decrevit: præclare secum actum iri reputans, si vitata necessitate committendi paucos suos cum longe pluribus et instructoribus hostibus, ad perniciem rei Romanæ certam, copias incolumes servare ac reducere suas posset. Ab hoc decreto Constantinopolim haud dubie respiciens, per Nicomediam iter indixit. Quem primo castrorum motu contemplatus e muris Apelchaseis, ac quo pergeret intelligens, raptim eductis copiis instare vestigiis recedentium cepit, eo animo ac spe, ut cum eos viæ ratio in locum iniquum compelleret, ipse arbitrato suo facilem capesseret cum fessis et situs natura circumventis. Venerant Pernetum Romani. Apelchaseus, occasionem vincendi se nactum putans, copias explicat lacessitque prælium. Coactus Taticius et ipse contra struit aciem, primam in hostes impressionem Gal-
 lis equitibus in fronte collocatis tribuens; hi correptis manu longis lanceis, totis effusi habenis ignea velocitate Barbaros impetunt contractasque phalangas magna cæde ac tumultu in fugam vertunt. Sicque Constantinopolim per Bithynos feliciter tenuit Taticius cum suis.

Verum Apelchaseus quiescere non potuit. Vir

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ Παργιαρούχ. ¹¹ δυνάμεις τὰς. ¹² ὀπλιτικόν. ¹³ ἰσχυρώτερα. ¹⁴ τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) Δόρατα μακρὰ. Celebrantur potissimum Franci nostri a scriptoribus quod egregie hastas quærent. Nicetas in Man. lib. iii, n. 3, de Latinis, seu Francis: Καὶ τὸ ἐκ τῶν Λατίνων ἐκεῖσε στρατιωτικὸν μέγα τῷ δόρατι ἐγκυχυόμενον. Cinnamus, lib. ii de iisdem Francis: Ἴππον τε ἐνσταλῶς ἀναστῆναι, καὶ ἔξω δόρατι ἐπιλάσαι δεξιοὶ μάλαστα. Fulcher. Carnot. lib. ii, cap. 41: Sed quia sciebant milites nostros esse probissimos bellatores, et mirabiles de lanceis percussores, non sunt ausi cum eis bellum committere. Albertus Aq. lib. iv, cap. 6, de Hierosolymitanis Francis: Horum ferreæ vestes, clypei auro et gemmis inserti, variisque coloribus depicti, galeæ in capitibus eorum splendentes super solis splendorem coruscant, hastæ fraxineæ in manibus eorum ferro acutissimo præfixæ

πάσαντο. Οἱ δὲ Κελτοὶ (ἦσαν γὰρ Ἴκανοὶ) τούτους θεασάμενοι κατὰ πρόσωπον σφοδρῶς τῇ ῥύμῃ δόρατα μακρὰ (46) ἐναγκαλισάμενοι κατ' αὐτῶν ἴενται, καὶ Ἴκανοὺς τρώσαντες εἰσω τοῦ κάστρου τοὺς λοιποὺς συνήλασαν. Ὁ δὲ γὰρ Τατίκιος ἴστατο αὐθις ἐπὶ ταύτου σχήματος τῆς παρατάξεως μέχρις ἡλίου δυσμῶν. Ἐπει δὲ μηδεὶς ἐξω πύλων τῶν Τούρκων ἐώρῃτο, ἀναποδίσας κατὰ τὴν Βασιλείαν (47) τὸν χάρακα ἐπέηξατο δύο πρὸς ταῖς δέκα σταδίους τῆς Νικαίας ἀπέχουσαν. Νυκτὲς δὲ τις προσελθούτως αὐτῷ ἀγρότης, τὸν Προσοῦχ διανίστατο μετὰ πενήκοντα χιλιάδων ἐπικαταλαμβάνειν παρὰ τοῦ νεωστὶ γενομένου σουλτάν τοῦ (48) Παραγιαρούχ¹⁰ ἀποσταλέντα. Ταῦτα ὁ Τατίκιος καὶ δι' ἑτέρων βεβαιωθείς, ἐπεὶ πρὸς τοσαῦτα πλήθη δυνάμεις¹¹ ἀντικαθισταμένους οὐκ εἶχεν, ἀναλύων τὰ δόξαντα πρότερον, ἀγαπητὸν ἐλογίζετο, εἰ τὸ ὀπλιτικόν¹² ἅπαν σῶον διατηρήσειεν, καὶ μὴ πολλοστὸς πρὸς ὑπερπληθεῖς, καὶ ἰσχυρωτέρους¹³ μαχόμενος τὸ πᾶν ἀπολέσειεν. Ἐνθεν τοι καὶ τὴν βασιλεύουσαν κατὰ νοῦν εἶχε, καὶ πρὸς ταύτην ἑώρα, διὰ τῆς Νικομήδους βουλόμενος ἐπαναστρέψαι. Ὁ δὲ Ἀπελχασῆμ ἀνωθεν τοῦ τείχους θεασάμενος αὐτὸν πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπονενευκότεν, καὶ ἤδη πορευόμενον, ἐξεληλυθὸς παρείπετο, ἵνα ἅπλῃ ἐν ἐπικαίρῳ τόπῳ τοῦτον στρατοπεδεύσαντα θεάσεται προσδαλῆ. Καταλαμβάνοντα δὲ τοῦτον τὴν Πρένετον ἐφθακῶς συμμίγνυσαι αὐτῷ καὶ ἐκθύμως τὴν μάχην ἀναρρήγνυσιν. Ὁ δὲ Τατίκιος θάπτων τὰς δυνάμεις εἰς πολέμου τύπον καταστησάμενος, τοῖς Κελτοῖς τὴν πρώτην κατὰ τῶν Βαρβάρων ἵππασίαν, καὶ τὴν τοῦ πολέμου συμβολὴν ἐπέτρεψεν. Οἱ δὲ δόρατα μακρὰ ἐναγκαλισάμενοι, χαλάσαντες ὄλας ἤνίας ὡς πῦρ κατὰ Βαρβάρων ἴενται, καὶ διακόψαντες τὰς φάλαγγας τρέπουσι κατὰ κράτος. Καθ' οὕτω πρὸς τὴν βασιλεύουσαν διὰ τῶν¹⁴ Βιθυνῶν ὁ Τατίκιος ἐπανερχεται.

struit aciem, primam in hostes impressionem Gal-
 lis equitibus in fronte collocatis tribuens; hi correptis manu longis lanceis, totis effusi habenis ignea velocitate Barbaros impetunt contractasque phalangas magna cæde ac tumultu in fugam vertunt. Sicque Constantinopolim per Bithynos feliciter tenuit Taticius cum suis.

Ὁ μέντοι Ἀπελχασῆμ οὐδαμῶς ἠρεμεῖν ἤθελεν.

sunt, quasi grandes perticæ: equi eorum cursu et bello doctissimi vexilla in hastis eorum nodis aureis et fimbriis argenteis montes in circuitu nimio lucis decore coruscare faciunt. Vide Annam, pag. 172, 207, 277, 445 et 469.

(47) Βασιλείαν. An idem oppidum, quod Βασίλειον vocat Constantinus Porphyg, statuitque in Themate Buccellariorum, episcopatu insigne sub Ancyra Metropoli?

(48) Παραγιαρούχ. Berciarocus, seu ut effertur ab Erenio, Barchinuchus, alter Gelalolduli seu Toparæ sultani filius, parente a Tutuse patrio, qui eum immisissis Chaziis interfecerat, sublato, et in ordinem acto Mechamudo fratre, sultanicam dignitatem invasit an. heg. 487, Chr. 1094. Vide not. ad pag. 179.

Ἐπιθυμητικῶς ⁷⁵ γὰρ εἶχε τὰ σκῆπτρα τῆς Ῥω-
μαίων ἀναδήσασθαι ἀρχῆς, εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλάγε
τῶν περὶ τὴν θάλατταν πάντων, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν
νήσων τὴν ἐξουσίαν ἐσχηκέναι. Τοιαῦτα οὖν λογι-
ζόμενος πρότερον μὲν ληστρικὰς νῆας κατασκευά-
ζειν διανοεῖτο τὴν Κίον (19) καταλαβών. Πόλις δὲ
αὕτη Βιθυνῶν παρὰ θάλατταν διακειμένη· καὶ προ-
έβαινεν ὡς ἔβητο κατὰ σκοπὸν αὐτῷ ἀπαρτιζομένον
τῶν νηῶν. Οὐδὲ τοῦτο τὸν αὐτοκράτορα διέλαθεν. Καὶ
παραχρῆμα τὰς παρατυχοῦσας διήρει, καὶ τριήρεις
καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ναυτικῶν ἐξοπλίσας, Μανουὴλ τὸν
Βουτουμίτην δοῦκα (50) προβαλλόμενος, κατὰ τοῦ
Ἀπελχασῆμ ἀπέστειλεν ἐπισκήψας σπεῦσαι τὰς
ἡμιτελεῖς τοῦ Ἀπελχασῆμ νῆας ἐμπρῆσαι ἐν ὁποῖα
καταστάσει ταύτας εὐρήσει. Ἀλλὰ καὶ τὸν Τατί-
κιον μετὰ ἀποχρώσεως δυνάμεως ἠπειρόθεν κατ' ^B
αὐτοῦ ἐκπέμπει. Ἀμφοτέρων οὖν τῆς πόλεως ἐξελη-
λυθόντων, ἐπεὶ τὸν Βουτουμίτην ⁷⁶ ὁ Ἀπελχασῆμ δια-
πόντιον μετὰ σφοδρᾶς τῆς ρύμης ἤδη καταλαμβάνοντα
ἐθεάσατο, ἐμεμαθήκει δὲ καὶ τῶν ἐξ ἠπείρου ἐπικα-
ταλαμβάνόντων ⁷⁷, καὶ τὸν τόπον ἐν ᾧ ἔτυχε μὴ συμ-
βιλλόμενον αὐτῷ λογίζεται ⁷⁸ διὰ τὸ τραχὺ, καὶ στε-
νὸν, καὶ τοῖς τοξόταις πάντη ἀκατάλληλον ὡς μὴ
ἀπ' ἁπλῶντα τοῦτοις πρὸς τὰς κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἱπ-
πασίας ἀπάρας ἐκεῖθεν εἰς ἐπίκαιρον τόπον ἐβουλεύ-
σαστο τὰς δυνάμεις καταθεῖναι. Καταλαμβάνει τοίνυν
τόπον, παρὰ μὲν τῶν Ἀλυκᾶς ὀνομαζόμενον, παρὰ
δὲ τῶν Κυπαρίσσιον. Ἐφθακῶς δὲ ὁ Βουτουμίτης
διαπόντιος, θάπτεον ἢ λόγος τὰς τοῦ Ἀπελχασῆμ νῆας
ἐνέπρησεν. Τῇ δὲ κατ' ⁷⁹ αὐτὴν ἐξ ἠπείρου ἐληλυθὼς ^C
καὶ ὁ Τατίκιος ἐν ἐπικαίροις τὸ στράτευμα κατέθετο
τόποις, καὶ ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἑσπέρας οὐκ ἐνεδίδου
πῆ μὲν ἀκροβολιζόμενος, πῆ δὲ μάχας συνάπτων
κατὰ ⁸⁰ τοῦ Ἀπελχασῆμ ἐφ' ὅλαις πεντεκαίδεκα ἡμέ-
ραις. Τοῦ δὲ Ἀπελχασῆμ μὴδ' ὄλωσ' ἐνδιδόντος, ἀλλ'
ἰσχυρῶς ἀντικαθισταμένου, ἐκκακῆσαντες οἱ Λατῖνοι,
κἂν μὴ τὴν ἐκ τοῦ τόκου εἶχον βοήθειαν, ὥχλου δμως
τὸν Τατίκιον, ἵν' οὗτοι καὶ μόνοι τὴν μετὰ τῶν Τούρ-
κων ἀναδέξωνται μάχην. Ὁ δὲ κἂν μὴ κατὰ γνώμην
τὸ πρᾶγμα ἐδόκει αὐτῷ, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ὁρῶν δυ-
νάμεις Τουρκικὰς προσχωρούσας τῷ Ἀπελχασῆμ,
ὕπειξε τῇ βουλῇ τῶν Λατίνων. Καὶ περὶ ἀνατολᾶς
ἡλίου τὰς φάλαγγας καταστήσας, τὸν κατὰ ⁸¹ τοῦ
Ἀπελχασῆμ ἀνῆψε πόλεμον. Πολλοὶ μὲν τῶν Τούρ-
κων τῆνικαῦτα κτείνονται, πλεῖστοι δὲ καὶ ἀλίσκου-
ται. Οἱ δὲ πλείους τὰ νῶτα διδόσασι, μηδὲ τῶν οἰκειῶν
σκιυῶν φροντίαν ποιησάμενοι. Καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπελ-
χασῆμ κατευθῦ Νικαίας ἐλάσας μόλις διασώζεται.
Λείαν οὖν πολλὴν ἐντεῦθεν ἀναλαβόμενοι οἱ ὑπὸ τῶν

qui animo tam superbas spes versaret, ut vel im-
perii apicem sibi Romani despondere auderet; vel
si tanta res non succederet, maritimæ certe oræ
potestatem universæ, ipsarumque adeo insularum,
cupiditate præcepisset. His tam vastis cogitationi-
bus tumidus, primum quidem piraticam classem
instruere decreverat, occupata ad eam rem Cio
(urbs ea maritima Bithynorum est) consiliumque
ipsi o sententia processerat, quod talis loci occu-
patione navale aptum sibi paraverat ad classem
ædificandam; cui operi haud segnis opera dabatur.
Nihil horum imperatorem latuit. Ergo confestim
quas forte habuit ad manum biremes triremesque
cæterasque armavit naves, ducique ipsis præpo-
sitis Manuelli Butumitæ mandatum dedit profici-
scendi contra Apelchasemum summa celeritate,
ne is otium haberet liberum absolvendarum na-
vium quarum ædificationem multum promoverat.
Porro naves ipsas quocunque in statu reperiret,
statim incenderet. Hæc mari curata. Per conti-
nentem missus Taticius est eodem tempore cum
firmis copiis. Horum simul duorum ducum et
exercituum uno tempore contra se ab Augusto
immissorum ex urbe regia saniam Apelchasemus
audivit, moxque fulminea celeritate advectum con-
spexit Butumiten; certis quoque exploratorum
indiciis comperit adventare terra Taticium; con-
sultatione de summa rerum raptim habita, consti-
tuit, locum in quo tunc esset minime aptum videri
^C **173** ad pugnam ex eo cum Romanis capessen-
dam, quod is asper, angustus, incompositus, ne-
quaquam commodam præberet stationem sagitta-
riis ad arcendum equitatum Romanorum. Ergo
inde translatis copiis, locum occupat a quibusdam
Atycas nominatum, ab aliis *Cyparissium*. Interim
Butumites prævertente vocis sonum velocitate
mari iuventus naves Apelchasemi combussit. Po-
stridie cladis hujus pervenit in ejusdem conspec-
tum Taticius. Lectoque idoneo castris Romanis
loco, nullo momento remissionis Turcis indulto,
statim fatigare ipsos qua immissis manipulis suo-
rum, qui manum cominus consererent, qua emi-
nus jaculationibus assiduis, cœpit; instititque sic
agere per dies continuos quindecim, Apelchasemo
per totum id tempus parem audaciæ aggredientium
^D Romanorum resistendi constantiam opponente.
Ea mora lædium Latinis attulit tum sub Taticio
merentibus. Ergo frequentes institere apud ducem
ut Turcos quantavis loci opportunitate fretos de-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ ἐπιθυμητικῶς. ⁷⁶ Βουτουμίτην. ⁷⁷ καταλαμβάνόντων. ⁷⁸ λογίζοιτο. ⁷⁹ τὴν δὲ μετ'. ⁸⁰ μετὰ.
⁸¹ μετὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) *Kion*. Ciura, urbem maritimam in Bithyria
habet Strabo, lib. xi, Theophanes, pag. 209,
405. *Chiaous*, ni fallor, hodie, in *Itinerar. D. de*
Breves, pag. 9.

(50) *Δούκι*. Dux scriptoribus Byzantinis est

classis præfectus: Δούξ τοῦ στόλου apud Nicetam
in Isaac. lib. iii, n. 4; in Alex. lib. ii, n. 4;
Annam, lib. vii, 9, etc. Supra duxes erat Δούξ
μέγας, de quo eadem Anna, pag. 209, et Nos ad
Villhard.

bellandos sibi unis daret. Aliena res a militari prudentia Taticio videbatur : tamen quod augeri quotidie Apelchase mi exercitum novis copiarum Turcicarum accessionibus cerneret, periculo consilium vincente in sententiam Latinorum transit, et sub ortum solis acie instructa pugnam cum Apelchase mo capessivit. Multi tunc cæsi Turci, plurimi capti, plures obliti castrorum vasorumque ne suppellectilis, salutis spem in fuga posuere. Ipse Apelchase mus vix salvus Nicæam tenuit. Prædicta omni politi Taticiani propria in castra divites redierunt.

His imperator auditis, pro sua prudentia vulgi captum atque usum excedente, proque ea qua potissimum pollebat peritia tractandarum quantumvis pervicacium mentium et quam in partem vellet captato tempore impellendarum, inopinatum consilium extemplo cepit provocandi ad pacem Apelchase mi. Scribit ergo perhumanas ad eum litteras, quibus magnopere auctor ipsi est : abste-
B neat deinceps conatibus vanis, neve frustra verberare pergat aerem. Quin potius ad se Constantinopolim veniat, amplissimis ibi et muneribus et honoribus a se qui scriberet, et fidem suam regiam ad id quod ostendebat præstandum obstringeret, statim cumulandus. Lectis hisce Apelchase mus litteris, simul eodem tempore Prosuchum audiens expugnatis plerisque arcibus quas satrapæ quidam occupaverant, Nicæam jam adventare ut eam obsidione cingeret, necessitate, quod aiunt, in ambitionem versa, fidem imperatoris experiri constituit : sperans etiam isto congressu penitus se introspecturum Augusti mentem, ac pacem, si firmam et utilem fore cerneret, coram facilius quam legatis
C intermediis initurum. Verum Alexius alia omnia machinabatur adversus Barbaros quibuscum nulla fida pax esset, omnem honestam esse rationem statuens publicæ obtinendæ securitatis, quam alioqui necessariam imperio, tamen neque vi aperta, ob præsentem rei Romanæ debilitatem, nec per Turcorum perfidiam ulla tractatione conficere posset. Nuntiis igitur imperatoris **174** liberaliter invitantibus ut Constantinopolim venire ne gravaretur, pollicentibusque Augusto curæ futurum, ut et honorificentissime ibi exciperetur habereturque et voluptatibus ac spectaculis omnis generis recreatus, muneribusque cumulatus amplissimis, domum quando vellet reduceretur, assensus est Apelchase mus et Constantinopolim se transtulit : ubi nihil
D minus quam speraverat demonstrationum honoris ac deliciarum expertus, iis fruebatur. At imperator, qui haberet in animo expellere Nicomedia Turcos (urbs ea primaria est Bithyniæ quam Turci

Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ ὁποῖος ἐκεῖνος⁸² θηράσαι ψυχὴν ἀνθρώπου, καὶ λιθίνην μαλάξαι φύσιν, γραφὴν τῆνικαῦτα ἐκτίθεται πρὸς τὸν Ἀπελχασήμ, συμβουλεύων ἀποσχέσθαι μὲν τῶν τοιούτων κενῶν ἐπιχειρημάτων, καὶ μὴ εἰς ἀέρα παλεῖν, ἀλλὰ προτεληλυθέναι τε αὐτῷ καὶ πολλῶν καμάτων ἐαυτὸν ἀπαλλάξαι, δωρημάτων τε θαψιλῶν ἐπαπολαῦσαι καὶ τιμῆς. Ὁ δὲ Ἀπελχασήμ ἐπεὶ καὶ τὸν Προσοῦχ ἐμάνθανε πολιορκοῦντα τὰ κατεχόμενα ὑπὸ τινῶν σατραπῶν κάστρα, ἤδη δὲ καὶ τῇ Νικαίᾳ προσπελάζειν ἐφ' ᾧ πολιορκῆσαι ταύτην, τὴν ἀνάγκην (51) φιλοτιμίαν ὃ φασὶ ποιησάμενος, ἅμα δὲ καὶ τῆς τοῦ βασιλέως γνώμης καταστοχασάμενος, καὶ τεθαρόρηκῶς τὴν μετ' αὐτοῦ εἰρήνην ἀσπάζεται. Τῶν δὲ ἀναμεταξὺ εἰρηγικῶν σπονδῶν τελεσθεισῶν, μελετήσας καὶ ἕτερόν τι συνοίσσον ὁ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ καὶ⁸³ οὐκ ἐντῆν ἄλλως ἀνυσθῆναι τὸ σκοπούμεγον, μετακαλεῖται τοῦτον εἰς τὴν βασιλεύουσαν, ἐφ' ᾧ καὶ χρήματα λαβεῖν, καὶ τρυφῆς ἄλις ἐπαπολαῦσαι, καὶ οὕτως ὀκαδὲ ἐπαναστρέψαι. Πείθεται ὁ Ἀπελχασήμ· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν βασιλεύουσαν παντοίας ἀξιούται φιλοφροσύνης. Ὡς δὲ τὴν Νικομήδους (πόλις δὲ αὕτη μητρόπολις Βιθυνίας) κατεῖχον οἱ τῆς Νικαίας ἐξάρχοντες Τούρκοι, ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς ἐλάσαι τούτους βουλόμενος, ἕτερον παρὰ θάλατταν οἰκοδομῆσαι πολίχνιον (52) δεῖν ἔκρινεν, ἐν ᾧ τὰ τῆς ἀγάπης ἤδραστο. Τοιγαροῦν ἐν φορταγωγοῖς ναυσὶν ἅπαντα τὰ πρὸς ἕρησιν χρειώδη σὺν αὐτοῖς οἰκοδόμοις ἐμβαλὼν ἐξαπέστειλε, τὴν τοῦτου οἰκοδομὴν Εὐσταθίῳ τῷ τοῦ στόλου δρουγγαρίῳ ἀναθέμενος, καὶ τὸ ἀπόρρητον ἐγκαλύψαι⁸⁴ ἐπισκήψας, εἰ τινες τῶν Τούρκων διέρχοντο παντοίως φιλοφρονεῖσθαι, καὶ ἐς κόρον διδόντας ἐπιλαύνειν⁸⁵ τῶν δωρεῶν⁸⁶, προστιθέναι δὲ τὸ μετ' εἰδήσεως τοῦ Ἀπελχασήμ τοῦτο οἰκοδομεῖν, εἶτα ἅπαν πλοῖον ἀπεῖρξαι τῶν τῆς Βιθυνίας περαλίων μερῶν, ὡς μὴ δῆλον αὐτῷ γενέσθαι τὸ γινόμενον. Τῷ δὲ Ἀπελχασήμ καθ' ἐκάστην χρήματα διδοῦς, οὐκ ἐνεδίδου, εἰς βλανεῖά τε προτρεπόμενος καὶ ἱππηλασίας, καὶ κυνηγέσια, πρὸς δὲ καὶ τὰς κατὰ τῆς λεωφόρου ἐσταμένας στήλας ἀναθεωρεῖν· ἀλλὰ καὶ ἱππικὸν ἀγῶνα δι' αὐτὸν ἐνστήσασθαι τοῖς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸² ἐκαῖνος δεινός. ⁸³ Deest vocula καί. ⁸⁴ ἐκκαλύψαι. ⁸⁵ ἐπαπολαύνειν. ⁸⁶ χρειωδῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ταύτην τὴν ἀνάγκην. **325** Proverbialis formula, qua non semel utitur Anna, lib. xiii, p. g. 399 et 402, nostris frequens, *Faire de nécessité vertu*, Will. Tyrius lib. x, cap. 17: *Faciens de necessitate virtutem*. Albericus an. 1062: *Necessitatem vertens in voluntatem*. Nangius in Phil. 3, initio: *De necessitate fecit virtutem*.

(52) Οἰκοδομῆσαι πολίχνιον. Oppidum, seu

castrum forte, quod Κιβωτὸν Græci, nostri *Civité* appellant, in Nicomediensi sinu exædificatum ab Alexio, ut auctor est Ordericus Vitalis, lib. iv, qui id Varangis inhabitandum et tuendum ab eodem Augusto concessum narrat. Vide Notas nostras ad Villhard. n. 89 et 240. Ciboti nomen etiam Pachymeres, lib. vi, cap. 25.

διφρηλάταις ἐκέλευσε κατὰ τὸ πάλαι τῷ μεγάλῳ A
 Κωνσταντίνῳ οἰκοδομηθὲν θέατρον (53), καὶ καθ' ἐκ-
 στήν ἐν τούτῳ παραγίνεσθαι, καὶ τὰς τῶν ἵππων
 δοκιμασίας ἄρᾳν ἠρέθισεν⁸⁷, ἔν τευθεν τριβουμένου
 τοῦ καιροῦ, ἐκεχειρία τοῖς οἰκοδόμοις δίδοται. Ὡς δὲ
 τὸ πολίχνιον ἤδη τετέλεσται, καὶ πέρας τὸ σκοπού-
 μενον ἐσχηκεν, πλείοσι δωρεαῖς τοῦτον ἀμειψόμενος,
 τῷ σεβαστοτάτῳ τε ἀξιώματι τιμήσας καὶ ἐπὶ πλείον
 τὰς συνθήκας ἐμπεδώσας διὰ τιμῆς ἐξέπεμψεν αὐτὸν
 διαπόντιον. Ἀγγελθείσης δὲ αὐτῷ τῆς τοῦ κάστρου
 οἰκοδομῆς, καὶ ἐπὶ τῇ τούτου ἀνεγέρσει τὸ παράπαν
 κατετέρωτο⁸⁸ τὴν ψυχὴν, ἀλλ' οὖν τὸν ἀγνοοῦντα
 ὑποκριθεὶς τὸ παράπαν εἰσέγησεν. Τοιοῦτόν τι καὶ
 περὶ Ἀλκιβιάδου ἰστέρηται. Οὕτω γὰρ κάκεινους⁸⁹
 Λακεδαιμονίους ἐξηπατήκει μὴ συγχωροῦντας ἀνοι-
 κοδοῦσαι Ἀθήνας καθαιρεθείσας ὑπὸ Περσῶν. Παρ-
 αγγελίας γὰρ ἀνοικοδομεῖν Ἀθηναίους, ἐκεῖθεν ἀπώ-
 χετο πρεσβεύων εἰς Λακεδαίμονα. Εἶτα τῆς πρεσβείας
 τὸν χρόνον τρίβοντος, καὶ δίδόντος τὸ ἐνδόσιμον τοῖς
 οἰκοδομοῦσιν, μετὰ τὴν ἑξαπάτην ὄλην ἤκουσαν Λα-
 κεδαιμόνιοι τὴν οἰκοδομὴν Ἀθηναίων. Καὶ μέμνηται
 τῆς καλῆς ἀπάτης ταυτησὶ καὶ ὁ Πικανιεὺς ἐνιαχοῦ
 τῶν λόγων αὐτοῦ. Τοιοῦτον ἄρα καὶ τοῦμοῦ πατρὸς
 τὸ ἐπινόημα ἦν, μᾶλλον δὲ καὶ Ἀλκιβιάδου στρατη-
 γικώτερον. Ἴπποδρομίαις γὰρ καὶ τρυφαῖς ἄλλαις
 τὸν Βάρβαρον τοῦτον ὑποσαίνων, καὶ εἰς ἡμέρας⁹⁰
 ἐξ ἡμέρας πικραπεμπόμενος ἔφθασεν ἀπαρτίσας τὸ
 φρούριον. Καὶ τῆνικαῦτα τοῦ σύμπαντος τελεσθέντος
 ἔργου, τὸν ἄνδρα τῆς βασιλίδος ἀπέλυσε πόλεως.

publica columnarum statuarumque in plateis exstantia. Quin etiam ejus in gratiam unius certamen
 equorum curulium apparari committique jussit in theatro quod magnus olim struxit Constantinus :
 delectarique eo ludicro potissimum hominem sentiens, blande urgebat, ut eo quotidie itaret specta-
 tum, vel quadrigarum cursus, vel domitationes equorum. Per has remissiones Apelchaseo tem-
 pus suaviter terente, perfecta munitio est : ejus rei certior Augustus factus, hospitem majoribus
 adhuc onustum donis et sebastotati (quasi augustissimum diceret) dignitate honestatum, firmiter
 quam maxime conventorum pactis, a se cum bona gratia honorificentissime dimisit itinere maritimo.
 Ei cum paulo post nuntiata esset arcis constructio, quanquam ea res alto illi vulnere penetravit ani-
 mum, habuit tamen vultum et vocem in potestate, et quasi audire dissimulans in silentio se continuit.
 Tale quiddam et de Alcibiade memoratur. Cum enim Lacedæmonii non sinerent instaurari Athe-
 nas deletas a Persis, **175** dato suis consilio ut summa ope totisque simul omnes viribus in urbis
 ædificationem incumberent, ipse legatus pergit Lacedæmonem, ubi negotiatione tracta per lentas
 moras otium Atheniensibus confecit perpetrandi cœpti : seroque tandem se delusos Lacedæmonii
 sensere, nuntiis indicantibus restitutam in integrum stare urbem atque arcem Athenarum : prout
 hanc egregiam prudentissimi ducis fraudem alicubi suorum operum Pæanensis narrat. Nec isto infe-
 rius patris hoc mei stratagema fuit ; quin dicere ausim et solertius Alcibiadeo illo, per quod epulis
 ac spectaculis deliniens Barbarum, diemque ut ex die securus traheret blande impetrans, munitio-
 nem interim arcis absolvit ; tumque demum opere perfecto ex urbe regia virum dimisit bene pastum
 et egregie delusum.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ ἠρέθισεν. ⁸⁸ ἐτέρωτο. ⁸⁹ κάκεινος, recte. ⁹⁰ εἰς ἡμέραν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) *Θέατρον*. Theatrum ante Severi tempora C
 Constantinopoli exstitisse produnt passim scripto-
 res. Eversum restituit idem Severus Byzantinis
 reconciliatus, ut auctor est Cedrenus, e regione
 templi Veneris, ut est in *Chronico Alexandrino* :
 quod quidem theatrum illud esse opinor, quod
 Vetus urbis Descriptio statuit in 2 regione, quæ
 intra veteris Byzantii fines fuit. Theatrum illud
Μίνος nuncupatur, ad ejus forte discrimen, quod

exstitit in 14 regione. Neutrum tamen hoc loco
 ab Anna intelligitur ; nam Hippodromum, seu Cir-
 cum ita appellasse constat, quod et Nicetæ, Mar-
 cellino comiti, et aliis non semel evenit, quem a
 Severo inchoatum, a Constantino M. instauratum
 et confectum tradunt Zosimus, lib. II ; Glycas et
 Codinus, in *Origin. CP.* *Θέατρον* τοῦ Ἴπποδρό-
 μου dixit Gregorius in Vita S. Basili Junioris,
 n. 11.

Cæterum Prosechus, juxta id quod Taticius in-
 dicio nocturni tunc nuntii comperit, cum valido
 exercitu totis ipse incumbens viribus Nicææ op-
 pugnationem urgebat, vi se illam subacturum au-
 tumans, spe ad trimestrem jam usque contentio-
 nem pertinaci, nihilque in futurum certa remittere.
 Jamque intus arcto loco res erant Apelchase-
 mo et cæteris oppugnationem cum ipso tolerantibus. Ergo
 illi maturum rati consulere in medium, sic com-
 muniter statuerunt: implorandum videri auxilium
 imperatoris; neque enim se posse aut diutius
 obsistere Prosecho armis rem gerenti, nec porro
 tutum aut honestum ducere ejus clementiæ ejus
 iram tam acerbam experirentur capita sua credere;
 præstareque omnino cervicibus imperatoriæ servitu-
 tis jugo, quam manus victoriæ Prosechi dare. His
 imperator acceptis repente Taticium cum flore
 copiarum quæ tum forte ad manum fuere, vexillis
 et sceptris argento clavatis ad speciem justis ac
 regii exercitus additis, suppetias obsessis misit,
 datis clam mandatis, ut ostentatum Apelchase-
 mo auxilium potius ex mente imperatoris atque ex
 usu rei Romanæ, quam ex utilitate aut voluntate
 ipsius Apelchase-
 mi administraret. Neque enim se
 magnopere curare hunc Barbarum, nedum quo-
 vis pretio periculoque pacisci salutem ejus velle,
 verum allici tamen eundem liberationis spe qua-
 dam, factu opportunum ducere. Quoniam duobus
 Barbaris æque Romanæ reipublicæ infensis, inter
 se tum hostiliter commissis, politica ratio dicta-
 ret debiliorem sublevandum sustentandamque,
 non ut plane vinceret, sed ne prorsus succumbe-
 ret, sicque illum quidem expelleret, huic autem
 ereptam urbem ditioni Romanæ restitueret, successu
 non per se solum æstimando, sed quod ad alias
 aliasque recuperationes amissarum urbium regio-
 numque Romanis gradus futurus esset. Multum
 siquidem imperii Romani limites, ex quo Turci
 præsertim invaluerant, a pristina latitudine coar-
 ciatæ coierant inter sese ac se sibi invicem ad-
 moverant. Quippe cum olim ambæ columnæ, quæ
 ortum occasumque finiunt, altera ad Gades in ex-
 trema plaga occidua, Herculeæ dicta, **176** in
 orientali altera limite prope Iadum flumen a Bac-
 cho posita, ditionis Romanæ longitudinem meti-
 rentur (longitudinem, inquam, nam latitudo tanta
 fuit imperii Romani, quantam vix complecti oratio
 possit: ex australi quidem latere comprehendens
 Ægyptum, Meroen, Troglodyticeam universam et
 eas omnes quæ zonam torridam proximè accedunt
 regiones; a septentrionali vero parte decantatissi-
 mam Thulicam gentesque quæcunque boreale clima

Α Ὁ δὲ Προσεχὺς δεινὸς μετὰ δυνάμειος ὡς ἠλπίζετο
 καταλαβὼν ἐπολιόρκει τὴν Νίκαιαν καθὼς ὁ τῷ Τατι-
 κίῳ νυκτὸς προσεληλυθὼς τότε ἔλεγε. Καὶ ἐπὶ μῆσὶ
 τρισὶ πολιορκῶν ταύτην οὐκ ἐνεδίδου. Ἐν στενωπῷ
 δὲ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοῦς οἱ ἐντὸς καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀπελ-
 χασημ ἐωρακότες, καὶ μὴ ἐπιπλέον ἀντέχειν πρὸς
 τὸν Προσεχὺ δυνάμειος, διαπεμφάμενοι πρὸς τὸν βασι-
 λέα ἠτοῦντο τῆς ἐξ αὐτοῦ βοηθείας τυχεῖν, κρεῖττον
 λέγοντες ἠγεῖσθαι δούλους αὐτοῦ ὀνομάζεσθαι ἢ τῷ
 Προσεχὺ δοῦναι χεῖρας. Ὁ δὲ παρὰ χρῆμα τοῦς τῶν
 παρατυχόντων ἐκκρίτους διακῶν, σημαίας τε καὶ σκῆ-
 πτρα ἀργυρόηλα ἐπιδιδούς εἰς ἀρωγὴν τούτους ἐκ-
 πέμπει. Οὐ γὰρ ἀντικρὺς βοηθῶν τῷ Ἀπελχασημ
 στρατιὰν ἐπεμπεν, ἀλλὰ τὰ τῆς βοηθείας ἐντεῦθεν
 κατὰ τὸν νοῦν τοῦ αὐτοκράτορος εἰς κατάλυσιν τοῦ
 Β Ἀπελχασημ περίστατο. Δύο γὰρ πρὸς ἀλλήλους
 μαχομένων ἐχθρῶν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας,
 ἔδει τῷ ἀσθενεστέρῳ συνθέσθαι, οὐχ ἵνα ἐπικρα-
 τέστερος γένηται, ἀλλ' ἵνα τὸν μὲν ἀποκρούσῃται,
 ἀφ' οὗ δὲ τὴν πόλιν ἐξέλῃται, καὶ τὴν τέως μὴ οὐ-
 σαν ὑπὸ τὸν κύκλον αὐτοῦ ἰδίαν ποιήσῃται, καὶ
 κατὰ μικρὸν ἐκ ταύτης ἕτεραν καὶ μάλα ἄλλην ἐλό-
 μενος τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν πλατυτέραν ποιή-
 σῃται, εἰς στενὸν κομιδῇ καταστάσῃ, καὶ μᾶλλον
 ἐξότου τὸ τῶν Τούρκων δόρυ ἐπικρατέστερον γέγο-
 νεν. Ἦν μὲν γὰρ ὅτι οἱ ὄροι τῆς τῶν Ῥωμαίων
 ἡγεμονίας αἱ ἀμφοτέραι στήλαι ἦσαν ἀνατολὴν καὶ
 δύσιν περιορίζουσαι, ἐξ ἐσπέρας μὲν αἱ τοῦ Ἡρ-
 κλέως ὀνομαζόμεναι, ἐξ ἑω δὲ αἱ ἀγχοῦ που ἰστάμε-
 ναι τοῦ Ἰνδικοῦ πέρατος αἱ τοῦ Διονύσου (54).
 Κατὰ γὰρ πλάτος οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ὅσον ἦν τῆς
 τῶν Ῥωμαίων βασιλείας τὸ κράτος. Αἴγυπτος,
 καὶ Μεροή, καὶ Τρωγλοδυτικὴ πᾶσα, καὶ τὰ ἐκεῖ-
 θεν⁵¹ τῆς διακεκαυμένης, καὶ τὰ ἐξ ἕτερου μέ-
 ρους ἢ πολυθρύλλητος Θούλη, καὶ ὅσα εὐνὴ βό-
 σκει τὸ κλίμα τὸ Βόρειον, οἷς κατὰ κορυφὴν ὁ Βό-
 ρειος ἰσταται πόλος. Ἀλλ' ἐπ' ἐκεῖνό γε τοῦ και-
 ροῦ ἐκ μὲν ἀνατολῆς ὁ γείτων Βόσπορος ὄριον τῶν
 Ῥωμαϊκῶν σκῆπτρων, ἐκ δὲ τῆς ἐσπέρας καὶ Ἀδρι-
 ανοῦ καθίστατο πόλις. Ἀλλ' ὅγε βασιλεὺς Ἀλέξιος
 ὡσπερ παίων χερσὶ τοῦς ἐκατέρωθεν ἐπιτιθεμέ-
 νους Βαρβάρους καὶ καθάπερ ἀπὸ κέντρου τῆς Βυ-
 ζαντίδος περιορχούμενος ἠϋρύνετο τὸν κύκλον τῆς
 βασιλείας, καὶ ἐκ μὲν ἐσπέρας τὸν Ἀδριανὸς πόν-
 τον ἔθετο ὄριον, ἐκ δὲ τῆς ἀνατολῆς Εὐφράτην καὶ
 Τίγρητα. Καὶ εἰς τὴν προτέραν εὐδαιμονίαν τὴν
 βασιλείαν ἀνενεώσατο ἄν⁵², εἰ μὴ γε οἱ ἐπάλληλοι
 ἀγῶνες καὶ οἱ πυκνοὶ πόνοι καὶ κίνδυνοι (ἦν γὰρ
 καὶ ἀμφοτέραις ὁ αὐτοκράτωρ μεγαλοκίνδυνός τε
 καὶ πυκνοκίνδυνός) τοῦτον ἀπέστησαν τοῦ ὀρμήμα-
 τος. Ἀλλ' ὅπερ ἐξ ἀρχῆς ἔλεγον, ὅτι στρατιὰν ἀπο-
 στέλλων τῷ τῆς Νικαίας τυράννῳ Ἀπελχασημ,

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁵¹ ἐγγύθεν. ⁵² Dæst vocula ἄν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Αἱ τοῦ Διονύσου. Dyonysius in Perie-
 gesi:
⁵¹ Ἐνθα τε καὶ στήλαι Θηβαιγενέως Διονύσου

⁵² Ἐστᾶσιν, πυμάταιο παρὰ ῥόδον ὠκεανοῖο
 Ἰνδῶν ὀστατίοισιν ἐν οὐρασί, ἔνθα τε Γάγγης
 λευκὴν ὕδωρ Νυσσαίων ἐπὶ Πλαταμῶνα κυλίνθει.

γνώμη; εἶχεν οὐχ ἔν' ἐκείνον ἐξέληται τοῦ κινδύνου, ἀλλ' ὥπως ἂν ἑαυτῷ τὴν νίκην περιποιήσεται. Οὐ μὴν ἢ τύχη πρὸς τούτῳ συνέπνευσεν⁹³. Ἔσχε γὰρ οὕτω τὰ κατ' αὐτούς. Οἱ γὰρ ἀποσταλέντες τῷ τοῦ κυρίου Γεωργίου ὀνομαζόμενον κατέλαβον πολίχμιον. Οἱ δὲ Τούρκοι παραχρῆμα τὰς πύλας αὐτοῖς ἀνεπέτασαν. Οἱ δὲ ἄνωθεν τῆς ἀνατολικῆς πόρτης περὶ τὰ κρήδεμνα τοῦ τείχους ἀνελθόντες, τὰς σημαίας καὶ τὰ σηπτρα ἰλαδὸν κατέστησαν ἀλαλάζοντες ἅμα καὶ τὸ ἐνούαλιον συνεχῶς ἐνηχοῦντες, ὑφ' ὧν οἱ μὲν ἐξωθεν ἐκδειματωθέντες διὰ νυκτὸς ἐκείθεν ὄχοντο, αὐτὸν ἐληλυθέναι τὸν αὐτοκράτορα νομίζαντες· αἱ δὲ Ῥωμαϊκαὶ δυνάμεις αὐθις πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ὑπέστρεψαν. Οὐ γὰρ ἦσαν ἀξιόμαχον πλήθος πρὸς ἐφοδὸν Περσικὴν ἐλπίζομένην ἐκ τοῦ βάρους τῆς Τουρκικῆς⁹⁴ ἐξουσίας αὐθις ἐλεύσασθαι⁹⁵. **B** patrem meum præ cæteris exereuit) eum a perfecta rei tantæ assecutione retardassent. Cæterum ut eo redeam unde digressa sum, ex isto proposito Imperii dilatandi hauserat Augustus consilium mittendi Nicæam exercitus suppetias Apelchaseo, non quo illum periculo eriperet, sed ut sibi victoriam pararet. At enim non aspiravit tum quidem ei cœpto fortuna. Sic enim res ibi tum gesta se habuit. Missi auxilio Romani oppidulum occuparunt a domino Georgio nomen habens : quo comperto, qui obsidebantur Nicææ Turci portas exemplo ipsis aperuerunt. Inde illi cum conscendissent supra portam orientalem in pinnas et propugnacula murorum, signaque illic ac sceptrâ in seriem terrificâ procul specie statuissent ostentabundi, simul alacribus vociferationibus jugiter minaciterque personantes, perfecerunt demum ut qui Nicæam oppugnabant Barbari Romanum ipsum imperatorem cum omnibus suis copiis in eam ingressum, terrore ac desperatione inde ortis conturbati per noctem abscesserint. Post quæ Romanus exercitus Constantinopolim rediit; non enim se parem sentiebat excipiendis, in ipsorum reditu, Barbaris : quos satis constabat animo revertendi recessisse in intimam ditionem Turcicam; inde mox aucto exercitu in numerum quantum maximum conflare ultimo conatu Turcicum nomen universonum valet, ad expulsionis suæ vel ignominiam eluendam, vel injuriam ulciscendam denuo venturos.

Τὴν δὲ τοῦ Σιαοῦς ὑποστρεφὴν ὁ σουλτᾶν ἀπεκδέχομενος, ἐπεὶ ἑώρα τοῦτον ἐμβραδύνοντα, ἐμεμαθήκει δὲ τὰ κατ' αὐτόν, ὡς τὸν Χαρατικὴν μετὰ τρόπου τῆς Σινώπης (55), ἀπήλασεν τοῦ θεοῦ βαπτίσματος⁹⁶ ὡς τετυχήκει καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεστάλη, τὴν δουκικὴν ἐξουσίαν Ἀγγιᾶλου περιζωσάμενος, ἠνιάτο καὶ ἠσχαλλεν. Δεῖν οὖν ἐλογίσατο τὸν Πουζάνον αὐθις μετὰ δυνάμεων κατὰ τοῦ Ἀπελχασήμ ἀποστελεῖν, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα γραφὴν περὶ τοῦ αὐτοῦ κήδους διαλαμβάνουσαν αὐτῷ ἐγχειρίσαι. Εἶχε δὲ τὰ γράμματα οὕτως· Ἡκηκόειν, ὦ βασιλεῦ, τὰ κατὰ σέ καὶ ὥπως τὴν τῆς βασιλείας ἀναδησάμενοι ἀρχὴν, ἐκ προοιμίου πολλοῖς ἀγῶσιν ἐμπέπτωκας, καὶ ὡς ἄρτι τὰ κατὰ τοὺς Λατίνους καταεννάσαντος, οἱ Σκύθαι κατὰ σοῦ ἐτοιμίζονται, καὶ ὁ αὐτὸς⁹⁷ ὁ ἀμὴρ Ἀπελχασήμ τὰς μετὰ σοῦ⁹⁸ τοῦ Σολυμᾶ σπονδὰς καταλύσας μέχρις αὐτῆς Δαμάλεως τὴν Ἀσίαν ἀπῆλθει. Εἰ γοῦν βούλει καὶ τὸν Ἀπελχασήμ τῶν αὐτόθι μερῶν ἀπελαθῆναι καὶ τὴν Ἀσίαν καὶ αὐτὴν δὴ τὴν

C Interim sultanes, diu expectato Siansi, quem miserat, reditu, postquam denique cognovit, non jam morari ipsum, sed plane migrasse ut in mores atque in ritus, ita etiam in terras Christianorum, ejectoque Sinope Charatice fraudulenta ostensione litterarum, mox divino baptismo palam suscepto, in occiduas **177** oras ab imperatore missum, fruiturum ibi Anchiali ducatu, quam ei dignitatem imperator idem in præmium attribuerat : hæc, inquam, sultanes ubi cognovit tulit primum, ut par erat, molestissime. Dissimulato tamen in præsens dolore atque ira, faciendum sibi statuit, ut Puzanum rursus cum copiis adversus Apelchaseum mitteret, eidemque litteras ad imperatorem daret, quibus affinitatis cum eo contrahendæ negotium urgeret. Eæ litteræ in hunc modum erant scriptæ : *Audivi, Auguste, quo loco res tuæ fuerint, et sint. Ut, inquam, statim ab initiis imperii suscepti certamina in multa incidere; utque modo sopito Latino tumultu, belli te novus circumstrepit a Scythis rumor expeditionem in vos parantibus : ut*

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁹³ τούτου συνέπνευσεν. ⁹⁴ δουκικῆς. ⁹⁵ ἐλεύσεσθαι. ⁹⁶ ὥστε τύχοι τοῦ θεοῦ βαπτίσματος. ⁹⁷ αὐτὸς δ. ⁹⁸ Deest vocula σοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(55) Σινώπης. Sinopem in potestate fuisse Alexii, cum nostri Hierosolymam profecti sunt, observat etiam Albertus Aq. lib. viii, cap. 22.

denique noster ipse Amer Apelchasmus, induciis, A quæ tibi erant cum Solyma compositæ, solutis, usque ad ipsam Damalim Asiam vastet. Si ergo volueris Apelchasmus ex istis partibus expelli, tum Asiam, ipsamque adeo Antiochiam potestati tuæ restitui, mitte tuam ad me filium nuntium mihi charissimum futuram, sponsam vero primogenito filiorum meorum. Id si feceris nullum tibi deinceps impedimentum obstabit, sed omnia facile perficies, me adjuvante, quæcumque aggredi libuerit, non per Orientem solum, verum etiam usque ad Illyricum et per occidentales regiones universas, opera copiarum auxiliarium quas mittemus tibi. Hactenus Persicus sultanes. At Puzanus, admotis Nicææ copiis, tentataque iterum et sæpius frustra civitate, repugnante toties fortiter Apelchaseo, et ubi opus erat, auxilia tum petente, tum accipiente ab Alexio, ad cæteram urbium arciumque reliquarum recuperationem impetum convertit. Recedens ergo a Nicææ vicinia longius, castra munit ad Lampen fluvium circa Lopadium. Ejus Apelchasmus abscessu comperto, tredecim mulos oneravit auro, quantum ferre potuerunt, cum iisque ad sultaneum Persarum ipse proficiscitur, tanti, ut sperabat, muneris gratia impetraturus ab eo, ne sua sibi præfectura abrogaretur. Sultanes in quodam tum loco Spacha dicto commorans certior de Apelchaseo adventu factus, ne admittere quidem in conspectum eum voluit; ipso porro deprecatores ahibente, illis importunius instantibus os occlusit. C

At imperator, lectis sultanis litteris, ne primarum quidem cogitationum ac deliberationis tenus admittere in animum sustinuit mentionem ejus quæ petebatur rei. Quomodo enim? cum regia virgo, si, quod ista epistola postulabat, primogenito sultanis desponsa in Persidem duceretur, miserima utique in totam vitam foret, regni consors quavis egestate tristioris. Sed neque id lex

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ πρωτοτόκω. ¹ επιστάξας. ² Deest vocula αν. ³ αφαιρήσεσθαι. ⁴ εκείθεν δε. ⁵ Desunt voces ανδράσι και. ⁶ λαβειν. ⁷ πρωτοτόκω. ⁸ επέτρεψεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) Λάμπην. Urbem hoc nomine habet Anna, pag. 524. Vide Notas ad p. 94.
(57) Λοπίδιον. De oppido Lopad'o et fluvio ejusdem nominis habet quædam Leunclavius in

Ἀντιόχειαν ὑπὸ τὴν σὴν γενέσθαι χεῖρα, ἀπο-
στειλόν μοι τὴν σὴν θυγατέρα εἰς νύμφην ἐμὴν
τῷ πρωτοτόκῳ ⁸⁸ τῶν ἐμῶν υἱῶν. Καὶ τοῦ λοιποῦ
οἶδέν σοι σκῶλον ἔσεται, ἀλλὰ πάντα ῥαδίως
ἔξέσται σοι ἀνύειν, ἐμοῦ σοι ἐπαρήγοτος, οὐ
κατὰ τὴν ἐφ᾽ ἂν μόνον, ἀλλὰ μέχρις Ἰλλυρικοῦ
καὶ τῆς ἑσπέρας ἀπάσης, διὰ δυνάμεων ἰπο-
στελλομένων σοι παρ' ἡμῶν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ
κατὰ τῶν Περσῶν σουλτᾶν. Ὁ δὲ Πουζάνος μέχρι
Νικαίας καταλαβὼν καὶ ἀπόπαιραν ταύτης οὐχ
ἄπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ποιησάμενος καὶ διαμαρ-
τῶν τοῦ σκοποῦ, τοῦ Ἀπελχασήμ γενναίως ἀντα-
γωνιζομένου, ἐξαιτησαμένου καὶ ἀπὸ τοῦ βασιλέως
βοήθειαν, καὶ λαθόντος, πρὸς τὴν τῶν λοιπῶν πό-
λεων τε καὶ πολιχνίων κατάσχεσιν ὤρμησιν, ἐκεῖ-
θεν ὑποχωρήσας, τὴν σκηνὴν κατὰ τὴν Λάμπην (56)
πηξάμενος (ποταμὸς οὗτος παρὶ Λοπάδιον [57])
μετὰ δὲ τὴν τούτου ὑποχώρησιν ἐν δεκατέσσαρτον
ἡμῖνοις χρυσίον ἐπεισάξας ¹ ὁ Ἀπελχασήμ ἐπόρου
φέρειν ἠδύναντο, ἀπέρχεται πρὸς τῶν Περσῶν σουλ-
τᾶν, δῶρον αὐτῷ κομιζὼν ἐφ' ᾧ μὴ παραλυθῆναι
τῆς ἀρχῆς. Καταλαμβάνει δὲ τοῦτον παρὶ τὸ πύλακα
[σπασχᾶ] ἀυλιζόμενον. Ὡς δὲ οὐδὲ θεάσασθαι τοῦτον
ὁ σουλτᾶν ἤξίου, μισίταις ἐχρήτο. Ὁ δὲ ὀχλούμενος
ὑπ' αὐτῶν ἐφη· Ἐπεὶ καθάπαξ τὴν ἐξουσίαν τῷ
Ἀμῆρ Πουζάνῳ ἀνεθέμην ², οὐκ ἔτι ταύτην ἐξ αὐ-
τοῦ ἀφαιρήσεσθαι ³ βούλομαι. Ἐπιδύτω τοίνυν
τὰ χρήματα ἀπελθὼν πρὸς αὐτὸν, καὶ πᾶν ὃ
βούλεται εἰπάτω. Καὶ τὸ δόξαν αὐτῷ, καὶ ἐμὸν
ἔσεται θέλημα. Ἐφ' ἱκανὸν οὖν ἐγκαρτερήσας
ἐκτίσε καὶ πολλὰ μογήσας, καὶ μηδὲν ἠνυκῶς, ἀπά-
ρας ἐκεῖθεν ὡς ⁴ πρὸς τὸν Πουζάνον ἀπερχόμενος
συναντᾷ τοῖς ἐξ ἐκείνου κατ' αὐτοῦ ἀποσταλείσι
διακοσίοις ἐκκρίτοις ἀνδράσι καὶ ⁵ σατράπαις. Οὐδὲ
γὰρ ἡ ἐκείνου τῆς Νικαίας ἐξέλευσις τοῦτον διελα-
θεν. Οἱ καὶ κατασχόντες αὐτὸν καὶ βρόχον ἐκ νευρᾶ;
ἐπικλώσαντες τῷ τραχήλῳ τούτου περιβαλόντες
ἀπέπνιξαν. Τὸ δὲ ὄλον οὐ τοῦ Πουζάνου ἦν κατ'
ἐμὸν λόγον, ἀλλὰ τοῦ σουλτᾶν ἐκείνου τοιαύτ' οἰκονο-
μήσαντος κατὰ τοῦ Ἀπελχασήμ δηλώσαντος. Ἀλλὰ
ταῦτα μὲν κατὰ τὸν Ἀπελχασήμ.

profectio latuerat. II captum miserum laqueo ex

Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰς τοῦ σουλτᾶν ὑπαναγνοὺς γρα-
φάς, οὐδ' εἰς νοῦν τὸ δηλούμενον βαλεῖν ⁶ ἤθελε.
D Καὶ πῶς γάρ; τὸ γὰρ βασιλικὸν θυγάτριον ἕπερ τὸ
γράμμα ἐζήτηι κατεγγυηθῆναι τῷ πρωτοτόκῳ αὐτῷ
υἱῷ, ἣν ἄρα δυστυχὲς ὡς εἶκεν, εἰ ἀνεληλύθει εἰς
Περσίδα, βασιλείας μετεσχηκὸς ἀπάσης κακοδαίμα-
νεστέρης πηνία;. Ἀλλ' οὔτε θεὸς τοῦτο ἐπέτρε-
πεν ⁷, οὔτε ὁ βασιλεὺς εἶχε γνώμης οὕτω ταῦτα

Pand. Turc. n. 16 et 86. Lupar dicitur Olani de
Diogilo iib. v, De profect. Lud. reg. Franc. in
Orient. Adde Notas nostras ad Villhard.

προβῆναι, οὐδ' ἂν εἰς στενὸν κατηντήκει αὐτῷ τὰ A
 πράγματα. Εὐθύς γὰρ καὶ κατὰ πρώτην ἀκοήν τοῦ
 γράμματος, τῆς τοῦ Βαρβάρου κατεγέλασεν ἑρέξως,
 ὑποφθεγξάμενος, ὅτι ὁ δαίμων τοῦτο εἰς νοῦν αὐτοῦ
 ἀνεβίβασεν. Περὶ τοῦ μὲν κήδους οὕτως ἔσχεν ὁ
 αὐτοκράτωρ ἑλπίσι δὲ κεναῖς τὸν τοῦ σουλτᾶν λο-
 γισμὸν ἀπαιωρεῖν δεῖν λογισάμενος, καταπεμφάμενος
 τὸν Κουρτίκιον μεθ' ἑτέρων τριῶν, ἀποστέλλει τού-
 τος πρέσβεις, καὶ γράμματα δι' ὧν τὴν εἰρήνην
 ἐνέφαινεν ἀσπάζεσθαι, καὶ πρὸς τὰ μηνυθέντα
 κατανεύειν, ἀπαιτῶν ἅμα καὶ αὐτὸς, ἄλλα τὰ ὁ τοῦ
 χρόνου παράτασιν εἰσάγοντα. Οὕτω οἱ ἐκ τοῦ Βυζαν-
 τίου πεμφθέντες πρέσβεις τὸν Χοροσᾶν (58) κατέλα-
 βον, καὶ τὴν τοῦ σουλτᾶν ἀναίρεσιν (59) μεμαθηκότες
 ὑπέστρεψαν. Καὶ γὰρ ὁ αὐτάδελφος αὐτοῦ Τουτού-
 σης, μετὰ τὸ ἀνελεῖν τὸν ἀμῆρ Σολυμᾶν, καὶ τὸν B
 ἴδιον γαμβρὸν ἐξ Ἀραβίας ¹⁰ κατ' αὐτοῦ στρατεύ-
 σαντα, τυφωθείς, καὶ τὸν σουλτᾶν μεμαθηκὼς εἰς
 εἰρηνικὰς σπονδὰς μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἤδη
 ἐπειγεσθαι, πρὸς τὸν ἀδελφοῦ φόνον ἀπέβλεψε.
 Δυοκαίδεκα τοίνυν Χασίους (60) οὕτω τῇ Περσίδι
 διαλέκτῳ καλουμένους φόνιον πνέοντας μετακαλεσά-
 μενος, ὡς πρέσβεις τάχα πρὸς τὸν σουλτᾶν ἐξέπεμψε
 καὶ τὸν τρόπον αὐτοῖς ὑποθέμενος ἅμα τῆς τοῦ
 ἀδελφοῦ σφραγῆς, Ἄπιτε, φάμενος, καὶ πρῶτα
 μὲν διακηρυκεύσατε ὡς ἀπὸρρήτᾶ τινὰ μέλλειν
 τῷ Σουλτᾶν ἀπαγγεῖλαι, ἐπὶν δὲ παράχωρηθῆτε
 τῆς εἰσόδου ὡς τάχα πρὸς οὗς αὐτῷ ὠμιληκῆναι
 βούλεσθε ¹¹, πλησιάζοντες παραχρῆμα τὸν ἐμὸν
 διαμελήσατε ἀδελφόν. Οἱ δὲ πρέσβεις ἢ μᾶλλον C
 φονεῖς καθάπερ εἰς δαίπνον ἢ εὐωχίαν πεμπόμενοι,
 προθυμότερα πρὸς τὴν τοῦ σουλτᾶν σφαγὴν ἀπή-
 εσαν. Μεθύοντα τοῦτον καταλαβόντες, ἐπεὶ πᾶσα
 ἐχεχειρία τούτοις ἐδίδοτο, τῶν ἐμπειπιστευμένων
 τὴν τοῦ σουλτᾶν φυλακὴν, πόρρωθεν ἐστρακώτων, αὐ-
 τοὶ πλησιάζοντες, τὰ ξίφη τῆς μάλης σπασάμενοι
 διαμελίζουσι (61) παραχρῆμα τὸν ἄθλιον. Τοιοῦτον
 γὰρ τὸ τῶν Χασίων ἐστὶν αἵμασι χαῖρον, καὶ τροφὴν
 αὐτῷ τοῦτο λογιζόμενοι, εἰ μόνον διὰ σπλάγχχνων
 ἀνθρώπων τὸ ξίφος ἐλάσειαν, τοῦ λοιποῦ ¹² δὲ καὶ
 τινες αὐτοῦς ἴσως ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἐπιθέμενοι κα-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹ ἀλλὰ τε τὰ. ¹⁰ Ἀραβίας. ¹¹ βούλεσθαι. ¹² Desunt voces τοῦ λοιποῦ, etc., καταχορδαύσειαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Χοροσᾶν. Ita dicta Persis interior scripto- D
 ribus rerum Orient. passim. Vide Leuncl. n. 4.

(59) Τοῦ Σουλτᾶν ἀναίρεσιν. Toparæ sultani,
 ut mox pag. seq.

(60) Χασίους. Chasios hoc loco vocat Anna,
 quos nostri vulgo Assassinos, Persica, inquit, lin-
 gua : qua appellatione utitur etiam Nicetas in
 Isaacio, lib. 1, n. 6, et in Alexio, lib. III, n. 6. Χα-
 σῦσιβι dicuntur Joanni Phocæ in *Descript. Terræ
 Sanctæ*, cap. 3. Saracenicam fuisse sicariorum
 istorum nomenclaturam auctor est etiam Willel-
 mus Tyrius, lib. xx, cap. 21. Caisinos in Arabia
 memorat non semel Theophanes, pag. 356, 358 et
 363, quibus fortassis originem et nomen dedit Cas-
 sius ille Ismaelita Arabs, cujus meminit Abraham
 Echellensis in *Hist. Arabum*, cap. 3. Sed an ab his
 Chasii appellationem mutuati sint, non ausim
 affirmare. Vide Notas nostras ad Joinvillæ

divina sinebat, et paterqus imperatoris ab ipsa
 prima infausi conjugii specie statim abhorrebat
 animus : atque ut tum res ejus erant satis ex sen-
 tentia fluentes, nulla imperii necessitas cogebat
 amicitiam Barbarorum tam cari capitis pretio
 emere. Risit ergo spem audacem Persæ primo au-
 ditu litterarum ejus, subjecitque, istud ipsi votum
 a malo videri demone suggestum. Verum idem
 tamen pro sua politicarum rerum prudentia non
 putavit opportunum significare sultani quantopere
 affinitatem ejus aspernaretur. Quin potius spe
 inani lactare ipsum, et velut trahenda tractatione
 talis negotii tenere interim hominem atque incertis
 cogitationibus suspendere suarum esse partium
 credidit. Curticium igitur, tresque simul alios ad
 eum legatos misit, cum mutuis officiose scriptis
 litteris, quibus significabat pergratam sibi acci-
 disse pacis allatam ab eo mentionem, habereque
 in animo postulatis ejus annuere, verum petere
 et ipsum aliqua vicissim, quæ distincte declarabat ;
 non spe impetrandi, sed arte eludendi, extenden-
 dique Barbaro deliberandi tempus, quo durante
 innoxius is futurus esset Romanæ rei. Cæterum
 priusquam hæc Byzantio profecta legatio Choro-
 zanum pervenisset audita sultanis cædes Curticio
 comitibusque reditum suavit. Nec porro sultanis
 auctorem habuit quem minime oportuit fratrem
 ipsius Tutusen. Is, sublato amore Solyma, gene-
 roque insuper proprio ex Arabia contra ipsum
 cum copiis progresso victo similiter atque occiso,
 tantis successibus inflatus accipere non potuit
 æquis auribus quod de fratre sultane nuntii fere-
 bant : serio eum de pace cum imperatore agere,
 multumque jam promotum id negotium esse.
 Cujus prævertere clausulam tollendo mature fra-
 tre certus, duodecim accersitos cædem spirantes
 Chasios (sic lingua Persica vocantur) legatorum
 nomine ac jure strenue pergere ad sultanem jussit :
 modum insuper tradens circumveniendi ejus. *Ite*,
 inquit, *et primo adventu præ vobis ferte habere
 vos arcana quæ sultani nuntiatis ; sic admissi et se-*

D pag. 87.

(61) Διαμελίζουσι. Ghaloldulum sultanum a fra-
 tre Tutuse, seu Tageoldulo immissis Chasiis, vel
 Assassinis, interfectum hic refert Anna, qua in re
 cum rerum Turcicarum et Saracenicarum scripto-
 ribus non consentit. Tradit quippe El-Macinus
 sultanum in urbe Bagdatensi fato naturali extin-
 ctum an. hegiræ 485, Christi 1092, illiusque
 percepta morte Tageoldulum sese sultanum appel-
 lasse, mississeque ad Chalipham Muquetadibillam,
 quo ab eo Bagdati inauguraretur : sed repulsam
 passum esse. Vereor igitur, ne quod idem scriptor
 de Chasiorum fiducia et temeritate ingerit sub an.
 heg. 326 485, Chr. 1090, Annæ imposuerit :
 quo loco El-Macinus *Batias* vocat, qui aliis *As-
 sassini* et *Chasii* promiscuo appellantur. Vide
 eundem an. Heg. 495.

cedentibus cæteris ad aurem progressi cominus, fratrem statim meum trucidate. Cum his legati, vel potius sicarii, mandatis, **179** pro more istius generis hominum alacri vigentes gaudio, sic prorsus tanquam ad epulas irent, ad cædem sultanis properant. Commodum eum offendunt comessantem et semicbrium. Habetur sine discussione fides legatis fraternis. Secedunt familiares sultanis, sicarii se ipsi undique admovent, gladiisque quos sub ala gestabant improvise eductis infelicem momento conficiunt. Istiusmodi propria facinora Chasiorum sunt, hoc institutum infandæ sectæ, delectari sanguine et summam putare voluptatem mergendi in viscera hominum ferri. Quod si in flagranti scelere ira succurrentium discerpantur, votorum summa, nihil opinione ipsorum magnificentius et expetibilis tali morte cum qua nec imperia commutare velint. Jam tota ipsis vita in facinorum ejusmodi meditatione consumitur: tota virtus et status ratio inde est, hæc ars, hæc res, hæc patriæ ipsis hæreditatis loco audacia est. Succedunt alii aliis in professione ista, et successores sibi eandem in vitam educant. Horum quidem duodecim interfectorum sultanis nemo tum ad Tutusen rediit; omnes præsentem perfidie mercedem statim contrucidati penderunt. Ea Puzanus simul audiit, movet impigre cum copiis Chorosanum versus: quo eum appropinquaret, excipit eum occisi frater Tutuses, venit ad manus, miscetur atrox cominus prælium, et diu anceps obnixis utrinque summa vi exercitiis, certisque non cedere, quoad Puzanus generosissime pugnans et totas unus conturbans phalanges hostium, lethali percussus vulnere cecidit. Tunc enim milites ejus consulere sibi pro se quisque, ac fugam alius alio tendere cœperunt. At Tutuses, ob victoriam triumphans, superbo gaudio Chorosanum rediit in sultanitii apicem mox, ut ipsi videbatur, evchendus, miser qui periculum atque adeo exitium suo imminens capiti non cerneret.

Α ταχορδούζειαν, καθάπερ τι κῦδος τὸν τοιοῦτον λογιζονται θάνατον ὡσπερ τινὰ πάτριον κλῆρον ἐκφορικά ταῦτα ἔργα, ἄλλος πρὸς ἄλλον διαδεχόμενοι τε καὶ παραπέμποντες. Ἐκείνων μὲν οὖν ὑπέστρεψεν οὐδεὶς πρὸς τὸν Τουτούσην ἀντιλυτρῶν οἶον τὰς ἰδίας ὑποσχόντων σφαγὰς: ὁ μὲντοι Πουζάνος (62) ταῦτα μεμαθηκῶς σὺν ὄλαις δυνάμει πρὸς τὸν Χοροσάν ἐπανέστρεψεν. Ἐπὶ δὲ τῷ Χοροσάν προσεπέλασε, δέχεται τοῦτον ὁ πρῶ ἀναιρεθέντος ἀδελφὸς Τουτούσης. Καὶ εὐθύς ἀγχεμάχου τῆς μάχης γενομένης, ἐπεὶ καρτερῶς ἄμφω τὰ στρατεύματα ἐμάχοντο, καὶ θάτερον θατέρῳ τῆς νίκης οὐδαμῶς παρεχώρει, πίπτει καὶ ὁ Πουζάνος καιρίαν πληγῆς, γενναίως ἀγωνιζόμενος, καὶ ὄλας συνταράττων εἰς φάλαγγας. Ἐκαστος δὲ τῶν αὐτοῦ φυγῆ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύσατο, ἄλλος ἄλλοσε σκεδασθέντες. Ὁ δὲ Τουτούσης νικητὴς πρὸς τὸν Χοροσάν ἐπανέστρεφεν ὡς ἤδη τὴν τοῦ σουλτανικίου ἀξίαν περιζωσάμενος, καὶ ταῦτα τὴν κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς ἔχων. Καὶ γὰρ συνηνητικῶς αὐτῷ ὁ τοῦ ἀναιρεθέντος Ταπάρη (63) σουλτᾶν υἱὸς ὁ Σπαργγαροῦχ¹³ ὥστε λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας, κατὰ τὴν πρόησιν. Καὶ συμβαλὼν ὅλη χειρὶ καὶ γνώμῃ εἰς πολλὰ τὰς Τουτούση δυνάμεις διέσπασε, καὶ τρέψας ἀνακράτος ἐδίωκεν. Ἀναιρεῖται δὲ καὶ αὐτῆς (64) ὁ τὰ Νανάτου φουσῶν (65) Τουτούσης. Τοῦ δὲ Ἀπελχασήμ μετὰ χρημάτων τότε πρὸς τὸν τοῦ Χοροσάν σουλτᾶν ἐξεληλυθότος, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἱστορήσεν, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Πουλχάσης τὴν Νικαίαν καταλαβὼν κατέσχευεν. Αἰσθόμενος δὲ τούτου ὁ αὐτοκράτωρ, δαψιλῆς τὰς δωρεὰς ὑπισχνεῖτο καὶ¹⁴ ταύτης αὐτῷ παρακτιχωρηκῶς ἐκεῖθεν ἐκσταίη. Ὁ δὲ Πουλχάσης ἤθελε μὲν, ἀλλ' ἀνεβάλλετο αὐθις ἀποβλέπων πρὸς τὸν Ἀπελχασήμ, καὶ λόγους ἐκ λόγων πρὸς¹⁵ αὐτοκράτορα διεπέμπετο, ἀπαιρῶν οἶον αὐτὸν, τῆ δ' ἀληθείᾳ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ ἀπεκδεχόμενον¹⁶ ἐπανέλευσιν. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ γίνεται τι τοιοῦτον. Ὁ παρὰ τῶν Χασίων ἀναιρεθεὶς τοῦ Χοροσάν σουλτᾶν, ἐθῆσε κατασχεῖν τοὺς τοῦ μεγάλου Σολυμᾶ δύο υἱεῖς¹⁷ (66). Οὗτοι δὲ μετὰ τὴν

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹³ Παργγαροῦχ. ¹⁴ εἰ. ¹⁵ πρὸς τόν. ¹⁶ ἀπεκδεχόμενος. ¹⁷ υἱούς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Πουζάνος. Quem Anna Puzanum, El-Macinus Extacarum, seu Icaucarum vocat, ubi a Taggeoldulo superatum et cæsum refert mense Ghumada, an. heg. 487, Ch. 1094.

(63) Ταπάρη. Sultanum, qui eo ævo hæc gaudebat dignitate, Tutusæ fratrem, Gielaluddaulam, seu Gelaloldulum, cognomento Malcosam, vel Melicsai, appellari ab Elmacino, jam supra monui. Proinde haud scio unde Taparem confecerit Anna. Melec-La, vel potius Melec-Sa nuncupari videtur ab Athono.

(64) Ἀναιρεῖται δὲ αὐτὸς. Cæsum perinde et deletum Taggeoldulum a Belciarocco ex fratre nepote tradit idem El-Macinus, mense Safaro an. Heg. 488, Ch. 1095.

(65) Τὰ Νανάτου φουσῶν. Anna, lib. x, de Hugone Veremanduorum comite pag. 288, φουσῶν τὰ Νανάτου, hoc est, qui instar Novati illius heresarchæ tumidus gestiebat. Novatus enim, qui a

D Græcis scriptoribus Νανάτος passim indigitatur, a D. Cypriano, epist. 49, arrogantia et stupore superbi tumoris inflatus fuisse dicitur. Sic Novatimum, Novati socium erroris, ob superbiam carpit epist. 52, et doctorem superbiam vocat epist. 57. At Novaus propter λογισμοῦ φυσίωσιν, et τῆς ψυχῆς ὑπερηφάνειαν perstringitur etiam ab Eusebio, lib. vi Hist. Eccl., cap. 35; Niceta in Theol. orth. fid. lib. xv, hæres. 27, et Nicephoro Call. lib. vi, cap. 3. Omnibus prope hæreticis communis fuit ambitio et arrogantia, qualem Anna hic in Novatō carpit: Omnes enim tument, inquit Tertullianus, De præscript., et S. Augustinus, lib. v, Contra Faustum, cap. 7, hæreticum typhum et intolerabilem superbiam sugillat. Ita Donatus, Novati assccla et simia, fustus et arrogantia arguitur ab Optato Milevit. lib. iii.

(66) Σολυμᾶ δύο υἱεῖς. Solymanus duos hæc ipsa tempestate agnoscunt scriptores. Prior Nicææ

ἐκαίνου σφαγήν ἀποδράσαντες ¹⁸ τοῦ Χοροσάν, Ἄ Ἐκεῖ enim occurrens illi occisi sultanis Taparæ filius Spargiaruchus, *Gestit ut oblata magni Leo corporis esca, juxta poesim, viresque corporis item atque animi omnes in ultionis officium effundens, ineluctabili plane impetu cunctas disjecit distavitque copias Tutusis, suasque summa vi persecutus est. Ipse quin etiam supina paulo ante securitate instar navati illius præidentis tumidus interficitur Tutuses. Cæterum quo tempore Apelchasmus cum pecuniis ad sultanem Chorosanum se contulit, ut superius narravimus, frater ejus Pulchases Nicæam occupavit. Id imperator sentiens magnificis donorum ingentium promissionibus tentare animum hominis incipit, non plane frustra. Verum homo non minus cautus*

quam cupidus, cunctabatur, aliis atque aliis morarum prætextibus unam veram obtegens trahendæ tractationis causam: ea erat successus itineris fraterni, **180** quem observans ejusque reditum opperiens, verba interim imperatori dabat, ita ei spem ostentans, ut rem sibi semper servaret integram. Interim tale quiddam contigit. Trucidatus a Chasiis sultanes, paulo ante ceperat, apudque se habebat magni Solymæ duos filios. Hi post sultanis necem Chorosano fugientes Nicæam celeriter se conferunt, ibique benevole ab iis sunt excepti qui plus poterant apud populum, rem gratulatione publica dignam putantibus in tali perturbatione imperii Turcici principes habere sanguinis regii. Accessit his Pulchases et Nicææ principatum velut paternam quamdam hæreditatem cum fide juvenibus reddidit. Eorum natu major, Cliziassthan nomine, sultanes creatus, uxores et liberos Turcorum, qui tum erant Nicææ in eam civitatem accersendos, ibi ut habitarent urbemque tot familiarum accessione frequentiorem redderent edixit: quo nimirum illa sustinere dignitatem regie civitatis et præcipui sultanum domicilii ac quasi metropoleos regni Turcici, posset. Sic constitutis Nicææ rebus Pulchases ejus præfectura movet, et archisatrapæ Mochumeti potestate tradita in omnes qui tunc erant Nicææ satrapas, ipse tunc ibi relinquens, adversus Melitenam egreditur.

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ περὶ τῶν σουλτάνων. Ὁ δὲ **C** Ἐλχάνης ἀρχισατράπης μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν καταλαβὼν τὴν Ἀπολλωνιάδα καὶ Κύζικον (πόλεις δὲ αὗται καὶ ἀμφὶ παρὰ τὴν θάλατταν ἑληξέτο ἅπαντα. Τοῦτο μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ, ἀπὸ τῶν παρατυχόντων ἀκατίων (οὐδέπω γὰρ στόλος ἠὲ τρέπιστο) ἰκανὰ παρασκευασάμενος, καὶ ἐλεπόλοις ἐν αὐτοῖς μετὰ στρατιωτῶν γενναίων εἰσαγαγὼν, τὸν Εὐφορβιδὸν Ἀλέξανδρον, ἀνδρα τῶν ἐπιφανῶν μὲν κατὰ γένος, καὶ κατὰ ἀνδρείαν περὶ φημον, τὴν ἡγεμονίαν τούτων αὐτῷ ἀναθέμενος, κατὰ τοῦ Ἐλχάνη ἐξέπεμψε. Καταλαβὼν δὲ Ἀπολλωνιάδα, παραχρῆμα ἐπολιόρκει. Δι' ἐξ δὲ ἡμερῶν μηδ' ἐν νυκτὶ ²¹ τῆς τειχομαχίας ὄλωσ' ἀφιστάμενος, κατέσχε τὸν ἐξωθεν τοῦ κάστρου κύκλον, ὅνπερ ἐξώπολον (67) ἢ συνήθεια νῦν καλεῖν εἴωθον. Ὁ δὲ

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹⁸ ἀποδράσαντες, ἢ ἀποδράσαντες. ¹⁹ Κλιτζίσθάν. ²⁰ Μουχούμετ. ²¹ νυκτί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

princeps, qui Antiochiam cepit: *vetus Tudebodo*, pag. 783, dicitur, ad discrimen Solymanni Junioris, veteris filii, ejus primogenitus frater fuit Cliziassthan, qui Nicæam occupavit: quam urbem Solymanno fratri Cliziassthanem cecidisse par est credere in partem hæreditatis paternæ, reservata sibi Lycaonia, vel Cappadocia. Nam et tempore expugnatæ a nostris Nicææ, urbi imperitabat Solymannus, Cliziassthan vero Lycaoniæ et Iconiensi urbi. Vide Annam, pag. 318.

(67) Ἐξώπολον. Reponit interpres ἐξώπολον.

D Si ita se res habet, erit ἐξώπολον porta exterior, uti appellatur ab Hovedeno, pag. 736, quæ etiam a Græcis recentioribus ἐξώπορτον, et ἐξωπόρτης dicitur. Verum nihil hoc loco temere immutandum; est enim ἐξώπολον, ὁ ἐξωθεν τοῦ κάστρου, seu πόλεως, κύκλος: hoc est, extra urbem munitio, seu murus exterior, Latinis *antemurale* et *barbecanum*, nuncupatus. Joan. de Janua in Catholico: *Procestria, loca extra civitatem, sicut procastria, loca extra castra*. Laonicus, lib. ix, ἐξώκαστρον, dixit: *προτείχισμα*, Procopius, ut et Anna, lib.

vocat, redegit in potestatem, Heleanemque in ar-
cem contrisit fortiter inde repugnantem auxilii
mox adfuturi fiducia, quæ nequaquam ipsum est
frustrata. Brevi enim apparuit multitudo ingens
barbarici exercitus cui suum longe imparem Alex-
ander sentiens, melius putavit cæptis absistere,
quam copiis sibi creditis in certum exitium com-
mittendis, dedecus tentatæ sine successu arcis
unius tot fortium virorum jactura cumulare. Obsi-
dione igitur trepide soluta, vicissim ipse jam con-
clusus atque in arcto res suas positas sentiens,
ideoque anxie circumspectans salutis expediendæ
vias omnes, denique nihil tutius reperit quam si
mare versus iter intenderet. Sua ergo suosque in
cas quas dixi naviculas impositos propelli per
stagnum jubet. Præsentit Helcanes consilium, **181**
præoccupatoque præsidii tum stagni ostio tum
ponte fluminis, Romanos omni ex parte circumve-
nit. Visitur illic templum olim ædificatum a sancta
Helena in nomine Magni Constantini, a quibus
appellationem pons iste hodieque obtinet. Eo ubi
cum suis scaphis Romani pervenere, cooriuntur
ex insidiis repente milites Helcanæ inter fortissi-
mos delecti, maximoque numero hinc pontem in-
sidentes, illinc stagni, quod diximus, ostium.
Nostri, sero intelligentes sese incidisse in paratos
laqueos, quod extremum desperatio fortibus facit
allisis utrinque ad litus scaphis exsidentes in
terram ad hostes audacter vadunt. Nec desunt sibi
Turci; pugnatur atrociter; tandem paucitas op-
primitur a numero; multi nostrorum et in iis
eximii quique capti, multi hausti Flavio. Percul-
sus tristi nuntio Augustus Opum cum Justo exer-

A Ἐλχάνης καρτερῶς ἀντεποιεῖτο τῆς ἀκροπόλεως,
δυνάμεις ἐλπίζων ἐξωθεῖν ἐλοεῖν. Καὶ δὴ στρατιὰν
βαρβαρικὴν ἀξιόμαχον ἐπικαταλαμβάνουσαν εἰς
ἀρωγὴν τοῦ Ἐλχάνη ὡς ἐθεάσατο ὁ Ἀλέξανδρος,
τοὺς δ' ὑπ' αὐτὸν μηδὲ τὸ πολλοστὸν τῆς ἐπικρα-
ταμβανούσης δυνάμεως σιζώντας, βέλτιον ἔγνω κἂν
μὴ νικῶν, ἀλλὰ γε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀσινεῖς διατηρή-
σαι. Ἐν στενῷ δὲ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὴν ἐληλακότα
συνορῶν, καὶ ὅτι σωτηρίας τρόπος οὐχ ὑπολέλει-
πται, ὡς πρὸς τὴν θάλασσαν ἀπονενεύκει. Καὶ
διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰσελθὼν ἐν ταῖς ἰδίαις ναυσὶ
πρὸς αὐτὴν διεπλοῖζετο ²². Στοχασάμενος ὁ ²³
Ἐλχάνης τὸν ²⁴ τοῦ Ἀλεξάνδρου σκοπὸν ²⁵,
προκατάλαβὼν τὸ τῆς λίμνης (68) κατέσχε στόμιον,
καὶ τὴν τοῦ ποταμοῦ ²⁶ γέφυραν ἐν ἧ καὶ τέμενος
B πάλαι παρὰ τῆς ἀγίας ψυχοδόμητο Ἐλένης, ἐπ' ὀνό-
ματι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἐξ ὧν τὴν ἐπωνυ-
μίαν ἡ γέφυρα μέχρι καὶ νῦν ἐκτήσατο. Τῷ γοῦν
ἤδη ῥηθέντι στομίῳ, καὶ αὐτῇ δὴ τῇ γεφύρᾳ ἄνδρας
πολεμικωτάτους ἐπιστήσας ἐφ' ἐκάτερα, παρήγγειλε
τὴν τῶν πλοίων διόδον ἐνεδρεῦειν. Ὡς δὲ ἅπαντες
ἐν τοῖς ἤδη ῥηθείσιν ἀγγαρίοις (69) εἰσελθόντες διὰ
τοῦ στομίου τῆς λίμνης, ταῖς πάγαις τοῦ Ἐλχάνη
ἐμπεπτώκασι, θεασάμενοι τὸ κατάλαβόν αὐτοὺς δι-
νὸν, καὶ μὴ ἔχοντες ὅ τι καὶ δράσειεν, τῇ χέρσῳ τὰς
νῆας ἐφορμίσαντες, κάκειθεν ἀλλόμενοι, περὶ τὴν
ἡπειρον ἐξεληλύθεσαν. Καταλαβόντων δὲ αὐτοὺς
τῶν Τούρκων, μέγας ἀναβρόχυνται πόλεμος. Καὶ
πολλοὶ μὲν τῶν λογάδων ἀλίσκονται, πολλοὶ δὲ καὶ
ταῖς δίναις τοῦ ποταμοῦ ἐμπεπτωκότες παρεσύρη-
σαν. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ μὴ φέρον
τὴν ἡττάν, ἀξιόμαχον δύναμιν μετὰ τοῦ Ὄπου διὰ
τῆς ἡπείρου, κατ' αὐτῶν ἐξέπεμψεν. Ὅς καὶ τὴν
Κύζικον καταλαβὼν ἐξεπιδρομῆς ταύτην κατέσχε.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²² διεπλωῖζετο. ²³ δὲ ὁ. ²⁴ τῶν. ²⁵ σκοπῶν. ²⁶ τῷ ποταμῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

xiv, pag. 426 : Ἐπιφρούρητο δὲ ἡ πόλις καὶ ἄλλοις
μὲν ἀρραγέσι τείχεσι, καὶ δὴ καὶ τρισὶ προτειχι-
σμασι κύκλῳ ταύτην περιλαμβάνουσιν, ὃ γὰρ ἐξώ-
τατο; κύκλιος περιεῖχε τὸν δεῦτερον. Anastasius in
Hist. Eccl. pag. 95, προπύργια apud Theophanem,
antemuralia vertit. In *Glossario Græco-Lat.* pro-
castrium, ὃ πρὸ τῆς παρεμβολῆς τόπος exponitur.
Est igitur ἐξώπολον murus exterior, quo cætera
urbis vel castrî mœnia ciunguntur et muniuntur,
ne ad illa statim hostibus accessus pateat; unde
ei *promurale* appellatur ab Isidoro, lib. xv, *Orig.*,
cap. 2; eo quod, inquit, sit pro munitione muri.
Gesta Stephani reg. Angl.: *Exterius promurale*
quod ad castellum muniendam aggere cumulatissi-
mo in altum sustollebatur. **327** Interdum non
modo muris aut parietibus munebatur illud pro-
castrium, sed sæpe fossis et vallis. Willelmus
Brito, lib. ii *Philipp.* :

*Opposuit medium flumen natura fluentem,
Qui burgum vallo determinat exteriori.*

Et ante :

... Vallum quod erat munitio prima.

Petrus monachus Vallis Sarnæi cap. 63 : *Adver-*
sarii autem quidam extra fossata repagula de li-
gnis fecerant, et post illa repagula aliud fossatum,
munebantque semper inter duo illa fossata, et inde

exibant sæpius, et infestabant nostros. Quæ quidem
fossata et repagula eidem scriptori paulo infra
Barbecanæ dicuntur. Vide notata ad pag. 54, et
Cinnamum, lib. iv, n. 4.

(68) *Τὸ τῆς λίμνης.* Lacum *Esopadium* intelligit,
e quo annis profluit, *Raynascus* olim dictus, ad
cujus ostium exstructa fuit *Apolonias*, ut est apud
Plinium, Ptolemæum, et Stephanum. Hujus s a-
gni, vel lacus, ut et pontis ad amnem exstructi,
de quo Anna, mentio sit apud *Laoncum*, lib. iv.
Vide *Leuncl.* n. 86, et notas nostras ad *Villhard.*,
n. 169.

(69) *Ἀγγαρίοις.* Persuasum haberem ἀγγάρια
ita dicta τὰ πρὸς ἰχθύων ἄγρην σκιφή, de quibus
Nicetas in *Isaacio*, lib. i, n. 6, nisi doceremur a
Constantino Porphyrog. *De adm. imp.* cap. 51,
imperatores, cum peregre (unde etiam forte ejus-
modi navigio nomen) et in suburbana prædia
Byzantii ultra *Bosphorum* secedebant, his vehi soliti-
tos. Præinde malim *agrarias* ejusmodi naves, eas-
dem esse, aut us persimiles, quas *Agarienses*
vocat *lex un.* *Cod. Theod.* de *lusoriis Danubii*;
ita ut iis uterentur, cum ἀγγαρεύειν vellent, id est,
in suburbana prædia secedere. *Pesychias*, ἀγγα-
ρεύεις, περιέρχη. De *lusoriis*, vide *Salmasium* ad
Vopiscum; de *agrariis* vero, rursum *Annam*,
pag. 205.

Διελὼν δὲ καὶ τῶν ἰδίων ταγμάτων ἄνδρας τειχεσι- A
 πλήτης καὶ φιλοκινδύνοους ὡσεὶ τριακοσίου; κατὰ
 τοῦ Ποιμανηνοῦ (70) ἔξαπέστειλεν. Οἱ καὶ ἐξ ἐφόδου
 τοῦτο κατέσχον, καὶ τοὺς μὲν τῶν ἐντὸς τούτου αὐ-
 τοῦ που κτείνουνσι, τοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν πρὸς τὸν
 Ἄπρον πεπόμφασιν. Ὁ δὲ θάπτον τούτους πρὸς τὸν
 βασιλέα ἐκπέπομφεν· αὐτὸς δὲ ἐκείθεν ἀπάρας, τὴν
 Ἀπολλωνιάδα καταλαμβάνει, καὶ πολιορκῶν ταύτην
 οὐκ ἐνεδίδου. Ὁ δὲ Ἑλχάνης ἀποχρῶσαν ἀπ' ἄρτι
 πρὸς αὐτὸν μὴ ἔχων δύναμιν, τὴν μὲν πόλιν ἐθέλοντῆς
 παραδίδωσιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν καθ' αἷμα προση-
 κόντων αὐτομολεῖ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ μυρίων μὲν
 ἀπαπολαύει δωρεῶν· τυγχάνει δὲ καὶ τοῦ μεγίστου,
 τοῦ ἁγίου φημί φωτισματος²⁷. Ὅποσοι δὲ συνέφε-
 σθαι τῷ Ἄπρῳ οὐκ ἠθέλον, ὃ τε Σκαλιάρης²⁸ καὶ ὁ
 ἐν ὑστέροις Ὑπερπερίλαμπρος τιμηθεῖς. Ἀρχι- B
 σατράπαι δὲ²⁹ οὗτοι τῶν ἐπιφανῶν μαθόντες [μεμα-
 θυχίτες] τὰς εἰς τὸν Ἑλχάνην φιλοφροσύνας καὶ
 θαυσιεῖς δωρεὰς τοῦ αὐτοκράτορος, προσεληλυθότες
 καὶ αὐτοὶ, τῶν ὁμοίων³⁰ ἐπιτυγχάνουσιν. Ἦν γὰρ
 ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀντικρυς Ιερατικώτατος, καὶ τὴν
 ἀρετὴν καὶ τὸν λόγον, ὡς εἰπεῖν εὐσεβείας ἀπάσης
 ἄρχιερέως. Διδασκαλικώτατός τε γὰρ ἦν τοῦ ἡμετέ-
 ρου δόγματος, καὶ ἀποστολικὸς τὴν προαίρεσιν καὶ
 τὸν λόγον, καὶ εἰσω τῆς ἡμετέρας πίστεως ποιῆσαι
 βουλόμενος, οὐ μόνον τοὺς Νομάδας τουτουσι Σκυ-
 θας, ἀλλὰ καὶ τὴν Περσίδα πᾶσαν, καὶ ὅποσοι τὴν
 Αἴγυπτον καὶ Λιβύην νέμονται Βάρβαροι. καὶ ταῖς
 τοῦ Μωάμεθ τελεταῖς ὀργιάζουσιν.

gionem propagare Christianam, vir et virtutis usu ac cultu, et meditatione ac exquisi-
 doctrine, ultra modum captumque vitæ laicæ, usque ad æmulationem episcopaliū curarum, et studii
 Apostolici progressus, promptissimus ad docendum per se ipse promulgandumque dogma no-
 strum, tum nulli ad id sumptui, nulli labori certus parcere: qui nihil sibi amplius, nihil expetibilis
 lingeret, quam si quo modo posset consequi, ut, non modo isti Nomades Scythæ, sed **182** Persis
 quoque universa quanta est, et quotquot Ægyptum Africamque incolunt Barbari profanis Moamethis
 initiati orgiis, ad sacros nostros ritus, patria ipsorum damnata superstitione, se transferrent.

Ἄλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλλοις. Βουλομένη δὲ δευνο- C
 τέραν καὶ μείζονα τῆς προλαβούσης κατὰ τῆς τῶν
 Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐφόδον διηγῆσασθαι, εἰς ἀρχὴν
 αὐθις καθιστῶ τὸν λόγον· ἄλλα γὰρ ἐπ' ἄλλοις διεκυ-
 μάνθησαν. Γένος τι Σκυθικὸν (71) παρὰ τῶν Σκυρο-
 ματῶν καθ' ἑκάστην σκυλευόμενοι ἀπάραντες τῶν
 οἴκοι κατήλθον πρὸς τὸν Δάνουθιν. Ὡς δὲ πρὸς ἀνάγ-
 κης ἦν αὐτοῖς μετὰ τῶν κατὰ τὸν Δάνουθιν οἰκούν-
 των σπεύσασθαι, τούτου συνδύξαντος πᾶσιν εἰς ὁμι-
 λίαν ἦλθον μετὰ τῶν ἐκκρίτων, τοῦ τε Τατοῦ (72),
 καὶ Χαλῆ ὀνομαζομένου, καὶ τοῦ Σεσθλάθου, καὶ
 τοῦ Σατζᾶ³¹ (χρῆ γὰρ καὶ τῆς ἐπωνυμίας μεμνη-
 σθαι τῶν κατ' αὐτοὺς ἀριστων ἀνδρῶν, εἰ καὶ τὸ

clitu ad cladis istius ultionem destinat. Pergit is
 actutum per continentem et Cyzico capta obiter
 præsidioque firmata, trecentos fortes et oppu-
 gnandis arcibus exercitatos, a cæteris avulsos
 copiis, contra Pœmanenum misit: qui et ipsi
 navarunt operam et istud quoque castrum prima
 ipsa incursione ceperunt, iis qui intus erant par-
 tim occisis, partim in servitutem subjugatis jure
 belli, quos et ad Opum miserunt; ille statim ad
 imperatorem curavit ducendos. Hinc jam Opus
 recta ducit ad Apolloniadem validaque oppugna-
 tione cito expressit Helchanæ confessionem infir-
 mitatis sur. Is necessitate in consilium versa
 urbis ultro atque arcis quin etiam et sui quoque
 deditionem facti; nam consanguineis secum as-
 sumptis ad partes Imperatoris transiens Constan-
 tinopolim ad eum venit. Nullum in eum liberali-
 tatis genus omisit Augustus, donorum tamen
 omnium longe maximum sacer baptismus fuit,
 a Barbaro susceptus suadente Alexio. Vulgante
 mox fama quam splendide quamque honorifice
 Constantinopoli Helchanes haberetur, due archi-
 satrapæ ex illustribus inter Turcos, quos frustra
 Invitarat Opus ut ire ipsi quoque ad Augusti co-
 mitatum vellent, voluntarii adfuere similiaque
 consecuti. Nomen uni, Scaliarius; alter is fuit qui
 deinde hyperperilampri, quasi diceret, supercele-
 berrimi titulo cohonestatus est. Fuit hic impera-
 tor sic affectus animo, ut nihil mallet quam reli-

gionem propagare Christianam, vir et virtutis usu ac cultu, et meditatione ac exquisi-
 doctrine, ultra modum captumque vitæ laicæ, usque ad æmulationem episcopaliū curarum, et studii
 Apostolici progressus, promptissimus ad docendum per se ipse promulgandumque dogma no-
 strum, tum nulli ad id sumptui, nulli labori certus parcere: qui nihil sibi amplius, nihil expetibilis
 lingeret, quam si quo modo posset consequi, ut, non modo isti Nomades Scythæ, sed **182** Persis
 quoque universa quanta est, et quotquot Ægyptum Africamque incolunt Barbari profanis Moamethis
 initiati orgiis, ad sacros nostros ritus, patria ipsorum damnata superstitione, se transferrent.
 Sed de his quidem satis. Hinc jam novo initio
 accingenda Historia est ad narrationem formido-
 losioris priore belli. Major rerum turbulentarum
 mihi moles nascitur: et in alios ex aliis oratio
 mea simul cum republica fluctus trahitur. Gens
 quædam Scythica genus ducens a Sauromatis, pro-
 priis sedibus relictis ad Danubium descendit. Quo-
 niam vero necessarium ipsis erat convenire in
 certas conditiones pacis cum accolis Danubii,
 mittentur utrimque qui communiter consulerent,
 ex novis quidem colonis præcipui quique, ex aliis
 Tatus, et qui Chale nominatur, et Sesthlabus et
 Satza (nam et virorum inter hos Barbaros illu-

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

²⁷ βαπτίσματος. ²⁸ Σκαλιάρης. ²⁹ δὲ καί. ³⁰ ἰμειρομένων. ³¹ Σατζῶ.

Cæt. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ποιμανηνοῦ. Urbs Villharduino Pumenienor
 nuncupata, in provincia Hellespontii. Notitiæ vete-
 res passim.

(71) Γένος Σκυθικόν. Patzinacarum bellum cum
 Alexio narrat etiam Zonaras. Sunt vero Patzinacæ
 gens Scythica, ut idem testatur in Isaacio Comna.

D et Scylitzes, pag. 775. De iis multa passim habet
 Constantinus, *De adm. imp.* cap. 1, 2, 3, 4 et seq.
 et 37.

(72) Τατον. Tati, seu Tatæ, Patzinacarum du-
 cis meminit præterea idem Zonaras in Mich.
 I'uca.

strium meminisse oportet nominatim; tametsi vocabulorum istiusmodi barbaries Historiæ quasi corpus asperat et maculat faciem). Quorum primus quidem Dristræ imperitabat, alter Bizinæ, alii aliis circum urbibus aut locis. Hi satis collocti fœdus ferunt post quod jam secure Scythæ Danubio trajecto in oræ objaçentis populationem incubuere: ne oppugnatione quidem aut occupatione abstinentes oppidorum ejus limitis. Deinde tamen induciis quibusdam factis, ad terram colendam versi, milii triticique sementem fecerunt. At Balbus Manichæus una cum conjuratis et sequacibus suis qui excelso situm loco Beliatobæ oppidum occupaverant, de quibus superius pluribus egimus, quo statu Scythiarum advenarum res essent, certiores facti, quod dudum parturierant enixi sunt denique. Occupatis enim semitis asperis atque angustis, viam ad se per eas vocatis præbuere Barbaris, illorumque vim cum sua ipsorum inhumanitate junctam, in universam jam ditionem immisere Romanam, assiduis eam incursionibus ac atrocibus agentibus ferentibusque crudelissime. Est enim Manichæorum genus natura sanguinarium, fundendoque quotidianis pugnis ac quasi liguriendo humano errore luxuriari amans canino quodam genere deliciarum. His imperator Alexius auditis domesticum Occidentis Pacurianum (quem norat peritissimum exercitus ducendi instruendique ad prælium, gubernandique ex usu omnia, præsentis consilio subitis eventibus aptando) jussit, adjuncto sibi Brana, viro et ipso strenuissimo, adversus Scythas vadere cum copiis. Id illi exsecuti impigre Barbaros deprehendunt explicatos angustiis montium ultra Beliatobam positis castris: quorum multitudinem innumerabilem Pacurianus æstimans oculis, et pro sua militari prudentia verens ut succedere prælium posset paucorum cum plurimis, sane propendebat in consilia tutiora, servare sine pugna copias intactas arbitrans satius, quam præcipitando certamine temeritatem mox luere clade plurimorum. Verum intercessit aulubri cogitationi fervidior impetus Branæ, cui præferenti magnificè apertam viam, et in alacritate **183** congressus prima ipsa occasione strenue captati omen victoriæ certum agnoscanti suspicionem timiditatis et famæ labem domesticus metuens opponere suam sapientiam non est ausus. Jussis ergo suis arma capere, aciem ipse instruens, medium in ea sibi locum legit: mox recta in hostes ducit. Quorum cum pars vel una de multis longe nostros numero vinceret, et ea tanta imparitas Romanorum ad pugnam euntium oculis cer-

Α σῶμα τῆς ἱστορίας τούτοις καταμαίνεται), τοῦ μὲν τὴν Δρίστραν (73) κατέχοντος, τῶν δὲ τὴν Βιτζίναν (74) καὶ τὰλλα. Σπεισάμενοι γοῦν μετ' αὐτῶν ἀδεῶς τοῦ λοιποῦ διαπερῶντες τὴν Δάνουδιν, ἐληξζοντο τὴν παραχειμένην χώραν, ὡς καὶ πολίχνια τινὰ κατασχεῖν. Κάντεῦθεν ἔεχειρίαν τινὰ σχόντες, ἀρστριῶντες ἐπειρον ⁷³ κέγχρους τε καὶ πυρρίους. Ὁ δὲ Τραυλός (75) ἐκεῖνος Μανιχαῖος μετὰ τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ, καὶ οἱ τὸ ἔκτα τὴν ἀχρολοφίαν τῆς Βελιατόθης πολίχνιον κατασχόντες ὁμόφρονες περὶ ὧν ὁ λόγος φθάσας ἐδίδαξε πλατύτερον, τὰ κατὰ τοὺς Σχύθας μεμαθηκότας, ὃ πάλαι ὤδινον, εἰς φῶς ἐξηγαγον. Καὶ κατασχόντες τὰς τραχείας ἰδοὺς καὶ στενωποὺς, κατεκαλοῦντο ⁷⁴ τοὺς Σχύθας. Κάντεῦθεν τὴν ἄπυσαν Ῥωμαίων ἐληξζοντο χώραν. Γένος γάρ οἱ Μανιχαῖοι φύσει μαχιμώτατον καὶ αἵμασιν ἀνθρώπων λαφύσσειν κηθάπερ ⁷⁵ οἱ κύνες ἀεὶ ἰμειρόμενον. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος μεμαθηκῶς παρακελεύεται τῷ δομεστικῷ τῆς ἐσπέρης Πακουριάνῳ, γινώσκων αὐτὸν ἰκανώτατον οἰκονομῆσαι στράτευμα, καὶ κατὰ φάλαγγα στήναι, καὶ πράγματα ⁷⁶ διαμηχανήσασθαι ποικιλώτατον ⁷⁷ σὺν αὐτῷ τῷ Βρανᾷ (ἄνθρωπος δὲ καὶ οὗτος μαχιμώτατος) τὰς δυνάμεις ἀναλαβόμενον κατ' αὐτῶν ἀπελθεῖν. Καταλαθὼν δὲ τοὺς Σχύθας, διελθόντας τοὺς στενωποὺς καὶ τῆς Βελιατόθης ἔνθεν ⁷⁸ τὸν χάρακα πηξαμένους, πλήθος ἀναρίθμητον τούτους θεασάμενος, πρὸς τὸν μετ' αὐτῶν εὐθὺς ἀπενάρχησε πόλεμον, βέλτιον νομίζων τὰς ἰδίας τὸ πικρὸν ἀμάχησι διασῶσαι δυνάμεις ἢ τὸν μετὰ τῶν Σχυθῶν ἀναδυσάμενον πόλεμον, καὶ ἡττηθέντα πολλοὺς ἀπολωλεκέναι. Ἀλλὰ τῷ Βρανᾷ φιλοκινδυνότατον τε καὶ θρασεῖ ὄντι ταῦτα οὐκ ἤρεσκεν. Ὁ δὲ γε δομεστικὸς, ἵνα μὴ δειλίας ὑπόψια τις κατ' αὐτοῦ ἀνοθαλλομένου τὸν πόλεμον δοθῆ, ἐνεδίδου ταῖς ὁρμαῖς τοῦ Βρανᾷ, καὶ θεωρήσασθαι τε ἄπασι καλεύσας καὶ πολέμου σχήμα διατυπώσας, κατὰ τῶν Σχυθῶν ἐχώρησε, τὸ μεσαιτάτον αὐτὸς διέπων τῆς φάλαγγας. Ἐπεὶ δὲ οὐδὲ τὸ πολλοστὸν τοῦ πλήθους τῶν ἀντιτεταγμένων τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔσωζε στράτευμα, ἐκ μόνης ὄψεως περὶ δειλίας ἐγεγόνεισαν ἅπαντες. Προσβαλόντες δ' ὁμοῦς τοῖς Σχύθαις, ἀναιροῦνται μὲν πολλοὶ ἐν τῷ μάχῃσθαι, πίπτει δὲ καιρίαν πληγῆς ὁ Βρανᾷς. Ὁ δὲ γε δομεστικὸς, ἐκθύμως μαχόμενος καὶ σφοδρὰς τὰς κατὰ τῶν ἐναντίων ἱππασίας ποιούμενος, φηγῶ προσκακρουκῶς ἀψήρηται παραχρήμα τὴν ψυχὴν. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον τοῦ στρατοῦ ἄλλοι ἀλλοχού διεσπάρησαν.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷³ ἔσπειρον. ἢ ἐσπειρον. ⁷⁴ μετεκαλοῦντο. ⁷⁵ καθαπερεῖ. ⁷⁶ παράταξιν. ⁷⁷ ποικιλώτατα. ⁷⁸ ἐνθα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) Δρίστραν. Dristra, seu Drista, ut est apud Cedrenum, olim Dorostolum dicta, Mæsiæ inferioris urbs ad Istrum sita. Vide Notitias vet. apud Carolum a S. Paulo in *Geograph. sacra*, pag. 20 et 32, et Excerpta *Geograph. Bon. Wulcani*.

(74) Βιτζίναν. Occurrit in Notit. Andronici. Vide infra pag. 193.

(75) Ὁ δὲ Τραυλός. Cujus meminuit Anna rursum, pag. 157.

neretur, percussis nimirum omnes aspectu sunt, et sædo cladis augurio conturbati. Congressi tamen cum Scythis, multi quidem in pugna cæsi sunt; ipse autem Branas lethali vulnere cecidit. At domesticus fortissime dimicans, sæpiusque collecto impetu infestus equitans in cohortes hostiles, denique ad sagum cursu offendens examinatus est. Reliquus exercitus quo quemque sors tulit varia dispersus dissipatusque est.

Ταῦτ' οὖν μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ ἐπένοι μὲν **A** τοὺς πεπιτωκότας ἅπαντας, ἰδίᾳ, καὶ καθ' ἕνα, καὶ ὁμοῦ. Ἐπὶ δὲ τῷ τοῦ δομestίκου θανάτῳ, καὶ μάλα ⁸⁸ στενάζων, κρουνοὺς ἤρξει δακρῶν, Ἐφίλει γὰρ ἐξόχως τὸν ἄνδρα, καὶ πρὸ τῆς ἀναβρόσεως. Οὐ μόντοι διὰ ταῦτα ἀναπέπτωκεν, ἀλλὰ μεταπειμψάμενος τὸν Ταττίκιον ⁸⁹, μετὰ χρημάτων Ἰκανῶν ἐκπέμπει πρὸς Ἀδριανούπολιν, ἐφ' ᾧ τοῖς μὲν στρατιώταις τοῦς ἐπετειοῦς διδόναι μισθοὺς, συλλέγειν δὲ ἅπανταχόσε δυνάμεις, ἵνα στρατεύμα ἀξιόμαχον αὐθις συστήσῃται. Τὸν δὲ Οὐμπερτόπουλον εἰς Κύζικον φρουρὰν ἀξιόμαχον καταλιπόντα, μετὰ μόνον τῶν Κελτῶν, εἰς τὸν Ταττίκιον ⁹⁰ γοργῶς ἐφθακέναι παρεκελεύσατο. Οὗτος δὲ τοὺς Λατίνους καὶ τὸν Οὐμπερτόπουλον θεασάμενος, καὶ τεθαβρόκως (ἐπεὶ καὶ Ἰκανὸν προσφθάκει συλλέξασθαι στρατεύμα) κατευθῦ Σκυθῶν ἐχώρησε παραχρῆμα. Καταλαβὼν δὲ τὰ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν παρὰ τῷ χεῖλει ⁹¹ τοῦ κατὰ τὸν Σαλίνον ⁹² (76) βέοντος ποταμοῦ, χάρακα πήγνυται. Ἐπὶ δὲ τοὺς Σκύθας ἐκ προνομῆς ἐπανερχομένους ἐθεάσατο, λείαν πολλὴν καὶ δορυαλώτους συνεπαγομένους μέγιστον σχεδὸν τὰς σκευὰς εἰσω τοῦ χάρακος καταθέμενος Ἰκανοὺς ἀποπεμπόμενος κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει. Αὐτὸς δὲ ὅπλισάμενος, καὶ πάντας θωρήξασθαι κελεύσας, τὰς φάλαγγας καταστήσας τοῖς προπεμφθεῖσι παρείπετο στρατιώταις. Θεασάμενος δὲ τοὺς Σκύθας μετὰ τῶν λαφύρων καὶ δορυαλώτων, τῷ ἐπιλοπίῳ στρατεύματι τῶν Σκυθῶν ἐνωθέντα, κατὰ τὸν σπιρὸν ⁹³ ὄχθον, διχῆ τὸ στρατεύμα διε- **C** λῶν, καὶ τὸ ἐνώαλιον ἐκατέρωθεν ἤχησαι κελεύσας, σὺν ἀλαλαγγῇ καὶ βοῇ πολλῇ προσβάλλει τοῖς Βαρβάροις. Καὶ καρτερὰς τῆς μάχης γενομένης πίπτουσι τῶν Σκυθῶν οἱ πλείονες, πολλοὶ δὲ καὶ διασπαρῖντες ἐσώθησαν. Ὁ δὲ τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενος, νικητῆς τὴν Φιλιππούπολιν καταλαμβάνει. Καίθι δὲ τὸ ὅπλιον ⁹⁴ ἅπαν καταθέμενος, ἐσκόπει ὄθεν χρῆ καὶ ὅπως τοῖς Βαρβάροις οὐθις προσθαλεῖν. Ἀπεροπληθεῖς δὲ τὰς αὐτῶν γινώσκων δυνάμεις, σκοποὺς ἅπανταχόσε ἐξέπεμπεν, ἵν' ἐκαῖθεν ἔχοι τὰ κατὰ τοὺς Σκύθας συχναίς μανθάνειν. Ἐπαναδεδραμηκότες δὲ οἱ σκοποὶ, πλήθος Βαρβάρων ἔλεγον πολὺ περὶ τὴν Βελιάτοθον ἐνδ' ἀτρίθει, καὶ τὰ περίξ ληΐζεσθαι. Καὶ ὁ Ταττίκιος προσδόκιμον ⁹⁵ τὴν τῶν Σκυθῶν ἐπέλευσιν **D** ἔχων, καὶ πρὸς τοσοῦτους μὴ ἀποχρώσας ἔχων δυνάμεις τὸ πᾶν, ἀναλύων ⁹⁶ τοῖς λογισμοῖς, ἐν ἀμηχανίᾳ καθειστήκει. Ἄλλ' ὁμοῦ καὶ τὸ σιδήριον

Gravem luctum ejus cladis nuntius imperatori attulit, nunc communiter universos qui ceciderant; nunc sigillatim unumquemque lamentanti; acriovi tamen illum urebat doloris sensu mors magni Domestici quem et præcipue amabat et dudum, jam tum ex eo scilicet quo ante susceptas imperii habenas viri ejus virtutes consuetudine familiari militiæ et vitæ civilis usu perspexerat. Ergo non se continuit quin ad talis amici jacturam et suspiria ex imo duceret pectore, et rivos lacrymarum ex oculis funderet. Nec tamen animo concidit, aut in isto dedecore ac periculo rei Romanæ ignavis defungi questibus satis habuit, verum accersitum curriculo Taticeium cum pecunia multa Adrianopolim misit, annua illic stipendia numeraturum jam conscriptis militibus, novosque præterea circum undique delectus habiturum quoad conflatus esset exercitus ejus firmitatis ac roboris ut tuto Scythis opponi posset. Jussit etiam Umpertopulum, præsidio, quantum sufficeret, Cyzici relicto, cum solis Gallis ad Taticeium strenue pergere: qui paratis jam idoneis copiis Umpertopuli Gallorumque adventu aspectuque non parum confirmatus, nulla jam amplius expeditionis capessendæ mora facta signa infesta in Scythas movet. Eo itinere circa Philippopolim perlatus, dum castra munit prope ripas fluminis fluentis Salinum versus, videt revertentes e prædatione Scythas cum magno rerum et personarum captivarum impedimento. Nondum vasa intra vallum deposuerat; tamen momentorum in occasione pretium æstimans, immitit statim in Scythas viros fortes a cætero abscissos copiarum corpore, idoneo numero. Armatur ipse interim et omnibus ut armentur edicit structisque phalangi- bus et acie descripta, paratus ad prælium sequebatur velites præmissos. Sed cum vidisset hostes cum præda et captivis sese adjuaxisse reliquis Scytharum copiis ad humentes ripas stagnantis amnis, ipse bifariam divisus suis, dari classico signum utrinque jussit, simulque cum clamore alacri et consono invadit **184** Barbaros. Pugna consecratur acris, qua Scytharum plurimi cecidere, multi dispersi fuga servati sunt. Taticeius, præda omni recepta, victor Philippopolim tenuit; ibique exercitu omni collecto, quasi ex specula imminebat in occasionem rursus congregiendi cum Barbaris, Cum autem innumerabile ipsorum circumstare undique copias sciret, minus suæ anius specula-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁸ μάλα. ⁸⁹ Ταττίκιον. Sic semper postea. ⁹⁰ Ταττίκιον. ⁹¹ τὰ χεῖλη. ⁹² Βλίανον. ⁹³ πηρόν. ⁹⁴ ὅπλι-
τικόν. ⁹⁵ προσδοκίσιμον. ⁹⁶ τὸ πᾶν ἀλύων, optime.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Σάλινον. Rectius editio Hoeschel. Βλίανον habet. Vide Not. ad Vilhard. n. 252.

lationi silens, alios omnem in partem speculatores misit: qui ei, quæ quisque observaret statim nuntiantes, quantam maximam consequi posset rerum quæ a Scythis agerentur pararenturque, cognitionem impertirent. Horum speculatorum concursus indicium fuit, multitudinem ingentem Barbarorum metatas habere sedes circa Beliatobam, indeque populationibus objacencia vastare. Ad eum Taticius nuntium, quanquam audiebat alium aliunde insuper adventare exercitum Scytharum, et facile videbat sibi nequaquam pares adesse adversus tantum hostium numerum copias, quibus de causis haud bene de summa rerum sperans, consternatus aliquandiu et mœrens hæserat; ad extremum tamen innata generositatis memoria resumpta ferrum simul et animum exacuit, exercitumque ad pugnandum animavit. Id ille agebat, cum procurrens quispiam, nuntius, ut apparebat, magnæ rei, trepide indicat infestis in Romanos signis venire Barbaros, adeoque jam esse in proximo confirmat. Perturbasset imparatos is rumor; et nostri quod agere antea ceperant, alacrius nova jam ex causa, exsequi pergentes armati universi prodeunt, Ebrumque audacter trajiciunt. Taticius ultra hunc omnem legiones explicat, aciemque apte ac perite describit, medium in ea sibi locum sumens. Barbari contra suo et ipsi modo aciem instruunt, copiasque ad prælium ordinant. Uterque exercitus eas minas vultu ac motu præferebat ut lacessere hostem velle, pugnamque ambire videretur; re tamen vera timorem utrinque mutuum istis audaciæ significationibus celabant. Nam et Romanis anceps videbatur, paucos ipsos cum Scythis innumerabilibus congregari, et Scythas percellere terribili specie Romani acies exercitus aperto explicata campo, emicantibus tot signis vexillisque, tum armis et vestibus splendorem sole adverso vibrantibus. Soli ex omnibus thasones et temerarii Latini pugnam ultro deposebant, et lacessere utique ac cunctantem præcipitare conabantur: quorum ferociam mulcebat vimque cohibebat Taticius, sedati vir animi, et sagacissimus unus omnium ad conjecturam cito et certo statuendam de futuris eventibus incertorum casuum. In eo statu et conspectu perseverarunt ambo exercitus diem totum; non ne

ἔθηγε καὶ πρὸς μάχης ἐθάβ' ὄψε τὸ σιράτευμα. Καταλαβὼν δὲ τις τὴν τῶν Βαρβάρων κατ' αὐτοῦ ἔλευσιν διεμήνυε καὶ φθάνειν ἤδη δεινῶς ἰσχυρίζετο. Ὁ δὲ εὐθὺς ἐν τοῖς ὄπλοις ἦν. Καὶ ἅπαν τὸ σιράτευμα ἐξοπλίσας, τὸν Εὐρον παραχρῆμα διαπεράσας, τὰς φάλαγγας λαβὼν καταστήσας, εἰτήκει, πολέμου σχῆμα διατυπώσας. Αὐτὸς δὲ τὸ μέσον εἶχε τῆς παρατάξεως, καὶ οἱ Βάρβαροι Σκυθικῶς παραταξάμενοι, καὶ τὰς αὐτῶν ⁴⁷ δυνάμεις πρὸς μάχην κατσοτησάμενοι, ἐφάκασαν μὲν πόλεμον ἀναζητεῖν, καὶ τοὺς ἀντιπάλους ἐραθίζειν οἷον πρὸς μάχην. Ἐδεδίεσαν δὲ ὁμοῦ καὶ ἀμφοῦ τὰ στρατεύματα, καὶ τὴν συμπλοκὴν ἀνεβάλλοντο, τὸ μὲν Ῥωμαϊκὸν, τὸ ὑπερπληθὲς τῶν Σκυθῶν ὑποπτῆσον, τὸ δὲ Σκυθικὸν τεθωρακισμένους ἅπαντας ὄρων, τὰς τε σημαίας, καὶ τὸ λαμπρὸν τῶν ἀμφίων, καὶ τὴν ἐκαῖθεν ἀποκαλλομένην αἰγλήν, πρὸς τὴν ἀστρώων βολὴν ἀντιστρίβουσαν. Μόνον ἀπάντων δὲ οἱ τολμηταὶ Λατίνοι καὶ θρασεῖς, τὴν μάχην προειρπάξουσιν ἤθελον, θήγοντες ὀδόντας ὁμοῦ καὶ σιδήρια. Ἀνέστελλε δὲ αὐτοῦ; ὁ Ταττικίος, Ἄνθρω γὰρ οὗτος εὐσταθής, καὶ τοῦ μέλλοντος βῆστα καταστοχάσασθαι δυνατός. Ἰσταμένων οὖν ἀμφοτέρων τῶν στρατευμάτων ⁴⁸ καὶ οἷον ἑτέρου τὴν ἐξ ἑτέρου κίνησιν ἀπεκδεχομένου, καὶ μηδέ τινος οὖν [μηδ' οὐτινοσοῦν] τῶν στρατιωτῶν κατὰ τὸ μεσαίχιμον ἐξ οὐδαίρου τῶν στρατευμάτων ἐκπάσασθαι κατατολμώντος, ἐπεὶ ἐν δυσμαίεσι ἤδη ὁ ἥλιος ἦν, ἕκαστος τῶν στρατηγῶν ἐπὶ τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ἐπάνεισι. Τοῦτο ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις ἐγένετο, καὶ πρὸς μάχην εὐτρεπισομένων τῶν δημαγωγῶν, καὶ πολέμου σχῆμα καθ' ἑκάστην διατυπούντων. Ἐπεὶ μηδαὶς τὴν πρὸς ἑτερον ἀπεθάρρῃσε μάχην, κατὰ τὸ τῆς τρίτης περίορθρον ἀναχωροῦσιν οἱ Σκύθαι. Αἰσθόμενος δὲ ὁ Ταττικίος τούτου, παραχρῆμα κατόπιν αὐτῶν ἤλαυνεν. Ἀλλὰ πεζός ⁴⁹ (77), φασὶν, παρὰ Λύδιον ἄρμα. Προφθάσαντες γὰρ οἱ Σκύθαι, διήλθον τὴν Σιδηρᾶν (78) (τέμπη δ' οὕτως εἰσὶ κατονομαζόμενα), κἀκεῖτε δὲ τούτους μὴ καταλαβὼν, ἀναλαθόμενος τὰς ἑλας δυνάμεις, πρὸς Ἀδριανούπολιν ἐπαναζεύγνυσι. Καὶ τοὺς μὲν Κελτοὺς αὐτοῦ που καταλιπὼν, τῶν δὲ στρατιωτῶν οἴκοι πορευθῆναι ἕκαστον κελεύσας, μετὰ τινος μερίδος τῆς στρατιᾶς, αὐτὸς ἐπαναζεύγνυσι πρὸς τὴν βασιλεύουσιν.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ αὐτῶν. ⁴⁸ Desunt voces τῶν στρατευμάτων. ⁴⁹ πεζός.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Ἀλλὰ πεζός. Proverbiū Pindaricū, de quo Diogenian. centur. 6, n. 28; Apostol. Eustath. ad D. on. Moschopolus Περὶ σχεδῶν, etc.

(78) 323 Σιδηρᾶν. Clausura ad Hæmum montem sic nuncupata; ejus iterum meminuit Anna, lib. x, p. 281, et Scylitzes, pag. 784.

manis insequentibus nihil sui nisi vestigia relinquerent, Taticius universas copias Hadrianopolim reanxit, Gallisque ibi relictis, ac dimissis, domum unoquoque suam, militibus reliquis, ipse cum parte quadam exercitus in urbem regiam instituit reditum.

ΑΝΝΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ζ.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VII.

186 ARGUMENTUM.

Alexius acie vincitur a Scythiis. Cum Tzacha Turco bellum vario eventu per suos duces gerit. Ipse, consilio et arte supplens defectum virium, contra Scythas iterum ac tertio prospere pugnat.

PERIODE.

Tzelgu dux Scytharum Chariopolim incursat. Id Romani ulturi ac prohibitori veniunt. Anxia Romanorum deliberatio, equid acie periclitandum? Scythæ vincuntur a Romanis. Tamen fines Romanos incursare pergunt. Imperator cum magnis copiis contra Scythas vadit, decernendumque cum ipsis prælio censet. Quam importuna calamitas belli Scythici fuerit. Bryenius et Maurocatacalo pugnam cum Scythiis dissuadent. Descriptio Purpuræ, domus Augustarum puerperiis dicatæ. Bryenii cæci præsugum dictum. Is erat rei bellicæ consultissimus. Historia conscripta a Bryenio Cæsare hujus cæci nepote Annæ marito. 187 Laudes et dotes Bryenii Cæsaris. Ister binominis. Scytharum metus et insidiosa legatio, cujus fraus Augusto subolet: quare illam rejicit. Solaris deliqui occasione ingeniose utitur imperator. Scythæ oratores in custodiam dati elabuntur. Alexius Sideram transit. Pabulatores Romani bis cæci. Scytharum subita et vehemens irruptio in castra Romana. Imperator Dristram expugnat, arces duas obsidet. Tati mandata ad suos. Consultatio Romanorum de prælio. Sapiens Palæologi et Maurocatacalonis sententia. Peristhlaba magna quæ civitas? ubi sita? cur sic dicta? Diogenis filii feroces et inexperti rerum juvenes imperatorem in pugnae consilium trahunt. Ordo Romanæ aciei. Sex imperatoris in prælio comites. Forma aciei Scythicæ. Mandata imperatoris ad suos procinctos. Mors Leonis filii Diogenis Augusti. Adriani fuga. Novus Scytharum exercitus. Alexius Pallium B. Mariæ Dei Matris pro vexillo manu ipse sua gestat in prælio. Alexii periculum consilio et fortitudine discussum. Moderatio Alexii. Protostratoris salubre consilium. Imperatoris fuga sapiens et generosa. Protostratoris casus et amor in Alexium. Confusio in fuga. Fortitudo Alexii. Nicephori Diogenis in periculo dexteritas. Alexius a jactantiæ suspitione purgatus. Cogitur Alexius vexillum relinquere. Incolumis Beroen pervenit. Palæologus amisso equo ulium divinitus accipit, apparente ipsi Leone Chalcedonensi præsule. Ejus antistitis quæ laudes, quæ vitia ferantur. Palæologus ei addictissimus. Centum quinquaginta milites a Scythiis conclusi Palæologi opera evadunt. Mirabiles casus Palæologi. Melissaenus Cæsar captivus impedit ne captivi occidantur. Commanorum ad Scythas victores oratio, et pugna in eos victrix. Ozolimnæ paludis magnitudo. Non ab odore, sed ab Hunnis alias Uzis dictis nomen ea palus sortita est. Loca plurima imperante Alexio nomen mutarunt. Comparatio ejus in hoc cum Alexandro. Obsidio Scytharum ad Ozolimnum a Commanis soluta. Flandriæ comes imperatori juramentum præstat. Scythæ in fines Romanos irrumpunt. Pax cum iis per Synesium tractata, et conclusa. Commani facultatem pugnandi cum Scythiis ab imperatore non impetrant. Scythæ a pace pacta resiliunt, et Philippopolim usque promovent. Nova belli gerendi ratio ab imperatore inita. Prudentia ejus ad præsentem rerum usum accommodata. Scytharum impetus ineluctabilis. Pax cum Scythiis facta. Migideni filius cæsus. Migideni mors e luctu. Scythæ pacem violant. Archontopolorum cohors ab Alexio instituta, cur sic dicta. Archontopoli cæduntur a Scythiis, magno Alexii dolore. Imperator oppidum Aprum præoccupat. Taticius Scythæ pabulatores cædit. Quingenti equites e Flandria Imperatori auxilio veniunt. Tzachas classem armat, et Clazomenas occupat. Mitylenem quoque totam, excepta Methymna. Moz totam etiam insulam Chium. Classem Romanam duce Niceta Castamonita

Tzachas idem vincit. Dalassenus arcem Chii oppugnat. Aperto muro insultus militum a ducibus differtur. Turci dato spatio impigre usi novum murum faciunt. Iis Tzachas auxilio venit. Nova ratio classis instruendæ. Romana classis fugit. Dalassenus obsidionem Chii solvit, et suos instruit ad pugnam. Galli a Turcis fusi. Romani sine pugna fugiunt. Periculum classis Romanæ. Colloquium pacis componendæ causa et spe cum Dalasseno 188 expetitur a Tzacha. Tzachæ ad Dalassenum oratio. Responsum Dalasseni. Joannes Ducas contra Dalmatas et Bodinum missus. Undecim annis prospere ac fortiter rem gerit. Inde revocatur mittendus contra Tzacham. Tzachas Smyrnam se recipit. Dalassenus Bolissum capit. Chium iterum oppugnat et expugnat. Neantzes Scythæ transfuga proditor. Velitatio cum Scythis funesta Romanis. Latini Maniacatæ auxilio veniunt Romanis. Stratagema imperatoris perfidia Neantzis irritum. Impudens fiducia Neantzis proditoris, qui accusatori suo caput amputat; inde plus suspectus. Ejus scelus cur dissimulatum ab Augusto. Neantzes ad Scythas transit. Scythæ ejus maxime consilio Romanos vincunt. Imperator fugiens vultum hostibus obvertit, multosque necat. Pyrrhum Georgium Scythis opponit. Exercitu redintegrato in Scythas iterum movet eosque terret. Romanus exercitus augetur. Tratanes Scythæ perfidiæ pœnitens Alexio addictus. Ejus sapiens et fidum consilium, fidelisque ac utilis opera. Imperator suos ad prælium parat. Scythæ in Romanos infesti eunt et in fugam vertuntur. Domestici imperatoris viri fortes. Castra Romana Tzurulum translata. Scythæ Tzurulum et ibi imperatorem circumscident. Is ex angustiis stratagemate se expedit. Rotæ e muro suspensæ. Scythæ, in insidias pertracti, rotarum evolutione cæduntur fundunturque. Postridie iterum vincuntur. Imperator Byzantium repetit.

ΑΛΕΞΙΑΣ Ζ.

Vere primo Tzelgu dux supremus Scythicæ militiæ, transgressus angustias montium qui Danubio superjacent, cum misto ex variis gentibus exercitu octoginta fere millium, partim Sauromatarum ac Scytharum, partim etiam Dacorum (nam et hujus generis haud parva manus ductore Solomone quodam Tzelgu sequebatur) objacentes Chariopoli civitates, atque ipsam adeo Chariopolim latrocinibus agebat ferebatque; plurimamque ex omnibus corradens prædam in stativa convehabat apto situ munita, ad locum Scotinum vulgo sive *Tenebrosum* dici solitum. His cognitis Nicolaus Maurocatacalo, et Bempetziotat nomen a patria sortitus, cum suis quisque copiis Pamphylo occupant, locum ita vocatum. Ibi cum viderent rusticos pagorum villarumve circumjacentium passim cum magna trepidatione in urbes aut arces munitas se suaque in tutum recipere festinantes, ut regionem ab incursionum metu tegerent, promovent a Pamphilo ad oppidulum cui nomen est Cule, eoque in loco universas copias congregant. Hanc mentem ac destinationem, sive, ut ea res vulgo exprimi solet, vocabulo militibus usitatissimo, scopum hunc Romani exercitus, odorati Scythæ, conjuncti et ipsi sequi Romanos 189 institere, vestigiaque ipsorum indagare ac premere.

Ἐαρος δὲ ἐπιφανέντος, διελθὼν ὁ Τζελγὸς τὰ ὑπερκαίμενα τοῦ Δανούθους τέμπη (ἡγεμῶν δὲ οὗτος ὑπερέχων τοῦ Σκυθικοῦ στρατεύματος) σύμμικτον ἐπζόμενος στρατεύμα ὡσεὶ χιλιάδας ⁸⁰ ὀγδοήκοντα ἕκτε Σαυροματῶν καὶ Σκυθῶν, καὶ ἀπὸ τοῦ Δακικοῦ στρατεύματος οὐκ ⁸¹ ὀλίγους, ὧν ὁ οὕτω καλούμενος Σολομῶν (79) δευραγωγὸς ἦν, τὰς κατὰ τὴν Χαριούπολιν (80) παρακειμένους πόλεις ἐληίζετο. Καὶ εἰς αὐτὴν δὲ φθάσας τὴν Χαριούπολιν, καὶ λατὴν πολλὴν ἀναλαβόμενος, κατέλαβε τόπον τινα, Σκοτεινὸν καλούμενον. Μεμαθηκῶς τοῦτο ὁ Μαυροκατακαλῶν Νικόλαος, καὶ ὁ Βεμπετζιώτης (81) τὴν ἐπωνυμίαν ἀπὸ τῆς ἐναγκαμένης λαχῶν, μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δυνάμεων καταλαμβάνουσι τὸ Πάμφυλον (82). Ὁρῶντες δὲ τοὺς περὶ τὰς κωμοπόλεις τῶν παρακειμένων χώρων πρὸς τὰς πόλεις καὶ τὰ φρούρια συναυνομένους διὰ πτόλιαν πολλὴν, ἀπάραντες τοῦ οὕτως καλουμένου Παμφύλου τόπου, καταλαμβάνουσι τὸ τοῦ Κούλη καλῆγιον, τὸ ἅπαν συνεπαγόμενοι στρατεύμα. Ὅπισθεν δὲ τοῦτον ἐρχόμενοι, καὶ τὸν οὕτως καλούμενον σκοπὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος (λέξις δὲ αὕτη συνήθης τοῖς στρατιώταις) εὐρόντες οἱ Σκύθαι, παρείποντο ἰχνηλατοῦντες οἷον τὸ Ῥωμαϊκὸν στρατεύμα. Αὐθαζούσης δὲ ἤδη τῆς ἡμέρας τὰς ἰβίας ὁ Τζελγὸς καθιστᾷ δυνάμει, καὶ τὸν κατὰ τοῦ Μαυροκατακαλῶν ἐβουλεύετο ⁸²

Variae lectiones ex cod. Coislip.

⁸⁰ Desunt voces ὡσεὶ χιλιάδας, etc., Δακικοῦ στρατεύματος. ⁸¹ οὐκ. ⁸² ἐβουλεύετο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(79) Σολομῶν. Salomon Hungarise rex, qui ea tempestate bellum gerebat cum Geisa fratre, quocum factus inierat Alexius. Flwrocz. in *Chr. Hung.* part. II, cap. 50, 51 et 52; et Bonfin. dec. 2, *Rer. Hung.* lib. III et IV.

(80) Χαριούπολις. Oppidum notum Villhar-

duino, et aliis.

(81) Βεμπετζιώτης. Nomen, inquit Anna, a patria sortitus, Bempetzo forte, urbe circa Euphratem, de qua Nicetas in Joan. n. 7.

(82) Πάμφυλον. Cujus oppidi pariter mentio fit apud Villhard.

πόλεμον. Ἐκεῖνος δὲ κατὰ τὴν ὑπερκείμενον τῆς A
 πεδιάδος αὐχένα ἀνήλθε μετὰ τινῶν λογάδων, σκο-
 πήτων⁸³ τὰς βαρβαρικὰς δυνάμεις. Ὅρων δὲ τὸ
 πλῆθος τῶν Σκυθῶν, ἐσφίδαζε μὲν τὴν συμπλοκὴν
 τοῦ πολέμου, ἀνεβάλλετο δὲ, τὴν Ῥωμαϊκὴν στρα-
 τικὴν κατάνοῶν μηδὲ τὸ πολλοστὴν σώζουσαν τῆς
 τῶν Βαρβάρων δυνάμεως. Ἐπιανεθῶν δὲ μετὰ τῶν
 λογάδων, τοῦ ὀπλιτικοῦ παντός, καὶ αὐτοῦ τοῦ
 Ἰωαννιάκη⁸⁴ διεσκοπεῖτο, εἰ χρὴ προσβαλεῖν τοῖς
 Σκύθαις. Τῶν δὲ πρὸς τοῦτο ἐποτρυνόντων, ἐπεὶ
 καὶ αὐτὸς μᾶλλον πρὸς τοῦτο κατάρροπος ἦν, τριχῆ
 διελὼν τὰς δυνάμεις, καὶ τὸ ἐνούσιον ἠχῆσαι κελεύ-
 σας, ξυμμίγνυται τοῖς Βαρβάροις. Πολλοὶ μὲν οὖν
 τηνικαῦτα τρωθέντες πίπτουσι, κτείνονται δὲ οὐχ
 ἥττους. Καὶ αὐτὸς ὁ Τζελοῦ γενναίως μαχόμενος,
 καὶ ὄλας συναράσσειν φάλαγγας, καιρίαν πληγὴν, B
 ἀφῆρηται τὴν ψυχὴν. Οἱ πλείους δὲ ἐν τῷ φεύγειν
 πίπτοντες, εἰς τὸν ἀναμεταξὺ τοῦ καλουμένου Σκυ-
 τεινοῦ, καὶ τοῦ Κούλη βύακα, ἀπεπνίγοντο ὑπὲρ
 ἀλλήλων συμπατούμενοι. Λαμπρὰν τοίνυν τὴν κατὰ
 τῶν Σκυθῶν νίκην ἀράμενοι οἱ τοῦ βασιλέως⁸⁵,
 εἰσηλθόντες εἰς τὴν Μεγαλόπολιν. Δωρεὰς δὲ καὶ τιμὰς
 ἀπὸ τοῦ βασιλέως δεξάμενοι κατὰ τὸ ἀνάλογον,
 ὑπέστρεψαν μετὰ τοῦ τηνικαῦτα προχειρισθέντος
 μεγάλου δομεστίκου τῆς Δύσεως Ἀδριανοῦ Κομνη-
 νοῦ καὶ αὐταδέλφου τοῦ αὐτοκράτορος. Οὕτω δὲ
 τῶν κατὰ Μακεδονίαν, καὶ Φιλιππούπολιν μερῶν
 ἀπελαθέντες, παρὰ [περὶ] τὸν Ἴστρον αὐθις ἐπανα-
 στρέψαντες ἠύλιζοντο.

Magnam ingressi civitatem, postquam donis ibi et honoribus pro cuiusque merito cumulati sunt, re-
 dierunt cum nuper creato magno domestico Occidentis Adriano Comneno Augusti fratre. Purgavit ea
 victoria Macedoniam Scythis, et regiones Philippopoli vicinas. Ex quibus retro pulsii unde venerant
 Barbari, hæsere tamen cis Istrum, perrexereque solita licentia undique obiacentem Romanorum in-
 cursare ac deprædari dittonem.

Ταῦτα⁸⁶ ὁ βασιλεὺς ἀκούσας οὐκ ἠνέσχετο, τῶν C
 Ῥωμαϊκῶν ὀρίων εἰσω τοὺς Σκύθας παροικεῖν, ἅμα
 δὲ καὶ δεδιὼς μὴ διὰ τῶν στενωπῶν διαλθόντες, αὐθις
 χεῖρονα τῶν προτέρων ἀπεργάζονται. Ἐνθεν τοι
 παρεσκευασμένος, καὶ καλῶς ἐξοπλίσας τὸ στρα-
 τευμα, καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἐκεῖ-
 θεν πρὸς τὸν Λαρδίαν (83) ἄπεισιν ἐν μεταίχμιῳ
 τῆς Δαμπόλεως (84) καὶ Γολόης (85) διακείμενον.
 Κάκεισε προχειρισάμενος ἡγεμόνα Γεώργιον τὸν
 Εὐφορθητὸν⁸⁷ κατὰ τῆς Δρίστρας διαπόντιον ἐξ-
 ἄπεμφεν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέ-
 ραις αὐτοῦ που ἐγκαρτερῶν⁸⁸, τὰς ἀπανταχόθεν
 δυνάμεις μετεπέμπετο. Ἰκανὸν δὲ συναλοχῶς στρα-
 τευμα ἐβουλεύετο, εἰ χρὴ, τὰς κλεισοῦρας διεληλυ-
 θότα, τὴν μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀναδέξασθαι μάχην,
 Οὐ χρὴ, λέγων, ἐκ χειρίαν ὄλας τοῖς Σκύθαις δίδω-

Die illucescente sistit suos Tzelgu, et ad pugnam
 cum Maurocatacalone mox laecessendam instruit.
 Ille cum lecto comitatu tribunorum eminentiorem
 cætera planitie locum superat, barbaricas inde co-
 pias speculaturus; quarum ingens animadversa
 multitudo magnam ei dubitationem objecit: æquid
 e re foret Romanas quæ ibi tunc erant legiones ne
 cum parte quidem una de multis Scythici quem
 spectabat exercitus numero comparabiles, tali loco
 committere cum Barbaris? Multa dehinc reversis
 a speculando deliberatio fuit quid facto esset opus;
 adhibiti sunt cæteri cohortium ductores, in quibus
 Joannaces. Plerique omnes contra Maurocatacalonis
 sententiam, non detrectandum prælium censebant,
 frequentesque incumbabant ad adhortandum du-
 cem, prudentiæ ratione, non frigore animi aut
 ignaviæ vitio cunctantem, ut virtuti suæ suorun-
 que illeret. Quid multa? pervicerunt. Ipseque Mauro-
 catacalo propriæ generositatis impetum commilito-
 num suffragiis probatum contra suæ ipsius interdi-
 cta sapientiæ secutus, trifariam divisas copias ducit
 in Barbaros, acreque cum ipsis conserit prælium,
 quo illorum multi vulneribus prostrati, multi occisi,
 Tzelgu ipse dux fortiter pugnans, phalangesque
 conturbans totas interfecit. Plerique per fu-
 gam trepidam temere se mutuo incurrentes concu-
 lantesque indeque in voraginem medio inter Scythi-
 num et Culen itinere hiantem acervatim prolapsi,
 suffocati sunt. Romani, splendidæ compotes victoriæ,

solita licentia undique obiacentem Romanorum in-

Id imperator audiens, et rem indignam ratus
 intra Romanos siues injussu habitare Scythas; si-
 mul metuens ne penetratis iterum angustiis novam
 priori periculosiorem perniciosioremque irruptio-
 nem molirentur, exercitum copiosissime instructum
 præclareque armatum ipse in eos ducens Andriuo-
 polim processit: indeque versus Lardeam movit,
 locum inter Dampolim et Goloen situm. Hinc se-
 gregatam partem exercitus duce ipsi præfecto
 Georgio Euphorbeno, mari tendere in Dristrum jussit.
 Ipse mora quadraginta dierum ibidem tracta con-
 vocatis undecumque copiis, cum jam idoneum ex-
 ercitus congregasset, deliberabat, æquid expediret
 claustris transgressis adoriri Scythas, belli fortu-
 nam experiri prælio, In 190 partem aientem haud
 D obscura erat inclinatio Augusti, dictitantis instau-

Varia lectiones ex cod. Coislino.

⁸³ κατασκοπησιων. ⁸⁴ Ἰωαννακίου. ⁸⁵ Desunt voces οἱ τοῦ βασιλέως. ⁸⁶ ἠύλιζοντο, καὶ ὡς περὶ ἰδίαν
 τὴν ἡμεδαπὴν ἀνέτως πάντῃ παροικούντες ἐληγίζοντο. Ταῦτα. ⁸⁷ Φορθητὸν. ⁸⁸ καρτερῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Λαρδίαν. Occurrit locus iste apud Nicetam
 in Isaac. lib. II, n. 1.

(84) Δαμπόλεως, Dampolis, φρ. ὕριον haud pro-

cul ab Adrianopoli, Scylitzæ pag. 785.

(85) Γολόης. Memoratur Goloe ab eodem Scy-
 litze pag. 787.

dum victis, nec indulgendum ut loco ullo consistere-
rent. Sane importunissima horum prædonum vicini-
a erat; neque enim unam aliquam ex quatuor
anni tempestatibus feriatam habebant saltem, aut
cum per æstatem atque autumnum omnia late in-
cursionibus vastassent, per hiemem cessabant.
Verum continuatis uno tenore furoris duodecim
totis mensibus annos insuper plures una perpetua
calamitatis intolerabilis acerbitate conjungere tantis
Romanorum malis ac damnis ut eorum vix partem
e multis unam assequi memoria, et complecti nar-
rando valeamus. Accedebat horum intractabilis na-
tura Barbarorum et eximia præ cæteris pertinacia,
atque in odio nominis Romani obstinatio prorsus
irrevocabilis. Nullius unquam eorum in fide suarum
partium titubavit aut alternasse visus est senten-
tiam. Nemo tot annorum spatio quibus bellatum
est, non dico sponte, sed ne amplissimis quidem ab
imperatore invitatus præmiis vel clanculum sur-
timve ad nos transfugit. Hæc taliaque Augustus re-
putans audendum manu, et genus alio modo indo-
mitum ferro excidendum censebat suadebatque.
Obstabant Nicephorus Bryenius et Maurocatacalo
Gregorius, quem imperator captum a Scythis pretio
quadraginta millium redemerat. His neutquam pla-
cel at prope Istrum cum Scythis acie decerni. At
Patriologus Georgius et Nicolaus Maurocatacalo et
si qui alii ætate ac ferocia juvenes incumbabant
frequentes in sententiam Augusti, utroque insta-
bant ut trans Hæmi tempe duceret, acieque in pla-
nitie Istro vicina structa prælium committeret cum
Scythis. Magnopere idem suadebant filii duo Dio-
genis Augusti Nicephorus et Leo, qui post evectum
ipsum in imperii apicem ex eo in Purpura nati
erant. Est autem Purpura ædificium quoddam intra
septia imperialis palatii ab ipsa basi usque ad tecti
suggrundia quadrata constructum forma: hinc in
pyramidem desinens. Prospectum habet mare ver-
sus, in eum portam in quo lapidea visuntur boum
et leonum simulacra. Sola exhedrarum constrata
marmore: parietes crustarum ex eodem lapide

Cum victrix audendi sententia tubarum undique
clangoribus iter ad Hæmum adversus Scythas in-

A θαι, εικότως τοῦτο περὶ τούτων⁸⁹ Βαρβάρων σκο-
πήσας. Οὐδὲ γὰρ ἀπὸ τινος καιροῦ τῶν τεσσάρων
καταρξάμεναι αὐτῶν Σκυθῶν προνομαί εἰς τὸν ἐφε-
ξῆς κατέληγον, θέρους τυχὸν εἰς τὸν καιρὸν τῆς
ὀπώρας, ἢ καὶ χειμῶνος ἐν φθινοπώρῳ παυσάμεναι.
Οὐδὲ κύκλος εἰς ἐνιαύσιος τοῦτ' ἐπὶ τὸ κακὸν περιέγρα-
φεν. Ἄλλ' ἐφ' ἱκανοῖς ἔτεσι τὰ Ῥωμαίων ἐκυμαί-
νετο, κἄν ἐκ πολλῶν ὀλίγων τινῶν αὐτοὶ ἐπεμνή-
σθημεν. Οὐδὲ διπλοῖς ἡμερῖσθησαν λογισμοῖς, κἄν
ὁ αὐτοκράτωρ πολλάκις διὰ παντοίων τούτους ἐφέλ-
κετο. Ἄλλ' οὐδέ τις λαθὼν πρὸς τὸν βασιλέα ἀπην-
τομόλησεν⁹⁰, ἔτι ἀμετάθετον τέως τὴν γνώμην
ἔχοντες. Ὁ μὲν οὖν Νικηφόρος ὁ Βρυένιος⁹¹, καὶ ὁ
Μυροκατακαλῶν Γρηγόριος δὲν τιμῆς τεσσαράκοντα
χιλιάδων ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν Σκυθῶν ἐαλωκότα
ἐπρίατο, οὐδαμῶς τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν κατὰ τὸ
περίστριον συνεχῶρον πόλεμον. Ὁ δὲ γε Παλαιο-
λόγος Γεώργιος, καὶ Νικόλαος ὁ Μυροκατακαλῶν,
καὶ ὅποσοι ἄλλοι νέοι καὶ ἀκμάζοντες, τῷ τοῦ βασι-
λέως προσκαίμενοι θελήματι ἐπέτρεπον τὰ τέμνη
τοῦ Αἴμου (86) διελθεῖν, καὶ κατὰ τὸ περίστριον τὴν
μετὰ τῶν Σκυθῶν ἀναδέξασθαι μάχην. Σὺν οἷς καὶ
οἱ δύο υἱεῖς Διογένους τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρος
τε καὶ Λέων, οἱ μετὰ τὸ ἀνενεχθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν
τῆς βασιλείας περιωπὴν ἐν τῇ πορφύρᾳ ἐξ αὐτοῦ
ἐτέχθησαν⁹². Ἡ δὲ πορφύρα οἰκημὰ τί ἐστι κατὰ
τὰ ἀνάκτορα ἐξ αὐτῆς τῆς βάσεως μέχρι τῆς ὀρφου
κινήσεως διὰ τετραγώνου συμπληρούμενον σχήμα-
τος, ἐκεῖθεν δὲ εἰς πυραμίδα ἀποτελεωτῶν, ἀφορῶν
μὲν ὡς πρὸς θάλατταν πρὸς τὸν λιμένα, οὐπερ
οἱ πέτρινοι βόες καὶ οἱ λέοντες, διὰ μαρμάρων δὲ
τὴν τε ἔδαφος κατέστρωτο, καὶ οἱ τοῖχοι περιε-
στέλλοντο, οὐ τῶν τυχόντων, οὐδὲ τῶν ἄλλων ὅποσοι
εὐποριστότεροι τῶν τιμιωτέρων λίθων εἰσὶν, ἀλλ'
ἐξ ὧν ἀπὸ Ῥώμης οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς ἐπεσύ-
ραντο⁹³. Ἔστι δὲ οὗτος ὁ λίθος ὄλιος⁹⁴ εἶπεῖν, πορ-
φυροῦς δι' ὄλου, καὶ οἷον στίγματά τινα ψαμμοειδῆ
λευκὰ αὐτῷ περιτρέχουσιν. Ἐκ τούτων τῶν λίθων
οἷμα πορφύραν τὴν οἰκημὰ, οἱ ἀνέκαθεν ὠνόμα-
σαν. Ἄλλ' ὑπερ ἔλεγον.

Marmor porro istud non de vul-
gari genere, aut modicis parabile sumptibus, verum ejusmodi quod propter eximiam excellentiam
prios imperatores quando sedem imperii Byzantium transtulerunt deportare huc usque a Roma
vetere tanti duxerint. Est is lapis purpureus fere totus: nisi quod punctulis arenosa tenuitate pas-
sim inspersis candicat: meaque sententia est, a colore horum lapidum aulam istam Purpuram a priscais
dictam. Redeo ad rem.

Ὡς οὖν ἡ σάλπιγξ μέγα ἠχήσασα ἅπασι τὴν
πρὸς τὸν Αἴμον ὄδον οἶονεῖ κατὰ τῶν Σκυθῶν προῦ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁹ τούτων τῶν. ⁹⁰ ἀπηντομόλησεν. ⁹¹ Βρυένιος. Sic semper post. ⁹² ἐτέχθησαν. κἀντεῦθεν πορφυρο-
γέννητοι προσήγορεύθησαν. ἢ δὲ. ⁹³ ἐπεσύραντο. ⁹⁴ τὸ ὄλιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(86) Τὰ τέμνη τοῦ Αἴμου. Tempe montis Hæmi,
clusuras, seu στενωποὺς, ut vocat Theophylactus
Symeatta, lib. II, cap. 41, describit Leonclavius
in Pand. Turc. n. 107: In Thraciam ex Bulgaria
profecturis duplex iter est ad superandum Hæmum:
unus aditus a Trajano plerisque putatur factus, ubi
adhuc quadrato lapide porta maxima spectatur:

alter ad parvum est amnem, quem Stoditzam Bul-
gari vocant. Vide eundem n. 20. Viam Trajani in
Hæmo monte agnoscit etiam Simocatta, lib. VIII,
cap. 4; portas, seu claustra S. Basilii ibidem me-
morant Willelmus Tyrius, lib. II, cap. 4; et Ano-
nymus, De Exped. Asiatic. Fred. I. Adde Busbecq.
in Itiner. CP. pag. 25.

τρέπετο, ὁ Βρυένιος, πολλὰ κωλύων τὸν αὐτοκράτορα τοῦ ἐγχειρήματος, ὡς οὐκ ἔπειθεν, ἐπιφωνηματικῶς ἐρεῖ ⁶⁵· Ἴσθι, ὦ βασιλεῦ, εἰ τὸν Αἴμον διέλωτες, τοὺς δρομικωτέρους τῶν Ἰαπων δοκιμάσεις. Ἐρωτήσαντος δὲ τινος τί ὁ λόγος οὕτως βούλεται, Ἐν τῷ φεύγειν, φησὶν, ἀπαντας. Οὗτος γὰρ ὁ ἀνὴρ, εἰ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς δι' ἀποστασίαν ἐξεκέκοπτο, ἀλλὰ τό γε εἰς στρατηγικωτάτην βουλήν καὶ παράταξιν εἰσιότατος τῶν πολλῶν καὶ ποικιλώτατος ἐγνωρίζετο. Ὅπως δὲ τῶν ὀμμάτων ὁ πριμνημονευθεὶς ⁶⁶ Βρυένιος ἀπεστέρητο δι' ἀποστασίαν ἢ ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Βοτανειάτου, καὶ ὅτι, παρὰ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου τότε μεγάλου δομestίκου τυγχάνοντος τῶν δυτικῶν τε καὶ ἀνατολικῶν στρατευμάτων κατασχεθεὶς, τῷ Βορίλλῳ παρεδόθη τὰς ἔψεις ἀδλαθαῖς ἔχων, τοὺς ἐθέλοντας λεπτομερέστερον μαθεῖν, παραπέμπομεν εἰς τὸν μέγιστον Καίσαρζ. Ὁ γὰρ Καίσαρ οὗτος τοῦ μὲν Ἀλεξίου ἤδη τὰ Ῥωμαίων διέποντος σκῆπτρα, γαμβρὸς ἐγεγόνει, τοῦ δὲ Βρυενίου ἐκείνου ἀπόγονος (87). Ἄλλ' ἐνταυθὶ γενομένη συνέχομαι τὴν ψυχὴν, τοῦ καὶ πάθους ἐμπίπλαμαι ⁶⁷. Σοφὸς μὲν γὰρ τὴν γνώμην ἦν οὗτος ὁ ἀνὴρ, καὶ τὸν λόγον σοφώτατος. Πάντα γὰρ καὶ ῥώμη, καὶ τάχος, καὶ κάλλος σώματος, καὶ ἀπλῶς εἰς ταυτὸν ⁶⁸ συνελθόντα ὅσα ψυχῆς καὶ σώματος ἀγαθὰ τὸν ἀνδρα ἐκείνον ἐκόσμησεν. Ἐνα γὰρ αὐτὸν ἐν τοῖς ἀπασιν ἐξοχώτατον καὶ ἡ φύσις ἀνεδλάττησε, καὶ ὁ θεὸς ἐδημιούργησε. Καὶ οἶον τὸν Ἀχιλλεῖα ὕμνησεν Ὀμηρος ἐν τοῖς ἀρχαίοις, τοιοῦτον ἂν τις εἶπε τὸν ἐμὸν Καίσαρα ἐν τοῖς ὑπὸ τὸν ἥλιον ἀπασιν ἀναπεφηνότα. Οὗτος ταῖνον ὁ Καίσαρ καὶ τὰ στρατιωτικὰ γεγονῶς ἀριστος οὐκ ἀμελετήτως ἔσχε πρὸς λόγους. Ἄλλὰ πᾶσαν βίβλον ἀναπτυξάμενος, καὶ εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην ἐγχεκυφῶς πολλὴν σοφίαν ἐκαῖθεν ἠρύσατο, ὅση τε ἡμετέρη, καὶ ὅση ποτὲ οὐχ ἡμετέρα. Ἵστερον δὲ καὶ πρὸς συγγραφαὶς ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ δὴ καὶ σύγγραμμα ἐξ ἐπιταγῆς τῆς ἐμῆς δεσπότηδος καὶ μητρὸς, τῆς βασιλίδος, φημί, Εἰρήνης, ἐσχέδιασεν ἀξίον λόγου καὶ ἀναγνώσεως, ἱστορίαν συντεταχῶς τῶν πρὸ τοῦ ἀναδήσασθαι τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας πράξεων τοῦμοῦ πατρὸς, ἐν ἧ' τὰ κατὰ τὸν Βρυένιον ἀκριβέστερον ἐπεξέρχεται. Καὶ ὁμοῦ τὰς τε τοῦ προγόνου συμφορὰς ὡς ἀληθῶς ἀφηγήσατο, καὶ τὰς τοῦ πανθεροῦ ἀριστείας συνέγραψε, καὶ οὐκ ἂν ἐψεύσατο, καίπερ ⁶⁹ ἀμφοῖν ὡς τοῦ μὲν ἀγχιστεύς, τοῦ δὲ καὶ αἵμα προσήκων. Καὶ μέμνηται [μεμνήμεθα] τούτων καὶ τοῖς προτέροις λόγοις τῆσδε ἱστορίας.

rat? Exstant documenta eruditionis ejus; contulerat enim posterioribus temporibus sese ad scribendum, interque alia hortatu dominæ ac matris meæ imperatricis Irenes opus lectu ac laude dignum elucu-

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

⁶⁵ φησίν. ⁶⁶ προμνημονευθεὶς. ⁶⁷ καὶ πένθους ἐμπίπλαμαι. ⁶⁸ ταυτό. ⁶⁹ καὶ περί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Ἀπόγονος. Nicephori Bryenii, qui tyrannidem affectavit Botaniata imperante, filius fuit Nicephorus Cæsar, Annæ maritus, si Zonaram audimus. At secus Anna ipsa, scribit enim lib. x, pag. 274, Nicephorum Bryenium, Nicephori tyranni filium, una cum patre captum, oculis

dicentibus promulgaretur, Bryenius multis conatus imperatorem ab incepto revocare, **191** ut sensit se verba perdere, ad extremum: Sic habe, inquit, Auguste, si Hæmum ultra processeritis, explorabitis quantum equorum quisque valeat cursu. Cuidam vero percontanti: quid sibi hoc vellet? Nimirum dum omnes fugient, respondit. Erat is vir, quanquam ob rebellionem multatus oculis, consultissimus tamen adhuc bellicarum rerum: ita ut eo nemo circumspectius, nemo certius de momentis præliorum, de aciei forma, de tota ratione multiplici ac varia trabendi patrandique belli sententiam diceret. Quo ille casu cujusque jussu ac manu calamitatem cæcitatatis inciderit, utque ipsum adversus Botaniatem Augustum forti cum exercitu rem gerentem Alexius tunc magnus domesticus et copiis orientalis occidentique limitis præpositus acie victum captumque Eorilo tradiderit, nihil adhuc in oculis læsum, qui nosse distinctius cupierint, eos ad maximum remittimus Cæsarem, qui Alexii ejusdem deinde Augusti gener fuit, idemque Bryenii istius nepos. Verum hæc memoranti scriptionis propositum excidit, et unius mentionis admonitu revolvitur in familiarem luctum gravi desiderio icta mens. Heu quale column quantumque nobis decus in Cæsare nostro subtractum est, viro in quem sapientia et eloquentia, robur, agilitas, forma, bona corporis pariter universa cum omnibus una simul dotibus animi, quales singulæ singulos abunde commendarent rara consensione convenerant. Unus plane is erat in illa natura editus, a Deo fectus, ut omnium in omni genere præstantissimus, variam vim ac formam diversarum laudum exempli unius miro compendio colligeret, nec dicere dubitaverim qualem ac quantum Homerus celebravit Achillem inter Græcos, talem revera, nihiloque inferiorem Cæsarem existitisse meum inter omnes qui sub sole vivunt. Idem bellicis aptus, idem tranquillis artibus. Dubitares magisne ad togam an ad militiam natus videretur. Par ingenium robori: nec contentio aut constantia dispar in utriusvis meditatione virtutis. Nemo illo tritior, nemo subactior in omni experimento militaris functionis, ad quam et unice factus audiebat; nemo rursus eodem in disciplinis exercitator, nemo ab eloquentia paratior. Quem ille librum non evolverat? in quam doctrinæ partem non se penitus immiserat? quantam vero inde sapientiæ nostræ pariter et externæ hausta in se flumina corrivaverat? Exstant documenta eruditionis ejus; contulerat enim posterioribus temporibus sese ad scribendum,

perinde privatum fuisse. Nicephori, tyranni filii, non semel meminit Bryenius Cæsar, qui patriell dignitatem ei videtur assignare, lib. iii, cap. 9; lib. iv, cap. 12, 13 et 14. Fuit igitur Nicephorus Cæsaris tyranni ex filio nepos, quod evincit vox ἀπόγονος.

braverat, quo complectitur historiam rerum a patre meo per id tempus gestarum quo nondum hebenas imperii sumpserat in manus : in quo cum Bryeuianum bellum enarret diligenter, ea in avi calamitatus, et soceri factis fortibus memorie prodendis incorrupta fidei religione versatur, ut ei 192 ad auctoritatem plenam sinceræ veritatis, neuliquam tam arcta cum alterutro commissorum isto bello docum necessitudo, frandi fuisse visa adhuc sit, iudicio æqui lectoris illius. Meminimus et nos ejus Historiæ in superioribus ; nunc quæ ceperamus hoc loco dicere, reddimus.

Ubi Euphorbenum Georgium cum exercitu et classe contra se per Istrum venientem Scythæ viderunt (influxit ab occiduis partibus is annis per cataractas in Euxinum Pontum quinque ostiis, magus et redundans, perque vastas planities navigabilis, non lembis modo, sed maximis quoque et onere gravatissimis navigiis, non uno ubique nomine, verum cum superioribus et original vicinioribus sui partibus Danubius appelletur, deinceps qua prouus in Pontum vergit, Ister habet nomen). Per hunc, inquam, fluvium ubi navigantem infestis velis, armatum in se Georgium Euphorbenum conspexere pars Scytharum quædam, a continente vero magnis simul itineribus cum magno exercitu Imperatorem audivere ipsum contra ipsos tendere, haud dubie circumventos se rati, planeque desperantes utrique simul impressioni sustinendæ se pares esse posse, tempus laxando periculo, tractandæ pacis simulatione furari decreverunt. Centum ergo et quinquaginta suæ gentis oratores ad Imperatorem delegant, negotio illis dato ut pacem quidem petant, cæterum humilitatem supplicationis, minarum apte intexta confidentia corroborent, promissorum quoque ostentatione in tempore admista, de quorum fide nihil laborarent. Pollicerentur ergo sane, si res ferret, si Augustus Scythiis annueret quæ vellent, habiturum eos fidos cujusvis belli socios numero equitum triginta millium. Facile Imperator sensit fraudem gentis Barbaræ : quoque terrore ad compositionis mentionem ultra usum vitandæ præsentis periculi nequaquam duraturæ, compellerentur. Itaque nihil dubitans quin securitati mox redditi, conventorum fide susque deque habita infestiores quam unquam, concepti favillam odii, simulationis cinere excusso in magni flammam incendii excitaturi forent, legationem admittere noluit. Dum autem de eo ipso disceptarent, commodum ecce scribarum imperialium quidam Nicolaus nomine Imperatorem accedens in aurem insusurrat hæc verba : Scito, Auguste, fore mox hac ipsa hora deliquium solaris luminis. Quo exploratane indica-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ ἀνώτερα. ¹¹ ταῖς πηγαῖς. ¹² ταῖς ἐκβολαῖς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Ἀπὸ δυτικῶν μερῶν. De origine fonte, et decursu Danubii, multa Alderisius, Strabo, Procopius, Delrius ad Senecæ Medeam, Ortel. et al.

(89) Διὰ τῶν καταβάκτων. Septem Danubii ostia ponit Vibius Sequenter, sex Plinius, lib. iv, cap. 6; quinque Arianus in Periplo Ponti Euxinii.

(90) Προσηγορίαν. Nominum magni hujus fluvii mutationem ponit Plinius, lib. iv, cap. 12, ubi primum Illyricum alluit; Strabo, lib. vii, ad ejus

Ἐπὶ δὲ τὸν Εὐφορβηνὸν Γεώργιον μεθ' ἱκανῆς στρατιᾶς καὶ στόλου διὰ τοῦ Ἰστρου ἐρχόμενον κατ' αὐτῶν οἱ Σκύθαι ἐθεάσαντο (ὁ δὲ ποταμὸς οὗτος βεῖ μὲν ἄνωθεν ἀπὸ τῶν δυτικῶν μερῶν (88) [ὄρων], ἐκδίδεται διὰ τῶν καταβάκτων (89) καὶ μετὰ ταῦτα διὰ πάντα τινῶν στομάτων εἰς τὸν Πόντον τὴν Εὐξείνον μέγας τε καὶ πολὺς διὰ πολλῆς πεδιάδος ἐρχόμενος καὶ ναυσίπορος ὢν, ὡς καὶ τῶν πλοίων τὰ μέγιστα τε καὶ φορτηγότατα τούτῳ τῷ ποταμῷ ἐπινήχασθαι οὐ μίαν δὲ προσηγορίαν (90) λαμβάνει, ἀλλὰ τὰ ἀνωτέρω ¹⁰ μὲν καὶ πρὸς τὰς πηγὰς ¹¹, Δάνουβις ὄνομα τούτῳ, τὰ κάτω δὲ καὶ πρὸς τὰς ἐκβολὰς ¹² Ἰστρος ὁ ποταμὸς ἐπονομάζεται· ἐπεὶ δὲ τοίνυν διὰ τοῦτου τοῦ ποταμοῦ τὸν Εὐφορβηνὸν Γεώργιον ἢ τῶν Σκυθῶν μερὶς ἐθεάσατο· ἐξ ἡπείρου δὲ μετὰ στρατεύματος πλείστου τὸν αὐτοκράτορα αὐτοὺς ἤδη καταλαμβάνοντα μεμαθήκεσαν, ὡς ἀμήχανον τὴν μεθ' ἑκατέρων μάχην εὐρίσκοντες, τρόπον ἐπεζητούν δι' οὗ γένοιτ' ἂν αὐτοῖς τὸ ἕξ τοῦ κινδύνου διεκφυγεῖν. Πέμπουσι τοίνυν πρέσβεις ἑκατὸν (91) πρὸς τοῖς πενήκοντα Σκύθας, ἐπερωτῶντας τόχα τὰ περὶ εἰρήνης, ἅμα δὲ καὶ ἀπειλήν τινα μεταξὺ τῶν λόγων παρενείροντας, ἔστι δ' οὗ καὶ ὑπισχυμένους, εἰ ταῖς τούτων νεύσεσι, καὶ αἰτήσεσι κατανεῦσαι θελήσειε, μεθ' ἱππέων χιλιάδων τριάκοντα συμμαχεῖν τῷ αὐτοκράτορι, ὅπηνίκα βούλοιο. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὴν ἀπάτην διαγνοὺς τῶν Σκυθῶν, καὶ ὅτι τὸν ὑπόγειον κίνδυνον φεύγοντες τοιαῦτα διαπρεσβεύονται, καὶ εἰ ἀδείας ὄλοις τύχοιεν, τὸν ὑπεκρυπτόμενον τῆς αὐτῶν κικλίας σπινθῆρα εἰς πυρσὸν ἀνάψουσι μέγαν, τὴν πρεσβείαν οὐκ ἐδέχετο. Τούτων δὲ τῶν λόγων συναγομένων, Νικόλαός τις τῶν ὑπογραμματοδόντων (92) τῷ αὐτοκράτορι προσελθὼν πρὸς τὸ οὖς, καὶ ὑποψιθυρίσας φησὶ· Κατὰ ταυτηνὴ τὴν ὥραν, βασιλεῦ, ἐκλειψήν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς προσδύκα γενήσεται. Τοῦ δὲ διαπιστοῦντος, ἐκεῖνος ἐπώμνυτο μὴ διαφεύσασθαι. Ὅποιος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ γοργῶς περὶ τὰς ἐνθυμήσεις, φησὶ τοῖς Σκύθαις ἐπιστραφεὶς· Θεῶ τὴν κρίσιν ἀνατίθημι· καὶ εἰ μὲν τι σημεῖον ἐξ οὐρανοῦ κατὰ ταυτηνὴ τὴν ὥραν ἐκδηλον γένηται, εἰσε-

cataractas; Ptolemæus, ad Axiopolim urbem; Appianus, in libro qui *Illyricus* inscribitur, ad Savi fluvii confluentem.

(91) Πρέσβεις ἑκατόν. Ita Ægyptii centum legatos Romam olim miserant ad regem Ptolemæum accusandum, teste Diono.

(92) Τῶν ὑπογραμματοδόντων. Secretarius, seu a secretis. Constantinus Manasses: Ἀνάκτων ὑπογραμματοῦς, ὃν φασὶν ἀποκρήτην.

σθε παρτωσ ὡς ἐγὼ μὲν ὑποπτον οὔσαν τὴν ἄ
 ὑμῶν πρεσβίαν ἐβλόγως οὐ δέχομαι, ὅτι οὐκ
 ἐπ' ἀληθείας εἰ φολαγγάρχαι ὑμῶν τὰ περὶ εἰρή-
 νης διαπρεσβεύονται· εἰ δ' οὔ, διαμαρτῶν αὐτὸς
 τοῦ στοχασμοῦ, ἐλεγχθήσομαι. Δύο οὐπω παρῆλ-
 θον ὥραι, καὶ τὸ ἡλιακὸν φῶς ἐπιέλοιπέν, ὡς ἀφ' ἐγγῆ
 εὐν ὄλον δίσκον γενέσθαι, ὑποδραμούσης αὐτὸν τῆς
 σελήνης. Καὶ οἱ μὲν Σκύθαι τρηναῦτα ἑκθαμβοὶ
 γεγονασιν· ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ δίδωσιν αὐτοῦς
 Λέοντι τῷ Νικηρίτῃ (ἐκτομίας δὲ οὗτος καὶ τοῖς
 στρατιωκόις νηπιόθεν ἐνδιατρίψας, καὶ ἀφανῆς ⁷²
 ἰοκιμώτατος), ἐπισκίψας μεθ' ἱκανῶν διαζῶσαι
 τούτους μέχρι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων. Ὁ δὲ μάλα
 προθύμως τῆς περὶ τὴν Κωνσταντίνου ἡψατο. Οἱ δὲ
 Βάρβαροι, διὰ παντὸς τῆς ἑαυτῶν ⁷³ φροντίζοντες
 ἐλευθερίας, ἐπὶ τὴν μικρὰν Νίκαιαν (93) ἐφθασαν,
 νυκτὸς ἀναιροῦσι τοὺς φύλακας, ἀμελῶς περὶ τὴν
 αὐτῶν διατεθέντας φυλακὴν. Καὶ διὰ τινῶν σχολιω-
 τέρων ἀτραπῶν ἐπαναστρέφουσι πρὸς τοὺς πέμψαν-
 τας. Ὁ δὲ Νικηρίτης, μόγις μετὰ τριῶν σωθεὶς,
 καταλαμβάνει τὸν αὐτοκράτορα εἰς Γολόην.

Barbari attenti in occasionem recuperandæ libertatis, ubi ad parvam Nicæam pervenere, custodibus
 suis, negligentius agentibus, noctu obtruncatis, per obliquas semitas ad eos rediere a quibus missi
 fuerant. Nicerita cum tribus ægre servatus, Coloen ad imperatorem pervenit.

Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ βασιλεὺς καὶ πτοηθεὶς μὴ οἱ
 πρέσβεις τὸ ἅπαν Σκυθικὸν στρατεύμα κατ' αὐτοῦ
 ἐρεθίσαντες ἐπεισπέσωσιν αὐτῷ, οὐκ ὄνειρου δεη-
 θεὶς πρὸς μόχην αὐτὸν ἐποτρύνοντος, καθάπερ
 ποτὲ τὸν Ἀτρέως Ἀγαμέμνονα, ὅλλ' ἀναζέσας
 πρὸς μάχην, καὶ τὴν Σιδηρὰν μετὰ τῶν ταγμάτων
 διελθὼν, τὸν χάρακα περὶ τὴν Βιτζίναν ἐπήξατο·
 ποταμὸς δὲ οὗτος ἀπὸ τῶν παρακειμένων ὄρων
 ῥέων. Πολλοὶ δὲ τρηναῦτα χορταγωγίας χάριν
 τοῦ χάρακος ἐξεληθόντες καὶ πρῶτον γινόμενοι
 ἀνηρέτησαν ⁷⁴, πολλοὶ δὲ καὶ κατασχέθησαν. Ὁ
 δὲ αὐτοκράτωρ κατὰ τὸ περιόρθρον ταχὺ κατα-
 λαμβάνει τὴν Πλισκόβαν (94), κάκειθεν εἰς ἀκρο-
 λοφίαν τινὰ τὴν τοῦ Συμεῶνος ⁷⁵ καλουμένην ἀνει-
 σιν, ἢ καὶ βουλευτήριον ⁷⁶ τῶν Σκυθῶν ἐγγωρίως
 ὠνομάζετο. Τὰ αὐτὰ δὲ πάλιν τῆς τῶν χρειωδῶν
 συγκομιδῆς χάριν τοῖς τῆς παρεμβολῆς μακρὰν
 γανομένοις συνέβαινε. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ⁷⁷ παρὰ
 εἰνα ποταμὸν ἔρχεται ἀγχοῦ τῆς Δρίστρας ῥέοντα,
 καὶ ὡσεὶ σταδίου εἴκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσιν

rentur dubitante ac credere cunctante, scriba etiam
 jurejurando interposito perseveravit certo certius
 esse quod asserret. Persuasus Augustus, ac mox
 pro innata ingenii velocitate, collata ex tempore
 occasione in rei præsentis usum, æri repente vultu
 conversus ad Scythas : *Deum*, inquit, *fero iudicem*
nostræ controversiæ : ac si quidem hac ipsa hora
signum e cælo manifestum existiterit, tum **193** *plane*
scietis causam idoneam habuisse me cur merito sus-
spectam legationem vestram rejicerem, nec persuaderi
mihi sinerem vere atque ex animo duces vestros de
pace tractare. Quod si nihil novi ac miri fiet, non
recuso quin temere conceptæ de vobis suspicionis
reus peragar. Duæ nondum horæ fluxerant cum so-
 lis lumen ita defecit, ut totus ejus orbis subeunte
 lunæ corpore absconderetur. Obstupuerunt ad id
 spectaculum Scythæ. At eos imperator Leoni Nice-
 ritæ (ennuchus hic erat a pæro innutritus castris,
 et multis rebus probatus vir præsentis animi) cum
 idoneo præsidio Constantinopolim deducendos tra-
 didit. Et hoc agebat ille quidem sedulo. Verum

ubi ad parvam Nicæam pervenere, custodibus
 suis, negligentius agentibus, noctu obtruncatis, per obliquas semitas ad eos rediere a quibus missi
 fuerant. Nicerita cum tribus ægre servatus, Coloen ad imperatorem pervenit.

His auditis imperator, veritus ne legati, universis
 Scythis instigatis, se adorirentur, non somnio ege-
 bat, quo, ut Atrei quondam filius Agamemnon, a
 pugnam concitaretur; quin potius ultro flagrans
 cupiditate prælii, Sidera, sive Ferrea (locus est
 paulo superius nominatus) cum legionibus trajecta,
 vallum ad Bitzinam figit. Fluvius est ex adjacen-
 tibus fluens montibus. Tunc multi pabulatores e
 nostris longius progressi, trucidati sunt a Scythis,
 multi etiam capti. At imperator circa diluculum
 strenue Pliscobam occupat : indeque in quemdam
 verticem, Symeonis, dictum, ascendit, qui et vul-
 gari lingua Bulenterium, sive Curia Scytharum
 nominatur ab indigenis. Hic iterum similia nostri
 passi sunt, qui pabuli cæteræve annonæ causa li-
 centius a vicinia castrorum recesserant : a Scythis
 nimirum cæsi, item ut ii quorum paulo ante me-
 meminimus. Postridie ventum ad flumen est propo
 Dristram fluens, nec plus ab ea distans quam sta-
 diis ferme quatuor supra viginti. Ibi dum imperator

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁷² ἀφανείς. fors. ἀναφανείς. ⁷³ ἑαυτῶν. ⁷⁴ ἀνηρέθησαν. ⁷⁵ Συμεῶν. ⁷⁶ βουλευτήριος. ⁷⁷ αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

93) *Μικρὰν Νίκαιαν*. Quæ in edit. Hæschel.
 Νικίτζα ὑποκοριστικῶς dicitur, ad discrimen Ni-
 cææ in Bithynia, quam *Magnam* vocat Villbardui-
 mus, n. 237 et 247. Niz Willelmo Tyrío, lib. II,
 cap. 4. Nit et Nitz Odoni de Diogilo, lib. II, Nissa
 in Exped. Frider. Nissea, Tagenoni Pataviensi,
 Νίκη τῆς Θράκης Socrati, lib. II, cap. 36; et
 lib. IV, cap. 11. Theodorito, lib. II, cap. 21. Nice-
 phoro Cal. lib. IX, cap. 41. Procopio, *De Ædif.*,
 lib. IV. Nice, Animiano lib. XXI, et Auctori **329**
Itinerarii Burdegal. Ναισός Cinnamo non semel,
 Νίκαια simpliciter Sozomeno, lib. IV, cap. 15, et
 Arnoldo Lubec. lib. II, cap. 4. Hanc prius *Usto*

dizo dictam asserunt Fragmenta S. Hilarii, pag.
 36; et mansionem tantum fuisse, hoc est, locum
 mutandis equis publicis dicatum. Exstitit postea
 civitas egregia, ut ex ruinis cernitur, sed hodie
 instar vicii redacta est, et a Turcis et Bulgaris ha-
 bitata, ut auctor est Felix Petancius, in libello *De*
itinerib. aggrediendi Turcum, cap. 1, ubi *Nesus*
 nuncupatur.

(94) *Πλισκόβαν*. Pliscobam expugnavit, Bulga-
 risque abstulit Basilius Bulgaroct. uti tradunt
 Zonaras et Seylitzes. A Constantino M. ædificatam
 auctor est Codinus, in *Orig. CP.*

depositis sarcinis castra munit, irruentes ex altero latere subito impetu Scythæ in ejus Augustale, magnam stragem edidero gregariorum militum, quosdam, etiam animosius repugnantes cepere Manichæos. Hinc tumultu orto univèrsus trepidavit exercitus, adeo ut temere ultro citroque ferventium passim equitum concursationibus tabernaculum imperatoris impulsum corruerit: quod ab iis qui parum favebant Augusti rebus in fœdi 194 augurii significationem est raptum. Cæterum imperator cum exercitus parte facile Scythas submovit procul a tabernaculo. Et ne iterum trepidandi causa esset, motis inde castris cum instructo exercitu iter faciens ad Dristram pervenit (civitas ea est inter Istro vicinas celebris), obsessurus mox eam ac machinis muralibus oppugnaturus. Nec mora operi fuit. Circumdatis undique tormentisque quassa, per ruinas lateris unius Romanos accipere coacta irruentes est. Verum arces restabant duæ quas cognati ejusdem Tatli ducis Scytharum paulo ante inde ad corroganda Comanorum aliorumque Scytharum auxilia profecti cum præsidio tenebant. Is Tatus vale suis in discessu dicens, et proximum cum manu valida pollicens reditum, sic mandasse dicebatur: *Non dubito quin imperator oppugnaturus hoc castrum sit. Id ne vos moveat. Sed cum eum videritis in ista planitie castra posuisse, festinate occupare jugum imminens, valloque ibi rite fixo facite ut assiduis incursionibus fatigetis eum, ne satis vacare oppugnationi queat, continuo coactus respectare metu impendentis a vobis mali. Ergo nec d' em illi nec noctem ullam sinite quietam, quin divisim inter vos partibus succedentes alii aliis Romanos in momenta lacessatis, nullo spatio dato respirandi.*

μη ἐκεχειρίαν ἔχειν τὸν αὐτοκράτορα πολιορκεῖν τὸ φρούριον, ἀλλὰ καὶ δπισθεν ὁμοῦ ἔχειν τὸν νοῦν, τὴν ἐξ ὑμῶν ὑφορώμενον βλάβην. Ὑμεῖς δὲ πανημέριοι καὶ παννύχιοι κατ' αὐτοῦ πέμποντες ἀμοιβαδὸν στρατιώτας μὴ ἐνδιδοῦτε.

Hæc expertus imperator, optimum factu duxit non obstruere animum in oppugnatione arcium: ea itaque omissa, circa rivum quemdam non longe ab Istro castra motatus est. Consultabatque de integro, ecquid expediret prælio decernere cum Scythis? Palæologus et Maurocatacalo Gregorius differendam putabant pugnam cum Patzinacis: interim vero suadebant ut armato instructoque quasi ad pugnam exercitu ad magnam Peristhlavam proficiscerentur. Sic enim, inquebant, paratos nos et servatis ordinibus euntes ubi Scythæ viderint, nequaquam audebunt aggredi: quod si qua illos insania perurgeat ut immisso sine curribus equitatu

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ τοῦ πολέμου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) Πατζινάκων. Qui scriptoribus Latinis perperam Pincinnati, Pincenates, Pecinaci, Pezinati, Pizenaci, etc., appellantur.

(96) Περσθλάβαν. Persthlavam Magnam, Bulgaricæ regum regiam, expugnavit Joan. Zimiscees, Aramque Magnam et Parvam Basilius. Magnam ad

ἀπέχοντα, κάκεισε τὰς σκευὲς καταθέμενος, τὸν χάρακα πήγνυται. Ἐπεισπεσόντες δὲ ἀθρόον οἱ Σκύθαι τῇ τοῦ βασιλέως σκηνῇ ἐξ ἐτέρου, ἀνεῖλον μὲν τῶν ψιλῶν τοῦ στρατοῦ ἱκανοῦς, κατέσχον δὲ καὶ τινὰς τῶν ἐκθυμοτέρων ἀγωνισαμένων Μανιχαίων. Καὶ θόρυβος ἐπὶ τούτοις τοῦ στρατεύματος ἦρτο πολὺς καὶ σύγχυσις, ὥς καὶ τὴν βασιλικὴν καταπεσεῖν σκηνὴν ἐξ αἰτίας τῶν ἀτάκτως θεόντων ἱππέων. Ὅπερ τοῖς μὴ εὐνοῦς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διακειμένοις κακῶς οἰωνὸς ἔδοξεν. Ἄλλ' ὁ μὲν βασιλεὺς τοὺς ἐπεισπεσόντας Βαρβάρους διὰ τινος στρατιᾶς ἐξελάσας πόρρω πρὸς τῆς σκηνῆς, ὅπως μὴ θορυβοῖεν, εὐθὺς ἐποχηθεὶς ἐκεῖθεν, καὶ καταστειλάς τὸν θόρυβον σὺν αὐταῖς δυνάμεσι μετ' εὐταξίας τὴν πορείαν ποιησάμενος καταλαμβάνει τὴν Δρίστραν (πόλις δὲ αὕτη τῶν περὶ τὴν Ἴστρον διακειμένων περιφανής), πολιορκήσων ταύτην δι' ἐλεπόλεων. Καὶ δῆτα τοῦ ἔργου ἀψάμενος καὶ πανταχόθεν ταύτην πολιορκῶν καὶ καταβράχης μὲν τῶν ταύτης πλευρῶν, εἰσῆει μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος. Αἱ δὲ δύο ἀκροπόλεις τῆς ῥηθείσης πόλεως [ἐφυλάττοντο ὑπὸ τῶν Ἰδίων, τοῦ τῶν Σκυθῶν ἀρχηγοῦ] ἔτι παρὰ τῶν συγγενῶν κατεῖχοντο τοῦ καλουμένου Τατοῦ [ὑποχωρήσαντος τῆς Δρίστρας] ἐκείνου προφθάσαντος ἀπελθεῖν, ἐφ' ᾧ ἐπενδύσασθαι Κομάνους [καὶ πρὸς σύμμαχίαν ἐτέρους Σκύθας ἀπελθόντος συγκαλέσασθαι] καὶ ἐπαναστρέψαι εἰς ἀρωγὴν τῶν Σκυθῶν. Ὅς ἐν τῷ ἐκεῖθεν ὑποχωρεῖν συντασσόμενος τοῖς ἰδίοις ἔφη, ὡς, Ἐγὼ μὲν ἀκριβῶς οἶδα τὸν βασιλέα τουτὶ τὸ κάστρον πολιορκῆσαι μέλλοντα. Ἐπὰν οὖν αὐτοὶ τοῦτον θεάσησθε τὴν πεδιάδα ταύτην καταλυδόντω, σπεύσατε ὑμεῖς προκαταλαβεῖν εἰς τὸν ὑπερκείμενον αὐχένα, ἐπικαιρότατον ὄντα τῶν ἄλλων, κάκεισε τὸν χάρακα πήξασθε, ὥς

τὸ φρούριον, ἀλλὰ καὶ δπισθεν ὁμοῦ ἔχειν τὸν νοῦν, τὴν ἐξ ὑμῶν ὑφορώμενον βλάβην. Ὑμεῖς δὲ πανημέριοι καὶ παννύχιοι κατ' αὐτοῦ πέμποντες ἀμοιβαδὸν στρατιώτας μὴ ἐνδιδοῦτε.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ στοχασάμενος τοῦ θέοντος καταλιπὼν τὴν τῶν ἀκροπόλεων πολιορκίαν, κάκειθεν ἐξελλῶν, περὶ τινὰ βύακα ἀγχοῦ τοῦ Ἴστρου διακείμενον τὸν χάρακα ἐπήξτε, βουλευόμενος εἰ χρὴ προσβαλεῖν τοῖς Σκύθαις. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος, καὶ ὁ Μαυροκατακαλὼν Γρηγόριος τὸν μετὰ τῶν Πατζινάκων (95) ἀνεβάλλοντο πόλεμον, ὀπλισαμένους δὲ συνεβούλευον τὴν μεγάλην Περσθλάβαν (96) καταλαβεῖν. Οἱ γὰρ Σκύθαι οὕτω πορευομένους ἡμᾶς καθωκλισμένους μετ' εὐχοσμίας θεώμενοι, οὐδαμῶς τὸν καθ' ἡμῶν ἀποθαρήσουσι πόλεμον, ἔλεγον. Εἰ δὲ καὶ οἱ ἱππεῖς ἄτερ τῶν ἀμαξῶν τῶν πολέμου ¹⁹ κατατολήσειαν, εὐ ἴσθαι

Istrum statuit Anna; Zonaras et Seylitzes hand procul a Dorostolo; ad Hæmum montem Nicetas in Isaac. lib. 1, n. 5, quo loco eam describit. A Constantino M. exstructam prodit Codinus, in Orig. CF.

ὡς ⁸⁰ ἠττηθήσονται, καὶ ἡμεῖς τοῦ λοιποῦ ὀχύρωμα ἔρυμνότατον τὴν μεγάλην ἔξομεν Περισθλάβαν, Πόλις δὲ αὕτη περιφανὴς περὶ τὸν Ἴστρον διακειμένη ποτὲ μὲν οὐτ' ὄνομα τοῦτο ἔχουσα τὸ βαρβαρικόν, ἀλλ' Ἑλληνίζουσα περὶ τὴν προσηγορίαν Μεγάλη πόλις καὶ οὖσα καὶ λεγομένη ἄφ' οὗ δὲ Μόκρος (97) ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς καὶ οἱ ἐξ ἐκαίνου γενόμενοι, καὶ προσέτι γε Σαμουήλ ὁ τελευταῖος τῆς Βουλγαρικῆς δυναστείας, καθάπερ ὁ Σεδεκίας τῶν Ἰουδαίων, τῆς ἐσπέρας κατέδραμον ⁸¹, σύνθετον ἐκτίησεν τὴν προσηγορίαν ἀπὸ τῆς Ἑλληνικῆς σημασίας, Μεγάλη ἐπονομαζομένη, καὶ τὴν ἀπὸ τῶν Σθλαβογενῶν ἐπισυρομένη λέξιν ⁸², μεγάλη Περισθλάβα πανταχόθεν τούτοις φημιζομένη. Ταύτην τοίνυν κρησφύγετον ἔχοντες, οἱ ἀμφὶ τὸν Μαυροκατακαλῶν ἔλεγον, καὶ ὁσημέραι δι' ἀκροβολισμῶν τῆς Σκύθαις προσβάλλοντες, οὐ παυσόμεθα ζημιοῦντες αὐτοὺς, μηδὲ ὡς τούτους τῆς οἰκείας παρεμβολῆς χορταγωγίας χάριν ἢ τῆς τῶν χρειωδῶν συγκομιδῆς συγχωροῦντες ἐξεληλυθέναι.

ignationis aut alterius annonæ comportationis
liberum sinentes : dum eos qui harum rerum gra-

Τούτων οὖν τῶν λόγων τριβομένων, ἀποθάντες οἱ τοῦ Διογένους υἱοὶ τῶν σφετέρων ἵππων οἷα νέοι, καὶ τῆς τῶν μόθων κακότητος ἀγευστοὶ ὃ τε Νικηφόρος καὶ ὁ Λέων τοὺς χαλινοὺς ἀφελόμενοι, πλήξαντές τε αὐτοὺς κατὰ τῶν κέγχρων ἐξήλασαν, ἐπειπόντες, *Μὴ δέδιθι, βασιλεῦ· αὐτοὶ γὰρ τοὺς ἀκινάκεις σπασάμενοι διαμελλισομεν αὐτούς.* Ὁ δὲ βασιλεὺς φιλοκινδυνότατος ὢν καὶ προαρπάξειν πεφυκῶς τὰς μάχας, οὐδ' εἰς νοῦν ὅλως τῶν ἀπειργόντων αὐτὸν τοὺς λόγους ἐβάλλετο, ἀλλὰ τὴν βασιλικὴν σκηνὴν, καὶ τὰς σκευὰς ἀπάσας ἀναθέμενος τῷ Κουτζομίτῃ ⁸³ Γεωργίῳ πρὸς τὸ Βέτρινον ἐξέπεμψε. Τὸ δὲ στράτευμα ἐπέταξε μὴ λύχνον, μηδὲ πῦρ ἀνάψαι τὸ παράπαν κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην, ἀλλὰ τοὺς ἵππους κατέχοντα ἐγρηγορέναι μέχρις ἡλίου ἀνατολῆς. Αὐτὸς δὲ κατὰ τὸ περιόρθρον ἔξεισι τῆς παρεμβολῆς καὶ τὰς δυνάμεις διελὼν, καὶ τὰς φάλαγγας εἰς πολέμου καταστησάμενος σχῆμα παραθέων ἐθεῖτο τὸ στράτευμα. Εἶτα τὴν μεγάλην [μάσιν] τῆς παρατάξεως χώραν εἶχεν αὐτὸς συμπληρωμένην ἀπὸ τε τῶν ἐξ αἵματος καὶ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτῷ συγγενῶν, καὶ τὰδελεφοῦ Ἀδριανοῦ τῶν Λατίνων τῷ τότε ἡγεμονεύοντος καὶ ἐτέρων γενναίων ἀνδρῶν, τοῦ δὲ γε ἀριστεροῦ κέρως κατῆρχε Νικηφόρος Καίσαρ ὁ Μελισσηνὸς ὁ ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸς αὐτοῦ. Κατὰ δὲ τὴν δεξιὴν ἡγεμόνες Ἰσταντο ὃ τε Κασταμμωνίτης, καὶ ὁ Ταττίκιος. Τῶν δὲ ἐθνικῶν ὃ τε Οὐζᾶς, καὶ ὁ Καρατζᾶς οἱ Σαυρομάται. Ἐξ δὲ τὸν ἀριθμὸν οἱ

nos lacessant, certum est temeritatem eos non presentis clade luituros. Nos autem, tutissimo deinceps loco, magna potiti Peristhlaba, civitate munatissima, res spesque nostras habebimus. Est haec urbis inter Istro circumposita nobilis in paucis, Tunc quidem isto Barbaro quod retulimus, deformata vocabulo, Graecam tamen ex vero appellationem obtinens Megalopolis, quae civitatis ipsi magnae titulum merito vindicat, est enim revera talis. Ex quo autem Mocrus Bulgarorum rex, et qui ex illo fuere, postque hos Samuel, qui ultimus Bulgaris regnavit, ut Sedecias Judaeis, **195** occiduum incuravere limitem : nomen isti urbi factum est partim ex Graeco veteri compositum, partim ex colonorum recentium a Sthlavis genus trahentium, gentili nomine, ut Magna Peristhlaba passim apud gentes circumpositas jam audiat. Ex hac civitate tanquam ex tuto receptaculo (inquebat Maurocatalo et qui cum eo sentiebant) quotidie prodeuntes velitabimur cum Scythis, carpemusque ipsos ac fatigabimus assidue, nullum illis usum pabulationis, liberum sinentes : dum eos qui harum rerum gradubie obtruncabimus.

His talibusque sermonibus pendente deliberatione, Diogenis filii feroces juvenes inexperti maiorum, fervoreque aetatis elati, equis repente desillentes, frænis eos exutos in milii segetem pastum admittunt, simul imperatorem sic alloquentes : *Ne dubites, Auguste, nos enim acinacibus strictis concidemus hos Barbaros.* Erat in imperatoris pectore ipsius, qui ferociae adolescentum faveret, similis impetus consuetudine audendi nutritus, ad occupanda praeliorum pericula sponte prominens. Inde haud adeo dissuadentium rationum apud praedjudicato inclinatum studio momenta valere. Ergo Augustale ac ejus instrumentum omne, vasaque ac sarcinas exercitus totius, Cutzomitæ Georgio commendata Betrinum tuto perferenda curat. Exercitui edicit ne ignem, neve lampadem illa uspiam nocte accenderent, sed paratis ad manum equis usque ad solis ortum excubare vigiles perseverarent. Ipse circa diluculum castris prodit, divisisque copiis et phalangibus in aciei formam digestis, obiens ordines exercitum lustrabat : ubi satis placere omnia, media in acie sibi delegit locum, circum ibidem dispositis necessariis suis, qui proxime illum vel consanguinitate, vel affinitate contingebant : fratre nimirum Adriano Latinos tum ductante, et aliis viris juxta illustribus et fortibus. Sinistro cornui praesuit Nicephorus Caesar cognomento Melissenus, qui sororem imperatoris in matrimonio habebat. Dextrum cornu ductores habuit Castammonitem et

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ Deest vocula ὡς. ⁸¹ κατέδραμεν. ⁸² τάξιν. ⁸³ Κουτζομίτη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Μόκρος. Qui et Samuel dictus. Vide infra, lib. XII, pag. 571, et seriem regum Bulgarice in Familiis Sclavonicis. seu Dalmaticis.

Tattacium; ibidem auxiliares ex sociis gentibus Uzæ parebant; Sauromatis Caratza dux erat proprius. Sex porro selecti ex multitudine omni astare in prælio imperatori jussi sunt, uni adesse, unum spectare, cæterorum securi omnium. Hi fuere duo filii Romani Diogenis, tum Nicolaus Maurocatacalo, vir magnam, longa militiâ, bellorum experientiam adeptus, deinde Joannaces, et dux Barangiaë Nampites; postremo Gules quidam nomine, paterus Augusti famulus. Nec vero interim cessabant 196 Scythæ, sed et pro se ipsi toti erant in acie struenda: non litteris illi quidem ad hoc disciplinisque formati, at naturali judicio usuque, cujusmodi ex regulis, et subsidia in depresso usque ad occasionem quietura deposuerunt, et pugnatos acie prima cuneos per seriem figuramque aptam explicatos, ordinibusque devinctos, ac commissos certis, perite produxerunt. Illo etiam ex moribus patriis, specie procul eleganti simul et terribili, adjuncto, ut dispositis per exercitum curribus quasi turribus quibusdam munitæ velut civitatis instar quoddam oculis objicerent. Tali forma instructique descriptum Scytharum agmen audacter in Romanos procedebat, eminus ejaculandis præ se telorum imbribus pugnam interim delibans. At imperator cum cohortes turmis arte coaptasset, graviter edixit ne armatorum ullus prosiliret ultra locum, conteserationemve scutorum ac phalangis contextum iumperet, prius quam ventum ad manus cum Scythis foret: verum ubi accessu hostium, in eum modum arctatum medium inter acies spatium cernerent, ut jam non amplius quam in unam equorum admissionem pateret, tunc sane in hostem ipsi vaderent. Sic paratis ex parte imperatoris omnibus apparent ecce procul Scytharum currus ac plaustra liberis conjugibusque onusta cum ipsis in pugnam ruentibus; miscetur varie prælium atrox, producitque a prima luce ad vesperam multa cædo utrimque plurimorum. Inter hæc Leo Diogenis filius solita atque innata vehementia inequitans Scythas seque ad currus ipsorum propius trahi, quam par esset, martio elatus æstu, non sentiens, lethali percussus vulnere cecidit. Eo dejecto ruentes ineluctabili jam impetu Scythas cernens Adrianus imperatoris frater, illa die ductor Latinorum,

A λόμενος τὴν αὐτοῦ φυλακὴν ἐπέτρεψε, πρὸς αὐτὸν τε ὄραν παραγγεῖλαι καὶ μηδενὶ παράπαν προσεσχέκῃται ἐτέρῳ, τοὺς τε δύο υἱοὺς φημι Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένοϋ καὶ Νικόλαον τὸν Μαυροκατακαλῶν πολλὴν ἐκ μακροῦ πείραν τῶν πολέμων ἐσχικότα, καὶ τὸν Ἰωαννάκην⁹⁸, καὶ τὸν ἄρχοντα Βαραγγίας (98) Ναμπίτην, καὶ Γούλην τινὰ καλούμενον πατρῶον θεράποντα. Ἄλλὰ καὶ οἱ Σκύθαι σχῆμα πολέμου διατυπώσαντες ἐκ φυσικῆς ἐπιστήμης πολεμεῖν εἰδότες, καὶ κατὰ φάλαγγα ἴστασθαι, καὶ λόγους καθίσαντες, καὶ τὰς τάξεις τοῖς τακτικοῖς δεσμήσαντες σφίγμασι, καὶ καταπυργώσαντες οἰονεῖταις ἄρμαμάξαις τὸ στράτευμα ἰαδὸν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἤσαν καὶ ἔκροβιλιζόντο πύρωθεν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ συναρμόσας ταῖς ἑταῖς τῆ στρατόπεδον, τῶν ὀπλιτῶν οὐδενὶ προπηδᾶν ἐνετέλλετο, οὐδὲ τὴν συνασπισμὸν λύειν, μέχρις ἂν ἀγγέμαχοι τοῖς Σκύθαις γένωνται. Εἴτ' ἐπειδὴν⁹⁹ τὸ μεσαίχμιον ἀποχρῶν πρὸς χαλινὸν ἕνα ἀμφοτέρων τῶν στρατευμάτων κατ' ἀλλήλων ἰεμένιον θεάζοιντο, ὁμοσε κατὰ τῶν ἐναντίων χωρῆσαι. Οὐδὲ τάλιν τοῦ αὐτοκράτορος ἐτοιμαζομένου πόρωθεν ἀνεφάνησαν οἱ Σκύθαι σὺν αὐταῖς ἄρμαμάξαις καὶ γυναῖξι, καὶ παισὶν ἐρχόμενοι. Συρράγέντος δὲ τοῦ πολέμου ἀπὸ πρώτης μέχρι δαίλης ἐσπέρις ἀνδροκτασία γέγονε πολλὴ ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν πιπτόντων συχνῶν. Ὀπηνίκα καὶ Λέων ὁ τοῦ Διογένοϋ υἱὸς σφοδρότερον κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐξίπασάμενος καὶ πλεόν τοῦ δειντοῦ πρὸς τὰς ἀμάξαις παρασυρεῖς, καιρίαν πληγὴν πέπτωκεν. Ἄδριανὸς δὲ ὁ τοῦ κρατοῦντος ἀδελφὸς ἔ καὶ τὴν τῶν Λατίνων ἡγεμονίαν ἐμπεπιστευμένος τότε τὴν τῶν Σκυθῶν ὀρμηὴν ἀνύποιστον θεασάμενος ὄλους βυτῆρας ἔδους καὶ μέχρι τῶν ἀμαξῶν ἐαυτὸν ἐμβαλὼν, ἔπειτα γενναίως ἀγωνισάμενος, μετὰ ἐκτὸς μόνον ἐπενέιτρεψε τῶν ἄλλων ἀπάντων παρὰ τῶν Σκυθῶν ἀποσφαγέντων, τῶν δὲ κατασχεθέντων. Τῆς δὲ μάχης ἐπὶ τρυτάντις ἰταμένης, ἐτι ἐκθύμως ἀμφοῖν τῶν στρατευμάτων μαχομένων, ἐπαίλοχαγοὶ τινε; τῶν Σκυθῶν μετὰ τριάκοντα πρὸς ταῖς ἑξ χιλιάδων πόρωθεν ἐρχόμενοι ἀνεφάνησαν, οὐκέτι στέγειν πρὸς τοσοῦτους οἱ Ῥωμαῖοι ἔχοντες τὰ νῦτα τηνικαῦτα διδόασιν. Ὁ μὲν τρι βασιλεὺς προδέδλητο τῆς οἰκείας δυνάμεως, καὶ ξιψηφόρος εἰστήκει· τῇ ἐτέρᾳ δὲ τῶν χειρῶν τῆς τοῦ Δόγου μητρὸς τὸ ὠμόφορον (99) σημαίαν

Variaë lectiones ex cod. Coislino.

⁹⁸ Ἰωαννάκην. ⁹⁹ ἐπειδὴ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(98) Ἄρχοντα Βαραγγίας. Hoc est Varangorum Ἀκολουθῶν, seu præfectum, qui Πελεκυφόρων ἐξ ἄρχων dicitur Cinnamo, lib. vi.

(99) Τὸ ὠμόφορον. Ὠμοφόριον, seu ὠμόφορον, vestem esse patriarcharum, vel episcoporum, quæ humeros tegebat, pridem docuerunt viri docti. Humerale vocant auctor Actorum Murensium, pag. 29; et Paulus Diacon. lib. xii Hist. Miscel. At quid sit apud Annam τῆς τοῦ λόγου μητρὸς τὸ ὠμόφορον σημαίαν κατέχων, vix audeam delineare, nisi lumen daret facemque præferret Scylitzes in Lecapeno, ubi narrat Simeonem Bulgarorum regem de pace acturum Romani Lecapeni imperatoris

colloquium expetisse: Romanum vero, priusquam ad locum conditum proficisceretur, cum patriarcha in ædem Blachernianam venisse, et aperta sacra theca, accepisse omophorum Deiparæ, quo se adversus Barbari insidias tutaretur. Ejus verba sunt: Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῷ ναῷ γενόμενος τῶν Βλαχερνῶν ἄμα τῷ πατριάρχῃ, καὶ ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφίᾳ εἰσελθὼν, καὶ ἰκετηρίας ὡδᾶς ἀποδοῦς τῷ Θεῷ, τὸ ὠμόφορον τῆς Θεοτόκου λαβὼν, ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ, τοῖς ὀπλοῖς ἀσφαλέσι φραζάμενος. Ex quibus patet Alexium cum Patzinacis pugnaturum, his se sacris perinde Deiparæ reliquiis munivisse, ejusque humerale, vexilli instar expansum, aëtera gestasse

κατέχων ἴσταντο μεθ' ἱππέων γενναίων ἀνδρῶν εἰ-
κροσι καταλειφθεῖς, Νικηφόρου φημι τοῦ υἱοῦ τοῦ

A ut torrentem, si posset, sis:eret, totis habenis equo
laxatis usque ad plaustra processit, ibique memo-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

manu : quod cum perflante vento vehementiori, et
hostibus majori numero, atque aciori impetu ad
insequendum ineumbentibus, retinere haud posset,
intra vepres et dumeta complicatum absconderit,
ὡς μηκέτι ὄρᾶσθαι παρά του, ita ut a quoquam ho-
stium animadversum non fuerit: vel, ut habet editio
Hæscheliana, παρ' αὐτοῦ, ita ut ab Alexio deinceps
visum non fuerit, vel repertum. Fuit porro Omo-
phorum Deiparæ, non pallium quod ab humeris
ad talos usque porrigeretur, cum Lecapenus et
Alexius illud præ sui pondere gestare manibus vix
potuissent, sed vestimentum illud, quod μαφόριον
τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου nuncupatur in inscriptione
tabulæ argenteæ particulam Dominicæ crucis
continentis, quæ apud Trevirenses in monasterio
insulæ S. Nicolai asservatur, illuc post Constan-
tinopoleos direptionem ab Henrico de Ulmena al-
latae anno Christi 1207. Læva dextraque lateribus
Crucis hærent abditæ argenteæ thecæ, variis intus
reliquiis refertæ, quibus insculpti sunt earum ti-
tuli caractere Græco, et singulis conditoriis præ-
fixi. Ac primum sinistrorsum hæc visuntur inseri-
ptiones: Τὰ σπάργανα τοῦ Χοῦ τοῦ βίου τοῦ Θεοῦ.
Ὁ ἀκίβητος στέφανος τοῦ φιλατου 330 Χου Ἰς
Θυ. ἡμ. Ἡ Σινδὼν ἀθανάτου Χου κα Θεοῦ. Τὸ Μα-
φόριον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου. Ἡ Ζώνη τῆς
ἀγίας Παρθέν. Θκου. Dextrorsum vero, Τὸ λέντιον
(linteum) τοῦ πλαστούργου ἡμῶν Χυ τοῦ Θεοῦ. Τὸ
πορφυροῦν ἱμάτιον τοῦ ζωοδότου. Ιυ. Ὁ σπόγγος
τοῦ μακροθύμου Χου καὶ Σωτήρος ἡμῶν. Ζώνη τῆς
ἀγιοπαρθένου Θεοτόκου ἐκ τῶν Χαλκοπρατ. Αἱ τι-
μιαὶ τοῦ ἀγίου Ιω τοῦ Προδρόμου τρίχες. Censet
Browerius, lib. xv *Annual. Trevir.* a quo prædicta
hausimus, μαφόριον pro linteo, vel panno hic
sumi, voceque ab Hebræorum *Maphora*, quam
sudarim, aut sudarium interpretantur, deductam,
ad recentiores Græcos postea transiisse. Verum
quin μαφόριον illud sit idem quod ὠμόφορον, apud
Scylitzem et Annaia, et *Mavors*, seu *Mafors*, apud
Latinos scriptores ævi mediæ, nullus dubito. Sed
an μαφόριον, postremæque istæ voces Latine a
Græco ὠμόφορον deductæ sint, vel effictæ, vix
ausim stabilire. Est autem μαφόριον, uti definiunt
Glossæ verborum juris apud Car. Labbeum, σπέ-
πασμα τῆς κεφαλῆς, seminarum nempe, ut diserte
habet Acimæ, cap. 265. Neque aliud fuit *mavors*.
Papias ms. *Mavorte, matronale operimentum quod
caput operit. Vocatum autem quasi marie.* Idem,
*Peplum, vestis votiva, mavorte, mafurita, vestis
muliebris, pieta stola vel pallium, quo matronæ
utuntur.* Isidorus, lib. xix *Orig.* cap. 25: *Stola —
et Ricinium Latino nomine appellatum, eo quod
dimidia ejus pars retro ejicitur, quod vulgo Mavor-
tem dicunt, etc.* Denique Philo Carpathius, ad
xxvii *Proverb. Theristrum, quod et theristrum, et
maphorium appellant, muliebre capitis et faciei est
velamentum et operculum, quo femine æstate præci-
pue utuntur.* Neque alia notione *mavortem* usur-
pavit Gregorius Turonens. lib. x, cap. 16; et
Fortunatus, in *Vita S. Radegundis*, cap. 9.
D. Hieronymus, epist. 22: *Et per humeros læva
mavorte volitans.* *Mavortes* etiam monachis tribuit
Cassianus, lib. i *De inst. mon.* cap. 7: *Augusto
pallio — colla pariter atque humeros tegunt, quæ
mafortes tam nostro, quam ipsorum nuncupantur
eloquio.* Eadem vero Deiparæ capitis ἐπι κάλυμμα,
cum ejusdem zona, asservatum in Blacherniano
templo docet Nicephorus Call. lib. xviii, cap. 38.
Ex quibus tandem conficitur ὠμόφορον, apud
Annaia et Scylitzem, esse capitis tegumentum,
quod humeros etiam operiebat, ejusmodi sunt
mulierum nostratum peplo, seu velamenta, dum

sunt in lugubri habitu. Nec est quod quis miretur
ipsum imperatorem in prælio illud altera gestasse
manu, ad instar vexilli, cum Thomas Walsingha-
mus in Hypodigmate Neustriae narret Walterium
Carnotensem episcopum, una cum civibus contra
Rollonem Normannum urbem obsidentem pugna-
turum, supparum (camisiam vocant) beatæ Mariæ,
quod Carolus Calvus Constantinopoli cum aliis
reliquis, uti fingit, advexerat, in modum vexilli
prætulisse; præterea Willelmus Tyrius, lib. ii,
cap. 49, Balduinum Hierosolymitanum regem, cum
Saracenis, Ademarus vero Cabanensis Robertum
Francorum regem, cum Carolo Simplicis, dimi-
cantes, vexilla prætulisse, ac præ manibus gestasse
scribant. Blacherniani templi, (neque enim rem
ingratam lectori fore arbitror, si sacrarum Deiparæ
vestium historiam hinc Commentariis atlexam)
amplitude, licet et artificii elegantia percelebris,
venerationem mirifice auxere depositæ in eo Dei-
paræ vestis et zona, quarum depositionis anniver-
sarium diem agunt seorsim Græci, vestis scilicet
2 Julii, zone vero 31 Augusti. Deiparæ ædem in
Blachernis extra urbem ædificatam a Pulcheria,
Marciani Imperatoris conjuge, prædicant passim
Theodorus Lector, *Eclog.* i; Theophanes, et ex eo
Anastasius, an. 4 Marciani; *Chronic. Alex.* Zonar-
as, Nicephorus Call. lib. xiv, cap. 2; Codinus,
De Orig. CP. et alii. Hanc postea intra orbis
ambitum inclusit Heraclius, an. 15, exstructo
ultra Blachernas muro, quo a Barbarorum in-
cursibus, qui regionem istam hæcenus perva-
serant, tuta esset. *Chronicon Alex.*: Τὸ 15' ἔτος 331
τῆς βασιλείας Ἡρακλείου ἐκτίσθη τὸ τεῖχος ἐξωθεν
Βλαχερνῶν, καὶ ἀπεκλείσθη ἔσωθεν ὁ ναὸς τῆς πανα-
γίας Θεοτόκου, καὶ ἡ Ἁγία Σοφὴ προὐν γὰρ ἐξωθεν.
Idipsum testatur S. Nicephorus Patr. CP. τεῖχος
ἐσθὺς δομησάμενοι τοῦ ἐκεῖνου ναοῦ προῦριον κατέ-
στησαν. Atque inde ab adiacente Blachernarum
regione, sive templo ipso, τεῖχος τῶν Βλαχερνῶν
dicitur murus iste eidem Nicephoro et Paulo
Diac. lib. xi, *Hist. Misc.* Addit Nicephorus Call.
lib. xiv, cap. 2; lib. xv, cap. 14 et 24, Pulcheriæ
opera et rogatu, Deiparæ sepulchrales fascias (τὰ
ἐντάφια σπάργανα) a Juvenali patriarcha Hieroso-
lymitano Constantinopolim transmissas, repositas
fuisse in illo templo, ἔγγιστα τῆς ἱερᾶς καὶ θαίας
τραπέζης, ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφῇ, juxta sacrum altare,
in Theca antea, Marciano adhuc superstite. Quo
denum extincto, Leo Magnus imperii fasces ade-
ptus, ejusdem Deiparæ venerandam vestem, τριζὴν
ἐσθῆτα, Constantinopolim pariter allatam, in το-
νυσο quod ipse exstruxit templo deposuit:
Καὶ ἀπτεῖθη ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ ἐορηθέντι ναῷ ἐν
Βλαχέρναις, ἐν ἀργυρᾷ σορῶ, δι' ἣν καὶ ὁ ναὸς
Ἁγία Σοφὴ κατωνόμασται. Joelius in Leone:
καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει διακομισθεῖσα, ἐν Βλα-
χέρναις ἀπτεῖθη, ἐνθα ὁ βασιλεὺς ναὸν ὠκοδόμησεν
τῆς Θεομήτορος, καὶ σορὸν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου
κατασκευάσας κατέθετο ταύτην. Nec dissentit Co-
dinus, *De orig. CP.* qui cum magnum Deiparæ in
Blachernis templum (quod eidem Nicephoro in
Præfat. τῷ οὐρανίῳ κάλλει ἀναμιλλώμενος εἶκος
dicitur) a Pulcheria ædificatum dixisset, hæc sub-
dit: Τὴν Ἁγίαν Σοφὴν, τὸν ναὸν τῆς Θεοτόκου ἀν-
ήγειρε Λέων ὁ Μακάριος, ἐνθα κατέθετο τὴν ἱερὰν
Σορὸν, ἣ ἡ θαία ἐσθῆς τῆς Θεομήτορος ἐναπέκειτο.
Quamquam ex prædictis Blachernianum templum
anud videatur fuisse ab eo quod Leo M. condidit,
et Ἁγίαν Σορὸν appellant passim scriptores, quam
tamen id procul absit a vero, quæve fides Græ-
culis istis, ævi præsertim postremi, præstan la sit,
vel hinc patet, cum certo certius constet unum

rabill pugna edita vix denique cum solis reliquis septem, omnibus aliis gladio Scytharum absumptis

A Διογένους, καὶ Μιχαὴλ πρωτοστράτορος τοῦ Δούκα, καὶ ἀδελφοῦ τῆς Αὐγούστης συμπάρητων, καὶ πα-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

idemque esse, ex melioris notæ scriptoribus. Cedrenus in Romano scribit Sactleium quemdam, accepto in prælio contra Bulgaros lethali vulnere, ad Blachernas evasisse, positumque ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφοῦ statim exspirasse. Mox, ut Lecape-nus cum Simeone Bulgarorum rege collocaturus urbe excesserit, idem Cedrenus commemorans, addit Augustum prius cum patriarcha sanum Blachernianum, et Ἁγίαν Σοφὴν ingressum, post suas ad Deum preces, accepto Deiparæ humerali, inde exiisse, uti ex supra laudato Cedreni loco colligitur: ex quo facile quisvis evineat Ἁγίαν Σοφὴν templi Blacherniani partem et appendicem fuisse tantum, vel potius sacellum, in quo asservabatur sacrum illud λειψάνον, quod cum a Leone forte extructum fuerit, inde factum ut scriptores totius ædis conditorem agnoscant; seu, quæ probabilis videtur conjectura, quod templo Blacherniano, ejus Marcianus et Pulcheria fundamenta jecerant, ultimam manum imposuerit. Cedreno suffragatur Leo Grammaticus, qui in Michaele Balbo diserte indicat, sacrum Deiparæ ὁμοφύριον in templo Blacherniano asservatum, quod alij ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφῷ scribunt: Ὁ δὲ βασιλεὺς, καταλαβὼν μὲν τις ἰσχύσας διαπερῆσαι, καὶ σὺν τῷ πατριάρχῃ Φωτίῳ εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ Μητρὸς παρεγένετο, κάκει τὸ θεῖον ἐξιλεοῦνται. Εἶτα μεθ' ὑμνωδίας τὸ ἅγιον ἐξαγαγόντες τῆς Θεοτόκου ὁμοφύριον, τῇ θαλάσῃ ἀκρῶ προέβαλον, etc. Idem auctor in Leone: Θεοφανῶ δὲ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ οὐ παρῆν ἐκεῖσε, ἀλλ' ἐν Βλαχέρναις ἐν τῇ Ἁγίᾳ Σοφῷ προσεκαρτέρει εὐχομένη. Neque abludit Codinus ipse, dum ait Deiparæ zonam in Chalcopratiana æde repositam, ὁμοφύριον vero ἐν Βλαχέρναις asservatum. Denique Nicephorus Call. lib. xviii, cap. 38 (adeo parum sibi constat), asservatas scribit in Blacherniana æde vestes Deiparæ et partem zonæ, una cum capitis amiculo. Quod firmari præterea potest ex Metaphrastæ verbis, quæ ad Codinum laudat Lambecius, pag. 201. Jam vero Deiparæ vestes a Gelbio et Candido patriciis 332 Hierosolymis Constantinopolim delatas, et in templo, quod postea in Blachernis ab imperatore exstructum est, depositas, docent Menæa, ad 2 Julii. Historiam fusiori Commentario narrat Theodorus presbyter, seu quisvis alius auctor Narrationis historicæ in depositionem vestis S. Mariæ, editus a Combefisio in *Hist. Monothelit.* qui in æde Blacherniana factam disertis verbis tradit, κατὰ τὸ ἀρχαῖον μέρος, circa partem scilicet septentrionalem. Ex Palestina pariter Constantinopolim asportatas, Leone M. imperante, auctor est etiam Zonaras. Cedrenus vero, Glycas, et Joelus Hierosolymis apud Hebræam quamdam virginem inventas commemorant, indeque allatas Constantinopolim, et in sacra theca depositas sub an. Leonis 1018, in qua quidem theca, σορῶ, seu στηῶ χρυσοπάστῳ, περιστόλια τῆς Παρθένου Μαρίας asservata narrant Theophylactus Simocatta, lib. viii, cap. 5, et Codinus, *De offic. aulæ CP.* cap. 15. Præterea μέρος τι τῆς αὐτῆς ἀξιαγαστοῦ ζώνης, καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς ἐπι κάλυμμα repositum testatur Nicephorus Callist. loco citato. Vestis Deiparæ materiam descripsit auctor Narrat. historicæ in depositionem vestis Deiparæ: Ἡ δὲ ἐσθῆς ἡ θεία ἐξ ἐρίων εὐφάρτων ἐξυφατμένη, καὶ ὁ στήμων γὰρ καὶ ἡ κρόκη, ἐρίον ἐστὶν τὸ αὐτὸ ὁμοειδὲς καὶ ὁμόχρουν. Et in Leone M. Joelus: Καὶ σορὸν ἐκ χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κατασκευάσας, κατέθετο ταύτην, ἥτις ἐξ ἐρίων εὐφάρ-

των ἐξυφατμένη, καὶ στημόνων ὁμοειδῶν, καὶ ὁμοχρῶν, ἀδιάφθαρτος ἐστὶν, καὶ ἀδιάλυτος μέχρι τοῦ νῦν, τῆς Ἀειπαρθένου τὸ θαῦμα σαφῶς κηρύττουσα. At quod Joelus περὶ ἀφθαρσίας ζωνῆς Deiparæ scribit, id etiam habent Euthymius et Germanus patr. CP. oratione mox laudanda. Synaxaria ad 2 Aug. vestem et zonam in eadem capsulâ, seu σορῶ reconditas notant. Sed errant, cum earum inventionem et translationem Arcadio, Theodosii filio, ascribunt, quod ex ipso, quem incunt, annorum calculo perspicuum est. Tradunt enim ab earum translatione elapsis 410 annis, Zoen Leonis Philosophi imperatoris uxorem, cum a dæmone vexaretur, divino monitam oraculo, si sacra Deiparæ sibi apponeretur zona, fore ut liberaretur; mox Augusti præcepto adaperita capsula, in ea repertam Deiparæ zonam, aurea sigillatam bulla, cum codicillo, seu brevi, annum, indictionem et diem continente, quibus Constantinopolim allata, et in capsula ab ipso imperatore deposita fuerat: qua quidem zona a patriarcha supra Augustæ corpus expansa et explicata, in pristinam illa redierit sanitatem, quo facto sacra zona in capsulam rursus relata fuerit. Ex hac, inquam, narratione manifeste patet perperam synaxaria inventionem vestis et zonæ Deiparæ Arcadio ascripsisse, a quo ad Leonem intersunt anni P. M. 480. Sed neque idem annorum 410 numerus Pulcheriæ, cui eandem translationem tribuit Nicephorus, convenire potest, quæ excessit an. Chr. 453, a quo ad Leonis principatum, quem ille iniiit an. 886, numerantur anni 429. Proinde satius Cedreno fidem habere, scribenti inventionem et translationem factas A. Leonis M. 17, quo ille obiit, hoc est, Christi 474, a quo ad initium principatus Leonis Philosophi anni intersunt 442. Exstat Theodori presbyteri Magnæ Ecclesiæ λόγος διαλαμβάνων, καθ' ὃν ἡ τῆς Θεομήτορος ἐσθῆς τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ἐπεδήμησεν. Sed et Simeonis Metaphrastæ Homiliæ, quam in Deiparæ laudem conscripsit (a), titulus concipitur Περὶ τῆς φανερωστικῆς τῆς τιμῆς αὐτῆς ἐσθῆτος, καὶ ὅπως ὁ μέγας οὗτος Θεσσαυρὸς Χριστιανοῖς τεθησαύρισται. Utunque ista se res habeat, id pro certo haberi debet festum depositionis zonæ Deiparæ, quod Græci agunt 31 Aug. esse de miraculo, quod in Zoe Augusta factum narrant: vel etiam quod eadem die Zela, Helenoponti oppido, sub Justiniano imperatore, in ædem Blachernianam, vel Chalcopratianam, est relata. Menologium Sirloti card. 31: Aug. commemoratio zonæ sacratissimæ 333 Deiparentis Mariæ repositæ in venerabili ejus æde, cum zona ipsa relata est ab episcopatu Zela sub Justiniano imperatore, et factum miraculum per impositionem pretiosæ zonæ super reginam Zoen conjugem Leonis imperatoris. Unde conjici daretur zonam tum primum Constantinopoli visam Justiniano M. regnante, et una cum ejusdem Deiparæ veste (b) in Chalcopratianum templum, et Ἁγίαν Σοφὴν, illatam. Festum vero, quod Græci celebrant 2 Julii, est de inventionem seu depositionem vestis in eadem æde Blacherniana, facta sub Leone M. idque ἐσθῆτην τῶν καταθέσεων τῆς τιμῆς ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου vocat Codinus, *De offic. aulæ CP.* cap. 15, n. 26; qua quidem die imperator in templum Blachernarum cum suis palatinis itare consueverat. Certo depositas primum in æde Chalcopratiana sacras Deiparæ reliquias, vestem et zonam, vel vestis partem aliquam existitisse, testantur passim

(a) Allat. i. Diatriba de Simeon.

(b) V. Metaphr. in orat. de Translat. manus S. Joan. Bapt. cap. ii.

τρῶν θερπόντων. Εἰσπῆδῆσαντες δὲ τινες περὶ Ἀ
 Σκύθαι τρεῖς, οἱ μὲν αἰρουσιν αὐτὸν ἐκατέρωθεν τοῦ
 χαλινού, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς κνήμης, τῆς δεξιᾶς. Ὁ δὲ
 τοῦ ἐνὸς τὴν χεῖρα εὐθὺς ἀποτέμνει, ἕτερον δὲ τὸν
 ἀκινάκην ἀνατείνας καὶ ἐμβριμησάμενος, ὀπισθόρ-
 μητον ἐποίησε· τὸν δὲ τῆς κνήμης τοῦτον κατέχοντα,
 πλήττει κατὰ τῆς κόρυθος. Τὴν δὲ φορὰν τοῦ ξίφους
 ἐλαφροτέραν ἐπήνεγκε, οὐδ' ὄλη χειρὶ τὴν πληγὴν
 ἐποίησε προυόμενος μὴ εὐεῖν ὑάτερον αὐτῷ
 συμβαῖν, τῆς σφοδρωτέρας φορᾶς τῶν ξιφῶν,
 ὡς ἐπίπαν διολισθαίνουσης, καὶ ἢ τὸν ἑαυτοῦ πόδα
 πλήξῃ⁸⁰, ἢ τὸν ἵππον, ἐν ᾧ ἐπωχεῖτο, καὶ οὕτως
 ἀλώσιμος τοῖς ἐχθροῖς γένηται. Διὰ τοῦτο καὶ δευ-
 τεράνα αὐτῷ γοργῶς ἐπάγει πληγὴν, μετὰ βουεχέας
 τὰς τῆς χειρὸς κινήσεις ποιούμενος. Ἐν πάσαις
 γὰρ ταῖς πράξεσι, καὶ τοῖς λόγοις, καὶ τοῖς κινή-
 μασι τὸν λόγον εἶχεν ἐπιστατοῦντα, οὐθ' ὑπὸ θυμοῦ
 ἐκφερόμενος, οὐτ' ἐπιθυμίας ὑποσυρόμενος, τῆς
 κόρυθος δὲ προαναδραμούσης τῇ προτέρᾳ πληγῇ,
 τῇ τοῦ Σκύθου κεφαλῇ ψιλῇ τὸ ξίφος προσέπαι-
 σεν⁸¹, ὁ δ' εὐθὺς ἄφωνος κατὰ γῆς ἔκειτο. Τὴν οὖν
 ἀμετρον φυγὴν θεασάμενος⁸² ὁ Πρωτοστράτωρ (αἱ
 φάλαγγες γὰρ ἤδη διεσπάρθησαν φευγόντων ἀκρα-
 τῶς), *Ἰνα τί, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, τοῦ λοιποῦ ἐν-
 ταῦθα πειρᾶσαι ἐγκαρτερεῖν; Ἰνα τί τὴν ζωὴν
 προδίδως, ἀφειδήσας παντάπασιν τῆς ἑαυτοῦ σω-
 τηρίας; Ὁ δὲ, Βέλτιον γενναίως μαχομένους
 ἀποθανεῖν, ἔφη, ἢ ἀγεννῆς τι πεπονηκότας σω-
 θῆναι. Ὁ δὲ Πρωτοστράτωρ, Εἰ μὲν τῶν κοινῶν
 εἰς τις ὦν τοῦτ' ἔλεγες, ἐπαίνου ἦς ἀξίος· εἰ δὲ C
 ὁ σὸς θάνατος κοσμικὸν ἐπάγει τὸν κίνδυνον,
 Ἰνα τί μὴ τὸ βέλτιον αἰρῇ; εἰ γὰρ σωθεὶς (1),*

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ παρέξῃ. ⁸¹ προσέπεσεν. ⁸² φυγὴν τῶν ταγμάτων θεασάμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Menea, ipsaque Trevirensis Crucis inscriptio :
 quæ quidem ædes inde, Blacherniana, Ἁγία Σοφῶς
 appellata fuit. Codin. *De Orig. CP.* τὴν Ἁγίαν Σο-
 φῶν τὴν ἐν τοῖς Χαλκοπρατείσις Ἰουστίνος καὶ
 Σοφῖα ἀνήγειρεν, — ἐκεῖσε γὰρ ἐναπόκειται ἡ τιμία
 ζώνη, καὶ ἡ ἐσθῆς τῆς Θεοτόκου. At Nicophorus
 Call. lib. xiv, cap. 49, de veste silet, zonam vero
 in templo Chalcoπρατιανο agnoscit ab Eudocia ibi
 repositam : Τὴν τιμίαν τῆς Θεομήτορος καὶ ἱερὰν
 ζώνην κατέθετο ἐν αὐτῇ τῇ τῆς ἁγίας τραπέζης
 κορῷ· καὶ ἐξ ἐκεῖνου Ἁγία Σοφῶς ὁ τῆς Θεοτόκου
 οἶκος οὕτως ἐπώνυμον ἐκληρώσατο. Et cap. 2, ejus-
 dem libri : Καὶ τὸ τῶν Χαλκοπρατείων αὐτῆς
 ἱερὸν τέμενος ᾧ Ἁγία Σοφῶς ὄνομα. Editus est pro-
 pter a R. P. Francisco de Combellis, Germani
 patriarchæ Constantinopolitani λόγος εἰς τὰ ἐγκαί-
 νια τοῦ γαοῦ τῶν Χαλκοπρατείων, καὶ εἰ, κατὰθεσιν
 τῆς ἁγίας ζώνης, καὶ τῶν σεβασμῶν σπαργάνων
 τοῦ Σωτήρος ἡμῶν. Laudatur ab Allatio λόγος, seu
 sermo alter Euthymii Monachi, εἰς τὴν προσκύ-
 νησιν τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ εἰς τὰ ἐγκαίγια τῆς
 ἁγίας αὐτῆς Σοφῶς τῆς ἐν Χαλκοπρατείσις. Prostat
 uentique Andrea Cretensis, vel alterius innoce-
 ntius Ἐγκώμιον εἰς τὴν κατὰθεσιν τῆς τιμίας
 ζώνης τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτό-
 κου, ab eodem Combellis publicatum in *Hist.*
Monothelitarum. Verum integranæ zona fuerit in
 hac æde, dubium videtur, cum lib. xviii, cap. 53,
 partem ejusdem zonæ, una cum humerali sacrat-
 issimæ Virginis, in Blacherniana asservatum fuisse

salvus revertitur. Stabat tamen adhuc in æquilibrio
 quodam belli fortuna, amboque exercitus paribus
 obnixi animis sustinebant pondus prælii, donec
 duces quidam Scytharum suppetias suis accurrentes
 cum copiis recentibus armatorum sex et triginta
 millium procul in conspectum se dedere. Tum
 enimvero spes omnis extorta Romanis, nec mora
 jam ulla facta fugiendi. At Augustus acie suorum
 egressus, stabat mistus hostibus ense stricto, pal-
 lium Matris divini Verbi in vexilli militaris usum
 explicatum manu tenens altera. Aderant ei relictī
 ex omnibus viginti equites, viri fortissimi : Nice-
 phorus Diogenis alter filius, et protostrator Ducas
 Michael, et cæteri familiares aut paterni clien-
 tes ipsorum. Inter hos penetrarunt Scythæ tres
 ad Augustum usque; duo frenos equi ejus corri-
 puere utrimque. **197** tertius manu tenebat tibiam
 dexteram. Augustus unius frenum tentantium ma-
 num abscedit; alterum minaci fremitu et vasto
 simul illato ictu acinacis retro territum avertit.
 Denique prehensorem tibie pulsavit in galea, le-
 vius tamen, nec tota manu in plagam incumbente.
 Quippe fugare Barbarum quam percutere tum
 satius ducendat. Quoniam enim vehementiores ictus
 raro ad destinatum succedunt, periculum erat
 (adeoque id adhuc non tentatum mirabatur) ne
 irritatus plaga non statim necante Barbarus, vel
 pedem Augusti quem tenebat ferro foderet, vel
 equi, quo is vehēbat, ventrem plaga cominus hau-
 rirēt: moliri ergo et scite gubernare ad gemini
 istius amolitionem mali novum ictum oportuit,
 quod et confestim fecit, eo sedati animi frigore ac

ex cod. Coislin.

tradat idem Callistus. Alia præterea ædes existit
 juxta S. Romani templum, Ἁγίας Σοφῶς appella-
 tione constructa a B. Helena, ut auctor est Codin-
 us; sed an Deiparæ λείψανα possederit, omnino
 silet. Magna porro fuit imperatorum erga has sa-
 cras reliquias veneratio, ejus præcipuum est ar-
 gumentum, quod cum Heraclio imperante Sar-
 barbarus Persa et Mysorum Chaganus urbem ἁγίαν
 obsidione premerent, patriarcha muros obierit,
 circumferens ἀχειροποιητὸν τοῦ Χριστοῦ εἰκόνα,
 καὶ τὰ τιμία καὶ ζωόποια ἔθλια, προσέτι δὲ καὶ τὴν
 τιμίαν ἐσθῆτα τῆς Θεομήτορος, ut est in Triodio
 Græcorum: et Michael Balbus, cum a Thoma ty-
 ranno terra marique in urbe obsideretur, τότε
 ζωόποιον τοῦ σταυροῦ ἔθλιον, καὶ τὴν ἐσθῆτα τῆς
 πανάγου Θεοτόκου, supra mœnia, præeunte pa-
 triarcha, circumtulit; Romanus demique Leca-
 penus et Alexius Comnenus, hic contra Bulgari
 insidias, ille contra Patzinacarum incursus, his se
 reliquis tutati sint. Vide Acrop. cap. 11; Andr.
 Saussaium in *Martyrol. Gall.*, 25 Jul.; Godetr.
 Henschen. in Act. SS, 2 Febr. de Hypapante,
 § 4, n. 26; et Honoratum Niquetium, in *Iconolo-
 gia Mariana*, lib. 1, cap. 8.

(1) *Εἰ γὰρ σωθεὶς.* Cinnamus, lib. iv: Φεύγειν
 τε γὰρ ἐστὶν ὅτε χρεὶ μὴδὲν ἀλχυρόμενον, εἰ τοῦτο
 ἔδοξη καρπός. Eusebium Emmae. Reginae Angl.: *Est
 procul dubio certa victoria ab fortiori hoste elubi
 fuga, cui nequit resisti per arma.* Hinc Petrus
 Chrysol. serm. 150: *Bellicosus, quod in bello fugit,*

tranquilla destinatione prudentiæ, qualis in eo quantavis in turba rerum semper sui compote admirationi solebat esse. Neque enim ita ei unquam ira vel cupiditas dominabatur, ut vel gestum unum rationis imperio subtraheret, sed cunctis ejus actionibus, verbis, ac motibus arbitra moderatio sedati iudicii præsidebat. Commodum autem priore jam ictu excussa Scythæ galea, in nudatum barbari caput plaga sic altera incidit, ut mutus is statim ac mortuus sterneretur. Hic protostrator irrevocabilem Romanorum passim omnium fugam cernens, dissipatæ quippe jam phalanges solutiquæ ubique ordines erant, *Quid tu, inquit, Auguste, hoc loco amplius moraris? vel quo opere pretio vitam prodigis?* Cui ille: *Nempe, inquit, præstat generose pugnans mori, quam vitam ignavam turpis fugæ ignominia emere. Laudabiliter hæc diceret, respondit protostrator, si de vulgo esses quispiam; nunc cum factum tuum separari a publico mundi periculo non possit, quid causæ offers cur projicere tecum res humanas in certam perniciem velis? quin potius elige sine mora quod manifeste melius est; et meliori fortunæ te serva. Si enim ubi hac clade te protipueris, erit tempus cum egregie victor, ejus dedecus sanguine hostium eluas.* His verbis et rerum conspectu ipsarum, cum Scythæ undique irruerent, spesque plane restaret nulla, persuasus denique Augustus: *Cedamus, inquit, sane, sic tempus cogit, et nobis consulamus si possumus. Verum si fugientium nostrorum vestigiis insistimus, Barbaris ab aorū insecutione redeuntibus occurremus malo nostro. Aliā tenenda via est. Videtis adversos in acie Scyhas (ostendebat manu frontem exercitus hostilis), per hos pervenire oportet. Eo me pro se quisque mox ducturum inducat in animum sequi, sic parato in successum pectore, tanquam hodie nutus, ante noctem moriturus. Simul transitum, his dejectis, invenerimus, apparebit tutum iter ad recedendum, cui nos extemplo commitemur.* Hæc locutus, motisque ad apud alloquio sociis, primus ipse ignea celeritate **198** in Scythas involat, primumque ovium ex equo proturbat. Sic via facta secuturis est, semel interrupto contextu scutorum Scythicorum: qua penetrantibus mox cæteris, in eam perventum est regionem, quæ a tergo Barbaris

καὶ αὐτοῖς πολεμίσσας νικήσεις. Τὸν οὖν κινδυνεύοντα κεφαλῆς ἤδη ἰστάμενον ὄρων ὁ αὐτοκράτωρ, ἀναισχύντως τῶν Σκυθῶν αὐτῷ προσβιλλόντων, καὶ τὰς σωζούσας ἀπειγνυκῶς ἐλπίδας, *Καιρὸς ἤδη τῆς ἐαυτῶν σὴν θεῶ περροντικένας σωτηρίας, εἶπε, πλὴν ἀλλ' οὐ τὴν αὐτὴν τοῖς φεύγουσι πορεύεσθαι δεῖ, ὅπως μὴ οἱ τοὺς ἡμετέρους διώκοντες, ἐν τῷ κεντρῷ χερσὶ συναντῶσιν ἡμῖν, ἀλλὰ χρὴ ὑποδείξας τῇ χειρὶ τοὺς κατὰ τὸ ἄκρον τῆς παρατάξεως ἰστῆμένους Σκύθας, κατ' αὐτῶν ἐξελπίσασθαι, ὡς σήμερον γεννηθέντας καὶ τεθνηθότους, καὶ οὕτως ἠπισθεν, Θεοῦ ἐπαρήγοιτες, τῆς τῶν Σκυθῶν γεγονότας παρατάξεως ἐφ' ἑτέραν ἀτραπὸν βαδιούμεθα.* Ταῦτα εἰπὼν καὶ τοὺς ἄλλους ἐπιτρύνας, πρῶτος αὐτὸς ὡς πῶρ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἵσται, καὶ τὸν συναντήσαντα παῖσι. Ὁ δ' εὐθὺς ἐξεκυλισθη τῆς ἕδρας, καὶ οὕτω τοῦ Σκυθικοῦ συνασπισμοῦ διασχισθέντας ⁸⁹, μετὰ τῶν ἄμφ' αὐτὸν τὴν ὀπισθεν τῶν Σκυθῶν ἔλαβε ⁹⁰ χώραν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς. Τὸν δὲ πρωτοστράτορα, ὀλισθήσαντος αὐτῷ τοῦ ἵππου, κατενεχθῆναι συνέβηκεν. Εἰς δὲ τις τῶν αὐτοῦ θεραπεόντων παραχρῆμα τὸν ἴδιον αὐτῷ δίδωσιν ἵππον, ἐφθακῶς δὲ τὸν αὐτοκράτορα οὐκέτι αὐτοῦ χωρίζεται, οὐδὲ βῆμα ποδῶν, ἐξήλωσεν τοῦτον ποθῶν. Συγχύσεια δὲ πολλῆς οὐσίας, τῶν μὲν φευγόντων, τῶν δὲ διωκόντων, φθάνουσιν αὐτοῖς ἕτεροι Σκύθαι τῶν ⁹¹ βασιλέα. Καὶ ὁ παραχρῆμα ἐπιστραφεὶς πλήττει τὸν διώκοντα, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλους, ὡς οἱ τότε συμπρόντες ἐδιηγῆσαντο ⁹², ἀνείλεν. Εἰς δὲ τις Σκύθης Νικηφόρον τὸν Διογένην ἐξ ὀπισθίων φθάσας πλήττειν ἐμελλεν, ὃν ὁ αὐτοκράτωρ θεασάμενος πρὸς τὸν Διογένην ἐφώνει, *Ὅρα καὶ ὀπισθεν, Νικηφόρε. Ὁ δὲ γοργῶς ἐπιστραφεὶς πλήττει αὐτὸν κατὰ τῆς ὀπίσθεν. Καὶ ὡς τοῦ βασιλέως ἐν ὑστέροις χρόνοις διηγούμενου ἠκηκόμενον [ἠκούομεν] οὐδέποτε τάχος τοιοῦτον ἤπερ δεξιότητα ⁹³ ἀνδρὸς ἐθεάσατο. Καὶ ὡς Ἐγὼ, φησὶν, εἰ μὴ τὴν σημαίαν κατεῖχον κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν, ὑπὲρ τὰς ἰδίας τρίχας πλήξας ἂν Σκύθας ἀνείλον, οὐ περιαιτολογῶν: τίς γὰρ τοσοῦτον εἰς ἔσχατον ταπεινότητος ἤλασεν; ἀλλὰ γὰρ ὁ λόγος καὶ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις αὐτὸν ἠνάγκαζε, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς κυκλόθεν τοὺς ἰδίους αὐτοῦ ἐνόησε ἐκλαλεῖν, καὶ ταῦτα παρ' ἡμῶν πολλὰ βιαζόμενον πρὸς δὲ τοὺς ἐξωθεν οὐδεὶς τῶν ἀπάντων ἤκουεν ὑπέρχομπόν τι τὸν αὐτοκράτορα διηγούμενον. Ἀνέμου δὲ σφοδροῦ πνεύματος, καὶ τῶν Παρσινακῶν προσβιλλόντων, οὐκίτι εὐτόνωσεν εἶχε τὴν σημαίαν κατεῖχειν ὁ βασιλεὺς ⁹⁴. Ἐπι δὲ τις Σκύθης μεταχειρησάμενος δόρυ μακρὸν δι' ἀμφοτέρων τῶν*

Variae lectiones ex cod. Coislina.

⁸⁹ διασχισθέντος. ⁹⁰ κατέλαβε. ⁹¹ τῶν. ⁹² διηγίστανται. ⁹³ οὐδὲ περιδεξιότητι. ⁹⁴ Desunt voces ὁ βασιλεὺς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

artis est, non timoris; et vox illa Caroli M. apud Ditmarum, lib. vii Chron.: *Carinus mihi ut populi exprobrantes dicant me hinc fugisse, quam hic occidisse: quia dum viro injuriæ pondus illatæ vindica-*

turum **334** me spero. Tartari, auctore Alibono, cap. 48, in pugna nec verentur fugere, si fuga prosit. Lipsium de his testatur Sanutus, lib. 11, part. iv, cap. 24.

χειρῶν ἐπληξεν αὐτὸν κατὰ τοῦ γλουτοῦ, διέτρησε A
 μὲν τὸν χρῶτα οὐδαμῶς, δούνην δὲ ἐνεποίησεν ἀνή-
 καστον, ἥτις ἐπὶ πολλοῖς διέμεινεν αὐτῷ ἔτεσιν. Διὰ
 τοῦτο ἐπὶ τοσοῦτον βιασθεὶς τὴν σημαίαν περιστέλλας
 ἐν τινι τῶν χαμαιδρύων κατατίθεισιν, ὡς μηκέτι ὄρα-
 σθαι παρά του (2). Οὗτος δὲ διὰ τῆς νυκτὸς-διεσώθη
 εἰς Γολόην, καὶ μεθ' ἡμέρας καταλαβὼν τὴν Βερύην
 διεχαρτέρει, πρίασθαι τοὺς δορυαλώτους ἐθέλων.
 eum solum ipse unus, ut qui præsentes tum suere confirmarunt, sed alios quoque qui cum eo seque-
 bantur, interfecit. Unus autem quidam Scythæ Nicephoro Diogeni a tergo ferebat ictum. Id Au-
 gustus videns Diogenem clamans admonet: *Vide retro, Nicephore.* Qui strenue conversus, cædere
 Barbaram in facie occupat. *Ac memini ab Imperatore hujus repetente diei memoriam, audire me*
eum diceret, nullius se unquam velocitatem et dexteritatem tantam notasse hominis, quantam
tum is juvenis ostendit. Addebat de se ipso: Ego vero nisi vexillo tuendo impeditam manum eo
die habuissem, tot occidissem Scythas, quot pilorum meorum numerus non æquaret. Ita ille, non jaeta-
 bunde glorians; quis enim eo usque ad infimum Christianæ humilitatis depressior gradum? Sed
 eum interdum narrationis nostræ domesticorum rogatu inicitæ cogebat ipsa series ac veritas de se
 fateri, in privatis dumtaxat nostris intimorum circulis, idque ipsum non nisi multum fere urgen-
 tibus nobis. Nam in vulgaribus sermonibus ad externos nemo unquam imperatorem tale quippiam
 prædicantem audit. Flaute porro tum forte vento vehementi et Patzinacis majori numero atque im-
 petu ad insequendum incumbentibus, laborabat Augustus in vexillo retinendo; ubi vero unus ex
 instantibus a tergo Scythis longam utraque manu impellens hastam graviter eum in clunibus per-
 cussit; plaga, tametsi non terebravit cutem, gravissimum tamen inferente dolorem, qui et multis
 deinceps duravit annis; tandem malo coactus imperator vexillum complicatum inter trissaginis
 forte occurrentis frondes absconditum deposuit, ea cura ut speraret neminem id hostium animadver-
 surum. Ipse nocturna fuga Goloen incolumis tenuit. Luce insequenti perlatus Berœen, ibi permansit, de
 captivis suis redimendis inde tractare **199** habens in animo.

Ὁ δὲ Παλαιολόγος ἐν τῷ φεύγειν τῶν ταγμάτων B
 ἡττηθέντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην κατανεχθεὶς
 τοῦ ἵππου, ἀπώλεσε τοῦτον ἐν ἀμυχανίᾳ δὲ ὦν καὶ
 τὸν κίνδυνον ἰστάμενον ὑπὲρ κεφαλῆς ὄρων, περι-
 αθήσας, εἶπου γένοιστό οἱ τοῦτο ἰδέσθαι, ὄρῃ
 τὸν τῆς Χαλκηδόνος πρόεδρον Λέοντα, περὶ οὗ ἀνω-

Palæologo vero ea funesta die contigit, ut cum is
 legionibus plane fractis dissipatisque sine contro-
 versia victus necessario iugeret, equo in tumultu
 excuteretur, et, quod erat importunius, ipsum
 amitteret. Unde in periculo præsentis incertus ani-
 mi quo se verteret, circumque spectans omnem in

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Παρά του. Monui supra in edit. Hoeschel.
 haberi παρ' αὐτοῦ, ut sensus sit, humerale Dei-
 paræ ab Alexio amplius non visum, proindeque
 deperditum in eo prælio. Sequuntur in eadem edit.
 hæc verba: Οὗτος δὲ διὰ τὴν νύκτα διεσώθη εἰς
 Γολόην, ὅτε καὶ ἔλεγον οἱ πολῖται, Ἄπὸ τὴν Δίστραν
 εἰς Γολόην καλὸν ἀπληκτον, Κόμνηνε, id est, *A Di-*
stra ad Goloem bella castra, Commene; est enim
 ἀπληκτον castrorum locus, unde idem quod φοσσά-
 τον dicitur Leonī in *Tact.* cap. 11, § 1: Κυρίως
 φοσσάτον τὸ ἀπληκτον τοῦ ὅλου στρατοῦ καλεῖ-
 ται. Sic autem vocantur castra, quod fossis unidique
 aī exercitus securitatem circumcingantur. Post-
 moium tamen φοσσάτον pro ipso exercitu usurpa-
 tum passim observare est: atque ita Constantinus,
De adm. imp. cap. 44, φοσσάτον ab ἀπληκτον δι-
 στίγῃσι: Καὶ εἰς φραγμὸς καὶ ἀπληκτα τῶν φοσ-
 σάτων. Dicitur autem ἀπληκτον a Latino *applicare*,
 quod est divertere, hospitari. LL. Wisigoth. lib.
 viii, tit. 2, § 3: *Qui in itinere constitutus, cujus-*
cunque forsitan campo applicaverit, et ad coquen-
dum cibum frigoris necessitate compulsus ignem
fecerit. Et tit. 4, § 25: *Viam per quam ad civitatem*
aut ad provincias nostras ire consuevimus, nullus —
eam excludat vel astringat, sed utrimque medietas
aripennis libera reservetur, ut itinerantibus appli-
candi studium non vetetur. Lex Burgund. tit. 38,
 § 7: *Si quis in agro regio, vel colonia voluerit*
applicare, et non permissus fuerit, colonus sustigetur.
 Lex Langob. lib. iii, tit. 12, § 5: *Neque per fortiam*

suam in mansione arimanni se applicet. Quibus in
 locis *applicare* non hospitari dumtaxat significat,
 sed et in campo sub tentoriis degere, tentoria ipsa
 figere, quod satis ostendunt hæc verba, *in campo,*
in via, in agro applicare. Sub dio enim, in ten-
 toriis noctes exegisse Francos et Germanos, cum
 iter agerent, par est credere, quod solenne fuit
 populis septentrionalibus, ὅπως τὸν νομάδα βίον
 εἶλοντο, quod de Walachis dixit Ann. lib. viii, pro-
 prie autem *applicare*, est ad locum aliquem diver-
 tere, pervenire. Terent. in Andr.: *Tum ille egeus*
forte applicat primum ad Chrysidis patrem se. Quin-
 tillianus, decl. 388: *Dum pirata applicat.* Regula
 Magistrī, cap. 57: *Ad mansionem cum applicaverit.*
 Charta Domini de Canneto in Provincia an. 1328:
Quoties dominus provincie, vel fratres, vel filii,
vel officiales ad castrum ipsum applicant. Ubi igitur
 in itinere exercitus applicat, hic locantur castra,
 quæ *applicata*, Græcis ἀπληκτα, seu ἀπληκτα, ut
 scribitur apud Leonem loco citato, dicuntur. *Gloss.*
Lat. Græc. Applicatio, καταχώριον. Gloss. Græc.
Lat. ἀπληκτον, diversorium; ἀπληκένω, maneo, di-
versor. Vita S. Simeonis Mirabilis montis: Καὶ
 ἐλθόντες τινὲς αὐτῶν εἰς Γάβαλα, ἡπλήχευσαν εἰς
 τινὲς γὰρ τῆς πόλεως. Perperam igitur *Emilius*
Portus ad Onorsanari cap. 9, ἀπληκτα, seu castra
censuit dicta, quasi τοὺς στρατιώτας φυλάσσοντα,
καὶ ἀμοίρους ποιοῦντα τῶν κινδύων καὶ πληγῶν.
Gloss Gr. Lat. ἀπληκτος, impercussus.

partem, si forte usquam equus appareret, videt ecce Chalcedonensem præsulē Leonem, cujus superius meminimus, sacerdotali vestitum stola, equum ipsi offerentem, quo ille strenue conscenso perrexit fugere: non prius tamen quam oculis circum quæsitum sacrum illum antistitem, nusquam amplius apparere deprehendit. Erat is in sentiēdo ac dicendo liberrimus: verumque in eo quidem characterem præferens Christiani præsulis, sententiæ tamen nisi interdum ad offensionem mollis ac pene morosæ, zelumque non nusquam laud secundum scientiam ostendens, ac neque sacrorum canonum exactam habuit notitiam. Quamobrem, id quod narravimus superius, mala sibi creavit ipse, thronoque excidit. Porro illum qualemcumque Palæologus constanti et nunquam dissimulato neque medioeri prosecutus honore est: impulsus ad id abundantis ejus opinione virtutis. Sive igitur divinam istam Palæologus apparitionem ferventissimæ suæ erga hunc virum, quem sanctum putabat, fidei præmium habuit: sive aliud quid arcana cœlestis providentiæ in hoc tum præsule divinitus eluxit, equidem rem totam in medio relinquit; nec enim quid potissimum statuum satis expedit. Cæterum Palæologus nondum periculo defunctus, Patzinacis insequentibus, fugæ fortuna delatus est in palustrem et fructicosum saltum: ubi milites offendit e nostrorum numero quinquaginta supra centum. In eum circumsessos undique se a Barbaris cernerent, magnam jam devenerant in desperationem salutis, quod se tantulo numero nequam pares longe pluribus Scythis intelligerent. Recreavit eos ut in malis Palæologi conspectus, talis viri, cuius imperterritam in periculis animi ac consilii præsentiam olim norant. Ergo ex ejus nutu ac sententiâ pendentibus Palæologus edixit unam superesse spem salutis, si negligere funditus salutem possent, ea in certissimum discrimen offerenda; qui tali essent animo iis se polliceri aliquid posse. Verum oportere ante omnia, ut qui assentirentur in ea verba jusjurandum darent, Deoque quisque adhibito teste confirmaret, sese nequam sibi parsum quo minus ipse per sese in Scythas fruere, neque, quod ignavi solent, satis habiturum in turba latere, delegareque sociis periculum quod subire posset ac deberet, verum tam

salutem quam discrimen omnes et singulos in commune collaturos. In hæc juratis et paratis universis Palæologus in Barbaros vehementi equitatione investus, primum illorum qui occurrit graviter vulnerat; ad is caliganti oborta vertigine humi statim afflictus jacuit. Cæteri malo principio turbati, ac per **200** hoc partitis inter impetum audendi et recedendi cogitationem animis, occurrerunt in equis tamen, sed continuata a Palæologo in aliquorum ex his capita prioris clade, cæteri statim in latebras densi saltus, unde eroperant, tutum et celerem receptum in lucro posuerunt. Inde cum Palæologus idem, iterum Patzinacis insequentibus, locum editum quemdam superaret, contigit equum ejus vulneratum cadere, ipsum vero, eo omisso, in speluncam subire montis adjacentis. Unde tutum receptum, rem tali loco et tempore difficilem, incertis dierum undecim erroribus quærens, tandem incidit in viduam militis cujusdam, apud quam hospitio recreatus per aliquot dies, denique indicio

Varie lectiones ex co I. Coislign.

⁸⁶ Desunt voces ὁ δὲ καὶ γέγονεν. ⁸⁷ ὡς εἰς.

Α θαν ἐμνήσθημεν, τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἠμφιεσμένον ἵππον ἐπιβιδόντα αὐτῷ, ἐν ᾧ ἐπιβὰς εἶχετο τῆς φυγῆς· τὴν ἱεροπρεπῆ ἐκεῖνον ἄνδρα οὐκέτι θεάσθαι. Ἦν β' ἄρα οὗτος παρθησιαστικὸς τῆ ψυχῆν καὶ ἀληθῆ χαρακτῆρα ἐμφαίνων ἀρχιερέως, φρονήματος μέντοι ἀπαλιώτερου, καὶ τὸν ζῆλον ἐστὶν οὗ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ἐνδοικνύμενος, καὶ οὐδὲ τῶν ἱερῶν κανόνων ἀκριβῆ γνῶσιν εἶχε. Διὸ καὶ, ἅπερ ἄνωθεν εἴρηται, συνεπεπτώκει αὐτῷ λυπηρὰ, καὶ τοῦ θρόνου ἐξέπεσεν. Ἐξείχετο δὲ τοῦ ἀνδρὸς ὁ Παλαιολόγος ἀεὶ καὶ διαφερόντως ἐτίμα διὰ τὸ περιδὸν αὐτῷ τῆς ἀρετῆς. Εἶτε οὖν διὰ τὴν θερμότητα πίστεως, τὴν εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον, ὁ Παλαιολόγος θείας ἔτυχεν ἐπιφανείας, εἴτ' ἄλλο τι ἦν τῆς Προνοίας ἀπόρρητον κατὰ τοῦτον τὴν ἀρχιερέα τὸ φαινόμενον, οὐκ ἔχω λέγειν⁸⁶. Διωκόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Πατιζινάκων εἰς ἐλώδη τόπον καὶ συντρεφῆ εἰσελθὼν, περιτυγχάνει στρατιώταις τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν πρὸς τοῖς πενήκοντα. Περικυκλούντων αὐτοῦ τῶν Σκυθῶν, ὡς ἐν ἀμυχανίᾳ τὰ κατ' αὐτοῦς ἐύρων, πρὸς τοσοῦτους ἀντέχειν μὴ ἐξισχόντες, τῆς τοῦ Παλαιολόγου ἐξήρτυντο γνώμη, πάλαι τοῦτου τὸ γενναῖον καὶ ἀκστάτειστον τῆς γνώμης, γινώσκοντες. Αὐτὸς δὲ κατὰ τῶν Σκυθῶν ὀρμησαὶ συνεβούλευε τῆς κατ' αὐτοῦς παντάπασιν ἀφειδήσαντας σωτηρίας, κἀντεῦθεν οἶμαι ταύτην ὠνήσασθαι. Χρὴ δὲ δι' ὄρκων ταυτηνὴ τὴν βουλήν ἐμπειδῶσαι, ὁ δὲ καὶ γέγονεν⁸⁷, ὡς τρικαῦτα μίαι γνώμης ἀπάντων γεγονότων τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν ὀρμῆς μηδένα ἀπολειφθῆναι, τὴν σωτηρίαν καὶ τὸν κίνδυνον ἴδιον ἑκάστου λογισμένου. Ὁ μὲν οὖν Παλαιολόγος σφοδρὰν τὴν ἱππασίαν ποιησάμενος παῖει τὸν αὐτῷ πρώτως ὑπαντήσαντα· ὁ δὲ εὐθὺς σκοτοδινιάσας κατὰ γῆς ἔκαιτο. Τῶν δὲ λοιπῶν μετὰ διψυχίας τὴν ἱππασίαν ποιησάμενων, οἱ μὲν πεπτώκασι, οἱ δὲ αὐτίς εἰ,⁸⁷ φωλιδὸν, τὸ συντρεφὲς ἄλλος παλινοστήσαντες, ἐκυτοῦς ἐπώσαν κρυπτόμενοι. Ἐν δὲ τῷ τὸν Παλαιολόγον ἀκρολοφίαν τινα καταλαμβάνειν ὑπὸ τῶν Πατιζινάκων αὐτίς διωκόμενος, συνέβη τὸν ἵππον πληγέντα καταπεσεῖν, αὐτὸν δὲ τρικαῦτα εἰς τὸ παρακείμενον ἕρος εἰσεῖναι. Ἀναζητῶν δὲ τὴν σώζουσαν ἑδὸν, ἐπεὶ ῥαδίως μὴ ἐξῆν ταύτην εὐρηκῆναι, ἐπὶ ἑνδεκα ἡμέραις πλανώμενος περιτυγχάνει γυναικὴν τινος στρατιώτου χήρην καὶ ἐπιξενίζεται παρ' αὐτῆς ἡμέραι, τισὶ, σωθέντες δὲ τοῦ κινδύνου οἱ ταύτης οὐκ εἰς τὴν σώζουσαν τοῦτω ἑδὸν ὑποδεικνύουσιν.

filiorum eiusdem viduae qui et ipsi simili defuncti periculo, in tempore adfuere, iter didicit quo secure posset ad fugam uti.

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τῷ Πιλατολόγῳ συμπεσόντα οἱ ἄλλοι δὲ γε τῶν Σκυθῶν λογάδες, οὓς κατέσχον δορυαλώτους ἀποκτείνει ἐβουλεύοντο, τὸ δὲ πλῆθος τοῦ καινοῦ τὸ παράπαν τοῦτο οὐ συνεχώρει, βουλόμενοι ἀπειμπολεῖσαι τούτους τιμῆς. Ταύτης γοῦν τῆς βουλῆς κυρωθείσης, δίδοται γνώσις τῷ βασιλεῖ διὰ γραμμάτων τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃς πολλὰ πρὸς τοῦτο, κἄν δορυαλώτος ᾖ, τοὺς Σκύθας ἠρέθιζεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς Βερόην ἐτι ἐνδιατρίβων, τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων χρήματα ἱκανὰ μετακομίτας, ἐπρίατο τοὺς δορυαλώτους. Καταλαμβάνει δὲ τῆνικαῦτα καὶ ὁ Τατῶς⁹⁸ τὴν Ἰστρὸν μεθ' ὧν ὑπεποιήσατο Κομάνων οἱ τὴν τοιζύτην⁹⁹ λείαν καὶ τὸ πλῆθος τῶν δορυαλώτων θεασάμενοι, τοῖς ἡγεμῶσι τῶν Σκυθῶν ἔφασαν, ὡς ἡμεῖς μὲν τὰ οἴκοι καταλιπόντες, εἰς ἡμετέραν ἤλωμεν βοήθειαν, τὴν τόσην τε ὁδὸν διηνηκότες, ἐφ' ᾧ καὶ τοῦ κινδύνου καὶ τῆς νίκης συγκοινωνοὶ γενήσεσθαι, τὸ γοῦν ἡμέτερον ἦσαν συνεισενεγκόντας οὐ χρὴ κενοῦς αὔθις ἀποπεμφθῆναι. Οὐ γάρ ἐκ προαιρέσεως τοῦ πολέμου κατόπιν καιροῦ ἐβήθημεν ἐληλυθότες, οὐδὲ αὐτοὶ τούτου αἰτιοὶ ἐσμεν, ἀλλ' ὁ προαιρέσας τὸν πόλεμον βασιλεὺς: Ἡ γοῦν κοινῇ μεθ' ἡμῶν τὴν λείαν πᾶσαν διαμερίσασθε, ἢ ἀντὶ συμμάχων πολεμίους ἡμῶς ἔξετε. Πρὸς τοῦτο ἀνένευσαν οἱ Σκύθαι. Τῶν δὲ Κομάνων τοῦτο μὴ φερόντων, σφοδρῶς ἀναμίσειον αὐτῶν ἀναβρόγγυται πόλεμος, καὶ κατακράτος οἱ Σκύθαι ἠττηθέντες, εἰς τὴν καλουμένην Ὀζολίμνην (3) μόλις ἐσώθησαν. Στενοῦμενοι δὲ παρὰ τῶν Κομάνων ἐφ' ἱκανὸν ἐκείσε διέτριβον, τὴν μετάβασιν μὴ ἀποθάρρουντες. Ἡ δὲ νῦν παρ' ἡμῖν Ὀζολίμνη κατονομαζομένη μεγίστη μὲν ἐστὶ κατὰ τε εὐκταίμετρον καὶ περίμετρον⁹ καὶ τῶν ὅπου δὴ ποτε φεμιζομένων παρὰ τοῖς γεωγράφοις λιμνῶν, μηδεμίαν εἰς μεγέθους λόγον ἐλλείπουσα, καί ται δὲ τὴν ἑκατὸν βουνῶν ὑπερθεῖν, καὶ εἰς αὐτὴν μέγιστοί τε καὶ κάλλιστοι συρρέουσι ποταμοί· καὶ κατὰ νότου πολλάς τε καὶ μεγάλας καὶ φερτηγούς ἀνέχουσαν νῆας, ὡς εἶναι κἄν τε ὕβαν δῆλον τὸ βῆθος αὐτῆς ὅποσον τί ἐστίν. Ὀζολίμνη δὲ κατωνόμασται, οὐχ ὅτι κικροῦ τινοῦ καὶ βαρυδύμου ἀναδιδῶσιν ἀποφορᾶν, ἀλλ' ὅτι Οὐννικῆς [Οὐγγρικῆς⁹⁸] ποτε στρατιᾶς ἐπιφοιτησάσης τῆς λίμνης (τούτους δὲ τοὺς ὀνόμας Οὐζοῦς ἢ ἰδιῶτις ἀπεκάλεσεν γλώσσα) καὶ περὶ τοὺς ὄχθους τῆς λίμνης αὐλισαμένης⁹⁹, Ὀζολίμνην τὴν τοιαύτην προσηγορεύεσθαι λίμνην μετὰ προσθήκης, οἶμαι, καὶ τοῦ υ, φωνήεντος. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν παλαιῶν

His casibus exercita Palæologi virtus est. Jam Scythas revisamus. Optimatum inter eos fera erat sententia, captivos omnes nostros occidendos. Intercessit multitudo, et crudelitatem avaritia vincente, pervicit ut pretio redimendi offerrentur. Ea imperatori nuntiata sunt litteris Melissenī, qui etsi captivus, non parum operæ atque industriæ contulerat, quo istud Romanis salutare apud Scythas consilium prævaleret. Curatis igitur extemplo ex urbe regia pecuniis Augustus ex eo in quo tunc erat, et ad id permansit, loco, nempe Berne, captivos redemit. Porro post victoriam Scytharum pervenit ad Istrum Tatus cum iis, quos collegerat auxiliaribus Comanis, quibus cum prædæ Romanæ tantæ multitudinisque captivorum conspectus præsens cupiditatem irritasset, egerunt ii cum principibus Scytharum: Sese ad ipsorum evocatos auxilium domibus relictis longam emensos viam eo animo venisse, ut et periculi participes et victoriæ forent. Ad talem spem quanquam festinatione contenderint summa, nihilque sibi ad omnem strenuitatem reliqui fecerint, arte imperatoris prælium præoccupantis factum esse, ut certamine excluderentur. Victoriā tamen restare, cujus parte aliqua jus æquumque esse tanto cursu vexatos socios aspergi. Communicarent igitur si videretur, prædam secum: si nollent, quos socios a perirentur, mox hostes exspectarent. Talia Comani. Moxque renuentes Scythas magno et atroci adorti prælio vicerunt, reliquis eorum ægre ad Ozolimnam se recipientibus: ubi circumsidens Comanis, diu mussarunt in angustiis, prodire metu hostium non ausi. Est hæc quæ jam a nobis Ozolimna nominatur, palus plane amplissima, sive trajectus, sive circuitus mensuram spectes, nullique earum quæ usquam a geographis celebratæ sunt magnitudinem quod attinet, inferior. **201** Sita est supra centum colles, in eamque maximi simul et pulcherrimi confluant fluvii. Quin etiam qua parte meridiem spectat, multas magnasque et oneribus plenissimas magnis sustinet naves: haud dubium eo ipso profunditatis suæ indicium ferens. Cæterum Ozolimnæ vocabulum, utcumque Græci sermonis vim sentientibus a tetro quodam, quem hæc palus inhalet, odore ductum videre possit, neutiquam tamen ita est: sed ab Unnico exercitu circa nundinante, atque ad ripas ejus metante castra, nomen id tra-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁸ Τατοῦ. ⁹⁹ τοσαύτην. ¹ τὴν τοῦ. ² καὶ τὴν διὰ μέτρον τε καὶ τὴν περίμετρον. ³ Οὐννικῆς etiam in textu; sed in margine reperitur Οὐγγρικῆς. ⁴ αὐλισομένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Ὀζολίμνη: Exstitit palus illa ultra Istrum, in ea regione, quam Walachiam hodie vocant. Binas autem potissimum iis in locis observat Strabo lib. vii, quarum alia mari, in quod effunditur, adjacet (Tiagola forte Ptolemæi), altera meatu caret. Certe

constat Hierassam fluvium, qui in Istrum haud procul a Dorostolo, seu Dristra, influit, quo loco bellum istud gestum est, lacum permaximum efficere, qui idem fuerit cum Ozolimna.

etiam est; quoniam quos Unnos dicimus vulgaris A
 agrestium ac plebeiorum lingua Uzos solet appellare.
 Inde puto Uzolimnam primum hanc paludem nomi-
 natam, una vocali abundante supra hosternum vo-
 cis ejusdem istius sonum; porro littera Græca u
 ipso usu deinceps extrita, relictum id nomen in
 eam quæ hodie invaluit formam, Ozolimna sonat.
 Tempus si quis quærat denominationis hujus, sane
 in veteribus historiis non facile reperietur expedi-
 tionem Unnicarum mentio quæ appulsis ad hanc
 paludem castris antiquam originem nomenclationis
 istius probet. Nempe Alexio Imperante id contigit
 Tunc, inquam, Unnorum gens magno undique
 concussa excitaque motu, in eam quem dixi locum
 armata confluens, ei nomen istud novum fecit.
 Primamque talis rei memoriam Historia hæc nostra
 complectitur. Etenim ad cæteram patris mei clari-
 tatem illud quoque accessit, quod obiter annotasse
 tanti fuerit, ut passim æffervescentibus per orbem,
 partim ejus auspiciis ac ductu, partim hostium
 ipsius coorientium undique variis exercitiis, loca
 inde plurima recentes appellationes traxerint. Tale
 quid et de Alexandro rege Macedonum accepimus.
 Cujus regno innovata nomina et quæ apud Ægy-
 ptum Alexandria visitur, et quæ alia isti cognomi-
 nis apud Indos est civitas, invenerunt; imo et ab
 ejusdem regis quodam milite Lysimacho Ly-
 machiam scimus appellationem esse nactam. Quid ergo
 mirum si virtutem æmulatus Alexandri
 Alexius ista saltem illius felicitatis parte fraudatus non fuerit,
 videritque hic quoque insignitam im-
 perii sui memoriam mansuris nominibus, quorum alia
 concursu conjugarum in eum gentium
 æternis vocum monumentis inurerent, alia voluntate
 institutoque ipsius imposta locis, rerum a se
 in his sapienter fortiterque gestarum indicationem
 in posteros propagarent? Hæc ex officio historici de
 paludis novo nomine istius admonenda breviter fuere.
 Cæterum Comani cum diu Scythas ad Ozo-
 limnæ ripas obsedissent, penuria coacti comeatuum
 ad sua redierunt, ibique annona pa-
 rata, expeditionem rursus contra Scythas susceperunt.

Interim imperator congregatis copiis castra po- C
 siverat ad Beroen: ubi cum milites copiose instruxit
 omnes qui potuerunt colligi, tum captivos quoque

συγραμμάτων οὐχ εὐρηταί πω συνελαθὲν ἐνταῦθα
 Οὐννικὸν στρατεύμα, ἐπὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλε-
 ξίου τότε πάντες* ἀπανταχόθεν ἐκαίσε συνεβρωγότες,
 τῷ τόπῳ δαδῶκασιν τοῦνομα. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς
 λίμνης* ὠδέπη ἔχετο, ὡς περ παρ' ἡμῶν νῦν πρώτως
 ἱστορούμενα, ἐν' ἐνδειξαίμεθα ὅτι τοῦ αὐτοκράτορος
 Ἀλεξίου ταῖς πολλαῖς καὶ πολλαχοῦ [πανταχοῦ] στρα-
 τηγίαις, νῦν ἀφ' ἑαυτοῦ, νῦν δὲ ἀπὸ τῶν ἐπισυβρωέν-
 των ἐχθρῶν πολλὰς ἐλάμβανον οἱ* τόποι προσιγο-
 ρίας. Τοιοῦτον δὲ τι καὶ ἐπὶ Ἀλεξάνδρου τοῦ τῶν
 Μακεδόνων βασιλέως καταμανθάνω. Καὶ γὰρ ὅπου
 μὲν Ἀλεξάνδρεια ἢ κατ' Αἴγυπτον, ὅπου δὲ ἡ Ἀλεξ-
 άνδρεια ἢ κατ' Ἰνδοῦς ἀπ' ἐκείνου ὠνόμασται,
 ἴσμεν δὲ καὶ ἀπὸ Λυσιμάχου τινὸς τῶν ἀμφ' αὐτὸν
 στρατιωτῶν Λυσιμάχειαν κατονομάζεσθαι. Οὐκ ἂν
 οὖν θαυμάσαιμην εἰ καὶ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος ζῆλον
 Ἀλεξάνδρειον ἀναλαθὼν, ὅπου μὲν ἐξ ἔθνων, ἢ συβρω-
 γέντων, ἢ προσκεκλήμενων παρ' αὐτοῦ περιῆψε τοῖς
 τόποις ὀνομάτων καινότητας, ἢ ἀφ' ὧν αὐτὸς κατε-
 ἐπράξατο, τῆς ἐαυτοῦ προσιγορίας τοῖς τόποις μετε-
 ἔδωκε. Τοσαῦτα μὲν περὶ τῆς ἐνωθεν εἰρημένης
 λίμνης ἐπεβρίβηω ἱστορικιώτερον. Οἱ δὲ Κόμανοι
 ἐπεὶ σπάνιν τῶν χρειῶδων εἶχαν, παλινδρομοῦσιν
 εἰς τὰ ἴδια, ἐφ' ἧ τὰ χρειώδη συγκομισάμενοι αὐθις
 κατὰ τῶν Σκυθῶν ὑπαναστρέψαι†.

Συνάγεται ἐν τῷ μεταξὺ ὁ βασιλεὺς κείμενός εἰς
 Βερόην, ἐξοπλίζει τοὺς αἰχμαλώτους, καὶ τὸ λοιπὸν
 ἅπαν ὀπλιτικόν. Τότε καὶ ὁ Φλάντρας κόμης (4) ἐξ

Variae lectiones ex cod. Coislina.

Deest vox πάντες. * Ὀζολίμνης. * οἱ. † ἐπαναστρέψαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Φλάντρας κόμης. Fuit is Robertus cogno-
 miento Frisius, comes Flandriæ, qui ante duode-
 cennium fere quam proceres nostri Hierosolymita-
 num aggredierentur iter, cum multis opibus Jerusa-
 lem, orationis gratia est profectus, rediensque per
 Thraciam, cum Alexio imperatore locutus est.
 Hæc ferme Guibertus, lib. 1, *Hist. Hier.* cap. 4; et
 lib. vii, cap. 34. Peregrinationem Hierosolymita-
 nam suscepit Robertus, an. 1085, a qua necdum
 reducem, 335 an. 1089, auctor est Miserus, lib.
 iii. Hanc, præter Andream Sylvium in *Chronie.*
Marcian. lib. iv, cap. 3, et aliquot alios attingit
 Robertus monachus, ex cujus cod. ms. proferre hic
 libet Epistolam, qua Alexius imperator Flandren-
 sem comitem, cæterosque orbis Christiani princi-
 pes, ad suppeditandum contra Saracenicæ gentes
 promissum toties urget auxilium, cujusmodi plures
 eodem argumento scripsisse litteras ad Urbanum
 pontificem testatur Uspergensis. At cum illius
 stylus, et descriptionis character paulo humilior,
 Græcicum minime redoleat fastum, jura fortasse
 addubitari potest num ejus sententiam bona fid
 reddiderit Robertus, sive alius quivis interpres:

nam solemne erat Byzantinis istis Augustis, cum ad
 principes, Latinos præsertim, scriberent, verbis
 uti *ampullosis*, et quæ fastum regalem Græcumque
 superent tumorem, ut est apud Radovicum, lib. iii,
Hist. Frider. cap. 6. Verum ejusmodi fuit Græco-
 rum ingenium ut cum tæmerent, nimia sui de-
 jectione vilescerent, et frangerentur in feminas: cum
 vero prævalerent, gravi subditorum dejectione super-
 birent. Verba sunt Odonis de Diogilo, lib. iii, quod
 de Gallis ipsis ait Ann. pag. 402. Certe istius, aut
 similis Epistolæ meminit idem Guibertus.

Argumentum Epistolæ.

Hoc exemplar Epistolæ quarto anno ante gloriosum
 Hierosolymitanum iter a Constantinopolitano im-
 peratore omnibus Occidentalibus Ecclesiis directum
 est, præcipue tamen Flandrensi comiti Roberto;
 ipse enim comes jam redierat a Sepulchro Domini
 in baculo et pera, in quo itinere se viderunt, et
 affabile atque amicabile colloquium ad invicem
 habuerunt. Isdem vero imperator, ut ipse in eisdem
 conqueritur litteris, nimis oppressus fuerat a ne-
 ganda gente paganorum, quorum principatum te-

Ἱεροσολύμων ἐπανερχόμενος ἐκεῖσε καταλαμβάνει A armavit ipsos. In his eum augendi exercitus curis
τὴν ἀθηκράτορα, καὶ τὴν συνήθη τοῖς Λατίνοις commodum deprehendit Flandriæ comes Hierosole-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

nebat Solymanus Veteranus, pater Junioris Solymanii, quem nostri postea (ut liber iste meminit) bellicoso conflictu devicerunt, eumque fugere compulerunt. Unde non parum miretur, cur dictus imperator tam tenendum animum contra nostros semper habuerit et reddere mala pro bonis non formidaverit.

EPISTOLA ALEXII IMP.

Domino et glorioso Flandrensi comiti Roberto et omnibus totius regni principibus, Christianæ fidei amatoribus, tam laicis quam clericis, Imperator Constantinopolitanus, salutem et pacem in eodem Domino nostro Jesu Christo, et Patre ejus, ac Spiritu sancto.

O inelytissime comes, et maxime fidei consolator, notificare prudentiæ vestræ volo quantum sanctissimum Imperium Christianorum Græcorum angustatur fortiter a Pincinaois (a) et Turcis quotidie, et deprædatur et acquiritur sine intermissione, et sunt cædes diversæ, et inenarrabiles Christianorum interfectiones et derisiones. Sed quia sunt multa mala, quæ agunt, et, ut diximus, inenarrabilia, de multis dicamus paucis, quæ tamen sunt auditu horribilia, et conturbant etiam ipsum aere. Nam pueros et juvenes Christianorum circumcidunt super baptisteria Christianorum, et circumcisionis sanguinem in despectum Christi fundunt in eisdem baptisteriis, et desuper eos mingere compellunt, et deinceps in circuitu ecclesiarum eos violenter deducunt, et nomen et illem sanctæ Trinitatis blasphemare compellunt. Illos vero nolentes et diversis pœnis affligunt, et ad ultimum eos interficiunt. Nobiles vero matronas ac earum filias deprædatis invicem succedendo ut animalia adulterando deludunt. Alii vero corrumpendo turpiter virgines statunt ante facies earum matres, compellentes eas nefarias et luxuriosas decantare cantilenas, donec compleant supra ipsa nefaria. Sic **336** enim legis actum in Dei populo antiquitus, quibus impii Babylonii post diversa delubria deridendo dicebant: *Hymnum cantate nobis de canticis Sion (Psal. cxxxvi, 3)*. Sic et in stupro filiarum matres compellunt nunc cantare cantilenas nefarias, quarum voces non cantum, sed magis, ut credimus, plus resonant planctum, sicut scriptum est in morte innocentium: *Vox in Rama audita est, ploratus et ululatus multus; Rachel plorans filios suos, et noluit consolari quia non sunt (Matth. ii, 18)*. Sed licet matres innocentium, quæ per Rachel figurantur, non valuerint consolari pro morte filiorum, valuerunt tamen consolari pro salute animarum, istæ tamen nullatenus, quod pejus est, consolari valent, quia et in corporibus et in animalibus pereunt. Sed quid adhuc? Veniamus ad deteriora. Totius ætatis et ordinis viros, id est pueros, adolescentes, juvenes, senes, nobiles, servos, et, quod pejus et impudentius est, clericos et monachos, et heu pro dolor et quod ab initio non dictum neque auditum est, episcopos Sodomitico peccato deludunt, et etiam unum episcopum sub hoc nefario peccato jam crepuerunt. Loca vero sancta innumerabilibus modis contaminant et destruunt, et pejora eis minantur. Et ad hæc quis non plangit? Quis non compatitur? Quis non horret? Quis non orat? Nam pene tota terra ab Jerusalem usque Græciam, et tota Græcia cum suis regionibus

superioribus quæ sunt Cappadocia minor, alia major, Phrygia et Bithynia et minor Phrygia, id est Troja, Pontus, Galatia, Libya, Pamphylia, Lauria, Lycia et insulæ principales (b) Chios, et Militina, et multæ aliæ regiones et insulæ, quas non valemus modo enumerare, usque Thracias, ab eis jam invasæ sunt, et fere jam nihil remansit, nisi Constantinopolis, quam ipsi minantur ellicissime nobis auferre, nisi auxilium Dei et fideium Christianorum Latinorum velociter subvenerit. Nam et Propontidem, qui et Aridus dicitur, et ex Ponto juxta eandem Constantinopolim in mare Magnum decurrit (c), cum ducentis navibus invaserunt, quas Græci ab eis prædati fabricaverunt, et remigiis, velint nolint, deducunt, et minantur tam per terram quam per eandem Propontidem Constantinopolim, ut diximus, velociter capere. Hæc pauca de innumerabilibus malis, quæ hæc implissima gens agit, diximus et scripsimus tibi, comes Flandrensi, Christianæ fidei amator. Cætera vero ob fastidium legentium dimittamus.

Igitur pro Dei nomine et pro omnium præcorum Christianorum pietate rogamus, ut quoscunque fideles, Christi bellatores, tam majores quam minores, cum mediocribus in terra tua acquirere poteris ad auxilium mei et Græcorum Christianorum, huc deducas, et sicut Galiciam et cætera Occidentalium regna anno præterito a jugo paganorum aliquantulum liberaverunt, ita et nunc ob salutem animarum suarum regnum Græcorum liberare tentent, quoniam ego, quamvis Imperator, nullum tamen mihi remedium, neque idoneum consilium scio invenire, sed semper a facie Turcorum et Pinemacorum (d) fugio, et tandiu in singula civitate maneo, donec adventum eorum prope sentio. Et quia subjectus esse vestris Latinis cupio quam capiatur ab eis Constantinopolis, certare totis viribus maximo debetis, ut gloriosam et ineffabilem mercedem in cælo gaudentes recipiatis. Nam melius est ut vos habeatis Constantinopolim quam pagani, quia in ea habentur pretiosissime reliquie Domini, id est statua ad quam fuit ligatus, flagellum unde fuit flagellatus, chlamys coccinea qua fuit indutus, corona spinea qua fuit coronatus, arundo quam vice sceptri manibus tulit, vestimenta quibus ante crucem spoliatus fuit, pars maxima ligni crucis in qua crucifixus fuit, clavi quibus affixus fuit, linteamina post resurrectionem in sepulcro inventa, duodecim ephini fragmentorum de quinque panibus et duobus piscibus, caput cum capillis integrum et barba sancti Joannis Baptistæ, reliquie vel corpora multorum innocentium, quorundam prophetarum, et apostolorum, et martyrum, et maxime sancti Stephani protomartyris (e), et confessorum et virginum, quæ ob nimium incrementum singulariter scribere intermisimus. Quæ tamen omnia prædicta Christiani magis quam pagani habere debent, et munimen magnum erit omnibus Christianis, si hæc omnia habuerint; **337** detrimentum vero et judicium, si perdididerint. Quod si ob hoc certare noluerint, et aurum magis amaverint, in ea plus invenient aurum quam in toto mundo. Nam soli thesauri ecclesiarum Constantinopolis in argento, auro, gemmis et lapidibus pretiosis et pannis sericis, id est palliis, sufficere possint omnibus mundi ecclesiis; quos amen omnes thesauros

(a) Al. Pincinnatis.

(b) Al. Pincinnatorum.

(c) Anna p. 203, 208.

(d) Vide Greg. VII ep. 49 lib. 1 et Berthold. Constanti ad an. 109.

(e) Vid. Syntagma nostrum de capite S. Joan. Baptistæ, cap. 7, n. 11.

mis revertens. **202** Is juramento quod Latini solent imperatori præstito, pollicitus insuper se simulationem attigisset suam, missurum ipsi auxilio equites quingentos. Hunc regie imperator acceptum donisque cumulatum atque honoribus, lectum ad sua dimisit. Movit inde Augustus postea exercitumque quantum maximum congregare summam cura potuit Adrianopolim transtulit. At Scythæ penetratis angustiis montium qui Goloen inter ac Diampolim siti sunt, circa locum Marcellam dictum castra sunt metati. Ea re Augustus cognita, cum etiam didicisset esse in itinere Comanos expectarique reditum eorum, veritus est ne facile contracta inter se pace utriusque Barbari, consensu ineumberent in perniciem Romanæ rei. Misit ergo Synesium ad Scythas bullis aureis, quantum ad fidem faciendam esset opus, instructum, cum mandatis pollicendi eis ab imperatore largam copiam rerum omnium necessariarum, modo inducere in animum, atque in eo fidem obligare suam traditione obsidum, vellent, manere in loco quem jam occupassent, nec ulterius tendere. Cogitabat nempe imperator providus periculum in auxilium vertere, et adversus imminentes Comanos, si ad Istrum, quod fama ferebat, denuo moverent, irrumperetque in Romanos conarentur fines, horum præsidio Scytharum ad tutanda ostia uti. Addiderat mandatis Synesio datis, ut si difficiles se ad eas conditiones Scythæ præberent, cito illis ibi relictis ad se reverteretur, nec sustineret differri sibi responsum quoad illi castra promovissent. Egit cum Scythis ex imperatoris voluntate Synesius prudenter, nec sine successu. Eunt frequentes in sententiam iclendi cum imperatore fœderis. Fuit cum illis idoneo spatio Synesius, suaque comitate ac liberalitate imperatoris apte usus ad demulcendos feros animos offensionumque causas omnes accurate removendas, pacem stabilivit, quantum provideri humanitus potuit.

Interim reversi Comani animo et apparatu committendi cum Scythis prælli, ubi hostes non repositos transisse claustra didicerunt, atque apud Marcellam pacem cum imperatore pepigisse; mittunt qui ab eodem peterent, sibi ut per eum liceret

Car. Dufresnij

inestimabiliter thesaurus matris ecclesiæ, scilicet Sanctæ Sophiæ, id est Dei sapientiæ, superat, et absque dubio thesauro templi Salomonis cœquari potest. Quid iterum de infinito nobilium thesauro dicam, cum thesaurum negotiatorum rusticorum nemo æstimare possit? Quid invenitur in præteritorum imperatorum thesauris? Pro certo dico, non erit lingua quæ illum recitare valeat, quoniam non solum Constantinopolitanorum imperatorum ibi thesaurus habetur, sed etiam omnium antiquorum Romanorum imperatorum thesaurus ibi est translatus, et in palatiis absconditus. Quid amplius dicam? Quod certe patet oculis hominum, nihil est quantum ad illud absconditum. Currite ergo cum tota gente vestra, et omnibus vestris viribus certate, ne talis thesaurus in manibus Turcorum et Pincinatorum cadat, quia cum sint infinita, adhuc LX millia expectantur quotidie, et timeo ne per illum thesaurum paulatim nostros seducant cupidus milites, quemadmodum Julius Cæsar olim fecit, qui regnum Francorum cupiditate invasit, et quomodo Antichristus capturus totum mundum in fine mundi est acturus. Agite ergo dum

A ἀποδίδωσιν ὄρκον (5), ὑποσχόμενος ἅμα τῷ τὰ οἴκῳ καταλαβεῖν συμμάχους ἀποστῆλαι οἱ ἱππεῖς πεντακοσίους. Φιλοτιμησάμενος τοίνυν τὴν τοιοῦτον ὁ βασιλεὺς, πρὸς τὰ σφέτερα χαίροντα πρόεπεμψεν. Ἀπάρας οὖν ἐκείθεν ὁ αὐτοκράτωρ μεθ' ὧν αὐθις συνελέξατο δυνάμειον καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν, εἰ δὲ Σχύθαι διεληλυθότες τὰ μεταξύ τέμπη, μέσον Γολόης καὶ Διαμπόλεως, κατὰ τὴν λεγομένην Μαρκέλλαν (6) τὸν χάρακα ἐπήξαντο. Ὁ δὲ γὰρ αὐτοκράτωρ τὰ κατὰ τοὺς Κομάνους μεμαθηκῶς, ἐπεὶ προσδόκιμοι ἐπαναστρέφαι ἦσαν, ἐδεδίει τὴν ἐκείνων ἔλευσιν ὑφορώμενος. Μεταπεμφάμενος τοίνυν τὸν Συνέσιον, καὶ τοῖς πρὸς τοὺς Σχύθας χρυσοβούλλοις λόγοις ἐφοδιάσας ἐκπέμπει παραγγελίας, ὡς εἰ μὲν πεισθεῖεν σπείσασθαι, καὶ δοῦεν ὁμήρους ἀναχαιτίσαι αὐτοὺς τῆς ἐπὶ πρόσω φορᾶς, καὶ παρασκευάζαι μένειν ἐν ᾧ προκατέλαβον τόπω, καὶ οὕτω χρῆσθαι αὐτοῖς διψιλῆ τὰ χρειώδη· ἐσκόπει γὰρ τοῦτοις κατὰ τῶν Κομάνων χρῆσασθαι, εἰ τὸν Ἰστρὸν αὐθις καταλαθόντες πρὸς τὰ πρόσω χωρεῖν ἐπιχειρήσαιεν, εἰ δὲ γὰρ οἱ Σχύθαι μὴ πείθονται, αὐτοῦ τοῦ καταλιπεῖν αὐτοὺς καὶ ὑποστρέφαι. Κατέλαβε τοῦτοις ὁ βῆθεις Συνέσιος, καὶ τὰ εἰκότα προσομιλήσας ἐπεισεν ὑποσπόνδους γενέσθαι τῷ βασιλεῖ. Κάκεισι προσχαρτερῶν πάντα αὐτοὺς θεραπείας ἤξιον, πᾶσαν περὶ αἰρῶν σκανδάλου πρόφασιν.

B
C Ἐπαναστρέψαντες δὲ αὐθις οἱ Κομάνοι παρασκευασμένοι πρὸς τὸν κατὰ τῶν Σχυθῶν πόλεμον, καὶ μὴ ἐντυχόντες αὐτοῖς, ἀλλὰ μεμαθηκότες τῆς τούτων διὰ τῶν κλεισουργῶν ἔλευσιν, καὶ ὅτι τὴν Μαρκέλλαν καταλαθόντες εἰς εἰρηνικὰς ἤλθον μετὰ

Du Congli notæ.

tempus habetis, ne Christianorum regnum, et quod majus est, Domini perdati sepulcrum, si in te non judicium, sed mercedem habetis in cœlum Amen.

Hactenus A' exili epistola, quem genuinam et non confictam esse, vel minime adulterivam, abunde probant quæ ex illa delibavit, scriptisque suis inseruit, sed longe elegantioribus vestita verbis, Guibertus, lib. 1 *Hist. Jer.*, cap. 4; scripta verò hic innuitur anno post reductas in Græcorum potestatem (*), Alexii arte et industria, Galatiæ et Paphlagoniæ urbes, quas inter præcipuum locum obtinuit Sinope: proinde paulo ante Gelalolduli sultani obitum, quem an. Christi 1093 contigisse supra a nobis est observatum.

(5) Ὁρκὸν. Hominiū, cujusmodi eidem Alexio a Gothofredo Bullioneusi, cæterisque proceribus Francis præstitum narrat Anna, lib. viii, pag. 289.

(6) Μαρκέλλαν. Paulus Diac., lib. xxiii *Hist. Miscell.* in Constantino Irenes filio: *Julio mense exercitum movit adversus Bulgares, et construxit castrum Marcellorum n.* Eodem libro Marcella dicitur, *Ego veniam ad Marcellam.*

(*) Anna pag. 170, 176.

τοῦ βασιλέως σπονδᾶς, ἐξαιτοῦνται διελθεῖν τὰς κλεισοῦρας, καὶ προσβαλεῖν τοῖς Σκυθαῖς. Ὁ δὲ πρὸς τοῦτο ἀνένευσε προεφθακῶς σπείσασθαι μετὰ τῶν Σκυθῶν, εἰπὼν, ὡς⁹ Οὐ χρεῖα τὸ παρὼν βοηθείας ἡμῖν, λαβόντες ἱκανὰ ἐπαναστρέψατε. Καὶ φιλοφρονησάμενος τοὺς πρέσβεις¹⁰, δῶρά τε ἱκανὰ ἐπιδοῦς μετ' εἰρήνης ἀπέστειλε. Τοῦτο θάρσος τοῖς Σκυθαῖς ἐνέβαλε, καὶ πικραπονήσαντες τῆς προτέρας ἀπανθρωπίας εἶχοντο ληϊζόμενοι τὰς παρακειμένας πόλεις καὶ χώρας. Ἄσταται γὰρ ὡς ἐπίπαν ἅπαν τὸ βάρβαρον, καὶ σπονδᾶς φυλάττειν οὐ πέφυκε. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Συνησιος ἐπανέρχεται πρὸς τὸν βασιλέα αὐτεπάγγελτος [αὐτάγγελος], μηνυτῆς γεγονὼς τῆς τῶν Σκυθῶν ἀγνωμοσύνης καὶ παραβάσεως. Τὴν Φιλίππου πόλιν δὲ τούτων καταλαμβάνοντων¹¹, τοῦτο μεμάθηκώς ὁ βασιλεὺς, ἐν ἀμηχανίᾳ καθίστατο, ἀποχρώσας πρὸς τοσαῦτα πλήθη μὴ ἔχων δυνάμεις, ὥστε ἄλλως τὴν μετ' αὐτῶν μάχην ἀναδέξασθαι. Ὅποιος δὲ ἐκεῖνος ἐν ἀμηχανίᾳ πόρους εὐρίσκων, καὶ μηδοποιοῦν καταπίπτειν ἐν περιστάσειν εἰωθῶς, δεῖν ἐγνωδὶ ἀκροβολισμῶν καὶ λόγων τὴν τούτων μελετῆσαι καθάρσει. Καὶ οὕτω στοχασάμενος τῶν τόπων, καὶ τῶν πόλεων, ἐνθα καταλαμβάνειν ἐκεῖνοι πρῶτας ἐμελλον, αὐτὸς ἐσπέρας τὴν τούτων προκατελάμβανεν Ἐλευσιν, εἰ δὲ ἐσπέρας τούτους ἐμεμαθήκει τόπον τινὰ καταλαβεῖν, ἐκεῖνος τὸν τοιοῦτον πρῶτας κατελάμβανε. Καὶ ὡς δυνάμεις δι' ἀκροβολισμῶν καὶ λόγων πόρρωθεν πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχετο, ὡς μὴ ἐγκρατεῖς αὐτοὺς γίνεσθαι τῶν φρουρίων. Καταλαμβάνουσι δὲ ἄμφω οἱ τε Σκυθαὶ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ Κύφελλα (7). Ἐπεὶ δὲ τὸ ἐλπίζομενον μισθοφορικὸν οὐπω κατέλαβε, γινώσκων ὁ αὐτοκράτωρ τὸ ὀξυκίνητον τῶν Σκυθῶν, καὶ ὄρων αὐτοὺς ἤδη καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδαν καταλαμβάνοντας τῶν πόλεων ξὺν τάχει πολλῶ ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν. Καὶ μὴ ἀποχρώσας δυνάμεις πρὸς τοσαῦτα πλήθη ἔχων, τὸ μὴ χεῖρον, ὅ φασιν, βέλτιον λογισάμενος, πρὸς εἰρηνικὰς αὐθις ἀπέιδε¹² σπονδᾶς. Ἐρωτᾷ γοῦν, πρέσβεις ἀποστείλας πρὸς αὐτοὺς τὰ περὶ εἰρήνης. Οἱ δ' αὐθις τῷ τοῦ βασιλέως ὑπεῖξαν θελήματι. Προεφθακε¹³ δὲ πρὸ τῶν εἰρηνικῶν σπονδῶν αὐτόμολος παραγενέσθαι ὁ Νεάντζης. Πέμπεται τοίνυν ὁ Μιγιθηνός, ὥστε πανηγύρεις ἐξάγειν ἐκ τῶν παρακειμένων χωρῶν, οὗ ὁ υἱὸς εἰς τὸν γεγονότα ὕστερον πόλεμον κατὰ τὴν ἑξῆς τὸν τόπον ὀξέως κατὰ τῶν Πατζινάκων ἡρμήσας, καὶ παρασυρεῖ παρὰ γυναικὸς Σκυθίδος ἑάλω διὰ σιδηρᾶς ἄρπης εἰσω τῶν ἀμαξῶν ἐλκυοθεῖς. Οὗ τὴν κεφαλὴν ἀποτμηθεῖσαν ἐπρίετο ὁ βασιλεὺς ἐξ αἰτήσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ὑπὸ δὲ τῆς ἀφορήτου θλίψεως ἐπὶ τρισὶ νυχθημέροις διαχερμάδος¹⁴ λίθου τύπτων¹⁵ τὸ στέρνον ὁ πατὴρ τελευτᾷ.

caeps. Itaque jam usque ad Cyspella Scythiae promoverant. Nec defuit imperator quin castris illic de

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁹ Deest vocula ὡς. ¹⁰ καταλαβόντων. ¹¹ ἐπέιδε. ¹² προεφθασε. ¹³ διὰ χερμάδος. ¹⁴ τύπτων.

Car. Dufresnij Du Cangii nota.

(7) Κύφελλα. Thraciae urbs ad Hebrum, de qua geographi passim.

claustris penetratis pugnare cum Scythis. Non potuit id annuere Augustus, foedere paulo ante Scythico concluso. Legatos tamen Comanorum benevole ac munifice accepit, donisque oneratos invitens, mandavit ut suo nomine Comanis referrent imperatorem in praesens quidem habere ipsis gratias, nec enim auxilio egere: cupere autem ut ipsi muneribus non parvis quae ad ipsos missurus esset, acceptis, redirent in domos suas. Eo facto, liberati metu Scythiae, nullo jam foederis respectu audaciam continuerunt, sed in latrocinia ut prius effusi vicinas late urbes et regiones crudelissimis grassationibus infestas et deprædationibus habebant. Inquietissima quippe natura Barbarorum est, indocilisque maxime **203** indoles ad pactorum conventorum observationem. Redit ergo ad imperatorem Syneisus oculatus index mutatae voluntatis atque ingratisimae perfidiae Barbarorum. Brevi postea nuntiatum pervenisse jam eos Philippopolim; quae res curam lugentem incussit imperatori ad praelium contra tantam multitudinem bandquaquam idoneis instructo copiis. Tamen, ut animo erat erecto semper ac praesenti, quem nec adversa dejicerent, nec conturbarent, dubia casuum, quo minus certum in rebus quavis incertis consilium expediret, decrevit tali tempore insidiis tantum ac furtis belli, subitisque velitationibus rem gerendam. Isto adeo consilio procedere audebat cum paucis in innumerabilem occursum, obstare certus progressibus ruentium. Intercludebat iter hostium positis contra suorum castris: quae ut fidam et hostilibus imperviam assultibus stationem haberent, loci delectu et valli munitione consequeretur. Hinc exploratoribus quoquoersum missis intentus, et pro se ipse acri vigilia in omne momentum occasionis, motum progressumque exercitus ad belli usum accuratissima ratione gubernabat. Odorabatur videlicet sagacitate mira quo potissimum cogitarent Scythae; eo comperto, quam urbem quemve locum adire illi postredie destinassent, ea ille praecoccupabat jam praecedente vespere: rursus quo illdem venturos se vespere putarant, eo imperator summo mane praecesserat. Ad haec jaculationibus procul tutis, subitisque coorientium ex occulto impressionibus suorum carpebat assidue Barbaros, successibus vel ea re non contentendis, quod nulla jactura, ne periculo quidem, empti, tamen ad morandum victorum cursum impediendumque ne arcibus aliisque subinde invadendis ditionem Romanam arctarent, suam extenderent, conferebant plurimum. Non poterat tamen plane sisti torrens, quin evolutis obicibus quantiscunque irret semper et ferretur quo pendebat pra-

more objectis regionem adhuc intactam tegeret: verum remedio fortiori res egebat. Cum autem quæ dudum expectabantur auxiliares copiæ conducti militis nondum adessent, videretque Augustus sustineri amplius non posse inflammatum prædæ cupiditate Scytharum impetum in urbem regiam ruentium, quo, ut se habebant quotidiani progressus eorum, cito perventuri videbantur; coactus magnitudine periculi conscientiaque paucitatis atque infirmitatis exercitus quem ductabat, denique melioris inopia consilii, tentandam iterum pacis spem decrevit, missis ea de re legatis ad Scythas, non frustra. Nam hi pro imperatoris voto in fœdus consenserunt. Antea porro quam id fieret, transfugerat ad Romanos Neantzes. Mittitur ergo Migidenus, ut ex regionibus et locis adjacentibus conventus educeret. Hujus filius contracta deinde pugna cum Barbaris ad locum **** nominatum, cum in Patzinacas fervide inveheretur, seque illorum planstris admovisset audacius, a muliere Scythide falce aut unco ferro in planstrum attractus et captus est: cujus amputatum caput imperator patris ejus rogatu redemit. **204** Miser autem pater dolore amens per tres dies noctesque continuas pectus sibi saxo pulsare non desinebat, quoad luctum morte finit.

Cæterum haud longi temporis pax fuit, cito Scythiscanum instar, ad proprium vomitum redeuntibus. Hi moventes a Cypsellis, Taurocomum stativa transferunt, ubi hieme traducta vicos urbesve adjacentes latrociniis populabantur. Orto autem jam vere inde Chariopolim veniunt. At Imperator apud Bulgarophygon commorans, non amplius sibi cunctandum aut furtis insidiisque ducendum censebat bellum. Sed abruptis a reliquo exercitus corpore juvenibus strenuis, magno numero delectuque exquisito, his nempe quos archontopolos vocant, florenti omnes ætate ac prima lanugine signantes genas, expertæ in præliis fortitudinis, ut passim ineluctabilis eorum impetus haberetur: imperavit ut cir-

A Οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ τὰ τῆς εἰρήνης τῶν Σκυθῶν διήρκει. ἀλλ' αὐθις πρὸς τῶν ἰδίων ¹⁶ ἔμετον, ὡς κύνες ἐστράφησαν. Ἀπάραντες οὖν ἀπὸ τῶν Κυψέλλων καταλαμβάνουσι τὸν Ταυρόκωμον, καὶ κεῖ παραχειμάσαντες ἐληίζοντο τὰς παραχειμένας κωμπούλους. Ἔσπερος δὲ ἤδη ἀναφανέντος, ἐκεῖθεν εἰς Χαριοῦπολιν ἔρχονται. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς τὸ Βουλγαρόφυγον (8) διατρίβων οὐκέτι ἐν ἀναβολαῖς ἦν, ἀλλὰ μέρος τοῦ στρατοῦ ἀποτεμνόμενος ἱκανὸν, λογάδας ἅπαντας, καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς ἀρχοντοπόλους ¹⁷ (9) καλουμένους νέους, ἀρτιφυσεῖς πάντας τὸ γένειον, τὴν ὀρμὴν ἀνυποστάτους, προσέταξεν ἐξ ὀπισθίων τοῖς κατὰ τὸ ἄκρον τῶν ἀμαξῶν ἱσταμένοις προσβαλεῖν. Τὸ δὲ τῶν ἀρχοντοπόλων τάγμα παρὰ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ τὸν ἰδιον. ¹⁷ Ἀρχοντοπούλους. Sic semper.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Βουλγαρόφυγον. *Bulgarofte*, Villharduino. Vide notas ad eundem scriptorem.

(9) Ἀρχοντοπούλους. Quemadmodum apud Gallos, Italos, Hispanos, Anglos, aliosve divisus olim fuit nobilium ordo in tres classes, baronum scilicet, militum, seu equitum et domicellorum, seu sentiferorum, ita apud Byzantinos, qui Latinorum mores, velut simiæ, ævo sequiori æmulati sunt, nobilium ordo in tres pariter classes distributus fuit. Universim vero nobiles et magnates aulæ Constantinopolitanæ ἀρχοντες appellantur, ut ex Luitprando, lib. iii, cap. 9; Willelmo Tyrio, lib. xx, cap. 18, et Byzantinæ Historiæ scriptoribus colligere quivis potest. Horum uxores ἀρχοντίσσαι dicuntur Nicetæ in Isaacio, lib. iii, n. 44. Ordo ipse nobilium, ἀρχοντικὸν ab Anna, ἀρχοντική τάξις appellatur a Cantacuzeno in Proœmio Hist. Nobiles igitur qui sanguinis nexu imperatoribus proximi erant, aut qui generis, officii et dignitatis prærogativa cæteris præstabant, πρότεροι ἀρχοντες vocantur in diplomate Andronici apud Piranzem, lib. iii, cap. 24, πρότερον τῶν ἀρχόντων, apud Theophylactum Simocat., lib. viii, cap. 9: Ὅπσοι τῆς μείζονος τύχης, apud Annam, p. 221, συγκλητικοὶ ἔρχοντες apud Scylitzem, pag. 857. Cæteri quorum minor dignitas, ἀρχοντες nuda ac simpliciter, Constantino Porph. in Novel. Περὶ δυνατῶν, etc. κατωτέρω ἀρχοντες dicuntur. Erant præterea ἀρχοντόπουλοι, seu **338** ἀρχοντόπουλα, (neutro enim genere non semel vocem hanc effert Byzantini scriptores, Codinus, *De offic.*, cap. 6, n. 38; Cantacuzenus, lib. i, cap. 48; Constantinus, in *Hist. Apol. Tyr.*, etc.), qua appellatione indigitabantur nobiles, qui nullum officium in aula, aut militia Byzantina obibant, præsertim vero nobilium et procerum filii, nulla propter ætatem di-

gnitate insigniti. Quemadmodum enim apud nos milites, seu equites, domini, qui autem nondum militari ordine donati erant, quantumvis nobiles, et illustri natalium splendore, vel serie, conspicui, *domicelli* nuncupabantur, tanquam minores domini, aut certe dominorum liberi: sic etiam Byzantini nobilium suorum et archontum filios, non ἀρχοντας, sed ἀρχοντοπούλους appellarunt, vocabulo mixto-barbaro, quo non tam ἀρχοντες, quam ἀρχόντων filii, quandoque etiam inferioris ordinis ἀρχοντες indicantur. Terminatio enim πούλος, seu πωλος, vocabulorum notioni quidpiam detrahit, vimque habet minuenti. Plerumque etiam filium significat; ita apud Zonaram in Bulgaroctono κομητόπουλοι, sunt comitum filii, et Humbertopulus apud Annam, est Humberti filius; quæ loquendi formula Anglo-Normannis familiaris olim fuit, nomen patris, filii nomini præponentibus; quod præterea de Hybernis observat Camdenus. Eiusmodi vero ἀρχοντόπουλοι, cujuslibet essent conditionis, aut generis, vel etiam dignitatis, in palatio imperatoris nudis stabant capitibus, cum cæteri ἀρχοντες et proceres sciadis pro ratione officii, aut ordinis, capita operirent, uti testantur Nicephorus Gregoras, lib. ii extremo, et Codinus, *De offic.*, cap. 3, n. 12, et cap. 7, n. 32. Totum hunc aulæ Constantinopolitanæ procerum ordinem discimus ex supra laudato Andronici diplomate: Ἐστε τῶν προμενῶν (leg. πρότερων) ἀρχόντων τῆς βασιλείας μου, καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων, καὶ ἀρχοντοπόλων αὐτῆς. Ex his igitur satis liquet quæ fuerit τῶν ἀρχοντοπόλων phalanx ab Alexio instituta, coacta scilicet ex nobilioribus adolescentibus aulæ Constantinopolitanæ, quibus ἀρχοντοπόλων nomenclaturam primus indidit: Καὶ ἀρχοντοπούλους ὠνόμασεν, ὡσανεὶ ἐξ ἀρχόντων υἱοὺς γεγονάσας.

Ἀλεξίου πρῶτως ἐφεύρητο. Ἀστρατίαν γὰρ Ἀ
 εχούτης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς διὰ βραθυμίαν
 ἀνέκαθεν¹⁶ αὐτοκράτορων, συλλεξάμενος ἀπαντα-
 χόθεν αὐτοῦς τῶν ἀποπεπτωκότων στρατιωτῶν υἱεῖς
 ἐγύμνασέ τε πρὸς ὄπλα καὶ πόλεμον, καὶ ἀρχον-
 τοπώλους ὠνόμασεν ὡσανεὶ ἐξ ἀρχόντων υἱοῦς γε-
 γονότας ἴνα διὰ τοῦ ὀνόματος εἰς τὴν τῶν γονέων
 εὐγένειάν τε καὶ ἀνδρίαν ἀναφερόμενοι καὶ οὗτοι,
 θούριδος ἀλκῆς μνήσαιντό τε καὶ ἀνθρείτεροι γέ-
 νοιντο, τοῦ καιροῦ τούτοις τόλμαν καὶ βώμην ὑπα-
 γορεύοντες. Τοιοῦτον δὴ τὸ τῶν ἀρχοντοπώλων
 τάγμα, ὡς ἐν ὀλίγῳ εἰπεῖν, εἰς δύο χιλιάδας συμπο-
 σούμενον, ὡς περ ποτὲ καὶ τοῖς Λάκωσιν ἐφεύρητο
 ὁ ἱερὸς λεγόμενος λόγος. Οὗτοι τοίνυν οἱ νεόλεκτοι
 ἀρχοντοπῶλοι ἐσταλμένοι πολεμικῶς ἦσαν. Οἱ δὲ
 κάτωθεν τοῦ ἀχέου προλοχίζοντες Σχύθαι¹⁷ τὰς
 τούτων ἐφόδους ἐπατήρουν· καὶ θεασάμενοι τούτους
 κατὰ τῶν ἀμαξῶν ἀφωρηκότας, ἀσχήτῳ βώμῃ
 κατ' αὐτῶν ἴενται. Καὶ ἀγγεμάχου τῆς συμπλοκῆς
 καταστάσης, πίπτουσι τῶν ἀρχοντοπώλων ὡσαύτ' τρια-
 κόσιοι ἐκθύμως μαχόμενοι. Περὶ ὧν πολὺν¹⁸ χρόνον
 βύθιον ἔστεναν ὁ βασιλεὺς, δάκρυα θερμὰ ἐκχέων,
 καὶ ὀνομαστὶ ἕκαστον καθάπερ¹⁹ ἀπόδημον ἀνκα-
 λούμενος. Ἡτήσαντες οὖν οἱ Πατζινάκοι τοὺς ἀν-
 τιτεταγμένους, διὰ τῆς Χαρίουπόλεως διελθόντες,
 ἀπονενεύκασιν πρὸς τὸν Ἄπρον, ἀπαντα ληϊζόμενοι.
 Τῇ γαῦν προτέρᾳ μεθόδῳ χρησάμενος αὐτίς ὁ βα-
 σιλεὺς προκαταλαμβάνει τούτους, καὶ εἰσεῖσιν εἰς
 τὸν Ἄπρον (10)· οὐ γὰρ προσῆστιν αὐτῷ ἀπο-
 χρῶσαι δυνάμεις, καθάπερ πολλαῖς εἴρηται, C
 πρὸς μάχην τοῖς ἀντικαθισταμένοις. Τοιγαροῦν
 γινώσκων αὐτοὺς κατὰ τὰς αὐγὰς ἡλίου εἰς προνο-
 μὴν ἐξερχομένους, μετ' ἐκλεσάμενος τὸν Ταττίκιον,
 οὗ ὁ λόγος ἐν πολλοῖς ἐμέμνητο, ἐντεταλατο συμπα-
 ραλαβεῖν μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς τε καλουμένους ἠνδρειω-
 μένους τῶν ἀγούρων (11) καὶ τῶν περὶ τὴν θεραπείαν
 αὐτοῦ οἰκειότερων τοὺς λογάδας καὶ τοὺς Λατίνοὺς
 ἀπαντας καὶ κατὰ τὸ περίορθρον τὰς Σχυθικὰς ἐκ-
 ἔρομάς διυπνισθέντας τηρεῖν, ὡς ὁπηνίκα τοὺς
 Σχύθας εἰς προνομὴν ἐξιόντας τῆς ἰδίας πόρρω
 γενέσθαι παρεμβολῆς στοχάζοιντο, κατ' αὐτῶν τηρι-
 καῦτα ὄλους βρυτήρας ἐνδύνασι. Ὁ δὲ κατὰ τὸ ἐντε-
 ταλμένον πεποιηκῶς, κτείνει μὲν τετρακοσίους,
 ἱκανοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν²⁰ ἄγει. Τί τὸ ἐντεῦθεν;
 Καταλαμβάνουσιν οἱ τοῦ²¹ Φλάντρα ἀποσταλέντες D
 ἱππεῖς ἐκκριτοὶ ὡσεὶ πεντακόσιοι, χάρισμα κομι-
 ζόντες τούτῳ ἵππους ἐκκρίτους τὸν ἀριθμὸν ἕκαστον
 πρὸς τοῖς πενήκοντα· ἀλλὰ καὶ ὄσους τῆς προκει-
 μένης αὐτοῖς χρείας εἶχον ἐπέκειντα, ἀποδεδώκασι
 τούτῳ τιμῆς. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀλέξιος δεξιωσάμενος

cumducti a tergo Scythas adorantur eos qui e
 summis exstabant plaustis. Hæc archontopolorum
 cohors inventum Alexii est, nullum non moventis
 lapidem ut labefactatam ac funditus perditam su-
 periorum desidia imperatorum Romanam militiam
 resisteret, si qua ratione posset. Illud ad istum
 finem utile inter alia ei occurrit: militum defun-
 ctorum filios congregavit undique, conscriptosque
 in novum agmen aravit, exercuitque diligenter ad
 pugnam, indito archontopolorum nomine toti isti
 turmæ proprio, ex origine indicante esse ipsos fi-
 lios tribunorum centurionumque aut similium qui
 ducendis ordinibus operam bello navassent: quo
 vocabuli admonitu verisimile erat concepturos eos
 generosum propositum non degenerandi a paterna
 virtute, et heroicis in occasione facinoribus san-
 guinis fidem ac nobilitatem affirmandi. Excevit
 brevi ea cohors usque ad numerum duum millium:
 simileque habere quippiam visa est illi sacro ag-
 mini a Laconibus olim excogitato nominatoque. Hi
 ergo recens lecti archontopoli juvenes in Scythas ut
 jubebantur armati vadunt. At Barbari loco de-
 presso prope jugum ex quo eminebant, insidiis po-
 sitis exitium incautis machinabantur: adeoque jam
 commisso cum insessoribus plaustorum intentos
 certamini, a tergo summo impetu adorti, conserto-
 que acri prælio, trecentos ex ipsis generose pu-
 gnantes necant: quos longo tempore altis suspiriis
 calidisque lacrymis prosecutus imperator est, nomi-
 natim unumquemque inclamans, tanquam non mor-
 tuos, sed peregre profectos cum spe reditus arbi-
 traretur. Victores Patzinaci transita Chariopoli ad
 Aprum tendunt cuncta obiter vastantes. Quid faceret
 imperator nova clade domitus, nisi audacia non
 succedente ad Fabianas artes et expertam paulo
 ante rediret sustentandi belli methodum? Occupat
 ergo destinationem Barbarorum et cum suis copiis
 ad aperte pugnandum, ut sæpe diximus, nimium
 paucis, ad tardandum **205** victorum cursum ut-
 cunque suffecturis, Aprum ingreditur priusquam
 eo Scythæ pervenissent. Eodem admotis Barbaro-
 rum castris cum cognovisset imperator postridie
 sub solis ortum prodituros inde prædatores, accer-
 sito, cujus sæpe meminimus, Tatticio mandavit, ut
 sumptis secum e prædagogio aulae regis pueris
 bello jam maturis (cohors erat e re nomen nacta,
 ut ephēborum in virile robur adultorum diceretur)
 fidissimis quoque quos haberet domesticis suis
 ipsius ac famulis, præterea Latinis universis, primo
 diluculo excubaret ad observandas excursions

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹⁶ τῶν ἀνέκαθεν. ¹⁷ Deest vox Σχύθαι. ¹⁸ ἐπὶ πολὺν. ¹⁹ καθάπερ. ²⁰ ζωγρήσας. ²¹ παρὰ τοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Ἄπρον. Aprus, Thraciæ urbs, archiepisco-
 pali et metropolitana dignitate insignis, de qua
 Cantacuzenus, lib. 1, et Veteres Notitiæ.

(11) Ἀγούρους. Hoc vocabulo ephēbos a Thra-
 cibus nuncupatos ex Eustathio pridem docuit

H. Stephanus, qua etiam, notione eadem, usum
 Nicetam observat Menrsius. Leo Grammat. p. 469:
 Θιατάμενος οὖν αὐτὸν ἐπὶ ἀγούρων καὶ μεγάλην
 κεφαλὴν ἔχοντα, ἐπέθηκεν Κεφαλαῦν.

Scytharum, ut cum eos qui prædandi causa exissent procul jam abesse a castris ipsorum appareret, equos ipse cum suis in eos totis habenis immittens, circumventos opprimeret. Haud secus quam imperaverat est factum. Scythæ quadringenti cæsi, nec pauci captivi ducti. Quid postea? Adveniunt missi a comite Flandriæ egregii equites fere quingenti, munus a domino suo imperatori offerentes equos eximios quinquaginta supra centum. Quin ei ipsi privatim pro se quisque quotquot habuere supra usum eidem vendidere. Quibus Augustus benevole ac munifice exceptis, gratias insuper multas habuit retulitque. At cum paulo ante certi allati essent ab Oriente nuntii, quibus constabat Nicææ præfectum (vulgo Persarum satrapam vocant, sed nunc a Persis qui Turcis parent nominari solet amiras) Apelchaseum expeditionem in Nicomediam quanto maxima posset cura ac diligentia parare, Flandrenses eo equites ad urbem regionemque tutandam misit.

Per id quoque temporis Tzachas probe edoctus B quantopere nutaret in Occidente Romana res quantoque imperator labore ac miseria vix ac ne vix quidem Patzinacarum contra incumbentium pondus sustineret, occasionem magnæ rei sibi oblatam ratus, decrevit armare classem, ac Smyrneo tum forte euidam occurrens navalium operum peritissimo, curam dedit piraticarum apparandarum navium numero quam posset maximo. Agraria insuper (nomen est navigiorum alterius generis), agraria, inquam, tecta quadraginta experientibus nauticæ militiæ viris onusta, cum piraticis addidisset, solvens cum iis omnibus Clazomenas tenuit, et eam urbem primo adventu occupavit. Inde Phocæam appulsus et ipsam cepit. Ex hoc loco litteras dat ad Mitylenensis ditionis curatorem Alopum, quibus C sese illi consulere significans minaciter denuntiabat: abiret mature, si saperet, alioqui, si eum illie mox deprehenderet, graves pœnas daturum. His territis curator nave noctu conscensa Constantinopolim petivit. Quo Tzachas comperto nihil cunctatus Mitylenem occupavit facile, una illi negotium Methyuna faciente. **206** Est ea in promontorio istius insule sita civitas, cujus fidem constantem simul cognovit imperator, extemplo submissis navibus præsidia idonea suggessit, quibus oppugnationem Tzachæ posset repellere. Verum hic ea civitate non tanti habita, ut ei obsidendæ tempus alibi collocandum utilius vellet terere, tota statim classe invecus in Chium, totam et istam primo incursu occupavit insulam. His Tzachæ progressibus imperator motus, D

Α τούτους, ἰκανὸς ἀπεδίδου τῆς χάριτος. Ἀγγελία δὲ ἐκ τῆς ἐώης καταλαβούσης ὅσον ἤδη ἐπλήζεσθαι τὸν τὴν Νίκαιαν φρουροῦντα, ἐν τῇ συνίθεια μὲν τῶν Περσῶν σατράπην (12) ἀποκαλεῖ, οἱ δὲ νῦν τὰ Περσῶν φρονούντας Τούρκοι Ἀμηνρὴν ὀνομάζουσι, τὴν Ἀπελχασήμ (13) κατὰ τῆς Νικομήδους, ἀποστέλλει τούτους πρὸς φυλακὴν τῆς χώρας.

Β Τότε δὲ καὶ ὁ Τζαχᾶς (14) τὴν τοῦ βασιλέως περὶ τὴν ὄψιν πολυσχιδῆ δόλῃσιν, καὶ τοὺς τῶν Πατζινάκων μετ' αὐτοῦ συχνούς πολέμους βεβαιωθείς, εὐκαιρίαν εὐρών, δέον ἐλογίσατο στόλον κτήσασθαι¹¹. Συμυρνάτω δὲ τινι ἐντύχῳ τὴν κτίσιν αὐτῶ τῶν ληστρικῶν ἀνέθετο πλοίων, ὡς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐμπειρίαν πολλὴν ἔχοντι. Αὐτοῦ που δὲ πολλὰς κατασκευάσας ναῦς, πρὸς δὲ καὶ τεσσαράκοντα ἀγράρια σχεπεστὰ, καὶ ἐν αὐτοῖς ἀνδρας εἰσαγαγὼν ἐμπείρους, λύσας τὰ πρυμνήσια προτώρμισε ταῖς Κλυζομεναῖς (15), καὶ ἐξ ἐφόδου ταύτας κατέσχευ. Ἐκεῖθεν δὲ εἰς Φώκαιαν ἀπελθὼν εἶλε καὶ ταύτην ἐξ ἐπιδρομῆς. Κακεῖθεν ἀποστείλας πρὸς τὸν τὴν διοίκησιν Μιτυλήνης ἐμπειπιστευμένον κουράτορα (16) τὸν Ἀλωπὸν, πάνδεινα ἠπειλήσατο, εἰ μὴ θάπτον ἐκεῖθεν ἀπέλθοι, κήδεσθαι τε αὐτοῦ λέγων, καὶ διὰ τοῦτο προμηνύειν τὰ μέλλοντα τούτῳ εἶσθαι δεινὰ, εἰ μὴ ἐκεῖθεν ἐκσταίῃ. Ὁ δὲ ἀπὸ τῶν τοῦ Τζαχᾶ ἀπειλῶν ἐκδειματωθεὶς, νυκτὸς εἰς ναῦν εἰσελθὼν, τὴν βασιλεύουσαν ἀνεζήτησε. Τοῦτο δὲ μεμαθηκῶς ὁ Τζαχᾶς οὐκέτι ἐν ἀναβολαῖς ἦν, ἀλλὰ παραχρῆμα ἀπελθὼν ἐξ ἐφόδου τὴν Μιτυλήνην κατέσχευ. Ἐπεὶ δ' ἡ Μιθυμνα περὶ τὸ ἄκρον ταυτιοῦ τῆς νήσου διακειμένη οὐ προσεληλύθει τῷ Τζαχᾶ, ὁ βασιλεὺς περὶ τούτου πυθόμενος, παραχρῆμα διὰ πλοίων ἀποστείλας ἀποχρῶσαν δύναμιν, κατοχυρώσατο ταύτην. Ὁ μὲν τοι Τζαχᾶς οὐδένα λόγον τῆς Μηθύμνης ἐποίησατο, ἀλλ' εὐθὺ τῆς Χίου τὸν ἀπόπλουον ποιησάμενος ἐξ ἐφόδου κατέσχε καὶ ταύτην. Ὅπερ ὁ αὐτοκράτωρ μεμαθηκῶς πέμπει κατ' αὐτοῦ στόλον ἀποχρῶντα μετὰ στοατωτῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ κτίσαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) *Σατράπην*. Cliziasthlanem, Solimanni veteris filium.

(13) *Ἀπελχασήμ*. Atqui e vivis sublatus erat Apelchaseum, cui successerat Cliziasthlan Solymanii filius, ope Pulchasis, Apelchaseum fratris, qui hic intelligi debet; proinde lego, τὸν Ἀπελχασήμ ἀδελφόν.

(14) *Τζαχᾶς*. Tzachæ (Zachalam vocat Glycas) Turcici proceris in Hellepontii insulas irruptionem narrant etiam Zonaras et Glycas.

(15) *Κλυζομεναῖς*. Eadem, opinor, quæ Clazomenæ, urbs Ionice maritima: ut etiam, facit

Phocææ et Mitylenes, seu Lesbi, insule vicinia.

(16) *Κουράτορα*. Erant apud Byzantinos cura orum varia genera; interdum enim et sæpius, curatores dicuntur adium publicarum præfecti, seu *protisores*, uti vocantur in Vita Ludovici Pii. Quandoque etiam præfecti ætarii. Gloss. S. Benedicti cap. *De magistrat.*, *Curator*, φροντιστής, λογιστής. Gloss. *Græco-Lat.* λογιστής, *curator*. In vet. Inscr. *Curator ætarii Mediolanensis*. Hac igitur functione dignitate in Lesbo insula Alopum constat. Summes autem ætarii præfectus μέγας κουράτωρ dicebatur. Vide tom. I, *Hist. Fr.*, pag. 863.

vacans milite navigiis Turcorum. At Tzachas terram repente deserens classem conscendit cursumque infestus dirigit recta in obsessam urbem. Occurrit illi Opus circa noctem mediam, novoque ac inopinato classem hostium instructu dispositam miratur. Magno siquidem rudente aut catena Tzachas ad id parata ipsum naves suas universas complexus astrinxerat, ut nec retro ulla cedere, nec prorsum ultra cæterarum ordinem posset excurrere, acieque navalis sic formam corrumpere. Tali specie percussus Opus, ne accedere quidem ausus propius, versis statim gubernaculis Chium repetiit. Tzachas recedentem caute ac sine tumultu contenta remigatione sequebatur, intervallo non magno. Sic appropinquabant ambo civitati. Primus Opus in portum urbis, quem antea Dalassenus occupaverat, naves induxit. Tzachas circumducta classe ultra portus ambitum, mœnibus obsessæ arcis naves admovit. Quarta dies hebdomadis erat. Postridie eductos e navibus numeravit descripsitque omnes. Dalassenus oppidulum quoddam portui propinquum conspicatus, avulso coarquatoque priori vallo, nova ad illud metatus et molitus castra est, in eaque pro tempore ac periculo satis munita suas copias universas transtulit. Sequenti die ambo exercitus armati procedentes instruebantur ad pugnam. Cæterum Romanus immotus in loco manebat, sic jussus a Dalasseno, qui rumpi phalangis textum contessionemque cohærentium scutorum, discessu a se invicem discurrerentque militum veterat. Contraria ratione Tzachas totum ipsum corpus aciei barbaricæ infestum in Romanos immittebat, paucis turmatim equitibus pone jussis sequi. Turcos sic contra venientes intuiti Latini repente longis protensis hastis in eos adversi procurunt. Barbari telorum procul ac jaculorum nimbis, non in Gallos collimantes ipsos, sed in equos eorum, multos straverunt in itinere ipso, alios emenso spatio admotos, hastis et ipsi usi confoderunt. Ita plerique cæsis cæteros effusa concitatos fuga intra vallum compulere: at illi ne hic quidem se tutos rati præcipiti ad naves cursu ferebantur. Romani spectaculo passim ac sæde fugientium Gallorum percussi consternatique loco paulisper moti sunt: et ad muros ejus quod diximus oppiduli constiterant. Turci **208** obstante nullo ad littus usque proVecti naves quasdam occuparunt. Id conspicati nautici funes abscindunt, avulsique a ripa anchoris jactis in conspectu sistunt rei eventum speculantes. Jubet eos Dalassenus legere insulæ oram ab occiduo latere, et circumvectos occupare Bolissum, ibique suum adventum præstolari. Est Bolissus exiguum oppidum in promontorio situm hujus insulæ. Venit id consilium Dalasseni Scytharum quorundam in notitiam, qui statim Tzacham adeuntes, indicarunt ei; at is quinquaginta exemplis speculatores exploratum misit, quandonam

κατ' αὐτοῦ συμμίζειν πρὸς πόλεμον. Ὁ δὲ Τζαχᾶς τὴν ἡπειρον καταλιπὼν κατευθῦ Χίου τὸν ἀπὸ πλοῦν ἐποιεῖτο. Καὶ συνιντῆσας αὐτῇ περὶ μέσας νύκτας ὁ Ὀπος, ὡς εἶδε καινὴν τινα τὴν ναυλοχίαν ποιούμενον (καὶ γὰρ ἄλλοις κατασκευάσας παμμεγέθη ἄπικτα ²⁰ τὰ αὐτοῦ ἐδέσμηται πλοῖα, ὡς μὴτε τοὺς τραπομένοους ἀποδιδράσκειν δύνασθαι, μὴτ' αὖ πάλιν τοὺς προεκτρέχειν ἐθέλοντας τῆς ναυτικῆς συνᾶξιος διακόπτεσθαι), ἐκδειματωθεὶς καὶ μηδὲ π' οὐκ ἐπείλασε τούτους θαρρήσας ὄλιγας, στρέψας τοὺς οἰακας, τὴν Χίον αὖθις ἀνεζήτει. Ὁ δὲ γε Τζαχᾶς σὺν ἐπιστήμη ἀκολουθῶν αὐτῷ οὐκ ἐνεΐδου τῆς εἰρεσίας Ἐπὶ δὲ τῇ Χίῳ προσπελάζειν ἐμελλον· ὁ μὲν Ὀπος τῷ λιμένι πρῶτος τὰς ναῦς προσώρμιζε τῆς Χίου· προσφθάκει γὰρ τοῦτον κατασελεῖν ὁ Δαλασσηνός· ὁ δὲ Τζαχᾶς περιπλεύσας τούτον τὴν ἤδη βηθέντα τῆς Χίου ὄρμον, τῷ τείχει τοῦ κάστρου τὰς ἰδίας προσεπέλασε ναῦς. Τετρὰς δὲ τῆς ἐβδομάδος ἦν. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐξελάσας τῶν νηῶν ἕκαστας ἠρήθμει τε καὶ ἀπεγράφετο. Ὁ δὲ γε Δαλασσηνός πολίχνιον τι ἀγχοῦ τοῦ λιμένος εὐρηκῶς, ἠφάνισε μὲν τὸν χάρακα δὲ προφθάσας διώρυξε, κείθι δὲ κατελθὼν καὶ ἄλλην διώρυχα ποιήσας εἰς ἀποχρῶντα τάφρον αὐτοῦ που τὸ ὀπλιτικὸν κατέθετο. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἄμφω τὰ στρατεύματα ἐξοπλισάμενα, κατ' ἀλλήλων παρεσκευάζοντο. Ἀλλὰ τὴ μὲν Ῥωμαϊκὴν ἀτρεμοῦν ἴστατο τοῦ Δαλασσηνοῦ κελεύματα, μηδένα τὸν συνασπισμὸν λύειν. Ὁ δὲ γε Τζαχᾶς τὸ πλείστον τῆς βαρβαρικῆς παρατάξεως κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἴεναὶ παρέθηξεν, ὀλιγοστούς δὲ καὶ ἱππαζομένους συνέπεσθαι τούτοις. Τοῦτον οἱ Λατῖνοι θεασάμενοι, δόρατα μικρὰ ἐναγκαλισάμενοι κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐξιππάσαντο. Οἱ δὲ οὐ κιντὰ τῶν Κελτῶν, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἱππων τὰς βολὰς πέμποντες, καὶ διὰ τῶν δοράτων δὲ τινὰς πλήξαντες πλείστους ἀνείλον, καὶ εἰσω τοῦ χάρακος τετραχρμένους οὕτω συνήλασαν. Οἱ δ' ἐκείθεν ἐνέπιπτον εἰς τὰς ναῦς ἀλογίστω φορῇ. Τούτους δὲ Κελτούς προτροπάδην φεύγοντας οἱ Ῥωμαῖοι θεασάμενοι καὶ ἐκδειματωθέντες, μικρὸν τι ἀναποδίσαντες περὶ τὸ τεῖχος τοῦ βηθέντος ἔστησαν πολίχνιου. Κεῖθ' οὕτως οἱ Βάρβαροι εἰς τὴν ἤϊονα κατεληλυθότες τινὰς τῶν νηῶν ἀφείλοντο. Τοῦτο οἱ ναυτικοὶ θεασάμενοι, λύσαντες τὰ πρυμνήσια ἀπέβραξαν τῆς χέρσου, καὶ τὰς ἀγκύρας χαλάσαντες ἴσταντο, παραδοκοῦντες τὸ μέλλον. Ὁ μὲντοι Δαλασσηνός παρεπεπλευκέναι τὰς περὶ τὸ δυτικώτερον μέρος ἀκτᾶς τῆς νήσου, καὶ τὴν Βολισσὸν καταλαβεῖν παρεκλεύσατο, καὶ τὴν αὐτοῦ ἀπεκδέχεσθαι ἔλευσιν· ἡ δὲ Βολισσὸς πολίχνιον κατὰ τὸ ἄκρωτήριον ταυτησὶ τῆς νήσου διακείμενον. Σκύθαι δὲ τινες προσεληλυθότες τῷ Τζαχᾶ τὴν τοῦ Δαλασσηνοῦ βουλήν προκατήγγειλαν. Ὁ δὲ ἐνθεν μὲν τῆς κατὰ πεντήκοντα σκοποῦς ἐπαφῆκε θάπτον αὐτῷ διαμηνύσασθαι, ὀπηνίκα τὸ ναυτικὸν τοῦ Δαλασσηνοῦ τὰ πρυμνήσια λύειν ἐπιείγεται. Ἐκείθεν δὲ τὸν Δαλασσηνὸν μετεπέμπετο, ὡς τάχα περὶ ²⁰ εἰρήνης βουλό-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

²⁰ Deest vox ἀπικτα. ²⁰ τὰ περὶ.

μενος ἐπερωτῆσαι, ἀπεγνώκως οἶμαι παντάπασιν, πρὸς τὸ τοῦ Δαλασσῆνου γενναῖον καὶ φιλοκίνδυνον ἀφορῶν. Ὁ δὲ εἰς νέωτα κατὰ τὸ ἄκρον τῆς παρεμβολῆς ἐξελθὺς τῷ Τζαχᾷ ἐπηγγείλατο, καὶ ἐκθύσαι τε καὶ εἰπεῖν ὅτισα ἀμφοῖν τούτοις συνέξειεν. Οὐδ' ὁ Βάρβαρος πρὸς τοῦτο ἀνένευσεν. Ἀλλὰ πρῶτα ἀμφὼ τῷ στρατηγῷ κατὰ ταῦτόν ἠηλυθέτην, καὶ τῆς οὐμίας ὁ Τζαχᾷ, κατῆρχεν ὀνομαστὶ τοῦτον καλέσας· Ἰσθι ἐμὲ εἶναι τὸ μενράκιον ἐκεῖνο, ὃπερ πάλαι τὴν Ἀσίαν κατατρέχον, καὶ ἐκθύμως μαχόμενον, ἐξ ἀπειρίας ἀπατηθὲν ἐάλωτ παρὰ τοῦ Καβαλῆκα ἐκείνου Ἀλεξάνδρου. Κατὰ τὴν ζωγρίαν παρ' αὐτοῦ τῷ αὐτοκράτορι Νικηφόρῳ τῷ Βοτανιάτῃ προσενεχθὲν, παραχρῆμα τῇ τῶν πρωτονωβελιστίμων (19 20) ἀξίᾳ τιμήμαι, καὶ δωρεῶν μεγάλων ἀξιώθεις, ὑπεσχόμεν δὲ Ἀσίαν αὐτῷ. Ἐξότου δὲ τὰς τῆς Λασιλείας ἡτίας ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος περιεζώσατο, ἐκκέλοπται ἅπαντα. Καρῶ μὲν οὖν ἤδη τὸ τῆς ἐχθρῆς αἰτίας ἀπαγγέλλων ἦκω. Μαθέτω δὲ ταῦτα καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ εἰπερ βουληθῆ τὴν ἀναφυσῆσιν ἐχθρῶν διαλυθῆναι, ὅσα λαβεῖν ὀφείλων ἐστέρημαι, ἀνελλιπῶς ἀποδοθήτω μοι ἅπαντα. Εἰ δὲ σοὶ δοκῆ²¹ καὶ τὰ τέκνα ἡμῶν συναφῆσαι, προσεβλήσθω μέσον ἡμῶν ἔγγραφος ὑπὲρ [ἢ περὶ] τούτου συμφωνία, ὡς ἔθος τοῖς Ῥωμαίοις καὶ ἡμῖν τοῖς Βαρβάροις ἐστὶ. Κῆρ' οὕτω τῶν ἀπάντων ἤδη φηθέντων πέρας ἐσχηκότων, ἀπάσας τὰς νήσους ἃς αὐτὸς καταδραμῶν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξουσίας ἀφειλόμην, διὰ σοῦ ἀντιτρέψω²² πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ σπονδὰς ἀποπληρώσας πρὸς τὴν ἐμὴν ἐπιτραστρέψω πατρίδα. Ταῦτα δὲ ὁ Δαλασσῆνος ἐκῆψεν λογιζάμενος, ὡς ἄτε τὸ τῶν Τούρκων ἦθος ὀλοερῶν πάλαι γινώσκων, ἀνεβάλλετο τέως τῆν τῶν αἰτουμένων ἐκπλήρωσιν, παραγυμνώσας ἅμα καὶ ἣν ἔσχε περὶ αὐτοῦ ὑπόληψιν, καὶ φάμενος ὡς ὄντες σὺ, ὡς ἐφησθα, τὰς νήσους πρὸς ἐμὲ παραδώσεις, οὐκ ἐγὼ βουλῆς ἄτερ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς ἅπερ αὐτὸς ἐκείθεν ἰξ ἐκεῖνου καὶ ἐμοῦ ἐπιζητεῖς καταθέσθαι δύναμαι. Ἀλλ' ἐπεὶ δούξέ μεγας ὁ Ἰωάννης καὶ γυναικὸς δελφός τοῦ αὐτοκράτορος ὅσον ἤδη μετὰ παντὸς καταλαμβάνει τοῦ στόλου ἐξ ἠπείρου τε καὶ θαλάττης δυνάμεις πολλὰς συνεπαγόμενος, ἰξ ἐκεῖνος ἀκουσάτω τῶν παρὰ σοῦ λεγομένων. Καὶ οὕτως, εὖ ἴσθι, εἰ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος σπονδαί, αὐτοῦ τὴν εἰρήνην μεσάζοντος²³, πέρας λάβοισιν. Καὶ γὰρ τούτων τὸν Δούξαν Ἰωάννην εἰς Ἐπίδαμνον ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ στρατιᾶς

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²¹ δοκεῖ. ²² αὐτὸς στρέψω. ²³ μεσάζοντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19-20) Πρωτονωβελιστίμων. Dignitas palatina, quæ nomen dedit familiæ illustri in regno Neapolitano, forte quod gentis auctor ea donatus fuisset. Ejus non semel mentio occurrit apud Scip. Ammiratum in Famil. Neapol., tom. II, ubi etiam illius stemma perstrinxit, pag. 233, 234, 297, 309. Memini pariter illum Cæsar Nostradamus, in Hist.

A classis Dalasseni solvere pararet, de eo se curriculo moneri jubens. Ex alia vero parte tempore eodem delegavit ad Dalassenum ipsum qui significarent expetere se colloquium ejus pacis causa componendæ. Ad eam cogitationem impulsus puto fuisse Tzacham desperatione quadam vincendi Dalasseni, quod quam is esset generoso malisque ac periculis imperterrito animo, videret. Promisit dux Romanus se postridie summa castrorum porta proditurum, paratum audire Tzacham et cum eo de communi tractare concordia. Locum et tempus Barbaro probante, conveniunt mane duces ambo: mox initium loquendi Tzachus occupans, sic Dalassenum nominatum prius appellatum est assaus: Scito illum ipsum esse me qui olim adolescentulus, incur-sare Asiam orsus, post acrem pugnam circumventus et captus sum a Cabalica illo Alexandro; indeque imperatori Nicephoro Botaniatæ oblatum, statim protonobilissimi dignitate cohonestatus, donisque magnis dignatus, fidei ipsi obsequium promisi. Verum ejus pueri vinculis teneri nequam me amplius interpretor ex quo Nicephoro extortas Comnenus Alexius habens imperii sumpsit in manus. Hæc vera ruptæ concordie, ex promptique a me in Romanos odii causa est, quam ultro jam profero, nec recuso quin imperatori declaretur: qui si tollere inimicitias et reconciliari gratiam inter nos velit, ea in id ego lege consentiam, si mihi honorum bonorumque fructus omnium, quibus a Nicephori abdicatione privatus sum, cum fide restituantur, aut compensentur. Quod si etiam assintitate sancire concordiam placet, ne id quidem recusaverim. Scribantur modo nostros inter liberos pacta nuptialia more ac ritu vobis Romanis, nobisque Barbaris legitimo ac recepto. Hæc ubi rite conclusa perfectaque fuerint, omnes insulas quas Romanæ ditioni subjectas bello cepi, tuæ permittam potestati, per te imperatori restituendas, sicque conditionibus fœderis quæ me spectant, cum fide impletis, in meam me patriam recipiam.

209 Ea Dalassenus, quippe qui fraudem ac fallaciam Barbarorum nosset, nequaquam bona fide offeri dicique autumans, assentiri cunctabatur, et eam ad Tzacham orationem habuit quæ et facile nudat suspicionem de eo suam, et ipsius Dalasseni libertatem ac fiduciam testaretur, sic ipsi respondens: Neque tu quos memoras insulas mihi trades, ut dixisti: neque ego sine imperatoris voluntate ac nutu, quæ ab illo pariter a meque postulas annuam. Verum quoniam dux magnus Joannes imperatricis frater in

Prov., an. 1335. Occurrit in Jure Græco Rom. πρωτονωβελισσιμουπέριτατος, adeo ingeniosi fuere Græculi isti in fingendis dignitatum nominibus, quarum nullæ erant functiones, cum ex solis regis annuis, et gradu in aliquo pretio haberentur. Vide Alamannum ad Procopium et Mearsum in Gloss. Nobilissimi dignitas occurrit infra pag. 374.

atque in horis expectatur, cum ingentibus terra
 matique huc copiis veniens, reservetur ei hujus cog-
 nitio negotii. Illum adi, simul advenerit, illi exponere
 quod vis. Si probaverit, unus ille omnium idoneus
 est maxime ad conficiendam quam ambis pacem, qui
 tanta valet apud Augustum gratia, ut nihil non ejus
 interventu impetrari ab eo possit. Hæc Dalassenus,
 et verissimum erat quod memorabat de Joanne.
 Quem cum dudum Imperator cum idoneis copiis
 misisset Epidamnum, tum invigilaturum in Dyrcha-
 chii custodiam, tum bellum gesturum cum pugna-
 turis Dalmatis, quos Bodinus, et ipse indole
 atque animo bellator, et fraude simul ac malitia,
 simul prosperæ fortunæ copiis abundans, ad rebel-
 lionem haud dubiam concitabat, incursans eum his
 Romanos fines, et vicina ejus limitis oppida vi-
 occupans ac Dalmatiam adjungens. Is consilio ac
 fortitudine præstanti sic operam in ea perdifficili
 provincia per annos undecim navaverat, quibus
 Dyrchachii fere mansit, ut et multas arcas Bolcano
 ereptas imperio adjunxerit, et bello captos Dalma-
 tas pluvios ad Augustum miserit, denique valido
 cum Bodino prælio commisso ducem hostium ip-
 sum cepit. Talem ac tantis rebus probatum virum,
 qui et militaris rei peritiam haberet summam, et
 fide atque obsequio totus ex imperatoris nutu pen-
 deret, aptissimum unum esse omnium qui contra
 Tzacham mitteretur, facile vidit Alexius. Accersi-
 tum ergo ad eam rem magnis maritimis terrestribusque præfecit copiis et maximum classis ducem
 appellatum ire, quod bene verteret, adversus Tzacham jussit. Eo bello quot pugnas Joannes pugna-
 verit, quot ac quantis audacter laecessit ac fortissime superatis e periculis victor evaserit, historia
 consequens docebit. Ad eum Dalassenus adventantem suo ad Tzacham responso velle se integræ
 compositionis oblatæ tractationem reservare significavit. At Tzachus Homerice sibi videbatur illud
 intus ipse canere:

Nox est, nocte frui lucrum, fas fidere nocti.

Exceperat postridie se copiam comitatum **210**
 missurum: sed hæc verba erant. Nam diluculo ad-
 litus progressus, et ventum nactus ferentem, navi-
 gavit Smyrnam animo plures illic congregandi copias
 cum quibus Chium reverteretur. Nihil tam versutis
 artibus profecit Tzachus in Dalas enim fraudem, quin
 ille ut machinationes omnes Barbari subdolas, in-
 genio ac sollertia perviderat, ita per eas perruptas
 atque elusas ad finem sibi propositum progredere-
 tur. Ingressus enim in oblatas forte naves simul
 cognovit fugam Tzachæ, impositisque in eas uni-
 versis suis copiis Bolissum, ut dudum destinaverat,
 cepit in eaque moratus urbe quoad et naves con-
 gregaret plures, et machinas pararet alias, simul
 milites e fatigue reficeret, ad extremum cum **D**
 majori eorum parte, unde discesserat rediit: re-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²¹ Κελτων. ²² ἀναδήσασθαι. ²³ ὀρίων. ²⁴ ἐνιαυτούς δέκα πρὸς τῷ ἐν. ²⁵ τῶν ὑπὸ. ²⁶ ζωγρίσας Δαλ-
 ματίας. ²⁷ συρρήξας. ²⁸ ὀπωσοῦν. ²⁹ τὸν Τζαχᾶν. ³⁰ συγῆρασε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) Βολκάνου. Fuit is Volcanus, seu, ut a Dio-
 cleate nuncupatur, Belcanus, Russiæ Zupanus,
 quam provinciam clientelæ jure regno Serviciæ ob-

A ἀξιομάγου κατέπεμψεν, ἅμα μὲν καὶ περὶ τὴν τοῦ
 Δυρράχιου φρουρὰν ἐπιμελῶς διαπονεῖσθαι, ἅμα δὲ
 καὶ τὴν μετὰ τῶν Δαλμάτων ²¹ ἀναδύσασθαι ²² μά-
 χην. Ὁ γὰρ οὕτω καλούμενος Βώδινος μαχιμώτατος
 ὢν καὶ βραδουργίας πλήρης, οὐ μέχρι τῶν ἰδίων
 ὄρων ²³ ἐστᾶναι ἠθούλετο, ἀλλ' ὀσημέραι τὰς Ἐγ-
 γίστα Δαλματίας κωμοπόλεις κατατρέχων, τοῖς
 ἰδίοις προσετίθει ὄριαις. Ὁ δὲ Δούκας Ἰωάννης
 ἐνιαυτούς τῷ δέκα πρὸς ἐνὶ ²⁴ εἰς τὸ Δυρράχιον
 ἐνδιατρέψας, πολλὰ μὲν ὑπὸ τῆν ²⁵ ἐξουσίαν Βολκάνου
 (21) ἀφῆρατο φρούρια, πολλοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν
 Δαλματίας ²⁶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξαπέστειλεν.
 Καὶ τέλος καρτερὰν μετὰ τοῦ Βωδίνου μάχην συναβ-
 ῥάξας ²⁷ καὶ αὐτὸν κατέσχευεν. Ἄνδρα δὲ τὸν Δούκαν
 τοῦτον Ἰωάννην μαχιμώτατον ὃ αὐτοκράτωρ ἐκ
 πολλῶν ἐγνωκῶς καὶ περὶ τὰ πολεμικὰ ἐπιτέθειον,
 καὶ μηδ' ὀποσοῦν ²⁸ τὰ παρ' αὐτοῦ ἐντεταλμένα
 ἀθετεῖν ἐθέλοντα, ἐπεὶ τοιούτου ἀνδρὸς κατὰ τοῦ
 Τζαχᾶ ἐδέετο, μεταπεμψάμενος αὐτὸν ἐκεῖθεν ὃ
 αὐτοκράτωρ μετὰ πολλῶν δυνάμεων ἐξ ἠπείρου καὶ
 θαλάττης κατὰ τοῦ Τζαχᾶ ἐξέπεμψεν, δοῦκα τοῦ
 στόλου μέγιστον κατονομάσας. Ὅπισσας δὲ μετ' αὐ-
 τοῦ μάχας συνῆψε, καὶ ἐν ὄσοις κινδύνοις ἑαυτὸν
 ἐκίβδησας νικητῆς ἀνεφάνη, ὃ λόγος ἐν ὑστέροις
 δηλώσει. Τοῦτον προσδόκιμον ὃ Δαλασσηνὸς ἔχων
 ἐν τῇ πρὸς Τζαχᾶν ²⁹ ὀμίλῃ τὸ πᾶν εἰς τὸν ἐρχόμε-
 νον δοῦκα ἐφαίνετο ἀνατιθέμενος. Ὁ δὲ Τζαχᾶς τὸ
 Ὀμηρικὸν ἐκαίνο ἔπος ἐδόκει λέγειν:

C Νύξ ἤδη τελέθει, ἀγαθὸν καὶ νυκτὶ πιθέσθαι.
 Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας πολλὰ τῶν χρειωδῶν
 κομίσει ὑπέσχετο. Ἄπαντα δὲ δόλος ἦν καὶ ἀπάτη
 ὃ Δαλασσηνὸς οὐ πόρρω σκοποῦ ἔβαλλε. Κατὰ γὰρ
 τὸ περιορθρον λαθὼν ὃ Τζαχᾶς καὶ περὶ τὴν ἡλιόνη
 τῆς Χίου κατεληλυθὼς, οὐρίου τυχῶν πνεύματος
 τὴν Σμύρνην κατέλαβεν, ἐφ' ᾧ πλείονας συναγρο-
 χῆναι δυνάμεις καὶ αὐθις ἐπαναστρέψας ἐν Χίῳ κα-
 ταλαβεῖν. Ἄλλ' οὐδ' ὃ Δαλασσηνὸς δεύτερος πρὸς
 τὰς τοῦ Τζαχᾶ μηχανὰς ἐφαίνετο. Εἰσελθὼν γὰρ ἐν
 τῆς παρατυχοῦσι πλοίοις μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν τὴν
 Βολισσὸν κατέλαβε. Καὶ τὰς τε ναῦς περιποιησάμε-
 νος καὶ ἐλεπόλεις ἐτέρας παρασκευασάμενος, τοὺς
 τε στρατιώτας διαναπαύσας, καὶ πλείονας τούτων
 συμπαραλαθὼν, αὐθις ὄθεν ἐξῆει ἐπανέστρεψε. Καὶ
 καρτερὰν μετὰ τῶν Βαρθάρων συνῆρξασσε ³⁰ πόλι-
 μον, καὶ καθελὼν τὰ τείχη ἐχειρώσατο τὴν πόλιν.

noxiam, obtinuerat a Bodino Dalmatiæ et Serviciæ
 rege, cujus hoc loco meminit Anna. Vide nota ad
 pag. 20.

τοῦ Τζαχᾶ τὴν Σμύρνην ἔτι περινοστοῦντος. Κάκει-
θεν λειοκύμονα τὴν θάλασσαν εὐρηκῶς, εὐθυπλοίη-
σαι; ⁴² μετὰ τοῦ στόλου παντὸς κατέλαβε τὴν Μιτυ-
λήνην.

tandem instructus satis, et mare navigationi opportunum nactus felici navigatione classem univer-
sam suam ad Mitylenem appulit.

Ὄψω δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὰ κατὰ τὸν Τζαχᾶν
διαθέμενος, ἐπεὶ τοὺς Σκύθας αὐθις τὸ Ῥούσιον (22)
καταλαμβάνειν ἐμεμαθήκει, καὶ κατὰ τὸν ⁴³ Πολύ-
βοτον (23) τὸν χάρακα πήξασθαι, ἐξεληλυθὼς ὡς
εἶχε τῆς Κωνσταντίνου τὸ Ῥούσιον κατέλαβε. Συν-
εἶπετο δὲ τούτῳ ὁ αὐτόμολος Νεάντζης, δεινὴν τινα
καὶ βύθιον μελέτην κατ' αὐτοῦ τεκταινόμενος. Συμ-
παρῆν δὲ καὶ ὁ Καντζοῦς καὶ ὁ Κατράνης ἄνδρες
πολέμων ⁴⁴ μεμνημένοι καὶ ζέοντα πρὸς τὸν αὐτο-
κράτορα πόθον ἔχοντες. Ἀπόμοιραν δὲ ἱκανὴν τῶν
Σκυθῶν πόρρω θεασάμενος, τὴν μετ' αὐτῶν ἐναπο-
δύεται μάχην. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν Ῥωμαίων ἐν
τῷ μάχεσθαι πίπτουσι, τινὲς δὲ καὶ ζωγρηθέντες
παρὰ τῶν Σκυθῶν κτείνονται, ἱκανοὶ δὲ καὶ μέχρις
αὐτοῦ Ῥουσιῶν κομίζονται. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ
κατὰ τοὺς πρόνομους τῶν Σκυθῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς
τῶν καλουμένων Μανιακάτων (24) Λατίνων κατα-
λαβόντων, θαρσύνσας, ἐβουλεύετο τῇ μετ' αὐτὴν τὸν
μετὰ τῶν Σκυθῶν κατὰ συστάδην ἀναδέξασθαι πύ-
λεμον. Ἐπεὶ δ' οὐ πολὺ τὸ μεταίχμιον ἀμφοῖν
τοῖν στρατευμάτων ἔτυχεν ὄν, τὴν ἐνυάλιον οὐκ
ἀπεθάρρῃσεν ἠχῆσαι σάλπιγγα, θέλων προαρπάσει
τὴν μάχην· μεταπεμψάμενος οὖν τὸν περὶ ⁴⁵ τῶν βα-
σιλικῶν ἱεράκων (25) διαπονούμενον θεραπειᾶν Κων-
σταντίνου προστάττει τύμπανον ἐσπέρας ἀναλαβόμε-
νον τύπτειν δι' ὅλης νυκτὸς περινοστοῦντα τὸ στρα-
τευμα, καὶ διακηρυκεύειν ἐτοιμάζεσθαι, ὅτι περιου-
γαζούσης τῆς αὐριον ἀπερισαλπίστως [ἴσ. ἀπερισαλ-
πίχτως] τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν ὁ αὐτοκράτωρ βούλε-
ται συνάψαι πόλεμον. Οἱ δὲ Σκύθαι τοῦ Πολυβότου
ἀπάραντες προκαταλαμβάνουσι τόπον τὸν καλούμε-
νον Ἄδην, κάκειθι τὸν χάρακα πήγνυνται. Ὄψω
μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ ἐξ ἐσπέρας αὐτῆς παρ-
σκευάζετο. Αὐγαζούσης δὲ ἡμέρας διελὼν τὸ στρα-
τευμα, καὶ εἰς φάλαγγας καταστήσας, ἵσταται κατ'
αὐτοῦ ⁴⁶. Ὄψω δὲ τῆς συμβολῆς τοῦ πολέμου γενο-
μένης, ἀλλ' ἐκάστου τῶν ταγμάτων ἤδη καθισταμέ-
νου, ὁ Νεάντζης, κατὰ τινα παρακειμένην ἀκρολο-
φίαν ἀνελθὼν, ἐφ' ᾧ κατασκοπῆσαι μὲν τὰς Σκυθι-
κὰς παρατάξεις, ὡς ἔλεγεν, ἀγγελίαν δὲ τῷ
αὐτοκράτορι τῆς αὐτῶν καταστάσεως συγκομίσαι.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴² εὐθυπλοήσας. ⁴³ κατὰ τὸ. ⁴⁴ πολέμους. ⁴⁵ τὴν τῶν. ⁴⁶ αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Ῥούσιον. *Rusa* Roberto monacho. Vide
not. ad Villhard.

(23) Πολύβοτον. Polybotus Thraciæ urbs Canta-
cuzeno dicitur, lib. II, cap. 12, et lib. III, cap. 76.
Ejusdem nominis in Phrygia oppidum statuit Pro-
copius, in *Historia arcana*.

(24) Μανιακάτων. Latinos, seu Normannos in-
telligit, qui Maniacæ olim in Italia et Sicilia me-
gauerant, de quibus supra pag. 11. Auctor est autem
Lambertus Scafnaburg. ad annum 4971, Norman-

A sumptaque acrius quam unquam oppugnatione ur-
bis Chii, murisque iterum subrutis, eam tandem
sibi subjecit, frustra Tzachha ostentante reditum
et auxilia jam sera Smyrnæ adhuc parante. Qui

His ita contra Tzacham provisus Augustus, cum
Seythas dilicisset iterum tendere Rhusium versus,
Jamque ad Polybotum castra posuisse, quanta ma-
xima celeritate potuit Constantinopoli profectus
præoccupavit Rhusium. Sequebatur eum transfuga
Neantzes, fidem vultu simulans, prodicionem in
imperatorem ingratiſsimam occultis machinationi-
bus molliens. Aderant et Cantzus et Catranes viri
bellicosi longeque aliter affecti; quippe quorum in
Augustum ardens studium veris exstabat indicis.
Hic conspiciatus imperator avulsam a cætero exer-
citu manum quamdam prædantium Scytharum,
missis contra Romanis pugnam conseruit non fau-
stam: cæsi nostrorum in congressu multi, nonnulli
vivi capti a barbaris deinde trucidati sunt, plurimos
Rhusium fuga retulit incolumes. Nec deterruit
Alexium prima ea belli offensio, quominus qui
velitatione cum prædatoribus inferior recesserat
decretorium cum tota gente prælium pararet. Cum-
mulavit fiducia tam audacis capiti opportunus
adventus Latinorum qui Maniacæ dicebantur.
Promotis ergo in eam copiis, spatioque medio inter
duos exercitus arctato, metu multitudinis hostilis
dare signum pugne consueto classico imperator
noluit, imparatos barbaros, si fieri hac arte posset,
ab improvisis suis opprimi cupiens. Vespere autem
præcedenti misso circum exercitum Constantino
regiorum accipitrum curatore et tympanum per
totam noctem pulsare jusso, satis omnes admonue-
rat, constituisse imperatorem **211** prima luce
sine ullo tubæ cantu Seythas adorti: velleque ac
jubere universos ad id duces ac milites pransos
paratos se præbere. At Seythæ Polyboto moventes
præoccupant locum *Haden* sive *Orcum* dictum,
ibique vallum figunt. Porro illucescente die, sic
jam a pridiana vespera paratis imperator rebus
describit distribuitque ordines, acieque instructa
infestus in hostem ducit. Verum ante congressum
exercituum Neantzes specula conscensa collis adja-
centis, specie quidem et mendaci affirmatione
perfidii, ut aciei Scythicæ formam observaret, re-

nos imperatoribus Constantinopolitanis militasse
ante extinctum Robertum, post ejus mortem
constat ex Orderico Vitali, lib. VII, plures ex ejus
comitatu in Græciam transiisse, et **248**. Alexii
stipendiis inermisse.

(25) Τῶν βασιλικῶν ἱεράκων. Fuit olim in aula
Constantinopolitana dignitas τοῦ πρωτοστρατοῦ, cu-
jusmodi est M. Falconarii apud nos. Verum hic
agitur de eo penes quem cura erat alendorum
accipitrum.

ferretque imperatori quod in spem victoriæ utile putaret, revera ut contraria omnia faceret, suis Scythiis propria ipsorum lingua ex illo edito jugo loquens auctor fuit ut plaustra continuam in seriem disposita Romanis objicerent, nec imperatorem magnopere metuerent adhuc ex nupera clade trepidum fugamque meditantem, qui nec suos idoneo numero nec auxiliares a gentibus sociis milites haberet. His dictis attritam frontem sic ad imperatorem descendens retulit, quasi summa fide functus exploratione foret. Cæterum misti quidam inter Græcum et barbarum generis, ac per hoc non inscius Scythicæ linguæ, cum orationem transfugæ auribus hausisset, indicatum de perfidia bilinguis ultro ad imperatorem venit. Sensit Neantzes se detectum, nec dissimulandi tamen spem adhuc aut consilium abiecit; falsum impingi sibi crimen queritur, indicem proferri remque judicio discuti flagitat. Procedit audacter mixobarbarus in medium, Neantzæque in os coram omnibus perseverat auritus testis quæ comperta præsentis sensu de ejus scelere habebat. At barbarus striato confestim ferro caput amputavit homini, Augusto cernente ipso, et phalangibus utrimque astantibus: nova et barbarica defensionis gladio perorata ratio. Quæ reum, meo quidem judicio, necesse accusatoris convictionis necessitatem prævertere ausum, multo magis affinem suspitioni reddit sceleris vere suscepti. Cur enim, si conscientia niteretur innocentie, non expectabat dijudicationem criminis? Nempe prius excludi linguam oportebat cujus refutando testimonio nulla par audacia dissimulationis quamvis impudentis esse posset: satisque apparebat indicium et coargutionem arcanarum fraudum inusitata temeritate, immane quam truculenti atrocisque facinoris efferatum barbarum lucrifacere conatum. Equidem miror continere se Augustum potuisse, quominus, ut par erat, ulcisceretur statim, et discerpi juberet crudelem homicidam. Verum is, pro consueta sapientia, effervescentem in justam iram animum consilio repressit, tempus expectandum reputans, nec ut tum res erant, opportunum censeus id agere quo procinctæ ad prælium turbari phalanges possent, et præda nox induenda cassibus præmaturo strepitu terreri. Ergo de prodicione quidem Neantzæ, **212** erupturaque brevi aperta defectione, tum his recentibus tum prioribus plane persuasus indicis, non dubitavit imperator amplius; sed in acie periculi positas res et momentum lubricum ancipitis in quo versabatur temporis reputans, sententiamque non expediens, cessare potius habuit, integramque rem servare, indignatione cohibenda, quam multum in pectore latrantem, exaudire ne quis posset, dedit operam; vultu ad dissimulationem prudentem docili sic ad Neantzen usus, ut barbarus fiducia inde

ἔβαν τὸναντίον ἐποίησεν. Καὶ τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ τοῖς Σκυθαῖς τῆνικαῦτα συναβούλευσε τὰς ἀμάξας μὲν στοιχηδὸν καταστῆσαι, αὐτοὺς δὲ μὴ δεδιέναι τὸν αὐτοκράτορα, τετραμμένον τε ὄντα ἤδη ἐκ τῆς πρώτης ἡττης καὶ πρὸς φυγὴν ἔτοιμον, σπάνιν τῶν στρατευμάτων καὶ τῶν συμμάχων ἔχοντα. Ταῦτα εἰπὼν κάτεισι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Μιξοβάρβαρος δὲ τις εἰδήμων τῆς Σκυθικῆς διαλέκτου, συνελθὼν τὰ πρὸς τοὺς Σκύθας παρὰ τοῦ Νεάντζη λεχθέντα, ἀπαγγέλλει πάντα ⁴⁹ τῷ βασιλεῖ. Ἐν αἰσθήσει δὲ τοῦτου γενόμενος ὁ Νεάντζης, ἀναζητεῖ τὸν ἔλεγχον ἀναισχύντως δ' ὁ μιξοβάρβαρος εἰς μέσον ἔλθὼν ἤλεγχεν. Ἐκεῖνος δὲ, τὸ ξίφος ἀθρόον σπασάμενος, ἀπέκοψε τὰνθρώπου τὴν κεφαλὴν, αὐτοῦ τε τοῦ βασιλέως ὀρώντος καὶ ἐκατέρωθεν τῶν φαλάγγων ἰσταμένων καὶ, οἶμαι, τὴν ὑπόψιν τῆς συκοφαντίας ὁ Νεάντζης ἐκκλίνων, ἐκ τῆς σφαγῆς τοῦ συκοφαντοῦντος ὑποπτον μᾶλλον ἑαυτὸν καθιστᾷ. Τί γὰρ μὴ τὸν ἔλεγχον περιέμενεν; Ἄλλ' ὡς εἴοικε γλώτταν ἐθέλων προαναίρειν ἐξορχουμένην τὰς κατ' αὐτὸν δολιότητας, τολμᾷ τι καὶ παραβολώτερον, πρᾶγμα ποιήσας βαρβαρικῆς μὲν ψυχῆς ἄξιον, ὑποπτον δὲ τοσοῦτον, ὅσον καὶ τόλμης ἐφίκετο. Οὐ μὴν ὁ βασιλεὺς εὐθὺς ἐτιμωρήσατο ⁵⁰ τὸν βάρβαρον, οὐδὲ ὑπεξῆλθε ⁵¹, δέον ἔν. Ἀλλὰ τὴν μὲν καρδίαν παλλομένην εἰς θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐπέσχευεν αὐτίκα, ἵνα μὴ προσοθήσῃ τὴν θήραν καὶ ταραξῆ τὰς φαλάγγας ἑταμιεύετο ⁵² δὲ καὶ ὑπώρυττε τὴν ὀργὴν τῷ Νεάντζῃ τοῦτου προδοσίαν τοῦ ἀνδρός καὶ τὴν ἀποστασίαν καὶ ἀπὸ τῶν προειργασμένων καὶ ἐξ ἄλλων προμαντευόμενος ἐπὶ ξυροῦ γὰρ ἀκμῆς εἰστίκει τὰ τοῦ πολέμου καὶ διὰ τοῦτο περιυλακτοῦντα τὸν θυμὸν ὁ βασιλεὺς τέως ἐπέλχεν, ἀπορῶν τὸ τῆνικαῦτα ὅτι καὶ δράσειεν. Ὁ μέντοι Νεάντζης, μετὰ μικρὸν προσελθὼν, καὶ τοῦ σφετέρου ἀποδᾶς ἵππου, ἄλλον ἠτείτο τὸν βασιλέα. Καὶ δίδωσιν αὐτῷ περὶ χρῆμα ἵππον τῶν ἐκκρίτων μετὰ βασιλικῆς ἐφειστροφῆς, εἰς ὃν ἀναβάς, ἐπεὶ τὰ τάγματα κατ' ἀλλήλων διὰ τοῦ μεσαιχιμίου ἤδη ἤσαν, σχῆμα κατὰ τῶν Σκυθῶν ἵππασίας ποιησάμενος, τὴν ἀκωκὴν τοῦ δόρατος ἐπισθεν στρέψας, πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς φοιτᾷ, πολλὰ κατὰ τῆς βασιλικῆς πρατᾶξως αὐτοῖς παραινῶν. Οἱ δὲ ταῖς ὑποθημοσύναις αὐτοῦ χρώμενοι, καρτερὸν μετὰ ⁵³ τοῦ αὐτοκράτορος συνάψαντες πόλεμον, τρέπουσι κατακράτος. Ὁ δὲ βασιλεὺς διασπασθείσας τὰς φαλάγγας ὀρῶν καὶ φεύγοντας ἀπαντας, ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμενος, παρακινδυνεύειν ἀλόγως οὐκ ἠθέλεν. Ἐνθεν τοι καὶ τὰς ἡνίας στρέψας μέχρι τοῦ ῥέοντος ποταμοῦ ἐγγὺς τοῦ Ῥουσίου καταλαμβάνει, κάκειθεν τὸν χαλινὸν ἀνασειράσας μετὰ τινῶν λογάδων ὡς ἐνὸν ⁵⁴ πρὸς τοὺς διώκοντας ἀπεμάχοντο, ἵππασίας κατ' αὐτῶν ποιούμενος, πολλοὺς δὲ ⁵⁵ καὶ κτείνων, ἔστιν οὐ καὶ αὐτὸς πληττόμενος. Ἐπειδὴ δὲ ἐξ ἑτέρου μέρους καὶ Γεώργιος ὁ Πύρρος καλούμενος φεύγων τὸν ποταμὸν κατελάμβανεν, ἐμβριμῆσάμενος τοῦτον ⁵⁶ ὁ αὐ-

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁹ Deest vox πάντα. ⁵⁰ ἐπεπορεύσατο. ⁵¹ ἐπεξῆλθε. ⁵² ἐταμιεύσατο. ⁵³ τὸν μετὰ. ⁵⁴ ἐνὸν. ⁵⁵ μὲν.

τυκράτωρ μετακαλέσατο πρὸς ἑαυτόν. Ὡς δὲ τὸ Ἰταμὸν τῶν Σκυθῶν ἑώρα καὶ ὅτι ὄσαι ὥραι πληθύνουσι καὶ ἄλλων ἐρχομένων εἰς τὴν αὐτῶν ἀρωγὴν, τὸν μὲν Γεώργιον αὐτοῦ που καταλέλοιπε μετὰ τῶν λοιπῶν, παραγγείλας μετὰ φειδοῦς ἀντικαθίστασθαι τοῖς Σκύθαις, μέχρις ἂν αὐτὸς ἐπανεέλθοι. Γοργῶς δὲ τοῦ Ἰππου τὸ ψάλιον περιστρέψας, τὴν περὶαν τοῦ ποταμοῦ καταλαθὼν, εἰσεῖσιν εἰς τὸ Ῥούσιον, καὶ ὄσους τῶν φευγόντων στρατιωτῶν κείθι κατέλαθε καὶ τοὺς αὐτόχθονας ἅπαντας Ῥουσιώτας, ὅποσοι στρατεύσιμον τὴν ἡλικίαν εἶχον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς ἀγρότας μετὰ τῶν ἰδίων ἀμαξῶν παρεκελεύσατο θάπτον ἐξεληλυθότας παρὰ τῷ χεῖλει ⁵⁷ τοῦ ποταμοῦ καταστῆναι. Τούτου δὲ θάπτον ἢ λόγου γεγονότος, καταστοίχους ⁵⁸ τινὰς καταστήσας αὐτοὺς ἀθίς πρὸς τὴν Γεώργιον ἀναδεδραμήκει, καίτοι ὑπὸ τεταρταίου ⁵⁹ κακοῦ βίγους (26) κιεζόμενος, ὡς καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπὸ τῆς φρίκης προσαράσσειν. Ἐπισυναχθὲν δὲ καὶ τὸ ἅπαν Σκυθικὸν στρατεύμα, ὡς τὴν διττὴν ἐθεάσαντο πηράταξιν, καὶ τὸν αὐτοκράτορα οὕτως [τασοῦτον] ἀγωνιζόμενον, τὸ φιλοκίνδυνον αὐτοῦ ἐπεγνωκότες, καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς κὰν ταῖς νίκαις, κὰν ταῖς ἤτταις ἐστί, τὴν ἀνύποιστον τούτου ἐπεγνωκότες ὁρμήν, εἰστήκεσαν μὴ ἀποθάρβουντες τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὴ μὲν τοι ὑπὸ βίγους συνεχόμενος, τὸ δὲ πλείστον ὅτι οὐπω οἱ σχεδασθέντες ἅπαντες ἐφθασαν συνεληλυθέναι, ἵστατο καὶ αὐτὸς πρᾶθῶν καὶ μετρίως ἰππαζόμενος, καὶ κατ' αὐτῶν θάρσος ἐνδεικνύμενος. Συνέβαιεν οὖν ἀμφω τὰ στρατεύματα ἀτρεμοῦντα μέχρις ἐσπέρας ἵστάναι. Ἐπεὶ δὲ ἡ νύξ ἤδη προΐει, ἀμαχητὶ πρὸς τὰς ἰδίας ἐπανεστρέψαν παρεμβολάς. Ἐδεδίεσαν γὰρ καὶ ἀποθάρβεῖν οὐκ εἶχον τὸν πόλεμον. Οἱ ἐξ ἑκατέρου κατὰ τὴν πρώτην μάχην ἄλλοι ἀλλαχοῦσε ⁶⁰ [ἀλλοσε ἀλλαχῆ] σχεδασθέντες, κατὰ μικρὸν αὐθίς πρὸς ⁶¹ τὸ Ῥούσιον ἐπανεήρχοντο· οἱ πλείους δὲ τούτων καὶ μάχης παντελῶς ἀγευστοί. Ὁ δὲ γε Μοναστρῆς καὶ Οὐζῆς καὶ ὁ Συνέσιος, ἄνδρες ἀρητιφίλοι καὶ μαχημώτατοι, διὰ τοῦ Ἄσπρου καλουμένου τῷ τότε διελθόντες χωρίου, ἀπόμαχοι καὶ αὐτοὶ τὸ Ῥούσιον καταλαμβάνουσιν.

una duplicem Romanam aciem viderunt, imperatoremque ipsum pugnare certi speciem ac minas præferentem, **213** cujus satis aliunde promptum ad pericula, et victoriis juxta cladibusque imper-

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁵⁷ τὸ χεῖλος. ⁵⁸ κατὰ στοίχους. ⁵⁹ τεταρταίου. ⁶⁰ ἀλλοσε. ⁶¹ εἰς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(26) *Τεταρταίου βίγους*. Apud medicos, ἐπιβολὴ βίγους, est frigoris in febre accessio, βίγη περιοδική, rigores febrium circuitu redeuntes; Marcello Empirico, cap. 16, *horrores febrem præcedentes, qui circuitum habent*; Celsus, lib. III, cap. 3, ait quartanas febres incipere semper *ab horrore*. Hic vero universam βίγη pro ipsa febre sumitur, quæ βιγοπύρετος dicitur apud Gregorium, in Vita sancti Basilii Junioris n. 7. Sic *frigores*, apud Latinos medij ævi, dicuntur *febres, quæ faciunt homines frigere*, ait Balbus in Catholico. *Frigora* dicit eadem nozione Gregorius Turonensis *De glor. confess.*, cap. 24, 85; *Frigus febrium*, lib. IV *De Mirac.*

sumpta paulo post ex equo proprio desiliens alium ab imperatore poposcerit, velut ad pugnandum strenue pro eo paratus. Dari confestim imperator eximium ipsi et regie phaleratum jubet, quo perfidus conscenso, cum jam exercitus contra se invicem vaderent, et ipse velut infestus in Scythas equitavit, verum progressus satis hastæ mucrone in nostros verso suis se miscuit: multaque illis et nimium utilia suavit, ex ea quam habebat consiliorum Imperatoris et structuræ aciei Romanæ notitia. Itaque hujus maxime ductu sententiaque Scythæ toto impetu aggressi Romanos plene fundunt fugantque. Imperator discerpas phalanges dissipatosque suos omnes ac passim sparsos in fugam cernens, frustra omnia expertus inopsque consilii tandem periclitari sine spe, sine ratione diutius noluit; versisque habenis usque ad fluvium non longe a Rhusio fluentem progressus, illic cum lectis quibusdam viris fortibus reflexit impetum et vultu persequentibus ferociter obverso, multos ex iis occidit, interdum et ipse percussus. Cum autem ex altera parte Pyrrhus Georgius pariter fugiens ad eundem fluvium pergeret, hunc increpatum imperator ad se accersivit, sibi que adjunxit. Tum feritatem ac ferociam Scytharum reputans, augerique in horas videns numerum eorum aliis assidue super alios auxilio venientibus, Georgium quidem cum reliquiis subsistere ibi jussit, mandato addito ut Scythis ea cautione obsisteret ne faceret pugnae copiam, aut in necessitatem periclitandi se trahi pateretur, ante reditum suum, ipse alacriter, equo converso ulteriorem amnis ripam tenuit, Rhusiumque ingressus quotquot illic fuga servatos reperit milites, omnesque insuper indigenas Rhusiotas, quicumque militarem ætatem habuere, sed et ipsos quoque rusticos, cum plaustris propriis, prodire confestim et ad ripam fluminis stare jussit. Quibus dicto citius factis, descriptoque in series certis assignatis ducibus novo milite, ad Georgium recurrit; frigore quartanæ cum maxime rigens acilibusque horrorem collisu testantibus. At Scythæ universis licet congregatis copiis, tamen ut pro

S. Mart., cap. 21. Hinc *frigoreticus morbus*, apud Hepidanum in Vita S. Wiboradæ, lib. I, cap. 27, pro ipsa febre; et *frigoretici*, pro febricitantibus, apud Flodoardum, lib. II *Hist. Rem.*, cap. 14; lib. IV, cap. 44; Baldricum **340** in Chron. Camerac., eundem Gregor. Turon. passim, etc. Etsi frigus, seu, ut tunc loquebantur, *frigorem* ab ipsa febre distinguere videatur Fortunatus Pictaviensis in Vita S. Germani episcopi Parisiensis, cap. 20. *Waddo*—*typum dupliciter incurrens febris et frigoris, expurgandus sancti viri præsentatur obtutibus*. Quo loco satis innotuit *frigorem* esse febrilem, quæ per ἐπιβολὴν βίγους excitatur.

possent, congressum experiri non sunt ausi steteruntque in loco. Nec eos lacescendos putavit Imperator partim ob id quo, ut dixi, male quatiebatur, febrile frigus, partim, idque præcipue, quod nondum omnes suos ex fuga collectos haberet. Simulavit tamen pugnaturientis audaciam generoso stato, modicisque procursibus crebrarum equitationum. Eo ferme modo transacta dies est, exercitibus ambobus sese innoxie usque ad vesperam spectare perseverantibus, primaque nocte se in castra utrimque recipientibus; mutuo alter alterius metu a prælio invadendo retardati: cujus sane causa justior Romanis erat adhuc a recenti clade dispersis, quorum sensim perique confluebant Rhusium, multique in iis pugnam non experti. Eodem tempore Monastras, Uzas et Synesius, viri omnes fortes et peritissimi rei bellicæ, ne ipsi quidem postremi prælii participes, Rhusium venero.

Hic Augustus urgente quem dixi rigore coactus decubuit paululum, ut brevi quiete sese reficeret. Nec tamen se omni belli cura vel in tantillum tempus plane relaxavit, quin respiceret disquireretque secum interim, quid cras esset faciendum? Talia meditantem convenit Tatrane. Vir hic erat Scythæ, qui sæpius iteratis ad Augustum transfugis, non pauciora violatæ fidei flagitia subjecerat, toties ad suos perfidiosa fuga reversus. Is quod in tot reciprocis pœnitentiæ ac sceleris vicibus semper facilem et tutum in Alexii patienti clementia receptum habuisset, pudore quodam victus amare serlo cæperat virtutem tam licenter spretam, et jam expertæ bonitatis domino toto pectore studebat, adeoque a vera imperatori consulendi voluntate hæc ejus, quam ad illum tum habuit, proficiscebatur oratio: *Non vana mihi opinio est, Auguste, Scythas in animo habere cras circumcludere vos et sic nobiscum omni ex parte circumventis prælium capessere. Opus igitur est prodire nos mœnibus illucescente die, et aciem in campo struam offerre hostibus, ad istud perniciosum nobis quod dixi consilium prævertendum disturbandumque. Laudavit virum imperator, probatoque atque accepto consilio ejus, se ita ut suadebat postridie oriente sole facturum recepit. Tatrane his dictis auditisque iluces Scytharum adiens allocutus in hunc modum est: *Ne efferramini propter victorias quas de imperatore reportastis, neque quod paucos nos esse videatis propterea pugnam nobiscum vobis ad vicioriam processuram certâ fiducia præsumite. Cum imperatore invicti roboris atque animi vobis res est; nec duci milites deerit. Scitote enim ingentes conducti militis copias in itinere esse, nobis propediem jungendas. Id et certo erit: et simul fuerit, vae vobis; nisi prius pace composita rebus vestris provideritis, profecto vestra cadavera vulturibus epulas dabunt.* Hæc Tatrane ad Scythas. At imperator licentissime palantes tota **214** passim planitie innumerabiles equos barbarorum diu noctuque sine cessatione ulla prædantium abigere meditans, accersitos Uzam et Monastram jussit cum lectis equitibus per noctem capto circuitu Scythas a tergo adoriri sub disuculum, progredique in planitiem, equis ei jumentis quæ in ea pascebant omnibus una cum pastoribus præ se abactis. *Nec de successu dubitaveritis, aiebat, nobis enim ex adverso conserta pugna Scythas a facie distinentibus, non poterit non tutus esse ac facilis.**

A Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ὑπὸ τοῦ συνέχοντος αὐτὸν, ὡς ἔφην, ῥίγους βιαζόμενος κατακλίθη, μικρὸν ἑαυτὸν ἀνακτησόμενος. Ἄλλ' ὁμοίως οὐδ' οὕτως ἤρπυι, σκεπτόμενος τί ἂν χρὴ τὸν αὐριον ποιῆσαι. Προσελθὼν δ' ὁ Τατράνης [Τραγάνης] (Σκυθῆς δὲ οὗτος ὁ ἀνὴρ πολλάκις αὐτομολήσας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ παλινοδρομήσας αὐθις εἰκαδὲς, καὶ τοσαυτὰ κίς παρ' αὐτοῦ συμπαθείας ἀξιώθει, καὶ πολλὸν τὴν πόθον εἰς αὐτὸν διὰ τὴν τοσαύτην ἀνεξικακίαν ἐσηκῶς), τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ ὄλη ψυχῆ καὶ φρονῶν καὶ πραγματευόμενος, ἔφη· Ἐλπὶς ἐστὶ μοι, βασιλεῦ, κατὰ τὴν αὐριον τοὺς Σκυθῆς κυκλώσαι ἡμᾶς, καὶ οὕτω τὸν μεθ' ἡμῶν ἀναζητῆσαι πόλεμον. Χρὴ τοίνυν προλυθόντας ἔξω τῶν τειχῶν ἀγαζούσης ἡμέρας παρατάξασθαι. Ἐπαινέσας δὲ τοῦτον ὁ βασιλεὺς καὶ ἀποδεξάμενος τῆς βουλῆς, συνέθετο ἡλίου ἀνίσχοντος πέρας ταύτην λαβεῖν. Ὁ δὲ ταῦτ' εἰπὼν, ἀπελθὼν τοιαῦτα πρὸς τοὺς ἡγεμόνας ἀπαστομάτισε τῶν Σκυθῶν· Μὴ ἐπαίρεσθε διὰ τὰς προγεγενημένας ἡττας τοῦ αὐτοκράτορος, μηδὲ ὀλιγοστοὺς ὄρωντες ἡμᾶς τὴν μεθ' ἡμῶν ἀγαθαῖς ἐλπίσι θαρρεῖτε μάχην. Ἄμαχος τὴν ἰσχὺν ἐστὶν ὁ κρατῶν καὶ πολὺ μισθοφορικῶν ὄσον ἤδη ἐλπίζεται καταλυεῖν. Καὶ εἰ μὴ τὴν μετ' αὐτοῦ εἰρήνην σπάσῃσθε, τὰ σώματα ὑμῶν οἰωκοὶ ἔδονται. Τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ Τατράνη πρὸς τοὺς Σκυθᾶς. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ μελετήσας τοὺς κατὰ πεδιάδα νεμομένους ἵππους αὐτῶν ἀναλαβέσθαι (ἦσαν δὲ παμπληθεῖς) ληϊζομένων ὁσημέραι τὰς νύκτας τὴν ἡμεδαπὴν χώραν, μεταπεμφάμενος τὸν τε Οὐζᾶν καὶ τὸν Μοναστράν, ἐπέσκηψε μεθ' ἱππέων ἐκχρίτων ἐξ ὀπισθίων τῶν Σκυθῶν διελθόντας κατὰ τὸ περίορθρον, τὰς πεδιάδας καταλαβεῖν, καὶ τοὺς ἵππους ἅπαντας καὶ τὰ ἄλλα κτήνη σὺν αὐτοῖς νομεῦσιν ἀναλαβέσθαι καὶ μὴ δεδιέναι παρεκελεύετο. Ἡμῶν γὰρ κατὰ πρόσωπον αὐτοῖς μαχομένων, ὑμεῖς ῥαδίως τὸ κελευσθὲν ἐκπληρώσετε. Οὐδαμῶς δὲ τοῦ σκοποῦ διημάρτηκεν. Ὁ γὰρ λόγος ἔργον εὐθὺς ἐγεγόνει. Αὐτὸς δὲ τὴν κατ' αὐτοῦ τῶν Σκυθῶν ἐπέλευσιν προσδόκιμον ἔχων, οὐκ ἐδίδου ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, οὐδ' ἐπινυστάζων ὄλωσεν. Ἄλλὰ μεταπεμπόμενος δι' ὄλης νυκτὸς τοὺς στρατιώτας, καὶ μᾶλλον τοὺς τῆς τοξείας εἰδήμονας, πολλὰ περὶ τῶν Σκυθῶν ὠμίλει, ἐπαλείφων ὅσον αὐτοῦς, καὶ τὰ συνελθόντα πρὸς τὴν ἐλπίζομένην ἐς νέεστα μάχην συμβουλεύων, ὅπως δεῖ τόξον τείνειν, καὶ βέλη πέμπειν, ἐστὶν οὐ καὶ τοὺς ἵππους ἀνα-

Varia lectiones ex cod. Coisljn.

⁶¹ τὴν. ⁶² τοσαύτης. ⁶³ τοῦτο. ⁶⁴ παρεκελεύετο.

σειράζειν, καὶ αὐτοῖς ἐνδιδόναι τὸν χαλινὸν, καὶ ἀποβαίνειν τῶν ἵππων, εἰ καὶ τοῦτο χρεῖ. Ἄλλα ταῦτα μὲν τὰ τῆς νυκτὸς ἔργα. Μικρὸν δὲ ὑπνώσας, ἐπεὶ τῆς ἡμέρας ἤδη ἐπιφωσκούσης ⁶⁶ οἱ λογάδες ἅπαντες τῶν Σκυθῶν διαπεφαιωθέντες τὸν ποταμὸν ⁶⁷. . . τὸν πόλεμον ἀναζητεῖν ἐφύεσαν, καὶ ἤδη πέρασ ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἐλάμβανε στοχασμὸς (δεινὸς γὰρ ἦν προῖδέσθαι τὸ μέλλον, ἐμπειρίαν πολλὴν τῇ πυκνότητι τῶν ὁσημέραι κατ' αὐτοῦ ἐπανισταμένων πολέμων λαβῶν) ἐπιθάς παραχρῆμα τοῦ ἵππου, τὴν ἐνυάλιον ἠχῆσαι προσέταττε σάλπιγγα, καὶ τὰς φάλαγγας καταστησάμενος αὐτὸς ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰστήκει. Ὅρων δὲ τοὺς Σκύθας ἱταμιώτερον ἢ πρότερον ἐπικαταλαμβάνοντας, παραχρῆμα τοὺς τῆς τοξείας εἰδήμονας ἀποθῆναι τῶν ἵππων καὶ βιάην κατ' αὐτῶν ἰέναι ἐπέτκτησαν, καὶ συνεχῆ τὰ τόξα τείνειν· τὸ δὲ γε λοιπὸν παρατάξεως κατόπιν τούτων ἔγινε καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ τὸ μέσον διέπων τοῦ στρατεύματος. Οἱ δὲ τοῖς Σκύθαις μετὰ τόλμης προσέβηλον. Καρτερῶς δὲ τῆς μάχης γενομένης, τὸ μὲν τὴν πυκνότητα τῶν βελῶν, τὸ δὲ καὶ τὸν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ συντάγματος συνασπισμὸν ἔρωντες, καὶ αὐτὸν ἴη τὸν αὐτοκράτορα ἐκθύμως μαχόμενον, ἐκδειματωθέντες παλιμπόρευτοι γέγονασιν τὸν ποταμὸν, εἰς τοῦπίσω σπεύδοντες διαπερᾶν πρὸς τὰς σφῶν ἀρμαμάξας τὴν φυγὴν ποιούμενοι. Ἐδίωκον γὰρ ὅλους ῥοτῆρας ⁶⁸ ἀφέντες οἱ τῆς Ῥωμαϊκῆς ⁶⁹ φάλαγγος, οἱ μὲν τοῖς ὀπίσσω κατὰ τῶν μεταφράνων παίοντες, οἱ δὲ τοῖς βέλεσι τούτους βάλλοντες. Πολλοὶ μὲν οὖν πρὸ τοῦ παρατῆσαι χεῖλος ἐφθακέναι τοῦ ποταμοῦ ἀναιρεθέντες πίπτουσι, πολλοὶ δὲ καὶ ἀνά κράτος φεύγοντες ταῖς δύναις ἐμπίπτοντες τοῦ ποταμοῦ παρασυρόμενοι ἀπεπνίγοντο ⁷⁰. Ἐκθυμότερον δὲ ἅπαντων κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ περὶ τὸν αὐτοκράτορα διαπονούμενοι θεράποντες ἠγωνίσαντο. Ἦσαν γὰρ ἀκμητέες ἅπαντες. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ ἐκδηλὸς ὀριστεύς κατὰ ταυτηνὴ τὴν ἡμέραν ἀναδειχθεὶς, νικητῆς πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ὀπέστρεψεν.

velites et acri eminus commisso certamine incredibili ingesta multitudine telorum hostilem haud dubie retardant impetum. Semel concussis extremum ad terrorem fugæque consilium momentum accessit formidolosa species Romanæ aciei, consortæque nexus phalangis : super omnia facies ipsa minæque spirantis martem, ruentisque in perniciem ipsorum non dubiam imperatoris. **215** Ergo tergis haud dissimulanter versis fluvium impigre repetunt, iterumque trajiciunt, ad sua plaustra castraque properantes. Instat fugacibus toto impetu Romana phalanx et partim hastis cominus sodiendo terga, partim eminus sagittis figendo, multos antequam ad annum pervenissent sternunt : multi ulterius fuga evecti verticibus fluminis hausti præfocatique periire. Animadversum est inclaruisse potissimum factis fortibus eo die virtutem domesticorum famulorum imperatoris, quos ad quotidianum ministerium adhibebat intimos, lectos omnes, et pleno ævi robore juvenes. Ipse Augustus heroica virtute atque consilio splendidissimæ victoriæ compos ista luce factus in castra se recepit sua.

Ἐπὶ τρισὶ γοῦν ἡμέραις αὐτοῦ που διαναπαυσάμενος ἐκεῖθεν ἀπάρας καταλαμβάνει τὴν Τζουρουλὸν. Σκοπήσας δὲ ὡς χρεῖ μὴ ταχέως ἐκεῖθεν μεταστῆναι, τάφρον ἀποχρῶσαν πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τοῦ πολιχνίου ταῖς προσούσαις αὐτῷ δυνάμεσι διορύξας, τὴν τε βασιλικὴν σκηνὴν καὶ τὰς σκευὰς

A vobis impetus in eosdem a tergo factus, improvisus item et vehemens. Dictum, factum. Nec exsecutio præcepto, nec incepto destinatus exitus defuit. Ex templo Augustus in partem operis sibi desumptam intentus ad fortiter excipiendos quos in se avertere cras parabat Scythas curam omnem ac contentionem vertit. Somnum illa nocte non vidit, ac ne connivere quidem palpebram passus est, totus in accersendis, confirmandis, commonendisque militibus, jaculatoribus præsertim quibus præcipiebat multa ad usum pugnæ crastinæ, de modo quam maxime nocendi barbaris, deque optima ratione tendendi arcus jaculique collimeandi : nec erudire verbo ad ea contentus etiam exercebat, formabatque manu, monstrans etiam uti compescere interdum angustis habenis ac reflectere oporteret equum, ut admittere rursus laxatis frenis, ut perite expediteque in tempore desilire. Hæc illam noctem imperatoris opera fuerunt, nisi quod sub vigiliam extremam modica quiete sumpta, die illucescente audivit moxque ipse vidit duces Scytharum cum instructis, ut apparebat, ad prælium copiis vadere in Romanos, jamque trajectisse fluvium. Sic quod imperator Uzæ Monastræque futurum prædixerat evenit. Et novum id unum de plurimis experimentum fuit eximie peritæ conjectandi certoque pronuntiandi de futuris belli casibus, qua semper Alexius excellit, eum fructum ex magno usu longaque et laboriosa experientia rerum militiæ toleratarum gestarumque, inter alios adeptus, reputando videlicet comparandoque, et memoriam animadversionemque cunctis eventibus adhibendo. Tunc ergo statim equo conscenso simul phalanges ordinat, acieque descripta ipse in fronte locum sumit. Inde animadvertens ferocius concitatusque solito venire Scythas, jaculatores rapim excendere ex equis jubet, sicque procedere adversos barbaris, maturo gradu, nusquam remissa jaculatione; post eos universum ipse medius agmen animans ductat. Audacter imperata faciunt præmissi

D Trium ibi dierum quiete capta, Tzurulum se transtulit : unde non cito sibi migrandum cum statisset, castra suis, quæ tum erant, omnibus copiis salis ampla capiendis ad orientalem oppidi metatus partem, vallo ea fossaque munivit, quoad abunde tuta credidit, ut iis, quod mox fecit, Augustale suum,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ ἐπιφωσκούσης. ⁶⁷ ποταμὸν τὸν πόλεμον. ⁶⁸ ῥοτῆρας. ⁶⁹ Ῥωμαίων. ⁷⁰ ἐναπεπνίγοντο.

vasaque ac militarem universam principalis domus A suppellectilem sine periculo committeret. Idem istud in oppidum Tzurulum Scythæ quoque veniebant; sed ut præoccupatum ab imperatore cognoverunt, trajecto amne qui per planitiem non longe a Tzurulo fuit (Xerogypsum (27) indigenæ nominant) medio spatio inter lumen et oppidum castra posuerunt, sic anplexi ambitum murorum urbis, ut eam undique clausam obseptamque circumsidèrent: imperator vero intus interceptus quasi obsessus teneretur. At succedente nocte *Di reliqui pariter bellatoresque sub armis* (quod Calliope Homeri caneret) *carpebant somnos*. Verum imperatori Alexio *dulcis non fovit lumina somnus*, sed vigil ingenium torquebat, exquirenda secum ratione, si qua expediri posset, audaciam barbaricam arte frangendi; quandoquidem ad id aperto Marte tentandum vires, minus suppetebant, longe impari Romana paucitate ad innumera-
 B rabililitatem exercitus Scythici, ita ut pugna æqua patente campo sine culpa temeritatis, quam certæ cladis præsens supplicium exciperet, iniri nullo modo posset. Observavit autem dux sagacissimus structum exstare oppidum Tzurulum in eminenti colle, unde pronus despectus esset in vastum camporum æquor per quod se immensa Scytharum multitudo diffuderat. Hunc situm et stativorum hostilium et sui oppidi solertia trahendum ad occasionem furti bellici acre ad talia ingenium decrevit. Res in hunc modum composita est. Conquisitos agro toto atque oppido comportari currus imperat; C tum eorum rotas axibus commissas, sed a plastris ac temenibus avulsas funibus religandas curat, sicque ordine continuo dispositas **216** suspendit e pinnis muri summo collis jugo ædificati. Nec mora parentibus pro se cunctis, quippe urgente jubentis præsentia, constituitur una hora spectaculum inopinatum pendentium serie perpetua, e mœnium Tzuruli pinnis, qua in præceps imminent, revinctorum funiculis orbium lignecrum transvexis axibus ita fixorum ut bini connecterentur. His nocte paratis diluculo imperator surgens sese ipse armat, armarumque omnes jussus portis mox educit, adversosque hostibus quasi ad prælium statuit. Contigit autem ut ex ea ipsa parte in quam imminabant suspensæ in mœnium pinnis rotæ, Romana quoque D explicaretur acies, et eadem linea e diametro contrastaret hostilis exercitus. Imperator in mediis de more Romanis copiis præsens, edixit, ut quam primum classicum insonisset omissis milites equis lento et otioso gradu in hostem vaderent, arcu maxime ac jaculis procul utentes, sicque aciem in se Seythicam elicere cõnarentur. Ubi vero barba-

πάσας εἰσω τοῦτου κατέβητο. Οἱ δὲ Σκυῖται ἐπιόντες καὶ οὗτοι κατὰ τῆς Τζουρουλοῦ, ἐπειδὴ προκαταλαβεῖν τὸν αὐτοκράτορα ταύτην ἠκηκόεσαν, διαβεβηκότες τὸν ἀνά τὴν πεδιάδα μέοντα ποταμὸν ἀγχοῦ τοῦ πολυχνίου τοῦτον (Ξηρόγυφον τοῦτον ἐγχωρίως κατονομάζουσι) τὸν χάρακα ἐπέβησαν, μεταξὺ ὄντες τοῦ τε ποταμοῦ καὶ τοῦ πολυχνίου. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐξωθεν τὴν πόλιν ταύτην κυκλώσαντες ὁ δὲ βασιλεὺς ἔνδον ἐναπαίληπτο καθάπερ πολιορκούμενος. Ἄλλ' ἐπεὶ νύξ κατέλαβεν, ἄλλοι μὲν βαθεοὶ τε καὶ ἀνέρες ἱπποκοροῦσαι (τοῦτο δὴ τὸ τῆς Καλλιόπης Ὀμήρου) εἶδον, τὸν δὲ αὐτοκράτορα Ἄλιξιον οὐκ ἔχε ἠδύμος ὕπνος. Ἀλλὰ διεγρύπναι τε καὶ ἀνεπιπτε λογισμοῦς, ὅπως τὸ θράσος τῶν Βαρβάρων τέχνη καταγωνίσηται ἰδὼν τοίνυν ὡς τὸ πολίχμιον τοῦτο ἢ Τζουρουλοῦς ἐπὶ λόφου ἀνεστηκότος τετειχιστο⁷¹, τὸ δὲ βίρβαρον ἅπαν κάτω που περὶ τὴν πεδιάδα ἠύλιστο, ἐπεὶ μὴ ἀποχρῶσαν πρὸς τὸσαῦτα πλήθη δύναμιν εἶχεν, ὥστε τὴν μετ' αὐτῶν ἀποθάρρῆσαι⁷² μάχην κατὰ συστάδην, ἐπινοεῖται τε καὶ μάλα εὐμήχανον. Ἀναλαβόμενος τὰς τῶν οἰκητόρων ἀμάξας καὶ ταύτας ἀφελὼν ἀπὸ τῶν ἐπικραβδάτων, τοὺς τε τροχοὺς καὶ τοὺς ἀξόνας ἀνω κατέσχε, καὶ οὕτως ἐξω τοῦ τείχους ἐπὶ τῶν κρηδέμων ἐφεξῆς ἀπαυρεῖ διὰ τινῶν καλιωδίων ἐναποδεσμουμένων ταῖς ἐπάλλεσι τῶν τειχῶν. Καὶ ἅμα τε τοῦτο ἐπενόησέ τε καὶ εἰργάσατο. Καὶ μίαις ὥρας ἐναπεκρέμαντο κύκλοι οἱ τροχοὶ μετὰ τῶν ἀξόνων, ὡς περ τινὲς ἐφεξῆς κύκλοι κείμενοι, καὶ ἀλλήλους ἔγγιζόντες, καὶ τοῖς ἀξοῖσιν αὐτῶν ξυνδέσμουμένοι⁷³. Πρωῖθεν δὲ ἀναστὰς καὶ αὐτὸς τε ὀπλισάμενος καὶ τοὺς ἄλλους ὀπλίσας ἐξάγει τοῦ τείχους ἀντιμετώπους στήσας τοῖς τοὺς στρατιώταις Βαρβάρους⁷⁴. Συνέβαινε δὲ ἐφ' ἕ μέρη τὰ κύκλα τῶν τροχῶν ἀπηύρηται, ἐπ' ἐκεῖνα καὶ τοὺς ἡμετέρους στρατιώταις ἴστασθαι καὶ ἀντικρὺ κεῖσθαι κατὰ μίαν γραμμὴν τὸ ἀντίθετον. Καὶ τὸ ἐντεῦθεν αὐτὸς μέσης τῆς⁸⁰ ἀμφ' αὐτὸν παρατάξειως ἐστηκώς, συνεβούλευεν ἐπὶν ἢ σάλπιγγι τὸ ἐνωάλιον ἐπιδοήσειεν⁸¹ ἀποδάντας τὴν ἱππων τοὺς στρατιώτας σχολῇ καὶ βιάδην κατὰ τῶν ἐναντίων, χωρεῖν τόξοις καὶ πολλὰ χρωμένους καὶ ἀκροβολισμοῖς καὶ τὴν φάλαγγα τῶν Σκυθῶν εἰς ἑαυτοὺς προκαλεῖσθαι. Ἐπὶν δὲ τοῦτῳ παρασυρέντας, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἐγκακρυγότες τοὺς ἵππους θεάζαιντο, προτροπάδην ὀπισθορμήτους γενομένους ἄλιγον διαιρεθῆναι τῆνικαῦτα διχῆ εἰς δεξιὸν τε καὶ εὐώνυμον μέρος, καὶ χώραν δοῦναι τοῖς ἐναντίοις ἐς τοσοῦτον, ὥς ἂν τοῦ τείχους πλησίον γένοιοντο. Τοῦτου δὲ γεγονότος παρήγγελλτο τοῖς ἀνωθεν ἐστηκόσιν ἀπὸ τοῦ τείχους ὀπηνίκα τὴν σχίζαν τῶν φαλάγγων θεάζαιντο, ξίφεσι τὰ καλώδια κόπτειν καὶ ἀφείναι τοὺς

Variae lectiones cod. Coislini.

⁷¹ εἶχεν. ⁷² ἠδύμος. ⁷³ κατασοφίσηται. ⁷⁴ Desunt voces ἰδὼν τοίνυν ὡς τὸ πολίχμιον (sic) τοῦτο ἢ Τζουρουλοῦς ἐπὶ λόφου ἀνεστηκότος τετειχιστο. ⁷⁵ ἀναθάρρῆσαι. ⁷⁶ ἐπενόησε καὶ. ⁷⁷ ἀλλήλοις. ⁷⁸ δεσμούμενοι. ⁷⁹ τοὺς στρατιώταις τοῖς βαρβάροις. ⁸⁰ μὲν τῆς. ⁸¹ ἰχθήση.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(27) Xerogypsi Puvii meminit Theophylactus Simoc., lib. vi, cap. 3.

τροχούς μετὰ τῶν ἀξόνων ἀνωθεν κάτω κατακρη-
 μνίζεσθαι. Ἐγένετο ταῦτα κατὰ τὴ τοῦ βασιλέως
 παράγγελμα. Καὶ ἄθροοι μὲν ἐπαράξαντες ἦσαν
 οἱ Σκύθαι σὺν ἀλαλαγμῷ βαρβαρικῷ ἱππῶται κατὰ
 τῆς ἡμεδαπῆς παρατάξεως, περὶ καὶ βλάβην κατ'
 αὐτῶν ἰσμένων πάντων, μόνου δὲ τοῦ αὐτοκράτορος
 ἐπόχου συγκατιόντος αὐτοῖς. Οἱ δὲ κατὰ τὴν τοῦ
 αὐτοκράτορος τέχνην ὀλίγον γόνυ γουνοῦ ἀμείψαντες
 καὶ οἶον ἀναποδίσαντες διεσχίσθησαν ἀπ' ἀλλήλων,
 ὡς οὐκ ἂν τις ἠλπισεν, ὡσπερ θύραν τοῖς Βαρβά-
 ροις πλατυτάτην εἰς τὴν εἰσοδὸν ἀνεψῆξαντες ⁸¹.
 Καὶ ἅμα οἱ μὲν Σκύθαι εἰσω τοῦ ⁸² στομίου τῆς
 ἑκατέρωθεν φάλαγγος ⁸³ ἐγεγόνεισαν, οἱ δὲ τροχοὶ
 μετὰ τινος ῥοίζου καὶ καταφορᾶς ἐνεχθέντες ὑπὲρ
 πῆχυν, ἀπὸ τοῦ τείχους ἕκαστος ἐφαλλόμενοι ⁸⁴,
 ἅτε τῶν κυρτοτήτων ἑκάστου τροχοῦ ⁸⁵ ἀποκρου-
 σθεισῶν ἐκ τοῦ τείχους, καὶ οἶον ἀποσφενδονηθει-
 σῶν, εἰς μέσους τοὺς ἱππῶτας τῶν Βαρβάρων
 ἐξεκυλίσθησαν, ῥύμην λαβόντες σφοδρότεραν ⁸⁷,
 τὴ μὲν καὶ ἀπὸ τῆς ἀθρόας καταφορᾶς τῷ φυσικῷ
 παιθόμενοι βάζει ⁸⁸, τὸ δὲ καὶ ῥοπὴν λαβόντες
 ἀκάθεκτον ἀπὸ τοῦ κατάντους τοῦ τόπου ⁸⁹ σφοδρῶς
 τε τοῖς Βαρβάροις ἐνέπιπτον ⁹⁰, καὶ πανταχόθεν
 αὐτοῦς περιέθλιθον τὰ σκέλη τῶν ἱππῶν ὡσπερ
 θερίζοντες καὶ ἀμφοτέρωθεν ἑκατέρωθεν ἀπὸ τε τῶν
 ἐμπροσθίων καὶ ὀπισθίων μερῶν διατεμνόμενοι,
 ὀκλάσσει τοὺς ἱπποὺς ἐφ' ἃ μέρη τὴν πληγὴν ἀν-
 ἐδέξαντο ⁹¹ κατηνάγκασαν, καὶ τοὺς ἱππῶτας συγ-
 καταβαλεῖν, ὧν ἐπ' ἀλλήλων καὶ συχνῶν πιπτόντων,
 ἐξ ἑκατέρου δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν κατ' αὐτῶν ⁹²
 ἰσμένων, καὶ δεινῆς τῆς μάχης τοῖς Σκύθαις παντα-
 χόθεν ἐφισταμένης, οἱ μὲν τοῖς πεμπομένοις ἀν-
 ηρῶντο βέλεσιν, οἱ δὲ διὰ τῶν δοράτων ἐπλήττοντο,
 τῶν δὲ λοιπῶν οἱ πλείους ὑπὸ τῶν τροχῶν σφοδρῶς
 καταφερομένων συνωθούμενοι πρὸς τὸ ρεῦμα τοῦ
 ποταμοῦ ἀπεπνίγησαν. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐπεὶ πάλιν
 τοὺς καταλειφθέντας Σκύθας πρὸς πόλεμον ὀρμῶν-
 τας ἑώρα τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἅπαντας τεθαρρήκοτας
 κατανοήσας, ὀπλίσασθαι παρεκελεύσατο. Σιδηροφο-
 ρίαις δὲ καὶ αὐτῆς καὶ πολέμου σχῆμα διατυπώσας
 πρὸς τὴν πρᾶνὲς κάτεισιν. Ἔπειτα δὲ τὰς φάλαγγας
 ἐπιστάσας κατὰ πρόσωπον τοῖς Σκύθαις ἵστατο,
 ἐφ' ᾧ τὸν μετ' αὐτῶν, ὡς ἐνὸν, συνάψαι πόλεμον.
 Αὐτὸς μὲν οὖν τὴν ⁹³ μέσην τῶν ταγμάτων εἶχε
 χώραν· μάχης δὲ καρτερᾶς γενομένης τὴν νικῶσαν
 τηνικαῦτα παρ' ἐλπίδας αἱ Ῥωμαῖκαὶ εἶχον φά-
 λαγγας καὶ ἐδίωκον τοῦτους ἀκρατῶς. Ἐπεὶ δ' ἱκανὸν
 διάστημα τοῦτους ἑώρα διώκοντας· ὁ αὐτοκράτωρ,
 δεδιὼς μὴ λοχιῶντές τινες ἀφηνιδίως ἐπεισπασόντες
 τοῖς Ῥωμαίοις παλίντροπον τὴν τῶν Σκυθῶν φυγὴν
 ἀπεργάσωνται, καὶ προστεθέντες· τοῦτοις καὶ οἱ
 φεύγοντες, μέγα τὸ δεινὸν τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατιᾷ
 ἐπάξωσιν, ἱππασίας πυκνὰς ποιούμενος, ἀνασει-
 ράζειν τοὺς χαλινοὺς καὶ τοὺς ἱπποὺς ἀναψύχειν,
 τοῖς στρατιώταις ἐκέλευεν. Οὕτω γοῦν κατὰ τὴν

A ros pronos in impetum contra se ruendi cernerent
 jamque ad cominus accedendam exhortari equos
 audirent, terga ex composito verterent; sic tamen
 furiosam fugam moderarentur, ut in aliam alii par-
 tem a se invicem discedentes, hiatus in medio
 patentem quasi phalangis perruptæ relinquerent,
 per quem penetrantes hostes admoverent se propius
 muris oppidi. Et erant supra murum dispositi qui
 in id unum invigilarent: quibusque mandatum erat
 ut ubi scissam in partes duas Romanam aciem in-
 gressosque per eam scissuram proectos ad muri
 viciniam Scythas cernerent, gladiis repente strictis
 funes quibus rotæ religabantur e piuinis rumpere
 easque confugatas cum axibus una præcipites deor-
 sum darent. Successere omnia e sententia votoque
 imperatoris. Itum in Scythas lento incessu, solo
 inter Romanos Augusto equitante præsentemque
 daute operam ut cuncta ex usu cogitati stratage-
 matis apte fierent. Furunt contra Scythæ, minisque
 cum ira crescentibus expediunt ferocem impetum
 spe mox invadendæ cominus pugnæ cum iis quo-
 rum jaculatione procul tuta petebantur. Ruentibus
 addit calcar fuga simulata Romanorum, discessio-
 que phalangis obliquatis mutuoque aversis artifi-
 ciose recedentium genibus, iter aperit blande pellax,
 et sine suspitione insidiosum, pari nostri contemptu
 sui que fiducia sese inferentibus barbaris. Per id
 quasi latissimum ostium, ut cum magno clamore ac
 convicio cæperant inveli, perrexerunt equites Scy-
 thæ: donec in eos divisæ phalangis velut faucibus
 utrimque clausos superne devolutæ rotarum orbitæ
 subitum, objeccere terrorem. Alta ruina in durum
 allisi solum orbes lignei reflectebantur resultu
 plusquam cubitali; tum in prorum vergentem nacti
 declivitatem, apte librati transversis axibus, impetu
 juxta **217** strepituque ac fragore maximis, in bar-
 baros intorti evolvebantur, nihilo lenius quam si
 muralibus machinis excussa pondera fulminea perni-
 citate ruant. Circumveniuntur novæ undique appulsu
 pestis Scythæ, crura equorum quibus vehebant varie
 demetente plaustorum procella: aliis ab anteriore
 parte incidens malum volubile pedes priores ar-
 mosve contuderat; alios forte aversos nacta rotarum
 præceps vis in posterioribus læserat calcibus. At
 quacumque parte vulnus equus acceperat, in eam
 necessario claudicans exscendere cogebat equitem,
 nisi secum afflictum trahebat in casum. Strages
 ergo liebat virorum equorumque, in acervos se cu-
 mulans grassante assidue pernicie, non modo incur-
 su præcipitantium rotarum, sed jam etiam nutu
 allisu impulsuque, dum qui rotæ ruentis incurso,
 sternitur, comitem et commilitonem suum mole sua
 in casum communem abripit: ac ne in hoc ruina
 sistit, sed ab uno percusse toti ordines pessum tru-
 duntur, et Romanis nova felicitate ipsa Scytharum

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸¹ ἀνοίξαντες. ⁸² τῶν. ⁸³ φάλαγγων. ⁸⁴ ἀφελόμενοι. ⁸⁵ τροχῶν. ⁸⁶ σφοδρῶς. ⁸⁷ βάζει.
⁸⁸ τόπου. ⁸⁹ τὰ βάρβαρα ἀνέπιπτον. ⁹⁰ ἐδέξαντο. ⁹¹ τὴν.

corpora in Scythas vicem telorum fungentia, militabant. Cooriuntur inter hæc ab utroque latere nostri barbarosque impeditos et percussos, qua procul ejaculandis sagittis, qua cominus fodiendo eos infestis hastis otiose concidunt. Nec sola rotarum impellentiamque corporum calamitas fuit; accessit

in partem cladis torrens unda propinqui amnis, in quem multi rotarum superne axium mole motuque correpti barbari submersi sunt. Postridie residuos Scythas repetere prælium velle conspicatus imperator, suos et ipse recenti successu audaces armari ac contra prodire jubet; et in ipsa declivitate aciei formam ubi ex arte descripsit, sibi que in ea media locum pugnaturo sumpsit, vertant in hostem vultus, pugnamque cum adversis capessant, edicit suis. Nec penes Scythas mora fuit; miscetur prælium atrox. Vincunt præter spem Romanæ phalanges, barbarosque in fugam incumbentes longo spatio magnis animis sequuntur. Suspecta res prudentissimo imperatori fuit, verentine quo forte in loco subsidentium insidiarum Scythæ conscii in eas astu Romanos abreptum irent; sicque nostris aut cæsis aut vicissim fugientibus insidiatores cum prius fugacibus pugnam acriorem instaurarent magna clade modo vincuntium. Conventis ergo laboriose per equitantes crebras commonitisque plerisque suorum, ut frenos reflecterent equisque requiem darent, incolumes reduxit universos. Sic ea die ambo a se invicem exercitus disjuncti sunt, Scythico in fugam verso, Romano cum suo imperatore manifestæ victoriæ compote in propria castra redeunte. Victi Scythæ et victos confessi Bulgarophygam inter ac parvam Nicæam tabernacula fixere.

Adulta porro jam hieme, putavit imperator e re fore, si Constantinopolim rediret, quo et se ipsum, et majorem partem exercitus, e longa et varia tot certaminum fatigatione reficeret. Divisis ergo bifariam copiis, quod earum magis vegetum integrumque fuit, id opponendum hostibus adhuc armatis reliquit ibidem sub cura ducum duorum, **218** Joannis nempe et Maurocatalonis Nicolai, de quorum utroque sæpe superius mentionem fecimus, dato ipsis mandato, præoccupandi præsiidiis idoneis oppida singula, ne in Scytharum potestatem venire cogentur: præterea corradendi abducendique ex regione universa pedites rusticos una cum plaustis et bobus ipsa trahentibus. Jam tum enim providens parabat quæ ad expeditionem veris insequentis, qua conatum omnem intendere decreverat ut Scythas debellaret, sibi profutura opinabatur. Hunc in modum dispositis omnibus, Byzantium revertitur.

ἡμέραν ἐκείνην ἀμφω διαστήτην τὰ στρατεύματα. Οἱ μὲν γὰρ φυγάδες, ὁ δὲ βασιλεὺς χαίρων νικητῆς λαμπρὸς πρὸς τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν ἐπάνεισιν. Οἱ δὲ Σκύθαι κατακράτος ἠττηθέντες μεταξὺ τοῦ Βουλγαροφύγου καὶ τῆς μικρᾶς Νικαίας τὰς σκηνὰς ἐπήγνοντο.

quem multi rotarum superne axium mole motuque correpti barbari submersi sunt. Postridie residuos Scythas repetere prælium velle conspicatus imperator, suos et ipse recenti successu audaces armari ac contra prodire jubet; et in ipsa declivitate aciei formam ubi ex arte descripsit, sibi que in ea media locum pugnaturo sumpsit, vertant in hostem vultus, pugnamque cum adversis capessant, edicit suis. Nec penes Scythas mora fuit; miscetur prælium atrox. Vincunt præter spem Romanæ phalanges, barbarosque in fugam incumbentes longo spatio magnis animis sequuntur. Suspecta res prudentissimo imperatori fuit, verentine quo forte in loco subsidentium insidiarum Scythæ conscii in eas astu Romanos abreptum irent; sicque nostris aut cæsis aut vicissim fugientibus insidiatores cum prius fugacibus pugnam acriorem instaurarent magna clade modo vincuntium. Conventis ergo laboriose per equitantes crebras commonitisque plerisque suorum, ut frenos reflecterent equisque requiem darent, incolumes reduxit universos. Sic ea die ambo a se invicem exercitus disjuncti sunt, Scythico in fugam verso, Romano cum suo imperatore manifestæ victoriæ compote in propria castra redeunte. Victi Scythæ et victos confessi Bulgarophygam inter ac parvam Nicæam tabernacula fixere.

Χειμῶνος δὲ ἤδη ἐπικαταλαβόντος, δεῖν ἔγνω ὁ αὐτοκράτωρ εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανελθεῖν, ἐφ' ᾧ ἑαυτὸν τε καὶ τὸ πλεον τοῦ στρατοπέδου τῶν πολλῶν ἀγώνων ἐπανακτῆσασθαι. Διελόμενος οὖν τὰς δυνάμεις, καὶ εἰς ἀντίπαλόν μοῖραν ἀποκρίνας ὁπόσοι εὐψυχότεροι τοῦ παντός ἦσαν στρατεύματος ἡγεμόνας τούτων τὸν τε Ἰωάννην καὶ τὸν Μαυροκατακλῶν Νικόλαον προεβάλλετο, περὶ ὧν πολλάκις φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσεν, ἐντειλόμενος αὐτοῖς ἐν ἐκάστῳ μὲν τῶν κολιχνίων ἀποχωρῶντας εἰσαγαγεῖν στρατιώτας εἰς τὴν αὐτῶν φρουρὰν, πεζοὺς δὲ ἐξ ἀπάσης τῆς χώρας μετὰ ἀμαξῶν καὶ τῶν ταύτας ἐλκόντων βοῶν ἐξαλάσαι. Βουλόμενος γὰρ ἕαρος ἐφισταμένου τῆς κατὰ τῶν Σκυθῶν καρτερώτερον ἀνθέξεσθαι μάχης προεμελέτα τε καὶ ἠὲ τρέπιζε τὰ συνόσοντα. Οὕτω γοῦν ἅπαντα διαθέμενος ἐπανέρχεται πρὸς τὸ Βυζάντιον.

ANNHΣ THΣ KOMNHNHΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Η.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER VIII

219 ARGUMENTUM.

Debellatum cum Scythis ingenti prælio, quo gens universa uno die deleta est. Conspiraciones duæ detectæ.

PERIOCHE.

Imperator ad opem ferendam Chærobacchis advolat. Suis tempus constituit sequendi. Cura ejus ad custodiam oppidi Chærobacchorum. Exploratio solers hostilis exercitus. Consilium audax. Imperatoris adhortatio ad suos; eorum timor. Eruptio Alexii in Scythas improvisa et felix. Romani Scythicis induti vestibus Scythas fallunt et vincunt. Reditus imperatoris Constantinopolim triumphali quadam pompa. Palæologi eum procul cernentis dubitatio. Comitatus imperatoris. Ejus mores atque ingenium Palæologo perspectissimum. Admiratio et gratulatio publica ob celerem victoriam. Palæologi dolor quod pugnae non interfuerit. Totum hujus victoriæ decus uni Alexio proprium. Byzantinorum plausus **220** et acclamationes. Exceptio subinvida Nicephori adversus victoriam Alexii. Scythæ nihilo debiliores aut mitiores hac clade facti, usque ad suburbia Constantinopolis excurrunt. Templum S. Theodori martyris concursu Byzantinorum antea celebre, tunc desolatum. Tzachas mari potens et Romanis infestus, portus et oras omnes piraticis grassationibus vexat. Anxietas imperatoris. Consilia Tzachæ funesta Romanæ rei. Fæda hiems Constantinopoli. Diligentia Alexii. Exercitus terrestris cur ad oram maritimam collectus. Veterani in urbium præsidia dispersi. Novi delectus. Quæ genera tyronum Alexius probaret. Ejus solers exploratio locorum. Situs castrorum ad Cherenum vicum peropportunus. Sollicitudo Alexii forti fiducia conjuncta. Comani colloquio de pace tentati faciles se præbent. Obsides dant et jurant fœdus, ac pugnam in Scythas deposcunt. Velitationes inter ipsos. Cautio providi ducis in traiectione amnis. Metuendum et a sociis. Agmen auxiliare procul visum hostile existimatum. Rhodomerus fidus explorator. Prospera Romanorum in Scythas pugna. Neantzes proditor in custodiam datus. Alexii dexteritas in Scythis eludendis. Scythæ Comanos frustra sibi conciliare conantur. Hi pugnam contra eos flagitant, additis minis ni concedatur. Incertus imperatoris animus. Prælium tandem decernit. Ad id Dei opem implorat cum universo exercitu. Lampadum et cereorum religiosa succensio. Velites graviter armati. Romanæ aciei forma. Scytharum immensa multitudo et plaustrorum vallum insuperabile. Quidam e Scythis transfugiunt. Imperator a Comanis cavet. Ingens carnificina Scytharum. Aqua pugnantibus in aciem delata. Scytharum tota gens una die deleta. Romani primo prælio Scythas contempserant, ideo victi justo Dei judicio. Nunc contra in infirmitatis suæ conscientia divinitus victores. Synesius cum imperatore agit ut captivi Scythæ interficiantur: Id imperator præ humanitate renuit. Scythæ captivi nocte trucidati. Augusti eam ob rem ira in Synesium. Comani abeunt insalutato imperatore. Castra Romana cur alio translata. Melissenæ Cæsaris adventus et gratulatio. Augusti constans promissorum fides. Perfidia speciem ipsam vehementer horret. Liberalitas ejus in Comanos. Joannaces cum Comanis recedentibus missus. Finis belli Scythici. Virtus in eo ingens Alexii perspecta. Ariebis et Umpertopuli conjuratio. Clementia imperatoris in eos convictos. Expeditio in Dalmatas. Joannes Sebastocratoris filius Dyrrhachii dux meditatae defectionis accusatus. Argyrus Caratza missus Dyrrhachium. Litteræ Augusti ad Joannem. Aliæ ad Dyrrhachienses. Mandata Caratzae data. Sebastocrator ad imperatorem pro filio accurrit. Familiaris charitas fratrum imperatoris et Sebastocratoris. Sebastocrator filium accersit. Et ejus causam iracunde atque impotenter agit. Mansuetudo imperatoris. Minæ Sebastocratoris in Adrianum magnum domesticum ejus et Augusti fratrem. Joannes liberalitate Augusti crimine solutus. Theodori Gauræ virtus et felicitas. Gregorius ejus filius filiam Sebastocratoris sibi despondet. Affinitate dirimuntur ea sponsalia. Gregorius tamen ab imperatore in aula retentus, ægre ferente patre, quem frustra delinire conatur Augustus. Gauras filium secum injussu imperatoris abducit. Sed eum remittere cogitur. **221** Sponsalia Gregorii Gauræ cum una ex sororibus Annæ. Pueri contumacia, et consilium de fuga, communicatum et probatum quibusdam imperatoris ministris. Michael pincerna conjurationem Augusto indicat non credenti. Gauras puer sacrum mucronem quo latus Christi punctum est subripit. Deprehensus in custodiam datur. Ejus conjurati alii alio dispersi sub custodia.

ΑΛΕΞΙΑΣ Η.

Μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ ὡς ἀπόμειράν τινα οἱ Ἀ τῶν Σκυθῶν ἡγεμόνες ἀπολεξάμενοι, κατὰ τῶν Χοιροβάκχων (28) ἐξέπεμψαν, καὶ προσδόκιμος ἡ τούτων ἀφιξίς ἦν, ὅποιοι ἐκαίνοιο θερμουργοὶ περὶ τὰς

Ibi cum didicisset imperator segregasse duces Scytharum ex toto exercitu lectam manum, quam adversus Chærobacchos miserant, expectarique illic adventum eorum, vir ad rei gerendæ occasio-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Χοιροβάκχων. Chærobæchorum oppidum existit Constantinopolim inter et Adrianopolim, ad Melam fluvium. Adjacentes oppido campos explicandæ aciei, et castris locandis percommodos, ele-

ganter describit Nicetas in Manl., lib. 1, n. 5. Agunt etiam de iisdem Zonaras, Scylitzes, et Glycas in Constantino duca, et Otho Frising. in Chron. Vide Notas ad Clunani pag. 41.

nas igneus, et ad omnia quamvis subita nunquam non parato ac præmeditato similis; etsi nondum diem septimam in aule regie quiete transegerat, necdum balneas inierat, ne pulverem quidem adhuc nuperis præliis collectum excusserat, convocat tamen confestim præsidiarios urbis, et quotquot recens ascripti militiae ad manum fuerunt, omnes fere numero quingentos; quos cum nocte armasset tota, circa diluculum cum iis exit, missis eodem tempore qui, cognatis, affinibusque suis ac consanguineis, tum cæteris quoque magnatibus et excellentioris fortunæ viris, ad Romanam militiam allectis suo nomine nuutiarent se proficisci contra Scythas. Erat ea dies Parasceve Dominicæ quam vocant *Carnisprivii*, qua die consignatas litteras ad eos quos dixi quoquoersum dimittens, in ipso procinctu expeditionis subitariae, mandare jam nunc occupabat (quoniam repente coactus nuntio incursionis Scytharum in Chærobacchos, eo suppelias accurrens necessario absfuturus esset) ut ipsi quoque per hebdomadam Dominicæ quæ ab esu casei vulgare Tyrophagi obtinet nomen, sibi cum copiis auxilio venirent; Intermedios enim, inquebat, hos dies vobis ad quietem indulgeo, ne importune rigidus, primumque imbecillitatis humanæ memor ærumnarum militarium continuator videri queam. Ah his recta Chærobacchos tendit, ingressusque oppidum obserat, clavesque ipse sumit; tum quos habuit famulorum fidissimos per murorum circuitum disposuit, addito gravi mandato, ne indormiscerent custodiae creditæ, sed intenta vigilia muros obeuntes, observarent caverentque, ne quis eo civium ascendens Scythas alloqueretur. Oriente sole apparuerunt expectatæ Scytharum turmæ, collem insidentes Chærobacchorum muro contiguum. Ex iis ibidem ad sex millia divulsi, prædatum in omnem late circum regionem excurrerunt, usque ad Decimum, locum decem 222 fere stadiis Constantinopoli remotum, unde puto et nomen invenit. Reliqui Scythæ in eo quod dixi jugo manserunt. At impe-

A ἐγχειρήσεις, κἀν τοῖς αἰφνιδίοις αἰεὶ ὡς προπαρασκευασμένος δεικνύμενος, μήπω ἑβδόμην ἡμέραν ἑαυτὸν ὦν τοῖς βασιλείοις διαναπαυσάμενος, μηδὲ βαλανείου τυγῶν, μηδὲ τὸν ἐκ τῶν ὡ πολέμου κοινωρτὸν ἀποτιναξάμενος, παραχρῆμα τοῦ ἐπὶ τῆς φρουρᾶς τῆς πόλεως τεταγμένους, καὶ ὅποσοι νεόλεκτοι, ἀναλαμβάνεται ὡσεὶ πεντακοσίους τὸν ἀριθμὸν, καὶ ὀπλίσας δι' ὅλης νυκτὸς, κατὰ τὴν περίορθρον ἐξείσι. Τηνικαῦτα δὲ δήλην καθίστησι τὴν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Σκύθας ἐξέλευσιν· τοῖς δὲ ἐξ αἵματος καὶ ἀγγιστείας προσήκουσιν αὐτῷ συγγενέσιν, καὶ τοῖς ἄλλοις ὅποσοι τῆς μείζονος τύχης ἦσαν, καὶ τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι συγκατελεγμένοι (Παρασκευὴ δὲ ἦν ἡ τῆς Ἀπόκρως [29], ταυτὶ διὰ τῶν ἀποστολέων παρακελευσάμενος; ὡς ἄρα γοῦν Ἐγὼ μὲν ἀπειμι τὴν τῶν Σκυθῶν κατὰ τῶν Χοιροβάχων ὄξειαν μεμαθηκῶς κίνησιν, ὑμεῖς δὲ ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῆς Τυροφάγου (30),] στρατεύσατε πρὸς ἡμᾶς. Τὰς ὡ γὰρ μεταξὺ τῆς τε Παρασκευῆς τῆς Ἀπόκρως καὶ τῆς Τυροφάγου δευτέρας ἡμέρας ὑμῖν ἐφήμι μικρὰν τινα βρατώνην, ὡς μὴ βαρῦς τις καὶ ἀδιάκριτος δόξαιμι. Ἐκεῖνος μὲν οὖν παραχρῆμα κατευθὺ Χοιροβάχων ἤλαυνε, καὶ εἰσελθὼν κλείει τὰς πύλας· τὰς δὲ κλείς αὐτὸς ἀναλαμβάνεται. Εἶτα τοὺς εὐνοὺς ἅπαντας τῶν θεραπόντων περὶ τὰ κρήδεμνα καθίστησι τοῦ τείχους, ἐγκελευόμενος ὡς μὴ ἀναπεπτωκέναι, ἀλλ' ἀπαγρυπνοῦντας ὡς περιθρεῖν τὰ τεῖχη μὴ πού τις ἀνελθὼν καὶ προκύψας ὁμιλήσειε τοῖς Σκύθαις. Ἀνίσχοντος δὲ τοῦ ἡλίου, καὶ οἱ ἐλπίζομενοι τῶν Σκυθῶν καταλαβόντες, κατὰ τὸν συγκεκολλημένον τῷ τείχει τῶν Χοιροβάχων αὐχένα ἕστησαν. Ἐξ ὧν τηνικαῦτα ἀποκριθέντες, ὡσεὶ ἐξ χιλιάδες, εἰς προνομὴν διεσχεδάσθησαν, ἐφθακότες μέχρις αὐτοῦ τοῦ Δεκάτου (31) ὡσεὶ δέκα σταδίου τῶν τειχῶν ἀπέχοντος τῆς βασιλέδος τῶν πόλεων· ἐξ οὗ, οἶμαι, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν ἐκτήσατο. Οἱ δὲ λοιποὶ αὐτοῦ που διαμεμενήκεσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀνελθὼν διὰ τοῦ τείχους εἰς τὰς ἐπάλλξεις περιεσκαπεί τὰς παδιάδας καὶ τοὺς βουνοὺς, εἴ που καὶ ἑτέρα δύναμις ὡς τούτοις ἐπεισιν, εἴ που λόγους καθίσαντες

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ὡ Deest vox ἑαυτὸν. ὡ τοῦ. ὡ τά. ὡ παραγγεῖλας. ὡ ἐπαγρυπνοῦντας. ὡ ἑτεραι δυνάμεις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(29) Παρασκευὴ τῆς Ἀπόκρως. Feria v hebdomadæ, quæ Latinis Hebdomada Septuagesimæ dicitur. Vide Allat. De hebdom. Græcor. et Petavium ad Niceph. CP.

(30) ἑβδομάδα τῆς Τυροφάγου. Hebdomadæ, seu Septimanam Quinquagesimæ. Vide supra, pag. 51.

(31) Δεκάτου. Locus fuit ab urbe Constantinopolitana 10 stadiis dissitus, unde, ait Anna, appellationem videtur sortitus. Hujus meminit Theophanes, an. 32 Justiniani. Exstitit præterea alius, ejusdem ferme nominis, intra urbem, nisi quod pro Δεκάτου, voce a Latino dicta, Δέκιμον nuncupatur; unde porta Decimi dicta, quem in Hippodromum per cochleam ducebat. Auctor Chronici Alexandr. tradit Gratianum Aug. casum fuisse ἐν τῷ ἀνέρχεσθαι αὐτὸν εἰς τὸ ἱππικὸν Κωνσταντινουπόλεως θεωρῆσαι διὰ τοῦ κοιλίου κατὰ τὴν θύραν τοῦ λεγομένου Δέκιμον. Ex quo loco emendandus

D alter in Zenone, apud eundem scriptorem; Καὶ ἐσφάγη εἰς τὸ κοιλίον τοῦ παλατίου κατὰ τὴν Δέκιμον, ὡς ἀνέρχεσθαι εἰς τὸ ἱππικὸν θεωρῆσαι ὁ αὐτὸς ἀρμάτος. Perperam enim editum Δέκιμον, quod fugit eruditam interpretem. Porro vicus et oppida nonnulla a numero stadiorum et miliarium nomen sumpsisse notum est, ut fuere Hebdomum juxta Constantinopolim, et alius ejusdem nominis locus juxta Florentiam in Etruria, ubi hodie abbatia Septimiana, ut tradit Ughellus, tom. III Ital. sacræ, pag. 54. Castella duo Quinti nomine appellata, in Dardania unum, in Mysia alterum, quorum Procopius meminit, et tertium juxta Alexandriam, ubi S. Anastasia patricia monasterium exstruxit, ut est in Synaxariis 10 Mart. Occurrit præterea Nonum juxta eandem urbem Alexandriam apud Mæschum in Prato spirit. quod ita dictum innuit, quod ab urbe novem miliaribus distaret, c. 165, 17, 184.

μελετώσιν ἴσως τὸν τούτοις προσβαλεῖν ἐπιχειρή-
 σοντα κατασχεῖν. Ὡς οὖν οὐδέν τι τοιοῦτον ἐθεάσατο
 (περὶ δευτέραν τῆς ἡμέρας ὥραν ὄρξ τούτους οὐ
 πρὸς μάχην ἠύτρεπισμένους, ἀλλὰ πρὸς τρυφήν
 καὶ ἀνάπαυσιν ἀποκλίναντας), πλῆθος δὲ πολὺ τού-
 τοις⁹⁹ ὄρων καὶ τοῦ μετ' αὐτῶν ἠτὰ συστάδην μὴ
 κατατολμῶν πολέμου, ἐν δειῷ ἐποιεῖτο, εἰ τὴν
 ἅπασαν ληϊσάμενοι χώραν, καὶ αὐτοῖς τοῖς τείχεσι
 τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων προσπελάσαιεν, καὶ
 ταῦτα αὐτοῦ ἐκείθεν ἐλληλυθότος¹, ἐφ' ᾧ τούτους
 ἀποσοβῆσαι τῆς χώρας. Μετακλιεσάμενος οὖν τοὺς
 ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας καὶ τὴν γνώμην αὐτῶν ἐοχι-
 μάσαι βουλόμενος, ἔφη· Οὐ χρὴ ἀποδειλιάειν πρὸς
 τὸ πλῆθος τῶν Σκυθῶν ἀφορώντας, ἀλλ' εἰς
 θεὸν ἠλπικότεας τὸν μετ' αὐτῶν συνάγειν πδλε-
 μον, καὶ εἰ μόνον ὁμογνωμονήσαιμεν, πέποιθα ὡς
 ἠετήσομεν αὐτοὺς κατὰ κράτος. Τῶν δὲ ἀπαναι-
 νομένων πάντη καὶ πρὸς τὸν λόγον ἀνταλλομένων,
 ἐκείνος εἰς φόβον ἐμβάλλων πλείονα τοὺς αὐτοῦ, καὶ
 ἀνεγείρων εἰς κίνδυνον, φησὶν· Ἐὰν οἱ εἰς προνο-
 μὴν ἐξεληθόντες² ἐπανέλθοιεν αἰθίς, καὶ μετὰ
 τῶν πυρόντων ἐνωθεῖεν, προὔπτες δὲ κίνδυνος,
 ἢ γὰρ κατὰ³ τὸ κάστρον παρ' αὐτῶν κατασχεθῆσθε-
 ται, καὶ ἡμεῖς παρανάλωμα φόνου γνησησόμεθα,
 ἢ παρ' οὐδὲν ἡμᾶς λογισάμενοι ἴσως τοῖς τείχεσι
 τῆς πόλεως προσπελάσαντες οὐκ ἐγχωρήσουσιν
 ἡμῖν εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν εἰσελθεῖν, αὐτοῦ
 που περὶ τὰς πύλας αὐτῆς ἀλισάμενοι. Λοιπὸν
 κινδυνεῦσαι ἡμᾶς χρὴ, καὶ μὴ ἀνάνδρως ἀποθα-
 νεῖν. Ἐγὼ μὲν οὖν ἤδη ἔξειμι, καὶ ὅποσοι βού-
 λησθε προεκδραμόντες ἐμοῦ, καὶ ἐς μέσον τῶν
 Σκυθῶν εἰσπηδήσαντες, συνέψετε· ὅποσοι δὲ
 τοῦτο οὐ δύνασθε, ἢ μὴ βούλησθε, μηδὲ τῶν
 πυλῶν ἐκτὸς γένησθε.

occasionemque negligite quoad qui praedatum abiere sex millium numero salvi revertentes his tot quos
 horretis conjungantur. Quid tum? vincetis congregatos in vosque intentos scilicet, qui dispersos aliud-
 que agentes formidatis contra intueri? Id tunc profecto praesentius haud paulo periculum erit, in cujus⁵
 summam ex hoc sumo resilitis. Aut enim admoti muris expugnabunt oppidum, nosque universos occi-
 dione occident: aut, si odorati nostram ignaviam indignos nos putabunt qui vel brevi tempore ipso-
 rum impetum moremur, ultra progredientur usque in urbem nequam omissis nobis frustra que tum domos
 ac focos, quo anhelare videntini, respectabilis, aditu patriae per barbaros a vestra inertia comeatum na-
 ctos castrorum suorum usque ad portas Constantinopolis promovendorum, deinceps vobis intercluso.
 Quae cum ita sint, reputandum unicuique secum est nihil restare aliud nisi occasionem honestae mortis
 invadendo periculo pro aris et focis oppetendae. Ego quidem in id certus paratusque sum; atque adeo
 ecce jam nunc eo feror. Sequetur qui volet vestrum praecurrentem atque in medios recta Scythas irruen-
 tem. Quicumque id non potestis aut non vultis, manete, licet, ac si tantus timor est, obdite pessulum portis
 et muliebriter clausi brevem mortis moram obicibus valvarum lucravimini.

Παραχρῆμα γοῦν διὰ τῆς ἀπονερευκυίας ὡς πρὸς
 τὴν λίμνην (32) πύλης, ὀπλισάμενος ἔξεισι. Καὶ πα-
 ραδραμῶν τὰ τείχη, καὶ μικρὸν παρεγκλίνας, ἐξ ὀπι-
 σθίων τοῦ ἀρχένοσ (33) ἀνεισιν. Οὐδὲ γὰρ συνάγει

rator conscensis murorum pinnis omnem undequa-
 que regionem speculabatur, campos hustrans oculis,
 collesque observans, ac curiosissime inquirens,
 num et quae qualesve aliae praeterea barbarorum
 copiae adessent: an non quaedam alicubi jacerent
 in insidiis, quae in eos qui forte contra oblatas egre-
 derentur repente consurgerent. Ut satis constitit
 nihil eorum esse, iterum oculos advertit ad pro-
 pinqua quae dixi stativa hostium, observavitque
 ipsos circa secundam diei horam, nihil minus quam
 pugnam cogitantes, remissioni se passim ac lasci-
 viae dedere securos belli atque hostis. Occasio ap-
 parebat egregia vincendi. Sed multitudo ingens
 barbarorum infringebat audaciam suborientem la-
 cessendi palam praelii. Aliunde tamen urgebat ma-
 gnum animum licentia barbarica praedandi late jam
 comprehendens omnia, ipsaque stringere audens
 urbis regiae pomœria; quod cum semper esset in-
 dignum, tum eo tempore intolerabile, quo impera-
 torem ad incursiones eorum arcendas eadem Au-
 gusta civitate constaret egressum esse. Inter hos
 alternos aestus convocatis militibus hanc ad eorum
 explorandum animum accommodatam orationem
 habuit: *Non est despondendus animus: conspecta,*
quae hinc apparet, multitudine Scytharum, sed con-
jecta in Deum fiducia pectore audaci contra vaden-
dum, capessendumque haud dubie praelium cup-
ipsis: quos equidem spero, modo unam in sententiam
conveniamus omnes, facile vincemus ac delcibimus.
 Ad ea illi cunctari rennereque. Tum Augustus ex
 ipso illorum qui sibi obstabat metu subsidium pe-
 tens, exaggerando periculo admovendoque instan-
 tius terrore pertrahere in sententiam sategit, in
 hunc modum loqui pergens: *Quiescite ergo sane*

C

D 223 Sic locutus repente per portam, quae ad
 paludem vergit, armatus erumpit, obitisque muris
 exterius cum modice declinasset, jugum a tergo
 conscendit, barbaris insessum. Vitandi adversi

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁹ τούτους. ¹ ἐξ-λληλυθότος. ² εἰσελθόντες. ³ καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) Τὴν λίμνην. Paludem, quam Melas fluvius
 aestate arescens efficit. Nicetas loco citato, de
 Mela: Οὗτος τοίνυν θέρος μὲν λειψυδρῶν εἰς γὰρ
 δραν συνάγεται τεναγῶδη.

(33) Τὸ ἀρχένοσ. Supra pag. 221, κατὰ τὴν
 συγκαλλημένον τῶν τείχεσι τῶν Κοιροβάκων ἀρχένοσ
 ἔστησαν.

consensus ea illi causa fuit, quod utcumque perorasset, minus speraverat persuasisse se suis ut secum omnes venirent: quos si universos adesse crederet, nihil apertum Martem vereretur. A tergo igitur in mediam invecus stationem Scythicam primum sibi occurrentem cædit ac sternit; nec comites continuerunt manum. Strages editur non exigua Scytharum, vivi etiam nonnulli abducuntur. Illic animo solerti ad belli artes cogitatio incidit vertendi spolia cæsorum in stratagematis instrumentum; nec mora, Romanos milites Scythicis induit vestibus, Scythicisque imponit equis. Suorum equos et signa militaria una cum præcis caputibus Scytharum per homines fidos advehenda intra urbem curat, dato negotio ut se illic præstolarentur. Ipse cum suis Scythica vexilla vestimenta que præferentibus descendit versus amnem non longe a Chærobacchis fluentem, qua trajecturos opinabatur Scythas alios ubi e præda redirent. Brevi revertentes illi cohortem intuentur ad vadum fluminis, sed indicibus delusi suam credentes, secure ac ludibunde se admovent. Enimvero non sic excipiuntur, at vastis ictibus; trepidatur ad inopinatum malum. Cæduntur partim, partim capiuntur barbari. Sub vesperam (Sabbatum ea dies fuit) revertitur cum captivis, posteramque lucem hæret ibidem totam. Illucescente secunda feria castro exit, bifariam divisis copiis. Prius ex iis constabat agmen qui signa vestesque Scythicas quibus usi erant ad victoriam ferebant: his accedebant captivi Scythæ ab agrestibus indigenis sigillatim ducti; sequebantur ad extremum, qui capita Scytharum adempta truncis præfixaque longis hastis alte ostentabant. Post hos spatio quodam interposito procedebant Romani milites cum solitis insignibus vestibusque, is admistus Imperator claudebat agmen.

Hic incessus redeuntis erat. At Palæologus pro cætero fervore bellicosæ indolis moras quietis concessæ non sustinens, ipso jam diluculo Dominicæ Carnisprivii ante omnes alios Byzantio exivit, iterque locum versus ubi erat imperator non sine cura et circumspectione capessabat, ut qui expertus nosset, quam celeres atque improvisæ Scytharum grassationes essent. In ejus cautionis usum præcedere jussorat modico intervallo e servis familiaribus suis aliquot (hos enim istius viæ comites habebat) iustrareque curiose campos, nemora, semitas: ac si forte uspiam **224** Scythas observarent, curriculo nuntiatum ipsi regrederentur. Tali cura talique proposito iter agentibus apparent procul in planitie Dimylia vulgo dici solita quos diximus imperatoris milites vestibus insignibusque Scythicis ornati. Exploratores haud dubii

Varie lectiones ex cod. Coislin.

* πλείονας. * αποτμηθείσας. ° προσπίπτουσι. ° Deest vocula καί. ° παρεχομένους. ° Deest vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(34) Σκυθῶν ἐσθῆτας. Simile stratagema recitat Polyænus, lib. 1 in Cimone.

(35) ῥέοντα ποταμῶν. Melam. Vide Nicetam.

A τοῦτο [συνέψασθαι τούτῳ] διέγνω τοὺς μετ' αὐτοῦ πρὸς τὸν κατὰ συστάδην μετὰ τῶν Σκυθῶν πόλεμον. Καὶ πρῶτος αὐτῆς δόρυ σπασάμενος, ἐς μέσους Σκυθῶν ἑαυτὸν ὤθησε, παίσας τὸν πρῶτως αὐτῷ ὑπαντίαςαντα. Ἄλλ' οὐδ' οἱ σὺν αὐτῷ στρατιῶται τῆς μάχης ἀπελείφθησαν, κἀνταῦθεν τοὺς μὲν πλείους * ἔκτειναν, τοὺς δὲ καὶ ζωγρίαν ἤγον. Εἶτα ὅποια ἐκεῖνος μηχανᾶσθαι εἰώθει, τὰς τῶν Σκυθῶν ἐσθῆτας (34) τοὺς στρατιώτας ἀμφιέννυσι καὶ τῶν Σκυθικῶν ἵππων ἐπιδῆναι κελεύει, τοὺς δὲ ἵππους τῶν στρατιωτῶν, καὶ τὰς τούτων σημαίας, καὶ τὰς ἀποτμηθείσας ° τῶν Σκυθῶν κεφαλὰς παραδούς τισι τῶν εὐνοστέρων, παραλαβόντας προσέταξεν εἰσὼ τοῦ κάστρου γενέσθαι ἀπεκδεχομένους αὐτόν. Ταῦτα τοίνυν οὕτως οἰκονομήσας ἐκεῖνος μετὰ τῶν Σκυθικῶν σημαῶν, καὶ τῶν τὰ Σκυθικὰ ἄμφια περιβεβλημένων στρατιωτῶν, κάτεσσιν ὡς πρὸς τὸν ἀγγροῦ Χοιροβάχων ῥέοντα ποταμὸν (35), ὅπου καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς προνομῆς ὑποστρέφοντας Σκύθας ἐνόμιζε διαλεθεῖν. Οἱ δὲ προνομεῖς ἐκεῖνοι θεασάμενοι τούτους ἰσταμένους ἐκείσε, καὶ νομίσαντες καὶ Σκύθας αὐτοὺς εἶναι, ἀφυλάκτως τούτοις προσπίπτοντες °, καὶ ° οἱ μὲν ἀνηροῦντο, ἄλλοι δὲ καὶ κατείχοντο. Ἐσπέρας δὲ καταλαβούσης (Σάββατον δὲ ἦν), ἐπανέρχεται μετὰ τῶν δορυαλώτων. Καρτερήσας δὲ καὶ τὴν ἐπιούσαν, ἀγαζούσης ἤδη τῆς δευτέρας, ἐξῆλθε τοῦ κάστρου, καὶ διαλὼν τοὺς ὑπ' αὐτὸν, ἐμπροσθεν μὲν εἰσήγαγε τοὺς τὰς τῶν Σκυθῶν σημαίας κατείχοντας, δπισθεν δὲ τοὺς δορυαλώτους τῶν Σκυθῶν παρὰ χωριτῶν ἕκαστον τούτων κατεχομένους °. Τὰς δὲ ἀποτμηθείσας κεφαλὰς δόρυσι περιπείρας παρ' ἐτέρων αὐθις ἐν τούτοις ἀπαιρωμένας παρεκελεύσατο οὕτω τὴν εἰδοποιρίαν ποιεῖσθαι. Τούτων δὲ δπισθεν ἐκ διαστήματος μετρίου ἀπέχων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν καὶ τῶν συνήθων τοῖς Ῥωμαίοις σημαῶν ἐπόμενος ἦν.

Αὐγαζούσης δὲ τῆς Ἀπόκριω Κυριακῆς (36), ὁ Παλαιολόγος θερμουργὸς ὢν περὶ τὰς πολεμικὰς πράξεις πρὸ τῶν ἄλλων ἐξεληλύθει τοῦ Βυζαντίου. Τὸ δὲ ἐξυῤῥοπὸν τῶν Σκυθῶν ἐπιστάμενος, οὐκ ἀπεριμερίμνωσ τὴν εἰδοποιρίαν ἐποιεῖτο. Ἄλλ' ἀποδιελὼν τῶν συνεφεπομένων αὐτῷ θεραπόντων ὀλίγους παρεκελεύσατο αὐτοῦ προεκτρέχειν διάστημα, καὶ τὰς πεδιάδας, καὶ τὰ ἄλλα, καὶ τὰς ὁδοὺς περιεθρεῖν, ἵν' εἰ πού τινες τῶν Σκυθῶν ἀναφανείεν, ταχὺ ὑποστρέψαντες ἀπαγγέλωσιν αὐτῷ. Οὕτω γοῦν πορευόμενοι, ἐπεὶ κατὰ τὴν πεδιάδα τὴν οὕτω καλουμένην Διμυλίαν, τοὺς τὰ Σκυθικὰ περιβεβλημένους ἄμφια καὶ Σκυθικὰς σημαίας ἐθεάσαντο, εἰς τοῦπίσω ἀναστρέψαντες, τοὺς Σκύθας ἤδη καταλαμβάνειν ἔφασαν. Ὁ δὲ παραχρῆμα ἐν τοῖς ὅπλοις ἦν. Κατὰ πόδας δὲ καὶ ἕτερος ἐλθὼν διενίστατο λέγων ὡς ° δπισθεν τῶν τάχα Σκυθῶν

(36) Ἀπόκριω Κυριακῆς. Dominica Sexagesimæ. Vide Allatium.

ἐξ ἱκανοῦ οἰαστίματός, Ῥωμαϊκαὶ ἀνεφάνησαν στρα-
ματαί, καὶ στρατιῶται κατόπιν θέοντες. Οἱ μὲν οὖν
ταῦτα ἀπαγγέλλοντες τὸ μέντοι ἐστοχάζοντο τῆς
ἀληθείας, τὸ δὲ καὶ παρεστοχάζοντο. Τὸ μὲν ¹⁰ κα-
τόπιν ἐλαῦνον στρατεύματα, ὡς ἀληθῶς Ῥωμαϊκὸν ἦν,
καὶ τοῖς σχήμασι, καὶ τοῖς πράγμασι, καὶ ὁ βασι-
λεὺς αὐτῶν ἠγεμόνευε, τὸ δὲ προπορευόμενον καὶ
Σκυθικῶς ἐσταλμένον τῆς Ῥωμαϊκῆς μὲν ἦσαν
ἅπαντες στρατιᾶς, Σκυθικᾶς δὲ στόλας ἠμφιέννυτο,
τοῦτο μὲν καὶ οὕτως ἐσχηκότες ὡσπερ ἦσαν ἀμφια-
σάμενοι ταύτας κατὰ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος παράγ-
γελμα, ὁπόταν ὡς φαινόμενοι Σκύθαι τοὺς ἔντως
Σκύθας ἐξηπατήκασιν, ὡς φθάσας ὁ λόγος ἐδήλωσε·
τοῦτο δὲ καὶ ἀπεχρήσατο τῆνικαῦτα ὁ βασιλεὺς τῆ
σκευῆ τῶν Σκυθῶν πρὸς τὴν τῶν ἡμεδαπῶν ἐξηπά-
την τε καὶ φενάκην, ἵνα οἱ προεντυγχάνοντες αὐτοῖς
ὀρρωδοῖεν, ὡσπερ Σκύθαις τοῖς στρατιώταις ἡμῶν
ἐμπύπτοντες, καὶ ἅμα παρέχοι στρατηγικὸν τε καὶ
ὑπτιον ¹¹ γέλωτα φόβῳ ξυμμεμιγμένον, πρὶν γὰρ
φοβηθῆναι σαφῶς, ἐθάβρουν, τὸν βασιλέα κατόπιν
θεώμενοι. Οὕτως ἀφόβως ὁ αὐτοκράτωρ τοὺς ὑπαν-
τῶντας ἐμορμολύττετο. Ἀλλὰ πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους
ὁ φόβος ἦν ἐκ τῶν φαινομένων, ὁ δὲ γε Παλαιολόγος
πολυπειρῆς τοὺς ἅπαντας ὑπερβάλλων, καὶ εἰδῶς
ὁποῖως ἐστὶν Ἀλέξιος περὶ τὰς μηχανὰς ποριμώτα-
τος ἐγνώρισεν αὐτίκα, ὅτι Ἀλεξίου τοῦτο ¹² μηχανή-
μα, καὶ ἑαυτὸν τε θάρρειν ἀνέπειθε, καὶ τοὺς
ἄλλους ἐκέλευεν. Ἦδη δὲ καὶ τὸ πλήθος ἅπαν τὸ
κατόπιν συνέβρωγεν [συνέβρεεν], ἐκ τῶν συγγενῶν,
καὶ τῶν καθ' αἶμα προσηκόντων ξυγκείμενον. C
Ἐσπευδὸν γὰρ ὡς ἴφοντο φθάσαι τὸν αὐτοκράτορα
κατὰ τὰ πρὸ τούτου συκείμενα. Φθῆσαι γὰρ τοῦτον
συνέθεντο μετὰ τὴν Ἀπόκρην, καθάπερ εἴρηται πρό-
τερον ἐν τῇ Τυροφάγῳ. Οὐ μὴν ἐφθῆσαν ἐκεῖνοι
ἐξεληλυθότες τῆς πόλιος, καὶ ὁ βασιλεὺς τροπαιου-
χος ἐπάνεισι, καὶ κατὰ τοῦτο συμμίξαντες αὐτῷ, οὐκ
ἂν ἐπέλθῃσαν ὅτι ὁ βασιλεὺς αὐτός ἐστι τροπαιοφο-
ρῶν οὕτω τὴν νίκην ὀξέως ἐξεργασάμενος, εἰ μὴ τὰς
κεφαλὰς τῶν Σκυθῶν ἐμπεπηγμένους ἐώρων ἐπ'
ἄκρων δοράτων, καὶ τοὺς ἐπιλοίπους οὖς τὸ ξίφος
οὕτω ἐξέτεμε δεσμώτας ἠγμένους καὶ ἐξηγκωνι-
σμένους, καὶ ἄλλον ἐπ' ἄλλῳ ἀγόμενον, καὶ συ-
ρόμενον. Τὸ γὰρ τάχος τῆς στρατηγίας τὸ θαυ-
μα ἐποίησε· πλὴν τοσοῦτον μανθάνω περὶ Γεωρ-
γίου τοῦ Παλαιολόγου (οἱ γὰρ συμπαρόντες ἡμῖν
διηγοῦντο), ὡς ἐσχετλιάζε τε καὶ τοῦ καθυστερῆσαι
τοῦ πολέμου ἑαυτὸν ἐμέμφετο, καὶ ὅτι μὴ συμπαρῆν
τῷ αὐτοκράτορι κλέος τοσοῦτον ἀραμένῳ ἐπὶ τῇ
ἀπροσδοκῆτῳ νίκῃ τῶν Βαρβάρων τούτων. Συμμε-
τασχεῖν γὰρ κάκεινος εὐκλείας τοσαύτης καὶ πάνυ
ἐθούλετο. Περὶ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος ἐκεῖνο ἂν τις εἴ-
ποι τὸ ἄσμα τοῦ Δευτερονομίου τότε καὶ τελούμενον
καὶ ὀρώμενον· Πῶς διώξεται εἰς χιλιούς, καὶ δύο
μετακινήσουσι μυριάδας; Μονονοχὶ γὰρ κατ'
ἐκεῖνο καιροῦ ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος πρὸς τοσοῦτον

A recurrunt confirmantque adesse Scythas; arma
expediente Palaeologo, alius ecce nuntius affert post
Scythas eadem via, intervallo quodam medio, con-
spici Romana signa et milites cursu insequentes.
His dictis et creditis, trahuntur conjecturis in opi-
nationes varias hinc inde animi, quibusdam alia
omnia singentibus, nonnullis rem acu tangentibus.
Nam, ut suspicabantur, insequens agmen ut habitu
et specie, ita re quoque ipsa Romanum erat. Du-
ctabatque illud imperator ipse praesens; quae vero
praebat cohors, utcumque Scythicis insignis vexil-
lis, ornataque vestibus, Romanae tamen et ipsa
militiae pars erat, sed iis tecta armis ac cultu quo
feliciter usa jussu imperatoris ad fallendos vincen-
dosque Scythas fuerat, prout narravimus. Quae ea-
dem hilari comitate victor Augustus ad amicum
nunc gratumque suorum ludibrium adhibebat; ubi-
que amabiliter ingeniosus, sive cum illudit hosti-
bus, sive cum risum suis et gaudium miro specta-
culo delusis parat, jucunditate eo ad sensum
blandiori, quod ei praeverat brevis nec verus terror.
Sane nondum eos tristi hostium specie incussus
plene turbat metus, cum mature succurrit ex
Augusti conspectu pone sequentis audax fiducia:
ita temperatam et quasi conditam timore securita-
tem insueto procul spectaculo larvatæ pompæ suis
Alexius propinabat. Verum inter alternantium mo-
tus et primos quorundam horrores mature Palaeo-
logus pro eo quo vincebat omnes usu rerum, et
C Alexianæ indolis ingenique notitia, se aliosque
inelamans confirmavit: *Agnosco, inquit, dolum,
haec ars, hoc imperatoris nostri stratagema est; au-
dendi gaudendique causam, non timeendi, cernitis.*
Porro jam turba cætera consanguineorum affinium-
que Byzantio post Palaeologum exierat, suppetias
Augusto juxta conditum latura. Vix portis exces-
serant, cum ecce vident tropæis positis ac praelatis
Augustum reverti victorem. Nec tempus reputanti-
bus persuaderi poterat esse pugnatum, nisi elata
contis capita Scytharum volueris victoriae fixa mo-
numenta loquerentur, cumque iis captivorum grex
abactus, victorum manus **225** et colla, longaque
serie triumphalem pompam explicantium. Nec
omiserim quod habeo compertum de Georgio Pa-
D laeologo ex narratione tunc praesentium: multis
eum ei veris exsecutum questibus infelicitatem
suam, quod nunc demum serus exiret negotio con-
fecto, nec tam gloriosi facinoris Augusto primum
proficiscenti se participem futurum adjunxisset.
Urebat incredibiliter laudis percupidum hominem
occasionis tantæ jactura. At bene habet quod so-
lidum ejus facti decus unus Alexius, uti et pericu-
lum, tulit: cui pene illud jure aptari e Deutero-
nomio potuit: *Quomodo persequatur unus mille, et
duo fugent decem millia*? Parum enim absuit quin

¹ Exod. xxxii, 30.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ μὲν γάρ. ¹¹ ἤπιον. ¹² τοῦτο τό.

contra nihilo minorem multitudinem hostium sese tunc imperator Alexius unum opposuerit; tantumque ac tam impar in se versum belli pondus eatenus sustentaverit, quoad excussum et abjectum victoria consilio parata in propriæ evectiois usum calcando verteret. Nec mihi quis commilitonum ejus collatam tunc operam isti quidquam detrabere gloriæ cusetur: recte siquidem reputanti una virtus, una solertia unius Alexii cum justo pugnacium barbarorum exercitu ea die, ea occasione comparata, confecisse prælium; et illam audaciam, illam contumaciam multitudinis indomitæ sola debellasse videbitur. Merito ergo tum Byzantii principis sui tam inopinato receptis victoriæ decore tum aucti, ingressum in urbem omni celebrandum lætitia et gratulatione putaverunt. Quando aliis alia in uno facinore mirantibus mixtæ voces audiebantur inter publicos plausus, hinc periculi contemptum et magnanimitatem arduæ probatam cæpto, hinc dexteritatem in re tota gubernanda, temperandisque momentis ancipitis negotii, hinc denique successum stratagematis et præsens discrimen extremi mali civibus in fructum victoriæ et triumphii panegyrium conversum aluisse gratulantium, Deoque gratias referentium, quod hunc ipsius Soterem, hunc Evergetem, hunc salutis, hunc

Atque harum acclamationum auditu aliquid humanitus passus Melissenus Nicephorus nec satis dissimulans morsum invidiæ intus urentis, aut tacitæ comparationis quasi convicio quodam muto se verberari non amplius ferens, sic excepisse contra hoc Alexii facinus dicitur: *Hæc victoria gaudium quidem sine lucro nobis; hostibus autem dolor sine damno est.* Favebat tali dicto, quod nihilo minus insolenter Scythæ, quorum inexhausta multitudo nullius modicæ detrimentum cladis sentire poterat, tunc cum maxime omnia ubique per totum sparsi occidentum litem populabantur: nullo casu, nullo contrario conatu inflammatum fera cupiditate sævæ gentis impetum eluctari jam amplius, ne retardare quidem, valente. Nec solum in agris aut pagis lueribus agebant ferebantque cuncta: sed et oppida expugnabant obtinebantque, ne civitatis quidem principis reveriti viciniam quo minus auderent municipiis ei proxima tentare, profundumque usque ad torrentem, sic vulgo appellatum, progredi latrocinando, locum ita Constantinopoli propinquum, **226** ut ad ibi situm maximi inter martyres Theodori templum quotidianus ex urbe concursus fieret visentium: Dominica vero redeunte effunderetur suburbana sacram ad istam delati ædem, totam

A Βαρβάρων πλήθος ἐαυτὴν ἀντικαταστήσας, τὸ βάρος ἕλον τοῦ πολέμου μέχρι καὶ τῆς νίκης αὐτῆς καλῶς διακονομήσασα. Εἰ γὰρ τις τοὺς συνόντας λογισμῶ ἐπόσοι τε ἦσαν καὶ ποδαποὶ, καθ' οὕτως ἀντιπαράβαλλαι τὰ τοῦ αὐτοκράτορος μηχανήματα, καὶ τὸ τοῦτου πολύτροπον μετὰ τῆς βίωμης καὶ τόλμης πρὸς τὴν βαρβαρικὴν πλήθος καὶ τὴν ἰσχὺν, μόνον ἂν ἐφείδοντο τοῦτον τὰ τῆς νίκης καταπραξάμενον. Οὕτω μὲν οὖν τηλικαῦτα Θεὸς τὴν παράδοξον ταύτην τῷ κρατοῦντι δίδωκε νίκην. Εἰσερχόμενον δὲ ὁρῶντας αὐτὸν οἱ Βυζάντιοι ἔχαιρον ἐκπληττόμενοι τὸ τάχος, τὴν τόλμαν, τὴν περιδεξιότητα τοῦ ἐπιχειρήματος, καὶ τοῦ ¹³ ἐξ ὑπερυψίου τρόποιον ἐπαιάνιζον, ἐσκίρτων, Θεὸν ἀνύμνου, σωτήρα καὶ εὐεργέτην τοιοῦτον αὐτοῖς δίδωκότα.

Quando aliis alia in uno facinore mirantibus mixtæ voces audiebantur inter publicos plausus, hinc periculi contemptum et magnanimitatem arduæ probatam cæpto, hinc dexteritatem in re tota gubernanda, temperandisque momentis ancipitis negotii, hinc denique successum stratagematis et præsens discrimen extremi mali civibus in fructum victoriæ et triumphii panegyrium conversum aluisse gratulantium, Deoque gratias referentium, quod hunc ipsius Soterem, hunc Evergetem, hunc salutis, hunc

B Ὁ δὲ Μελισσηνὸς Νικηφόρος δακνόμενος ἐπὶ τοῦτοις, καὶ μὴ φέρων, ὅποια τὰ ἀνθρώπινα, ἔφη: Ἡ νίκη αὕτη χαρὰ μὲν ἀκερδῆς, λύπη δὲ ἀζήμιος. Οἱ μὲντοι Σκυθαὶ ἀπειροπληθεῖς ὄντες ἀπανταχοῦ ¹⁴ τῆς ἐσπέρας διασπαρέντες ἐληίζοντο ἅπαντα καὶ οὐδὲν τὸ παράπαν τῶν συμπεπόντων αὐτοῖς τὴν ἐκείνων ἀνάθεκτον ¹⁵ ἀνέκοπτε τόλμαν. Ἐνιαχοῦ δὲ τῆς ἐσπέρας καὶ πολίχνιά τινα κατεῖχον, μηδὲ τῶν ἀγροῦ ἀγρῶν ¹⁶ τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων κωμοπόλεων φαιδόμενοι, παράγενόμενοι καὶ μέχρις αὐτοῦ τοῦ οὕτω καλουμένου βαθέος ῥύακος (37). Ἐν ᾧ καὶ τὸ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν μάρτυσι μεγίστου Θεοδώρου τέμενος (38) ἴδρυται. Πολλοὶ μὲν γὰρ καὶ ἐφοίτων ἀντεύξασθαι τοῦ ἁγίου χάριν καθ' ἑκάστην ὀπτηνίκα δ' ἡ Κυριακὴ ἦν ¹⁷, πάνδημον οἱ εὐσεβεῖς ἐποιούοντο τὴν πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο ¹⁸ τέμενος ἑλευσινπαννύχιοι καὶ πανημέριοι κύκλω τε καὶ κατὰ τὸν πρόδρομον, καὶ ὀπισθόδρομον τοῦ νεῶ προσμένοντες. Ἀλλὰ τοσοῦτον ὑπεσχύρισεν ἡ τῶν Σκυθῶν ἀκάθεκτος ὁρμή, ὥς μηδὲ τὰς πύλας ὑπανοῖξαι τοῦ Βυζαντίου τολμᾶν τοὺς εἰς τὴν μάρτυρα φοιτᾶν βουλομένους διὰ τὰς ἀθρόας ἐφόδους τῶν Σκυθῶν.

religionis et supplicationis causa sancti memoriam visentium, et pii passim omnes peregrinatione illuc noctem totumque diem vel circum ambitum,

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹³ τῶ. ¹⁴ Deest vox ἀπανταχοῦ. ¹⁵ ἀκάθεκτον. ¹⁶ Deest vox ἀγρῶν. ¹⁷ παρῆν. ¹⁸ τοῦτου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Βαθέος ῥύακος. Idem forte, qui βαθύκολπος Dionysio Byzantio dicitur. Adi, si placet, et confer Petrum Gyll, lib. II *De Bosporo Thracio*, cap. 17. **341** Fuit etiam allus ejusdem nomenclaturæ locus in Asia, haud procul ab Euphrate et Tephrica, cujus meminit Seylitzes in *Bulgaroetono*, an. 11. (38) Θεοδώρου τέμενος. Adem D. Theodoro Tironi sacram a Sophoratio Cos. in loco urbis ex

ejus nomine appellationem sortito, exstructam habent passim scriptores: sed fuit hæc ædes juxta ædem Sophianam. Illa vero, de qua Anna, existit in suburbanis Byzantii. Nec aliam reor ab ea, quam Procopius, lib. I *De adif. Justin.* conditam scribit ab eodem Augusto, in suburbano nuncupato Raissio: Τὸ τοῦ Θεοδώρου ἁγίου τέμενος πρὸ τῆς πόλεως κείμενον ἐν χώρῳ καλουμένῳ Ραισιίφ.

vel in vestibulo, vel in postica templi parte continua religione perseverare consuevissent, usque ad hunc tumultum Scythicum: quoniam audita undique exempla gliscientium quotidie licentius et quoscumque jam obices transilientium grassationum, tam prope terrorem admovent, ut quos consueva religio traherat ad venerationem vicini martyris, ne portas quidem aperire Byzantii metu Scytharum auderent.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ ἐξ ἡπείρου τῆς ἐσπέρας προσ-
 πεσσόντα τῷ αὐτοκράτορι δεινὰ. Οὐ μέντοι γε οὐδὲ τὰ
 κατὰ θάλατταν ἀνέτως εἶχεν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικιν-
 δύνως, τοῦ Τζαχᾶ αὐθις στόλον κτησαμένου¹⁹, καὶ τὰ
 περὶ θάλατταν ἅπαντα κατατρέχοντος. Ἐπὶ τούτοις
 οὖν ὁ βασιλεὺς ἠνιάτο καὶ ἤσχαλλεν ἀπανταχόθεν
 βιλλόμενος ταῖς φροντίσιν. Ἐπειδὴ δ' ἠγγέλη τούτῳ,
 ὡς ἦδη καὶ πλείονα στόλον ἐκ τῶν παραλίῳν κτησά-
 μενος, ὁ Τζαχᾶς, καὶ τὰς ἐπιλοίπους, ὧν προφθά-
 σας κατέσχευήσων, πορθήσας, καὶ κατὰ τῶν ἐσπε-
 ρίων χωρῶν διανοεῖσθαι ἐπιχειρήσει, καὶ πρὸς τοὺς
 Σκύθας διαπεμπόμενος, συνεβούλευε τὴν Χερβόνη-
 σον καταλαβεῖν· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ ἐκ τῆς ἐψῆς προσ-
 εληλυθὸς τῷ αὐτοκράτορι μισθοφορικόν, τῶν Τούρ-
 κων φημί, συνεχώρει τὰς πρὸς αὐτὸν σπονδὰς ἀρ-
 βαγεῖς τηρεῖν, ὑποσχέσει χρησταῖς ὑποσαίνων, εἰ
 τὸν αὐτοκράτορα καταλιπόντες αὐτῷ προσχωρή-
 σαιεν²⁰. ταῦτα γνοὺς ὁ βασιλεὺς, ἐπεὶ τὰ τε κατὰ
 θάλατταν τὰ τε κατὰ τὴν ἡπειρονλίαν κακῶς αὐτῷ
 διετίθετο, καὶ ὁ χειμὼν σφοδρῶς²¹ ἐπικείμενος τὰς
 ἐξόδους παντάπασιν ἐκλείεν, ὥστε μηδὲ ἀποσυγοῦ-
 σθαι τὰς τῶν οἰκημάτων θύρας διὰ τὸ τῆς χιόνος
 ἐπιβριθῆς (συνέβη γὰρ τότε πολλὴν ἐπιφορηθῆναι,
 καὶ ὅσην οὐδεὶς πω πρότερον ἔγνωκεν), ὡς ἐνὸν διὰ
 γραμμάτων ἀπανταχόθεν ἐσπευδὲ μισθοφορικὸν με-
 τακαλέσασθαι. Τοῦ ἡλίου δὲ τὴν ἑαρινὴν τροπὴν
 ἀπάρτι καταλαμβάνοντος (ἐπεὶ καὶ ὁ ἐκ τῶν νε-
 φῶν ἀπειλούμενος πόλεμος ὤχετο, καὶ ἡ θά-
 λαττα τοῦ θυμοῦ μετεδέβλητο²²), δεῖν ἐλογί-
 σατο, ἐκατέρωθεν τῶν ἐναντίων ἐπικειμένων,
 τὰ κατὰ θάλατταν μᾶλλον καταλαβεῖν, ἵνα ὁμοῦ καὶ
 τοῖς ναυσιπόροις ἐχθροῖς ῥαδίως ἔχη²³ ἀντικαθ-
 ἵστασθαι, καὶ πρὸς τοὺς ἐξ ἡπείρου εὐχερῶς μάχεσθαι.
 Παραχρῆμα τοίνυν τὸν Καίσαρα Νικηφόρον τὸν
 Μελισσηνὸν ἀποστείλας μετεκαλεῖτο θάττον ἢ λόγος
 τὴν Αἴνον (59) καταλαβεῖν. Ἐφθάσε γὰρ διὰ γραμ-
 μάτων δηλώσας συλλέξασθαι ὁπόσους ἂν δυναθεῖν
 οὐκ ἀπὸ τῶν ἤδη ἐστρατευμένων (ἐκείνους γὰρ
 φθάσας εἰς τὰς πόλεις ἀπανταχῆ τῆς Ἑσπέρας δι-
 ἐσπειρεν, ἐφ' ᾧ φρουρεῖν τὰ κυριώτερα τῶν πολι-
 χνίων), ἀλλὰ κατὰ μέρος νεολέκτους κταλέγων ὁπό-
 σοι τε ἐκ Βουλγάρων, καὶ ὁπόσοι τὸν νομάδα βίον
 εἶχοντο (Βλάχους τούτους ἡ κοινὴ καλεῖν οἷδε διά-
 λεκτος) καὶ τοὺς ἄλλοθεν ἐξ ἀπασῶν τῶν χωρῶν
 ἐρχομένους ἰππέας τε καὶ πεζοὺς. Αὐτὸς δὲ τοὺς
 τοῦ Φλάντρα πεντακοσίους Κελτοὺς ἐκ Νικομη-
 δείας (40) μεταπεμφάμενος μετὰ τῶν συγγενῶν

A Hæc fere per continentem occidentalem imperatori
 adversa contigere. Nec vero res maritima remis-
 sius habebat: quin potius in multo maximo peri-
 culo versabatur, Tzacha cum cursu ædificata ar-
 mataque classe impune omnia pervolitante, oramque
 late omnem insulasque ac portus piraticis incursio-
 nibus infestante. Vulnerabatur his undecunque
 affluentibus nuntiis imperatoris animus; et quasi
 assidua omni ex parte jaculatione petitus gravium
 et semper recentium curarum, dolere magis et la-
 mentari publicam sortem, quam excogitare, nedum
 afferre, remedium tot malis, aut in tam impedita
 perplexitate rerum qualecunque consilium expedi-
 re poterat: multoque minus postquam allatum præ-
 terea est, auctam vehementer a Tzacha classem
 congregatis ex ora universa maritima ingenti nu-
 mero novis navibus; cum hoc supplemento in
 animo habere barbarum reliquis, quas nondum
 sibi subjecerat, insulis vastatis, occidentis irruptione
 valida tentare regiones: adeoque jam egisse per
 internuntios cum Scythis ut Chersonesum occupa-
 rent. Nuntiabatur et illud: intervertere conari
 Tzacham eundem auxilia quæ imperator ab
 Oriente sibi promissa Turcorum expectabat: et
 congregatasque jam mercenarii militis copias Tur-
 cicas promissis et spebus magnis ab emissariis
 Tzachæ tentatas ut a fœdere cum Romanis pacto
 resiliunt, ad seque potius suamque militiam, re-
 lictis imperatore, se conferrent, simulatque co-
 piam pabuli ad alendum equitatum idoneam insu-
 larum, quam meditabatur, deprædatione compa-
 rasset. Ad hunc tam miserum Romanæ rei terra
 simul marique ac periculosum statum accedebat
 incommodum adversæ tempestatis: commercium
 pene omne viarum et comæationem ultro citro-
 que nuntiorum fœdisima tum hieme vehementibus
 procellis intercludente. Tradunt non alias Constan-
 tinopoli plus nivis simul visum, ita ut ejus inusi-
 tato pondere prægravatis tectis ædium, hincque
 portarum superliminaribus depressis, valvæ non
 amplius jugis ostiorum committi coaptarique pos-
 sent. Tamen ne tunc quidem cessavit a mittendis
 omnem in partem nuntiis ac litteris, quibus matura-
 rari conductiui militis delectus magno opere urgebat.
 D Postea vero quam sole ad verni æquinoclii cardi-
 nem progresso pax ab æthere fuit, nubium mi-
 nis, ventorumque ac fluctuum sese tumulti-

Varia lectiones ex cod. Coislino.

¹⁹ κτησαμένου. ²⁰ προσχωρήσαιεν, ὀπηνίκα τὰς κριθὰς καταλάβοι· ταῦτα. ²¹ σφοδρῶς. ²² μετεβά-
 λετο. ²³ ἔχοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(39) Αἴνον. Urbs Thraciæ, Villharduino Aine.

(40) Ἐκ Νικομηδείας. Ubi milites Flandrenses collocarat antea Alexius.

bus remittentibus, putavit **227** imperator sciendum ut, cum a terra simul atque a mari peteretur, quo utrique simul hostium generi posset occurrere copias ad loca maritima congregaret. Statim igitur ad Cæsarem Nicophorum Melissenum litteras dat, quibus dicto citius Ænum petere jubebat, cum legionibus recens conscriptis; manderat enim ei antea ut quam plurimos posset conscriberet milites: non e veteranis (siquidem hos ipse occupaverat Augustus per occiduum spargere litem, urbibus ejus tractus præcipuis præsidio futuros), sed novos et eatenus expertes belli, genera ipsa subtiliter explicans ex quibus hos fieri delectus tyronum mallet, nempe Bulgaros et pastoritæ duratos vitæ laboribus, agrestes juvenes incertis sedibus vagos, quos communis dialectus Blachos vocare consuevit: præterea quoscunque advenas undecunque se offerrent, sive ad pedestrem sive ad equestrem militiam. Porro ipse accersitis e Nicomedia quingentis Gallis equitibus, ad ipsum, ut alias diximus, a comite Flandriæ missis, cum iis et magna cohorte propinquorum cognatorumve Byzantio egressus Ænum coleriter se confert. Ibi navem ingressus undique apertam ad speculationis usum, ea per fluvium invectus, universum ejus situm, ripæ naturam utriusque, profunditatis modum, ac formam alvei exploravit accurate: locoque notato opportunissimum putavit castris metandis, reversus est. Mox per noctem congregatis ad se ducibus præcipuis exposuit sigillatim quid in exploratione fluminis comperisset: significavitque cupere se uti postridie secum ipsi omne trajecto transamnam planitiem lustrarent late omnem suis oculis: id ubi fecissent, sese confidere, haudquaquam ineptum ad positionem castrorum visum ipsis iri locum quem ad eam rem a se designatum monstraturus tum esset. Assenserunt omnes; ergo simul illuxit, ipse primus in ulteriorem evasit ripam; copiæ sequuntur omnes. Hic iterum convocatis ducibus fluvii ripas ostendit, et iis adjacentem planitiem: tum locum castris delectum, prope oppidulum quoddam, Chærenum ab indigenis vulgo dictum una ex parte habentem flumen, ex altera non minori alio munimento tutum, qua nempe in palustrem desinit campum: ita ut mediam munitionis partem necessariæ ad securam metationem castrorum natura jam factam offerret: cunctis sine mora probantibus, fossa quamprimum ducta, totus illic exercitus deponitur. Quo facto imperator cum idoneo cetratorum numero Ænum redit, animo reprimendi Scytharum impetus, ab ista potissimum parte incurrentium.

Tum qui castris ad Chærenum præerant, certiores facti de adventu innumerabilium agminum Scythicorum, id ipsum indicium ad imperatorem deferunt Æni commorantem. **228** Ille speculatorio navigio maris ora obita, per ostiorum fauces vi

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ τὴν περσῖαν. ¹⁶ πᾶσιν ὁμοῦ. ¹⁷ περὶ τὴν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Ἀμφιρύκω. Pag. seq. et 443: Ἐν ἀμφιρύκω πλοίω. Quid si ἀμφιρύτῳ, ita ut ἀμφιρύτον, vel ἀμφιρύτον πλοῖον scapha fuerit, quæ ex sui exiguitate, undis undique ad oram usque alluatur? Ἀμφιρύτη νῆσος hæc notione apud Homer. Od. α, et Ἀκτὴ ἀμφιρύτη, lib. iv Anthol. cap. 24: Ἀμφιρύτος θάλασσα, apud Cinnamum, lib. vi, p. 305; Hesychius, ἀμφιρύτη, παντάχῃθεν περιβρέσομένη τῶν ὕδατων. Nihil tamen temere mutandum, sed legendam ἀμφηρικῶν, est enim ἀμφηρικόν, in Scholiis Thucydidis ad lib. iv Hist. πλοιάριον ἐκατέρωθεν ἐρεττόμενον, ἐν ᾧ ἕκαστος τῶν ἐλαυνόντων δικωπίας ἐρέττει, et eidem Hesychio dicitur ἀκάτιον ληττρι-

αὐτοῦ ἐξεληλυθὼς τῆς Βυζαντίδος, θάττον τὴν Αἶνον καταλαμβάνει. Καὶ τήνικαῦτα ἐν ἀμφιρύκῳ (41) εἰσελθὼν καὶ παραδραμῶν τὴν τοῦ ὄλου ποταμοῦ θέσιν, καὶ τὴν ὄλην αὐτοῦ κλίτην κατισκεψάμενος ἐκατέρωθεν, καὶ διαγνοὺς ὅποι τὸ στρατιωτικὸν καταθεῖναι βέλτιον, ὑπέστραψε. Καὶ διὰ τῆς νυκτὸς τοὺς λογάδας συναγαγὼν τοῦ στρατεύματος τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν καὶ τὰ τοῦτου παρ' ἑκάτερα διηγείτο, καὶ ὡς χρὴ τὴν αὐριον διαπεράσαντας καὶ ὁμᾶς τὴν ὄλην περιβρῆσαι πεδιάδα. Καὶ ἴσως οὐκ ἀδόκιμος ὁμῖν ὑποδείξω ὅν αὐτὸς τόπον φανεῖται ὃ χρὴ τὰς σκητὰς πῆξασθαι. Τοῦτο δὲ πῖσι συνδοξάντος, αὐγαζούσης ἡμέρας πρῶτος αὐτὸς περσῖαν¹⁵ κτελέσθε, καὶ οὕτως ἅπαν αὐτῷ συνείπετο τὸ στρατιωτικὸν, καὶ μετὰ τῶν λογάδων αὐθις κατασκοπήσας τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ τὴν ὑπερκειμένην πεδιάδα καὶ τὴν ἀρέσκοντα τόπον αὐτῷ ὑποδείξας αὐτοῖς (ἀγγου δὲ ἦν πολυχλίου τινὸς τοῦ οὕτως Κοιρηνοῦς ἐγγχωρίως ἐπανομαζομένου ἐξ ἐνὸς μὲν μέρους ἔχοντος τὸν ποταμὸν, ἐξ ἑτέρου δὲ, βαλτώδης (42) ὄν), ἐπεὶ ἱκανὸν ὄχυρμα, καὶ πᾶσι¹⁶ τοῖς στρατιώταις ἐφαίνετο, θάττον τάφρον διορύξας ἅπαν ἐκεῖ τὸ στρατεύμα κατατίθεισιν. Αὐτὸς δὲ αὐθις μεθ' ἱκανῶν παλταστῶν πρὸς τὴν Αἶνον ἐπάνεισιν, ἐφ' ᾧ τὰς τῶν Σκυθῶν ὄρμας ἐς ἡμᾶς ἐκείθεν ἐρχομένων ἀναστέλλειν.

quem ratione habita rerum istarum omnium opportunissimum putavit castris metandis, reversus est. Mox per noctem congregatis ad se ducibus præcipuis exposuit sigillatim quid in exploratione fluminis comperisset: significavitque cupere se uti postridie secum ipsi omne trajecto transamnam planitiem lustrarent late omnem suis oculis: id ubi fecissent, sese confidere, haudquaquam ineptum ad positionem castrorum visum ipsis iri locum quem ad eam rem a se designatum monstraturus tum esset. Assenserunt omnes; ergo simul illuxit, ipse primus in ulteriorem evasit ripam; copiæ sequuntur omnes. Hic iterum convocatis ducibus fluvii ripas ostendit, et iis adjacentem planitiem: tum locum castris delectum, prope oppidulum quoddam, Chærenum ab indigenis vulgo dictum una ex parte habentem flumen, ex altera non minori alio munimento tutum, qua nempe in palustrem desinit campum: ita ut mediam munitionis partem necessariæ ad securam metationem castrorum natura jam factam offerret: cunctis sine mora probantibus, fossa quamprimum ducta, totus illic exercitus deponitur. Quo facto imperator cum idoneo cetratorum numero Ænum redit, animo reprimendi Scytharum impetus, ab ista potissimum parte incurrentium.

Πυθόμενοι δὲ οἱ κατὰ τὴν γενομένην εἰς Κοιρηνοῦς ταφρείαν ἀμυθῆτων Σκυθικῶν στρατευμάτων ἔλευσιν, δηλοῦσι περὶ τούτων τῷ αὐτοκράτορι, τὴν¹⁷ Αἶνον ἐτι ἐνδιατρίβοντι. Ὁ δὲ παραχρῆμα ἐν ἀμφιρύκῳ πλοίω εἰσελθὼν, καὶ περιπλεύσας τὸν ποταμὸν

κόν, ἐν ᾧ εἰς ἐλαύνει δύο κώπας. Idem: Ἀμφηρικὸς νῆες ἀμφοτέρωθεν ὀρμώμεναι ἢ ἐρεσσόμεναι. Vid. Glossar. Anaxum.

(42) Βαλτώδης. Palustris. Constantinus, De adm. imp. cap. 38: Ἡ Βενετία τὸ μὲν παλαιὸν τόπος ἐρημὸς τις ἀόικητος καὶ βαλτώδης. Leonii -, Tact. cap. 11, § 3, βάλτη est palus. Occurrit semel ac iterum apud Anaxim, pag. 392 et 411. Hinc βαλτολιθάς apud Scylitzem, pag. 852: Διαναπαύσαντες δὲ ἑαυτοῦς ἐν τῇ βαλτολιθαδί, ὡς ἐνὸν ὄχοντο διὰ τῆς νυκτὸς. Ubi perperam interpres, in Baltol bade vertit, mallet in práto, sui loco palustris et aquis irriguo.

διὰ τοῦ στομίου διελθὼν, ἤνωθη μετὰ παντός τοῦ στρατεύματος. Τὰς δὲ ἰδίας ὁρῶν δυνάμεις μηδὲ τὸ πολλοστημόριον τοῦ Σκυθικοῦ σωζούσας στρατεύματος, ἐν ἀμηχανίᾳ καὶ φόβῳ ἦν, μὴ ἔχων τὴν ἐπαρήγοντα κατὰ ἄνθρωπον. Οὐκ ἀνέπιπτε δὲ ὁμῶς ²⁷ οὐδὲ ἐμαλακίζετο, ἀλλὰ πολλοὺς τοὺς παρ' ἐχυτῶ κυμαινομένους εἶχε λογισμούς. Μετὰ γοῦν τετάρτην ἡμέραν ἐκ τοῦ ἐτέρου μέρους πύρρωθεν ὁρᾶ Κομανικὸν στρατεύμα, ὡσαύτως τεσσαράκοντα χιλιάδας ἐπικαταλαμβάνον ἤδη. Σκεψάμενος δὲ μὴ καὶ αὐτοὶ τοῖς Σκύθαις προστεθέντες δεινὸν τὴν ²⁸ κατ' αὐτοῦ ποιήσονται πόλεμον (καὶ οὐδὲν ἄλλο ἐνταῦθεν τὸ ἐλπίζόμενον ἢ κενωλευρία), δεῖν ἐλογίζετο ὑποποιήσασθαι αὐτοῖς, καὶ γὰρ προέφθη τούτους μετακαλέσασθαι. Τοῦ δὲ Κομανικοῦ στρατεύματος πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι ἡγεμόνες κατέστησαν, προαγοὶ ²⁹ δὲ πάντων ὁ Τογορτάκ ³⁰, ὁ Μανιάκ, καὶ ἕτεροι ἄνδρες μαχηριώτατοι. Τὴν δὲ πληθὺν τῶν ἐπικαταλαμβάνόντων ἤδη Κομάνων ὁρῶν, ἐδεδίδει, τὸ εὐάγωγον πάσαι γνώσκων τῆς αὐτῶν γνώμης, μὴ οἱ σύμμαχοι ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι γεγονότες μεγίστην βλάβην αὐτῶ προξενήσειαν. Ἀσφαλέστερον δὲ λογισάμενος ἐκείθεν ἀπάραντα μετὰ τοῦ ἐπικτικοῦ παντός διαπεράσαι αὐτοῖς τὴν ποταμὸν, δεῖν ἐλογίζετο πρότερον τοὺς ἡγεμόνας τῶν Κομάνων μετακαλέσασθαι ³¹. Οἱ δὲ παραχρῆμα προσέρχονται τῷ βασιλεῖ, καὶ αὐτὸς ὁ Μανιάκ, κἄν ὑφαιότερον τῶν ἄλλων πρότερον ἀναβαλλόμενος. Δαψιλῆ τοίνυν τράπεζαν αὐτοῖς παρατεθῆναι τοῖς ὑφοποιοῖς ἐπέταξε. Καλῶς οὖν εὐωχηθέντας μετὰ τρυφῆ φιλοφρονησάμενος αὐτοῖς, καὶ παντοίων δωρεῶν ἀξιώσας, ὄρκον καὶ ὁμήρους ἐξ αὐτῶν ἤτειτο, ὑποπτεύων τὸ τῆς αὐτῶν γνώμης εὐεξαπάτητον. Οἱ δὲ ἐπειμῶς τὸ προστεχθὲν ἐπλήρουν, τὰς πίστεις παρασχόμενοι, αἰτησάμενοι παραχωρηθῆναι τὴν μετὰ τῶν Πατζινάκων πόλεμον συνάψασθαι ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις καὶ εἰ τὴν νίκην αὐτοῖς δοίη ὁ Θεός, διχῆ τὴν ἐπιλαχοῦσαν αὐτοῖς ἅπασαν λείαν διελθόντας, θάτερον μέρος ἀφορίσαι τῷ βασιλεῖ ὑποσχοῦντο. Ὁ δὲ οὐκ ἐπὶ τρισὶ μόναις ἡμέραις, ἀλλ' ἐπὶ ὅλαις δέκα μετελεύεσθαι τοὺς Σκύθας κατὰ τὸ αὐτοῖς βουλευτὴν ἄδειαν ἐδεδώκει, καὶ τὴν ἐκείθεν ἅπασαν ἀφαιρεθησομένην ³² λείαν, εἰ γε τέως τὴν νίκην αἰτίας παράσχοι ὁ ³³ Θεός, ἀποχαρισάμενος.

libenter, siueque jurejurando facta, etiam illud ultrō ambirent, ac permitti sibi poscerent praelium contra Patzinacos post tres dies ineundum, cujus si quidem victoriam Deus ipsis annueret, pollicebantur sese prædam omnem divisuros bifariam, partemque unam imperatori reddituros. Collaudatis imperator, pro triduo quod apparandæ pugnae petierant, decem dies si sic mallerent, integros concessit: de præda insuper addens sese ipsis remittere libenter partem quam offerrent, facileque annuere ut eam ipsi totam pro victoriæ **229** præmio sibi haberent.

Ἦσαν μὲν οὖν ἐπὶ ταυτοῦ τέως μένοντι τὰ Σκυθικὰ καὶ Κομάνων στρατεύματα, τῶν Κομάνων δι' ἀκροβολισμῶν πειωμένων τῆς Σκυθικῆς στρατιᾶς. Τριῶν δὲ ἡμερῶν οὐπω διελθουσῶν, μεταπεμφάμενος

A remigii in adversi amnis invectas alveum, ad castra suorum venit: quorum inito numero, cum ex comparatione hostilis multitudinis, facile scisisset, infinitis propemodum partibus pauciores esse Romanas copias, consternabatur dux providentissimus metu quodam, et in tanta destitutione humani omnium auxiliū, etiam inopia consilii laborabat: non tamen ut consideret animo, aut robur intentæ mentis ab ardore agendi audendique remitteret, verum omnem in partem inquieta sollicitudine micabat, et alternantium æstu reciproco cogitationum fervens fluctuansque jactabatur. His curis ægro haud lætum spectaculum offertur novi exercitus barbarici, Comanorum facile quadraginta millium, qui adventantes apparere jam cœperant in conspectu castrorum Romanorum quartum post diem quam in ea venerat Augustus. Formido erat ne facile naturarum et cupiditatum similitudine plus satis inter se conciliati feri omnes et Barbari Scythæ cum Comanis convenirent in unam societatem communis belli concordibus animis in Romanos gerendi, ex quo nihil aliud nisi supremam exitium imperii ac reipublicæ totius expectari posset. Ad eam rem prævertendam disturbandamque cum Comanos præoccupandos sibi statuisset, misit qui eorum duces suo nomine ad colloquium invitarent. Adfuere cum alii frequentes tum primi omnium Togortas et Maniaco non paucis comitati fortissimis ac summæ inter Comanos dignitatis viris. Interim accedente propius multitudine Barbarorum incertum amicorum an hostium provide imperator caverat ut sui trajecto iterum flumine in locum quocunque eventu tutum stativa transferrent. In ea nova castra invitati Comanorum principes venerunt; Maniaco quoque ipse, quanquam subalienior initio et ad mentionem colloqui cunctantior fuerat. Orisparum illis convivium parari Alexius præceperat: regieque exceptis omnia officia, quantasque maximas potuit proluxæ benevolentia significationes, cum donis omnis generis ingentibus cumulavit: vicissim ab his jusjurandum et obsides postulans, quo mobilem eorum et fluxam fidem quam arctissime sibi astringeret et adversus innatæ Barbaris levitatis periculum munitet. Præbuere omnia per-

libenter, siueque jurejurando facta, etiam illud ultrō ambirent, ac permitti sibi poscerent praelium contra Patzinacos post tres dies ineundum, cujus si quidem victoriam Deus ipsis annueret, pollicebantur sese prædam omnem divisuros bifariam, partemque unam imperatori reddituros. Collaudatis imperator, pro triduo quod apparandæ pugnae petierant, decem dies si sic mallerent, integros concessit: de præda insuper addens sese ipsis remittere libenter partem quam offerrent, facileque annuere ut eam ipsi totam pro victoriæ **229** præmio sibi haberent.

D Cæterum in conspectu positi nutuo exercitus ambo Scythicus Comanicusque, non plane quiescebant: sed lacessentibus Comanis Scythæ jaculationibus tentabantur. Nondum triduum abierat,

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²⁷ ὅλως. ²⁸ Deest vocula τὸν. ²⁹ προαγωγή. ³⁰ Τογορτάκ. ³¹ μετακαλέσασθαι. ³² ἀφαιρεθησομένης. ³³ Deest vocula ὁ.

eum Augustus accersitum Antiochum, virum nobilem et strenuitate consilii atque industria excellentem, ædificare pontem jussit. Celeriter id perfectum opus est; navigiis per longissimas trabes connexis, totam alvei diametrum lata et tuta via consternentibus. Tunc imperator vocalis ad se protostratori Michaeli Ducæ uxoris suæ fratri, et proprio fratri Adriano magno domestico, negotium dedit, ut dum exercitus trajiceret, ipsi ad ripam fluminis astarent, intenti perturbationi ac confusioni prohibendæ: nec sinerent mistim equites transire cum peditibus, sed darent operam, ut genus utrumque prius discretum ordine ac seorsim pontem ingrederetur. Pedites primi transmissi; post eos plaustra cum sarcinis; tum muli clitellarii cum oneribus. Sic transportato peditatui metuens imperator a subitis insidiis et repentinis irruptionibus tum Scytharum tum Comanorum quoque (cum quibus ita pacem colebat ut cavere tamen sibi ab iis, et in omnem eventum adversus mobilitatem eorum rebus suis prospicere optimum diceret) fossam summa celeritate circumdixit qua et legiones et impedimenta complexus utraque in tuto habuit, quoad trajecisset etiam equitatus: quod ipsum ut quam ordinatissime fieret præse-

At Melissenus negotio sibi dudum per imperatoris epistolam mandato, congregandi undecunque milites quam posset plurimos, tum denique perfunctus, ingentem peditum multitudinem quam ex agris et pagis circum vicinis, non delectu, sed corrassione collegerat, trans mittebat ad Augustum, apparebatque jam procul vastum et planstris permistum agmen (nam magnam ex universa contractam regione curruum terrestrium copiam habus tractorum Melissenus suppeditaverat novo militi, com meatibus impedimentisque deferendis) cum trepida primum intuitos opinio invasit Scythiarum hanc quoque novam quamdam copiarum partem esse: atque adeo primam forte aciem hostilis exercitus ad lacessendum cum imperatore prælium universo mox corpore barbaricæ armaturæ secuturo. Multos in hanc sententiam subinde intentius cernentes traherebat auceps species longe adhuc distantis multitudinis, facileque hausta oculis in interiores quoque sensus atque in ipsas præjudicato terrore imbutas mentes penetrabat. Adeo quidem ut non nemo intento adventantem multitudinem digito imperatori commonstrans, quovis pignore auderet confirmare plane hos nihil aliud quam Scythas esse; idque ipsi persuasit, gravem inde, ut par erat, concipienti curam; et ex conscientia paucitatis suorum conspectuque innumerabilitatis hosticæ augurium haud vanum certi excidii trahenti. In his angustiis inops consilii Rhodomerum accersit

ἄνθρωπος δὲ οὗτος τῶν εὐγενῶν δραστηριότητι³⁵ γνώμης τῶν πολλῶν διαφέρων) ἐπισκήπτει αὐτῷ γέφυραν κατασκευάσαι. Θάττον δὲ διὰ πλοίων ἐπιζευχθέντων μακροτάταις ξύλοις κατασκευασθείσης γέφυρας, μεταπεμφάμενος τὸν τε πρωτοστράτηρα Μιχαὴλ τὸν Λούκαν καὶ γυναικῶδες ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀνδριανόν³⁶, καὶ μέγαν δομέστικον, παρεκελεύσατο παρὰ τῷ χεῖλει τοῦ ποταμοῦ ἐστάναι, καὶ μὴ συγχωρῆναι συμμίχθην διαπερᾶν πεζοὺς τε καὶ ἱππότες, ἀλλὰ τοὺς πεζοὺς τῶν ἱππέων πρότερον διακριομένους, καὶ τὰς ἀμάξας μετὰ τῶν σκευῶν, καὶ τὰς φορτωγῶδες ἡμιόνους. Διαπερασάντων οὖν τῶν πεζῶν δεδιὼς τὰς Σκυθῶν καὶ Κομάνων δυνάμεις, καὶ τὰς λαθραίας τούτων ὑποπτειῶν ἐφίδους, θάττον ἢ λόγος τάφρον πεποιηκώς, ἐντὸς τούτου εἰσήγαγεν ἅπαντας, εἶτα³⁷ καὶ τοὺς ἱππότες παρεκελεύσατο διαπερᾶν. Καὶ αὐτὸς δὲ παρὰ τῷ χεῖλει τοῦ ποταμοῦ ἱστάμενος τοὺς διαπερῶντας ἐώρα.

Ὁ δὲ Μελισσηνὸς καθ' ἣν φθάσας ἐδέξαστο γραφὴν τοῦ αὐτοκράτορος πεποιηκώς καὶ συλλέξας δυνάμεις ἅπανταχόθεν, ἀπὸ δὲ τὸν³⁷ ἑγγύς καὶ πεζοὺς ἐξελάσας ἐπεισάξαντας³⁸ ἐν ἀμάξαις ὑπὸ βοῶν ἐλκομέναις τὰς ἰδίας σκευὰς, καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν ἅπαντα σπουδαίως πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξέπεμψεν. Οἱ δὲ φθάσαντες ἤδη ἐκ διαστήματος καθόσον ὀφθαλμῶς ἐξικνεῖται περιθρεῖν τὸ ὄρώμενον, ἀποσπᾶς³⁹ τῶν Σκυθῶν ἐδόκει τοῖς πλείστοις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἶναι. Ἦδη δὲ καὶ τις τεθαρρήκως καὶ τῷ δακτύλῳ ὑποδεικνύς τῷ αὐτοκράτορι Σκύθας διενίστατο εἶναι. Ὁ δ' ἀληθὲς τὸ ῥηθὲν οἰηθεὶς καὶ πρὸς τισούτους μὴ ἐξισχύων, ἐν ἀμηχανίᾳ καθειστήκει. Μεταπεμφάμενος οὖν τὸν Ῥοδομηρὸν τηνικαῦτα (ἄνθρωπος δὲ οὗτος ἐκ Βουλγάρων ὀρμώμενος εὐγενῆς καὶ μητρὸθεν συγγενῆς (45) αὐτῆς καὶ μητρὸς ἡμετέρας) τοῦτον ἀποστείλας ἐπέμψεν [ἐπέσκηψε] κατασκήψασθαι τοὺς ἐρχομένους. Ὁ δὲ τοχὺ τὸ κελευσθὲν διτηνυκώς, ὑποστρέψας, τοὺς ἐκ τοῦ Μελισσηνοῦ⁴⁰ πεμφθέντας εἶναι ἔλεγεν. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ περιχαρῆς γεγονῶς καὶ μικρὴν ἐγκαρτερήσας φθασάντων, διαπερᾶν σὺν αὐτοῖς, καὶ παραχρῆμα τὴν γενομένην ταφραὶν ἐπιπλέον ἐπαυξήσας, ἤνωσε τούτους μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος. Οἱ δὲ Κομάνοι παραχρῆμα τὴν τάφρον καταλαμβάνουσιν, ὅθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ τοῦ ὀπλιτικοῦ παντὸς ἀπάρας διεπέρασαν⁴¹, αὐτοῦ που κατασκηνώσαντες. Τῇ γοῦν μετ' αὐτὴν ἐκεῖθεν ἀπάρας ὁ αὐτοκράτωρ καταλαμβάνειν ἐμελλε τὸν κάτωθεν τοῦ ποταμοῦ πόρον τοῦ Φιλοκάλου ἐγχωρίως

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³⁵ δραστηριώτατος. ³⁶ Ἀδριανόν. ³⁷ Deest vox εἶτα. ³⁸ τῶν. ³⁹ Desunt voces ἐπεισάξαντας, etc., πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. ⁴⁰ ἀποσπᾶς. ⁴¹ Μελισσηνοῦ. ⁴² διεπέρασαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(45) Μητρὸθεν συγγενῆς. Quippe Joanni Ducæ Cesari, et Andronico filio Irenes Augustæ patris,

uxores fuere nobiles Bulgaræ. Vide Stemma Comnenicum.

καλούμενον· ἱκανοῖς δὲ τῶν Σκυθῶν ἐντυχῶν καὶ A
τηνικαῦτα προσβαλὼν αὐτοῖς καρτερὸν συνῆψε πό-
λεμον. Κτείνονται μὲν⁴³ ἐν τῷ μάχεσθαι ἐξ ἑκατέρων
πολλοί· ὁμοῦς δὲ τὴν νικῶσιν εἶχεν ὁ βασιλεὺς
ἡττήσας τοὺς Σκύθας κατὰ κράτος. Οὕτω γοῦν τῆς
μάχης διαλυθεῖσιν, καὶ τῶν στρατευμάτων διακρι-
θέντων πρὸς τὰς οικίας παρεμβολάς, αὐτοῦ που τὸ
Ῥωμαϊκὸν προσέμεινε στρατεύμα δι' ὅλης τῆς τότε
νυκτός. Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείθεν ἀπά-
ραντες, καταλαμβάνουσι τόπον τινα καλούμενον τοῦ
Λεβούνη· βουνης δὲ τῆς πεδιάδος ὑπερκείμενος.
Ἄνισι μὲν οὖν ἐκεῖσε ὁ αὐτοκράτωρ. Ἐπεὶ δὲ μὴ
τὸ πᾶν τοῦ στρατεύματος ὁ ὑπερκείμενος ἐχώρει
τόπος, περὶ τοὺς πρόποδας αὐτοῦ διώρυχα ποιήσας,
καὶ τάφρον ἀποχρῶσαν τῷ παντὶ στρατεύματι ἐκεῖ
τούτους κατατίθεισι. Πρόσεισι δὲ τηνικαῦτα τῷ αὐ- B
τοκράτορι αὐθις αὐτόμολος ὁ Νεάντζης καὶ σὺν αὐτῷ
ὄλιγοι Σκύθαι. Ὅν θεασάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τῆς
προτέρας ἀγνωμοσύνης ἀναμνήσας⁴⁴ ἀλλ' ἄττα προσ-
θίμενος ἔμφρουρον αὐτὸν μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ
σιδηροδέτην εἶχεν.

demque pernociavit. Allucescente die moventes Romani perveniunt ad locum quemdam Lebune
nominatum. Tumulus est planitiei undique conquatæ supereminens; conscendit eum imperator;
quoniam vero exercitui capiendo impar erat collis, ad radices ejus extensa fossa quantum oportuit, ca-
parem copiarum omnium paravit stationem, in qua et eas posuit. Ibi rursus imperatorem adlit
transfuga Neantzes et pauci cum eo Scythæ: quem Augustus conspicatus ingratisimæ suæ per-
fidiae admonuit Barbarum; aliisque quibusdam exprobratis, constringi ferreis vinculis proditorem
perfugam cum sociis, et arcta custodia teneri jussit.

Οὕτω μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς. Ὁ δὲ γε⁴⁵ Σκύθαι κατὰ
τὸν ῥύακα τοῦ καλουμένου Μαυροποτάμου κείμενοι
ὑπεποιοῦντο λαθραίως τοὺς Κομάνους συμμάχους C
προσκαλούμενοι. Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς τὸν βασιλέα πέμ-
ποντες ἠρέμουν τὰ περὶ εἰρήνης ἑρωτῶντες. Ὁ δὲ
τοῦ δολεροῦ τῆς γνώμης αὐτῶν στοχαζόμενος προσ-
ηκούσας καὶ τὰς ἀποκρίσεις αὐτοῖς ἐπεποίητο,
ἀπαιτεῖν ἐθέλων τοὺς αὐτῶν λογισμοὺς, εἴ που καὶ
τὸ ἐκ τῆς Ῥώμης (44) προσδοκώμενον μισθοφορι-
κὸν καταλάβοι. Οἱ δὲ Κομάνοι ἀμφιβόλους ἔχοντες
τὰς τῶν Πατιζινάκων ὑποσχέσεις, οὐ πάνυ τι αὐτοῖς
προσετίθεντο, ἀλλ' ἐσπέρας μηνύουσι τῷ βασιλεῖ·
*Μέχρι πόσου τὴν μάχην ἀναβαλλώμεθα; Ἴσθι
τοίνυν ὡς ἐπὶ πλεον οὐκ ἐγκαρτερήσομεν, ἀλλ'
ἑλλίου ἀνατέλλοτος λύκου ἢ ἀφρίου*⁴⁵ (45) κρέας
ἔδόμεθα. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας καὶ τὸ δέξῃ τῆς
τῶν Κομάνων γνώμης διαγνοὺς, οὐκ ἔτι ἐν ἀναβολαῖς D
τοῦ μάχεσθαι ἦν, ἀλλὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην κρίσιν
τοῦ πολέμου δημοτελεῖ θέμενος, ἐκείνοις μὲν κατὰ
τὴν ἐπιούσαν τὸν μετὰ τῶν Σκυθῶν ὑπέσχετο πόλε-
μον, αὐτὸς δὲ παραχρῆμα μετακαλεσάμενος ἡγεμό-
να;⁴⁶ καὶ παντηχοντάρχας, καὶ λοιποὺς προσέταξε

(vir hic erat oriundus ex Bulgaris domo nobilis et
materno genere ad consanguinitatem attinens Au-
gustæ matris nostræ) hunc; exploratum prodire
quinam ii essent, **230** et accedentem quam
prope ad dijudicationem oporteret, certa remu-
nari jussit. Is strenue re perfecta regrediens,
missos a Melisseno esse dixit: ex quo haud vulga-
ri perfusus imperator gaudio, suos paulo post ex-
ceptos secum duxit trans fluvium: et aucto cir-
citu valli recentes copias cum veseribus una in
castra conjunxit. At Comani eum ipsum locum
quem amnem transiens modo reliquerat Romanus
exercitus, castris insederunt. Imperator vero po-
stridie inde movens per ripas secundo amne occu-
pare parabat vadum quoddam Philocali vulgo di-
ctum. Eo itinere in copias Scytharum haud con-
temnendas incidit: cum quibus mox acri certam-
ina contracto, multa utrimque cæde victoriam
tandem retulit minime dubiam, Scythis reliquis in
sua se castra trepide referentibus: dum Romanus
exercitus campi dominus in loco persistit, ibi-

demque pernociavit. Allucescente die moventes Romani perveniunt ad locum quemdam Lebune
nominatum. Tumulus est planitiei undique conquatæ supereminens; conscendit eum imperator;
quoniam vero exercitui capiendo impar erat collis, ad radices ejus extensa fossa quantum oportuit, ca-
parem copiarum omnium paravit stationem, in qua et eas posuit. Ibi rursus imperatorem adlit
transfuga Neantzes et pauci cum eo Scythæ: quem Augustus conspicatus ingratisimæ suæ per-
fidiae admonuit Barbarum; aliisque quibusdam exprobratis, constringi ferreis vinculis proditorem
perfugam cum sociis, et arcta custodia teneri jussit.

Atque hæc quidem imperator. Interim Scythæ
intra et circa depressas ripas fluvii, cui nomen
Mauropotamus, subsidentes, clam nitentur con-
ciliare sibi Comanos: nec minus missitatione lega-
torum tentabant imperatoris animum, tractatione
pacis offerenda. Ille autem cum in orationis insi-
diosæ illorum fraudulentam versutiam, qua vale-
bat plurimum, conjectandi solertia, penetraret fa-
cile, tamen egregie dissimulans ejusmodi respon-
siones edebat quæ fallaces fallerent, suspenderent-
que incertos animos eorum, quod ipsum in lucri
partem rapiebat imperator, eximere tempus ista
elusione cupiens, quoad quas ab Roma spectabat
mercede conductas copias perveniendi spatium ha-
berent. At Comani haudquaquam satis fidei Pat-
zinacarum promissionibus adhibentes, aspernari
eas totamque abrupte rejicere mentionem pacis
maluerunt. Inde sub vesperum imperatorem cum
his verbis advenit: *Quousque pugnam differimus?
Porro extremam hunc a nobis audis increpationem
motarum. Sic enim habe: non sustinebimus am-
plius: sed oriente cras sole* **231** aut lupi carnes

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁴³ μὲν οὖν. ⁴⁴ ἀναμνήσας καί. ⁴⁵ οἱ δὲ γε. ⁴⁶ ἀρνειοῦ. ⁴⁷ τοὺς ἡγεμόνας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) Ἐκ τῆς Ῥώμης. Auxiliaries copias Roma
expectabat Alexius, forte ab Urbano H. summo
Pontifice, a quo an. 1089, per legatos ab excom-
municatione absolutus fuerat, ut scribit Bertholdus,
quocum etiam, si non ea tempestate qua bellum

istud gestum est, saltem postea fœdera iusta con-
stitit, ex Chronico Cas. lib. IV, cap. 48. Vide Mala-
terram. hb. IV, cap. 13.

(45) Λύκου ἢ ἀφρίου κρέας. Hoc est, experiemur
cum lupis an cum agnis cras nobis res erit.

aut agni comedemus. Intellecta in hunc modum Augustus præcipiti sententia Comanorum, nullum jam restare sensit cunctationi locum. Expedito igitur statim postridiani prælii consilio de summa rerum decretorii futuri, alacri ad Comanos responso pugnae procinctum condixit in proximam auroram; nec moram parandi fecit. Nam tribunis cæterisque usque ad quinquagenarios ductoribus curriculo vocalis negotium dedit indicendi per castra universa in diem posterum prælii. Verum enimvero utcumque ista decreverat gerebatque, gravis tamen eum intus cura mordebat copias immensas Barbarorum utrorumque reputantem, quorum iater notam feritatem et fidem non satis tantam tota majestas Romani nominis spesque ac salus deprehensa esset, certa conditione supremi exitii, si quod erat momentis omnibus facillimum, ambæ gentes Barbaræ tractationem concordia jam ceptam absolverent. Talia magno sollicitudinis festu secum Augusto agnanti sistunt se commodum ex regionibus montanis duri homines et bellicosi haud pauciores quinque millibus, qui operam ultro suam ad prælium offerrent, locumque in acie deposcerent. Inclinavit adventus tam opportunus subsidii non parvi pendentem sententiam, ita ut pugnam quam differri amplius non posse videbat, plane jam in crastinum imperator decerneret, Deique præsentem opem ad victoriae successum imploraret. Nec eam religionem obire solus aut privatim satis habuit: sed cum ipse prior occidente sole, non sine luculeata prælatione ardentium facum sacris hymnis concinendis cælestis auxilii advocacionem inchoasset, operam dedit ut totis castris idem fieret; prudentioribus consilium, agrestioribus præceptum dans istius sui exempli imitandi. Paruere cuncti: mirumque statim spectaculum exstitit innumerabilium luminum, quasi totidem astrorum, pro uno tum occumbente solari late aeterni collustrantium. Militum siquidem supplicantium singuli summis præfixas hastis sive lampadas, sive candelas cereas, prout quisque poterat, aut ad manum habebat, alto tollebant accensas: eoque habitu ingeminabant religiosas voces quas equidem usque ad cælorum verticem pervenisse arbitror; certe, ut nihil dicamus nisi certæ testatæque veritatis, ad Deum ipsum Dominum sursum ferebantur. Neque id leve, opinor, documentum est religionis Augusti, qui tam palam, tam libenter declararet, nequaquam se parem esse posse vincendis acie hostibus absque auxilio cælesti. Nimirum non ille in viris, non in equis, non in machinis bellicis fiduciam collocaverat, sed omnes ex Dei uno nutu numineque suspensas habebat spei rationes.

Per hunc modum supplicatione ad mediam extracta noctem, brevique deinceps gustato somno, exurgens diluculo dedit operam ut leviter armati milites, quantum fieri posset, loriceis cæteraque id genus armatura tegerentur; ac cum galeis omnibus consumptis que in armamentario reperiri poterant, **232** superessent adhuc armandi milites, his ipse liberali collatione sericorum velorum ferruginei coloris, simulacra confecit quædam thora-

δικά παντός τοῦ φοσσάτου (46) διακηρυκτεῦσα: ⁴⁷ τὸν ἐς τὴν αὐριαν ταμειουθέντα πόλεμον. Ἄλλὰ κἄν τοιαῦτα ἐσκέπτετο, ἐδέδισε ὁμως τὰ ἀπειρα πλήθη τῶν Πατζινάκων καὶ Κομάνων, ὑποπτεύων τὴν ἀμφοτέρων σύμβασιν. Ταῦτα γοῦν διασκοπούμενου τοῦ βασιλέως, κατέλαθον πρὸς αὐτὸν τῶν ὀρεινοτέρων μερῶν ἄνδρες τολματῖαι ⁴⁸ καὶ ἀρειμάνιοι, αὐτόμολοι, πρὸς συνασπισμὸν αὐτοῦ εἰς χιλιάδας ποσοῦμενοι πέντε. Ἐπεὶ δ' ἀναβολὴν ἔτι τῆς μάχης οὐκ εἶχε, θεῖν ἀρωγὴν ἐπεκαλεῖτο. Δύνοντος δὲ τοῦ ἡλίου πρῶτος αὐτὸς κατῆρχε τῆς πρὸς θεῖν παρακλήσεως, λαμπρὰν τε δαδουχίαν ποιούμενος, καὶ προσθήκοντας ὕμνου; ἄδων αὐτῷ· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ ἅπαν φοσσάτον ἡρμεῖν συνεχώρει, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἐκάστη μὲν τῶν συνετιοτέρων πράττειν συνεβούλευε, τοῖς δὲ ἀγροικιτέροις ἐπέσκηπτε. Τηνικαῦτα γοῦν τὸν μὲν ἡλίον ἦν ὄραν τοῦ ὀρίζοντος δύνοντα, τὴν δὲ ἀέρα πεφωτισμένον, οὐχ ἕνός ὡσπερ ἡλίου λάμποντος, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἄλλων ἀστέρων λαμπρὰν τὴν φαῦσιν παρεχομένων. Ἄπαντες γὰρ τοῖς ἰδίοις δόρασι λαμπάδας καὶ κηρούς, ὡς ἕκαστος δυνάμενος εἶχε, ἀντίψεν. Αἱ δὲ γὰρ παρὰ τοῦ στρατεύματος ἀναπεμπόμεναι φωναὶ μέχρις, οἶμαι, τῶν οὐρανίων ἀντύγων ἐφθانون· μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τάληθές εἰπεῖν, εἰς αὐτὸν τὸν Δεσπότην θεῖν ἀνεφέροντο. Ἐκ τούτου δ', οἶμαι, τεκμαίρεσθαι χρὴ τὴν τοῦ βασιλέως εὐσέβειαν, ὡς ἄρα τὰς πρὸς ἐχθρούς προσβολὰς οὐκ ἐδόκει ποιεῖν ἀνευ τῆς ἐκεῖθεν ἐπαρωγῆς. Οὐ γὰρ ἐν ἀνδράσι καὶ ἵπποις καὶ στρατηγικαῖς μηχαναῖς καὶ οὕτως ἐθάβρει, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῇ ἄνω ῥοπῇ ἐδίδου.

Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι μέτης ἐτελεῖτο νυκτός, μικρὸν δὲ τοῦ λοιποῦ τὸ σῶμα διαναπαύσας ἀνέθορα τοῦ ὕπνου, καὶ τοὺς φίλους τῶν στρατιωτῶν ὠπλιζέ καρτερῶς, ἐστὶν οὗ καὶ τινὰς ἄμφια καὶ περικιφάλαϊας ἐκ σθηρικῶν πέπλων ὁμοχρόων κατασκευάσας περιέβαλεν, ἐπεὶ μὴ ἀπέχρη τούτῳ πρὸς πάντας ὁ σίδηρος. Ἡμέρας δὲ ἀπάρτι διαγελώτης, καρτερῶς ὀπλιζόμενος τῆς φάλαγγος [Ἰσ. φάραγγος] ἔξεισι, τὸ ἐνυάλιον ἠχῆσαι κελεύσας. Καὶ κάτωθεν τοῦ λεγομέ-

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁷ διακηρυκτεῦσα. ⁴⁸ τολμητῖαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) φοσσάτου. Occurrit hæc vox rursum, pag. 231, 312. Est autem fossatum, exercitus ipse, vel castra ipsa. Gloss. Basil. κάττην. ἦτοι φοσσάτον. Chron. Alex. an. Heracl. 18: Πλησίον γὰρ

αὐτῆς τῆς πόλεως ἐστὶ τὸ φοσσάτον ἡμῶν. Idem in Fastis, ipso anno profectus est Valens Augustus ex urbe ad fossatum. Consule Glossaria.

νου⁴⁹ Λεβουνίου (τόπος δὲ οὗτος) τὸ στράτευμα διελὼν, τῆς φάλαγγας Ἰτατῶν ἰσθησιν, αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ προμετώπιος Ἰτατο δριμύ μένος πνέων. Τοῦ μίντοι δεξιῶν καὶ εὐωνύμου μέρους καὶ κέρως ὁ Παλαιολόγος Γεώργιος καὶ Κωνσταντῖνος κατήρχον ὁ Δαλασσηνός⁵⁰. Ἐξ ὑπερδεξιῶν δὲ τῶν Κομάνων ὁ Μοναστράς, ὀπλισμένοι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Ἰτατο· ἤδη γὰρ κάκεινοι τὰς Ῥωμαϊκὰς φάλαγγας καθιπτῶντα τὴν αὐτοκράτορα ὀρῶντες, τὰς σφῶν ὠπλιζόν δυνάμεις, καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν πολέμου διετύπων σχῆμα· ἐξ εὐωνύμου δὲ τούτων ὁ Οὐζᾶς καλούμενος, τὸ δὲ γὰρ πρὸς δύσιν ὀρῶν ὁ Οὐμπερτόπουλος μετὰ τῶν Κελτῶν. Οὕτω γοῦν ὁ αὐτοκράτωρ ταῖς φάλαγγας πυργώσας, οἷον τὸ στράτευμα καὶ ταῖς ἑταῖς περισφίγγει, τὴν ἐνυάλιον αὐθις ἐκέλευσεν ἠχῆσαι σάλπιγγα.

roguaculis Romanam munire undique ac vallare aciem imperator studuit, ut ea dum praelio intent^a e i ab insidiarum et furtivarum a tergo impressionum sollicitudine ac periculo libera esset per ex- eubias istarum circumvagantium turmarum. Tum denuo inflari tubas et supremum invadendi certa- minis signum edi jubet.

Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, δεδιότες τὸ ἀπειροπληθές τῶν Σκυθῶν καὶ τὰς ἀμυθήτους ἀρμαμίξας, τειχῶν ὡσπερ παρεχομένης αὐτοῖς χρεῖαν, τὸν ὄλων Κύριον εἰς ἔλεον μιᾶ φωνῇ (47) ἐπικαλεσάμενοι, ὅλας ἡνίας χαλῶσαντες τὴν μετὰ τῶν Σκυθῶν μάχην ἐπέσπευδον, τοῦ αὐτοκράτορος ἀπάντων προπάρουθεν θέοντος. Μηνοειδοῦς δὲ τῆς παρατάξεως γεγονουίας ἐν ταύτῃ καὶ ὡσπερ ἐξ ἐνός συνθήματος παντός τοῦ στρατοῦ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Κομάνων τὴν κατ' αὐτῶν ποιησαμένων ὀρμήν, στοχασάμενος τοῦ μέλλοντος Σκύθης⁵¹ τις τῶν ἐκκρίτων ἡγεμῶν τηνικαῦτα κατεστῶς⁵² προηρπάκει τὴν σωτηρίαν, καὶ ὀλίγους συμπαραλαβῶν πρόσεισι τοῖς Κομάνοις ὡς ὁμογλώττοις. Κά, γὰρ κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐκθύμως καὶ οὗτοι ἐμάχοντο, ἀλλὰ θαρρήσας μᾶλλον ἢ τοῖς Ῥωμαῖοις, αὐτοῖς προσελήλυθαι, ἐφ' ᾧ μεσίταις τούτοις πρὸς τὸν αὐτοκράτορα χρήσασθαι. Τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ θεασάμενος, καὶ πτοηθεὶς μὴ τούτοις καὶ ἕτεροι τῶν Σκυθῶν προσχωρήσαντες ἀναπέσωσι τοὺς Κομάνους τὰ ὑπὲρ αὐτῶν φρονήσαντας κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος στρέψαι μετὰ τῆς γνώμης καὶ τὰς ἡνίας, παραχρῆμα ὁποῖος ἐκεῖνος δραστήριος ἐν ὀξείᾳ ῥοπῇ τοῦ συνοίσοντος καταστοχάζει.

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁹ καλούμενου. ⁵⁰ Δαλασσηνός. ⁵¹ συνήθης. ⁵² καθεστῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(47) *Miã φωνῇ*. Ea fuit veterum tacticorum *sententia, hostes terreri si cum telorum jactu clamoris horror accesserit*, ut est apud Vegetium, l. iii, c. 18, quibus consona quaedam habet Leo in *Tact.* cap. 20, § 114. Erat autem *clamor iste permistus exhortatione*, quemadmodum ait Sallust. *De bello Jugurti*. Unde παρακελευσμός dicitur Constantino Manassæ, pag. 231 edit. Leyd. Interdum ἀλαλαγμός, et λαλαγή ἀρπύξη, ἐνυάλιος κέλαδος. Heliodoro, lib. i; Barditum vorabant Galli antiqui nostrates, ut auctor est Tacitus. Verum (a) ex quo in orbem invecata est Christiana religio, desierunt confusæ illæ et incertæ a militibus ad fiduciæ specimen, vel notam, proferrî solitæ voces, subiitque i earum locum uno omnium ore in cælum missa divini auxilii deprecatio. Cujus moris auctorem

(a) Ann., pag. 217.

A cum et cassidum eisque pugnatorios induit. Die denique jam exorta eques ipse cataphractus e vallo procedit, jubetque dati classico pugnae signum. Mox infra Lebunium (loci nomen id est), diviso exercitu phalanges turmatim ordinat. Ipse ante primos ordines et frontem aciei statat in armis imperator, Martem laud dubie spirans. Dextrum lævumque cornu a Palæologo Georgio et Constantino Dalasseno regebantur. Ultra dexteram extra corpus aciei, prope Comanicum exercitum (nam et Comani conspicati Augustum educentem legiones armare suas et ipsi atque instruere copias cœpere) Monastras cum suo agmine collocatus stabat. Ad eorundem Comanorum lævam constitutus Uzas est. Umpertopulus denique eam Gallis versus occasum

B sortitus locum est. His quasi projectis extra pro-

Procinctis Romanis formidolosum contra spectaculum oblatum immensæ multitudinis Scytharum insuperabili dispositorum curruum quasi muro vallatæ protectæque terrorem incusserat a nemine dissimulatum, sed cujus unus tantum salutaris effectus fuit invocatio publica supremi omnium Domini, sine cujus præsentis ope frustra successum sperarent tam ardui cœpti. In eam implorationem divinæ misericordiæ cum voces simul omnium convenissent, non minori deinde consensu conspirarunt manus, pugna cum Scythiis capessenda, in quos totis habenis passim festinabant, ipso ante omnes imperatore præcurrente. Cum vero a levatis aciebus Romana Comanicaquo magno undique ambitu in circumventos Scythas impetus concors velut ex condicto fieret, non vano instinctus augurio imminentis exitii dux quidam e præcipuis exercitus Scythici, saluti prospicere maturo transfugio decrevit, sumptisque secum paucis Comanis accedit, communis linguæ fiducia plus sibi ab iis quanquam tum infestis hostibus, quam a Romanis sperandum interpretans;

D innuit Constantinum M. Eusebius, lib. iv, de Vita ejusdem Constant. cap. 19 et 20, et in orat. de ipsius laudibus, dum scribit suis præcepisse militibus, ut in pugnae proeluctu hæc oratione Deum sibi in præliis propitium conciliarent: *Σὲ μόνον οἶδαμεν Θεόν, σὲ βασιλεῖα γνωρίζομεν, σὲ βοήθῃν ἀνακαλούμεθα, παρὰ σοῦ τὰς νίκας ἠράμεθα*, etc. Exhinc apud Christianos invaluit, ut prælia omnia a Dei invocatione auspiciarentur. Guntherus, lib. vii Ligur. :

*Sic pulchro felix acies instructa tenere,
Carmine belligero, longeque sonantibus hymnis
Divinam sibi poscit opem.*

Quibus autem verbis concepta fuerit ejusmodi deprecatio, diximus in Dissert. ii ad Joinville'm

lisque se idoneis usuram sequestris autumans ad gratiam imperatoris promerendam. Vidit eam fugam qui stabat intentus in omnia imperator : et periculosum censuit si frequentarentur similes accessus Scytharum ad Comanos. Quid si enim adducerentur in consensum isto internuntiorum commercio utriusque nominis Barbari: versoque in ipsa acie simul animo, simul impetu, Romanos communibus armis opprimerent? Expedivit in hoc metu consilium strenue acer in subitis et momento perspicax Augusti mens. **233.** Ei siquidem cui signi militaris regii credita in acie custodia fuerat, præcepit, ut cum vexillo quod alte sublatum utraque gestabat manu, post castra Comanorum staret. Sic periculo disiecto barbaricæ conventionis, constantique fide partium pugnam utrimque seriam urgente, Scythæ inter duos apprimè concordés deprehénsi, exercitus, nihil jam nisi atrociter impuneque cædebantur, manifesto divinæ destitutionis iudicio. Cædes erat quantam nemo unquam vidisse alias dicitur: adeo ut actione ipsa trucidandi et assidua jactatione brachiorum, ad novam semper et nihilominus abundante materia, incredibili lassitudine defleerent nostri, et quasi messi colligendæ impares, victoriam absolvere posse desperantes, impetum ultro remitterent. Imperator interim medios inter hostes equitans phalanges totas conturbabat, obvius cædens cominus, procul positos minacibus percellens vocibus. Ubi autem animalverit meridie commisso ferventiores solis radios pugnantium verticibus incumbere, missis repente certis hominibus curavit ut rustici undecunque in ipsam aciem atque ordines vincientium opportuna refrigeria inferrent, mulos utribus frigida distentis onustos præ se agentes. Cujus rei simul primum a quibusdam sic jussis exemplum est editum, alii mox ultro agricolæ liberatores suos interfectores Scytharum facili beneficio prosecuti, affatim aquæ sitibundis ministrabant, utribus, amphoris, aliisque vasis cujusque generis, quæ forte ad presentem usum casus obtulisset. Milites hausta frigida relecti repetebant prælium, aut cædem potius usque ad integram funestæ tragœdiæ catastrophem: qua quis satis explicet quanta res acta spectataque fuerit? cum non jam exercitus, sed gentis integræ multitudo plane innumerabilis, una die, una prosperi prælii fortuna, ne reliquiis quidem ullis superstibus, sed viris pariter cum uxoribus et liberis in eandem stragem cumulatis ad internecionem tota deleretur. Fuit ea fatalis genti Scythicæ dies nona et vicesima mensis Aprilis, feria tertia. Unde illa Byzantinorum lætitia et gratulatione cantilæna celebrata est, in hæc fere verba concepta: *Una dies absuit quominus Scythæ: una dies, quominus Maium viderent.* Occumbente porro jam sole perpetrata res erat, nullo ferme Scytharum non interempto, per matrum quoque ac parvulorum cædes pervagante gladio præter eos qui captivi servati sunt: numero, si cum occisis compararetur, parvo; si per se spectetur, non modico. Tunc receptui cani jussit imperator, prævitæque suis, in castra revertens propria.

Plane mirabilis hic eventus fuit, præsertim reputantibus ac cogitatione repetentibus tristem illam memoriam initiorum belli hujus, quando qui adversus Scythas Byzantio Romani proficiscebantur, tam secunda confidentia timebant, ut fones ac lora quibus captivos vincirent Barbaros idonea copia pararent, ignari quam graves pœnas daturi mox

Varie lectiones ex cod. Coislin.

²³ καταστοχάσασθαι. ²⁴ τύχοιεν. ²⁵ τὴν ἰδίαν. ²⁶ καλώδια.

Α σθαι²³, τῷ τὴν βασιλικὴν στρατὴν κατέχοντι ἐπέταξε ταύτην ἐν χειρὶν φέρωντι μετὰ τῆς τῶν Κομάνων στήναι παρεμβολῆς. Τῆς Σκυθικῆς δὲ ἐμαίχμιας διασπαθείσης ἤδη, καὶ παρτωρτσάντων ἀλλήλοισιν τῶν στρατοπέδοισιν, ἀνδρακτασίην ἦν θεᾶσθαι τῆνικαῦτα, ὅποιαν οὐδαίς πρόποτε θεᾶσατο. Τῶν δὲ Σκυθῶν δεινῶς ἀποσφαττομένων, ὡς ἐγκαταλειφθέντων ἤδη ὑπὸ τῆς θείας δυνάμεως, κεκοπιχότες οἱ σφάττοντες τῇ σφοδρῇ καὶ πυκνῇ κινήσει τῶν ξιφῶν, λειποθυμοῦντες ἀνακόπτοντο τῆς ὕρμης. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἐν μέσοις τοῖς πολεμίοις ἐξιππάζομενος ὄλας συνετάραττε φάλαγγας, πλήττων μὲν τοὺς ἀντικαθισταμένους, καταπήσων δὲ καὶ τοὺς πόρρω τοῖς ἐμβοήμασιν. Ἐπεὶ δὲ τὸν ἥλιον περὶ κεφαλῆς τὰς ἀκτῖνας βάλλοντα ἐώρα μεσημβρίας ἀπάρτι οὐσης, προμηθεύεται τι τοιοῦτον. Μεταπιμψάμενός τινος ἀποστέλλει ἐφ' ᾧ ἀγρότας ἀσχοῖς πλήσαντας ὕδατος καὶ ταῖς ἰδίαις ἐπεισάξαντας ἡμίνοις ἐξελάσαντας ἀγαγεῖν. Τούτους δὲ ἤδη θεασάμενοι καὶ οἱ μὴ προκληθέντες τῶν πλησιοχώρων τὸ αὐτὸ τοῦτ' ἐποίησαν, τοὺς τῆς δεινῆς τῶν Σκυθῶν χειρὸς αὐτοῦ ἀπαλλάττοντας ὁ μὲν δι' ἀμφορέως, ὁ δὲ δι' ἀσχοῦ, ὁ δὲ δι' ὀποίου τύχοιεν²⁴ ἄγρους ἀναψύχοντες ὕδατι. Οἱ δὲ μικρὸν τοῦ ὕδατος σπώμενοι αὐθις τῆς μάχης ἀντείχοντο. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα καινόν, ἔθνος ὄλον οὐ μυριάνθρωπον, ἀλλ' ἀριθμὸν ἅπαντα ὑπερβαῖνον σὺν γυναίξιν καὶ τέκνοις ἄρδην κατὰ ταυτηνὴ τὴν ἡμέραν ἀπολωλός. Ἦν δὲ μηνὸς Ἀπριλίου εἰκοστὴ πρὸς τῇ ἐννάτῃ ἡμέρᾳ, τρίτῃ δὲ τῆς ἐβδομάδος. Ἐνθεν τοῖς καὶ παρῳδιὸν τι οἱ Βυζάντιοι ἐπήδον, φάσκοντες· Διὰ μίαν ἡμέραν οἱ Σκύθαι τὸν Μαῖον οἶκον εἶδον. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἥλιος πρὸς δυσμαῖς ἤδη ἦν, καὶ ἅπαντες μὲν ξιφῶν ἔργον γέγονασι, καὶ τὰ τέκνα φημί καὶ αἱ μητέρες, πολλοὶ δὲ καὶ ζωγρία ἐλιφθῆσαν, τὸ ἀνακλητικὸν καλεῦσας ὁ αὐτοκράτωρ ἤχησαι πρὸς ἰδίαν²⁵ ἐπάγεισι παρεμβολήν.

Β Καὶ ἦν τῷ κατανοοῦντι θαῦμα ἰδίσθαι, πῶς οἱ πάλαι κατὰ τῶν Σκυθῶν ἐξερχόμενοι κάλως διὰ²⁶ τοῦ Βυζαντίου ἐξωνούμενοι καὶ ἱμάντας δι' ὧν δεσμώτας ἄγρουν τοὺς τῶν Σκυθῶν ἐαλωκότας, τούναντίον πεπόνθασιν αὐτοὶ τε παρὰ τῶν Σκυθῶν ἐαλωκότες, καὶ δεσμῶται γενόμενοι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τότε ἐπηγίνα κατὰ τὴν Ἀρίστηραν ὁ μετὰ τῶν

Σκυθῶν γέγονε πόλεμος· καὶ γὰρ τὸ φρύαγμα τότε τῶν Ῥωμαίων καθέλεθε Θεός· ἐν ὑστέροις δὲ καθ' ὃν ὑφ-
ηγοῦμαι· καιρὸν ὀπιπνίκα περιδεεῖς τούτους ἔγνω, καὶ
τὰς σωζούσας ἀπολελωκότας ἐλπίδα· πρὸς τοσαῦτα
πλήθη μὴ ἐξισχύοντας, τὴν νίκην παραδόξως ἔχα-
ρίσατο τούτοις, ὡς καὶ δεσμεῖν καὶ σφάττειν καὶ
ζωγρίαν ἀγεῖν τοὺς Σκύθας, οὐ τοῦτο δὲ μόνον (τάχα
γὰρ⁵⁷ τοιοῦτον κἂν τοῖς μερικοῖς τῶν πολέμων πολ-
λίχις εἴωθε γίνεσθαι), ἀλλὰ καὶ ἕλον ἔθνος μυρίαν-
δρον κατὰ μίαν καὶ μόνην ἀφανίζαι ἡμέραν.

στρινatis ju-ito metu deque summi a rerum ac salute propria desperantibus, ac se impares tantæ hostium
multitu lini conf ssa tam sp'ent'ildam tanique integram mirabiliter victoriam gratificatus est, qua et Vincire
et trucidare, et vivos servitum abducere, quidvis denique summa licentia victorum de Scythis obnoxiiis
statuere pro libito potuerunt. Neque hoc solum (quod in congressibus etiam non decretoriis nec
totas utriusque committentibus copias, usvenit non raro); verum id præterea hæc pugna quasi auctarium
felicitatis habuit, ut gentem feram, insidam, infinito juventutis pugnacis numero formidabilem semper
æque infestam, deleret aboleretque funditus una ista et sola die, ad memoriam æternam hujus tam me-
morabilis eventus merito transcripta.

Τῶν ταγμάτων δὲ τοῦ τε Κομανικοῦ καὶ Ῥωμαϊκοῦ ἀπ' ἀλλήλων διακριθέντων, καὶ τοῦ αὐτοκράτορος
περὶ λόχων ἀφᾶς (48) πρὸς δαίπνον ἀπιδόντος, δυ-
γεραίνων εἰσπήκει ὁ καλούμενος Συνέσιος, *Τί τὸ
γινόμενον, καὶ τίς αὐτῆ ἡ καιρὴ οἰκονομία; λέ-
γων πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἐκαστος τῶν στρα-
τιωτῶν ἀνὰ τριάκοντα καὶ πλείω⁵⁸ δεσμώτας
ἔχει Σκύθας. Ἡ τῶν Κομάνων πληθὺς ἐγγὺς
ἡμῶν ἐστίν. Εἰ τοῦν ὑπνώσωμεν οἱ στρατιῶται,
καθὰ γε καὶ δεῖ τοσοῦτον κερκοπιακότες, καὶ οἱ
Σκύθαι ἄλλος ἄλλων λύσαγτες, καὶ τοὺς ἀκινά-
κας σπασάμενοι ἀναιρήσουσιν αὐτοὺς, τί τὸ
λοιπὸν ἐστίν; Ἀλλὰ κέλευσον ἀναιρεθῆναι θάτ-
τον τοὺς πλείονας. Ὁ δὲ βασιλεὺς, δριμύ πρὸς
αὐτὸν ἐνιδῶν, ἔφη· Κἂν Σκύθαι, ἀλλὰ πάντως
ἄνθρωποι κἂν ἐχθροὶ, ἀλλ' ἐλέους ἄξιοι. Αὐτὸς
δ' οὐκ οἶδα τί φρονήσας ταῦτα ληρεῖς; Τὸν δ'
ἐνστάμενον μετ' ὀργῆς ἀπεπέμψατο. Προσέταξε δὲ*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁷ γὰρ τι. ⁵⁸ πλείους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(48) Λόχων ἀφᾶς. Sic tempus vespertinum
vocabant Græci, quod Latini ævi posterioris *lucerna-
rium*, quo scilicet prima pars vespertini officii
obiri solebat, occaso sole, et quando lucernas ac-
cendi mos est; quod et inde *λοχνηχόν* appellatum
pluribus observatum a Meursio. *Horam incensi* vo-
cat D. Ambrosius, lib. iii. *De virginibus; lucerna-
rium devotionem*, Uranius presbyter, de obitu
S. Paulini episc. Nolensis, n. 4, et auctor Vitæ
S. Severi episc. Nolani apud Ughellum. Fiebat
autem istius officii vespertini introitus cum tribus
cereis, ut est in Menologio Græc. canebanturque
preces eucharisticæ, quibus nimirum Deo gratiæ
agebantur, uti testatur D. Basilus, lib. *De Spiritu
sancto*, ad Amphiloeh, cap. 29. Has exhibent Eu-
chologium Gr., Arcudius in Anthologio, et Usserius
Armachanus in Syntag. de Symbolo apost. Harum
etiam meminit Epiphanius, *Contra hæres.* lib. iii.
Cum vero accendebantur lucernæ, statim canebatur
hymnus iste vespertinus, φῶς ἀγαθόν, etc., qui pa-
riter describitur in Anthologio, et a Nicephoro
Call. lib. xviii, cap. 51; jam inde ab apostolis per
manus Ecclesiæ Christi traditus fuisse dicitur, ita
nt paganos imitati quodammodo videantur Chri-
stianii, qui, ut auctor est Varro, cum afferebatur

essent tam supini contemptus hostium: quos ipsi
servos sibi destinatos victi postmodum vinctique
agnoscere habereque pro dominis coacti sunt. **Vulnus**
234 illud refreco Romani nominis ad Dristram olim
acceptum adversa cum Scythis pugna, qua fratam
humanis opibus Romani supercilii superbiam depri-
mere Deus voluit. Qui tamen idem Deus, hoc in quo
narrando versamur tempore, contrario modo affectos
Romanorum eorundem animos, contrario item,
nec minus insperato, successu recreavit, dum con-
suetudine propria desperantibus, ac se impares tantæ hostium
multitudinis tam splendide tanique integram mirabiliter victoriam gratificatus est, qua et Vincire
et trucidare, et vivos servitum abducere, quidvis denique summa licentia victorum de Scythis obnoxiiis
statuere pro libito potuerunt. Neque hoc solum (quod in congressibus etiam non decretoriis nec
totas utriusque committentibus copias, usvenit non raro); verum id præterea hæc pugna quasi auctarium
felicitatis habuit, ut gentem feram, insidam, infinito juventutis pugnacis numero formidabilem semper
æque infestam, deleret aboleretque funditus una ista et sola die, ad memoriam æternam hujus tam me-
morabilis eventus merito transcripta.

Discretis in suis quibusque stationes Comanicis
Romanisque copiis, et imperatore prima face ad
cuiam corporis et coenam verso, astitit vultu indi-
gnationem præ se ferente quidam nomine Synesius:
*Quid hoc malum (ad imperatorem inquiring) aut quæ
ista nova res administrandi ratio est? Unusquisque
militum ad triginta et amplius Scythas captivos habet.
Ingens Comanorum multitudo prope abest nobis
imminens. Si ergo quod post tantum laborem fieri
prorum est, nostri milites indormierint, et Scythæ
commodata sibi mutuo opera vinculis solvendis,
stricis acinacibus stertentes dominos confoderint:
quid sit secuturum vides. Jube igitur præverti nefas,
pleraque huc barbarie mature trucidanda. Hæc di-
centem imperator acerbis flebat oculis, et mox
subdidit: Etsi Scythæ, etsi hostes, homines certe
sunt et humanitate nostra in sua calamitate digni.
At tu nescio qua dementia in transversum actus,*

lumen, exclamare solebant, φῶς ἀγαθόν. Atque ad
hujus Græcæ hymni exemplum Latini Patres
quosdam concinnarunt metrica oratione, quos etiam
Vespertinorum appellatione donarunt; cujusmodi
ille est qui ab Eusebio exaratus legitur carm. 10,
et alter a Prudentio, lib. *Cathemer.* hymn. 6, qui
Ad incensum lucernæ inscribitur. Auctor est præ-
terea Michael Psellus, lib. *De operat. dom.* in his
vespentinis, seu lucernalibus officiis, Dominiæ
Passionis actam memoriam. Ἐσπέρας γὰρ πρὸς
λόχων ἀφᾶς, ὅπῃ ἡμῖν τὸ σωτήριον ἐξυμνεῖται
πάθος, etc. Atque ex his perspicue patet non me-
diocriter lapsum Anastasium in Collat. S. Maximi
Mart. cum Græca verba λόχων ἀφᾶς, seu λοχνα-
φίαν, *tactum lucernæ* verit, cui imposuit vox
ἀφή, quæ Græcis *tactum*, perinde ac *accensionem*
significat: *Eadem die, circa tactum lucernæ, Troi-
lus*, etc. Verum ipse confesso esse debet longe ante
Christianos hæc loquendi formulam in usu fuisse,
et vetustissimis Græcorum notam, ex Herodoto,
lib. vii: Ὀρμέατο δὲ περὶ λόχων ἀφᾶς ἐν τοῦ
στρατοπέδου. De lucernario erit alius dicendi locus.
Anna, lib. xiii, pag. 393, λόχων ἀφᾶς metaphorice
usurpat pro operis cujuspiam fine et exitu. Vide
pag. 482, et Cinnamum, lib. iv.

talia deliras. Sic Augustus; instantemque ulterius A Synesium, iratus increpitum recedere utique jussit: tum edicto eadem hora per castra promulgato, admonuit milites exarmarent Scythas, cunctaque ipsis erepta tela unum sensim in locum tuto deponerent: ipsi custodie captivorum curam gererent. His ita provisais securus reliquam transmittit noctem: cum ecce circa ejus medium, Deile nutu, an quo alio casu, incertum, in captivos Scythas simul quasi ex condito insilientes Romani milites, ferme universos occiderunt. Hæc postera jam exorta luce cum cognovisset imperator, in suspicionem venit caedem a Synesio curatam. Accersitum ergo asperis incessit dictis, mini-que atrocibus. Tu istius nempe (inquiens) tragœdiæ, tu crudelis facinoris istius auctor es. Eum vero jurantem se inscio id factum, constringi nihilominus et vinctum præcepit attineri; cum sic diceret: Faxo expertus discat quantum mali vel solis insit vinculis: nec de cætero tam inhumanas in captivos homines dicat sententias. Nec vero eo contentus videbatur fore, nisi coeuntes magno numero viri magnates **235** vel consanguinitate, vel affinitate Augusto admoti quam proxime, impetrassent ab eo conjunctis precibus, ut gratiam supplicii Synesio faceret. Eadem ipsa nocte, nescio quid nocturnæ fraudis ab imperatore veriti, plerique Comanorum præda omni secum sumpta iter arripere Danubium versus. Ipse Augustus prima luce migrationem indixit, tot cadaverum fetorem et facilem in tantæ tabis vicinia pestilentiam cavens. Locus lectus novis castris fuit is cui a pulchris arboribus nomen est, stadiis octodecim a Chærenis distans. Eo tendentem imperatorem assecutus Melissenus (quem ne interesse prælio posset novorum illa quam diximus delectum procuratio transmissioque detinuerat) magno affectu et gratulatione victorem salutavit, nihilominus honorifice atque amanter excipiente Cæsarem Augusto. Amho porro amplexibus et cætera lælitiæ amorisque significatione defuncti conjunctim ineuntes viam, casus hæsternæ pugnae multiplices ac varios aptum tali tempore juvenæ confabulationis ægumentum habuerunt. Inter hæc appulso imperatori ad Pulchras arbores, sero demum **D** punitiatur fuga Comanorum. At ille præmiorum fidem quæ ipsis ante pugnam exeperat nihil ista incivilitate subiti discessus infringendam statuens, eadem hora mulos oneratos mercedibus post fugaces misit: agasonibus imperans, ut quam maxima nosset celeritate vestigiis ipsorum insisterent: certi non redire, nisi deprehensis vel ultra Danubium Barbaris destinata mûnera in manus traderent. Ad hoc grave ipsi planeque intolerandum videbatur, non modo in fraude ac perfidia revera deprehendi;

Varia lectio

⁵⁹ αὐτῶν. ⁶⁰ ἀπερχόμενον. ⁶¹ τὴν τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(49) Μὴ μόνον ψευδεσθαι. Eo tamen nomine passim a nostris perstringitur Alexius, tanquam dolosi vir animi, fideique ac verborum par us ob-

τηνικαῦτα διαλαλιάν εἰς ἅπαν τὸ στράτευμα γενέσθαι, ἅπαντα τὰ τῶν Σκυθῶν ἀναλαβομένους ὄπλα εἰς ἓνα καταθέσθαι τόπον, τοὺς δὲ δεσμώτας παραφυλάττειν. Ταῦτα κελεύσας ἐν ἀμεριμνίᾳ τὸ λοιπὸν τῆς νυκτὸς ἦν. Περὶ μέσσην δὲ φυλακὴν τῆς νυκτὸς, εἴτε ἐκ θείας ἑμφῆς, εἴτε καὶ ὅπως οὐκ οἶδα, ὁμῶς δ' οὖν ὡς ἐξ ἐνὸς συνθήματος μικροῦ πάντα οἱ στρατιῶται ἀπέκτειναν. Τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἀγαζούσης ἡμέρας ἀκηχῶς, ὑποπτον εὐθὺς τὴν Συνέσιον εἶχε. Μετακαλεῖται τοίνυν παραχρῆμα τοῦτον. Καὶ αἰτιώμενος σφοδρῶς ἠπειλεῖτο λέγων· Τοῦτο τὸ ἔργον σὺν. Τοῦ δὲ ἐπομνουμένου μὴ εἰδέναι, ἐπέταξε δεσμηθέντα τοῦτον κατασχέθηναι, Γνώτω, λέγων, ὅποιον καὶ μόνον ὁ δεσμὸς κακὸν ἔστιν, ὡς μηκέτι κατὰ ἀνθρώπων τοιαύτας ἀπιφάσεις ποιῆσθαι. Τάχα δὲ ἂν καὶ ἐκόλασε τοῦτον, εἰ μὴ, προσελθόντες οἱ καθ' αἷμα καὶ ἐξ ἰγχιστείας προσήκοντες τῷ αὐτοκράτορι μεγιστᾶνες κοινὴν τὴν ὑπὲρ τοῦ Συνεσίου ἱκετηρίαν ἐποιούνητο. Τῶν δὲ Κομάνων οἱ πλείους πτοηθέντες, μὴ τι δεῖνόν κατ' αὐτὸν ⁶⁰ ὁ αὐτοκράτωρ νυκτὸς μελετήσῃς, τὴν λαίαν πᾶσαν ἀναλαβόμενοι, νυκτὸς ὄχοντο, τὴν πρὸς τὴν Δάνουβιν φέρουσαν ὁδεύοντες. Αὐτὸς δὲ ἀγαζούσης ἡμέρας φεύγων τὴν τῶν νεκρῶν σωμάτων δυσωδίαν ἀπάρας ἐκεῖθεν ἔρχεται ἐπὶ τινα τόπον, Καλὰ δένδρα καλούμενον, σταδίους δέκα πρὸς τοῖς ὀκτώ ἀπέχοντα τῶν Χοιρητῶν. Ἀπερχόμενος ⁶¹ δὲ ἐκίτσε κατέλαβεν ὁ Μελισσηνός. Θὺ γὰρ ἔφθασε παραγενέσθαι ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης ἀσχολούμενος τὴν πληθὺν ἐκείνην τῶν ⁶² νεολέκτων ἀποστεῖλαι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλήλους τοίνυν ἀσπασάμενοι καὶ συγχαράντες, ὡς εἰκὸς, τὸ λοιπὸν τῆς ὁδοπορίας περὶ τῶν συμπεσόντων ἐπὶ τῇ τῶν Σκυθῶν ἡττῇ ὁμίλουν. Μεμαθηκῶς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ὅπνικα τὰ Καλὰ δένδρα κατέλαβε, τὴν δρασμὸν τῶν Κομάνων, ὅποια τοῦτοις ἀνήκε πρὸς λόγον τῶν συμφωνηθέντων αὐτοῖς, ἐπεισάξας ἐν ἡμίνοις ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς, ἐντειλάμενος σπεῦσαι καταλαβεῖν αὐτοὺς, καὶ πέραθεν εἰ δυνηθεῖεν Δανούβειος, καὶ δοῦναι τὰ ἀποσταλέντα. Βάρῳ μὲν αὐτῷ ἦν διὰ παντὸς μὴ μόνον ψευδεσθαι (49), ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι ψευδεσθαι, ὁμιλίαν ἱκνήνην πρὸς ἅπαντας περὶ ψεύδους ποιουμένων. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τῶν φευγόντων [πεφευγόντων] τοὺς δὲ γε λοιποὺς ἐφεπομένους αὐτῷ εἰστία τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας εὐφιλῶς. Δέον δὲ ἐλογίσαστο μὴ τηνικαῦτα τοὺς ἀνήκοντας δοῦναι μισθοὺς, ἀλλὰ μεθεῖναι τοὺς εἰς ὕπνον τραπέντας καταπέψαι τὴν οἶνον, καὶ οὕτω τὸ φρονεῖν τῆς ψυχῆς συλλεξαμένους ἐν ἐπιγνώσει γενέσθαι τοῦ πραττομένου. Τῇ μετ' αὐτὴν οὖν μετακαλεσάμενος ἅπαντας οὐ τὰ προσεσημμένα εἰδῶσι μόνον, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλείονα. Σκεψάμενος δὲ ἐπὶ ἀπολύειν τοῦτου; οἰκταδὲ εἰδούλετο, μὴ ἐν τῷ ἀπίεναί εἰς προνομὴν σχεδασθέντες

ex cod. Coislini.

servator. Vide scriptores laudatos ab Hoeschelio in Not. ad Annam.

οὐ μικρὰν ταῖς παρὰ ⁶² τὴν ὁδὸν παρακειμέναις A
 κωμωπέσει τὴν βλάβην ἐπάξωσιν, ὁμήρους ἐξ αὐ-
 τῶν λαμβάνει. Αἰτησαμένων δὲ καὶ αὐτῶν τὰ κατὰ
 τὴν ὁδὸν αὐτοῖς ἀσφαλίσασθαι, εἶδωσιν αὐτοῖς τὴν
 Ἰωαννάκην ⁶³ (ἄνθρωπος δὲ οὗτος ἀνδρὶα καὶ φρονήσει
 διαφέρων), τὴν τῶν ἀπάντων οἰκονομίαν διαθέμενος,
 καὶ τὴν μέχρι αὐτοῦ τοῦ ζυγοῦ τῶν Κομάνων εὐ-
 θέτησιν. Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ τοῦ αὐτοκράτορος θεῖα
 πάντως προνοία· πάντα γοῦν κατὰ τὸ πλήρες τελεί-
 σας, τροπαιοφόρος αὐτὸς νικητὴς πρὸς τὸ Βυζάντιον
 ἐπανέρχεται Μαΐου παρικπεύοντος μηνός. Ἀλλὰ τὰ
 μὲν τῶν Σκυθῶν ὧδέ πη πέρας ἔχεται, κἄν ἐκ πολ-
 λῶν ὀλίγα μοι εἴρηται, ἄκρω δακτύλῳ τοῦ Ἀδρια-
 τικοῦ ἀψαμένῃ πελάγους. Τὰς γὰρ λαμπράς τοῦ
 αὐτοκράτορος νίκας, τὰς μερικὰς τῶν πολεμίων
 ἤττας, τὰς καθ' ἓνα τούτου ἀνδραγαθίας, τὰ ἐν τῷ B
 μεταξὺ συμπίπτοντα ταῖς τότε καιροῖς, καὶ ὅπως
 πρὸς ἅπαντας ἐπικίλλετο τε καὶ διὰ παντοίας με-
 θόδου διέλυε τὰ συμπίπτοντα δεινὰ, οὐδ' ἂν Διμο-
 σθένης ἄλλος, ἢ καὶ ὁ ἅπας τῶν βητόρων χορὸς,
 οὐδ' ἂν ἡ Ἀκαδημία πᾶσα καὶ ἡ Στοὰ εἰς ταύτην
 συνελθούσῃ, καὶ προῦργου παντὸς τὰς Ἀλεξίου
 πράξεις ἐποιήσαντο, τούτων ἐφικέσθαι ἐξίσχυσαν.

jugum, metam itineris, incolumes attingissent. Sic omnibus ad plenum exsolutis **236** officii partibus
 ipse victor ac tropæis fulgens sub desinentem Maium Byzantium rediit. Atque hæc hæctenus de
 bello Scythico; cujus hæud quaquam tamen partes omnes aut casus singulos retulisse me profiteor.
 Qui potuissem id quidem? cum et ipsum multum fuerit libasse pauca de multis: velut si pelagus
 Adriaticum summo digito stringerem. Nam cuncta quibus se per id tempus nobilitavit Alexius; faci-
 nora sigillatim exsequi; explicare, inquam, pro dignitate, quoties is victoriam de pluribus reporta-
 rit, quoties ex rebus perditis consilio emergerit, quanta varietate multiplicis virtutis ad omnes unus
 diversissimorum temporum iniquitates occurrerit, neque alter Demosthenes queat, ac cum eo simul
 chorus universus rhetorum. Imo neque si Academicæ pariter ac Sicæ ingenia conspiraverint adscriptis
 celebrandas Alexii res gestas, speraverim æquaturos splendorem orationis cum argumenti merito, ut
 totos intenderent facultatis nervos.

Οὐ πολλὰ διήλθον ἡμέραι τῆς τοῦ βασιλέως εἰς C
 τὰ ἀνάκτορα εἰσελεύσεως, καὶ ὁ Ἀριέθης (50) Ἀρμε-
 νιος, καὶ ὁ Κελτὸς Οὐμπερτόπουλος (λογάδες οὗτοι
 ἄνδρες τῶν ἐπιφανῶν ἀρειμάνιοι) κατὰ τοῦ αὐτο-
 κράτορος μελετήσαντες ἐφωρόθησαν, πλήθος οὐκ
 ἀγεννὲς πρὸς ταυτηνὴ τὴν βουλήν ἐπισυρόμενοι. Καὶ
 οἱ ἔλεγχοι παρήσαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐπαρρησιάζετο.
 Κατάκριτοι δὲ ἤδη καταστάντες οἱ ἐπίβουλοι, δή-
 μευσιν καὶ ὑπερορίαν τῆνικαῦτα κατεκρίθησαν ⁶⁴,
 τῶν ἐκ τῶν νόμων ποινῶν τοῦ αὐτοκράτορος σχο-
 λὴν παντελῆ καταψηφισμένου, μηδενὸς τὸ σῶμα
 λωθθέντος. Λογοποιουμένην δὲ Κομάνων ἐφοδὸν
 μανθάνων ὁ αὐτοκράτωρ, ἐκεῖθεν δὲ καὶ τὸν Βοδῖνον
 καὶ αὐτοῦς Δαλμάτας παρσπονδῆσαι τε καὶ κατὰ
 τῆς ἡμεδαπῆς χωρῆσαι βουλομένους, ἐμερίζετο τοῖς
 λογισμοῖς, πρὸς ὁπότερον ἂν ἀπονεύσειε τῶν ἐχ-
 θρῶν. Δέον οὖν αὐτῷ εἶδῃ κατὰ τῶν Δαλματῶν
 πρώτως ἐξοπλισσασθαι, καὶ προκαταλαβεῖν τὰ ἀνα-
 μεταξὺ τῆς ἡμεδαπῆς καὶ αὐτῶν διακείμενα τέμνη.

Variae lectiones ex cod. Coislin

⁶² κατὰ. ⁶³ Ἰωαννάκην. ⁶⁴ ἐκρίθησαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(50) Ἀριέθης. Ariebis Armenii, cujus iterum meminit Anna, lib. v, et Constantini Hermenopuli
 conjurationem enarrant pariter Zenaras et Glycas.

verum etiam in qualemcunque tantæ labis suspi-
 cionem incidere. Itaque hac etiam occasione sat
 longa ad omnes oratione de mendacii turpitudine
 disputavit. Hæc erga fugaces Comanos ita constituit;
 alios ex ea gente qui remanserant, et secuti castra
 mutantem imperatorem erant regio per diem reli-
 quum convivio excepit. Nec representare promissa
 præmia tum temulentis voluit; at postridie ubi
 crapulam edormierant, et vini vapore somni bene-
 ficio disenso, eo jam statu erant ut liberalitatis
 sensum capere possent, convocatis ad se omnibus
 non ea solum quæ pollicitus ipsis erat, cum fide
 omnia persolvit, sed plura præterea munifice ad-
 mensus est, unum ab eis vicissim exigens, nempe
 ne in reditu ad quem se accingebant vicos urbesve
 Romanæ ditionis diriperent obiter aut quoquomodo
 infestarent. Quam ad rem non contentus præsentī
 assensu etiam pignora in futuri fidem ex ipsis
 obsides accepit. Quibus et vicissim securitatem ni-
 meris petentibus virum fortitudine ac prudentia
 præstantem Joannacem assignavit viæ comitem et
 necessariorum, ipsis ac commodorum provisorem
 dispensatoremque omnium, quoad Comanorum

officii partibus
 rediit. Atque hæc hæctenus de
 tamen partes omnes aut casus singulos retulisse me profiteor.
 cum et ipsum multum fuerit libasse pauca de multis: velut si pelagus
 Adriaticum summo digito stringerem. Nam cuncta quibus se per id tempus nobilitavit Alexius; faci-
 nora sigillatim exsequi; explicare, inquam, pro dignitate, quoties is victoriam de pluribus reporta-
 rit, quoties ex rebus perditis consilio emergerit, quanta varietate multiplicis virtutis ad omnes unus
 diversissimorum temporum iniquitates occurrerit, neque alter Demosthenes queat, ac cum eo simul
 chorus universus rhetorum. Imo neque si Academicæ pariter ac Sicæ ingenia conspiraverint adscriptis
 celebrandas Alexii res gestas, speraverim æquaturos splendorem orationis cum argumenti merito, ut
 totos intenderent facultatis nervos.
 Non multi dies fluxerant ab imperatoris in pala-
 tium reditu cum deprehensa conjuratio adversus
 eum est Ariebis Armenii et Galli Umpertopuli, qui
 multitudinem non contemnendam in suam senten-
 tiam traxerant. Aderant testes, indicia, argumenta
 omnia: ipsaque adeo ad convictionem criminis
 manifesta veritas loquebatur; nec fugiendi spatium
 rei habuerant, sed astabant insidiatores conjurati
 propterea ipsos conscientia et confessione prædam-
 nantibus. Satis tamen imperator habuit exsilia
 eos et bonorum publicatione multare, pœnarum
 æriorum præscriptarum legibus, corpus utique
 ipsum ac vitam petentium, gratiam convictis inte-
 gram faciens. Exinde duplex, neuter lætus, increbre-
 scens rumor, alter expeditionis infestæ Comanorum;
 Bodinum alter et Dalmatas novis studere rebus et
 irruptionem in nostros fines meditari ferens, in
 ancipitem distraxit curam imperatoris animum, non
 satis expedientem utri prius periculo videretur

occurrentium. Vicit pars Dalmatas præferens, visumque factu necessarium ut quæ inter Dalmatiam Romanamque ab ea parte limitem sitæ in confiniis convalles sunt, mature manu valida præoccuparentur. Placuitque convocatis communicatum ducibus, et pro utilisimo exceptum consilium est. Pronuntiata ergo expeditione in oram occidentalem versus Illyricum profectus Augustus urbe regia et Philippopolim inventis ibi litteras accepit archiepiscopi Bulgaricæ, qui tunc erat, affirmantes Joannem sebastocratoris filium, ducem Dyrrhachii defectionem machinari. Gravem illi curam hic nuntius attulit, diem inde noctemque disquirenti secum anxie quam potissimum negotiis ancipitis et lubrici tractandi rationem hauriret. Hinc occurrebat scilicet Isaacii patris adolescentis necessitudo, et omnem cogitationem judicialis examinis in reum delatum exercendi fraterni nominis ac sanguinis discutebat reverentia. At aliunde verendum erat, si temere negligenter iudicium cuius publica fama esset auctor, quorsum erumperent nullo freno cohibitæ cupiditates **237** adolescentis pro istius ætatis natura præcipitis. Periculumque videbatur ne dissimulatum intempestiva indulgentia nascens malum in aliquam perniciem evaderet, unde luctus intolerandi patrio patrique causa æterna nasceretur. Præstabilius ergo denique visum dare sedulam ut arcum juvenis consilium detegeretur explorando, et ei sic obviam iretur efficaci providentia, ut neque respublica detrimentum caperet, et adolescentis ipsius ruina præverteretur, cui pro patri affectu consultum in primis Augustus cupiebat. Ab hac deliberatione accersitum magnum heteriarcham, sive societatis ducem, Argyrum Caratzam, origine quidem Scytham, at prudentissimum, ac spectatæ virtutis fideique virum, Dyrrhachium mittit duplicibus instructum litteris: quarum alteras ad Joannem datas in hunc modum scripserat: *Ceterior facta majestas nostra parari contra nos expeditionem barbaricam mox irrupturam per angustiarum claustra quæ Romanum inter limitem ac Dalmatiam interjacent, Constantinopoli prodiit animo prævertendæ refutandæque audaciæ hostilis, et confinium imperii Romani præsidii idoneis præmuniendorum. Tali proposito in eas partes proficiscenti mihi opus est te occurrere quam primum et mox præsentem referre qui sit status rerum in provincia quam regis. Et est magnopere de quo agere tecum velim.*

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁵ μεγαλοπόλεως. ⁶⁶ διαθεστικώμενος. ⁶⁷ φρονιμώτατον. ⁶⁸ επιμελούμενον. ⁶⁹ τοιαῦτα. ⁷⁰ Desunt voces τῶ, ἡ etc., ἀσφαλισσῆσθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Ἀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας. Hoc est, Achridis Bulgariae metropolis, cujus eo ævo archiepiscopus erat Theophylactus, patria Constantinopolitanus, scriptis in sacram Scripturam et commentariis notissimus. Floruit enim Alexio Comneno imperante, non vero sub Romano Diogene, aut Michaelis Duca, uti vult card. Baronius, quod ex ipsius epistolis a **343** Meursio editis satis constat, quarum quedam ad Adrianum Alexii fratrem Nicephorum Melissenum Cæsarem, Gregorium Taronitam, Nicephorum Bryenium Alexii consocerum, Bryenium Alexii generum, et alios ex Alexiana et Comnena familia principes scriptæ

καὶ ὡς ἐνὶν ἀσφαλισσῆσθαι. Συναγαγὼν τοίνυν ἀπαντας καὶ ἀνακοινωσάμενος τὸ σκοπούμενον, ἐπέειπε συνοῖσον ἅπαντι τοῦτ' ἐδόκει, ἐξείσι τῆς μεγαλοπόλεως ⁶⁵ τὰ κατὰ τὴν ἐσπέραν προμηθευτόμενος. Καὶ ταχὺ τὴν Φιλιππούπολιν καταλαβὼν, καθ' ἑγράμματα δεξιόμενος τοῦ τήνικαῦτα ὀρχιεπισκόπου Βουλγαρίας (51) χρηματίζοντος περὶ τοῦ δευκῆς Δυρράχλου Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ τοῦ Σεβαστοκράτορος, διαθεστικώμενος ⁶⁶ ἀποστασίαν ἐκείνον ὠδύνην, ἀθυμῶν διὰ πάσης ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἦν, πῆ μὲν διὰ τὴν ἐκείνου πατέρα ἀναβαλλόμενος τὴν τῆς ὑποθέσεως ἐξέτασιν, πῆ δὲ καὶ δεδιώς μὴ ἄπερ ἡ φήμη λέγει οὐ ψεύσεται. Καὶ ἐπεὶ μετράκιον ἦν ὁ Ἰωάννης, ὡς ἐκίπταν τὰς τῶν τοιοῦτων ὀρμᾶς ἀκαθέκτους γινώσκων, ἐδεδίει μὴ τι νεωτερίσειε, καὶ λύπης ἀφορήτου ἀμφοῖν τῶ τε πατρὶ καὶ θεῷ πρόξενος γένοιτο. Δεῖν οὖν ἐλογίσατο διὰ πάσης μεθόδου σπεῦσαι τὴν ἐκείνου σφῆλαι βουλήν· ἐκήδετο γὰρ τούτου ὀπόσον ἂν τις εἴποι. Μεταπεμφάμενος οὖν τὸν τότε μέγαν ἐταιρειάρχην Ἀργυρὸν τὸν Καρτζᾶν, Σκύθην μὲν ὄντα, φρονιμώτατον ⁶⁷ δὲ καὶ ἀρετῆς καὶ ἀληθείας ἐπιμελούμενον ⁶⁸, διττὰς ἐπιδίδωσιν αὐτῷ γραφάς, τὴν μὲν πρὸς τὸν Ἰωάννην ταῦτα ⁶⁹ διαλαμβάνουσαν· Ἡ μὲν βουλία μου βαρβαρικὴν διὰ τῶν κλεισουργῶν ἔλευσιν κατ' αὐτῆς μεμαθηκυῖα ἐξελήλυθει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐρ' ἡ ⁷⁰ τὰ μεσαίχμια τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἀσφαλισσῆσθαι. Δέον οὖν ἐστὶ καὶ αὐτὸν σε παραγενέσθαι τὰ κατὰ τὴν ὑπὸ σέ ἀρχὴν ἀναδιδάξοντα (δέδδια γὰρ καὶ τὸν Βολκάνον μὴ καὶ αὐτὸς ἐναντία καθ' ἡμῶν φρονήσας μελήσῃ), πρὸς δὲ καὶ τὰ κατὰ τὴν Δαλματίαν ἀναγγελεῖν πρὸς ἡμᾶς καὶ περὶ αὐτοῦ τοῦ Βολκάνου, εἰ ταῖς εἰρηρικαῖς ἐμμένει σπονδαῖς (καὶ γὰρ οὐκ ἀγαθαί μοι περὶ αὐτοῦ ἀγγελίαι καθ' ἐκύστην κομίζονται), ἵνα σαφέστερόν τι μεμαθηκότις καὶ πρὸς τὰς αὐτοῦ ἐπιπλέον παρασκευασώμεθα μηχανὰς, καὶ σοὶ τὸ δέον ὑποθέμενοι, αὐθις πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐκπέμψωμεν, ὅπως ἐξ ἐκατέρου μέρους τοῖς ἐχθροῖς μαχόμενοι, τὴν νικῶσαί τοι θεοῦ, ἐπαρήγοιτο, σχοίημεν.

Desunt voces τῶ, ἡ etc., ἀσφαλισσῆσθαι.

sunt, una etiam ad Nicolaum patriarcham, qui pontificatum inivit indiet. 7, an. Chr. 1084; præterea ex Panegyrico Alexio imperatori dicto, qui asservatur in Bibliotheca Bavarica, n. 116, cujus editionis spem nobis injecit eruditus Annæ interpret. De Theophylacti scriptis multa habent Baronius, Jan. 1071, n. 15 et seq., an. 1075; Bellarminus et Labeus, De script. eccles. et Leo Allatius, De Eccles. Occid. et Orient. consens. lib. II, cap. 10, n. 2. Archiepiscopus Achridenses, qui Theophylactum præcesserant, aliquot recenset Scylitzes in Botaniata.

us, et nus dudum animus Bolcani qui ne aliquid infidi, infestique consilii contra nos coquat malemetno. Quare tum de eo, an foderis conditionibus se continent; tum de ipsa Dalmatia, quis in ea sensus populi? qui opum apparatus? quæ fides commerciorum doceri a te exspecto, cui talia pro ratione magistratus et vicinia locorum par est comperta esse. Enimvero haud læti inde in dies mihi adveniunt nuntii. Quorum indictis nondum ad præjudicantium trahor ad tuum me colloquium reservans, in quo post liquidum explorationem periculi aut mali etiam de opportunis vel cautionibus vel remediis facile inter nos conventurum auguro. Ac provideo jam nunc firmam illam videri fore gerendi hujus belli rationem, si te cognitis satis omnibus, et tum mandatis, tum copiis instructum novis remittamus in Illyricum: quo ex utroque latere, impetu concordii unum in hostem irruentes, citra periculum, Deo juvante, vincamus.

Ταῦτα μὲν ἡ πρὸς τὸν Ἰωάννην γράφη διελάμβανε· ἡ δὲ γὰρ πρὸς τοὺς λογάδας τῶν ἐποικίων Δυρράχιου τοιαῦθ' ὑπηγόρευεν· Ἐπεὶ καθ' ἡμῶν μελετῶν τὸν Βολκάνον αὐθις μεμαθηκότας τῆς Βυζαντιδος ἐξαληλύθειμεν, κατασφαλισόμενοι τε τὰ ἐν μεσομικμῶ τῆς τε ἡμεδαπῆς καὶ τῶν Δαλματῶν διακαίμενα τέμνη, ἅμα δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν καὶ τοὺς Δαλμάτας ἀκριβῶσασθαι· διὰ τοι ταῦτα δέον κρίναντες μετακαλέσασθαι τὸν ὑμέτερον δοῦκα καὶ ποθούμενον ἀνεψιὸν τοῦ κράτους ἡμῶν, τουτοῖ τὸν τὴν ἡμετέραν ἐγχειρίζοντα ὑμῶν γραφὴν ἐξαπεστειλάμεν δοῦκα τοῦτον προχειρισόμενοι. Δέξασθε αὐτὸν καὶ ὑμεῖς, καὶ εἰς πᾶν τὸ παρ' αὐτοῦ προσταττόμενον ὑπειkevte. Ταύτας οὖν τὰς γραφὰς ἐγχειρίσας τῷ Κατατζᾷ, ἐνετελατο ἀπελθόντα πρῶτα μὲν ἐγχειρίσαι τῷ Ἰωάννῃ τὴν πρὸς αὐτὸν γραφὴν. Καὶ εἰ μὲν αὐθαίριτως ἔπεται, ἐκεῖνον μὲν ἐκεῖθεν μετ' εἰρήνης προπιμῆσαι, αὐτὸν δὲ τὴν φρουρὰν τῆς χώρας ἀναδέξασθαι μέχρις ἂν ἐκεῖνος αὐθις ἐπανέλθῃ· εἰ δὲ ἀντιτείνῃ¹ καὶ μὴ πεῖθεται², μεταπέμψασθαι τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Δυρράχιτῶν, καὶ τὴν ἑτέραν ὑπναγνῶναι γραφὴν ἐφ' ᾧ συνάρατθαι αὐτῷ ἐπὶ τῷ τὸν Ἰωάννην κατασχεῖν.

ut sine offensione aut suspicione ulla discederet: ipso interim vicariam pro eo præfecturam ac curam provincie usque ad ejus propinquam reditum se gesturum proficiente. Sin autem reluctaretur et parere recusaret, tum Caratza præcipuis Dyrrachiensium ad se vocatis alteras litteras ostenderet, iusurumque, Augusti nomine ac jussu, auxilium exposceret ad Joannem capiendum.

Ταῦτα ἐνωτισθεὶς ὁ σεβαστοκράτωρ ἐν Κωνσταντινουπόλει διατρίβων σπουδαίως ἐξήκει, καὶ ἐπὶ δυοὶ νυκθημέροις καταλαμβάνει τὴν Φιλιππούπολιν. Ὑπνώτωντος δὲ τοῦ βασιλέως εἰσω τῆς βασιλικῆς σκηνῆς ἀφορητὴ εἰσελθὼν, εἰς τὴν ἑτέραν κλίνην τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ κατακλιθεὶς καὶ αὐτὸς ὑπνωττε, τοὺς κατευνάζοντας τὸν αὐτοκράτορα διὰ τῆς χειρὸς ἡσυχάζειν ἐπιτάξας. Ὡς γοῦν ὁ βασιλεὺς τοῦ ὑπνου ἀνέθορε καὶ τὸν ἀδελφὸν παρ' ἐλπίδας θεάσατο, ἡσυχάζων τέως ἦν, καὶ τοὺς παρατυχόντας αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν καὶ αὐτὸς ἐκέλευεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ σεβαστοκράτωρ ἐξυπνος γενόμενος τὸν ἀδελφὸν καὶ βασιλέα γρηγοροῦντα θεάσατο, κάκεινος ἐνιδὼν αὐτὸν, προσελθόντες ἀμφότεροι, ἀλλήλους κατηγοσάζοντο. Ἐτα ὁ μὲν βασιλεὺς ἐπυνθάνετο τί ἄρα καὶ βρούλοιο, καὶ τίς ἡ αἰτία τῆς αὐτοῦ ἐλευσεως. Ἐκεῖνος δὲ, Σοῦ ἐνεκα, ἔφη. Καὶ ὅς· Μάτην σεαυτὸν συντείνας, τοσοῦτον κεκοπίακας. Ὁ δὲ

Nec habuit epistola ad Joannem data. Quæ vero præcipuis Dyrrhachii civibus inscribatur in hæc fere verba concepta erat: Cum exciti nuntii, qui de Bolcano feruntur bellum in vos parante, profecti Byzantio tendamus ad vestrum limitem, partim occupaturi præsidii claustra vallium et montium angustias qui Romanos Dalmaticosque interfacent fines, partim quid parent cogitentve Dalmatæ certius ex propinquo exploraturi, ad ea duximus conducere ut jam hinc ad nos evocarem ducem vestrum, charissimum nepotem majestatis nostræ: quod ut sine noxa vestra, provinciæque istius fiat, mittimus qui per ejus absentiam rebus isthic præsit, eum ipsum qui hanc vobis nostram epistolam reddet: cui propterea honores omnes qui duci vestro debentur exhiberi a vobis par est, et volumus; quippe ipsum jure quam optimo ducem Dyrrhachii esse jubemus, confidimusque ac curimus ut ei vos in omnibus quæ præscripserit, obsequentes præbeat. Has duas epistolas imperator Caratze tradens ei mandavit, ut Dyrrhachium perlatus, prius Joanni redderet **238** eam quæ ipsi erat inscripta. Ac si ea lecta promptum is se ad profectiorem ostenderet, omnibus ipsum officis atque honoribus prosequeretur, daretque operam

ipso interim vicariam pro eo præfecturam ac curam provincie usque ad ejus propinquam reditum se gesturum proficiente. Sin autem reluctaretur et parere recusaret, tum Caratza præcipuis Dyrrachiensium ad se vocatis alteras litteras ostenderet, iusurumque, Augusti nomine ac jussu, auxilium exposceret ad Joannem capiendum.

Hæc dum ita parabantur, perfertur ad sebastocratorem trepidus nuntius de suspicione ac periculo in quibus versaretur Joannes ejus filius. Erat is Constantinopoli: unde momento citatis equis iter arripiens, continuo cursu duum dierum totidemque noctium, Philippopolim pervenit; ibi statim Augustale dormientis tum forte fratris familiariter ingressus sine strepitu, signo manus domesticos monuit ut quiescerent, nec somnum Augusti turbarent: simul in alterum regil cubiculi lectum se de via fessum composuit, citoque obdormivit. Experrectus Augustus cernit præter spem in cubili proximo sopitum: et ei vicissim ipse quoque ne quietem excuteret, obstrepere temperavit, suosque ut idem caverent monuit. Tandem excitatus sebastocrator ubi Augustum vidit vigilantem, sensitque ab ipso item se aspici, progressi utrimque ambo ad fraternum amplexum sese amantissime osculati

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹ ἀντιτείνει. ² πείθεται.

sunt. Tum rogante imperatore quæ causa inopinati adventus esset? Isaacius: Tua, inquit, causa veni. Alexio vero sibi molestum esse officiose significante, quod frater inotili sui cura tantum laboris exantlasset, nihil sebastocrator reposuit: nondum maturum statuens de filii negotio loqui, quoad a Dyrrhachio quos exspectabat acciperet nuntios, ejus diligentia quem eo præmiserat. Nam ad primam auram sinistri de filio rumoris sebastocrator brevissimas litteras per strenuum cursorem ad eum destinavit, quibus jubebat confestim eum ad imperatorem accedere: ad quem et ipse præoccupandum parandaque omnia purgando crimini jam nunc festinaret Philippopolim: ibi præstolaturus adventum filii, celerrime, ut sperabat, et necesse erat, eo accursuri. Ea sebastocrator opperens tum quidem nihil aliud nisi vultu et familiaritate solitis fratre salutato, in assignatum ipsi tabernaculum concessit. Verum paulo post missus ad Joannem tabellarius magno cursu Isaacium convenit, proximum Joannis ipsius adventum nuntians. Tum vero is velut se omni suspicionis periculo jam defunctum existimans, fiducia concepta spiritibusque majoribus, imperatorem adit implacitus, iramque haud dubiam anhelans in eos **239** qui primam suspicionis de Joanne mentionem apud imperatorem fecissent. Punc ita turbide accedentem Augustus contra intuitus, quanquam intellexit statim commotionis causam, percontatus tamen officiose est, *satin' salvæ? et, ut se haberet? cui ille, Male, inquit, ejusque incommodi tu ipse causa es.* Sic erat Isaacius; nunquam in vita iudicet iræ habenas moderari, et erat oppido irritabilis, ita ut vel verbi simplicis minus forte grati auditione efferretur. Porro illis tam stomachosis, hæc nihilo placidiora mox adjunxit: *Nec majestati tuæ tantum succenseo, quantum huic (Adrianum digito monstrabat) calumniose mentito.* Ad ea mitis ille ac suavis imperator prorsus nihil reposuit; norat enim qua arte flagrantem iracundiam germani mulcere ac sedare oporteret: sed ad consessum invitat fratrem cum Melissaeno Nicephoro Cæsare, et quibusdam aliis consanguinitate ipsis intima aut affinitate conjunctis; ii soli circulo secreto disserebant inter se de iis quæ contra Joannem erant dicta. Ut autem sensit Isaacius tam Melissaenum quam Adrianum fratrem suum oblique in filium suum invehi, erumpenti jam impar cohibendo stomacho trucibus Adrianum fixit oculis, simulque comminatur vulsurum se ipsi barbari, effecturumque ut condisceret non mentiri propalam, et talibus propinquis imperatorem orbare conari. Hæc vice sermonum æppulsus qui adventabat Joannes, statim intra intimum regii tabernaculi velum admissus est, ibique coram audit quæ contra ipsum disputabantur; non tamen in rei subsellium aut ad examinis, criminisve purgandi necessitatem est

σεβαστοκρατωρ τῶ; οὐκ ἀντεφθίγγετο, ἀλλ' ὄνειρωττων ἦν τὰ ἀπὸ τοῦ Δυρράχίου μετὰ τοῦ προπεμφθέντος παρ' αὐτοῦ κομισθησόμενα μηνύματα. Καὶ γὰρ ἅμα τῷ ἐνωτισθῆναι τὰ θρυλλούμενα περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, δισύλλαβον ἐγχαράξας πρὸς αὐτὸν γράμμα, παρεκελεύσατο θῆτιον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φοιτῆσαι· ὧ; καὶ αὐτὸν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τοῦ Βυζαντίου ἐξεληλυθότα πρὸς Φιλιππούπολιν ἐπιείχεσθαι, ἐφ' ᾧ τὰ κατ' αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εἰσηγηθέντα κατασεῖσαι, τὰ εἰκότα πρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ βασιλέα ὁμιλήσαντα· ἅμα δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν ἐγκαρτερῆσαι ἄφιξιν. Ὑποχωρήσας δὲ ἀπὸ τοῦ βασιλέως εἰς τὴν ἀποτεταγμένην αὐτῷ σκηνὴν ἀπεισιν. Παραχρῆμα δὲ καὶ ὁ πρὸς τὸν Ἰωάννην ἀποσταλὴς γραμματοκομιστῆς δρομαῖος εἰσεῖσιν ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν, τὴν τοῦ Ἰωάννου ἀπαγγέλλον ἔλαυσιν. Τῆς ὑποψίας οὖν τῆνικαῦτα ὁ σεβαστοκράτωρ ἀπαλλαγῆς καὶ κρείττοσιν ἀναρρώσας· ἑαυτὸν λογιμοῖς, θυμοῦ πλησθεὶς κατὰ τῶν πρώτως εἰσηγησαμένων τὰ κατὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τεταρτυμένος πρὸς τὸν βασιλέα εἰσῆει· ὁ δὲ βασιλεὺς, τούτον θεασάμενος, ἐγνώκει μὲν παρευθὴ τὴν αἰτίαν, ἡρώτα δ' ὀμως, ὅπως ἔχοι. Ὁ δὲ, Κακῶς, ἔφη, ἐξ αἰτίας σῆς. Οὐδὲ γὰρ ὄλω; τὸν θυμὸν περιυλακτοῦντα χαλιν· αγωγεῖν ἠπίστατο· παρεφέρετο δὲ καὶ ὑπὸ ψιλοῦ εἰ ἔτυχε ῥήματος. Ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ ἄλλο τι προέθετο λέγων· Οὐ τοσοῦτον κατὰ τῆς σῆς λελύπημαι βασιλείας ὅσον κατὰ τουτουί (τὴν Ἀδριανὸν τῷ δακτύλῳ ὑποδείξας) καταψευδομένον. Πρὸς ταῦτα δὲ ⁷² ὁ πρᾶυς ἐκεῖνος καὶ ἡδύς βασιλεὺς οἶδεν οὖν ἐφ' ἔγγετο. Ἐγίνωσκε γὰρ, ὅπως ζέοντα τὸν θυμὸν τὰδελφοῦ καταπαύσει. Συγκαθεσθέντες οὖν ἄμφω, μετὰ ⁷³ τοῦ Μελισσηνοῦ Νικηφόρου τοῦ Καίσαρος καὶ τινῶν τῶν ἐξ αἵματος καὶ ἀγχιστείας προσηκόντων αὐτοῦς ⁷⁴, μόνοι πρὸς ἀλλήλους ὠμίλουν περὶ τῶν κατὰ τοῦ Ἰωάννου ῥηθέντων. Ὡ; δὲ τὸν Μελιτηνὸν καὶ τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀδριανὸν κατατρέχοντας ἐσχηματισμένως τοῦ ἰδίου υἱοῦ ἑώρα, αἰθῆς τὸν θυμὸν παφλάζοντο μὴ δυνηθεὶς κατασχεῖν, ὀριμῶ πρὸς τὸν Ἀδριανὸν ἀτενίσας, ψιλῶσαι τὸν αὐτοῦ πῶγωνα ἠπειλήσατο καὶ διδάξαι μὴ προφανῶς ψευδόμενον τοιούτων συγγενῶν ἀποστερῆσαι τὸν βασιλέα ἐπιχειρεῖν. Ἐν τούτοις ὁ Ἰωάννης κατέλαθε, καὶ παραχρῆμα εἰς τὴν βασιλικῆς σκηνῆς εἰσάγεται, καὶ πάντων τῶν κατ' αὐτοῦ λαληθέντων ἀκούει. Οὐ μέντοι γε εἰς ἐξέτασιν ὄλω; ἄγεται, ἀλλ' ὁ κατάκριτος ἐλεύθερος ἵσταται, τοῦ βασιλέως πρὸς αὐτὸν εἰπόντος· Πρὸς τὸν σὸν πατέρα καὶ ἀδελφὸν ἐμὸν ἀφορῶν, οὐδ' ἀκούσαι τῶν κατὰ σοῦ λαληθέντων ἀνέχομαι· Ἔσο τοίνυν ἀμερίμνω; διείγων ὡ; τὸ πρότερον· Ταῦτα μὲν οὖν ἅπαντα ἐντὸς τῆς βασιλικῆς ἐῤῥήθη· σκηνῆς, μόνων τῶν συγγενῶν, ὀθνεῖου δὲ οὐδενὸ πύρροντος. Οὕτω γοῦν τῶν λαληθέντων ἡ μελετηθέντων Ἰωάννου ⁷⁵ κατευνασθέντων, τὸν ἴδιον ἀδελφὸν, τὸ σεβαστοκράτορά φημι Ἰσαάκιον, μετακαλεσάμενο σὺν αὐτῷ τῷ Ἰωάννῃ καὶ υἱῷ αὐτοῦ, πολλὰ ὁμιλήσο

Varia; lectiones ex cod. Coislín.

⁷² Deest vocula δέ. ⁷³ κατὰ. ⁷⁴ αὐτοῖς. ⁷⁵ ἐῤῥέθη. ⁷⁶ Ἰσων.

πρότερον, ἔφη πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα, Ἐν μὲν A
 χαίρων ἀπιθί πρὸς τὴν βασιλευσούσῃ τὰ καθ'
 ἡμῶν τῇ μητρὶ ἀνακοινωσόμενος· ἐγὼ δὲ του-
 τονί (τὸν Ἰωάννην φησὶν ὑποδείξας) αὐθις, ὡς ὄρῳ,
 ἐκπέμπω πρὸς τὸ Δυρράχιον, ἐφ' ᾧ τὰ τῆς ἰδίας
 ἀρχῆς ἐπιμελῶς ἐτεργεῖν. Οὕτως οὖν ἀπ' ἑλλήνων
 διακρθέντες, ὁ μὲν τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον τῇ μετ'
 αὐτὴν εἶχετο, ὁ δὲ πρὸς τὸ Δυρράχιον στέλλεται.

nemine. In hunc modum sororis iis, quæ vel reipsa
 rem fratrem una cum Joanne ipsius filio ad se Alexius accersit, multaque cum utroque familiaris-
 sine locutus, sebastocratori ait: *Tu quidem in urbem regiam revertere, quo loco res nostræ sicut matri
 renuntiaturus. Ego vero huic* (Joannem indicabat manu), *ut vides, Dyrrhachium remitto curaturum
 gesturumque diligenter provinciam suam.* Sic ab invicem disjuncti, ille quidem postridie Byzantium, hic
 Dyrrhachium versus iter instituit.

Οὐ μίχρῳ δὲ τούτου τὰ κατὰ τὴν αὐτοκράτορα B
 ἔστι. Ἄλλ' ἐπεὶ Θεόδωρος ὁ Γαυρᾶς (52) ἐνδημήσας
 ἦν ἐν τῇ βασιλευσούσῃ, γινώσκων τὸ τούτου ὄμβρι-
 μοεργόν¹⁸, καὶ περὶ τῆς πράξεως ὄξυ, βουλόμενος
 τοῦτον ἀπελάσαι τῆς πόλεως, δοῦκα Τραπεζοῦν-
 τος (53) προῦβάλλετο, πάλαι ταύτην ἀπὸ τῶν Τούρ-
 κίων ἀφελόμενον. Ἄρμητο μὲν γὰρ αὐτός· ἐκ Χαλ-
 δαίας, καὶ τῶν ἀνωτέρω μερῶν, στρατιώτης δὲ
 περιφανῆς γενόμενος· ἐπὶ τε φρονήσει καὶ ἀνδρείᾳ
 ὑπερέχων ἀπάντων, μικροῦ καὶ μηδέποτε ἔργου
 ἀψάμενος καὶ ἀτυχήσας, ἀλλὰ πάντων ἀεὶ τῶν πο-
 λεμίων κρατῶν, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν Τραπεζοῦντα
 ἑλίων, καὶ ὡς ἴδιον λάχος ἑαυτῷ ἀποκληρωσάμενος,
 ἀμαχος ἦν. Τούτου τὴν υἱὸν Γρηγόριον ὁ σεβαστο-
 κράτωρ Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνός εἰς μίαν τῶν θυγατέ-
 ρων αὐτοῦ εἰσφύκισατο. Ἀνθρώπων δὲ ἀμφω τῶν παί-
 δων ὄντων, γαμήλια μόνον σύμφωνα ἀναμεταξὺ
 προέβησαν. Εἶτα τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γρηγόριον εἰς χεῖ-
 ρας τοῦ σεβαστοκράτορος παραθέμενος ἔν' ὀπηνίκα
 νομίμου ἄψωνται οἱ παῖδες ἡλικίας, καὶ ἡ μηνυτεία
 τελεσθῆ, αὐτὸς συνταξάμενος τῷ βασιλεῖ εἰς τὴν
 ἰδίαν ἐπανῆει χώραν. Τῆς δὲ ὀμεινέτιδος αὐτοῦ
 μετ' οὐ πολὺ τὸ κοινὸν ἀποδεδωκυίας χρέος, ἄλλην
 αὐθις ἐξ Ἀλανῶν ἠγάγετο εὐγενιστάτην. Ἐτυχῶ
 δὲ τὴν τε τοῦ σεβαστοκράτορος ὀμεινέτιν καὶ ἦν ὁ
 Γαβρᾶς· ἔλαθε, δυοῖν ἀδελφοῖν θυγατέρας εἶναι.
 Τούτου δὴλου γεγονότος, ἐπεὶ ἀπὸ τε τῶν νόμων (54),
 ἀπὸ τε τῶν κανόνων, ἡ τῶν παίδων ἐκωλύετο συν-
 ἀφεια, διεσπάσθη τὸ τοιοῦτον συνάλλαγμα. Γινώσκων
 δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅποιοι ὁ Γαβρᾶς στρατιώτης ἐστὶ, D
 καὶ ὅποια πράγματα συνταράττειν δύνανται, οὐκ
 ἤθελε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Γρηγόριον διασπασθέντος τοῦ

Variaë lectiones ex cod. Coislín.

¹⁸ ὄμβριμοεργόν.

Car. Dufresni! Du Cangii notæ.

(52) Γαυρᾶς. Constat illustrem imprimis fuisse
 hanc familiam, quæ a Chaldæa migravit Constanti-
 nopolim, ex qua recensentur a Scylitze, *Constantinus
 Gabras*, seu *Gauras*, imperante Basilio Porph.;
Michael Gabras, qui in Michaelem Paphlagonem
 conspiravit; *Theodorus Gabras Sebastus, Martyr* a
 Zonara ob quam nescio causam cognominatus, dux
 Trapezuntis renuntiatus ab Alexio; *Gregorius* ejus
 filius, cui idem Alexius Mariam filiam despondit, ut
 est apud Annam et Zonaram; *Constantinus Gabras*
 Philadelphie prefectus, eide. Annæ, lib. xiv.

redactus, verum in eodem illo quo convictus dam-
 nabatur iudicio ac foro liber et solutus assistit
 singulari beneficio Augusti patris, qui sic ipsum
 allocutus est: *Patris tui germani mei respectu, ne
 audire quidem sustineo quæ contra te dicuntur. Esto
 igitur securus, eodemque jure ac fiducia quibus prius
 fruere. Hæc in intimo secreto augustalis gesta
 dictaque sunt solis cognatis præsentibus, externo*

cogitata, vel delata fuerant, privatim sebastocrato-
 rem Alexius accersit, multaque cum utroque familiaris-
 sine locutus, multaque cum utroque familiaris-
 sine locutus, sebastocratori ait: *Tu quidem in urbem regiam revertere, quo loco res nostræ sicut matri
 renuntiaturus. Ego vero huic* (Joannem indicabat manu), *ut vides, Dyrrhachium remitto curaturum
 gesturumque diligenter provinciam suam.* Sic ab invicem disjuncti, ille quidem postridie Byzantium, hic
 Dyrrhachium versus iter instituit.

Alia quoque tunc quædam fuit in imperatorem
 conspiratio, quam deinceps exsequar. Theodorus
 erat Gauras in urbe commorans regia, 240 pro-
 fectus aliunde, cujus vehementem et strenuum effi-
 cacemque novandis rebus veritus animum Alexius,
 duce ipso creato Trapezuntis, quam is urbem Tur-
 cis eripuerat, suspectum ab se hominem specie
 honoris ablegaverat. Oriundus hic e Chaldæa et ex
 superioribus regionis ejus profectus partibus, exi-
 miam in militia laudem tulerat, quod et consilio et
 manu facile se præstare omnibus comprobasset
 rebus ipsis, nullo unquam ne minimo quidem
 militari facinore suscepto sine successu, sed splen-
 didis semper reportatis de hoste victoriis, ita ut
 Trapezuntem ipsam urbem Turcis extortam sibi
 propriam vindicans invictæ vir potentæ vulgo
 putaretur. Hujus filio Gregorio sebastocrator Isaa-
 cius Comnenus filiarum unam collocaverat, verum
 neutro puerorum adhuc assecuto pubertatem non
 ultra pacta nuptialia res processerat. Theodorus
 tamen Gregorium filium sebastocratori commiserat
 apud ipsum futurum, ut cum primum legitimam
 ætatem pueri attigissent, rite ad nuptias procede-
 retur. Atque his constitutis Gauras, Augustoque
 salutato, domum revertitur, ubi defuncta haud
 multo post ejus uxore, cum aliam ex Alanis nobillis-
 simam duxisset, contigit novam Gauræ conjugem
 cum sebastocratoris matrona duorum fratrum esse
 filias: quo palam facto, novæque inter ipsos affini-
 tate deprehensa, ob quam nec per civiles nec per
 ecclesiasticas jam leges adolescentum perfici connu-
 bium fas erat, sponsalia prius facta dirempta sunt.

Idem, opinor, qui Manuele imperante tyrannidem
 invasit, ut auctor est Nicetas, lib. iv, cap. 6, et
Michael Gabras, qui Eudociam Comnenam, Andro-
 nici Comneni sebastocratoris filiam, uxorem duxit,
 de quo idem Nicetas.

(53) Δοῦκα Τραπεζοῦντος. Trapezuntinam pro-
 vinciam a prefectis ducenti titulo administratam
 docet infra Anna, pag. 364, et Aithonius, in *Hist.
 Orient.* cap. 13.

(54) Τῶν νόμων. Vide Balsamon in *Nomocer.*
 Phot. tit. 13, cap. 11.

Verum imperator reputans quantus bellator Gauras A esset, et quam efficax turbandis rebus, noluit his sponsalibus solutis remitti ad patrem puerum, sed retinere ipsum Constantinopoli decrevit duabus de causis. Primum ut fidei ac benevolentiae Gauræ obsidem haberet, ejus ille respectu si quid jam forte machinaretur, cœptis absisteret; deinde ut sensim adolescentis animum sibi demereretur, traheretque volentem ad necessitudinem secum inveniendam connubio cum una e meis sororibus celebrando. Has differendi redditus Gregorii pueri causas imperator habuit. At Gauras interim Constantinopolim profectus, nihil eorum quæ imperator meditabatur, sciens, unam rem spectabat agebatque ut strepitu quam minimo receptum ex aula suum filium secum reduceret. Arcanum utrinque consilium erat, minus tamen imperatore suum dissimulante. Is enim Gauram alloquens obliquis nec nimis obscuris subindicavit sermonibus quid de puero cogitaret. Quæ tamen ille vel non intelligens, vel ob priorem diremptionem sponsalium ægro adhuc animo suboffensus, vel ob aliam ignotam mihi rationem, dari suum sibi filium revertenti petiit. Ille non amplius dissimulatione usus Augustus, utique negavit. Tum Gauras sic habitum, vultum sermonemque **241** componit, quasi non illibenter relinqueret filium, ejusque gubernationem omnem Augusti arbitrio permitteret. Salutato ergo imperatore Byzantio discedens, ab sebastocratore, pro veteri hōspitio, quod designata licet frustra necessitudo affinitatis inchoaverat post eam quoque abruptam duraturum, exceptus est in suburbanam domum magnifica elegantia structam prope templum magni martyris Phocæ ad Propontidem situm. Prosequebatur eo usque adolescens discedentem patrem. Ibi post regias epulas cum sebastocratori Byzantinum repenti Theodorus ad iter procinctus valediceret gratiasque ageret, petitionem officio attexnit, licere

Α τοιούτου συναλλάγματος παλινδρομήσαι πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ κατέχειν τοῦτον εἰς τὴν βασιλεύουσαν δυοῖν ⁷⁹ ἕνεκα, ἵν' ἅμα μὲν ὡς ὁμηρον αὐτὸν παρακατέχοι, ἅμα δὲ καὶ τὴν τοῦ Γαβρᾶ εὐνοίαν ἐπισπάσαιτο· κἀντεῦθεν ἐάν πονηρόν τι βούληται, ἀψόχηται τοῦ τοιούτου. Μιᾶ γοῦν τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν (55) Γρηγόριον συνάψαι ἐβούλετο, διὰ τοι ταῦτα ὑπερετίθετο τὴν τοῦ παιδὸς ἀποστολήν. Καταλαβὼν δὲ αὐτὸς ὁ Γαβρᾶς τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων καὶ μηδὲν τῶν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος μελετωμένων συνέει, ἐσκοπεῖ τὸν ἴδιον υἱὸν λελυθότως ἀναλαβέσθαι. Εἶχε δὲ τέως τὸ βεβουλευμένον ἀνέκφορον, κἀν ὁ ⁸⁰ αὐτοκράτωρ παρηγίσσετό τι καὶ παρενέφαινε αὐτῷ περὶ τοῦ σκοπούμενου. Ὁ δὲ εἶτε μὴ γνοῦς, εἶτε καὶ ἀκηδιάται· διὰ τὴν πρὸ μικροῦ γεγονυῖαν τοῦ τοιούτου κτῆσιν· εὐχόμενος, οὐκ οἶδ' ὅπως, ἤτειτο τὸν υἱὸν δοθῆναι· οἱ ἐπάναστρέφοντι. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἀνένευε πρὸς τοῦτο. Σχηματιζόμενος δὲ ὁ Γαβρᾶς ἔκοντι τοῦτον καταλιμπάνειν, καὶ τῇ τοῦ αὐτοκράτορος τὰ κατὰ τὸ παιδίον ἀναθέσθαι γνώμη, ἐπεὶ συνταξάμενος αὐτῷ τοῦ ⁸¹ ἀπάρτι Βυζαντίου ἐξίβηναι ἐμελλεν, ὑπεδέχθη παρὰ τοῦ σεβαστοκράτορος, διὰ τὸ παρακολουθήσαν κτῆδος, καὶ ἦν πρὸς αὐτόν ἐκ ταυτησὶ τῆς αἰτίας ἔσχε συνήθειαν, ἐνθα τὸ τοῦ μεγαλομάρτυρος Φωκᾶ τέμενος (56) ἴδρυται· προαττειὸν τι τοῦτο περὶ τὴν Προποντίδα διακείμενον περικαλλές. Δαψιλῶς οὖν αὐτοῦ που εὐωχηθέντες, ὁ μὲν σεβαστοκράτωρ πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανήει, ὁ δὲ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἤτειτο παραχωρηθῆναι οἱ καὶ τῇ μετ' αὐτὴν συνεῖναι ⁸² αὐτῷ. Ὁ δ' εὐθὺς κατένευε. Ὁ δὲ πολλάκις ῥηθεὶς Γαβρᾶς ἐπεὶ τῇ μετ' αὐτὴν χωρίζεσθαι ἤδη τοῦ παιδὸς ἐμελλε, τοὺς παιδαγωγοὺς ἤξιου συνέψεσθαι οἱ μέχρι Σωσθενίου (57)· κείθι γὰρ ἐμελλε κατασκηνοῦν. Οἱ δὲ κατανεύσαντες συναπήεσαν μετ' αὐτοῦ, κἀθ' οὕτως καὶ ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸς ἐκαίθεν ἀπαίρειν, τὸ αὐτὸ τοὺς παιδαγωγοὺς ἤτειτο συνέψεσθαι τούτῳ τὸν υἱὸν καὶ μέχρι τοῦ Φάρου (58). Οἱ δὲ ἀνένευον. Ὁ δὲ ἐπλάγχνα τε

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁹ δυοῖν. ⁸⁰ Desunt voces κἀν ὁ, etc., σκοπούμενου. ⁸¹ Desunt voces αὐτῷ τοῦ. ⁸² συνίεναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(55) Τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν. Zonaras in Alexio: Τῇ μὲν οὖν Μαρῖα τὸν τοῦ Γαβρᾶ ἐκείνου Θεοδώρου τοῦ σεβαστοῦ καὶ μάρτυρος υἱὸν τὸν Γρηγόριον ἐμνηστεύσατο, εἶτα τὴν μνηστείαν λύσας, οὕτω δόξαν αὐτῷ, κάκεινον ἀποπειμιάμενος, ἕτερον μνηστήρα τῇ θυγατρὶ ταύτῃ τὸν Εὐφορβίου υἱὸν τοῦ Κατακαλῶν τὸν Νικηφόρον εἰσεποιήσατο.

(56) Φωκᾶ τέμενος. Celeberrimum monasterium in sinistra Stheni ripa existit, a quodam imperatoris cubiculario, eo loci ubi magnificentem suburbanum ædificarat Arsaverus patricius, Michaelo Balbo imperante, quemadmodum narrat Scylitzes. A Basilio Macedone exstructam D. Phocæ ædem, ultra sinum (πέρα) auctor est Codinus, *De orig.* Superest etiamnum, Græcique Agion Phocam vocant, ut tradunt P. Gyllius, lib. II *De Bosp. Thrac.* cap. 8, et Lennelav. in *Pand. Turc.* n. 128. Illius meminit rursus Anna, lib. X, pag. 293.

(57) Σωσθενίου. Locus est in Anaplo, seu Europæano freti litore, veteribus Phocæa dictus, ut auctor est Ducas, *Hist.* cap. 54, seu ut censet Gyllius, lib. IV *De Bosp. Thr.* cap. 14, *Lethosenes,*

vel *Lasithenes*. Hujus positionem describit Leontius Scholasticus, lib. IV *Anthol.* cap. 25. Ibi ædem magnificentam D. Michaeli sacram extruxerat olim Constantinus M., ut tradunt Celrenus et Nicephorus *Call.* lib. VII, cap. 50, quam a Justiniano instauratam refert Procopius, lib. I *De ædif. Just.*, rursus a Basilio Macedone Scylitzes. Hanc tandem everit Amurathes sultanus, et ex ruderibus castro ad Ponti fauces erexit, ut auctor est Ducas loco citato. Mademne quæ in Estiis apud Sozomen. lib. II, cap. 2, in dubium vocat idem Gyllius. Monasterii Sostheniani mentio est apud Constantinum in Basilio, cap. 63, et Nicetam in Isaac. lib. I, n. 6.

(58) Μέχρι τοῦ φάρου. **344** Exstii in extremo freti litore Europæano, haud procul a Cyaneis petris, pharus, seu turris, in qua noctu accensæ faces navigantium in ostium ponti cursuum regebant. Hujus mentionem faciunt Dionysius Byzantius in Anaplo, apud Gyll. lib. II *De Bosp. Thrac.* cap. 20; Leo Gramm. in Constantino Porph. et Manuel Chrysoloras, *De laudibus Novæ Romæ*, pag. 120;

πατρικά προεβάλλετο καὶ ἀποδημίαν μακρὴν καὶ ἄλλ' ἅττα συνείρων τούτοις κατέκλινε τὰς τῶν παιδαγωγῶν κτηδίας, καὶ πεισθέντες τοῖς αὐτοῦ λόγοις συνείποντο αὐτῷ. Τὸν Φάρων τοίνυν καταλαβὼν, εἰς φῶς τὴν σκῆψιν προήγαγε. Καὶ ἀναλαβόμενος τὸ παιδίον καὶ ἐμβαλὼν εἰς ἑλκιάδι, τῷ τοῦ πόντου βασιλῆϊ ἐαυτὸν τε καὶ τὸν υἱὸν ἐπαφῆκε. Μεμαθηκῶς δὲ τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ, ὁδῆτον ἢ λόγος δρομάδας νῆας κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψεν ⁸⁵, ἐντειλάμενος τοῖς ἐπαρχομένοις ⁸⁶ τῷ μὲν Γαβρᾶ τὰς πρὸς αὐτὴν ἐγχειρίσαι γραφάς, τὸ δὲ παιδίον σπαῦσαι μετὰ τῆς ἐκείνου γνώμης ἀναλαβέσθαι, εἰ μὴ ἄρα ἐχθρὸν τὸν αὐτοκράτορα βούλοιντο ἐσχηκέναι. Καταλαμβάνουσι τοίνυν αὐτοὺς ⁸⁷ οἱ ἀπελθόντες, ἐνθεν τῆς Αἰγίνου πόλεως (59) κατὰ τὴν πόλιν, τὴν οὕτως ἐγγωρίως Κάραμβιν ⁸⁸ (60) καλουμένην. Καὶ δὴ τὰς βασιλικὰς ἐγχειρίσαντες γραφάς, δι' ὧν ὁ αὐτοκράτωρ ἐνέφαινε, μίξ τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν τὸ παιδίον βούλεσθαι συναρμόσαι καὶ πολλὰ ἅττα πρὸς αὐτὸν ὠμοληκότες πείθουσιν ἐκπέμψαι τὸν υἱόν. Ὅνπερ θεασάμενος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ διὰ τῶν συνήθων ἐγγράφων μόνων τάχα τὸ συνάλλαγμα ἐμπεδώσας, παιδαγωγῷ παραδέδωκεν, ἐν τῆς ⁸⁹ βασιλίδος θεραπόντων Μιχαὴλ τῷ ἐκτομῆ· καὶ οὕτω περὶ τὰ ἀνάκτορα ἐνδιατρέθοντα πολλῆς ἐπιμελείας ἔξῃου, τὰ τε ἤδη ⁹⁰ διορθούμενος καὶ πᾶσαν παιδείαν στρατιωτικὴν ἐκδιδάσκων· ὅποια δὲ τὰ τῶν νέων, μὴ βουλόμενος ὅπως ὑποτάσσασθαι τι, ἤνιστο ὡς μὴ προσηκούσης ⁹¹ ἀξιούμενος τιμῆς. Δυσαρεστῶν δὲ ἅμα καὶ πρὸς τὸν παιδαγωγόν, ἐσκέπτετο πρὸς τὸν

A per eum nato postulans comitari abeuntem patrem postridio quoque; facile id impetratum. At Gauras die postera jam lapsa avelli a filio nondum sustinens curatores pueri rogabat, sequerentur se usque ad Sosthenium; ibi enim diversaturus erat. Illi annuentes eo usque processere. Inde ubi discedendum fuit, idem patrem affectus ad eandem supplicationem impulit. Petebat prorogari sibi usuram filii usque Pharam. Enimvero id illi pernegare. Verum ille cum paterna viscera, longinquitatem itineris, ægritudinem absentia; ejusmodique alia, qua valebat arte enumeraret, fregit tandem pædagogorum animos, et ut eo usque sibi obsequerentur evicit. Pharam sic proventus, non jam amplius dubitavit expromere quid vellet; nam arrepto puero et in onerariam conjecto mari se illumque commisit. Id simul cognovit imperator dicto citius celeres post ipsum admisit naves, dato vectoribus mandato, ut ubi quam possent citissime Gauram assequerentur, redderent ei statim quas tradebat ipsis litteras, puerumque confestim ab eo reciperent. Sin negaret, utique renuntiarent hostem ipsi futurum imperatorem. Cum his mandatis festinantes assequuntur Gauram e regione Ægini civitatis, ad urbem indigenarum lingua Carambin dicitam. Reddunt ei imperatoris litteras quibus clare fatebatur velle se unam sororum mearum ejus filio dare conjugem; ad hoc ipsi legati multam sermonum suasionem adjunxerunt, perfeceruntque tandem ut filium remitteret, quem reducem Augustus videns, nihil dilatis sponsalibus connubialia conscribi curavit pacto ritu legitimo ac recepto, tum opperiens maturitatem ætatis puerum pædago tradidit, uni ex imperatricis ministris Michaeli eunucho, Gregoriumque Gauram designatum generum inde in palatio diversari jussum paterna plane cura complexus est, qua mores adolescentis ipse fingens, qua eundem institutione prima militaris universæ artis insciens. Cæterum, ut ingenia puerorum sunt, disciplina hæc haudquaquam **242** hic patiens, obsequiique indocilis, non erat in potestate magistrorum, et ut eunque pro merito vel clementissima correctus, minime habitam dignitatis locique sui rationem querebatur; graves iis de causis adversus pædagogum offensiones suscipiens ac præ se ferens; ac cum eum par esset pro tam diligenti sui cura et institutione

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ ἐξέπεμψεν. ⁸⁶ ἀπερχομένοις. ⁸⁷ αὐτοί. ⁸⁸ Κάραμβιν. ⁸⁹ τῶν τῆς. ⁹⁰ ἤδη. ⁹¹ προσηκούσης δῆθεν. ⁹² πιστεύειν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

S. Martinus PP. in Epist. apud Anastas. in Collect. Postquam egressi sumus ex eo, quod Ieran dicitur, a Constantinopoli navigantes sancta quinta feria Cæne Domini pertransivimus Pharam, per diversa loca transeundo. — et Chersonem pervenimus. Vide Leunclav. Pand. cap. 128, et Gyll. De Bosp. Thr. lib. II, cap. 24.

(59) Αἰγίνου πόλεως. Stephanus Αἰγινήτην, πολίχνην καὶ ποταμὸν Παφλαγονίας facit. Eandem esse urbem cum Ægini oppido, suadet Iter Trapezuntinum Gabræ, cui Paphlagoniæ littus legendum

fuit, antequam Trapezuntem perveniret.

(60) Κάραμβιν. Promontorium Galatiæ Ptolemæo, Paphlagoniæ Eustathio, oppidum Plinio, cujus etiam meminit Arrianus in Periplo.

(61) Πιγκέρνην. Pincerna. Dignitas Palatina. Nicephorus Greg. lib. VI: Πιγκέρνης ἀξίωμα ὦν. Vide Glossaria.

(62) Τὸν ἄριον ἦλον. Ἴλος, Annæ non clavus, sed cuspis et ferrum lanceæ dicitur hoc loco, et infra, lib. XII et XIV. Interdum etiam ipsa lancea, ut lib. V. Igitur imperatoris ministri, quo Grego-

gratias agere, ille potius fugam ad patrem meditabatur. Nec vero in meditatione sola consistit, ad opus quin etiam progressus ipsum socios atque adjutores effugii quæsit. Erant Georgius Decani, Eustathius Comytzes, et Michael pocillator (pincernam vulgo palatii officiales consueverunt nominare) viri omnes fortissimi et rex intimis familiaribus Augusti, quibuscum sententiam communicavit suam adolescens. Horum unus Michael indicium rei ad imperatorem detulit, credere recusantem; itaque remisso sine fide Michael, cum instaret inceptis Gauras junior, et alios atque alios sibi conciliare ministrorum palatii tentaret, quorum ex his erga imperatorem fides quovis respectu major fuit, ii cum facile novitatem spernerent, tamen laborabant quo tandem modo persuadere imperatori possent vere id agi quod ipse adduci ut crederet nequibat.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹ ὄπιδείκνυτο. ² ἀναλαμβάνει. ³ ταῦτα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

rium Gabram non tam fallerent, quam in casses conjicerent, darentque certius Alexio Gabræ consilii de fuga argumentum, suadent adolescenti, ut sacrum lanceæ ferrum, quo Christi latus perforatum creditur, a templo abstrahat, colloquæ appen lat fidei ipsis faciendæ causa, qui tum erat Encolpiorum usus. Certe magna fuit eo ævo veneratione cultum Constantinopoli hocce Dominicæ Passionis instrumentum, quod Hierosolymis in urbem illatum est an. Heraclii 4, 27 Octobr. et in æde Sophiaa depositum. *Chronicon Alex.* Τῆς κη' τοῦ Ὑπερβερεταίου, κατὰ Ῥωμαίους Ὀκτωβρίου μηνός, ἡμέρα ζ', τῆς ἐπὶ Κυριακῆν νυκτὶ. ἠνέχθη ἡ τιμία λόγχη ἀπὸ τῶν ἁγίων τόπων, etc. Ubi λόγχης vocabulo, ferrum lanceæ ipsius innui infra docemus. Inter reliquias Constantinopoli in Franciam allatas, et a Balduino II imperatore D. Ludovico regi concessas recensetur in ejusdem Balduini diplomate an. 1247: *Ferrum sacræ lanceæ quo perforatum fuit latus Domini nostri Jesu Christi*, idque tradunt asservari in Sancta Capella Paris. At certe Ducas, in Monodia super urbe a Turcis capta, *Historiæ sue* c. 41, videtur sacram lanceam eo ævo Constantinopoli asservatam inuere, cum a Turcis expugnata est, eamque cum cæteris divorum reliquiis expilatam: Πρὸ τὰ τῶν ἀποστόλων τοῦ Κυρίου μου σώματα, τὰ πρὸ πολλοῦ φυτευθέντα ἐν τῷ ἀειθαλεῖ προαδείῳ, ἔχοντα ἐν μέσῳ τούτων τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον, τὴν λόγχην, τὸν σπόγγον, τὸν κάλαμον; Testatur etiam Christophorus Bondelmontius, in templo Studioano asservatam Dominicam lanceam, seu potius ferrum lanceæ, suo ævo, et paulo ante expugnatam a Turcis Constantinopolim. Quod præterea astruit Theodorus Spanduginus in *Hist. Turc.* scribit enim Bajazetem sultanum ad Innocentium PP. quo eum demeretur, per Mustapham Bassam misisse ferrum lanceæ, quo Christi latus transfixum fuit, spongiam, arundinem, et alias reliquias, quas Muchemetus parens summo studio conservarat. Quod quidem lanceæ ferrum Romæ in ecclesia S. Petri in Vaticano servari, et quotannis feria vi Majoris Hebdomadæ populo colendum exponi auctor est Attilius Serranus, lib. *De septem urbibus eccles.* Summa vero religione, præcipuoque cultu a Constantinopolitanis habitam sacram lanceam hinc patet, quod cum morbo conflictarentur, **345** aut vulnere quopiam laborarent, a sacerdote dolori sacra lancea, vel potius ejus ferro, Dominicæ crucis signum fieri postularent, quo levaretur, aut curaretur dolor. Exstant in Euchologio preces, quæ tum recitabantur:

Α ζι' οὗ τὴν τοῦ ἐμοῦ Σωτῆρος πλευρὴν οἱ ἄνομοι ἐνυξίαν ὄπιδείκνυον ¹ οὗ ἔκειτο βουλευσάμενοι ἀναλαμβάνει καὶ ἐξαγαγεῖν, ὥστε εἰς τὴν δι' αὐτοῦ τρωθέντα ἐπομόσασθαι. Πείθεται τούτοις ὁ Γαβρᾶς καὶ εἰσελθὼν ἀναλαμβάνεται ² λαθραίως τὸν ἅγιον ἦλον. Εἰς δὲ τις τῶν προκαταγγειλάντων τῷ αὐτοκράτορι τὴν βουλήν, δρομαίος εἰσελθὼν, ἔφη ὡς Ἴδε καὶ ὁ Γαβρᾶς, καὶ ὁ ἦλος ἐγκόλπιος αὐτῷ. Καὶ παραχρῆμα ἐπισκῆψαντος τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ὁ Γαβρᾶς εἰσήγετο, καὶ ὁ ἦλος τοῦ κόλπου εὐθύς ἐξήγετο. Ἐρωτηθεὶς δὲ ἀπήγγειλε πάντα ³ ἐκ ψιλῆς ἐπιρωτήσεως, τοὺς τε συνίστορας ὁμολόγησας, καὶ τὰ βεβουλευμένα ἅπαντα. Αὐτοῦ μὲν οὖν καταψηφισάμενος παραδίδωσι πρὸς τὸν δοῦκα Φιλιππουπόλεως Γεώργιον τὸν Μεσοποταμίτην (63), ὥστε ἐμφρουρον τοῦτον τηρεῖν δεσμώτην ἐν τῇ ἄκροπόλει. Γεώργιον δὲ τὸν τοῦ Δεκανοῦ μετὰ

Ὅταν σταυροῖ ὁ ἱερεὺς πάθος νοσήματος μετὰ τῆς ἁγίας λόγχης. De ferro lanceæ Constantinopoli asservato agit rursus Anna, lib. xiii et xiv, p. 415 et 419, ejus cuspidem, Constantinopoli allatam, Centulensi monasterio a Ludovico Pio concessam auctor est Hariulfus, lib. iii *Chron. Centul.* c. 5 et 20. De ipsa vero lancea quædam habent Brower. lib. iv et xvii *Annal. Trevir.* et Malbrancus, lib. v *De Morinis*, cap. 65; lib. vii, cap. 38. Sed et inolevit insignis olim de sacra ista lancea apud quosdam scriptores Germanicos error, qui lanceam, quam inter Regalia, seu sacra χειμήλια imperatorum Germanicorum asservatam constat, illam esse putant, qua Christi latus transfixum fuit: atque in his est Henricus Rebdorff, in an. Chr. 1350. Verum lancea illa Alemannicorum Augustorum fuit Constantini M. vel ut quibusdam placet, S. Mauricii Mart. quam a Rudolpho Burgundionum rege obtinuit Henricus I imp. ut pluribus refert Conradus abbas Usperg. in eodem Henrico, ubi ejus formam describit. De ea etiam *Chron. Reichersbergense*, an. 1004. De sacra vero lancea Hierosolymis a nostris inventa agitur, infra ad lib. ii.

(63) *Μεσοποταμίτην*. Ille idem est, ni fallor, qui *Mesopotamius* dicitur in *Biblioth. Cluniac.* pag. 563, Cæsariæ Cappadociæ archiepiscopi ex fratre nepos, cui Michael Ducas imperator ex fratre aut sorore neptem in conjugem dedit, et postmodum in ordinem actis eodem Michael et Botanista, ab Alexio tamen in honore habitus, illo adhuc imperante diem extremum obiit. Inessa et mox capta a Turcis Cararea, Mesopotamita in urbem reversus, tabellam Græcanici, et elegantis admodum operis, non mediocrem Dominicæ crucis particulam continentem, ex metropolitana Ecclesia, in qua tum archidiaconi fungebatur dignitate, ablatam sibi retinuit, coluitque quoad vixit. Hanc ferebant a magno Basilio Cæsariensi episcopo Ecclesiæ suæ olim concessam, a successoribus summo cultu et observatione deinceps habitam. Exincto demum Mesopotamita, Mauricius Braccarensis in Hispania archiepiscopus, dum Constantinopoli ex Syria redux moraretur, ab uxore magno redemptam pretio, ad Cluniacense monasterium transmisit an. Chr. 1112. Basilium Mesopotamitam in castris Alexii ad Dyrrachenam obsidionem militasse memorat Guillel. Apul. lib. iv. Michaelis ejustam Mesopotamitum sub Theodosio Patr. CP. meminit *Jus Græco-Rom.* tom. I, pag. 232.

γραμματων πρὸς Λέοντα * Νικερίτην δοῦκα τῷ ** A τότε τοῦ περὶ Δουνάβου ** (64) τυγχάνοντα πέπομφιν, ὡς εἶθ' ἐν καὶ αὐτὸν σὺν ἐκείνῳ τὰ περὶ τὸν Δάννουθιν * φυλάττειν· τὸ δὲ πᾶν ἔντα μᾶλλον ἐκείνου παρὰ τοῦ Νικερίτου ἐπιτηροῦτο. Ἐμφρούρους δὲ καὶ αὐτὸν Εὐστάθιον τὸν τοῦ Καμύτζη, καὶ τοὺς λοιποὺς περιορίσας εἶχεν.

eoque per eum qui vulneratus illo ferro fuerat juramentum daret. fidem apud quosvis habiturum. Paruit adolescens penetratisque clam sacris adytis venerabilem abstulit cuspidem. Tum vero eorum quispiam qui jam machinationes Gauræ pueri frustra indicarat Augusto detrectanti credere, ad eum denovo accurreas, En, inquit, idoneo testimonio convictum Gauram. Sacrum mucronem de collo suspensum gestat ad devinciendam conjurationis sacramentum. Vocatus extemplo puer clavum in sinu habere deprehensus est: nec cunctatus cætera fateri ad interrogationem primam consciorumque nominæ ac destinationis totius ordinem pandere. Confessum reum præsens damnatio in arce custodiendum adjixit duci Philippopolis Georgio Mesopotamitzæ. Georgius Decani cum litteris missus est ad Leonem Niceritem ducem prope Danubianæ regionis, specie tanquam ei videlicet in Danubii custodia auxilio futurus, revera ut ipse potius a Nicerita custodiretur. Eustathium vero Camytzæ et alios in certa loca relegatos, fido ubique conclusos præsidio habuit.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* Λέοντα τόν. ** Deest vocula τῷ. ** Δαννούθου. * Δάννουθιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Δοῦκα τοῦ περὶ Δουνάβου. Id est, regionum Istro adjacentium ducem, qui Δοῦξ τῶν παριστρῶν Scylitzæ dicitur, et Zonaræ in Michaele Ducæ: Ἄρχων τῶν παριστρῶν πόλεων, eidem Scylitzæ,

B pag. 777, urbium nempe et munitionum ad Danubii ripas exstructarum, quarum meminit Procopius, lib. iv *De ædif. Justin.* pag. 38 et 39, prioris edit.

ANNHΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Θ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER IX.

243 ARGUMENTUM.

Carycæ ac Rhapsomatis rebelliones, quorum hic Cyprum, ille Cretam invaserat, in exortu feliciter oppressæ. Tzachæ bellum Abydenom nece ipsius terminatum. Expeditio Dalmatica triplex. Nicephori Diogenis conjuratio et insidiæ in Augustum deteguntur puniunturque

PERIOCHE.

Imperator limitem Dalmaticum invisit, et firmat munitionibus, labore magno. Spes et cogitationes Tzachæ imperatori compertæ, qui eis occurrit. Joannes Ducas in Tzacham cum terrestri maritimoque exercitu mittitur. Scita munitio castrorum. Mitylene oppugnatur. Trimestre spatium quotidianis contra Tzacham præliis extractum, magna fatigatione Romani exercitus, tandem victoris solerti stratagemate imperatoris. Tzachas impetrata pace datisque et acceptis obsidibus, fidem 244 fallit. Perfidiam ejus Dalassenus ulciscitur, invito Joanne Duca. Tzachæ naves capiuntur. Ipse ægre evadit. Pars Romanæ classis circum insulas missa. Samus a Joanne recepta. Carycæ et Rhapsomatis desertio. Creta caso Caryca Duca reddita. Cyrene apud Cyprum a Duca capta. Rhapsomates invazor Cypri rei bellicæ rudis transfugio suorum percussus fugit et capitur. Calliparius procurator, Philocales Eumathius rei bellicæ præfectus in Cyprum missi. Tzachas rursus bellum parat. Imperator adversus eum cum classe Dalassenum mittit. Sultanem contra eundem litteris con-

citat. Tzachas Abydum oppugnat. Eum mari Dalassenus, terra sultanes aggreditur. Tzachas ad sultanem confugit, a quo inter opulas occiditur. Pax sultanem inter et Augustum. Bolcanus Dalmatiæ dynasta Romanos fines invadit. Imperator in eum cum exercitu vadit. Ejus impetum legatione fraudulenta Bolcanus infringit. Qui Romanam iterum ditionem vastat. Joannes Comnenus in eum mittitur. Is juvenis inexpertus et præceps eluditur a veteratore Bolcano, et nocturna impressione cæso exercitu fugatur. Bolcanus victor Romanam ditionem ruinis et iacendiis deformat. Imperator tertiam expeditionem in eum suscipit. Qua Daphnutium proventus, ibi periclitatur ab insidiis Nicephori Diogenis. Securitas imperatoris sui custodiam ingenti fiducia negligere soliti. Dei protectio in eum. Deprehenso parricidio vultum eundem quem antea imperator exhibet. Excipitur a Constantino Duca in villam Pentegostim, ubi a Nicephoro Diogene tantum non occiditur. Deprehensus Diogenes ad Mariam Augustam fugere cogitat. Constantinus Pentegoste relinquitur. Romani Diogenis imperatoris duo filii superstites, exsilio cum matre multati, ab Alexio restituuntur. Eorum dotes. Imperatoris in eos favor. Leonis Diogenis gratus et moderatus animus. Nicephori machinationes imperatori detectæ. Is eis qua ratione occurrerit. Diogenes socios defectionis parat, præsertim e magnatibus. Artes dotesque Nicephori. Descriptio ejusdem et laudes visque in animos. Imperatoris sollicitudo anxia, qui tandem statuit comprehendere Diogenem. Eum prius Adrianus Comnenus imperatoris frater Diogenis sororem in matrimonio habens ad confessionem sceleris et pœnitentiam frustra hortatur. Memorabilis eventus mutati præsentis Dei numine sicarii in Alexium immissi. Alexii lenitas in eum et liberalitas, ac fiducia in Deum. Alexius a male opinando de aliis alienissimus. Muzaces Diogenem capiti et torto confessionem sceleris exprimit. Maria Augusta conjurationis aliquatenus particeps ab Augusto crimine solvitur. Flos ipse urbanæ ac castrens nobilitatis conjurationi Diogenis implicatus deprehenditur. Alexii constans pietas in Mariam Augustam. Unde is insidias Diogenis rescierit. Omnium ingens consternatio. Imperatoris præcipua anxietas. Diogenes Cæsuropolim deportatur cum Cecaumeno et Taronita. Ceteris tenia indulgetur. Seritur fama excæcati Diogenis. Concio militaris ab imperatore convocata. Solium et ornatus imperatoris. Metus omnium. Oratio imperatoris. Acclamationes imperatori factæ. Gratia criminis conjuratis facta. Diogeni et Cecaumeno eruantur oculi. Incertum an volente Augusto. Bolcanus serio pacem petit et impetrat obsidibus datis. Imperator domum reversus Diogeni 245 condolet et ei bona reddit. Is rure studiis vacat, præsertim geometriæ, in qua excellit. Cogitationem tamen resumit invadendi imperii conjurareque ac rebellare iterum cupiens deprehenditur, gratiamque criminis ab Augusto accipit.

ΛΛΕΞΙΑΣ Θ.

His ita de Joanne et Gregorio Gaura constitutis, A imperator proficiscens Philippopoli valles occupavit et claustra montium quæ Dalmatiam Romanamque interjacent ditionem. Ac totum, quam longe porrigitur, collum emensus ejus quod vulgo illic indigenarum lingua *jugum* dici consuevit (quæ via prærupta rupibus, voraginibus passim hians fruticum atque arborum perplexa densitate caligineque umbrarum curribus equisque invia, pedibus transmittenda imperatori fuit), oculis accurate suis exploravit omnia, qua transitus patebat hostibus munimenta opponens, fossas hic duci jubens, alibi excitari turres ligneas, interdum et oppida fundari justis ædificiis e latere aut saxo, ubi locus id posse ferre posse videbatur: quorum oppidorum inter se distantiam proportionem et magnitudinem cujusque magna ipse ratione dimeusus est. Est ubi celsissimas arbores a radicibus excisas sterni op-

Οὕτως οὖν τὰ κατὰ τὸν Ἰωάννην καὶ Γρηγόριον τὸν Γαβρᾶν ὁ αὐτοκράτωρ οἰκονομήσας, ἀπάρξας τῆς Φιλιππουπόλεως, τὰ ἀναμεταξὺ Δαλματίας καὶ τῆς ἡμεδαπῆς τέμνη καταλαμβάνει. Καὶ τὸν ὄλον αὐχένα διαδρυμὸν τοῦ οὕτως πῶς ἐγχωρίω; ^α καλουμένου ζυγοῦ (βδ), οὐκ ἐποχοῦμενον ^β (οὐ γὰρ εἶδον τοῦτο ἐς ἀεὶ ὁ τόπος, ὀχθῶδης τε καὶ χαρδρῶδης ὢν καὶ συνηρεφῆς καὶ μικροῦ ἄδρατος), ἀλλὰ περὶ ἅπαντα διερχόμενος καὶ οἰκειοῖς περιθερῶν ὀφθαλμοῖς μὴ διαλάβῃ τι ἀρύλακτον δι' οὐ ραδίᾳ τοῖς πολεμίοις πολλάκις ἢ διαδοῦς γένηται, καὶ οὐ μὲν διώρυχας ἐπιτρέπων γενέσθαι, οὐ δὲ καὶ ξυλίνοὺς κατασκευασθῆναι πύργους καὶ πολίχνια ἐνθα ὁ τόπος παρεῖχε γενέσθαι διὰ πλίνθων ἢ λίθων ἐπέταττε, τὰ ἀπ' ἀλλήλων διαστήματα καὶ τὰ μεγέθη ^γ αὐτῶν διαμετρῶν. Ἔστι δ' οὐ καὶ οὐραομήκη δένδρα ριζοτομηθέντα κατατεθῆναι εἰς τὸ ἴσα φος διατάξασθαι. Καὶ οὕτως τὰς τῶν πολεμίων διόδους

Variae lectiones ex cod. Coislino.

^α Desunt voces πῶς ἐγχωρίω. ^β ἐποχοῦμενος. ^γ μεγέθη

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Ζυγοῦ. Meminit istius Jugi, seu Ζυγοῦ, Nicetas in Isaac. lib. 1, in Not. Wolphian. ut et Cinnamus, et Anna, pag. 274.

ἀποταφρεύσας, ἐπάνεισι πρὸς τὴν μεγάλοπολιν. Ἄλλ' ὁ μὲν λόγος βραδίαν ἴσως τὴν τοιαύτην οἰκονομίαν τοῖς ἀκροαταῖς παρέστησιν· ἐπόσον δὲ τὸν ἰδρωτὰ ὁ αὐτοκράτωρ τῷ τότε ὑπέστη μαρτυροῦσι πολλοὶ τῶν τότε παρόντων καὶ εἰς ἔτι καὶ νῦν περιόντων. Ἄλλ' οὗ πολὺς παρεληλύθει καιρὸς, καὶ τὰ κατὰ τὸν Τζαχᾶν ἀκριθέστερον αὐτῷ ἐπηγγέλλετο, ὡς οὐδὲν τῶν συμβάντων αὐτῷ κατὰ τε τὴν θάλατταν καὶ τὴν ἠπειρον τῆς πρότερον γνώμης ἀπέστησαν, ἀλλὰ τοῖς προσήκουσι βασιλεῦσι χράται παραστήμοις, βασιλέα ἐκὺτ' ἐν ὀνομάζων, καὶ τὴν Σμύρνην οἰκῶν καταπερὶ βασιλεία τινα στόλον εὐπρεπέζου ἐφ' ἣ τὰς τε νήσους αὐθις δηλώσασθαι καὶ μέχρις αὐτοῦ φθάσαι Βυζαντίου καὶ εἰς αὐτὴν δὲ, εἰ δυνατόν, τὴν τῆς βασιλείας ἀνενεχθῆναι περιωπὴν. Ταῦτα ὁ αὐτοκράτωρ βεβαιούμενος ὁσημέραι, δεῖν ἔγνω μὴ ἀναπίπτειν μηδὲ μαλακίζεσθαι πρὸς τὰ θρυλλούμενα, ἀλλὰ παρασκευάζεσθαι διὰ τοῦ ἔτι λείποντος ἐαρινοῦ καιροῦ, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν χειμῶνος κατὰ τὸ ἐπιδὼν ἔαρ κριτερώς πρὸς αὐτὸν ἀντικαταστήναι· καὶ σπεῦσαι διὰ πάσης μηχανῆς μὴ μόνον φρουρὰ τὰ ἐκείνου ἀναδείξαι ἅπαντα, τὰς βουλὰς, τὰς ἐλπίδας, τὰς ἐγγερόσεις, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς ἀπελάσσει τῆς Σμύρνης, καὶ ὅσα ἄλλα προφθάσας κατέσχε τῆς ἐκείνου χειρὸς ῥύσασθαι.

nuntiis haudquaquam pro vanis spernenda rumoribus imperator statuens, decrevit tum per eam quae modica supererat, rebus sub dio gerendis aptam tempestatem; tum per consequentem hiemem, eos belli apparatus colligere quibus non tantum **246** spes, consilia conatusque Tzachae irritos redderet, verum etiam eundem pelleret prius possessis, et tam Smyrnā ubi regnabat, quam alia loca quae latrocinio invasa tyrannide premebat, ipsi eriperet.

Τοῦ χειμῶνος δὲ ἤδη παρρηχτικός, ἐπεὶ προσμειδιῶν ἤδη τὸ ἔαρ παρῆν, μεταπεμφόμενος ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου τὸν γυναικάδελφον αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Δούκην, μέγαν Δούκα τοῦ στόλου προεχειρίσατο. Καὶ ἠπειρώτας δὲ στρατὸν ἐπιλεκτὸν ἐπιδοὺς παρεκλεύσατο αὐτὸν μὲν διὰ τῆς ἠπείρου τὴν πρὸς τὸν Τζαχᾶν πορείαν ποιῆσθαι, τῷ δὲ γε Κωνσταντίνῳ τῷ Δαλασσηνῷ τὴν τοῦ στόλου ἡγεμονίαν ἐγχειρίσαι, ἐντειλάμενον οὕτω τὴν ἡγεσίαν παραθέειν, ἵνα ἅμα τὴν Μιτυλήνην καταλαβόντες ἐξ ἀμφοῖν θαλάττης τε καὶ ἠπείρου τὸν μετὰ τοῦ Τζαχᾶ συνάψωσι πόλεμον. Καταλαβὼν τοίνυν τὴν Μιτυλήνην ὁ Δούκας παραχρῆμα ξυλίνους κατασκευάσει πύργους καὶ ὡσπερ ἐξ ὀρμήματός τινος ἐκείθεν ἀφορμῶν καρτερώτερον τοῖς Βαρβάροις ἀντικαθίστατο. Ὁ δὲ Τζαχᾶς τὴν τῆς Μιτυλήνης φρουρὰν τῷ ἀδελφῷ Γαλαδάτῃ προαναθέμενος, ἐπεὶ μὴ ἐξαρκοῦντα τοῦτον πρὸς μάχας τοιοῦτου ἀνδρὸς ἐγίνωσκε, θάττον φθάσας καὶ πολέμου σχῆμα διατυπώσας, ἐξυμμίγνεται τῷ Δούκῃ. Καρτερᾶ δὲ τῆς μάχης γενομένης ἡ νύξ ταύτην δέλυσε. Κἄντοτε ὁ Δούκας διὰ τριττῆς σεληνιακῆς περιφορᾶς οὐκ ἐνεδίδου καθελκίστην ἡμέραν προεβάλλων τε τοῖς τεύχεσι Μιτυλήνης καὶ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ λαμπροὺς πολέμους συναίρων ἐξ ἡλίου ἀνατολῆς ἕως ἑσπέρων. Καὶ οὐδὲν πλέον ἦν τῷ Δούκῃ τοῦ τοσαύτου καμάτου. Ὅπερ μανθάνων ὁ

ponique ad metus semitarum obstruendos jussit: hac variis cura unam satis rem assecutus, ne irruptiones in Romanos meditantibus Dalmatis nota et solita impune diverticula paterent, in magnam civitatem Augustus revertitur. Nec vero mihi quis expeditionem istam quasi facilem et a ludibundo confectam, contemnendam putet. Videri talem posse fateor otiosis auditoribus rem tanto compendio narratam: cæterum spissum id opus, et sudoris ærumnæque Augusto fuisse plurimæ, multorum adhuc superstitem comitum istius viæ memori hodieque constare testimonio potest. Non multo deinde post tempore distinctiorem Alexius certioresque notitiam accipit rerum et consiliorum Tzachæ. Didicit enim idoneis auctoribus nihil eum de priori spe ac minis remisisse ob ea quæ illi minus prospera terra marique contigerant, quin potius et insignibus uti regis, et illud ipsum supremæ potestatis nomen haud dissimulante usurpare, ac Smyrnā velut in regni metropolim delecta, ibi classes ædificare atque instruere quibus et insulas rursus vastet, et ipsam usque Constantinopolim terrorem aui, prædandique licentiam, aut, si Deo placet, imperium quoque promoveat, soliumque illic invadat Romanæ potestatis. Ea quotidianis confirmata

Hiberno igitur fore tempore transacto, sub primulum veris exortum fratrem Augustæ Joannem Ducem Epidamno ad id vocatum, magnum classis creavit ducem; eique ex continente lectam terrestrem militiam attribuit egregiam, cum eaque itinere terrestri vaderē in Tzacham jubet: assignataque Constantino Dalasseno sub Joannis auspiciis classis ductandæ præfectura, eum præcepit sic oram legere, sic motum progressumque moderari, ut ambo eodem tempore terrestris maritimusque exercitus Mityleneum pervenirent, et bellum simul cum Tzacha capessero. Ut primum Ducas Mitylenem tenuit, castra est metatus ligneis egregie munita protectaque turribus, unde ex tuto quodam oppido in omnes erumpendi, oppugnandi, rei que cujuslibet ex usu gerendæ occasiones immineret. At Tzachas Mitylenes custodiam fratri suo Galabatæ commiserat: verum ut eum haud parum apparatibus et conatibus tantis adversarii tam acris facile sensit, non distulit occurrere contra ipse, et in laboris ac periculi partem se quoque digni properare. Age sane pugna committitur, quam neq. diremit, neutro se victum putante. Et vero adeo neutra pars proœmiali eo certamine vires absorpsit, ut ad tertium abhinc mensem quotidie Ducas aut Mitylenes muros quateret, aut explicata in

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* βασιλείου. * σπεύσας. * ἡγεσίαν. * ἀδελφῷ αὐτοῦ. * ἀνατολῶν.

Tzacham acie, cum eo minime cunctante prælium consereret, a primo diei ortu fere in vesperam durans. Atque hac tam pertinaci contentione laboris, sic semet Joannes ipsum, sic exercitum exhausserat, ut nihil sibi jam fere reliquum ad extremam lassitudinem fecisset. Quo imperator audito, tum miseratione præsentis incommodi, tum metu imminentis exitii suorum, angebatur. Profectum ergo e castris militem, quo ibi loco res essent pereontatus, audivit ex eo pugnare Joannem omnibus horis nulla remissione aut mora. Quoniam vero (Augustus ait) tempore cum Tzacha init quotidiana ista certamina quæ dicis? Sub solis exortum, respondit miles. Tum imperator: Utri autem pugnantium obversos in ortum vultus habent? Noster exercitus (miles inquit). Pervidit ex verbo causam statim pro sua rapidissima velocitate mentis, ob quam inferiores e prælio redirent sui, litterasque raptim ad Joannem scriptas, quibus monebat: *Ne aciem intraret mane radiis adversis, neve unus obstinaret pugnam contra duos simul, Tzacham et solem, sed post transgressum meridianum circulum sidere in occasum prono, certamen capesseret*, militi statim dedit redire celeriter ad exercitum jussu, verbisque eadem mandata frequentavit quæ præscripta traderat: sic ad extremum **247** graviter odicens, Si die in occasum inclinante pugnam cum hostibus iniveritis, statim vincetis. Hæc simul Ducas per militem accepit, alioqui solitus in omnibus ex imperatoris nutu pendere, consiliumque quodcumque ipsius addicta vel in rebus minimis reverentia velut editum oraculo sectari, postera ipsa luce, cum se more solito paratos ad pugnam excipiendam hostes obtulissent, phalangas Romanas armari prodireque vetuit, Turcis ignaris rei feriatæ eo die utique a pugna Joannem velle autumantibus; ideoque armis illic positæ, consistentibus secure. At ecce in cæli verticem altissime subjecto sole, suis Ducas edicit ut armentur: ac paulo post eodem sidere jam in pronom despectante, aciem perite descriptam cum alacri et consona vociferatione cunctorum educit: ne sic quidem imparatus deprehendi potuit Tzachas. Prodiit contra et ipse armatus instructusque valide nec moram pugnandi fecit. Implicuere se utrinque acies magnis animis conatibusque: verum vento ab ortu flante vehementi, cum pulvis pedibus excitatus concurrentium, simul cum infestis inclinatæ lucis radiis, in oculos vultusque Turcorum implingeretur, Romanique vegetius quam unquam antehac instarent, magna Turcos necessitas terga vertere coegit. Sensit fortunam partium mutatam Tzachas: cumque nec urbem jam oppugnationi sustinendæ, nec se ad pugnam æquo campo capessendam parem ultra cerneret, facili conditione pacem licitatus, impetravit a Duca quod unum petiit, ut sibi per eum

A αυτοκράτωρ ηνιάτο και ητχαλλον. Έπερωτήσας δέ ποτε τον εκειθεν ελθόντα στρατιώτην και διαγνούς ως ουδέν άλλο τῷ Δούκα η μάχαι τε και πόλεμοι, και περι του χαιρου ηρετο καη' οποιαν ωραν αι μετα του Τζαχά μάχαι συνίστανται. Του δε περι αυτάς τας του ηλιου αυγάς ειρηκότας, ο βασιλεύς αυθις· Και τινες των μαχομένων προς ανατολάς υποβλέπουσι; Και ο στρατιώτης, Το ημέτερον, εφτ, στρατευμα. Συνεις ουν τηνικαυτα την αιτίαν οποιος εκεινος εν ασκέπτω χρόνω το δέον ευρίσκων, γραμμα προς τον Δούκαν σχεδιάζει συμβουλευών? αποστῆναι της κατὰ τας αυγάς του ηλιου μετα τῷ Τζαχά, μάχης, και μη ενα προς δυο μάχεσθαι, τας ηλιακάς ακτίνας δηλαδη και αυτον τ' η Τζαχάρ· επάν δε ο ηλιος τον μεσημβρινον κύκλον **B** διαλθών προς δυσμάς αποκλίνη, τηνικαυτα προσβάλλειν τοις εναντιοις. Έγχειρίσας ουν το γραμμα τῷ στρατιώτη και πολλακις περι τουτου παραγγελιας, τέλος αποφαντικως εφη· Εάν κλινοντος του ηλιου προσβαλειτε τοις εναντιοις, νικηται παραρημα εσεσθε. Ταυτα του Δούκα δια του στρατιώτου μεμαθηκότος, και μηδέποτε του αυτοκράτορος μηδε την επι τῷ τυχόντι παραβλεψάμενου συμβουλην, τῷ * μετ' αυτην κατὰ το σύνηθες οι Βάρβαροι οπλιτάμενοι, επει των αντιμάχων ουδεις εφαινετο (ηρέμουν γάρ αι Ρωμαϊκαι φάλαγγες κατὰ τας του αυτοκράτορος υποθήκας), την μάχην απηλπικότες κατὰ την ημέραν εκεινην, αυτου που μεμενηκασιν τα οπλα αποθέμενοι. 'Αλλ' ο Δούκας ουκ ηρέμει. Εις μεσουράνημα γάρ του ηλιου ηδη εφθακότος, αυτος τε και το στρατιωτικόν άπαν επι τοις οπλοις ην. Και κλινοντος ηδη του ηλιου πολέμου τάξιν διατυπώσας, συν αλαλαγῶ και βοη πολλῇ αιφνηδόν κατὰ των Βαρδάρων Ιεται. Ου μέντοι ουδ' ο Τζαχάς άνέτοιμος εφάνη, άλλ' ευθις καρτερως οπλισάμενος συμμίγνυσι ταίς Ρωμαϊκαις φάλαγγιν. Πνεύσαντος δε τηνικαυτα και άνέμου σφοδρου και άγχεμάχου της μάχης γεγνουίας, ε κόνισαλος ες ουρανόν αυτον ηρτο. Και το μιν τοι κατὰ πρόσωπον τον ηλιον λάμποντα Ιχοντες, το * δε τι και του άνέμου τας οψεις διχ' της κόνεως τρόπον τινά κατασβολούντος, των τε Ρωμαίων καρτερώτερον ειπερ ποτε προσβαλόντων ¹⁰, ηττήθησαν τα νωτα δεδωκότας. Και ουτω μη φέρων ο Τζαχάς την επι **D** πλέον πολιορκίαν, και προς την αδιάστατον μάχην μη εξαρκών την περι ειρήνης επερωτῆ, τουτο και μόνον εξαιτούμενος εκχωρηθηναί οι άδλαβῆ τον προς την Σμύρνην απόπλουν. Πείθεται τουτω ο Δούκας, και λαθών ομήρους δυο των εκκρίτων σατραπῶν, επει κάκεινος αυθις άλλους ηνεϊτο τον Δούκαν, εφ' ὃ τον μὲν μηδένι των Μιτυληναίων άδικησαι εξερχόμενον η συνεπαγαγέσθαι αποπλέοντα προς Σμύρνην, τον ¹¹ δε διατηρησαι αυτον άδλαβῆ, τον ως προς Σμύρνην απόπλουν ποιούμενον, δεδωκε τουτω τον τε Ευφορδηνήν 'Αλέξανδρον, και Μανουήλ τον Βουτουμίτην ¹¹· άνδρες ουτοι φιλοπόλεμοι τε και

Variae lectiones ex cod. Coislín.

* συμβουλεύων. * τῷ. * τον. ¹⁰ προσβαλόντων. ¹¹ του. ¹² Βουτουμίτην. Sic semper postea.

γενναῖαι. Εἶτα πίστεις ἐξ ἀλλήλων λαβόντες, ὁ μὲν Ἀ
ἀμεριμνίαν ἤδη εἶχε τοῦ μὴ ἐν τῷ ἐξέρχασθαι τὸν
Τζαχᾶν βλάβην τινὰ τοῖς Μιτυληναίοις ἐπιγαγεῖν ¹³
ὁ δὲ ἐν τῷ διαπερᾶν μὴ παρὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου
κάκωσιν ἐσχηκέναι. Ἄλλ' ὁ καρκίνος ὀρθῶς βαδί-
ζειν οὐκ ἐμάνθανεν, οὐδ' ὁ Τζαχᾶς τῆς πρότερον
ἀπίστατο πονηρίας. Πάντας γὰρ τοὺς Μιτυληναίους
ἐπιπειρᾶτο σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἐαυτῷ συνεπι-
γαγεῖσθαι ¹⁴.

der et Manuel Butumites, viri ambo bellicosi et fortes. In hæc ergo fides mutuo data est, ne Turci
Mitylène abeuntes quidquam loci ejus incolis injuriæ molestiæve inferrent: ne Romana vicissim
classis reditum Turcicæ Smyrnam versus ulla incursione infestaret. Verum cancer recta ingredi
non didicit. Quin ipso in pacis iustæ limine offendens Tzachas, adeo non abstinuit vim a Mityle-
næis, ut conatum omnem intenderit ad eos universos cum uxoribus et liberis abducendos secum.

Ἐν ᾧσφ δὲ ταῦτα ἐγένετο, ὁ Δαλασηνὸς ¹⁵ Κων- B
σταντῖνος θαλασσοκράτωρ ¹⁶ τηνικαῦτα ὢν καὶ μήπω
ἐφθακῶς κατὰ τὰ ἐντεταλμένα παρὰ τοῦ αὐτοκράτο-
ρος Δούκα εἰς ἀκρωτήριόν τι τὰς ναῦς προσορμή-
σας ¹⁷, ἐπεὶ ταῦτα μεμαθήκοι, ἐλθὼν ἤξιλον τὸν Δού-
καν παραχωρηθῆναι οἱ μετὰ τοῦ Τζαχᾶ συνάψαι
πόλεμον. Ὁ δὲ τὸν προγεγονότα εὐλαβούμενος
ὄρκον, ἀνεβάλλετο τέως. Ὁ δὲ Δαλασηνὸς ἐνέ-
κειτο λέγων, ὡς Σὺ μὲν ὀμώμοκας, ἐγὼ δ' οὐ παρ-
ῆν· καὶ σὺ μὲν τήρει ὡς δέδωκας πίστις ἀρα-
γεῖς ¹⁸, ἐγὼ δ' ὁ μήτ' ὀμώμοκῶς μήτε τι τῶν συν-
δοξάντων ἀμφοῖν γινώσκων ἐπαποδύσομαι πρὸς
τὸν κατὰ τοῦ Τζαχᾶ πόλεμον. Ἐπι δ' ὁ Τζαχᾶς τὰ
πρυμνήσια λύσας ὡς εἶχε κατευθῆ Σμύρνης τὸν ἀπό-
πλου ἐποιεῖτο, καταλαμβάνει τοῦτον ὁ Δαλασηνὸς C
θῆτον ἢ λόγος. Καὶ παραχρῆμα προσβαλὼν ἐδίωκεν.
Ἄλλὰ καὶ ὁ Δούκας τὸ ἐπίλοιπον τοῦ ναυικοῦ τοῦ
Τζαχᾶ λύον τὰ πρυμνήσια ἐφθακῶς, κατέσχε μὲν
τὰς ναῦς, καὶ τῆς βαρβαρικῆς χειρὸς τοὺς δορυαλώ-
τους ἅπαντας καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς δεσμώτας αἰχμα-
λώτους ἐρρύσατο. Ὁ δὲ Δαλασηνὸς πολλὰ τῶν τοῦ
Τζαχᾶ ληστρικῶν πλοίων κατασχῶν, τοὺς ἐνόητας
σὺν αὐτοῖς ἐρέταις ἀναιρεῖσθαι παρεκελεύετο. Τάχα
δ' ἂν καὶ ὁ Τζαχᾶς αὐτὸς ἐαλώκει, εἰ μὴ πανούρ-
γος ὢν καὶ τὸ μέλλον ὑποφορώμενος, εἰς ἐν τῶν
κουροτέρων ἀκατίων μεταβάς, διὰ τὸ ἀνύποπτον
διεσώθη λαθῶν. Στ' χαζόμενος γὰρ τοῦ συμπεσόντος
αὐτῷ ἐκ τῆς ἠπείρου Τούρκους παρεσκευάκει εἰς τι
ἀκρωτήριον ἐστάναι καὶ ὄραν μέχρις ἂν ἦ τὴν D
Σμύρνην ἀκινδύνως αὐτὸς καταλάβοι, ἢ πολεμίους
περιτυχὼν πρὸς αὐτοὺς τὴν ναῦν ἐξορμήσῃ ¹⁹ καθά-
περ εἰς ²⁰ κρησφύγετον. Καὶ δὴ τοῦ σκοποῦ οὐκ ἠστο-
χεῖ ²¹, ἀλλ' ἐκεῖ τὴν ναῦν προσορμίσας μετὰ τῶν
ἀπεκδεχομένων αὐτὸν Τούρκων ἐνωθεῖς, ὡς πρὸς
Σμύρνην ὤχετο. Καὶ δὴ καὶ ταύτην κατέλαβεν. Ὁ
δὲ Δαλασηνὸς νικητῆς ὑποστρέψας ἐνοῦται τῷ μεγάλῳ
Δουκί. Καὶ ὁ Δούκας τὴν κατὰ τὴν Μιτυλήνην ἀσφα-
λισάμενος ἐπεὶ καὶ ὁ Δαλασηνὸς ἐκαίθειν ὑπέστρεψεν
τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου πολὺ μέρος ἀφελόμενος κατὰ
τῶν παρὰ τοῦ Τζαχᾶ κατεχομένων (καὶ γὰρ ἰχα-
νάς ἐφθασι νήσους χειρώσασθαι) ἐξικέσταις.

tutus atque innoxius Smyrnam recessus esset ma-
ritimo cursu. Quoniam autem in ejus promissionis
fidem duos Tzachas obsides poposcerat, exegit ex
eo vicissim satrapas a præcipuis totidem Joannes
in pignus securitatis a Tzacha juratæ Mitylænæis,
quibus Ducas ab eo cautum voluerat, ut is nemini
eorum digrediens ulla in re nocere posset, aut
quemquam secum Smyrnam abducere. Sequestri
liberi reditus Tzachæ fuerunt Eupharbenus Alexan-
der et Manuel Butumites, viri ambo bellicosi et fortes. In hæc ergo fides mutuo data est, ne Turci
Mitylène abeuntes quidquam loci ejus incolis injuriæ molestiæve inferrent: ne Romana vicissim
classis reditum Turcicæ Smyrnam versus ulla incursione infestaret. Verum cancer recta ingredi
non didicit. Quin ipso in pacis iustæ limine offendens Tzachas, adeo non abstinuit vim a Mityle-
næis, ut conatum omnem intenderit ad eos universos cum uxoribus et liberis abducendos secum.

Sub hæc Dalassenus Constantinus ductor Ro-
manæ classis Turcica potentioris, tum primum
Mitylenem venit; ²⁴⁸ classeque ad promontorium
quoddam, ut Ducas jusserat, appulsa, magnopere
agebat, ut sibi ultio permitteretur ingratiſsimæ
perfidie Turcorum, quam vexandis in digressu
contra datam fidem Mitylænæis ostenderant. Ab-
nuebat Ducas, jusjurandum obtendens. Cui Dalas-
senus, *Nempe, inquit, tu jurasti, non ego: qui nec
præsens nec conscius, ea quæ inter vos eumque com-
posita sunt jure meo ignorare possum. Tu ergo quæ
religione tibi videris astrictus, in ea te contine, si
libet: me libertate mea et occasione uti sine ad sæ-
difragum Tzacham, prout meritus est, vale multan-
dum.* His dictis, et expedita raptim classe Dalas-
senus Tzacham modo soluta nave festinantem
Smyrnam, remis velisque secutus et assecutus
brevis, multas illi eripuit prælatorias naves, qua-
rum vectores cum remigibus jussit occidi; nec su-
gisset ipse Tzachas Dalasseni victoris manus, nisi
cautus Barbarus proviso periculo, non ut erat ve-
risimile majorem navem aliquam, sed minutum
lembum ingressus, cum eo inter trepidationem suo-
rum conatumque nostrorum navigia magna expu-
gnantium, scaphas negligentium, ignotus evasisset.
Evasisset autem in paratum sibi pari astutia perfu-
gium. Jusserat siquidem præsto sibi esse a continente
ad aliquod designatum ipsis promontorium Turcos
quosdam; in eaque statione morari quoad scirent
Tzacham ipsum innoxie Smyrnam tenuisse. Sic
fore reputans, ut si, quod verebatur, infestam ho-
stili classe navigationem experiretur, ad istud præ-
occupatum a suis littus tuto se cum navicula pro-
riperet; quod et fecit; indeque deducenibus quos
ibi reperit Turcis, Smyrnam incolumis pervenit.
Porro Ducas soluta jam Tzachæ nave, reliquas
classis ejus priusquam solverent præoccupans, ca-
ptivos in iis repertos liberavit universos. Dalasse-
nus victor rediens magno se duci junxit. Ducas
vero idoneis præsidiis firmata Mitylène, quando
inde Dalassenus rediit, magnum ex Romana classe

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹³ ἐπιγαγεῖν. ¹⁴ συνεπιγαγεῖσθαι. ¹⁵ Δαλασηνός. Sic semper postea. ¹⁶ θαλασσοκράτης. ¹⁷ προ-
ορμίσας. ¹⁸ ἀγαγεῖς. ¹⁹ ἐξορμήσῃ. ²⁰ εἰς τι. ²¹ ἠστοχέει.

regregatum numerum navium adversus insulas misit quas Tzarchas ditioni suæ additas sat multas præsidiiis adhuc suorum obtinebat. Ipse obiter occupata Samo, aliisque nonnullis insulis in urbem regiam reversus est.

Non multi dies inde fluxerant, cum certior imperator factus, rebellasse Carycam, Cretamque occupasse, indeque profectum Rhapsomatem ingenti classe Cyprum invasisse, Joannem Ducam adversus utrumque misit. Is cum pervenisset Carpathum, freti ejus vicinia Cretenses, Carycam magna cæde adoriuntur, afflictisque conjuratorum partibus, Cretam magno duci dedunt. In ea constitutis Ducas omnibus, idoneoque præsidio relicto, Cyprum versus cursum intendit, impulsuque ibi primo Cyrenem cepit: qua re Rhapsomates comperta valide sese in Joannem armavit, movensque a Leucosia, et præoccupatis jugis collium imminentium Cyrene, illic munivit castra, prælium differens, eoque se rei bellicæ imperitissimum declarans, quippe qui tum imparatis superveniens, cum adiri eos vivido impetu, et spem victoriæ minime dubiam sequi deberet, in roborando exercitu, quasi non abunde firmo, et molli tractatione pacis per legationem intempestivam, ut otiose sic inutiliter tentanda occasionem perdidit: dissolutius se ac negligentius in re seria gerens quam vel in ludo pueri soleant, eoque satis comprobans quod de illo ferri audivi: heri eum ac nudius tertius tractare hastam, enses stringere cœpisse; equum autem ne conscendere quidem scivisse: imo si qua fortuna impositus ei sit, ad quemvis ejus progressum exhorrescere solitum, vertigineque tentari. Talis in militia Rhapsomates erat: cui vel sua imperitia vel nostrorum improvisa irruptio ita sensum animi judiciumque percudit, ut tota passim belli ratione decerraret. Rem porro tandem gerere aggressus, nihilo in agendo felicior, quam in cessando sapiens, principium bellandi habuit ipsa timide inceptantis desperatione, quasi malo augurio afflatus; cui successuum infelicitas egregie respondit. Nam primo Butumites quosdam ex ejus militibus ad transfugium pellectos suis copiis adjanxit. Postridie vero cum instructam Rhapsomates aciem in Romanos per pronum lente descendens duceret, ala equitum ipsius fere centum, effusis Ducam versus, velut ad pugnandum, habenis progressa, vultu repente verso infestas vibravit hastas, pro Duca jam pugnans. Percudit ea species Rhapsomaten: qui verso sta-

Καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς τὴν τε Σάμον καὶ τινὰς ἄλλὰς νήσους κατασχὼν ἐπανέρχεται πρὸς τὴν βασιλεύουσαν.

Οὐ πολλὰ παρήλθον ἡμέραι καὶ μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ τὴν τοῦ Καρύκη ἀποστασίαν (66), καὶ ὅτι τὴν Κρήτην κατέσχευεν, ἐκείθεν δὲ ὁ Ῥαφομάτης τὴν Κύπρον μετὰ τοῦ στόλου μεγάλου κατ' αὐτῶν τὸν Δούκαν Ἰωάννην ἐξέπεμψε. Καὶ καταλαβόντα δὲ τὸν Δούκαν τὴν Κάριπαθον (67) οἱ Κρήτες μεμαθηκότες, ἐπεὶ οὐ πόρρω ταύτην εἶναι ἐγίνωσκον, ἐπιθέμενοι τῷ Καρύκῃ δεινὸν τὸν φόνον κατ' αὐτοῦ ἀπειργάσαντο, καὶ οὕτω τὴν Κρήτην τῷ μεγάλῳ δουκὶ παραδεδώκασιν. Κατασφαιλισάμενος δὲ τὰ περὶ αὐτὴν ὁ Δούκας καὶ ἀποχρῶσιν δύναμιν εἰς τὴν αὐτῆς φρουρὰν καταλιπὼν, ἐπὶ τὴν Κύπρον τὸν κατάπλουον ποιεῖται. Καὶ ἅμα τῷ ταύτῃ προσοκειλάει ἐξ ἐφόδου τὴν Κυρήνην (68) κατέσχευεν. Ὁ δὲ Ῥαφομάτης τοῦτο μεμαθηκῶς, καρτερῶς ὑπλίζεται κατ' αὐτοῦ. Ἀπὸ Λευκουσίας (69) τοιγαροῦν ἀπάρας καὶ τὰς ἀκρολοφίας τῆς Κυρήνης καταλαβὼν, ἐκεῖ τοῦ τὸν χάρακα ἐπήξατο, ἀναβαλλόμενος τέως τὸν πόλεμον ὡς ἀπειροπόλεμος καὶ στρατηγικῶν τεχνασμάτων ἀδαής. Χρεῶν γὰρ τοῦτοις ἀνετοίμοι; ἐπεισπεσεῖν. Ὁ δὲ ἀνεβάλλετο τέως τὴν μάχην οὐχ ὅπως εἰς συμβολὴν πολέμου παρασκευασθησόμενος ὡς δέθην ἀνετοίμως ἔχων (παρασκευάστο γὰρ εὐ μάλα καὶ εἴπερ ἐθούλετο, συνεκρότησεν ἂν αὐτίκα τὸν πόλεμον), ἀλλ' ὡς ἂν μηδὲ συμπλακῆναι βουλλόμενος ὡσπερ ἐν παιδιαῖς μειρακίων τὰ τοῦ πολέμου ἐπιχειρήσει μαλακῶς τε πρὸς αὐτοὺς διαπρεσβευόμενος καὶ μειλιχίῳ λόγοις ἐφέλικεσθαι τοῦτους ὡσπερ οἰκονομούμενος. Καὶ οἶμαι ἢ δι' ἀπειρίαν πολέμων ταῦτ' ἐποίησε (ἦν γὰρ, ὡς ἔγωγε περὶ τούτου ἤκουον, χθὲς καὶ πρώην ἡμιμένοσ ξίφους καὶ δόρατος καὶ μηδ' ἐπιθῆναι ἐφ' ἵππον εἰδώς, ἀλλ' εἰ καὶ τύχοι ἐπιθετηκῶς, καὶ οὕτως ἐξιππάσκειν βούλοιο, ταραχὴν εἶχε καὶ σάλον οὕτως εἶχε περὶ τὴν στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ἀπειρῶς ὁ Ῥαφομάτης), ἢ τοίνυν διὰ ταῦτα ἢ καταπλαγὰς τὴν ψυχὴν τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐφόδου τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων, τὰς φρένας περιπεπλάνητο. Ἐνθεντοὶ καὶ τὸν πόλεμον μετὰ τινος δυσελπιστίας ἐπιχειρήσαντι, οὐκ εἰς καλὸν αὐτῷ ἀπηντήκει τὰ πράγματα. Ὁ γὰρ Βουτουμίτης ὀποποιησάμενός τινὰς τῶν ἐκείνῳ συναραμίνων αὐτομόλησαν· αὐτῷ ἰδίῳ συγκατέλεξε στρατεύματι. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν τὰς ψάλαγγας στήσας ὁ Ῥαφομάτης τὸν μετὰ

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁶ Deest vocula καί. ⁶⁷ γούν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) Καρύκη ἀποστασίαν. Caricæ et Rhapsomatis defectionem narrant etiam Zonaras et Glycas.

(67) Κάριπαθον. Insula haud procul a Creta, hodie, Scurpanto.

(68) Κυρήνη 346 Urbis Cypri, cuius meminit Metaphrastes in Spiridone: Ceronia, vel Ceraunia

Ptolemæo. Carinium Plinio, hodie Cerines dicta. Vide Steph. Lusitanum, in Hist. Cypri. cap. 7.

(69) Λευκουσίας. Oppidum idem Cypri, hodie Nicossia, de qua idem Lusitanus, cap. 8. Est etiam insula ejusdem nominis in Italico mari, de qua Canterus, lib. iii Novar. Lect. cap. 10, et Cluver. in Ital. Antiq. lib. iv,

τοῦ Δούκα ἐξήτει πόλεμον, διὰ τοῦ πρᾶνου τῆς ἀκρολοφίας βραδεί ποδί στείλων. Ὡς δὲ τὸ μεσσημιον ἄρφοιν στρατοπέδον ἀπεστενοῦτο ἤδη, ἀπόμοιρά τις τῶν τοῦ Ῥαψομάτου εἰς ἑκατὸν ποσομένη τὴν ἀριθμὸν διακριθεῖσα ὡς τάχα κατὰ τοῦ Δούκα τὰς ἡνίας ὅλας ἐνδόντες τὰς ἀκωκὰς τῶν δοράτων ὀπισθε στρέψαντες, προσχωροῦσιν αὐτῷ. Τοῦτο θεασάμενος ὁ Ῥαψομάτης, τὰ νῶτα παραχρῆμα δίδωσιν ὅλας²⁵ ἡνίας εἰς φυγὴν χαλάσας ὡς πρὸς τὴν Νεμεσὸν ἀπονενευκῶς²⁶, εἴ που γέναιτό οἱ ταύτην καταλαθόντι πλοῖον ἐντυχεῖν, δι' οὗ τῆ Συρία προσημῆται²⁷ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ περιποιήσαστο. Μανουὴλ δὲ ὁ Βουτουμίτης ἐξ ὀπισθίων αὐτοῦ διώκων ἤλαυνε. Ὁ δὲ ὑπ' αὐτοῦ καταπειγόμενος καὶ τῆς ἐλπίδος διημυρτηκῶς, τῷ ἐπὶ θάτερα προσεχώρησεν βρει, εἰς τὴν ἐπ' ὀνόματι τοῦ τιμίου σταυροῦ ἀνεγερθέντα πάλαι νεῶν προσπεφευγῶς²⁸. Ὁ δὲ Βουτουμίτης, οὗτος γὰρ τὴν αὐτοῦ διώκην παρὰ τοῦ Δούκα ἐπατέτραπτο, τοῦτον αὐτοῦ που καταλαθὼν, λόγον ἀπαθείας αὐτῷ δίδωσι καὶ συμπάραλαθὼν ἄγει πρὸς τὸν Δούκα. Κάντεῦθεν πάντες τὴν Λευκουσίαν καταλαμβάνουσι. Κάκειθεν τὴν ὅλην νῆσον ὑπὸ τὴν ἰδίαν χεῖρα ποιησάμενοι ἠσφαλίσαντο κατὰ τὴν ἐγγωροῦν τῷ αὐτοκράτορι τὰ συμπεσόντα διὰ²⁹ γραμμάτων διγλώσαντες. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀποδεξάμενος αὐτῶν τὸν ἀγῶνα, δεῖν ἔγνω τὰ κατὰ τὴν Κύπρον ἀσφαλίσασθαι. Κριτὴν μὲν οὖν τῆνικαῦτα καὶ ἐξισωτὴν (70) τὸν Καλλιπάριον προῦβάλλετο· ἀνὴρ δὲ οὗτος τῶν ἐπισήμων, μαρτυρίαν δὲ πολλὴν δικαιοπραγίας τε καὶ ἀφιλοχρηματίας, καὶ ταπεινοφροσύνης συνεπαχόμενος. Ἐπεὶ δὲ καὶ τινος ἡ νῆτος ἔδειτο τοῦ ταύτην φρουρήσοντος, τὸν Φιλοκάλην Εὐμάθειον τὴν ταύτης ἀναθέμενος φρουρὰν στρατοπεδάρχην προεχειρίζατο, ναῦς πολεμικὰς δεδοκῶς αὐτῷ καὶ ἱππότητας ἐφ' ἧς τὰ κατὰ τὴν Κύπρον διὰ τὴν θαλάσσης καὶ ἠπείρου ἀσφαλίσεσθαι. Ὁ μὲντοι Βουτουμίτης, ἀναλαθόμενος τὸν Ῥαψομάτην καὶ τοὺς συναποστατήσαντας αὐτῷ ἀθανάτους, ἐπάνεισι πρὸς τὸν Δούκαν, καὶ οὕτως εἴπειαι πρὸς τὴν βασιλεύουσαν.

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὰς νήσους, τὴν Κύπρον φησὶ καὶ Κρήτην. Ὁ δὲ γε Τζαχᾶς ἀνὴρ ὢν φιλοπόλεμος δραστηριότητι γνώμης οὐκ ἤθελεν ἡρεμεῖν, ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ τὴν Σμύρνην ἐπελθὼν³⁰ κατέλαβε. Καὶ αὐθις ληστρικὰς ἐπιμελῶς κατασκευάζε ναῦς, δρόμωνάς τε καὶ διήρεις καὶ τριήρεις καὶ ἀλλ' ἅπαντα τῶν κουφοτέρων νηῶν, τοῦ αὐτοῦ σκοποῦ ἐχόμενος. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁵ καὶ ὅλας. ²⁶ ἀπονένευκε. ²⁷ προσσημῆται. ²⁸ Μιχαήλ. ²⁹ προσπεφευγῶς. ³⁰ ὑπελθὼν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ἐξισωτὴν. *Rebellaverant Cyprii, ut est verosimile, propter census intolerabiles, quibus pendendis sufficere vix poterant. Eapropter Alexius malo remedium afferre volens, Calliparium, virum justitiæ et modestiæ laude commendatum, delegit, qui iudicis et ἐξισωτοῦ munus in insula obiret, libros censuales emendaret, et tributorum onus, habita ratione census, ex æquo inter cives divideret, quod fuit τῶν ἐξισωτῶν officium: unde peræquatores dicuntur Senatori, lib. vi, epist. 6; Eusebio, lib. i, epist. 6, in tit. Cod. de censibus, lib. ii, et Cod. Th. de censoribus, peræquat. et inscriptor. Vetus inscriptio, L. ARABIO. VAL. PROCULO. PERÆQUATORI.*

At tim tergo, totos equo permisit frenos festinans Nemesum, quo in loco sperabat inventurum se navem quampiam, qua in Syriam delatus salutem in tuto suam poneret. Instabat vestigiis fugientis Manuel Butumites; quod Rhapsomates sentiens, indeque desperans pervenire fugiendo se Nemesum posse, in alteram e via deflectens partem, montem tenuit sacra æde celebrem in nomine venerandæ ac pretiosæ crucis olim structa; cujus et in asylum confugit. Invenit eum illic Butumites, cui ejus insequendi curam Ducas commiserat. Egit is ergo cum Rhapsomate, securitatemque ipsi pactus, persursit, ut venire secum ad Ducam vellet. **250** Hinc jam omnes Leucosiam ivere, subjectaque inde sibi universa insula, operam dedere, quantum in præsens licuit, ut ea præsidis idoneis firmaretur: datisque ad imperatorem litteris, quæ contigerant nuntiant. Imperator collaudata, ut par erat, virtute ipsorum, faciendum sibi putavit ad similes istius insulæ motus prævertendos, ut certum eundemque idoneum hominem eo mitteret cum mandatis et plena potestate inspicendi et componendi ex æquo cuncta. Electus ad id Calliparius vir ex insignibus, multa justitiæ, abstinentiæ modestiæque laude commendatus. Quoniam vero militari præterea duce qui præsidio esset insulæ opus erat, directus eodem est Philocales Eumathius qui perennaturis illic ad tutelam insulæ ac maris navalibus, equestribus pedestribusque copiis præset. Porro Butumites Rhapsomaten et immortales qui cum eo defecerant prius ad Ducam a quo erat missus, postea secum in urbem quoque regiam induxit.

Hactenus de insulis Cypro et Creta. At Tzachas inquieti vir animi et belli amans quiescere non sustinuit. Verum paulo post parandis rursus Smyrniæ studiose piraticis navibus omnis generis, dromonibus, inquam, biremibus, triremibusque aliisque id genus levioribus, et ad celeritatem cursus magis expeditis, prout ad propositum latrocinandi utile rebatur, perniciem haud dubiam Romanis euebat.

D CENSUS. PROVINCIÆ. CALLECIAE. Ἐπόπται etiam, et inspectores appellantur eodem tit. de Censibus. Munus ipsum *peræquatio* et *inspctio*, leg. 6 Cod. de advoc. divers. Jud. et Nov. 16 Theodosii: ἐξισωσι; D. Basilio, epist. 278. Constantinus Porph. in Basil. cap. 68: Ὑπέμνητέ ποτε καὶ τῷ γενναίῳ βασιλεῖ ἀπὸ τοιαύτης γνώμης ἢ τὴν τοῦ Γενικοῦ διέπων ἀρχὴν, ἀποσταλῆναι εἰς τὰ ὑπὸ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν ἅπαντα τὰ θέματα τοῦς λεγομένους ἐπόπτας τούτους καὶ ἐξισωτάς, etc. Mox innuit peræquatores istos a magistris constitui solitos, quod et observat Senator. Vide Gregor. Nazianz. de calamitate animæ suce.

Sensit imperator : nec dubitandum cunctandumve ratur, terrestribus eum uno tempore maritimisque invadere copiis statuit. Navalis in Tzacham belli provincia Constantino Dalasseno commissa : cui ad id classis quæ tum fuit universa est tradita. Ipse sibi Augustus negotiam sumpsit, quod ad successum non parum utile providebat fore, concitandi contra Tzacham per litteras sultanis. Litteræ hunc ferme in modum erant scriptæ : *Scis, præcellentissime sultan Cliziasathlan, sultanicii dignitatem hæreditario jure quam optimo ad te pertinere. Tuus tamen gener Tzachas minima dubiis, si quis introspectat, insidiis avertere illam in se studet. Nam quod candidatum se fert palam imperii Romani, bellumque nobis denuntiat, mihi crede, facus est vasri artificis cui spes viresque melienti proprias satis liquidum est, Romanum imperium altioris rem esse fastigii, quam ut eo usque sua possit ipsum attollere fortuna. Quid igitur? Te profecto intuetur, et utcunque collimare in nos simulat, in tuum solum ambitionem intendit. Tu vero, si me audies, mora et dissimulatione excussa omni, nefarium insidiatorem occupabis, pro salute ac dignitate propugnans tua, periclitaturis omnino, si scelus nondum adultæ perfidiæ sese spatio et successu corrobaverit. Quod ad me affinet meis ego non deero partibus; prævidique adeo jam satis ne minæ impotentis latronis magnopere formidandæ Romanis sint. 251 Sollicitum me tamen habet in hac securitate mea periculum tuum, cui vel communi necessitudine principum, vel privata benevolentia tui occursum velim. Planeque auctor tibi sum, ut quam primum in acrem curam evigiles tuendi a que asserendi principatus, isto ejus appetitore, vel pacatis artibus ac consiliis, vel, si parum illa processerint, armis et vi aperta subigendo. His ab imperatore sic provisus, pervenit Abydum Tzachas per continentem cum copiis profectus, oppugnareque civitatem muralibus omnis generis machinis cœpit a terra, naves enim piraticæ, quas ædificari jussas a Tzacha vidimus, nondum iam absolute, præsto esse tempori non potuerant. His Dalassenus compertis, vir omnium ad pericula invadenda promptissimus, recta cum datis sibi copiis Abydum tendit. At sultan Cliziasathlan accepto per litteras imperatoris indicio motus, cum toto repente exercitu in Tzacham movet. Sic Barbarorum ingenium est irritabile et in eadem præceps. Adventante porro a terra sultane, instante a mari Dalasseno, circumventus Tzachas, et hinc quidem destitutus navibus, quæ adhuc imperfectæ in manibus fabrorum erant, illinc utcunque instructus, minus certe validus quam necesse erat ad Romanum simul et Turcicum irati socieri uno tempore contra*

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²¹ καταγωγίσιθαι. ²² διεπιθίσιθαι. ²³ Κλιτσιασθαλάν. ²⁴ καὶ ἀκριθῶς. ²⁵ σπευτῆς. ²⁶ Deest vocula τὰ. ²⁷ Deest vox σουλτάν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) Γαμβρός. Id est, affinis, non gener: duxerat enim Solymanus, Cliziasathlanis frater, istius

ἀνέπιπταν αἰθίς, οὐδ' ἀνεβάλλετο, ἀλλ' ἐκ θαλάττης καὶ ἡπείρου ἔσπευθε τοῦτον καταγωγίσιθαι²¹. Τὸν μὲν οὖν Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασηνὸν θαλασσοκράτορα προχειρισάμενος, τριηκῶτα μετὰ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἐξέπεμψε κατὰ τοῦ Τζαχᾶ. Τὸν δὲ γε σουλτάνον συνοῖσον ἐδόκει διὰ γραμμάτων ἐρεθίσαι²² κατ' αὐτοῦ. Εἶχε δ' οὕτω τὰ γράμματα Ὀΐδας, μεγαλοδοξότατε σουλτάν Κλιτσιασθλάν²³, ὅτι τὸ σουλτανικὸν ἀξίωμα σοι πατρόθεν προσήκει. Ὁ δὲ σὸς γαμβρός ὁ Τζαχᾶς, κἄν κατὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων τῷ φαινόμενῳ ὀπλιζῆται, βασιλέα ἑαυτὸν ἀποκαλῶν, ἀλλὰ τοῦτο πρόδηλος σκῆψις ἐστίν. Οὐ γὰρ λέληθεν αὐτὸν πολυπειρίαν ἔχοντα ἀκριθῶς²⁴ γινώσκοντα, ὡς οὐ προσήκει τούτῳ ἢ βυσιλία Ῥωμαίων, καὶ ἀδύνατον τοιαύτης ἀρχῆς ἐπιδράξασθαι. Τὸ δὲ πᾶν σκαιώρημα κατὰ σοῦ ἐξαρτύεται. Οὐ χρὴ τοιγαροῦν ἀνέχεσθαι αὐτοῦ, οὔτε μὴν ἀναπεπιτωκέναι, ἀλλ' ἐρηγορέναι μᾶλλον ἵνα μὴ τῆς ἀρχῆς παραλυθῆς. Εἰώ μὲν οὖν τοῦτον τῶν ὑπὸ τῆν βασιλείαν Ῥωμαίων ὀρίων ἀπελάσω, θεοῦ ἀρήγοτος, κηδόμενος δὲ σοῦ παρεγγυῶμαι ὡς ἂν καὶ αὐτὸς τῆς ἰδίας φροντίσης ἰἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ πῆ μὲν μετ' εἰρήνης, πῆ δὲ, εἰ μὴ ταύτην ἀσπάζοιτο, μετὰ ξίφους σπεύσεις²⁵ αὐτὸν καθυποτάξαι. Τούτων οὕτω τὰ²⁶ παρὰ τοῦ βσιλέως οἰκονομηθέντων, καταλαμβάνει τὴν Ἄβυδον ὁ Τζαχᾶς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων, ἐξ ἡπείρου, καὶ ἐπολιόρκει ταύτην δι' ἐξοπλιστῶν καὶ παντοίων πατροδόλων ὀργάνων. Οὐδὲ γὰρ παρήσαν τοῦτῳ εἶτε ληστρικαὶ νῆες μῆπω ἀπαρτισθῆσαι. Ὁ δὲ γε Δαλασηνὸς εἶχετο μὲν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων τῆς πρὸς Ἄβυδον φερούσης, φιλοκινδυνότατος καὶ εὐψυχότατος ὢν ὁ ἀνὴρ. Ὁ δὲ σουλτάν Κλιτσιασθλάν, δεξάμενος τὰ παρὰ τοῦ βσιλέως διαμηνυθέντα, ἐργουεῦθῆς εἶχετο τῆς πρὸς τὸν Τζαχᾶν φερούσης ἀψάμενος, σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι. Τοιοῦτον γὰρ τὸ βάρβαρον ἅπαν ἔτοιμον πρὸς σφραγᾶς καὶ πολέμους. Ἐγγίσια δὲ τούτου γενομένου, ἐπεὶ ἐξ ἡπείρου καὶ θαλάττης τοὺς πολλοὺς ἐώρα ἐπιόντας, πλοῖον δὲ οὐδαμοῦ, μῆπω τῶν παρ' αὐτοῦ ἐτοιμαζομένων νηῶν ἀπαρτισθειῶν, μῆτε δυνάμεις ἀποχρώσας ἔχων πρὸς τε τὸ Ῥωμαϊκὸν καὶ τὸ τοῦ κηδεστοῦ αὐτοῦ σουλτάν²⁷ Κλιτσιασθλάν στρατεύμα, ἐν ἀμηχανίᾳ καθειπτήκει. Πτοοόμενος δὲ καὶ τοὺς ἐποίκους καὶ στρατιώτας Ἄβυδου, δεῖν ἐλόγισατο προσεληλυθέναι τῷ σουλτάν, ἀγνοῶν τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ' αὐτοῦ κατασκευασθεῖσαν τυρσίαν. Ὁ δὲ σουλτάν τοῦτον θεασάμενος, ἰαρθὲν εὐθὺς ἐδείκνυ βλέμμα καὶ ἀσπασίως ἐδέχετο. Τράπεζαν τοίνυν ὡς ἔθος ἐτοιμάσας καὶ συνδειπνῶν μετ' αὐτοῦ, ζωρότερον πίνειν τὸν Τζαχᾶν κατηνάγκαζεν. Ὅπηνίκα δὲ

Tzache illam in uxorem, ut est apud Anuan, pag. 313, 322.

τοῦτον ἐμπορηθῆναι οἴνου διέγνω, σπασάμενος ἄξιον κατὰ τῶν λαγῶων ὡσαν αὐτοῦ. Καὶ αὐτὸς μὲν αὐτοῦ νεκρὸς ἔκειτο· ὁ δὲ γε σουλτάν τὰ περὶ εἰρήνης τοῦ λοιποῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαπρασβεύεται. Καὶ δὴ τοῦ σκοποῦ οὐ διήμαρτε. Δέχεται γὰρ αὐτοῦ τὴν κίτησιν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τῶν εἰρηνικῶν σπονδῶν ὡς ἔθος τελεσθευσῶν ἐν καταστάσει τὰ παρὰ θάλασσαν ἦσαν ὄρια.

parassent, nocerum adit, generi fiducia veniam et amicitiam exposcens; nec spem abnuū vultu obtutuque festivo excipiens hominem Clitiasilian. Quin paulo post mensæ adhibitum liberalibus invitare poculis non destitit, quoad mero plenum et temulentum animadvertens, eductum gladium in ejus latus impulit, quo ille vulnere jacuit exanimis. Misit post hæc sultan qui cum imperatore de pace tractarent, facileque transacta res est, conditionibus utrimque cito probatis riteque juratis, tranquillitateque per hunc modum oræ maritimæ reddita.

Μήπω δὲ τοσοῦτων φροντίδων ὁ αὐτοκράτωρ Β ἀπαλλαγείς, μηδὲ τῶν ἀπὸ τούτου κακώσεων καθαρύσας (εἰ γὰρ καὶ αὐτὸς μὴ παρῆν ἐν τισιν, ἀλλὰ γε ταῖς φροντίσι καὶ ταῖς οἰκονομίαις συμπατρῆν καὶ συνέπραττεν), εἰς ἕτερον ἀγῶνα αὐθις ἠπέιγετο. Ὁ γὰρ Βολκάνος (ἀνὴρ δὲ οὗτος τὸ πᾶν τῆς ἀρχῆς τῶν Δαλματῶν φέρων, δεινὸς μὲν εἰπεῖν, δεινὸς δὲ καταπράξισθαι) μετὰ διττὴν ἡλίαν περιφορὰν τῆς τῶν Σκυθῶν καταλύσεως, τῶν ἰδίων ὄρων ἐξεληλυθῶς, τὰς παρακειμένας ἐληίζετο πόλεις καὶ χώρας· καὶ αὐτὸς δὲ τὸ Λιπένιον κατασχὼν, πῦρ ἐμβαλὼν ἐνέπηρε. Ταῦτ᾽ ὁ βασιλεὺς μεμαθηκῶς οὐκ ἔτ' ἐνεκτῶς εἶχεν, ἀλλ' ἀποχρώσας δυνάμεις συναγηγῶς κατὰ τῶν Σέρβων κατευθῦ τοῦ Λιπενίου ἤλαυνε (τούτο δὲ πολίχνιον τι μικρὸν περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ τοῦ διαιρουῦντος τὴν Δαλματίαν ἀπὸ τῆς ἡμεδαπῆς χώρας), ἐφ' ᾧ τῷ Βολκάνῳ εἰ τύχοι ἀντικαταστήσει ²⁵ πόλεμον συνίψαι καρτερὸν, καὶ εἰ τὴν νίκην δοίη αὐτῷ θεός, τὸ τε Λιπένιον (70) καὶ τὰ λοιπὰ ἅπαντα ἀνεγείραι καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀποκαταστήσαι σχῆμα. Ὁ δὲ Βολκάνος τὴν τοῦ αὐτοκράτορος μεμαθηκῶς ἔλευσιν, ἀπάρας ἐκαῖθεν καταλαμβάνει τὸ Σφεντζάνιον· πολίχνιον δὲ τούτο ἀνωθεν τοῦ ἤδη βεθέντος Ζυγοῦ διακείμενον ἐν μεσαιχμῖφ τῶν τε Ῥωμαϊκῶν ὄρων καὶ τῆς Δαλματίας. Ὀπηνίκα δὲ τὰ Σκόπια ὁ αὐτοκράτωρ κατελήφει, ἀποστείλας ὁ Βολκάνος διετίθετο τὰ περὶ εἰρήνης, καὶ ἑαυτὸν ἅμα τῆς αἰτίας τῶν κακῶς γεγονότων ἀπολύων καὶ τὸ αἰτιῶν ὄλον τοῖς σατράπαις τῶν Ῥωμαίων ἀνατιθεῖς, λέγων ὡς ἐκαῖνοι τοῖς θικελοῖς ὄροις μὴ ἐμμένειν βουλόμενοι διαφόρους ἐκδρομάς ποιούμενοι οὐ μικρὰν τὴν βλάβην τῇ Σερβίᾳ προσῆξαν. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἔτι τοιοῦτον τοῦ λοιποῦ διαπραξομαι, ἀλλ' ἐπιναστρέφας καὶ ὁμήρους ἀποστελῶ τῶν ἐμῶν συγγενῶν τῇ σῇ βασιλείᾳ· καὶ τῶν οἰκιστῶν ὄρων οὐχ ὑπερβήσομαι. Πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς κατένευσε. Καὶ καταλείψας ἐκεῖσε τοὺς μέλλοντας τὰς ἐριπωθείσας πόλεις ἀνεγείραι καὶ ὁμήρους ἀναλαβεῖσθαι, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανέστρεψεν·

venientes exercitus sustinendos, in magis rerum augustiis inopia consilii conflictabatur. Cum autem in hunc modum circumsessus undique, etiam eruptiones Abydenorum et præsidii civiumque obsessæ urbis subitò a tergo impetus, dum ipse contra hostes aliunde irruentes rem gereret, formidaret, optimum factu putavit operam dare ut sibi sultanem reconciliaret. Ignarus ergo quam non expiabile ipsi a sultane odium imperatoris litteræ

Vix hac cura solutus imperator (etenim is earum etiam rerum quibus præsens cum gererentur non intererat, sollicitudinem hand minorem sustinebat absens), in aliam continuo nihilo leviozem incidit. Bolcanus quidem vir audax et strenuus Dalmatiæque opes ac ditionem universam arbitrio suo temperans, altero evoluto anno a victoria Romanorum Strythica e suis finibus erumpens objacentes nostri limitis urbes et regiones cum per suos immissos incursionibus habebat **252** infestas, tum ipse Lipenium invadens hostiliter succenderat. Ea nequaquam tolerabilia imperator reputans, contractas celeriter idoneas copias confestim per Serbos recta Lipenium ducit (oppidulum id est ad radices situm Jugi dirimentis Dalmaticam a Romana ditionem)

animo committendi, si per hostem non staret, illic prælii: ac si victoriam Deus annueret, tum ipsum Lipenium, tum alia loca similiter incensa in integrum restituendi. Verum Bolcanus adventu imperatoris Sphentzanium inde movens se transtulerat. Est ea quoque parva civitas, supra id quod diximus Jugum posita, in ipsis Romanæ Dalmatiæque consinitis. Progresso vero imperatore ulterius cum exercitu, Scopia usque, missis ad eum Bolcanos legatis pacis impetrandæ causa, defectionem purgabat, culpam ejus in Romanos duces conferens, qui ultra suos fines excursionibus variis attentatis, non parvis cladibus Serbiam affecissent. Addebat se nihil simile posthac ausurum, sed et antequam recederet, in promissionis hujus suæ pignus, qua se ultra limites amplius non egressurum spondebat, obsides imperatori missurum viros primarios e consanguinitate sua ipsius. His Augustus annuit; relicisque illic qui destructa oppida resisterent, obsidesque reciperent, ipse in urbem est regiam reversus. At Bolcanus cum peterentur obsides diem e die ducens, variis ludificationibus frustrabatur nostros. Donec tandem ante annum vertentem egressus e suis finibus cum exercitu Romanum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²⁵ τύχοιεν ἀντικαταστήναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Λιπένιον. Meminit hujus loci Scylitzos.

iterum vastavit ditionem. Cumque per id tempus non destitisset imperator reficere ipsi per crebras litteras memoriam pactorum conventorum, ille tamen superba contumacia se involvens, in obstinatione negandi obfirmavit animum. Igitur Augustus bello experiri coactus, Joannem sebastocratoris fratris sui filium ad se accersitum sufficientibusque instructum copiis adversus Bolcanum misit. Ceterum Joannes, quippe inexpertus belli juvenis et calida cupiditate pugnandi, successus plerumque cunctantis moras expectare non sustinens, statim Lipenium profectus amneque illac fluente ad Jugi radices trajecto, proxime Sphentzanium castra posuit. Non latuit Bolcanum quicum illi res esset; frustrari ergo juvenilem impatientiam præliandi optimum ducens, adolescentem ex tuto missis nuntiis per tractationes versutas aggreditur. Pacem ultro poscens, quam se deinceps cum fide culturum pollicebatur, daturumque obsides quos ante promiserat. Verba hæc erant et iudificationes meræ, quo aversos a cura belli, et ab attentione custodiæ ad intempestivam fiduciam remissos ex improvise adortus opprimeret. **253** Sane ipse Bolcanus, dum de his Joannes deliberabat, quam diligentissime armatus, in procinctu ad irruptionem subitam erat. Adeoque jam ipso proficiscente cum instructis copiis ad Romanos nihil minus cogitantes, præcurrens inonachus quispiam indicat Joanni adventare hostem, idque constanter affirmat. Quem ille cum stomacho nec sine contumelia ut levem et nugacem nulliusque fidei hominem rejicit. Sed mox fidem monachi res ipsæ sanxerunt. Irruunt in Romana castra per noctem Dalmatæ duce Bolcano, creduntur intra tabernacula imperati plerique militum, alii trepida ruentes fuga, in proximum per errorem et impetum abrepti flumen aquis hausti perire. Pauci quibus aliquod robur animi et officii cogitatio superfuit, raptim per tenebras tabernaculo Joannis quæsito, pro eo strenue pugnarunt, eatenus quidem ut ducem utique suum a cæde aut servilitate liberaverint. Sic dissipatis maximam partem Romanis copiis, Bolcanus suis convocatis Jugum rediens cum iis conscendit prope Sphentzanium insistens. Eos intuiti qui cum Joanne supererant perpauci, nec ulla jam ex parte ad conserendum cum integro et victore longaque numerosiore hoste prælium pares, nihil se tutius posse consulere putarunt, quam ut flumine trajecto recederent. Promotis ergo ad duodecimum a Lipenio stadium castris Joannes reputans cum his ita diminutis copiis provinciam quam gereret obtinere se tali tempore non posse, Constantinopolim se contulit. Tum Bolcanus aucta confidentia, jam cura liber imminentis hostis, prædis agendis incursandisque licentissime Romanæ ditionis pagis et agris per otium incubuit: ac regionem quidem Scôpiis circumpositam vastavit plane omnem ei deformavit ruinis atque incendiis, ultra quin etiam crudeli avaritia protractus Polohum similiter destituit, et usque Braneas cuncta latrociniiis exhausit, prædaque onustus domum rediit.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁹ ἔλαθε. ³⁰ γεννημένου ³¹ ἀπέχοντος. ³² ὡς πρός. ³³ Πόλοβον καταλαβών. ³⁴ Βρανίας.

A Ὁ δὲ Βολκάνος τοὺς ἡμέρους ἀπαιτούμενος, οὐκ ἐδίδου τούτους, ἀλλ' ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερετίθετο. Ἐνιαυτοῦ τε μήπω παρωχηκότος ὄλου, αὐθις εἰς προνομὴν τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν ἐξεληλύθει. Καὶ διαφόρους γραφὰς τοῦ αὐτοκράτορος δεξάμενος ἀναμιμνήσκοντας αὐτὸν τῶν συνθηκῶν καὶ ὑποσχέσεων ἃς φθάσας πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατο, οὐδ' οὕτως τὰ ὑποσχημένα τελέσαι ἤθελε. Μεταπεμφόμενος οὖν ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ σεβαστοκράτορος καὶ αὐταδέλφου αὐτοῦ κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψε μετὰ ἀποχρώτης δυνάμεως, ὃ δὲ οἷα ἀπειροπόλεμος καὶ σφοδράζων ὡς νέος πρὸς μάχας, ἀπελθὼν καὶ τὸν τοῦ Λιπενίου ποταμὸν διαβάς περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ Ζυγοῦ καταυθὺ τοῦ Σφεντζανίου τὴν χάρακα ἐπήξατο. Οὐκ ἔλαθε ²⁹ τοῦτο τὸν Βολκάνον. Καὶ πάλιν περὶ εἰρήνης καὶ πρὸς αὐτὸν ἑρώτα, ὑπισχνούμενος καὶ τοὺς ὑποσχημένους ἡμέρους δοῦναι καὶ καθαρὰν τὴν εἰρήνην μετὰ τῶν Ῥωμαίων τοῦ λοιποῦ τηρῆσαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν μόναις ψιλαῖς ὑποσχέσειν, αὐτὸς δὲ ἐξωπλιζέτο ἀγνώστως αὐτῷ προσβαλεῖν. Καὶ τῆς πρὸς τὸν Ἰωάννην φεροῦσης τοῦ Βολκάνου ἀφαμένου μοναχὸς τις προκαταλαβὼν τὸ μελετώμενον ἀπαγγέλλει τῷ Ἰωάννῃ, καὶ καταλαμβάνειν τὸν ἐχθρὸν ἤδη δυσχυρίζετο. Ὁ δὲ μετὰ θυμοῦ τοῦτον ἀπεπέμψατο, ψεύστην καὶ ἀπατεῶνα ἀποκαλῶν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον, τὸν λόγον προσέφρασεν πιστώσασθαι. Νυκτὸς γὰρ ἐπεισπεσῶν αὐτῷ, πολλοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν ἐντὸς τῶν σκευῶν ἀναίτε, πολλοὶ δὲ καὶ ἀνακράτος φεύγοντες ταῖς δίνυις τοῦ κάτω βέοντος ποταμοῦ παρασυρέντες ἀπεπνίγησαν. Ὅπισσοι δὲ σταθηροτέρως γνώμης ἦσαν τὴν τοῦ Ἰωάννου ἀναζητήσαντες σκηνὴν ἐκθύμως μαχόμενοι ταύτην ἐπὶ τρυτοῦ μόγις διετήρησαν. Οὕτω γοῦν τὴ μὲν πλείστον τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἔρχετο. Ὁ δὲ Βολκάνος τοὺς ἰδίους ἀναλεξάμενος καὶ ἀνελθὼν τοῦ Ζυγοῦ κατὰ τὸ Σφεντζανίον ἔστη. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Ἰωάννην τούτους θεασάμενοι, ὀλίγοι ὄντες καὶ μὴ μετὰ τοσοῦτων μάχεσθαι δυνάμενοι, ἐβουλεύσαντο εἰς τοῦπίσω διαπεράσαι τὸν ποταμὸν. Τούτου δὲ γεγονότος ³⁰ καταλαμβάνουσι τὸ Λιπένιον ὡσεὶ δώδεκα σταδίους τούτου ἀπέχον ³¹, ἐπιπλέον δ' ἀντέχειν, τοὺς πλείστους ἀπολωλεκώς, μὴ δυνάμενος, τὴν πρὸς ³² τὴν βασιλεύουσαν ἀνεζήτησε· καὶ οὕτως παθρόρηκώς ὁ Βολκάνος, ὡς μὴ τιος τοῦ ἀντικαθισταμένου περιλειφθέντος, ἐληίζετο τὰς παρακειμένης πόλεις καὶ χώρας. Καὶ τῶν Σκοπίων τὴν ἔξω χώραν τελείως ἠρίπωσε, τὸ δὲ τι καὶ κατεκαύσαν, οὐ μέχρι δὲ τούτου, ἀλλὰ καὶ τὴν Πόλοβον ³³ καὶ ἄχρι Βρανίας ³⁴ φθάσας καὶ θηώσας ἅπαντα, πολλὴν τε λείαν ἐκείθεν ἀφελόμενος, εἰς τὴν οἰκίαν ὑπέστρεψε χώραν.

B

C

D

Ταῦτα ὁ βασιλεὺς μεμαθηκῶς οὐκ ἔτι ἀνεκτῶς εἶ-
 χεν, ἀλλ' εὐθὺς αὖθις, ἐξωπλίσατο μὴ πάνυ τι μηδὲ τοῦ
 αὐλητοῦ Τιμοθέου πρὸς τοῦτο θεόμενος, καθάπερ
 Ἀλέξανδρος περιμείνας τὸν Ὀρθιον νόμον. Αὐτὸς
 τε οὖν ὁ αὐτοκράτωρ περιθήμενος ὄπλα καὶ τοὺς
 ἄλλους ὀπίσσω τοὺς τότε παρατυχόντας, τῆς κατευθῦ
 Δαλματίας φερούσης εἶχετο, σπιυδῶν τὰ μὲν φθά-
 σαντα ἐριπωθῆναι τῶν κάστρων ἀνεγεῖραι αὖθις καὶ
 εἰς τὸ πρότερον ἀποκαταστήναι σχῆμα, καὶ ἀντί-
 ποινα τῶν παρ' αὐτοῦ πεπραγμένων, ἐκ περιουσίας
 κατ' αὐτοῦ διαπράξασθαι. Ἀπάρας οὖν τῆς μεγαλο-
 πόλειω⁴⁵ καὶ τὸ Δαρνούτιον⁴⁶ (75) καταλαβὼν,
 (πόλις δὲ τοῦτο παλαιὰ τῆς Κωνσταντινου⁴⁷ σταδίους
 ἀπέχουσα τεσσαράκοντα), καὶ τοὺς μῆπω ἐφθακό-
 τας τῶν συγγενῶν ἐκδεχόμενος, αὐτοῦ που ἐκαρτέρει.
 Τῇ γοῦν μετ' αὐτὴν καταλαμβάνει Διογένης ὁ Νικη-
 φόρος (74) πλήρης θυμοῦ καὶ φρονήματος, τῷ συν-
 ἦθει δὲ χριόμενος, προσωπεῖον τὴν ἀλωπεκὴν περι-
 εδέδλητο, καὶ τὴν ὄψιν χαριεστέρην διατιθεῖς, τῷ
 βασιλεῖ προσφέρεσθαι ἐλευθέρως ἐσχηματίζετο. Τὴν
 μέγτοι σκηνὴν οὐ τῷ συνῆθει ἀποστήματι τοῦ βασι-
 λικοῦ κοιτῶνος ἐπέβητο, ἀλλ' ἀγχοῦ τῆς πρὸς τὸν
 βασιλέα εἰσαγωγῆς ἀνόδου. Μανουὴλ δὲ ὁ Φιλοκάλης
 τοῦτο θεασάμενος καὶ ὡς ὑπὸ κεραυνοῦ βληθείς, ἐπεὶ
 οὐδὲ τὰ παρ' αὐτοῦ μελετώμενα τοῦτον διελάνθανεν,
 αὖτος παραχρῆμα εἰστήκει, μόλις δὲ συναγαγὼν τὸ
 φρονεῖν τῆς ψυχῆς, πρόσσειν εὐθὺς τῷ βασιλεῖ καὶ
 φησιν· Οὐχ ἀπλοῦν τὸ γινόμενόν μοι δοκεῖ, ἀλλὰ
 δέος μοι ἔπεισι, μήτι νυκτὸς κατὰ τῆς σῆς νεωτε-
 ρισθῆ βασιλείας. Ῥήμασι γοῦν τισι πρὸς αὐτὸν χρη-
 σάμενος, ἐκεῖθεν μεταβῆναι τοῦτον παρασκευάσω.
 Ὁ δὲ ὁποῖος ἐκεῖνος ἀκατάσειστον ὡς ἐπίπαν ἔχων
 τὸ φρόνημα, οὐδαμοῦ παρεχώρει τοῦ ἔργου τῷ Φιλο-
 κάλῃ. Πολλὰ δὲ τοῦτου βιαζομένου, *Εα, φησὶ· οὐ
 χρὴ πρόφασιν τοῦτον ἐξ ἡμῶν ἐσχηκέναι. Ἐστὼ
 τῆς καθ' ἡμῶν μελέτης αὐτὸς ὁ αἰτιος πρὸς τε
 Θεὸν καὶ ἀνθρώπους.* Ἀχθόμενος δὲ ὁ Φιλοκάλης
 καὶ εὐπτῶν τὰς χεῖρας, μεματαιωμένον τε τὸν βασι-
 λέα ἀποκαλῶν μεθίστατο⁴⁸. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ,
 καὶ τοῦ βασιλέως σὺν αὐτῇ τῇ βασιλίδι ἀπεριμε-
 ρίμων· ὑπνωπτόντος⁴⁹, περὶ μέσσην φυλακὴν τῆς
 νυκτὸς, ἀνεισιν ὁ Διογένης, ξίφος ὑπὸ τὴν μάλην
 φέρων, καὶ ἐπιθεθῆκῶς τῶν οὐδῶν ἔστη. Κεινω-
 μένῳ γὰρ τούτῳ τῷ βασιλεῖ, οὔτε θύραι ἐπεζυγοῦντο,
 οὔτε ἐκτὸς ἐπηγγύπνει φρουρά. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν
 τὰ⁵⁰ περὶ τὸν βασιλέα. Τὸν δὲ γε Νικηφόρον θεῖα
 τις τῷ τότε δύναιμις ἀπεῖρξε τοῦ ἐγχειρήματος. Τὴν
 παιδίσκην (75) γὰρ θεασάμενον τὴν τὸν ἀέρα ἀναρ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁵ μεγαλοπόλειω. ⁴⁶ Δαρνούσιον. ⁴⁷ Κωνσταντινου πόλειω, ⁴⁸ μεθίσταται. ⁴⁹ ὑπνώπτοντος.

⁵⁰ Deest vocula τὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

75) Δαρνούτιον. Oppidum, inquit Anna, 40
 stadiis ab urbe dissitum. Δαρνούτιον πρὸς τῷ
 Ῥηγίῳ habet Stephanus. Rhegium vero fuit ad
 oram Propontidis, haud procul ab urbe. Pontis
 Daphnutiani mentio fit apud Niceitam in Isaacio,
 lib. 1, n. 9, proinde diversa a Daphnutio fuit Da-
 phnutia, quæ existit in ora Pontica, mille stadiis
 a Constantinopoli distans, de qua Nicephorus in
 Breviar., et Geogoras, lib. iv.

A Ea enimvero prout omnino erant indigna nec
 toleranda imperator ducens, exsiluit repente ad
 vindictam; nihil Timotheo, ut Alexander, indigens
 tibicine, qui Orthium illi carmen caneret, Nullam
 sane moram armandi sui fecit; edixitque quod
 exemplo præibat, comitatui tum universo idem ut
 pro se quisque facerent. Mox Dalmaticum iter
 arripit, summo studio tum reparandi quamprimum
 accepta damna, restituendis in integrum vicis et
 arcibus destructis, tum auctori tam atrocium in-
 iuriarum multo etiam majora reponendi vulnera.
 Hoc animo proficiscens urbe regia Daphnutium
 pervenit. Civitas hæc est vetus Constantinopoli
 quadraginta stadiis dissita. Ibi substitit, quosdam
 e consanguineis opperians qui expedire se matu-
 rius **254** ad iter non quiverant. Eo postridie se
 contulit Nicephorus Diogenes, atrocibus iræ acer-
 bæ fluctibus exagitatam animam vultu consueto
 tamen celans, et quasi leoninam occultans vulpina
 pellem. Imo blandius familiarisque solito arridens
 imperatorem ambiebat. Tabernaculum interim
 suum haudquaquam solita distantia removens a
 cubiculo imperatoris, sed proxime locum cum unice
 ad intimum Augusti secretum ascensus erat bre-
 vissimus et facillimus, stationem sibi diligens. Id
 cum animadverteret Manuel Philocales, aliunde
 eitam compertum habens quid Nicephorus pararet,
 haud minus expalluit quam si esset fulmine affla-
 tus; mox tamen revocato ut potuit animo impera-
 torem adiens, serio institit, nequaquam videri
 locum insuetum tali tempore sine insidiandi consi-
 lio delectum; profecto causam subesse metuendi,
 ne quid per eam quæ imminebat noctem contra
 salutem Augusti attentaretur. Magnopere igitur
 impetrare conabatur ab imperatore ut sibi negotium
 daret alloquendi hominem eique persuadendi ut se
 inde amoveret. Ille autem solita securitate imper-
 territi ad omnia pectoris, renuebat ad postulata
 Philocalis, eoque impensius ad rem utique impor-
 tunis precibus extorquentiam incumbente: *Desine,*
inquit Augustus, non enim significanda suspitione
querelæ atque odii pretextum Nicephoro dare nos
convenit. Age, si quid in nos molitur, sine excusa-
tione, sine occasione peccasse Deus illum hominesque
sciunt. Recellit cum his Philocales indignans com-
 plodensque manus et imperatorem ut propriæ
 salutis nimis dissolute prodigum incusans. Non
 multo post imperatore cum ipsa Augusta secure

(74) Διογένης ὁ Νικηφόρος. Conjuratorem hanc
 Nicephori Diogenis attigerunt etiam Zonaras et
 Glycas.

(75) Τὴν παιδίσκην. Martialis, lib. iii, epigr. 81:

*Et æstuantî tenue ventilat frigus
 Supina prasino concubina flabello,
 Fugatque muscas myrtea puer virga*

Xiphilinus In Severo: Καὶ αὐτοῦ τὰς μύϊας παῖς

dormiente, circumter mediam noctis custodiam, descendit Diogenes ense sub ala gestans, et regii cubiculi limen ipsum nullo prohibente superat. Mos hic imperatoris hujus fuit, sui custodiam negligere fiducia ingenti, adeo quidem ut eo decumbente, paterent cubiculi fores, nec ulla extra excubaret custodia. Cæterum tunc Nicephorum a perpetrando scelere divina quædam vis avertit. Cum enim jam ad cubile astans ancillam vidisset eventilantem aerem supra imperatorum conjugum vultus, ut sic culices illis locis tali tempore molestos abigeret, repente sicario inopinata specie percusso, pallor faciem et tremor occupat artus, ut cum poeta loquar, cædisque consilio in tempus aliud dilato refugit. Tales istius erant exploratæ jam et convictæ machinationes in imperatoris vitam, in occasionem imminentes semper. Nec imperatorem ex latebant, cui puella expergefacto narravit quid per ejus somnum accidisset. Dissimulavit tamen se id nosse, et itinere postridie resumpto, eundem vultum quem prius exhibebat Nicephoro: simul ab eo sibi jam cavens, simul vitans sollicitè, ne qua illi vel species injuriæ aut parum benignæ tractationis offerretur, cujus deinde commemoratione ad obtentum vel excusationem qualemcumque meditati sceleris posset abuti. **255** Hinc ergo, cum via ducente in partes Serrarum venisset, rogavit Augustum comes illi itineris istius Constantinus Ducas Porphyrogenitus ut ad villam divertere ne gravaretur quam is ibi habebat peramœnam Pentegostim dictam aquis abundantem salubribus, ædificatam quoque ita laxè, ut commodum imperatori diversorium esse posset. Annuit sane Augustus; ibique transacta nocte, cum iter postridie cogitaret, intercessit Constantinus officiosiusque exoravit precibus longiorem tanti hospitis apud se moram, per quam is et recreare se paulisper a fatione itineris, et pulverem ac sudorem expeditionis abstergere balneis posset. Ea invitatione iam humana prepsabat imperatorem Constantinus Ducas fiducia ingentis apparatus; nam ad regias multarum dierum epulas copiam exquisitam congresserat. Ibi ergo prodeuntem e balneo conspicatus imperatorem inhians olim tyrannidi Nicephorus Diogenes, viamque ad eam per parricidium affectans eujus opportunitatem quærebat, acinace acinctus ingreditur, quasi, ut solebat, e venatione rediens. Quem Taticius consiliorum ejus non ignarus, repulit, hæc addens: *Quid tæ huc injussus*

Α ριπίζουσαν καὶ πύρρῳ ποι τοὺς κώνωπας ἀπωθουμένην τοῦ τῶν βασιλέων χρωτὸς, περιχρῆμα, ὑπὸ τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα, ὥχρὸς τέ μιν εἶλε παρειάς, κατὰ τὸν ποιητὴν φάναι, ἐς νέωτα τὸν φόνον ἀναρτήσαντα. Καὶ οὗτος μὲν τὴν ἀποφάσισιν τοῦ αὐτοκράτορος σφαγὴν ἐμελέτα διαπαντός, ἐκεῖνον δὲ οὐδὲν τῶν μελετηθέντων κατ' αὐτοῦ διελάνθανε. Ταχὺ γὰρ ἡ παιδίσκη τοῦτο προσελθοῦσα τὸ δρᾶμα ἀπήγγειλε. Τοιγαροῦν ἐκεῖθεν τῇ μετ' αὐτὴν ἀπάρας τῆς προκαιμένης ὁδοῦ εἶχετο, τὸν ἀγνοοῦντα μὲν ὑποκρινόμενος, οἰκονομῶν δὲ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν τοσοῦτον, ὡς ἅμα καὶ ¹ φυλάττεσθαι, ἅμα δὲ καὶ μὴ δ' ἦντινα οὖν εὐλογον λαθὴν διδόναι τῷ Νικηφόρῳ. Ἐν τοῖς μέρεσιν οὖν γενόμενος τῶν Σεβέρων, ἐπεὶ ὁ Πορφυρογέννητος Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας συνεπόμενος τῷ αὐτοκράτορι ἤτειτο εἰς τὸν ἴδιον ἀγρὸν καταλῦσαι ἐπιτερπῆ ὄντα καὶ ὕδασι ψυχροῖς καὶ ποτίμοις κατάρρυτον, καὶ ἀποχρῶντα οἰκίματα ἔχοντα πρὸς τὴν ² βασιλέως ὑποδοχὴν (Πεντήγιστις τοῦτω τὸ ὄνομα), ὁ βασιλεὺς ὑπέβη, τῷ τούτου θελήματι, αὐτοῦ που κατέλυσεν. Ἀλλ' οὐδὲ τῇ μετ' αὐτὴν βουλομένῳ ἐξελεῖν ὁ Πορφυρογέννητος συνεχώρει· ἡξίου δὲ μᾶλλον ἐγκαρτερῆσαι καὶ ἐτι ἐφ' ᾧ ἀνακτῆσασθαι τε ἑαυτὸν τῆς ὁδοικαρίας καὶ τὸ σῶμα τοῦ κονιορτοῦ καθάραι λουσάμενον. Ἡστρέπιστο γὰρ αὐτῷ ἤδη καὶ τὰ πρὸς εὐωχίαν ἐπιψιλή. Ὁ δὲ καὶ αὐθις τῷ τοῦ Πορφυρογεννήτου ὑπέβη θελήματι. Ὡς δὲ λουσάμενον καὶ τοῦ βαλανείου ἐξελεθόντα τοῦτον μεμαθήκει Νικηφόρος· ὁ Διογένης πάλαι τυραννῶν, ἐπιτηρῶν δὲ εἰ που καὶ αὐτόχριρ δυνήθη τούτου γενέσθαι, περιζωσάμενος τὸν ἀκινάκην εἰσῆει, ὡς δῆθεν ἐκ θήρας ἐπανῶν κατὰ τὸ σῆθηες. Τοῦτον οὖν ὁ Τατίκιος θεασάμενος καὶ πάλαι γινώσκων τὸ παρ' αὐτοῦ μελετώμενον, ἀπώσατο ἐπεικέ·ν· *Ἴνα τί ἀσυντάκτως οὕτω καὶ. εἰσφῆρης εἰσέρχη· Καιρὸς βαλανείου, καὶ οὐχὶ ὁδοικαρίας οὐδὲ θήρας ἡ μάχης ἐστίν.* Ὁ δὲ τοῦ σκοποῦ διημαρτηκῶς ὑπεχώρησεν. Ὑπολαθῶν δὲ ὡς ἤδη ἐπέγνωσται (δεινὸς γὰρ ἔλαγχος ἡ συναίδησις), δρασμῶ τὴν ἐκυτόυ σωτήριαν πραγματεύσασθαι ἐβουλεύετο, καὶ εἰς τοὺς ἐν Χριστουπόλει ἀγρούς τῆς βασιλίδος Μαρίας, ἢ εἰς τὸν Πέρνικον (76), ἢ εἰς τὸν Περιττὸν προσχωρήσαι, κάκειθεν αὐθις πρὸς τὰ συμπίπτοντα τὰ κατ' αὐτὸν εὐ διαθέσθαι. Προεφθάκει γὰρ ἡ βασίλισ Μαρία τοῦτον προλαθέσθαι ³ ἀδελφὸν ὄντα μητρῶθεν τοῦ προδεσπαιευκῶτος ἀνδρὸς αὐτῆς Μιχαὴλ τοῦ Δούκα, κἂν τὰ ἐς πατέρας διήλλαττον. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς τριταῖος ἐκεῖθεν ἐξίσσι. Τὸν δὲ Κωνσταντῖνον αὐτοῦ που καταλελοιπί ρεστώνης χάριν, δεδιώς τὸ ἀπολθῆν

Varis lectiones ex cod. Coislin.

¹ ἅμα μὲν καί. ² τὴν τοῦ. ³ προσλαθέσθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

εὐπρεπῆς ὡς δῆθεν καθεύδοντος πταροῖς ταῶνος ἀπεσώδει. Propertius, lib. II :

Et modo pavonis caudæ flabella superbæ.

Claudianus, lib. I in Rufinum :

*Et cum se rapido sessam projecerat astu,
Patritius roseis pavonum ventilat alis.*

Interdum etiam boum Indicorum caudæ in eum usum adhibitæ, teste Æliano, lib. xv, *Peri ζώων*, cap. 14. Vide eundem, lib. II, cap. 14, et Theophrastum in *Charact.* cap. περὶ δειλίας.

(76) Πέρνικον. Castellum Triaditzæ vicinam, Scvlitzæ et Zonaræ in Bulgaroet.

καὶ ἀσύνηθες τοῦ νεανίου τότε πρώτως τῆς ἐνσεύ- A *contra morem et fas cum telo subis? tempus balnei, καμένης πρὸς ἐκστρατίαν* ⁸¹ ἐξεληλυθότος. Ἦν *non itineris, neque venationis aut pugnae hoc est. Sic γὰρ μονογενῆς τῆ μητρὶ· καὶ ὁ αὐτοκράτωρ σφόδρα re infecta recedere cogitur; verum non sine acri τοῦ νεανίσκου κτηδόμενος, πάσης ἀνέσεως συνεχώρει sollicitudine quod se jam haud dubie deprehensum intelligeret. Fugam ergo circumspiciens, quo se δε καὶ οὖς ἴδιον ἀπάρτι τέκνον ἐξόχως φιλῶν τοῦτον. verteret deliberabat. Patebant effugio villæ imper-*

triciæ Mariæ quæ ad Christopolim sunt, vel Pernicus vel Peritzus, unde posset pro rerum incidentium varietate sibi ex usu consulere. Hunc enim Diogenem jam ante sibi adiunxerat Maria Augusta, necessitudine conciliante, quod is uterinus frater esset viri ipsius nuper imperantis Michaelis Ducæ, ex eadem, inquam, matre ex qua ille natus, sed ex patribus diversis. Cæterum Alexius tertio die Constantino vale dicens eum ibidem in sua villa residere voluit, necessariam, ut putabat, ætati teneræ, nec ante labores bellicos expertæ, remissionem hanc injungens, vel matris ejus gratia qui unicum eum filium habebat, vel peculiari pueri cura, quem vera charitate, nec minori aut minus tenera quam filiolum proprium, complectebatur. His de causis expeditionis ei reliquæ gratiam faciens, reliquit ibi eum in sinu atque indulgentia matris, ulterius properans Alexius.

Ἄλλ' ἵνα μὴ συγκεχυμένος ὁ λόγος προῆι, τὰ B *Verum ne quid in decursu institutæ narrationis κατα τὸν Διογένην Νικηφόρον ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς ιστο- offundere tenebras lectori queat, ex ipsis originibus ραίτω. Ὅπως μὲν ὁ τούτου πατὴρ Ῥωμανὸς εἰς τὴν repetenda memoria est hujus quo de agimus Diogenis Nicephori. Romanus pater ejus quomodo in βασίλειον ἀντήχθη περιωπὴν καὶ ὁποῖον τέλος ἔσχε apicem imperii sit eVectus, quemque finem digni- τὰ κατ' αὐτὸν, διαφόροις τῶν ιστοριογράφων ἐμέ- tatis et vitæ habuerit, variis ab historiarum condi- λησε· κάκειθεν ἐξέσται τὰ περὶ τούτου ἀναλέγεσθαι toribus est memoriæ mandatum. Suntque ad manum τοῖς βουλομένοις. Ἐπὶ παισὶ δὲ ὁμῶς τετελευτήκει τῶ τε Λέοντι καὶ τῶ Νικηφόρῳ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῶν libri, ex quibus cognoscere singula, qui velit, poterit. 256 Quod ad rem nostram facit, unum ad- Ἄλέξιος ἐκ προοιμίῳ τῆς αὐτοῦ ἀναβρῆσεως παρα- modum hoc est: decedentem eum duos reliquisse λελών τούτους ἰδιώτας ἐκ βασιλέων (καὶ γὰρ ἄμα supersites filios, Leonem et Nicephorum, quos imperator Alexius initio proclamationis suæ pri- τοῦ ⁸² τῆς βασιλείας ἐπιβῆναι, ὁ Μιχαὴλ καὶ ⁸³ αὐ- vatos ex principibus invenit. Redegerat enim eos κἀδελφὸς αὐτῶν, αὐτοὺς μὲν τῶν ἐρυθρῶν ἀπογυμνοὶ in ordinem Michael Augustus frater ipsorum, qui et rubrorum usu calceorum, et gestatione corona- πεδίλων, καὶ τὰ στέφη τούτων (77) ἀφαιρεῖται, καὶ rum ipsis interdixerat. Quin etiam exsulare ipsos cum matre ipsorum Eudocia Augusta, et in mona- ὀπερορίαν ἔξιν τῆ μητρὶ αὐτῶν τῆ βασιλίῳσθι Εὐδο- sterio Cyperudæ procul ab aula clausos vivere jus- κία εἰς τὴν μονὴν τοῦ Κυπερούδη καταψηφίζεται), παντοίας θεραπείας ἤξιου, τὸ μὲν τι δι' ὁ πεπόν- C *Quin etiam exsulare ipsos cum matre ipsorum Eudocia Augusta, et in mona- θασιν οἰκτεῖρων αὐτοὺς, τὸ δὲ τι καὶ τοὺς νέους ὄρων siverat. Movit misericordiam Alexii tristis fortuna florentium olim juvenum, qui forma et robusto κατά τε σώματος ὤραν καὶ Ῥώμην διαφέροντας τῶν πολλῶν, χροάζοντας μὲν καὶ ἀρτιφυεῖς τὸ γέ- vire vigore corporum facile impetrabant a quovis obvio ναιον, ὄψηλους καὶ ἰσομέτρους ὥσπερ ὑπὸ κανόνα ut amisso digni loco putarentur. Ambo puberil us ut ἀνθος, ἐξ αὐτῆς τε ὄψεως τὸ θυμοειδὲς αὐτῶν καὶ majores primæva lanugine signabant malas, proce- γενναῖον τοῖς μὴ διὰ πάθος τυφλώττουσιν ἀριδῆλως ritate tum plena dignitatis, tum inter utrumque sic ἐμφαίνοντας, καὶ σκύμνους οἷον λέοντος· καὶ ἄλλως æquata, ut ad unam regulam dimensî viderentur. Jam vultu atque oculis eos animos spirabant, ut δὲ οἷοιός ἐκαίνος μὴ ἐπιπολαίως ὄρων, μήτε πρὸς τὴν ἀλήθειαν μύων, μηδὲ πάθεισιν ἀλισκόμενος ἐπι- facile si quibus odio non excæcatis occurrerent, sese generosi Leonis non degeneres catulos proba- ψόγοις, ἀλλὰ ταλαντεύων τὰ ὄν ἐν ἰσοβρότῳ στάθμη τῆς συνειδήσεως, καὶ τὸ ὄψος ἐξ οὐπερ ἐπεπτώκε- vent. Quæ imperator iis intuens oculis qui nequa- σαν λογιζόμενος ἐνηγκαλίζετο Ἰσα καὶ τέκνοις ἰδίοις, quam superficie contenti medullas ipsas penetrabant D *quam superficie contenti medullas ipsas penetrabant rerum, homo et ad cernendum verum acri pollens τὶ μὲν οὐ λέγων, τὶ δὲ οὐ πράττων ἀγαθὸν ἐς αὐ- mentis acie, et nullis impeditus illaudatis affectibus, quomhius æqua recti iudicii staters, libratam mo- τοὺς, τὶ δὲ οὐ προμηθευόμενος; κἂν ὁ φθόνος βάλλ- mento conscientiæ, et sapienti arbitrio temperatam consilii lancem expenderet. Hac illa moderationis ῶν αὐτοὺς τοῖς ⁸⁴ τοξεύμασιν οὐκ ἀνίει. Ἐκ πολλῶν γὰρ κατ' αὐτῶν ἐρεθιζόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, αὐτὸς μάλλον πάσης αὐτοὺς ἐπικουρίας ἤξιου, Ἰλαρὸν ἐνατενίζων ἀεὶ ⁸⁵ καὶ ἐνωραίζόμενος οἷον ἐπὶ αὐτοῖς ξυμβουλευῶν τε διαπαντὸς τὰ συνοίσοντα. Ἄλλος μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑπόπτους ἀν ἐλογίσαστο τούτους; καὶ ἐκποδῶν διὰ παντοίας μεθόδου ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς***

Variæ lectiones. ex cod. Coislín.

⁸¹ ἐκστρατίαν. ⁸² τοὺς. ⁸³ ὁ. ⁸⁴ Deest vocula τοῖς. ⁸⁵ αὐτοῖς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Καὶ τὰ στέφη τούτων. Nicephorus enim et Leo Diogenes a patre imperatores, statim atque in

lucem editi, renuntiati fuerant: Anna hoc ipso loco, παραλαβὼν τούτους ἰδιώτας ἐκ βασιλέων.

officiis ac beneficiis, imo charitate ac blanditiis paternis velut proprios filios amplexabatur. Quo enim non ipsos benigno dicto, quo non facto liberali ac benevolo consolari conatus est? quam denique non de rebus ac commodis eorum providentiam sumpsit? Idque cum nunquam invidia cessaret a suis in eos ejaculandis telis. Verum quo magis id agebant calumniatores ut assiduis in eos delationibus imperatoris animum exacerbarent, tanto imperator ipse majori eosdem auxilio ac præsidio dignabatur, blandum semper iis arrisum serenamque ac renidentem exhibens faciem, planeque præ se ferens, sese rationibus ipsorum atque ornamentis attenta semper cogitatione prospicere. Alius quidem istis editos natalibus, istis præditos dotibus suspectos habuisset homines, et velut non dubios imperii æmulos tollere de medio jam ab ipso principio omni arte ac conatu studuisset. At hic imperator adeo nullum unquam ex se tale concepere consilium potuit, ut ne suadentium quidem subinde talia multorum unquam orationem admiserit, semper constans in representandis officiis eximiae in ipsos benevolentiae; adeo quidem ut matrem quoque ipsorum Eudociam et donis prosequeretur liberalibus, et nulla honoris parte qui deferri soleret imperatricibus defraudanda voluerit; Nicephoro quin etiam huic ipsi quo de agimus in propriam ac peculiarem possessionem et domicilium Cretæ insulæ principatum assignaverit. **257** Atque ex hisce fratribus alter, qui Leo vocabatur, placidiori

flexus indole, ingenuoque, nec hebeti ad sensum gratiæ præditus animo, sinceram in se charitatem imperatoris et facile agnovit, et mutuo pensare studuit affectu: acquiescensque præsentī fortunæ, quam erat Spartam nactus, in ea, juxta vetus verbum, exornanda securus elaborabat. Nicephorus ferocior natura, impotentioribusque æstuans motibus, volutabat semper animo cogitationes invadendæ tyrannidis, et defectionem rebellionemque adversus imperatorem machinari non desistebat. Diu tamen arcanum habuit consilium. Tandem maturum ratus, capessere opus et rei magnæ informare orsum aggressus, familiariora solito cœpit affectare colloqui cum certis hominibus, firmis scilicet adiutoribus facinoris futuris; quæ res et animadversa statim et suspecta fuit plurimis, unde brevi ad imperatoris aures occultæ coalitionis indicium pervenit. At ille nova quadam ratione, nec cæteris in tali casu usitata principibus, se gessit. Accersivit ad se nempe conjuratos singulos, idoneis quemque temporibus, eosque in summa dissimulatione auditū nuntii ac suspitionis suæ, appositis sermonibus ad officium fidemque hortabatur, con-

Varix lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ ἔλαβες, ταύτην. ⁵⁶ τυραννεῖν συμμαχῶν οὐκ ἐπαύσατο. ⁵⁷ κερδανεῖν. ⁵⁸ μεγιστάνους. ⁵⁹ ὑποποιεῖτο. ⁶⁰ συναναστροφαῖς. ⁶¹ αὐτὸν τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(78) Ὁξύτερος ἀμφιστόμου ξίφους. **347** Tradit Joannes Villanus, lib. v, cap. 56, comiti Guidoni, a quo conti Guidi Italici originem ducunt, Bisacutæ inditum cognomen, propter animum

ποιῆσαι ἐσπούδασεν ἄν· οὗτος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὰς τῶν πολλῶν κατὰ τῶν νέων εἰσηγήσεις παρ' οὐδὲν ἐτίθετο, ἐξόχως τούτους φιλῶν, τὴν μὲντοι μητέρα τούτων Εὐδοκίαν καὶ δωρεῶν ἀξίων καὶ τιμῆς τῆς προσηκούσης βασιλίσσαις μὴ ἀποστερῶν, καὶ αὐτῶ δὲ τῷ Νικηφόρῳ τὴν τῆς νήσου Κρήτης ἀρχὴν ἀνέθετο εἰς ἐνδιαίτημα ἴδιον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ βασιλεὺς. Τούτων δὲ ὁ μὲν Λέων φρονήματος ὦν ἀγαθοῦ καὶ γνώμης ἐλευθέρας, ὁρῶν δὲ καὶ τὴν βασιλείαν εἰς αὐτοὺς εὐμένειαν, ἔστεργε τὴν λαχοῦσαν ἐπάναπυρόμενος οἶον ἐπὶ τοῖς παροῦσι κατὰ τὸν εἰπόντα Σπάρταν ἔλαβες, ταύταν ⁵⁵ κόσμει. Ὁ δὲ γε Νικηφόρος δύσοργος καὶ βαρύνημις ὦν καὶ βυσσοδομεῶν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τυραννήσειν μελετῶν οὐκ ἐπαύετο ⁵⁶. Ὑποβρύχιον δὲ ὄμιος εἶχε τὴν βουλήν. Ἦδη δὲ καὶ τοῦ ἔργου ἀπαρξάμενος, γνησιώτερόν τισι προσωμίλει. Οὐκ ἐλάνθανε τοῦτο τοὺς πλείστους· δι' ὧν καὶ εἰς τὰς ἀκοῆς ἐφθανε τοῦ βασιλέως. Ὁ δὲ βασιλεὺς καινὸν τι ποιῶν μεταπεμπόμενος τούτους ἐν καιροῖς ἀρμοδίως οὐκ ἐνέφαινε μὲν τὸ ἀκουσθὲν, εὐφραδῆς δὲ παρήνει καὶ τὰ εἰκότα συναθεύλευε. Καὶ ὅσῳ μᾶλλον τῆς ἐπιθουλής ἐν γνώσει ἐγένετο, τοσοῦτω μᾶλλον ἐλευθερώτερον πρὸς αὐτοὺς διετίθετο, οὕτω βουλόμενος τούτους κερδανεῖν ⁵⁷. Ἀλλ' ὁ Αἰθίοψ οὐκ ἐλευκαίνετο. Ἔμενε γάρ ὁ αὐτὸς καὶ μετεδίδου τῆς λύμης ὀπόσοις ἂν προσεπέλασε, τοὺς μὲν δι' ὄρκων, τοὺς δὲ δι' ὑποσχέσεων σφετεριζόμενος. Τοῦ μὲν οὖν κοινοῦ τοῦ στρατοῦ οὐ τοσοῦτον ἐμελλε τῷ Νικηφόρῳ· ἤδη γὰρ ἅπαντες πρὸς αὐτὸν ἀπονενεύκασιν· ἀλλ' ὅλος πρὸς τοὺς μεγιστάνους ⁵⁸ ἀπονενευκῶς, τῶν τε ἡγεμόνων καὶ τῶν τῆ συγκλήτῳ κατελειγμένων προκρίτων ἀνδρῶν πολλὴν φροντίδα ποιούμενος ὑποποιεῖτο ⁵⁹ αὐτοὺς. Ἦν γὰρ τὴν φρένα μὲν ὀξύτερος ἀμφιστόμου ξίφους (78), στάσιμος δὲ οὐδαμῶς, εἰ μὴ ὅσον πρὸς τὸ τυραννήσειν τὸ ἀμετάθετον ἐνεδείκνυτο· μελιχρὸς ἐν λόγοις, ἐν συνανοστροφαῖς ⁶⁰ ἠδύς, ταπεινοφροσύνην μὲν ὡς ἀλωπεκὴν ποτε περιδαλλόμενος· ἔστιν οὖν καὶ τὸ θυμοειδὲς καθάπερ λέων ἐμφαίνων ποτὲ, ῥωμαλέος καὶ πρὸς γίγαντα; ἐγκαυχώμενος ἀμύλλασθαι, σιτόχρους τὴν ὄψιν, εὐρύς τὰ στέρνα, ὑπερωμίας τῶν τότε καιροῦ ὄντων ἀνδρῶν. Εἰ δὲ σφαιρίζοντα τοῦτον εἶδε τις, εἰ δὲ ἰππαζόμενον, εἰ δὲ δίστην πέμποντα, εἰ δόρυ κρηδαίνοντα, καὶ ἰππασίας ποιούμενον, θαῦμα ἔδοκει καινὸν θεᾶσθαι, ἐκεχῆνει τε καὶ μάγον οὐ πεπηγῶς ἦν. Διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον τὴν τῶν πολλῶν ἐπεσπῆτο εὐνοίαν. Τοσοῦτον δὲ τὸ σπουδαζόμενον αὐτῷ προήει, ὡς καὶ αὐτὸν ⁶¹ ἐπ' ἀδελφῆ τοῦ αὐτοκράτορος γαμβρὸν Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην τῷ τοῦ Πανυπερσεβάστου τιμώμενον ἀξιώματι ὑποποιήσασθαι.

ejus multiplicem. Est autem bisacuta, ἀμφιστομος et δίστομος; ἀξίγη, ut supra a nobis est observatum.

siliaque salubria quietis adamandæ dabat; et quo clariorem in dies conspirationis illorum contra se notitiam assequebatur, eo cum eis confidentius et liberalius agebat, sic demereri animos ipsorum sibi conciliare studens. Sed Æthiopem ut multum laveris haud album facias. Erat semper idem Nicephorus, nec vitium in se suum cohibens, late propagabat contagionem quamdam rebellionis in quoscunque accederet, alios promissis simplicibus, alios interpositivæ juramentorum sibi adjungens. Ac in multitudine quidem militari et corpore exercitus suis partibus asserendo, non multum putabat laborandum. Jam enim haud dubie omnes in ipsum propendebant. In eo totus erat ut magnates ipsos, tam qui dignitatibus militaribus in castris eminebant, quam qui magistratus amplissimos in republica gererent et eximium auctoritatis in senatu locum obtinerent, sibi omni cura demereretur ac devinciret. Ergo eos nullum finem prensandi faciebat. Et habebat mentem acutiorem auripii gladio, sed instabili semper levitate volitabat: nullam ad aliam fore cogitationem cum aliqua constantia appellens animum, præterquam ad ambitionem occupandæ tyrannidis. Homo erat sermone blandus, consuetudine comis modestiæ se plerumque quadam specie, tanquam pelle vulpina obtegens, sed non raro in occasionibus excandescendi sese exercebant leonis ungues et rabies. Robur erat fastu pari conjunctum, quibus se giganti quantovis parem in belligerando gloriabatur. Triticeus color oris, latum pectus; totis humeris eminebat supra staturam eorum qui tunc erant hominum. Porro sive pila luderet, seu equum domitaret, seu jaculum expediret in scopum, seu hastam quateret, seu simulacra ciceret equestris pugnæ, admirationi spectantibus erat, nihil nisi hiare ac stupere valentibus. **258** Ea res incredibiliter valuit ad favorem multitudinis ipsi conciliandam. Nec plebis modo hæc studia erant; siquidem Michael Taronita quem imperator panhypersebasti dignitate ornatum a se propria ipsi sorore in matrimonium danda devinxisse sibi arctissime videbatur, his viri dotibus artibusque pellectus ejus partes domesticis affectibus prætulit.

Ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον αὐθις ὄθεν ἀπερρήθη, καὶ καθ' εἰρμὴν ἐκτέον τῆς διηγήσεως. Ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ, τοῖς λογισμοῖς ἀνατρέχων ἐξ οὐπερ τὴν καθ' ἑαυτοῦ τοῦ Διογένους μελέτην ἀνέγνωκεν, καὶ ὅπως ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς τῆς αὐτοῦ ἀναρρήσεως ἀμφοῖν ἐχρήσατο τοῖν ἀδελφοῖν, ὁπόσης τε φιλοφροσύνης καὶ κηδεμονίας ἐπὶ τοσοῦτοις ἔτεσιν αὐτοῦς ἤξειον καὶ οὐδὲν τούτων τὴν τοῦ Νικηφόρου ἡνώμην ἐπὶ τὸ βέλτιον μετελλοίωτεν, εἰς ἀμηχανίαν ἐνέπιπτεν. Ταῦτ' οὖν ὁ βασιλεὺς ἀναλογιζόμενος πάντα καὶ ὅπως μετὰ τὸ σφαλῆναι αὐθις εἰσῆει, ὅπως ἀπώσθη παρὰ τοῦ Τατικίου καὶ γνοῦς⁶⁶ ὅπως τὸ φονουργὸν σιδήριον θήγων κατ' αὐτοῦ, αἵμασιν ἀναιτιοῖς σπεύδει χράναι τὰς χεῖρας, καὶ ὁ τέως ἐφεδρείων καὶ νυκτὸς τὸν φόνον ἐπιτηρῶν τελέσαι ἀπαρακαλύπτως τοῦτον ἤδη ἐπισπεύδει, πολλοῖς ἐκυμαίνετο λογισμοῖς. Ἦθελε μὲν οὖν οὐδαμῶς τὸν Διογένην μετελεύσεσθαι δι' ὃν πρὸς αὐτὸν ἐγκάρδιον ἐκέκτητο πόθον, ἐξύχως τὸν ἄνδρα φιλῶν. Ἀπαξ-σπλῶς δὲ ἅπαντα συνελὼν ὕπη τε προθήσεται τὸ δεινὸν ἐννοῶν, ἐπεὶ τὸν περὶ ψυχῆς κίνδυνον αὐτῷ ἐπιτάμενον ἔγνω πλήττεται τὴν καρδίαν. Καὶ εἰς ἐν τῷ πᾶν συναγαγὼν, δεῖν ἔκριεν κατασχεῖν τὸν Νικηφόρον. Ἐκείνος δὲ τὸν μελετώμενον ἐπισπεύδων ὀρχομὸν καὶ βουλόμενος νυκτὸς τῆς πρὸς Χριστοπόλειως φερούσης ἀψασθαι, ἐσπέρας ἀποστείλας εἰς τὴν Πορφυρογέννητον Κωνσταντίνον τὴν δοθέντα αὐτῷ παρὰ τοῦ βασιλέως ταχυδρόμον ἵππον ἤττειτο ἡ ἀπὸ χαρίσασθαι οἱ. Ὁ δὲ καὶ⁶⁷ ἀνένευσε, λέγων μὴ δύνασθαι ἑῶρον τοιοῦτον αὐθήμερον τοῦ βασιλέως ἀποποιήσασθαι. Ἐπεὶ δὲ πρῶτας ὁ βασιλεὺς τῆς προκειμένης ὁδοῦ ἤψατο, συνείπετο τούτῳ καὶ ὁ Διογένης, τοῦ διασχεδάζοντος βουλᾶς, καὶ λογισμοῦς ἀθετοῦντος λαῶν Θεοῦ τοῦτον σφῆλαντος, γνωσιμα-

Ut igitur eo reducatur unde digressa oratio est, seriesque historię reddatur, collegit se imperator his quæ retulimus compertis, et ex una parte reputans quam benevole se a principio quamque indulgenter ac paterne ambos in fratres gessisset, tot annis familiariter illos adhibens, amantissimeque ipsos curans, quam nihil tamen ista profecissent ad deliniendum hujus animum Nicephori, iteratas insidias, deprehensamque nocturnam sicam, et disjectum Taticii occursum sanguinarium inceptum expeditarum ad parricidium manuum, eo majori dolore suo recordabatur, quo minus sibi erat conselius facti ullius dicitive quo ipsum læsisset. Tamen erat occurrendum denuntiato periculo grassantis sceleris: et cum satis constaret imminere periculum tunc cum maxime nocturna diurnaque attentione in omnes occasiones perpetrandæ cædis, non videbatur committendum ut dissolutissimo neglectu tantæ rei salutis ac caput principis ferro parati parricidæ incustoditum objiceretur. Cæterum adversus hæc intercedente tenero amore veteris et lenis, decerni gravius nihil in tam vere tamque diu dilectum Diogenem ab imperatore poterat. Verum ex adverso recurrente presentis speciei periculi et formidolosius se admovente sensibus insidarum semel iterumque deprehensarum discrimine, ac cura perpetua, vix tandem conclusa deliberatio est, statutumque consilium Diogenis comprehendendi. Ipse porro Nicephorus admonente conscientia fugam in posterum diem cogitans versus Christopolim misit sub vesperam ad Constantinum Porphyrogenitum qui ab eo suo nomine pro amicitia peteret, ut sibi concederet equum celerem, quem in hospitii digressu ei dono dederat Augustus. At Constantinus

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ Dicit vox γνοῦς. ⁶⁷ ἤττειτο. ⁶⁸ Dicit vocula καί.

renuit, excusans se non posse, salvo officio, egregium Imperatoris munus ipso die quo acceperat alteri donare. Postridie igitur imperatore resumente inceptum iter, secutus et Diogenes est, manifesto numine dissipantis consilia hominum Dei; cum enim et fugæ necessitatem perspectissimam Nicephorus haberet, et eam arripere plane decrevisset, consilii certus, executionis anceps, horam ex hora trahebat, quosd comprehensus est, iusto Dei iudicio sic meritum hominem in perniciem urgente. Cum ergo tetendisset prope Serras, ubi et ipse Imperator tentorium fixerat, et consuetis illic conscientie convictæ sequæ deprehensam sentientis timoribus agitaretur, accersit Imperator fratrem suum Adrianum magnum domesticum, **259** illa ipsa vespera qua magni martyris Theodori memoria celebrabatur; cumque ipsi breviter exposuisset quæ ille non ignorabat, ut irrupisset in suum cubiculum cum sica Diogenes, ut iterum ab ostio esset repulsus, ut omni ratione conaretur, in occasionem inminens momenti omnibus, decretam ipsi olim sui eadem perpetrare; mandavit, evocaret hominem in suum tabernaculum eique blandis verbis et promissionibus omni generis persuadere niteretur ut fateri vellet omnia, conjurationis socios ac consilii participes edere omnes; id si faceret securitatem ipsi atque impunitatem plenam polliceretur, confirmaretque nullam penes imperatorem memoriam in posterum superfuturam quantoruncumque criminum quæ ipse reus ultro pœnitens fateretur. Triste id negotium et odiosum erat. Tamen Adrianus utique fratris Augusti periculo et invisæ sceleris specie ipsa conturbatus, quod jubebatur exsecutus est. Verum operam in Diogene ac verba perdidit. Nam quamvis machinas admovit omnes, frustra fuit adversus invictam contumaciam, a qua nec severe minando, nec blande pollicendo, nec amice consulendo exprimere vel nutum unum potuit, quo eorum unum quodpiam, quæ tam multa se machinatum erat conscius, significasse Nicephorus videretur. Gravem ea obstinatio dolorem attulit magno domestico haud ignaro quo malorum miser Diogenes irrevocabiliter rueret. Et erat Adriano causa domestica, Nicephoro favendi: quod is ipse Nicephorus minimam sororum propriarum, alterum tantum secum communem parentem habentium,

A γούντα μὲν τὸν δρασμὸν ⁶⁹. ὑπεριθέμενον δὲ ὤραν ἐξ ὥρας ὅποια τὰ τοῦ Θεοῦ κρίματα. Κατασκηνώσας οὖν ἀγχοῦ τῶν Σερρῶν ⁷⁰ ὅπου καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτὸς μὲν τῶν συνήθων εἶχετο λογισμῶν ὡς πεφωραμένος ἤδη καὶ διδὼς τὸ μέλλον. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετακαλεῖται τῆνικαῦτα τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Ἀδριανὸν καὶ μέγαν δομέστικον κατ' αὐτὴν τὴν ἐσπίραν ἐν ἧ καὶ ἡ τοῦ μεγαλομάρτυρος Θεοδώρου (79) ἐτελεῖτο μνήμη. Καὶ κοινοῦται αὐθις τούτῳ τὰ τοῦ Διογένους, μηδὲ τὸ πρότερον ἀγνοοῦντι ὡς ξιφτήρης εἰσήει, ὡς ἀπόσθη τῆς θύρας, ὡς τὸ πάλαι βεβουλεύμενον, εἰ δυνατόν, ἰσταται σπεύδων τελέσαι. Τῆνικαῦτα οὖν ἐπισκήπτει τῷ δομαστικῷ ὁ βασιλεὺς τὸν Διογένην εἰς τὴν ἰδίαν μετακαλέσασθαι σκηνὴν, καὶ διὰ μειλιχίων λόγων καὶ παντοίων ὑποσχέσεων πείραι ⁷¹ ἀνακαλύψαι **B** ἅπαντα τὰ βεβουλευμένα, ἀπάθειαν αὐτῷ ὑπισχνουμένῳ ⁷² καὶ ἀμνηστίαν τοῦ λοιποῦ τῶν κακῶν, εἰ μὴδ' ὅτιοῦν ἀποκρύψειεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς συνίστορας ἐξείποι ἅπαντας. Ὁ δὲ ἀθυμίας πλήρης γενόμενος, ὁμῶς ἐπλήρου τὸ κελευσθέν ⁷³. Ποτὲ μὲν οὖν ἀπειλῶν, ὅτῃ ⁷⁴ δὲ ὑπισχνούμενος, ὅτῃ δὲ καὶ συμβουλεύων, οὐκ ἐπειθε τὸν Διογένην ὅπως οὐδ' ὅτιοῦν τῶν βεβουλευμένων ἀνακαλύψαι. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Ἐχθετο μὲν ὁ μέγας δομέστικος καὶ ἠνιάτο οὐ κακῶν φέρεται ὁ Διογένης στοχαζόμενος. Ἔσχε γὰρ τοῦτον προφθάσας ὁ Διογένης γαμβρῶν ἐπὶ τῇ ὑστάτῃ (80) τῶν ἑτεροθαλῶν αὐτοῦ ἀδελφῶν. Ἐνθεν τοι καὶ μετὰ δακρύων ἐκλιπαρῶν αὐτὸν οὐκ ἀνέει. Ἐπειθε δὲ οὐδαμῶς, κἂν αὐτὸς ἐνέκειτο ἀναμιμνήσκων ἅμα καὶ τῶν ὑπισθεν. Σφαιρίζοντι (81) γὰρ ποτὲ τῷ αὐτοκράτορι κατὰ τὸ ἐν τῷ μεγάλῳ παλατίῳ ἱππηλάσιον ἀνὴρ τις βάρβαρος ἐξ Ἀρμενίων καὶ Τούρκων φῦς ξίφος ἔσωθεν τῶν ἀμφίων φέρων, ἐπὶ τὸν ⁷⁵ αὐτοκράτορα τῶν σφαιριζόντων ⁷⁶ ἀνασειράσαντα τὸν χαλινὸν ἀπολειφθέντα ἐθεάσατο, ἐφ' ᾧ πνευτιῶντα τὸν ἵππον ἀναψύξαι, πρόσειαι μὲν τῷ αὐτοκράτορι γονυπετιῶν ἅμα καὶ αἰτεῖσθαι ὑποκρινόμενος, ὁ δὲ ἀνασειράζει τὸν ἵππον εὐθύς, καὶ ἐπιστραφεὶς ἐκυνθάνετο τί ἂν τὸ αἰτούμενον εἴη. Ὁ δὲ φωνεὺς, μᾶλλον ἢ προσαιτίης ὢν, τὴν χεῖρα ὑποθαλῶν καὶ τοῦ ξίφους ἀψάμενος, εἶλε τοῦ κολεοῦ. Τὸ δ' οὐ συνέπειτο τῇ χειρὶ. Ἀπαξ οὖν καὶ δις τοῦ μὲν ξίφους ἀποπειρώμενος, τοῖς δὲ χεῖλεσι ψευδεῖς αἰτήσεις συνείρων ⁷⁷, ἀπογνοὺς καὶ προσουδίσας ἑαυτὸν τῇ γῆ, ἔκειτο συγγνώμην ἕξαιτούμενος. Ὁ δὲ, πρὸς αὐτὸν, στρέψας τὸν χαλινὸν, ἠρώτα οὕτω

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ Deest vox τὸν δρασμὸν. ⁷⁰ Σερῶν. ⁷¹ πείσαι. ⁷² ὑπισχνούμενος. ⁷³ τὰ κελευσθέντα. ⁷⁴ ποτέ. ⁷⁵ ἐπ' αὐτὸν τόν. ⁷⁶ σφαιριζόντων. ⁷⁷ συνείς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(79) Θεοδώρου. Theodori martyris et στρατηλάτου festum agunt Græci 8 Febr., Tironis vero 17 ejusdem mensis.

(80) Γαμβρῶν ἐπὶ ὑστάτῃ. Habuit Nicephorus Diogenes tres sorores uterinas, filias scilicet Constantini Ducæ imp. ex Eudocia Dalassena, quæ extincto conjugē, Romano Diogeni rursum nupsit. Ex quibus secundis Eudociae nuptiis nati Constantinus, Leo, et Nicephorus Diogenes. Prima igitur illiarum Constantini et Eudociae Anna, Joannem Comnenum Caropolitam, Alexii imperatoris pa-

rentem, maritum habuit, altera fuit Theodora; tertia denique Zoe, quam Nicephorus Botaniates uxorem ducere in animo habuerat, quamque postmodum Adriano Comneno magno domestico uxore data est. Ita materteram nepos uxorem duxit. *Consule Familias nostras Byzantinas.*

81) Σφαιρίζοντι. De Byzantinorum pila in equis ludendi more dissertationem institimus ad Joinvillam, quam consulas velim ad hujus loci intelligentiam.

χάριν συγγνώμην αἰτεῖ. Καὶ δὲ τὸ ξίφος σὺν αὐτῷ
 κουλεῖσθαι ἰδεῖν στερνοτυπῶν ἢ δ' ἅμα καὶ ἐκ-
 θαμβούμενος καὶ βῶν ἔλεγε· *Νῦν σε δοῦλον τοῦ*
Θεοῦ γνήσιον ἔγνωκα, νῦν τὸν μέγαν Θεὸν σκέ-
ποντά σε ἐν ὀφθαλμοῖς τεθεύμαι. Ἐπὶ τῇ σφαγῇ
 γὰρ τῇ σῆι τοῦτ' ἐξίφος κατασκευάσας καὶ
 λαβὼν οἰκοθεν, ἐνταῦθα πάρειμι ἐφ' ἧ κατὰ τῶν
 σῶν ὠθήσω σπλάγγων. Ἀπαξ δὲ, καὶ δις, καὶ
 τρίς τοῦτο σπασάμενος οὐδαμῶς ὑπέικον ἔσχον
 τῇ βίᾳ τῆς ἐμῆς χειρός. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς,
 καθαπερὲ μὴδὲν τι τοιοῦτον ἀκηκῶς, ἐπὶ ταύτῃ
 σχήματος θαρσαλέος εἰσῆκει. Συνέδραμον δὲ πρὸς
 αὐτὸν παραχρῆμα ἅπαντες, οἱ μὲν ἀκροασόμενοι
 τῶν λεγομένων, οἱ δὲ ἐκθαμβούμενοι ἐπὶ τούτοις, οἱ
 δὲ εὐνοώστεροι ἢ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα διαχει-
 ρόμενοι καὶ διασπαράττειν αὐτὸν ἐπεχείρουν, κἄν αὐ-
 τῆς νεύματι τε, καὶ χειρὶ, καὶ συχνοῖς ἐμβριμήμασιν
 ἀπείργε τῆς ἐγχειρήσεως. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Παν-
 τελοῦς ἀφέσεως, ὁ φονεὺς ἐκεῖνος παραχρῆμα τυγ-
 χάνει στρατιώτης, οὐκ ἀφέσεως δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ
 μεγίστων δωρεῶν· ἐπὶ τούτοις καὶ ἐλευθερίας παρ-
 απολαύσει. Πολλοὶ μὲν οὖν τούτων καὶ ὀχλοῦντες
 ἐνέκλειντο τῆς βασιλευούσης ἀπελαθῆναι τὸν φονεῖα
 ἐκεῖνον· ὁ δὲ οὐκ ἐπέθετο, λέγων· *Ἐὰν μὴ Κύριος*
φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρόπνησεν ὁ φυλάσ-
σων. Λοιπὸν Θεῷ ἐπέυχεσθαι δεῖ τὴν ἡμετέραν
 ἐκείθεν ἐξαιτουμένους διαμονὴν καὶ φρουράν.
 Ὑπεψιθύριζον οὖν τινες μετὰ τῆς τοῦ Διογένους
 γνώμης τῷ τοῦ αὐτοκράτορος φόνῳ ἐπιχειρηκέναι
 τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, κἄν ὁ βασιλεὺς οὐδ' ὄλωσ' ὑπέχε-
 τούτοις τοῖς λόγοις τὰ ὦτα, ἀλλὰ μᾶλλον ἐθαρυμη-
 νία κατ' αὐτῶν, τοσοῦτον αὐτοῦ ἀνεχόμενος ὡς
 μέχρις αὐτοῦ λαιμοῦ τῆς ἀκωκῆς τοῦ ξίφους φθα-
 νούσης τὸν ἀγνοοῦντα ὑποκρίνεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα
 μὲν οὕτως.

demonstrabat sicam, pectusque simul suum tuens haud dubie attonitus clamabat: *Nunc scio te*
verum Dei esse servum, nunc tibi tutelam cordi esse superis agnosco ipsis oculis convictus: siquidem cum
accesserim ad te instructu hoc ense ad tuam caedem parato, ubi perpetrandi facinoris tempus adfuit
stringere ipsum iterum et tertio conatus quo in tua viscera conderem, expertus praeter spem sum contu-
macem illum et manui obsequi recusantem. Suetit his auditis in vestigio immotus et imperturbatus impe-
 rator, plane tanquam alia omnia dicerentur. Concursus porro circa eum repente omnium est factus; alio-
 rum nosse cupientium quid rei esset; aliorum re perspecta, mirantium. Fuere qui charitate impera-
 toris praecipua elati discernere parricidam aggredierentur: quos nutu manuque ac minis ipse submovit
 imperator nocereque infelici vetuit, cui praeter criminis gratiam larga etiam dona cumulavit,
 quibus libere atque impune fructus is deinde est: ne illud quidem quamvis importunis atque instan-
 tibus exambitum precibus impetrare valentibus amicis, ut tanti ausi compertum sicarium urbe
 saltem regia juberet exulare, Augusto causam cur renueret his verbis exponente, nempe: *Nisi Domi-*
nus custodierit civitatem frustra vigilat qui custodit eam. In Dei tutela praesidioque salutis et securitatis
spes posita omnis ac ratio sita est. Hinc expectanda precibusque ac patientia promerenda bona cuncta
sunt. Caeterum iam tum percrebuit susurris clam serpentibus quorundam, e sinu ac sententia Dio-
 genis profectum hunc percussorem ad conatum sceleris infandi: at eos imperator ne audire qui-
 dem sustinens, quasi temere suspicantes cum stomacho repellebat, obfirmatus usque adeo sim-
 plicitate bene de quovis opinandi, ut ne ab eo quidem qui clare sibi jugulum admoto mucrone peteret,
 metuere sinistrum aliquid posse videretur.

Τούτων οὖν ἀναμνήσας αὐτὸν ὁ μέγας δομέστικος
 καὶ μηδαμῶς πείθων, προσελθὼν ἀπαγγέλλει τῷ
 D Hæc aliaque cum exponeret Diogeni magni
 domesticus, quo eum ad confessionem designati

Variae lectiones ex cod. Coislín.

ἢ στερνοκτυπῶν, ἢ εὐνοώστερον.

sceleris eliceret, verba perdidit : redireque re infecta coactus ad Augustum, renuntiavit inexpugnabilem videri hominis in negando constantiam ; quem nullæ suasiones, nullæ preces deducere vel minimum de pertinacia potuerint. Tum imperator accersitum ad se Muzacen, præsto esse armatum ipsum cum aliis armatis jubet : sicque Diogenem ex tabernaculo magni domestici in proprium Muzacis ipsius transferre, ibique habere sub tuta custodia. Fecit ille plus etiam quam imperatum erat. Quippe ubi receptum apud se Diogenem verbis sane multis adhortatus ad latendum esset, tam nullo successu, ut ad inficiandi contumaciam etiam impudentiam conviciandi Diogenes adjungeret, ac quæsitorum suum maledictis ultro acribus pungeret, ille impos subicere **261** tormentis reum, quod imperator nunquam sineret, non tantum decrevit, sed etiam aggressus est, Diogene ad primum doloris sensum facile victo ac sese lassurum jam omnia polleito. Remittuntur ergo fidiculae statim, scribaque advocatur cum tabulis Gregorius Camaterus in id officii nuper ascitus apud imperatorem. Hic excepit rite omnia Diogene dictante, nec de cogitatione imperii solum, sed etiam de cædis machinatione confitente. Hisce diluculo tabulis Muzaces assumptis, simul alia illis adjungens testimonia scripto missa indicum quorundam absentium, ex quibus apparebat Mariam quoque Augustam defectionis Diogenis consciam fuisse, verum consilio cædis inferendæ nunquam voluisse acquiescere ; quin etiam dedisse solitam operam quo Diogenem quam longissime ab atrocis istius et nefarii ausu vel prima cogitatione removeret. Cum his inquam Muzacis omnibus ad imperatorem adit, qui cum inter evolendas hasce relegendasque chartas plerorumque aulae ac militiæ principum nomina passim offenderet, atque adeo florem ipsum ac robur illustrium virorum in se conspirasse cerneret, in magnam rerum suarum sollicitudinem venit. Erat Diogenes longo jam ex tempore gratus apud plebem ; ergo hac fiducia minus multum operæ demerendæ multitudini posuit sibi olim addictissimæ et ad nutum semper paratæ, eo admodum nulla prensationis ejus ad plebeios indicia fuere. In capitibus ipsis urbanæ ac castrensis nobilitatis expromptus labor : cujus vestigia

A βασιλεὶ τὴν τοῦ Διογένους ἔνστασιν καὶ ὅτι ἔξαρνος παντάπασιν ὁ Διογένης ἐστὶ, καίτοι πολλὰ παρακλήσεις ὡς παρ' αὐτοῦ ἔλεγε. Παραπέμπεται τὸν Μουζάκην, καὶ ἐπιτεκίπτει ἔνοπλον μεθ' ἑτέρων παραγενόμενον ἀναλαβέσθαι τοῦτον τῆς τοῦ μεγάλου δομιστικοῦ σκηνῆς, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν ἀπαγαγεῖν κάκεισε μετὰ ἀσφαλείας τηρεῖν, δέσμων ἄτερ καὶ ἑτέρας κακώσεως. Ὁ δ' εὐθύς τὸ κελευσθὲν ἐπλήρου. Καὶ παραλαβὼν τοῦτον εἰς τὴν ἰδίαν ἀπάγει σκηνὴν. Ἐπεὶ δὲ δι' ὅλης νυκτὸς παρακαλῶν αὐτὸν καὶ συμβουλευῶν οὐ μόνον οὐκ ἐπειθεν, ἀλλὰ καὶ ἀναισχύντως αὐτῷ προσφερόμενον ἑώρα, θυμοῦ πλεισθεὶς ⁸⁰ καὶ ἂ μὴ προστέτακτο ἐπιχειρεῖν ἠπειγέτο. Δοκιμάσας οὖν ἐτάσαι αὐτὸν, ἤδη δὲ καὶ ἐτάζων, ἐπεὶ οὐδὲ πρὸς τὴν πρώτην προσβολὴν ὁ Διογένης ἀντισχῶν ἅπαντα ἀνομολογήσαι διεθεβαιοῦτο, τῶν μὲν δεσμῶν λύει παραχρῆμα, καὶ γραφεὺς τῆνικαῦτα προκαλεῖται γραφίδα κατέχων, Γρηγόριος δὲ ἦν ὁ Καματηρὸς (82) νεωστὶ προσληφθεὶς καὶ ὑπογραμματεύων τῷ αὐτοκράτορι. Καὶ Διογένης ἅπαντα ἀπαγγέλλων, οὐδὲ τὸν φόνον ⁸¹ παρεσιώπα. Ἀναλαβόμενος δὲ πρῶτας ὁ Μουζάκης τάς τε ἐγγράφους αὐτοῦ ὁμολογίας καὶ ἃς ἀναζητήσας εὔρε παρὰ τινων πρὸς αὐτὸν πεμπομένας γραφάς δι' ὧν ἐφαίνετο καὶ ἡ βασιλεὶς Μαρία τὴν μὲν ἀποστασίαν τοῦ Διογένους εἰδέναι, τὸν δὲ φόνον μηδαμῶς συγχωρεῖν, ἀλλὰ καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀπείργειν αὐτὸν οὐκ ἀπὸ τοῦ φόνου μόνον ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς ψιλῆς ἐννοίας, κομίζει τῷ βασιλεὶ. Ὁ δὲ ταύτας ὑπαναγνοὺς καὶ πλείων τῶν ὑποπτευομένων ἐγγεγραμμένους εὐρηκίως καὶ τούτους ἐκκρίτους ἅπαντας ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν. Οὐδὲ γὰρ ἐμελλεν τῷ Διογένει τοσοῦτον τῆς κοινότητος εἶχε γὰρ αὐτοὺς πάλαι ὅλη ψυχῇ κεκηνότας καὶ πρὸς αὐτὸν ἀπονενευκότας : ἀλλὰ πᾶν τὸ τὰ πρῶτα φέρον τοῦ στρατιωτικοῦ τε καὶ πολιτικοῦ συντάγματος ἔσπευδεν ὑποποιήσασθαι. Ὁ μὲν οὖν αὐτοκράτωρ τὰ τῆς βασιλίδος Μαρίας ἀνέκφορα μένειν ἠδούλετο καὶ μέντοι καὶ διετήρησε τὸν ἀγνοοῦντα ὑπόκριθεις δι' ἣν πρὸς αὐτὴν εἶξε πίστιν καὶ ὁμολογίαν καὶ πρὸ τοῦ τὰ τῆς βασιλείας ἀναδέξασθαι σκῆπτρα. Διεδίδουτο δὲ πανταχοῦ τὴν τοῦ Διογένους βουλήν παρὰ τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως καὶ υἱοῦ αὐτῆς διακηνηθῆναι τῷ βασιλεὶ ⁸², κἂν ἄλλως εἶχε τὸ πρᾶγμα. Ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν ἐξυπηρευομένων τῷ Διογένει τὰ τῆς βουλῆς ἡρέμα διεπορθμεύετο. Ἐπεὶ δὲ ὁ Διογένης περιωρᾶτο καὶ δέσμιος

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ πλησθεὶς. ⁸¹ φόνον. ⁸² αὐτοκράτορι.

Car. Dufresnii Dn' Cangii notæ.

(82) Γρηγόριος ὁ Καματηρὸς. Ille idem qui Joanne Alexii filio imperante rerum administrationi præfuit. Camaterum obscuro atque ignobili ortum genere in secretariorum ordinem allegit Alexius, et affinitate ex conjugio cognate cujusdam devinctum, tandem logothetam secretorum designavit, ut auctor est Nicetas in Joau. n. 3. Prioris dignitatis meminit Theophylactus, epist. 6, ad illum scripta : Τῷ ἀνδρὶ, ὃν σμῆνος περιβομβεῖ βασιλικῶν πραγμάτων, καὶ τὰ πρὸ ἑτέρων γράμματα παρηγόρει μὲν οὐχ ἦτον ἢ τὸ γράφειν ἑτέροις.

Primum deinde obtinuit inter secretarios locum, et Πρωτασηκρήτης, denique logotheta renunciatus est. Idem Theophylactus alia ad eundem Epistola, quæ est : Ἠλίκων αὐτὸν σε τὰ τε τοῦ λογοθέτου ἀξίωμα τέθεικε τοῦ πάλαι βασιλεὶ συνεδρευόντος, καὶ τὸ τοῦ πρωτασηκρήτης ὄφφικιον τῷ ἀεὶ τοῖς αὐτοκράτορσιν ὑπογραμματεύοντος. Gregorii fortassis filius fuit Andronicus Camaterus, quem urbi præfectum, et Manuelis imperatoris affinem fuisse testatur Cinnamus, lib. v, de quo, ut et de cæteris fusius agimus ad hunc scriptorem.

ἤδη καὶ ὑπερβόριος καθίστατο, καὶ οἱ τῆς αὐτοῦ A
βουλῆς ἔκκριτοι ὑπόπτου; ἑαυτοῦ; οἱ μὴ φθάσαντες
ἀλιῶναι ἤδη γεγεννημένους διαγνόντες, περίφοβι τὰ
ἐφαίνοντο καὶ σκεπτόμενοι ὅ τι καὶ δράσαιεν. Τού-
τους οἱ ἀμφὶ τὸν βασιλέα οὕτω κυμαινομένου; ⁸³
κατανοοῦντες ἐν ἀμηχάνοις ἐστάναι ἐδόχουν, ἐν
στενῶ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ὁρῶντες ὡς εἰς ῥητοῦ;
τινας περιγραφείσης ἤδη τῆς τοῦ αὐτοκράτορος
ἀγωγῆς, τὴν κίνδυνον ὑπὲρ κεφαλῆς ἐφιστάμενον
ἤδη ἔχοντος. Ὁ δὲ βασιλεὺ; τοῖ; λογισμοῖ; ἀναλύων
εἰς τὰ ἐξ ἀρχῆς καὶ ποσάκι; κατ' αὐτοῦ ὁ Διογένης
ὀρμήσας καὶ σφαλεῖ; ἐκ θείας δυνάμεω; αὐτῶ;
αὐτόχειρ τούτου φονεὺ; ἤδη ἐφίστατο, πολλοῖ;
ἐκυμαίνετο λογισμοῖ;, καὶ πολλὰ; νοημάτων λαμβά-
νων μεταβολὰ; καὶ τροπὰ; παρ' ἑαυτῶ;, ἐπεὶ ἅπαν
τοῦ τὰ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ συντάγματος
διεφθορῶ; ταῖ; τοῦ Διογένους θωπείαι; ἐπέγνω,
ἀποχρῶσαν μὴ ἔχων δύναμιν ὥστε φρουρὰν πρὸ;
τοσούτους ἐπιστῆσαι, μήτε μὴν ἀκρωτηριάσαι λαὸν
πυμπληθῆ ἐθέλων, τὸν μὲν Διογένην καὶ Κεκαυ-
μένον ⁸⁴ τὸν Κατακαλῶν τοῖ; πρωταίτους ἐς Και-
σαρόπολιν ἐξέπεμψεν, ἐφ' ᾧ ἔμφρούρους καὶ δεσμώ-
τας εἶναι μόνον, μηδὲν ἄλλο δεινὸν τέως κατ' αὐτῶν
βουλευσάμενος, κἂν πάντες ἀκρωτηριάσαι τοῦτους
αὐτῶ; ξυμβούλευσον. Ἠγάπα γάρ τὸν Διογένην δια-
φερόντως καὶ τῆς προτέρας ἐτι περὶ αὐτὸν εἶχετο
κτεδεμονίαι;. Ὑπερβόριον δὲ καὶ τὸν ἐπ' ἀδελφῇ γαμ-
βρὸν αὐτοῦ Μιχαῆλ τὸν Ταρωνίτην καὶ τὸν..... καὶ
τὰ; περιουσίας αὐτῶν ἀφελόμενος. Τὰ δὲ γε κατὰ
τοῖ; λοιποῖ; ἀσφαλῆ; ἐλογίστατο μηδὲ εἰς ἐξέτασιν C
ἀγαγεῖν ὅλως, ἀλλὰ διὰ συμπαθείαι; τοῦτους μᾶλλον
καταμαλθάσαι. Κατὰ μὲν οὖν τὴν ἐσπέραν ἕκαστος
τῶν ὑπερβόριων τὴν λαχοῦσαν αὐτῶ; κατελάμβανε,
καὶ ὁ Διογένης τὴν Καισαρόπολιν· τῶν δ' ἄλλων
οὐδεὶ; τῆς οικείαι; μεθίστατο καταστάσεω;, ἀλλὰ ἐπὶ
ταῦτοῦ ἅπαντες μεμενήκεσαν.

salutis : reputabat scilicet vix evasisse se incolumem ab insidiis iterum et tertio positis; admotam-
que toties ad suum latus ac jugulum sceleratam sicam divina vi quadam ac fortuna, non humana
ulla providentia opere declinasse. Unum auctorem immanis sceleris prehensum, restare innumeros
conjuratos in idipsum, quibus quos opponeret sibi fidos nequaquam habere se ulla ex parte compara-
biles dignitate numeroque. Attractum enim in partem et ambitiosis Diogenis prensationibus corrup-
tum florem ipsum urbanæ militarisque præstantiæ. Atqui ut multitudine polleret et prævalere tam
multis posset vi aperta, durum erat et cætera indole vitæque alienum sævire mutilationibus in tot
capita : et pœnæ quamvis legitimæ invidiam in præcipua reipublicæ membra propagare. Inter has
curas illud primum statuit : Diogenem et Catacalonem Cecaumenum conjurationis auctores totius ac
principes Cæsaropolim mittendos, ibique in vinculis duntaxat sub fida custodia habendos citra
noxam. Nam tametsi plerique omnes excæcandos ceusebant, expedire tristem sententiam, clementia
innata et longa consuetudine amoris ac benevolentis pro Diogene intercedentibus, nunquam impera-
tor potuit. Relegavit præterea necessitate magna victus, sororis suæ virum Michaelen Taronitam et
..... eorumque bona publicavit. Cæteris omnibus ne au-
ditis quidem aut vocatis in examen, liberaliter facere gratiam criminis decrevit, eamque ultro repræsen-
tare, quo eos, si fieri posset, facilitate tanta reconciliaret sibi. Sub vesperam promulgata exsecutio-
niue mandari cœpta hæc decreta sunt, Diogene jam tum Cæsaropolim, aliis alio quo orant relegatii
pergentibus. Conscii cæteri apud se quisque taciti mansere.

Ἐν τούτοι; δὲ τοῖ; δεινοῖ; ὄντων τῇ μετ' αὐτὴν D
βουλομένου τοῦ αὐτοκράτορος μετακαλέσασθαι πάν-
tor vocare postridie omnes in concionem. Sollicitus

Varis lectiones ex cod. Coislin.

⁸³ κυμαινόμενοι. ⁸⁴ Καυμένον.

ea res habuit cognatos consanguineosque ejus ac cæteros ei ex animo studentes. Il acres alioqui ac fortes viri, ut erant magno impulsu metu, ne videlicet congregati prævalente numero conjurati furorem in aliquem erumperent, consilio inter se habito, de quo celatum imperatorem voluerunt, ejus intempestivæ, ut putabant, clementiæ diffisi, decreverunt serendam in vulgus famam quæ pro certo affirmaret execratum jam esse Diogenem. Valiturum id putabant in eam partem, ut si qui periclitari pro Diogene quamdiu is in spe foret **263** Imperii adipiscendi, parati essent, sustinerent impetum mentemque mutarent ubi constitisset, inutilem jam illum imperio factum amissione oculorum. Nec rumor hic solum fuit; nam, ut postea dicemus, in rem sermo processit. Inde ubi postridianus sol supra solitorem serenus effulsit, quicumque alieni a conjuratione Diogenis erant, tum prætoriani milites, primi magno motu ac studio ad Augustale confluunt, hi ensibus accincti, hi hastis armati, alii magnæ molis ferreas rhomphæas suspensas ex humeris habentes: cuncti continua utrimque dispositi serie, solium imperatoris in formam semicirculi sunt complexi, non ad honorem magis quam ad præsidium imperatoris. Iram haud dubiam rei que gerendæ paratum impetum vultibus universi præferrebant, ac si non mucrones, certe animos cote quadam indignationis irritatæ acuebant. Proxime Augusti sedem ac corpus ordine utrimque in armis astitit flos ipse nobilitatis, quotquot imperatorem cognationis, sanguinis, aut affinitatis necessitudine contingebant: longius prætoriani ac milites cæteri dextra lævaque producebant terrificam seriem. Tum Augustus in solio apparuit, non regie magis quam militariter indutus. Suggestum non in magnam altitudinem erectum, Princeps non procerus corpore, insuper animi modestia fastuosam sublimitatem non affectabat. Substrata tamen auro sedes fuit, quam et superne imminens ex auro item umbella decorabat. Caput imperatoris corona lectum erat superne clausa, facies solito ardentior contentione ipsa negotii ac periculi præsentis innatum ruborem in intensiorem saturante purpuram. In uno delixi oculi, alius quiddam attentiusque cogitantis speciem edebant: multorumque quasi conluctu internorum sensuum æstuantis animi, facies et obtutus indicia monstrabat. Concurrebant cuncti pariter conterriti, imo consternati ac tantum non exanimati metu, quippe quos partim velut infixum vitalibus telum quovis aculeo acrius pungeret cogitata defectionis conscientia, partim sollicitas haberet status rerum præsens, ne qua in ipsos suspicio criminis aspergeretur. In his curis muti omnes vestibulo astabant augustalis, in portæ custodem oculis intentis. Erat is Taticius vir strenuus et prudens; cui cum vicu oculi annuisset imperator

α τας καὶ τὸ δοκοῦν αὐτῷ διαπράξασθαι, ὁπόσοι εἰς τὸν αὐτοκράτορα πόλιν ἐγκάρδιον ἔτρεπον, τῶν τε ἐξ αἵματος καὶ ἀγχιστείας αὐτῷ προσήκόντων, καὶ ὁπόσοι πατρίωα ⁸⁵ νεράποντες τότε παρήσαν. Ὁ δριμυεργοὶ καὶ ταχεῖς μὲν συνιδεῖν τὸ μέλλον, ἀγχίνοοι ⁸⁶ δὲ τὸ συνοῖσον ἐν ἀσκέπιω καταπράξασθαι χρόνῳ, δεδιότες μήπως τῇ μετ' αὐτὴν τοῦ πλήθους συρρέουσας ἐφορμήσαντες πινες διαμελίωσιν αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου πολλάκις ξίφη ὑπὸ τὰ ἄμφια φέροντες, ὥσπερ ποτὲ ἐκείνος ὁ σφαιρίζοντι τούτῳ ἐν σχήματι προσαίτου προσθῶν (τὸ δὲ οὐκ ἄλλην εἶχε τὴν θεραπείαν ἢ τὸ τὰς πρὸς τὸν Διογένην ἀπάντων περιελθὲν ἐλπίδας, τὴν τῶν τούτου ὀμμάτων ὡς ἐν παραθύτῳ διαφημισάντων ἐκτύφλωσιν), μεταπεμφόμενοι τινες διαπέμπονται τοὺς τοῦτο πρὸς πάντας διακηρυκίσοντας ἐν ἀπορήτοις, κἄν μηδ' εἰς νοῦν οὕτω τοῦτο τοῦ αὐτοκράτορος δῶς ἀνῆι. Ὁ δὲ λόγος οὗτος κἄν ψιλῶς τὸς ἦν, εἰς ἔργον ὄμως προὔβηκε ⁸⁷, καθὼς ὁ λόγος κατωτέρω διετηνώσειεν ⁸⁸. Ἐπὶ δὲ ὁ ἥλιος τοῦ ὀρίζοντος ὑπερκύψας λαμπρὸς ἀνέθορεν, ὁπόσοι τῶν περὶ τὸν αὐτοκράτορα μὴ τῆς τοῦ Διογένους λύμης μετείληχαι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ πάλοι τῶν βασιλικῶν σωμάτων τεταγμένοι φύλακες πρῶτοι πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐχώρουν σκηνὴν, οἱ μὲν ξίφη περιεζωσμένοι, οἱ δὲ δώρατα ⁸⁹ φέροντες, οἱ δὲ τὰς βχρυσόδηρους ῥομφαίας ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες, ἐκ διαστήματος τινος τοῦ βασιλικῶ θρόνου εἰς μηναιοδὲς σχῆμα ἑαυτοὺς ἱλαδὶν καταστήσαντες, καὶ οἷοι ἐναγκαλισάμενοι τὸν αὐτοκράτορα θυμῷ στρατηγούμενοι πάντες καὶ θήγοντες, κἄν μὴ τὰ ξίφη, ἀλλὰ τὰς καρδίας. Ὅσον δὲ ⁹⁰ συγγενὲς ἐξ αἵματος τε καὶ ἀγχιστείας τούτῳ ⁹¹ προσῆκον ἀγχοῦ τοῦ βασιλικῶ θρόνου ἐφ' ἑκάτερα ἴσταντο. Δεξιόθεν δὲ καὶ ἐξ εὐωνύμων ἕτεροι καθίσταντο ὑπισπισταί. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπὶ θώκου φοβερὸς προὔκαθητο, οὐ βασιλικῶς ἐσταλμένος μᾶλλον ἢ στρατιωτικῶς, οὐδὲ ⁹² πολὺ μετέωρος ἵποια τὰ ἐκείνου μὴ ἐπηρμένα. Χρυσὸς δὲ ὄμως τὸν θρόνον ὑπήλειφεν, ὑπερανεστήκει τε τὴν κεφαλὴν. Συνέσταλτο δὲ τούτου τὸ ἐπισκύνιον, τὴν δὲ παρεῖαν ἐπιπλέον τότε ὁ ἀγὼν κατεφοίνισσε, τὰ δὲ ὀμματα κεπηγότα ἐπὶ συνουσίας καὶ πλήρη ἐνθυμημάτων ὑπεμαίνοντα ⁹³ τὴν ψυχὴν. Συνέθεον δὲ ἅπαντες ὁμοῦ πεφοβημένοι, καὶ τὰς ψυχὰς μικροῦ ἐς ἀέρα ὑπὸ ἐξερευξασθαι φόβου ⁹⁴ ἐκβιαζόμενοι ⁹⁵, τῶν μὲν ὀξύτερον βέλους ὑπὸ τῆς σφῶν συνειδήσεως κεντουμένων, τῶν δὲ τὴν καινὴν ὑποψίαν δεδιόντων. Φωνὴ δὲ τις παρ' οὐδενὸς ἐξήκουετο, ἀλλ' ἀτενὲς πρὸς τὸν ἐφεστηκότα τῇ πύλῃ τῆς σκηνῆς ἀπονεύοντες ἐπτοημένοι εἰστήκεσαν. Ἀνὴρ δὲ οὗτος καὶ εἰπεῖν συνετὸς καὶ καταπράξασθαι δυνατὸς, Τατίκιος τούτῳ τὸ ἄνομα. Τούτῳ ὁ βασιλεὺς ἐνατενίσας, δοῦναι τοῖς ἐξωθεν ⁹⁶ τὴν εἰσοδὸν διὰ τοῦ βλέμματος ἐνέφηεν. Ὁ δὲ παραχρῆμα τῆς εἰσόδου τούτοις παραχωρεῖ. Ὁ ⁹⁷ δὲ καίπερ δεδιότες,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ πρώτῳ οἱ. ⁸⁶ ἀγχίνοος. ⁸⁷ προὔβηκε. ⁸⁸ τρανώσειεν. ⁸⁹ δώρα. ⁹⁰ Deest vocula δὲ. ⁹¹ αὐτῷ. ⁹² μηδὲ. ⁹³ ὑπεμαίνοντα. ⁹⁴ ὑπὸ φόβου ἐξερευξασθαι. ⁹⁵ βιαζόμενοι. ⁹⁶ ἐξω. ⁹⁷ οἱ.

ἀλλ' ὄρω; εἰσῆσαν τετραμμένοι τε τὰς ὄψεις καὶ ἄ
βρυθεῖ ποσὶ ²⁸ σταίχοντες. Κατὰ στοίχους δὲ τὴν
στάσιν λαχόντες ἐκαροδόκουν τὴ μέλλον, ἕκαστος δὲ-
διῶς ὡς τὴν περὶ ψυχῆς λίσσθιον δρόμον δραμούμε-
νος. Ἄλλ' οὐδὲ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ ἐθάρρει παν-
τάπισι (κατ' ἀνθρώπων λέγω, εἰ μὴ ὅσον εἰς Θεὸν
ὀναφέρων τὴ πᾶν), δεδιῶς τὴ σύμμικτον τῶν παρ-
εστῶτων, μὴ ἄλλο τι ὀξὺ καὶ δεινὸν κατ' αὐτοῦ με-
λετήσαιεν. Στεφρότεροις ²⁹ δὲ λογισμοῖς αὐτὸν
ἐδράσας, καὶ ἄπαξ τοῖς ἀγῶσιν ἐγκραταστάς, τῆς
πρὸς αὐτοὺς δημηγορίας ἤρχετο· οἱ δὲ καὶ αὐτῶν
ἐχθρῶν ἀφιωνότεροι εἰσπήκασαν, καθαπερὶ τὰς γλώτ-
τας ἐγκεκομμένοι· Οἴδατε, λέγων, ὡς οὐδὲν δεινὸν
παρ' ἐμοῦ ὁ Διογένης ἐσπεύθη ποτέ. Οὕτε γὰρ
τὴν ἀρχὴν ταυτησί τῆς βασιλείας ἐκ τοῦ πατρὸς
αὐτοῦ ἀφειλόμην ἐγὼ, ἀλλ' ἕτερος, οὐδὲ τι δει-
νὸν ἢ λυπηρὸν τὸ πῦράπαν εἰς αὐτὸν πέπραγα.
Καὶ τῆς βασιλείας εἰς ἐμὲ Θεοῦ πάντως νεύσει
μεταβιθασθῆσις, οὐ μόνον αὐτὸν καὶ τὸν αὐτοῦ
ἀδελφὸν Λέοντα ἐπὶ ταυτῶ διωφύλαξα, ἀλλ' ὡς
οἰκείου παιδᾶς καὶ ἐπόθησα καὶ ἐχρησάμην.
Τὸν δὲ Νικηφόρον καὶ πολλαῖς κατ' ἐμοῦ βου-
λευόμενον φωράσας τὸσαυτάκι συμπαιεῖαι
ἤξιωσα. Καὶ μηδὲ πάλιν διορθούμενον ἠρειχό-
μην ἐπικρύπτειν τὰ πολλὰ τῶν αὐτοῦ μητιμά-
των, κατανοῶν τὴν τῶν ἀπάντων πρὸς αὐτοὺς
δυσμένειαν, καὶ μηδὲν τῶν παρ' ἐμοῦ εἰς αὐτὸν
γενομένων ἀγαθῶν τὸ δολερὸν τῆς αὐτοῦ γνώ-
μης ἠλλοίωσεν. Ἄλλ' αὐτὸς ἀντὶ πάντων θάνα-
τόν μοι ἐπέψηφισατο. Ἐπεβόησαν δ' ἐπὶ τοῖτοις C
ἄπαντες ὡς οὐ βούλοιντ' ἀν' ἕτερον προεστηκότα ἐν
βασιλείῃ ἰδεῖν σχήματι οὐ ταῦτο οἱ πλείους βου-
λόμενοι, ἀλλ' ἦσαν θῶπες αὐτῶν οἱ λόγοι, τὸν ὑπό-
γυιον διαδρᾶναι κίνδυνον ἀντεῦθεν μηχανώμενοι. Ὁ
δὲ βασιλεὺς προαρπάσας τὸν καιρὸν, συμπαιεῖαι
κοινῆς τοὺς πλείονας ἤξιου, ὡς τῶν αἰτίων τῆς βου-
λῆς ὑπερορίαν πρότερον κατακριθέντων. Ἐπὶ τού-
του θροῦς ἤρτο πολὺς, οἷον, οὐδεὶς ¹ τῶν τότε παρόν-
των εἰς ἔτι καὶ νῦν τῶν ὄντων ² ὡς λέγουσιν ἐντὸς
εἰσεδέξατο, τῶν μὲν ἐπαινούντων τὸν βασιλέα καὶ
θαυμαζόντων τῆς ἀνεξικακίας καὶ προέτητος, τῶν
δὲ τοῦ ὑπερορίου διατυρόντων καὶ θανάτου ἀξίου
εἶναι διεμισταμένων, ὅποια τὰ τῶν ἀνθρώπων. Οὐ
γὰρ τὴν σήμερον μακαρισμοῦ ³ ἀξιοῦσαι, προπέμ-
πουσί τε καὶ διὰ τιμῆς ἀγούσιν, ἐπὶν περιτραπέντα D
τούτῳ τοῦ βίου τὸν κύβον θεάσονται, πᾶν τῶναντίον
εἰς αὐτὸν ἐνδεικνύμενοι οὐκ αἰσχύνονται. Ὁ δὲ βα-
σιλεὺς νεύματι τούτους κατασιγάσας, αὐθις ἔφη·
Οὐ γρηθουβεῖσθαι οὐδὲ συγγεῖν τὴν προκει-
μένην ὑπόθεσιν. Ἐγώ γε γάρ, καθὼς ἔφη, ἄπαν-
τας συμπαιεῖαι ἀξιῶσας, πάλιν ὅποῖος τὰ πρό-
τερα πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι. Ἐν ᾧ δὲ τούτους συμ-
παιεῖαι ὁ βασιλεὺς ἤξιου, ἀτερ τῆς αὐτοῦ γνώμης
ἀποστελλαντες οἱ τὴν βουλήν ἐκείνην ⁴ βουλευσάμε-
ναι τῶν ὀμμάτων τὸν Διογένην ἐστέρησαν. Ταῦτα
τούτῳ καὶ κατὰ τοῦ Κεκαυμένου Κατακαλῶν ⁵ ὡς

ut intro admitteret eos qui foris expectabant, forex
continuo ille pan lit. Subiere illi, non dissimulata
tamen formidine, quam in ipso ingressu testaban-
tur anxio circumductu oculorum et passu euncia-
bundo; mox stantes eouinua serie locis assignatis
expectabant quid futurum esset. Iti omnes suspensi
turbatique tanquam de capite atque anima pericli-
tarentur. Nec vero imperator ipse plane securus
erat (secundum hominem dico, et aclusa fiducia
qua in Deo acquiescere solebat); merito enim vere-
batur a mista ex omni genere multitudine astantium
ne quid gravis audacisque facinoris **264** subito
attentaretur contra ipsum. Tamen cum se obfirmas-
set, parata in eventum omnem consilii constantia
verba facere hunc in modum coepit, universis circa,
plane ut si pisces essent aut linguis carerent, si-
lentio astantibus: *Testes vos habeo nulla unquam
in re læsum esse a me Diogenem. Non ego patri ejus
imperium extorsi; alterum ista querela petit; nihil
in eum iniquum molestumve unquam consului fecere.
Quia etiam imperio, Dei plane nutu, ad me trans-
lato, non modo ipsum et Leonem fratrem ejus in
sidium ac gradu honoris proprio servavi, sed eos præ-
cipuo favore familiaritateque, imo paterna charitate
complexus sum, velut si essent a me geniti. Atque
hunc, privatim Nicephorum quod attinet, eum sæpe in
ipso insidiosæ necis inferendæ mihi conatu nefario
manifeste deprehendi, et venia toties prosecutus sum;
ac cum parum ex illa mea indulgentiâ proficere
ipsum ad correctionem sui cernerem, sustinui tamen
in occulto habere quæ sciebam ab eo ingrata scelera-
teque adversum me suscepta; id providens ne illa
licet justa rerum verarum promulgatio invidiam com-
munem omnium in istam familiam nova odii acces-
sione accenderet. Nihil horum tamen tot et talium a
me in eum benevole liberaliterque profectorum mali-
gnum ejus subdolumque delivire ac vertere animum
potuit, quo minus pro hisce omnibus beneficiis necem
mihi crudelem rependere conaretur. Tollitur ad hanc
vocem clamor ingens omnium. Absit hoc vero; no-
lumus alium præter te principem. Fucus hic erat
plerorumque nihil minus cupientium: at ex usu
fuit præsens periculum, et pœniam quam metuebant
scolaris concepti, acclamatione mendacis verbi lu-
crifacere conari. Tamen imperator utcumque id
sentiens, arrepto tempore, gratiam se facere cri-
minis istius plerisque cæteris ejus affinis edicit:
abunde sibi videri pœnarum significans, quod jam
exsilio damnati principes conjurationis essent. Ille
vero tumultus ingens oritur et murmur quantum
nullius unquam commotæ concionis audivisse se
quisquam meminisset: aliis imperatoris clemen-
tiam, patientiam, benignitatem mirantibus, aliis in
exsules probra congerentibus, et morte illos quavis
dignissimos affirmantibus. En cujusmodi sunt homi-
nes! Quem hodie beatum prædicant, cui pompam*

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²⁸ ποδί. ²⁹ στεφρότερον. ¹ οὐδεὶς πω. ² ὄντων (sic). ³ μακαρισμῶν. ⁴ ἐκείνου. ⁵ κατακαλῶν.

faciunt, quem omni honore ac veneratione prosequuntur, cras si favere fortuna desierit, si tali factus e pronus in supinum migrans fatale punctum ediderit, impetere acerbitate omni parati, miseræque insultare prostrati, nullo pudore prohibente quominus professis odiis eundem insectentur cui paulo ante studiis effusis applauserant. Imperator nutu ac manu audientia indicta : *Tumultuari quorum, inquiebat, attinet, nostræque orationi clamoribus intempestivis obstrepere? Pax sit rebus. Audite quod superest. Cæteros, inquam, omnes, præter eos quos dixi crimine omni ac pœnæ meæ solvo, solutos volo, securos esse jubeo, futurus deinceps vobis pariter universis et singulis qualis prius fui.* Quo die venia hæc promulgata in hunc modum est (lux erat principum apostolorum memoriæ sacrata), quidam quibus Imperatoris lenitas nimis videbatur collato **265** consilio certum hominem mittunt qui tunc Diogenem, tum conscio ac participi consiliorum ejus omnium Catacaloni Ceraumeno, crueret oculos. Ita quidem id contigisse fama jam tunc in hunc diem emanavit. An autem id nequaquam ipsi auctoritate propria perficere ausi Augustum adiverint, periculoque ac rei necessitate demonstratis consensum in id quod decreverant ejus expresserint, Deus videlicet sciverit : ego de eo quidem comperti nihil habeo quod tradam.

Tali modo a Diogene insidiæ structæ erant imperatori, quibus manifesto numine Providentiæ divinæ mirabiliter expeditus, nihilo remissiore animo aut impetu cœptum iter negotiumque exsequi perrexit, recta movens in Dalmatiam ; quem ubi Volcanus primum advenisse Lipenium audivit, deinde cominus admoventem ipse spectavit, atque adversus illam Romanæ aciei formidabilem structuram, illum phalangis contextum, et cæteram imperatorii exercitus speciem apparatusque, laudquaquam se parem sensit, missis statim legatis de pace tractare institit, sancte pollicens se et promissos obsides exhibiturum sine mora, et ab omni deinceps adversus rem Romanam injuria temperaturum. Accepit perlibenter Barbari legationem imperator, non quod non haberet ac probaret aspernandi causas, sed expertus abunde

Α τῆς αὐτοῦ βουλῆς κεκοινωνηκότα τῷ Διογένη καταψήφισαντο. Ἡμέρα δὲ ἦν ἐν ἣ ἡ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων μνήμη ἐτελεῖτο. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον λογοποιεῖται. Εἰ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς περὶ τούτου παρ' αὐτῶν εἰσηγηθεὶς ἐνδέδωκεν, ἢ καὶ τὴ πᾶν τῆς ἐκείνου γνώμης ἦν, Θεὸς ἂν εἰδείη· ἔγωγε τέως οὐ πάνυ τι γινώσκω ἔχω βεβαίως.

Pax sit rebus. Audite quod superest. Cæteros, inquam, omnes, præter eos quos dixi crimine omni ac pœnæ meæ solvo, solutos volo, securos esse jubeo, futurus deinceps vobis pariter universis et singulis qualis prius fui. Quo die

venia hæc promulgata in hunc modum est (lux erat principum apostolorum memoriæ sacrata), quidam quibus Imperatoris lenitas nimis videbatur collato **265** consilio certum hominem mittunt qui tunc Diogenem, tum conscio ac participi consiliorum ejus omnium Catacaloni Ceraumeno, crueret oculos. Ita quidem id contigisse fama jam tunc in hunc diem emanavit. An autem id nequaquam ipsi auctoritate propria perficere ausi Augustum adiverint, periculoque ac rei necessitate demonstratis consensum in id quod decreverant ejus expresserint, Deus videlicet sciverit : ego de eo quidem comperti nihil habeo quod tradam.

Π Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ἐκ τοῦ Διογένηος συμπεσόντα τῷ αὐτοκράτορι, παραδόξως τῆς ἀμάχου τοῦ Ἰψίστου χειρὸς ῥυσσμένης τοῦτον ἐξ ὑπογυίου κινδύνου. Αὐτὸς δὲ πρὸς οὐδὲν τῶν συμπιπτόντων ἐπαλακίζετο, ἀλλὰ καὶ ὡς καταυθὺ Δαλματίας ἤλαυσε. Μεμαθηκῶς δὲ ὁ Βολκάνος τὴν εἰς τὸ Λιπένιον τοῦ αὐτοκράτορος Ἐλευσιν καὶ ἐπικαταλαβόντα τοῦτον θεασάμενος, καὶ πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς παρατάξεις καὶ τὸν συνασπισμὸν ἐκείνον καὶ τὴν στρατηγικὴν πανοπλίαν μηδ' ἀντωπῆσαι δυνάμενος, ἀποστελλας παραχρῆμα τὰ περὶ εἰρήνης ἡρώτα, ὑπισχνούμενος ἅμα καὶ αὐτοῦς τοὺς προὔπεσχεθέντας ὁμήρους ἀποστεῖλαι καὶ μηδὲν τι δεινὸν τοῦ λοιποῦ διαπράξασθαι. Δέχεται τοίνυν τὸν Βάρβαρον ἀτμένως ὁ αὐτοκράτωρ, ἀκηδῶν οἶον καὶ ἀποστρεφόμενος τὴν ἐμφύλιον ἢ μάχην· κἂν γὰρ Δαλμάται ἦσαν, ἀλλ' ὅμως Χριστιανοί. Ἐκεῖνος δ' εὐθὺς τεθαρόρῃκως προσεληλύθει συνεπαγόμενος τοὺς τε συγγενεῖς καὶ ἐκκρίτους τῶν Ζουπάνων (83)· καὶ προθύμως ὁμήρους τοὺς αὐτοῦ ἀνεψιαδῆς τῷ αὐτοκράτορι παραδέδωκε, τὸν τε Οὐρσεῖν (84) καλούμενον καὶ Στέ-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

* προὔπεσχημένους. † Deest vox τὴν ἐμφύλιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Ζουπάνων. Ita appellabant Servii et Dalmatæ regionum præfectos, seu qui proximam a rege potestatem habebant, inquit Cinnamus, voce Nicetæ nota in Isaacio, lib. iii, n. 4. Porphyrogenito, *De adm. imp.* cap. 29, et eidem Cinnamo, lib. iii et v ; *zupani* dicuntur Gotsfrido monach. S. Pantal. an 1285, et 1290 ; *suppani* Willelmo Tyrio, lib. xii, cap. 4. Nunc scio iidemne qui *supparii* apud Polonos, de quibus Cromerus in Polon. et Chopinus in LL. Polon. ad calcem lib. iii *De domanio*. Auctor incertus *Historiæ Dalmaticæ*, quem a natalium sede Diocleatem vulgo indigitant, Banorum et Giupanorum institutionem tribuit Suetopelco primo Dalmatæ regi Christiano, qui in concilio Dalmatico coacto, ut ait, sub Stephano PP. provincias, episcopatus, et archiepiscopatus regni sui divisit, et in ciascuna di queste provincie instituit li bani, overo duchi, fece etiandio giupani, cioe conti. Banorum dignitatis mentio occurrit apud Porphyrog. *De adm. imp.* cap. 30 et 31, qui vocem exprimit per Βοάνος, quod nuncio, quia a Meursio non intellecta. Μπάνος; vocat non semel

Cinnamus. At qui Banis et Zupanis supremæ juræ imperabant, *magni iupani*, et *megajupani* dicuntur Innocentio III PP. lib. i et ii Epist. in actis ejusdem, et Thomæ archidiaconi in *Hist. Salonit.* cap. 26, et ἀρχιζούπανοι Nicetæ in Man. lib. ii, n. 7, apud quem **348** frustra vir doctissimus in Gloss. *protovestiariarum* vertit, vana et falsa Meursii sententia delusus, qui *zupanos* putavit appellatos præfectos vestiario, quia ζούπα apud Achmetem est chlamys, seu penula. Sed hic, ζούπα, est pura vox Gallica, *jupe, jupon*, sagum militare. Sanutus, lib. ii, part. iv, cap. 8 : *Est necessarium quod quilibet homo armatæ prædictæ habeat zuppam unam aptam et dextram protinus ad ferendam. Zupa* vero, unde deducta vox *zupanus*, aut *zupania*, populum Slavis sonat, vel regionem a populo cultam ; atque hinc *zupanus* dux regionis, ut auctor est Joann. Lucius, lib. i *Hist. Dalm.* cap. 13.

(84) Οὐρσεῖν. Uresis et Stephani nomina Servianis et Toparchis familiaria posthæc fuisse, advertere est passim ex Cantacuzeno et Orbino.

φανον τὸν Βολκάνον⁸, καὶ ἑτέροισι τὸν εἴκοσι ἀριθμὸν Ἀ poterat : quod ambo illi populi, licet a potestate ἀποπληροῦντας. Οὐ γὰρ ἐνὸν ἦν αὐτῷ ἄλλως πως Romana liberi, Christiani tamen erant); civilis, τοῦ λοιποῦ διατεθῆσθαι. inquam, belli pertusus Augustus quamlibet pacem ei praeoptavit. Quo Boecanus cognito statim magna fiducia se ad eum confert, secum ducens tum cognatos suos, tum praecipuos magnatum et magistratum gentis, quos certo insigni honorariae vestis discretos a caeteris Zupanos vocare solent. Mox bona fide obsides representavit Augustoque tradidit consobrinorum suorum filios, unum Uresin dictum, alterum Stephanum Boecanum, cum his alios ad viginti. Facere id illum coegit magnum discrimen rerum suarum quibus alia tum ratione consulere non poterat.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ὅποσα διὰ μάχης καὶ σιδήρου ἀνύεσθαι πέφυκεν εἰρηρικῶς διαλύσας, πρὸς τὴν βασιλεύουσάν ἐπανέστρεψεν⁹. Τοῦ μέντοι Διογένους ἐκῆδετο πᾶν, καὶ δακρύων ἑώρατο, καὶ βύθιον στένων δι' αὐτὸν ἐξηκούετο. Πολλὴν τε τὴν περὶ αὐτὸν φιλοφροσύνην ἐπεδείκνυτο, καὶ ἀνακτᾶσθαι τοῦτον ἔσπευδε, καὶ τοῖς πλείοσι τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀφαιρεθέντων αὐθις τοῦτον ἀποκατέστησεν. Αὐτὸς δὲ κατακώχιμος ὑπὸ τῆς λύπης ὢν, καὶ τὴν ἐν μεγαλοπόλει διατριβὴν ἀποστρεφόμενος, τοῖς ἰδίῳις ἀγροῖς ἐμφολοχωρῶν ἦν, ταῖς τῶν παλαιῶν προσανέχων διόλου βιβλίαις, ἄλλων ὑπαναγινωσκόντων αὐτῷ. Στεροῦμενος γὰρ φωτὸς ἑτέρων ἐχρᾶτο πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν¹⁰. Ἄνθρωπος δὲ οὗτος τοσοῦτος τὴν φύσιν ὡς καὶ μὴ ὄρωντα τοῖς ἑρῶσι δυστέκμηρτα βραδίως καταλαμβάνειν. Πᾶσαν μὲν δὴ ἔκτοτε παιδείαν διελθὼν, καὶ αὐτὴν δὴ τὴν περίκλυτον γεωμετρίαν τὸ καινότερον φιλοσόφων τινὲν ἐντυχῶν διὰ στερεῶν τούτῳ τὰ σχήματα παρέχειν ἐπέταττεν· ὁ δὲ τῇ τῶν χειρῶν ψηλαφῆσει ἀπάντων¹¹ τῶν τῆς γεωμετρίας θεωρημάτων τε καὶ σχημάτων ἔσχε κατάληψιν, καθάπερ ἐκαῖνος ὁ Δίδυμος ὃς δι' ὀφύτητα νοῦ καὶ ἀνευ ὀμμάτων μουσικῆς καὶ γεωμετρίας εἰς ἄκρον ἐλήλυθεν, εἰ καὶ μετὰ τὴν γνῶσιν τούτων εἰς ἀρεσὴν ἀτοπον συνηλάθη τὸν νοῦν, ἐκτυρλωθεὶς ὑπὸ κενοδοξίας καθάπερ ὑπὸ πάθους τὰ ὄμματα. Θαυμάζει μὲν οὖν ἄπας ταῦτα ἀκούων. Ἐγὼ δὲ καὶ τεθέαμαι τὸν ἄνδρα καὶ τεθαύμακα καὶ περὶ τοιούτων λαλοῦντος ἀκῆκοα· μηδ' αὐτὴ δὲ τῶν τοιούτων παντάπασιν ἀμελέτητος οὖσα ἐπεγίνωσκον τοῦτον ἀκριβῆ τῶν θεωρημάτων γνῶσιν ἔχοντα. Εἰ δὲ καὶ περὶ λόγους ἡσχόλητο τῆς παλαιᾶς, ὅμως κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος οὐκ ἀρίστατο μὴνίδος, ἀλλὰ τὸν τῆς τυραννίδος λογισμὸν ὑποτυφόμενον εἶχε διόλου. Καὶ μέντοι καί τισιν αὐθις τοῦ ἀπορρήτου τούτου κεκοινῶνῃκε λογισμοῦ, ἀφ' ὧν εἰς τις τὰ βεβουλευμένα προσελθὼν προσαγγέλλει τῷ αὐτοκράτορι· μεταπεμφόμενος δὲ τὸν Διογένην ἐπυνθάνετο περὶ ὧν τε βεβούλευται καὶ περὶ τῶν τῆς βουλῆς αὐτῷ κεκοινωνηκότων. Καὶ ὃς πάντα θᾶπτον ἀνομολογήσας παραχρῆμα συμπαθείας ἠξίωτο.

mentem in absurdam deinde haeresim allisit, infeliciter excecante superbia luce oculi orbatus, quam prius calamitate fortunae lumen oculorum amiserat. Scio mira visum iri quae hic refero de Diogene. Licebit tamen mihi credere auritae oculataeque testi; nam et spectavi ego miraque coram sum caecum hunc geometram, et specimen non vulgaris in eo genere peritiae, his auribus cepi cruditis ipsius de tota istius disciplinae ratione disputationibus audiendis: neque vero inidonea sui quae judicarem de talibus, et ipsa in isto pulvere versata. Porro utcumque calamitatem solari litteris Diogenes videbatur.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸ Βελκάνον. ⁹ ἐπανέστρεψεν. ¹⁰ ἀνάγνωσιν ὀμμάτων. ¹¹ ἀπάντων.

At imperator quae ferro ac praeliis vix tandem conficeret, pacifica tractatione consecutus, in urbem gratulans rediit: ne tum quidem sui Diogenis oblivisci valens aut ejus amorem utcumque de se merito deponere. Videre illum multi cum miseriis ejus daret lacrymas; multi audire suspiria ex altitrahentem ad memoriam et sensum calamitatis inquam ille merens licet ac sua magna culpa incidere. Nec inutili commiseratione contentus multa illi documenta atque effecta verae benevolentiae exhibuit; nam et consolari ac recreare ipsum in malis suis conatus est: et cum esset justissime multatus bonis, plerasque ablatarum ipsi rerum ultro restituit. Ceterum Diogenes in cladis suae sensu ac dolore ingenti, tristitia se involvens fortunae talis propria urbanam commorationem aversatus **266** in villis plerumque suis erat, lectioni fere librorum veterum attentus, quos alienis oculis, cum ipse propriis careret, praelegi sibi pene assidue curabat. Atque hic vir quanto fuerit ingenio vel ex hoc licet conjicere, quod caecus licet ea facile intelligeret, quae integris atque acerbis praeditis oculis vix omnibus sensibus conuixi caperent. Itaque in hoc calamitoso secessu disciplinarum elegantium orbem totum percurrit, in ipsaque adeo illa inclyta geometria cujus figurae ac lineae praecipuum requirunt usum luminum, operam mirifice navavit, usus ad hoc institutione philosophi nescio cujus ei casu oblatus, quem sibi jussit ex solida materia figuras efformare, quas alii magistri ejus scientiae delineant, spectandas in tabulis, successu plane stupendo mirabilis incepti. Nam quae studiosi geometriae attenta inspectione linearum et figurarum assequuntur theoremata doctrinae istius, eadem iste caecus, digitis vicem oculorum suppletibus, contractandis iis quas dixi figuris solidis, omnique ex parte palpandis nihilo certius comprehendebat. Haud scio an multum hac in parte inferior illo Didymo quem ferunt oculis captum perspicacia quadam inusitata mentis musicam et geometriam ad perfectum didicisse. Quamquam ille miser his scientiae opibus refertam

alebat tamen adhuc crudum iræ atque ambitionis vulnus, Imperiique usurpationem (quod mirabile sit) et ultionem de imperatore repetendam, non modo versabat æcæ animo, et quasi favillas flammæ veteris sub illo casus sui velut cinere vivas adhuc fumigabundasque fovebat, sed etiam usque in sermonem conatumque protulit, tentare quorundam fidem ausus, et novæ conjurationis socios parare. Delata res est ad imperatorem ab eorum aliquo quibuscum ea de re verba Diogenes fecerat. Accersitus post hoc iudicium reus, erimen ultro fassus iterum est consciosque ac consilii seriem prodidit omnem, sicque statim ab Augusto iterata venia impetratus est.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ Ι.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER X.

267 ARGUMENTUM.

Nili et Blachernitæ hæreses Alexii Augusti cura oppressæ. Pseudo-Diogenis impostura. Bellum Comanicum ejus instigatione inchoatum, ejusdem excæcatione et Comanorum clade patratum. Expeditiones sacræ Gallorum contra Turcos et quid earum occasione imperator Alexius egerit.

PERIOCHE.

Nili ortus, dotes, studia, celebritas, hæresis, contumacia, conjunctio cum ipso Armenorum, damnatio in synodo, item ut Blachernitæ. Pseudo-Diogenis impostura et rebellio. Unde is ortus. Quibus naturæ ac malitiæ partibus instructus. Chersonum relegatur. Fugit ad Comanos. Imperator ab eis acclamatur. Ii expeditionem clam parant. Imperator se contra instruit, limitem munit, Dei voluntatem exquirat. Comani Danubium trajiciunt. Adrianopoleos periculum et præmunitio. 268 Geloe multæque urb'es aliæ Barbaris se dedunt. Res gesta apud Anchialum. Vana fiducia et jactantia Pseudo-Diogenis. Oppugnatio Adrianopoleos. Bryenii fides constans. Constantinus Catacalo repellitur a Comanis. Virtus ejus filii Nicephori. Ingens eruptio Adrianopolitanorum. Mariani sortitudo. Alacuseus Zopyrum imitatur, Pseudo-Diogenem capit, qui excæcatur. Multiplex imperatoris victoria de Comanis quos cædit et spoliat. Limes Bithyniæ firmatur contra Turcos. Arx dicta ferrea ad Nicomediæ tutelam conditur. Expeditiones sacræ Gallorum unde ortæ. Locustæ Gallicorum exercituum prodromi. Græci a Latinis sibi timent. Petri exercitus occisione occisus a Turcis. Ossa Gallorum exstructa montem faciunt. Ex his urbs ædificatur. Hugonis qui frater erat regis Franciæ naufragium, et deductio ad imperatorem. Comes Provinciæ mari vincitur. Latini sacerdotis cum Mariano pugna pertinax. Tzangræ descriptio. Gotthofredi cum imperatore simultates. Oppugnatio Constantinopoleos, victoria imperatoris de Latinis. Gotthofredus malo domitus juramentum imperatori præstat. Regique ab illo exceptus discedit. Raulis copiæ pugnantes prospere cum Romanis, circumveniuntur et vincuntur. In terram sanctam mari deportantur. Artes imperatoris in Latinos. Latinorum vicissim in imperatorem. Audacia Latini cujusdam imperatorem contemnentis, increpita a Balduino. Ejusdem jactantia, et modesta imperatoris responsio, prudensque consilium de vitandis insidiis Turcorum. Baimundus relictis post se copiis imperatorem convenit. Mutua utriusque dissimulatio. Suspicio Baimundi de veneno sibi propinando. Prudentia imperatoris, imprudentia Baimundi suos irritantis. Juramentum ejusdem imperatori præstitum. Liberalitas imperatoris in Baimundum. Ejus inconstantia. De astutia Baimundi Romanum imperium invadere cogitantis. Domesticatum Orientis petens eluditur ab Augusto. Qui de ratione belli Turcici copiose, subtiliter, benevole disserit ad Gallos ad eundem procinctos. Isangeles imperatori percarus. Quas ob causas, ei animum suum imperator aperit. Judicium Isangelis de Baimundo. Imperator cur se Gallis non adjunxerit pugnaturis in Turcos. Pelecanum se confert. Nicæam deditione sibi facta Turcorum ipsorum, non concessione Gallorum obtinere cupit. Ad eam rem utitur Butumitæ opera.

ΑΛΕΞΙΑΣ Ι΄.

Ἐπεὶ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν ὡσπερ τι βεῦμα κακίας A
 ὁ Νεῖλος ἐκείνος ἐπικλύζων πολὺν τὸν πάλον ταῖς
 τῶν ἀπάντων ἐνεποιεῖ ψυχαῖς, μετ' οὐ πολὺ τῆς
 τῶν τοῦ Ἰταλοῦ δογμάτων καθαιρέσεως ἀναφανείς
 καὶ πολλοὺς ταῖς δίναις τῆς αὐτοῦ κακοδοξίας ἐδύ-
 θισεν. Ἄνῆρ δὲ οὗτος δεξιὸς μὲν τὴν ἀρετὴν ὑπο-
 κρίνασθαι. Οὐκ οἶδα μὲν οὖν ¹² ὅθεν. Τέως δ' οὖν
 τοῦ ¹³ μεγαλοπόλει ἐφοίτησε, ἐγγωνιάζων θεῶν
 μόνῳ δῆθεν καὶ ἑαυτῷ προσανείχε διαπαντός, ταῖς
 ἱεραῖς βίβλοις ἐνασχολούμενος, ἀμύητος δὲ πάσις
 Ἑλληνικῆς παιδείας ὢν καὶ μηδὲ καθηγγητὴν τινα
 ἐσχηκῶς ἀρχῆθεν τὴν ὑφαπλοῦντα τούτῳ τὸ ¹⁴
 τῆς θείας Γραφῆς βάθος, ἐνακεκύφει μὲν τοῖς τῶν
 ἁγίων συγγράμμασι, ἀγευστος δὲ πάσης παιδείας
 λογικῆς ὢν ἐπέπλάνητο περὶ τὸν νοῦν τῶν Γραφῶν. B
 Οὐκ ἀγεννῆ δὲ τινα χορὴν ὑποσύρόμενος ¹⁵ ἐν με-
 γάλαις οἰκίαις εἰσάδου διδάσκαλος αὐτοχειροτόνητος·
 τὸ μὲν τι διὰ τὴν ἐπιφαινομένην αὐτῷ ἀρετὴν, καὶ τὸ
 κατεκκλητικὸς ἐκεῖνο ἦθος· τὸ δὲ καὶ διὰ τὴν ὑπο-
 κερυμμένω· ἐμφαινομένην αὐτῷ τάχα γνῶσιν.
 Ἐνθεν τοι καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν τοῦ
 καθ' ἡμᾶς ἀγνοήσας μυστηρίου, καὶ μήθ' ὅ τι ἐστὶν
 ἔνωσις ἀπλῶς συνιέναι δυνάμενος, μήθ' ὅ τι ἐστὶν
 ὅλως ὑπόστασις εἰδῶς, οὔτε διακεκριμένως ¹⁶ ὑπό-
 στασιν ἢ ἔνωσιν νοεῖν δυνάμενος, μήτ' αὐθις
 ἠνωμένως καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, μήθ' ὅπως ἐθεώθη
 τὸ πρόσλημμα παρὰ τῶν ἁγίων διδασκόμενος. Πόρρω
 τοῦ ὄντος ἐξενεχθεὶς, φύσει τοῦτο θεωθῆναι ἐδό-
 ξαζεν ἀπατώμενος. Οὐδὲ τοῦτο διέλαθε τὸν αὐτο-
 κράτορα. Ἄλλ' ὡς ἤσθητο τὰ περὶ τούτου, δξύρροπον C
 ἐπινοεῖ τὴν βοήθειαν, καὶ τὸν ἄνδρα μετακαλεσά-
 μενος, πολλὰ τοῦ θράσους καὶ τῆς ἀμαθίας ἐμέμ-
 φετο ¹⁷, καὶ πολλὰ τοῦτον ἐλέγξας τὴν τε καθ' ὑπό-
 στασιν ἔνωσιν τοῦ θεανθρώπου λέγου τρανώως ἐδί-
 δασκε, καὶ τὸν τῆς ἀντιδόσεως τρόπον παρίστα,
 καὶ ὅτως ἐθεώθη τὸ πρόσλημμα μετὰ τῆς ἀνωθεν
 εἰδιδασκε χάριτος. Ὁ δὲ τῆς ἰδίας ψευδοδοξίας ἀπρὶξ
 εἶχετο, καὶ πρὸς πᾶσαν κάκωσιν στρέβλαν ¹⁸ τε καὶ
 δασμὰ καὶ ξεσμὸς σαρκὸς ἐτοιμότητος ἦν, ἢ
 ἀποστῆναι τοῦ μὴ θεωθῆναι φύσει διδάσκειν τὸ
 πρόσλημμα.

in eo quidem ultra veritatis catholice gyros evagatus. Hæc nec ignorare nec dissimulare imperator
 potuit : sed errori viri celebris, quippe lubrico ad sui propagationem malo, ratus occurrendum remedium
 non lento, istum ipsum prave doctrinæ auctorem accersit : objurgataque non perfunctorie caudacia
 imperitiaque ejus, multis deinde qua testimoniis qua rationibus planè convicit pervicacem : eique,
 si sentire posset, manifeste demonstravit quid esset hypostatica unio Verbi cum humanitate : tum qua-
 tenus et qua ratione facta esset communicatio proprietatum inter naturas ambas exposuit ; denique
 humanitatem **270** assumptam, non utique natura propria, sed gratia superna fuisse deificatam co-
 piose docuit, superbo hæretico contumacia se interim involvente sua, et adeo non manus dante

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

¹² Deest vocula οὖν. ¹³ τῆ. ¹⁴ τοῦτο. ¹⁵ ἐπαγόμενος. ¹⁶ διακεκριμένως. ¹⁷ ἐμέμψατο. ¹⁸ στρέ-
 βλας.

269 Interea non longe post condemnationem pra-
 vorum dogmatum Itali, cujus superius meminimus,
 exortus est ejus amentiae successor, Nilus nomine,
 homo virtutis simulator callidus : qui cum eluvie qua-
 dam malitiae Ecclesiam inundasset, et omnium animas
 in praesens periculum adduxit naufragandi cirra
 fidem, et non paucos errorum haustos vorticibus
 irreparabili mersit interitu. Is nescio unde Con-
 stantinopolim profectus tristem illic ac a vulgo
 segregatam vitam exercuit, Deo videlicet uni, sibi-
 que assidue attendens, sacrisque libris volutandis
 otium absumens. Funditus rudis erat Graecæ omnis
 eruditionis. In divinas vero Litteras vi quadam irru-
 perat, nemine unquam adhibito qui primos ipsi
 aditus muniret ad intimam notitiam arcanorum
 illorum sensuum. Tamen erat multus in lectitandis
 operibus sanctorum ; verum cum disserendi arte
 nulla, nulla ratiocinandi methodo initiatum inge-
 nium afferret, necessario fiebat ut excluderetur sacris
 adytis, et toto, quod aioni, caelo ab exacta intelli-
 gentia divinorum, aberraret oraculorum ac dogmatum.
 Congregavit nihilominus numerum non parvum
 admiratorum sui : ad quos in magnas aedes convo-
 catos concionabundus prodibat, suis ipse unius
 suffragiis declaratus doctor : auctoritatem ipsi
 apud praecupatos favore animos facile quantavis
 conciliante primum egregia specie virtutis, deinde
 asperitate cultus victusque, squalore ostentata
 vultus ac vestium, postremo sublucentes ex arcano
 et imperitorum praestringentes animos eruditionis
 scintillæ, quasi latentis ex industria, et exuberanti
 copia modestiae custodiam frustrantis. Tali ille sui
 suorumque fiducia in rei maximae temere definiendae
 praecipitem audaciam prolapsus, homo qui nec quid
 esset unio, quid hypostasis, nec quomodo ista jungi
 componique possent in hypostaticam unionem, di-
 dicisset unquam, nec qua ratione assumpta natura,
 divinitatis esset facta particeps, ex commentariis
 sanctorum, quæ sine intelligendi fructu triverat,
 percipere potuisset, docere ac profiteri palam coepit :
Humanitatem Christi, natura fuisse deificatam ; longe

manifestæ veritati, ut se ad vincula, tormenta, mutilationem perferendam corporis, atque ad quodvis incommodum subeundum paratissimum ostenderet potius quam ut sibi extorqueri pateretur id aut sentiendi apud se, aut apud alios prædicandi libertatem, quod profiteri cœperat, nempe *humanitatem Christi natura fuisse deificatam*.

Erant tum Constantinopoli Armeni permulti, A quibus ad non orthodoxe sentiendum prorsus, novum ad idipsum impetum atque incitamentum admovebat hic Nilus. Inde frequentes colloquutiones cum Tigra- ne illo atque Arsace, qui præ cæteris oratione ac consuetudine Nili ad nefariam prave sentiendi licentiam pertrahebantur. Hic imperator pereuntium animarum interitu commotus, quas plurimas malesanæ doctrinæ impune serpentis contagio corrumpibat; factione prave sentientium eo firmiori facta atque ad nocendum valentiori, quod malas per se seorsim Nili et Armenorum causas in unum implicasset conflassetque corpus præpotentis jam sectæ: cuius tanta vis erat atque auctoritas, ut passim abrogatis traditionibus Patrum veterum, doctrina catholica de unione hypostatica fere ignoraretur, palam vero voce sublata ac libera personaret impium dictum asserentium: *Humanitatem assumptam natura fuisse deificatam*; hæc, inquam, imperator reputans et tempus esse statuens expediendæ opus, si quam afferre posset, ad tantum discrimen, ruente pernicie sistenda, Ecclesiæ procæres unam in synodum convocat, ut collatis consiliis atque sententiis de præ- senti rerum statu decernerent. Convenit universus episcoporum cœtus una cum ipso patriarcha Nico- lao. Sistitur coram illis Nilus in medio cum Armenis. Edere jubentur de incarnatione Verbi quid sentiant. Tum ille improbus superiora illa quæ retulimus palam asseruit, impudentia profitendi errandi teme- ritatem adæquante: adeo ut etiam pluribus verbis C astruere male prolata conaretur. In sententias ut deinde itum est synodus satis comperta Nili contumacia, ne lues corrupti membri ad sanorum perniciem sorperet, perpetuum in ipsum velut damnatæ doctrinæ pertinacem assertorem anathema conclamavit, unionem vero hypostaticam juxta sanctorum traditiones manifestius explicatiusque prædicavit. Post hunc aut potius cum hoc damnatus et Bla- chernita est, impia et ipse alienaque ab Ecclesia sentiens, quanquam sacerdos erat. Hic consuetudine Enthusiastarum lue contracta, quam in multos alios fallendo propagabat, occultis velut cuniculis in magnas domos se insinuans et impia illic dogmata promulgans, sæpius ab imperatore accersitus, mo- nitus edoctusque fuerat quam erraret vehementer: ad extremum cum a complexu errorum avelli non posset ad Ecclesiam delatus, et ab hujus ipsius synodi Patribus examinatus accurate, ubi obfirmæ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁹ διατάξεις. ²⁰ ἐπινεμομένων. ²¹ συνασκέψατο. ²² τάς. ²³ Deest vox πάλιν. ²⁴ ἐν αὐτῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Καθυπέβαλεν ἀναθέματι. Recitatur Nili Anathematis mus ex Ecclesia Græca, die Orthodoxiæ sacro, legiturque in Triodio.

Εἶχε δὲ τότε καὶ πολλοὺς τῶν Ἀρμενίων ἡ μεγα-
λόπολις, οἷς τῆς ἀσεβείας ὑπέκκαυμα ὁ Νεῖλος
ἐκεῖνος ἐγένετο. Ἐντεῦθεν διαλέξεις ¹⁹ τε συχνὰ
πρὸς τὸν Τιγράνην ἐκείνον καὶ τὸν Ἀρσάκην,
οὗς ἐπιπλέον τὰ τοῦ Νεῖλου δόγματα πρὸς ἀσέβειαν
ἠρέθισε. Τί τὸ ἐντεῦθεν; Τὴν ἀσέβειαν πολλῶν
ἐπινεμομένην ²⁰ ψυχὰς ὄρων ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ
ἀλλήλοις τὰ τοῦ Νεῖλου καὶ τῶν Ἀρμενίων ἐπι-
πλεκόμενα, καὶ ἀπανταχῇ τὸ φύσει θεωθῆναι τὸ
πρόσλημμα, λαμπρᾶ φωνῇ κηρυττόμενον, ἀθε-
τουμένας τε τὰς τῶν ἁγίων Πατέρων περὶ τοῦτου
γραφάς; καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ἀγνοουμέ-
νην σχεδὸν, στήται τὴν σφοδρὰ τοῦ κακοῦ βύμπη
βουληθεὶς, τοὺς τῆς Ἐκκλησίας λογάδας συναγα-
γῶν, σύνοδον περὶ τοῦτους γενέσθαι κοινῇ συνεσκέ-
ψαντο ²¹. Καὶ παρῆν τῆνικαῦτα ἅπαν τὰ τῶν
ἀρχιερέων πλήρωμα καὶ αὐτὸς ὁ πατριάρχης; Νι-
κόλαος; καὶ ὁ Νεῖλος εἰς τὸ μέσον μετὰ τῶν Ἀρ-
μενίων ἵστατο. Καὶ τὰ τοῦτου ἀνεκαλύπτοντο δόγ-
ματα. Καὶ ὅς λαμπρᾶ τῇ φωνῇ ταῦτα ἐδίδασκε,
καὶ ἰσχυρῶς αὐτῶν διὰ πλειόνων ἀντείχετο. Τί
τὸ ἐντεῦθεν; Ἡ σύνοδος ἵνα πολλῶν ἀπαλλάξῃ
ψυχὰς τῆς διεφθαρμένης αὐτοῦ διδαχῆς, αἰωνίῳ
τοῦτον καθυπέβαλεν ἀναθέματι (85), καὶ τὴν καθ'
ὑπόστασιν ἔνωσιν κατὰ τὰς τῶν ἁγίων παραδόσεις
ἐμφανέστερον ἀνεκήρυξε. Μετὰ τοῦτον ἡ μᾶλλον
εἰπεῖν σὺν τούτῳ καὶ Βλαχερνίτης δεδημοσίευτο,
ἀσεβῆ καὶ ἐκφυλα τῆς Ἐκκλησίας φρονῶν, καὶ
ἰσρωμένος ἦν. Ἐνθουσιασταῖς (86) γὰρ ὀμιλήσας
καὶ τῆς τούτων λύμης μετασχῶν, πολλοὺς δὲ ἐξα-
πατῶν, καὶ μεγάλας τῶν ²² ἐν τῇ μεγαλόπολει οἰ-
κίας ὑπορύπτων, καὶ παραδιδούς τὰ τῆς ἀσεβείας
δόγματα, ἐπεὶ πολλὰ πολλάκις μεταπεμπόμενος
καὶ διδασκόμενος παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, οὐδ'
ὕλως τῆς οικείας κακοδοξίας ἀφίστατο, τῇ Ἐκ-
κλησίᾳ καὶ τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ παρέπεμψε.
Οἱ δὲ ἐπὶ πλέον τοῦτον ἐξετάσαντες, ὡς ἀμε-
τάθετον καὶ αὐτοὶ ἐγνώκεσαν, αὐτὸν τε αἰω-
νίῳ ἀναθέματι καὶ τὰ τοῦτου δόγματα καθυπέβαλ-
λον. Οὕτω μὲν οὖν ὡσπερ τις ἀγαθὸς κυβερνήτης ὁ
αὐτοκράτωρ τὰς ἀλλεπαλλήλους τῶν κυμάτων ἐπι-
δρομάς ὡσπερ διανηξάμενος, καὶ πολλὴν ἀποκλυσά-
μενος ἄλμην τῆς οἰκουμένης, καὶ τὰ κατὰ τὴν
Ἐκκλησίαν εὖ διαθέμενος, ἐπ' ἄλλα τὰ πάλιν ²³ πε-
λάγη πολέμων καὶ θορύβων ἐπάγεται: αἰεὶ γὰρ ἕτε-
ρον ὑφ' ἑτέρου προσίστατο, καὶ θάλασσα, φασίν, ἐπὶ
θαλάσῃ καὶ ποταμῶς κακῶν ἐπὶ ποταμῶ, ὡς μηδ'
ἀναπνεῖν ἔξῃ, τὸ ²⁴ τοῦ λόγου, τὸν βασιλέα, μηδ'

(86) Ἐνθουσιασταῖς. Qui ei Eὐχίται, et Εὐγά-
μιλοι, de quibus ad lib. xv.

ἐπιμύσαι τὰ βλέφαρα· κἄν ἡμεῖς σταγόνα μικράν, ἄν τις εἰκότως, ἐκ τοῦ Ἀδριαντικοῦ πελάγους ἀνιμησάμεθα, ὀλίγα τῶν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ πεπραγμένων πῶ βασιλεῖ πραγαράφαντες μᾶλλον ἢ γράφαντες. Ἄλλ' ἐκεῖνος ἀντέτεχε πρὸς ἅπαντα κύματά τε καὶ κλύδωνας ἕως τὴν τῆς βασιλείας οὐριοδρομοῦσαν ναῦν εἰς λιμένας ἀκλύστους ὀρμίσειε. Καὶ τίς ἂν ἦ Δημοσθένους ἤχῳ, ἢ ῥοίζας Πολέμωνος, ἢ Ὀμηρικῆ καὶ Μοῦσαι τὰ ἐκεῖνω κατωρθωμένα πρὸς ἄξιαν ὑμνήσειαν; Ἐγὼ δ' ἂν φαίην οὐδ' ἂν αὐτὸς Πλάτων, οὐδ' ἂν ξύμπασα στοῶ καὶ Ἀκαδημία εἰς ταύτην συνεληλυθυῖαι, προσῆκον τῆς ἐκεῖνου ψυχῆς ἐφιλοσόφησαν· μήπω γὰρ παυσαμένων ²⁵ τῶν χειμῶνων ἐκεῖνων καὶ τῶν πολυπλόκων πολέμων μηδὲ τοῦ κλύδωνος ἀφουδρίσαντος ²⁶, ἕτερος χειμῶν οὐδενὸς τῶν εἰρημένων ἐλάττων αὐτῶ ²⁷ ἐπεγεῖ-

retur. ad specimen ac memoriam excerpuntur a me, summisque potius fastigiis delibantur quam exsequendi omnia spe aut consilio scribuntur, si ad universum corpus rerum ab Alexio gestarum comparentur, eam fere tueri proportionem qualis esset stillæ unius ex mari Adriatico haustæ ad totam ejus pelagi vastitatem. Verum per has tempestates perque hos fluctus, divini quidem favoris aspirante aura, salvam ille ac victtricem imperii navem ad prosperum portum appulit. Quo nomine quam laudem meruit, non eam vox Demosthenis, non Polemonis torrens ingenium, non Homericæ omnes Musæ pro dignitate celebraverunt. Imo ne ipse quidem Plato, neque si Porticus cum Academia conspirent, philosophari quidquam non herolcis Alexii meritis minus meo iudicio queant. Sed jam ad alium turbinem veniendum est qui priorum nullo formidolosus vehemensque minus vixdum sedatis illis ac compositis ingruit in fortunam ac statum patris mei.

Καὶ γὰρ ἀνθρωπὸς τις οὐ τῶν ἐπιφανῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς κάτω τύχης ἐκ τοῦ χάρακος ὀρμώμενος, τὸν τοῦ Διογένους υἱὸν (87) ἑαυτὸν εἶναι ἔλεγεν, κἄν ἐκεῖνος ψθάσαι ἀνηρέθη ὀπηνίκα τὸν μετὰ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ²⁸ πόλεμον ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος καὶ αὐτάδελφος τοῦ αὐτοκράτορος συνεχρότησεν. Ὅπως ἐξ, τῶ λεπτομερέστερον ἐθέλοντι μαθάνειν ἐξέσται ἀπὸ τῶν τοῦ κλεινοῦ Καίσαρος συγγραμμάτων διεντυχεῖν. Παρὰ πολλῶν μὲν οὖν ²⁹ ἐπιστομιζόμενος ὁ τοιοῦτος ἐπαύετο οὐδαμῶς. Καὶ γὰρ ἦλθε μὲν αὐτός, ἐξ ἀνατολῆς ³⁰ πένης τε καὶ σισσυροφορῶν· πανουργότατος ἔξ ὧν καὶ τὸ ἦθος πολύτροπος περιενόσται τὴν πόλιν, κατ' οἴκους τε καὶ ῥυμοτομίας περὶ ἑαυτοῦ ὑψηλά τινα διαγγέλλων, καὶ ὡς εἶη τοῦ προεβασιλευκίτου Διογένους υἱὸς Λέων ἐκεῖνος, ὃς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ὑπὸ βέλους, ὡς εἴρηται, πληγὴς ἐτετελευτήκει. Ἀναδιώσκων τοίνυν τὸν τεθνηκότα οὗτος ὁ ἀλαζῶν τοῦνομά τε τὸ ἐκεῖνου ἑαυτῶ περιετίθει, καὶ φανερῶς ἐβασίλεια, καὶ τοὺς κουφοτέρους ὑπήγετο. Καὶ ἦν ἄρα καὶ ³¹ τοῦτο τὸ δεινὸν ἐπιθήκη τῶν τοῦ βασιλέως συμφορῶν, ὡσπερ τι δρᾶμα ἐπιτραγιδοῦσης αὐτῶ τῆς τύχης τοῦτον τὸν κακοδαίμονα. Καὶ ὡσπερ, οἶμαι ³¹,

tus in contumacia deprehensus ab iis est, tam ipse quam ejus dogmata perpetuo sunt pariter anathemati subjecta. Ita imperator, ut gubernator bonus, crebros eluctatus incursus contra ruentium undarum, et æstuantis mundi vastis fluctibus emensis, ecclesiasticis insuper rebus recte constitutis in alia jam ex alijs bellorum ac tumultuum discrimina vocatur: vix eo natus fato ut ne respirandi quidem unquam, aut quod aiunt, connivendi spatium haberet. Adeo illius virtutem quasi firmam navem exercebant semper alii super alios affluentes malorum annes periculorum vorticibus minaces; vel potius sine portu ac littore in immensum vasta sævisque procellis infesta maria. Quæ ego utcumque rerum Alexii Augusti professa narrationem, non utique omnia in hunc veluti angustum operis mei alveum corrivare sperem posse. Quin ultro fateor hæc quæ

Exstitit subito e face castrensi terræ filius quidam homo nihili qui se Diogenem esse affirmaret ejus qui olim isto nomine imperaverat filium. Satis constabat illum cujus in nomen ac personam invadebat plagiaris hic nebulo, interfectum fuisse eo prælio quod, Isaacio nunc Sebastocratore, tunc Romanum exercitum ductante, commissum cum Turcis est ad Antiochiam, de quo quæ distinctius scire volet, habet commentarios nostri Cæsaris, quos consulat: tamen multorum factiosis studiis et adhortationibus confirmatus circumforaneus ægypta perseverabat quod semel cæperat. Et erat vaser astutusque homuncio, cui necessitas ingenium acuerat. Venerat enim ab Oriente Constantinopolim egens et panno us; itaque versutiam pro re arteque habens, eam strenue in usum explicabat, obiens vicatim urbem, domosque penetrans, atque illic apud credulos mirum quam excelsa de se prædicans. Nimirum se esse ejus qui nuper imperaverat Diogenis filium Leonem illum qui apud Antiochiam sagitta ictus, ut diximus, obierat; tamen ²⁷² eum hic impostor excitarat a mortuis scilicet, certe illius usurpato nomine haud dissi-

Exstitit subito e face castrensi terræ filius quidam homo nihili qui se Diogenem esse affirmaret ejus qui olim isto nomine imperaverat filium. Satis constabat illum cujus in nomen ac personam invadebat plagiaris hic nebulo, interfectum fuisse eo prælio quod, Isaacio nunc Sebastocratore, tunc Romanum exercitum ductante, commissum cum Turcis est ad Antiochiam, de quo quæ distinctius scire volet, habet commentarios nostri Cæsaris, quos consulat: tamen multorum factiosis studiis et adhortationibus confirmatus circumforaneus ægypta perseverabat quod semel cæperat. Et erat vaser astutusque homuncio, cui necessitas ingenium acuerat. Venerat enim ab Oriente Constantinopolim egens et panno us; itaque versutiam pro re arteque habens, eam strenue in usum explicabat, obiens vicatim urbem, domosque penetrans, atque illic apud credulos mirum quam excelsa de se prædicans. Nimirum se esse ejus qui nuper imperaverat Diogenis filium Leonem illum qui apud Antiochiam sagitta ictus, ut diximus, obierat; tamen ²⁷² eum hic impostor excitarat a mortuis scilicet, certe illius usurpato nomine haud dissi-

Variæ lectiones ex cod. Coislina.

²⁵ παυσαμένων. ²⁶ ἡσυχάσαντος. ²⁷ αὐτῶν. ²⁸ Ἀντιόχου. ²⁹ Desunt voces μὲν οὖν. ³⁰ ἀνατολῶν. ³¹ ἄρα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Διογένους υἱόν. Pseudo-Diogenis rebellionem et executionem refert etiam Zonaras. Is autem Diogenis imp. filius non Leo, uti habet Anna, sed Constantinus vocatur. Ita enim disertè Bryennius, lib. 1, cap. 6, et lib. 11, cap. 29, ubi ejus ad

Antiochiam interitum enarrat sub an. 1070. Leo vero in prælio contra Scythas Alexio ipsi imperatori merens cæsus fuit, ut refert eadem Anna, lib. VII, p. 196.

mulanter imperium affectabat. Fuit hoc non leve auctarium tot illarum gravissimarum arumarum quibus fortuna cum imperatore Alexio quasi professas inimicillas exercens, virtutem ejus tot annis exercitam habuerat. Quanquam nunc videri possit injuriam cumulasse contumelia, ludibrioque cum damno misto, simul nocere, simul irridere voluisse, hac veluti comica fabula post tot tragœdias in scenam danda. Etenim ut in epulis intempestivis asoti solent jam saturi, solidioribus cibis absumptis, per secundas mensas levia tragemata, liba mellita, et id genus cupedias ac scitamenta delibendæ apponere nauseæ: sic ubi ad satietatem insultavit imperio fortuna, tot rebellionibus virorum inclitorum ac fortium adversus imperatorem Alexium concitandis, etiam hunc quasi arctolaganum ambustum inopia, et ambitione regni ridicula fumantem, e cinere sublatum ludo quodam insolenti in ferculum extulit. Dementia porro impudentis agyrtæ plane contemnite Alexio, nec quidquam contra opponere tanti ducente, haud cessabat tamen fungus e vallo per trivium et angiporibus se venditare pro vero Diogene: indignantibus tum aliis qui fraudem norant, tum maxime omnium Theodora imperatoris sorore, Diogenis ejusdem vidua relicta: quæ post compertissimam viri cædem monastica professione suscepta, religiosam vitam diligentissime colere cœperat, sibi unijDeoque vacans. Tandem excitatus imperator circumforanei pervicacia, quem frustra iterum ac tertio commonuerat, Chersonam ipsum relegavit, deditque operam ut illic in custodia haberetur. Ibi turre conclusus, de nocte surgens deque fenestra despectans, sermonem sæpius contulit cum Comanis, commercii parandaque annonæ causa illuc ventitantibus. Tandem fide utrimque data per funem, Comanis juvantibus, ad ipsos delabitur, cum lisque ad terras ipsorum delatus, ibidemque commoratus aliquandiu, tantum apud Barbaros sibi fecit fidei ut imperator ab ipsis acclamaretur. Hinc porro lidem illi sitientes humani sanguinis, et inflammata cupiditate concitati, tum explendæ ingluviæ hominum carnibus, tum prædis ac spoliis ex Romana ditione patriam inopiam supplendi, expeditionem in Romanos adornabant, plausibilem se nactos occasionem rati ac prætextum, sœnei hujus videlicet Augusti paternum in thronum restituendi. Arcanum istud tamen consilium habebant: frustra id quidem, imperatore quamvis abstrusa penetrante. Ergo ille quam maximas potest copias instruit armatque, cæteraque parat quæ ad resistendum Comanis putat opportuna. Valles enim angustas in limitibus quas

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

** πανστρατιζ. ** κυροῦ Νικολάου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Ὁ χαρακηνός. Supra, ἐκ τοῦ χάρακος, gregarius miles.

(9) Νικολάου. Nicolaus monachus ad patriarchalem sedem evehitur Indict. 7, an. 1000, juxta Græcos 652, Christi 1084. Hinc corrigendum

αὐτοὶ τρυφῶντες μετὰ τὸν κόρον ἐπιτραχηματίζονται τῶν μελιπήκτων τινὰ προσφερόμενοι, οὕτω δῆτα καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων τύχη πολλοῖς ἐπορησαμένη κακοῖς καὶ διακορῆς γεγυῖα τοῖς τοιοῦτοις ψευδο- βασιλεῦσι τὸν βασιλέα προσέπαιζεν. Ὁ μὲντοι αὐτοκράτωρ κατεφρόνει τῶν λεγομένων παντάπασιν. Ἐπεὶ δ' ὁ χαρακηνός (88) κὰν ταῖς ἀγυιαῖς, κὰν ταῖς ἀμφοδοῖς ἐν παντὶ καιρῷ τοιαῦτα ληρῶν οὐκ ἐπαύετο, ἤλθε ταῦτα εἰς ἀκοῆς τῆς Ἀλεξίου τοῦ κρατουῦντος ἀδελφῆς Θεοδώρου, καὶ ὁμοῦ τοῦ ἀναιρεθέντος ἐκείνου υἱοῦ τοῦ Διογένους. Ἡ δὲ τοὺς λήρους ἐκείνους μὴ φέρουσα ἤχθετο. Ἐπὶ τῇ σφαγῇ γὰρ τάνδρῆς τὸν μονήρη βίον ἠλλάξατο, τὸν ἀσκητικὸν ἀκριδέστατα μετεληλυθυῖα βίον, καὶ θεῷ μόνῳ προσανέχουσα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ μετὰ δευτέραν καὶ τρίτην παραίνεσιν ὁ λήρος ἐκείνος οὐκ ἠσύχαζεν, ἐς Χερσῶνα τοῦτον ἀποστείλας, ἐμψροῦρον εἶναι παρεκελεύσατο. Ἐκεῖσε δὲ παραγενόμενος, νυκτὸς ἀνερχόμενος διὰ τοῦ τείχους καὶ προκύπτων, τοῖς συνήθως φοιτῶσι Κομάνοις ἐμπρίας χάριν καὶ τοῦ τὰ πρὸς χρεῖαν ἐκείθεν κομίζεσθαι ἀπαξ καὶ δις ὁμιλήσας, καὶ πίστεις δοῦς καὶ λαβῶν, διὰ καλωδίων νυκτὸς ἑαυτὸν δεσμήσας, ἐγαλάσθη τοῦ τείχους. Συμπαλαβόντες δὲ τοῦτον οἱ Κομάνοι πρὸς τὴν ἰδίαν ἀπήεσαν χώραν. Συνουλιζόμενος δὲ τοῦτοις ἐφ' ἱκανὸν, ἐς τοσοῦτον συνήλασεν, ὡς καὶ βασιλέα αὐτὸν κατονομάζειν ἤδη. Οἱ δὲ, αἵμασιν ἀνθρώπων λαφύξαι ἱμειρόμενοι καὶ κρεῶν ἀνθρωπίνων ἐμφορηθῆναι καὶ λείαν πολλὴν ἐκ τῆς ἡμεδαπῆς ἐπισυνάξαι κέτροχλον εὐρηκότας τοῦτον πρόφασιν κατὰ τῆς Ῥωμαίων πανστρατιᾶς ** χωρῆσαι ἐβουλεύοντο, φεῖ δῆθεν τῷ πατρῷ τοῦτον ἐγκαθιδρῦσαι θρόνον. Καὶ ἀπαιρωμένην εἶχον τέως ταυτηνὴ τὴν βουλήν. Οὐκ ἔλαθε ταῦτα τὴν αὐτοκράτορα. Ἐνθεν τοι καὶ τὰς δυνάμεις ὡς δυνατόν ἐξώπλιζε τε καὶ πρὸς τὴν τῶν Βαρθάρων μάχην ἠτοιμάζετο· τὰ γὰρ τέμνη, ἀπερ κλεισούρας ἡ ἰδιωτικὴ οὐδε γλώσσα καλεῖν, ὡς ἔφαμεν, φθάσας ἤδη κατωχυρώσατο. Καιροῦ δὲ παραληλυθότος, ἐπεὶ τὸ παρίστριον τοὺς Κομάνους μετὰ τοῦ ψευδωνύμου καταλαβεῖν μεμαθήκει τοὺς τὰ πρῶτα τοῦ στρατιωτικοῦ συντάγματος φέροντας καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς καθ' αἷμα καὶ ἐξ ἀγχιστείας αὐτῷ προσήκοντας συναγαγῶν, εἰ χρὴ κατ' αὐτῶν ἐξείναι ἐβουλεύετο. Πάντων δὲ πρὸς τοῦτο αὐτῶν ἀπειργόντων, αὐτὸς ἑαυτῷ πιστεύειν οὐκ εἶχεν οὔτε μὴν τοῖς οἰκείοις ἤθελεν λογισμῶς χρῆσασθαι, ἀλλὰ τὸ πᾶν τῷ θεῷ ἀναθέμενος ἐξ ἐκείνου τὴν κρίσιν ἠτεῖτο. Τοιγαροῦν ἀπαντας μετακαλεσάμενος τοῦ ἱερατικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ καταλόγου εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ Μεγάλην ἐκκλησίαν ἐπέβρας φοιτᾷ. Καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πατριάρχου Νικολάου ** (89) παρόντος (ἐφθασε γὰρ

mendum quod in versionem irrepsit. Exstant in Bibliotheca regis Christianissimi cod. 912, monachorum quorundam extra civitatem Acoumiorum Quæstiones, et ad eas responsa synodi sub Nicolao patriarcha et Alexio Comn. imp.

εις εὐν πατριαρχικὸν ἀναθεδικμένην: θρόνον ἐπινα-
 μήσας παριππευούσας ἐβδόμη, ἔτους 'εφκζ' μετὰ
 τὴν Εὐστρατίου τοῦ Γαρίδα παραίτησιν). Ἐν δὲ αὐτῇ
 δὲ πυκτοῖς (90) τὴν ἐπερώτησιν περὶ τοῦ, εἰ δεῖ
 ἐξεληλυθότα τοῖς Κομάνοις ἐπιθέσθαι ἢ μὴ, ἐνση-
 μνήμενος ²⁶ τῷ κορυφαίῳ πάντων παρεκλεύσατο
 καταθέσθαι εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν. Παννύχου δὲ
 τῆς ὀμνηθίας τελουμένης κατὰ τὸ περιόρθρον εἰσει-
 σιν ὁ τεθεικῶς, καὶ ἀναλαμβάνεται τὴν χάρτην, καὶ
 ἐξαγαγὼν καὶ λύσας ἐνώπιον πάντων ὑπανεγίνωσκε.
 Τὸ ἐνδοξίμον αὖν ἐκεῖθεν ὡσπερ ἐκ θείας ὀμφῆς ὁ
 αὐτοκράτωρ λαβὼν, ὅλος ἐγεγόνει τῆς ἐκστρατείας
 καὶ διὰ γραφῶν ἀπανταχόθεν ἀνεκαλεῖτο τὸ στρα-
 τευμα. Καλῶς τοίνυν παρασκευασάμενος, τῆς κατὰ
 τῶν Κομάνων ὁδοῦ εἶχετο. Ἄπαν οὖν τὸ στρατεύμα
 μετακαλεσάμενος καὶ καταλαβὼν τὴν Ἀγχιάλον, τὴν
 μὲν ἴδιον γαμβρὸν (91) Καίσαρα Νικηφόρον τὸν
 Μελισσηνὸν καὶ τὸν Πηλαιολόγον Γεώργιον, καὶ τὸν
 ἀδελφιδῶν (92) αὐτοῦ Ἰωάννην τὸν Ταρωνίτην
 μεταπεμφάμενος εἰς Βερόην ἐκπέμπει, ἀφ' ᾧ ἐπα-
 γρυπνίην καὶ ἀσφάλειαν αὐτῆς τε καὶ τῶν παρακει-
 μένων αὐτῇ ποιέσθαι. Τοὺς δὲ γε λοιποὺς τῶν
 ἐκκρίτων, διελθὼν τὰ στρατεύματα καὶ ἡγεμόνας
 τούτων αὐτοῦ καταστήσας τὸν Δαθάτηνδον, τὸν
 Εὐφορβηνδον Γεώργιον, καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Ὀύμ-
 περτόπουλον, εἰς φυλακὴν τῶν περὶ τὴν ζυγὸν δια-
 κειμένων κλεισουργῶν ἐκπέμπομεν. Ἐκεῖθεν δὲ τὴν
 Χορταρίαν καταλαβὼν (κλεισούρα δὲ τοῦ ζυγοῦ οὐ-
 τωρὶ πως ὀνομαζομένη), τὸν ὅλον περιήει ζυγὸν,
 κατασκεπτόμενος εἰ πάντα τὰ πρόην παρ' αὐτοῦ
 ἐντεταλμένα οἱ τὴν τούτων οἰκονομίαν ἀναδεξάμενοι
 τετελέκασι, καὶ εἰ τι ἡμιτελές ἢ ἐνδόν ἐστὶ, καὶ
 τοῦτο ἐπανορθώσασθαι, ὡς μὴ βλάβος ἐξεῖναι τοῖς
 Κομάνοις διελθεῖν. Πάντα γοῦν οἰκονομήσας, καθ'
 οὕτως ἐκεῖθεν ὑποστρέψας, περὶ τὴν ἱερὰν καλουμέ-
 νην λίμνην (93) τὸν χάρακα ἐπέξαστο, τῆς Ἀγχιά-
 λου ἀγχοῦ διακειμένην. Νυκτὸς δὲ καταλαβόντος
 Πουδίλου τινὸς ἐκκρίτου τῶν Βλάχων καὶ τὴν τῶν
 Κομάνων διὰ τοῦ Δανούθεις διαπεραίωσιν ἀπαγ-
 γείλαντος, δέον ἔκριεν ἀγαξούσης τῆς ἡμέρας
 μετακαλεσάμενος τοὺς ἐκκρίτους τῶν συγγενῶν τε
 καὶ ἡγεμόνων βουλευσάσθαι ὅ τι δεῖ ποιέειν. Ἐπεὶ δὲ
 εἰς τὴν Ἀγχιάλον πάντες παραγενέσθαι δεῖν ἔλεγον,

A *clisuras* sive *claustra* lingua vulgaris vocitat, ut
 diximus, praesidiis praecipuavit. Cum autem ali-
 quanto post tempore, sp̄ta **273** expeditionibus
 tempestate, in adjacentes Istro regiones venisse
 Comanorum exercitum una cum Pseudo-Diogene
 didicisset Imperator, praecipuos duces exercitus
 cognatosque ac necessarios suos omnes convocat,
 cum iisque deliberat, equid in occursum Coma-
 norum prodire cum exercitu e re foret. Negantibus
 omnibus, cum Augustum verecundia non sineret
 suam unius sequi sententiam, Deo permittendum
 rei arbitrium putavit. Ducibus igitur ac tribunis
 sacerdotibusque simul universis ad se vocatis, cum
 iis vespere ad Magnam Dei ecclesiam se confert,
 patriarcha ipso presente Nicolao (nam is patriar-
 chicum jam thronum ascenderat, indictione septima
 anni sexies millesimi sexcentissimi nonagesimi se-
 cundi, post Eustratii Garidæ abdicationem). Ibi
 descriptam in duabus tabulis interrogationem,
 prodeundum obviam Comanis, an domi manendum
 esset? omnium coryphæo tradit supra sacram men-
 sam deponendam; inde tota nocte per religiosam
 hymnodiam tractata, diluculo accedens qui depo-
 suerat chartam recipit, delatamque ac resignatam
 coram omnibus legit. Quod recitatum est non aliter
 quam divino editum oraculo Imperator accipiens se
 totum expeditioni quam Deus suadebat apparandæ
 C dedit. Litteris igitur quoquoversum datis copias
 undique contrahit; paratisque satis omnibus Ipse
 Anchialum procedit, Cæsare Nicephoro Melisseno
 et Palæologo Georgio, nec non ejus sororis filio
 Joanne Taronita Beroen dimissis, ut praesidio es-
 sent tum illi urbi, tum circumpositis regionibus.
 Ex cæteris vero ducibus tres item delegit, Daba-
 tenum, Euphorbenum Georgium, et Constantinum
 Umpertopulum, quos traditis unicuique idoneis
 copiis ad custodiam mitteret angustarum faucium
 quæ circa Jugum præbere aditum hostibus possent.
 Una ex iis clisuris, sive angustis vallibus, Chorta-
 rea dicitur ad quam ipse processit Imperator, in-
 deque universum obiens lustravit Jugum, sedulo
 explorans, an quos ad excubias occultorum ejus-
 D modi meatuum modo miserat, demandata custodia

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁶ ἐνσημανάμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) Ἐν δὲ αὐτῇ πυκτοῖς. Στοιχειομαντείας, seu
 potius illusionis species, qua usus Alexius, quo
 non tam sibi, quam populis et subditis imponeret,
 persuaderetque justam ineundæ expeditionis esse
 causam, et titubantes, fractosque prioribus bellis
 militum animos firmaret, erigeretque; quam rur-
 sum artem adhibuit bello contra Turcos, uti tradit
 Anna, lib. xv, p. 471. Certe ex Vita S. Aniani ab
 Huberto edita, eam explorandæ divinæ voluntatis
 rationem longe antea obtinuisse docemur. Ubi enim
 de ejusdem sancti in episcopum Aurelianensem
 electione agitur, hæc habentur: *Atque ut id ipsum
 divinæ electionis claresceret, cum triduanum jeju-
 nium more ecclesiastico indixisset, brevibus et libris
 super altare positis, necdum loquentem parvulum
 afferrī vidēcevit, ut ipse breviter ab altari sublevaret.*

*Tunc Christi operante virtute, cum puer manum
 subjecisset altari, mox ut breve tetigit, vox incon-
 sueta novella verba prodidit, tetesque populo procla-
 mavit: « Anianus, Anianus, Anianus istius civitatis
 a Deo pontifex est institutus. » Vide Notas ad Cin-
 namī p. 122.*

(91) Ἰδιον γαμβρὸν. Sororis maritum, ut supra
 p. 71.

(92) Ἀδελφιδῶν. Joannem Taronitam, filium
 Michaelis Taronitæ, qui cum Humbertopulo rebel-
 laverat, quique Alexii sororem uxorem duxerat.
 Atque ex hoc loco Michaelē et Humbertopulum,
 qui ob conjurationem istam in exilium acti fue-
 rant, revocatos conjicere est. Vide p. 564.

(93) Ἰσπὰ λίμνη. Juxta Anchialum; illa forte
 de qua Plinius, lib. iv, cap. 11, hodie Stagnara.

vigilanter fungerentur; operaque omnia quæ ad id præscripserat perfecta jam essent, iis quæ comperisset nondum absoluta, manum ipse supremam impositurus, aut male instituta correcturus. Hæc enim si ut oportebat se haberent, perdifficile futurum Comanis erat illac penetrare. Omnibus e sententia dispositis revertentis inde ad Sacram, quæ dicitur, paludem vallum figit, prope Anchialum. Eo ad imperatorem de nocte venit Pudilus quidam e præcipuis **274** Blachorum, nuntians trajectum a Comanis esse Danubium. Quare primo mane proceribus aulæ atque exercitus vocatis, quid opus esset facto consultabat. Censuere omnes occupandum Anchialum. Paruit imperator. Sed antequam eo pergeret, Canticuzenum et Taticium ad Therma, quæ vocantur, misit cum quibusdam ex auxiliariis gentibus Scaliario, Eleane, et aliis quibusdam eximii, ut excubarent ibi ad custodiam partium illarum. Ubi vero imperator comperit impetum Comanorum ad Adrianopolim incubuisse, proceres ad se urbis ejus universos evocat, in quibus longe omnium principes habebantur Catacalo Tarchaniota et Nicophorus Bryenii filius, olim imperio functi, ipse ob arreptam non feliciter tyrannidem multatus oculis. His ad se Augustus accersitis civitatis suæ custodiam enixe commendabat, admonens præterea ut Comanis ad Adrianopoleos conspectum promotis, non ignave illi quidem et frigide, repugarent, verum ne nimio se efforri ardore sinerent, sed telis ac sagittis eminus plerumque tuto e muris jaculatione fatigarent Barbaros, portis urbis fere clausis. Atque his mandatis si exacte obsequerentur, multa ipsis beneficia pollicebatur. Sic bene animatos Bryenium et alios imperator Adrianopolim remisit. Idem porro Catacaloni Euphorbeno Constantino per litteras mandavit ut assumpto secum Mounastra (vir hic erat misti generis ex Græcis et Barbaris longo militiæ usu magnam peritiam rei bellicæ adeptus) et Michaeli Anema cum cohortibus amborum, simul penetratas a Comanis clisuras didicisset, vestigia ipsorum sublegere pergeret, subitisque ex tuto impressionibus agmen extremum subinde carperet. Cæterum Comani ducibus usi Blachis ad angustorum perplexorumque callium flexus explicandos facile jugum transgressi, ubi priimum accesserunt prope Goloen statim ejus urbis incolæ præfecto præsidii ipsorum vineto et Comanis tradito, libentes et læti cum faustis eos acclamationibus exceperunt. At Catacalo Constantinus præsentem animo memoriam mandatorum imperatoris habens, Comanis pone assectandis in quosdam ipsorum incurrit e prædatione revertentes, in quos fortiter invectus ad centum ex iis vivos captos ad imperatorem ducit, adeo delectatum strenuitate viri ut statim eum nobilissimi dignitate ornaverit.

Interim adjacentium incolæ urbium, puta Diam-

A παραχρήμα τὸν μὲν Καντακουζηνὸν καὶ τὸν Τατίκιον εἰς τὰ καλούμενα Θερμά (94) ἐξαπέστειλε μετὰ καὶ τινὰ ἔθνηκῶν, τοῦ τε Σκαλιάρου ³⁵ τοῦ Ἐλχᾶν καὶ ἐτέρων τῶν ἐκκρίτων ἐφ' ᾧ τὴν φυλακὴν τῶν ἐκεῖσε ³⁶ ποιῆσαι μερῶν· αὐτὸς δὲ ἀπέρχεται εἰς Ἀγγίλιον. Ἐπεὶ δὲ πρὸς Ἀδριανούπολιν τὸ ὄρημα τοῦ ³⁷ Κομάνων μεμαθήκει, μεταπεμφόμενος τοῖς ἐκκρίτους τῶν Ἀδριανουπολιτῶν ἅπαντας, ὧν ὑπερέχοντες ὁ τε Κατακαλὼν ὁ Τραχανιώτης ³⁸ (95) λεγόμενος, καὶ Νικηφόρος ὁ υἱὸς τοῦ πάλαι τυραννήσαντος Βρυεννίου, καὶ αὐτὸς τυραννήσας καὶ τῶν ὀφθαλμῶν στερηθεὶς· τούτοις πολλὰ τὴν τοῦ κάστρου φυλακὴν ἐνετείλατο ποιῆσαι καὶ τῶν Κομάνων καταλαβόντων μὴ μετὰ μικροψυχίας τὸν μετ' αὐτῶν συναίρειν πόλεμον, ἀλλὰ μετὰ σκοποῦ καὶ ἐκ διαστήματος τὰς κατ' ἐκείνων βολὰς ποιῆσαι, τὰ δὲ πλεῖστα κεκλεισμένας τὰς πύλας ἔχειν, πολλὰς ὑποσχόμενος εὐεργεσίας εἰ τὰ προστεταγμένα τηρήσαιεν. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὸν Βρυέννιον καὶ τοὺς ἄλλους ὁ αὐτοκράτωρ παρεγγυησάμενος ὅσον μετὰ χρηστῶν τῶν ἐλπιδῶν πρὸς Ἀδριανούπολιν ἐκπέπομφε. Τῷ δὲ γε Κατακαλῷ τῷ Ἐφορθητῷ Κωνσταντίνῳ διὰ γραμμάτων προσέταττεν ἀναλαβεῖσθαι τὸν καλούμενον Μοναστράν (μικροδόξος δὲ οὗτος ἀνὴρ πολλὴν τὴν περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίαν κεκτημένος) καὶ Μιχαὴλ τὸν Ἀνεμᾶν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ τεταγμένων στρατιωτῶν. Καὶ ἐπὶ τούτους Κομάνους τὰς κλεισούρας διελθόντας μάθοιεν, παρέπεσθαι ὀπίσθεν αὐτῶν καὶ ἀξυμφανῶς αὐτῶν ἀποπειρᾶσθαι. Τῶν γοῦν Κομάνων διὰ Βλάχων τὰς τῶν Κλεισουρῶν ἀτραποὺς μεμαθηκότων καὶ οὕτω τὸν ζυγὸν ῥαδίως διελθούτων, ἅμα τῷ τῇ Γολόην προσπελάσαι, εὐθὺς οἱ ἔποικοι ταύτης δεσμήσαντες τὸν τὴν φυλακὴν τοῦ κάστρου πεπιστευμένον παραδεδώκασιν τοῖς Κομάνοις. Αὐτοὶ δὲ εὐφημήσαντες ἄσμενοι τούτους ³⁹ ὑπεδέξαντο. Ὁ δὲ Κατακαλὼν Κωνσταντίνος ἐναύλους τὰς τοῦ βασιλέως ὑποθημοσύνας ἔχων, Κομάνους ἐντυχῶν εἰς προνομὴν ἐξερχομένους καὶ προσθαλῶν θαρσαλέως, ζῶγριαν εὐθὺς ἐκ τούτων ἀγει εἰς ἑκατὸν ποσειμένους. Τοῦτον ὁ βασιλεὺς ὑποδεξάμενος εὐθὺς τῷ τοῦ νωθελλισσίου τιμᾷ ἀξιώματι.

C Κατασχόντας δὲ τὴν Γολόην τοὺς Κομάνους θεασόμενοι οἱ τῶν παρακειμένων πόλεων ἔποικοι Διαμ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

³⁵ Σκαλιάρη. ³⁶ ἐκεπηνί. ³⁷ τῶν. ³⁸ Τραχανειώτης. ³⁹ τοῦτον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Θερμά. Θράκιον πόλισμα. Suidæ. Vide Not. ad Villhard, n. 235.

(95) Τραχανειώτης. Tarchaniotarum familiam ex Macedonia oriundam auctor est Scyllitzes. Ex ea viri aliquot dignitatibus illustres recensentur, Ba-

silius sub Isaacio Comneno apud eundem Scyl. Josephus Magister sub Romano Diogene apud Zonaram et Scyllit. et aliquot alij apud Acrop. Canticuzen. Codinum, Ducam, etc. Vide Stemma Palæolog. in Familiis nostris Byzant.

πύλω; τε καὶ τῶν λοιπῶν, προσεληλυθότες ⁴⁰ αὐτὸν ⁴¹ ἄσμενοι ὑπεδέχοντο καὶ παρεδίδουν τὰς πόλεις, ἐπευφήμουν τε τὸν ψευδώνυμον Διογένην. Ὅς μετὰ τὴν πάντων ἐγκρατὴς γενέσθαι ἀναλαβόμενος ἅπαν τὸ Κομανικὸν στρατεύμα, καταλαμβάνει τὴν Ἀγχιάλον ἀποπειρῆσθαι τάχα βουλόμενος τῶν ταύτης τειχῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐντὸς τῶν καὶ πολλὴν ἐμπειρίαν περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐκ νηπίου ⁴² κεκτημένος, ἐπεὶ τὴν τοῦ τόπου θέσιν διέγνω τοὺς μὲν Κομάνους ἀπειροῦσαν τῆς ὀρμῆς, ὀχύρωμα δὲ τοῦ τείχους οὕταν, διελὼν τὰς δυνάμεις καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας τοῦ κάστρου ἐξώθεν τούτου συνησπικότητα ἰλαδὸν κατέστησεν. Περὶ δὲ τὸ ἄκρον τῆς Κομανικῆς παρατάξεως ἐγκεκραγότες μέρους τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος, ἐτρέψαντο μέχρις αὐτῆς θαλάσσης διώξαντες. Τοῦτο ὁ αὐτοκράτωρ θεασάμενος καὶ πρὸς τοσαῦτα πλήθη μὴ ἐξαρκούσας ἔχων δυνάμεις, μήτε ἀντικαταστήναι δυνάμιενος, ἐκέλευσε τοῦ λοιποῦ συνησπικότητα ἅπαντας ἰστασθαι, καὶ μηδένα προθέειν τῆς παρατάξεως. Οἱ δὲ Κομάνοι παρταξάμενοι ἴσταντο καὶ αὐτοὶ προμετώπιοι ⁴³ τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος, μὴ προσβάλλοντες δὲ ὁμῶς μηδὲ αὐτοὶ. Τοῦτο δὲ ἐτελεῖτο ἐπιτρὶσιν ἡμέραις ἐκ πρωτῆς μέχρις ἑσπέρας τῆς τε τοῦ τόπου θέσεως ἀπειροῦσης τούτους ⁴⁴ ἐθέλοντας μάχεσθαι καὶ τοῦ μηδένα τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος προεκτρέχειν κατ' αὐτῶν. Τὸ δὲ κάστρον ἡ Ἀγχιάλος τοιαύτης ἔτυχε θέσεως. Δεξιόθεν μὲν τὴν παντηρὰν εἶχε θάλασσαν, ἐξ εὐωνύμων δὲ τραχύντινα τόπον καὶ δύσβατον καὶ ὑπάμπελον, καὶ τοῖς ἰππόταις εἴθεον τὸν δρόμον μὴ παρέχοντα. Τί τὸ ἐπὶ τούτοις; Τὴν τοῦ βασιλέως θεασάμενον ⁴⁵ κριτερίαν οἱ Βάρβαροι καὶ τὰ βεβουλευμένα ἀπληπικότες, ἐφ' ἑτέραν ἀτραπὸν τὴν πρὸς Ἀδριανούπολιν ἐτρέποντο ἑξαπατῶντες αὐτοὺς τοῦ ψευδωνύμου καὶ λέγοντος, ὡς Ὀπηνίκα μετὴν Ἀδριανούπολιν ὁ Νικηφόρος Βρυέννιος καταλαθόντα ἀκούσῃ, ἀνοίξας τὰς πύλας μετὰ περιχαρείας ⁴⁶ ὑπαδέξεται, χρήματά τε παρέξει καὶ παντοίας φιλοφροσύνης ἀξιώσει· κἂν γὰρ μὴ ἐκ φύσεως, ἀλλὰ γε ἐκ προαιρέσεως τὴν πρὸς τὸν ἐμὸν πατέρα ἀδελφικὴν ἔσχε διάθεσιν. Ἐπὶ δὲ τὸ κάστρον ἡμῖν παραδοθῆ, οὕτως τῆς ἐπὶ τὰ ἐμπροσθεν καὶ πρὸς τὴν βασιλεύουσαν φερούσης ἀψόμεθα. Θεῖον δὲ τὸν Βρυέννιον ὠνόμαζε, παράκουσμά τι ἔχων ἀληθοῦς ὑπαθέσεως. Καὶ γὰρ ὁ πάλαι βεβασιλευκῶς Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἀνδρα τουτονὶ τὸν Βρυέννιον γινώσκων, φρονήσει τε ὑπερέχοντα πάντων τῶν τότε, εὐθὴ τε τὴν γνώμην καὶ ἐπαληθεύοντα ὡς ἐπίπαν ἐν λόγοις καὶ πράξεσιν τοῦτον ἀκριβῶς ἐπιστάμενος, ἀδελφὸν εἰσποιήσασθαι (96) ἠβουλήθη. Καὶ δὴ καὶ τὸ ἔργον τετέλεστο ἀμφοῖν τούτου συνδόξαντος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἀληθῆ καὶ παρὰ πάντων οὕτω γινώσκειται. Ὁ

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁰ προσεληλυθότες. ⁴¹ αὐτούς. ⁴² υἱόθεν. ⁴³ προμετώπιον. ⁴⁴ τοὺς τ'. ⁴⁵ θεασάμενοι. ⁴⁶ περιχαρείας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ἀδελφὸν εἰσποιήσασθαι. De adoptionibus in fratrem fuse disseruimus ad Joinvillam, Dissertat. XXI.

A Comanis Goloes, utro accesserunt, ad seque vocarunt Barbaros, civitatesque suas sponte ipsis dediderunt, Pseudo-Diogenem Augustum acclamantes passim. **275** Qui locis circum omnibus impune subjunctis ditioni suæ collecto ad se omni Comanico exercitu, Anchialum recta pergit, experiri oppugnationem ejus urbis certus. Erat tum intra ipsam imperator qui pro ea quam continuis a pueritia expeditionibus paraverat peritia rei militaris, cum et situm loci ad Comanos repellendos opportunissimum, et munimentorum ac muri firmitatem cuivis impressioni sustinendæ abunde patrem probe nosset, adeo securus opperiebatur adventum hostium, ut simul illi apparere, ipse contra portis omnibus apertis suos eduxerit aciemque instruxerit. Id ipsum cum ex adverso Comani quoque fecissent, quidam e Romana phalange injussu progressi objectos sibi Barbaros circa primam ipsorum aciem usque ad mare ipsum fusos abegerunt. Id Augustus conspiciens et nequaquam se satis numerosum ad dimicandum plena acie habere exercitum sibi conscius, edixit ne quis in posterum ultra ordines procurreret, sed omnes tecti clypeis locum quisque suum et phalangis figuram tuerentur. Pari cautione Comani explicata ex adverso Romanus exercitus acie suæ, stabant in vestigio et ipsi, tresque dies continuos in illis minis et ostentatione utrique manserunt, loci natura Barbaros, paucitate propria Romanos deterrente a prælio ultro lacescendo, ambobus vero frustra expectantibus ut pugnae initium alteri facerent. Arcis porro hujus Anchiali situs talis est. Habet a dextris mare Ponticum, a sinistris aspero et vitibus implicito ac propterea non equitabili solo protegitur. Tandem constantia imperatoris in loco tuendo satis perspecta Barbari desperatoque successu, aliam secuti viam Adrianopolim petunt, vanis ad id induci promissionibus Pseudo-Diogenis qui passim jactabat Nicephorum Bryenium Adrianopolitarum facile principem et res illic haud dubie moderantem plane suum esse, sibi que esse perspectum, simul Diogenem advenisse is rescierit, statim excepturum ipsum patentibus ostiis obvialisque ulnis pecuniasque ac commeatus abunde præbiturum, quippe ejus viri filium quicum Bryenius olim non natura comparatam, sed benevolentia et virtutis ac voluntatum similitudine conflata necessitudine fraternam coluisset: tanta porro (subdebat Pseudo-Diogenes) ac tam valida beneficio mei patrii urbe nos potiti, primum jam iter et expeditum ad imperii metropolim ipsam habebimus. Ita ille pro suscepti plagii impudentia consequenter ac vafre. Verum siquidem erat ac celebre Romanum Diogenem olim Augu-

stum, cujus iste nebulo se prolem mentiebatur, admiratione captum virtutum Bryenii, quem nec parvis nec dubiis experimentis compererat longe omnium prudentia atque ingenio **276** p æstantissimum, recto sinceroque animo virum, veracem in sermone, in omni vitæ usu atque officio candidum fucique ac simulationis expertem, affectasse sibi adjungere necessitudine quam arctissima, et ipsius haud ægre accedente consensu contractam inter ipsos mutuam quandam germanitatis adoptionem: cujus jure planus iste Romanum Diogenem, si placet superis, agnoscebat patruum, et ea fiducia incumbere in consilium Adrianopolis petende. Sunt Barbari omnes levis instabilisque mentis, indeque ad quasvis suasionum vices naturali quadam proprietate mobilitatis expositi. Magnificis itaque Pseudo-Diogenis sermonibus haud ægre impulsii Comani proficiuntur Adrianopolim, et extra civitatem castra locant. Pugnatum ibi est continuis diebus octo supra quadraginta. Juventus enim civitatis ejus egregie pugnax nullum diem abire erumperet, pugnamque cum iis consereret. At in partes, ad colloquium consensit. Proferensque caput e mœnium turte, ubi vocem impostoris audivit, fassus quidem est se fraternam cum Augusto Diogene dum viveret affinitatem coluisse, filium quoque ejus præclare sibi et notum et charum quoad superfuit exstitisse: nam is quin apud Antiochiam interfectus sit, nullum esse dubium. Improbe igitur atque impudenter agere eum qui se alloqueretur, manifestum invasorem alieni nominis. Cum his confusum explosumque personatum mionum amandavit.

Cum vero in tam longum tempus oppugnatione procedente arctiora apud obsessos omnia fierent, scriptis ii ad Imperatorem litteris auxilia petere coacti sunt. Is extemplo mandat Constantino Euphorbeno ut selecto sibi ex copiis comitum qui sub ipso erant idoneo numero sortium militum noctu Adrianopolim ingrederetur per eam partem quæ Calathadorum dicitur. Paruit Catacalo; viamque confestim ingressus quæ ducit Orestiadem festinabat spe optima fallendi Comanos, et iis non advertentibus in urbem ab illis obsessam, a parte minus custodita, penetrandi. Verum fortuna cœpto defuit. Nam odorati consilium ejus magno tum numero circumequitantes Barbari, totis in eum habenis invecti, recedere coactum etiam acriter insecuti sunt. Quo tempore ducis ejusdem Constantini Catacalonis filius Nicephorus qui postea sororem meam natu minorem Mariam Porphyrogenitam in matrimonio habuit, hastam longam ansato brachio protendens subito conversus est, et primum instantium ipsis Scytharum in adverso fodiens pectore humi mortuum afflixit. Erat enimvero is juvenis ad omnes militaris officii partes ac functiones **277** varias decore ac strenue obeundas a

Α δὲ γε ψευδώνυμος τοσοῦτον ἀπηναισχύντησεν, ὡς καὶ θεῖον ἐπ' ἀληθείας τοῦτον κατονομάζειν. Οὕτω μὲν οὖν τὰ τοῦ ψευδωνύμου τεχνάσματα. Οἱ δὲ Κομάνοι ὡς Βάρβαροι τὸ κούφον καὶ εὐμετάβλητον φυσικὸν τι παρακολούθημα κεκτημένοι περὶ θοῦνται τοῖς αὐτοῦ λόγοις, καὶ καταλαμβάνοντες τὴν Ἀδριανούπολιν ἐξώθεν τῆς πόλεως ταύτης ἠύλισαντο, ἐπὶ τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ ἡμέραις καθεκάστην πολέμων συγκροτούμενων. Καὶ γὰρ οἱ νεώτεροι καὶ πρὸς πόλεμον σφαδάζοντες καθ' ἡμέραν ἐξερχόμενοι, πολέμους συχνούς μετὰ τῶν Βαρβάρων συνεκρότου. Νικηφόρος δὲ Βρυένιος ἐπεὶ κάτωθεν παρὰ τοῦ ψευδωνύμου ἐζητεῖτο, πυργόθεν προκύψας, ἔσα γε ἀπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἀνδρὸς τεκμαιρόμενος ἔλαγε μήτε οὖν αὐτὸν ἐπιγινώσκειν Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους, τοῦ ἐκ προαιρέσεως ἀδελφοῦ αὐτοῦ χρηματίσαντος ὡς εἴρηται ἀπολα φιλεῖ πολλάκις γίνεσθαι, καὶ ὅτι ὁ ἐπ' ἀληθείας υἱὸς αὐτοῦ εἰς Ἀντιόχειαν ἀνηρέθη. Ταῦτα εἰπὼν μετ' ἀισχύνης τὴν ὑποκριτὴν ἀπεπέμψατο.

Β Διογένους, τοῦ ἐκ προαιρέσεως ἀδελφοῦ αὐτοῦ χρηματίσαντος ὡς εἴρηται ἀπολα φιλεῖ πολλάκις γίνεσθαι, καὶ ὅτι ὁ ἐπ' ἀληθείας υἱὸς αὐτοῦ εἰς Ἀντιόχειαν ἀνηρέθη. Ταῦτα εἰπὼν μετ' ἀισχύνης τὴν ὑποκριτὴν ἀπεπέμψατο.

Ἐπεὶ δὲ οἱ ἐντὸς παρεκτεινομένου τοῦ καιροῦ ἐστενοῦντο ἤδη, διὰ γραφῆς ἤτησαντο βοήθειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὁ δὲ παρευθὺ παρακελεύεται Κωνσταντίνῳ τῷ Εὐφορβηνῷ ἀποχρῶσαν ἀποδιελέσθαι δύναμιν τῶν ὑπ' αὐτὸν κομῆτων (97), καὶ διὰ νυκτὸς μετ' αὐτῶν εἰς Ἀδριανούπολιν διὰ τοῦ μέρους τῶν Καλαθάδων εἰσελθεῖν. Καὶ ὁ Κατακαλὼν παραχρῆμα τῆς πρὸς τὴν Ὀρεστιάδι φερούσης εἶχετο, μετ' ἀγαθῶν τῶν ἐλπίδων λήσεσθαι τοὺς Κομάνους οἰόμενος. Ἀλλὰ διημάρτανε τοῦ σκοποῦ. Αἰσθόμενοι γὰρ τούτου πολλαπλάσιοι τῆνικαῦτα⁴⁷ ἐξιπασάμενοι καὶ προσβαλόντες, ἀπώσαντό τε εἰς τούπισω καὶ ὀξέως ἐδίωκον. Ὅσπηνίκα καὶ ὁ τούτου υἱὸς Νικηφόρος καὶ ἐμὸς εἰς ὑστερον χρηματίσας γαμβρὸς ἐπὶ τῇ μετ' ἐμὲ ἀδελφῇ τῇ Πορφυρογεννήτῳ Μαρλίτῃ, δόρυ μακρὸν ἐναγκαλισάμενος καὶ συναντήσας ἐξ ὑποστροφῆς τὸν διώκοντα αὐτοῦς⁴⁸ Σκύθην, πλήττει κατὰ τὸ πτέρνον, ὁ δ' εὐθὺς νεκρὸς ἔκειτο. Οἶδε γὰρ ἐπ' ἀληθεία δόρυ κραδαίνειν καὶ ἀσπίδα περιφράττεσθαι. Καὶ ἱππαζόμενον ἂν τις αὐτὸν ἐθεάσατο, οὐ Ῥωμαῖον⁴⁹ εἶχασεν εἶναι, ἀλλὰ Νορμανόθεν (98) ἦκειν· θαῦμα γὰρ ἦν ὁ νεανίσκος ἐκεῖνος ἐξιπασάμενος, καὶ ὄντως φιλοτιμία φύ-

• Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁴⁷ Deest vox τῆνικαῦτα. ⁴⁸ Deest vox αὐτοῦς. ⁴⁹ Ῥωμαῖον μὲν.

Car. Dufresnii Du Gangii notæ.

(97) Κομήτων. **349** Gallorum forte, qui Alexio eo æνο μερέβαν.

(98) Νορμαννόθεν. Est hæc, non Normannorum modo, sed etiam omnium Gallorum laus præ-

cipua, quod equitandi peritia, et equitatus robore cæteris nationibus præcellerent. Anna, lib. x, pag. 140: Καὶ γὰρ Κελτὸς ἀνὴρ πᾶς ἐποχούμενος μὲν ἀνύποιστος τὴν ὀρμὴν καὶ τὴν θέαν ἐστίν.

σεως, τὴν παρὰ Θεοῦ εὐσέθειαν πολὺς, τὰ πρὸς ἄν
 θρώπους ἠδὺς καὶ μειλίχιος. Οὐπω τεσσαράκοντα
 πρὸς ταῖς ὀκτὼ διήληθον ἡμέραις, καὶ παρακλεу-
 σαμένου Νικηφόρου Βρυενίου (ἐν ἐκείνῳ γὰρ ἡ
 πᾶσα ἐξουσία τῆς Ἀδριανουπόλεως ἦν), τὰς πόλεις
 ἀθρόον ἀναπετάσαντες ἐξῆλθον κατὰ τῶν Κομάνων
 γενναῖοι στρατιῶται, καὶ πολέμου καρτερῶς συβ-
 βαγέντος πίπτουσι μὲν ἱκανοὶ τῶν Ῥωμαίων γεν-
 ναίως ἀγωνιζόμενοι καὶ τῆς ἐκυτῶν ζωῆς ἀφειδή-
 σαντες, πλείους δὲ κτείνουσιν. Ὀπτηνίκα καὶ ὁ
 Μαρριανὸς ὁ Μαυροκατακαλῶν τοῦ Τογορτά⁸⁰ κατα-
 στοχασάμενος, ἡγεμῶν δὲ οὗτος ὑπερέχων τῆς τῶν
 Κομάνων στρατιᾶς, δόρυ μακρὸν ἐναγκαλισάμενος⁸¹
 ὄλας τε τῷ ἵππῳ δοὺς τὰς ἡνίας, εὐθὺ κατ' αὐτοῦ
 ἤλαυνε, καὶ μικροῦ ἂν τοῦτον ἀνεῖλεν, εἰ μὴ προ-
 φθάσαντες οἱ περὶ αὐτὸν τυχόντες Κομάνοι τοῦτον
 ἐξείλαντο μικροῦ καὶ τὸν Μαρριανὸν ἀποκτείναντες.
 Οὗτος δὲ ὁ Μαρριανὸς, κἄν νέος τὴν ἡλικίαν ἦν καὶ
 ἐς μείρακας ἄρτι παραγγέλλων, ἀλλὰ πολλάκις τῶν
 τῆς Ὀρεστιάδος πυλῶν ἐξερχόμενος, μετὰ τῶν
 Κομάνων ἐμάχετο, καὶ τοσαυτάκις πλήττων ἢ καὶ
 κτείνων, νικητὴς ἀνθυπέστρεφεν· ἦν γὰρ ὡς ἀλη-
 θῶς μαχητὴς γενναιότατος, καθάπερ τινὰ κληρὸν
 πατρῶον τὴν ἀνδρίαν κληρωτῆμενος ἐκ γενναιοτά-
 των ἀνδρῶν γενναιότερος παῖς γεννηθείς. Ἐξ ὑπο-
 γυίου δὲ τοῦ θανάτου ρυσθεῖς, ἀναζέσας τῷ θυμῷ
 κατὰ τοῦ Ψευδοδιογένους ἐχώρησε, κέραθεν πρὸς
 τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ καὶ αὐτοῦ ἱσταμένου, ὅπου
 ὁ Μαρριανὸς μετὰ τῶν Βαρβάρων ἐμάχετο, καὶ θεα-
 σάμενος ἐρυθροφροῦντα καὶ βασιλικῶς ἐσταλμένον
 καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν σχεδασθέντας, ἀνατείνας τῆνι-
 καῦτα τὴν μάστιγα ἔπαιε τοῦτον κατὰ κεφαλῆς
 ἀφειδῶς⁸² ψευδώνυμον ἀποκαλῶν βασιλέα.

perfecti quod destinaverat facinoris adhuc aestuans,
 in ripa fluminis opposita ei loco ubi cum Comanis non prospere pugnaverat paulo ante Marianus ipse. In
 eum purpura indutum regieque ornatum, caeterum dilapsis in pugnae tumultu circum comitibus, de-
 seitum, impetum Maurocatacalo faciens, flagelli verberare caput tyranni petiit, eumentum ipsum et
 p'agiarium appellans principem.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν περὶ τὴν Ἀδριανουπόλιν καρ-
 τερίαν τῶν Κομάνων μανθάνων καὶ τοὺς συχνόους
 ἐκείσε πολέμους, δέον ἔκρινε καὶ αὐτὸς ἐξ Ἀγχιάλου
 κεῖθι παραγενέσθαι. Μεταπεμφθᾶμενος οὖν τοὺς ἐκ-
 κρίτους τῶν ἡγεμόνων καὶ προέχοντας τοῦ λαοῦ,
 ἐβουλεύετο τί ἂν ποιήσειεν. Εἰσελθὼν δὲ τις ἀνὴρ
 Ἀλακασεύς ὀνομαζόμενος ἔφη· Ὁ ἐμὸς πατήρ
 συνήθης πάλοι τῷ τοῦ ψευδωνύμου πατρὶ ἐτυ-
 χεν ὢν. Ἐγὼ γε τοίνυν ἀπελθὼν καὶ εἰς ἐν τῶν
 πολιχνίων εἰσαγαγὼν αὐτὸν, κατάσχω. Ἐζητεῖτο
 γοῦν τῆνικαῦτα ὁ τρόπος τῆς τοῦ τοιοῦτου ἔργου
 μεταχειρίσεως. Ὁ δὲ, τὸν ἐπὶ Κύρου Ζώπυρον μι-
 μησάμενος, τὸν ἐκείνου τρόπον ὑπέθετο πρὸς τὸν
 αὐτοκράτορα. Αἰκίσασθαι γὰρ ἐκείτὸν ἀπηγγεί-
 λατο⁸³, καὶ τὸν πύγωνα καὶ τὰς τρίχας ἀποκερσεῖν,
 καὶ εἰς ἐκεῖνον φοιτῆσαι, ὡς ἐῆθεν ταῦτα παρὰ τοῦ
 αὐτοκράτορος πεπονθῶς. Ταῦτ' οὐκ εἶπε⁸⁴ μὲν, οὐκ
 εἰργασατο δὲ, οὐδ' ἔπηγγείλατο μὲν, εἰς ἔργον δὲ

A natura atque ab exercitatione paratissimus. Nemo
 illo infestius lanceam quatere, nemo se tutius ab-
 dere clypeo. Equitatem porro qui videret, non
 Romanum, sed e Northmania Gallum diceret: adeo
 mirum spectaculum erat illius adolescentis equum
 ferocem domitantis, et per omnes artis semitas
 speciosissima dexteritate decurrere cogentis. Nec
 minus et aliis idem dotibus exornatus apparebat,
 quasi quadam ambitiosa ostentatione naturae. Plu-
 rimum religiosus erga Deum; hominibus insigniter
 suavis et amabilissime benignus. Caeterum post
 octo dies supra quadraginta pertæsi obsidionis
 Adrianopolitani, jubente Nicephoro Bryenio penes
 quem universa civitatis tum illius potestas erat,
 patefactis repente portis facto impetu erumpunt in
 Comanos, praeliumque acre cum iis conserunt;
 nullus ibi Romanorum sibi parcebat, itaque multi
 pro patria pugnantes genere occubuerunt, sed
 longe pluribus e Barbaris occisis. Quando Marianus
 Maurocatacalo Togortam summum Comanorum du-
 cem conspicatus, in eum medio suorum exercitu
 circumfusum hastam longam manu vibrans totis
 habenis incurrit, occidissetque illum nisi Comani eo
 mature subducto, undique in Marianum coorti
 essent, quem unum plurimi validis ictibus pene
 confecerent. Is Marianus ætate licet juvenis, et pu-
 bertatem non longe supergressus, sæpius ex urbe
 Orestiadæ eruptione facta cum Comanis manum
 conseruerat, totiesque aut interfecto aut percusso
 hoste victor redierat: fortissimus revera bellator,
 et quasi hæreditaria virtute præditus, generosorum
 parentum avorumque generosior proles. Porro
 idem tum e præsentis periculo servatus, et ira non

commodum Pseudo-Diogenem aspexit in ripa fla-
 minis opposita ei loco ubi cum Comanis non prospere pugnaverat paulo ante Marianus ipse. In
 eum purpura indutum regieque ornatum, caeterum dilapsis in pugnae tumultu circum comitibus, de-
 seitum, impetum Maurocatacalo faciens, flagelli verberare caput tyranni petiit, eumentum ipsum et
 p'agiarium appellans principem.

Tandem imperator nova Comanorum in Adria-
 nopoleos oppugnatione cognita, quotidianarum ibi
 pugnarum periculum veritus, faciendum sibi putavit,
 ut eo ipse ex Anchialo movens se conferret. Con-
 cilio ergo convocato ducum præcipuorum et repu-
 blicæ principum, sententiam eorum exquirebat in
 re præsentis. Tunc ad eum accedens quidam cui
 nomen Alacaseus, sic locutus est: *Meus pater patri
 hujus pseudonymi familiaris olim fuit. Ista ego
 gratia illi commendatum me fore sperans, hominem
 adibo persuasurus ipsi facile ut in aliquam mecum
 Romanam arcem ingrediatur, ubi capere illum et
 detinere poterem.* Quæsitum deinde quoniam istuc
 modo perfici posset. Ipse autem ultro Zopyri
 stratagemata suggerens eo se **278** commode ad rem
 quam parabat usurum imperatori recepit: sese nempe
 ipsum deformaturum, barbamque ac pilas casurum,
 talique habitu ac specie ad tyrannum accursurum,

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁰ Τογορτού. ⁸¹ κατασεύσας. ⁸² Deest vox ἀφειδῶς. ⁸³ ἐπηγγείλατο. ⁸⁴ εἶπε. ⁸⁵ καί.

imploraturumque ipsum vindicem earum contumeliarum quas causa ipsius scilicet ab imperatore passus esset. Hæc ille neutiquam vane ostentans dixit, more illorum qui verbis magnifici, rebus cauti, plura minantur quam præstare cogitent. Sic autem simul animadvertit probari consilium imperatori, nulla mora seipsum in facie lacerat, caeteroque corpore vibicibus et plagis cruentato ad Pseudo-Diogenem fugit, eique cum alia commemoravit multa ad propositum facientia, tum in prius veterem inter ipsos amicitiam : *Cujus causa ekmacerbe atque indigne, ut vides (inquiēbat), ab eo qui tibi debitum imperium detinet Alexio tractarer, explicitū me tandem, et fugam expediui ad majestatem tuam, magnopere nitens ea fiducia quam nota familiaritas patrum inter se nostrorum et tuæ bonitatis isti quod obtines fastigio congruentis, merito suggerit.* Ita ille suo quemque hamo piscari doctus, ambitiosum nebulonem regni et majestatis appellationibus illudens demerebatur. Nec caruit successu ceptum id, quod deinceps pergam exsequi. Etenim cum abeuntem Alacaseum litteris instruxisset imperator ad præfectum arcis ejusdam, Putzæ nominatæ, in hunc modum scriptis : *Quidquid tibi qui has litteras reddet dixerit, id tanquam a me imperatum sine mora fac* (erat porro ideo delecta talis arx, quod loco commodo ab Adrianopoli moventibus occurrens ad destinatas insidias idonea visa est) cum his ille adortus Pseudo-Diogenem, plagisque ac vibicibus ostensis, carcere quin etiam ac ferreis vinculis quæ ipsius occasione tolerasset ob invidiam amicitiae paternæ, querule ac dolenter deploratis, facile persuasit eam sibi ad ipsum dominum videlicet ac liberatorem suum causam existisse fugiendi. Excepit supplicem larvatus princeps benevolentissime, ab eoque petiit quid sibi auctor esset ut faceret. Tum Alacaseus : *Viles, inquit, arcem illam, et illi subjectam latam plunitiem ex qua comineatus in quam multos vobis dies toti vestro equitatu possit suppetere. In ea te arce locum tibi sumere aīo debere, Comanosque tuos circum ad prædā spargere : comportataque, quantum satis sit, annonā, deinde recta imperii caput Constantinopolim petere. Id si tu facere in animum induxeris, recipio me arcem istam sine certamine tibi traditurum. Est ejus custos mihi olim notus, totusque addictus. Visam hominem, et negotium momento conficiam.* Quidni talia probare Pseudo-Diogenes ? Ergo Alacaseus noctu epistolam sagittæ illigatam in arcem conjecit, qua præfectus lecta, paratum se præbuit ad dedendum castrum. Proximo 279 diluculo, accedit ad portas oppidi Alacaseus præfecto præsidii collocaturus. Constituerat autem prius Diogeni signum, quo a se edito, confestim is cum lecta suorum manu subiret oppi-

Α τὴν ἐπαγγελίαν οὐκ ἤγαγεν. Ἄλλ' ἄμα τε ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν συμβουλήν καὶ ὁ Ἀλακασεὺς ἐν χρωτὲ⁸⁶ κουρίας ἐγένετο καὶ τὰς σάρκας κατήκιστο, καὶ πρὸς τὸν ἐπίπλαστον Διογένην ἐκείνον ἐφοίτησε· καὶ τὰ τε ἄλλα καὶ τὴν παλαιὰν ὑπέμνησε φιλίαν, καὶ ὡς Πολλὰ δεινὰ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πεπονθῶς Ἀλεξίου ἤκω πρὸς σὲ θαρρήσας, ἔλεγεν, ἐπὶ τῇ πάλαι⁸⁷ τοῦ ἰμοῦ πατρὸς πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν γρησιόηται ἐφ' ᾧ συγάρασθαι σοι πρὸς τὸ προκείμενον. Ἐχρῆτο γὰρ καὶ τοιοῦτοις ὀνόμασιν κολακευτικαῖς ἵνα πλέον ἐφελεύθηται, καὶ ἵνα πλατύτερον τὰ κατ' αὐτὸν διηγῆσμαι⁸⁸, λαβὼν τὸ ἐνδόσιμον παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου καὶ γραφῆς ὡταύτως παραδηλούσας πρὸς τὴν φυλακὴν πολίχνιου τινὸς Πούτζης (99) ὀνομασμένου πεπιστευμένον, ὡς Ὅπερ ἂν ὁ παρῶν σοι ὑπόθηται, ποιήσῃ ἀδιστάκτως ὑπακούσας αὐτοῦ· ἐκεῖσε γὰρ ὁ βασιλεὺς καλῶς ἐστοχάσατο τοὺς Κομάνους καταλαβεῖν ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως ἀπάραντας. Τούτων οὕτως οἰκονομηθέντων, προσηκάμενος ὁ Ἀλακασεὺς, καθάπερ εἶπομεν⁸⁹, τὴν ἐν χρωτὲ κουρίαν, πρότεισι τῷ ψευδωνύμῳ λέγων· Διὰ σὲ πολλὰ δεινὰ πέπονθα, διὰ σὲ ὑβρίσθη καὶ σιδηρῶδες γέγονα, διὰ σὲ καθαιρήθη ἐπὶ πολλαῖς ἤδη ἡμέραις ἐξότου τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐρίων ἐπίθησ' αὐτὰς, ὑποπτος διὰ τὴν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς πρὸς σὲ φιλίαν δόξας τῷ αὐτοκράτορι. Λαβὼν οὖν αὐτὰς, σοὶ τῷ ἐμῷ δεσπότη προσπέφευγα, ἑμαυτὸν τι τῶν δεσμῶν ἐλευθέρωσα· καὶ σοὶ τὰ συνοίσοντα ὑποβέμενος. Ὁ δὲ, καλῶς τοῦτον ὑποδεξάμενος, ἐπυνθάνετο ὅ τι δεῖ ποιεῖν ἐφ' ᾧ τὰ κατὰ σκοπὸν πληρῶσαι. Καὶ ὅς· Ὅρῳς τουτὶ τὸ πολίχνιον καὶ τὴν εὐρείαν ταύτην πεδιάδα ἀποχρῶσαν πρὸς νομάς τῶν Ἰππῶν ἐφ' ἡμέραις δσαις βούλει διαναπαῦσαι σαυτὸν τε καὶ τὸ σὸν στράτευμα. Χρῆ οὖν μὴ περαιτέρω τέως ἡμῖς προβαλεῖν, ἀλλ' ἐνταῦθα προσκαρτερῆσαι μικρὸν, ἐφ' ᾧ καὶ σὲ ἀνακτήσασθαι τὸ πολίχνιον τοῦτο κατασχέοντα καὶ τοὺς Κομάνους ἐξελευθέρωσας, τὰ πρὸς χρεῖαν κομίσασθαι, καὶ οὕτω τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἀψῆσθαι. Καὶ εἰ ἀεστὸν δοκεῖ σοι τὸν τοῦ πολίχνιου φύλακα πάλαι ὄλον ἐμὸν ὄντα, θεάσομαι τε καὶ ἀμαχητὶ πυρασκυσάσω παραδοῦναι σοι τοῦτο. Ἦρσεν ὁ σκοπὸς οὕτως τῷ Διογένηι. Διὰ τῆς νυκτὸς δὲ τὴν βασιλικὴν δεσμῆσας γραφὴν ὁ Ἀλακασεὺς, πέμπει διὰ βέλους ἐντὸς τοῦ κάστρου. Ἦν ὑπαναγνοῦς ὁ τοῦτο φυλάστων, παρεσκευάσθη πρὸς τὸ δούνησι τῷ εἰρημένον πολίχνιον. Πρωίας δὲ ὁ μὲν Ἀλακασεὺς, πρῶτος ταῖς πύλας προσπελάσας, ὁμιλεῖν, ὑπεκρίνετο τῷ φύλακι, πρότερον σημεῖον δοῦς τῷ Διογένηι ἵν', ὅπηνίκα τοῦτο θεάσοιτο, εὐθὺ τοῦ κάστρου χωρήσειεν· ἐφ' ἱκανὸν δὲ προσπείρουμένου τὴν μετὰ τοῦ φύλακος ὁμιλίαν, καὶ ὅπερ φθάσις δεδώκει τῷ ψευδωνύμῳ ποιήσαν-

Variae lectiones ex cod. Coisl. n.

⁸⁶ Deest vocula τε. ⁸⁷ Deest vox πάλαι. ⁸⁸ διηγῆσμαι. ⁸⁹ Desunt voces καθάπερ εἶπομεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Πούτζης. Castrum in Adrianopolitano tractu, quod Peutate vocat Villharduinus, n. 186.

τος σημεῖον, καθὼς ὁ Διογένης τοῦτ' ἐθεάσατο, τινὰς ἀναλαβόμενος στρατιώτας οὐ πάνυ πολλοὺς, θαρταλέως εἰσεῖσι. Περιχαρῶς δὲ τῶν ἐντὸς ὑποδεξαμένων αὐτὸν, καὶ τοῦ φρυουρόντος τὴν Πούτζαν ἐπὶ τὸ βαλανεῖον αὐτὸν προκαλουμένου, συνωλούμενός τε ἐπὶ τοῦτο καὶ παρὰ τοῦ Ἀλακασεύς, κείθεται τούτοις εὐθύς. Εἶτα θαψιλῆ τράπεζαν αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ Κομάνοις παρέθετο. Οἱ δὲ, πάντες ὁμοῦ ἱκανῶς εὐωχθῆντες πλησθέντες τε οἴνου, ἃν ἐξ ἐμπεπλησμένων ἀσκῶν ἀπερρόφισαν, ἔκριντο βέγγοντες. Περιελθόντες δὲ εὐθύς αὐτός τε ὁ Ἀλακασεύς καὶ ὁ φύλαξ μετὰ τινῶν ἐτέρων τοὺς τε ἵππους ἀφελόμενοι καὶ τὰ ὄπλα, αὐτὸν μὲν αὐτοῦ που⁶⁰ καταλιμπάνουσι βέγγοντα, τοὺς δ' ὑπ' αὐτὸν ἀναιρήσαντες, ἐν διώρυξί τισιν εὐθέως ἀπέβριψαν, ὡς περ εἰς τινὰς τάφους αὐτοφρεῖς. Ὁ δὲ Κατακαλῶν, παρεπόμενος τῷ Κομανικῷ στρατεύματι κατὰ τὰς τοῦ βασιλέως ὑποθημοσύνας, ἐπεὶ ἐκεῖνον μὲν ἐντὸς εἰσελθόντα τοῦ κάστρου ἐθεάσατο, τοὺς δὲ γε Κομάνους εἰς προνομὴν διασχεδασθέντας, ἀπελθὼν τὸν χάρακα ἐπήξειτο ἀγγυρῶν που τῆς πόλεως ἦν φθάσαντες ὀνομάσαμεν⁶¹. Ὁ δὲ Ἀλακασεύς, τῶν Κομάνων ἀπανταχοῦ διασπαρέντων, οὐκ ἐθάρρησε δηλῶσαι περὶ τούτου τῷ αὐτοκράτορι· ἀλλὰ ἀναλαβόμενος τοῦτον τὴν κατευθῶν Τζουρουλοῦ ἤλαυνεν ὡς πρὸς τὴν⁶² βασιλεύουσαν ἀπερχόμενος. Μεμαθηκυῖα δὲ τοῦτο ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ περὶ τὰ βασίλεια ἐνδιατρίβουσα εὐθύς τὸν δρουγγάριον τοῦ στόλου Κυμινειανόν⁶³ τὸν ἐκτομίαν Εὐστάθιον διὰ τάχους ἀπέστειλεν ἐφ' ᾧ τὸν τοιοῦτον παραλαβεῖν καὶ εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν μεγαλόπολιν. Ὁ δὲ ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ Τοῦρκόν τινα Καμύρην⁶⁴ ὀνομαζόμενον⁶⁵, εἰς τὴν τούτου ἐντύφλωσιν τῷ τοιοῦτῳ ἐχρήσατο.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἔτι εἰς Ἀγγίλιον ἐγκαρτερῶν, μεμαθηκῶς τὸν ἐπὶ τῇ προνομῇ τῶν παρακειμένων χωρῶν σκεδασμὸν τῶν Κομάνων, ἀπάρας ἐκεῖθεν καταλαμβάνει τὴν μικρὰν Νίκαιαν. Ὡς δὲ μεμαθηκοὶ ὅτι ὁ Κιτζής, ἡγεμὼν δὲ οὗτος εἰς τοῦ Κομανικοῦ στρατεύματος, ἀναλαβόμενος Κομάνους προσουμένους εἰς δώδεκα⁶⁶ χιλιάδας, καὶ εἰς προνομὴν τούτους διασπείρας λείαν τε πολλὴν συναγαγὼν, τὸν αὐχένα τοῦ Ταυροκόμου⁶⁷ κατέλιπε, τὰς ὑπ' αὐτὸν ἀναλαβόμενος δυνάμεις κατελθὼν παρὰ τῷ γέλλει⁶⁸ εἰστέχει τοῦ ποταμοῦ τοῦ κατὰ τὴν πεδιάδα τὴν κάτωθεν τοῦ τοιοῦτου αὐχένος διακειμένου βέοντος. Τόπος δὲ οὗτος πλήρης χμαιδρύων καὶ⁶⁹ ἀρτιφυῶν δένδρων. Ἐκεῖσε γοῦν τὰς δυνάμεις καταστησάμενος, ἀπόμειραν Τοῦρκων ἱκανὴν ἀποτεμόμενος τῆς τοξείας⁷⁰ ἐκκρίτους εἰδήμονας κατὰ τῶν Κομάνων ἐπαφίησιν ὥστε τὸν μετ' αὐτῶν συνβριμένους πόλεμον καὶ ἱππασίας τινὰς ποιησάμενος ἐπισπάσασθαι τούτους πρὸς τὸ πρᾶνές. Οἱ δὲ Κομάνοι προσθαλόντες τούτοις ἐδίωκον⁷¹ ἀκρα-

A dum. Producto ergo aliquandiu de industria sermone cum praefecto, datoque tandem signo haud cunctatus audacter ingreditur cum paucis Diogenes, blande ipsum ac benevole accipientibus qui intus erant. Mox gubernator Putzæ comiter hospitem invitabat ad balneum, adjuvante Alacaseo et fabulae serviente. Persuadetur. Apponuntur copiosae lauto epulae, unaque famelicis Comanis, qui tam strenuam exonerandis lancibus, et inero, quod totis utribus sorbebant, exhausti posuerunt operam, ut brevi omnes ebrietate strati ronchis late sonantibus steterent. Tum capto tempore praefectus et Alacaseus cum paucis aliis circumveniunt vino captos, et cum primum arma omnium et equos subduxissent, caeteros quidem interficiunt, et cadavera eorum in voragines quasdam velut in sponte parata sepulera conjiciunt, ipsum interim Diogenem, ut erat, stertentem ibi ubi eum crapula oppresserat reliquere. Interim Catacalo, prout jussus ab imperatore fuerat, vestigia Comanorum legens, simul illum arce conclusum vidit, Comanosque vaga praedandi licentia passim ac secure circum sparsos, castra prope urbem posuit quam modo nominavimus Putzam. Verum Alacaseus late inessam Comanorum turmis omnem circa regionem reputans mittere illinc indicem perfectae rei ad imperatorem non est ausus, sed captivo suo secum assumpto recta Tzurulu petiit, Constantinopolim festinans. Diversabatur illic in palatio mater imperatoris, quae fama capti Pseudo-Diogenis accepta, extemplo drungarium classis Cyminaeum Spadonem Eustathium summi celeritate misit, qui auctorem turbarum ab ejus comprehensoribus acciperet, in urbemque induceret. Hic porro eunuchus Turcum quemdam Camyren dictum secum habens, ejus opera ad executionem Pseudo-Diogenis est usus.

At imperator Anchiali adhuc haerens, audita dispersione Comanorum ad regiones depredandas, promovet inde castra ad parvam Nicæam. Ibi cum comperisset Citizen (dux is erat unus e Comanico exercitu) ducentem secum duodecim millia Barbarorum, quos postquam ad praedandum dispersi fuerant, rursus junctos una in castra collegerat, cum illis ingenti praeda onustis consedis ad Collem Taurocomi, suis et ipse copiis secum sumptis descendens stetit ad ripas amnis per planitiem isti colli subditam fluentis. Locus erat plenus trissaginitibus et teneris adhuc stirpibus plantarum. Ibi subsidere suos jussit, **280** Turcorumque auxiliarium ob jaculandi peritiam delectum agmen in Comanos immisit, cum mandatis ut eos eminus lacerarent, equitationibusque apte temperatis sensim elicere conarentur in declivitatem quae vergebat in campos. Hos Comani conspectos effuse persecuti sunt usque ad ipsam Romanam phalangem: illicque freno adducto modicum insistere coactis equis in-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ Deest locula που. ⁶¹ ὀνομάσαμεν. ⁶² τηνικαῦτα. ⁶³ Κυμινειανόν. ⁶⁴ Καμύρην. ⁶⁵ καλούμενον. ⁶⁶ δέκα. ⁶⁷ Ταυροκόμου. ⁶⁸ τὸ γέλλος. ⁶⁹ καὶ τῶν. ⁷⁰ τοξείας. ⁷¹ ἐδίωκον.

struebant ordines, ad mox invadendum cum acie Romana prællum. At ecce prosilit in medium ultra suorum ordines audacior quidam eques Barbarus ferociter obambulans despectansque Romanas legiones, ac tantum non provocans unum aliquem qui conferre secum manum auderet. Hunc jam dudum mensus oculis, nec amplius tolerabilem ventosi thrasonis insolentiam statuens imperator, stante utrinque in vestigio dextro lævoque suorum cornu, primus ipse ac solus calcaribus equo subditis provocatorem audacem invadens medium transverberat hasta hinc extra pectus, illinc ultra dorsum exstante, moxque districtum ense per equi corpus adegit, ne hunc quidem suo domino superstitem ferens. Tale facinus eo die Alexius ostendit, milite aliquis dixerit, quam imperatore dignius. Tamen ea non exigua causa mox secutæ victoriæ fuit, Romanis legionibus magnam inde fiducia, parem metum concipientibus Comanis: quorum in confortum agmen statim a primo illo successu, tanquam in obsessæ urbis muros seipsum imperator admoveans, perrupit contextum phalangis, duasque in partes discidit aciem. Nec diu postea prællum consilit. Fieri unlique fuga cepta Comanorum, instantibus haud segniter Romanis: qui septem eo die Barbarorum millia interfecerunt, captivos ad tria milia duxerunt. Cum autem omni præda quam Barbari corraserant polita Romani essent, haud est passus imperator eam, ut moris est, inter victores dividi, quod ex vicis agrisque finitimis raptam a Barbaris sciret, sed illam decrevit dominis reddendam. Dispersa est volucris celeritate tam justi edicti fama per circumjacentem regionem. Collectique ad castra ingenti numero ii qui passi rapinam a Comanis fuerant, sua quique rite agnita recipiebant, tundentes pectora, et supplicibus in altum manibus sublatis, fausta omnia tam humano, tam benedico imperatori precantes: assurgente ad cælum usque mistis virorum ac mulierum votis ac vocibus sonantibus aut potius vociferationis ingentis. Sub hæc imperator lætus ac gratulans, victorem exercitum reduxit unde proxime venerat, in Pargam, quæ dicitur, Nicæam, ubi cum biduo reficiens militibus substitisset, die tertia movens in le Adrianopolim tenuit, multisque illic diebus in Silvestri ædibus est diversatus.

Per id tempus præcipui quique Comanorum ad imperatorem ultro venerunt sermone ac specie pacem optantium, et militare deinceps ejus auspiciis paratorum. **281** Fucus hic erat et mera ludificatio tempus eximere volentium, ac spatium dare Comanicis copiis ulterius in loca opportuna se propitiendi. Tres omnino dies simulatio duravit transfugarum mendacium; quarta nocte silentio elapsi pacem versus fugerunt. Offensus imperator fraude ac perfidia Barbarorum per strenuissimos cursoris mandata destinat ad eos quibus angustorum jugi callium custodia erat credita, ne indormiscerent, sed obseptas ita vias omnes acris et assiduis ex-

Α τῶς μέχρι τῆς Ῥωμαϊκῆς φάλαγγος. Εἶτα μικρὸν τοὺς ἵππους ἀνασειράσαντες, καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐξορμήσαι φάλαγγος ἠτοιμάζοντο καθιστῶντες τὰς παρατάξεις. Ἐπεὶ δὲ Κόμανόν τινα ἀγέρωχον ἱππότην τῆς φάλαγγος προπηδήσαντα ὁ αὐτοκράτωρ ἰθεάσατο καὶ τὰς παρατάξεις παραθέοντα, καὶ μονοῦ τὸν μετ' αὐτοῦ μαχεσόμενον ἀναζητεῖν ἐοικότα, οὐκ ἔφερεν οὔτε τὸ δεξιὸν καρτερεῖν, οὔτε τὸ εὐώνυμον κέρως. Ἄλλ' αὐτῷ πρὸ πάντων ὄλας τὰς ἡνίας χαλάτας τὸν ἀναζητοῦντα τὸν πόλεμον βάρβαρον πρῶτως παλεῖ διὰ τοῦ δόρατος καὶ ἀμφὶ στήθεσιν διαμπερὲς ἐλάτας τὸ ξίφος τοῦ ἵππου κατέβαλλε κατὰ ταυτὴν τὴν ἡμέραν στρατιώτην μᾶλλον ἢ στρατηγὸν ταυτὸν ἀποδείξας¹¹. Μέγα τοίνυν ταῖς Ῥωμαϊκαῖς παραυτίκα θάρσος ἐμβάλων παρατάξεσιν, οὐχ ἤσσανα δὲ τοῖς Σκύθαις φόβον, ὡς πύργος τοῦτοις προσβαλὼν διεῖλε τὸ στράτευμα. Οὕτω γοῦν τῆς ὁμοιχμίας τῶν Βαρβάρων διασπασθείσης, διασπαρέντες ἀπανταχῆ ἐφυγον ἀκρατῶς. Κόμανοὶ μὲν οὖν τῆνικαῦτα πίπτουσιν ὡσεὶ χιλιάδες ἑπτὰ. Ἄγονται δὲ καὶ ζωγρία τρισχίλιοι. Τὴν μέντοι λαίαν ἀπαταν ἀφελόμενοι οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, οὐ συνεχωρήθησαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος¹² κατὰ τὸ εἰωθὸς ταυτὴν ἐπιμοιράσασθαι καθὼς ἐξ ὑπογυίου τῶν πρᾶξειμένων χωρῶν ἐσκυλεύθη, ἀλλὰ δοθῆναι ταῖς ἐπίλοιπαις. Τοῦ γοῦν βασιλικοῦ προστάγματος, πτηνοῦ δόρατος εἰς πᾶσαν τὴν περίχωρον διαδεδραμηκότος, ἕκαστος τῶν σκυλευθέντων παραγενόμενος ἐπιγινώσκων τὸ ἴδιον ἀνελαμβάνετο¹³ στερνόντυπῶντες οὖν καὶ χεῖρας ἰκέτιδας εἰς οὐρανὸν ἀφροντες τῷ αὐτοκράτορι τὰ λῶνα ἐπηύχοντο. Καὶ ἦν ἀκούειν φωνὴν¹⁴ συμμικτον ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν μέχρις αὐτῆς τῆς σεληνιακῆς σφαίρας φθάνουσιν¹⁵. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ χαίρων τὰς δυνάμεις ἀνακτησάμενος, εἰς τὴν εἰρημένην μικρὴν Νίχκιαν αὐθις ἐπιναζεύγυσιν. Ἐκεῖσε γοῦν ἐπὶ δυσὶν ἡμέραις ἐγχαρτερήσας, τριταῖος ἐκεῖθεν ἐξελθὼν καταλαμβάνει τὴν Ἀδριανούπολιν περὶ τὴν οἰκίαν τοῦ Σιλδέστρου ἱκανὰς ἐνδιατρίψας ἡμέρας.

Τῶν γοῦν Κομάνων οἱ λογάδες ἅπαντες ἀποκριθέντες¹⁶ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος, βουλευθέντες τοῦτον ἀπατῆσαι, προσέρχονται τούτῳ ὡς αὐτόματοι, σπείσασθαι τάχι μετ' αὐτοῦ προσποιούμενοι, ἵνα τριβομένου τοῦ μετ' εἰρήνης κειροῦ προχωροῖ τὸ Κομανικὸν στράτευμα τοῖς ἐμπροσθεν. Ἐπὶ τρισὶν οὖν ἡμέραις ἐγχαρτερήσαντες, μετὰ τὴν τρίτην ἡμέραν νυκτὸς τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φερούσης ἤφανετο. Αἰσθόμενος δὲ τῆς τῶν Κομάνων ἀπάτης ὁ αὐτοκράτωρ ὑποπτέρους ἀποστείλας δηλοῖ τοῦτο τοῖς πεπιστευμένοις τὴν φυλακὴν τῶν τοῦ ζυγοῦ ἀτραπιῶν ἐφ' ἧ μὴ ἀναπίπτειν ἀλλ' ἐγρηγορέναι διαπαντός, εἴπου τούτους κατάσχοιεν. Αὐτῷ δὲ τὸ ὄλον στράτευμα

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ὑποδείξας. ¹² Desunt voces παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. ¹³ φωνῆς. ¹⁴ φθάνουσης. ¹⁵ διακριθέντες.

τῶν Κομάνων μεμαθηκῶς ἐπὶ τὰ πρόσω τὴν πορείαν ποιούμενον, εὐθὺς ἀναλαβόμενος τοὺς παρατυχόντας τῶν στρατιωτῶν καταλαμβάνει τόπον τινα Σκουτάριον κλούμενον, σταδίου τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀπέχοντα ὀκτωκαίδεκα, τὴν δὲ μετ' αὐτὴν εἰς Ἀγαθονικήν. Ἐπεὶ δὲ μεμαθηκοὶ τὸ Κομανικὸν φασάτον ἔτι κατὰ τὸν Ἀβιλεθῶ⁷⁷ διακείμενον (τόπος δὲ οὗτος οὐ πόρρωτέρω⁷⁸ τῶν εἰρημένων πόλεων κείμενος), ἐνταῦθα γενόμενος καὶ τὰ ἄπειρα ἄπερ ἀνῆψαν πρὸς πόρρωθεν ἐξελθὼν καὶ κατασκευάμενος ἀποστείλας μετεπέμψατο Νικόλαον τὸν Μαυροκατακάλων, καὶ ἑτέρους τῶν ἐκκρίτων ἡγεμόνων τοῦ ὀπλιτικοῦ, καὶ εἰ χρὴ ποιεῖν διεσκοπεῖτο. Δέον οὖν τῆνικαῦτα ἐκρίθη μετεπέμψασθαι τοὺς τῶν ἐθνικῶν ἀρχηγούς τὸν τε Οὐζᾶν (ἐκ Σαυρομάτων δὲ οὗτος), καὶ Καρατζᾶν τὸν Σκύθην, καὶ τὴν μιζοβάρβαρον Μοναστραῦν, καὶ παρασκευάσασθαι ἵνα ἀπελθόντες παρασκευάσωσιν ἐφ' ἑκατέρῃ σκηνῇ πεντεκαίδεκα καὶ πλείους ἀνάψαι πυρσούς, ὥστε τοὺς Κομάνους τοσοῦτους πυρσούς θιασμένους ἀπειροπληθῆς τὸ Ῥωμαϊκὸν νομίσαι στράτευμα, κἀνταῦθεν ἐκδειματωθέντες τοῦ λοιποῦ μὴ θαρσαλέως τοῦτοις προσβαλεῖν. Τοῦτο δὲ γεγονός ταῖς τῶν Κομάνων ψυχαῖς μέγαν φόβον ἐνέησιν. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ πρῶτος ὀπλισάμενος καὶ τὰ ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις ἀναλαβόμενος, ἵεται κατ' αὐτῶν καὶ πολέμου ἐξ ἑκατέρων συρραγέντος, οἱ Κόμανοι τὰ νῦτα διδάσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς διελὼν τὸ στράτευμα, τοὺς μὲν φίλους ἐμπροσθεν διώκειν ἐκπέμπομεν, αὐτοὺς δὲ φευγόντων ἀκρατῶς ἐλαύνων ἐδίωκε. Τοῦτους δὲ περὶ τὴν Σιδηρᾶν κλεισοῦραν καταλαθὼν, πολλοὺς μὲν ἀναίρει, πλείστους δὲ ζωγρεῖαν ἄγει. Οἱ δὲ γε προπεμφθέντες τῶν Κομάνων τὴν λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενοι ὑπεχώρησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, περὶ τὴν ἀκρολοφίαν τῆς Σιδηρᾶς κλεισοῦρας παννύχιος διατελέσας, χειμῶνος ὄντος σφοδροῦ ἀύραζούσης ἤδη ἡμέρας τὴν Γολῆν κατέληφεν. Ἐκείσε δὲ ἡμερονύχθιον ἐν διακαρτερήσας ἐφ' ᾧ τιμῆσαι πάντας τοὺς ἀνδρικῶς ἀγωνισαμένους καὶ δωρεῶν μεγίστων ἀξιῶσαι, καὶ τὸ βουλευθὲν εἰς ἔργον ἀγαγὼν καὶ μετ' εὐφροσύνης πάντας ἐκπέμψας οἴκαδε, ἐν δυοῖς νυχθημέροις κατέλαβε⁷⁹ τὰ βασίλεια. Καὶ μικρὸν ἑαυτὸν ἀνακτησάμενος τῶν πολλῶν μόχθων, ἐπαί τοὺς Τούρκους τὰ ἐντὸς Βιθυνίας κατατρέχοντας εὖρε καὶ λιγισομένους ἅπαντα τῶν δυτικῶν πραγμάτων ἐκ θατέρου μέρους πρὸς ἑαυτὸν⁸⁰ ἐπισπώμενον τὸν αὐτοκράτορα, πλέον ἐν τούτοις ἢ ἐν ἐκείνοις κάμνων (πρὸς γὰρ τὸ καταπειθόν μᾶλλον ὁ πόνος ἦν), ἐπίνοιαν ἐπινοεῖται μῆλα μεγαλοεργὸν καὶ ἀξίαν τῆς ἐκείνου ψυχῆς καὶ πρὸς ἀσφάλειαν Βιθυνίας ἀποταρρεύσει τὰς ἐκείνων καταδρομὰς διὰ τοιαύτης κατασκευῆς· ἀξιὸν δὲ καὶ τὴν κατασκευὴν ἐκείνην διηγῆσασθαι.

periclitantibus neglectis coactus imperator fuerat. Verum ut in omne tempus ista prædonum accolarum importunitate Bithyniam liberaret, opus animo concepit magnificentia et generositate sua dignum, quod quale fuerit paucis exsequar.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁷ Ἀγριλεθῶ. ⁷⁸ πόρρω. ⁷⁹ κατέληψε. ⁸⁰ ἑαυτά.

subiis tenerent ut elabi omnino ropetentes domos Barbari nequirent. Porro Comanicum exercitum cum ipse comperisset quam maximis posset itineribus recedere, assumpsit secum qui ad manum forte milites fuere, locum insedit Scutarium nominatum, octodecim stadiis Adrianopoli dissitum. Postridie Agathonicam pervenit. Ibi cum didicisset Comanica castra ad Abilebum sita (locus est non longe remotus a modo memoratis urbibus) eo exploraturus per se ipse procedens, facile intellexit ex infinito quem notavit numero ignium, quam multis partibus Barbarorum multitudo Romanorum paucitatem excederet. Hic Nicolaum Maurocataclonem cæterosque ex universo exercitu præcipuos duces accersit, cum iisque deliberat, quid tali articulo rerum opus facto esset. Visum est accersendos auxiliarium gentium ductores, Uzam Sarmatam, et Caratzen Scytham, tum mistum ex barbarico genere Monastram: eisque præcipiendum, operam darent ut ad quodcunque tabernaculum suorum quindecim ignes, aut etiam plures accenderentur: quo nimirum Comanis, et ipsis procul ignes numerantibus longe numerosiores quam re ipsa erant Romanorum copiarum apparerent, eaque specie conteriti minorem ad confingendum audaciam afferrent. Successit egregie dolus. Postridiana luce orta armatus imperator armatos suos educit in prælium contra Comanos. Concurritur: terga dant Barbari. Augustus suis bifariam divisus levius armatos antecurrere jubet in ea loca in quæ fuga Comanorum serebatur; ipse cum reliquis vestigiis fugientium acriter instat: quos tandem deprehensos ad eam elisuram quæ Sidera sive Ferrea vocatur, egregie vincit. Interfectis multis, pluribus in servitutem abductis. Qui vero ante Comanos missi fuerant præda ipsorum omni recepta reverterunt. At imperator cum per scædam hiemem supra verticem Ferreæ elisuræ imminentem pernoctasset, orta die Goloen se recepit ubi ea luce cum insequenti nocte consumpta in laudandis et donis ingentibus remunerandis qui nobili se aliquo facinore per eam expeditionem commendassent, confectis e sententia rebus milites lætos ac gratulantes in suam quemque dimisit domum. Ipse duobus diebus totidemque noctibus in regiam se urbem contulit: ubi vix paululum ex laboriosi belli lassitudine reffectus, novam gerendæ rei occasionem habuit. Turcos nempe comperit iafestare Bithyniam latrocinis, quod eam præsidiis idoneis vacuum norant, laborante videlicet in occiduo limite per Comanicum tumultum Romana re eo convocare ut ad periculum urgens vires imperii, cæteris tunc quidem minus

Sangaris fluvius, cum ora maritima recto littore usque ad Chelem oppidum protensa, indeque se ad Septentrionem flectente, satis magnam regionem circumscribunt, in quam opportuno illati trajectu mali vicini Ismaelite, observata paucitate præsidiorum, per Maryandenos, et per eos qui ultra Sangarium habitant, facile illam deprædabantur vastabantque Nicomediam præsertim amne transito infestantes. Frænantæ in posterum isti licentiæ, a qua nunquam in occasione voluntas maleficæ gentis temperatura sibi esset, quærebat imperator artem ac modum. Cum ergo hac ipsa firmandi cura limitis illius, præsertim vero nobilissimæ civitatis Nicomediæ securitati consulendi, loca illa lustraret, animadvertit longissimam fossam infra paludem Baanam: quam cum tanti putasset usque ad extremum explorando persequi, plane statuit ex forma ac situ, neutiquam id naturæ opus, sed artis ac manus esse. Perquirenti curiosius quid ea de re indigenæ seniores ferrent, reperit obscuram famam quæ istum alveum jussu olim Anastasii Dicuri excavatum memoraret, qua id occasione quove consilio factum aut decretum dicere nequiret. Cæterum imperator Alexius ducta ex natura loci conjectura, studuisse quæcumque molitorem istius fossæ derivare in eam paludem proximam autumabat. Utut foret, hac occasione uti ad præsens propositum statuit. Purgari effodique altius istum alveum jubet. Veritus autem ne ad confluentes aquarum saburra hinc atque inde per fluctus illata processu temporis vada existerent traiectioni Barbarorum opportuna, excitare instituit loco delecto arcem a fundamentis firmissimam, quam et affluxus amnis objectu nativæ semper redundantis fossæ, et præcipue muri crassities atque altitudo, structuræque tota ratio ac forma muniret adeo ut non immerito arcis aut turris Ferreæ nomen, quod hodieque obtinet, sustinere ac præstare posset. Huic quasi procivitati ad securitatem civitatis Nicomediensis Barbaricis excursionibus oppositæ, et velut antemurali Nicomediensium mœnium, imperator exstruendo quotidianam attentionem et operam dabat a primo mane usque ad vesperum: nihil illum vapore torrentis solis æstivum tunc tropicum obeuntis deterrente, **283** nec pulvere tantæ molitionis quo conspergi necesse erat assiduum operis testem ac præsidem; multo vero minus pecuniæ pepercit ullive sumptui quo ad firmitatem arcis quam munitissimam optaret.

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ ἀνακάμπουσαι. ⁸² περικλείεται. ⁸³ Μαριανδηνῶν. ⁸⁴ τοὺς τῆς Νικομηδείας. ⁸⁵ Δίκοπος. ⁸⁶ πρὸ πόλεως. ⁸⁷ γενέσθαι. ⁸⁸ εἰ ἔτυχεν. ⁸⁹ ἐπιστάμενον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Σάγγαρις. Fluvius Asiæ Minoris, seu Phrygiæ, de quo multa Philipp. Maussacus in Notis ad Platarch. de Flum. Pontem lapideum in Sangario fluvio exstruxisse Justinianum auctor est Procopius, lib. II *De adif. Just.* et ex eo Cedrenus, an. 55 *Just.* Hujus meminit etiam S. yluzes in Isaacio, et Constantinus Porph. in Themate Obsequiano.

Ὁ γὰρ Σάγγαρις (1) ποταμὸς καὶ ἡ παραλία ἡ μέχρι τοῦ χωρίου Χηλῆς (2). ἰθυτενῶς καταφερόμενος καὶ ἡ πρὸς Βορρᾶν ἀνακάμπουσα ⁸¹, πολλὴν ἔνδον περικλείουσι ⁸² χώρων. Ταύτην τοίνυν τὴν χώραν πονηροὶ γείτονες γεγονότες ἡμῖν οἱ τοῦ Ἰσμαήλ κατὰ πολλὴν ἐρημίαν τῶν κωλυόντων διὰ τε Μαριανδηνῶν ⁸³ (3) καὶ τῶν πέρα Σαγγάρεως ῥαδίως κατεληίζοντο, καὶ μᾶλλον τὴν Νικομήδου ⁸⁴ ἐπέθλιβον πρὸν ποταμὸν διαπεραιούμενοι. Τὴν τοιαύτην τοίνυν ἄρμην τῶν Βαρβάρων ἀνακόπτων ὁ βασιλεὺς καὶ τὴν τῆς χώρας καταδρομὴν καὶ μάλιστα τὴν Νικομηδέου ἀσφαλιζόμενος κατωτέρω τῆς Βαάνης λίμνης μακρότατον δρυγμα κατιδὼν καὶ παρακολούθησας αὐτὸ μέχρι πέρατος, κατενόει ἀπὸ τε τῆς θέσεως τοῦ σχήματος ὡς ἄρα ὁ τόπος οὐκ ἐκ ταυτομάτου διαθεδρόθρωται, οὐδὲ σεσηράγγωται φυσικῶς, ἀλλὰ χεῖρὸς τινος ὑπῆρχε μηχανήμα. Πολυπραγμονήσας οὖν τὸ τοῦ τόπου, μανθάνει παρὰ τινων ὡς ἄρα τῆς τοιαύτης διώρυχος Ἀναστάσιος ὁ Δίκουρος ⁸⁵ ἐπεστάτησε. Τί μὲν βουλόμενος οὐκ εἶχον λέγειν. Ἐφαίνατο δ' οὖν τῷ βασιλεῖ Ἀλεξίῳ, ὡς δὴ ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος ἐβούλετο ἀπὸ τῆς λίμνης ὕδωρ μετοχετεύειν ἐς ταυτηνὴν τὴν χειροποίητον χαράδραν. Πρὸς τοιαύτην τοίνυν ἐνθύμησιν ἀναχθεὶς ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, τὴν τε τάφρον εἰς βάθος ἰκανώτατον διορύσσειν ἐκέλευε· ἐπιτοκῶς δὲ μὴ ποτε καὶ παρῆσιμα γένοιτο τὰ τῶν ποταμῶν κατὰ τὰς συναφὰς τῶν ρευμάτων, ἀνιστᾶ φρούριον ἐρυμνότατον, πανταχόθεν τὸ ἀσφαλὲς καὶ τὸ ἀνεπιχείρητον ἔχον, ἀπὸ τε τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς εἰς ὕψος καὶ πάχος τειχοποιίας, ὅθεν καὶ τὴν Σιδηροῦν ἀπηνέγκαστο κλήσιν. Καὶ ἐστι νῦν τὸ σιδηροῦν τοῦτ' ἐπιτοκῶν, πόλις προπόλιω ⁸⁶ καὶ τείχευ· προτείχισμα. Αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπίστατο τῇ τοῦ πολιχνίου οἰκοδομῇ ἀπὸ πρώτας μέχρις ἐπέρας. Καίτοι πολλῆς τῆς ἀλέας οὐσης τὸν θερμὸν τροπικὸν τοῦ ἡλίου διαπορευομένου καὶ καύσωνος ἠναίχετο καὶ κονίας καὶ πολλὴν τὴν δαπάνην κατεβάλλετο, ὡς ἐντεῦθεν ἐρυμνότατον γεγονέναι ⁸⁷ τὸ τεῖχος καὶ ἀπρόσμαχον τοὺς σύροντας ἕκαστον τῶν λίθων ἔτυχεν ⁸⁸ εἶναι πεντήκοντα ἢ ἑκατὸν ἀνδρας διψιλῶς ἐπιφιλοτιμούμενος. Ἐντεῦθεν δὲ οὐ τῶν τυχόντων, ἀλλὰ καὶ στρατιώτης ἅπας καὶ ὑπηρέτης αὐτόχθων τε καὶ ἐξ ἄλλοδαπῆς ὀρμώμενος, πρὸς τὴν τῶν τοιούτων λίθων ὀλκὴν ἐκεκίνητο, δαψιλῆς ὀρῶντες τοὺς μισθοὺς, καὶ αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα καθάπερ ἀλλοθέτην τινὰ ἐπιστάμενον ⁸⁹· τέχνη γὰρ ἦν καὶ τοῦτο ἵνα πολλῶν συρρέόντων ῥᾶον ἢ ὀλκῇ τῶν περὶ μαγέθων ἐκείνων λίθων γέ-

(2) Χηλῆς. Chelem, locum inter Apolloniam et Sangarium habet Arrianus in Periplo Ponti Euxini.

(3) Μαριανδηνῶν. Asiæ populi, quorum metropolis Claudiopolis, ubi sequiore Græcia existit Thema Buccellariorum. Porphyrgus lib. I *De Themat.*

νοίτο ⁹⁰. Οὕτως οὖν ἐκαίνοσ καὶ ἐπινοῆσαι βαθύτα- A adjiri putaret aliquid posse. Animadvertit ecce ad
τος ⁹¹ καὶ καταπρᾶξει μεγαλουργότατος ⁹². molis soliditatem videri facere si quam maximi
lapidibus integri inferrentur in murum; jussit trahi tantos, quibus movendis quinquaginta, interdum
centum opus esset viris quos ad idipsum ampla mercede provocabat. Inde autem orto, ut sit, certa-
mine ac æmulatione virium inter torosissimos quosque, quam etiam arte quadam imperator licet
dissimulanter alebat, certatim accurrebant tam e militibus quam ex agrorum circumjacentium colonis
qui se maxime lacertosos ingentibusque pares trahendis oneribus aut putarent ipsi aut haberi ab
aliis honori ducerent; iis ubi experimentum sui roboris moliendo inmani lapide imperatore inspe-
ctante fecissent, præter gloriam quam concupierant etiam ampla merces liberaliter rependebatur. Hoc
nomen de plurimis specimen esto ad intelligendum quam hic imperator ad dignoscendum quid oport-
eret solers, quam ad idem perpetrandum, quamvis magnum et difficile, foret efficax.

Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μέχρι τῆς ἐπι-
νεμήσεως... (4) τοῦ ἔτους ⁹³ κατὰ τὸν εἰρημένον
τρίπον προθέθηκεν. Οὕτω δὲ μικρὸν ἑαυτὸν ἀνα-
παύσας λογοποιουμένην ἠκηκόει ἀπείρων Φραγγικῶν
στρατευμάτων ἐπέλευσιν. Ἐδεδίει μὲν οὖν τὴν τοῦ-
των ἑφοδὸν γνωρίσας αὐτῶν τὸ ἀκατάσχετον τῆς ὀρ-
μῆς, τὸ τῆς γνώμης ἄστατον (5) καὶ εὐάγωγον,
καὶ τὰλλα ὅποσα ἢ τῶν Κελτῶν φύσις ὡς ἴδια ἢ
παρακολουθήματά τινα ἔχει διαπαντός· καὶ ὅπως
ἐπιχειρήμασι κεχηνότες ἀεὶ διὰ τὴν τυχοῦσαν αἰτίαν
τὰς σφῶν συνθήκας εὐκόλως ἀνατρέποντες φαίνον-
ται· εἶχε γὰρ ἀεὶ τοῦτο ἄδόμενον, καὶ πάνυ ἐπ' ⁹⁴
ἀλθρεῦον. Καὶ οὐκ ἀναπεπτώκει, ἀλλὰ παντοίως
παρεσκευάζετο, ὥστε καιροῦ καλοῦντος ἔτοιμον
πρὸς τὰς μάχας εἶναι· καὶ γὰρ καὶ πλέω καὶ φο-
βερώτερα τῶν φημιζομένων λόγων ἦσαν τὰ πρά-
γματα. Πᾶσα γὰρ ἢ Ἐσπέρα καὶ ὀπίσθιον γένος Βαρ-
θάρων τὴν πέραθεν Ἀδρίου μέχρις Ἑρακλείων
στηλῶν κατῴκει γῆν ἅπαν ἀθρόον μεταναστεύσαν
ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς ἐξῆς Εὐρώπης ἐβίαζε παν-
οικὴ τὴν πορείαν ποιοῦμενον.

quibusque forte oblati de causis ea facile infringere. Hisce de causis Augustus nequaquam indor-
miscere rei tantæ, sed accurate armare copias, et in eventum omnem exercitum egregie instructum
ad manum habere constituit. Ostenderunt res ipsæ postmodum famam tunc minora minusque terrifica
veris jactasse. Motus enim revera tum est universus Occidens, hoc est, quantum Barbararum gen-
tium ultra mare Adriaticum usque ad Herculis columnas extenditur, et universa velut Europa in-
opinato exurgens convulsis sedibus tumultuoso cursu se in Asiam transtulit.

Ἔσχε δὲ τὰ κατὰ τὴν τοιαύτην συγκλίτησιν τὴν
αἰτίαν ἐνθένδε ποθέν. Κελτός τις Πέτρος τοῦνομα,
τὴν ἐπωνυμίαν Κουκούπετρος (6), εἰς προσκύνησιν

Res Alexii Augusti usque ad indictionem. . . .
anni. . . . hunc ferme in modum quem hacten-
us exposuimus se habuere. Porro is cum se re-
crearet ex tantis laboribus, famam accepit sermo-
nibus omnium tum celebrém, innúmerabilium
Francicorum exercituum adventantium. Haud lætus
is nuntius Alexio fuit, merito timenti suspectum
genus. Norat, expertus abunde Roberti bello, Fran-
corum subitos vehementes impetus, eorundemque
facilitatem in sumenda mutandaque sententia, tum
blandos ad se insinuandum aditus; taliaque cetera
quæ gentis ejus indoles tanquam naturæ appendices
inseparabiles quocumque locorum secum ducit, et
habebat perspecta præclare; et ne in sui aliquam
injuriam erumperent haud ex vano metuebat.
Confirmabant providum principem in ista formi-
dine decantatæ passim, nec a vero abhorrentes
vulgi voces, præter ea quæ Augustus experientia
senserat, de Gallis iisdem ferentes passim, inhiare
semper ipsos novis atque audacibus ceptis; ubi
autem in pacta ac fœdera consenserint, levibus

C

Hæc porro commotionis tantæ vel occasio vel
causa fuit. Gallus quidam Petrus nomine, cogno-
mento Cucupetrus, adorandi causa Sepulcri Sancti

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁹⁰ γίνοιτο. ⁹¹ βαθύτατα. ⁹² μεγαλουργότατα. ⁹³ τοῦ . . . ἔτους. ⁹⁴ Daest vocula ἐπ'.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(4) Τῆς ἐπινεμήσεως. Res ab Alexio parente
præclare in bellis gestas hactenus prosecuta Anna,
ad ea tandem pervenit tempora, quibus Franci no-
stri per Thraciam et Asiæ provincias in Palesti-
nam penetrarunt. Incidit autem Hierosolymitana
ista expeditio in an. Ch. 1096, mundi juxta Græ-
cos 6604, indict. 4, unde supplendus hiatus apud
Annam.

(5) Τὸ τῆς γνώμης ἄστατον. Anna, lib. xi, p.
319, τὴν παλίμθολον τῶν Λατίνων γνώμην ἐκ μακροῦ
ἐπιστάμενος. Et lib. xiii, pag. 402: Τοιοῦτον γὰρ
τὸ Κελτικὸν γένος ἀνώμαλον, καὶ ἐφ' ἑκάτερα ἐν
ἄξει ἕρπη μεταφερόμενον. Vide not. ad p. 163.

(6) Κουκούπετρος. Ita vocatum ait Petrum Ere-
mitam, primum et præcipuum Hierosolymitanæ
expeditionis auctorem, vel potius incentorem, quod
vitæ instituto monachus et eremita fuerit. Est
enim vocabulum confectum ex nomine viri appel-

lativo et voce κουκούλλιον truncata, qua præter-
ea utitur, pag. 486, quæ Latine cucullam no-
tat; unde verosimile mihi videtur Petrum, ut
tunc vulgo vocitabatur, Eremitam, ab ipsis Gallis
militibus joculari vocabulo *Petrum cucullatum*, in-
digitatum, quod cuculla monachica caput operiret,
quemadmodum sanctus *Emilianus* confessor et
monachus Benedictinus in ejus Vita, et Petrus
Abælardus appellatur a Fulcone priore Diogili in
Epistola quæ inscribitur *Petro cucullato*. Enimvero
monachum fuisse Petrum scribunt Florentius Wigorniensis, Conradus abbas Uspergensis, et auctor
Chronici Hildesheim. Alii sacerdotem et eremitam
faciunt; Albertus Aq. lib. i *Hist. Hieros.* cap. 2.
*Sacerdos quidam Petrus nomine, quondam ere-
mita; Willhelmus Tyr. lib. i, cap. 14, qui re et
cognomine cognominabatur Eremita. Gilbertus, lib.
lib. ii, cap. 8, quem ex urbe, ni fallor, Ambianensi*

peregrinatione antea suscepta, gravissimis Turcorum et Saracenorum **284** injuriis toto itinere vexatus, vix tandem redire potuerat in patriam: ubi perfidarum gentium insolentiam secum reputans, qui obstiterat ne susceptæ religioni ex animi sententia satisfaceret, decrevit rem prima experientia successu cassam, novo cepto majorique conatu capessere: satisque doctus memoria casuum suorum non ejusmodi viam esse Sepulchri Sancti, per quam incomitatum expediret incedere, rationem inivit sane prudentem comitatus ingentis ad istud iter sibi adjungendi. Nimirum per universas Latinorum regiones promulgare institit: oraculo se divino jussu denuntiare omnibus in Francia comitibus, Deum velle jubere ut ad Sancti Sepulchri adorationem patria relicta universi pergerent, in idque toto animo atque impetu ferrentur, ut Hierosolymorum sacram urbem ex Agarenorum impiis manibus eriperent. Successus istî consilio atque incepto respondit tantus, quantum sperare potuisset nemo. Concussi ea voce animi Gallorum omnium, fervere undique vidisses cuncta, aliis aliunde cum armis, equis cæteroque apparatu bellico affluentibus; mira singulorum alacritas, mirus impetus euntium, quorum assiduo accursu viæ semper publicæ terebantur. Nec turmis eæ modo ac cohortibus militum Gallorum, sed et arenæ astrorumque numerum vincente multitudine redundabant in-

A του Ἁγίου Τάφου ἀπελθὼν καὶ πολλὰ δεινὰ πεπονθὼς παρὰ τῶν τὴν Ἀσίαν πᾶσαν ληϊζομένων Τούρκων τε καὶ Σαρακηνῶν, μόγις ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ἴδια. Καὶ διαμαρτῶν τοῦ σκοποῦ οὐκ ἔφερεν, ἀλλ' αὐθις ἐβούλετο τῆς αὐτῆς ἀψασθαι ὁδοῦ. Συνιδὼν δὲ ὡς οὐ χρὴ μόνον αὐθις τῆς παρὰ τὴν Ἁγιον Τάφον ὁδοιπορίας ἀψασθαι ἵνα μὴ χειρόν τι γένηται οἱ, βουλήν βουλευέται συνετήν. Ἦδε ἦν διακηρυκεῦσαι εἰς ἀπάσας τὰς τῶν Λατίνων χώρας ὡς Ὁμφὴ θεία (7) παρακαλεύεται με πᾶσι τοῖς ἐν Φραγγίᾳ κόμησι κηρύξαι, ἅπαντας τῶν ἰδίων ἀπᾶραι καὶ εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἀπελθεῖν, καὶ σπεῦσαι ὅλην χεῖρὶ καὶ γνώμῃ τῆς τῶν Ἀγαρηνῶν τῆ Ἱεροσόλυμα λυτρώσασθαι χεῖρός. Καὶ μὲν τοι καὶ κατόρθωκεν ^{οὐ}. Ὡς περ γὰρ τινα θείαν ὁμφὴν ἐνθήμερος εἰς τὰς ἀπάντων ψυχὰς τοῦς ὅπουδῆποτε Κελτοῦ: ἄλλον ἀλλαχόθεν σὺν ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ τῇ λοιπῇ τοῦ πολέμου περσικῆ συναθροίεσθαι παρασκευάζει. Κάκεῖνοι μὲν οὕτως εἶχον προθυμία: τα καὶ ὁμφῆς, καὶ πᾶτα λεωφόρος τοῦτου: εἶχε. Συνεπήξει δὲ τοῖς στρατιώταις ἐκείνοις Κελτοῖς, καὶ ψιλὸν ὑπὲρ τὴν ἄμμον καὶ τὰ ἄστρα πλῆθος, φοίνικας φέρον καὶ σταυροὺς ἐπ' ὤμων (8), γύναιά τε καὶ τέκνα τῶν σφῶν ἐξεληλυθότα χωρῶν. Καὶ ἦν ὁρᾶν αὐτοὺς καθάπερ τινὰς ποταμοῦ: ἀπανταχόθεν συρρέοντες, καὶ διὰ τῶν Δακῶν ὡς ἐπίπαν πρὸς τὰς πρὸς ἡμᾶς ἐπερχομένους πανστρατιᾶ. Προηγῆσατο δὲ τῆς τῶν τοσοῦτων λαῶν ἐπελεύσεως, ἀκρις (9) τῶν μὲν πυ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^{οὐ} κατόρθωκεν.

Car. Dufresnii Du-Cangii notæ.

ortum in superiori nescio qua Galliarum parte solitariam sub habitu monachico vitam duxisse comperimus. Mox ejusdem Petri cucullam et vestes describens: *lanæ tunica ad purum, cucullo super, utrisque talaribus, byrrho desuper induebatur*. Denique Petrus Angelus Bargæus, lib. 1 Syriacos: — *Nec sanguine cretus*

Obscuro, solum montis recessit in antrum.

Cum primum obduxit teneras lanugine malas.

Jam vero quod Petrum in superiori Galliarum parte eremiticam duxisse vitam ait Guibertus, firmari videtur ex Chronico canonici Laudunensis, in quo narratur, *Petrum eremitam de territorio Ambianensi primo monachum apud S. Rigaudum in Foresio egisse, postea predicatorem effectum, tanta cepisse populorum multitudine vallari, tot cæli muneribus donari, tantis denique sanctitatis præconiis **350** acclamari, ut multæ ætatis homines non meminerint honore simili quempiam habitum*. Sed neque videtur improbanda eorum sententia, qui Petrum putant in ipsa diœcesi Ambianensi, unde ei natales, non vero ex Hispania, ut est apud Helmodum, lib. 1, cap. 31, et auctorem incertum *Historiæ Sclavon.* cap. 14, vitam eremiticam induisse, cum doceat idem Guibertus, lib. III, de Vita sua, cap. 14, eadem ipsa tempestate eremitas exstitisse in Ambianensi territorio. Vitam, res gestas, et mortem Petri, præter rerum Hierosolymitanarum scriptores, perstringunt Albericus in Chron. an. 1101, 1116, et 1208, sanctus Bernardus, epist. 322; Ægidius monachus Aureæ Vallis, in Epist. Leod. cap. 16; et ibi Chapeavillus, Fr. Petrarcha, lib. II *De vita solit.* tract. 4, cap. 1, Molanus in SS. Belg. 15 Jul. et Petrus Douthmannus peculiari libello, quem *De vita et genealogia*

C Petri inscripsit, quam etiam attigit Adrianus Morlerius, lib. 1 *Antiquit. Ambian.*

(7) Ὁς ὁμφῆ θεία. Albert. Aq. lib. 1, cap. 5; Willelm. Tyr. lib. 1, cap. 12.

(8) Σταυροὺς ἐπ' ὤμων. Tudehodus, lib. 1: *In dextra, vel inter utrasque scapulas crucem Christi bajulant*. Robert. Monach. lib. II: *In fronte aut in scapulis dextris signum ferebant sanctæ crucis*. Fulcherius Carnot. lib. 1, cap. 1: *O quam dignum erat et amœnum vobis omnibus cruces illas cernentibus vel sericas, vel auro textas, aut quolibet genere pallii decoras, quas in chlamydibus suis, aut birris, sive tunicis, peregrini — super humeros suos consuebant!* Sed hæc nota, De colore vero crucium, quem phœniceum seu corcineum fuisse hic ait Anna, idem testatur Walsinghamus in Richardo II, an. 1383, p. 301: *Landoniis multi apprenticii, plures servi sumptis albis capuciis, et rubeis crucibus in parte dextra, — profecti sunt*. Postmodum tamen in illa quæ an. 1188 Philippus Franciæ et Henricus II Angliæ reges interunt Hierosolymitana expeditione: *Statutum et provisum est inter eos, ut omnes de regno Francorum, cruces rubent, de terris regis Anglorum, albas, de terra comitis Flandrensis, virides haberent*, uti scribunt Mauthæus Paris., Rogerus Hovedenus, Radulfus de Diceto, et Nicolaus Trivetius.

(9) Ἀκρις. Baldricus Dolensis auctor est expeditionem istam nostrorum quædam præcessisse et prædixisse prodigia. De locustis, quas hic commemorat Anna, testatur abbas Usperg. an. 1091: *Visi sunt per multas regiones vermiculi nimis ignoti, non longe a terra volantes, hoc est, ut vel manu vel virga tangi possent, grossitudine quidem muscis æquales, sed longitudine satis deductiores, quorum*

ρῶν ἀπεχομένη, τοὺς δὲ ἀμπέλωνας δεινῶς κατὰ
 τοῦτο. Ἦν δ' ἄρα τοῦτο τὸ ⁹⁶ σύμβολον ὡς οἱ
 τότε συμβολομάντις ἀπιμαντεύοντο, ὡς ἡ ἐφοδος
 τοῦ τοσοῦτου Κελτικῆς στρατεύματος, τῶν μὲν
 Χριστιανικῶν πραγμάτων ἀπόσχηται, δεινῶς δ' ἐπι-
 βρῖσαι κατὰ τῶν Βαρβάρων Ἰσμαηλιτῶν μέθη καὶ
 οἴνω καὶ τῷ Διονύσιω δεδουλευκότων· τοῦτο γὰρ τὸ
 γένος Διονύσιω τε ὑπέκει καὶ Ἐρωτι καὶ πρὸς παν-
 τοίας μίξεις καταφορώτατον καὶ μὴ συμπεριτεμνύ-
 μενον τῇ σαρκὶ καὶ τὰ πάθη, καὶ ἔστιν οὐδὲν ἄλλο,
 ἢ δούλον καὶ τριδούλον τῶν τῆς Ἀφροδίτης κακῶν.
 Ἐνθεν τοι καὶ τὴν Ἀστάρτην (10) αὐτοὶ καὶ τὴν
 Ἀσταροθ προσκυνοῦσι καὶ θέθοντι, καὶ τοῦ ἀστρου
 τὸν τύπον περὶ πλείονος τίθενται, καὶ τὴν χρυσὴν
 παρ' ἐκείνοις Χοθάρ. Ὁ μάντις οἶτος εἰς τὸν
 Χριστιανισμὸν τοῖς συμβολικοῖς τούτοις ἐξελαμβά-
 νεται διὰ τὸ ⁹⁷ νηφάλιον τε καὶ τροφικώτατον. Οὕτω
 μὲν οὖν οἱ μάντις τὰς ἀμπέλους καὶ τὸν πυρὸν
 ἐξεδίξαντο. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τῶν μάντεων οὕτως
 ἔχεται, τὰ δὲ κατὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν Βαρβάρων οὕτω
 παρηκολουθήκει καὶ καινόν τι κατανοεῖν τοῖς τε νόον
 ἔχουσιν ἐνῆν· τῆς γὰρ τῶν τοσοῦτων ἐλευσεως οὐχ ὁμοῦ
 οὐδὲ καταταυτὸν γενομένης ⁹⁸. Καὶ πῶς γὰρ τοσαῦτα
 πλήθη ἐκ διαφόρων τόπων ἐξορμήσαντα ὁμαδὸν τὸν
 τῆς Λογγιβαρδίας πορθμῶν (11) διανήξασθαι ἐνῆν·
 οἱ μὲν πρῶτοι, οἱ δὲ δεύτεροι, οἱ δὲ τρίτων ὀπισθεν,
 καὶ καθεξῆς οἱ ἅπαντες τὸν ἀπόπλου οὕτω ποιού-
 μενοι διὰ τῆς ἠπαίρου διήρχοντο. Προηγείτο δὲ ἐκά-
 στού στρατεύματος τούτων ἀκρὶς ἀμύθητος ὡς
 ἔφαμεν· ἅπαντες γοῦν ἅπαξ καὶ δις τοῦτο θεασάμε-
 νοι προδρόμους ταύτας τῶν Φραγγικῶν ταγμάτων
 ἐγνώρισαν.

monstrorum causam habebant conjectandi vinearum eladem ad Saracenicæ calamitatis præsigium per-
 tinere. Quidquid sit nescio quid divinæ rei subesse
 cum innumera abiles isti exercitus, non simul (qui enim id quidem posset?), sed partitis vicibus et certis
 inter se intervallis ex diversis locis in Calabriae litora convenirent, inde in adversam trajecturi
 continentem: simulatque unus aliquis ibi exercitus transfretaverat, præsto aderat quæ agmen iturum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁶ Deest vocula τό. ⁹⁷ τόν. ⁹⁸ γινομένης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tam infihitus existit exercitus, ut unum pene mil-
 liarium in latitudine, duo vel tria in longitudine
 viderentur occupare, densitate vero sua ipsam solis
 lucem terris negare. Per quam prodigiosam visionem
 illam, quæ post quadriennium facta est, Hierosoly-
 mam tendentium profectionem quidam sunt interpre-
 tati. Uspergensis plane consentanea tradit Zonaras,
 hanc nostrorum expeditionem commemorans: Ὄν
 τὴν συγκίνησιν θεοσημία τις προσέμνησεν· ἀκρι-
 δίων γὰρ ἀπειρόν τι πλῆθος ἐκ τῆς Ἑσπέρας τὴν
 γένεσιν ἐσχηδός, καὶ τοσοῦτον, ὡς νέφειν ἵπτα-
 μενον ἀπεικάζεσθαι, καὶ συσκιάζειν τὸν ἥλιον, διὰ
 τῆς μεγίστης τῶν πόλεων, καὶ ταύτης ὁρίων, τὴν
 πτῆσιν ποιούμενον πρὸς τὴν Ἐφῶν ὄρμητο, κάκειτε
 κατέπαυε. Similem locustarum multitudinem in
 Gallia et Germania visam, an. 874, narrant Re-
 gino et Annales Francorum Bertiniani; et anno
 1032. Fragmentum Hist. quod exstat tom. IV
 Hist. Fr. pag. 86. Vide Paul. Warnefr. De gest.
 Langob. lib. iv, cap. 2. sed et anno, qui insignem
 hanc Francorum expeditionem præcessit, stellas
 in cælo visas aiunt in modum pluviam in terram
 descendisse. Codex ms. S. Albini Andegav. an.

A mis plebis cum mulieribus ac parvulis peregre
 ruentis. Rubras in humeris gestabant cruces, id
 insigne ac quasi tessera militiæ; occurrebantque
 sibi ac sociabantur invicem undique affluentes
 exercitus, instar amnium aquas in unum alveum
 confluxu miscentium. Celebre illis ac frequens iter
 erat per Daciam venientibus ad nos. Viæ quasi
 ducibus locustis utebantur, pari fere cum his po-
 pulis numero, exercituum istorum adventum mo-
 dico locorum temporumque spatio præcedentibus.
 Erat in hoc genere locustarum mirum quod segeti-
 bus parcerent, solas in vineas sævirent. Quam rem
 talium conjectores in eam significationem trahē-
 bant, ut portendi putarent graviter nocituros hosce
 Gallicos exercitus Ismaelitis solis, Barbaris ebrie-
 tati ac vino deditis, Bacchique ac Veneris manci-
 lis, temperatos autem a Christianis, frumenti
 videlicet symbolo designatis, ob salubrem quam
 colunt temperantiam. Erant sane tum si usquam
 alias perditissimi Saracenorum mores, a quotidiana
 crapula et intemperata meri potu ad nefaria omne
 genus flagitia licentissime ruentium: ut haud paulo
 plus concupiscentiæ addere viderentur indulgentia
 immensa libidinum, quam carni detraherent patria
 circumeisione patiēda. Hinc summum deorum
 Cupidinem habebant et Astartem atque Astaroth
 quotidianis ambibant sacris, anathema illis ac vo-
 tivam in tabula suspendere soliti effigiem astri ma-
 tutini, aureamque Chobarem apponere: impuris-
 sime hisce demonibus longe plus obscenitate vitæ
 nequissimæ, quam insanæ superstitionis ceremo-
 niis additi devinctique. Hanc interpretes **285**

miro eventui prudentiores suspicabantur. Quod

1095, iv: Non. April. luna 25, Febr. 4, post Octa-
 vam Paschæ, nocte visæ sunt stellæ in modum
 pluviae de cælo in terra ivisse. Sol quoque, octavo
 abhinc die toto, cæruleus exstans, sed et luna se-
 quenti nocte similiter lucens **351** orbi prodigio
 fuerunt. Id præterea observant Baldric. loco citato,
 Alberic. Anonymus Gas. et auctor Gestorum Trium-
 phalium per Pisanos factorum.

(10) Ἀστάρτην. De Astarte, seu Astarot et
 Chobar, copiose egerunt Josephus Scaliger, in
 notis ad Fragm. veter. scriptor. Gr. post libros
 De emend. temp.; Seldenus in syntag. ii De dis
 Syris, cap. 2 et 4; Abraham Echellens. in Hist.
 Arabic., parte 1, cap. 11, et Salmasius ad Solinum,
 a quibus lucem excipient quæ hic Anna de hisce
 impuris demonibus habet.

(11) Λογγιβαρδίας πορθμῶν. Petri adventum,
 Italicum, Ligurum, Longobardorum præcesserat
 agmen. Fulcher. Carnot., lib. i, cap. 9; Baldric.
 Dol., pag. 89. Ridiculum porro quod ait Anna
 singulos exercitus locustarum agmen præcessisse,
 quæ anno ante hanc initam expeditionem quinto
 in futuri præsigium visæ fuerunt.

præcederet infinita, ut diximus, multitudo locustarum; quas idcirco vulgari jam verbo, re serius observata, præcursores Francicorum exercituum homines vocabant.

Cæterum cum audivisset imperator crebros hosce A e Calabria trajectus copiarum Latinarum in multa distincta disjunctarum agmina, vocatos ad se quosdam Romanæ militiæ duces Dyrrachium et Aulonem versus se conferre jussit, eamque maritimam obtinere regionem. Porro mandabat ipsis ut qui Gallorum eo trajicerent, iis annonam empiricis offerri copiosam et fora passim præberi referta juberent, per omnes, qua forte iter esset, imperio subjectas regiones, ipsi autem euntes subsequerentur clanculum, ac si qua divertere illos e militari via in objacentes pagos ad prædandum cernerent, studerent summovere modicis jaculationibus. Adjuncti de industria fuerant periti quidam Latinæ linguæ qui ut quæque coorta rixa fuerat, procurrentes in medium omnia statim componerent. Hæc B in genere ad omnes transitus pertinent Gallicorum exercituum: verum ut de singulis distinctius aliquid dicamus, primus sparsa illa quam diximus fama Gothofredus propria ditione vendita iter arripuit versus Hierosolimam. Vir hic erat ditissimus generositate, fortitudine, nobilitate inferiorem se nemini ducens. Is a leo certantibus pro se quisque Gallis sese mutuo prævertere princeps expedivit exitum. Nunquam talis fando audita commotio est, virum mulierumque. Sanctum Domini Sepulcrum ejusque adorationem loquebantur omnes, spectabant et revera sequebantur simpliciores, ad visenda illa vitæ ac mortis Christi monumenta religioso animo festinantes; callidiores, in quibus Baimundus et ejus consilii participes, spes improbas malitiosis animis versabant de urbe Constantinopoli obiter occupanda, imperioque specie belli Saracenicæ quasi C ex occasione comparando. Itaque omnium qui in- genium Baimundi norant Romanorum procerum non parum conturbabat animos nuntiatus adventus ejus viri, præterquam quod cetera iam aeris, ac bello formidandi, etiam imperatori peculiariter in- fensi, memoria vigente adhuc simultatum odiorumque veterum.

Interea primus expeditionis promulgator Petrus, primus quoque ut par erat expedito egressu e patriâ, Adriatico mari trajecto cum 286 peditum

Ὅς δὲ σποράδην τινὲς τὸν τῆς Λογγιβαρδίας διεπέρων ἤδη πορθμὸν ὁ αὐτοκράτωρ μετακαλετάμενος τινὰς τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων ἀρχηγούς, ἐκπέμπει τούτους πρὸς τὰ μέρη Δυρράχίου καὶ Αὐλῶνος ἐντειλάμενος δέχεσθαι μὲν προσηνῶς τοὺς ἁδιαπερῶντας, πανηγύρεις τε θαψιλεῖς ἐξ ἀπασῶν τῶν χωρῶν κατὰ τὴν ἐδὸν ἐξάγειν, εἶτα ἐνεδρεύειν παρακολουθοῦντας διόλου, καὶ ἐπὶ ἐκδρομὰς τινὰς τούτους θιάσονται ποιουμένους εἰς προνομήν τῶν παρακειμένων χωρῶν ἐκτρέχοντας, ἀναστέλλειν διὰ μετρίων ἀκροβολισμῶν. Συμπαρήσαν δὲ τούτοις καὶ τινες τῆς Λατινικῆς διαλέκτου εἰδήμονες, ἵνα τὰς ἀναφουρέσας μεταξὺ μάχης καταστέλλωσιν. Ἄλλ' ὅπως σαφέστερον ἀφηγησαίμην τὸ πρᾶγμα, καὶ κατὰ μέρος, ταύτης τῆς φήμης διαδραμούσης ἀπανταχοῦ πρῶτος ὁ Γουτοφρέ (12) τὴν ἰδίαν ἀπεμπολήσας (13) χώραν τῆς προκειμένης ἰδοῦ εἶχετο. Ἄγῃρ δὲ οὗτος πολυχρήματος, καὶ ἐπὶ γενναιότητι καὶ ἀνδρίᾳ καὶ γένους περιφανείᾳ μεγάλως αὐχῶν. Ἐκαστος γὰρ τῶν Κελτῶν ἱσπευθε προτρέχει τῶν ἄλλων. Καὶ γέγονε συγκίνησις οἷα οὐδέπω τις μέμνηται ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, τῶν μὲν ἀπλουστέρων, ὡς τὸν τοῦ Κυρίου Τάφου προσκυνῆσαι, καὶ τὰ κατὰ τοὺς ἱεροὺς ἱστορῆσαι τόπους ἐπειγομένων ἐπ' ἀληθείᾳ τῶν δὲ γε πονηροτέρων καὶ μᾶλλον ὁποῖος ὁ Βαϊμοῦντος καὶ οἱ τούτου ὁμόφρονες ἄλλον ἐγδομουχοῦντα λογισμὸν ἐχόντων εἰ που ἐν αὐτῷ διέρχασθαι δυνηθεῖεν καὶ αὐτὴν τὴν βσιλεύουσαν κατασχέιν, καθάπερ πόρισμά τι ταύτην εὐρηκότες. Ἐτάρασσα δὲ τὰς τῶν πλειόνων καὶ γενναιοτέρων ψυχὰς ὁ Βαϊμοῦντος ὡς παλαιὰν μῆνιν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος τρέφων.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁹⁹ πεζῶν μὲν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(12) Γουτοφρέ. Gotofredus Lotharingiæ dux, princeps et dominus castri Bullionis. Albertus Aqu., lib. II, cap. 22; Tyrius, lib. IX, cap. 5, 6, etc.

(13) Ἀπεμπολήσας. Quo impensis iam operosæ et longinquæ peregrinationis faceret satis Gotofredus, castrum Bullonii, quod illi præcipuum erat, Otherto Leodiensium episcopo mille et trecentarum argenti puri (non auri, ut habet Petrus Mersæus) marcarum pretio vendidit. Invadiatum et oppigneratum tantum pro VII millibus marcis scribit Ordericus, lib. X; pia vero liberalitate concessum Ecclesiæ Leodiensi, Tyrius, lib. IX, cap. 8, commemorat. Rem conciliat Nicolaus canonicus Leodiensis, scriptor coætaneus, in Triumpho sancti Remacii de castro Bullonio, cap. 1, a quo hausit quæ de hoc ipso narrat Ægidius, monachus Aureæ Vallis, cap. 13: Adfuit, inquit Nicolaus,

divina misericordia. Permovit (Othertus) ducem ut offerat B. Virgini et pio martyri prædictum castrum ob memoriam animarum prædecessorum suorum, conditione interposita, ut si intra tempus præfinitam, a se vel a suis successoribus tribus, quos ipse præscripserat, non redimeretur, deinceps possessio, sicut dimiserat cum castello in totum tempus Ecclesiæ assignaretur. Mox refert, ut episcopus, conflatis 1500 marcis argenti puri undecunque corrasis castrum a duce emerit. Adde Albericum, an. 1096, et auctorem Appendic. ad Chronicon Lobense, tom. VI Spicileg., pag. 608.

(14) Λογγιβαρδίας. Non Adriatico mari trajecto, quod vult Anna, sed Lotharingia, Franconia, Bavaria et Austria transcursis in Hungariam et Thraciam pervenit Petrus. W. Tyrius, lib. I, c. 19 et alii.

κοντα (15), ἰππέων δὲ χιλιάδων ἀνδρῶν ἑκατὸν, καὶ διὰ τῶν μερῶν τῆς Οὐγγρίας τὴν βασιλεύουσαν κατέλαβεν. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ τῶν Κελτῶν γένος, ὡς εἰκάσαι¹ τινά, καὶ ἄλλως λίαν θερμότατον καὶ ὀξύ· ἐπὶ δὲ καὶ ἀφορμῆς δράξοιτο ἀκάθεκτον. Τῶν² δὲ βασιλέως ἄπερ ὁ Πέτρος προεπεπόνθει παρὰ τῶν Τούρκων γινώσκοντος καὶ συμβουλευόντος αὐτῷ καὶ τὴν τῶν λοιπῶν κομητῶν καρτερῆσαι³ ἔλευσιν, οὐκ ἐπέθετο, θαρρόν εἰς τὸ πλῆθος τῶν συνεπομένων αὐτῷ· καὶ διαπεράτας ἐπήξατο τὸν χάρακα εἰς τι πολίχνην Ἐλενούπολιν (16) ὀνομαζόμενον. Ἐπεὶ δὲ καὶ Νορμάνοι τούτῳ συνείποντο εἰς δέκα χιλιάδας ποσούμενοι ἀποκριθέντες τοῦ λοιποῦ στρατεύματος τὰ κατὰ τὴν Νίκαιαν ἐληίζοντο, πᾶσιν ὁμοτάτως χρῆσάμενοι. Τῶν τε γὰρ βρεφῶν τὰ μὲν ἐμέλιζον, τὰ δὲ ξύλοις περιπεύροντες, ὥπτιζον ἐν πυρὶ, πρὸς δὲ τοῦ χρόνῳ προήκοντας, πᾶν εἶδος ποιῆς ἐπεδείκνυντο. Οἱ δὲ ἐντὸς τῶν γινομένων ἐν αἰσθήσει⁴ γεγονότες, ἀναπετάσαντες τὰς πύλας κατ' αὐτῶν ἐξήσαν. Καρτεροῦ δὲ τηνικαῦτα συβραγέντος πολέμου, παλίνορσοι εἰς τὸ κάστρον γεγόνασιν ἐκθύμως τῶν Νορμάνων ἀγωνισαμένων, καὶ ὡς τὴν λείαν ἅπασαν ἀναλαβόμενοι, κατέλαβον αἰθῆς τὴν Ἐλενούπολιν. Λόγου δὲ ἀναμεταξὺ αὐτῶν τε καὶ τῶν μὴ σὺν αὐτοῖς ἀπελθόντων κινήθεντος ὅποια φιλεῖ ἐν τοῖς τοιούτοις γίνεσθαι, τοῦ φθόνου τὸν θυμὸν ἀναπλέγοντος τῶν ἀπολειφθέντων. Κάντεῦθεν ἀψιμαχίας ἀμφὲν γενομένης, οἱ τολμηταὶ Νορμάνοι ἀποκριθέντες αἰθῆς τὴν Ξερίγορδον (17) καταλαβόντες ἐξ ἐφόδου κατέσχον. Μαθὼν δὲ τὸ γεγονός ὁ σουλτάν κατ' αὐτῶν μετὰ ἀποκρῶσης δυνάμειος ἐκπέμπει τὸν Ἐλχάνην. Ὁ δὲ καταλαβὼν, αἶρεῖ μὲν τὴν Ξερίγορδον, τῶν δὲ Νορμάνων τοὺς μὲν ξιφῶν παρανάλωμα ἐποίησατο, τοὺς δὲ καὶ ζωγρεῖαν ἤγε μελετήσας ἅμα καὶ κατὰ τῶν συναπολειφθέντων τῷ Κουκουπέτρῳ, καὶ λόχους μὲν ἐν ἐπικαίροις καταστήσας τόποις, ὡς ἂν τῷ κατὰ τῆς Νικαίας ἀπιέναι τοῦτοις ἀπροόπτως ἐμπίπτοντες ἀναιρῶνται. Γινώσκων δὲ καὶ τὸ τῶν Κελτῶν ἐρασιχρήματον, δύο τινὰς δραστηρίους τὴν γνώμην μεταπεμφάμενος ἐνετείλατο ἀπελθεῖν πρὸς τὸ στρατεῦμα τοῦ Κουκουπέτρου διακηρυκεύοντας ὡς οἱ Νορμάνοι κατασχόντες τὴν Νίκαιαν, δασμὸν τῶν ἐν αὐτῇ ποιοῦνται. Αὕτη ἡ φήμη τοὺς τῷ Πέτρῳ συνόντας καταλαβοῦσα δεινῶς συνετάραξε· δασμὸν γὰρ καὶ χρήματα ἀκηχοῦτες, παραχρῆμα τῆς παρὰ τὴν

A octoginta millibus, et centum millibus equitum, per Hungariæ fines Constantinopolim se contulit. tanta velocitate, ut specimen id iter esse posset ardentis et facile victricis morarum omnium strenuitatis ingeniorum Gallicorum, quod genus aliis jam pridem ducti conjecturis homines, præservida et imprimis efficaci natura præditum passim ferunt. Huic Petro imperator in Turcos ruenti, peritus ipse rerum morumque gentis ejus, multa benevole ac prudenter suadebat prævertendis, in quæ deinde is incidit, malis peropportuna: inter alia ut aliorum comitum quos in itinere esse constaret, adventum præstolaretur. Verum omnia ille sua fretus multitudine contempsit, transmissisque freto copiis, ad parvum oppidum, Helenopolim vocatum, posuit castra. Sequebantur hunc ducem Nortmani ad decem millia. Hi tum segregati a reliquo corpore, circumjacentem vastabant Nicææ regionem, tanta in omnes crudelitate ut puerulos lactentes pars discerperent membratim, pars ligneis transfixos veribus igni assarent; adultis vero ac senibus omnis generis, nulla non supplicii ac contumeliæ immunitate illuderent. Harum sensu injuriarum erumpentes Nicæa Turci, prælium cum Nortmanis atrox conserunt; sed his fortissime repugnantibus fracti victique repêtant urbem. Victores, Helenopolim ad reliquum exercitum profecti, haud placide a sociis excepti sunt, audacem superbiam rem seorsim gerere volentium incusantibus, et alia querentibus qualia tali tempore inter tales personas invidia jacere novit discordiarum irritamenta. Res haud procul seditione ac civili prælio fuit. Tandem feroces Nortmani, sejuncti rursusq̄ cæteris, Xerigordum impetu capiunt, eamque obtinent. Quo sultanes audito cum idoneis copiis Elchanem mittit, qui recepta Xerigordo Nortmanorum alios gladio cecidit, alios captivos abduxit, simul adversus cæteras Cucupetri copias consilia et dolos moliens. Nam et insidias posuit locis idoneis per quæ transitus erat Helenopoli Nicæam petentibus, et Latinorum avaritia perspecta, duos quosdam vasros subnuit homines in Petri castra, qui passim per exercitum ferrent Nortmanos cepisse Nicæam, in eaque nunc diripienda versari, vix pares exportandis immensis opibus, interea sane dum ipsi apud Helenopolim otio torperent. Movit incredibiliter ea fama vulgus militum, nec teneri ultra potuere:

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

¹ ὡσεὶ κατὰ. ² τοῦ. ³ καρτερεῖν. ⁴ αἰσθήσει.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(15) *Χιλιάδων ὀδοήκοντα*. Exercitus Petri copiosus fuit ut arena maris innumerabilis, qui a diversis regnis illi conjunctus advenerat, ait Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 8. Ali idem scriptor, c. 13, et ex eo Tyrius, lib. 1, cap. 19, quadraginta millium hominum numerum non excessisse scribunt.

(16) *Ἐλενούπολις*. Transmisso freto, Petrum ad portum, qui vocatur Civitot, castrametatum scribit Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 16. Est vero Helenopolis Bithyniæ urbs ad Dracontis fluvii ostium, in Nicomediensi sinu, Drepanum olim

dicta, et ab Helena Constantini M. matre, quam ei natalem fuisse aiunt, nuncupata, ut est apud Cedrenum, an. 20; Constant. Procop., lib. v *De ædific. Just.* Eusebius, lib. iv *De Vita Const.*, cap. 61; Philostorgus, lib. ii, cap. 43; Socrat. Niceph., etc. Ejusdem oppidi meminit Porphyrogenneta in *Themate obseq.*, ut et Seylitzes et Gycas in Romano Diogene.

(17) *Ξερίγορδον*. Castrum ultra Nicæam, *Ξερίγορδον* nuncupatum Tudobodo. Baldrico, Gilberto et Tyrio.

vorum, direptionis et urbis deprælandæ audita A mentione, surgunt passim amentes, et nulla disciplina, nullo militari ordine, nulla forma aciei, ductuque signorum, tumultuosissime ruunt Nicæam versus, quasi lymphati. Habet hoc, ut dixi, Latinorum natio, cum ad omne lucri genus asperrimi sunt, tum ubi diripiendarum urbium **287** aut incursandarum latrocinio regionum opulentarum occasio est, nullo periculo, nulla ratione frenari, ne retardari quidem valent. Tum igitur ut ordinibus solutis nullo instructu aut cautione pugnam ineuntibus solita, dispersi temere ferrentur, in Turcos ad locum Draconem dictum subsidentes in insidiis, incidunt, ibique miserabiliter caduntur: ac tantam Gallorum Nortmanorumque Ismaeliticorum gladio carnificinam exercitam memorant, ut comportatis in unum acervum deinde cadaveribus, non tumulus aut collis vertexve in latam speculationem eminens, sed magni plane montis instar exstiterit cum sublimi altitudine in justam crassitiem et latitudinem patentis. Ac plane ingens hodieque superest illic agger ossium, quanquam non pauca inde subtracta constat. Siquidem postea quidam ex isto genere Barbarorum tum cæсорum, cum murum non longe hinc in civitatis formam ædificarent, multa inde sumpta lapidibus ossa miscuerunt, cementoque devinverunt in unam structure molem, sepulcrum mortuis, vivisque urbem una opera molientes. Et hæc civitas hodie visitur cincta mœnibus ossium saxorumque mistura con-

A Νίκαιαν φερούσης ὁδοῦ ἀσυντάκτως ἤβαντο, ἐπιλαθόμενοι μονοῦ καὶ στρατιωτικῆς ἐμπειρίας καὶ τῆς τοῖς πρὸς μάχην ἀπιούσιν εὐταξίας. Ἐπιμέν γὰρ καὶ ἄλλως τὸ τῶν Λατίνων γένος^α φιλοχρηματώτατον, ὡς περ ἀνωθεν εἴρηται· ἐπὶ δὲ καὶ πρὸς καταδρομὴν χώρας ἀπονεύσειε καὶ λόγῳ μὴ χρώμενον, ἀχαλιναγώγητον. Μὴ κατὰ στοιχοῦς δὲ μήτε Ἰλαθὸν πορευόμενοι, τοῖς περὶ τὸν Δράκοντα λοχῶσι Τούρκοις περιπίπτοντες, οἰκτρῶς ἀνηροῦντο. Καὶ τοσοῦτον πλῆθος Κελτῶν τε καὶ Νορμάνων ἔργον μαχαίρας (18) Ἰσραηλιτικῆς ἐγεγόναι, ὥστε τὰ ἑκασταχοῦ κείμενα λείψανα τῶν ἀποσφαγέντων ἀνδρῶν συγκομίσαντες, μέγιστον οὐ λόφον φημὶ οὐδὲ βουνὸν, οὐδὲ σκοπιάν, ἐποίησαντο, ἀλλ' οἷον ὄρος ὑψηλὸν καὶ βάθος καὶ πλάτος ἀξιολογώτατον ἀπολαμβάνον. Τοσοῦτος ἔκειτο ὁ τῶν ὀστέων κολωνὸς κἂν τινες ὑστέρων τῶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ γένους τῶν ἀποσφαγέντων Βαρβάρων ἐν σχήματι πόλεως οἰκοδομήσαντες τεῖχος, μισέμβολά τινα καθάπερ κάχληκας τὰ ὀστᾶ τῶν ἀπολωλότων ἐπέθεντο, τρόπον τινὰ τάφον αὐτοῖς τὴν πόλιν ποιούμενοι, ἧτις καὶ εἰς τήμερον ἵσταται τετειχισμένη ὁμοῦ τε λίθοις καὶ ὀστέσις ἀναμῆξ ἔχουσα τὸν περίβολον. Πάντων οὖν ξιφῶν παρανάλωμα γεγονότων, μόνος ὁ Πέτρος, μετ' ὀλίγων τινῶν εἰς Ἐλενούπολιν αὐθις ὑπιστρέψας, εἰσῆει. Οἱ δὲ Τούρκοι αὐθις τοῦτον ἐνήδρευον ἐλεῖν ἐθέλοντες. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἅπαντα ἀκηκόως καὶ τὴν τσαύτην ἀνδροκτασίαν βεβαιωθείς, ἐν δαινῶ ἐποίητο εἰ καὶ ὁ Πέτρος ἀλψῆ. Παρὰ χρῆμα τοίνυν μεταπεμφάμενος τὸν Κατακαλὸν Κωνσταντῖνον τὸν Εὐφορβηνὸν οὐ ὁ λόγος ἐν πολλοῖς ἤδη ἐμνήσθη, ἀποχρώσας δυνάμεις (19) ἐν ναυσὶ πολεμικαῖς ἐμβαλὼν, διαπόντιον εἰς ἀγωγὴν αὐτοῦ πέπομφε. Θεασάμενοι δὲ τοῦτον οἱ Τούρκοι καταλαθόντα, φυγαδεῖξ ἐχρήσαντο. Ὁ δὲ^β, μικρὸν ἀναμείνας ἀναλαθόμενος τὸν Πέτρον μετὰ τῶν σὺν αὐτῶ (ῥητοὶ γὰρ ἦσαν), διασώζει (20) πρὸς τὸν βασιλέα. Τοῦ δὲ βασιλέως ἀναμιμνήσκοντος αὐτὸν τῆς ἀρχῆθεν ἀδουλίας αὐτοῦ, καὶ ὅπως ταῖς αὐτοῦ ὑποθημοσύναις μὴ κειθόμενος τοσαύτοις ἐνεπεπώκει δεινοῖς, ὅποια Λατίνος ὑψαύχην, οὐχὶ ἑαυτὸν αἴτιον τοῦ κακοῦ (21) ἔλεγεν, ἀλλ' ἐκείνους τοὺς μὴ αὐτῶ κειθομένους, ἀλλὰ τοῖς ἰσίοις θελήμασι χρωμένους, ληστὰς ἀποκαλῶν τοῦτους καὶ ἄρπαγας, καὶ μηδὲ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

^α Deest vox γένος. ^β ὁ δὲ μηδὲ.

Car. Dufrasnii Du Caugii notæ.

(18) Ἔργον μαχαίρας. Gladem hanc narrant Albertus Aquileiensis Will. Tyrius et alii, quam accidisse scribunt mense Octobri an. 1096; Tudebodus, lib. 1; Guibertus, lib. II, cap. 11, Baldricus, etc.

352 (19) Ἀποχρώσας δυνάμεις. Auxiliares opias Petro submissas ab Alexio tradunt etiam Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 23 et alii.

(20) Διασώζει. Διασώζειν, est conducere saluum et incolumem præstare. Chron. Alexandr. an. Heraclii 18; Ἀπελύσαμεν πρὸς αὐτοὺς Ἴλιαν τὸν ἐνδοξότατον στρατηλάτην—μετὰ νεωτέρων καὶ κ' Ἰππων ἀδιστράτων σελλαρίων ὀφειλόντων ἀπαντῆσαι καὶ διασῶσαι αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς. Epistola Constantini Pogonati imper. ante act. I sextæ synodi: Καὶ καστελλάτους κηράβους παρατχεθῆναι εἰς διάσωσιν

αὐτῶν, πρὸς τὸ πάντῃ ἀβλαβεῖς καὶ ἀκινδύνους—ἀποκαταστῆναι. Porphyrog. De adm. imp., cap. 32. Ἐπεζήτησαν εἰς διάσωσιν αὐτοῦ. Apud eundem, cap. 7, et Lintprand. in Legat. διασώσται εἰ ἀποσώσται sunt, qui duces conductorii dicuntur Gaucherio, De bello Antiocheno, pag. 460; ducatus, Gallis; saufsconduit, apud Gregorium VII papam, lib. 1, epist. 77, et Brunonem, De bello Sax., pag. 139; Conductus, apud Joannem Sarisber. in Polycrat

Dum tibi conauctus fuerit, securior ibis.

Vide infra pag. 405, c. 479 B.

(21) Αἴτιον τοῦ κακοῦ. Id ipsam asserunt Tudebodus, lib. 1; Albertus Aquileiensis, lib. 1, cap. 16, et Baldricus, pag. 90.

παρὰ τοῦ Σωτήρος εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Ἀ

τάφου διὰ ταῦτα δεκτοῦς. quam non utili consilio sibi prius recta et tuta decebat arduæ cervicis et demittere se nescium, cladem, sed pervicaciæ suorum qui temere præcipitassent in exitium salubribus ducis sui mandatis negligendis. Quos etiam Iræ indulgens prædones supplicio præoccupatos antequam attingissent metam religiosæ peregrinationis : Salvatore Christo indignos eos habente quos admitteret ad adorationem Sancti sui Sepulcri.

Οἱ μὲν οὖν τῶν Λατίνων, ὁποῖος ὁ Βαϊμοῦντος καὶ οἱ τούτου ὁμόφρονες ἔρωτα τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐκ μακροῦ ἔχοντες καὶ ταύτην ἑαυτοῖς περιποιήσασθαι βουλόμενοι πρόφασιν τὴν τοῦ Πέτρου διακηρύκεισιν εὐρηκότες, ὡς εἴρηται, τὴν, τριαύτην συγκίνησιν ἐποιήσαντο ἀπατήσαντες τοὺς ἀκεραιότερους, καὶ σχηματιζόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων ἀπέρχεσθαι εἰς ἐκδίκησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου τὰς ἰδίας ἐπίπρασμον (22) χώρας. Οὗτος (23) δὲ τις ὁ τοῦ ῥηγῶς Φραγίας ἀδελφῆς φουσῶν τὰ Ναυάτου, ἐπ' εὐγενείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει τῆς ἐνεγκαιμένης μέλλων ἐξελεῖν τάχα ὡς πρὸς τὸν Ἁγιον Τάφον, ἀποστείλας, ἀπονοίας ῥήματα ἐμήνυσε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, προμηθευόμενος τὴν ὑπαντὴν αὐτῷ γενέσθαι λαμπρὰν. Ἴσθι, λέγων, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἐγὼ ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλέων (24) καὶ ὁ μείζων τῶν ὑπ' οὐρανόν· καὶ καταλαμβάνοντά με ἤδη ἐνδέχεται ὑπαντῆσαι τε καὶ δέξασθαι μεγαλοπρεπῶς καὶ ἀξίως τῆς ἡμῆς εὐγενείας. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκούσας, ἐπεὶ δοῦξ μὲν ἔτυχε Δυρράχλιου Ἰωάννης υἱὸς ¹⁰ Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος, περὶ οὗ ἀνωθεν εἴρηται, τοῦ δὲ στόλου Νικόλαος ὁ Μαυροκατακαλῶν περὶ τὸν λιμένα τοῦ Δυρράχλιου ἐκ διαστημάτων ἐνορμίσας τὰς ναῦς, κάκειθεν αὔθις τὰς ἐκδρομὰς ποιοῦμενος

non multis certo periculo ereptum imperatori sistit incolumem. Admonebat amice hominem Augustus, suadenti nolisset acquiescere. Ille ut Latium respondit haudquaquam suæ culpæ imputandam raptioresque vocitabat : ideoque aiebat merito

Hic successus expeditionis primæ fuit Latinorum in Turcos, quam aliæ atque aliæ consecutæ sunt, omnibus, ut dixi, Occidentis principibus et populis promulgatione illa divinæ voluntatis a Cucupetro facta commotis : vel potius plerisque ad spem ambitionis propriæ specioso prætextu et simplicitate credulorum abutentibus : ac dum Turcis minantur ultionem, Christianæ Græciæ cladem servitutemque **288** parantibus. Utut sit, fervebant omnia minis apparatusum ingentibus, et dynastæ ac magnates pro se quisque ut expeditioni tam sumptuosæ pecuniam necessariam conficerent, ditiones passim urbesque vendebant suas. Hugo autem quidam frater regis Francorum, nobilitatis atque opum conscientia prætumidus : cum in procinctu esset ad expeditionem Hierosolymitanam superbissimas ad imperatorem litteras dedit, quibus mandabat ut sibi per ejus ditionem iter habituro meminisset occurrere cum pompa et veneratione debita. Hunc ferme in modum scripta erat Epistola : Scias, o imperator, esse me regem regum et majorem cunctis qui sub cælo sunt. Itaque simul istuc advenerim, par est excipi me a te magnifice ac prout nobilitati meæ consentaneum est. Erat tum Dyrrachii dux Joannes

Variæ lectiones ex cod. Coisl. in.

¹ ταῦτα. ⁶ προσκύνησιν. ⁹ μείζων πάντων. ¹⁰ ὁ υἱός.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) *Ἐπίπρασμον*. In his recensent scriptores Harpionem Bituricensem comitem, Raimundum Sanctagidianum Tolosæ comitem, Boemundum principem Tarentinum, Robertum Normanniæ ducem, et aliquot alios e Gallia proceres. Vide Notas nostras ad Joinvillam, pag. 52, 53.

23) *Οὗτος*. Hugo cognomento Magnus, Veromandorum comes, Philippi Francorum regis frater, Henrici I regis filius : *Is*, ait Robertus Mon., lib. II, *honestate morum et elegantia corporis, et animi virtute, regalem de qua ortus erat, commendabat prosapiam : et licet aliorum procerum, addit Guiberius, lib. II, cap. 18, multo major quam ipsius apud nos reputaretur auctoritas, apud externos tamen, præsertim apud inertissimos hominum Græcos, de regis Francorum fratre prævolarat infinita celebritas*. Οὗτος hic Hugo nuncupatur, non Οὗτος, quia Gallis *Hues* tunc vocitabatur.

(24) *Βασιλεὺς βασιλέων*. Infinita sane apud Græcos, ut ex mox laudato Guiberti loco constat, de Hugone prævolarat celebritas, non quod rex regum diceretur, aut hosce sibi titulos arrogaret ; quomodo enim regum se regem appellasset, qui ne regis quidem gaudebat appellatione ? sed quod regis Francorum esset frater, qui jampridem tantæ habebatur apud omnes nationes existimationis, ut non a Græcis modo rex regum haberetur, solusque inter Europæanos principes ῥῆξ per excellentiam indigaretur, Suida teste, sed etiam apud Christianos Romanos eandem supra cæteros

monarchas obtineret prærogativam. Mathæus Paris, an. 1254 : *Dominus rex Francorum, qui terrestrium rex regum est, tum propter cælestem ejus inunctionem, cum propter sui potestatem, et militiæ eminentiam, in medio sedebat*. Et an. 1252 : *Dominus rex Francorum regum terrenorum altissimus et dignissimus*. Idem pag. 450, regnum Francorum, *regnum regum* vocat. Charta Amedei Com. Sabaudie, an. 1597, in Probat. *Hist. Sabaud.* Samuel. Guichenoni : *Le roi de France, qui est le grand et le plus noble roi des Chrétiens*. Froissartes, vol. IV, cap. 43, de Carolo VI : *Le plus digne, et le plus noble et le plus puissant roi du monde*. Et eod. vol., pag. 201 : *Chef de tous les rois de ce monde*. Denique quo habereur loco, etiam senescente Græcia, Francorum rex, docent hi versus mixobarbari ex Lamentatione ms. de capta a Turcis Constantinopoli :

Ἦ Κωνσταντίνε βασιλεῦ, τύχην βαρέαν ὀποῦχες,
Θέλω νὰ διώσω εὐθύμησιν στῶν αὐθέντων τῆς Δύσης,
353 Ἐγγαν τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ τοῦ Πάρης ὁ
[πρῶτος,
Πρωτάρχος τῶν αὐθέντων τοπάρχων τῆς Δύσης,
ἢ Φράτζα τιμιωτάτη καὶ πολυφουμισμένη,
Φρατζόβτζιδες πολεμισταί, ἄνδρες μου στρατιῶται,
[etc.

Regio apparatu et comitatu e Gallia profectum Hugonem testatur Anna, pag. 297. Vide Dissertat. XVII, ad Joinvillam.

Isaaci Sebastocratoris filius, de quo superius actum est. Classi vero circa Dyrrachii portum discretis stationibus imminenti in speculationem ac custodiae maris ejus totius, cum potestate præerat Nicolaus Mauroratacalo, crebris illinc excursionibus erumpens, observansque late ne qua improviso piratica navis Romana littora tentaret. Ad hunc utrumque imperator acceptis Hugonis litteris, seorsum scribit, Joanni quidem duci Dyrrachii mandans ut a continente atque ora littorali Calabriae adversa Galli adventum opperiretur, deque eo quam celerrime ad se nuntios daret, Hugonem interim ipsum exciperet magnifice; ducem vero classis vigilare jubebat acribus et assiduis exequiis intentum in occasionem omnem et semper paratum ad rem gerendam. Interim ad oram Longobardia maritimam Hugo proventus legatos ad ducem Dyrrachii mittit quatuor supra viginti, loriceis omnes ocreisque, cum armatura cætera, cataphractos aureis. Erant cum eis comes Tzerpenterius, et Helias qui Thessalonica ab imperatore profugerat. Horum ad ducem hæc oratio fuit: *Notum tibi sit, o dux, dominum nostrum Hugonem quamprimum huc trajecturum sumpto nuper Romæ aureo vexillo S. Petri. Scias porro ipsum esse summum ducem Francicæ militiæ universæ. Para igitur te ad eum exercitumque ejus pro dignitate ipsius excipiendum, meminerisque occursum illi debitum reddere.* Talia dum isti mandant Hugo Roma in Calabriam, ut dictum est, delatus,

A καὶ τὰ πελάγη περιτκοπῶν ὡς μὴ λάθοιεν αὐτὸν ἡ ληστρικὰ νῆες παραπλεύσασαι ὁ αὐτοκράτωρ εὐθὺς γράμματα πρὸς ἀμφοτέρους ἐκπέμπει ἐντειλάμενος τὸν μὲν δοῦκα Δυρράχλου διὰ τῆς ἠπείρου καὶ τῆς παραλλίας ἐφεδρεύειν τὴν τοῦτου ἑλευσιν, καὶ παραχρῆμα τῷ αὐτοκράτορι ταχέϊαν τῆς τοῦτου ἐλεύσεως δοῦναι γνῶσιν, αὐτὸν δὲ τὸν Οὐβὸν ὑποδέξασθαι μεγαλοπρεπῶς, τὸν δὲ δοῦκα τοῦ στόλου παρακελεύσασθαι μηδαμῶς ἀναπιπτωκένα· μηδὲ καταρῥαθυμείν, ἀλλ' ἐγρηγορέναι διαπαντός. Κατὰ τὴν παραλίαν δὲ τῆς Λογγιθαρδίας ὁ Οὐβὸς διασωθεὶς πρέσβεις τῆνικαῦτα ἐκπέμπει πρὸς τὸν δοῦκα Δυρράχλου εἰκοσι πρὸς τοῖς τέσσαρσι τὸν ἀριθμὸν, θώραξι χρυσείοις σὺν αὐταῖς κνημῖσι περιπεφραγμένους μετὰ τοῦ κόμητος Τζερπεντηρίου (25) καὶ Ἡλία τοῦ ἐκ Θεσσαλονίχης ἀποδράσαντος ἀπὸ τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ πρὸς τὸν δοῦκα τοιαῦτα ἔλεγον· Γνωστὸν ἔστω σοι, δοῦξ, ὅτι ὁ κύριος ἡμῶν Οὐβὸς, ἕσον ἤδη καταλαμβάνει, ἀναλαβόμενος ἀπὸ Ῥώμης τὴν χρυσοῦν τοῦ ἀγίου Πέτρου σημαίαν (26) Ἄρχηγόν δὲ τοῦτον ἐπίστασο τοῦ Φραγγικοῦ στρατεύματος ἅπαντος. Ἐτοιμάσθητι γοῦν πρὸς τὴν τοῦτου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων δοχὴν ἀξίαν τῆς αὐτοῦ ἐξουσίας καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ὑπαντήν ποιησόμενος. Τούτων τοιαῦτα πρὸς τὸν δοῦκα λεγόντων, ὁ Οὐβὸς διὰ τῆς Ῥώμης εἰς Λογγιθαρδίαν, ὡς εἴρηται, κατελθὼν καὶ διὰ τῆς Βάρεως ὡς πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τὸν ἀπόπλουν ποιούμενος, κλύδωνι μεγίστῳ (27) περιπεσὼν ἀπώλεσε τὰ πλεῖω τῶν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ Dcst vox αὐτόν. ¹² Ζερπεντηρίου. ¹³ τοῦ. ¹⁴ ἐτοιμάσαι τοιγαροῦν.

Car. Dufresnii ; Du Cangii notæ.

(25) Τζερπεντηρίου. Fuit is Willelmus Carpentarius, seu ut Gallico efferebatur tunc idiomate, quod suo reddidit Anna, Charpentier. De ejus familia et cognomine, sic Robertus Mon., lib. iv: *Willelmus de regali prosapia ortus fuit, et vicecomes ejusdam castelli, quod Milidunum dicitur, olim existit, qui ideo Carpentarius cepit cognominari, quia in bello nullus valebat occursari. Nulla enim lorica erat, galea vel clypeus, qui duros lanceæ illius, sive mucronis sustineret ictus.* Guibertus, lib. iv. cap. 7, hoc etiam cognomine donatum ait Willelmum, *non quia faber lignarius esset, sed quia in bellis cædendo, more carpentarii, insisteret.* At non desunt qui Carpentarii cognomine donatum putant, propter eximiam ejus in fabricandis bellicis machinis solertiam, quemadmodum Fulcherius primus Lemovicensium comes *industrius faber in lignis fuisse eadem de causa dicitur ab Ademaro Caban. in Chr. an. 876.* Robertus comes Bellinensis, *in extruendis ædificiis et machinis, aliisque arduis operibus ingeniosus artifex,* ab Orderico Vitall, lib. viii, *Carpentarius porro faber lignarius ex scriptoribus avi sequioris.* Idem Ordericus, lib. xii: *Carpentarios berfredum facientes docebat.* *Carpentarius servus,* in l. Sal. tit. 11, § 5. *Carpentata ædificia,* id est lignea, in *Speculo Saxon.*, lib. i, art. 20. *Carpentaria,* locus ubi fabri lignarii operis suis incumbunt, apud Innocentium III PP., l. b. xiii, epistola 55. Willelmi virtutes longe deprimit ac elevat Guibertus loco citato, quo et ejus in Hispaniam expeditionem tangit, de qua etiam agunt Tudebodus, lib. i, et Beslius in *Comit. Pict.*, cap. 48 et 30. Una cum Hugone captum testantur Albertus Aquileienseis, lib. ii.

C cap. 9, et Will. Tyrinus, lib. ii, cap. 5. De Helia hic memorato nihil succurrit; nullus enim, quod sciam, hoc nomine reperitur apud scriptores rerum Hieros.

(26) Τὴν χρυσοῦν τοῦ ἀγίου Πέτρου σημαίαν. Hinc dicitur Hugo *signifer et dux militiæ,* apud Robertum Mon., lib. ii, pag. 35. *Vexillarius,* apud eundem, lib. vi et vii, pag. 58 et 64. *Signifer et ductor,* apud Albertum Aquileiensem, lib. iv, cap. 47. Vetus id fuit pontificum Romanorum institutum, ut ad principes Romanæ Ecclesiæ vexillum mitterent, quo uterentur in præliis et bellis contra fidei hostes. Ita apud Anastasium Biblioth. legimus donasse Leonem PP. Carolo M. Ecclesiæ vexillum, quod illius esset defensor et advocatus; et in *Gestis Innocentii PP.*, pag. 59, eundem pontificem simile missæ vexillum ad Joannitium Bulgarorum regem, quo contra illos uteretur qui honorant labijs Crucifixum; cor autem eorum longinquum est ab ipso, hoc est contra Græcos schismaticos, ut est in Epistola Innocentii, ex qua præterea docemur cruce et clavibus geminis illud fuisse insignitum; *Prætendit autem,* inquit pontifex, *non sine mysterio crucem et claves; quia beatus Petrus apostolus et crucem in Christo sustinuit, et claves a Christo suscepit. Representat itaque signum crucis, utpote in quo Christus qui vincit, regnat et imperat, debellavit aeras potestates, &c. Clavem autem geminam representat, discretionis alteram, alteram potestatis.* Exstat in *Cæremonia i Romano formula benedictionis et traditionis ejusmodi vexilli,* lib. i, sect. 7. Vide Philippum Mazurium, in *Vita S. Petri Thomasi patriarchæ CP.*, cap. 3, apud Bolland., 29 Januarii.

(27) Κλύδωνι μεγίστῳ. Atqui nulla apud scri-

αὐτοῦ πλοίων συνάουτοῖς ἐρέταις καὶ ἐπιδάταις, ἐνδὲς ἄλλου ἀκάφους ἐν ᾧ αὐτὸς ἔτυχε κατὰ τὴν μεσαίχμιον παραλίαν τοῦ τε Δυρράχίου καὶ τόπου τινὸς καλουμένου Πάλους, ἀποπτυσθέντος οἷον παρὰ τῶν κυμάτων καὶ αὐτοῦ ἡμιθράυστου. Παραδόξως δὲ τούτῳ σωθέντι περιτυχόντες δυο τινες περιτκοπεῦντες τὴν τούτου ἔλευσιν μετεκαλοῦντο αὐτὸν λέγοντες ὡς Ὁδοῦξ ἐπεκδέχεται¹⁵ σου τὴν ἀριξίν¹⁶ ἐπιπεθῶν σε θεάσασθαι. Ὁ δ' εὐθὺς ἵππον ἐζήτηι. Ἄτερος οὖν τούτων ἀποθῆς τοῦ ἵππου τοῦτον αὐτῷ μάλα προθύμως δίδωσιν. Οὕτω γοῦν¹⁷ ὁ δοῦξ σωθέντα θεασάμενος καὶ προσηγορίας ἀξιώσας, ὅπη τε καὶ ὄθεν ἐπερωτήσας, καὶ ὅπως αὐτῷ διαπλωζομένῳ τὰ δευρὰ ἐυμβέβηκε μαθὼν καὶ ἐπανακτησάμενος χρησταῖς ὑποσχέσεισι τράπεζαν αὐτῷ διαφιλή τοῦ λοιποῦ παρατιθῆσιν. Μετὰ δὲ τὴν εὐωχίαν ἀνέτως μὲν¹⁸ οὐκ ἐλευθέρως¹⁹ (28) δὲ παντελῶς εἶχε, ταχὺ δὲ τῷ αὐτοκράτορι τὰ κατ' αὐτὸν δηλώσας ἐκαρτέρει τὸ ποιητέον ἐκείθεν δεξασθαι. Ἄπαντα δὲ μεμνηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ, ὁξέως τὸν Βουτουμίτην πέμπει πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον, ἣν πολλάκις Δυρράχιον κατωνομάσμεν, ἐφ' ᾧ τὸν Οὔθον ἀναλαθέσθαι καὶ μὴ τὴν εὐθείαν βαδίσει, ἀλλὰ παρεκκλίνας καὶ διὰ τῆς Φιλίππουπόλεως αὐτὸν ἀγαγεῖν εἰς τὴν μεγαλόπολιν· ἐδεδίει γὰρ τὰ βπισθεν ἐρχόμενα Κελτικὰ πλῆθη καὶ στρατεύματα. Δεξάμενος δὲ τοῦτον ὁ βασιλεὺς ἐντίμως καὶ παντοίας φιλοφροσύνης ἀξιώσας, χρήματὰ τε ἱκανὰ ἐπιδοῦς, κείθει παραγρῆμα ἀνθρώπων (29)

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ ἀπεκδέχεται. ¹⁶ ἔλευσιν. ¹⁷ γοῦν τοῦτον. ¹⁸ Desunt voces ἀνέτως μὲν. ¹⁹ ἐλευθέρως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

prores ejusce ævi mentio occurrit naufragii, quo periisse Hugonis classem prodit Anna; imo imprudenter 354 cum raro agmine Dyrrachium prospera appulisse navigatione refert Guibertus, lib. II, cap. 19: *At Hugo Magnus non exspectata suorum et militum principumque familia, inconsulte nimis præpropere adito Bori portu, navigationeque prospera devehitur Dyrrachium.*

(28) Οὐκ ἐλευθέρως. Fulcherius Carnot., lib. I, cap. 2, de Hugone M.: *Qui primus heronum mare transiens apud Duratam urbem in Bulgaria cum suis applicuit: sed imprudenter cum agmine raro eadens, ibi ab ipsis civibus captus est, et usque ad imperatorem Constantinopolim perductus, ubi per aliquantum temporis non omnino liber moratus est.* De Hugone a Græcis capto agunt præterea Tudeboldus, lib. I, pag. 778 edit. Du-Chesn. Albert. Aq., lib. II, cap. 8; Robert. Mon., lib. II; Baldric. Dol., lib. I; Willel. Malmesb., lib. IV; Tyrius, lib. II, cap. 4; Matth. Paris, Saunt., etc.

(29) Ἀνθρώπων. Quale fuerit, quod Alexio præstitero proceres Galli hominum, refertur a scriptoribus rerum Hierosol. Albertus Aq., lib. II, cap. 16: *Se in vassallum junctis manibus reddidit.* Fulcher., lib. I, cap. 4: *Facti sunt homines imperatoris. Baldricus, Juraverunt Alexio imperatori vitam et honorem, quod neutrum ei auferren, quod ipse quod jurabat bona fide teneret.* Guibertus, lib. I, cap. 3: *Juraverunt quod nunquam sint sibi nocituri, vel suis.* Lib. II, cap. 19: *Quod per eum vitæ suæ et honoris prorsus indemnis existeret.* Ægre primum et vix adduci potuerant palatini nostri comites, uti vocantur ab eodem Guiberto, ut hominum Byzantino facerent imperatori, cum nec ejus essent imperio subditi, nec prædia illius

illincque per Barium versus Illyricum navigans, plerasque naves suas cum nautis et militibus sæda tempestate perdidit, una dumtaxat scapha qua forte ipse Hugo vehebatur, et ipsa furore fluctuum remilacera, in 289 terram ejecta ad quemdam locum qui æquali hinc inde spatio distat a Dyrrachio et loco alio qui Pallus appellatur. Et per hunc modum inopinate servato duo quidam occurrunt ex iis quos dux Joannes per littora dimiserat ut ipsius adventum observarent. Hugonem hi accedunt compellatoque nuntiant ducem Dyrrachii dominum ipsorum, expectare pridem illum, cupereque aspectu ejus ac congressu frui. Ad hæc Hugo statim equum poposeit. Desiliens horum alter suum illi perofficiose tradit. Sic delatum ad se Hugonem dux Joannes ad primum statim occursum salutatione perhonorifica excepit: mox ille, humanissime consueta percontatus, quo et unde, auditaque ab eo cum cætera vice fortuna, tum navigationis infæustæ periculis et naufragio, consolari vicissim hospitem studuit votis et promissionibus bene omnatis prosperiorum deinceps eventuum. Ad hæc regis ipsum epulis adhibet, indeque liberaliter illum quidem, sed non plane libere apud se detinet, certus neququam eum ab se dimittere, aut etiam cupenti copiam abeundi facere, antequam reversis quos ad imperatorem miserat nuntiis quid is fieri vellet intellexisset. At Augustus re cognita Buto-

clientelæ obnoxia possiderent. Legitimus præterea illos invaserat metus, ne Franciæ rex, aut Germanus Augustus, quibus plerique beneficiorum, aut sæderum nomine obnoxii erant, rem in sui contumeliam et injuriam factam interpretarentur. Atque id causæ fuit cur Raimundus Sanctægidianus comes ejusmodi sacramento obstringi abnuerit, uti narrant Fulcherius, lib. I, cap. 4, et alii ejusce ævi scriptores, ut et postmodum Robertus Perticensis, seu Drocensis comes, regis Ludovici VII germanus, qui ne Manuelli imperatori hominum, de quo enixe rogatus fuerat, profiteretur, clam se Constantinopoli subtraxerat, et insulato hospite, Propontidem emensus, trajecerat in Asiam: *Turpe quippe, aiebat, in præsentî tam gloriosum habere dominum, et infideli facere hominum.* Alii vero quorum numerus et ratio superavit, hujusmodi respondebant. *Ex consuetudine post regem plures dominos habere possumus, quorum seodos possidemus, sed illi fidem principaliter observamus. Si judicamus hoc esse turpitudinem, deleamus consuetudinem. Nunc autem imperator, sibi timens, nostrum requirit hominum. Si ergo turpe est nos ab eo timeri, si inhonestum quod minoribus facimus, nos facere imperatori, dimittamus consuetudinem. Si vero metus imperatoris, vel mos nostræ consuetudinis, nec regi facit injuriam, nec nobis verecundiam, acquiescimus nostræ consuetudini pro nostro commodo providentes itineris necessitati, Nemo nostrum novit hanc terram. Igitur opus est duce; contra paganos properamus, Christianorum utamur pace.* Verba sunt Odonis de Diogilo, lib. IV, quæ hoc loco proferre duximus operæ pretium, ut tandem constet, quibus fulti rationibus proceres nostri Alexio et Manuelli imperatoribus Constanti-

mitem celeritate summa Epidamnium mittit, quam A αὐτοῦ γενέσθαι τὸν τοῖς Λατινοῖς συνήθη ὄρκον ἰπο-
urbem sæpe Dyrrachium vocavimus, abducturum μοσάμενον.

hinc Hugonem et specie comitandi commonstrandæque viæ per Philippopolim circumducturum in urbem regiam. Id ita constituit Alexius metu subsequentium copiæ Francicarum : quas erat verisimile reperturum Hugonem aliquas in itinere, si via recta et militari Dyrrachio Constantinopolim proficisceretur. Excepit eum imperator honore magno, et cum aliis benevolentiae signis omnibus tum muneribus pecuniisque laud modicis ita delinivit Gallum, ut is ei volens sacramento Latinis usitato dixerit ac se hominem ejus profiteri sustinuerit.

His de Hugone velut in præmii parte delibatis, ad Baimundum, qui multam jam olim historiae huic nostræ materiam suggestit, transeundum est. Is vix diebus hinc elapsis quindecim feliciori trajectu Cabalionis littus tenuit, cum comitibus plurimis et exercitu omnem excedente numerum. Locus hic est prope Bousam ; nomina sunt locorum istius tractus quorum si sonus absonus ad Græcas aures minus gratus accidat, et sint qui contaminari contextum historiae barbararum vocum immistione con-querantur, eos placari par est nostram diligentiam boni consulere ubi meminerint ne Homerum quidem, qui mollitiei ac licentiæ tanto majoris opus conderet, indignum sua elegantia putasse nominare Βῖοτος in pomate, ac quasdam insulas barbaricas nominibus præditas ad mentionem absurdis. Baimundi vestigia premebat comes Provinciae, qui

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Οὐβὸν ἐκ προοι-
μίου. Ὁ δὲ γε Βαῖμοῦντος, οὐδ' ἀνωθεν ὁ λόγος πολλά-
κις ἐμνήσθη, πεντεκαίδεκα ἡμερῶν οὐπω διαλθου-
σῶν διεπέρασαν εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Καβαλίωνα (30)
μετὰ κομητῶν διαφόρων καὶ στρατεύματος ἀριθμῶν
ὑπερβαίνοντος ἅπαντα. Τόπος δὲ οὗτος ἐγγὺς τῆς
Βουούσης, ὀνόματα δὲ ταῦτα τῶν ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκαί-
B νοις τόπων. Καὶ μεμφέσθω μηδεὶς ἡμῖν τοιούτοις
χρωμένους ὀνόμασιν βαρβαρικοῖς, καὶ ἀφ' ὧν ἔστι τὸ
ὕφος τῆς ἱστορίας καταμιαίνεσθαι· οἷδ' γὰρ, οἷδ'
Ὅμηρος ἀπηξίωσε Βιωτοὺς ὀνομάζειν καὶ τινὰς βαρ-
βαρῶδεις νήσους διὰ τὴν τῆς ἱστορίας ἀκρίθειαν.
Κατὰ πόδας δὲ τούτου καὶ ὁ κόμης Πρεσβέρτζης (31),
ταῖς ἀκταῖς τοῦ πορθμοῦ Λογγιθαρίας προσηλά-
σας, ἐπεὶ διαπερῆν καὶ αὐτὸς ἐβούλετο, μυριοφόρον
ναῦν ληστρικὴν μισθωσάμενος τριάρμενον ἑξακισχι-
λίων χρυσίων στατήρων, ἐν ἧ ἐρέται μὲν διακόσ.αι,

Car. Dufresnii Du Caugii notæ.

nopolitanis hominum et clientelam præstare non recusaverint.

(30) *Καβαλιωνος*. Edit. Hæc. ch. habet Βουβα-
λιῶνος. Locus, ut videtur Dyrrachio vicinus ; in C
Las enim plagas appulisse Bormundam testantur
Tudebodus, lib. 1 ; Albertus Aq. lib. II, cap. 18
et alii.

(31) *Κόμης Πρεσβέρτζης*. Raimundus Provinciae
et Tolosæ comes, qui mox Annae Ἰσαγγέλης,
seu comes S. Egidii, Fulcherio, lib. 1, cap. 2 ;
comes provincialis ; aliis comes Tolosæ appellatur.
Profert Catellus diploma ejusdem Raimundi,
an. 1088, in quo comes Tolosæ, dux Narbonæ,
marchio 355 Provinciae inscribitur. At unde
postrema hæc dignitas, et quo jure Raimundo
accesserit, cum pridem cum studio disquisierint
qui res Provinciales, aut Tolosanas aggressi sunt,
nemo tamen hæcenus omnino videtur attingisse.
Putavit Magnus Peirescus, ut auctor est in ejus
Vita Gassendus, lib. III, Raimundum filium fuisse
Gaufredi Provinciae comitis, qui anno Christi 1066
e vivis excessit, eoque possedisse nomine Provinciae
partem. At cum ex veteribus tabulis, et omnibus D
ferme scriptoribus constet Raimundum fratrem
fuisse Guillelmi V Tolosani comitis, aliunde Rai-
mundo in Provinciae comitatum jus quæsitum
oportet ; cum præterea Gaufredo filium unicum
Bertrannum tribuant ejus ævi diplomata. Censet
Antonius Ruffus id accessisse juris Tolosani comi-
tibus ex conjugio Emmae, Rotbaldi Provinciae et
Forcalcarii comitis filiae, cum Guillelmo IV To-
losano comite : quæ quidem Ruffi sententia, nullis
licet eo argumentis ex professo fulciatur, haud
omnino videtur respuenda. Nam ex iis quas laudat
chartis, seu tabulis, discere est Guillelmum et
Emmam conjugem aliquot prædia in Sistaricensi
pago, et Manoscensi, concessisse monasterio sancti
Victoris Massiliensi, an. 1024. Præterea Pontium
Tolosanum comitem et Bertrannum fratrem, Guil-
lelmi filios, in comitatu Guillelmi-Bertrandi Pro-
vinciae comitis fuisse an. 1030 docet aliud diploma.

Ex quibus evincitur prædia varia et oppida posse-
disse in provincia Tolosanos comites ante Rai-
mundum, qui non minimum post hæc jus avitum
auxit, bello Forcalcariensem aggressus, atque adeo
ipsum Provinciae comitem. Constat enim an. 1087,
qua tempestate Guillelmus V Raimundi frater,
Tolosanum comitatum adhuc possidebat, Provin-
ciam bellicis tumultibus et principum dissidiis
ita fuisse conturbatam et laceratam, ut quem populi
dominum agnoscerent vix scirent. Id haurire est
ex tabulis ejus ævi anni, quæ exstant in Tabulario
Ecclesiae Arelatensis, quæ aliquot prædiorum do-
nationem continent factam cum consilio comitum,
sive comitissarum, qui tunc temporis regere vid-
bantur regnum Provincialium hominum, etc., quia
tunc temporis non erat dux, nec marchio, qui
rectam justitiam faceret ; adeo magna erat in eo
tractu ex mutuis comitum dissidiis et bellis rerum
perturbatio, quarum causa nulli alii videtur ascri-
benda quam Raimundo, qui, ut auctor es Wi-
lelmus Malineslariensis, lib. V, Caturenssem comi-
tatum, quem a parente in hereditatis partem ac-
ceperat, ut erat vivacioris spiritus, immune quam um
auxit Arelatensi et Narbonensi, et Provinciali
adjectis. Quæ quidem excitata a Raimundo bella
etiam post an. 1090 durasse arguit diplomatis,
quod Historiæ suæ intexit Catellus, subscriptio :
Quando R. comes municipium et fortunatam sancti
Maximini invasit. Præsertim vero dominabatur Rai-
mundus isti Provinciae regioni quæ Rhodano im-
minet, tum in Arelatensi, tum in Avenionensi
pago ; quin et ipsam Avenionensem comitatum
possedit, non pleno jure, cum Forcalcarienses
toparchas, qui Avenionenses comites sese hæcenus
inscripserant, hunc sibi asseruisse titulum, etiam
post Raimundi excessum, testentur veteres passim
chartæ, ipsosque Provinciae comites ex Barcino-
nensi familia comitatus istius partem possedisse
doceat pactum initum inter Raimundum Barcino-
nensem comitem et Alphonsum Tolosanum comi-
tem, an. 1025.

ἐφόλκια δὲ τὰ συνεφεπόμενα ταύτη τρία. Τὸν ἀπό-
πλων οὐ πρὸς τὰ μέρη τοῦ Αὐλῶνος ἐπαποίητο καθ-
ὼς τὰ λοιπὰ τῶν Λατίνων στρατεύματα, ἀλλὰ τὸν
Ῥωμαϊκὸν ὑφορώμενος στόλον, λύσας τε ²⁰ πρυμνή-
σια μικρὸν παρεκκλίνας (32), κατευθὺ Χιμάρας τὸν
ἀπόπλων ἐπικεῖτο οὐρίου τυχῶν πνεύματος. Φεύγων
δὲ τὸν χαπνὸν εἰς πῦρ ἐπαπτώκει. Καὶ ²¹ γὰρ οὐχὶ
τοῖς τποράδην ἐνεδρεύουσι τὸν τῆς Λογγιβαρδίας
πορθμὸν ναυτικοῖς περιέτυχεν, ἀλλ' αὐτῷ τῷ δουκὶ
τοῦ ὄλου Ῥωμαϊκοῦ στόλου Νικολάῳ τῷ Μαυροκατα-
καλῶν. Ὁς πόρρω περὶ τῆς ληστρικῆς ἐκείνης νηδὸς
μεμαθηκῶς, τὰς τοῦ ὄλου στόλου διήρεις καὶ τριή-
ρεις, καὶ τινὰς ὁρομάδας ἀναλαβόμενος ναῦς, ἀπὸ
θῶν ἴστατο εἰς Καβαλίωνα ἀντικρὺ τοῦ Ἄσωνος, ἐξ
οὗπερ ἐξεληλύθει τὸν μέγαν ἐκεῖσε στόλον καταλι-
πὼν. Καὶ ἀπέστειλε τὸν καλούμενον δεῦτερον κό-
μητα (33) μετὰ τοῦ ἰδίου κατέργου (34) ἐξκουσσά-
του (35) παρὰ τοῖς ναυτικοῖς καλουμένου, ἐπισκήψας

A ad litus oræ Calabricæ **290** progressus cum de
transfretando cogitaret, conduxit sex millium sta-
terum aureorum pretio piraticam onerariam maxi-
mam trinis velis utentem, decem millium pondo
capacem, in qua erant remiges ducenti: naves
porro tres alie ab ea remulco trahebantur. His
comes inscensis navigavit: non ille quidem Aulo-
nem versus, ut reliqui exercitus Latinorum, verum
quod Romanæ classis occursum vereretur, mox a
solutis funibus declinatione usus modica cursum
ad Capram intendit. Sed fumum fugiens in ignem
incidit; non enim sparsis et sigillatim excurrenti-
bus ad oræ maritimæ custodiam nauticis occurrit,
at ipsi classis universæ Romanæ duci Nicolao Mau-
rocatacaloni, qui dudum indicio accepto soluturæ
B onerariæ istius, biremes triremesque classis omnes
et celeres aliquas assumpserat, locumque cum iis
ceperat ad Cabalionem e regione Asonis. Classis

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁰ τὰ. ²¹ οὐ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) *Μικρὸν παρεκκλίνας*. Iter arripuit Rai-
mundus per Scylaviaiam, uti testantur Raimundus
de Agiles, seu *de Aquilers*, uti appellatur in ms.
San-Victoriano, Tudebod. lib. i; Fulcher. lib. i,
cap. 2, etc. De hoc navali prælio silent nostri;
quam male vero ab Alexianis habitus fuerit Rai-
mundus, pluribus narrat idem *de Agiles*.

(33) *Δεῦτερον κόμητα*. **356** Qui sint comites
in re navali, cuius notum. Hos inter maximus
πρωτοκόμης dicitur, proximus ammiratio: hunc sub-
sequebatur δεῦτερος κόμης. Vide pag. 336, 369, et C
Pachymer. lib. iv, cap. 26.

(34) *Κατέργου*. Κατέργων est navicula. *Chronicon*
Venetæ Byzantinum editum a Bulialdo: Ἐπέρασεν
ὁ Κωνσταντίνου μετὰ κατέργων καὶ φούστων τὸ μέρος
τῆς Πουλίας. *Constant. in Hist. Apollon. Tyr.*:

Στὸ κατέργων ἐρπήκασι καὶ ἐιάθησαν τὴν ὄρα.

Narratio ms. de Belissario, κατέργωκύριοι, ἤτα
φρικάλιοι. Hinc *Catergalimena* dicitur portus quidam
Constantinopoli, de quo Gyllius et Leunclavius.

(35) *Ἐξκουσσάτου*. Anna, lib. xii, pag. 369:
Τὸν καλούμενον δεῦτερον τὸν δρογγάρην τοῦ στόλου
μετὰ τοῦ ἐξκουσσάτου μονήρους κατ' αὐτὴν γλῶσσαν
σκοπέα κατέλιπον. Ita appellatur a navis, ut hic
observat Anna, quoddam navigii genus. At cujus-
modi illud fuerit, et unde vocis origo, non satis
hactenus exploratum. Scitum quid sit ἐξκουσσάτου
in *Chronico Alexandr.* pag. 730; ἐξκουσσάτου apud
Theophylactum Bulgær. archiep. epist. 41, et D
jurisconsultos Græcos. Verum nihil videtur habere
commune *excusatio* cum navis: neque proclivius est
divinare quid sit *excusaticum* in Capitulari Sicardi
principis Beneventani, licet fortassis ab eodem de-
ductum fonte, cap. 29, cujus lemma sic concepitur.
nam ipsum deest caput: *Ut non tollatur a tertio*
tribus excusaticum et porcus. Nisi forte idem sit, quod
ἐξκουσσάτου, apud Justinianum Nov. lxx, cap. 2,
certum scilicet vectigal, quod pensitabatur pro
quavis immunitate. Fuere denique *excusati* apud
Venetos, vox a plerisque nondum intellecta, ait
Sausovinus in Venetia, qui lib. vi, vetera profert
Acta, in quibus horum ut mentio, hisce verbis:
Excusati de Mauriano, et eorum nomina, et sunt 44.
Excusati de Mazorbo, et isti sunt de majoribus, et
sunt 23 etc. Hæc sunt nomina excusatorum qui
serviunt in palatio, et sunt 124. Nomina excusato-
rum nostri palatii, et sunt 198. Ubi Sausovinus

excusatos dictos, quasi *scutatos*, eosdemque esse
censet, quos *scutiferos* vocavit ætas posterior. Sed
vix est ut id probem, cum potius hæc videantur
appellatione donati, propter indulgentiam munerum
civilium et personalium, qua gaudebant ex quadam
officii et functionis prærogativa, uti fuere *beneficiarii*,
et ii de quibus est titulus *De excusationibus artifi-*
cum, Cod. Theod. lib. xiii; quin etiam si fas est
divinationi indulgere, censuerim Venetos istos
excusatos non alios fuisse a vectoribus naviculariis,
seu, uti vocant Veneti, *gondolariis*, quorum magnus
semper fuit apud illos numerus, qui iis gauderent
privilegiis quibus navicularii apud Romanos, ut est
in titulo *De naviculariis*, Cod. Theod. et Just. Nam
ab omnibus oneribus et muneribus immunes erant,
leg. 5, 7 et 17 Cod. Theod. eodem titulo. Certum
autem erat et definitum naviculariorum corpus,
quorum præcipuum erat munus in annonæ urbis
transvectione; unde et *naves eorum, quantæcunque*
essent, ad aliud munus ipsis invitis non tenebantur,
ait lex 5 eodem titulo. Agit præterea de ejusmodi
naviculariis publicis Paulinus, epist. 36, ad Maca-
rium. Cum igitur naviculariorum naves ista gau-
derent immunitate, nihil vetat *excusatas* inde ap-
pellatas opinari, onerarias nempe, et quæ annona-
riæ speciei transvectioni potissimum addictæ erant;
ejusmodi enim sunt κατέργα et μονήρες, naviculae,
apud Annam ἐξκουσσάτων nomine donatæ. At Lu-
dovicus Dominicus in Ducum Venetorum Historia,
in Urso Participatio, ait, devictis a Venetis Nar-
tanis, qui piraticam in Adriatico mari exercebant,
Dorsodorum, quod propter eorum incursiones de-
sertum fuerat, tunc auctore Urso duce incolæ cœ-
pisse, assignatasque eo in loco sedes iis qui ducis
servitio ascripti, principis seu ducis *Excusati* ap-
pellati sunt, propter eandem, ut probabile est,
munerum excusationem. Occurrit apud Nicetam in
Man. lib. v, n. 9, et lib. vii, n. 1, vocabulum ab
illo, quod Anna utitur, haud multum abludens,
tametsi alia, ut videtur, notione. Est porro illud
ἐγκουσήτος, et ἐγκουσσάτος. Priore loco de Venetis
agens, Ἄνδρας θαλάττης τροφίμους, κατὰ Φοίνικας
ἀγύρτας, πανούργους τὸ φρόνημα illos vocat; quod
hæc verborum serie reddit codex mixobarbarus:
θαλασσόμαχοι, καὶ ὀρθοὶ ὡς Φοίνικες, πραγματείας
ποιῶντες, καὶ ἐγκουσήτοι ὄντες. Rursum de Anco-
nitans: **357** Ἦστονας κέρδους ὄντες, καὶ ἀγυρ-
τέοντες, καὶ πρὸς τὸ λαβεῖν χεῖρα προτείνοντες;

corpore illie relicto, mittit cum qui secundus comes dicitur cum propria trireme, Excusata vocari a nauticis solita, cum mandatis speculandi quando primum prædicta oneraria solveret. Quod simul observaret jubebat, facem accenderet id significaturam. Fecit is quod erat jussus, duxque Nicolaus conspecto signo profinus et velis ventum dat, et navibus quæ non alis, sed quasi pedibus multis remorum agebantur, remigium copiosum ac validum expedit, infestus vadens adversus transfretan-tem comitem: quem vix tribus a continenti stadiis provectum in ipso impetu trajiciendi Epidamnum reperit milites armatos habentem secum mille quingentos, equos vero egregios octoginta. Speculatus Romanam classem gubernator onerariæ ait comiti provinciæ: *Classis e Syria nobis infesta occurrit cadisque ac necis misera præsens nobis omnibus periculum imminet.* His comes auditis indolentis omnes jubet accingereque se ad pugnam validam. Hiems erat media. Quippe is dies sacer memoriæ divi episcopi Nicolai fuit. Tamen erat ventis silentibus mare tranquillum, et nox sereno plenilunio resplendens. Quare piratica oneraria, quippe velis potissimum sceta de consueto ardore cursus tantum remittere coacta est, auris alcedonia feriantibus, ut fere immola exstret aquis. Quo loco velim equidem admittere prouam orationem ad celebrandam Mariani fortitudinem heroici juvenis. Qui cum ad primum onerariæ conspectum a classis ductore patre suo leviora **291** navigia impetrasset, cum iis recta in eam invehitur. Aggressus illam a propra est. Confluat in eam partem quam insultu armati et ferocis bellatoris periclitari videbant fortissimi vectorum instructissimique ad prælium. At Marianus ad vocis commercium pro-

Α αὐτῶ ἐν ὀπηνίκα τὰ προμνήσια τῆς ἤδη ῥηθείας νηὶς οἱ ἐρέται λύπιντες εἰς κῶμα θαλάσσης ἐμβά-λωσι, πυροδὸν ἀνάψῃ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν παραχρῆμα τὸ κελευσθέν ἐποιεῖ. Ὁ δὲ δοῦξ Νικόλαος τοῦτο θεασά-μενος, τὰς μὲν τῶν νηῶν τοῖς ἰστίοις παραχρῆμα ἐπτέρου, τὰς δὲ καὶ οἶον πολύποδας ταῖς κόπαις ἀπεργασάμενος κατὰ τοῦ διαπερῶντος χωρεῖ κόμη-τος. Οὐπω δὲ τρεῖς σταδίους ἀπὸ τῆς χέρσου δια-πλωϊσάμενον, καταλαμβάνει τοῦτον πρὸς τὴν περσίαν Ἐπιδάμνου σπεύδοντα, ἐνόπλους μὲν στρατιώτας ἔχοντα χίλους πρὸς τοῖς πεντακοσίοις, ἵππους δὲ τῶν ἐκκρίτων ἐγδοήκοντα. Ὅν θεασάμενος ὁ πηδα-λιούχος τῆς νεῆς, φησὶ πρὸς τὸν κόμητα Πρεθέτζον· Ἐκ Συρίας ὁ ἤδη καταλαμβάνων ἡμᾶς στόλος ἐστὶ, καὶ κίνδυνος μαχαίρας καὶ ξιφῶν παραπά-λωμα γενέσθαι. Παραχρῆμα οὖν ὁ κόμης θεωρήσα-σθαί τε ἐκέλευσεν ἅπαντας, καὶ καρτερώς μάχεσθαι. Ἐὰν δὲ μέσος χειμὼν ἦν ὅπως ἡ μνήμη τοῦ ἐν ἰσ-ράρχαις Νικολάου ²⁹ τελεῖται, ἀλλ' ὁμοιως νηνεμία ἔτυχε παντελής καὶ ἡ νύξ πανσέληνος φαίνουσα, τό τε μᾶλλον ἢ ἐν ἔαρι, Πεπαιμένων δὲ παντάπασι τῶν ἀνέμων οὐκ ἔτι ²⁸ ληστρική ναὺς κινεῖσθαι πρὸς ἰσχύος εἶχε, καὶ συνέβαινε ταύτην ἀτρεμεῖν ἐν τοῖς ὕδασι. Ἄλλ' ἐνταυθοῖ τοῦ λόγου γενομένη βουλομένη ἂν τὴν γλῶτταν ἐπιφέρειναι τοῖς τοῦ Μαρριανοῦ κατ-αρθώμασιν. Ὅς παραχρῆμα τοῦ δουκὸς τοῦ στό-λου καὶ ἰδίου πατρὸς τὰ κουφόταρα τῶν πλοίων αἰτήσας, κατευθὺ τῆς νηῆς ἐκείνης ἵεται· καὶ τῇ πρόρῳ συνεισπεσὼν ταύτης ἀπεπειράτο, συνέρ-ρεον δὲ παραχρῆμα ἐκείσε οἱ ἐνοπλοὶ καρτερώς τοῦτον ἐξωπλισμένον πρὸς μάχην θεασάμενοι. Ὁ δὲ Μαρριανὸς τοῖς Λατίνοις τῇ ἐκείνων ἀποχρώμενος διαλέκτῳ παρεκλεύετο μὴ δεδιέναι μηδὲ μάχεσθαι πρὸς ὁμοπίστους. Βάλλει δὲ τις τοῦτον τῶν Λατίνων διὰ τῆς τζάγγρας (56) κατὰ τῆς κόρυθος. Ἡ δὲ τζά-

Variae lectiones ex eod. Coislin.

²⁸ γάλλου Νικολάου. ²⁹ ἔτι ἦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

ubi Codex Barbero-Græcus: Πλέοντες καὶ πραγμα-τείας ποιῶντες, καὶ εἰς τὴν χώραν τῆς βασιλείας ἐγκουσάται ὄντες, καὶ ἐκ τούτων καρδαίνοντες· ubi Menrsius ἐγκουσήτους et ἐγκουσάτους onustos vertit. Atqui Nicetas ita videtur appellasse πανούρ-γους τὸ φρόνημα, et πρὸς τὸ λαβεῖν χεῖρα προτεί-νοντας, callidis præditi ingenii, et ad turpia lœra, sordidosve quæstus proclives; quales sunt excusati, qui fœnus nauticum, et onerariis navibus mercimonia exereant.

(56) Τζάγγρας. Ducas, Hist. cap. 24: Αὐτοὶ ἐκ τῶν τριήρεων ἐξαγαθὼν θώρακας, περικεφαλαίαι, δόρυ, τζάγγρας, καὶ πᾶν εἶδος ἀρμάτων. Joanni. Calanus: Οἱ δὲ ἴνα μάχονται ἐξ ἐκείνης, ὀπισθεν μετὰ τζάγγρων τε καὶ τόξων, etc. Narratio ms. de Belissario: Φαλκόνες, καὶ πετρίτες, τζάγγρας καὶ μπαληστρερίδες, τόξα, καὶ τοξαστόρους, σκευὴ καὶ πουμπαρδερίδες, etc. Jam tandem percipimus, Anna prævia, quod genus armorum fuerit τζάγγ-ρας; neque enim fuit arcus nudus, quod vult Menrsius, neque μάγαia, seu jaculum, uti apud Ducam interpretatur vir doctus, sed arcus balæaris, nostris arbaleste; cujus usum, suo tempore, Græcis hæcenus incognitum, a Latinis vero inventum et excogitatum testatur Anna; unde eidem id genus arcus, τζέξον βαρβαρικόν, Cantacuzeno, lib. 1,

cap. 56, λατινικόν dicitur. Apud Latinos ejus usum antiquissimum fuisse docemur ex II. Wisigoth. lib. vii, tit. 4, § 23: Si quis — laqueos, vel arcus prætenderit, seu balistas. Neque enim hoc loco ba-lista pro majori machina, qua muri quatuntur, quam vulgo ballistram vocant, sumitur. Glossar. Lat. Gr. Ballistra, σφενδόνη, μάγγανον πολεμικόν. Glossar. Gr. Lat. Βαλλίστρα, tormentum murale. Καταπέλτης, ballistra; ballistrari, σφενδονῆσαι; tamen si ab ejusmodi machinarum fabrica et forma, balistarum inventionem profluxisse constet, quod nemo inficiabitur, qui Bigaltiam ad Onosandrum, et Lipsium in Polioreet. consuet et comparabit. Balistarum vero usus sensim apud nostros desuit, qui bellis istis Saracenicis frequens fuit, seu quod a summis pontificibus, una cum infectis veneno sagittis, vel gladiis, identidem interdictus sit in Christianorum præliis (Concil. Rom. an. 1159, can. 29; lib. v Decret. Greg. tit. 15), vel quod iis ubi viro strenuo indignum putaretur, qui nulla arte, nullave industria aut dexteritate hæcæ armorum genere hostem prosterneret. Eo spectant verba Joinvillæ in Hist. S. Ludovici: — Et devés sçavoir que à cette fois là furent faitz les plus beaux faitz d'armes, qui oncques furent faitz ou veage d'outre-mer, tant d'une part, que d'autre. Car nul ne tiroit

γρα τόξον μὲν ἐστὶ βαρβαρικὸν καὶ Ἑλλησι παντο-
λῶς ἀγνοούμενον. Τείνεται δὲ οὐχὶ τῆς μὲν δεξιᾶς
ἐλκώσεως τὴν νευρᾶν, τῆς δὲ λαιᾶς ἀνθελκώσεως τὸ
τόξον, ἀλλὰ δεῖ τὸν διατείνοντα τὸ ὄργανον τοῦτι τὸ
πολεμικὸν καὶ ἐκηθολώτατον, ὡς ἂν τις εἴποι, ὑπ-
τιον κείμασαν, ἐκάτερον μὲν τῶν ποδῶν ἐνεργεῖσαι
τοῖς ἡμικυκλίαις τοῦ τόξου, ἀμφοτέραις δὲ ταῖς
χεραὶ τὴν νευρᾶν μάλα γενναίως ἀνθελκῶσαι. Ἡ
κατὰ τὸ μέσον, σωλήν ἐστὶ κυλινδρικὸν ἡμίτομον
ἐξημμένον αὐτῆς τῆς νευρᾶς, καὶ ὡς περὶ τὸ βέλος
ἀξιόλογον μέγεθος ἀπολαμβάνων, διήκει ἀπ' αὐτῆς
τῆς νευρᾶς ἐς τὸ τοῦ τόξου μεσαίτατον, ἀφ' οὗ βέλη
παντοδαπὰ διακρίπτουσι. Ἐν τούτῳ τοίνυν τὰ βέλη
τιθέμενα βραχύτατα μὲν ²⁴ τῷ μήκει, παχύτατα
(37) δὲ καὶ πρόσθεν ἀξιόμαχον βάρος σιδήρου λαμ-
βάνοντα ²⁵, καὶ τῆ ἀφέσει (38) τῆς νευρᾶς μετὰ
σφοδρότητος καὶ ῥύμης ἀπάσης ἀφίεσης τὰ βέλεμα-
μα ²⁶ οὗ ἂν τύχοι ἐπαισπεσόντα, οὐκ εἰς τοῦμπα-
λιν ἀποπίπτει, ἀλλὰ καὶ ἀσπίδα διέτρησε καὶ θώ-
ρακα βαρυσίδηρον διατεμόντα, ἐκείθεν διὰ θατέρου
μέρους ἐξεπετάσθη. Οὕτως ἐστὶ σφοδρὰ καὶ ἀκατά-
σχετος ἡ ἀφesis τῶν τοιούτων βελῶν. Ἦδη τοῦτο τὸ
βέλος καὶ ἀνδριάντα διεπέρηνσε χαλκοῦν. Καὶ

A vectus, Latinos, propria ipsorum lingua utens,
admonebat, ne metuerent, neu arma expedirent in
ejusdem fidei ac religionis homines. Hæc dicentem
Latinorum aliquis excusso izangra telo pulsat ip-
sæ galeæ. Est vero izangra barbarici species arcus
Græcis ignota funditus. Tenditur autem non dex-
tera trahente nervum, læva costam arcus in con-
trarium diducente, sed oportet eum qui bellicam
istam longissime jaculantei machinam intendit,
utroque pede summe adiutendo propellere curva-
turam arcus, et simul utraque manu magna vi
attrahere transversum nervum, cujus circa medium
tubus est forma cylindri dimidiati, aptus suspen-
susque ex ipso nervo; ac crassitie ac longitudine
magni teli, per eordam quam trajicit ad medium
arcus punctum pertinens. Ex hoc quasi ea. ali con-
cavo excutuntur impetu magno in eum prius
inserta tela, brevia illa quidem, sed crassissima,
et ferro prægravata, ad tanto validiorem et inelucta-
bilem concipiendum impetum. Sane ubi laxatione
nervi tubo inserta sagitta ejicitur, tanta fertur
vehementia nulla ut plane soliditas aut durities ei
repellendæ par sit, adeo ut clypeus quamvis firmus

Varie lectiones ex cod. Coislino.

²⁴ ἔντα. ²⁵ καταλαμβάνοντα. ²⁶ βέλεμα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

*d'arc, d'arbaleste, ne d'artillerie. Mais estoient les
coups qu'on donnoit l'un sur l'autre à belles masses,
espées, et futs de lances.* At istius armorum generis
usum revocavit postmodum Richardus Anglorum
rex, et in Galliam induxit in bellis contra Philip-
pum Aug. Nam, ut ait Willelmus Brito, lib. II
Philipp. :

*Francigenis nostris illis ignota diebus
Res erat omnino, quid balistarum arcus,
Quid balista foret, nec habebat in agmine toto
Rex quemquam sciret armis qui talibus uti.*

Joann. Bromptonius in Rich. : *Ipse siquidem hoc
genus sagittandi, quod arcubalistarum dicitur,
jamdudum sopitum in usum, ut dicitur, revocavit,
unde et in ea peritus plures manu propria peremit,
quo et ipse postmodum in terra propria impræmuni-
tus et inopinate periit.* Willelmus Guiart in Phil.
Aug. obsidionem Acconensem commemorans, Ri-
chardum ait primum earum usum in Galliam in-
vexisse :

*Venus estoit nouvellement
Des arbalestes li usages,
Richard qui de liex fais iert sages,
Tant soit il d'autres deporté,
L'ot poi ains en France aporté.
Si con les chroniques desquieurent.*

Idem denique Willelmus Brito, lib. V de Richardi
cade :

358 *Porrige Guidoni balistam qui tenet arcum,
Ut sua quæ misit Richardo missa remittat,
Hæc volo non alia Richardum morte perire,
Ut qui Francigenis balistæ primitus usum
Tradidit, ipse sui rem primitus experiatur,
Quamque alios docuit in se vim sentiat artis.*

Verum unde ejusmodi balistas Græci τζάγγρα; vo-
carint, plane mihi incomperitum. Nam ejusce avi
scriptores Latini, Albertus Aq. lib. II, cap. 33;
lib. III, cap. 41; lib. VI, cap. 9, 16, et alii passim
arcus baleares; Willelmus Brito locis citatis, mo-

nachus Vallis Sarnali, cap. 42; Cæsarius Heisterh.
lib. I, cap. 16, etc., balistas nuncupant. Deinde
etsi varie fuerunt balistarum species, quarum ali-
quot meminit Sanutus, lib. II, part. IV, cap. 4,
aliæ vero recensentur apud script. vernaculos,
*Arbaleste de cor, et d'if, a tour, a haussepié et a un
pié, a baudrier, ou baudreer, et a tailler;* nihil ta-
men in his vocabulis deprehendas, quod ad τζάγγ-
ρα vocem accedat, quam etiam extrema retinuit
Græcia, quæ inde τζαγγροτοξότας, et τζαγγράτο-
ρας, quos balistas nostri vocant, confecit. Apud
Pachymerem quidam Σγουρός στρατοπεδάρχης τῶν
τζαγγράτων occurrit, quæ dignitas eadem fuit,
quæ scriptoribus nostris dicitur, *le grand maistre
des arbalétriers.*

(37) *Παχύτατα.* Brevia illa quidem balistarum
erant tela, sed spissiora et forma quadrata; unde
quadrellos, nostri quarreaux vocabant. Willelmus
Brito, lib. II :

*Nec tamen interea cessat balista, vel arcus,
Quadrellos hæc multiplicat, pluit ille sagittas.*

D G. de Podio Laur. cap. 37 : *Mortuus est ictu
quadrelli. Quarellos dixit Rigordus non semel, et
Math. Paris. W. Guiart, an. 1219 :*

*A tant tendent de tous costez
Aus arbalestes devaler,
Et puis laissent quarreaux aller.*

Idem in S. Ludovico :

*Messire Alfons un iour ataignent,
Qui armez iert de son atour,
D'un quarrel d'arbaleste a tour.*

Le Roman de Garin :

*Volent pilel plus que pluie par pré,
Et les sajettes et carriaux empenez.*

(38) *Kal τῆ ἀφέσει.* Willelmus Brito, lib. V :
*Guido nucem volvit balistas pollice lævo,
Dextra premit clavem, sonat una nervus, et ecce
In regis scapula stabat fatalis arundo.*

perforetur, et lorica quantavis ære rigens, non ea solum parte qua telum excipit, verum etiam in adversa superficie per trajectum diametro corpus transverberetur; adeo nihil hunc ictum frustrari potest. Quin etiam ferunt ejusmodi teli acie transfigi signum æneum. et si mœnibus civitatis maximæ impactum fuerit, mucronem perterebrato muro ab interiori urbis parte spectandum se dare; aut certe, si crassior murus fuerit, totum in ejus medio haustum atque abditum manere. Talis quædam machina tzangra est; dæmonicum plane inventum hominibus perdendis. Siquidem quem hoc tormento pestis excussa perculerit, miserimum semel abripit, sine remedii spe, sine plagæ sensu morientem. Mariano igitur emissum tzangra jaculum in galeam incidens summam, diffregit obiter, ejus verticem transvolans, caput ipsum ne capilli quidem tenuis strinxit, Deo protegente. Irritatus ferox juvenis telum librat in comitis collineans brachium; nec aberravit aut repulsa sagitta est, sed transadacto clypeo per intimam et ipsam vi trajectam lorice laminam latus hausit viri. Erat intimorum commilitonum comitis istius tertius decimus sacerdos Latinus quidam. **292** Is animadverso e puppi Mariani ausu in comitem, multis vicissim ulciscens jactibus Marianum petit, nec ipsum propterea cessantem, sed et pro se pugnans ipsum strenue et suos ad generose rem gerendam animantem. Pugna ibi conseritur tam cruenta ut Latini sacerdotis milites qua vulneribus debilitati, qua pugna fessi tertio mutandi novis succedentibus fuerint. At sacerdos multis plagis transfixus, cruoreque circumfluens, perstabat tamen in loco idem intrepidus. Non enim quæ apud nos viget sacerdotalis lenitatis disciplina Latinis in usu quoque est. Nos videlicet sacris jussi canonibus ac legibus, evangelicoque ipso persuasi dogmate, sancimus illud observatione inviolata teneri solitum: Ne stringas, ne inclames, ne tangas, sacerdos enim es. At barbarus Latinus simul atque initiatus sacris primitias sacrificii libaverit, clypeo statim in lævam inserto, correpta in dexteram vibrataque lancea, simul divinum communicat corpus ac sanguinem, simul torvum ac sanguinarium lueit, designans ad cædem homines

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

²⁷ ἀθλιώτατα. ²⁸ ἐντετάλμεθα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(39) Λατίνος. Id etiam Latinis objectum a Græcis scribit Petrus Diacon. lib. iv *Chron. Casin.* c. 117, apud quem Græcus sic Latino inter: *In occidentali climate propheticum illud videmus impletum: Erit ut populus sic sacerdos, cum pontifices ad bella prodeant, ut papa vester Innocentius facit. Quod quidem, ut ait Petrus Damianus, lib. iv, epist. 9, satis videtur absurdum, ut ipsi Domini sacerdotes attentent, quod turbis vulgaribus prohibetur, et quod verbis impugnant, operibus asserant. Et sane non injuria id nostris objectum; nam etsi lege ecclesiastica et conciliorum canonibus arma tractare venterent sacerdotes, sæpe tamen legimus ipsis interfuisse præliis, in iisque acriter dimicasse. Atque pravo mori isti ascribendum, quod arma tractare aut ferre clericis interdicit passim concilia Galliana et provincialia, Herdense, c. 1; Matiscon. 1*

ταίχει ἔμπεπτωκὸς μεγίστης πόλεως, ἢ ἐπὶ τάνδον προῦκυψε τοῦ βέλους ἡ ἀκμή, ἢ ἐνδεδοκὸς κατὰ τὸ μέσον τοῦ τείχους, ἀφανὲς γέγονε. Τὸ μὲν οὖν τῆς τζάγρας πρᾶγμα τοιοῦτόν ἐστιν ὡς ὄντως δαιμόνιον, ὃ δὲ πειρασθεὶς τῆς ἐκ τούτου πληγῆς ἀθλιώτατος²⁷, ἐναισθητῶς ἀποθνήσκων, καὶ μηδὲ τῆς πληγῆς ὁδότης τίς ἐστιν ἀισθανόμενος. Τὸ μὲν οὖν ἀπὸ τῆς τζάγρας βέλος ἔμπεσον τῷ ἄκρῳ τῆς κόρυθος, διέλασεν αὐτὴν ἀποπτάν, οὐδ' ἄχρι τριχῶς τοῦ Μαρριανοῦ ἐφασάμενον. Πρόνοια γὰρ ἀπέριξεν. Ὁ δὲ γοργίως ἄλλον κατὰ τοῦ κόμητος ἐπαφίει δίστον, πλήττει τοῦτον κατὰ τοῦ βραχίονος, ὃς τὴν ἀσπίδα διατρήσας τὸν τε φολιδωτὸν διεληλυθὼς θώρακα καὶ αὐτῆς ἤψατο τῆς πλευρᾶς. Ἱερεὺς δέ τις Λατίνος τρισκαιδέκατος τυγχάνων τῶν σὺν αὐτῷ μαχομένων, τοῦτο θεασάμενος, προμνώθεν ἰστάμενος, πολλὰς βολίδας κατὰ τοῦ Μαρριανοῦ ἐξέπεμψεν. Ἄλλ' οὐδ' ὁ Μαρριανὸς ἐνεδίδου, αὐτὸς τε ἐκθύμως μαχόμενος καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν τοῦτο παρακελευόμενος, ὡς τρισσάκις τοὺς μετὰ τοῦ Λατίνου ἱερέως ὑπαλλαχθῆναι τιτρωσκομένους τε καὶ κοπιῶντας. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ ἱερεὺς κἄν πολλὰς τὰς πληγὰς δεδεγμένος ἦν καὶ τῷ ἴδιῳ αἵματι περιρεόμενος, ἀλλ' ὁμῶς ἀτρεστος ἦν. Οὐ γὰρ κατὰ τὰ αὐτὰ ἡμῖν τε καὶ τοῖς Λατίνοις περὶ τῶν ἱερωμένων δέδοκται. Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν ἐντετάλμεθα²⁸ παρὰ τε τῶν κανόνων καὶ νόμων καὶ τοῦ εὐαγγελικοῦ δόγματος, μὴ θίξῃς, μὴ γρύξῃς, μὴ ἄψῃ, ἱερωμένοι; γὰρ εἰ ὁ δέ τοι βάρβαρος Λατίνος (39) ἅμα τε τὰ θεῖα μεταχειριεῖται καὶ τὴν ἀσπίδα ἐπὶ τοῦ λαιοῦ θέμενος, καὶ τὸ δόρυ τῆ δεξιᾷ ἐναγκλισάμενος, ὁμοῦ τε μεταδίδωσι τοῦ θεοῦ σώματος τε καὶ αἵματος, καὶ φόνιον ὄρα, καὶ αἱμάτων ἀνὴρ κατὰ τὸν Δαυϊτικὸν ψαλμὸν γίνεται. Οὕτως ἐστὶ τὸ βάρβαρον τοῦτο γένος, οὐχ ἦττον ἱερατικὸν ἢ φιλοπόλεμον. Οὗτος τοίνυν ὀρέκτις μᾶλλον ἢ ἱερεὺς, ὁμοῦ τε καὶ τὴν ἱερατικὴν στολὴν ἐνεδιδύσκειτο καὶ τὴν κώπην μεταχειρίζετο, καὶ πρὸς ναυτικὸν πόλεμον καὶ μάχην ἀψώρα κατὰ ταύτων, καὶ θαλάσση καὶ ἀνδράσι μαχόμενος; τὰ γὰρ ἡμέτερα καθάπερ ἐφθην εἰρηκυῖα, τῆς Ἀσρῶν καὶ Μωσέως καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς πρώτου ἀρχιερέως ἐξήρηται.

designans ad cædem homines

c. 5; **359** Lipin. c. 2; Vermeriense, an. 752, c. 16; Codex Carolin. epist. 77; Capitula selecta Caroli M. an. 800, cap. 2, 3, 4 et 5, apud Sirmund. tom. II *Concil.*; Capitulare episcoporum. an. 802, c. 18; apud eundem, *Concil. Mogunt.* an. 813, c. 17; Meldense, an. 845, c. 57; Capitulum Herardi archiep. Turonens. cap. 50, 113; Concilium Metense, an. 888, c. 6, etc. Observat porro cardinalis Baronius, an. 888, execrandum plane diu istiusmodi facinus inolevisse in Galliis, ut tam episcopi, quam abbates ad bella procederent, in hostes irruerent, cæderent ipsos, et ab ipsis cæderentur; jureque conqueritur ab ejus temporis scriptoribus laudatos reperiri nomine bellicæ fortitudinis, cum tanquam sacrorum canonum violatores, et muneris pastoralis et nominis desertores detestandi fuissent. Vide Observat. ad Joinvillæ pag. 50.

oculis vir sanguinum: quidni hoc enim tali ex Psalmis Davidicis nomen aptetur? Adeo barbarum hoc genus non minus sibi belli ac gladii jus usumque arrogat quam sacerdotii apicem deposcit. Unde hic belligerator magis quam sacrificus eodem tempore et stolam sacerdotalem indult, et manubrio vel remi vel gladii manum adinovit pugnae navali lacessendae promptam: ipse ad pugnandum cumque mari cumque viris simul ex æquo paratus. Quæta equidem quando, quod facere cœpi, cum nostratibus mystis cœmparo, ipsum et ejus similes bellicosum ac Pharaoni terra marique infestum Mosis Aaronisque gerere sacerdotium arbitror: nostros mansueti Domini, qui princeps Christianum sacerdotium instituit, agnosco successores.

Ἄλλὰ τῆς μάχης ἐξ ἐσπέρας αὐτῆς μέχρι μέσης τῆς ἐπιφανοῦσης ἡμέρας καρτέρᾳ γεγυνοίας, ὑπέκρουσι κἄν μὴ ἐβούλοντο οἱ Λατῖνοι τῷ Μαρριανῷ, λόγον ἀπαθείας ἐξ αὐτοῦ αἰτησάμενοι καὶ τυχόντες. Ὁ δὲ γε μαχιμώτατος ἱερεὺς ἐκεῖνος, οὐδὲ τῶν εἰρηνικῶν σπονδῶν τελουμένων, τῆς μάχης ἐπέπαυτο, ἀλλὰ τὸν γωρυτὸν τῶν βελῶν ἐκκενώσας χερμάδα ἀναλαβόμενος λίθον πέμπει κατὰ τοῦ Μαρριανοῦ. Τοῦ δὲ τὴν κεφαλὴν διὰ τῆς ἀσπίδος περιφράττοντος πλήξας τὴν ἀσπίδα διεΐλε τετραχῆ, καὶ τὴν κόρυθα κατέθραυσεν. Ὁ δὲ Μαρριανὸς τῆ τοῦ λίθου βολῆ συγχυθεὶς ἀπολωλεκῶς τὸ φρονοῦν τῆς ψυχῆς, ἀναυδὸς παραχρῆμα ἐφ' ἱκανὸν ἐκείτο, ὡσπερ δ' Ἐκτωρ ἐκεῖνος ἀπὸ τῆς τοῦ λίθου βολῆς τοῦ Διάντος μικροῦ δεῖν ἐψυχοράγει. Μόλις δ' ἀνεγκῶν καὶ ἐαυτὸν συναγαγὼν τρισσάκις τὸν παίσαντα ἐπληξε, βέλεμα ²⁹ κατ' αὐτοῦ ἐπαφείξ. Ὁ δὲ πολέμαρχος ἐκεῖνος μᾶλλον ἢ ἱερεὺς μηδέποτε μάχης κορηνύμενος, ἐπεὶ καὶ τοὺς λίθους ἕπαντας ἀπεπέμψατο τῶν χειρῶν, καὶ ἀπλῶς ἦν, καὶ λίθων κενὸς καὶ βελῶν, οὐκ ἔχων ὅ τι καὶ δράσειεν, οὐδὲ δι' ὧν ἀμυνεῖται τὸν ἀντίπαλον, ἐσφάδαζε μὲν ἐνταῦθα καὶ ἐξεφλέγτο καὶ ἐμεμήνει καθάπερ θηρίον εἰς ἐαυτὸν συστρεφόμενος: τοῖς γοῦν παρατυχοῦσιν αὐτίκα καὶ ἀποχωόμενος ἦν. Σάκκον οὖν μάζης μεστὸν ἐφευράμενος ἐκείθεν ἀπὸ τοῦ σάκκου καθάπερ χερμάδας τὰς μάζας ἐβαλλεν, ὡσπερ ἱερατεύων καὶ τελετὴν τινα ποιούμενος καὶ ἱεροτελεστίαν τὸν πόλεμον. Μάζαν γοῦν τινα μίαν ἀναλαβόμενος καὶ ὅλην χεῖρ πιθήσας, ἐπαφήσει ταύτην κατὰ τῆς τοῦ Μαρριανοῦ ἔψεως, καὶ πλήττει τοῦτον κατὰ τῆς παρεΐας. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν ἱερίαν ἐκεῖνον καὶ τὴν ναῦν καὶ τοὺς ἐπιδάτας. Ὁ δὲ κόμης Προβέντζης πιστεύσας ἐαυτὸν σὺν αὐτῇ τῇ νηϊ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν, προθύμως τῷ Μαρριανῷ εἶπετο τοῦ λοιποῦ. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν χέρσον γενόμενοι ἀπέβαινον τῆς νηὸς, πολλὰ καὶ παλλάκις ὁ ἱερεὺς ἐκεῖνος ἐζήτηι τὸν Μαρριανόν, τὴν κλήσιν μὲν αὐτοῦ μὴ ἐπιγινώσκων, ἀπὸ δὲ τοῦ χρώματος τῶν ἀμφίων τοῦτον ἀνακαλούμενος. Προσελθὼν δὲ ³⁰ περιχυθεὶς κατησπάζετο, ἐγκουόμενος ἅμα, ὡς *Εἰ μοι κατὰ τὴν χέρσον ἐντετυχήκατε, πολλοὶ ἂν ταῖς ἐμαῖς χερσὶν ἀνηρέθητε.* Ἐκβαλὼν δ' ἐπιδίδωσι τοῦτω ἀργυροῦν θηρίκλειον (40), τιμῆς στατήρων ἑκατὸν πρὸς τοῖς

Verum ut de pugna pertexam, tracta ea magnis utrimque animis a vespera ad postridianam lucem, Latinos tandem vel ingratis cedere compulsi, et cum Mariano deditionem pro incolumitatis fide pacisci. At pugnacissimus ille sacerdos haudquam uti gratia oblata sustinuit, aut in lucro ponere precariam salutem. Quin pacta quamvis proclamataque jam concordia, nihilo minus acriter pugnam urgebat, ac quod exinanita telum manui pharetra negaret, saxum in Mariani caput impexit; provisam ille molem sublato in verticem excepit scuto. Porro lapis tanto impetu ruebat, ut scuto in partes quatuor diffracto galeam perforaverit: quo ictu concussus confususque ac tantum non exanimatus Marianus diu sine voce, sine sensu jacuit, ut Hector ille lapide appetitus ab Ajace, cujus vi quin exspiraret parum absuit. Tamen postquam ægre se recepit **293** restituitque in pedes, copiose ulius percussorem multis appetitum telis triplici vulnere affecit. At tribunus iste militaris verius quam sacerdos satuari nunquam pugna poterat. Verum animo adhuc ardenti deerant instrumenta iræ; nam et exhausta prius pharetra jaculis carebat, et saxa quæ succenturiare telis ceperat, ipsa quoque defecerant. Hic homo æstuarè tamen, jactareque se ac in omnem partem erumpere, impotens sui: et quod hosti quo plus nocere cuperet, minus posset, deficiente telorum copia, non minori furore quam irritatus aper aut alia venabulis circumventa bestia in seipsum incurrens seque contorquens. Ergo cum quidquid ei tum forte ad manum acciderat telum ira faceret, saccum conspicatus plenum panibus, cupide arripuit, expromptisque inde ponderibus ad prælium abutens, duratos nauticæ annonæ bolos tanquam lapides in capita hostium liberalissime torquebat, velut ne sic quidem a sacerdotii functione deficiens, sed panem vel tunc in pugna distribuens, et eulogias spargens, quasi ut sanguinarium furorem belli cum pacifico sacrorum usu conciliaret. Corruptum ergo valide manuque impulsam tota panem unum in Mariani vultum impingens in gena illum percutit. Hactenus de nave illa Gallisque vectoribus, præclaroquo in priusis isto sacerdote. Cæterum provinciæ comes sui navisque

Varie lectiones ex cod. Coislin

²⁹ βέλεμνα. ³⁰ δὲ τούτω.

Ear. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) Θηρίκλειον. Nicetas in Man. lib. iii, n. 6. Adde Hoeschel. in Not.

sue ac suorum deditione Mariano facta, securus in Ἀ τριάκοντα. Ταῦτα δὲ ὁμιλῶν καὶ διδούς ἐξεπα-
 ejus fide, duci se sinebat. Appellit in terram navis. πνεύχει.

Excendant Galli. Ex iis sacerdos ille multum et anxie querebat Marianum, non nomine illum qui-
 dem compellens proprio, id enim ignorabat, verum eum a colore vestium satis designans, et sic voci-
 tans. Inventum tandem hominem amplexissime amplexatus salutavit quam officiosissime; gratulans-
 que simul et gloriosa allocutus hunc in modum est: *Si mihi terra occurrissetis, nulli utique meis
 eratis casuri manibus.* Mox argenteum calicem, pretii staterum triginta supra centum, Mariano in
 manus dat, atque his dictis datisque exspiravit.

Interim comes Gotthofredus, jam tum mari transi-
 to cum aliis comitibus, et exercitu in quo equi-
 tum decem, peditum septuaginta millia numeraban-
 tur, Constantinopolim ipse pervenerat, copiis circa
 Propontidem intra vallum collocatis, eo ambitu ca-
 strorum, ut a ponte prope Cosmidium sito usque ad
 Sanctum Phocam extenderetur Instabat apud Got-
 thofredum imperator ut suas copias ultra Propon-
 tidis fretum deportaret. At ille diem e die ducens
 causasque alias ex alijs prætexens moras sedulo
 neccebat, Baimundum nimirum et cæteros oppre-
 riens qui specie religionis ac belli sacri perniciem
 Imperatori machinabantur; a quo nondum se ultio-
 nem reperisse meminerant splendidæ victoriae il-
 lius, qua is apud **294** Larissam Baimundum et
 Gallos magno prælio fregerat. Scio non omnes
 Christianos qui sacro bello nomen dederant ista
 ambitiosa et nobis infesta cogitasse. Equidem Pe-
 trum illum quem dixi promulgatorem incentorem-
 que primum expeditionis Hierosolymitanæ talia me-
 ditatum haud crediderim; imo pleramque plebem
 illam simplici religione provectam facile arbitror.
 Magnates solum illos et principes Gallos Baimundi
 familiares aut necessarios, vel colloquia ejus, vel
 propria versutia depravaverat in istam malitiam
 Christianos ferendi dum Turcis minantur. Atque
 illi utcumque clam esse sua consilia putabant, non
 fallebant tamen imperatoris solertem animum, qui
 suæ prudentiæ in discrimine tanto non oblitus pro-
 vide congregatas accitasque infidelium copias cum
 ducibus ex gentibus iisdem strenuis et belli periti-
 tis, datis litteris subsidere jussit ad oram Ponti
 littoralem, et divisos turmatim sparsis cohortium
 stationibus, occupare quantum est spatii ab Athyra
 ad ipsum Phileam (nomina sunt locorum regionis
 ejus), ibique observare excipereque insidiis, si qui a Gotthofredo ad Baimundum cæterosque qui sequen-
 tur comites, aut vicissim ab istis ad Gotthofredum mitterentur cujusmodi commercium inter eos fovendis
 promovendisque perniciosis consiliis utile, abrumpi intercludique magnopere intererat.

Dum hæc clam utrimque dissimulatione mutua
 geruntur, contigit tale quippiam. Accersiverat ad
 se imperator comitum aliquos eorum qui eum

Ἄλλὰ καὶ ὁ κόμης Γοντοφρῆ (41) τῷ τότε κατὰ
 διαπεράτας μεθ' ἑτέρων κομητῶν καὶ στρατεύματος
 ἰππέων ἔμην χιλιάδων δέκα, πεζῶν δὲ χιλιάδων
 ἑβδομήκοντα, καὶ καταλαθὼν τὴν μεγαλόπολιν (42),
 περὶ τὰ μέρη τῆς Προποντίδος κατατίθῃσιν αὐτοῦ
 τὸ στράτευμα. Διήκον ἀπὸ τῆς Ἰγγισθα τοῦ Κοσμι-
 δίου διακειμένης γεφύρας (43) μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ
 Ἁγίου Φωκᾶ. Παραελευομένου δὲ αὐτῷ τοῦ βασι-
 λέως τὴν τῆς Προποντίδος διαπεράται πορθμὸν
 ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ὑπερτιθέμενος καὶ αἰτίαν αἰτία
 συναίρων ἀνεβάλλετο (44). Τὸ δὲ πᾶν, τὴν τοῦ Βαί-
 μούντου ²¹ καὶ τῶν λοιπῶν κομητῶν ἀνέμεναν
 ἀφιξίν. Καὶ γὰρ ὁ μὲν Πάτρος ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς εἰς
 προσκύνῃσιν τοῦ ἁγίου τάφου τὴν τσσαύτην ὁδοπο-
 ρίαν ἀνεδέξατο, οἱ δὲ γε λοιποὶ κόμητες καὶ τούτων
 μᾶλλον ὁ Βαϊμούντος, παλαιὰν μῆνιν κατὰ τοῦ
 αὐτοκράτορος τρέφοντες, καὶ εὐκαιρίαν (45) ζητοῦντες
 ἀντίποινα τούτῳ παράσχειν τῆς λαμπρᾶς ἐκείνης
 νίκης ἣν ἤρατο κατ' αὐτοῦ ὅπως κατὰ τὴν Λάριτσαν
 τὸν μετ' αὐτοῦ συνῆψε πόλεμον, ὁμογνωμονήσαντες
 καὶ αὐτὴν τὴν μεγαλόπολιν κατασχεῖν ὀνειρώττοντες,
 εἰς τὴν αὐτὴν ἐληλύθεισαν γνώμην καὶ τούτου
 πολλάκις ἐμνημονεύσαμεν ἄνωθεν, τῷ μὲν φαινομένῳ
 τὴν πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα ὁδοπορίαν ποιούμενοι, τῇ
 δ' ἀληθείᾳ τὸν αὐτοκράτορα τῆς ἀρχῆς παραλῦσαι
 καὶ τὴν μεγαλόπολιν κατασχεῖν ἐθέλοντες. Ἄλλ' ὁ
 βασιλεὺς τὸ πανούργον αὐτῶν πάσαι γνώσκων τὰς
 τῶν ἐθνικῶν δυνάμεις σὺν αὐτοῖς ἡγεμόσι διὰ
 γραφῶν παρεκελεύσατο ἀπὸ τοῦ Ἀθύρα μέχρι
 αὐτοῦ Φιλέα ἰλαθὼν καταστῆναι (τόπος δὲ παράλιος
 οὗτος τοῦ πόντου), καὶ ἐφεδρεύειν εἰποι τις τοῦ
 Γοντοφρῆ πρὸς τὸν Βαϊμούντον καὶ τοὺς ἑπισθεν
 ἐρχομένους κόμητας ἀποστέλλοιτο, ἐξ ἐκείνων ἢ
 αὐθις ²² πρὸς αὐτὸν ἀπείργειν αὐτῶν ²³ τὴν
 δίοδον.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

²¹ Βαϊμούντου. Et sic postea semper. ²² ἢ αὐθις ἐξ ἐκείνων. ²³ αὐτῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Γοντοφρῆ. Eodem an. 1096, sub medium
 mensis Augusti per Germaniam et Hungariam ex-
 peditionem suam aggressus est Gotthofredus. Alb.
 Aq. lib. ii, cap. 4 et alii.

(42) Μεγαλόπολιν. Pervenit Constantinopolim
 Gotthofredus biduo ante Natalem Domini, et ad
 urbis moenium conspectum castra metatus est.
 Balduens, lib. i, pag. 91; et Guibertus, lib. ii,
 cap. 12.

(43) Γεφύρας. De hoc ponte pluribus egimus ad
 Villhard. n. 85. Hujus præterea meminit Brye-
 nius, lib. iii, n. 41; et Cinnamus, lib. ii

(44) Ἄνεβάλλετο. Dilationis causam afferunt
 scriptores, atque in iis Albertus Aq. lib. ii, cap.
 4, 10, 11, 12.

(45) Εὐκαιρίαν. Robertus Mon. lib. i, de Alexio:
*Timebat enim ne tantus et tantorum exercitus in se
 conurgeret, &c.*

ὑποθίσθαι αὐτῷ πληρῶσαι τὴν ὄρκον, τριδομένου A τε τοῦ καιροῦ διὰ τὸ φύσει λάλον τε καὶ μακρογρο-
 ρώτατον τῶν Λατίνων, ψευδῆς διέδραμεν εἰς αὐτοὺς
 φήμη κατασχεθῆναι (46) τοὺς κόμητας παρὰ τοῦ
 βασιλέως. Εὐθύς οὖν πυκινὰ κατὰ τῆς Βυζαντίδος
 κελίηνται φάλαγγες, καὶ παραχρῆμα τὰ κατὰ τὴν
 Ἀργυρὰν καλουμένην λίμνην (47) διακείμενα πα-
 λάτια παντελῶς ἐξηρίπωσαν, ἅμα δὲ καὶ τῶν τειχῶν
 τῆς Βυζαντίδος ἀπεπειρώντο. Κὰν μὴ δεῖ ἐλεπόλεων,
 οὐ γὰρ παρήσαν, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῶν πλήθει θαρρόυντες
 τοσοῦτον κατεκίνδυνεύσαντο³⁴, ὡς καὶ πῦρ τολμῆσαι
 ἐπαφεῖναι κατὰ τῆς κάτωθεν τῶν ἀνακτόρων πό-
 λης (48), ἀγχοῦ τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἐν ἱεράρχαις με-
 γίστου Νικολάου (49) πάλαι παρὰ τοῦ τῶν βασιλέων
 ἀνοικοδομηθέντος τεμένους. Οὐ μόνον δὲ ὀπίσσοι τοῦ
 συρφετώδους ὄχλου τῶν Βυζαντίων καὶ ἀνάκτιδες B
 πάντῃ καὶ ἀπειροπόλεμοι τὰς τῶν Λατίνων φάλαγγας
 θεασάμενοι ἔστενον, ὤρωζον³⁵, ἑστερνοκτύπουν³⁶,
 μὴ ἔχοντες ὑπὸ φόβου ὅ τι καὶ δράσαιεν, ἀλλὰ καὶ
 μᾶλλον ὀπίσσοι εὖνοι περὶ τὸν αὐτοκράτορα τὴν πέμ-
 πτην (50) ἐκείνην φανταζόμενοι καθ' ἣν ἡ τῆς πόλεως
 γέγονεν ἄλωσις. Καὶ δεδιότες διὰ τοῦτο τὴν ἐνιστα-
 μένην ἡμέραν μή τις ἔκτισις τῶν τότε γεγενημένων³⁷
 συμβαίη, πάντες δὲ ὅσοι στρατιωτικῆς εἰδήμονες
 ἦσαν, ἀσυντάκτως πρὸς τὰ βασιλεία συνέρχον.
 Ὁ δὲ βασιλεὺς ὠπλίστατα μὲν οὐδαμῶς οὐδὲ φωλι-
 δωτῶν³⁸ περιβάλλετο θώρακα, οὐδὲ σάκος, οὐδ' ἔγ-
 χος ἐνηγκαλίσσατο, οὐδὲ ξίφος περιεζώσατο, ἀλλ'
 ἐδραίως ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ἐσταλμένης καθῆιτο
 θρόνου, καὶ μεθ' Ἰαροῦ βλέμματος πάντας θαρ- C
 ρύων καὶ θάρτος ἐνείει ταῖς σφῶν ψυχαῖς καὶ τοῖς
 συγγενέσι δὲ καὶ ἡγεμόσι τοῦ στρατοῦ περὶ τῶν
 μελλόντων συμβουλευόμενος. Τὰ μὲν οὖν³⁹ πρῶτα
 οὐδ' ὄντινα οὖν κατὰ τῶν Λατίνων τοῦ τείχους
 ἐξαγαγεῖν προτελούμετο, τὸ μὲν διὰ τὴν ἐνισταμέ-
 νην ἐκείνην σεβασμίαν τῶν ἡμερῶν· πέμπτη γὰρ
 ἦν τῆς μεγίστης καὶ ἀγίας τῶν ἐξδομίδων, ἐν ᾗ δ

Variæ lectiones ex cod. Coislin

³⁴ κατηνεδεύσαντο (sic). ³⁵ ὤρωζον. ³⁶ ἑστερνοκτύπουν. ³⁷ γεννησμένων. ³⁸ φωλιδωτῶν. ³⁹ μὲν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) *Κατασχεθῆναι*. Albertus Aq. lib. ii, cap. 7, 8, Baldric. Guibert. Malmesbur. Tyrinus, etc. agunt de hac Francorum comitum detentione.

(47) *Ἀργυρὰν λίμνην*. Hujus paludis meminit Pachymeres, lib. vii. At quæ fuerit palatiolorum ad Argyræm paludem appellatio, haud constat, nisi in universum magnifica illa ædificia intellexerit Ἄνα in Europæano Bosphori litore extructa: *Palatii nempe et turrilas domos quæ spatium 50 milliarium in litore maris comprehendunt*, ait Albertus Aq. lib. ii, cap. 11. Argyræ perinde paludis peculiaritatem situm, et nominis rationem nondum comperi. Haud procul tamen a Blacherniana porta dissitam fuisse assequor, ex eo quod porta urbis eadem, senescente Græcia, ab Argyræ palude, vocabulo truncato, *Cyrolymne* dicta sit Cantacuzeno, lib. i, cap. 51, 56; lib. 3, cap. 81; et Niceæ in Alex. lib. iii, n. 10; et πύλη πρὸς τὴν Γερολίμνην, Niceph. Gregorie, lib. viii et ix. Aliud porro fuit Ἀργυρον, et Ἀργυρόνιον, locus ita dictus in litore Bosphori Asiatico, de quo Procopius, *De ædif. Just.*; Gyllias, *De Bosph. Thrac.* lib. iii, cap. 6; Leontavianus, in *Pand.* cap. 128; et Historia Bucicaldi, part. i, cap. 55.

Gotthofredo venerant. Causa vocandi fuerat spes ab iis impetrandi ut suadere Gotthofredo vellent observationem eorum quæ juratus promiserat. Tractatio fait hæc proluxior: propterea quod verbosum natura est Latinorum genus; occasione igitur diuturnioris commorationis comitum apud imperatorem, rumor exortus lateque dilutus repente est: datos in custodiam comites imperatoris jussu. Ad atrocem hunc nuntium consurgunt Latine legiones, rectaque infestæ in urbem properant. Valentibus objecta primum palatia ad argenteam, quæ dicitur, paludem sita direpta destructaque funditus memores notas iræ ipsorum in futurum tulere. Nec furor hic consistit. Mœnia quæ etiam urbis Byzantiæ tentata, incursu quidem potius et stolido tumultu furentium, quam justis et tante munitioni quatiendæ paribus machinis quibus carebant. Sed fiduciam quidvis aggrediendi suæ ipsi multitudinis conscientia dabat. Inde adeo confidentissimo incepto portæ quæ palatio subjecta est ignem admovere conabantur, sitæ prope templum olim ab imperatoribus extructum Maximi inter sacros antistites Nicolai. Consternatio hinc coorta magna est, non modo plebis Byzantine imbecillisque illius urbanæ multitudinis, passim ad conspectum famamque 295 Latinarum phalangium suspirantis, ejulantis, pectus plangentis, præ metu quid ageret, quomodo se verteret non habentis: sed vel potissimum studiosorum imperatoris qui feriam illam quintam urbi funestam quæ olim Comnenorum ductu auspiciisque capta direptaque Constantinopolis fuerat secum reputantes, male metuebant, ne sceleris istius ultionem in hæc similem orbe anniversario recurrentem divina Providentia tolerandam Alexio desti asset. In eo tumultu quicumque militari usu aliquo se peritia erant præditi, remitte licet vocate, injussu pro se quisque con-

(48) *Τῶν ἀνακτόρων πόλις*. Portæ palatii, non Magni, quod ad Propontidis litus exsistit sed Blacherniani, quæ a vicine palatio Blacherniana dicta fuit, ut supra observatum. In eo enim tractu versus Consudium et Argyræm paludem castra posuisse Gallos tradunt scriptores omnes.

(49) *Νικολάου*. Proinde et les D. Nicolao sacra, quæ intra Magni palatii ambitum, atque a Leo Siphiano templo proximam diximus ad pag. 52. Hanc DD. Prisco et Nicolao primitus sacratam extra Urbem, ad Blachernianum murum, a Justiniano instauratam docet Procopius, lib. i *De ædif. Just.*, postmodum conflagrare Heraclio imperante, ignem immittente Avaram Chagano, tradit *Chronicon Alexandrinum*. Illam opinor esse eadem. 360 quam D. des Hayes in *Itinerario Orient.* a Domiticanis Patribus possideri hæc tempestate scribit.

(50) *Πέμπτην*. Vide supra pag. 51. Mansit vero Gotthofredus cum universo exercitu in confinibus urbis a Nativitate Christi ad Pentecostea. Hostiles tamen Gallorum excursus in medium Januarii an. 1097 videtur referre Albertus Aq. lib. ii, cap. 10, 11 et 16.

stabant ad regiam. At imperator non lorica interiori A
latus, non clypeo lævam, non hasta dexteram ar-
mavit; verum ornatu regio quasi securus in impe-
ratorio solio considens renidensque ad omnes,
partim obtutu ipso lætitiâ animosque adstanti-
bus, partim sermone non minus forti virilique fa-
ciebat: multa de rebus in futurum imminentibus
ex usu præsentium sedate ac prudenter disputans,
tanquam in maiore omni solutus cura. Primum om-
nium vetuit prodire ullum in Latinos armatum aut
hostile in ipsos quidpiam molli. Duplici id ex causa
constituerat; nam et diei religio, quæ tunc erat
feria quinta maximæ sanctæque hebdomadis,
quando Salvator ignominiosam pro omnibus necem
subiit, colenda ipsi tali cessatione videbatur, et a
civilis bello fundendoque Christiano sanguine, pio B
abhorrens animo quidvis experiendum ferendo pu-
tabat prius, quam ut in istam extremam infandi
mali necessitatem veniretur. Crebris ergo et blan-
dis missitandis ad Latinos nuntiis rogabat illos, in-
cepto intempestivo desisterent: *Sacram*, inquit,
lucem et casum hodie pro nobis omnibus reveremini
Dominum: neque si tantulum concessisse dedigne-
mini, qui Deus cum esset nec crucem nec clavos, nec
lanceam, supplicia maleficis debita, sustinere nostræ
salutis causa recusaverit. Quod si pugnae tanta cu-
pido est, sustinete usque post instantem Dominicæ
Resurrectionis diem. Tunc parati et nos ad prælium
prodibimus. His adeo non flexi motive Latini ut
nihilominus densarent ordines jaetusque telorum
frequentarent, tam licenter quidem ut quemdam
solum insidenti Augusto proxime apparentem ad-
verso pectore percusserint, unde factum ut pleri-
que astantium hinc inde imperatori recesserint:
ipso interim immoto, ac non modo sine ulla signi-
ficatione metus in sede perstante, verum etiam
placide increpante timorem circumstantium: quæ
animi præsentia plerisque admirationi erat. Ad ex-
tremum ubi satis comperit compositionis spem om-
nem ac moræ disjectam: ruere haud dubie Latinos
irrevocabiles admoovereque jam se mox insulturos,

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ τοῖς. ⁴¹ ὑπέκρουον. ⁴² ὁ. ⁴³ ἔγχεα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) *Τὸν γαμβρόν.* Vix crediderim ea tempe-
state Nicephorum Bryennium Alexii generum fuisse.
Anna enim Constantino Ducæ Porphyrogenetæ
pacta, eodem præpostera morte sublato, jam nu-
lilis Nicephoro uxor data est, ut auctor est Zo-
naras. Hoc autem anno 1097, Anna vix 40 ætatis
annum excesserat, utpote nata an. 1056. Istius
porro Græcorum cum Gallis conflictus eventum
longe aliter narrant Tudebodus, lib. 1; Albertus
Aq. lib. II, cap. 43; Syrius, lib. II, cap. 8 et alii.

(52) *Κατὰ τὸν Ἅγιον Ῥωμανὸν πύλην.* Portæ
S. Romani crebra est mentio apud auctores Byzan-
tinos, præsertim illos qui ultimam urbis expugna-
tionem scriptis mandarunt, ex quibus constat por-
tam esse ad muros terrestres. In *Chronico Alex.* an.
Heraclii 14, legimus Chaganum urbem obsidentem,
ἀπὸ τῆς Πολυανδρίου πόρτας, ἕως τῆς πόρτας τοῦ
ἁγίου Ῥωμανοῦ turres castellatas 12 apposuisse.
Apud Nicetam in Bald. Cantacuzenum, lib. I, cap.

Σωτῆρ τὸν ἐπονείδιστον ὑπὲρ ἀπάντων ὑπέστη θά-
νατον· τὸ δὲ καὶ τὸν ἐμφύλιον παρεκκλίνων φόνον.
Πολλάκις οὖν μεταπεμφόμενος ἐβούλετο τοῦ τοιοῦ-
του ἀπέχεσθαι ἔργου, Αἰδέσθητε, λέγων, τὸν ὑπὲρ
πάντων ἡμῶν τὴν σήμερον σφραγέντα θεὸν, μηδὲ
σταυρόν, καὶ ἡλούς, καὶ λόγχην, τὰ ⁴⁰ κακούργοις
προσῆκοντα, τῆς ἡμῶν ἕνεκα παραιτησάμενον
σωτηρίας. Εἰ δὲ μάχης ὑμῖν ἐφεσίς ἐστι, μετὰ
τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτῆρος ἡμέραν καὶ ἡμεῖς
ἔτοιμοι παρεσόμεθα. Οἱ δὲ οὐ μόνον οὐχ ὑπέ-
κοντο ⁴¹, ἀλλὰ καὶ κατεπύκνουν τὰς φάλαγγας, συ-
χνὰς τὰς βολὰς πέμποντες, ὡς καὶ τινα τῶν ἀγχοῦ
τοῦ βασιλικοῦ θρόνου ἰσταμένων κατὰ τὸ στέρνον
πλήξαι. Ὅπερ οἱ πλείονες τῶν ἐφ' ἑκάτερα περι-
σταμένων τοῦ βασιλέως θεασάμενοι ἀνεχώρουν. Ὁ
δὲ ἀτρέμας ἐκάθητο ἀνακτώμενος τούτους καὶ
πρῶως πῶς νεμεσῶν. Ὁ ⁴² καὶ θάμβος πᾶσι παρεῖ-
χεν. Ἐπεὶ δ' ἀναισχύντως τοὺς Λατίνους τοῖς τελ-
χεσι πελάζοντας ἑώρα, καὶ τὸ συμφέρον βουλευ-
μένῳ μὴ ὑπέκοντας, τὰ μὲν πρῶτα μεταπεμφά-
μενος τὸν γαμβρόν (51) αὐτοῦ Νικηφόρον τὸν ἐμὸν
Καίσαρ, παρεκελεύσατο ἄνδρας πολεμικωτάτους
ἀναλαβόμενον καὶ τοξείας εἰδήμονας τοῦ τείχους
ἀωθεν καταστήσαι, παρεγγυησάμενος συχνούς μὲν
δίστους κατὰ τῶν Λατίνων ἐκπέμπειν, μὴ κατὰ
σκοποῦ δὲ, ἀλλὰ διαμαρτάνειν τὰ πλείω, ὡς μό-
νον ἐκφοβεῖν τῇ πυκνότητι τῶν βελῶν, ἀναιρεῖν
δὲ μηδαμῶς· ἐδεδῖει γάρ, ὡς ἄνωθεν εἰρηται, τὸ
τῆς ἡμέρας σεθᾶσιον, καὶ τὸν ἐμφύλιον φόνον
οὐκ ἠθέλεν. Ἐτέρους δὲ τῶν ἐκκρίτων ἡγεμόνας
τοὺς πλείους μὲν τόξα φέροντας, τοὺς δὲ ἄγχεα ⁴³
μακρὰ ἐναγκαλισσάμενος τὴν κατὰ τὸν Ἅγιον Ῥω-
μανὸν πύλην (52) ἀναπετάσαντας σφοδρὰν ἐνδείξα-
σθαι κατ' αὐτῶν τὴν ὀρμὴν ἐκέλευε, τοιαύτην κατα-
στησάμενος τὴν παράταξιν, ἕκαστον τῶν τὰ δόρατα
φερόντων ὑπὸ δύο ἐξ ἑκατέρου φυλάττεσθαι πελτα-
στῶν μέρους, οὕτω δὲ ἑαυτοὺς καταστήσαντας,
αὐτοὺς μὲν βραδεῖ ποσὶ στείχειν, ὀλίγους δὲ τινὰς
τῆς τοξείας εἰδήμονας, κατὰ τῶν Κελτῶν προεκ-
πέμπειν, πόρρωθεν μὲν τοὺς δίστους βᾶλλοντες,
καὶ ἐφ' ἑκάτερα πυκνὰ περιστρεφομένους· ἐπὶ δὲ

D 56; Gregoram lib. IX; Laonicum, lib. VII; Phran-
zem, lib. III, cap. 8, 9, 16; Ducam, cap. 58 *Hist.*
Polit. etc. Portam S. Romani observare est, nullo
alio sius indicio, quam quod una e Mediterraneis
fuerit. Leunclavius in *Pandect. Turc.* cap. 200, et
Crusius in *Turco-Græc.* tradunt illam esse, quæ
hodie, vocabulo Turcico, *Topcapisi* nuncupatur,
quo significatur porta Bombardaria, sive Torment-
torum bellicorum, sic dicta, inquit idem Leuncl.
quod ultimæ-obsidionis tempore tormenta bellica fue-
runt huic opposita, quod etiam a Duca, Laonico,
Phranze, et aliis traditur: quam in urbis partem
paulo ante, an. scilicet 1422, urbem obsidens
Amurathes tormenta sua statuerat, ut fusc prose-
quitur Joannes Canapus, ex cuius narratione por-
tam S. Romani Charsianæ portæ proximam fuisse
colligimus. Adem vero Romani, a qua portæ vi-
cina nomen videtur inditum, a B. Helena ædifica-
tam auctor est Codinus in *Originib. CP.*

τὸ μεσαίχιμιον ἀποστενωθὲν θεάσαιντο, τηνικαῦτα τοῖς συνεφεπομένοις αὐτοῖς τοξόταις παρακλειυσάμενος πυκνοὺς ἐκπέμψαι τοὺς ὀϊστοὺς κατὰ τῶν ἵππων, οὐ τῶν ἐποχομένων, ὅλας ἡνίας κατὰ τῶν Λατίνων λῦσαι· τὸ μὲν ἵνα ἵππων πληττομένων ἀποπαύηται τὸ πολὺ τῆς ὀρμῆς τῶν Κελτῶν καὶ μὴ βραδίως κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἱππάζωνται, τὸ δὲ τι δ' καὶ μᾶλλον ἵνα μὴ Χριστιανοὶ κτείνωνται. Ἐκθύμως τοίνυν τὸ βασιλικὸν ἀπεπλήρουν πρόσταγμα, καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, καὶ ποτὲ μὲν τοὺς βυτῆρας κατ' αὐτῶν ἐνδιδόντες, ποτὲ δὲ τοὺς ἵππους ἀνασειράζοντες, κτείνουσι μὲν πολλοὺς, ὀλίγοι δ' ἐξ αὐτῶν κατὰ τρυτηνὴν τὴν ἡμέραν ἐτρώθησαν. Οὗτοι μὲν οὖν ἐβρέθων. Ὁ δ' ἐμὸς δεσπότης ὁ Καῖσαρ ἀναλαθόμενος, ὡς εἴρηται, τοὺς τῆς τοξείας εἰδήμονας ἐπὶ τῶν πύργων ἴστατο τοῖς Βαρβάρους ἐπιτοξάζόμενος. Καὶ πάντες μὲν εἶχον τόξα καὶ εὐστοχα καὶ εὐθυβολώτατα⁴⁶· νεανίαι γὰρ ἦσαν σύμπαντες οὐχ ἥττους τοῦ Ὀμηρικοῦ Τεύχρου εἰς τοξικὴν ἐμπειρίαν. Τὸ δὲ τόξον τοῦ Καίσαρος, Ἀπόλλωνος ἦν ἄρα τόξον αὐτόχρομα· οὐδὲ γὰρ κατ' ἐκείνου τοὺς Ὀμηρικοὺς Ἑλληνας νευρῆν μὲν μαζῶν, τόξω δὲ σίδηρον ἦγε τε καὶ ἐφήρμοττε κύνηγε τῶν ἀρετῆν ἐνδεικνύμενος κατ' ἐκείνους, ἀλλ' ὥσπερ τις Ἡρακλῆς ἐξ ἀθανάτων τόξων θανασίμους ἀπέπμπεν ὀϊστούς, καὶ ὅπερ ἂν στοχάσαιτο κατευστοχῶν εἰ μόνον θελήσειε. Καὶ γὰρ ἐν ἄλλοις καιροῖς, ὀπηνίκα καιρὸς ἀγῶνος καὶ μάχης παρῆν, ὄντινα καὶ σκοπὸν ἔθετο, εὐθύς οὐκ ἄστοχον ἔβαλλεν, καὶ ὅταν μέρει ἐπιτοξάσατο, κατ' ἐκείνου τοῦ μέρους εὐθύς ἐτίτρωσκεν ἀεὶ· οὕτως ἰσχυρὸν ἔτεινε τόξον ἐκείνος καὶ βέλος ἤφειε ὀξύτατον, κἂν τῆ τοξείᾳ δὲ καὶ ὑπὲρ τὸν Τεύχρον αὐτὴν καὶ τοὺς Ἀλάντας φαινόμενος. Ἀλλὰ καίπερ τοιοῦτος ὢν, δεδιώς τὸ τῆς ἡμέρας αἰδέσιμον καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος παραγγέλαν ἐγκάρδιον ἔχων, ἔτεινε μὲν τόξον ἰταμῶς τούτους καὶ ἀλόγως τοῖς τεύχεσι πελάζοντας ὄρων, καὶ κυνῆ καὶ ἀσπίσιν ἑαυτοῦς περιφράττοντας τὸ βέλος ἐτίθετο τῆ νευρῆ, ἀλλ' ὅμως ἄστοχα θέλων ἔβαλλεν, ὅπου μὲν εἰσω πέμπων, ὅπου δὲ καὶ ὑπερπέμπων. Κἂν δὲ διὰ τὴν ἐνεστώσαν ἡμέραν ὑπεστέλλετο εὐστόχως κατὰ τῶν Λατίνων βαλεῖν, ἀλλ' ἐπεὶ Λατίνος τις ἰταμῶς καὶ ἀναίσχυντος οὐ μόνον κατὰ τῶν ἀνωθεν ἰσταμένων πυκνοὺς ἐξέπεμπεν ὀϊστούς, ἀλλὰ καὶ τῆ ἰδίᾳ διαλέκτῳ πολλὰ φωνῶν ὀβριζεῖν ἐδόκει, τίνει μὲν κατ' αὐτοῦ ὁ Καῖσαρ τὸ τόξον. Τοῦ δ' οὐχ ἄλιον βέλος ἐκθορε χειρὸς, ἀλλὰ διέτρησε μὲν τὸν θερεόν⁴⁷· τὸν δὲ φολιδωτὸν θώρακα σὺν αὐτῷ διελὼν βραχίονι⁴⁸ τῆ πλευρῆ τὸ βέλος περιέπειρεν. Ὁ δ' εὐθύς ἀφῶνος ἔκειτο χαμάζε, κατὰ τὸν ποιητὴν. Φωνὴ δ' οὐρανὸν ἤκε, τῶν μὲν ἐπαγγαλλομένων⁴⁹ τῷ Καίσαρι, τῶν δὲ ἐπὶ τῷ πεπτωκότι ὀλοφυρομένων. Καρτερῶς δ' οὖν αὐθις τῶν τε ἱππέων ἐκείθεν⁵¹ μαχομένων, τῶν τε ἐν τοῖς τεύχεσιν ἰσταμένων, βαρὺς καὶ δεινὸς ἐξ ἀμφοτέρων ἀνεβδίπιζετο πόλεμος. Ἐπιβαλὼν δ' αὐθις ὁ

muris urbis, surdos ad pacata omnia, tum enim-vero alio remedio tempus egere ratus, generum primum omnium accersit suum Nicephorum in eum Cæsarem, eique imperat ut viris secum fortissimis assumptis ex numero eorum qui **296** arte sagittandi præstarent coronam murorum superne obtineret, suosque illic jaculatores longa serie diserneret, mandans his ut quam creberrima ex alto in Gallos tela mitterent, sed pleraque innoxia, aberratione affectata; non enim interfici volebat imperator hostes, tum religioni, ut diximus, diei, tum propriæ lenitati et civilium bellorum odio cuidam innato serviens: satisque habebat, si densis missilium imbribus ex alto ejaculatis, confidentissimum genus terrore posset aliquo percellere. Eodem tempore eruptionem instruit simili consilio magis speciosam quam peruliosam. Lectissimos duces cum suis quemque cohortibus partem maximam instructos arcibus, nonnullos armatos longis lanceis, prodire subito jubet ea porta quæ sancto Romano est proxima, sicque vehementem impressionem ostentare hosti. Ordo euntium hic erat ab imperatore præscriptus ipso. Hastatorum quisque inter arcuitas duos clypeatos ibat medius quorum objectis utrimque cetris protegatur. Sic dispositis edictum ut lente in hostem vaderent, paucis interim sagittariis ad Gallos eminus lacessendos præmissis. Quibus mandatum ne unam continuo in partem intuerentur, sed crebro huc illucque se verterent. Ubi satis admota pugna esset, angustaque jam spatio acies distarent, tum quos ad latera lancearii sagittarios haberent, jubent uti arcu, collimando in equos hostiles, parcendo sessoribus, simul ipsi cum his pariter remissis habenis toto equorum impetu in Gallos inveherentur. His nempe rebus sperabat se consecuturum Augustus, primum ut equis vulneratis formidabilis ille Romanis primus Gallici equitatus impetus languesceret, deinde id quod potissimum optabat, ut quam minimum Christiani sanguinis funderetur. Fecerunt hi quod jussi et valvis repente patefactis in hostem vadunt, equis modo admissis, modo reductis, impetuque arte varia dispensato, at eo successu, ut multi eo die ceciderint hostium, ex nostris pauci duntaxat vulnerati fuerint. Verum his omissis ad se suo me jure vocat dominus meus Cæsar. Is cum peritis, ut dictum est, sagittariis insidebat turres superne hostibus imminens. Arcum quisque suum tam ipse quam singuli ejus comites habebant. Et eo hi quidem utebantur egregie, nec iis quisquam aut collinearet certius, aut rectius expeditiusve laxatam chordam tenderet, tensam laxaret. Quippe illorum nemo sagittandi peritia Homero illo Teucro concederet. At Cæsari arcum commodasse suum ipse longe jaculans deus videbatur, adeo is nihilominus eminebat supra socios

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁶ δ. ⁴⁷ εὐθυβολα. ⁴⁸ τὴν αὐτῆς. ⁴⁹ θυρεόν. ⁵⁰ βραχίονι. ⁵¹ ἐπαγγαλλομένων. ⁵² Deest δ'.

⁵¹ ἐκείνων.

quam Apollo supra Teucerum. Non hic sane, ut illi **A** αὐτοκράτωρ τὰς ἰδίας δυνάμεις, εἰς φυγὴν τὰς τῶν apud Homerum Græci, *nervum mammæ, costæque* Λατίνων προὔτρεψατο φάλαγγας. *sagittam aptabant tractu vario, venatorix duntaxat specimen edentes artis, sed velut quidam Hercules, Tela immortalī lethalia destinat arcu,* quæ frustra effugere quis speret, si **297** μοῖο in eum ille collimare tanti dixerit; nihil enim petebat quod non assequeretur, nulli serio minabatur quem non feriret. Neque hoc ista solum occasione de qua loquor, animadversum. Alias et alibi, quæcunque ludieri certaminis, aut veri prælii copia se dedit, quidquid aut quemecunque sibi pro scopo proposuit, plane percussit ictu inevitabili. Quid corpus dico? quaecunque quamvis minutum, cuiuscunque membrum aut partem ferire collimando cuperet, statim displosi telī acies figebat. Adeo longe Teucro et Ajaces omnes Cæsar Bryenius robore tendendi arcus, et celeritate excutiendi jaculi antecellere videbatur. Cæterum utcunque talis ac tantus in arte jaculandi fuit, tamen eum et diei religio sacræ et mandatum imperatoris ita placavit hostibus, ut iis quamvis iratis et mori merentibus volens parceret. Et obstare licet simulans in eos galeatos clypeatosque ac se toto furore admoventes mœnibus superne repugnans jacularetur, voluntaria tamen misericordia perdebat ictum, alio quam in vitalia declinans; interdum et solo strepitu terrere contentus. Expressit tamen importuna contumacia quatumvis ignoscere parato lethale vulnus unius e Latinis Thrasonis amentia. Is non contentus creberrimis quam rectissime vibratis superne in muri corona stantes sagittis assidue lacessere, etiam lingua propria multa vociferabatur, quæ sono ipso, licet rerum sententiam non perciperes, contumeliose jactari probroseque in nos appareret. In hunc sic meritum intendit arcum Cæsar; at illi per clypeum perque interius thoracis adactum telum lateri brachium consuit. Tum vero ille quidem dejectos humo mutusque jacebat. Vocibus at mixtis perfertur in æthera clamor, nostrorum Cæsari gratulantium: hostium sui Thrasonis clade ac casu dolentium. Hinc jam coorta gravis pugna est, nostris uno tempore qui exierant equitibus et his de muro sagittariis in hostem vehementer incumbentibus. Quo nihilominus perstante submisit ad extremum imperator proprias ipsius copias; quarum adventu impetuque recentium, facile fusæ fugatæque Latinorum copix fuerunt.

Postridie Hugo profectus ad Gotthofredum auctor **B** ei magnopere fuit pacis cum imperatore faciendæ, donatians, nisi, quod exigebat ille, fidelem illi se futurum jurejurando interposito sponderet Gotthofredus, periculum esse præsens ne copix ipsius a veterano duce veteranas ad manum habente legiones novam iterato cladem acciperent. Accepit hominem asperius Gotthofredus, indigna, ut putabat, suadentem: *Tunc, inquit, postquam regio comitatu spirituque egressus domo cum tantis copiis et opibus, in fortunam conditionemque humilis clientis abjicere te ad Alexii pedes potuisti, etiam audes tanquam rei præclaræ tibi conscius, ultro provocare me ad imitationem tui, 298 et tam parum consentanea meæ dignitati consulere?* Cui Hugo, *Atqui primum omnium oportebat, inquit, non excessisse nos, ausis improbis, et votis spe non nisi dubia subnixis, ultra fines nostrarum unumquemque ditionum, cupiditatemque atque impetum ab alienis rebus abstinuisse contentos propriis. Postquam vero qualicunque consilio huc loci proveci sumus, ubi sine benevola cura et providentia ejus qui hic imperat salvi esse non possumus, plane si sapiamus, dare debemus operam, audiendo eo, ejusque postulatis annuendo, ut ipsum demereamur nobis, alioqui frustra felicem exitum magnorum cæptorum speraturis.* Reverso Hugone re infecta, certior aliunde factus imperator, alios quos in itinere constabat esse, quosque Gotthofredus exspectabat,

Γ τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἀπελθὼν ὁ Οὐδός (53) συνεβούλευσε τῷ Γουττοφρέ τῷ τοῦ βασιλέως ὑπεῖξαι θελήματι, εἰ μὴ καὶ δευτέρας βούλοιοτο τῆς τούτου περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμπειρίας πείραν λαβεῖν, καὶ ὁμωμάκηναι καθαρὰν πίστιν φυλάττειν αὐτῷ. Ὁ δὲ πολλὰ τοῦτον κατεμέμψετο λέγων· *Σὺ ὡς βασιλεὺς τῆς ἰδίας ἐξεληλυθὼς χώρας μετὰ τοσούτου πλούτου καὶ στρατεύματος, τῶν ἐξ ὕψους τοσούτου εἰς δούλου τάξιν ἑαυτὸν συνήλασας. Εἶτα ὡς μέγα τι κατορθωκῶς, κάμοι τοιαῦτα συμβουλευῶν ἤκεις.* Ὁ δὲ, Ἐχρῆν μὲν ἡμᾶς, ἔφη, ἐν ταῖς ἰδίαις προσμένειν χώραις, καὶ τῶν ἀλλοτρίων ἀπέχεσθαι, ἐπεὶ δὲ μέχρις ᾧδε κατήλθομεν, πολλῆς τῆς τοῦ βασιλέως κηδεμορίας δεόμενοι, εἰ μὴ τοῖς αὐτοῦ πειθόμεθα λόγοις, οὐκ ἀγαθὰ ἡμῶν συμβήσεται. Ὡς δὲ κενὸν τὸν Οὐδὸν ἐκείθεν ἐξέπεμψε, πληροφορηθεὶς ὁ βασιλεὺς καὶ τοὺς δπισθεὺς ἐρχομένους ἐγγίξειν ἤδη κομήτας, ἀποστείλας τῶν ἡγεμόνων ἐκκρίτους τινὰς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ δυνάμεων, ἐπέσκηψεν αὐθις συμβουλεύσασθαι αὐτῷ καὶ καταναγκάσαι διαπεράσαι. Τούτους οἱ Λατῖνοι θεασάμενοι καὶ μὴδὲ μικρὸν ἀναμείναντες, μήτε μὴν τὸ τί ἂν βούλοιντο ἐπερωτήσαντες, πρὸς πολέμους καὶ μάχαις ἐχώρουν. Πολέμου δὲ ἀναμεταξὺ συρράγέντος ἰσχυροῦ, πίπτουσιν ἐξ ἑκατέρου μέρους ἱκανοί. Τίτρωσκονται δὲ οἱ τοῦ αὐτοκράτορος ὀπίσθαι ἀναίσχυντότερον αὐτῷ προσέβαλλον. Ἐκθυμότερον δὲ τούτων μαχομένων τὰ νῦντα οἱ Λατῖνοι

Varix lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁰ Deest vox πολλῆς. ⁵¹ Deest vocula τὸ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) Οὐδός. Vide Guibertum, lib. II, cap. 19.

ὄπειρον. Καὶ οὕτως ὁ Γουτοφρέ μετ' οὐ πολὺ τῷ
τοῦ βασιλέως ἐστοίχει θελήματι. Προελθὼν οὖν
τῷ βασιλεῖ ἐπωμόσατο ὄνπερ ἀπηρεῖτο ὄρκον, ὥστε
ὀπόσας (54) πόλεις καὶ χώρας ἢ φρούρια φθάσει
κατασχεῖν ὑπὸ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων τὸ πρῶτον
τελοῦντα, πρὸς τὸν ἐπ' αὐτῷ τούτῳ παρὰ τοῦ βασι-
λέως ἀποστελλόμενον ἀρχηγὸν παραδιδόναι. Ταῦτ'
οὖν ἐπομοσάμενος, χρήματά (55) τε ἱκανὰ λαβὼν
ὀμέστιός τε καὶ ὀμοτράπεζος αὐτῷ γεγονώς καὶ
δαφιλῶς εὐωχῆθεις διαπεράσας κατὰ τὸν Πελεκα-
νὸν (56) ἠύλισατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῆνιχαῦτα ἐπ-
έκρηψεν δαφιλεῖς πανηγύρεις ἐξάγειν αὐτοῖς.

evecti tentare cominus admota pugna Romanam
gentibus Romanis se impares fassi terga Latini præbuere. Hoc malo Gotthofredus domitus, non
ita multo post imperatori obsecutus est, jusque jurandum solemnī formula concepit, quod exigeba-
tur. Teste nimirum promisit Deo sese quascunque
de barbaris, quæ urbes arcese imperii Romani antea fuissent, eas captas a se, bona fide traditu-
rum ducibus præfectisque a Romano imperatore mittendis ad ipsum. His ita firmatis Gotthofredus
magnis auctus ab imperatore muneribus, exceptusque imperatorio palatio, et ad mensam regiam
magnifice adhibitus, transmisit fretum, et apud Pelecanum stativa posuit: providente imperatore ut
ampla ei copia utilium ad victum rerum suppeditaretur ubique.

Κατόπιν δὲ τούτου ἐφθαχῶς καὶ ὁ Ῥαοὺλ-καλοῦ-
μενος κόμης (57) μετὰ πεντεκαίδεκα χιλιάδων ἰπ-
πέων τε καὶ πεζῶν, καὶ κατὰ τὴν Προποντίδα περὶ
τὴν καλουμένην μονὴν τοῦ πατριάρχου (58) σκηνώ-
σας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν κομητῶν, τοὺς λοιποὺς
μέχρις αὐτοῦ Σωσθενίου κατέθετο. Ὡς δὲ καὶ αὐτὸς
τὰ αὐτὰ τῷ Γουτοφρέ φρονῶν ἀνεθάλλετο τέως τὴν
τῶν ὀπισθεν ἐρχομένων ἀπεκδεχόμενος Ἐλευσιν. ὁ
βασιλεὺς στοχαζόμενος τοῦ μέλλοντος, ἐδεξίει τὴν
τοῦτον ἀφιξίν, καὶ αὐτῶν ὀλη χεῖρὶ καὶ γνώμῃ τὴν
διαπεραίωσιν ἐπέσπευθεν. Ἀποστείλας τοίνυν τὸν
Ἄπρον μετεκαλεῖτο * εὐσθενῆς * δὲ οὗτος φρονήσει
καὶ τῇ περὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐμπειρίᾳ μηδενὸς
ἀποδέων. Καὶ ἐπειδὴ παρῆν μεθ' ἐτέρων γενναίων
ἀνδρῶν διὰ τῆς ἡπείρου πρὸς αὐτὸν ἐξέπεμψε,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* εὐσθενῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Ὅστε ὀπόσας. Albertus Aq. lib. II, cap. 28: *Promiserant enim juramento nihil de regno imperatoris, non castra, non civitates, nisi ex ejus voluntate, aut dono retinere.* Willhem. Malinesb. lib. IV, de Alexio: *Tantum Græca sacundia valuit, ut a singulis hominum sacramentum exigeret, quod illi nihil mali machinarentur, quod urbes imperio suo appendices, si acquirere possent, redderent, etc.* Adde eundem Albertum Aq. lib. II, cap. 48.

(55) Χρήματα. Albert. Aq. lib. II, cap. 16; Fulcher. lib. I, cap. 4; Tyr. lib. II, cap. 7.

(56) Πελεκανόν. Locus in Bithynia, cujus meminit Cantacuzenus, lib. II, cap. 6. Vide Alb. Aq. lib. II, cap. 17.

(57) Ῥαοὺλ κόμης. Miror scriptores sacrarum expeditionum siluisse de Radulpho, et tam numero-
so ejus exercitu, quem maritimo itinere ad Do-
minicum sepulcrum recta deducendum curaverit
Alexius. Certe narrat Raimundus de Agiles, p. 179,
Anglos quosdam percepta Gallorum expeditione
Hierosolymitana, per mare Oceanum et Mediter-
raneanum portum Antiochiæ, atque civitatem Laodi-
cææ, antequam noster exercitus terram illuc ve-
niret, laboriose obtinuisse. At Anglos Constanti-
nopolitanum tractum attingisse ex itineris ratione

adventare comites, lectos duces cum copiis ipso-
rum ad exercitum Gotthofredi destinat suasuros,
et quantum possent coacturos, ut quamprimum
transfretarent. Hos Latini procul conspicati ve-
nientes non sustinere, pro ardore præpropere
gentis, expectare quid afferrent, cujusque gratia
rei accederent: sed nihil interrogatos contra pro-
gressi armis et prælio excipiunt. Nec recusantibus
nostris, concurritur acri utrimque pugna, cadenti-
bus hinc atque inde multis. Tandem cum sibi con-
stantes imperatorii magnis vulneribus debilitassent
eos omnes Latinorum qui consueva gentis audacia

aciem non dubitassent, alii tam fortiter rem ge-
rentibus Romanis se impares fassi terga Latini præbuere. Hoc malo Gotthofredus domitus, non
ita multo post imperatori obsecutus est, jusque jurandum solemnī formula concepit, quod exigeba-
tur. Teste nimirum promisit Deo sese quascunque
de barbaris, quæ urbes arcese imperii Romani antea fuissent, eas captas a se, bona fide traditu-
rum ducibus præfectisque a Romano imperatore mittendis ad ipsum. His ita firmatis Gotthofredus
magnis auctus ab imperatore muneribus, exceptusque imperatorio palatio, et ad mensam regiam
magnifice adhibitus, transmisit fretum, et apud Pelecanum stativa posuit: providente imperatore ut
ampla ei copia utilium ad victum rerum suppeditaretur ubique.

Post hunc primus advenit comes qui vocabatur
Raül cum equitum peditumque millibus quindecim.
Tendit is cum viris primariis ipsum sequentibus
ad Propontidem circa monasterium quod dicitur
patriarchæ: copias cæteras usque ad ipsum Sosthe-
nium disposuerat. Ut autem iste simili consilio
cum Gotthofredo differebat in dies transitum, se-
quentium copiarum comitumque adventum oppo-
riens, imperator cui merito suspecta erat tot
Gallicorum exercituum prope Constantinopolim
conjunctio, faciendum sibi putavit ut hunc quo-
que quoadiu solus erat, transfretare omni ratione
cogeret. Eam ad rem Opum accersit virum fortitu-
dine, prudentia et scientia rei bellicæ nemini se-
cundum; adjunctoque illi comitatu idoneo virorum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

non videtur vero simile. Varios eo ipso ævo procures
Radulphi, aut Rodulphi, nomine, quique in ea priorē
expeditione 361 fuerunt, memorant scriptores, atque
in his Radulphum de Balgentiaco, Radulphum de
Fontanis, Radulphum Gaer, Rodulphum Britannum, et
Rodulphum de Claromonte. Occurrit præterea Raul,
cognomento Machabæus, qui in charta an. 1100,
Seniorem Montiscabiosi et aliarum urbium sese
inscribit, Rogerii Siciliæ comitis ex filia Emma ge-
ner, apud Ughell. tom. VII Ital. Sacræ, pag. 41,
42; Rodulphus alter cognomine de Molitio comes
provinciae Biviniensis, sub an. 1090, apud eun-
dem Ughell. tom. VI, pag. 496. Utri horum Ra-
dulphus Annæus conveniat, non ausim statuere.

(58) Μονὴν τοῦ πατριάρχου. Monasterium pa-
triarchæ illud esse censuerim, quod alias Satyri
dicitur, in quo sepultum Stauratium imp. tradit
Cedrenus. Hanc porro appellationem postea sorti-
tum est de nomine S. Ignatii patriarchæ Constani-
nopolitani, qui antequam hanc dignitatem ade-
ptus esset, in eo Hegumenus, seu abbas exsisterat:
ab illo enim instauratum, et D. Michaeli dicatum,
denique in eo humatum Ignatium producit Nicetas
Paphlago et Michael Syncellus in illius Vita et
Encomio.

fortium itinere terrestri ad castra, Raūlis jubet A tendere, agereque prout res ferret modis omnibus ut quamprimum is suos omnes ultra fretum volens **299** nolensve deportaret. Expertus tentamenti primis Opus Gallorum animos facile sensit neutiquam paratos ad obsequendum imperatori : quin etiam insolentes eorum in ipsum minas audire amplius non sustinens expedivit arma : magis ille quidem ostentandi animo quam inferendi belli. Sed longe opinione falsus est qui vana simulatione inferendi prælii terrorem incutere se posse pugnacissimæ genti credidit : eisque ad metum objectando quæ in votis habere ac sperare solent, adacturum Gallos ad maturandam trajectionem se arbitraretur. Raūl Opum prælium parantem videns gaudet ut oblata magni leo corporis esca ; nec B mora ulla dicto citius suos in adversum instruit, inque Opum invehitur impetu vehementissimo. Forte advenerat eodem per oram maris Pegasius eVectus cum navibus Raūlis copias, si ei persuaderi trajectio posset, in Asiam transportaturis. Hic e mari speculatus littoralem pugnam, satisque visu ipso æstimans haud parca ad extremum Romanos fore ardori flagrantissimo quo ruere in eos Galli jam ceperant, otiosus testis cladis suorum esse noluit. Exscensione igitur repente facta Gallos a tergo invadit. Cædes hinc multorum, longaque plurimum vulnera. Quibus rebus fracta contumacia superstitum Gallorum ad trajectionem ultro petendam inclinari sese passa est. At imperator, pro sua perspicacissima prudentia, statim animadverso novo periculo, si exercitus sic irritatus eadem via, qua Gotthofredus paulo ante præcesserat, ire sine- retur (hinc enim erat verisimile, Raūlis milites querelis adversus Romanos : facileque persuasuros ut conjunctis consiliis ei viribus ultionem de iis sumerent), petitioni quidem perlibenter annuit : cæterum compendiosiori commodiorique ipsis se illos quo tenderent deducturum via proflens, impositos in naves itinere maritimo ad Domini sepulcrum misit : id ipsis magnopere volentibus.

Atque hæcenus de comite Raūle. Porro sequen- C tibus ipsum infinito pene numero regibus, ducibus, comitibus, ipsisque adeo episcopis, cum longe innumerabilissima multitudine ex Gallicis ferme omnibus provinciis et regionibus collecta, misit obviam suos imperator cum litteris officiosissimis fausta a se benignaque omnia sperare ipsos jubentibus. Nec vulgaris ista sapientia fuit præoccupantis infidos animos, et ultro repræsentata liberalitate pellicientis ipsos suaviter ad morem sibi gerendum. Nam hoc ab ipsis tali modo delinitis ubi Constantinopolim pervenere, imperator deinde omnibus obtulit. Nec officia sola verborum erant. Nam simul dabat operam ex quo per terras imperio subjectas Gallici exercitus habebant iter, ut ampla ipsis ubicunque D

παρακαλευσάμενος καταναγκάσαι τούτου τὴν διαπεραιώσιν. Ἐπεὶ δὲ τούτον ἑώρα τῷ βασιλικῷ μηδαμῶς ὑπείκοντα προτάγματι, ἀλλ' ἄναισχυντοῦντα καὶ πολλὰ κατὰ τοῦ βασιλέως φρουατόμενον, ὀπλισάμενος παρετάξατο, μορμουττόμενος τάχα τὸν βάρβαρον, καὶ διὰ τοῦτο οἰόμενος πείσειν αὐτὸν πρὸς τὴν περαιάν διαπλωϊσασθαι. Ὁ δὲ θάπτον ἢ λόγος μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ Κελτῶν παραταξάμενος, ὡς λέων ἐχάρη μεγάλῳ ἐπὶ σώματι κύρσας, καὶ τηνικαῦτα μετὰ τοῦ Ἄπου μέγαν συνέστησι πόλεμον. Καταλαβὼν δὲ καὶ ⁸⁸ ὁ Πηγάσιος διαπόντιος ἐφ' ᾧ τούτους διαπερᾶν. Καὶ θεασάμενος τὴν κατὰ τὴν ἡπειρον μάχην καὶ τοὺς Κελτοὺς ἰταμώτερον τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι προσβάλλοντας, τῶν νηῶν ἐξεληλυθῶς, ἐξ ὀπισθίων προσβάλλει καὶ αὐτὸς τοῖς Κελτοῖς. Ἀναιροῦνται τοίνυν τηνικαῦτα πολλοί· πλεῖστοι δὲ καὶ τιτρώσκονται, καὶ οὕτως εἰ σωθέντες ἀνακαλοῦνται τὴν διαπεραιώσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μηχανικώτατος ὢν ἀνὴρ, σκεφάμενος μὴ τῷ Γουτοφρῆ ἐνωθέντες καὶ τὰ συμβάντα τούτοις ἀφηγησάμενοι, τούτον κατ' αὐτοῦ ἐρεθίσωσι, τὴν αἰτησιν τούτων ἀσμένως δεξάμενος, ἐν πλοίοις τούτους ἐνήσει, καὶ διαποντίους πρὸς τὸν τοῦ Σωτῆρος τάφον ἐκπέμπει, τούτο καὶ αὐτῶν ἐξαιτησαμένων. Ἀποστέλλει δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἐλπίζομένους κόμητας καὶ φιλοφροσύνης μηνύει ῥήματα, χρηστὰς αὐτοῖς ἐλπίδας διδούς. Οἱ καὶ καταλαβόντες πᾶν τὸ προσταττόμενον προθύμως ἐπλήρουν.

Τοιαῦτα μὲν οὖν τὰ ⁸⁹ τοῦ κόμητος Ῥαούλ. Ἀναριθμήτου δὲ καὶ ἑτέρου πλήθους ἔπισθεν ἐρχομένου συμμίγδην ἐξ ἀπασῶν μικροῦ τῶν Κελτικῶν χωρῶν συνειλεγμένων μετὰ τῶν ἀγαγόντων αὐτοὺς ἡγεμόνων, ῥηγῶν (59) τε, καὶ δουκῶν, καὶ κομήτων, καὶ αὐτῶν ἐπισκόπων, ἀποστέλλων ὁ αὐτοκράτωρ, φιλοφρόνως αὐτοὺς ὑπεδέχετο, καὶ ἐπισεικίας ἐξέπεμπε λόγους ὅπολις ἐκεῖνος δεινὸς τὸ μέλλον προμηθεύσασθαι, καὶ προαρπάσαι τὸ συμφέρον. Ἐπισκήπτει δὲ καὶ τὰ ζωαρκῆ τούτοις ἐρχομένοις ἐπιχορηγεῖν τοῖς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τεταγμένοις, ὡς μὴ λαθῆν αὐτοὺς τὸ παράπαν ἐσχηκέναι μηδ' ἐξ οἷας οὖν αἰτίας. Οἱ δὲ πρὸς τὴν μεγαλόπολιν ἡπίεγοντο· τάχα δὲ εἶπέ τις οὐρανοῦ ἀστέρας εἶναι τούτους ἢ ψάμμον παρὰ τῷ χεῖλει τῆς θαλάσσης ἐκκεχυμένην·

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁸ Deest vocula καί. ⁸⁹ καὶ τῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Ῥηγῶν. Atqui reges nullos ea tempestate Hierosolymitanum arripuisse iter legimus ; regum vero illos aliquot, Franciæ, Angliæ, Daniæ : nisi Edgarum Adelingum quem in regem Angliæ electum ait Ordericus, lib. v, intelligat, aut Ericum

Daniæ regem, qui circa ea tempora Constantinopolim pervenit indeque in Cyprum appulit, ubi et vitæ diem clausit extremum, uti narrat Saxo Grammaticus, lib. xii.

ἦσαν γὰρ ἄσα φύλλα καὶ ἄρθρα γίνεται ὥρη, καθ' Ὁμηρον, τῆ Κωνσταντίνου πελάζειν ἤδη κατεπειγόμενοι. Τὰς δὲ τῶν ἡγεμόνων κλήσεις καὶ προθυμουμένη περ ἐξείπειν, οὐ βούλομαι ναρκᾶ γάρ μοι⁸⁷ ὁ λόγος, τὸ μέντοι⁸⁸ βραβερικᾶ; φωνᾶς ἀπαγγέλλειν ἀδυνατούση διὰ τὸ ἀναρθρον, τὸ δὲ τι καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων ἀποβλεπούση. Καὶ ἵνα τί τοσούτου πλῆθους κλήσεις ἀπαριθμεῖσθαι πειρώμεθα, οὗς καὶ οἱ τότε παρόντες ἀκτιδίας ἐπληροῦντο ὀρώντες; Ὡ; οὖν τὴν μεγαλόπολιν κατέλαβον κατατίθεντα;⁸⁹ τὰ τούτων στρατεύματα ἐπισκήψει τοῦ αὐτοκράτορος ἀγγοῦ τῆς μονῆς Κοσμιδίου, καὶ μέχρις αὐτοῦ διήκοντα ἱεροῦ (60). Οὐκ ἔννεα δὲ κήρυκες καθάπερ ποτὲ τὸ Ἑλληνικὸν τούτους βοδωντες ἐρήτυον, ἀλλ' ἱκανοὶ καὶ γενναῖοι ὀπλῆται οἱ τούτοις ἐφεπόμενοι τοῖς τοῦ αὐτοκράτορος κελεύμασιν⁹⁰ ὑπέπειθον.

prostatet copia utilium ad victum cultumque rerum, ne qua ipsis occasio vel ad prætextum relinquereetur hostile quidquam audendi. Jam qui multitudinis prorsus innumerabilis Constantinopolim infinita serie petentis informare imaginem cogitatione velit, is stellas quot **300** relucet innubi nocte, aut arenæ copiam quanta jacet ad maris litus, objicere suæ menti debeat. Sane enim hominum capita tot erant quot *folia et flores ver parturit*, ut Homerus diceret. Porro ducum ipsorum principumque nomina etsi memoria suggerit, non tamen inducere in animum possum ut edam, id Historia ipsa respuente, cujus nativa mundities, ista colluvie barbarorum vocabulorum, ad quorum absurdos exprimendos sonos ne linguam quidem nobis Græcis natura finxit satis docilem, contaminari metuit. Enimvero quid attinet perdere operam immensis reddere oculis hominum nostratium hæc lecturis, qua perfuncti sunt molestiam: ut cum eo tempore non parum laboraverint in spectaculo ingrato tot innumerabilium exercituum Constantinopolim continua serie accedentium, nunc nominibus quoque illorum in hoc opere legendis negotium habeant plenissimum lædii. Hi porro simul ad magnam urbem pervenerunt exercitus, jussu imperatoris stationem sibi designatam; habuere prope monasterium Cosmidii, tam late patentibus castris ut ad templum ipsum pervenirent. Tantam porro multitudinem non ut Græcum olim vulgus illud præcones decem clamoribus regebant coercebantque: sed milites idoneo numero fortes ac strenui qui efficacem operam dabant ut Latini jussis imperatoris audientes essent.

Βουλόμενος δὲ τούτους ὁ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν τοῦ Γοντοφρῆ συνελάσαι ὄρκων, διηρημένως προσεκαλεῖτο ἰδίᾳ, προσομιλιῶν ἅττα καὶ βούλοιο, καὶ τοῖς εὐγνωμονεστέροις χρώμενος μεστισταῖς τῶν ἀπειθεστέρων. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέειθοντο, τὴν τοῦ Βαϊμούτου παραδοχοῦντες Ἐλευσιν, ἀλλὰ ποικίλων τρόπου ἐδρίσκοντες ἐξαιτήσεων, ἀλλ' ἅττα προσαπιτοῦντες ἦσαν, ὁ βασιλεὺς τὸ παρ' αὐτῶν προτιθέμενον ῥᾶστα διαλύων, καὶ παντοίως τούτους μετελθῶν, συνήλασεν εἰς τὴν τοῦ Γοντοφρῆ ὄρκον μεταπεμφάμενος καὶ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Πελεκάνου ἐπὶ τῷ παρεῖναι τοῦ ὄρκου τελουμένου διαπόντιον. Πάντων οὖν συνελθόντων καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ Γοντοφρῆ, ἐπεὶ καὶ ὁ ὄρκος ἤδη τετέλεστο, τολμήσας τις ἀπὸ πάντων τῶν κομήτων εὐγενῆς, εἰς τὸν σκίμποδα τοῦ βασιλέως ἐκάθισεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἠνείχετο τούτου μη-

prostatet copia utilium ad victum cultumque rerum, ne qua ipsis occasio vel ad prætextum relinquereetur hostile quidquam audendi. Jam qui multitudinis prorsus innumerabilis Constantinopolim infinita serie petentis informare imaginem cogitatione velit, is stellas quot **300** relucet innubi nocte, aut arenæ copiam quanta jacet ad maris litus, objicere suæ menti debeat. Sane enim hominum capita tot erant quot *folia et flores ver parturit*, ut Homerus diceret. Porro ducum ipsorum principumque nomina etsi memoria suggerit, non tamen inducere in animum possum ut edam, id Historia ipsa respuente, cujus nativa mundities, ista colluvie barbarorum vocabulorum, ad quorum absurdos exprimendos sonos ne linguam quidem nobis Græcis natura finxit satis docilem, contaminari metuit.

Enimvero quid attinet perdere operam immensis reddere oculis hominum nostratium hæc lecturis, qua perfuncti sunt molestiam: ut cum eo tempore non parum laboraverint in spectaculo ingrato tot innumerabilium exercituum Constantinopolim continua serie accedentium, nunc nominibus quoque illorum in hoc opere legendis negotium habeant plenissimum lædii. Hi porro simul ad magnam urbem pervenerunt exercitus, jussu imperatoris stationem sibi designatam; habuere prope monasterium Cosmidii, tam late patentibus castris ut ad templum ipsum pervenirent. Tantam porro multitudinem non ut Græcum olim vulgus illud præcones decem clamoribus regebant coercebantque: sed milites idoneo numero fortes ac strenui qui efficacem operam dabant ut Latini jussis imperatoris audientes essent.

Interea satagebat imperator ut Latini duces comitesque juramentum sibi præstarent idem quod a Gotthofredo paulo ante impetraverat. In eam spem vocabat ad se singulos seorsum cum iisque otiose disserens varie affectos experiebatur, ac quosdam quidem faciliores nactus iis ad obstinationem duriorum molliendam adiutoribus utens, omniaque movens; frustra erat tamen, expectantibus surripis instantem adventum Baimundi et præcipuum in eorum suarum momentum ponentibus. Cæterum cunctationem istam arte furabantur; nec præ se ferebant moræ causam. Nimirum nova et diversa excogitabant quæ ab imperatore postularent, ut interim de his ille deliberaret, moxque cum ipsis disceptaret, tempus sensim eximeretur. Imperator, cui non facile illudebatur, sensit disjecitque cele-

Variae lectiones ex cod. Coislin

⁸⁷ μου. ⁸⁸ τι. ⁸⁹ κατατίθενται. ⁹⁰ καλεύμασιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(60) Ἱεροῦ. Hoc est a Cosmidio, ad ipsum usque Ponti ostium distributa erant castra Gallorum. Ἱερὸν enim locus fuit, seu Promontorium in ipso Ponti ostio, in littore Europæano; unde a situ στόμα τοῦ Πόντου vocitatum olim fuisse auctor est Nicephorus Gregoras, lib. v. Scylax Caryandenus in Periplo ait ἀνάπλουον καλεῖσθαι τὸν τόπον ἀνα Βόσπορον μέχρις ἂν ἔλθῃ ἐφ' Ἱερὸν. A Templo 12 diis ab Argonautis dicato et ædificato appellatum scribit scholiastes Apollonii, lib. ii *Argonauit.* vers. 534; Cantacuzenus, lib. iii, cap. 80 et 91, Ἱερὸν παρῖτερ σταυρῆ κατὰ τὸ στόμα τοῦ Πόντου. Ad Petras Cyanas Procopius, lib. i, *De bello Vandal.* πορθμὸν λαβὴ Gregoras lib. ii, et Anastasius in *Collectaneis*, pag. 106. Ibi olim portoria et vectigalia soluta pro mercibus, quæ e Ponto im̄ orta-

bantur Byzantium, scribit Theophanes, et ex eo Cedrenus. His consentanea sunt quæ habet Cantacuzenus, lib. iii, cap. 85. Unde evidens est quam graviter impegerit vir doctissimus Nicolaus Alamannus in Notis ad Anecdota Procopii, qui Theophanis verba de Blacherniano templo accipienda censuit, quod etiam advertit Maitreus. Exstitit aliud Ἱερὸν in opposito littore Asiatico, ἵναπερ τὸ στόμα τοῦ Πόντου, perinde ac Europæanum Hierum, sic nuncupatum a templo Διὸς Οὐρίου, Portus, seu ἀφετήριον τῶν εἰς Πόντον πλεόντων, ut est apud Artemidorum Ephesium in Geogr. de quo etiam Arrianus in Periplo Ponti Euxini, et Tabulæ Pentingerianæ. Veneri dicatum fuisse scribit Ptolemæus lib. v.

rursum omnia, præterque velocitatem longe opinione potentium majorem in supplicationibus expediendis, variis modo singulos modo universos aggressus modis tandem eo quo volebat Gallos principes perpulit: quam ad rem cum magni præjudicii momentum habuisset exemplum Gothofredi, adeoque ipse cujus intererat suum factum non damnari contrariis judiciis aliorum, rem promoturus sua presentia videretur, usque a Polecano quo jam processerat navibus imperatoriis accersitus Constantinopoli præsto adfuit, ad celebritatem solemnem jurisjurandi quo se primores Latinorum imperatori obtrinxere. Congregatis ea causa apud aulam omnibus jureque jurando jam concepto, unus quidam inter comites sane nobilis, solum imperatorium ascendens in eo consedit. Dissimulavit imperator, nec quidquam contra locutus homini est, satis ex longo perspectam habens superbam indolem Latinorum. Accedens autem comes Balduinus manu prehensum excitavit audacem insessorem throni regii, multumque objurgans, dixit: *Tunc postquam servitutem imperatori solemnem sacramento es professus, et illum es pollicitus pro domino te agiturum habiturumque, jam audes te illi assessorem adjungere? Atqui, si nescis, insuetum Romanis imperatoribus est* **301** *servos et ditioni suæ subjectos homines*

A δέν τι φθεγξάμενος, πάλαι τὴν ἀγέρωχον τῶν Λατίνων φύσιν εἰδώς. Προσελθὼν δὲ ὁ κόμης Βαλδουῖνος (61) καὶ ἀψάμενος αὐτοῦ τῆς χειρὸς, ἤγειρεν ἀκαίθην, καὶ πολλὰ καταμεμφάμενος, ἔφη· *Οὐκ ἐξῆν σοι τοιοῦτον ἐνταῦθα ποιῆσαι δουλείαν τῷ βασιλεῖ, καὶ ταῦτα ὑποσχομένῳ· οὐδὲ γὰρ θάμιμον τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων συνέδρους ἔχειν τοὺς ὑπ' αὐτὸν δούλους δὲ ὁμοίως τῆς αὐτοῦ βασιλείας γεγονότας, χρὴ καὶ τὰ ἔθνη τῆς χώρας τηρεῖν.* Ὁ δὲ πρὸς μὲν τὸν Βαλδουῖνον ἐφθέγγετο οὐδὲν, δριμύτερον δὲ ἐνατενίσας τῷ βασιλεῖ πρὸς ἑαυτὸν τῆ οἰκείᾳ διαλέκτῳ λόγους τινὰς ἀπεφθέγγετο λέγων· *Ἴδὲ ποῖος (62) χωρίτης κἀθηται μόνος παρίσταμένων αὐτῷ τῶν τοιούτων.* Οὐδ' ἡ κίνησις τῶν χειλῶν τοῦ Λατίνου τὸν βασιλέα διέλαθε⁶¹. καλέσας δὲ ἕνα τῶν τὴν Λατινικὴν διάλεκτον μεθερμηνεύοντων, ἠρώτα περὶ τῶν λεχθέντων. Ἀκούσας δὲ τὰ παρ' αὐτοῦ ῥηθέντα, οὐδὲν μὲν τέως πρὸς τὸν Λατίνον εἶρηκει, ἐτήρει δὲ ὁμοίως τὸν λόγον παρ' ἑαυτῷ. Συντασσομένων δὲ τῷ βασιλεῖ πάντων, μετακαλεῖτο τὸν ὑψηλόφρονα Λατίνον ἐκεῖνον καὶ ἀναιδῆ καὶ ἐπυρθάνετο τίς τέ ἐστι καὶ ὅθεν ὤρμηται καὶ ἐκ ποίου γένους. Ὁ δὲ, Φράγγος (63) μὲν εἰμι καθαρὸς, ἔφη, τῶν εὐγενῶν. *Ἐν δὲ ἐπίσταμαι, ὅτι ἐν τριόδῳ τῆς χώρας ὄθεν αὐτὸς ὤρμηται, τέμενος (64) ἐστὶ πάλαι οἰκοδομηθὲν, ἐν ᾧ πᾶς*

Variae lectiones ex ccd Coislin.

⁶¹ διέλαθε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Βαλδουῖνος. Balduinus Gothofredi frater, postmodum rex Hierosolymitanus.

(62) Ἴδὲ ποῖος. Id ille, opinor, mussitabat, indignatus et ægre ferens, Francis proceribus palatium ineuntibus non assurrexisse Alexium. Albertus Aquil. lib. II, cap. 16: *Sedebat autem imperator more suo potenter in throno regni sui, non duci (Gothofredo), non alicui assurgens ad porrigenda oscula.* Vide infra, pag. 317, 401.

(63) Φράγγος. Sum, inquit ille, vere Francus, et in ipsa Gallia, quam proprio **362** nomine Franciam vocant, provincia, ex nobilibus natus; sic enim ea verba capienda, produnt quæ infra, pag. 317, scribit Anna, ventosum hunc et arrogantem Gallum in prima stetit acie, ac dimicasse in eo prælio, quod Solymanum inter et Boemundum commissum est, statim post expugnatam Nicæam, gravique accepto vulnere, hostibus terga dedisse. Unde probabilis admodum est conjectura eum esse, quem Albertus Aquensis lib. II, cap. 39, et ex eo Tyrius, lib. III, cap. 14, *Robertum Parisiensem* vocant, et miseris volentem succurrere, sagitta volatili confixum et extinctum tradunt. Cum igitur Roberto Lutetia Parisiorum natale solum esset, jure se purum putum Francum jactitabat, cum urbs illa non modo regni totius, sed esset etiam caput istius provinciae, quam peculiari appellatione *Franciam* dicimus.

(64) Τέμενος. Nostram de Latini, seu Franci istius ostentatoris patria conjecturam non minimum firman, quæ ille subdit, dum ait esse nimirum intra istius provinciae, unde ei origo et natales terminos, τριόδον, seu tractum, vel potius pagum, aut regionem (Galli dicimus un *Quartier*), ubi inædificatum ab antiquo templum, quo, qui monachiam singulareve certamen obire solent priusquam in arenam descendant, orationis causa secedunt, et in eo pernoctant. Hoc etiam verborum

C circuitu templum Deiparæ Suessionense, monasterio virginum insigne, ab Ebroino Majore Palatii olim constructum, procul dubio denotavit, in quo D. Drausii episcopi Suessionensis corpus religiose asservatur et colitur, quem duello dimicaturi solebant invocare. Fuit autem tractus, seu pagus Suessionensis jam olim, ut et etiamnum, intra provincie Franciæ limites, quod diserte testatur Villharduinus, n. 6. Gallorum vero, aliorumve erga D. Drausium in hisce occasionibus religionem et cultum prædicat in primis Joannes Sarisberiensis, epiot. 159: *Est autem S. Drausius, gloriosissimus confessor, qui sicut Franci et Lotharingi credunt, pugiles qui ad memoriam ejus pernoctant, reddit invictos, ut et de Burgundia et Italia in tali necessitate confugiatur ad ipsum. Nam et Robertus de Monteforti ei pernoctavit adversus Henricum de Essexia dimicaturus.* Cujus quidem præ in D. Drausium religionis originem Henrico duci nescio cui videtur ascribere vetus poeta vernaculus, qui Ludovico VII regnante vixit, in prolixiori illo poemate, quod *De Guarino Lothareno* inscripsit; qui fuscis et deletis ad Augustam Suessionum Hunnis, vel Saracenis, fluvium, abstergendi pulveris et sanguinis causa, ingressus, atricremem coloris adversa aqua innatantem subito conspectam, et concitato in medias undas equo, inde eductam, nullo perlusus madore, ad monasterium S. Drausii detulit. Deinde subdit natalem inde religionis et cultus originem erga sacram hanc ædem, ad quam passim conflunt duello dimicaturi:

*Si l'emporta au montier Saint Drosin,
Encor i est, oncques puis n'en parti,
Tres-bien le leuent et vieillari et meschin,
Veiller i vont encor li pelerin.
Cil qui bataille veulent sere et fournir.*

Istum præterea sibi Deum ante duella conciliandi, et sanctorum patro iniis sese committendi morem

ὁ προθυμώμενος μόνος πρὸς μίτην μάχην ἠναδύσασθαι εἰς μονομάχου τάξιν ἑαυτὸν καταθίψας, προσερχόμενος βοήθειαν μὲν τῆν τοῦ θεοῦ ἐκείθεν αἰτεῖται, βραδύνει δὲ τὸν κατ' αὐτοῦ τολμήσαντα ἀπεκδεχόμενος. Καθ' ἣν τριόδον ἐκρόνισα καὶ αὐτὸς, σχολάζων καὶ ζητῶν τὴν μετ' ἐμοῦ μαχεσόμενον. Ὁ δὲ τοῦτο τολμήσων, οὐδ' αἰμοῦ. Ταῦτα ὁ βασιλεὺς ἀκηκῶς, ἔφη· ἐκπέλεμον τότε ζητῶν οὐχ εἶδες, πάρεστι σοι καιρὸς ὁ πολλῶν σε πολέμων ἐμπλήσων. Παρηγγυῶμαι δὲ σοι μῆτε πρὸς σὺραγίαν μῆτε πρὸς λοχαγίαν (65) ἵστασθαι φάλαγγος, ἀλλὰ τὸ μέσον ἔχειν τῶν ἡμιλοχιτῶν· ἐπιστήμη γὰρ τῆς μεσοδου τῶν πολέμων⁶⁵· Τούρκων ἐκ μακροῦ ἔσχηκα. Οὐκ αὐτῷ δὲ μόνῳ ταῦτα συνεβούλευεν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν ὑπόσα τούτοις συναντήσων ἐμελλεν ἀπερχόμενος κατὰ τὴν ὁδὸν προλέγων, παρηγγυᾶτο μὴ ἀκρατῶς διώκειν ὅπτηνικα τὴν νίκην αὐτοῖς κατὰ τῶν Βαρβάρων δολῆ Θεός, ἵνα μὴ τοῖς ἐνεδρεῦσιν λοχαγοῖς περιπίπτοντες ἀναίρωνται.

versarius qui conserere cum eo manum ausit. Ad id prospectans. Nemo enim unquam fuit qui se mihi offerre adversum auderet. Illis imperator auditis, Atqui si tunc, inquit, hostem quaerens non invenisti, tempus imminet bellorum tibi et hostium. suppeditarum affatim. Tu vero, si quid mihi credis, memento neque inter eos qui agmen claudunt in postrema te acie locare, neque eminere inter primos qui hastam vibrant in fronte exercitus novi expertus artem et morem bellandi Turcorum. Periculosus ille uterque locus est; in mediam te abde triariorum subsidentium turbam, ubi tuis septus undique circumventionem hostilem vites. Atque hoc salutare monitum non isti solum minus merenti dedit, sed et aliis omnibus, quibus praedixit quaecumque itinere isto eventura erant, magnopere suadens ne Turcos effusius insequerentur, quando Dei nutu illos vicissent, sed ab insidiis unice caverent omnino sibi a gente subdola fraudibusque et cautis artibus confidere solita, struendis.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Γουτοφρέ καὶ Ραούλ καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς συνεπαμένους αὐτοῖς. Ὁ δὲ γὰρ Βαϊμούνδος μετὰ τῶν ἄλλων κομήτων καταλαβὼν τὴν Ἄπρον, καὶ μῆτε ἐξ εὐγενῶν φύντα ἑαυτὸν ἐπιγινώσκων, μῆτε δυνάμεις πολλὰς (66) συνεπα-

sedis participes habere. Oportet autem, si mihi aliud, consuetudines tenere regionis in qua sumus. Hæc ille audiens, Balduino quidem nihil dixit, cæterum acribus oculis imperatorem intuens patris lingua secum immurmuravit quiddam quod in nosiram redditum sic sonat: En quolis rusticus sedet solus, astantibus ei talibus ducibus. Non latuit Augustum motus labiorum hominis: advocatoque statim interprete, cum dieti septentiam rescisset, nihil Latino tum quidem dixit; at ubi re perfecta recessuri comites imperatori pro se qui-que vale dicebant, prætumidam istum impudentemque Latinum seorsum accersitum interrogavit Augustus: quis et undenam esset, qualive ortus genere? At ille, Purus putus, inquit, Francus sum, ex nobilibus; unum autem scio, in trivio regionis unde prodii templum esse olim edificatum, in quo, cui animus est soli cum solo singulari pugna congregi, quique in professionem audaciæ istius nomen edere suum pulam non dubitat, auxilium Numinis implorare consuevit; moram ibi trahens donec apparuerit ad-

trivium longo ego mansi tempore, frustra semper

Atque hæc hactenus de Gotthofredo, Raule, aliisque ipsos sequentibus dicta sint. At Baimundas cum aliis comitibus Aprum appulsus, cum sibi esset conscius neque se a proavis nobilitate cum aliis Gallis principibus comparanda præditum, nec

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁵ Deest vox πολέμων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

attingit idem poeta non semel, variisque in locis; ubi enim de singulari certamine Bononiensem inter et Bononem Burgundiae comite Parisiis iusto agit:

*A Nostre Dame en est Buës alés,
La nuit veille, et Chevaliers assés.*

363 Alibi duellum Fromondiai cum Bovoni Vasconum duce enarrans:

*Alés veiller Fromondia vians des suis,
En la nom Dex qui en la Crois su mis,
Qui vos defende de mal et de peril,
Et li Valés s'en vint à S. Severin,
En sa compagne de chevalier set vint,
La nuit veille, grand luminaire fit, etc.*

Al'io denique loco, ubi de ejusdem Fromondini cum Gerberto Lothariugie duce pugna singulari:

*Cele nuit veillent a Sainte Crois moutier,
Devant Girbert ardent trois cierges entier.*

Huc etiam spectant verba Ademari Cabanensis: *Permansit Stephanus vero et exsilient corpore illatus, eadem hora venit, currens pedibus gratias Deo refert ad tumultum B. Eparehii, ubi nocte præterita*

pervigil excubuerat. Id quoque actitare consueverant in ludicris certaminibus, sive torneamentis decreturi, ut auctor est Joannes de Beka in Ottone II episc. Traject.; quin etiam qui in arenam duelli causa ineundi descendere cogebantur, quo sese ab objectis purgarent criminibus, Deum sibi propitium conciliabant, collatis in ecclesias et aedes sacras donis, quæ oblationes campionum dicuntur in Charta Manassæ episc. Lingon. an. 1185, apud Roverium in Reomao. Chronicon Besuense: Milo cum Odone Divionensi præposito, qui neptem ejus in conjugio habebat, monomachi certaturus pugna, attribuit S. Petro terram quam habebat in Lucu.

(65) Λοχαγίας. Apud Leonem in *Tacticis*: Λοχαγὸς λέγεται ὁ πρῶτος τοῦ στόχου, ἦτοι ὁρδίνου. Consule Glossaria, et Annam, pag. 579.

(66) Μῆτε δυνάμεις πολλὰς. Atqui habebat secum Boemundus in hac expeditione decem milia equitum, et plurimas copias peditum, ut auctor est Albertus Aq. lib. II, cap. 18. Maxima enim pars exercitus qui Amalfim obsidione cinxerat, relicto Rogerio, Boemundum secuta erat. Ita Urbanus II PP. in Epist. ad Alexium apud Bar. an. 1097,

vero propter inopiam pecuniæ exercitum instructum satis magno, tum ut illos suppleret defectus suos, tum ut quæ animo volebat in imperatorem consilia occultaret aliis, præcucurrit cum decem milibus Gallis ante alios comites et Constantinopolim ad imperatorem venit. Imperator, cui nota dudum erat indoles viri, profundusque et insidiosus alte consiliis celandis abstrusus animus, simili commodum cupiditate tenebatur alloquendi ejus seorsum **302** a cæteris et antequam cæteri comites adessent per otium audiendo affandoque illo mentem ejus arcanam et cogitationes indagare intimas; simulque ab eo impetrare ut ante adventum aliorum suas transportaret copias, ne forte cum iis junctus eos ad aliquid contra imperatorem audendum pro nota sua malitia instigaret. Ingresso ad se igitur Augustus Baimundo blande renidens officiose percontatus de via est, et ubi reliquisset comites: quo ad omnia prout opus esse putabat ad res suas, respondente, urbane illi et amico familiari sermone refrexit memoriam olim inter ipsos gestorum circa Dyrrhachium et apud Larissam, bellique et inimicitiarum illarum. Hic ille dissimulatur vales: *Tunc hostis, tunc infestus sui, fateor. At ecce ultro nunc me sisto ad vos transfugam, fidus atque amicus majestati tuæ, ut qui maxime, futurus. Perrexit imperator dissimulante explorare hominem, variis sermonibus pertentans atque eliciens; tandemque ut per multa circumducto expressit significationem consensus, ad jusiurandum sibi præstandum, sat una vice perfectum ratus: Lassum, inquit, te de via detineri prolixo sermone non oportet; quin age quod necesse est quieti et curæ corporis sume otium. Erit mox cum pro voto colloquiis mutuis fruamur. Sic ille cum abiisset in Cosmidium ubi paratum ei hospitium fuerat, mensam reperit, sane opipare structam ferculorum et condimentorum omnium generis ingenti apparatu. Post eam oblatam Baimundo, accedunt eum coqui et condimentarii, sic jussi ab Augusto facere: magnam illi copiam crudarum carniū terrestriū volucriūque generis exhibent cum his verbis: *Nos quidem ut ars nostra fert et mos regionis hujus ea quæ vi-**

des imposita mensæ opsonia temperavimus et coxi-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴² ἀστεϊζόμενος. ⁴³ κἄν. ⁴⁴ τῆ σῆ βασιλείᾳ. ⁴⁵ ἀποπειράσας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

n. 125: Tudebodus, lib. 1, et alii. Boemundus igitur, dimissis copiis, cum paucis comitibus Polim perrexit, ait Guibert. lib. III, cap. 3, ictu prius cum Alexio pacis fœdere, cum quo bellum annis proxime elapsis gesserat in Illyrico. Order. lib. IX: *Coactus est itaque sagax Boemundus consiliis Francorum, ut pacem faceret cum imperatore Grecorum.* Qua facta, Alexius quemdam e suis admodum solertem ad Boemundum misit, qui et eum, et ejus copias secure deduceret. *Corpelatium, Corpolacium, et Coropalasium* appellant Tudebodus, lib. 1; Baldricus, lib. 1; Ordericus, loco cit.; et Petrus Diacon. lib. IV *Chron. Casin.* cap. 11; hoc est, curiæ procerem, qui χοροπαλάτου dignitate fungebatur; qua tum insignis erat Joannes Thracensis drunga-

A γόμενος δι' ἣν εἶχε σπάνιν τῶν χρημάτων, τὴν τοῦ αὐτοκράτορος βουλόμενος, ἐπισπάσασθαι εὐνοίαν, ἀμα δὲ καὶ συγκαλύψαι τὰ κατ' αὐτὸν ἐθέλων, μετὰ δέκα καὶ μόνων Κελτῶν προεξελθὼν τῶν ἄλλων κομητῶν ἔσπευσε καταλαβεῖν τὴν βασιλεύουσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὰς αὐτοῦ μηχανὰς γινώσκων καὶ τὸ ὕπουλον καὶ ἐνεδρευτικὸν αὐτοῦ ἦθος ἐκ μακροῦ ἐπιστάμενος, ἔσπευσε πρὸ τοῦ καὶ τοὺς ἄλλους καταλαβεῖν κήμητας, ὁμιλῆσαι τε καὶ ἀκούσαι τῶν παρ' αὐτοῦ λεγομένων, καὶ πείσαι πρὸ τῆς ἐκείνων ἀφίξεως διαπεράσαι, ἵνα μὴ ἐνωθεῖς μετ' αὐτῶν καταλαμβανόντων ἤδη, καὶ τὰς ἐκείνων διαστρέψει γνώμας. Εἰσελθόντι δὲ ἰλαρὸν εὐθύς ἐνατενίσας κατὰ τὴν ὁδοπορίαν ἐπυθάνετο, καὶ ὅπη τοὺς κήμητας κατέλιπε. Τοῦ δὲ ἀπάντα διασαφῆσαντος αὐτῷ ὡς εἶχε γνώμη, ἀστεϊζόμενος ⁴² ὁ βασιλεὺς καὶ τῶν κατὰ τὸ Δυρράχιον καὶ τὴν Λάρισσαν τετολημμένων παρ' αὐτοῦ ἀναμιμνήσκει τῆνικαῦτα καὶ τῆς ἐχθρας ἐκείνης. Ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν, ὡς *Ἐγώ γε κἄν ⁴³ ἐχθρὸς καὶ πολέμιος τὸτ' ἦν, ἀλλὰ νῦν αὐτόμολος ἦκω φίλος τῆς σῆς βασιλείας ⁴⁴.* Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ διὰ πολλῶν μετελθὼν αὐτὸν καὶ ἀκροθιγῶς πω, ἀποπειράσας ⁴⁵ τὴν αὐτοῦ λογισμὸν, ἐπειδιέγνω κατανεύσαντα τοῦτον ὄρκια πιστὰ δοῦναι πρὸς αὐτὸν ἔφη. *Τὰ νῦν μὲν κεκοπιαικότα σε ἀπὸ τῆς ὁδοπορίας χρῆ ἀπελθόντα διαγαπαύσασθαι, ἐς νέωτα δὲ περὶ ὧν βουλόμεθα ἐμιλήσομεν.* Ἀπελθόντι οὖν εἰς τὸ Κοσμίδιον (67) οὐπὲρ τὰ τῆς κατοικίας αὐτῷ προηυτρέπιστο, τράπεζα τούτῳ παρατίθεται θαψιλή; παντοίων ὀψων καὶ ἐδεσμάτων μεστή. Εἶτα καὶ ὠμά κρέα χειρσαίων τε καὶ πτηνῶν ζώων προσενεγκόντες αἱ ὀψοποιοὶ ἔφασαν. *Ἡμῶν μὲν τὰ δῶρα ὡς ὄρκος ὑπυτρέπισται κατὰ τὸ σύνθηρος· εἰ δὲ μὴ ἀρεστά σοι ταῦτα, ἰδοὺ καὶ ὠμά· καὶ κατασκευασθήτωσαν καθά γε βούλει.* Οὕτω γὰρ παρὰ αὐτοκράτορος κατασκευάσαι τε καὶ εἰπεῖν ἐντεταλμένον αὐτοῖς ἦν· καὶ γὰρ ὁποῖος ἐκεῖνος δεινὸς ἦθος κατατοχάσασθαι ἀνδρῶς, δεινὸς εἰς καρδίαν βῆσαι καὶ λογισμοὺς θηράσαι ἀνθρώπου, τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐπιστάμενος δύσθουν καὶ κακόηθες ἐστοχάσατο τοῦ θυτος. Ἴνα οὖν μὴ ὑποψίαν τινὰ κατ' αὐτοῦ σχοίη, καὶ ὠμά κρέα ἐν ταύτῳ προσενεχθῆναι αὐτῷ προσέταξε, διαλύων τάχα τὴν ὑποψίαν. Οὐκ ἔστῳχε δὲ τοῦ σκοποῦ

D rius vigillæ, ut constat ex Novella Alexii an. mundi 6600, Chr. 1092. Illius meminuit præterea idem Diacon. lib. IV, cap. 17.

(67) Κοσμίδιον. Robertus Mon. lib. II, præparatum ait Boemundo hospitium *extra urbem*; Baldricus, in suburbio civitatis; Guibertus, lib. III, c. 3. in ipsius civitatis burgo; Anna, in Cosmidio, quod fuit monasterium SS. Cosmæ et Damiani extra urbem, versus Blachernas, et ab hac Boemundi in eo mora postmodum a nostris *Castellum Boemundi* appellatum fuit. Nam et φρούριον ibi existisse discrete scribit Bryennius, lib. III, cap. 11; Pachymeres, lib. IX, cap. 5, πρὸς τὸ τοῦ Κέρατος τέλος Cosmidium statuit. Consule quæ in hanc rem observamus ad Villhard. n. 86.

ὁ γὰρ δεινὸς (68) Βαϊμούντος τῶν μὲν ἔψων οὐ μόνον ἀπογεύσασθαι ἔλωσ, ἀλλ' οὐδ' ἄκροισ δακτύλοις προσφαῦσαι ἠνέσχετο, ἀλλ' ἀπώσατό τε εὐθύς καὶ μηδενὶ τὰ τῆς ὑποδραμούσης αὐτὸν ὑπονοίας ἐνφύνας⁶⁷ τοῖς παρεστῶσι πάντα διένειμε, τῷ μὲν φαινομένῳ φιλαργονεῖσθαι τούτου; ὑποκρινόμενος, τῇ δ' ἀληθείᾳ, εἰ τις καλῶς σκοποίη, θανάτου κρατῆρα κεράσας αὐτοῖς. Οὐδὲ τὸν δόλον ἐπέκρυπτε, τοσοῦτον καταφρονητικῶς περὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸν διέκειτο. Τὰ μὲν ὠμά κρέατα κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἐνεγκαμένης τοῖς ἰδίοις ὀψοποιῶς κατασκευάζαι ἐπέταττε. Τῇ μετ' αὐτὴν δὲ τοὺς ὄψα⁶⁸ ἐκείνα ἐδηδοκότας ἐπυρθάνετο ὅπως αὐτοὺς διέθεντο. Τῶν δὲ καλλιᾶν καλῶς εἰρηκότων, ὡς μηδὲ τῆς τυχοῦσης αἰσθῆσθαι βλάβης, ἀποκαλύψας αὐτοῖς τὸ ἀπόρητον ἔφη· Ὡς ἔγωγε μεμνημένος τῶν μετ' αὐτοῦ πολέμων καὶ τῆς μάχης ἐκείνης, ἐδεδίειν μὴ τὴν ἐμὴν ἰσως ἐξαρτήσῃ⁶⁹ θάνατον, θανάσιμόν τι φάρμακον τοῖς ὄψοις ἐπεμβάλιόν. Τοιαῦτα μὲν τοῦ Βαϊμούντου. Ἐγὼ δ' οὐπόποτε πονηρὸν ἔθεασάμην, μὴ τοῦ ὀρθῶς τι ποιεῖν πόρρω που ἐν πᾶσι λόγοις καὶ πρακτέοις θέοντα, ὅπηνίκα γὰρ τις τῆς μεσότητος ἐκσταλῆ πρὸς ὀπότερον ἂν τῶν ἄκρων νεύσειε πόρρωθεν τῆς ἀρετῆς ἕστηκεν.

bus, nec ullum vel minimum incommodum sensisse, Atqui ego, inquit arcanum detegens, cum memoria repererem bella olim a me gesta adversus imperatorem et pugnam illam qua ipsum fugavi, uti cibus ejus jussu paratis nolui, merito metucus ne venenum iis inspersum esset. Ita ille sane imprudenter; quippe id committens ac præ se ferens quamobrem a suis superbum sui despectum ulciscens merito proderetur aut desereretur: cuius tanti periculi aleam utcumque alioqui callidus inconsultissime tum jecit. Raro enim (id quod ego longo usu animadverti) homines improbi quidquam recte consulunt faciuntve: adeo verum est quod sapientes sciscunt, ubi quis a mediocritate virtutis excesserit, utrumvis in extremum declinet parum interesse; semper enim longo intervallo ab honesto distare.

Μεταπεισθέντος οὖν τὸν Βαϊμούντον τὸν συνήθη τοῖς Λατίνοις καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐζήτει ὄρκον (69). Ὁ δὲ, τὰ ἑαυτοῦ ἐπιστάμενος, καὶ ὅτι οὔτε ἐκ προγόνων περιφανῶν ἐγεγόνει, οὔτε χρημάτων εὐπορίαν εἶχε, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ δυνάμει; πολλὰς, ἀλλὰ μετρίως⁷⁰ πάνυ τοὺς συνεπομένους αὐτῷ Κελτοὺς, καὶ ἄλλως δὲ φύσει ἐπίορκο; ὦν, μάλα προθύμως τῷ τοῦ αυτοκράτορος ὑπέειξε θελήματι. Καθ' οὕτως ὁ βασιλεὺς, περὶ τὰ βασιλεία οἰκίσκον τινὰ ἀφορίσας, εἰς τοῦδ' αἰῶνος κατέστρωσε παντοίων εἶδος χρημάτων καὶ ἀμφίων, χαράγματός (70) τε χρυσοῦ καὶ ἀργύρου, καὶ τῆς κατωτέρω ὕλης, τοσοῦτον πληρώσας τὸ οἰκῆμα, ὡς μηδὲ βαδίζειν δύνασθαι τινα τῷ πλήθει τούτων συμποδιζόμενον. Τῷ δὲ μέλλοντι ὑποδείξει ταῦτα τῷ Βαϊμούντῳ ἐπέταττεν ἀθρόον τὰς πύλας ἀναπετάσαι. Ὁ δὲ ἐπὶ τῇ τούτων θεᾷ ἐκπλαγεῖς φησιν· Εἰ τοσαῦτά μοι προσῆν χρήματα, πολλῶν ἂν χωρῶν κύριος πάλαι ἐγεγόνειν αὐτός. Καὶ ὅς·

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁷ ἐμψήνας. ⁶⁸ ἐπ'. ⁶⁹ τὰ ὄψα. ⁷⁰ ἐξαρτύση. ⁷¹ τὰ τοῦ. ⁷² μετρίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(68) Ὁ γὰρ δεινός. Boemundus nullo modo Alexia fidere poterat, inquit Alberti. Aq. lib. II, cap. 18

(69) Ἐζήτει ὄρκον. Albertus Aq. lib. II, cap. 18; Fulcher. lib. I, cap. 4; Robertus Monach. lib. II, pag. 38, Tyrius, et alii.

PATROL. GR. CXXXI.

mus; verum si hæc tibi forte alibi nutrito, aliter assueto, minus arriserint, en escas incoctas adhuc quas prout jusseris tibi que sapuerit condiri parari que a quibus voles poterunt. Id sic imperator constituit pro sua incredibili tractandorum hominum peritia. Cum enim, ut solebat ex vultu ac nutu penetrare in arcana mentium, facile comperisset Boemundum ingenio esse astuto ac suspicaci, providit fore ut, si ei apponerentur a ministris imperatoris olim hostis cibi cocti, metu inspersi aut admisti veneni concepto, iis vesci cunctaretur. Nec fefellit eum sua conjectura; Boemundus enim ne summis quidem digitis contingere, nedum gustare, sustinuit paratos cibos; obtexit tamen suspicionem ostentata liberalitatis specie; nam simulatione gratificandi astantibus cuncta eis fercula distribuit, revera pessime de iis merens, quibus cibos opinione sua infectos et mortiferos ministraret. Nec dissimulare saltem dolum putavit tanti, sed qua erat arroganti fiducia contemptuque præditus suorum, ipse carnibus sibi oblatis adhuc crudis more patrio a propriis coquis præparatis eo die usus, postridie suos rogavit equid valerent, **303** et ut eos juvisset pridiana cœna; iis vero præclare se habere aienti-

bus, nec ullum vel minimum incommodum sensisse, Atqui ego, inquit arcanum detegens, cum memoria repererem bella olim a me gesta adversus imperatorem et pugnam illam qua ipsum fugavi, uti cibus ejus jussu paratis nolui, merito metucus ne venenum iis inspersum esset. Ita ille sane imprudenter; quippe id committens ac præ se ferens quamobrem a suis superbum sui despectum ulciscens merito proderetur aut desereretur: cuius tanti periculi aleam utcumque alioqui callidus inconsultissime tum jecit. Raro enim (id quod ego longo usu animadverti) homines improbi quidquam recte consulunt faciuntve: adeo verum est quod sapientes sciscunt, ubi quis a mediocritate virtutis excesserit, utrumvis in extremum declinet parum interesse; semper enim longo intervallo ab honesto distare. Cæterum Augustus, accersito deinde Boemundo, consuetum Latinis jusjurandum et ab ipso exegit. Nec dubitavit ille aut cunctatus est vel quod minus se a proavis nobilem, minusque a fortuna opibus comitatuque instructum sciens, causam non esse vidit, cur quod alii Galli principes rebus omnibus præstantiores non recusaverant, ipse detrectaret: vel quod homo ad religionis contemptum educatus, et longo usu quasi quadam natura perjurus, ridiculum putaret in juramento tergiversari, cuius ipse susque deque habita reverentia nihilominus certus esset, eo quo spes et usus vocaret recta tendere. At ei postquam ita prompte ac perlibenter juramentum præstitit, nova benevolentie sue pignora iniecit Imperator. Curavit nimirum conclave quoddam Augusti palatii divitiarum omnis generis congestionem ita compleri, ut pavimentum ipsum nummis passim monilibusque ac attalicis conchilia-

(70) Χαράγματος. **364** Albertus Aq. lib. II, cap. 18: Statimque allata sunt Boemundo, sicut Godefrido, munera miri et inauditi thesauri in auro et argento; vasa quoque pretiosa opere et decore multo ampliora, quam ut ab aliquo possit æstimari.

tisque vestibus temere abjectis oblegeretur : latera vero undique omnia usque ad lacunas nihil nisi pretiosissimam vestem, auri, argenti, æris, et id genus metallorum numismatis ac signis longe fulgentissimis ac locupletissimis circum reniderent : concervatis omnibus tam invidiosa copia, ut ne ingrediendi quidem spatium relinquerent, ad cumulos rerum pulcherrimarum offensuris necessario quoquo se verterent pedibus. Tum dato negotio quibusdam ut Baimundum more hospitem officiose deducerent, jussit ut inter palatium lustrandum ei conclave istud velut inter alia monstrarent, idque ita facerent ut admirationem primo aspectu exprimere homini conarentur : id consecuturos monens, si valvas repente nec opinanti patefacerent, et tantarum repente opum speciosissimam scenam percellendis oculis offerrent. Nec successus absuit. Percussus improvise fulgore Baimundus hanc sibi elabi vocem sivit : *Si tot ego divitiarum essem dominus, multarum olim urbium et dittonum imperium mihi parassem.* Atqui, deductor inquit, tua ista, Baimunde, sunt : universa hæc tibi hodie dat, donat, largitur Imperator. Admisit gaudens beneficium et multas Baimundus gratias egit. Verum postquam, quieturus in suum diversorium deductus, bajulos vidit omnia ista portantés, vasrum et versatilem animum pudor quidam subit confessæ cupiditatis : et quasi admirationis parum se dignæ penitens, in hanc erupit vocem : *Nunquam putassem tanta me ignominia ab imperatore affectum iri. Ite, onerate ista denuo et ad eum qui misit reportate.* Imperator haud inscius Latinis usitatæ in consiliorum alternatione **304** levitatis, arridens vulgare verbum illud protulit : *Mala res ad proprium auctorem redeat ;* referrique jussit cuncta Baimundo jam acquiescente ac mutata tertio sententia placidis oculis spectante bajulos modo spretorum munerum, seque illis capi non dissimulante. Nec forte tam levitas hæc fuit aut instabilis mutabilitas placitorum, quam versutia mentis callidæ cuncta ex usu moderantis, atque ad quemlibet occasionis flexum præsentis semper vigilia prudentiæ sese accommodare ac circumagere peritæ. Equidem duo quædam in hoc homine insignia notavi, astutiam et fortitudinem, quibus tantum antecellebat omnes qui tunc

Constantinopoli transiere Latinos duces, quantum vicissim ab illis modo pecuniæ copiarumque numero vincebatur. Sed instar illi divitiarum erat thesaurus quasi quidam fraudum et malignæ diligentiæ solers dexteritas, qua omnes post se longe relinquebat. Ergo ut non negaverim in hac admissione rejectioneque munerum aliquid agnosci potuisse illius innatæ Latinorum animis, cujus nec ipse fuit expers, inconstantia decretorum : tamen aliquid in eo plus vidisse tantum fallaciarum artificem tam nihil simpliciter agentem, haud vana fuerit

Varie lectiones ex eod. Coislin.

⁷¹ συναϊρόμενα. ⁷² δὲ τόν.

Car. Dufresnij Du Cangii notæ.

(71) Μηδὲ χώραν κερκτημένος. Non omnino verum, quod sit hoc loco Anagnini, regiones nullas possedit Baimundum, cum non modica oppida, atque adeo ipsum Tarentinum principatum et Barensem in Apulia et Calabria possederit, iuncta cum fratre Rogero concordia, uti tradunt Malaterra, lib. iv, cap. 4; Alexander abbas Celesin. lib. i,

A Ταῦτά σοι τὴν σήμερον ἀποχαρίζεται ἅπαντα ὁ βασιλεύς. Ὁ δὲ, περιχαρῶς ταῦτα δεξάμενος καὶ εὐχαριστήσας, ἀπῆει ἀναπαυθησόμενος οὐ κατέλυσεν. Ἀποχομισθέντων δὲ τούτων αὐτῷ, μεταβαλὼν ὁ πρὶν τελευμακῶς, ἔφη· Οὐδέποτε τοιαύτην ἀτιμίαν ἔσσεσθαι μοι ἀπὸ τοῦ βασιλέως ἡλίπισα. Λαβόντες οὖν ταῦτα ἀπαγάγετε τῷ πέμψαντι. Ὁ δὲ βασιλεύς, τὸ φύσει παλιμβουλον τῶν Λατίνων γινώσκων, τὸν δημῶδη λόγον ἀντέφητε· Κακὸν πρᾶγμα πρὸς τὸν ἴδιον ἐπαυερχέσθω αὐθέντην. Ταῦτα ὁ Βαϊμουῆτος ἀκούσας καὶ τοὺς ἀποχομισάντας ἐπιμελῶς ἀναζητοῦντας αὐθις αὐτὰ ὄρων μεταβαλὼν ὁ πρὶν ἀποπεμπόμενος ταῦτα καὶ ἀχθόμενος ἐπὶ τούτοις ἰλαρὸν βλέμμα τοῖς ἀποχομισταῖς ἔδεικνυ, καθάπερ τις πολύπους μετασχηματιζόμενος ἐν βραχεῖ. Φύσει μὲν γὰρ ἦν ὁ ἀνὴρ πονηρὸς καὶ ὀξύς πρὸς τὰ συμπίπτοντα, πονηρὸς καὶ ἀνδρείος τοσοῦτον ὑπερέχων ἀπάντων τῶν τότε διερχομένων Λατίνων, ὅποσον δυνάμεσί τε καὶ χρήμασιν ἤττητο. Ἄλλὰ καὶ ὡς πάντων ἐκράτει κακεντρεχείας περιουσίᾳ. Τὸ δὲ παλιμβουλον ὡς φυσικόν τι τῶν Λατίνων παρακολούθημα παρείπετο καὶ αὐτῷ. Τὰ γοῦν χρήματα ὁ ἀπωθούμενος περιχαρῶς τηνικαῦτα ἐλάμβανε. Δύσνους γὰρ ὢν τὴν γνώμην, ἐπεὶ μηδὲ χώραν ὄλω; κερκτημένος (71) τῆς ἀναγκαμίτης ἐξῆει, τῷ μὲν φαινομένῳ χάριν τῆς τοῦ ἀγίου τάφου προσκυνησεως, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἀρχὴν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι προμηθεύμενος, καὶ μᾶλλον, εἰ γένοιτό οἱ, καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας Ῥωμαίων (72) ἐπιδράξασθαι.

C χρωμένῳ ταῖς τοῦ πατρὸς ὑποθημοσύναις, καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινουῦντι, πολλῶν ἐδείτο χρημάτων. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὸ δύσνουν καὶ κακὸς θεός αὐτοῦ ἐπιστάμενος, ἔσπευδε τὰ συνειρόμενα ⁷³ πρὸς τοὺς ὑποτυφομένους αὐτῷ λογισμοὺς εὐφυῶς περιαιρεῖν. Διὸ καὶ τὸ δομοστικᾶτον αἰτούμενος τῆς Ἀνατολῆς οὐκ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως πρὸς Κρήτη κρητιζῶν. Δεδιώξ γὰρ ὁ βασιλεύς μὴ ἐξουσίας δραξόμενος καὶ δι' αὐτῆς δουλαγωγῆσας τοὺς κόμητας ἀπχγίας, ραδίως περιάγοι τοῦ λοιποῦ ὀπη βουλευτῶν αὐτῷ ἔστι. Μὴ θέλων τὸν ⁷⁴ Βαϊμουῆτον ὑπονοῆσαι ὄλω; ὅτι ἤδη πεφώραται, ἐλπίζει χρῆσταις αὐτὸν ὑποσαίνων, ἔφη· Τούτου μὲν καιρὸς οὐκ ἔπω πάρεστι, διὰ δὲ τῆς σῆς ἐνεργείας καὶ πίστεως μετ' οὐ πολὺ καὶ τοῦτο γενήσεται.

cap. 13; et Ordericus Vitalis, lib. viii, pag. 677.

(72) Βασιλείας Ῥωμαίων. Nec injuria id metuebatur Alexius; nam, ut est apud Ordericum, lib. ix, pag. 727, Boemundus Francos proceres ad obsidendam Constantinopolim viriliter incitaverat, antequam venisset ad Alexii conspectum.

suspicio. Atque ut nihil divinam de simulata recusationis causis, acceptandæ quidem pecuniæ consilium ambitio dictavit. Videbat homo vastus animi speique immodicus se innutritum cogitationi regni postquam vivente patre magnos exercitus ductaverat, magnas res gesserat, et ad extremum eo redactum ut patria exiret prorsus extorris, quippe qui nec terram nec urbem haberet ullam quæ ipsum dominum aut principem agnosceret. Ergo religionis ille quidem et vindicandi Domitici sepulcri larvam cupiditati superposuit; cæterum per istam occasionem omni modo decreverat principatum sibi aliquem alicubi parare: nec dubitaturus, si secunda spiraret aura fortunæ, Romanum ipsum cogitare solium et Alexio extruso se imperatorem facere. Hærebant imis sensibus patris monita bello Alexium persequi jubentis, in eo esse ac morari, nec nisi plena patrata victoria desistere: inde enim rem, inde spem, inde vitæ ac rationum statum amplum et commodum ostendi. Porro istuc aspiranti magnarum opum erat necessarium viaticum: et omnem, quod aiunt, moturo funem, ad tantam sibi prædam attrahendam, nervis nimirum opus erat belli divitiis. Igitur istius in partem sumptus dona imperatoris Baimundus admisit; satis jam sentiente Augusto ipso quo astuti Galli consilia spectarent; quocirca is jam tum incidere clanculum coepit orsa omnia vafri hominis, et quidquid ille ad suas ambitiosas spes ex longo directa nectebat, ea mature tempore captato disturbare ac disjungere pergebat imperator; rationes ejus omnes haud modice conturbans. Hujus generis hoc exemplum sit. Satis se adnotum imperatori Baimundus credidit ad domesticatum Orientis sibi ab eo petendum. Sensit Augustus quo res tenderet, ac facile vidit istum magistratum occasiones oblatum Baimundo plurimas demerendi sibi Latinos comites, et ad quidquid vellet sibi que utile putaret, **305** ad extremum obstrictos impellendi; idcirco artem Creticam, quod Adagium habet, adversus Cretensem experiendam ratus, plausibiles quæsit negandi causas; lactans interim inhiantem ac suspendens, ne is sentire se deprehensum posset: *Nondum, inquit, Baimunde, tempus est ejus quam dicis rei. Erit cum tua perspecta rebus fides et virtus confessionem expriment omnibus esse te loco illo multo dignissimum: quando meum judicium corroborante fama publica, multo scilicet tibi amplius tutiusque fuerit voce communi omnium efferi, quam nunc favore principis exponi ad invidiam.*

Ὁμιλήσας τοίνυν αὐτοῖς καὶ παντοίαις δωρεαῖς ἅ καὶ τιμαῖς φιλοφρονησάμενος, τῇ μετ' αὐτὴν αὐτὸς ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ ⁷⁰ καθήστο θρόνου. Μεταπεμφάμενος δὲ αὐτὸν τε τὸν Βαϊμούντον καὶ τοὺς κόμητας ἅπαντας περὶ τῶν κατὰ τὴν ἰδὴν αὐτοῖς συμβησομένων ὤμιλει, βουλευόμενος ⁷¹ τὰ συμφέροντα ἀναδιδάσκειν ἅμα καὶ αἴς εἰώθασιν οἱ Τούρκοι χρῆσθαι μεθοδείαις ἐν ταῖς μάχαις, καὶ ὑποτιθέμενος ὅπως τε παρατάττεσθαι χρῆ, καὶ λόχους καθιεῖν, καὶ μὴ ἐπὶ πολὺ διώκειν ὀπηνίκα τούτοις οἱ Τούρκοι τὰ νῦν διδάσκει. Καὶ οὕτως διὰ τε χρημάτων, διὰ τε λόγων καταμαλάξας αὐτῶν τὸ ἄγριον, καὶ τὰ συνοῖσοντα ὑποθέμενος, τὴν διαπερλίωσιν προὔτρεψατο. Τὸν δὲ γε Σαγγέλην (75) ἠγάπα δια-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ βασιλικοῦ. ⁷¹ βουλόμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Σαγγέλην. *Sangales* interpreti, et Tollio apud Cinnamum; rectius *Sancti Ægidii comes*, hoc enim vocabulo, ut et Cinnamus, expressit Gallicum *Saint-Gilles*, seu *le comte de Saint-Gilles*, qua tum appellatione gaudebat Raimundus Tolosæ et Provinciæ comes. *Wilhelmus Brito*, lib. iii *Philipp.*:

Qui Sancti comes Ægidii, Tolosæque vocatur.

Est autem comitatus S. Ægidii Septimanix, seu Occitanix, urbs, ad Rhodanum, S. Ægidii abbatia insignis, a qua sumpsit appellationem, quam cum in hæreditatis sortem obtinisset Raimundus, superstite adhuc fratre, comes inde Sanctægidianus vocatus est, etiam post adeptum Tolosanum comitatum. Vide *Catellum*, lib. i *Hist. Tol.* cap. 3; et lib. ii, cap. 1. Oppidum pervetustum esse, et stante Romano in Gallis imperio notum in confesso est apud omnes, et ex ruderibus, et antiquorum ædificiorum parietibus abunde colligitur. At quo nomine olim, et ante receptam S. Ægidii nomenclaturam, indigitaretur, ambigunt, nec invicem consentiunt scriptores. *Poldus* in *Ant. Nem.* credidit

Heracleam esse, de qua *Plinius*, quidam *Vindomagum* *Ptolemæi*; *Catellus*, lib. iii *Rerum Occit. Rhodam* putat, cujus mentio apud eundem *Plinium*, seu *Rhodanusiam*, *Marciani Heracleotæ*, a quo *Rhodanus* dictus fluvius. Verum si cum aliis licet hariolari, censuerim potius vetus Ægidianæ urbis nomen *Urgenum* fuisse, vel *Urgernum*, ut habent mss. *Strabonis* codices, *Sidonius* in *Peneg. Avito* dicto, juxta *Sirmondi* conjecturam, *Cyprianus Diacon.* in *Vita S. Casarii Arelat.*; *Gregor. Turon.* lib. viii *Hist.* cap. 30; lib. ix, cap. 7; et *Tabula Pentigeri*; vel denique, ut notæ *Tyronts*, *Uggernum*. Divinationis meæ fundus est *Benjaminus Tudeleus* in *Itiner.* ubi oppidum S. Ægidii *Nogheres* vocat, seu ut habet editio *Constantini l'Empereur*, *Nogres*, vocabulo haud multum ab *Ugerno* abundente: *Nogheres*, inquit, oppidum dictum S. Ægidii, quo loco, si criticam liceat manum apponere, *Ugheres* potius reponendum putaverim. Hinc porro conjecturæ favent *Tabula Pentigeriana*, quam in *Itinere* a *Tolosa Arelatem Ughernam* satuant, a *Nemauso* octo, ab *Arelate* sex milliaribus dispara-

φερόντως διὰ τὸ περιὸν αὐτῷ τοῦ φρονήματος, καὶ τῆς ὑπολήψεως τὸ ἀνόθευτον, καὶ τὸ τοῦ βίου καθαρὸν· Γινώσκων ἅμα καὶ ὁπόσον αὐτῷ τῆς ἀληθείας μέλει, μηδὲν ταύτης μηδέποτε προτιμωμένῳ· τσοῦτον γὰρ ἀπάντων τῶν Λατίνων ἐν πᾶσι διέφερον, ὅσον ἀστέρῳ ἥλιος. Διὰ τοι τοῦτο παρακατέσχεν αὐτὸν τέως μετ' ἑαυτοῦ. Ἀπάντων οὖν συνταξαμένων τῷ αὐτοκράτορι, καὶ διὰ τοῦ τῆς Προποντιδοῦ πορθμοῦ τὸ Δαμάλιον καταλαβόντων, ἀναβείς τῆς ἐξ αὐτῶν ὀχλήσεως, συχνάκις τὸν Σαγγέλην ματεμέμπετο, ἀναδιδάσκων ἅμα καθαρώτερον τὰ κατὰ τὴν ὁδὸν συμβῆσεσθαι μέλλοντα τοῖς Λατίνοις. Παρεγύμνου δὲ καὶ ἦν περὶ τῆς τῶν Φράγγων γνώμης εἶχεν ὑπόληψιν· ταῦτα πολλάκις ἀποστοματίσας τῷ Σαγγέλῃ, καὶ τὰς τῆς ψυχῆς οἷον ὑπανοξίας αὐτῷ πύλας (74), καὶ πάντα διατρανώσας, ἐπέσκηψεν ἀεὶ πρὸς τὴν τοῦ Βαϊμούντου ἐγρηγορέναι κακίαν, ἵνα βουλόμενον παρασπονδῆσαι ἀπειρήγη τοῦτον τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ διὰ πάσης μεθόδου διαλύη τὰς ἐκείνου μηχανάς. Ὁ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορά φησιν· Ἐκ προγόνων καθάπερ τινα κληρὸν τὴν ἐπιτορκίαν καὶ τὸν δόλον ὁ Βαϊμούντος πεκτημέρος, θαῦμα μέγιστον, εἰ τὰ ὁμωμοσμένα διατηρήσειεν. Ἐγώτε δ' ὁμῶς ὡς ἐνδὸν σπεύσω τὸ πρσσταχθὲν ἀεὶ ἀποπληροῦν. Καὶ συνταξάμενος τῷ αὐτοκράτορι, ἀπεισιν ἐνωθησόμενος τῷ παντὶ στρατεύματι τῶν Κελτῶν.

audendoque contra imperatorem clam palamve deduceret obsecravit: ac omni ratione dissolvendis ejus machinis prohiberet, ne quid Romana res a vafri hominis perfidia detrimenti pateretur. Hæc apud se agentis Augusto sic Sangeles respondit: *Cum a proavis perjurium et dolum velut hæreditatem quamdam Baimundus acceperit, mirum valde sit si permaneat in iis quæ jurejurando interposito promissit. Equidem quantum erit in me situm, voluntati tuæ isti æquissimæ non deero, daboque fidem, utinam efficacem, operam, ut is se in officio contineat.* Sub hæc dicta salutato imperatore abiit et ipse, adjuncturus se quoque confluentibus in unum undique copiis Gallorum.

Variæ lectiones ex cod. Coislîn.

*7 μθ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

tum. Neque alio statuere videtur loco Gregor. Tur. dum scribit Recaredum Gothorum regem ab Hispaniis egressum apud Caput Arietis (*Castelnaudari*) castra obtinuisse, mox direpto Tolosano pago, invasisse *Ugernum*, Arelatense castrum, resque cunctas diripuisse, sicque sese infra urbis Nemausensis inclusisse muros. Gregorio concinit Joannes Pielariensis in Chron. ubi agit de eadem Recaredi in Gallias irruptione, scribens castrum, quod *Ugerno* vocatur, tuissimum valde in ripa Rhodani fluminis cepisse. Quæ quidem *Orgoni* nullo modo possunt convenire, uti Papius Massonus, Catellus, et alii, qui *Ugernum* cum *Ernagiño* perperam confundunt, interpretantur. Ernaginum quippe ad *Druentiam* *Uvium* statuunt Antoninus in *Itiner.* et vetus hæc inscriptio: PATRONO. NAVTARUM. DRVENTICORVM. ET. VTRICVLARIORVM. CORP. ERNAGINENSIVM. Belle vero describitur *Orgoni* situs in *Itiner.* Gregorii XI PP.:

In Orgone terra abundans lapidibus, die tertia Petrus jacitur,
Sed in humo petrea spinosaque granum inano seritur,
Arctu est via, ex uno latere alveo Druentia clauditur,
Ex altera ripa saxea macerie inexpugnabili modo protegitur.

A quo disputavit; sperans qua sermone consiliisque tam benevolis, qua largitionibus pecuniarum quibus haud pepercerat, mores asperos infensæ gentis ad aliquem sui amorem aut respectum posse inflecti. Sic demum abire omnes ac trajicere permisit, uno Sangele retento. Hunc imperator præcipue ex omnibus amabat, propter animadversam in eo eximiam prudentiam, conjuncta sinceritate luci experte, munditia vitæ ac candore morum admirabili: veritatis vero studio tanto ut nihil quantiavis pretii pro simulatione aut mendacio pacisci posse videretur. Hæc dotes virtutesque quibus supra Latinos universos non minus eminebat Sangeles quam sol in stellas cæteras, charissimum cum Alexio fecerunt, adeo ut ejus apud se moram expeteret magnopere, ac cæteris vale dicentibus abeuntibusque, utique retineret. Cum hoc digressis per fretum Propontidis, et ad Damalium provectis aliis, levius imperator cura turbaque, agere sæpius consueverat, odocereque distinctius quæ Latinis eventura per viam crederet. Quia etiam eo fiduciæ processit ut suspicionibus quas de Gallis conceperat communican-dis, plane ipsi se nudaret, totasque animi januas panderet; imploraret quoque illius opem vigiliamque in nostri custodiam adversus malitiam Baimundi, quem pro ea quæ inter eos naturæ et usu coaluerat familiaritate, ut a pactis migrandis

Prædictis addo locorum intervalla; nam *Ægidianum* oppidum tribus Francicis milliariis ab Arelate distat, quæ sex milliaribus Peutingerianis conveniunt, numeratis in singula duobus, aut amplius, Romanis milliariis. Deinde sicut *Ugernum* in Rhodani ripa collocatur a scriptoribus, ita constat *Ægidianam* urbem haud procul ab Hispaniensi Rhodani alveo, seu potius ostio, quod hodie *la Robine* incolæ vocant, distare. Scio aliter videri de *Ugerno* viro docto, et in geographicis peritissimo, qui *Bellocadrum*, seu *Beaucaire*, interpretatur. Meminit Catellus, lib. iv *Rerum Occit.* pag. 580, castri *Ugern* dicti in Septimania, sed an ad *Ugernum* pertineat, non temere desinio.

(74) Τῆς ψυχῆς ὑπανοξίας πύλας. Comitem S. *Ægidii* propter egregias animi dotes cultum impensus ab Alexio testantur, præter *Annam*, *Albertus Aq.* lib. ii, cap. 20; lib. viii, cap. 5 et 7; *Tudebodus*, lib. v, et *Ordericus Vitalis*, lib. x, pag. 779. Ab eo tamen nequaquam adduci potuit, ut quod verbis conceptis Alexio præstiterant hominum *Hugo*, *Gothofredus*, cæterique Francorum procæres, ipse perinde profiteretur, *Contentus jurasse Alexio vitam et honorem, quod nec per se, nec per alium auferret*, uti habent *Raymundus de Agiles*, pag. 141; *Robertus Monach.* lib. ii; *Baldricus*, *Tudebodus*, *Willelm. Gemetic.* etc.

Ὁ μὲντοι αυτοκράτωρ ἤθελε μὲν μετὰ τῶν Κελ-
τῶν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἀπιέναι, ἐδεδλει δὲ (75) τὸ
αὐτῶν ἀναριθμητὸν πλῆθος· δεῖν οὖν ἐλογίσατο τὸν
Πελεκάνον καταλαθεῖν, ἵν' ἐγγύθεν Νικαίας ἐνδια-
τρίδων μανθάνη μὲν τὰ τοῖς Κελτοῖς συμβαίνοντα,
ἀμα δὲ καὶ τὰς τῶν Τούρκων ἐξωθεν ἐφόδους καὶ
τὴν τῶν ἐντὸς Νικαίας κατάστασιν. Ἐν δεινῷ γὰρ
ἐποιεῖτο εἰ μὴ τι στρατηγικὸν ἐν τῷ μεταξὺ καὶ αὐ-
τὸς κατορθώσῃ, καὶ διεσκοπεῖτο⁷⁵ ἵνα, ἐὰν ἐπιτήδεια
ἐκ πράγματα εὐρήσῃ, αὐτὸς τὴν Νίκαιαν ἀνέλῃ καὶ
μὴ παρὰ τῶν Κελτῶν αὐτὴν σχοίῃ κατὰ τὰ παρ'
ἐκείνων ὁμωμοσμένα⁷⁶. Εἶχε δὲ τὴν βουλήν ταύτην
ὁ τοδύχιον, καὶ πᾶν ὅπερ ἂν ὀκονόμει καὶ τὴν αἰ-
τίαν δι' ἣν γίνεται, αὐτὸς καὶ μόνος ἤπιστατο,
μόνῳ τῷ Βουτουμίτῃ⁷⁷ τοῦτο ἐμπειπιστευκῶς. Καὶ
τοῦτον ἀποστείλας ἐφ' ᾧ ὑποποιεῖσθαι τοῦς ἐντὸς
Νικαίας Βαρβάρους διὰ παντοίων ὑποσχέσεων καὶ
ἀπιθείας τελείας, ἐν μέρει δὲ καὶ ἀπειλούμενος
τόσα καὶ τόσα πείσσει καὶ παρναλώμα ξίφους
γενέσθαι, εἰ παρὰ τῶν Κελτῶν ἀλῶεν· καὶ πάλαι
τὸν Βουτουμίτην γινώσκων εὐνούστατον καὶ περὶ τὰ
τοιαῦτα δραστήριον. Ταῦτα μὲν οὖν ἐξαρχῆς τοῦτον
παρηκολουθήκει τὸν τρόπον.

neris ministrum. Ei ergo demandavit curam deliniendorum qui Nicæam obtinebant Barbarorum qua
promissionibus tum rerum aliarum tum certæ impunitatis ac securitatis tutæ qua minis apte intextis
intentatisque ac arte exaggeratis malorum immanium et innumerabilium quæ si expectarent dum
urbs a Gallis caperetur, subituri absque lubio, passuri sine remedio, sine solatio forent. Hæc uti
erant ab initio provisæ, finem ex voto imperatoris habuere.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁵ διεσκοπεῖτο γούν. ⁷⁶ ὁμωμομένα. ⁷⁷ Βουτομίτη.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(75) Ἐδεδλει δέ. Sollicitatus a Raimundo et aliis
comitibus imperator, ut una cum Francis in sacram
expeditionem proficisceretur, sicut convenerat, hac
se texit excusatione: Se nimirum præmetuere Ale-

mannos et Hungaros, et Comanos, aliasque fera
gentes, quæ imperium suum depopularentur, si ipse
transitum cum peregrinis faceret. Raym. de Agiles.
Robert. Mon., lib. II.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΑ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XI.

307 ARGUMENTUM.

Galli multis et ingentibus præliis Turcos vincunt, ac res eorum plane profligant. Ni-
cæam, Antiochiam, Hierosolymam, urbes alias plurimas, partim imperatori, partim sibi
subjiciunt. Gotthofredus eligitur ab iis Hierosolymorum rex; succedit ipsi mortuo, ejus
frater Balduinus. Imperator res prospere terra marique contra Turcos gerit. Gallos cautis
primum artibus, deinde aperto bello infestat.

PERIOCHE.

Galli Nicæam oppugnant. Imperator Pelicani sedem eligens tempore obsidionis Nicæensis versutis artibus id agit ut Nicæam Gallis eripiat. Butumite ad id utitur. Sangeles primus a Turcis auxilio Nicææ venientibus invasus eos vincit. Atrox Turcorum cum Gallis prælium, diu anceps. Galli vincunt ad extremum. Sultanus permittit Nicæensibus ut sibi consulant. Gonatos turris Nicææ cur sic dicta. Manuelis **308** Erotici Comneni præfectura contra Sclerum sive Durum. Nicææ oppugnatio-urgetur. Imperator ad eam machinas Gallis mittit. Cur se Gallicis copiis non junxerit. Nicææ adjunctus lacus ab imperatore occupatus. Insultus in urbem acer. Butumitis solertia. Nicæenses Turci se illi dedunt. Imperatoris astutia. Copiæ ipsius Nicæam occupant Gallis exclusis. Butumites Nicææ præfectus Turcos satrapas ad imperatorem mittit. Rhodomerus et Monastras eorum ductores parum cauti. Galli comites evocantur ab imperatore. Tancredi dictum et factum audax. Taticius expeditionis sacræ comes adjunctus Gallis ab Augusto. Qui desertores militiæ Gallicæ colligit. Baimundus agminis primi ductor atrociter invaditur a Turcis. Triâ ingentia prælia et totidem victoriæ insignes Francorum de Turcis. Trimestris oppugnatio Antiochiæ. Taticius cum copiis ab ea recedit. Fames in castris Latinorum. Astutia Baimundi in parando sibi Antiochiæ principatu. Antiochiam proditione ejusdam Armeni Baimundus primus intrat. Galli undique simul irruentes urbem capiunt. Curpagan auxilio serus veniens Antiochiæ, clausos intra eam Gallos oppugnat. Baimundus novam arcem Antiochiæ imponit. Fortitudo Gallorum constans in summis rerum angustiis. Imperator Joannem Ducam contra piratas mittit. Is Caspacem classi præficit. Ei adventu primo Smyrna deditur. Ingens in ea urbe cædes occasione necati Caspacis. Hyaleus Smyrnæ præfectus. Tangripennes et Muraces acie apud Ephesum victi a Joanne. Capti satrapæ per insulas sparsi. Petzea Epheso præfectus. Sardes, Philadelphia, Lampe, Laodicea Joanni se dedunt. Turcos idem ad Polybotum vincit. Imperator in auxilium Gallorum apud Antiochiam extrema tolerantium procedit usque Philomelium. Ibi per legatos eorum de summa eorum necessitate plene edoctus eosdem tamen metu victus deserere statuit, reditu pronuntiato, mox peracto, frustra illum excusante filia. Christiani cum imperatore Turcos fugiente transmigrant, ejus suasu. Ismael archisatrapa Paipertum oppugnat. Galli, deserti ab hominibus, ad Deum confugiunt. Petrus episcopus eos ad pœnitentiam hortatur. Et sacrum clavum quærere monet. Is mirabiliter inventus Sangeli castissimo credito portandus traditur. Mirabilis victoria de Turcis qua Galli quatuor numerosissimum Turcorum exercitum fundunt. Strages ingens Turcorum. Triginta dies prædæ comportandæ viæ sufficiunt. Baimundus Antiochiæ præficitur. Hierosolyma oppugnatur a Gallis et capitur. Gotthofredus ejus rex creatur. Amerimnas Babylo-nius in Gallos movet. Primo ab iis vincitur, mox eos vincit. Ramelem de iis capit. Japham oppugnat. A Balduino denique vincitur. Gotthofredus a fratre Balduino redimitur. Reliqui comites Galli Babylone captivi donantur imperatori. Sangelis in imperatorem fides. Arces ei multas subjicit. Ejus præclarum stratagema quo Atapacam apud Antaradum vicit. Idem arcem designat prope Tripolim. Tancredus Laodiceam oppugnat et capit. Gotthofredo mortua succedere in regno Sangeles recusat. Balduinus ei sufficitur. Exercitus Normanorum novus millium equitum quinquaginta peditum centum, Constantinopolim pervenit. Duces ejus Flandrenses duo consilia imperatoris respuunt. Is eis Sangelem et Tritam comites dat. Normani Ancyram capiunt. Crudelitas eorum sacrilega, miserrima **309** ipsorum clade punita. Mors Sangelis. Ejus nepotem et hæredem Gulielmum imperator sibi adungere nititur. Imperatoris et Baimundi mutua querelæ de se invicem. Butumites contra Baimundum missus. Michaelis et Bardæ contumacia ex fiducia favoris Augusti. Butumites prospere rem gerit in Cilicia. Galli Asiani auxilia Pisanorum implorant. Pisana classis nongentarum navium duce episcopo. Imperatoris contra eam apparatus. Taticius honore auctus. Pugna Romanæ classis cum Pisana, tempestate dirempta, Romanis tamen ope ignis missilis, inventi tum novi, vincentibus, fugientibus Pisanis. Latini crudeliter a Romanis trucidati. Pisani ad Baimundum se conferunt. Baimundus de pace interpellatus a Romanis ducibus, eum mentionem superbe rejicit. Romana classis naufragio perit. Imperator Curicum præoccupat. Genuensis classis auxilio Francis advenit. Classis Romana contra eam missa magno naufragio debilitatur. Cantacuzenus Laodiceam oppugnat; urbem et portum. Arci Baimudus auxilia infert. Monastras Ciliciam Gallis eripit. Baimundus in angustiis deprehensus mortuum simulat. Sic tuto Coryphum desertur. Unde grandes minas intentat imperatori.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΑ΄.

—

At Baimundus et omnes comites illic congregati A Ὁ δὲ γὰρ βασιμῶντος καὶ πάντες οἱ κόμητες
unde trajecturi Cibotum versus post Gotthofredum ἐνοσθέντες αὐτὸν διακλωσασθαι πρὸς τὴν Κιβωτὸν (76)

Cat. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Κιβωτὸν. Vide Not. ad pag. 174.

ἔμελλον μετὰ τοῦ Γοντοφρέ, τὴν τοῦ Σαγγέλη προσ-
 μένειν ⁸¹ ἀφιξίν. Πλήθος δὲ ὄντες ἀναρίθμητον (77),
 ἐπεὶ οὐκ ἠδύνατο αὐτοῦ που προσμένειν διὰ τὴν
 σπάνιν τῶν βοσκημάτων (εἰ καὶ τὴν τοῦ βριλέως μετὰ
 τοῦ Σαγγέλη ἀνέμενον ἀφιξίν, ἵνα κείθι συνταξά-
 μενοι αὐτῷ τῆς πρὸς Νίκαιαν φερούσης ἀφῶνται ⁸²)
 διγῆ διαιρεθέντες. Ὁ μὲν διὰ τῆς Βιθυνῶν καὶ τῆς
 Νικομηδείας πρὸς Νίκαιαν ἤλαυνεν, οἱ δὲ τὸν τῆς
 Κιθωτοῦ διανηξάμενοι πορθμόν, εἰς ταῦτόν συνελή-
 λυθησαν. Καὶ οὕτω τῇ Νικαίᾳ προσπελάσαντες,
 τοὺς πύργους καὶ τὰς μεταξὺ κορτίνας (78) σφίσι
 αὐτοῖς διενείμαντο, κατὰ τάξεις τινὰς τὴν τειχομα-
 χίαν ποιεῖν βουλευσάμενοι, ἵν' ἐντεῦθεν ἕτερος πρὸς
 ἕτερον ἐρίζοντες καρτερωτέραν τὴν πολιορκίαν
 ποιοῦντο. Τὸ δὲ λάχος (79) τοῦ Σαγγέλη κενὸν
 ἔασαντες, τὴν ἐκείνου προσέμενον ἀφιξίν. Ἐν-
 ταῦθα ⁸³ δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὸν Πελεκάνον κατ-
 ἔλαθε, κατὰ νοῦν ἔχων τὴν Νίκαιαν, ὡς ὁ λόγος
 φθάσας ἐδήλωσεν. Οἱ δὲ ἐντὸς Νικαίας Βάρβαροι
 τὸν σουλτάνον (80) πολλάκις εἰς τὴν σφῶν αὐτῶν
 ἀρρώγην ⁸⁴ μετεπέμποντο. Ἐκείνου δὲ τι βραδύνον-
 τος ⁸⁵ καὶ τῆς πολιορκίας ἐξ ἀνατολῆς ἡλίου μέχρι
 καταδύσεως αὐτῆς ἐν πολλαῖς ἤδη γινομένης ἡμέ-
 ραις, ἐπεὶ ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐῶρων
 γνωσιμαχῆσαντες, βέλτιον προσεληλυθέναι τῷ βα-
 σιλεῖ ἢ παρὰ τῶν Κελτῶν ἀλῶναι ἐγνώκεσαν. Με-
 τακαλοῦνται τοίνυν ἐπ' αὐτῷ τὸν Βουτουμίτην τόσα
 καὶ τόσα ἀγαθὰ παρὰ τοῦ βασιλέως πείσεσθαι διὰ
 γραμμάτων συχνῶν πολλάκις αὐτοῖς ἐπαγγελάμε-
 νον ⁸⁶, εἰ τὴν Νίκαιαν αὐτῷ παραδοίεν. Ὁ δὲ τὰς
 τοῦ βασιλέως φιλοφροσύνας καθαρώτερον ἀπαγγέλλας
 καὶ τὰς ἐγγράφους ὑπόσχεσεις ὑποδείξας εἰ τὸ κά-
 στρον αὐτῷ παραδοίεν, ἀσμένως δέχεται παρὰ τῶν
 Τούρκων ἀπειρηκότων ἤδη πρὸς τοσαῦτα πλήθη
 ἀντικαθίστασθαι ⁸⁷, καὶ βέλτιον λογιζομένων τῷ
 βασιλεῖ τὴν πόλιν αὐθαιρέτως παραδοῦναι, καὶ χρη-
 μάτων καὶ τιμῆς μετασχεῖν, ἢ ξίφους παρανάλωμα
 γενέσθαι. Οὕτω τριττὴν ⁸⁸ ἡμέραν ὁ Βουτουμίτης
 ἐντὸς εἶχε, καὶ ὁ Σαγγέλης καταλαβὼν ἀποπειράσθαι
 τοῦ τείχους δι' ὧν ἠτοίμαζεν ἐλεπόλεων ἔσπευδεν.
 Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ φήμη τις αὐτοὺς καταλαμβάνει
 τὴν τοῦ σουλτάνου ἔλευσιν μηνύουσα. Τοῦτο οἱ

erant, imperatoris, ut putabant, cum Sangele ad
 ipsos eo usque processuri, adventum operiri con-
 sultuerant, ut hoc secum assumpto, illo salutato,
 infesti Nicæam pergerent. Verum illis cunctantibus,
 cum is quem insederant locus innumerabili multi-
 tudini eorum agere alimenta suppeditaret, mutare
 consilium coacti sunt. Fracto igitur Ciboti munitus
 trajecto, collecti rursus, Nicææ se muris adinove-
 runt: quo eodem se posterius per Bithynos et Ni-
 comediam Sangeles contulit. Duces porro Latini
 primo ad Nicæam impulsu, turres urbis ejus et co-
 ronam mœnium eas continuantem inter se partiti
 continuo sunt, attributo unicuique tertio muri spatio
 quod arbitrato suo quibus vellet possetve machinis
 atque artibus quateret; non temere arbitantes.
 oppugnationis universæ ardori haud paulum posse
 adjici æmulatione singulorum: qui seu vincere
 alios affectent, seu vinci ab aliis metuant, exstimu-
 landi comparatione ista videbantur ad impetum
 intendendum tota contentione virium. Ratio etiam
 Sangelis absentis ea in sortitione habita est; et lo-
 cus illi vacuus relictus mœnium, quem propriis co-
 piis et consiliis adoriretur, ubi advenisset. Impe-
 rator vero consilium exsecutus ante memoratum,
 se Pelecanum transtulit; ibique subsistens quas
 dixi de Nicæa sibi adjungenda cogitationes agita-
 bat. Cæterum qui Nicæam oblinebant Barbari cum
 sæpe missis nuntiis Sultanis longius cunctantis
 auxilium frustra implorassent, tandem pertinaci
 Latinorum et dies totos uno tenore acris impetus
 continuare solitorum oppugnatione fracti, adducti-
 que in necessitatem **310** deliberandi de summa
 rerum, post multam, ut usuenit tali tempore, al-
 ternationem sententiarum, decreverunt ad extre-
 mum longe videri conducibilius ad imperatorem acce-
 dere, quam a Gallis capi. Deliberatione sic conclusa
 Butuniten accersunt, ejus litteris plurimis amplis-
 sima præmia et beneficia ab imperatore ostentan-
 tibus, provocati ad deditiōnem sæpius fuerant. Is
 præsens quæ scripserat affirmans, quin eadem
 dilucidius et disertius pollicita frequentans, ac
 chartas imperatorias quibus munitus venerat ad

Varia lectiones ex cod. Coislín.

⁸¹ προσέμενον. ⁸² ἀφῶνται. ⁸³ ἐν ταύτῳ. ⁸⁴ ἀρῶγην. ⁸⁵ βραδύνοντος. ⁸⁶ ἐπαγγελάμενον. ⁸⁷ αὐ-
 τοῖς καθίστασθαι. ⁸⁸ τρίτην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Πλήθος ἀναρίθμητον. Fulcher. Carnot. lib. 1, cap. 4. de obsidione Nicæna: *Tunc de exercitiibus plurimis unus illic exercitus effectus est, quorum centum millia loriciis et galeis muniti erant: quem qui de numero sapiebant, sexies centum millia ad bella valentium esse aestimabant, exceptis inermibus, videlicet clericis, monachis, mulieribus et parvulis.*

(78) Καὶ τὰς μεταξὺ κορτίνας. Ruymundus de Agiles, pag. 144: *Hanc igitur talem civitatem Boemundus obsedit a septentrione, dux et Alemanni ab oriente, comes (S. Ægidii) et episcopus Podiensis a meridie, etc. Cæterum cortinas appellant nostri, ut et Græci recentiores, murorum loricas inter hinas turres, nisi hic usurpat Anna, a cortibus, sive russicis areis, quæ muris incingebantur, fortassis di-*

etas. Has *curtes clausas* vocant chartæ Alemannie. apud Goldast, n. 60, 64; *cortina*, n. 53, et aliud Diploma in *Bibl. Sebuse* centur. 1, cap. 78; Thwroczius in *Salom.* cap. 52; *Milites autem Ladislai agmina Salomonis 366 tanquam in cortinis concluserunt.* Atque inde ipsi quæ areas claudunt muri cortinæ dictæ videntur, ut et ab his auleæ, peripetasmata, vela quibus aut loca ambiuntur, aut loca circumcluduntur. Anastas. n. Leone III: *Fecit cortinam sericam habentem perichysim*, etc. Vide Menrs.

(79) Τὸ δὲ λάχος. Albert Aq. lib. 11, cap. 24.

(80) Σουλτάνον. Solymani n. Alb. Aq. lib. 11, cap. 21; Tyr. lib. 11, cap. 2.

idem dictorum faciendam monstrans; eorrem denique tractando deduxerat, ut Turci desperantes se posse amplius Gallis obsistere, sequi spem oblatam ab imperatore opum honorumque, mallet scilicet; quam intentatam hostili gladio perniciem mox subire. Nondum tertium hisce intra Nicæam transigendis Butumites diem exegerat, cum Sangeles partem sibi relictam oppugnationis strenue capessens, paratis ante machinis tentare ac succutere murum coepit conatu magno. Fama inter hæc percerebuit sultanis adventantis, quæ ad Turcos perlata Nicæenses facile effecit ut ii Butumitem disjecto compositionis negotio ejicerent. At sultanes præ se misit exercitus partem quasi exploraturam, ecquid revera vacuus locus esset ille qui ut dixi, reservatus Sangeli fuerat? Præceperat autem suis ne si qui contra Galli incurrerent, pugnam cum iis detrectarent. Itaque cum ab ea parte quam insidebat Sangeles, signa primum apparere Turcorum cepissent, ea conspiciti procul Sangelis milites alacritate mira procurrentes obviam conseruere cum Turcis prælium; nec cessarunt alii comites festinare suppetias Sangelianis certantibus. Quin ipse Baimundus ac cæteri plane omnes accepto nuntio barbaricæ impressionibus, ut par erat, moti, ex propria ejusque comitis militia ducentis ab unoquoque militibus selectis, conflatum tali collatione numerosissimum exercitum statim ad auxilium Sangelis expediunt. Adfuerunt copiæ in tempore; funduntur fuganturque Barbari, Gallis usque vesperam insequentibus. Nihil hac prima belli

A Τούρκοι μεμαθηκότες καὶ τεθαβρήκότες τὸν Βουτουμίτην παραχρῆμα ἐξέωσαν. Ὁ δὲ σουλτάνος, μέρος τοῦ στρατοῦ ἀποδιελόμενος, ἀπέστειλε ⁸⁰ σκιζομένους τὴν τοῦ Σαγγέλη ἔφοδον, παραγγέλλας ὡς, εἰ τισὶ τῶν Κελτῶν ἐντύχοιεν, μὴ ἀναβαλέσθαι τὴν μετ' αὐτῶν μάχην. Θεασάμενοι δὲ τούτους πόρρωθεν οἱ τοῦ Σαγγέλη ξυμμίγνυνται. Ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ κόμητες καὶ αὐτὸς ὁ Βαϊμούντος, τὴν τούτων τῶν Βαρβάρων ἐνωτισθέντες ἔφοδον ἐξ ἐκάστης κομητούρας (81) ἀνὰ διακοσίους διελόμενοι καὶ εἰς πολὺ πλῆθος ξυμποσώσαντες, παραχρῆμα εἰς ἀρρωγὴν ⁸⁰ τῶν τοῦ Σαγγέλη πέμπουσι. Ἐφθακότες δὲ μέχρι ἐσπέρας τοὺς Βαρβάρους ἐδίωκον. Ὁ δὲ σουλτάνος οὐδαμῶς ἐπὶ τούτοις ἀνεπεπτώκει, ἀλλ' ἀγαζούσης ἡμέρας ὀπλιζέται καὶ πανσυδὶ τὴν ἔξω τειχῶν Νικαίας πεδιάδα κατειλήφει. Καὶ οἱ Κελτοὶ αἰσθόμενοι τῆς τούτου παρουσίας καρτερῶς ὀπλισάμενοι καθαπερὶ λέοντες κατ' αὐτῶν ἔνται, καὶ συβρήγνυται τῆνικαῦτα πόλεμος δεινὸς καὶ βαρῦς. Ἐν ἰσῆ δὲ μόρα τῆς μάχης ἀμφοτέροις ἰσταμένης τοῖς μέρασι δι' ὅλης ἡμέρας ⁸¹· ἐπεὶ δὲ ἡλῖος ἐπὶ κνέφας ἤλθε, τρέπονται οἱ Τούρκοι, τῆς νυκτὸς αὐτῆς ⁸² διαστησάσης ⁸³ τὴν μάχην. Πίπτουσι μὲν οὖν ἐξ ἐκατέρων πολλοὶ, κτείνονται δὲ οὐχ ἥττονας, τιτρώσκονται δὲ οἱ πλείους. Καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην (82) ἀράμενοι οἱ Κελτοί, πολλῶν δὲ καὶ ⁸⁴ κεφαλῶν τοῖς δόρασι περιπεύραντες, ἐπανέρχονται καθαπερὶ σημαίας ταύτας φέροντες· ἐν' οὕτω πόρρωθεν τὸ γεγονός διαγνόντες οἱ Βάρβαροι, καὶ τὴν ἐκ πρώτης βαλβίδος ἤτταν δειλιάσαντες, τῆς συντόνου μάχης ἀποστήσονται.

C se ac suos armat, explicataque late acie plunitiem, quæ multa objacet, Nicææ suburbanam occupat. Facile agnovere Galli specie procul ac numero audaciaque exercitus hostilis præsentem adesse illic cum viribus ac copiis præcipuis sultanem ipsum caput rei Turcicæ; ergo velut in periculo digno suis animis valide armati, moxque exsiliennes impetu ardenti, nihilo sane minori eo qui leones rabidos in prædam agit, adversus Turcos contra

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ ἀπέστειλε. ⁸⁰ ἀρωγὴν ⁸¹ Desunt voces δι' ὅλης ἡμέρας. ⁸² αὐτοῖς. ⁸³ διαστησάσης. ⁸⁴ De e vocula καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(81) Κομητούρας. Apud Græcos J. C. κομητοῦραι sunt districtus et præfecturæ vicorum. Constant. Porph. Nov. Περὶ δυνατῶν, etc. πρὸς τὰ ὑπὸ τὴν αὐτὴν μητροκωμίαν χωρία, ἤτοι ὑπὸ τὴν αὐτὴν κομητούραν. Hic vero stationes intelliguntur comitibus, proceribus, et potissimis exercitus ductoribus in castris ad Nicæam assignatæ; Galli dicimus quartier; unde censet eruditus interpretes a comitibus κομητούρας dictas, et hocce vocabulo intellexisse Annam militiam propriam ejusque comitis, ad obsidionem Nicænam; cui sententiæ favet vox ipsa cum, ὁ, scripta. Sic comitias, et cometias, comitum districtus, seu ipsos comitatus vocant non semel scriptores Latini ætatis mediæ, Specul. Saxon. lib. III, art. 64; Jus Feudale Sax. cap. 36; Arnoldus Lub. lib. II, cap. 8; Chronicon aula reg. cap. 1, 5, 9, etc.; Cesar. Heisterb. lib. VIII, c. 26; Historia archiep. Breu. an. 1133, 1144, et 1350, et Diplomata varia apud Browerum, lib. XV Annal. Trevir. et Freherum in Orig. Palat. part. I, c. 11, et pag. 81, 82. At jurisconsultis Græcis, seu potius, Græculis Byzantinis, videntur dictæ κομητούραι, pagi et vici aliquot uni metrocomiæ subditi; ut

ut metropolis caput materve est provinciæ, ita metrocomia mater vicorum. Igitur cum a comitibus inferioris et tertii ordinis regerentur illæ, eorumque essent obnoxie jurisdictioni, inde comituræ appellatæ sunt; nam et metrocomias a comitibus seu iudicibus gubernatas probabile est, ut sunt etiamnum illi quos comites parochiales, et parochianos vocant Decreta Calomani, Andreæ, et Sigismundi regum Hungariæ, et comites pagi Lupus abbas Ferr. epist. 24. Proinde κομητούρα erit districtus comitis pagensis, seu vicani, vel potius convicanorum cœtus et conventus, uti metrocomia accipitur, tit. Non licere habit. metroc. etc. lib. II Cod. Just. Dicuntur autem et convicani κομηται in nov. 38; unde et κομητούρα; etymon posset accersi, si cum, ω, scripta vox reperiretur. Verum ut sese res habeat, Anna κομητούραν usurpavit μεταφορικῶς, pro statione militari certo in loco assignata, certisque limitibus, ut sunt metrocomiæ, definita et circumscripta.

(82) Τὴν νίκην. Tudebod. lib. II; Albert. Aqu. lib. II, cap. 27; Tyr. lib. III, cap. 4, et alii.

involant. Colliduntur acies, acri, si unquam alias aut alibi, gravi et atroci prælio, nec minus diuturno; nam partis utriusque obnoxia pertinacia in æquilibrio fortunæ quodam toto ferme die pugna constitit. Sub solis tamen occasum vertuntur in fugam Turci; intempestivis victori scilicet, opportunis victo, tenebris prohibentibus, ne fugacibus insequendis, successus fructum pernicie hostium Galli extenderent. **311** Qui splendide victoriæ compotes triumphabundi revertebantur in castra, capita cæsorū hostium longis hastilibus infixa præferentes, ad terrorem videlicet obsessorum, quos ille conspectus de clade suorum admoniturus erat, crepturusque eisdem omnem demum spem quam in sultanis auxilio constituerant; a quo quam nihil expectandum foret, satis esset clade ista prima et quasi ad limen offensione declaratum, ex quibus colligerent frustra vexari se casso labore repugnandi, et pertinaciam fracti remitterent.

Τοιαῦτα μὲν οὖν οἱ Λατῖνοι πεπράχασί τε καὶ A
 διαλογίσαντο. Ὁ δὲ σουλτάνος, τὰ ἀπειρα τούτων
 θιασάμενος πλήθη, καὶ τὴν ἀκάθεκτον τόλμαν ἐξ
 αὐτῆς προσβολῆς ἐγνωκῶς, τοῖς ἐντὸς Νικαίας Τούρ-
 κοῖς τὸ ἐνδόσιμον δίδωσι. Πράσσετε τοῦ λοιποῦ,
 λέγων, πᾶν ὅτι βέλτιον κρίνετε· ἤδει γὰρ πρὸ πολ-
 λοῦ τῷ βασιλεῖ μᾶλλον προαιρουμένους παρα-
 δοῦναι τὴν πόλιν ἢ παρὰ τῶν Κελτῶν ἀλῶναι. Ὁ δὲ
 γε Σαγγέλης, τοῦ προκειμένου ἐχόμενος ἔργου, μό-
 συνα κυκλοτερῆ τεκτηνάμενος, καὶ ἐξ ἑκατέρου
 μέρους βύρσαι; αὐτὸν περιστείλας, κατὰ δὲ τὸ
 μέσον λόγους διαπλέξας καὶ πάντοθεν κατοχυρώσας,
 τῇ πλευρᾷ⁹⁶ προσεπέλασε τοῦ λεγομένου Γονάτου
 πύργου. Ὅς τὴν ἐπιωνυμίαν ἐκλήρωσάτο πάλαι,
 ὀπτηνίκα Μανουήλ (83) ἐκεῖνος ὁ τοῦ προδεσπαστευ-
 χότος Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ ὁ⁹⁷ πατήρ, καὶ τοῦ B
 ἀδελφοῦ⁹⁸ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ πρὸς πατρὸς ἐμοῦ
 πάππου, στρατηγὸς αὐτοκράτωρ τῆς ἐφ᾽ ἑσῆς ἀπάσης,
 παρὰ τοῦ τότε βασιλεῦς τος Βασιλείου προῦδέβλητο·
 ἐφ' ᾧ τὴν μετὰ τοῦ Σκληροῦ ἐχθραν διαλύσαι, ἢ
 χεῖρὶ πρὸς τοῦτον ἀντικαταστᾶς ἢ γνώμῃ πρὸς
 εἰρηνικῆς σπονδᾶς τοῦτον συναλλάσας. Ἐπεὶ δ' ὁ
 Σκληρὸς μαχιμώτατος ὢν⁹⁹ αἵμασι χαίρων ἀεὶ τὴν
 μάχην τῆς εἰρήνης μᾶλλον ἠσπᾶσατο, πολέμων
 μεγάλων καθ' ἑκάστην συρδῆγγυμένων, ὡς τοῦ
 Σκληροῦ μὴ μόνον τὴν εἰρήνην μὴ θέλοντος, ἀλλὰ C
 δι' ἐλεπόλεων γενναίων ἀγωνιζομένου τὴν Νικαίαν
 εἰλεῖν, καταβράξαντος τὰ τεῖχη τοῦ πλείονος μέρους
 τοῦ πύργου ποδοκαπηθέντος κάτωθεν, συνέβη σάξαι
 τὸν πύργον ὡς ἐπὶ γόνυ δοκεῖν ἐπικλιθῆναι, καὶ
 τούτου τῆς τοιαύτης μετεληχέναι προσηγορίας.
 Οὕτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τὸν Γονάτην παρηκολουθήκει.
 Ὁ δὲ Σαγγέλης τὸν ἤδη ῥηθέντα μόσυνα ἐμπείρως
 πάγῃ κατασκευάσας, ὃν οἱ πλείονα ἐμπειρίαν τῶν
 μηχανικῶν κεκτημένοι χελώνην (84) κατονομάζου-
 σιν, ἐκτὸς τούτου ἄνδρας ὀπλοφόρους τειχεσιπλή-
 κτας¹ εἰσήξει, καὶ ἑτέρους τοὺς τὸν πύργον κάτω-
 θεν κατασελεῖν διὰ σιδηρῶν εἰδύτας ἐφ' ᾧ τοὺς
 μὲν πρὸς τοὺς ἄνωθεν τοῦ τεύχους μάχασθαι, τοὺς δὲ
 ἐκαχειρίαν ἔχειν ἐντεῦθεν² τὸν πύργον διορύττειν. Οἱ
 καὶ κορμούς ξύλων εἰσήγον ἀντὶ τῶν ἐξαγομένων λί-
 θων. Μέχρι δὲ τῆς ἐντὸς ἐπιφανείας ἐφθαχότες ὡς καὶ

Tali spe ac consilio Latini talia gerebant. Sultanes
 vero, multitudine illorum innumerabili conspecta,
 vim eorum insuper atque audaciam plane inelucta-
 bilem atque invictam expertus in congressu, Turcis
 qui Nicæam propugnabant significari curavit, per-
 mittere se illis ut sibi pro arbitrato consulere.
 Consensus hic erat in conclusionem deditiois im-
 peratori faciendæ, ad quem potius quam ad Gallos
 propendere Nicæenses Turcos animis, perspectu a
 sultani jam pridem erat. Cæterum Sangeles susce-
 pto instans operi, turrem ligneam rotundæ formæ
 architectatus, eam bubulo corio nudique protectam
 ac circa medium viminum ramaliumque florum
 lentis astrictam amplexibus, cæteraque, omni ex
 parte, quæ adhiberi cumque potuit cura ac cautione
 communitam, admovit hostili turri quæ vocabatur
 Gonatos, quasi diceret, *genu flexo inclinatum*. Id
 ea turris nomen olim obtinuerat quando ille Mi-
 chael, Isaaci Comneni imperatoris, et Joannis fra-
 tris ejus paterni mei avi, pater, præfectus cum
 summa potestate universæ orientali militiæ fuit, ab
 eo qui tum habenas moderabatur Imperii Basilio.
 Is enim Manuelli curam dederat terminandi quo-
 modocumque vel tractatione sedata, vel cruenta
 victoria, dissidii quod illi grave ac perniciosum
 intercedebat cum Duro. At Duros alteri parti optio-
 nis ejus, placidæ nempe compositioni, locum reli-
 quit nullum; homo abhorrentis a pace naturæ, qui
 nihil nisi prælia spiraret ac sanguinem, et non
 viam aut instrumentum spei, sed votorum sum-
 mam bellum haberet. Itaque tractationis spes om-
 nis abruptitur. Nicæa quia etiam in qua erat Ma-
 nuel, a Duro summis opibus machinisque omnibus
 admotis oppugnatur. Ac forte incubuit is impetus
 vehementior in istam de qua agimus turræ, ejus
 inferiori parte Duri oppugnantis machinis com-
 morsa substractaque, contigit subsidere repente in
 vestigio superiorem molem, quæ inopinante fastigio
 submisso velut in genua procumbere visa est, hinc
 Gonatos appellata. Suum ad hanc eandem sugge-
 stum ligneum apte fabricatum (talium periti testu-
 dinem dicerent) scite plane Sangeles admovit. Nec

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁹⁶ βύρσαι. ⁹⁷ ταῖς πλευραῖς. ⁹⁸ Deest vocula ὁ. ⁹⁹ αὐταδέλφου. ¹ ὢν καὶ. ² τειχεσιπλήτας.

³ ὥστε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(83) Μανουήλ. Vide Nicephorum Bryenium, lib. 1, n. 1, et Stemma Comnen.

(84) Χελώνην. Vide Albert. Aq. lib. II, cap. 31; et Rigalt. ad Onosand. pag. 57.

deerant extra machinam viri fortes qui turris A obsessæ latera undique foderent et perterebrare conarentur, simul additi et alii subruendorum mœnium artem callentes: qui clam submissi muroque infimo appliciti fundamenta turris ipsa scrutarentur, harpaginibus molientes atque uncis, instrumentisque id genus ferreis: quibus quos evellebant lapides, pro iis singulis codices aut tibicines ligneos molis suscipiendæ 312 interim supponebant; idque agebant inobservati, quoniam qui propugnatores urbis pelebant jaculis, et minas ostentabant insilire in muros parantium, attentionem Nicæensium in se totam verterant. Isto ergo continuato labore terebrandæ turris, tandem lapidibus eruendis tignisque substituendis adeo profectum est ut jam usque intimam muri superficiem quæ urbem respicit opus pertingeret, ita ut rimis ab illa parte perviis transluceret dies. Tum vero injectus ignis supplementa illa lignea consumpsit molesque ædificii superstans fundo subsidente in se incubuit: novo affirmans eventu appellationem veterem inclinatæ in genna turris. Instabat sub hæc Sangeles et cæteri pro se quisque circumdandæ vallo, aggere bellicisque operibus, universæ per ambitum civitati. Fossamque jam comportata terra sic undique oppleverant, ut æquali coæquata superficie cum campis adjacentibus, inoffersam usque ad murum præberet viam.

Hæc quanquam ita erant, tamen imperator sub- B ductis accurate rationibus, sæpius apud se statuerat nequaquam posse capi Nicæam a Latinis, utcumque illi multitudine innumerabili abundarent. Ergo in partem ipse communis voti conferre quod suum erat ratus opportunum, magnam consuei vim jussit machinarum oppugnandis urbibus efficacium: nec earum modo quarum ratio et designatio nota erat, vulgarium artificium inventis experimento comprobatis: sed novarum quoque, quarum ipse artem primus excogitaverat, istamque omnem C copiam Gallis comitibus misit haud dissimulante mirantibus vel liberalitatem vel ingenium Augusti. Cæterum ipse cum iis quas forte præsentibus habuit transfretans copiis Pelecanum, ut dixi, tenuit, ibique mansit prope locum Mesampela vocatum, a vinearum videlicet continuata multitudine, medium late spatium implente, ubi et exstructum olim templum visitur in nomine Sancti magni martyris Georgii. Propenderat aliquando in eam partem ut conjunctis suis cum Latinorum exercitu copiis uno consilio atque impetu bellum adversus atheam Turcorum gentem capesseret. Postea tamen cum intenta consideratione reputasset innumerabilem multitudinem castrorum Francicorum, adversus quam Romanæ copię nullam proportionem comparabilis numeri ulla ex parte tueri possent, adhæc desultoriam gentis levitatem in consiliis mutandis; præterea infidam societatem cupidarum et instabilem mentium, Euripi ritu sese assidue in contraria plerumque, reciprocantium ac præ impotenti D avaritia, pro spe quam vilissimi oblata lucri, ux-

αὐτὴν τινα ἐκαίθεν εἰσιούσαν θεάσασθαι πῦρ ἐμβα-
λόντες ἐνέπρησαν τοὺς κορμούς. Τούτων δὲ ἐκτε-
φρωθέντων συνέβη τὸν Γουάτην ἐπὶ πλεον κλιθῆ-
ναι (85), ὡς μὴ ἀπολωλέναι τὴν κλήσιν. Ἐμβόλοις
δὲ καὶ οἰκήμασι τὸ ἐπίλοιπον περιζώσαντες, τῶν
τειχῶν, καὶ τὴν ἐκτὸς τούτων διακειμένην τάφρον
ὡς ἐν ῥοπῇ^α πληρώσαντες κόνεως ὡς εἰς μίαν ἐπι-
φάνειαν συναφθῆναι ταῖς ἐφ' ἑκάτερα παρακειμέ-
ναις πεδιάσιν, ὡς ἐνὸν τῆς πολιορκίας εἶχοντο.

Ὁ δὲ βασιλεὺς, πολλὰ πολλάκις ἀκριβολογούμε-
νο: καὶ διαγνοὺς ἀμήχανον εἶναι τὴν Νικαίαν^β
παρὰ τῶν Λατίνων ἀλῶναι, καὶ πάντα ὑπερίβαλλον
ἀριθμὸν, ἐν μέρει μὲν παντοῖά εἶδη ἐλεπόλειων κα-
τασκευάσας, καὶ τὰ πλεῖω τούτων οὐ κατὰ τοὺς
τῶν μηχανικῶν τρόπους, ἀλλὰ καθ' ἑτέρους τινὰς
λόγους αὐτῷ δοκοῦντας, ὃ καὶ θαῦμα πᾶσι παρεῖχε,
τοῖς κόμησιν ἐκπέπομφε. Ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῶν
παρατυχόντων διαπεράσας, ὡς ἤδη φθάσας ὁ λόγος
ἐδήλωσε, κατὰ τὸν Πελεκάνον διέτριψεν ἀγχοῦ
τῶν Μεσαμπέλων, οὗ καὶ τέμενος ἐπ' ὀνόματι τοῦ
Ἁγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου κάλαϊ ὑψοδόμητο.
Ἦθελε μὲν οὖν οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν
Λατίνων κατὰ τῶν ἀθέων συναπελθεῖν Τούρκων^γ
ταλαντεύων δὲ τὴν ὑπόθεσιν καὶ τὸ ἀπειροπληθές
τοῦ Φραγγικῆ φασάτου ὡς πρὸς τὸ Ῥωμαϊκὸν
στράτευμα κατανοῶν ἀνυπέβλητον, καὶ τὴν πα-
λίμβουλον^δ τῶν Λατίνων γνώμην ἐκ μακροῦ ἐπι-
στάμενος, ἀπέστη τοῦ ἐγχειρήματος· οὐ διὰ τοῦτο
δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀδίδακτον ἐκείνων καὶ ἀπι-
στον προειδὼς Εὐρίπου δίκην μεταφερομένων ἐς
τάναντια πολλάκις, τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα
ἐτοίμως ἐχόντων ὀβολοῦ ἐνὸς ἀπεμπολεῖν διὰ φι-
λοχρημάτων γνώμην. Τούτοις μὲν τοῖς λογισμοῖς
ἑαυτὸν τῷ τότε^ε ἀπεῖρξεν ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ ἐγχει-
ρήματος· δεῖν δὲ ἐγνω μὴ συμπαρεῖναι μὲν τοῖς
Κελτοῖς, τοσαύτην δὲ αὐτοῖς διδόναι ῥοπὴν ὑπόσπην
ἂν καὶ παρῶν. Τὸ οὖν ἐρυμνότατον τῶν τῆς Νικαίας
τειχῶν γινώσκων, ἀδύνατον τὴν ταύτης κατάσχεσιν
παρὰ τῶν Λατίνων ἠπίστατο. Μανθάνων δὲ ὅτι
ῥαδίως διὰ τῆς παρακειμένης λίμνης (86) δυνάμεις
ἱκανὰς καὶ τὰ ζωαρχῆ πάντα ὁ σουλτάνος εἰς

Variae lectiones ex cod. Coislin.

^α ῥοπῇ ^β ἀκριβολογησάμενος. ^γ Desunt voces τὴν Νικαίαν. ^δ παλίμβουλον. ^ε τῷ τότε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Κλιθῆναι. Tudebod. lib. iv, pag. 781; Albert. Aq. lib. ii, cap. 36.

(86) Λίμνης. Rem narranti Albertus Aq. lib. ii, cap. 32, Raymondus de Agiles, pag. 141, 142;

Rabert. Mon. lib. vii, pag. 40; Baldric. lib. i, pag. 96; Guiberti. lib. iii, cap. 8; Tyr. lib. iii, cap. 6 et 7.

Νικαίαν εἰσάγει, τὴν τῆς λίμνης ἐμελέτα κατὰ Ἀ
 σχεῖν. Κατασκευάσας τοίνυν ἀκάτια ὅποια τὸ
 ὕδωρ ἐκείνο ἄνέχειν ἠδύνατο, διὰ τοῦ μέρους τῆς
 Κίου (87) ταῦτα ἐν ἀμάξαις ἐπέισάξας*, εἰς τὴν
 λίμνην εἰσήλασεν, στρατιώτας ἐμβαλὼν ἐν αὐτοῖς
 ἔπλοφόρους, ἡγεμόνα τούτων Μανουὴλ τὸν Βουτουμί-
 την καταστητάμενος· καὶ σημαίας τούτοις πλείους
 τῆς γριίας ἐπέδους ὡς ἐντεῦθεν πολλαπλασίω δο-
 κεῖν· πρὸς δὲ καὶ βυκινὰ (88) τε καὶ τύμπανα. Ἄλλ'
 οὕτω μὲν τὰ κατὰ τὴν λίμνην ἠκονόμενται τῷ αὐ-
 τοκράτορι. Ἀπὸ δὲ γε τῆς ἡπείρου μεταπεμφάμε-
 νος τὸν Τατίκιον καὶ τὸν καλούμενον Τζίταν μετὰ
 πελταστῶν γενναίων, εἰς δισχιλίους ποσομένων
 κατὰ τῆς Νικαίας ἀπέστειλεν, ἐπισκήψας ἅμα τῷ
 τῶν νεῶν ἀποθῆναι τὸ τοῦ κυροῦ Γεωργίου καστὲλ-
 λιον καταλαβόντας, ἐν ἡμιόνοις μὲν ἐπέισάξαι·
 ὅπερ ἐπεφέροντο πλήθος τῶν ὀιστῶν, πόρρω δὲ τῶν
 τειχῶν τῆς Νικαίας τῶν Ἰππῶν ἀποθῆντας καὶ βί-
 βην πορευομένους κατευθῦ τοῦ πύργου τοῦ καλου-
 μένου Γονάτου τὸν χάρακα πῆξασθαι· εἶτα ἐξ ἐνός
 συνθήματος συνησπικότας, προσθε εἰν τοῖς τείχε-
 σιν. Ἐφθακῶς οὖν ὁ Τατίκιος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν
 στρατεύματος, δίδωσιν εἰδησιν τοῖς Κελτοῖς κατὰ
 τὴν τοῦ βασιλέως ὑποθήκην· καὶ τηνικαῦτα ἐσιδη-
 ροφόρησεν ἅπαντες, καὶ σὺν ἀλαλαγμῷ καὶ βοῇ
 πολλῇ προσέβαλον τοὺς τείχεσι, τῶν μὲν τοῦ Τατι-
 κίου συχνοὺς τηνικαῦτα πεμπόντων ὀιστοῦς, τῶν δὲ
 Κελτῶν ὅπου μὲν διατιτραίνοντων τὰ τείχη, ὅπου
 δὲ διὰ πετροβόλων ὀργάνων καταπυκνούοντων τῆς
 τῶν λίθων βολάς. Ἀπὸ δὲ γε τῆς λίμνης διὰ τε τῶν
 βασιλικῶν σημαιῶν καὶ βυκίνων ἐκδειματούμενοι
 παρὰ τοῦ Βουτουμίτου ἐν ταύτῳ καὶ περὶ τῶν βασι-
 λικῶν ὑποσχέσεων, πρὸς αὐτοὺς διαπέμπομένου, ἐς
 τοσοῦτον συνηλάθησαν οἱ Βάρβαροι, ὡς μηδὲ τῶν
 κρηδέμωνων Νικαίας προκύψαι θαρροῖν, ἅμα δὲ καὶ
 τὴν τοῦ σουλτάνου ἀπεγνωχότες ἔλευσιν, βέλτιον ἐλο-
 γίσαντο τῷ αὐτοκράτορι παραδοῦναι τὴν πόλιν, καὶ
 εἰς ὁμίλιαν περὶ τούτου μετὰ τοῦ Βουτουμίτου
 ἔλθειν. Ὁ δὲ τὰ εἰκότα προσομιλήσας αὐτοῖς ὑπο-
 δείκνυσι τὸν Χρυσόβουλλον λόγον, ὅπερ ὁ βασιλεὺς
 αὐτῷ προσνεχέρισεν. Ἀκροατάμενοι τοίνυν τοῦ
 χρυσοβούλλου δι' οὗ ὑπισχνεῖτο ὁ βασιλεὺς οὐ μόνον
 ἀπάθειαν, ἀλλὰ καὶ θαψιλῆ δόσιν τε χρημάτων καὶ
 ἀξιομάτων τῇ τε ἀδελφῇ καὶ τῇ γυναικὶ τοῦ σουλ-
 τάνου (89), ἥτις θυγάτηρ ἦν, ὡς ἐλέγετο, τοῦ Τζα-
 χᾶ, καὶ πᾶσι ἀπλῶς τοῖς ἐν Νικαίᾳ Βαρβάροις, καὶ
 ταῖς ὑποσχέσεσι τοῦ αὐτοκράτορος τεθαρρήκότες,
 ἐνεδίδουν τὴν εἰσέλευσιν τῷ Βουτουμίτῃ. Ὁ δὲ πα-
 ραχρήμα διὰ γραμμάτων ἐδήλου τῷ Τατικίῳ, ὡς
 τὴν ἄγρην ἐν χερσὶν ἤδη ἔχομεν, καὶ χρῆ πρὸς τει-

res ac liberos pacisci paratarum, removit se pru-
 denter ab ea sententia, pro qua statuit, non adesse
 quidem ipse praesens castris exercitibusque Gallo-
 rum, verum ductare copias ipsis auxiliares in belli
 vicinia eorum, ut nihilo fere minus momenti affer-
 ret illis ad successum belli, quam si esset junctus.
 Hoc animo intelligens frustra conari Latinos in
 quatiendis firmissimae urbis mœnibus, quandiu ea
 per lacum adjunctum liberam haberet communica-
 tionem cum sultane, qui liberrimo ultro citroque
 comitatu, navibus exportabat importabatque Ni-
 ceam plane quidquid volebat ad annonam praesidii
 tutelamque arcis, decrevit **313** sibi faciendum ut
 locum occuparet istum, urbemque ab hac parte
 circumcluderet. Ad eam rem parati comportarique
 naviculas jussit quantis aqua illa non alta par esse
 ferendis posset. Pars a parte quae Cium spectat
 curribus advectas imponit lacul militibus onustas
 bene armatis quibus Manuelem praefecit Batumiten :
 signa iis plura dedit quam pro numero, uti et buc-
 cinas et tympana, intentato videlicet ad terrorem
 falso sed utili multitudinis majoris indicio. Haec per
 lacum ab Augusto provisum. Jam Taticium et Tzitam
 cum cetratis strenuis numero duum millium ab
 ulteriori continente accitos, jussit ad Divi Georgii
 castellulum exscensu facto, sagittas quas habebant
 plurimas mulis imponere, sic se itinere terrestri
 admovere Nicææ : proculque a muris desilientes ex
 equis, recta lento gradu vadere adversum turrem
 Gonaton dictam, illicque vallum figere : ac postea
 communicato consilio cum Gallis ad unum undique
 signum variis partibus insilire conaturis, momento
 eodem clypeatos muro succedere. Haud secus fa-
 ctum, quam mandatum fuerat. Edocti a Taticio
 Latini de consilio imperatoris, expellunt pro se
 quisque se undique ad oppugnationem acrem, ac
 ferro furoreque armati omnes cum terrificâ vocife-
 ratione in muros irruunt. Taticiani creberrimis
 jaculis exstantes e pinnis Turcos feriebant; Galli
 alibi quidem perforabant muros, alibi balistis et
 molarium lapidum intorto per machinas pondere
 ac creberrime multiplicatis ictibus quatiebant. Si-
 mul a lacu explicata feriebant oculos innumerabilia
 vexilla Romanorum, buccinaeque illæ tot percelle-
 bant, terrente per hunc modum, ut jussus erat,
 Batumite, nec minus astute spem miscente metui.
 Nam eodem tempore fides hominibus submissis pro-
 missa iterum imperatoris ostentabat Nicæensibus.
 Qui tot rebus adeo jam territi ut nec eminere de
 propugnaculis, aut despicerò inde auderent, ac

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* ἐκείνοις. * ἐπισάξας. ¹⁰ ἐπισάξαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Κίου. An Κιδοιοῦ? Ita Albert. Aq. lib. II, cap. 32; Guibert. et alii.

(88) Βυκινὰ. Infra, pag. 314, μετὰ βυκίνων καὶ τυμπάνων. Occurrit non semel apud Nicetam.

(89) Γυναικὶ τοῦ σουλτάνου. Quæ a Gallis post

turris casum, dum per lacum urbe elabi niteretur, capta, cum duobus filiis, Constantinopolim ducta fuerat. Albert. Aq. lib. II, cap. 36 et 37; Tyr. lib. III, cap. 8, 10, 12.

plane sultanis denuntiatione ipsius, auxilium ab eo cuius fiducia steterant desperassent; consilium denique concludere, serio tractandæ cum Butumite deditiois. Evocatus ille ad colloquium Auream ipsis bullam ad id ipsum ab Augusto sibi traditam ostendit, qua promissiones supra modum expetibiles et spem vincentes quanta maxima firmitate sanciebantur. Nimirum imperator non modo impunitatem securitatemque præstabat omnibus certissimam: verum etiam et pecuniarum et honorum largitiones amplas decernebat sorori et uxori sultanis, quæ, ut ferebatur, filia erat Tzachæ: neque huic solum regia liberalitas ostentabatur, sed et plane omnibus quotquot erant Nicææ Barbaris magna præmia proponebantur. His tam commodis, tantaque auctoritate ad fidem munitis promissionibus facile assensu Nicæenses Turci urbis ingressum permittunt Butumiti: qui confestim litteras ad Tatium dat scriptas in hanc sententiam: **314** *Præeam in manibus habemus; nobis quod restat indicenda expediendaque aggressio est. Fac, inquam, ut et Galli circum omnes et tu nihilo segnius ad insultum experiendum murosque perumpendos exurgatis condicta simul hora, cras oriente sole.* Hæc ita mandabantur ut consilia imperatoris et cum Nicæensibus conventio in occulto essent. Sic enim decreverat, suisque impense præceperat, dare cautam operam ne quid ejus rei ad potitiam Gallorum emanaret. Postridie igitur cum Galli dato undique oppugnationis signo magno tumultu atque impetu muros undique a terra tentarent, Taticiusque cum ipsis magnam speciem ascensum serio pro se conantis ostenderet: ecce Butumites subito e propugnaculis quasi victor, et a sua parte feliciter aditu tentato voti compos, apparuit, vexillaque Romana in pinnis circum murorum figens, voce ingenti buccinarum tubarumque concentu adjuncta imperatorem acclamavit: sicque universus Romanus exercitus Nicæam introductus est.

His ex sententia sic perfectis, Butumites a duplici æque sibi genere cavendum de cætero statuit. Nam et multitudo ingens et levitas vehemensque natura atque impetus Gallorum suspecta illi erat, cavendumque ideo putabat ne ii, si arcem ingrederentur, eam sibi occuparent: rursus vero Turcorum satrapas qui secum intra Nicæam erant, animadvertibat et tanto esse numero et tali copiarum ac virium instructu, ut, si modo vellent, facile vincere mactareque Romanos possent. Adversus hoc utrumque periculum unam communiter cautionem providit sumendi sibi claves portæ quæ tunc unica patebat, aliis ob metum Gallorum antea oclis. Eo modo sese arbitrum ingressus egressusve quorumvis effecit; qua re satis interim adversus Gallos tutus, intestinum a Turcis periculum ut amoliretur, minuere satraparum numerum hac arte adorsus est. Accersivit singillatim maxime audaces potentesque, plus ideo suspectos, magnopereque iis auctor fuit imperatorem adirent, præmiaque ab eo navatæ ipsi operæ copiosa et perhonorifica coram acciperent. Substantans etiam spem plerisque impetrandi ab Augusto magistratus censusque annuos cum jure

χορηγίαν ἐτοιμῆσθαι. Ταυτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῖς Κελτοῖς παρασκευάσαι καὶ μὴδὲν πλέον αὐτοῖς θαρρήκεναι ἢ τὴν κυκλοτερῆ τειχομαχίαν, καὶ ὡς χρὴ περιζῶσαι τὰ τεῖχη, καὶ τῆς πόλιορκίας, ἀνίσχοντος ἡλίου, ἀποπειρᾶσθαι. Τὸ δὲ ἄρα μηχανὴ τις ἦν, ἵνα δόξῃ τοῖς Κελτοῖς πολέμῳ ταυτηνὶ τὴν πόλιν ἀλῶναι παρὰ τοῦ Βουτουμίτου καὶ λάθῃ τὸ μελετηθὲν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἄρμα τῆς προδοσίας. Ἀπόρρητα γὰρ τοῖς Κελτοῖς ὁ βασιλεὺς ἤθελεν εἶναι τὰ παρὰ τοῦ Βουτουμίτου οἰκονομούμενα· τῇ δὲ μετ' αὐτὴν τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάξαντες ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς πόλεως ἐκεῖθεν μὲν διὰ τῆς ἡπείρου ἐκθυμότερον οἱ Κελτοὶ τῆς πολιορκίας εἶχοντο· ἐνθεν δ' ὁ Βουτουμίτης εἰς τὰς ἐπάλξεις ἀνεληλυθὼς καὶ τὰ σκῆπτρα καὶ τὰς σημαίας περὶ τὰ τεῖχη καταστήσας μετὰ βυκλίων καὶ σαλπύγγων ἀνευφήμει τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὕτως τὸ Ῥωμαϊκὸν ἅπαν στρατεύμα εἰς Νικαίας (90) εἰσεληλύθει.

Ὁ δὲ Βουτουμίτης, τὰ πλήθη τῶν Κελτῶν γινώσκων, καὶ διὰ τὴ τῆς γνώμης αὐτῶν ἀδέχαιον καὶ τὸ τῆς ὁρμῆς ἀκάθεκτον ὑπόπτους ἔχων αὐτοὺς μὴ εἰσελθόντες αὐτοὶ τὸ κάστρον κατάσχωσιν. ὁρῶν δὲ καὶ τοὺς ἐντὸς σατράπας ἱκανοὺς ὄντας πρὸς ἡν αὐτὸς εἶχεν δύναμιν, εἰ μόνον θελήσαιεν, καὶ δεσμεῖν καὶ σφάττειν δυνατῶς ἔχοντας, τὰς κλεῖς εὐθὺς ἀναλαμβάνεται τῆς πύλης. Μία γὰρ τῶς ἦν ἡ εἰσάγουσα καὶ ἐξάγουσα, τῶν ἄλλων προκεκλεισμένων διὰ τὸν φόβον τῶν παρακειμένων Κελτῶν. Τὰς κλεῖς τοῖνον ταυτησὶ τῆς πύλης αὐτὸς ἔχων, δεῖν ἐλογίσατο τοὺς σατράπας διὰ μεθοδείας ἐλαττώσαι, ἐν' ἔχῃ τούτους ῥαδίως καταγωνιζέσθαι, ὡς μὴ τι δεινὸν κατ' αὐτοῦ μελετήσαιεν. Μεταπεμπόμενος τοῖνον αὐτοὺς συνεβούλευε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀπέρχεσθαι, εἰ βούλοιντο πολλὰ τε χρήματα ἐκεῖθεν λαβεῖν καὶ τιμῆς ἀξιωθῆναι μεγίστης, καὶ ἐτησίους τυπωθῆναι φιλοτιμίας, πείθει τοὺς Τούρκους, καὶ νυκτὸς διανοίγων ἀπέστελλε τούτους διὰ τῆς παρακειμένης λίμνης ὀλίγους καὶ συχνάκις πρὸς τε τὸν Ῥοδομηρὸν καὶ τὸν μισροῦρβαρον Μοναστράν ἀμφὶ τὸ πολίχνιον ἐνδιατρίβοντας ¹¹ τοῦ αὐτωσί πως τοῦ κυροῦ Γεωργίου ἐκονομαζόμενον, ἐπισκήψας αὐτοῖς ὡς, ὅπηνίκα τῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ διατρίβοντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Εἰς Νικαίας*. Capta est Nicæa post 7 hebdomadam et 3 dierum obsidionem. Robert. Mon. lib. 1, 20 Junii an. 1097; Albert. Aq. lib. 11,

cap. 37; Tudebod. lib. 11; Tyr. lib. 111, cap. 12, et alii.

νεῶν ἀποβαλεν, παραχρήμα ἐκπέμπεσθαι τούτους πρὸς τὸν αὐτοκράτορα καὶ μηδὲ πρὸς βριχύν τινα χρόνον παρακατέχειν αὐτούς, ἵνα μὴ, μετὰ τῶν ὀπισθεν πεμπομένων Τούρκων ἐνωθέντες, σκαιόν τι κατ' αὐτῶν μελετήσαιεν. Τὸ δὲ ἄρα προφητεία ἦν ἀντικρυς· καὶ τῆς πολλῆς τοῦ ἀνδρός ἐκείνου ἐμπειρίας στοχασμὸς ἀναντίρρητος. Καὶ γὰρ ἔστ' ἂν ταχὺ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τοὺς καταλαμβάνοντας ἐξέπεμπον, ἐν ἀσφαλείᾳ τε ἦσαν, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς κίνδυνος ἐφείσθηκει. Ἐπὶ δὲ ἀναπεπτώκασαν, ὁ παρὰ τῶν Βαρβάρων οὗς ἄρα παρακατέσχον κατ' αὐτῶν ἐξηρτύετο κίνδυνος. Καὶ γὰρ πλεονάσαντες ἐδουλεύοντο θυεῖν θάτερον ἢ νυκτὸς ἐπιθέμενοι τούτοις ἀποκτείνειν, ἢ δεσμώτας τῷ σουλτάνῳ προσενεγκεῖν. Συνδόξαντός τε τούτου πᾶσι βελτίονος, νυκτὸς αὐτοῖς ἐπιθέμενοι δεσμώτας κατὰ τὰ προβεβουλευμένα περιάγοντες, ἐκαίθεν ἐξήεσαν· εἶτα δὴ τὴν ἀκρολοφίαν τοῦ Ἀζαλαῖ κατεῖληφότες· τόπος δὲ οὗτος σταδίους . . . τῶν τειχῶν Νικαλαῖ ἀπέχων· καίθι γοῦν, ὡς λόγος, παραγενόμενοι τῶν Ἰππων ἀποδάντες τούτους ἀνέψυχον. Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν Μοναστράς μιξοβάρβαρος ἦν καὶ τῆς Τουρκικῆς εἰδήμων διαλέκτου, καὶ αὐτὸς ὁ Ῥοδομηρὸς πάλαι πρὸς τῶν Τούρκων κατασχεθεὶς καὶ χρόνον συχνὸν μετ' αὐτῶν ἐνδιατρίψας, οὐδ' αὐτὸς ἀδαῆς τῆς τοιαύτης ἦν διαλέκτου, πιθανοῦς πρὸς αὐτοῦς συχνῶς ἀνεκίνουν λόγους, Ἴνα τί, λέγοντες, ἡμῖν μὲν θανάτου ποτήριον κινῶτε, οὐδὲ μικρὰν τινα τὴν ὄνησιν ἑαυτοῖς ἐντεῦθεν πραγματευόμενοι; ὑμεῖς δὲ τῶν ἄλλων πάντων μεγάλων δωρημάτων παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπολαυσάντων καὶ ἐτησίων χρημάτων λήψιν τυπωθέντων τῶν βαρβάρων, οὗς ἄρα παρακατέσχον, ἑαυτοὺς τοσοῦτων ¹² ἀποστερεῖτε. Μὴ τοίνυν οὕτω περὶ ἑαυτῶν φροσεῖτε; Καὶ ἐξὸν ἀκινδύνως σώζεσθαι καὶ πλούτῳ κομῶντας εἰς τὰ σφέτερα ἐπαναστρέφειν ¹³ καὶ χωρῶν ἐγκρατεῖς ἴσως γενέσθαι εἰς προὔπτον ἑαυτοῦς ἐπιβρίπτειτε κίνδυνον. Ἴσως γὰρ καὶ τοῖς λοχῶσιν αὐτοῦ πού Ῥωμαίοις ἐντυχόντες βύακας ταῖν χερσῶν ἐπίδειξαντες καὶ ἐλώδεις τόπους ἀναιρηθήσεσθε. Καὶ γὰρ ἐκεδρεύουσιν ὑμᾶς μάλα γε πλεῖστοι οὐ Κεῖλοι καὶ Βάρβαροι μόνον, ἀλλὰ καὶ Ῥωμαίων πλῆθος οὐ μετρητόν. Εἰ γοῦν ὑμῖν ¹⁴ πείθεσθε, στρέψαντες τὰς ἡγίας ὁμοῦ φοιτήσωμεν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ θεὸν ὑμῖν ἐπομνύμεθα μυρίων ἀπολαῦσαι τῶν ἐξ αὐτοῦ δωρημάτων, κάπειτα ὅπη βουλευτῶν ὑμῖν ἀπελευθερώσθε ἀνέτως ¹⁵ ὡς ἐλεύθεροι. Πείθονται τοῖς τούτων λόγοις οἱ Τούρκοι, καὶ πίστευς πρὸς ἀλλήλους δόντες ἅμα καὶ λαβόντες τῆς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φερούσης εἶχοντο. Καταλαβόντων δὲ τὸν Πελεκάνον, ὡς τούτου; ὁ αὐτοκράτωρ ἐθεάσατο, μεθ' Ἰλαροῦ πᾶσιν ἐνατενίζας βλέμματος, καίτοι πολλὰ τὸν Ῥοδομηρὸν καὶ τὸν Μοναστράν παρ' ἑαυτῷ νεμεσῶν, τὸ μὲν παρὸν ἀναπαυθησομένου; ¹⁶ τούτους ἐξαπέστειλε. Κατὰ δὲ τὴν ἐπιούσαν ὁπόσοι μὲν τῶν Τούρκων αὐτῷ ἠγταῦ-

A ac honore imaginis, quibus illi capti spebus et facile assensu noctu per lacum subinde simul pauci emittebantur ad Rhodomerum et hybridam Monastram, qui circa oppidulum a domino Georgio nomen obtinens, morabantur. Quibus Bitunites ad singulas transmissiones satraparum sedulo mandabat, ipsos ut sine mora, sic per turmas modica- separatos seorsim ad imperatorem subinde mitterent; nequaquam exspectantes quoad unus manipulus eorum cum sequente conjungi posset: quod si fieret, periculum erat ne illi conjunctione tali prævalidi audax quippiam in Romanos attentarent. Prudens hæc sapientis viri cautio prophetiæ pondus habuit Cassandreæ cujusdam et sero creditæ. Primæ transmissiones lutæ atque innoxie fuerunt, cura ista B quam diximus **315** adhibita. Deinde, ut sit diligentia elanguescente, consuere permissi unam in manum numerosiorem quam pro ductorum paucitate, Barbari, se circumspicere viresque æstimare proprias, ducentibusque Romanis aut cædem aut servitutem decernere cœperunt, satis gnari gratum se munus oblaturus sultano sui si Romanos illi tales et tanto numero captivos adducerent. Ergo ita comparato consilio ut capere Romanos quam occidere satius ducerent, noctu in eos insurgunt, vincuntque cunctos: et mutata repente regione v æ, in eam partem iter cum iis intendunt qua pergere oportebat ad sultanem ituros. Sic euntes pervenerunt in verticem Azalæ (locus hic est a muri Nicææ. stadiis dissitus) illic interquiescere Barbaris visum. Qui etiam desilientes ex equis captivos suos nonnulla humanitate consolabantur. Erat Monastras, ut dixi, ex Turcis hybrida indeque linguæ ipsorum callens. Rhodomerus vero, quod a Turcis olim captus multo cum iis tempore fuerat, nec ipse ignarus idiomatis Turcici. Ambo igitur data occasione haud sibi defuere quominus blandis et plausibilibus sermonibus causam apud satrapas perorarent suam: Quorsum, inquierentes, attinet lethale nobis poculum sine ulla vel minima utilitate vestra miscere? imo magno cum damno jacturaque. Sic enim vos soli ex omnibus satrapis muneribus et honoribus Augusti carebitis, quibus alii qui jam imperatorem præcesserunt commilitones collegæque vestri abunde cumulantur. Qui nempe hoc ipso tempore et dona utique ingentia primo statim aditu congressu- que ab imperatore congesta obtinent: et ad certissimam futurorum spem nomina sua referrî viderunt in catalogos eorum quibus pensiones annuæ a fisco in omne tempus constitutæ sunt. Esto ergo savialis in nos utcumque meritos: vobis quid fecistis ipsi quam-obrem vestro ipsorum vos judicio multare tot bonis debeat. Et cum in manu vestra, si velitis, sit et pecuniam in præsens ingentem adipisci, et certum in futurum confirmare vobis censum annuum, sicque circumfluentes secunda copia, honore ac divitiis flo-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹² ἀπάντων. ¹³ ἐπαναστρέφεισθαι. ¹⁴ ἐμοί. ¹⁵ Deest vox ἀνέτως. ¹⁶ ἀναπαυθησομένου.

reutes recipere vos ab aula in domos vestras; aut potius in urbes ac regiones quarum præfecturas ab Augusto acceperitis; malitis tamen tot ac tantis bonis ac spebus abdicatis proficere vos in non dubium periculum insidiarum quas partim Romani partim Galli magno utrique numero tot locis palustribus aut depressis per quæ vobis necessarius est transitus, collocarunt, ut declinare nulla cautione possitis quin aliquando in manus hostium misere cadatis. Vos vero, si nobis utilia suadentibus creditis, viam quam inire nobiscum cœperatis ad imperatorem omni ex parte tutam ac quæstuosam, reflexis ab hac habenis resumatis. Id feceritis teste confirmamus Deo, fore, ut donis ab Augusto innumerabilibus cumulati, plenam deinde ac securam quocumque libebit recedendi potestatem habeatis. Movit Turcos hæc oratio, ita ut, data denuo acceptaque fide, ad imperatorem, ut ceperant, tenderent. Hos appulso Pelecanum blandis omnes et lætis intuitus imperator oculis, dissimulata in præsens indignatione in Rhodomerum et Monastram, abire in parata hospitia quieturos perhumaniter jussit. **316** Postridie qui Turcorum servire imperatori voluerunt, præsentemque operam in ejus obsequio præstare, innumeris beneficiis affecti ab eo sunt: qui repetendum domuum desiderio teneri se declararunt, multis et ipsi ac magnis cumulati muneribus ire quo mens ferebat sunt benigne permissi. Tum demum objurgare de imprudentia Rhodomerum et Monastram aggreditur, tanto pondere verborum, ut immensa quadam homines verecundia constricti, ne intueri quidem contra sustinerent. Quando humanitatis non oblitus Alexius suæ, mutata repente oratione consolari homines studuit. Porro a Butumite duce Nicææ ab imperatore declarato, petebant enixe Galli per eum ut liceret ipsis Nicæam ingredi, sacrasque quæ in ea erant urbe sedes visere. Ad ea Butumites, qui mentem insidiosam Gallorum nosset, sic occurrit ut sine suo periculo humanus esset. Respondit enim sese illis aditum permittere, modo ne plures simul quam decem ingrederentur, itaque factum est. Galli per decadas admissi emissique videre invidereque Nicæam, at non occupare potuerunt.

Interim Augustus adhuc circa Pelecanum commorans, cum cuperet impetrare a quibusdam nondum sibi obstrictis comitibus Gallis, ut ipsi quoque sibi sacramento dicerent, litteras ad Butumitem dedit quibus præcipiebat ut auctor comitibus communiter omnibus fieret, non prius iter capessendi versus Antiochiam, quam imperatori vale dixissent; id enim si facerent, omnino fore ut novis ab eo donis cumularentur. Arrexit aurem primus omnium ad donorum mentionem Baimundus; utroque alios cito ipse persuasus, ad Augustum ut redirent perpulit: tanta virum lucri cupiditas urgebat. Exceptit omnes Pelecanum advectos imperator magnifice, multaque prius benevolentis significatione delimitis viritim, tandem congregatis dixit: Scitis quo me vobis sacramento devinxeritis quicumque mecum antea egistis. Ejus si vos nondum pœnituit, aut jam pœnitet, jus fasque, ni fallor, est, ut eos vestrum qui nondum sub eam formulam fidem nobis obstrinxere, consiliis eo vestris adducatis ut et ipsi vos imitentur et adjungan-

Λσαι (91) προτεθύμνητο μυρίων τῶν εὐεργεσιῶν ἀπὴλυσαν. Οἱ δὲ τὰ σφέτερον ἀναζητοῦντες καὶ αὐτοὶ οὐκ ὀλίγων δωρημάτων τετυχηκότας περιχωρήθησαν τῇ σφῶν γνώμῃ συγχρητῆσθαι· εἴθ' ὕστερον πολλὰ τῆς ἀβουλίας τὸν Ῥοδομηρὸν καὶ τὴν Μοναστρᾶν καταμέμψατο, μηδ' ἐντωπῆσαι τούτους ὑπ' αἰσχύνῃς ἰσχύοντας ὄρᾶν, μεταβαλὼν ὁ βασιλεὺς ἀνακτᾶσθαι δι' ἑτέρων λόγων ἔσπευδεν¹⁷. Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Ῥοδομηρὸν καὶ τὸν Μοναστρᾶν. Τοῦ δὲ Βουτουμίτου τηλικαῦτα δοῦκός Νικαίας (92) παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος προχειρισθέντος, ἤτησαντα ταύτων οἱ Καλτοὶ εἰσελθεῖν, καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἱερὰ ταμίην θεᾶσθαι καὶ προσκυνεῖν. Ὁ δὲ τὴν αὐτῶν γνώμην σαφῶς ἐπιστάμενος, καθὰ δὴ πρὸς καὶ εἰρηγται, οὐ πᾶτιν ὁμαδὸν τὴν εἰσελεύσειν συνεχώρει, ἀλλὰ κατὰ δεκάδας ὑπανοίγων τὰς πύλας παρεχώρει τοῖς Καλτοῖς τῆς εἰσόδου.

lætis intuitus imperator oculis, dissimulata in præsens indignatione in Rhodomerum et Monastram, abire in parata hospitia quieturos perhumaniter jussit. **316** Postridie qui Turcorum servire imperatori voluerunt, præsentemque operam in ejus obsequio præstare, innumeris beneficiis affecti ab eo sunt: qui repetendum domuum desiderio teneri se declararunt, multis et ipsi ac magnis cumulati muneribus ire quo mens ferebat sunt benigne permissi. Tum demum objurgare de imprudentia Rhodomerum et Monastram aggreditur, tanto pondere verborum, ut immensa quadam homines verecundia constricti, ne intueri quidem contra sustinerent. Quando humanitatis non oblitus Alexius suæ, mutata repente oratione consolari homines studuit. Porro a Butumite duce Nicææ ab imperatore declarato, petebant enixe Galli per eum ut liceret ipsis Nicæam ingredi, sacrasque quæ in ea erant urbe sedes visere. Ad ea Butumites, qui mentem insidiosam Gallorum nosset, sic occurrit ut sine suo periculo humanus esset. Respondit enim sese illis aditum permittere, modo ne plures simul quam decem ingrederentur, itaque factum est. Galli per decadas admissi emissique videre invidereque Nicæam, at non occupare potuerunt.

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εἶπε περὶ τὸν Πελεκάνον διατρέψων καὶ θέλων ὅπως μὴ ἐφθασαν τῶν κομήτων ὠμωμοκέναι¹⁸ καὶ αὐτοὺς ὄρκια πρὸς αὐτὸν δοῦναι, ἐντεῖλατο διὰ γραμμάτων τῷ Βουτουμίτῃ συμβουλεύσαι ἅπασιν κοινῶς τοῖς κόμησι, μὴ πρὸ τοῦ συντάξασθαι τῷ βασιλεὶ τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν φερούσης ἀψασθαι¹⁹. Οὕτω γὰρ ἂν γένοιτο τούτους καὶ πλειόνων αὐθις δωρεῶν (93) τυχεῖν. Ἀπάντων δὲ πρώτο; ὁ Βαϊμούντος χρήματα καὶ δωρεὰς ἀκούσας τοῖς τοῦ Βουτουμίτου λόγοις παραυτίκα πεισθεὶς, ἅπασιν συμβούλευσε πρὸς τὸν βασιλέα ἐπανελεύσεσθαι, ὅπως ἐκεῖνος περὶ τὰς λήψεις ἀκάθικτον ἔχων τὸν ἔρωτα. Καταλαβόντας δὲ τούτους τὸν Πελεκάνον, ὁ αὐτοκράτωρ μεγαλοπρεπῶς δέχεται, πολλῆς κηδεμονίας ἀξιώσας. Εἶτα συναγαγὼν αὐτοὺς ἔφη· Τὸν ὄρκιον ἐπίστασθε ὅτι πρὸς ἡμᾶς ἅπαντες ἐποιήσατε, καὶ εἰ μὴ παραβάται ἀπειτεῦθεν ἐστὲ, ὁπόσους ἴστω μὴ ὠμωμοκότας συμβουλεύσασθε τὸν αὐτὸν ὄρκιον ἐπιτελέσαι. Οἱ δὲ παραχρῆμά τοὺς μὴ ὠμωμοκότας μετεπέμποντο· καὶ δὴ συνεληλύθησαν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἔσπευσεν. ¹⁸ ὠμωμοκέναι. ¹⁹ ἀψασθαι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) Αὐτῷ θετεῦσαι. **367** Ex Turcis Nicæensibus, qui tum Alexio fiden dederunt, ejusque adhæserunt partibus, fuere parentes Joannis Axuchi, qui cum Joannis Alexii filio, cui æqualis erat, datus esset in collusorem, posthæc Joanne imperante ad præcipuas imperii dignitates pervenit.

Nicet. in Joan., n. 3.

(92) Δουκός Νικαίας. Nam ducis titulo gaudet Nicææ præfectus. Vide Not. ad Villhard.

(93) Δωρεῶν. Robertus Mon., lib. iii, pag. 40; Tudebodus, lib. ii, pag. 783; Fulcher., lib. i, cap. 4.

ἅπαντες καὶ ἐπλήρουν τὸν ὄρκον. Ὁ δὲ τοῦ Βαϊ-
 μούντου ¹⁰ ἀνεψιὰς Τανγγρῆς (94) ἐλευθέρας ¹¹ ὄν
 γνώμης ἐνίστατο μόνῳ τῷ Β. Βαϊμούντι πίστιν χρω-
 στεῖν, καὶ ταύτην φυλάξαι μέχρι αὐτοῦ θανάτου
 βούλεσθαι. Ὀχλούμενος δὲ ὑπὸ τῶν παρεστώτων καὶ
 αὐτῶν δὴ τῶν τοῦ βασιλέως συγγενῶν αἰκίζόμενος
 ὄλον, ἐντενίσας πρὸς τὴν σκηνὴν ἐν ἣ ὁ βασιλεὺς
 προέκθητο, ἦν γὰρ κατὰ μέγεθος ὅποσον οὕτω
 τότε οὐδεὶς ἐθεάσατο ¹², Ἐὰν ταύτην, ἔφη, πλήρη
 χρημάτων μοι δώσης, καὶ ἄλλα ὅποσα τοῖς ἄσπασι
 δέδωκας κόμησι, τελέσω τὸν ὄρκον καλῶ. Ὁ δὲ Πα-
 λασιολόγος δι' ὃν εἶχεν ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος ζῆλον,
 μὴ ἐνεγκῶν τὸν τοῦ Τανγγρῆ λόγον ἐσχηματισμένον
 ὄντα, ἐξουθενήσας αὐτὸν ἀπεπέμψατο. Ὁ δὲ Ιτα-
 μώτατος ὢν ὤρμησε κατ' αὐτοῦ. Τοῦτο ἰδὼν ὁ βασι-
 λεὺς ἐξιννοσάς τοῦ θρόνου μέσος ἔστη, καὶ ὁ Βαϊ-
 μούντος δὲ κατέσχε τοῦτον τῆς ὀρμῆς φάμενος ὡς
 οὐ πρόπον ἐστὶ τοῖς τοῦ βασιλέως ἀνασχύντως
 προσφέρεσθαι συγγενέσι. Ἐἶτα αἰσχυνθεὶς οὕτω πρὸς
 τὸν Παλασιολόγον παροινήσας ὁ Τανγγρῆς, τὸ δέ τι καὶ
 ταῖς τοῦ Βαϊμούντου καὶ τῶν ἄλλων πεισθεὶς παρ-
 αινέσει, δίδωσι καὶ αὐτὸς ὄρκια.

Non decet, inquit, in cognatos imperatoris insurgere. Ad extremum Tancredus pudore concepto suae
 in Palaeologum insolentiae, simul etiam Baimundi aliorumque persuasus monitis, iuramentum et ipse praestitit.

Καὶ δὴ συνταξαμένων ἁπάντων τῷ βασιλεῖ πα-
 ραδίθωσιν αὐτοῖς τὸν Τατίκιον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν
 δυνάμεων, μέγαν τήνικαῦτα Πριμικήριον χρημα-
 τίζοντα, πῆ μὲν συνεπαρήγοντα τούτοις ἐν πάσι καὶ
 προκινδυνεύοντα, πῆ δὲ καὶ τῶν παρ' αὐτῶν ¹³ ἀλι-
 σκομένων πόλεων, εἶγε καὶ τοῦτο δολῆ θεὸς ἐπιδρα-
 τήμενον. Διαπεράσαντες οὖν αὐθις οἱ Κελτοὶ τῇ μετ'
 αὐτῆν, τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν εἶχοντο ἅπαντες. Ἐἶτα
 στοχασάμενος ὁ βασιλεὺς ὡς οὐ πάντες ἐξ ἀνάγκης
 συναπῆλθον τοῖς κόμησι, δηλοῖ τῷ Βουτουμίτῃ, ἵνα
 ὅποσοι τῶν Κελτῶν τῆς ἰδίας στρατιᾶς ἀπελείφθη-
 σαν εἰς φρουρὰν τῆς Νικαίας μισθώσεται. Ὁ δὲ
 γὰρ Τατίκιος μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν στρατοῦ καὶ οἱ
 κόμητες ἅπαντες καὶ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἀναριθμητὰ
 Κελτικά κλήθη, ἐν δυσὶν ἡμέραις τὰς Δεύκας (95)
 καταλαβόντες, τῷ μὲν Βαϊμούντι ¹⁴, τὸν ἔμπροσθεν
 ἀπεμερίσατο ¹⁵ τόπον, τοῦτο αὐτοῦ ἐξαιτησαμένου.
 Ἐκεῖνοι δὲ ὀπισθεν αὐτοῦ παραταξάμενοι βραδεί
 ποδὶ ἕσταιχον. Ὁξυτέραν δὲ τὴν κίνησιν ποιούμε-
 νον, ἐπεὶ περὶ τὰς τοῦ Δορυλαίου (96) πεδιάδας
 Τούρκοι τοῦτον ἐθεάσαντο, οἰηθέντες τῷ παντὶ
 στρατεύματι τῶν Κελτῶν ἐντετυχημέναι, καὶ κατα-
 πεφρονηκότες αὐτοῦ, ποραχρῆμα, τὸν μετ' αὐτοῦ
 συνῆψαν πόλεμον. Ὁ δὲ γὰρ τετυφωμένος ἐκεῖνος
 Λατῖνος ὁ ἐπὶ τοῦ βασιλικῆ ἁλίμποδος καθασθῆναι

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹⁰ Βαϊμούντος. ¹¹ ἐλευθέρος. ¹² οὕτω. ¹³ αὐτοῦ. ¹⁴ Βαϊμούντος. ¹⁵ ἀπεχωρίσατο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(94) Τανγγρῆς. Albertus Aquensis, lib. II, c. 19 ;
 Guibert., lib. IV, c. 4 ; Tancredus Odonis Bonimarchi
 filii, Boemundi ex sorore nepos, ut et Ro-
 ggerii Sicilliae comitis, cujus diploma pro funda-
 tione ecclesiae cathedralis Scylacensis, an. 1095,
 subscribit, apud Ughellum.

(95) Τὰς Δεύκας. Christiani post biduum itineris
 conuincuntur. Albertus Aquensis, lib. II, cap. 38 ;

A. tur nohis. Aequa res visa. Extemplo advocantur
 iurati comites. Ac caeteri quidem sine mora
 sacramento dixere. Ad Tancredum vero Baimundi
 consobrium ubi ventum est, liberrimi iuuenem lu-
 genil, professus is est uni se Baimundo debere fidem
 et debere velle servareque ad mortem usque. Increpi-
 tus vero convicio astantium suorum, necnon cognat-
 rum imperatoris, versus ad quemdam acerbis objur-
 gantem monstravit illi tabernaculum, in quo tunc re-
 sidebat imperator, maximum et capacissimum quam
 quisquam vidisset unquam, tum haec addidit : Si
 mihi dederis quantum cumulari pecuniarum in locum
 ita vastum queat, addiderisque his praeterea eadem
 omnia quae singulis comitibus dedisti, non tamen vel
 sic adducar ut eo quod petis me sacramento ligem.

317 Non tollit, pro eo quo flagrat in imperato-
 rem stulio, exaggeratam Tancredi orationem Pa-
 laeologus, contemptuque virum ultus est, ad contu-
 meliae patientiam haudquaquam factum. Itaque is
 haud dubie percussurus in Palaeologum insiluit, quo
 imperator animadverso prope exurgens intervenit
 medius. Baimundus quoque corripuit stititque iuve-
 nem.

Tum procinctis ad expeditionem caeteram et
 vale imperatori dicentibus Gallis, ire is cum illis
 iussit magnum tunc primicerium Tatitium copiis
 instructum propriis, tum ut eis auxilio esset, peri-
 culorum laborumque particeps omnium, tum ut
 quas forte Deo iuvante Galli urbes caperent, ipse
 imperatoris nomine obtineret vindicaretque imperio,
 ipsis juxta pacta conventa cedentibus. Illic postridie
 transfretantes iterum Galli viam omnes quae ducit
 Antiochiam capessivere. At Augustus reputans fieri
 vix posse ut essentes ac milites Gallorum comitum
 pergere ultra cum illis aut libentes vellent, aut
 valentes possent, significavit Butumiti velle se con-
 duci mercede in praesidarios Nicææ, quotquot
 Gallorum discedentibus cepis retro relictis reperi-
 rentur. At Tatitius cum proprio exercitu, comites-
 que universi cum suis innumerabilibus Gallicis copiis
 cum itinere bidui Leucas attingissent, ibi sic inter
 se de ulteriori convenerunt via, ut Baimundo id
 poscenti mandarent praeeundi partes : caeteri deinde
 instructo agmine lento gradu sequerentur. Cum au-
 tem Baimundus strenue vaderet, Turci eum in
 Dorylaei campestribus speculati, rati quod lata
 planitie nullas alias copias cernerent, distante paulo
 latiore spatio exercitu caetero, universam esse illam

Fulcher., lib. I, cap. 4 ; Guibert., lib. III, cap. 9 ;
 Baldric., lib. II ; Robertus Mon., lib. III ; Tyr., etc.

(96) Δορυλαίου. Dorylaeum, Phrygiae oppidum
 geographicis. In Dorylaei campis impetum a Soly-
 manno Boemundum ait Anna. At Albertus Aquen-
 siensis, lib. II, cap. 38, in valle Dorgoganti ; quae
 eidem cap. 43, et Tyrio Gorgon nuncupatur.

militiam Latinorum, contempserunt scilicet paucitatem A
 inveclicque audacter prælium invicere cum Baimundo.
 Hic contigit ut ferox et ventosus Latinus ille qui so-
 lum imperatoris insidere ausus, illa quam superius
 retulimus sese jactantia extulerat, consilii tum
 oblitus ab imperatore suggesti, prima in fronte aciei
 Baimundi, locum tueretur, elatusque ardore præcipi-
 ti ulterius etiam occurreret contra ruentibus Turcis.
 Successus obligit temeritate incepti dignus. Amissis
 cædo præsentis quadraginta e suorum numero, ipse
 graviter saucius terga præbere hostibus coactus in
 mediam suorum aciem magno cursu se abdidit :
 facto ipso prædicans, utcumque vox sileret, veritatem
 prudentiamque consiliorum imperatoris. Cæterum
 Baimundus aciem et formidabilem Turcorum impe-
 tum sentiens, misit qui Gallicas copias pone sequentes B
 sui periculi admonerent. Advolant illæ quam celer-
 rime, gravique cum Turcis redintegrato prælio tan-
 dem eos totis annixæ viribus, non sine Romanorum
 sub Taticio 318 militantium fideli et forti auxilio,
 superant. Ulterius tamen Galli cum turmatim per-
 gerent offendunt Turcos iterum ad Hebraicam, ubi
 Taniscan sultan, et Asan qui solus ductabat arma-
 torum octoginta millia. Conflictus fit acer et vehe-
 mens neutra sibi parte quidquam faciente reliqui
 quominus manu atque impetu summe contenderet;
 obnixæ instabant acies neutris terga vertere aut ulla
 re cedere paratis. Curam Baimundo attulit dextrum
 ea die cornu ductanti, tam obstinata constantia Tur-
 corum. Ergo eam ut frangeret a propriis divisus C
 copiis ipsum in sultanem Cliziastran impetu fero-
 cissimo cœpit invehere, plane ut leo robore fretus,
 juxta poetam. Perterruit ea res Turcos effecitque
 ut Gallis terga darent, haud longe tamen secutis
 fugientes; meminerant enim mandatorum et consi-
 liorum imperatoris. Verum contenti expugnasse die
 illa castra Turcorum ubi sese in illis paulisper refe-
 cissent, iterum via resumpta Turcos ad Agrustopolim reperunt, congressique rursus summa vi
 fundunt fugantque. Ibi flos barbarici exercitus visque et audacia Turcorum cecidit. Superstites pauci,
 spargantur alius alio, cura omni non rei solum publicæ sed uxorem liberorumque, quos passim abjicie-
 bant, omissa. Nec ab eo die contra obsistere Latinis ausi sunt, unam adversus arma vimque illorum in
 fuga sibi repositam spem salutis arbitantes.

Quid postea? Perveniant Latini una cum Romano
 exercitu Antiochiam, eique se admovent ab ea parte

Variaë lectiones

²⁶ Ἑβραϊκῆν. ²⁷ ἐνδόντος. ²⁸ ἐκδειματώσαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) *Μετεπέμπετο*. Albertus Aquensis, lib. II, D
 cap. 40, 41 et alii.

(98) *τὴν νικῶσαν*. Albertus Aquensis, lib. II,
 cap. 42, 43; Fulcherius, lib. I, cap. 5; Tudebodus,
 lib. II, etc. Commissum hoc prælium Kal. Jul.,
 an. 1097, auctor est Baldricus, lib. II, et Tude-
 bodus, pag. 783.

(99) *Κατὰ τοὺς Ἑβραϊκοὺς*. Haud procul ab
 Iconio alteram hanc Turcorum cladem accidisse
 narrat Tudebodus, lib. II, pag. 784. De tertia ad
 Agrustopolim silent scriptores.

(1) *Τανισκάν*. Idem qui pag. 365, Τανισμάν,
 Solymanii Nicææ principis frater. Nec enim di-
 versus est a Donimanno Nixandriæ urbis prin-
 cipe, cujus meminit Albertus Aquensis, lib. IX,

τολμήσας, τῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιλαθόμενος
 ξυμβουλῆς, τὸ ἄκρον εἶχε τῆς τοῦ Βαϊμούντου πα-
 ρατάξεως· καὶ μικροψυχήσας τῶν λοιπῶν προεξ-
 ἔδραμε. Κτείνονται μὲν οὖν τῆνικαῦτα τεσσαράκοντα
 τῶν μετ' αὐτοῦ· ἐκεῖνος δὲ καιρίως πληγείς νῶτα
 τοῖς ἐχθροῖς ὑποσχών εἰς τὸ μέσον τῆς παρατάξεως
 ἤλλατο, ἔργῳ τὸν αὐτοκράτορα ὁποῖος ξυμβούλος
 ἐστὶ διακηρυκεύων κἂν μὴ λόγοις ἠβούλετο. Ὁ δὲ
 Βαϊμούντος τοὺς Τούρκους ἐκθύμως μαχομένους
 ὄρων ἀποστείλας, τὰς Κελτικὰς μετεπέμπετο (97)
 δυνάμεις. Φθάνουσι δὲ τάχος, κἀντεῦθεν συνίσταται
 πόλεμος βαρὺς καὶ δεινός· καὶ τὴν νικῶσαν (98)
 εἶχετα Ῥωμαϊκὸν καὶ Κελτικὸν στρατεύμα, προ-
 ρηιομένων δ' ἐκεῖθεν Ἰλαδὴν τῶν ταγμάτων, συνέλα-
 χον τούτοις κατὰ τοὺς Ἑβραϊκοὺς (99) ὅτε Τα-
 νισκάν (1) ὁ σουλτάν, καὶ ὁ Ἀσάν (2) ὁς μόνος ἤρχε
 χιλιάδων ἀνδρῶν ὀπλιτῶν ὀγδοήκοντα. Μάχης οὖν
 γενομένης καρτερᾶς ἐκ πολλῶν χερῶν καὶ δυνάμεων
 καὶ μηδὲ θατέρου μέρους, τὰ νῶτα θατέρῳ διδόν-
 τος ²⁷, ἐπεὶ θαρραλέωτερον οἱ Τούρκοι τοῖς ἐναν-
 τίοις ἐμάχοντο, τοῦτο θεασάμενος ὁ Βαϊμούντος τοῦ
 δεξιοῦ κέρως ἐξάρχων, τοῦ λοιποῦ στρατεύματος
 διαίρεθεὶς κατ' αὐτοῦ τοῦ Κλιτζιαστράν σουλτάν
 ἰταμῶς ἐξώρμησε, λέων ὡς ἀλκί πεποιθώς, κατὰ
 τὴν ποιητὴν (3). Τοῦτο τοὺς Τούρκους ἐκδειμάτω-
 σεν ²⁸, τὰ νῶτα τοῖς Κελτοῖς δοῦναι ἐποίησεν. Οἱ δὲ
 οὐκ ἐπὶ πολὺ τούτους ἐδίωκον τῶν τοῦ αὐτοκράτο-
 ρος μεμνημένοι παραγγελμάτων, ἀλλὰ τὴν ταφρείαν
 τῶν Τούρκων καταλαβόντες κάκεισε μικρὸν ἑαυτοὺς
 διαναπαύσαντες τοὺς Τούρκους κατὰ τὴν Ἀγρου-
 στόπολιν (4) αὐτοῖς καταλαμβάνουσιν καὶ προσβα-
 λόντες τρέπουσι κατακράτος· κἀντεῦθεν πίπτει τὸ
 Βάρδαρον. Οἱ δὲ γε σωθέντες ἄλλοι ἄλλοσε ἀλλαχῆ
 διεσπάρησαν τὰς τε γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας κα-
 ταλιπόντες, ὡς τοῦ λοιποῦ μηδ' ἀντιπῆσαι τοῖς
 Λατίνοις ἰσχύοντες, ἀλλὰ φυγῆ τὴν οἰκείαν πρα-
 γματευόμενοι σιστηρίαν.

Τί τὸ ἐντεῦθεν; Καταλαμβάνουσιν οἱ Λατίνοι μετὰ
 τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, τὴν Ἀντιόχειαν διὰ τοῦ

ex cod. Coislin.

cap. 35, quo quidem Nixandriæ vocabulo Neo-
 cæsaream intellexisse eundem Albertum recte
 conjectat Reineccius. *Dalimannum* vocat Ordericus
 Vital., lib. X, pag. 796 et seqq. *Danisman* Tyrius,
 lib. IX, cap. 21, et auctor *Gest. expugn. Hier.*,
 pag. 579, 596. Id etiam cum Tanismane Turco
 seu Persarmenio, qui tum Cappadocia potiebatur,
 de quo Nicetas in Joan. n. 5 et 6, et Cinnamus,
 lib. I.

(2) Ἀσάν. Qui Tyrio, lib. V, *Asianus*, Baimundo
 de Agiles et alius, *Cassianus*. Vide Annam, lib. XIV.

(3) Ἰλιάδ. Ε', vers. 229.

(4) Ἀγρουστόπολιν. Ita editio Hoesch. An
 Ἀγρουστόπολιν, quam in Phrygia statuit Suidas?
 Vide Annam, pag. 478.

καλούμενοι ἕως ἰσθμοῦ (5). Τῶν ἐφ' ἑκάτερα μη-
 δένα λόγων ποιούμενοι, ἀγχοῦ δὲ τῶν τειχῶν τάφρον
 ποιήσαντες τὰς σκιὰς ἐναπέθεντο· καὶ ἐπολιόρκουν
 ταυτηνὴ τὴν πόλιν σεληνιακαῖς τρισὶ (6) περιόδοις.
 Οἱ δὲ Τοῦρκοι πτοηθέντες περὶ τῆς καταλαβούσης
 αὐτοὺς ἀνάγκης τῷ τοῦ Χοροσᾶν σουλτάνῳ μηνύουσιν
 ἀποχρώσας δυνάμεις ἀποστείλαι πρὸς βοήθειαν ἐξ-
 αἰτούμενοι· ἐφ' ἣ τοῖς τε Ἀντιοχεῦσιν ἐπαρρήξαι
 καὶ τοὺς ἐξωθεν πολιορκοῦντας Λατίνους ἀποδιῶξαι.
 Ἐτυχε δὲ τις ἀνωθεν τοῦ πύργου Ἀρμένιος, τηρῶν
 τὸ κληρωθὲν τῷ Βαϊμούντῳ μέρος τοῦ τείχους.
 Τοῦτον ἀνωθεν πολλάκις προκύπτοντα ὁ Βαϊμούντος
 ἐκμελλισσόμενος καὶ ὑποσχέσασαι πολλά, ὑποσά-
 νων, ἀνέπεισε προδοῦναι αὐτὴν τὴν πόλιν. Ὁ δὲ Ἀρ-
 μένιος (7) πρὸς αὐτόν· Ὑψηλὴ αὖν βούλει καὶ
 σημεῖόν τι ἐξωθεν αὐτὸς ὑποδείξεις μοι, παρα-
 χρήμ' αὖ σοι τουτοῖ παραδώσω τὸ πύργον· μόνον
 ἔτοιμος ἔσο τότε³⁰ καὶ ὁ ὑπὸ χεῖρά σοι ἅπας λαός,
 ἠντρεπισμένας ἔχων ἅμα καὶ κλίμακας· οὐδὲ δὲ
 μόνον ἔτοιμον εἶναι χρεῖ, ἀλλὰ καὶ ἅπαν τὸ στρα-
 τευμα θεωρήξουσιν, ἵν' εὐθὺς ἀνελθόντας ὑμᾶς οἱ
 Τοῦρκοι θεασάμενοι καὶ τὸ ἐνυάλιον ἀλαλάζοντας
 ἐκδειματωθέντες, εἰς φυγὴν ἀποσύσσειαν. Εἶχε
 μὲν³¹ ὁ Βαϊμούντος τὸ σκοπούμενον τέως ἀνέκφορον.
 Τούτων δὲ οὕτω διασχοπυμένων, κατέλαβέ τις λέγων
 λίαν πολὺ πλῆθος Ἀγαρηνῶν καταλαμβάνειν ὅσον
 ἤδη τοῦ Χοροσᾶν κατ' αὐτῶν ἡγεμόνα συνεπαγόμενον
 ὃν καλούμενον³² Κουρπαγᾶν (8). Ὅπερ μεμαθηκῶς
 ὁ Βαϊμούντος καὶ μὴ θέλων τὴν Ἀντιόχειαν παρα-
 δοῦναι πρὸς τὸν Τατίκιον (9) κατὰ τοὺς προγεγο-
 νάτας πρὸς τὸν βασιλέα ὄρκους, ἀλλ' ἑαυτῷ μνηστευ-
 σόμενος³³ ταύτην, βουλὴν βουλευέται πονηρὰν, δι-
 ἴης αὐτὸν ἄκοντα μεταναστῆσαι παρασκευάσειε.
 Προσελθὼν τοίνυν αὐτῷ φησιν· Ἀπόρρητόν³⁴ τι
 ἀποκαλύψαι σοι βούλομαι κηδόμενος σοῦ τῆς
 σωτηρίας· λόγος τις τοῖς ὡσὶ τῶν κομήτων ἐνη-
 χηθεῖς συνετάραξεν αὐτῶν τὰς ψυχὰς, ὅτι τοὺς
 ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν ἐρχομένους ὁ βασιλεὺς τὸν

A quæ a pernicio cursu nomen obtinet : valloque fixo
 ac inuulitis castris prope muros civitatis sarcinas
 illie deposuere, neglectaque cura occupandæ obja-
 centis utrimque regionis Antiochiam ceperunt oppu-
 gnare, in eoque perseverarunt per menses omnino
 tres. At Turci instanto necessitate percussi, petunt a
 sultano Corosanis ut sibi Antiochiam ultra propu-
 gnare non valentibus suppetias mittat, copias idoneo
 numero, tum ad urbem novo præsidio firmandam,
 tum ad Latinos qui eam foris oppugnant acie vincen-
 dos indeque pellendos. Erat inter conclusos Antio-
 chie Barbaros Armenus, quidam, cui forte propu-
 gnanda obvenerat ea muri pars adversus quam
 Baimundi propriæ copiæ pugnabant. Hunc sæpius
 de summo muro despectantem, ita Baimundus
 deliniverat, totque ac talibus tentarat promissis, ut
 is se urbem illi prodituro reeiperet. Rei quin
 etiam executionem in hunc modum Armenus com-
 posuerat : *Da, inquit, quandocunque voles, signum
 mihi condictum, statim hujus ego te turris in posses-
 sionem mittam. Tu vero vide ut tunc et expeditus ad
 rem gerendam ipse et pransos paratos ad manum tuas
 habeas, scalis instructos ad ascensum molindum. Imo
 si mihi credis, universum exercitum totis Latinorum
 castris armari minarique ac conari assultum expedit
 eodem tempore. Sic enim fiet ut nec aversi alio ves-
 trum ascensum Turci sentiant, et mox ubi superasse
 vos murum viderint, quasi ancipiti* **319** *circumventi
 malo de tutela urbis et salute sua desperantes fugæ se
 mandent. Hæc sic constituta premebat Baimundus
 alto silentio. Interim advenit trepidus nuntius ingentis
 adventantis Agarenorum exercitus; ducente ipso
 Sultane Corosanis, cui nomen erat Curpagan, quam
 maximas congregare potuerat copias, quæ mo-
 dice distare atque adeo innox adfuturæ dicebantur.
 Elegit suis fraudibus illum occasionis articulum
 Baimundus. Nolebat Antiochiam Taticio dedit, juxta
 ea quæ ipse ac Galli cæteri, juratus imperatori*

Varie lectiones ex cod. Coislino.

³⁰ ὄξιος. ³¹ σύ τε. ³² μὲν οὖν. ³³ λεγόμενον, ³⁴ μνηστευσάμενος. ³⁵ Desunt voces ἀπόρρητόν τι, etc. τῆς σωτηρίας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Ὁξέως ἰσθμόν. Fernam Fluvium, seu *Farfara*, qui et *Orontes* dicitur, intelligit, qui eo loco quo Galli copias suas traduxerunt, rapidissimus est. Conferendus Albertus Aquileiensis, lib. iii, cap. 32. Porro Antiochiam pervenerunt nostri 12 Kal. Novembris 4 Feria, an. 1097; Tudebodus, lib. ii; Robertus Mon., lib. iii, Albertus Aquileiensis, lib. iii, cap. 38.

(6) Σεληνιακαῖς τρισί. Atqui per novem menses durasse obsidionem Antiochenam tradunt Albertus Aquileiensis, lib. iv, cap. 25; Otho Frising., l. vii, cap. 2 et alii; seu, ut habet Robertus Mon., l. vii, octo menses, diem unum. Sane obsessam civitatem 11 Kal. Novembris, captam vero 3 Nou. Jun. refert Raimundus de Agiles.

(7) Ἀρμένιος. Pyrrhus nomine, seu ut est apud Tyrium, lib. v, cap. 11 et 19, *Emir Feirus*, id est, Dominus Pyrrhus. Hunc de genere Turcorum fuisse scribunt Tudebodus, lib. ii, pag. 792; Fulcherius, lib. i, cap. 9; Robertus Mon., lib. v, pag. 55; Albertus Aquileiensis lib. iv, cap. 16; et Baldricus,

lib. ii, pag. 109, contra **368** quam Anna, quæ de Armeniis facit. Sed hæc conciliat Raimundus de Agiles, pag. 148 et 149, qui *Pyrrhum unum de Turcatis* fuisse ait, hoc est, *de Armeniis et Græcis Antiochiæ incolis, quos Turcæ capta paulo ante urbe, pro penuria domesticorum turcaverant, datis ex sua gente uxoribus.* Adde Guibertum, lib. vi, cap. 17.

(8) Κουρπαγᾶν. Jacobus de Vitriaco, lib. i, c. 19, *Corbagath*, quem nostri vulgariter *Corbaran* appellant. Robertus Monachus, lib. vi; Tyrius, lib. v, cap. 14; Fulcherius, lib. i, cap. 14; Albertus Aquileiensis et alii *Corbaham* et *Corbalam*, Haytonus *Corbanam*, Vincentius Bellog. *Corbegath* vocant.

(9) Τατίκιον. Fugam Taticii, et discessum ab obsidione Antiochena narrant Albertus Aquileiensis, lib. iii, cap. 38 et 40; Robertus monachus, lib. iv, pag. 48; Baldricus, lib. ii, pag. 103; Raimundus de Agiles, pag. 146; Tyrius, lib. iv, cap. 23; Guibertus, lib. iv, cap. 10. De Boemundi consilio silent omnes.

promiserat, verum ejus principatum civitatis spe sibi ac cupiditate ipse desponderat. Istius ergo quo voti compos fieret versutum commentus est consilium eludendi Taticii, ab eoque impetrandi ut per se ultro ab Antiochia recederet. Accedit confidenter arcanum se aliquid offerre, quo salus ipsius haud dubie contineatur, vafre simulans ac præ se ferens: *Nempe, inquit, nescio quo pacto persuasum comitibus nostris est Barbaros qui adversum nos a Corosans veniunt accitu impulsuque imperatoris in nos tucre. Pro certissimo id habent comites, iraque in te inde fervent omnes maxima; adeo quidem ut etiam de medio te tollere cogitent. Quod me attinet, officii mihi constet ratio, fidei et amicitiae abunde quod debebam persolutum a me arbitror iudicium detuli, denuntiavi periculum. Tu jam videris quid te tui capitis tuique exercitus a certa pernicie servandi causa conveniat facere.* His Taticius percussus, animadvertens aliunde penuria ingenti ac fame urgeri Latina castra, ita ut stato illie pretio caput bubulum tribus aureis stateribus vaniret, ideoque non sperans capi unquam a Gallis Antiochiam posse, movit inde cum copiis, Romanæque ad Sudi portum classe conscensa Cyprium tenuit. Post hujus discessum nondum statim Armeni proditorem proferre, in remque deducere maturum Baimundus credidit; verum eam occultavit sedulo, quoad expresso arte consensu comitum certam sibi parasset Antiochiæ possessionem. Eam ad spem tali quadam oratione ad comites habita præmunivit viam: *Videtis quantum hic temporis, quantum vero etiam operæ ærumnæque frustra contrivimus, nullo hactenus tot laborum fructu; quin etiam in præsentis periculo versamur fame pereundi, nisi rebus profligatis auxilium consiliumve expedimus aliquod. Ad hæc illis pereulantibus quidnam vero ipse afferret quo succurri possit incommodo præsentis: Nimirum (perrexit Baimundus) non omnes ducibus victorias ferro et manu largitur Deus; non, inquam, pugna semper et tumultu pax, copia, quies quæritur, consilium hæc interdum et sermo feliciter conficit; blando ambitu, prensatione officiosa, pacatis artibus, amici-*

σουλάτορον ἐπεισε καθ' ἡμῶν ἐκπέμψαι. Τοῦτο δὲ πιστὸν οἱ κόμητες ἠγησάμενοι κατὰ τῆς σῆς μελετώσι ζωῆς. Καγὼ μὲν τοῦ μὲν ἤδη πεπληρωκα, καὶ τὸν ἐπερχόμενον σοι προείρηκα κίνδυνον· τοῦ λοιποῦ, σὸν ἐστὶν ὑπὲρ τῆς σεαυτοῦ καὶ τῶν ὑπὸ σοῦ ταγμάτων φροντίσαι σωτηρίας. Ὁ δὲ Τατίκιος, ὄρων μὲν καὶ τὸν λιμὸν (10) πολλόν (καὶ γὰρ ἡ κεφαλὴ τοῦ βοῦς ἐπὶ τρισὶ χρυσίοις (11) στατήρσιν ἀπέμπολεῖτο), ἀπαγορεύων δὲ καὶ τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἄλωσιν ἤδη, ἐκείθεν ἀπέβη, εἰς τὸν ἐν τῷ λιμένι Σουδί ἱστάμενον (12) Ῥωμαϊκὸν στόλον εἰσελθὼν, τὴν Κύπρον κατέλαθεν. Ταύτου δὲ ὑποχωρήσαντος τὸν λόγον τοῦ Ἀρμενίου ὑποβρύχιον ἔτι ἔχων ὁ Βαϊμούντος καὶ χρυσταῖς ἐλπίζει τρεφόμενος, περιποιούμενός τε ἑαυτῷ τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἐξουσίαν πρὸς τοὺς κόμητας ἔφη· Ὁρᾶτε ἐπόσον ἤδη χρόνον ἐνταῦθα προσταλαπωρήσαντες οὐ μόνον οὐδὲν χρηστὸν μέχρι τοῦ νῦν κατορθώσαμεν, ἀλλὰ καὶ λιμοῦ ὅσον ἤδη γενώμεθα παρανάλωμα, εἰ μὴ τι βέλτιον περὶ τῆς σφῶν σωτηρίας σκεψώμεθα. Τῶν δὲ τί ἂν εἴη τοῦτο πυνθανομένων, αὐτὸς ἔφη· Οὐ πάσας τὰς νίκας τοῖς δημαγωγοῖς ὁ θεὸς διὰ σιδήρου δίδωσιν, οὐδὲ διὰ μάχης ἀεὶ τὰ τοιαῦτα κατορθοῦνται, ἀλλ' ἄπερ ὁ μόχθος οὐ δέδωκε, ταῦτα πολλάκις ὁ λόγος ἐχαρίσατο· καὶ ἡ μετὰ φιλαίας καὶ ὑποποιήσεως περίοδος μείζονα τρόπαια ἔστησαν. Οὐ χρὴ τοιγαροῦν μάτην τὸν καιρὸν τρίβειν, σπεῦσαι δὲ μάλλον πρὸ τοῦ τὸν Κουρπαγὰν καταλαβεῖν, νουνεχῆς τι καὶ ἀνδρικὸν διαπράξασθαι τῆς ἡμῶν ἔνεκα σωτηρίας, καὶ σπουδαίως ἕκαστος ἡμῶν τὸν τὸ ἴδιον λάχος τηροῦντα βάρβαρον ὑποποιήσθω. Καὶ εἰ βούλεσθε, κείσθω καὶ ἄθλον (13) τῷ πρώτῳ τοῦτο τὸ ἔργον κατορθώσῃ, ἢ τῆς πόλεως ταυτησὶ φυλακῇ μέχρις ἂν ὁ μέλλων ταύτην ἐξ ἡμῶν ἀναλαβέσθω ἀπὸ τοῦ ἀντοκράτορος ἐλεύσεται. Ἴσως μὲν οὖν οὐδ' οὕτω κατορθώσεται τι χρηστὸν ἐνησόμεθα. Ταῦτα ὁ δεινὸς Βαϊμούντος φίλαρχος ὢν οὐχὶ ὑπὲρ τῶν Λατίνων καὶ τοῦ κοινού τοσοῦτον ὅσον ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ τιμῆς, καὶ σκοπήσας

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹⁰ ἐαυτοῦ. ¹¹ ὑπὲρ σέ. ¹² Deest vox ἱστάμενον. ¹³ κατορθώσαμεν. ¹⁴ θυμὸν. ¹⁵ τοῖς δημαγωγοῖς δὲ σιδήρου δίδωσιν ὁ θεός. ¹⁶ κατορθωσῃ. ¹⁷ κατορθωσέται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(10) Λιμὸν. De difficultate annonæ in castris Francorum agunt Albertus Aquileiense lib. iv, cap. 50; Robertus mon., lib. iv; Guibertus, lib. iv, cap. 6, et alii.

(11) Χρυσίνοις. Χρυσίνος, nummus aureus. Concil. Chalced., act. 12: Τροφῆς ἔνεκα καὶ παραμυθίας καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἀνὰ διακοσίους χρυσίνους λαμβανέτωσαν. Ita Dositheus, lib. iii, Synes. epist. 129. Constant. Manasses, pag. 101, 224, edit. Meurs. Vide Leuncl. Pand. n. 18.

(12) Σουδί. Sic vocant Orontis fluvii ostium. Portus Soldani dicitur Sanuto, lib. iii, part. iii, cap. 1: Castellum et portus Souhaidiæ Aldherisio, v part., clim. 3 et 4. Σουδέτιον eidem Annæ, pag. 412. Postmodum a S. Symeone Stylite Juniore, quem θαυμασοπέτην vocant Græci, Portus S. Symeonis appellationem sumpsit, quod in vicino Tauri monte monasterium olim idem divus extruxerit, et in

eo cum discipulis vitam exegerit, uti narrat Joannes Phocas in Descr. Terræ sanctæ, n. 2, quo nomine donatur passim a scriptoribus, Alberto Aquileiensi, lib. iii, cap. 42; lib. iv, cap. 27, 36; Tyrio, lib. iv, cap. 10; Arnold. Lubec., lib. ii, cap. 4. Atque ex his emendandus Eugesippus, De distantia locorum Terræ sanctæ: Pharith per Syriam tendit Heblatam, id est, Antiochiam, labensque secus murus ejus decem milliaria ab Antiochia in partu Solim oriu scilicet S. Symeonis, Mediterraneo mari se commendat. Ubi loci nomen non videt legendum, portu Sodiū aut Solin, portu scilicet S. Symeonis. A Francis Golsūm Antiochiæ appellatum auctor est Willebrandus ab Oldenburg in Itin. Vide Annan, pag. 341.

(13) Κείσθω καὶ ἄθλον. Tudebodus, pag. 792; Baldricus, lib. ii, pag. 108, 109; Tyrius, lib. v, cap. 16.

καὶ εἰπὼν καὶ ἀπαντήσας οὐ διήμαρτε τοῦ σκοποῦ, ὡς ὁ λόγος κατιῶν παραστήσει. Πρὸς τοῦτο τοίνυν ἀπαντας οἱ κόμητες κατανεύσαντες ἔργου ἤψαντο. Καταυγαζούσης ⁴³ ἡμέρας ὁ μὲν Βαϊμούντος αὐτίκα πρὸς τὴν πύργον ἀπῆει, ὁ δὲ γε Ἀρμένιος κατὰ τὰς συνθήκας τὰς πύλας ὑπανοίγνυσιν. Ὁ δὲ ἄλλαταί τε εὐθὺς μετὰ τῶν συνεπομένων αὐτῷ ἄνωθεν θάπτον ἢ λόγος, καὶ περὶ τὰ κρήδεμνα τοῦ πύργου ἐωρᾶτο τοῖς ἐντὸς τε καὶ ἐκτὸς ἰστάμενος, καὶ τὴν ἐνυάλιον ἔχειν ἐγχελεύων σάλπιγγα, καὶ τὴν ἰδεῖν τήνικαῦτα καινόν τι γινόμενον, τοὺς μὲν Τούρκους ἐχδειματωθέντας εὐθὺς διὰ τῆς ἀπέναντι πύλης φεύγοντας, καὶ μόνους ἐξ αὐτῶν ἐναπολειφθέντας ὀλίγους καὶ γενναίους ἄνδρας διὰ τὴν τοῦ Κουλά (14) φρουρᾶν, τοὺς δὲ Κελτούς ἐξώθεν καταπόδας τοῦ Βαϊμούντου διὰ κλιμάκων ἀνελθόντας, καὶ παραχρῆμα κατασχόντας τὴν Ἀντιόχου (15) πόλιν. Καὶ ὁ μὲν Ταγγρῆς, εὐθὺς ἀναλαβόμενος ἰκανοὺς, ἐπισθεν τῶν φευγόντων ἐδίωκε, καὶ πολλοὶ μὲν χτείνονται, πολλοὶ δὲ τιτρώσκονται.

Tamen hoc tantulum experiri pro tanto voto, nisi quid vos aliter sapitis, equidem opportunum reor. Hanc tantam astutiam ambitioni prævidebat suæ vaser Baimundus, nihil ille in commune consulens: aut Latinae rei universæ commodisve, aut rationibus exercitus Gallici curæ partem ullam impendens suæ, nisi quatenus ad spem honoremque, ubi vectorum metam delixerat, pertinebat proprium. Nec sua illum quavis improba fallaxque machinatio fefellit, ut deinceps referam. Cum enim his annuissent facile comites et pro se quisque incumbere operi deliniendorum quos adversos habebant Barbarorum. Ecce sub primam lucem Baimundus ad turrem adit ab Armeno proditore custoditam, quo statim juxta condictum portam aperiente, irrumpit cum suis Baimundus; et dicto citius superatis gradibus, alte de pinis turris in obsessorum atque obsidentium repente conspectum eminuit, tubaque pugnae signum dari jussit. Hinc nova statim apparuit facies rerum. Turci haud dubie territi per adversam strenue portam fugere, paucis duntaxat quibus animus firmior, ad præsidium Cuke (arcis id nomen) remanentibus. At Galli exterius in urbem exemplo Baimundi moliri ascensum undique, scalis applicitis, potirique subito Antiocheni civitate. Nec eo contentus Tancredus rapit secum promptissimos quosque idoneo numero, fugaciumque vestigia premit, quorum multi cæduntur, multi vulnerantur.

Ὁ δὲ Κουρπαγὴν μετὰ ἀναριθμήτων χιλιάδων καταλαβὼν εἰς ἀρρώγην ⁴⁴ τῆς Ἀντιόχου πόλεως, προκατασχεθεῖσαν ταύτην εὐρηκῶς χίρακά τε

*tiae ac gratiae trophæa plerumque nihilo cruentis minus honorifica, plus sæpe utilia statuantur. Censeo igitur faciendum quam primum omnibus nobis, ante videlicet quam huc Curpagan pervenerit, ut quos quisque sibi habet oppositos intra urbem Barbaros promissis, blandisque sermonibus experiatur ecquid ad sibi favendum queat pellicere. Brevis occasio hujus rei; nam si nos hic ante muros Curpagan jam propinquus et properans cum suis innumerabilibus oppresserit copiis, videatis profecto quid futurum sit. Qui, igitur dum licet imminentem perniciem facto consultans aliquo viris **320** digno mature occurrentes prævertimus; et quia diligentiam atque ingenium quibus hic opus, acuit æmulatio, porro æmulationem præmium accendit, age, si videtur, decernamus communi consensu ei qui primus Barbarum muri sibi objecti custodem ad prodicionis assensum pellezerit custodiam urbis Antiochenæ cum plena potestate, quoad adsit qui eam imperatoris nomine accepturus a nobis est. Fortasse ne sic quidem difficile negotium succedet.*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ καὶ αὐγαζούσης. ⁴⁴ ἀρρωγὴν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(14) Κουλά. Acropolis Antiochena, infra p. 321. Præsidium magistræ arcis in monte situm, apud Albertum Aquileiensem, lib. iii, cap. 38; lib. iv, cap. 24. Castrum quod civitati imminet, apud Robertum monachum, lib. vi, pag. 55. Adde Tyrium, lib. vi, cap. 1, et Benjaminum Tudel., pag. 34. edit. Plantin. Acropolis Antiochenæ nomen pariter prodit Raimundus de Agiles: *In colle autem septentrionali castellum quoddam est, et in medio collis castellum aliud, quod lingua Græca Colax vocatur.* Ut et Scylitzes in Nicephoro Phoca: *Ἰσχυρὰ λαβεῖν τὸ μέτρον ἐνὸς τῶν πρὸς δύοσιν τῆς Ἀντιόχειας πύργων Καλά τοῦνομα.* Sed legendum Κουλά Anna nostra satis convincit. Verum fueritne propria acropolis Antiochenæ appellatio, jure controverti potest, cum eandem Anna arci Laodicensi, p. 339 et 340, Theorianus in legat. statim initio, quibusvis arcibus, seu potius *clusuris*, Nicetas in Bald., n. 3, acropoli Thessalonicensi, Chronicon denique Veneto-Byzantium, pag. 198, arci Patrensi tribuant. Hinc enim patet κουλά in universum acropoles Græcis dictas; voce fortassis mixobarbara a Latino ducta, a colle scilicet, quia in collibus et editiori-

bus tumulis ædificantur potissimum acropoles et castella; unde et nostris sequioris ævi *motæ*, id est, **369** tumuli et colles, quævis castra aut castella dicuntur. Acropolim Antiochenam Orocosiadem olim appellatam videtur innuere Procopius, lib. ii *De bello Pers.*, pag. 54 prior. edit. Mons vero cui imminebat adeo altus esse traditur a Willebrando ab Oldenborg; ut suo cacumine nubibus innitens cursum Planetarum putetur impedire. Duos intra Antiochenæ civitatis ambitum montes miræ celsitudinis existere auctor est S. Antoninus, ii part. Hist., tit. 16, cap. 13, qui valle profundissima, sed angustissima separantur, per quam torrens dimissus per mediam influit civitatem. In horum alterius vertice, qui videtur eminentior, situm est præsidium monitissimum, inquit Fr. Quaresmius, lib. vii *Eucidat. Terræ sanctæ.*

(15) Τὴν Ἀντιόχου. Capta est a nostris Antiochia 3 Jun., an. 1098, uti habent Albertus Aquileiensis, lib. iv, cap. 25 et alii passim; nam falli constat Lupum Protospatham, qui mense Aprili aptam refert.

castra fixit, in iisque fossa undique munitis cum deposuisset sarcinas, consultabat quid ageret : non parum propendens in sententiam obsidentæ oppugnandæque civitatis. Sed eum adhuc in pro-cinctu stantem occupavit impressio vehemens ferociter erumpentium Gallorum : qui tamen sic a Turcis excepti sunt ut post pugnam atrocissimam tandem intra civitatem compingerentur, ubi nullam his quietis partem assidua et concursus interni simul externique hostis dabat impugnationis. Nam et strenue obsidentes urbem Barbari oppugnationem urgebant : et qui Culam obtinebant Turci præsidarii perpetuo infestabant eos qui clausi et circumventi tenebantur civitate verius quam tenebant illam. Ille rursus Baimundus versutiæ non oblitus suæ, locum invenit machinationi novæ, ad Antiochiæ principatum sibi certius assèrendum. Etenim ad congregatos consilii causa comites, *Non est, inquit, consentaneum unos eosdem uno simul tempore contra duplicem pugnare hostem, prout usu venit hactenus nobis internos externosque hostes* **321** *indiscrete sustinentibus. Atqui ratio præscribit contra vim diversam divisio viribus occurrere. Et quidem cum magna sit inæqualitas oppugnantium nos copiarum, censeo et a nobis nostrum exercitum in partes duas inæquales partiendum, quarum major et potior impugnantibus exterius Barbaris unice invigilet, interni æcura malè; altera similiter externi periculi cura deposita, tota sit in præsidariis arcis repellendis impetendisque. Atque ad hanc partem operis non facillimam ego me arbitror sufficere. In me, inquam, si ita videtur, unum onus rejicite coercendorum militum qui arcem servant. Faxo ut respicere non cogamini muros inter defensandos, sed securi et alacres cæteras omnes vestras copias educere tuto habere possitis ad manum ad vim foris ingruentem quoad successum opus est ardore conatuque resutandam. Persuasi tunc quoque comites sunt. Ipsisque prolixè concedentibus moliri extemplo Baimundus cepit murum quo mediam Antiochiam in obliquum scindens, arcem a Turcis insessam a reliqua urbe separaret. Tali specie ac prætextu munitissimam ædificavit arcem, belli quam longissime ducendi receptaculum instructissimum : cui acerrimum se ipse custodem imposuit, non die non nocte connivens, sed horis experrectus omnibus in quasvis occasiones aut sustinendorum aut vicissim lædendorum hostium qui arcem tenebant Antiochensem, quos, ut dixi, sibi proprie deposcerat. Nec minus alii comites Spartam suam curabant, insistentès propugnaculis pervigili custodia, ne qua vel clam falleret, vel palam perumperet grassatio exterius imminentiùm hostium. Quin etiam partem sibi curæ talis Antiochenses ipsi deposcebant cives, quorum ne quis muros accedens inde cum obsidentibus Barbaris de prodicione transigeret, ut periculum erat, ita sibi negotium impositum Galli duces putabant acri vigilia cavendi ne id fieri posset.*

Tali loco res erant apud Antiochiam, quando D imperator magno interdum agitabatur impetu eo cum justis copiis eundi in auxilium Gallorum. Ve-

A ἐπέξατο καὶ τάφρον πεποιηκώς, καὶ τὰς σκευὰς ἐν αὐτῇ καταθέμενος, ἐβουλεύετο πολιορκεῖν (16) τὴν πόλιν. Ἄλλ' οὐπω ἔργου ἀφάμενος ἐπικαταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐξιθόντες οἱ Κέλτοι καὶ τηρικαῦτα μέγας ἀναμεταξὺ ἀναρῆγνυται ⁴⁵ πόλεμος. Εἶχον δὲ τὴν νικῶσαν (17) οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Λατῖνοι εἰσω τῶν πυλῶν συνεκλείοντο τὸν μόθον ἐκατέρωθεν ἔχοντες, ἀπὸ τε τῶν τῶν ⁴⁶ Κουλά (18) φρουρούντων (ἔτι γὰρ τοῦτο κατεῖχον οἱ Βάρβαροι) ἀπὸ τε τῶν ἐξωθεν παρακαθημένων Τούρκων. Δεινὸς δὲ ἀνὴρ ὢν ὁ Βαῖμουῦντος, καὶ τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρχὴν σφετερίσασθαι θέλων ἐν σχήματι συμβουλῆς αὐθις, Οὐ χρὴ, φησὶ πρὸς τοὺς κόμητας, τοὺς αὐτοὺς καθ' ἕτερον ⁴⁷ μέρος ἐν ταυτῷ, μετὰ γε τῶν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς μάχεσθαι, **B** ἀλλὰ διχῇ διαιρεθέντας ἐν ἀρίστοις τμήμασι πρὸς λόγον τῶν ἐκατέρωθεν πρὸς ἡμῶς μαχομένων ἐχθρῶν, οὕτω τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀναδέχεσθαι μάχην. Ἐμοὶ μὲν οὖν ἐξέσται μετὰ τῶν τὴν ἀκρόπολιν τηρούντων μάχεσθαι, εἰ καὶ ὑμῖν τοῦτο συνδόξει· τοῖς δὲ γε λοιποῖς μετὰ τῶν ἐξωθεν μελήσει καρτερῶς συμπλέκεσθαι. Συντίθενται ἅπαντες τῇ τοῦ Βαῖμουῦντος γνώμῃ. Ὁ δ' εὐθὺς ἔργου ἤψατο, καὶ παραχρῆμα τείχιον ἀντίθετον ἐγκάρσιον ἀποδιαίρουσιν τῆς ὅλης Ἀντιοχείας τὴν ἀκρόπολιν ἐδαίματο, ἔρυμα καρτερώτατον πολέμου ἀποχρῶντος· κἄθ' οὕτως ἀνύστακτος φύλαξ τοῦ τοιοῦτου τείχους καθίστατο διαπαντός ἀπομαχόμενος, ὀπηνίκα καιρὸς ἐδίδου πρὸς τοὺς ἐντὸς γεννησιότατα. Οἱ δ' ἄλλοι κόμητες πολλὴν τοῦ λάχους αὐτῶν ἐπεποίηγντο τὴν φροντίδα, φρουρούντες μὲν τὴν πόλιν διαπαντός καὶ ⁴⁸ κατασκοποῦντες δὲ τὰς ἐπάλλξεις καὶ τὰ κρηδεμένα τῶν τειχῶν μήπως οἱ Βάρβαροι ἐξωθεν νυκτὸς διὰ κλιμάκων ἀνελθόντες τὴν πόλιν κατὰσχυσιν μὴ λάθῃ ⁴⁹ τις τῶν ἐντὸς ἀνωθεν τοῦ τείχους γενέσθαι κἄθ' οὕτως ὁμιλήσας τοῖς Βαρβάροις προδοσίας περὶ προδῶ τὴν πόλιν.

C

D Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Ἀντιοχειαν ἔτι. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ πολλὴν μὲν εἶχε τὴν προθυμίαν αὐτὸς εἰς ἀρρωγήν ⁵⁰ τῶν Κελτῶν γενέσθαι.

Variae lectiones ex cod. Coislina.

⁴⁵ ἀναρῆγνυται. ⁴⁶ τό. ⁴⁷ καθ' ἕκαστον. ⁴⁸ Deest vocula καί. ⁴⁹ λάθαι. ⁵⁰ ἀρωγήν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) Πολιορκεῖν De obsessa a Turcis Antiochia agunt scriptores omnes.

(17) Τὴν νικῶσαν. Albertus Aquileiensis, lib. iv, cap. 27.

(18) Κουλά. Capta enim urbe, Turci in acropoli fugerant, a qua non pauca Francis illata damna ab obsidentibus.

Ἀπειργε δ' αὐτὸν καίπερ σφαδάζοντα, ἢ τῶν κατὰ θάλατταν διακειμένων πόλεων τε καὶ χωρῶν λεηλασία καὶ παντελής ἐρείπωσις· ὁ μὲν γὰρ Τζαχᾶς τὴν Σμύρνην ὡσπερ ἰδίον τι λάχος κατεῖχεν, ὁ δὲ γε Ταγγριπερμῆς καλούμενος πόλιν τινὰ Ἐφεσίων ἀγχοῦ τῆς θαλάττης διακειμένην ἐν ἧ πάλαι τέμενος ἐπ' ὀνόματι ²¹ Ἰωάννου ἀποστόλου τοῦ θεολόγου ἱδρυτο. Καὶ ἄλλοι ἄλλα φρούρια τῶν σατραπῶν κατέχοντες, ὡς ἀργυρωνήτοις τοῖς Χριστιανοῖς ἐκέχρητο ἅπαντα ληϊζόμενοι. Ἀλλὰ καὶ αὐτὰς δὴ τὰς νήσους Χίον τε καὶ Ρόδον, καὶ τὰς ἐπιλοίπους πάσας κατέσχον, ληστικῶς ἐκεῖθεν κατασκευάσαντες ναῦς. Διὰ τοι ταῦτα δεῖν ἐλογίσαντο πρότερον τῶν κατὰ θάλατταν καὶ τὴν Τζαχᾶν πρόνοιαν ποιησθαι, καὶ δυνάμεις διὰ ξηρᾶς ἀρκούσας καὶ στόλον ἱκανὸν καταλιπεῖν· εἶτα δι' αὐτῶν, τὰς τῶν Βαρβάρων ἀναχαιτίζειν ὀρμὰς καὶ ἀντικαθίστασθαι αὐτοῖς, καὶ ὅτῳ μετὰ τοῦ λοιποῦ στρατεύματος τῆς πρὸς Ἀντιόχειαν φερούσης ἀψασθαι, μετὰ τῶν ἀναμεταξὺ Βαρβάρων ὡς ἐνὸν μαχόμενος. Μεταπεμφόμενος τοίνυν Ἰωάννην τὸν Δούκαν καὶ γυναικὶ δέλφρον αὐτοῦ, παραδίδωσι δυνάμεις ἐκ διαφόρων συνειλεγμένας χωρῶν, καὶ στόλον ἀποχρῶντα πρὸς τὴν τῶν παραλίων πόλεων πολιορκίαν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν τοῦ Τζαχᾶ θυγατέρα κατασχεθεῖσαν μετὰ τῶν ἄλλων ὀπίσσοι ἐντὸς τῆς Νικαίας τότε ἔτυχον ἐπισκήψας διακηρυκεῖν μὲν πανταχοῦ τὴν τῆς Νικαίας ἄλωσιν· εἰ δὲ μὴ πιστεύοιτο ²², αὐτὴν τὴν τοῦ Τζαχᾶ θυγατέρα ὑποδεικνόναι τοῖς σατραπῆαις τῶν Τούρκων καὶ τοῖς τὰ περὶ θάλατταν νεμομένοις Βαρβάροις, ὡς ἂν οἱ τὰς ἤδη ρηθείσας πόλεις κατέχοντες, ὀρῶντες ταύτην καὶ βεβαιούμενοι τὴν τῆς Νικαίας ἄλωσιν, ἀπογνόντες ἀμαχητὶ παραδοῖεν τὰς πόλεις. Ἐφοδιάσας οὖν ἱκανῶς διὰ παντοίων τὸν Ἰωάννην ἐκπέμπει.

fratrem, eique tradit copias ex diversis collectas regionibus, classemque satis validam ad oppugnandas littorales arces quæ a piratis istiusmodi. eneabantur. Dedit etiam filiam Tzachæ nuper cum aliis e principali Turcorum familia qui Nicææ sunt reperti, occasione deditiois civitatis ejus illic captam. Dedit autem eam in usum confirmandi, ostensione puellæ istius, quam servari apud Nicæam notum erat Turcis, nondum satis vulgati nuntii expugnatæ Nicææ. Quem quidem late spargi a Joanne mandabat imperator; et satrapis, aliisque piratis Barbaris, si quos ad tantam rem credendam inveniret duros, tale captivum caput in fidei argumentum ineluctabile monstrari. Inde enim futurum sperabat ut certi tali testimonio ac pignore de Nicæa dedita latrones Turci, rebus jam suis diffidentes, quas oblinebant arces pro vita et securo abitu incruenta compositione paciscerentur.

Ὅποσα δὲ κατὰ τοῦ Τζαχᾶ τρόπαια οὗτος ἐστήσατο καὶ ὅπως τοῦτον ἐκεῖθεν ἀπήλασε προίων ὁ λόγος δηλώσειεν. Ὁ μὲν οὖν Δούξ καὶ θεῖος ὁ ἐμὸς ²³, πρὸς μητρὸς τῷ βασιλεῖ συνταξάμενος τῆς μεγάλουπόλεως ἕξεισι, καὶ διαπεράτας τὴν Ἄβυδον μεταπεμφόμενος τὸν καλούμενον Κάσπακα τὴν τε τοῦ στόλου ἐξουσίαν καὶ τὴν τοῦ πλοῦς ἅπασαν οἰκονομίαν αὐτῷ ἀνέθετο, ὑποσχόμενος ὡς εἰ καλῶς ἀγωνίσαιτο ὀπηνίκα συμβαίη τὴν Σμύρνην ἄλῶναι ἡγεμόνα τοῦτον αὐτῆς τε τῆς Σμύρνης, καὶ τῶν ὁμορῶντων πάντων αὐτῇ καταστήσαι. Ἐκπέμπει τοίνυν αὐτὸν διαπόντιον θαλασσοκράτορα τοῦ στόλου

rum utcumque cupientem cohibuit maritimæ rei profligatus status et insularum maritimarumque orarum atque urbium miserrima vastatio, aut destructio potius et desolatio extrema. Nimirum Smyrnam Tzachas ut sortem et hæreditatem propriam tenebat. Quidam alius Tangripermes dictus urbem quamdam Ephesiorum prope mare sitam, in qua olim exstructum templum est in nomine sancti Joannis apostoli Theologi; alii similes latrunculi alias opportunis locis arces invaserant præsidiiisque occupabant: e quibus erumpentes infesta late habebant omnia, Christianis quos magno captivabant numero in vilissimam et ærumnosissimam servitutem mancipandis. Sed et insulas Chium, Rhodum ac plerasque cæteras insederant, easque tum pro navalibus habebant, ubi piraticas ædificarent classes, tum pro tutis receptaculis ac portubus in quibus prædam onusti deponerent. Primum igitur omnium faciendum sibi Augustus statuit ut et mari classem imponeret idonee instructam ad coercendum Tzacham, et continentis, qua mare respicit, disponendis per littoralem oram qua terrestribus qua navalibus præsidiiis tutelæ provideret, non solum quantum erat opus ad reprimendas incursiones Barbarorum. **322** verum ita ut ad ipsos quoque, si res ferret, lacessendos debellandosque missæ contra eos copiæ sufficerent. His ubi magis urgentibus satisfacisset curis reliquum omnem, quam cogere numerosissimum posset, ductare ipse Augustus præsens exercitum decreverat suppetias obsessis Antiochiæ Latinis, cum eoque pugnare totis viribus adversus Barbaros qui eos illic oppugnabant. Hæc animi consulta quo in rem conferret accersit Joannem Ducam uxoris suæ

Jam deinceps faciendum mihi est ut quas isto bello victorias Joannes Ducas reportavit hoc loco memorem. Is dux, avunculus meus, sic instructus, uti dixi, vale imperatori dicto, e magna urbe proficiscens, cum trajecisset in Abydum, accersito Caspaci, classis præfecturam curamque commendavit; promisso ei, si navasset ista in re operam, principatu civitatis Smyrnæ, conterminarumque regionum, ubi ea per eos capta imperioque reddita civitas foret. Cum hæc spe ac mandato Caspas classem solvit Smyrnam versus, Joanne terrestres copias per continentem eodem per se ductante. Nec

Jam deinceps faciendum mihi est ut quas isto bello victorias Joannes Ducas reportavit hoc loco memorem. Is dux, avunculus meus, sic instructus, uti dixi, vale imperatori dicto, e magna urbe proficiscens, cum trajecisset in Abydum, accersito Caspaci, classis præfecturam curamque commendavit; promisso ei, si navasset ista in re operam, principatu civitatis Smyrnæ, conterminarumque regionum, ubi ea per eos capta imperioque reddita civitas foret. Cum hæc spe ac mandato Caspas classem solvit Smyrnam versus, Joanne terrestres copias per continentem eodem per se ductante. Nec

Varie lectiones ex cod. Coislin

²¹ Desunt voces ἐπ' ὀνόματι. ²² πιστεύοιτο. ²³ οὐμός.

diu post qui Smyrnam tenebant Turci, simul A
Joannem Ducam a terra contra se cum exercitu
venientem, atque adeo jam non longe a suis mœni-
bus castra munientem, simul a mari appellentem
cum classe Caspacem, portuque applicantem atto-
niti cum vidissent, vulgata jam quoque antea per-
culsi fama Nicææ captæ, nequaquam obfirmare
animos ad resistendum potuerunt. Ventum ergo statim
ad tractandum est; cumque nihil peterent aliud
nisi sibi jurari a Joanne Duca securum ipsis et
innocuum per Romanos recessum in domos suas
fore, proque eo Smyrnæ deditionem præsentem
paciscerentur, visa Joanni est non aspernanda oc-
casio tantæ urbis adventu primo sine cruore ac
periculo recuperandæ. Pollicente igitur sine mora
Duca quæ petebant Tzachenses Smyrnæi, abeunt
illi continuo, urbisque præfectura ejus ac custodia
cum fide **323** Caspaci, cui erat promissa, com-
mittitur. Verum incidit casus quo interversum
Caspaci præmium, oblatum exitium est. Deduxerat
is abeuntem Joannem, officii causa. Inde Smyrnam
redeunti occurrit Smyrnæus quidam conquirens
per vim sibi ablatus a Saraceno quopiam stateres
aureos quingentos. Eo Caspax audito duci utrumque
causam diciturum imperat. Id cum mox liceret,
Syrus, more sibi male consciorum, trahi se ad
supplicium non ad iudicium ratus, indeque in des-
perationem salutis actus, strictum rabide gladium
per viscera Caspaciis adigit, fratremque ejusdem
pari furore conversus in femore percutit. Multa C
hinc circum perturbatione orta, Saracenus elabatur;
at classarii passim omnes atroci exitii fama,
mistis uno tumultu nautis, militibus, remigibus,
urbem infesti petunt cæde per omne caput crude-
lissima grassantes; brevique lugubre spectaculum
cæcus is furor dedit, hominum ad decem millia,
uno momento atque impetu trucidatorum. Graviter
Ducas accepit nuntium interfecti Caspaci, luctuque
ad tantam facturam aliquandiu tracto, curam de
novo intendit omnem in arcis atque urbis Caspaci
prius commendatæ firmanda custodia. Lustratis
ergo per se muris munitionibusque civitatis, explo-
rataque per idoneos homines fide atque arcana
sententia civium colonorumque Smyrnuensium:
quoniam opus esse videbat viro forti, quem omnium
præstantissimum sibi perspectum ad manum tum
habuit Hyatiem Smyrnæ præfectum declaravit, vi-
rum bello fortissimum. Ipse navalibus copiis ad
Smyrnæ tutelam relictis, terrestres secum adver-
sus Tangripertem et Maracem Ephesius incubantes
rapit. Hunc conspicati procul duo isti satrapæ,
prodeunt acie statim instructa, pugnamque Joanni
offerunt in planitie arcis subjecta. Convectatus pa-
rumper Ducas, mox tamen agmine et ipse quam
peritissime structo, impigre in eos movet. Dimjca-

ως εἴρηται. Ἐκαῖνον δὲ ταγματάρχην εἶχεν ἡ
ἡπειρος. ἄμα τοίνυν τὸν τε Κάσπακα διὰ τοῦ στό-
λου καὶ τὸν Δούκα Ἰωάννην διὰ τῆς ἡπείρου. Οἱ
ἐντὸς τῆς Σμύρνης ἀμφω προσπελάσαντας θεασάμε-
νοι, καὶ τὸν μὲν Δούκαν ἐκ διαστήματος τινος τὸν
ἀγχοῦ χάρακα πηξάμενον τῶν τειχῶν ⁸⁴, τὸν δὲ γε
Κάσπακα τῷ λιμένι προσοκειλάντα, ἐπεὶ καὶ ἡ τῆς
Νικαίας ἄλωσις ἤδη ἐγνώσθη αὐτοῖς, οὐδ' ὄλωσ
ἀντικαταστήναι τούτοις ἠθέλησαν, ἀλλ' εἰς λόγους
καὶ σπονδὰς εἰρηνικὰς ἐλθεῖν ἠρετίσαντο, ὑποσχό-
μενοι, εἴπερ ὁμωροκέναι αὐτοῖς ὁ Δούκας Ἰωάννης
θελήσει, ὥστε παραχωρῆσαι ἀπαθείς κακῶν πρὸς
τὰ οἴκοι τούτου; ἐπαναζεῦξαι, ἀναιματὶ καὶ μά-
χης ἄτερ τὴν Σμύρνην αὐτῷ παραδοῦναι. Συντίθεται
τοίνυν ὁ Δούκας τῆνικαῦτα τῆ τοῦ Τζαχᾶ γνώμη
τὰ κατὰ σκοπὸν ἀπαντα πληρῶσαι ὑποσχόμενος.
Μετ' εἰρήνης οὖν ἐκεῖθεν αὐτοὺς ἀπελάσας,
τῷ Κάσπακι τὴν πῆσαν οὐσίαν ⁸⁵ τῆς Σμύρνης
ἀνέθετο. Γίνεται δὲ τι κατὰ συντυχίαν τοιοῦτον. Τοῦ
Κάσπακος ἀπὸ τοῦ Δούκα Ἰωάννου ὑποστρέφοντος
προσῆλθεν αὐτῷ Σμυρναῖός τις διεγκαλῶν ἀφαιρε-
θῆναι πῖρὰ τοῦ Σαρακηνοῦ χρυσίου; πεντακοσίου;
στατήρης. Ὁ δὲ ἐχθῆναι ταύτους κριθησομένους
ἐπέταξεν. Ὡς δὲ ὁ Σύρος εἴλκετο νομίσας ὡς ἐπὶ
τῷ ἀναιρεθῆναι ἄγεται, καὶ ἀπογνοὺς τῆς ἑαυτοῦ
σωτηρίας σπασάμενος μάχαιραν κατὰ τῶν ἐπλάγ-
χων τοῦ Κάσπακος ὄθει, ἐπιστραφεὶς δὲ πλήττει
καὶ τὸν τούτου ὀμαίμονα περὶ τὸν μηρὸν· συγχύ-
σεως δ' ἐπὶ τούτῳ γενομένης πολλῆς, ὁ μὲν Σαρα-
κηνὸς ἀποδιδράσκει. Οἱ δὲ τοῦ στόλου ἀπαντες σὺν
αὐτοῖς ἐρέταις εἰς τὴν πόλιν ἀτάκτως εἰσῆσαν, καὶ
πάντας ἀνηλιῶς ἀπέκτεινον. ⁸⁶ Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα
ἐλεεινὸν ὥσει δέκα χιλιάδας ἀποκτανθέντας ἐν ὀξείᾳ
καιροῦ ῥοπῇ. Ὁ δὲ Δούκας Ἰωάννης περιαλγῆσας,
ἐπὶ τῆ τοῦ Κάσπακος ἀναιρέσει ἐφ' ἱκανὸν, ὄλωσ
αὐθις τῆς τοῦ κάστρου ⁸⁷ φροντίδος ἐγεγόνει. Ἐξελ-
θὼν τοίνυν καὶ περιαθρήσας τὰ τεῖχη, τὰς τε τῶν
ἐποίκων γνώμας πρὸς τῶν εἰδότων ἀκριθωσάμενος,
ἐπεὶ χρεῖα ἦν γενναίου ἀνδρός, τὸν Ἰαλέα φέριστον
τῶν ἄλλων εἰδώς, δοῦκά τῆς Σμύρνης κατέστησεν.
Ἄνῆρ δὲ οὗτος ἀρσιμάνιος. Καταλιπὼν δὲ καὶ τὸ
ναυτικὸν ἄπαν εἰς φυλακὴν τῆς Σμύρνης, αὐτὸς τὰς
δυνάμεις ἀναλαβόμενος πρὸς τὴν Ἐφεσίων ἤλαυνε
παρὰ τοῦ Ταγγριπερμηῆ καὶ τοῦ Μαράκη τῶν σα-
τραπῶν κατεχομένην. Τοῦτον θεασάμενοι οἱ Γάρ-
δαροι κατ' αὐτῶν ἰέμενον, ὀπλισάμενοι καὶ σχῆμο
πολέμου περὶ τὴν ἔξω τοῦ κάστρου πεδιάδα διατυ-
πώσαντες τὰς φάλαγγας ἔστησαν. Ὁ δὲ δοὺς μηδὲ
μικρὸν τι μελλήσας σὺν εὐταξίᾳ στρατιωτικῇ κατ'
αὐτῶν ἐξώρμηκε ⁸⁸ τῆς γοῦν συμβολῆς τοῦ πολέμου
γεγονούσας τὸ πλεῖον τῆς ἡμέρας παρηχῆκει. Μαχο-
μένων δ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν καὶ τῆς μάχης
οὐσης ἀμφιρρέπους, οἱ Τοῦρκοι τὰ νῦα ὑποσχόν-
τες ⁸⁹ τρέπονται κατακράτος. Κτείνονται δὲ τῆνικαῦτα
πολλοὶ· ἀλίτκονται δὲ οὐ τῶν τυχαίων μόνον,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁴ τὸν χάρακα πηξάμενον ἀγχοῦ τῶν τειχῶν. ⁸⁵ ἐξουσίαν. ⁸⁶ Κωνσταντίνου. ⁸⁷ ἐξώρμησεν. ⁸⁸ ὑπο-
στρέψαντες.

ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν σατραπῶν οἱ πλείους, ὡς συμποσοῦσθαι τοὺς ἐαλωκότας εἰς χιλιάδας δύο. Περὶ ὧν μεμαθηκώς ὁ βασιλεὺς διασπαρῆναι τούτους εἰς τὰς νήσους προσέταξεν. Οἱ δὲ καταλειφθέντες τῶν Τούρκων διὰ τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου πρὸς τὸ Πολυβοτὴν ἀπεργόμενοι καταφραντικῶς διετέθησαν, τὸν Δούκαν τέλειον ἀπελπίζαντες ⁵⁹. Τὸ δὲ οὐχ οὕτως εἶχεν· ἀλλὰ τὸν Πιτζίαν δούκαν ταυτίσει τῆς πόλεως καταλιπὼν, αὐτὸς ὀπλιτικῶν ἅπαν ἀναλαβόμενος παραυτίκα ἐπισθεν οὐ φύρδην ἀλλ' ⁶⁰ εὐτάκτως καὶ ὡς ἐχρῆν ἐμπειρότατον στρατηγὸν κατὰ τῶν ἐναντίων ἵνα, ἤλαυνε κατὰ τὰς ὑποθημοσύνας τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ μὲντοι Τούρκοι καθά γε εἶρηται διὰ τε Μαιάνδρου καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῷ πόλεων ὀδεύσαντες καταλαμβάνουσι τὸ Πολυβοτὸν· ὁ δὲ δούξ οὐ καταπόδας αὐτοῦ ⁶¹ ἐδίωκεν, ἀλλὰ τὴν συντόμωτέραν ὀδεύσας τὰς τε Σάρδεϊς καὶ τὴν Φιλαδεφίαν ἐξ ἐπιδρομῆς κατέσχε, τὴν τούτων φρουρὰν Μιχαὴλ τῷ Κεκαυμένῳ πιστεύσας. Καταλαβὼν δὲ τὴν Λαοδίκειαν καὶ πάντων παραυτίκα προτεληλυθότων αὐτῷ, αὐτοῖς μὲν ὡς αὐτομόλοις χρησάμενος καὶ τεθαῤῥηκῶς, ἀνέτως τὰ σφέτερα κατοικεῖν εἶασε μηδὲ ἡγεμόνας ⁶² ἐπιστήσας. Ἐκείθεν δὲ διὰ τοῦ Χώματος διελθὼν τὴν Λάμπην (19) κατέλαβε, κἀν ταύτῃ καὶ τὸν Καμύτζιν Εὐστάθιον στρατηγὸν ἐπέστρεψεν. Ἐφθακῶς δὲ εἰς τὸ Πολυβοτὸν καταλαμβάνει Τούρκων πλῆθος πολὺ· καὶ ἐπεισπεσὼν αὐτοῖς ἄρτι τὰς σκευὰς κατατιθεμένοις ξυμβαλὼν παραυτίκα νικᾷ κατακράτος· καὶ κτείνει μὲν πολλοὺς· ἀναλαμβάνει δὲ λείαν πολλήν ⁶³ καὶ τοῦ πλῆθους ἀνάλογον

turbam ex itinere securo adhuc inconditam, sarcinisque vix bene depositis implicitam, impressione invectus acri, cladem illis infert maximam, qua et caesi plurimi Barbarorum sunt, praedaeque ingens nec minor captivorum numerus est receptus.

Τούτου γὰρ μήπου ⁶⁴ ἐπανεληλυθότος ἀλλ' ἀγωνιζομένου κατὰ τῶν Τούρκων ὁ βασιλεὺς ἐτοιμασθεὶς εἰς ἀρρωγὴν ⁶⁵ τῶν περὶ τὴν Ἀντιόχειαν φθάσαι Κελτῶν, ἐπεὶ τὸ Φιλομήλιον (20) κατέλαβε σὺν ὄλαις δυνάμεσι πολλοὺς ἐν τῷ μεταξύ κτείνας Βαρβάρους, πολλὰς δὲ καὶ πόλεις δρωσάμενος ὅπ' αὐτῶν πρὶν καταχομένας, φθάσει τῆνικαῦτα τούτον ἐξ Ἀντιόχειας Γελλεμῶς ⁶⁶ ὁ Γραντεμανῆ ⁶⁷ (21) καὶ Στέ-

tur atrociter et diu, vigente in maximam diei partem utrimque certamine. Tandem post longum aequilibrium dubiae fortunae, Turci tergis praebitis plane fusi, fugam cruentam et infestam insequentibus nostris nece ac servitute multorumque suis habuere. Inter captivos, quorum universus ad duo millia numerus ascendit, plerique satrapae reperti: de quibus consultus imperator spargi eos per insulas jussit. Residui Turci per Mæandrum amnem profecti Polybotum, satis illic secure morabantur, haudquaquam existimantes Joannem eo cogitaturum. Verum haec eos quidem fiducia fefellit. Is enim relicto Petze qui urbi Ephesinae ducis jure nomineque praesesset, exercitu assumpto secum omni, non tumultuario ac cupide, sed ut experientissimum decebat ducem, pedetentim ordinateque in Turcos movit, mandatis monitisque imperatoris tali cautione adversus ³²⁴ eam gentem bellum gerens. Praecesserant ut diximus Turci Polybotum. Horum illuc properantium vestigia premere via eadem sequenda Joannes noluit; sed compendiosiori alia tuto invectus Sardeis obiter et Philadelphiam occupavit, quarum custodiam Michaeli Cecaumeno credidit. Hinc Laodiceam cum accessisset obvius effuso accursu cives omnes habuit se suaque alacriter dedentes; his ille humaniter acceptis tantam fidem habuit ut nullo imposito praefecto praesidiove, suo ipsos juri arbitrioque permitteret. Inde Chomate transito Lampen cepit, eique Camytzia Eustathium ducem imposuit. Polybotum denique non diu post Turcos eo receptos pervenit: quorum in

Dira haec maxime Joannes contra Turcos gerit, imperator paratis copiis profectus in auxilium Gallorum Antiochiam propugnantium, Philomeium cum universo exercitu pervenit, multis obiter caesis Barbaris receptisque urbibus quae occupatae ab iis antea fuerant. Illic enim conveniunt Gulielmus Grantemanes, Stephanus comes Franciae, et Petrus Aliphæ, demissi per funes e pinnis murorum

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ ἀπελπίσαντες. ⁶⁰ Desunt voces οὐ φύρδην ἀλλ'. ⁶¹ τούτους. ⁶² ἡγεμόνα. ⁶³ μήπω. ⁶⁴ ἀρωγην. Sic semper cum uno ρ. ⁶⁵ Γελλεμῶς. ⁶⁶ Γραντεμανῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) Λάμπην. Paulus episcopus Λάμπης interfuit concilio Ephesino, ut ex Actis constat; sed urbs ista in Cretensi provincia fuit, ut ibi innuitur parte II, aet. 1.

(20) Φιλομήλιον. Urbs Phrygiae, geographis nota. Hinc tandem docemur oppidi nomen, quod mire depravatam legitur apud scriptores rerum Hierosol. Tudebodo enim, lib. IV, *Philemia* dicitur; Alberto Aquileiensi, lib. IV, cap. 40, lib. VIII, cap. 38; et Tyrio, l. IV, cap. 20, lib. VI, cap. 10, *urbs Finiminis*; — Roberto monacho, lib. VI; Baldrico, lib. III; Guiberto, lib. V, cap. 26; Sanuto, lib. I, part. I, cap. 6 et epist. 17, *Philomela*; — denique Jacobo de Vitriaco, lib. I, cap. 99 et auctori Hist. exped. Asiae. Frider. *Philomena*.

(21) Γραντεμανῆ. Willelmus de *Grantemaisnil*. Hugonis ex Aleide Yvonis Bellimontani comitis nata filius, nobilis Normannus, cui uxor fuit *Mabilia Roberti Wiscardi filia, Boemundi soror*. Cognominis etymon prodit Epitaphium Hugonis, Willelmi parentis, apud Ordericum Vitalem, lib. VIII.

Mansio Grentonis munitio dicitur ejus,

Unde fuit cognomen ei multis bene notum.

De Willelmo agunt Tudebodus, lib. IV, pag. 796; Albertus Aquileiensis, lib. IV, cap. 37; Ordericus, lib. VIII et IX; Baldricus, lib. II, pag. 114; Guibertus, lib. V, cap. 15; Tyrius, lib. VI, cap. 5, 10, 11; Malaterra, lib. IV, cap. 21; et Raimundus de Agiles, pag. 152, ubi perperam de *Granduna* co-

Antiochiæ. et per Tarsum ad imperatorem, quo mittentur, profecti. Ii confirmantur areto plane loco res et spes Gallorum esse, imo jurarunt imminere ipsis exitium supremum. Quo nuntio imperator tanto accensus est magis ad maturandum quod destinabat ipsis auxilium; quanquam omnes illum a tali consilio impetuque revocabant. Paulo post tamen cum fama percrebuisset undecumque affluens adventantis contra imperatorem immensæ multitudinis Barbarorum quos Corosenis sultan partim ex ea ipsa urbe ubi regnabat delectos, partim ex ulterioribus accersitos regionibus in occursum Romanorum copiarum Augusto ipso duce Antiochiam petentium festinare jussit, præposito ipsis Ismaele filio, cepit imperator remittere de isto quo ferebatur impetu solvendæ utique obsidionis Antiochenæ, et Cuirpaganis cum suo Turcico exercitu internecione delendi. Cogitanti deinde tota de re attentius illa ipsa legatio Gallorum et tristes de ipsorum desperatissimo statu paulo ante accepti nuntii, qui tunc ad properandum stimulaverant, jam alia omnia suadere videbantur. Quo enim serum accurreret auxilium rebus plane perditis? et quid attinebat cladem sociorum quam nullo conatu impedire posset, siulta suorum sui que jactora, utroque accita clade cumulatum ire? Fac perumpi omnia, et per conjuratas contraque objectas Orientis opes perducere Antiochiam Romanas 325 posse copias, quid ibi reperietur nisi semirutæ civitas, arcis intus hostilis jugum adhuc patiens, non prius de Turcis capta quam ab iisdem arcibus obsessa oppugnataque acriter, circumfusis undique innumerabilibus turmis Agarenorum: quam qui utcumque tenent pauci et malis fracti, vitam qualemcumque ac nudam fugam pro summa votorum ambiant? Accedebat ad hujus sententiæ momentum recordatio indolis Francorum levis, inconsultæ, temerariæ, indocilis parenti uno vigentis primo impetu stolidæ ferociæ, per quem duces juxta militesque ubi æstu elati ferventis iræ in medias hostiles statim phalanges insilierint, intolerabiles illi tunc quidem sunt et facile perumpunt sternuntque obvium robur quodcumque: verum si primorem istam rabiæ arte declinaveris, si cautas insidias posueris, si lassis et circumventis superveneris, non agnosceas audaciam priorem, imo nihil impeditius, nihil superatum facilius experiaris. Nam et o eratum armis corpuse præbet ictibus et cæcus at-

Α φρανος (22) κόμη; Φραγγίας καὶ Πέτρος ὁ τοῦ Ἀλίφα. χαλασθέντες καλωδίως διὰ τῶν κρηδέμωνων Ἀντιοχείας, καὶ διὰ τῆς Ταρσοῦ ἄφικόμενοι διαβεβαιούονται (23) εἰς στενὸν κομιδῆ συνελκοθῆναι τοῖς Κελτοῖς καὶ ἐπομνόμενοι τὴν αὐτῶν παντελῆ πτώσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς διὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον εἰς βοήθειαν αὐτῶν ἐσκόπευε ταχῆσαι, καὶ ἅπαντας αὐτὸν τῆς τοιαύτης ὁρμῆς ἀνέκοπτον· ἐπεὶ δὲ Βαρβάρων κατ' αὐτοῦ ἔφοδος ἀμυθῆτων ἀπανταχῆ διεκρηκυέετο ἐπικαταλαμβάνειν αὐτὸν ἤδη· καὶ γὰρ ὁ τοῦ Χοροσάν σουλτάν τῆν τοῦ αὐτοκράτορος ὑπὲρ τῶν Κελτῶν μεμαθηκῶς ἐπέλευσιν ἄ, τὸν ἴδιον υἱὸν Ἰσμαῆλ τὴν κλησιν, ἀπέρους δυνάμεις ἀπὸ τε τῶν Ἰσοροσάν ἀπὸ τε τῶν πορρωτέρων ἄ μερῶν συναγαγὼν καὶ καρτερῶς ἐξοπλίσας ἅπαντας κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψεν, ἐντειλάμενος τάχος τὸν αὐτοκράτορα ἐφθακέναι πρὸ τοῦ τὴν Ἀντιόχειαν καταλαβεῖν, τὴν μὲν δὲ ὁρμὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἦν εἶχεν ὑπὲρ τῆς τῶν Κελτῶν σωτηρίας, διακρήσασθαι τε σπεύδων τοὺς κατ' αὐτοῦ τυττωντας ἄ Τούρκους. Καὶ αὐτὸν δὲ τὸν τούτων ἡγεμόνα Κουρπαγάν ἐπέσχε τὰ διαμνηυθέντα ὑπὸ τε τῶν ἐληλυθόντων Φράγγων, ὑπὸ τε τῆν τοῦ Ἰσμαῆλ κατ' αὐτοῦ μηνυσάντων ἔλυσιν. Λογισμὸν δὲ τὸν εἰκότα περὶ τοῦ μέλλοντος λαμβάνων, ὡς ἀμήχανον εἶη πρᾶγμα σῶσαι πόλιν, ἄρτι μὲν ὑπὸ τῶν Κελτῶν ἀλοῦσαν, ἀστατοῦσαν δ' ἔτι καὶ τῶν ἔξωθεν ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν αὐτίκα πολιορκουμένην τῶν Κελτῶν τὰς σωζούσας ἀπεγνωκότων ἐλπίδας καὶ βουλευομένων τοῦ μὲν τείχους ἐρήμου παρχωρῆσαι τοῖς πολεμίοις· ἑαυτοὺς δὲ μόνους περισῶσαι διὰ φυγῆς. Ἔστι μὲν γὰρ τὸ τῶν Κελτῶν γένος μετὰ τῶν ἄλλων ἀτόνομόν τε καὶ ἀξύμβουλον, στρατηγικῆ δὲ εὐταξία καὶ ἐπιστήμῃ μηδέποτε χρώμενον, ἀλλ' ἐπειδὴν μάχῃ καὶ πόλεμος περισταίῃ, περιωλακτοῦντος αὐτοῖς τοῦ θυμοῦ, ἀκάθικτοί τε εἰσιν οὐ τὸ στρατιωτικὴν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ἡγεμόνες, ὡς ἐς μέσας φάλαγγας τῶν πολεμίων εἰσπίπτοντες ἀφόρητοι, εἰ ὄλωσεν τὸ ἀντικαθιστάμενον ὑποχαλάσειεν· εἰ δὲ στρατιωτικαῖς ἐμπειρίαις λόγους οἱ πολέμοι πολλάκις κατατιθήσασιν, καὶ τεχνικῶς αὐτοὺς μετελεύσονται, εἰς τούναντίον πᾶν τὸ θράσος αὐτοῖς περιστάται. Τὸ γὰρ ὄλον εἰπεῖν εἰς πρώτους ῥυτῆρας ἀνύποστοί εἰσιν οἱ Κελτοί, τὸ δὲ γε μετὰ ταῦτα καὶ λίαν εὐχείρωτοι, διὰ τε τῶν ὄπλων βάρος (24), καὶ τῆς γνώμης θυμοειδῆς καὶ ἀλόγιστον. Διὰ ἑαυτὰ μὴτε ἀποχρώσας πρὸς τσαῦτα πλήθη δυνάμεις ἔχων,

Variae lectiones ex cod. Coislin

Ταρσαίων. ἄ ἀπέλευσιν. ἄ τοῦ. ἄ προτέρων. ἄ τυττωντας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

gnominatur. Exstant Mabilæ, et Guillelmi Grantimaisuilli filii, diplomata, an. 1122 et 1132, pro monasterio Deiparæ Ὁδηγητρίας, quod de lo Patire vocant Itali, ordinis S. Basilii, haud procul a Rossano, quod Rogerius comes Siciliæ, ipsaque Mabilia, multis beneficiis ditaverunt. Habentur illa apud Ughellum, tom. IX Italia sacra, pag. 387 et 680.

(22) Στέφανος. Stephanus comes Blesensis et Carnotensis, de cujus discessu ab Antiochia agunt Fulcherius, lib. 1, cap. 8; Tudebodus, pag. 799;

Albertus Aquileiensis, lib. iv, cap. 13; Robertus monachus, lib. vi, pag. 59; Fulco, l. b. 1 Vie Hier., pag. 802; Baldricus, lib. iii, pag. 1118; Guibertus, lib. v, cap. 25; et Tyrius, lib. v, cap. 10; lib. vi, cap. 10. Car vero vocetur ab Anna Κόμη; Φραγγίας, nullis diximus ad Joinvillam, dissert. 14.

(23) Διαβεβαιούονται. Robertus monachus, lib. vi, pag. 59; Tyrius, lib. vi, cap. 11 et alii.

(24) Διὰ τὸ ὄπλων βάρος. Vid. Not. ad Villhard. n. 212.

μήτε τὰς τῶν Κελτῶν γνώμας μεταλαβεῖν⁷¹, μήτε **A** συμβουλήν τούτους βελτίαν εἰς τὸ συμφέρον μετανεγκεῖν δυνάμενος, δεῖον ἐλογίζετο μὴ προσωτέρω χωρεῖν (25), ἵνα μὴ εἰς τὴν τῆς Ἀντιοχείας ἀρρωγὴν ἐπειγόμενος καὶ τὴν Κωνσταντίνου προσαπωλέσειε. Πτοηθεὶς δὲ μὴ ἐπικαταλαμβάνοντων αὐτὸν Τουρκικῶν ἀμυθητῶν λαῶν, οἱ Ἴπκοι τῶν μερῶν Φιλομηλίου παρανάλωμα βαρβαρικῆς γένωνται μαχαίρας, εἰς νοῦν βάλλεται διακηρυκεῖσαι μὲν ἀπανταχῆ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν ἔφοδον καὶ παραυτίκα διεκηρυκεῖτο, καὶ ὅτι ἕκαστος ἢ ἐκάστη προεξεληθείτω τῆς τούτων ἐλεύσεως, τὰ σώματα αὐτὰ καὶ τὰ χρήματα ὅποσα φέρειν δύνανται διασώζοντες. Εἶχοντο μὲν οὖν ἅπαντες εὐθύς συνέψεσθαι τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἄνδρες μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐταὶ γυναῖκες· οὕτω μὲν **B** οὖν τὰ τῶν αἰχμαλιέτων ὠκονόμητο τῷ βασιλεῖ. Μέρος δὲ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποτεμόμενος καὶ τοῦτο εἰς πολλὰ διελών⁷² ἐν πολλοῖς μέρεσι κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐξαπέστειλεν⁷³, εἴ που προεχδρομῶς τινὰς ποιουμένους τοὺς Τούρκους εὖροιεν ἐυμίγνυσθαι τε αὐτοῖς καὶ καρτερίως μαχομένους ἀναστέλλειν τὴν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἔφοδον· αὐτὸς δὲ μετὰ πάντος τοῦ λαοῦ τῶν τε ἐαλωκότων Βαρβάρων καὶ τῶν προσκεχωρηκότων Χριστιανῶν ἐπαναζεύγνυσι πρὸς τὴν βασιλεύουσαν. Ὁ δὲ γε ἀρχιστρατῆς Ἰσμαὴλ μεμαθηκῶς περὶ τοῦ αὐτοκράτορος ὅτι τῆς Κωνσταντίνου ἐξεληλυθῶς πολλὴν μὲν ἀνδροκτασίαν πεποιηκῶς, πολλὰς δὲ καὶ κωμοπόλεις ἐν τῷ διέρχεσθαι παντελῶς ἐρειπώσας, πολλὴν τε λείαν καὶ δορυαλώτους ἀνπλαθόμενος ἐπαναζεύγνυσι πρὸς τὴν **C** βασιλεύουσαν μηδὲν ἔργον αὐτῷ καταλειποῦς ὡς τῆς ἄγρας ἀπέγνων ἐν ἀμηγάνοις καθίστατο, καὶ ἐφ' ἑτέραν τραπόμενος τὸ Παίπερτ (26) πολιορκῆσαι ἐπέγνων. Ὅπερ πρὸ μικροῦ κατασχὼν, εἶχεν ὁ περίκλυτος ἐκαίνος Γαβρᾶς Θεόδωρος καὶ καταλαβὼν τὸν ἀγχοῦ τούτου ῥέοντα ποταμὸν, ἅπαν ἐκεῖ τὸ στρατιωτικὸν κατέθετο. Τοῦτο μεμαθηκῶς ὁ Γαβρᾶς διεσκοπεῖτο νυκτὸς ἐπεισπεσεῖν αὐτῷ.

326 **rum** manipulos, audacter invaderent fortiterque adimerent imperatoris persequendi. Ipse autem cum cætero universo populo captivisque Barbaris, ac metu migrantibus Christianis Constantinopolitanum iter terebat securus. Quando Ismael archistrata, qui cædes virorum, destructiones urbium, rerum corporumque prædas, quibus modis itinere toto a Constantinopoli ad Philomelium grassatum in Turcos Augustum didicerat, cumulate sese magna vicissim ipsius clade speraverat ulturum: tutum jam imperatoris recessum audiens, dolorem ereptæ prædæ tantæ, interversæque spei, oppugnatione Παίπερτι consolari statuit. Arx ea erat occupata paulo ante ab illo late inelyto Gabra Theodoro qui factus certior de Ismaellis consilio, jamque illius copias prope amnem munitioni suæ isti proximum consedisse castris positus intuens, consilia versabat nocturnæ impressionis in Turcicas copias experiundæ.

Ἄλλ' ὅποσον μὲν πέρας τὰ κατὰ τὸν Γαβρᾶν **D** ἔσχηκε, καὶ ὅθεν αὐτὸς ὤρμητο, καὶ ὅποσος ἦν, ταμειουσάσθω ὁ λόγος ἐς τὸν προσήκοντα τόπον· τὰ νῦν δ' ἔχεται τοῦ προκειμένου. Οἱ δὲ γε Λατίνοι

que amens animus consilii nihil expedit; nimirum frustrato confusoque, quem unum operum omnium instrumentum habet, recordi ac præcipiti furore. Quorum igitur ita turbidis, ita desperatis Gallorum rebus miscere suas Romanus curet? Et cum neque copias habeat vincendis Barbaris Antiochiam oppugnantibus pares, neque aut conferre consilia (quod opus erat ad conditionem rei gerendæ) cum obsessis queat: nec si id liceat, speret tamen in sententiam secum unam trahere genus pervicax et accipiendis consiliis indocile, utique nihil consulat prudentius quam hic sistere: ne si pergat, et in via male inita progrediendi perseverantiam obstinet, dum Antiochiæ auxilium importat, Constantinopoli accersat exitium. Cæterum regressurus imperator a Philomelio misericordem concepit curam salutis ac libertatis Christianorum loca illa incolentium, quos imminente adventu barbaricarum copiarum innumerabilium occisione occidendos ab iratis Turcis intelligebat. Tanto ergo malo ut præverteret vulgari passim per regionem circum omnem Agarenorum expeditionem jussit, tum per præcones edici ut qui sexus ætatisque omnis salvi esse velent, ad castra imperatoris in tuto mox recessuri sese sine mora adjungerent cum rebus omnes suis quascunque efferre possent, sic futurum ut et corpora et opes certo exitio eriperent. Ad hanc vocem congregata multitudo ingens virorum et mulierum imperatori comes revertenti fuit; immenso et captivorum numero, et rerum præda barbaricam cupiditatem frustrans, una prudentia consilii opportune oblata, mature accepti. Porro imperator sollicitus ne sibi recedenti vestigia barbari cum pernicie magna instantes premerent, partem ex toto suo exercitu selegit cui curam demaudaret reprimendarum incursionum Agarenicarum. Eam partem in multas particulas subsequit, quibus vagari passim ac seorsim jussis mandavit, ut si quos offenderent Turco-

326 **rum** cædendis iis spem et cogitationem cæteris Verum quem tota res habuerit exitum, simul et unde ortus hic Gabras et qualis fuerit, dicendum aptiori loco reservetur. Nunc quod proposuimus decet exsequi, de Antiochensibus Latinis, qui ma-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

⁷¹ μεταβαλεῖν. ⁷² διαιρῶν. ⁷³ ἐξαπέστειλεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(25) Μὴ προσωτέρω χωρεῖν. 370 Alberus Aquens., lib. iv, cap. 40, 41; Baldricus, lib. iii,

et alij.

(26) Παίπερτ. Urbs in Armenia, apud Scylitzem.

gnis in angustiis deprehensi, fame hinc graviter urgente, Turcis illinc de oppugnatione vehementissima nihil remittentibus, ad Petrum accedunt illum qui victus ad Helenopolim fuerat, ut diximus, episcopum ipsorum, supplicesque ab eo petunt quid sibi tantis in malis auctor esset ut facerent? Quibus ille: *Nempe, inquit, castis corporibus sanctum iter emensuros, et quoad attigissetis Hierosolymam non relaxaturos continentiam Deo polliciti, fidem videlicet sefellistis: indeque subtracto vobis, quo antea vigebatis vincebatisque, auxilio cœlesti, retro fluere res vestras, ac pessum ferri, dolere magis quam mirari convenit. Vos vero, si mihi creditis, convertimini ad Dominum et in sacco ac cinere pervigilandis jugi supplicio noctibus, lacrymisque uberibus in vera peccatorum detestatione fundendis, cæterisque id genus pœnitentiæ non fictæ documentis eluere satagelis maculas susceptas. Hæc si vos pro virili accurabitis et conabimini, tum ego audebo sane me sequestrum atque interpretem ferre vestrum ad Dominum, vestraque ad illum deferre vota conjunctis et meis, quo eum vobis, si fieri poterit, reddam propitium.* Talibus episcopi monitis persuasi comites institere Numini placando per aliquot dies. Post quos divino afflatus oraculo pontifex accersitis præcipuis eorum mandat ut a dextris altaris fodiant, illic inventuri sanctum clavum. Faciunt illi sedulo quod erat jussum, pauloque post mœsti renuntiant frustra se quæsisse speratum pignus. Ad eum nuntium antistes ðngeminat ad Deum preces. Post quas remissis eodem principibus edixit, scrutarentur diligentius, nec gravarentur explorare tactu, curiosissima sollicitudine rimandi, venturam sic denique sub manum quæsitam rem. Parent: et voti compotes facti, repertum sacrum clavum alacri festinatione **327** cum gaudio quodam horrore misto ad Petrum deferunt. Electus hic castissimus habitus omnium Sangeles cui sanctum ac venerabile ferrum gestandum in præliis committeretur. Postridie fit eruptio per seductam portam, et uale securis ab ea parte Turcis insuspicabilem. Magnopere ambierat tandemque impetraverat a ducibus cæteris comes Flandriæ sibi per eos ut liceret equo invehi primum in Turcos cum sociis duntaxat tribus. Cum ergo structæ in mutuo conspectu acies starent, et

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ τῆ εἰς. ¹⁹ ἀνεπόπτου. ²⁰ ἠὲ τρέπισται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(27) Πέτρῳ. Petrum eremitam cum altero Petro perperam hic confundit Anna; Petro enim, cui revelata est lancea Dominica, clericus fuit de terra Provinciæ, cognomento Bartholomæus, uti passim asserunt scriptores rerum Hierosol. Raimundus de Agiles, pag. 150, 151, 152, 156; Albertus Aq., l. iv, c. 43, 47, 52; l. v, c. 32; Guibert., l. vii, c. 31; Fulcher., l. i, c. 10, 15; Tyrius, lib. vi, cap. 14; et Ordericus Vitalis, qui Petrum, Abraham cognominatum tradit lib. ix et x, pag. 739, 741, 779.

(28) Τὸν ἅγιον ἦλον. Atqui sacra lancea, qua Christi latus perforatum fuit, asservabatur eo ævo Constantiнопoli, si qua fides scriptoribus Byzanti-

ὑπὸ λιμοῦ τε καὶ συνεχῶς πολιορκίας δεινῶς πιεζόμενοι προσεληλυθότες τῷ εἰς ¹⁸ Ἐλενούπολιν τότε ἠττηθέντι Πέτρῳ (27) τῷ ἐπισκόπῳ αὐτῶν ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἠτοῦντο βουλήν ἐξ αὐτοῦ, Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς Ἄγγλους, φησὶ, τηρῆσαι αὐτοὺς ὑποσχόμενοι μέχρι ἂν τὴν Ἱερουσαλήμ καταλάβητε, παρέδθητε, οἶμαι, τὴν ὑπόσχεσιν. Διὰ τοῦτο τοίνυν ὑμῖν οὐκ ἐπαρήγει ὡς τὸ πρότερον ὁ Θεός. Δεῖ οὖν ἐπιστραφῆναι πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὰς σφῶν ἀποκλαύσασθαι ἀμαρτίας, ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καὶ δάκρυσι θερμοῖς τὴν μετάνοιαν ἐνδειξαμένους, καὶ παννύχοις δεήσεσι. Τότε δὴ σχολάσω καὶ αὐτὸς ὑπὲρ ὑμῶν τὸ θεῖον ἐξιλεούμενος. Πείθονται ταῖς τοῦ ἀρχιερέως παραινέσεσι. Καὶ μεθ' ἡμέρας τινὰς ἐκ θείας ὁμῆς κινήθει ὁ ἀρχιερεὺς μεταπεμφόμενος τοὺς μαγιστάνους τῶν κομητῶν παρηγγυάτο δεξιόθεν διορῦξαι τοῦ θυσιαστηρίου, κάκεισε τὸν ἅγιον εὐρηκέναι ἦλον (28). Τὸ ἐπιταχθέν οὖν πεποιηκότες ἐπεὶ μὴ εὕρισκον ἐπαναστρέψαντες μετὰ ἀθυμίας τὴν τοῦ ζητουμένου διαμαρτίαν ἀπήγγελλον. Ὁ δὲ ἐκτενέστερον τὴν δέησιν ποιησάμενος, ἐπιμελέστερον τὴν τοῦ ζητουμένου ἀναψήλαφσιν ποιήσασθαι ἐπέταττον. Οἱ δὲ καὶ αὐθις ἐπλήρουν τὸ κελευσθέν, καὶ τὸν ζητούμενον εὐρηκότες, δρομαίως προσέφερον τῷ Πέτρῳ χαρᾶ καὶ φρίκῃ συνεχόμενοι. Κάκτοτε ὡς ἀγνωτέρω τῶν ἄλλων τῷ Σαγγέλλῃ (29) ἐν ταῖς μάχαις τὸν σεπτὸν καὶ θεῖον ἐνεχείριζον ἦλον. Τῇ γοῦν μετ' αὐτὴν ἐξ ἀνεπόπτου ¹⁹ πύλης κατὰ τῶν Τούρκων ἐξώρμησαν. Τότε δὲ ὁ καλούμενος Φλάντρας (30) ἠτήσατο τοὺς λοιποὺς μίαν ταύτην αἰτησιν παραχωρηθῆναι οἱ μετὰ τριῶν μόνον κατὰ τῶν Τούρκων τῶν ἄλλων πρῶτον αὐτὸν ἐξιππάσασθαι. Δέδοται δὲ τούτῳ τὸ αἰτηθέν· καὶ ὀπηνίκα αἱ φάλαγγες ἐκατέρωθεν λαδὸν ἔστησαν καὶ ἡ τοῦ πολέμου σύναψις ἠὲ τρέπιστο ²⁰, αὐτὸς τοῦ ἵππου ἀποδάς καὶ προσουδίσας ἑαυτὸν τρισάκις τῷ Θεῷ ἐπηύξατο, ἐκεῖθεν τὴν βοήθειαν ἐξαιτούμενος. Βοησάντων δὲ πάντων, Ὁ Θεός μεθ' ἡμῶν (31), ὕλους ῥυτῆρις κατ' αὐτοῦ τοῦ Κουρπαγᾶ ἐνέδωκεν ἐπὶ τινος λόφου ἰσταμένου. Εὐθὺς οὖν τοὺς κατὰ πρόσωπον αὐτῶν ὑπαντίασαντας, τοῖς δόρασι βαλόντες κατὰ γῆς ἐρρίψαν. Ἐντεῦθεν οὖν ἐκδειματωθέντες οἱ Τούρκοι, πρὸ τοῦ συρραγῆναι τὸν πόλεμον εἰς φυγὴν ἐτράπησαν, θείας πάντως δυνάμεως ἐπαρηγούσης τοῖς Χριστιαν-

nis, nisi λόγχης, seu lanceæ vocabulo, ferrum ipsius lanceæ intellexerint, quod sua tempestate exstitisse Constantinopoli profitetur diserte Anna, quod admodum probabile est. Neque enim si lancea ipsa exstitisset Constantinopoli, omnino siluisset. Vide Not. ad pag. 242 et 415.

(29) Σαγγέλλῃ. Sacram lanceam in præliis a comite S. Egidii prælatam tradunt præterea Raimundus de Agiles, Albertus Aq. et alii.

(30) Ὁ Φλάντρας. Vide Albertum Aq., lib. iv, cap. 55.

(31) Ὁ Θεός μεθ' ἡμῶν. Vide dissertat. 11, ad Joinvillam.

νοῖς. Κάν τῷ φεύγειν παραπορίσαντες οἱ πλείστοι τῶν Βαρβάρων, ταῖς δίναις τῶν ποταμῶν συσχεθέντες ρευμάτων ἀπεπνήθησαν, ὡς ἀντὶ γεφύρα· χρηματίσαι τὰ σώματα τῶν ἀποπνιγέντων, τοῖς δπισθεὺς ἐρχομένοις. Ἐφ' ἱκανὸν οὖν καὶ τοὺς φεύγοντας διώξαντες πρὸς τὴν Τουρκικὴν ταφρεῖαν ὑπέστρεψαν. Κάκειτε τὰς βαρβαρικὰς σκευὰς εὐρηκότες, καὶ ἦν συνεπεφέροντο λείαν ἄπασαν, ἀναλαθέσθαι μὲν ἤθελον παραχρῆμα, πολλὴν δὲ οὔσαν διὰ τριακονθήμερου μόλις ταύτην εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν Ἀντιόχου (32) πόλιν ἐξίσχυσαν.

Incensentibus et insequentibus viris quatuor, manifesto numine auxiliantis et Christianam rem miserantis Dei. Nec fuga indemnis fuit. Sic amentes et amentiti ruebant ut in vortices objaecentis fluminis se ultro injicerent : haustorum aquis inde numerum colligas, quod coacervata pleno alveo cadavera pontis usum insequentibus præbuere. In hunc modum fugientes Turcos persecuti Galli quantum satis fuit, in castra Barbarica redeunt, spoliis omnis generis immensa vi referta. Itaque cum haud segniter operam direptioni darent : adeo tamen exhaustire infinitas opes tot manus unius diei rapina nequivere, ut ne consecutis quidem et egerendo absumptis triginta inde continuis aliis tota intra urbem Antiochiam comportari vix præda valuerit.

Ἐπ' ὀλίγον οὖν αὐτοῦ πικρὰ ἐγκαρτερήσαντες ἐφ' ἧς τῆς τοῦ πολέμου κακοπαθείας ἑαυτοὺς διαναπαύσαι· ἅμα δὲ καὶ τῆς Ἀντιόχου φροντίδα ποιούμενοι, ἀνεζήτησαν τὸν ταύτην φρενυρῆσοντα· ἦν δὲ ὁ Βαϊμούντος καθάπερ πρὸς τὴν πόλιν ἀλῶναι φθάσας ἠτήσατο. Παρακεχωρηκότες δὲ αὐτῷ τῆς ἀπάσης ἐξουσίας τῆς Ἀντιόχου, αὐτοὶ τῆς πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα φερούσης ἤψαντο. Ἐν δὲ τῷ διέρχεσθαι, πολλὰ μὲν τῶν παραλίων κάστρων κατέσχον· ὅποσα δὲ ἐρυμνότατα ἔδοντα πλεονος ἔδειτο τῆς πολιορκίας παραδραμόντες τῷ τέως αὐτὰ, πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ ἔσπευδον. Περιζώσαντες δὲ τὰ τεῖχη καὶ πυκναῖς προσβολαῖς πολιορκούντες αὐτὴν διὰ μέσης (33) σεληνιακῆς περιόδου κατέσχον, πολλοὺς τῶν ἐντὸς Σαρακηῶν καὶ Ἑβραίων ἀνηρηκότες. Πάντων δὲ ὀποτηγέντων αὐτοῖς, ἐπεὶ ὁ ἀντιβαλίων οὐδαίς, τὴν ἐξουσίαν ἄπασαν τῷ Γοντοφρῆ ἀναθέμενοι, ῥῆγα τοῦτον ὠνόμασαν (34). Διαμνηθεύσης δὲ τῆς

Variaë lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁰ εἶλον δὲ καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ. πολλοὺς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(32) *Τὴν Ἀντιόχου*. Cruce signati, inquit Albertus Aq., lib. v, cap. 2, ut et Robertus monachus, lib. vii : *Boemundum dominum et advocatum urbis constituerunt, eo quod multum in traditione urbis expendisset plurimumque laboris pertulisset*. Cujus quidem urbis princeps appellatus est, quoniam, ait Tyrinus, lib. vi, cap. 23, *apud suos nomine dignitatis princeps dictus fuerat*. Tarenti scilicet, ut est in libro vernaculo, *Les familles d'outremer*; et apud Sigonium, lib. ix *De regno Ital.*

(33) *Διὰ μέσης*. Capta est Hierosolyma 15 Jul. feria 6, an. Chr. 1099, obsessa vero die 6 Jun. Tudebodus, lib. v; Albertus Aq., l. vi, cap. 6; Tyrinus, lib. viii, cap. 24. Urbis autem gubernator erat Zahradaula filius Gajusci, qui timore percussus fugit, ut est in *Chronico Orientali*.

(34) *Ῥῆγα ὠνόμασαν*. Verum rexne appellatus fuerit Gothofredus, jure ambigitur. Certe a plerisque scriptoribus hoc titulo donari palam est, quibusdam etiam coævis. Quippe Robertus monachus, lib. ix, *regem perpetuo vocat*. Baldricus, lib. iv : *Et ecce te regem post Deum designamus*. Tudebodus, lib. v, pag. 815 : *Dux autem Gothofredus, qui*

prænsi parati sese utrimque ad congressum milites accingunt, Flandrensibus equo desiliens terræ solum osculatur tertio, Deum adorans atque invocans toties, mox bene ominantibus cunctis, et *Deus nobiscum* acclamantibus, totis habentibus in ipsum Curpagan invehitur super tumulo quondam stantem. Quotquot occurrunt Turci vastis perfossi hastarum ictibus sternuntur. Qua vulgata in multos clade, cæteris animis contra occurrendi metum in turpem, et fugæ ante pugnam occupandæ præcipitem impetum mutatus est. Terga vertit tantus exercitus

Resedere post hæc ibidem aliquandiu Galli, tum ut se a fatigatione maxima priorum vigiliarum atque certaminum opportuna quiete resicerent, tum ut interim custodiæ urbis Antiochiæ securitatisque providerent. Non fuit querendus ad eam rem alius a Baimundo, qui hanc sibi præfecturam extra sortem excipi, firmarique assensu ac suffragiis comitum jam ante captam civitatem mature curaverat. Ei ergo commendata cura omni, permissaque potestate urbis Antiochenæ, Galli duces Hierosolymam versus iter intendunt. Multisque obiter portu maritimis arcibus, quæ faciliores expugnati sunt visæ (nam quarum expugnationem majoris operæ moræque longioris fore videbant, eas festinantes alio intactas præteribant, Hierosolymæ tandem ad-

moverunt copias, quam obsidentes oppugnantisque, valida undique succussione murorum crebrisque ac vehementissimis insultibus dimidio mense subege-

jam electus erat ad regem in Jerusalem. Nec discrepant Raimundus de Agiles, pag. 179; Baldricus, lib. vii, cap. 15; auctor *Gest. expugn. Hieros.*, cap. 50; Willelmus Malmesburiensis, lib. iv; Ordericus Vitalis, lib. ix, pag. 757 et alii non pauci. At cum Balduinus, Gothofredi frater et successor, primus Hierosolymorum rex dicatur apud Jacobum de Vitriaco, lib. i, cap. 58, ipseque primum *Francorum regem in Jerusalem* sese inscribat in diplomate, quod exstat apud Tyrinum, lib. xi, cap. 12, jure, inquam, ambigitur an regem se Hierosolymitanum inscripserit Gothofredus. Constat præterea regum Hierosolymitanorum seriem ab eodem Balduino vulgo auspiciari scriptores; Fulcherius Carnotensis, lib. ii, cap. 26, de Balduino II rege, Balduini I successore, *Rex quidem Hierosolymorum futurus, et a primo rege secundus*. Sic Fulco Andegavensis, Balduini II successor, *tertius rex Hierosolymitanorum* dicitur apud Willelmum Gemetic., lib. viii, cap. 54. Sic etiam Balduinus III Fulconis filius et successor in diplomate, an. 1151, quod exstat apud Duchesn. in Probat. *Hist. Bethuneæ*, pag. 570 : *Per Dei gratiam in sancta Jerusalem Latinorum rex quartus*.

runt; Saracenis Hebræisque qui intus erant interfectis plurimis. Locis porro et gentibus cunctis late per circuitum domitis, **328** pacate plena victoria fruente, summam rerum Gothofredo deserunt, quem regem elegerunt nominaruntque. At Americ-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Amalricus denique Baldvini frater: *Per Dei gratiam in sancta civitate Jerusalem Latinorum rex quintus*; in altero m. 1169, **371** quod ab Ughello refertur in *Archiepiscopis Pisanis*, inscribuntur. Rem conciliat Tyrius, lib. ix, cap. 9, scribens Gothofredum, regem quidem fuisse electum, promotum autem, humilitatis causa, corona aurea, regnum more, in sancta civitate noluisse insigniri, ea contentum, et illi reverentiam exhibentem, quum humani generis reparator in eodem loco usque ad crucis patibulum pro nostra salute spineam deportavit. Unde quidam, subdit idem Tyrius, in catalogo regum, non distinguentes merita, eum dubitant connumerare. [Et sane admodum vero videtur simile Gothofredum regium abuisse nomen, memorem consilii ab episcopis dati, qui post captam urbem urgentibus nostris, ut aliquis in regem eligeretur, qui eam custodiret, responderunt, non debere ibi eligi regem ubi Deus passus et coronatus est, etc., sed esset aliquis, advocatus, qui et civitatem, custodiret, custodibus civitatis tributa regionis divideret et redditus. Hæc Raimundus de Agiles, quibus consentanea sunt quæ habet vetus scriptor tom. IV *Hist. Franc.*, pag. 92: *Factis itaque crebris letaniis et jejniis, unanimi consilio eligunt ducem Gothofredum sibi præesse, qui promptior cæteris ducibus et manu et consilio probatus fuerat; cauti in hoc quod nequaquam ei licere judicant, regium diadema infra eandem urbem portare. Solus enim Christus ejus urbis rex digne judicatur, qui pro peccatis nostris in eam suscepit coronam spineam. Denique Gervasius Tilleberiensis, in *Otiis imperial*, part. II: *Dux quoque Godofredus regnum suscipiendum in excusationem duxit, prætextu sanctæ humilitatis, asserens se indignum illic corona aurea insigniri, ubi Christus coronam spineam pro nostra salute voluit coronari. Nec alia videtur motus ratione regnum Jerosolymitanum sibi a proceribus primum delatum recusasse Raimundus Sanctægidianus comes, eum, ut auctor est idem Raimundus de Agiles, illis reposuerit, nomen regium se perhorrescere in illa civitate, præbere tamen se illis consensum, si id alius acciperet. Abstinnit igitur a regio titulo Gothofredus, et ut est in illius epitaphio apud Rineccium,**

Rex licet electus, rex noluit intulari,

Nec diademari, sed sub Christo famulari.

Unde evidenter patet adulterinum prorsus et supposititium esse Gothofredi sigillum, quod proferunt Doutremannus in *Vita Petri Eremitæ*, et Malbrancus, in lib. *De Morinis*, in quo regis titulo donatur. Verum non ab omnibus æque probatum, quod Gothofredus corona regia insigniri abuierit; unde re prudentius considerata, post ejus excessum, Baldvini fratrem in regem honorifice sub sacra unctione sublimandum et coronandum decreverunt proceres Galli, quod fratri suo non fecerant, quoniam noluit, inquit Fulcherius, lib. II, cap. 5. *Quid enim obest,alebant illi apud eundem, si Christus Dominus nos'er in Jerusalem tanquam scelestus aliquis convitiis dehonestatus, et spinis est coronatus cum etiam ad ultimum mortem pro nobis pertulit volens? Corona quidem illa, quantum ad intellectum eorum, non fuit honoris, nec regis dignitatis, imo ignominis et dedecoris. Sed quod illi truces ad improperium ei fecerunt, gratia Dei ad salutem nostram et gloriam versum est, etc.*

(35) Βαβυλώνος Ἀμερμυνη. Ἀμερμυνης dicitur Cedreno et Zonaræ in Theophilo, et Constantino Porph. *De adm. im.*, cap. 25, qui Annæ αμε-

των Κελτων ἐφόδου τῷ ἐξουσιαστῇ Βαβυλώνος Ἀμερμυνη (35), καὶ ὕπως παρ' αὐτῶν ἢ τὴν Ἱερουσαλήμ ἐάλω καὶ αὐτὴ ἢ Ἀντιόχου καὶ ἄλλα, πολλαὶ πόλεις αὐτῆ παρακείμεναι παρὰ τῶν Κελτῶν κατεσγέθησαν, τήνκαῦτα πολὺ πλῆθος συναγροχῶς (36).

ριωνῆς. Sic autem supremos, quibus parebant principes indigitabant Turci et Saraceni quos inter primum obtinuit locum amerimumnes Asiaticæ Bagdatensis, seu Babylonius, qui imperabat universæ Africæ, Ægypto, Syriæ, et Arabiæ Felici, quibus provinciis toti lem præfecti erant amerades, seu amiralli. Ab illius imperio avulsa primum Africa, deinde Persis, seu Chorozan, denique Arabia Felix, quarum amerades, excusso Bagdatensis jugo, amerimumnes se inscripserunt. Ita Parnhyrogenitus loco citato. At Alexii **372** ævo, Syria partim principi Bagdatensi, seu Chorozano, partim Ægyptio sultano parebat. Unde in *Historia belli sacri* passim principis utriusque mentionem fieri observare est. Hierosolymam enim et urbes adjacentes paulo ante Francorum in has plagas expeditionem, Persien, vel Chorozano, ademerat Ægyptius, seu Babylonius, ut pluribus narrat Albertus Aq. lib. vi, cap. 31, 32 et 33; Otho Frising. lib. vii, cap. 4; Tyrius, lib. I, cap. 2, 3 et seq. et lib. vii, cap. 9. Is *Babyloniorum amirabilis* dicitur eidem Alberto, lib. III, cap. 59; et Matthæo Paris. an. 1236; *amiravicus* Tudebodo, lib. v, pag. 844; *admiraldus* Othoni Frising. Antiochia vero et Damascus adhuc Chorozano principi suberant, qui promiscue *soldanus et princeps Turcorum* vocitatur ab Alberto Aq. lib. iv, cap. 2, a Chalipha Bagdatensi diversus, penes quem titulo tenus summa rerum erat, vel saltem religionis Mahumetanæ, ut pluribus narrant Tyrius, lib. iv, cap. 41; et Benjaminus Tudel. in *Itiner.* Unde *apostolicus Turcorum* dicitur Tudebodo, et *papa Turcorum* Raimundo de Agiles et Jacobo de Vitriaco, lib. III, eoque nomine Alcoraunum e collo pendente torquis instar gestabat, ut auctor est idem Porphyrogenitus. Habitabat ille in Bagdat, perinde ac sultanus. Ita Albertus Aqu. lib. viii, cap. 7. Hinc est quod non semel legimus ab his principibus Antiochenorum auxilio missum Corbagath. Quemadmodum igitur Bagdatenses sultani Ἀμερμυνης nuncupati sunt, seu ut habent *Annales Franc.* an. 801, et 802, *almiralmuminin*, ubi de Aarone Persarum, seu Chorozani rege, vel sultano, ita eadem appellatione Africanos principes, excusso Persici, seu Chorozani imperio, postmodum donatos constat ex Zonara in Michaelis Balbo; quam vocem varie efferre solent scriptores. Nam *amiralmuminin* dicuntur apud Isidorum in *Chron.*; *mirammemini*, apud Rodericum Tolet. lib. III *De reb. Hisp.* cap. 20; *murmellini*, Matthæo Paris.; *miranomelini*, vel contractius, *miramolini*, apud cæteros Hispanicos scriptores. Fredegarius Schol. an. 767, *amermuni* habet vocabulo magis ad Græcum accedente. Denique *Chronicon Orientale amiralmuminina* præfert, notatque primum Homarum calipham hancce sibi arrogasse appellationem. At cum variæ diversæque hæ appellationes unum idemque sonent, constat etiam ejusdem esse originis, et *credentium principem*, seu *fidelium imperatorem* significare apud Arabes: quod pridem docuerunt Rigordus, an. 1195; Sanutus, lib. III, part. III, cap. 5; Joan. Mariana, *De reb. Hisp.* lib. vi, cap. 41; Leunclav. in *Pand. Turc.*; Victor Cajetan. in *Paradigm. quatuor linguar.*; Watsius, in *Gloss.*; D. de Marca Tolosau. archiep. in *Hist. Beneharn.* lib. II, cap. 2, n. 2; et Abraham Echellensis

(36) Συναγροχῶς. Vide Albertum Aq. lib. vi, cap. 41; Fulcher. lib. I, cap. 19; Baldric. lib. IV; Guibert. lib. vii, cap. 115; Othon. Frising. l. vii, c. 5.

ἐκ τῶν Ἀρμενίων, Ἀράβων⁷⁹, Σαρακηνῶν τε καὶ Ἀγαρηνῶν, κατ' αὐτῶν ἐξαπέστειλε. Τούτου διαμνησθέντος παρὰ τοῦ Γουτοφρέ τοῖς Κελτοῖς τῆν καυτὰ ὠπλίσαντο κατ' αὐτῶν, καὶ κατελθόντες εἰς τὴν⁸⁰ Ἰάφα (37) τὴν ἐκείνων περιέμενον ἑφοδόν. Εἶτα ἐκεῖθεν κατέλαβον τὸ Ῥάμελ (38), ἐν ᾧ καὶ ὁ μεγαλομάρτυς Γεώργιος (39) μαρτυρήθηκε. Καὶ ἐνωθέντες τῷ κατ' αὐτῶν ἐρχομένῳ στρατεύματι τοῦ Ἀμεριμνῆ, συνῆψε πόλεμον μετ' αὐτῶν. Καὶ τὴν νικῶσαν (40) εἶχον εὐθύς οἱ Κελτοί. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν (41) καταλαβόντες ἐξοπισθίων τοῦ προμετωπίου τῆς φάλαγγος, ἠττήθησαν οἱ Λατῖνοι μέχρι τοῦ Ῥάμελ περισωθέντες. Μόνος δὲ ὁ Βαλδουῖνος κόμης ἀπὴν φυγαδεῖα χρητάμενος οὐχ ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς τι κρεῖττον προμηθευσόμενος περὶ τῆς ἐκωτοῦ σωτηρίας, καὶ τοῦ κατὰ τῶν⁸¹ Βαβυλωνίων στρατεύματος. Καταλαβόντες δὲ οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ κυκλωτερῆ τὴν πολιορκίαν τοῦ Ῥάμελ ποιούμενοι, ῥᾶπτον τοῦτο κατέσχον. Πολλοὶ δὲ τῶν Λατίνων τῆν καυτὰ κτείνονται, πλείους δὲ καὶ ζωγραφία πρὸς Βαβυλῶνα ἐστάλησαν. Ἐκεῖθεν δὲ ὑποστρέφον τὸ ἐπλιτικὸν ἅπαν τῶν Βαβυλωνίων πρὸς τὴν πολιορκίαν τοῦ Ἰάφα (42) ἠπεύγετο· τοιοῦτον γὰρ τὸ βάρβαρον ἀεί. Ὁ δὲ γε ἀνωτέρω ῥηθεὶς Βαλδουῖνος τὰς παρὰ τῶν Φρύγγων ἐαλωκυίας κωμοπόλεις ἀπάσας περιῶν οὐκ ὀλίγους τε συναγροχῶς ἱππεῖς καὶ πεζοὺς ἀξιόμαχον στρατεύμα συνεστήσατο. Κάντευθεν τοῖς Βαβυλωνίοις ἐπελθὼν⁸² ἠττήσε (43) κατακράτος.

Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν κατὰ τὸ Ῥάμελ τῶν Λατίνων ἤτταν μεμαθηκῶς, περιαλγήσας ἐπὶ τῇ τῶν Κομή-

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁷⁹ Ἀράβων. ⁸⁰ τό. ⁸¹ Desunt voces κατὰ τῶν. ⁸² ἀπελθὼν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(37) Ἰάφα. Quæ et Joppe. Urbs nota.

(38) Ῥάμελ. Rama, quæ Hamula, et Rames promiscuè scriptoribus dicitur. Miliariam olim cognominatam docet vetus Inscriptio Trevirensis, apud Broguer. in *Proparasc. Annal. Trevirens.* cap. 16: FL. GORDIO RUFINO. ELIB. H. MORTIS RAMAE MILIARIAE IN SYRIA GENITUS. IN ASIA. TRALLIS DEFUNCTVS. AVG. TR. LVCIA. AFRANIA. VALENTINA. CONIVGI. KARISSIMO. VIVA. FECIT. Desertam a Turcis Ramam paulo ante ceperant Franci, uti habent Albertus Aq. lib. v, cap. 42; Guibertus, lib. viii, cap. 1; Baldricus, lib. iv, pag. 150; et Tyrius, lib. x, cap. 16, 17. De Rama urbe, quædam observant non contemnenda Benjaminus in *Itiner.* edit. Plantin. pag. 48 et 49; et Belonus, lib. i Observationum cap. 80.

(39) Γεώργιος. 373 Haud procul a Rama urbe martyrio sublatus fuit D. Georgius, quo in loco, qui uno ab urbe milliari distat, exstructum postmodum templum Divo sacrum, quod describitur a Joanne Phoca in *Descript. Terræ S. n.* 29; Epiphanius Hagiopolita, *De locis sanctis*, anonymo, *De locis Hierosol.* et Willebrando ab Oldenborg. in *Itiner. Terræ Sanctæ*. Agunt etiam de eo Robertus Mon. lib. viii extremo; Baldricus, lib. iv, pag. 150; Guibertus, lib. vii, cap. 1; Albertus Aq. lib. ix, cap. 2; Fulcherius, lib. ii, cap. 13; Tyrius, lib. vii, cap. 22; Willelmus Malmesbur. lib. iv *De gest.*

nas princeps Babylonis audita fama expeditionis Gallorum, captæque ab ipsis Hierosolymæ, Antiochiæ quoque ipsius, illique adjacentium aliarum urbium multarum, congregatas celeriter ingentes copias ex Armenis, Arabibus, Saracenis, Agarenisque contra ipsos misit. Id cum Gothofredus rite compertum indicasset Gallis cæteris, illi omnes pariter adversum Babylonios se armant; et convenientes in locum Japha dictum eorum illic impetum parati expectant. Paulo post tamen inde transeunt in Ramel, locum martyrio magni Georgii celebrem, ubi occurrente Amerimnæ exercitu acre commissum est prælium Gallis victoribus. Verum postridie, illis qui extrema in acie steterant, in fronte collocatis et redintegrato certamine victi victores vicerunt, eosque suos fugatos usque ad Ramel persecuti sunt. Solus Balduinus necessitatem matura fuga vitavit includendi se in arcem mox obsidendam: non ulla ille quidem ignavia vel degeneri metu, sed forti providentia ultorem se cladis a Babylonis acceptæ et salutis suæ suorumque auctorem parans. Interim victores Barbari Ramel obsident, brevique capiunt, multis Latinorum cæsis, pluribus captis, et Babylonem a toto exercitu deductis. Mox inde revertentes copias, ut sunt acres in persequenda victoria Barbari, ad oppugnationem Japhæ pergunt. Verum supradictus Balduinus captas prius a Francis urbes magnas minutasque circumiens non paucos ex singulis pedites equitesque congregatos in unum satis magnum collegit exercitum, cum quo progressus in pugnam, Babylonios prælio vicit.

Porro imperator post auditam Latinorum Rame-lensem eladem, facere nequivit quin magna Fran-

Angl.; Glaber Rodulfus, lib. iii, cap. 7; *Gesta Franc. expug. Hier.* cap. 22 et 46; Francisus Quaresmius, lib. iv *Elucidat. Terræ Sanctæ*, cap. 3 et 4; denique Joannes Seldenus, libro vernac. *Titles of honor*, ii part. cap. 5 § 42 et seqq. ubi quæ de hocce Divo ab antiquis scriptoribus observata sunt, fuse pariter ac erudite suo more congressit.

(40) Καὶ τὴν νικῶσαν. Commissum hoc prælium prid. 1. Aug. an. 1099; haud procul ab Alcalona refert Albertus Aq. lib. vi cap. 1.

(41) Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν. De hac Gallorum postridie commissi prælii clade silent scriptores nostri, quam ex iis quæ proxime sequuntur perperam confundere Annam constat cum ea quæ accidit circa festum Pentecostes, an. Chr. 1102, post extinctum Gothofredum, Balduino tunc regnante, quo vix fuga elapso Saraceni, Ramam obsidione cinxerunt. Albertus Aq. lib. ix, cap. 2 et seqq. Fulcherius Carnot. lib. ii, cap. 18; *Gesta Franc. exp. Hier.* cap. 48; Tyrius lib. x, cap. 20 et seqq.

(42) Πολιορκίαν τοῦ Ἰάφα. De obsessa Joppe post prædictum prælium agunt Albertus Aq. lib. ix, cap. 23, 25; Fulcherius, lib. ii, cap. 20; *Gesta Francor.* cap. 50; Tyrius, etc.

(43) ἠττήσε. Albertus Aq. lib. ix, cap. 12; Tyrius, lib. x, cap. 18.

eorum comitum commiseratione teneretur; quippe quos norat genere ortos illustrissimo heroum olim celebratorum, tum ætatis flore atque artuum robore nequaquam ab avita gloria degenerantes. Hos ergo lales viros servitute serviro miseram apud infideles Barbaros non ferens clemens princeps, Bardalem quemdam cum magna pecunia et litteris ad Amerimnam scriptis Babylonem destinavit ad eos liberandos. Amerimnas lectis Augusti litteris comites omnes libentissime sine pretio dimisit, excepto Gotthofredo; hunc enim jam antea Balduinus ejus frater numerata mercede redemerat. Liberati comites Constantinopolim venerunt, ubi eos perhonorifice imperator excepit, tenuitque aliquandiu benignissime, quoad e viæ ac captivitatis molestiis resectos largaque pecunia donatos abire in domos suas lætos passus est. At Gotthofredus plene jam restitutus in regnum, Hierosolymitanis rebus satis firmatis, Balduinum fratrem suum redire Edessam permisit.

Sub id tempus imperator Sangelii mandavit ut Laodiceam quidem Andronico Tzintzilacæ traderet, castrum vero Maracei et castrum Balanei daret iis qui Eumathio suberant, qui Cypri dux eam tum insulam præsens gubernabat; ipse porro pergeret et alias quam posset plurimas arces occupare conaretur. His ille litteris obtemperans strenue quod jubebatur exsequi perrexit. Nam postquam arces prius captas iis quos nominavi cum fide reddidit, Antarado admovens, eam quoque munitionem sine certamine subegit. Verum Antaracas rerum potiens

των αἰχμαλωσίᾳ, ἅτε γινώσκων αὐτοὺς, κατὰ τὴν ὥραν καὶ ῥώμην σώματος καὶ περιφάνειαν γένους τῶν πάλαι ὀμνυμένων, οὐκ ἔφερον ἐπιπλέον τούτους δορυαλώτους ἐπὶ ξένῃς εἶναι. Ἐνθέντοι μεταπειμὶ ἕμενός τινα Βαρδαλῆν καλούμενον, χρήματά τε ἱκανὰ ἐπιδοὺς πρὸς τὴν ἐκείνων ἀνάβρυσιν πρὸς Βαθυλῶνα ἐκπέπομφεν, ἐγχειρίσας αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς τὸν Ἀμεριμνῆν γράμματα περὶ τῶν κομητιῶν διαλαμβάνοντα. Ὁ δὲ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἀνελίξας γραφὰς ἄτερ τιμῆς τοὺς κόμητας, ἀπέδιδου μετὰ περιχαρείας, πλὴν τοῦ Γοντοφρέ (44)· ἐκείνον γὰρ προφθάσας πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βαλδουῖνον τιμῆς ἀπέδοτο. Καταλαβόντας δὲ τὴν μεγαλοπολιν⁴⁵ τοὺς κόμητας (45) ὁ βασιλεὺς ἐντίμως ἐδέξατο· χρήματά τε ἱκανὰ ἐπιδοὺς, καὶ ἐφ' ἱκανὸν τούτους διὰ ναπαύσας χαίροντας ἐξαπέστειλεν οἴκαδε. Ὁ δὲ Γοντοφρὲ, ῥῆξ Ἱεροσολύμων αὐθις ἀποκαταστάς, τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Βαλδουῖνον εἰς Ἐδεσσαν ἐκπέπομφε.

Τότε δὴ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τῷ Σαγγέλλῃ⁴⁶ ἐπέσκηψε τὴν μὲν Λαοδικεῖαν (46) Ἀνδρονίκῳ τῷ Τζιντζιλοῦκῃ ἀναθέσθαι, τὸ δὲ γε Μαρακίως (47) καὶ τὸ Βαλανέως (48) τοῖς ὑπὸ τὸν Εὐμάθιον δοῦκα Κύπρου τῷ τότε ὑπάρχοντα, ἐκείνον δὲ προσωτέρω βαδίσαι, καὶ περὶ τῆς τῶν λοιπῶν κάπτρων κατασχέσεως ὡς ἐγὼν διαγωνεῖσθαι⁴⁸, ὅπερ δὴ καὶ πεποιήκε τοῖς γράμμασι τοῦ βασιλέως πεισθεῖς. Μετὰ γοῦν τὸ παραδοῦναι τὰ κάπτρα τοῖς ἀνωτέρω δηλωθεῖσιν, ἀπῆλθεν εἰς Ἀντάραδον⁴⁹ (49), καὶ ταύτην ἀμαχητὶ ἐχειρώσατο. Τοῦτο ἐνωτισθαῖς ὁ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁴ μεγαλοπόλιν. ⁴⁵ Ἰσχυγέλλῃ. Et sic semper postea. ⁴⁶ διαγωνεῖσθαι. ⁴⁷ Ἀτάρνδον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) *Πλὴν τοῦ Γοντοφρέ*. Hic pariter hallucinatur Anna; Gothofredus enim a Saracenis captus nusquam legitur.

(45) *Τοὺς κόμητας*. In his Arpinum Bituricensem comitem in Ramensi prælio captum, Alexii opera liberatum, scribit Order. lib. x, pag. 795.

(46) *Λαοδικεῖαν*. Laodiceam, Syriæ oppidum, expugnat paulo ante Winemarus Pirata, de terra Bononiensi, et de domo comitis Eustachii captamque comiti Tolosano tradiderat. Ita Albertus Aq. lib. iii, cap. 14; lib. 6, cap. 55, 59; et Tyrius, lib. iii, cap. 23; lib. vii, cap. 21. Græcis ademptam a Winemaro ait idem Tyrius, cap. 16, sed probabilius, a Turcis, Albertus Aquensis, lib. vi, cap. 55, cui Anna videtur consentire. At Guibertus, lib. vii, cap. 34, et Ordericus Vitalis, lib. x, pag. 778, scribunt Edgarum Edwardi Danorum regis filium, cum ea quam regebat Winemarus classe appulisse Laodiceam, ejusque loci incolas Edgari tutelæ sese commisisse, qui oppidum post hæc Normanniæ duci Roberto tradiderit; Roberto vero Hierosolymam profecto, Laodiceam a Græcis expugnatam, saventibus ipsis incolis. Verum istiusmodi narrationi repugnat, hoc loco Anna, quæ Alberto Aq. omnino consentit. De Laodicea, ejus origine, et descriptione nonnulla habent Benjaminus in *Itiner.* p. 34; Jacobus de Vitriaco, lib. i, cap. 44; Robertus Mon. lib. viii, pag. 72; *Gesta Ludovici VII*, cap. 2; Cinnamus, lib. i initio; et Willebrandus ab Oldenborg. pag. 130.

(47) *Μαρακίως*. *Maraclea*, scriptoribus rerum

Hieros. *Maraccas* perperam dicta in *Itinerario Hierosol.* quæ prima de urbibus Phœnicis a septentrione venientibus occurrit, haud procul ab Antarado et Castello Arcas. Tyrius lib. vii, cap. 17; lib. xii, cap. 3. Hanc autem Turcis dedentibus paulo ante expugnant nostri ut pluribus narrant Robertus Mon. lib. viii; Baldricus, lib. iv; Guibert. lib. vi, cap. 20. *Maracleæ* dominorum seriem damus in *Familiis Hier.*

(48) *Βαλανέως*. 374 *Valenia*, Tyrio lib. vii, cap. 17; lib. x, cap. 5; lib. 11, cap. 14; et Jacobo de Vitriaco, lib. i, cap. 44. Urbs sub oppido Margai, haud procul a Maraclea sita. *Balanicus* Alderisio, *Valenium* Fulcherio, lib. i, cap. 21; *Valonia* Sannuto, lib. iii, part. xiv, cap. 2.

(49) *Ἀντάραδον*. Antaradum; quæ postea Tortosa dicta, nobilis civitas in Phœnice provincia sita, juxta se insulam habens modicam, quasi per duo distantem milliaria, ubi antiqua et per multa sæcula insignis civitas Arados nomine fuit. Hæc Tyrius, lib. vii, cap. 15, 17; lib. x, cap. 14; lib. xii, cap. 3. Describitur præterea a Jacobo de Vitriaco, lib. i, cap. 44; Willebrando ab Oldenborg. in *Itiner. T. S.* pag. 130; Roberto Mon. Antisiod. an. 1202; et Rogero Hoved. pag. 708; a Constantio imp. conditam, et de ejus nomine Constantiam nuncupatam auctor est Cedrenus. Hanc autem obtinuit, expulsis Saracenis, Raimundus Sanctægidianus comes post captam Antiochiam uti narrant Fulcherius, lib. ii, cap. 46; Albertus Aq. lib. v, cap. 31; Raimundus de Agiles, pag. 169; Robertus Mon. lib. viii, pag.

Ἀταπάκας (50) τῆς Δαμασκού, δυνάμεις συναθροί-
σας ἰκανὰς κατ' αὐτοῦ ἐστρατεύσατο. Ἐπεὶ δὲ ὁ
Σαγγέλης ἀποκρῶσας δυνάμεις πρὸς τοσοῦτον πλη-
θος οὐκ εἶχε, βουλὴν ἐβουλεύσατο οὐ τοσοῦτον ἀν-
δρείαν, ὅπόσον συνετήν. Θαρρήσας γὰρ τοῖς ἐντο-
πίοις ἔφη ὡς Ἐγὼ μὲν, τοῦ κάστρου παμμεγέ-
θους ὄντος, ἐν τινὶ τόπῳ κρυβήσομαι· ὑμεῖς δὲ
δαηνίκα ὁ Ἀταπάκας καταλάβῃ, τὸ μὲν ἀληθές
μὴ ὁμολογήσητε, πτοηθέντα δὲ με φυγάδα γενέ-
σθαι διαβεβαιώσατε. Καταλαβὼν οὖν ὁ Ἀταπάκας
καὶ ἐρωτήσας περὶ τοῦ Σαγγέλη, ἐπεὶ ἀποδεδρακέ-
ναι τοῦτον ἐπίστευσεν, ἀπὸ τῆς κέκμηκός ὁδοιπο-
ρίας⁸⁷ ἀγχοῦ τῶν τειχῶν τὴν σκηνὴν ἐπήξατο.
Τῶν δὲ ἐντοπίων πᾶσαν φιλοφροσύνην εἰς αὐτὸν
ἐνδεικνυμένων, τεθαρρήκότες οἱ Τούρκοι καὶ μηδὲν
ἐναντίον ὑποτοπάσαντες τοὺς ἰδίους ἵππους πρὸς
τὸ πεδῖον ἔλυσαν. Ὁ δὲ Σαγγέλης μέσης ἡμέρας
τοῦ ἡλίου κατὰ κορυφὴν τὰς ἀκτῖνας βάλλοντος,
καρτερώς ὀπλισάμενος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν (εἰς
τετρακοσίους δὲ περίεταντο), αἰφνης τὰς πύλας
ἀνοίξας, διὰ μέσης τῆς αὐτῶν παρεμβολῆς ὤρμησεν.
Ὅποσοι μὲν οὖν ἐκθύμως εἰώθασιν μάχεσθαι, τῆς
ἑαυτῶν ζωῆς ἀφειδήσαντες, τὸν μετ' αὐτῶν ἰστάμε-
νοι ἀνεδέξαντο πόλεμον, οἱ δὲ λοιποὶ φυγαδεύει τὴν
ἑαυτῶν ἀπεπειρῶντο πραγματεύεσθαι σωτηρίαν.
Ἀλλὰ τὸ τῆς πεδιάδος εὐρὺ καὶ τὸ μή τι ἔλος παρα-
κεῖσθαι ἢ βουνόν, ἢ φάραγγα, ταῖς τῶν Λατίνων
χερσὶν ἅπαντας παραδέδωκεν. Ἐνθεν τοὶ καὶ παρα-
νάλωμα ξιφῶν πάντες γεγόνασιν, ὀλίγοι δὲ κατεσχέ-
θησαν οὕτω γοῦν τῶν Τούρκων καταστρατηγήσας,
κατὰ τῆς Τριπόλεως (51) χωρεῖ. Ἄνεισι γοῦν κατ-
εὐθὺ καὶ προκαταλαμβάνει τὴν ἀχρολοφίαν, τοῦ
ἀντικρὺ Τριπόλεως⁸⁸ διακειμένου βουνοῦ, μέρους
ὄντος τοῦ Λιθάνου, ἐφ' ᾧ καὶ ὡς ὀχύρωμα τοῦτον
ἔχειν καὶ τὸ ἐκ τοῦ Λιθάνου καταρρέον ὕδωρ εἰς

A Damasci, audito ejus rei nuntio, multis cōgregatis
copiis cum justo exercitu adversus Sangelem pro-
cessit; qui haudquaquam se parem tam multis
sentiens astu defectum virium supplevit, consilio
secum inito forti quidem illo sed plus etiam pru-
denti. Cum enim indigenis comitate sibi ac man-
suetudine adjunctis satis fideret, sic cum his con-
venit: *Ego*, inquit, *quodam in loco arcis hujus*
valde amplæ ac spatiosæ occultatus latebo: vos
vero ubi *Atapacas* advenerit, rem quidem uti se ha-
bet neutiquam *sutebimini*, sed metu me perculsum
affirmabitis fugisse. Dictum, factum. Adveniens
Atapacas, et percontatus ubi esset Sangeles? abiisse
trepide profugum verisimiliter aientibus facile cre-
didit: et ut erat de via fessus sibi tentorium
loco commodo non longe a muris Antaradi jussit.
Turci cæteri humanitate atque officiis indigenarum
multam ipsis benevolentiam vultu exhibentium in
securitate confirmati solutos quos ad pastum di-
mittunt per campos passim. Ita res erant, (cum
meridie sole ardentius verticibus instante, valide
armatus Sangeles cum suis (quadringenti erant)
portis repente patefactis in media irrumpit Turco-
rum castra. Hic deprehensi licet, quibus mos est
vitæ non parcere, milites fortissimi, genere ob-
stiterunt Gallis; major pars quibus animus minus
præsens, fugam mature capiunt. Vastum patebat
late camporum æquor, non palude, non tumulo,
non valle aut voragine interceptum usquam. Ea
res inutilem fugam timidis fecit. Invecti post eos
victores Galli, omnes ad unum in potestatem rede-
gere; ac præter omnino paucos, qui captivi sunt
servati, universos gladio absumpsere. Sic debellatis
Turcis movet Sangeles adversus Tripolim; et ver-
ticem quemdam imminentem ex adverso civitati

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁷ τῆς ὁδοιπορίας κέκμηκός. ⁸⁸ πόλης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

72; Tyrinus locis citatis, et *Gesta Franc.* cap. 47.

(50) Ἀταπάκας. Malim Ἀπαπάκας, sic enim
legendum censeo apud Annam et Nicetam. Imp-
erabat enim ea tempestate, hoc est, ante Gothofredi
excessum, Damascenæ urbi *Ababacas Tegtakia*
Dahiroldin, non supremo quidem jure, et tanquam
dominus principalis, sed præfecti loco, seu *procu-
ratoris*, quemadmodum Damascenorum principum vi-
carios et ministros non semel vocat antistes Tyrinus,
lib. xv, cap. 7; lib. xvi, cap. 7; lib. xviii, cap. 27;
aut *amiralis*, ut Ordericus Vitalis. Damasco vero
imperarunt circa ea tempora *Tageoldulus Nisus*,
qui Annæ *Tutuses*, Gelaloldulæ Magni Turcorum
sultani frater, pulso et exacto Isaro principe an.
Heg. 472, Chr. 1089. Cæso et sublato e vivis *Ta-
geoldulo* successit in eundem principatum *Pha-
cherolmaduc Rodoan*, *Tageolduli* filius, an. Heg.
488, Chr. 1085, quo in ordinem acto Damascum
obtinuit eodem anno *Sansolmaluc Decac*, *Pha-
cherolmaduci* frater. Is *Soubequino* primum, cujus
opera urbem invaserat et principatum, supremam
rerum administrationem commisit, quo interfecto,
Ababacam Tegtakia, cognomento *Dahiroldin*, *Vica-
rium* et procuratorem constituit. Obiit autem
Decacus an. Heg. 498, Chr. 1103, ante quem an-
num expugnatam Tortosam scriptores nostri coti-

memorant. Decaci meminit Fulcherius, lib. 1, cap.
14; et lib. II, cap. 1, cui *Melec-Ducac*, et *Duchac*,
seu potius *Duchac* nuncupatur. Exstincto Decaco
principatum Damascenum arripuit *Ababacas*, cujus
sepe occurrit mentio apud scriptores rerum
Hieros. varie tamen hujus elata principis nomen-
clatura. *Tuldequinum* eodem vocat Fulcherius, lib.
II, cap. 51; *Daldequinum*, Tyrinus, lib. XI, cap. 20,
23, 25; lib. XII, cap. 6, 8, 12, 16; lib. XIII, cap.
9, 16, 26; lib. XV, cap. 7; *Doldequinum*, Gaute-
rius, *De bell. Antioch.* vocabulis haud multum a
Tectakia voce abluentibus; interdum *Meieredin*
eidem Tyrio, lib. XVI, cap. 8; *Hertoldin* Alberto
Aq. lib. XI, cap. 1; *Duodecin* et *Dochin* eidem
scriptori lib. XII, cap. 7, 9 et 19, appellatur quæ
videntur nomina ad *Dahiroldin* spectare. Denique
Tegel-Melec interdum dicitur Tyrio, lib. XIV, cap.
17. Vide eundem Tyrinum, lib. XXVII, cap. 26;
lib. XXI, cap. 7; et Nicetam in Joan. n. 8.

(51) *Τριπόλεως*. Tripolitanae urbis situm, et
adjacentem oppido regionem pluribus describunt,
præter rerum Hieros. scriptores Joann. Phocas et
Willebrandus ab Oldenburg. in *Descrip. T. S.*
Gabriel Sionita et Joan. Hesronita in *Syntag. de*
nonnullis Oriental. urbib. cap. 40, post Georg.
Nub. ut et Dom. de Breves in *Itiner.*

primo adventu occupat. Est is vertex pars quædam Libani montis, ubi præterquam quod munitissimus erat castrorum situs, alia etiam affulgebat opportunitas, intercipiendi fontis publici qui de Libano in civitatem Tripolim, ducto per collem isium opere, fluebat. **330** Ex illo jugo dedit ad Augustum litteras Sangeles quibus postquam quid egisset exposuerat, petebat ut manu et arte adjuvata natura loci quem insedisset castrum illic prævalidum extruere curaret: idque ea diligentia quæ occupare posset adventum copiarum e Corosanis, quibus maximis ad Tripolis auxilium brevi venturis sua utique paucitas in jugo muris nudo obsistere non posset. Annuens his Augustus istius oppidi structuram duci Cypri commendavit; cui dedit negotium ut materiam et artifices talis operis classe quam primum importaret eo ubi erat Sangeles; cuius ductum et præscriptum in delectu loci, designandis muris, et tota molitione novæ urbis sequi omnes et exsequi deberent. Dum Sangeles in hunc modum imminet Tripoli, omnemque indefesso conatu movet funem, quo istam sibi subjiciat civitatem: alio longe animo instinctus Baimundus, cum perægre tulisset auditum nuntium traditæ Tzintzilucæ imperatorio duci Laodiceæ, nec dissimulare curaret amplius quod olim conceptum in imperatorem hactenus fovebat odium, nepotem suum Tancredum cum copiis ad Laodiceam oppugnandam misit. Accepta Sangeles rei fama, eo sine mora properat, longoque et accurato sermone aggressus Tancredi animum impetrare nunquam ab eo potuit, ut cæptis absistens, Laodiceam Tzintzilucæ relinqueret. Abscedens igitur (quid enim attinebat diutius surdo canere?) ad suam iterum se recipit Tripolitanam Deceleam. Cæterum urgente quam maxime oppugnationem Tancredo, Tzintzilucas redactus in arctas angustias cum frustra et implorasset et expectasset aliquandiu auxilium ab iis qui Cyprum præsidio tenebant; tandem, qua hostili exterius impetu, qua intestino famis malo coactus, deditionem castrorum pepigit. Dum hæc ita

A Τρίπολιν διὰ τοῦ πρᾶνου; τοῦ τοιοῦτου βουνοῦ ἐπισχεῖν. Τηνικαῦτα δὲ πρὸς τὸν βασιλέα τὰ συμβάντα δηλώσας ἤτειτο ἐρυμνότατον ὄχυρωμα (52) γενέσθαι πρὸ τοῦ καταλαβεῖν ἀπὸ τοῦ Χοροσδὴν δυνάμεις πλείονας καὶ καταγωνίσασθαι αὐτῆς ἦ. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ δουκὶ Κύπρου τὴν τοῦ τοιοῦτου πολίχνιου κτίσιν ἀνέθετο, ἐπισκήψας ἵνα διὰ τοῦ στόλου πάντα τὰ συνοίσοντα ταχέως ἐξαποστέλλῃ, καὶ τοὺς τὸ τοιοῦτον πολίχνιον οἰκοδομήσοντας, ἐφ' ὃν ἂν ὁ Σαγγέλης ὑπαδείξειε τόπον. Γέγονε τοῦτο τέως. Καὶ ὁ μὲν Σαγγέλης ἐξωθεν τῆς Τριπόλεως στρατοπεδευσάμενος, πάντα κάλων κινῶν περὶ τὴν ταύτης ἄλωσιν, οὐκ ἐνεδίδου. Ὁ δὲ γε Βαῖμουந்துς, τὴν τοῦ Τζιντζιλοῦκη εισέλευσιν εἰς Λαοδίκειαν μεμαθηκώς, τὴν ἐχθρὰν ἣν πάλαι κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐγκυμονήσας εἶχεν εἰς τοῦμφανὲς ἐξαγαγὼν μετὰ δυνάμειως ἀποχρώσης τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ Ταγγρὲ κατὰ τῆς Λαοδικείας (53) ἐκπέμπει ταύτην πολιορκήσοντα. Τῆς δὲ περὶ τοῦτου φήμης μέχρι καὶ ἐς τὰς τοῦ Σαγγέλη διαδραμούσης ἀκοάς, εὐθύς μηδὲ μικρὸν τι μελλήσας οὗτος καταλαμβάνει τὴν Λαοδίκειαν, καὶ λόγους συνείρει πρὸς τὸν Ταγγρὲ διὰ παντοίων λόγων συμβουλευῶν αὐτῷ τῆς τοῦ κάστρου πολιορκίας ἀποσχέσθαι. Ὡς δὲ πολλὰ μετ' αὐτοῦ κοινολογούμενος καταπειθῆ τούτον οὐχ εὐρίσκειν, ἀλλ' ἀντικρὺς ᾄδειν ἐδόκει παρὰ κωφῶ, ἐκεῖθεν παλινωστήσας καταλαμβάνει αὐθις τὴν Τρίπολιν· ἐκεῖνος δὲ οὐδοποσοῦν τῆς πολιορκίας ἀφίστατο. Ἰδὼν οὖν ὁ Τζιντζιλοῦκης τὴν ὀρμὴν τοῦ Ταγγρὲ, καὶ ὡς ἐν στενῷ τὰ κατ' αὐτὸν συναυνεταί, βοήθειαν ἐκεῖθεν ἤτειτο. Βραδυνόντων δὲ τῶν ἐν τῇ Κύπρῳ, εἰς ἀμηχανίαν ἐλθῶν, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς πολιορκίας, τὸ δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ λιμοῦ πιεζόμενος, προδοῦναι τὸ κάστρον ἤρετίσατο. Τούτων οὕτω τελευτήτων, ἐπεὶ τετελευτήχότος τοῦ Γουτοφρὲ ἕτερον ἔδει πάλιν βῆγα γενέσθαι τὸν ἐκεῖνου ἀναπληροῦντα τόπον, εὐθύς οἱ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις Λατῖνοι μετεκαλοῦντο τὸν Σαγγέλην (54) ἀπὸ τῆς Τριπόλεως βῆγα τῶν Ἱεροσολύμων ποιῆσαι ἐθέλοντες. Ὁ δὲ ἀνεβάλλετο τέως τὴν ἐκεῖσε ἀπέλευσιν. Εἰσελθόντος οὖν εἰς τὴν μεγαλόπολιν (55), ἐπεὶ ἀναβαλλόμενον

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁹ αὐτούς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(52) Ὁχύρωμα. Raimundus, capta Tortosa, anxius quomodo Christiani nominis **375** hostes a sinibus istis propulsaret, concilium cepit de obsidenda Tripoli, cumque parum in eo conatu proficeret, quod civibus subinde auxilium submitteretur a Babylone, Ascalone, et Sagitta, et Sur, novum præsidium, secundo ab urbe milliari in colle quodam fieri decrevit, a quo semper urbi adversaretur, et ad quod sui assidue protectionis causa ab hostili impetu repedarent. Præsidio nomen inditum *Montis Peregrinorum*, eo quod peregrinis et Christianis militibus illic maximum contra gentiliū vires semper haberetur. Hæc sermo Albertus Aq. lib. ix, cap. 32; Tyrius, an. 1103, lib. x, cap. 27; Fulcher. lib. ii, cap. 53. Græcos Raimundo in illo ædificando operam suam locasse silent prorsus nostri.

(53) Κατὰ τῆς Λαοδικείας. Laodiceam Græcis

D redditam tentarat Boemundus, ut auctor est Albert. Aq. lib. vi, cap. 55, 55 et seq. eamque tandem, dum idem princeps detineretur in vinculis, expugnavit Tancredus sub an. 1092; Albert. Aq. lib. x, cap. 9; Guibert. lib. vii, cap. 54; Fulcher. lib. ii, cap. 12; *Gesta Francor.* cap. 51, 53; *Hist. Hieros.* pag. 605; Tyrius, lib. x, cap. 23; Jacob. de Virg. lib. i, cap. 44.

(54) Μετεκαλοῦντο τὸν Σαγγέλην. Post Gothofredi mortem regnum Hierosolymitanum Raimundo delatum non tradunt nostri, si bene memini, sed captis statim Hierosolymis, quod ille respuerit, uti narrat Raimundus de Agiles, Albert. Aq. lib. vi, cap. 53; et Tyr. lib. ix, cap. 3. At Villhard. n. 136, regio isti titulo inhiasse Raimundum scribit, antequam Gothofredus in principem electus esset.

(55) Εἰς τὴν μεγαλόπολιν. Quo una cum Normanniæ et Flandriæ comitibus, qui redditam in

αὐτὸν εἰ ἐν Ἱεροσολύμοις ἐγνώκεσαν, μεταπεμφά-
μενοι τὸν Βαλδουῖνον περὶ τὴν Ἔδεσσαν τότε ἐνδια-
τρίβοντα, βῆγα Ἱεροσολύμων κατέστησαν. Ὁ μὲν
οὖν βασιλεὺς τὸν Σαγγέλην ἀσμένως ἀποδεξάμενος
ἐπεὶ τὸν Βαλδουῖνον μεμαθήκει τὴν ἐν Ἱεροσολύ-
μοις ἀρχὴν ἀναδέξασθαι, παρακατεῖχε μεθ' ἑαυτοῦ.
traheret nullam certam spem faciens sui Hierosolymam
advectus, Hierosolymenses Galli Baldwinum
enocatum Edessa regem suum creant. Imperator Sangelis
ad se adventu prius delectatus, ubi post-
modum Baldwinii electionem audivit, eo sibi putavit
faciendum impensius ut talem apud se virum reti-
neret.

Ὅπηνίκα καὶ τὸ τῶν Νορμάνων φοσσάτον⁹⁰ κατέ-
λαβεν, ἡγεμόνας ἔχον ἀδελφοὺς δύο, Φλάντρας (56) κα-
λουμένους, οἷς πολλὰ πολλάκις ὁ βασιλεὺς συμβουλευό-
μενος τὴν αὐτὴν τοῖς προλαθοῦσι φοσσάτοις⁹¹ ὁδεῦσαι,
καὶ διὰ τῶν παραλίων τὰ Ἱεροσόλυμα καταλαβεῖν, B
καὶ οὕτω τῷ λοιπῷ στρατεύματι τῶν Λατίνων ἐνω-
θῆναι. Πειθομένους τούτους οὐχ εὐρισκέν, ἅτε τοῖς
Φράγγοις ἐνωθῆναι μὴ βουλομένους ἀλλ' ἐτέραν
ὁδεῦσαι ὁδὸν διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ, καὶ κατευθῆναι
χωρῆσαι τοῦ Χοροσάν (57) οἰομένους κατασχεῖν τὸ
τοιούτον. Ὁ δὲ βασιλεὺς πάντῃ ἀσύμφορον τοῦτο
γινώσκων καὶ τὴν ἀπώλειαν μὴ θέλων τοῦ τοσού-
του λαοῦ (πεντήκοντα γὰρ ἦσαν χιλιάδες ἰππέων
ἀνδρῶν, καὶ ἑκατὸν πεζῶν), ἐπεὶ μὴ πειθομένους
τούτους ἑώρα, τὸν δεύτερον ὁ φασὶ πλοῦν ἐρχόμενος,
τὸν Σαγγέλην (58) καὶ τὸν Τζίταν συνεκπέμπει
τούτοις, ἐφ' ᾧ συμβουλεύειν τε τὰ συνοίσοντα, καὶ
τῶν παραλόγων ὁρμῶν ὡς ἐνδὸν ἀνασειράζειν αὐ-
τούς. Διαπεραιωθέντες οὖν τὸν τῆς Κιβωτοῦ πορθμὸν
καὶ πρὸς τὸν Ἀρμενιακὸν ἐπειγόμενοι τὴν Ἀγκυ- C
ραν καταλαβόντες ἐξ ἐφόδου ταύτην κατέσχον καὶ
οὕτω τὸν Ἄλην διαθάντες, πολίχνιον τι κατέλαβον.
Ἐπεὶ δὲ τοῦτο Ῥωμαῖοι κατεῖχον θαρβύσαντες,
καὶ τὰς ἱερὰς ἐπενδυθέντες οἱ ἱερεῖς στολὰς, Εὐαγ-
γελίον τι καὶ σταυροὺς κομιζόμενοι, ὡς Χριστιανοὶς
τούτοις προσήσαν. Οἱ δὲ ἀπανθρώπως καὶ ἀπηνῶς
οὐ τοὺς ἱερεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν
Χριστιανῶν ἀναιροῦσι, καὶ ἀφροντίστως τοῦ λοιποῦ
ὡς πρὸς Ἀμάσειαν ἀπονεύσαντες τὴν ὁδοιπορίαν
ἐποιοῦντο. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐμπειροπόλεμοι ὄντες,
προκαταλαβόντες τὰς κώμας πάσας καὶ τὰ χορτάσ-
ματα πάντα ἐνέπρησαν, ἐφθακότες δὲ τούτους ὀξέως
προσέβαλον. Δευτέρα δὲ ἦν (59) καθ' ἣν ὑπερίσχυσαν
τούτων οἱ Τοῦρκοι. Καὶ τήνικαυτα αὐτοῦ που κατα- D

fierent extincto forte Gothofredo Latini qui Hierosolymis erant consultatione instituta de successore regis defuncti deligendo, Sangelem Tripoli accersunt, regnum ei Hierosolymitanum deferre cupientes. At ille usque cunctabatur, adeo ut etiam Constantinopolim retrocederet, ubi cum moras

Hac vice rerum pervenit Constantinopolim Normanicus exercitus ductores habens fratres duos Flandrenses dictos. His magnopere suadebat imperator ut priorum et ipsi exercituum vestigiis 331 insisterent, et per maritimas regiones Hierosolymam proficiscentes Latinis quæ jam erant illic sese copiis adjungerent. Verum hæc ipsis utique probari nunquam potuere certis animo non jungere se Gallis, nec societatem iurare cum illis prædæ gloriæ, sed novum campum propriæ virtuti querere; viamque intentatam adhuc Latinorum armis, recta per orientalem limitem capessere Corosorum versus, cujus etiam regis urbis expugnationem depredationemque jam spebus præcipiebant. Facile sentiebat imperator quam non dubiam in perniciem ista consilia vergerent: tamen quia durum erat et inutile capitibus invictæ pertinaciæ sanum sine fine sine fructu oggerere consilium, cessit aliquando: et ne tum quidem immemor humanitatis, quam secundam iurare potuit viam consulendi hospitibus, priori exclusus vitio ipsorum, cupidè arripuit simul et provide. Miserrans siquidem et quantum in ipso erat prohibere satagens interitum tantæ multitudinis (erant quinquaginta millia equitum; peditum centum millia), Sangelem et Tzitam cum ipsis misit, negotio utrique dato suadendi meliora in occasionibus, et intempestivos gentis præferocis impetus qua vi quaque arte valerent eatenus coercendi ne in exercitus totius exitium ruerent. Trajecto igitur Ciboti freto versus Armeniacum proveci limitem, Ancyram capiunt. Hæc deinde amne transito, cuidam se oppidulo admovent: quod cum a Romanis incoletetur cives a Christianis nihil mali verli occurrunt Normanis obviam sacris induti vestibus,

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ φοσσάτον. ⁹¹ φοσσάτοις.

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

patriam parabant, secesserat sub an. 1100, paulo ante extinctum Gothofredum. Albert. Aq. lib. vi, cap. 53; lib. viii, cap. 5, 6, 7; Fulcher. lib. i, cap. 20; Orderic. Vital. lib. x, pag. 779.

(56) Φλάντρας. Expeditionem Longobardorum intelligit, quibus adjuncti non pauci e Germania et Gallia comites, qui ea tempestate Constantinopolim pervenerunt. De hac Albert. Aq. lib. viii, cap. 5, 6 et seq. Tyr. lib. x, cap. 12 et 19; Mathæus Paris. et alii. At nullos ibi e Normannia comites agnoscunt scriptores, neque exercitus ductores Flandrensès duos, quos hic Anna comminiscitur; nisi fortassis in ista fuerint expeditione Philippus et Willelmus, Roberti comitis Flandriæ fratres, de quibus Meier.

an. 1104 et 1109.

(57) Χοροσάν. Albertus Aq. lib. viii, cap. 7: *Dicentes se etiam regnum Choroazan vi intrare, ac Boemundum de captivitate Turcorum aut extorquere, et liberare, aut in virtute sua civitatem Baldach, qua est caput regni Choroazan, obsidere et destruere.*

(58) Σαγγέλην. Consulendus præter Albert. Aq. lib. viii, cap. 7, Orderic. Vital. lib. x, pag. 789 et seq., ubi totam hanc Longobardorum et Aquitanorum expeditionem, variasque a Turcis nostris illatas clades accurate commemorat.

(59) Δευτέρα δὲ ἦν. Accidit clades ista circa Junium mensem an. 1101 Albert. Aq. lib. viii, cap. 15 et seq.

Evangelium ei cruceas manibus præferentes. Eos nihilominus importuni Barbari plus quam hostiliter excipiunt et non solum sacros ministros fanaticæ, sed cæteram quoque Christianam turbam ferina crudelitate contrucidant, talique imbuti scelere ac cruore sacrilegi cepta via securi procedebant Amasiam versus, quando experientissimi bellorum Turci aretare primum cepere advenis annonam; oppidis quippe ac locis per quæ transituros norant, mature præoccupatis, etiam herbas, camporum et animantium pabula igni corruperant. Nec his contenti accedunt cominus Latinamque aciem lacerant. FERIA ERAT SECUNDA. Pugna committitur prævalentibus Turcis. Qui Latinis loco pulsus campi Domini, vallum ibidem signat deponuntque sarcinas. Postridie iterum ambo exercitus concurrunt. Cæterum ita locis præoccupatis circum undique tabernaculisque lato circuitu expansis Latinos Turci conclusærant, ut nec annonæ aut pabulationis causa prodire quoquam, nec jumenta equosve potum ducere liceret. Quorum sensu incommodorum ac præsentis conspectu supremi exitii Galli velut desperabundi, ac non inultam passuri necem cum armis in hostes ruunt. Quarta erat feria. Conflictus miscetur atrox. Neque jam arcubus aut longis hastis, sed admoto ad manus prælio strictis cominus ensibus Turci Normanos cito vertunt. Hi propria in castra compulsi consilii ejus erant jam inopes auctorem videlicet quærebant. **332** Nec aderat imperator, ille olim spreteus consiliarius, cum restabat adeunt sibi datos ab ipso viæ comites Sangelem et Tzitam quid opus censerent facto percontantes; ac nunquid esset illic in proximo quæpiam imperatoris ditionis regio in quam habere tutum receptum possent? Mox sarcinis et tabernaculis relictis peditatuque omni, cæteri equis inveci quam incitatissime currunt ad partem maritimam Armeniaci liminis et Pauracen. At Turci primum irruentes in castra, cuncta diripiunt. Mox ad insequendum fugientes versi, peditatum primum omnem interneccione delent: quosdam etiam ex aliis assecuti ad Corosanem speciminis causa duxerunt.

Talia Turcorum in Normanos facinora fuere. Porro Sangeles et Tzitas cum residuis equitibus paucis Constantinopolim reversi sunt. Excepit eos imperator benignissime, pecuniisque liberaliter donatos, ac quiete idonea refectos optare jussit quem mallent in locum ire. Hierosolyma se cupere dixerunt. Eos igitur iterum munifice donatos imponit navibus, ducendosque quo volabant navarchis tradit, omnia ipsis ex eorum sententia indulgens. Sangeles autem exorato ab aula discessu Constantinopoli Tripolim repetens suum illic exercitum revisit, incumbitque nihilo secius in veterem spem cupidiori conatu quam unquam civitatis illius quam mire concupierat subigendæ. Verum intervenit le-

σκηνώσαντες χόρακά τε πηξάμενοι, τὰς σκευὰς ἐναπέθεντο. Ἴη δὲ μετ' αὐτὴν αὐθις ⁸⁸ ἀμφω ἐμάχοντο τὰ στρατεύματα. Οἱ δὲ Τούρκοι κυκλοτέρως κατασκηνώσαντες, οὐ χορταγωγίας χώραν τοῦτοις ἐδίδδον, οὔτε μὴν τὰ ὑποζύγια καὶ τοὺς ἵππους ἐσποτὸν ἐξάγειν συνεχώρουν. Τὴν ἐαυτῶν οὖν πανωλεθρίαν ἐπ' ὀφθαλμοῖς ⁸⁹ ἤδη ὀρώντες οἱ Κεῖλοι, τῆς ἐαυτῶν ζωῆς ἀφειδήσαντες, τῇ μετ' αὐτὴν, τετράς δὲ ἦν, καρτερῶς ὑπλισάμενοι, τὸν μετὰ τῶν Βαρβάρων ἀνεδέξαντο πόλεμον. Οἱ δὲ Τούρκοι εἰς χεῖρας τοῦτους ἔχοντες οὐκ ἔτι μετὰ τῶν δοράτων οὐδὲ διὰ τόξων πρὸς αὐτοὺς ἀπεμάχοντο, ἀλλὰ τὰ ξίφη σπασάμενοι, καὶ τῶν κουλεῶν ἐξεκλύσαντες, ἀγχέμαχον τὴν μάχην ἐποιούντο, καὶ παρευθὺ τρέπουσι τοὺς Νορμάνους. Οἱ δὲ καταλαβόντες τὸν ἴδιον χάρακα, σύμβουλον ἀνεζήτησαν. Ὁ δ' ἀριστος αὐτοκράτωρ ἐτὰ λώονα τοῦτοις ὑποτιθέμενος καὶ μὴ εἰσακουσθεὶς οὐκ παρήν. Λοιπὸν ἐπὶ τὴν τοῦ Σαγγέλη καὶ τοῦ Τζίτα γνώμην καταφεύγουσιν. Ἄμα δὲ καὶ εἰχώρα τις τῶν ὑπὸ τὸν αὐτοκράτορα πλείσιον παράκειται ἐπυρθάνοντο ἀναζητούντες αὐτὴν. Καὶ δὴ τὰς τε σκευὰς καὶ τὰς σκηνάς καὶ τὸ πεζὸν ἅπαν αὐτοῦ που καταλιπόντες, τοῖς ἰδίοις ἵπποις ἐποχηθέντες ὡς εἶχον τάχους πρὸς τὰ παρὰ θάλασσαν τοῦ Ἀρμενιακοῦ καὶ ⁹⁰ τῆς Παυράκης ἔθεον. Ἐπεισπασόντες δ' ἀθρόον οἱ Τούρκοι τούτων τῷ χάρακι πάντα ἀφείλοντο. Εἶτα κατόπιν τούτων διώξαντες τὸ πεζὸν ἅπαν ἐφθακότας ἀνείλον, τινὰς δὲ καὶ κατασχόντες, πρὸς τὸν Χοροσᾶν δεῖγμα ἀπήγαγον.

cum sana et nunc sero comprobata suaderet. Quod

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ τῶν Τούρκων κατὰ τῶν Νορμάνων ἀνδραγαθήματα. Ὁ δὲ γε Σαγγέλης καὶ ὁ Τζίτας μετὰ τῶν καταλειφθέντων ὀλίγων ἱππέων τὴν βασιλεύουσαν (60) καταλαμβάνουσι. Δεξάμενος δὲ τοῦτους ὁ αὐτοκράτωρ καὶ χρήματα δοὺς ἱκανὰ καὶ διαναπαύσας, ἤρατο ὅπου τοῦ λοιποῦ αἰρετὸν αὐτοῖς ἀπιέναι. Οἱ δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπιζητούν ⁹¹. Φιλοτιμησάμενος οὖν αὐτοὺς ἀψιλῶς, διαποντίους ἐκπέμπει, τῇ αὐτῶν γνώμῃ τὸ πᾶν ἀναθέμενος. Ὁ δὲ γε Σαγγέλης ἐκ μεγαλοπόλεως ἐξελθὼν τὴν πρὸς τὸ οἰκεῖον στρατεύμα ἀνεζήτηε ἀπέλευσιν, καὶ δὴ καταλαμβάνει αὐθις τὴν Τρίπολιν, χειρώσασθαι ταύτην γλιχόμενος. Μετὰ ταῦτα δὲ νόσφ θανασίμω (61) περιπεσῶν καὶ πνέων ⁹² τὰ ἐσχάτα μετα-

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁸ Deest vox αὐθις. ⁸⁹ ὀφθαλμῶν. ⁹⁰ Deest vox καὶ. ⁹¹ ἐπιζητούν. ⁹² πνευθῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(60) Τὴν βασιλεύουσαν. Albert. Aq. lib. viii, cap. 17. 22; Orderic. pag. 792, lib. x.

(61) Νόσφ θανασίμω. Moritur Raimundus comes Tolosanus in castro montis Perégrinorum pridie

Kal. Mart. an. 1105; Tyr. lib. ii, cap. 2; Albert. Aq. lib. ix, cap. 32; Fulch. lib. ii, cap. 29 et 38; Gesta Franc. cap. 54; Hist. Hieros. an. 1105; Castellus, lib. ii Hist. Tolos. cap. 1.

πεμφόμενος τὴν αὐτοῦ ἀνεψιὸν Γαλιέλμον (62) ὡς περ ἄ
τινὲ κληρὸν ἄπαντα τὰ ὑπ' αὐτοῦ κατασχεθέντα
κάστρα τούτῳ ἀπεχαρίσατο ἡγεμόνα καὶ ἀρχηγὸν
τῶν αὐτοῦ ταγμάτων ⁹⁷ καταστήσας. Τούτου τοίνυν
τὴν τελευτὴν μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ εὐθύς πρὸς
τὸν δούκα Κύπρου διὰ γραμμάτων ἐδήλωσεν ἵνα
Νικήταν τὸν Χαλίντζην μετὰ χρημάτων ἱκανῶν
πρὸς τὸν Γαλιέλμον ἐκπέμψῃ, ἐφ' ᾧ ὑποποιήσασθαι
τε αὐτὸν καὶ παρασκευάσαι ὁμωμοκένας πρὸς τὸν
αὐτοκράτορα πίστιν βεβαίαν φυλάξαι εἰς αὐτὸν καὶ
ὁποῖαν ὁ ἀποσεβιωκὸς θεὸς αὐτοῦ Σαγγέλης μέχρι
τέλους ἐτήρησεν. Εἶτα μεμαθηκώς ὁ αὐτοκράτωρ
καὶ τὴν τῆς Λαοδικείας παρὰ τοῦ Ταγγρᾶ κατὰσχε-
σεν, πρὸς τὸν Βαϊμούντον γράμματα ἐκτίθειται
οὕτως περιέχοντα· Τὰ ὄρκα οἶδας καὶ τὰς
ἐπαγγελίας, ἃς οὐκ αὐτὸς μόνος, ἀλλὰ καὶ ἄπαν-
τες πρὸς τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων ἐποιήσαντο.
Νῦν δὲ αὐτὸς πρῶτος παρασπονδήσας, τὴν Ἀν-
τιόχειαν κατέσχευε, καὶ ἄλλ' αἰτία φρούρια, ὑπο-
ποιησάμενος καὶ αὐτὴν δὴ τὴν Λαοδικείαν. Ἀπό-
στηθι τοίνυν τῆς πόλεως Ἀντιόχου ⁹⁸ καὶ τῶν ἄλ-
λων ὑπάντων δίκαιόν τι κρᾶγμα ποιῶν, καὶ μὴ
θέλει πολέμους ἄλλους καὶ μάχας κατὰ στυγοῦ
ἐρεθίζειν. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος τὰς βασιλικὰς ὑπανα-
γνοὺς γραφὰς ἐπειδὴ μὴ τῷ συνήθει ψεύδει χρήσα-
σθαι οἶός τε ἦν, τῶν πραγμάτων ἀριδῆλως τὴν
ἀλήθειαν ἐλεγχόντων, πρὸς τὰ γραφέντα τῷ φαινο-
μένῳ κατένευσεν. Αἰτίαν μέντοι τῶν κακῶς παρ'
αὐτοῦ πράξθέντων εἶναι τὸν αὐτοκράτορα ἔλεγε·
γράφας ὡς Οὐκ ἐγὼ τοῦτων αἴτιος, ἀλλὰ σὺ
ὑποσχόμενος (65) γὰρ κατόπιν ἡμῶν μετὰ δυ-
νάμειω ἐρχεσθαι πολλῆς, οὐκ ἠθέλησας τὴν
ὑπόσχεσιν ἔργοις πιστώσασθαι. Ἡμεῖς δὲ τὴν
Ἀντιόχειαν (64) καταλαβόντες καὶ ἐπὶ τρισὶ
μησὶ πολλὰ μογήσαντες πρὸς πολεμίους ἀπεμα-

thalis languor, ex quo jam pene supremum spi-
rans, Gulielmum ad se vocat nepotem suum eique
omnes a se captas arcas velut quamdam hereditatem
legat: copiis insuper eundem suis ac cohortibus
militiæque cunctæ ducem loco sui præfici. Illius
morte Augustus comperta, litteras statim dat ad
ducem Cypri, mandans ut propere Nicetam Ca-
litzem cum multis pecuniis ad Gulielmum mittat,
dato illi negotio ut conciliare imperatori juvenem
curat, persuadereque ipsi ut imitari defunctum pa-
trium sile tum juranda tum usque ad extremum
spiritum Augusto præstanda, velit. Inde idem Au-
gustus audita deditioe Laodiceæ Tancredo facta,
has ad Baimundum litteras scripsit: *Scis tute pro-*
fecto ipse ac præclare recordaris quid tu comitesque
vestri nobis jurati promiseritis. Quo magis miror te
omnium primum prorupisse in isfractionem mani-
festam sæderis tam sancti, quo vestra gens ac natio
his in terris militans Romano imperio devincta so-
lemniter est. Nam et Antiochiam occupasti contra
religionem istam et alias arcas quascunque tui juris
facere potuisti, pari perfidia hodieque obtines: ip-
samque adeo Laodiceam. Resipisce igitur vel sero,
et æqui ac jurisjurandi reverentia concepta, male
*invasam Antiochiam, arcesque reliquas **333** contra*
fas occupatas redde: neque committas ut perseve-
rantia injuriæ nova contra te bella, justasque iras
prorites in tuam perniciem. Hæc legens Baimundus
veritate deprehensus et conscientia, reniti subito
non potuit; sed primum ipsi ac simplicem annutum
evidentia rerum ipsa furata vel invito est, quan-
tum qui vultum ejus spectarunt dum legeret, ob-
servare potuerunt. Nec ab ista confessione scripta
recesserunt, quibus jurasse se confessus, nec infi-
ciatus detinere nihilominus captas arcas, sic tamen

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁷ πραγμάτων. ⁹⁸ Ἀντιοχείας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(62) Γαλιέλμον. Willelmus, cognomento Jordani-
nis, Raimundi Tolosani comitis **376** ex sorore
nepos, ab avunculo in montis Peregrini dominio
hæres constituitur; Albert. Aq. lib. ix, cap. 50;
Gesta Franc. cap. 54; Hist. Hieros. an. 1103;
Tyr. lib. ii, cap. 2. Willelmi familiam attingit idem
Albertus dum comitem de Sartengis nuncupat; hoc
enim vocabulo expressit Gallicum de Cerdaigne, vel
Hispanicum de Cerdana, seu Ceritaniam. Duxerat
quippe in uxorem Willelmus Raimundi, Ceritanie
in Hispaniæ limite comes, Pontii III, Tolosani co-
mitis, filiam, Raimundi Sanctægidiani sororem. Ex
quibus nuptiis nati Willelmus, Jordanis dominus
montis Peregrini, et Bernardus-Willelmi Ceritanie
post fratrem comes. Obiit vefo Willelmus an. 1108,
uti habent Albertus Aq. lib. ii, cap. 15; Fulcher.
lib. ii, cap. 39; Hist. Hieros. an. 1108; Tyrinus,
lib. ii, cap. 9; Surita in Ind. an. 1103, et Andreas
Bosch lib. Del titoli de honor de Catalun. lib. ii,
cap. 22. Miror viros eruditos et oculatos, qui
stemma comitum Tolosanorum contexuerunt, de
comitis Sanctægidiani sorore siluisse. Comitatus
vero Ceritanie terminos hic dāmus, uti describun-
tur in Charta Jacobi regis Aragonum, x Kal. Sept.
an. 1262, qua Jacobo illi regnum Majoricarum et
comitatus Rossillonis et Ceritanie concedit: Est

etiam sciendum quo l termini Ceritanie sunt isti, vi-
delicet de Pincen usque ad Pontem de la Corba, et
tota vallis de Ripuis cum suis terminis et bajulia est
de dominatione Ceritanie, et extenditur ex parte
Borquandani usque ad Rocam Sanczam, et totum do-
minium de Valespir cum pratis est de pertinentiis
comitatus Ceritanie, et extenditur usque ad collem
Bares et sicut Serra hoc sciunt usque ad collem de
Pavissars, et de ipso colle de Pavissars usque ad
Caput de Crucibus.

(63) Ὑποσχόμενος. Sponderat enim Alexius
ernice signatos assecuturum se cum idoneo exercitu,
ut est apud Guibertum, lib. iii, cap. 3. Idque
Alexio non semel objectum a nostris, et quod pacta
conventa violaverat prior, narrat Baldricus, l. iv,
pag. 122; Tyrinus, lib. vii, cap. 20; et Petr. Diac.
lib. iv Chrou. Casin. cap. 11.

(64) Ἀντιοχείαν. Albertus Aq. lib. v, cap. 2:
Juraverunt enim sibi (Alexio) ut si caperetur Antio-
chia, quia de regno ejus erat, sicut Nicæa, cum
omnibus castellis et urbibus ad regnum ejus pertinen-
tibus sibi suæque majestati reservarent. Hinc falli
constat Guibertum, lib. iii, cap. 3, scribeutem
Boemundo promissam ab Alexio Antiochiam, dum
adhuc Constantinopoli moraretur. Vide Tyrin.,
lib. xiv, cap. 25, et infra, pag. 403.

excipiebat, culpam in Augustum conferens eorum quæ ipse perperam egerat : Quod arces non reddimus, non nos, inquit, sed tu in causa es. Pollicitus enim venturum te post nos cum validis copiis, fidem verborum, factis præstare noluisti; nelexistisque nos cum periculis extremis et ærumnis conflictantes, per trimestrem obsidionem Antiochiæ : quo toto tempore præter infestationes nunquam remissas pertinacissimorum hostium, etiam famem sustinuimus, quæ et senum memoriam et juvenum ac virorum constantiam vinceret. Nam nec nostrorum quisquam similem se aliquando calamitatem ejus generis memineral expertum : et ex iis plurimi civis vetitis atque infandis ora polluere magno malo sunt coacti. Interim sane dum egregius a te nobis assignatus expeditionis comes, belli socius, Taticius ille fidissimus majestati tuæ, tali nos tempore, atque articulo periculi deseruit. At non deseruit Deus, cujus ope admirabili post vestrorum recessum, supervenientes a Corosane in Antiochenorum auxilium innumerabiles copias prælio vicimus. Quæ cum ita sint, cui videri æquum possit, nos ea quæ magnis ac multis nostris laboribus sudoribusque comparavimus, abjicere tam facile, ac eripi nobis sinere?

His litteris legatorum reditu ad se perlatis a seque perlectis imperator, facile agnovit rediisse hominem ad ingenium prius, excussa simulatione : planeque illum ipsum et eundem esse Baimundum nunc cum maxime, quem tam atroces olim secum exercuisse inimicitias memineral. Quocirca necessarium duxit violentis ejus occurrere ausibus, et limites imperii Romani talibus munire præsidis, quæ impetum vehementis hostis possent frangere. Delegit ad hoc Butumitem quem ire jussit in Ciliciam cum copiis lectissimis, atque adeo flore ipso militia Romanæ, vires omnes fortissimos et experimentis magnis probatæ virtutis. Erant in iis Bardas et Pocillatorum princeps Michael, florentes ætate juvenes et prima lanugine malas signantes : quos a prima ætate imperator nutritos apud se, imbuerunt rudimentis militaris artis per seipsum tanti duxerat, heroica puerorum indole, studioque sui ac ille majore delectatus. Cum his et alios mille generosissimos eximiosque bellatores partim Gallos partim Romanos tradit Butumitæ jubens eos submittere se illi et obtemperare in omnibus, simul etiam pro peculiari fide ipsorum illis mandans ut omnium quæ acciderent in momenta singula indicium statim ad imperatorem deferrent per arcanas litteras. Porro hac expeditione se adornanda decernendaque cupiebat Augustus firmare sibi possessionem Ciliciæ **334** totius, provinciæ in primis opportunæ ad ea consilia quæ tum mente agitabat de Antiochia. Cæterum profectus Butumites cum his copiis, ubi ad urbem Attali pervenit, satis eo itinere expertus contumaciam Bardæ et Archicænochoi Michaelis, qui ambo favore principis prætumidi, obtemperare ipsi recusabant; et veritus ne

Λ χόμεθα, καὶ λιμὸν ὅλον οὐδεὶς πού τῶν ἀνθρώπων τεθέεται, ὡς τοὺς πλείστους ἡμῶν καὶ ἀπ' αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ νόμου ἀπηγορευμένων κρῆων βεβρωκέναί. Ἐφ' ἱκανὸν δὲ ἐγκαρτεροῦντων ἡμῶν, καὶ αὐτὸς ὁδοθεὶς ἡμῖν εἰς ἀρωγὴν πιστότατος οὐκ ἔτης τοῦ σοῦ κράτους Τατίκιος οὕτω κινδυνεύοντας καταλιπὼν ἡμᾶς ἔφθετο. Εἴλομεν δὲ τὴν πόλιν παραδόξως καὶ αὐτὰς τὰς ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν εἰς ἀρωγὴν τῶν Ἀντιοχέων καταλαβούσας δυνάμεις, κατετροπώσαμεθα. Καὶ πῶς δίκαιόν ἐστιν ἄπερ οὐκείοις ἰδρῶσι καὶ πόνοις ἐκτησάμεθα, ῥαδίως οὕτως ἀποποιήσασθαι.

Β Ἵπποστρεψάντων δ' ἐκεῖθεν τῶν πρέσβειν, ὡς τὰς τοῦ Βαϊμούντου ὑπανέγνω γραφὰς, διαγνοὺς αὐτὸν ἐκεῖνον αὐθις εἶναι τὸν Βαϊμούντον μηδεπωσοῦν ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβληθέντα, δεῖν ἔγνω τῶν ὀρίων τῆς βασιλείας Ῥωμίων ἀντέχεσθαι, καὶ τὴν ἀκάθεκτον αὐτοῦ ὀρμὴν ὡς ἐνὸν ἀνακόπτειν. Δυνάμεις τοίνυν πολλὰς μετὰ τοῦ Βουτουμίτου κατὰ τῆς Κιλικίας ἐξέπεμψε, καὶ τὸ ἐλλογιμώτατον τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου, ἄνδρας μαχιμωτάτους καὶ ἄρως ὑπασπιστὰς ἅπαντας, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Βάρδαν καὶ τὸν ἀρχαιονοχὸν Μιχαὴλ (65) ἀκμάζοντας καὶ ἀρτιφύεις τὸ γένειον. Οὗ, νηπιόθεν προσλαβόμενος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐκπαιδεύσας ὡς εὐνουστέρους τῶν ἄλλων, τῷ Βουτουμίτῃ παραδίδωσι μεθ' ἑτέρων χιλίων ἀνδρῶν γενναίων Κελτῶν καὶ Ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ συμπαραμαρτεῖν τε αὐτῷ καὶ ὑπέχειν ἐν ἅπασιν, ἅμα δὲ καὶ τὸ τυχὸν τῶν καθ' ὥραν ξυμπιπτόντων δι' ἀπορήτων γραμμάτων δηλοῦν αὐτῷ. Ἔσπευδε δὲ τὴν ἅπασαν χώραν τῆς Κιλικίας κατασχεῖν ἐν ἐνταῦθεν ῥᾶον τὰ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἐξαρτύη. Ἀπάρως οὖν ὁ Βουτουμίτης σὺν δλαῖς δυνάμεσι, καὶ περὶ τὴν Ἀττάλου (66) ἐφθακῶς, ἐπεὶ τὸν Βάρδαν καὶ τὸν ἀρχαιονοχὸν Μιχαὴλ μὴ ὑπέκοντα; ἑώρα τῷ τούτου θελήματι ἵνα μὴ καὶ τὸ ὀπλιτικὸν συμβαίη στασιάζειν, καὶ τούτου κενόσπουδος ἡ σπουδὴ τῷ Βουτουμίτῃ γένηται καὶ ἄπρακτος τῆς Κιλικίας ἀποπεμφθεῖρη, παραχρῆμα τὰ περὶ τούτου δηλοῖ τῷ αὐτοκράτῳ, τὴν μετ' αὐτῶν συνδιατριβὴν παραιτούμενος. Ὁ δὲ τὰς ἐκ τῶν τοιούτων εἰωθυίας γίνεσθαι βλάβας γινώσκων, γοργῶς ἐφ' ἑτέραν ὑπόθεσιν τούτους τε καὶ ὀπόσους ὑπόπτους εἶχε διὰ γραμμάτων προὔτρέπετο ἵνα τὴν Κύπρον τάχιον καταλάβόντες, τῷ Εὐφορθηνῶ Κωνσταντίνῳ τὴν δουρικτὴν

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

ἢ πω. ἢ ὑπό.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Μιχαὴλ. Dignitate pincernam, de quo pag. 242.

(66) Τῆς Ἀττάλου. Ἀττάλειον, Pamphyliae metropolim in themate Orientali apud Constant. Por-

phyrog. quam demum expugnavit Iconiensis sultanus an. 1212, ut est in Chron. Altisiod. Describitur vero a Tyrio lib. xvi, cap. 26. Vide Leunclav. Pand. cap. 180.

ἀρχὴν τῆν καὶ τῆς νήσου Κύπρου ἀναδεξαμένω, ἀσπόνδους ἐν πᾶσιν ὑπέκλωσιν. Οἱ δὲ ἀσμένως τὰ γράμματα δεξάμενοι, θάττον πρὸς τὴν Κύπρον διαπλωίζονται. Μικρὸν οὖν χρόνον μετὰ τοῦ δουκὸς Κύπρου ἐνδιατρίψαντες, τῇ συνήθει ἀναισχυντίζ καὶ πρὸς αὐτὸν ἐκέχρητο· ἐνθεν τοὶ καὶ λοξὸν αὐτοῦς ὑπεβλέπετο. Οἱ δὲ νῆανται τῆς τοῦ βασιλέως περὶ αὐτοῦς κηδεμονίας μεμνημένοι, διὰ τῶν πρὸς τὸν βασιλέα γραμμάτων τοῦ δουκὸς πολλὰ κατέτρεχον τὴν Κωνσταντίνου ἀνακαλούμενοι. Ἀναπτύξας δὲ τὰς αὐτῶν γραφὰς ὁ αὐτοκράτωρ ἐπέβη· τινὰς τῶν τῆς μείζονος τύχης ἔσους ὀρόπτους ὁ αὐτοκράτωρ εἶχε· σὺν αὐτοῖς εἰς Κύπρον ἀπέστειλε. Πτοηθεὶς μὴ καὶ αὐτοὶ ἐκ λήπης Ἰσως συναπχθῶσιν ἐκείνοις, εὐθύς τῷ Καντακουζηνῷ ἐπέσκηψεν ἀναλαβέσθαι τούτους μεθ' ἑαυτοῦ. Ὁς φθάσας εἰς Κυρήναιαν καὶ μετακαλεσάμενος τούτους μεθ' ἑαυτοῦ ἀνελάβετο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τοῦ Βάρδα φημί, καὶ τοῦ ἀρχαιονοχοῦ Μιχαήλ. Ὁ δὲ γε Βαυτουμίτης μετὰ τοῦ Μοναστρά καὶ τῶν σὺν αὐτῷ καταλειφθέντων λογάδων ἡγεμόνων τὴν Κιλικίαν ἐφθακῶς, ὡς τοὺς Ἀρμενίους εὖρε σπεισαμένους μετὰ τοῦ Ταγγρέ, παραδραμῶν τούτους καὶ τὸ Μαράσιον (67) καταλαθῶν κατέσχευεν αὐτό. Ἄμμι δὲ καὶ τὰς παρκειμένας ἀπάσας κωμπούλεις καὶ τὰ πολίχνια καὶ ἀποχρώσας δυνάμεις εἰς φρουρὰν τῆς χώρας ἀπάσης καὶ ἡγεμόνα τὸν μισοβάρβαρον καταλιπὼν Μοναστράν, περὶ οὗ ἐν πολλοῖς ὁ λόγος ἐμέμνητο, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανέστρεψεν.

suspensione provisa relegaverat) suum, ut sit, ulcus affricantes, cum iis societatem rebellionis coirent. Ergo repente Cantacuzēno, quem paulo ante in Cyreneam miserat, præcipit, ut per Cyprum transiens Barilam et Michaelem secum sumat. Transierat jam et pervenerat Cyrenem Cantacuzēnus quando litteras accepit imperatorias. Misso ergo inde confestim certo homine duos ad se illos juvenes transtulit. Et Butumites cum Monastra et reliquis viris eximii cepto itinere progressus, postquam pervenit in Ciliciam, Armenios invenit jam pepigisse cum Tancredo; quare ipsos præteriens, ultraque provectus ad castrum Marasinum dictum, illud occupavit; simulque circumpositos vicos omnes et oppida, hybrilamque Monastram illum sæpe memoratum superius universæ illi duceam præfecit regioni; quo facto Constantinopolim rediit.

Ἐπει δὲ ἐξερχόμενοι οἱ Φράγγοι πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα πρὸς κατάσχεσιν τῶν πόλεων Συρίας, ὑπέσχεοντο τῷ ἐπισκόπῳ Πίσσης (68) ἱκανὰ εἰς τούτοις συνάρηται πρὸς τὸν προκείμενον αὐτοῖς σκοπόν. Ὁ δὲ καταπειθὴς τοῖς τούτων λόγοις γεγονῶς, καὶ ἑτέρους δύο (69) τῶν παρὰ θάλατταν οἰκούντων ἐς αὐτὸ τοῦτο ἐρεθίσας οὐκ ἀνεβάλλετο, ἀλλ' ἐξοπλίσας διήρεις τε καὶ τριήρεις καὶ δρόμωνα καὶ ἑτερα τῶν ταχυδρόμων πλοίων εἰς ἐννακῶσια περιστάμενα ἔξεισιν ὡς πρὸς αὐτοῦς ἀπερχόμενος, ἱκανὰ δὲ τούτων ἀποτεμόμενος εἰς πρνομήν τῆς

A si eam dissimularet diutius, pravi exempli contagio in cæteros omnes serperet milites, cum certa pernicie disciplinæ militaris, qua semel soluta, nullus fructus expeditionis Ciliciensis posset existere, totam rem Augusto scriptis inde litteris exponit, oratque ne se versari diutius cum illis velit. Imperator statim pervidens quantæ noxiæ quamque certi periculi res sit in bello dissensio militum a duce, strenue arripit cautionem antevertendi mali: et tum duos illos, tum quotquot e cæteris indicatione litterarum Butumitæ habuit suspectos, scriptis ex tempore mandatis jussit, statim se conferre in Cyprum insulam, illicque duci ejus provinciæ Constantino Euphorbeno præsto esse in omnibus et obsequi. Gratum id imperium juvenibus accidit. Quare alacriter Cyprum navigant. Non diu ibi fuerant in comitatu ducis Cypri, cum in familiarem relapsi pervicaciam locum se, non animum, mutasse docuerunt. Nec dissimulavit offensæ acceptæ sensum læsus adolescentum inofficiosa protervia dux. Qui torvo sese vultu et obliquis perstringi oculis minime ferentes, sumpta fiducia ex veteris satis ipsis comperto Augusti amore erga ipsos, datis ad eum litteris graviter de duce questi sunt, et si per Principem liceret, reditum in Constantini urbem optare significarunt. Resignatis his epistolis Augustus justum in metum venit ne isti ægri animis, ad alios haud contentos presentibus (cujus generis aliquam multos eosque opulentos et potentes Cyprum

Interim Galli qui belli Hierosolymitani gratia in Asiam venerant, cum circumsperto rerum statu necessariam putarent, tum ad tuenda jam quæsitâ, tum ad cætera expeditionis susceptæ consilia patranda, occupationem reliquarum urbium Syriæ, quam ad rem sine auxiliis novis et validis Occidentium suorum, sese impares cernebant, egerunt per legatos 335 promissione præmiorum ingentium, cum episcopo Pisano, ut is commodare sibi opes et operam ea in re vellet. Annuît ille, aliis quoque duobus eandem maris oram accolentibus

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) *Τὸ Μαράσιον*. Marasis, Guiberto, lib. iv, cap. 2; *Marusis*, Tudebodo, lib. ii; *Marafis*, Baldrico, lib. ii, pag. 101; et Tzetze, chil. 12, n. 632; *Marasia*, Tyrino, lib. iii, cap. 18; *Mareschi*, in *Hist. Hieros.* an. 1114, et apud Albertum Aq. lib. iii, cap. 27; *Mariscum*, Fulcherio, lib. i, cap. 6; lib. ii, cap. 50. Denique *Μαραύσιον*, Cinnamo, lib. i.

(68) *Ἐπισκόπῳ Πίσσης*. Dagoberto, Daimberto, seu Daiaberto Pisano episcopo, qui postmodum

captis Hierosolymis, in patriarcham electus est. De Dagoberti ad Landiceam impulsu agunt Albertus Aq. lib. vi, cap. 56 et seq.; *Gesta Franc.* cap. 35; Fulcherius, lib. i, cap. 21; Tyrinus, lib. ii, cap. 14. Multa etiam de hoc pontifice habet Ughellus in *Archiep. Pisan.* tom. III *Ital. sacræ*.

(69) *Ἐτέρους δύο*. Pisani adjuncti erant duo ex eadem maris ora populi, Etrusci scilicet, qui et Toscani, et Genuenses. Fulcher. lib. i, cap. 21, *Hist. Hieros.* pag. 595.

in eandem secum auxilii Hierosolymitanis adornandi curam ac sententiam pertractis. Nec mora communitres conatu incumbentes in opus congregandarum undique biremium triremiumque dromonum cæterarumque id genus velocium navium, tantum brevi perfecere ut nongentarum omnis formæ parata classis staret : quam conscendens ipse Pisanus Syriam versus ad eos qui se vocaverant intendit cursum. Verum in itinere non mollicam Istius numeri partem reliquit ad tutelam Coreyrensis arcis Coryphus, Cephalenikæ, Leucadis, et Zacynthi. His auditis imperator in cunctis Romanæ ditionis navibus et portibus ædificari naves jussit. Ipseque quod præcipiebat primus exsequens Constantinopoli ubi tunc erat, multas locavit fabricandas. Nec imperasse satis habens aderat præeratque operi, et subinde monere conscensa circumiens visebat monebatque fabros, qua forma quaque arte naves oporteret construi. Etenim exploratum habens quam experientes Pisani essent navalium bellorum; verensque ne quam ab iis majorem cladem sua classis acciperet, ita naves curabat adornari ut cujusque in prora longe exstantia eminent ex ære ferrove simulata capita leonum, aliarumve omne genus ferarum bestiarum, diductis lateque hiantibus rictibus. Quas etiam tetras facie ad majorem terrorem tam auro et pigmentis jubebat colorari; tum vero etiam ita intus per arcanos meatus, contortilesque ductus aptari, ut per eas fauces sic apertas ejaculari flammam in hostem Romani possent, non pernicie ipsorum quam admiratione ac metu majori; quod tanta vis inopinati ac novi mali ex formidolosissimis vel ad aspectum monstrorum horrendorum buccis eructaretur. Has tali artificio paratas naves Taticio nuper ab Antiochia reduci simul tradidit;

Varie lectiones ex cod. Coislin.

* Κορυφίους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(70) Κατασκευάζω. Hos Dagoberti et Pisano- rum, priusquam Laodiceam appellerent, cum Alexianis conflictus et hostilitates attigit Tyrius, lib. xi, 377 cap. 44: *Iter ergo aggressi, et oram secuti maritimam, non nisi hostium reperiant urbes, unde cum maxima difficultate et alimentorum inopia viam poterant inceptam conficere.*

(71) Ζώων κεφαλὰς. More veterum fecit Alexius, qui belluarum capita auro exornata navium rostris aptabant. Virgil. lib. x *Æneid.* :

Ærata princeps secat æquora tigri.

Hoc est, a¹ Servius, *cujus rostrum erat in similitudinem tigridis: namque solent naves nomina accipere a tutelarum pictura.* Sed de tutelis multa Voverenus ad Petron. Meursius ad Lycophr. Delrius ad Senec. *Trag.* Turnebus, Alexander ab Alex. cæteri- que criticorum filii commentati sunt. Tantum addo quæ habet perelegans scriptor, in *Encomio Eumæ reg. Augl. lib. i: Aggregati tandem turratas ascendunt puppes, æratæ rostris duces singulos videntibus discriminantes. Hinc erat cernere leones auro fusiles in puppibus, hinc autem volucres in summis malis venientes, austris suis signantes versibus, aut dracones varios minantes incendia de naribus; illinc nomines de solido auro, argenteo rutilos, viris quo-*

Κορυφῶς *, τῆς Κεφαληνίας, τῆς Λευκάδος καὶ τῆς Ζακύνθου ἀπέστειλε. Ταῦτα μανθάνων ὁ βασιλεὺς ἐξ ἀπασῶν τῶν ὑπὸ τὴν πῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν χωρῶν προσέταξε γενέσθαι πλοῖα, καὶ εἰς αὐτὴν δὲ τὴν βασιλεύουσαν ἰκανὰ κατασκευάζων (70) ἐκ διαλειμμάτων εἰς μονῆρες εἰσερχόμενος, ἐπέσκηπτε τοῖς κατασκευάζουσιν ὅπως χρῆ ταῦτα ποιεῖν. Γινώσκων δὲ τοὺς Πισσαίους τοῦ περὶ τὴν θάλατταν πολέμου ἐπιστήμονα; καὶ δεδιὼς τὴν μετ' αὐτῶν μάχην, ἐν ἐκάστη πρώρᾳ τῶν πλοίων διὰ χαλκῶν καὶ σιδήρων λεόντων καὶ ἀλλοίων χερσαίων ζῶων κεφαλὰς (71) μετὰ στομάτων ἀνεωγμένων κατασκευάσας, χρυσῶ τε περιστέλας αὐτὰ ὡς ἐκ μόνης θέας φοβερὸν φαίνεσθαι τὸ διὰ τῶν στρεπτῶν κατὰ τῶν πολεμίων μέλλον ἀφίεσθαι πῦρ, διὰ τῶν στομάτων αὐτῶν παρεσκεύασε διέναι, ὥστε δοκεῖν τοὺς λέοντας καὶ τ' ἄλλα τῶν τοιοῦτων ζῶων τοῦτο ἐξερεύεσθαι. Οὕτω γοῦν ταῦτα κατασκευάσας μετακαλεσάμενος τὸν Τατίκιον ἐξ Ἀντιοχείας νεωστὶ παραγενόμενον αὐτῷ μὲν τὰ τοιαῦτα πλοῖα παραδιδωκῶς, *Περιφανεστάτην κεφαλὴν* (72) ὠνόμασε: τῷ δὲ γε Λαντούλφῳ (73) τὸν ἅπαντα στόλον ἀναθέμενος μέγαν δοῦκα προῦβάλλετο ὡς τῆς ναυμαχίας εἰδήμονα ἀρίστον. Ἐξελθόντες οὖν τῆς μεγαλουπόλεως μηνὸς παρικπεύοντος Ἀπριλίου, μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου τὴν Σάμον κατέλαβον, καὶ τὰ πλοῖα τῇ χέρσῳ προσορμίσαντες, ἐξῆλθον πρὸς τὴν ἤπειρον ἐπὶ τῷ διὰ τῆς ἀσφάλτου ἐπιπλέον ἀσφαλισαμένους κατοχυρῶσαι αὐτοὺς. Μεμαθηκότες δὲ τὴν τοῦ Πισσαϊκοῦ στόλου διέλευσιν, τὰ πρυμνήσια λύσαντες, καὶ αὐτοὶ ἐπισθεν αὐτῶν ἔθεον ὡς πρὸς τὴν Κῶ. Πρωτὰς δὲ τῶν Πισσαίων ἐκεῖσε καταλαβόντων, ἐσπέρας οἵτοι ταύτην κατέλαβον. Μὴ ἐντετυχηκότες δὲ τοῖς Πισσαίοις ἀπῆλθον εἰς τὴν Κνίδον περὶ τὴν ἤπειρον τῆς ἀνατολῆς διαχειμένην. Κεῖθι

dammodo non impares, atque illinc tauros erectis sursum collis, protensisque curvibus, mugitus cursusque viventium simulantes. Videres quoque delphinus electro fusos, veteremque rememorantem fabulam de eodem metallo centauros, etc. Idem, lib. ii: Ardebat aurum in rostris, fulgebat quoque argentum in variis navium figuris.

(72) *Περιφανεστάτην κεφαλὴν.* Nova dignitas inventa ab Alexio admodum salerti in excogitandis Istiusmodi dignitatibus Palatinis.

(73) *Λαντούλφῳ.* Occurrit Landulfus iste non semel infra cum perhonorifica mentione, cujus nomenclatura natione et origine Latinum prorsus fuisse arguit. Nec scio an idem qui Falconi Beneventano Landulfus de Græcia dicitur in Chr. ad an. 1093: *Landulfus Græcus* M. Antonio Marsilio Columnæ in Vita et rebus gestis S. Matthæi cap. 8, qui reversus postmodum in Apuliam, *comestabilis Beneventanorum* creatus est: quam quidem sortitus sit appellationem, quod diu in Græcia, et apud Alexium moratus fuerit. Verum, ne id affirmem, facit ipsum Landulphi cognomen, quod in plerisque codd. Falconis, *de Græcia*, scribitur; qua appellatione occurrit, ni fallor, castrum aliquod in agro Beneventano. Vide Ughellum, tom. VI *Italia sacra*, pag. 457.

δὲ παραγενόμενοι ὡς τῆς ἀγρᾶς ἡστόχων ὀλίγους
 σινᾶ; ἐφευρηκότες τῶν Πισσαίων αὐτοῦ που κατα-
 λειφθέντας, ἐπονθάνοντο ὅπου ὁ Πισσαϊκὸς ἐξώρμησε
 στόλος. Οἱ δὲ πρὸς τὴν Ῥόδον ἔφασαν. Καὶ παρα-
 χρῆμα λύσαντες τὰ πρυμνήσια θάπτον τούτους κατέ-
 λαβον μεταξὺ Πατιάρων καὶ Ῥόδου. Τούτους δ' οἱ
 Πισσαῖοι θρασυάμενοι, μόθου παραυτίκα σχῆμα δια-
 τυπίσαντες πρὸς μάχην οὐ τὰ ξίφη μόνον, ἀλλὰ
 καὶ τὰς καρδίας ἔθηγον. Ἐπικταλαβόντος δὲ τοῦ
 Ῥωμαϊκοῦ στόλου κόμης τις Πελοποννήσιος (74)
 Περιχυτάνης* καλούμενος ναυλοχεῖν ἄριστα ἐπιστά-
 μενος ὡς τούτους ἐθείασατο, ταῖς κώπαις τὸ ἴδιον
 πτερύσας μονῆρες ὡς εἶχε κατ' αὐτῶν ἴσται, καὶ
 διαμέσου τούτων ὡς πῦρ διελθὼν εἰς τὴν Ῥωμαϊ-
 κὴν αὐθις ἐπανέστρεψε στόλον. Ὁ μὲντοι Ῥωμαϊ-
 κὸς στόλος οὐκ εὐτάκτως τῆς μετὰ τῶν Πισσαίων
 μάχης ἀπεπειράτο, ἀλλ' ὀξείως καὶ ἀσυντάκτως τού-
 τους* προσέβαλλε. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Λαντούλφος
 πρῶτος προσπελάσας τοῖς Πισσαίοις ναυσὶν, ἄστοχα
 τὸ πῦρ ἔβαλε καὶ οὐδὲν τι πλέον εἰργάσατο τοῦ
 πυρὸς σκεδασθέντος. Ὁ δὲ λεγόμενος Ἐλεμίον
 κόμης ἀναίσχυντος μεγίστη πλοῖον κατὰ πρύμναν
 προσβαλὼν τοῖς πτεδαλίοις τούτου περιπεσὼν καὶ
 μὴ εὐχερῶς ἔχων ἐκεῖθεν διαπλωίσασθαι, κατεσχέθη
 ἄν, εἰ μὴ γοργῶς πρὸς τὴν σκευὴν ἀπειδε. Καὶ
 πῦρ κατ' αὐτῶν ἀφείδ' οὐκ ἄστοχα ἔβαλεν. Εἶτα
 τὴν ναῦν ἐπὶ θάτερα γοργῶς μεταφέρων καὶ ἐτέ-
 ρας παραχρῆμα τρεῖς μεγίστας ἐπυρπόλει τῶν
 Βαρβάρων ναῦς. Ἐπεὶ δ' ἅμα καὶ συστροφή ἀνέ-
 μου τὴν θάλατταν ἐπέισπεσοῦσα ἀθρόον διετάραττε
 τὰς τε ναῦς συνέτριβε καὶ μονοῦ βυθίζειν ἤπελει.
 Ἐρρόχθη* γὰρ τὸ κῦμα, ἐτετρίγεσαν αἱ κεραιαὶ,
 τὰ θ' ἰστία διερρήγγοντο. Ἐκδειματωθέντες οἱ Βάρ-
 βαροι, τὸ μὲν διὰ τὸ πεμπόμενον πῦρ* οὐ γὰρ ἐθά-
 δες ἦσαν τοιούτων σκευῶν ἢ πυρὸς, ἄνω μὲν φύσει
 τὴν φορὰν ἔχοντος, παμπρομένου δ' ἐφ' ἃ βούλεται
 ὁ πέμπων κατὰ τε τὸ πρᾶνὲς πολλάκις καὶ ἐφ' ἐκά-
 τερα* τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ θαλαττίου κλύδωνος συγχυθέν-
 τες τὸν νοῦν φυγαδείας ἤψαντο. Οὕτω μὲν οὖν τὰ
 τῶν Βαρβάρων. Ὁ δὲ τοῖς Ῥωμαϊκῶς στόλος νησιδίω
 τινὶ προσώκειεν οὕτως που καλούμενον Σεύτλω (75).
 Αὐγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἐκεῖθεν ἀπάραντες τῆ
 Ῥόδῳ προσώρμησαν*. Τῶν πλοίων οὖν ἀποθάντες
 καὶ ἐξαγαγόντες ὅτους ἔφθασαν κατασχεῖν καὶ αὐτὸν
 δὴ τὸν τοῦ Βαῖμόντου ἀδελφιδοῦν (76), ἐξεδειμάζουσαν
 αὐτοῦς ὡς μέλλοντες τιμῆς πάντας ἀπεμπολεῖν, ἢ
 κατασφάττειν. Ὡς δὲ ἀκαταπλήκτους πρὸς τοῦτο
 ἔειρων αὐτοῖς καὶ τὴν ἀπεμπόλησιν ἐν οὐδενὶ τιθε-
 μένους, εὐθύς ξίφους παρανάλωμα πεποιθήκασιν. Οἱ
 δὲ γε περιλειφθέντες τοῦ Πισσαϊκοῦ στόλου πρὸς τὸ
 τὰς παρατυχοῦσας νήσους καὶ τὴν Κύπρον λητίζεσθαι

A simul eidem illi viro probatissimæ virtutis, quo
 alacrius novum hoc bellum capesseret, amplam in
 primis appellationem indidit, *Illustrissimi Capitis*.
 Cæteræ classi universæ titulo et potestate ducis
 magni Lantulphum præfecit quippe virum navalis
 pugnæ peritissimum. Solverunt hi Constantinopoli
 mense Aprilis cum classe Romana universa; et Samo
 proximo cursu obiter perstricta navibus adverso
 littori applicitis, in continentem exscenderunt, na-
 vigia recenter ædificata, asphaltis illie abundantis
 inunctione multa firmatori. Certiores ibi sunt præ-
 teriisse Pisanam classem. Quare solventes ipsi post
 eos currunt, versus Coam insulam, Pervenerant eo
 Pisani mane diei ejus, cuius sub vesperam Romani
 eodem appulere. Ergo si opportunitate exclusi rei
 gerendæ, quippe Pisanis, qui longo intervallo præ-
 currebant, non inventis, Cnidum abeunt, insulam
 prope continentem Orientis sitam. Ibi deprehensu-
 ros se rati Pisanos, spe quidem exciderint præde-
 totius, repererunt tamen relictos Pisanorum aliquos
 a quibus interrogatis quo ivisset Pisana classis,
 336 Rhodum versus navigasse illam audiverunt.
 Nulla mora insequendi facta, instant solutis admis-
 sisque post Pisanos navibus, brevique eos asse-
 quuntur inter Pattara et Rhodum. Eos Pisani con-
 spicati, classe cito disposita apte ad navale prælium,
 et tela et animos ad pugnam acuebant. Admovetur
 interim propius Romana classis et quidam comes
 Peloponnesius, Perichytanes vocatus, scientissimus
 artis navigandi, toto remigio suæ moneris incitato,
 velocissimo impetu Pisanos petit: perque ipsos
 medios flammæ rapiditate pervolans, ad classem
 rursum se Romanam retulit. Cæterum nostræ naves
 haud satis ordinate satisque juncto, sed tumultuario
 quodam impetu, pugnam cum Pisanis capessebant.
 Quin Lantulphus ipse, ubi se admovit primus na-
 vigiis hostilibus, ignem intempstiva jaculatus,
 ideo temere et sine hostium damno dispersum,
 fructum inventi novi nullum habuit. Felicior fuit
 comes, Eleemon dictus. Is magnam audacter ag-
 gressus Pisanam navem, cum incidisset in ejus
 gubernaculum, itaque se implicuisset, ut retro inde
 cedere nequiret, captus esset utique, nisi præsen-
 tem in tali periculo animum ad paratam appulisset
 machinam evomendæ flammæ per fauces æneas,
 uti diximus. Ergo id agere adorsus cum magna
 pernicie navis hostilis cui adhæserat, tres quoque
 inde alias maximas sese strenue circumagens eadem
 peste incendii sparsilis afflavit et absumpsit. Inter
 hæc repente mutato vento, turbari mare, mugire
 fluctus, concuti mutuo collisu naves et conteri,

Variaë lectiones ex cod. Coislino.

* Περιχύταν. * τούτοις. * ἐρρόχθει. * προσώρμισαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(74) Κόμης τις Πελοποννήσιος. Non comes in Peloponneso, sed dignitate, seu officio in classe comes, origine Peloponnesius. Vide supra, pag. 291.

(75) Σεύτλω. *Seutlos*, Ionice insula circa Rho-

dum, Plinio *Seutlosa*. Stephano Ταύτλουσσα.

(76) Βαῖμόντου ἀδελφιδοῦν. Quis ille Boemundi nepos, vel avinis, quem cum Pisanis navigasse ait Aana, ex nostris scriptoribus haud liquet. Vide pag. 394.

stridere antennarum cornua, frangi ac discerpi vela, denique in præsentis demersionis periculo ac metu naves esse. Communis hic erat ambarum partium terror; illa propria formido Pisanorum, ignis missilis nunquam illis visa usumque comperta natura; nam cum ignis notus rectum et statum impetum habest cælum versus, hic videbant et in prouum haud reluctantem flammam dejici, et ad latera vibrari non ægre sequentem vim et destinationem jaculantis. Igitur hæc machinæ artificum molitricæ fulgetrorum rem eo die confecere: percussis enim isto potissimum malo Barbari fugæ se mandarunt. At Romana classis vitandæ tempestati stationem in præsens opportunam cepit ad parvâ insulam cui nomen Seutlo fuit. Allucescente die postera moventes inde ad Rhodum appellant: quam in insulam exscensu Romani facto quosdam e Latinis captos, in iis consobrinum Baimundi, terrere primo conabantur metu servitutis, et venditionis miseræ; verum cum nihil inde moveri eos, et tantum mancipationis vilissimæ dedecus pro nihilo ipsos habere animadverterunt, trucidarunt universos. Pisani superstites cæteri ad insulas depredandas, præsertim Cyprum, adjecerunt animos. Cyprum gubernabat tum Philocales Eumathius, qui repente in Latinos cum copiis movit, simul cognovit **337** appulsos: tantoque ipsos terrore affecit ut suorum obliti, quos non paucos jam ad pabulandum in insulam emisserant, statim eum perturbatione solverent Laodiceam versus, ad Baimundum cui se suaque libenter scilicet accipienti et mutua spondenti detulere. At illi, quos diximus, miseri in Cyprum expositi prædatores, ubi ad litus reversi, classem non viderunt suam, desperatione acti magna projecerunt se in mare, ibique in aquis præfocati sunt. Dahinc duces Romanæ classis, et Lanulphus ipse in Cyprum convenientes habito consilio decreverunt de communi omnium sententia tractare de pace. Electus ad id Butumites qui statim ad Baimundum se contulit: et apud eum dies totos detentus est quindecim. At Baimundus idem semper erat, nihil ab illo fraudulento pacis et pacatarum artium indocili mutatus. Tandem ergo accersitum Butumitem sic minaciter affatus est: *Non huc tu amicitiæ aut pacis venisti causa, sed incendendarum mearum navium: itaque fac ab eis quam primum, et quod fraudis tantæ conscius a nobis inultis integer atque illæsus dimitteris, in lucro pone.* Cum his reverso Butumite ad eos a quibus missus fuerat, consultatio ab iis communiter instituitur in Cypri portu. Ibi altius introspecta ex recentibus indicis malitia Baimundi, desperataque inter ipsum et imperatorem concordia, nihil tunc quidem decernere se posse putaverunt consultius quam si classem plena velis Constantinopolim referrent. In eo cursu cum essent prope Syceen gravi ac vehementi oborta tempestate vasto fluctuum et ventorum impetu alii ad terram sunt, conquassatis universis navibus, præter eas quibus proprie Taticius præerat.

Hic successus classis Pisane fuit, et expeditio-
nis navalis ejus occasione susceptæ. Interim Baimundus pro sua cætera solertissima versutia, vidit

A ἀπέβλεψαν. Ἐνθα τυχῶν ὁ Φιλοκάλης Εὐμάθιος κατ' αὐτῶν ἔσται. Οἱ δὲ περὶ τὰς ναῦς δειλίᾳ σχεθίντες μηδὲ τοῦ ἐξιόντος προνομῆς χάριν, ἀπὸ τῶν πλοίων αὐτῶν λαοῦ πεφροντικότες, ἀλλὰ τοὺς πλείονας περὶ τὴν νῆσον ἔασαντες, ἀσυντάκτως οὕτω λύσαντες τὰ πρυμνήσια πρὸς τὴν Λαοδικεῖαν ἀπέπλεον, τὸν Βαῖμουλλον ἐπὶ ναῦν ἔχοντες. Καὶ δὴ κατ' καταλαβόντες προσεληλύθεισάν τε αὐτῶ καὶ τὴν μετ' αὐτοῦ ἀγάπην ἀσπάζεσθαι ἔλεγον. Ὁ δὲ, ὅποδος ἐκεῖνος ἀσμένως αὐτοὺς ὑποδέχεται. Ἐπεὶ δ' οἱ περὶ τὴν ἡῖονα καταλειφθέντες λαφυραγωγίας ἕνεκα ὑποστρέψαντες τὸν ἴδιον στόλον οὐχ ἐώρων, ἐρρίπτον ἑαυτοὺς ἀφειδῶς εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἀπεπνίγοντο. Οἱ δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου θαλασσοκράτορες καὶ αὐτὸς δὴ ὁ Λαντουλφος καταλαβόντες τὴν Κύπρον συναληλυθότες περὶ εἰρήνης ἐπερωτῶν ἐβουλεύοντο. Πάντων οὖν ὁμογνωμονησάντων πρὸς τοῦτο, στέλλεται ὁ Βουτουμίτης πρὸς τὸν Βαῖμουλλον. Τοῦτον οὖν θεασάμενος καὶ παρακατασχῶν ἐπὶ ὄλαις πέντε καὶ δέκα ἡμέρας ἐπεὶ τὴν Λαοδικεῖαν καὶ λιμὲν κατειλήφει καὶ ὁ Βαῖμουλλος αὐτῶς Βαῖμουλλος ἦν καὶ οὐκ ἐλλοίωτο οὔτε μὴν εἰρηνεύειν ἐμεμαθήκει, μεταπεμφάμενος αὐτὸν, φησὶν, *Οὐ διὰ φιλίαν ἢ εἰρήνην αὐτὸς ἐνταυθοῖ παραγέγονας, ἀλλ' ἐφ' ᾧ τὰς ἐμὰς ἐμπρήσαι ναῦς. Ἄπιθι τολῶν ἀρκεῖ γάρ σοι τοῦτο τὸ, ἀνακρωτηρίαστον τῶν ἐνταῦθα ἀπολυθῆναι.* Ἀπάρως οὖν ἐκεῖθεν καταλαμβάνει τοὺς αὐτὸν ἀποστειλάντας περὶ τὸν λιμὲν τῆς Κύπρου. Καὶ τὴν Βαῖμουλλοντος πονηρὰν γνῶμην ἐπιπλέον ἐκ τῶν ἐκεῖθεν μηνυμάτων διαγνόντας καὶ ὡς ἀδύνατον σπείσασθαι μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκεῖθεν ἀπάραντες ὅλοις ἰστίοις τὴν πρὸς τὴν μεγάλοπολιν ὕγρὰν ὑπέπλεον κέλευθον. Κατὰ δὲ τὴν Συκὴν (77) τρικυμίας μεγάλης καὶ κλυδῶνος^α διεγεσθῆντος σφοδροῦ, τὰ πλεία τῆ χέρσῳ προσραγέντα ἡμίθραυστα πάντα γεγονάσι πλὴν τῶν νεῶν ἧν ἐξήρχεν ὁ Τατίκιος.

C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
Q
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
Α
Β
Γ
Δ
Ε
Σ
Τ
Θ
Ι
Κ
Λ
Μ
Ν
Ξ
Ο
Π
Ρ
Σ
Τ
Υ
Φ
Χ
Ψ
Ω
Α
Β
Γ
Δ
Ε
Σ
Τ
Θ
Ι
Κ
Λ
Μ
Ν
Ξ
Ο
Π
Ρ
Σ
Τ
Υ
Φ
Χ
Ψ
Ω

Ἄλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὸν Πισσαϊκὸν στόλον ἴδὲ πῶς προεχωρήσει. Ὁ δὲ Βαῖμουλλος φύσει πονηρότατος ὧν ἐβέβηκε μὴ τὸ Κούρικον (78) ὁ βασιλεὺς προ-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α καὶ δὴ. ^β κλυδῶνος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(77) Συκὴν. Syce, hodie Galata, et Pera, olim urbis CP. xiii regio. Vide Hist. nostram Gallo-Byzant. lib. v, n. 52.

(78) Κούρικον. Ciliciæ urbs, in qua Justinianus imp. balneum et πτωχεῖον renovavit, ut auctor est

Procopius, lib. v De ædific. Just. extremo; Curcum Sancto lib. ii, part. iv, cap. 26: Curca, Tegenoni Patav; Corycus, in notitia Græc.; Curc, Willebrando ab Oldenborg in Itiner. T. S. ubi describitur; hodie Curco. Ejusce oppidi, quod sub Armeniæ regibus

κατάσχη, καὶ στόλον Ῥωμαϊκὸν τῷ λιμένι προσορ-
 μίσας φυλάττη μὲν τὴν Κύπρον, ἀπειρήγη δὲ καὶ
 τοὺς ἀπὸ Λογγιβαρδίας διὰ τῆς παραλίας τῆς ἀνα-
 τολῆς μέλλοντας εἶναι πρὸς αὐτὸν συμμάχους. Ταῦτα
 οὖν λογιζόμενος, αὐτὸς τοῦτο ἀνοικοδομήσαι καὶ
 τὸν λιμένα κατασχεῖν ἐβούλετο· πόλις γὰρ πρότερον
 οἷσα ἐρυμνοτάτη τὸ Κούρικον ἐν ὑστέροις ἐφθασεν
 ἐρεπωθῆναι χρόνοις. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ ταῦτα
 προμηθευσάμενος καὶ τὰς ἐπινοίας αὐτοῦ προκατα-
 λαβῶν, πέμπει τὸν ἐκτομίαν Εὐστάθιον ἀπὸ τῆς τοῦ
 κανικλείου ἀξίας (79) μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου
 προχειρισάμενος, ἐπισκήψας αὐτῷ σπεῦσαι καταλα-
 βεῖν τὸ Κούρικον, καὶ δικτάχους ἀνοικοδομήσαι τε
 αὐτὸ καὶ τὸ κάστρον Σελεύκειαν (80), στάδια ἐξ
 τούτου ἀφισταμένην, καὶ δύναμιν ἀποχρῶσαν κατα-
 λιπεῖν ἐν αὐτοῖς, δοῦκα δὲ προχειρίσασθαι Στρατή-
 γιον τὸν Στραβὸν, ἄνδρα μικρὸν μὲν τῷ σώματι,
 ταῖς δὲ πολεμικαῖς ἐμπειρίαις πολὺν τῆ καὶ μέγι-
 στον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν λιμένα στόλον ἱκανὸν προσ-
 ορμίσαι καὶ παραγγεῖλαι ἐγρηγορέναι καὶ ἐνε-
 δρεῦειν τοὺς ἐπὶ Λογγιβαρδίας εἰς τὴν ἀρωγὴν τοῦ
 Βαϊμόντου ἐρχομένους, ἐπαρήγειν δὲ καὶ τῷ
 Κύπρῳ. Ἐξελθὼν οὖν ὁ ῥηθεὶς δρουγγάριος τοῦ
 στόλου καὶ προκαταλαβῶν τὰ τοῦ Βαϊμόντου δια-
 νοήματα, ἀνεγείρει μὲν αὐτὸ καὶ εἰς τὴν προτέραν
 ἀποκαθιστᾷ κατάστασιν. Παραχρῆμα δὲ καὶ τὴν
 Σελεύκειαν οἰκοδομήσας καὶ κατοχυρώσας διὰ τά-
 φρων γυρόθεν δυνάμεις τὰς ἱκανὰς ἐν ἀμφοτέροις
 καταλιπὼν μετὰ τοῦ δουκὸς Στρατηγίου κατελθὼν
 εἰς τὸν λιμένα καὶ στόλον ἀποχρῶντα ἐν αὐτῷ κα-

A fieri facile - posse ut imperator consilium caperet
 preoccupandi Curici, oppidi olim munitissimi, po-
 stea destructi. Erat ibi portus capax Romanæ classi
 capiendæ, opportune imminens, tum in tutelam
 Cypri, tum in maris custodiam ea parte qua cursus
 est necessarius Longobardicis navibus auxilia Bai-
 mundo portaturis. His de causis decreverat Bai-
 mundus reedificare quamprimum urbem Curicum,
 portumque ejus occupare: quo et illa quæ memo-
 ravimus tanta ejus consilii commoda imperatori
 eriperet; sibi adjungeret, et quæ inde damna me-
 tuebat si præverteretur a Romanis, non solum
 evitaret, sed etiam in opportunitates nocendi hosti-
 bus verteret. Cum autem non minus cogitationes
 Bajmundi quam rei momenta ipsius imperator
 perspiceret penitus, opus maturato credidit. Non
 enim aliter nostrum artificemque adversarium posse
 prohiberi a quæstioso incepto rei non difficillimæ
 nisi improvisa diligentia **338** prævertatur. Mittit
 igitur extemplo Eustathium eunuchum e Caniclei
 præfecto magnum classis drungarium creatum,
 datis ei mandatis ut properaret occupare Curicum
 et in integrum restituere: neque id modo, sed ar-
 cem quoque Seleuciam sex stadiis a Curico distan-
 tem, novis munitionibus circumdaret, tum impo-
 sito idoneo præsidio ducem loco præficeret Strate-
 gium Strabum, pusilla quidem statura virum; sed
 ingentis in rebus bellicis gloriæ: ad hæc naves
 bellicas idoneo numero in portum induceret, insi-
 diaturas Latinis navibus quæ ab Apulia commea-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

* τῆν. Lige τῆ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

munitissimum fuisse testantur scriptores, dominus
 fuit Aithonus, auctor *Hist. Orientalis*, sub. a. 1305,
 pater, ni fallor, Ossini comitis Curchi, qui Leone IV
 Armeniæ rege **378** imperante florebat. Vide Odo-
 ricum Ruyald. an. 1322, n. 33 et 46, et Jose-
 phum Barbarum in *Itiner. Persic.* pag. 461.

(79) Τοῦ κανικλείου ἀξίας. Ὁ ἐπὶ κανικλείου
 dictus, penes quem erat vas, in quo asservabatur
 sacrum encaustum, quo imperatores diplomata vel
 epistolas subseribebant. Anastasius Bibliothecarius
 ad act. 10 octavæ synodi: *Præpositus caniculi*
apud Græcos est qui curam et custodiam gerit ca-
niculi, id est, atramentarii, ex quo imperator sæni-
ceas litteras scribit in chartis. Ita vero dictum κανι-
 κλειον, quod caniculi formam effigiemque præ se
 ferret, nisi supra observatum ad. pag. 62. Hujus
 dignitatis crebra est mentio apud scriptores Byzan-
 tinos, apud Scylitzem in Michaele Rhang. et Con-
 stantino Leonis F. Zonaram in Theophilo, Leonem
 Grammatic. in Constantino, Nicetam in Man. lib. 1,
 n. 3, in Alex. Man. F. n. 18; in Alex. Aug. lib. 11,
 n. 4; Acropol. cap. 79; et Codin. *De orig. CP.*
 pag. 52 edit. Reg. et lib. *De offic.* Exstat, inquit
 Seldenus lib. *De titul. honor.* part. 1. cap. 6, n. 6,
 in bibliotheca regis Christianis: Ἰωάννου τοῦ Κα-
 ματῆρου τοῦ ἐπὶ κανικλείου περὶ τῆς οὐρανίας τῶν
 ἀστέρων διαθέσεως ἐν συνόψει, διὰ στίχων ἰαμβικῶν,
 πρὸς τὸν βασιλέα τὸν πορφυρογέννητον. Codice
 nempe 149 et 559. Κανικλείων dicitur Gregentio
 in *Disputat.* pag. 201. Κανικλής Leoni Gramma-
 tico, pag. 461, 491. *Caniclinus*, Tyrio lib. xxii,
 cap. 6, et Gunthero lib. viii *Ligur.* Nec diversus fuit
 ὁ ἐπὶ κανικλείου ἢ Logotheta, penes quem auctor

est Nicetas in Man. lib. iv, n. 4 fuisse vas illud
 Purpuramentarium, gemmis et auro distinctum, in
 quo scilicet asservabatur encaustum, quo Aureas
 Bullas obsignatas et subscriptas testatur Codinus,
De offic. cap. 5, n. 18, quo Nicetæ loco Codex Bar-
 baro-Græcus habet, Χρυσόβουλλον μετὰ λίθων λαμ-
 πρῶν, hoc est Bullarium, seu typum sigillarium.
 quo Bullæ ipsæ imprimebantur; unde colligitur, et
encaustarium, et *bullarium* penes logothetam fuisse.
 Id præterea observo ex Leone Grammatico et Sey-
 litze scribentibus in Michaele, Bardam, Theoctisto
 logotheta extincto, Caniclei dignitatem in se trans-
 tulisse, hoc est, logothetæ dromi, qua functus
 fuerat Theoctistus, ad quam, officii jure, Aureæ
 Bullæ subscriptio spectabat. Unde recte Radevicus,
De gest. Frid. lib. iii, *caniclinum*; Nicetas vero in
 Man. lib. vii, n. 4, logothetam, *cancellarium* inter-
 pretantur. Quippe penes cancellarium atramentarii
 regii cura exstitit; concilium Duziacense 1, parte
 ii, cap. 33: *Ego autem jussi Odonem ire ad can-*
cellarium regis, et accipere ab illo pergamenum, et
atramentarium, et scribere illum cito. Atque ex his
 emendandus Rogerus Hoved. pag. 596: *Qui fuerat*
cancellarius imperatoris, quem Græci vocant Laucete.
 Legendum enim *Logothetam*. Sed et videtur idem
 fuisse cum *protosecretis* in viii synodo, act. 10: Τὸ
 δὲ τῆς γραφῆς ὑπόλοιπον γεγραφότος Χριστοφόρου
 Πρωτασηκρήτου καὶ ἐπὶ κανικλείου. Vide præterea
 Cujac. ad leg. 2 Cod. de petit. bonor. subl. lib. x:
 Meurs. in Gloss. Greiser. et Covrum ad Codi-
 num.

(80) Σελεύκειαν. De hac urbe, præter Geogra-
 phos, consulendus Guibertus lib. vi, cap. 16.

rent ad Baimundum : simul etiam invigilaturas custodiae Cypri. Hæc omnia plane uti jussus fuerat executus Eustathius Constantinopolim se retulit, amplam ibi ob eam rem feliciter fideliterque confectam, ab imperatore laudem et merita præmia consecutus.

Et hæc quidem de Curico. Evoluta hinc anno certior factus Imperator parari Genuensem classem in auxilium Francorum, sensit statim non mediocri periculi rem esse, nec ab Genuensibus minora Romano imperio damna quam a Pisanis merito timenda. Ergo ut illi occurreret Cantacuzenum cum idoneis copiis per continentem mituit; mari vero Lantulphum cum valide armata classe festinare jussit ad præoccupanda insidiis loca depressiora, unde in transituram illac Genuensem classem, victorem ex tuto impetum facere posset. Ivi mature Lantulphus quo imperatum erat : cæterum sapientis incepti successum vis major interceptit. Procella gravis et supra quamvis validarum navium firmitatem vehemens incubuit in classem tam sæva tamque ineluctabili vi ut pleræque naves frangerentur utique : quas ideo subductas in terram linire pice ac crassamento, cæteraque resarcire cura ejus generis necesse fuit. Hæc vice rerum Cantacuzeno indicium defertur, classem adventare Genuensem. Hoc ille accepto, auctor est Lantulpho, ut cum navibus octodecim quas habebat solas in mari, cæteris refectionis necessitate subductis in terram, subsideret juxta mandatum imperatoris circa Promontorium Malei, immineretque inde in occasionem aggreddendarum ex tuto, si res et occasio ferret, mox transitarum Genuensium navium. Sin ei in præsentis conspectu classis hostilis aliud suaderet sua paucitas et conscientia infirmitatis, certe receptum salutarem suis exiguis copiis tuto perficeret, classe tota Coronem deportanda, quo certus, et nulla vi hostili prohiberi facilis, tali locorum situ cursus erat. Acquievit consilio Lantulphus; sed cum admotis Genuensibus, plures eos longe validioresque cerneret, quam ut capessere cum spe aliqua **339** pugnam contra ipsos posset, Coronem ut constitutum erat, se recipit. Cantacuzenus cura, quantam maximam debuit in classem Romanam collata, ut impune in terram expositos Genuenses didicit, quod unum supererat, expeditit se ac suos ad eos insequendos. Quos ubi assequi non potuit, Laodiceam deflexit, toto illic conatu bellum cum Baimundo gesturus. Ac primo quidem impetu portum occupavit; deinde arcem aggressus continuata per noctem et diem oppugnatione, frustra fuit tamen, et sæpissime assultu tentato, repulsus est toties. Expertus quin etiam pacatas artes, et demereri colloquio conatus Gallos, non

ταλιπών κατὰ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος εἰσηγήσεις ἐπαναξεύγνυσι πρὸς τὴν μεγαλόπολιν, καὶ μεγάλως παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπαινεθεὶς δαψιλῶς περιλοσίμηται. Ἄλλὰ τὰυτὰ μὲν τὰ κατὰ τὸ Κούρικον.

Μετὰ δὲ παραδρομὴν ἐνιαυτοῦ ἀνιμαθῶν ὁ βασιλεὺς ὅτι καὶ Γενούσιος ¹⁰ στόλος (81) εἰς συμμαχίαν τῶν Φράγγων ἐξελεῖν ἐτοιμάζεται. στοχαζόμενος ὅτι οὐ μικρὰς βλάβης καὶ παραίτιας αὐτοῖς ¹¹ τῇ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῇ ἔσονται, τὴν μὲν Καντακουζηνὸν διὰ τῆς ἡπείρου μετὰ ἀποχρώσεως δυνάμεως, τὸν δὲ Λαντοῦλφον γοργῶς ἐξοπλίσας μετὰ στόλου διὰ θαλάττης ἀπέστειλε, παρακαλευσάμενος αὐτῷ τὸ τάχος καταλαβεῖν τὰ κατώτερα, ἐφ' ᾧ τὴν μετὰ τῶν Γενουσίων ἐκεῖσε διερχομένων ἀναδέξασθαι πόλεμον. Τούτων ἀπελθόντων ἐνθα καὶ προσετέχθησαν, χειμῶν βαρῦς ἐπιγέγονε καὶ ἀφόρητος, ὑφ' οὗ καὶ πολλὰς τῶν νεῶν συνέβη διαθραυσθῆναι, ἄσπερ πάλιν πρὸς τὴν χέρσον ἐξελεύσαντες, ἐπιμελῶς τὴν διὰ τῆς ὑγρᾶς πίσεως ἐπίχρησι ταύταις ἐπέφερον. Τηνικαῦτα δὲ καὶ ὁ Καντακουζηνὸς τὸν τῶν Γενουσίων στόλον περὶ τὰ κατώτερα διαπλέοντα ἐγγύς που εἶναι μέμαθηκώς ὑποτίθεται τῷ Λαντοῦλφῳ ὀκτωκαίδεκα ναῦς ἀναλαβεῖσθαι (τοσούτας γὰρ μόνας συνέβη τῷ τότε ἀποπλέειν τῶν ἄλλων ἐξελευσθεισῶν τῆς θαλάσσης), καὶ ἀπελθόντα κατὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Μαλέου προσοκείλαι αὐτὰς κατὰ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ὑποθήκας, καὶ διερχομένων τῶν Γενουσίων εἰ μὲν τὸν μετ' αὐτῶν ἀποθάρροισι ¹² πόλεμον, εὐθύς τὴν μετ' αὐτῶν ἀναδέξασθαι μάχην· εἰ δ' οὐ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῷ καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν νηυσὶ σὺν αὐτοῖς πλωτήρσιν εἰς Κορώνην προσοκείλαντι, περιποιήσασθαι. Ὁ δὲ ἀπελθὼν καὶ τὸν πολὺν στόλον τῶν Γενουσίων ¹³ θεασάμενος καὶ ἀπαγορεύσας τὴν μετ' αὐτῶν μάχην, θάττον τὴν Κορώνην κατέλαβεν. Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς τὸν ὅλον Ῥωμαϊκὸν στόλον ὡς ἔδει περιποιησάμενος, καὶ τοὺς συνόντας αὐτῷ ἐκεῖσε συναγαγὼν, ὡς εἶχε τάχους κατόπιν τῶν Γενουσίων ἐδίωκε. Μὴ ἐφθακῶς δὲ τὴν Λαοδικεῖαν κατέλαβε, σπεύδων πρὸς τοὺς μετὰ τοῦ Βαζιμούντου πολεμήσαι ὄλη γνώμη, καὶ χειρὶ ἀποδύεσθαι. Καὶ μέντοι τοῦ ἔργου ἀψάμενος, τὸν λιμένα κατέλαβε καὶ διὰ πάσης νυκτὸς καὶ ἡμέρας τῆς τειχομαχίας οὐκ ἀφίστατο· ὡς δ' ἀπρακτοῦ τοῦ λοιποῦ ¹⁴ ἔμενε μυριάκις μὲν προσθαλῶν, τοσζυτάκις δ' ἀποτυχῶν· καὶ πῆ μὲν ὑποποιούμενος τοὺς Κελτοὺς οὐκ ἐπειθε, πῆ δὲ μαχόμενος ἀπετύγχανε. Τειχίον τι διὰ ξηρῶν λίθων κυκλωτέρως δειμάμενος ἀναμεταξὺ τῆς ψάμμου καὶ τῶν τειχῶν Λαοδικεῖας ἐν τρισὶ νυκθημέροις κάκτοτε ὡς ἔρεισμα τοῦτο κτησάμενος ἕτερον πολίχνηιον δι' ἐγχορήγου ὕλης ἐντὸς τούτου θάττον ἀνήγειρεν, ἐν' ἐντεῦθεν ὡς ἐξ ὀρμητηρίου τινὸς γεν-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ Θνούσιος. Sic semper. ¹¹ Deest vox αὐτοί. ¹² θαρρόισι. ¹³ Θνούσιων. Sic semper. ¹⁴ λοιποῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(81) Γενούσιος στόλος. Will, Tyrinus l. b. x, cap. 23.

ναιότερον τῆς τειχομαχίας ἀντέχοιτο. Ἄλλὰ καὶ πύργους δύο διὰ τοῦ στομίου τοῦ λιμένος ἐφ' ἑκάτερα ἰσοδομήσας ἄλυσιν σιδηρᾶν διαμπερὲς τούτων εἰσελάσας δι' αὐτοῦ ἀπετάφρευε τὰς ἰσως ἐλπίζομένας εἰς βοήθειαν τῶν Κελτῶν ἐκ θαλάττης ναῦς. Ἐν ταῦθα ¹⁸ δὲ καὶ πολλὰ τῶν περὶ θάλατταν πολιχνίων κητέσχετό τε Ἀργυρόκαστρον καλούμενον, τὸ Μαρχάπιν (82), τὰ Γάβαλα (83), καὶ ἄλλ' ἅττα, μέχρις αὐτῶν συνόρων Τριπόλεως ἐφθακῶς, ἅπερ πρότερον μὲν φόρους τοῖς Σαρακηνοῖς ἐδίδου. Ἐν ὑστέροις δὲ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πολλοῖς ἰδρῶσι καὶ πόνοις τῇ Ῥωμαίων ἐπανασώθησαν.

Importanti quandoque navalis auxilii, duæ ad ostium interque ipsas catena ferrea suspensa, quæ facile prohiberet omnem Gallicarum navium appulsum. Interim et alia maritimæ illius oræ occupata oppida, Argyrocastrum, Marapis, Gabala, et quæ hinc interjacent ad confinia Tripolis. Hæc tot loca prius tributaria Saracenis, multis tum sudoribus laboribusque Romano imperio restituta sunt.

Ὁ μὲν τοι βασιλεὺς δέον λογισάμενος καὶ ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς ξηρᾶς πολιορκῆσαι τὴν Λαοδικεῖαν, γινώσκων ἐκ μακροῦ τὴν δεινὴν Βαῖμουῦντον καὶ τὰς αὐτοῦ μηχανάς, ὅπως ἐκεῖνος δεξιὸς ἦθος ἀνθρώπου ἐν βραχεὶ καταμαθεῖν καὶ τῆς αὐτοῦ δουραῶς καὶ ἀποστατικῆς γνώμης κατάληψιν ¹⁹ ἀκριβῆ ἔχων, τὸν Μοναστρᾶν μετακαλεσάμενος μετὰ ἀποχρώσεως δυνάμεως διὰ τῆς ἠπείρου ἀπέστειλεν, ὥστε ἐν ταύτῃ, τὸν μὲν Καντακουζηνὸν ἐκ θαλάττης, αὐτὸν δὲ ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἠπείρου πολιορκεῖν τὴν Λαοδικεῖαν. Ἄλλ' ὁ Καντακουζηνὸς πρὸ τοῦ τὸν Μοναστρᾶν ἐφθακῆναι, τὸν λιμένα καὶ τὸ κάστρον αὐτὸ κητέσχε. Τὴν μὲν τοι ἀκρόπολιν, ἅπερ Κουλαῖ νῦν ἡ συνήθεια καλεῖν ἐβωθεν, ἔτι Κελτοὶ κατεῖχον πεζοὶ πεντακόσιοι καὶ ἵππεῖς ἑκατόν. Τούτων οὖν τῶν πολιχνίων τὴν κατάσχεσιν ὁ Βαῖμουῦντος ἀκηκῶς, μεμαθηκῶς δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ φυλάσσοντός κόμητος (84) τὴν τῆς Λαοδικεῖας ἀκρόπολιν ὅτι ἐπιδεῆς ἐστὶ χορτάσμάτων, μετὰ τῶν ὅπ' αὐτὸν δυνάμεων πασσῶν, τοῦ τε ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ταγγρῆ καὶ τοῦ Σαγγέλη ἐνωθεὶς καὶ βρώσιμα παντοῖα ἐπισυνάξας ἐν ἡμίονοις, καὶ τὴν Λαοδικεῖαν καταλαβὼν, τὰ μὲν χορτάσματα θάττον

A plus tractatione tranquilla, quam infesta vi profecit. Ergo cum aliud in præsens non posset, macciam ex rudi saxo circulari forma molitus est in intervallo quod litus inter et Laodiceæ muros interjacet. Triduo perfectum id opus stetit. Deinde intra illum ambitum arcem extruxit ex aliunde importata materia. Celeriter hæc quoque surrexit moles, in præcipuum Laodicensis oppugnationis usum. Hinc enim tanquam ex tuto receptaculo erupturi assidue valentius ad fatigandam longa belli constantia obsessorum tolerantiam Romani videbantur. Sed et ne ipsis spes a mari blandiretur portus excitatæ in prospectu mutuo turres sunt interque ipsas catena ferrea suspensa, quæ facile prohiberet omnem Gallicarum navium appulsum. Interim et alia maritimæ illius oræ occupata oppida, Argyrocastrum, Marapis, Gabala, et quæ hinc interjacent ad confinia Tripolis. Hæc tot loca prius tributaria Saracenis, multis tum sudoribus laboribusque Romano imperio restituta sunt.

B Imperator his cognitis nequaquam satis arelatam Laodiceam existimans quandiu a maritima duntaxat parte obsideretur; quippe qui pro sua pernoscendorum hominum vel ex brevi aspectu solertia, simul acrem ad vim quamvis, simul astutum ad omnem fraudem rebellionisque ac perjurii plenissimum Baimundi nosset animum: Monastram accersitum cum justo exercitu terrestri per continentem eo destinavit cum mandatis, ut ex ea parte quæ sola Laodicensibus Gallis hactenus libera versus Mediterranea relicta fuerat, ipse castris positus strenue Cantacuzenum adjuvaret adverso ex loco contententem; sic enim spem esse ut contumacia rebellium undique circumventa frangeretur. Verum jam ante quam pervenisset eo Monastras, Cantacuzenus portum urbemque ipsam subegerat. Supererat arx sola usu vulgari Cula dicta, quam obtinebant Galli pedites quingenti, equites centum. At Baimundus, et fama tot arcium occupatarum, et litteris præfecti castro Laodicensi annonam equis hominibusque alendis deesse illic nuntiantibus, **340** de periculo rerum suarum ope maturata egentium admonitus,

Varie lectiones ex cod. Coislino.

¹⁸ ἐν ταύτῃ. ¹⁹ κατάληψιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) *Μαρχάπιν*. Legendum *Μαρχάπιν*, est enim urbs maritima, vicina Maraebæ, Valenia, Gabulo, etc. quam *castrum Margath* vulgo vocant Jacobus de Vitriaco, lib. i, cap. 44; Tyrius, lib. vii, cap. 47; Sanutus, lib. iii, part. xiv, cap. 2; et Aithonius cap. 59. Describitur vero sat pluribus a Wilibrando ab Oldenborg in *Itiner.* pag. 150. Ejusce castri dominos datus in *Famil. Hieros.*

(83) *Γάβαλα*. *Gabulum*, urbs Coelesyrie maritima, a Laodicea 12 miliaribus distans, ut habent Jacobus de Vitriaco, lib. i, cap. 44; et Tyrius, lib. vii, cap. 47; lib. xiii, cap. 27; lib. xviii, cap. 4; lib. xx, cap. 19. *Gabala* dicitur Alderisio, pag. 193; **379** et in *Chronico Orient. Gebul*, Benjaminio Tadel. *Gavala*, in *Itiner. Hier.* et Arnoldo Lubre, lib. v, c. 3, *Gibellum*, Jacobo de Vitriaco, lib. i, cap. 99, *Gibellum*, *Gibel* eidem, et Roberto Mon. lib. viii, pag. 72; Tudehodo pag. 808; Alberto Aq. lib. v, cap. 54; lib. vi, cap. 55; Guiberto, lib. vi, cap. 21; *Zibellum*, Raimundo de Agiles, pag. 105, et Joanni Phocæ

D n. 7. *Zebel* eidem Anno, pag. 413, unde *Pelles Zebellinæ*, quod inde Marturiniæ pelles in Europam a mercatoribus inveherentur. Ex laudatis porro scriptoribus constat Gabuli obsidionem a duce Gothofredo et Flandrensi comite tentatam, posthæc omissam propter supervenientes Saracenos, ob idque cum principe civitatis inita scœdera. Proinde recte Anna dixit Saracenis ablatum ab Alexianis Gabulum, quod in Francorum jus nondum venerat. Est præterea in eodem tractu oppidum aliud *Gibellet*, seu *Gibelot* iisdem scriptoribus dictum, *Bybluc* olim appellatum, ejus dominium adeptus est Hugo Embriacus nobilis Genuensis. Gabulum vero, seu *Giabulensem urbem*, concessit postmodum Raimundus Rupini princeps Antiochenus Hospitalariis militibus, a quibus in recuperando principatu auxilium non mediocre submissum fuerat, ut est in Tabulario Manoscensi in Provincia.

(84) *Κόμητος*. Fuit ea tempestate Laodiceæ comes Martinus. Aibert. Aq. lib. vi, cap. 44.

congregatis confestim omnibus suis copiis, iisque præterea quæ Tancredo ipsius nepoti proprie parebant, et quæ Sangelis fuerant, in unum secum corpus exercitus coactis, proficiscitur cum ipsis Laodiceam: com meatuumque omnis generis ingentem collectam et mulis impositam copiam in arcem Culam importat. Id quo modo quoque ordine perfecit paulo jam distinctius exsequar. Cum pervenisset prope castra Romana Cantacuzeni colloquium expetivit, nec recusanti: *Quanam, inquit, quæso, spe quove consilio ad has molitiones et substructiones arcium mentem appulisti? Cui Cantacuzenus: Nempe, ait, tute scis recepisse vos imperatori et solemni juramento confirmasse, quando ei servitutem atque obsequium estis professi, reddituros ei aut ab ipso missis ducibus cum fide urbes quascunque imperio prius subditas de Barbaris caperetis; quæ religio eatenus etiam valuit ut hanc ipsam Laodiceam cederetis nobis, quoad te pœnitentia recte facti cepit, et contra, non solum officium prius obligatæ fidei, sed etiam jus pacis deinde usurpatæ cultæque Laodiceam sub ditionem tuam armis injustis retraxisti. Quid me igitur facere censes oportere, qui huc obtinendæ a vobis pacifice juxta pacta conventa Laodiceæ spe ac consilio veneram? desiderens otiosum, an reverti cum tot copiis irritum? Mihi quidem verius videtur quod juri negatis vi repetere. Ad hæc contra Baimundus: Pecuniane an ferro quas dicis arces recepturus a nobis venis? Cui Cantacuzenus: Pecunia, inquit, impensa est in hos auctorandos armandosque qui me sequuntur, quorum virtutem in prælio senties. Exarsit ex frustrata cupiditate in impotentem iram Baimundus; et ubi hæc abrupte protulit: Atqui sic habe, ne unam quidem munitiunculam sine pecunia te a nobis recepturum, jussit statim suos equites recta in ipsas admoveri portas civitatis. Hi tametsi crebra nivis instar jaculatione Romanorum superne imminentium de muris urbis prius ab ipsis occupatæ, petiti acriter, et de cursu*

εισήγαγεν εἰς τὸ Κουλά. Μετὰ δὲ γε τοῦ Καντακουζηνού εἰς ὁμίλιαν ἐλθὼν, τοιαῦτα πρὸς αὐτὸν ἔφη· Τίνα σκοπὸν ἔχων πρὸς οἰκοδομὰς καὶ κτίσεις ἀπέβλεψας; Ὁ δὲ· Οἶδας δτι δουλείαν ὁμολογήσαντες τῷ αὐτοκράτορι καὶ τὰς παρ' ὑμῶν αἰρουμένας πόλεις ἐνωμότως παραδοῦναι κατέθεσθε. Εἶτα αὐτὸς καταψευσάμενος τῶν ὀρκίων, ἀθροίσας δὲ καὶ τὰς εἰρηνικὰς σπονδὰς καὶ ταυτηνὴ τὴν πόλιν ἐλὼν καὶ παραδοῦς ἡμῖν μεταγροῦς ἀθθις κατὰσχες, ὥστε μάτην αὐτὸς ἐνταυθοῖ παρεγενόμεν ἔπι τῷ τὰς παρ' ὑμῶν αἰρουμένας πόλεις ἀναλαμβάνεσθαι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος· Διὰ χρημάτων ἢ διὰ σιδήρου ταῦτα ἐλπίζων ἐξ ἡμῶν λαμβάνειν ἤκεις; Ὁ δὲ· Τὰ χρήματα οἱ συννεφεπόμενοι ἡμῖν ἔλαβον, ἐπὶ τῷ ἐκθύμῳ ἀγωνίζεσθαι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος, θυμοῦ πλησθεὶς ἔφη· Ἄτερ χρημάτων ἰσθιῶς οὐδὲ φροῦριον κατασχεῖν δυνηθῆς. Καὶ τηνικαῦτα τὰς ὑπ' αὐτὸν φάλαγγας παρέθηξεν μέχρις αὐτῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἐξιππάσασθαι. Οἱ δὲ τοῦ Καντακουζηνού τὰ τεῖχη ττροῦντες δίκην νιφάδος τοῦς ὀστοῦς κατὰ τῶν τοῖς τεῖχεσι προσπελαζόντων Φράγγων ἐπαφέντες¹⁷ μικρὸν τι τούτους (α) ἀπώσαντο. Καὶ παραχρῆμα ὁ Βαϊμούντος συναγαγὼν ἅπαντας εἰσήλθεν ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως. Ὑποπεύσας δὲ τὸν φυλάσσοντα κόμητα μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Κελτῶν, ἕτερον εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως ἐπέστησεν, ἐκείνους ἐκεῖθεν ἀπελάσας. Ἄμα δὲ καὶ τοῦς ἀγχοῦ τῶν τευχῶν ὄντας ἀμπελώνας ἤρειπωσεν, ὥστε μὴ ἐμποδῶν τοῖς ἱππάζεσθαι μέλλουσι καθεστᾶναι Λατίνοις. Ταῦτα μὲν οὕτω καταστήσας ἐκεῖθεν ἐξελθὼν τὴν Ἀντιόχου κατέλαβεν. Ὁ δὲ γε Καντακουζηνὸς οὐκ ἡμέλει παντοίως πολιορκῶν τε καὶ διὰ μυρίων μηχανῶν τε καὶ ἐπιχειρημάτων καὶ ἐλεπόλεων συνταράσων τοῦς ἐντὸς τῆς ἀκροπόλεως Λατίνους. Ἄλλὰ καὶ ὁ Μοναστρέ; διὰ τῆς ἡπείρου ἐρχόμενος, μετὰ τοῦ ἱππικοῦ φορσάτου παραλαμβάνει τὴν τε Λογγινιάδα (85) τὴν Ταρσὸν, τὴν Ἀδαναν (86), καὶ τὴν Μάμισταν (87), καὶ αὐτὴν δὲ τὴν Κιλικίαν ἅπασαν.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁷ ἐπαφέντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Λογγινιάδα. Longinias, Tarsus, Adana, Mamista, urbes Ciliciæ, quas Boemundo ab Alexianis ereptas intelligit auctor Gestor. Franc. exp. Hier. cap. 52. Longiniam, quæ Alberto Aqu. Longinach nuncupatur, regebat Bernardus, cognomento Extraneus, gente et familia, ni fallor, Anglica, cujus stemma delibavit in Aspilogia eruditus Spelmanus, aut etiam forte Gallica; nam et apud nos existat etiamnum pernobilis hæc appellatio.

(86) Ἀδαναν. De Adana, Ciliciæ urbe, quædam habent Scylitzes, pag. 656; Constant. lib. De Them. cap. 2; Zonaras, in Rom. Diog. pag. 226; Neetas, in Joan. Athena dicitur Tudebodo, pag. 784; Roberto mon. pag. 44; Guiberto, lib. iii, cap. 12; Adana Raimundo de Agiles, pag. 146; Adanam et Tarsum accurate describit Willebrandus ab Oldenborg in Itiner. Vide Joseph. Barbarum in Itiner. Persie. pag. 461; Leuncl. Pand. n. 61, et Godefr. Henschenium in Vitam S. Theophili Vicedom. 4 Februar.

(87) Μάμισταν. Mamista, etiam Glycæ in Ni-

ceph. Phoca, et Raimundo de Agiles pag. 146, 151; Mamistra, Baldrico; lib. ii, pag. 100; Gausterio, De bell. Ant. an. 1115; Alberto Aqu. lib. iii, cap. 59; Tyrio, lib. iii, cap. 21; Malmistra, Sanuto, lib. ii, part. iv, cap. 26 (ubi totum hunc Ciliciæ tractum describit) et Benjamine Tudel. pag. 39; Massisa, Alderisio, part. v, clim. 5, eadem quæ olim Μοφουσατζία, ut auctor est Glycas. Perperam vero Manistere, pro Mamistere dicitur Willebrando, qui eam describit. Porro Tarsum, Mamistam, et alia Ciliciæ oppida, a Saracenis antea occupata, expugnantur Balduinus Gothofredi frater et Tancredus, ut pluribus narrant Albertus Aqu. Tudebodus, et alii locis citatis. Hæc postmodum Boemundus in Ciliciam profectus receperat, et custodes singulis imposuerat, ut habet Tyrius, lib. vii, cap. 2; Talleio illa Boemundo principi concedente, ut auctor est Raimundus de Agiles, pag. 146. Ast illa rursum in Græcorum potestatem redierunt Joanne imperante, qui iis Calamanum Hungarum consanguineum præfectum statuit, uti refert

(a) Hic desit ms. Florentinus.

paulisper dimoti sunt, pervicit tamen ad extremum Baimundi totas secum conjunctim copias eodem rapientis impetus longe vehementissimus, quo eluctans omnia facile in arcem penetravit. Ibi praefectum et praesidium sibi suspectum mutavit; tum suburbanum agrum impeditum vineis, earum excisione, quod sic ad usum belli utile rebatur, purum et equitabilem effecit; sicque se Antiochiam retulit. Nihilò segnius Cantacuzenus propositum urgere, in eo totus defixus, nullique ad hoc curae ac contentioni parcens, quo Laodiceam arcem a Latinis inessam machinarum, artium, cocatuum omnis generis admotione ac frequentatione nunquam intermissa subigeret. Sed et Monastras a continenti equestri exercitu bellum circumferebat successibus magnis. Nam Longinadem, Tarsum, Adaniam, Mamistam, verho dicam, totam Ciliciam occupaverat.

· Πρὸς δὲ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ἀπειλὰς ὁ Βαϊμοῦντος ἄδελφός τις, καὶ μὴ ἔχων ὅ τι καὶ χρῆσαιτο πρὸς ἀμύνην· οὔτε γὰρ κατ' ἡπειρον εἶχε στρατεύματα, οὔτε κατὰ θάλατταν στόλον. Ἐκατέρωθεν γὰρ αὐτῷ ὁ κίνδυνος ἐπικρέματο· μηχανᾶται τι τοιοῦτον, σφόδρα μὲν ἀγεννῆς, σφόδρα δὲ πανουργότατον. Πρῶτον γὰρ τὴν Ἀντιόχου πόλιν καταλείψας τῷ τοῦ μαρκέση Ταγγρέ (88) καὶ τούτου ἀδελφιδῷ, αὐτὸς ἀπανταχόθεν φήμας πέμπει περὶ ἑαυτοῦ, ὡς ἄρα ὁ Βαϊμοῦντος ἀποτεθνήκει, καὶ ζῶν ἔτι ὡς περὶ κατοικομένου αὐτοῦ τὴν οἰκουμένην διέθετο. Καὶ ἡ φήμη διέτρεχεν ἀπανταχῆ πτερώων ταχύτερα, καὶ τὸν Βαϊμοῦντον νεκρὸν ἐκήρυττε. Καὶ ὅτῃα ὡς ἑώρα τῆς ¹⁸ φήμης ἀποχρόντως ἔχειν, λάρναξ (89) τὸ ἐντεῦθεν ξυλίνη καὶ ναῦς διήρης ἐν ἧ καταθεμένη ἡ λάρναξ καὶ ὁ ἔμπρους οὗτος νεκρὸς ἀπὸ τοῦ Σουδεῖ, ὅπερ ^B ἐστὶ τῆς Ἀντιοχείας ἐπίγειον, ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἀπέπλει, καὶ διαπόντιος ὡς νεκρὸς ἐχομίζετο· τῷ ¹⁹ μὲν ἔξωθεν νεκρὸς καὶ τῇ σορῷ καὶ τοῖς τῶν ἀμφ' αὐτὸν σχήμασιν. Ἡ ²⁰ γὰρ ἑκασταχοῦ γινόμενοι, ἀπὸ τῶν τε τὰς τρίχας οἱ Βάρβαροι καὶ σαφῶς ἀνωλόλοζον· τὰ δὲ ἔνδον ἐκεῖνος ἐκτάδην κείμενος μέχρι τούτων νεκρὸς ἦν· τὰ δ' ἄλλα εἰσέπνει τε τὸν ἀέρα καὶ ἀπέπνει· διὰ τινῶν κρυφίων ὁπῶν. Ταῦτα μὲν ἐν τοῖς παραλίοις. Ἐπειδὴν δὲ κατὰ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ τὰ τῆς. ¹⁹ τὰ. ²⁰ καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Tyrius, lib. xiv, cap. 24; lib. xix, cap. 9; et Nicetas in Joan. n. 6, unde Mamistrensis dux appellatur in epistolis aliquot, quæ exstant in *Gest. Dei*, etc. pag. 1182, et tom. IV, *Hist. Franc.* pag. 695 et 701. Fuit autem Calamanus filius Boritii, Calamani Hungaricæ regis nothi, cujus mentio apud est Thwroc. part. II, cap. 61. Vide Not. ad Cinciamum.

(88) Τῷ τοῦ μαρκέση Ταγγρέ. **380** Boemundus de captivitate post biennium redux, ut habet Albertus Aqu. lib. ix, cap. 16, seu quadriennium, ut Tyrius, lib. x, cap. 25, dum de advenâ Italia et Gallia cogitat, Tancredus ex sorore nepoti Antiochiam tuendam committit. Fulcherius, lib. II, cap. 25; Tyrius, lib. II, cap. 1. Tancredus sororis Boemundi filius dicitur Alberto Aq. lib. II, cap. 19; Marchisi filius Tadebodo, lib. I et 2; Odonis Boni Marchisi filius Orderico lib. VIII, pag. 717; et lib. IX, pag. 724, cui quidem Odo Bonus Marchisus, Sororius Willelmi de Crentemaisnil nuncupatur eidem Orderico, lib. VII, p. 643. Idemque ille est qui subscribit Diploma Rogerii Siciliæ comitis an. 1093, pro fundatione Ecclesiæ Scyllacensis, apud Ughellum, tom. IX *Ital. sacræ*, pag. 593. Duxerat autem Willelmus Wiscardi filiam, ut supra a nobis indicatum. Falluntur igitur qui Tancredum ejusdem Willelmi filium faciunt, aut Wiscardi ipsius, ut Povedenus, pag. 710. Vide infra,

A Admovit Baimundo terrorem ea res, jam ex his documentis sentienti quam non secure nimis spernere imperatoris minus expediret. **341** Sane circumspectanti se, haud satis explicatæ apparebant rerum et summæ belli rationes. Deficere sibi videbat terrestrem simul et maritimum exercitum, cum imprimis opus utroque esset ad arcendum utrimque ingruens periculum. Ergo ut his se angustiis evolveret, consilium inil illiberale magis an versutum non facile dixerim. Primum commendata marchisi filio Tancredo Antiochiæ custodia, famam spargi omnem in partem curat, Baimundum obiisse. Mussabat ipse interim dum late is rumor manans locum secuturis pararet fraudibus. Nec famæ solita strenuitas, nec voto simulati mortui credulitas hominum defuit. Ubi satis vulgatum et persuasum est vixisse Baimundum, producitur ecce mortualis arca lignea, foeta spirante mortuo; et in navale Antiochiæ, Sudei vocatum, desertur in biremem componenda mox Romam versus soluturam. Respondebat exacte fabulæ scena. Ornata navis apparatu funebri, sarcophagus in loco conspicuo, mœsta et atrata circum omnia stromatis pullis; tum circumfusi familiares barbaro ejulatu lamentantes dominum, comamque vellentes. Nec intus

C pag. 366, et *Familias nostras Normannicas*

(89) Λάρναξ. De hoc Boemundi stratagemate, et ut de illo mortuo in vulgus fama sparsa sit, silent nostri, attigerunt vero Zonaras et Glycas ab Anna mutuati. Sed nec etiam videtur probabile Boemundum in sarcophago inclusum, ut mortuum, Antiochia excessisse, quæ nullis premebatur ingruentibus hostibus; nisi forte id tentaverit, ne, qua ille in Italiam vehendus erat, navis ab Alexiana classe impeteretur, a qua forte commeatus impetratus fuerat a suis, specie efferendi Boemundi cadaveris in Italiam, ibique avito tumulo reguendū. Arte simili expugnatum ab Alamannis Casinense castrum tradit Mathæus Paris, an. 1239: *Per excogitationem qua se mortuum simulavit; in feretro in ilium delatus, castra monachorum subito occupavit.* Eodem stratagemate usum Tancredum Siciliæ regem videtur innuere Joannes monachus in *Chronico Ceccanensi*, an. 1192.

D *Rex Capuam venit, feretro se ponere fecit, Et dux multorum lecto desertur equorum.*

Eodem denique dolo, Hastingsus Normannus episcopus, a quo baptizatus fuerat, sefellit, apud Math. Westmonastericensem an. 887. Vide Guillel. Apul. lib. II, *De gest. Norman.* pag. 17, 18, et Othouem Frising lib. I *De gest. Frid.* cap. 33.

ipse artifex, si curiosius quis introspiceret, loculo deerat, extensus supine, nec nisi cæcis meatibus occultorum foraminum spiritum ducens. Hæc ita ostentata quandiu in portu, aut non longè ab ora littorali navis fuit; ubi altum tenuit, laxata simulationis coactio est in curam vivi sepulti. Tamen ubi cibis appositis se is quasi furtim refecerat, præstigiæ iterum, et jussæ lacrymæ, mendacesque nœniæ ludebantur. Quin etiam ne iudicium foetoris ad fidem elati deesset cadaveris, corpus extincti gallinacæi capulo inditur: quo putorem inhalante, fucus videlicet eo jam minus dubitabilis fiebat animis, ærumna miserarum ac damno narium: quas si quisque astantium ictus mephibi avertere obstrucereque cogebatur, mirari licet improbam patientiam sentientis mortui, qui graviori e vicino afflatus aura putrescentis volueris, fructum quo dignus fuit, inventi sui præfari, tacite obdurans et inamote sustinens ferebat. Atque ego dum hæc reputo, facile arbitror haud alio ex documento cognosci posse certius, quam sint irrevocabiles impetus Barbarorum quamcumque semel in partem incubuerint. Ecce iste per quos et quot labores ultro susceptos vadit certus ad propositum, ut ne religii quidem in sortem ac societatem mortuorum corporum recuset, dum quod destinavit queat exsequi. Hæc prima et summa fuit hujus Barbari in perniciem haud dubiam imperii hujusce designata compositaque machinatio: cui parem nemo Græcus aut Barbarus tot bellis olim gestis excogitavit unquam suscepitve; sed nec puto in consequentem ætatem ejus exemplum posterorum ullius imitatione propagandum. Cæterum simul isto cûrsu Coryphum tenuit, jam quasi subductus in arcem suam atque in tuto positus excussit libitinam; **342** et e feralibus emicans latebris secure liber cælo luceque hauriendis affatim, interclusi modo spiritus inter angustias feretri, damna pensabat. Indigenæ concurrere ac mirari hospitem cultus insueti, specie vesteque peregrina; tum quæritare quod ei genus? quæ fortuna? quis, unde, quo iret? Ille pro familiari contumacia, neminem obviorum responso dignatus, ducem urbis dixit se alloqui cupere. Erat tum is Alexius quidam Armeniaci thematis, quem oblatum agens oculo superbo, nutuque ac sùpercilio plane in quam odiosissimum barbariei fastus specimen deformatis: *Fac, inquit, meis verbis imperatori Alexio nunties, adesse me illum, notum ipsi projecto, nisi dissimulet, et si satis meminerit cladum suarum, formidatum Baimundum Roberti filium. Qui quid manu, quid hasta, quid aggrediendi audacia, quid urgendi perseverantia valeat, satis experiri potuerit priori bello sibi suoque imperio luctuoso. Atque illum talem Dei singulari beneficio*

Α πελάγους τὸ σκάφος γένοιτο, τροφῆς τε αὐτῷ μετεδίδοσαν καὶ ἐπεμελοῦντο, καὶ μετὰ τοῦτο πάλιν οἱ αὐτοὶ θρῆνοι, καὶ τὰ αὐτὰ μαγγανεύματα. Ἴνα δὲ καὶ δοκοίη ὁ νεκρὸς ἕωλος εἶναι καὶ ὀδιδῶς, ἀλεκτρούνα ἀποπνίξαντες ἢ ἀποσφάξαντες, ἐνέθηκαν τῷ νεκρῷ· καὶ εὐθὺς ἐκεῖνος εἰς τετάρτην ἢ καὶ πέμπτην ἡμέραν βαρυσδμότατος ἦν τοῖς ὑσφρησιν ἔχουσιν· καὶ ἐδόκει μὲν τοῦ χρωτὸς εἶναι τοῦ Βαϊμούντου τὸ βαρὺ τῆς ἀναπνοῆς τοῖς ἐξωθεν ἠπατημένοις· πλεόν δ' ἐκεῖνος ὁ Βαϊμούντος τοῦ ἐπιπλάστου κακοῦ συναπέλαυεν, ὥστε ἔγωγε θαυμάζω πῶς τοσαύτην ὑπήνεγκε τῆς βίβης πολιορκίαν ζῶν ἔτι μετὰ νεκροῦ συμφερόμενος σώματος. Ἄλλ' ἐντεῦθεν μεμάθηκα ὡς ἄρα πᾶν τὸ βάρβαρον γένος δυσανάκλητον ἐφ' ὅπερ ἂν ἐφορμήσεις, καὶ οὐδὲν αὐτῷ φορτικώτατον ὃ μὴ ἐνέγκοι, καθάπαξ ἐμβάλλον ἐαυτὸ πρὸς αὐθαιρέτους κακώσεις· καὶ γὰρ οὗτος μηδέπω ἀποθανὼν οὐκ²¹ ἀπώκνησε ζῆν μετὰ ἀποθιζόντων σωμάτων. Τέχνη μὲν οὖν τοῦ βαρβάρου αὕτη πρώτη καὶ μόνη κατὰ τὴν καθ' ἡμᾶς οἰκουμένην πέφηνεν εἰς καταστροφὴν ἀποβλέπουσα τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας. Οὐδὲ πρὸ ταύτης βάρβατος ἦ Ἕλλησιν τοιαῦτα κατὰ πολεμίων ἐμηχανήσατο οὐδ' ἂν, οἶμαι, μετὰ ταῦτα ὁ καθ' ἡμᾶς θεάτατο βίος. Ἐπεὶ δὲ τὴν Κορυφῶν καταλάβοι, ὥσπερ εἰς ἀκρῶρειάν τινα γενόμενος καὶ κορυφὴν καὶ χρησφύγετον τὴν Κορυφῶν ταυτηνὴν, καὶ ἐν τῷ ἀκινδύνῳ τυγχάνων ἀνήγερό τε ἀπὸ τῶν ἐν δόξῃ νεκρῶν καὶ τὴν νεκροφόρον ἐκεῖσε λάρνακα καταλείψας, ἡλίου τε ἐνεφορσίζτο πλείονος καὶ τοῦ ἀέρος ἀνέπνει καθαρωτέρου καὶ περιενόσται τὴν πόλιν τὴν Κορυφῶν. Ὅν ἑωρακότες ἐν ξένη καὶ βαρβαρικῇ στολῇ ἀνεπυθάνοντο τότε²² γένος καὶ τὴν τύχην, καὶ τίς τε εἴη, καὶ πόθεν ἦκει καὶ εἰς οὓς παραγίνεται. Ὁ δὲ τῶν μὲν ἄλλων ὑπερεώρα πάντων, ἀνεζήτησε δὲ τὸν δοῦκα τῆς πόλεως. Ἦν δὲ ἄρα οὗτος Ἀλέξιός τις θέματος Ἀρμενικοῦ²³ γενόμενος. Ὅν θεασάμενος μετὰ σοβαροῦ τοῦ βλέμματός τε καὶ σχήματος, καὶ σοβαρᾶ τῆ φωνῆ χρώμενος καὶ ὄλω βαρβαρικῇ, Ἀπαργεῖλαι προέταπτεν Ἀλεξίῳ τῷ αὐτοκράτορι, ὅτι Σοὶ ἐγὼ Βαϊμούντος ἐκεῖνος ὁ τοῦ Ῥομπέρτου, ὃν ἀνέκαθεν χρόνος καὶ σὲ καὶ τὴν ὑπὲρ σὲ βασιλείαν ἐδίδαξεν ὁπόσος τίς εἰμι τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἐυστασίαν, ἐφ' ὅπερ ἂν καὶ τὴν Ῥοπήν λάθοιμι, ὡς οὐκ ἂν ἀνασχολίμην ἴστω θεός τῶν πρὸς ἐμὲ γεγεννημένων κακῶν· ἐξόστου γὰρ διὰ τῆς Ῥωμαίων τὴν Ἀντιόχου κατέλαβον, καὶ Συρίαν ὅλην ἠνδραποδισάμην τῷ ἐμῷ δόρατι, πολλῆς παρὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς στρατιᾶς πικρίας ἀνεφορήθην, ἐλπίζω ἐξ ἐλπίδων παραπεμπόμενος, καὶ εἰς μυρίας συμφορὰς καὶ πολέμους βαρβαρικοῦς ἐμβαλλόμενος. Ἀλλὰ νῦν γὰρ ἴσθι με κἄν ἀπέθανον, πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς ἀναθεσθικότα καὶ τὰς σὰς διαδεδρακότα χεῖρας· πάντα

Varie lectiones ex cod. Coislino.

²¹ ἀποθιζόντων, ἀλλὰ σχήματι μόνῳ ἀποθανόντων, οὐκ. ²² τό τε. ²³ Ἀρμενιανῶ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

* Hic deficit cod. Flor.

γὰρ ὀφθαλμῶν καὶ πᾶσαν χεῖρα καὶ γνάμην δα-
 λυῶν ἐν σχήματι ἀποτεθνηκότος, νῦν καὶ ζῶν
 κινούμενος καὶ τὸν ἄερα πνέων, ἐκ τῆσδε τῆς
 Κερκυρῶς διαπέμπω πάνυ μεμισσημένως ἀγγελίας
 τῇ σῇ βασιλείᾳ· ὡς καὶ ἀναμαθῶν οὐκ ἂν πε-
 ριγαρῶς ἀποδέξιο· ὧς μὲν τῷ Ταγγρῆ καὶ ἐμῷ
 ἀνεψιῷ τὴν Ἀρτιόχου πόλιν παρακατελέμην
 πρὸς τοὺς σοὺς στρατηγούς ἀντίμαχον ἀξιόμα-
 χον καταλείψας αὐτόν. Αὐτὸς δὲ πρὸς τῶν ἰδίων
 ἀπειμὶ χώραν, σοὶ μὲν νεκρὸς ²⁵ φημιζόμενος
 καὶ τοῖς σοῖς, ἐμοὶ δὲ καὶ τοῖς ἐμαυτοῦ καὶ ζῶν
 καὶ κατὰ δεινὰ σοῦ ²⁶ βουλευόμενος. Ἐφ' ᾧ γάρ
 τὴν ὑπὸ σὲ Ῥωμαίων κλονήσεις καὶ ζῶν ἀπο-
 τέθνηκα, καὶ ἀποθανῶν ἐζησα. Εἰ γὰρ τὴν ἀντι-
 πεῖαν ἡπειρόν καταλάβοιμι καὶ Λογγιβάδους
 καὶ πάντας Λατίνους καὶ Γερμανούς καὶ τοὺς ^B
 καθ' ἡμᾶς Φράγγους ὀφθαίμην ἄνδρας Ἄρσος
 μνημόνας, πολλῶν φόρων καὶ πολλῶν αἱμάτων
 τὰς σῆς ἐμπλήσω καὶ πόλεις ²⁷ καὶ χώρας, ἕως
 ἂν ἐπ' ἡμεῶν τοῦ Βυζαντίου τὸ δόρυ πηξάμην.
 Εἰς τοσοῦτον ἔρα ὁ Βάρβαρος ἀλαζονείας ²⁷ ἐπῆρτο.
 evantis sancienda denuntiatione cognoscite. Paxo autem ut cogitandum magis tibi sit de tuis defensandis
 quam de alienis oppugnandis urbibus. Nimirum non alio consilio, vel paulo ante vivens inter mortuos me
 abdidit; vel nunc a mortuis rursus ad vivos redeo, quam ut tumultu, clade, rapina, ferro, flammisque
 Romaniam que tibi paret universam agerem ferremque. Nec moram tibi longam indulgeo malorum.
 Simul oppositam e regione continentem, versus quam modo salvo, attingero Longobardos, et omne Latinum
 nomen, tum præterea Germanos et nostrates Francos, quales quamque bellicosos viros in te conjura-
 tos atque armatos ducam: neque quiescemus a miscendis replendisque cæde ac sanguine terris atque
 urbibus ditiosis tuæ, quoad victricem hastam in ipsius regis Byzantinæ civitatis foro figamus. Eo
 usque insolentium minarum ventosissimi Barbari amentia processit.

Varie lectiones ex cod. Coisl. in.

²⁵ Desunt voces σοὶ μὲν νεκρὸς, etc., ἐμαυτοῦ καὶ ζῶν καὶ. ²⁶ δεινὰ κατὰ σοῦ. ²⁷ Deest vocula καὶ.
²⁷ ἀλαζονείας.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΒ'

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XII.

343 ARGUMENTUM.

Baimundi et Alexii contrarii utrimque apparatus ad bellum imminens. Tancredi res in Asia prospero gestæ. Conjuraciones varis. Cometes Gallorum adventum portendit. Imperatoris et Irenes ejus conjugis laudes varis. Baimundi ex Italia in Illyricum trajectio.

PERIOCHE.

Baimundus expeditionem in Illyricum parat. Cum rege Francorum duplicem affinitatem contrahit. Imperator ad Occidentis principes contra Baimundum scribit. Baimundus Alexium Augustum paganum vocat. Galli comites trecenti a Babylonio tyranno capti. Augustus

ad eos liberandos mittit. Babylonius eos Augusto donat qui eos humanissime tractat et apud se habet. Iis testibus contra Baimundum utitur, eos dimittens ut in patria ipsorum imperatoris famæ succurrant. Is Thessalonicam **344** se confert duplici de causa. Copias evocat ex Asia. Aspietes Monastræ subrogatus, parum prudenter se gerit. Tancredus parat irruptionem in Ciliciam. Aspietes genio indulget. Luxuriæ illius quæ causa quive effectus. Tancredus Mopsuestiam capit; mox Ciliciam quoque cæteram. Tancredus animo et arte militari præstans. Excusatur imperatoris error in Aspiete. Nobilitas blanda conciliatrix favoris et honorum. Aspietis heroicum facinus; ejusque merces ab Augusto. Copiæ ad Sthlanitzam coactæ. Alexius vitæ mollis impatiens, Thessalonicam se transfert, ducta secum Augusta. Ea non libenter peregre agit. Religiosæ virtutes, ejus insignis pudor et modestia. Necessitate magna comes hæret Augusto peregrinanti cui podagræ dolores delinit et minuit. Excusatio Annæ quod domestica etiam minuta scribat. Alexius imp. sibi non parcat ut reip. consulat. Conjuratum periculis exercetur. Adversus eas magnum habet præsidium in vigilantia præsentis Augustæ. Hæc ideo illum sequitur peregrinantem. Modestia ejus insignis et efficaciâ sese exerens, licet lateret auctor. Maledicorum intemperici. Irenes Augustæ laudes. Expeditionibus interest, prælia vitat. Misericordia ejus et assabilitas erga pauperes: quibus consilio, non solum pecunia prodest. Etiam mensæ tempore misericordiam exercet. Fides Annæ in iis quæ de matre narrat. Cometa ingens. Gallorum adventum prænuntiat. Quandiu apparuerit. Oritur in occidente, in ortu occidit. Imperator in ejus significatione indaganda curiosus. Basilium consulit. S. Joannes apparet Basilio et quid cometa designet exponit. Imperator tirones erudit. Dyrrhachium de novo munit, eique Alexium fratris filium præficit. Classem armat. Clades Joanni a Dalmatis illata. Bolcanus pucem petit. Joannes filius Alexio imperatori nascitur cum sorore gemella. Anthelii signi ænei descriptio; unde sic dictum; vento dejicitur; hinc augurium trahitur mortis Augusti, ipso pie ac sapienter resellente. Conjunctio in Augusti vitam. Lamentatio Annæ ob infelicem patris sortem, apertis hostibus et occultis inimicis nunquam non objecti, cum esset tamen moderatissimus et cupidissimus atque amantissimus pacis. Imperatoris præstantis ideo in Alexio primum ostensa. Ejus solertia et mentis præstantia. Conjuratum novæ in Alexium auctores. Salomon senator a Michaeli Anema seductus. Salomonis Joannis descriptio. Anemarum sive Anemadum fratrum astutia. Salomonis simplicitas. Michael palatii fores obsidet. Conjuratum executio decernitur. Imperator zatricium de nocte ludens de periculo admonetur. Cubiculi imperatorii situs. Salomon et Basilacius comprehensi, fateri scelus nolunt. Salomon tamen mox territus aperit omnia. Necis consilium ex aliis cognoscitur. Salomonis exsilium. Augustæ humanitas et misericordia in Salomonis conjugem. Excæcatio in Michaeli decreta. Idem sæde traducitur per urbem. Commiseratio influentium. Annæ quoque ipsius. Conatus hujus ad liberationem Anemæ. Interventu matris utitur. Pro Michael Augustum orat et exorat. Manus æneæ Constantinopoli fixæ. Quid significant quemve usum habeant. Nuntius gratiæ reo addicto factæ ut sit efficax citra manus æneas afferri damnato debet. Michael in carcerem conjectus. Turris Anemæ ubi sita et unde sic dicta. Gregorius Trapezuntius dux, Dabatenum et nobiles Trapezuntios captivos detinet. **345** Hi seipsos manu et vi liberant. Imperator Gregorium frustra monet. Joannes contra Gregorium missus, eum vincit et capit. Imperator excæcare velle Gregorium præ se fert. Sed Joannis precibus eam pœnam condonat, Gregorius in carcere contumax. Imperatoris in eum benignitas. Cæsar Bryenius in Gregorio ad mentem reducendo frustra laborat. Gregorius liberatur et restituitur. Contostephanus contra Baimundum classi præfectus Imprudentia Contostephani. Tancredi mater Hydruntem obtinet. Contostephanus Brundisium oppugnat. Ars mulieris expugnationem impedit. Contostephanus a Gallis victus. Scythæ sex capti Baimundo magno usui sunt ad inflammandam Romani pontificis et Italorum invidiam in Alexium. Expeditio in Illyricum consensu concursuque omnium suscepta. Romani classarii fugantur. Gallis victoria e manibus eripitur. Contostephanus Aulonem recedit. Fretum e regione Aulonis servat. Contostephanorum metus. Lantulphi virtus et auctoritas. Contostephani Chimaram se recipiunt. Lantulphus Aulone relictus. Ordo et instructus classis Baimundi. Species ejus terribilis procul. Felicitas ejus transitus. Lantulphus fugit. Quæ gentes Baimundi exercitum conflarent. Ora Illyrici vastatur a Gallis. Oppugnatio Dyrrhachii decreta, quas ob causas? Ad eam apparatus. Regio circumvicina subjugatur a Gallis. Descriptio Dyrrhachii. Fines et forma sinus Adriatici. Elissus arx Dyrrhachio peropportuna; ea utitur imperator. De amne Drymone. Achris palus a Mochro rege Bulgaro exhausta et denominata. Centum alvei in unum ad Deuren juncti Drymoni fluvio magnitudinem et nomen dant. Cursor Scythæ ad Augustum missus trajecisse Baimundum nuntiat. Consternantur ejus comites, ipse securus et constans manet.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΒ΄.

Primæ Baimundi trajectionis in Asiam opera et consilia, machinationesque ambitiosæ simul ac perillæ, quibus imperium Romanum ereptum legitimo

Τὰ μὲν οὖν τῆς πρώτης τοῦ Βαϊμούντου διαπραΰσεως ἔργα καὶ ὅποια πραγματευσάμενος κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φαίνεται, τὰ σκῆπτρα τῶν Ῥω-

μαίων ἑαυτῷ μνηστειόμενος, καὶ ὅπως τὴν ἐκεῖθεν ὑποχώρησιν, μετὰ ῥῆδιουργίας προμηθευτάμενος, καὶ δὴ καὶ τυχῶν τοῦ σκοποῦ καὶ τοιαύτην τὴν ναυλοχίαν καταπερεὶ νεκρὸς φερόμενος ποιησάμενος τὴν Κορυφῶν κατέλαβεν, ὧδέ πη περιγεγράφω. Ἐχέσθω δ' αὖθις ὁ λόγος τῶν μετ' ἐκεῖνα τούτου πράξεων. Καταλαβὼν δὲ ὁ νεκρὸς ὁδωδῶς τὴν Κορυφῶν, καθά γε καὶ εἴρηται, καὶ ἀπειλησάμενος διὰ τοῦ ἐκεῖσε δουκὸς τῷ αὐτοκράτορι, ὅποσα ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε, πρὸς τὴν Λογγιβαρδίαν τὸν ἀπόπλουον ποιησάμενος, ἔργου ἤπειτο. Σκεπτόμενος αὖθις τὸ Ἰλλυρικὸν καταλαβεῖν, καὶ συμμάχους διὰ τοῦτο σπεύδιον συναγροχένοι πλείους τῶν πρὸ τοῦ, καὶ περὶ κήδους τῷ ῥήγι Φραγγίας ὁμιλήσας, τὴν μὲν τῶν θυγατέρων αὐτοῦ εἰς ἰδίαν αὐτοῦ γυναῖκα ⁸⁸ (90) ἐξέδοτο, τὴν δὲ γε ἑτέραν (91) δια- B πόντιον πρὸς τὴν Ἀντιόχου πόλιν ἐξέπεμψεν ἐφ' ᾧ συναφθῆναι τῷ ἀνεψιῷ αὐτοῦ Ταγγρέ. Εἶτα, δυνάμεις ἀπανταχόθεν μυριοπληθεῖς συλλεξάμενος ἐκ πάσης τε χώρας καὶ πόλεως, τοὺς κόμητας μεταπεμφάμενος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ στρατευμάτων τὴν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπεραΐωσιν ἐπέταχονεν. Ὁ γοῦν βασιλεὺς, τὰ διὰ τοῦ Ἀλεξίου πρὸς αὐτὸν μνησθέντα ἀκηκοὺς, εὐθὺς κατὰ πάσας τὰς χώρας Ἠύσσαν τε καὶ Γένουαν ⁸⁹ καὶ Βενετίαν γράμματα ἐπέστειλε, προπαρασκευάζων αὐτοὺς μὴ συναπαχθάντας τοῖς ἀπατηλοῖς τοῦ Βαϊμούντου λόγοις, ἐκεῖνῳ συνεφέψεσθαι. Καὶ γὰρ κεραιῶν ἀπάσας τὰς πόλεις καὶ χώρας, πολλὴν τὴν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος καταδρομὴν ἐπεποίητο, παγάνον ὀνο- C μάζων καὶ τῶν Χριστιανῶν πολέμιον.

μαίων, quibus praemonire satagebat omnes ac singulos, circumventi sermonibus, in partes ejus se abstrahi circumiens in imperatorem declamabat impune ac circumiens in imperatorem declamabat impune ac

Επεὶ δὲ καὶ ὁ Βαβυλώνιος τριακοσίου φθάσας κατέσχε τότε κόμητας, (92) ὅποτε τὰ ἀπειρα πλήθη τῶν Κελτῶν διὰ τῆς ἑσπέρας διαπαρμιωσάμενα

A domino, invadere sibi que asserere moliebatur; tum vero etiam recessus ejusdem ex Asia, mira, sed felici fraude confectus; illæ, inquam, mendaces exsequiæ et deportatio navalis spirantis mortui, qua homo in arcto deprehensus explicavit se ex angustiis, et Coryphum insulam salvus tenuit, haecenus narrata sunt. Quæ consecuta deinceps sunt, Historiæ decurrentis exponet tenor. Pervecto in urbem Coryphum cadavere fontenti, prout dictum est, idem statim ex simulato mortuo furens hostis ingens, spirantes et supra modum audaces illas minas relatas a nobis, quas per illius urbis ducem intentandas Augusto curaverat, simul in Longobardiam nave pervenit, conferre in rem est aggressus. Cum ergo expeditionem alteram per Illyricum ducere cogitaret, ad eamque rem opus sibi esse videret pluribus sociis quam quot prima traiectione habuerat, regem **346** sibi Francorum devinxit affinitate duplici. Nam et ejus filiarum unam sibi uxorem junxit, et alteram impositam classi defendendam curavit Antiochiam, tibi Tancredo nepotæ suo nuberet. Inde cura ad comparandum exercitum versa, innumerabiles undecunque collegit copias; ex quavis regione ac civitate comitibus convocandis, cum quanto maximo armatorum numero quem exditionibus quique suis possent cogere. Quorum omnium trajectio in Illyricum summa ope urgebatur. At imperator accepto indicio per Alexiam ducem urbis Coryphus, minarum et molitionum Baimundi, misit extemplo litteras ad omnes ferme principes ac republicas, Pisas præsertim, Genuam et Venetias, quibus præmonire satagebat omnes ac singulos, ne forte fallacibus et insidiosis Baimundi circumventi sermonibus, in partes ejus se abstrahi sinerent. Etenim ille urbes passim provinciasque plausibiliter quidquid de alieno, eoque ignoto principe apud longe positos et parum æquos persuasurum se facile sperabat et pro sua malitia optabat: nempe illum Christianorum esse hostem infensissimum, quem ideo paganum nominabat.

Bene autem et commode contigit ad eam calumniam coarguendam redemptio captivorum Francorum præcipua imperatoris opera ac studio tentata

Variae lectiones ex cod. Coislino

⁸⁸ αὐτῷ γυναικα. ⁸⁹ Θνούαν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(90) *Γυναῖκα*. Boemundus multo æris alieni pondere fatigatus, ut ad debiti solutionem se pararet, et ut de partibus ultramarinis majores militum secum traheret copias, principatus sui cura Tancredo commissa, in Apuliam transiit an. Chr. 1103, ut pluribus narrat Tyrinus, lib. II, cap. 1; Fulcherius, lib. II, cap. 25; Albertus Aq. lib. IX, cap. 47 *Hist. Hieros.* hoc an. *Gesta Franc.* cap. 52. Ex Apulia deinde in Galliam transiit, et Constantiam Philippi I Francorum regis filiam obtinuit in uxorem. Nuptias post Pascha Carnuti magno apparatu celebratas an. 1106, tradunt passim nostri, Sugerius, in *Lud. VI*, cap. 9; Ordericus, lib. V et XI; Guibertus, lib. III, cap. 2; lib. VII, cap. 34; Fulcher. lib. II, cap. 28; Tyrinus, lib. II, cap. 1; Petrus Diaconus, lib. IV; *Chron. Cas.* cap. 50; *Chron. Andeg.* apud Labeum, tom. I *Biblioth.* pag. 289; et vetus scriptor tom. IV *Hist. Franc.* pag. 94 et 98. Perperam igitur Albericus nuptias Boemundi in an. 1103, conjicit. Vide Eadmerum, lib. IV *Hist.*

D *Novor.* pag. 88.

(91) *Τὴν ἑτέραν*. **381** Tyrinus loco laudato, de Boemundo: Qui postquam in Apuliam pervenit, modico tempore in sua regione moram faciens, assumpto de suis fidelibus honesto comitatu, Alpes transiens ad Dominum Philippum illustrem Francorum regem pervenit, a quo inter cætera, duas ejus obtinuit filias, unam de legitimo natam matrimonio, Constantiam nomine, quam sibi foedere conjugali sociavit in uxorem; alteram, nomine Circilianam (quam ei Andegavensium comitissa, quæ spreto marito ad eundem dominum regem se contulerat, uxore adhuc vivente pepererat) quam Domino Tancredo nepotæ suo ex Apulia missam destinavit uxorem. Nupsit illa post Tancredi mortem Pontio Tripolitano comiti. Albertus Aq. lib. XII, cap. 19. Vide Sammarth. in *Hist. geneal. Fr. reg.* et Notas Acherii ad Guibert. pag. 590.

(92) *Κόμητας*. Conferendus Albertus Aq. lib. X, cap. 38 et 39.

perfectaque. Siquidem prima illa effusione in Asiam innumerabilium Gallicorum exercitum, quando et Antiochia et Tyrus et adjacentes universæ civitates illa flagrans vi primi tumultus laborabant, quodam successu Gallis infausto, ut sunt varice bellorum vices, Babylonius tyrannus Francos comites fere ad trecentos ceperat et dura in primis custodia tenebat; in teterriano, atque ad inusitatum antiquæ crudelitatis morem et usum, olim designato quodam carcere. Eos illic tot ac tales longe acerbissimam tolerare captivitatem audire imperator sine tenerrimo misericordiæ sensu non potuit: nec sine proposito ac decreto animi non magis benefico quam efficaci liberationis ac libertatis illorum quovis pretio ac studio representandæ. Ad hanc rem Nicete Panucomite litteris et pecuniis instructo imperat ut Babylonis adeat principem, redditisque ab Augusto Epistolis legationem in captivorum auxilium verbo quoque ipse peroret quam accuratissime; contendens a Babylonio multa interposita promissione gratiæ ab imperatore ineunda ut miseros comites solutos vinculis abire liberos sineret. Viso Babylonius Panucomite, auditoque, lectis etiam litteris quas ab Augusto attulerat, solutos statim vinculis comites custodia educit, nequaquam tamen libertate illos plena donans: sed e sua potestate in jus imperatoris transferens, deducendos ad ipsum Panucomitæ tradit, pecuniis quæ offerebantur plane recusatis: sive quod minores eas duceret quam ut in pretium tot taliumque capitum possent sufficere; sive quod avaritiæ suspicionem fugeret; sive denique quod totam rem imputari ab imperatore solidæ gratiæ, et reddendo ipsi aliquando cum usura **347** beneficio, studeret: quarum cogitationum quæ potissimum apud Barbari animum prævaluerit, Deus scilicet novit. Utat si deductis ad se captivos prius cepto imperator cernens, facilitatem infidelis principis et valde admiratus est, et in lucri ac beneficii maximi parte numeravit. Porro ipsos miseros omni complexus charitate, nullum finem percontandi faciebat audiendique de nupera infelicitate ipsorum: atque illi cum narrarent sese tanto tempore, totque evolutis periodis solarium orbium ex quo in carcerem detrusi fuerant, solem vidisse ne semel quidem, ac neque ad momentum relaxatos esse a vinculis, sed nec alium omnino quemquam gustasse cibum aut potum quam panem et aquam meram, colligebat calentibus lacrymis pius et humanus princeps; et non utique otiosa significatione misericordiæ se defunctum ratus, insuper omni oggerenda copia opportunarum rerum, pecuniarum, ciborum, vestium, balnearum quin etiam et remissionis ceteræ, abstergere illis memoriam tunc illæ prioris, et fortunam meliorem plenius totius benignitatis officiis propinare satagebat, mirantibus sine tunc ipsis, ac nunquam satis suspicere prædica-

τὴν Ἀσίαν τὴν τε Ἀντιόχου πόλιν, καὶ τὴν Τύρον καὶ τὰς παρακειμένας ἀπάσας πόλεις καὶ χώρας ἐμάστιζε καὶ δεσμώτας ἐμφρούρους εἶχεν· ἡ δὲ φρουρὰ δεινὴ τῶν πάλαι γεγεννημένων. Καὶ περὶ τῆς τούτων ἀλώσεως καὶ τῶν ἐντεῦθεν συμπεσόντων τούτοις δεινῶν μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ, ἐδάκνετό τε τὴν ψυχὴν καὶ ὄλος τῆς ἐκείνων ἀναβρύσεως ἐγεγόνει· καὶ μεταπεμφάμενος Νικήταν τὸν Πανουκωμίτην ^α μετὰ χρημάτων πρὸς τὸν Βαβυλωνίον ἐξαπέστειλε γραφὰς πρὸς αὐτὸν ἐγχειρίσας δι' αὐτὸς δορυαλώτους ἐκείνους ἠτείτο κόμητας, πολλὰς ὑποσχόμενος αὐτῷ τὰς χάριτας εἰ τούτους λύσας τῶν δεσμῶν ἀπολύσει. Ὁ δὲ Βαβυλωνίος τὸν Πανουκωμίτην θεασάμενος, καὶ ἀκούσας ἅττα δὴ παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν διεμνησθεῖ, ἀνετίξα: **B** δὲ καὶ τὰς γραφὰς λύσει μὲν παραχρῆμα τοὺς κόμητας τῶν δεσμῶν, ἐξάγει δὲ τῆς φρουρᾶς. Οὐ μέντοι γε παντὲως ἐλευθερίας αὐτοὺς ἀξιοῖ, ἀλλὰ τῷ Πανουκωμίτῃ παραδίδωσι, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τούτους ἐξαποστείλας, μηδισιῶν τῶν ἀποσταλέντων χρημάτων ἀναλαβόμενος, εἴτε δὲ ὡς μὴ ἀπὸ χρόνων πρὸς τοσοῦτων λύτρον, εἴτε καὶ δωροληψίας ἐκφύγων ὑπόνοιαν, καὶ ὡς μὴ φαίνοιτο τιμῆς τούτους ἀποδιδόμενος, ἀλλὰ καθαρὴν τὴν χάριν ἀπονέμων τῷ βασιλεῖ καὶ ἀκίβδηλον, εἴτε καὶ πλείονων ἐφιέμενος. Θεὸς ἂν εἶδειη. Τούτους ὁ βασιλεὺς καταλαβόντας θεασάμενος ὑπερηγάσθη μὲν τὴν τοῦ βαρβάρου γνώμην καὶ τεθαύμακεν. Ἐπιπόνως δὲ τούτους περὶ τῶν συμβεβηκότων αὐτοῖς ἐπιρωτήσας καὶ μεμαθηκῶς ὅπως ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον **C** καὶ τοσοῦτων κύκλων περιόδους ἐμφρούροι ὄντες οὐδὲ ἅπαξ ἥλιον εἶθεάσαντο, οὐδὲ τῶν δεσμῶν ἐλύθησαν, ἀλλὰ καὶ τροφῶν παντοίων ἀγευστοὶ τὸ παράπαν ἐπὶ τοσοῦτον διαμεμενήκεσαν, μόνου ἄρτου καὶ ὕδατος μεταλαμβάνοντες, οἰκτείρας τοῦ πάθους καὶ θερμὴν καταστάξας δάκρυον πολλῆς παραχρῆμα ἡξίου φιλοφροσύνης, χρήματά τε ἐπίδοις καὶ ἄμφια παντοία παρασχών· εἰς βαλανεῖά τε προτρεπόμενος καὶ παντοίως τῆς τοσαύτης κακότητος ἀνακτῆσασθαι τούτους μηχανώμενος. Οἱ δὲ ἔχαιρον ἐφ' οἷς παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος εἶπεπίνθασιν οἱ πρὶν ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι, οἱ παραβάται τῶν πρὸς αὐτὸν ὀρκίων καὶ ὑποσχέσεων τὴν τοσαύτην ἐς αὐτοὺς κατανοοῦντες ἀνεξικακίαν. Ὁ δὲ μεθ' ἡμέρας μεταπεμφάμενος τούτους ἔφη· **D** Ἄδειαν ὑμῖν τοῦ λοιποῦ δίδωμι ἵνα ὀπόσον βούλεσθε κατὰ ταύτην τὴν πόλιν ἐγκαρτερήσητε μεθ' ἡμῶν. Ὅσπητικα δὲ τις τῶν οἰκείων ἐπιμνησθεὶς ἐθέλησσι ἀναχωρεῖν, ἀκωλύτως καὶ τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φερούσης ἄψαιτο συνταξάμενος ἡμῖν, καὶ οὕτω διὰ χρημάτων καὶ παντοίας ἄλλης οικονομίας ἐφοδιασθεὶς καλῶς διευθετηθήσῃ. Καὶ ἀπλῶς καὶ παρῆναι καὶ ἀπεῖναι ἄδειαν ἔχειν ὑμᾶς βούλομαι, καὶ τὸ βουλευτὸν ὡς ἐλευθέρους κατὰ τὴν οἰκείαν γνώμην πράττειν. Ἦσαν μὲν οὖν τέως οἱ κόμητες μετὰ τοῦ αὐτοκρά-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

^α Πανουκωμίτην. Sic semper.

τορο; παντοίας, ὡς εἶρηται, θεραπείας ἀξιούμενοι καὶ δυσασπαστῶς αὐτοῦ ἔχοντες. Ἐπεὶ δὲ Λογγιβαρδίαν ὁ Βαϊμούντος καταλαβὼν, ὡς ὁ λόγος φθᾶσας ἐδήλωσε πλείω τῶν προτέρων στρατευμάτων σπεύδων συναγγχεῖν, πολλὰ τοῦ αυτοκράτορος κατέτρεχε, κατὰ πᾶσαν πόλιν καὶ χώραν περιῶν καὶ παγάνον αὐτὸν λαμπρῶς τῆ φωνῇ ἀνακηρύττειαν καὶ τοῖς παγάνοις (93) ὅλη γῆν ἐπαρήγοντα. Τοῦτο ὁ αυτοκράτωρ μεμαθηκώς τοὺς ῥηθέντας κόμητας, τὸ μὲν τοῖ^α καὶ αὐτῶν προθυμωμένων ἤδη πρὸς τὰς σφῶν ἀπιδίναι χώρας, τῆ δὲ τι καὶ πρὸς ἔλεγχον τῶν κατ' αὐτοῦ παρὰ τοῦ Βαϊμούντου διακηρυκωμένων, θαψιλῆς τὰς διωρεῖς ἐπιχορηγήσας αὐτοῖς, οἴκαδε ἐξαπέστειλεν· αὐτὸς δὲ πρὸς τὴν Θεσσαλοῦ πόλιν σπουδαίως ἐξῆρει, ἅμα μὲν τοὺς νεήλυδας τὰ στρατιωτικὰ παιδεύειν, ἅμα δὲ καὶ τὸν Βαϊμούντον ἐκ τῆς περὶ αὐτοῦ φήμης ἀπείργεσθαι τῆς ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸς τὴν ἡμεδαπὴν διαπεραιώσεως. Ἀπελθόντες τοίνυν οἱ κόμητες ἐκαίνοι ἔλεγχοι τοῦ Βαϊμούντου γεγονάσι ἀψευδέστατοι ἀπατεῶνα καλοῦντες αὐτὸν, καὶ μηδ' ἐπὶ τῶν τυχόντι ἐπαληθεύοντα, κατὰ πρόσωπον αὐτῶν πολλαχίς ἐλέγχοντες μάρτυρας αὐτοπίστους ἑαυτοὺς καθιστῶντες.

sim civitates principumque aulas; ibique tum alia in se multa maledicentissime mentiri, tum clara voce proclamare imperatorem Alexium paganum esse paganorumque auxiliatorem ac factorem, matrem putavit eae famae succurrere, eo quod in manibus habebat, opportuno subsidio: comitibus nempe illis Latinis ac Francis (qui et ipsi jam commodum aliquo desiderio revisendae patriae tentari ceperant) ea in loca remittendis ubi testari de se praesentes, et nancisci fidem auctores idonei possent cum dicerent et sibi compertis documentis approbarent: Christianum in primis et Christianorum studiosum esse Alexium Augustum. Eos igitur bene volentes amplo **348** viatico instructos et donis oneratos officisque devinctos versus Italiam dimittit. Qui sane non defuerunt ipsius spei, sed grandi ubique convicio Baimundi calumnias refutarunt; mendacem illum et impostorem, etiam in minimis quibusque quae adversus Alexium loqueretur: non voce tantum profitentes libera, verum gravitate quoque testimonii oculati et experientia subnixi, dictorum fidem cuivis facientes. At Augustus ipse sub discessum comitum se Thessalonicam transtulit, urgente in id consilium cura et spe duplici. Nam et nuper conscriptos tyrones exercere in rudimentis militaris artis necessarium putabat tanto imminente bello, cui rei locum illum videbat aptum; et eandem urbem non minus opportunam arbitrabatur ad vias ex propinquo commodas rationesque ineundas impediendi ne Baimundus in ditionem imperii ex Italia cum exercitu trajiceret

Ἐπεὶ δ' ἡ τοῦ Βαϊμούντου διαπειραίωσις ἀπανταχῇ^α διεδίδετο καὶ πολλῶν ἐδεῖτο ὁ αυτοκράτωρ δυνάμεων καὶ ἀναλόγου στρατεύματος ἀντικαθιστάμενου πρὸς τὰ Κελτικὰ πλήθη οὐκ ἔμελλεν οὐδ' ἀνεδύετο, ἀλλὰ τοὺς περὶ τὴν Κολλὴν Συρίαν μετεπέμπετο τὸν Καντακουζηνὸν φημί καὶ τὸν Μοναστράν.

Ὁ μὲν γὰρ τὴν Λαοδίκειαν (94) ἐφρούρει, ὁ δὲ τὴν Ταρσὸν τοῦτους οὖν ἐκαίθην μεταπεμπόμενος, οὐκ ἐρήμους τὰς ὑπ' αὐτῶν φρουρουμένας χώρας καὶ πόλεις κατέλιπεν. Εἰς μὲν γὰρ τὴν Λαοδίκειαν τὸν Πετζέζην μεθ' ἑτέρων ἐπέμπει δυνάμεων, ἐς δὲ γε Ταρσὸν, καὶ ἀπάσας τὰς ὑπὸ τὸν Μοναστράν πόλεις καὶ χώρας, τὸν Ἀσπιέτην. Ἄνθρωπος δὲ οὗτος εὐγενής

Variae lectiones ex cod. Coislino.

^α τι. ^β ἀπανταχοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(93) Παγάνον. Vide not. ad pag. 567.

(94) Λαοδίκειαν. Nam Laodicea ab Alexianis

A reque valentibus tantam imperatoris in se illi rebelles ac perjuros patientiam. Ille vero postquam ista indulgentia multis diebus eos habuit, accersitos ad se sic allocutus est: *Quid matitis; vel hic ut hactenus apud nos nobiscum vivere, vel aut in domos vestras aut alio pergere, vestri plane juris atque arbitrii facio. Moneat nos tantum si qui forte abire volet, instruemus eum copioso viatico; et super ceteram sollicitudinem providendae illi securitatis viae cujusvis, etiam amplis ipsam muneribus prosequemur. Tum um ne quis mala fide se liberatum queri possit aut non in plenam assertam libertatem, denuntio plane ac praedico, vestri vos juris ac liberae potestatis esse omnes. Sive manetis, jucundi hospites; sive abitis, grati nihilominus amici. His illi auditis eo*

magis in manendi proposito confirmati sunt, quod haec tam humana relaxatio libertatis obnoxiae, verecundia ipsos quadam et nova teneritudine grati animi, catenis quibusvis eo fortiore quo blandiore, alligabat obsequiis et conspectui hominis tam benefici, cuius liberalitatis prolificissimae fructus in momenta singula uberrimos ferebant. Verum cum accepisset imperator transgressum eo modo quem retulimus in Longobardiam Baimundum obire pas-

Cum ergo illa ipsa Baimundi trajectio velut mox futura late celebraretur, subducta imperator ratione suarum opum ac virium, compertoque sibi deesse copias quas pari numero brevi adfuturis exercitiis Gallicis opponeret, nihil ut in urgenti necessitatis articulo, cunctatus, Romanos e Coele-Syria exercitus accersit: eas, inquam, copias quae partim auspiciis et ductu Cantacuzeni Laodiceam obtinebant, partim sub Monastra Tarsum Ciliciamque servabant, festinare ad se cum ipsis ducibus praecipit: nequaquam illas tamen urbes ac regiones deserens penitus aut relinquens nudas. Nam Laodiceam quidem novo cum aliis copiis a se misso duci

paulo ante capta fuerat, Gallis Acropolim ab hac obtinentibus, supra lib. II, pag. 559.

commendavit Pezæam; in Tarsi vero præfectura, cæterarumque quæ Monastræ circum parebant custodia regionum atque urbium Aspieten substituit virum Armenium domo nobilem, et fortitudinis gloria tunc celebrem in paucis: quænamquam ille quidem in expeditione istâ famæ expectationisque de se publice pessime respondit. Siquidem cum præfectus Antiochiæ Tancredus, quem relictum in Syria vidimus, palam loqueretur sese urbes Ciliciæ provinciamque illam universam, quam ereptam Turcis optimo paulo ante jure possedisset, recuperare vellet: neque id dicere contentus, etiam scriptis quoquo-versum litteris, quæ multæ ad A-pieten deferebantur, idem passim denuntiaret, ac pejora etiam minaretur; quin etiam comminationes sancire factis initia rerum ordientibus; quarum alia representabat, alia statim acturum præ se ferebat; cogens videlicet undique milites Armenos et Gallos, eosque quotidie ad congressus præliorum atque ad cæteras officii militaris partes exercendo fingens: tum vero etiam quasi fumum ederet prænuntium ignis secuturi manus subinde armatorum expeditas ad prædam improvisis excursionibus mittens: nec segnius inter hæc omnia muris quatiendis aptas machinas, et reliquum oppugnationum apparatus diligentissime comparans. **349** Cum ea, inquam, omnia iam non obscure aut dissimulanter gereret Tancredus pararetque, mira tamen in securitate acquiescebat Aspietes, tanquam in pace fundatissima no-umbra quidem periculi ulla imminente, compositionibus nocturnis tempus suaviter absumens, nihilominus in Bacchi militia quam in Martis castris miles strenuus. Eo porro in gurgitabat, sese licentius voluptatibus recens accepta cum magistratu facultate atque occasione his perfruendi quod qui diu sub oculis Augusti obnoxiam ac censuræ metuente: toleraverat militiam: nunc subductus disciplinæ, provinciæ insuper longe ab aula atque ab arbitris remotæ præpositus, collectam ex longo sitim, oblata simul et copia et licentia, nunquam satis explere poterat. Itaque isto luxu ferox ille prior ac martius cito resolutus animus, nihil deinde virile habuit quod deducenti minas in rem adversario illi quem diximus bellatori duro, ac totas experienti vires suas in Ciliciam, opponeret. Quin adeo jam nostrum effeminaverant deliciae, ut ad primum tonitru procul appropinquantis belli eborresceret, nec jam in urbes regionesque Cilicum fulminea pernicie grassantis, vel reluctentiæ longe fulgetra inconniventibus ferret palpebris; nedum par esset impressioni co-

A ἐξ Ἀρμενίων ὀρμώμενος καὶ τῶν ἐπὶ ἀνδρείῳ διε-
θεσημένων ὡς ἡ φήμη τὸ τριηκᾶστα ἐκέρυττε, καὶ
ὁ τότε καιρὸς οὐ πᾶν τοιοῦτον ἔντα ἐξήλεγξεν ὅσον
γε τὰ εἰς στρατηγικὴν δύναμιν. Ὁ μὲν γὰρ τῆς
Ἀντιόχου ἐπιτροπεύων Ταγγρὲ ὄν ὁ λόγος φθάσας
καταλέλοιπεν ἐν Συρίᾳ, φήμας τε ὑπεπέμπειτο πυ-
κνὰς ὡς ἄρα ταχὺ καταλάβοι τὴν Κιλικίαν, ἐφ' ᾧ
πολιορκῆσαι αὐτὴν καὶ τῶν τοῦ βασιλέως ἀφελῆσθαι
χειρῶν, ἅτε ἰδίαν οὔσαν καὶ τῷ ὄρατι τούτου τῶν
Τούρκων ἀφαιρεθείσαν καὶ οὐ μόνον φήμας τοιαύ-
τας πάνταχόσῃ κατέπαμπεν, ἀλλὰ καὶ διὰ γραμμάτων
ἠπέλει τὰ χεῖρω τούτων ἅ καὶ τῷ Ἀσπιέτῃ καθ'
ἡμέραν ἐκάστην ἐνεχειρίζετο. Καὶ οὐκ ἠπέλει μόνον
ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπειλῶν πρόδρομά τινα καὶ ἐπέλει
καὶ καθυπισχνεῖτο ποιῆν, δυνάμεις τε ²² συναγχο-
B χῶς ἀπανταχόθεν ἐξ Ἀρμενίων τε καὶ Κελτῶν,
καὶ τούτους καθ' ἐκάστην ἡμέραν γυμνάζων καὶ
πρὸς παρετάξεις καὶ μάχας ἐξομαλίζων τὸ στρα-
τεύμα. Καὶ ἔστιν οὐ καὶ εἰς προνομὰς ἀποστέλλων
καὶ ἐν καπνῶν πρὸ τοῦ πυρὸς παρεμφαίνων, τὰ τε
πολιορκητικὰ ἔργα κατασκευαζόμενος καὶ παν-
τοιοτρόπως πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐαυτὸν ἀνιστῶν.
Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος. Ὁ δὲ Ἀρμένιος Ἀσπιέ-
της ὡσπερ μηδενὸς αὐτῷ ἐπικειμένου μηδὲ φο-
βούντος μηδὲ τοσοῦτον ἐπικρεμαννόντος ²³ κίν-
δονον, ἐκάθητο βραθυμῶν βαρυτάτους πότους νύκτωρ
ἐαυτῷ συνιστῶν ²⁴, καίτοι ἀνδρικότατος ἦν καὶ
Ἄρεος ὑπαπιστῆς γεννησιότατος. Ἐκὼν δὲ Κιλικίᾳ
προσώκειε πόρρω δεσποτικῆς χειρὸς γεγονῶς, καὶ
ἐναυθεντήσας τοῖς πράγμασι, πρυφαῖς ἐαυτὸν ἐκδε-
C δῶκε παντοίαις. Οὕτως ὁ Ἀρμένιος ἐκεῖνος ἐκθη-
λυνόμενος καὶ διαβρέων διηνεκῶς, ἐπειδὴ καταλάβοι
ὁ τῆς πολιορκίας καιρὸς, ἀναπεπτωκῶς ὤφθη πρὸς
στρατιώτην φερεπονώτατον τὸν Ταγγρὲ. Καὶ οὔτε
πρὸς τὰς βροντὰς ἐκείνου τῶν ἀπειλῶν κατεκροτήθη
τῆ ἀκοήν, οὔτε κεραυνοφόρου τούτου ἐληλυθότος
διὰ τῶν κατὰ Κιλικίαν πορθήσεων, πρὸς τὰς ἀστρα-
πὰς ἐτήρεινεν. Ὁ μὲν γὰρ Ταγγρὲ ἀθρόον ἐξ
Ἀντιόχειας στρατεύσας στρατὸν μυριάνδρον καὶ
διχῆ τούτους διελέμενος, τοὺς μὲν διὰ τῆς ἠπέρου
πέμπει ταῖς Μόψου (95) πόλεσι ²⁵, τοὺς δὲ ναυσί-
τριήρασιν ἐμβελῶν διὰ τῆς θαλάττης ἄγει τῷ πο-
ταμῷ Σάρωνι (96). Πρὶ δὲ ἀνωθεν οὗτος ἀπὸ τῶν
τοῦ Ταύρου ὄρων, καὶ διαμέσου παραβρέων τῶν δύο
D πόλεων, Μόψου τῆς τε καταλειυμένης καὶ τῆς
ἰσταμένης, εἰς τὸ Συριακὸν ἐκδίδωσι πέλαγος, ἀφ'
οὗ αἱ νῆες ἀναπλεύσασαι τοῦ Ταγγρὲ καὶ τὰ στό-
ματα πελάσασαι τούτου τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὰς
γεφύρας ἀνήχθησαν αἱ τὰς ἀμφοτέρας πόλεις συν-
ἄπτουσι. Περιεβράβητο τοίνυν ἡ πόλις ἐκατέρωθεν

Variae lectiones ex cod. Coislino.

²² δέ. ²³ ἐπικρεμαννόντος. ²⁴ κροσσῶν. ²⁵ πόλεις.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(95) Ταῖς Μόψου. Mopsuestiam, seu Mamistam, Alexius pariter expugnauerat, supra, pag. 540.

(96) Σάρωνι. Saron, qui et Sarus Ptolemæo, lib. v, et Procopio, lib. v De ædif. Just. Ciliciæ fluvius Mopsuestiam veterem, seu dirutam, et novam suo cursu dirimebat. Alsheriph Alderisius,

v part. clim. 4: Massisa, Græce dicitur Mamistara, eisque hæc duas in urbes divisa, positas in ambabus ripis fluminis Gihon, etc. A Sarone fluvio dicitur Saronius sinus, de quo Eustathius ad Dion. pag. 60 et 61.

τῷ στρατεύματι βαλλομένη. Ἐνθεν τοι καὶ ῥαδίως εἶχον διανχυμαχεῖν πρὸς τὴν πόλιν οὕτως, καὶ περὶ μαχεῖν ἐκ θατέρου οἱ ἀπὸ τῆς γῆς αὐτὴν ἐπιθλίβοντες. Ὁ δὲ ὡσπερ μηδεμιᾶς καινοτομίας ὑπόσεως μηδὲ τοσούτου σμήνου στρατιωτῶν περιδομῶντος κύκλω τὴν πόλιν, ὀλίγα τούτων ἐφρόντιζεν. Οὐκ οἶδ' ὅτι παθῶν καὶ ἀναξίως τότε τῆς αὐτοῦ γενναϊότητος διατεθείς, τοῦτο εὐμειψτότατον τὸν ἄνδρα τῷ βασιλικῷ στρατεύματι πεποίηκε. Τί οὖν εἴδει παθεῖν τὰ; Κιλικικὰς πόλεις ὑπὸ τηλικούτου καταστρατηγούμενης ἀνδρός· τί τε γὰρ ἄλλα ὁ Ταγγρὲς ῥωμαλεώτατος τῶν κατ' αὐτὸν ἐγεγόνει καὶ εἰς στρατηγικὴν ἐμπειρίαν τῶν σφόδρα θαυμαζομένων, πολιορκῆσαι δὲ πόλεις ἀφυκτότατος στρατηγός. Καὶ θαυμάσαιέ τις ἐνταυθοῖ γεγονώς πῶς τὸν αὐτοκράτορα διέλαθε τὸ τοῦ Ἀσπιέτου ἀπειροπόλεμον. Ἐγὼ δ' ἂν ὑπεραπολογησαίμην τοῦ ἐμοῦ πατρὸς, ὅτι τὸ τοῦ γένους ἐπίσημον τὸν αὐτοκράτορα πέπεικέν, ὡς ἦ τε τοῦ γένους λαμπρότης καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος περιδότητον πολλὰ συνεισενεγκεῖναι· ἔχει τῆ τοῦ Ἀσπιέτου ὀρχῆ. Ἦν γὰρ τῶν Ἀρσακιδῶν τὰ πρῶτα φέρων ἐκεῖνος, καὶ ἐκ βασιλικῷ καταγόμενος αἵματος. Ἐνθεν τοι καὶ στρατοπεδάρχην αὐτὸν ἤξιώκει πάσης ἀνατολῆς, καὶ εἰς ὑπερηφάνους βαθμίδας ἀνήγαγεν, ἄλλως τε καὶ πείραν τῆς ἀνδρίας ἐκείνου λαθῶν. Καὶ γὰρ ἴπποταν τῷ Ῥομπέρτω συνακρότητα πόλεμον ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐμὸς γενέτης, καθάπερ ἐμνημόνευστα κατὰ τὴν τοῦ πολέμου ἐκαίνου σύβραξιν, Κελτός τις ὑπερωμίας ἰθύνει τὸ δόρυ, καὶ μωπίσας τὸν ἵππον, καθάπερ τις σκηπτὸς ἐμπίπτει τῷ Ἀσπιέτῃ. Ὁ δὲ τοῦ ξίφους ἐπιδραξάμενος δέχεται τὴν τοῦ Κελτοῦ βίβαν φορὴν καὶ τιτρώσκειται μὲν καιριωτάτην πληγὴν τοῦ δόρατος τὸν πνεύμονα μὲν παραμείψαντος, ἐκείθεν δὲ διὰ τῆς ῥάχews διενεχθέντος. Ὁ δὲ μήπω συγχυθείς τῇ πληγῇ μηδὲ τῆς ἔδρας ἐκκυλισθείς, ἀλλ' ἐδράσας ἑαυτὸν ἰσχυρότερον, παίει τὸν βάρβαρον κατὰ τῆς κόρυθος, καὶ δίχα διαιρεῖ καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν κόρυθα. Καὶ πίπτουσι καὶ ἄμφω τῶν ἵππων, ὁ μὲν νεκρὸς ὁ Κελτός, ὁ δ' Ἀσπιέτης ἐτι ἐμπνέων. Ὅν οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἀναλόμενοι γεγονότα πινυάπασιν ἐξαιμον καὶ καλῶς ἐπιμαληθέντες πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἤνεγκαν, δεικνύντες καὶ δόρυ καὶ τὴν πληγὴν, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Κελτοῦ δηγούμενοι. Ταύτης τῆς οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνδρίας καὶ τόλμης τῆς τηλικαῦτα μεμνημένος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ τούτοις ἐπισυνάψας τὸ γένος καὶ τὴν ἀπὸ γένους εὐκλειαν, ἀξιόμαχον στρατηγὸν ἀποστέλλει κατὰ τὴν Κιλικίαν πρὸς τὸν Ταγγρὲς, στρατοπεδάρχην τετιμηκώς, καθάπερ φθάσασα γέγραφα.

meum parentem pugnat, contigit aliquando ut Gallus quidam, proceritatis toto humero vulgus excedentis, arrecta lancea, subditisque equo calcaribus, turbinis rapiditate in Aspieten rueret, qui animo constans ingruentem Gallum, infesto contra occurrens gladio excepit. At caro illi quidem constipia stetit; nam cuspis hastæ procurrentis adversum Aspietæ pectus fodiens, per transverberatum pulmonem ad dorsi spinam ietum pertulit, illacque sibi exitum rupit. Verum ille nec impulsu iam ve-

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁷ συνεισενεγκεῖν. ⁸⁸ τοῦτον προχειρισάμενος.

A tam repellendæ. Etenim erumpens Antiochia Tancrobus cum armatorum decem millibus, partem copiarum versus utramque Mopsuestiam novam et veterem itinere terrestri proficisci jussit, partem triremibus impositam maritimo cursu admoveat ostiis Saronis amnis, qui ex Tauri fluens montibus inter duas Mopsi urbes alteram olim destructam, alteram recentius ædificatam, in Syriacum deinde labitur pelagus: unde promotæ remigio Tancredi triemes et per fauces ostiorum penetrantes usque ad ipsas quæ civitates ambas connectunt pontes, pervenerunt. Hinc jam ancipiti scilicet et ineluctabili circumventa Mopsuestia malo premitur; classe a fluvio infesta, firmis et fortibus a terra copiis uno tempore irruentibus. Dum interea præclarus Ciliciæ custos, quasi ne tanto quidem expergefactus strepitu, nihil expediret opis consilivæ, sed immensum quantum suorum vel natalium vel priorum facinorum oblitus, velut attonitus, inertis desidia conquiescere pergeret; quæ res eum incredibiliter exosum regio limitis illius exercitui reddidit. Jam animo subicere quisque suo potest, vel me tacente, quid urbibus tum Ciliciæ contigerit, totum et nullo fractum resistantium objectu acerrimi bellatoris impetus sustinentium Tancredi: qui præterquam quod manu ipse prævalens, et vehementissimus instando erat, etiam ad vires ac robur inusitatum summam longo usu partam peritiam addiderat cum cæterarum rei bellicæ partium artiumque, tum in primis obsidendarum et oppugnandarum arcium. Atque hic, quia statim occurreram video prudentis animo lectoris reprehensionem patris mei, quod is duci tam ignavo tantam provinciam commiserit, **350** pietatis officio me urgeri sentio ad istud imperatoris Alexii julicum ab imprudentiæ vituperatione vindicandum. Mihi porro ad defensionem istam argumentum supeditat idoneum Aspietæ istius eximia nobilitas, seriem generis a clarissimis repetens regibus; et inter ipsos, quibus hoc commune pluribus decus erat, Arsacidæ principem quemdam obtinens dignitatis locum. Nemo autem nescit quam efficax conciliatrix honorum apud optimos quosque esse soleat claritas ingens natalium ut mirari (multo minus accursare) nullus debeat Alexium Augustum si homini tanta sanguinis generositate commendato honores curules ac subsellii altioris magistratus deferendos duxerit, et cum stratopedarchæ dignitate, auctoritatem in omnes Orientalis limitis copias dederit. Præsertim cum compertam olim viri fortitudinem illustri documento meminisset. Si quidem per bella quæ alias narravimus a Roberto adversus

hementi, nec vulnere tam saxo, de statu fortis animi, ac ne de sede quidem corporis vel minimum dimotus, sese firmat viresque colligit ad plagam hostili reponendam, quam et alte insurgens talem inflixit in verticem Barbari ut et galeam illi et caput uno late ietu discinderet. Tum vero equis evoluti ambo feruntur in terram. Gallus quidem exanimis; Aspietes autem adhuc spirans. Quem qui assistant circum, tollentes jam prorsus exsanguem, prout tum licuit sedulo curatum ad imperatorem detulerunt, ostendentes et hostiam et plagam, et necem Galli referentes. Hujus et fortitudinis et audacie memoria cum splendore generis viri ejusdem hanc ei ab imperatore provinciam eblandita est: nec tantis (ut opinor) quasi fidejussoribus temere dici potest atque imprudenter Augustus credidisse, cum Arsacidarum nobilissimum, tam heroico facinore probatum cuius gerendæ rei, cuius hosti debellando parem, Ciliciæ præficientum opponendumque Taneredo, titulo ac potestate stratopedarchæ insignitum censuit, ut dixi.

Sed hæc de his satis. Cæterum imperator ad A omnes duces qui per universum sparsi erant occidentum litem litteris datis proficisci quamprimum cum suis quemque copiis convenireque ad Sthlantzam jussit. Quid autem ipse incitator aliorum? ad cessandum interea sibi, fruendumque parto, ac deliciis balnearum, et jucundo usu cæteræ luxuriæ transmittendum. Suaviter putavit tale tempus, more non paucorum qui fructum imperiorum ac potestatis in belluinæ vitæ impune usurpandæ licentia collocant? Minime sane. Quin ne in palatio **351** quidem tum morari sustinuit, sed prodiens uti diximus, Byzantio per medias Occidentales regiones Thessalonicam pervenit septembri mense indictione decimaquarta, vicesimo imperii sui anno Augustam secum, licet subinvitam, ducens. Non enim ea indoles aut consuetudo imperatricis matris meæ fuit, prodiret ut foras libenter, ostentareque se gauderet; verum eo potius natura ejus et studium vergebat, ut domi esset semper apud se, hoc est iis rebus intenta et vacans, quæ personam decebant illius, aut ingenio erant consentanea: veluti libros evolvere sanctorum Patrum, in sui considerationem atque censuram mentis oculos intro vertere, beneficentiæ dare operam, et liberalem ac munificam humanitatem in eos præsertim exercere homines, quos et a cultus ipso genere atque vestitus, et præsertim ab emendatæ actionis et vitæ specimine, vere ac sincere Deo servire intelligebat, religionique, oratione ad Deum quoti-

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν περὶ τούτων. Πρὸς δὲ γε τοὺς κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐνδιατρίβοντας ἡγεμόνας ἐτέρας ἐκπέμπει γραφάς, κατευθὺς Σθλαντίτζης τὴν πορείαν ἐνταίλαμενος ποιῆσθαι. Τί δὲ τοὺς μὲν προμάχους μετεκαλεῖτο, αὐτὸς δὲ ἀναπεπτώκει ῥαστώνης ἀπολαύων καὶ βαλανείοις ἠρώμενος, ὅποια εἰώθασιν οἱ τὸν βοσκηματώδη βίον προσελάμβανον βασιλεῖς; Οὐ μὲν οὖν ἀλλ' οὐδὲ περὶ τὰ ἀνάκτορα ὄλω; ἐνδιατρίβειν ἔτι ἠνέσχετο. Ἐξελθὼν δὲ τοῦ Βυζαντίου ὡς ἀνωθεν εἴρηται κατὰ τὸ μέσον τῶν ἐσπερίων ἐληλύθει χωρῶν, τὴν Θεσσαλοῦ πόλιν καταλαβὼν εἰς μῆνα Σεπτέμβριον ἐπινημήσεως ἰδ' (97), κ' ἔτους οὗτος ⁹⁹ ἐξ οὗ τὰς τῆς βασιλείας ἡνίας περιεζώσατο καὶ τὴν Αὐγούσταν δὲ παραδάσατο συνεξηλυθέναι ¹⁰⁰ μετ' αὐτοῦ. Ὁ γὰρ τρόπος ἐκείνης τοιοῦτός τις ἦν· οὐ πάνυ τι δημοσιεύεσθαι ἠθέλην, ἀλλὰ τὰ πολλὰ μὲν οἰκουρούσα ἦν καὶ τὰ ἐκείνης ἔργα ἐποίει· λέγω δὲ βίβλων τε ἀνεπίξεως τῶν μακαρίων ἀνδρῶν, καὶ τὸ πρὸς ἐκυτὴν ἐπιστρέφειν, καὶ εὐποίας καὶ χάριτας εἰς ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ εἰς ἐκείνους οὓς οἶδεν ἀπὸ τε τοῦ σχήματος, ἀπὸ τε τοῦ βίου θεραπεύειν θεόν, καὶ προσευχῇ προσανέχειν καὶ καταλλήλοις ὤδαίς. Ἐπειδὴν δὲ μέλλοι δημοσιεύειν ἑαυτὴν κατὰ τινα χρεῖαν ἀναγκαιοτάτην ὡς βασιλίδα αἰδοῦς τε ὑπεμπίπλατο, καὶ ἐρύθημα εὐθὺς ἐξηνθήκει ταῖς παρειαῖς. Καὶ ἡ μὲν φιλόσοφος Θεωνὴ τοῦ πήχεως αὐτῆς γυμνωθέντος, ἐπειδὴ τις παίζων εἰρήχει πρὸς ταύτην· Καλὸς ὁ πήχυς· Ἄλλ' οὐ δημοσίος, εἶπεν ἐκείνη. Ἡ δὲ βασιλίς καὶ μήτηρ ἑμὴ, τὸ τῆς σεμνότητος ἀγαλμα, τὸ τῆς ἀγιότητος καταγώγιον, μή ὄτι γε πήχυον ἢ βλέμμα δημοσιεύειν ἠγάπα, ἀλλ' οὐδὲ φωνὴν ἐκείνης ἠθέλην εἰς ἀσυνήθεις παραπέμπεσθαι ἀκαίως, τοσοῦτον ἦν ἐκείνη χρῆμα θαυμάσιον εἰς αἰδῶ. Ἐπεὶ δὲ ἀνάγκη οὐδὲ θεοῖ, φασί, μάχονται, ἀναγκάζεται πρὸς τὰς συχλὰς τοῦ

Variæ lectiones ex cod. Coislin,

⁹⁹ ὄντος. ¹⁰⁰ συνεξηλυθέναι

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Ἐπινημήσεως ἰδ'. Alexius Byzantio proficiscitur indict. 14, mense Sept. hoc est, ineunte indictione, quam a Kal. Sept. auspiciabantur Græci. Cadit autem indictio 14, hoc mense in an. Chr. 1105, quo Boemundus adhuc in Gallia morabatur, ut et proxime sequenti, ubi auxilia conquirit. At perperam scripsisse videtur Anna hanc indictionem fuisse vicesimum imperii Alexii annum, qui illud iniiit indict. 4, an. 1081, ut ipsamet tradit, pag. 64, etsi in eodem errore versetur Codin. De

orig. pag. 24, edit. Meurs. ubi 4, indictionem an. 1000, juxta Græcos 6614: Εἰκοστὸν ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ κυρίου Ἀλεξίου fuisse perinde observat. Cæterum miror viros eruditissimos in Exegesi præliminari ad III tom. Martii, cap. 4, indictionem apud Græcos, seu Byzantinos scriptores, non alia voce, quam ἰνδίκτιωτος efferri, nequaquam vero ἐπινημήσεως: quod non modo ex pluribus Annæ, sed et aliorum scriptorum locis haud ægre refelli potest.

αὐτοκράτορος ἐκστρατεύσεις αὐτῷ παρακολουθεῖν. Κατεῖχε μὲν γὰρ αὐτὴν ἡ σύμφυτος αἰδῶς ἔνδον τῶν βασιλείων ἢ τὸ δὲ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φίλτρον καὶ ἡ διάπυρος πρὸς ἐκείνον ἀγάπη ἐξῆγεν αὐτὴν καὶ μὴ βουλομένην τῶν ἀνακτόρων διὰ ταῦτα τὰς αἰτίαι. Πρῶτον μὲν ὅτι τὸ συμπεσὼν αὐτῷ νόσημα τῶν ποδῶν (98) ἐπιμελείας ἐδείκτο πλείστης· καὶ γὰρ ἀλγηδῶνας εἶχε δριμείας ὁ αὐτοκράτωρ ἐκ τῆς ποδαλγικῆς διαθέσεως, καὶ οὐδεμίαν ἐπαφὴν οὐτω προσίετο ὡς τῆς ἐμῆς δεσποίνης καὶ μητρός· ἐπιμελῶς τε γὰρ αὐτῷ προσεφέρετο καὶ προψάψουσα ¹¹ δεξιῶς τὰς ὀδύνας τῶν ποδῶν ὑπεκούφιζε πᾶς. Ὁ γὰρ τοι βασιλεὺς ἐκεῖνος· καὶ μοι μηδεὶς τῆς περιαρτολογίας ἐπιμεμψέσθω, τὰ γὰρ οἰκεία θυμάζω, μηδ' ὡς καταψευδομένην τοῦ αὐτοκράτορος ὑφοράσθω, τὰ γὰρ ἀληθῆ λέγω· πάντα τὰ ἐκ τοῦ καὶ τὰ κατ' αὐτὸν κατόπιν ἐποιεῖτο τῆς συτηρίας τῶν πόλεων. Οὐδὲν γὰρ ἐχίωριζεν αὐτὸν τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀγάπης, οὐκ ἀλγηδῶνες, οὐχ ἡδῶνα, οὐ πολέμων κακώσεις, οὐκ ἄλλο οὐδὲν οὐ μικρὸν, οὐ μέγα, οὐχ ἡλίου φλογώσεις, οὐ χειμῶνων δριμύτητες, οὐ προσβολαὶ Βαρβάρων παντοδαπῶν, ἀλλ' ἀκλινῶς εἶχε πρὸς ἅπαντα ταῦτα, καὶ ὠκλάζε μὲν πρὸς τὴν φύσιν τῶν νοσημάτων, ἀντανέθερε δὲ πρὸς τὴν βοήθειαν τῶν πραγμάτων.

Prima erat causa pedum morbus, quo cum frequenter redeunte ac in primis sævo imperator urgeretur unum ferme in summis doloribus delinimentum ac solatium habebat a manibus domiæ parentis meæ: quæ velut ejus articulos calleret omnes ita molliter suspensis, ita perite applicitis partes affectas contrectabat digitis, ita dolores ipsos fotu quodam atque affricu demulcere norat, ut de vi atque acerbitate intolerandi cruciatus non parum sibi detrabi curatione tali Augustus fatetur. **352** Porro ille miser istam podagram certaminum videlicet tot illorum laborumque bellicorum infelix stipendium retulit. Nec mihi quis succenseat tanquam res familiares, quæque parentes meæ attinent, subtilius verbosiusque persequenti; utpote semel professæ piæ me in scriptione quoque apparere cupere: nec recusari oportet, hoc quidem loco, domesticam testem, cui plus fidei apud æquum lectorem intima notitia personarum, de quibus sermo est, conciliare debet, quam invidiæ, otiositas quævis aut minuta erigioni pietati fortassis elegantissimæ damno servientis. Dicam ergo si minus opportune, at profecto verissime Augustum patrem meum dum saluti Christianorum assiduis ærumnis, indefessis conatibus invicta semper constantia pergil consulere, suæ ipsius salutis ac valetudini minime cavisse; nunquam enim illum aut voluptates alliciendo, aut labores deterrendo, a communi retardarunt utilitate procuranda: quin suarum rationum ac commodorum, capitis quoque ac vitæ respectum posteriorem doceret incolumitate civitatum periclitantium, aut Christiani securitate populi quovis forte malo vel discrimine tentati: pro quibus rebus neque ærumnas expeditionum, neque casus ac plagas præliorum contra Barbaros omnis generis, neque æstus aut algores subdialium stationum, neque lutum ac pulverem hibernorum æstivorum itinerum, pacisci unquam et subire recusavit. Atque in hæc ille omnia dum se haud parce impendit, subsidebat plerumque fracta malis ingruentibus et vulnerum morborumque læsione quasi claudicans natura corporis: verum eam iustinctus cura rerum et officii studio navandi excitabat animum ut vaderet nihilominus quo vocabat usus reipublicæ, et humano generi quantovis suo damno prodesse pergeret.

Δεύτερον δὲ καὶ μέγιστον αἴτιον, τοῦ τὴν βασι-
λίδα συνοπαδῶν εἶναι τῷ αὐτοκράτορι, ὅτι τοὶ πολ-
λῶν ἐπιβούλων ἀναφρομένων ἀπανταχόθεν πολλῆς
ἐδείκτο τῆς ἐπιβλέψεως καὶ ὡς ¹² ἔντως πολυομμάτου
δυνάμεως· καὶ γὰρ καὶ νῦν αὐτῷ ἐπιβούλος ἦν,
καὶ τὸ μεσαίτατον τῆς ἡμέρας καὶ ἑσπέρα προσανέ-

A pudore quodam ac magno in genis efflorescente verecundiæ indice rubore faciebat. Theano ferunt, philosophiæ non modo cultricem, sed etiam magistram feminam, cum olim forte ipsi nudato brachio, arridens aliquis dixisset: *O pulchrum cubitum!* sic statim adjunxisse: *At non exponi solitum oculis hominum.* At mater mea gravitatis simulacrum, sanctitatis domicilium, adeo non cubitum, non oculum publici quasi juris aut conspectus facere solebat, ut ne vocem quidem in insuetas aures suslineret mittere, tam inusitata illi ac mira pudoris atque honestatis cura inerat! Verum quoniam necessitati ne dii quidem (ut duci solet) reluctari queunt, coacta utique parens mea est sæpissime prodeuntem in expeditiones imperatorem aliquando sequi, et amorem secessus ac tecti domesticique septi aulæ regiæ, ubi eam matronalis sanctitas et innatus retinebat pudor, majore nec minus laudabili charitate vincere: illa nempe qua viro suo opera ipsius ac præsentia peregre sæpius egentem repræsentare ministerium et præsentem navare vigiliam ac curam fas plinque ducebat, et conjugalis necessitudinis officio præscriptum. Neque otiosum fuerit memorare quibus in rebus sedulitate meæ matris peregre agens indigeret pater meus.

C Alteram præterea sequendorum Augusti castro-
rum causam Augusta mea mater habuit, insidiarum
in omnes horas ei comparatarum necessariam
amollitionem quæ ubique præsentis et inconniventi
excubantis vigilia sollicitudinis res erat. Nam sane
cum aliis semper exercitum adversis, tum vero con-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ψάψουσα. ¹² Deest vocula ὡς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(98) Νόσημα τῶν ποδῶν. Vide Zonaram, pag. 239.

pirationum nefariarum periculis infestum, si quis unquam allus, habuit principatum pater meus. Cui noctu pernicies parabatur, mane percussor liminebat; in meridiem condiechatur aperta vis, vesper denique serus novum semper exitium vehebat; adeo nulla illi ad securam quietem hora erat reliqua. Quid ergo? annon tui periculis circumventum innocentissimum et mundo salutarem principem, jugi custodiri providentia innumerebilibum oculorum oportebat, attenta et expedita ad incursum varium horum arcu collimantium, illorum sicam acuentium, aliorum cum nocere manu prohibebantur, linguas interfectrices famæ, et odiorum seditionumque concitatrices, in sæva maledicta et cruentas contumelias laxantium? Porro cui satis hac in parte sideretur in tam vulgata tamque late grassante contagione perfidie? Non alii puto melius quam conjugii, et tam benevole, tam providæ, tam amanti ac sollicitatæ conjugii, qua nempe ad consulendum prudentior, ad circumspectandum perspicacior, ad penetrandum in insidiosos animos solertior. Hunc usum asseclationis et præsentiae in castris suæ exhibebat domino parenti meo mater mea: cui erat noctæ vigil oculis, de die custos aspectu ipso terribilis improbis, ad mensam antidotum optimum et contra omnes artes injuriasque venenorum amuletum præsens. Hæc illam gravitatis **353** et verecundiæ femineæ retinentissimam matronam gynæcei adytis et grata requie relicta castrensem turbam et bellorum strepitum sequi coegerunt: effundereque se in conspectum publicum et virorum oculos subite. Quamquam illa ne hic quidem consuetæ modestiæ ac decori unquam oblita est, verum et oculorum, sive suorum demissione ac custodia, sive alienorum declinatione, quoad fas erat, et silentio aut loquendi parcitate, et modestia cultus ac paucitate familiaris pene sensum præsentiae surabatur intuentibus, uno tantum ex argumento intelligere valentibus esse imperatricem in comitatu, quod ejus mundum ac suppellectilem duo muli traherent imperatorio desuper tapete coopertam. Cætera sane corpus ejus velut numen in adytis latebat: ita duntaxat ut vis ejus præsentiae in effectibus sentiretur tamen, eaque adhiberetur imperatori cura laboranti, iam apte, tam opportune, tam provide gubernarentur omnia, ut versari non dubitares in administratione tota domus regis mentem velut quamdam, quæ suam ex arcano efficaciam exerceret, ipsa in abdito lateret. Utebatur autem ad hæc administris nobis intimisque, ac cognatione junctissimis cæteris, qui sedulæ vigiliæ ipsius et promptis ad tempus imperiis, exacta et fideli obedientiâ, servire pro se quisque conabamur. Hæc in apologiæ parte peroranda fuerant ad matrem defendendam ab accusationibus injustissimis dicaciorum Roguarum et pruriginis obtrectandi gestientium mormar,

Α φουί τι κακόν, καί ἡ πρώτη ἐτέχταινε χείριστα. μάρτυς τούτων Θεός. Ἄρ' οὖν οὐκ ἔδει τὸν βασιλεῖα ὑπὸ τούτων κακῶν ἐπιβουλευόμενον ὑπὸ μυρίων ὀμμάτων φρουρεῖσθαι, τῶν μὲν ἐπιτοξαζόντων αὐτῷ, τῶν δὲ τὸ ξίφος παραθηγόντων, τῶν δ' ἀφιέντων, ὁπόταν οὐκ ἐνῆν τι δρᾶσαι, λαίδηρον γλώτταν καὶ τὸ κακῶς εἰπεῖν. Τίνα τοίνυν ἔδει παρῆναι τῷ βασιλεῖ σύμμαχον παρὰ τὴν σύμφυτον σύμβουλον; Τίς μᾶλλον ἐκείνης πλεον ὕπεσκέπτετο μὲν τὸν αὐτοκράτορα, ὑπεβλέπετο δὲ τοὺς ἐπιβουλεύοντας; Τίς ὄξεϊα μὲν τὸ συμφέρον ἐκείνη ἰδεῖν, ὀξύτέρᾳ δὲ τὸ παρὰ τῶν ἐχθρῶν σκευωρούμενον κατιδεῖν; Διὰ ταῦτα καὶ πάντα ἐν παῖσιν ἦν ἡ ἐμὴ μήτηρ τῷ δεσπότῃ μου καὶ πατρὶ καὶ νύκτωρ ἀγρυπνον ἄμμα, καὶ ἡμέρας περιφανέστατος φυλακτήρ, καὶ τραπέζης καὶ καιροῖς ἀντίδοτον ἀγαθὸν, καὶ τῆς ἀπὸ τροφῶν ἀδικίας φυγαδευτήριον ⁴³ φάρμακον. Ταῦτα τοίνυν τὰ αἷτια τὴν σύμφυτον αἰδῶ τῆς γυναικὸς ἐκείνης παρηγχνίζετο, καὶ ἐθάρρει τοὺς ἄρβενας ὀφθαλμούς. Καίτοι οὐδὲ τότε τῆς συνήθους ⁴⁴ εὐκοσμίας ἐπελανθάνετο, ἀλλὰ καὶ βλέμματι καὶ σιγῇ καὶ τῇ περὶ αὐτὴν θεραπείᾳ τοῖς πλείοσι μὲν ἀγνωστοτέρα ⁴⁵ ἐτύγγανε· καὶ τοῦτο μόνον ὅτι βασιλεὺς παρέπεται τῷ στρατεύματι ὁ φερόμενος· ταῖν ἡμιόνοιον οἰκίσκος ἐδείκνυ καὶ τὸ ἀνωθεν βασιλικὸν καταπέτασμα. Τὰ δ' ἄλλα ἐπηλυγάζετο τὸ θεῖον ἐκείνης σῶμα· μόνον ὅτι πρόνοιᾳ τις ἀρίστη τὰ κατὰ τὴν νόσον τοῦ βασιλέως διεξάγει, καὶ φρουρὰ βασιλέως ἀκοίμητος παρὰ παῖσι διεγινώσκετο, καὶ ἄμμα-ἐγρηγορὸς καὶ μὴ ἐπινοστάζον τοῖς πράγμασι. Καὶ ἡμεῖς δὲ ὅσοι περὶ τὸν αὐτοκράτορα εἶνοι, περὶ τὴν ἐκείνου φρουρὰν διαπονούμεθα τε καὶ συνηρόμεθα τῇ δεσποίνῃ καὶ μητρὶ ἕκαστος ὡς εἶχεν ὀλη ψυχῇ καὶ γνώμῃ· μηδ' ἐπινοστάζοντος ὅλως ταῦτα πρὸς τοὺς φιλοσκόμμονας καὶ τὰς φιλολοδοῦρους γλώττας γεγράφατι, τὸν τε γὰρ ἀναίτιον ὑπ' αἰτίασιν ἄγουσι. Καὶ τοῦτον οἶδε τὸν ἀνθρώπινον τρόπον καὶ ἡ Ὀμήρου Μοῦσα. Καὶ τὰ καλῶς πεπραγμένα διαφανλίζουσι, καὶ ὑπὸ μέμψιν ποιοῦσι τὸ ἄμεμπτον. Καίτοι ἐκείνη κατὰ τὴν ἐκστρατείαν τὴν κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γεγονυῖαν· κατὰ γὰρ τοῦ Βασιμούντου τὴν ὁρμὴν ὁ βασιλεὺς ἐπεποίητο· τὸ μὲν τοῖ ἀκουσα, τὸ δ' ἐκουσίως συναίπετο. Οὐ γὰρ συνεισθαλεῖν ἔδει τὴν βασιλίδεα τῷ βαρβαρικῷ στρατεύματι· πῶς γὰρ ἄν; Τομύριδος ταῦτα καὶ Σπαρέθρας ⁴⁶ τῆς Μασσαγέτιδος, ἀλλ' οὐχὶ τῆς ἐμῆς Εἰρήνης. Ἄλλοσε γὰρ ἐτρέπετο τὸ ταύτης ἀνδρεῖον καὶ ἄλλως ἐξώπλιστο, ἀλλ' οὐ τῷ τῆς Ἀθηνᾶς δόρατι, οὐδὲ τῇ κυνέῃ τοῦ Ἀἰδοῦ. Ἄλλ' ἀσπίς μὲν ἐκείνη καὶ θυρεὸς καὶ ξίφος τὸ πρὸς τὰς συμφορὰς καλῶς ἀντιπαρατάσσεσθαι, καὶ τὰς τοῦ βίου ἐπανατάσεις ἅς οἶδεν ἡ βασιλεῖα τοῖς βασιλεῦσιν ἐπικειμένας, ἡ περὶ τὰ πράγματα δραστηριότης, καὶ τὸ κατὰ τῶν παθῶν ἐπιπληκτικώτατον, καὶ ἡ ἀνυπόκριτος πίστις ὡς Σολομῶντι δοκεῖ. Οὕτως ἡ ἐμὴ μήτηρ καὶ πρὸς τοιούτους πολέμους ἐσκεύαστο· τὰ δ' ἄλλα εἰρηνηκωτάτη ἦν κατὰ τοῦ-

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ ὀξύτερον. ⁴⁴ θεραπευτήριον. ⁴⁵ Decet vox συνήθους. ⁴⁶ ἀγνωστότερον. ⁴⁷ Σπαρέθρας.

νομα. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ μὲν τῆς συμπλοκῆς τῶν Α
Βερβάρων ἐμελλε, πρὸς δὲ παρασκευὴν τῶν τῆς
συμπλοκῆς ὁ βασιλεὺς ἀφείωρα, καὶ τὰ μὲν ἀσφαλί-
σασθαι τῶν φρουρίων σκοπὸν εἶχε, τὰ δὲ κατοχυρῶ-
σαι, καὶ ὅλως εὐδοῖα πάντα τὰ κατὰ τοῦ Βαϊμούντου
κτιστησασθαι ἐσπευδε, συνεξυπήγετο καὶ τὴν βασι-
λ' ὅσα τὸ μὲν τοι καὶ ἑαυτοῦ ἕνεκα, καὶ δι' ἧς αἰτίας
εἰρήκειμεν, τὸ δὲ τι καὶ ἐν ⁴⁸ ἀκινδύνῳ τῶν πρα-
γμάτων ἐπιθεσθηκότων καὶ μήπω καιροῦ πολέμου
ἐπιθεσθηκότος. Ἀνταποδομένη τοίνυν ὁπόσον διὰ
χρυσοῦ καὶ ἄλλης ποιότητος προσῆν αὐτῇ χά-
ρχμα καὶ ἑτέρα τινὰ τῶν χρημάτων ἕξεισι τῆς
πόλεως, καὶ τοῦ λοιποῦ ἐν τῷ διέναι τὰς ὁδοὺς
πᾶσι τοῖς ἐπαίταις καὶ τοῖς σισυροφόροις, καὶ
γυμνοῖς δαψιλῆ τὴν χεῖρα παρεῖχε. Καὶ οὐδεὶς ὁ
αἰτησάμενος καὶ κενὸς ἀπελθὼν. Ἐπὶ δὲ τὴν Β
ἐπιταγμένην σκηνὴν κατελήφει, οὐ πρὸς ῥαστώνην
εὐθὺς ἀπέκλινεν εἰσω ταύτης γεγυμνασμένη, ἀλλὰ ἀναπε-
ταννῶσα τρύτην, ἀνετον τοῖς αἰτοῦσι παρεῖχε τὴν
εἰσοδὸν· τοῖς τοιοῦτοις γὰρ καὶ μάλα εὐπρόσιτος
ἦν καὶ παρεῖχεν ἑαυτὴν ὁρᾶσθαι τε καὶ ἀκούεσθαι.
Οὐ χρημάτων δὲ μετεδίδου τοῖς πένησι μόνον, ἀλλὰ
καὶ τὰ λήφονα συνεβούλευε· καὶ ὁπόσους μὲν εὐρώ-
στους τὰ σώματα κατενόει, ῥαθύμως δὲ περὶ τὸν
βίον ἔχοντας, πρὸς ἔργα καὶ πράξεις προὔτρεπετο. ἐν
ἐντεῦθεν τὰ πρὸς χρεῖαν κομίζοντο, καὶ μὴ δι' ἀ-
μέλειαν ἀναπεπτωκότας θύραν ἐκ θύρας ἐπαιτοῦντας
περινοστεῖν. Καιρὸς δὲ οὐδαμῶς τῆς τοιαύτης ἐργασίας
ἀπέργε τὴν βασιλίδαν. Ὁ μὲν οὖν Δαυὶδ μετὰ κλαυ-
θμοῦ τὸ πόμα κινῶν φαίνεται· ἡ δὲ γε βα-
σιλὶς αὐτὴ καὶ τροφὴν καὶ ποτὸν ἐλέω συγκεραν-
νῶσα καθ' ἑκάστην ἐδείκνυτο. Καὶ πολλὰ ἂν εἶχον
εἰπεῖν περὶ ταύτης τῆς βασιλίδος, εἰ μὴ τὸ θυγάτριον
εἶναι ψεύδους παρεῖχεν ὑπόνοιαν, καὶ ὅτι μητρὶ
χρηζόμεθα. Πρὸς δὲ τοὺς ταῦτα ὑπονοῦντας παρ-
ῆξομαι τοῖς λόγοις συνεπιμαρτυροῦντα τὰ πράγματα.

gressa simul est ad bellum parens mea nequaquam
siquidem adhuc Baimundus cunctabatur, et lentis
Martii processuro, dum totus interim erat imperator, in arcibus aliis praesidio imposito, aliis manu
atque opere firmandis, providendisque rebus ejusmodi;—caeteris quae ad occurrendum Baimundi con-
atibus aliquando erupturis mature adhibendae videbantur. Atque hoc ipsum, nempe quod sciret impe-
rator nullam fore, nisi post longum forte spatium, occasionem conserendi praelii, animos illi fecit ad
urgendam liberius propter rationes prius memoratas, Augustam suam conjugem ut exire ad hanc
expeditionem secum vellet? Illa vero necessitati simul a viro impositae paruit, simul dilectae sibi
exercendae liberalius misericordiae captavit occasionem. Peregrinationi enim omni quam tum habui
sumpta secum pecunia vel aurea vel ex alio quovis metallo se dedit: eamque per totam viam in
obvios quosque mendicos, aut egestatem villi ac misero vestitu praefidentes, maxime autem in nudos,
beneficentissime profudit, adeo ut nemo qui ab ea petierit abierit vacuus. Postquam vero in destina-
tum sibi tabernaculum concesserat, non illa captandae quietis opportunitate fruebatur, aut clausis
ostiis sine arbitro somno corporique otiosam dabat operam: sed velis reductis amplam aduentae
sui faciebat copiam omnibus ipsa conventa opus habentibus praesertim vero petere aliquid paratis;
qualium accessum tota vita facile admisit; et ad tale duntaxat genus remisisse verecundiae supersti-
tionem velut illam videbatur pene nimiam; dum iis duntaxat praebere se videndam, et eosdem allo-
qui consueverat libenter. Porro pecuniam pauperibus donasse neutiquam contenta, consilium, si res
ferret, insuper addebat; et quos forte vegetos ac commode valentes vitam inertem cib precario
trahere videbat, iis fiebat auctor ut profitendo apud rem habentes labore victum sibi mercede

¹ Prov. xxxi, 10 seqq.

Qui rabidos sanctae dentes illidere famam,

Et maculam puris affugere moribus ardent?

Quale Homeri Musa, apprime perita consuetudinis
humanae ingenium esse plurimorum, cecinit. Ne
igitur comminiscantur neve calumniantur aliud
suspicientes et maledici homines de causis commo-
rationis matris in castris et itineris ejus ac
profectionis qua se comitem expeditionis istius
quam modo descriptum imus a patre meo adver-
sus Baimundum susceptae, dedit partim invita par-
tim volens, propter contrarias modo commemora-
tas utriusque officii consiliique rationes. Non enim
utique rem gestura manu cominus et praeliatura
cum Barbaris processit: Tomyridis id fuerit, aut
Sparethrae Massagetidis, non Irenes meae; fortis
illius quidem et praeditae animo virili, sed robur
istud suum ad alia longe facinora vertentis; uti et
armis instructa erat longe aliis quam hasta Palla-
dis aut galea Plutonis. Parma huic et scutum et te-
lum erat, constans pectus opponere rebus adver-
sis: ac contra rebelliones atque insultus quibus
genus ipsum supremae potestatis natura quadam et
condicione propria expositum est, semper interri-
tam semper paratam stare. Tum vero etiam strenue
sese versare in officio fungendo et actionibus sui
muneris in tempore reddendis. Praeterea responsare
cupiditatibus, et contumaciam earum austero ra-
tionis imperio premere. Denique fidem et religio-
nem ad Deum non fictam neque perfunctoriam
habere. Quae fere armatura est qua instructam
mulierem fortem Salomon velut in aciem educit¹

At ejusmodi bella comparatam et procinctam
354 fuisse meam matrem fateor. Caetera moribus
quietissimis et qui facile studio cultuque perpetuo
pacis, omen illi dati olim nominis implerent. Ne-
que illud omittendum, cum patre meo jubente pro-

opinionem adhuc fuisse mox futuri praelii, procul

operæ diurnæ parare honestum malleut quam in ignava desidia consenescentes ostia circumire mendicando. Nec vero ipsas horas tibi tempestivi ab hac beneficentia feriatas volebat esse; edito suis mandato ne vel tunc accedentes excluderent. Itaque David quidem, ut ipse testatur, *potum suum cum fletu miscebat*² Augusta vero parens mea, non escam non liquorem nisi oleo misericordiæ delibuta gustabat ac veluti condita. Multa sunt et alia præclara quæ de imperatrice possem dicere; sed revocet me quod suspicionibus obnoxium fore video testimonium filix de matre: hominibus videlicet pro more suo facturis, et æstimaturis ex se de aliis, dum opinabuntur quæcunque a me laudabilia de illa prædicata fuerint, non ita revera esse, sed pietatis instinctu quodam, ut in matris gratiam esse conficta. Ego vero apud cunctos quorum æqua iudicia sunt, abunde magnam arbitror cæteras actiones vulgo notas matris meæ conciliare debere orationi meæ fidem alia referenti quæ minus in popularem **355** cognitionem incurrerunt.

Cæterum ad imperatorem, ut Thessalonicam pervenisse ipsam constitit, duces fere omnes ac milites occidui limitis, velut ad centrum gravia, strenua undique festinatione confluabant. Gallorum autem adventum non tunc, ut alias, præcedens locusta significavit, sed in cælo apparens cometa magnus, vel potius omnium qui sunt unquam visi maximus, quem alii ad genus trabalium, ut vocant, crinitarum; alii potius ad classem earum quæ ab hastilis forma nomen obtinent, pertinere contendebant. Sane illud tum ex cætera Providentiæ consuetudine sic administratum est; non enim oportebat tantam et tam inusitatum conversionem rerum, quanta mox est importata per tumultum Gallicum, nulla cælestis indicii denuntiatione præmonitos, nec opinantes opprimere mortales spectandam porro plenum lumine sese hæc stella præbuit toto spatio dierum quadraginta naturalium hoc est, luce simul et nocte decursu solis uno continuatis devinctisque constantium. Oriebatur ab occiduis partibus, ferebatur in ortivas. Magnamque suspicientibus cunctis ac passim territis injiciebat curam sciscitandi, cujus mali cujusve formidinis luculentus ille cursor nuntium se ferret? Imperator quoque, tametsi alioqui solitus talia non observare superstitiose, sed fere naturalibus imputare causis, tunc tamen contagione velut quadam sollicitudinis communis se affari passus, curiosum et ipse se monstravit eventuum quos portentum istud præmonstraret, peritosque rerum talium consuluit. Quin etiam virum

A Τὸν δὲ γε αὐτοκράτορα τὴν Θεσσαλονίκην καταλαμβάνοντα μεμαθηκότας οἱ ἐκ τῶν ἑσπερίων λήξειον, καθάπερ τὰ βαρῆα τῶν σωμάτων ἐπὶ κέντρα φέρονται, οὕτω δὴ καὶ ἅπαντες τρὸς αὐτὸν ἐφοίτων. Ἄκρις μὲν οὖν οὐ προηγήσατο τῶν Κελτῶν καθάπερ τῶν πρότερον διελθόντων, ἐν οὐρανῷ δὲ κομήτης (99) ἐφάνη μέγας, καὶ τῶν πάλαι φανέντων ὁ μέγιστος, ὃν οἱ μὲν δοκίδα, οἱ δ' ἀκοντίαν ἔφασαν εἶναι· ἔδει γὰρ τῶν μελλόντων καινισθῆναι ξενοπραπίως πραγμάτων προομιὰ τινα προκαταγγελτικὰ τούτων μνηυθῆναι ἀνωθεν. Καὶ γὰρ ἦν τοῦτον θεάσασθαι ἐπὶ τεσσαράκοντα νυκθημέροις ἔλοις παμφαίοντα. Ἐφαίνετο δὲ ἀπὸ τῶν δυτικῶν μερῶν ἐξίῶν καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἡλίου διήκων. Ὅν οἱ θεώμενοι ἅπαντες ἐκδειματούμενοι ἐζήτουν τίνων ὁ

B ἀστὴρ ἄγγελός ἐστιν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ ἠμὲς πάντοτε τοιούτοις προσέχων, ἀλλὰ φυσικῆς τινος ἐξηρηθῆσθαι τὰ τοιαῦτα αἰτίας δοξάζων, ὅμως ἤρώτα τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα δεινούς. Μεταπεμφόμενος δὲ καὶ τῆς ἐπαρχίας τοῦ ⁴⁹ Βυζαντίου (1) ἀξίαν πρώτην ⁵⁰ εὐλόγητον Βασιλείου (ἀνὴρ δὲ οὗτος πολλὴν τὴν περὶ τὸν αὐτοκράτορα εὐνοίαν ἐνδεικνύμενος), περὶ τοῦ φανέντος ἀστέρος ἐπυνθάνετο. Ὁ δὲ ἐς νέωτα φυλάξειν ἐπηγγελάτο τὴν ἀπόκρισιν, καὶ ἀπελθὼν οὐ κατέλυε (τέμνω δὲ (2) τοῦτο ἐπ' ὀνόματι τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου πάλαι ἀνοικοδομηθὲν), ἐπεὶ πρὸς δυσμὰς ὁ ἥλιος ἦν, περιεσκόπει τὸν ἀστέρα. Διαπορευόμενος δὲ καὶ καμόντι τοῖς λογισμοῖς ὑπνώσαι ξυμβέβηκε, καὶ τηνικαῦτα τὸν

C ἅγιον θεάσασθαι ἱερατικῶς ἐσταλμένον. Ὁ δὲ περιχαρῆς γεγονὼς, οὐκ ἔτι ἕναρ ἰδόμεναι, ἀλλ' ὕπαρ ὄραν. Ἐνθεν τοι καὶ γνωρίσας τὸν ἅγιον, ἔμφοδος γενόμενος, μεθ' ὑποστολῆς ἤτειτο, τίνων ἀγγελτικῶς ὁ ἀστὴρ ἐστὶ γνωρίσας οἱ. Ὁ δὲ, Κελτῶν κίνησιν προσημύλναι τούτου ἔφη· τὸ δὲ σθέν-

² Psal. ci, 10.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁹ τὸν τῆς. ⁵⁰ πούρου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(99) Κομήτης. Apparuit cometes iste an. Ch. 1106, a mense Febr. in Martium, uti passim referunt scriptores, Codinus loco cit. Albericus et Sigeb. hoc an. *Gesta Franc.* cap. 58; *Hist. Hieros.* pag. 607; Tyrius, lib. ii, cap. 5; Willel. Gemetic. lib. viii, cap. 45; Fragu. *Hist.* tom. iv; *Hist. Fr.* pag. 94; Ordevicus, lib. v, pag. 589; lib. ii, pag. 816; *Chron. Andeg.* tom. i; *Bibl. Lab.* pag. 282, 283, 289.

(1) Ἐπαρχίας τοῦ Βυζαντίου. Edit. Wæsch. Βυζοτοῦ, Urbis Byzotus, et ejus provincie, incomperum prorsus. Proinde probabilis Basilium

urbis Constantinopolitanæ præfectum egisse, qua dignitate functum posthæc sub Alexio Xerum scribit, pag. 360. Nam præfectum urbi Byzantinæ instituit Constantinus, uti habent Sozomenus, lib. ii, cap. 41; Nicephor. Callist. lib. ix, cap. 44; et *Chron. Alex.* pag. 666, de cujus officio est tit. 28, lib. i Cod. Just.

(2) Τέμνω δέ. Duo potissimum templa D. Joanni evangel. sacra recensent scriptores Byzantini; prius in Dhippio, alterum in Hebdomo. Alterutrum intelligit hic Anna.

νυθαι τῆν τούτων αὐτοῦ που κατάλυσιν Δ versus ad diversorium quod ante ceperat proxime
δηλοῖ. templum olim structum in nomine divi evangelistæ

Joannis, post solem occasum observationi planetæ apparentis se addixit attentissimæ. In ea vero cur
laboranti et supra modum anxio somnus obrepsit; somniumque oblatum est ejusmodi, ut non defor-
mata per soporem species, sed viva et vera facies ac præsens conspectus videretur. Astabat coram
ædis ipse præses Joannes sanctus pontificalibus insignitus ornamentis. Ad hunc visum nihil ositato
ei meridiano minus clarum indigetis sibi multa olim religione ac meditatione notissimi exultans
Basilius alacri lætitia, sed metu quodam horroreque sacro temperata; expedit vocem humilem ac
tremulam ad interrogationem super dubio quo mens ejus urebatur; indicarique sibi, nisi gravo
esset, ab eo petiit, quorumnam tandem index eventuum hoc astrum esset? Cui apostolus. *Gallis, in-*
quit, ab occasu adventantibus ista fax præluet. Cæterum ejus extinctio, exitium eorumdem futurum
ipso in loco ubi occumbit ipsa, pollicetur.

Ἄλλὰ περὶ μὲν τοῦ φανέντος ἀστέρος τοιαῦτα. B Hactenus de cometa tunc ostenso. At Imperator
Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν Θεσσαλονίκην καταλαβὼν, ὡς ὁ
λόγος φθάσας ἐδήλωσεν, ἡτοιμάζετο πρὸς τὴν τοῦ
Βαϊμούντου διαπεραιώσιν, ἐκπαιδεύων μὲν τοὺς
νεολέκτους τόξον τε τείνειν καὶ βέλη κατὰ σκοποῦ
πέμπειν, καὶ περιφράττεσθαι θυρεῶν, ἀλλὰ καὶ ξε-
μικὰς ἐξ ἀλλοδαπῶν διὰ γραμμάτων πρᾶσκευάζων
δυνάμεις, ἔν', ὀπηνίκα καιρὸς καλοῖται θάπτον παρα-
γένωνται. Πολλὴν δὲ καὶ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ ἐπι-
ποίητο πρόνοιαν, τὴν τε πόλιν τὸ Δυρρᾶχιον ἀσφα-
λισάμενος καὶ ἡγεμόνα ταύτης τὸν δευτέρου υἱὸν
Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος Ἀλέξιον καταστη-
σάμενος. Ἄμα δὲ καὶ τῶν Κυκλάδων νήσων, καὶ
τῶν περὶ θάλατταν τῆς Ἀσίας πόλεων καὶ αὐτῆς
τῆς Εὐρώπης, στόλον παρεκλεύσατο ἀπαρτίσαι. C
Πολλῶν δὲ παρεμποδιζόντων τὴν τοῦ στόλου κτίσιν,
διὰ τὸ μήπω τὴν τοῦ Βαϊμούντου κατεπαίγειν δια-
περαιώσιν, ὁ δὲ ὁμῶς οὐκ ἐπέιθετο, λέγων δεῖν εἶναι
τὸν στρατηγὸν ἀνύστακτον φύλακα, καὶ μὴ πρὸς
τὰ ἐν ποσὶ μόνον πρᾶσκευάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ τὰ
πὸ ῥῶν ἔρῶν· μήτε μὴν φειδοῖ χρημάτων καιροῦ
καλοῦντος ἀνέτοιμον φείνεσθαι, καὶ μᾶλλον ἐπη-
νίκα ἐφοδὸν ἐχθροῦ αἰσθηταί. Ταῦτα τοίνυν δεξιό-
τατα διαθέμενος ἐκεῖθεν μεταναστὰς καταλαμβάνει
τὴν Στρούμπιτζαν ³¹ (3), κάκειθεν αὖθις ἄχρι τοῦ
Σλοπίμου. Μεμαθηκῶς δὲ καὶ τὴν Ἰωάννου τοῦ
υἱοῦ σεβαστοκράτορος ἦταν κατὰ τῶν Δαλματῶν
προαποσταλέντος δυνάμεις ἀποχρώσας ἐκπέμπει εἰς
ἀρωγὴν. Ὁ μὲν οὖν Βολκάνος εὐθύς πονηρότατος
ᾧν, τρώτα πρὸς τὸν βασιλέα τὰ περὶ εἰρήνης, καὶ D
ζητηθέντας ὀμήρους ἐκπέμπει. Ἐκεῖνος δὲ ἐγκαρ-
τερήσας ἐπὶ ἑνιαυτὸν ἕνα καὶ μῆνας δύο, ὡς τὸν
Βαϊμούντον ἔτι τῆς Λογγιβαρδίας μέρεσι διατρέ-
θοντα ἐπεπληροφόρητο, τοῦ χειμῶνος ἐπικαταλαμ-
βάνοντος ἤδη, τοὺς στρατιώτας πρὸς τὰς σφῶν
οἰκίας ἐξέπεμψεν· αὐτὸς δὲ τὴν Θεσσαλονίκην
καταλαμβάνει. Ἐν δὲ τῷ τὴν πρὸς Θεσσαλονίκην
ἀνύειν, ἐτέχθη ὁ πρωτότοκος (4) τῶν υἱῶν τοῦ

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

³¹ Στρούμπιτζον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Στρούμπιτζαν. 382 Strumpitza, urbs Mace-
doniæ munitissima, in prærupto et editiore colle
ædificata. De hac agunt Gregoras, lib. viii et ix;
Cantacuzenus, lib. i, cap. 48, 55; lib. iv, cap. 21;
Scylitzes, pag. 712; Neetas in Alex. Ang. lib. iii,
p. 1; Theophylact. epist. 32, et Excerpta Georg.
apud Allat. in Not. ad Acrob. cap. 24.

(4) Πρωτότοκος. Joannes Comnenus, Alexii filius,
uxorem duxit, parente superstite, filium regis Hun-
gariæ, ut auctor est Zonaras. Ex his nuptiis plures
prodiere masculi, quorum primogenitus fuit Ale-
xius, natus indict. 14, circa Balabistam, eodemque
partu nata illia, Maria nœmpe, quæ Joanni Rogerio
Cæsari nupsit. Vide Stemma Comnenicum.

tur, quam licuit optime, dispositis, movens inde A Strumpizom se confert: indeque rursus progreditur usque ad Slopimum. Ibi audita clade quam Joannes Sebastocratoris filius adversum Dalmatas paulo ante missus, acceperat, idoneas ad eam suppleendam labem eo copias direxit. Ac quanquam Bolesanus veterator tum ut semper, olim usu probatarum non oblitus artium, misit ad imperatorem legatos qui pacem poscerent, petitosque obsides representavit; permansit tamen in illis partibus adhuc Augustus annum unum et menses duos. Postquam autem satis comperit Baimundum moras etiamnum non cito rumpendas trahere in partibus Longobardiæ, hieme jam instante, milites domum remisit. Ipse Thessalonicam versus iter arripit. Quam viam dum peragit natus est circa Balabistam B Porphyrogeniti et imperatoris Joannis filius primogenitus sororeculam quoque secum gemellam in lucem trahens. Porro celebrata Thessalonicae magni martyris Demetrii memoria Constantiopolim se

Α Πορφυρογεννήτου καὶ βασιλέως Ἰωάννου κατὰ τὴν Βιλαβίσταν, συναπιγόμενος ἐν τῷ τίκτεσθαι καὶ ἕτερον θῆλυ. Ἐκείσε γοῦν τὴν μνήμην μεγαλομάρτυρος Δημητρίου ἐκτελέσας εἰσέρχεται εἰς τὴν μεγαλόπολιν. Γέγονε δὲ καὶ τι τοιοῦτον περὶ τὰ μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου ⁵⁵ φόρου. Καλκοῦς τις ἀνδριάς (5) ἴστικτο, καὶ πρὸς ἀνατολὰς ἀπέστραπτο ἐπὶ πορφυροῦ κίονος περιόπτου, σκῆπτρον μὲν κατέγων τῆ δεξιᾷ, τῆ δὲ λαίᾳ σφαίραν ἀπὸ χαλκοῦ κατασκευασθεῖσαν. Ἐλέγετο δ' οὖν εἶναι οὗτος Ἀπόλλωνος ἀνδριάς. Ἀνθῆλιον (6) δὲ οἶμαι οἱ τῆς Κωνσταντίνου οἰκίτορες αὐτὸν προσηγόρευον. Ὃν ὁ μέγας ἐν βασιλευσίᾳ Κωνσταντίνος ἐκεῖνος καὶ τῆς πόλεως καὶ πικτῆρ καὶ δεσπότης εἰς τὸ ἑαυτοῦ μετέθηκεν ὄνομα, Κωνσταντίνου αὐτοκράτορος ἀνδριάντα αὐτὸν προσεπών. Ἐπεκράτησε ⁵⁶ δὲ ἡ ἀρχῆθεν τεθείσα προσηγορία τῷ ἀνδριάντι, καὶ ἦτοι Ἀνήλιος ἢ Ἀνθῆλιος ὑπὸ πάντων ἐλέγετο. Τοῦτον τὸν ἀνδριάντα ἐξαιφνιδίου πνεύσαντες ἄνεμοι πλατύτατοι ⁵⁷ λίθας ἐκεῖθεν τε ὤσαν καὶ εἰς γῆν ἔρριψαν (7), περὶ τὸν Ταῦρον τοῦ

Variaë lectiones ex cod. Co'slin.

⁵⁵ Κωνσταντίνου. ⁵⁶ ἐπεκρατεῖ. ⁵⁷ πλατύτερον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Ἀνδριάς. Urbem exornaturus Constantinus M. et de vetere Byzantio Novam Romam conditurus, Forum extruxit, quod ex suo nomine appellari voluit Constantinianum, in ea urbis parte, ubi antea moenia et portæ Byzantii veteris erant, porticibus, fornicibus, statuis, aliisque illustrioribus antiquitatis monumentis undecumque advectis, et e cæcis gentiliam templis ablatis exornatum, ut pluribus produnt Themistius, orat. 13; Zozimus, lib. II, et Eusebius, lib. III *De vita Const.* cap. 52. In medio foro ingentem statuit columnam ex lapide Thebaico et purpureo, Roma advectam, non ex unico tamen lapide, quod falso quidam, atque in iis Glycas, credidere. Columnæ prægrandem Apollinis ex ære statuam, in cuius vertice eminebant radii, imposuit: quam, ut auctor est Cedrenus, Philæonius, Athenis, seu, ut est in *Chronico Alex.* ex Phrygia; vel denique, ut scribit Zonaras, lio, vel Heliopoli, in eadem provincia, allatam, in suum ipsius nomen transfudit. Gestabat illa manu dextra σκῆπτρον, secundum Annam, seu ut habet Cedrenus, λόγγην, vel hastam, quam terræmotu an. 144 Justiniani collapsam idem scriptor testatur; leva vero σφαίραν, seu globum, in cuius vertice infixa crux eminebat, ut est apud Niephorum Call. lib. VII, cap. 49; lib. VIII, cap. 4. Statuam ipsam profano prius cultui dicatam purgavit Constantinus, immisissis in eam variis reliquiis. In capite enim ex clavis, quibus transfixus est Christus, positum unum scribunt Cedrenus, Zonaras, Codinus in *Orig. anonymus, de Invent. S. Crucis* apud Gretseum, tom. II de S. Cruce, et Gregorius Turon. lib. II *De mirac.* cap. 6. Particulam præterea Dominicæ crucis a matre Helena Hierosolymis inventæ in eadem statua reconditam testantur Socrates, lib. II, cap. 17; et Paulus Diacon. lib. II *Hist. Misc.* Locum designat in vola manus scriptor incertus Vitæ Constantini et Helenæ. Addit Niephorus in statue basi ab ipso imperatore positos 12 cophinos, et 7 sportas, et reliquias 7 panum, quibus benedictione consecratis Christus multitudinem pavit, et Dolabram, qua Noe Arcam construxit. Denique urceolum neguent, quo Christus unctus est, positum refert Suidas Statue pretiosis adeo munitæ reliquiis, inscriptionem posuit, qua urbem Christi tutelæ committit,

quæque apud Cedrenum descripta legitur. Atque inde manasse arbitror pliam, sed futilem, et credulam nimis opinionem, quam recitat Ducas, *Hist.* cap. 39; ad hanc scilicet columnam descensurum angelum de cælo, qui Turcos in urbem irrumpentes fugaret, et in Persidem usque persequeretur. Ab his reliquiis, seu ab eo potius, quo Constantinum, ut divis ascriptum, prosecuti sunt cultu Byzantini, veneratio illa profluxit in columnam purpuream, ad quam quatuordecim Kal. Sept. patriarcha cum clero et imperatore procedere solebat, uti refert Codinus, *De off.* cap. 15, n. 1. Cujus supplicationis meminit etiam Gregoras, lib. VII, subl. fin. Ad statuam Constantini peractas preces, et non modica patrata miracula, variasque factas morborum curationes scribit Niephorus, 383 lib. VIII, cap. 55. quam quidem Christianorum θρησκείαν in Constantini Imaginem Porphyreticæ impositam columnæ arguit Philostorgius, lib. II, cap. 18.

(6) Ἀνθῆλιος. Quasi ἀντὶ ἡλίου. Hesychius: Milesius de hac columna, ἐφ' ἧπερ ἰδρῶσθαι Κωνσταντίνον ὀρώμεν δίκην ἡλίου προλάμποντα τοῖς πολίταις.

(7) Ἐρρίψαν. Paravit et stetit Constantini M. statua, usque ad Alexii tempora, quo imperante, vento vehementiori perflante, decidit, diffractaque et in multas partes comminuta obvisis aliquot interemit. Quem statue casum observant etiam Zonaras in Constantino M. et in Alexio, et Michael Glycas, qui id sub vernum tempus accidisse narrant, soleq; ut ait Anna, tum in Tauro posito. Diem vero et annum tantæ ruinæ indicat Codinus in *Orig. Neursianis*, 5 videlicet Aprilis, 14 indict. A. M. juxta Græcos 6614, Chr. 1106: Τοῦτο γοῦν τὸ ἀγαλμα κατέπεσαν ἀπὸ τοῦ κίονος, καὶ φόνον τῶν ἐκείσε εὐρεθέντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ὡσεὶ δέκα εἰργάσθη, κατὰ τὴν πέμπτην δηλαδὴ Ἀπριλλίου μηνός, τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἰνδικτιώνος τοῦ ἐξαχσχιλιοστοῦ τεσσαρεσκαίδεκάτου ἔτους, εἰκοστὴν ἔτος ἀγούσης τῆς βασιλείας τοῦ κυρίου Ἀλέξιου τοῦ Κομνηνοῦ. ὥρα ἦν ὡσεὶ τρίτη, ὅτε γνόφον ἐγένετο, καὶ βίαιος νότος ἐπνευσε σφοδρῶν, τοῦ κορῆτου ἀστέρος τοῦ ἀκοντίου ὄλυθέντος, καὶ τὸν τοιοῦτον τοῦ ἀέρος τάρραρον ἐξείργασμένον τοῦ φανέντος κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς παρασκευῆς τῆς

ἡλίου τότε ἐδέοντο. Ὅπερ οὐκ ἀγαθὸς εἰσὼς τοῖς
 πλείοσιν ἔδοξε· καὶ μᾶλλον ὁπίστωι μὴ καλῶς πρὸς
 τὸν αὐτοκράτορα εἶχον, ὑπεψύχοντες γὰρ τὸν τοῦ
 βασιλέως θάνατον τὸ συμβῆναι προτινύειν. Ὁ δὲ,
 Ζωῆς καὶ θανάτου ἓνα Κύριον ἐπίσταμαι, ἔλεγε·
 πτώσεις δὲ εἰδώλων θάνατον ἐπάγειν οὐδέως
 πιστεύειν ἔχω. Ὀπηρίκα γὰρ Φειδίας τις, φέρε
 εἰπεῖν, ἢ τις τῶν λιθεῶν λίθον ἀπεξέσας εἶδω-
 λον ἀπειργάσσοιτο, ἀραστήσει μὲν καὶ νεκροῖς,
 παράξει δὲ καὶ ἐμψύχα. Καὶ εἰ ταῦτα, τῷ τῶν
 ἀπάντων Δημιουργῷ τί καταλειφθήσεται; Ἄπο-
 κτενῶ γὰρ καὶ ζῆν ἐγὼ ποιήσω· φησί, καὶ οὐχὶ
 τοῦδε ἢ τοῦδε εἰδώλου πτώσις ἢ ἀνέγερσις. Καὶ
 γὰρ τὰ πάντα τῇ μεγίστῃ Θεοῦ ἀντιθεῖ προνοίᾳ.

Κυκαίων δὲ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἄλλοις αὖθις
 κακῶν ἐξεγγήγερτο, ὅς οὐκ ὑπὸ τῶν τυχόντων ἐξηρ-
 τήτετο ἤδη· ἄνδρες γὰρ τινες ἐπ' ἀνδρείᾳ καὶ γένους
 εὐκλείᾳ μεγάλα εὐτυχόντες κατὰ τοῦ βασιλικοῦ
 ἐμελέτησαν σώματος φόνιον πνέοντες. Καὶ θαυμάζω
 ἐν ταῦθα τῆς ἱστορίας γεγонуῖα πόθεν τοσοῦτον πλη-
 θος κακῶν τὸν βασιλέα περιστοιχίσεν· οὐδὲν γὰρ
 ἦν οὐδὲν οὐδ' ὀποθανοῦν ὃ μὴ κατ' αὐτοῦ ἐκεκίνητο.
 Τὰ τε γὰρ ἔνδον ἀποστασίας ἦσαν μετὰ καὶ τὰ
 ἔξωθεν ἐπαναστάσεως ἔγεμε, καὶ μήπω πρὸς τὰ
 ἔνδον τοῦ αὐτοκράτορος ἀντικαταπύαντος, τὰ κτὲς
 πάντα περιεφλέγημεν βαρβάρους ἅμα καὶ τοὺς
 ἔνδον τυράννους τῆς τύχης αὐτῆς ὡσπερ τινὰς
 Γίγαντας αὐτοφρεῖς ἀντιβλαστηνούσας· καίτοι τοῦ
 βασιλέως ἅπαντα πρὸς τὸ ἡμερώτερον καὶ φιλάν-
 θρωπώτερον ἐπιτροπεύοντος καὶ διοικονομουμένου

τὰ πράγματα, καὶ οὐκ ἔστιν ὄν τινα μὴ τῆς ἀγα-
 θοῦς κατακλύζοντος, τοὺς μὲν γὰρ καὶ ἀξιομάτων
 τιμαῖς κτεκλύδαινε, καὶ δωρεαῖς μεγάλαις κατα-
 πλουτίζων ἀεὶ οὐκ ἀνήκε. Τοὺς δὲ ὀπουδήποτε βαρ-
 βάρους ἀφορμὰς μὴ διδοῦς πολέμων, μηδ' ἀνάγκην
 ἐπάγων αὐτῶς, ἀντιστοῦντας ὁμῶς ἀνέστειλλεν. Ὡς

Variae lectiones ex cod. Coislin.

^α τοῦ Θεοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

πρώτης ἐβδομιάδος. Columnæ Porphyreticæ ζω-
 στῆρας, seu circulis, quibus illa continebatur,
 paulo ante, sub Botaniata scilicet, fulmen dis-
 cuerat, uti tradunt Scylitzes et Zonaras. Hos Theo-
 dosio imperante positos docemur ex *Chronico*
Alexandr. ad 9 ejusdem Theodosii. Cum enim ex
 inferiore columnæ parte, noctu avulsus fuisset lapis
 grandior, ne universa lapidum dissolveretur com-
 pages, circulis ferreis revincta atque illigata est.
 Loco igitur disruptarum zonarum Manuel Comne-

Augustus cum comitatu recepit. Ibi sub illo tempore
 tale quid accidit. Visebatur in foro Constantini
 aenea statua humanæ formæ supra basim e mar-
 more porphyretico late conspicuam, vultu in Orien-
 tem observo, sceptrum dextra, læva orbem tenens si-
 militer **357** ære fusum. Ajunt ex prima designatione
 artificum fuisse illud Apollinis signum, quod ideo
 priores inquilini urbis quæ postea Constantinopolis
 est dicta, Anthelium, opinor, vocitabant. In simu-
 lacrum Constantinus Magnus in suum ipsius nomen
 transtulit, et ut imperatoris Constantini effigies ap-
 pellaretur, edixit. Adhæsit tamen ex inveterato
 prius usu antiqua statuæ appellatio, ita ut a pleris-
 que omnibus Anelius vel Anthelius id signum voca-
 retur. Verum in istam tunc statuam incumbens
 columna exturbatam humo affixit, sole tum in Tauro posito. Fædum id augurium plerisque visum
 est; et qui erga imperatorem parum benevole affecti erant, late susurrantes spargebant imminentem
 imperatoris mortem isto casu prænuntiari. Quibus Augustus ad se delatis: *Equidem, inquit, unum vitæ*
necisque Dominum atque arbitrum agnosco Deum; casus tamen idolorum necis habere potestatem infe-
rendæ, absit ut persuaderi mihi unquam sinam. Exnim id credenti consequenter, ut opinor, sentiendum
esset Phidiam puta vel similem artificem, quotiescunque statuam e saxo sculpsit, vel excitare denuo mor-
tuos, vel vivos de integro creare. Quos si esset, quid jam Conditori omnium esset reliqui? Cujus tamen
verissima illa vox est, singularem declarans potestatem: « Ego occidam et ego vivere faciam ». Ego,
 inquit; non hujus vel illius idoli lapsus aut erectio. Sic imperator ad unam summi Numinis provideu-
 ham cuncta referebat.

Cæterum nova in eum pernicies eoltionibus oc-
 cultis, non hominum de vulgo, sed virorum qua
 fortitudine, qua nobilitate insignium, struebatur.
 Quorum immania consilia nihil moderatius quam
 vim ac eadem sacræ personæ principis parricidis
 inferendam manibus, spectabant. Equidem horresco
 referens; et tot jam coacta locis Historiæ hujus
 insidias commemorare similes, mirari et miserari
 satis nequeo infelicissimam imperatoris hujus sor-
 tem. Itane vero tam pertinaci odio, tam implacabili
 sævitia perseverare fortunam in uno capite clam,
 palam, occultis molitionibus, apertis conatibus,
 telis denique omnibus ac machinis petendo! Istone
 fato natum esse unum potissimum inter omnes
 principes Alexium, ut nullo unquam interspira-
 mento quietis, urgeri eum assidue oporteat, a fronte,
 a tergo, ab utroque latere, bellis, seditionibus, tu-
 multibus, conjurationibus; illinc gentibus circum
 Barbaris passim duces ferocissimos cum copiis in-
 numerabilibus in ipsum armantibus, hinc ditione
 ipsa ac terra Romana velut gigantes olim sic hodie
 tyrannos magno numero nec minori feritate contra

nus (non Palæologus, ut opinatur vir doctus) Spon-
 dylum ejusdem crassitudinis ex multis lapidibus
 superædificavit, et in summo inscriptionem posuit,
 quæ exstat apud Joannem Dousan in *Itiner. Con-*
stantinop. et Suidgerum in *Hodægor.*, lib. II. Ab
 eodem etiam, ni fallor, Manuele erecta, quæ post
 statuæ Constantinianæ casum stetit, crux supra
 ipsam columnam. Vide præterea quæ de columna
 purpurea habent Gyllius, lib. III *Descript. CP.*,
 cap. 5, et Augerius Busbeg. in *Itiner. CI*

eundem frequentissime gignente. Gravia sane mala, vel si accedant singula. Quid autem cum vario simul incursu anxiam distrahebant in partes contrarias curam ac necessitatem resistendi? Occurrebat hosti ad limum Augustus: civis a tergo rebellans insurgebat. **358** Ad eum opprimendam ubi se verterat, rursus omnis barbaries concitabatur. Atque ego dum indolem Alexii dum vitam specto, quominus in placidissima natura, commodisque moribus odiorum causas animadverto, eo miror magis tantis eum perpetuo procellis externarum civiliumque jactationum exerceri potuisse. Nemo illo facilior, nemo clementior, liberalior, beneficentior, bonorum honorumque largior nemo: ratio gubernandi moderatissima, nihil summo jure agere, descendere ad civilem humanitatem, solii suggestum deducere in planum, et cum subditis velut ex æquo agere potestatem ac principatus vim opum passim in omnes spargendis largitionibus usurpare. Idem præterea quam fortis ac bellicæ peritus rei, tam bellorum perosus, studiosus pacis, prudentiam in id intendere totam solitus ne cui ullam vel externo vel civi daret occasionem a se dissidendi. Quin etiam cum ultro impetebatur necessarium conatum repugnandi, fere intra unius defensionis justæ moderationem reprimebat, atque infestam repulsi vim contentus, reponere injuriam etiam in occasione temperabat. Sunt principes qui vensum ac sanguinem civium hostiumque ambitioni propriæ aut quæstui recte impendi putent; et quo cel aliena deprædentur, vel magnum sibi nomen acrium bellatorum faciant, tanti putent misere genus humanum et ærumnis ac cladibus orbem involvere. Non ea secta patris mei fuit. Bellis ille gerendis nihil unquam aliud propositum sibi quam pacem habuit. Eam nactus domi quietus perstitit; et amicitias cum vicinis gentibus sanctitas religiosa semper fide coluit, abundantem quoque sollicitudinem in id impendens ut vel morosis et irritabilibus satisfaceret. Quorsum enim finem ac scopum belli assensutus pacem, ea de complexu abjecta ultro ad arma prosilias? Quæ inconsultissima et rebus in primis pernicioosa puelleis quorundam imperantium ratio est. Non sic Alexius pacis amator, pacis cupidus, pacis curator unicus, cujus et cum aberat quærendæ, et cum aderat colendæ nullam unquam curam nullum officium omisit: usu quidem et rerum ac periculis necessitate bellicosissimus, a natura et voluntate pacatissimus. Quare equidem haud affirmare dubitaverim præstantissimum et characteribus ejus laudis expressum omnibus imperatoriæ personæ specimen in hoc tandem viro post intervallum tot retro annorum apparuisse reipublicæ Romanæ: imo non ex longo repetitum tempore, sed plane tum primum, cum semper antea nescio sans quo fato quoque pacto, ab Romani solio imperii abfuisset.

Veruntamen, ut ad turbas de quibus ceperam egere revertar, haudquaquam ille vir quantavis earum aut varietate aut multitudine percussus despondit unquam animum, industriamve aut contentionem remisit, velut malis victam; at robustum semper atque indomitum adversis undecunque ingruentibus pectus opposuit, mentemque acri vigilia expectantem excelsis et teuebrosis machinationibus adhibuit dominum improborum: eo quidem successu, ut non modo nullo unquam Barbarorum externo impetu, nulla tyrannorum intus exsurgentium intestina succussione prostratus sit, verum etiam

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ τῶνδον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) *Eirḗnē*. Veget., lib. iii, cap. 4: *Qui desiderat pacem, præparet bellum*. Theonistiſtus Orat. 10 πόλεμου ἄθλον, εἰρήνη. Hinc nummis Augustorū non semel inscriptum, MARTI PACIFERO, et Cromwelli Anglici tyranni, PAX QUÆRITUR BELLO. Prudentius in *Psychomachia*:

ἔτι κακῶν στρατηγῶν τῶν πραγμάτων ἡσυχάζοντων, αὐτὸς ἐξέπιπτε δὲ ἀνερεθίζειν τοὺς πέριξ εἰς πόλεμον. Εἰρήνη (8) μὲν γὰρ τέλος ἐστὶ πολέμου παντός. Τὸ δ' ἀνθελίσθαι δεῖ αὐτόθεν τὸ ἕνεκά του καὶ τοῦ ἀγαθοῦ τέλους; δεῖ ἀμελεῖν, τοῦτο ἄνοήτων ἐστὶ στρατηγῶν καὶ δημαγωγῶν καὶ δλεθρον πραγματευομένων τῆς πόλεως. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος τοῦναντίον ἀπανέποιε, καὶ τοῦ εἰρηνεύειν ἐκτόπως ἐπεμελεῖτο, καὶ πανταχόθεν συνείχε, καὶ ἀπούσης ἐπηγρύπνει πολλάκις ὅπως ἐπιπέθῃ. Καὶ ἦν ὁ αὐτὸς κατὰ φύσιν μὲν εἰρηνικὸς, ἀναγκαζόντων δὲ τῶν πραγμάτων πολεμικώτατος. Καὶ ἐγὼ ἄν φαίην θαρρόντως περὶ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, ὡς ἄρα τοῦ βασιλικοῦ χαρακτῆρος, πολλοῦ χρόνου καταλείλοιπότος τὰ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία ἐπ' αὐτοῦ καὶ μόνου ἐπανεληλυθέναι τρόπον τινὰ τότε πρώτῃ τῆ Ῥωμαίων ἡγεμονία ἐπιζουμένου.

non supercilio aut fastu, sed dignitatem atque opum passim in omnes spargendis largitionibus usurpare. Idem præterea quam fortis ac bellicæ peritus rei, tam bellorum perosus, studiosus pacis, prudentiam in id intendere totam solitus ne cui ullam vel externo vel civi daret occasionem a se dissidendi. Quin etiam cum ultro impetebatur necessarium conatum repugnandi, fere intra unius defensionis justæ moderationem reprimebat, atque infestam repulsi vim contentus, reponere injuriam etiam in occasione temperabat. Sunt principes qui vensum ac sanguinem civium hostiumque ambitioni propriæ aut quæstui recte impendi putent; et quo cel aliena deprædentur, vel magnum sibi nomen acrium bellatorum faciant, tanti putent misere genus humanum et ærumnis ac cladibus orbem involvere. Non ea secta patris mei fuit. Bellis ille gerendis nihil unquam aliud propositum sibi quam pacem habuit. Eam nactus domi quietus perstitit; et amicitias cum vicinis gentibus sanctitas religiosa semper fide coluit, abundantem quoque sollicitudinem in id impendens ut vel morosis et irritabilibus satisfaceret. Quorsum enim finem ac scopum belli assensutus pacem, ea de complexu abjecta ultro ad arma prosilias? Quæ inconsultissima et rebus in primis pernicioosa puelleis quorundam imperantium ratio est. Non sic Alexius pacis amator, pacis cupidus, pacis curator unicus, cujus et cum aberat quærendæ, et cum aderat colendæ nullam unquam curam nullum officium omisit: usu quidem et rerum ac periculis necessitate bellicosissimus, a natura et voluntate pacatissimus. Quare equidem haud affirmare dubitaverim præstantissimum et characteribus ejus laudis expressum omnibus imperatoriæ personæ specimen in hoc tandem viro post intervallum tot retro annorum apparuisse reipublicæ Romanæ: imo non ex longo repetitum tempore, sed plane tum primum, cum semper antea nescio sans quo fato quoque pacto, ab Romani solio imperii abfuisset.

Ἄλλ' ὅπερ ἔλεγον τοῦ λόγου ἀρχομένη ὅτι θαυμάζειν ἔχω τὴν τοσαύτην τῶν πραγμάτων τῶν πολεμικῶν ἐπίχυσιν· τὰ τε γὰρ ἔξω καὶ τὰ ἔνδον ⁸⁸ πάντα ἦν ἰδεῖν κυμαινόμενα πανταχόθεν. Ἄλλ' ὁ γε βασιλεὺς Ἀλέξιος καὶ τὰ ἀφανῆ τῶν ἐχθρῶν καὶ κρύφια καὶ προσηθάνετό τε καὶ παντοδαποῖς μηχανήμασι πόρρω τὰς βλάβας ἀπήλαυσε, καὶ πρὸς τοὺς ἔνδοθεν τυράννους καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν Βαρβάρους ἀνταγωνιζόμενος δεῖ προσηθάνων ἐξύτητι νοῦ τὰς τῶν ἐπιβουλεύοντων ἐπιβουλάς καὶ ἀνακόπτων τὰς τούτων ὁρμὰς. Καὶ ἐγὼ εἰ στοχάζομαι ἀπὸ τῶν πραγμάτων αὐτῶν τὴν τύχην τῆς βασιλείας, ὅτι

Pax belli exacti pretium est, pretiumque periculi. sanctus Augustinus, epist. 203: *Non pax quaeritur, ut bellum excitetur: sed bellum geritur, ut pax acquiratur.* Thuanus, lib. iii *De re accipitraria*: *Martis opus pax alma, tibi pax quaeritur armis.*

πανταχόθεν συνέρβρευσε τὰ δεινὰ καὶ ἐτετάρακτο αὐτὸ
 τε τὸ σῆμα τῆς πολιτείας καὶ πᾶν ἄλλοτριον ἐμε-
 μήνει κατὰ τῆς βασιλείας Ῥωμαίων. Ὡς εἴ τις
 οὕτως ἔχει κακῶς ὥστε καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλοδαπῶν
 πολεμῆσθαι καὶ ὑπὸ τῶν οἰκείων κατατρυχεῖσθαι
 τὴν σάρκα διαμασσώμενον, τοῦτον δεῖ ἀνεγείρειν
 τὴν πρόνοιαν ἵνα πρὸς τὰ πανταχόθεν κακὰ ἀντιμη-
 χανῶτο, ὡς περὶ δὴ καὶ τηνικαῦτα συνιδεῖν ἔδει· ὃ τε
 γὰρ Βαϊμούντος ὁ βάρβαρος ὁ πολλακίς ἡμῖν εἰρη-
 μένος ἐξηρτύετο κατὰ τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων
 βαρύτερον στρατεύμα ἐπαγόμενος καὶ τυραννικῶς
 τούτου πλήθος ἐτέρωθεν ἀντεπηγείρετο καθάπερ
 ἄνωθεν τοῦ λόγου πεπροοιμίασται.

venenique concepti diritatem, prævalente temperamenti optimi natura, superandam; age quantarum virium, quam robustæ constitutionis id animal haberetur? Paris in diverso genere præstantiæ Alexii Augusti, ille animus, inter vehementissimos discriminum turbines vicens semper et victor, exemplum exstitit: uti præter cætera quæ retulimus, hoc quoque, quod narrare nunc oportet, novæ conjura-

tionis in eum nefarie conflatæ, ab eo prudenter fortiterque declinatæ documentum monstrat.
 Ἔσσηρες μὲν ἦσαν οἱ ἑξὺμπαντες οἱ τῆς βουλῆς
 καταρχόμενοι, Ἀνεμάδες (9) τὴν ἐπωγουμίαν, τὰς
 κλήσεις δὲ μὲν Μιχαήλ, ὁ δὲ Λέων ὁ ἕτερος ὁ ἄλλος
 προσηγορεύετο. Ἀδελφοὶ δ' ἦσαν καὶ τὰ σώματα
 πρότεροι, καὶ τότε τὴν γνώμην, εἰς ταυτὸ γὰρ
 ἅπαντες συνεφρόνησαν, ἀποκτεῖναι τε τὸν αὐτοκρά-
 τορα καὶ τῶν βασιλικῶν ἐπιλήψεσθαι σκήπτρων.
 Συνυπήγοντο δὲ αὐτοῖς καὶ ἕτεροι τῶν εὐγενῶν, οἳ
 τε Ἀντίοχοι γένους ὄντες περιφανοῦς, καὶ οἱ Ἐξα-
 ζηνοὶ καλούμενοι, ὃ τε Δούκας καὶ ὁ Ἰελέας, ἄνδρες
 ἐκθυμότατοι τῶν πώποτε γεγεννημένων πρὸς μάχας
 πρὸς δὲ καὶ Νικήτας ὁ Κασταμονίτης καὶ Κορυ-
 τικίως τις, καὶ ὁ Βασιλάκιος Γεώργιος. Οὗτοι μὲν
 οὖν ἦσαν τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου πρωτεύοντες,
 τῆς δὲ γε συγκλήτου, ὁ Σολομῶν Ἰωάννης, ὃν διὰ
 πλοῦτου περιουσίαν καὶ γένους λιμπρότητα βασιλέα
 κρίσειν ὁ Μιχαήλ καὶ⁸⁷ Κορυφαῖος τῆς τετρακτύος
 εἰς Ἀνεμάδων σχηματιζόμενος ἐπηγγέλλετο. Ὁ δὲ
 δὴ⁸⁸ Σολομῶν οὗτος τῆς συγκλήτου λογῆδος τὰ πρῶ-
 τα φέρων, οὐ μόνον τῶν ἄλλων, ἀλλὰ καὶ τῶν
 ξυνεξηπατημένων αὐτῷ, βραχὺς μὲν ἦν τῆ ἡλικία,
 κουφότατος δὲ τὴν γνώμην, Ἀριστοτελικῶν τε καὶ
 Πλατωνικῶν μαθημάτων ὤρετο εἰς ἄκρον ἐληλυθέναι.
 Οὐ μὲν εὖ ἔχε τῆς φιλοσόφου εἰδήσεως, ἀλλ' ὁμοίως
 ἐτετύφωτο διὰ περιουσίαν κουφότητος, λοιπὸν πρὸς
 τὴν βασιλείαν ὅλοις ἰστίοις ἀπένευε, καθάπερ ὑπὸ
 τούτων τῶν Ἀνεμάδων ἐμπνεόμενος. Ἄλλ' ἦσαν
 ἕρα τὰ πάντα πλάνη⁸⁹, οὐ γὰρ εἶχον ἐν νῷ τοῦτον
 οἱ ἄμφω τὸν Μιχαήλ ἐς τὸν βασιλικὸν θρόνον ἐνανα-
 γαγεῖν· πολλοῦ γε καὶ δεῖ, ἀλλὰ τῆ κουφότητι τοῦ
 ἀνδρὸς καὶ τῷ πλούτῳ πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπιχειρησιν
 ἀπεχρῶντο. Ἀεὶ τε ἐκείθεν τοῦ χρυσοῦ ρεύματος
 ἐπισπῶντες καὶ ταῖς ἐλπίσι τῆς βασιλείας ποιούν-

A non propalatis plerumque adhuc hostium et rebel-
 lium consiliis occurrerit, solertia quadam animi,
 diligentiaque strenuæ celeritatis, ingenii providen-
 tis motum voluerem. 359 pari prope executionis
 velocitate adequantis. Itaque ad æstimandam men-
 tis quæ in eo fuit principis virtutem, talem ego
 quendam informare imaginem mihi soleo. Si ejus
 hominis corpus et multis circum undique inimico-
 rum infestis manibus ac telis peteretur; et idem
 eodem tempore gravia intus experiretur dolorum
 viscera intima commordentium tormina; sufficeret
 que tamen unum et ad refutandas impugnationes
 agruentes extrinsecus, et ad morbi vim inolitam

superandam; age quantarum virium, quam robustæ constitutionis id animal haberetur? Paris in diverso genere præstantiæ Alexii Augusti, ille animus, inter vehementissimos discriminum turbines vicens semper et victor, exemplum exstitit: uti præter cætera quæ retulimus, hoc quoque, quod narrare nunc oportet, novæ conjura-

tionis in eum nefarie conflatæ, ab eo prudenter fortiterque declinatæ documentum monstrat.
 Ejus auctores fuere fratres quatuor communi co-
 gnomento Anemades dicti, propriis quisque distincti
 nominibus. Maximus natus, Michael; alter Leo; ter-
 tius..., postremus denique... vocabatur. Hi concordi
 consilio decreverant occiso imperatore rerum habenas
 arripere. Adjunxerant se illis et alii nobiles, nimirum
 Antiochorum familia illustris, et qui Exazeni voca-
 bantur Ducas et Hyeleas, viri omnium in præliis
 audacissimi; præterea Nicetas Castamonites, Curti-
 cius quidam, et Basilacius Georgius. Ili primas
 facile ferebant castrensibus nobilitatis. E senatorum
 quoque numero nomen in istius consilii societatem
 dederat Salomon Joannes, cui ob abundantiam pec-
 uniarum et splendorem generis prætumido persuasit,
 Michael Coryphæus quaternionis Anemadarum se
 ipsum in imperatorem velle ungere, qua promissio-
 ne quamvis mendaci vaser nebulo futilem animum
 facile tenebat sibi addictum magno factionis firma-
 mento. Is enim vir non modo inter conjuratos cæ-
 teros simili fratrum quatuor fallacia seductos, ve-
 rum etiam inter eximios quosque senatorum opibus
 et dignitate præcellebat. Homo brevis statura, le-
 vissimus ingenio; Aristotelicis ille quidem, ut ipsi
 videbatur, simul et Platonice eruditus apprime
 disciplinis, revera tota via deerrans a recta veræ
 philosophiæ semita, utcumque illi suus tumor et fe-
 lilitas mentis longe aliud persuaserat. Ad imperium
 vero haud dubie cursum intendens, totis valis Ane-
 madum aspirantium auras excipiebat: auras porro
 erant illæ prorsus, illusio, error, et nihil solidum.
 Neque enim Michael et qui communi rem gerebant
 consilio tres fratres reliqui principatum quærebant
 Salomoni; nihil sane minus. Sed levitate pecuniosi

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁷ ὁ καὶ. ⁸⁸ Deest vocula ἐξ. ⁸⁹ πλάνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) Ἀνεμάδες. Genus ducebant proceres isti Byzantini, ut opinor, ab Anemade Curupa, Cre-
 tensis amere filio, qui Joanni Zimisre imperatori
 merens, in prælio contra Russos cæsus est. Ejus
 virtutem insignem bellorum mire extollit Seyhtzes,

pag. 678, 681. Meminit præterea Theophanes Bar-
 dani Spatharii, cognomento Anemæ, vel Anemadis,
 an. 5 Theophili. Michaelis et fratrum conjuratio-
 nem narrant pariter Zonaras et Givcas.

hominis ad propriam ambitionem scite abutebantur, dum ventoso capite spebus inanibus lactando demulcendoque venam semper aliquam rivi aurei vegetandæ sementi propriæ pernecessariam ex ejus fontibus trahebant. Quod ille cum præ vecordia minime sentiret, totus erat in potestate fratrum: et iis a quibus clam irridebatur ipse **360** verum ex animo amorem fidemque tribuebat. Illi contra rationes subducebant suas, ut si quidem fortuna uterentur commoda, et ceptis eventus responderet, certum apud se haberent, cubito impulsam inventos atque in fluctus diffare Salomonem, imputato in pretium favoris pecuniæque præbitæ brevi solatio ambitiosæ spei, somnioque illo principatus, quo eum exiguo tempore delinierant: sibi vero ipsis potestatem supremam et imperii sceptrâ relinere. Porro sic agebant cum homine ignavo et ad primam ipsam belli pugnaeque corroboranti mentionem, ut de cogitato parricidio tacerent apud ipsum; seque rem totam ita gubernare fingerent, ut sine vi ulla, sine gladio ac sanguine, confecturi negotium essent. His fraudibus plecto Salomoni ut caput conjurationis haberi sustineret duos ex eodem præterea ordine socios adjungunt, similibus ad id artibus inductos Sclerum sive Durum, et Xerum quasi siccum dicas ita vocatum hominem qui præfectura urbis Constantinopolitanæ functus fuerat. Cæterum Salomon omnium ignarus quæ ab Exazeno et Hyelea, ipsisque Anemadis parabantur, rem sibi confectam arbitrabatur: et quasi jam Imperium teneret douorum et dignitatum promissionibus obvius pene quosque trahere in partes satagebat. Interveniit ei forte aliquando auctor idem et præcipuus actor fabulæ Michael nescio quem alloquenti, ac pro familiaritate accedens quid inter se conferrent sciscitatus est, consueta simplicitate Salomon: *Hic, inquit, dignitatem a me petiit; ego illi simul imperii potens fuero, me collaturum sum pollicitus. Itaque hunc novum conjurationis conscium et rei gerendæ socium habemus, meæ fide promissionis auctoratum.* Tacitus ad ea Michael Salomonis stultitiam, mirari satis non valens, animo detestabatur, non sine metu quodam ne arcanum tam imprudenti et rimoso pectori commissum in publicam notitiam efflueret; confirmabat se tamen quod in ipsa conjurationis adyta non admissis tam levi arbitro, quod erat teterrimum quodque altius celatum oportebat cogitati sceleris adhuc in tuto latere videbatur. Itaque satis habens abstinere deinceps a frequentanda Salomonis domo, rei executionem interim urgebat: ipse cum fratribus et cæteris armatis sicariis palatii assidue feres obsidens ut oblata per occasionem facultate, destinatum parricidium perpetrarent.

Cum autem, divina haud dubie prohibente Providentiâ, nulla se longo jam tempore satis apta præberet opportunitas, periculumque in mora esset, ne tanta res tantis tractata circuitibus emanaret aliquo modo in suspicionem Augusti, et perniciem auctorem disturbaretur, decrevere tandem conjurati jaciendam quemcumque in eventum executionis

A τος ¹⁰ ὑπότυρον ἔλον ἑαυτοῖς τιθασσὸν ἐποίησαντο, γνώμης τοιαύτης ἔχοντες ὡς εἰ εὐδοκᾶ πράξαιεν, καὶ ἡ τύχη αὐτοῖς εὐνοῦστερόν πως ἐναντίσσειε, τὸν μὲν, παραγκωνίσκιντο ἀφέντας χάλρειν ἐπὶ πελάγους, αὐτοὶ δὲ τῶν σκήπτρων ἀνθέξουσιν μικρὰν τινα δόξαν καὶ εὐετηρίαν αὐτῷ ἀπινεύμαντες. Οἱ μὲντοι γὰρ πρὸς ἐκείνον λόγοι τῆς ἐπιθουλής οὐ φόνον τοῦ αὐτοκράτορος ἐπηγγέλλοντο, οὐδὲ ξιφουλκίας ἐμέμνηντο, οὐ μάχης, οὐδὲ πολέμων, ἵνα μὴ καταπτοήσασιν τὸν ἄνδρα κάλαι τοῦτον εἰδότες πρὸς ἅπαν εἶδος πολέμου δειλότατον. Τοῦτον τοίνυν τὸν Σολομῶντα ὡς πρὸς δὴ κορυφαίότατον τῶν ἄλλων ἐνηγκαλίσαντο. Συνυπέχθησαν δὲ τῇ τρίτῳ βουλή καὶ ὁ Σκληρὸς καὶ ὁ τὴν ἐπαρχίαν τῷ τότε τῆς Κοινισταντίνου διηγουκῶς Ξηρὸς (10). Ὁ μὲντοι Σολομῶν κουφοτέρως ὡν γνώμης, καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, καὶ μηδὲν τῶν παρὰ τοῦ Ἐξαζηνοῦ καὶ τοῦ Ἰελέα καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Ἀνεμάδων μελετωμένων συναί, ἐν χερσὶν ἤδη τὴν βασιλείαν Ἰωμαίων κατέχειν οἰόμενος, προτωμίλει τισί, καὶ ὑπεποιεῖτο ὑποσχέσασθαι δωρεῶν καὶ ἀξιοματῶν τοῦτους ὑπαγόμενος. Φοιτήσας δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ τοῦ δράματος κορυφαῖος Μιχαὴλ ὁ Ἀνεμάς, καὶ θεασάμενος ὁμιλοῦντά τινα, ἐπυθάνετο τί ἂν εἴη τὸ λεγόμενον. Ὁ δὲ Σολομῶν μετὰ τῆς συνήθους ἀπλότητός φησιν ὡς ἀξίωμα αἰτήσας ἡμᾶς καὶ λαβὼν τὴν ὑπόσχεσιν, συνέθετο κοινῶν ἡμῖν τῆς βουλῆς τῶν πάντων ἔσσεσθαι. Ὁ δὲ μωρίαν τοῦτου καταψηφισάμενος καὶ περίφοβος γεγονώς ὡς μηδὲλως ἐχεμυθεῖν πεφυκότα διαγνοὺς οὐκ ἔθ' ὡς τὸ πρότερον πρὸς αὐτὸν ἔφοίτα. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται τοὺς Ἀνεμάδας φημί καὶ τοὺς τοῦτων συνωμότας κατὰ τοῦ βασιλικοῦ τὴν σκαιορίαν ἐποιοῦντο σώματος, ἵν' ὀπηνίκα καιροῦ εὐθέτου τύχοιεν, παρευθὺ τὸν μελετώμενον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φόνον εἰς ἔργον πράξασιν

C Ὡς δὲ παρὰ τῆς προνοίας ἀμείβεται οὐδεμία τούτοις ἐδίδοτο, καὶ ὁ καιρὸς παρεβύετο, πτοηθέντες μὴ κατάφωροι γένωνται, ὃν ἐπεζήτουν καιρὸν ἔδοξαν εὐρηκέναι. Ἐπεὶ γὰρ ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ τὸ διουπνισθῆναι κατὰ δειλίην ἔβαν τὴν ἐκ τῶν πολλῶν φροντίδων ἐγγινομένην ἄλμην καταγλυκαίνειν ἐθέλων ἐνίοτε ¹¹ συμπαίστορας εἶχε τῶν συγγενέων

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ ποιῶντες. ¹¹ ἤθελεν, ὅτι.

Car. Dufresnii Du Cangli notæ.

(10) Ξηρὸς. Bardas, cognomine Xerus, Proedrus et magnus hetæriarcha, de quo in Novell. 2 Alexii

apud Balsam. in *Nomoc. Phot.*, cap. 13, et in *Jure Græco-Romano*, lib. II, pag. 138.

τινάς παίζων τὸ ζατρίκιον (11), (παιδιά δὲ τοῦτο ἐκ τῆς τῶν Ἀσσυρίων (12) τρυφῆς ἐξευρημένων⁶¹, καὶ εἰς ἡμᾶς ἐκείθεν ἐληλυθός), οἱ τὴν τυραννικὴν ἐξοπλίσαντες χεῖρα διὰ τοῦ βασιλικοῦ κοιτωνίσκου ἐμελλόν ὡς εἰς τὸν βασιλέα χωρῆσαι τὸν φόνον ὠδινόντες. Ὁ δὲ τοῖ βασιλικὸς κοιτωνίσκος οὗτος οὔτε οἱ βασιλεῖς ἔτυχον εὐναζόμενοι, κατὰ τὴν εὐώνυμον κεῖται πλευρὰν τοῦ ἐπ' ὀνόματος τῆς Θεομήτορος (13) ἀνεγηγερμένου τεμένουσ κατὰ τὰ ἀνάκτορα· καὶ οἱ πολλοὶ τὸ τοῦ μεγαλομάρτυρος Δημητρίου⁶² (14) ὄνομα ταύτη ἐπέγραφον. Κατὰ δὲ τὴν δεξιάν ἀθριον ἔδαφος ἦν ὑπὸ μαρμάρων κατεστρωμένον, καὶ ἡ πρὸς τοῦτο ἐξάγουσα πύλη τοῦ τεμένουσ, ἀνετος πᾶσι τοῖς ἐθέλουσιν ἦν. Ἐκεῖθεν οὖν ἐσκέψαντο εἰσελθεῖν εἰσω τοῦ τεμένουσ, καὶ τὰς τὸν βασιλικὸν κοιτωνίσκον ἀποκλειούσας κατεάξαι πύλας, καὶ οὕτως εἰσελθόντες, ἀνελεῖν διὰ ξίφους τὸν αὐτοκράτορα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οἱ μαιφῶνοι ἐκεῖνοι ἄνδρες κατὰ τοῦ μηδὲν ἡδίκηκότος διασκοποῦντο· ἐσφηλε δὲ τὴν τούτων βουλήν ὁ θεός· Δηλωθέντος δὲ τοῦ δράματος διὰ τινος τῶ αὐτοκράτορι, παραχρῆμα μετεπέμποντο ἅπαντες. Πρῶτον μὲν οὖν Ἰωάννην τὸν Σολομῶντα, καὶ Γεώργιον τὸν Βασιλάχιον εἰς τὰ ἀνάκτορα εἰσαχθῆναι ὁ βασιλεὺς ἐπέτρεψεν, ἐγγυτέρω γενομένουσ τοῦ οἰκίσκου ἐν ᾧ περ αὐτὸς ἐτύγγανεν ὧν μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν συγγενείας, ἵνα διὰ τινων ἐξερωτῆ αὐτοῦσ, ἀπλουστεροῦ φρονήματος τούτους πάλαι γινώσκων, καὶ τούτου ραδίως τὰ βεβουλευμένα μεμαθηκέναι οἶόμενος. Ὡς δὲ πολλάκις ἐρωτώμενοι ἐξαρνοῖ ἦσαν, ἐξείσιν ὁ σεβαστοκράτωρ Ἰσαάκιος καὶ πρὸς τὸν Σολομῶντα ἀπονεύσας ἔφη· *Οἴσθα πάντως, Σολομῶν, τὴν τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ καὶ βασιλέως ἀγαθότητα. Εἰ μὲν τὰ βεβουλευμένα πάντα ἀπαγγέλης, συμπαθείας παραχρῆμα ἀξιωθήσῃ· εἰ δ' οὖν, ἀνηκέστοις βασάνοις παραδοθήσῃ.* Ὁ δὲ, ἐνατενίσας καὶ τοὺς περικυκλοῦντας τὸν σεβαστοκράτορα βαρβάρους θεασάμενος, ἐπὶ τῶν ὤμων τὰ ἐτερόστομα ξίφη κραδαίνοντας, ἐντρομος γεγωνῶσ, παραχρῆμα ἅπαντα ἀπαγγέλλει, τοὺς τε συνίστορας ὁμολογήσας, μηδὲν δὲ περὶ τοῦ φόνου εἰδέναι δισχυριζόμενος. Εἶτα παραδοθέντες τοῖς τὴν φυλακὴν τούτων ἐμπειπιστευμένοις τῶν ἀνακτόρων, καὶ διαίρεθέντες, ἐμφρουροὶ γεγονάσι. Τούσ δὲ γε λοιποὺσ

A aleam, expediendumque aliquando jaculum tandu libratum. Vis ergo inferendo cubiculo imperatoris condicitur in diem posterum; ejus diluculo Augustus evigilans, pro more suo fecit, ut ad diluendam amaritiam principum curarum, ne noctes quidem ipsi quietas sinentium, familiarissimos suos e consanguinitate intima ad ludendum secum Zatricium adhiberet. Remissionis genus id est inde usque ab Assyriis ingeniosis artificibus voluptatum ad nostrum usum oblectationemque propagatum. **361** Tali ergo ludicro relaxanti animum imperatori ecce indicium inopinatissimum affertur insidiarum et trucidationis in foribus astantis. Sic sui nefarii conatus rationem ordinemque composuerant fanatici parricidæ ut per sacrum locum sanguinaria grassatione polluendum viam affectarent qua sacram personam principis violatum irent. Conclave in quo tunc imperantes cubabant, adhærebat sinistro lateri ædis sacræ in nomine Dei Matris intra palatium exstructæ, quam multi perperam magno martyri Demetrio dicatam putant, et in eam proprio postico familiarum et commodum Augustis, quoties dare operam religioni vellent, præbebat ingressum. Ex opposito ad dexteram templi ejusdem patebat subdivale atrium marmore stratum ante ipsas majores ædis fores semper aperias et religioni omnium adorare volentium expositas. Per eas non adorandi animo penetrare cruenti caruifices decreverant; inde perrupturi vi subita ostium imperatorii cubiculi, sicque Augustum in sua ipsius diæta oppressuri frustra innocentem et nihil de ipsis male meritum. Sed non hoc Deus, non Dei Mater sivit. Introducto, ut diximus, ad imperatorem indice, satisque omnibus cognitis, mittuntur extemplo qui conjuratos diversi requirerent et adducereat. Primos omnium Salomonem et Georgium Basilacium ad se intra palatium duci jussit imperator in locum cubiculo, in quo tum ipse cognatione sua cinctus universa residebat, ita prope admotum, ut quæ illic Salomon et Basilacius a cognitoribus interrogandi responsuri erant, exaudiri ab eo possent. Sperabat ex his se, quos naturæ simplicis et dissimulare nesciæ noveat, statim cogniturum omnia, et ita magno negotii compendio moras ulterioris inquisitionis lucrifactu-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

⁶¹ ἐξευρημένον. ⁶² Deest vox Δημητρίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(11) Ζατρίκιον. Latrunculorum ludus, ut recte observant viri docti. Ducas, cap. 16: Ἐκάθητο μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ἐνδον τῆς σκηνῆς παίζων ζατρίκιον, ὃ οἱ Πέρσαι σαντράτζ **384** καλοῦσιν, οἱ δὲ Λατῖνοι σκάκον. Sed et ipsam vocem scacus vel scachos, barbaram et Turcicam esse constat; Turcis enim et Persis Scach, rex est. Ita Leuncl. in *Pand. Turc.*, n. 1, 102, 179. Latrunculorum vero προίρνα persona (Achmeti, cap. 241 πρόσωπον) regis titulo donatur. Vide Dissertat. Joan. Franc. Sarazini de ludo scachorum.

(12) Ἀσσυρίων. Vide Jacobum Guysium in *Chron. Hannen.* I vol., pag. 53

(13) Θεομήτορος. Ædem Deiparæ intra palatii

D septa exstruxerat Basilus Macedo, ut auctor est Scylitzes. Vide Not. ad Villhard., n. 136.

(14) Δημητρίου. Transiit postmodum eadem Deiparæ ædes Palatina in D. Demetrii nomen. Sane Cantacuzenus, lib. III, cap. 6 et 9, ædem D. Demetrii in ipso palatio statuit. Meminit etiam Codinus, *De offic.*, cap. 15, templi D. Demetrii, quod Patæologorum nuncupat; illius forte quod a Basilio Mædone renovatum tradit Scylitzes, eratque, opinor, in extremo orbis angulo, ubi olim acropolis, hodie Sarajum Sultanicum, a quo angulus S. Demetrii dictus. Vide Ducas, cap. 58 et 59; Bondelmontium et Leuncl. *Pand.*, n. 159.

rum. At spes illam tunc quidem fefellit sua. Nam illi interrogati sæpius constantes in negando persistabant. Tunc ad eos prodiit Sebastocrator Isaacius, et innuens Salomoni: *Scis, inquit, Salomon, clementiam Augusti fratris mei, quamque ad ignoscendum sit facilis. Ex eo tute ipse præcipere animo spem potes quam ego tibi præsto certissimam: fore nimirum, ut si fateri cuncta volueris, veniam statim et impunitatem ab eo nanciscaris. Sin porro silentium obstinas conjurationis aliunde compertæ, sic habe: te crudelissimis excrucandum mox tormentis.* Hæc dicentem Sebastocratorem intuitus Salomon, et circum eum stantium aspectu barbarorum gladios in humeris ancipites gestantium usque ad horrorem tremoremque conterritus, omnia statim est confessus, consolorumque ac participum edidit nomina. In uno magnopere perseveravit, sese nullam funditus in ea machinatione tota vel cogitationem sumpsisse, vel mentionem audivisse cædis. Hinc duo isti custodibus palatii dediti in separatas divisi custodias sunt. Inde alii auditi non modo priora confirmarunt ab aliis jam prodita, sed ne cædem quidem tacuerunt ipsam. Quoniam duplex classis et diversa causa conjuratorum deprehensa est, cum ex illis ii duntaxat qui militiam profitebantur cædem parricidalem et designassent et perpetranda sibi sumpsissent, de ea celatis aliis, differentia quoque facienda supplicii fuit. **362** Salomon cujus culpa

minus atrox erat deportatus est Sozopolim in exsilium; ædes ejus amplæ et perquam elegantes ac instrumento pretioso copiosæ, Augustæ donatæ sunt. At illa pro cætera excelsitate mentis miserrata sortem uxoris Salomonis, cuncta, ne minima quidem recula excepta, infelici matronæ ad solatium concessit. Porro adversus conjuratos militaris ordinis in necem imperatoris conspirare non veritos, præcipue vero Michael Anemam, consilii totius architectum, facinoris inhumanissimi ducem, decretum est ut publicatis bonis omnes in exsilium pellerentur; peculiariter vero Michael cum fratribus, conjurationis, uti diximus, auctoribus, præter communem cunctis pœnam, barba pilatim avulsa, capite vero ad cutem raso, per forum ad ludibrium traducerentur, postea multarentur oculis. Hos igitur arripiunt scenici, saccisque induunt; tum capita eorum intestinis bouum oviumque, quasi læniis quibusdam circumcingentes ridicule ornant, vel deformant potius. Sic deturpatos imponunt bobus, non consueto ritu sedentium in jumentorum dorsis, sed retrograda ratione vultibus et corporibus miserorum ad caudas animalium versis. Ducebantur hoc modo per atrium palatii, lictoribus cum virgis ante ipsos saltantibus ad modulos cantici pompæ accomodati, quod vulgari plebis lingua conceptum magnis illi et absonis frequentabant clamoribus, hæc ferme sententia: *En scitote et videte populus omnis, egregios principes brevi functos tyrannide cornigeros hos viros, acuere mucrones in latus imperatoris ausos.*

Concursus ad hæc videnda fiebat ingens ætatis omnis, adeo quidem ut tumultu excitæ strepituque nos imperatoris filiæ puellari curiositate prodiremus clanculum ad brevem usuram novi spectaculi furandam. Ut vero Michael apparuit sublatis versus imperatorias ædes oculis, supplices in cælum manus tollens, et qua voce quove gestu poterat significans optare orareque se, ut sibi manus ab ipsis radicibus humeris avellerentur, pedes a coxis ac clunium vertebriis, caput autem a cervicibus amputaretur, tum sanè passim omnibus commiseratione naturali motis, in fletus ac gemitus spectantes pro

αῦθις ἡρώτων περὶ τοῦ δράματος. Ὁμολογήσαντες δὲ ἅπαντα καὶ μηδὲ τὸν φόνον ἐπικρύψαντες, ἐπαί οἱ στρατιῶται τοῦτον μεμελετηκέναι ἐγνώσθησαν· καὶ μᾶλλον ὁ Ἄνεμῶς Μιχαὴλ ὁ καὶ τῆς βουλῆς κορυφαῖος, ὁ καὶ κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος φόνιον πνέων, ἅπαντας περιορίσας καὶ τὰς σφῶν ἐδήμευσε περιουσίας. Ὁ μέντοι οἶκος τοῦ Σολομῶντος, περιφανῆς ὢν, ἐδόθη πρὸς τὴν Αὐγούσαν. Ἐκείνη δὲ ὁποῖα περὶ τὰ τοιαῦτα, οἶκτον λαβοῦσα τῆς τοῦ Σολομῶντος ὁμεινέτιδος, ἀπεχαρίσατο τοῦτον αὐτῇ, μηδὲ τὸ τυχὸν ἐκεῖθεν ἀφελομένη. Τὸν μέντοι Σολομῶντα ἐμφρουρον εἶχεν ἡ Σωζόπολις· τὸν δὲ Ἄνεμῶν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ὡς πρωταιτίους καὶ τὴν ἐν χρῶ κουράν τῆς κεφαλῆς, καὶ τοῦ πώγωνος ψιλώσας, διὰ μέσης πομπεῦσαι τῆς ἀγορᾶς παρεκέλευσατο, εἶτα ἐξορυχθῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς. Παραλαβόντες οὖν τούτους οἱ σκηνικὰ καὶ σάκκους περιβαλλόντες, τὰς δὲ κεφαλὰς ἐντοσθίαις βοῶν καὶ προβάτων ταυρίας δίκην κοσμήσαντες, ἐν βουσὶν ἀναγαγόντες καὶ ἐγκαθίσαντες οὐ περιθάδην, ἀλλὰ κατὰ θατέρην πλευράν, τούτους διὰ τῆς βασιλικῆς ἤγρον αὐλίδος. Ῥαβδοῦχοι, ἐμπροσθεν τούτων ἐφαλλόμενοι καὶ ἄσμάτιόν τι γελοῖον καὶ κατάλληλον τῇ πομπῇ προσάδοντες ἀνεβῶν, λέξει μὲν ἰδιώτιδι διηρημασμένον, νοῦν δὲ ἔχον τοιοῦτον· ἐβούλετο γὰρ τὸ ἄσμα πάνδημον πᾶσι παρακελεύεσθαι τε καὶ ἰδεῖν τοὺς τετυραννευκότας τούτους κερασφόρους ἄνδρας, οἵτινες τὰ ξίφη κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἔθηξαν.

Πᾶσα μὲν οὖν ἡλικία εἰς τὴν τριαύτην θεᾶν συνέτρεχεν, ὡς καὶ ἡμᾶς τὰς τοῦ βασιλέως θυγατέρας ἐξελθούσας, λαθραίαν τὴν θεᾶν ποιῆσθαι. Ὡς δὲ τὸν Μιχαὴλ ὡς πρὸς τὰ ἀνάκτορα ἐθεάσαντο ἐναπενθίζοντα καὶ χεῖρας ἐκείτιδας εἰς οὐρανὸν ἀφροντα αἰτούμενον ἐν σχήματι χεῖρας ἐξ ὤμων ἀφαιρεῦθῆναι καὶ πόδας γλουτῶν αὐτῶν καὶ κεφαλὴν αὐτὴν ἀποτμηθῆναι, ἅπαντα φύσις πρὸς δάκρυον καὶ οἰμωγὰς κεκίνηται, καὶ μᾶλλον ἡμεῖς αἱ τοῦ βασιλέως θυγατέρες. Ἐγὼ δὲ, βουλομένη τὸν ἄνδρα τοῦ τοιοῦτου ρύσασθαι κακοῦ, τὴν βασιλῖδα καὶ μητέρα ἅπαξ καὶ διὰ προὔχαλούμην ἐς θεᾶν τῶν πομπευομένων. Ἐκρηδὸ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ Σολομοῦντος. ⁶⁵ περιβαλλόντες. ⁶⁶ ἐκ γλουτῶν αὐτῶν. ⁶⁷ δάκρυ. ⁶⁸ εἰτεκίνητο. Lege ἐκεκίνητο.

μεθα γάρ τῶν ἀνδρῶν τοῦ αὐτοκράτορος χάριν, εἰρήσεται γάρ τάληθες, μὴ τοιούτων ἀποστεροῖτο στρατιωτῶν, καὶ μᾶλλον τοῦ Μιχαήλ, ὅσω καὶ βαρυτέρα⁶⁹ ἢ κατ' αὐτοῦ ψῆφος ἐξενήνεκτο, ὁρῶσα ὀπίσσω αὐτὴν ἐξεταπεῖνου ἢ ξυμφορά. Ὅπερ οὖν ἔλεγον, ἐξεθιαζόμενῃ τὴν μητέρα τὴν ἐμαυτῆς εἰπὼς τοῦ κινδύνου ρυσθεῖεν οἱ ἄνδρες, ἤδη τούτοις ἐγγύθεν ἐφειστηκότος· σχολαιοτέραν γάρ τὴν πορείαν οἱ σκη- νικοὶ ἐποιοῦντο, χώραν πραγματευόμενοι συμπα- θείας τοῖς μαιφόνοις. Ὡς δ' ἐκείνη ἀπώκνει τὴν ἔλευσιν· καθῆστο γάρ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος, οὗ τὰς πρὸς θεῶν ἐνταύξεις κοινῇ ἐποιοῦντο ἐνώπιον τῆς θεομήτορος· καταλθοῦσα καὶ ἐξω τῶν πυλῶν πε- ρίφοδος ἐστηκυῖα, ἐπεὶ μὴ ἀπεθάρρουν τὴν εἴσοδον, νεύματι⁷⁰ τὴν βασίλισσαν προῦκαλούμεν. Καὶ δὴ πεισθεῖσα εἰς τὴν θεῶν ἀνέρχεται, καὶ θεασαμένη τὸν Μιχαήλ ὤκτειρέ τε καὶ δάκρυον ἐπαφιαῖσα τούτῳ θερμὸν, ἐπανατρέχει πρὸς τὴν αὐτοκράτορα, ἀπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις ἐξαιτουμένη χάρισσθαι τῷ Μιχαήλ τοῖς ὀφθαλμοῖς. Καὶ παραχρῆμα πέμπεται ὁ τοῦς δημίλους ἀπειρξῶν, καὶ δὴ σπεύσας προφθάνει τούτους ἐνδοθεν τῶν λεγομένων χειρῶν (15), &c. ὁ

A se quisque prorupere. Nos omnium maxime regias virgines hic dolor perculit. Ego etiam fletus inutiles impendere miseriæ non contenta, experiri decrevi si quid possem ad homines utcumque meritos, tanta calamitate liberandos. Nec pietas misericordiæ obstabat. Quin potius Imperatoris causa me id suscipere putabam, cui fore arbitrabar utile magno imminente bello si viri roboris ingentis parisque audaciæ ad præliorum congressiones servarentur (dicam enim vere sine furo quid animum tunc mecum impulerit, ad tentandum conatum rei, ne quid dissimulem, difficilimæ, præsertim qua Michaelis liberationem spectabat, hominis prærogativa gravioris sceleris, etiam atrociori quasi privilegio damnationis et pœnæ notati). Tamea aspectu et auditu sentiens quousque ferocem animum calamitas depressisset, ne tam præjudicatum quidem ac perditum caput misericordia indignum mea, aut spe salutis prorens exclusum credidi. Statui autem apud me interventu matris uti meæ, ad eam rem conficiendam. Adivi eam igitur et scenicis lentissimo gradu pompam trahentibus quasi

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁹ βαρύτερον. ⁷⁰ νεύμασι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(15) *Τῶν λεγομένων χειρῶν.* Manus æneas Constantinopoli commemorant scriptores, eas videlicet, quas Valentinianus imperator ad horreum statuit, cum modio perinde æneo. Tradit quippe Suidas Valentinianum lege sanxisse, ut numismate modii 12 venderentur, quemdam contra facientem dextræ multatum fuisse abscissione; hinc manus æneas ibi affixas a Valentiniano cum modio. At Codinus, in *Orig. CP.* auctor est eundem Valentinianum sanxisse, ut modius, non ad regulam (*historium* et *radium* Latini dicunt), sed ad cumulum venderetur, cuiusdam contra legem facienti manus fuisse præcisas, et in pœnæ memoriam manus æreas cum modio positas. Sed hæc meræ nugæ. Modium enim æneum, seu ἀρχιμόδιον, ut habent *Origines Constantinopolitanæ Combessii*, ad horreum statuit imperator, ut esset ἑξαμόν, inquit idem Codinus, seu exάμεν cæterorum modiorum, quibus in urbe frumentum venderetur, et ad quem *fides mensura comprobaretur*, ut est in vet. inscript. apud Gruter. DCXLVII, 7, nec in urbe duntaxat, sed et per mansiones, singulasque civitates, modios æneos et lapideos, cum sextariis et ponderibus collocari iussit idem Valentinianus, ut *quisquisque tributarius sciret quid deberet susceptoribus dare*. L. 9 Cod. de suscept. et Arcar., lib. x, quæ etiam exstat in cod. Theod. eod. tit. Idipsum statuitur Novella Majoriani de curialib.: *A prætoriana sede ad singulas non solum provincias, sed etiam civitates pondera EXAMINATA mittantur, quibus tam omnis exactor, quam negotiator utatur.* Quod habetur etiam in Nov. Justiniani 128, § 15, velus inscriptio: IMP. CÆSARE, VESPAS. VI. T. CÆS. AUG. F. IIII. COS. MENSURÆ. EXACTÆ. IN. CAPITOLIO. P. X. Neque aliud fuit ἑξαμόν Ἡρακλείου cujus meminuit auctor τῶν Θεαμάτων ΚΠ. cap. 1. A Romanis et Byzantinis transit inde, qui idem mos servatur apud omnes fere nationes, mensurarum examina publicis in locis proponendi. Sane in Anglia Richardus I, an. 1193, iussit, ut est apud Brumptonum, *hujusmodi regulas measuras apud singulas provinciarum præfectos, vel urbium præpositos fideliter conservari, et ad probandum veras et falsas, et cum necesse*

fuert, comminuendas eis tribuit potestatem. Vido Nicolaum Trivettum, an. 1194; Savaronem, in *Orig. Claromont.*, pag. 279; et Innocent. Cironum, lib. iv *Observ. Jur. canon.*, cap. 3. Manus vero æneæ juxta modium positæ sunt, in pœnæ argumentum, cum ex legibus et usu receptum esset, iis qui falsis et illegitimis vendebant mensuris manus præcidi. Sic in legibus Æthelstani Anglorum regis, cap. 14, eantem legimus, ut præcisæ monetam adulterantium manus 385 Monetæ, seu Officinæ Monetariæ affligantur. Erant porro manus istæ æneæ ἐπὶ τινος ὀψηλοτάτης περιωπῆς καὶ ματεώρου λιθίνης ἀψίδος, sicut Anna: in Amastriano, ut habet Codinus: Τὸ λεγόμενον ὄρειον (sic enim legendum, non ὄρολόγιον) ἦν, ἤγουν τὸ ἑξαμόν τοῦ μοδίου· ἴστατο δὲ ἐπάνω τῆς ἀψίδος τοῦ Ἀμαστριάνου, μέσον τῶν δύο χειρῶν, κατασκευασθεῖς ὑπὸ Θυαλεντινιανοῦ. Defixas, et hastis, seu pilis impositas indicat auctor τῶν Παιτρῶν ΚΠ. apud Meursium V. ὄρδον. Ἐνθα ἴστατο καὶ μόδιος χαλκεὺς καὶ ὄρδον, καὶ δύο χεῖρες χαλκαὶ ἐπὶ ἀκροντίων. Ubi nemo non videt legendum ὄρειον, pro ὄρδον, quod maximum virum fugit: de qua voce consulendus Salmasius ad Spartianum, pag. 27. Cum igitur ad Amastrianum malefici punirentur, ut docemur ex Cedreno in Theodosio et Leone Grammat. in Michaele et Basilio, et in fornice Amastriani defixæ essent manus æneæ, necessario reis prætereundæ illæ erant, dum ad supplicium durebantur, quas qui prætergressus erat, nulla ratione a supplicio poterat eximi, ut qui ad ipsum supplicii locum jam pervenerat. Vix est enim ut Annæ commentum amplectar, eo loci positas manus, tanquam princeps expansas ad liberandos reos et damnatos ulnas adhuc protenderet, si veniam et gratiam iis indulgendam censeret. Regionem urbis in qua fuit Amastrianum, cujus præterea meminuit auctor τῶν Θεαμάτων ΚΠ., cap. 3, ac proinde modius cum manibus æneis, vix perciperemus, nisi doceremur a Suida V ὄρειον, stetit modium æneum versus domum Crateri, quæ posthæc Myrcæi dicta est. Exstat in Anthol., lib. iv, cap. 23. Epigramma Juliani Ægyptii in Suggestum Crateri Sophistæ, qui idemne sit cum Cratæro, cujus no-

de industria, ut spatium daretur conaturis aliquid causa miserorum, semel iterumque provocavi spectatum ut venire ne gravaretur. **363** Illa vero negligebat interpellationes meas; quippe in æde sacra cum imperatore sedens ibi loci ubi preces ad Deum fundere coram Dei Matre ambo communiter consueverant. Ego autem intro nequaquam ausa penetrare, extra loci ostium timida stabam, solo procul nutu imperatricem evocans, non semper frustra; nam mea perseverantia victa illa tandem prodiit, et viso mecum Michaelē ne ipsa quidem lacrymas tenuit: quibus ut erat calentibus perfusa imperatorem convenit, excæcationis supplicium infelici remitti enixe postulans. Obluctante vero paulisper justitia Augusti, nihilo illa minus instanter adversus alteram tertiamque repulsam toties repetitis incumbens precibus, exoravit denique, misitque confestim strenuum impetratæ gratiæ nuntium, excæcationis ministros inhibiturum; qui quidem quanta potuit maxima velocitate pervolans feliciter præoccupavit eas quas vocant manus, locum quem qui semel damnatorum est transgressus, nulla jam ratione gratiæ supplicio potis est eximi. Eo videlicet animo atque instituto ista ex ære simulacra manuum a priscis Imperatoribus desixa fuerunt loco late conspicuo; quippe camerata intus e lapide substructione sublimem quasi ad usum speculæ tollente verticem: ut quos neci reos criminum addiceret lex, his opitulari clementia principum valeret, faciendæ gratiæ supplicii, duntaxat quandiu in eo viæ intervallo adhuc essent quod ab Augusta domo patebat ad manus has, quæ hoc vel-

A διαβάς οὐκ ἔτι ρύεται τοῦ δεινοῦ. Οἱ γὰρ τὰς χαλκᾶς ταυτασὶ χεῖρας βασιλεῖς πῆξαντες ἐπὶ τινος ὑψηλοτάτης περιωπῆς καὶ μεταώρου λιθίνης ἀψίδος τοῦτο κρατῆσαι ἐβούλοντο· ὡς, εἰ μὲν τις ἐντὸς τούτων γένοιτο ὃν ὁ νόμος θανάτῳ κατέκρινε καὶ μεταξὺ τῆς ὁδοῦ φθάσει τὰ τῆς αὐτοκρατόροθεν φιλανθρωπίας, ἐλεύθερος ἔσται τῆς συμφορᾶς, ὡς τῶν χειρῶν τοῦτο σημαινουσῶν, ὅτι ὁ βασιλεὺς πάλιν τούτους ἐνηγκαλίσσατο, καὶ ὄλαις κατέσχε χεροὶ καὶ μῆνω τῶν τῆς φιλανθρωπίας χειρῶν ἀπολέλυκιν. Εἰ δ' ὑπερβαῖεν ἐκείνας, σύμβολόν¹¹ ἔστι τοῦτο ὡς δῆθεν καὶ τὸ βασίλειον κράτος τούτους ἀπόστατο. Τῆς τύχης οὖν ἔστι τῶν ὑπὸ τὴν τιμωρίαν ἀνθρώπων, ἣν ἐγὼ θεῖαν φῆφρον εἶναι λογίζομαι, καὶ δεῖ καλεῖν ἐκείνην εἰς ἀρωγὴν. Ἡ γὰρ τὰ τῆς συμπαθείας ἐντὸς ἐφθάκε τῶν χειρῶν καὶ ἐξήρηντο τῶν κινδύνων οἱ δυστυχοῦντες, ἢ τὰς χεῖρας παρωδευχότες καὶ πόρρω σωτηρίας εἰσίν. Ἐγὼ δὲ τὸ πᾶν εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἀνατίθημι πρόνοιαν, ἢ καὶ τότε τὸν ἄνδρα τῆς ἐξορύξεως τῶν ὀμμάτων τούτων¹² ἐξέλιετο. Θεὸς γὰρ ἡμᾶς, ὡς ἔοικε, τὸ τηρικαῦτα ἐκίνησεν εἰς τὴν τούτου συμπάθειαν. Ὁ γὰρ τοι τῆς σωτηρίας ἄλλος¹³ σπεύσας, ἔνθεν τῆς ἀψίδος ἐν ἣ αἱ χαλκαὶ χεῖρες ἦσαν ἐμπεπηγμέναι, τὸ τῆς συμπαθείας γραμμᾶτιο ἐπιδοῦς τοῖς τὸν Μιχαὴλ ἄγουσιν, ἐκεῖθεν τοῦτον λαβὼν ὑπέστρεψε, καὶ καταλαβὼν τὸν ἀγχοῦ τῶν ἀνακτόρων ὠκοδομημένον πύργον, κείθι ταῦτον καθείρξε· τοῦτο γὰρ ποιῆσαι κεκέλευστο. Ὁπῶ δ' οὗτος τῆς εἰρκτῆς ἐλευθεροῦτο¹⁴, καὶ τὸν Γρηγόριον αὐτίς ἢ τοῦ Ἀνεμᾶ εἶχεν εἰρκτή. Πύργος δ' ἦν εἰς τις τῶν ἀγχοῦ τῶν ἐν Βλαχέρναις ἀνακτόρων διακειμένων τειχῶν τῆς πόλεως, ὃ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος (16),

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ συμβουλή. ¹² τούτων. ¹³ ἄγγελος. ¹⁴ ἠλευθεροῦτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

mine insignis domus fuit, haud facile est divinare. Ædem Myrelæi monasterium feminarum fuisse indicat Glycas, traditque in illud secessisse Isaaci imp. uxorem Æatherinam cum Maria filia, postquam conjux purpuram abdicasset. Quo loco Scylitzes habet ἐν τοῖς παλατίοις τοῦ Μυρδαλου. Situm vero Myrelæi hisce designat verbis Gyllius in Constantinopoli, lib. iii, cap. 8: *Supra hortorum Blanchæ (Βλάχα Νικετᾶ) nuncupatorum, olim portum Theodosiacum continentium, extremam partem ad solis pertinentem, clivus a Septentrione eminent, in quo templam, vulgo nominatum Myrelæos, habens intra se cisternam, cujus camera lateritiis sustentatur columnis marmoreis circiter Lx.* Meminit præterea Myrelæi Scylitzes in Romano Lecapeno, quem una cum Theodora uxore, tumulo conditum in eo scribit, ut et Thevetus, lib. xix Cosmogr., cap. 5.

(16) Ὁ τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενος. Turris Anemæ non semel occurrit apud scriptores Byzantinos, et in ea vice carceris inclusos sæpe Constantinopolitanos proceres, passim habent. Nicetas de Andronico, lib. ii, n. 2: Εἶχε τοίνυν τούτων ἢ τοῦ Ἀνεμᾶ λεγομένη φρουρὰ δυοὶ παχείαις ἀλύσσει τὸν ὑποτενῆ βυρούμενον τράχηλον. Pachym., lib. v, cap. 13: Καὶ εἰς φυλακὴν τὴν τοῦ Ἀνεμᾶ πύργου τοῖς Κελτοῖς σωματοφύλαξι δέδοται. Apud Cantacuzenum, lib. ii, cap. 4, Συργιαννὸς ἀπὸ τοῦ δεσποτηρίου, ἐν ᾧ ἐφρουρεῖτο, εἰς τὸν τοῦ Ἀνεμᾶ καλούμενον

πύργον transfertur. Denique Andronicus Joannis Palæologi imp. filius, ipseque vicissim Joannes, et Manuel ejus filius in ea turri incarcerati leguntur apud Ducam, cap. 12. Sed de illius positione audiendus imprimis Leunelavius, in *Pand. Turc.* n. 206: *Apud Leonardum archiep. Chiensem leguntur in Epistola de capta CP., turres Aveniades, de quibus interrogatus a me Zygomalas, quænam scilicet essent, respondebat dicendas esse non Aveniadas, sed turres Anemanis, cujus est in historiis Græcorum mentio, planeque volebat has illas esse quinque turres in altera urbis acropoli, quæ Pentapyrgii nomen habere. Id autem verum esse vel ex hoc intelligitur, quod Chiensis turribus adjungit Xyloportam, quæ veteribus Xylocercos dicta fuit. Verba Leonardus ex Sansovini Italico sunt ista: Girolamo Italiano, Leonardo di Langasio Genovese, 386 insieme con molti altri compagni difendevano Esiloporta, e le torri che chiamavano Aveniada, rifatte et riparate alla spesa del cardinale. Atqui Pentapyrgium olim Magnauram dictum auctor est Scylitzes. Xyloportia vero ultio a fuit e Mediterraneis portis ad sinum Ceratinum, ut ait diserte Joannes Cananus (cujus familia, ut hoc obiter moneam, quod omisit illius editor, Byzantio Ferrariam transit, ut est in Epitaphio Julii Canani cardinalis et episcopi Mutinensis, quod refertur ab Ughello), proinde proxima Blacherniano palatio, ubi statuitur ab Anna et Phranze lib. i, cap. 16, Turris Anemæ.*

ὡσπερ τι λάχος τὴν ἐπωνυμίαν ταυτηνὴν κληρωσάμενος διὰ τὸ πρῶτως τὸν Ἄνεμᾶν σιδηρόδετον δέξασθαι ἐπὶ πολλὸν ἐν αὐτῷ χρονοτριβήσαντα χρόνον. Καὶ γὰρ ἐπινεμήσεως παρῖπνευούσης δωδεκάτης δοῦξ προβληθείς Τραπεζοῦντος ὁ ἤδη ῥηθείς Γρηγόριος (17) ἀποστασίαν πάλαι ὠδίνων ἐν τῷ πρὸς Τραπεζοῦντα ἀπέρχεσθαι, εἰς φῶς ἐξήγαγε τὸ ἀπόρρητον. Ἐπανιόντι γὰρ πρὸς τὴν Κωνσταντινουπόλιν τῷ Δαβατηνῷ, τῆς ζουκιῆς ἀρχῆς εἰς τὸν Ταρωνίτην μετατεθείσης, συναντήσας, δεσμώτην εὐθύς αὐτὸν καὶ ἔμφρουρον εἰς Τήβεναν (18) εἶχεν, οὐ τὸν Δαβατηνὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν Τραπεζοῦντων ἱκανούς, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν τοῦ Βακχηνοῦ¹⁶ ἀδελφιδού. Ἐπεὶ δὲ τῶν δεσμῶν καὶ τῆς εἰρκτῆς οὐκ ἐλύοντο, ὁμοφρονήσαντες ἅπαντες τοὺς μὲν φρουροῦντας αὐτοὺς τοῦ ἀποστάτου αἰκίαις καθυποβαλόντες¹⁸ ἐξω τῶν τειχῶν ἐξαγαγόντες, πύργῳ που ἀπήλασαν, αὐτοὶ δὲ τὴν Τήβεναν σφετερισάμενοι κατεῖχον. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ πολλάκις διὰ γραφῶν ποτὲ μὲν μεταπέμπετο αὐτὸν, ποτὲ δὲ καὶ ξυναβούλευε τῆς κακίστης ἀποστῆναι πράξεως, εἰ βούλοιο συμπαθείας τυχεῖν καὶ εἰς τὴν προτέραν ἀναθῆναι κατάστασιν· ἐνίοτε δὲ καὶ ἔπειλει, εἰ μὴ πείθοιο. Ὁ δὲ τοσοῦτον ἀπέχετο τοῦ ὑπακούειν τοῦ αὐτοκράτορος τὰ λόφονα συμβουλεύοντος, ὡς καὶ γραφὴν πολύστιχον πρὸς αὐτὸν ἐκπιπομένην καθαπτομένην οὐ μόνον τῶν τῆς συγκλήτου καὶ τοῦ στρατοῦ λογάδων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν δὴ τῶν συγγενῶν καὶ γαμβρῶν τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκ ταυτησὶ δὲ τῆς γραφῆς διαγνοὺς αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ καθεκάστην ἐπὶ τὸ χεῖρον προβαίνοντα καὶ εἰς παντελῆ ἀπόνοιαν ἤδη συνελαινόμενον, καὶ ἀπογνοὺς αὐτοῦ παντάπασι, τῆς τεσσαρεσκαίδεκάτης ἐπινεμήσεως ἐφισταμένης, Ἰωάννην τὸν ἴδιον ἀδελφιδού¹⁷ τῆς πρωτοτόκου αὐταδέλφης, ἐξάδελφον δὲ πατρίθεν τοῦ ἀποστάτου, πέμπει κατ' αὐτοῦ, κατὰ πρῶτον μὲν λόγον, μᾶλλον συμβουλευόμενον τὰ σωτήρια, οἰόμενος πεισθῆναι τε ἴπῳ διὰ τὴν ἐκ τῆς συγγενείας γνησιότητα, καὶ τὴν ἐκ ταύτου αἵματος ἀμοιβὴν κοινωνίαν· εἰ δὲ μὴ βούλοιο, ἀνδρικῶς ἀντικαταστῆναι διὰ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης πολλὰς συνεπαγόμενον¹⁸ δυνάμεις. Μαθὼν δὲ τὴν ταύτου ἔλευσιν ὁ Ταρωνίτης Γρηγόριος ἐξεληθὼν ὡς πρὸς Κολώνειαν (19) ἀπῆει (πολίχνιον δὲ τοῦτο ἐρυμνότατον καὶ ἀνάλωτον) ἐφ' ᾧ μετακλήσασθαι τὸν Τανισμάνην εἰς ἀρωγὴν. Τοῦτο ἐν τῷ ἀπιέναι μεμαθηκῶς ὁ Ἰωάννης τοὺς Κελοῦς τοῦ

Anti loquebantur: En adhuc vos expectat humanitas principis. Videtis expansas ejus ulnas et complexum offerentes: nondum plane conclamata vestra salus; respicere vos etiamnum sors melior, si Deus annuerit, potest. Si quis vero ductus ulterius trans fatales misericordiae terminos progressum semel funestum expedivisset, nempe ille de manibus clementiae ac de salutis spe omni depositus erat, hoc ipsum indicante rei symbolo; quia enim obviam illae supremae majestatis ac potestatis manus miserum in perniciem protrusum non detinuerant, abjecisse quodam modo ac repulisse immiserabilem videbantur. Fortuna igitur supplicio damnatorum est (quam ego potius divini Numinis salutarem gratiam interpretor; hanc enim evocare in auxilium quacunq̄ calamitate miseros, quocunq̄ periculo pendentes decet), casus, inquam, ut humanius loquar, velut fortuiti ejusdam est, quod impetratae forte benignitatis a principe nuntius ad infelices justitiae victimas perveniat, priusquam trans fatales meas eundo processerint. Itaque equidem agnosco divinam in hujus quo de agimus hominis salute Providentiam. Deus enim, Deus profecto illum excacatione ad quam erat juste damnatus, misericorditer liberare voluit, dum nos primum ad commiserationem calamitatis ejus haud dubie movit, deinde adjuvit in impetranda remissione poenae; postremo annuit ut noster gratiae obtentae nuntius progressum miseri ultra eum locum ubi erant manus aeneae properando praeverteret. **364** Siquidem ille festinans assecutus pompam feralem citra suggestum illum in quo fixas exstare manus aeneas diximus, gratiae syugrapham in tempore reddidit ducentibus Michaelen: quibus statim viso principis scripto cedentibus, nuntius reo secum assumpto reversus est, et ad turrem se conferens prope palatium aedificatam ibi eum in custodiam tradidit. Sic enim erat jussus. Nondum is eo carcere liberatus fuerat, cum alium hospitem Gregorium haec quae prius Anemae fuerat unius custodia excepit. Turris autem erat una quaedam ex his quae per moenium civitatis partem Blachernarum regiam proxime spectantem, certis intervallis dispositae sunt. Ea insignem ex eo quem **D** narramus eventu appellationem in omne tempus propriam nacta est: turris jam passim Anemae

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹⁶ Βακχηνοῦ. ¹⁷ καθυποβαλόντες. ¹⁸ ἀδελφόν. ¹⁹ συνεπαγόμενος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(17) Γρηγόριος. Gregorius Taronites, Gabræ et Dabateni in ducatu Trapezuntino successor, defensionem contra Alexium molitus est indict. 12, an. Chr. 1104, tandemque captus in Turri Anemæ, custodiæ mandatus est ind. 14, an. 1106, sed postmodum pristinae dignitati restitutus est. Gregorii in rebus bellicis peritiam, variasque in Colchidem et Pontum expeditiones prædicat Theophylactus Bulg. archiep. epist. 4, 26 et 37, sed et Francos ab illo non semel profligatos scribit: Καὶ τὸ τῆς Περσικῆς ἀπονοίας πύργῳ συγκαθείλες τὸ τῆς Φραγκικῆς ἀπονοίας ὕψωμα. Et alibi: Ὁ δὲ Φραγκὸς ὁ

τὸν πύργον τῆς σιδηρῆς, κηροῦ χλιαροῦ φανεῖς μαλακώτερος, ἐκ περιουσίας αὐτὸν προσκυνεῖ. Vide Baronium an. 1075, n. 77. De Taronitarum familia pluribus agimus in Stemmate Comnenico.

(18) Τήβεναν. Urbem Ponti Galatici, Τεβένδαν Ptolemæo dictam.

(19) Κολώνεια. Porphyrogenneta, lib. 1 De Them. Ἡ δὲ Κολώνεια κάστρον ἐστὶν ὀχυρώτατον καὶ κρημνώδες. Taxara postea dictam scribit Niceitas in Man. lib. 1, n. 2. Ab hoc castro nomen inditum Themati, quod Minorem Armeniam includit. Vide Seylitz. pag. 814.

vocata, propterea quod Anemam ferro vinctum A
 primum acceperit, diuque tenerit solum. Nam
 Gregorius Trapezuntius dux indictione duodecima
 rebellionem professus palam quam dudum antea
 parturiverat, non nisi quarta decima demum in-
 dictione, captus et in turrem Anemæ conclusus
 est; quæ ut contigerint nunc dicam. Illa quam
 diximus indictione duodecima, revertenti Constan-
 tinopolim Dabatenis, translata in Taronitam ducali
 potestate, occurrens Gregorius comprehendit ipsum
 et captivum apud Tebennam habuit; nec Dabate-
 num solum, sed illustrium Trapezuntiorum sat
 multos, ipsumque inter alios Baccheni nepotem.
 Hi cum diutius tenerentur, conspiratione inter se
 facta in custodes apostatæ ministros insurgunt,
 hisque cruciatis primum, deinde extra muros eiec-
 tis, longeque amandatis, ipsi Tebennam ut propriam
 obtinent. Imperator interim datis ad Gregorium
 sæpe litteris, interdum quidem invitabat eum ut
 veniret ad se, interdum suadebat ut a pessimo in-
 cepto desisteret, si temere ausorum fieri sibi vellet
 gratiam, et in pristinum statum oblitterata rebel-
 lione restitui; interdum denique nisi resipisceret,
 minabatur. Ille autem tantum abfuit ab audiendis
 accipiendisque sanis ac salutaribus imperatoris
 monitis, ut etiam scriptum multorum versuum non
 verbosius quam odiosius ad ipsum miserit, quo
 non proceres solum ipsos senatoriæ ac militaris
 nobilitatis, sed cognatos etiam generosque impera-
 toris acerbè ac mordaciter incessebat. Ex hoc
 scripto imperator intelligens frustra expectari ab
 homine pessum abrepto ut se ad frugem reciperet,
 et amentiam quam summam deposito jam pudore
 denique instante indictione quarta decima Joannem
 vero apostatæ, contra ipsum misit. Primum quidem ut si posset fieri blanda illum tractatione pel-
 liceret homo tanta ipsi **365** consanguinitatis et necessitudinis propinquitate admotus: tum certe
 si rueret is pergeret, acri eum bello, quam ad rem idoneas copias ducebat, terra marique oppugnaret.
 Hujus adventu Taronita Gregorius comperto, prodit Coloneam versus iter faciens. Arx ea est longe
 munitissima atque adeo inexpugnabilis, in quam se recipere parabat animo evocandi inde in suum
 auxilium Tanismanis. Id obiter cum Joannes didicisset, Gallos ex suo exercitu segregatos cum le-
 cellissimis Romanorum vadere in Gregorium strenue imperat. Illi celeritate usi deprehensum adhuc in
 itinere invadunt, atrox pugna committitur; per eam duo fortissimi e nostris forte nacti Gregorium
 cum lanceis de equo dejectum capiunt. Sic victum rebellem Joannes imperatori sistit, jurejurando
 affirmans se illum nec vidisse omnino nec congressu aut allocutione ulla per viam dignatum esse. Mul-
 tus erat tamen in imperatore pro eo rogando. Porro is contra utebatur omnino simulans sese
 irrevocabilem in Gregorium tulisse executionis sententiam. Tandem perseverante instantius Joanne
 simulatam severitatem Augustus exiit, annuens precibus supplicis, cum eo ut magnopere injungeret
 arcanum haberi quod ei de non executione Gregorio promitteret. Post diem tertiam Gregorium Au-
 gustus jubet per medium traduci forum capite ac barba strictim ad cutem tonsis, moxque in sæpius
 memoratam induci Anemæ turrin. In ea ille captivitate ne sero quidem sapiens plenas amentia voces
 suis custodibus effutiebatur quotidie: non desistente propterea imperatore a studio ac conatu reducendi
 hominis ad mentem meliorem, quam ad spem per beneficia continua grassabatur, captivum interpo-
 sito ministerio certorum hominum, quibus velut longis manibus a solio ad carcerem pertingebat,
 sedulitate benignissima curans. Verum ea frustra fuere omnia, nullo mutationis aut penitentia signo
 unquam in Gregorio apparente. Qui tamen cum sæpius meum Cæsarem appellasset (fuerat enim
 ante amicus nobis), permisit imperator Cæsari, ut adiret hominem, quo illi et ægritudinem levaret, in

Ἰδίου στρατεύματος ἀποδιερόμενος καὶ λογάδας Ῥω-
 μαίους κατ' αὐτοῦ ἐξέπεμψεν, οἳ καὶ προκαταλαβόν-
 τες καρτερὰν τὴν μετ' αὐτοῦ ἀνεδήσαντο μάχην·
 δύο δὲ γενναῖοι ἐντυχόντες αὐτῷ κατέσχον διὰ τῶν
 δοράτων καταβαλόντες τοῦ Ἰππου. Καθ' οὕτως ἀνα-
 λαβόμενος αὐτὸν ὁ Ἰωάννης ζωγρίαν ἀγει τῷ αὐτο-
 κράτῳ, ἐπομοσάμενος μηδὲ θεάσασθαι αὐτὸν τὸ
 παράπαν, μήτε ὀμίλιας ἀξιῶσαι κατὰ τὴν ὁδόν.
 Πολλὰ δὲ ὄμω; ὑπὲρ αὐτοῦ παρτάλει τὸν αὐτοκρά-
 τορα, ἐκείνου ὑποκρινόμενου τῶν ὀμμάτων αὐτὸν
 βούλεσθαι ἀποστερηθῆσαι· μόγις οὖν ὁ αὐτοκράτωρ
 τὴν ὑπόκρισιν παρεγύμνωσεν, κατανεύσας δὴθεν
 ταῖς αὐτοῦ παρακλήσεσι, πολλὰ παρεγγυησάμενος,
 μὴ ἔκφορον τὸν λόγον ποιήσασθαι. Μετὰ δὲ τρίτην
 ἡμέραν τὴν ἐν χροῖ κούρειαν κειράμενον τὴν κεφα-
 λὴν τε καὶ τὸν πύγωνα, διὰ μέσης περιαχθῆναι τῆς
 ἀγορᾶς ἐκέλευσεν, καθ' οὕτως εἰς τὸν ἤδη ῥηθέντα
 πύργον τοῦ Ἄνεμᾶ εἰσεχθῆναι. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐμφρου-
 ρος ὢν ἀσύνητος ἦν, ἀπονοίας ῥήματα πρὸς τοὺς δε-
 σμοφύλακας ὀτημέραι ἀποφοιδάζων, πολλῆς παρὰ
 τοῦ αὐτοκράτορος ἐπιμελείας διὰ μακρῶν ἡξιοῦτο
 χειρῶν ὥστε μεταβαλεῖν καὶ μετανοίας ἐνδείξασθαι
 τρόπου⁹⁰. Ὁ δὲ ὁ αὐτὸς; καὶ αὐθις ἦν, μετεκαλεῖτο
 δὲ συχνῶς τὸν ἐμὸν Καίσαρα πάλαι πρὸς ἡμᾶς φι-
 λίως ἔχων, καὶ παρεχόμενος τούτῳ τῆνικαῦτα καὶ ὁ
 αὐτοκράτωρ, ἐφ' ᾧ καὶ τῆς πολλῆς αὐτὸν ἀνακτάσθαι
 ἀθυμίας καὶ συμβουλεύειν τὰ λήονα. Ὁ δὲ βριδύς
 πρὸς τὴν ἐπὶ τὸ κρείττον μεταβολὴν ἐφαίνετο. Ἐν-
 θεν τοι καὶ ἐπὶ πλείονα καιρὸν ἐμφρουρος ἦν. Ἐἶτα
 συμπαθείας ἀξιωθεὶς, τοσαύτης φιλοφροσύνης ἀπή-
 λαυσεν καὶ δωρεῶν καὶ τιμῆς ὀπόσης οὐδὲ πρὸ τοῦ
 ὀποῖος ὁ ἐμὸς βασιλεὺς περὶ τὰ τοιαῦτα.

omni profitebatur, moderato ullo consilio mutaret.
 suum nepotem ex primogenita sorore, patrnelem
 illum tractatione pel-
 liceret homo tanta ipsi **365** consanguinitatis et necessitudinis propinquitate admotus: tum certe
 si rueret is pergeret, acri eum bello, quam ad rem idoneas copias ducebat, terra marique oppugnaret.
 Hujus adventu Taronita Gregorius comperto, prodit Coloneam versus iter faciens. Arx ea est longe
 munitissima atque adeo inexpugnabilis, in quam se recipere parabat animo evocandi inde in suum
 auxilium Tanismanis. Id obiter cum Joannes didicisset, Gallos ex suo exercitu segregatos cum le-
 cellissimis Romanorum vadere in Gregorium strenue imperat. Illi celeritate usi deprehensum adhuc in
 itinere invadunt, atrox pugna committitur; per eam duo fortissimi e nostris forte nacti Gregorium
 cum lanceis de equo dejectum capiunt. Sic victum rebellem Joannes imperatori sistit, jurejurando
 affirmans se illum nec vidisse omnino nec congressu aut allocutione ulla per viam dignatum esse. Mul-
 tus erat tamen in imperatore pro eo rogando. Porro is contra utebatur omnino simulans sese
 irrevocabilem in Gregorium tulisse executionis sententiam. Tandem perseverante instantius Joanne
 simulatam severitatem Augustus exiit, annuens precibus supplicis, cum eo ut magnopere injungeret
 arcanum haberi quod ei de non executione Gregorio promitteret. Post diem tertiam Gregorium Au-
 gustus jubet per medium traduci forum capite ac barba strictim ad cutem tonsis, moxque in sæpius
 memoratam induci Anemæ turrin. In ea ille captivitate ne sero quidem sapiens plenas amentia voces
 suis custodibus effutiebatur quotidie: non desistente propterea imperatore a studio ac conatu reducendi
 hominis ad mentem meliorem, quam ad spem per beneficia continua grassabatur, captivum interpo-
 sito ministerio certorum hominum, quibus velut longis manibus a solio ad carcerem pertingebat,
 sedulitate benignissima curans. Verum ea frustra fuere omnia, nullo mutationis aut penitentia signo
 unquam in Gregorio apparente. Qui tamen cum sæpius meum Cæsarem appellasset (fuerat enim
 ante amicus nobis), permisit imperator Cæsari, ut adiret hominem, quo illi et ægritudinem levaret, in

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁰ τρόπος.

qua erat maxima, et meliora suaderet consultore bono in primis egenti. Nihil Cæsar omisit quo eum pelliceret; nec quidquam effecit tamen aliud nisi ut palam esset, valde tardum ad mutationem in melius esse Gregorium. Hæc ei causa captivitatem produxit in tempus longum; tandem tamen gratia et venia dignatus, tam humaniter, benefice, honorifice, significatione amoris, cumulandis donis atque honoribus ab imperatore habitus est, ut nec prior ejus atque integra fortuna, posteriore hac et restituta florentior fuerit. Tanta vis humanitatis in Augusto parente meo erga conjuratos inimicos fuit!

Ὀὕτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τοὺς ἐπιβούλους καὶ τὸν Α ἀποστάτην Γρηγόριον οικονομήσας, οὐδὲ τὰ κατὰ τὸν Βαϊμοῦντον ἐλάθετο, ἀλλὰ μεταπεμφόμενος τὸν Κοντοστέφανον Ἰσαάκιον μέγαν δοῦκα τοῦ στόλου προῦβάλλετο, καὶ πρὸς τὸ Δυρράχιον ἐξέπιμψεν, ἐπαπειλησάμενος τὴν τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐκκοπήν, εἰ μὴ φθάσας προκαταλάβοι τὴν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τοῦ Βαϊμοῦντου διαπεραιώσιν. Πέμπει δὲ καὶ συνεχῆ γράμματα πρὸς τὸν δοῦκα Δυρράχλου Ἀλέξιον τὸν ἀδελφιδεὸν αὐτοῦ, ἐπαλείφων τοῦτον καὶ παρασκευάζων ἐγρηγορέναι διαπαντός, καὶ τοὺς κατὰ τὴν θάλατταν ἐπισκοποῦντας αὐτὸ τοῦτο ποιεῖν παρακελεύεσθαι, ὡς μὴ λάθοι ὁ Βαϊμοῦντος διαπεράσας, ἀλλ' εὐθὺς δηλωθῆναι οἱ διὰ γραμμάτων. Ταῦτα μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ. Ὁ δὲ Κοντοστέφανος ἐντεταλμένον ἔχων μηδὲν ἄλλο ἢ τὸν ἀναμεταξὺ Λογγιβαρδίας ἐπιμελῶς τηρεῖν πορθμὸν καὶ τοὺς πρὸς τὸ Δυρράχιον προπομπούς τοῦ Βαϊμοῦντου καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ παρασκευὴν ἐκεῖθεν ἐνθάδε κομισομένους ἀπείργειν, καὶ μηδὲ τὸ τυχὸν κομίζεσθαι οἱ ἐκ Λογγιβαρδίας παράπαν συγχωρεῖν ἀπελθόντων ἠγνόησε τὸν ἐπιτήδειον τόπον τῶν ἐκεῖσε πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπλωζομένων· οὐ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ παραβλεψάμενος τὰ προστεταγμένα εἰς Ἰδρούντα (20) διαπερᾶ, ὅπερ πόλις ἐστὶ κατὰ τὴν παραλλίαν τῆς Λογγιβαρδίας διακειμένη. Ταύτην τὴν πόλιν γυνὴ τις ἐφρούρει, μήτηρ, ὡς ἐλέγετο, τοῦ Ταγγρέ, εἴτε ἀδελφῆ τοῦ ἐν πολλοῖς ἤδη ρηθέντος Βαϊμοῦντου, εἴτε καὶ μή, συνιδεῖν οὐκ ἔχω· οὐ γὰρ οἶδα σαφῶς εἰ πατρόθεν (21) ἢ μητρόθεν τὴν πρὸς τὸν Βαϊμοῦντον ὁ C Ταγγρὲ συγγένειαν ἐκέκτητο^α. Ἐκεῖσε παραγενόμενος καὶ προσορμίσας τὰς νῆας, ἀπεπειράτε τῶν τοῦ Βραντησίου τειχῶν, καὶ εἰς χεῖρας εἶχεν ἤδη· ὡς δὲ τοῦτο ἢ ἐντὸς οἷσα γυνὴ φρενήρης οἷσα καὶ σταθρὰ τὴν γνώμην ἐθεάσατο, ὀπηνίκα τὰς ναῦς καίθι προσώρμισεν, εἰς ἓνα τῶν υἱῶν αὐτῆς ἀποστείλασα σπουδάζως, τοῦτον μετεκαλεῖτο. Τοῦ δὲ ναυτικοῦ παντός θαρσῆσαντος ἤδη ὡς ἐν χερσὶ τὴν πόλιν ἔχοντος, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως εὐφημίαν ποιουμένων ἀπάντων, καὶ αὕτη, ἐν ἀμηχανίᾳ καταστᾶσα, ταῦτο τοῦτο παρεκελεύετο ποιεῖν καὶ τοὺς ἐντὸς, ἀμα δὲ καὶ πρὸς τὸν Κοντοστέφανον πρέσβεις ἀποστείλασα δουλείαν ὡμολόγει τῷ αὐτοκράτορι, καὶ εἰρηνικᾶς

Varie lectiones ex cod. Coislino.

^α ἀνεκέκτητο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(20) Εἰς Ἰδρούντα. Quod oppidum Boemundi proprium erat. Alexander Calesin. lib. 1, cap. 13, de Rogerio Siciliæ rege: Deinde Tarentum perveniens, civibus sese deditibus, mox eam obtinuit. Cujus post obsidionem Hydruntini cives pertimescentes, civitatem et ipsi seseque submitunt. Hæc quippe

Rebus porro hunc in modum adversus insidiatores et rebellem Gregorium dispositis, imperator ne Baimundi quidem oblitus est, aut ea quæ contra ipsum opus erant providere atque exsequi omisit, verum accersitum Contostephanum Isaacium magnum ducem classis Romanæ declaravit, 366 proficisci que statim Dyrrhachium jussit: additis minis se jussurum ipsi oculos erui, nisi antequam Baimundus in Illyricum trajiceret, eo ipse prævertisset. Excitabat etiam assiduis litteris Dyrrhachii ducem Alexium, fratris sui filium, ut sibi continuo caveret invigilaretque acriter ac præfecturæ ab hoste ferocè periclitanti; tum verò exploratores quos in mari haberet assidue hortaretur ut essent in officio, ne u committerent sua oscitantia ut imprudentibus ipsis trajiceret Baimundus; quin statim ut is trajectum tentare inciperet, litteris ad se celerrime transmissis id ipsum indicarent. Hæc sic constituit, sic egit imperator. At Contostephanus, qui unice haberet in mandatis ut fretum Longobardiæ diligentissime tueretur, nec naves illac ulla a Baimundo præmissas Dyrrhachium versus com meatum ejus aut apparatus quemlibet portantes, transire quoquomodo sineret, primum ignoravit locum quem in eo fretu ad ejusmodi trajectiones commodissimum hostes haberent; neque hoc solum, sed contemptis Augusti mandatis Hydruntem trajecit urbem in ora Longobardiæ maritima positam. Huic mulier tum quædam præerat, Tancredi, ut ferebatur, mater; utrumne soror sæpe memorati Baimundi, an non, equidem scire non potui: nunquam enim exploratum ad liquidum habui, paternam Tancredi an materna esset cum Baimundo consanguinitas. Excensu sibi facto Contostephanus relictisque in ora navibus, ipse cum copiis Brundusii muris se admovit. Confecta res jam pene videbatur et in manibus urbs erat, cum ecce mulier quam dixi, virili animo præsentique consilio sibi constans, ad voces victrices gratulantium jam ut capta civitate Romanorum et fausta imperatori de more acclamantium adjungi eorum quoque clamores jussit victos se fatentium et Romanis Romanorumque principi obnoxios ac dedititios: simul missis ad Contoste-

(21) Πατρόθεν. Vide Not. ad pag. 341.

phanum legatis expugnationis impetum ultimum deprecata est, deditioem sui ac civitatis in potestatem imperatoris spondens, confirmansque sese ad Contostephanum ituram et coram cum eo tractaturam de rebus imperio utilibus, de quibus ipse quamprimum admonere imperatorem deberet. Hæc cauta femina sic agebat ut suraretur interim necessarium spatium auxiliis adventantibus suorum. Siquidem jam a primo Romanarum navium appulsu ad unum e suis filiis trepidum et auxilla flagitaturum curriculo nuntium miserat. Eo igitur consilio vanis spebus vafra mulier minime mali hominis Contostephani suspensum lactabat animum, ut si forte interim armatus, quem expectabat, adforet filius, scena, ut tragicos alunt, repente dejecta, vim experiretur pugnamque capesseret. Successit e sententia dolus. Auditæ mistæ voces et consona conclamatio obsessorum pariter cum oppugnantibus Augustum et Romanum imperium venerantium, tardavit primo impetum victoriæ, ducemque colloqui ac pacis morata **367** est mentio. Adest interim expectatus ab heroina filius, comites secum alios viros principes ducens, idoneo quemque numero sequente. Irruunt omnes in Contostephanum inhiantem promissis et feriatum videlicet, eumque planè vincunt. Turba omnis fere nautica, terrestriumque inexperta pugnarum incursu primo fusa fugataque in mare se projecit. Excurrebant paulo a mari longius Scytharum quidam (erant in Romano tum exercitu ex gente ista milites non pauci) prædandi causa, ut mos est talium. Ex his capi conligit omnino sex, quos ad se missos intuitus Balmundus non minus quam magni adeptione lucri gavisus est; videbat enim quam utiles ii futuri sibi essent ad invidiam imperatori apud principes Italiæ conflandam. Statim igitur his assumptis Romam pergit, thronumque adit apostolicum, ac papam aggressus, ejusmodi oratione quæ vetera odia barbarorum istorum adversus genus nostrum Orientium Romanorum renovare atque exasperare refricando posset, facile totum inflammavit. Quo vero etiam, qui circa Pontificem erant, commoveret Italos in iram implacabilem, persuaderetque ipsis velut argumento jam atque experimento manifesto veris-

Α μετ' αὐτοῦ σπονδὰς ὑπισχναίτο ποιήσασθαι, πρὸς αὐτόν τε ἐξελεύσεσθαι τὰ κατὰ σκοπὸν ἀνακοινωσάμενη, ὡς πάντα δι' αὐτοῦ δηλωθεῖη τῷ αὐτοκράτορι. Τοιαῦτα δὲ ἐμηχανάτο ἀκαιωροῦσα τὸν τοῦ Κοντοστεφάνου λογισμὸν, εἰ που ἐν τῷ μεταξύ καταλάβοι ὁ ταύτης υἱὸς, καὶ τήνικαῦτα τὴν σκηνὴν, καθάπερ τοὺς τραγικὸς^α φασί, βίβασα, μάχης ἀνθέξοιτο. Συμμιγοῦς οὖν τῆς εὐφήμες ἀπὸ τε τῶν ἐντὸς ἀπὸ τε τῶν ἐκτὸς γινομένης καὶ πάντα τὰ περίεξ κατελειψύλας^β, ἐπεὶ τοιούτοις λόγοις καὶ ἐπαγγελίαις ψευδέσι τὸν τοῦ Κοντοστεφάνου ἀπῆώρει λογισμὸν ἢ στρατιωτικὴν ἐκείνη γυνή, ὡς εἴρηται, καταλαμβάνει καὶ ὁ προσδοκώμενος μεθ' ὧν συναπήγετο κομήτων, καὶ ὁμοίως κατὰ τοῦ Κοντοστεφάνου χωρήσας, ἤτεξ κατακράτος. Οἱ μὲν οὖν τοῦ ναυτικοῦ ἅπαντες, ὡς ἀπειροὶ τῆς διὰ ξηρᾶς μάχης, τῇ θαλάττῃ ἑαυτοὺς προσέβριψαν. Τῶν δὲ γε Σκυθῶν προεκδραμόντων^γ παρήσαν γὰρ ἱκανοὶ μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης· εἰς προνομὴν, ὡς ἔθος τοῖς τοιούτοις Βαρβάρους, συμβέβηκεν ἀλῶνας τούτων ἐξ τὸν ἀριθμὸν, οὗς καὶ ἀποσταλέντας θεασάμενος ὁ Βαϊμουῦντος, καθάπερ τι μέγιστον πόρισμα τούτους λαβὼν, εὐθὺς πρὸς Ῥώμην ἀπήει. Καὶ καταλαβὼν τὸν ἀποστολικὸν θρόνον καὶ τῷ πάπῃ (22) διαλεχθεὶς καὶ πρὸς ὄργην ὄλον κινήσας κατὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τὴν ἀνέκαθεν τῶν Βαρβάρων τούτων μῆνην κατὰ τοῦ ἡμεδικοῦ γένους^δ ἀνερεθίσας, ἵνα μᾶλλον τοὺς ἀμφὶ τὸν πάπαν Ἰταλοὺς ἐκμήνειεν ὁ Βαϊμουῦντος, καὶ τοὺς ἐαλωκότας τῶν Σκυθῶν παρεστήσατο ὡσπερ ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐνδεικνύμενος ὡς ἄρα ὁ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος δυσμενῶς ἔχων τὰ πρὸς Χριστιανοὺς, Βαρβάρους τινὰς ἀπίστους καὶ ἀλλοκότους ἱπποτοξότας ἐφίστησι, κατὰ τῶν Χριστιανῶν ὄπλον κινουντας καὶ τόξον ἐντεινοντας, καὶ ἐφ' ἐκάστου λόγου τοιοῦτου ὑπαδείκνυ τοὺς Σκύθας ἐκείνους τῷ πάπῃ Σκυθικῶς ἐσταλέμενους καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς πρὸς τὸ βαρβαρικὸν ἀποβλέποντας, καὶ τούτους κατὰ τὸ ἔθος τῶν Λατίνων παγάνους (23) ἄνω καὶ κάτω προσηγόρευε, καταμωκώματος καὶ τοῦνομα καὶ τὸ σχῆμα. Πανούργως δὲ, ὡς εἶοικε, τὸ πρᾶγμα μετεχειρίζετο τοῦ κατὰ Χριστιανῶν πολέμου, ἵνα ἔη καὶ ἀρχιερατικὴν γνώμην συμπερίσειεν ὡς εὐλόγως ἄρα κατὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἔχθρας κακίνητο, ἐν ταύτῃ μνηστευόμενος καὶ

Varia lectiones ex cod. Coislin.

^α τραγικούς. ^β κατελειψύλας. ^γ στένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(22) Τῷ Πάπῃ. Paschali II, non Urbano, ut vult

Allatius.

(23) Παγάνους. Scythas, inquit Anna, Latinorum more, seu recepto apud Latinos idiomate et vocabulo Paganos appellabat. Verum voxne Latia sit, ut dubitem facit Constantinus, qui libro *De admin. imp.* cap. 29, a Slavis atymon accersit, quibus ita indigitabantur baptismi expertes: Παγάνοι, κατὰ τὴν τῶν Σκλάβων γλῶσσαν, ἀβάπτιστοι ἐρμηνεύονται. Atque hinc forte manavit, ut apud nos infantes, quorum certis ex causis differebatur baptismus, pagani vulgo nuncuparentur, quibus posthæc in joculare id nominis transit. Lambertus Ardensis: *Qui Norchoutensis Domini filium jam decennem, et*

D sine baptismo patrum negligentia ad gentilis imitationem equaloris adhuc permanentem, et usque ad hoc, et ob hoc paganum vocalum baptizavit, et eum nomine suo vocavit Abraham. Diploma an. 1096, in Tabul. S. Martini Paris. *Vir quidam egregius et miles strenuus; paganus appellatus, a baptismo Walterius.* Sed an pagani vox Slavorum propria fuerit, eamque ab illis Latini hauserint, jure controverti potest, cum longe ante Slavorum auditum nomen usurpent scriptores Christiani, etsi in confesso sit ante Constantinum M. et Constantium vix usurpatum hac notione pro gentilibus et idololatriis, ut pridem observatum a Baronio in Not. ad Martyrol.

πολλῶν ἀνδρῶν αὐτόματον συλλογὴν ἐγροικωτέρων
καὶ ἀνοήτων. Τίς γὰρ ἂν οὐχὶ τῶν ἀγχοῦ καὶ πόρρω
Βαρβάρων αὐτόματος ἦκεν εἰς τὸν καθ' ἡμῶν πό-
λεμον ἀρχιερατικῆς γνώμης ἐπιτροπούσης καὶ τοῦ
φαινομένου εὐλόγου πᾶσαν ἵππον, καὶ ἄνδρα, καὶ
χεῖρα στρατιωτικὴν ἐξοπλίζοντας; Τοῖς τούτου λόγοις
οὖν συναλαθεὶς ὁ πάπας καὶ ὁμογνωμονήσας αὐτῷ
τὴν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐπίτρεψε διαπεραιώσιν.

tetram ipso ac terribilem ostendens, en quos in nostras aras ac focos immittit, quibus Romam et Italiam, quibus nos nostraque omnia sacra, civilia, domestica, res, corpora nostrum omnium condonat egregius imperator Romanorum. Tum vero ingeminabat vocem illam, quæ summam invidiam apud Latinos habet, paganos hos Scythas replicans, dum eos per urbes passim oraque omnium ad ludibrium et ignominiam non tam ipsorum quam Augusti circumduceret, vaser artifex technarum talium, per quas invidia populari in suas trahenda partes civilis inter Christianos quod meditabatur belli minime per se plausibilem mentionem accusatione malitiosa imperatoris emolliret, imo probabili ac pio nomine mutaret: dum non adversus Christianum principem aut populum, sed pro Christianis contra paganos eorumque patronum ac ducem Alexium arma sumenda proclamaret. Incredibiliter apud summos æque infimosque partium Illarum ista valuit industria: fremere haud dubie passim in nos cuncta. Ipsi quietissimæ alloqui sectæ antistites præeunte ipso principe sacrorum palam auctores belli se ferre ut sacri pique. Hinc concursus (et coacervans se undique cæco impetu colluvies rusticulorum licet quorsumve loquantur aut egant amentes nesciant, tamen expeditionem transmarginam loquentium, in eamque se obtrudentium. Nec fortunæ aut captus majoris homines cessabant; nam quis tum prope longeve distantium non accurreret, non expediret arma, equos, viros, et si quam haberet militarem vim ac manum, summo ipso pontifice canente classicum, et causam coloramento fuci cujusdam per se commendatam, divinæ auctoritatis toto præjudicio sacraute? Sic Baimundi fraudibus persuaso papa commotaque Italia trajectio 368 in Illyricum summis studiis animisque omnium festinabatur.

Ἐπανιτέον δὲ αὖθις πρὸς τὸ προκείμενον. Ἐκ-
θυμότερον μὲν οὖν οἱ ἠπειρῶνται στρατιῶται τῆς
μάχης ἀντείχοντο, τοὺς δὲ γε λοιποὺς τὸ τῆς θαλάττης
ρόθιον ὑπεδέξατο ⁶⁶, κἀντεῦθεν λαμπρὰν οἱ Κελτοὶ
εἶχον ⁶⁷ εἰς χεῖρας νίκην. Οἱ δὲ γε γενναϊότεροι
τῶν στρατιωτῶν, καὶ μᾶλλον οἱ τῆς μείζονος τύχης,
ὧν φέριστοι μᾶλλον ἐκεῖνος Νικηφόρος Ἐξαζηνός, ὁ
Ἰελέας, καὶ ὁ τούτου ἐξάδελφος Κωνσταντῖνος
Ἐξαζηνός ὁ καλούμενος Δούκας, καὶ ὁ ἀνδρικώτατος
Ἀλέξανδρος ὁ Εὐφορβηνός καὶ ἕτεροι τῆς αὐτῆς
ἀξίας καὶ τύχης, μνησάμενοι θούριδος ἀλκῆς ἐπι-
στραφέντες καὶ τοὺς ἀκινάχεις σπασάμενοι, ὅλη
χερὶ καὶ γνώμῃ πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἐμάχοντο, τὸν
ὅλον ἀναδεξάμενοι πόλεμον, καὶ ἠττήσαντες αὐτοὺς
λαμπρὰν τὴν κατ' αὐτῶν νίκην ἔβρανον. Ἀνακωχὴν
οὖν ὁ Κοντοστέφανος ἐντεῦθεν λαβὼν τῆς Κελτικῆς
ἐπελεύσεως, λύσας ἐκεῖθεν τὰ πρυμνήσια μετὰ τοῦ
ναυτικοῦ παντός, τὸν Αὐλῶνα καταλαμβάνει. Ἐπεὶ
δὲ ὁπότε πρῶτως τὸ Δυρράχιον καταλαβὼν τὰς ὑφ'
ἑαυτὸν πολεμικὰς ναῦς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Δυρράχου
μέχρι τοῦ Αὐλῶνος, καὶ αὐτῆς τῆς καλουμένης
Χιμάρας ⁶⁸ διέπειρεν, ἀπέχοντο; μὲν τοῦ Δυρράχου
τοῦ Αὐλῶνος σταδίους ἑκατὸν, τῆς δὲ Χιμάρας ⁶⁹ (24)
τοῦ Αὐλῶνος αὖθις, ἀπέχουσαν σταδίους ἐξήκοντα
τὴν τοῦ Βαῖμουόντου ἐπειγομένην ἤδη ἐμάνθανε δια-
περαιώσιν, στοχασάμενος ἐνδεχόμενον εἶναι μᾶλλον

simum esse quod sæpius audiverant jactante ipso
Baimundo, videlicet imperatorem Alexium hominem
esse profanum et impium barbarorum infidelium
fautorem, Christiani nominis ac generis hostem non
dubium. Viderent quibus militibus, quibus ministris
libenter uteretur, quam barbariensi sacrilegam et
sanguinariam haberet in deliciis. En, inquebat,
feros vultus torvitate Scythica, et vestem aspectu
quibus Romam et Italiam, quibus nos nostraque omnia sacra, civilia, domestica, res, corpora nostrum omnium condonat
egregius imperator Romanorum. Tum vero ingeminabat vocem illam, quæ summam invidiam apud
Latinos habet, paganos hos Scythas replicans, dum eos per urbes passim oraque omnium ad ludibrium
et ignominiam non tam ipsorum quam Augusti circumduceret, vaser artifex technarum talium,
per quas invidia populari in suas trahenda partes civilis inter Christianos quod meditabatur belli
minime per se plausibilem mentionem accusatione malitiosa imperatoris emolliret, imo probabili ac
pio nomine mutaret: dum non adversus Christianum principem aut populum, sed pro Christianis
contra paganos eorumque patronum ac ducem Alexium arma sumenda proclamaret. Incredibiliter
apud summos æque infimosque partium Illarum ista valuit industria: fremere haud dubie passim in
nos cuncta. Ipsi quietissimæ alloqui sectæ antistites præeunte ipso principe sacrorum palam auctores
belli se ferre ut sacri pique. Hinc concursus (et coacervans se undique cæco impetu colluvies rusticulorum
licet quorsumve loquantur aut egant amentes nesciant, tamen expeditionem transmarginam loquentium,
in eamque se obtrudentium. Nec fortunæ aut captus majoris homines cessabant; nam quis tum prope
longeve distantium non accurreret, non expediret arma, equos, viros, et si quam haberet militarem vim
ac manum, summo ipso pontifice canente classicum, et causam coloramento fuci cujusdam per se
commendatam, divinæ auctoritatis toto præjudicio sacraute? Sic Baimundi fraudibus persuaso papa
commotaque Italia trajectio 368 in Illyricum summis studiis animisque omnium festinabatur.

Revertendum porro est ad pugnam Contostephani.
Ex militibus ejus qui assueti militare in continente
et terrestribus præliis exercitati erant, ii sane re-
stitere fortius pugnaque traxere, cæteros fuga
præcipiti ruentes mare absorbit. Magnamque in
manibus ac splendidam Galli utique victoriam ha-
bebant; nisi eo articulo rerum viri fortes qui in
Romano merebant exercitu, præsertim qui nobiliores
inter illos et fortunæ altioris erant Nicephorus Exa-
zenus, Hyeleas, et hujus patruelis Constantinus
Exazenus, qui vocatur Ducas, et generosissimus
Alexander Euphorbenus subito et vehementissimo
impetu conversi, strictis acinacibus tota manu toto-
que animo repugnassent. Gallis, eorumque vim
universam pondusque integrum prælii ita in se
vertissent ut præclare sustinerent, tandemque ho-
stes modo victores egregie vincerent. Interspirandi
spatium tutoque recedendi facultatem horum virtus
Contostephano paravit. Qua ille usus soluta illinc
classe universa Aulonem cum ea tenuit. Quoniam
vero jam tum quando primum Dyrrachium venit
naves quas habebat sub se bellicas, ex ipso Dyrra-
chio usque Aulonem et locum dictum Chimaram
disperserat (distat Aulon a Dyrrachio stadiis cen-
tum, Chimara rursus ab Aulone stadiis sexaginta),
nunc fama percrebrescente instantis trajectionis

Varie lectiones ex cod. Coislín.

⁶⁶ ὑπεδέχετο. ⁶⁷ εἶχον. ⁶⁸ Χιμαίρας. ⁶⁹ Χιμαίρας.

Car. Dufresnii Du Cængii notæ.

(24) Χιμάρας. Chimera, urbs maritima Epiri, in Cerauniis Plinio, haud 387 procul a Coreyra insula, ho-
die Chimara. Vide Leunclavii Pand. n. 220.

Baimundi, quam conjectabatur futuram Aulonem versus, propterea quod illa parte angustius erat fretum trajectusque brevior quam e regione Pyrrachi, putavit tum sibi faciendum ut excubaret præcipua vigilantia in custodiam Aulonis. Congregatis ad se igitur aliis ducibus et navibus insedit eum quem dixi medium Aulonem inter et ei oppositum litus Italiæ maris sinum, diligenter observans hostium transitum: speculatoribus etiam supra verticem collis, qui vocatur Jasonis, collocatis, unde late prospectus patet in æquor maris, ut vel longissime venientem navem mature prospicerent, deque ea signo edito monerent. Sic nostri erant, cum Gallus ecce quidam nuperrime transgressus ex Italia nuntiat in prociectu esse atque adeo mox moxque futuram trajectionem Baimundi. Consternavit Contostephanos illa vox, adeo ut uno famæ strepitu debellati, seque impares ad committendum cum Baimundo navale prælium ignave rati, ægrotare simularent, proptereaque indigere balneis. Instabat contra Lantulphus, universa multitudine nautica non dubie suffragante, vir ipse propter ingentem ex longo partam lateque celebrem peritiam navium bellorum, quo nemo reperiri posset dignior cui tali tempore sententiam dicenti crederetur, instabat, inquam, contra vigilandum esse nunc cum maxime, in stationeque perstandum, Baimundo utique quem tandiu expectassent frustra, voti mox ipsos ac spei compotes facturo; tentando videlicet tandem transitu, sicque offerenda rei gerendæ occasione, Surdis hæc **369** canebantur. Contostephani Chimaram se balneorum causa recipientes, eum qui secundus dicitur classis drungares, cum excusato monere, in eadem illa lingua, hoc est terræ aut promontorii excurrentis in mare, vel freti oblongi et angusti parte, non longe ab Aulone disita, relinquere cum mandatis illis excubandi speculatione attenta; interim dum Lantulphus, cum navibus aliquot, quæ genere ac numero ad præpositum ipsi finem oræ tuendæ transitusque prohibendi suffecturæ videbantur, Aulone subsisteret. Rebus ita dispositis Contostephani e classe jam exscenderant abierantque vel usuri revera balneis, vel ejus certe rei gratia proficisci præ se ferentes: quando ecce Baimundus solvit, classem ipse ductans propriam, hunc fere in modum ordinemque instructam. Erat ipse dux in medio duodecim armatis sibi navibus circumdatis quarum cuique duplex erat remorum ordo, remigum vero prævalentium suppetebat ingens copia: qui contentione concordii fragoreque ac pulsu consone, continuata juxter jactatione lacertorum ac nusquam interrupta remigii vi navalem istam inferebant aciem uniformi undecunque progressu. Cingebant agmen armatarum navium exteriori circumfusæ ambitu rotundæ

εις τὸν Αὐλῶνα διαπεράσαι αὐτὸν διὰ τὸ ἤττονα εἶναι τὸν πρὸς αὐτὸν Αὐλῶνα πλοῦν τοῦ πρὸς τὸ Δυρράχιον, καὶ διὰ τοῦτο δεῖν πλείονα τὴν φυλακὴν τοῦ Αὐλῶνος ποιησασθαι· ἀπελθὼν μετὰ τῶν ἐτέρων δουκῶν, ἐτήρει ἐπιμελῶς τὸν ἀναμεταξύ πορθμὸν τοῦ Αὐλῶνος, καὶ κατὰ τὴν ἀκρολοφίαν τοῦ καλουμένου Ἰάσονος βουνοῦ σκοποῦς ἐπιστήσας ἐφ' ἣ τὴν θάλατταν περιθρεῖν καὶ τὰς ναῦς ἐπισκοπεῖν. Κελεύσας δὲ τις ἐκείθεν ἄρτι διαπεραιωθεὶς ἐδεδοίκευ τούτοις τὴν τοῦ Βαϊμούντου ἐπὶ ξυροῦ εἶναι διαπεραιώσιν. Τοῦτον ⁸⁸ οἱ Κοντοστέφανοι μεμαθηκότες καὶ ἀποδειλιῶντες πρὸς τὴν τοῦ Βαϊμούντου ναυμαχίαν· καὶ γὰρ καὶ ἡ φήμη μόνη τούτους κατέπληττε· νοσεῖν ἐσκήψαντο, καὶ διὰ τοῦτο δεῖσθαι βαλανείων. Καὶ ὁ Λαντοῦλφος καὶ τοῦ ναυτικοῦ παντὸς ἐξηγούμενος, ἐμπειρίαν πολλὴν τῆς ναυλοχίας καὶ τοῦ κατὰ θάλατταν πολέμου ἐκ πολλοῦ κεκτημένος, πολλὰ τούτοις παρηγγυᾶτο ἐγρηγορέναι διαπαντὸς, καὶ τὴν τοῦ Βαϊμούντου караδοκεῖν ἐφοδον. Οἱ δὲ Κοντοστέφανοι ἐν τῷ πρὸς Χιμάραν ἀπιέναι βαλανείου χάριν, τὸν καλούμενον δεῦτερον τὸν δρουγγάρην τοῦ στόλου μετὰ τοῦ ἐξκουσσάτου μονήρους κατ' αὐτὴν γλῶσσαν ⁸⁹ σκοπέα κατέλιπον οὐ πόρρω που τοῦ Αὐλῶνος διακειμένην. Ὁ δὲ γὰρ Λαντοῦλφος κατὰ τὸν Αὐλῶνα προσέμενε μετὰ τινων συμμέτρων νηῶν. Τούτων οὕτω διατεθέντων, οἱ μὲν ἀπῆρσαν ἢ λουσόμενοι, ἢ κατὰ σχῆμα λουσόμενοι. Ὁ δὲ Βαϊμούντος δώδεκα μὲν ληστρικός νῆας τάξας ἀμφ' αὐτὸν διήρει· ἀπάσας οὖσας καὶ εἰρεσίαν πολλὴν κεκτημένας ὡς καὶ ἠχητικόν τι καὶ κατάκροτον ἐπικυπούσαν ταῖς τῶν κωπῶν συνεχέσιν ἐπεμβολαῖς, κύκλῳ δὲ τοῦ τοιοῦτου στόλου συντάξας στρογγύλας νῆας, ἐξ ἑκατέρου μέρους καθάπερ περίβολον, ἐντὸς τὸν πολεμικὸν συνέκλεισε ⁹⁰ στόλον. Καὶ εἰπας ἂν ἰδὼν καὶ πόρρωθεν ἀπὸ σκοπιᾶς θεατάμενος πόλιν εἶναι διαπόντιον τὴν πλέουσαν ναυστολίαν. Συνεπέβαλε γὰρ τι καὶ τὸ ⁹¹ τῆς τύχης αὐτῷ. Καὶ γὰρ ἡ τε θάλασσα ἀκύμαντος ἦν, εἰ μὴ ὅσον κατὰ τὸν νότον ἐπεφρίασεν αὔρας λιγείας ἐπιπνεούσης, καὶ ὅσον ἐξογκούσης τὰ τῶν ὀλκᾶδων ἰστία· ἐποίησε γὰρ ἐκείνας μὲν οὐριοδρομεῖν, τὰς δὲ ἐρεσσομένας τῶν νηῶν ταῖς πλεούσαις εὐθυδρομεῖν, καὶ κρότον ἐξάκουστον καὶ ἐν μέσῳ πελάγους τοῦ Ἀδριαντικοῦ ἑκατέραις ταῖς ἡπείροις ἠχεῖν. Οὕτως ἦν θέαμα θάμβους ἄξιον ὁ βαρβαρικὸς οὗτος στόλος τοῦ Βαϊμούντου, ὃν εἰ καὶ οἱ περὶ τοὺς Κοντοστέφανους ὠρῶνθησαν, οὐκ ἂν μεμψαίμην· οὐτ' ἂν δειλιάσας τοὺς ἄνδρας γραψαίμην, καὶ γὰρ ἂν τοῦτον καὶ τὸν οὕτως ἔχοντα στόλον καὶ ὁ Ἄργοναυτικὸς ἐκεῖνος ἐδεδοίκευ στόλας, μὴ ὅτιγε Κοντοστέφανοι καὶ Λαντοῦλφοι καὶ τοιοῦτοί τινες. Ὁ γὰρ τοῖς Λαντοῦλφος τὸν Βαϊμούντον θεασάμενος οὕτω φρικτῶς διαπλωϊζόμενον μετὰ μυριοφόρων ὀλκᾶδων, ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσεν ἀκριδέστερον, ἐπεὶ οὐχ οἶός τε πρὸς τοσοῦτους μάχεσθαι ἦν,

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ τοῦτο. ⁸⁹ κατὰ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν. ⁹⁰ συνέκλεισε. ⁹¹ τὰ.

μικρὸν τοῦ Αὐλώνος (25) παρακλίνας, ἄδειαν τῷ Βαϊμούντῳ δίδωσι. Δεξιᾷ δὲ τύχῃ χρησάμενος, ἐκ Βάρεως (26) ἐπεὶ ὁ τὸν Αὐλώνα περαιοσάμενος, ἅπαν τὸ διαπόντιον αὐτοῦ στρατεύμα εἰς τὴν περαιάν ἀποδησάμενος; πρῶτα μὲν ἐληίσαστο τὴν παραλίαν ἅπασαν, ἀμύθητον στρατεύμα ἐπαγόμενος Φραγγικὸν τε καὶ Κελτικόν· καὶ ὅσοι ἀπὸ τῆς Θούλης (27) νήσου στρατεύονται Ῥωμαίοις· τότε δὲ αὐτῷ προσχωρήσαντες διὰ τὴν τοῦ καιροῦ δυναστείαν, καὶ δὴ καὶ πλείους τοῦ Γερμανικοῦ γένους καὶ ἀπὸ τῶν Κελτιδῆρων. Τούτους γὰρ ἅπαντας συλλεξάμενος, πάσης τῆς ἐντὸς Ἀδρίου ἐφήπλωσε γῆς, καὶ τὰ ἐφεξῆς ἅπαντα ληίσάμενος τῇ Ἐπιδάμνῳ προτέθαλεν ἣν Δυρράχιον ὀνομάζομεν· ταύτην τὴν πόλιν σκοπὸν ἔχων ἐλεῖν· καὶ οὕτως τὴν ἐπὶ τὰδε μέχρι τῆς Κωνσταντινου ληίσασθαι. Δεινὸς δὲ ὢν ἤπερ ἄλλος τις εἰς πολιορκίαν ὁ Βαϊμούντος καὶ τὸν πολιορκητὴν ἐκαῖνον Δημήτριον ὑπερβαλλόμενος, τὴν Ἐπιδάμνον πᾶσαν ἐν νῷ βαλλόμενος, πάσας ὠδύνας μηχανικὰς κατὰ τῆς πόλεως ταύτης ἐκίνησε, πρῶτα μὲν κύκλῳ περιβαλλόμενος τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα, καὶ τὰ ἐγγύς καὶ πόρρωτερον τῆς πόλεως Δυρράχιου πολιορκῶν· καὶ ποτὲ μὲν ὀπαντιαζόντων αὐτὴν ὁ στρατευμάτων Ῥωμαϊκῶν, ποτὲ δὲ ἐρημίας οὕσης τῶν ἀποκωλυόντων αὐτὸν· καὶ πολέμων πολλῶν καὶ κλόνων ἐγγινομένων καὶ φόνων, καθάπερ ἄνωθεν εἴρηται, πρὸς τὴν πολιορκίαν αὐτὴν τῆς πόλεως Δυρράχιου ἀπέβλεψεν. Ἀλλὰ πρὶν ἤκειν εἰς αὐτὴν ἐκείνην τὴν ἐπὶ τῷ Δυρράχιῳ μάχην τοῦ τυράννου Βαϊμούντου, ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν, ὅπως ἔχει θέσεως ἡ πόλις.

Insigni usus favore fortunæ a Bario ad Anlonem per tantum, idque ipsum præoccupatum hostibus, mare, in oram Illyrici adversam inoffenso trajectu deportavit **370** incolumem exercitum, copiis innumerabilibus generis varii constantem. Siquidem ibi erant Franci Gallique plurimi, ex ea item gente complures quæ ab Thule insula Romanam olim sequi militiam assueverat, nunc tamen Raimundi artibus et admiratione in transversum acta, fortunamque ac spem potius quam officium et æquum spectans, in nos infesta veniebat. Erant et ex Germanico genere permulti, et non fere pauciores ex Celtiberis; nam gentes acer Raimundus universas quæ mari Adriatico Oceanoque clauduntur junctas conjuratasque in nos armaverat. Istam omnem feram et rapacem multitudinem in littoralem primum quam late patet oram continentis, quæ Italiæ objacet, effuse prælabundam inmisit, summa illarum gentium miseria; quibus plane spoliatis funditusque exhaustis, Epidaurno, quam Dyrrachium dicimus, admovere se undique Raimundi copiæ cœpere. Consilium erat primum ista potiri civitate, deinde ex ea usque ad Constantinopolim secundo fortunæ cursu prædandi licentiam extendere cunctaque ferro

Variæ flectiones ex cod. Coislin.

ἡ ἐπὶ. ὁ αὐτῶν.

Car. Dufresnii Dn Cangii notæ.

(25) Τοῦ Αὐλώνος. Fulcherius, lib. ii, cap. 36 : *Boemundus de Gallia regressus est, congregata gente quantumcumque potuit, in portu Brundusio, qui est in Apulia, classem suam paravit, qui cum tempus ad transfretandum expectasset opportunum, vi Id. Octob. naves ingressi Bulgariam navigaverunt, et Avalonis portum occupaverunt.* Eadem habent Albertus Aq. lib. x, cap. 38; et auctor *Hist. Hieros.* an. 1107 apud quem perperam irrepit *Ascalone*, pro *Avalone*. Adde Rob. de Monte an. 1107 et 1109.

(26) Τοῦ Βάρεως. Brundusio solvisæ Boemundus scribit præter Albertum Aq. et Fulcherium, vetus scriptor, tom. IV *Rer. Francic.* pag. 94.

(27) Ἀπὸ τῆς Θούλης. Anglos intelligit, quos

A complures, quæ istis velut castris nauticis pro vallo quoquoersum obtendebantur: plane ut procul ex alto quis intuens formosa percelleretur specie quasi natantis et in fluctu fundatæ civitatis. Forte fuit tranquillissimum eo die mare, uno admodum aspirante noto blandis et modestis flatibus, quique nihil nisi onerariarum vela lenium a tergo aurarum utili timore distenderent; quippe hinc a puppi propulsæ veliferæ naves facilem habebant cursum; nec tamen tam celerem aut præcipitem, quin eæ quæ remigio agebantur æqua semper ab illis distantia ferrentur. Resonabat toto Adriatico usque ad continentis utriusque littora strepitus ingens classis tantæ commeantis; et quos is sonus in eam oculos verterat, miro in primis et terrifico spectaculo tenebantur. Nec jam querar aut reprehendam ignaviæve imputem quod Contostephanos eorumque exercitum talis species perculerit; etiam ille Argonauticus, credo equidem, lectorum heroum flore constans, ad hujus formidinis occursum cohorruisset exercitus, nedum Contostephani Lantulphiquo isti, et ejus generis alii quidam. Satis ergo speculatus contra venientem Lantulphus classem, numerum, formam, situm atque instructum navium, illum præsertim impenetrabilem vastissimarum onerariarum murum armatas firmo ambitu protegendum, quæ modo singula distinctius exposuimus, non dubie intelligens quam longe impar esset molli tantæ belli ac periculi cum spe saltem aliqua excipiendæ, mature declinans ab Anlone liberum et purum Raimundo transitum relinquit. Itaque is

D Boemundo tunc marnisse scribit. Videtur tamen innuere Ordericus Vitalis, lib. ii, pag. 316, cavisse Anglorum regem, ne ex Anglia educeret milites Boemundus: *Qui antequam Gallias attingeret, legatos suos in Angliam direxerat, et de adventus sui causa in Ausoniam regi mandaverat, et quod ad curiam ejus transfretare vellet, insinuaverat. At contra providus rex metuens ne sibi electos milites de ditione sua subtraheret, mandavit ei ne discrimen hibernæ navigationis subiret, præsertim cum ipse rex in Neustria ante Azymorum celebria transfretaret, ibique satis secum colloqui videret, quod et ita factum est.* Certe Rotomagum venisse Boemundum auctor est etiam Eadmerus.

ac flamma desolare. Blandiebatur homini de se magnifice sentienti, cum in cæteris tum in arte oppugnandarum et expugnandarum arcium, haud se illo Demetrio qui ab ista felicitate Poliorcetae nomen invenit, inferiorem arbitranti, spes verisimilis operæ navandæ in aggressioné Dyrrachii, atque ut in arce munitionis late celebris, magnæ uno successu gloriæ parandæ. Epidamni ergo victoriam toto animo complexus, omnes ingenii vires, omnes belli artes, excogitandis machinis cæterisque oppugnationis instrumentis qua parandis qua admovendis intendit. Ac primo quidem latissimo in orbem undique circuitu vastam omni ex parte circumplexus exercitu immenso regionem quæ late Dyrrachio circumjacet, eam sibi subjicere nobisque eripere satagit. Varius pro locorum situ occasionumque momentis consilii hujus successus fuit. Multa illic oppida, multi viæ, quæ deserta, quæque inermia sunt loca reperta, ea invasere nullo negotio Baimundi milites. Fuit cum Romanis occurrentibus contraque obstantibus copiis pugnae ac caedes tumultusque, et perturbationes omnis generis existere, victrix ad extremum multitudo, quippe ne in pari quidem jactura damnum sentiente. Diu per hunc modum circumlato bello domitisque ac late purgatis cunctis quæ interpellare Dyrrachii obsidionem possent, operi jam ipsi illi palmario admota manus est. Verum antequam successum incepti hujus, totamque longæ pugnae seriem a tyranno Baimundo pugnata contra Dyrrachium explico, necessarium arbitror subjicere descriptione brevi animis legentium, quis situs, status, munitionis tum fuerit istius.

Jacet ea ipso in littore maris Adriatici qua latum A longo tractu porrigitur continenti oppositæ prætentum ab Italis cultæ. Longitudo illa utroque in capite flexum habet; hinc ad orientem, illinc septentrionem versus ad Vetones barbaros: qui terram habitantes a diametro Apuliæ respondentem, ut et Apuli ab Ortu, ita ipsi a Borea claudunt sinum Adriaticum, cujus in universum hi sunt ter-

Καίται (28) μὲν ἐπ' αὐταῖς ἡῖοσι τοῦ Ἀδριαντικοῦ πελάγους· ἐν τῷ μέσῳ δὲ ὑψηλῶταί πελάγος πολὺ καὶ μακρὸν, καὶ καταπλάτος μὲν παρατεῖνον εἰς τὴν περὰ τῶν Ἰταλῶν, κατὰ μήκος καὶ ἄνιδόν καὶ ἐπικάμπτον πρὸς ἀνατολὰς τε καὶ πρὸς βορρᾶν, πρὸς τοὺς Οὐέτωνας (29) βαρβάρους, ὧν κατ' ἀντικρὺ καίται τῶν Ἀπουλητῶν ἡ χώρα, καὶ καθόλου μὲν ὁ Ἀδρίας ὡς περατοῦται. Τὸ μέντοι

Variae lectiones ex cod. Coislin.

*** δέ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(28) Καίται. Vide Notata ad pag. 99.

(29) Πρὸς τοὺς Οὐέτωνας. Novum opinor, et haec tenus inauditum gentis nomen nobis aperit et obtrudit Anna, quam diserte oras Dalmaticas incoluisse innuit, dum ait Dyrrachium tractum, qua orientem et septentrionem spectat, *Wetones*, seu *Ouetones*, barbaros qui terram incolabant Apuliæ e diametro respondentem, ubi et sinus Adriaticus trajici solet, vicinos habuisse et conterminos. Quo verborum circuitu Narentanos indubie piratas intellexit, qui eo ævo mare Adriaticum et Mediterraneum incurabant, Græcis perinde ac Venetis infestos. Quod et testatur Anna lib. xiv, ubi dum Græcanici imperii hostes recenset, qui parentem lacescebant undique, Scythas nempe a Septentrione, Gallos ab Occidente, et Saracenos ab Oriente, hæc subdit: *Χωρὶς τῶν ἀπὸ θαλάσσης κινδύνων, ἄνευ τῶν θαλασσοκρατούντων Βαρβάρων, ἄνευ τῶν πειρατικῶν ἀναριθμητῶν νηῶν, ἃς ἡ Σαρακηνῶν ἐτεκτόνησε μῆνις, ἃς ἡ τῶν Οὐετώνων συνεπλέξατο πλευροξία, καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας δύσνοια.* Erant porro Narentani ex gente Slavorum, (unde barbaros vocat Anna) eamque Illyrici oram insederunt, quam Paganiam vocat Constantinus Porphy. de Acta. imp. cap. 29 et 37, in qua sitam refert *Arentam* urbem, *Naranam* dictam Plinio, lib. iii, cap. 20 Æthico, Tabulis Peutingeri et Vatino in Epist. ad Cicer. demum *Narentam* nuncupatam, ut auctor est Voigtianus, lib. viii, de qua Salmasius pluribus ad Voriscum, pag. 479. Hanc autem occupasse aiunt Slavos, cum a Longobardis Italia, quam ingressi erant, exacti, regnante Ariochto rege, uti narrat Paulus Warnefridus, lib. iv, cap. 46, Liburnicas et Dalmaticas regiones maritimas, ipsumque oppidum Narentanum pervaserunt, vel certe paulo ante, quod innuere videtur D. Gregorius, lib. viii, Epist. 36, ubi viribus adeo sunt in immensum aucti, ut vicinis terrori essent, maria latrociniis,

continentem terrestribus infestarent expeditionibus; et quod mirandum in modum, ut perhibent, gente, de Adriatici pelagi dominatu cum Venetis per 170 annos decertaverint, atque his non semel deletis et profligatis, tributum imperaverint, quo Dalmaticum litus negotiatores Veneti tuto et impune navigarent, quod passim narrant Orbinus, Sabellicus, Petrus Justinianus, Blondus, Paulus Morosinus, Joannes 388 Lucius, lib. ii *De regno Dalmat.* cap. 3, 4, et alii rerum Venetarum scriptores. Varios autem Narentinorum maritimos et terrestres incursum et excursus sub Alexii tempora recitat Petrus Luccanus, lib. i *Annal. Ragusinor.* At unde Narentani Slavi *Wetones* appellati sint, plane incertum, cum inter tot quæ a scriptoribus recensentur Slavicarum gentium nomina, nullum occurrat ferè, quod ad id vocabuli accedat. Neque enim a *Winitis*, quos et *Winedos*, et *Winetes* dictos constat, Slavica gente populosissima, quæ, ut auctor est Helmodus, lib. i, cap. 6 et 15, Hamburgensem in Germania tractum incoluit, affirmare ausim appellatos; ita ut *Wetones* vocati sint, quasi *Wenetonnes*, cum in ejusmodi dubiis incertæ sint plerumque admodum divinationes. Longobardos vero ipsos *Winitos*, et *Winidos* antea dictos scribit Warnefridus. De Slavorum porro in Adriatico mari latrociniis agit Ludovicus II imp. apud Baron. an. 1371, 73. Sed et Anastasius Bibliothecarius in Notis ad actionem 1, octavæ synodi, *Exdavenos* videtur appellare piratas istos Adriatici maris, vocabulo haud multum ablucente ab *Wetonibus* Annæ; etsi in eo forte mendum subsit. Ita ille: *Mis i vero sedis Apostolicæ a Dyrrachio simili modo navim ingressi Anconam petebant: sed Exdavenorum piratas incurrentes, omnia quæ possidere videbantur, penitus amiserunt.* Quo loco quis forte legat in *Ouetonorum* piratas.

Δυρράχιον ἢ Ἐπίδαμνος ἀρχαία πόλις καὶ Ἑλλη-
 νίς, κατωτέρω μὲν κεῖται τοῦ Ἐλισσοῦ, καὶ πρὸς
 τὰ εὐώνυμα μέρη τούτου, ἀνωτέρω δὲ ὁ Ἐλισσὸς
 καὶ δεξιώτερον. Οὗτος δὲ ὁ Ἐλισσὸς εἶτε ἀπὸ τινος
 ποταμοῦ Ἐλισσοῦ ὀνομαζομένου συμμιγνυμένου τῷ
 Δρυμόνι (30) μεγίστῳ ποταμῷ. Εἶτε οὕτως ἀπλῶς
 τὸ πολίχνιον ὠνόμαστο * οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν.
 Ὁ δὲ Ἐλισσὸς μετέωρόν ἐστι πολίχνιον καὶ πάντη
 δυσάλωτον, κάτω καὶ περὶ τὰς πεδιάδας ὄρων τὸ
 Δυρράχιον, ὡς λέγουσι. Τοιοῦτον δὲ ἀσφαλές, ὥστε
 καὶ ἠπειρόθεν καὶ ἐκ θαλάττης πολλὴν ἀρωγὴν
 ποιεῖν Δυρράχιον, ᾧ πολίχνιόν τῷ Ἀλισσῷ καὶ ἀπο-
 χρησάμενος ὁ αὐτοκράτωρ Ἐλέξιος εἰς βοήθειαν
 τῆς πόλεως Ἐπιδάμνου ἀπὸ τε τοῦ ποταμοῦ Δρυ-
 μόνος ναυσιφόρου τυγχάνοντος καὶ ἀπὸ τῆς ἡπείρου
 τὴν πόλιν Δυρράχιον κατησφαλίσατο, τὰ χρειώδη
 ἐκ γῆς καὶ θαλάττης εἰσάγων, ὅσα τε εἰς τροφὴν
 τῶν αὐτόθι στρατιωτῶν τε καὶ οἰκητόρων, καὶ ὅσα
 πρὸς ὄπλα καὶ μάχας ἦν ἐπιτήδεια. Ὁ δὲ Δρυμὼν
 οὗτος ὁ ποταμὸς, ἵνα τι καὶ περὶ τοῦ ρεύματος
 τούτου πρόσιστορήσαιμι, ρεῖ μὲν ἀνωθεν ἀπὸ τῆς
 Λιχνίτιδος λίμνης (31), ἣν ἡ νῦν γλῶττα ἐκβαρβα-
 ρώσασα Ἀχρίδα, προσηγόρευσεν ἀπὸ Μόχρου (32)
 τοῦ Βουλγάρου βασιλέως τὰ πρῶτα καὶ τὰ ἔσχατα
 Σαμουήλ τοῦ ἐπὶ τοῖν βασιλείων Κωνσταντίνου καὶ
 Βασιλείου τῶν Πορφυρογεννήτων γεγονότος, διὰ
 τινῶν τάφρων ἑκατὸν, ἄς γεφύρας (33) ἐπονομά-
 ζομεν· καὶ γὰρ ἀπορρέουσιν ** ὡσπερ ἀπὸ τινῶν
 ἀρχῶν διαφόρων τῆς λίμνης διηρημένοι ποταμοί,
 καὶ εἰς ἑκατὸν ἤκοντες οὐ λήγουσι, καθ' οὕτως τῷ
 ποταμῷ τῷ κατὰ τὴν Δεύρην (34) ἐνούμενοι, ἐξ οὗ
 καὶ Δρυμὼν ἐπονομάζεται, καὶ συνεχεῖς αὐτῷ γινώ-
 μενοι πλατύνουσι τε αὐτὸν καὶ μέγιστον ἐξεργά-
 ζονται. Ὡς τοὺς ἔσχατους τῶν Δαλματῶν παρα-
 μείθων καὶ πρὸς Βορρᾶν ἀνίων, ἐπειτα ἐπικάμπει
 πρὸς Νότον, καὶ περὶ τὰς ρίζας τοῦ Ἐλισσοῦ
 γινόμενος εἰς τὸν Ἀδριαντικὸν ἐκδίδωσι κόλπον.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* ὠνόμασται. ** ὑπορρέουσιν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(30) Δρυμόνι. Drymon Dalmatiæ fluvius, qui olim Drinus et Drinius, hodie Drino, ad Elyssum in mare Adriaticum evolvitur.

(31) Λιχνίτιδος λίμνης. Vibius Sequester: *Drinus a palude Lignisti abluens Scodram oppidum Illyricorum*. Λιχνίτιδα dicitur Polybio, Λιχνίτιδος Sic. hano, Λιχνήδος Nicephoro Call. hodie *Lago di Loerida*, ab Achride oppido vicinæ, Lichnido olim nuncupato, ut notatum ad pag. 109.

(32) Ἀπὸ Μόχρου. Achridem, seu urbem, vel paludem oppido adjacentem, a Mochro Bulgarorum rege appellationem sumpsisse docemur ex Anna. At Theophylactus epist. 65, in qua Boemundi irruptionem in Illyricum narrat, tractum Achridensi regioni, vel urbi, conterminum, Μόχρον appellatum testatur hisce verbis, quæ ideo hic damus quia egent explicatione: Τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἀχρίδα πάντα φόβου μεστὰ, καὶ τὸ ἀπὸ τοῦ Μόχρου μέρος (ὁ δὲ Μόχρος τῆς Ἀχρίδος τμήμα) παρὰ τοῦ δούλου καὶ ἀποστάτου λεληϊστῆ. Ἡ δὲ Βάγορα (ὄρος δὲ αὐτῆ πάμμεγα, καὶ τοῖς Βουλγαρικοῖς καὶ Δυρράχικοῖς ὕρσι μεσιτεῖον) παρὰ ἀντάρτου φυλάττεται, καὶ συνόλως εἰπεῖν, πάντη κακὸν κακῶς ἐστήρικται.

mini. Porro Dyrrhachium sive Epidamnus prisca civitas Græcæ originis paulo inferius Elisso ad hujus lævam sita est. Oppidum hoc Elissus Dyrrhachio 371 superne a dextris imminens, utrum ab aliquo sic dicto flumine quod se in Drymonem fluvium maximum exoneret, an alio modo nomen istud acceperit, equidem non definio. Tantum dico arcem esse sublimi abruptoque loco munitissimam, atque adeo inexpugnabilem, Dyrrhachium in lata, ut ferunt, et æqua planitie positum e vicino despectantem. Ea est ad Dyrrhachii tutelam ejus castri opportunitas, ut in isto hand dubie præsidio clavem spei atque auxilii, subsidii, inquam, omnis terrestri maritimique rationes ac fiduciam repositas ea urbs haberet. Obtinuit hac gratia locum Alexius Augustus, ejusque commoditate perite strenueque usus est ad Epidamnium rebus omnibus copiose instruendam. Sicque tam a mari, per annum Drymonem patientem navium, quam a continenti, duas semper tutas et patentes commeatuum omnis generis, quique ad victum militum civiumque, quique ad belli pugnarumque usus erant necessarii, duas, inquam, latas et faciles vias annonæ cujuscunque, ad præcipuam adversus casum quemvis securitatem, civitati Dyrrhachio servavit. Drymon porro hic annis, ut et de ipso aliquid disseram, caput atque originem a Lichnide trahit palude, quam lingua nunc in barbariem degenerans Achridem vocat, a priori appellatione Mochri regis Bulgari, ejus qui deinde Samuel est nominatus. Floruit is imperantibus Constantino et Basilio Porphyrogenitis: quando istam paludem derivare exhaustaque aggressus in fossas eam quasdam sive alveos secuit centum quos pontes appellamus; ripas enim et crepidines habent quasi subitus pervias et ex uno in alium meabiles penetrantibus scaturigium venis, adeo ut in rivo quolibet caput fontis

Quippe Boemundus describitur, qui Alexio filium et clientelam cum sacramento professus erat, eoque posthabito. In imperatoris fines, apostata et seditiosus factus, irruerat. Addit posthæc imperatorem accepto irruptionis nuntio misisse in Illyricum sororium suum Michaelen Ducem protostratorem, qui collectis militibus, Boemundi conatibus obsisteret, quod silet Anna: Ὁ γὰρ τοῖ πανσέβαστος Σεβαστὸς καὶ Πρωτοστράτωρ κύριος Μιχαὴλ παρὰ τοῦ βασιλέως ἐστάλη ἐφ' ᾧ συλλέξαι τε ἀνδρας, καὶ τῷ καθάρματι ἀντιτάξασθαι, etc. Porro Bagora mons apud Theophylactum, idem ille est, qui Bagulatus dicitur Fulcherio, lib. i cap. 3.

(33) Ἄς γεφύρας. Mendum indubie hisce subest verbis, nemo enim pontis nomine donari fossas credat. Repono igitur, ut supra, pag. 153, ἄς στρουγάς ὀνομάζομεν.

(34) Δεύρην. Meminere istius oppidi Scylitzes, pag. 745; Cantacuzenus, lib. ii, cap. 25; et Barletus, lib. viii *De gest. Scanderbegi*. Nec scio an idem cum Deuriza, de qua eodem libro Cantacuzenus, cap. 20. Exstat Epistola Theophylacti inscripta τῷ ἐπισκόπῳ Δέβρτζ, quæ est 67 ex Meursianis.

velut ibi nascentis esse videatur. Ubi autem ista tot flumina ex suis quæque principibus aliquandiu fluxere separatim aquis, unum denique in fluvium eum qui ad Deuren est, sese conjunctim miscenti Drymonis nomen faciunt, quem et influxu Extremos hic obiens Dalmatis et se sursum ad ad radices montis cui Elissus imposita est sese et Elissi, naturaque ac mutuis opportunitatibus

Cæterum imperator audita traiectione Baimundi totus erat in apparandis festinanter iis quæ tali occasione opus erant, profectioque et expeditione sua in eas partes adurgenda. Cognovit autem quam citissime Baimundi traiectionem, hoc fere modo. Alexius Dyrrachii dux, acer et vigilans in paucis juvenis, simul transfretasse innoxie fecisseque exscensum in planitiem Illyrici vallumque illic fixisse Baimundum comperit, cursorem **372** statim Scytham velocissimum, ac quod de Mercurio fabulæ habent nuntium volucrum, pervolare ad Augustum et indicium ejus rei, quam fieri celerrime posset, jussit asserre. Forte is Augustum offendens modo e venatu rediit magno et anhelo ad pedes ejus cursu ruit; ibique adoratione solita perfunctus, capite in pavementum demittendo, alta et clara voce clamavit trajecisse Baimundum. Desiit omnes qui aderant in loco quemque suo quasi attonitos ea vox, et mæsto circum stupore ac silentio constrictis cunctis, apparuit quam formidolosa esset Baimundi vel ipsa mentio. Unus inter percussos circum oculo vultuque iram spirans et fiduciam, corrigiam inquit, prandeamus sane; de Baimundo viderimus postea.

A Ταῦτα μὲν περὶ τῆς θέσεως Δυρράχίου καὶ Ἐλισσοῦ, καὶ τῆς ἀσφαλείας ἑκατέρων τῶν τόπων γεγράφθω. εἴque ex loco confluentiæ ac tam notabilis augmenti sic alunt dilatantque ut reddant maximum. septentrionem flectens, tum ad austrum declinans in Adriaticum effundit sinum. Hæc de situ Dyrrachii et Elissi, naturaque ac mutuis opportunitatibus et munitione loci utriusque, hæcenus dicta sint.

Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔτι εἰς τὴν βασιλεύουσαν ἐνδιὰ τριβῶν, μεμαθηκῶς διὰ γραφῶν τοῦ δουκὸς Δυρράχίου τὴν τοῦ Βαϊμόντου διαπεραίωσιν, ἐπετάχυνε τὴν ἐξέλευσιν. Ἀνύστακτος γὰρ ὢν ὁ δούξ Δυρράχίου, μὴ διδοὺς τὸ παράπαν ὕπνον τοῖς ὀφθαλμοῖς, ὀπηνίκα διέγνω διαπλωτῆρα τὸν Βαϊμόντον παρὰ τὴν τοῦ Ἰλλυρικῶν πεδιάδα καὶ τῆς νηὸς ἀποβέβηκόςτα καὶ αὐτόθι που πηξάμενον χάρακα, Σκυθὴν μεταπεμφάμενος ὑπόπτερον δὴ, τὸ τοῦ λόγου, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, τὴν τούτου διαπεραίωσιν ἐδήλου. Ὅς, ἐπανιόντα τὸν αὐτοκράτορα τοῦ κυνηγεσίου καταλαβὼν, δρομαῖος εἰσελθὼν καὶ προσουδίσας τὴν κεφαλὴν, τὴν τοῦ Βαϊμόντου διαπεραίωσιν τρανώς ἐβόα. Ἄπαντες μὲν οὖν οἱ τότε παρόντες ἐπάγησαν, οὐκ ἐκαστος ἔτυχε, καὶ πρὸς μόνην τὴν τοῦ Βαϊμόντου κλῆσιν ἀπονάρχησαντες. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ πλήρης θυμοῦ καὶ φρονήματος λίων τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος (35), Πρὸς ἄριστον, ἔφη, τὸ παρὸν τραπώμεθα, τὰ δὲ γε κατὰ τὸν Βαϊμόντον αὐθις σκεψόμεθα.

universos stans animo imperator, generosamque calcei secure aggreditur solvere: Nunc quidem,

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

ἢ κατὰ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(35) Τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος. Romanæ fuisse consuetudinis calceos soleis mutare, cum accumberent mensæ, pridem observarunt Bene-

dictus Balduinus nostras in Calceo antiquo et mystico, cap. 11; et Salmasius ad Hist. Aug. pag. 55.

ANNHΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΓ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XIII.

373 ARGUMENTUM.

Alexius imperator ab odiis insidiisque suorum periclitatur. Baimundus Dyrrachium miris machinis irrito conatu oppugnat. Gallorum cum Romanis pugnae variæ vario eventu. Baimundi ferox virtus ab Alexio Fabianis artibus eluditur, et sensim in arctum cogitur. Ambo principes in colloquium conveniunt et pacem faciunt.

PERIOCHE.

Sollicitudo imperatoris et metus a conjuratis. Idem Constantinopoli proficiscens conturbatur quod consuetum in templo Dei Matris miraculum non viderat. Eam ob causam clam eo

redit, et tandem signi consueti visu dignatur. Chærobacchis præfectus Taronita. Ejus dotes et laudes. Isaacius et alii, quibus maris custodia credita, invigilare jussi suo muneri. Imperatrix veniam repetendæ urbis petit, nec impetrat. Novæ conspirationis in Augustum auctor Aaron consorte **374** sceleris fratre Theodoro. Demetrius Scythæ paratus sicarius, discesum Augustæ opperitur. Hujus in comitatu mora conturbat conjuratos. Qui famosum in eam et imperatorem scriptum vulgant latere ipsi studentes pœnarum metu. Alter famosus liber sub mensam Augusti a Theodoro jacitur. Quid is in Augustam deblateraret. Constantinus eunuchus prehensio Strategio Aaronis famulo auctores libellorum famosorum detegit. Quid detulerit Strategius. Æquitas Augusti non temere accusationibus fidem habentis. Chartæ Aaronis conjurationis manifesta indicia continentes deferuntur ad Augustum. Pœna in convictos reos. Exercitus in aciem eductus. Terribilis et præclara ejus species. Meditationes militares. Trecenti juvenes fortissimi ab Augusto ipso militiam docti. Ex iis duces præficit præsidiis claustrorum Romanæ ditionis. Baimundus Dyrrachium obsidet per hiemem. Oppugnationem in ver differt. Naves proprias incendit, quas ob causas. Sagittarum jactus utrimque frequens. Oppida Dyrrachio per circuitum vicina capiuntur a Gallis. Baimundus machinas fabricat varii generis, ei rei patientissime intentus. Difficultas annonæ in castris Gallicis. Fames illic magnas edit struges, adjuncta vi morbi cæliaci vulgo grassantis: cujus causa ad Dei ultionem referenda. Invictus malis Baimundi animus. Oppugnare urbem incipit. Prima ejus machina arietaria testudo. Hujus descriptio. Promovetur ad murum ibique figitur. Sed brevi pondere ac agitatione arietis frangitur. Descriptio arietis, unde id nomen. Securitas Dyrrachiensium et salsa dicta in Gallos. Horum vicissim ex desperatione torpor. Arius Gallicus igni absumitur. Fossa subterranea a Gallis ducta, frustra impedire conantibus Romanis. Eluditur illa vis contrario meatu sub terra facto. Pugna subterranea Dyrrachiensium cum Gallis. Artificium flammæ distabilis perniciosum Gallis. Tertia machina molis maximæ. Situs Dyrrachii et figura structuraque mœnium ejus. Descriptio turris lignæ a Gallis ædificatæ. Usus pontium machinæ lateribus affixorum. Structores ejus turris optice callebant; et ex ea metiebantur procul visas altitudines. Motus vastæ machinæ mirabilis, et jaculatione assidua infestus. Tabulata multa armatis plena. Alexii ducis Dyrrachii vigilantia. Dyrrachienses contrariam turri Gallicæ machinam comparant. Ejus descriptio. Emissio ignis sparsilis, parum utilis. Incendium turris Gallicæ late sonorum et conspicuum, magna clade luctuque Gallorum. Imperator ad Deabolim promovet. Consultat ibi de ratione belli. Prælii aleam vitare constituit. Vias præsidiis occupat, ad commercium hostium cum suis prohibendum. Amicitie alimentum Epistola. Purgatio Alexii Augusti adversus cogitationes tacitas suspicantium eum præ metu non ausum decernere cum Baimundo. Victoriæ incruentæ gloriosæ. Hoc tempore ratio ista belli necessaria. Civilium dissensionum semina imperator in castris Gallicis serit. Amicos Baimundi intimos suspectos ei reddere studens, spe certa plenæ victoriæ si captum perpetret. Fidos ministros conquirat. Exercitus quantusvis sine concordia infirmus. Simulatus transfuga missus ab Augusto ad Baimundum. Proditionis defert fidissimos ipsi. Falsarum litterarum tabellariis salutem paciscitur. Baimundi dolor stuporque ingens ad lectionem litterarum; sex diebus clausus inaccessus **375** manet. Acres ejus et variæ sollicitudines. Tandem statuit nihil mutare. Fratrem et delatos comites eodem quo prius loco habet. Imperator diligentissime hosti aditus obstruit. Galli undique obsessi. Baimundus Gidum fratrem versus Petrulam mittit. Is Camytzen circumventum acie vincit et fugat. Multi Romanorum cæsi, inter eos Caras et Scaliarius Turcus Christianus. Alyattis clades similis et cædes. Cantacuzenus evocatur ex Asia. Contra Gallos vadit, prosequente et multa monente Augusto Myli castrum acriter oppugnat. Galli auxilio veniunt. Romanorum metus et fuga. Ii tamen incendunt Gallorum naves. Cantacuzenus apto loco castra munit. Galli regredi coacti defectu navium. Michael Cecaumenus susus fugatus a Gallis. Galli in loco arcto invicti: in planitie non item. Cantacuzenus contra eos aciem struit. Scythæ a Gallis susi. Turci post Scythas non meliore fortuna pugnant. Alani quoque repelluntur. Re ad Triarios redacta Cantacuzenus ipse cupessens pugnam victores vincit. Captivos et capita cæsorum ad Augustum mittit. Excusatio Annæ quod ejus scriptio satis compta non sit. Baimundus prædatores versus Aulonem mittit. Occurrit contra eosque vincit Beroites, et Baimundi naves incendit. Nec eum turbat tamen. Sex millia virorum fortium in Cantacuzenum mittit. Eos Cantacuzenus imparatos deprehensos vincit. Magna Gallorum clades. Baimundi patruelis homo procerus a Scythæ pusillo captus. Cædes miserabilis Romanarum cohortium. Gravis ob eam Augusti dolor. Gabras et Marianus destinati Petrulam recusant. Lantulphus negligentia defert classis duces. Baimundus auxilia copiosa accipit ab Italia. Ira hinc et minæ imperatoris in Isaacium qui frustra satagens impedire nequit transitum Gallicarum navium. Imperator ad eum tabulam oræ littoralis mittit. Marianus Isaacio subrogatur. Ratio cauta gerendi belli ab imperatore inita. Baimundus undique clausus annonæ difficultate laborat. Pacem petere cogitur. Clarelas ab eo transfugit. Pestilentia in castris Gallicis. Imperator non respicit mentionem pacis. Baimundum ut ad se veniat invitat. Obsides is petit et impetrat. Colloquium ejus cum legatis imperatoris. Honores sibi certos paciscitur, et utique impetrat. Juramenta utrimque dantur. Translatio castrorum Baimundi. Tabulæ nutantes Dyrrachii muris impositæ; quem in usum. Baimundus exceipitur honorifice ab Augusto. Descriptio Baimundi. Ejus de pace tractatio initio abrupta, deinde Bryenii opera redintegrata et conclusa. Pacis instrumentum integrum recitatur.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΓ΄.

Nemo tum presentium non miratus cum stupore quodam est inconcussam firmitatem mentis Augusti. Cæterum utcumque oculis et iudiciis astantium illa specie securitatis atque affectatione servivit; revera tamen ille nuntius magnis sollicitudinum fluctibus ejus animum implevit. Ac tacitus de iis quæ tali articulo rerum expediret fieri multa et diversa secum reputans primum omnium constituit, exire rursus oportere Byzantio, belloque occurrere. Inde tamen deterrebat gravis causa: quod commotis contra se multorum animis et defectionem parturientibus, non satis tutum videbatur urbem regiam tali tempore deserere. Verum prævaluit denique neces itas rerum et famæ ratio atque officii. Ergo compositis quam optime potuit domesticis urbanisque rebus, et idoneis tum palatio tum urbi custodiis appositis, magno classis drungario, euncho Eusthatio, Cymineano, et Nicephoro Decani vulgo dicto, proficiscitur imperator Constantinopoli

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁸ ἅπαντες.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) Ἐπινεμήσεως πρώτης. 389 1 Novemb. an. 1000 juxta Græcos 6616, Chr. 1107.

(37) Γεράριον. Occurrit hic locus apud Codinum in Origin. CP. pag. 51. Edit. Meursianæ.

(38) Ἐρυθροβαφῆ. Imperatorum et regum tentoria purpurei fuisse coloris ostendimus ad Villhard. u. 127. Vide Chron. Rotomag. apud Labeum^a an. 1340.

(39) Τὸ σὺνήθεσ θαῦμα. Multa olim in Blacherniana æde, ad Ἄγλιαν Σορὸν, patrata miracula auctor est Theodorus presbyter Orat. in Depositionem vestis Deiparæ: Πᾶσα μὲν νόσος, καὶ πᾶσα λύπη, καὶ πᾶσα κατῆφεια λαμβάνει τὴν ἑσπιν - et Codinus in Orig. CP. pag. 48, edit. reg. ubi de hoc templo: Πολλῶν γινομένων θαυμάτων καὶ λάσεων ἐν αὐτῷ. At de consueto isto miraculo nihil occurrit, quod sciam, apud scriptores; nisi forte eo referendus sit Michaelis Pselli λόγος ἐπὶ τῷ ἐν Βλαχέρναις γεγονότι θαύματι, cujus meminit Leo Allatius in Diatriba de Simeonibus: vel miraculum illud sit, quod Eleusius in Vita S. Theodori Syceotæ episcopi Anastasiopolitani commemorat, apud Surium 22 April. de lucerna perpetuo ardente in Deiparæ æde Constantinopolitana, ita ut ædes ista Blacherniana fuerit. Narrat D. Aug. lib. xi De civitate Dei fuisse in quodam Veneris templo candelabrum, quod lucernam haberet ardentem sub divo, quæ nulla tempestate vel imbre posset extinguī. Sed et a nullis habemus compertum, subdit Gervasius Tilleberiensis, decis. 3 De otis imperialib. cap. 4, quod sunt cerei, quos refert antiquitas cum Christo a beata Virgine presentatos in templum, qui sine consumptione, lucendique intermissione perpetuo lucent. Ex quibus patet τὰ συνήθη θαύματα, seu consueta miracula appellari, quæ omni die et semper, vel in quibusdam occasionibus, aut etiam quotannis, certis diebus, aut divorum recurrentibus festis operari solet Deus ad sanctorum gloriam, seu templorum in quibus adoratur, vel in coluntur, sancimoniam publicandam. Ejusmodi vero miraculorum consuetorum duæ species sunt: Aliud enim est, inquit

Ἐξεπλάγημεν οὖν ἅπας⁸⁸ τότε τὸ τῆς ψυχῆς αὐτοκράτορος ἀνάστημα. Ὁ δὲ, κἂν κατὰ φρονητικῶς πρὸς τὴν ἀγγελίαν ἐκείνην διὰ τοὺς τηνικαῦτα παρόντας τῷ φαινομένῳ ἐδόκει διατεθεῖς, ἀλλ' ἐν τὸς πολλὰ περὶ τούτου ἐκυμαίνετο τὸν λογισμὸν. Καὶ δὴ δεῖν ἐλογίσατο αὐθις τοῦ Βυζαντίου ἐξεληλυθέναι, μηδὲ τὰ κατ' οἶκον αὐτοῦ καλῶς πρὸς αὐτὸν ἔχοντα πάλιν διαγνοῦς· ὁμῶς τὰ κατὰ τὰ ἀνάκτορα καὶ τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων εὖ διαθέμενος, καὶ φύλακας ἐπιστήσας τὸν τε μέγαν δρουγγάριον τοῦ στόλου, καὶ ἐκτομίαν Εὐστάθιον τὸν Κυμινεανὸν, καὶ Νικηφόρον τὸν τοῦ Δεκανοῦ καλούμενον, οὕτως ἐκείνος ἐξείσι τοῦ Βυζαντίου μετ' ὀλίγων καὶ τῶν καθ' αἷμα τούτῳ προσηκόντων, πρώτην ἄγοντος μηνὸς Νοεμβρίου, ἐπινεμήσεως πρώτης (36), κατὰ τὸ ἔξω Γεράριον (37) τὴν ἐρυθροβαφῆ (38) καὶ βασιλικὴν καταλαβὼν σκηπὴν. Ἐδεδεικε δὲ, ὅτι ἐξερχομένῳ ἡ Θεομήτωρ ἐν Βλαχέρναις τὸ σὺνήθεσ θαῦμα (39) οὐκ ἐπεδείξατο. Διὰ

Idem Tilleberiensis, *miraculum, aliud mirabile, etsi viriusque finis sit admiratio. Porro miracula dicimus, quæ præter naturam divinæ virtutis ascribuntur, ut cum Virgo parit, cum Lazarus resurgit, cum lapsa membra reintegrantur. Mirabilia vero dicimus, quæ nostræ cognitioni non subjacent, etiam cum sint naturalia, sed et mirabilia constituit ignorantia reddendæ rationis quare sic fit. Mirabilibus igitur ascribendum quod Josephus, lib. vii De bello Judaico, cap. 24, et Plinius, lib. xxxi, cap. 2, de Sabbatico flumine, quod die tantum Sabbati floebat; auctor Itinerarii Hierosolymitani, de piscina Siloæ, Arnoldus Lubecensis, lib. vii, cap. 10, de quodam puteo, et alii alia similia commemorant. E contra in saculum consuetum dici potest illud quod Adamannus, lib. i De locis sanctis, cap. 17; Beda, Beletus cap. 51; Leo Ost. lib. iii, cap. 30; Wilhelmus Malmesb. lib. iv; Albericus an. 960 et 1099; Anonymus, De locis Hieros. cap. 1; auctor Vitæ S. Severi episc. Ravennatis, et alii passim tradunt de divino igne et cœlitus emisso, quod ad sanctum Christi sepulcrum appensæ lampades magni Sabbati die accendi solebant sub horam vespertinam. Ejusdem perinde generis sunt ea quæ referuntur a Paschasio episcopo Lilybitano, de miraculo in Paschate fieri solito in Sicilia, Evagrius, lib. ii, cap. 14, de stella quæ in templo S. Simeonis Stylitæ die ejus festo visebatur: Sanuto, lib. iii, part. xiv, 390 cap. 34, de D. Joannis Bapt. reliquiis, Tilleberienti, part. iii, cap. 8, de fonte baptisterii Terdonensis, et cap. 49, de vexillis apparentibus in die festo S. Constantini in Taurinensi diocesi. Denique ejusmodi sunt miracula, quæ a scriptoribus passim describuntur, Gregorio Turon. lib. i De mirac. cap. 24, 31, 32, 69, 74, 83, 103; lib. De gloria Confess. cap. 51, 69; lib. v Hist. Fr. cap. 17; lib. vi, cap. 45; lib. x, cap. 22; Philippo Eystetensi in Vita S. Willibaldi, cap. 55, 54; Joanne Moscho in Prælo Spirit. cap. 214 et 213, Bolando in Januario tom. II, pag. 1159; Buzelino in Gallofl. lib. i, pag. 85 et aliis.*

τοῦτο ἐπὶ τέσσαρσιν αὐτοῦ που ἐμβραδύνας ἡμέ-
 ραις, ἡλίου δύνοντος^α σὺν αὐτῇ δεσποίνῃ παλίν-
 τροπον τὴν πορείαν ποιησάμενος, εἰσεῖσιν εἰς τὸ
 ἱερὸν τῆς Θεομήτορος τέμενος, μετ' ὀλίγων λελη-
 θότως, καὶ τὴν συνήθη τελέσας ὑμνωδίαν καὶ ἐκ-
 τενεστέρας^β τὰς δεήσεις ποιησάμενος,^γ τηρικαῦτα
 τελεσθέντος τοῦ συνήθους θαύματος, οὕτως μετὰ
 χρηστῶν ἐκαῖθεν ἔξεισι τῶν ἐλπίδων. Τῇ δὲ μετ'
 αὐτῆν, τῆς πρὸς Θεσσαλονίκην ἤψατο. Καταλαβὼν
 δὲ τοὺς Χοιροβάχους, ἐπαρχὸν Ἰωάννην τὸν Τα-
 ρωνίτην (40) προῦβάλλετο. Ἄνθρωπος δὲ οὗτος τῶν
 εὐγενῶν, νηπίοθεν πρὸς αὐτοῦ προσλήθη^δ· καὶ
 ὑπογραμματεύσας αὐτῷ ἐπὶ πολὺ φρονήματος μὲν
 ὧν δραστηριότητος καὶ νόμων Ῥωμαϊκῶν ἐπιστή-
 μων καὶ τὰ βασιλέως προστάγματα μεγαληγορῶν
 ὀπηθήκα προσατάτοιο βασιλικῆς μεγαλοφροσύνης
 ἐπάξια· ἐλευθέραν ἔχων τὴν γλῶτταν, καὶ οὐκ
 ἐπὶ φόβῳ ἀναισχυντῆς στομούμενος, ἀλλ' ὅποιον
 ὁ Σταγειρίτης τὸν διαλεκτικὸν εἶναι παρακελεύεται.
 Ἐκαῖθεν δὲ ὑποχωρῶν, συνεχῆ τὰ γράμματα πρὸς
 τε τὸν δοῦκα Ἰσαάκιον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ· τὸν
 Δοῦκά φημι Ἐξαζηνὸν καὶ τὸν Ὑελεάν, ἐρηγορέσαι
 τούτους διαπαντός, καὶ ἀπειργεῖν τοὺς ἀπὸ Λογγι-
 θαρδίας πρὸς τὸν Βαϊμουόντον διαπλωζόμενους
 ἐξέπεμπεν. Ἐπὶ δὲ τὸν Μέστον κατειλήφει, ἣ
 μὲν Αὐγούστα πρὸς τὰ βασίλεια ἐπαναστρέψαι^ε
 ἠθούλετο· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ προσιώτερον ταύτην
 βαδίζειν παρεδίεζε· καὶ δὴ περάσαντες ἄμφω
 τὴν Εὐρον καλούμενον ποταμὸν κατὰ τὸν Ψύλλον (41)
 τὰς σκηνὰς ἐπήξαντο.

sibi nulla gratia, nullo metu pateretur. A Chærobacchis imperator iter promovens crebras subinde
 ad ducem Isascium, et ad comites ipsius ducem Exæzenum et Hyeleam dabit litteras, quibus eos
 excitabat ad invigilandum attentissime custodiæ maris ipsis creditæ, dandamque diligentem operam
 ut neu comitatus neu copiæ novæ ullæ ab Italia Baimundo advenirent. Mestum ubi pervenere, petit
 Augusta ventam sibi recedendi fieri et in urbem ac palatium revertendi; verum Augusto remente
 ceptum iter prosequi coacta, Euro flumine una cum eo transito ad Psyllum fixis tabernaculis ambo
 consederunt.

Ὁ δὲ, ἄλλον φόνον πεφευγῶς, ἐτέρῳ μικροῦ περι-
 πέπτωκεν ἄν, εἰ μὴ τις θεία χεὶρ τοὺς μαιφόνους ἐκε-
 λνοὺς ἀπειρῆς τοῦ δράματος. Ἄνθρωπος γάρ τις ἐς Ἀρω-
 νίους (42) ἐκεῖνους ἀπὸ μέρους ἀνέλκων τὸ γένος^ζ, κἀν

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

^α δύναντος. ^β ἐκτενεστέρας. ^γ ἐπαναστρέφειν. ^δ ἔθνος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(40) Ἰωάννην Ταρωνίτην. Alterum et diver-
 sum a Joanne Taronita Alexii imp. ex sorore ne-
 pote, quique bello dux eximius fuisse ab Anna per-
 hibetur. Istius vero dotes præcipuæ, legum sciencia et eloquentia, officium autem Secretariatus,
 a quo ad ἐπαρχοῦ, seu præfecti urbis dignitatem
 promotus est ab Alexio, dum Chærobacchis ageret,
 qua paulo ante functum Xerum scripsit. Proinde
 illum esse arbitror Joannem Taronitam, qui σε-
 βαστὸς, δικαιοδότης et ἐπαρχος dicitur in sen-
 tentia depositionis Cosmæ patriarchæ, cui interfuit
 an. 1144, apud Allat. lib. II De Eccl. Occid. et
 Orient. perp. consens. cap. 7.

(41) Ψύλλον. Ipsola videtur Sophiani, ad fluvium
 Marizam.

(42) Ἀρωνίους. Aroniorum, seu Aaronum, fa-
 milie Constantinopolitanae perillustri originem de-
 dit Aaron, quibusdam Araon dictus, Bulgariae priu-

cum cognatis et aliis non multis, ac Kalendis ipsis
 Novembribus indictione prima, stationem extra
 urbem ad Ceranium sub purpureo augustali sum-
 psit. Causa non longius progrediendi fuit quod ex-
 eunti Dei Mater in Blachernis consuetum miraculum
 non ostenderat. Quo velut infausto turbatus augu-
 rio procedere ulterius volebat, quoad aversam
 placaret Dei Genitricem, et priori si posset emen-
 dando, feliciter expeditioni suæ auspiciam faceret.
 Igitur dies illic moratus quatuor, sub solis occasum
 vestigia sua relinens una cum domina matre mea,
 sacrum templum Matris Virginis comitantibus per-
 paucis clanculum subit: ibique consueta hymnodia
 rite persoluta, dum in preces attentiores incumbit
 perpetrato solito miraculo, voti compos. et spe
 optima plenus in tabernaculum se recipit: dieque
 postera Thessalonicam versus iter intendit. Ea via
 cum Chærobacchos pervenisset præfectum illi op-
 pido præposuit Joannem Taronitam virum domo
 nobilem, a puero in familiam Alexii transcriptum,
 quique diu commentariensis aut scribæ fidam et
 probatam operam Augusto navaverat. Homo erat
 ex erectæ indolis, rebus expediendis efficax, legum
 Romanarum callens, extollere ac deprædicare
 magnifice jussa, decretaque imperatoris solitus,
 dumtaxat si ea Imperiali majestate putaret digna,
 alioqui liberiori utens lingua, non illic quidem ut
 contumeliose impudens in palam conviciando esset,
 sed qui non facile acquiesceret: ac qualem esse

Stagirita dialecticum jubet, rationem extorqueri
 Chærobacchis imperator iter promovens crebras subinde
 ad ducem Isascium, et ad comites ipsius ducem Exæzenum et Hyeleam dabit litteras, quibus eos
 excitabat ad invigilandum attentissime custodiæ maris ipsis creditæ, dandamque diligentem operam
 ut neu comitatus neu copiæ novæ ullæ ab Italia Baimundo advenirent. Mestum ubi pervenere, petit
 Augusta ventam sibi recedendi fieri et in urbem ac palatium revertendi; verum Augusto remente
 ceptum iter prosequi coacta, Euro flumine una cum eo transito ad Psyllum fixis tabernaculis ambo
 consederunt.

Hic aliud ex alio vitæ periculum, divina nunc quo-
 que manu servatus evasit imperator. Vir erat in
 comitatu ex nobili Aroniorum genere, sed nothorum
 linea genus ducens. Is quosdam **377** conspicatus

Diceps, quem Moerus, seu Samuel, illius successor,
 interfecit. Extincto quippe Aronis filio Joanne
 Sphendosthavo, seu Wenceslao, qui cæso Gabriele
 Samuelis filio, regnum Bulgariae occupaverat. Achri-
 dem et alias quasdam urbes, Basilio Porphyrogen-
 neta expugnante, perdidit, Maria uxor cum libe-
 ris sese, et quas reliquas adhuc possidebat urbes,
 eidem Basilio certis conditionibus tradidit, quo
 pacto universa Bulgaria in Byzantini imperatoris
 potestatem concessit. Joannis illius primogenitus
 Prusianus Magister appellatus est; postea a Romano
 Argyro, quod cum Theodora, Zoes Augustæ sorore,
 occulta agitare deprehensus esset consilia, oculor-
 um adempto usu, in carcerem conjectus est. Alter
 Aaron, seu Araon, dignitate vestitus, a monomacho
 Aug. Baaspræcaniæ præfectura donatus, bellis illi
 præclare gestis inclauit. Ab isto igitur Araone
 originem duxit nobilis Aroniorum familia.

inensos Augusto et seditionem meditantēs, unguis aderat in ulcere, ac per se currentes incitans ad maturandum facinus urgebat. Communicaverat nefarium arcanum fratri suo Theodoro; utrum vero seditiosi omnes reliqui tragici cepti ac consilii istius participes quoque ac conscii fuerint, nolo dicere. Tamen constat Scytham emptitium Aaronis servum illius, nomine Demetrium, ab iis ad caedem perpetranda subornatum. Porro huic barbaro sicario Aaron suus dominus de communi videlicet sententia conjuratorum mandaverat, Augustæ discessum opperiretur, cito futurum, ut rebantur. Illa custode amota statim opportunitatem adfuturam transigendi negotii offerendique parricidii Augusto, vel depresso uspiam in angustiis, vel dormienti reperto: quos ad furiales usus mancipium detestabile telum anceps a domino acceptum paratus occasione gestabat; sed Deo haud dubie protegente christum suum, perturbavit primum scelerata consilia opinione longior Augustæ in contubernio imperatoris mora. Itaque dissimulare non valentes quæ importuna ipsis ea res accideret, famosum scriptum in Augustale projecērunt, contumeliosis maledictis plenum ferme ad id, prout apparebat, excogitatis, quo imperatori progressum ulteriorem, imperatrici reditum in urbem suaderent. Gravis in hoc genus severitas legum est, chartis quidem istis infamibus rogam decernens; auctores vero ac disseminatores atrocissimis scelestissimorum subjiciens pœnis. Quarum metu qui primum libellum sparserant conati quam occultissime id facere, haud difficulter lesellerant in alia intentos omnia. Cæterum cum velut ex successu audacia crevisset, commotis jam et excitalis bonis omnibus indignitate satyræ prioris, alia ecce in cœnaculo Augusti post ejus prandium jacitur, cum plerisque alio digressis, essent ibi tantum Romanus e genere Manichæorum, Basilius eunuchus cognomento Psyllus, et Theodorus Aaronis frater. Sublatus libellus ex eo in quem erat furtim abjectus loco sub imperatoris mensam deprehensus est, in eandem quidem sententiam scriptus, sed plus aliquanto veneni fundens in Augustam, quam lacerabat dictis mordacibus, quod castra sequeretur mulier, et non se ocius in urbem et gynæceum ad suam se colum lanamque conferret. Sensit imperator a quo projectum esset famosum scriptum, et iram qua æstebat non latam promens, sic ad Augustam ait: *Aut ego, aut tu, aut aliquis horum qui adsunt scriptum hoc projecit.* Hæc erat porro subscriptio libelli: *Hæc scribo ego monachus, quem tu imperator nunc quidem haud nosli; verum*

A ἐκ νόθων κατήγετο, πρὸς φόνον τὸ στασιάζον τοῦ αυτοκράτορος μέρος παρέθηκε. Κοινωνήθη δὲ τοῦ ἀπορρήτου καὶ πρὸς τὸν ἴδιον ἀδελφὸν Θεόδωρον. Εἰ δὲ καὶ ἕτεροι τῶν στασιαζόντων συνίστορες τοῦ τοιούτου δράματος ἦσαν λέγειν οὐ βούλομαι. Ὅμως δὲ Σκύθην ἀργυρώνητον τὴν κλήσιν Δημήτριον αὐτουργὸν τοῦ φόνου παρεσκευάζαντο, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τούτου δεσπότης Ἀαρὼν, πέρας τοῦ σκοπούμενου τὴν τῆς βασιλίδος ὑποχώρησιν, θέμενοι ὡς ἐντεῦθεν εὐκαιρίας ὁ Σκύθης δραξάμενος κατὰ τῶν τοῦ βασιλέως λαγόνων ὠθήσει τὸ ξίφος, ἢ ἐν στενωπῷ περιτυχῶν, ἢ καὶ ὑπνώττοντι λαθῶν. Καὶ ὁ Δημήτριος φόνιον πνέων τὸ σιδήριον ἐθήγη, καὶ τὴν μαιφόνον δεξιὰν ἠτύτρεπιστο. Ἀλλὰ τι καινὸν κἀνταῦθα ἡ δίκη δραματουργεῖ. Καὶ γὰρ ἐπεὶ οὐ ταχὺ τοῦ βασιλέως ἡ βασιλὶς ἐχωρίζετο, ἀλλὰ συνείπετο ἡμέραν ἐξ ἡμέρας τοῦ αυτοκράτορος αὐτὴν ἐπισύροντος: οἱ μαιφόνιοι ἐκεῖνοι τὸν ἀνύστακτον τοῦ αυτοκράτορος φύλακα, τὴν βασιλίδά φημι, ἐτι ἐμβραδύνουσαν ὄρωντες, ἐκκακήσαντες, φάμουσά τινα γράφοντες, κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως ἐρρίπττον σκηνὴν. Οἱ δὲ ταῦτα ῥίπτοντες, ἐκδήλοιο τέως οὐκ ἦσαν. Δηλοῖ δὲ ἡ λέξις * τὰ φάμουσα (43) λοιδορήματά τινα ἐγγραφὰ τῷ αυτοκράτορι τὴν πρόσω πορείαν συμβουλευόντα, τῇ δὲ γε Αὐγούστη τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἄπερ καὶ ὁ νόμος τιμωρίας βαρυτάταις κολάζει, αὐτὰ μὲν ἀναλίσκων πυρὶ, τοὺς δὲ ταῦτα τολμῶντας ποιναῖς καθυποβάλλων πηλαμναιστάταις. Ἀστοχούτες γὰρ τοῦ σκοποῦ, εἰς τὴν τῶν φημούσων φλυαρίαν κατέπιπτον: μετὰ γὰρ τὸ ἀριστῆσαι τὸν αυτοκράτορα τῶν πολλῶν ὑποχωρησάντων, μόνου δὲ τῷ τότε τυχόντος τοῦ τε Ῥωμανοῦ τοῦ ἐκ Μανιχαίων καὶ Βασιλείου ἐκτομίου τοῦ Ψύλλου, καὶ Θεοδώρου τοῦ ἀδελφοῦ Ἀαρὼν εὐρέθη αὐθις φάμουσον ὑπερβίμμενον τῇ τοῦ βασιλέως κλίνῃ, πολλὴν τὴν κατὰ τῆς βασιλίδος περιέχον καταδρομὴν. Ἔτου χάριν συνέπεται τῷ βασιλεῖ, καὶ μὴ τάχιον πρὸς τὴν βασιλεύουσιν ἐπαναστρέφοι: τοῦτο γὰρ ἦν αὐτοῖς τὸ σκοπούμενον, ἄδειαν πάναν ἐσχηκέναι. Ὁ δὲ αυτοκράτωρ, γνοὺς τὸν ῥίψαντα, καὶ θυμοῦ πλησθεὶς, ἔφη: *Τοῦτο ἐγὼ ἢ σὺ, πρὸς τὴν βασιλίδά ἀπονεύσας ἢ τις τῶν παρόντων ἐρρίψε.* Κάτωθεν δὲ οὕτως ἐπεγέγραπτο: *Ταῦτα ὁ μοναχὸς ἐγὼ γράφω, ὃν σὺ, βασιλεῦ, τὸ παρὸν οὐ γινώσκει; ὄψει δὲ με ἐν ὄνειροις.* Κωνσταντῖνος δὲ τις ἐκτομίας ἐπὶ τραπέζης (44) πατρῶος τοῦ βασιλέως θεράπων, τῇ δὲ βασιλίδι τῆν:καῦτα ὀπηρετῶν, περὶ τρίτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔξω τῆς σκηνῆς ἱστάμενος καὶ τὴν συνήθη τελῶν ὕμνωδιαν ἀκούει τινὸς βοῶντος: *Εἰ ἐγὼ οὐ προσελθὼν ἀπαγγέλλω τὰ παρ' ὑμῶν βεβουλευμένα ἅπαντα καὶ αὐτὰ δὴ τὰ παρ' ὑμῶν ῥιπτό-*

Variaë lectiones ex cod. Coislín.

* τὰξις.

Car. Dufresnii Du-Cangii notæ.

(43) *Φάμουσα*. Glossæ verb. Jur. Φημούσοις λιθέλλοις, περὶ ἀνωνύμων βιβλίων τῶν δηλούντων φλυαρίας. Φάμουσος, ἀτιμος, ἀνώνυμος, Vide Salmasium ad Histor. Aug. pag. 71.

(44) *Ἐπὶ τραπέ.* Præfectus mensæ imperatoris,

dignitas Palatina, de qua Codinus, *De offic.* cap. 5, n. 33, cap. 7; n. 21, 23, 30, 33; Constant, Porphyrog. *De adm. imp.* cap. 51; Pachymeres, lib. iv, cap. 28, et alii.

μεν φάμουσα φανώσω, μηδεις με μετὰ ἀνθρώ-
 παρ λογιζέσθω^α. Ὁ δὲ εὐθὺς τὸν ἴδιον οἰκέτην
 ἐπέταξε τὸν φωνοῦντα ἀνθρώπον ἀναζητῆσαι. Καὶ
 δὲ ἀπελθὼν καὶ τὸν τοῦ Ἀαρῶν οἰκέτην γνωρίσας
 Στρατήγιον, αὐτὸν συμπαραλαβὼν ἄγει πρὸς τὸν
 ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ παραχρῆμα προσελθὼν,
 ἀπαγγέλλει ὅσαπερ σύνοιδεν. Οὗτος δὲ, συμπαραλα-
 βὼν αὐτὸν, ἀπῆλθε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὑπνω-
 τον δὲ τηνικαῦτα οἱ βασιλεῖ,^β. Ἐντυχὼν δὲ ὁ βασι-
 λεὺς^γ τῷ ἔκτομῳ, κατηνάγκασεν ἀπαγγεῖλαι τὰ
 περὶ τοῦ Στρατηγίου τοῦ ἀνθρώπου (45) τοῦ Ἀα-
 ρῶν ῥηθέντα. Ὁ δὲ εὐθὺς εἰσελθὼν καὶ αὐτὸν εἰσ-
 ἀγει τὸν Στρατήγιον, ὅς, ἐπειδὴ καθάπαξ εἰς ἐρωτη-
 σεις ἐλήλυθεν, ἅπαν τὸ ἔραμα τῶν φλυάρων φασού-
 σων τὸν τοῦ φόνου δραματούργῳ καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον
 τὸν εἰς σφαγὴν τοῦ βασιλέως παρεσκευασμένον σαφῶς
 ἀνεκάλυψεν. Ὁ γὰρ ὁ ἑμὸς, φησὶ, δεσπότης Ἀα-
 ρῶν μεθ' ἐτέρων οὐδὲ ἡ σὴ βασιλεία παντά-
 πσις ἠγνόησε κατὰ τῆς εἰς, βασιλεῦ, ζωῆς
 μελετήσαντες καθῆκάν σοι φορέα Δημήτριον
 τὸν ἑμαυτοῦ σύνδουλον, ἀνδρα Σκύθην μὲν τὸ
 εὖτος, φορικώτατον δὲ τὴν γιῶμην, τοὺς βρα-
 χίονες καρτερόν, πρὸς πᾶν ἐτιοῦν τολμηρότα-
 τον, καὶ τὴν ψυχὴν θηριώδη καὶ ὠμότατον. Τούτῳ
 εἶφος ἐγγχειρίσαντες ὑμῆκες, παρήγγειλαν παρ
 ἀγγελίαν τοιαύτην ἀπ' ἀνθρώπου^δ, ὡς ἑμὸς προσ-
 ελθόντα μετὰ θράσους ἀκατασχέτου, ἐμβάψαι τοῖς
 βασιλικοῖς σπλάγχνοις τὸ εἶφος. Ὁ δὲ βασιλεὺς,
 καὶ γὰρ οὐκ ἦν εὐκαλὸς τοῖς τοιαύτοις πιστεύειν,
 Μὴ διὰ τινι, φησὶν, ἀπέχθειαν πρὸς τοὺς σοὺς
 δεσπότης καὶ πρὸς τὸν σεαυτοῦ ἑμὸδουλον τὴν κατ-
 ηγορίαν τούτην συμπλέκης· ἀλλὰ τάληθῃ πάντα
 καὶ ὅσα σύνοιδας ἐξορκοῦ· εἰ δ' οὐ, καὶ ἀλοίης
 ψευδόμενος οὐκ εἰς καλὸν τὰ τῆς κατηγορίας σοι
 ἀπαντήσεται. Ἐκεῖνος δὲ ἐνιστάμενος ἀληθῆ λέγειν,
 παραδίδοται πρὸς τὸν ἔκτομῳ Βασιλεῖον, ἵνα τέως
 τοὺς φλυάρους χάρτας ἐπιδοίη πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ πα-
 ραλαβὼν τοῦτον καὶ ἀπελθὼν εἰσάγει εἰς τὴν σκηνὴν
 τοῦ Ἀαρῶν πάντων κοιμωμένων, καὶ ἀναλαβόμενος
 ἐκεῖθεν πήραν τινὰ στρατιωτικὴν μεστήν γραμμά-
 των δίδωσι τῷ Βασιλεῖ. Αὐγαζούσης δὲ ἤδη τῆς
 ἡμέρας, θεασάμενος τὰ τοιαῦτα γράμματα ὁ βασι-
 λεὺς καὶ διαγνοὺς τὸν κατ' αὐτοῦ μελετώμενον φόνον,
 τὴν μὲν μητέρα τοῦ Ἀαρῶν προσέταξε τοῖς τὰ τῶν
 κοινῶν διοικοῦσι ἐν τῇ πόλει περιτορισθῆναι εἰς Χοιρο-
 εἰχνοῦς, τὸν δὲ Ἀαρῶν . . . τὸν δὲ Θεόδωρον
 τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ εἰς Ἀγγιλαον.

sibi necis laud dubia comperit. Scribit mox ad eos
 jusserat, mandans ut quam primum Aaronis matrem
 exsulatum Chicrobacchos 379 amandarent. Ipse
 Aaronem! . . . Theodorum vero fratrem ejus in Anchialum relegavit.

Ταῦτα τὸν βασιλέα τῆς πρόσω φερούσης ἐπὶ πάντε
 ἡμέραις ἀπῆρξεν^ε. Ἐν δὲ τῷ πρὸς Θεσσαλονίκην

*A in somnis me videbis. Contigit deinde ut Constantinus
 quidam eunuchus mensæ curandæ præpositus, pa-
 ternus 378 famulus imperatoris, qui tunc vice sua
 in parte sui muneris imperatrici ministrabat, circa
 tertiam noctis custodiam stans extra tabernaculum,
 et consuetam hymnodiam celebrans, audiret quem-
 dam contenta voce sic ai ntem : Nisi ego impera-
 torem adiens consulta decreta vestra omnia et spursio-
 nes famosorum scriptorum prodidero, velim me nullum
 hominem putetis. Commonitus hæc voce Constau-
 linus servum sibi astantem ire jubet, et eum qui
 erat locutus perquisitum ad se ducere. Prehensus
 is statim agnitusque est Strategius Aaronis dome-
 sticus famulus, qui ad mensæ præfectum haud invi-
 tus ductus, quæcunque sciebat statim aperuit. Hoc
 ille secum assumpto ad imperatorem ibat, in em-
 pesta tum adhuc nocte cum Augusta dormientem.
 At prius occurrit Basilio eunuchō, cui quid afferret,
 quove Strategium Aaronis homines tali hora du-
 ceret percontanti, exposuit, uti se habebant, omnia.
 Quibus auditis Basilius tanti momenti rem putavit,
 ut vel tali tempore introducendi homines ad Au-
 gustum viderentur. Non diu fuit Strategius vexan-
 dus. Co festim interrogatione prima de famosis
 chartis et de cædis apparatu quæ sciebat protulit :
 Herus, inquiens, meus Aaron conjuncto consilio cum
 aliis quorum tua majestas arcana odia insidiasque
 non penitus ignorat, compararunt tibi sicarium
 Demetrium conservum meum, gente Scytham, natura
 crudelissimum, robore lacertorum gladiatorio, auda-
 cia nihil aggredi dubitatura, serini plane ac immane
 quam inhumani hominem animi : cui, quos dixi,
 viri gladio tradito ancipiti, parricidale hoc mandatum
 dedere : te accederet et tempore captato ferrum in
 viscera sacræ tuæ personæ audacter mergeret. Non
 erat ad delationes credulus Augustus. Ergo nunc tum,
 Vide, inquit, ne quæ narras odio in tuos aliquo herum
 conservumque siuxeris, emerget, si nescis, veritas malo
 utique tuo si falso et calumniose convincaris accu-
 sasse. Ad ea servus contestatus se comperitissima
 dixisse, ducere igitur jussus est eunuchum Basiliam
 ut chirographa ipsa chartarum famosarum, quæ
 ubi essent se aiebat scire, ipsi ostenderet tollenda.
 Eunt ambo hora eadem in Aaronis tabernaculum,
 sopitis ibi cunctis; inde servus sublata militarem
 peram litteris factam Basilio tradit. Postquam illu-
 xit evolutis imperator chartis illis indicia paratæ
 quos gerere curam rerum Constantinopoli se absente
 Chicrobacchos 379 amandarent. Ipse*

Hæc imperatorem diebus quinque subsistere in
 via coegere. Thessalonicam ubi pervenit tandem,

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

^α οὐκ εἰμι ἀνθρώπος. ^β ἡ βασιλῆς. ^γ βασιλεὺς. ^δ ἀνάνθρωπον. ^ε ἀπεῖρξεν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(45) Τοῦ ἀνθρώπου. Qui supra οἰκέτης. Est
 etiam ἀνθρώπος Constantino Porph. et Codino fa-
 mulus. Galli homme dicimus eadem notione. Sym-

mach. lib. ii, epist. 54 : Utor in ea re testimonio
 hominum tuorum, qui dudum sibi Epistolam tradi-
 tam tabellarum vitio distulerunt.

quo ex omni parte accitæ copiæ convenerant, opportunum factu duxit instruere in campo aciem: datoque ad id signo, repente legiones per suas quæque cohortes, globos, ac manipulos, ductoribus ordinum præeuntibus, signisque sublati armatæ ac procinctæ constitere. Pars mediam ipsam conflabant aciem et phalangis quasi corpus contexebant; pars in subsidia servati submotique sequebantur a tergo claudentes agmen. Terribilis ad aspectum species, consertam contessionatione clypeorum et locis tuendis observandisque distantibus certæ constantia figuræ nusquam hiantem, ubique minacem, et nihilo minorem quam muri solidissimi aut arcis aggere munitæ firmitatem ostentantem, Intueri licebat belli molem. Fulgurabat late galearum sole repercussus splendor, et vibratæ hastarum horrentium cuspidos velut sistentes sanguinem et membra quæ foderent quærentes, terrificum micabant. Ipsi qui tela quatiebant milites immoti inconcassique perstabant ænearum more ac mole statuarum descriptum sibi quisque obtinentes locum. Sic dispositam Imperator aciem coram moderans, dato signo decurrere, tum reflecti: modo ad lævam atque in clypeum divertere, modo dextra in hastam erigi jubebat: variisque imperiis motus varios scuti gladique, varias nutu vario conformationes cuneorum, simulacraque prælii ciebat. Explorato in hunc modum exercitum tyrones segregat ab aliis et propriis assignatos ducibus erudiri ab iis otiose ac exerceri curat. Aptos autem delegerat atque idoneos in primis formatores rudium juvenes ex toto exercitu defectos sere quos ipse a puero nutritos apud se militares artes per se docuerat, adolescentes statura regia herveica forma lacertosos, habitudine corporis athletica, prima lanugine mentum signantes, omnes numero trecentos, quibus nemo dexterius arcum tenderet, nemo vehementius hastam intorqueret. Cohors hæc erat egregia vario ex genere, moroso delectu, militaris una commendatione speciei ac roboris præcipui collecta, flos delibatus universæ Romanæ militiæ. Hoc sibi velut peculium proprie habere gaudebat imperator, horum se ducem ferebat, hos docebat verbo, cum his batuere meditarique in campo præliorum artes volupe ducebat; his denique in occasionibus majoris alexæ ac momenti potissimum fidebat, prout tunc quoque demonstravit; nam selectos ex isto numero probatissimos quosque duces copiis præfecit missis ad angustias obtinendas vallium qua hostilis exercitus penetrare poterat interius in vitalia velut ipsa Romanæ ditiosis, quod prohibitum in primis oportebat. Ipse ordinandis e propinquo intentus omnibus Thessaloniciæ copias secum reliquas in hibernis tenuit.

At tyrannus Baimundus trajecto feliciter cum plenissima classe freta Italia, expositisque in Romanam ditiosam **380** Francicis copiis omnibus, initium gerendarum rerum ab Epidamno ducere constituit. Ex primis ergo illis littoralibus castris itinere pronuntiato Dyrrachium versus infestus

Varie lectiones. ex cod. Coislin.

¹⁰ στρατηγῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(46) *Μετὰ βαρυτάτου στόλου.* Fulcher. Carnot. lib. II, cap. 26: *Habebat quidem dominus Boemundus quinque milia militum, et sexaginta milia peditum.* Albertus Aqu. lib. X, cap. 59: *Erant illi 12 milia equitum pugnatorum, et 60 milia peditum virorum bellatorum.* Anonymus Barensis, an. 1108 indict. I, 1108; — deinde perrexit ad portum Brandisium

ἀπέρχασθαι, ἐπεὶ ἀπανταχόθεν συνηλαύνετο ἐς ταυτὸν τὰ τάγματα, δὲ ἴν' ἐλογίσαστο σύνταξιν ποιῆσαι εἰς πολέμου σχῆμα διατετυπωμένην. Καὶ αὐτίκα κατὰ λόχους αἱ φάλαγγες ἴσταντο, καὶ οἱ λοχαγοὶ προὔθεδλυντο, καὶ τῶν οὐραγῶν ἡ τάξις ἐφείκετο, καὶ οἱ τὸ μέσον τῆς φάλαγγος ἀναπληροῦντες εἰσθήκεισαν ἅπαντες τοῖς ὅπλοις μαρμαίροντες. Καὶ ἦν φοβερὸν θέσμα ἐκεῖνο τὸ σύνταγμα, καὶ καθάπερ τι τεῖχος πόλεως ἀλλήλοις συνηρμοσμένοι. Εἶπες ἂν χαλκοῦς ἀνδριάντας ὄραν, καὶ αὐτοχούτους ἐπὶ τοῦ πεδίου τινὰς στρατιώτας σύμπαντες ἀτρεμεῖν, μόνον τῶν δοράτων κραδαινομένων καὶ ὡσπερ ἐπιθυμούντων χρωτὸς ἀψασθαι. Ταύτην τὴν σύνταξιν ὁ βασιλεὺς ποιησάμενος καὶ κινήσας αὐτὴν καὶ ὑποτυπωσάμενος, πῶς μὲν ἐκὶ δόρυ, πῶς δὲ ἐπὶ ἀσπίδα κινεῖντο, τὴν νέηλον στρατιάν ἐκ τῆς συντάξεως πάσης ἀπολεξάμενος, καὶ οὐ μᾶλλον αὐτὸς ἀνεθρέψατο καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐξεπαίδευσεν. Ἀρχηγούς στρατευμάτων κατέστησεν. Ἦσαν δ' αὐτοὶ ξύμπαντες τριακόσιοι, πάντες νέοι καὶ εὐμήκεις, σφριγῶντες τὸ σῶμα, καὶ ἕκαστος τούτων ἀρτίχρους τὸ γένειον· πάντες δὲ καὶ τόξον ἐντείνειν δεξιώτατοι, καὶ κραδαίνειν δόρυ στεφρότατοι. Ἐκ διαφόρου μὲν γένους συνηθροισμένοι, ἐξ ἀπάσης δὲ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, στρατιά τις ἦσαν ἕκκριτος, ὑπὸ στρατηγῶ τῷ βασιλεὶ ταττέμενοι· τῷ αὐτῷ γὰρ καὶ βασιλεὶ καὶ στρατηγῶ ¹⁰ καὶ διδασκάλῳ ἔχρωντο. Τούτων οὖν ἀπολεξάμενος αὐθις τοῖς δεξιωτέρους καὶ ξυνταγματάρχας χειροτονήσας ἐπὶ τῆ τέμπη πέμπει, δι' ὧν ἐμελλε τὸ βαρβαρικὸν στράτευμα διαλθεῖν· ἐκεῖνος δὲ ἐν Θεσσαλονίκῃ τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο.

Ἐπεὶ δὲ, καθάπερ εφημεν, ὁ τύραννος Βαϊμούντος μετὰ βαρυτάτου στόλου (46) διεπεραιώσατο ἐκεῖθεν ἐνθάδε πρὸς τὰ ἡμέτερα καὶ τὸ Φραγγικὸν ἅπαν στράτευμα κατὰ τῶν ἡμετέρων πεδιάδων ἐξέχευ· συνταξάμενος ἐκεῖθεν ἔρχεται κατὰ τῆς Ἐπιδάμου (47), εἰ μὲν δύναίτο, καὶ αὐτοβοῇ αἰρήτων

cum quatuor et triginta millia inter equestres simul et pedestres, et naves magnæ vel parvæ ducentæ et triginta galeæ.

(47) *Ἐπιδάμου.* Fulcherius: *Qui cum tempus ad transfretandum expectasset opportunum, vii Id. Octob. naves ingressi Bulgarium navigaverunt, et Avalonis portum 391 applicuerunt, et Avalons civis-*

αὐτήν, εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ τειχομάχοις μηχανήμασι καὶ Α
 πετροβόλοις ὄργανοις τὴν ὅλην πόλιν παραστησόμε-
 νοι. Ὁ μὲν οὖν σκοπὸς αὐτῶ οὗτος· ἠύλισατο δὲ
 ἀντικρὺ τῆς πύλης τῆς κατὰ τὰς ἀνατολάς ἀνεφυγίας
 ἧς ὑπερῖεν ἰππότης ἐστὶ χαλκοῦς, καὶ κατασκοπή-
 σασ τοῦ πολιορκεῖν ἤρξατο, χειμῶνα μὲν οὖν ὅλον
 ἐπινοούμενος καὶ πανταχόθεν ἐπιθλέπων οὐπερ
 ἀλώσιμὸν ἐστὶ τὴν Δυρράχιον, Ἔαρος (48) δὲ διαγε-
 λῶντος, ἐπειδὴ περ καθάπαξ παραυτίκα διαπεράσσα,
 πυρὶ παραδέδωκε τὰς τε φορταγωγούς αὐτοῦ νῆας
 καὶ τὰς ἰππαγωγούς καὶ, ὡς οὕτως εἶπεῖν, στρατιώ-
 τίας· τοῦτο μὲν καὶ στρατηγικὸν τι μηχανώμενον,
 ἵνα μὴ ὀρῶεν πρὸς θάλατταν τὴν στρατεύματα τοῦτου·
 τοῦτο δ' ὅτι καὶ καταναγκάζοντος αὐτὸν τοῦ Ῥω-
 μαϊκοῦ στόλου, ὅλος πρὸς πολιορκίαν ἀπέβλεψε,
 κύκλῳ περιχεύμενος τὸ βαρβαρικὸν στρατεύμα τὰ
 πρῶτα, καὶ ἐν ἀκροβολισμοῖς ὤν. Ἐπετοξάζοντο
 δὲ τούτους καὶ οἱ¹¹ ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύμα-
 τος¹², ποτὲ καὶ πυργόθεν ἀπὸ τοῦ Δυρράχίου, ποτὲ
 δὲ καὶ πόρρωθεν ἀποστέλλων τινὰς ἀποσπόδης
 τοῦ Φραγγικοῦ στρατεύματος, ἐπολέμει τε καὶ
 ἐπολεμεῖτο· τὴν τε γὰρ Πετρούλαν ἐχειρώσατο καὶ
 τὸ λεγόμενον Μύλου Πόλισμα ὑπερκεῖμενον ποταμοῦ
 Διαβόλειος (49), καὶ ἄλλα τοιαῦτα τὰ πέριξ τῆς
 πόλεως Δυρράχίου τυγχάνοντα, πάντα πολέμου νόμῳ
 κατεκληρώσατο. Ταῦτα μὲν γὰρ¹³ ἐποίησε πολεμικῆ
 δεξιᾷ· ἤρχιτεκτόναι δὲ ἐν τοσοῦτῳ καιρῷ τὰ πολε-
 μικά μηχανήματα, χελώνας (50) κατασκευάζων
 πυργοφόρους, καὶ κριοφόρους, καὶ τινὰς ὀρυκτίδας
 καὶ ἄλλας χωστρίδας ὅλον χειμῶνα καὶ θέρος ἐρ-
 γαζόμενος καὶ καταπλήττων¹⁴ καὶ ἀπειλῆ, καὶ
 τοῦς πράγμασι καταπλήγας ὄντας ἀνθρώπους.
 Ἄλλ' οὕτι γε καὶ Ῥωμαϊκὴν ἀνδρείαν ἠδύνατο
 καταπαλαίειν. Δυστυχῶς δὲ αὐτῷ ἀπηντήκει καὶ
 τὰ πρὸς ἀποτροπὴν· Ὅσα μὲν γὰρ προῦφηρ-
 πάκει ἀπὸ τῶν πέριξ¹⁵ τοῦ Δυρράχίου, τοῦτις
 ἀνήλωτο· καὶ δ' ἀφ' ὧν ἠλπικε κομιχθῆναι¹⁶ οἱ
 προκατασχόντες τὰ τέμνη καὶ τὰς ἐξόδους, καὶ
 αὐτὴν δὴ τὴν θάλατταν οἱ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύ-
 ματος ἀπεκώλυον. Κάντεῦθεν λιμῆς ἀθρόως ἐπι-
 φοιτήσας τοῦς τε ἵππους καὶ τοῦς ἀνθρώπους ὁμοῦ
 διέφθειρε· μὴ ἔχόντων μήτε τῶν ἵππων χιλῆν, μήτε

movet, vel terrore ipso sui primo (nihil enim non
 sperabat) debellaturus civitatem, vel manu et ma-
 chinis expugnaturus. Tali destinatione ac consilio
 locum castris capit e regione orientalis Dyrrachii
 portæ, supra quam equestre signum ex ære visitur.
 Hinc explorata omni lustrataque civitate, locisque
 muri debilioribus aut ad spes conatusque oppu-
 gnantium sese commodius præbentibus, observatis,
 obsidere urbem stationibus circum descriptis suo-
 rum cœpit. Oppugnatio in ver insequens dilata.
 Tunc curatum primum omnium, ut naves onerariæ
 et hippagines quibus ad com meatus equosque de-
 portandos ex Italia Galli usi fuerant, succenderen-
 tur. Duplex ejus consilii ratio erat, prior, ne re-
 spectarent patriam milites, fugæque ostio aperto,
 sibi parcere quam prodigere animas mallent, fidu-
 cia conatibus bellicis nimium quantum nocitura;
 altera, quod Romana classe obtinente maria præ-
 sidio erat opus istis navibus ut ne incursionibus
 nostrorum expositæ ad prædam relinquerentur.
 Quia vero erat melius copias simul universas nulla
 decerpta parte uni obsidioni vacare, necessitas in-
 tandænam cum isto incommodo navium, earum
 consumptione lucrifacta est. Omnes dein de copias
 vallis undique fixis metatisque sedibus Epidamno
 circumfusæ, non aliam interim admovebant vim
 quam missilium procul jaciendorum. Respondebant
 non segniter Dyrrachienses remissis ad Gallos nihilominus
 liberali copia sagittis: sive de murorum
 pinnis, culminibusque turrium ac propugnaculorum
 summis aggeribus collineantes in Francos; sive
 in campum ausi justam aciem educere, pugnam ex
 plano cientes. Habebat operam interim pro sua mili-
 tari prudentia Baimundus omnem ut late circum
 sibi regionem subjiceret minutis illic sitis subigen-
 dis urbibus. Eam ad rem cohortes aliquot exercitus
 Francici castris eductis vagari circum jubebat. Hæc
 Petrolam et quod vocant Myli Polisma sive oppi-
 dum, locosque alios aliquot ejusmodi Dyrrachio si-
 nitimos occuparunt, plane ut jam omni ex parte
 conclusa circumventaque Epidamnus esset. Hæc
 per suos vi et manu foris, alia ipse intus in castris

Variaæ lectiones ex cod. Coislino.

¹¹ ἢ. ¹² στρατεύματος φάλαγξ. ¹³ οὖν. ¹⁴ καταπλήττων. ¹⁵ τοῦ μέρους. ¹⁶ κομισθῆναι.

CAR. DUFRESNII Du Cangii notæ.

ime capta, Duratium urbem adeuntes III Id. Octobr. obsederunt. Anonymus Barensis, *decimo die intrante Octobr. transfretavit pelagus, devenitque in ipsa Valona, intravit in ea pacifice, similiter et ipsa Canina, deinde perrexit Durachio, et obsedit ea, nec potuit capere, fecit pacem cum imperatore.*

(48) Ἔαρος. An. 1108.

(49) Ποταμοῦ Διαβόλειος. Mæcedoniæ fluvius, qui Diabolus dicitur Willelmo Malmeshuriensi, lib. IV *De gest. Angl. pag. 56: Multi in vado, quod pro rapiditate diaboli dicitur, intercepti.* Guillelmus Apuliensis:

Dux hac digressus ab urbe

Perrenit ad quemdam, cui nomen Divalus, amnem.

Dæmoniorum fluvium vocat Malaterra, l. III, c. 27:

Dæmonis flumen, Fulcherius, lib. III, cap. 3: Itaque Bulgarorum regiones per montium prærupta et loca satis deserta transivimus, dæmonis ad flumen convenimus omnes, quod sic ab incolis terræ vocatur, et merito: vidimus enim in illo flumine diabolico, quamplures, dum vadare pedetentim sperabant, torrentis impetu diro, quod nullus cernentium juvare poterat, mersu repentino perire. Fluvii istius fontes haud procul ab Achividis palude, ubi oppidum Diabolis, vel Deabolis, de quo supra egimus, et a quo nomen sumpsit, statuit Sophianus, qui inde in sinum Thermaicum effluit.

(50) Χελώνας. Χελώνας χωστρίδας: habet Onosander, cap. 42, κριοφόρους: descripsit Athenæus Mechanicus apud Tūnebum in *Advers. et Rigalium* ad Onosandrum. Vide Lipsii *Polioretica*.

non minus ad spem usumque belli opportuna faciebat. Architectabatur videlicet toto illo tanto tempore bellicas machinas, testudines moliens partim turribus gestandis muroque admovendis aptas, partim in usum structas inferendi librandique arietis quo mœnia et propugnacula quaterentur, partim accommodatas iis tegendis qui vel terra egerenda cuniculos moliantur, vel fossas opplent et coæquant ingesto aggere. In iis mirum quanta diligentia constantiaque non per hiemem dumtaxat totam quanta est, sed per insequentem etiam æstatem est versatus, mirantibus haud dubie hominibus et ad tantorum apparatus operum ac minas terrore non vano stupefactis: quanquam ad extremum nihil horum Romanam eluctari fortitudinem valuit. Interim laborare Baimundus cœpit difficultate annuæ. Ubi enim absorpta ea sunt quæ prima exscensione prædis circa Dyrrachium agendis fuerant corrasa, nihil jam commeatuum inferri castris Gallicis poterat, illinc ocluso mari et Romanis late in sesso classibus; a terra vero angustiis montium, et cæteris circum viis omnibus quæ ab interiori Romania Epidamnium ducunt valido undique præsidio præoccupatis. Inde adeo gravis incubuit in Gallos fames, magnamque hominum, magnum equorum numerum alimentorum inopia consumpsit. Accessit ad mali cumulum popularis alvi morbus, quem vocant celiacum, cujus causa quidem naturalis ferebatur, ciborum usus insalubrium, puta milii. Cæterum ego ad Dei vindictam retulerim, injustam vim latrocinii barbarici supplicio representato coercentem: et multitudinis suo tumens numero, ac superba virium fiducia subnixæ, fastum simul roburque magna ejus prostrata parte minuentem. Cæterum quantacunque fuit illa calamitas levis profecto et momenti nullius obfirmato et atroci tyranni animo est visa; quippe nihil ejus admonitu de minis illis insolentibus remittentis quibus omnem se terram deleturum jactabat. Neque illum tamen non pungebat mali sensus; verum mentis ferocia adversus infortunium obnixus alias atque alias secum rimabatur cepti patrandi rationes; ac plane in omnia se versans instar ietæ serpentis aut vulneratæ feræ bestię in seipsum incurrebat, misero anxius et furiose turbidis motibus sese circumagens. Tandem, uti diximus, pacatæ deditiois deficiente spe, ad oppugnationem totum impetum confert. Prima machinarum omnium ad orientalem adnota urbis partem est arietaria testudo mirandæ atque ad aspectum terribilis formæ, structuræ vero non enarrabilis. Males erat non lata

τῶν ἀνθρώπων τροφήν. Προσεπέτεθη ¹⁷ δὲ τῷ βαρβαρικῷ τούτῳ στρατεύματι καὶ κοιλιτικὴ τις διάθεσις, τῷ μὲν δοκεῖν ἀπὸ τινος ἀπροσφόρου σιτήσεως φημι δὴ τῆς κέγχρου. τὸ δ' ἀληθὲς μήνιμα θεοῦ, κατὰ τοσούτου ἀναριθμήτου στρατεύματος καὶ ἀνυπόιστου κατασκήψαν, ἐπαλλήλους θανάτους εἰργάσατο. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν τὸ δυστύχημα κοῦρον ἐδόκει πρὸς ἄνδρα τυραννικὸν ἔχοντα φρόνημα, καὶ ἀπολεῖν ἀπειλοῦντα ἄπασαν γῆν. Ὅμως μὲν τοὶ καὶ δυστυχῶν, διεμηχανᾶτο, καὶ καθάπερ θηρίον τιτρωσκόμενον πρὸς ἑαυτὸν συνεστρέφετο, καὶ ὡσπερ ἔφημεν πρὸς τὰς πολιορκίας ὄλω βλέμματι ἀπετείνετο. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν κρισφόρον χελώνην ἐξεργατάμενος ἀπεριήγητόν τι θαῦμα προσῆγε πρὸς τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τῆς πόλεως, καὶ αὐτῇ τῇ ὄψει φοβερὸν ¹⁸ θέαμα. Κατεσκευάσθη γὰρ ὧδε. Μικρὰν τινα χελώνην ποιησάμενοι καὶ ἐν παραλληλογράμμῳ σχήματι ταύτην κατασκευάσαντες καὶ τροχοῦς ὑποθέντες καὶ πανταχόθεν, ἀνωθεν τε καὶ ἐκατέρωθεν τὰς πλευρὰς διαστεγάσαντες βύρσεις βοείαις, καὶ συνεβραφότες πανταχόθεν· καὶ τοῦτο δὴ τὸ τοῦ παρ' Ὀμήρου λεγόμενον, ἐπατάθειον τὸν ὄροφον, καὶ τοὺς τεύχους τοῦ μηχανήματος ποιησάμενος, καθ' οὕτως ἐνδον τοὺς κριούς ἀπῆώρησαν. Ἐπεὶ δὲ οὕτως εἶχεν αὐτῷ τὸ μηχανήμα τοῦτο, καὶ προσῆγγισε τῷ τείχει, μυριάδων πλήθους ἐνδοθεν μετὰ τινων κοντῶν προωθούτων αὐτὸ, καὶ ἐγγύθεν ποιουμένων τῶν τοῦ Δυρραχίου τειχῶν. Ἐπειδὴ ἀποχρώντως εἶχεν αὐτῷ ἡ ἐγγύτης καὶ συμμέτρως τὰ πρὸς ἀπόστασιν, ὄφειλον μὲν τὰς τροχίλας, περιπήγμασι δὲ πανταχόθεν ἀσφαλίσάμενοι τὸ μηχανήμα ἵνα μὴ ταῖς ὠθήσεσι τὸ στέγος διασαλεύοιτο. Ἐνταῦθ' αἱ τινες ἄνδρες Ῥωμαλιώτατοι ἐκατέρωθεν τοῦ κριοῦ σφοδρῶς ὠθοῦντες (51) ἐπὶ τὸ τεῖχος, εἶχοντο τῆς ὁμοταγοῦς τοιαύτης κινήσεως. Καὶ οἱ μὲν καθάπαξ ὠθήσαν σφοδρῶς τὴν κριὸν· ὁ δὲ καθάπαξ παρενεχθεὶς ἐσπάραιτ' ἐπὶ τὸ τεῖχος καὶ ἐκείθεν ἀποκρουόμενος καὶ παλιμπόρευτον τὴν φορὴν ποιοῦμενος ἀντεσπάραιτ' αὐτὸ, καὶ τοῦτο πολλάκις ἐποίησε ἕως· πολλάκις περιφερόμενος ἐκατέρωθεν καὶ διατιτραίνων τὸ τεῖχος οὐκ ἔλιγε. Κριὸν δὲ εἰκότως οἱ ἀρχαῖοι μηχανικαὶ καὶ περὶ τὰ Γάδειρα (52) τοῦτο ἐφευρηκότες προσωνομάκασιν ἐκ μεταφορᾶς τῶν καθ' ἡμᾶς κριῶν, οἱ καὶ κατ' ἀλλήλων ἀντιπερχόμενοι ¹⁹ διαγυμνάζονται. Ἀλλ' οἱ ἐνδον, καταγελῶντες τῆς τραγικῆς ταυτησὶ τειχομαχίας τῶν Βαρβάρων τούτων καὶ κρισφόρων ἀνδρῶν, καὶ ὅτι εἰς οὐδὲν περατοῦται τὰ τῆς πολιορκίας, ἀναπετάσαντες τὰς πύλας ἐκέλευον εἰσιέναι καταγελῶντες τῶν ἀπὸ τοῦ κριοῦ προσκρουμάτων ἐγγινομένων· οὐ γὰρ ἂν ἔφασαν Ἔργαταιο κριὸς τοιοῦτον χάσμα ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν τειχομαχίας, ὅσον ἡ

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹⁷ προσπέτεθη. ¹⁸ φοβερὸν. ¹⁹ ἐπανερχόμενοι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Σφοδρῶς ὠθοῦντες. Robertus Mon. lib. vii: *Tracipiuntur fieri arietes, ferratæ scilicet trabes, quæ manibus militum funibus appensæ et tractæ in murum impellerentur, et sic crebris earum percussio-nibus muri destruerentur.*

(52) Οἱ περὶ τὸ Γάδειρα. Arietem, machinam oppugnativam, in obsidione Gadum a Carthaginiensibus reperiunt scribunt Vitruvius, I. x, c. 19, et Athenæus Mechan. Plinius inventionem tribuit Epeo ad Trojam, lib. vii, cap. 56.

πύλη παρέχεται. Τοῦτο μὲν οὖν αὐτίκα τῇ τῶν ἐνδοθεν ἀνδρῶν καὶ τῷ θαρράλει τοῦ στρατηγούτου Ἀλεξίου καὶ ἀδελφιδούς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξίου, εἰς κενὸν ἀποδίδεικται, ἐρραθυμηκότων καὶ αὐτῶν τῶν πολεμίων ὅσον γε πρὸς τοῦτο καὶ ἀπειπαμένων τὴν πολιορκίαν. Τὸ γὰρ ἀνδρείον τῶν ἐνδοθεν καὶ τὸ ἀναψῆσαι τὰς πύλας τοῖς Βαρβάροις καὶ θαρρῆν κατ' αὐτῶν εἰς δεξιάν ἐνέβαλε καὶ τοῦ μηχανήματος ἀπαγόρευσιν· οὕτω μὲν ἤργει τὰ παρά τῆς κριοφόρου χελώνης. Οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ τὸ πῦρ ἀνωθεν ἐπιβρίθην κατὰ τοῦ μηχανήματος ἀργούντος· ἤδη καὶ ἀκινήτου μένοντος διὰ τὰς προειρημένας αἰτίας εἰς τέφραν μετήμειψεν. Ἀπὸ τοίνυν τούτων τὸ Φραγγικὸν ἀπειπάμενον πλῆθος πρὸς ἄλλο μηχανήμα φοδερώτερον μετελήλυθεν ἐπὶ τὰ βορειότερα μεταστρέψαν ἀντικρὺ τῆς δουκιχῆς καθέδρας, ὅπερ πραιτώριον προσωνόμαστο. Ἦν δὲ τὰ τῆς θέσεως τοῦ τόπου τοιαῦτα. Εἰς λόφον ὁ τόπος ἀνίστατο, λέγω δὲ οὐ πετρώδη τὸν λόφον, ἀλλὰ γειώδη· ἐφ' οὗπερ λόφου τὸ τεῖχος τῆς πόλεως ἵδρυτο. Τούτου κατ' ἀντικρὺ, καθάπερ ἔφημεν, εὐστοχώτατα ὀρύττειν οἱ περὶ τὸν Βαϊμούντον ἀπήρξαντο, ἄλλο τοῦτο κακὸν ταῖς πόλεσι μεμηχανημένον παρά τοῖς πολιορκηταῖς. Καὶ ἄλλο πολιορκητὸν ὄργανον κατὰ τῆς πόλεως τούτοις πανουργεῦμενον. Ὀρύττοντες γὰρ ἐπήεσαν ὑπὸ γῆν καθάπερ τινὰς ἀσπάλακες (53) τὸν ὑπόγειον χοῦν διακιτραινόντες. Καὶ πῆ μὲν χελώναις ἀχροστέγοις (54) περιφρουροῦντες τὰ ἀνω μέρη διὰ τὰς ἀνωθεν βαλλομένα· πετρῶν τε καὶ τόξων βολὰς· ποῦ δὲ καὶ τὸ μετέωρον τῆς γῆς στύλοις (55) ὑπερῖδοντες, ὑπὸρυττον ἐξ εὐθείας φερόμενοι, πλατυτάτην τε καὶ εὐμηχεστάτην τάφρον ποιοῦμενοι, καὶ δι' ἀμαξῶν ἀεὶ ἐκφερόμενοι τὸν ἀπὸ τοῦ ὀρύγματος χοῦν. Ἐπεὶ δὲ εἶχον ἀρκούντως τῆς διατρήσεως, ἔχαρον ὥσπερ τι μέγα κατειργασμένοι. Ἀλλ' οὐκ ἠμέλησαν οἱ ἐντὶς· ἀλλὰ κατὰ διάστημα τὴν γῆν ἀνορύξαντες καὶ τάφρον ἀξιόλογον ποιησάμενοι κατὰ τὸ διατεῖνον τῆς τάφρου ἐκάθηντα προέχοντες, ὅπου δῆτα τὸ πολιορκεῖν μέρος τὴν ἐκείθεν ἐνθάδε διάτρησιν μέλλει ποιήσασθαι· καὶ εὐθὺς κατὰ τινὰ τόπον ἐφευρηκότες αὐτοὺς κρούοντάς τε καὶ ἀνασκάπτοντας καὶ τὰς ρίζας τοῦ τεύχους ὀρύττοντας, ἤσθοντο τε αὐτοὺς καὶ μᾶλλον τὴν ὑπ' ἐκεί-

A illa quidem, ceterum alte in quadrum surgens. figura quam parallelogrammum artifices vocant. Rotæ undique subditæ mobilem omnem in partem machinam reddebant; porro ejus et verticem et latera bovino corio legebantur infimie applicito atque consuto, nec eo simplici, sed more scutorum Homericorum septies geminato. Tali tectorio satis protectæ costæ vertexque operis adversus hostiles quasvis injurias videbantur. Jam intra suggestum hunc expedito libramine suspensus aries, sicque moles promotâ murum versus, innumerabili multitudine contis a tergo eam quibusdam protrudente; ut ad idoneam muri distantiam ventum est, subtractis rotis defixa firmissime machina terraque impactis fundata lignis est quo succussionibus arietantis trabis innoxie sustinentis par esse posset; tum vero adhibiti viri robustissimi qui totis lacertis arietem in murum impingerent, nulla requie continuatis impulsibus. In quo fiebat quidem ut murum delibaret impacta trabs; verum cum offensione solida frontis summa vi repulsa eo unde venerat multiplicatum impetum referret, non ferè minus domicilio nocebat suo: mire illud ac misere deartuans vehementissimis 382 istis reciproca-tionibus alteruorum motuum. Belliens hic aries tignum oblongum est armatum ære ac ferreis infestum cornibus caput agitans ad subversionem ædificiorum quibus arte libramentorum ac conatu lacertorum impingitur. Id instrumentum qui primi excogitasse circa Gades ferantur veteres merito arietem vocarunt ab eo ipso animali unde ideam atque imaginem iuventi sumpserant. Etenim arietes notum est vegeta juvenute petulantes in sese mutuo per ludum contrariis incurrere frontibus validisque ac sonoris ictibus offendere invicem adversos. Cæterum observata Dyrrachienses machinæ inutilitate istius ad soliditatem mœnium suorum, irridere formidolosam prius molem et velut ad scenæ ornatum productam larvam pie: i metus, secure contemnere cœperunt: dictis etiam et facetiis superne incessentes oppugnatores suos, quos palefactis urbis ostiis ad ingrediendum hortabantur: misereri se etenim illorum tanta ærumna vanam

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) Ἀσπάλακες. Hinc machinæ ad suffodiendos muros *Talpæ* dictæ Tudebodo, lib. III; Giloni Paris, lib. γ, et Godesfrido Viterb. in *Frider. I.* interdum *Scrofa*, ut Fulcherio, lib. I, cap. 4 et 18; Tyrio, lib. III, cap. 5; lib. VIII, cap. 6; lib. XVII, cap. 14; lib. XVIII, cap. 19. Auctori *Gesta Franc. expugn. Hier.* cap. 23; Sues, Galberto Notario in *Vita Caroli comit. Flandr.* n. 96; *Truies*, Froissartii II vol. cap. 2, 102; *Trojæ*, Turpino, apud quem frustra Meursius restituendum censet *Stoæ*. Guntherus, lib. II Ligurini:

Quæ levibus subjecta rotis, aut fraude latentis Suffodiat valiosos, aut pulset turbine muros.

A *Talpis Talparii* dicti fossores et cunicularii apud monachum Altisiod. an. 1188: *Habebat quippe quosdam artifices, quos fossores, vel talparios vocant, qui ad modum talpæ subterranea fodientes,*

D *quaslibet murorum et turrium firmitates ferramentis validissimis perunpebant.*

(54) *Χελώναις ἀχροστέγοις*. Στοαις, galleries. Willelmus Brito, lib. II Philipp.:

Testudo texitur, ut sub

Illis autâ latens muri queat ima subire

Fossor, et erectis ipsum succidere parvis.

Vide Vitruvium, lib. X, cap. 12.

(55) *Στύλοις κισίγ*. Lignis et trabibus, quibus exustis tota quæ imminet cavatæ terræ congeries dissolveretur et rueret: qui erat cuniculorum effectus. Vide Cinnamum, lib. IV, n. 11; Albertum Aqu. lib. II, cap. 35; Tudebodem, lib. II, pag. 78; Tyr. lib. III, cap. 10; lib. XII, cap. 11; Rigord. an. 1111; Willelm. Briton. lib. II, pag. 115; *Tactica* ducis Clivens. pag. 57, 119; *Hist. Arturi ducis Brit.* pag. 94, etc.

machinam agitantium : quæ ut se ipsosque pulsando rumpere nunquam aperire tantum muri labæ aditum posset, quantum esset quod ultro aperiebant spatium portarum patentibus valvis. Hi sales atque illa fiducia quæ Alexii nepotis Augusti obsessæ urbis, uti diximus, præfecti, ducumque ac militum ejus intrepidus animos prodebant, et usque ad licentiam jocandi securas mentes, haud læli Gallis accidebant : quorum illi alacres inchoantium spiritus tristis jam desperatione constricti torpebant, ad talem experientiam inutilitatis conatum suorum ; præjudiciumque passim omnes atque augurium inde non vanum ducebant incepti successu carituri ; languere igitur ac remittere industriam ; nec nisi desperatione quasi enerves infligere ictus muro, quem longe firmioris senserant operis, quam ut suo perumpi quantovis conatu posset. Verum arieli ne penitus cessaret novum Dyrrachienses negotium facessivere. Injectus enim ab iis ex alto ignis otiantem machinam corripens in cinerem mutavit. Ab hac spe dejecti Galli ad aliud terribilius inventum cogitationes appulere. Ad borealem orbis partem e regione cathedræ ducalis, quem locum prætorium nominant, tumulus surgebat nulla intus mole saxea solidus, sed terra duntaxat molli aggestus, supra quem fundatus civitatis murus erat. Ad hunc recta tumulum Baimundi milites cœperunt. Sic tuto usque ad tumulum progressi sibi pandere summa ope conabantur, terra præsentis sane urbis periculo ; cui frustra primum Dyrrachienses occurrebant saxis telisque superne jactandis ; nam Galli densa subter atque impenetrabili testudine hostiles omnes ejus generis injurias innoxii ridebant. Eatenus ergo voti compotes facti sunt ut latam longitudine ingenti fossam producerent facile perviam et purgata exportataque plaustis saburra inoffenso pede meabilem. **383** Ac magnam sibi rem præstitisse visi serio gaudebant quasi meatum subterraneum eo tandem perduxissent unde ut urbem victores ingrederentur nihil restaret nisi cuniculariorum ultimus impetus in perfossam arcem rumpere aditum parantium, utique non sine magna successus spe. At præsidarii Dyrrachii contrarios ex adverso cuniculos et ipsi egerant, longeque obviam prodixerant cæco isti hostium adversa fronte respondentem fossam, amplam quoque ipsam lateque vacuam : ubi lecta manus excubabat virorum fortiam exceptura impetum Francorum, si qua illi subterraneum aditum rumparent. Porro procedente utrimque opere, audire primum nostri Gallos cœperunt molientes vastisque pulsantes ictibus muri partem infimam ac fundamenta ipsa incœnium ; unde et prope abesse ipsos et ubi essent admoniti, foramen eam in partem pervium fecere quo jam usurpantes oculis ferventem intus multitudinem Gallorum, igne ipsos per patefactam rimam missili petebant. Ignis hic qua materia constaret, qua arte quove instrumento jaceretur, breviter doceo. Pinus et piceæ arborumque id genus ob succum intus pinguem in virore perennantium, lacrymæ stillant unguinis levis, oleosique glutinis, amica flammæ materies, et ea concepta diu durans. Hoc gummi contusum et cum intrito simul sulphure in unum pulverem commistum, in cavas calamorum connarumque tibias adversa parte succensas indebant Dyrrachienses nostri : tum ipsi ex ea tibiarum parte quæ vacabat flamma, vehementi pellentes et perseverante spiritu piceum istud igniarium quoad usque ad extremitatem igne prius concepto flagrantem promovissent, sic accensum deinde distabant in vultus oculosque adversorum hostium, incredibili pernicie illorum, quippe cum barbas, genas, cilia, capita Gallorum pernix flamma corripere, pertinaxque depascere adhærens atque immorans, nulla contra talem pestem fortitudine durante. Itaque passim videre erat eos, velut apum fumo afflatarum ex-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ τὰ πρόσωπα κατέπλεξαν. ¹¹ προειρημέναι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) Ἀπό τε τῆς πεύκης. **392** Albertus Aq. lib. II, cap. 36 : *Faculas ardentes cum pice et adipe jactant super machinam.*

ων ὀπὴν ἀνεβρωγότες κατ' ἀντικρὺ καὶ θεασάμενοι τὸ πλῆθος ἀπὸ τῆς ἐντὸς γινομένης τρυμαλιᾶς, πυρὶ τὰ τούτων πρόσωπα κατηθάλωσαν. Τοῦτο δὲ τὸ πῦρ ἀπὸ τοιούτων μηχανημάτων αὐτοῖς διεσκέδαστο. Ἀπὸ τῆς πεύκης (56) καὶ ἄλλων τινῶν τοιούτων δένδρων ἀειθαλῶν συνάγεται δάκρυον ἄκαυστον. Τοῦτο μετὰ θείου τριβόμενον ἐμβάλλεται εἰς ἀλλίσκους καλάμων καὶ ἐμφυσᾶται πρὸς τὸ παίζοντος λάδρῳ καὶ συνεχεῖ πνεύματι, καὶ οὕτως ὁμοίει τῷ πρὸς ἄκραν πυρὶ καὶ ἐξάπτεται, καὶ ὡς περ πρηστήρ ἐμπίπτει ταῖς ἀντιπρόσωπον ὕψει. Τούτῳ τῷ πυρὶ κεχρημένοι οἱ τᾶνδον τοῦ Δυρράχίου κατέχοντες, ἐπεὶ περ ἀντιπρόσωποι ἦσαν τοῖς πολεμοῖσι, τὰς τε γενειάδας αὐτῶν καὶ τὰ κατέπλεξαν πρόσωπα ¹⁰. Καὶ ἦν ἰδεῖν τούτους καθάπερ σμήνος μελισσῶν ὑπὲρ καπνοῦ διωκόμενον, ἐξαγομένου ; ἀτάκτως, θοῦρον εὐτάκτως εἰσήεσαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦτο αὐτοῖς εἰς μάτην ἐπιπόνητο καὶ ἡ βαρβαρική φροντίς αὐτῆ εἰς οὐδὲν δέον ἀπετελεύτησε, τρίτον αὐτοῖς ἐπινοεῖται μηχανήμα. Πύργος ξύλινος ὅπερ, ὡς ἡ φήμη φησὶ, πολιορκητὸν ὄργανον οὐ μετὰ τὴν ἀστοχίαν τῶν προεσκευασμένων ὀργάνων κατηρήκτο γίνεσθαι, ἀλλὰ πρὸς τούτων εἰς ἐνιαυτὸν ὕλον, τοῦτο μὲν ἔργον εἶχε, τὰ δὲ προειρημένα ¹¹ ἔργα πάντα πάρεργον. Ἄλλὰ δεῖ με πρότερον ὀλίγα περὶ τοῦ σχήματος Δυρράχίου ἀφηγησασθαι.

munire sibi viam subterraneam fossa longe ducta perfodere jam illud ac eo perterebrato iter in urbem impigre mōvenda subeundaque talparum more, saxis telisque superne jactandis ; nam Galli densa subter atque impenetrabili testudine hostiles omnes ejus generis injurias innoxii ridebant. Eatenus ergo voti compotes facti sunt ut latam longitudine ingenti fossam producerent facile perviam et purgata exportataque plaustis saburra inoffenso pede meabilem. **383** Ac magnam sibi rem præstitisse visi serio gaudebant quasi meatum subterraneum eo tandem perduxissent unde ut urbem victores ingrederentur nihil restaret nisi cuniculariorum ultimus impetus in perfossam arcem rumpere aditum parantium, utique non sine magna successus spe. At præsidarii Dyrrachii contrarios ex adverso cuniculos et ipsi egerant, longeque obviam prodixerant cæco isti hostium adversa fronte respondentem fossam, amplam quoque ipsam lateque vacuam : ubi lecta manus excubabat virorum fortiam exceptura impetum Francorum, si qua illi subterraneum aditum rumparent. Porro procedente utrimque opere, audire primum nostri Gallos cœperunt molientes vastisque pulsantes ictibus muri partem infimam ac fundamenta ipsa incœnium ; unde et prope abesse ipsos et ubi essent admoniti, foramen eam in partem pervium fecere quo jam usurpantes oculis ferventem intus multitudinem Gallorum, igne ipsos per patefactam rimam missili petebant. Ignis hic qua materia constaret, qua arte quove instrumento jaceretur, breviter doceo. Pinus et piceæ arborumque id genus ob succum intus pinguem in virore perennantium, lacrymæ stillant unguinis levis, oleosique glutinis, amica flammæ materies, et ea concepta diu durans. Hoc gummi contusum et cum intrito simul sulphure in unum pulverem commistum, in cavas calamorum connarumque tibias adversa parte succensas indebant Dyrrachienses nostri : tum ipsi ex ea tibiarum parte quæ vacabat flamma, vehementi pellentes et perseverante spiritu piceum istud igniarium quoad usque ad extremitatem igne prius concepto flagrantem promovissent, sic accensum deinde distabant in vultus oculosque adversorum hostium, incredibili pernicie illorum, quippe cum barbas, genas, cilia, capita Gallorum pernix flamma corripere, pertinaxque depascere adhærens atque immorans, nulla contra talem pestem fortitudine durante. Itaque passim videre erat eos, velut apum fumo afflatarum ex-

mea retro ebullire avertique caeco impetu; inde turbide confuseque recedentes, quo certi gradu firmo militarique compositi ordine iverant. Sic conatus hic secundus evanuit, in quo multis hostium magnisque curis ac laboribus haud dignum operæ prelium repensum est. Tamen ne isto quidem successu debilitata eorum industria tertiæ fabricationem machinæ suscepit. Fallor; non post deprehensam inutilitatem duarum priorum machinarum hæc illis in supplementum succenturiata tertia est, sed ante illas fieri cœpta post eas demum absoluta est, anno integro in ejus molitionem insumpto; tantæ id opus molis erat ad hoc quidem ut fama sit priora machinamenta illa quasi rudimenta Gallis fuisse, ad hoc demum princeps et palmarium opus transferendas ac serio exerendas vires omnes, in istis velut ludieris exercentibus. Verum ut constructio, usus, designatioque tota ac ratio turris istius lignæ intelligatur, pauca prius de situ et figura urbis Dyrrachii perstringenda sunt.

Τὸ μὲν τείχος ταύτης ὑποχαλάται τοῖς πύργοις· οἱ δὲ πύργοι κυκλόθεν ταύτης ἐξυπανίστανται, ὅσον εἰς ἑνδεκά¹¹ πόδας ὑφούμενοι διὰ κοχλίου τινὸς τὴν ἀνοδὸν ἔχοντες, ἐπάλλεσι τε ἠσφαλισμένοι. Οὕτως ἔχει σχήματός τε καὶ ἀσφαλείας ἡ πόλις. Τὸ δὲ πᾶχος τοῦ τείχους εἰς ἀξιόλογον πᾶχος ἐκτέταται, καὶ τοσοῦτον ὥστε ἰκπότης ἄνδρας καὶ πλείους τῶν τεσσάρων τοὺς ὤμους συμμίσξαντας διππᾶσασθαι ἀτραλλῶς. Οὕτω μὲν οὖν ἐκπεφράσθω μοι τὰ περὶ τοῦ τείχους ὡς ἐν παραδρομῇ τινα σαφηνεῖαν τῶν μελλόντων ρηθῆναι προαφηγησαμένη· τὰ δὲ τῆς πυργοποιίας τοῦ μηχανήματος τούτου ὅπερ χαλάνης¹² πύργον ἐμηχανήσαντο οἱ περὶ τὸν Βαίμουνον Βάρβαροι, καὶ ἀφηγήσασθαι χαλεπὸν καὶ ἰδεῖν φοβερόν, ὡς οἱ ἔωρακότες ἔλεγον· μὴ ὅτι γε οἷς προσεπέλασε φρικωδέστατον θέαμα. Εἶχε δὲ τοιῶσδε. Πύργος ξύλινος (57) κατεσκευάστο ἐκ τετραγώνου βάσεως εἰς ἀξιόλογον μῆκος ἠρμένος, καὶ τοσοῦτον, ὥστε τῶν τῆς πόλεως πύργων ὑπερανέχειν εἰς πέντε πού καὶ εἴς πῆχεις τὸ ὕψος. Ἔδει γὰρ οὕτως κατεσκευᾶσθαι τὸν μόνον αὐτοῦ, ἵνα διὰ τινῶν ὑποβάθρων μετεώρων πρὸς τὸ χθαμαλότερον καταχαλωμένων τὸ τείχος τῆς πόλεως ἐκεῖθεν εὐκόλως καταδραμεῖται· οὕτω γὰρ ἂν τὸ σφοδρὸν τῆς ῥύμης οὐκ ἂν ὑπενέγκοιεν οἱ ἐγχώριοι ἀεὶ πρὸς τὸ κατόπιν ὠθούμενοι· ὀπτικὴν δὲ ἄρα τὴν ἐπιστήμην ἐπλούτου, ὡς εἶκεν, οἱ τὸ Δυρράχιον πολιορκούντες Βάρβαροι· οὐ γὰρ ἄνευ τοιαύτης δυνάμεως τὰ ὕψη τῶν τειχῶν κατελάμβανον· εἰ δὲ μὴ ὀπτικῆς, ἀλλὰ γε τῆς ἀπὸ τῶν διοπτρῶν καταλήψεως. Ὁ γοῦν πύργος ἐκεῖνος φοβερός μὲν ἰδεῖν, φοβερώτερος δὲ κινούμενος καταφαίνεται. Τροχοὶ γὰρ πολλοὶ τὴν βάσιν αὐτῷ μετεώριζον. Ἀναμοχλευόμενος δὲ ὑπὸ τῶν ἑνδὸν στρατιωτῶν τοῖς μοχλοῖς, θάμβος ἐπολεῖ μὴ φαινομένης τῆς ἀρχῆς τῆς κινήσεως, ἀλλ', ὥσπερ τις γίγας ὑπερνεφῆς, ἀφ' ἑαυτοῦ ἰδόμενος. Ἔστει-

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ δέκα. ¹² ὅπερ καθάπερ χελώνης.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(57) Πύργος ξύλινος. Ejusmodi lignæ turris descriptionem sic repræsentat Robertus Monachus, lib. vii: *Facta est lignea turris, lapideis turribus satis altior, et machinis omnibus quæ introrsus erant eminentior. Habebat autem tria solaria, quæ erant bene scutis et trochleis præmunita. In duobus superioribus erant loricati cum telis et sudibus, et sagittis, et lapidibus, et pilis et facibus. Subtus erant nihilominus armati, qui rotas impingebant, super quas ipsam turrem constituerant. Ubi solaria, seu tabulata, vocat Robertus, quæ στέγας Anna, pro-*

A 384 Ea civitas corona undique vallata murorum est opere firmissimo structorum crassitie tali ut quatuor equites æquatis humeris in unum digesti versum tuto simul incedere supra summam eorum crepidinem queant. Jam humiliter undique fastigium mœnium despectant intervallis per totum ambitum exiguis dispositæ turres ferme ad pedum undecim altitudinem superius assurgentes, suis unaquæque ad ascensum e muro commodum instructæ cochlidibus scalis. Nunc illa de qua dicere cœpimus describenda moles est, sane operosa terribilisque aspectu, præsertim iis qui surgere illas insani operis minas in suam (ni Deus averteret) perniciem obsessi cernerent. Lignea erat turris ex quadrata basi tantam se in altitudinem attollens ut supra tecta pinnasque Dyrrachiensium turrium quinque sexve cubitorum excessu emineret. Id porro in eam rationem atque usum sic comparatum erat, ut tanto ineluctabilior obtinentium eam machinam militum Gallorum in muros ac propugnacula impetus foret. Facturi enim impressiones erant per pontes e turre sua lignea in turres urbis jaciendos: quorum pontium cum pars altera hærens machinæ Gallicæ exstaret celsior, fiebat inde ut via pateret prona irruituris Gallis, ut commodo ipsorum per declive facillius et fortius euntium, ita damno et periculo permagno propugnantium urbem, qui vix pares contra ex æquo venientibus, multo minus sustinere posse videbantur vim naturali pondere adjunctam ingruentium ex alto Barbarorum. Mihil turris hujus molitores videntur doctrinam opticanam hæud perfunctorie calluisse. Quomodo enim sine hujus adminiculo artis usuque instrumentorum quæ ad dimetiendas exacte procul visas altitudines talium artifices adhibent, adæquare iam exacte tabulata et spatia molis suæ ad murorum turriuni-

ex cod. Coislin.

prio vocabulo: nam et inde *tristegæ* dicuntur turres, quæ tribus constant solaribus. apud Sugerium in Ludov. VII, cap. 10, et Will. Britonem, *Phillip.* lib. iv et vii, *Stationes* vocantur in Epist. Bald. imp. CP. de expugnatione Constantinopoleos. Describuntur præterea eæ turres, quas *Phalas*, et *Bersfredos* interdum appellant, a Guiberto, lib. vi, cap. 18; Tyrio, lib. viii, cap. 15, 18; lib. xx, cap. 16; Anonymo, in *Hist. Hieros.* pag. 1168; Vegetio, lib. iv, cap. 17, 18; Vitruv. etc. Vidæ Notas nostras ad Joinvillam.

que Dyrrachiensium veram dimensionem potuissent? Cæterum cum diu turris ista dum procul extrueretur minis illis ipsis melis vastæ late conspicuæ terruisset Dyrrachienses, eo deinde ipsis admovere propius augereque formidinem visa est, quo ipsa magis ad eos rotarum subilus versatiliū ope promovebatur. Intendebat admirationem inluentium quod cum ingens ea moles a militibus intra ejus viscera dilitescentibus vectium quorundam agitatione arcana moveretur, speciem procul præbebat quasi gigantis nubes vertice tangentis et Incedentis vitali atque in ipso sita facultate, quippe cujus motus cerneretur, motor non appareret. Cætera porro monstri species nihil non præferbat cumulando terrori accommodatum. Latera omnia firmo tectorio protecta per quatuor quadratæ mollis facies egregie occultabant intus latentem armatum manuum; quæ se tamen rursus satis prodebat missilibus assidue spargendis. Erant autem ad jaculationis usum cæterasque nocendi opportunitates apertæ circum in partem omnem fenestræ plurimæ, suis quæque aptis ostiis occlusæ cum opus erat: quoties usus posceret volubili cardine reserabiles. Porro interior capacitas machinæ in multas sibi invicem impositas cogitationes dividebatur, **385** singulas proprio armatorum infessas numero. Sed alii, ut diximus, latebant. Soli ostentabant se qui supremum quasi cœnaculum ambulantis ædis obtinebant torvi, horrentes ferro, strictis infesti mucronibus, vim et cædem anhelantes gladiatores. Hic terror tantus ac tam varius cum se rotis subilus volventibus inferret, consternasset haud dubie præsidium obsessæ urbis, nisi dux ejus Alexius pro sua vigilantī solertia remedium jam tum nascenti malo mature idoneum provi lisset. Nam et consilio et auxilio eorum usus qui ipsi aderant viri experientes et industrii, cum primum in Baimundi castris illam ædificari turrem vidit magnum ad periculum suum suorumque, aliam et ipse intra mœnia Dyrrachii pari exemplo machinam illi alteri opponendam architectari est aggressus, hunc ferme in modum. Deprehensa procul altitudine turris hostilis, tigna dimensi Dyrrachienses sunt; alteri ex opposito ædificandæ cujus culmen contrariæ molis verticem cubito altius despiceret. Ubi vero jam constructa turris Gallica, promotā in destinatam propinquitatem fundataque est, crassis et præacutis alte in terram quoque intra muros recta ex adverso quam proxime substrato inædificata tabulato, cum transferri eam firmatis atque inde surgentibus sublicis quatuor quadrangulam in directum attolens molem, transversorum dispositu lignorum scalæ quamdam speciem usumque graduum præbentem ascensuris prout res posceret in superiora machinæ. Latera protegī muris urbis conspectum injuriamque hostium arcebat. Ea tantum pars que ultra mœnium corpus exstabat, munita fuit imposito coronidis et circumjectu laterum, quoad est creditum sat fore, nec impedire posse liberam emissionem ignis sparsilis quam per aperta latera turris suæ lignæ Alexii milites in molem Baimundi destinabant; comportata propterea in supremam contignationem suæ

Α γαστρο γὰρ ἀπανταχόθεν ἐκ βάσεως ἄχρι καὶ κορυφῆς καὶ εἰς στέγας πολλάς διήρητο, καὶ θυρίσι κύκλιον παντοδαπαῖς ἠνέφκτο, ἀφ' ὧν ἐξέπιπτε βέλη συχνά, πρὸς δὲ τὸ ἀνωτάτω μέρος ἄνδρες ἦσαν ἐξωπλισμένοι θυμοειδεῖς καὶ ἐπὶ τῶν χειρῶν τὰ ξίφη φέροντες, καὶ πρὸς ἀμυγαν διηυτρεπισμένοι. Ἐπεὶ δὲ τῷ τείχει προσήγγισε τὸ φρικτὸν τοῦτ' ὄραμα, οὐκ ἀμελῶς ἔσχον οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον καὶ στρατηγὸν τῆς πόλεως Δυρράχιου, ἀλλ' ἅμα τε τοῦτο τὸ μηχανήμα ἐξῶθεν τῷ Βαϊμούντῳ κατεσκευάζετο ὡσπερ τις ἐλέπολις ἀφυκτος, καὶ ἄλλο τι ἐνδοθεν τοῦ τείχους αὐτοῖς ἀντεμηνχινάτο. Ἐωρακότες εἰς ὄσον ὕψος ὁ αὐτοκίνητος οὗτος πύργος ἐκτέταται, καὶ ὅπου τοῦτον ἐστήριξαν ὑπελόμενοι τοὺς τροχοὺς, τέτταρα ξύλα μακρότατα καταντικρὺ τοῦ μόστου πῆξαντες, ὡσπερ ὑπὸ τετραγώνου βάσεως εἰς πείσματος σχῆμα διανιστάμενά. Καθ' οὕτως βάσεις τινὰς διειληφότες μεταξὺ τῶν ἀντιτεταγμένων ξύλων εἰς πῆχυν ἓνα τὸν ἐξῶθεν ξύλινον πύργον ἐποίησαν ἀνατρέχειν· ἀστῆγες δὲ ἦν ἀπανταχόθεν ὅλον τοῦτο τὸ διάστημα· οὐ γὰρ ἐδεῖτο προφυλακῆς, εἰ μὴ μόνον κατὰ τὴν κορυφὴν ἐξωρόφωτο. Ἐνταῦθα δὲ ἀναγαγόντες οἱ ἀμφὶ τὸν Ἀλέξιον στρατιῶται τὸ ἐνυγρὸν πῦρ, περὶ τὰ ἀκρόστεγα τοῦ ἀνεπιφράκτου ξυλοπύργου ἐμελλον ἐξακοντίζειν πρὸς τὸν ἀντίθετον μόστουνα. Ἀλλ' ἐδόκει καὶ ἡ βουλή καὶ τὸ πρᾶγμα οὐ πρὸς πανωλεθρίαν τοῦ μηχανήματος· ἀκροθιγῶς γὰρ ἐμελλε τὸ πῦρ τὸ ἐντεῦθεν ἐκαῖσε πεμπόμενον τοῦ μόστου ἀπτεσθαι. Ἀλλὰ τί μηχανῶνται; Πληροῦσι τὸν μεταξὺ τόπον τοῦ τε ξυλίνου καὶ τοῦ τῆς πόλεως πύργου εὐκαταπρήστου παντοίας ὕλης καὶ ἐλαίου πολλοῦ κατὰ πυταμοὺς κενωμένου. Τούτοις ἐπευήνεκτο πῦρ δαλοὶ καὶ φλόγες, ὃ καταμικρὴν ὑποτυφόμενον, καθ' οὕτως βραχεία; ἀναπνοῆς ἐπιδραξάμενον, ἔπειτα εἰς περιφανῆ φλόγα διαρθέν συνεπιλαμθανομένων καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ πυρὸς τοῦ ὕγρου πρηστήρων ἅπαν ἀνῆψε τὸ φρικτὸν ἐκεῖνο καὶ πολυούλοτατον μηχανήμα, ἐμποιοῦν ἦχον καὶ φοβερὰν θέαν ταῖς ἤψοισιν. Αἰσθησὶς δὲ τοῦ πολλοῦ πυρὸς ἦν κυκλόθεν μέχρι καὶ σταδίων τρισκαίδεκα· θόρυβος δὲ καὶ ταραχὴ τοῖς ἐνδοῦν ἡαρδάρσις πολλὴ καὶ ἀμήχανος, τῶν μὲν ἐναπειλημμένων τῷ πυρὶ καὶ ἀποστρεφομένων, τῶν δὲ ἀπὸ μετεώρου ριπτούτων ἑαυτοὺς πρὸς τὴν γῆν· βοῆ δὲ πολλὴ καὶ ἀμήχανος, ταρτχὴ ἀντηχοῦντων καὶ τῶν ἐκτός.

D muri, rotisque illic subtractis firmissime defixa undique impactis sudibus: tum ab obsessis sua oportuit erecta moles est, non illa quidem ulli et rotis circumagi non esset opus: sed in solo ipso directum attolens molem, transversorum dispositu lignorum scalæ quamdam speciem usumque graduum præbentem ascensuris prout obducive tectorio, non est visum necesse, quod Ea tantum pars que ultra mœnium corpus exstabat, munita fuit imposito coronidis et circumjectu laterum, quoad est creditum sat fore, nec impedire posse liberam emissionem ignis sparsilis quam per aperta latera turris suæ lignæ Alexii milites in molem Baimundi destinabant; comportata propterea in supremam contignationem suæ

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²¹ ἀνῆπτο.

machinæ magna vi pinguis et flammæ alituræ materiæ. At statim vel experientia vel ratio exactior docuit noceri haud multum isto modo posse machinamento Gallico, nedum ut sic ejus combustio totius sperari posset. Satis enim apparebat fore ut superficiario duntaxat et perfunctorio contactu missilis a Dyrrhachiensibus ex intervallo vibrata flamma Gallorum opus solidum et accurate protectum lamberet. Secundæ igitur cogitationes suasere Alexianis aliud; nempe ut totum spatium, quod patebat inter Dyrrhachiensem turrem lapideam et hostilem illi admotam ligneam multo stramine ac cætera id genus arida materia complerent, quam etiam infuso largiter oleo rigarunt: cumularunt omnia crebro titionum, facum, prunarum ardentium conjectu. Hæc simul mista cum aliquandiu tantum fumassent, exarserunt denique leni excitata spiritu, robustoque incendio comprehensa in Gallicanam turrem trans moras corticis et præmunitissimi tectorii perumpente ad extremum furore ignis oleo large ingesto velut ebrii, usque ad intima pervasam absumpsere. Late horrendus exaudiebatur fragor, non enim dicam crepitum, flammæ bacchantis in perniciem silvæ immensæ: **386** longissimeque resplendens et sua magnitudine iis ipsis formidolosus qui eam fecerant et quorum ardebat bono relucebat rogos usque ad stadia circumquaque tredecim. Illud dicere quis queat quanta perturbatio clausorum tum ista mole Barbarorum fuerit? qui dolor clauorque sentientium vim grassantis ardoris? Quæ desperatio sese ubi frustra versaverant ex alto jactantium in præceps? quæ voces, quæ ejulatus infelicium victimarum? Qui æstus, quæ agitatio Gallorum cæterorum dum suos flammis eripere frustra conabantur lamentantium interim et charorum mala complorantium?

Τοσαῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ ὑπερνεφοῦς μύθου καὶ τῆς παρὰ τῶν Βαρβάρων τειχομαχίας. Ἄλλ' ἐπὶ τὸν βασιλέα καὶ αὐθις τὸν λόγον ἐπανακτείνον. Ἐαρος τοίνυν ἐφισταμένου, ἡ μὲν Ἀγούστα ἐκ τῆς Θεσσαλονίκης ὡς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐπανέστρεφεν, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς πρόσω πορείας εἶχετο καὶ τὴν Δεάβωλον διὰ τῆς Πελαγονίας καταλαμβάνει, ἔνθεν περὶ τοὺς πρόποδας τῶν ἤδη ῥηθέντων δυσβάτων ἀτραπῶν οὖσαν. Καὶ καινὴν τινα στρατηγίαν κατὰ τῶν βαρβάρων μεμελετηκῶς δεῖν ἐλογίσατο τοῦ μὲν δημοσίου πολέμου σχολὴν παντελῶς καταψηφισασθαι, καὶ ἀγέμαχον διὰ ταῦτα τὴν μάχην οὐκ ἤθελεν. Ἄλλὰ τὰ δύσβατα τέμνη καὶ τὰς ἀδιεξοδεύτους ὁδοὺς μεταίχιμον ἀμφοῖν τοῖν στρατοπέδοιιν καταλιπὼν τοὺς εὐνοὺς ἅπαντας κατὰ τὰς ἀκρολοφίας μετὰ ἀποχρώσεως δυνάμειος καταστήσας τὴν καινὴν ἐκείνην στρατηγίαν ἐμηχανήσατο, ὡς μήτε τοὺς ἔνθεν πρὸς τὸν Βαϊμούντον προσχωρεῖν ῥᾶστα δύνασθαι, μήτ' ἐκεῖθεν πρὸς τούτους αὐθις γράμματα φοιτῆν ἢ προσηγορίας διαπέμπεσθαι, ὅφ' ὦν ὡς τὰ πολλὰ τὰ τῆς ἀγάπης ἐδράζεσθαι εἴωθεν. σπάνις γὰρ προσηγορίας κατὰ τὸν Σταγειρίτην πολλὰς φίλας διέλυσε. Γινώσκων δὲ τὸν Βαϊμούντον ἄνδρα πονηρίας καὶ δραστηριότητος ἀνάπλεων, ἤθελε μὲν καὶ τὴν κατὰ πρόσωπον πρὸς αὐτὴν μάχην ἀναδέξασθαι, καθά γε καὶ εἴρηται. ἄλλὰ καὶ δι' ἑτέρου παντὸς τρόπου καὶ μηχανῆς κατ' αὐτοῦ μελετῶν οὐδαμῶς ἐνεδίδου. Διὰ δὲ τὰς ἤδη ῥηθείσας αἰτίας, καίτοι πολλὰ σφαδάζων πρὸς τοῦτο φιλοκίνδυνός τε καὶ πυκνοκίνδυνος πάλαι ὦν οὕτως ὁ αὐτοκράτωρ καὶ ἐμὸς πατήρ, ἐπεὶ τὸν λόγον εἶχεν ἐν πᾶσι κρατοῦντα, δι' ἑτέρας μεθόδου καταγωνίσασθαι τούτον ἔσπευδε. Δεῖ γὰρ, οἶμαι, τὸν στρατηγὸν οὐκ αἰεὶ διὰ ξιφουλκίας τὴν νίκην ἑαυτῷ σπεύδειν περιποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πανουργίαν (58) ἔστιν οὐ εὐτρέπίζεσθαι, ἐπὶ δὲ καιρὸς καὶ τὰ συμπίπτοντα τούτῳ διδόναι τὴν νίκην. ἑαυτῷ πάντοσε περιποι-

A Hactenus de superbia turre, ac tota Dyrrachii murorum a Gallis attentata concussionione dictum, ad imperatorem oratio referenda est. Post hiemem ille Thessaloniceæ transactam, sub initium veris, remissa Constantinopolim Augusta, movit inde ulterius cum copiis, et per Pelagoniam Deabolim pervenit, urbem eis eos montes sitam qui desinentes in angustissimos calles, thermopylas illas quarum superius meminimus et arētissimarum vallium impeditiſsimas elisuras efficiunt. Hic accuratissime circumſpecto belli præſentis genere ac statu, subductaque consiliorum summa sapienter, plane statuit vitare decretoriam aciem, nec fortunas publicas committere casibus incertis præliorum: verum suas hostiumque copias vastorum et impenetrabilium interposito diremptas habere montium. Ab hac deliberatione describit quique partes suas. Fidissimos quosque cum idoneo comitatu fortium militum jugis ipsis ac speculis montium imponit. Valles imas opere ac præsidio abunde firmat. Vias diligenter obsepat omnes atque intercipit, quibus aut mittere Baimundus in interiorem Romaniam aut recipere inde litteras posset. Nempe habebat Baimundus illic partim amicos jam, partim qui odio imperatoris ad ejus amicitiam sponte propenderent. Talium intestinos motus conatusque audaces prævertebat ista diligentia obsidendorum itinerum, commerciique prohibendi nuntiorum ac scriptorum. Alimenta enim hæc sunt amicitiarum, quæ, ut recte docet Aristoteles, si salutationum ac officiorum consuetudo cessaverit cito evanescent, quantumvis prius arcte coalitæ. Ad hanc porro Fabianam potius quam suam artem trahendi belli, non ulla sane imperator Alexius timiditate mentem appulit. Non, inquam, aut Baimundi adeo formidavit copias aut propriis diffidit, aut aperto Marte vires experiri suas cum eo dubitaret. Quia

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(58) Πανουργίας. Ordericus Vital. lib. ix de Alexio: *Erat enim callidus et facundus, largus, et fallendi artifex ingeniosus.*

etiam abundabat ei gestiebatque ultro in congressum animus; et conserere cum feroci adversario victrices olim non minorum ardebat manus. Sed sapientia intercessit fortitudini; et moderata ratio compositæ mentis cui plenum atque integrum imperii jus in omnes suos impetus nunquam non servabat pater meus, persuasit ei tunc quidem esse melius tutis debellare consiliis, et non ferro aut periculo ad victoriam, sed cura et ingenio grassari. Norat videlicet Baimundi **387** vasrum animum acrem et mille ad nocendum artium. Si admoveret castra, si cominus accederet, transfugia perfidorum seditionumque adhuc fumantium redviva scelera instigatore tali verebatur. Igitur si, quod omnes concedunt, tempus interdum in bello est rei sine strepitu gerendæ, vincereque sine certamine ac sanguine majorem interdum imperatoribus summis quam signorum cruenta collatio famam attulit, quis neget tali tum loco fuisse Romanam rem, ut cum tot effervescentes intestinis sive iræ fluctibus cupiditates improborum in occasionem confirmandæ audaciæ proelii non oporteret, nulla iniri salubrior administrandæ rerum summæ ratio poterit, quam si hostem contagiosæ vieniæ et tumultum externum civili perturbatione cumulare satagentem consenescere ac ringi conclusum egeret, et denique se iendo debellaret. Neque id solum vidit aut curavit, verum ultro in eum vertere quod timuerat ab ipso malum alacri solertis animi dexterritate occupavit. Discordias et suspicionum odiorumque seminaria Baimundum inter comitesque Gallos cæteros serere aggressus hac ferme ratione. Evocavit e Neapoli ad se Marinum sebastum, hominem e Maistromiliorum genere, non illum quidem sibi probatum usquequaque (quippe ejus jurata licet fides adversus blandas prensationes et promissa in rebellionem dellicere conantium haudqua-

Α ούμενον· καὶ τοῦτο γὰρ στρατηγῶν ἰδιαίτατον ἔσπερον εἶμεν μὴ μετὰ ξιφῶν καὶ μάχης μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς σπονδᾶς τρεπομένων· καὶ ἄλλως ἔστιν αὐτῶν βραδουργοῦντα τὸν ἐχθρὸν καταγωνίζεσθαι, ὅπηνίκα καὶ τοιοῦτου καιρὸς παρῆ, ὅποιον καὶ τότε πρὸς αὐτοκράτωρ φαίνεται σκευωρήσας. Θέλων γὰρ διχόνοισιν ἐμβαλεῖν μεταξὺ τῶν τε κομήτων καὶ τοῦ Βαϊμούντου, καὶ κατασεῖσαι οἶον τὸν πρὸς ἀλλήλους συνασπισμὸν, ἢ διαβρῆξαι, τοιοῦτόν τι δριματουργεῖ. Μεταπεμφάμενος οὖν τὸν ἐκ Νεαπόλεως Μαρῖνον (59) τὸν σεβαστὸν (τῶν Μαῖστρομιλιῶν οὗτος ὑπῆρχε τὸ γένος), καὶ μὴ πάνυ τὸν πρὸς αὐτὸν ὄρκον ἀνόθευτον τότε ἐτήρει (ἀπατηλοὶ· ἐξαπατηθεὶς λόγοις καὶ ὑποσχέσεσιν, ἀλλ' ὅσῳ γε τὰ πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἀποκαλύψαι αὐτῷ τὸ ἀπόρρητον τεθάρρηκεν, ἅμα δὲ καὶ τὸν Ῥογέρον ⁵⁹ (60) (τῶν ἐπιφανῶν δὲ οὗτος Φράγκων) καὶ τὸν Πέτρον Ἀλίφαν, ἄνδρα κατὰ πόλεμον περιθόητον, καὶ τὴν ὡς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα πίστιν ἀκράδαντον διόλου τηρήσαντα· τούτους μετακαλεσάμενος βουλήν ἐζήτηε ὅπως τὰ κατὰ τὸν Βαϊμούντον εὖ διαθέμενος καταγωνιεῖται αὐτὸν· ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν εὐνουστέρων τῷ Βαϊμούντῳ, καὶ ὅπως ἐκεῖνος ἰσοφύχους ἔχει διηρώτα. Καὶ περὶ τούτων μαθὼν ἐξ αὐτῶν, δεῖν ἔλεγεν ὑποποιήσασθαι τούτους διὰ παντοίας μηχανῆς· καὶ εἰ τοῦτο γένοιτο, δι' ἐκείνων καὶ τὸ κοινὸν τοῦ Κελτικοῦ στρατεύματος διαβρῆγῆσεται εἰς διψυχίαν ἐμπεσόν· ἀνακρινούται τοῦτο τοῖς ἤδη ρηθείσι, καὶ ἐξ ἑκάστου τούτων ἕνα αἰτεῖται τῶν εὐνουστέρων θεραπόντων καὶ ἐχεμυθεῖν ἐπισταμένων. Οἱ δὲ ἐτοίμως τοὺς κρείττους τῶν ὑπηκόων αὐτῷ ἔφησαν δοῦναι. Καὶ ἐπειδὴ παρῆσαν οἱ ἄνθρωποι δραματουργεῖ τι τοιοῦτον. Γράμματα συνθέμενος ὡσπερ ἀμοιβὰς πρὸς τινὰς τῶν ἀμφὶ τὸν Βαϊμούντον οἰκειοτάτους ὡς δῆθεν ἐκείνων γεγραφότων πρὸς τοῦτον καὶ οἰκειότητά τινα μνηστευομένων, καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς τοῦ τυράννου γνώμης ἐξαγορευόντων, πέμπει πρὸς αὐτοὺς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁹ Ῥοδέμην.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Τὸν ἐκ Νεαπόλεως Μαρῖνον. Evocavit Alexius Marinum Neapolitanum, uti appellatur, pag. 400, qui tum in castris aderat, non e Neapoli, quod velle videtur eruditus interpretes. Erat ille, ait Anna, ex genere τῶν Μαῖστρομιλιῶν, vel potius Μαῖστρομιλιῶν, hoc est, ex familia principum, qui Neapoli in Italia dominabantur eo ævo, *magistri militum* nuncupati, quæ suprema tum fuit in urbe dignitas, qua olim insignis erat qui Neapolitano tractui præficebatur ab imperatoribus Constantinopolitanis, ut qui militiæ Italiæ dux esset, et στρατηλάτης, id est, *magister militum*, uti hocce vocabulum interpretantur Latini scriptores. Constantinus Porph. *De adm. imp.* cap. 27, de ducibus Neapolitanis scribens: Ἰστέον ὅτι ὁ Μαῖστρομιλιῶν ἐρμηνεύεται τῇ Ῥωμαίων διαλέκτῳ κατεπάνω τοῦ στρατοῦ. Magistri isti militum Neapolitanum post hæc sibi asseruerunt dominatum, excusso Græcorum Augustorum iugo, retenta nihilominus dignitatis appellatione, uti passim observare est ex Gregorio M. PP. lib. vii, indict. 2, epist. 75; Joanne Diacono Neapol. in Chron. episcop. Neapolitan.; Erchemberu, cap. 26, 27, etc.; Petro Damiano card. lib. i, epist. 9, auctore Chronici S. Vincent.

de Vulturno, lib. iii; Alexandro abbate Celesino⁹ lib. i, ii, iii et iv; Leone Ost. lib. ii, cap. 59 et 62⁹ et aliis. Erat autem hac tempestate Sergius princeps Neapolitanus, quem origine et natione Græcum fuisse testatur Rogerius Siciliae comes, in Diplomate quod exstat apud Sur. 6 Octob. eujus⁹ etiam crebra apud abbatem Celesinum occurrunt mentio, apud Falcon. Benev. an. 1137, et in Chron. Casin. lib. iv, cap. 89, qui quidem Sergius ultimus fuit e Neapolitanis ducibus; huic enim successit Rogerius Siciliae comes. Magistrorum militum Neapolitanorum seriem et genealogiam habet Capace. lib. i *Hist. Neapol.* et ex eo Ughellus, tom. VI *Ital. sacr.* pag. 113. Porro Marinus iste Annæus ille idem est, ni fallor, qui subscribit Diploma Rogerii ducis Apuliæ, Calabriæ et Siciliae, an. 1093, pro Ecclesia Cosentina, apud eundem Ughellum in *Ital. sacr.* tom. IX, hisce verbis: *Ego Marinus imperialis magister atque stratigo.* Ex quibus patet magistreriam dignitatem ab Alexio, et aliquam præfecturam obtinuisse. Certi sebasti dignitate ab Anna infra donatur, pag. 416.

(60) Ῥογέρον. V. notata ad pag. 34.

ὡσπερ εὐχαριστήριους λόγους συντάξας καὶ ἀποδεξάμενος τάχα τὴν τῶν ἀνδρῶν εὐνοίαν. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὁ τε Γίδος (61) ὁ τοῦ Βαϊμούντου ἀτάδελφος, καὶ τις τῶν ἐνδοξοτάτων ἀνδρῶν Κοπρισίανος; (62) καλούμενος, καὶ πρὸς τούτους ὁ Ῥικάρδος (63) καὶ τρίτος ὁ πριγκιπᾶτος; (64) ἀνὴρ γενναῖος καὶ τὰ

A quam inconcussa perstitisset), cæterum ejusmodi qui sua contra Baimundum arcana consilia recte committi posse crederet. Accersivit præterea Rogerium illustrem inter Francos, ac Petrum Alipham, virum et laude rei bellicæ et servatæ Augusto fidei constantia celebrem. Horum rogatis auditisque sen-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Ὁ τε Γίδος. Vetus scriptor in Philippo rege Fr. : Guido autem frater ducis post tempus breve in langorem incidit, ita ut destitutus omnibus membris ad extrema duceretur. 393 Ascito denique fratre, orat ut parcat quæ in ipsum peccasset. Interrogante quæ essent commissa, confessus est imperatorem sibi filiam suam spondissæ cum Dyrrachio, et aliis donis; sæpius urbem vi aut deditione subiectam, nisi cives retardasset suo animatos consilio, etc. Consentit Ordericus, lib. II, pag. 823, 824: Magnanimus dux multimodis conabatur oppidum expugnare, sed impediabant qui maxime debuissent illum adjuvare, Guido enim frater ejus, et Robertus de Monteforti, in quibus confidebat præ cæteris, fraudulentè conversi erant ad partes imperatoris, et excæcati ab eo, missis ingenitè pecuniæ xenis, sed callide, frustra tentur molimina sui principis, etc. Ex quibus patet, non confictas fuisse ab Alexio epistolas, quo comites suspectos Boemundo redderet, sed revera his ad defectionem sollicitasse Guidonem, et alios proceres.

(62) Κοπρισιάνος. Conversanum forte comitem intelligit Anna; floruit autem sub Normannis Apulis Triscanus Conversani comes, cui ex bello quæsitus in sortem Monspilosus obligit, uti narrat Leo Ost. lib. II, cap. 68. Ille idem, ni fallor, quem Malaterra, lib. I, cap. 39; lib. III, cap. 34, filiam Tancredi, Guiscardi sororem duxisse uxorem scribit. Ex iis nuptiis prodierit Gaufridus, Conversani comes, Guiscardi ex sorore nepos dictus Orderico Vitali, lib. VII, pag. 645; et Robertus comes Montiscaveosi, de quo Willelmus Apul. lib. III, p. 31, b. 53 b. Gaufridus in rescripto Rogerii Apuliæ ducis et Boemundi fratrum, an. 1090. Apud Baronium, comes Cupersanus nuncupatur. Interfuit ille morti Guiscardi, uti narrant idem Ordericus, lib. X, pag. 780; et Willelmus Gemeticensis, lib. VIII, cap. 14; et cœnobium in urbe Cupersanensi a fundamentis extruxit, ac bonis ditavit. Gaufridi filiam Sibyllam uxorem duxit an. 1100, Robertus Normanniæ dux, cum ab Hierosolymitana expeditione rediret. Gaufrido alii præterea existere liberi, Guillelmus nempe Conversani comes, Robertus, Tancredus de Conversana, qui in Rogerium Siciliæ comitem et regem bellum movit, de quo abbas Celesinus, lib. I, cap. 2; lib. II, cap. 21, 33, 46; Ordericus, lib. XIII, pag. 898; et Diploma Constantiæ principissæ Antiochenæ an. 1118, apud Ughell. tom. VII, p. 868. Præterea Alexander, cujus Diploma an. 1111, pro Barensi Ecclesia existat apud Ughell. tom. VII, Ital. sacr. pag. 865, in quo comes Cupersanensis nuncupatur. Interfuit etiam Alexander iste donationi Boemundi II principis Antioch. factæ abbati S. Anastasii Carbonensi an. 1126. Apud Paulum Amilium Sanctorium in Hist. monast. Carbon. Descripsit præterea idem Ughellus in archiepisc. Barens. aliud Diploma Roberti Conversani comitis an. 1121, indict. 4, qui Alexandri comitis forte frater fuit. Denique alterius Alexandri de Conversana, qui Manuelli imperavit an. 1168 et 1170. W. Tyrus meminit, lib. XX, cap. 14; lib. XXI, cap. 16. Jam vero ut Conversanum aliquem, seu Alexandrum comitem, seu Alexandri fratrem intellexisse Annam putem, facit Κοπρισιάνου nomen, quod haud multum absudit a Cupersano, qua appellatione vocantur hi comites veteribus tabulis. Occurrit etiam, ne id dissimulem,

nobilis Normannus alter in eo Diplomate an. 1102, de quo supra, cujus nomen, aut dignitas, Κοπρισιάνου appellationi Annæ satis videtur convenire. Sic autem illius initium concipitur, uti editum est ab Ughello: Nos Alexander Cupersanensis comes, et cano. Capersi, et Garus Cantazarii comes, et Robertus Grumi, juramus ex præcepto et voluntate domini nostri Rogerii Siciliæ et Italiæ regis, etc. Quis autem ille cano. Capersi, fateor mihi esse plane incognitum.

(63) Ῥικάρδος. Quis iste Ricardus Annæus haud constat. Tres potissimum hoc nomine sub hac tempora bellis Hierosolymitanis interfuisse tradunt scriptores, Ricardum præfectum Maresch, alium filium Marchisi, Tancredi 394 fratrem, tertium de principatu cognominatum, cujus hic Anna meminit. Ude libens in eam sententiam irem, Ricardum hunc eundem esse cum Ricardo de principatu, ita ut ex viri nomine appellativo et cognomine binos fecerit, nisi quatuor in conspiratione illa comites fuisse assereret. Proinde Ricardus, si alius fuit a principatu, aut ille est, quem infra Hugonis fratrem nominat, qui in prælio navali captus est a Cantacuzeno, aut Ricardus comes Andriæ, qui una cum Boemundo rescriptum Rogerii Apuliæ ducis pro Bantino monasterio subscribit apud Baron. an. 1090.

(64) Πριγκιπᾶτος. Idem qui sœdus Alexium inter et Boemundum ex parte Alexii subscripsit, ad quem cum Willelmo Clareto transfugerat, pecunia et blanditiis imperatoris corruptus, ut infra narratur, Ricardum hunc principem Salerni, de genere Normannorum, et proximum Boemundi et Tancredi fuisse scribit Albertus Aq. lib. III, cap. 45; lib. VII, cap. 28; Robertus Mon. lib. I, principem vocat; Baldricus, lib. I, et Tyrus, lib. II, cap. 45; lib. III, cap. 17, 24, de principatu cognominant. Guibertus denique, lib. III, cap. 2 et 9; de prima civitate, quibus verbis reddidisse Italicum videtur de Principia, nam et Πριγκιπᾶτος τὸν Πριγκιπᾶτον (nisi mendum subsit, legendumque sit τὸν Πριγκιπᾶτον) sese ipsemet videtur appellare in prædicto sœdere. Ricardum Willelmi cognomento Ferrebrachii, Roberti Viscardi fratris primogeniti filium perperam læcit Tyrus, cui imposuit Willelmi Ricardi patris nomen. Nam Ferrebrachius absque liberis extinctus est, ut auctor est Malaterra istius sæculi scriptor. Fuit vero Ricardus filius Willelmi alterius, Capitanatæ comitis, Wiscardi perinde fratris, qui a fratre Umfredo principatus comes creatus est, licerosque aliquot superstites reliquit, ut constat ex Malaterra, quos inter, præter Ricardum, fuit Robertus comes Principatus, pater Guillelmi, qui in Charta an. 1101, pro monasterio S. Trinitatis Venusino, Guillelmus comes Principatus filius bonæ memoriæ Roberti comitis de Principatu, inscribitur, apud Ughellum, tom. VII Ital. sacr., p. 222; Guillelmus vero pater fuit Nicolai comitis Principatus, qui suo Diplomate an. 1151, in quo cognatus Rogerii regis Siciliæ dicitur, multa beneficia contulit Cavensi monasterio. Idem Nicolaus in aliis tabulis an. 1141 sese comitem de Principatu et Guillelmi comitis hæredem nuncupat. Exstant illæ apud Ughellum, eodem tomo, pag. pag. 562, in quibus meminit Guillelmi comitis fratris sui. Ex Willelmo præterea Roberti Guiscardi fratre prodit Ranulfus, qui cum fratre

lentiis de optima et tutissima ratione debellandi Baimundi, quærit ex iis ecquid nominatim scirent quibus ille comitum ac ducum suorum familiarissime uteretur et potissimum fideret? qui eum ex animo amare? qui ab eo vere diligi putarentur? Cum ad ea illi prout quisque compererat amicos Baimundi recensuissent: Hanc ego Augustus, ait, intimam ejus cohortem primum aggredi constitui, conatusque in eam spem intendere ut tales illi viros suspectos reddam. Nempe isti quos dicitis prima ipsa capita Gallorum sunt. Plurimos eorum quisque in castris illis ex se suoque nutu suspensos trahit; haud dubie si qua fors annuat abalienari eos a Baimundo, magna perturbatio Gallos jactabit, committetque odiis ac suspitionibus inter se. Vos si consilium probatis, adjuvate. Opus in primis est fidis ministris. Peto a vobis ut quem quisque unum omnium probatissimum tenacissimum arcum, expertissimæque per omnia fidei famulum habet, mihi a hunc usum commogetis. Pollicentur haud gravate illi; adsunt paulo post famuli parati ad omnia, expeditique Augusto se sistunt in tota jaundudum fingenda digerendaque sabula defixo. Scripserat litteras ad eos de quibus diximus Baimundi familiarissimos in eam formam et sententiam conceptas, ut non prior ipse scribere, sed ad epistolas eorum respondere videretur. **388** Istarum quoque priorum litterarum argumentum indicabatur. Agebat enim gratias quod sibi arcana Baimundi consilia prodidissent; vicem amicitiae mutuam et beneficiorum spondens; tum adhortabatur videlicet ut pergerent magnam a se, ipsisque utilem initari gratiam. Tali artificio compositæ litteræ Gido inscriptæ sunt fratri Baimundi, tum viro longe in illo exercitu clarissima qui Corisianus dicebatur; Ricardo quoque ac post tres istos etiam viro facile in castris Baimundi fortitudine militari, scientia et auctoritate facile primo, qui proprio nomine principatus vocabatur. Multorum ex hinc ducum aliorum nomina invidiosis mendacium epistolarum inscriptionibus traducta, in magnam spem fore ut his interceptis Baimundus litteris pro cætera impotentia infrenis irritabilis animi aliquam in talium virorum præceptis injuriam erumperet, cujus illi dolore ac sensu, fide subjectionis aut societatis abrupta, per illi vel majus reponere-

A πρῶτα φέρων ἐν τῇ στρατιᾷ τοῦ Βαϊμούντου, καὶ ἑτεροὶ πλείους τούτων, πρὸς οὓς τὰ ἐπίπλαστὰ γράμματα ἐξεπέμπετο· ἐκεῖσε μὲν γὰρ οὐδὲν ἐδέδεκτο τοιοῦτον ὁ βασιλεὺς οὔτε περὶ Ῥικάρδου, οὔτε περὶ ἄλλου τινὸς τοιοῦτου, εὐνοίαν καὶ πίστιν ὑπαγορευθὲν γραμματίων· αὐτὸς δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰ τοιαῦτα γραμμάτων ἐπλάττετο. Εἶχε δὲ νοῦν τοιοῦτον τὸ δραματούργημα, ὡς, εἴπερ εἰς ἀκοῆς εἰσέλθῃ Βαϊμούντου ἢ τῶν ἀνδρῶν.³⁸ προδοσίᾳ, καὶ ὡς ἐκεῖνοι ἐκεῖθεν ἀποκοπέοντες τῇ γνώμῃ τῶ μέρει τῶ βασιλικῶ προσεχώρησαν, αὐτὸς μὲν εὐθὺς ταρραχθήσεται καὶ πρὸς τὴν βαρβαρικὴν φύσιν ἐπανελεύσεται· κακώσας δὲ τοὺς ἀνδρας ἀπορρήγῃναι τούτου καταναγκάσειε, καὶ ὅπερ εἰς νοῦν οὐκ ἤλθεν αὐτοῖς, ἐκ τῆς κατασκευῆς Ἀλεξίου ποιήσειαν πρὸς αὐτὴν στασιάζαντες. Ἦδει γὰρ, οἶμαι, ὁ στρατηγὸς ὡς τὸ ἀντίπαλον ἅπαν φύλον ξυγκροτούμενον μὲν καὶ ἀλληλοχούμενον ἐβρωταί· στασιάζον δὲ καὶ εἰς πολλὰ μεριζόμενον ἀδρανέστερον γίνεται, καὶ οὕτω τοῖς πολεμοῦσιν εὐχείρωτον. Ὅπερ καὶ βαθέως ἐπραγματεύετο καὶ τὸν δόλον ὑποβρύχιον εἶχε τὰ γράμματα. Μεταχειρίζεται δὲ τὸ πρᾶγμα οὕτως ὡς ὁ Ἀλέξιος· πέμπει μὲν γὰρ τὰ πεπλάσμενα γράμματα πρὸς ἐκείνους παραγγέλλας ἐπιδοῦναι ἐκάστῳ ἕκαστον. Εἶχε δὲ τὰ πεμπόμενα βιβλία (65) ἐκεῖνα οὐ μόνον εὐχαριστίαν, ἀλλὰ καὶ δόσεις κατεπηγγέλλετο, καὶ βασιλικὰς δωρεὰς καὶ ὑποσχέσεις ὑπερφυεῖς. Ἐφαίλακε δὲ τούτους καὶ εἰς τὸ μετέπειτα εἶναι τε εὐνοὺς καὶ φαίνεσθαι καὶ μηδὲν ἀποκρύπτειν τῶν ἀπορρήτων. Κατόπιν καὶ ³⁷ τῶν πιστοτάτων αὐτῷ ἀνθρώπων ἀποστέλλει ἀνεπιφωρότως τούτοις παρέπεσθαι, καὶ ἐπειδὴν πλησιάσαντας ἴδοι, παρελάσαντα προφθῆναι τούτων τὴν ἐφοδὸν· καὶ καταλαθόντα τὸν Βαϊμούντον, τὸν τε αὐτόμολον ὑποκριθῆναι, καὶ εἰπεῖν ὡς αὐτῷ προσχωρήσειε μισήσας τὴν τοῦ βασιλέως διατριβὴν· φίλιαν δὲ πρὸς τὸν τύραννον προσποιούμενον καὶ ὡς δὴ τινα εὐνοίαν κατεπειν ἀριθρήτως τῶν ἀνδρῶν ἐκεῖνων ἐφ' οὓς τὰ γράμματα· ὡς ἄρ' ὁ δαίνα καὶ ὁ δαίνα (ὄνομαστὶ τούτους καταριθμήσας) ἐξομοσάμενοι τὴν πρὸς ἐκεῖνον πίστιν, βασιλεῖ φίλοι καὶ εὐνοὶ γεγονάσι καὶ τὰ ἐκεῖνου φρονοῦσι. Καὶ ὅρῃν δεῖ μὴ τι κατ' αὐτοῦ δεινὸν μελετήσειαν ἐξ ὑπογυφίου καὶ πάλαι προεσκεμμένου. Ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦτο πεπραγματεῦσθαι ἵνα μὴ τι δεινὸν τοῖς γραμματοκομισταῖς τούτοις ὁ Βαϊμούν-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

³⁸ ἀνδρῶν τοιοῦτων. ³⁷ δέ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

in expeditionem Hierosolymitanam profectus est, de quo Baldricus, lib. 1, et Petrus Diae. lib. iv *Chronie. Casin.* cap. 41. Denique filia elocata a Wiscardo patre, Dominico nobili Veneto in mercedem prodiit Dyrrachii. Vide Malat. lib. 1, cap. 15, 24, 31, 32; lib. iii, cap. 28. Ricardi filius fuit Rogerius Antiochiæ post Tancredum princeps. Sed de Guicelmi comitis Principatus posteris agitur fasius in *Familis Normannicis*.

(65) *Τὰ πεμπόμενα βιβλία.* βιβλίον, pro γραμματίων, seu tabellis usurpant adnotant grammata-

tici, Suidas, βιβλίον, ἐπιτολή. Sic Themistius, orat. 14, epistolam Constantii ad senatum βιβλίον vocat. Vide Cinnamum, lib. v, n. 10, sub finem. Illic vero *Schedulam* significat, quam inde *billam* appellant scriptores ætatis mediæ. Willelmus Thorn. cap. 41; *Porrecte fuerunt billæ et petitiones Domino Regi. Billa excusatoria*, apud H. de Knighton an. 1262. Hinc *Billeta* in *Monast. Anglie.* tom. 1, pag. 654, nostris *Billet*. Spelu annus a Saxonicis *Bille* deducit, Somnerus ex *libellus* corruptum putat; ego ex βιβλίον.

τος ἐργάσεται. Ἐμέλησε γὰρ καὶ τοῦτο τῷ βασιλεῖ, ὅπως τοὺς μὲν καθέτους τούτους ἀνδρῆς ἀβλαβεῖς διατηρήσειε, τὰ δὲ κατὰ τὸν Βαϊμούντον πράγματα συντάραξειε. Καὶ οὐκ εἶπε μὲν ταῦτα καὶ συμβουλεύειν, οὐ γέγονε δὲ, ἀλλὰ προσελθὼν καὶ δ' ὄρκους λαβὼν τὸ ἀφρόντιστον τῶν γραματοκομιστῶν ὁ εἰρημένος ἀνὴρ ἀπαγγέλλει πάντα κατὰ τὰς ὑποθημοσύνας τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐρωτηθεὶς δὲ ὅπου τούτους στοχάζεται ἐφθαχέναι, τὴν Πετρούλιν αὐτοὺς ἔλεγε διελθεῖν· καὶ ἀποστείλας κατίσχε τοὺς γραματοκομιστῆς, καὶ τὰ γράμματα ἀναπτύξας, ἰλίγγου τε πλήρης γεγονῶς μικροῦ κατέπιπτε, πιστὰ λογισάμενος εἶναι. Ἐκείνους μὲν οὖν παραφυλάττεσθαι ψικονόμησεν, αὐτὸς δὲ ἀπρόβιτος ταῖς σκηναῖς ἐν ἑξ ἡμέραις ἦν γνωσιμαχῶν τὸ τί ἂν χρῆ ποιῆσαι πολλοὺς παρ' ἑαυτῷ ἀνεκλίττων λογισμοὺς· εἰ χρῆ παραστῆναι τοὺς κονοσταύλους (66) καὶ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γίδον ἐξεῖπειν τὴν κατ' αὐτοῦ δουρεῖσαν πρόλιψιν, καὶ εἰ μετὰ τὸν ἔλεγχον παραστῆναι χρῆ ἢ ἄτερ ἐλέγχου· πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ τὸ τίνας ἀντ' αὐτῶν κονοσταύλους ποιήσειε, γενναίους δὲ ὄντας τοὺς τοιούτους, κἀντεῦθεν πολλὴν τὴν βλάβην ἐσομένην παρασταλέντων ὑπονοῶν κατὰ τὸ ἐγγωροῦν. Τὰ κατ' αὐτοὺς οἰκονομήσας, οἶμαι δὲ καὶ τὸν κρυπτόμενον νοῦν τῶν γραμμάτων ὑποτοπάζας, μετεληλυθῶς εὐφυῶς τούτους καὶ θαρσῆσας, ἐπὶ ταυτοῦ μεμενηκέναι τούτους ξυνεχώρησεν ²⁸.

arcani commercii interpretes quas esse in itinere se scire; offerreque adeo suam operam ad interceptandas eas, una cum exceptione duntaxat, si tabellariis earum hominibus miseris alieno dominorum jussu pergentibus vita et liber reditus concedatur; visurum in chartis illis profecte quam prope absit a pernicie, tandiu familiarissime securissimeque se iis credens quos sui capitalis hostis Alexii Augusti studiosissimos comperiet indicibus manifestissimis; simul intelliget quam atrox urgeat necessitas amoliendi comparatam ex longo sibi perniciem ab iis quibus omni tempore presentissima facultas suppedit sceleris quod nefarie cogitant impune perpetrandi. **389** Hæc ita et erat jussus graviter egit fictus transfuga, magnaque Baimundum expectatione suspendit; et expresso ab eo jurejurando quo sanxit innocios per se ac suos fore litterarum bajulos, incolumesque dimittendos, addidit tabellarios istos transgressos jam esse Petulam, atque adeo in eo spatio quod inde ad castra interjaceret posse comprehendi. Eo dum properant jussi confestim a Baimundo cursores, notabitur obiter a nobis prudens benignitas Augusti qui quos nuntios fictarum litterarum functione accipitis ministerii projiciebat in periculum iis isto artificio submissi transfugæ humanissime simul ac ingeniosissime salutem asseruit. Comprehensis hominibus, resignavit cupide litteras iis ereptas Baimundus, quas dum legit et intuitu primo veras putat, adeo erant ad veri similitudinem fucatæ, parum

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

²⁸. ξεχώρησεν. ἀνετεθείκει.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(66) *Κονοσταύλους*. Comites Stabuli vulgo C Franci vocant supremos exercituum Duces, Marbodus diaconus, postmodum episcopus Redonensis, in Vita S. Liciuii episcopi Andegavensis: *Factum est ut a rege flagitantibus cunctis 395 tribunus militum crearetur, qui nunc more nostro comes stabuli nuncupatur*. Vide Duchesnum, in *Hist. gentis Monimotenciaca*. At *κονοσταύλων* vocabulo innuit hoc loco Anna, non totius exercitus præfectos, nisi hodie vox ista usurpatur, sed centuriones, et quos tæticci *τουρμάρχας*, *δρουγγαρίους*, *κόμητας*, *κεντάρχους* vulgo nuncupant notione apud Gallos istius ævi passim recepta. Willelmus *Guiart* an. 1705:

Et chascun suit son conestable.

Hinc *conestablie*, pro cohorte, seu turma militari, apud eundem non semel. A. 1205:

A rent malum, sicque illa formidabilis evanesceret potentia. Quid enim a quocumque exercitu magnopere formidandum est, ubi concordia laxata, emotisque fiducia fundamentis, suspecti suspicantesque invicem cuncti, rem summam pro se quisque in ruinam discerpendo trahunt? ruinam, inquam, atque interitum. Adeo enim sperare victoriam male coherens et intestinis fervens odiis quantavis multitudo nequit, ut etiam hostibus quamlibet numero genereque inferioribus cladem ac ludibrium non dubium debeat. Ejusmodi epistolæ tabellariis quos diximus perferendæ traditæ. Post eos quo mittebantur profleiscentes, ire strenue jubet Augustus fidissimum sibi hominem, cui clam mandata dederat, ut quando accessissent castra B Gallica propius bajuli litterarum, præcurreret eo prior ipse, simulansque transfugam, quasi pertusus imperatoris ignavas moras, in fortioris feliciorisque principis militiam atque auspicia transcribi se optare præ se ferret. Sic admissus ad tyrannum indicium magnæ rei se offerre ipsi diceret, sese comperisse corrumpi res ejus a quibus minime oportuerat. Mira et incredibilia, sed certa manifestoque deprehensa proferri a se; illum et illum intimos consanguineos, devinctissimos familiares, juratissimos ejus clientes clam habere colereque amicitiam cum imperatore; teneri posse litteras

interceptandas eas, una cum exceptione duntaxat, si tabellariis earum hominibus miseris alieno dominorum jussu pergentibus vita et liber reditus concedatur; visurum in chartis illis profecte quam prope absit a pernicie, tandiu familiarissime securissimeque se iis credens quos sui capitalis hostis Alexii Augusti studiosissimos comperiet indicibus manifestissimis; simul intelliget quam atrox urgeat necessitas amoliendi comparatam ex longo sibi perniciem ab iis quibus omni tempore presentissima facultas suppedit sceleris quod nefarie cogitant impune perpetrandi. **389** Hæc ita et erat jussus graviter egit fictus transfuga, magnaque Baimundum expectatione suspendit; et expresso ab eo jurejurando quo sanxit innocios per se ac suos fore litterarum bajulos, incolumesque dimittendos, addidit tabellarios istos transgressos jam esse Petulam, atque adeo in eo spatio quod inde ad castra interjaceret posse comprehendi. Eo dum properant jussi confestim a Baimundo cursores, notabitur obiter a nobis prudens benignitas Augusti qui quos nuntios fictarum litterarum functione accipitis ministerii projiciebat in periculum iis isto artificio submissi transfugæ humanissime simul ac ingeniosissime salutem asseruit. Comprehensis hominibus, resignavit cupide litteras iis ereptas Baimundus, quas dum legit et intuitu primo veras putat, adeo erant ad veri similitudinem fucatæ, parum

Des reaus ot cinq conestablies.

Idem an. 1296:

Tuit se queurent apareillier

Par diverses conestablies,

Li grant seigneur et leur mesnies.

Froissartes 2 vol. cap. 67: *Et les sachés de pain furent desparties par conestablies*. Et cap. 142: *Ils s'estaient tous partis par conestablies*. Vide Litteronem, sect. 379, et ibi Cokum, et Monstrelet. 4 vol. cap. 195. Nec alla notione duces Francorum, qui in Palatina custodia militabant, *Κονοσταύλους* vocabant Byzantini, ut qui erant Capitanei Franciæ cohortis, palatii et imperatorum custodiæ addictæ, *capitaines des François*, quod ita centuriones et turmarum militarium præfecti apud Gallos indigitarentur. Vide Notas ad Villhard. n. 210.

absuit quin stupore immenso ac subito correptus vertigine rueret; ut se recepit paululum, dato certis negotio dissimulanter observari jussit delator comites, ipse clausus tabernaculo sex diebus neminem admittens in silentio ac mœstia deliberabundus secum discerpebat animum curis anxia consiliorum alternantium variis ac subinde reciprocantibus æstuans fluctibus. Ecquid expediret citare coram se comites, fratrique ipsi Gido palam aperire cujus criminis quo iudicio deferretur? An vero illi citandi jam nunc an potius tunc tantum quando admotis per interpositos cognitores testimoniis, tabulisque oblati convicti plane si sceleris fuerint? Accedebat gravis cura: quosnam tandem his talibus tam idoneis ac fortibus remotis viris administratione rerum et exercitui præsticeret? His diu animo versatis tandem statuit vix majorem scelere casuve ullo nasci perturbationem in castris suis posse, quam amotione suppliciove delatorum principum. Itaque, sive utcumque res esse dissimulationem tutissimam credidit; sive, quod magis arbitror, homini emunctæ naris suboluit artificium calumniæ, habuit orationem ad fratrem et comites scopo suo ac tempori accommodatam, professusque se pro eo quantum exploratam haberet ipsorum fidem, iudicia quantavis conjurationis ab ipsis intactæ flocci facere, pergere uti cœperant, navareque sibi deinceps locis et functionibus iisdem quam hactenus præstiterint operam voluit.

Interim Augustus præterquam quod aditibus A cunctis angustarum vallium, quas clisuras vocant, lectam manum fortiorum virorum sub fidis ducibus ad præsidium imposuerat, etiam in id curam extendit ut calles quoque angusti vel aggestione temeraria cæcæ silvæ, vel arte cancellatis lignorum cratibus, qua xyloctasias, quasi lignifragia diceres, vocant, obstruerentur: ne qua vel furtivo per devias semitas obrepere hostes ingressu possent. Itaque jam circumventi undique Galli tenebantur. Si quidam Auloni, Hierichuntii, Caninis præsens invigilabat homo acer et strenuus Michael Cœcaumenus. Petulam obtinebat cum validis pedestribus copiis misti generis Alexander Cabasilas vir intrepidus promptique ad bellicos casus animi, 390 prout sæpe in Asia multis Turcorum suspendisque probaverat. Deuræ præerat Leo Nicerita cum idoneo præsidio. Clisuræ denique quæ ad Arbanum sunt Eustathio Camytze custodiendæ commissæ fuerant. Baiinudus ut ea claustra rumperet, primam in Cabasilam decrevit impressionem, ipsoque jam tum a principio Dyrrachiensis obsidii, Gidum fratrem cum alio quodam comite Saraceno dicto, tertio quoque addito Contopagnano eam in partem ire jussit. Mature venerant in Baiimundi potestatem oppidula quædam Arbano finitima, quorum incolæ periti circum locorum secretas deviasque ac siue iudicio indigenarum insuspiciabiles semitas Gallis ostenderunt, retuleruntque cum fide quæcumque de situ Deuræ solique ac regionis natura illius et dispositu ipsis comperitissima nosse bellantium intererat. Gidus satis exploratis omnibus bisariam agmine diviso, iter in hostem pronuntiat. Ipse partem unam ductans adversa fronte Camytzen impetit: cæteras copias Contopagnano et Saraceno

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἐπεὶ προφθάσας ἀξιόμαχον δύναμιν ἐν πάσαις ταῖς κλεισούραις κατέθετο μετ' ἐκκρίτων ἡγεμόνων, πᾶσαν τε ἀτραπὸν διὰ τῶν καλουμένων ξυλοκλασιῶν αὐθις τοῖς Κελτοῖς ἀπετάφρευσεν. Εἶχε μὲν γὰρ εὐθὺς ὁ Αὐλῶν ἡ Ἰεριχῶ καὶ τὰ Κάνινα ἀνύστακτον φύλακτα, Μιχαὴλ τὸν Κεκαυμένον ἡ δὲ Πετρούλα Ἀλέξανδρον τὸν Καθάσιλαν μετὰ συμμίχτων πεζῶν στρατιωτῶν, ἄνδρα ἐκθυμότατον καὶ πολλοὺς τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Τούρκων κάτατροπωσάμενον· τὴν Δεύρην δὲ Λέων ὁ Νικηρίτης μετὰ ἀποχρώσεως ἐφρούρει δυνάμει· τῷ δὲ γε Εὐσταθίῳ τῷ Καμύτζῃ τὰς περὶ τὸ Ἄρβανον ἀνεστηθήκει κλεισούρας. Ὁ δὲ γε Βαϊμούντος ἐκ πρώτης, ὃ φασιν, ἀφετηρίας κατὰ τοῦ Καθάσιλα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γίδον καὶ κόμητά τινα Σαρακηνὸν (67) καλούμενον καὶ τὸν Κομποπαγάνον ἐξέπειψεν. Ἐπεὶ δὲ τινα τῶν ὁμορούντων τῷ Ἄρβανῳ πολίχνια προέφθασαν τῷ Βαϊμούντι προσχωρήσαι, οἱ τούτων ἐποικοὶ τὰς τοῦ Ἄρβανου ἀτραποὺς ἀκριθῶς ἐπιστάμενοι, προσελθόντες, πᾶσαν ὡς εἶχε τῆς Δεύρης τὴν θέσιν ἐξηγήσαντο, καὶ τὰς λανθανούσας ἀτραποὺς ὑπέδειξαν. Τηνικαῦτα ὁ Γίδος διχῆ διαλὼν τὸ στράτευμα, αὐτὸς μὲν τὴν κατὰ πρόσωπον μετὰ τοῦ Καμύτζῃ μάχην ἀνεδέξατο· τὸν δὲ Κομποπαγάνον (68) καὶ τὸν Σαρακηνὸν καλούμενον κόμητα παρὰ τῶν Δευριωτῶν ὀδηγουμένους ἐξ ὀπισθίων τῷ Καμύτζῃ ἐπεισεπείειν ἐπέταξε· τούτου γοῦν συνδόξαντος ἀμφοῖν, ἐπεὶ ὁ μὲν Γίδος κατὰ πρόσωπον ἐμάχετο, οἱ δὲ γε λοιποὶ κόμηται τῆ παρεμβολῆ τῷ Καμύτζῃ ἐπεισεπείοντες ἀπὸ τῶν μεταφρένων δεινὸν τὸν φόβον (69) κατ' αὐτῶν ἀπειργάσαντο· ὡς οὐκ ἐνήν αὐτῷ πρὸς πάντας μάχεσθαι· τραπέντας τοὺς ὑφ' αὐτὸν θεασάμενος συνείκετο τούτους καὶ αὐτὸς. Καὶ πίπτουσι μὲν τηνικαῦτα τῶν Ῥωμαίων πολλοὶ καὶ αὐτὸς ὁ Καρᾶς νηπιόθεν

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁷ Κομποπαγάνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Σαρακηνόν. De comite Saraceno diximus supra ad pag. 457.

(68) Κομποπαγάνον. Κομῆς Græcis interdum est comes, interdum brevis, ita prima vocis notione, Contopaganus erit comes Paganus, Italice il conte Pagano: altera, partus Paganus, il piccolo Pagano.

Paganus aliquot sub hæc tempora recensent scriptores rerum Hæc. Paganum Belvacensem, Robertus monach. lib. vii, Paganum de Garlanda, Albertus Aq. lib. ii: cap. 27: Et Paganum de Sorgeria, idem lib. ii, cap. 22.

(69) Φόβον. De hac Alexianorum clade, Albertus Aq. lib. x, cap. 41.

τοῖς γνησίοις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος προσληφθεῖς καὶ καταλεγείς, καὶ ὁ Σκαλιάρης ³¹ Τοῦρκος τῶν ὀνομαστῶν πάλιν κατὰ τὴν ἑω ἡγεμόνων γεγωνῶς, αὐτομολήσας τῷ βασιλεῖ καὶ τοῦ ἀγίου Βαπτίσματος τετυχηκῶς.

comitibus videlicet duobus impetum in Camytzæ castra facientibus. Quid-faceret circumventa virtus ei oppressa numero? Post multam eadem effuse fugientes suos Camytzes cernens quos nec revocare nec sistere poterat, sequi coactus est. Inter alios Romanorum plurimos qui ibi ceciderunt desiderium sui magnum reliquit Caras, ex familiari Augusti cohorte, probatus a puero juvenis, et merito fortis indolis, spectataeque per omnia virtutis, eximii ejus ordinis prærogativa semper visus dignus. Cæsus item ibi est Scaliarius Tureus, illustris olim per Orientem et late inclytus belli dux, postea salutari sibi ad imperatorem transfugio, etiam sacri baptismatis donum assecutus.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν Καμύτζην. Ὁ δὲ γὰρ Ἀλυάτης μετὰ καὶ ἑτέρων λογάδων τὴν Γλαθηνίτζην ³² φυλάττων, πρὸς τὴν πεδιάδα κατῆλθεν, εἴτε πρὸς πόλεμον, εἴτε καὶ κατασκοπήσων τινὰ τόπου θέσιν, θεὸς ἂν εἶδείη. Τυχαίως δ' οὖν συναντῶσι τούτῳ παραχρῆμα κατάφρακτοι Κελτοὶ ἄνδρες γεναῖοι, καὶ τηνικαῦτα διχῆ διαιρεθέντες εἰ μὲν, πεντήκοντα δὲ τὸν ἀριθμὸν ἦσαν, καταπρόσωπον αὐτοῦ σφοδρᾶ τῆ βύρῃ ἰστανται, ἔλους χάλασαντες χαλινούς· οἱ δὲ γὰρ λοιποὶ ἐξ ὀπισθίων ἀψοφητὶ τούτῳ παρέλιποντο· ἦν γὰρ ἐλώδης ὁ τόπος. Ὁ δὲ Ἀλυάτης τῆς τῶν ὀπισθεν μὴ αἰσθόμενος ἐλεύτεως, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἐμπροσθεν ὄλη γνώμη ἀγωνιζόμενος καὶ χειρὶ, λέληθεν ἑαυτὸν εἰς κίνδυνον συναλάσας. Ἐπειπεσόντες γὰρ τούτῳ οἱ ἐξ ὀπισθίων ἐρχόμενοι καρτερῶς κατ' αὐτοῦ ἐμάχοντο. Συναντήσας δὲ τούτῳ κόμης τις Κοντοπαγάνος καλούμενος βάλλει τούτον διὰ τοῦ ἔδατος, καὶ παραχρῆμα ἄπνους κατὰ γῆς ἔκειτο. Πίπτουσι δὲ καὶ σὺν αὐτῷ οὐκ ὀλίγοι. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ, τὸν Καντακουζηνὸν μετεπέμψατο, ἄνδρα τούτον γινώσκων περὶ τὰς στρατιωτικὰς ἐγχειρήσεις ἰκανώτατον. Ἐφθασε γὰρ, ὡς ἔφην, καταλαθεῖν τὸν αὐτοκράτορα εἰς τόπον μετακληθεὶς ἀπὸ Λαοδικείας. Ἐπεὶ δ' ἀναβολὴν τὰ κατὰ τὸν Βαϊμούντον οὐκ εἶχεν, ἀξιόμαχον στρατὸν μετ' αὐτοῦ συνεχπέμπει, καὶ τῆς παρεμβολῆς ἐξισι προεκπέμπων αὐτὸν ³³ καὶ πρὸς μάχης ὀτρύνων αὐτόν. Ἐφθασκῶς δὲ τὴν κλεισοῦραν τὴν ἐγγωρῶς οὕτω καλουμένην Πίτραν, καὶ αὐτοῦ πού ἐγκαρτερήσας, πολλοῖς ³⁴ τε λογισμοῖς καὶ στρατιωτικοῖς ἐπιχειρήμασιν ἐφοδιάσας αὐτόν, καὶ τὰ λῶνα ὑποθέμενος πρὸς Γλαθηνίτζαν χρησταῖς ἐλπίσι θαρσύνας ἐκπέμπει. Ἐκεῖνος δὲ πρὸς Διάβολιν ἐπανέστρεψεν ³⁵. Ὁ δὲ Καντακουζηνός, προσπελάσας ³⁶ πολίχνιον τινὲ, ἐν τῷ ἀπέρχεσθαι, τῷ τοῦ Μύλου καλουμένῳ, παραχρῆμα παντοίας κατασκευάσας ἐλεπόλεις ἐπολιόρκει τὸ πολίχνιον. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἀναισχύντως τοῖς τείχεσι προσεπέλαζον. Καὶ οἱ μὲν πῦρ ἀνιέντες τὰς πύλας ἐνεπέπρων, οἱ δὲ καὶ διὰ τοῦ τείχους εἰς τὰς ἐπάλξεις θᾶττον ἀνῆσαν. Αἰσθόμενοι δ' οἱ πέραθεν τοῦ ποταμοῦ τοῦ οὕτως καλουμένου Βούση αὐλιζόμενοι Κελτοὶ, ὡς τὸ τοῦ Μύλου ³⁶ καστέλλιον ἔθεον. Οὐς θεασάμενοι οἱ τοῦ

commissas clam circumduci jubet per occultos calles quos monstrabant indigenæ Deuriotæ præeuntes ad-oririque a tergo pugnantes Romanos. Successit dolus. Occupati a facie Romani certamine vehementis hostis, retro vocantur ingenti fragore :

Quid-faceret circumventa virtus fugientes suos Camytzes cernens quos nec revocare nec sistere poterat, sequi coactus est. Inter alios Romanorum plurimos qui ibi ceciderunt desiderium sui magnum reliquit Caras, ex familiari Augusti cohorte, probatus a puero juvenis, et merito fortis indolis, spectataeque per omnia virtutis, eximii ejus ordinis prærogativa semper visus dignus. Cæsus item ibi est Scaliarius Tureus, illustris olim per Orientem et late inclytus belli dux, postea salutari sibi ad imperatorem transfugio, etiam sacri baptismatis donum assecutus.

Hactenus Camytzæ elades quam in minori numero non dissimilis Alyattæ calamitas excepit. Is cum lecta fortium manu Glabenitzæ ad custodiam præpositus, in planitiem descenderat, pugnandi, an loci cujuscumque explorandi animo, non facile dixerim. Forte illic habet obvios cataphractos Gallos viros fortes, qui statim et ipsi divisi bifariam parte una quinquaginta equitibus constante in nostros adversos ruunt impetu quam maximo totis habenis effusis; pars altera circumducti sine strepitu, quippe per lutosas aut etiam undantes vias loci palustris, in Romanos aversos et pugnae-jam consertæ Gallorum aliorum a fronte Irruentium toto animo totoque conato intentos, improvisa eademque vehementissima impressione a tergo impetunt. Alyatten Contopaganus quidam comes hasta confossum humo affligit exanimem; **391** cadunt et alii non pauci commilitonum ejus. Imperator his auditis haudquaquam cunctandum ratus quin si quid ad præse haberet efficacis auxilii adversus Baimundum expediret, Cantacuzenum accersit illico vadereque contra Gallos jubet idoneis ad hoc ei assignatis copiis. Hunc strenuum in primis et ad executiones bellicas peracrem evocarat ad se, uti diximus, Augustus e Laodicea : cui ille obtemperans imperio in eum ipsum in quo tunc erat imperator locum recens advenerat. Nec moram ille proficiscendi fecit. Augustus vero hunc honorem eunti habuit ut simul castris prodicens eum usque ad clisuram quam indigenæ Petram appellant comitando deduceret, multis ipsum obiter adhortans verbis, multaque de tota belli ratione utilissime præcipiens : quibus mandatis velut quodam viatico instructum denique dimittens, postquam ei elacri et spe optima pleno precatus et oamatus est lausta omnia, Deabolium unde venerat revertit. Pergenti Cantacuzeno vicus occurrit Myli dictus. Expedit confestim murales machinas oppugnatque castrum. Instant acriter Romani. Pars injecto igne portasmunitionis cremant; pars in pinuas mœnium enisi summa vi pro se quisque in arcem insiliant. Tali articulo rerum qui trans flumen Busen stationem habebant Galli ad castellum Myli, periculo ejus procul animadverso, suppetias

Variae lectiones ex cod. Coislino.

³¹ Σκαλιάρης. ³² Γλαθονίτζαν. ³³ οἶον. ³⁴ πολλοῖς. ³⁵ ἀνέστρεψεν. ³⁶ Μύλου.

cursu concito Ierebant. Exploratores Cantacuzeni homines barbari, ut dictum est, visu percussis trepide recurrunt ad ducem suum; nec tamen ei primam rei notitiam reservant, aut sedati voce submissa quid vidissent nuntiant, ut cordatorum officium erat, sed inter ipsum cursum ut erant aubeli et metu examines clamantur adesse Gallos. Percussit imprudens vox Romanos jam victores, arcemque incensis patentem portis, transcensis invasam muris, extorsit manibus obtinentium: quisque amens terrore subito pedem refert, victoriam abdicat, equum repellit, adjuvmentum velocis fugæ. Collisio erat mira confusioque in sese incurrentium, et cum trepide pro se quisque festinarent, equos pro suis alienos, ut quemque cuique fors et error obtulerat, incendentium. Nequidquam Cantacuzenus obequitans obstabat ruentibus, et manu, voce, nutu omnes admonens, reddere constantiam metu abreptis panico certabat. *Este viri, aiebat, e poeta repetens, et priscae memores virtutis in armis; sed canebat surdis, et ducis nihil non conantis industriam oblitum officii nullum perturbatio vincebat. Ille tamen ne tunc quidem desperans omnia: Esto, inquit, milites eamus. Fugæ me socium habebitis. Sed cur nostras machinas hosti relinquimus? cur nostra copia Gallos armamus? Agite, brevis nec periculosa mora est. Corrumpanus igni quæ nec tuendi animus, nec efferendi facultas otiumve suppetit; neque illud jubeo expectare vos quoad ea in cinerem abierint; flamma semel injecta, per me licet, ite, recedite; sed non temere, non turpiter, sed decore compositeque recedite.* Nimium æqua poscere visus est; agunt milites quod jubebantur, ultra etiam, ut sit, quam dux speraverat, capto semel impetu elati. Siquidem non solum suas ipsorum machinas, sed etiam hostiles **392** naves ad flumen Busen stantes incenderunt, non exiguo incommodo Gallorum, quibus haud facilis deinceps trajectus annis ejus futurus videbatur. Ita denum Cantacuzenus rite atque ordinate cum suis e terrore paulisper receptis, lento jam et militari recedens gradu, planitiem animadvertit non longe distantem, cujus situs a dextris habens amnem Charzanem, protectus a sinistris invio spatio palustris et uliginosi loci, cum aptus esset visus munientis castris, vallum illic fixit. Porro Galli quos infestos movisse ad liberationem Myli diximus, ubi ad ripas fluvii proVecti naves suas incensas repererunt, spei impotes et frustra hiantes regredi coacti sunt. Verum Baimundi frater Cidus auditis quæ acciderant, alia via hostem petere decrevit. Lectam fortium militum, quales sub se habebat plurimos, manum improviso in Jerechuntem et Canina jubet irruere. Obsequentes illi valles in angustas penetrant, quarum erat Michaeli Cecaumeno ab imperatore custodia mandata. Et adfuit ille quidem,

A Καντακουζηνού σκοποί (βάρβαροι δὲ ἦσαν, ὁ λόγος φάσας ἐδήλωσε) ἐπανατρέχουσιν ἀσυντάκτως πρὸς αὐτὸν καὶ οὐ μυστηριωδῶς περὶ τῶν φανέντων κατήγγελλον, ἀλλὰ πόρρωθεν φωνοῦντες τούτων ἔφοδον⁸⁷ ἔλεγον. Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται τὴν τῶν Κελτῶν ἔφοδον, κἂν τῶν τειχῶν ὑπερέβησαν, κἂν τὰς πύλας ἐνέπρησαν, κἂν ἐν χερσὶ τοῦτο κατέχοντες ἦσαν ἤδη, ἀλλ' ἐκδειματωθέντες ἕκαστος πρὸς τὸν ἴδιον ἔτρεχεν ἵππον. Ἐμφοβοὶ δὲ ὄντες καὶ συνθέντες [ἴσ. συγχυθέντες] τὸν νοῦν ἄτερος θατέρου ἵππον ἐπέβαιναν. Πολλὰ γοῦν ὁ Καντακουζηνὸς ἀγωνισάμενος καὶ πολλὰς ἵππασίας κατὰ τῶν ἐκδειματωθέντων ποιήσας, Ἀνέρες ἔστε, φωνῶν κατὰ τὸν ποιητὴν, μνήσθητε θούριδος ἀλκῆς, ὡς οὐκ ἐπειθεν, εὐφυῶς τούτους τῆς πτοίας ἀνήνεγκε, φάμενος, ὡς Οὐ χρὴ ἐλεπόλαις καταλιπεῖν τοῖς ἐναντίοις καθ' ἡμῶν δραγὰ, ἀλλὰ πῦρ εἰς αὐτὰς ἐμβαλεῖν, καθ' οὗτως ἐβυσυντάκτως ὑποχωρεῖν. Παραχρῆμα γοῦν μάλα προθύμως ἐπλήρουν οἱ στρατιῶται τὸ προσταττόμενον, καὶ οὐ τὰς ἐλεπόλαις μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν Βούσην ἰστάμενα πλοῖα ἐνέπρησαν, ὡς μὴ ῥαδίως οἱ Κελτοὶ διαπερῶν ἔνθεν ἔχοιεν. Αὐτὸς δὲ ἀναποδίσα: μικρὸν καὶ πεδιάδι τιτὲ ἐντυχῶν δεξιθεὶν μὲν τὸν καλούμενον Χαρζάνην ποταμὸν ἐχούση, ἐξ εὐωνύμου δὲ ἐλάδη τινὰ τόπον καὶ βαλτώδη, καὶ συγχρησάμενοι τούτοις ὡς ὄχυρμασιν αὐτοῦ που τὸν χάρακα ἐπήξαντο. Οἱ δὲ ῥηθέντες Κελτοὶ παρὰ τῆ χειρὶ τοῦ ποταμοῦ γενόμενοι, τῶν πλοίων ἤδη προεμπρησθέντων, ἀστοχῆσαντες τῶν ἐλπίδων καχηνότες ὑπέστρεφον. Ὁ δὲ τοῦ Βαϊμούντου ἀδελφὸς Γίδος, τὰ συμβάντα πυθόμενος παρ' αὐτῶν, ἀλλήν ἐτράπετο, καὶ στρατιώτας γενναίους τῶν ὑπ' αὐτὸν διελόμενος, πρὸς Ἱεριχώ καὶ τὰ Κάνινα ἐξέπεμψε. Καταλαβόντες οὖν τὰ ὑπὸ τοῦ Κεκαυμένου Μιχαὴλ τηρούμενα τέμνη (ἐκεῖνον γὰρ φύλακα τούτων ἐπέστησεν⁸⁸ ὁ αὐτοκράτωρ), καὶ συμμάχῳ τῷ τόπῳ χρησάμενοι καὶ θαρρήσαντες, τρέπουσι ξυμβαλόντες⁸⁹ κατακράτος· ἀνὴρ γὰρ Κελτὸς ἐπὶ στενωπῷ τοῖς ἐχθροῖς ἔτυχεν, ἀκάθεκτος γίνεται, ὡσπερ ἐν πεδιάδι λίαν εὐάλωτος. Θαρρήσαντες οὖν, ὡς πρὸς τὸν Καντακουζηνὸν αὐθις ἐπανατρέχουσιν. Ἐπεὶ δὲ τὸν τόπον οὐπερ ἔφθασεν ὁ Καντακουζηνὸς ὡς εἴπομεν τὸν χάρακα πῆξασθαι μὴ προσβοηθούντα τούτοις ἐγνώκεισαν, δειλιάσαντες, ἀνεβάλλοντο τὴν μάχην. Ὁ δὲ αὐτῶν αἰσθόμενος τῆς ἐφόδου, δι' ὅλης νυκτὸς ξυμπάση στρατῶ τὴν τοῦ ποταμοῦ περσίαν κατέλαθεν. Ἡλίου δὲ ὀρίζοντος μήπω ὑπερκύψαντος αὐτὸς τε θωρακισάμενος καὶ ἅπαν ὀπλίσας τὸ στράτευμα τὴν μέσην τῆς παρατάξεως εἶχε γῶραν προμετώπιον. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἐξ εὐωνύμου, ὁ δὲ γε Ἀλανὸς Ῥωσμίχης τὸ δεξιὸν διεῖπε κέρας μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ὀμοχθόνων. Τοῦς δὲ Σχύθας προέπεμψε κατὰ τῶν Κελτῶν, ἐντειλάμενος δι' ἀκροβολισμοῦ ἐπισπάσασθαι τούτους καὶ βάλλειν μὲν συχνῶς, ὑπεκφεύγειν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁷ ἔλευσιν. ⁸⁸ ἔστησεν. ⁸⁹ Deest vox ξυμβαλόντες.

ὅτι αὐτοὶ καὶ παλιμπορευτοὺς γίνεσθαι. Καὶ οἱ μὲν Ἀ
 προθύμως ἀπῆσαν, ἤνυσαν δὲ οὐδαμῶς, ἐπεὶ περ
 οἱ Κελτοὶ συνησπικότες, οὐδόλως τὴν παράταξιν
 ἔβουον, ἀλλὰ βραδεί ποδὶ συντεταγμένοι λίαν ἦσαν.
 Ὡς δὲ κατὰ τὰ προσήκοντα μετὰ τῆς μάχης ἀμφο
 τὰ στρατεύματα ἐληλύθεσαν, οἱ μὲν Σκύθαι οὐκ ἔτι
 βάλλειν οἴστρούς ἠδύναντο, σφοδρῶς τῇ ῥύμῃ τῶν Κελ
 τῶν κατ' αὐτῶν ἐξίππασαμένων ἀλλ' ἐδίδουσαν εὐθύς τοῖς
 Κελτοῖς τὰ μετάφρενα. Τούτοις ἐπαμείβειν οἱ Τοῦρκοι
 προθυμηθέντες, προσέβαλλον. Καὶ οὐδὲ τούτων λόγον
 ἔλως ποιησάμενοι, οἱ Κελτοὶ ἐκθυμότερον ἐμάχοντο.
 Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς ἠττωμένους ἀπάρτι τούτους
 ἔρων, τὸν ἐξουσιοκράτορα (70) Ῥωμισκὴν τὸ δεξιὸν
 ἐπέχοντα κέρασ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν (Ἄλανοι δὲ
 ἦσαν ἄνδρες μαχιμώτατοι), τὴν μετὰ τῶν Κελτῶν
 μάχην ἐπέτρεψεν. Ἀλλὰ καὶ εὐτοσ προσβαλὼν ὀπι
 σθόπους ἐφαίνετο, καίπερ ὡς λέων δεινὸς κατ' αὐ
 τῶν βρυχώμενος. Ὡς δὲ καὶ τούτον ἠττώμενον ὁ
 Καντακουζηνὸς ἐθεάσατο, ἐπιβρώσας ἑαυτὸν ὥσπερ
 ἐξ ὀρμητηρίου τινὸς κατὰ μέτωπον τῆς τῶν Κελτῶν
 παρατάξεωσ ἵεται, καὶ εἰς μέρη πολλὰ διαλύσας
 τὸ στράτευμα, τρέπει τοὺς Κελτοὺς κατακράτος (71),
 θιώσας ἄχρι πολιχνίου τοῦ καλουμένου Μύλου,
 πολλοὺς μὲν τῆς δευτέρας τύχης καὶ τῶν μειζόνων
 ἀνελὼν, τινὰς δὲ καὶ τῶν ἐπιφανῶν κομητῶν ζω
 γρήσας, τὸν τε Οὐδῶν⁴⁰ καὶ ἀδελφὸν Ῥιτζάρδον (72)
 καλούμενον, καὶ τὸν Κοντοπαγάνον, νικητῆς ὑπέστρε
 ψεν. Ἀκριβεστέραν τοίνυν τὴν νίκην τῷ βασιλεὶ
 παραστήναι βουλόμενοσ, πολλῶν Κελτῶν κεφαλὰς
 τοῖς ὄροσι περιπέρας καὶ τοὺς μείζονας τῶν
 κατασχεθέντων Οὐδῶν καὶ τὸν Κοντοπαγάνου καλού
 μενον, παραχρῆμα ἐξέπεμψεν. Ἐνταῦθα δὲ γενομένη
 καὶ πρὸς λύχνων ἀφὰς τὸν⁴¹ κάλαμον ἐπισύρουσα,
 μικρὸν πρὸς τὴν γραφὴν ἐκινυστάζουσα, ἐπαισθά
 νομαὶ τοῦ λόγου ἀπορέοντοσ⁴². Ὅπου γὰρ βαρβαρι
 κῶν ὀνομάτων ἐξ ἀνάγκης ἀπαιτεῖται χρῆσισ, καὶ
 ἄλλεπαλλήλων ὑποθέσεων διήγησισ, τὸ σῶμα τῆσ
 ἱστορίας καὶ τὸ συναχῆσ τῆσ γραφῆσ κατ' ἄρθρα
 εἶκοι διακόπτεσθαι. Καὶ αὐ νήμεσισ τοῖς γε εὐνὼσ
 ἐντυγχάνουσι τῇ γραφῇ.

necessitate verterant : cum ecce succedere iis jussi procurrunt Turci, nihilo melioribus auspiciis.
393 Siquidem [Gallis et hos contemptim impetu pugnae ardenti submoventibus, Cantacuzenus vin
 cendos mox, imo pene jam victos Turcos cernens, exusiocratorem Romanorum cornu dextri ductorem,
 Alanos quos regebat viros pugnacissimos cum Gallis committere præcepit. Ruit tum ille quidem in
 pugnam nihilo mitior, minusve asper leone saevo, tamen ad non minus feram ferocemque Gallorum

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁰ Οὐδῶν. ⁴¹ τὴν. ⁴² ὑπορέοντοσ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(70) Ἐξουσιοκράτορα. Dignitas, ut videtur, pala
 tina, qua Alanorum Imperatorum, qui Byzantinis
 Augustis merebant, duces donabantur. Nam ut
 Acoulthi Barangorum, primicerii Bardariatorum,
 conostauli, vel conestabiles Francorum; sic exu
 siacratores Alanorum præfecti appellati sunt, quod
 videlicet ita indigitarentur ipsi Alanie principes,
 quos τῆσ Ἄλανιασ ἐξουσιάζοντασ vocat Bryen
 nius, lib. II, n. 1 Ἐξουσιάζοντα, potestatum, ut
 Itali nuncupant, interpretatur alicubi Acropolis.
 Alanos vero conductitios Græcis militasse testan
 tur etiam Claudinius, De bello Getico, Codefridus

ac se suosque Gallis opposuit; sed frustra; post
 acrem pugnam fusus cum suis fugatusque. Saepe
 illud experientia monstravit, sustineri non posse
 Galli militis vim ubi hostem in arcto deprehen
 derit: uti vicissim in planitie et æquo campo non
 difficilem idem vincendi capiendique sui copiam
 facit. Hoc elati successu, recta jam ad Cantacu
 zenum movent; ut se satis admoverunt, observato
 procul naturali munimento castrorum Romanorum
 undique protectorum, uti diximus, pugnam tum
 quidem distulerunt. At Cantacuzenus gnarus cujus
 rei venissent causa, irritos redire non est passus;
 prodire munitionibus, et liberalem pugnae copiam
 constituit facere. Eo animo exercitum per annum
 transportat nocte tota; summo ipse mane, trajectis
 jam cunctis, ante solis ortum armatus armatam
 educit et medius obtinet aciem, in prima locatus
 fronte. Turci lævum, Alani duce Alano Rosmice
 dextrum habebant cornu. Præmissi ante omnes
 Scythæ, cum mandatis ut procul jaculando Gallos
 elicerent, si possent, non expectato quidem ipsorum
 accessu cominus, sed ubi ex tuto jactis telorum
 imbribus lacessivissent, pedem referrent, moxque
 obversis iterum vultibus jaculationem inopinatam
 repetere, rursus statim fugerent; sicque velita
 tionibus et recessibus reciprocis hostium patientiam
 tentarent. Tentarunt enimvero et experti sunt im
 motam adversus hæc ludibria constantiam. Obti
 nebat apud Gallos pro se quisque locum, et figuram
 tuebatur aciei, nusquam hiante phalangis textu;
 sicque undique lucentibus scutis hastis horrentibus
 terribilis lento gradu belli moles, velut incedens
 civitas, nullo interrupta loco corona firmorum
 mœnium, promovebatur. Arctato quod inter ge
 minas acies patebat spatio, usque ad eam viciniam
 ut nocere sibi mutuo jactis missilibus partes ambæ
 possent, deprehensi in medio Scythæ, præterquam
 quod deerat instabilibus conversionibus ipsorum
 loci capacitas idonea, etiam vehemente flagellati
 equitatione Gallorum, terga non jam arte, sed

necessitate verterant : cum ecce succedere iis jussi procurrunt Turci, nihilo melioribus auspiciis.

393 Siquidem [Gallis et hos contemptim impetu pugnae ardenti submoventibus, Cantacuzenus vin
 cendos mox, imo pene jam victos Turcos cernens, exusiocratorem Romanorum cornu dextri ductorem,
 Alanos quos regebat viros pugnacissimos cum Gallis committere præcepit. Ruit tum ille quidem in
 pugnam nihilo mitior, minusve asper leone saevo, tamen ad non minus feram ferocemque Gallorum

D Mon. S. Pantal. an. 1189, et Anonymus, De expedit.
 Asiat. Frider. I. imp. apud Canisium pag. 71.

(71) Τρέπει κατὰ κράτος. Albertus Aq. lib. x,
 cap. 42.

(72) Τὸν τε Οὐδῶν καὶ ἀδελφὸν Ῥιτζάρδον.
 Hugonem forte cognomento Baduellum, qui cum
 Richardo et cæteris fratribus, ob cæsam a se Ma
 b'iam Rogerii de Montegomerico, comitis Belis
 mensis, uxorem, exsul de Normannia in Apuliam
 fugerat. Vide Ordericum Vital. lib. v et ix, pag.
 578, 584, 753.

impingens rabiem offensus velut molis solidæ repulsus, haud dubie titubare, nec jam dissimulanter retro ferri et ipse visus est. Eo spectaculo rem jam et spem universam in se redactam uno Cantacuzenus admonitus, nullam facit moram immittendi, velut e carceribus dato signo, in Gallorum adversam aciem infesti cursus. Nec fortuna defuit incepto forti; perrupit enim et in partes disruptis multas illam consertissimam et adhæsione mutua impenetrabilem aciem Gallicam; planeque suos acie hostes et fuga cladem confitentes, usque ad oppidulum Myll dictum insecutus est. Hinc revertit receptuique cecinit, captis eo die nonnullis apud Francos Illustribus, e numero comitum, quos vocant. In his erant Ubus sive Hugo, et frater hujus Richardus dictus, denique Contopaganus memoratus supra: quos simul cum laureatis rei bene gestæ nuntiis ad Augustum statim misit; adjungens una capita Gallorum plurimorum quæ de truncis abscisse jacentium cadaverum, longarumque hastarum infixæ cuspidibus, sicque triumphali traducta pompa in oculis imperatoris et comitatus ejus, magnitudinem victoriæ demonstrarent. Hoc ego in descriptionis loco cum prima face stylum ducens ad lucubrum versaret commentando, sensi fateor obrepere mihi somnum tædio quodam orationis haud satis comptæ satisque cohærentis. Volebam equidem quam ornatissimum, quamque aptissime juncturis cohærentissimis continuatum historiæ quasi corpus, edere, flore perpetuo vestitum decentis ipsam et doctis oculis expetitæ formæ; sed prohibet conturbatque me sæpius incidens necessitas mentionis inferendæ barbaricorum nominum, nævos ingratos aspergentium Græcæ dictioni; tum vero rerum Alexii Augusti professæ narrationem tot tamque variae naturæ, negotia mihi sese atque argumenta ingerunt undique, ut cum in unum unius velut telæ textum non facile tanta diversitas conveniat, historiæ articuli quasi luxati, membrorumque nexus parum uspiam concinne conserti ac commissæ videantur. Porro id, sive vitium sive culpa est, factura mihi meo jure videor, si bonos æquosque lectores precer ut imputent necessitati; nec fraudi velint esse meæ famæ peccatum, si quod est forte, quod vitare non potui.

Baimundus jam nobis revisendus est in arctis æstuans angustiis; quippe a mari, a terra, non circumclusum modo se, sed impetum etiam magisque in dies ac magis oppugnandum cernens. Hic postquam in expediendo difficili consilio deliberationem aliquandiu traxit anxiam, tandem vir ingentis animi, nec lentarum patiens artium, verum periculorum ac pugnarum laccessitor tota vita promptissimus, satis magnum a reliquis avulsum suis copiis militum numerum ire jussit deprædatum vicinos oppidaque quæ circa Aulonem, Jerichuntem et Canina suis forte injuriis opportuna reperirent. Sensit experrectus ad omnia Cantacuzenus quo vis hostium incumberet: istamque in partem idoneis instructum Beroitem copiis proficisci contra Gallos imperat. **394** Ivit ille felicibus auspiciis, primo congressu victor factus; succensis etiam in reditu Baimundi navibus, velut corollario victoriæ, redditus clarior. Regium plane frangique nescium Baimundi pectus erat; nihil hæc illum conturbare clades visa est. Quia imo velut neminem ex eo quem ab Italia deportaverat exercitu adhuc amississet, præliis de integro accingit suos. Ex omni peditem equitumque multitudine pugracissimum quemque delectum recta vadere in Cantacuzenum jubet; numerum sex millium id agmen explebat. Eratque opinio confidentissimi Barbari ne conspectui quidem tot heroum, clamorique primo pacem Cantacuzenum Romanosve fore; imo universos ipsos pariter uno incursu capiendos. At Cantacuzenus, per exploratores, quos semper acres et fidos habebat in vigilia, factus mature certior de adventu hostium, nocte intempesta, cum armavit ipse se, tum arma-

Ἄς δὲ ὁ μαχιμώτατος Βαϊμούντος ἐν στενῷ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτὸν ἑώρα, ἐκ τε θαλάσσης ἐκ τε ἡπείρου βαλλόμενος, ὡς καὶ τῶν χρεωδῶν αὐτῷ ἐπιλειπόντων ἤδη, πανταχόθεν ἐξαπορούμενος, ἰκάνον ἀποδιελὼν στρατεύμα, πρὸς τὰς κατὰ τὸν Αὐλῶνα καὶ τὴν Ἱερικῶ καὶ τὰ Κάνινα διακειμένας πόλεις πέπομφεν ἀπάσας ληίσασθαι. Ἄλλ' οὐδ' ὁ Καντακουζηνὸς ἡμέλει, οὔτε νήδυμος ὕπνος ἔσχε τὸν ἄνδρα, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἀλλὰ γοργῶς τὸν Βεροίτην μετὰ ἀξιωμαχοῦ στρατιᾶς ἀντίπαλον τοῖς Κελτοῖς ἐξέπεμφεν. Ἦττά μὲν οὖν αὐτοῦ καταλαβὼν πηραυτικὴ καὶ οἷόν τι πόρισμα τὰς τοῦ Βαϊμούντου ναῦς ἐν τῷ ἐπανέρχασθαι πυρπολήσας διεληλύθει. Ἄς ἦσθετο δὲ ὁ τυραννικώτατος Βαϊμούντος τῆς τῶν πεμφθέντων ἡττης, ὡς περ μῆθενα τοῦ στρατεύματος ἀπολωλεκῶς, κατέπιπτεν οὐδαμῶς· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ⁴³ θαρράλεώτερος ἐφαίνετο, καὶ ἀποδιελλόμενος αὐθις πεζοῦς καὶ ἰππεῖς πρὸς μάχας ἐκθυμοτάτους εἰς χιλιάδας ἐξ ποσομένου κατὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ ἐξαπέστειλεν, οἰόμενος αὐτοσεῖ ἀιρῆσειν σὺν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι, καὶ αὐτὸν τὸν Καντακουζηνόν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, σκοποῦς ἀεὶ τοὺς ἐφεδρεύοντας τὰ Κελτικὰ πλήθη ἔχων, μεμνηθῆκώς τὴν αὐτῶν ἐπέλευσιν, νυχτὸς τὴν στρατιωτικὴν ὠπλίζετο πανοπλίαν, καὶ ὠπλίζε τοὺς στρατιώτας, σφαδάζων ἐπισπασεῖν αὐτοῦ κατὰ τὸ περίορθρον. Ἄς δ' οἱ Κελτοὶ, κεκοπιακότες παρὰ τῷ χεῖλει Βούση τοῦ ποταμοῦ, ῥιπτόνης μικρᾶς ἐν κη κατεκλίθησαν, αὐτοῦ που καταλαμβάνει τούτους μεδιώτης ἀπάρτι τῆς ἡμέρας, καὶ παραχρῆμα ἐπιθέμενος πολλοὺς μὲν ζωγρίαν ἄγει, πλείονας δὲ κτείνει, οἱ δὲ γε λοιποὶ ταῖς δίγκυς τοῦ ποταμοῦ παρασυρέντες ἀπεπνίγησαν, καὶ φεύγοντες λύκον

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁴³ Desunt voces μᾶλλον μὲν οὖν καὶ etc. usque ad κατέπιπτε μὲν οὐδαμῶς p. 395.

περιέτυχον λέοντι. Τοὺς μὲν οὖν κόμητας ἅπαντας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξέπεμψε, καθ' οὕτως ἀνέρχεται πρὸς τὸν Τίμορον (73)· τόπος δὲ οὗτος ἐλώδης καὶ δύσβατος· κελθὶ γοῦν ἐβδόμην ἡμέραν ἐγκαρτερήσας, μετρητοὺς σκοποὺς ἐν διαφόροις ἐξέπεμψε τόποις περιθρεῖν τὰ περὶ τὸν Βαῖμουντον, καὶ γλώτταν (74) αὐτῷ ἐκείθεν κομίσαι ὡς τὰ κατὰ τὸν Βαῖμουντον πυθόμενος ἀκριβέστερον ἐγνωκέναι. Ἐντυγχάνουσι δὲ τυχαίως οἱ πεμφθέντες, Κελτοὺς ἑκατὸν σχεδίας εὐτρεπίζουσι, δι' ὧν τὴν ποταμὸν διανηξάμενοι τὸ πρὸς τὴν περαιὰν διακείμενον πολίχνιον αἰρήσειν ἠθούλοντο. Τοῦτοις ἀθρόον ἐπεισεπρόντες, ἐξώγησαν μικροῦ ἅπαντας καὶ αὐτὸν τὸν τοῦ Βαῖμουντου ἐξάδελφον (75) εἰς δέκατον πόδα ἀνέλχοντα τὸ μέγεθος, εὐρὺν δὲ καθάπερ τινὰ ἄλλον Ἡρακλῆν. Καὶ ἦν ἰδεῖν καινόν τι, τὸν μέγαν ἐκείνον γίγαντα καὶ τῷ ὄντι πελώριον ὑπὸ πυγμαίου κατασχεθέντα Σκυθιδίου. Παρεκελεύσατο δὲ ὁ Καντακουζηνός, τοὺς κατασχεθέντας ἀποστέλλων, τὸν πυγμαῖον Σκύθην· δέσμιον τὸν πελώριον ἐκείνον εἰσάξει τῷ αὐτοκράτορι, ἀσταίζόμενος τάχα πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὡς δὲ φθάσαντας τούτους ὁ βασιλεὺς μεμαθήκει, ἐπὶ τοῦ βασιλικῷ προκαθίσας θρόνου, ἐκέλευσεν εἰσάγεσθαι τοὺς δεσμώτας. Εἰσεῖσι δὲ καὶ ὁ Σκύθης μὴδ' ἄχρι γλοῦτοῦ φθάνων τοῦ γιγαντιαίου ἐκείνου Κελτοῦ, δέσμιον τοῦτον ἐπαγόμενος. Εὐθύς οὖν γέλωσ πάντων ὦρτο πολὺς. Καὶ τοὺς μὲν λοιποὺς κόμητας φρουρὰ διεδέξατο.

visa; Invehuntur in hos nostri, peneque omnes vivos capiunt. Eminebat inter eos Baimundi, patruelis vastæ ac giganteæ staturæ juvenis; quippe in decem pedum altitudinem porrectus, respondente proceritati crassitie, totaque habitudine torosæ ac succo distentæ molis, prorsus Herculem referens, si virtus animi modum corporis æquasset. Nunc mirum et ridiculum erat spectaculum videre gigantem illum monstrosa magnitudinis suggestum, ab humili et cubitali correptum ac tractum Scythæ. Visa res Cantacuzeno digna oculis principis. Cum ergo ad imperatorem et hos de more captivos mitteret, præcepit ductoribus eorum vægrandem ut Gallum non sine præeunte ac vinctum trahente pygmaeo Scythæ ei offerrent. Nuntiator Augusto adesse ab exercitu captivos novos coram ipso sistendos; insidet ad eam **395** vocem imperiali solio et introduci homines jubet. Datur in conspectum Scythæ pusio vinctum illam immanis corpulentis Gallum trahens, cujus ne femur quidem summo vertice æquabat; risus nimirum ortus est omnium. Dati mox custodiæ iste aliique comites sunt.

Ὀὕπω μικρὸν ἐπιμεδιάσαντος τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τῷ τοῦ Καντακουζηνοῦ κατορθώματι, ἑτέρα τις ἀπόφημος κατέλαβεν ἀγγελία, φόνον ἀμύθητον τῶν μετὰ τοῦ Καμύτζη καὶ τοῦ Καθάσιλα Ῥωμαϊκῶν τυχμάτων μηνύουσα. Κατέπιπτε μὲν οὖν οὐδαμῶς ὁ αὐτοκράτωρ, καίτοι σφόδρα δηχθεὶς τὴν καρδίαν καὶ ἀνιώμενος, ἐπιστενάζων τε τοῖς πεποῦσιν, ἔστιν οὗ καὶ θακρῶν τὸν καθ' ἕκαστον· ἀλλὰ Κωνσταντῖνον τὸν Γαβρᾶν ἄνδρα ἀρηιφίλον καὶ πῦρ κατὰ τῶν ἐναντίων πνέοντα μεταπεμφάμενος, εἰς τὴν οὕτω καλουμένην Πετρούλαν ἀπέστειλε κατασχεψόμενον ὅθεν οἱ Κελτοὶ εἰς τὰ τέμνη ἐμπεσόντες τὸν

los prociectosque habuit ad pugnam suos; pro Gallorum impetu sperans ac votens fore, ut in Romana castra diluculo posteræ diei, qua in conspectum eorum venerant, adorirentur. Verum supersederunt illi; quippe fessi de via diem illum indulgere ad quietem sibi decreverant. Quod noster ut comperit, consilium hostium in occasionem suam, et excipiendi belli apparatus in inferendi audaciam strenue vertit. Siquidem castris eductam aciem ubi promovisset paululum, offendit ecce ad Busæ amnis ripas Gallos plerosque decumbentes; nam, ut dixi, lassitudinem itineris lecto securi somnoque reparabant. Ridere commodum dies cæperat, cum sopore implicitos expeditus in armis toto impetu Romanus impetit. Res momento conficitur. Multi vivi capti, plures occisi; reliqui fugientes (quod aiunt) lupum, leoni occurrere: hausti videlicet vorticibus fluminis, dum expedire fuga salutem quæerunt. Victor captivis comitibus omnibus ad imperatorem missis, Timorum se confert (locus est palustris et difficilis aditu) ibique ad septimam consedit diem exploratorum reditum opperens, quos multos in partes varias dimiserat, cum mandatis ut de Baimundo explorarent certa referrentque. Occurrunt his forte jussa capessentibus Galli centum pontem e ratibus subitarium imponentes amni, ut eo sic trajecto situm trans adversam ripam oppidulum expugnatum irent. Hand negligenda res

vivos capiunt. Eminebat inter eos Baimundi, patruelis vastæ ac giganteæ staturæ juvenis; quippe in decem pedum altitudinem porrectus, respondente proceritati crassitie, totaque habitudine torosæ ac succo distentæ molis, prorsus Herculem referens, si virtus animi modum corporis æquasset. Nunc mirum et ridiculum erat spectaculum videre gigantem illum monstrosa magnitudinis suggestum, ab humili et cubitali correptum ac tractum Scythæ. Visa res Cantacuzeno digna oculis principis. Cum ergo ad imperatorem et hos de more captivos mitteret, præcepit ductoribus eorum vægrandem ut Gallum non sine præeunte ac vinctum trahente pygmaeo Scythæ ei offerrent. Nuntiator Augusto adesse ab exercitu captivos novos coram ipso sistendos; insidet ad eam **395** vocem imperiali solio et introduci homines jubet. Datur in conspectum Scythæ pusio vinctum illam immanis corpulentis Gallum trahens, cujus ne femur quidem summo vertice æquabat; risus nimirum ortus est omnium. Dati mox custodiæ iste aliique comites sunt.

Variæ lectiones ex cod. Coislin

¹³ Ῥωμαίων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(73) Τίμορον. Φρούριον vicinum Balagritis, nec procul a Caninis, Cantacuzeno, lib. II, cap. 32.

(74) Γλώτταν. Vide Glossar. Annæum.

(75) Βαῖμουντου ἐξάδελφον. Hujus ortu cujus meminuit pag. 336.

rare videbatur, ire jussit Petrulam, exploratum inde, qua ex parte quove aditu penetrare se in vallem cædis tantæ auctores Galli potuissent: deprehensumque callem obstrueret muniretque diligenter, ne quid deinde simile contingeret. Aspernabatur eam procuratorem Gabras, quippe homo sui opinione turgens, et qui alibi quam in rebus quibusque maximo adhiberi suam operam dignitate sua alienum duceret. Et quanquam ille quidem non aperte imperium detractabat, tamen eo vultu mandatum accepit, eam deinde in re capessenda cunctationem attulit, ut ex his pro sua perspicacia quod res erat cito pervidens Augustus, statim ei substitueret ad id negotii Marianum Mauracatacalonem sororium mei Cæsaris, belli fulnen, et hanc famam multis heroicis facinoribus adeptum. Huic sibi charo in paucis capitum mille ad hanc expeditionem assignavit milites, generosissimos omnes, et pugnandi cupidissimos, quorum plerique de comitatu ac familia Porphyrogenitæ et mei Cæsaris delecti fuerant. At ne Marianus quidem promptus ad eundem fuit. Quin etiam petito ad deliberandum spatio in proprium se tabernaculum receperat: cum ecce nocte intempesta veredarius a Lantulpho, magnæ, ut apparebat, rei nuntius. Erat tum Lantulphus in classe Romana quæ servando Italiæ freto prohibendis ab ea parte Baimundi subsidiis Augusti jussu invigilabat, ductu et auspiciis Isaaci Contostophani maris præfecturam eo tempore gerentis, cui inter alios præstantes duces etiam hic militiæ maritimæ peritissimus Lantulphus adesse consilio et ministerio jussus fuerat. Resignatæ ipsa hora littæ Lantulphi graves ejus in Contostophanos Isaacium et fratrem ejus Stephanum, simul etiam in Euphorb-num querelas et negligentie accusationes exhibuerunt. Siquidem aiebant eos tam supine ac secure fungi commendata ipsi tanti momenti custodia, ut etiam vitandæ maris nausæ, quietique ac remissioni captandæ delicatas interim exscensiuæcolas in amœnam continentem facerent. Addebat hæc quæ totidem describam verbis: **396** *Satagebas tu quidem, Auguste, ac quantum in te fuit curis provideras, ne uti mari quod Illyricum ab Italia dirimit ullum ad suum commodum Galli possent: tamen horum somnolenta socordia modo factum est, ut magna et instructissima rebus omnibus ab Italia classis ad Baimundum innoxio Longobardia navigantibus adversus sit, auster e contrario pro-per ac bonus, Latini opportunitate captata large ac valide flantis Africi, plenis innecti velis, nec ad Dyrhachium appellere vento permissi, ora illa perstricta obiter ad Avlonem applicantes, innumerabiles illic equestres et pedestres copias cum infinitis comeatibus omnis generis ex capacissimis et refertissimis onerariis tuto in terram exposuerunt. Unde instructissima passim fora in Gallicis jam castris et annonæ vilissimæ commodissimi mercatus celebrantur.*

His legendis exarsit adversus Isaacium ira imperatoris; ita ut ei mox dietatis acerrimis litteris multa et gravia minaretur, nisi quamprimum insigni aliquo facinore culpam emendaret. Hæc illum ad vigilandum quidem intentius excitant: sed conatibus fortuna defuit, Gallicarum tunc facta

Α τοσοῦτον φονον εἰργάζαντο, καὶ ἀποταφρῦσαι τοῦ λοιποῦ τούτοις τὴν δίοδον. Αυσχεραίνοντος δὲ τοῦ Γαβρᾶ καὶ πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν οἷον ἀποκναίνοντος (οἰηματίας γὰρ ὁ ἀνὴρ καὶ μεγάλοις ἐγχειρεῖν ἐφιέμενος πράγμασι), Μαριανὸν τὸν Μαυροκατακαλὸν παραχρῆμα τὸν ἐπ' ἀδελφῆ γαμβρὸν τοῦ ἐμοῦ Καίσαρος, ἀνδρα ἀρειμάνιον, καὶ διὰ πολλῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦτο παραστησάμενον, φιλούμενον τε λίαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, μετὰ χιλίων γενναϊοῦντων ἀνδρῶν ἐκπέμπει, εἰς καὶ πολλοῦ τῶν τῆς Πορφυρογεννήτου καὶ τῷ ἐμῷ Καίσαρι ἐξυπηρευομένων σφαδάζοντας πρὸς μάχην συγκαταλέξας ἐξέπεμψεν. Ἐδεδίει μέντοι πρὸς τοῦτο καὶ οὗτος, ἀλλ' ὁμῶς σκοπήσων εἰς τὴν ἰδίαν ἀπήγει σκηνήν. Περὶ μέσας δὲ φυλακάς τῆς νυκτὸς γράμματα τοῦ Λαντούλφου κατέλαθε ξυρόντος τῷ τότε μετὰ Ἰσαακίου τοῦ Κοντοστεφάνου θαλασσοκράτορος τυγχάνοντος, κατατρέχοντα αὐτῶν τε τῶν Κοντοστεφάνων τοῦ τε Ἰσαακίου καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Στεφάνου καὶ τοῦ Εὐφορβηνοῦ ὡς καταβράθυμούντων τοῦ πορθμοῦ Λογγιβαρδίας καὶ ἐξερχομένων ἐνίστη πρὸς τὴν ἡπειρον χάριν ῥητώνης προκειμένου τοῖς γράμμασιν, ὅτι *Κἂν σὺ, βασιλεῦ, τὰς προνομὰς καὶ ἐκδρομὰς τῶν Κελτῶν ὀλίγη χειρὶ καὶ γνώμῃ κωλύων ἦσθαι, ἀλλὰ τούτων ἀναπεπτωκότων καὶ ἐπινυσταζόντων ἐπιπερὶ τὴν φυλακὴν τοῦ πορθμοῦ Λογγιβαρδίας σχολὴν ἐξ ἀνάγκης οἱ πρὸς τὸν Βαίμουντον διαπλωϊζόμενοι καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν κομιζόντες ἔχουσιν. Οἱ γὰρ ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸ μικροῦ πρὸς τὸν Βαίμουντον τὸν ἀπόπλουν κοιησάμενοι, τὸν ἐπιπνέοντα τούτοις εὐθετον ἐπιτηρήσαντες ἄνεμον· καὶ γὰρ νότοι μὲν εὐρεῖς εὐθετοὶ τοῖς ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπλωῦσιν, εἰσὶν, οἱ δὲ γὰρ Βορεῖς ἀνάπλιον· πτερώσαντες τὰς ναῦς τοῖς λαίφεσι τὸν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν ἀπόπλουν τότε ἐθάρρησαν. Εξοδρῶς δὲ ὁ νότος ἐπιπνέων, προσορμίσει μὲν εἰς τὸ Δυρράχιον οὐδαμῶς παρεχόμενος· παραπλευσάσθαι δὲ τὴν ἡτόνα Δυρράχίου καὶ τὸν Αὐλῶνα καταλαθεῖν ἠνάγκασε· κεῖθι δὲ τὰς μυριοφόρους δακάδας περισσορμίσαντες, θυάμεις τε πολλὰς ἐξ ἰσπέων καὶ πεζῶν συνεπαγόμενοι, καὶ τὰ ζωαρκῆ ἅπαντα τῷ Βαίμουντῳ προσαγίδημασι, κἀντεῦθεν παρηγύρεεις πολλὰς συνεστίσασατο ὡς ἀφθονώτερον εἰ Κελτοὶ τὰ πρὸς διοίκησιν ἐμπορεύονται.*

Β γύρεεις πολλὰς συνεστίσασατο ὡς ἀφθονώτερον εἰ Κελτοὶ τὰ πρὸς διοίκησιν ἐμπορεύονται.

Ο δὲ βασιλεὺς θυμοῦ πλησθεὶς τὸν Ἰσαάκιον πολλὰ κατεμέμψατο, καὶ ἀπειλησάμενος εἰ μὴ διορθώσαιο, ἀνυστάκτως ἐγρηγορέναί ἀπέπεισε. Ἐπεὶ δὲ μὴ κατὰ γνώμην τῷ Κοντοστεφάνῳ ἐπεραίνετο· καὶ γὰρ ἅπασι καὶ δις ἐπιχειρήσας τοὺς ἐκείθεν πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν διαπερῶντας ἀπειρῆσαι

ἡμάρτανε τοῦ σκοποῦ. Μέσον γὰρ τοῦ πορθμοῦ καταλαμβάνων ἐπεὶ τοὺς Κελτοὺς ἐξουρίας πλέοντας ἑώρα τὰ θ' ἱστία ἀναπετάσαντας καὶ σφοδρὸν τὸν ἀπόπλουν ποιουμένους, οὐχ οἷός τε ἦν πρὸς τοὺς Κελτοὺς ἅμα καὶ τοὺς ἀνέμους ἀπομάχεσθαι κατὰ πῶρην τοῦ πνεύματος ἱσταμένου· οὐδὲ γὰρ τὸν Ἡρακλέα πρὸς δύο φασί· τῆ βία τοίνυν τοῦ πνεύματος παλίνροσος ἐγένετο. Ἐπὶ τούτοις ὁ αὐτοκράτωρ διεπρίετο. Διαγνοὺς δὲ ὅτι οὐχ ὅπου προσήκοι τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον ὁ Κοντοστέφανος προσώρμισε, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸν οἱ νότοι ἀπαίργουσιν εὐθετον τοῖς Κελτοῖς μᾶλλον τὸν πλοῦν παρεχόμενοι, διαγράφας τὴν τῆς Λογγιβαρδίας ἡϊόνα καὶ τοῦ Ἰλλυρικῆ, καὶ τοὺς παρ' ἐκάτερα διακειμένους λιμένας, ἀπέστειλε τῷ Κοντοστέφανῳ ὑποδείξας ἐν γράμμασι, καὶ ὅποι δεῖ προτορμῆσαι τὰς ναῦς, καὶ ὅθεν οὐρίου τύχη τοῦ πνεύματος κατὰ τῶν διαπλωϊζομένων Κελτῶν ἐξορμῶν. Ἀνέρωσέ [ἴσ. ἀνέρρωσε] τε αὐθις τὸν Κοντοστέφανον καὶ ἔργου ἄψασθαι ἀνέπεισεν. Ἀνακτησάμενος οὖν ἑαυτὸν ὁ Ἰσαάκιος καὶ καταλαθὼν οὐπερ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτῷ παρεκελεύσατο τὰς ναῦς προσώκειλε. Καὶ καιρὸν ἐπιτηρήσας ὁπηνίκα οἱ ἀπὸ Λογγιβαρδίας μετὰ πολλῆς παρασκευῆς πρὸς τὸ Ἰλλυρικὸν τὸν ἀπόπλουν ἐποιοῦντο, ἀνέμου δεξιῶς τῆνικαῦτα ἐπιπεσόντος, δέχεται τούτους τοῦ πορθμοῦ μέσον, καὶ τινὰ μὲν τῶν ληστρικῶν πλοίων πυρίκαυστα πεποίηκε· πλείω δὲ καὶ αὐτανδρα τῷ βυθῷ παρέπεμψεν. Οὐπω ταῦτα μεμαθηκώς ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ πρὸς τὰ παρά τοῦ Λαντούλφου γραφέντα, καὶ αὐτοῦ δουκὸς Δυρράχίου ἐγκείμενον ἔχων τὸν νοῦν, ἑτέρου λογισμοῦ γερονῶς παραχρῆμα τὸν ἤδη ῥηθέντα Μαρριανὸν τὸν Μαυροκατακαλῶν μεταπεμφάμενος ἐκείθεν Δεῦκα τοῦ στόλου προχειρίζεται, τὰ δὲ τῆς Πετρούλας ἑτέρῳ ἀνατίθεισιν. Οὗτος οὖν ἀπελθὼν καὶ κατὰ τινα συντυχίαν εὐθὺς ἐντυχὼν ταῖς ἀπὸ Λογγιβαρδίας πρὸς τὸν Βαῖμούντον διαπλωϊζομέναις ληστρικαῖς καὶ φορτηγοῖς ναυσὶ, κατέσχεν ἀπάσας πλήρεις παντοίων ἐδωδῆμων. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἄγρυπνος φύλαξ τοῦ ἀναμεταξὺ Λογγιβαρδίας καὶ Ἰλλυρικῆ πορθμοῦ τυγχάνων, οὐ συνεχῶρει τὸ παράπαν τοῖς Κελτοῖς τὸν πρὸς τὸ Δυρράχιον ἀπόπλουν.

Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ, περὶ τοὺς πρόποδας τῶν κλεισουρῶν καὶ κατὰ τὴν Δεάβολιν ἀυλιζόμενος, ἀπῆγγε μὲν τοὺς προχωρῆσαι τῷ Βαῖμούντῳ ὠδίνοντας· ὡσεὶ νιφετούς δὲ πρὸς τοὺς τὰς κλεισοῦρας ἐξέπεμπεν, ἐκάστῳ ὑποτιθέμενος ὁπόσους εἰς τὴν πεδιάδα Δυρράχίου ἐξαποστέλλειν κατὰ τοῦ Βαῖμούντου καὶ ὁπίον τὸ τοῦ πολέμου σχῆμα διατυποῦν, τοὺς κατερχομένους χρῆ ἐν τῷ μάχεσθαι τὰ πλείστα τε προτρέχειν τοῖς ἵπποις καὶ αὐθις ἀνθυπονοστεῖν, καὶ οὕτω πάλιν καὶ πάλιν ποιοῦντας διὰ τῆς τοξείας μάχεσθαι· τοὺς δὲ τὰ δόρατα φέροντας ὀπισθεν αὐτῶν βραδεί ποδὶ στείχειν, ἴν', εἴ που γένηται τοῖς τοξόταις πλέον τοῦ δέοντος πρὸς τὰς ὀπισθεν παρασυρῆναι, δέχωνται τούτους, ἅμα δὲ καὶ τὸν εἰς χεῖρας τούτων ἴσως ἐλθόντα Κελτὸν πλῆττειν. Ἐπεγορήγει δὲ ὀψιλῆ τούτοις τὰ βέλη

partium. Semel iterumque Latini postea quoque cursum rectum et incolumem ex Italia in Illyricum habuere, frustra obstare conata Romana classe. Promoverat eam quidem Isaacius in fretum medium obviam contra naviganti Gallicæ; sed cum hanc ventus a puppi secundus valide pelleret, illam idem a prore vehemens difflaret, contra ventum et hostem pugnare simul ratio non fuit, quoniam ne Hercules quidem (quod dici solet) contra duos. Itaque cedentes necessario Romani, purum iter liberumque Italicis reliquere navibus. Ringebatur illis acceptis imperator; et erratum a Contostephano intelligens in statione apta classi suæ deligenda, tabulam utriusque oræ littoralis maritimæ, Illyricianæ, inquam, et ei adversæ Longobardicæ, cum notatis utrinque regionis utriusque portibus ad eum misit: litteris admonens quibus in locis quibusve stationibus tenere ex excubiis naves Romanas oporteret, ut eæ quocumque vento navigantes ex Italia Gallicas arcere possent. Cepit Isaacius, cum his postremis monitis acquievisset, fructum docilitatis suæ. Nam observato tempore quo trajectus novæ ab Longobardia parabatur classis, locum sibi suisque ex imperatoris consilio delectum sumpsit. Inde autem procedentibus prospero ventorum flatu Gallorum navibus multis et apparatu onustis plurimo, infestus ingruens cursu in medio, piraticas eorum quasdam incendit, plures cum vectoribus depressit. Hoc quanquam ita Isaacio successerat, tamen cum accusationes in eum Lanulphi, consonis quoque ducis Dyrrhachiensis confirmatæ querelis, insiderent in Augusti animo altius, tandem is mutato repente consilio retinendi diutius in illa maris præfectura Contostephani, accersitum quem modo memoravimus **397** Marianum Maurocatalonem ducem classis creat, Petrulæ visendæ negotio alteri mandato. Marianus in provinciam cito profectus operam navavit. Etenim deprehensas in cursu piraticas onerariasque Gallicas comeatum ingenti vi refertas cepit omnes, vigilque deinde ac certus custos Italico freto incubans omne utique Italicarum navium a Dyrrhachiensibus Baimundi castris plane deinceps commercium abruptit.

Porro imperator interim Deaboli considens in proxima vicinia claustrorum sive clisurarum, quas firmis, uti diximus, præsiis munierat, haudquam ipse vacabat opere, sed præcipuum, si recte quis æstimet, ad belli summam momentum afferbat. Præterquam enim quod impediabat utique castris eo loco positis ne ullus ex infensis sibi plurimis et rebelliones parturientibus transfugere ad Baimundum, cum eoque vires ac consilia posset jungere: subsidia etiam supplementaque creberrima recentium assidue militum in horas pene singulas suggerebat suis clisuras obtineatibus, quibus illi aucti ultra custodiam commissarum arcium, etiam ad lacessendos hostes quotidianis incursibus paratam et alacrem multitudinem habebant. Addebat eam ipsam ad rem præcepta imperator salutaria,

subtiliter persequens singula : quot simul esse deberent qui ad planitiem Dyrrhachiensem prope castra Baimundi excursuri mitterentur ; quo pugnæ genere uti eos oporteret ; quo ordine procedere ; qua forma, quove instructu in occasione pugnae dirigere aciem foret consultius ; subitis equitationibus inveli ut plurimum jubebat ; tum post impressiones acres et breves, maturis retro ferri recessibus. Inveli autem non usque ad pugnam admovendam cominus, et manus conserendas ; sed ad factum duntaxat teli, unde ni. hos sagittarum laxatis arcibus in hostem spargerent. Sic autem procurrentibus præsto esse a tergo volebat hastatos lento et firmo assectantes gradu, quo, si qua vis major arquis ingrueret ab hostili equitatu, paratus illis et tutus in medium fixi et fortis agminis receptus esset. Quod si nostri equites pugnam æquam sustinerent diutius, ne tum quidem inutilem pone traherent cohortem hastas vibrantium ; sed iis inter se mistis et confodientibus adversos Gallos, citius certiusque vincerent. Præterea multus in monendo erat jaculis ne parcerent ; quorum etiam abundantissimam suis suggeri copiam curabat, uti gladio congredique cominus haud adeo probabat. Porro jacula ipsa dicebat sine usu ferè perdi quando in cataphractorum contactos tutissime collineantur artus : utilius incomparabiliter in equos dirigi et sine impedimento vulnerabiles et nunquam sine vectoris pernicie sternendos. Armatura hæc est Gallorum equitum. Lorica ferrea contextu quodam implexuque annulorum, ac squamis vel quibusdam invicem consertis, seseque inscendentibus corpus obiens, et illud arete simul apteque ad facilitatem motus omnis, tunicæ instar intime applicitæ vestiens. Accedebat ad munimentum impenetrabilis obtentus scuti, non rotundi, sed figuræ ovalis oblongæ, latiori ab imo ambitu in acutius fastigium desinentis ; non planæ et cœquatæ superficiei, sed spatio lente intus in longum cavo latus amplectentis a parte geminæ, cujus exterior lævigata frietu et tersi nitore metalli resplendens facies, oculi ex ære prælucidi, umbone medio exstantis, vivis velut et vibrantibus fulgurans radiis percellerat intuentes contra. Jam materies non ferri cujusvis, sed chalybis quam rigidissimi 398 etiam durata tinctu et fabricum arte ad duritiem quantamvis soliditate, latebat plane tutissimum Synchroni teli acies, vel giganteis lacertis intorta, ubi ad istud tectorium offenderat innoxia utique et lebetata resiliens redibat ad mittentem. Quæ omnia

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(76) Χιτων σιδηρός. Lorica annulis et maculis contexta, nostris, *Cotte de maille*.

(77) Θυσσός. Θυσσός dicuntur σχυτάρια μεγάλα ἐπιμήκη, apud Leonem, in *Tact.* 396 cap. 5, § 5, cap. 6, § 25, 32, 37, cap. 14, § 105. Expressit Anna, lib. v, pag. 140, scuti Gallici magnitudinem, hanc formam exhibet, qualem scuto Samnitum tribuit Livius, lib. ix ; Scuti eummodi latius quam pectus atque humeri teguntur, fastigio æquali, ad imum cuneatior mobilitatis causa. Certe scuti Gallici longiorem formam fuisse auctor est Diodorus Siculus, cujusmodi fuit illius, quod Græci θυσσοῦν vocabant, quod Polyænus, lib. iv *Strateg.*, Gallis attribuit. Adit Anna ἀπὸ πλατυτάτου εἰς ὀξύ, id est latiore forma in acutam desinere, quod firmatur præterea ex Hygino, Fab. 277, dum ait, Cypri insulae figuram similem esse scuto Gallico. Quippe Cyprius, ut diserte habet Constantius Porph. lib. i *De The-*

παρακλευόμενος μὴ φείδεσθαι τούτων ὅλων, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἵππων μᾶλλον ἢ τῶν Κελτῶν ἐπιτοξάζεσθαι, τοῦτο μὲν εἰδὼς ὅτι ὄσον ἐπὶ τοῖς θώραξι καὶ τοῖς σιδηροῖς χιτῶσι (76) δύστροτοι ἦσαν ἢ καὶ παντάπασιν ἄτροτοι. Βάλλειν οὖν εἰς μάτην καὶ πάντη ἀνόητον ἦτο· ὄπλον γὰρ Κελτικὸν χιτῶν ἐστὶ σιδηροῦς κρίκος ἐπὶ κρίκῳ περιπεπλεγμένος, καὶ τὸ σιδήριον, ἀγαθοῦ σιδήρου, ὥστε καὶ βέλος ἀπώσασθαι ἱκανὸν καὶ τὸν χρωταφυλάξαι τοῦ στρατιώτου· προσθήκη δὲ τῆς φυλακῆς καὶ ἀσπίδος οὐ περιφερῆς, ἀλλὰ θυρσοῦς (77) ἀπὸ πλατυτάτου ἀρξάμενος καὶ εἰς ὀξύ καταλήγων, καὶ τάνδον ἡρέμα ὑποκοιλαινόμενος, λαίος δὲ καὶ στέλθων (78) κατὰ τὴν ἐξωθεν ἐπιφάνειαν, καὶ ἐπ' ὀφθαλμῶν χαλκοχύτῳ μαρμαίρων. Βέλος τοίνυν, καὶ Σκυθικὸν εἴη, καὶ Περσικὸν, καὶ ἀπὸ βραχιόνων ἀπορρίψει γιγαντικῶν, ἐκείθεν ἀποκρουσθὲν παλινδρομήσει πρὸς τὸν πέμψαντα. Διὰ ταῦτα τοίνυν, ἔμπειρος ὢν, οἶμαι, ὁ βασιλεὺς τῶν Κελτικῶν ὄπλων καὶ τῶν ἡμετέρων τοξευμάτων, ἀφεμένους τῶν ἀνδρῶν, τοῖς ἵπποις μᾶλλον ἐπιθέσθαι παρεκελεύετο, καὶ καταπεροῦν αὐτοὺς τοῖς τοξεύμασι παρήνει· ἅμα δὲ καὶ ἵνα τῶν ἵππων ἀποβεθηχότες εὐχείρωται γένοιτο· Κελτὸς γὰρ (79) ἀνὴρ ἔποχος μὲν ἀκατάσχετος καὶ καὶ τείχος διατιτραίνει Βαβυλώνιον, ἀποβεθηχῶς δὲ τοῦ ἵππου ἄθυρμα τοῖς ἐθέλουσι γίνεται. Γινώσκων γὰρ τὸ διάστροφον τῶν συνεφεπομένων αὐτῶ, οὐκ ἤθελε τὰς κλεισοῦρας ὑπερβῆναι, καίτοι πολλὰ σφαδάζων δημοσίαν τὴν τοῦ Βαλμοῦντου μάχην αὐτὸς ἀναδέξασθαι. Καθὰ γὰρ καὶ πάλιν πολλάκις ἡμῖν ἐδειήγητο· ἦν γὰρ πρὸς τὰς μάχας παντὸς εἴφους τομώτερος, ἄτρεπτος τὴν γνώμην καὶ παντάπασιν ἀκατάπληκτος, ἀλλὰ τὰ συμπεσόντα οὐ ἀπείργε τοῦ ἐγχειρήματος, δεινῶς αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἐκπιέζοντα.

mat. litteræ Δ speciem præfert ; est enim triangularis figuræ, quæ fuit scutorum Gallicorum, quam representant passim sigilla cereæ militum, seu equitum Francieorum diplomatibus appensa. Vide Gosselinum, in *Histor. vet. Gall.* cap. 48 ; Cluver. lib. i *German. Antiq.* cap. 44, et Marcum Zuerium Boxhornium in *Orig. Gallie*.

(78) Στέλθων. Albertus Aq. lib. ii, cap. 41 : Jam dies clarissima illuxerat, sol radiis fulgebatur lucidissimis, cujus splendor in clypeos aureos et vestes ferreas refulsit. Lib. iii, cap. 37 : In splendore clypeorum coloris aurei, viridis, rubei, cujusque generis Lib. iv, cap. 6 : Horum ferreæ vestes, clypei auro et gemmis inserti, variisque coloribus depicti. Atque inde forte colorum in insigniariis scutis origo. Vide *Dissertat.* i ad Joinvillam.

(79) Κελτὸς γάρ. Vide pag. 140.

longo usu comperta imperator oblinens animo illam suis quam reierimus imperabat in Gallos pugnandi rationem, ut equis jaculo figendis viros omitterent; quippe facile et innoxie viuendos equorum casu. Nimirum non illam ferociam, illos ignes quos in equis alti spirant, etiam excussi retinent, si qua eos vis affligerit. Gallus equo generoso armatus insidens flammea velocitate fulmineus vel Babylo-nios muros transvolet; humi depositus, quibusque obviis ludus est. Hæc igitur in hunc modum sa-pienter Augustus ex eo loco gubernabat. Cur non procederet ulterius et claustris superatis cautiones ipse cum Gallis pugnans has usurparet quas tradebat aliis, causa hæc fuit quam ex ipso audire memini cum diceret, perversa consilia sibi nota male feriatorum e suo ipsius comitatu non pauco-rum aversos a se animos habentium, effecisse ut consultum neququam putaret, id quod alioqui ave-bat unice, transitis elisuris æquo Marte totis copiis cum Baimundo experiri fortunam prælii. Et astrue-re, ni fallor, huic ejus dicto fidem possent quæ superius locis variis de bellica ipsius indole, de ardore rem gerentis in acie, de constantia præsentiaque mentis, ac vigilia consilii, in eventu pericu-love quovis, commemorata sunt a nobis. Verum, ut sæpe dictum est, hoc in quo narrando versamur tempore gestientem in discrimen pugnae decretoriae Augusti fortitudinem ejusdem sapientia continuit, cogitatione ac conscientia suspecti maleque fidi comitatus: quæ res, longe minus metu insidiarum, quam dolore ob ereptam occasionem probandæ virtutis, disruciabat ejus animum.

Στενοχωρούμενος οὖν ὁ Βαϊμούντος ἀπὸ τῆς ἠπειροῦ καὶ θαλάττης· καὶ γὰρ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ οἶον θιατῆς τῶν κατὰ τὴν πεδιάδα τοῦ Ἰλλυρικοῦ πραττομένων καθῆστο, κἀν ὄλη ψυχῇ καὶ γνώμῃ συμπαρῆν τοῖς μαχομένοις, καὶ τῶν αὐτῶν ἐκείνοις ἰδρώτων καὶ πόνων μετείχεν εἰ μὴ περὶ καὶ πλείω τις φαίη, ἐρεθίζων πρὸς μάχης καὶ πολέμους τοὺς κατὰ τὰς ἀκρολοφίας τῶν κλειτουρῶν κατατεθέντας ἡγεμόνας, καὶ ὑποτιθέμενος ὅπερ ἄχρη προσβάλλειν τοῖς Κελτοῖς. Ὁ δὲ γὰρ Μαρριανὸς τοῦ ἀναμεταξὺ Λογγιβαρδίας καὶ Ἰλλυρικοῦ πορθμοῦ τὰς καλεούθους ἐπιτηρῶν ἀπειργε παντάπασι τοὺς ἐκείθεν πρὸς τὴν Ἰλλυρικὴν διαπερῶντας, οὐ τριάμενον, οὐδὲ μυριοφόρον ὄλκίδα, οὐδὲ μυοπάρωνα δίκωπον τὸ παράπαν ξυγχωρῶν πρὸς τὸν Βαϊμούντον διαπερῆν. Καὶ αὐτῶν γοῦν τῶν διὰ θαλάττης κομιζομένων τροφίμων ἐκλειπόντων αὐτῷ, καὶ τῶν διὰ ξηρᾶς ἐπιτιθεμένων σὺν ἐμπειρίᾳ πολλῇ τὸν πόλεμον ἐώρα προβαίνοντα. Ὅπρινά γὰρ τοῦ χάρακος χορταγωγίας χάριν ἐξῆται τις ἢ καὶ τινῶν συγκομιδῶν ἄλλων, ἢ καὶ τοὺς ἔπλους εἰς ποτὸν ἐξήλωνον, ἐπιτίθεντο τούτοις οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τοὺς πύλονας ἀνήρουν, ὡς κατὰ μικρὸν τὸ αὐτοῦ δαπανᾶσθαι στρατεύμα· ἀποστειλάς πρὸς τὸν δοῦκα Δυρβαχίου Ἀλέξιον τὰ περὶ εἰρήνης (80) ἐπερωτᾷ.

idique admoventi oppugnatio dudum obsessis castris Gallicis, ut vel tantillum prodisse vallo pavulandi causa impure non esset, Romanis tam assidue imminentibus, **399** tanta arte rationeque rem gerentibus, ut ei semper ipsi subitis incursibus, tempestivis receptibus, sine suo periculo nocerent; et Gallis nullam occasionem exercendæ virtutis, nullam spem evadendæ calamitatis reliquam facerent. Qui si vel ad potum equos educere auderent castris, Romanos e præsidiis proximis haud dubie incur-santes patiebantur, creberrimis equorum virorumque captivitatibus aut cædibus. Sensit Baimundus ineluctabilem viam mali, carpique sensim ac colliquescere iteratis in horas damnis exercitum videns, ad extremum eo confugit ut missis ad Alexium ducem Dyrrbachii legatis, mentionem pacis prior in-ferret.

Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς τις εὐγενῆς τῶν τοῦ Βαϊμούντου κομήτων Γελλέλιος ὁ Κλαρέλης (81) ἐώρα τὸ ἅπαν

Sub id tempus Gulielmus Clarens, prænobilis inter Gallos comites qui cum Baimundo militabant,

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁰ ὅπως.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) Τὰ περὶ εἰρήνης. Ordericus, lib. II, pag. 824; Albertus Aqu. lib. X, cap. 41, 42, 43, 44.

(81) Γελλέλιος ὁ Κλαρέλης. Agunt de hac co-

mitionem Boemundi ad Alexium defectione Albertus Aqu. lib. X, cap. 43 et 44; et Ordericus loco citato. Addit Albertus Willelmum Claret, qui Κλαρέλης

tum illorum quæ diximus incommodorum sensu, tum pestilentiae divinitus immissæ per castra Gallica sædissime grassantis periculo commotus, cum quinquaginta equitibus ad imperatorem transiit. Excepit illum pro personæ merito benevole honorisque Augustus; et ubi ex eo de Baimundi rebus exquisivit curiosus, certiusque comperit, quam præcipiti ex loco, imo quam profligatæ jam essent ac perditæ: lame ac peste per ejus exercitum sævientibus, nulla certa aut verisimili auxilii vel levamenti spe, clarum transfugam hospitio regio dignatus, postquam multis eum beneficiis donisque cumulavit, etiam nobilissimi appellatione cohonestatum secum habuit. Interim admonetur Alexii litteris Baimundum pacem petere; ac quamquam tanto nunc meliorem esse videbat fortunam suam, tuloque se preces capitalis hostis ultima necessitate expressas posse spernere, quippe interitu ipsius ac pleno exitio partium illarum brevi, ut res erant, secuturo, facile debellaturum; tamen reputans secum nefarias insidiatorum latera semper sua obsidentium contra se voluntates, pertæsusque anxie custodiæ quam cum misero metu continuare dies ac noctes, cæca suspectorum familiarium perfidia ipsum coegerat, ex eo ferme tempore quo erat Constantinopoli profectus; nec committendum diutius ratus ut uno tempore inter hostes acerbos et cives perfidos deprehensus unus, in momenta omnia discrimen capitis subiret; ad extremum decrevit, necessitate quod aiunt in ambitionem versa, sinem repræsentare intestini atque infandi periculi, et pace cum Gallis facienda expeditionis quæ tantum non ipsi funesta fuerat, ac ne adhuc esset, periclitabatur, faustum et gloriosum exitum non repudiare dum ultro se offerat. Itaque litteris ad Alexium redditis responderi suo nomine Baimundo jubet hunc ferme in modum: *Nosti omnino quoties deceptus sim, tuis juramentis et verbis credens. Quod nisi divina Evangelii lex cuncta sibi mutuo Christianos ignoscere juberet, utique nunc non præberem faciles sermonibus tuis aures. Veram quia falli ab hominibus quam in Deum offendere, divinasque leges transgredi satius est, non rejicio petitionem tuam. Si ergo ex animo pacem cupis, et illaudabilis incepti tam successu carituri quam causam æquam initio non habuit, lædium te verum ac non fucata tenet pœnitentiæ; si, inquam, serio inducis in animum temperare in posterum a Christiano sanguine fundendo, quem hactenus tanta copia non defensionibus vestrae patriæ, non studio amplificandæ vel tuendæ religionis, sed tuæ unius meræ libidini atque ambi-*

Variae lectiones ex eod. Coislin.

⁴³ Desunt voces οὐθ' ὑπὲρ τῆς—χάριν θελήματος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

Annæ, et Widonem filium sororis Boemundi, Willemi de Gretemaisnil forte ex Mabilia, Boemundi sorore, filium, pecunia et blanditiis imperatoris corruptos, Boemundum ad sancientiam cum Alexio pacem fuisse cohortatos; in castra vero Alexii transisse illos ante initum sædus, non tradit. Willemus Claret in Franciam postea reversus pactis interfuit Alfonsum Tolosanum inter et Raimundum

στράτευμα τῶν Κελτῶν ὑπὸ τοῦ λιμοῦ καὶ νόσου (δεινὴ γάρ τις τούτους ἐπέσκηψεν ἀνωθεν) διαφθειρόμενον, τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν πραγματευόμενος μεθ' ἱππῶν πεντήκοντα αὐτομολεῖ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν τοιοῦτον ἀποδεξάμενος πυθόμενός τε τὰ κατὰ τὸν Βαϊμούντον καὶ τὴν τε ὑπὸ τοῦ λιμοῦ τοῦ στρατεύματος πτώσιν βεβαιωθείς, καὶ ὡς ἐν στενῇ κομιδῇ τὰ κατ' αὐτοὺς ἐληλάκει, αὐτὴν μὲν τῷ τῷ νωθελλισίμου τηνικαῦτα τιμᾷ ἀξιώματι, πολλαῖς δωρεαῖς καὶ χάρισιν ἀμειψάμενος. Μεμαθηκῶς δὲ διὰ τῶν τοῦ Ἀλεξίου γραμμάτων ὅτι ὁ Βαϊμούντος τὰ περὶ εἰρήνης πρὸς αὐτὸν διαπρεσβεύεται, κατανοῶν δὲ καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἀεὶ τι κακὸν κατ' αὐτοῦ διανοομένους, καὶ ὄσαι ὥραι ἐπανισταμένους ὄρων, καὶ βαλλόμενος μᾶλλον ἀπὸ τῶν ἐγκολπίων ἢ τῶν ὀθνείων ἐχθρῶν· ἐπεὶ ἐδόκει αὐτῷ μὴ ἐπὶ πλεόν πρὸς ἑκατέρους ἀμφοτέραις χερσὶ μάχεσθαι, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιησάμενος, ὡς πού τις ἔφη, βέλτιον ἔγνωκεν εἶναι τὴν μετὰ τῶν Κελτῶν εἰρήνην ἀσπάσασθαι, καὶ μὴ τὰς τοῦ Βαϊμούντου ἀπώσασθαι αἰτήσεις, ἐπτοεῖτο δὲ ἐπὶ τὰ προσωτέρω χωρῆσαι δι' ἣν ἀνω ὁ λόγος ἐνέφηεν αἰτίαν. Διὰ ταῦτα αὐτὸς μὲν αὐτοῦ που προσέμενε ἀντικαθιστάμενος πρὸς ἀμφὼ τὰ μέρη· τῷ δὲ δουκὶ Δυβράχιου τοιαῦτα πρὸς τὸν Βαϊμούντον εἰπεῖν διὰ γραμμάτων ἐπέσκηψεν· *Θίσθα πάντως δόσεις ἡπάτημαι πιστεύων τοῖς σοῖς ὄρκοις καὶ ῥήμασιν· καὶ εἰ μὴ ὁ τοῦ Εὐαγγελίου θεῖος νόμος Χριστιανοῖς ἅπαντα συγχωρεῖν ἀλλήλοις παρεκλεύετο, οὐκ ἂν πρὸς τοὺς σοὺς λόγους τὰ ὧτα ἀνέφξα· βέλτιον δὲ ὁμῶς ἀπατᾶσθαι ἢ προσκεκρονκέναι Θεῷ καὶ θείου παραβαίνειν νόμους. Διὰ τοι τοῦτο οὐκ ἀποπέμπομαι σου τὴν αἴτησιν. Εἰ μὲν οὖν ἐν ἀληθείᾳ τὴν εἰρήνην καὶ αὐτὸς βούλει, μυσταχθεὶς τὸ ἄτοπον οὐδὲρ ἐπεχείρησας ἔργου καὶ ἀτέλεστον, καὶ οὐκ ἔτι αἵμασι Χριστιανῶν ἐκχεομένοις χαίρεις ἐθέλεις, οὐθ' ὑπὲρ τῆς σφῶν πατρίδος, οὐθ' ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν, ἀλλὰ σοῦ γε καὶ μόνου χάριν θελήματος, ἐπεὶ βραχὺ τὸ ἀναμεταξὺ ἡμῶν διάστημα ἐστίν, αὐτὸς παραγενοῦ μεθ' ὅσων ἂν βούλη· καὶ εἰτετὰ σφῶν ἡμῶν θελήματα εἰς ταυτὸν συμβαῖεν ὡς ἡ σύμβασις ἔξει τῶν πραγμάτων, εἰτε καὶ μὴ. Καὶ οὕτως, ὡς εἴρηται, ἀβλαβῆς πρὸς ἰδίαν ἐπαναστρέψεις παρεμβολῆν.*

D εμβολῆν. **400** inducis in animum

Barcinonensem comites sancitis, an. 1125, ut est in Historia comitum Tolos. Catelli, lib. II, pag. 190. Nam Willelmus Raimundi vel Alfonsi vassallus, seu cliens erat, propter comitatum et marchionatum provincie, in quo situm est castrum de Claret, infra Bailliviam Sistarici, ut est in veteri charta an. 1510. transiit illud postmodum in familiam de Agouto.

tioni temere ac ludibundus impendisti, age quoniam non magno spatio distamus, ne gravare convenire huc ad me cum quot quibusve comitibus voles. Exponemus commodius inter nos coram quid velimus quisque, breviusque sic multo ac facilius coire compositio poterit. Quod si quæ res obstiterit, quominus ea concludatur, tum tu incolumis et liber in tua te castra recipies.

Ταῦτα ἀκούσας ὁ Βαϊμοῦντος, ὁμήρους τῶν ἐπι- A
φινῶν ἠτήσατο δοθῆναι οἱ ἐφ' ᾧ τούτους παρὰ τῶν
αὐτοῦ κομήτων ἐλευθέρους ἐν τῇ ἰδίᾳ κατέχεσθαι
παρεμβολῇ, μέχρις ἂν αὐτὸς ἐπαναστρέψῃ· ἄλλως
γὰρ μὴ ἀποθαρραίνει τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα
Ἐλευσιν. Μεταπεμφάμενος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸν
Νεαπολίτην Μαρίνον, καὶ τὸν ἐπ' ἀνδρία περίκλυ-
τον Φράγγον Ῥογέρην, ἀνδρας φρενήρεις, καὶ τῶν
Λατινικῶν ἐθνῶν ⁴⁶ ἐν πείρᾳ καθεστηκότας πολλῇ,
καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Εὐφορβηνόν (γενναῖος δὲ
οὗτος καὶ χεῖρα καὶ γνώμην, καὶ μηδέποτε κατὰ τι
τῶν αὐτῷ ἰσχυρὰ τοῦ βασιλέως ἐπιτεταγμένων δι-
ημαρτηκῶς), καὶ Ἀδράλεστον τινὰ τῆς Κελτικῆς
γνώμης [Ἰσ. γλώσσης] εἰδήμονα, τούτους, ὡς εἴρη-
ται, πρὸς τὸν Βαϊμοῦντον ἀπέστειλεν, ἐπισκήψας
παντοίως αὐτὸν μετελθεῖν καὶ πείσαι αὐτόμολον B
ἀφικέσθαι πρὸς τὸν αὐτοκράτορα· ἐφ' ᾧ ἀπαγγέλλαι
ἄπερ ἂν βούλοιο καὶ ζητοίῃ ἐξ αὐτοῦ, κἂν μὲν
ἀρσεντὰ δόξῃ τῷ αὐτοκράτορι, ἐξ ἀνάγκης αὐτῶν
ἐπιτεύξεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἀβλαβῆ αἰῶνις εἰς τὴν οἰκείαν
παλινοστῆσαι παρεμβολήν. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς
ἐκείνους ὁμιλήσας ὁ βασιλεὺς, ἐκείθεν ἀπέλυσεν.
Οἱ δὲ τὴν πρὸς τὸν Βαϊμοῦντον φέρουσαν ὤδουσαν.
Ὅς, τὴν τούτων πυθόμενος Ἐλευσιν καὶ δεδιὼς μὴ
τὴν τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ πτώσιν κατανοήσαντες
τῷ βασιλεὶ τὰ περὶ τούτων ἀπαγγέλοιεν, ἔποχος
πρόβρω τῆς παρεμβολῆς αὐτοῖς ἀπήντησεν. Οἱ δὲ τὰ
τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν ἀπεστομάτισαν, ὡς
οὐκ ἐπιλέλησται πάντως ὁ βασιλεὺς, φησὶν,
τῶν ὑποσχέσεων καὶ τῶν ὀρκῶν ὧν ἐποιήσω, οὐ C
σὺ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ τότε διεληλυ-
θότες κόμητες· καὶ ὀρᾶς πάντως ὡς οὐκ εἰς
καλὸν τὰ τῆς παρεμβολῆς τῶν ὀρκῶν ἐκε-
νων ἀπέδωκε σοι. Τούτων ὁ Βαϊμοῦντος ἀκούσας,
Ἄλλοι, ἔφη, τῶν τοιούτων λόγων. Εἰ δέ τι ἕτερον
παρὰ τοῦ βασιλέως διεμηρῦθη μοι, τοῦτο μαθεῖν
ἐθέλω. Καὶ οἱ πρέσβεις πρὸς αὐτὸν· Ὁ βασιλεὺς,
τὴν σὴν τε καὶ τοῦ ὑπὸ σέ στρατεύματος σωτηρίαν
βουλούμενος, ταῦτά σοι δι' ἡμῶν ἀποφθέγγεται.
Ὅλιστα πάντως ὅτι πολλὰ μογήσας οὐτε τὴν ⁴⁷ Δεβ-
ραζην κατισχεῖν οἴδεις τε γέγονας, οὐτε σπαντῶ
αὐτῶν τοῖς ὑπὸ σέ ἀγυθόν τι προσενήνοχας. Εἰ γοῦν
μὴ παντελῆ ἀπώλειαν ἑαυτοῦ τε καὶ τοῦ ὑπὸ σε
τοῦ βούλει πραγματεύεσθαι, ἴθι πρὸς βασι-
λείαν μου, ἀδελῶς ἀποκαλύψας ἅπαν τὸ σοὶ βου-
λητόν, καὶ ἀκουσόμενος αὐθις τὰ ἡμῶν δοκοῦν-
τι. Καὶ εἰ μὲν ἐς ταυτὸν αἰ ἀμφοτέρων γνῶμαι
ἐνδράμοιεν, θεῶν χάρις, εἰ δ' οὐ, ἀσινῆ σε αὐθις
πρὸς τὴν οἰκείαν πέμψω παρεμβολήν. Ἀλλὰ
καὶ ἔσοι τῶν ὑπὸ σέ πρὸς τὴν τοῦ ἀγίου τάφου
προσκύνησιν ἀπιέναι βουλήσονται, δισωθήσονται
ταῖς ⁴⁸ παρ' ἐμοῦ· ἔσοι δὲ τὴν πρὸς τὴν χώραν

His auditis Baimundus obsides petiit ex numero
illustrium qui mature representati darentur in
custodiam comitum Gallorum, ab ipsis in suis
castris asservandi, quoad in ea Baimundus ipse ex
imperatoris rediret; absque ista cautione iturum
se unquam ad imperatorem pernegans. Neque id
recusavit imperator. Statim enim ad se vocatos
Neapolitanum Marinum et fortitudine inclytum
Francum Rogerium, prudentes viros et Latinicarum
consuetudinum peritissimos, præterea Constanti-
num Euphorbenum manu et consilio promptum
hominem, pariterque industrium ac strenuum,
quem Augustus a se adhibitum ad multa, semper
navasse probasseque fidam ac felicem operam me-
minerat, postremo Adralestum quemdam linguæ
Gallicæ peritum ad Baimundum misit: dato illis
negotio ut si quid adhuc ille dubitaret, nihil omit-
terent agendo dicendoque quod utile putarent ad
persuadendum ei ut ad imperatorem se utique
conferret. Nam et si æque poteret futurum haud
dubie sciret se voli compotem statim futurum; et
si quid obstinaret quod concedere non posset impe-
rator, tuto cum vellet libereque recessurum in
castra propria. Eos ad se venire certior factus
Baimundus, vereri cœpit ne ii, si reciperentur
in castra Gallica, miserum eorum statim anim-
adverterent facile, ac mox imperatori renun-
tiarent. Ergo illis obviam in equo prodiens,
longe a castris occurrentes audivit cum hæc im-
peratoris, prout erant jussi, nomine dicerent:
*Recordaris profecto promissionum et juramentorum
illorum quibus non tu solus, sed omnes quoque qui
tunc transiere comites vos obstrinxeratis nobis. Nunc
vero nisi dissimulas præsentem fortunam tuam, ex-
periris plane quam nunquam ulli recte cedat juris-
jurandi contempta religio. Sic inchoantes haud
docilis auditor carminum talium mature Baimundus
interpellans: Vos vero, inquit, si ab imperatore aliud
assertis, tempus est promere; nam horum quidem quæ
exorsi estis abunde est. Cui legati: Hæc, inquit,
imperator tibi per os nostrum loquitur. Scis plane quam
nihil conatu sumptuque contra me immenso profeceris;
401 quippe qui ne unam quidem Dyrrhachiensem
arcem totis annis viribus opibusque tuam facere
valueris, nec tibi tuorumve ulli fructum ullum la-
boris insani paraveris. Si jam igitur vel zero sapiens
supremum exitium tui tuorumque uno salubri con-
silio declinare vis, accede sis ad majestatem meam
quidque a me cupias exprome, auditurus a me vicis-
sim quid mihi videatur. Ac si quidem voluntates
nostræ conceniant, Deo gratias nulla mora pacis
erit. Sin minus, at te certe securum ac tutum in*

Variorum lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁶ ἐθνῶν. ⁴⁷ τὴν πόλιν. ⁴⁸ διασωθήσονται. Lege διασωθήσονται.

castra remittam tua; tuorum vero quicumque adorandi sancti sepulcri desiderio tenebuntur, eos ego cunctos illo perducendos meo sumptu meorum ductu curabo; patriam autem cogitantes viatico instructos et donis cumulatos domum dimittam. Ad ea Balmundus: Nunc demum, inquit, sentio missos esse ad me ab imperatore viros idoneos ad mecum de re communi rite tractandum, mente illius referenda, meaque cognoscenda. Fidem igitur mihi plenam a vobis volo fieri, non contemptim excipiendum me quando ad Augustum veniam, verum ultra sex stadia occursuros mihi honoris causa familiares necessarioque ejus ac consanguineos intimos. Ubi autem eo pervenero ac limen Augustalis subiens attigero, imperatorem ipsum e regio solio resurrecturum mihi, sicque honorifice suscepturum nulla habita conventionum olim inter nos tractatarum ratione: nec juris id sibi sumpturum ut quoniam me illi aliquando subditum atque obnoxium professus sim, modo velit rationem exigere gestorum, examini que suo ac judicio subicere: sed potius in omnibus me habiturum pro homine meæ plane potestatis perfectæque libero, ac jus integrum habente agendi

A αὐτῶν ἀναχώρησιν ἐλῶνται, θαψιλῶν τῶν ἐξ ἐμοῦ ὄψεων ἀπολαύσαντες πρὸς τὰ οἴκοι ἀπολυθήσονται. Καὶ ὁ πρὸς αὐτούς: Νῦν ἔγνω ὄντως παρὰ τοῦ βασιλέως σταληναὶ ἀνδίας ἱκανοὺς εἰπεῖν τε λόγον καὶ δεξασθαι· αὐτῶν παρ' ὑμῶν πληροφορίαν λαβεῖν εἰς τὸ παρτελῆς μὴ ἀτίμως ὑποδεχθῆναι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος· ἀλλὰ πρὸ ἐξ σταδίων τοὺς γνησιωτάτους τῶν καθ' αἶμα προσωκειωμένων αὐτῶ τὴν ἐμὴν ποιήσασθαι προὔπαντησιν· περὶ δὲ τὴν βασιλικὴν σκηπὴν πελάσαντα ἅμα τῷ τὰς πύλας εἰσεῖναι καὶ αὐτὸν τῆς βασιλικῆς ἐξαρταστάντα περιωπῆς ἐντίμως με ὑποδέξασθαι, καὶ μὴ ὅ ἠντιναοῦν⁴⁹ ἀναφορὰν τῶν προγεγονυῶν συμφωνιῶν γεγονέναι μοι· ἢ ὅπως εἰς κρῖσιν ἀγαγέσθαι με. ἀλλ' ἐλεύθερον ἄδειαν ἔσχόντα⁵⁰ κατὰ τὸ ἐμοὶ βουλευτὸν εἰπεῖν ὅσα καὶ βούλομαι, πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ τὸν βασιλέα τῆς ἐμῆς κρυπῆσαι χεῖρας, καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ (82) τῆς κληρῆς αὐτοῦ παραστῆσαι με, καὶ μετὰ δύο χλαμύδων (83) τὴν εἰσοδὸν ποιησάμενον μηδὲ ὅπως εἰς προσκίρησιν κάμψαι γόνυ ἢ τράχηλον τῷ αὐτοκράτορι. Τούτων ἀκούσαντες οἱ

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁴⁹ οἱαντιναοῦν. ⁵⁰ ἔχοντα.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Πρὸς τῇ κεφαλῇ. Vide Notata ad Cinnami, lib. II, n. 17, et Dissertat. XXVII, ad Joinvillam.

(83) Μετὰ δύο χλαμύδων. Interpres ad verbum, cum duplici chlamyde. At chlamys hoc loco sumitur pro milite sagato. Instabat porro Boemundus, ut sibi liceret in conspectum Alexii admitti in comitatu duorum militum, seu equitum, Galli dicerent, avec deux cottes d'armes; qua loquendi formula utitur Froissartes, IV vol. cap. 77: Car à la bataille de paravant, il avoit perdu trente-trois cottes d'armes de son lignage; hoc est, 33 milites, seu chevaliers, ex sua cognatione. Monstreletus, II vol. an. 1450: Et furent pris plusieurs autres capitaines, et gentilshommes Anglois portans cottes d'armes. Solis quippe militibus, vel saltem nobilibus, sagum militare deferre licebat. Unde Masuerus in Practica, tit. De talliis, n. 19, nobilitatis esse argumentum dixit, si ipse nobilis, et alii prædecessores sui, consueverant portare vestes en devise, id est, saga militaria armorum insignibus distincta, cujusmodi vulgo Franci nostri 397 loricati superinduebant. Quod vero ejusmodi sagis militaribus ab invicem discernerentur milites, et per ea innotescerent, cognitiones nostris cognossances, Anglis cognizance, vulgo saga ista appellabantur, quemadmodum Græcis δαίγματα dicebantur, signa clypeorum. Vegetius, lib. I, cap. 18, de militibus: Diversis coloribus diversa in scutis signa pingebant, ut ipsi nominant, δαίγματα, sicut etiam nunc moris est fieri. Oraculum Leonis imp. de Andronico Comneno tyranno, qui Agnetem Philippi regis Franciæ filiam uxorem duxerat:

Ὁ τῷ ξένῳ δαίγματι συγκεκραμένος.
Id est, ut monemus in Notis ad Cinnamum, qui familiæ extraneæ se commiscuit. Matthæus Paris. an. 1230: Cum viderent hostes Christi armis, vexillis, et cognitionibus picturatis, quas bene noverant, cum derisionibus superbire, ubi cognitiones picturatae sunt saga ipsa armis et insignibus distincta. Willelmus Brito, lib. II Philipp.

Quæque armaturæ vestis consueta supremo Serica, cuique facit certis distinctio notis.

C Willelmus Guiart in S. Ludovico, ubi de Manfredo Siculo rege occiso:

En la chace est Mainfroi tué,
Mes onc uns hom ne pot à dire
Pour certin qui le pot ocire,
Car le jour de celes nuisances
Porta estranges connoissances.

Id est, ea die qua cæsus est, Manfredus non suum ac solitum, sed alterius sagum induerat, ne agnosceretur. Et infra, ubi de Henrico Cosentino, qui Caroli regis arma induerat in prælio, in quo Conradus fusus est:

Et premerain pour le conduire
Est le prens Henri de Cosances,
Cel jour porta les connoissances
Du roy, parquoy plustost peri.

D Nam regibus, quoties in prælia procedoant, alesse solebant egregii et fortissimi milites, iisdem quibus ille, induti sagis, tum ut essent ad ejus custodiam in ipso prælio specialiter deputati, ut loquitur Rigordus an. 1215, ubi de pugna Bovlnensi, tum etiam ne in regem, si ex sago et insignibus singulariter agnosceretur, tota prælii vis incumberet. Idem Guiartus de Stephano de Longo Campo, uno ex iis qui Philippum Augustum in eo prælio comitabantur:

Tost après, ce dist la Chronique,
Fut d'un cop. qui li fut rué,
Estienne de Longchamp tué,
Qui le jour avoit fait merveilles,
Ses armes estoient pareilles,
A celles du roy proprement.

Quæ quidem de sago militari intelligenda sunt; nam alia hujus usus in nostrate Historia præstant exempla. Vide Dissertat. I ad Joinvillam.

ἀνωτέρω σηλωθέντες πρέσβεις, τὸ μὲν ἐξαναστῆναι τοῦ βασιλικοῦ θρόνου αὐτὸν οὐ προσεδέξαντο· ἀλλὰ καὶ ὡς περιττὴν τὴν αἰτησιν ἀπεπέμφαντο. Οὐ μόνον ἔξ τούτου ἀπεδοκίμασαν, ἀλλὰ καὶ τὸ μὴ κλίναί γόνυ μήτε τράχηλον εἰς προσκύνησιν τῷ βασιλεῖ. Πρὸς δὲ τὸ τίνας τῶν πορρωτέρω συγγενῶν αὐτοῦ μεταβῆναι· διάστημα ἰκανὸν καὶ οὕτως τούτων προσδέξασθαι πρὸς τὸν βασιλέα εἰσελευσόμενον χάριν οἰκονομίας καὶ θεραπείας τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς τὸ σὺν δυοῖν χλαμύσιν εἰσελθεῖν· ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ τῆς χειρὸς τούτου τὸν βασιλέα ἐφάψασθαι καὶ στῆσαι πρὸς τῷ ἄνωθεν μέρει τοῦ βασιλικοῦ σκίμποδος, οὐκ ἀπεπέμφαντο. Μετὰ τὸ ταῦτα ῥηθῆναι διέστησαν οἱ πρέσβεις ἀπελθόντες, ἐνθα ἡτοίμαστο ἡ τούτων ἀνάπαυσις, φυλαττόμενοι ὑπὸ σεργεντίων (84) ἑκατὸν, ἵνα μὴ νυκτὸς ἐξεληλυθότες, τὰ περὶ τὸ στρατεύμα κατασκοπήσαιεν, καὶ οὕτω καταφρονητικώτερον πρὸς αὐτὸν διατεθῆσονται. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, μεθ' ἱππέων φριακασίων καὶ τῶν κομήτων πάντων κατέλθεν οὗτοι; *¹ δηλωθεῖσι ἀνδράσι τῇ προτεραίᾳ ὠμίλησε, καὶ οὕτως τοὺς ἐκκρίτους ἐξ τὸν ἀριθμὸν συμπαραλαβὼν, ἀπεισι πρὸς τοὺς πρέσβεις, τοὺς ὑπολοίπους αὐτοῦ που καταλιπὼν ἀπεκδέχεσθαι αὐτὸν ἐκεῖθεν ἐπανελθόντα. Περὶ γοῦν τῶν προλεχθέντων αὐθις διασκεπτομένων, ἐπεὶ ὁ Βαϊμοῦντος ἐνίστατο, κόμης τις τῶν λίαν ὀφηλῶν Οὐδὸς (85) τὴν κλήσιν πρὸς τὸν Βαϊμοῦντον ἔφη, ὡς Οὐδεὶς ἀφ' ἡμῶν τῶν μελλόντων μετὰ τοῦ βασιλέως συνάψαι τὸν πόλεμον, οὐπω ἐπληξέ τινα διὰ δόρατος, ἔα τοίνυν τὰ πολλὰ, τὴν εἰρήνην (86) τῆς μάχης ἀλλάξασθαι *² χρή. Δόγων οὖν πολλῶν ἐξ ἑκατέρων κινήθων, βάρως ὁ Βαϊμοῦντος εἶχεν, ὕβρισθῶν εἰ μὴ πάντα γένοιτο ὅποσα φθάσας ἐπεζήτησε τοὺς πρέσβεις. Τῶν δ' ἐπί τισι συγκατατιθεμένων, ἐφ' ὧν δὲ ἀνανεούτων, πείθεται ὁ Βαϊμοῦντος, καὶ τὴν ἀνάγκην ὅφασι φιλοτιμίαν ποιησάμενος, ὄρκον ἐξ αὐτῶν ἐζήτησε ὥστε ἐντίμως ὑποδεχθῆναι, καὶ εἰ μὴ τοῖς θελήμασιν αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτωρ ἀννεύσειεν, ἀσινῆς πρὸς τὴν ἰδίαν ἐκπεμφθῆναι παρεμβολήν. Τῶν οὖν ἀγίων Εὐαγγελίων προτεθέντων, ὁμήρους ἐζήτησε παραδοθῆναι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Γίδῳ καὶ φυλάττεσθαι παρ' αὐτοῦ μέχρις οὐ αὐτὸς ὑποστρέψοι. Οἱ δὲ πρέσβεις εἰς τοῦτο κατανεύσαντες, ὄρκους ἂν καὶ αὐτοὶ ὑπὲρ τῆς τῶν ὁμήρων ἀσφαλείας ἀντεπέζητουν. Κατανευκῶς δὲ πρὸς τοῦτο ὁ Βαϊμοῦντος καὶ ὄρκους εὐδὸς καὶ λαβὼν, τοὺς μὲν ὁμήρους τὸν τε σεβαστὸν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

*¹ οὐ τοῖς. *² ἀντιλέξασθαι.

Car. Dufresnii Du Caugii notæ.

(84) Σεργεντίων. Laudat hunc Annæ locum Cujacius ad l. 7, Cod. de jure fisci lib. x, ubi quos vulgo appellamus *sergeants* et *serians*, seu apparitores, a *Cæsaribus* deducit. Sed vox est pura puta Gallica, vel potius a Latio deducta, *servire*, nostris *servir*. Apparitores enim famuli sunt quodammodo judicum, cum eorum decreta exsequuntur; unde in edictis principum et regum nostrorum *servientes* dicuntur, qua appellatione indignantur etiam bellatores pedites, et milites infimi ordinis, quod equi-

loquendique quoa et quantum libuerit. Volo præterea spondeatis imperatorem arrepturum meam manum, et ad caput sui reclinatorii daturum mihi locum, bonique consulturum ut ego ad eum cum duabus chlamydibus ingrediens, nec genu flectam ei venerandi causa, nec collum inclinem. Ex his legati annuerunt quædam, recusarunt cætera; nam nec assurrecturum Baimundo venienti Augustum e regali solio, spondere se unquam exceperunt posse; negaruntque se in id assensuros quod addebat, petens licere sibi, ut imperatorem accedens salutandi causa nec genu nec collum flecteret. Cætera sane recepere: nempe occursum officiosum cognatorum Augusti, et ingressum ad eum cum duplici chlamyde, tum contactum manus Baimundi ab imperatore faciendum; postremo ut astare ipsi liceat ad superiorem partem lecti regii. His dictis utrimque discessum est, legatis eo divertentibus ubi paratum ipsis hospitium erat, apposita custodia satellitum centum, cum mandato prohibendi ne digredientes prætextu aliquo legati per eam noctem ad castra propius accederent, quo in 402 ibi loco res essent speculaturi ac videlicet ubi deploratissimum eorum statum surpassent oculis, contempturi Baimundum et acturi cum illo rigidius. Postridie Baimundus cum equitibus trecentis et comitibus universis progressus in eum locum ubi pridie cum imperatoris legatis egerat, relicto illic comitatu cætero, jussuque sese opperiri dum rediret, electos ex omni suorum numero sex e præcipuis secum ad legatos ducit. Ibi resumpta hesternæ disceptatio est; instanteque Baimundo ut cunctæ a se propositæ conditiones acciperentur, comes quidam ex valde præstantibus, Ubus sive Hugo nomine, sic Baimundum alloquitur: *Nullus adhuc nostrum qui huc veneramus cum imperatore præliaturi quemquam hasta percussit; omitte ista tot verba; pax prælio mutanda est.* Multa hinc excepit alternatio altercatioque sermonum, indignante Baimundo ac contumeliæ loco ducente quod non pariter omnia quæ petierat a legatis concederentur; legatis porro ipsis in eo perseverantibus ut quædam utique negarent, indulgerent cætera. Tandem persuasus Baimundus est, et necessitate in ambitionem versa, D quod dici solet, consensit in conditiones oblatas. Juramento igitur interposito firmari sibi petiit a legatis quæ promiserant. Horum hæc erat summa:

tibus vel armigeris 368 deservirent, seu potius militarent. Sunt igitur *σεργέντιοι* hoc loco pedites. Sed hæc nota.

(85) Οὐδὸς. Hugo Baduellus, de quo supra.

(86) Τὴν εἰρήνην. Consentit Ordeicus, pag. 824, dum proceres Francos ab Alexio corruptos Boemundum alloquentes inducit: *Fac igitur, quæsumus, pacem cum imperatore, antequam comprehendaris, vel morte condemneris.*

fore ut perhonorifice ipse exciperetur ab imperatore; ac si is se audito postulatis annuere suis recusaret, liberum et tutum in sua sibi castra recessum daret. In id jusjurandum a legalis datum prolatis in medium sanctis Evangeliiis. Quia vero Baimundus obsides dari jubebat in manus fratris sui Gidi, custodiri que ab ipso usque ad suum reditum, jusjurandum de incolumitate ipsorum a Baimundo vicissim petitum est et ab eo sine mora præstitum. Quo cavebatur ut sebastus Marinus, Adralestus, et Francus Rogerius, Gido in pignus fidei asservandi traditi, statim atque Baimundus a colloquio imperatoris, seu facta, seu infecta pace redisset, illæsi ac securi remitterentur ad imperatorem. Cæterum antequam iter Baimundus ad Augustum una cum Euphorbeno Constantino Catacalone capesseret, cum necessarium putaret mutari auram castris, diuturna in loco uno constantia fœtentibus, eam rem arbitrio legatorum detulit, petitque ab iis exquisita videlicet officiositate ut id probarent. Sic inæqualis et in omnem æquæ infinita natura Gallorum est, ab acerbitate interdum summa ad remississimam facilitatem momento desiliens, ita ut qui modo præsentissimus elatissimo supercilio terram se minabatur concussurum universam, mox humilitate demississima usque ad pulverem subsidat: ubi præsertim in ingenia robusta fortisque ac fixæ sententiæ viros incidit. Legati oblatam potestatem usurpantes præfinitum spatium stadiorum duodecim, ultra quod transferri castra non permitterent; **403** acquiescentique Baimundo et præscriptos non excessurum limites aienti, addiderunt, se quoque, si vellet, ituros cum ipso et inspecturos locum: quo ad id etiam annuente, datis illi statim ad custodes clisurarum litteris, prohibuerunt ne qua deinceps incursione Gallos infestarent. Tunc Euphorbenus Constantinus Catacalo petita impetrataque a Baimundo venia ingrediendi Dyrrhachii ad breven duntaxat moram, celeriter Isaacii sebastocratoris filio Alexio convento, quid ipse sociique simul missi duces cum Baimundo transegissent, exposuit, omnium adhuc penitus ignaro. Etenim propter machinam quam imponi toti per circuitum coronæ murorum urbis imperator jusserat, nemo Dyrrhachiensium despectare a longo tempore potuerat quid in Gallorum castris gereretur. Tabulæ erant summis additæ mœnium plinnis, nullo commissæ devinctæve clavorum nexu, sed pendentes in incertum et ad quemvis impulsu fluctuare aptæ; quod sic erat de industria paratum, ut si quando Latini scalis applicitis in muri crepidinem ascensum conati pertigissent, ibi pedem figere nequirent ullo certo loco: sed tremulos et lapsantes tactu primo asseres experti, utique desperato ingressu resilirent: nisi sese ipsos, una cum male fundatis quibus insistere auderent plaveis, abripi pessum intra civitatem

A Μιρίνον, και τὸν καλούμενον Ἀδράλεστον, καὶ τὸν Φράγγον Ῥογέρην, παραδίδωσι τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Γίδῳ, ἵν' ὀπηνίκα ἢ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰρηνικῶς σπονδὰς ποιήσειεν, ἢ εἰ μὴ τούτο, ἀβλαβεῖς ἐκεῖθεν κατὰ τοὺς ὅρκους αὐτοὺς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐξ-αποστείλῃ. Μέλλων τοίνυν τῆς πρὸς τὸν βασιλέα μετὰ τοῦ Εὐφορβηνοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Κατακαλῶν φερούσης ἄψασθαι, ἐπεὶ δυσωδία πολλὴ διὰ τὸ περὶ τὸν αὐτὸν τόπον, καιρὸν ἱκανὸν τὸ ὑπ' αὐτὸν στράτευμα χρονοτριβῆσαι γέγονεν, βουλόμενος μεταθεῖναι τὸ στράτευμα, μηδὲ τοῦτο ἀνευ τῆς αὐτῶν βουλῆς ἐθέλειν γενέσθαι ἔλεγεν. Τοιοῦτον γὰρ τὸ Κελτικὸν γένος ἀνώμαλον καὶ ἐφ' ἑκάτερα ἐν ὄξει καιροῦ ῥοπῇ μεταφερόμενον· καὶ ἔστιν ἰδεῖν τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα ποτὲ μὲν ἀυχρῶντα τὴν γῆν κλονήσειν ἅπασαν, ποτὲ δὲ ὑποπειπωκότα καὶ μέχρι κοινίας αὐτῆς καταγόμενον, καὶ μᾶλλον ὀπηνίκα στεροτέρως ἐντύχοι φρονήμασιν. Οἱ δὲ πλείω τῶν δέο καὶ δέκα σταδίων οὐ συνεχῶρον μεταθεῖναι τὸ στράτευμα. Καὶ εἰ τοῦτο βούλει, πρὸς τὸν Βαϊμούντον ἔλεγον, συνελυσόμεθα καὶ ἡμεῖ; ὀφόμενοι τὸν τόπον. Κατανεύσαντος δὲ καὶ πρὸς τοῦτο τοῦ Βαϊμούντου, παραχρῆμα διὰ γραμμάτων τοῖς τὰς κλεισούρας φυλάττουσιν ἐδήλωσαν, ὥστε μὴ ἐκδρομὰς ποιούμενους καταθλάπτειν αὐτούς. Ὁ δὲ Εὐφορβηνὸς Κωνσταντίνος ὁ Κατακαλῶν ἠτείτο αὐτὸς τὸν Βαϊμούντον παραχωρηθῆναι οἱ τὴν εἰς τὴν Δυρράχιον ἀπέλευσιν. Κατανεύσαντος δὲ τοῦ Βαϊμούντου, γοργῶς τὸ Δυρράχιον ὁ Κατακαλῶν καταλαμβάνει, καὶ τὸν φυλάσσοντα τὴν πόλιν Ἀλέξιον τὸν υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος ἀναζητήσας, ἀπήγγειλε τὰ πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος διαμνηυθέντα πρὸς αὐτὸν τε καὶ τοὺς συγκατελθόντας μετ' αὐτοῦ λογάδας τῶν στρατιωτῶν. Καὶ γὰρ οὐκ ἔδύναντο τοῦ τείχους προκύπτειν διὰ τὴν γεγενημένην ἀνωθεν παρὰ τὰ κρήδεμνα τοῦ Δυρράχίου μηχανὴν τοῦ αὐτοκράτορος· σάνιδες γὰρ τινες περὶ τὰς ἐπάλξεις τοῦ κάστρου εὐμηχάνως ἐτέθησαν, ἐπὶ τούτῳ αὐτῷ κατασκευασθεῖσαι ἀνήλωτοι, ὥστε τοὺς Ἰσῶς ἀπὸ τῶν Λατίνων διὰ κλιμάκων ἀναρρίχασθαι περικυμένους, ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων ἐπιβαλεῖν, μὴ ἐστηριγμένους ἴστασθαι, ἀλλὰ σὺν αὐταῖς σάνιδι διολισθαίνειν τηνικαῦτα καὶ πίπτειν ἐντὸς καθά γε εἴρηται. Τούτοις οὖν ὁμιλήσας ὁ Εὐφορβηνὸς καὶ τὰ τοῦ βασιλέως μηνύματα ἀπαγγείλας καὶ θάρσους ἐμπλήσας αὐτούς, ἐρωτήσας τε τὰ περὶ τοῦ κάστρου, καὶ διαγνοὺς τὰ κατ' αὐτοὺς ἀρίστης τετυχηκέναι οἰκονομίας ὡς τῶν πρὸς χρεῖαν αὐτάρκως ἔχοντας, καὶ παρ' οὐδὲν τὰς τοῦ Βαϊμούντου λογιζομένους μηχανὰς, καταλαμβάνει τὸν Βαϊμούντον τὴν ταφρείαν ἐνθα προεῖπε ποιησάμενον, καὶ ἐνωθεὶς αὐτῷ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης εἶχετο· οἱ δὲ ἐπίλοιποι τῶν πρέσβειων κατὰ τὰ προὑπεσχημένα μετὰ τοῦ Γίδου κατελείφθησαν. Μανουὴλ δὲ τὸν Μοδηνὸν πιστότατόν τε καὶ εὐνοῦστατον τῶν αὐτοῦ θεραπόντων ὑπάρχοντα προαποστέλλει πρὸς τὸν βασιλέα τὴν πρὸς

Varia lectiones ex cod. Coislino.

¹³ αὐτοῦ.

αὐτὸν τοῦ Βαϊμόντου ἀπαγγέλλοντα ἔλευσιν. Ἐπει δὲ ἀγγεῖον τῆς βασιλικῆς ἐγεγόνει σκηνῆς παρεσκευά-
στο καὶ τὰ τῆς αὐτοῦ ὑπαντῆς, καθὼς οἱ πρέσβεις
τούτω συνέθεντο. Εἰσελθόντος δὲ τούτου, ἐκτείνας
τὴν χεῖρα ὁ βασιλεὺς καὶ τῆς ἐκείνου ἀψάμενος
χειρὸς, καὶ τὴν συνήθη τοῖς βασιλεῦσι προσαγόρευ-
σιν ποιησάμενος, ἐγγὺς τοῦ βασιλικοῦ παρεστήσατο
θρόνου.

rem, abundare adhuc ipsis ad victum ac belli usum quæ opus essent, contemnereque eosdem nunc
maxime ac plane nihili ducere machinas omnes conatusque Baimundi, cum his ad Baimundum re-
diit qui jam commodum sua castra transtulerat eum in locum de quo fuerat prius eum inter lega-
tosque conventum. Huic se adjungens Euphorbenus iter cepisset ad imperatoris castra, tribus aliis
sociis suis, prius legatis, nunc obsidibus, prout erat constitutum, in Gidi potestate relictis. Porro
ipse jam pergens præmisit ad Augustum e via Manuelem Modenum hominem sibi fidissimum nun-
tium adventus Baimundi; qui ubi ad certum ab Augustali spatium proventus eundo est, obvius
habuit juxta pacta conventa familiares imperatoris. Deinde Baimundus admittitur, Augusto extensa
manu sua manum ejus prehendente, hisque eum verbis ac modo salutante quo imperatores solent
mox etiam invitante ut prope Imperatorium astaret solium.

Ἦν δὲ τοιοῦτος ὁ ἀνὴρ οἷος, ὡς βραχεὶ μὲν εἰ-
πεῖν, οὐδεὶς κατ' ἐκείνον ὠφθη ἐν τῇ τῶν Ῥωμαίων
γῆ, οὔτε βάρβαρος οὔτε Ἕλληνας· θάμβος γὰρ ἦν
ὀφθαλμῶν ὀρώμενος καὶ φημιζόμενος, ἐκπληξίς κατα-
μέρος δὲ ὑπογράψαι τὸ τοῦ βαρβάρου εἶδος. Τοιοῦ-
τος μακρὸς ἦν τὴν ἀναδρομὴν τοῦ σώματος ὥστε
εἰς πῆχυν ἓνα μικροῦ τοὺς μακροτάτους ὑπερελαύ-
νειν, τὴν γαστέρα συνεσταλμένος καὶ τοὺς ⁸⁴ λαγό-
νας, καὶ τοὺς ὠμούς· εὐρύς· καὶ τὰ στέρνα πλατὺς
καὶ τοὺς βραχίονας κρατερός· καὶ τὴν ὄλην ἐξιν τοῦ
σώματος οὔτε περιεπιτισμένος ⁸⁵, οὔτε περιθρόμε-
νος ταῖς σαρκὶν ⁸⁶, ἀλλ' ὡς ἄριστα κεκραμένος, καὶ
οἷον εἰπεῖν κατὰ τὸν Πολυκλείτειον κανόνα ἐνηρμο-
σμένος· τὰς χεῖρας ἀδρός καὶ τῶν ποδῶν τὰς βάσεις
στερρός· καὶ τὸν αὐχένα καὶ τὰ μετὰφρενα εὐπαγῆς.
Ἐποκεκυφώς δὲ μετρίως τῷ ἀκριδῶς αὐτὸν περι-
εργαζομένῳ ἐφαίνετο· οὐ τῶν νωτιαίων σπονδύλων
τι πεπονθότων τῆς ῥάχεως, ἀλλ' οὕτω μετρίως ἐκ-
γενετῆς, ὡς εἶκοι. τὴν διάπλασιν ἐσχηκε. Τὸ χρῶμα
καὶ τὸ ἄλλο μὲν σῶμα λευκότατον, τὸ δὲ πρόσωπον
μετὰ τοῦ λευκοῦ ἐπυρσοῦτο, καὶ ἡ κόμη ὑπέξανθος,
ἀλλ' οὐμενοῦν μέχρι τῶν μεταφρένων αἰωρουμένη
κατὰ τοὺς ἄλλους Βαρβάρους· οὐ γὰρ ἐτριχομά-
νει (87) ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ κουρίας ἦν μέχρι τῶν ὠτων.
Τὸ δὲ γένειον εἴτε πυρσὸν εἴτε ἄλλο τι χρῶμα εἶχεν,
οὐκ ἔχω λέγειν· ὁ ξυρὸς γὰρ ⁸⁷ ἐπεξήλθεν αὐτὸ καὶ
τιτάνου παντὸς ἀκριδέστερον· ἰδοῦκε δ' οὖν εἶναι
καὶ τοῦτο πυρσόν. Τὸ βλέμμα γλαυκόν καὶ ἄμα-
θυμὸν καὶ ἐμβρίθειαν ὑποσημαίνον. Καὶ ἡ ῥίς αὐτῷ

Is vir cui, ut multa paucis congam, nullum ea
tempestate neque Græcum neque Barbarum Ro-
mana terra parem vidit: ejus famæ ingenti, qua
late procul percellebat animos, species præsentis
admirabilis rapiens coram oculos exactè responde-
bat, **404** talis fere aspectu ac forma fuit. Longo
surgebat excursu statura corporis; adeo ut proce-
rissimos quosque uno ferme altior cubito transcen-
deret. Ventrem et ilia contractior, latus humeros,
spatioso et coæquato pectore, lacertis torosus; tota
corporis habitudine nec strigosa, nec gravata fluxu
carnium, sed optimo inter obesitatem et maciem
temperamento, velut Polyclæti manu cujusdam ex
idea præcellentissimæ artis fictus atque tornatus:
majusculis et succo vivido solidis manibus; recte
fundatis pedibus et robuste vestigium obtinentibus;
cervicis armorumque apta compages, et tum succi
plena, tum dignitatis. Trunci status, si quis atten-
deret curiosius, e rectissimo inclinari paulisper in
prorum videbatur: non ullo vertebrarum aut spinæ
dorsi vitio, sed propt apparebat, quod ab ætate
tenera institutis moderantium in istum esset habi-
tum ad specimen modestiæ formatus. Color reliquo
corpore candidissimus. Facies in niveo rubebat.
Capilli subflavi, eatenus promissi ut aures legerent,
non etiam more gentis humeros flagellarent, neque
enim insaniebat istam insaniam comæ studentium.
Barba ejus coloris esset non possum dicere, genæ
quippe ac mentum ejus acie novaculæ ad cutem raso

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁴ τὰς. ⁸⁵ περιεσφγμένος (sic). ⁸⁶ τῇ σαρκί. ⁸⁷ γοῦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Ἐτριχομάνει. Nam Normanni cæteri, ut et
Franci, teste Orderico Vitali lib. viii: *Capillos a
vertice in frontem discriminabant, longos crines
veluti mulieres nutriebant, et summopere curabant.*
Idem an. 1092: *Ex tempore militares viri mores
paternos in vestitu et capillorum tonsura derelique-
runt, quos paulo post burgenses et rustici, et pene
totum vulgus imitati sunt.* Et lib. ii: *In nutrimento
autem comarum, mulierum sequaces æstimantur.*
Gallos veteres et Francos comam nutritivisse palam

est ex Cedreno, pag. 453, et ex iis que notant
Salmasius ad Solinum, Gosselinus in *Histor. veter.*
Gall. Hotomannus et Matharellus in *Franco-Gall.*
contra quam Græci, qui caput tondebant, ut est in
Epist. Adriani PP. ad Carol. M. ex iis quas edidit
Gretzerus. Angli etiam ea tempestate comam nutrie-
bant, quo nomine ab Anselmo Cantuariensi archi-
episcopo non semel carptos auctor est Eadverus,
lib. i, iii et iv *Hist. Novor.* et ex eo Willelmus Mal-
mesburiensis.

superficiem habebant quovis gypso æviorem; conjectura tamen est rufam et hanc fuisse. Glaucus aspectus, iræ atque acerbitalis non bene latentium vi submissa minax. Nasus libere ærem ducens meatibus largiusculis; sic enim erat opus ad comode inferendam efferendamque spiritus copiam quantam ad eventilandum cor flagrantissimum pulmo prælargus anhelaret, nude illa instituto naturæ proportionem et significationem mutuam habent, magnitudo narium et vastitas pectoris. Emicabat, lateor, universa ex specie suave quiddam, nisi crebris undecunque simul erumpentibus terroris quasi fulgoris, blandus ille radius frangeretur. Itaque amabilitatem tenuem majori odiositate obruente, tam ille giganteus status, quam torvitas quædam frontis arduæ, ac quasi ad vim expeditorum tacita minacitas artuum, universo conspectu ferum hæud dubie quidpiam et illætabile spirabat; ut arrisus ejus, mihi quidem, nihilo videretur amœnior aut blandior, quam aliorum irata facies jurgantium, adeo non mavors solum ejus, sed qualiscunque amor etiam, militaris in eo atque armatus apparebat: ita tamen ut sentiret suavitatem existere totam a natura formaque corporis, vim sævam atque immanem a barbaro intus habitante allari animo. Erat is non malignitate solum cumulatissimus plurima, verum artibus quoque ad hanc exercendam omnibus abundans; nihil eo versutius, nihil promptissima consilii accommodatione magis expeditum ad conversiones omnium temporum. Nunquam illi occasio ansam imparato daret; nunquam quod cuivis petitioni opponeret scutum deerat. Sermo ejus tractantis accuratus; responsiones omni undique circumspeditione præmunitæ, et adversus vel acerrimam censuræ vigiliam cujusvis, sua, prehensione locum præbente nulli, prudentia tutissimæ. Denique hic talis ac tantus fuit, ut uni omnium qui tunc erant hominum imperatori Alexio secundus, uni duntaxat illi fortuna, vi dicendi, consilio, cæterisque naturæ dotibus esset inferior: plane invictissimus futurus, nisi eum ætas sua, rerumque ac spei rationes cum patre meo commisissent. Qui quidem meus pater ei tunc sibi astanti, pro ea qua valebat festiva peritiam sermonis ad usum quemcunque **405** figurandi, refricavit primum quasi aliud agens obiter atque oblique memoriam præteritorum: quæ cum morsu conscientiæ, et recordatione successuum minus felicium, displiceret Baimundo, mature is interpellavit ingratham orationem, nec ultra unam alteramque periodum sivit excurrere: cum et ipse prope par artifex, non minus ætate declinaret, quam ingeniose petebatur; et quæ obscure ac generatim intendebantur, universim quoque ac dissimulanter depelleret: illud subinde admonens, nequiquam advenisse se disceptaturum de rebus istis, alioquin esse sibi etiam permulta in illis temporibus negotiisque de quibus conqueri et expostulare jure posset suo, quæ quoniam divinæ ductu Providentiæ huc modo de pace tractaturus venerit, majestati ejus condonaret permitteretque nunc omnia. Tunc imperator: Vetera igitur sane delinquamus. Te vero, Baimunde, si bona fide mecum in amicitiam convenire vis, primum omnium subjicere mihi, et dominum principemque me tuum agnoscere ac profiteri oportet, tum illud ipsam nepoti tuo Tancredo mandare per litteras ut et ipse præstet; præcipereque serio eidem ut Antiochiam juxta pacta conventa prius inter nos jurata, ducibus a me missis aut mittendis tradat. Postremo inducas in animum et sancte spondeas velim cætera te omnia quæ olim mihi promiseras, de cætero religiose servaturum facturumque summa constantissimæque fide.

Cum hæc et alia ejus generis plura dixissent vi-

A καὶ ὁ μυκτῆρ ἐλευθερον ἔπειναι τὸν ἀέρα. Συνηγόρει δὲ τῷ μυκτῆρι διὰ τῶν στέρνων, καὶ διὰ τοῦ μυκτῆρος τὴν τῶν στέρνων εὐρύτητα· ἡ γὰρ φύσις διεξόδους ἐδεδώκει διὰ τῶν ρινῶν τοῦ ἀπὸ τῆς καρδίας παφλάζοντος πνεύματος. Ἡδὲ δὲ τι καὶ ἐνεφαίνετο τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, ἀλλὰ τοῖς ἀπανταχόθεν φοβεροῖς ὑπεθραύετο· ὄλος γὰρ δι' ὄλου τοῦ σώματος ἀμείλικτος ἦν καὶ θηριώδης ὁ ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ μεγέθους, ἀπὸ τοῦ βλέμματος, δοκεῖ μοι, καὶ ὁ γέλως αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις ἐμβρίμημα ἦν. Οὕτως εἶχε ψυχῆς τε καὶ σώματος, οἷς καὶ τὸν θυμὸν ἐν τούτῳ κορύσσεισθαι καὶ τὴν ἔρωτα, καὶ ἀμφοτέρους ὄρῃν πρὸς πόλεμον. Τὸ δὲ φρόνημα αὐτῷ παντοδαπὸν καὶ πανούργον, καὶ πρὸς ἅπαντα λαθὴν διαδιδράσκον· αἱ γὰρ ὀμιλίαι τούτῳ ἀκριθεῖς, καὶ τὰς ἀποκρίσεις ἐδίδοον πανταχόθεν ἀπεριδράκτους. Καὶ τοιοῦτος ὢν καὶ τοσοῦτος, μόνῳ τῷ αὐτοκράτορι ἀλώσιμος ἦν, καὶ τύχῃ καὶ λόγοις καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς ἀπὸ φύσεως πλεονεκτηήμασιν. Ἀναμνήσας οὖν ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸν τῶν προτέρων ἐπιτροχάδην καὶ συνεσκιασμένως πῶς αὐτῷ παραστήσας, ἐτέραν λόγου περίοδον ἐποίησατο. Ὁ δὲ τὴν ἰδίαν συνείδησιν ἔχων ἐλέγχουσαν, ἐπιτηδείως τὰς πρὸς τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐξέφυρεν ἀνθυποφορὰς, τοῦτο μόνον φάμενος, ὡς Οὐχὶ περὶ τῶν τοιούτων ἀνακρίνεσθαι ἐλήλυθα. Εἶχον γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς ⁸⁸ πολλὰ λέγειν. Τοῦ Θεοῦ δὲ ἐν ταυτοῖς με συνελάσαντος, πάντα τοῦ λοιποῦ τῷ σῷ ἀνατίθῃμι κράτει. Ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸς αὐτόν· Τὸ μὲν παραληλυθότα ἐατέον τὸ νῦν, σὺ δὲ εἰ βούλει **C** σπείσασθαι μεθ' ἡμῶν, πρῶτον μὲν ἓνα τῶν ὑπὸ τὸν ἐμὸν κράτος χρῆ σὲ γενέσθαι, εἶτα δηλώσαι περὶ αὐτοῦ τε τούτου τῷ σῷ ἀνεψιῷ Ταγγρῆ, ἐπισκῆψαί τε αὐτῷ, τοῖς ἐξ ἐμοῦ ἀποσταλείσι παραδοῦναι τὴν Ἀντιόχειαν κατὰ τὰς γεγυνοίας ἐξαρχὴν συμφωνίας ἡμῶν ⁸⁹, εἶτα καὶ τ' ἄλλα πάντα ὅσα συμπεφώνηται ἡμῖν, τηρῆσαι νῦν τε καὶ μετέπειτα.

D Ταῦτα τοῦ βασιλέως καὶ ἄλλα πλείω πρὸς αὐτόν

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ πρὸς αὐτά. ⁸⁹ ἡμῶν.

εἰπόντος τε καὶ ἀκούσαντος, ἐπεὶ ὁ αὐτὸς ἐκεῖνος ἦν ὁ Βαϊμοῦντος καὶ οὐκ ἠλλοίωτο, ἔφη ἀδυνάτως ἔχειν τὴν τριαύτην ὑπόσχεσιν ποιήσασθαι. Καὶ δὲ ἄλλα τινὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀπαιτούμενα ἤτειτο τὴν πρὸς τὸ ἴδιον στράτευμα ἐπανάζευξιν κατὰ τὴν γενομένην συμφωνίαν παρὰ τῶν πρέσβεων. Ὁ δὲ βασιλεὺς φησιν πρὸς αὐτὸν ὅτι Κρείττονα ἐμοῦ οὐκ ἔχω τὸν μετὰ ἀσφαλείας σε διασώποντα. Καὶ ἅμα τῷ λόγῳ τοῖς ἡγεμόσι παρῶν ἐπέταττε τοῦ στρατεύματος, ἐτοιμάσαι τοὺς ἵππους αὐτῶν, ἐφ' ᾧ τῆς πρὸς τὸ Δυρράχιον φερούσης ἀψασθαι.

Τοῦτο ὁ Βαϊμοῦντος ἀκούσας ἐξελθὼν ἐπὶ τῷ πρὸς τὴν ἀποσταγμένην αὐτῷ ἀπιέναι σκητῆν, τὸν ἐμὸν Καίσαρα Νικηφόρον τὸν Βρυέννιον τῷ τοῦ Πανυπερσεβάστου τότε τιμητὸν ἀξιωματι ἐζήτησε θεάσασθαι. Ὁ δὲ ἐξελθὼν καὶ πᾶσαν πειθῶ λόγων κινήσας, ὅποιος ἐκεῖνος ἐν δημηγορίαις καὶ διαλέξεσιν ἀπαράμιλλος, πείθει τὸν Βαϊμοῦντον τοῖς πλείστοις συνθέσθαι τῶν παρὰ τοῦ βασιλέως ῥηθέντων. Κρατήσας εὖν αὐτὸν τῆς χειρὸς εἰσάγει πρὸς τὸν βασιλέα. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ἐνωμότως καὶ μετὰ τῆς οικείας προαιρέσεως κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ τὴν συμφωνίαν ἐπλήρωσεν. Ἔλαχε δὲ τὰ συμπεφωνημένα οὕτως (88).

Prodit ille, totamque explicans quam summam habebat dicendi vim, sermonum ejus familiarium et publicarum ad conciones orationum experimentis abunde probatam, ad tractandum adhibet ferocem animum, omnique ex parte Baimundum ambit atque urget leniter, sua illa qua pollebat incomparabili efficacia suavitate, donec molliendis quibusdam, indulgendis aliis, perfecit tandem ut plerisque eorum quae Augustus petierat acquiescere jam paratus esset Baimundus. Quo satis vir meus perspecto, comiter apprehensum manu Baimundum introducit 406 ad Augustum. Convenit statim inter ambos, et nostridie ex utriusque sententia conclusa concordia est, instrumento publico Baimundi verbis rite concepto, cujus exemplum hic deinceps describimus :

Ἡ μὲν προτέρα συμφωνία, ἣτις δὴ καὶ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ γέγονε πρὸς τὸ Θεοστεφὲς κράτος σου ὅπταν μετὰ τῆς πολυπληθοῦς ἐκείνης στρατιᾶς τῶν Φράγγων εἰς τὴν βασιλίδαν πόλιν ἐπιδηδήμηκα διαβαίνων ἀπὸ τῆς Εὐρώπης εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπὶ τῇ τῶν Ἱεροσολύμων ἐλευθερίᾳ, ἐπειδὴ κατὰ τινὰς περιπεταίας πραγμάτων ἠθέτηται, ἐκεῖνη μὲν σχολασάτω καὶ μὴ ἔχέτω τὸ ἐνεργὸν ὡς τὸ ἄκυρον ἀποφερομένη διὰ τὴν τῶν πραγμάτων περίστασιν· καὶ ἐξ ἐκείνης οὐ χρὴ κατ' ἐμοῦ δίκαιόν τι ἔχειν τὴν βασιλείαν σου, κἀντεῦθεν ἰσχυρίζεσθαι περὶ τῶν ἐν ἐκείνῃ συμπεφωνημένων τε καὶ ἀναγεγραμμένων. Πόλεμον γὰρ ἀραμένου μου κατὰ τοῦ σου Θεοπροβλήτου κράτους καὶ παραλύσαντος τὰ συμπεφωνημένα, συμπαραλέλυται τούτοις καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ σου κράτους κατ' ἐμοῦ αἰτιάματα. Νῦν δὲ οὖν ὡσπερ ἐκ μεταμελείας ἐρχόμενος καὶ ὡσπερ ἄλιεὺς πληγεὶς καὶ ἀπενεγκάμενος νοῦν καὶ μόνον οὐχὶ τῷ δόρατι τῷ σου νονεχέστερος γεγονώς καὶ τῆς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἤττης καὶ τῶν πολέμων ἀναμνηθεὶς εἰς

cissim audivissentque inter se imperator et Baimundus, tandem hic illius sermones parum ad suas spes ac rationes accommodatos animadvertens (quippe qui mordicus in proposito haereret, nec cupiditati atque ambitioni suae detracti quidquam ibi superbis illis dominandi regnandique votis patretur), sic, quasi desperata compositione, Augustum alloquitur : Quoniam quae promitti praestarique a me tibi postulas, uti deditioem Antiochie, et alia pleraque, ea ejusmodi esse sentio quae nec polliceri nec representare possim unquam, age juxta fidem mihi per tuos legatos a te datam, annue mihi securum in castra mea reditum. Cui Augustus : Prolixum vero, inquit, Baimunde, annuo quod petis; ac quoniam ad te tuto secureque deducendum neminem me ipso aptiorem habeo, agite (vertit vultum a Baimundo qui cum secreto loquebatur, ad duces exercitus astantes palamque ipsis contenta voce sic edicit, agite, inquam, equos expedite, mox nobiscum Dyrrhachium versus profecturi. His auditis Baimundus cum ad designatum paratumque sibi tabernaculum se reciperet, meum Caesarem Nicephorum Bryenium panhypersebasti titulo ac dignitate jam tum ornatum videre obiter expetiit.

Primum omnium, conventio tractatusque ille quem cum a Deo coronata majestate tua tum transigi, quando in comitatu numerosissimi illius exercitus Francici ex Europa transgrediens in Asiam Hierosolymorum liberationem, Constantinopoli transivi, ut quibusdam rerum et negotiorum ab eo tempore incurrentium vicibus abrogatus est, ita pro abrogato planeque antiquato nunc habeatur : nec ex eo tua majestas jus sibi posthac ullum sumere, eique ad spem ullam inniti valeat, ob ea quaecunque ac qualiacunque cauta, excepta, scripta, jurata, quomodocunque ibi promissa aut memorata. Et enim bello exinde a me adversus tuam a Deo promotam majestatem moto gestoque revocata illa, irritaque ac cassa declarata censei pars est : nec causam aut titulum praebere ullum tibi posse legitimum contra me accusatione ulla querelave veniendi. Integer ergo nunc pleneque juris mei ultro tibi me sisto, velut piscator ictus vel sero profitens poenitentiam quam concepi veram, ex certa mea

Variae lectiones ex cod. Coislín.

⁸⁸ αὐ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(88) Ἐλάχε δὲ οὗτος. De pace firmata inter Alexium et Baimundum agunt praeterea Fulcherius Carnot. lib. II, cap. 57; Albertus Aq. lib. X, cap. 44;

Ordericus et Mathæus Paris an. 1109; vetus scriptor, tom. IV *Hist. Fr.* pag. 95.

prudētiaque sententia, erroris hactenus errati a me, in te violando lacessendoque: quod nullo meo lucro aut operæ pretio, gravi damno jacturaque fecisse confiteor; ac malo mulctaque illa domitus accedo, factus experiundo sapientior, et acceptis cladibus quasi contactu salutari hastæ tuæ a priori mea imprudentia sanatus, atque inflexus salubri concilio ad hanc tecum de novo et de integro conventionem et compositionem ineundam. Qua primo profiteor me lizium hominem sceptri tui fore, hoc est, ut loquar clarius, servum ac subditum: quandoquidem et tu me sub manum tuam trahere et hominem tuum lizium facere vis. Talis igitur ero deinceps post secundam hanc conventionem, quam in omne tempus observare volo: Deumque in id testem ac sanctos ejus omnes invoco atque adhibeo, quos cæterorum quoque hic scriptorum arbitros et seque-
407 stros sumo legoque. Homo, inquam, fidelis obnoxiusque sum tuæ majestatis et amantissimi tui filii imperatoris domini Joannis Porphyrogeniti; atque ut talis armabo dexteram contra quemcunque infestum aut infensum majestati tuæ, sive is Christiani sit generis, sive alienus a religione nostra, quales nos vulgo solemus paganos appellare. Itaque illud modo solum ex priori transactione inter nos conclusa, licet alioqui abrogata retraho de utriusque consensu, tuo, inquam, meoque, atque in hunc locum transfero, confirmans profitens ac velut abrogatum renovans, primoque constituens fore me servum et lizium hominem majestatis utriusque vestrum: neque ullam unquam futurum tempus quo huic voluntati promissionique meæ contrarium quippiam admittam, suspiciam, geram, clam, palam, dissimulanter, aut ex professo, quacunque ex causa, modoque qualicunque, quo vere sciens prudensque transgressæ hujus hodiernæ solemnis promissionis reus sim et merito possim argui. Et quoniam accipio nunc in jus ac dominium meum regionem paulo post nominatim exprimendam hoc ipso in scripto, sitam in partibus Orientis, cujus

A ἐτέραν συμφωνίαν μετὰ τοῦ κράτους σου τράπωμαι ταυτηνί, ὥστε λιζιον (89) γενέσθαι τοῦ σκήπτρου σου ἄνθρωπον, καὶ ἵνα σαφέστερον εἴποιμι καὶ φανερώτερον, οὐκ ἐτήν καὶ ὑποχείριον, ἐπειδὴ καὶ σὺ ὑπὸ τὴν σὴν δεξιάν ἐμέ ἐλκεῖν βεβούλησαι καὶ ἄνθρωπόν σου ἐθέλεις ποιήσασθαι λιζιον. Ἔσομαι τοίνυν ἀπὸ τοῦ νῦν κατὰ τὴν δευτέραν ταυτηνί συμφωνίαν ἦν καὶ φυλάττειν εἰς ἀεί βούλομαι καὶ ἐπόμνυμι Θεόν τε καὶ πάντας τοὺς ἁγίους αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἐπιμάρτυσι τούτοις τὰ συμπεφωνημένα καὶ γράφεται τε καὶ λέγεται. Ἄνθρωπος πιστὸς τῆς σῆς βασιλείας καὶ τοῦ περιποθήτου σου υἱοῦ καὶ βασιλέως κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου, καὶ ὀπλίσομαι τὴν δεξιάν κατὰ παντός ἀνθισταμένου τῷ κράτει σου, εἴτε τοῦ Χριστιανικοῦ γένους ἐστὶν ὁ χεῖρας ἀνταράμενος, εἴτε καὶ ἀλλότριον τῆς ἡμετέρας αὐλῆς οὗ; παγάνους ἡμεῖς ὀνομάζομεν. Ὡστε ὅπερ καὶ τῷ προμνημονευθέντι συμφώνῳ περιείχετο, καὶ ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν συνήρσα, τῇ τε βασιλείᾳ ὑμῶν καὶ ἐμοί, τῶν ἄλλων ἀνηρημένων τοῦτο μόνον ἐκείθεν ἔλκω καὶ ἰσχυρίζομαι καὶ ἀπρ'ἔξ ἔχομαι, τὸ, δοῦλον τῆς βασιλείας καὶ ἀμφοτέρων εἶναι καὶ λιζιον καὶ ἄνθρωπον, ὥσπερ καταλυθὲν ἀνανεούμενος. Καὶ οὐ δ' ἂν εἴτε γένοιτο, εἰς ἀθέτητον τούτου ἐλεύσομαι, οὐδέ τις αἰτία ἐστὶ ἢ τρόπος φανερός τε καὶ ἀφανής καθ' ὃν ἐγὼ παραβάτης τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν νῦν συμπεφωνημένων φανήσομαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ λαμβάνω τὰ νῦν τὴν ῥητῶς (90) ἐνταυθοῖ τὴν δηλωθησομένην χώραν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀνατολῆς διὰ χρυσοδούλλου λόγου τῆς βασιλείας σου, ἐν ᾧ καὶ τὸ κράτος τὸ σὸν ὑποσημαίνεται δι' ἐρυθροδαφούς ὑπογραφῆς. Ὁ δὲ χρυσοδούλος ὁ λόγος καὶ ἀμοιβῆτος γεγονώς ἐπεδόθη μοι, δέχομαι μὲν τὰς δοθείσας χώρας ὡς ἀπὸ τῆς βασιλείας ἡμῶν δεδωρημένας, καὶ τὸ ἐνδύναμον ἔχων τῆς δωρεᾶς ἐκ τῆς χρυσοδούλλου γραφῆς. Ἀντίθεσιν τῶν τοσούτων χωρῶν καὶ πόλεων δίδωμι τὴν πίστην τὴν ἐμαυτοῦ πρὸς τὴν ὑμῶν βασιλείαν, σοῦ τε τοῦ μεγάλου αυτοκράτορος κυροῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ τοῦ τριποθήτου υἱοῦ σου τοῦ βασιλέως

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸¹ χρυσοδούλος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(89) Λιζιον. *Vassalus Ligius*, nostris vox nota. Joan. Cinnamus; lib. II: Καὶ λιζιον αὐτὸν ἐποίησαντο. Idem, lib. V: Καὶ δοῦλος, οὐ βίξ τὸν ζυγὸν ὑποδύς, — ἀλλὰ δοῦλος ἐθελοδούλος: ἐρμηνεύει δὲ σοι τοῦτο τὸ λιζιον. Ejusmodi servos, δοῦλους ἐν ἑρκείοις apposite vocat Pachymeres, lib. VI, cap. 6, quos lib. V, cap. 10, λιζιους appellat: Ἄλλως δὲ καὶ παρέσπα, καὶ ἰθίους ἐπολεῖ, λυσίους (scrib. λιζίου.) εἶπεν ἂν τις, ἐκείνων τὰς εὐμενεῖας; ubi ἴδιος ἰλεῖν sonat ac *solidus homo*, in eo hominio quod recitatur in Vita beati Odegarii episc. Barcinonensis: *Juro ergo Robertus Tarraconensis princeps tibi Domino meo Odegarrio ejusdem civitatis archiepiscopo, quod ab hac die et deinceps fidelis homo et solidus ero tibi et Ecclesie tuæ.* Jacobus I, rex Aragonum in Constitutionibus Catalunniæ mss. quæ exstant in bibliotheca Thuana, fol. 61: *Duplex est homagium, videlicet homagium solidum, et non solidum. Homagium solidum est quasi gerens legalitatem et fide-*

litatem: nam homo solidus adversus omnes gerit fidelitatem Domino suo, et ita in homagio solido nullus excipitur, etc. Homagium autem non solidum est, quando aliquid excipitur faciendo homagium, cum dicitur: Facio tibi homagium, excepta fidelitate, quam debeo Domino meo solido, etc. Ligium a ligando dictum sunt qui putant; quo sane videtur alluisse Willelmus Brito, lib. II Philipp.

Esse tenebatur homo ligius atque fidelis.

Et tanquam Domino jurando jure ligari.

Et Dudo, lib. II *De morib. et gest. Norm.*: *Dedit omnem terram suæ ditionis filio suo Willelmo, atque inter manus Willelmi adolescentis manus suas mittentes principes configavit illi conjurationis sacramento.* De aliis vocis etymis consulendus Brodæus in *Consuet. Paris.* interim dum alius de his disputandi sese offerat locus.

(90) Ῥητῶς. Nominatim, expresse. Occurrit sæpius apud Harmonopolium.

κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἦν ἀμετακίνητον καὶ ἀτάλευτον καθέξειν ἐπισχνοῦμενος καθάπερ ἀγκυραν ἀσφαλῆ. Καὶ ἵνα ἐπαναλάβω τὸν λόγον σαφέστερον καὶ τὴν ἰδιότητα φυλάξαιμι τῶν ἐγγράφως συμφωνούντων, ἰδοὺ ἐγὼ Βαϊμοῦντος^α υἱὸς Ῥομπέρτου Γισκάρδου συμφωνῶ μετὰ τοῦ κράτους ὑμῶν καὶ τὴν συμφωνίαν ἀρραγῆ τίθημι φυλάττειν πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν, τουτέστι, σέ τε τὸν αὐτοκράτορα Ῥωμαίων κῦρ^β Ἀλέξιόν, καὶ τὸν βασιλέα καὶ υἱόν σου τὸν Πορφυρογέννητον, καὶ τὸ λίκιον ἀνθρώπων ἀνόθευτόν τε καὶ ἀπαραποίητον ἕως ἂν ἐμπνέω καὶ μετὰ τῶν ζώντων συναριθμῶμαι καὶ ἐξοπλισαίμην τὴν χεῖρα κατὰ τῶν ἐντεῦθεν ἀναφανησομένων ἐχθρῶν ὑμῶν καὶ τῆς βασιλείας τῆς ὑμετέρας τῶν ἀεισεβάστων σεβαστῶν βασιλέων τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας καὶ ἐνθα ἂν καὶ προσταχθείην ὑφ' ὑμῶν μετὰ πάσης τῆς περὶ ἐμὲ στρατιᾶς ἐπροφασίστω· ἐκδουλεύσω κατὰ τὴν παρισταμένην χρεῖαν. Καὶ εἰ τινες ἂν καὶ εἶεν δυτημενῶς ἔχοντες πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος εἰ μήπου τοῖς ἀθανάτοις ἀγγέλοις ἰσταζοῖντο ἂν καὶ εἰσὶ τοῖς ἡμετέροις δόρασιν ἄτρωτοι, ἢ ἀδαμάντινά τινε περικείνται σώματα κατὰ τούτων πάντων ὑπεραγωνισαίμην τῆς βασιλείας ὑμῶν. Καὶ εἰ μὲν ὕγιως ἔχω τοῦ σώματος καὶ ἐλευθεριάζω πολέμου τινὸς βαρβαρικοῦ τε καὶ Τουρκικοῦ αὐτὸς ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ἀγωνιοῦμαι καὶ τὸν ὑπὲρ ὑμῶν πόλεμον μετὰ τοῦ ξυνεπομένου στρατεύματος. Εἰ δὲ ἢ νόσῳ βαρεῖα πεδουμαι οἷα πολλὰ τὰ ἀνθρώπινα, ἢ πόλεμος ἐπικείμενος πρὸς ἐαυτὸν ἔλκει με, τότε δὴ, τότε ὑπισχνοῦμαι διὰ τῶν περὶ ἐμὲ γενναίων ἀνθρώπων μου τὴν δυνατὴν ἐξαποστέλλειν βοήθειαν, ὡς ἐπανασωζόντων ἐκαίνων τὸ ἐμὸν ἔλλειμμα. Ἡ γὰρ ὀρθὴ πίστις ἦν σήμερον πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν· τοῦτο ἐστὶ τὸ, ἢ δι' ἐμαυτοῦ ἢ δι' ἑτέρων, καθάπερ εἴρηται, ἀνακρωτηριαστα τηρεῖν τὰ τῆς συμφωνίας, ὀρθὴν τε πίστιν φυλάττειν διόμνυμι· καὶ καθόλου καὶ κατὰ μέρος, ὑπὲρ τοῦ ὑμετέρου κράτους καὶ τῆς ὑμετέρας ζωῆς ταυτησὶ λέγω τῆς κάτω τε καὶ γῆινης· ὑπὲρ γὰρ τῆς τοιαύτης ὑμῶν ζωῆς, σιδηροῦς τις ἀνδρίας καὶ σφυρήλατος γεννοίμην τοῖς ὄπλοις, ἀλλὰ μέχρι καὶ τῆς τιμῆς τῆς ὑμετέρας, καὶ μέχρι βασιλικῶν ὑμῶν μελῶν ἐκτείνω τὸν ὄρκον, εἰ τις αὐτοῖς ἐπιβουλεύεται κάκωσις παρὰ τινῶν ἀλιτηρίων ἐχθρῶν, οὗς δυνατὸν ἐστὶν ἐμὲ καταλύειν καὶ ἀπείργειν τοῦ κακοῦ ἐγχειρήματος· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάσης χώρας τῆς ὑμετέρας καὶ πόλεως μικρᾶς τε καὶ μεγάλης καὶ νήσων αὐτῶν, καὶ ἀπαξοπλῶς, ὅποση τις ἐστὶ γῆ τε καὶ θάλασσα ὑπὸ τῆς ὑμετέρας σκῆπτρα ἐξ αὐτοῦ δῆπουθε τοῦ Ἀδριαντικοῦ πελάγους καὶ μέχρι πάσης ἀνατολῆς καὶ κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης Ἀσίας ἐνθα τὰ τῶν Ῥωμαίων ὄρισματα ἦν. Ἐτι συμφωνῶ καὶ ἔσται τῶν συμπεφωνημένων μάρτυς καὶ ὑπήκοος ὁ Θεὸς μηδεμίαν μηδέποτε χώραν τετραγμένην ὑπὸ τὰ ὑμέτερα σκῆπτρα εἴτε νῦν εἴτε πρότερον, εἴτε πόλιν ἢ νῆσον κρατεῖν τε καὶ ἔχειν. Καὶ ἀπλῶς ὅποσα

A investitura mihi confertur per Bullam Auream majestatis tuæ, a te rubramento subscriptam. Quæ quidem Bulla non gratis mihi est tradita, sed commutata pro re quapiam a me vicissim exhibenda; ita ego nunc accipio terras et ditiones illas a tua majestate irrevocabili vi prædictæ Bullæ Aureæ attributas mihi, ut in remunerationem atque in pretium tot illarum tantarumque regionum et urbium, opponam obligemque fidem ac fidelitatem meam majestati utriusque vestrum; tuæ, inquam, magni imperatoris domini Alexii Comneni, et desideratissimi filii tui principis domini Joannis Porphyrogeniti spondens et pollicens immotam eam inconcussamque retenturam, velut firmam anchoram. Atque ut clarius exponam mentem meam, et proprietatem servem, legitimasque usurpem formulas eorum qui rite fidelitatem alicui suam scripto authentico profitentur: en ego Baimundus Roberti Giscardii filius, fidelitatem et subjectionem profiteor vestræ majestati, hoc est, tibi imperatori Romanorum domino Alexio, et principi ac filio tuo Porphyrogenito; et spondeo me vobis lizium omnem verum ac sincerum fore, quandiu spiritum ducam, et cum vivis numerabor, armaturumque manum contra omnes qui ex hoc tempore sese proferent hostes majestatis vestræ, imperatorum Romanæ ditionis semper Augustorum. Vester tantum labor fuerit jubere ac præcipere quo loco ac tempore velitis me præsto adesse cum meis copiis universis: obsequar extemplo sine excusatione, sine mora, navaboque fidelem et quam utilissimam vobis operam, prout res præsentis exigent, perduellibus vestris, aut quibuscunque quomocunque vobis infensis (nisi forte immortalibus similes angelis sint invulnerabiles nostris hastis, et adamantinis solidi corporibus rigeant), toto impetu pro vestra causa et majestate impetendis ac debellandis. Ac si ego quidem et corpore valebo, et a bello quocunque barbarico aut Turcico liber fuero, per me ipse præsens ductabo meas copias, cumque iis meum caput et **408** corpus in pugnae discrimen vestra causa dabo. Sin me, qualia multa humanam vitam incommoda infestant, aut gravis morbus impedierit, aut bellum incumbens ad sese alio traxerit, tunc polliceor missurum me quam potero validissimum auxilium virorum fortium qui mihi subsunt, qui ad vestrum nutum quo jubebitis præsto futuri, meum obsequium repræsentent et defectum suppleant. Hæc enim recta fides est, quam hodie majestati vestræ obligo, aut per me aut per alios, ut dixi, illibatum tueri subjectionis officium; hoc sensu rectam fidem juro, et universim et per partes, pro vestra amplitudine ac potentia, proque vestra vita, hac, inquam, infima terrestrique ac naturali vita, tuenda propugnandaque, non minus inconcussus ac constans quam ferrea vel ære fusa ductave statua in armis

Variaë lectiones ex cod. Coislín.

^α ὁ Βαϊμοῦντος. ^β Deest vox κῦρ.

me staturum : juram utumque eorumque extendo, ut non tantum pro membris vestris regis, sed etiam pro honore defendendo vestro, dignitateque ac fama tuendis contra quoscunque ledere illas aut violare quomodolibet attentantes, vel parantes, tota vi ac potentia mea veniam; injuriam pro meo virili prohibiturus. Nec pro fama et existimatione solum vestra, sed etiam pro quavis regione, urbe, parva vel magna, insulis quoque ipsis; denique, ut verbo dicam, pro quocunque loco terræ marisque sceptris vestris obnoxio, ab Adriatico pelago, usque ad totum Orientem, et per latitudinem magnæ Asiæ, ubi Romanorum fines erant. Promitto præterea, et erit promissorum testis et auditor Deus, nullam me unquam regionem subjectam sceptris vestris, sive nunc, sive prius, seu urbs illa, seu insula fuerit, habiturum possessurumve me, aut mihi vindicaturam, præter eas terras et loca nominatim mox exprimenda in præsentis scripto, quæ mihi distincte donatæ sunt ab divinitus electa majestate vestra : iis duntaxat exceptis, cætera plane omnia, quæ vel alias complectebatur, vel nunc complectitur, per Orientem perque Occidentem Constantinopolitanum imperium propria per me vobis et jure quam optimo peculiariter erunt. Quod si quam forte armis subjicere quivero regionem, presentibus ejus possessoribus bello exterminandis, quæ olim aliquando ad Romanum imperium pertinuerit, polliceor me ad vestrum arbitrium delaturum victoriæ illius meæ fructum, expectaturumque obnoxie quid de eo constituere vobis placeat; ac si quidem vobis videbitur administrationem et precariam potestatem provinciæ talis a me bello quæsitiæ, mihi concedere, id in gratiæ parte imputabo vobis : et novo nomine terræ ac possessionis istius homo vobis lizius et servus fidelis esse pergam. Sin aliud malueritis, tradam cum fide sine dilatione fraude **409** ulla, totam illam terram urbesque et arces cuicunque a majestate vestra ad id designato missoque viro. Imo si quis forte sit qui quomodocunque possessam ereptamve hostibus urbem magnam minutamve quamlibet, ex iis quæ sub dominio Romani principatus aliquando fuerunt, mihi prode, aut in potestatem privatam meam transferre, mihi proprie possidendam attribuere velit, utique recusabo : sed sive illa oppugnatione mea alteriusve capta, sive extra oppugnationem mihi aliive dedita, vestra, ut prius fuerant, sic deinceps erunt et permanebunt, me nihil in contrarium allegare causarumque valituro. Sed neque juramentum accipiam a quoquam Christiano, aut dabo cuiquam alteri, fidelitatemve promittam aut conventionem inibo ullam, quæ in ullum detrimentum, incommodum aut damnum personæ, majestatis, aut imperii vestri possint vergere. Sed neque homo alterius sive principis aut principatus majoris minorisve, præter quam majestatis vestræ,

ἡ βασιλεία Κωνσταντινουπόλεως περιεῖχεν ἢ νῦν κατέχει, κατὰ τε τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν, ἐκτὸς τῶν ῥητῶς δεδωρημένων μοι παρὰ τοῦ θεοπροβλήτου κράτους ὑμῶν, & καὶ κατ' ὄνομα δηλωθήσεται ἐν τῷ παρόντι ἐγγράφῳ. Ἄλλ' ὁπόσῃν ἂν δυνηθεῖην χειρῶσασθαι χώραν τελοῦσάν ποτε ὑπὸ τὴν βασιλείαν ταύτην ἀπωσάμενος τοὺς τὴν χώραν ἐκείνην κατέχοντα; εἰς τὴν γνώμην τὴν ὑμετέραν ἀνερτῶν ὑφέλιω τὴν περὶ ταύτης οἰκονομίαν· καὶ εἰ μὲν ἐμὲ βούλεσθε ἐπιτροπεύειν τῆς κυριευθείσης χώρας ὡς ἄνθρωπον ὑμέτερον λίζιον καὶ δοῦλον πιστὸν ἔσται τοῦτο. Εἰ δ' οὖν, ἀλλὰ παραδοίην ἂν ᾧ ἂν ἀνδρὶ ἡ βασιλεία ὑμῶν βουλευθεῖη, μὴ ἀμφιδάλλων κατὰ τι τὸ σύνολον. Χώραν δὲ οὐ δέξομαι ὑφ' ἑτέρου τινὸς προδιδομένην ἐμοί, ἢ πόλιν τινὰ ἢ πόλιν τινα, ἢ ἀπερ ποτὲ ὑπὸ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν ἐτύχχανον, ὡς ἐμοὶ διαφέροντα, ἀλλὰ καὶ τὰ πολιορκία κρατούμενα, καὶ τὰ ἄνευ πολιορκίας ὑμέτερα δ' ἦσαν καὶ πάλιν ὑμέτερα ἔσονται· μηδ' ὅπως τι οὖν δικαιολογημένου μου περὶ τούτων. Ἄλλ' οὐδὲ ὄρκον δέξομαι παρὰ τινος Χριστιανοῦ, ἢ δώσω πρὸς ἕτερον, ἢ συμφωνίαν ἦντιναοῦν πρὸς βλάβην ὑμετέραν ὀρώσαν, ἢ πρὸς ζημίαν καὶ ὑμῶν καὶ τῆς βασιλείας τῆς ὑμετέρας. Ἄλλ' οὐδὲ ἄνθρωπος ἑτέρου γενήσομαι, ἢ ἑτέρας ἀρχῆς μείζονος, ἢ ἐλάττονος, ἄνευ τοῦ κράτους τοῦ ὑμετέρου, ἀλλὰ μία κυριότης ἐμοὶ ἢ ὑπισχνοῦμαι δουλεύειν, ἡ βασιλεία σου τε καὶ τοῦ τριποθέτου υἱοῦ σου. Τοῦ, δὲ προσερχομένου μοι ἀνθρώπου τῆς βασιλείας σου ὡς κατεξαναστάντας τοῦ κράτους τοῦ σου ἐμοὶ ἐκδουλεύειν ⁶⁴, καὶ μισήσω καὶ ἀποπέμψομαι· μᾶλλον δὲ κατ' αὐτῶν ἐξοπλίτομαι. Τοὺς δὲ ἄλλους Βαρβάρους, ἐθέλοντας δὲ ὁμοίως ὑπὸ τῆ ἐ, ἂν ὄρου γίνεσθαι, δεξαίμην μὴν, ἀλλ' οὐκ ἰδίῳ προσώπῳ, ὄρκιῳ δὲ τούτους ἕνεκα σου τε καὶ τοῦ περιποθέτου υἱοῦ σου καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν χώρας παραλήψομαι· δικαίῳ τῆς βασιλείας τῆς ὑμετέρας, καὶ ἐντεῦθεν τὸ ὑπὲρ αὐτῶν προσεαττόμενον, ἀπροφασίστως ποιεῖν ἐπαγγέλλομαι. Ταῦτα μὲν περὶ τῶν πόλεων καὶ χωρῶν, ὅσαι ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τῆς Ῥωμαίων τύχης ἐτύχχανον οὔσαι. Περὶ δὲ τῶν μηδέπω δεδουλευκότων τῆ Ῥωμανίᾳ, ταῦτα ἐνόρκως καταπαγγέλλομαι, ὡς ἴνα τάς τε ἐπερχομένας μοι χώρας ἄνευ πολέμου, ἢ μετὰ πολέμου καὶ μάχης, καὶ ταύτας ἀπάσας ὡς ἀπὸ τῆς ὑμετέρας βασιλείας λογίζομαι, εἴτε Τουρκικαὶ εἰσιν, εἴτε Ἀρμενικαὶ, καὶ ὡς ἂν τις εἴπῃ τῶν τὴν ἡμετέραν ἐπισταμένων φωνῆν, πηγανικαὶ ἢ Χριστιανικαὶ. Τοὺς τε ἀπὸ τῶν ἰθῶν προσιόντας μοι καὶ δουλεύειν ἐμοὶ βουλομένους, οὕτως ἴνα τούτους παραδέχομαι ὡς εἶναι καὶ αὐτοὺς μέλλοντας ἀνθρώπους τῆς βασιλείας ὑμῶν καὶ διαθαίνοι καὶ πρὸς τούτους ἢ ἐμὴ συμφωνία πρὸς τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου, καὶ εἰ καταμπεδωθέντες ⁶⁵ ὄρκοι. Καὶ τούτων αὐτῶν οὐ μὲν ἂν ἐθέλοιτε ὑμεῖς οἱ ἀσιδέαστοι ⁶⁶ βασιλεῖς ὑπ' ἐμὲ τάττεσθαι, τάττοιεντ' ἂν οὐδὲ πέμπειν πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος βούλεσθε βουλομένων κάκεινων, ἀποστελῶ, μὴ βουλομένων δὲ, ἀλλὰ ἀπαναινομένων

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁴ καὶ ἐμοὶ ἐκδουλεύειν ἐθέλοντας. ⁶⁵ καταπεμψθέντες. ⁶⁶ εὐσεβέστατοι.

τὴν πρὸς ὑμᾶς δουλείαν, ὡς δὲ ἐγὼ παραδίξομαι. Πρὸς μέντοι τὸν Ταγγρὸν καὶ ἀνεψιὸν μου ἀκήρυκτον ἔξω πόλεμον εἰ μὴ ἐθέλησει καθυφεῖναι τι τῆς πρὸς τὴν βασιλείαν ὑμῶν δυσμενείας, μηδὲ ἀπολύει τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὰς πόλεις τῆς ἡμετέρας βασιλείας, ἐπὶ δὲ καὶ θέλοντος αὐτοῦ ἢ καὶ μὴ θέλοντος ἀναρρυσθῶσιν αἱ πόλεις, αὐτὸς μὲν ἵνα δεσπόζω τῇ ἀντιλήψει τοῦ κράτους ὑμῶν τὰ διὰ χρυσοβούλλου λόγου δεδωρημένα μοι· ἃ καὶ ῥητῶς ἐξαριθμήσεται· αἱ δὲ πόλεις ἐκεῖναι μετὰ τῆς ἐν Συρίᾳ Λαοδικείας, καὶ ὅσαι εἰσὶν ἐκτὸς τῶν δεδωρημένων ἐμοί, τῇ σκήπτρῳ ὑμῶν προσαρμόζονται. Ἄλλ' οὐδὲ τοὺς τῆς βασιλείας ὑμῶν φυγάδας προδίξομαι ποτε, ἀλλὰ παλιμπορεύτους ποιήσω καὶ ὑποτροπιάζειν τὴν βασιλείαν ὑμῶν ἀναγκάσω. Ἔτι καθυπισχνοῦμαι καὶ ταυτὶ πρὸς τοῖς ἀνωθεν εἰρημένοις βεβαιότερα· τὰς συμφωνίας ποιούμενος. Συμφωνῶ γὰρ ἵνα ἐγγυητὰς ἀποδοίην ἐπὶ ταύταις ταῖς συμφωνίαις, ὥστε ἀπαράβατους καὶ ἀπαραθραύστους μένειν εἰς τὸ διηνεκές, τοὺς μέλλοντας ἀνθρώπους μου ἐμῷ δικαίῳ κατέχειν τὴν δεδομένην μοι χώραν παρὰ τῆς βασιλείας σου· καὶ τὰς πόλεις καὶ τὰ πόλινια, ἃ καὶ πρὸς ὄνομα ἐκτεθήσεται. Παρασκευάσω γὰρ καὶ τούτους ὁμοῖαι τὰ φρικωδέστατα, ὡς ἂν καὶ οὗτοι ⁷ φυλάττωσι πίστιν ὀρθὴν πρὸς τὸ ὑμέτερον κράτος καὶ ὁπίσθην ὁ τῶν Ῥωμαίων κοσμεῖ θεσμός καὶ πάντα τὰ ἐν τῇ παρουσίᾳ συμφωνίᾳ ἐγγεγραμμένα στέργωσιν ἀκριθέστατα. Καὶ ὄρκιῳ τούτους εἰ ⁸ τὰς ἐπουρανίους δυνάμεις καὶ τὴν ἀστεκτον ὄργην τοῦ Θεοῦ, ὡς εἶποτε βουλευσαίμην κατὰ τῆς βασιλείας ὑμῶν· ἢ μὴ γένοιτο ἢ μὴ, ὦ Σῶτερ, μὴ, ὦ Δίκη Θεοῦ! πάντα ^C τρόπον ἐκεῖνοι· σπουδάζωσι πρῶτον μὲν διὰ τεσσαρακονθήμερον (91) τινὲς διαστήματος, ἐπαναγαγεῖν με εἰς τὴν πίστιν τῆς βασιλείας ὑμῶν, καθάπαξ τραχηλιάσαντα. Τοῦτο δ' ἂν γένοιτο εἰ καὶ γενέσθαι παραχωρηθείη, μανίαν ἀντικρυς καὶ λύττης καταλαβούσης ἐμὲ, ἢ ὅταν δηλονότι τὰς φρένας ἐλαύνωμαι. Εἰ δ' ἀνοήτως ἔχω καὶ ἀστεμφῶς πρὸς τὰς παραινέσεις ἐκεῖνων, καὶ λαύρως ἐπαιγίζῃ τὰ τῆς λύττης τὴν ψυχὴν τὴν ἐμὴν, ἀλλὰ τότε γε ἐξομῶσονται μὲν ἐμὲ καὶ πάντα τρόπον ἀποπροσποιήσονται. Μεταθῶνται δὲ πρὸς τὸ

A aut absque consensu ejus, verum una mihi dominatio cui servire promitto esto majestas tua, et charissimi filii tui. Quod si qui ad me veniant imperii tui homines, eo animo ut excusso dominationis tue jugo meam se in ditionem ac potestatem transferant, tales ego et adversabor et rejiciam: quin etiam contra eos arma sumam. Sin erunt ex Barbaris imperio non subditis aliqui volentes hastæ meæ se subdicere, accipiam illos quidem, sicut non privata mea et propria persona, sed jurare ipsos adigam in verba et nomen majestatis tuæ, et dilectissimi filii tui, regionesque ipsorum arces et urbes deditas sic accipiam, ut eas juri vestro ac dominio imputem, vestrasque ex tunc faciam: adeo ut quidquid demum constituere de illis tanquam rebus vobis libuerit, id citra exceptionem ullam passurus facturusque sim; prout jam hinc passurum facturumque polliceor. Atque hæc de urbibus et locis quæ sub jure sceptri ac domini Romani sunt. De iis vero quæ nondum subjectæ Romanicæ fuere, sic juratus spondeo: eas sive citra bellum, sive jure belli ac victoriæ mihi provenerint, omnes majestati vestræ tanquam ab ea mihi concessas, imputaturum; seu Turcicæ illæ fuerint, seu Armenicæ, seu ut quis linguam forte nostram callens, diceret, paganicæ aut Christianicæ. Qui vero ex gentibus ad me accesserint, mihi que servire voluerint, eos sic accepturum in fidem ac clientelam meam, ut eo ipso illos homines faciam majestatis vestræ: pactumque istud ipsum quo mecum transigent, juri dominique ipsos vestro devinciat; juramenta que mihi per illos præstita non mihi magis quam vobis caveant, utpote per me ad vos pertingentia. Porro talium hominum plena potestas in arbitrio **410** vestro erit, ut in subjectione mea illi tantum ex iis maneat, quos manere annueritis: quos vero ad vos mitti jusseritis, si quidem illi non recusent ire, missurus extemplo sim; sin reuuant, et clare profiteantur sese in jus ac subjectionem majestatis vestræ submittere se suaque nolle, tum istos ne ego quidem accipiam. Nepotem meum Tancredum

Varie lectiones ex cod. Coislina.

⁷ Desunt voces ὡς καὶ ἂν οὗτοι, etc., στέργωσιν ἀκριθέστατα. ⁸ εἰς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) Διὰ τεσσαρακονθήμερον. Juxta nempe feudorum receptas apud Latinos leges, quibus delinquens vassallus a domino superiore, seu feudi, bello impeti non poterat, nec feudo privari, nisi post 40 dies, intra quos ab ipso Domino requisitus noxam expiare tenebatur: In omnibus enim negotiis, ut **399** ait Ottho Frisingensis, lib. 1 De gest. Frid. I, cap. 34, apud Francos solent quadraginta fere dies et quadraginta noctes præscribi. Fori Bigorrenses, art. 6, apud Maream in Hist. Beneharn., lib. ix, cap. 5: Quod si in neutro profecerit, audito quod patitur in communi, quadraginta dies postea præstolatur, ut legali inquisitione et expectatione peracta, legaliter si voluerit discedere, discedat. Sed et duplicem interdum quadragesimam ad purgationem et excusationem vassalli concessam a dominis observo in pacto, quod inter Rogerum episcopum Bellovacensem et Franconem de Gorborede sauci-

tum est, ubi episcopus sic ait: Franco, non tibi ero in damno de Castello Gorborede, ut tu illud perdas me sciente, nisi contra me forisfeceris; et si contra me forisfeceris, postquam nomine hujus sacramenti emendare te submonuero, aut per me, aut per meum missum, duabus quadragesimis emendationem tuam expectabo, aut emendationem tuam accipiam, aut tibi perdonabo. Binæ istas quadragesimas observatas docet præterea vetus charta Hugonis Cameracensis castellani, an. 1065, apud Joan. Carpentarium, part. iv Hist. Cameracensis, pag. 9: *Etsi Hugo consanguineus noster contra te peccaverit, et si infra duas quadragesimas emendaverit, etc.*, ut et alia Sancii Reg. Aragon. apud Maream, lib. ix Hist. Beneharn., cap. 5, n. 3. Vide Loiselluq., lib. v Institut., tit. 3, art. 51; et Brodæuar, in Consuet. Paris., art. 7.

quod attinet, contra ipsum ego bellum geram im- placabile, nisi voluerit remittere aliquid de odio quo a majestate vestra videtur abhorrere, ac nisi de manu sua laxaverit urbes imperii vestri : quas quidem, vel volente ipso, vel invito liberatas ego, statim atque in possessionem venero terrarum et urbium gratia liberali majestatis vestræ concessarum (quæ urbes et terræ nominatim enumerabuntur paulo post) eas, inquam, urbes a Tancredo nunc detentas, comprehensa in iis Laodicea Syriæ, aliisque cunctis quæ non sunt de numero mihi donatarum, dominio vestro iterum adjungam et subjiciam. Sed neque fugitives majestatis vestræ, recipiam, quin eos potius remittam, omnique ratione suadendo agendoque perpellam, ut ad majestatem vestram revertantur. Quia vero firmitatem omnimodam, quam maxima excogitari potest, hactenus per me promissis addere cupio, sequestros et vades fidei meæ omnes assigno atque addico meos homines qui terras mihi datas jure beneficiario a me ipsis concedendo possessuri sunt. Etenim quicumque urbes atque oppida mihi attributa (quæ mox nominatim exprimentur) potestate a me accepta obtinebunt, eos ego universos adigam juramento quam religiosissimo, interposita mentione supercælestium virtutum, et imprecatione intolerabilis iræ Dei, quo illi se astringant ad fidem rectam erga majestatem vestram custodiendam exactione quanta maxima legibus Romanæ reipublicæ consentanea est, et ad omnia quæ in præsentis concordie instrumento conscripta sunt, diligentissime observanda. Quod si me deprehenderit aliquando machinari quippiam contra majestatem vestram, quod absit, ne id Salvator, ne justitia Dei sinas; tum sane illos jurisjurandi vis obstringet, ad omni ratione satagendum, designato ad id spatio dierum quadraginta, ut ego me ad officium recipiam, fidemque majestati vestræ debitam, a qua temere desciveram, resumam. Sin quis furor me impotentior abreptum vertigine, sursumque ad monita ipsorum omnia egerit in transversum præcipitem, illi quidem religione omni juramenti fidelitatis quo mihi prius obligati tenebantur, exsoluti jam erunt penitus, meoque dominio rite ejurato in vestram potestatem, manum, et arbitrium transferentur: et quas meo beneficio terras ac dominia **411** obtinebant, vobis et parti vestræ assignabunt deinceps et imputabunt, et id in eum modum se facturos, interpositione sacramenti recipient, eam-

ἑμέτερον κράτος καὶ χεῖρα καὶ γνώμην, καὶ τὰς χώρας αἷ ἐμῶν δεκάετη κατέχουσιν ἀποσπάσαντες τῆς ἐμῆς ἐξουσίας, ὑμῖν καὶ τῷ μέρει τῷ ἑμετέρῳ παρὰδοῦν· ταῦτα δὲ ἐνομότως ⁶⁰ ποιεῖν καταναγκασθήσονται· καὶ τὴν αὐτὴν φυλάξουσιν πίστιν καὶ δουλείαν καὶ εὖνοιαν πρὸς ὑμᾶς ἣν καὶ γὰρ συμπεφώνηκα· καὶ ὑπὲρ τῆς ἑμετέρας ζωῆς καὶ τῆς ἐπιγείου τιμῆς ἀρούνται τὰ ὄπλα· ἀλλὰ καὶ, ὑπὲρ τῶν ἑμετέρων βασιλικῶν μερῶν καὶ μελῶν, ὡς μήτι πάθοιεν παρά τινος ἐχθροῦ πολεμῶσι ⁷⁰ οὐκ ἀνήσουςιν, εἴγε τέως εἰς ἀσθησὶν ἔλθοιεν τῶν ἐπιθούλων καὶ σφαλερῶν. Ταῦτα ἐπόμνυμι καὶ διαμαρτύρομαι καὶ θεῶν, καὶ ἀνθρώπων, καὶ τοῦς ὑπερτάτους ἀγγέλους, ὡς ἄρα καταναγκάσω φρικαλέοις ὄρκοις αὐτοὺς κατελιθῶς, ποιεῖν τε καὶ πράττειν εἰς δύναμιν. Ὡς δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν κάστρων τῶν ἑμετέρων καὶ χωρῶν, καὶ ἀπλῶς τῶν ὅλων μερῶν τῶν ὑπὸ τὴν βασιλείαν ὑμῶν ὄσα ἡ δύσις ἔχει, ὄσα ἡ ἀνατολή περιέχει, ἐνόρκως τὰ αὐτὰ συμφωνήσουςιν ⁷¹ ἃ καὶ γὰρ πρὸς ὑμᾶς συμπεφώνηκα, καὶ ταῦτα ποιήσουςιν καὶ ζῶντος ⁷² ἐμοῦ καὶ ἀποθανόντος. Καὶ ἔξει καὶ τούτους τὸ κράτος ὑμῶν ἀνθρώπους ὑποχείριους. Καὶ χρήσει τούτοις ὄσα καὶ ὑπηρέταις πιστοῖς· καὶ ὅσοι μὲν ἐντζυθαῖ τυγχάνουσιν ἐμοὶ συνεπιδημοῦντες, αὐτεῖκα καὶ τοὺς ἐνόρκους πιστεῖς καὶ ταῖς συμφωνίας δώσουςιν πρὸς ὑμᾶς τοὺς σεβαστοὺς, τὸν τε κύριον Ἀλέξιον καὶ αὐτοκράτορα τῶν Ῥωμαίων καὶ τὸν Πορφυρογέννητον βασιλέα καὶ σὸν υἱόν. Ὅσοι δὲ ἀπῶσι τῶν ἐμῶν ἱππέων καὶ ὀπλιτῶν οὐς καθάλλαρους (92) σύνθητες καλοῦμεν, ἀποστειλᾶσθαι ἀνθρώπου τῆς βασιλείας σου κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν πόλιν, ἐκεῖ τοὺς αὐτοὺς ὄρκους ἀποτελέσουςιν κάκεινοι· ὄρκουόντος μὲν αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου τῆς βασιλείας σου· ἐμοῦ δὲ, ἐπόμνυμι τοῦτο, παρασκευάσαντος ὁμάσει τὸς ἀνδρας, καὶ συμφωνῆσαι τὰ αὐτὰ τε καὶ ἀπαρᾶλλακτα. Προσέτι συμφωνῶ καὶ ἐπόμνυμι ὡς ἄρα καθ' ὧν μὲν ἀνβούληται ἡ βασιλεία ὑμῶν τῶν κατεχόντων πόλεις καὶ χώρας, αἷ ποτε ὑπέκειντο τῇ βασιλείᾳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀνταρᾶσθαι χεῖρας καὶ συγκροτῆσαι πόλεμον. Τοῦτο ποιήσω καὶ γὰρ, καὶ ὀπλοποιήσομαι κατ' αὐτῶν. Καθ' ὧν δὲ οὐκ ἔστι σοι θυμῆρες στρατῶν νικῆσαι, οὐδὲ αὐτοὶ κατ' ἐκείνων στρατεύσασιν. Διὰ πάντων γὰρ βουλόμεθα θεραπεύειν τὸ ἑμέτερον κράτος, καὶ πᾶσαν πρᾶξιν καὶ πᾶσαν βούλησιν τῆς σῆς βουλήσεως ἐξαρτᾶν. Τῶν τε Σαρακηνῶν, καὶ τῶν ἐκ τοῦ Ἰσμαῆλ ὅπόσοι συρρέουσιν εἰς τὴν βασιλείαν σου

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁰ ἐνωμότως. ⁷⁰ πολεμῶσι. ⁷¹ συμφωνήσουςιν. ⁷² ζῶντος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) Καθάλλαρους. A Caballo, caballarii equites dicit, apud monachum Egoism. in Carolo M., cap. 12; Pincmarum, tom. II, opusc. 5 et alii Καθαλλάριοι, Simocattæ, lib. v, cap. 13. Hic vero intelliguntur, non equites, sed militari cingulo donati, quos Galli vulgo *chevaliers*, Latini scriptores proprio vocabulo *militæ* nuncupant; qua ratione Καθαλλάρους dixit Pachymeres, lib. iv, cap. 31; Cypriacuz-nus, lib. i, cap. 20, 42; lib. vi, cap. 27.

Idem Pachymeres es lib. xii, cap. 11: Καὶ γὰρ τινες ἐξ ἐκείνων καθάλλαρικαίς τιμαῖς ἐτιμοῦντο παρὰ βασιλέως; id est *Militæ cingulo donati fuerant ab imperatore*. ἑρῆνος τῆς ΚΠ. ms. Ῥηγάδες, Κόντοι, Πρίγκιπτοι, Δουκάδες, Καθαλλάριοι. Neque enim equites omnes apud nos caballarii erant. Fulcherius, lib. ii, cap. 31: *Militæ nostri erant quingenti, exceptis illis qui militari nomine non censebantur, tamēn equitantes.*

ἡγομοληκότες, καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν παραδίδόντες, οὕτως ἀποκωλύσω, οὔτε διὰ σπουδῆς θεῆν ὑποποιή-
 εσθαι ἑμαυτῷ· εἰ μὴ που ἄρα διὰ τοῦ ἐμοῦ ὄρκου
 καταναγκασθὲν τὸ μέρος ἑκαίνο καὶ πανταχόθεν
 στενοχωρηθὲν πρὸς τὸ κράτος τὸ σὺν ἀπέβλεψε
 κίνδυνον ὑφορώμενον, καὶ τὴν σωτηρίαν ἑαυτῶν ἐκ
 τοῦ προσέρχεσθαι σοι πραγματευόμενον. Ἀλλὰ τού-
 του; πάντα καὶ ὅσοι τὸ φραγγικὸν πεφοθημένοι
 ξίφος καὶ τὸν ἐπηρτημένον θάνατον ἀποκλίναντες
 τοὺς σεβαστοὺς βασιλέας ἐπικαλοῦνται ὑμᾶς, οὐ
 διὰ τοῦτο ἀνθίξεσθε τῶν ἡμετέρων δορυαλώτων,
 ἀλλὰ δηλονότι τῶν ἀνευ κόπων ἡμετέρων καὶ
 πόνων, καὶ ἐθελουσίως εἰς τὴν ὑμετέραν δούλωσιν
 ἐρχομένων. Πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ταυτὶ συμφωνῶ,
 ὅτι τοὶ ὅσοι ἂν ἐθέλωσι διαπεράσαι μετ' ἐμοῦ τὸν
 Ἀδρίαν ἀπὸ Λογγιβαρίας ἄνδρες στρατιῶται,
 ἑμοῦνται καὶ αὐτοὶ καὶ συμφρωνήσουσι τῇ δουλείᾳ
 τῆς βασιλείας σου· ὀρκίζοντος δηλονότι τούτους
 εὐμπαντας ἀνθρώπου τινὸς τοῦ ὑμετέρου κράτους,
 ἢν ἂν αὐτοὶ ἐπὶ τούτῳ αὐτῷ ἀπέλητε κατὰ τὸ πέραν
 Ἀδρίου· εἰ δ' ἀποπιθῶσι τὸν ὄρκον, μὴ ἄλλως
 εἶσαι διαπερᾶν ὡς τὰ αὐτὰ φρονεῖν ὑμῖν ἀπαναινο-
 μένους. Δεῖ δὲ καὶ τὰς διὰ Χρυσοβούλου Ἰβηρίας
 ἡμετέρας μοι παρὰ τοῦ θεοπροβλήτου κράτους
 Ἰβηρίας χώρας καὶ πόλεις ἐκθεῖναι ἐν τῷ παρόντι
 σύγγράμματι· ἢ κατὰ τὴν Κολλήν Συρίαν Ἀντιόχου
 πόλις μετὰ τῆς περιοχῆς αὐτῆς καὶ τῆς διακρατή-
 σεως σὺν αὐτῷ Σουετίῳ ὃ παρὰ τὴν θάλασσαν
 ἡδραστῆται. Τὸ δούξ μετὰ τῆς διακρατήσεως αὐ-
 τοῦ πάσης σὺν τῷ τοῦ Καυκά (93) τότε τοῦ Λου-
 λου (94) λεγόμενον καὶ τοῦ θαυμαστοῦ ὄρους· τὸ
 τὰ Φερέσια μετὰ τῆς ὑπ' αὐτὰ πάσης χώρας· ὃ
 ἄγιος Ἡλίας· ἢ στρατηγίς μετὰ τῶν (95) ὑπ' αὐτὴν
 πολυχνίων· ἢ στρατηγίς τὸ Βορζᾶ, καὶ τὰ ὑπὸ
 ταύτην πολίχνια, ἢ περὶ τὴν στρατηγίδα τὸ Σέξερ
 ἕκαστα χώρα ἦντινα Λάρισσαν (96) Ἕλληνας ὀνο-
 μάζουσι· ὡς δὲ καὶ τὸ Ἀρτάχ¹⁶ καὶ τὸ Τελοῦχ¹⁷
 αἱ Στρατηγίδες μετὰ τῆς ἐκάστης περιοχῆς· σὺν
 τούτοις ἢ Γερμανίχεια, καὶ τὰ ὑπὸ ταύτην πολίχνια·
 τὸ Μάυρον ἕρος καὶ πάντα τὰ ὑπ' ἑκαίνο ταπτόμενα
 κίστρα, καὶ ἢ ὑποκειμένη τούτῳ σύμπασα πεδιάς·

A demque erga vos fidem, servitutum, et benevolen-
 tiam servaturos, quam et ego ipse pollicitus sum ;
 et pro vestra et terreno honore sument arma, pari-
 terque pro vestris regiis partibus et membris ; ne
 quid ea patientur ab hoste ullo, belligerando pro-
 hibebunt : si quidem in notitiam eorum veniat pe-
 riculum vestræ majestatis, et conjuratorum aperti
 ausus occultæve insidiæ. Hæc juro testans Deum
 et homines et supremos angelos me adacturum
 ipsos ad horrida juramenta quibus sese obligent,
 ad ea faciendâ præstandaque pro viribus. De castris
 quoque vestris et locis, ac universim de omnibus par-
 tibus ad imperii vestri ditionem aggregatis, quasque
 Occidens habet quasque Oriens amplectitur, jurati
 promittent eadem quæ et ego promisi ; et ea facient,
 tum me vivente, tum me mortuo. Illosque habebit
 majestas vestra homines obnoxios ac subditos, ut-
 turque ipsis ut ministris fidelibus. In quæ verba et
 pacta qui hic forte ipsorum reperiuntur mecum huc
 profecti, juramenta jam nunc dabunt, vobis Augu-
 stis, tibi, inquam, Domino Alexio imperatori Ro-
 manorum et Porphyrogenito principi tuo filio.
 Quotquot autem hinc absunt equites et armati mei
 quos *caballarios* vulgo solemus appellare, misso
 Antiochiam homini majestatis tuæ juramentum illic
 præstabunt, in manibus prædicti a te missi hominis :
 atque ut id illi faciant recipio ego et juro curatu-
 rum effecturumque me ut, inquam, eadem illa quæ
 dixi modo nulla parte mutata jurati promittant.
 Præterea promitto et juro me, præsto adfuturum
 majestati vestræ auxilio et armis quoties illis libebit
 bello lacessere quoscunque obtinentes oppida et
 loca quæ aliquando subjacere Constantinopolitano
 imperio : quos vero illorum majestas vestra bello
 per se tentandos non putaverit, eos neque ego ar-
 mata manu impetam ; per omnia enim obsequi vo-
 lumus majestati vestræ, facereque ut omnis nostra
 actio omneque consilium ex arbitrio vestro nutuque
 pendeant. Saracenorum et Ismaelitarum quicunque
 ad majestatem tuam transfugio confluent, urbesque
 ipsi suas tradent, eos ego neque impediā neque

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹³ Deest vocula τοι. ¹⁴ χρυσοβούλου. ¹⁵ καὶ τὰ. ¹⁶ Ἀρταχόν. ¹⁷ Τελοῦχόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(93) Καυκά. *Caucasiam* in hoc tractu habet
Chronicon Orientale, pag. 100. Verum idemne locus
 cum *Cauca*, non ausim affirmare.

(94) Λούλου. Occurrit locus iste apud Constanti-
 num Porph., lib. i *De Themat.*, cap. 2, et in Basilio,
 cap. 32 et 35.

(95) Ἡ στρατηγίς μετὰ τῶν, etc. Crebrius
 hoc e in fœdere observare est voces, στρατηγίς et
 στρατηγάτον ; ejusdemne vero notionis plane in-
 certum, nisi vero simile ; mox enim pag. seq. τὰ τε
 στρατηγάτα Βαλαντίως καὶ Μαζακέως, καὶ ἢ Ἀντά-
 ριδος μετὰ τῆς Ἀνταρτοῦς, στρατηγίδες γὰρ ἀμφό-
 τερα. Certe constat στρατηγάτα fuisse præfecturas
 majorum oppidorum, quibus varia suberant castra,
 seu, ut vocat Anna, πολίχνια ; his enim præfecti
 erant, *stratigati* dicuntur scriptoribus ævi mediæ.
Gesta Innocentii III PP. : *Consæderabat comitatus*

et *baronias*, instituebat *justitianos*, *camerarios* et
stratigatos. Quæ quidem vox ut et stratigatorem
 dignitas, occurrit passim apud Malaterram, Leonem
 Ost. Hugonem Falcanum, et cæteros rerum Nea-
 politanarum scriptores. Sed et hodie adhuc in
 Sicilia stratigatos esse palam est.

(96) Λάρισσαν. Quæ Syris Ζιζαρα, teste Ste-
 phano Fulcherio, lib. ii, cap. 43 : *Contra Turcos*
progressi sunt, qui ante urbem, quam dicunt Sisaram,
castra metati sunt, quam urbem litteratorie nomi-
nare nescio, sed Cæsar incolæ regionis eam vulga-
riter vocitant, quæ ab Apamia sex millibus distat.
Saisar etiam dicitur Alsheripho Aldrisio in *Geograph.*
 part. v, clim. iv, pag. 195 ; *Seser*, Nicetæ in Joan.
 n. 8 et Cinnamo, lib. i ; *Cæsarea*, Tyrio, lib. xv,
 cap. 1.

ulla ratione conabor aut agam, ut eos mihi potius conciliem; exceptis tamen iis qui forte a me bello gravi et laborioso in angustias redacti, hanc eludendi mei victoriaeque frustrandæ industriam comminiscerentur, ut majestatem tuam appellarent; eique deditioem sui **412** facere velle dicerent: non ullo tui studio, sed metu pernicii certæ et meritæ. Etenim eos ego talis omnes qui mea Francorumque reliquorum arma experti, ubi declinandæ virtutis nostræ expeditionæque salutis suæ viam nullam aliam inire utilem potuerint, Augustos principes invocabunt scilicet, nihilominus coercebo vindicaboque, coercendi ac vindicandi jus plenum habebo. Siquidem quod modo promisi de iis solum intelligendum est qui rebus integris nullo coacti a nobis malo aut metu, majestatem ulro vestram respexerint. Præter alia et hoc promitto, curaturum acturumque ut quicumque mecum trajicere Adriaticum mare a Longobardia voluerint viri milites, jurent et ipsi ac profiteantur servitutem majestati vestræ; exigente videlicet ab iis universis et singulis tale juramentum homine certe a vestra majestate ad id misso, ultra mare Adriaticum: ac si qui eorum jurare recusaverint, eos polliceor me, utpote consentire vobis renuentes, trajectu prohibiturum. Oportet jam regiones atque urbes mihi per Bullam Auream a vestra divinitus electa majestate donatas in hoc scripto recensere. Antiochi civitas in Cælesyria, cum ambitu et suburbanis suis, ac circumpositis terris, cum ipso Suetio, sive Sudi, aut Sudei navali et arce ad mare sita. Locus Dux vocatus, cum universo ambitu et comprehensione sua; cum eo qui Caucaæ, et eo qui Luli dicitur, et qui Montis mirabilis appellationem habet. Pheresia cum tota ipsis subjecta regione. Sanctus Helias, strategis sive militaris civitas, cum oppidulis illi contributis. Strategis sive præfectura in castro sita quod Boize dicitur, et quæ illi subjuncta oppidula sunt. Universa regio quæ circa strategidem sive præfecturam castri Sezer, jacet, quam Larissam Græci nominant. Similiter Strategides duæ Artach et Teluch cum iis quæ utraq; continet; cum ipsis Germani-

ἀνευ δηλονότι τῆς τῶν Γουπενίων⁷⁸ (97) διακρατήσεως. Λέοντος τε καὶ Θεοδώρου τῶν Ἀρμενίων, γεγονότων ἀνθρώπων⁷⁹ τοῦ κράτους ὑμῶν μετὰ τῶν ἀναγεγραμμένων τῆ στρατηγίτον Παγρῶς· τὸ στρατηγίτον Παλατζά⁸⁰· τὸ θέμα τοῦ Ζουῦμε, καὶ τὰ ὑπὸ ταῦτα πάντα κάστρα τε καὶ πόλινια, καὶ ἡ ἐκάστη προσήκουσα χώρα. Ταῦτα γὰρ πάντα κακεῖ περιέχεται ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ⁸¹ λόγῳ τῆς βασιλείας ὑμῶν, ὡς δεδωρημένα μοι παρὰ τοῦ θείου κράτους μέχρι πέρας τῆς ἐμῆς βιοτῆς ὡς ὀφειλόντων μετὰ τὴν ἐνθένδε μου μετάστασιν εἰς τὴν βασιλείαν ἐπανακάμπειν τῆς νέας Ῥώμης καὶ βασιλείδος τῶν πόλεων Κωνσταντινουπόλεως· ἐφ' ᾧ φυλάττειν πίστιν ἀκριφνεστάτην, εὖνοϊαν καθάραν, δι' ὑμῶν τῶν ἀεισιθιάτων σεβαστῶν βασιλέων εἰς τὴν βασιλείαν αὐτῆς καὶ τοῦ θρόνου τιότης καὶ τῆς βασιλικῆς δόξης δοῦλον εἶναι καὶ λίσσιον ὑποχείριον. Συμφωνῶ δὲ καὶ ἐπόμνουμι τὸν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀντιόχου πρεσβευόμενον θεὸν ὡς οὐκ ἐκ τοῦ ἡμετέρου γένους πατριάρχης: (98) ἔσται Ἀντιοχείας, ἀλλ' ὅν ἂν προβαλεῖται ἡ βασιλεία ὑμῶν, ἐκ τῶν θρεμμάτων τυγχάνοντα τῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν Μεγάλης ἐκκλησίας. Ὁ τοιοῦτος γὰρ καὶ τοῦ θρόνου τοῦ κατὰ τὴν Ἀντιόχου ἐπιδαίη καὶ πάντα πράξει ἀρχιερατικῶς, ἐν τε χειροτονίαι; καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὑποθέσεσι, κατὰ τὸ τοῦ θρόνου τοῦδε προνόμια. Ἦσαν δὲ ἄρα καὶ αἱ ἀπὸ τῆς δουκικῆς ἀρχῆς τῆς κατὰ τὴν πύλιν Ἀντιοχείας ἀπομνηθεῖσαι μερίδες, καὶ παρὰ τῆς βασιλείας ὑμῶν ὡς ἐθελόντων ταύτας προσοικειώσασθαι καθ' ὁλόκληρον. Αὗται τὸ⁸² τε θέμα τὸ Ποδανδόν (99), καὶ πρὸς ταῦτοις τὸ στρατηγίτον τῆς Ταρσοῦ πόλεως, καὶ ἡ Ἀδανα πόλις, καὶ αἱ τοῦ Μόφου ἐστίναι, καὶ ἡ Ἀνάβαρζα, καὶ συνελόντα φάναι, ἡ χώρα πᾶσα τῆς Κιλικίας ὅσῃν ὁ Κύδνος καὶ ὁ Ἐρμιων περιορίζουσιν. Ὡς δὲ καὶ ἡ στρατηγίς Λαοδίκεια τῆς Συρίας, καὶ αὐτὸ δῆπουθεν τὸ στρατηγίτον Γαβάλων, ὃ καὶ Ζεβελ ὑποβαρβαρίζοντες λέγομεν. Τὰ τε στρατηγίτα Βαλανέως καὶ Μαρακίως, καὶ ἡ Ἀντάραδος μετὰ τῆς Ἀνταρτοῦς· στρατηγίδες γὰρ καὶ ἀμφότερα. Ταῦτά εἰσιν ἅπερ ἀποκόψασθαι ἡ βασιλεία ὑμῶν τῆς ὅλης δουκικῆς ἀρχῆς Ἀντιοχείας καὶ τῷ κύκλῳ τοῦ

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁸ Γουπενίων. ⁷⁹ ἄνω. Lege ἀνθρώπων. ⁸⁰ τὰ Παλαδερά. ⁸¹ χρυσοβούλλῳ. ⁸² Δουδ'ν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) Γουπενίων. Leonem et Theodorum, seu Thorusem Armeniæ toparchas **400** intelligit, cognomento Ruperios, a quibus Armeniæ regum familia prodiit, quam damus in opere nostro de Famil. Hierosolym. Cum Leone, qui aliis Levo, Nicetæ et Cinnamo Λεβούνης, bellum gessit Joannes Comnenus Alexii filius, Ciliciam ingressus. Alter Theodorus, Tyrlo Τωρος, eidem Nicetæ Τορούσης, dictus utramque Ciliciam Manueli abstulit. Sed de iis pluribus in laudato opere.

(98) Πατριάρχης. Vel inde patet ejusce pacti pleraque capita nusquam fuisse executioni mandata; præsertim quod de eligendo et instituendo in urbe Antiochena patriarcha Græcico tantum in eo legitur. Nam Bernardus, natione Gallus, qui abeunte hinc Joanne Græcorum patriarcha, ad

hanc fuerat promotus dignitatem, ea potius legitur usque ad annum 1134, qui fuit 35 promotionis ejusdem, ut ex tabulario Manoscensi discere est; unde electum fuisse colligitur an. 1099. Idipsum Manuel Alexii ex filio nepos a Renaldo Antiocheno principe, quem ille in ordinem redegerat, obtinuit: Καὶ δὴ καὶ ἀρχιερέα ἐκ Βυζαντίου εἰς Ἀντιόχειαν κατὰ ἔθος πέμπεσθαι τὸ παλαιόν, ut auctor est Cinnamus, lib. iv. Verum idne præstitum sit, jure controverti potest, cum constet patriarchas Antiochenos ex Romanis Latinis semper electos fuisse, Græcicos vero ab ipsis Augustis institutos, nomine tenus dignitate potitos. Vide Notas ad Cinnamum.

(99) Ποδανδόν. Podandum vicinum Tarso statuit etiam Constantinus in Basilio, et a nomine fluvii, loco appellationem inditam scribit, cap. 36.

κράτους προσένειμεν, ἐκαίθην ἀφελομένη. Καὶ στέργιω καὶ τοῖς τε διδομένοις καὶ τοῖς ἀφηρημένοις ὡραύτως, καὶ ἀνθέξομαι μὲν τῶν δικαίων καὶ προνομίων ὧν παρέλαθον ἀφ' ὑμῶν, οὐκ ἀντιποιήσασθαι δὲ ὧν οὐ παρέλαθον, οὐδ' ἂν ὑπερβαίην τοὺς ἔρους ἀλλ' ἐμμενῶ τοῖς δωρημένοις κρατῶν αὐτὰ καὶ καρπούμενος μέχρις ἂν τῷ βίῳ περιῶ καθὰ προεδήλωται. Μετὰ δὲ τὴν ἐμὴν τελευταίην, ὡς καὶ τοῦτο προγγράπται, ἀναδραμοῦνται πρὸς τὰς οἰκείας ἀρχάς, καὶ ὄθεν εἰς ἐμὴν ἐξουσίαν ἐδόθησαν. Ἐπισκήψω γὰρ τοῖς ἐμοῖς ἐπιτρόποις καὶ ἀνθρώποις κατὰ τὴν τελευταίαν μου βούλησιν ἀποδοῦναι τὰς χώρας ἀπάσας τὰς εἰρημένας τῷ σκήπτρῳ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, μηδὲν παρὰ τὴν ἀπόδοσιν περιεργαζομένοις, ἢ εἰς ἀμφισβήτησιν⁸³ τινὰ διαπίπτουσι. Καὶ ὁμνυμι καὶ τοῦτο καὶ τὴν συμφωνίαν ταύτην κατεμπεδῶ, ὡς ἀνυπερθέτως τε καὶ ἀναμφιδόλως τὸ προστατόμενον πράξουσι. Πλὴν καὶ τοῦτο προσκεῖσθαι ταῖς συμφωνίαις. Ὡς ἐπειδὴ ὑπὲρ τῶν ἀφηρημένων παρὰ τοῦ κράτους ὑμῶν ἐκ τῆς Ἀντιοχικῆς ἀρχῆς καὶ τοῦ δουκάτου⁸⁴ (1) τῆς πόλεως ἐγὼ τε κατελιπάρησα τὸν ὑμέτερον θρόνον ποιήσασθαι ἀντιστήκωσιν καὶ οἱ περιεργίνοι προκατελιπάρησαν τὴν ὑμέτεραν βασιλείαν, καὶ κατένευστε τὸ κράτος ὑμῶν ἀντιστήκωσαί μοι θέματα, καὶ χώρας τινὰς, καὶ πόλεις κατὰ τὴν Ἀνατολήν διακειμένας, δεῖ καὶ τούτων ἐνταυθοῖ μνημονεῦσαι κατ' ὄνομα, ἵνα μήτε ἡ βασιλεία ὑμῶν ἀμφιδόλοι κατὰ τι, καὶ ἐγὼ ἔχω περὶ ὧν ἂν ἐπιζητοῖην. Ἦσαν δὲ ταῦτα· τότε θέμα τῆς Κασσιώτιδος πάσης χώρας, ἧς μητρόπολις ἐστὶν ἡ Βέροια, ἢ κατὰ τὴν τῶν Βαρβάρων φωνὴν, Χάλεπ λέγεται· τὸ θέμα τῆς Λαπαράρας, καὶ τὰ ὑπὸ ταύτην πάντα πόλινια, τουτέστι τὰ Πλαστά, τὸ τοῦ Χωρίου κάστρον, τὰ Ῥωμαῖνα, τὸ κάστρον Ἀραμισσός, τὸ τοῦ Ἀμηνῶ πόλινιον, τὸ κάστρον τοῦ Σαρβάνου, τὸ τοῦ Τελαμψῶν φρούριον, σὺν οἷς καὶ τὰ τρία Τίλια, τότε Ἀθλαβοτίλιον, καὶ τ' ἄλλα δύο, τὸ φρούριον τὸ Σγένιν, τὸ κάστρον τὸ Καλιτζιέρην, καὶ δὴ καὶ ταύτων τὰ πόλινια, τότε Κομμερμόερι, καὶ τὸ Καθισμάτιν λεγόμενον, καὶ τὸ Σαρσάπην, καὶ τὴν Νέκραν τὸ πολισμάτιον. Ταῦτα μὲν τὰ ἐπὶ τὰδε Συρίας⁸⁵ κείμενα, τὰ δὲ ἀπὸ τῆς μέσης τῶν ποταμῶν θέματος. Τὰ ἀγχοῦ που κείμενα τῆς πόλεως Ἐδέσσης, τότε θέμα τῶν Λιμνίων, καὶ τὸ θέμα τοῦ Ἀστοῦ μεταπάσης τῆς ἐκάστου τούτων περιοχῆς. Μηδὲ ταῦτα ἀμνημόνευτα κείσθω τὰ περὶ Ἐδέσσης, μηδὲ τὰ παρὰ τοῦ θεσφρουρήτου κράτους ὑμῶν τετυπωμένα μοι ἐτήσια τάλαντα (2). Λέγω δὴ

Variae lectiones

⁸³ ἀμφιβολίαν. ⁸⁴ κράτους. ⁸⁵ τῆ Συρία.

Car. Dufresnii

(1) Τοῦ Δουκάτου. Ducatus Antiocheni; nam Antiochiæ præfectos ducum titulo insignes fuisse ostendimus, ad lib. 1. Δουκάτον neutro genere non semel efferunt scriptores Græci, Porphyrogeneta, *De Adm. imper.*, cap. 50; lib. 1 *De Themal.*, cap. 1; Nilus Doxapatius, τὸ Δουκάτον πάσης Λογγιβαρδίας. *Ducatum* neutro etiam genere dixit Leo Ost., lib. 1, cap. 6; *comitatum*, Joannes VIII PP. in *Epist.*

(2) Ἐτήσια τάλαντα. Talenti vox varie apud

A cea, et quæ illi subsunt oppida. Μανρτα μουσ et ei subiecta castra omnia; planitiesque tota ipsi subiacens; exceptis his quæ ibi possident Rurpeni fratres, Leo et Theodorus Armeni, qui hominū jure majestati vestræ obnoxii sunt; una cum mox apprehendis, nempe strategato Pagræ, strategato Palatzæ, themate Zomic, et quæ his castra et oppida subsunt: eorum pertinente ad eorum unamquodque regione. Hæc siquidem omnia etiam in Bulla Aurea majestatis vestræ nominatione commemorata continentur, tanquam a majestate vestra concessa donataque mihi, usque ad terminum vitæ meæ; post meum obitum reditura in jus imperii novæ Romæ reginæ urbium Constantinopolens: **413** ea lege ut custodiam fidem sincerissimam, et benevolentiam puram erga vos semper Augustos imperatores, et erga imperium urbis Constantinopolis; thronique ac regii ejus sceptri simi servus et lizius subditus. Promitto etiam et juro testor eum qui in Ecclesia Antiochiæ oratur et adoratur Deum, non futurum Antiochiæ patriarcham ex nostro genere, sed eum quem vestra majestas in eam dignitatem promoverit, delectum e numero alumnorum magnæ Constantinopolitanæ Ecclesiæ. Hic talis ejusmodi observatione lectus ascendat thronum Antiocheni patriarchatus, et quæ summo loci ejus antistiti competunt in impositionibus manuum, in cæteris ecclesiasticis functionibus, juxta ritus ejus Ecclesiæ legitimos obeat. Erant autem olim partes quædam ducatus Antiocheni, nunc ab eo abscissæ divulsæque voluntate majestatis vestræ, eas omnino adungere reliquo suo imperio decernentis. Sunt ve a hæc, thema Podandum dictum, et strategatum urbis Tarsi, et Adana civitas, et Mepsuestie et Anabaza, et, ut brevi dicam, universa regio Ciliciæ, quantam Cydnus et Ermon hinc inde terminant. Similiter et strategis Laodicea Syriæ, et ipsum strategatum Gabalorum, quod nos pronuntiatione subbarbara, Zebel appellamus. Strategata quoque Balaneî et Maraceî, et Antaradus cum Antarto; strategides enim et hæc ambæ. Hæc sunt quæ ex ducatu Antiochiæ divulsit majestas vestra, et suo proprio imperio contribuit. Ego vero acquiesco pariter et datis et ablatiis, atque ut his obligationibus et officiis quæ suscipio ratione acceptorum strenue ac fideliter defungi erga majestatem vestram sum paratus: ita certus sum nec cupiditatem ad alia

ex cod. Coislín.

Du Cangii notæ.

ævi mediî scriptores accipitur; inter alium enim pro centenario, hoc est, centum libris auri signati, ut apud Theophanem, an. 9 Nicephori logoth. : Τάλαντα δὲ ἦν ἑγ', γινόμενα λίτραι χίλιαι τριακόσιαι. Erant autem talenta tredecim, mille et trecentas libras conficiantia. Apud Annam vero pro libra usurpari, ex his quæ mox sequuntur, satis colligitur; cum enim dixisset Boemundus ab Alexio promissis sibi annua talenta, τὰ ἐτήσια τάλαντα, subiicit: Λέγω δὴ τὰς διακοσίας λίτρας τῆς Μικατλάτου χι-

extendere quæ a vobis non accepi: sed tenebo me intra terminos quos mihi circumscripsit vestra concessio, terras et jura illie posita possidens fruensque, quandiu vita supererit, uti declaratum est. Post meum autem obitum, prout et hoc quoque præscriptum est, recurrent ad proprios principatus ex quibus ut mihi darentur avulsa sunt. Mandata enim suprema dabo sub finem vitæ meæ meis mini-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁶ ἐφεῖται γάρ.

Car. Dufresnii Du-Cangii notæ.

ργῆς. Quas quidem ducentas libras infra talentorum vocabulo douat: Ὁφείλω λαμβάνειν κατ' ἐτησίαν ὅσιν ἀπὸ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν τάλαντα δικῆσια, τοῦ προδεβασιλευχότος Κύρου Μιχαήλ ποιότητά τε καὶ χαραγὴν ἀποφέροντα. Sic apud Latinos scriptores non semel eadem usurpatam notione talenti vocem observare est. Tabularium monast. Bellilocensis in Lemovicibus, n. 66: *Coactus judiciali potestate secundum legem componat auri talentorum pondera centum: quod in aliis passim chartis his concipi verbis solet, sociante fisco auri libras centum, etc., argenti pondera, etc., coactus solvat.* Charta, an. 993, apud Duchesn., in *Hist. Luxemb.*, pag. 8 et 9: *Coactusque thesauro regis centum libras auri et mille talenta persolvat argenti.* Alia ibidem: *Coactusque ærario regis x auri et c argenti libras persolvat.* In quibus chartis, pondus, libra, et talentum idem sonant. Ita apud Petrum de Vineis, lib. v, epist. 108: *Ideo homines dicti communis — in l libris duximus condemnandos solvendis hinc ad diem 10 Martii — sub pœna duplici moderata pœna c talentorum, etc.* In *Speculo Saxon.*, lib. iii, art. 45, § 3, art. 51, § 2, art. 64, § 2, 3; et in *Jure feudali Saxon.*, cap. 26, § 1, talentum pro libra et marca promiscue sumitur, et xx solidos, quot libra et marca, appendere dicitur. Qua porro significatione accipiendum constat apud Gregorium Turonensem 401, lib. vii *Hist.*, cap. 40, *Uspergens.*, an. 937, in *Tradit. Fuld.*, lib. iii, cap. 35; apud Cæsar. Hei-terbach., lib. ii *Miracl.*, cap. 7; in *Epist. Adelberti abbat. Heidenheimensis*, pag. 356 et in *Vita B. Mariani abbatis Ratispon.*, cap. 4, n. 19, apud Bollandum 9 Febr. At secus de talenti pretio scribit *Chronicon Laurisham.* pag. 84, 89 et 95, ubi talenta 14 et dimidium, marcas 15, tantum confecisse annotatur.

(3) Μιχαήλατου Nummi aurei, Michaelis Ducæ imper. imagine insignis, τοῦ προδεβασιλευχότος Μιχαήλ, ut infra ait: *Michaelitas* nuncupat Tyrius, lib. ii, cap. 12: *Quærit quæ sit debiti summa, cui responsum est xxx milium Michaelitarum, quod genus aureorum tunc in publicis commerciis erat celebre, a quodam imperatore Constantinopolitano, qui eam monetam sua fecerat insignem imagine, Michaelis nomine, sic nuncupatum.* Et lib. xiii, cap. 15: *Dicitur autem summa pro se pactæ pecuniæ fuisse centum mille Michaelitarum, quæ moneta in regionibus illis, in publicis commerciis, ut rerum venalium foro principatum tenebat.* *Michaeliti* dicuntur in diplomate Rogerii Siciliæ regis an. 1133, apud Ughellum in archiepisc. Brundusius, n. 19, in altero Radulphi comitis Montiscablosi et Severinæ an. 1105, apud eundem in archiepisc. Acheruntin, n. 1, et Leonem Ost. in *Chron. Casin.* lib. iii, cap. 57; lib. iv, cap. 17, cujus nuperus editor Angelus a Nuce, et ante eum Brolius haud bene divinarunt, dum censere ita nuncupatos, quod D. Michaelis archangeli effigiem præferrent, eosque esse, aut sane iis persimiles, quos *angelos* appellamus. Vidi cui *Michaelatum* effictum putarent ab Octavio Strada a Rosberg, pag. 335, ubi perperam nescio cui Michaeli Palæologo ascribitur, cum esse Michaelis

τῆς διακοτίου λίτρας τῆς Μιχαήλατου (3) χαραγῆς. Προδεδώρηται γάρ μοι διὰ τοῦ εὐσεβοῦς χρυσοβούλου Λόγου τῆς βασιλείας ὑμῶν, καὶ τὸ δουκάτον ἐξ ολοκλήρου μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸ πάντων φρουρίων τι καὶ χωρῶν· οὐκ εἰς ἑμὸν πρόσωπον μόνον περισταμένης τῆς δουκικῆς ταύτης ἀρχῆς· ἀλλὰ γὰρ ἐφεῖται (4) μοι παραπέμπειν ⁸⁶ αὐτὴν διὰ τοῦ εὐσεβοῦς Χρυσοβούλου Λόγου, εἰς ὃν αὐτὸς ἐθέλωμι, μέλ-

Ducæ videatur arguere Inscriptio hisce characteribus concepta, ΜΙΧΑΗΛ. S. CONSTANT. id est, *Michael et Constantinus*, quorum in nummo conspiciuntur effigies, ita ut prior, major et altior, Michaelis, altera brevior, Constantinum infantem et adolescentulum, quem superstes pater corona donaverat, ut Anna, lib. iii, et Zonaras tradunt, repræsentent. In aversa nummi parte crux visitur gradibus insistens, cum hisce characteribus, VICTORIA AVGGGH. CONOB. Verum quominus hanc amplectar sententiam, prohibent et nummi effigies et characteres, ipsaque aversæ partis inscriptio, quæ non sunt sæculi Michaelis Ducæ. Sed potius Michaeli Theophili et Theodoræ filio ascribendum suadet nummus alter simili conspicuus inscriptione, quem in *Familiis Orientalibus* enucleamus. Profert idem Strada, pag. 330 nummum alium, in quo tres figuræ stantes, media cæteris altior, cum stemmatibus crucigeris, dextra gladio innituntur, cum hisce characteribus; IOANN... CONSTAN. quem quidem nummum, si tamen est genuinus, Michaeli Ducæ, cujus nomen erasum est, ascribendum censuerim; ita ut ab illo cusus sit, postquam Romano Diogene in ordinem acto, Joannis Ducæ Cæsaris patris opera imperii gubernacula rursus adeptus est. Ex quo forte haud ægre a Michaelis Joannes obtinuerit, ut effigies sua in nummis repræsentaretur, una cum Michaelis et Constantini Porphyrogenetæ Michaelis filii figuris. Sed id meræ conjecturæ est, qua ut plurimum in hisce postremi ævi imperatorum monetis enucleandis utendum constat. Ut Michaelis Ducæ nummi *Michaelitæ* appellati sunt, ita Constantini Ducæ Michaelis parentis, *Constantinati* hac ætate nuncupabantur. Horum passim mentio habetur in veteribus Chartis, quæ exstant in Chronico monasterii Beneventani Sanctæ Sophiæ. Una Meinardi Arianensis episcopi, an. 1080: *Ad partem ejusdem monasterii pro parte mille solidos Constantinos componere, etc.* Alia Roberti Guiscardis ducis Apuliæ, an. 1075: *Aut si hoc remove non quæsierimus, octoginta solidos Constantinos aureos bonos — ad partem ejusdem ecclesiæ 402 et ad ejus rectores componere obligamus.* Occurrit denique in alia Eremberti comitis an. 1099, in eodem Chronico.

(4) Ἐψήθη μοι παραπέμπειν. Si in feudum, seu beneficium, ab Alexio concessus est Boemundo ducatus Antiochenus, potuit illum Boemundus ex usu in ejusmodi feudis recepto transferre, sive in hæredem, sive alium, iisdem possidendam conditionibus, quibus ipsi infeodatio facta est. Sed hæc pugnare videntur cum iis quæ paulo ante habentur, concessum Boemundo usufructuario jure, post illius obitum ad imperii jus reditum. Id constat, in Germania præsertim, hac tempestate feudorum hanc fuisse legem, ut a principe omnino dependerent: primusque Henricus II imperator, uti scribit Gervasius Tillebertiensis in *Otiis imperialibus*, part. ii: *Legem instituit apud Teutones, ut militiæ, more Gallorum et Anglorum, successionis jure devolventur ad proximiores agnationis gradus, cum antea penderent ex principis gratia.*

λοντος δηλονότι κακείνου ὑποκύπτειν τοῖς τῆς βίαι· A
 λείας ὑμῶν προσταγμάσι καὶ θελήμασι, καθάπερ εἰ
 ἀνθρώπου λιζίου τυγχάνοντος τοῦ αὐτοῦ κράτους
 καὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας καὶ τὰ αὐτὰ βουλομένου
 καὶ συμφωνούντος, ἄπερ καὶ γὰρ πρὸς ὑμᾶς. Ἄλλὰ
 καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε ἐπειδὴ καθάπαξ ἐγενόμην ὑμέ-
 τερος ἄνθρωπος καὶ τοῦ κύκλου τοῦ κράτους ὑμῶν
 ὀφείλω λαμβάνειν κατ' ἐπίστασιν δόσιν ἀπὸ τῶν βι-
 σελικῶν θησαυρῶν, τὰ πάντα διακόσια τοῦ προδεξι-
 σιλευκίτου κυροῦ Μιχαὴλ ποιήθηνα τε καὶ χαρι-
 γῆν ἀποφέροντα διὰ τινος ἀποστολέως ὑμετέρου Συ-
 ριόθεν πεμπομένου μετὰ καὶ γραμμάτων ἐμῶν πρὸς
 ὑμᾶς, πρὸς τὴν βασιλίδεα πόλιν, ἐφ' ᾧ ταῦτα λαβεῖν
 εἰς ἡμέτερον πρόσωπον. Καὶ ὑμεῖς μὲν οἱ ἀειτέ-
 βαστοι βασιλεῖς, καὶ σεβαστοὶ τε καὶ αὐγουστοὶ τῆς B
 τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας, στέργετε δὴ ποιεῖν τὰ
 ἐν τῷ χρυσοβούλλῳ λόγῳ τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν βι-
 σιλείας ἐγγεγραμμένα, καὶ τὰ ὑπεσχημένα διατηρή-
 σετε. Ἐγὼ δὲ διὰ τοῦδε τοῦ ὄρκου, τὰ πρὸς ὑμᾶς
 περ' ἐμοῦ συμπεφωνημένα, κατεμπεδῶ. Ὁμνυμι
 γὰρ εἰς τὰ πάθη τοῦ ἀπαθοῦς καὶ Σωτῆρος Χριστοῦ,
 καὶ εἰς τὸν ἀήττητον ἐκεῖνου σταυρὸν, ὃν ὑπὲρ τῆς
 ἡμῶν ἀπάντων σωτηρίας ὑπέμεινε, καὶ εἰς τὰ προ-
 κείμενα παναγιώτατα Εὐαγγέλια, ἃ τὴν οἰκουμένην
 ἄπασαν ἐσαγήνευσαν· ταῦτα γὰρ κρατῶν ἐπόμ-
 νυμι· καὶ τὸν πολύτιμον σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ
 συμπαλαμβάνω τῷ νῷ (5), καὶ τὸν ἀκάνθινον
 στέφανον, καὶ τοὺς ἥλους καὶ τὴν λόγχην ἐκεῖνου
 τὴν διατήρησαν τὴν δεσποτικὴν καὶ ζωοποιὸν C
 πλευρᾶν, πρὸς σὲ τὸν κράτιστον καὶ ἄγιον ὑμῶν
 βασιλέα κύριον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνόν, καὶ τὴν συμ-
 βασιλεύσαντά σοι τριπόθητον υἱὸν κύριον Ἰωάννην
 τὸν Πορφυρογέννητον, ὡς πάντα τὰ συμπεφωνη-
 μένα καὶ εἰρημένα ἀπὸ τοῦ στόματος μου φυλάξω
 καὶ ἀπαράβατα διατηρήσω μέχρι παντός· καὶ τὰ
 ὑπὲρ τοῦ κράτους ὑμῶν καὶ νῦν φρονῶ καὶ εἰς ἔτι
 φρονήσω· μηδ' ἄχρι φιλῆς ἐπινοίας κακότητος ἢ
 δολερῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνδειξόμενος. Ἄλλ' ἐμμενῶ τοῖς
 παρ' ἐμοῦ συμπεφωνημένοις, καὶ καθ' οἰονόητινα
 τρόπον οὔτε ψευδορκήσω πρὸς ὑμᾶς, οὔτε εἰς ἀθέ-
 τητιν τῶν ὑπεσχημένων χωρήσω, οὔτε πρὸς ἄσπον-
 δόντι ἐπινοήσομαι, οὔτε αὐτὸς ἐγὼ οὔτε οἱ σὺν ἐμοῖ

stris et subditis, per quæ declarabo velle ac jubere
 me, reddi ac restitui sceptro imperii Romani præ-
 dictas regiones universas; vetans eos aut dubitare
 in ea exsequenda restitutione. cunctarique aut ca-
 villari quidquam, aut commutationis nomine aliud
 petere. Et juro illud quoque ac quam firmissima
 promissione sancio, quam efficacissime curatorum
 me, ut sine mora, sine fraude ac furo, mandatum
 illi meum impleant. Cæterum et hoc addendum fuit
 huic conventionis concordieque instrumento. Quan-
 doquidem inter tractandum petii 414 supplex a
 throno vestro concedi mihi compensationem ali-
 quam, pro terris illis atque urbibus quæ voluntate
 majestatis vestræ ex ducatu Antiocheno mihi tri-
 buto decerpebantur, et huic supplicationi meæ perc-
 grini suam quoque similem ad eandem majestatem
 vestram adjunxerunt: quibus annuens majestas
 vestra assignavit in compensationem mihi atque
 attribuit themata et regiones quasdam, atque urbes
 ad Orientem sitas, oportet earum hic meminisse
 nominatim, ut neque majestas vestra in aliquo du-
 bitare possit, et ego adversus eos qui id in contro-
 versiam vocarent, titulum habeam cujus jure ad
 vindicationem niti et possessionem obtinere queam.
 Sunt ergo hujusmodi: Thema Casioïdis universæ
 regionis cujus metropolis est Berœa, quæ Barbaro-
 rum lingua Chalepa dicitur; thema Lapuræ, et quæ
 ipsi subjacent oppida omnia, videlicet: Plasta,
 Chonii castrum, Romaina, castrum Aramis, op-
 pidum Ameræ, castrum Sarhani, arx Telchampsor-
 um, cum his et tria Tilia, nempe quod Athlabotilia
 vocatur, et alia duo, arx Sgenin, castrum Caltzie-
 rin, et scilicet his subjecta oppida; puta Commer-
 moeri, et quod Cathismatin dicitur, et Sarsapen et
 urbecula Neera. Hactenus quæ in citeriori Syria
 sita sunt. Sequuntur quæ ad Mesopotamiæ thema
 pertinent. Videlicet quæ prope Edessam jacent,
 thema Linniorum et thema Aeti sive Aquilæ, cum
 his omnibus quæ utrumque complectitur. Neque
 immemorata relinquuntur quæ circa Edessam; nec
 quæ ab divinitus custodita majestate vestra decreta
 mihi descriptaque sunt annua talenta. Ducentas

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Τῷ νῷ. Jurabat nempe Boemundus, præstito
 ad hæc sacra Christi passionis λείψανα quæ tum,
 ut videtur innuere Anna, aberant, mente illa com-
 prehensens tantum. Asservabantur quippe Constans-
 tinopoli crucis Dominicæ particulæ variæ, spinea
 corona, clavi, ac lancea qua Christi perforatum
 fuit latus; quod satis superque indicat, cum ait,
 sacramentum sese præstare manibus sacra Dei
 Evangelia corporaliter, ut aiebant, contingentibus,
 mente vero passionis Christi comprehendentem my-
 stericis. At vetus scriptor in Philippo rege Franc. tom.
 IV Hist. Fr. ab Alexio ad id, et consulto, Byzantio
 allata scribit: Statuta ergo die qua hæc juramento
 corroborarentur, imperator urbe regia egressus, venit
 obvius Boemundo et ducibus via dierum fere 15.
 Impositis itaque manibus ipse et 12 primi suæ civita-
 tis sacris pignoribus, cruci videlicet Dominicæ, cum
 aliis quæ secum attulerat, astante Joanne filio ejus,
 juravit omnia quæ proposita sunt, absque fraude
 conservaturum omni quo superstes tempore foret,

Boemundo illi se subdente, et fidem promittente,
 quandiu jurata servaret. Nec omnino abnuit Anna,
 lib. xiv, pag. 419, quæ sacramentum a Boemundo
 præstitum ait, τῶν ἱερῶν Εὐαγγελικῶν προτεθέντων,
 καὶ τῆς λόγχης, etc., ut et Fulcherius, l. ii, c. 37:
 Juravit Boemundo imperator super reliquias pretio-
 sissimas, etc. Crucem, coronam spineam, clavos,
 ferrum lanceæ, et alia Dominicæ passionis instru-
 menta ea tempestate Constantinopoli in palatio as-
 servata testatur Wilhelmus Tyrinus, lib. xii, c. 25
 et 26, quibus tactis sacramenta præstabantur in
 rebus majoris ponderis ac momenti. Raimundus de
 Agiles: Imperatori juravimus super Dominicam cru-
 cem et spineam coronam, et super multa alia sancta.
 Vide Guetzer, tom. I De S. Cruce, lib. i, cap. 12;
 et Joannem Ferrandum, lib. ii Disquisit. reliquia-
 rum, cap. 3, art. 4, quæ quidem sacrosancta λεί-
 ψανα in Galliam, S. Ludovico regnante, postmodum
 allata eo stat. Vide Historiam nostram Gallobyæ,
 lib. iv, n. 11, 12, 13.

dico libras Michaelatæ percussuræ. Prius enim mihi **A** πάντες καὶ ὅποσοι τῆς ἐμῆς ἐξουσίας εἰσὶ καὶ τὸν χορὸν τῶν ἐμῶν στρατιωτῶν ἀπαρτίζουσιν. Ἄλλὰ καὶ ὑπὲρ τῶν σῶν ἐχθρῶν θωρακισόμεθα καὶ ἀρούμεν ὄπλα καὶ δόρυα, καὶ τοῖς σοῖς φίλοις ἐμβαλοῦμεν τὰς δεξιὰς· καὶ πάντα τὰ πρὸς ὠφέλειαν καὶ τιμὴν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐπινοήσω καὶ καταπράξομαι. Οὕτω, ὀνείμηνη τῆς τοῦ Θεοῦ βοήθειας· οὕτω τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν θεῶν Κύραγγελίων, »

successor meus eadem necum fidelitatis atque obsequii ad majestatem vestram subiectione teneatur, tanquam verus homo lizius majestatis vestræ, ei in omnibus quæ ego promisi obsequens et consentiens, pactisque a me lizitis inhærens. Ex hinc vero postquam semel vester homo factus sum, et ad orbem principatus vestri pertinere cœpi, debeo accipere pensione annua e regis thesauris talenta ducenta monetæ formam et qualitatem habentis domini Michaelis qui prius Imperavit, per aliquem ex rei nauticæ præfectis vestris e Syria mittendi a me **415** cum meis litteris ad vos in urbem regiam ut ea coram a vestra persona meo nomine recipiat. Ac vos quidem semper Augusti principes Romanæ reipublicæ imperatores, dignabimini servare et cum fide implere quæcunque in Bulla Aurea piæ ac religiosæ majestatis vestræ conscripta promissaque sunt. Ego vero per hoc juramentum e de quibus hactenus conveni vobiscum, firmo sancioque. Juro enim per passiones doloresque nunc impassibilis Salvatoris Christi, et per invictam ejus crucem quam pro salute omnium pertulit, et per ea quæ coram video sacrosanctissima Evangelia, quæ orbem universum in rete Christi concluserunt (hæc enim manu tenens juro); pretiosissimam vero Christi crucem mente simul comprehendo, et spineam coronam, et clavos et lanceam quæ perforavit ejus Dominicum ac vivificum latus: tibi potentis-imo et sacro nostro imperatori Domino Alexio Comneno, et consorti ac collegæ imperii tui desideratissimo filio tuo domino Joanni Porphyrogenito, me omnia pacta promissa ore meo prolata custoditurum et inviolatè servaturum in omne tempus: et in eodem hoc quem nunc habeo erga majestatem vestram sensu ac animo perseveraturum semper: neque vel primam cogitationem odii, doli, aut fraudis ullius erga vos suscepturum ostensurumve. Sed persitutum constantissime omnibus a me promissis, nunquam quovis prætextu, quacunque ratione adversum vos pejerando, aut ad ullam revocationem per me promissorum, aut abrogationem foederis hujus ulla excogitatione calumniæ callidæ, veniendo; neque ego ipse, neque meorum quisquam, quicumque potestatis meæ sunt et militum meorum chorum implent. Sed et adversus tuos hostes loricas induemus, et tollemus arma ac lanceas, et tuis amicis injiciemus amicas dexteras, omniaque similiter ad utilitatem honoremque Romani imperii cogitabo ac perficiam. Sic me Deus adjuvet: sic crux et divina Evangelia. »

Hæc conscripta sunt et juramenta præstita in præsentia subscriptorum testium, mense Septembri, indicationis secundæ, anno jam desinente sexies millesimo quingentesimo decimo septimo.

Porro quorum in præsentia, hæc completa sunt; quique his subscribere testes hi sunt, Dei amantissimi episcopi.

*Amalphis, Maurus. Tarenti, Renardus, et qui cum eo erant clerici. Religiosissimus præpositus sancti monasterii in Longobardia siti, sancti Andreæ, in insula Brundusii: et duo ex monachis dictæ domus. Principes peregrinorum, **416** qui sua quidem signa ipsi figurarunt manu propria: nomina vero eorum manu Deo dilectissimi episcopi Amalphis, sub eorum signis subscripta sunt: qui etiam episcopus legatus a Papa ad imperatorem vene-*

B Ταῦτα ἐγράφη τε καὶ οἱ ὄρκοι συνετελέσθησαν παρουσία τῶν ὑπογεγραμμένων μαρτύρων, κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον (6), δευτέρως ἐπιτεμήσεως, ἔτους ἤδη διαρρισκομένου ςχιζ'.

Οἱ μέντοι παρουσιάσαντες μάρτυρες καὶ ὑπογεγραφότες, ὡν ἐναντίον ταῦτα τετέλεστο, εἰσὶν οὗτοι, οἱ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι.

*Ὁ τε Ἀμάλφης, Μαῦρος, καὶ ὁ τοῦ Τερентίου, Ρενάρδος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ κληρικοί. Ὁ εὐλαβέστατος καθηγούμενος τῆς ἐν Λογγίβα, διασεβασμίας μονῆς τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τῆς ἐν τῇ νήσῳ τοῦ Βρεντησιου, καὶ τινες αὐτῶν δύο μοναχοί. Οἱ ἄρχοντες τῶν παρεγρίτων *.* Ὡν τὰ μὲν σίγνα αὐτοὶ διεχάραξαν οὐκ εὐχερῶς· τὰ δὲ τούτων ὀνόματα διὰ χειρὸς τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἀμάλφης, τοῖς σίγνοις προσπαρεγράφησαν, ἕς καὶ πρέσβυς παρὰ τοῦ πάπυ (7) πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐληλύθει.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

* πελεγρίνων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ

(6) Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον. Firmata pax Alexii inter et Boemundum in urbe Diaboli, mense Septembri indict. 2, ineunte anno mundi juxta Græcos 6617, Christi 1108.

(7) Παρὰ τοῦ Πάπυ. Paschali II, quocum ea tempestate magna erat et Henrico imperatore simultas. Vide Petrum Diaconum, lib. iv, cap. 48.

Οἱ ἀπὸ τῆς βασιλείου ⁸⁸ αὐλῆς ὁ σεβαστὸς Ἀ
Μαρίνος (8). Ρογέρης ὁ τοῦ Τακουτέριου ⁸⁹ (9).
Πέτρος Ἀλιφᾶς. Γελέλιμος ὁ Γαρζῆ (10). Πρι-
τζάρδος ⁹⁰ ὁ Πριτζίττας ⁹¹ (11). Ἰοσφὲ Μα-
λῆς ⁹² (12). Θυμπέρτος ὁ υἱὸς τοῦ Γραούλ (13).
Παῦλος ὁ Ῥωμαῖος. Οἱ ἐκ Δακῶν ⁹³ ἠκουττες
ἀποκρισιῖροι παρὰ τοῦ Κράλι (14), καὶ συμπε-
νθέρου ⁹⁴ τῆς βασιλείας. Ζουπάνος ὁ Περῆς, καὶ
Στῆμων, καὶ οἱ ἀποκρισιῖροι Ῥισκάρδου Σινισκάρδου (15), Βασιλῆσιος ῥωβελῆσιμος ὁ εὐνοῦχος. Καὶ
Ἐνωσταρτῆνος Νοτάριος.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ βασιλικῆς. ⁸⁹ τακουτέριου. ⁹⁰ Πιτζάρδος. ⁹¹ Πριτζίττας. ⁹² Μαλῆ. ⁹³ τῶν Δακῶν. ⁹⁴ συμπέν-
θεροι.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Σεβαστὸς ὁ Μαρίνος. Qui supra Μαρίστρο-
μίλιος, et Neapolitanus appellatur.

(9) Ρογέρης ὁ Τακουτέριου. Scribendum Τα-
κουτέριου, ut sit Rogerius Dagoberti, de quo nos
quædam ex Alberto Aq. ad pag. 35. *Dagobertum*
enim vocat Rathertus, lib. 1, *De orig. monasterii S.*
Galli, quem cæteri scriptores Dagobertum; id etiam
nominis ita scriptum in Diplomatis Dagoberti I,
regis Franc. observare est apud Cocceium in *Dagob.*
cap. 15. et Henshenium, de tribus Dagobertis,
quod alias *Tagabrecht, Tagaprecht, Tagebret, Tagab-*
rhat, et Tagapret, 403 efferebant veteres Germani,
ut est in catalogo priorum nominum, quem ex
codice S. Galli descripsit Goldastus.

(10) Γαρζῆ. An Willelmus de Gant, seu de Gau-
oavo, frater Balduini de Gant, qui Gotbolfredum in
expeditionem sacram pergentem comitatus est, uti
scribunt Albertus Aq. lib. II, cap. 2 et 29; et Tyrinus,
lib. III, cap. 5. De utroque agit Duchesnius in
Hist. Gaudav. lib. III, cap. 3. An vero Gislebertus
de Gant, quem sub ea tempora memorat Willelmus
Gemeticensis, lib. VII, cap. 38; nam Gallum fuisse
satis constat.

(11) Πριτζίττας. Qui alias principatus. Vide not.
ad pag. 388.

(12) Ἰοσφὲ Μαλῆς. Forte Joffroy de Mailli.
Tres porro nobilissimas familias hocce cognomine
agnoscimus in Gallia, primam in Picardia, alteram
in Burgundia, tertiam in Turonibus, vel Andibus.

(13) Γραούλ. Malim Ραούλ, ut sit Humfredus,
Radulphi, de quo ad p. 35, filius. Porro floruit eo
ævo Radulphus de Loretello, frater Guillelmi
de Altavilla, qui subscripsit Diplomati Rogerii Si-
ciliæ comitis, an. 1098, pro fundatione Ecclesiæ
Scyllacensis apud Ughellum, cujus filius Raimundus
vivebat an. 1118, uterque ex eadem familia et
stirpe qua cæteri Loretelli comites, de quibus supra
egimus. Radulphi meminit Malaterra, lib. IV, cap.
10, 11, sed malim comitem istam *Raulem* hic intel-
ligi, a quo comites de Molisio originem duxere. Me-
minit enim Petrus Diaconus, lib. IV *Chronic. Casin.*
cap. 25, sub an. 1103: *Ugonis comites de Molisio,*
filii comitis Raulis.

(14) Κράλι. De νοτε Κράλης consulendi Sigi-
smundus Herbersteinus in *Comment. Rer. Mosco-*
vit. pag. 41, et Lennclavius, in *Pand. Turc.* n. 54.
Aderant in comitatu et castris Alexii, cum pax ea
inita est, legati regis Hungariæ, qui συμπένθερος
imperatoris dicitur, quia paulo ante Hungariæ regis
filiam in uxorem duxerat Joannes Comnenus, Alexii
filius primogenitus, uti narrant Zonaras Cinnamus.
Imperabat autem Hungariæ eo anno 1108 rex Cal-
amanus, seu Calomanus, unde sequeretur Joannis
uxorem, filiam fuisse Calamani, qui regnum adit
an. 1095, obiitque an. 1114. At cum Calamanus
Busillam Rogerii Siciliæ comitis filiam an. tantum
1097 uxore ἠ duxerit, ut auctor est Malaterra, lib.
IV, cap. 25. Joannes vero ante an. 1103 nuptias

Ex aula imperatoria: *Sebastus Marinus. Roge-*
rius Tacuteri. Petrus Aliphas. Guillelmus Gauze.
Rintzardus Printzitis. Iosphre Males. Umberto
filius Graulis. Paulus Romæus: qui ex Dacis vene-
runt apocrisarii a Crali et Consocero regis majesta-
tis, Zupanus Peres, et Simon. Et apocrisarii Ri-
scardi Siniscardi, Basilius nobilissimus eunuclus, et
Constantinus notarius.

Constantinus notarius.

inierit, sequenti filium procreaverit, non potuit
Joannis uxor ex Calamani conjugio prodisse, quæ
eo, quo primum enixa est partum, anno, vix decen-
nium attigerat. *Chronicon Weingartense, cap. 10,*
sororem ejusdem Calamani, Joannis uxorem facit.
Sed potior videtur eorum sententia qui filiam suis-
e Ladislai regis asserunt, in quibus sunt Cinnamus,
lib. I; Thwroczius parte 2, cap. 65; Boninus, de-
cade 2, lib. IV; et ex his Pistorius, qui Pyrsæam
nuncupatam scribunt. Cinnamus vero Irenes nomen
tribuit. Sic nempe solebant Græci barbaræ, vel quæ
suo ægre poterant efferre idiomate Augustarum
nomina alius mutare. Fuit autem Ladislai Be-
læ regis, cognomento *Bein*, filius, Geizæ regis frater.
Calamani et Almi regum patruus, excessitque e vivis
an. 1095, ut est in *Chronico Hillesheimensi*, et apud
Thwroczius: ex quibus perspicuum sit perperam
ab Anna regi Hungariæ, qui tunc regnabat, συμπε-
νθέρου Βασιλέως ut dum tribui.

(15) Ρισκάρδου Σινισκάρδου. De Ricardo, aut
Ricardo, cujus legati huic interfuere sæderi, sæpius
animo revolventi, nihil sanè fere primum subit quod
augurari liceret. Nullus siquidem hac tempestate
princeps ista nomenclatura mihi occurrebat, qui
ejusmodi et tantæ fuerit dignitatis, ut legatos et
apocrisarios ad imperatorem mittere potuerit: si
tamen Ricardus II cognomento Junior, Capuæ prin-
ceps, et Aversæ comes excipiatur, qui eo ævo, pe-
rinde ac cæteri Normannici principes, supremo jure
in ista Italia 404 parte imperabat. Verum ne
protinus conjecturam hanc, seu sententiam ample-
cterer, non pauca videbantur remorari. Primo eum
jure potest in dubium revocari, idemne sit Ρισκάρ-
δος ac Ρικάρδος, seu *Ricardus*; cum id nominis
Annæ esset per Ριντζάρδος, verbi gratia in Ri-
cardo principatus comite, qui huic perinde sæderi
subscripsit, et in Ricardo Hugonis fratre, pag. 493.
Deinde quid sibi vellet Siniscardi cognomen, quod
a nemine, ut opinor, scriptore Ricardo Capuano
principi attributum constat, haud plane percipie-
bam. Juniores appellatum testatur Willelmus Ge-
meticensis, lib. VII, cap. 43. Secundum non semel
indigitat Petrus Diaconus, ipseque Ricardus in Di-
plomate, quod descripsit Ughellus in episcopis Pu-
teolan. ita se inscribit: *Nos secundus Ricardus*
Capuanus princeps, proles bonæ memoriæ D. Jordani
magnifici principis. Sed error irrepsit in annum,
qui perperam fuisse 1135 adnotatur. At Siniscardi
appellatio Ricardo Capuano attributa non legitur.
Non minimum præterea scrupulum movebat Ricardi
obitus, quem in mensem Januarium anni 1106, qui-
dam ex scriptoribus conjiciunt, proindeque multo
ante hoc pactum sædus. Denique cum Basilios,
Constantinos, nobilissimos, eunuchos, et notarios
hic commemoret Anna, nemo erit qui prima fronte
istiusmodi nomina et dignitates Græcum principem
sapere non statim profiteatur. Hæc etsi haud levio-
ris viderentur momentū, n: Ricardum Capuanum

Hoc igitur Juramentum scripto mandatum imperator a Baimundo accepit. Dedit autem ei vicissim memoratam superius Bullam Auream subsignatam

Car. Dufresnii Du Canjii notæ.

principem intellexisse Annam existimarem, ab hac tamen sententia non omnino demovebant præallata. Nam ut priorem solvam nodum, constat Ριζάρδος et Ριζάρδος idem esse; quippe Ricardus principatus comes priore, hic, altera appellatione donatur ab Anna, pag. 388, quæ prima Gallicum Richard, altera Italianum Ricardò extulit. Jam vero quod Ριζάρδου scribitur, proclivis librariorum lapsus ex unius additione elementi conjici potest, ut et in voce Σινισκάρδου; nam legendum Σινισκάρδος censebam, ut Siniscardus ille nobilis Italus, quo cognomine occurrit alter in Historia nostra Gallo-Byzantina, lib. viii, n. 23, prius fuerit ex Ricardi legatis. De anno demum quo excessit Ricardus haud bene constat. Serius enim quam an. 1106, mortuum par est credere, cum an. tantum 1108, sub mensem Junium, Robertus, fratre demum improle extincto, universam illius ditionem occupavit, et suo juri adlaxerit, ut est in Chronico Ceccanensi. Quo quidem anno, quo scelus istud Alexima inter et Boemundum initum est, potuerunt Ricardi, recens demortui, legati adhuc apud Alexium morari. Jam vero quod spectat ad Græcicas appellationes et dignitates Ricardi legatis attributas, nemo nescit non Apuliam modo et Calabriam, haud multo ante Alexii tempora, Græcis paruisse, sed et a Longobardis et Normannis post hæc expugnatas servasse in plerisque Græcum idioma, in dignitatibus præsertim et Palatinis officiis, quod longe postea sub Germanicis et Andegavensibus principibus obtinuit, ut in logothetis, stratigotis, catapanis, protonotariis, sebastis, spathariis, nobilissimis, protonobilissimis, dishypatis, et aliis ejusmodi dignitatibus, ut videre est apud Ughellum, tom. VII Italiae sacræ, pag. 411, 412, 559, 977, 1074, etc. Denique de eunuchis ita Melchior Incoferus in Dissertatione de eunuchismo ad Alfatium: *Ethnicum fuit juvenutem evirare, fluxit hæc secta ab Assyriis ad Persas, a Persis ad Græcos, ab his demum ad Latinos, hodieque late in Europa viget: tametsi apud septentrionales haud dum obtinuerit, turpe existimantes nisi bruta castrare.* Hæc etsi primo intuitu haud improbabilis videretur sententia, non omnino tamen arridebat, cum Siniscardi cognomen unico contextu, nullaque prævia virgula, Ricardò tribuatur apud Annam, ita ut unus idemque fuerit Ricardus et Siniscardus.

405 Cum igitur anceps animi, dubiusque hærem, commode occurrit Ricardus senescallus, qui eo ævo floruit, maximæque fuit auctoritatis inter Normannicos Apuliæ principes, quos proxima attingebat affinitate, adeo ut inter siniscardum et senescallum, vel senescalcum, nullum esse discrimen existimari posse confidam. Fuit porro Ricardus iste Drogonis comitis filius, proindeque Guiscardi ducis Apuliæ, et Rogerii Siciliæ comitis ex fratre nepos. Drogo vero Ricardi pater ducatum Apuliæ obtinuerat post excessum Guillelmi Ferrebrachii fratris primogeniti, ut est apud Guillelm. Ap. l. ii, p. 11, 13; Malaterram, lib. 1, cap. 12, 13; Ordericum, lib. iii, pag. 472; Leonem Ost. lib. ii, cap. 68, 73, 81; lib. iii, cap. 15; et Guillelmum Gembeticens. lib. ii, cap. 50. Unde in Charta an. 1088, pro monasterio Venusino S. Trinitatis: *Dux et magister Italiae, comesque Normannorum totius Apuliæ atque Calabriæ* inscribitur; in subscriptione vero *vir imperialis* nuncupatur, propter supremam dominationis, qua pollebat, auctoritatem. Occurrit igitur primo Ricardus senescallus in Tabulis an. 1100, indict. 10, apud Ughellum, in Anglonensibus episc. in quibus *Albenda* illius uxor, et *Robertus* filius subscribunt. Prostat apud eundem

Α Τὸν μὲν οὖν ἑγγράφον ὄρκιον τοῦτον, ὁ αὐτοκράτωρ παρὰ τοῦ Βαϊμούντου ἔλαβεν. Ἀντιδίδωκε δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν εἰρημένον ἄνωθεν Χρυσόθουλλον

Ughellum in episcopis Neocastr. Diploma ipsius Ricardi, in quo *comitis Drogonis filium, atque Roberti Guiscardi Calabriae et Apuliam et Siciliae ducis, atque filii ejus Rogerii et ipsius hæredis dapiferum* sese inscribit, et Guiscardum ducem et Rogerium comitem paternos vocat. Ex quibus patet unde senescalli et dignitas, quæ suprema semper fuit apud reges et principes, accesserit, nempe ex concessione Roberti patris. In alio Diplomate an. 108, indict. 7, apud Ughellum, in archiepiscopis Bavenisibus, *Ricardus senescalcus filius bonæ memoriæ domini Drogonis magnifici comitis* dicitur, in quo etiam mentio sit *Altrudæ* uxoris, et *dominæ Roccæ* sororis Ricardi, et domini Alexandri strenni militis filii ejusdem Roccæ. Nec scio an *Altruda* eadem sit cum *Albenda*, quæ Ricardi uxor fuisse dicitur in Charta landata an. 1100. Idem in alia Guillelmi ducis Apuliæ, Rogerii ducis filii, an. 1113, pro Ecclesia Cosentina, apud eundem Ughellum, ita subscribit: *Ego Richardus senescalcus me subscripsi.* Jam vero cum magnæ adeo fuerit dignitatis Ricardus, seu forte ob eas quas possidebat ex paterna hæreditate civitates, quemadmodum cæteri Normannici proceres, seu ob natalium splendorem, ut qui supremi Normannorum ducis filius, et Boemundi ipsius, Rogeriique ducis patruelis esset, nihil sane videtur ob stare, quominus legatos suos ad Alexium mittere potuerit, eaque tempestate simultatem cum ipso Boemundo exercere, adeo ut Alexii partes amplexatus fuerit iis in bellis Dalmaticis; præsertim cum Rogerii ducis Apuliæ vassalus et cliens esset, quocum et Boemundo ob paternam hæreditatem non minima intercedebat controversia, uti narrant Malaterra, Willelmus Apul. Malmesburienensis, Vitalis, et alii. Quod vero spectat ad nomina appellativa Græco more efformata, nemo ignorat in eâ Italiae parte, quam Magnam Græciam vocabant, non modo ista, sed etiam hæc ipsa qua vivimus ætate, linguam Græcam ut plurimum viguisse, etiamque hodie vigere; ita ut pleraque ducum Apuliæ, comitum et regum Siciliae Diplomata eo idiomate conscripta in ecclesiarum et monasteriorum tabulariis passim reperiantur. Denique conjecturam nostram non minimum firmant, tum Ριζάρδου nomen, quo Ricardi, vel Richardi appellatio exprimitur, tum illud Σινισκάρδου, quo senescalli, vel senescalci, (varie enim ea vox in laudatis Chartis scripta reperitur) dignitas; quin et forte codex Annæus Σινισκάρδου, aut Σινισκάρδου prætulit. Sed omnem scrupulum, aut dubitationem adimit ipsum de quo egimus Diploma ipsius Ricardi an. 1108, **406** indict. 1, mense April. quod subscribitur a *Basilio imperiali protonobilissimo*, qui ille idem est qui hoc ipsum et anno foederi, quod Alexium inter et Boemundum mense Septembri, indict. 2, ineunte initum est, interfuit, tanquam legatus Ricardi. Nec est quod quis opponat Græca nomina et dignitates Græcicas, quibus apud Annam donantur Ricardi legati, cum ea tempestate et Neapolitani duces, et aliquot alii Apuliæ proceres imperatorem Constantinopolitanum ut dominum agnoscerent, prætereaque Augusti Byzantini in ejusmodi honorariis appellationibus concedendis haud parci fuerint, præsertim erga Italos, in quibus sibi conciliandis, et in suas partes allucendis operam suam semper collocarunt, cum recuperandæ Italiae spem nunquam abjecerint. Memoratur denique Ricardus ille senescallus in Diplomate an. 1125, apud Ughellum, tom. VII, pag. 116, et alio an. 1135, tom. IX, pag. 205.

Λόγον, ἐνοσημασμένον ⁹⁵ διὰ κινάβαρεως ὡς ἔθος A rubramento, ut mos est, propria imperatoris ipsius dextera.
 διὰ βασιλικῆς δεξιᾶς.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁹⁵ ἐνοσημασμένον.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΔ'.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XIV.

417 ARGUMENTUM.

Baimundi mors. Philocalis victoriæ de Turcis. Irritæ belli minæ Tancredo intentatæ. Latinæ classis recessus irritus. Michaelis rebellio, statim oppressa. Gabras Sultani Saïsanī copias cædit. Pax cum Sultano. Alexii morbus et ejus causæ. Ejus victoriæ de Turcis reportatæ. Triumphans in urbem reditus. Expeditio in Comanos. Ejus occasione commorans Philippopoli Alexius conversioni hæreticorum incumbit cum successu.

PERIOCHE.

Baimundus pacem jurejurando firmat. Hyberna suis commoda paciscitur. Sebastī dignitate ac pecunia donatur. Baimundi mors. Philocolis ad restaurandas Asiæ civitates missus, Atramytium restituit. Vincit Turcos, et horum ultionem meditantem Asanem exercitu spoliatur, timore simulato. Ex tribus copiarum Asanis partibus, duas interneccione **418** delet. Imperator bellum in Tancredum cogitat. Graves ejus de illo querelæ. Legatio ad res repetendas. Tancredi superbissimum responsum. Tentantur adversus eum animi Gallorum; frustra. Manuelis Butumitæ ad Balduinum legatio, irrita. Cum Plectrane Sangelis filio quid Manuel transegerit. Pecuniæ imperatoris Tripoli relictæ. Ægre inde recipiuntur. Balduinus et Galli Tyrum obsidentes, duplici potiti muro culpa sua repelluntur a tertio, et perturbatissime cum rege ipso fugiunt in arcem Ace dolo Saracænorum machinis Gallicis subito incensis. Butumitis mendacium ad Balduinum tractationi ceptæ noxium. Balduinus pecunias postulat. Legati re infecta redeunt. Pars pecuniæ apud Tripolim relictæ Bertrani filio relictæ. Augustus in Chersoneso. Ejus paratus contra hostes. Recessus classis Latinæ. Michaelis Amastrini rebellio statim oppressa. Clementia imperatoris in eum. De cætera benignitate Alexii. Saïsanes sultan cæsis suis a Gabra copiis pacem facit cum imperatore Romanæ rei utilem. Expeditio Alexii in Turcos. Ejusdem podagra et ejus causæ. Labor ejus in audientia Gallis danda. Alexii in morbo religiosa verba. Suspicio veneni. Augustus in Turcos movet. Prusa, Apollonia, Cyzicus a Turcis captæ. Camytzes vincitur et capitur ab iisdem. Alexius Turcos acie pulsos arundinetis flammis injectis elicit et cædit aut capit omnes. Ampelas et Tzipureles Romani duces cæsi, Turci fugantur iterum. Camytzis e Turcorum vinculis fuga. Ejus adventus Constantinopolim. Alexii amor in suos milites. Alexii laudes magnis et longis emptæ laboribus. Virtus ejus in adversis. Excusatio Annæ. De fide hujus historiæ. De laboribus Annæ. Quo tempore hæc scripserit, quove otio, quibusque præsidiis ac testibus, quantoque omnium examine. Ordo vitæ domesticæ Alexii. Remissiones ejus. Expeditio in Comanos, et ejus occasione mora Philippopoli. Hujus urbis origines; conditor; magnificentia; nomen prius; descriptio. Multi in ea hæretici. Pauliciani qui, unde, a quo, quam ob causam ex Asia in Thraciam translati. Digressio de Porphyrio et Platanico dogmate de monarchia. Hæreticos ad resipiscendum adhortatur Alexius; in id assidua contentione incumbit. Zelus ejus et studium religionis. Comani Danubium transeunt. Occurrit contra imperator. Ejus illi metu retrocedunt. Romani longe ultra Istrum eos insecuti redeunt. Resumitur disputatio cum hæreticis. Multa illorum millia Ecclesiæ conciliata. Liberalitas Alexii in conversos. Alexiopolis sive Neocastrum nova urbs condita. Cusinus, Pholus, et Culeon hæreticorum antesignani ontumacissime Augusto mellora suadenti obsistunt. Ex his tandem Culeon mutatur in melius. Alii duo perpetuo carceri addicti.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΔ'.

419 His ita ex imperatoris sententia conclusis, A
descriptum superius a nobis instrumentum concordie firmavit Baimundus præsens jurejurando religiosissimo; nam et prolatum sacrum Evangeliorum codicem, et lanceam qua Salvatoris nostri latus impii punxerunt, Deum suæ fidei ac voluntatis testem invocans, tetigit. Sub hæc redire se in patriam dixit cupere; præcessurumque mox illuc, relictis in arbitrio ac potestate imperatoris copiis suis omnibus, quibus volebat petebatque in terris Romanæ ditionis hiberna præberi commoda, et necessariorum ad victum usumque rerum liberali suppeditatione copiosa; tum transacta hieme, ubi ex belli laboribus sese recreassent, liberam potestatem fieri quo vellent abeundi. Talia petenti Augustus Baimundo statim omnia concessit; ipsique privatim præter sebasti dignitatem pecunias quoque multas in sua castra revertenti cumulavit. Prosecutus euntem est Constantinus Euphorbenus cognomento Catacalo, partim prohibitorum ne qua illi per viam a cohortibus nostris in varia præsidia dispersis vis injuriæ inferretur; partim, idque potissimum, ut exercitus Gallici, recessuro brevi Baimundo imperatoris providentiæ, ut dictum est, commendati curam præsens gereret: qua salubribus ipsi et tutis castris designandis, qua æquis eorum postulatis audiendis exsequendisque, prout posset. Sic reversus ad suos Baimundus ubi exercitum iis tradidit, quos imperator ad idipsum miserat, mouere consensu Longobardiam tenuit; et sexto hinc mense moriens commune debitum sol-

Τῶν οὖν δεδογμένων τῷ αὐτοκράτορι παρὰ ἐσχιδότων τὴν ἐκτεθεῖσαν ἀνωτέρω ἐγγράφον συμφωνίαν ἔνορκος ὁ Βαϊμούντος βεβαιωτάμενος, τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων προτεθέντων, καὶ τῆς λόγχης δι' ἧς τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν πλευρὰν οἱ ἄνομοι ἐξεκέντησαν, τὴν πρὸς τὴν ἐνεγκαμένην ἐπάνοδον ἤτειτο ἀναθέμενος πάντας τοὺς ὑπ' αὐτὸν τῇ ἐξουσίᾳ καὶ γνώμῃ τοῦ αὐτοκράτορος· ἀξίων ἅμα ἐντὶς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπικρατίας παραχειμάσαι τοὺς τῶν χρειωδῶν δαψιλῶς ἐπιχορηγουμένων αὐτοῖς· ἐπὶ δὲ ὁ χειμὼν παρέλθει, καὶ τῶν πολλῶν κόπων ἑαυτοὺς ἀνακτῆσκειντο, ὅπου βουλευτὴν αὐτοῖς συγχωρηθῆναι ἀπελεύσεσθαι. Ταῦτα αἰτητάμενος, καὶ τὸν αὐτοκράτορα συγκατατιθέμενον ταῖς τούτων αἰτήσεσιν εἶχεν εὐθύς. Τιμηθεὶς οὖν τρικαῦτα τῶν σεβαστῶν ἀξιώματι καὶ χρήματα λαβὼν ἰκάνᾳ (16), πῆλξεν τὸ οἰκίον ἐπ' ἀνέτρεχε στρατεύμα. Συναπῆει δὲ τούτῳ καὶ Κωνσταντῖνος ὁ Εὐφορβηνός, ὁ τὴν προσηγορίαν Κατακαλῶν, ὡς μὴ τι κατὰ τὴν ὁδὸν δεινὸν πρὸς τικὸν στρατιωτῶν τῶν ἡμετέρων ταγμάτων αὐτῷ συμβαίη, ἀλλὰ μᾶλλον πρόνοιαν τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ ποιήσασθαι, ἐν τε προσήκοντι τόπῳ καὶ ἀκινδύνῳ στρατοπεδεύοντος καὶ ἐν δεχόμενας τὰς αἰτήσεις παρέχοι αὐτοῖς^α. Καταλαβὼν οὖν τὴν ἰδίαν παρεμβολὴν καὶ παραδοὺς τὸ στρατεύμα τοῖς ἐπ' αὐτῷ τούτῳ ἀπεσταλμένοις παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος, εἰς μονῆρας εἰσελθὼν τὴν Λογγυβαρδίαν κατέλαβεν. Οὐ πλείω δὲ τῶν ἑξ μηνῶν (17) ἐπιβίους τὸ κοινὸν ἀπεδεδώκει χρέος. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς τῶν Κελτῶν ἐπιφροντίδος εἶχετο, καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς εὖ διαθέμενος (18) τῆς πρὸς τὸ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

^α αὐτῷ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(16) *Χρήματα λαβὼν ἰκάνᾳ*. Albert. Aq. lib. x, cap. 44, de Boemundo: *Et sic imperatori in magnitudine et pondere ineffabili auri et argenti et ostri pretiosi reconciliatus est.*

(17) *Ἐξ μηνῶν*. Boemundus, icto fœdere cum Alexio, in Apuliam reversus, dimissaque peregrinorum turba, quæ ex voto tenebatur iter Hierosolymitanum adimplere, ipse domi familiaribus adhuc curis detentus remansit. Æstate vero sequente, preparatis jam ex parte ad iter necessariis, et congregato navigio, dum ad iter accingeretur, copiis undecunque convocatis, valida correptus ægritudine, in fata concessit. Hæc Tyrius, lib. ii, cap. 6, qui Annæ concinit, tradenti, sexto post solutam Dyrrachii obsidionem mense excessisse Boemundum, proindeque anno 1119; nam pax icta cum Alexio mense Sep'tembri an. 1108. At Albertus Aq. lib. xi, cap. 48, mortuum scribit Boemundum apud Barim civitatem, et ad B. Nicolai ædem sepultum, eo tempore quo Henricus V rex, imperator IV Romæ plurimos sibi resistentes hostili impetu in ore gladii crudeliter edomuit. Qua tempestate Rogerium Apulie ducem et Boemundum fratres defunctos auctor est etiam Petrus Diaconus, lib. iv, cap. 42, Henrici vero expeditionem Italicam ad an. 1110 et 1111 re-

ferunt scriptores. Certe Boemundi mortem sub an. 1110 ponit Mathæus Paris; in indictionem 4, an. 1111, rejiciunt Chronicon Ceccanense, Chronic. Malleacense, et Ordericus Vitalis, lib. ii, pag. 824. Sed errat Ordericus, cum Antiochiæ obiisse scribit. Nec dissentit Falco Beneventanus, qui extinctum tradit mense Februario an. Chr. 1110, indict. 4, quæ cadit in annum sequentem. Unde, ut recte observat Camillus Peregrinus, Falconi mensis Februarii anni 1110 est ultimus ejusdem anni, cum solemne sit eidem scriptori annos Christi a mense Martio suspicari. Anonymus denique Barensis ad mensem Martium an. 1111 Boemundi obitum refert, cui astipulantur Emortualia monasterii Casinensis, a Caracciolo edita. Guibertus, lib. vii, cap. 34, et Willelmus Malmesbur. lib. iv *Hist. Angl.* pag. 131, veneno occubuisse narrant. Denique Canusie in Apulia, in ecclesia S. Sabini sepultum asserunt alii, ad cujus sepulcrum leguntur etiamnum inscriptiones, seu epitaphia aliquot, quæ exstant apud Baronium, an. 1111.

(18) *Διαθέμενος*. Sequitur in editione Hoeschel.: *Καὶ ἀπὸ Διαβόλιως ἀναστὰς (ἔκει γὰρ ἐσχῆνος, ὅτε τὰς μετὰ τοῦ Βαϊμούντου συμφωνίας πεποιήτο) τῆς πρὸς τὸ Βυζάντιον, etc.*

Βυζάντιον φερούσης ἤψατο. Ἐπανελθὼν δὲ οὐ πρὸς Ἀ
 ἀνέσεις καὶ ἀναπαύλας ἀνέκλινεν ὄλωσ, ἀλλὰ λογι-
 ζόμενος αὐθις ὅπως τὰ κατὰ τὴν παραλίαν τῆς
 Σμύρνης καὶ μέχρι αὐτῆς Ἀτταλείας οἱ Βάρβαροι
 τελείως ἠρείπωσαν ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, εἰ μὴ τὰς πό-
 λεις αὐθις εἰς τὴν προτέραν ἐπαναγάγοι κατάστασιν
 καὶ τὸν πρῶτον ἀποδοίη κόσμον, καὶ τοὺς ἀπανταχῆ
 σκεδασθέντας ἐποίκους αὐταῖς ἐπανασώσοιτο. Οὐ
 μὴν ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῆς τοῦ Ἀττάλου ἀμεριμνίαν
 εἶχεν, ἀλλὰ πολλὴν ἐποιεῖτο τὴν περὶ αὐτῆς φρον-
 τίδα. Ὁ Φιλοκάλῃς οὖν Εὐμάθιος (ἀνὴρ δὲ οὗτος
 ἐπιβολώτατος, καὶ τῶν ἐπιφανῶν οὐ γένει μόνον,
 ἀλλὰ καὶ φρονήσει τῶν πολλῶν διαφέρων, ἐλευθέρως
 καὶ γνώμην καὶ χεῖρα, πιστὸς μὲν πρὸς Θεὸν καὶ
 τοὺς φίλους, πρὸς δὲ τοὺς δεσπότας εὖνους εἰπερ
 τις ἄλλος· τῆς μέντοι στρατιωτικῆς παιδείας πάνυ **B**
 ἀμύητος· οὔτε γὰρ τόξον καὶ νευρὰν ἐπὶ μαζῶν
 ἔλκειν ἤδει, οὔτε θυρεῶν σκέπασθαι· τὰλλα δὲ δει-
 νότατος, λόγους ⁹⁷ τε ἐφίσταν, καὶ διὰ παντοίων
 μηχανημάτων τοὺς πολεμίους ἠττᾶν.) Οὗτος προε-
 λθὼν τῷ αὐτοκράτορι, τὴν τῆς Ἀτταλείας ⁹⁸
 φρουρὰν ἐπιμελῶς ἠτείτο ⁹⁹. Γινώσκων οὖν τὸ
 παικίλον τῶν αὐτοῦ νοσημάτων τε καὶ ἐγχειρήσεων
 ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὴν συμπαρομαρτοῦσαν αὐτῷ
 εὐτυχίαν ἣτις ποτὲ ἐστὶ τε καὶ λέγεται· οὐδὲ γὰρ
 οἰαδῆτινι ἐπιβαλὼν ποτε πρᾶξι διημάρτηκε τοῦ
 σκοποῦ· πεῖθεται διὰ ταῦτα· καὶ θυνάμεις ἀπο-
 χρώσας αὐτῷ ἰδῶσι, πολλὰ ὑποθέμενος καὶ ἐντει-
 λάμενος ἐν πᾶσι νουνεχῶς τὰς ἐπιχειρήσεις ποιῆ-
 σθαι. Ὁ δὲ καταλαβὼν τὴν Ἀβυδὸν αὐτίκα τὸν **C**
 ἀναμεταξὺ διαπλωσάμενος πορθμὸν, καταλαμβάνει
 τὸ Ἀτραμύτιον. Πόλις δὲ πρῶτη μὲν ἦν πολυαν-
 θρωποτάτη, ἐπηνίκα δὲ Τζαχᾶς τὸ ¹ κατὰ τὴν
 Σμύρνην ἐληίζετο καὶ αὐτὴν παντελῶς ἠρείπώσας
 ἠφάνισεν. Τὸν γοῦν παντελῆ ἀφανισμόν τῆς τοιαύ-
 της θεασάμενος πόλεως, ὡς δοκεῖν μηδὲ ἀνθρωπον
 κατοικῆσαι ποτε ἐν αὐτῇ, παραχρῆμα ἀνυποκόμισέ
 τε καὶ εἰς τὸ πρότερον ἀποκατέστησε σχῆμα τοῦς
 τε ἐποίκους ἀπανταχόθεν ἀνεκαλέσατο, ὅποσοι τέως
 τῶν αὐτοχθόνων ἐσώζοντο, καὶ ἐξ ἀλλοδαπῶν πολ-
 λούς μεταπεμψάμενος ἐνέκισέ τε καὶ τὸν πρότερον
 ἀπεδεδώκει κόσμον. Πυθόμενος δὲ περὶ τῶν Τούρ-
 κων καὶ μεμαθηκώς κατὰ τὴν Δάμπην τούτους τῷ
 τότε ἐνδιατρίβειν, ἀπόμοιραν τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνά-
 μων ἀποδιελόμενος, ἐξέπεμψε κατ' αὐτῶν **D** ² καὶ
 καταλαβόντες ³ αὐτοὺς καὶ πόλεμον καρτερὸν μετ'
 αὐτῶν συνάψαντες ⁴, τὴν νικῶσαν εἶχον παραυτίκα.
 Ἀπηνῶς δὲ τοῖς Τούρκοις τασούτων ⁵ ἐχρήσαντο,
 ὡς καὶ τὰ νεογνά τούτων εἰς λείθητας ἐμβαλεῖν
 καχλάζοντας, πολλοὺς δὲ καὶ ἐκτειναν, καὶ ζωγρεῖαν
 ἄγοντες πρὸς τὸν Εὐμάθιον χαίροντες ἐπανήσαν.
 Οἱ δὲ γε καταλειφθέντες Τούρκοι μελενδυτήσαντες
 καὶ τὰς ⁶ σφῶν ἐξ αὐτῶν ἀμφίων περιστάναι τοῖς
 ἰμοφύλοις βουλόμενοι, ἄπασαν τὴν ὑπὸ τῶν Τούρ-
 κων κατεχομένην διήσαν χωρὰν, γοερὸν ἀνοιμῶ-

vit. Post ejus discessum detinuit et exercuit ali-
 quandiu Augustum cura Gallorum; tandem, quæ
 ipsos spectabant recte constitutis ac compositis
 omnibus, iter capessivit Byzantium versus. Domum
 redux, non ille in otium remissionesque declinavit;
 sed animo reputans miserrime vastatam aut potius
 desolatam funditus a Barbaris oram Asiæ littora-
 lem universam quanta patet ab Smyrna usque ad
 Attaliam, exprobrabile sibi statuebat fore, nisi
 florentes olim civitates illas, restituendis ædificiis
 ac cætero ornatu, civibus quoque ipsarum qui di-
 spersi omnem in partem reperiri possent, in eas
 reducendis repararet. Atque illi versanti curam
 istam et ipsam urbem Attali majori etiam quam
 cæteras sollicitudine amplectenti, sistit se commo-
 dum Philocalis Eumathius promptissimi vir animi,
 et velocibus magnarum rerum aggressionibus mi-
 care habilis. Erat hic ex illustribus; non genere
 solum, sed etiam prudentia plerisque præstans,
 liber atque alacer consilio juxta manuque, **420** Deo
 fidelis et amicis; dominis vero benevolus si quis-
 quam alius. Militarium exercitationum rudis, non
 arcus nervum ad mammam attrahere, non clypeum
 apte obtendere sciebat; cæterum animi versutia
 disciplinæ defectum supplens, magnam sui dabat
 in bellis usum, cum eo nemo cautius insidias loca-
 ret, nemo machinas, nemo astus artesque operi
 martis designaret adhiberetque solertius: quibus
 plerumque rebus fortissimos vicerat. Supplex is
 imperatori accidit, etiam atque etiam rogans sibi
 ut urbis Attaliæ præsidium præfecturamque commit-
 teret. Imperator, qui mentem hominis ad omnium
 temporum occasiones paratam, et quidvis tum de-
 signare cogitando, tum invadere audendo facilem
 noverat, felicitatem etiam (qualis ea quæcumque
 esset) perpetuam ceptis ejus adfuisse comitem meni-
 nerat, quippe quem ferebant nihil unquam aggres-
 sum quod non confecisset, annuit sane petenti, et
 multa monens mandansque, super omnia ut nihil
 nisi certæ rationis tuto consilio susciperet, idoneis
 instructum copiis dimittit quo cupiebat. Is perve-
 ctus Abydum trajecto freto intermedio Atramytium
 se contulit. Populosissima hæc olim civitas, quo
 tempore Tzachus Smyræ imperitans eunctam lato-
 oram impune vastabat, ab eo desolata miserrime
 penitusque excisa fuerat. Percussit aspectu primo
 Philocalis animum misericordia urbis ex florentis-
 sima fortuna eo redactæ, ut soli jam incultissimi
 squalens horror, neminem illis unquam habitasse
 hominem suadere videretur. Muros igitur domos-
 que resticere aggressus, brevi prioris formæ quan-
 dam speciem restituit; deinde urbi reparatæ fre-
 quentandæ cives ejus atque indigenas quotquot vai-
 rure circum abditos vel peregre extorres sua in
 hunc diem fortuna servasset, convocavit undecun-

Variaë lectiones ex cod. Coislín.

⁹⁷ λόγους. ⁹⁸ Ἀττάλου. ⁹⁹ ἦτει. ¹ τὰ. ² αἱ καὶ καταλαβοῦσαι. ³ συνάψασαι. ⁴ Deest vox τασού-
 τον. ⁵ τὰ.

que plurimos; supplevit numerum colonis; accersendaque aliunde juventute et celebritatem et ornatum pristinum Atramytio reposuit. Accepto autem indicio de Turcis esse illos circa Lampen, lectum agmen ex suis segregatum copiis contra ipsos misit. Profecti nostri acri cum Turcis certamine commisso, plane ipsos, idque impetu primo, superant: tam crudeliter usi victoria ut Turcorum parvulos in lebetes per lusum et lasciviam cachinnantes injicerent. Cæsis plurimis, captivos quoque ducentes multos, læti ad Eumathium victores redunt. At Turci superstites, quo luctum ac cladem suam vestium quoque tristitia testarentur, pullis atrati palliis circumibant urbes regionesque omnes Turcici nominis, querule ac lamentabiliter narrantes quæ sibi acerba contigissent. Movebat cum vox passim ad misericordiam suorum, ad iram et conatum reponendæ hostibus cladis concitabantur haud dubie Barbari, Eumathio interim Philadelphię (eo se transtulerat) ob felicitatem successus læti gaudente in sinu.

Cæterum archisatrapa quidam, Asan **421** nomine Cappadociam obtinens et indigenis velut mancipiis superbe avareque abuti solitus, audito quid contigisset Turcis de quibus diximus, exemplo quas in manu habebat copiis contractis, aliisque aliunde additis usque ad numerum quatuor et viginti millium militum, cum iis infestus vadit adversus Eumathium, acrem hominem ac vigilem, idoque nec falli aut deprehendi facilem. Is Philadelphię considens habebat ubique exploratores multos bene auritos beneque oculatos in speculis, quorum utcumque fidelium ac probatorum attentionem subinde insuper inspectoribus mittendis acuebat in sollicitudinem quam maximam, ita ut noctes totas in vigilia traducerent, atque in suspecta pariter et tuta loca parem acrimoniam curæ inconniventis intenderent. Horum qui forte primus contra venientem conspicatus procul est exercitum Turcicum curriculo accedens Eumathio quid instaret nuntiat. Ille animi vir præsentissimi deliberationisque velocis, quique longarum consulationum ratiocinia uno sani consilii momento corripere, ut statim sensit nentiquam adesse idoneo copias numero quas comparare Turcicis patenti acie prudenter posset, claudi Philadelphię, ubi erat cum suis ipse, portas omnes jubet. Edicit deinde: Nemo murum ascendat, nemo clamet, nemo tibia citharave sonum edat, qui exaudiri possit ab hostibus; omnes ejusmodi justitium silentiumque teneant quo persuaderi circumcumbentibus auscultaturis queat plane desertam et a nemine cultam viventium hanc videri civitatem. Admovit inde Asan se Philadelphię, ac cum urbem corona suorum circumclam curiose toto triduo lustrasset; solitudinem, inquam, mœnium, obstructarum a parte interiori portarum speciem cæteramque infirmitatis ac timoris confessionem usurpasset oculis, facile in

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

* αὐτοῦ. † ἐκέλευσε. ‡ Desunt voces ἐλεπόλεις δὲ οὐ παρήσαν αὐτῷ οὐδὲ πετροδόλα ὄργανα. § Κελευσίου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(19) Ἄσαν. **407** Cujus meminit pag. 318. Vide notas.

(20) Κερδισίου. Regio, ut videtur, Thracensi Themati (in quo erat Smyrna, ut est apud Porphy-

ζοντες καὶ τὰ σφίσιν αὐτοῖς ξυμπεσόντα δεινὰ διηγούμενοι, καὶ τῶν ἀμφίων ἅπαντας εἰς οἶκτον παρακινούντες καὶ πρὸς ἀμυναν ἐρεθίζοντες. Ὁ δὲ Εὐμάθιος τὴν Φιλαδέλφειαν καταλαβὼν, ἔχαιρεν ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ τοῦ ἐγχειρήματος.

Ἀρχισατράπης δὲ τις Ἄσαν τὴν κλήσιν, ἡ τὴν Καππαδοκίαν κατέχων, τοῖς αὐτόχθοσι καθαπερὰ ἀργυρωνήτοις χρώμενος μεμαθῆκώς τὰ τοῖς ἤδη ῥηθεῖσι Τούρκοις ξυμπεσόντα, τὰς οἰκείας δυνάμεις ἀναλαβόμενος, καὶ ἐτέρωθεν πολλοὺς μεταπεμφόμενος ἐς εἴκοσι πρὸς ταῖς τέσσαρσι χιλιάδας παραστήναι τὸ ὑπ' αὐτὸν ὁ στρατεύμα κατ' αὐτοῦ ἐξείσι. Δεινὸς δὲ ὢν ἀνὴρ ὁ Εὐμάθιος, ὡς εἴρηται, οὐκ ἀμελῶς τὴν Φιλαδέλφειαν ᾤκει, οὐδ' ἀναπεπτώκει εἰσω τῶν ταύτης τειχῶν γεγονώς, ἀλλὰ σκοποῦς τε ἅπανταχῆ ἐπεμπε. Καὶ ἵνα μὴ ἀμελοῖεν αὐτοὶ προσέπεμπεν ἄλλους, καὶ πρὸς ἐγρηγόρησιν ἀνηρέθιζεν, ὥστε παννύχους ἐγρηγορέσαι, καὶ τὰς ἀμφόδους καὶ τὰς πεδιόδας περιαθρεῖν. Τούτων οὖν τις πρόβρωθεν τὸ Τουρκικὸν θεασάμενος στρατεύμα, δρομαίως αὐτῷ προσελθὼν ἀπαγγέλλει. Ὁ δὲ φρενήρης ὢν καὶ θεῶς τὸ θεὸν συνιδεῖν καὶ ἐν ἀσκέπτῳ χρόνῳ πέρας τοῖς λογισμοῖς δίδόναι, ἐπεὶ μὴ ἀποχρώσας πρὸς τοσαύτας ἔχειν ἐγνώκει δυνάμεις παραχρῆμα ἀπάσας τὰς πύλας ταυτησὶ τῆς πόλεως ἀσφαλισθῆναι ἐκέλευσε, καὶ μηδένα τὸ πικράπαν εἰς τὸ τεῖχος συγχωρεῖσθαι ἀνιέναι, μήτε μὴν κραυγάζειν ὄλω, μήτε αὐλοῦς ἢ κιθάρας ἤχειν, καὶ ἀπλῶς ἐν τοιοῦτῳ σχήματι τὴν πόλιν κατεστήσατο ὥστε πάντῃ ἀοίκητον δοκεῖν τοῖς διερχομένοις. Ὁ δὲ Ἄσαν (19), καταλαβὼν τὴν Φιλαδέλφειαν καὶ τῷ οἰκείῳ περιζώσας τὰ τεῖχη στρατεύματι, ἐπὶ τρισὶ παρέμεινεν ἡμέραις. Ὡς δὲ οὐδεὶς ἀνωθεν προκύπτων ἐφαίνετο, αἱ δὲ πύλαι τῶν ἐντῆς εἶχον ἀσφάλειαν, ἐλεπόλεις δὲ οὐ παρήσαν αὐτῷ οὐδὲ πετροδόλα ὄργανα, νομίσας ὀλίγον εἶναι τὸ τοῦ Εὐμαθίου στρατεύμα καὶ διὰ τοῦτο μὴδὲ ἀποθαρρῆναι τὴν ἐξέλευσιν καὶ πολλὴν ἀσθένειαν καταψηφισάμενος τῶν ἐντῆς, ἄλλην ἀτραπὸν ἐτράπετο, κατὰ πεφρονηκῶς αὐτοῦ παντάπασι. Δέκα γοῦν χιλιάδας τοῦ ἰδίου στρατεύματος διελὼν, κατὰ τοῦ Κερδισίου (20) ἐξαπέστειλεν, ἐτέρας δὲ ὡς πρὸς Σμύρνην

rogennetam) vicina, *Celbianum* dicta Paulo D'ac. lib. xii *Hist. Misc.* Nicetæ in Isaac. P. 1 n. 4, et Acropolitæ, pag. 308, edit. Genev. Vide Leuncl. n. 39.

καὶ ¹⁰ τὸν Νύμφαιον (21), τὰ δὲ γε ἐπιλοίπους ἀπὸς τὰ Χλιαρά (22) καὶ τὴν Πέργαμον· ἅπαντας δὲ εἰς προνομὰς ἀποστείλας, συνέειπετο καὶ αὐτὸς τοῖς πρὸς . . . ἀπερχομένοις. Ὁ μὲντοι Φιλοκάλης, διαγνοὺς τὸ τοῦ Ἄσαν ἐπιχείρημα, ἀπάσας τὰς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις κατὰ τῶν Τούρκων ἀπέστειλεν. Οἱ καὶ διώκοντες τοὺς πρὸς τὸ Κερδιανόν ¹¹ ἀπελθόντας, ἀμερμερίμνωσ καταλαμβάνουσι, καὶ ἐπεισπεσόντες τούτοις αὐγαζούσης ἡμέρας ἀφειδῶσ κατέσφαττον· τοὺς δὲ παρ' αὐτῶν κατεχομένους δορυαλώτους ἐρρύσαντο ἅπαντας, καὶ περὶ τοὺς πρὸς τὴν Σμύρνην καὶ τὸν ¹² Νύμφαιον ἀπερχομένους Τούρκους ἐδίωξαν. Διεκδραμόντες δὲ καὶ τινες ἀπὸ τοῦ Ἐμπροσθεν μέρους καὶ ἐξ ἐκατέρων κεράτων τὸν κατ' αὐτῶν συγκροτήσαντες πόλεμον κατακράτος ἐνίκησαν, καὶ πολλοὺς μὲν κτείνουσι, πολλοὺς δὲ καὶ ζωγρεῖαν ἄγουσιν. Οἱ δὲ γε καταλειφθέντες ὀλίγοι πάνυ φεύγοντες τὰς δύναις τοῦ Μαιάνδρου ἐμπεσόντες εὐθὺς ἀπεπνίγησαν. Ποταμὸς δὲ οὗτος περὶ Φρυγίαν, σκολιώτατος ποταμῶν ἀπάντων καὶ καμπὰς συνεχεῖς ποιούμενος. Θαρσῆσαντες ¹³ δὲ καὶ ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ νίκη τοὺς ἐπιλοίπους ἐδίωκον. Ἄλλ' οὐδὲν αὐτοῖς ἐγένετο πλέον τῶν Τούρκων φθασάντων παρῴρω γενέσθαι τούτων. Εἰθ' οὕτως ἐπανῆλθον πρὸς Φιλαδέλφειαν. Ὁ δὲ γε Εὐμάθιος τούτους θεασάμενος καὶ μεμαθηκῶσ ὡσ ἐκθύμωσ ἠγωνίσαντο σπεύδοντες μηδένα τῶν χειρῶν αὐτῶν ἐκφυγεῖν, θαυμάζων αὐτοὺς φιλοτιμησάμενος, μεγάλας καὶ εἰς τὸ ἔμπροσθεν ὑπισχνεῖτο τὰς χάριτας.

plemento aucti, vertunt facies, opponuntque nostris adversa pectora; quadratoque atque in coruua descripto agmine copiam aperti praelii audent facere; concurritur acriter, nostris egregie vincentibus. Cadunt Turcorum multi, nec pauciores vivi capti servitum abducuntur; reliqui perpauca caeca et praecipiti in Maandri vortices illati fuga, iis absorpti male periere. Alluit hic annis Phrygiam, fluviorum obliquissimus omnium et assiduis sese flexionibus contorqueus. Porro nostri, ex hac secunda victoria majoribus conceptis animis, ad tertiam quoque quae restabat sola Turcorum manum deprehendendam cogitationes et cursum intenderunt. Frustra id tamen, quod Turci nimio iam intervallo praecesserunt. Rediere igitur Philadelphiam quos victores atque incolumes laetus gratulansque Eumathius amplectens fortitudine ipsorum egregia, qua erant totis viribus annisi ne quem sibi elabi hostium sinerent, magnopere collaudata, donis eos pro copia praesenti amplis muneratus est: uberiores etiam gratias tantorum meritorum, suam et Augusti fidem addicens, promisit in posterum.

Μετὰ δὲ τὴν τοῦ Βαϊμούντου τελευτήν, ἐπειδὴ ὁ Ταγγρὲ τῆς Ἀντιοχείας περιεδράξατο, καὶ ὡσ διαφέρουσαν αὐτῷ ἐλογίζετο παντάπασιν τὸν αὐτοκράτορα ταύτης ἀλλοτριῶν, ὁ βασιλεὺς ἐνταῦθα χιτανοῶν καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ πόλει παρασπονδουμένους ¹⁴ ὄρκους τῶν Βαρβάρων τούτων ἐφράγγων. Καὶ ὅτ' αὐτὸς πολλὰ μὲν ἀνηλώκει χρήματα, πολλὰ δ' ἐπεπόνθει δεινὰ, τὰ τε μυριοπληθῆ ἐκεῖνα στρατεύματα ἐκ τῆς Ἑσπέρας εἰς τὴν Ἄσιαν διαβιβάζων· καίτοι δυστραχηλοτάτοις αὐτοῖς ἐντυγχάνων ἀεὶ καὶ καταπίκροις ἄνδράσι. Πολλὰ δὲ στρατεύματα Ῥωμαϊκὰ τούτοις συνεχπέμπων κατὰ τῶν Τούρκων

A eam sententiam venit, ut paucos esse intus cum Eumathio milites crederet. Itaque si balistas ac machinas reliquamque obsidionalem suppellectilem haberet, tentaturus haud dubie oppugnationem ex templo videbatur. Nunc eo destitutus apparatu contemptis hostibus, quod eis numerum et animos ad eruptionem deesse credebat, decem suorum millia ab reliquo exercitu disjuncta misit contra Cerbianum; agmen aliud Smyrnam versus ac Nymphæum jubet separatim tendere; tertium denique ex reliquiis universis constans in Pergamum ac Clira immisit, mandatis ad omnes editis ut praedis ac latrociniis agerent ferrentque late cuncta. Ipse harum partium unam pone assectabatur eam quae . . . versus intendebat iter. Nihil, horum

B Philocalen latuit. Ergo haud dubie occasionem victoriæ oblatam divisione Turcorum interpretans, suas omnes quotquot habebat irruere in illos copias jubet. Eunt nostri; forteque in eos improvisi incidunt qui Cerbianum petebant. **422** Mora nulla; pugnae, aut caedis potius, diluculo initium sit; internecione conciduntur Barbari. Nostri, recuperatis liberatisque captivis omnibus, quos istud Turcorum agmen obiter ceperat, ad insequendum aliud quod Smyrnam ac Nymphæum cogitasse diximus, vim atque impetum vertunt. Turci reliquiae prioris cladis ad hanc secundam aciem calamitatis suae nuntii communisque indices periculi se applicuerant. Horum igitur qua indicio admoniti, qua supplemento aucti, vertunt facies, opponuntque nostris adversa pectora; quadratoque atque in coruua descripto agmine copiam aperti praelii audent facere; concurritur acriter, nostris egregie vincentibus. Cadunt Turcorum multi, nec pauciores vivi capti servitum abducuntur; reliqui perpauca caeca et praecipiti in Maandri vortices illati fuga, iis absorpti male periere. Alluit hic annis Phrygiam, fluviorum obliquissimus omnium et assiduis sese flexionibus contorqueus. Porro nostri, ex hac secunda victoria majoribus conceptis animis, ad tertiam quoque quae restabat sola Turcorum manum deprehendendam cogitationes et cursum intenderunt. Frustra id tamen, quod Turci nimio iam intervallo praecesserunt. Rediere igitur Philadelphiam quos victores atque incolumes laetus gratulansque Eumathius amplectens fortitudine ipsorum egregia, qua erant totis viribus annisi ne quem sibi elabi hostium sinerent, magnopere collaudata, donis eos pro copia praesenti amplis muneratus est: uberiores etiam gratias tantorum meritorum, suam et Augusti fidem addicens, promisit in posterum.

C Baiundo vero, uti diximus, defuncto, cum Tancredus possessioni Antiochiæ incubare pergeret, teneretque eam mordicus, ac plane imputaret ut propriam jure quam optimo, res enimvero imperatori visa est ejusmodi, quam nec tolerare, nec dissimulare posset amplius. Praeterquam quod enim jurisjurandi religio et illa Deo teste a tot illis Francis ducibus jurata fides vindicando utique inlibrio violabatur; erat etiam iniquissimum interverti sibi fructum tot laborum totque sumptuum; nec quod innumerabiles tot illos exercitus infinitis incommodis impensis maximis ex Occidente in

Variae lectiones ex cod. Coislin.

¹⁰ τό. ¹¹ Κελδιανόν. ¹² τό. ¹³ θαρσῆσαντες. ¹⁴ ἀπεινδομένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(21) Νύμφαιον. Lydiæ urbs Nicephoro Gregoræ, lib. iii et vi. Acropolis, Ducæ, cap. 21. Waddingo, an. 1235, n. 13. Vide Leuncl. n.

455.

(22) Χλιαρά. Urbs nota Nicetæ in Man. Acropolis, Ducæ, etc.

Asiam deportaverit, quod superbæ gentis, quod protervæ multitudinis factus, minas, insolentiam patientia pertulerit, nihil sibi esse repositum mercedis loco, nihil ne solatii quidem causa ac nomine concedi. Atqui præterea deducendos Gallos per terras hostiles a suis ipse sumptu maximo conscriptis, armatis, longo tempore ad id unum auctoratis, exercitibus curaverat. Suos enim fere semper milites et duces Latinis in Asiam euntibus viæ comites bellique socios adjunxerat; primum Christiana charitate, quo religionis communione unius sibi devinctam gentem ab insidiis et vi communium hostium defenderet; deinde ut, mistorum sibi Romanorum, non modo auxilio validiores, sed etiam consilio atque instigatione paratiores essent Franci ad civitates Saracenorum, partim evertendas delendasque funditus, si penitus in ipsis infidelium terris essent sitæ; partim, **423** si finitimæ Romanis et opportunæ forent, imperio veteri laxatis ejus sinibus reddendas. Sibi ne igitur ac Romanæ se imperante rei tantam illam pecuniam, illos thesauros, atque acervos auri ex sanguine ac visceribus civium expressos, periisse prorsus oportere? ac quod suis, alienis, ducibus, militibus, dona, honoraria, stipendia toties tanto tempore numeraverit, nullum beneficentissimæ operæ ab ingrato genere, nullum profusissimæ impensæ ab avarissimis hominibus pretium exsurgere? Itane vero nostris Galli viris, nostris pecuniis, nostro sanguine ac sudore sibi solis vicerint: bel- **C** lique fructus uni cunctos in solidum habeant, que nostra in gerendo sustinendoque periculorum ac laborum pars virilis fuit? ubi jus fasque et societatis fides? ubi aræ illæ fœdera que? ac polluenda perjurio religio mendacium promissorum? Hæc apud animum suum Augustus magnis irarum curarumque æstibus versabat. Quibus a ferendæ diutius injuriæ patientia deductus cito legationem ad Tancredum expedit Antiochiæ imperitantem, qua graviter eum æquitanis læsæ spreteque juramentorum sanctitatis accusabat. Addebat increpans, ecquando a perjurio; ab ingratis in Romanos voluntate ad frugem, ad fidem, ad beneficiorum sensum sese recipere induceret in animum? Sibi quidem grave nimium et ultra quam dissimulari **D** queat amplius intolerabile videri, pro innumerabilibus pecuniis, pro florentissimis copiis quas sociata militia cum Gallis bellis per Syriam atque apud ipsam Antiochiam bellandis expenderit, ne unam quidem datam esse captæ regionis partem cujus accessione ad Romanos fines (quod unum illis sumptibus, illis conatibus petierat) imperii essent limites prolati. Cuncta in solius jactationem damnis alienis, et magnis nostris empto jacturis, parato sudoribus ad suas delicias, ad nostri contemptum ac contumeliam regno fruatur. Talia perorantibus legatis furiosus ille ne fanaticus barbarus, qui ne summis quidem auribus pati vult ac morsum posset liberæ veritatis, intumuit videlicet in

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ τούς. ¹⁶ ἀθετήσαντας.

Α δυοῖν ἕνεκα· τοῦτο μὲν ἵνα μὴ Τουρκικῆς μαχαίρας πρᾶνάλωμα γένοιτο· ἐκίχθητο γὰρ αὐτῶν ὡς Χριστιανῶν· τοῦτο δ' ὅπως καὶ ἀφ' ἡμῶν συγκροτούμενοι τὰς πόλεις τῶν Ἰσραηλιτῶν ὀλοθρεύοιεν, τὰς δὲ καὶ ὑποσπόνδους τοῖς βασιλεῦσι Ῥωμαίων διδόναι, καὶ τοῦτου τὰ σχεῖμα· τα τῶν Ἰ Ῥωμαίων πλατύνοντο. Ἀπῆντισε δὲ οὐδὲν ὄφελος ἀπὸ τῶν τοσαύτων καμάτων καὶ πόνων καὶ δωρεῶν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ἀλλὰ τῆς τε Ἀντιόχου πόλεως ἀπρὶξ εἶχοντο, τῶν τι ἄλλων πολιτισμάτων ἡμῖν οὐ μετεδίδοσαν. Φέρεται οὐκ εἶχεν οὐδόλως ἠναίχεται μὴ οὐχὶ ἀντιδρᾶσαι τὰ χεῖρω, καὶ τῆς τοιαύτης ἀπάνθρωπιᾶς αἰτούς ἀμύνασθαι. Τὸ γὰρ ἐκείνου μὲν εἶναι τὰς ἀμυθήτους δωρεὰς ἐκείνας καὶ τοῦ χρυσοῦ τὰς ¹⁵ θημῶνας, καὶ τὴν ἀνυπέβλητον ὑπὲρ αὐτῶν φροντίδα, καὶ τῶν παρ' αὐτοῦ συνεργῶν αὐτοῦ πεμφθέντων στρατευμάτων τὰ πλήθη, τὴν δὲ βασιλείαν Ῥωμαίων μηδὲν ἐντεύθεν ἀπόνασθαι, τοὺς δὲ φράγγους λογιζέσθαι τὸ ἐκνίκημα ἴδιον, τὰς πρὸς αὐτῶν συνθήκας καὶ τοὺς ὄρκους ἀθετήσαντας; ¹⁶ καὶ παρ' οὐδὲν λογισαμένους, διςπάραττεν αὐτοῦ τὴν ψυχὴν, καὶ οὐκ εἶχεν ὄπως ἐνέγκοι τὴν ὕβριν. Ἐνθεν τοι καὶ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν Ἀντιοχείας ἄρχοντα Ταγγρῆ, διεγκαλῶν αὐτῷ τὴν ἀδικίαν καὶ τὴν τῶν ὄρκων παράθεσιν, καὶ ὡς οὐκ ἔν ἀνάσχοιτο μέχρι τέλους καταφρονούμενος, ἀλλὰ μετελεύσεται τοῦτον καὶ τῆς εἰς Ῥωμαίους ἀχαριστίας· θεῖον γὰρ ἔν εἶη καὶ πέρα δεινῶν, εἰ χρημάτων μὲν ἀναλώσει καὶ πλείω παντὸς ἀριθμοῦ, δυνάμεις δὲ συνεξπέστειλε τὰς περιφανεστέρας τῶν Ῥωμαϊκῶν συνταγμάτων ἕνεκα Συρίας ἀπάσης καὶ τῆς, Ἀντιοχείας αὐτῆς, σπεύδων ὀλη χεῖρ· καὶ γνώμη τὰ ὄρια πλατύναι τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὃ δὲ Ταγγρῆ κατατροφῶ τῶν ἐκείνου καὶ χρημάτων καὶ πόνων. Ταῦτα διαπρεσβευσάμενου τοῦ αὐτοκράτορος ὁ ἔμμανθης ἐκείνος καὶ θεοπλῆξ βάρβαρος, οὐδ' ἄκροισ ὡστὶν ἀνασχόμενος τῆς τε ἀληθείας τῶν λόγων καὶ τῆς παρρησίας τῶν πρέσβειων, εὐθύς τὰ τοῦ γένους ἐποίησεν· καὶ ὑπ' ἀλαζονείας ὀγκοῦμενος ὑπεράνω τῶν ἑσπερῶν θῆσιν τὸν θρόνον ἠλαζονεύετο, καὶ τοῦ ὄρατος τῇ ἀκμῇ διατιτραίνειν ἠπέλλει τὰ τεῖχη τὰ Βαβυλωνία. Ἐλεγέ τε διαρρήδην καὶ ἐξετραγῶδει τὴν δύναιεν ὡς ἀπτόητός ἐστι καὶ ἀκατάσχετος τὴν ὄρμην. Καὶ οὐδ' ἂν εἴ τι ἂν γένοιτο μεθήσειν τὴν Ἀντιόχειαν δισχυρίζετο, κἂν ἐμπύρους φέροιεν χεῖρας οἱ μέλλοντες πρὸς αὐτὸν ἀντιμάχεσθαι, καὶ ἑαυτὸν μὲν εἶναι τὸν νοῦν τὸν μέγαν τὸν Ἀσσύριον, καὶ ὡσπερ τινὰ γίγαντα μέγαν καὶ ἀνυπόστατον, καὶ ἄχθος ἀρούρης ἐστῶτα τῇ γῆ, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ξύμπαντας μύρμηκας ἐλογίζετο καὶ τῶν ζώων τὰ ἀσθενέστατα.

Tancredi profecerint; fulgeat unus abundetque

familiarem istius generis insolentiam, seseque super astra thronum positurum suum, atque hastæ suæ ensipide muros perfossurum Babylonios, minacissima impotentia jactavit. Narrabat grandia de ineluctabili sua vi, de opibus armorumque ac rerum apparatus cæterarum, quibus et ad invadendum cum spe certa victoriæ, quid quemve vellet, et ad refutandum quamlibet acrem cujusvis aggressoris impetum, esset instructissimus. Negabat de se ulla ratione posse de Antiochiæ possessione, provocansque ad experientiam, addebat, neque si mitterentur contra se milites igneis præditi manibus, quidquam profecturos tamen; obstinurum quippe nihilominus se; ac facile diffaturum irrilam vim. Sese namque esse magnam mentem, magnum Assyrium, gigantem immanem immensæ molis, invictæ virtutis, cui sustinendo vix terra par sit. Romanos omnes dum 424 ex alto despicit vix formicarum aut animalculorum id genus imbecillis motiunculis turmatim bullientium apud se instar habere.

Ἐξεῖθεν ¹⁷ δὲ τῶν πρέσβων ἐπανελθόντων καὶ Ἀ τὴν τοῦ Κελτοῦ ἀπόνοιαν διηγησαμένων, πλήρης ὁ βασιλεὺς ἐγεγόνει θυμοῦ, καὶ οὐκ ἔτι καθεκτός ἦν, ἀλλ' ἤθελε παραχρῆμα τὴν Ἀντιόχου ἀναζητεῖν. Συναγαγὼν οὖν τοὺς ἔλλογιμωτάτους τοῦ στρατιωτικοῦ καταλόγου καὶ ἅπαντας τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐξ ἀπάντων ἤταίτο βουλήν. Ἄπαντες δὲ τῆνικαῦτα ἀνένευον πρὸς τὴν κατὰ τοῦ Ταγγρῆ τοῦ αὐτοκράτορος ἀπέλευσιν ¹⁸, δεῖον λέγοντες πρότερον τοὺς ἄλλους ὑποποιήσασθαι κόμητας τοὺς κατὰ τὰς περικειμένας τῇ Ἀντιόχου πόλει ἐξουσιάζοντας, καὶ αὐτὸν δὴ τὸν ῥῆγα Ἱεροσολύμων Βαλδουίνον καὶ τὰς τούτων γνώμας πειρᾶσαι, εἰ συνεπαρῆξαι ἀπελθόντι βούλοιοτο αὐτῷ κατὰ τῆς Ἀντιοχείας. Καὶ εἰ μὲν γνοίη τούτους κατὰ τοῦ Ταγγρῆ ἔχοντας, τότε ἀποθαῖρῆσαι τὴν κατ' αὐτοῦ ἔλευσιν· εἰ δὲ μή, ἄλλως μεταλθεῖν τὰ κατὰ τὴν Ἀντιόχου. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, τὴν βουλήν ταύτην ἐπαινέσας, καὶ αὐτίκα μεταπεμφόμενος Μανουὴλ τὸν Βουτουμίτην, καὶ τινα ἕτερον τῆς Λατινικῆς εἰδήμονα διαλέκτου πρὸς τοὺς κόμητας καὶ τὸν ῥῆγα Ἱεροσολύμων ἐξέπεμψεν (23), πολλὰ τούτοις ὑποθέμενος περὶ ὧν αὐτοῖς τε χρῆ ὁμιλῆσαι, καὶ αὐτῷ δὴ τῷ ῥηγί Ἱεροσολύμων Βαλδουίνῳ. Ἐπεὶ δὲ καὶ χρεῖα χρημάτων ἀποστολῆς πρὸς αὐτοὺς ἀπαραίτητος ἦν διὰ τὸ τῶν Λατίνων ἐρασιχρήματον, προσταγήματα πρὸς τὸν τῆνικαῦτα δοῦκα Κύπρου (24) Εὐμάθιον τὸν Φιλοκάλην ἐνεχείρισε τῷ Βουτουμίτῃ ἰδιαλαμβάνοντα ὅπως καὶ πλεῖστα δοίη τούτοις ὀπίσσω ἐν χρεῖα γένοιτο. Ἀμα δὲ παρεκελεύετο τούτῳ καὶ χρήματα πολλὰ καὶ παντοδαπά καὶ ἀπὸ πάσης ἰδέας καὶ εἰκονίσματος παντοδαπῶν ποιημάτων εἰς τὰς πρὸς τοὺς κόμητας δόσεις. Ἐπέσκηψε δὲ τοὺς ἤδη ῥηθείσι, καὶ μᾶλλον Μανουὴλ τῷ Βουτουμίτῃ, ὡς ἂν τὰ μὲν χρήματα ἀναλαβόμενοι ἀπὸ τοῦ Φιλοκάλου, εἰς Τρίπολιν προσορμίσωσι τὰς ἰδέας ναῦς, καὶ θεασάμενοι Πελεκτράνον ¹⁹ (25) κόμητα τὸν υἱὸν τοῦ Ἰσαγγέλη περὶ

Talibus legatorum reditu auditis imperator, exarsit, ut par erat, in iram vehementem; nec jam teneri poterat amplius quin expeditionem confestim Antiochenam indiceret. Convocatos ergo præcipuos e militari ordine, senatoresque universos, ea de re quid sentirent jussit promere. Concors omnium fuit sententia non videri recte facturum imperatorem, si contra Tancredum statim duceret. Tentandos prius et nostris, si qua possit, præocupandos partibus Gallos comites ac regulos qui circumfacientes Antiochiæ civitates varias varii obtinent. Ipsius quin etiam regis Hierosolymorum experiendum Balduini animum: ecquid induci pacto ullo queat ad prosequendum auxilio Romanum, dum is Antiochiam bello repetet. Si omnes annuant et contra Tancredum conspirent, eat tum sane, ac negotium spe optima capessat; sin id deerit, videri Antiochenam controversiam alia ratione transigendam. Acquievit his consiliis Augustus; accersitumque Manuelem Butumiten, et quemdam alium linguæ Latinicæ peritum, ad comites atque ad regem Hierosolymorum, misit; accuratis ambos prius instructos mandatis monitisque, quibus distinctissime tradiderat, quid quæve ratione cum unoquoque comitum, quid cum rege ipso Balduino agere ipsos oporteret. Ad hæc, quoniam intelligebat cum avara gente nihil sine pecunia posse confici, litteras in manus Butumitæ dedit ad Eumathium Philocalen Cypro tum præfectum, quibus illi mandabat, ut non tantum naves, quotquot esset opus, legatis daret, sed pecuniam ipsis quam plurimam omnis metalli, generis, qualitatis, formæ undecumque congestam suppeditaret in largitiones Augusti nomine Gallis comitibus faciendas. Iisdem insuper legatis ac potissimum Manueli Butumitæ commendavit nominatim, ut cum istis pecuniis ac gravibus a Philocale acceptis ad Tripolim primum

Variaæ lectiones ex cod. Coisl. in.

¹⁷ ἐκεῖσε. ¹⁸ ἐπέλευσιν. ¹⁹ Πελεκτράνον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(23) Ἐξέπεμψεν. Meminit istius legationis D Albertus Aq. lib. xii, cap. 7, 8.

(24) Δοῦκα Κύπρου. Quem circa ea tempora, aut sane statim post Tancredi mortem, factione suorum interemptum tradit Ordericus, lib. ii.

(25) Πελεκτράνον. Bertranum seu Bertrandum, comitem Tripolitanum, Raimundi Sanctægidiani comitis filium nothum, uti habent Guibertus et Will.

Malmesburiensis, qui paulo ante Tripolim adjuvantibus Genuensibus et Balduino rege expugnavit; et priusquam in Palestinam perveniret, Alexie Constantinopoli fidei sacramentum præstiterat, uti habent Albertus Aq. lib. ii, cap. 3, 4 et seq.; Fulcherius, lib. ii, cap. 38; Tyrius, lib. ii, cap. 3 et seq. Hist. Hieros. an. 1108. et Willel. Malmesburiensis, lib. iv.

appellerent, visendi causa Peltrani comitis, filii Sangelis illius de quo multa nobis superius fuit mentio. Huic refricarent memoriam egregiæ fidei illius quam usque ad mortem pater ejus Sangeles erga imperatorem coluisset. Sic ipsi regias ab Augusto epistolas redderent: adderentque ipsius Augusti nomine, et expectari magnopere ab eo ut famam patris, ejus vestigiis et exemplis assectandis adæquare studeat; neve illo minor inferiorque haberi in fidei ad nos officio colendæ constantiaque patiatur. Adesse tempus quo usurpare palam laudem istam queat. **425** Decrevisse enim imperatorem aliquando ulcisci intolerabiles injurias, quas nimis jamdudum a Tancredo, Dei pariter hominumque contemptore, ac jam nec datæ obligatæque officium fidei, nec temere appellati solenni jurejurando vindictam horribilem numinis, quidquam omnino curante, perpessus fuerat. Ad eam rem Augustum non solum a Peltrano petere ne perjurum et rebellem auxilio juvet: sed etiam sperare daturum operam, quantum erit in se situm, ut et alii comites in societate et obsequio permaneant, nec curare Tancredum aut ejus rebus ac rationibus immiscere suas velint. Pervenit in Cyprum legati cum his mandatis; sumptis illinc pecuniis, et navibus quotquot voluerunt, recta versus Tripolim navigant. Appulsis in ejus civitatis portum navibus, expositi ipsi Peltrani, aut potius, Bertrannum conveniunt, etque coram exponunt quæ habebant in mandatis ab imperatore. Hominem reperiunt ad omnem Augusti nutum atque imperium paratum; mortem quin etiam in ejus obsequio, si ita sit opus, certum oppetere; affirmantem insuper sese statim atque imperatorem audierit Antiochiam versus promovisse haud dubie ad ipsum venerandi causa profecturum. Ex his non temere arbitrati fidissimum hunc firmissimumque imperatoris esse amicum, ex ejus consensu ac consilio ipsius pecunias quas afferebant plurimas custodiendas in arce Tripolis deponunt. Id ita ipsis ut facerent pro cætera sua providentia mandaverat Augustus. Verebatur enim, ne si, quod vix caveri poterat quin accideret, suboleret comitibus Gallis pecunia quam legati ferrent, ea ipsis erepta sese ac Tancredum armarent, vacuos eos irrisos-

οὐ ἐν πολλοῖς ὁ λόγος ἐμνήσθη, ἀναμνησκούσα τῆς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ πίστεως ἦν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐτήρησεν· ἅμα δὲ καὶ τὰς βασιλικὰς ἐγχειρίσωσιν ²⁰ αὐτῷ γραφὰς καὶ ἐξείπκειεν πρὸς αὐτὸν ὡς· «Θὺ χρῆ σε δεύτερον τοῦ ἰδίου πατρὸς ὀφθῆναι, ἀλλ' ὁμοίαν καὶ αὐτὸν τὴν πρὸς ἡμᾶς διατηρῆσαι πίστιν, Ἐμὲ δὲ ἴσθι καταλαμβάνειν ἤδη τὴν Ἀντιόχειαν, ἑαυτὸν ἐκδικήσοντα εἰς τὸν μῆτε εἰς Θεὸν μῆτε εἰς ἐμὲ τοὺς φρικτοὺς ἐκείνους τηρήσαντα ὅρκους. Σὺ δὲ πρὸς τῷ μηδαμῶς αὐτῷ ἐπαρῆξαι σπεῦσον καὶ τοὺς κόμητας πρὸς τὴν ἡμετέραν πίστιν ἐφελκύσασθαι ὡς μὴ διὰ σιουδήτινος τρόπου ἀντιλήψεσθαι τοῦ Ταγγρέ. Καταλαμβάνουσι τοιγαροῦν τὴν Κύπρον, καὶ ἀναλαβόμενοι ἐκεῖσε τὰ χρήματα καὶ ὀπίστας ἠθέλον νῆας, εὐθὺ Τριπόλεως πλέουσι. Προσορμίζαντες δὲ εἰς τὸν αὐτῆς λιμένα τὰς ναῦς καὶ τῶν νηῶν ἐπιβεβηκότες ἐντυγχάνουσι τῷ Πλεκτράνῳ ²¹ καὶ ἀπεστομάτισαν ὀπίστας πρὸς τοῦ βασιλέως παρηγγέλθησαν. Ὡς δὲ τοῦτον ἐπιβρεπῆτε καὶ ἔτοιμον πρὸς πᾶν θέλημα τοῦ αὐτοκράτορος ἑώρων, καὶ θάνατον ὑπὲρ αὐτοῦ προθύμως ἐλέσθαι εἰ καὶ τούτου δεήσει ἐπαγγελλόμενον ναὶ μὴν καὶ εἰς προσκύνησιν αὐτοῦ ἐληλυθέναι ἐπειδὴν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Ἀντιόχου ²² ἀφίκηται, μετὰ τῆς αὐτοῦ γνώμης ἅπερ ἐπεφέροντο χρήματα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν (26) Τριπόλεως ἐναπέθεντο, κατὰ τὰς τοῦ αὐτοκράτορος ὑποθήκας. Ἐδεδίει γὰρ μὴ ἐπιφερομένους αὐτοὺς τὰ χρήματα οἱ κόμητες διαγνόντες, αὐτὰ μὲν ἀναλάβωνται, τοὺς δὲ κενόθεν ἀποπέμφαιεν, τοῖς δὲ χρήμασιν ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ τοῦ Ταγγρέ χρῆσαιντο. Δέον οὖν ἐλογίσαντο κενούς ἀπελθόντας πρότερον τὴν αὐτῶν ἐκπειράσαι γνώμην, ἀπαγγείλαντας ἅμα καὶ ὅσα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐμνήσθη αὐτοῖς, καὶ τὴν τῶν χρημάτων ὁσίην ὑποσχέσθαι, καὶ ὄρκον ἐξ αὐτῶν ἀπιτῆσαι, εἴ που τῶς τοῖς τοῦ αὐτοκράτορος θελήμασιν ὑπειξαι βούλοιντο, καὶ εἴθ' οὕτω τὰ χρήματα αὐτοῖς ἐγχειρίσαι. Οἱ μὲν οὖν ἀμφὶ τὸν Βουτουμίτην, ταῦτα εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Τριπόλεως ἐναπέθεντο καθάπερ εἴρηται· ὁ δὲ Βαλδουῖνος μεμαθηκῶς περὶ τῆς τουτωπὶ τῶν πρέσβειων εἰς Τρίπολιν ἀφίξεως· τῆνικαῦτα Σιμοῦντον (27), τὸν ἰδίον ἐξάδελφον, ἐφέσει χρημάτων προαρπάζων τῆς τούτων ἔλευσιν πέπομφε μετακαλούμενος αὐτούς. Οἱ δὲ τὰ χρήματα αὐτοῦ που καταλιπόντες μετὰ τῆς τοῦ Πλεκτράνου γνώμης, εἶποντο τῷ ἀρσσταλέντι ἐξ

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

²⁰ ἐγχειρίζουσιν. ²¹ Πλεκτράνῳ. ²² Ἀντιόχειας.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(26) Ἐπισκοπὴν. Ἐπισκοπὴ non est arch, sed palatium episcopale; ἐπισκοπεῖον Theophani an. 8, Constantii; ἐπισκοπιὸν Leoni Ost. lib. II, cap. 29, 51; lib. III, cap. 22; Orderico, lib. V, pag. 551, et aliis, domus Ecclesiæ, Cypriano et Messiano in Vita S. Hilarii, et Gregorio Turon. lib. I Hist. cap. 39; lib. II, cap. 18; domus ecclesiastica, eidem Gregorio, lib. I De mirac. cap. 32, de glor. confess. cap. 28, 80; domus episcopi, D. Augustino, De vita cleric. serm. 2. Erant autem ut plurimum episcopia juxta cathedrales ecclesias; Concil. Carthag. IV,

can. 14: *Ut episcopus non longe ab ecclesia hospitium habeat.* Est etiam ἐπισκοπή, episcopatus, in Cod. canon. Afric. can. 124.

(27) Σιμοῦντον. Fuit is Simon, quem Anna Balduini regis ἐξάδελφον fuisse ait, idem qui filius ducis Tyrio nuncupatur, lib. II, cap. 12, qui in comitatu Balduini erat hac ipsa tempestate, anno scilicet 1111. Ideo vero ducis filius dicitur, quod (si bene auguror) filius esset Henrici Limburgensis ducis inferioris Lotharingiæ, qui Juntham Friderici comitis Luxemburgensis filiam, Balduini consobri-

Ἱεροσολύμων Σιμόντι καὶ καταλαμβάνουσι τὸν Βαλδουίνον πολιορκούντα τὴν Τύρον. Ὁ δὲ ἄσμενος αὐτοῦς ὑποδεξάμενος (28) καὶ παντοίας φιλοφροσύνης ἀξιώσας, ἐπεὶ κατὰ τὴν ἀπόκρουσιν τοῦτον κατέλαβον, κατεῖχεν αὐτοῦς δι' ὅλης τῆς τεσσαρακοστῆς πολιορκῶν τὴν Τύρον (29), ὡς εἴρηται.

ostentatione præmiorum ingentium, si jurare ac Augusto vellent; sed repræsentandorum tunc tantum, cum ea ipsi officiis exhibitis aut promissæ in futurum fidei pignoribus idoneis offerendis meruissent. Quam ea prudenter sic disposuerit Augustus res ipsa declaravit. Percussit Balduinum procul fama legatorum ab imperatore adventantium cum immensa vi pecuniæ: et videlicet movit homini salivam allatus lucri odor. Igitur extemplo mittit eis obviam usque Tripoliam (nam eo pervenisse jam audierat) Simonem patrualem suum, qui eos ad se prolixè invitatos etiam officiose deduceret. Usi sunt humanitate Gallica libenter nostri, et pecuniis, ut dictum est, in arce Tripolitana sub Bertrâni fidem in id ipsum ac curam spondentis, custodia depositis, cum Simone Hierosolymis misso proficiscuntur ad Balduinum quem obsidentem 426 Tyrum offenderunt. Excepit ille hospites humanissime ac cum circa carnalisprium venissent tota eos apud se quadragesima in castris apud Tyrum suis tenuit, nulla non honoris ipsos ac benevolentiae significatione deficiens. De Tyro et hac ejus oppugnatione Gallica dicere hic obiter locus aduonet.

Ἐπεφρούρητο δὲ ἡ πόλις καὶ ἄλλοις μὲν ἀβραγαῖσι Β τείχεσι καὶ δὴ καὶ τρισὶ προτειχίσμασι κύκλω ταύτην περιλαμβάνουσιν. Ὁ γὰρ ἐξώτατος κύκλος περιεῖχε τὸν δεύτερον, οὗτος δὲ τὸν ἐνδοτάτω ²⁸, καὶ τρίτον, καὶ ἦσαν καθάπερ τινὲς κύκλοι ἀλλήλους περιλαμβάνοντες καὶ περιζωννύοντες τὴν πόλιν. Ἀλλ' ὁ γε Βαλδουίνος ἔγνω πρότερον τὰ προτειχίσματ' αὐτὰ καταβαλεῖν, εἴθ' οὕτως τὴν πόλιν ἐλεῖν, οἷα γὰρ τινα θωράκια τῆς Τύρου προβεβλημένα, τὴν πολιορκίαν ἀπεῖργον. Ὁ δὲ διὰ τινῶν μηχανημάτων πορθητικῶν τὴν τε πρώτην καὶ δευτέραν ζώνην καθεῖλε καὶ τῆς τρίτης ἀπεπειράτο, καὶ δὴ τὰς ἐπάλαξει; αὐτῆς καθελεῖν εἰς τὸ ἐφεξῆς ἐβραθύμηκεν. εἶπε γὰρ ἂν καὶ ταύτην εἴπερ ἐπέσπευσεν, ἀλλὰ διὰ τινῶν κλιμάκων οἰόμενος μετὰ ταῦτα ἐπιβῆναι τῆς πόλεως, καὶ ὡς ἤδη ταύτην ἔχων εἰς χεῖρας C πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐνέπεσεν ὅπερ τοῖς Σαρακηνοῖς σωτηρίαν προὔξενησε ²⁹. Καὶ ὁ μὲν τῆς νίκης

que dimitterent. Quare statuit satius esse tentamenta prima conventionis cum gente astuta et ad spem lucri aspera, fieri a vacuis tractatoribus quorum verba solum audire, non etiam spolia concupiscere aut deprædari Galli possent. Spes tantum illorum suspendi ac proritari jussit liberali præstare fidem obsequium utilemque operam Augustus cum ea ipsi officiis exhibitis aut promissæ in futurum cum ea ipsi officiis exhibitis aut promissæ in futurum Augustus res ipsa declaravit. Percussit Balduinum procul fama legatorum ab imperatore adventantium cum immensa vi pecuniæ: et videlicet movit homini salivam allatus lucri odor. Igitur extemplo mittit eis obviam usque Tripoliam (nam eo pervenisse jam audierat) Simonem patrualem suum, qui eos ad se prolixè invitatos etiam officiose deduceret. Usi sunt humanitate Gallica libenter nostri, et pecuniis, ut dictum est, in arce Tripolitana sub Bertrâni fidem in id ipsum ac curam spondentis, custodia depositis, cum Simone Hierosolymis misso proficiscuntur ad Balduinum quem obsidentem 426 Tyrum offenderunt. Excepit ille hospites humanissime ac cum circa carnalisprium venissent tota eos apud se quadragesima in castris apud Tyrum suis tenuit, nulla non honoris ipsos ac benevolentiae significatione deficiens. De Tyro et hac ejus oppugnatione Gallica dicere hic obiter locus aduonet.

Frat ea civitas cum aliis protecta soliditatis invictæ moenibus, tum circumductu munita murorum trium sese includentium, ita ut maximus ambitus contractionem secundum, hic brevissimum atque intimum amplecteretur tertium: omnes simul velut lorice adversus externam vim objectæ firmissimæ oppugnationem frustrarentur. Prævaluit tamen impetus Gallicus; et machinis quibusdam muralibus Balduinus usus primum alterumque circuitum plane diruit. Ad tertium promotâ vis pinas jam ejus et superiora corruerat, cum ecce intervenit fatalis ceptis ingentibus ex successuum felicitate secunda negligentia, qua in transversum actus pene victor, cum instare percussis, et concussis ac nutantibus toto pondere incumbere par foret, satis habuit parare scalas quibus ad imminutam muri altitudinem miles pertingeret: cum subruere funditus convulsam mo-

Varisæ lectiones ex cod. Coislino.

²⁸ ἐνδοτάτων. ²⁹ προσεξένησε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

nam, uxorem duxerat. Constat enim ex Sigeberto, an. 1107, plures liberos procreasse Henricum, tamen si unicum Waleranum nominent scriptores.

Totam hanc cognationem exhibebit subjectum stemma.

Eustachius comes Bononiæ.

Eustachius H. comes Bononiæ.	Lambertus.	Gotofredus episcopus Parisiensis.	Gerberga uxor Frederici comitis Luxemburg., ducis Lotharingiæ.
Gotofredus dux Lotharingiæ.	Balduinus I, rex Hieros.	Eustachius comes Bononiæ.	Juntha uxor Henrici ducis Limburgensis et Lotharingiæ.
		Waleranus dux Limburgensis.	Simon ducis filius nuncupalus.

Floruit etiam eo ipsomet ævo Simon alter, filius Theoderici ducis Lotharingiæ superioris, filii Geraldii Alsati, ex Gertrude filia Roberti Flandrens; 408 qui quidem Simon patri an. 1113, mortuo successit, ita ut ducis filius dici poterit an. 1111, quo nondum ducatum adeptus erat. Vide Galbertum in Vita S. Caroli comit. Flandrens. cap. 15, n. 109, et Yignerium in Originibus Alsati. pag. 112 et seq.

(28) Ὑποδεξάμενος. Albertus Aq. lib. x, cap. 7.

(29) Τύρον. De obsessa Tyro, an. 1111, machinis nostrorum incensis, et hostium arte conflagratis, de soluta denique obsidione, multis agunt Albertus Aq. lib. xii, cap. 1 etc., Fulcherius, lib. ii, cap. 41; et Tyrius, lib. ii, cap. 17. Vide etiam Chron. Orientale.

lem et complanare ruinis aditum undecunque
 facilem prævalentibus et paratis oporteret. Ita-
 que huic scalarum fiduciæ indormientibus Gallis
 et velut certa atque in manibus posita victoria
 contentionem oppugnandi remittentibus, Sara-
 ceni oblata sibi præter spem occasione salutis
 adeo strenue, adeo feliciter sunt usi, ut qui arce
 obsessa jamjamque potituri videbantur, submove-
 rentur ab spe ista longius; qui vero haud dubie
 circumventi præda victori hosti certa et para-
 ta servabantur, mirabiliter e laqueis evolarent
 quibus plane constricti præpeditique teneri pu-
 tabantur. Res in hunc modum contigit. Obser-
 vata Saraceni remissione Balduini quo seum
 supiniorem etiam facerent tractationem cum
 eo pacis instituunt missis legatis; nihil aliud men-
 dacii postulatione gratiæ nisi spatium ultioni appa-
 randa furari cupientes. Male quippe seriantibus
 circum Gallis et simulata compositionis lege otiose
 disceptantibus dolos intus Barbari machinabantur,
 quorum ubi per securitatem Gallicam in rem con-
 ferendorum se tempus nactus aptum arbitrati sunt,
 una repente nocte multas amphoras fictiles li-
 quente plenas pice in machinas imminentes urbi
 jaciunt, quibus amphoris jactu ipso, quod necesse
 erat, atque allisu dissilientibus in testas, ligna ma-
 chinarum scilicet abunde perungebantur liquore
 pingui. Jam materiæ sic ad incendium paratæ faces
 ardentes e propinquo jaculati admovent pluri-
 mas; tum alendæ conceptæ flammæ alias rur-
 sus amphoras naphthæ intus magnam vim fe-
 rentes [similiter] ingerunt. His ita **427** per no-
 ctem dispositis, ecce oriente die ignis simul in-
 gens cooritur flammis e testudinibus ligneis in
 luculentarum undique turrium admotam nubibus
 altitudinem surgentibus, donec operibus plane
 assumptis in cineres subsederunt. Ea digna Gal-
 lis, ubi minime oportuit dormitantibus, secu-
 ritatis suæ merces constitit: adeo dissolutis ac
 male vigilibus ut cogitationis eos atque apparatus
 istius hostilis, flamma illis late collucens et sublime
 undantes sumi vortices primum indicium dederint.
 Capti porro a Tyriis Galli quidam milites circa
 machinas sunt, omnino sex numero quibus ad se
 perductis præsidii præfectus cædi cervices imperat,
 capitaque ipsorum ballistis in castra Balduini jacu-
 latus est. Accessit is terror ad cumulum perturba-
 tionis, percussis jam ignis subiti spectaculo; ergo
 his visis capitibus velut larvarum spectris efferati
 equos pro se quisque trepide insecundunt, frustra

α τυχάνων ἐγγύθεν ἐξεκρούσθη παραπολύ· αὐτοὶ δὲ
 ἀρκύων ἐντὸς τυχάνοντες τῶν βρόχων ἀφείλοντο.
 Ὁ γὰρ μεταξὺ τῆς ἀμελείας τοῦ Βαλδουίνου χρόνος
 αὐτοῖς εἰς ἐπιμέλειαν γέγονεν ἀναπνεύσασθαι. Παν-
 ουργεύονται δὲ τι καὶ τοιοῦτον. Τῷ μὲν δοκεῖν πρὸς
 εἰρηνικὰς σπονδὰς ἀφορῶσι καὶ διαπέμπονται πρὸς
 αὐτὸν τὴν εἰρήνην, ταῖς δὲ ἀληθείαι· ἐν ᾧ τὰ τῆς
 εἰρήνης ἐπραγματεύοντο εἰς ἄμυναν ἠὲ τραπεζίζοντο·
 ἐκείνον μὲν μετέωρον ταῖς ἐλπίσι ποιῶντες, αὐτοὶ
 δὲ μηχανὰς τινὰς συβράπτοντες κατ' αὐτοῦ. Ἐωρα-
 κότες γὰρ ἀσχολίαν πολλὴν τοῦ πολέμου καὶ ἀνα-
 πεπτωκότας τοὺς ἐξωθεν στρατιώτας, ἐν νυκτὶ μὲν
 πολλοὺς ἀμφορεῖς ἐστρακίλους ἐμπλήσαντες ὑγρὰς
 πίσης βίπτουσι κατὰ τῶν ἐφισταμένων τῇ πόλει
 μηχανημάτων, ὧν ἐξ ἀνάγκης καταθραυσθέντων
 περιεκέχυτο τοιοῦτον ὑγρὸν τοῖς ξύλοις, εἰς ἐπερ-
 βίπτουν δάδας ἡμένας. Εἶτ' αὐθις ἐτέρους ἀμ-
 φορεῖς, φέροντας ἔνδον πολλὴν τὴν νάφθαν, ἣ
 ἐπιδραξαμένη τοῦ πυρὸς, εὐθύς τε εἰς ἀέριον
 μετέβαλε φλόγα, καὶ τὰς μηχανὰς αὐτῶν ἀπετέφρω-
 σεν. Ἄμα τε γὰρ ἡμέρα διέλαμπε, καὶ τὸ πῦρ συ-
 ἐλαμπεν ἀπὸ τῶν ξυλίνων χελωνῶν εἰς αἰθέρα πυρ-
 γούμενον. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὸν Βαλδουίνον τὰ τῆς
 βραθυμίας εἶχον ἐπίχειρα οἷς ἡμέλουν μεταμελού-
 μενοι· ὁ γὰρ καπνὸς αὐτοῦ καὶ τὸ πῦρ, τὸ γεγονὸς
 ἀνεδίδασκεν. Ἐάλωσαν δὲ καὶ τινες τῶν περὶ τὰς
 χελώνας ὄντων ἐξ στρατιώται τὸν ἀριθμὸν, οὗς ὁ
 Τύριος ἐκείνος θεασάμενος ἀρχηγὸς καὶ τὰς κεφαλὰς
 ἀποκόψας, διὰ πετροβόλων ὄργάνων τῷ στρατεύματι
 τοῦ Βαλδουίνου ἀπεσφενδάνησε. Ταῦτα θεασάμενοι
 τὸ στρατεύμα πᾶν καὶ τὸ πῦρ καὶ τὰς κεφαλὰς, μετ'
 ἐκπλήξεως ἐφευγον τοῖς ἵπποις ἐποχηθέντες, ὥσπερ
 ὑπὸ τῶν κεφαλῶν ἐκείνων ἐκδειματούμενοι, καὶ
 τοὶ τοῦ Βαλδουίνου πανταχόθεν ἐξίππαζομένου καὶ
 ἀνακαλουμένου τοὺς φεύγοντας καὶ παντοίως παρα-
 θαρρύνοντος. Ἀλλὰ γὰρ ἦδε παρὰ κωφοῖς. Ἐκεί-
 νοὶ γὰρ καθάπαξ ἐκδεδωκότες ἑαυτοὺς εἰς φυγὴν,
 ἀκατασχέτως εἶχοντο τοῦ δρόμου, καὶ πτηνοῦ παν-
 τὸς ἐφαίνοντο ταχινώτεροι. Καὶ τέλος τοῦ δρόμου
 τούτοις τὸ φρούριον Ἄκε (30) ἐγγχωρίως καλούμενον·
 ἐκεῖνο γὰρ ἐγεγόνει τοῖς δειλοῖς ἐκείνοις δρομεῦσι
 κρησφύγετον. Ἀπειπάμενος δ' οὖν καὶ ὁ Βαλδουί-
 νος καὶ τοῖς ὅλοις ἐξαπορήσας, καὶ ἄκων ταῖς
 φεύγουσιν εἶπετο καὶ πρὸς τὴν εἰρημένην πόλιν
 καὶ οὗτος ἀπεδριπέτευσεν. Ὁ δὲ γε Βουτουμίτης,
 εἰσελθὼν εἰς τὰς Κυπρίους τριήρεις, δυσκαιδέκα
 δὲ ἦσαν αἱ πᾶσαι, καὶ παραπλέων τὰς ἀκτὰς τῆς
 πρὸς τὸ Ἄκε φερούσης, κείθι τὸν Βαλδουίνον κα-
 ταλαμβάνει, καὶ ἅπαντα τηνικαῦτα ἀπήγγειλεν,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(30) Ἄκε. Quæ veteribus Ἄκη, ut auctor est
 Strabo, deinde Acon et Ptolemæis dicta. Fulche-
 rius, lib. 1, cap. 17: Post has transierunt Ptole-
 maicem, prius Acon dictam, quam quidem erranter
 sotebant Accaron legere, quod nos etiam facieba-
 mus, cum primitus terram Palæstinorum intravimus.
 Sed Accaron urbs est Philistæa, inter Azotum et
 Lammam, Ascalonem. Acon vero, id est Ptole-
 maïda, ab Austro habet Carmeli montem. Sane Ac-

caron et Acra dicitur Alberto Aqu. lib. v, cap. 41;
 lib. ix, cap. 30; Achon, Tyrio, lib. x, cap. 26, ubi
 de ejus conditore nonnulla commemorat: Acon,
 Alderisio, v part. clim. 3; Ἄκη Ptolemæo, ut
 observavit Scaliger, Suidæ et Nicetæ in Isaacio,
 lib. iii, n. 8. Porro Balduinum, soluta Tyri obsi-
 dione, Aconem se recepisse tradunt etiam Alber-
 tus Aqu. lib. xii, cap. 7; et Fulcherius lib. ii,
 cap. 41.

ὅποσα ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς αὐτὸν παραγγεῖλαι παρεκλήσαστο· προσειπιδίων δὲ τοῖς λόγοις καὶ τὴν βασιλέα μέχρι Σαλευκείας ἐφθακέναι ἔλεγε. Τὸ δὲ ἄρξ ἀληθὲς μὲν οὐκ ἦν, ἀλλὰ τις οἰκονομία. Ἰν' οὕτω καταπλήξῃ τὴν βάρβαρον, καὶ ταχὺ ἀπολύσῃ ἐκεῖθεν ²⁵ αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ δρᾶμα τὸν Βαλδουῖνον οὐκ ἔλαθε, καὶ πολλὰ τοῦτον ὡς ψευδόμενον κατεμέμφατο. Προέφη γὰρ παρά του τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μεμαθηκέναι, ὡς εἰς τὸν μακρὸν ἐξεληλύθει αἰγιαλὸν, ὡς τὰς ληϊζομένας παρὰ τὴν θάλασσαν κατέτρεχε ληστρικὰς ναῦς, ὡς νοσήσας ἐκεῖθεν ²⁶ ὑπεχώρησε, καθά γε δὴ σαφέστερον ὁ λόγος κατωτέρω δηλώσει. Ταῦτα ὁ Βαλδουῖνος τῷ Βουτουμίτῃ ἀντεῖρηκώς καὶ ὡς ψευδόμενον ὑπὸ μέμφιν ἀγαγὼν, ἔφη· Μετ' ἐμοῦ χρὴ μέχρι τοῦ Ἁγίου Τάφου ²⁷ ἐληλυθέναι, κάκειθεν τὰ ἡμῖν ^B συνδόξαντα μετὰ πρέσβειων ἡμῶν δηλωθήσεται τῷ αὐτοκράτορι. Ἄμα γοῦν ²⁸ τῷ τὴν ἁγίαν πόλιν (31) καταλαβεῖν, ἐπεζήτηε ἐξ αὐτῶν, τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλέντα οἱ ²⁹ χρήματα. Ὁ δὲ Βουτουμίτης· Ἐσπερ βοηθήσειν κατὰ τοῦ Ταγγρᾶ τῷ αὐτοκράτορι αὐτοὶ ἐπαγγέλλεσθε τὸν ἔρκον, ὃν ἐν τῷ διέρχεσθαι πρὸς αὐτὸν ἐποιήσατε, φυλάττοντες, καὶ τὰ πρὸς ὑμᾶς ἀποσταλέντα τήνικαῦτα λήψεσθε χρήματα. Ὁ δὲ τὰ μὲν χρήματα λαβεῖν ἠθέλει, βοηθεῖν δὲ μὴ τῷ βασιλεῖ, προθυμούμενος, ἀλλὰ τῷ Ταγγρᾶ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ χρήματα ἡνιάτο. Τοιοῦτον γὰρ τὸ Βάρβαρον ἅπαν ἦθος· πρὸς μὲν τὰς δωρεὰς κέχηνε καὶ τὰ χρήματα, πράττειν δὲ ὑπὲρ ὧν τὰ χρήματα δίδονται ἥκιστα βούλεται. Γραφὰς ^C οὖν φιλάς ἐγχειρίσας αὐτῷ ἀπέλυσεν (32). Ἐντετοχηχότες δὲ οἱ πρέσβεις καὶ τῷ κόμητι Ἰατζουλίνω (33) κατὰ τὴν ἀναστάσιμον τοῦ Σωτῆρος ἡμέραν εἰς προσκύνησιν τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐληλυθότι, καὶ αὐτῷ τὰ εἰκότα ὁμιλήσαντες, ἐπεὶ σύμφωνον τῷ Βαλδουῖνω καὶ αὐτὸν ἐώρων, ἄπρακτοι ἐκεῖθεν ὑποχώρησαντες καὶ μὴ ἐν τοῖς ζῶσι τῷ Πλεκτράνω (34) ἐντυχόντες, ἐπεζήτησαν τὰ κατατεθέντα παρ' αὐτῶν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν χρήματα. Ὁ δὲ υἱὸς (35) ἐκείνου καὶ ὁ Τριπόλεως ἐπίσκοπος ἀνεβάλλοντο τέως τὴν τῶν χρημάτων παροχὴν. Οἱ δὲ μετὰ ἀπειλῆς αὐτοῖς ἔλεγον, Εἰ μὴ τὰ χρήματα ἡμῖν ἀποδοίητε, οὐκ ἐστὲ ἀληθεῖς δοῦλοι τοῦ βασιλέως, οὔτε τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν φαίνεσθε ἔχοντες, καθὼς ὅτε Πλεκτράνος ³⁰ καὶ ὁ τοῦτου πατήρ Ἰσαγγέλης. ^D Κοιπὸν οὐδὲ τὴν ἀπὸ Κύπρου θαψιλῆ τῶν χρειωδῶν ἀρδεῖαν τοῦ λοιποῦ ἔχετε, οὔτε μὴν ἐπαρήγοντα ὑμῖν

A omnibus locis obequitante Balduino eunetosque passim voce, nutu, modis omnibus admonente officii, fugæque flagitium increpante. Surdis ea canebantur nihilo segnius præcipiti semper impetu, in quo quadam volucris rapiditate, quo incumbere cœperant, prorsum ruentibus. Meta cursus trepidi arx fuit Ace vulgo dicta, in quam recepti fugaces sese primum e terrore collegerunt. Expertus omnia Balduinus tandem melioris inops consilii cogitur velut torrente abreptus sequi quos sistere nequibat, et in eandem civitatem istam quam diximus post suos et ipse confugere. In eo tumultu Butumites iugressus triremes Cyprias (duodecim omnino a Cypro secum duxerat) cum iis navigavit oram legens ejus viæ quæ ab Tyro versus Ace ducit; quo appulsus Balduinum ibi convenit omniaque, otiosum nactus, quæ habebat ab imperatore in mandatis ei coram exposuit; addens etiam imperatorem ad expeditionem Antiochenam egressum jam Seleuciam pervenisse. Verum istud quidem non erat. Cæterum eam famam negotio profuturam Butumites autumans, id conturbandi (sic enim putabat fore) Balduini causa, impetrandique ab eo ut se longæ jam apud ipsum moræ tardio languentem cito dimitteret, comminisci voluit; quam prudenter ipse viderit; non certe feliciter. Etenim Balduinus recens edoctus a quodam fuerat exacte quid rerum et ubi terrarum imperator ageret. Profectum nempe in longum littus, piraticam in eo mari facientes naves prædatorias cohibuisse, indeque morbo coactum recessisse, ut postea dicemus. Veris ergo præoccupatus Balduinus nuntiis, commenta Butumite facile coarguit, iratusque in fraude deprehenso: *Volo, inquit, te venire mecum usque ad Sanctum Sepulcrum. Eo cum pervenero, missis illinc 428 ad imperatorem legatis meis, quid visum nobis fuerit exponam.* Fecit ut dixerat. Simul enim sanctam urbem tenuit, legatos accersit nostros et quas afferrent ab imperatore sibi pecunias reddi petiit. Hic Butumites prius oportere dixit ut, juxta pacta conventa jurejurando firmata, fidem imperatori præstarent, ut cum eo expeditionem Antiochenam mox suscepturo adversus Tancredum conspirarent serio: tum sane ipsos missas pecunias merito ^D sumpturos. At Balduinus æquum putabat imperatoris quidem pecunias se capere, Tancredi vero partes sequi, ferebatque permolestæ ac quasi accepta

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁵ ἐκεῖσε. ²⁶ ἐκεῖσε. ²⁷ στεφάνου. ²⁸ γάρ. ²⁹ αὐτῷ. ³⁰ Πλεκτράνος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(31) Ἁγίαν πόλιν. Albertus loco laudato.

(32) Ἀπέλυσεν. Albertus loco citato: *Legati vero regis Græcorum benigne commendati, donisque magnificis ampliati, Constantinopolim remissi sunt.*

(33) Ἰατζουλίνω. Joscelino de Courtenay, qui citra Euphratem sua habebat præsidia, inquit Tyrinus, lib. II, cap. 8, et postmodum Gervasio de Basilica, seu de Bazoches, in principatum Tabariæ, seu Tiberiadis, demum Balduino Regitestensi, regi

Hierosolymitano effecto, in comitatum Edessenum successit. Vide *Familias nostras Hierosol.*

(34) Πλεκτράνω. Excessit igitur e vivis Bertrandus comes Tripolitanus eo anno, quo soluta Tyri obsidio, 1112.

(35) Ὁ δὲ υἱός. Pontius comes Tripolitanus, Bertrandi ex nepte Mathildis comitissæ, ut est apud Malmeburyensem, seu ut Ordericus, ex Aleide filia Odonis I, Burgundiæ ducis filius. Vide *Familias Hierosol.*

injuria querebatur quod extemplo non numerarentur A
nummi. Naturarum hæc gentiumque est Barbararum
indoles : quæstui semper donisque ac pretio inhiant :
ea vero præstare quæ promissæ pecuniæ fuerant
minime volunt. Ad extremum ut impetrare Balduinus
aliud non potuit, imperatori legatos qui ab ipso vene-
rant cum litteris perfunctorie scriptis remittit. Nostri
vero præterea Hierosolymis imperatoris verbis ac no-
mine egerunt cum comite Iatzulino, qui ad diem
Resurrectionis Domini adorandi causa in Sanctum
Sepulcrum venerat : verum ut et hunc quoque Bal-
duino per omnia concordem experti sunt, tandem,
nulla earum re perfecta quarum causa iter susce-
perant, inde recessere : Bertranoque non jam in
viviis reperto, quas in episcopali apud Tripolim
palatio pecunias, uti diximus, deposuerant, reci-

τὸν θεῶκα-Κύπρου, κίντεῦθεν λιμοῦ παρανάλωμα
γενήσασθε, Ὡς δὲ πάντα κάλων κινουῦντες, πῆ μὲν
διὰ μελιχίων λόγων, πῆ δὲ δι' ἀπειλῶν πειρώμενοι
τὰ χρήματα ἀναλαβέσθαι οὐκ ἐπειθον, δεῖν ἐλογί-
σαντο τὸν υἱὸν τοῦ Πελεκτράνου³¹ εἰς σῶαν πί-
στιν (36) ὀρκίσαι τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ οὕτω τὴν
πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ ἀποσταλεῖσαν μόνην ἐπι-
δοῦναι³² αὐτῷ δωρεὰν ἀπὸ τε χαράγματος χρυ-
σοῦ καὶ ἀργύρου καὶ πέπλων παντοίων. Ὁ δὲ,
λαθὼν τῶντα, εἰς σῶαν πίστιν ὁμώμοκε τοῦ αὐτο-
κράτορος. Τὰ δὲ γε λοιπὰ χρήματα ἀποκομίσαντες
πρὸς τὸν Εὐμάθιον δι' αὐτῶν ἐξωνήσαντο ἵππους τῶν
εὐγενῶν³³, ἀπὸ τε Δαμασκού καὶ Ἐδέσσης καὶ αὐ-
τῆς Ἀραβίας (37), ἐκείθεν δὲ τὸ τε Συριακὸν πέλαγος
καὶ τὸν Περσικὸν παραμείψαντες κόλπον τὸν πλοῦν
παρητήσαντο, καὶ τὴν ἡπειρον ἀσφαλεστέραν τῆς

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

³¹ Πλεκτράνου. ³² ἀποδοῦναι. ³³ εὐσθενῶν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(36) *Εἰς σῶαν πίστιν. Annales Franc. an. 788 :*
Et cœperunt fideliores Baiwariorum dicere, quod
Tassilo fidem suam salvam non haberet, id est, quod
fidem, quam Carolo professus erat, integram non
servaret, seu, ut habet Chronicon Reicherspergense,
quod fidem promissam violasset. Id porro a Pontio
expetitum, ut quam Bertrannus parens Alexio fi-
dem præstiterat, salvam et illæsam servaret. Ita
fidei salvæ, fides mentita opponitur; nam fidem
mentiri, vel etiam mentiri simpliciter dicebantur,
qui post præstitum sacramentum in dominum insurg-
ebant, ut est in epist. Ludov. I, tom. III Hist.
Franc. pag. 891.

(37) *Καὶ αὐτῆς Ἀραβίας. Equos Arabicos com-*
mendant Nicetas in Joan. in Man. lib. i, n. 1;
lib. iii, n. 5, lib. vi, n. 4; in Isaacio, lib. vi, n. 6,
in Alexio, lib. i, n. 2; Zonaras in Romano Dio-
gene, Ducas, cap. 16, 29 et 33. Theodorus Pro-
drom. carin. εἰς πρόνοιαν, et εἰς Βαρία, Joannes
Leo in Deser. Afric. lib. ix. Poeta Vernac. Le Ro-
man de Garin :

Ilne s'en retorna sur le roux Arabi.

Et alibi :

Bien fu armé, s'ot le roux Arabi,

Equos Arabicos φάρας et φαρίους vulgo appellant
scriptores, a voce *faras*, quæ Arabibus equum ge-
nerosum sonat. Achmes, cap. 253, Ἴππος ὁ φάρας
ὁ εὐγενής. 409 Ita rursus cap. 152 et 159, φάρας
Ἀραβικῆς apud Nicetam in Isaac. lib. i; Leo im-
per. in Tacicis, cap. 18 § 137, ait Saracenorum
equos φαρίους appellari. Equos *farios* non semel
commendat Raimundus de Agiles, et Saracenis
fuisse proprios auctor est : *Assumptis omnibus*
pecuniis suis Casaream et Camelam adibant, ut ibi
equos farios mercarentur. Infra : Cœperunt osten-
dere illi de parte comitis equos farios, et divitias
suas. Eadem pag. Qui cum accepisset a comite Rai-
mundo 5000 solid. et duos equos farios optimos, etc.
Non desunt qui Arabes vocem hanc accepisse a
Græcis consent, quibus φάρας est equa. Gloss. Gr.
Lat. φάρας, ἡ θήλεια Ἴππος, equa. Verum putant
alii ita nostros appellasse equos integros, *admissa-*
rios, quos Germani *Waran*, ut auctor est Golda-
stus, nuncupant, Hispani, Occitani, et provinciales
Guaragnons, qui iidem sunt quos lex Salica, tit. 4,
§ 3 et 4, *Waranjones* vocat, voce forte ab Arabica
faras deducta. Denique non multum abluvit vox
Cambrobritannica *farch*, equus, unde *cadfarch*,
equus bellicus, ut est apud Marcum Zuerium
Buxhernium in *Originibus Gallicis*. Hinc a Francis

nostris equos *ferrandos*, Arabicos nuncupatos fuisse,
vocē efficta a *faras*, probabile est. Lambertus Ar-
densis : *Optimum equum ferrandum liberaliter ob-*
tulit; cheval ferrant, in Testamento Balduini
comitis Guinensis, an. 1244, apud Duchesium.
Le Roman de Garin :

Emmi la place li ont ferrant forsmis.

Idem :

Prenés vos garde de moi et de ma gent,
Ne tendés mie as cheuans, as ferrans,
A belle robe, a or, ne a argent.

Eidem poetæ dicuntur interdum isti equi *ausfer-*
rans :

Mult par su liés, quand vint a l'ausferrand.

Alio loco :

En destre menent les ausferrans de pris.

Rursum :

Et enseller maint ausferrant coursier.

Hinc denique equos omnes, etiam indigenas, qui
Arabiorum colorem haberent, *ferrandos* vocarunt
nostri. Rigordus an. 1215, de Ferrando Flandrensi
comite in prælio Bovinensi capto, et Lutetiam ad-
ducto : *Nec vengecundabantur illudere ei rustici, ve-*
tulae, et pueri, nacta occasione ab æquivocatione
nominis, quia nomen ejus tam equo, quam homini
æquivocum erat : et casu mirabili duo equi ejus colo-
ris, qui hoc nomen equis imponit, ipsum in lectica ve-
hebunt. Albericus : Accidit etiam casu mirabili, quod
equi lecticam Fernandi trahentes, essent coloris fer-
randini. Willelmus Guiart :

Ferrant portent dui ausferrant,
Qui tous deus sont de poil ferrant.

Infra :

Li ausferrant de ser ferré,
Emportent ferrant enferré.

Cujusmodi autem fuerit color ille equorum Ara-
bicorum, qui *Ferrandinus* dicitur Alberico, docet
Historia Francorum ms. ex bibl. Memmiana in
Philipp. Aug. *Nul ne porroit dire, ne deviser la*
grant joie que ceus de Paris firent au roy Phelippe
leur seigneur, après cele victoire, lequel emmenoit
ferrant aueuques lui en une litiere, que portoiert
deus cheuans pommelés. Si crioit le peuple, quand
ferrant passoit, par maniere de gaber et moquer,
que deus ferrans portoiert ferrant, mais ferrant
estoit enferrez. Vide Julium Scalgerum, exercit.
206, in Carda mm, et Menagium *De ling. Franc.*

θαλάσσης ἠγησάμενοι, πρὸς τὴν Χερσόνησον ἀπο-
ρῶσι τὸν αὐτοκράτορα ἔχουσιν, καὶ τὸν Ἑλλησπον-
τον διαβεβηκότες τὸν βασιλέα καταλαμβάνουσιν.

pecunias restituerent, officio defuturos jurati Augusto obsequii; et pudendam infidelitatis in se maculam suscepturos, si ab avi Sengelii et Bertrani patris exemplis tam recenti memoria in laude omnium vigentibus, tam sæde se degenerem illius nepos, hujus filius probaret, vituperatione usque ad consultorum curatorumve ipsius dedecus processura. Imo præterquam inhonestam, etiam rem sibi noxiam facturos ipsos. Cum enim, qua in vicinia Cypri erant, carere istius insulæ commercio subsidiisque sine sua pernicie non possent, certum haberent fore, nisi actutum pecunias redderent, ut nulla deinceps ab Cyprio insula copia annonæ, nullis ducis ejus auxiliis juvarentur; unde ipsos necesse esset fame perire. Duræ ad hæc omnia Gallorum erant aures. Igitur nostri, ubi moto, quod aiunt, lunc omni, blanditiasque non minus frustra quam minus experti, persuadere nequiverunt Bertrani filio curatoribusve aut consiliariis ipsius, ut repræsentare rem creditam vellent, tandem eo descenderunt, ut partem depositæ pecuniæ magnam Bertrano ab imperatore destinatam sibi utique servaret Bertrani filius, moxlo eam, præstando solemnī fidelitatis juramento, promereri ab imperatore gratiam occuparet. Sic prolatum imperialis gazæ depositum est; ex eo segregata tum moneta signata ex auro atque argento, tum vela vestesque pretiosæ omnis generis, quas Bertrano proprie Augustii designatione constabat attributas. **Εξ 429** illius filio relictæ; verum hic eodem tempore legitima rite formula solempne fidelitatis juramentum in Augusti nomen dedit. Cæteras opes apud Tripolim depositas tollentes, legati et ad Eumathium in Cyprum deferentes, equos iis generosos ab Damasco et Edessa ipsaque Arabia mercati sunt, Hinc Syriacum pelagus et Pamphylium sinum emensi, navigatione ulteriori ut suspecta declinata, tutiori terrestri itinere in Chersonesum tendunt, ubi didicerant imperatorem esse, ac Hellesponto transito ipsum vident.

Ἐπεὶ γὰρ ἀλλεπάλληλοι τούτῳ αἱ φροντίδες νιφε-
τοῦ δίκην ἐπήρχοντο, ἀπὸ μὲν τῆς θαλάσσης διὰ στόλου
εὐτρεπιζομένων των ἡγεμόνων Πίσσης, τε καὶ Γενοῦας
καὶ Λογγιβαρδίας τὰ παρὰ θάλατταν ἅπαντα ³⁴ δηλώ-
σασθαι, καὶ τῆς ἡπείρου αὐθις ἐξ Ἐφῶας τοῦ Ἀμην-
σαῖσᾶν καταλαμβάνοντος ἤδη κατὰ τῆς Φιλαδέλφειας
καὶ τῶν παραλλίων μερῶν, δεῖν καὶ αὐτὸς ἐξεληλυθέ-
ναι τῆς βασιλευούσης ἔγνω· κακεῖθεν παραγενέσθαι
οὐ δυνατὸν καὶ κατ' ἄμφω τὰ μέρη μάχεσθαι. Κα-
ταλαμβάνει τοίνυν ³⁵ τὴν Χερσόνησον. Εἶτα ἅπαντα-
χόθεν μετακαλεσάμενος τὰς δυνάμεις, ἀπὸ τε ξηρᾶς
καὶ θαλάττης, καὶ ἀποδιελὼν ἱκανὸν στρατεύμα διὰ
τοῦ Σκαμάνδρου μέχρις Ἀτραμήτου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ
Θρακησίου (38) κατατίθησιν. ἔῤῃχε μὲν οὖν τῆνικαῦτα
στρατηγὸν ἢ Φιλαδέλφεια Κωνσταντῖνον τὸν Γ' αὐτῶν
καὶ λαὸν ἀποχρῶντα πρὸς τὴν ταύτης φρουράν· τὴν
δὲ μεξοδάραρον Μοναστράν, οὐπερ ἐν πολλοῖς ὁ λό-
γος ἐμέμνητο, ἢ Πέργαμος καὶ τὰ Χλιαρὰ ³⁶, καὶ τὰ
τούτοις παρακείμενα πολίχνια, καὶ αἱ παρὰ θάλατταν
ἕτεραι πόλεις, ἄλλους πείρα στρατηγικῆ καὶ τόλμῃ
διαφέροντας. Πολλὴν δὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς παραγγελίαν
ὁ αὐτοκράτωρ ἐποίησατο ἐγρηγορέναι διαπαντός, καὶ
σκοποῦς πανταχόθεν ἐκπέμπειν τοὺς τὰς τῶν Βαρ-
θάρων ἐπιτηροῦντας διεκδρομὰς καὶ ἀπαγγέλλοντας
αὐτοῖς καθ' ὥραν. Οὕτω μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν Ἀσίαν
ἀσφαλισάμενος πρὸς τοὺς θαλαττίους ἐπεῖθε πολέμους
τοῖς νηυτικοῖς ἀντειλάμενος, τοὺς μὲν τοῖς λιμέσι
Μαδύτου (39) καὶ Κοίλων πρόσορμίσει, καὶ τὸν

A pere volebant. Sed Bertrani filius et Tripolitanus
episcopus depositum repræsentare cunctabantur:
instantibus contra nostris, et denuntiantibus, nisi

pecunias restituerent, officio defuturos jurati Augusto obsequii; et pudendam infidelitatis in se maculam suscepturos, si ab avi Sengelii et Bertrani patris exemplis tam recenti memoria in laude omnium vigentibus, tam sæde se degenerem illius nepos, hujus filius probaret, vituperatione usque ad consultorum curatorumve ipsius dedecus processura. Imo præterquam inhonestam, etiam rem sibi noxiam facturos ipsos. Cum enim, qua in vicinia Cypri erant, carere istius insulæ commercio subsidiisque sine sua pernicie non possent, certum haberent fore, nisi actutum pecunias redderent, ut nulla deinceps ab Cyprio insula copia annonæ, nullis ducis ejus auxiliis juvarentur; unde ipsos necesse esset fame perire. Duræ ad hæc omnia Gallorum erant aures. Igitur nostri, ubi moto, quod aiunt, lunc omni, blanditiasque non minus frustra quam minus experti, persuadere nequiverunt Bertrani filio curatoribusve aut consiliariis ipsius, ut repræsentare rem creditam vellent, tandem eo descenderunt, ut partem depositæ pecuniæ magnam Bertrano ab imperatore destinatam sibi utique servaret Bertrani filius, moxlo eam, præstando solemnī fidelitatis juramento, promereri ab imperatore gratiam occuparet. Sic prolatum imperialis gazæ depositum est; ex eo segregata tum moneta signata ex auro atque argento, tum vela vestesque pretiosæ omnis generis, quas Bertrano proprie Augustii designatione constabat attributas. **Εξ 429** illius filio relictæ; verum hic eodem tempore legitima rite formula solempne fidelitatis juramentum in Augusti nomen dedit. Cæteras opes apud Tripolim depositas tollentes, legati et ad Eumathium in Cyprum deferentes, equos iis generosos ab Damasco et Edessa ipsaque Arabia mercati sunt, Hinc Syriacum pelagus et Pamphylium sinum emensi, navigatione ulteriori ut suspecta declinata, tutiori terrestri itinere in Chersonesum tendunt, ubi didicerant imperatorem esse, ac Hellesponto transito ipsum vident.

B Causa prodeundi Augusto ex urbe regia fuerat
periculum undique ingens Romanæ rei. Siquidem
certis ab Occidente nuntiis ferebatur Pisanos ac
Genuenses cæterosque principes Italiæ summa ope
classes parare validas quibus regiones omnes limi-
tis occidui maritimas piraticis incursionibus et ex-
scensionibus in tutum subitis vastaturi mox essent.
Constabat aliunde bellum ab Oriente instare barba-
ricum formidolosum atque atrox; duce amero
Saine in expeditionem jam progresso, ac recta mo-
vente Philadelphiam versus et totam illam mari vi-
cinam regionem. Hac quadam quasi nive aut gran-
dine crebrarum pariter et vehementium curarum, ex-
cussus utique imperator quiete domus Augustæ, eo ac-
currendum putavit, unde adversus utramque vim unus
occurreret quam fieri posset optime. Ei rei delecta
Chersonesus in quam simul se contulit, simul
eodem ex locis omnibus terrestres juxta navales-
que copias coegit. Ex iis delectu segregatum ido-
neum exercitum per Scamandrum usque Atrame-
tum ipsumque Thracesium progredi jussit, illicque
subsistere. Habet tum Philadelphia præfectum
Constantinum Gabram, numerumque abundantem
multitudinis ad tutelam sui. Hybrida Monastras, de
quo nos multa superius, Pergamum obtinebat et
Chliera. Aliæ his adjacentes arces, urbesque ad
mare sitæ tractus illius reliquæ aliis præstantibus
rei bellicæ peritia et fortitudine ducibus suberant,

Varia lectiones ex cod. Coislin.

³⁴ παραθαλάσσια πάντα. ³⁵ τοίνυν. ³⁶ Χλιερά.

Car. Dufresnii Du Cangli notæ.

(38) Θρακησίον. **410** Thracēsii Thematī, quod
Lydiā, Cariā, Ioniā, et aliquot alias provin-
cias complectebatur. Constantin. de Themat. lib. 1,
et in Basilio, cap. 15 et 16.

(39) Μαδύτου. Oppidum in Chersoneso Thra-
ciæ, hodie *Maitos*, teste Leunclavio, n. 24. Nec
procul aberant τὰ Κοῖλα, portus memoratus Ni-
cetae in Mau. lib. v, cap. 4.

Quos assiduis nuntiis in omnium horarum vigiliam experrectos habebat imperator; subinde repetitis mandatis excitans, ad speculatores fidos et acres quoquoersum continue mittendos, quos nullus hostium motus progressusve posset fallere, qui statim comperta nuntiarent. Sic procuratis rebus Asiæ, ad maritima bella providentiam vertit, edito ad omnes nauticos mandato, ut Madyti et Coelorum portus occuparent, fretumque interpositum inconniventi custodia servarent, percursantesque celocibus ista maria, micanti assidue strenuitate imminerent in omnem motum atque accessum classis Franciæ: et cum effecissent speculandi vigilantia ne improvisi sortitudine consequerentur, ne **430** noxii hostes accederent; tam continente quam insulis ab eorum impetu atque injuria tuendis. Obirent igitur tractus illos marium littorumque ostentando circumferendoque passim, admovendo etiam, quocumque opus esset, præsidio atque auxilio, ne Peloponneso quidem neglecta; nam et hanc imputari a navarchis Romanis in partem provinciæ mandatæ, idoneamque ei tuendæ custodiam impendi nominatim imperator caverat. Quoniam autem in iis partibus diutius morari constituerat, excitari Augustus jussit apto ad id delecto locosubitarius domunculas, lectis extemporaneis operas, sub quibus hiemem transegit. Ut autem e Longobardia cæterisque locis ac partibus parata Latina classis solvit in nos infesta, primum illud omnium ejus dux putavit faciendum ut missis quinque biremibus et quam proxime admovere se jussis Romanis terris ac portibus, captivos ad se duci juberet e Græcis aliquos, quorum iudicio, quid imperator rerum gereret, ubi locorum, quo statu esset, edoceretur. Abydum jam pene pervenerant exploratoriarum naves quando incurrentibus nostris contigit e quinque unicum duntaxat ad eum qui miserat recurrere reliquis captis et detentis cum remigio ac vectoribus omnibus. Didicerunt hujus reditu biremis duces Latinarum classium munitos ab imperatore copiis egregiis portus omnes; terras etiam ac continentem firmis præsiidiis in tuto prospiceret, cunctis animos adderet ad Cherrhonesum hibernis ædificatis hiemare cum exercitu. His Galli auditis, satis sibi conscii haudquaquam ipsis adesse vires tantas quantæ ad perumpendas tot istas ab imperatore objectas præsidiorum fortium et cautissimorum consiliorum præmunitiones ac velut invictas moles, versis repente clavis alio cursum intenderunt. Tunc Gallorum unus quidam ex iis qui tum forte circa duces fuisse quando hæc ad ipsos de imperatore delata sunt, navem propriam monerem velocissimam momento conscensam raptimque a classe divisum in cursum expedit, et quam celerrime Balduinum adit tunc oppugnantem Tyrum. Eique exponit, jussu opinor Latinorum ducum, quo loco apud ipsos, quo apud imperatorem res essent: ut dromades ipsorum exploratoriarum a Romanis captæ; ut acribus excubiis invictis præsiidiis præmunitissima apud hostes sicut omnia. Denique illud libere ac pudore superato latebatur: nequaquam ausos esse duces Francos imperatorem sic paratum aggredi; consultiusque judicasse redire salvos re infecta quam temere attentato adversus instructissimam Romanam classem prælio vinci haud dubie. Huic formidini orationis congruus erat aspectus atque habitus talia referentis Balduino Galli, trementis interim totis artibus, et Romanam de qua dicebat classem pavere adhuc præferentis.

Variæ lectiones ex cod. Coisl. in.

³⁷ πρὸς. ³⁸ μαθεῖν. ³⁹ νῆα. ⁴⁰ ἐπελθὼν. ⁴¹ καθώπτεσθαι. ⁴² ὠμολόγησε.

A ἀναμεταξὺ πορθμῶν ἀνυστάκτως φυλάττειν, ἐκδρομάς τινὰς ποιουμένους διὰ δρομάδων κούφων νηῶν, καὶ τὰς τῆς θαλάττης κελεύθους ἀνυστάκτως ἐπιτηρεῖν, τὸν Φραγγικὸν ἀπεκδεχομένους στόλον· τοὺς ³⁷ δὲ τὰς νῆους παραπλέοντας φρουρεῖν, μηδὲ τὰ κατὰ τὴν Πελοπόννησον περιδόντας, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀποχρῶσαν ποιῆσθαι φυλακὴν. Ἐπεὶ δὲ βραδύνειν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἐβούλετο ἐν ἐπιχειρήσει τόπω σχεδιάζας οἰκλήματά τινα αὐτοῦ ποῦ τὴν παραχειμασίαν ἐποιεῖτο. Ὡς δὲ ὁ ἀπὸ Λογγιβαρδίας εὐτρεπισθεὶς στόλος καὶ τῶν λοιπῶν μερῶν, λύσας τὰ πρυμνήσια τὸν ἀπόπλου ἐπεποίητο, ἀποδιελόμενος ὁ τούτων ἀρχηγὸς πέντε διήρεις ἀπέστειλεν ἐφ' ᾧ κατασχεῖν τινὰς καὶ τὰ παρὰ τοῦ βασιλέως καταμαθεῖν ³⁸. Ὡς δὲ τὴν Ἄβυδον κατέλαβον ἤδη, μίαν τούτων πρὸς τὸν πέμψαντα συνέθη ἑπανιέναι τῶν λοιπῶν κατασχεθεῖσων σὺν αὐτοῖς ἐρέταις, δι' ἧς οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἤδη ρηθέντων στόλων τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα μεμαθηκότας, καὶ ὅτι τὰ τε κατὰ τὴν θάλατταν καὶ τὴν ἡπειρὸν ἀκριδῶς ἐξασφαλισάμενος, κατὰ τὴν Χερσόνησον τὴν παραχειμασίαν ποιεῖται· ἐφ' ᾧ πάντα παραθαυρήσειν, ἐπεὶ πρὸς τὰ τοῦ αὐτοκράτορος μηχανήματα οὐχ οἷοί τε ἦσαν ἀπομάχεσθαι, τοὺς οἰακὰς μεταχειρισόμενοι, ἄλλην ἐτρέποντο. Εἷς δὲ τις Κελτὸς τῶν ἀμφὶ τοὺς ἀρχηγούς τὴν ἰδίαν ἀφελόμενος νῆαν ³⁹ μονήρη ὠκυτάτην οὖσαν πρὸς τὸν Βαλδουῖνον ἀπῆει, καὶ τὴν Τύρον πολιορκοῦντα τοῦτον εὐρῶν ἅπαντα καθὼς ὁ λόγος φθάσας ἐδήλωσε τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα διηγήσασθαι, μετὰ γνώμης, οἶμαι, τῶν ἀρχηγῶν ἐκείνων ἀπελθὼν ⁴⁰ καὶ ὅπως τὰς κατασκόπους δρομάδας ναῦς ὁ Ῥωμαϊκὸς φθάσας κατέσχε στόλος, καθά γε ⁴¹ καὶ εἴρηται. Ἀλλὰ δὴ καὶ τοῦτο ἀνερευθριάστως ἠνωμολόγηε ⁴², ὅτιπερ οἱ ἡγεμόνες τοῦ Κελτικοῦ στόλου οὕτω παρασκευασάμενον τὸν αὐτοκράτορα κατ' αὐτῶν ἐγνωκότας ὑπέστρεψαν, βέλτιον εἶναι νομίσαντες ἀπράκτους ὀπιστρέψαι, ἢ μετὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου μαχομένους ἡττηθῆναι. Ὁ μὲν οὖν Κελτὸς ἐκεῖνος ταῦτα πρὸς τὸν Βαλδουῖνον ἐξεῖπεν, ὑπότρομος ὢν καὶ τὸν Ῥωμαϊκὸν ἐτι δεδιῶς στόλον. Ταῦτα μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν θάλατταν συμπεσόντα τοῖς Κελτοῖς.

Ἄλλ' οὐδὲ κατὰ τὴν ἠπειρον ζάλης ἄνευ παρ-
ῆσαν οὐδὲ φροντίδων ἄτερ καθεστήκασιν τῷ αὐτο-
κράτορι. Μιχαὴλ γάρ τις ἐξ Ἀμάστριδος τὴν
Ἀκρουὸν φρουρῶν ἀποστασίαν μελετήσας κατέσχευεν
αὐτὴν καὶ τὰ παρακείμενα ταύτῃ ⁴³ δεινῶς ἐληίζετο.
Τοῦτο μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ μετὰ ἀποχρώσεως
δυνάμειος κατ' αὐτοῦ τὸν τοῦ Δεκανοῦ ἐξέπεμψε
Γεωργιον. Ὅς καὶ πολιορκήσας ἐπὶ τρισὶ μῆσι,
ταυτηνὴ μὲν τὴν πόλιν κατέσχε, τὸν δὲ ἀποστάτην
ἐκείνον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ταχέως ἐξέπεμψεν.
Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὴν μὲν τοῦ κάστρου φρουρὰν
ἐτέρῳ ἀνέθετο, αὐτῷ δὲ τὰς ὄφρῦς ἐπιτοξεύσας καὶ
πολλὰς ⁴⁴ ἀπειλήσας καὶ θάνατον αὐτοῦ τῷ φαινο-
μένῳ καταψηφισάμενος, εἰς φόβον μέγαν ἐνήκε τὸν
ἄνθρωπον. Ταχὺ δὲ τὸ δέος ἔλυσε τοῦ στρατιώτου.
Οὐπω γὰρ ὁ ἥλιος τοῦ ὀρίζοντος κατέδυ, καὶ ὁ ^B
δεσμώτης ἐλεύθερος ἔστατο, καὶ ὁ θανάτου κατα-
ψηφισθεὶς μυρίων ἐτετυχήκει δωρεῶν.

Τοιοῦτος ὁ ἐμὸς πατήρ βασιλεὺς ἐν πᾶσιν ἐφαί-
νετο, καὶ πολλῆς ἐς ὕστερον τῆς ἐξ ἀπάντων ἀγνω-
μοσύνης ἀπήλαυσε ⁴⁵, καθάπερ ποτὲ καὶ ὁ πρῶτος ⁴⁶
εὐεργέτης ὁ Κύριος, μάννα βρέχων ἐν ἐρήμῳ, σιτίζων
ἐν ἔρεσι, καὶ ἐν θαλάττῃ ἀβρόχους διαβιδάζων, καὶ
ὕστερον ἀθετούμενος καὶ ὕβριζόμενος καὶ τυπτό-
μενος καὶ τέλος σταυρὸν παρὰ τῶν ἀνόμων κατα-
κρινόμενος. Ἄλλ' ἐνταῦθα γενομένης προεκηθηδῆ
μου τοῦ λόγου τὸ δάκρυον καὶ σφύζω περὶ τούτων
ἔρεϊν, καὶ ποιήσασθαι τῶν ἀγνωμόνων κατάλογον,
ἀλλὰ τὴν ἰγλωττιαν ἐπέχω καὶ τὴν καρδίαν σφιδά-
ζουσαν. Καὶ τοῦτο δὴ πρὸς ἑμαυτὴν ἐπιλέγω συν- ^C
εχῶς τὸ τοῦ ποιητοῦ.

vitam comitata humanitas est. Male illa quidem agnita repensaque sæpius, et ex semente optima
duris plerisque commendata mentibus, nihil nisi odiorum ingratisissimorum spinosissimam referre
solita messem: tamen hanc ut in malis consolationem habens, quod qui uteretur tali fortuna,
conditionis per eam fieret ejus similis qua primus ipse ac supremus honorum auctor omnium sua
hominibus benefacta collocavit. Nimirum ille quibus manna in deserto pluit; quos pavit in monti-
bus, quos siccos per mare transportavit; ab iis abdicatus, illusus, pulsatus, denique iis accusanti-
bus et urgentibus crucis supplicio addictus ab impiis est. Erumpunt hæc mihi meditati loquen-
tique lacrymæ ex oculis, exsillitque animus impetu subito ad edendum prodendumque ad justissimam
ignominiam catalogum ingratorum erga patrem meum; sed linguam iramque in id pronas ruentes-
que vi cohibeo, illud mihi continuo poetæ occinens:

Τέτλαθι, κραδίη, καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

Fer, mea mens, fer et hoc: alia improbia tulisti.

Ἄλλὰ τὰ τοιαῦτα μὲν τὰ ⁴⁷ κατὰ τὸν ἀγνώμονα
στρατιώτην ἐκείνον. Τῶν δὲ γε ἀπὸ τοῦ Χοροσᾶν ^D
παρὰ τοῦ Σαῖσᾶν σουλτάνου πεμφθέντων, οἱ μὲν
διὰ τῶν μερῶν τῆς Σινάου κατήρχοντο, οἱ δὲ διὰ
τῆς ἰδίως καλουμένης Ἀσίας ἦσαν. Ὅπερ μεμα-
θηκῶς ὁ Γαβρᾶς Κωνσταντῖνος, τηνικαῦτα τὴν
Φιλαδέλφειαν φρουρῶν, καὶ ἀναλαθόμενος τὰς ὑπ'
αὐτὸν δυνάμεις καὶ καταλαθὼν τούτους εἰς τὸ Κερ-
βιανόν ⁴⁸, αὐτὸς πρῶτος ἀπάντων κατ' αὐτῶν λύσας
τὸν χαλινδόν, καὶ τοῖς ἄλλοις αὐτὸ τοῦτο παρακε-
λευσάμενος, ἤττα τοῖς Βαρθάρους. Ὁ δὲ τούτους
ἐκπέμψας σουλτάνος, τὴν ἤτταν τῶν τοσοῦτων μεμα-
θηκῶς, ἀποστείλας ⁴⁹ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα τὰ περὶ

Verum hæc abunde in ingratum illum militem;
belli paulo superius memorati barbarici, quis suc-
cessus fuerit, nunc reddendum. Earum quas mis-
sas e Corosane a Saisane sultano diximus copiarum-
quædam per Sinai partes iter habebant; aliæ in
eam continentis Orientalis regionem quæ commune
cæteris Asiæ nomen proprie tamen sibi vindicat,
profectæ sunt. Nihil eorum latuit præfectum ex
tempestate Philadelphię Gabram Constantinum.
Itaque is, assumptis quas habebat sub se copiis,
occurrentes Barbaris ad Cerbianum, in eos incitato
equo laxatis habenis primus ipse infestus inveni-
tur, prosequentibus uti jusserrat suis universis.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴³ Deest vox τρύπη. ⁴⁴ πολλά. ⁴⁵ ἐπέτυχεν. ⁴⁶ πάντων. ⁴⁷ Κερβιανόν. ⁴⁸ καὶ ἀποστείλας.

Felicitas audaciæ respondit. Victi sunt Barbari, et cladis Inopinatissimæ **432** nuntio, qua tam multi suorum a tam paucis nostrorum fusi fugatique fuerant, percussus sultanus, missis ad imperatorem legatis de pace cum eo cepit agere. Fatebantur legati diu esse cum dominus ipsorum cuperet pacem Musulmanos inter et Romanos videre constitutam. Vere ita erat. Nam is princeps longo jam ex tempore continenter auditis successibus Alexii Augusti, ut prudenter se, ut fortiter contra hostes omnis generis gesserit: ut angustiis, ut periculis ex maximis virtute se ac consilio explicuerat, præstanti sensim præoccupatus opinione viri ac veneratione quadam erat. Cui cum ad cumulum accessit recens experientia offensionis ipsum ad limen factæ, ex qua, uti ex simbria vestem aiunt, et ex ungue leonem, ita bellum hoc totum quale demum futurum quæve fortuna sit gerendum, intelligere liceret, mora jam nulla esse potuit quin ad consilia pacis cum imperatore componendæ mentem sultanus et cogitationem appelleret. Cum igitur advenissent e Perside legati, resedit imperator sublimi solio. Prætoriani omnes omnis linguæ ac generis ordine quisque suo circum dispositi terribilem in speciem; nec deerant quorum formidolosior aspectus erat securibus in humero positis armati Barbari perpetuam in seriem loco suo digesti. Per horum ora armaque minaciter reñidentia longa via deducuntur legati Persæ ad Imperiale solium. Inde Augustus eos quæ res ac tempus poscebat de sultano percentatus, auditisque vicissim quæ ipsi afferrent, significavit placere sibi quoque pacem Persas inter et Romanos æquam et firmam fieri. Perrexit exquirere deinde quid sultanus posceret. Recitantur a legatis postulata ejus. In iis esse aliqua statim Augustus vidit Romanæ rei parum commoda. Eo igitur eloquentiam, qua valebat plurimum, convertit suam, ut pertinaciam in iis obtinendis capitibus invictam adimeret. Multa in eam rem excusavit, multa monuit, multis commemoratis varie, atque ad rem suam apte accommodatis arte ingenioque plurimis evicti, tandem ut pro ea quam habebant, res ex præsentî notitia moderandi, potestate, conditionibus istis imperio noxiis non hærerent mordicus; sed iis relaxandis in sententiam imperatoris se duci paterentur. Hoc expresso consensu dimissi Persæ in ample ipsis et commode paratum tabernaculum deducti sunt; mandante ipsis in digressu Augusto, ut ibi per otium de dictis ultro citroque sermone primo isto etiam atque etiam cogitarent: pollicens fore, si quidem in sententia perstarent, et in iis quæ sibi jam æqua videri declarassent, toto sibi animo totaque sententia perseverandum ducerent: crastina ipsa statim die pacem cujus tractandæ causa venerant momento absolvendam firmandamque. Mirifice ipsis quæ dicebat imperator placere videbantur omnia. Nec nox consilium mutavit. Postridie, in primis volentibus atque annitentibus legatis, conventum in certas leges tractatioque concordiæ felici exitu conclusa. Ejusmodi pacis ejus leges erant, ut satis appareret nequaquam ea tempore

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

⁴⁰ ἐπερωτήσας. ⁴¹ διὰ. ⁴² συμφωνούμενα. ⁴³ καὶ τῶν αὐτοῦ βουλευμάτων ἡστόνει. ⁴⁴ καὶ ὅλων ἀτυντελής μετὰ ταῦτα γέγονε, τῶν πραγμάτων ἄλλως πως διακυβευθέντων.

Car. Dufresnii Du Cingii notæ.

(40) Μουσουλμάνων. Vim vocis prodit Leunclavius in Pand. n. 22 et 59.

tali sananda, se suave privatim Augustum attendisse, verum, ut solebat semper, rei comuni^s utilitatem et sceptri Romani majestatem spectasse unam; magna profecto nostra et in tempus omne propaganda posterum felicitate, **433** si durasset tam salutaris ista concordia. Nam intervenit fatalis vis, et hoc exempto rebus humanis, longe aliam, culpa succedentium, orbis Romanæ reipublicæ conversionem cepit. Aliis consiliis, alii successus; et perturbatissima secuta tempora in locum venerunt pacis hujus fundatissimæ, quæ ut priores nostras universas miserias absolverat, ita non dubiam posteritati, modo retineri potuisset, tranquillitatem in tempus omne promittebat consequens. Superis aliter visum; adempta cum Alexio pariter spes salusque publica; conatumque hunc ejus beatæ posteritatis, confusis, hoc sublato, rebus, fecit irritum eorum imprudentia, qui habenas imperii relictas ab eo, peritiam deinde non pari tractarunt.

Οἱ δὲ τοῦ Φραγγικοῦ στόλου ἡγεμόνες διὰ τῶν **A** περισωθέντων ἀπὸ τῶν πέντε δρομάδων νηῶν τὰ πρὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου, ὡς εἴρηται, βεβαιωθέντες, καὶ ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν στόλον εὐτρεπίσας τὴν αὐτῶν ἐφοδὸν περὶ τὴν Χερβρόνησον περιμένειον ἐνδιατρίθει, τοῦ προτέρου σκοποῦ ἀπέστησαν, μηδὲν τοῖς μέρεσι Ῥωμανίας πλησιάσαι θελήσαντες. Παραχειμάσας οὖν ὁ βασιλεὺς εἰς Καλλιούπολιν μετὰ τῆς βασιλίδος· συνείπετο γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν τῶν ποδῶν ὀδύνην, ὡς πολλάκις ἰσθόρηται⁶⁴, καὶ τὸν γαιρὸν καθ' ὃν ὁ τῶν Λατίνων εἴθεον παραπλεῖν στόλος παραφυλαξάμενος εἰς τὴν βασιλεύουσαν ὑπέστρεψεν. Οὐ πολὺς παρίππευκε χρόνος καὶ Τούρκων ἐφοδὸς καταγγέλλεται ἐξ ἀπασῶν τῶν τῆς Ἀνατολῆς χωρῶν, καὶ αὐτοῦ τοῦ Χορασάν⁶⁵ ὡς εἰς πενήτηκοντα χιλιάδας συμπορευμένων· οὐδὲ γάρ⁶⁶ πρὸς βραχὺ Ῥοστώνης μετελήγει τὸν ἅπαντα τῆς αὐτοκρατορίας αὐτοῦ χρόνον, ἄλλων καὶ ἄλλων ἐπιφρομένων πολεμίων⁶⁷ διηνεκῶς. Μετακαλεῖται τοῖνυν ἅπανταχόθεν τὸ ὀπλιτικὸν ἅπαν, καὶ τοῦ καιροῦ στοχασάμενος, καθ' ὃν καιρὸν (41) σύνθησε τοῖς Βαρβάραις τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν⁶⁸ ἐκδρομὰς ποιεῖσθαι, τὸν ἀναμεταξὺ Βυζαντίου καὶ Δαμάσκου διαπερῆ πορθμὸν. Καὶ οὐδὲ ἡ ἐπιληθοῦσα τούτῳ τῶν ποδῶν περιωδυνία ἀπέριξε τοῦ ἔργου, ἥτις οὔτε τετὶ τῶν προγόνων ξυμβέβηκε πρότερον, ἵνα τις ἐκ σπερματικῶν λόγων καὶ εἰς αὐτὸν κατιούσαν νομίσει τὴν νόσον, οὔτε ἐκ διαίτης ἀβραῆς, ὅποια τοῖς διαβρέουσι τὸν βίον καὶ φιληθόναις συμβαίνειν εἴθεον, ἀλλ' ὅπως αὐτῷ ἡ διάθεσις τῶν ποδῶν ἐπηρέαζεν, **C** ἐγὼ διηγήσομαι. Ἐσφαίριζε ποτε γυμναζόμενος συσφαιρίζοντα καὶ τὸν Τατίκιον ἔχων, περὶ οὗ πολλάκις διεβλήθη. Ὅς καὶ ὑπὸ⁶⁹ τοῦ ἵππου παρασυρεῖς, ἐμπίπτει τῷ βασιλεῖ, κἀντεῦθεν ἀλγήσας τὴν κεφαλίδα τοῦ γόνατος⁷⁰, καὶ αὐτὴν ὄλον τὸν πόδα διὰ τὸ ἀκροβαρὲς τῆς καταφορᾶς, οὐκ ἐνεδείξατο μὲν ἀλγήσαι φερεπονώτατος ὢν· ὁμῶς μέντοι μικρῶς τινος τυχεῖν ἐπιμελείας, καὶ κατ' ὀλίγον ἐς τὸ ἀνώδυον ἐλθεῖν τῶν συνήθων διατριβῶν εἶχετο. Αὕτη μὲν οὖν πρώτη αἰτία τῆς τῶν ποδῶν ἀλγηδόνος τοῦ βασιλέως· αἱ γὰρ ὀδύνηαι τῶν τόπων, εἰς ἐαυτὰς τὰ ρεύματα ἐφειλύσαντο. Δευτέρα (42) καὶ

Ad classem redeamus Francicam, cujus moderatores ubi certo compertum est cogitationem abjecisse tentandæ cominus Romanæ: quod eos a tali consilio deterruisset indicium eorum qui e speculatione illa prima de qua diximus, quinque dromadum, captis reliquis pauci vix salvi redierant; retulerantque firmam et numerosam esse Romanam classem; Augustum vero intrepido animo bene paratum adversus quamcunque vim, hostem apud Cherrhonesum opperiri; ut, inquam, Augusto satis constitit Gallos hisce nuntiis percussos alio spes curasque vertere, neque ab iis, nunc quidem, periculum instare, tum sane ipse maturum credidit in commodiorem hibernis locum demigrare. Ad id delecta Calliopolis, quo ut se contulit, præsto habuit Augustam matrem meam: cui castra sequendi, degendique peregre, causa erat prima et necessaria, de qua sæpe diximus, ministerium viro adhibendum in gravi pedum morbo quo is laborabat. Calliopoli Augustus velut in excubiis quibusdam fuit toto eo tempore quo commeare per illa maria classes Latine solent; eo demum transacto jam securus in urbem regiam se recipit. Non diu ibi quieverat cum trepidis excitatur nuntiis ingentis irruptionis Turcorum ex cunctis Orientis regionibus et ex ipso Corosane ad quinquaginta millia congregatorum. Nimirum fatale meo patri fuit ut ne ad momentum quidem toto principatus sui tempore, cura et labore vacuus posset vivere. Adeo alii continuo ex aliis succrescebant hostes: alia ex aliis bella surgebant! Novo periculo novis consiliis occurritur. Convocat imperator ad seque cogit undique militiam Romanam universam; et assecutus conjectura tempus, quo tempore pro more ipsorum pridem observato incursaturi Christianorum terras isti Barbari videbantur, præoccupare illud expeditione maturanda, et prodire illis obviam statuit. Fretum ergo quod Damalim et Byzantium interjacet, transit: nec forte per eos dies ingravescens eum retardavit pedum dolor. Affligi Alexium istq morbo tam pertinaciter videri mirum poterat. Nam neque repetenti domesticam ejus memoriam quisquam occurreret

Variae lectiones ex cod. Coisl. in.

⁶⁴ ἰσθόρητο. ⁶⁵ Deest vocula γάρ. ⁶⁶ πολέμων. ⁶⁷ γένους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(41) Καθ' ὃν καιρὸν. Vide notas ad Villhard. n. 29.

⁶⁸ Desunt voces κατὰ τῶν Χριστιανῶν. ⁶⁹ παρὰ

(42) Δευτέρα. His duabus, Ποδαλγίας, seu Pod-

græ Alexii parentis causis, tertiam addere poterat Anna, quam Nicephorus Callist. lib. xviii, cap. 40, refert, Constantinopolim nempe incolentes hæ-

inter ejus proavos aut tota serie majorum malo simili affectus, ut familiaris hæc infirmitas et principali vi quadam quasi per traducem propagata existimari posset. Neque rursus ille unquam molli ac voluptariæ 434 se vitæ dedit, ut luxuriæ atque intemperantiæ causa hujus incommodi verisimiliter assignaretur. Ego vero, prout comperi, veram morbi hujus originem proferam. Domitabat equum aliquando flectebatque in orbem ac per omnes artis pyros et modulos scite frenis adductis circumagebat, socio exercitationis ludicræ Taticio, eo ipso de quo nobis crebra in superioribus mentio fuit. Is tum Taticius equi forte ferocis vehementi abreptus impetu in Augustum toto sui pondere transversus impingitur; unde illi nodus alterius genuum gravi pulsu contusus et ipse doluit, et societate partium continuitateque nervorum acrem usque in pedem totum propagavit dolorem; quæ tamen, ut erat militari patientia adversus molestiarum sensum egregie munitus, in præsens fere dissimulavit ac vix tantisper moratus, quoad levi adhibito perfunctoriæ curationis delinimento, sopiri paululum dolor visus est, consuetis occupationibus et exercitationibus se statim reddidit. Hæc illi prima labes istius mali fuit quod devexiorem ejus infestam habuit ætatem. Etenim dolores partium in eas affluxum attrahunt humorum. Altera hujus incommodi eadem quæ aliorum ingentium causa imperatori fuit manifestior, atque adeo cunctis notissima, transitus Gallicorum exercituum innumerablem et eorum uno simul tempore undecunque confluentium ubi circumfusa atque infusa regis infinita multitudo. Quot inde, quam turbulentarum ac vehementium egerint, tulerint Augusti animum curarum fluctus, quis satis dixerit? Videbatque homo et eximie perspicax et impense studiosus publicæ rei, circumventum se suosque. Compleri ac comprehendere late omnia affluxu nulla ope prohibendo armatorum hominum, multitudine siderum, quod aiunt, et arenæ superante numerum: quorum et cupiditates infrenes privatorum, et male dissimulata ducum ambitio, consiliis trans obtentum religionis pellucens, invasionem Romani imperii somniantium, nihil mitius quam perniciem rei Romanæ supremam denuntiabant. Qua vi autem, quæve providentia tali periculo occurreret? armaret, educeret contra militiam nempe Romanam? primum tantam, quæ si tota conveniret, ne unam quidem aliquam de plurimis Gallicarum copiarum partibus æquare numero posset; deinde tam varie

Varie lectiones ex cod. Coislin:

⁶⁰ ὄλος. ⁶¹ ἐκείνην. ⁶² ἐρχομένου. ⁶³ ἕτερος.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

maxime vexari solitos: Ἦς δὲ τῆς νόσου εὐθυρία κλητέτηκε δυστυχῆς τοῖς τῷ βασιλείῳ ἄστου κατοικοῦσι διαπαντός. Quod de Alexandria et Caria Cœlius Aurelianus Siccianus, lib. v *Tardar. passionum* cap. 2; de Atheniensi vero tractu, scripsit Lucretius, lib. vii:

ἐνεργεστέρα δὲ καὶ τῆς ὄλης ὀδύνης μήτηρ, τοιαύτη εἶς ἦν εἶς οὐκ εἶδε. Τὰ ἀπειρα τῶν Κελτῶν ἐκεῖνα πλήθη τῶν τὴν βασιλίδα πόλιν κατειληφότων, ὅποτε τῆς ἐαυτῶν ἀπανταχόθεν ἀπαναστάντες πρὸς ἡμᾶς ὤρμησαν. Τότε γὰρ οὗτος εἰς πελάγος ἀχωνὲς φροντίδων ἐμπεπτωκῶς καὶ ἐκ πολλῶν συνιδεῖν αὐτοὺς τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν ὀνειρώττοντας, ὅπερ τὴν ἄμμον δὲ καὶ τὰ ἄττρα τὴν αὐτῶν πληθὺν ὄρων, τὸς δὲ Ῥωμαϊκὰς ἀπάσας δυνάμεις, οὐδὲ πολλοστμήριον τούτων ἐξισουμένας, εἰ καὶ εἰς ἓν συναφθεῖεν, πολλῶ γε μᾶλλον διεσπαρμένων τῶν πλειόνων ὄντων, καὶ τῶν μὲν τὰ παρὰ τὴν Σερβίαν τέμπε καὶ Δαλματίαν ἐπιτηρούντων, τῶν δὲ τὰ περὶ τὸν Ἰστρον ὡς τὰς τῶν Κομάνων καὶ Δακῶν ἐφόδους φυλαττομένων, πολλῶν δὲ καὶ τὴν τοῦ Δυρράχίου φρουρὰν ἐμπιστευομένων ὡς μὴ ὑπὸ Κελτῶν καὶ αὐθις ἀλφῆ. Ταῦτα συνορῶν ὁ αὐτοκράτωρ ὄλος ⁶⁰ γίνεται τῶν Κελτῶν, τ' ἄλλα πάντα ἐν δευτέρῳ θέμενος, καὶ τὸ μὲν περίεξ ὑποκινούμενον βαρβαρικὸν καὶ μήπω ἐς φῶς ἐκρηῖξαν τὴν ἔχθραν, ἀξιωμασιν ἀνεῖργε καὶ δωραῖς, τῶν Κελτῶν δὲ τὴν ἐφῆσιν παντοίαις μεθοδῶν ἀναστῆλων, καὶ τῶν οἴκοι τὴν στάσιν οὐχ ἦτον ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον ὑφορώμενος παντοίως φυλάττεσθαι ἐσπευδεν ἐντέχνως τούτων ἀπειργῶν τὰ βουλευμάτα. Ἀλλὰ τίς τῶν ἐπεισεσόντων αὐτῷ κακῶν τὸν κυκεῶνα ἀπαγγεῖλαι δυνήσεται; Παντοίως οὖν πρὸς πάντας γινόμενος καὶ συμμετασηματιζόμενος ὡς ἐνδὸν τοῖς πράγμασι πρὸς τὸ κατεπεῖγον ἐνίστατο, καθάπερ τις δόκιμος Ιατρῶν τῷ τῆς τέχνης κανόνι χρώμενος· ἐπὶ τοῦ βασιλικῷ τοίγῳ ἅμα ἡμέρα καὶ εὐθύς ἡλίου τὴν ἀνατολικὴν ἀναθορόντος ἐρίζοντα καθῆστο θρόνου, κελεύων τοὺς Κελτοὺς ἅπαντας ἀκωλύτως εἰσεῖναι καθ' ἡμέραν ἐκάστην ⁶¹, ἅμα μὲν τὰς ἐαυτῶν αἰτήσεις ἀπαγγεῖλαι τούτους ἐθέλων, ἅμα δὲ καὶ τοῖς αὐτοῦ θελήμασιν ὑπάγεσθαι διὰ παντοίων λόγων αὐτοὺς μηχανώμενος. Οἱ δὲ Κελτοὶ κόμητες φύσει μὲν τὸ ἀνάσχοντον καὶ Ιταμὸν ἔχοντες, φύσει δὲ τὸ ἐρασιχρήματον, καὶ πρὸς πᾶν τὸ αὐτοῖς βουλευτὸν ἀκρατὲς καὶ πολυβρῆμον ὑπὲρ πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κεκτημένοι, οὐ σὺν εὐταξίᾳ τὴν πρὸς τὸν αὐτοκράτορα εἰσοδὸν ἐποιοῦντο, ἀλλ' ὅπως ἂν ἕκαστος τῶν κομήτων ἐβούλετο, συμπαραλαμβάνων εἰσῆει, καὶ τούτου ἐχομένως ⁶², ἕτερος, ἐφεξῆς δὲ ἐκείνου ἄλλος ⁶³· εἰσερχόμενοι δὲ οὐ πρὸς ὕδωρ καθάπερ ποτὲ τοῖς βήτορσιν ἐφείτο τὴν ὁμιλίαν ἐποιοῦντο, ἀλλ' ὅπως ἕκαστος καὶ ὁ τυχὼν ἠβούλετο προσμιλεῖν τῷ αὐτοκράτορι χρόνον, τοσούτου καὶ ἐτύγχανεν. Οἱ δὲ τοιοῦτοι ὄντες τὸν τρόπον καὶ τὴν γλῶσσαν ἀσύμμετροι (45), καὶ μήτε τὸν αὐτοκρά-

Attida tentantur gressus, oculique in Achæis Finibus.

(45) Τὴν γλῶσσαν ἀσύμμετροι. Anna, lib. x, pag. 294, τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ διὰ τὸ φύσει λαλὸν τε καὶ μακρηγορώτατον τῶν Λατίνων. Mathæus Westmon. an. 1239, Francos, ut impetuosos

τορα αἰδούμενοι, μήτε τὸν καιρὸν παραρρέοντα εὐλαβούμενοι, μήτε τὴν τῶν ὀρώντων νέμεσιν ὑφωρώμενοι, οὐ τοῖς ὀπισθεν ἐρχομένοις, ἕκαστος τόπον ὀμίλιας παρεῖχεν, ἀλλ' ἀνέτως τὰς ὀμίλιας καὶ τὰς αἰτήσεις ἐποιούντο.

At tamque dissite sparsam, tam necessariis officiis procul distentam, ut nec cito sine miraculo, nec unquam sine periculo, aut potius exitio præsentis, unum in locum cogi posse videretur. Nimirum alii Romanorum militum per Serviam perque Dalmatiam angustos meatus vallium, claustra imperii, præsiidiis obtinebant; alii circa Istrum Comanis ac Dacis irruptiones assidue meditantibus objecti stabant; alios eosque plurimos Dyrhachii custodia periclitantis iterum a Gallis defixos isti limiti in excubiis utilissimis habebat. Hæc cernens, hæc reputans, quid aliud imperator ageret, quam quod urgebat maxime in eo procurando totos esset, posteriora interim duceret cætera? Parturiebant cæcas fraudes rapinasque ac bella solita clanculum parabant finitimi circum Barbari, nihil omnium Augusto nesciente. Verum quia Gallico discrimini totam impendere providentiam decreverat, donis et dignitatibus Barbarorum duces **435** occupavit, redemitque illo pretio securitatem ab eo genere periculi. Totum deinde animum omnesque ad vim Gallorum cohibendam, continendasque ab injuria cupiditates verit. Quauquam et subinde respectare illum alio suorum insidiæ conjurantium et operta defectiones molientium scelera cogebant. Neque hæc facilior, si verum latemur, vel ob explorationis difficultatem, vel ob anxietatem dissidentiae cautio erat. Tamen ille paratus atque semper occurrens ad varia velut multiplex, ad omnia unus sufficebat; cæterum quot ærumnis quantisque laboribus ista indefessæ vigiliæ custodia, ista sese ad omnium occasioꝝ usus varie torquentis atque fingentis habilitas prudentiæ, illi constiterit quis queat dicere? Gallos proprie quod attinet (nam his, ut dixi, potissimum invigilandum statuere, et more periti medici, cum nullam negligeret mali partem, tamen ei quæ periculosius urgeret, curationem adhibendam censebat attentiorẽ), Gallos, inquam, quod attinet, totos illis audiendis alloquendisque impendebat dies. Vidisses primo solis exortu insidentem solio Augustum, libera per suos facta Gallis promiscue omnibus ad se adeundi potestate; nam et quid cogitarent quidve cuperent cognoscere protinus ex ipsis auditu præsentis, sagacitate suspicionis etiam ultra dicta usque ad sensus exploratura intimos, sibi ad gubernationem rerum tali tempore, vel in primis utile putabat, et partes persuadendi eis quæ oportebat, eosdemque revocandi a noxiis rei Romanæ consiliis, sibi arbitrabatur usurpandas; vel fiducia suæ præstantis in dicendo facultatis, ac peritiæ tractandorum animum; vel quod minus aliis suppeterent, quibus ad eam rem fidei, artis, auctoritatis, satis inesse videretur. Utebantur porro cæta copia minime verecundi maximeque verbosi Galli comites; et cum quot cuique asseclis libebat ore illo suo duro et fronte sublimi ad imperatorem accedentes ejus aures obtundebant inexplebili loquacitate, cui materiam præbebat nunquam defecturam cum familiaris ac pene naturalis isti generi pecuniarum fames; tum acres et irrevocabiles in id omne quod concupierint impetus, qua dote velut sibi propria Gallorum gens supra omnes cæteras excellit. Hoc modo qui prior erat ingressus tumultuario et sine reverentia, ubi otiosissime quæcunque in buccam venerant effuderat, aderat alter qui sine intervallo succederet; et hunc excipiebat tertius quartus ac plures. Deinceps, qui nullo interspirandi spatio imperatori dato, pergebant miserum obruere quadam eluvie infiniti pen minus quam incompositi sermonis. Neque enim, quod rhetoribus præscribebatur olim, ad aquam ac clepsydræ dicendi tempus metiebantur, sed quivis inter eos etiam de vulgo fas sibi esse putabat quandiu cumque vellet cum imperatore colloqui. Quod quidem ita usurpabant homines qui nec agendi, nec loquendi modum nosset, ut nullo respectu præsentis majestatis, nullo elapsæ horæ, aut tædii circumstantium vultu et aspectu declarati, ratione habita, usque hærent instando ac petitionibus iterandis; nec consideratione, sed sætate, locum aliis cederent.

Τὸ δὲ λόγῳ δὲ τούτων καὶ θηρευτικῶν καὶ μικρολόγων τῶν λέξεων ἅπαντες μὲν ἴσασιν ὀπόσοις ἡθῶν ἀνθρώπων μέλει καταστοχάζεσθαι. Τοὺς δὲ τότε παρόντας ἀκριθέστερον ἢ κείρα δεδίδαχε. Καὶ γὰρ ἐπὶ τὴν ἑσπέρα καταλάβοι, αἴτιος δι' ὅλης ἡμέρας

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

et magniloquos perstringit. Britonum Armoricanorum garrulitatem sugillat Glaber Rad. lib. II, cap. 3; Normannorum Matthæus Paris, an. 1197, et Wilhelmus Brito, lib. V Philipp. Provinciales etiam hoc nomine carpit Guibertus, lib. II, cap. 18, ubi de Calmundo Santægidiano: *Erat autem præfatis nostris principibus ætate maturior, et exercitus, nisi quantum ad garrulos hominum provincialium mores spectat, nulli inferior.* Horum mores graphice etiam æscripsit et expressit Gervasius Tilberiensis, *Otiogram imper.* lib. II. *Est enim gens quam provin-*

Mores naturasque varias gentium conjecturis venari ac colligere quidam solent; de hac Gallica, qui Constantinopoli tum fuere, omnes satis experientia compertum habent **436** esse illam una profluentissimam verborum; tum astuta eandem

cialem appellamus; consilio perspicax, promissis fallax, opere cum vult efficax, sine armorum pondere bellicosa, pro sui paupertate in cibando larga, in nocendo insidiosa, inter probra taciturna, cum locus aut tempus suppetit malefacta memorat, bello navali circumspectu et victoriosa, calor patiens ac frigoris, famis, ac saturitatis, gens in substantia tenuis, quia vult, et abundantia pacis affluens quando vult. Si Dominum continuum haberet quem timeret, nulla gens citius frangeretur ad bonum, nec ulla, quia non est a quo reatur ad malum.

minutis et coniectandis acri, loquacitate ac lingua præditam. Hac odiositate putidæ prolixitatis sine lædii significatione perpetienda, cætera que vehementia et ineptiis cupidorum incivilliumque congressuum indefessâ patientiâ exhaustiendis, perseverabat Augustus præbere os placidum per dies integros a prima luce ad vesperam impransus impastusque in sella regia perdurans; tum sane ad tempestivam dudum cœnam, diætam respectabat. Ac ne sic quidem in noctem eam defugebatur diurna molestia. Pulsabant, instabant Galli; vel qui nondum auditi fuerant, vel illi ipsi quibus paulo ante horas totas dederat, novis votis calidi, novis petitionibus instructi quas sustinere in diem posterum nequirent, nocturnam admissionem flagitantes. Audiebantur ad faces. Jurgia hic rursus incompositæque voces atque interpellationum inurbanarum odiosissima confusio sinem habens nullum, vultu semper eodem, et statu constanti, tolerabantur ab Augusto: tanta quidem animi præsentis ut multis uno tempore tumultuario multa querentibus, prompte unus ad omnia sedateque responderet. Enimvero qui ex aula familiaque Augusta imperatori dum hæc gererentur apparebant, ferre interdum non poterant hominum præcaciã et contemptum præsentis majestatis: sed parantes intervenire admonereque oblitos officii compescebat Imperator, veritus irritabilia ingenia Francorum, cum quibus si suorum iræ quantumvis justæ conflictarentur, periculum esset ne scintilla ex collisu, e scintilla incendium existeret funestum Romanæ rei. Itaque non alio quam suæ mansuetudinis ac patientiæ satellitio dignitatem in his turbis tuens imperator propriam, mirum prorsus dabat specimen invictæ constantiæ; plane ut doctum malleo ferrum signum, aut ære fusa statua, in statu ac sede pernox

Variaë lectiones ex cod. Coisl. in.

⁶⁴ τούτων. ⁶⁵ τῆ τῶν. ⁶⁶ τυχόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(44) *Τῶν μεσαζόντων.* Dicuntur μεσαζόντες, qui rebus gerendis in palatio præsent, seu quibus voluti sequestris principes res suas peragunt, ministri aulæ, Mampertino in Pæneg. *Rerum ministri* Manilio, lib. v, nuncupati. Nicetas in Mau. lib. i, n. 5: Ἐφρόντιζε δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ εἰς τὰ τῶν δημοσίων πράγματα καταστῆσαι μεσαζόντας. Et infra: Μελεδωνόν δὲ μεσαζόντα τῶν οικείων υποθέσεων. Cantacuzenus, lib. iii, cap. 15: Τὴν μὲν τοῦ μεσαζέειν ὑπηρεσίαν ἐνεχειρίσθη. Unde frequentes adesse palatio ex officii debito necesse habebant. Idem Cantacuzenus, lib. iv, cap. 39: Παρόντος δὲ καὶ Κυθώνη, ὃς ἐνδον βασιλείων διέτριβεν αἰεὶ, οὐ μόνον διὰ τὴν εὐμένειαν, ἣν πολλὴν παρὰ βασιλέως ἐκαρπούτο, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῖς πράγμασι μεσαζών, ἀνάγκην εἶχεν αἰεὶ συνεῖναι βασιλεὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, etc. Ejusmodi Μεσαζόντων meminit etiam Pachymeres, lib. v, cap. 6. Summus vero rerum minister Μέγας Μεσαζών dicebatur, ejus proinde dignitas in palatio summa, cui Ducas cap. 21, 22 et 23, vestrorum Turcicorum dignitatem æquiparat. Mediatōres dicuntur sancto Cypriano, seu auctori *De cardinalibus ordinibus Christi*, in Prologo: Unde hæc sitis divitiarum miseris pectoribus

α μεμενηκῶς ἐξένίστατο τοῦ θρόνου πρὸς τὸν βασιλικὸν κοιτιώνων ἀπονεύων. Ἄλλ' οὐδ' οὕτως τῆς τῶν Κελτῶν ἡλευθεροῦτο ὀχλήσεως· ἄλλου γὰρ ἄλλον προφθάνοντος, οὐ τῶν ἀπολειφθέντων μόνον τῆς ἡμερινῆς ὀμιλίας, ἀλλὰ καὶ κείνων αὐθις ἐπανείντων, καὶ ἄλλας καὶ ἄλλας αἰτίας λόγων προβαλλομένων, ἐκείνος ἴστατο ἀκλινῆς τῆς τοσαύτης γλωσσαλγίας ἀνεχόμενος, περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν Κελτῶν. Καὶ ἦν ἰδεῖν καὶ πρὸς τὰς ἀπάγτων ὑποφορὰς ἐτοιμῶς τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα τὰς ἀνθυποφορὰς ποιούμενον· πέρας δὲ τῆς ἀκαίρου τούτων γλωσσαλγίας οὐκ ἦν. Ὅπηνίκα δὲ τις ἀνακόψαι τῶν μεσαζόντων (44) τούτους ἐπεχείρει, παρὰ τοῦ βασιλέως ἀνεκόπτετο. Τὸ γὰρ τῶν Φράγγων ⁶⁴ φύσει ὀργίλον (45) γινώσκων ἐδεδίει μὴ ἐκ μικρᾶς προφάσεως μέγας πυρὸς σκανδάλου ἀναφθῆ, καὶ τοῦτου μεγάλῃ ἐσειταὶ βλάβη τῆ ⁶⁵ Ῥωμαίων ἀρχῆ. Καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς παραδοξότατον τὸ φαινόμενον· ὡσπερ γὰρ σφυρήλατος ἀνδριάς ἢ ἀπὸ τινος χαλκοῦ τυχόν ἢ ψυχρηλάτου σιδήρου κατασκευασμένος, οὕτω παννύχιος ἴστατο ἐξ ἑσπέρας πολλάκις μὲν μέχρι νυκτός, πολλάκις δὲ καὶ τρίτης ἀλεκτοροφωνίας, ἔστι δ' ὅτε σχεδὸν ⁶⁶ καὶ περὶ τὰς σαφειστάτας ἡλίου αὐγὰς· πάντες δὲ κεκμηκότες πολλάκις μεθιστάμενοι ἀνέπαυον ἑαυτοὺς καὶ αὐθις εἰσήεσαν δυσχεραίνοντες. Κάντεῦθεν οὕτως ἔδυνατο τῶν συνόντων αὐτῷ πρὸς τὴν τοσαύτην ἀμετακλινῆ στήσιν, ἀλλὰ μετώχλαζον ἅπαντες, ἄλλοτε ἄλλος, καὶ ὁ μὲν ἐφηδράζετο, ὁ δὲ ἐπλαγίαζε τὴν κεφαλὴν ἐρεϊσάμενος, ὁ δ' εἰς τοῖχον ὑπερῖδεν ἑαυτὸν· μόνος πρὸς τὸν τοσαῦτον πόνον ἀμειλίχτως εἶχεν ὁ βασιλεύς. Καὶ τίς γὰρ τῆς ἐκείνου φέρεπονίας λόγος ἐφίκοιτο! μυριάδου γὰρ οὐσης τῆς διαλέξεως, πολλὰ μὲν ἕκαστος ἐλάλει, καὶ ἀμετροπέτης ἐκοίφισ, καθ' Ὅμηρον (46). Ἄλλος μεταστάς παρεδίδου ἑτέρῳ τὴν λαλίαν, καὶ κείνος εἰς ἄλλον μετέπεμπεν,

assidet, et ambitionis salsugo bibulum animum occupat, ut per fas et nefas ad loca superiora, etiam de latebris eremi, nonnulli se ingerant: et de omni gradu ubi aliquis altius patet anhelii prodeant, discurrant ad juvices, blandiantur mediatoribus, conducant auxiliares, et modis omnibus elaborent, ut sedant cum principibus. Μεσάται, Pachymeri, lib. vi, cap. 26; 411 lib. ix, cap. 8, iidem qui Mediatōres hoc loco. Vide eundem lib. iv, cap. 5.

(45) *Φράγγων ὀργίλον.* Nicetas in Andronico, lib. i *De Latinis*, seu Normanno-Siculis: Μόνη οἱ τοῦ γένους τούτου τῷ θυμῷ χαρίζεσθαι οἶδασι, καὶ οἷς οὕτως ἐπιτάσσει ὀργίλως ὑπενδιδόναι πεφύκασι. Tudebodus, lib. i: *Franci pleni erant invidia et tumida superbia.* Tyrinus, lib. xvi, cap. 23: *Francorum fastus non serens.* Ordericus, lib. ix: *Superbi Francigenæ;* Abbo, lib. ii *De obsid. Paris.* Quippe supercilium, veneris quoque sæda voluptas, Ac vestis pretiosæ elatio te tibi tollunt. Matthæus Westmon. an. 1272: *Galli igitur, qui nunquam indignatione et jactantia caruerunt, quorum superbia ad exierminium perveniet,* etc.

(46) *Il. ad. B, vers. 212.*

εἶτ' αὖθις οὗτος εἰς ἕτερον. Καὶ ἦν μὲν ἐν διαλειμ-
 μασι τούτοις ἡ στάσις. Ὁ δὲ τὴν στάσιν εἶχεν
 ἀπέραντον μέχρι πρώτης ἢ δευτέρας ἀλεκτοροφω-
 νίας. Μικρὸν δ' ἀναπαυόμενος ἡλίου πάλιν ἀνίσχον-
 τος ἐπὶ τοῦ θρόνου καθῆστο, καὶ πάλιν ἕτεροι πόνοι
 καὶ ἀγῶνες διπλοῖ τοὺς νυκτερινοὺς ἐκαίνους διαδε-
 χόμενοι. Ἐκ ταύτης τοιγαροῦν τῆς αἰτίας ἡ ὀδύνη
 τῶν ποδῶν ἐνσκήπτει τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκτοτε
 δὲ μέχρι τέλους ἐκ διαστημάτων τινῶν χρονικῶν
 ἐκπῆι τὸ ρεῦμα ὀδύνην ἐπάγον ἐφυδρον. Ὁ δὲ το-
 σοῦτον ἐγκαρτερῶν ἦν, ὡς μηδέποτε γογγυστικὸν
 εἶπειν ῥῆμα, ἀλλὰ τὸ ἀξίως πάσχων· *Εὐλόγως μοι
 ταῦτα γίνεται διὰ τῆν τῶν ἐμῶν ἀμαρτιῶν πλη-
 θύν.* Εἰ καὶ που δὲ τῶν χειλέων αὐτοῦ ῥῆμα μικρο-
 ψυχίας ἐκδεδραμῆκει, εὐθύς τῷ τοῦ σταυροῦ σημειῶ
 κατὰ τοῦ παλαμναίου ἐχρῆτο δαίμονος, *Φεῦγε, λέ-
 γων, ἐξ ἐμοῦ, πονηρό· οὐαὶ σοὶ καὶ τοῖς κατὰ
 τῶν Χριστιανῶν μηχανήμασιν!* Ἀλλὰ τὰ μὲν
 τῆς τῶν ποδῶν ἀλγηδόνας ἱκανῶς ἡμῖν εἰρή-
 σθω τὰ νῦν. Εἰ δέ τις τῇ νόσῳ ταύτῃ συνήρατο,
 καὶ τοῦ κεραρθέτου τούτῳ μεστοῦ πικρίας κρα-
 τῆρος, καθὼς ἐν δόλοισι ἐνσημανούμεθ, ἴνα μὴ
 λέγω τὸ πᾶν, καὶ τὰς ἀλγηδόνας συνηύξανε, καὶ ἡ
 βασιλεὺς μέλιτι τὸν κρατῆρα περιχρίουσα τὰ πολλὰ
 διολισθαίνειν τῶν κακῶν ἐμηχανᾶτο, φύλαξ ἀνύστα-
 κτος τοῦ αὐτοκράτορος· οὔσα, προσεβρίθῃ καὶ
 οὗτος τῷ λόγῳ, καὶ ἔστω τρίτη τις αἰτία τῆς νόσου
 τοῦ βασιλέως, οὐ προκαταρκτικὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ
 συνεκτικωτάτη καὶ τοὺς παῖδας τῶν ἰατρῶν· οὐ
 γὰρ καθάπαξ προσκεκρουκῶς ἐκαίνους ἀπῆν, ἀλλὰ
 συμπαρῆν καὶ συμπαρωμάρτει, ὡς ἐν τοῖς ἀγγελίοις
 εἰ πονηρότατοι τῶν χυμῶν· μᾶλλον δὲ εἰ τις εἰς τὴν
 ἐκαίνου φύσιν ἀπειῖδαν, οὐ μόνον αἰτία νόσηματος ἦν,
 ἀλλὰ καὶ ἀντικρυς νόσημα καὶ βαρύτερον αὐμ-
 πτωμα.

quidem vi animi; sed firmitas corporis continuata diurnæ nocturnæque molestiæ injuria languescens,
 efficiebat ut duplo sere gravior ad sensum experientiae labor videretur is qui tot jam exantlatis
 superveniret. Hæc maxime causa intendit confirmavitque imperatori dolorem pedum, qui deinceps
 non destitit ad finem usque certis intervallis aerem ipsi ex humoris affluxu dolorem incutere, cujus ille
 sensum egregia semper patientia dissimulabat, nunquam auditus conqueri, aut verbum vel unum
 mittere quo divinum Numen incensare videretur. Illa vero subinde iterantem exaudires: *Dignus sum
 qui hæc patiar; merito mihi talia contingunt ob multitudinem peccatorum meorum.* Quod si quæ
 aliquando per vehementiam doloris vox labilis effugeret imbecillitatem quamdam indicans et abjectio-
 nem animi ferendo imparis, statim signo crucis adversus execrabilem utebatur dæmonem, *Fuge,
 inquit, a me scelerate; vae tibi et tuis contra Christianos machinationibus.* Hactenus de dolore pedum
 qui imperatorem extremis annis exercuit, dictum a nobis satis esto. Utrum adtem ad istius causa-
 morbi symbolam malignæ virtutis aliquam quoque contulerit plenus ille amaritudinis crater et mistus?
 Equidem subaudivisse quædam fateor paucis, et quasi furtim ac timide suggesta; sed quæ nec ipsa
 ut omnia memorando adjungere opus est; cui enim id foret usui, nisi ad reficandum mentione ipsa
 et augendum acerbissimum dolorem? Quanquam Augusta quidem non deerat, craterem melle cir-
 cumfluens, atque efficiens, ut isto quasi lapsantia lubrico mala pleraque ex insidiis inmissa, prius
 irrita corruerent, quam quod petebant attingissent caput: sicque non exiguum ferens fructum acris
 illius inconviventisque custodiæ qua in Augusti salutem assidue vigil excubabat, Tamen quoniam vi-
 tandis incommodis una plurimis continuo undique ingruentibus vix unquam par est ulla humana pro-
 videntia, tertiam quoque istam adjiciamus sane causam morbi sordici quo est Augustus infestatus,
 causam non extrinsecus appulsam longeque venientem, sed penitus insitam profundeque conceptam
 visceribus ac medullis intimis: quæ duo genera causarum distinguere in scrutandis originibus mor-
 borum consuevere medicorum pueri. Dudum, inquam, ab Augusto aberat ille qui olim in eum im-

A durans, a vespera sæpius ad noctem mediam, sæpe
 ad tertium gallicinium, interdum usque ad albe-
 scens a sole redeunte cælum disceptationibus im-
 modicis zures, animum, vocem præbebat ad omnes
 undas subinde succedentium unus objectu semper
 solido sufficiens. Unus plane; nam aulicorum præ-
 torianorumve prorsus erat nemo qui standi conti-
 nuatione non fatisceret. Plerique igitur subinde
 dilabentes furtim alicubi præcumbebant, quieturi
 paululum, mox sese loco perinviti quidem, ac non
 nisi officio cogente, reddituri. Qui vero ministerii
 necessitate ac verecundia retenti perstabant, si al-
 terum in pedem alternatione subinde mutata inni-
 tebantur; quidam sessitabant uspiam; alii caput
 certe lassitudine et somni tentatione inflexum,
 cubito rei solidæ inuixæ sustinebant; postremo non
 deerant qui apprimentes se parietis sessionis quem-
 dam usum mole corporis in fulcrum exonerata fu-
 rarentur; vegeto interim ad omnia et velut recente
 semper Augusto apparente, cujus ideo firmitatem
 pectoris et tolerantiae robur incredibilis quæ satis
 prædicare queat oratio? Tumultu vario fervebant
 late cuncta; turba bullicbat circum ingens; multa
 simul omnes garriebant pro se quisque, atque ut
 Homerus habet, mistim fracto velut graculorum
 murmure *sive sine modove fremebant.* Singulos
 fabulando jurgandoque lassos ideoque recedentes,
 excipiebant recentes alii, et ipsi longo colloquio
 verbis exhaustis novos nec minus linguosos suc-
 cessores **437** habituri. Vices ergo ipsis et spatia
 cessandi erant; Augusto interspirandi mora nulla;
 in vestigio ei perstandum a prima face ad primum
 alterumve galli cantum. Tunc gustato somno mo-
 dico, sole rursus oriente se reddebat throno et in
 orbem hesternæ contentionis redibat, eadem ille

quidem vi animi; sed firmitas corporis continuata diurnæ nocturnæque molestiæ injuria languescens,
 efficiebat ut duplo sere gravior ad sensum experientiae labor videretur is qui tot jam exantlatis
 superveniret. Hæc maxime causa intendit confirmavitque imperatori dolorem pedum, qui deinceps
 non destitit ad finem usque certis intervallis aerem ipsi ex humoris affluxu dolorem incutere, cujus ille
 sensum egregia semper patientia dissimulabat, nunquam auditus conqueri, aut verbum vel unum
 mittere quo divinum Numen incensare videretur. Illa vero subinde iterantem exaudires: *Dignus sum
 qui hæc patiar; merito mihi talia contingunt ob multitudinem peccatorum meorum.* Quod si quæ
 aliquando per vehementiam doloris vox labilis effugeret imbecillitatem quamdam indicans et abjectio-
 nem animi ferendo imparis, statim signo crucis adversus execrabilem utebatur dæmonem, *Fuge,
 inquit, a me scelerate; vae tibi et tuis contra Christianos machinationibus.* Hactenus de dolore pedum
 qui imperatorem extremis annis exercuit, dictum a nobis satis esto. Utrum adtem ad istius causa-
 morbi symbolam malignæ virtutis aliquam quoque contulerit plenus ille amaritudinis crater et mistus?
 Equidem subaudivisse quædam fateor paucis, et quasi furtim ac timide suggesta; sed quæ nec ipsa
 ut omnia memorando adjungere opus est; cui enim id foret usui, nisi ad reficandum mentione ipsa
 et augendum acerbissimum dolorem? Quanquam Augusta quidem non deerat, craterem melle cir-
 cumfluens, atque efficiens, ut isto quasi lapsantia lubrico mala pleraque ex insidiis inmissa, prius
 irrita corruerent, quam quod petebant attingissent caput: sicque non exiguum ferens fructum acris
 illius inconviventisque custodiæ qua in Augusti salutem assidue vigil excubabat, Tamen quoniam vi-
 tandis incommodis una plurimis continuo undique ingruentibus vix unquam par est ulla humana pro-
 videntia, tertiam quoque istam adjiciamus sane causam morbi sordici quo est Augustus infestatus,
 causam non extrinsecus appulsam longeque venientem, sed penitus insitam profundeque conceptam
 visceribus ac medullis intimis: quæ duo genera causarum distinguere in scrutandis originibus mor-
 borum consuevere medicorum pueri. Dudum, inquam, ab Augusto aberat ille qui olim in eum im-

pingens primam dolori pedum occasionem dederat ut diximus; verum eum quocumque sequebantur venis intestinisque clausi maligni succi, non tam fortasse natura ac tempore quam maleficio aut potius veneficio corrupti in tam pestilentem qualitatem, ut si quis totam ægri hujus habitudinem pernosceret penitus, non jam istos humores morbi causam tantum, sed morbum ipsos plane præsentissimum gravissimumque diceret.

Verum nunc quidem admorsa lingua, viæ regię A marginibus continere orationem expedit, alioqui gestientem excurrere in campos adversus insidiatōres sceleratissimos; ac cedamus in præsens sane tempori; et vera de his rebus memorandi **438** libertatem in suam occasionem reservemus. Redocamus autem narrationem e diverticulo in quod prima causa morbi pedum, et imperatoris in Gallis audiendis laboriosa perseverantia, eam averterat, ad cæteram historię seriem persequendam. Ultra Damalim stationem habente imperatore (illo enim trajecisse ipsum docuit proxima nostra ante digressionem oratio) confluebant ad eum in horas accersitæ undique copiæ crebræ nivis ritu; fervebat fretum assiduo trajectu commeanium ad Augustum partim expectantem quoad conveniendū spatium sui milites haberent: partim experientem equid posset ibi subsistens, quiete modica delinire dolorem pedum, et illo remittente paululum, expeditionem alacrior prosequi. Inter hæc commisso forte plenilunio cum id nocte quadam conspicatus imperator esset, clare dixit, præsentē Augusta et ad delinimentum doloris pedum sedulo ut solebat satagente: *Si quidem excurrere ad prædas Turci decrevere, utique hoc tempus habent ei consilio aptissimum. Quare angor equidem quod occasionem omiserim præoccupandæ illorum irruptionis. Vespere sic locutus imperator est. Diei posteræ diluculo ingressus cubiculum principum eunuchus cui erat ejus cura demandata, irruptionem Turcorum in Nicææ viciniam nuntiavit ostenditque scriptum Eustachii Camyitzæ quid Turci agerent, quot quove statu essent exponens. Ad eum imperator nuntium moras abrumpit omnes, dolorisque oblitus ac morbi, curru statim conscenso, cujus habenas manu ipse dextera moderabatur, iter cepit Nicæam versus. Feruntur eodem magno pro se quisque studio milites, sumptis raptim hastis utrimque dispositi turmatim, quidam procurrentes, assecutantes retro cæteri, mira omnes alacritate quam præsens conspectus et generosa fiducia ducentis contra Barbaros Augusti cunctis inspirabat. Turbabat paulisper id gaudium com-*

Varie lectiones ex cod. Coislino.

⁶⁷ λόγον. ⁶⁸ δέ. ⁶⁹ Αιγιάλους.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(47) Λόγον. Locus, ni fallor, luxatus. Quid enim est Alexium Nicæam contra Turcos profectum esse, et cum iis bellum initurum τῇ δεξιᾷ χειρὶ λόγον κατέχοντα. Nam quod vult eruditus interpretes Alexium curru, quo vehebatur, habenas dextera moderatum, nec est simile vero, neque ex Annæ verbis elici potest. An igitur reponenda ea verba, quæ habet lib. vii, pag. 196: Τῇ δὲ δεξιᾷ χειρὶ τῆς τοῦ Λόγου Μητρὸς τὸ ὀμόφορον σημαίαν αὐτὴ εἰκόνα,

Ἄλλ' ἐπέχειν τὸν λόγον ἀνάγκη τὴν γλῶτταν ἐνδακόντας καὶ μὴ παραθεῖν τῆς λεωφόρου, κἄν ὅτι μάλιστα προθυμώτατος ἢ κατὰ τῶν κακουργωτάτων ἐφάλλεσθαι· εἰς καιρὸν γὰρ τὸν προσήκοντα τὰ περὶ τοῦτου ταμειυέσθω μοι. Ὁ δὲ λόγος ἐχέσθω τῆς τῶν Κελτῶν διγγήσεως. Αὐλίζεται μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ κατὰ τὴν πέραθεν Δάμαλιν· ἐκείσε γὰρ τόδ' ὅσον ὁ λόγος διαπεραιωσάμενον καταλέλοιπε· καὶ συνέρρεον αὐτίκα ἅπαντες νιφετοῦ δίκην, διαπερῶντες πρὸς αὐτὸν αὐτοῦ που προσμένοντα, τὸ μὲν τὴν ἀπάντων ἔλευσιν ἀπεκδεχόμενον, τὸ δὲ καὶ τὴν σφοδρὰν ἐκείνην ὀδύνην βαῖσαι ἐλπίζοντα. Πλησιῶν δὲ τὴν σελήνην ἤδη θεασάμενος, ἐπεὶ συμπαρήν καὶ ἡ Αὐγούστα τῆς τῶν ποδῶν ὀδύνης ἐπιμελουμένη καὶ κουφίζουσα τοῦτου τὰς ἀλγηδόνας διὰ παντοίας ἐπιμελείας ὦ·, *Εἰ ποτε, εἶπεν ὁ βασιλεὺς, εἰς προνομήν οἱ Τοῦρκοι ὀρμησαὶ ἐβούλοντο, ὁ καιρὸς ἤδη ἐπιτήδειος πάρεστι, καὶ ἀχθομαὶ ἤδη τὸν προσήκοντα καιρὸν ἀπολωλεκώς.* Ἐσπέρας μὲν ἔφη τοῦτο, κατὰ δὲ τὸ περιόρθρον εἰσελθὼν ὁ περὶ τὸν κοιτῶνα τῶν βασιλέων ἀνασχολούμενος ἐκτομίας, τὴν τῶν Τούρκων ἐς Νίκαιαν κατήγγειλεν ἔφοδον, καὶ τοῦ τηνικαῦτα ταύτην προουρῶντος Εὐσταθίου τοῦ Καμύτζη γραφὴν ὑπέδεικνυ τὰ κατ' αὐτοὺς διαλαμβάνουσαν. Ὁ γοῦν αὐτοκράτωρ μὴδὲ μικρὸν ἀναμείνας μὴδὲ μελλήσας ὄλωσ, ἀλλ' οἷον τῆς συνεχούσης αὐτὸν ὀδύνης ἐπιλαθόμενος, δι' ἄρμαμάξις τῆς πρὸς Νίκαιαν φερούσης ἤψατο τῇ δεξιᾷ χειρὶ λόγον ⁶⁷ (47) κατέχων. Οἱ δὲ στρατιῶται τηνικαῦτα τὰ δόρατα τοῦτων ἀναλαβόμενοι κατ' ἑκαστοὶ στοιχίδον ἔφ' ἑκάτερα ἴεντο· καὶ οἱ μὲν παρέθεον τοῦτω, οἱ δὲ προέπιμπον, οἱ δὲ συνείκοντο, συγχαίροντες μὲν αὐτῷ κατὰ τῶν Καρβάρων ἐξορμήσαντι, ἀνιόμενοι δὲ διὰ τὴν ἀπείργουσαν αὐτὸν ἱππάζεσθαι ὀδύνην. Ὁ δὲ πρὸς θάρσος ὠτρυνεν ἅπαντας νεύμασι τε καὶ λόγοις ἡδὺ προσμειδιῶν αὐτοῖς καὶ προσφθεγγόμενος. Δι' ἡμερῶν τε ⁶⁸ τριῶν κατέλαβε τόπον τινὰ Αἰγιάλους ⁶⁹ (48) καλούμενον, ἐξ οὗ πρὸς τὴν Κιθωτὸν διαπλωίσασθαι ἐμελλεν. Ἐπειγόμενον δὲ τοῦτον τὴν διαπεραιώσιν ὀρώσα ἡ Αὐγούστα, συνταξαμένη τοῦτω, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν πορεύετο. Τοῦ δὲ αὐτοκράτορος τὴν Κιθωτὸν καταλαβόντος, προσέρχεται τις αὐτῷ λέγων·

κατέχων; ut sensus sit, Alexium in expeditionem illam profectum, dextera tenentem Deiparæ humerale, vel imaginem; quo casu, ὀμόφορον Deiparæ in priore contra Scythas prælio deperditum haud fuerit. Sed an probabilis sit conjectura, aliis judicandum relinquo.

(48) Αἰγιάλους. Locus in Bithyniæ ora, qui Αἰγύλος Ζοναρῆ in Michaele Theophrasti f. pag. 131, et Scylitzæ, pag. 552.

ἐκκρίτους σατράπας τεσσαράκοντα χιλιάδων
 διαιρεθῆναι, καὶ τοὺς μὲν εἰς προνομὴν τῆς Νικαίας
 καὶ τῶν παρακειμένων αὐτῇ χωρῶν κατελθεῖν. Τὸν
 δὲ Μονόλυκον καὶ τὸν τὰ περὶ τὴν
 θάλατταν δηώσασθαι, ὅτινες τὰ τε παρακείμενα τῇ
 περὶ τὴν Νικαίαν λίμνην, καὶ τὴν Προῦσαν ⁷⁰ δη-
 ώσαντες, ὡς δὲ καὶ τὴν Ἀπολλωνιάδα, αὐτοῦ που
 περὶ ταύτην ἠύλισαντο, κάκεισε τὴν λείαν πᾶσαν
 ἀφελόμενοι, ὁμοῦ πρὸς τὰ πρόσω ἐχώρησαν· τότε
 Λοπάδιον καὶ πάντα τὰ ξυμπαρκαείμενα ληϊσάμε-
 νοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν, φησὶ, τὴν Κύζικον καταλαβόν-
 τεσ, ἐξ ἐφόδου ἀπὸ τοῦ μέρους τῆς θαλάσσης κατέ-
 σχον, τοῦ ταύτην φρουροῦντος μηδ' ὀπωσοῦν ἀντι-
 σχόντος, ἀλλ' ἀγενῶς ἐκείθεν ὑποχώρησαντος·
 εἶτα τὸν τε Κοντογμὴν καὶ Ἀμῆρ ⁷¹ Μουχούμετ,
 τῶν ἐκκρίτων ἀρχισατράπας διὰ τῶν Λεντιανῶν ^B
 πρὸς τὸ Ποιμανηδὸν ἀπιέναι, ἐφελκομένους λείαν
 πολλὴν καὶ ἄνδρας πλείστους δορυθηράτους καὶ
 γυναῖκα καὶ παῖδας ὄσους ἀφῆκεν ὁ σίδηρος· τὸν δὲ
 γε Μονόλυκον ποταμὸν τινὰ διαπεράσαντα Βαρηδὸν
 ἐγχωρίως καλούμενον, ῥέοντα μὲν ἀπὸ τινος ὄρους
 Ἰδιῶς ⁷² καλουμένου, ἀφ' οὗ πολλοὶ καὶ ἄλλοι
 ἀπορροῦσκονται ποταμοὶ, Σκάμανδρός τε καὶ Ἀγγι-
 λοκωμίτης ⁷³ καὶ Ἐμπηλος, πρὸς τε τὸ Πάρεον
 ἀπονενευκέναι, καὶ τὴν ἐφ' Ἐλλησπόντου Ἀβυδὸν
 καὶ δι' Ἀτραμύτου καὶ τῶν Χλιαρῶν διεληλυθότα
 μετὰ πάσης αἰχμαλωσίας ἀναιμάκτως καὶ ἄνευ μά-
 χης τινός. Πρὸς ταύτην τὴν ἀγγελίαν ὁ αὐτοκράτωρ
 τὴν Καμύτζην, δοῦκα τηνικαῦτα χρηματίζοντα ⁷⁴,
 διὰ γραμμάτων παρεκελεύσατο παρέπεσθαι τε τοῖς ^C
 Βαρβάροις μετὰ πεντακοσίων στρατιωτῶν καὶ τὰ
 κατ' αὐτοὺς διὰ γραμμάτων δηλοῦν, φείδεσθαι τε
 τῆς μετ' αὐτῶν συμπλοκῆς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν τῆς
 Νικαίας καταλαμβάνει τὸν τε Κοντογμὴν καὶ τὸν
 Ἀμῆρ Μουχούμετ καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς τὰ καλού-
 μενα Ἀόρατα, καὶ ὡσπερ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος
 παραγγελίας ἐπιλαθόμενος, παρυχρῆμα τούτοις
 προσβάλλει. Οἱ δὲ, τὸν αὐτοκράτορα προσδόκιμον
 ἔχοντες, καὶ τοῦτον εἶναι τὴν ἐπεισπεσόντα νομί-
 σαντες, πτοηθέντες, τὰ νῦτα διδῶσιν. Σκύθην δὲ
 τινὰ τηνικαῦτα κατασχόντες καὶ παρὰ τούτου πυ-
 θόμενοι, ἐπεὶ τὸν Καμύτζην ἐγνώκεισαν εἶναι τὰς
 ἀκρολοφίας, διήσαν, καὶ θαρρύνοντες ἑαυτοὺς διὰ τε
 τυμπάνων καὶ ἀλαλαγμῶν ἀνεκαλοῦντο τοὺς ἀπαν-
 ταχῆ σκεδισθέντας τῶν ὁμοφύλων. Οἱ δὲ ἀνακλητι-
 κὸν τοῦτ' ἐπὶ τὸ σύνθημα γινώσκοντες πάντες συνέρ-
 ρεον. Ἐπανελθόντες οὖν κατὰ τὴν πεδιάδα τὴν δια-
 κειμένην ἐγγὺς κάτωθεν τῶν καλουμένων Ἀορά-
 των, ἀθῆς ἠθροίσθησαν. Ὁ δὲ γε Καμύτζης (49),
 τὴν λείαν πᾶσαν ἀφελόμενος ἐξ αὐτῶν, οὐκ ἤθελε
 μέχρι τοῦ Ποιμανηκοῦ καταλαθεῖν ὡς εὔ τὰ κατ'
 αὐτὸν ἐν τούτῳ διαθέσθαι· πολίχνιον δὲ τοῦτο ἐρυ-
 μνότατον· ἀλλὰ περὶ τὰ Ἀόρατα ἐμβραδύων, ἔλαθε
 καθ' ἑαυτοῦ βουλευσάμενος. Οἱ Βάρβαροι γὰρ ἐν τῷ

A miseratio doloris quo principem ab equitando
 prohiberi sentiebant. Emendabat tamen incom-
 modum mœroremque in spem optimam mutabat
 renidens omnes in partes imperatoris facies, quem-
 que nutu, aspectu, arrisu blando fortique ad
 strenue rem gerendam beneque sperandum exci-
 tans, additis in idipsum voribus plenissimis ala-
 critatis, quibus dum compellantur modo cuncti,
 modo singuli, gliscebatur per universorum animos
 mirus ardor fiducia conjunctos, ac studium,
 laborem itineris periculique formidinem dulcedine
 sui fallens. Sic triduo perventum ad locum quemdam
 Ægyllus dictum, unde Cibotum versus trajecturus
 imperator erat. Ibi eum trajectionem urgere istam
 Augustus videns, venia impetrata recedendi vale
 ipsi dixit, et in urbem regiam iter intendit. Im-
 peratori Cibotum appulso nuntiavit accedens
 quidam, præcipuos satrapas Turcorum, qui simul
 omnes sub signis haberent quadraginta militum
 439' millia, distribuisse inter se tum copias,
 tum belli gerendi partes, hunc ferme in modum.
 Negotium quibusdam datum infestandæ Nicææ,
 adjacentiumque ipsi regionum atque urbium popu-
 landarum. Monolyco etc..... attributa ad prædan-
 dum esse mari vicina loca. Hos magno successu
 rem gessisse. Vastatis enim omnibus circa lacum
 Nicæensem, Prusa etiam nec non Apolloniade
 expilatis ac direptis congregasse illic copias unum
 in locum castris positus, prædaque omni compor-
 tata. Tum communi consilio atque impetu pro-
 gressos ulterius Lopadium et finitima huic loca
 cuncta latrociniiis et genus omne maleficiis vexasse,
 ipsa, quia etiam, Cyzico primo incursu capta cum
 in eam a parte quæ mare spectat impetum fecissent,
 præfecto urbis nusquam ad prohibendum occur-
 rente, sed ignava et turpi fuga elapso. Deinde
 Contogmen et Amerem Muchumetem qui supra
 præcipuos satraparum eminebant dignitate ac po-
 tentia, per Lentianos Pœmanenum abiisse, tra-
 hentes præ lam multam, virosque captivos plurimos,
 cum mulieribus et pueris quotquot reliquos gladius
 fecisset. Monolycum vero transgresso quodam
 fluvio (quem Barenum accolæ appellant, fluentem
 ex monte quodam Ibihe vocato, ex quo eodem
 multi etiam alii, omnes profluunt, inter quos Sea-
 mander, Angeloconites et Empelus) ad Pareum
 declinasse, et Abydum ad Hellespontum sitam
 prætergressum, per Atramytum quoque et Chliera
 cum tota captivorum multitudine tutum et pacatum
 sine sanguine, sine pugna iter habuisse. Imperator
 hoc indicio accepto litteras dat ad Camytzem tunc
 ducem Nicææ, quibus ei mandabat, ut Barbaros
 pone sequeretur cum militibus quingentis, et quæ de
 ipsis haberet comperta confestim indicaret sibi per

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁰ Προῦσαν. ⁷¹ τὸν Ἀμῆρ, ⁷² Ἰδιῶς. ⁷³ Ἀγγελοκωμίτης. ⁷⁴ Νικαίας χρηματίζοντα.

Car. Dufresnii Du-Cangii notæ.

(49) Καμύτζης. De hac Eustathii Camytzæ clade agit Zonaras.

igit in medio positum Augustum instare simul hosti, simul a tergo habere hostem alterum sibi vicissim instantem. Nam quos ducebat Machumetes Barbari, vestigia imperatoris indagazione acri cupidī premebant : interim dum Augustus ipse utrimque conclusus, eos qui a Carme venerant ante se positos insequatur. Sed bene habet quod mature altera ex parte gloriosum sibi exitum vincendo rupit deprehensa virtus : securusque jam Romani auspiciis mali, quas ad conficiendum hostem alterum vires modo erat feliciter expertus, eas integras et fiducia læti successus auctas in reliqua belli partem spe optima vertebat. Urget nihilominus Machumetes coeptum, et quo ruebat impetu cito in postremum imperatoris agmen incidit, eique primum se admovit ejus parti cui Ampelas præerat. Is vicinia imperatoris fretus, alioqui natura projectus ad evadendum, ne tantillum quidem sumere sibi spatii sustinuit quo se colligeret suosque compararet ad hostilem impressionem excipiendam fortiter, sed præceps repente in Machumetem procurrit. Sequatur et Tzipureles. Jamque ambos suis cursus ad ruinas vici veteris provexerat solos, militibus ipsorum nondum eo progressis, sed retro adhuc intervallo idoneo viam legentibus, cum ecce sit eis Machumetes obvius. Vir is erat animi præsentis; vidit statim occasionem suam, et equum Ampelæ jaculo transfigens cum eo equitem humo affligit, adhuc quidem innoxium. Sed circumfusi jam pediti Turci magno numero mox interfecerunt. Irruit in eos audacia ingenti fortissime Tzipureles. Cujus equum ita multis illi undique telis hærentibus confixerunt, ut alatus videretur. Sic et hunc ephippis excussum gladio statim confecere. Interea qui postremum agmen Romani exercitus (hoc agmen in id officii descriptum et loco ultimo pone collocatum est, ut vasorum hajulos, si qui lentiores sint, aut lassī subsistant, tueantur; neque ipsis solum, sed jumentis etiam et sarcinis præsidio sint : et si qua se ostendet a tergo manus hostilis, irruere contra sint parati), hoc, inquam, postremum exercitus tum Romani qui complebant agmen, ubi tandem gradu militari post duces juveniliter prægressos procedentes, Turcos obvios viderunt, facile ipsos fundunt fugantque in eos invecti totis viribus. Erat tunc in istis Turcorum castris captivus et vincus is de quo supra diximus Camytzes. Is perturbationem Turcici exercitus fracti conflictu primo conspicatus inter illos reciprocos fugientium sequentiumque æstus ac fluctus stabili vir animo, quam dudum opperiebatur occasionem in ten pore arripuit captivitatis fuga linientæ. Commodum viam ingresso Gallus occurrens quidam cataphractus, equum dedit : quo ille consensu ad imperatorem cito perlatus est, castris positus morantem in planitie prope vallem arctam

Α ξυνέβαινε τὸν αὐτὸν διώκειν τε καὶ διώκεσθαι. Οἱ μὲν γὰρ ἀμφὶ τὸν Μαχούμετ Βάρβαροι, τὸν αὐτοκράτορα ἰχνηλατοῦντες, ἐδίωκον ὃ δὲ τοὺς ἀπὸ τοῦ Κάρμε μεταπορευόμενος ἦν, ὥστε μέσον ἀμφοῖν ἐναπειλήπτο. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ἐφθασε νενικηκῶς, οἱ δὲ διώκοντες ἐξω κακῶν εἰστήκεισαν ἔτι. Ἐπεὶ δ' ἀθρόον τῇ οὐραγίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος προσέπεσαν ὁ Μαχούμετ, πρῶτως περιτυγχάνει τῷ Ἀμπελᾷ. Ὁ δὲ, ἐν αἰσθήσει τοῦ αὐτοκράτορος ὢν, καὶ διὰ τοῦτο ἐπιπλέον θάρσῆσας, καὶ ἄλλως θρασὺς ὢν ὁ ἀνὴρ, μὴδὲ πρὸς μικρὸν περικαρτερήσας ὥστε σὺν εὐταξίᾳ τὴν μετὰ τῶν Τούρκων προσβολὴν δέξασθαι, κατὰ τοῦ Μαχούμετ ἵεται. Πάρείπετο δὲ καὶ ὁ Τζιπουρέλης, περὶ παλαιοχώριον δέ τι γενομένῳ, μὴπω τῶν ὑπ' αὐτὸν ὁ στρατιωτῶν ἐφθακῶτων, καταλαμβάνει τούτους ὁ Μουχούμετ, σταθιρότατος ὢν τὸν ἵππον δὲ τοῦ Ἀμπελᾷ, οὐ τὸν ἱππότην, διὰ βέλους πλήξας κατὰ γῆς ἐβρίψεν. Ὅν θεασάμενοι οἱ Τούρκοι πεζῶ περιτυχόντες, κτείνουσιν. Ἀλλὰ καὶ τὸν Τζιπουρέλην ἀναισχύντως κατ' αὐτῶν ἰέμενον ὄρωντες, τὸν ἵππον ἐν ᾧ ἐπωχεῖτο, πτερώσαντες οἱ ἐν τοῖς βέλεσιν, ἐξεδρον αὐτὸν ἐποίησαν, καὶ διὰ μαχαίρας παραχρῆμα ἀνεῖλον. Οἱ δὲ τὴν οὐραγίαν τηροῦντες στρατιῶται ὥστε τοὺς κεκοπιακῶτα τῶν τὰς σκευὰς τηρούντων στρατιωτῶν καὶ τοὺς ἵππους φρουρεῖν καὶ τοὺς κατ' αὐτῶν ἰεμένους ἀπελαθύνειν ὡς δύναντες, καταλαβόντας θεασάμενοι τοὺς Τούρκους κατ' αὐτῶν ἵενται καὶ τρέπουσιν αὐτοὺς κατακράτος. Ἐπεὶ δὲ ὁ Καμύτζης μετὰ τῶν Τούρκων τηνικαῦτα δέσμιος, παρῆν τὴν γενομένην σύγχυσιν ἐν τῇ συμβολῇ τῆς μάχης θεασάμενος, καὶ τοὺς μὲν φεύγοντας, τοὺς δὲ διώκοντας ὄρων, σταθιρὸς ὢν δρασμὴν μελετήσας τῆς ὁδοῦ εἶχετο. Περιτυχῶν δὲ αὐτῷ κατάφρακτός τις Κελτός, τὸν ἵππον δίδωσι, καὶ καταλαμβάνει τὸν αὐτοκράτορα περὶ τὴν πεδιάδα τῆς τεμπείας αὐλιζόμενον μεταξὺ Φιλαδελφείας καὶ Ἀκροκοῦ διακειμένην, οὐχ ἐντὶ, ἀλλὰ πολλοῖς ἀποχρῶσαν στρατεύμασιν. Τὴν δὲ ὁ Καμύτζην θεασάμενος μεγάλως αὐτὸν ἀποδεξάμενος καὶ σῶστρα τῷ ῥυσαμένῳ τούτον θεῖν θύσας, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν ἐκπέμπει, εἰπὲν, λέγων, ὅσα πέπονθας καὶ ὅσα ἐώρακας, καὶ τὴν ἡμῶν σὺν Θεῷ τοῖς ἡμετέροις κατάγγειλε ζῶν. Μεμαθηκῶς καὶ τὴν σφαγὴν τοῦ Ἀμπελᾷ καὶ τοῦ Τζιπουρέλη, καὶ λίαν ἐπὶ τῇ τούτων σφαγῇ περιαλήσας ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ψυχὴν, ἔφη Ἄνο δόντες ἔνα ἐλάβομεν. Ἔθος γὰρ αὐτῷ, ὀπηνίκα νικήσειε τινα πόλεμον, ἀνερευνᾶν εἰ τις ἐάλω τῶν στρατιωτῶν, εἰ τις ἔργον ἐγεγόνει πολεμίας χειρός· καὶ κἂν ὕλας ἐτρέψατο φάλαγγας, καὶ νίκην τὴν κατ' αὐτῶν ἤρατο, ξυμθέθηκε ἕνα που τυχὴν καὶ τῶν ἐσχάτων στρατιωτῶν ἀπολέσθαι, τὸ τῆς νίκης εἰς οὐδὲν ἐλογίζετο πρᾶγμα, καὶ Καδμεῖαν ὡς ἀληθῶς νίκην τὴν νίκην ἐκείνην ἠγεῖτο, καὶ ἀντὶ κέρδους ζημίαν.

443 Philadelphiam inter et Acroecum sitam, latissime patente : adeo ut multis una simul capiendis exercitibus sufficiat. Incredibile est quoniam

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁷⁸ περιμαίνας τοὺς μετ' αὐτὸν. Sed περιμαίνας scriptum altera manu. ⁷⁹ αὐτοῦς. ⁸⁰ ὃ δὲ τόν. ⁸¹ κατάγγειλον

lum imperatori gaudium Camytzæ conspectus attulerit; excepit gratulatione ingenti, ac pari significatione charitatis reditum non minus opportunum quam insperatum viri tantæ sanctæ ac fidei, sibi peculiariter chari; moxque persolutis Deo, quæ pro salute liberati mirabiliter amicissimi capitis hostiæ gratiæque debebantur, eundem curriculo festinare in urbem jubet, nuntium illic futurum eorum quæ vidisset, quæque passus esset. Nostris quoque, ait, referes valere nos et vivere. Cæterum hanc Camytzæ redditi lætitiâ statim absorbit mœror ingens, quo penitus affectus est imperatoris animus ad tristem nuntium eodem tempore perlatum de cæde miserrima Tzipurellis et Ampelæ. Nec consolatio valebat dicentium acerba lætis compensari, quos contra sic excipiebat Augustus, luctu se involvens suo: *Unum recipimus, duos amisimus; abundant gemendi causæ; et altero tanto excedi nostrum gaudium a dolore nostro æquum est.* Erat imperator Alexius natura supra quam credi potest molli ad sensum jacturæ militum suorum. Ita ut si bello forte aliquo præclara victoria confecto, recensendis ut solebat catalogis suorum comperisset, vel captum vel cæsum militum aliquem, etiam si totos numerosissimos exercitus hostiles splendidissime prælio vertisset, gaudere in sinu nequibat, hac intercedente molestia; cum quantumvis amplam tropæi vel gloriosissimi decus nimio emptum arbitraretur, si modo in id unius etiam gregarii caput aut cruor foret militis impensus, adeo quidem ut totam ejusmodi victoriam faceret nihili, Cadmeamque reputaret, ac magis noxiam quam utilem.

Αὐτὸς δὲ ἡγεμόνας τινὰς μετὰ τῶν ὑπὸ αὐτὸν στρατιωτῶν ἐς φυλακὴν καταστήσας τῆς χώρας Γεώργιον τὸν Λεθούνην καὶ ἑτέρους, πρὸς τὴν βασιλεύουσαν νικητῆς ἐπανήει. Ὁ μὲν οὖν Καμύτζης, καταλαβὼν τὸ Δάμαλιον καὶ ἐν ἀμφιρύκῳ εἰσελθὼν περὶ μέσσην φυλακὴν τῆς νυκτὸς, ἐπεὶ τὴν βασιλίδαν εἰς τὰ ὑπερχεῖμενα τῶν ἀνακτόρων ἐγένωσκεν οὖσαν κελθὶ καταλαβὼν πατάσσει τὴν περὶ τὸν αἰγιαλὸν πύλιν (51). Τῶν δὲ ἐρομένων τίς ἀνείη, τὴν ἰδίαν οὐκ ἤθελεν ἀποκαλύπτειν κλήσιν, ἀλλὰ τὰς πύλας ἤτειτο ἀπογομνωσθῆναί αἱ. Μόγις οὖν τοῦνομα ἀνακαλύψις παραχωρεῖται τῆς εἰσόδου. Ἡ δὲ Αὐγούστα, περιχαρῆς γεγонуῖα, ἐδέξατο τοῦτον ἔξω τῆς τοῦ κοιτῶνος θύρας, Ἀριστήριον (52) τοῦτο πάλαι ἐνομαζόμενον. Θεασαμένη δὲ τοῦτον Τουρκικῶς ἐσταλμένον, καὶ θατέρων τῶν ποδῶν χωλεύοντα, διὰ τὸ πληγῆναι ἐν τῷ καιρῷ τῆς μάχης, περὶ τοῦ αὐτοκράτορος πρῶτως ἐρομένη, καθεσθῆναι ἐπέταξεν εἶτα περὶ πάντων πυθομένη, καὶ τὴν καινὴν ἐκείνην ἐξ ἀπροσδοχῆτου νίκην μαθηκυῖα τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ τὸν δορυάλωτον ἐλεύθερον ὀρώσα, οὐκ εἶχεν ἐφ' ἡδονῆς ὅ τι καὶ γένοιτο. Ἐπέτραψε δὲ τοῦτον διαναπαύσασθαι μέχρι ἡμέρας, καίπειτα ἐξελθόντα τὰ συμβεβηκότα διακηρυχεῖν ἅπασιν. Καὶ ὁ μὲν, πρωΐθεν ἔξαναπαύσας

Cæterum his rebus ibi gestis, præfectisque custodiae regionis ejus Georgio Lebune, ac ducibus aliis, quibus quas secum habebat copias reliquit, ipse in urbem regiam victor revertitur. Eo præcesserat præmissus uti diximus Camytzes; qui ad Bosphorum nave conscensa circa mediam noctis custodiam ad superius palatium ubi diversari Augustam didicerat, appulsus, portam littori vicinam pulsat. Custodibus vero intus percontantibus quis esset, edere nomen suum initio nolebat, sed pandi sibi confestim jubebat ostia. Verum cum in eo perseverarent janitores ut ille quique esset tali tempore admitti flagitans pro patefactione januæ nominis editionem pacisceretur, tandem professus se Camytzen introductus illico est, atque ab Augusta præsagio jam tum quodam animi gaudium anticipante nuntii felicis exceptus est extra cubiculi januam in loco qui veteri nomine Aristerium vocatur. Ibi primâ perculit oculos admiratio ex specie insolente, quod Turcico vestitu homo Romanus uteretur, et Camytzes quem omnes norant recte solitum incedere, utroque nunc pede claudicaret, ex vulneribus videlicet in prælio acceptis. Nulla tamen de re prius quam de imperatore imperatrix percontata, considerare deinde hominem voluit: illoque mox cuncta referente, ut

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(51) Πύλιν. Portam Magni palatii, de qua Tyrinus, lib. xx. cap. 25.

(52) Ἀριστήριον. Recte conjectat doctus interpretes ἀριστήριον esse eam Magni Palatii exedram, in qua epulabatur imperator, quam in celsiore palatii parte existitisse innuit, Bucoleontis appellatione donata, uti observatum supra. Pransorium dicunt Latini, si Joanni de Janna fides: Pransorium, domus, vel locus ubi prandetur. Ita δεσπνιστήριον, cœnaculum vertit vetus Glossarium. In Originibus C.P. a Combefisio editis: Ἀπετμήθη εἰς ἐν τῶν σκαλίων τοῦ αὐτοῦ φόρου, ἐνθα τὰ ἀρίστα τὰ πρῶτα ὑπῆρχεν, quo loco prius prandia erant, id est, locus in quo publicæ plebi præbebantur epulæ. Nec, opinor, alii fuit usui locus in circo Πρανδιάρα dicitur in Chron. Alexandrino, an. 12 Arcad., quod ibi nempe publicæ agerentur convivia et prandia. Delphicum, hanc palatii exedram, proprio et genuino vocabulo, nuncupabant Græci, a voce delphica, quæ abæcum, seu mensam signi-

ficat, in qua reponerentur vasa et pocula, de qua Cujacius, lib. 40 Observat. cap. 13; et Turnebus, lib. xxvii Adversar. cap. 15. Id disertè docemur a Procopio, lib. i De bello Vandal. Τότε δὲ Βελισάριος, ἐπεὶ ὁ καιρὸς εἰς τοῦτο ἦγεν, ἄριστον σφῆριν ἐκέλευε γενέσθαι, οὗ δὲ Γελλίμο τούς τῶν Βανδήλων ἡγουμένους ἐστὶν εἰώθει. Δέλφικα τὸν τόπον καλοῦσι Ῥωμαῖοι, οὗ τῆ σφετέρᾳ γλώσσῃ, ἀλλὰ κατὰ τὸ παλαιὸν ἐλληνίζοντες ἐν Παλατίῳ γὰρ ἐπὶ Ῥώμης ἐνθα ξυμβαινε σπιθάδα τῶν Βασιλείων εἶναι, τρίπους ἐκ παλαιῦ εἰστήκει, ἐφ' οὗ δὲ τὰς κύλικας οἱ βασιλεῖς οἰνοχόοι 412 ἐτέθεντο. Δέλφικα δὲ τὸν τρίποδα καλοῦσι Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ ἐν Δελφοῖς ἐγένετο. Καὶ ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ ὅπη βασιλεῖς εἶναι σπιθάδα ξυμβαίνει, Δέλφικα καλοῦσι τοῦτο τὸ σκήμα. Hinc lumen accipit Victor Tun-nensis in Chron.: Vitalianus Constantinopoli intra palatium, loco quem Delphicum Græco vocabulo dicunt, Justiniani patricii factione dicitur interfectus fuisse.

mentionem mirabilis illius atque insperatæ Augusti A victoriæ, et liberationis inopinatissimæ ducis strenui, quem ex misere captivo mire jam liberum coram se intuebatur, tantis perfusa lætitiis est, ut nec 444 dissimulare gestiens gaudium, nec signis id testari celebrareque satis ullis posset. Jussit porro quiescere Camytzen usque ad lucem: tunc autem prodire et vulgare in omnes passim quæ ferebat. Fecit ille ut mandatum erat, et exurgens luce prima, equoque inscens, eo qui forte primus præsto properanti fuit, usque ad forum Constantini progressus palam est, illis ipsis insignis vestibus quibuscum mirabiliter e vinculis servitutis Turcicæ liber evaserat. Movit insuetus cultus noti hominis et tam passim civitatem in curam studiumque cognoscendi, quid hoc rei esset quidve sibi vellet aut afferret novi homo civis natalibus, insignibus Barbarus, sese de industria ostentans, quem adesse recentem ab exercitu atque ab Augusto erat verisimile; de quibus cum dudum nihil esset auditum magnum erat publice desiderium in urbe, quo salus imperatoris resque summa loco esset. Brevi ergo congregata circum se undique concione magna perpetuo crescente occurrentium equitum mistim p ditumque, alta exorsus Camytzes voce, belli casus universos fortunamque Romani exercitus, consiliaque Augusti ac prudentissimam rei contra Barbaros gerendæ rationem, postremo ejusdem splendidam victoriam qua cumulatissime Turcos esset ultus, exposuit; adjecit post omnia suam ipsius fugam e Barbarorum vinculis inopinatissimam. Dedit ad ea voces indices gaudii ingentis multitudo tota; mistusque acclamationum et plausuum sonus in cœlum usque sublatus est, nec in foro gratulatio consistit. Diffluit illinc in vicos urbis domosque fama permeans, sermones una in re omnium linguasque occupans; in celebrandis prædicandisque heroicis facinoribus Alexii Augusti. Non immerenti obvenerat tantus honor. Sane enim si quis reputet quanta tum incubuerit in Romanam rem inclementia fortunæ; quanti ei funestorum casuum infestorumque discriminum vehementissimi contra fluctus incurrerint; quæ denique circa ipsum remque publicam toto principatus ejus tempore continuo undique affluerit eluvies malorum: næ is facile statuet, nequaquam usitata esse debuisse viri virtutes; non, inquam, prudentem illum; acrem ac strenuum vulgari modo duntaxat fuisse, verum summa excelluisse laudum istarum præstantia, sic enim erat opus ut tantam vim ingruentium periculorum vel consilio declinaret, vel animo perumperet, cum præsertim ejus virtus proficere adversis videretur, existereque semper fortior ex omni fortunæ lucta, usque in fiduciam ejus jam ultro lacessendæ.

Equidem memoriam annalium animo replicans, C vere dictura mihi videor, neminem eorum qui ante Alexium habenas imperii tractarunt Romanorum principum, tot tamque variis unum fuisse incommodorum generibus exercitum, sive perplexitates negotiorum inextricabiles reputes, sive hominum quibuscum illi res fuit, civium, externorum, domi, militiæque feros mores consideres acerbisque naturas. Atque hujus ego infaustæ sortis et quasi fati mei patris, non utique periodis astrorum, et vi arcana natalium siderum connexæ necessitati causas ascripserim: sed vel Dei sapienti providentiæ, 445 laborare Romanam rem, quod sic oporteret, juste permittenti, vel imprudenti negligentia præcedentium principum, quorum continuata longo tempore incuria, sensim et quasi guttatim college-

καὶ ἐπιβῆς ἵππου τινὸς μετα τῶν ἐσθῆτων ἐκείνων μεθ' ὧν ἀφίκτο τῆς αἰχμαλωσίας παραδόξως ἐλευθερωθεὶς, ἐπὶ τὸν Κωνσταντίνιον φόρον ἐλήλυθε. Καὶ πᾶσα ἡ πόλις εὐθύς ἐπ' αὐτῷ ἐκεκίνητο, ὁμοῦ τε καὶ τὰ κατ' αὐτὸν μαθεῖν ἐπειγομένη, ὁμοῦ δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα πλέον ποθοῦσα. Αὐτὸς δὲ περιστοιχησάντων αὐτῷ ἵππέων πολλῶν καὶ πεζῶν τὰ τε κατὰ τὸν πόλεμον λαμπρῷ τῷ στόματι διηγῆσατο, καὶ ὅσα τότε ξυνέκυρσε ⁸¹ κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος, καὶ δὴ καὶ ὅποσα ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐμηχανήσατο, καὶ ὅπως ἤρατο νίκην λαμπρὰν πολλαπλασίαν τὴν ἐκδίκησιν ποιησάμενος, καὶ τέλος ἐπέθηκε τὴν παράδοξον ἑαυτοῦ τῶν Βαρβάρων φυγὴν. Οἷς ἐπεφήμησεν ὅλον τὸ πλῆθος, καὶ μέχρις αἰθέρος ὁ κρότος τῆς εὐφημίας ἀνεληλύθει. Ταῦτα μὲν οὕτως ἐτετέλεστο· καὶ ἡ Κωνσταντίνου ἐνεπέπληστο τῶν τοῦ βασιλέως κατορθωμάτων. Καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς ὅσον μὲν ἀπὸ τῆς τύχης δυσχερέσει πράγμασιν ὠμιλεῖται καὶ ἀντίξως ἔχουσι πρὸς τὸ αὐτὸν καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα, καὶ ὅλων δυστυχημάτων πλήθει περιεβόητο· ἀλλ' ἦ γε ἀρετὴ τούτου καὶ τὸ ἐγρηγορὸς καὶ δραστήριον ἀντέδαινε καὶ φιλονεικῶς εἶχε πρὸς ἅπαν δυστύχημα.

Οὐδὲν γὰρ τῶν ἀνέκχθεν βασιλείων καὶ εἰς τὴν τήμερον ὄντων πραγμάτων ἐπιπλοκὴ καὶ μοχθηρία ⁸² παντοδαπῶν ἀνθρώπων καὶ οἰκοὶ καὶ θύραθεν ⁸³ προσεπέλασεν ὡς ἐπὶ τούτου τοῦ αὐτοκράτορος εὐρομεν. Εἴτε γὰρ εἶδει πονήρως διατεθῆναι τὰ τῶν Ῥωμαίων Θεοῦ παραχωροῦντος (οὐδὲν γὰρ ἀνὰ τῆς ἀστρίτις περιφορᾶς ἔξαπτοίμην ποτὲ τὰ ἡμέτερα), εἴτε ἀπὸ τῆς τῶν προβεβασιλευκότων ἀβουλίας εἰς τὴν καταστάσεως τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς δυναστείας ἔστη, ὄχλος ⁸⁴ πραγμάτων καὶ πολυκύμαντος ταραχος ἐπὶ τῶν καιρῶν τῆς βασιλείας τοῦμοῦ πατρὸς συνελήλυθεν. Ἀμα γὰρ κατὰ ταῦτόν καὶ Σκύθης ἀπὸ Βορρᾶς, καὶ ἀπὸ τῆς Ἑσπέρας Κελτὸς, καὶ ἐξ ἀνατολῶν Ἰσμαὴλ ἐτετάρακτο, χωρὶς τῶν ἀπὸ θαλάσσης κινδύνων, ἀνευ τῶν θαλασσοκρατούντων Βαρβάρων, ἀνευ τῶν πειρατικῶν ἀναριθμῶν

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ συνέκυρσε. ⁸² ἐπιπλοκὴν καὶ μοχθηρίαν. ⁸³ Desunt voces καὶ οἰκοὶ καὶ θύραθεν. ⁸⁴ ὄχλος πολλός.

νεῶν, ἃς ἡ τῶν Σαρακηνῶν ἐτεκτόνευσε μῆνις, ἃς ἡ τῶν Οὐετόνων συνεπλέξατο πλεονεξία, καὶ κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας δύσνοια· καὶ γὰρ ἐποφθαλμῶσαι πάντες αὐτῆ. Φύσει γὰρ οὔσα δεσπότις τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἡ βασιλεία Ῥωμαίων ἐχθρῶδῶς διακείμενον ἔχει τὸ δοῦλον, καὶ ἐπειδὴν ἐπιδράξαιτο καιροῦ, φέρεται ἄλλοι ἄλλοθεν ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἕκαστος. Ἀλλὰ τὰ μὲν πρότερον καὶ τὰ τῆς πρὸ ἡμῶν βασιλείας ἐλαφρότατα ἦν καὶ κουφότερα· ἐπὶ δὲ τοῦμοῦ πατρὸς ἅμα τε ἐπιθεδῆκει τοῦ βασιλικοῦ ἄρματος, καὶ εὐθύς ἐπισυνέρβρευσε ἀπανταχόθεν ἅπαντα τὰ δεινά. Καὶ ὁ Κιλτικὸς ἐκκίνητο, καὶ ἐδείκνυ τοῦ δόρατος τὴν ἀκμὴν· καὶ ὁ Ἰσμαὴλ τόξον ἐνίτεινε, καὶ τὸ Νομαδικὸν ἅπαν ἔθνος καὶ Σκυθικὸν ἔλαις ἀμάξαις παμμυρταῖς ἐπέθρισεν. Ἀλλ' ἴσως τις, ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος καὶ ἐντυγχάνων τῷ συγγράμματι, διδεκασμένην εἴποι τῆ φύσει τὴν γλῶσσαν. Ἐγὼ δὲ οὐ μὲν τοὺς τοῦ βασιλέως ὑπὲρ τῆς τῶν Ῥωμαίων εὐδαιμονίας κινδύνους, οὐ μὲν τὰ τοῦ πατρὸς ἀθλήματα καὶ τὰς συμφοράς, ἃς ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ἀπεπόνθει, οὐκ ἔγωγε χαριζομένη τῷ ἐμῷ πατρὶ τὰ τοιαῦτα καὶ λέγω καὶ γράφω. Ἦ γε ⁸⁶ καὶ ὅπη τὸν πατέρα σφαλλόμενον ἴδοιμι, ἀντικρὺς καὶ παραβαίνω τὸν νόμον τὸν φυσικόν, καὶ τῆς ἀληθείας ἐξέχομαι, φίλον μὲν καὶ τοῦτον ἠγουμένη, φιλέραν δὲ τὴν ἀλήθειαν ἔχουσα. Ἀμφότερον γὰρ ἔντοιν φίλοι, ὡς ποῦ τις ἔφη φιλόσοφος, κράτιστον προτιμᾶν τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ τοῖς πράγμασιν αὐτοῖς ἐπακολουθοῦσα, καὶ μήτε προστιθεμένη παρ' ἐμαυτῆς μήτε ὑφαιρούσα, τὰ συμπεσόντα καὶ λέγω καὶ γράφω. Καὶ ἐγγύθεν ὁ ἐλεγχος· οὐ γὰρ εἰς μυριοστὸν ἔτος ἀνάγω τὸ σύγγραμμα. Ἀλλ' εἰσὶν οἵτινες εἰς τὴν τήμερον περιόντες καὶ τὸν πατέρα τὸν ἐμὸν ἐγνωκότες, καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἀφηγούμενοι, ἀφ' ὧν καὶ οὐκ ὀλίγα τῆς ἱστορίας ἐνταυθοῖ συνηράνιστο, ἄλλων ἄλλο τι διηγουμένων καὶ μεμνημένων ὧν ἕκαστος ἔτυχε, καὶ πάντων ὁμοφρονούντων· τὰ μὲν γὰρ πλείω καὶ ἡμεῖς συνῆμεν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ συνειπόμεθα. Οὐ γὰρ ἦν τὸ ἡμέτερον τοιοῦτον οἶον οἰκουρικὸν καὶ ὑπὸ σκιάν καὶ τρυφὴν στρεφόμενον· ἀλλ' ἐμὲ γὰρ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων (δμνυμι τὸν ἐμαυτῆς Θεὸν καὶ τὴν ἐκείνου Μητέρα,) πόνοι καὶ θλίψεις παρέλαβον καὶ συμφοραὶ συνεχεῖς, αἱ μὲν ἐξωθεν, αἱ δὲ οἰχοθεν. Τὰ μὲν γὰρ τοῦ σώματος ὀποδαπῶς εἶχον οὐκ ἂν εἴποιμι, λεγέτωσαν δὲ ταῦτα οἱ περὶ τὴν γυναικωνίτιν καὶ καταλεγέτωσαν· τὰ δὲ ἐξωθεν καὶ ὅσα μοι συνέπεπτῶκει οὐπω τὸν ὄγδον ὑπέρελασάτη χρόνον, καὶ ὅσους ἐχθροὺς ἡ τῶν ἀνθρώπων μοι κακία παρεδλάστησε, τῆς Ἰσοκράτους Σειρήνος δεῖται, τῆς Πινδαρικῆς μεγαλοφωνίας, τοῦ Πολέμωνος ῥοῖζου, τῆς Ὀμηρικῆς Καλλιόπης, τῆς Σαπφικῆς λύρας, ἢ τινος ἄλλης παρὰ ταῦτα δύναμει. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τῶν δεινῶν οὐ μικρὸν, οὐ μείζον, οὐκ ἐγγύθεν, οὐ παρῥωτέρω, ὃ μὴ εὐθύς ἐπέθρισε καθ' ἡμῶν· καὶ δῆτα καὶ ὑπερέσχε σαφῶς τὸ κλυδώνιον· καὶ ἔκτοτε καὶ μέχρι τοῦ νῦν, καὶ

rit hanc vim inexhaustam multiplicium malorum quæ deinde in tempora mei patris redundavit; quando velut conspirantes, a septentrione Scythia, ab occasu Gallus, ab ortu Ismael in Romanum imperium coorti sunt, ut maritima interim pericula sileam; illas, inquam, mari prævalentium Barbarorum piraticas innumerabiles naves quas partim vetus Saracenorum in nos odium et furens ira fabricata est, partim Vetonum avaritia, nec satis unquam dissimulata in Romanum imperium invidia construxit. Quoniam enim Romana res inveterato juris usu dominium in gentes late reliquas obtinet, natura sit ut eam illæ omnes obliquis liment oculis; et communi more ac conditione servientium dominantibus semper infensorum, tacitis, si aliud nequeunt, aversentur odiis, si aliqua spes affulserit, si locus injuriæ patuerit, facultatem in occasione nocendi cupide in rem conferant; et qua latrociniiis maritimis qua terrestribus incursionibus in ejus pro se quæque grassentur exitium. Scio periculis istiusmodi exercitos fuisse principatus etiam eorum qui ante patrem meum rei Romanæ clavum tenuerunt. Verum levissima in comparatione nostrorum fuisse illa, et longe tolerabiliora cerium est. Simul autem meus parens curru regio conscenso habenas cœpit imperii flectere, irruunt ecce ac velut dato signo irrumpunt undique bella, tumultus, mala omne genus. Etenim et Gallus motus hastæ cuspidem ostendit; et Ismael arcum intendit, et nomadica universa Scytharum gens, sua in nos illa plaustra omnia innumerabilia devolvit. Præoccupanda mihi hoc loco est suspicio lectoris opinaturi forte dum hæc leget ad gratiam scribere me, et linguam filix tam ampla de patre memorantis, nihil nisi naturali servire charitati sine respectu veritatis. Non ita est; non, per illas ipsas rerum pericula quas pro felicitate Romanæ reipublicæ pacisci nunquam recusavit Augustus meus parens; non, per ejusdem tot illa certamina, illas calamitates, quas pro Christianis subiit atque perpessus est; non, inquam, non hæc ego gratificans meo patri loquor aut scribo. Quin potius sicubi hallucinatum errasse patrem video, non dissimulo, non pareo; nec migrare naturæ legem dubito, dum partes inpleo officii suscepti. Veritati nimirum unum hæreo, unam miror sequorque, tota ex una ea pendeo [Amicus utique est pater, at amicior veritas; nam in conflictu affectuum, quantæcunque necessitudini comparanda veniat, fas semper æquumque est prævalere præferrique veritatem, ut recte aliquis philosophus docuit. Hac ego norma scriptio-nem rego, rerum vestigia gestarum in narrando sequens: nihil ingenio meopte fingens, nihil odio studiove addens aut subtrahens. Quæ vere contingere, non quæ fingi potuere commode mei ducio muneris loqui et scribere; ab hac fide si deficio, 446 in

Varie lectiones ex cod. Coislin.

promptu, in vicino est unde possim rea fraudis Δ μέχρις οὗ τὸ σύγγραμμα τοῦτ' ἔγραψω ἢ τῶν συμ-
peragi. Non enim in decies millesimum abhinc φορῶν ἐμπορεύεται μοι θάλασσα, καὶ ἄλλα ἐπ' ἄλ-
aneum scriptioῖς retro hujus argumentum refero; λους καταλαμβάνει τὰ κόματα.
habito in memoria presentī; res narro sub oculis gestas testium adhuc superstitem. Vivunt hodieque
qui memi viderunt, cognorunt, penitus perspexerunt patrem; qui res ejus et meminerunt et loquun-
tur adhuc. Horum ego vererer conscientiam si fallerem; nunc metus nullus est ne reprehensores
eos mea sentiat narratio quos auctores in non paucis ac fundos habere gloriatur. Cernere videlicet
per me omnia et cognoscere non potui; quare defectus observationis oculatæ suppleendus in quibus-
dam fuit auditione alieni testimonii, in quo et delectum et iudicium adhibui, ut eos potissimum
quaque de re audiendos ducerem, qui et alioqui graves et rei eidem dum gereretur presentes ad-
fuerunt; et multorum talium exceptas affirmationes compararem ipsa invicem, collatisque ac coagmenta-
tis in unum quæ a singulis acceperam, hoc pro constanti haberem quod consensu omnium firma-
batur. Nec de fide rerum quas Historia hæc mea, me absente, gestas memorat. Ex porro non adeo multæ
sunt. Fui enim cum patre meo per diu; matrem quoque, quo se illa cunque ferret, assectari solita,
ærummosarum etiam illarum atque castrensiarum individua peregrinationum comes. Etenim non nisi
fere usu venit cæteris summi loci ac generis puellis, ita mihi quoque in umbra atque in deliciis nutriri
contigit, sub operto aprici Iaris. Sed me ab ipsis incunabulis (testem dicti appello Deum meum,
ipsiusque Matrem) labores, incommoda, ærummæ aliæ ex aliis exceperem, partim extrinsecus appulsæ,
partim ex domesticis ortæ principiiis. Nam corpore ut valuerim, quæque multis ac gravibus jam tum
exercita sim morbis equidem ipsa non referam; memorent eos et enumerent illi qui nobis ex officio
in regio gynæceo ministrarunt. His igitur omissis, ne externa quidem ego illa potis sum exsequi; vel
quæ adversa incidere in me nondum supra octavum ætatis annum; vel quos ac quantos
hominum malitia in me inimicos concitaverit. Opus ad id quidem fuerit Sirene Isocratis, magniloquentia
Pindari, torrente Polemonis in dicendo fluxu, denique Homericæ munditie ac nitore dictionis, aut
alia quapiam ad istas accedente facultate. Nulla enim species mali est, parvi, majoris, longinquis
prioris quod me subito incidens non oppresserit improviso pondere. Ac videlicet (fatendum est enim)
tempestas prævalet; et navem et artem gubernantis alte obruit unda exsuperans; nec finis aut quies
ulla. Idem nunc quoque perseverat qui tum fuit vitæ tenor et miseræ. Urget usque ad extremum
fortuna quod cœpit; et me nunc cum maxime hæc ipsa meditantem calamitatum mare quoddam
exæstnans aliis super alios effervescentibus inersat fluctibus.

Sed torrente velut quodam eladium mearum B longe abreptam de instituto cursu orationis quasi
navem nunc demum sentio. Non frustra id in
mentem venerit; retorquebo impetum, dirigam
remigium in adversas undas, corripiam tranando
medium spatium, redditaque loco unde huc sub-
lapsus sine sensu stylus effluxerat, resumam in
manus quod tractare argumentum cœperam; eadem-
que quibus auctoribus didicerim quæ huic Historiæ
mandavi. Quædam igitur eorum, ut dicebam, ex mea
ipsius hausi memoria, presentibus a me olim
447 usurpata sensibus. Bellis vero ac præliis quia
non interfui, quæ per ea contigerunt referentes
varie varios audivi expeditionum patris mei comi-
tes, participesque periculorum; taliumque ope velut
quorundam portitorum per interjacentium aquarum C
spatia reciprocis trajectibus litorum commercia
committentium, bellici casus atque successus ca-
teraque gesta peregre in meam domum degentis no-

Ἄλλὰ γὰρ ἔλαθον εἰς τὰς ἑμαυτῆς σύμφορας παρα-
συράμην. Νῦν οὖν ἐπὶ νοῦν ἔλθοῦσα, ἐπανανήξομαι
καθὰ περ ἀνάβρονον ποιησαμένη καὶ πρὸς τὰς πρώτας
λαβὰς ἐπανέλθοιμι. Τὰ μὲν οὖν, ὡς εἶπον, παρ' ἑμαυ-
τῆς ἔχω, τὰ δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ξυστρατευσαμένων τῷ
αὐτοκράτορι ποιικίλως περὶ τούτων μανθάνουσα, καὶ
διὰ τινῶν πορθμῶν εἰς ἡμᾶς διαδιδαζόντων τὰ τοῖς
πολέμοις ξυμβεδηκότα. Μάλιστα δὲ καὶ αὐτοπροσ-
ώπως περὶ τούτων διηγουμένων πολλάκις ἤκουον
τοῦ τε αὐτοκράτορος καὶ Γεωργίου τοῦ Παλαιολόγου.
Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ πολλὰ τούτων συνελεξάμην καὶ κρά-
τιστα ἐπὶ τοῦ μετὰ τὸν ἐμὸν πατέρα τρίτου (53) τὰ τῆς
βασιλείας σκήπτρα διέποντος, ὅτε καὶ πᾶσα κολακεία
καὶ ψεῦδος τῷ πάπῳ αὐτῷ συναπέβρευσσε⁶⁷ πάντων
τὸν ἐφιστάμενον μὲν θρόνον κολακευόντων, πρὸς δὲ
τὸν ἀπεβρύηκότα μηδὲν τι μὲν θωπείας ἐνδεικνυ-
μένων, γυμνὰ δὲ τὰ πράγματα διηγουμένων, καὶ
αὐτὰ λεγόντων ὡς περ ἐσχέκασιν. Ἐγὼ μὲν γάρ, τὰς
ἑμαυτῆς σύμφορας ἀποδυρομένη κατὰ τόδε καιρῷ

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁷ συνεπέβρευσσε.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(53) Τρίτου. Inde patet Annam ad Manuclis
Augusti tempora, viro superstitem, exacto ad mi-
nimum ætatis sexagesimo, vitam produxisse, quod
etiam ex Niceta docemur; quando vero e vivis ex-
cesserit, incertum. Illius sepulcrum in Patriarchio
existere scribit Martinus Crusius, in Not. ad Hist.
politie.: Annæ, inquit, sepulcrum adhuc existat in
templo Patriarchatus a D. Gerlachio visum. Est id

lapideum, non insistens quatuor basibus, sed integro
lapide a terra surgens altius quam mensa, ad pa-
rietem templi, sicut alicujus Germani principis sepul-
crum, incisam habet aquilam. At unde habuit Ger-
lachius Annæ nostræ esse tumulum? potuit enim
esse alterius Annæ; nam nisi aliunde constet, ex
his probari vix potest.

τρεις βασιλεις θρηνοῦσα, τὸν πατέρα καὶ αὐτὸ
κράτορα καὶ τὴν ἐμὴν δεσπότην καὶ μητέρα καὶ
βασιλῖδα, καὶ τὸν ἐμὸν, οἶμοι! σύζυγον Καίσαρα,
ἐγγωνιάζω τὰ πολλά, καὶ βιβλίοις καὶ θεῶ προσ-
ανάκειμαι, καὶ οὐδὲ τοῖς ἀφανεστέροις ἐξέσται τῶν
ἀνθρώπων παρ' ἡμᾶς φοιτᾶν, μὴ ὅτι γε δι' ὧν μαν-
θάνειν εἶχομεν, ἄπερ παρ' ἄλλων διακηκοότες ἐτυγ-
χανον, καὶ τοῖς τοῦ πατρὸς οἰκειοτάτοις. Εἰς τρια-
κοστὸν γὰρ τοῦτο ἔτος, μὰ τὸς τῶν μακαριωτάτων αὐ-
τοκρατόρων ψυχὰς, οὐκ ἐθεασάμην, οὐκ εἶδον, οὐχ
ὠμιλήκειν ἀνθρώπῳ πατρώῳ, τοῦτο μὲν τῶν πολ-
λῶν ἀπερρηκτότων, τοῦτο δὲ τῶν πολλῶν ἀπειρ-
γομένων τῇ φόβῳ· καὶ ⁸⁸ τούτοις γὰρ ἡμᾶς κατε-
εδίχασαν οἱ κρατοῦντες τοῖς ἀτοπήμασι, μηδὲ
θεατοὺς εἶναι, ἀλλ' ἐστυγημένους τοῖς πλείοσιν.

se habuerant prisca fide representans. Abundabam ego autem otio ad hanc interrogationem seniorum militum quam curiosissime factitandam. Quoniam in domesticum me secessum luctus multiplex abdi-
derat plenam cladis et calamitatum; et cum alia mala, tum trium longe carissimorum capitum jactu-
ram acerbissimam assidua lamentatione prosequentem; patris nempe imperatoris, matris quoque Au-
gustæ, postremo charissimi, heu mihi! conjugis Cæsaris. Triplex me hic luctus arceat publico, dam-
nat tenebris, sui solatia quærero in libris et in consuetudine cum Deo jubet. Obsequor, lateo, mœstam
et solitariam in angulis studio litterarum et religionis vitam impendo, tam severa colloquiorum fuga,
ut nemini plane, ne obscuræ quidem sortis, ac sectæ latebras professæ, ingressum ad me homini permit-
tam: nisi si qui sunt a quibus me sperem audire possem aliquid de rebus quas meditor Alexii Augusti, quod
ab idoneis ipsi auctoribus acceperint. Ac ne cui genus horum testium suspectum forte sit, sancte
proliteor: nullum a me admissum inter illos e numero domesticorum famulorum, clientum aut alio
nomine studiosorum patris mei. Juro enim per beatissimorum imperatorum animas neminem a me
unum ejus generis totis hisce jam annis triginta visum, conspectum, ad colloquium adhibitum: vel
quod plerique horum morte, peregrinatione, aut simili casu quopiam variæ fortunæ longe hinc di-
lapsi abreptive sunt; vel quod eorum multos a me adeunda in deteriori mea sorte metus quidam de-
terreat: quod qui, ut sunt vices rerum humanarum nobis, hodie submotis plurimum possunt, tam ab-
surdus nos judiciis notarunt, ut pauci visendos aut alloquio dignandos; plerique publicis aversandos
odiis existiment.

Ἡ δὲ συνειλόχειν τῆς ἱστορίας, ἴστω θεός, ἴστω Β
ἡ ὑπερκόσμιος Μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἐμὴ Δεσπότης
ἀπὸ τινῶν συνελεξάμην ξυγγραμμάτων ἀχρείων καὶ
ἀσπουδῶν παντάπασι, καὶ γερόντων ἀνθρώπων στρα-
τευσαμένων κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, καθ' ὃν οὐμὸς
πκτήρ τῶν σκήπτρων Ῥωμαίων ἐπειλήπητο, χρη-
σαμένων δὲ συμφοραῖς καὶ μετασχηματισθέντων
ἀπὸ τῆς κοσμικῆς τύρβης (54) εἰς τὴν τῶν μοναχῶν
γαληνιαίαν κατάστασιν. Τὰ γὰρ εἰς χεῖρας ἡμᾶς
ἐμπροσθέντα συγγράμματα ἀπλᾶ μὲν ἦσαν τὴν φρά-
σιν καὶ ἀπερίεργα καὶ τῆς ἀληθείας ἐχόμενα καὶ
οὐδὲν τι κομψὸν ἐπιδεδείγμένα, οὐδὲ ῥητορικὸν ὄγκον
ἐπισυρόμενα, τὰ δὲ παρὰ τῶν γεραιτέρων ἐκδιη-
γούμενα· τῆς αὐτῆς ἦσαν καὶ λέξεως καὶ δια-
νοίας τῶν συγγραμμάτων ἐχόμενα, καὶ ἐτεκμηρά-
μην ἐξ αὐτῶν τὴν τῆς ἱστορίας ἀλήθειαν, συμβάλ-
ουσα καὶ παρεξετάζουσα τὰ παρ' ἐμαυτῆς ἱστο-
ρούμενα πρὸς τὰ παρ' ἐκείνων λεγόμενα καὶ τὰ παρ'
ἐκείνων πρὸς τὰ παρ' ἐμαυτῆς, ἄπερ αὐτῆ ἐξ αὐτοῦ
τε τοῦμοῦ πατρὸς καὶ τῶν πρὸς πατρός καὶ μητρός

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁸ φόβῳ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων-παλίρροϊαν· καί.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(54) Κοσμικῆς τύρβης. Sæcularis turbæ. Lexi-
con Græc. ms. ex bibl. Reg., cod. 950: Τύρβη,

lucum commeabant. Maxime autem, ac per se co-
ram, quæ viderant gesserantque, ac quorum pars
magna fuerant, sæpius audiui memorantes, impera-
torem ipsum et Georgium Palæologum. Porro quæ
aliis e testibus comperi eorum pleraque ac præcipua
quæque collegi imperante illo qui tertius a meo
patre Romanam rem gubernavit: quo videlicet
tempore omnis adulatio et libido adulterandæ ve-
ritatis in gratiam principis dudum mortui plane jam
defluerat: intentisque ut sit oculis spebusque cun-
ctorum in nepotem regio tum insistentem solio,
nullus in ullius animo supererat metus aut respe-
ctus anxius avi pridem extincti, sed nuda tantum
ac simplex nulliusque suspecta luci recordatio;
narratioque ex ea fluens auctoritatis plena, res uti

se habuerant prisca fide representans. Abundabam ego autem otio ad hanc interrogationem seniorum militum quam curiosissime factitandam. Quoniam in domesticum me secessum luctus multiplex abdi-
derat plenam cladis et calamitatum; et cum alia mala, tum trium longe carissimorum capitum jactu-
ram acerbissimam assidua lamentatione prosequentem; patris nempe imperatoris, matris quoque Au-
gustæ, postremo charissimi, heu mihi! conjugis Cæsaris. Triplex me hic luctus arceat publico, dam-
nat tenebris, sui solatia quærero in libris et in consuetudine cum Deo jubet. Obsequor, lateo, mœstam
et solitariam in angulis studio litterarum et religionis vitam impendo, tam severa colloquiorum fuga,
ut nemini plane, ne obscuræ quidem sortis, ac sectæ latebras professæ, ingressum ad me homini permit-
tam: nisi si qui sunt a quibus me sperem audire possem aliquid de rebus quas meditor Alexii Augusti, quod
ab idoneis ipsi auctoribus acceperint. Ac ne cui genus horum testium suspectum forte sit, sancte
proliteor: nullum a me admissum inter illos e numero domesticorum famulorum, clientum aut alio
nomine studiosorum patris mei. Juro enim per beatissimorum imperatorum animas neminem a me
unum ejus generis totis hisce jam annis triginta visum, conspectum, ad colloquium adhibitum: vel
quod plerique horum morte, peregrinatione, aut simili casu quopiam variæ fortunæ longe hinc di-
lapsi abreptive sunt; vel quod eorum multos a me adeunda in deteriori mea sorte metus quidam de-
terreat: quod qui, ut sunt vices rerum humanarum nobis, hodie submotis plurimum possunt, tam ab-
surdus nos judiciis notarunt, ut pauci visendos aut alloquio dignandos; plerique publicis aversandos
odiis existiment.

Hactenus de illorum fide quorum auditis ego re-
lationibus ad hujus compositionem Historiæ pro-
feci. Quia vero nonnulla etiam de argumento eodem
scripta monumenta in meas manus pervenerunt,
quibus me adjutam in hoc opere fateor, quorumque
ideo præstare fidem n. eum est, Deum testor con-
scium; testor item mundo superiorem Dei ejusdem
Matrem ac meam Dominam, fuisse illos Commenta-
rios egregie insignitos notis omnibus 448 incor-
ruptæ veritatis: quippe incompta simplicitate rudes,
suspicionemque artis ac luci situ quodam prisco
refutantes. Prorsus ejusmodi qui exacte congruerent
moribus auctorum, a consuetudine adulandi et usu
sectæque ambitionis aulicæ remotissimis. Scripse-
rant eos videlicet viri natu grandes, ætate ac reli-
gione maturi, qui patris olim mei secuti militiam,
deinde ob casus adversos vitæ pertesi, in monasti-
cæ quietis portum e sæculi fluctibus se receperant.
Cujus sacri otii cum partem decrevisset conferre
aliquam ad mandanda ea litteris quæ memoria sug-

ἀπόλαυσις, ἡ θόρυβος, τάραξις. Hesychius: Ὑχνία,
τύρβη, μάχη, ὕβρις, ἀγερωχία.

gerebat temporis decursi, dicendi genus adhibuerunt facilitatis simplicissimæ, quod pompa liberum choragioque nudum omni, rhetoricum illum fastum ac tumorem sub jugum mitteret inornatissimæ brevitatis; squaloreque isto ipso ac severis rugis plenam auctoritatem præ se ferret fidei quantævis; atque has ego tamen, utcumque tantum sinceritatis instar specie prima monstrantes narrationes, vocare ad examen non ovisi: verum ea quæ a religiosis viris scripta legebam, cum iis accurate conferens quæ a senioribus viva voce tradita præsens audiveram, indagabam omnibus vestigiis indubitatissimam veritatem. Vix alia in meam referenda Historiam censens quam quæ concordibus utriusque generis suffragiis ad summæ auctoritatis constantissimam firmitatem niterentur. Ac tanta erat censuræ severitas istius, ut ne mihi quidem ipsi nimis crederem: sed ea quæ per me ipsa compereram, quæ, inquam, meis ego auribus e patris ipsius mei, et tum patruorum tum avunculorum meorum, sæpius a me auditis relationibus cognoveram, studiose compararem cum iis quæ dixi scriptis dictisque seniorum, quorum etiam ipsorum vicissim fidem ad meæ tam incorruptis e fontibus haustæ notitiæ certitudinem explorabam; atque ita demum inspectis, perpensis, subductis omnibus, probatissima punctis omnium quæque seligebam ex quibus historicæ veritatis corpus universum texendo concinnarem.

At resumamus id unde digressa jam pridem perigrinatur oratio. Pendebant in foro Constantini cives magno circum undique hiantes numero e Camytis ore narrantes suam e Barbarorum castris suam, cæterosque suos, nostrorum, hostiumque casus, et eventa nobis prospera, prudentissimaque consilia imperatoris in Ismaelitas magnis eorum sancita cladibus. Triumphare ad eam gaudio Constantinopolitani concordibusque ferre in cælum vocibus ac laudibus Augusti divinam mentem, artem bellandi mirabilem, felicitatem maximam. Hinc in omnem effusi significatiorem popularis lætitiæ, deducunt associatione festiva Camytzen domum; paucisque post diebus venientem imperatorem gratulantes orantesque lætissimis vocibus exceperere; illum victorem ineluctabilem, illum erectorem tropæorum invictum, illum adversus offensiones bellorum, virtute, consilio, felicitate sua tutissimum, ducem, principem, Augustum, imperatorem acclamantes. Ipse per eam pompam ingressus palatium, votis illis et gratiis pro salute, pro incolumi reditu, pro re bene gesta, Deo ac Dei Matri per solennia sacrificia rite persolutis ac redditis, consuetæ vitæ et familiarium occupationum curarumque lenorem resumpsit. Solitus 449 nimirum erat quod a debellatis externis hostibus, a tyrannorum rebellionibus domitis et intestinis seditionibus oppressis reliquum habebat otium, universum impendere juri dicundo, inspiciendis legibus, componendis judiciis, causis cognoscendis. Unus videlicet æque artibus et moribus instructus ad usum utriusque temporis; pacis, inquam, ac belli procurator idem optimus. Acer eximere orphanum calumniæ, jus viduæ tueri; adversus omnem iniquitatem torvo semper aspectu et implacabiliter minaci. Exiguam his intermiscibat curam corporis, venationibus et id genus remissionibus

B 'Αλλ' ὅπερ ἄνωθεν εἶπον περὶ τῆς τοῦ Καμύτζη τῶν Βαρβάρων ἀποφυγῆς, καὶ τῆς παρ' ἐκείνου πρὸς τοὺς πολίτας δημηγορίας, ὁ λόγος ἐχέσθω. Ὁ μὲν γὰρ διηγήσατο τὰ συμπεπτωκότα, καθάπερ εἶπομεν, καὶ ὅσα ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν Ἰσμηλιτῶν ἐτεχνάσατο. Οἱ δὲ τῆς Κωνσταντίνου οἰκήτορες, μία φωνὴ καὶ χεῖλος ἐν γεγονότι, ἀνευφῆμον, ὕμνουν τὸν αὐτοκράτορα, ἐξθεΐαζον, ἐμακάριζον τῆς στρατηγίας, οὐκ εἶχον ὄπιος τὴν ἐπ' αὐτῷ ἡδονὴν κατασχεῖν. Ἀλλὰ τὸν μὲν Καμύτζην σὺν εὐθυμῆ παραπέμφαντες οἰκαδε μεθ' ἡμέρας τινὰς, δέχονται καὶ τὸν αὐτοκράτορα νικητὴν, τροπαιοῦχον, ἀνίκητον στρατηγὸν, ἀήττητον βασιλέα, σεβαστὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οἱ μὲν οὕτως ὁ δὲ, εἰσεληλυθὼς τὰ βασίλεια, καὶ σῶστρα θύσας θεῷ καὶ τῇ θεομήτορι (55), τῶν συνήθων εἶχετο τρόπων· τοὺς γὰρ ἐξωθεν πολέμους καταστησάμενος, καὶ τὰς τῶν τυράννων στάσεις ἀποκρουσάμενος, εἰς δικαστήρια καὶ νόμους ἀπέβλεπεν. Ἦν γὰρ παρ' ἐκάτερον καιρὸν καὶ εἰρήνης καὶ μάχης ἀριστος οἰκονόμος. Ἐκρινε γὰρ ὀρφανὸν καὶ ἐδικαίου χήραν, καὶ κατὰ πάσης ἀδικίας δριμύτατον ἐβλεπεν, ὀλίγα τὸ σῶμα διαναπαύων ἐν κунηγεσίῳ τε καὶ ἀνάσει. Καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων ἐφιλοσόφει καὶ τοῦτο χαλιναγωγεῖν τὸ σῶμα καὶ εὐαγωγότερον ἑαυτῷ καθιστᾶν. Ἐξεδίδου μὲν γὰρ αὐτὸ τοῖς πόνῳ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· πάλιν δὲ ἐπανεκαλεῖτο τῶν πόνων, καὶ ἡ ἀνεσις τούτῳ δεύτερος πόνος, βιβλίων ἀνάγνωσις καὶ ἐξέτασις, καὶ ἡ τοῦ, Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς, παραγγέλματος ἐπιμέλεια. Τὰ δ' αὖ κунηγέσια καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ σφαιρίζειν παιδιὰ δευτέρου λόγου καὶ τρίτου προσῆν τῷ ἑμῷ πατρὶ ἕως ἔτι νεώτερος ἦν· καὶ οὐπω τὸ θηρίον ἡ τῶν ποδῶν διάθεσις αὐτῷ ἐπισυνεπλάκη, καθάπερ ὄφεις τις σχολιδῆς, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ τῆς κατάρας, δάκνων αὐτοῦ τὴν πτέρναν. Ἐξότου δὲ τὰ τοῦ νοσήματος ὀπήσθη καὶ εἰς ἀκμὴν ἦκε.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁵ Decet vox πάλιν.

Car. Dufresnii Du Langii notæ.

(55) Τῇ θεομήτορι. Deiparæ forte Hodegetriæ, cui non modo supplicabant imperatores in expeditionem profecturi, ut est apud Zonaram et Scylitzem in Michaele Theophili f., sed et post adeptam victoriam, resque rite et belle confectas, gratias referebant, ut est apud Cantacuzenum,

lib. iii, cap. 50 et 59; Gregorium, lib. iv, etc. Neque enim bene conjectarunt viri docti de hac appellatione, in Notis ad Vitam S. Basilii Junioris, n. 40. Vide Historiam nostram Gallo-Byzant. lib. ii, n. 5.

τότε δὴ καὶ γυμνασίοις ἑαυτὸν ἐπιδείδου, καὶ τοῖς Ἀ
 ἰππασίαι καὶ ταῖς ἄλλαις παιδείαις, παράγγελμα
 τοῦτο λαβὼν ἐξ ἰατρικῆς ἐπιστήμης, ἵνα ταῖς συν-
 εχέειν ἰππασίαις διαφοροῖτό τι τῆς καταρβουούσης
 ὕλης, καὶ τοῦ ἐπιθροῦτος βάρους κουφίζοιτο.
 Τοῦτο γάρ τὸ πάθος ὁ ἐμὸς πατήρ, καθάπερ εἰρήκειν
 ἀνωθεν, οὐκ ἐξ ἑτέρας αἰτίας ἐξωθεν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν
 πόνων καὶ καμάτων ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἀδότης
 ἐσπάσατο.

labor erat secundus; nempe lectio librorum, studiumque et accurata exquisitio doctrinae, illiusque a
 Christo impositi observatio praecepti, *Scrutamini scripturas*¹. Tertio deinde loco succedebat venatio,
 pila, vel domitatio equorum. Hic orbis occupationum erat mei patris, a juventute institutus prima; hic
 ordo pulcherrimus impermixta distinctione recurrens ab occupatione praecipua ad has alteram et
 tertiam in subsequutorum temporum quasi loca vacua descriptas; pulchris, et apto contextu mire tempe-
 ratis vicibus utilitatis multiformis. Sic vixit, quoad pedum morbus, velut obliquus serpens, crura ei
 nexu vario impedita comprehendit, juxta illud in maledictione serpentis scriptum, mordeas cal-
 caneum ejus. Cum enim corrumpere illum coepit, atque invalescere in clementius vis saeva istius mali,
 coactus est praeceptis medicorum, et ipsa ratione scientiae ejus, non ignota sibi, effundere sese in-
 dulgentius in remissiones et exercitationes corporis, equitationes, excursions ludicras, si forte jactatio-
 nibus istis posset residentem humorem, doloris causam, resolvere ac digerere. Quia enim, ut dixi
 superius, contentione improba sine modo continuata laborum pro Romani nominis gloria susceptorum
 eam pater meus sibi aegritudinem accersiverat, causam habebat sperandi fore ut ea levaretur, si
 contrariam institueret vitae rationem, remissionesque impensius sectaretur.

Ὀὕτω ἐνιαυτὸς εἰς παρεληλύθει, καὶ λογοποιουμέ- Β
 νων⁹⁰ ἀκηκῶς αὐθις περὶ τῶν Κομάνων διὰ τοῦ
 Ἰστρου διαπεραίωσιν, ὀγδόης ἤδη ἐπινεμήσεως
 (56) ἐφισταμένης, ἀρχομένου φθινοπώρου, κατὰ
 μῆνα Νοέμβριον, ἕξαις τῆς βασιλείδος τῶν πόλεων,
 καὶ τὰς δυνάμεις ἀπάσας (α) μεταπεμφάμενος κα-
 τατίθησι τούτους εἰς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ εἰς τὸν
 λεγόμενον Περιτζὸν καὶ Τριάδιτζαν, καὶ εἰς τὸ θέμα
 τοῦ Νήσου⁹¹, μέχρι καὶ τῆς παρίστρας Βουρανιτζόθης
 (57), ἐπισκήψας πολλὴν τε περὶ τοὺς ἵππους αὐτῶν
 ἐνδείκνυσθαι ἐπιμέλειαν, ὥστε κίονας γεγονότας ἐν
 καιρῷ μάχης δύνασθαι φέρειν τοὺς ἐπιβάτας. Αὐτὸς
 δὲ, κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν (58) ἐνδιατρίδων, πόλις
 δὲ αὐτὴ περὶ τὴν τῆς Θράκης μεσόγειαν. Εὖρος τῆ
 πόλει παραρρεῖ πρὸς βορρᾶν ἀνεμον πνέοντα. Ῥεῖ
 μὲν γὰρ οὗτος ἀπὸ τῶν περάτων αὐτῶν τῆς Ῥοδό- C
 πης, καὶ πολλὰς ποιούμενος ἕλικας καὶ καμπὰς,
 παραμείθει τε τὴν Ἀδριανουῦ, πολλῶν καὶ ἄλλων ἐς
 ταυτὸ ποταμῶν συνεμβεβληκότων, καὶ περὶ τὴν
 Αἶνον πόλιν ἐκδέδωσιν εἰς τὴν θάλασσαν. Φιλιππον
 δὲ ὅταν εἴπω, οὐ τὸν Μακεδόνα λέγω τὸν τοῦ Ἀμύν-
 τος (νεωτέρα γὰρ ἢ πόλις τοῦ Φιλίππου τούτου),

Nondum annus in hac ei quiete sese unis evolverat:
 cum ecce illum excitat fama rursus percrebescens
 novae irruptionis Comanorum sub initium au-
 tumni, instante aut ineunte indictione octava Istrum
 trajicere parantium. Parat contra expeditionem
 illico Augustus, et mense Novembri proficiscitur
 ex urbe regia, accersitasque undecunque copias
 Romanas universas certis in stationibus per illum
 limitem disponit, alias Philippopoli collocans, alias
 Peritzum et Triaditzam (loca sic dicta) obtinere
 jubens; aliis Thema quod Nesi dicitur custodien-
 dum attribuens usque ad Buranitzobam contiguam
 Istro urbem ac regionem. Militibus sic in loca
 commoda distributis edixit universis imperator
 curam equorum gererent, darentque operam. **450**
 ut ii pingues et robusti satis essent, ad ferendos
 die pugnae decretorio dominos armatos. Ipse Augu-
 stus commorandi sedem sibi Philippopolim delegit.
 Est ea civitas in mediterraneis Thraciae. Hebrus
 eam flumen alluit a septentrione fluens. Is annis
 ortus ab extremis Rhodopes finibus, ubi multum
 sese flexibus sinuosis obliquavit, obit Adrianam urbem,

¹ Joan. v, 39.

Variae lectiones ex cod. Coisljn.

⁹⁰ λογοποιουμένην. ⁹¹ Νήσου.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(56) Ὀγδόης ἐπινεμήσεως. Alexius bellum in C
 Comanos parans, ex urbe proficiscitur mense No-
 vemb. indict. 8, quæ cadit in an. Chr. 1114.

(57) Βουρανιτζόθης. Malim Βραυιτζόθης, de qua
 urbe ad Istrum sita non semel agunt Cinnamus et
 Nicetas.

(58) Φιλιππούπολις. Eadem habent Cedrenus,
 Zonaras, et Joel in Philippo. Sed hallucinatur

Anna, dum scribit Philippopolim Κρηνίδας olim
 vocatam; id enim convenit Philippis, Thraciæ
 perinde oppido, cui id nominis inditum a Iontibus
 qui circa collem, cui inædificatum est, scaturiunt,
 uti discrete tradunt Appianus, lib. iv *De bello ci-
 vili*; Diodorus Sicul. et Plethon. Vide Not. ad
 Villhard. n. 258.

(a) Hic deficit codex Florentianus.

multorumque obiter accessu auctus flaviorum sese illi miscentium mari se miscet ad urbem Ænum. Ne quis porro mentione Philippi urbis admonitus Philippum cogitet illum Amyntæ filium; cumve conditorem hujus suspicetur civitatis. Longe est illa recentior quam ut ejus origines pertinere ad regni Macedonum tempora queant. Philippus ejus auctor Romanus ille imperator fuit gigantea proceritate corporis et robore respondente magnitudinī membrorum cui par sustinendo nihil esset. Quæ hodie Philippopolis ab hoc Philippo dicta civitas est, ante illum nihil erat nisi oppidum parvum Crenides nominatum a plerisque; a quibusdam Trimons sive Trimontium. Verum urbem prius modicam maximus ille Philippus structis circum opere magnifico mœnibus, circisque maximis et aliis id genus miris ædificiis decoratam, in eam magnitudinem evexit quæ facile urbis in Thracia primariæ dignitatem tueretur: cujus quidem magnitudinis fortuna bellorum ac temporum non parum imminutæ vestigia mihi observare præsentī contigit; cum incidisset causa ob quam cum imperatore peregrinari me quoque in urbem istam oportuit. Claudit ea montem intra se triplici vertice surgentem, cujus illa trifida summitas magno et alto undique muro cingitur. Inde clementi sensim sese citivo exporrigens reliqua civitas, ubi situm leniter pendentem in æquam jam planitiem deposuit, coercetur omni ex parte obvallante fossa, ipsiæ Hebrī præfluentiis admota ripis; specie ac descriptione plane Augusta, quandiu quidem perstitit primus urbi splendor, prout conjicere ex eo licet, quod quamquam eam ceperunt, deformata plurimum est, illæ ipsæ tamen superstites reliquiæ magnum hodieque instar præferunt peramplæ olim et perquam ornatae civitatis.

Cæterum cum aliis ea infelix cladibus ac malis, tum adventu in ipsam confluxuque impiorum fuit. Nam ibi et Armenii sedes habuerunt, et qui dicuntur Bogomili (de quibus eorumque hæresi postea suo tempore dicemus) et Pauliciani omnium absurdissime de Deo sentientes. Pars hi quædam sunt sectæ Manichæicæ a Paulo et Joanne denominata: qui viri duo cum præ cæteris Manetis impii discipulis, teterrimi dogmatis merum venenum nullo mistum emollitionis temperamento ex sæce ipsa pestiferi fontis hausissent, et nomen et errorem in hos suos sequaces ac posteros propagaverant. Equidem, nisi me Historiæ pertexendæ quam institui, cura revocaret, offerri forsitan me sinerem impetu animi excurrere subinde gestientis in 451 refutationem execrabiliam istorum dogmatum. Quanquam et aliæ mihi quoque sunt ejus meditationis omittendæ causæ. Prima quod summo apud omnes in contemptu est, risuque vulgo ac sibilis exploditur Manichæorum hæresis. Altera quod eam oppugnantium

ἀλλὰ τὸν Ῥωμαῖον Φίλιππον, ὃς ὑπερωχίας γέγονεν ἀνὴρ, καὶ τὴν ἰσχὺν καὶ τὸ σῶμα ἀνυπόστατος. Πολύχμιον δὲ ἦν τὰ πρῶτα καὶ πρὸ Φιλίππου. Κρηνίδες ὀνομαζόμενον, παρ' ἐνίων δὲ Τριμῶς. Ἄλλ' ὃ τε μέγιστος ἐκεῖνος Φίλιππος, εἰς μέγεθος τὴν πόλιν ἐξάρας, καὶ περικυκλώσας ταύτην τείχεσι, περιδότητον τῶν ἐν Θράκη πεποίηκε πόλεων, ἱππικά τε καταστησάμενος ἐν αὐτῷ μέγιστα καὶ ἄλλα κατασκευάσματα θαύματα ἄξια, ὧν ἴχνη κατέλαβον καὶ αὐτὴ μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐπίδημηκυῖα τὴν πόλιν κατὰ χρεῖαν τινά. Ἡ δὲ πόλις τρίλοφος ἐστὶν ἐκεῖνου λόφου περιζωννυμένου τείχεσι μεγάλῃ καὶ ὑψηλῇ ὅπου δὲ πρὸς πεδιάδας ὑποκύπτει καὶ ὀμαλότητας, τάφος αὐτὴν περιθέει παρ' Εὐρώ κειμένη. Καὶ ἦν ὡς ἔοικέ ποτε πόλις ἡ πόλις αὕτη μεγάλη τε καὶ καλή. Ἀφ' οὗ δὲ Ταῦροι καὶ Σκύθαι τὴν πόλιν ἐν τοῖς ἀνέκαθεν χρόνοις ἠνδραποδίσαντο, εἰς τὴν τοῦ σχήματος ἡ πόλις κατέστη, ἐν ᾧ ἡμεῖς κατεληφότες αὐτὴν ἐπὶ τῶν τοῦ ἐμοῦ πατρὸς σκήπτρων τὴν πόλιν μεγαλόπολιν ὡς δυντῶς ἐτεκμηράμεθα.

quod in urbem istam oportuit. Claudit ea montem intra se triplici vertice surgentem, cujus illa trifida summitas magno et alto undique muro cingitur. Inde clementi sensim sese citivo exporrigens reliqua civitas, ubi situm leniter pendentem in æquam jam planitiem deposuit, coercetur omni ex parte obvallante fossa, ipsiæ Hebrī præfluentiis admota ripis; specie ac descriptione plane Augusta, quandiu quidem perstitit primus urbi splendor, prout conjicere ex eo licet, quod quamquam superioribus temporibus a Tauris Scythisque, qui eam ceperunt, deformata plurimum est, illæ ipsæ tamen superstites reliquiæ magnum hodieque instar præferunt peramplæ olim et perquam ornatae civitatis.

Ἐδυστύχει δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἀσεβῶν ἐπιδημία πολλῶν. Ἀρμένιοι τε γὰρ διενείμαντο τὴν πόλιν ταύτην, καὶ οἱ λεγόμενοι Βωγόμενοι, περὶ ὧν ὕστερον καὶ αὐτῶν καὶ τῆς τούτων αἰρέσεως ἐροῦμεν κατὰ καιρὸν, καὶ δὴ καὶ οἱ δυσθεώτατοι Παυλικιᾶνοι, τῆς Μανιχαϊκῆς ἀποσπάσαι τυγχάνοντες, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου (59), ὡς καὶ τοῦνομα λέγει, γεγεννημένοι, οἱ τῆς ἀσεβείας τοῦ Μάνεντος ἐπισπασάμενοι ἄκρατον, τοῖς ἀπ' ἐκείνων μεταδεδώκασιν. Ἠθουλόμην οὖν τὸ δόγμα τῶν Μανιχαίων ἐπιδραμεῖν καὶ συνεσπειραμένως ἀναπτύξαι, προσέτι σπουδάσαι τε τὴν ἀνατροπὴν τῶν ὀθεωτάτων διγμάτων τούτων ἄλλ' ἅμα μὲν εἰδῶσα ὅτι πάντιν ἐστὶ καταγέλαστος ἡ τῶν Μανιχαίων αἵρεσις, ἅμα δὲ καὶ πρὸς τὴν ἱστορίαν ἐπισπεύδουσα, παρήμι τοὺς κατὰ τούτων ἐλέγχους. Καὶ ἄλλως δὲ οὐ τῶν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν οἶδα τὸν καθ' ἡμῶν λελυττηκότα Πορφύριον ἐν πλείοσι κεφαλαίοις εἰς ἀτοπίαν πολλὴν συνωθήσαντα τὸ τῶν Μανιχαίων φλόδιον δόγμα, ἐπιστημονικώτατα περὶ τῶν δύο

Variae lectiones ex cod. Coislin.

ἡ ἄλλ' ἄττα. ἡ τόν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(59) Ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου. De Paulicianorum origine et auctore similia narrant Balsamon ad canon. 19 synodi Nicænæ, et Cedrenus, pag. 452. Porro Anna Paulicianos appellatos velle videtur, vocabulo ex Paulo et Joanne confecto, quasi Παῦλοι καὶ Ἰάννοι. Sic etiam Zonaras in Michaele: Κατὰ τὴν Ἐῶσαν δὲ τὸ τῶν Μανιχαίων πλήθος ἦν

πολὸν, οἱ καὶ ἀγροικότερον παρὰ τοῦ δημόδους δόλου κελοῦνται, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου τῆς κλήσεως συχνημένοις αὐτοῖς. Hos etiam inferior Publicanos nominavit, interdum Populicanos, ut Villharduinus, n. 208, qui illos pariter Philippopolitanum tractum incoluisse scribit. De hisce Hæreticis pluribus egimus ad hunc scriptorem.

ἀρχῶν ἐπισκεψάμενον. Εἰ καὶ ἡ μοναρχία τούτῳ A εἰς τὴν Πλατωνικὴν ἐνάδῃ ἢ καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀντι-
γινώσκοντας ἀναγκάζει συνάγειν· ἡμεῖς γὰρ μο-
ναρχίαν τιμῶμεν· οὐχὶ ἐν πρόσωπον περιγράφει.
Οὐδὲ τὸ ἐν τῷ Πλάτωνος ⁵⁴ προσηκάμεθα. Τουτέστι
τὸ περὶ Ἑλλήσιν ἀρήτην, καὶ περὶ Χαλδαίους
ἀπὸρήτην· ἐξαρτῶσι γὰρ αὐτοῦ πολλὰς καὶ ἄλλας
ἀρχὰς ἐγκοσμίως τε καὶ ὑπερκοσμίως.

in hoc ipso evecus, quod ita ex Platonice scholæ placitis naturæ divinæ unitatem astruit, ut perso-
narum Trinitati nullum relinquat locum : cum nos contendamus istis rationibus sane validis effici nihil
aliud quam necessario admittendam unicam naturam sive essentiam principem ; minime tamen
continuo personæ unius quasi ambitu circumscribendam. Sed et alia dogma istud de monarchia
Platonicum, arcanis Græcorum et Chaldæorum litteris ac mysteriis traditum, errorum admistio
infamat. Eatenus videlicet rectum id est duntaxat quatenus unitatem principii supremi fateri cogit.
At quæ deinde ex primo quasi expansæ producuntur fabulosæ series aliorum ex aliis apterum, ex seque
iuvicem pendentium principiorum, intra mundum et supra mundum infinitos mutuo implexos causa-
rum ordines contextentium, nihil aliud profecto quam nugæ sunt.

Ἄλλὰ τούτους δὴ τοὺς ἀπὸ Μάνεντος, καὶ Παύλου B
καὶ Ἰωάννου, τῶν τῆς Καλλινίκης ἀγριωτέρους
ὄντας τὰς γνώμας καὶ ὤμους καὶ μέχρις αἵματος
διακινδυνεύοντες, ὃ ἐν βασιλεύσειν ἐκείνος θαυμάσιος
Ἰωάννης ὁ Τζυμισκῆς (60) πολέμῳ νικήσας ἐξαν-
δραποδισάμενος ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐκείθεν ἀπὸ τῶν
Χαλύβων καὶ τῶν Ἀρμενιακῶν τόπων, εἰς τὴν
Θράκην μετήνεγκε, καὶ τὰ περὶ τὴν Φιλιππούπολιν
αὐλίξασθαι κατηνάγκαζεν· ἅμα μὲν τῶν ἐκρυμο-
τάτων ⁵⁵ πυλῶν καὶ φρουρίων δὲ κατεῖχον τυραν-
νιώντες ἀπαγαγεῖν, ἅμα δὲ καὶ φύλακας ἐπιστήσας
ἀσφαλεστάτους τῶν Σκυθικῶν ἐκείνων διεκδρομῶν,
ἃς ὑποσύχως ὑπὸ Βαρβάρων τῆς Θράκης ἐπε-
πόνθει χωρὶς· ὑπερβαίνοντες γὰρ τὰ τέμπε τοῦ
Αἴμου τὰς ὑπὸ τούτων ⁵⁶ πεδιάδας κατέτρεχον. Ὁ
δ' Αἴμος οὗτος ὄρος ἐστὶ μακρότατον κατὰ γραμ- C
μὴν παράλληλον τῇ Ροδόπῃ κείμενον. Ἀρχεται
μὲν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου τὸ ὄρος καὶ μικρὸν
παρμείθων τοῖς καταρίκτις, μέχρις αὐτῶν Ἰλλυ-
ρικῶν διήκει. Οἶμαι δ' ὅτι καὶ διακοπτόμενον τῷ
Ἀδριατικῷ πελάγει, πάλιν εἰς ἀντιπέραν ἡπειρον
ἀναλαμβάνει, καὶ μέχρις αὐτῶν Ἐρκυνίων δρυμῶν
ἀποκαλυπτῆ, ἐκατέρωθεν δὲ τῶν καταρβύων τ' αὐ-
τοῦ πολλὰ καὶ πλουσιώτατα ἔθνη νέμεται. Δακῶν
μὲν ὄντων βορειοτέρων, καὶ τῶν Θρακῶν, νοτιωτέ-
ρων δὲ Θρακῶν τε αὐτῶν καὶ Μακεδόνων. Τοῦτον
τὸν Αἴμον διαπερῶντες οἱ Νομάδες Σκύθαι κατὰ τοὺς
ἀνέκαθεν χρόνους πρὶν ἢ τοῦ Ἀλεξίου τὸ δόρυ καὶ
οἱ πολλοὶ ἀγῶνες εἰς πανωλεθρίαν κατήνεγκαν,
πανστρατιᾷ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐκάχουν, καὶ
D μάλιστα τὰς ἐγγυτέρους πόλεις, ὧν προύκαθητο ἡ
πάλαι πολυθρύλλητος Φιλιππούπολις. Ὁ δὲ Τζυ-
μισκῆς Ἰωάννης τοὺς ἐκ ⁵⁷ Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως
ἀντιμάχους ἡμῖν ποιησάμενος συμμάχους, κατὰ γὰρ
τὰ ὄπλα, ἀξιομάχους δυνάμεις τοῖς νομάσι τούτοις

falsique plane ac delirii convincentiam scriptorum
affluit copia ; quippe cum non eam solum religionis
cultores nostræ viri doctissimi victricibus disputa-
tionibus proseripserint : sed homo quoque rabe in
nos instinctus implacabili Porphyrius, ejus in
plerisque capitibus absurditatem insanissimam
coarguerit, dum principiorum dualitatem invictis
plane argumentis confutat : ultra gyros ille quidem

placitis naturæ divinæ unitatem astruit, ut perso-
narum Trinitati nullum relinquat locum : cum nos contendamus istis rationibus sane validis effici nihil
aliud quam necessario admittendam unicam naturam sive essentiam principem ; minime tamen
continuo personæ unius quasi ambitu circumscribendam. Sed et alia dogma istud de monarchia
Platonicum, arcanis Græcorum et Chaldæorum litteris ac mysteriis traditum, errorum admistio
infamat. Eatenus videlicet rectum id est duntaxat quatenus unitatem principii supremi fateri cogit.
At quæ deinde ex primo quasi expansæ producuntur fabulosæ series aliorum ex aliis apterum, ex seque
iuvicem pendentium principiorum, intra mundum et supra mundum infinitos mutuo implexos causa-
rum ordines contextentium, nihil aliud profecto quam nugæ sunt.

Verum ad Paulicianos veniendum est. Hi ergo
sectatores Manetis, sed a Paulo et Joanne Callinices
siliis (a) ad peculiarem quemdam magisque contu-
macem instituti furorem : homines alioqui feri et
sanguinarij qui suum aliorumve cruorem fundere
nihil pensi admodum haberent : nec isto aut alio
quovis metu ab ullo audaciæ genere revocarentur, et
periculosiores quo pericula spernebant omnia : bello
tamen domiti ac plane subjugati cum fuissent ab
illo suelyto Joanne Tzimisca, ex Asia captivi ab
eodem ducti sunt, et ab illis Chalybum quas prius
obtinebant sedibus, locisque Armeniacis in Thra-
ciam transtulit, ac circa Philippopolim domicilia
figere coegit, duabus de causis. Primum ut quæ
prius insidebant claustra imperii, arces natura
munitissimas et manu ; se obtinerent amplius,
earumve fiducia ad rebelliones cogitandas anima-
rentur. Deinde ut genus hominum ferreum cuius
labori ac periculo par adversus ferros maxime ac
vehementes Scytharum subinde Thraciam infe-
stantium incursus objiceretur, securitate imperii
non exigua, quod jam limes ille vexatissimus pares
aggressoribus defensores nactus, deinceps adversus
omne periculum abunde firmatus videretur. Mise-
rum sane antea in modum in perpetuis metu aut
malo Thraciæ urbes ac populi conflictari erant
soliti ; cum Barbari angustas Hæmi valles subinde
transgredientes in uberrimas ejus provinciæ planities
ingenti numero effusi, crudelissime omnia vasta-
rent. Est hic Hæmus mons longissimus cui ad
parallelam lineam objacet Rhodope. Incipit ab Eu-
xino-Ponto. Hinc ubi cataractas proxime præterit
flexu vasto usque in ipsum Illyricum excurrit.
Quin etiam 452 videtur, velut interpellatus pau-
lulum incursa maris Adriatici, aut potius sub ejus

Varie lectiones ex cod. Coisl. in.

⁵⁴ τὸ τοῦ Πλάτωνος. ⁵⁵ ἐρρηνοτάτων. ⁵⁶ τοῦτον. ⁵⁷ ἐκ τῆς.

Car. Dufresnii Du Cängii notæ.

(60) Ὁ Τζυμισκῆς. Zonaras et Glycas in Alexio.

(a) Vide Cedrenum pag. 432 ed. Reg.

PATRO. GR. CXXXI.

fluctibus clam continuatus, emergere inde iterum A in adversam continentem, atque in Hercyniam usque ad silvam, jugorum perpetua serie porrecta, vix tandem ibi desinere. Porro utrinque circa fluenta hujus amnis multæ eademque opulentissimæ gentes habitant. Daci a septentrione, item et Thracæ: a meridie vero Thracæ iidem necnon Macedones. Hunc hæmum transgredientes nomades Scythæ superioribus temporibus, quando eos nondum Alexil hasta per multa pericula certaminaque in supremam tandem perniciem internecionemque compulerat, vastis et innumerabilibus totius populosissimæ conjuratæ gentis in Romanam terram exercitibus effusis, tum alias imperii affligebant partes, tum vicinas præsertim illius limitis urbes, quarum princeps ac velut metropolis habebatur famosissima illa quondam Philippopolis. Quod cum animadverteret Tzimiscees Joannes Manichæorum in Asia victor, ut hominibus nihilominus feris quam Scythæ ipsi erant, ex infestis hostibus in socios fidos commutandis, perutiliter periculum in auxilium verteret; decrevit societatem armorum duntaxat cum his inire qui pravæ doctrinæ atque perfidiæ obstinatione dissidentes, translati in Thraciam et Philippopolim a sedibus patriis, pro muro deinceps ac præsidio toti ei provinciæ fuerunt: haud dubie postea respirare visæ a continuis ferme illis quibus antea conculcari erat solita excursionibus Barbarorum. Verum ut fere sit cito ad ingenium patriæ consuetudinis Coloni transportati rediere. Contumacis naturæ homines et animo indocili parendi; feroces ad hæc et prævalentes viribus, audacia quoque abundante sensim in indigenas cives Philippopolis Christianos non ita multos (maxima pars Manichæi erant) grassari tyrannidè cœperunt, diripereque atque opprimere, parum aut nihil curando quæ subinde ab imperatore mandata ferebantur, continendi sese in officio, et ab injuria cessandi. Tali usurpatione regni ejusdam, impune florens secta, numero etiam per illas regiones celebrabatur; adeo ut hæretica late omnia circa Philippopolim essent, augescentibus videlicet velut in solo uberi primis illis olim deportatis ex Asia seminibus. Affluxit ad eluvium sædiorem et aliud peramari laticis quasi flumen, Armeniorum secta; necnon aliud præterea ex lutulentissimis Jacobi fontibus, ita ut esset hic quædam confluentia malorum, et inquinatissimarum sordium prono undique fluxu corrivatarum foetidissima in imo commistio; hæresam colluvione diversarum, dogmatibus dissonis, contumacia concordi, unam in communem velut cloacam restagnante rebellis impietatis.

Contra hanc mistam æciem fanaticæ perfidiæ, C non corporeæ solum militiæ peritus, spirituales, quibus etiam pollebat, bellandi artes meus pater omnis generis bellorum idoneus imperator explicans, quosdam in deditioem sine vi compulit, quosdam pugna subjugavit: quo in opere vere magno et in primis apostolico, multa tulit fecitque annexus robore toto, vir nimirum patiens idem ac fortis a quo nullum profecto quantumvis variæ, modo veræ laudis genus absuit. **453** Quosdam enim tandem commendandi ejus argumentum requirat quispiam? Num ad bellicos labores segnis, ad pericula prællorum timidus, ad militiæ partes artesque incuriosus aut imparatus? At quis eo bellicosior qui Orientem unus Occidentemque facinoribus heroicis et militariis omnium laudum certissimis implevit documentis? Desideretur in eo forsitan animi cultura studiumque doctri-

Σκούθαις ἀντίστησε⁸⁸, καὶ τὸ ἐντιῦθεν ἀπὸ τῶν πλειόνων καταδρομῶν ἀνέπνευσε τὰ τῶν πόλεων. Οἱ μὲντοι Μανιχαῖοι φύσει ὄντες ἐλεύθεροι καὶ ἀνοτήτακτοι, τὸ εἰωθὸς ἐπόλουν, καὶ εἰς τὴν φύσιν ἀνάκαμπτον. Πᾶσα γὰρ ἡ Φιλιππούπολις πλὴν ἄλλων ὄντων Μανιχαίων⁸⁹, τῶν τε αὐτόθι Χριστιανῶν ἐτυρήνουν, καὶ τὰ τούτων διήρπιζον μικρὰ φροντίζοντες ἢ οὐδὲν τῶν ἀποστελλομένων παρὰ βασιλείως. Ἡῴξανε τίνων καὶ τὰ κύκλῳ Φιλιππουπόλεως πάντα, ἦσαν αἰρετικοί. Συνεισέβαλε δὲ καὶ τούτοις ἕτερος ποταμὸς ὁ τῶν Ἀρμενίων (61) ἄλμυρός, καὶ ἄλλος ἀπὸ τῶν θαλερωτάτων πηγῶν Ἰακώβου. Καὶ ἦν ὡς οὕτω γε φάναι, κακῶν ἀπάντων μισγάγχεια⁹⁰ καὶ τὰ μὲν δόγματα διεφώνουν, συναφῶνουν δὲ ταῖς ἀποστασίαις, οἱ ἄλλοι τοῖς Μανιχαίοις.

Ἄλλ' ὁ γε πατήρ ἐμὸς καὶ αὐτοκράτωρ, καὶ πρὸς τούτου; τὴν στρατιωτικὴν αὐτοῦ πολυπειρίαν ἀντιτάξας, τοὺς μὲν ἀμαχί συνειλήφει, τοὺς δὲ καὶ μετὰ μάχης ἠνδραποδίζατο· οἷον δ' αὐτὸ δ' ἔρεξε καὶ ἔτλη καρτερὸς ἀνὴρ πρᾶγμα ὄντως καὶ ἀποστολικώτατον. Τί γὰρ ἂν τις τοῦτον οὐκ ἐπαίνεσαι; Πότερον ὅτι περὶ τὰς στρατηγίας ἀμελῶς εἶχε; Καὶ μὴν Ἀνατολὴν καὶ Δύτιν ἐπλήρωσε τῶν στρατηγημάτων. Ἄλλ' ὅτι τοὺς λόγους περὶ φαῦλον ἐτίθει; Καὶ μὴ ὡς οὐδεὶς ἄλλος περὶ τὴν θεῖαν Γραφήν ἐσκουδάκει, ὡς καὶ τὴν γλῶτταν διαθήξει πρὸς τὰς τῶν αἰρετικῶν συμπλοκάς, καὶ μένος οὗτος ὄπλα καὶ λόγους ἀνέμιξε· καὶ τοῖς μὲν ὄπλοις τοὺς Βαρβάρους ἐνίκα, τοῖς δὲ λόγοις ἐχειροῦτο τοὺς ἀντιθέους, ὡς περὶ δὲ τότε καὶ κατὰ Μανιχαίων ἐξώπλιστο, ἀποστολικὴν ἀντι στρατηγικῆς ἀναδεξάμενος ἀγωνίαν. Καὶ ἐγὼ γε τοῦτον τρισκαίδέκατον ἂν ἀπόστολον ὀνομάσαιμι. Καίτοι τινὲς Κωνσταντίνῳ τῷ μεγάλῳ τοῦτο τὸ

Variae lectiones ex cod. Coislino.

⁸⁸ ἀντίστησε. ⁸⁹ ὄντες Μανιχαῖοι. ⁹⁰ μισγάγχεια.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(61) Ἀρμενίων. De Armeniis Thraciam incolentibus agit Gotofredus Monachus S. Pantal. an. 1189. De Jacobitis multa habent Jacobus de Vi-

triaco, Miræus in Notit. orb. Christ. Quaresmius, et alii passim.

κλίος προσάπτουσιν, ἐμοὶ δὲ δοκαί ἢ σὺν τῷ Κων-
 σταντίνῳ (62) τῷ αὐτοκράτορι τετάχθαι τοῦτον, ἢ
 εἴ τις φιλονεικίη ἔστω μετὰ γε Κωνσταντίνου
 ἀπόστολος, ἄμικ· καὶ βασιλεὺς ὁ Ἀλέξιος. Ὡς γὰρ
 ἔφημεν ἀνώγειν εἰρηκότες κατὰ τὴν Φιλίππου γενό-
 μενος διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας τῶν Κομανῶν, μῆτις
 καταλαθόντων, ὁδοῦ πάρεργον μείζον τοῦ ἔργου
 ἐποιεῖτο τοὺς Μανιχαίους τῆς ἀλμυρᾶς μετὰ γων
 θρησκείας, καὶ τοῦ γλυκέος ἐμπορῶν δόγματος.
 Ἀπὸ πρώτης οὖν μέχρι διελθῆς ἑξῆς ἢ καὶ ἑσπέρας
 ἔστιν οὗ καὶ δευτέρας ἢ καὶ τρίτης φυλακῆς τῆς
 νυκτὸς μεταπεμπόμενος, τοῦτους, τὴν ὀρθότομον
 ἐδίδασκε πῶς, ἐξελέγχων τὸ δισταμμένον τῆς
 αὐτῶν αἰρέσεως. Συμπαρήσαν δὲ τούτῳ Εὐστρά-
 τιος (63), ὅτε τῆς Νικαίας πρόεδρος ἀνὴρ τὰ τε θεῖα
 σοφὸς καὶ τὰ θύραθεν, αὐχῶν ἐπὶ ταῖς διαλέξεσι
 μᾶλλον ἢ οἱ περὶ τὴν Ἑτοάν καὶ Ἀκαδημαίαν ἐνδια-
 τρίθοντες, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τῆς Φιλιππουπόλεως τῷ
 ἀρχιερατικῷ ἐγκαθιδρυμένος θρόνος. Ἐπὶ πᾶσι δὲ
 καὶ πρὸ πάντων τὸν ἐμὸν Καίσαρα Νικηφόρον ὁ
 αὐτοκράτωρ συναιρούμενον εἶχε, στομῶσας τοῦτον
 τῆ τῶν θεῶν βιβλίων μελέτη. Πολλοὶ μὲν οὖν τῆνι-
 καῦτα τῶν Μανιχαίων, μὴδὲ δισταζόντες ὅπως προσ-
 ἤεσαν τοῖς ἱεροῦσι ἐξομολογούμενοι τὰς αἰσῶν
 ἀμαρτίας καὶ τοῦ θεοῦ φωτισματος ἐπιτυγχάνοντες
 πολλοὺς δὲ ἰδοῖν τῆνικαῦτα ὁπὲρ τοὺς Μακκαθαίους
 ἐκείνους τῆς Ἰδίας ἀντεχομένους θρησκείας, χρήσεις
 τε καὶ μαρτυρίας τῶν θεῶν προφέροντας Γραφῶν,
 ἐντεῦθεν ἰσχυροποιεῖν οἰομένους τὸ αἰσῶν αὐτῶν
 κατάπτυστον δόγμα. Ἀλλὰ τῆ συνεχεῖ τοῦ αὐτο-
 κράτορος ὁμιλίᾳ κἂν ταῖς συχναῖς παραινέσεσι καὶ
 τούτων οἱ πλείους παιθόμενοι τοῦ θεοῦ μετέσχον
 βαπτίσματος· καὶ γὰρ ἐξ ἀνατολῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων
 ἐς βαθυτάτην νύκτα πολλάκις τὰ τῆς διαλέξεως
 παρελείποντο, καὶ τῆς τοιαύτης ὁμιλίας μὴ ἀφιστά-
 μενος, ἄαιτος τὰ πολλὰ διετλεί, καὶ ταῦτα ἐν καιρῷ
 θέρους ἐν ὑπαίθρῳ σκιῇ διακάρτερον.

ses a primo diluculo ad pomeridianam horam, aut

narum? Atqui non facile reperias qui eo diligentius
 in sacrorum Librorum meditatione versatus sit.
 Effecta id docent et fides experientia non dubia :
 lingua videlicet illis exaenta divinis sensibus præ-
 lia cum hæreticis acris lacessens, victor rediit non
 minus e concertationibus verborum quam e con-
 flicibus armorum : utriusque istius imitatione mili-
 tæ supra imitationem mirus, qui potuerit idem et
 Barbaros debellare vi ac ferro, et rebellium Deo-
 mentium pervicaciam disputando frangere. Id ei
 cum alias, tum hoc in quo describendo versor usu-
 venit tempore, quando zelum suum adversus Mani-
 chæorum errores impios armavit, et pro militari,
 quam susceperat apostolicam revera expeditionem
 religiosis certaminibus gessit. Quare hunc ego meo
 jure tertium decimum nominaverim apostolum.
 Etsi enim istud decus Constantino Magno aliqui
 vindicant, nunquam pervincunt tamen, non ad
 consortium laudis ejus admittendum quoque jure
 quam optimo videri Augustum Alexium, aut si
 tempori et præjudicato sensui concedendum est
 aliquid : certe illud nemo eripuerit, quin altero
 saltem post Constantinum meriti loco appellationem
 et dignitatem apostoli participet hic noster. Enim-
 vero quem non hoc sateri coget memoria quam
 deinceps retexam gestarum tunc ab eo Philippo-
 poli rerum? Pervenit eo, ut dixi, fama excitus mi-
 nantium irruptionem Comanorum. Cum autem
 nondum illi limitem intrassent, ne sibi periret
 illud otium, opus ex occasione moliri cepit eo ipso
 utilius et majus quod ex professo agebat, et cujus
 præcipue causa venerat : deducere nimirum Mani-
 chæos aggressus est a corruptis et amaris quibus
 se ingurgitare consueverant pravæ doctrinæ lacu-
 bus; quo eos ad puros et suaves catholicæ doctrinæ
 fontes salubriter sitiendos jucundeque hauriendos
 converteret. In eo erat, id agebat totos dies. Vidis-
 etiam ad vesperam, interdum ad secundam et ter-

Car. Dufresnii De Cangii notæ.

(62) *Κωνσταντίνῳ*. Constantinum ἱσαποστόλου νο-
 mine donatum a Græcis testantur Menæa, Eusebio-
 logium Græc. pag. 374, ipseque Eusebius, lib. iv *De*
Vita Constant. cap. 71; apostoli denique, præter
 Annam, Joan. Damascenus in Synodica 413 ad
 Theophilum imp. et Cinnamus, lib. 1, quibus dicitur,
 ὁ ἐν βασιλεῦσιν Ἀπόστολος. Neque soli Con-
 stantino ἱσαποστόλου titulum concessit Ecclesia
 Græcica, sed et Helenæ matri, divinæ Theclæ,
 divo Alberto episcopo Hierapolitano, Mariæ Mag-
 dalenæ, et aliquot aliis, ut constat ex eorum Me-
 næis. Sic appellatum a nostris parum apostolis di-
 vum Martinum narrat præter Odonem Cluniacensem,
 et Petrum Damianum, Beletus, lib. *De divin.*
offic., cap. 163 et ex eo Durantus, in *Ration.*, l. vii,
 cap. 27, quo spectat illud Sulpii Severi in illius
Vita, lib. ii : *Est enim ille, ubi est, consortus apo-*
stolis ac prophetis, et quod pace sanctorum omnium
dixerim, in illo justo grege nulli secundus. Sic regi
 Recaredo in concilio Toletano proclamatum legitur :
Ipse mereatur veraciter apostolicum nomen, qui apo-
stolicum implevit officium. Petrus Blesensis, epi-
 stola 46, de S. Thoma archiepisc. Cantuariensi :
Non laboro martyrem apostolo comparare, cum apo-

stolus sit major martyre. Sed gloriosum est nos
habere martyrem, qui apostoli nomen habeat, et
apostolum miraculis aut imitetur, aut vincat. Licet
 vero ab Ecclesia Græcica relatus sit in divorum
 numerum Constantinus, et a Græcis veini ἱσαπό-
 στόλος colatur, secus tamen in Ecclesia Latina ob-
 servatur. Berengosius abbas, lib. iii *De invent.*
et laude sanctæ crucis, cap. 2, ubi de B. Helena :
Unde cum virtus sanctitatis ejus sit tanta, ut merito
inter alios sanctos et ipsa numeretur sancta, mirum
non est, quod sicut catalogus sanctorum solet ubique
lascari, festivitas ejus a nobis annua semper debet
revolutione celebrari. Sed quoniam in eodem cata-
logo filii ejus nulla est mentio, sed magis memoria
illius omnibus modis inibi obteratur silentio, ideo ut
in regione vivorum, et ipse complacere Deo, necesse
est ut oratio fiat ab Ecclesia ad Deum pro eo. Cum
enim præsentis Ecclesiæ domicilium, scilicet solemnita-
tis officium matri potius debeat, quam filio; ideo
in Agendis mortuorum providendum est cunctis, ut
memoriam filii studentibus habere cum desunctis.

(63) *Ἐβστ, ἀτιος*. De quo et ejus scriptis con-
 sulendus omnino L^o Allatus, lib. ii *De Eccles.*
Occident. et Orient. perpet. consens., cap. 10, n. 11.

tiam noctis custodiam continuo vacantem uni rei: audientem nimirum patientissime, ac vicissim alloquentem quos subinde accersebat erroribus implicitos. Ibi eos docebat fidem rectam, ibi pravitatem hæreseos ipsorum invictis argumentis confutabat convincebatque ineluctabiliter. Aderant vel testes vel adjuutores præclari operis Eustratius, et Nicææ antistes, vir et sacris et externis cumulatus litteris, præstanti vero potissimum pollens colloquiorum ac congressuum conserendorum facultate, adeo quidem ut in ista disceptandi coram dexteritate vivida, copiasque disputandi, eos etiam antecelleret qui in Zenonis porticu, aut Academi spatiis hoc unum tota vita meditantur. Nec ipse videlicet deerat Philippopolitanus archiepiscopus. Sed ante omnes et præ omnibus unum imperator sibi ad hanc pugnam commilitonem auxiliarem adjunderat Nicephorum meum Cæsarem: 454 quem jussérat in divinis libris bene jam antea versatum, colligere ad præsentem usum habereque in promptu atque in tempore suggerere testimonia sacrorum oraculorum quæ aperte revincendis Philippopolitanorum erroribus apta essent. Fructus existit operæ magnus: plurimis Manichæorum pertinacia et dubitatio omnis exempta est. Ibant persuasi exuto errore ad sacerdotes, et ab his peccata ultro ipsi sua fatentes damnantesque divini baptismi fiebant participes. Multos tamen videre erat eodem tempore perversa constantia veram illam et sanctam Machabæorum amulantes, imò superantes. Etiam ut illi pro sacra divinaque religione, ita hi pro suo nefario errore propugnabant, perstantes in eo, proferentes quin etiam auctoritates et sententias librorum divinorum quibus suum disputabile firmari dogma credebant. Verum et horum plerisque istam ad extremum contumaciam quotidianæ allocutiones imperatoris et illa miseros admonendi adhortandique perseverantissima dignatio cripuit, ut jam et credere, et sacro baptisinate initiari convicti vellent, atque ultro poscerent; quorum salus abunde magna tot laborum merces Augusto videbatur; tantique illi erat ærumnosissimorum congressuum exorbere longa lædia, solis ab exortu primo ad profundissimam sæpius noctem durantium, a quibus ne memoria quidem eum aut necessitas curandi avellere corporis poterat, totos plerumque impastum dies in illis fastidiosissimis jurgiis perseverantem, idque per æstivum sub sole ardenti, nam ista colloquia in subdivali tabernaculo fiebant.

Dum hæc maxime geruntur et verborum hoc prælium atque rationum cum Manichæis initum in flagrantissima commissione est, quidam ecce curriculo ab Istro veniens trajecisse nuntiat Comanos. Rumpit ad eam vocem imperator moras omnes, et Danubium versus extemplo movet, assumptis raptim quos forte circa se habuit militibus. Cum his summa celeritate usus, pervenit ille quidem cito Bidynen, cæterum illic ut speraverat non reperit Barbaros. Nimirum hi accepta fama strenue contra ipsos vadentis Augusti trajecto iterum amne retrocesserant. Illic imperator segregatam ex omnibus copiis lectam fortium manum ire post fugaces jubet. Transeunt Istrum illi et tribus diebus totidemque noctibus summa vi hostes insecuti tandem eos vident quemdam ultra Danubium fluentem ratibus quas ferrebant secum trajecisse fluvium; quæ res eos redire ad imperatorem irritos spei compulsi. Is etsi moleste tulit, non fuisse deprehensos a suis exercitibus fugientes Barbaros, tamen in victoriae parte numeravit fugam illam ipsam hostium sola procul fama repulsorum, accedente præsertim ad lucri cumulum ea expeditione facti traductione tot hominum a nefaria Manichæorum hæresi ad rectam nostram et sanam fidem. Bis igitur victor et tropæo duplici erecto, altero vi armorum adversus Barbaros, altero contentione disputationis religiosissimæ adversus 455 hæreticos, Philippopolim revertitur ibique, modica quiete capta, applicuit

A Ἐν ὄσφ δὲ ταῦτα ἐτελεῖτο, καὶ ἡ λογικὴ ἐκείνη μετὰ τῶν Μανιχαίων συνεχροσθεῖτο ἀμίλλα, φθάσας τις ἀπὸ τοῦ Ἰστρου τὴν τῶν Κομάνων ἀπήγγελλε διαπερλάωσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μὴ μελλήσας ἔλωσ πρὸς τὸν Δάνουβιον ἤλαυνε, τοῖς περιτοχοῦσι στρατιώταις συγχρησάμενος, καὶ τὴν Βιδύνην (64) καταλαβὼν καὶ τοὺς Βαρβάρους μὴ εὐρηκίως προσέφρασαν γὰρ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἔλευσιν μεμαθηκότες, εἰς τοῦ πῖσω διαπεράσαι παραχρημα στρατιώτας γενναίους ἀποδιέλαμενος τὴν τῶν Βαρβάρων ἐπιδιώξιν ἐπέστρεψεν. Οἱ δὲ κατόπιν τούτων παραχρημα ἤλαυνον τὴν Ἰστρὸν διαπεράσαντες καὶ ἐπὶ τρισὶ διώκοντας νυχθημέροις. Ἐπὶ τοὺς Κομάνους ἐθεάσαντο, δι' ὧν ἐπεφέροντο σχεδιῶν, τὸν ἐκεῖσε τοῦ Δανούβειος ῥέοντα ποταμὸν διαπεράσαντες, ἀπρακτοὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπανέστρεψαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἤμαθι μὲν ὅτι μὴ καταλήφθησαν παρὰ τῶν στρατιωμάτων οἱ Βάρβαιοι, ὁμῶς μέντοι καὶ τοῦτο μέγας νίκης ἠγγέλατο, ὅτι ἐξ ἀκοῆς καὶ μόνης τοὺς Βαρβάρους ἀπώσας, καὶ οἱ πολλοὺς τῶν ἀπὸ τῆς Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως εἰς τὴν ἡμετέραν μετῆνεγκε πίπτειν, διπλοῦν στησάμενος τρόπιον, καὶ κατὰ Βαρβάρων ἀπὸ τῶν ἔπλων, καὶ κατὰ τῶν αἰρετικῶν ἀπὸ τῶν εὐσεβεστάτων λόγων. Ἐποστρέψας ταῖνον καὶ αὐθις εἰς Φιλίππουπολιν, καὶ μικρὸν διαναπαύσας ἑαυτὸν, πάλιν ἀγώνων εἶχετο. Τὸν γὰρ τοὶ Κουλέοντα καὶ τὸν Κούσιαν, καὶ τὸν ἐπὶ τούτοις Φώλον, ἀνδρας προσητάτας τῆς Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως.

C Καὶ τὰ μὲν ἄλλα κατὰ τοὺς ἄλλους Μανιχαίους.

Variae lectiones ex cod. Coislin.

* 7, 1627.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(64) Βιδύνη. Bidynæ mentio est apud Zonaram et Scylitzem in Bulgaroetono, et Suidam.

δεινός δὲ ἐνστήναι τῇ ἑαυτῶν κακοδοξίᾳ, καὶ πρὸς Α τὸ παισθηναί: λόγοις ἀδαμαντίνους, σπαράξαι δὲ θεῖον λόγιον, καὶ κακοσχόλως αὐτῷ ἐκλαβεῖν εἰς ὑπερβολὴν εὐμηχάνους. Τούτους μεταπεμπόμενος καθ' ἡμέραν ἐκάστην πρὸς αὐτούς τὸν λογικὸν συνεκράτει ὁ πόλεμον, καὶ ἦν ἰδαῖν ἰγῶνα διπλοῦν τοῦ μὲν βασιλέως, ὅπως σωθεῖεν, καὶ σφῆδρα ὑπεραγωνιζόμενον, τῶν δ' ὅπως νικήσειαν λεγομένην Καδμείαν διαφιλονεικούντων. Ἔστεισι μὲν γὰρ καὶ οἱ τρεῖς θήξαντες ἀλλήλους καθάπερ σῶν ὀδόντες, καὶ τοὺς λόγους τοῦ αὐτοκράτορος ἐν νῷ ἔχοντες διατέμνειν. Καὶ εἰ τις τὸν Κούσινον ἐξέφευγεν ἐνστασις, ταύτης ὁ Κουλέων ἀντελαμβάνετο, καὶ ἀμηχανοῦντος Κουλέοντος, ὁ Φῶλος αὐτῷ ἀντεξυλιττατο, ἢ καὶ πρὸς τὰς βασιλικὰς προτάσεις καὶ ὑποφορὰς, ἄλλω σὺν ἐπ' ἄλλω ὁ ἡγείρετο, καθάπερ Β μέγιστα κῆματα ἐπὶ μεγάλοις καταλαμβάνοντα κύμασιν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὰς πάσας τούτων διαλύων ὡς ἰσθὸν ἀράχνης ἐνστάσεις, ἐπέρραπτε μὲν εὐθύς τῶν ἀκαθάρτων τὰ στόματα. Ὡς δὲ πέπαικον οὐδαμῶς, τέλος ἀπειρηκῶς πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν τούτων ἡλιθιότητα προπέμπει τούτους εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν, ἐστὶαν ἀποκληρωσάμενος αὐτοῖς τὰς περὶ τὸ μέγα παλάτιον περιδρόμους στοᾶς (65).

per se quisque addita mentum audaciæ ex consortio mutuo sumebant. Res ab iis communiter ut a conspirantibus conjuratisque gerebatur; nec retundere contenti salubres imperatoris ictus, etiam usque in fiduciam ultro incessendi tollebant animos religionis juxta majestatisque contemptores. Nullus jam principis respectus. Irritata usque in rabiem contumacia reverentiam vicerat. Palam in os prociaciter interpellabatur Augustus loquens, ab inhumanis non minus quam impiis, qui velut in arcto a venatoribus forte deprehensi spumantes aprī dentes acuebant mutuo et in omnes inferendi morsus occasiones inhiabant. Ubi dixerat Cusinus quod furor Augusti, quod ille omiserat supplebat Culeo: hoc quoque ipso exhausto, Pholus, quasi utrique succenturiatus, recens pugnam capessebat: ita aut adversus imperatoris ratiocinationes certas et petitiones ineluctabiles alii super alios sese invicem inscendentes resilientis pertinaciæ fluctus exæstuant. Ac facile Augustus quidem quidquid illi obtenderent distabat everrebatque ceu fuitiles aranearum telas, sicque obstruebat ora impura. Cæterum ubi loquacitatem fuci jam omnis impotentem in silentium compulerat, tota restabat in duris animis pervicacia, dedoceri utique renuens errores etiam convictos. Ille pertasus stoliditatis hominum Augustus deduci eos præ se jubet in urbem regiam, assignata ipsis habitatione in porticibus quæ circa magnum palatium sunt.

Οὐ μὴν ἄθυρος παντάπασιν ἦν εἰ καὶ τούτους C τοὺς ἀρχαίους λόγους τῷ τέως οὐκ ἐθήρυσεν, ἀλλ' ἡμέρας ἐκάστης προσῆγε Θεῷ, ὅπου μὲν ἑκατὸν, ὅπου δὲ καὶ πλείους τῶν ἑκατὸν ὡς συμποσοῦσθαι τοὺς τῶ προτεθηραμένους καὶ τοὺς νῦν ὑπὸ τῆς τούτου γλώττης ἐαλωκότας, εἰς μυριάδας καὶ χιλιάδας ἀνδρῶν πολυκροθμήτων. Καὶ τί γὰρ δεῖ λέγειν καὶ διατρέχειν περὶ ὧν ἡ σύμπασα οἰκουμένη ἐπίσταται, καὶ μάρτυρές εἰσι καὶ Ἀνατολὴ καὶ Δύσις; Πόλεις γὰρ ὅλας καὶ χώρας ταῖς παντοδαπαῖς αἰρέσεις κεκρατημένας πολυτρόπως εἰς τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον μετήνεγκε πίστιν. Τοὺς μὲν τὰ πρῶτα

Variae lectiones ex cod. Coislín.

* συνεχρόται. † ἄλλο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(65) Περιδρόμους στοᾶς. Porticus palatium ambiens, in quibus excubabant prætoriani milites, ad regie et imperatoris ipsius custodiam delecti, quas eleganti carmine descripsit Corippus, lib. in *De laudibus Justinii*. Hæc inter erant porticus Scho-

larius, quarum meminit *Chronicon Alexandrinum*, an. Justin. 5; excubita in universam dictæ omnes Zonaræ, S yllizæ et Codino, in *Orig. CP.*; *eventoria*, auctori de exilio S. Martini PP. Vide p. 494

larius, quarum meminit *Chronicon Alexandrinum*, an. Justin. 5; excubita in universam dictæ omnes Zonaræ, S yllizæ et Codino, in *Orig. CP.*; *eventoria*, auctori de exilio S. Martini PP. Vide p. 494

Sic in præsens finita vel potius intermissa cum his tribus tractatio est: in quibus utcumque perdisse hæcenus verba et operam Augustus visus est, non tamen irritus illi labor omnis spiritalis hujus ac religiosæ venationis perit. Singulis etenim diebus reconciliabat Deo hæreticos interdum centum, nonnunquam plures; a leo ut, si quis unam in summam conferat tam eos qui priori Augusti commoratione voce ipsius ac lingua persuasi resipuerunt, quam quos in reditu resumptæ disputationes ejusdem 456 deduxerunt ab errore, facile in multa millia ac myriadas excrescat numerus. Cujus assir-

larius, quarum meminit *Chronicon Alexandrinum*, an. Justin. 5; excubita in universam dictæ omnes Zonaræ, S yllizæ et Codino, in *Orig. CP.*; *eventoria*, auctori de exilio S. Martini PP. Vide p. 494

malionis fides astruenda mihi operosius non est, cum minime abhorreat a cætera fama rerum patris mei : de quo invaluit per orbem universum constans et celebris opinio experimentis certissimis publicæ conscientiæ infixæ, fuisse illum longe studiosissimum hæreseon extirpandarum; nullique labori, sumptui, contentioni solitum parcere quoties vel occasio vel spes offerretur revocandorum in Ecclesiam errantium. Id adeo consonis præconiis Oriens atque Occidens attestantur. Nulla enim in utraque harum imperii parte civitas, nulla regio hæreticis habitata cultoribus est, ad quam ille zizaniis hæsec purgandam non omnes artes intenderit, non totis viribus incubuerit. Specimen tum zeli hujus ac diligentiae, tum fructus ac successus utriusque hæc de qua sermo nunc est Manichæorum conversio luculentum esse potest. Res enim vera splendida et gratulationis quantavis : quam etiam liberalitatis egregiæ cumulavit gloria. Etenim qui præcipuum dignitatis obtinebant locum inter hos objuratores sectæ Manichæicæ eos Augustus magnis muneribus et primis Romanæ militiæ honoribus qui erant, puta rusticanorum curruum aurigas, vitam circum aratra et boves aut plaustra miseram trahere solitos magnam, ipsos quoque sed suo fortunæ accommodatum mutatæ in melius sententiæ conferre fructum voluit, convocatos quippe una cum parvulis et mulieribus in civitatem omnes ascripsit novam a se exædificatam in eorum gratiam prope Philippopolim ultra Hebrum fluvium, in quam et ipsos induxit, Alexiopolim nominans, aut etiam, alio nomine (quod usu vulgari magis invaluit) Neocastrum. His porro aliisque illis et agros et vineas et domos possessionemque immobilem large divisit. cumulata etiam ad liberalitatem cura providentissima firmandorum munerum, et cautionibus juris ac legitimis formulis muniendorum, quo ea propria et perpetua contraque omnes calumnias certa semper possessoribus forent : non autem Adonidis hortorum similia florentium hodie, cras elanguescentium. Expedita igitur rite Bulla Aurea donationes illis suas æterna firmitate asseruit : non horum personis vel presentis ætate magnificentiæ fructum affigens aut vim desinens, sed in filios etiam ipsorum nepotesque ac posteros propagandam extendens : substitutis quoque, si liberi desint, mulieribus in jus succedendi ad bona quæ ista liberalitate principis, viri olim ipsarum acquisivissent. Ita ille cavet, non minus in extendendis quam in primo largiendis beneficiis liberalis.

Verum hæc jam satis, quanquam omisi plurima. Verendum enim video ne assentationis suspicionem historia sustineat, tantas Alexii laudes complexa, non sine conjectura fidei sublestæ, et orationis gratiæ plusculum quam jura veritatis serant ob domesticas causas indulgentis. Atqui horum quæ retuli multi hodieque vivunt testes idonei; qui narrant, qui affirmant mecum eadem; qui descriptionem hanc meam omni mendacis adulationis invidia liberant. In hunc modum bene illic constitutis imperator rebus omnibus, in regiam urbem remigravit. Ibi certamina iterum priora contra Culeontem illum et Cusinum, quos diximus, instaurantur; et quotidianis perseverantissimisque 457 imperatoris celebrantur contentionibus. Merces harum constitit Culeontis salus. Is prudentior credo intelligentiorque quam socii, sermonibus veritatis, quos pro naturali acumine majori, abundantiore insuper Dei jevantis illustratis lumine percipere valebat clarius, duci se quo

Α φέροντας μεγάλων ἡξίου προνοιῶν, καὶ τῶν στρατιωτῶν ταῖς λογάσι κατάλεγε, τοὺς δὲ χυδαιοτέρους συναθροίσας ἅπαντας καὶ ὄσους καπανοῖς ἦσαν, καὶ περὶ ἄροτρα καὶ βόας ἡσχόληντο, πάντα συναγαγῶν ἅμα καὶ τέκνοις καὶ γυναῖξιν, καὶ πόλιν τούτοις δειμάμενης ἄγχου ποῦ Φιλιππουπόλεως καὶ πέραν Ἐβρου τοῦ ποταμοῦ, ἐκεῖσε τούτους μετώπισεν, Ἀλεξιούπολιν τὴν πόλιν κατονομάσας, ἢ καὶ Νεόκαστρον, ὃ καὶ μᾶλλον ἐπεκράτησεν, ἀποδυσάμενος καὶ τούτοις κάκεινοις ἀρούρας τε καὶ οἰνόπεδα καὶ αἰκίας καὶ κτήσιν ἀκίνητον. Οὐ μὴν ἀφήκεν αὐτοῖς ἀνίσχυρα τὰ τῶν δόσιων, οὐδ' ὥσπερ Ἀδώνιδος κήπους σήμερον ἀνθεῶντας καὶ αὖριον κταρβρόντας, ἀλλὰ καὶ Χρυσοβούλλῃ * λόγους τὰς πρὸς τούτους ἐνεπέδωσε ὄρωρᾶς, καὶ οὐκ εἰς τούτους μόνους περισταμένας τὰς χάριτας ἐστήσειν, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἐξ αὐτῶν καὶ τοὺς ἐξ ἐκείνων διαδοσίμους πεποίηκε. Καὶ τούτων διαβρῦέντων αἱ γυναῖκες αὐθις τῶν δωρημένων ἀντέχονται. Οὕτως ἐκαίνας ἐξήπλου τὰς χάριτας.

Β ἐρογασιονibus et pensionum annuarum censibus ornatos : humiliores vero atque adeo infimæ sortis

С Ταῦτα μὲν οὕτω λελέχθω · τὰ γὰρ πλείω παρέθη. Καὶ μὴ τις ἐπιμεμψέσθω τὴν ἱστορίαν, ὡς δὲ θεὸν δωροδοκοῦσαν * τὴν συγγραφὴν τῶν γὰρ νῦν ὄντων μάρτυρες εἰσι πολλοὶ τῶν ἀφηγουμένων, καὶ οὐκ ἂν ψευδογορίαις † ἀλοίημεν. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκράτωρ πάνθ' ὡς ἐχρῆν πεποιηκώς, ἀπάρας ἐκεῖθεν εἰς τὴν βασιλίδα πόλιν μετεσκηνώσκει ‡. Καὶ πάλιν οἱ αὐτοὶ ἀγῶνες καὶ διατίξεις πρὸς τοὺς ἀμφὶ τὴν Κουλέοντᾶ τε καὶ Κουσίνον ἐγένοντο τῷ αὐτοκράτορι συνεχεῖς. Ἀλλὰ τὸν μὲν Κουλέοντα εἶλεν ὡς συνετώτερον, οἶμαι, καὶ δυνάμενον παρακολουθεῖσαι λόγοις ἀληθείας, καὶ τῆς ἡμετέρας μάνδρας πεποίηκε πρόβατον ἡμερώτατον. Ὁ δὲ γὰρ Κουσίνος καὶ ὁ Φῶλιος ἐξαγριαίνοντες, καὶ βαλλόμενοι μὲν καθάπερ σίδηρος ταῖς συχαῖς τοῦ αὐτοκράτορος ἐμίλιας, ὁμῶς μὲν τοὶ σιδῆροισι μένοντες ἐξέτραποντό τε καὶ οὐκ ἐλαγῶτως εἶχον αὐτῷ. Καὶ διὰ τοῦτο ὡς πάντων Μανιχαίων βλασφημοτάτους καὶ καθαρῶς εἰς λαμπρὰν μεταγχορίαν ἐλαύνοντας, εἰς

Variae lectiones ex cod. Coislino.

* χρυσοβούλλοις. † δωροδοκοῦσα. ‡ ψευδογορίαις. § ροτισκηνώσκει.

τὴν οὕτως λεγομένην Ἐλεφαντίνην (66) φρουρὰν Ἀ
 ἐμβαλῶν, καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν ἅπαντα δαψιλῶς χορ-
 ηγῶν, μόναις ταῖς ἑαυτῶν κακοπραγίαις ἀφῆκεν
 ἀποθανεῖν.

vocabatur sinens, Ecclesiae ovili redditus est; in
 eoque velut agnus mansuetissimus perstitit. At Cu-
 sinus Pholusque offerabantur eisdem rebus quas ad
 eos cicurandos demulcendosque imperatoris admo-
 vebat humanitas. Quin etiam allocutionibus ejus assiduis adeo non flectebantur ut etiam ferri et in-
 eudis ritu creberrime iteratis tanto magis indurarentur ictibus, ferreaque semper in contumacia
 obstipi, eam vultu ac supercilio caeteraque inhumanitate consuetudinis barbarae plane indomitam
 intractabilemque proderent. Hic enimvero desperatae malitiae capita non amplius sedulitate inutili cu-
 randa imperator censuit, sed justa potestate coercenda. Ergo Manichaeorum duos omnium maxime
 blasphemos, quos furoris abundantia exisse pene de potestate mentis et aestu bilis splendidae ac me-
 lancholiae insanire satis constabat, in custodiam elephantinam, sive eburneam dictam jussit conjici,
 ibique, abunde suppeditatis quae ad victum caeterumque usum necessarium spectabant in peccatis
 ambos propriis, sibi nocentes unis, immorturos relinqui.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(66) Ἐλεφαντίνην. Carceris Palatini nomen
 S yllitiae in Monomacho notum: Τὸν μὲν Κεγένην
 ἀγει πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ ἐν προσήματι τάχα
 Θεραπειας καὶ Ιατρείας ἐν τῇ Ἐλεφαντίνῃ καθείρ-

γνωσιν. Et Cinnamo, lib. vi, n. 14. Εἰς τὴν ἐν Πα-
 λατίῳ τε φρουρὰν ἀχθεῖς, ἣν Ἐλεφαντίνην ἔθος
 καλεῖν ἔστιν. Vide Not. ad pag. 494.

ANNΗΣ ΤΗΣ ΚΟΜΝΗΝΗΣ

ΑΛΕΞΙΑΔΟΣ ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄.

ANNÆ COMNENÆ

ALEXIADIS LIBER XV.

458 ARGUMENTUM.

Alexius postrema sua in Turcos bellum moventes expeditione sæpius eos vincit, ope
 præsentis artis novæ quam excogitavit aciei contra eos instruendæ, pacemque petere
 coactos, amicos facit. Hæresim Bogomilorum indagat, profert, exstinguit. Coryphæo ejus
 combusto; aliis perpetuo carceri mandatis. Alexii ejusdem morbus et mors.

PERIOCHE.

Solymas sultanus expeditionem in Asiam parat. Imperator de ejus consilio certior factus,
 præoccupare illum bello studet. Morbo pedum tardatur. Sultanus impune Asiam vastat. Im-
 peratorem irrident Turci et scenistraducunt. Convalescens ille in Turcos movet. Qui eum ter-
 rere multitudinis specie conantur. Frustra. Fugere coguntur. Crudelitas eorum. Victi Turci.
 Mora trimestris Augusti apud Lopadium. Causa moræ duplex. Incursio Turcorum Augustum
 non turbat. Is eos occursu terret 459 et avertit. Vincunt eosdem Strabobasileus et Stypeota.
 Iterum se Turcis Augustus admovet, et Leonem Niceritum in eos mittit. Cur in sultanum
 recta Imperator non duxerit. Nicomediam se confert: quo consilio. Equorum cura præ-
 scripta ad usum prælii. Augustæ adventus Nicomedium. Murmur aulæ in imperatorem, ab
 eo contemptum. Sapiens ejus fiducia. De consilii usu in rebus bellicis digressio. Alexius dolo
 et virtute perinde valuit. Anna contestatur fidem suam in laude patris. Imperator tyrones
 exercet. Omnibus præscribit cautam rationem belli gerendi. Excogitat novam formam aciei
 ad usum peculiarem belli Turcici. De aciei forma, armisque Turcorum. Turci Cedream dese-
 runt: ad Polybotum conciduntur a Camytze. Augustus in dubio consulit oraculum; et
 responsum accipit. Bardas Turcos vincit. Sed castra ejus eodem tempore ab aliis hostibus
 diripiuntur. Quos ille insequitur. Atrox et diuturna pugna. Augustus suppeditas suis proce-
 dit. Ordo exercitus Romani. Nicephori audax et felix impetus. Oppida Iconio vicina Ro-
 mani vastant. Receptus imperatoris cautus acie semper instructa. Monolyceus Romanos
 aggreditur. Oratio imperatoris efficax ad firmandos suos. Pugnans simul et ambulans Ro-
 mani aciei forma nunquam interrupta. Dissensio inter duces Turcorum. Altera eorum in
 Romanos irruptio. Andronici fratris Annæ virtus, et luctus ejusdem Annæ ob mortem fratris

immaturam. Nicephorus Bryennius Cæsar Turcos fundit, sultano vix evadente. Nocturnam oppugnationem innoxie Romani arte summa virtuteque sustinent, Turci pacem petunt. Sultanium Augustum supplex convenit. Leges pacis dictæ Turcis, et ab his acceptæ. Sultano Saisani dona largitur Augustus et insidias a fratre sibi compertas indicat. Saisanis fiducia nimia. Somnium præaugur; circumventio, dolosum consilium Puchæ. Aperta ejusdem proditio. Saisan comprehensus excæcatur primum; deinde strangulatur. Acies perpetua figuram in incessu servans. Cura ægrorum et morientium in exercitu iter agente inter hostes. Elremosyna mensæ tempore. Plausum et triumphum Alexius vitat. Cura ejus in captivos. Orphanotrophium ejusdem; quo loco situm. Ejus descriptio. Opes, ministri, divisio, numerus hominum, præses, militum curatio, ornatus templi, cantores, cantatrices, diaconissæ, monachi ex Iberia; ludus litterarius varios in ordines digestus. Variæ linguæ in eo traditæ. De schedis et schedographia judicium Annæ. Bogomilorum hæresis exoritur; ex duabus veteribus conflata. Simulatio sequacium ejus. Quibus larvam Alexius cura et arte detrahit. Basilii hæresiarchæ duodecim sibi adsciscit, et plurimum nocet. Comprehenditur Basilius; arte pellicitur ad fatendum; coarguitur; in contumacia perstat; sperans angelorum opem lapidatur a malo dæmone. Fæda dogmata Bogomilorum. Liber contra eos scriptus, cui titulus: Panoplia Dogmatica. Augustus veros a falsis Christianis miro artificio discernit. Prudentia ejus, clementia et zelus ad salutem procurandam Bogomilis. Basilius impænitens vicicomburio absumitur. Alexii Augusti morbus supremus et mors. Annæ ob illum lamentatio. Finis.

ΑΛΕΞΙΑΣ ΙΕ'

460 Perfuncto imperatori his quæ retulimus A circa Philippopolim et Manichæos facinoribus et rebus; alia in ulteriori continente rursus miscerentur exhausti potio malorum. Nempe denuo Solyman sultan deprædari gestiebat Asiam: et quod id impune facere posset, ac prohibere ulciscive conaturum Augustum justo exercitu sistere, copias e Corosano ac Chalepo convocabat. Mature indicium istius consilii atque apparatus delatum imperatori per quemdam est. Eo ille accepto statim decrevit præoccupare cogitationes Barbari, et ultro initiato bello, atque expeditione Iconium usque promotâ (ibi enim sultanicum Cliziasihlan's erat, parte ea imperii totius ei attributa, cujus metropolis Iconium habebatur) conturbare inopinata irruptione rationes

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν τὰ κατὰ τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τοὺς Μανιχαίους ἔργα τοῦ αὐτοκράτορος· ἄλλος δ' ἐκεῖθεν αὖθις βάρβαρος ἐξαρτύεται κατ' αὐτοῦ κυκίων. Ἐβούλετο γὰρ ὁ Σολυμᾶς (67) σουλτᾶν τὴν Ἀσίαν αὖθις δρῶσασθαι, καὶ τοῦ Χορτσᾶ καὶ τοῦ Χάλεπ δυνάμεις μετακαλεῖτο, εἰπου γενναίως παρὰ τὸν αὐτοκράτορα ἀντικαταστήναι σχολῆ. Ἐπεὶ δ' αὐτῷ τὸ πᾶν τῆς τοῦ Σολυμᾶ σουλτᾶν βουλῆς πρὸς τινος διαμενύθη, ἐσχόπει καὶ αὐτὸν μέχρι τοῦ Ἰκονίου στρατεύσει, καὶ καρτερώτατον τὸν μετ' αὐτοῦ συναρπάξει πόλεμον· καίθι γὰρ τὸ σουλτανικὸν (68) τῷ Κιζιγιαθλᾶν ἀπομεμέριστο. Δυνάμεις τοίνυν ἐξ ἀλλοδαπῶν καὶ μισθοφορικὴν μετακαλεῖται ὁ πολὺ, καὶ τὸ ἴδιον στράτευμα πανταχόθεν μετεπέμπετο. Κατ' ἀλλήλων οὖν ἀμφοτέρων τῶν στρα-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

ἢ μετακαλεῖτο.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(67) Σολυμᾶς. Solymanus Junior, qui Nicæa a nostris privatus fuerat.

(68) Σουλτανικὸν. Iconium Lycæoniæ, seu Cappadociæ urbs, Cliziasihlanis sultanî regia et sedes. Hinc patet Cliziasihlanem Solymani senioris filium, Solymani Junioris fratrem, Iconio præsertim imperasse, et Cappadociæ. Idemne vero cum Cliziasihlane, qui hoc libro memoratur, ad dubitari potest; nam cum Anna hunc adhuc adolescentem repræsentet, alterum **414** a priori dici debere contenderim, qui statim post Solymani parentis cædem Nicææ imperium tenuit. Proinde eo anno quo bellum, quod hocce libro recensetur, gestum est, biennio scilicet ante Alexii obitum adolescentiæ annos excesserat, jamque erat ætate provector. Præterea filium Cliziasihlanis Senioris fuisse suadet patrium nomen, et continuatum Iconiense imperium. Denique posteriorem hunc Cliziasihlanem eundem fuisse, qui lib. xiv, pag. 429 et 431, et hoc libro, Saisan et Amor Saisan nuncupatur, discrete indicat Anna pag. 478. Quem enim Cliziasihlanem supra

appellavit, ubi de inito cum Alexio conflictu, mox ejusdem cum Alexio fœdera, et ut a Mazuto fratre circumventus, imperio et vita privatus fuerit, enarrans, Cliziasihlanem Saisan cognominatum his verbis indicat: Τὸν σουλτάνον Σαῖσαν τὴν κλήσιν, non quod ejus esset nomen, sed ex sultanica dignitate ita indigebatur; ea enim lingua Persicæ regem sonat, ut auctor est Tyrius, lib. iii, cap. 4, qui eo donatum cognomine Solymanum ipsam perinde scribit, quod nempe sultanico titulo gauderet, qui apud Achaemidem Guerapsi filium in *Hist. Tamerlani*, libro præsertim ii, primoribus toparchis attribuitur. De vocabuli vi, multa Reineccius in *Stemm. Pers. Sultân.*, in *Appendice ad Aithonum*, Seldenus, *De titulis honorariis*, seu *Titles of Honour*, part. i, cap. 6, § 5, 6, 7; et Henricus Valesius, ad lib. ix Marcellini, initio, Σαζανιστὴν nescio quem Persarum, seu Turcorum regem habet Achmes Ὀυζιροζριτ. cap. 2. Saisan u Persicorum regum auctorem memorat *Chronicon Orientale*, in *Compendio imp.*

τηγών τήν μελέτην ποιουμένων, ἐν τῷ μεταξύ τὸ
 σύνηθες ἀλγῆμα τῶν ποδῶν συνέθη τῷ αὐτοκράτορι,
 καὶ δυνάμεις ἀπανταχόθεν μὲν συνέρρουν, ἀλλὰ κατὰ
 στραγγα, καὶ οὐκ ἀθρόον, διὰ τὸ πόρρω πρὸ τῆς
 σφῶν εἶναι πατρίδας. Ἡ δὲ γὰρ ὀδύνη ἀπέργε τοῦτον,
 οὐ τοῦ προκειμένου μόνου ἄψασθαι σκοποῦ, ἀλλὰ
 καὶ τοῦ βαδίζειν ἀπλῶς, καὶ κλινῆρης ὡν ἔχθετο,
 οὐ τοσοῦτον διὰ τὴν τῶν ποδῶν περιωδύναν, ὅσον
 διὰ τὴν ἀναβολὴν τοῦ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἔργου.
 Οὐκ ἐλάνθανε ταῦτα τὸν Βάρβαρον Κλιτζίασθλᾶν.
 Ἐνθεν τοὶ καὶ ἀμεριμνήσαντες τὸ παρὸν τὴν Ἀσίαν
 ἄπασαν ἐλιγίζετο, ἐπτάκις κατὰ τῶν Χριστιανῶν
 ἐκδρομὰς ποιησάμενος· καὶ γὰρ οὐδέ ποτε ἐπὶ το-
 σοῦτον τὸ ἄλγος ἐκίειν τὸν αὐτοκράτορα κατέσχεν.
 Ἐκ δικαστημάτων γὰρ μακρῶν προτοῦ, ἐπιρρομένη
 τούτῳ ἡ νόσος οὐ περιοδικῶς τὸ τινικᾶδε ἀπήντη-
 σεν, ἀλλὰ συνεχῆς ἦν, καὶ ἐπικλήλους τοῦς παρ-
 οξυσμοῦς ἐδίδου. Ἀλλὰ τοῦτο τὸ πάθος πρόσχημα
 ἐδόκει τοῖς περὶ τὸν Κλιτζίασθλᾶν νοσήματος οὐ μὲν
 τοὶ νόστιμα, ἀλλ' ἔκνομος καὶ ῥαθυμία ἐξώθεν περιε-
 βλημένη τὴν ποδαλίαν, κεντεῦθεν πολλὰ πολλάκις
 ἀπέσκωπτον, κἀν ταῖς μέλαις κῆν τοῖς πότοις καθά-
 περ αὐτοφυεῖς ῥήτορας, ἠθοποιίας τῆς τῶν ποδῶν
 ὀδύνης τοῦ αὐτοκράτορος εἰ Βάρβαροι ἐπαιούνο. Καὶ
 κωμῳδίας ἐγένετο πρόσαις ἢ τῶν ποδῶν ἀλγῆδων·
 πρότωπα γὰρ ἰατρῶν τε καὶ τῶν περὶ τὸν αὐτοκρά-
 τορα διαπονουμένων ὑποκρίνοιντο, καὶ αὐτὸν δῆτα τὸν
 βασιλῆα εἰς τὸ μέσον παράγοντες καὶ ἀναθέμενοι
 ἐπὶ κλίνης προσπαίζειν ἔβουον, καὶ ἐπὶ ταύταις ταῖς
 παιδιαῖς γέλως τοῖς Βαρβάροις ἐπῆρτο πολὺς. Οὐ μὲν
 ἐλάνθανε ταῦτα τὸν αὐτοκράτορα, κἀντεῦθεν ἠρεθί-
 ζετο πρὸς τὴν κατ' αὐτῶν μάχην, μᾶλλον παμφλά-
 ζοντα τοῦ θυμοῦ. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ κουφισθεῖς
 τῆς ὀδύνης, τῆς προκειμένης ὀδοπορίας εἶχετο·
 τὴν τε Δάμαλιν διαπεράσας, καὶ τὴν ἀναμεταξὺ Κι-
 βωτῶ αἰγιαλῷ διαπλωϊσάμενος πορθμὸν, καὶ τὴν Κι-
 βωτῶν καταλαβὼν, ἐκεῖθεν εἰς τὸ Λοπαδίον ἄπεισι,
 τὴν τῶν ταγματίων ἐκδεχόμενος ἀφίξιν, καὶ ὅσον
 μισθοφορικὸν μετεπέμπετο. Ἐπὶ δὲ συναληλύθει-
 σαν ἄπαντες, ἀπάρως ἐκεῖθεν σὺν ὅλαις δυνάμει,
 τὸ τοῦ κυροῦ Γεωργίου καταλαμβάνει φρούριον
 ἀγχοῦ τῆς τῆς Νικαίᾳ παρακειμένη λίμνῃ διακείμε-
 νον· κακεῖθα ¹⁹ εἰς Νικαίαν. Εἶτα διὰ τριῶν ἡμερῶν
 αὐτοῖς ὑποστρέφει ἐνθεν τῆς γὰρ τοῦ Λοπαδίου γεφύ-
 ρας, καὶ στρατοπεδεύει κατὰ τὴν βρύσιν τοῦ καρ-
 κέως καλουμένην, οὕτω δόξαν αὐτῷ, ἵνα τὸ μὲν
 στρατεύμα πρότερον διὰ τῆς γεφύρας διαβιβάσας,
 ἐν ἐπικλήρῳ τόπῳ τῆς σκηνᾶς πῆξῃται, καὶ οὕτως
 καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ διὰ τῆς αὐτῆς γεφύρας
 διελεύων μετὰ παγτὸς τοῦ στρατεύματος τὴν βασιλι-
 κὴν καταθεῖν σκηνήν. Οἱ δὲ μηχανικώτατοι Τούρκοι,
 τὰ κατὰ τὴν περὶ τοῦς πρόποδας τῶν Λεντιανῶν, καὶ
 τῆς οὕτω καλουμένης Κοτσιρακίης διακείμενην πε-
 διὰδα ληγόμενοι, ἐπαὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος κατ'
 οὐτῶν μεραθήκαισαν ἔφροδον, ἐκδειματωθέντες παρ-
 αὐτικά, πυρσοῦς παμπόλλους ἀνῆψαν, ἐντεῦθεν
 φαντασίαν τοῖς ὀρῶσι στρατιᾶς πολλῆς παρέχοντες

A nondum satis paratæ ac confirmatæ perfidiae. Ab
 hoc decreto totus vertitur ad copias cogendas quæ
 bello maximo summa vi gerendo sufficerent. Missis
 igitur ad gentes vicinas hominibus idoneis, partim
 corrogat auxilia sociorum, partim mercede con-
 ductam militiam advocat plurimam, simul proprium
 exercitum undecunque ad se colligit. Ducibus am-
 barum partium sic adversus sese invicem utrinque
 parantibus, revisit imperatorem familiaris pedum
 dolor: cum quo dum ille conflictatur, confluebant
 sensim et quasi guttatim jus-æ convenire copiæ:
 nec moras castigare lenti negotii aut omnino urgere
 propositum morbo implicitus difficili, ac quod
 plantis insistere atque ingredi nequiret, lecto
 necessario affixus satis imperator poterat. Ægrotudo
 porro decumbentem illum animi molestior quam
 corporis angebat. Homini enim studiosissimo rei-
 publicæ toleratu facilius longe videbatur pedum
 dolor quantavis, quam dilatio expeditionis neces-
 sariæ in Barbaros bono publico susceptæ. Nihil
 horum latuit Clitziasthlanem Turcorum principem;
 itaque is ab imperatore interim securus, effusi-
 sime totam latrociniis infestabat Asiam, septem per
 id tempus diversis in Christianos incursionibus gras-
 satus. Tempus ejus furari dabat longius morius
 imperatoris, quo ille tunc atrocius pertinaciusque
 quam usquam alias tentatus est. Cum enim ex in-
 tervallis antea duntaxat redire languor consuevisse,
 tunc sine intermissione ulla continuo illum afflige-
 bat sensu doloris, augescentis quidem certis
 accessibus; nunquam tamen ita remittentis ut
 liberum molestia, vel rebus idoneum gerendis relin-
 queret Augustum. Interea præter licentiam prædandi
 etiam cavillandi ansam mora tanta Clitziasthlanem da-
 bat. Hæc erat passim ipsi ejusque apud omnes materia
 sermonum, prætereundum imperatorem vero timori fa-
 mam mendacem morbi, quem ideo simularet ut socer-
 diæ atque ignaviæ infamiam lucrifaceret; atque in
 eam sententiam multa sæpe inter patinas calicesque
 461 jocabantur, faceti homines videlicet, ac velut
 extemporanei rhetores exquisitis figuris podagram
 imperatoris celebrabant. Quin etiam scenis eam
 dabant argumentum fabulæ. Producebantur perso-
 nati medici, longæque ipsorum consultationes
 de imperatoris morbo, tum administrorum fami-
 liarium obsequia ad theatrum sub larva ludebantur;
 nec deerat ipse simulatus imperator cum lecto
 illatus in medium et risu procacissimo traductus
 otiantium Barbarorum. Referebantur ad Alexium
 hæc ipsa, exsuscitabantque gravem ipsius iram et
 cupiditatem vehementem ulciscendæ quam primum
 acri pugna contumeliæ. Rediit aliquando valetudo
 melior expelita tandiu, aut certe ita se relaxavit
 dolor, ut proposito itineri mandare se Augustus
 posset. Trajecto igitur Bosphoro ac sinu quod illic
 Cibotium recta pergenti transmittendum occurrit,
 transfretato; castrisque obiter in ipso illo littore

Ciboto dicto positus, ultra pergens Lopadium contendit lento gradu; dare siquidem oportebat spatium conveniendi sui militiæ undique ad ipsum confluenti, tam Romanæ, quam ex sociis gentibus mercede conductæ; hanc enim et ipsam universam ad sese festinare jusserat. Congregatis tandem omnibus, Lopadio movet cum toto exercitu, et ad domni Georgii arcem pervenit, prope lacum Nicææ sitam. Hinc Nicæam intrat, moxque inde retrocedens itinere tridui castra communivit citra pontem Lopadii, ad fontem vulgo dictum Condimentarii, quibus in castris priorem partem exercitus ponte transmissam apte ac tuto collocavit. Ipse regressus per pontem eundem ad partem alteram cum reliquis omnibus consedit copiis, præcipuum haud dubie militiæ robur habens secum. Interim callidissimi Turci, qui tunc planitiem ad radices montium Lentianorum et circa locum Cotæraciam vocatum late patentem deprædabantur, ubi de infesto imperatoris in ipsos adventu certiores facti sunt, non parvo metu concepto, pyras excitarunt longe plures quam pro numero modoque castrorum, ut ita procul intuentibus multitudinis ingentis terrificam offrent speciem. Spectaculum erat luculentum focerum innumerabilium late cælum incendientium; nec deerant parum expertorum e nostris plures qui terriculo inani commoverentur. Non sane in his Augustus qui primo diluculo ad prædictam planitiem, illi jam pontem transgresso citimam, cum copiis contendit, majorem in modum cupiens Turcos eo in loco deprehendere. Verum illi qui, accensis multis ignibus, nihil nisi falso ludibrio morari hostes, et fugæ spatium arte furari voluerant, strenue consilio suo usi, spem imperatoris tunc quidem frustrati sunt. Reperta duntaxat recentia sed confecti vulneribus Romanorum isthæ plurimi visebantur, 462 occisorum quoque paulo ante cadavera occursabant passim; quibus rebus clemens Augusti animus dolore pungebatur tanto, quantum ex cætera viri consuetudine atque innatæ misericordiæ visceribus quisque prudens æstimator intelliget. Ac gestiebat quidem animus fugitivis latronibus supplicium admovere persequendo: sed celeritatem qua ea res agebat universi tota simul moles exercitus non caperet. Ne igitur non aliqua saltem prædæ pars insequentium studium comprehensa solaretur, illic quidem ipse cum exercitu vallum circa Pœmanenum figit: cæterum delectam ex copiis omnibus virorum fortium leviter armatorum alacrem manum properare post Barbaros jubet, præceptis instructam accuratis de optima ratione aggradiendi vincendique deprehensos hostes perfidos. Eos nostri assequuntur ad quemdam locum indigenarum lingua vocatum Cellia, præda onustos universa quam corraserant, et captivorum quos ex omni quam vastaverant regione victos quam plurimos trahebant, ductu et custodia impeditos; nulla irruendi mora, flammeo impetu in ipsos involant; plurimos occidunt, quosdam vivos capiunt, præda unni recepta splendide compotes victoriæ ad imperatorem redeunt. Excepit eos ille ut tali tempore sic meritos oportebat; ac jam inde firmata spe, plenam haud dubie victoriam internecone Barbarorum integra cogitans, Lopadium revertitur, ibique tres totos quiescit

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(69) *Ἄερα*. Sunt qui putant aerem hoc loco nihil aliud esse quam aeris aut cœli temperiem; ut sensus sit, Alexium, qui plurimum iter per arida loca, fragrantissima æstate, confecerat, æstu remisso, ad Malagnum oppidum, se contulisse, ubi aer hauriebatur purior et temperatior. Galli dicent, *Alexis vint prendre l'air des Malagnes*. Plutarchus *σπᾶν τὸν ἀέρα* scripsit, haurire, vel carpere aerem; Cælius Aurelianus Sicciensis, l. iv

τάχα. Καὶ οἱ μὲν πυρσοὶ τὸν ἀέρα ἐξέκαιον καὶ πολλοὺς τῶν ἀπειρῶν ἐξεδειμάτου· τὴν δὲ αὐτοκράτορα ἐθρόσι τούτων οὐδέν. Κακείνοι μὲν τὴν λείαν πᾶσαν καὶ τοὺς δορυαλώτους ἀναλαθόμενοι ὤχοντο. Αὐτὸς δὲ κατὰ τὸ περιόρθρον, πρὸς τὴν ἤδη ἐκεῖσε πεδιάδα ἠπείγετο, σπεύδων αὐτοῦ που τούτους καταλήψεσθαι· ἀλλ' ἀστοχῆσας τῆς ἄγρας, καὶ πολλοὺς μᾶλλον τῶν Ῥωμαίων ἐτι ἐμπνέοντας εὐρηκῶς, πολλοῖς δὲ καὶ νεκρῶν σώμασιν ἐντετυχηκῶς, ἤχθετο ὡς εἰκὸς, καὶ ἤθελε μὲν διώκειν. Ἄλλ' ἵνα μὴ τὸ πᾶν ἀπολέσῃ θήραμα, μὴ δυνατοῦ ὄντος τοῦ παντός στρατεύματος, τοὺς φεύγοντας ὀξέως καταλαβεῖν, χάρακα μὲν αὐτοῦ που περὶ τὸ Ποιμανηνὸν πήγνυται, καὶ παραχρῆμα ἀπολεξάμενος γενναίους φίλους στρατιώτας, τὴν ἐπιδίωξιν τῶν Βαρβάρων ἐπιτρέπει, παραγγεῖλα· ὅπως χρὴ ἐπιπορεύσασθαι τοὺς ἀλάστορας. Οἱ δὲ τούτους ἐφθακότες εἰς τινα τόπον Κελλία ἐγγχωρίως ὀνομαζόμενον μετὰ τῆς λείας πάσης καὶ τῶν δορυαλώτων, ὡς πῦρ κατ' αὐτῶν ἵενται· ἰ.αι. αὐτίκα πλείστους μὲν μαχαίρας ἔργον ἐποίησαντο, ἐνλίους δὲ ζωγρήσαντες, καὶ τὴν λείαν πᾶσιν ἐκεῖθεν ἀναλαθόμενοι μετὰ νίκης λαμπρᾶς πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἐπὶ πύλῳ. Τούτους ἀποδεξάμενος καὶ τὴν παντελῆ τῶν πολεμίων φθορὰν ἐγνωκῶς πρὸς τὸ Λοπάδιον ἐπανέρχεται· κείθι δὲ παραγενόμενος καὶ μῆνας τρεῖς ὅλους ἐγκαρτερήσας, τὸ μὲν τοι δι' ἀνυθρίαν τῶν δι' ὧν ἐμελλε διαθεῖν μερῶν (θέρους γὰρ ὥρα παρῆν, καὶ ἡ ἀλία ἀφόρητος)· τὸ δὲ καὶ τὸ μῆπω φθάσαν τοῦ μισθοφορικῶ στρατεύματος ἀπεκδεχόμενος, ἐπὶ δὲ ἅπαντες ἀθροισθεῖεν ἐκεῖ, ἐξαναστάς, ἅπαν τὸ ὀπλιτικὸν τηνικαῦτα κατὰ τὰς ἀκρολοφίας τοῦ Ὀλύμπου καταθέμενος, καὶ τῶν οὕτω καλουμένων Μαλάγων αὐτὸν τὸν ἀέρα (69) κατέλαβε.

crudelitatis barbaricæ vestigia; spirantes adhuc, 462 occisorum quoque paulo ante cadavera occursabant passim; quibus rebus clemens Augusti animus dolore pungebatur tanto, quantum ex cætera viri consuetudine atque innatæ misericordiæ visceribus quisque prudens æstimator intelliget. Ac gestiebat quidem animus fugitivis latronibus supplicium admovere persequendo: sed celeritatem qua ea res agebat universi tota simul moles exercitus non caperet. Ne igitur non aliqua saltem prædæ pars insequentium studium comprehensa solaretur, illic quidem ipse cum exercitu vallum circa Pœmanenum figit: cæterum delectam ex copiis omnibus virorum fortium leviter armatorum alacrem manum properare post Barbaros jubet, præceptis instructam accuratis de optima ratione aggradiendi vincendique deprehensos hostes perfidos. Eos nostri assequuntur ad quemdam locum indigenarum lingua vocatum Cellia, præda onustos universa quam corraserant, et captivorum quos ex omni quam vastaverant regione victos quam plurimos trahebant, ductu et custodia impeditos; nulla irruendi mora, flammeo impetu in ipsos involant; plurimos occidunt, quosdam vivos capiunt, præda unni recepta splendide compotes victoriæ ad imperatorem redeunt. Excepit eos ille ut tali tempore sic meritos oportebat; ac jam inde firmata spe, plenam haud dubie victoriam internecone Barbarorum integra cogitans, Lopadium revertitur, ibique tres totos quiescit

D *De tardis Passionibus*, cap. 1, in aerem meliorem transire. Verum quin hanc protinus amplectar sententiam, vetant quæ mox sequuntur, Alexium simul aerem attigit (τὸν ἀέρα καταλαβεῖν) regia monere misso, imperatricem accersivisse. Vide an ad Annæ mentem faciat locus Procopii, lib. II *De ædif. Justin.*, cap. 1, ubi urbis Daras muros a Justiniano instauratos describit.

menses occasionis momentum expectans. Causa cunctandi erat duplex. Prior ariditas locorum per quæ ad Turcos moturo necessarium iter erat: res semper incommoda, maxime autem flagrantissima æstate, quæ tunc tempestas exurebat cælum intolerabili vapore solis ardentissimi. Altera quod nondum omnes copiarum mercede conductæ convenissent, quarum partes aliæ subinde post alias toto illo expectatæ spatio congregabantur. Ut primum se remisit æstus, et totus adfuit exercitus, imperator gravem armaturam universam Olympi occupare juga atque insidere jussit. Ipse Malagurum extremam ipsam oram tenuit.

Τῆς δὲ βασιλίδος κατὰ τὴν Πρίγκιπον (70) αὐλι- A
ζομένης, ἐν ἔχει ῥᾶον ἐκεῖθεν τὰ περὶ τοῦ αὐτοκρά-
τορος μαθάνειν περὶ τὸ Λοπάδιον ἐπανελθόντος, ὁ
βασιλεὺς ἅμα τῷ τὸν ἀέρα καταλαβεῖν, διὰ τοῦ βα-
σιλικοῦ μονήρου μεταπέμπεται τὴν Αὐγοῦσταν τὸ
μὲν τι, καὶ τὸ ἄλλο ὑφορώμενος ἀεὶ τῶν ποδῶν, τὸ
δὲ τι καὶ τοὺς συμπαρομαρτοῦντας αὐτῷ τῶν ἐγγολ-
πίων ἐχθρῶν δεδιώς, διὰ τὴν ἄκραν αὐτῆς περὶ αὐτὸν
ἐπιμέλειαν, καὶ τὸ ἀγρυπνικώτατον ὄμμα. Οὕτω τρί-
τη παρῆλθεν ἡμέρα, καὶ ὁ παρὰ τὸν βασιλικὸν κοι-
τωνίσκον ἀσχολούμενος κατὰ τὸ περιόρθρον ἐλθὼν
ἀγχοῦ τοῦ βασιλικοῦ σκίμποδος εἰσπήκει. Ἡ δὲ βασι-
λισσα διυπνισθεῖσα, καὶ τοῖτον θεασαμένη, Τούρκων
ἡμῖν ἐφοδὸν ἀπαγγέλλειν ἔφη. Τοῦ δὲ περὶ τὸ εὖτω
καλούμενον τοῦ Γεωργίου φρούριον ἐφθακέναι λέ-
γοντος, κατεσίγασε τοῦτον ἡ βασιλις τῇ χειρὶ. ἵνα B
μὴ τὸν αὐτοκράτορα διυπνίσῃ. Ὁ δὲ ἐν αἰσθήσει
τῶν λεγομένων γεγονώς ἐπὶ ταύτῳ σχήματι καὶ
γνώμῃς τέως ἦν. Ἀνίσχοντος δὲ τοῦ ἡλίου πρὸς τὰς
συνήθεις ἐργασίας ἐτράπετο ὄλος τῆς τούτου προμη-
θείας γεγονώς, Οὕτω τρίτη παρῆλθεν ὥρα καὶ ἕτε-
ρος ἐκεῖθεν καταλαβὼν ἐγγίξειν ἤδη τοὺς Βαρβάρους
ἔλεγεν. Ἡ δὲ αὐτοκρατόρισα ἔτι συμπαρῆν τῷ
αὐτοκράτορι, δειλιῶσα μὲν, ὡς εἶκος, ἐξεχομένη ἐξ
ὄμως τῆς ἐκείνου γνώμης. Ἐπὶ δὲ πρὸς ἀριστῶν
οἱ βασιλεῖς ἐπέειπον, ἕτερος ἡμαγμένος καταλαβὼν,
προσουδίσα; τοῖς ποσὶ τοῦ αὐτοκράτορος, ἐκυτὸν
ὑπὲρ κεφαλῆς τὸν κίνδυνον ἵστασθαι ἐπόμενα τῶν
Βαρβάρων ἤδη καταλαμβανόντων¹¹. Ὁ δὲ αὐτοκρά-
τωρ εὐθύς τὴν πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπάνοδον τὴν C
αὐτοκρατόρισσαν ἐπέτρεψεν. Ἡ δὲ πτοηθεῖσα, ἐν
μυχίᾳ καρδίας ὄμως εἶχε τὸν φόβον, καὶ οὔτε λό-
γοις οὔτε σχήμασι τοῦτον ἐνίφαινε. Ἀνδραία γὰρ
καὶ στάσιμος οὔσα τὴν φρένα καθάπερ ἡ παρὰ Σο-
λομῶντος ἐν Πυρομίαις ὑμνουμένη ἐκείνη γυνή,
οὐ γυναικῶδές τι ἐνεδείξατο καὶ ἀθαρσές ἦθος, οἷα
τὰ πολλὰ τὰς γυναῖκα; ὀρώμεν πιπτούσας ἐπειδὴν
τι φοβερὸν ἀκούσωσι. Καὶ αὐτὴ τὸ χρῶμα κατηγορεῖ
τῆς ψυχῆς τὴν δειλίαν, καὶ συχνάκις ἀνακωχούσας
γοερῶν ὡσπερ ἐκ τοῦ σχεδὸν αὐταῖς τῶν δεινῶν
ἐφαστηκότων. Ἀλλ' ἦγε βασιλις ἐκείνη, κἂν ἐδαδοίκει,
περὶ τῷ αὐτοκράτορι ἐδαδοίκει, μὴ τι πάθῃ ἀτοπον,
δευτέρως δὲ περὶ ἑαυτῆς ἐπεφόβητο. Οὐ τοῖτον
ἐκείνη κατ' ἐκείνο καιροῦ ἀνάξιόν τι τῆς ἑαυτοῦ
γενναϊότητος ἐπεπόνθει, ἀλλ' ἐχωρίζετο μὲν τοῦ D

Diversabatur per id tempus imperatrix in loco
qui Principus dicitur, opportuno ad accipiendos
subinde nuntios a Lopadio, ubi multo, ut diximus,
tempore, postquam eo rediit, imperator est
moratus. Simul ergo se ad istud quod dixi pro-
motorii caput oramque ultimam mari admotam
transtulit Augustus, expedita inde illico monere
regia imperatricem in arca commodum maritima,
quam modo nominavimus degentem ad se invitavit
duplici de causa: primum ut ingruente pedum
morbo ejus accessum suspectabat solitis ejus
fomentis et curatione fida levaretur; deinde ut
ejusdem acri exeubante vigilantia inimicorum
ipsi perniciem molientium quales circa se ver-
sari assidue aliquos alia licet omnia simulantes
non ignorabat, insidiosos impetus prævertere ac
vim declinare posset. Nondum triduo una fuerant,
cum ecce cubiculi regii præfectus diluculo in-
gressus prope lectum Augustorum stetit. Con-
spiciata hominem vigil tum Augusta, Nempe, inquit,
Turcorum incursum nobis **463** nuntias. Ad hæc
ille pervenisse jam eos affirmavit ad arcem quæ
a Georgio nomen habet. Talia dicentem Augusta
manus signo tacere jussit, ne imperatorem excitaret.
Audiverat ille tamen quæ dicta fuerant, verum
quoniam parata provisæque habebat omnia, nihil
illo nuntio turbatus pro sua solita constantia in
quiete ac somni simulatione persistit. Sole demum
orientis consuetis occupationibus ubi perfunctus est
tranquillissime more quotidiano, ad procurationem
attentiorum instantis belli totum convertit animum.
Hora nondum abhinc tertia fluxerat cum alius
accurrens nuntius appropinquare Barbaros retulit.
Erat adhuc cum imperatore imperatrix, pavens
quidem (quod in muliere tali tempore nemo repre-
hendet aut mirabitur), cæterum æmulatione gene-
rosa virtutis Augusti, metum vi mentis opprimens.
Ponebatur Augustis mensa pransuris, quando alius
ecce alto anhelitu sudore madens ad Augusti pedes
solo caput allidit, juratusque affirmat jamjamque
imminere periculum, esse enim in proximo Bar-
baros. Hic imperator confestim expediri Augustæ
recitum Byzantium versus jubet. Quid illa tum
haberet animi, facile sibi quisque potest subicere.
D Tamen omnem tumultum agitatæ mentis ita cordis

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἐπι καταλαμβανόντων.

Car. Dufresnii Du Cassii notæ.

(70) Κατὰ τὴν Πρίγκιπον. Sic vocatur insula Byzantio et Chalcidoni vicina, quam pluribus describit Cyllius, lib. iii de Bosp. Thrac., cap. 15. In ea insula monasteria aliquot exstructa tradunt

Cedrenus, Zonaras, Anastasius, Paulus Diac., lib. xxiii; Nicephorus Callistus in Vita Ignatii Patris Constantinopolitani, et alii.

penitus abditum penetralibus continuit, nulla ut usque in vocem, gestum nutumve ullum trepidationis indicia prodierint; quin potius vultu frontaque ac statu corporis firmitudinem virilem erectæ mentis et veram imitationem illius laudatæ a S. Iomone fortis mulieris exhibuit: non decolorari pallore facies, non horrere artus; fluctus, ejulatus nullus; nihil præferre denique muliebri, aut cujusquam simile illorum quæ multa imbecilli emotique vniui edere in consternatione, ad magni adeo, cujus erat in cordis penetralibus sibi conscia, latens metus, et rationem habuit et ordinem. Timebat imperatori, primum ne qua eum, nihil periculorum recensantem, Martis dubii fortuna inclementior affligeret; timebat sibi deinde, mala providens quæ, si quid humanitus viro contigisset, subeunda monstrabantur. Timore tamen utroque virtuti tum exsuperanti concedente, vale Augusto dixit, plane sui compos, nec indignum vel tali articulo passa quidquam generositate propria. Mox viam capessens, quam invita recederet ab imperatore subinde respectans declarabat. Pergebat tamen semetipsa obfirmans, iudicio non amori minus quam timori moderante. Hinc simul ad mare descendit, propriam Augustarum monerem ingressa, oram Bithynorum legi: dehinc tempestate deprehensa, Helenopoli navem appulit, ibique mansit.

Sed de Augusta hæcenus. Imperator vero cum cognatis et militaribus viris primariis qui cum ipso erant, statim in armis stetit, et equis omnes conscensis, Nicæam versus inibat viam. Id ubi cognoverunt Barbari, Alano quodam quem ceperant imperatoris contra venientis instructum impetumque ipsis nuntiante, non sustinuerunt vel famam ejus primam, sed iisdem quibus veniebant æmulis, versis impigre vestigiis fugæ se mandarunt. Ac Strabobasileus et Michael Stypeota (Stypeotam hic quis audiens ne illum hybridam cogitet; nam is hujus emptitium mancipium cum fuisset, imperatori deinde dono datus, prioris domini vocabulo ad gratiæ memoriam insignitus est), Stypeota, inquam, e numero magnatum, viri ambo fortissimi, et olim fama virtutis celebres, cum forte tum in Jugis Germiorum morarentur, calles angustos et devios transitus servantes, ut, si qua possent, velut feras cassibus, sic Barbaros insidiis comprehenderent: simul hunc eorum reditum cognovere, in subjectos campos desilientes, acce ibi cum ipsis prælium conserunt, eosdemque egregie vincunt. Interim imperator itinere incepto pergens, ad sæpius nominatam Georgii arcem pervenit; hinc ultra in quoddam oppidum (Sagudaos indigenæ vocant) progressus ne ibi quidem Turcos reperit. Caterum mox accepto nuntio splendidiæ victoriæ a viris fortissimis quos modo nominavi, Stypeota et Strabobasile, relatæ, vallo ibidem extra id quod dixi castellulum fixo, castrisque metatis, cum exsultante milite lætus ipse ac gratulans fructum successus auspiciatissimi gustavit, meritam ejus facinoris auctoribus non parce laudem impertiens, palamque profitemens: sic ab illis a principio ad exitum rem administratam patratamque, ut cum neque consilio prudentia, neque aggressioni fortitudo, nec prælio virtus,

αὐτοκράτορος ἀκούσα, καὶ πυκνὰ περιτριφεμένη πρὸς ἐκεῖνον καὶ θαμὰ προσθλέπουσα· ὅμως μὲν τοὶ συντείνασα ἑαυτὴν καὶ οἷον τονώσασα, μόγις ἐπηλλάγη τοῦ βασιλέως, κακείθεν καταβάσα πρὸς θάλασσαν, καίπειτα εἰς τὸ ταῖς βασιλείων ἀποτεταγμένον μονῆρες εἰσεληλυθυῖα, τὴν ἡῖόνα τῆς Βιθυνῶν παραπλήρουσα, θαλαττίου κλύδωνος αὐτὴν κατασχόντος, ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἐλενοπόλεως τὴν ναῦν προσορμίσατο, καθὼι τέως αὐλιζέται.

metum instantis mali mulieres cernimus. Ille ipse. Timebat imperatori, primum ne qua eum, nihil periculorum recensantem, Martis dubii fortuna inclementior affligeret; timebat sibi deinde, mala providens quæ, si quid humanitus viro contigisset, subeunda monstrabantur. Timore tamen utroque virtuti tum exsuperanti concedente, vale Augusto dixit, plane sui compos, nec indignum vel tali articulo passa quidquam generositate propria. Mox viam capessens, quam invita recederet ab imperatore subinde respectans declarabat. Pergebat tamen semetipsa obfirmans, iudicio non amori minus quam timori moderante. Hinc simul ad mare descendit, propriam Augustarum monerem ingressa, oram Bithynorum legi: dehinc tempestate deprehensa, Helenopoli navem appulit, ibique mansit.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τὴν Αὐγούσταν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ μετὰ τῶν συνόντων στρατιωτῶν τε καὶ συγγενῶν εὐθὺς ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἦν, καὶ δὴ ἐποχηθέντες ἅπαντες, τὴν πρὸς Νίκαιαν ὤδευον. Οἱ δὲ Βάρβαροι Ἄλανόν τινα κατασχόντες καὶ τὴν τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν ἐφοδὸν δι' αὐτοῦ μεμαθηκότες, δι' ὧν ἦλθον ἀτραπῶν, διὰ τούτων ἐπινῆσαν φεύγοντες. Ὁ δὲ γε Στραβοδασίλειος καὶ Μιχαὴλ ὁ Στυπειώτης (Στυπειώτην δὲ ἀκούων τις μὴ τὸν μισροδάρβαρον νοεῖτω· ἀργυρώνητος γὰρ τούτου ἐκεῖνος δούλος γεγονώς, ἐς ὕστερον τῷ βασιλεῖ ὡς δῶρὸν τι πρὸς αὐτὸν προσενήνεχται· ἀλλὰ τινα τῶν τῆς μείζονος τύχης), ἄνδρες οὗτοι μαχιμώτατοι, καὶ τῶν πάλαι ὀμνουμένων, οὗτοι κατὰ τὰς ἀκροφυῖας τῶν Γερμίων ἐνδιατρίβοντες, καὶ τὰς ἀμφόδους παρασκοποῦντες, εἰπου ταῖς ἀκουσιν αὐτῶν, καθάπερ τις θῆρα οἱ Βάρβαροι περιπεσόντες ἀλῶεν ὡς τὴν τούτων ἐλευσιν μεμαθήκεισαν, παρὰ τὰς πεδιάδας τὰς οὕτω καλουμένας . . . ἀνεληθόντες καὶ ἀναδεξάμενοι τὸν μετ' αὐτῶν πόλεμον, μάχην συνεστήσαντο κριτεράν ἠττήσαντες τούτους κατακράτος. Καταλαβὼν δὲ ὁ αὐτοκράτωρ τὸ πρὸς τὴν Ἐλενοπόλιν φρούριον Γεωργίου, κακείθεν αὐθις κωμόπολιν τινα Σαγουδάου· ἐγγωρίως καλουμένην καὶ τοῖς Τούρκοις μὲν μὴ ἐντυχῶν, μεμαθηκῶς δὲ τὰ συμβάντα τούτοις παρὰ τῶν ἤδη βηθέντων γεννητῶν ἀνδρῶν, τοῦ τε Στυπειώτου, καὶ Στραβοδασίλει φημι, καὶ ἀποδεξάμενος τὴν ἐξ αὐτοῦ ἀρχῆς τόλμαν καὶ νίκην τῶν Ῥωμαίων, τῆν καῦτα ὁ αὐτοῦ που ἐξώθεν τουτουῖ τοῦ Καττελλίου τὸν χάρακα πηγνυται. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν ὡς παρὰ τὴν Ἐλενοπόλιν κατελθὼν, τῇ βασιλείδι ἐντετυχῆται ἔτι αὐλιζομένη διὰ τὸ τῆς θαλάττης ἀπλετον. Διηγησάμενος οὖν τὰ συμβάντα τοῖς Τούρκοις, καὶ ὡς νίκης ἐπιθυμοῦντες συμφορὰ προσεπέλασεν, καὶ κρατεῖν φανταζόμενοι μᾶλλον κεκράτηνται, καὶ τ' ἀναντία τῶν προσδοκηθέντων ἐφρεύσαν, καὶ τῆς

πολλῆς ἀθυρίας ἀνακτησάμενος αὐτὴν, ἀπεισιν ὡς A nec consuli felicitas defuerit, non magis ad priva-

πρὸς Νίκαιαν.
 quidquam sit desideratum, Movet illinc postridie versus Helenopolim, ubi Augustam commo-
 dum offendit, dum mare detumesceret ibi adhuc expectantem. Ei non parum anxie pro periculo
 in quo virum atque exercitum reliquerat, mæror videlicet abstersus omnis est, cum nuntius per se
 lætissimus victæ feritatis Turcicæ, ab uno idoneo maxime omnium ad consolandam ægram auctore
 deferretur. Narravit coram ipsi nimirum Augustus quid Turcis evenisset illis, contra se nudiustertius
 tanta fiducia pergentibus : ut tum sædissime sint prolapsi, cum confidentissime assurgerent, et pro
 victoria quam sibi vanissimis despondissent spebus, improvisam cladem invenissent. Ab his sta-
 tim inde Nicæam se confert. Ibi factus certior de altera incursione Turcorum Lopadium proficiscitur.

Ἐκεῖτε δὲ ἐφοδὸν ἐτέρων μεμαθηκῶς Τούρκων,
 ἔρχεται πρὸς τὸ Λοπάδιον ἐν ᾧ μικρὸν χρονοτριβή-
 σα; καὶ μεμαθηκῶς τὴν Νίκαιαν καταλαμβάνειν
 πολὺ Τουρκικὸν στράτευμα, τὰς δυνάμεις ἀνα-
 λαθόμενος, ἀπονεύει πρὸς Κίον, καὶ δι' ὅλης B
 τῆς αὐτῆς νυκτὸς μεμαθηκῶς αὐτοὺς τῇ Νικαίᾳ
 προσπελάζειν ἤδη, ἀπάρας ἐκεῖθεν ἔρχεται διὰ
 τῆς Νικαίας πρὸς Μίσκουραν. Καὶ αὐτοῦ που
 βεβαιωθείς ὡς τὸ μὲν πᾶν στράτευμα τῶν Τούρ-
 κων οὐπω κατέλαβεν, ὀλίγοι δὲ τινες περὶ τοῦ Μο-
 νολύχου ἀποσταλέντες, κατὰ τὸ Δολύλον ἐνδιατρί-
 βουσι, καὶ τὰ τῆς Νικαίας μέρη, ἐφ' ᾗ τὴν αὐτοῦ
 περισκοπεῖν ἔλευσιν, καὶ τὰς περὶ αὐτοῦ τῷ Μο-
 νολύχῳ διδόναι συνεχεῖς εἰδήσεις. Λέοντα μὲν τὸν
 Νικηρίτην μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν δυνάμεων εἰς τὸ
 Λοπάδιον πέπομφεν, ἐρηγορέναι τε διαπαντὸς
 πρᾶκλευσάμενος καὶ τὰς ἀμφόδους ἐπιτηρεῖν, καὶ
 ἕττα δὲ περὶ τῶν Τούρκων γνοίη, ταῦτα διὰ γραφῶν
 δηλοῦν αὐτῷ. Τὸ δὲ ἐπίλοιπον στράτευμα ἐν ἐπιχαί-
 ροι; καταθέμενος τόποι; διέγνω βέλτιον εἶναι, μη- C
 κέτι κατὰ τοῦ σουλτάνου χωρεῖν, στοχαζόμενος τοὺς
 σωθέντας Βαρβάρους τὴν κατ' αὐτῶν ὀρμὴν διακη-
 ρυκεύσασθαι τοῖς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἅπασιν Τούρκοις,
 ὡς ἐν διαφόροις ἐντετυχηκότες τοῖς Ῥωμαίοις
 προσέβαλον ὡς καρτερῶς ἀντέστησαν, ὡς ἠττηθέν-
 τες, οἱ μὲν ἐάλωσαν, οἱ δὲ ἀνῆρέθησαν, ὀλίγοι δὲ
 καὶ τραυματισθέντες, ἀπώλοντο· κακ' αὐτοῦ δια-
 γνόντες τὴν αὐτοῦ ἐπέλευσιν οἱ Βάρβαροι πρῶτῳ
 καὶ αὐτοῦ Ἰκονίου γενήσονται καὶ κενότροπος
 αὐτῷ ἢ σπουδὴ γένηται. Διὰ ταῦτα στρέψας τοὺς
 χαλινούς διὰ τῆς Βιθυνῶν τὴν Νικομήδειαν κατέλα-
 βεν, ἔν' ἐντεῦθεν ἀπελπίσαντες τὴν κατ' αὐτῶν
 ἐφοδὸν, ἐπανέλθοιεν ἕκαστος οὐπὲρ τὴν οἴκησιν D
 πρότερον ἐπεποίητο ἐπὶν δὲ ἀποθαρήσαντες αὐθις
 εἰς προνομὴν σχεδασθεῖαν ὡς ἔθος τοῖς Τούρκοις,
 καὶ αὐτὸς ὁ σουλτάνος τοῦ προτέρου ἀφῆται ἔργου,
 τρικαῦτα καὶ αὐτὸς τῶν στρατιωτῶν μικρὸν ἀνα-
 πανσαμένων, καὶ τῶν ἵππων καὶ ὑποζυγίων πύ-
 κων ἐντεῦθεν γεγονότων, μετ' οὐ πολὺ σφοδρότερον
 τοῦ κατ' αὐτῶν ἀφῆται πολέμου, καὶ τῆς μάχης
 καρτερῶς ἀνθέξεται. Διὰ ταῦτα τὴν Νικομήδειαν
 ἀναζητήσας, ὡς εἶρηται, καὶ καταλαθὼν τοὺς συνε-
 φεπομένους αὐτῷ ἅπαντας τῶν στρατιωτῶν εἰς τὰς
 ἐγγύθι κωμπολείας κατέθετο, ὡς οἷτε ἵπποι καὶ τὰ
 ὑποζύγια τροφὴν ἀποχρῶσαν ἔχοιεν (τῆς Βιθυνῶν
 γῆς πάλιν τὸν χόρτον ἀναδιδούσης) καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ
 στρατιῶται βρῶδιως ἀπὸ τε τῆς Βυζαντιῶς καὶ τῶν
 πέριξ διὰ τοῦ παρακειμένου κόλπου ἀποχρῶντα τὰ
 πρὸς χρεῖαν κομίζοντο, ἐπισκήψας αὐτοῖς ἕλη

Non diu illic fuerat, cum admonetur Turcicum
 exercitum permagnum admovere se Nicææ. Hoc
 audito, cum copiis ad Cium tendit. Per noctem qua
 ibi fuit, multi subinde affluunt nuntii, qui doceant
 B appropinquare Nicææ Turcos, atque adeo jam
 adfuturos videri. Sine mora imperator hæc audiens
 465 per ipsam Nicæam usque ad Miscram pro-
 greditur, ubi certiora de hostibus cognoscit; hæc
 nempe, nondum advenisse totum exercitum Tu-
 corum, sed paucos tantum eorum præmissos a Mo-
 nolyco morari circa Dolylum et partes Nicææ
 animo speculandi adventum imperatoris, mit'endi-
 que illinc ad Monolycum quotidiana de illo indicia.
 His Augustus compertis Leonem Niceritam cum ea
 copiarum parte quæ ipsi suberat, Lopadium mittit,
 cum mandatis accuratis vigilandi acriter, custo-
 diendique itinera, et quæ interim de Turcis explo-
 rasset missis ad se confestim indicandi litteris.
 Reliquum exercitum in loca commoda distribuit,
 C sic secum statuens, neutiquam e re videri recta
 in sultanum ducere, frustra enim id se facturum :
 siquidem erat verisimile fusos paulo ante Turcos
 a Romanis ducibus cladis suæ famam late per
 Asiam sparsisse, variisque varios in locis esse te-
 statos occurrisse Romanos ipsis, commissa gravi
 pugna, victos esse Turcos, quosdam captos, alios
 occisos, vulneratos etiam aliquos deinde periisse.
 Quibus rebus vulgatis, dubium non videbatur quin
 Barbari consilium retrocedendi caperent atque in-
 terius in loca tuta ditionis ipsorum usque ad ipsum
 Iconium copias reducerent, sicque frustra in se-
 quentium studio ac spe inanem Romanis atque
 irritam contentionis inutilis et irridendæ lassitu-
 dinem relinquerent. Ea propter retroversis Au-
 gustus habens per Bithynos Nicomediam se con-
 tulit; quo nimirum tali ejus regressu nuntiato
 Turcis, illi sic levati metu irruptionis quam a Ro-
 manis timerant, audent explicare ac promovere
 copias liberius, reverterenturque in loca prius ab
 ipsis occupata, unde versi pro suo more iterum in
 prædas, quarum primi successus sultanum quoque
 ipsum elicerent ad prius intermissum opus resu-
 mendum, luculentam cladem ex improvise aliquam
 dispersi, vagique accipere a nostris possent, jam
 relictis et pinguibus : quippe qui beneficio modo
 indultæ cessationis, et sua et equorum egregie
 corpora emassent, sicque ad prælium : lacrius, et
 cum spe victoriæ certiore capessendum venirent
 paratiores. Eo consilio Nicomediam imperator pe-

uit cum exercitu cætero universo quem in vicinos dispersit ei civitati pagos, ubi et equi et jumenta cætera copiosum abunde pabulum haberent a regione Bithyniæ multi scæni feraci; milites vero ipsi tum a Byzantio, tum a locis adjacentibus commercio maritimi sinus, ad quem est Nicomedia sita, benignam et parabilem rerum ad victum usumque commodarum copiam nanciscerentur. Porro, his eo dimissis, mandabat imperator nominatim equorum, et aliarum ad vecturam utilium animalium, curam gererent non persuectoriam, **466** ne illos venatione, ne Indieris, ut sit, equestribus, fatigatum irent, aliorum temporum istas remissiones esse, nunc unum id spectarent, ut quam pinguis- sima ac valentissima bestia, quarum esset ad pugnas usus maximus, ad occasionem mox adfuturam servarentur, equitatu in primis egere bellum Turcicum. Sic ipsa loca poscere, sic gentis morem equorum conatu ac sudore multo emendam victoriam belli ejus, ne gravarentur in tam optatæ rei pretium vel curam ipsi aliquam, vel voluptatum jacturam impendere. Talibus ad consilii sui successum sapienter præscriptis magnam curam adhibuit, quo vias ac calles omnes undique, sidis impositis custodibus, obseptas spebus omnibus ac furtis hostium quam certissime haberet. Quoniam autem multorum sibi dierum moram videbat necessariam Nicomediæ fore, eo propter memoratas sæpius a nobis causas Augustam evocavit, secum illic futuram, quoad ipse admonitus incursionibus

Turcorum movere in illos, juxta ea quæ decreverat, gravem ibi offendit dolendi causam. Murmurabat comitatus passim totus adversus imperatorem, eumque passim ut degenerem ignavumque traducebat. Eumvero non ferendum flagitium aiebant, tanto ac tam minaci apparatu tot curis et sumptibus instructo, nulla re gesta memorabili ex mediis victoriæ occasione molliissime retrocessisse in urbem amœnissimam, et æstiva delicata sub Nicomediæ tectis et hortorum umbris imperatorem cum exercitu agere Romanum; sane interim dum campi victores et late securi Barbari Christianum libertate limitem incursent. Ea non in angulis jam solum, sed in plateis quoque passim atque angustibus, prope jam palant, ferebantur, pertimescente hæud parum Augusta. Cæterum imperator ingenti animi fiducia plane omnia contemere decreverat; neque imperitorum obtreccationes hominum, plusquam puerorum nœnias in præsentia curandas sibi constituerat, ex illa in qua certus stabat celestis arce sapientiæ liquido prospiciens, forte ut censores isti ipsi viso postmodum felicissimo vituperati a se consilii successu, suæ ultro ipsorum imprudentiæ damnationem cum eximia solertiæ constantiæque Augusti admiratione conjungerent. Unus illum in hoc toto incommodo pungebat Augustæ quem diximus metus ac mœror. Ergo ad eam consolandam versus, juratus affirmabat, illud ipsum quod in contumeliam ignari rerum traherent, tanto clarioris mox victoriæ causam certam fore.

Hanc ego quidem veram arbitror virtutem, si recto quis et scito sibi consilio victoriam paret. Nam sane impetus ferox effervescentis animi, et robuste in opus erumpens valida contentio nervorum, si expertis consilii judicii que ruat, vituperatur a sapientibus: utpote quæ stolidæ ac vesanæ confidentiæ labent potius quam cordatæ moderatæque fortitudinis laudem ferat. Differunt enim ista; et inter præudentem audaciam ac vere fortem periculi contemptum hoc fere prudentes discrimen adnotant, quod fortitudo vera modum audendi potentæ sinibus determinat, nec armis et impetu ad ea nititur quæ ultra vires sunt: cum vero elati æstu quodam etiam illa invadimus quæ consequi ac pervin-

γνώμη πολλήν ἐπιμέλειαν τῶν ἵππων καὶ ἀθοοφῶρων κτηνῶν ποιεῖσθαι, καὶ μηδ' εἰς θήραν, μηδ' ἱππηλάσιον τὸ παράπαν ἐξιέναι, ἵνα καιροῦ καλοῦντος πόνους ὄντες τοὺς ἐπιβάτας εὐχερῶς φέροιεν, καὶ πρὸς τὰς κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἱππασίας χρήσιμοι αὐτοῖς εἴεν. Ταῦτα τοιγαροῦν οἰκονομήσας ἐκείνοισ, οἷα σκοπὸς καθήστο πόρρωθεν, φύλακας διὰ πάσης ἀτραποῦ ἐπιστήσας, μέλλων δὲ αὐτοῦ που ἡμέρας ἱκανὰς ἀβλίζεσθαι μεταπέμπεται τὴν Ἀύγουσταν δι' αὐτὰς πολλάκις αἰτίας εἰρήκαίμεν, ἐφ' ᾧ συνίναί τούτῳ μέχρις ἂν τὰς τῶν Βαρβάρων ἐφόδους ἐνωτισθῆις, ἐκαῖθεν ἀπάραι βουλευθείη. Ἡ δὲ θάττον τὴν Νικομήδειαν κταλαμθάνει, ὁρῶσα δὲ τινὰς τῶν ἐναντίων ἐπιγανυμένους ἴσθιον ἐφ' οἷς ὁ βασιλεὺς ἠπρακτῆται καὶ πανταχοῦ διαλαττορομένους τῷ βασιλεὶ καὶ ὑποψιθυρίζοντας ὡς ἄρα κατὰ τῶν Βαρβάρων τοσοῦτον παρασκευασάμενος, καὶ πολλὰς συνειλοχῶς δυνάμεις καὶ μηδὲν μέγα ἠνυκῶς ἀπέκλινα πρὸς τὴν Νικομήδειαν καὶ τοῦτο οὐκ ἐν γωνίαις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν πλατείαις καὶ ἀμφόδοις καὶ τριόδοις ἀναισχυντώτερον λέγοντας, ἤνιάτο καὶ ἡσαλλεν. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τὸ πέρας τῆς κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ὁρμῆς αἴσιον εἶσεσθαι στοχαζόμενος, δεινὸς ὦν περὶ τὰ τοιαῦτα παρ' οὐδὲν μὲν τὰς διατριβὰς ἐκείνων καὶ νεμέσεις ἐτίθετο, ὡς παιδαρίων ἀθυρμάτων πάμπαν τῶν τοιούτων καταφρονῶν, καὶ τοῦ νηπιώδους αὐτῶν καταγελῶν φρονήματος, τὴν δὲ γε Ἀύγουσταν κρείττοσιν ἀνεκτᾶτο λογισμοῖς. αὐτὸ τοῦτ' εἶσεσθαι μείζονος νίκης αἴτιον ἐπομνύμενος, ὅπερ ἐκείνοι διασύρουσιν.

tempestivum duceret. Nicomediam appulsa imperatrix, gravem ibi offendit dolendi causam. Murmurabat comitatus passim totus adversus imperatorem, eumque passim ut degenerem ignavumque traducebat. Eumvero non ferendum flagitium aiebant, tanto ac tam minaci apparatu tot curis et sumptibus instructo, nulla re gesta memorabili ex mediis victoriæ occasione molliissime retrocessisse in urbem amœnissimam, et æstiva delicata sub Nicomediæ tectis et hortorum umbris imperatorem cum exercitu agere Romanum; sane interim dum campi victores et late securi Barbari Christianum libertate limitem incursent. Ea non in angulis jam solum, sed in plateis quoque passim atque angustibus, prope jam palant, ferebantur, pertimescente hæud parum Augusta. Cæterum imperator ingenti animi fiducia plane omnia contemere decreverat; neque imperitorum obtreccationes hominum, plusquam puerorum nœnias in præsentia curandas sibi constituerat, ex illa in qua certus stabat celestis arce sapientiæ liquido prospiciens, forte ut censores isti ipsi viso postmodum felicissimo vituperati a se consilii successu, suæ ultro ipsorum imprudentiæ damnationem cum eximia solertiæ constantiæque Augusti admiratione conjungerent. Unus illum in hoc toto incommodo pungebat Augustæ quem diximus metus ac mœror. Ergo ad eam consolandam versus, juratus affirmabat, illud ipsum quod in contumeliam ignari rerum traherent, tanto clarioris mox victoriæ causam certam fore.

Ἐγὼ μὲν οὖν ἀνδρείαν οἶμαι ὅταν τις σὺν εὐβουλίᾳ τῆς νίκης κρατήσῃ, τὸ γὰρ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς καὶ δραστήριον ἀνευ τοῦ φρονεῖν κατηγορούμενον γίνεται καὶ θράσος ἐστὶν ἀντὶ θράσους. Θαρρόμεν γὰρ τοῖς ὅπλοις καθ' ὧν δυνάμεθα, θρασυόμεθα δὲ καὶ καθ' ὧν οὐ δυνάμεθα, ὡσθ' ὁπότεν κίνδυνος ἡμῖν ἐπικρέματα, ἀποκαταπρόσωπον προσβαλεῖν, τότε τρόπον ἕτερον τὸν πόλεμον μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἀμαχεῖ τῶν ἐχθρῶν κρατεῖν ἐπειγόμεθα. Καὶ πρώτη ἐστὶν ἀρετῶν ἢ στρατηγῶν σοφία κτασθαι νίκην ἀκίνδυνον. Τέχνη δ' ἠνιόχος περιγίνεται ἠνιόχοιο, φησὶν Ὅμηρος· τὸ γὰρ μετὰ κινδύου νικᾶν καὶ ἡ Καθμόθιν παροιμία διαφαυλίζει. Ἐμοὶ δὲ ἄριστον νόμισται, καὶ τὸ ἐν αὐτῇ τῇ μάχῃ μηχα-

νᾶσθαι τι πανούργον καὶ στρατηγικόν, ὅπηνίκα μὴ ἀπόχρη τὸ στρατεύμα πρὸς τὴν τῶν ἐναντίων ἰσχύιν. Καθὼς ἐστὶν ἐκ τῆς ἱστορίας ἀναλέγεσθαι τῷ βουλομένῳ, ὡς οὐκ ἄρα μονότροπος ἡ νίκη, οὐδὲ μονοειδής, ἀλλὰ διαφόροις κόποις πάλαι μέχρι τῆς δευροκατορθουμένη, ὥστε τὴν μὲν νίκην μίαν εἶναι, τοὺς δὲ τρόπους δι' ὧν αὐτὴ τοῖς στρατηγοῖς περιγίνεται διαφόρους τε καὶ ποικίλους τὴν φύσιν. Τινὰς γὰρ τῶν πάλαι ὕμνουμένων στρατηγῶν αὐτῇ ἰσχυί τῷδε τρόπῳ τοὺς ἐναντίους νικήσαντας φαίνονται. Ἄλλοι δὲ ἄλλοι πολλάκις χρησάμενοι, τὴν νικῶσαν εἶχον. Ὁ δὲ γὰρ ἐμὸς πατήρ καὶ βασιλεὺς ὅπου μὲν ἀλκῆ τῶν ἐναντίων ἐκράτει, ὅπου δὲ καὶ περινοίᾳ τινὲ χρησάμενος. Ἔστι δ' οὐκ ἄν ταῖς μάχαις αὐταῖς ὀξύ τι στοχασάμενος, καὶ τολμήσας τὴν νικῶσαν εἶχεν εὐθύς. Ὅπου μὲν καὶ στρατηγικῷ μηχανήματι συγ-
χρησάμενος, ὅπου δὲ καὶ διὰ χειρῶν μαχόμενος, πολλά πολλάκις ἐξ ἀπροσδοκῆτων ἐστήσατο τρίπαια. Ἦν μὲν γὰρ ἥπερ ἄλλοις τις καὶ φιλοκίνδυνος ὁ ἀνὴρ. Καὶ συνεχεῖς ἦν ὄρᾳ αὐτῷ τοὺς κινδύνους ἐγειρομένους, ἀλλὰ ποτὲ μὲν γυμνῇ τῇ κεφαλῇ πρὸς τοῦτου παραπεθύετο, καὶ ὁμῶσε τοῖς Βαρβάρους ἐχώρει, ποτὲ δὲ καὶ ἐσχηματίζετο ὑποκατακλίνεσθαι, καὶ τὸν ὀρθῶδοῦντα ὑπεκρίνετο ὡς καιρὸς ἐδί-
δου καὶ τὰ πράγματα ὑπηγόρευε. Καὶ ἵνα συνελούσα τὸ πᾶν εἴποιμι, καὶ φεύγων ἐκράτει, καὶ διώκων ἐνίκα, καὶ ἴστατο καταπίπτων, καὶ καταβάλλων ὀρθῶς ἦν, κατὰ τὴν τῶν τριβόλων θέσιν. Καὶ ταῦτα γὰρ ὅπως ἂν ῥίψειας ὀρθά σοι ἐστήξεται. Πάλιν δ' ἐνταῦθα γενομένη παραιτοῦμαι τὴν μέμφιν, ὅτι περ
ταυτολογούσα καταλαμβάνομαι. Ἄλλὰ πολλάκις ἀπελογησάμην ὅτι οὐχ ἡ τοῦ πατρὸς εὐνοία τοὺς λόγους τοῦτου παρέχεται, ἀλλ' ἡ τῶν πραγμάτων φύσις. Τί γὰρ κωλύει πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ φιλοπάτορα εἶναι κατὰ ταῦτόν τινα καὶ φιλαλήθη. Ἐγὼ μὲν γὰρ τ' ἀληθῆ προειλόμην συγγράφειν, καὶ περὶ ἀνδρὸς ἀγαθοῦ, εἰ δὲ ¹³ συμβέβηκεν εἶναι καὶ πατέρα τοῦ συγγραφέως ¹⁴, τὸ μὲν τοῦ πατρὸς ὄνομα προσερίψω ἐνταῦθα καὶ κείσθω ἐκ τοῦ παρέλκοντος, τῇ δὲ φύσει τῆς ἀληθείας ἀνακείσθω τὸ σύγγραμμα. Ἐν ἄλλοις μὲν γὰρ τὴν πρὸς τὴν πατέρα ἐνδειξά-
μην εὐνοίαν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δυσμενῶν κατ' ἐμαυτὸς ἠκόνησα ὀρθῶτα καὶ ξίφη παρέθηξα. Καὶ ἴσασιν ὅπως τὰ καθ' ἡμᾶς οὐκ ἠγνόησαν πράγματα. Οὐ μὴν ἐν τῷ τῆς ἱστορίας χρήματι καταπροδοίην ἂν τὴν ἀλήθειαν. Ἄλλος μὲν γὰρ καιρὸς ἐστὶν εὐνοίας πατρικῆς καθ' ὃν ἡμεῖς ἠνδρὶσάμεθα, ἕτερος δὲ καιρὸς ἀληθείας ὃν τινα παραπεπτωκότα οὐκ ἂν παρὰ φαῦλον ὀρίην. Εἰδ' ὅπερ εἶπον καὶ φιλοπάτορας ἡμᾶς συναποδείκνυσιν ὁ καιρὸς οὗτος, οὐ παρὰ τοῦ τὰ τῆς ἀληθείας ἐπηλυγάζαι τὸ τῶν ἀνθρώπων μεμψι-
μοίρον.

ratuque preemunita viriumque exsuperantia prævalet, laudem summam habeat; altera etiam inopinatæ conversionibus admirationem in se hominum merito convertit. Verum utri palma detur parum ad patris mei famam interest genere, uti dixi, pariter in utroque præcellentis. Quis illo alius periculorum appetentior? Quam ille autem periculis vacuum vite partem habuit, qui natus eo fato videretur, ut in eum nullo non loco, nullo non tempore, ingentium undique malorum metus ac minaces velut fluctus

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

¹³ εἰ δὲ τὸν αὐτόν. ¹⁴ συγγράφειν.

A cere nequaquam posse nos sumus nobis conscitum certe non virtute agimur laudabili, sed impudenti temeritate rapimur. In eo ego priori vere fortium numero illum quoque reposuerim qui, oblato periculo, non in illud quidem fronte adversa vehementer incurrit, cæterum tanta **467** dexteritate belli clavum, ita scite rem gubernat administratque totam, ut nihilominus hostes superet subjiciatque sibi sine strepitu ac vi, quam si virtutem in acie summam cum pari felicitate jungens, suorum hostiumque cruore multo victoris nomen ac cecus emisset. Imo id aio, si comparentur ista inter se, præstantiorem videri sapientiam, ducis incremente ac tuto, sineque alicuius vincens, quam tumultuosos alterius conatus per cæces, vulnera, periculaque rei summæ denique in victoriæ decus emittentis. Nimirum ut Homerus ait: *Auriga aurigæ solam præcellit ob artem*. Enimvero periclitando superaro quam expetibile non sit, in ore vulgi quoque a Cadmo ducta præcæmia posuit. Itaque meo iure mihi videor in eo positura summam apicem laudis imperatoriæ, si quis utramque rem misceat in tempore, et cum pugna commissa strenue manum conserat; tum idem simul etiam ingenio vigente astutum aliquid excogitet que forte prævalentes opibus et numero adversariorum res, quominus tamen infirmiores nostras obterant, consilio atque arte reprimantur. Esio enim ubi libratis utrimque pari numero atque apparatu contendentium viribus illiberale cuiquam forte videatur furtis et insidiis ad virtutis præmium grassari; fortunæ certe iniquitatem pauciores objectantis pluribus subsidio emendare prudentiæ, quis invidet? quis non prædicandum putet? Quod si quis historiarum exempla colligat, sic reperiet: unum ambitæ omnibus victoriæ decus ac fructum, non una peti via, nec ratione obtineri eadem semper. Exstant monumenta quibus multi memorantur veterum militari olim laude successibusque bellicis percelebrum. Horum artes rei ejusdem assequendæ diversissimæ plurimæque referuntur, dum alii vi aperta, stratagemate alii debellant. Pater meus quæ varii varia tentavit unus fere omnia expertus est. Fuit cum æquo Marte collatis viribus superior exsisteret impetu ac vi; fuit item cum ingenium ad robur adjungeret; flagranteque prælio ac pendente victoriæ fortuna, repente astutum excogitaret quo velut momento degravaret æquatam hæctenus lancem et periculum in successum verteret. Itaque tropæorum ejus partem prudentia et consilium erexit, partem manus et contentio militarisque conatus statuit: quantum specierum cum altera quæ idoneo instructo appa-

D

insurgerent? Per has ille procellas dignitate semper incolumi varie defungens transit. Interdum videlicet nudo capite, quod aiunt, explicatis aciebus contra Barbaros summam rerum alexæ prælii commisit. Alias declinabundus affectabat arte specimen timentis vitantisque congressum, quasi suis parum viribus fideret. **468** Sic enim rerum et temporum conditio posebat, ut ex simulatione metus salutis publicæ gloriæque majoris occasio nasceretur; quæ spes ipsum raro destituit. Ut enim multa paucis breviter colligam, et fugiens illo superavit, et persequens vicit, et prolabens perstitit, et dejiciens erectus mansit; plane ut murices trienspides tali aptos figura, ut quamlibet eos in faciem projicias semper recti stent. Rursum hic vereor quam deprecata sæpe sum lectoris offensionem domesticæ me indulgere gloriæ questuri. At, ut sæpe dixi, non mihi patris amor potius quam rerum fides ipsarum naturaque propositæ materiæ hanc orationem suggerit. Quæ porro invidia est, ubi per veritatem liceat, uno me facto eodem duplex officium exsolvere, ac patris simul amantem, simul veri studiosam esse ac videri? Optimo ego animo veteram historiam componere sum aggressa. Delegi ad id vitam resque gestas viri boni. Si quo casu contigerit ut idem qui descriptionis argumentum est pater quoque sit scribentis, peto ni fallor jure meo ut ponatur extra causam patris nomen, neve naturæ conjunctio in mendacii præjudicium aut elevationem fidei trahatur. Aliis ego sanè officiis ac rebus pietatis erga patrem debitum explevi, adeo ut ista etiam charitate inimicorum in me iras, imo hastas et mucrones acuerim, cujus rei testes appello eos omnes qui res meas non nesciunt. In hoc quidem labore ac descriptione hujus operis uni mihi propositum est litare veritati. Suus nempe unicuique officio locus, sua hora est. Fuit sanè, fuit aliud amoris in patrem mei declarandi tempus, florens nimirum ætas nostra, quæ illo regnante maturuit; alia nunc tempestas vertitur, alia præsto est occasio, cujus momentum breve ac lubricum mihi effluere non patiar demerendæ in scribendo veritatis: qua in re si quod virtutis præconium paternæ rerum gestarum exactam referens memoriam mea necessario historia faciat, ejus ego gratiam charitati adjudicatum uni vindico uni ascribi volo veritati. Cujus etiam ipsius numen conscium et vim perspicacem ultro advoco, mihi-que propitiam fore spero adversus obiretationes querulas hominum prave ac maligne suspicacium; qui, si nostræ fidei controversiam exceptione pietatis moverint, confectam sibi rem putant, et abunde persuasum omnibus fieri non posse, quin quæ de patre narrat filia, si ea speciosa et commendabilia sint, falsa confictaque fuerint ad obscurandam obliterandamque veritatem.

Sed ad institutam narrationem aliquando recurrat oratio necesse est. Quandiu fixum illic, ubi reum reliquimus, tabernaculum imperator habuit, totum otium studiumque uni fere impendit rei, exercitui suppleendo augendoque novis assidue delectibus: tum præcipue tyronibus istis ipsis exercentis erudiendisque per se coram ad omnes rei militaris usus, ut tendere arcum, ut hastam quaterere, ut equum scite inscendere regereque oporteret, ut manipulatim coire in singulares globos quibus una significatio, si esset opus, juxctis momento existeret illa forma formidabilis excogitata ab ipso primum institutæque aciei. Ad hanc fingebat ipse juvenes sedulitate laboriosissima equitans interdum una cum ipsis, et docendis admonendisque rudibus, cursans passim ultrò citroque atque obiens phalanges. Solè porro jam a majoribus absistente circulis, et autumnali jam æquinoctio transgresso, ad australes inclinante orbem, idonea expeditioni tempestas adesse visa. **469** Ergo vetus exsequens propositum omnes secum copias recta Iconium versus rapit. Nicæam simul attigit, expeditos milites peritis commendatos ducibus procurrere in Turcos prædarique passim, et divisos, manus ostentare multis locis uno tempore plures jubet; illud etiam atque etiam interminatione omni vetat, ne, vel si Deo manifeste adjuvante vincerent, hostesque fundent, excursionem tamen facere auderent longinquitatem: sed fortuna contenti mature ac quam or-

A Ὁ μὲν τοι λόγος ἀνατρεχέτω αὖθις πρὸς τὸ προ-
κείμενον. Ἄλλο δ' οὐδὲν ὁ αὐτοκράτωρ ἔργον εἶχεν ἐφ'
ὅσον ἐκεῖ που τὴν αὐλαίαν ἐπήγγυτο, ἢ νεολέκτους τῷ
παντὶ συγκαταλέγειν στρατεύματι, ἐπιμελῶς τε ἐκ-
παιδεύειν ὅπως γρηὶ τόξον τεύειν καὶ δόρυ κραδίνειν,
ἵππον τε ἐλαύνειν, καὶ μερικὰς ποιεῖσθαι συντάξεις
τὸ κινῆν ἐκεῖνο σχῆμα τῆς παρατάξεως. ὅπερ αὐτὸς
ἐξεῦρεν ἀναδιδάσκων τοὺς στρατιώτας. Ἔστιν οὖ καὶ
αὐτὸς συνιππαζόμενος τούτοις, καὶ παραθέων τὸς
φάλαγγας, καὶ τὸ δέον ἅπαν ὑποπιθέμενος. Τοῦ
ἡλίου δὲ τῶν μειζόνων ἀφισταμένου κύκλων, καὶ
παραμείψαντος μὲν τὴν φθινοπωρικὴν ¹⁵ ἰσημερινὴν,
ἐπικύπτουτος δὲ ἤδη πρὸς τοὺς νοτιωτέρους κύκλους,
ἐπὶ οὗτοι εὐθετοῦ ὁ καιρὸς ταῖς ἐκστρατείας
ἐδόκει, σὺν ὅλαις δυνάμεσι κατευθῦ Ἰκονίου ἤλαυνε,
B καὶ ὄν ἀρχῆθεν προέθετο λογισμὸν, καὶ τήνικαῦτα
τὴν Νίκαιαν καταλαβὼν εὐζώνου στρατιώτας μετ'
ἐμπείρων ἡγεμόνων ἀποδιελόμενος τοῦ λοιποῦ στρα-
τεύματος εἰς προνομὴν κατὰ τῶν Τούρκων προεκ-
δραμεῖν τούτους παρεκελεύσατο, διεσπαρμένως τὰς
ἐκδρομὰς ποιουμένους. Ἄλλὰ μηδὲ εἰ τὴν νίκην
θεόθεν λάβοιεν καὶ κατατροπώσαιτο τοὺς ἐχθροὺς
εἰς μακρὰν ἀποτελεῖν τὴν καταδρομὴν, ἀρκουμένους
δὲ τῇ δεδωμένῃ μετ' εὐταξίας πάλιν τὴν ὑποστροφὴν
παρηγγύζ ποιεῖν. Καταλαβόντες οὖν ἅμα τῷ αὐτοκρά-
τορι τόπον τινὰ διακείμενον, ἐγχωρίως οὕτως Ἰτα
προσαγορευόμενον, ἐκεῖνοι μὲν εὐθὺς ἀπήεσαν, ὁ
C δὲ ἀπάρας ἐκεῖθεν σὺν ὅλαις δυνάμεσι τὴν κατὰ τὸν
Πιθικῶν ¹⁶ διακείμενην καταλαμβάνει γέφυραν. Εἶτα

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹⁵ φθινοπωρικῆν. ¹⁶ Πιθικῶν.

ἐν τρισὶν ἡμέραις διὰ τοῦ Ἀρμενοκάστρου καὶ τῶν
οὕτω καλουμένων Λευκῶν, τὰς τοῦ Δορυλαίου κατα-
λαμβάνει πεδιάδας. Ἀποχρώσας δὲ ταύτας πρὸς
παρατάξεις κατανοήσας, καὶ θέλων ἅπαντας θεά-
σασθαι, καὶ τὴν ὀπλιτικὴν παντὸς ἐγνωκέναι δύνα-
μιν, ἦν πάλιν ὠδίνε πολεμικὴν σύνταξιν καὶ ἐν
διψθέραις πολλάκις συνεγράψατο σχηματίζων τὰς
παρατάξεις (ἦν γὰρ οὐδὲ τῆς Αἰλιανοῦ τακτικῆς
ἀδαή.) ταύτην κατὰ τὸν παρεστηκότα τότε καιρὸν
ἐν ἀληθείᾳ συντάξας, κατὰ τὸ πεδῖον ἐκεῖνο ἐστρα-
τοπέδευσεν. Εἰδὼς γὰρ οὗτος ἐξ ἐμπειρίας πάνυ
πολλῆς ὅτι ἡ Τουρκικὴ παράταξις οὐ κατὰ τὰς τῶν
ἄλλων ἐθνῶν παρατάξεις συνέστηκεν, οὐδ' ὡς
Ὅμηρός φησιν·

πίπτουσι comprehensa, circumferebat in membranis accurate designatis, non modo ex præscripto artis
veteris et illorum quorum rudis non erat ab Æliano tractatæ tactices præceptorum, sed ex his potissimum
quæ vetus ipse, ac jam tot bellis exercitatus imperator, longa observatione variæ sibi experientiæ sub-
notaverat. Sapius animadverterat nequaquam uti eadem Turcos cum cæteris gentibus acicrum ad pu-
gnas instruendarum ratione; neque enim apud illos, ut Homerus habet:

Ἄσπις δ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κέρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀντήρ.
B Scutum hæret scuto, galea galea, atque viro vir.

Ἄλλὰ καὶ τὸ δεξιὸν κέρασ τοῖς Τούρκοις καὶ τὸ εὐώ-
νυμον καὶ τὸ μέτωπον ἀπ' ἀλλήλων διέσπασται,
καὶ ἐστήκασιν ὡς ἀπερρώγυται ἀπ' ἀλλήλων αἱ
φάλαγγες, καὶ ὅταν τις ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἢ τὸ εὐώνυμον
κέρας ὀρμήσειεν, ἐφέλλεται αὐτῷ καὶ τὸ μέτωπον,
καὶ τὸ μετ' ἐκεῖνο μέρος τῆς ὅλης παρατάξεως, καὶ
καθάπερ τινὲς λαίλαπες τὸ ὑποκείμενον συνετάραξαν·
τὰ δὲ πολεμικὰ τούτοις ὄργανα οὐ πάνυ ὄρα-
χρῶνται, καθάπερ οἱ λεγόμενοι Κελτοὶ, ἀλλὰ παντα-
χόθεν κυκλοῦντες τὸν ἐχθρὸν τόξοις βάλλουσιν (71)·
καὶ ἐστὶν ἡ ἄμυνα τούτων πέρρωθεν, ὁπότεν διώκη,
ἀλίσκει τῷ τόξῳ, καὶ διωκόμενος κρατεῖ τοῖς βέλεσι,
καὶ βάλλει βέλος, καὶ τὸ βέλος πετώμενον ἢ τὸν
ἵππον, ἢ τὸν ἵππότην ἐπληξεν· ἀπὸ δὲ βαρυτάτης
χειρὸς ἀφεθὲν, δι' ὅλου τοῦ σώματος παρελήλυθεν,
οὕτως εἰσι τοξικώτατοι. Πρὸς γοῦν τοῦτο ὁ πολυ-
πειρότατος ἐκεῖνος βασιλεὺς ἐνιδὼν τὰς παρατάξεις
αὐτὰ ἐπεποίητο, καὶ συνίστα τὰς φάλαγγας οὕτως,
ὡς τοὺς μὲν ἀπὸ τῶν δεξιῶν τοξεύειν, ὅθεν αἱ ἀσπί-
δες προεβλήντο, τοὺς δὲ ἡμετέρους ἐκ τῶν ἀριστε-
ρῶν βάλλειν, ὅθεν τὰ ἀσκέπαστα ἦν τοῦ σώματος.
Καὶ αὐτὸς μὲν, τὴν τοιαύτην κατανοήσας παράταξιν
ὡς ἀμαχός ἐστιν, ἐθαύμασε τῆς δυνάμεως ὡς περ τινὰ
θεοῦ σύνταξιν ἀντικρυς καὶ ἀγγέλων παρεμβυλὴν
τὴν τοιαύτην ἠγεῖτο παράταξιν· ἅπαντες δὲ καὶ
ἐθαύμαζον καὶ ἐγεγήθεισαν, τεθαρρήκοτες ἐπὶ τῷ
τοῦ αὐτοκράτορος σκέμματι. Ἐκεῖνος δὲ, ἅμα καὶ
τὰς δυνάμεις κατανοῶν καὶ τὰς πεδιάδας δι' ὧν
διέναι ἔμελλε φανταζόμενος, καὶ τὸ τῆς παρατάξεως
στερρόν καὶ ἀδιάσπαστον λογιζόμενος, χρηστὰς
ἐλπίδας ἐντεῦθεν ἐλάμβανε, καὶ εἰς ἔργον ταύτας
θεῷ προδῆναι ἐπηύχετο. Οὕτω γοῦν παραταξάμενος
τὴν Σαντάδαριν κατέλαβε τοὺς ἡγεμό-
νας ἅπαντας τῆς τοιαύτης διελθὼν, τὸν μὲν
Καμύτζην κατὰ τοῦ πολυ τῆς κέδρου
ἐξέπεμψε· πολίχνιον δὲ τοῦτο . . . ἐρομνότατον παρά

dinatissime se recipere. Pervenerat exercitus si-
mul universus, imperatore ipso ductante, in locum
adjacentem Nicææ, cui nomen Galta indigena de-
derunt. Hinc dimissi quos diximus prædatores.
Ipse, digressis illis, cum cætero exercitu pontem ad
Pithicam situm Augustos occupavit. Deinde tribus
diebus per Armenocastrum et Leucas (locum ita
dictum) Dorylæi planitiem attingit. Nactus hic pa-
tentes æqua superficie campos, et late purum ex-
plicandæ quam parturiebat animo novæ aciei spa-
tium, instruere illic totum sub signis exercitum, et
suas in armis universas simul videre copias voluit,
eamque ad rem castra ibidem est metatus. Nondum
in rem contulerat quæ animo dudum et descri-

ptione comprehensa, circumferebat in membranis accurate designatis, non modo ex præscripto artis
veteris et illorum quorum rudis non erat ab Æliano tractatæ tactices præceptorum, sed ex his potissimum
quæ vetus ipse, ac jam tot bellis exercitatus imperator, longa observatione variæ sibi experientiæ sub-
notaverat. Sapius animadverterat nequaquam uti eadem Turcos cum cæteris gentibus acicrum ad pu-
gnas instruendarum ratione; neque enim apud illos, ut Homerus habet:

Ἄσπις δ' ἀσπίδ' ἔρειδε, κέρυς κόρυν, ἀνέρα δ' ἀντήρ.
B Scutum hæret scuto, galea galea, atque viro vir.

Sed dextrum Turcis cornu a sinistro disjungitur,
et ab utroque divulsa Interposito spatio seorsim
stat acies media postremumque post eam in subsi-
dia submotum agmen. Cum vero in præliis hostilis
manus in aliquam separatim istarum partium inve-
bitur: tum sane certamine conserto intentos hostes
operi alia periculo vacans adoritur pars, vehemen-
tissima incidens vi, quoad procellæ instar contra
oppositos disjecerit. Arma porro usitata Turcis hæc
sunt fere: non multum utuntur hastis, contra quam
Galli solent quibus in usu frequentissimo telum
istud est. Hi vero potissimum student circumvenire
adversarios clausosque omni ex parte laxatis arcu
fodere sagittis. Ergo fere pugnant eminus, ita ut
et quem Turcus insequitur arcu capiat, et quem
insequentem fugit jaculo plerumque respectans fi-
gat. Hunc porro exercitationis in his longæ fructum
habent, ut ineluctabili plane vi telum intorqueant,
et eo maxime modo dum fugiunt 470 vincant.
Facile id et frequenter fit ut manu emissum ab his
jaculum sive equum sive equitem attingit toto
transadactum corpore utrinque ictu pervio trans-
verberet. Adversus ea prudentissimus imperator
tali aciem artificio descripsit, ut dextris quidem
Turcorum arcu peritissime utentibus clypeorum
nostri obtentum obverterent: porro eodem tempore
diversi alii lævam in Turcorum partem arcus in-
tendentium, ac propterea scutorum impedi-
mentum nudam, creberrima procul jaculatione inveheren-
tur. Hanc ingenii designatione prius informatam
industriam ubi usu quoque comprobati, et per si-
mulacra pugnae quæ istis in campis agitavit, mi-
nime dubiam maximeque efficacem expertus est,
gaudebat enimvero sibi gratulabatur, tanquam
legionibus angelicis divino quodam instructu ad
certam utique victoriam procedentibus præseset.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(71) Τόξοις βάλλουσιν. Leo in *Tact.*, cap. 18, § 50 et 52.

Nec minus interim fiducia lætitiæque innascebatur animis omnium nostrorum, solers inventum imperatoris mirantium pariter et prædicantium. Habita ergo imperator idem diligenti ratione tum numeri ac generis suarum copiarum, tum viæ quæ porro pergenti lata ostendebatur et æquabilis per pura et aperta spatia camporum, magnam in spem venit (quam Deus ut præsentî numine ratam faceret, orabat), magnam, inquam, animo fiduciam concepit, fore ut suus exercitus tali aciei forma constanter etiam iter agendo servata, in hostes promovens, insignis mox victoriæ compos fieret. Hoc igitur instructu Santabarin pervenit. Ibi disjungere copias visum, rerum simul plurium causa gerendarum. Manum ergo unam Camytzæ ductandam tradit, cui mandavit ut Polybotum peteret et non longe inde dissitam urbem parvam at munitissimam a cedro habentem nomen, cui Satrapa quidam Puchæas appellatus præerat. Stypeotæ, alia manu commissa præcipit ut adversus eos qui apud Anorium stationem habere dicebantur Barbaros vaderet. Cognitum et proditum hoc consilium est a Scythis duobus in Romano tum exercitu merentibus, qui ad Pucheam transfugio delati, Camytzæ mox futuram in eum incursionem ipsi denuntiant, simul subsequenti cum toto exercitu imperatoris adventum. Formidinem is nuntius Puchæe tantam attulit, ut media ipsa nocte trepide inde cum suis fugerit. Diluculo eodem Camytzes adveniens nec Pucheam nec ullum omnino Turcum reperit. Molestissimæ hunc casum Camytzes tulit; ita ut nihilo fere minus offensus quam ubi expectatissima venatoribus cupidis præda elabitur, non sustinuerit vel momentum residere illic ad colligenda spolia ingentis pretii, quibus totum Cedreæ oppidum plane confertum reperit. Statim ergo versis habenis versus Polybotum cucurrit; ibi deprehensus in Turcos irruiit magno impetu, cædem eorum innumerabilem facit, prædam omnem captivosque recipit, sicque re **471** prospere gesta, in iisdem illis subsistit partibus, adventum in eas imperatoris exspectans. Non minori fere successu Stypeotes appulsus Pæmanenum rebus ex imperatoris voto gestis, ad eum se retulit. Ille Camytzem sequens sub occasum solis Cedream pervenerat. Illic eum conveniunt milites quidam indicantes innumerabilem Barbarorum multitudinem versari in oppidis non longe distantibus quæ illius olim decantatissimi Burtzæ fuerant. Non temere auditum. Statim imperator in occasiones paratus omnes Burtzæ istius ejusdem nepotem Bardam vocatum, una cum Georgio Le-

A τινος σατραπίου κατεχόμενον· τῷ δὲ γε Στυπειώτῃ ἐν τῷ Ἀμορίῳ Βαρβάρων ἀπελθεῖν θόμενοι δὲ τῆς βουλῆς δύο τινὲς Σκύθαι αὐτόμολοι προσεληλυθότες τῷ Πουχέα τὴν τοῦ Καμύτζῃ διεμήνουσαν ἑφοδον, ἅμα δὲ καὶ τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἑλευσιν. Ὁ δὲ, φόβῳ τῆνικαῦτα πολλῶ συσχεθεὶς, περὶ μέσας φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐκεῖθεν ἐξελθὼν μετὰ τῶν ὁμοφύλων ἔρχετο. Αὐγαζούσης δὲ ἤδη τῆς ἡμέρας καταλαβὼν ὁ Καμύτζης, τὸν μὲν Πουχέαν οὐχ εἶδεν, ἀλλ' οὐδέ τινα τὸ παράπαν Τούρκων· πλήρες δὲ λαφύρων τὸ πολίχνιον, τὴν Κεδρέαν φημί, εὐρηκῶς, πρὸς οὐδὲν τούτων ἀπένευσεν, ἀλλ' ἠνιάτο, καθάπερ οἱ θηραταὶ τὴν εὐχερῆν ἄγρην ἀπολωλεκότες. Καὶ μὴ ἀνασχόμενος, εὐθὺς τὰς ἡνίας στρέψας κατὰ τοῦ Πολυβοτοῦ ἄπεισι· καὶ ἀθρόον τούτοις ἐπισπεσῶν, κτείνει μὲν Βαρβάρους ὑπὲρ ἀριθμὸν, ἅπασαν δὲ τὴν λείαν καὶ τοὺς δορυαλιότους ἀναλαβόμενος, περὶ τὰ κείθι μέρη ἀλλίζεται τὴν τοῦ αὐτοκράτορος ἀπεκδεχόμενος ἑλευσιν. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Στυπειώτης τὸ Ποιμανηνὸν καταλαβὼν δράσας, πρὸς τὸν βασιλέα ἐπανεστρέψε. Καταλαμβάνει δὲ καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τὴν Κεδρὴν περὶ ἡλίου δυσμᾶς, καὶ προσεληλυθότες παραχρῆμα αὐτῷ στρατιῶται τινες ἔφασαν πληθὺν ἀμέτρητον εἶναι Βαρβάρων εἰς τὰ τοῦ παλαι ἀδομένου Βούρτζῃ (72) πολίχνια ἀγχοῦ που διακείμενα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτίκα τε ἠκηκόει τοῦ λόγου, καὶ πρὸς ἔργον ἠτοίμαστο. Καὶ παραυτίκα τὸν ἐκεῖνον τοῦ Βούρτζῃ ἀπόγονον Βάρδαν τὴν κλήσιν μετὰ Γεωργίου τοῦ Λεθούνη καὶ Σκύθην ¹⁷ καλούμενον μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἀξιόμαχον παραστήσας δύναμιν κατ' ἐκεῖνων ἐξέπεμψεν, ἐπισκήψας, ἐπὶ ἐκεῖσε παραγέμωνται, προνομεῖς ἀποστεῖλαι κατὰ τῶν παρακειμένων κωμοπόλειων, καὶ ἀπάσας δηώσασθαι, καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς αὐτόχθονας ἐκεῖσε μεταοικίσαντας ἔχομίσαι οἱ. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν εὐθὺς τῆς προκειμένης ὁδοῦ εἶχοντο. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἐχόμενος τοῦ προτέρου σκοποῦ, τὸ Πολυβοτὸν καταλαβεῖν, ἠπέλγετο καὶ μέχρις Ἰκονίου ἀποδραμεῖν. Ταῦτα διαλογιζόμενος καὶ ἔργου ἀπάρτι ἀπτεσθαι μέλλων ἐπὶ τοὺς Βαρβάρους καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Σουλμᾶν σουλτάνον τὴν αὐτοῦ ἑφοδον μεμαθηκότας ἐδεδαιούτο, ἐμπρῆσαι τε τὰς ἀρούρας τῆς Ἀσίας ἀπάσης καὶ τὰς πεδιάδας, ὡς μήτε τοῖς ἀνθρώποις μήτε τοῖς ἵπποις τροφὴν τὸ παράπαν καρεῖναι· ἀπὸ δὲ τῶν ἀνωτέρων μερῶν ἄλλη Βαρβάρων ἑφοδος διεκρηκεύετο, καὶ ἡ φήμη αὕτη ὑπόπτερος ἅπαναν διέτρεχε τὴν Ἀσίαν· τὸ μὲν ἐδεδίει μὴ ἐν τῷ πρὸς Ἰκόνιον ἀπέρχεσθαι ἅπαν τὸ στρατεύμα λιμοῦ κτανάλωμα διὰ τὴν σπάνιν τῶν χορτασμά-

Variaë lectiones ex cod. Coislîn.

¹⁷ Σκύθην Πιτικάν σκυθικῶς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(72) Βούρτζῃ Bardas iste, cognomento Burtzes, quem oppidis aliquot imperasse Anna scribit, filius fuit (nisi idem ille sit) Burtzæ, quem lib. iii, τοπάρχην Καππαδοκίας καὶ Χώματις fuisse ait; genusque ducebat a decantatissimo illo Michaelē

patricio, qui imperante Nicephoro Phoca Antiochiam expugnavit, et altero Michaelē prioris filio, magistro, et Antiochiæ duce a Basilio Porphyrogenito creato: de quibus Zonaras et Scylitzes.

των γίνηται, τὸ δὲ καὶ τοὺς ἐλπίζομένους ἐκεῖ Ἀ
 Βαρβάρου; ὑφορώμενος ἤχθετο. Βουλὴν οὖν βουλευ-
 εται συνετὴν τε καὶ τολμηράν· θεὸν ἐπερωτήσαι
 εἰ χρὴ τῆς πρὸς τὸ Ἰκόνιον ἔχουσαι, ἢ κατὰ τῶν
 περὶ τὸ Φιλομήλιον ἐξορμήσαι Βαρβάρων. Ἐν δυσί-
 γούν χαρτίοις περὶ τούτων ἐπερωτήσας καὶ ἀνωθεν
 τῆς ἱερᾶς καταθέμενος ταύτης τραπέζης παννύ-
 χιον τὸν ὕμνον καὶ ἐκτενεῖς τῷ θεῷ προσέφερε
 τὰς ἐντεύξεις. Κατὰ δὲ τὸ περίορθρον εἰσελθὼν ὁ
 ἱερεὺς καὶ θάτερον τῶν τεθέντων χαρτίων ¹⁸ ἀναλα-
 βόμενος καὶ παρῆσι λύσας ἀπάντων, ὑπανεγί-
 νωσκε τῷ αὐτοκράτορι τῆς πρὸς τὸ Φιλομήλιον
 ἀντίξασθαι ὁδοῦ παρακελευόμενον.

ut jam in eis nihil supersit prorsus quod hominibus aut jumentis cibi loco possit esse. Addebat alius
 ingentem esse famam, tota pervagantem Asia, recentis ejusdemque numerosissimi exercitus Barba-
 rorum ex superioribus partibus contra venientis. His ita compertis rebus, verebatur Augustus pri-
 mum quidem, ne si obfirmaret animo promotionem exercitus usque ad Iconium cladem a fame atque
 inopia pabuli viris equisque miserrimam accerseret. Rursus denuntiata multitudine Barbarorum adven-
 tantium commovebatur, merito metuens ne suos pauciores ac fessos tot illis obterendos recentibus
 imprudentissime objiceret. In talibus angustiis consilium cepit prudens illud quidem sed audax
 tamen. Dei sententiam exquirere decernit, consulendoque oraculo exquirere, equid recta Iconium,
 ubi ceperat, pergere præstaret, an vero suaderet potius venientibus a Philomeli Barbaris contra
 occurrere? Id exsequitur hunc in modum. Chartas parat duas in quibus de utroque deliberationis ca-
 pite seorsim percontatur. Ambas sub vesperam excelso loco supra sacram mensam collocat; totam
 hinc noctem assiduâ Dei laudibus et religione perpetua traducit, Deum intente, quo indigebat,
 pœcens. Diluculo ingressus anistes alteram depositarum, quæ primum accidit obviam, chartarum
 arripit, explicat palam et attentis omnibus clara voce legit. Ea imperatori suadebat iter Philome-
 liæ versus.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Β
 δὲ γὰρ Βάρδας Βούρτζης ἐν τῷ ἔχουσαι τῆς ἤδη ῥη-
 θείσης ὁδοῦ στρατεύμα πολὺ θεασάμενος ἐνιουθῆ-
 ναι μετὰ τοῦ Μονολύκου διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Ζόμπη
 ἐπειγόμενον, παρευθὺ ὀπλισάμενος συμμείγνυται
 τούτοις περὶ τὴν τοῦ Ἀμορίου πεδιάδα, καὶ νικᾷ
 κατακράτος. Ἔτεροι δὲ ἀπὸ τοῦ ἀνατολικοῦ μέ-
 ρους Τοῦρκοι κατερχόμενοι καὶ ὡς πρὸς τὸν Μονό-
 λυκον σπεύδοντες, παρατυχόντες τῆ τοῦ Βούρτζη
 παρεμβολῆς, ἐκείνου μήπω φθάσαντος, ἀφαιροῦνται
 τὰ παρατυχόντα ὑποζύγια τὰς ¹⁹ παρασκευὰς τῶν
 στρατιωτῶν. Ὁ δὲ Βούρτζης ἐκεῖθεν νικητῆς, ὑπιστρέ-
 φων καὶ πολλὴν συνεπιφερόμενος λείαν συνηνητικῶς
 τῶν ἐκεῖ ἐρχομένων καὶ μεμαθηκῶς ὅπως οἱ
 Τοῦρκοι ἅπαντα τὰ ἐν τῇ παρεμβολῇ αὐτοῦ καὶ τὴν
 λείαν πᾶσαν ἀναλαβόμενοι ὤχοντο, διεσκοπεῖτο τί
 ἂν χρὴ ποιεῖν. Ὁξέως δὲ τὸν δρόμον τῶν Βαρβάρων
 ποιουμένων, ἤθελε μὲν καὶ αὐτὸς ἠπισθεν διώκειν
 τούτων, οὐκ ἠδύνατο δὲ κεκμηκότων τῶν ἵππων.
 Καὶ διὰ τοῦτ' ἀπειπὼν τὴν ἐπίδιωξιν, ὡς μὴ χεῖρόν
 τι συμβαίη, βραδεί ποδὶ σὺν εὐταξίᾳ στείλων κατὰ
 τὸ περίορθρον τὰ ἤδη ῥηθέντα τοῦ Βούρτζη κατα-
 λαμβάνει πολίχνια καὶ ἐξοικίζει ἅπαντα. Κἀκεῖθεν
 τοὺς τε δορυαλώτους ἀναλαμβάνων, καὶ ὁπόση τις
 ἦν περιουσία τοῖς Βαρβάροις ἐπαγόμενος, καὶ μικρὸν
 ἐν ἐπικαιρῷ τόπῳ ἑαυτὸν τε καὶ πάντας κεκοπια-
 κώτας ἀνακτησάμενος, ἀνίσχοντος ἡλίου τῆς ὡς
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα φερούσης εἶχετο. Ἐν τῷ

bune ac Scythia quodam ad se advocat. His assignat
 idoneum copiarum numerum, et ut in eos recta
 tendant imperat; eo ut pervenerint prædatoribus
 immissis vicos undique simul omnes vastari jubet;
 indigenas ipsos ad se deduci. Dum imperata isti
 faciunt, imperator ipse priori hærens proposito Po-
 lyboti adeundi; atque inde Iconium usque procur-
 rendi, duobus in ipso proclivitate itineris istius con-
 turbatur nuntiis. Affirmabat unus Solyman sultatum
 accepta certis auctoribus imperatoris contra ipsum
 expeditione incendiisse passim segetes planeque
 vastasse regiones universæ Asiæ, præsertim equi-
 tabiles et itineri Romani exercitus opportunas, ita

ut jam in eis nihil supersit prorsus quod hominibus aut jumentis cibi loco possit esse. Addebat alius
 ingentem esse famam, tota pervagantem Asia, recentis ejusdemque numerosissimi exercitus Barba-
 rorum ex superioribus partibus contra venientis. His ita compertis rebus, verebatur Augustus pri-
 mum quidem, ne si obfirmaret animo promotionem exercitus usque ad Iconium cladem a fame atque
 inopia pabuli viris equisque miserrimam accerseret. Rursus denuntiata multitudine Barbarorum adven-
 tantium commovebatur, merito metuens ne suos pauciores ac fessos tot illis obterendos recentibus
 imprudentissime objiceret. In talibus angustiis consilium cepit prudens illud quidem sed audax
 tamen. Dei sententiam exquirere decernit, consulendoque oraculo exquirere, equid recta Iconium,
 ubi ceperat, pergere præstaret, an vero suaderet potius venientibus a Philomeli Barbaris contra
 occurrere? Id exsequitur hunc in modum. Chartas parat duas in quibus de utroque deliberationis ca-
 pite seorsim percontatur. Ambas sub vesperam excelso loco supra sacram mensam collocat; totam
 hinc noctem assiduâ Dei laudibus et religione perpetua traducit, Deum intente, quo indigebat,
 pœcens. Diluculo ingressus anistes alteram depositarum, quæ primum accidit obviam, chartarum
 arripit, explicat palam et attentis omnibus clara voce legit. Ea imperatori suadebat iter Philome-
 liæ versus.

Hic relinquendus paulisper **472** Imperator, dum
 quæ interim Bardæ contigere reddimus. Bardas Burt-
 zes, dum via, uti diximus, præscripta graditur,
 videt copiosum exercitum Turcorum per pontem
 Zompi se Monolyco conjungere festinantium. Stre-
 nue correptis armis irruit in ipsos, manumque in
 planitie Amorii fortiter conserit, planeque vincit
 universos. At interim alii ab orientali parte Turci
 ad Monolycum properantes per Burtzæ castra non-
 dum ipso reduce transeunt; quæque ibi jumenta
 reperere militumque sarcinas deprædati obiter
 præterierunt. Redibat victor Burtzes agmine prædæ
 ingentis onere impedimentisque tardato, cum ecce
 ab occurrente quodam fit certior direptæ per suam
 absentiam fuisse castra, Barbarosque facinoris
 auctores abiisse cum prædæ. Deliberabat hic Bardas
 quid opus facto esset. Audiebat Barbaros celeritate
 magna iter facere; instituit et ipse non signiore
 ipsos impetu insequi; at cito expertus est id fieri
 non posse, siquidem cursu et pugna fessi Roma-
 norum equi continuationem contentionis non fere-
 bant. Ergo ne quid pejus fieret, moderari gressum
 coactus, lento duntaxat passu, sed instructu mili-
 tari ac præmunito assectabatur præcurrentes Turcos.
 Hoc modo pergens sub diluculum pervenit in prius
 memorata Burtzæ oppida, quæ civibus atque in-
 colis cuncta exhausta, captivos quoque ibi repertos
 recepit; et proviso illic a Barbaris comæatu plu-

Du Cangii notæ.

¹⁸ χαρτίων. ¹⁹ καὶ τὰς.

rino ad sui suorumque refectionem modica in loco apto mora sese opportune recreantium, est usus. Inde oriente sole capessit eam quæ ad imperatorem ducebat viam. Eunti alia occurrit Turcorum manus; nulla mora est, miscetur acere prælium duratque periculum obnixis partibus utrinque. Barbari ubi fortiter aliquandiu vim sustinere, integris adhuc rebus alloquuntur Bardam, sua sibi modo spolia redderet quæ ipsis eripuisset; his acceptis abituros eos innoxie in domos suas, nec Romanis damni aut molestiæ quidquam illaturos. Non anuit ad ea Burtze; quin potius acriter uti cœperat prælio institit. Quoniam vero pugnantes milites ab hesternâ die aquam non gustaverant, ubi ad ripas pervenere fluminis cujusdam, ita laboris remissionisque vices inter se partiti sunt, ut alii quidem fortiter sustinerent pugnam, interim dum æstivum alii flumine levabant, hi vicissim mox in locum certantium recreati succederent. Sicque deinceps mutatis partibus prælium alacritate semper recenti continuarent. Perstabant tamen obnixi contra et audacia et numero pollentes Barbari; quod Burtzes animadvertens haud satis expediebat quid consilii caperet. Tandem placuit non e vulgo **473** militum deligere nuntium qui hæc ad imperatorem perferret, sed insigniorum e numero quempiam. Mittit igitur memoratum jam a nobis Georgium Leluncem, qui, cum semitas viasque omnes Turcis insessas cerneret, audaci cœpto, sed felici, per medios hostes ad Augustum pervenit. Is statim factus certior quo res loco apud Burtzen essent, quantumque nostri multitudine hostium premerentur, egerentque auxiliariis multis manibus et copiis, armat se ipse sine mora, jubetque armari milites: ac itinere in hostem mox pronuntiato aciem quam ordinatissime instructam promovet. Ducebat primum cornu princeps Michael; dextrum, Bryennius; laevum, Gabras; postremum agmen, Ceccomenus. Hos sic venientis Turci præcul conspicati contra se ad excipiendos comparant. Nicephorus erat imperatricis ex fratre nepos, adolescens Martem spirans. Is conspectu primo tenere se non potuit quin acie procurrens cum parvis ferocis juvenibus quibusdam in Turcos irrueret, et ipsos contra invementes. Conflictus sit vehemens; vulnus primo Nicephorus accipit in genu: sed id statim ipse largè ulciscitur, hastæ ictu valido feriens pectus ejus qui se læserat; quem et æquò excussum humo multum afflixit. Ea repercursi qui postea veniebant Barbari, terga statim dant Romanis. At imperator recepto heroici facinoris auctore juvene, majorem

μεταξύ δὲ ἑτέρα τις περιτυχούσα τῷ ²⁰ Τουρκικῇ δυνάμει, παραχρῆμα ξυμμίγνυται τούτοις καὶ πόλεμος ἐντεῦθεν ἀναβρίπτεται μέγας. Ἐφ' ἱκανὸν δὲ τὴν μάχην ἀναδεξάμενοι τοὺς δευραλώτους ἤτοῦντο καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν ἀφαιρεθέντα λάφυρα διαθεσασκόμενοι ὡς, εἰ τῶν ἐπιζητούμενων τύχοιεν, οὐκ ἔτι προσβαλεῖν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιχειρήσουσιν, ἀλλ' οἴκαδε ἀπελεύσονται. Ὁ δὲ Βούρτζης οὐδαμῶς τῷ τῶν Βαρβάρων θελήματι συνετίθετο ²¹, ἀλλὰ καρτερῶς τῆς μάχης ἀντείχεται γενναίως ἀγωνιζόμενος. Ἐπεὶ δὲ τῇ προτεραιᾷ ὕδατος τὸ παράπαν οὐκ ἀπεγεύσαντο μαχόμενοι ἐπὶν ἕχθους ποταμοῦ τινος κατέλαβον, κατέψυχον τὸ καῦμα τοῦ δίψους, καὶ αὐθις ἀμοιβαδὸν τῆς μάχης ἀντείχοντο· τῶν δὲ αὐθις τοῦ πολέμου ἀντιμαχομένων, οἱ προκεκμηχότες διὰ τοῦ ὕδατος ἑαυτοὺς διανέπαυον. Τοσαύτην δὲ τῶν Βαρβάρων τὸλμαν ὁ Βούρτζης ὄρων καὶ πρὸς τοσοῦτον πλῆθος ἀποκείων, ἐν ἀμυχανίᾳ ἦν. Καὶ οὐ τὸν κοινῶν τινα στρατιωτῶν πρὸς τὸν βασιλέα τὴν περὶ τούτων ἀγγελίαν κομίσαντα πέπομφεν, ἀλλὰ τὸν ἤδη ρηθέντα Γεώργιον τὸν Λεβούνην. Ὁ δὲ, μὴ ἔχων ἄλλην ἀτραπὸν ἐν ἧ οὐ πλῆθος Τούρκων παρῆν, ῥιψοκινδύνως ἐξ ἑσῶν τούτων ἑαυτὸν ὥσας, διεληλύθει καὶ μέχρι βασιλείως διασέσωστο. Ὁ δὲ τὰ κατὰ τὸν Βούρτζην μεμαθηκῶς, παρά τε Τούρκων πλῆθος ἀκριδέστερον διαγνοῦς, καὶ ὡς χρεῖα τῷ Βούρτζῃ πολλῶν καὶ χειρῶν καὶ δυνάμεων, αὐτὸς μὲν τηνικαῦτα ἐπὶ τοῖς ὅπλοις ἦν, καὶ τὸ στράτευμα ἐξώπλιζε· καὶ οὕτω κατὰ φάλαγγας καταστήσας τὸ ὀπλιτικόν, κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπορεύετο σὺν εὐταξίᾳ πολλῇ. Ἔῤχε δὲ τὸ μὲν ἔμπροσθεν κέρας ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ (73), τὸ δεξιὸν ὁ Βρυέννιος, τὸ ἀριστερὸν ὁ Γαβράς, καὶ τὴν οὐραγίαν ὁ Κεκαυμένος. Ὡς δὲ πύρρῳθεν οἱ Τούρκοι τούτους ἐδέχοντο, Νικηφόρος ὁ τῆς βασιλείδος ἀδελφιδοῦς, νέος ὢν καὶ πρὸς μάχας σφαδάζων, αὐτὸς τε προεκδεδραμήκει τῆς παρατάξεως, καὶ τινὰς σὺν αὐτῷ ἐφελκυσάμενος Ἄρσος ὑπασπιστάς, καὶ συμπλακίς τοῖς κατ' αὐτοῦ πρότερον ἐφωρμηκόσι, πλήττεται μὲν τηνικαῦτα κατὰ τοῦ γόνου, πλήττει δὲ τὸν παίσαντα κατὰ τὸ στέρνον διὰ τοῦ δόρατος. Ὁ δὲ, παραχρῆμα τοῦ ἵππου κατενεχθεὶς, ἀφῶνος ἔκειτο. Τούτου οἱ ὅπιθεν Βάρβαροι θεασάμενοι, τὰ μετὰφραγα τοῖς Ῥωμαίοις παραυτίκα διδόασιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀριστεῖα τὸν νεανίαν ἀπολαθῶν, ἤσθη τε ²² παραυτίκα καὶ μεγάλως τούτου ἐπαινέσας πρὸς τὸ Φιλομήλιον (74) ἤλαυνε· καὶ περὶ τὴν λίμνην τῶν Τεσσαράκοντα Μαρτύρων ἐφθακῶς τῇ μετ' αὐτὴν τὰ καλούμενα Μεσόνακτα ²³ (75) κατέλαβεν. Ἐκαίθην δ' ἀπάρας τὸ Φιλομήλιον ἐξ ἐφόδου κατέσχεν. Εἶτα

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

²⁰ τούτω. ²¹ συνετίθετο. ²² τό. ²³ Μεσόνακτα.

Car. Du Fresnii Du Cangii notæ.

(73) Ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ. Michael Basilius.

(74) Τὸ Φιλομήλιον. Philomelis, Philomelium, et Φιλομήλιον, uti effertur a Cinnamo, una eademque urbs. Zonaras de hac Alexii expeditione: "Ἐξείσι αὐθις κατὰ τῶν Βαρβάρων τούτων ὁ αὐτοκράτωρ,

καὶ ἀπεισιν εἰς τὸ Φιλομήλιον. Εἶρε δὲ τὸ ἄστυ τοῦτο κενὸν ὀπλιτῶν, etc.

(75) Μεσόνακτα. Oppidum olim Dipotamus dictum, quod in Phrygia statuitur a Seylize, p. 688.

ἀποπάσαι διαφόρους τοῦ στρατεύματος ἀποδιελόμενος παντὸς μεθ' ἡγεμόνων γενναίων κατὰ πρῶτων τῶν Ἰκονίω παρακειμένων κωμοπόλειων ἐξαπέστειλεν, ἐφ' ᾧ δηώσασθαι τε καὶ τοὺς δορυζώτους τῆς ἐκείνων ἀφαρπάσας χειρός. Οἱ δὲ ὡς θῆρες τινες διασπαρέντες ἀπανταχοῦ ἀγέληδόν πρὸς τὸν βασιλέα τοὺς δορυζώτους τῶν Βαρβάρων κομίζοντες ἐπανήσαν μετὰ τῶν σκευῶν αὐτῶν τούτους ἐξανδραποδισάμενοι πάντας. Συνείποντο δὲ ταῖς αὐθαιρέτως καὶ οἱ αὐτόχθονες τῶν τριούτων χωρῶν Ῥωμαῖοι φεύγοντες τὰς τῶν Βαρβάρων χεῖρας, γυναῖκας τε ὁμοῦ μετὰ τῶν νεογνῶν καὶ ἄνδρες αὐτοὶ καὶ παῖδες καθάπερ εἰς τι κρησφύγετον ἐς τὸν αὐτοκράτορα προσπεφευγότες. Ὁ δὲ, τὴν καινὴν ἐκείνην αἰθίς παράταξιν διατυπωσάμενος καὶ μέτρον τοῦς δορυζώτους ἀπαντὰς γυναῖξί καὶ παιδίοις εἰσελάσας, τὴν αὐτὴν ἀτραπὸν διήει δι' ἧς διεληλύθει ἔδου· καὶ ἐφ' οἷς ἂν προσπέλασε τόποις μετ' ἀσφαλείας ἀπάσης ἐπορεύετο. Καὶ εἶπες ἂν ἰδὼν, πόλιν τινα ἔμψυχον πεπυργωμένην πορεύεσθαι κατὰ τὴν εἰρημένην ἐκείνην κινουμένην σύνταξιν. Ὡς δὲ προσωτέρω προῆει, Βάρβαροι μὲν τινες οὐκ εἰσείποντο, παρείπετο δὲ ὁ Μονόλυκος ἐφ' ἑκάτερα ἐν λόχοις τῷ στρατεύματι μετὰ ἀποχώσεως δυνάμεως. Ἐπὶ δὲ διὰ τῆς ἀναμεταξὺ πεδιάδος τοῦ τε Πολυβοτοῦ καὶ τῆς ἤδη ῥηθείσης ἐκείνης λίμνης διήει, ἀπόμοιρά τις τοῦ βαρβαρικοῦ τάγματος αὐτόσχευοι πάντες καὶ ψιλοὶ τολμηταὶ ἐκατέρωθεν λοχίσαντος τοῦ στρατοπέδου, ἀθρόον ἀπὸ τῶν μετεώρων αὐτοῖς ἀνεφάνησαν. Καὶ τὰ μὲν πρῶτα τὴν καινὴν ἐκείνην παράταξιν ὁ ἀρχισατράπης Μονόλυκος θεασάμενος, γέριον τε ὦν καὶ πολλῶν ἐν πείρᾳ πολέμων τε καὶ ταγμάτων, ἐξεπλάγη τεθαυμακῶς τὴν καινὴν ἐκείνην διασκευὴν τοῦ συντάγματος, καὶ τὸν ξυνταγματάρχην ἐπεζήτησε ἐγνωκέναι· τὸν αὐτοκράτορα Ἀλέξιον ἐστοχάζετο, καὶ οὐχ ἕτερον ἡγεμόνα τῶν ταγμάτων εἶναι καὶ τῆς καινῆς ἐκείνης παρατάξεως. Καὶ ἤθελε μὲν προσβαλεῖν, οὐκ εἶχε δὲ, ἀλλ' ὁμῶς ἐνούλιον^α ἀλαλάσαι ἐκέλευσε. Πολλοῦ δὲ στρατεύματος φαντασίαν τοῖς Ῥωμαίοις παρασχεῖν μηχανώμενος, μὴ συνασπίζειν, ἀλλὰ διηρημένως καὶ ἀτάκτως, καθάπερ ἄνωθεν τὴν παράταξιν αὐτῶν διεγράψαμεν, θέειν ἐπέτρεψεν, ἐν ἔντεῦθεν, τῷ ἀπροσδοκῆτι τῆς θέας καὶ τοῖς τῶν ἵππων δρόμοις κατὰκροτον αὐτοῖς πεποιηκότες τὴν ἀκοήν, τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις καταπλήξαιεν. Ὁ δὲ γε αὐτοκράτωρ, καθάπερ εἶπε πύργος προύχων τῆς παρατάξεως προΐων, ἢ στῦλος πυρός, ἢ θεῖα τις καὶ οὐρανία βψίς, τὰς φάλαγγας αὐτῶν ἀνεβρώννυε, καὶ ἐπὶ ταύτου βαδίζειν σχήματος ἐκέλευσε καὶ θαρβεῖν παρεκελεύετο· καὶ προσετίθει μὴ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν, ἀποδλέπων τὸν τοσοῦτον ἀναδέξασθαι μόχθον, ἀλλὰ τῆς τῶν Ῥωμαίων εὐκλείας καὶ δόξης, καὶ πρὸς τούτοις ἐτομύλιον εἶναι ὑπὲρ ἀπάντων ἀποθανεῖν. Ἄκωντες οὖν τεθαβρήκότες, ἕκαστος τὸν ἴδιον ἐφύλαττε τόπον,

A in modum gaudens ac gratulans, laudesque ipsi meritas cumulans, iter capessivit versum Philomelium. Eo itinere pervenit ad lacum Quadraginta Martyrum cui vicino in loco Mesonacta nominato, obi er consedit. Hinc movens Philomelin cepit incursu primo. Inde dispersit exercitum in manus plures, praepositis cuique generosis ducibus, in vicos omnes atque oppida Iconio per circuitum vicino, vadere infestos uno simul omnes tempore imperat, deprædarique ac vastare omnia, captivosque præsertim Barbarorum infidelium extorquere manibus. Illi leonum ritu atque impetu, per turmas manipulosque quoquoersum sparsi, ad imperatorem cito redeunt, non captivis modo nostris recuperatis, sed præda spoliisque insuper onusti; et Barbarorum plane quotquot invenerant ingentem multitudinem trahentes. Sequebantur ipsos Romani quoque locorum indigenæ istorum vel inquilini, qui pertæsi servitutis barbaricæ, ipsi cum filiis adultis, tractis una secum mulieribus ac parvulis ad imperatorem passim veluti ad asylum confugebant tutissimum. Ille acie instructa, nova illa forma, de qua diximus superius, captivisque omnibus, itemque mulieribus ac parvulis, in eam mediam inclusis, regredi per eandem viam qua venerat instituit. Tutum erat hoc modo 474 iter per quæcumque demum loca etiam si vicinæ usquam præterirentur arces hostium, validis ipsorum, præsidis insessæ. Contra omnes enim tales casus atque incursus abunde præmunita ibat civitas velut quædam Romanorum ambulans, vivis undique protecta muris et turribus; formam munitionum ac velut situm in omni loco eundem obtinens. Diu sic progredientibus nulla in conspectum venit Barbarorum manus. Circuibat tamen utrinque latera nostrorum clam assectans Monolycus cum copiis idoneis, quas subinde in insidias abdebat. Ubi vero Romanus exercitus mediam obtinuit planitiem eam quæ hinc quidem modo nominato lacu, illinc Polyboto clauditur, pars quædam exercitus Turcici, expediti quidem et leviter armati, cæterum, ut apparebat, audaces et fortes juvenes, ex insidiis utrinque consurgentes, ostentare se a loco superiori et impressionem minari vehementem cœpere. Cum his archisatrapa Monolycus vir maturæ jam ætatis et longa experientia bellorum militaris artis peritissimus, visa procul descriptione aciei nostræ, haud dissimulante obstupuit, miratusque novam rem, non diu secum reputans, quærendum censuit, inventi peregregii auctorem; ingenium videlicet imperatoris Alexii facile agnoscens, atque illum ipsum adesse in exercitu præsentem ductareque suos per se coram ex hoc ipso intelligens. Non deerat archisatrapæ congregiendi animus; at facultas parum respondebat. Signum tamen pugne dari classico imperat; ac quo multitudinis opinione vero

^α τὸ ἐνούλιον.

majoris Romanos si posset conturbaret, non una phalange conserta, sed juxta ea quæ paulo superioris de forma Turcicarum acierum dicebamus, distinctæ, dispersaque sine ordine agmina suorum cursare quam tumultuosissime in nostros jubet. Sperabat nimirum simul inopinata derepente specie incurrentium equorum, simul vario et late sonante tanti motus strepitu trepidationem incussum iri forte aliquam exercitui Romano. Verum contra imperator obstabat velut turris alte exstans quadam, aut columna ignis, cœlestisque alia quæpiam istiusmodi species, toto late agmini conspicua nostrorum, cunctas visu phalangas corroborans, locumque obtinere ac servata eadem semper, eaque figura, ultra vadere fortiterque audere præsens auctor jubens, necnon ad tacitam aspectus admonitionem hanc quoque vocalem addens, qua vere commemorabat; haudquaquam sese salutis suæ causa privatæ, tanti laboris expeditionem suscepisse, sed gloriam ac splendorem spectasse Romani nominis; vitæ autem ac securitatis propriæ non ita esse cupidum ut non esset paratissimus ad caput devovendum suum mortemque oppetendam pro salute publica. Ea magnos omnibus oratio animos addidit. Ergo præsentī fortitudine obtinere locum pro se quisque lentoque ac constanti gressu vadere, **475** ut ne moveri quidem viderentur intuentibus ex intervallo Barbaris, quorum inter vanos strepitus ac minus frustra hinc atque inde lacessentium toto die per summam fiduciam paremque contemptum plane imperterrita progressa est, nullaque sui parte mota Romanorum acies. Quare suorum conatuum experti vanitatem Turci, ubi se in juga montium trepido cursu receperunt irriti pluribus passim excitatis ignibus, nocte tota luporum iustar ulularunt: interdum etiam convicia in Romanos jactantes procul. Erant enim inter eos quidam misti generis Græci periti sermonis. Redente luce perstans in consilio Monolycus eadem quæ pridie imperabat Turcis ut facerent.

Hac vice rerum pervenit in castra Turcica ipse sultanus Clitziasthan qui ordinatissimam compositionem Romani exercitus quam subjectam oculis habebat accurate contemplatus, non dissimulavit quidem admirationem suam; idem tamen pro ferocia ætatis (erat enim juvenis) non abstinuit quin culparet increparetque ultro Monolycum, tanquam familiari senibus segnitie in rei gerendæ articulo cunctatum. Ergo cum instantius ex eo quæreret, quamobrem prælium cum Romanis oblata occasione distulisset, audivit hæc a seno: *Nimirum ego senio debilis et defectus animis admovere ad manus pugnam cum imperatore cunctatus hactenus sum; tibi si est fiducia, experire age, per me licet; res et successus docebit ipse utrius consilium salubrius fuerit.* Statim sultanus, his auditis, in eos qui postremum conflabant agmen invectus ipse est; aliis satrapis æquam cum imperatoris fronte adversa pugnam demandavit; alios præterea seposuit qui alterum Romani aciei latus impressione acri per idem tempus lacesserent. Dum hæc fierent Nicephorus Bryennius Cæsar qui dextrum cornu tum regebat, sensu accepto periculi ac certaminis eorum qui postremum tuebantur agmen, vehementi trahabatur impetu fortis animi ad locum tantisper deserendum, ut suis a tergo laborantibus adesset; veritus tamen ne quid quod experientem dedeceret ducem cupide ac juveniliter commisisse videretur, cohibuit ferocius licet effervescentem in Barbaros animum, et ordine optime servata figura universæ aciei, loco sibi de-

πάνυ τὴν πορείαν ἀνειμένως ποιούμενοι, τοσοῦτον, ὡς μηδὲ κινεῖν δοκεῖσθαι τοῖς Βαρβάροις. Δι' ὅλης οὖν τῆς ἡμέρας προσβάλλοντες τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατεύματι καὶ μηδὲν ἠνυκότες, μήθ' ὅλιως, μήτε ἐκ μέρους διασπάσαι τὸ Ῥωμαϊκὸν σύνταγμα δυνηθέντες, αὐθις πρὸς τὰς ἀκρολοφίας ἀνέτρεχον ἀπρακτοί, καὶ πυρσοὺς τηνικαῦτα πλείονας ἀνάψαντες δι' ὅλης νυκτὸς ὠρῶντο καθάπερ λύκοι· ἔστι δ' οὐ καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέσχωπτον· ἦσαν γὰρ καὶ τινες ἐν αὐτοῖς μιξοβάρβαροι ἐλληνίζοντες. Λύγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας τὰ αὐτὰ μηχανώμενος ὁ Μονόλυκος τοῖς Τούρκοις ἐπέταττε ποιεῖν.

Ἐπὶ τούτοις καταλαβὼν καὶ αὐτὸς ὁ Κλιτζιασθλᾶν σουλτάνος καὶ θεασάμενος τὴν τοῦ στρατοπέδου εὐταξίαν, ἐθαύμασε μὲν, ἀπέσχωψε δὲ οἷα νέος πρὸς γέροντα τὸν Μονόλυκον ὅπου χάριν τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνεβάλλετο μάχην. Ὁ δὲ, Ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὡς γέρων ἢ δειλὸς ἀρχέμαχον τὴν μετ' αὐτοῦ συμπλοκὴν ἀνεβαλόμην μέχρι τοῦδε· εἰ δὲ σὺ θαρρῶν ἦσθα, ἄγε δὴ πειράσθητι καὶ αὐτὸς· τὸ πρᾶγμα διδάξει. Εὐθύς οὖν αὐτὸς μὲν τοῖς περὶ τὴν οὐραγίαν οὔσι προσέβαλεν, ἑτέροις σατράπαις τὴν κατὰ πρόσωπον τοῦ αὐτοκράτορος προσβολὴν ἐπέταξε, καὶ ἄλλοις τὴν καθ' ἑτέραν πλευρὰν τῆς παρατάξεως μάχην ἀνέθετο. Ὁ γοῦν τὸ δεξιὸν κέρασ ἐπέχων Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος Καῖσαρ, τῆς κατὰ τὴν οὐραγίαν μάχης αἰσθόμενος, ἐσφάδαζε μὲν ἀμύνειν τοῖς ἑπισθεν, οὐκ ἤθελε δὲ ἀπειρίας ἢ νεότητος ἐνδείξασθαι τι, ἀλλ' ἐπέτρεχε καίτοι λυττώνων τὸν κατὰ τῶν Βαρβάρων θυμὸν, καὶ τὴν εὐταξίαν ἐπὶ ταυτοῦ σχήματος τὴν πορείαν ποιεῖσθαι ἐσπούδαζε. Καρτερώς δὲ τῶν Βαρβάρων μαχομένων, ὁ τὸ ἀριστερὸν κέρασ ἐπέχων ὁ φίλτατός μοι τῶν ἀδελφῶν ὁ Πορφυρογέννης Ἀνδρόνικος τὰς ἡνίας στρέψας, σφυδρὰν κατὰ τῆς ἰδίας φάλαγγος τὴν κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπέλευσιν ἐποίησατο. Ὅς εἰς τὸ χαριέστατον αὐτὸ τῆς ἡλικίας ἐληλυθώς, τόλμαν δὲ συνέτην καὶ χεῖρα δεξιὰν καὶ φρόνησιν περιττὴν ἐν πολέμοις ἔχων πρὸ καιροῦ ὤχετο, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις ἤλιπτεν ἐξ ἡμῶν ἀπῆλθε καὶ κατέδυ. Ὡς νεότης καὶ ἀκμὴ σώματος, καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ἄλματα κοῦφαί ποῦ ποτα

κατεβρέυτατε; Μουθεῖν με ἐπὶ τούτῳ πάθος ἐκ-
 θιάζεται, ἀλλ' ὁ τῆς ἱστορίας νόμος ἐκεῖθεν αὐθις
 ἀπείργει. Θαυμάζειν δὲ ἔστι πῶς οὐ γίνεται τις
 καὶ νῦν, καθάπερ καὶ πάλαι φησὶν, ἢ λίθος, ἢ ὄρνις,
 ἢ δένδρον, ἢ τι τῶν ἀψύχων ὑπὸ μεγάλων κακῶν
 εἰς τὰ τοιαῦτα τὴν φύσιν ἀμείδων· εἴτε μῦθος
 τοῦτό ἐστιν, εἴτε λόγος ἀληθῆς καὶ τάχα κρείττον
 ἂν εἴη πρὸς τὰ μηδὲν αἰσθανόμενα μεταμείδειν τὴν
 φύσιν, ἢ τοσαύτην αἰσθησὶν δέχεσθαι τοῦ κακοῦ·
 εἰ γὰρ τοῦτ' ἦν, τάχ' ἂν με λίθον ἀπέδειξε τὰ συμ-
 πεσόντα δεινά. Τὴν δὲ μάχην ἀγχιμάχον ἤδη γεγο-
 νούσαν ὁ Νικηφόρος θεασάμενος καὶ πτοηθεὶς τὴν
 ἦταν, μετὰ τῆς ἰδίας παρατάξεως ἑλας ἠνίας στρέ-
 φας ἀμύνειν ἠπείγετο· καὶ τῆνικαῦτα οἱ Βάρβαροι
 νῶτα δεδωκότες καὶ σὺν αὐτῷ δὴ τῷ Κλιτζίασθλάν
 σουλτάν ἀνακράτος φεύγοντες πρὸς τὰς ἀκρολοφίας
 ἠπείγοντο. Πολλοὶ μὲν οὖν τῆνικαῦτα πεπτῶκασι
 πολεμοῦντες, οἱ πλείους δὲ καὶ ἐάλωσαν. Τῶν δὲ
 σωθέντων ἀπάντων διασπαρέντων, καὶ αὐτὸς δὴ ὁ
 σουλτάνος ἀπεγνωκῶς τὰς σωζούσας ἐλπίδας μετὰ
 τοῦ οἰνοχοῦντος²⁶ αὐτῷ μόνου φεύγων περὶ τι
 τέμενος κατὰ τὴν ἀκρολοφίαν ἰδρυμένων²⁷, οὗ κυ-
 κλόθεν οὐρανομήκεις κυπάριττοι στοιχηδὸν εἰστή-
 κεσαν, ὑπὸ τῶν διωκόντων αὐτὸν τριῶν Σχυθῶν
 καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Οὐζᾶ στενοχωρηθεὶς ἀνελήλυθε, καὶ
 μικρὸν ἐπὶ θάτερον παρεκκλίνας ἐπεὶ μηδὲ γνώριμος
 ταῖς διώκουσιν ἦν, αὐτὸς μὲν σέσωστο· ὁ δὲ γὰρ
 οἰνοχόος, παρὰ τῶν Σχυθῶν κατασχεθεὶς, τῷ αὐτο-
 κράτῳ ὡς μέγα τι δῶρον προσενήνεκται. Ὁ μὲν
 οὖν βασιλεὺς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ νίκῃ καταγωνισάμενος
 τοὺς ἐχθροὺς ἔχαιρεν· ἠνιάτο δὲ ὅτι καὶ ὁ σουλ-
 τάνος εἰς χεῖρας ἐμπεσὼν κατεσχέθη, ἀλλὰ παρὰ
 μικροῦ, τοῦτο δὴ τὸ πεπαρομιασμένον, ἐρρύσθη.
 Ἐσπέρας δὲ ἤδη καταλαβούσης, αὐτοῦ κατὰ τόπον
 αὐλίζεται. Οἱ δὲ περισωθέντες τῶν Βαρβάρων, αὐθις
 κατὰ τὰς ἀκρολοφίας ἀνελθόντες, πυρροὺς τε παμ-
 πόλλους ἀνῆψαν, καὶ δι' ὄλης νυκτὸς κατὰ τῶν Ῥω-
 μαίων ὡς κύνας περιυλάκτου. Σχύθης δὲ τις, ἀπο-
 δράσας ἀπὸ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος καὶ προσ-
 εληλυθὼς τῷ σουλτάν, ἔφη· Τὴν μετὰ τοῦ αὐτοκρά-
 τος μάχην ἡμέρας οὐσῆς μηδαμῶς ἐπιχείρει, οὐ γὰρ
 σοὶ πρὸς καλὸν ἐσειται, ἀλλ' ἐπεὶ μὴ ἀποχρώσης τῆς
 πεδιάδος συνεσφιγμένως τὰς σκηνὰς ἐπήξατο, δι'
 ὄλης νυκτὸς πρὸς τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν κατιόντες
 ψιλοὶ τοξόται, καὶ συχνὰ τὰ βέλη κατ' αὐτῶν πεμπέ-
 τωσαν, καὶ οὐ τὴν τυχοῦσαν ζημίαν τῷ Ῥωμαϊκῷ
 στρατεύματι ὑφέξουσι. Τῆνικαῦτα δὲ καὶ μισοδάρ-
 βαρὸς τις ἐκεῖθεν αὐθις λαθὼν τοὺς Τούρκους πρὸς
 τὴν βασιλέα φοιτᾷ ἀπαγγέλλων ὅποσα ὁ Σχύθης τῷ
 σουλτάνῳ προσελθὼν ὑπέθετο, καὶ τὰ βεβουλευμένα
 ἅπαντα κατὰ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατεύματος σαφῶς
 διηγήσατο. Ταῦτα μεμαθηκῶς ὁ αὐτοκράτωρ διχῆ
 διελὼν τὸ στράτευμα, τοὺς μὲν εἰσω τῆς παρεμβολῆς
 ὄντας ἐγρηγορέναί καὶ νήφειν προσέταξε, τοὺς δὲ γὰρ
 λοιποὺς ὀπλίσασθαι τε καὶ, ἐξωθεν τῆς παρεμβολῆς
 ἐξελθόντας, προῦπαντῆσαι τοῖς κατ' αὐτῶν ἐρχομέ-

A scripto iter facere perrexit. Interea Barbaris acri-
 ter pugnantibus Andronicus Porphyrogenitus, ille
 meorum mihi fratrum charissimus qui lævo cornu
 præerat, versis habenis cum propria phalange ve-
 hementem in Barbaros impressionem fecit. Is ju-
 venis cum in florem pervenisset ipsum longe ante-
 cessissimum ætatis, comparata sibi laudè fortitudinis
 sapientiæ conjunctæ, dexteritatis efficacis et eximie
 in rebus bellicis prudentiæ, immature obiit, magna
 et molestissimo nobis, ut in spe tanta, et occasu
 tam inopinato talis Orientis astri, sui desiderio re-
 licto. O juvenus! o vigor corporis! o equitantis
 saltus leves quo tandem abiistis? Hujus mihi re-
 cordatio doloris vim pene affert quandam quo de
 vitæ inicitæ regione in lamenta transversam abripiat,
 Sed cogitatio propositi et Historiæ lex alior-
 sum me impellit. Mirari autem subito quamobrem
 non hodie quoque, prout contigisse olim ferunt,
 transformentur magnitudine malorum homines in
 lapides, aves, arbores, aut quid inanimorum; seu
 fabulæ illa sunt, seu narrationes veræ. Nempe esset
 forte satius cum re sensu cassa commutare natu-
 ram, quam adeo acerbum experiri sensum mali.
 Quod si hoc fieri natura posset, equidem arbitror
 tanta esse mala quæ in vita pertuli, ut jam me in
 lapidem vertisse potuerint. Cæterum ubi commis-
 sam cominus pugnam Nicephorus vidit, periculum
 veritus ac deletionem postremi agminis, cum iis
 quos ductabat, totas effundens habenas cucurrit in
 auxilium nostrorum. Tunc Barbari verterunt terga,
 et una cum ipso sultano Clitziasihlane in montium
 vertices effusissima fuga se subducere contendebant.
 Ceciderant in conflictu ipsorum multi, plures etiam
 capti fuerant, reliquis vero cunctis temere dispersis
 ipse quoque sultanus salute desperata uno solo
 comite pocillatore suo quoddam in sacellum confugit
 montis in vertice structum, quod circum ambiebant
 celsæ cupressi rectis versibus consitæ. Eo illum
 persecuti tres Scythæ sunt, et Uzæ filius. Hic in
 arcto sultanus deprehensus exsiluit ad fugam de-
 clinansque in partem alteram, quoniam ignotus de
 facie persequentibus erat, ipse quidem evasit: at
 ejus pocillator a Scythis magni loco muneris im-
 peratori oblatus est. Magnæ res lætitiæ Augusto
 fuit præclaræ istius de Turcis a suis reportatæ vi-
 ctoriæ nuntius. Quanquam ne purum id esset gau-
 dium intercedebat dolore manibus emissæ cum jam
 teneretur prædæ: et gratulationis minuebat fru-
 ctum evasio sultani, tam propinquam voti tanti
 spem frustrata. Etenim ille minimè, sicut dici so-
 let, intervallo a comprehensione ac captivitate ab-
 fuerat, inopinatissime periculo præsentissimo sub-
 ductus. Cæterum ingruente jam vespera consedit in
 noctem Augustus ibidem. At qui cladi supererant
 Barbari Jugis iterum conscensis vicinorum montium
 ignes ut prius passim excitabant plurimos, et ea

Variælectiones ex cod. Coislino.

²⁶ ἠνιοχοῦντος. ²⁷ ἰδρυμένον.

no: tota Romanos canum instar allatrabant. A Scytha vero quidam Romanis e castris clam elapsus, accedit ad sultanum eumque admonet, ne pugnam de die cum imperatore invadere conetur audeatve, non esse dubium quin id ipsi rei que Turcicæ infeliciter successurum sit, verum quoniam planitie jam sese arctante, nec sufficiente ad explicandam totam latitudinem Romanæ aciei, necesse habuerat Augustus constipare tabernacula densareque ordines contra quam figuræ ratio poscebat, suadere sese ut sultanus descendere in collium radices tota ea nocte jussis expeditis sagittariis, imperet ut tela in Romanos jaculentur quam creberrima; hæud vanam opinionem esse inferri modo isto posse Romano exercitui **477** cladem non parvam. Adfuit is dum ita dicerentur hybrida quidam nostris fidus, nec pro tali Turcis notus. Is statim imperatorem adiens, indicat quid Scytha sultano suggessisset, quidque hostes contra Romanum exercitum machinarentur. Quibus statim occurrere ac prævertere Augustus aggrediens, bifariam copiis divisus, unam quidem partem sese continere castris, ibique in acri ac parata vigilia excubare jussit. Cæteros prodire armatos, occurrereque infestos hostibus, fortiterque capessere prælium imperat. Fecerunt sicut cogitaverant Barbari. Circumvagati nocte tota castra Romanorum ad pedes collium irruptiones ostentarunt feceruntque multas, magna jactura sagittarum; verum Romani ratione ab imperatore præscripta usi, sic eorum refutarunt impetus, ut protecti semper ipsi contesseratione mutua, phalangisque contextu ac figuræ utilitate servata, nullo usquam hiatus hostili noxæ locum aperirent. Id patuit allucescente die, quæ Romanos sic nocturna functos pugna monstravit, ut suo quisque loco certa que invicem fixi distantia figuram aciei exacte tuerentur. Tum vero rursus præda et impediementis omnibus, cum captivis, mulieribus quoque ac parvulis in mediam aciem receptis progredi cœperunt Ampum versus. Bellum eos tunc invadit grave et atrox. Nam sultanus congregatis rursus copiis, et circum amplexus per gyrum Romanos vehementi undique prælio instabat; sed frustra. Nulla enim parte, omnia licet molliens, resolvere scutorum contextum, et phalangis latus illum rima vel una pat-facere ulla vi valuit; at ubique velut muris impactus adamantinis, veloci undique repercussu est rejectus. Sic re infecta redux in castra propria noctem Insequentem sollicitam habuit, desperans jam plane successum belli, et cum Monolyco ac satrapis cæteris consultans. Præma luce pacem ab imperatore petebat. Sic enim frequentes censuerant Barbari. Benigne accepit supplicis orationem imperator; darique repente jus o iteragenti exercitui consistendi signo, suos stitit omnes in vestigio servata forma et di-

vois Τούρκους, καὶ τὴν μετ' αὐτῶν ἀναδέξασθαι μάχην. Οἱ δὲ Βάρβαροι δι' ὅλης νυκτὸς γύρωθεν¹⁸ περιζώσαντες τὸ στράτευμα, πολλὰς ἐκδρομὰς περὶ τοὺς πρόποδας τῶν βουνῶν ποιούμενοι, συχνοὺς διατοὺς κατὰ τοῦ στρατεύματος ἐβαλλον. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι, κατὰ τὰς ὑποθήκας τοῦ αὐτοκράτορος ποιῶντες, ἐφύλαττον ἑαυτοὺς μὴ διασπῶντες τὴν παράταξιν. Ὑπαυγαζούσης δὲ τῆς ἡμέρας ἅπαντες ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σχήματος ἤεσαν, καὶ τὴν λείαν καὶ τὰς σκευὰς ἀπάτας καὶ αὐτοὺς δὴ τοὺς δορυαλώτους μετὰ τε γυναικῶν καὶ παιδίων ἐς τὸ μέσον τῆς παρατάξεως αὐθις ἐλάσαντες τὴν πρὸς Ἀμποῦν ὠδευον. Πόλεμος δὲ τηνικαῦτα καταλαμβάνει τούτους βαρῦς καὶ δεινός. Ὁ γὰρ σουλτάνος, συνάξας αὐθις τὰς δυνάμεις καὶ περιζώσας τὸ στράτευμα γύρωθεν καρτερῶς ἐμάχετο· μηδαμῶς δὲ τὸν συνασπισμὸν τῶν Ῥωμαίων διακόψαι ἰσχύσας, ἀλλ' ὡσπερ ἀδμαντίνους τείχεσι προσθαλῶν, ἀπρακτος ἀπεπέμφθη. Ἦνιδτο γοῦν δι' ὅλης ἐκείνης τῆς νυκτὸς καθ' ἀπαξ ἀπογνοῦς μετὰ τοῦ Μονόλυκου καὶ τῶν λοιπῶν σατραπῶν ἐβουλευέτο, καὶ τὰ περὶ εἰρήνης ἐπιφρασκούσης ἡμέρας ἤτειτο τὸν αὐτοκράτορα, τούτου πᾶσι τοῖς Βαρβάροις συνδόξιντος. Οὐκ ἀποπέμπεται δὲ, ἀλλὰ δέχεται τούτου τὴν ἰκεσίαν ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ παραχρῆμα τὸ ἀνακλητικὸν ἤχησαι ἐπέταξε, καὶ οὕτως ἀτρεμεῖν ἅπαντας παρεκελεύσατο, καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἴστασθαι σχήματος, μήτε τῶν ἵππων ἀποδάντας, μήτε τὰς σκευὰς τῶν ὑποζυγίων ἀποσάξαντας, περιφραττομένους ἀσπίδι καὶ κυνέῃ καὶ ἐόρατι, καθά γε καὶ πρότερον δι' ὅλης τῆς ὀδοιπορίας. Ταῦτα δὲ δι' οὐδὲν ἄλλο τῇ αὐτοκράτορι ὠκονόμητο, ἀλλ' ἵνα μὴ συγχύσειως γενομένης πολλάκις τὸ τε σχῆμα τῆς παρατάξεως διατρασθῆ, κἀντεῦθεν εὐάλωτοι ἅπαντες γένωνται· ἐδεδίει γὰρ τοὺς Τούρκους πλῆθος πολὺ τούτους ὀρῶν καὶ ἀπανταχόθεν τῷ Ῥωμαϊκῷ προσβάλλοντας στρατεύματι. Ἐν ἐπικαίρῳ δὲ τόπῳ στὰς ὁ αὐτοκράτωρ, τοὺς τε συγγενεῖς αὐτοῦ ἅπαντας καὶ ἱκανοὺς τῶν στρατιωτῶν ἀπολεξάμενος, ἐφ' ἐκάτερα, ἐπὶ κεφαλῆς μὲν αὐτῶς εἰστήκει, δεξιόθεν καὶ εὐωνύμων¹⁹ οἱ καθ' αἷμα καὶ ἐξ ἀγχιστείας αὐτῷ προσήκοντες, καὶ τούτοις ἐχομένως μιγὰς τῶν στρατιωτῶν ἐκκριτος, κατάφρακτοι ἅπαντες. Ὁ δὲ τῶν ἔκλων ἀποστῆθων πυρρὸς τὸν ἀέρα πλέον καὶ τῆς ἡλιακῆς ἀκτίνος κατηύγαξε. Προσεληλύθει δὲ τηνικαῦτα καὶ ὁ σουλτάνος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν σατραπῶν, ὧν ὁ Μονόλυκος χρόνῳ καὶ πείρᾳ καὶ ἀνδρείᾳ πάντων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν Τούρκων ὑπερφόρων προῆγε, καὶ καταλαμβάνει τὸν βασιλέα καὶ τὴν πεδιάδα τὴν μεταξὺ Αὐγουστοπόλεως καὶ Ἀκρονόου. Οἱ δὲ γε σατράπαι πρόρρωθεν θεασάμενοι τὸν αὐτοκράτορα, τῶν ἵππων ἀποδάντες, τὴν συνήθη τοῖς βασιλεῦσι προσκύνησιν ἀποδεδώκασιν. Τὸν δὲ σουλτάνον πολλάκις τοῦ ἵππου ἀποθῆναι ἐπιχειρήσαντα ὁ αὐτοκράτωρ οὐ ξυνεχώρει· ἀλλ' ἐκεῖνος, ταχὺ πεζεύσας, τὸν

Varia lectiones ex cod. Coislin.

¹⁸ γύρωθεν. ¹⁹ ἐξ εὐωνύμων.

πλοα τούτου ἠσπάσατο (76). Καὶ ὁ, χεῖρά τε δοῦς αὐτῷ καὶ ἵππον τῶν ἐκχρίτων ἐπιβῆναι ἐκέλευσεν. Ἐπιβάντα δὲ τούτον καὶ περὶ θατέρην πλευρὰν τοῦ αὐτοκράτορος προσεγγίσαντα, παραχρῆμα τὸ ἀμφιον ὃ περιεβέβλητο λύσας, τοῖς ὤμοις ἐκείνου ἐπέθετο. Εἶτα μικρὸν ἐπισχῶν, τὸ πᾶν τῶν αὐτῷ δεδογμένων δημηγορήσας ἐξέφηνε λέγων ὡς *Εἰ μὲν τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ὑπέκειν βούλεσθε, καὶ τὰς κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκδρομὰς ἀνακόψαι, χερῶν μὲν καὶ τιμῆς ἀπολαύσετε, καὶ ἀνέτως ἐν ταῖς ἀποτεταγμέναις ὑμῖν χώραις τοῦ λοιποῦ βιώσεσθε, οὗ τὸ πρότερον τὰς διατριβὰς εἶχετε πρὸ τοῦ Ῥωμαίων τὸν Διογένην τὰς ἡγίας τῆς βασιλείας περιζώσασθαι, καὶ τὴν ἡτταν ἐκείνην ἡττηθῆναι μετὰ τοῦ σουλτάνου συνάψαντα δυστυχῶς τὴν μάχην καὶ ἀλῶναι παρ' αὐτοῦ. Χρῆσθαι τὴν εἰρήνην ἐλέσθαι τῆς μάχης καὶ τῶν ὑπὸ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ὄρων ἀπέχεσθαι τοῖς ἰδίοις ἀρκουμένοις. Καὶ εἰ μου πεισθῆτε τοῖς λόγοις συμβουλευομένου τὰ λόγια, μεταμεληθήσεσθε οὐδαμῶς, ἀλλὰ καὶ πολλῶν δωρημάτων ἐπιτεύξεσθε· εἰ δὲ μὴ, ἐμὲ ἴσπε ὀλοθρευτὴν τοῦ γένους ὑμῶν εἶσεσθαι. Ὁ δὲ σουλτάνος καὶ οἱ τούτου σατράπαι πρὸς ταῦτα μάλα προθύμως συνέθεντο λέγοντες· «Ὀὐκ ἂν αὐτόμολοι ἐνταῦθα παραγνόμεθα, εἰ μὴ τὴν μετὰ τῆς σῆς βασιλείας εἰρήνην ἀσπάσασθαι προειλίμεθα.» Τούτων οὖν ῥηθέντων ἀπέλυσε τούτους εἰς τὰς ἀποτεταγμένας αὐτοῖς σκηνὰς εἰς νέωτα τὰς συνθήκας (77) κατεμπεδῶσαι ὑποσχόμενος. Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν αὔθει, τὸν σουλτάνον Σαῖσαν τὴν κλῆσιν θεασάμενος ὁ βασιλεὺς καὶ τὰς μετ' αὐτοῦ συνθήκας ὡς ἔθος πληρώσας, χρήματα μὲν ὅτι πλείστα αὐτῷ ἐχαρίσατο. Καὶ τοῖς αὐτοῦ δὲ σατράπαις ἱκανῶς φιλοτιμησάμενος χερσὶν ἀπέλυσε.*

Romano imperio parere et temperare ab infestando Christianorum fines incursionibus hostilibus, beneficiis a nobis et honore angehimini, libereque deinceps ac secure degelis in vestris terris ac sedibus iis quas ante principatum Romani Diogenis, et illam ejus infelicem cum sultano pugnam, qua ipse captus est, obtinebatis. Auctor autem vobis vestra causa sum pacem ut praelio belloque otium praeligendum existimetis; abstinentiamque cupiditatem et praedutrices manus a Romani finibus imperii, contenti propriis. Cui meo consilio projecto salutari si acquieveritis, saxo ne vos ejus poeniteat unquam; quin potius bonis ac donis cumulati plurimis, quam utilia suaserim sentietis. Sin contra obfirmatis animum, vobis de nuntio destructorem me ac perniciem generis vestri fore. Ad ea sultanus et ejus satrapae sese promptos obsequentesque praebuerunt, sic ferme respondentes: Sese haudquaquam ultro in manum ac potestatem majestatis ejus fuisse venturos, nisi pacem cum ea inire ac colere fide optima decrevissent. His diebus dimisit hospites imperator in assignata ipsis tabernacula, ubi corpora curassent, conventionis capita se firmaturum pollicens. Postridie dedit se iterum in Augusti conspectum sultanus proprio nomine Saisan dictus. Quando imperator non tantum pacis formulam caeremoniis solitis ac legitimis cautionibus ratam habuit, sed pecunias etiam plurimas largitus illi est; satrapas quoque ejus muneribus onustos, indeque gaudentes ab se dimisit.

Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ μεμαθηκίως ὁ αὐτοκράτωρ ὅτι ὁ νόμος αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς Μασούτ (79) τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ βουλόμενος ἐπιδράξασθαι τὸν τοῦ Σαῖσαν μελετήκει

A stantia solitis, absque ulla mutatione alia; ita ut nec eques desiliret ullus, nec elitellae aut sarcinae jumentis onustis demerentur, sed staret suo quisque loco clypeis objectis, protecti galeis, vibrantes hastas prout hactenus iter facere consueverant. Hoc in hunc modum tunc praecipit, veritus ne qua ex securitate, ut si, existeret laxatio necessariae illi tempore custodiae, qua Turci undique maximo numero circumfusi animadversa, spem oblatam repente sequerentur et occasione arrepta in Romanos impetum facerent. Lecta igitur sibi statione imperator in loco idoneo medius ipse ac sublimis in capite constitit. A dextris ei sinistrisque astabant consanguinei et affines longa serie, quam

B 478 excipiebat mista multitudo lectorum militum, cataphracti omnes armis praefulgentibus quorum vibratus splendor, solari pene ipso coruscantius radio aerem collustrabat. Interim procedens ad Augustum sultanus, cum sibi subjectis satrapis, quibus Monolyeus, aetate, experientia, fortitudine facile omnibus quotquot erant tunc in Asia Turcis superior, praebat, offendit eum in planitie quae Augustopolim et Acronium interjacet. Satrapae imperatore procul viso statim equis exscenderunt; idem saepius conatus ipse sultanus imperatoris officioso renutu prohibebatur, tamen ut factus est vicinior eluctans moras omnes strenue desiluit, pedemque Augusti est exosculatus. Ille contra manum ei porrexit, et equo lectissimo adduci jusso insidere illi sultanum voluit.

C Equo ille ut suadebatur inscensio admovit se proxime ad alterum imperatoris latus. Tunc is pallium quo erat amictus resoluta fibula sibi demens sultani humeris injecit. Deinde post breve silentium, quid sibi de re presenti videretur hac ferme oratione Turcis exposuit. *Si bona fide inducitis in animum*

Interea 479 venit in notitiam Augusti conjuratio in Sultanum, ejus erat caput frater ejus nothus, cui nomen Masut. Is eade fratris principatum ipsius

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(76) Τὸν ποῦα αὐτοῦ ἠσπάσατο. Agr. 415 Luce. l. II, c. 13: Est quaedam detestabilis consuetudo regi Graecorum, qui etiam propter nimium fastum divitiarum suarum imperatorem se nominat, ut osculum salutationis nulli offerat, sed quicumque faciem ejus

videre meretur, incurvatus genua ejus osculatur.

(77) Συνθήκας. Vide Zonaram.

(78) Μασούτ. A quo genus ducunt caeteri Iconienses sultani. Consule Familias nostras Mahometicas, et Stemma Iconiensium sultanorum.

Invadere parabat saventibus, ut fieri assolet, clam illi et consilia auxiliaque offerentibus satrapis quibusdam. Aperuit sultano rem totam imperator, auctorque illi fuit morandi tantisper apud se quoad certiora clarioraque indicia exstarent occultæ in ipsum coitionis, cujus primus modo fumus emanasset. Sic provisus inimicorum insidiis, comparatoque præsidio securius tutiusque abiit, amice ac salutariter admonens. Verum ille ingenti fiducia consilium repudiavit. Augustus igitur, ne videri posset vi detinere ad se ultro profectum principem, et nimis sedulum officium in reprehensionem ac calumniam traheretur, suo uti iudicio Barbarum passus est. Hæc tantum abeunti dixit: Melius quidem fuerat expectare hic ad tempus modicum: verum quoniam id tibi utique cordi non est, cedere me necesse est voluntati tuæ. Tantum peto, priori consilio exclusus, alterum: ut hoc ne rejicias. Sumas tecum censeo idoneum numerum cataphractorum militum ex Romanis nostris qui te salvum atque incolumem Iconium usque fido præsidio perducant. Ne hoc quidem persuaderi Sultanus sivit, ut sunt pervicaci ferocia præsidentes Barbari, ac pene nubes sese ipsas exsuperare magnitudine potentiaque donatus pecunia repetebat domum; at ecce nocte quadam incitansve ad pugnas Barbarum, quale suavis

referens Neleidem Nestora vultu:

sed verax nimium ac minas malorum eventibus sancendas ferens. Videbatur sibi prandens infestari circumfuso undique exercitu muscarum quem edebat panem extorquere ipsi de manibus conantium. Irridebat insectorum difflabiliū vanos motus, contemptimque abigebat; cum repente muscæ vertuntur in leones, mutata jam natura facile ipsi prævalentes. Experrectus visum narrat dato sibi in viæ comitem ab imperatore militi, cujus etiam de interpretatione somnii sententiam exquirat: quo respondente videri sibi muscarum illis ac leonum insultibus, veros inimicorum incursus portendi, fidem ariolo non addidit, verum uti cæperat rueri pergens, quam improvide inierat, secure nimium nullo idoneo tectus comitatu viam urgebat. Præmisit tamen exploratores qui observarent, mox renuntiaturi, num qui hostes egressi ad prædandum essent. Offendunt exploratores ipsum Masut cum exercitu ingenti proxime jam distante a Sultano quem infestus petebat. Quid facerent rebus perditis? nempe cum fortiore colloquuntur et prodicione ac perfidia salutem pacti propriam, ex composito ad

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁰ μῦας. ⁸¹ μῦας. ⁸² Σαλής.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(80) Γαζής. Qui ab Orderico Vitali, lib. xi, Gazis, ab aliis Gazzis nuncupatur. Tyrinus, lib. xii, cap. 9: *Infidelium potentissimus princeps, et apud suos valde formidabilis, infelicis populi et perfidæ plebis, videlicet Turcomannorum Dominus Gazzis.* Camerio, *De bellis Antioch.* Amir Gazi Turcorum *amiraldus* dicitur. Fuit porro Gazis Asaniis Catuchi, quem antea Saisan, seu Cliziassthan, sultanus interfecerat, filius. Sed an Catuchus idem sit cum

φόνον ὑπεισελθόντων αὐτῷ σατραπῶν τινῶν ὅποια εἰσθεν ὡς ἐπέπαν γίνεσθαι, ξυμβούλευε μείναι μικρὸν ἔστ' ἂν τὰ κατ' αὐτοῦ μελετώμενα σαφέστερον διαγνοίη. Καὶ οὕτως ἀπελεύσεται γινώσκων τὰ συμπεσόντα καὶ φυλαττόμενος. Ὁ δὲ παρ' οὐδὲν τὴν τοῦ αὐτοκράτορος βουλήν λογισάμενος καὶ θαρρῶν αὐτῷ, εἶχετο τοῦ σκοποῦ. Ἴνα γοῦν μὴ δόξη ὁ αὐτοκράτωρ τὸν αὐτόμολον σουλτάνον βίᾳ κατασχεῖν, καὶ μῶμος ἐντεῦθεν αὐτῷ προστριβῆ, ἐνεδίδου τῇ γνώμῃ τοῦ Βαρδάρου, φάμενος· Καλὸν μὲν ἦν περιμείναι τέως μικρὸν, ἐπεὶ δὲ καταθύμιόν σοι τοῦτό ἐστιν ἀναγκαῖον τὸν δεύτερον ὃ φασὶ πλοῦν καὶ καταφράκτους στρατιώτας ἱκανοὺς Ῥωμαίων ἐξ ἡμῶν ἀναλαθέσθαι τοὺς ἀβλαβῆ σε διασώζοντας· μέχρις αὐτοῦ Ἰκονίου. Ἄλλ' οὐδὲ πρὸς τοῦτο καταπειθῆς ὁ Βάρδαρος ἦν, ὅποια τὰ τῶν Βαρδάρων ἦθη ἀγέρωχα μονοῦ καὶ αὐτῶν νεφῶν ὑπερβάλλεσθαι οἰομένων. Συνταξάμενος τοίνυν τῷ αὐτοκράτορι, καὶ χρήματα ἱκανὰ λαβὼν, τῆς πρὸς τὰ οἴκοι φερούσης εἶχετο. Ὀνειρος δὲ τις ἐφίσταται αὐτῷ νυκτὸς οὐκ ἀπατηλὸς, οὔτε ἐκ Διδὸς πεμφθεὶς, οὔτε μὴν ἐποτρύνων πρὸς μάχας τὸν Βάρδαρον, καθάπερ ἡ γλυκεῖά φησι ποίησις,

autumant. Vale igitur imperatori dicto, multa dormienti somnium offertur, non ab Jove missum, incitansve ad pugnas Barbarum, quale suavis celebrat Homeri Musa,

Νηληϊῶν υἱὲ βοικῶς,

ἀλλὰ τ' ἀληθῆ τῷ Βαρδάρῳ προμαντευόμενος. Ἐδόκει γὰρ τάχα μῦας ⁸⁰ ἐν τῷ ἀριστῶν ἑμαδὸν περιχυθείσας αὐτῷ, καὶ ὃν κατήσθιεν ἄρτον ἐκ τῶν χειρῶν ἀφαπάσαι σπυροῦσας. Τοῦ δὲ καταφρονητικῶς διατιθεμένου καὶ ἀποδιοπομπαῖν ἐπιχειροῦντος, ἀφωνῆς, εἰς λέοντα ἀλλαξαμένους τὴν φύσιν καὶ ὑπερισχυκότας αὐτοῦ. Διυπνισθεὶς δὲ τῷ συνοδοποροῦντι τούτῳ στρατιώτῃ τοῦ αὐτοκράτορος διηγείτο τὸν ὄνειρον, πυνθανόμενος τί ἂν βούλοιο. Τοῦ δὲ εἰς ἐχθροὺς τὰς μῦας ⁸¹ τε καὶ τοὺς λέοντας διαλύοντος τὸν ὄνειρον, αὐτὸς δὴ πιστεύειν οὐκ ἠθέλεν, ἀλλὰ σπουδαίως καὶ ἀπερισκέπτως τῆς ὁδοπορίας εἶχετο. Σκοποῦς δὲ τάχα προαπεστάλκει ἐφ' ᾧ περιθρησάι μὴ τινες ἐχθροὶ εἰς προνομὴν ἐξεληλύθεισαν. Αὐτῷ δὲ τῷ Μασούτ οἱ σκοποὶ ἐντετυχηκότες μετὰ πολλῆς στρατιᾶς ἤδη καταλαμβάνοντι, καὶ ὁμιλήσαντες τούτῳ ξυθόμενοι τε τῇ ἐκείνου κατὰ τοῦ Σαϊσάν γνώμῃ, ἐπέστρεψαν, μηδένα ἐωρακέναι διαθεβαιούμενοι. Πιστὸν δὲ τὸν λόγον δεξαμένῳ τῷ Σαϊσάν καὶ ἀπεριμερίμνως ὀδεύοντι, δυνάμεις αὐτῷ συναντῶσι βαρβαρικαὶ τοῦ Μασούτ. Προπηδήσας δὲ τῆς φάλαγγος Γαζῆς ⁸² (80) τις υἱὸς τοῦ σατρά-

Malducho, seu, si vocitatur a Tyrino, Menduco, potentissimo Turcorum satrapa, qui a Doldachino Damasceno tyranno neci datus est an. Chr. 1143, non ausim omnino affirmare, cum Asanum Catuchum a Cliziassthan leoniensi sultano sublatum scribat Anna. Vide et confer Albertum Aq. lib. xii, cap. 9 et 17; et Tyrinum, lib. xi, cap. 19 et 20. Idem Ordericus, pag. 829; Gazim, nepotem et heredem Balad Calepi domini fuisse auctor est.

που Ἀσάν Κατοῦχ τὴν κληρίν ἐν προφθάσας ὁ Σαῖσαν ἀνείλε σουλτάνον, παῖσι τοῦτον διὰ τοῦ δόρατος. Ὁ δὲ γοργῶς ἐπιστραφεὶς ἐξαρπάζει τὸ δόρυ τῶν χειρῶν τοῦ Γαζῆ, φάμενος ὡς Οὐκ ἤδειν ἔγωγε ὅτι καὶ γυναῖκες νῦν δόρατα φέρουσι καθ' ἡμῶν, καὶ τηνικαῦτα φεύγων τῆς πρὸς τὸν βασιλέα φερούσης εἶχετο. Ἀπείργετο δὲ παρὰ τοῦ συνεφεπομένου αὐτῷ Πουχέα, ὃς τῷ μέρει τοῦ Μασούτ πάλαι προσκείμενος, τῷ φαινομένῳ φιλίως τῷ Σαῖσαν προσεφέρετο τὰ λόφονα τόχα ὑποτιθέμενος, τῇ δ' ἀληθείᾳ πάγας αὐτῷ καὶ βόθυνον ἐρύττων, ξυμβούλευε μὴ πρὸς τὸν βασιλέα καλινοσῆσαι, ἀλλὰ εἰς τὸ Τυγάνιον¹² εἰσελθεῖν, μικρὸν τῆς ὁδοῦ παρεκκλίναντα, πολίχνιον δὲ τοῦτο ἔγγιστα τοῦ Φιλομηλίου διακείμενον. Πείθεται τοῖς τοῦ Πουχέα λόγοις ὁ Σαῖσαν νήπιος, καὶ καταλαβὼν τὸ Τυγάνιον προσηνῶς πρὸς τῶν ἐποίκων Ῥωμαίων ἐδέχθη, γινωσκόντων τὴν πρὸς αὐτὸν τοῦ βασιλέως εὐμένειαν. Καταλαβόντες δὲ οἱ Βάρβαροι, καὶ αὐτὸς ὁ Μασούτ περιζώσαντες γύροθεν τὰ τεῖχη πρὸς πολιορκίαν ἀπένευσον. Ὁ δὲ, προκύψας ἀνωθεν, μεγάλως ἠπειλαῖτο τοῖς ὁμοφύλοις αὐτοῦ Βαρβάροις, ὅσον ἤδη λέγων δυνάμεις Ῥωμαϊκὰς καταλαμβάνειν αὐτοὺς τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ εἰ μὴ παύεται τῆς μάχης πείσεσθαι τόσα καὶ τόσα. Ἀνθίσταντο δὲ καὶ οἱ ἐντὸς Ῥωμαῖοι τοῖς Τούρκοις γενναίως. Ὁ δὲ Πουχέας τὴν σκηνὴν διαρρήγνυσι, καὶ τὸν κρυπτόμενον τῇ δορᾷ λύκον εἰς τοῦμφανὲς ἐξαγαγὼν, κάτσεισι τῶν τειχῶν, τῷ μὲν Σαῖσαν ὑποσχόμενος θαραύναί μᾶλλον τοὺς ἐποίκους ἐφ' ᾧ γενναϊότερον ἀνθίστασθαι, ἀπειλούμενος δὲ μᾶλλον αὐτοῖς καὶ ξυμβουλεύων ἐνδοῦναι καὶ τὰς πύλας ἀναπετάσας τοῖς Τούρκοις, εἰ μὴ βούλοιντο βαρβαρικῆς χειρὸς παρανάλωμα γενέσθαι, πολλῶν δυνάμειων ἤδη καταλαμβανουσῶν καὶ ἐξ αὐτοῦ Χορασάν. Οἱ δὲ, τὸ μέντοι διὰ τὸ τῶν Βαρβάρων πλῆθος ἐκδειματούμενοι, τὸ δὲ τοὶ καὶ ταῖς τοῦ Πουχέα ξυμβουλαῖς πεισθέντες, παραχωροῦσι τῆς εἰσόδου τοῖς Τούρκοις· καὶ συλλαβόντες τὸν Σαῖσαν σουλτάνον, ἀποστεροῦσι τῶν ὀμμάτων. Ὀργάνου δὲ πρὸς τοῦτο χρησιμεύοντος ἀπορούντων τὸ δοθὲν τῷ Σαῖσαν πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος μανουίλην (81) ἐχρημάτισε. Καὶ ἦν ἰδεῖν τηνικαῦτα τὸ δοχεῖον φωτὸς σκότους καὶ ἀμαυρώσεως γεγονὸς αἴτιον. Αὐγὴν δὲ τινα μικρὰν ἐτι ὑποβλέπων ἐπὶ τὸ Ἰκόνιον χειραγωγούμενος κατέλαβε, τεθάρρηκε τοῦτο τῇ τιθῆ, κάκείνη δὲ τῇ αὐτοῦ ὀμμενείδι, καὶ οὕτω μέχρις αὐτῶν ἀκοῶν τοῦ Μασούτ ὁ λόγος ἐφθакὼς, ἐξετάραξε τὴν ψυχὴν τοῦ Βαρβάρου. Ὁ δὲ, θυμοῦ πλησθεὶς, τῷ Ἐλεγμαῷ (τατράπη-ι δὲ οὗτος τῶν ἐπιφανῶν) ἐπέσκηψε διὰ νευρᾶς τοῦτον ἀπάγξαι. Τοιοῦ-

A Saisanem redeunt 480 confirmantes se vidisse neminem. Non dubitavit Saisan quin vera narrarent. Indeque tanto solutius incautusque progredienti occurrunt copiae barbaricae Masuti, ex tam admodum vicinia primum visae ut ex instructis ordinibus vitato impetu procurrens Gazes quidam filius satrapae Asan Catueh dicti, quem jam sultanum antea Saisan occiderat, Saisanem statim ipsum assecutus hasta cominus percusserit. Quando Saisan strenue conversus correptam hastam Gazis manibus extorquet, haec simul verba addens: *Nesciebam mulieres hastas nunc ferre contra nos.* His dictis fugae se mandat recta eum in locum intendens cursum ubi erat imperator. Sed revocabat eum comes ejus Pucheeas Masuti partibus olim studens; et quo magis noceret, fidem et benevolentiam in Masutum simulans. Ergo is auctoritate ac specie consiliiarii fidissimi aggressus miserum nihil minus quam perditum ibat hominem laqueos incauto tendens et foveam fodiens. Suadebat autem ei ne reverteretur ad Augustum, sed potius de via deflectens paululum, Tyganium ingrederetur, oppidulum id est situm non longe a Philomelio. Credit Pucheeae infelix Saisan ignarus quantum sibi mali conscisceret, Tyganiumque profectus a Romanis locum obtinentibus, pro amico imperatoris (pacem enim factam cognoverant) admissus exceptusque benevole est. Re Masutus cognita, muros oppidi corona undique amplectitur seseque ad oppugnationem accingit. Interim despectans e muris superne Saisan minis increpabat ingentibus rebelles suos Barbaros, denuntians ipsis adfore mox Romanum exercitum imperatore ipso ductante, cujus haud dubie victore impetu, si mature absisterent, passuri essent extrema quaeque. Confirmabat eas minas fortis et constans propugnatio Romanorum; tum Pucheeas velum abrumpit, larvam ponit, et latentem hactenus sub pelle meliore lupum in apertum exsurrens, descendit e muro, specie quidem, ut indigenas et cives oppidi (sic enim Saisani se facturum promittebat) ad propugnandi audaciam constantiamque firmaret, revera ut minis consiliisque ipsos perpelleret ad portas Turcis aperiendas, ut mallet barbaricis mox gladiis misere concidi; innumerabiles enim alias praeter eas quas cernerent adventare copias, tum aliunde, tum e Chorosane ipso. Incolae audientes talia, partim metu, partim auctoritate Pucheeae perimoti, pavidunt repente Turcis ostia. Illi comprehensum sultanum Saisanem oculis privant, loco idonei alterius ad id supplicium inferendum instrumenti, cande-

Variae lectiones ex cod. Coislino.

¹² Τυγάγιον.

Car. Dufresnii Du Cangii notae.

(81) *Μανουήλην*. Recte interpres *candelabrum*, ex Meursii Glossario vertit. Nam falli constat virum eruditum apud Ducam, cap. 39, ubi *μανουάλια* armillas interpretatur. Anonymus, de templo S. Sophiae: Σταυρούς δὲ ἐποίησε πέντε, — καὶ μανουάλια δύο ὀλόχρυσαι, etc. *Auro fusa duo cande-*

labra. Ita Combefisius. Μενάλιον, pro Μανουάλιον, occurrat in *Orig. C. P.* Καὶ μενάλια δύο ὀλόχρυσαι; est autem candelabrum quod manu gestatur. Candelabro igitur, vice μύδρου, seu ferri candentis, quod tum aberat, visus ademptus est Saisani. Vide *Historiam nostram Gallo Byz.* n. 34.

labro abutentes quos Saisan idem dono nuper ab Augusto acceperat. Itaque mirum videre tum licuit, **481** vas nempe lucis in causam exercitatis tenebra-
 rumque conversum. Cæterum non perfecte inepta ad hunc effectum machina videndi vim Saisani peremerat. Namque is Iconium ad manum deductus nutrici lassus est suæ superesse sibi parvum quemdam usum oculi lucis appulsum exigue sentientis. Nutrix id arcanum ejus uxori patefecit, quod illa, fide nempe ac more muliebri, sic religiose absconditum habuit, ut brevi res ad Masuit aures emanaret. Commovit vehementer animum Barbari talis nuntius; quare ira incensus Elegmo satrapæ, unum ex illustribus, mandat ut eum nervo strangulet. Hunc finem habuit sultanus Saisan, et ejusmodi fructum inconsultæ suæ pertinaciæ retulit, quod consiliis imperatoris obtemperare recusavit.

Imperator interim reducerebat exercitum in urbem regiam, eadem plane disciplina et aciei descriptione ac forma iter illud peragens quibus antea erat in hostili solo usus. In quo verendum mihi video ne quis aciem et phalanges audiens, captivos quoque ac spolia, imperatorem et ei præsentem subministrantes in ductando operam duces ac præfectos militares, usitata illa cogitet quæ ab historicis aut poetis res bellicas memoriæ mandantibus, istis eisdem designari vocabulis consueverunt. Atqui novum ego et inauditum quiddam refero. Sic enim omnium qui rem præsentem tunc viderunt, unanimi confessione constat, aciei figuram et compositionem hanc fuisse talem, qualem neque quis vidisset unquam, neque historicorum quisquam, visam alias posteriorum memoriæ tradidisset. Sanè tum præcipue quando Iconium versus promovebat se Romanus exercitus, mirum erat videre quam exacta ratione ordinis quanta, quantumque invicem respondente mensura motuum cunctorum, progrederebatur multitudine tanta. Dixisses universam intuens aciem et cum progrederebatur, immotam stare, et cum consisteret, proficisci. Nam contesseratio scutorum et militum adhæsiō mutua, servatisque semper eisdem distantis, aciei figura perseverans, speciem objiciebat procul cernentibus, quasi montium æterna constantia fixorum. Mox tamen cum tanta simul moles moveretur, videbatur tantus exercitus una velut vegetari agitarique intus anima. Ubi hac ratione Philomelium perventum est, convocatos ac collectos undique, ut superius dictum est, eos omnes qui sub Barbarorum tyrannide gemebant, cum captivis, ipsisque mulieribus ac parvulis et præda universa, ita regressus imperator est, et propter genus multitudinis imbellis et spoliōrum impedimentum, progressionem universi exercitus novo et ad usum præsentem accommodato gubernandam temperamento duceret. Accipit in medium phalangis personas imbecilles illas quas diximus, et sarcinas, et strenuitatem militarem ad lentum modicum ac veluti formicarum proprium passum cogit. Erant in turba illa mulieres non paucæ uterum gestantes, multi morbis impliciti. Ut quæque mulier instante paritudo tentari doloribus cœperat, tuba signum exercitui **482** toti imperatoris jussu ad consistendum edebatur. Obtemperabant omnes sigebant-

Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς πρὸς τὴν βασιλεύουσάν φερούσης εἶχετο, τὴν παράταξιν διόλου ἐπὶ τῆς αὐτοῦ συντηρήσας εὐταξίας. Ἄλλὰ παράταξιν καὶ φάλαγγας τις ἀκούων, ἀλλὰ δορυαλώτους καὶ λάφυρα, ἀλλὰ στρατηγὸν καὶ ξυνταγματάρχας, νομίζον ἂν ἐκείνων ἀκούειν, ὁποῖων ἅπας ἱστορικὸς καὶ ποιητὴς ξυγγράφων μέμνηται· ἀλλ' αὐτὴ ἡ παράταξις καινὴ τις καὶ παράδοξος ἅπασιν κατεφαίνεται, καὶ ὁποῖον οὐδεὶς πώποτε τεθέσται οὐθ' ἱστορήσας τοῖς ἐσῦστερον παρεπέμψατο. Ἐπὶ γὰρ τῆς πρὸς τὸ Ἰκόνιον εἶχετο συντεταγμένως τε ἐπορεύετο, καὶ εὐρυθμον αὐτῷ τὴν κίνησιν τοῦ συντάγματος ἐπεποίητο, εἶπερ ἂν τὴν φάλαγγα πᾶσαν ἰδὼν καὶ κινουμένην ἀκίνητον μένειν, καὶ ἰσταμένην πορεύεσθαι· τῷ μὲν γὰρ συνασπισμῷ καὶ τῇ ἀλληλουχίᾳ τῆς παρατάξεως τοῖς ἀσαλεύτοις ὄρασιν ἐφίκει, ταῖς δὲ μεταβάσεσι κεκινεῖσθαι ὡς περ ζῶον μέγιστον ἐν ἡ σύμπασα φάλαγγι ὑπὸ μιᾶς κινουμένη καὶ μεταβαίνουσα ψυχῆς. Ἐπὶ δὲ τὸ Φιλομήλιον (82) κατέλαθεν ἀπανταχόθεν τοὺς ὑπὸ χεῖρα τῶν Βαρβάρων ἀναρρυσάμενος, καθά που καὶ ἄνωθεν εἴρηται, μέσον τῆς παρατάξεως εἰσελάσας τοὺς τε δορυαλώτους καὶ αὐτὰς δὴ γυναῖκας καὶ τέκνα καὶ τὴν λείαν ἅπασαν ὀπναστρέφων, ἡρέμα τε ἐπορεύετο καὶ οἶον σχολαίαν τε καὶ μυρμηκίζουσαν τὴν κίνησιν ἐπεποίητο. Ἐπεὶ δὲ καὶ πολλὰ τῶν γυναικῶν ἐγκύμονες ἦσαν, πολλοὶ δὲ καὶ νόσοις συνεσχέθησαν, ὀπηνίκα τις πρὸς τὸ τεκεῖν ἠπειγέτο γυνή, σάλπιγγι τῆνικαυτὰ ἤχοῦται νεύματι τοῦ αὐτοκράτορος, ἀτρεμεῖς πάντα ἐποίει, καὶ ἅπην τὸ σύνταγμα ἐκεῖ παραχοῆμα εἰστήκει. Ὅταν δὲ τεκοῦσαν μεμαθήκοι, ἄλλος ἤχος οὐ συνήθης καὶ τῆς κινήσεως προκλητικὸς ἤχῃσας, τὴν ὀδοιπορίαν ἅπασιν ἐπώτρυνεν. Εἰ δὲ τις καὶ ἐθανάτα, τὰ αὐτὰ αὐθις ἐγίνετο καὶ ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς τὸν θνήσκοντα παρεγίνετο, καὶ ἱερεῖς προσεκαλοῦντο, τοὺς ἐπιτελευτήτους ἄσοντες ὕμνους, καὶ τῶν ἀγιασμάτων μεταδώσοντες τῷ θνήσκοντι, καὶ οὕτω τῶν ἐπὶ τοῖς τελευτῶσι πάντων νομίμως τελεσθέντων, οὐδὲ μέχρις ἂν ὁ θνήσκων ἐνσηριασθῆς ἐτάφη, οὐδὲ βραχὺ τὴν παράταξιν συνεχώρει κινεῖσθαι. Ὅπηνίκα δὲ ἀριστήσαι τούτῳ ἐδέησε, γυναῖκας τε καὶ ἀνδρας ὁπίσοι νόσοις ἢ γῆρα κεκμηκότες ἦσαν μετακαλούμενος τὰ πλείω τῶν ἐδεσμάτων αὐτοῖς παρετίθει, καὶ τοὺς συνδειπνοῦντας αὐτῷ τούτο ποιεῖν παρεκελεύετο· καὶ ἦν ἡ τράπεζα πανδασία τις θεϊκῆ, οὐκ ὀργάνων

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(82) Τὸ Φιλομήλιον. Zonaras, pag. 245.

παρόντων, οὐδὲ αὐτῶν, οὐδὲ τυμπάνων, οὐδὲ τὸ A
 πικράπαν μουσικῆς τινος ἐνοχλοῦσης. Τοιούτοις οὖν
 λαυτοῦς ²⁴ ἐφοδιάζων, ἐπὶ τὸ Δαμάλιον κατέλθιν,
 ἐσπέρᾳ δὲ ἦν, οὐ λαμπρὰ μὲν αὐτῷ τὰ εἰς τὴν
 πόλιν γεγονέναι εἰσιτήρια ἐβούλετο, οὐδὲ βασιλικὴν
 ἐπιδείξασθαι τὴν πομπὴν, οὐδὲ θρακτικὴν τὴν παρα-
 σκευὴν ἠθέλησεν, ἐς νέωτα τὴν διαπεραιώτιν φυλά-
 ξας, καθὰ γε καὶ ἐγγρῆν, ἀλλ' εὐθύς εἰς μονῆρας εἰσ-
 ελθὼν περὶ λύχνων ἀφᾶς, τὰ ἀνάκτορα κατέλασε.
 Τῇ δὲ μετ' αὐτὴν, ὄλος ἐγεγόνει τῆς τῶν δορυαλώτων
 καὶ ξένων θερραπείας; τῶν μὲν οὖν παῖδων ἐπότα
 γονέων ἐστέρηντο τῇ πικρᾷ τῆς ὀρφανίας τραυόμενα
 κακότητι τοῖς τε συγγενέσι καὶ ὀπίσσω σεμνοῦ βίου
 ἤδει ὄντας καὶ τοῖς καθηγουμένοις τῶν ἱερῶν φρον-
 τιστηρίων διανείμας, ἐπέσκηψε μὴ ὡς δοῦλα, ἀλλ'
 ὡς ἐλεύθερα ἀνάγειν παντοίας παιδείας ἀξιοῦντας, B
 καὶ τὰ ἱερὰ ἐκπαιδεύοντας γράμματα; τινὰ δὲ καὶ
 εἰς ὑπερ αὐτῶν ἀνήγειρεν ὀρφανοτροφεῖον (83) παι-
 δευτήριον τοῦτο πλέον πεποικηκώς τοῖς ἐθέλουσι, πα-
 ρουδίου τοῖς προϊσταμένοις τὴν ἐγκύκλιον ἐκπαιδεύ-
 σθαι παιδείαν. Ἐν γὰρ τοῖς πρὸς τὴν ἀκρόπολιν μέ-
 ρεσιν, ἔνθα καὶ τὸ στόμα τοῦ Πόντου ἀνοίγεται, ναὶν
 ἐφευρηκώς μεγέθει μέγιστον ἐπ' ὀνόματι τοῦ μεγά-
 λου τῶν ἀποστόλων Παύλου (84), ἐνταῦθα πόλιν ἐτέ-
 ραν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει ἐδείματο· αὐτῶς μὲν γὰρ ὁ
 ναὶς ἐπ' ἀκροτάτῳ τῆσδε τῆς πόλεως ἔστηκεν, ὅσον
 ἀκρόπολις. Ἢ δὲ νέα πόλις ἐκατέρωθεν γέγραπται
 εἰς σταδίους ὀπίσσω ἀν εἴπη τις κατὰ τὸ πλάτος καὶ
 μῆκος· κύκλῳ δὲ ταύτης ἐστᾶσιν οἰκῆματα πυκνά,
 κατοικίαι πενήτων, καὶ τὸ δὴ φιλανθρωπότερον, C

Variae lectiones ex cod. Coislino.

²⁴ ἑαυτόν.

Car. Dufresnoi Du Cangii notæ.

(83) Ἀνήγειρεν ὀρφανοτροφεῖον Non de novo
 condidit orphanotrophium, sed labefactatum et
 neglectum instauravit Alexius, monachorum et
 monacharum cellulis auxili, scholas grammaticæ,
 in quibus pupilli et pauperum liberi erudirentur,
 statuit; demum gerontocomiorum, vel xenodo-
 chiorum, quæ hactenus deserta erant, redditus
 omnes, novosque insuper attribuit. Ita Zonaras et
 Glycas in Alexio. Sed et ex æde D. Pauli, quæ in
 ea stabat urbis regione quæ vergit ad acropolim
 (sen angulum D. Demetrii) ad quam inædificatum
 Orphanotrophium scribit Anna, perspicue patet
 illud esse vetus Orphanotrophium, intra quod ste-
 tit ædes D. Pauli, ut a.ox dicemus, A Justinio im-
 peratore et Sophia Augustus conditum videatur
 Innuere Codinus, *De orig. CP.* pag. 45, 58, a quo
 Orphanotrophium S. Pauli appellatur. Ante Jus-
 tinianum tempore exstructum fuisse evincit lex 5 Col.
 de episcop. et cleric. quæ est Leonis et Anthemii
 imp. ex qua docemur præterea Zoticum quemdam,
 cujus memoriam agunt Menaia ult. Decembris,
 fuisse primum illius curatorem, sub Orphanotrophi
 nomine, qui primus hujusmodi officium invenisse
 dicitur, cui postea successerit Nicou. A Romano
 Argyro instauratum fuisse auctor est Scylitzes.

(84) Παύλου. Scribant Theophanes, Zonaras,
 Scylitzes, Joëles, et Codinus, *De orig. CP.* pag. 58
 edit. Reg. ædem SS. Petri et Pauli apostolorum
 πολυτελῶς ἐκæδificησάντων ἐν τῷ Ὀρφανοτροφεῖῳ
 ἀ. Justinio juniore an. illius 7, quod perperam
 Justiniano tribuit, nisi error subsit in nomine, quod
 vult Alamanus. Transit illa posthæc in solus
 D. Pauli appellationem, ædesque D. Pauli dicta

que gressum in vestigio; mox ubi enixam fetum
 puerperam perlatum esset, alio cantu ad istam
 ipsam significationem recens instituto, progrediendi
 promulgabatur imperium. Sin quis animam ageret,
 præterquam quod sistebatur totus exercitus pari
 ratione, etiam imperator accedebat ad moribundum
 ipse, advocabanturque sacerdotes qui et hymnos ad
 tale tempus Ecclesie more paratos canerent, et sa-
 cramentorum administratione morientem rite pro-
 curarent; neque antequam omnibus legitime obitus
 cadaver quoque defuncti tumultum esset, promo-
 veri vel minimum aciem sinebat. Idem prandii sui
 tempore, utriusque sexus egenos morbis aut sene-
 ctute laborantes ad se advocabat, eisque plerumque
 partem appositorum sibi dividebat ciborum: idem-
 que pro se quisque ut facerent convivis mandabat
 suis. Sic illi erat quotidiana mensa humano major
 usu quædam species tempestivi convivii: non mu-
 siccis instrumentis, tibiis tympanisve aut modula-
 tione ulla symphonie resonans, sed divinam plane
 in subsidium hominum pauperum beneficentiam
 exercens. In hunc modum administrato itinere Da-
 malium sive ad Bosporum pervenit sub vespere.
 Fervebant in urbe omnia apparatu pompæ crastinæ;
 postridie siquidem ingressuro, prout indicaverat,
 Augusto civitatem regiam, æquum censebant cives
 triumpho merito ac idoneis argumentis gratulationis
 publicæ excipere redirem ex longa et difficili expe-
 ditione victorem. At ille honorem præ modestia
 declinans istum, ubi significatione data illic perno-

est, ut ex hoc Annæ loco patet, Scylitze in
 Leone 416 Armenio, Pachymere, lib. iv,
 cap. 14. Præterea Græcorum Menæis ad 12 No-
 vemb. tradentibus S. Nili (cujus narrationes ante
 aliquot annos publicavit eruditissimus Annæ inter-
 pres) et sancti Theoduli filii corpora in ea æde sub
 altari recondita ab ipso Justino. Hanc a sui ampli-
 tudine pariter commendat Nicephorus Gregoras,
 lib. vii, et ad Eugenii portam statuit, quæ stetit
 juxta acropolim, et ab Andronico Palæologo Se-
 niore instauratam refert. Exstitit præterea Constans-
 tinopoli ædes alia divis iisdem sacra, quam Justi-
 nianus in domo, quam priusquam imperium
 adeptus esset habitabat, juxta Hormisdæ palatium
 extroxit, ut habet Procopius, lib. *De adif. Just.*;
 quod Petro cuidam Barsimiano, qui eodem impe-
 rante Justiniano vixit, tribuit auctor τῶν πατριῶν
 ΚΠ. At illa postea solius D. Petri titulo et nomine
 innotuit, de qua intelligendus Anastasius Biblioth.
 in Agathone PP.: *Suscepti sunt a principe in ora-
 culo B. Petri apostoli intra palatium.* Nam Hor-
 misdæ aula pars fuit Magni Palatii. Meminit etiam
 istius ædis a se in domo sua conditæ Justinianus
 ipse in epist. ad Hormisdam PP. quæ exstat post
 65 epist. ejusdem pontificis, et concilium Constanti-
 nopolitanum sub Menna, act. 2, sub finem. Habet
 denique vetus urbis Descriptio ecclesiam S. Pauli
 in 8 regione; verum fuit illa sacra D. Paulo, non
 apostolo, sed patriarchæ CP. ut pluribus docent
 Photius in Vita ejusdem sancti; Socrates, lib. v,
 cap. 6; Sozomen. lib. vii, cap. 10, et Nicephorus,
 lib. xii, cap. 14, qui eam περὶ τὸ δεύτερον statuit.
 Vide Innoc. III PP. lib. 13, epist. 19.

ctandi, avertit in expectationem diei posteræ cogitationes præsentium, monere statim conscenso, prima face Palatium tenuit. Postridie totus erat in captivis peregrinisque curandis. Pueros igitur quotquot orphanos amissis parentibus amaræ orbitatis ærummoso gravatos jugo; quotquot etiam vitæ sanctioris professionem exorsos reperit, assignavit distribuitque educandos, illos quidem consanguineis; hos autem per monasteria dispersos præfectis sacrorum istorum cœlibus, omnibus mandans ne illos mancipiorum loco ducerent haberentve, sed ut liberos liberaliter instituerent, disciplinisque omnis generis honestis, sacris quin etiam litteris erudiendos curarent. Quosdam etiam ipse sibi servatos recipi jussit in eam quam alendis orphanis excitaverat domum: in qua cum præter cæteram corporum curam ludum quoque instituisset litterarium in quo qui vellent disciplinis liberalibus imbuï possent, tunc ejus ludi præfectis ac scientiarum professoribus horum institutionem ad omnes doctrinæ partes commendavit. Erat istud orphanotrophium in ea Constantinopolis parte quæ arcem spectat. Ibi quæ os Ponti aperitur ædem sacram cum reprisset Imperator capacitatis maximæ, dedicatam in nomine magni apostoli Pauli, urbem illic in urbe regia molitus et architectatus est aliam. Ipsum quidem quod dixi templum in eminentissimo urbis hujus parva situm exstabat loco velut **483** arx quædam. Utrumque ad latus nova civitas æqua descriptione protenditur ad stadia in longum latumque quamlibet multa; circum eam surgunt undique domus crebræ, diversoria pauperum: et quod humanitatem Augusti commendat præcipue, hominum debiliū et morbis aut vulneribus labefactorum receptus. Eos inde videre est viritum procedentes ex sua quemque regione; hinc quidem cæcos, illinc claudos, aliunde alio laborantes incommodi genere. Salomonis plane quamdam porticum te putes hæc cernens intueri referam hominibus vel membratim mutilatis, vel ulcerosis ac male affectis toto corpore. Circuitus erat duplex gemina uterque contignatione substructus. Utrobique tam in cœnaculis quam in inferioribus cubiculis quiescebant ac curabantur mutilati aut morbis afflicti variis quos diximus utriusque sexus homines; hi sublatis in cælum liberius, hi terræ humiliter admoti, prout cujusque necessitas et loci ratio ierebant. Porro istius ædificiū gemini circum undique adstructi magnitudinem nosse si quis cupiat, ex eo æstimare poterit quod vere dicam: futurum nempe ut qui hos ægrotos per cellas aut contubernia superne inferiusque dispositos primo visere diluculo cœpisset, is, si omnes vellet percurrere, vix commissa vespera lustrationem absolveret: adeo erant multi tamque lato spatio longis ordinibus porrecti. Tanta hæc erat civitas, tot ejus cives, quorum nemo cum haberet fundos, prædia, hortosve, nemo vineas, aut aliud ejusmodi quo fundari possessiones hominum et spem victus ac copiarum constitui videmus: sed quisque et quæque

A ἀνθρώπων λελωθημένων ἐνδαιτήματα. Ἔστι γὰρ ἰδεῖ· τούτους κατ' ἄνδρα ἕκαστον ἐπερχόμενον, ὅπου μὲν τυφλοῦς, ὅπου δὲ καὶ χωλοῦς, ὅπου δὲ τι καὶ ἄλλο κακὸν ἔχοντας· τὴν στοάν Σολομῶντος ἂν εἶπες ἰδὼν μεστὴν ἀνθρώπων πεπηρωμένων τὰ μέλη καὶ ὅλα τὰ σώματα. Ὁ δὲ κύκλος διπλοῦς τε καὶ δίδυμος. Οἱ μὲν γὰρ ἄνω καὶ ἡγέτωροι κατοικοῦσι τῶν πεπηρωμένων τούτων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, οἱ δὲ κάτω καὶ πρόσγειοι παρασύρονται. Τὸ δὲ τοῦ κύκλου μέγεθος, εἴ τις ἐθέλει τούτους ἰδεῖν, ἀρξάμενος πρωτῶν εἰς ἐσπέραν ἂν τὸν κύκλον συντέλεσε. Τοιαύτη μὲν ἡ πόλις, τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τῆς πόλεως ταύτης οἰκίτηρες, οὔτε γῆπεδα ἔχοντες, οὔτε ἀμπελώνας, οὔτε τι ἄλλο τοιοῦτον περὶ ὃ τὸν ἀνθρώπινον βίον ἡσχολῆσθαι καταλαμβάνομεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν ἰῶδ ἕκαστος ἢ ἐκάστη τὴν μὲν δημιουργηθεῖσαν αὐτοῖς οἰκίαν οἰκεῖ· αὐτόματα δὲ τὰ πρὸς τροφήν τε καὶ σκέπην παρὰ τῆς βασιλικῆς χειρὸς αὐτοῖς ἐπορίζετο· καὶ γὰρ τὸ παραδοξότατον οἱ ἀκτήμονες ὡσπερ τινὲς δεσπόται κτήματα ἔχοντες καὶ προσόδους παντοδαπὰς, φροντιστὰς ἔχουσι, καὶ τοῦ βίου αὐτῶν ἐπιμελητὰς, αὐτὸν τε τὸν αὐτοκράτορα καὶ τοὺς ἀμφὶ τὸν αὐτοκράτορα σπουδαίους. Ὅπου γὰρ δῆποτε γῆς κτῆμα ἦν ἐν καλῷ κείμενον, ταύτῃ δὲ εἰπεῖν εὐπρόσδοτον, τοῖς ἀδελφοῖς τούτοις φέρον ἐνείματα. Ἀφ' ὧν οἶνός τε αὐτοῖς κατὰ ποταμοὺς ἐπιβρέει καὶ ἄρτος καὶ ὄσα ἐπὶ τοῖς ἄρτοις σιτοῦνται ἀνθρώποι. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ὑπὲρ ἀριθμῶν, καὶ τάχα τολμῶ καὶ λέγω, εἶποι τις ἂν, πρὸς τὸ τοῦ ἐμοῦ Σωτῆρος θαῦμα τῶν ἑπτακισχιλίων φημί καὶ παντακισχιλίων ἀναφέρεσθαι τὸ τοῦ αὐτοκράτορος ἔργον. Ἄλλ' ἐκεῖσε ἐκ πέντε ἄρτων ἐκορέσθησαν χιλιάδες, καθὼ καὶ ὁ Θεὸς ὁ θαυματουργῶν, ἐνταῦθα δὲ τὰ μὲν τῆς φιλάνθρωπίας τῆς θείας ἐξέχεται ἐντολῆς· τὸ δ' ἄλλο, ἐκεῖσε μὲν θαῦμα, ὧδε δὲ χορηγία βασιλικὴ τὸ ἀφάρκας τοῖς ἀδελφοῖς πορίζουσα. Εἶδον ἐγὼ καὶ γραῦν γυναῖκα ὑπὸ νεάνιδος ὑπερρεπουμένην, καὶ ἄνδρα τυφλὸν ὑπὸ βλέποντος ἀνθρώπου χειραγωγούμενον, καὶ ἄποδα πόδας ἔχοντα, οὗ τοὺς ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοὺς ἄλλοτρίους, καὶ ἄχειρα ὑπ' ἀνδρῶν ἐτέρων χειραγωγούμενον, καὶ βρέθη τιθηνούμενα παρ' ἄλλοτρίων μητέρων, καὶ παραλύτους ὑπ' ἄλλων ἀνθρώπων δουλευομένους, εὐρώστων. Καὶ ὅλως διπλοῦν ἦν τὸ πλῆθος τῶν τρεφομένων, τῶν μὲν εἰς δουλευομένου ἀριθμουμένων, τῶν δὲ εἰς δουλεύοντας. Τῷ μὲν αὐτοκράτορι οὐκ ἐξῆν τῷ παραλύτῳ εἰπεῖν· Ἐγείρε καὶ περιπάτει· οὐδὲ τῷ τυφλῷ κελεῦσαι τὸ βλέπειν, οὐδὲ τῷ μὴ ἔχοντι πόδας ἐπιτρέπειν περιπατεῖν· ταῦτα ἦν τοῦ Μονογενοῦς καὶ δι' ἡμᾶς γεγονότος ἀνθρώπου καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐνταυθοῖ πολιτευσαμένου. Ἄ δὲ προσῆν, ἐκεῖνα ποιεῖ· ὑπηρετᾷ ἐκάστῳ δίδόναι πεπηρωμένῳ, καὶ τὴν αὐτὴν πρόνοιαν τιθέναι τῷ λελωθημένῳ, τῷ ὑγιαίνοντι. Ἵστε εἴ τις βούλοιο τὴν νέαν πόλιν καταμαθεῖν ἦν ἐκ βάρων ὁ ἐμὸς πατὴρ ἀνεδειματο, τετραπλῆν ἂν ἴδοι τὴν πόλιν καὶ πολλαπλῆν τῶν κάτω τῶν ἄνω, τῶν ἀμφοτέρωθεν τούτοις ἐξυπηρετούμενων.

D Jobo illi in sterquilinio omnium egeno, quod ad

quemque privatim attinebat, esset persimilis, tamen erat mirabile abundare omnes idoneis omnibus ad usum rebus. Augusto nimirum liberali manu suggerente ipsis quæcunque ad habitationem et lectum, ad victum vestitumque opus erant. Quæ ipsis omnia cum sine pretio ac cura sponte ac gratis provenirent, inopinatum cernebatur quiddam; homines omnium pauperrimos latifundia, vectigales terras, ac proventus omnis generis habere; quin etiam curatoribus atque administris rerum et opportunitatum suarum uti plurimis iisque illustribus, ipso videlicet imperatore principibusque aulae ac cognatis comitibusque illius: qui quidem summa fide ac efficaci studio rationes istorum pauperum curantes sicuti terrarum prædium optimo situm loco uberrimi proventus animadvertent, agebant statim ut id isti sodalitati attribueretur. Quibus deinde velut ex perennibus fontibus in horum quotidianos usus victorum et vina largis fluminibus affluerent et panis ac quæcunque ad panem victus humanus consuevit addere provenirent, benigna nec deficere metuento copia. Atqui erant qui isthinc pascabantur plures quam quis autumat. Ita ut (modo tamen id mihi per Dominum Jesum liceat) eandem cum Salvatoris miraculo, septem hominum et iterum quinque millia pascentis hanc imperatoris providentiam et liberalitatem aliquo modo conferre. Interest tamen quod illic quinque aut septem panibus, totidem hominum millia saturata sunt. Deus nempe Deus erat qui nimirum ibi omnipotentiae suæ edebat specimen. Hic nihil nisi conatus humanitatis fuit, præceptum a Deo impositum hominibus, ut mutuo in quo quisque potest alii alios juvent, implere satagentis. **484** Ergo illic quidem mirabilis effectus omnipotentis dexteræ: hic largitio imperatoria sodalibus tam multis unius vastæ domus contubernio devinctis cuncta quæ erant ad usum necessaria præbebat. Juvabat me videre illic anum ab adolescente curari femina; cæcum virum a vidente manu duci; claudos aut mutilatos pedibus, pedes habere non suos, sed aliena benignitate commodatos; propriis carentes, amicorum vicariis uti manibus; orbos infantes matrum alienarum uberibus lactari; denique homines paralyticos et resolutis nervis, debiles aliorum valentium ministeriis supplere defectum inertium membrorum. Itaque in universam duplici genere multitudo imperatoris impensis isto in loco nutrita constabat: alii siquidem erant quibus ministrabatur; alii qui ministrabant. Porro Augustus non eam habebat vim qua posset effectu sequente, dicere paralytico *Surge et ambula*, aut cæco præcipere ut videat, aut carenti pedibus subito jussu gressum indulgere. Propria illa potestas fuit Unigeniti qui humanitate propter nos assumpta, vitam hic inter homines humano modo ac captu superiorem duxit. Quæ autem imperator potuit, nimirum unicuique mutilato ac membrorum usu capto proprium addicere famulum ad curationem et obsequium, et tam ægrotis, quam sanis ægrotos curantibus, providere pariter de victu stabili, ea sane perprolixè fecit. Cæterum si quis distinctiorem habere notitiam urbis istius velit a patre meo a fundamentis ædificatæ, is sciat quadrifariam divisam illam, nisi etiam plurifariam, fuisse. Constabant eam nimirum qui in superioribus tabulatis et inferioribus conclavibus ægroti decumbebant desidebantve: tum qui tam superioribus hisce quam aliis inferius degentibus curatores famulique ministrabant.

Ἄλλὰ τίς ἐξαριθμῆσαι δυνήσεται τοὺς καθ' ἡμέραν ἄσθιοντας, ἢ τὴν καθ' ἐκάστην δαπάνην, καὶ τὴν γινομένην εἰς ἕκαστον πρόνοιαν; Εἰς ἐκεῖνον γὰρ ἀναφέρω καὶ τὰ μετ' ἐκεῖνον ἐκεῖνος; γὰρ ἀφωρίσατο τὰ ἀπὸ γῆς καὶ θαλάσσης αὐτῆς προνοίας ἐκεῖνος δὲ τὴν δυνατὴν βαστώωντ, αὐτοῖς περιποιήσατο ⁸⁵. Προκάθηται γὰρ ἀνὴρ τις τῶν ἐνδοξοτάτων φροντιστῆς τῆς μυριάδου ταυτησὶ πόλει. Ὁρφανοτροφεῖον δὲ ταύτη τοῦνομα. Ὁρφανοτροφεῖον (85) ἐξ προσαγορεύεται, ὅτι ἡ πρὸς τοὺς ὀρφανοὺς καὶ ἀποστρατεύτους φιλανθρωπία τοῦ αὐτοκράτορος, ὅθεν καὶ τοῦνομα ἐπεκράτησε τῆς ἀπὸ τῶν ὀρφανῶν προμηθείας ἀέκριτα (86) γὰρ ἐπὶ τούτοις πᾶσι καὶ λογοπραγίαι τῶν προνοουμένων ⁸⁶ καὶ τὰ τῶν πενήτων κτήματα καὶ χρυσόδουλλοι λόγοι ἐπιδραβεύοντες τοῖς τρεφομένοις τὴ ἀναφαίρετον. Τῷ δὲ ναῦ τοῦ μεγαλοκήρυκος Παύλου κληρὸς μέγας κατελεχτο καὶ πολὺς, καὶ φώτων διψιλία, καὶ παραγενόμενος

At quis enumerare ad exactum queat quot illic quotidie ora pascerebantur, quantum in id sumptuum profligarentur, quam benefica quamque sedula singulus ibi quisque providentia curaretur, quanta hodieque largitate cuique victus et cætera necessaria præbeantur. Nam et ea ipsa quæ post patrem meum, ab ipso instituta, durant, illi meo jure vindico, ut ad laudem ipsius merito referenda. Ille enim maritimos illos terrestresque, unde ista durant, reditus attribuit; ille vel domus inquilinis istius, vel urbis civibus, hæc otia, hanc copiosam requiem et vitam securam, liberalissimis suis syndorum optimorum et æternorum censuum assignationibus quam fieri potuit firmissimis confecit. Præsides isti toti decem fere civium millia numeranti civitati vir ex illustrissimis quidam cum plena moderandi cuncta dispensandique potestate. Orphanotrophium commune nomen est universæ istius

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁸⁵ περιποιήσατο, ⁸⁶ προνοουμένων.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(85) Ὁρφανοτροφεῖον. Definitur Orphanotrophium a Juliano antecessore, Constitut. 7: *Locus venerabilis, in quo parentibus orbatī pueri pascuntur*. Vide leg. 32 cod. de episc. et Cler.

(86) ἀέκριτα. Secretum hoc loco interpretor fo-

rum judiciale, in quo de rebus et prædiis ad Orphanotrophium spectantibus lites agitabantur, quod videtur indicare vox λογοπραγίας, quæ proxime sequitur. Vide notata ad pag. 70.

familie ingentis aut urbis potius, quanquam in ea sane non soli orphani aluntur, sed militibus quoque aut emeritis ætate, aut morbo, mutilatione, vulnere debilibus receptum isthuc commodum aperuit pa-

Α εις τουτονι τον νεον, τοις αν χορου; εκατερωθεν ανταδοντας. Καταταξε γαρ τω των Αποστδλων νεω (87), ζδοντα; και αδουσα; κατα τον Σολομωντα επιμελε; γαρ και το των διακονισσων (88) πεποιη-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(87) Τω των Αποστδλων νεω. Petri et Pauli Ecclesie, quæ D. Pauli paulo ante dicitur.

(88) Διακονισσων. Diaconissarum nomen jam inde a Christiane religionis incunabulis auditum restantur abunde D. Paulus, epist. ad Rom. cap. xvi. ubi Phœben διακονον της εν Κερχρηται; εκκλησιας commendat; et B. Ignatius, qui Epist. ad Antiochenses, τας διακονου; salutat. Sed et meminit Theodoritus, lib. xiii, cap. 14, mulieris pietate insignis, του της διακονιας ηξιωμενης χαρισματο; et alterius sacro isto fungentis munere Sozomenus, lib. iv, cap. 24. Dionysiam S. Euthymii matrem ab Otreio Melitenensi episcopo ordinatam fuisse diaconissam auctor est Cyrillus in ejusdem Euthymii Vita, cap. i, n. 5. Aliarum mentio est apud Crispinum in Vita S. Parthenii episc. Lampsac., cap. 2, n. 17; Marcum in Vita S. Porphyrii episc. Gazensis, cap. 12, n. 102. *Ministras* a primis Christianis vocitatas auctor est etiam Plinius, lib. x, epist. 97, quod scilicet, ut diaconi episcopis et presbyteris aderant, quo iis divina exsequentibus officia navarent operam, ita illæ in sacris ministeriis ea obibant munia, quæ diaconi ipsi salvo pudore, vel etiam absque offensionis nota peragere non poterant, in officiis præsertim, quæ mulieres spectabant; verbi gratia, si ad balnea procedere, si corpora nudari qualibet ex causa necesse esset, ut est in *Constit. Apostol.* lib. iii, cap. 15, et apud Epiphanium, hæres. 79, vel si divino instruendæ verbo erant, vel docendæ rusticæ et imperitiæ mulieres, quo tempore baptizandæ sunt, qualiter et baptizatori responderent, et accepto baptismate deinceps viverent, ut est in Canon. Arabicis concilii Nicæni, can. 74, et in synodo Carthag. iv, can. 12. Unde 417 et a D. Hieronymo dicuntur in suo sexu ministrasse diaconissæ in baptismo et ministerio verbi; quod et docent præterea Novella Justiniani vi, cap. 6, et Joannes Moschus, in *Prato spirit.* cap. 3, ubi innuit mulieres ipsas, cum ad sacrum baptismum accederent, nudas prorsus fuisse; quod præterea testatur D. Chrysostomus in Epistola ad Innocentium PP., quæ in Vita ipsius a Palladio conscripta legitur; firmaturque id ex concilio Constantinopolitano sub Menna, Act. 5, pag. 571 edit. 1618, in quo objectum Petro Alexandrino, quod cum Maria quadam nuda in baptisterium, priusquam illa baptizaretur, ingressus esset, nullique alii introeundi facultatem concessisset. Unde proclivis est conjecturant viri a diaconis in eum denudabantur, ut auctor est Dionysius Areopagita, et Gregorius Nazianzenus, orat. 40, de baptismo; ita mulieribus, quæ seorsim a viris baptizabantur (quod indicat Ordo Romanus, et Augustinus, lib. xxii *De civit. Dei*, cap. 8,) diaconissas in earum denudatione ministrasse. Habita tamen iis in cæremoniis pudoris ratio est; nam ut auctor est Clemens, lib. iii, cap. 16, virum ad baptismum venientem excipiebat diaconus, mulierem diaconissa: cui propterea istius partis baptisterii; in qua baptizarentur mulieres, claves commissæ erant, ut est apud eundem scriptorem, lib. viii, cap. 28, atque inde diaconæ dicuntur a D. Ignatio, epist. 9: Των αγιων. πυλων φρουροι. Itaque cum baptizabantur mulieres, diaconus eis frontem oleo sancto tantum ungebat, postmodum cæteras unctiones peragebat: Ο; γαρ αναγκη γυναικας υπο ανδρω; κατοπτεισθαι, ut ait idem Clemens. Proinde probabile est, etsi nuæ ad baptisterium procederent, operta tamen habuisse nudata corpora linteo aliquo, quod a solis diaconissis auferretur, cum id res postulabat,

alique unctiones exsequendæ erant, cum solam frontem ungeret diaconus. Atque de hisce ministeriis intelligendus videretur Alto episcopus Verceilensis, epist. 8, dum ait diaconas ministrandi vel baptizandi officium sumpsisse; non quod revera illi munii unquam obierint, sed quod in administratione istius sacramenti feminis collati ministraverint. Cum igitur præcipuus is fuisset veterum Christianorum scopus ut paganorum præsertim cæterorumque vitarent scandala, in muliebribus officiis adhibendas censuerunt mulieres, viduas virtutibus probatas, ætate maturas et provecas, quæ sexagesimum ætatis excessissent annum, juxta præceptum Apostoli, I ad Timoth. cap. v. Quod et sancitum postea a Theodosio auctor est Theophanes, et a Valentiniano, lex 27 Cod. Theod. de Episc. et cler. Hinc ab ætate proveciore, πρεσβυτιδας dictæ in concilio Laodic. can. 1; προκαθημεναι, seniores, Isidoro Mercatori, πρεσβυτιδι; Ιεροπροεπαϊ; ; S. Antiocho hom. 21, et γυναικας πρεσβυτιδες, και θεσπνευστοι μητερες, Palladio, in Præfat. ad *Hist. Lausiacam*, quod in Ecclesia cæteris mulieribus præirent, in concessibus primum obtinerent locum, atque adeo την γυναικωνιτιν εκκλησιαστικω; seu cœtum muliebrem regerent, ut est apud Balsamonein, lib. v *Juris Græco-Romani*. Postmodum indultum est, ut quæ annum quinquagesimum attingant, ad diaconissarum ordinem admitti possent, Novella Justiniani vi, vel saltem quadragesimum, Nov. cxiii, cap. 15, et concil. Chalced. œcum. can. 15; quo præterea cavetur, diaconissas post χειροτονιαν non posse ad nuptias transire; ubi χειροτονια; vox non pro ordinatione, seu consecratione sumitur, sed pro benedictione. Duplex quippe fuit χειροθεσια, εδλογια; videlicet, et καθιερωσασω; ut ait Tarasius, patr. CP. act. i concilii Nicæni ii, pag. 486, utraque manuum impositione facta; sed posterior fuit ordinationis et consecrationis, quæ ad episcopos et presbyteros spectabat, altera vero benedictionis, quomodo baptizatis manus imponebatur, ut auctor est Hieronymus contra Lucifer, vel pœnitentibus 418 et lapsis. Concilium Arausiacum i, can. 26: *Diaconissæ omnimodo non ordinandæ; si quæ jam sunt, benedictioni quæ populo impenditur, capita submittant.* Concilium Epœonense, can. 21: *Viduarum consecrationem, quas diaconas vocant, ab omni regione nostra penitus abrogamus, solum eis pœnitentiæ benedictionem imponendo, id est quomodo pœnitentibus manus imponi solet.* Proinde verbum consecrationis ita accipiendum constat apud Fortunatum, in Vita sanctæ Kadegundis, cap. 22, dum narrat, ut hæc pia Francorum regina B. Medardum Noviomensem episcopum supplicaverit instanter, ut ipsam mutata veste Domino consecraret. Cum enim abnueret sanctus Medardus, intrans illa in sacrarium monachica veste induitur, procedit ad altare, beatum Medardum his verbis alloquitur, dicens: Si me consecrare distuleris, et plus hominem, quam Deum timueris, de manu tua a pastore ovis anima requiretur. Quo ille contestationis concussus tonitruo, manu superposita, consecravit diaconam, id est, manuum impositione. At e contra benedictio pro ordinatione sumitur in concilio Aurelianensi ii, can. 17: *Femine quæ benedictionem diaconatus hactenus contra interdicta canonum acceperunt, si ad conjugium probantur iterum devolutæ, a communionem pellantur.* Et can. 18: *Placuit etiam ut nulli postmodum femine diaconalis benedictio pro conditionis hujus frugilitate credatur.* Damnatos olim Cataphryges, quod mulieres posse

καὶ ἔργον πολλὴν δὲ φροντίδα καὶ τῶν ἐπιξενου- A
μένων Ἰβηρίδων (89) μοναχῶν ἐπεποιήτο, θύραν
guitas Alexii Augusti : tamen vel a parte, ut sit, in

Caroli Dufresnii Du Cangii notæ.

diaconas ordinari profiterentur, auctor est D. Am-
brosius, in cap. iii Epist. I ad Timoth. quam hæ-
resim Acephalis tribuunt Marianus Scotus et Sige-
bertus. Epiphanius, Salaminæ Cypri episcopus,
Epist. ad Joann. episc. Hierosol. qua varia sibi
objecta diluit : *Nunquam autem ego ordinari diaconissas, et ad alienas nisi provincias, neque feci quidquam ut Ecclesiam scinderem.* Proinde non alia
notione vocem χειροτονεῖν usurpatam constat a
Theophane, dum ait Chrysaphium suasisse Eudociæ
Augustæ, ut a Marciano conjugæ obtineret ἐπιστρέφαι
τῷ Πατριάρχῃ χειροτονῆσαι αὐτὴν διάκονον, ut quæ
virgo adhuc esset ; sic etiam in concilio Worma-
ticensi, canon. 43, manus impositio in diaconissis
accipi debet. Atque inde diaconissas, licet in
Ecclesia qualemcunque ordinem confecerint, ut ait
Epiphanius, laicis accenset concilium Nicænum,
can. 19. Incertum porro quam manus impositionem
intellexerit Bernaldus Constantiensis presbyter de
Reconciliat. lapsorum, ubi de diaconissis agit :
*Item in eodem concilio (Nicæno) quod diaconissæ
manus impositionem habere negantur, non nisi de
Paulianistarum diaconissis intelligere, ex diversis
translationibus edocemur : nam diaconissæ Catho-
licorum manus impositionem habent, juxta Chalcedo-
nense concilium.* Neque diversæ sunt a diaconissis,
quæ vulgo Viduæ in Ecclesiæ Latinæ conciliis
dicuntur, quæ scilicet servandæ viduitatis professio-
nem coram episcopo in secretario emittebant, impo-
sita ab eo veste viduali, ut est in Arausicano I,
can. 27, univiræ scilicet ; Clemens, lib. vi, cap. 17 :
διακόνισσα δὲ γενέσθω παρθένος ἀγνή, εἰ δὲ μήγε
καὶ χῆρα μονόγαμος πιστὴ καὶ τιμῆα. Ita etiam
Epiphanius, cap. ult. Panarii. Prudentius, lib. Περὶ
Στεφ. in sancto Laurentio :

*Cervis sacratas virgines,
Mireris intactas anus,
Præmque post damnum thori,
Ignis secundi nescias.*

Concilium Toletanum IV, can. 56 : *Duo sunt genera
viduarum, sæculares et sanctimoniales. Sæculares
viduæ sunt, quæ adhuc disponentes nubere, laicalem
habitum non deposuerunt. Sanctimoniales sunt, quæ,
jam mutato habitu sæculari, sub religioso cultu, in
conspectu sacerdotis vel Ecclesiæ, apparuerunt. Mu-
tationem vestium observant etiam Parisiense V, can.
13 ; Turonense II, can. 20 ; Toletanum X, can. 4 ;
et Forojal. can. 11, ut et Epistola Clodovæi ad
episcopos. A professione devotionis, devotæ appel-
lantur in eadem Clodovæi Epistola, et professæ in
concilio Arelatensi II, can. 46 ; quod vero consecra-
rentur ab episcopis, consecratæ in concilio Remensi,
can. 23 ; quod denique iis impertiretur benedictio,
benedictæ in concilio Turonensi II, can. 20. At
qualis fuerit viduarum consecratio et benedictio,
video controversi. Certe iis in caeremoniis varius
fuit in Ecclesia usus. Nam viduas emissa vidui-
tatis 419 professione ad nuptias transire vetat
Symmachus PP. Epist. decretali ad Cæsar. Arelat.
cap. 5, et concilium Forojal. can. 11, quod de dia-
conissis statuit, Chalcedonense et Toletanum IV,
can. 56, et additio 3 Ludov. cap. 47. Proinde si ab
ea professione recederent, ut et earum raptores,
excommunicatione damnant Arausicanum I, can. 27 ;
idem Symmachus, cap. 4 ; concilium Aurelian. II,
can. 46 ; Aurelianense III, can. 16 ; Remense,
can. 23 ; Parisiense III, can. 5 ; Toletanum X,
can. 4 ; Tullense II, can. 2, etc. At earum conse-
crationem vetat Epaonense, can. 21, ejus decreti
hæc in Turonensi II, can. 20, redditur ratio, quia
nunquam in canonicis libris legitur benedictio vi-*

dualis ; ubi benedictio, pro manus impositione, seu
ordinatione sumitur, diversa a pœnitentiæ benedi-
ctione. Imo non velandas ab episcopo statuit Ge-
lasius PP. epist. 9 : *Cum, inquit, nec auctoritas
divina, nec canonum forma id præscribant.* Id postea
firmavit Zacharias PP. epist. ad Pipinum, cap. 6,
qua decrevit viduas sub nulla benedictione velandas,
ita ut si propria voluntate professam conjugii casti-
tatem mutabili mente calcaverint, periculi earum in-
tersit, quali Deum debeant satisfactione placare.
Nam, ut ait concilium Turon. II, can. 20, etsi
solum propositum illis sufficere debet, absque dolo in
eo perseverare procurare debent. Verum hæc sunt
postmodum immutata, siquidem sacro semel vela-
mine suscepto consecratas viduas, ab emissa pro-
fessione recedere prohibitas, evincit concilium
Wormatiense sub Adriano II PP. can. 20, 21. Viduæ
itaque et diaconissæ in Ecclesia certum ordinem
confecere, uti sanctimoniales et monachæ, a quibus
differebant ; neque enim recte diaconissæ nomine
abbatissam appellavit Abælardus, serm. in Natal.
S. Steph. et pag. 143, nisi forte quia diaconissæ
muliebri cœtui præerant, ut Ἡρακλῶνιδες (etsi, ut
verum non difficeat, hoc nomine indigitari videntur
præfectæ monasteriis puellaribus in Vita sanctæ
Eupraxiæ virg. n. 7 et 10). Unde in septem ordi-
nibus, quibus constitit Litania Septiformis, sub
Gregorio M. PP. tertius fuit omnium abbatissarum
cum congregationibus suis ; sextus universarum vi-
duarum, ut auctor est Paulus Warnesfridus, lib. III
De gestis Langob. cap. 23. Quæ vero hic viduæ di-
cuntur, diaconissæ appellantur apud Anastasium in
Leone III PP. : *Universus populus Romanus cum
sanctimonialibus et diaconissis, ac nobilissimis ma-
tronis, — cum bandis et signis, et canticis spiritua-
libus eum susceperunt.* Neque aliter intelligi debent
in Bulla Greg. VII PP. apud Ughellum, in archi-
episcopis Bonon. n. 52 : *Abbatas, monachos, presby-
teros, diaconos, clericos literatos et illiteratos,
servos et ancillas Dei, atque diaconissas, famulos
utriusque sexus, etc.* Ita hoc Annæ loco distinguun-
tur diaconissæ a sanctimonialibus, et recte. Mona-
chæ quippe sacris monasteriorum officiis addictæ
erant ; diaconissarum autem munus erat, ad mu-
lieres pauperes, aut in ergastulis detentas, vel agri-
tudine afflictas accedere, et alia pietatis officia
peragere. Unde matriculariæ appellabantur, ut
auctor est Isidorus Mercator ad can. 11 concilii
Laodicensi : *Mulieres quæ apud Græcos presbyteræ
appellantur, apud nos autem viduæ, seniores, et
matriculariæ nominantur, in Ecclesia constitui non
debere.* Matriculariorum enim munia circa pauperes
existisse notum est. Quamobrem jure Atto Ver-
cellensis, loco supra laudato, diaconas alias pro-
sus fuisse, ab abbatissis contendit. Quo vero pacto,
quove ritu ordinarentur diaconissæ apud Græcos,
pluribus exsequitur Euchologium Goari, ut et
Matthæus Blastares. Quomodo autem apud Latinos
viduæ, quæ castitatem profitebantur, consecraren-
tur, narrat Ordo Rom., in quo præterea adnotatur
presbyteris licere viduas velare, solis episcopis virgi-
nes, et hoc ante Evangelium. Porro videntur eæ-
dem fuisse cum diaconissis, mulieres, quas cano-
nicas vocat idem Ordo Rom. qui eas distinguit a
sanctimonialibus : 420 *Inter virginem et feminam,
inter canonicam et sanctimonialem, etc.* Harum
mentio est apud sanctum Antiochum, hom. 18, ubi
ait monachos non debere cum mulieribus conversari :
Ὅμοιω; δὲ χανονικαῖ; ἀνάγκαστόν ἐστι συνδιαζῆν
ματῶν

(89) Ἰβηρίδων. Monacharum, quæ ex Iberia
Constantinopolim migraverant.

totius nomenclationem appellatione prævalente, vel senibus quoque ac languidis egentibus orphanorum verbo designatis, obtinuit Orphanotrophii vocabulum, ad denotandum in vulgus hoc collegium ingens, utentium liberalitate Alexii pauperum. Quorum ad perpetuitatem census ac possessionum erecta sunt tabularia, institutique cætus lectorum hominum fundos et mercedes annuas ex immobilibus egenorum bonis attenta providentia curantium redditus exigentium, recipientium, dispensantium, rationes exigentium ac vicissim reddentium. **485** Prout ea omnia Bullis Aureis ad æternam erant sancita firmitatem, ut quæ alendis erant orphanis tributa nulla unquam calumnia, nullo possent interverti casu. Templo etiam magni prædicatoris Pauli (quod templum orphanotrophio inclusum diximus) clerus ascriptus magnus et multus, nu-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

μετὰ ἀνδρῶν, πρὸς τὸ μηδένα σκανδαλιζέσθαι. Sic autem appellabantur *viduæ*, seu *canonissæ*, quod essent ἐν τῷ κανόνι, et ἐκ τοῦ κανόνος, ut loquuntur concilium Antiochenum, can. 2, 6, 11; Chalcedonense, can. 2; et synodus Trullana, can. 6; seu quod *sub canone ecclesiastico jacerent*, vel *essent constitutæ*, ut est in concil. Tolet. III, can. 5 et 6; et Forojuliensi, an. 791, can. 1, id est, quod certum et quendam in Ecclesia ordinem conficerent, et regulis Ecclesiæ voti emissi religione astringerentur. Nam et inde primitus quos hodie canonicos dicimus, ea de causa sic nuncupatos par est credere, quod scilicet sub canone ecclesiastico constituti essent, et ecclesiasticis muniis inservirent. Balsamon, lib. v *Juris Græco-Rom.*, pag. 381, ait diaconissarum ordinem canonibus olim cognitum, sedem habuisse in bemate: sua vero ætate, etsi ἐκκλησιάζουσαι, id est, in ecclesia Constantinopolitana locum et stationem haberent, non tamen in bemate sedisse. Discimus ex Novella III Justiniani, et alia Heraclii imp. quæ exstat lib. II *Juris Græco-Rom.*, definitum fuisse numerum diaconissarum in Majore ecclesia Constantinopolitana ad quadraginta, nisi presbyterorum ad 80, diaconorum ad 150, subdiaconorum ad 70, etc., quibus singulis ordinibus assignatæ erant in eadem ecclesia στάσεις, seu stationes: ita enim vocantur loca ecclesiæ his ascripta, in eadem Heraclii Novella, in qua etiam clericorum Blachernianæ ecclesiæ numerus definitur, atque adeo diaconissarum ad sex. At quo in loco ædis Sophianæ, aut alterius, fuerit diaconissarum statio, non est promptum asserere. Certe constat in omnibus ecclesiis seorsim stetisse mulieres a viris. In Sophiana duplices erant porticus, quarum inferior viris, superior mulieribus destinatæ erant. Procopius, *De ædific. Justin.*: Στοὰν δὲ εἰσὶν ἐκκτέρωθι δύο. — Ταύταιν δὲ ταῖν στοαῖν ἀτέρα μὲν τοῦ ἀνδρᾶς εὐχομένου διακεκλήρωται, γυναιξὶ δὲ ταῦτ' ἐπεποιημέναις ἢ ἄλλῃ ἀνεῖται. Atque inde superior porticus γυναικωνίτις eidem scriptori dicitur: Τίς δ' ἂν τῶν ὑπερώων τῆς γυναικωνίτιδος ἑρμηνεύς γένοιτο; quæ quidem porticus superiores cathoûmena etiam appellabantur. Leo Nov. LXXIII: Ἐν τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν ὑπερώοις, ἀπὲρ πολλὸς ἀνθρώπος καθοûμένα καλεῖν ἔγκο. Hæc etiam ὑπερώα τοῦ μεγάλου ναοῦ dixit Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii Patr. CP. γυναικωνίτιδος; vero Sophianæ non semel meminit auctor descriptionis illius ædis, qui δεύτερᾶ καθοûμένα superioris, ut πρώτη καθοûμένα inferioris porticus interdum vocat. Porro γυναικωνίτις, *pars mulierum*, et *pars seminarum*, apud sanctum Augustinum, lib. XXII *De civit. Dei*, cap. 8, et in Ordine

ἄκ θύρας ἀμειψουσῶν τὸ πρότερον ἐπὶ εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐπιδημήσαιεν. Ἄλλὰ καὶ ταύταις ἡ κτηδεμονία τοῦμοῦ πατρὸς ἀνεδείματο φροντιστήριον μέγιστον, τὰς τε τροφὰς καὶ τὰς προσηκούσας ἐσθῆτας διοικονομησαμένου. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἐκαίνο; ὁ Μακεδὼν ἀρχεῖτω μὲν ἐπὶ τῆ κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρεία, ἐπὶ τῆ κατὰ Μήδου; Βουκεφάλη, ἐπὶ τῆ κατ' Αἰθιοπὴν Λυσιμαχίᾳ· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος οὕτωσι ἐπὶ ταῖς ἀνεγεροθείσαις παρ' αὐτοῦ πόλεσιν ἐναθρόνοιτο ἄ; πανταχοῦ ἴσμεν ἀντικειδομηθείσας αὐτῷ, ὅσον ἐπὶ ταύτῃ τῇ πόλει μεγαλαυχεῖ. Ἄλλ' ταῦτα μὲν τὰ τεμένη καὶ ἱερὰ φροντιστήρια εἰσιόντι σοι κατὰ λαϊὰν ἀπαντήσαιε, κατὰ δὲ τὴν δεξιὰν τοῦ μεγάλου τεμένου, παιδευτήριον (90) ἔστηκε τῶν γραμματικῶν παισὶν ὀρφανοῖς ἐκ παντοδαποῦ γένους συνειλεγμένοις, ἐν ᾧ παιδευτῆς τις προκάθηται καὶ παῖδες περὶ αὐτῶν

Romano, ut altera *pars virorum* dicitur Anastasio B bl. in Vitis PP. pag. 72, 118, 132, et in eodem Ordine Romano. Sed de hoc antiquo more, quo feminæ a viris separate orabant in templis, consulendi Clemens, *Constit.* lib. II, cap. 61; Gregor. Nazianz. in *Somn. de Anastasia*; Ambros. *Ad Virg. laps.*; Cogitosus, in Vita S. Birgittæ, sub finem; Allatius, *De recentiorum Græcorum templis*; Goussus ad *Eucholog.*, et alij. Jam vero an una cum cæteris mulieribus constiterint diaconissæ, id non videtur verosimile, cum presbyteris, diaconis, diaconissis, subdiaconis, lectoribus, certas quibusque assignatas στάσεις, seu sedes in ecclesia Sophiana satis innuat Heraclius. Proinde diaconissarum sedes illa forte fuerit, quam *matroneum* vocant scriptores eccl. Anastasius in Symm. PP. pag. 32: *Apud B. apostolum Paulum — cameram fecit, et matroneum.* Idem in Gregorio IV, pag. 166: *Matroneum presbyterio adjunctum fuisse innuit: Presbyterium amplius operosi operis funditus construxit, cui ex septemtrionali plaga lapidibus circumseptum matroneum apposuit.* **421** Non desunt tamen qui *matroneum* illud esse, quod eidem scriptori *pars mulierum* dicitur, ubi scilicet mulieres consistebant, dum sacra perogeretur liturgia; nam et in balneis, partem in qua lavabant mulieres, *Ματρωνίχιον* appellatam fuisse auctor est Cedrenus: cui quidem sententiæ favet Ordo Romanus, qui partem mulierum *partem matronarum* vocat: *Similiter transiens pontifex in partem matronarum, explet omnia ut supra.* Ex quibus videri potest idem fuisse *matroneum* cum *parte matronarum*. Sed et *pars mulierum* haud procul a presbyterio exstitit. Narrat quippe idem Anastasius, pag. 154, 155, Paschalem PP. cum videret *ecclesiam sanctæ et intemeratæ Virginis Mariæ ad præsepe*, quondam tali more constructam, ut post sedem pontificis mulieres ad sacra missarum solemnias stantes, prope assistere juxta pontificem viderentur: ita ut si quid colloqui pontifex cum assistentibus voluisset, ex propinqua valde mulierum frequentatione, nequaquam ei sine illarum interventione liceret, largum ibidem locum inesse, qualiter inde sedem mutare valeret, concerneret, *ad o operis studio, cœpisse indesinenter agere sedem inferius positam sursum ponere, ut eo familiaris Domino preces fundere posset, quo consortia populorum modeste declinare potuisset.* Quo loco mulieres istæ, quæ haud procul a sede pontificis stationem suam habebant in ecclesia, videntur fuisse diaconissæ; nam cæteræ in Narthecæ stabant, aut in ea parte quæ *mulierum* dicebatur.

(90) *Παιδευτηρίων*. Scholarum grammaticalium Orphanotrophii meminit Pachymeres, lib. IV, c. 14.

ἑστᾶσιν, οἱ μὲν περὶ ἐρωτήσεις ἐπισημένοι γραμματικῆς, οἱ δὲ ξυγγραφεῖς τῶν λεγομένων σχεδῶν (91). Καὶ ἔστιν ἰδεῖν καὶ Λατίνον ἐνταῦθα παιδοτριβοῦμενον, καὶ Σκύθην Ἑλληνίζοντα, καὶ Ῥωμαῖον τὰ τῶν Ἑλλήνων συγγράμματα μεταχειριζόμενον, καὶ τὸν ἀγράμματον Ἕλληνα ὀρθῶς Ἑλληνίζοντα.

sæcæ ædi cantorum et cantauricum (quemadmodum olim Hierosolymitano templo Salomon) catus perpetuos addixerat, magna adhibita providentia ne diaconissis ad suum ibi ministerium fungendum deesset unquam aliquid: neve istuc admissi ex Iberia monachi qui peregre antea Constantinopolim ingressi precariam ostiatim emendicantes et instabilem ducebant vitam, nulla parte necessariæ copiæ deficerentur. His enim quoque in hac velut nova urbe patris mei peramplas magnificis sumptibus ædes extruxit, in quibus consuetas ipsis sacræ doctrinæ commentationes et religionis officia rite obire ac meditari otiose possent: large præbitis ex ærario publico quæ ad victum ipsis vestitumque convenientem opus erant. Jactet se quantum libuerit Alexander ille magnus ob Alexandriam in Ægypto, Bucephalum in Media, Lysimachiam in Æthiopia conditas a se urbes; imperator quidem Alexius nunquam adeo sibi placebit in tot illis, quas fere ubique terrarum ab eo structas scimus, civitatibus; ut non de hac potissimum a se fundata, instructa ornataque gloriatur. Porro templum hoc et monasterium ingredienti tibi ad lævam occurrent; ad dexteram magni templi domus visitur institutioni dicata puerorum, ludusque litterarius orphanis ex omni genere maximo numero collectis frequens, impositis grammaticis præfectoque classibus suo singulis magistro, sub unius communi cura moderatoris summi qui cunctis stans medius invigilat. Ordines circum descripti discipulorum sunt. Hi quidem elementaribus illis primis interrogatiunculis mentem ac memoriam rudes acuunt. Alii nonnullo jam videlicet usu nisi scriptitandis exercentur schedis (sic enim appellant): videre hic est Latini generis puerum non minus recte quam apud suos linguæ propriæ præceptis fingi, et Scytham non infeliciter loquendo scribendoque Græca conari, et Romanum ad Græcorum linguam disciplinasque institui; et eum qui ortu duntaxat ac sorte nascendi Græcus, acquisito usu litterarum perceptisque doctrinis, istius nominis decus tueri.

Τοιαῦτα δὲ περὶ τὴν λογικὴν παιδείαν τὰ τοῦ Ἰεροῦ ἀλεξίου σκουδάσματα. Τοῦ δὲ σχεδίου ἡ τέχνη, εὖρημα τῶν νεωτέρων ἐστὶ καὶ τῆς ἐφ' ἡμῶν γενεᾆς. Παρήμι δὲ στυλιανούς τινες καὶ τοὺς λεγομένους Δογγιδάρδους καὶ ὄσους ἐπὶ συναγωγὴν ἐτεχνάσαντο παντοδαπῶν ὀνομάτων, καὶ τοὺς Ἀττικοὺς καὶ γεγονότας τοῦ ἱεροῦ καταλόγου τῆς Μεγάλης παρ' ἡμῶν ἐκκλησίας, ὧν παρήμι τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ νῦν ὁδὸν ἐν δευτέρῳ λόγῳ τὰ περὶ τούτων τῶν μετεώρων καὶ ποιητῶν καὶ αὐτῶν συγγραφέων, καὶ τῆς ἀπὸ τούτων ἐμπειρίας· πετελία δὲ τὸ σπούδασμα, καὶ ἄλλα τὰ ἔργα ἀθέμιτα. Ταῦτα δὲ λέγω, ἀχθομένη διὰ τὴν παντελεῖα τῆς ἐγκυκλίου παιδείας ἀμέλειαν· τοῦτο γὰρ μου τὴν ψυχὴν ἀναφλέγει, ὅτι πολὺ περὶ ταῦτα ἐνδιατέτριπα· κἂν ἐπειδὴν ἀπ' ἄλλαγμαί τῆς παιδαριώ-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(91) Σχεδῶν. Schedographiam intelligit, seu eam grammaticæ partem qua docentur adolescentes scribere intelligere, aut probare, ut est apud Martianum Capellam, lib. iii. Ea enim vis est vocis σχεδός apud Basilium, libro Περὶ γυμναστικῆς γραμματικῆς, ubi de vocabulo σχεδογραφεῖν. Πόθεν γίνεται; ἐκ τοῦ σχεδός, καὶ τοῦ γράφω. Τὸ δὲ σχεδός, παρὰ τὸ χέω, ἐκ χέδος σχεδός, ολονεὶ τὸ διαχέω καὶ διαχορίζον τὰς λέξεις ἀπ' ἀλλήλων. Ἡ παρὰ τὸ σχεδάω, σχεδάω, σχεδαζόμεναί γὰρ αἱ λέξεις, καὶ οἰοεὶ μεριζόμεναί, εἰς γνῶσιν παραλαμβάνονται. Ἡ παρὰ τὸ σχῶ, τὸ κρατῶ, σχεδός τὸ τῶν πολλῶν συνεκτικόν. Glossar. Gr. Lat. σχεδιάζειν interdum ἀντὶ τοῦ χειρονομεῖν interdum ἐπὶ τοῦ ἐκ τοῦ παραχρήμα λέγοντος, ex tempore dicere, interpretari, ut σχεδίων ex tempore dicitur. Ita apud Hesychium, σχεδιάζειν est ἐκ παρατυχόντος ἐν ἐτοίμῳ

A mercesissimumque insignium virorum ritu legitimo Deo ministrantium collegium: addita insuper largia copia funalium lampadumque ad sacra lumina. Itaque ingrediens forte hoc templum videres cum religiosa voluptate comparatos hinc atque inde commissosque choros alternis cantantium ac respondentium. Nam huic quoque, uti et Apostolorum

Hi fructus, hæc specimina exstant studii ingentis quo Alexius ad progressum rei litterariæ, rectamque in disciplinis liberalibus et disserendi arte, institutionem juventutis ferebatur. Jam quod Schedarum paulo ante mentionem feci, ars ea est a recentioribus atque adeo ætatis hujus nostræ magistris inventa. Prætereo vero stylianos quosdam, et qui Longibardi vocantur, ac alios quicumque arte ac methodo vocabularia collecta digessere omnis generis nominum, et Atticos, et eos qui ex sacro catalogo Magusæ apud nos Ecclesiæ fuerunt, quorum edere hic nomina non tanti, nunc quidem, arbitror. Cæterum ejusmodi novitiis inventis factum video ut sublimium illorum veterum scriptorum, poetarum, ipsorumque historicorum opera, ne secundis quidem hodiernæ juven-

486

C λέγειν. Quod porro Græci σχεδογραφεῖν, Latini edere partes dicunt. Godefridus Viterb., part. xvi Panth. 7.

Nunc quoque grammaticæ summus Donatus in arte, Hieronymus cum discipulo docet edere partes.

Schedographiam recentiorum inventum esse ait Anna, præcipuosque in ea magistros nominat nescio quos Stylianos et Longobardos, seu Italos, quos Glaber Radulphus, lib. ii, cap. 12; et Paulus Warnefridus, lib. vi De gestis Langob., cap. 7, grammaticæ præ cæteris impensius operam dedisse testantur. Ad quam grammaticæ partem referri debent Manuelis Moschopuli liber Περὶ σχεδῶν, et ejusdem Basilii Exercitatio grammatica. Ejusmodi sunt Prisciani partitiones quodæcunq; primorum versuum Æneidos.

tutis curis ac lectione vel perfunctoria dignentur, eorum meditatio omnis ac imitatio negligatur funditus. Ita ut litteratorum hujus ævi tota demum industria in genere ludi quodam et contesserata certo artificio commissione verborum ac nominum exprimat; exercitationes vero cæteræ tanto utiliores, ita spernant traducantque quasi nefas sit in iis operam ponere. Hæc ego indignans memoro, nec enim sine stomacho recordari possum ingentis qui hodie occupavit animos, neglectus artium optimarum, quas orbe certo consertas commendare juvenum studiis ætas olim melior assueverat. Non ignara hæc damno, experta enim sum hodiernas istorum artes in hisque detenta multo tempore: id quod mihi jacturam reputanti urit hodieque animum dolore magno quod tantum ætatis atque otii nugis hisce perdidit. Sed vanitas hujus studii nondum tunc mihi suboluerat. Verum ubi aliquando ex istorum schola atque ex hac plane puerili occupatione in liberius emergens studium, transferre me ad rhetoricam cepi philosophiamque attingi, atque inter has artes doctrinasque meditandas, ad lectionem poetarum, scriptitationesque meo Marte ipsorum imitatione tentandas, avide rui; sicque linguæ velut tubera et orationis quasi verrucas asperasque exstantias usu quodam rituque levigavi, sensi denique ac statui suggerente adjunctanteque rhetorica quam irridendum esset atque inane totum istud artificium schedographiæ perplexitate implicatissima contextum. Sed hæc obiter ex occasione dicta sunt hactenus.

Post hæc, circiter annum imperii Alexii..... **B** kubes hæreticorum ingens sese extulit. Genus ferebant novum pravi dogmatis Ecclesiæ prius inauditi, quod erat ex duorum singillatim pessimorum et maxime detestabilium olim notorum commistione conflatum; nimirum ex Manichæorum, quos etiam Paulicianos vocamus, hæresi; et ex abominando Massalianorum delirio coalitis in unum atque concretis, nefarium, de quo modo agimus, Massalianorum natum est dogma. Quod verisimile quidem est, jam ante patris mei tempora quasi sub cinere missasse. Squalorem enim religiosæ austeritatis ac poenitentis generis in primis istud affectat: in eaque simulationis vafritie palmam obtinet. Itaque non facile videas aliquem ex comatis istis more sæculari ad Bogomilorum sectam adhærescere: **C** mantelo ac cucullo longe sese libentius hæc pestis abscondit. Fereque e tristium genere naso tenus operarum, demisso capite incedentium, ac inter eundem nescio quæ vota precesve arcano sub lin-

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(92) *Βογομίλων*. Rom etiam narrat Zonaras. Bogomilorum porro hæresis conflata erat potissimum ex pravis Manichæorum et Massalianorum dogmatibus, ut est etiam apud Harmenopulum libro *De sectis*, ubi utriusque hæresis Massalianorum scilicet et Bogomilorum opiniones recenset. Massalianorum, qui sub Valente primum exorti sunt, dogmata enarrant præterea sanctus Joannes Damascenus, in opusculo quod de ea hæresi edidit, et Nicoetas, lib. II *Thesaur. orthod. fæd.* Bogomilorum vero Euthymius Zigabenus in *Panopl.*, part. II, tit. 23. Dicitur autem Bogomilus Mysorum idiomate, qui *Dei misericordiam implorat*, ut auctor est idem Harmenopulus, unde εὐχίτας, 422 ενθουσιαστας, et Ὀμφαλοφύχους hæreticos istos Græci appellarunt. Vide Cedrenum, an. 20 Constantini M. et I Valentis; Gregoram, lib. II; Balsamonem, in *Nomocan. Phot.*; Pselum, *De Operat. demon. Cantacuzenum*, lib. II, cap. 39, etc.

(93) *Δεινότατος*. Id jam olim Paulicianis hæreticis, Manichæorum et Bogomilorum assediis, objectum. Willel. Neubrig., lib. II, cap. 13: *Egrediuntur*

δου; τούτων σχολῆς καὶ εἰς ῥητορικὴν παρήγγεια, καὶ φιλοσοφίας ἠψάμην, καὶ μεταξὺ τῶν ἐπιστημῶν πρὸς ποιητὰς τε καὶ ξυγγραφὰς ἤϊξα καὶ τῆς γλώττης τοῦ δόχθους ἐκαίθην ἐξωμαλισάμην, εἶτα ῥητορικῆς ἐπαρηγούσης ἐμοί, κατέγων τῆς τοῦ πολυπλόκου τῆς σχεδογραφίας πλοκῆς. Ἄλλὰ ταῦτα μέντοι προσιατορεῖσθω εἰ καὶ μὴ ἐκ τοῦ παρέργου, ἀλλὰ διὰ τὸ τοῦ λόγου ἀκόλουθον.

Μετὰ δὲ ταῦτα τοῦ ἔτους διηπεύοντος τῆς βασιλείας αὐτοῦ μέγιστον ἐπεγείρεται νέφος αἰρετικῶν, καὶ τὸ τῆς αἰρέσεως εἶδος καινὸν, μήπω πρότερον ἔγνωσμένον τῇ Ἐκκλησίᾳ· δύο γὰρ δόγματα συνέληθῆν κάκιστα καὶ φαυλότατα ἔγνωσμένα τοῖς πάλαι χρόνοις, Μανιχαίων τε ὡς ἂν τις εἴποι εὐσέβεια, ἣν καὶ Παυλικιάνων αἰρεσιν εἴποιμεν, καὶ Μασσαλιανῶν βδελυρία. Τοιοῦτον δὲ ἐστὶ τὸ τῶν Βογομίλων (92) δόγμα, ἐκ Μασσαλιανῶν καὶ Μανιχαίων συγκαίμενον, καὶ, ὡς εἰσιν, ἦν μὲν κἀν τοῖς πρὸ τοῦμοῦ πατρὸς χρόνοις, ἐλάνθανε δὲ, δεινότατον (93) γὰρ τὸ Βογομίλων γένος ἀρετὴν ὑποκρίνασθαι, καὶ τριγὰ μὲν κοσμικὴν οὐκ ἂν ἴδοις Βογομιλίζουσαν, κέκρυπται δὲ τὸ κακὸν ὑπὸ τὸν μανδύαν (94) καὶ τὸ κουκούλιον· καὶ ἐσκυθρώπακεν ὁ Βογομίλος, καὶ **C** μέχρι ῥινοῦ σκέπεται καὶ καχυφῶς βαδίζει: καὶ ὑποφιδυρίζει τὸ στόμα, τάνθοβι δὲ λύκος ἐστὶν ἀπάθεκτος. Καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος τοιοῦτον ἔν δυσφορώτατον ὡσπερ ὄφιν ἐμφωλεύοντα τῇ χειρὶ ἐπαρῶν ἑυγξιν ἀπορρήτοις ὁ ἐμὸς πατὴρ εἰ; φῶς ἐξεκαλέστω

de caveis suis vulpes nequissima, et prætentis specie pietatis seducendo simplices, vineam Domini Sabaoth tanto gravius, quanto liberius demoliuntur. Epistola Lud. VII Franc. reg. quæ exstat tom. I *Rerum Germ. Freheri*, de hisdem: *Et per quasdam observantias quas habent, meliores apparent quam sint. Fridericus II, constitut. 2, in hæreticos: Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eoque mansuetudinem prætententes ovium, quousque ovile possint subintrare.—Hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, et sub mellis dulcedine virus evomere, ut vitæ cibum se simulent ministrare, a cauda feriunt, et mortis poculum, velut quoddam dirissimum venenum, miscunt.* Petrus Blésensis, epist. 113: *Surrexerunt temporibus vestris falsorum dogmatum prædicatore, doctores mendacii, hostes veritatis, et fidei subversores. Blandi et simplices sunt ut agni, sed ut vulpes astuti sunt, et rapaces ut lupi. Isti sunt hæretici qui in vestimentis ovium veniunt.*

(94) *Μανδύαν*. Gloss. Basilic. μανδύας, ἱμάτιον. Xiphilinus in Tiberio, φατῶν μανδύην ἐπανέδω. Anna, pag. 494. Vide Salmasium, ad *Hist. August.*

καὶ ἐξήνεγκεν. Ἀπάρτι γὰρ τὸ πολὺ τῆς τῶν Ἀ
 ἑσπερίων καὶ ἑσπῶν ἀποθέμενος φροντίδος, πρὸς
 τὸ πνευματικώτερον ἑαυτὸν ἐπέτεινε. Ἐν πᾶσι
 γὰρ τῶν ἀπάντων ἐκράτει· ἐν λόγοις διδακτικοῖς
 τοὺς περὶ λόγον ἐσπουδακότας ἐνίκα· ἐν μάχαις δὲ
 καὶ στρατηγίαις τῶν ἐν ὅπλοις θαυματομένων ὑπε-
 ρείχεν. Ὡς δὲ ἡ τῶν Βογομίλων ἀπανταχοῦ ἤδη διέ-
 σπαρτο φήμη, Βασίλειος γὰρ τις μοναχὸς ὠδύνων²⁷,
 δώδεκα μὲν ἔχων μαθητάς, οὓς καὶ ἀποστόλους
 ὀνόμαζε, συνεφελκόμενος δὲ καὶ μαθητρίας τινὰ
 γύναια κακοήθη καὶ παμπόνηρα, ἐφήπλωσε τὴν κα-
 κίαν ἀπανταχοῦ. Καὶ πολλὰς ψυχὰς δίχην πυρὸς
 ἐπενείματο τὸ κακόν, οὐκ ἠνείχετο ἢ τοῦ βασιλέως
 ψυχῇ· τῷ τρι καὶ διερευνᾷ τὰ περὶ τῆς αἰρέσεως,
 καὶ τινες τῶν Βογομίλων εἰς τὰ ἀνάκτορα ἤγοντο.
 Ἄπαντες δὲ Βασίλειόν τινι κατήγγελλον διδάσκαλον
 καὶ κορυφαῖον πρωτοστάτην τῆς Βογομιλικῆς αἰ-
 ρέσεως. Ἐκ τούτων δὲ Διβλάτιος τις κατασχεθεὶς,
 ἐπὶ ἐρωτώμενος ἀνομολογεῖν οὐκ ἠθούλετο, αἰκίαις
 παραδοθεὶς, τηλικαῦτα τὸν λεγόμενον Βασίλειον
 ἀνωμολόγει, καὶ οὓς ἐκαῖνος προὔχειρῖστα ἀποστό-
 λους.

renda, extinguenda, operam supra omnes navavit ac commendavit suam. Res in hunc modum se habuit. Multus affluebat sermo undique de Bogomillis, eorumque nova secta, et profectibus. Ea fama invaluerat ex eo quod Basilus quidam monachus impietatem istam ipse animo conceptam, quo proferret circum latissime, duodecim sibi discipulos adjunxerat, quos et apostolos nominarat: trabens cum ipsis et discipulas, mulierculas pravorum morum ac plane perditæ nequitiae; horum dimissione quoquoersum impietatem incredibiliter propagavit suam, flammam quocumque ac pestem animabus miseris, ignea circum velocitate, ferens. His Imperator acceptis non tenuit se, pro eo quo interius ejus animus ardebat zelo sincero Dei gloriae, quominus omnibus vestigiis sectæ cubilia clam nascentis indagaret. Duci ad se in palatium curavit quosdam e Bogomillis. Omnium erat consentiens responsio præsidere toti hæresi Basilium istum plane coryphæum sectæ totius ac longe principem, doctoremque summum. Quo distinctior haberetur rei cognitio totius, Diblatius e Bogomillis captus quidam est, ac quoniam sponte fateri recusabat, quæstioni subjectus quoad declararet quis et ubi esset iste Basilus, quique ordinati ab eo ferebantur apostoli.

Τοῖνον τὴν τούτου ἀναζητήσιν πολλοὺς ὁ αὐτο- C
 κράτωρ ἀνέθετο· καὶ δῆτα ἀναφαίνεται τοῦ Σατα-
 ναῆ ἀρχισατράπης Βασίλειος, τὸ ἔνδυμα μονα-
 χὸς, κατεσκληκῶς τὴ πρόσωπον, τὴν ὑπὲρ τὴν ψιλὸς,
 εὐμήκης τὴν ἡλικίαν, πολυτροπιώτατος μεταχειρί-
 σασθαι τὴν ἀσέβειαν. Καὶ αὐτίκα ὁ αὐτοκράτωρ, τὸ
 ἔνδομυχοῦν ἐθέλων παρασύρει ταῖς πειθανάγκαις,
 μετακαλεῖται τὸν ἄνδρα μεθ' οἷου προσχήματος· καὶ
 γὰρ καὶ θώκων ὑποξάνεστη²⁸ αὐτῷ, καὶ καθέδρας
 μετέδωκε, καὶ τραπέζης τῆς αὐτῆς, καὶ ὄλην τὴν
 ὄρμιάν τῆς ἄγρας αὐτῷ κατεχάλασε, καὶ τὸ ἄγκι-
 στρον περιπέρας παντοδαποῖς δελέεσι²⁹ τῷ παμ-
 φάγῳ τούτῳ κῆτει παρέσχεν ἐμφαγεῖν, καὶ ὄλον τὸ
 φάρμακον τῷ μοναχῷ τούτῳ καὶ πολλαχῶ τὴν κα-
 κίαν φέρων ἐνέχει διὰ παντοίων ὑποκρινόμενος
 μαθητῆς αὐτῷ ἐθέλειν γενέσθαι· οὐκ αὐτὸς τάχα
 μόνος, ἀλλὰ καὶ ὁ αὐτοῦ ἀδελφὸς Ἰσαάκιος ὁ σεβα-
 στοκράτωρ· καὶ πάντα τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα ὡς
 ἐκ θείας ὁμφῆς λογίζεσθαι καὶ ὑπαίκειν τούτῳ ἐν
 πᾶσιν, εἰ μόνον τὴν τῆς ψυχῆς αὐτῷ σωτηρίαν πρα-
 γματεύσοιτο ὁ κάκιστος Βασίλειος. Καὶ ἐγὼ μὲν,

gua murmure susurrantium, homo Bogomilus est, sub ista mihi specie lupinam intus obtegens rabiem. Hanc sectam tenebris illis ipsis et dissimulatione, cuius obtentu latens impune grassabatur, eo nocentio-rem minusque tolerabilem pater velut incantator sapiens serpentem astutam, ex cavo ac specu iuta carminibus velut quibusdam elicit in lucemque protulit. Nempe cum tot rebus ac tantis gestis urgente morbo ac senio paululum se relaxasset a curis reipublicæ, 487 pleraque orientalium et occiduorum tractuum administratione fidei commendata, ipse homo actuosæ indolis, qui mutare occupationem non omittere posset, ad res spiri uales et religionis curam intendit. Atque ut erat in omnibus quæ ageret excellens, supra omnes qui id ipsum unice meditentur; pariterque in docendi facultate, ac disputandi tum subtilitate tum ubertate magistros exercitissimos; pariter duces optimos ac probatissimos rei militaris arte omni, præliandique vel virtute vel industria post se relinqueret; etiam in horum Bogomilorum conjuratione contra Ecclesiam nefaria indaganda, profe-

renda, extinguenda, operam supra omnes navavit ac commendavit suam. Res in hunc modum se habuit. Multus affluebat sermo undique de Bogomillis, eorumque nova secta, et profectibus. Ea fama invaluerat ex eo quod Basilus quidam monachus impietatem istam ipse animo conceptam, quo proferret circum latissime, duodecim sibi discipulos adjunxerat, quos et apostolos nominarat: trabens cum ipsis et discipulas, mulierculas pravorum morum ac plane perditæ nequitiae; horum dimissione quoquoersum impietatem incredibiliter propagavit suam, flammam quocumque ac pestem animabus miseris, ignea circum velocitate, ferens. His Imperator acceptis non tenuit se, pro eo quo interius ejus animus ardebat zelo sincero Dei gloriae, quominus omnibus vestigiis sectæ cubilia clam nascentis indagaret. Duci ad se in palatium curavit quosdam e Bogomillis. Omnium erat consentiens responsio præsidere toti hæresi Basilium istum plane coryphæum sectæ totius ac longe principem, doctoremque summum. Quo distinctior haberetur rei cognitio totius, Diblatius e Bogomillis captus quidam est, ac quoniam sponte fateri recusabat, quæstioni subjectus quoad declararet quis et ubi esset iste Basilus, quique ordinati ab eo ferebantur apostoli.

Compertis rite omnibus dimissi ab imperatore quoquoersum plurimi sunt, qui latentes investigarent erroris auctores ac caperent. Horum cura comprehensus tandem est Satanaelis archisatrapa Basilus, veste monachus, exterminata facie, barba rara, homo in strigosa macie prælongus, ac mille instructus artibus ad facum faciendum, sectamque impuram, quam profitebatur, commendandam. Ex hoc Imperator eblandiri arcanum coitionis clanculæ cum constituisset, opportunum non putavit odium et acerbiter primo aspectu præferre. Quin potius liberali fronte demulcet accersitum hominem, officiisque invitat ultro: assurgens venienti, assidereque sibi jubens, tum etiam mensæ secum regie communi accubitu dignatus. Sic lineam intendit totam piscator scitus, et hamum irritante varii generis præfixum esca, voraci huic objecit cæto; ac quo illecebris omnibus pharmacum ita condiret, ut id solitarius iste plurifarius, versutus hic inquam et emunctæ malitiæ monachus exsorbere induceret in animum, sese ipsi discipulum

Caroli Dufresnii Du Cangii notæ.

²⁷ πολυτροπιώτατος μεταχειρίσασθαι τὴν Βογομίλων ἀσέβειαν. ²⁸ ὑπεξάνεστη. ²⁹ δελέεσι.

esse velle simulat, nec solum; Isaacium quippe fratrem Sebastocratorem simili novæ doctrinæ cognoscendæ teneri cupiditate. Addebat ambos mira docilitate præparatos ad accipienda quæ dicere vellet omnia, plane velut ex tripodæ voce oraculi proferrentur; obtemperaturos mox in cunctis, ac quæcunque mandaret exsecuturos, modo ipsis animæ videlicet salutem Basilius conficeret. Sic enim dissimulationi indulgebat, ut quem pessimum **488** non dubitabat, ab eo salutem animæ sperare præse ferret. *Equidem*, inquit, *Pater reverendissime* (hoc melle appellationis honorificæ circumlineabat calicem quo aptum veterinoso hæretico curando vomitorium pharmacum propinabatur), *miror te impense ac veneror, virtute tua captus; cupioque majorem in modum doceri abs tua reverentia elementa illa quæ quibusdam traditæ arcana doctrinæ non vulgaris; quibus hæc nostra quotidiana vana esse doces et nullius frugis. Ad hæc ille primum circumagere se cautis versutiis, involvereque diligentius aliena illa quam obtendebat pelle, ut asellus de fabula, qui leoninam induerat. Verum ubi resiliit ac recusavit aliquandiu, ad extremum intendente artes Augusto laudesque ingeminante, emollitus adulatione paulatim est; annuitque tandem convictum oblatum imperatoris ad occasionem commodiorem arcanorum sermonum. Serviebat egregie fabulæ sebastocrator Isaacius imperatori fratri arte simulandi studii tuendarumque quas susceperant partium haud multum cedens. Quid multa sublimitur os seni. Profert is tanquam ad fidos, et penitus evomit nefaria illa et æterno vere digna silentio dogmata. Quæsitus ad id palatii locus erat a conspectu strepituque amotus urbis, qualia mulierum habitationi ædium membra solent attribui. Præterea quasi ad tutiores latebras oppausum erat velum ac peristromatum scena quædam. Intra erant Augustus et ejus frater una cum abominando hæresiarcha, qui tali loco ad tam fidas, ut rebatur, aures nihil omnium quæ intus animo hauserat venenorum eructare dubitabat. Subsederat occulto in loco tapete lectus scriba qui stylo celeri quæcunque loquebatur impurus nebulo mandabat libro. Jactabat se magnifice delirus magister auditoribus tantis, præsertim Augusto scite sustinente discipuli personam, attentioneque ac cætero habitu inhiantis docilitatis gustum novæ doctrinæ approbationemque simulante. Librarius excipiebat cuncta quæ dicebantur. Dicebantur autem fanda infandaque. Nam ille fanaticos fiducia latebrarum, et quod amicos, ut putabat, et dociles habebat auditores, nulli quamvis scelestæ, quamvis exsecrabili blasphemis parcebat. Siquidem et divinam Christi naturam creditam a nobis traducebat impius; et humanitatem ipsam incarnati Verbi, nihil verum exstitisse, sed merum duntaxat spectrum fantastici corporis garriebat vesanus nebulo. Quid etiam templa, heu mihi sacra templa, fana dæmonum profanus appellabat. Et quod legitimis cæremoniis rite consecrari ac fieri apud nos solent corpus et sanguis ejus qui primus Pontifex idem fuit et victima, aspernabatur consuetudinem religiosam et reprobabilem revocandamque censebat.*

Quid vero postea? Cum hæc maxime deblateraret impurus nebulo, abjicit simulationem assumptæ personæ Augustus in tempore, velum reducit, paudi fores jubet. Convocatus adest subito cœtus universus conscriptorum Patrum; coeunt seque admovent prætoriani, militarisque omnis ordo; senatus ipse totus ecclesiasticus præsto est. Præsidebat tum in regis civitatis throno beatissimus patriarcha grammaticus dominus Nicolaus. Recitata coram sunt impia et exsecrabilia dogmata; negandi

φησίν, ὃ πάτερ τιμώτατε (περιέχρια γὰρ τοῖς γλυκέσι τοῦτοις ὁ βασιλεὺς τὴν κύλιχα ὡς ἐξεμέσαι τὸν δαιμονιῶντα τὴν μελαγχολίαν αὐτοῦ, ἀγαμαίσε τῆς ἀρετῆς ἕνεκα. Ἄξιῶ σε δὲ καταμαθεῖν εἶνα τὰ παρὰ τῆς σῆς τιμότητος εἰσηγούμενα, ὡς τὰ γε τῶν ἡμετέρων, μόνον φαῦλα καὶ οὐδεμίαν ἀρετὴν φέροντα. Ὁ δὲ τὰ πρῶτα μὲν ἐσχηματίζετο, καὶ τὴν λεοντῆν ὁ κατ' ἀλήθειαν ὄνος ἐκαίνος ἐφέιλκεν εἰς ἑαυτὸν πενταχόθεν, καὶ ἀπεπήδα πρὸς τὰ λεγόμενα. Πλὴν ἐχαυνώθη τοῖς ἐπαίνοις· καὶ γὰρ καὶ ὁμοδίαιτον ἐποίησε τοῦτον. Συμπρῆν δ' ἄρα τοῦτω ἐν πᾶσι καὶ συνεδραματούργει καὶ ὁ τοῦ βασιλέως ἐξάδελφος (95) καὶ σεβαστοκράτωρ. Ὁ δὲ τὰ τῆς αἰρέσεως δόγματα ἀπήμεσε, καὶ ὁ τρόπος ὁποῖος· παραπέτασμα γὰρ μεταξὺ τῆν τε γυναικωνίτιν ἀπετείχιζε καὶ τοὺς βασιλεῖς μετὰ τοῦ βδελυροῦ τοῦτου πάνθ' ὅπως εἶχεν ἐν τῇ ψυχῇ ἐξερσυγομένου καὶ ἀναφανδὸν λέγοντος. Ὁ δὲ γραμματεὺς ἀπεγράφετο ἔνδοθεν τοῦ πιτάσματος τὰ λεγόμενα, καὶ ὁ μὲν λῆρος ἐκαίνος διδάσκαλος τῷ δοκεῖν ἐγένετο· ἐσχηματίζετο δὲ τὴν μαθητείαν ὁ βασιλεὺς· ἀπεγράφετο δὲ τὰ τῆς διδασκαλίας ὁ ὑπογραμματοεὺς. Πάντα δὲ ῥητὰ τε καὶ ἀρῆρητα ἐπισυνῆρην ὁ θεοπληγῆς ἐκαίνος ἀνὴρ, καὶ οὐδανδς ἐφείσατο θεομισοῦς δόγματος, ἀλλὰ καὶ τὴν θεολογίαν ἡμῖν παραβλέψατο, καὶ τὴν οἰκονομίαν πᾶσαν ἐφάντασε, καὶ τοὺς ναοὺς, οἱμοὶ! τοὺς ἱεροὺς ναοὺς δαιμόνων ὠνόμασε, καὶ τὸ τελούμενον παρ' ἡμῖν σῶμα καὶ αἷμα τοῦ πρώτου καὶ ἀρχιερέως καὶ θύματος πρὸς φαῦλον ἔθετο καὶ ἐλογίσατο.

Ἄλλὰ τί τὸ ἐντεῦθεν; Ἀπορρίπτει τὴν σκηνὴν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀναστάννυσαι τοῦτο καὶ τὸ συγκλητικὸν ἅπαν συνήθροιστο, καὶ τὸ στρατιωτικὸν συνέλεχτο σύνταγμα. Καὶ ἡ γερουσία τῆς Ἐκκλησίας συνῆν· προὐκάθητο δ' ἄρα τὸ τηνικαῦτα τοῦ τῆς βασιλίδος πόλεως θρόνου ὁ ἐν πατριάρχαις μακαριώτατος ὁ γραμματικὸς ὁ κύριος Νικόλαος. Καὶ ἀνεγινώσκετο τὰ θεοστυγῆ δόγματα, καὶ ὁ ἐλεγχος ἀδιάβλητος. Καὶ οὐδὲ ὁ τῆς ἐναντίας μοίρας ἔξαρνος ἦν, ἀλλ' αὐτίκα καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ πρὸς ἐναντιολο-

Car. Dufresni Du Cangii notæ.

(95) Ἐξάδελφος. Supra, ἀδελφόν, rectius.

γίας ἐχώρει, καὶ πρὸς πῦρ καὶ μάστιγας καὶ μυρίους ἀθανάτους ἀντιπαρατάξασθαι ὑπισχναίτο. Πειπιστεύ-
κασι γὰρ οἱ πλανώμενοι οὗτοι Βογόμιλοι πᾶσαν ἀπόνως ὑπενεγκεῖν τιμωρίαν, ἀγγέλιον δὴθεν ἐξαρ-
παζόντων αὐτῆς τῆς πυρκαϊᾶς. Πολλῶν δὲ πάντων αὐ-
τῶν καὶ τὴν ἀσέθειαν ὀνειδιζόντων, καὶ ὅσοι τῆς αὐ-
τοῦ ἀπωλείας αὐτῷ κεκοινωνήκασιν, ὁ αὐτὸς ἦν Βα-
σίλειος ἀμετακλήτης Βογόμιλος γενναιότατος. Καίτοι
πυρκαϊᾶς ἀπειλουμένης καὶ ἄλλων κακώσεων, ἀπρὶξ τοῦ δαίμονος εἶχετο, καὶ τὸν αὐτοῦ Σατα-
ναὴλ ἠγκαλίζετο. Ἐμφρουρος δὲ πολλάκις γενόμενος,
καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως πεμπόμενος καὶ πολλάκις
παρακαλούμενος τὴν ἀσέθειαν ἐξομώσασθαι, ὡσαύτως
εἶχε πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως παρακλήσεις.

luro accursu seduli proriperent. Hic jam non orthodoxi solum omnes, verum illi etiam plerique qui nefario huic hæresiarchæ sese ad suam perniciem dementandos aliquando permiserant, certatim increpare delirum caput, probraque congerere. Illo contra in obstinatione desperatissima plausu Bogomilicæ contumaciæ sese obdurante magis ac magis, animosque illos stolidos ac minarum malorumque contemptum ostentare pergeute confidentissimum. Ita ut frustra jam ipsi supplicium incendii, pœnæque id genus acerbissimæ intentarentur; etenim ille, malo cui æe addixerat adhærens mordicus genio, pestemque exosculans propriam, sui se infelix a complexu Satanaelis avelli non patiebatur. Sæpius in custodiam datus est; sæpius accersitus inde ab imperatore, frustra suadentem ei provocantem audivit illum, ut sibi consulere revocareque impium dogma, et redire ad frugem fidemque vellet. Surdo canebatur et tot ictus in incude perdebantur multo durissima.

Ἄλλὰ τὸ περὶ τοῦτον γεγονός πέρας, μὴ παρα-
δράμωμεν· πρὶν γὰρ τούτῳ ἐπιβλέψαι τὸν βασιλέα
δριμύτερον μετὰ τὴν τῆς ἀσεθείας ἐξαγόρευσιν,
ἀπήειμεν τῷ τέως εἰς οἰκίαν τινὰ κείμενον ἀγγοῦ
πυρ τῶν βασιλικῶν οἰκημάτων ἄρτι πρῶτως δι'
αὐτὸν κατασκευασθέντα. Ἐσπέρα δὲ ἦν, καὶ οἱ ἀστέ-
ρες οἱ ἄνω αἰθρίας οὐσης ἀπῆστραπτον, καὶ ἡ σε-
λήνη μετὰ σύνοδον τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ἐπύρσευε.
Τοῦ δὲ μοναχοῦ τὴν κέλλαν εισδύντος περὶ μέσας
νύκτας αὐτομάτως λίθοι χαλαζηδὸν κατὰ τῆς κέλλης
ἐβάλλοντο, χειρὸς μὲν μηδεμιᾶς ρίπτουσης τοὺς
λίθους, μηδὲ τινος καταλιθοῦντος ἀνθρώπου τὸν δαι-
μονιώδη τοῦτον ἀσθῆν. Μῆνιμα δ' ἦν, ὡς εἶοικε, τῶν
ἀμφὶ τὸν Σαταναὴλ δαιμόνων ἐξωργισμένων ἐν
δαιμόνι ποιουμένων ὅτι δὴ τὰ πρὸς τὸν βασιλέα ἐξωρ-
χῆσατο, καὶ διωγμὸν κατὰ τῆς πλάνης λαμπρὸν
ἐπήγαγε. Καὶ ταῦτα μὲν Παρασκευῶτης καλούμε-
νος ἀφορισθεὶς ¹⁰ φύλαξ εἶναι τοῦ δαιμονιώδους
ἐκείνου γέροντος ὡς μὴ ἄδειαν ἔχειν προσομιλεῖν
εἶναι, καὶ τῆς αὐτοῦ λύμης μεταδιδόναι τὰ φρικωδέ-
στατα, ἐπώμνυτο ἰδεῖν τε καὶ ἀκοῦσαι μὲν τοὺς τῶν
βαλλομένων λίθους καὶ κατὰ γῆς καὶ κατὰ κεράμων
κρότον, ἰδεῖν δὲ συνεχεῖς καὶ ἄλλεπαλλήλους τοὺς
λίθους, μηδὲνα δὲ μηδαμοῦ τὸν βῆλλοντα τούτους
θεάσασθαι. Συνεπελάμβανε γὰρ τῆ τῶν λίθων φορᾶ
καὶ σεισμὸς τις ἀθρόος καὶ τὸ ἐπίπεδον ἐκεκλόνητο,
καὶ τὰ περὶ τὸν δροφον ἐτετρύγεσαν. Ὁ μὲντοι
Παρασκευῶτης, πρὶν μὲν ὑπονοῆσαι τὸ ἔργον δαι-
μόνιον, ἐθάρρει, ὡς ἐκεῖνος ἔφασκεν· ὁρῶν δὲ ὅτι οἱ
μὲν λίθοι ἄνωθεν, οἷον εἰπεῖν, ἐξωμβρίζοντο, καὶ τὸ
γερόντιον ἐκεῖνο τὸ αἰρεσιάρχικόν ἐνεδεδύκει τε καὶ

criminis facultas nulla; cum abundarent ad convic-
tionem evidentissima testimonia. 489 Ergo ad-
versarius fatendi necessitatem in impudentiam
vertens, quod infitiri non poterat ultro affirmare
perfrieta fronte, ac contumaci ore multis verbis
adstruere institit: addens sese ad propugnationem
sui dogmatis ignem, flagella, mortesque innumeras
paratissimum subire. Causa erat provocationis
audacis insanus error sectæ communis universæ
Bogomilorum. Hi enim inter nugas cæteras illud
persuasione pertinaci arripuerant, sese tormentis
quibuscumque quæ ipsis forte admoverentur, in-
noxie ac sine sensu defuncturos, angelis videlicet
præsto futuris qui eos vel e rogis ardentibus ma-

Interim quod in hoc homine prodigium contigit
non prætereamus. Ante enim quam larvam depo-
suisset imperator; ac, quod deinde post penitus
expressam hæresiarchæ pravi sui dogmatis con-
fessionem fecit, impium ut erat meritis, minacibus
oculis et severo vultu esset contuitus, sed durante
adhuc illo quem superius retulimus congressu,
cum jam proferre quædam ex arcanis suis sensibus
cepisset Basilius, nondum tamen edidisset omnia,
contigit ut recipientis se illo sub vesperâ in
domunculam ipsi paratam, ac in ejus usum pri-
mo structam, prope regias ædes serena nocte,
residentibus puro cælo stellis, statim ad ejus in
eam cellam ingressum circa noctem mediam au-
ditus fragor ingens lapidationis densæ grandinis
ritu. Volabant passim jacta saxa in cellam, nulla
jacente manu; ne quoquam quantumvis circum-
spiceret, animadvertere valente auctorem facti.
Nimirum homo quidem nemo furiatum istum in-
festabat abbatem: sed ipse cum suis demonibus
Satanael irati homini quod is mysteriis sectæ
apud imperatorem effutiendis, gravem in nascentem
hæresim persecutionem concitasset, has ab eo
pœnas repetebant. Hujus rei auctorem habeo
Parasceviotam, sic vocatum hominem. Commissa
huic fuerat interim custodia fanatici sensus, datum-
que negotium ut caveret, ne qui cum eo per id
tempus agere ac pestem nefariæ ipsius doctrinæ
congressu sermoneque ipsius haurire possent. Is
dum ea cura fungeretur oculis suis atque auribus
se usurpasse quæ retulimus etiam juratus affir-

¹⁰ ἀφορισθεὶς.

mavit, audivisse, inquam, fragorem vidisseque A ἐναποκέλειστο, εἰς δαίμονας τὸ ἔργον ἀνενεγκῶν
grandinem ruentium lapidum in cellæ tectum ac οὐκ εἶχεν ὅ τι καὶ γένοιτο.
tegulas atque in solum circumpositum, collisionem ac conflictum offensus resiliantium et imbre
assiduo pluentium clare notasse; nemine usquam animadverso, cui tot savorum tam constans ve-
hemensque jactatio posset tribui. 490 Quamquam et aliunde satis apparebat esse hic majus
quidam humana vi; etenim quo tempore desæviebat grando lapidea, terræ quoque a fundo
motus exsilit vehemens, soloque circum tremore non dubio subsultante, concussi fastigiorum
apices stridorem late dedere. Ea initio cum fierent, narrabat Parasceviota constitisse se intrepidum
aliquandiu, nullam vim diabolicam adhuc suspectantem. Ut autem attentius, animadvertens
vim ingentem et successionem continuam pluentium superne lapidum in eam cellulam in qua
unus ille senex hæresiarcha delitescerebat conclusus, denique perspexit a malis profecto genitis
esse istum impetum, tum sane terrore tanto consternatum sese, ut quo se verteret quidve consilii
aut præsidii quæreret non haberet.

Hactenus de prodigio lapidationis nocturnæ.
Me vero hic interdum capiebat impetus to-
tam Bogomilorum hæresim explicare hoc loco B
fusius complectique narrando partes ejus omnes.
Sed me pudor retardat, ut pulchra etiam alicubi
excipit Sappho. Nempe historici personam ego
quidem et officium sustineo: tamen eadem mulier
sum, nec ea de vulgo, sed princeps inter Por-
phyrogenitos et Alexii Augusti prima proles.
Porro quæ de ista colluvie sectæ nequissime
feruntur fama et sermone plurimorum, ejusmodi
sunt, quæ sileri a scemina, regii præsertim
generis, quam commemorari honestius haud paulo
sit. Itaque in hoc conflictu duplicis officii vincat
sane historici religionem muliebris et principalis
verecundia: absintque cum bona venia lectoris
ab hac descriptione mea, spurca et dictu sævula
dogmata et facinora Bogomilorum. Quæ si cui
nosse tanti est, consulere is poterit librum qui
inscribitur Dogmatica Panoplia jussu mei patris
scriptam atque editam. Auctor ejus est monachus
Zygadenus nomine, notus dominæ meæ aviæ ma-
ternæ, et omnibus Deo sacris hominibus sacerdo-
tibus ac pontificibus familiaris. Hunc summum
grammaticum, eundemque rhetorem non in exer-
citatum: theologiæ vero et catholici dogmatis
præ omnibus scientissimum, Augustus pater meus
ad se accersitum jussit, digerere ordine in opus
unum cunctas hæreses; et unicuique relatæ sin-
gillatim opponere refutationes sanctorum Patrum.
Post omnes denique subjungere ultimam hanc
Bogomilorum hæresim, ejusque dogmata prout ea D
impius ille Basilius exposuerat. Ex hoc Alexii
mandato exsilit opus ingens plures in libros tribu-
tum, cui hodieque universo adhæret nomencla-
tio ab imperatore primum excogitata atque in-
dita illa quam diximus Panopliæ dogmaticæ.
Sed ad reliquam excisionem Basilii nefariæque
ipsius sectæ narratio reducenda est.

Ἐπεὶ ἐτοιμῶς ὁ αὐτοκράτωρ τούτοις πιστεύειν οὐκ εἶχεν, ἵνα μὴ τις πολλὰκις Χριστιανὸς τοῖς Βογομί-

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ ἔχεται.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(96) Ζυγαθηρόν. De Euthymio Zygabeno Pano-
pliæ scriptore, consulendi Leo Allatius, lib. II De

Eccl. Occid. et Orient. cons., cap. 10; Baron.
Bellarm. Simlerus, etc.

Τὰ μὲν οὖν τοῦ τέρατος τούτου ταύτη ἔχεται ¹¹.
Ἰβουλόμεν δὲ καὶ πᾶσαν τὴν τῶν Βογομίλων διη-
γήσασθαι αἵρεσιν, ἀλλὰ με κωλύει καὶ αἰδῶς, ὡς
ποῦ φησιν ἡ καλὴ Σαπφῶ, ὅτι συγγραφεὺς ἔγωγε
γυνὴ καὶ τῆς πορφύρας τὸ τιμιώτατον, καὶ τῶν
Ἀλεξίου πρῶτιστον βλάστημα· τὰ τε εἰς ἀκοὴν
πολλῶν ἐρχόμενα σιγῆς ἄξια βούλομαι μὲν γράφειν,
ἵνα τὸ πλήρες τῆς τῶν Βογομίλων παραστήσω
αἵρέσεως· ἀλλ' ἵνα μὴ τὴν γλῶτταν μολύνω τὴν
ἐμαυτῆς, παρήμι ταῦτα. Παραπέμπω δὲ τοὺς βου-
λομένους τὴν ὅλην αἵρεσιν τῶν Βογομίλων διαγινῶναι,
εἰς τὸ οὕτω καλούμενον βιβλίον, Δογματικὴν Πανο-
πλίαν, ἐξ ἐπιταγῆς τοῦμοῦ πατρὸς συντεθείσαν. Καὶ
γὰρ μοναχόν τινα Ζυγαθηρόν (96) καλούμενον, γνωστὸν
μὲν τῇ δεσποίνῃ καὶ πρὸς μητρὸς ἐμῆς μάμμη, καὶ
πᾶσι τοῖς τοῦ Ἰσρατικοῦ καταλόγου, γραμματικῆς
δὲ εἰς ἄκρον ἑλληλακότα καὶ ῥητορικῆς οὐκ ἀμελέ-
τητον ὄντα, καὶ τὸ δόγμα ὡς οὐκ ἄλλος τις ἐπιστά-
μενον, τοῦτον ὁ αὐτοκράτωρ μεταπεμφάμενος ἐπέ-
ταξεν ἀπάσας τὰς αἵρέσεις ἐκθέσθαι ἐκάστην ἰδίᾳ,
καὶ ἐφ' ἐκάστῃ τὰς τῶν ἀγίων Πατέρων ἀνατροπὰς
ἐγγράψασθαι, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν Βογομίλων τὴν
αἵρεσιν, καθὼς ὁ ἀσεβὴς ἐκεῖνος Βασίλειος ὑφηγή-
σατο. Ταύτην τὴν βιβλίον Δογματικὴν Πανοπλίαν ὁ
αὐτοκράτωρ ὠνόμασε· μέχρι τοῦ νῦν οὕτω προταγο-
ρεῖται τὰ βιβλία. Ὁ δὲ λόγος αὐθις πρὸς τὴν τοῦ
Βασιλείου καθαιρέσιν ἀνατρεχέτω· ὁ γὰρ αὐτοκρά-
τωρ τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς μαθητὰς καὶ συμμα-
στας τοῦ Βασιλείου μεταπεμφάμενος, καὶ μα-
λιστα τοὺς δώδεκα λεγομένους μαθητὰς, ἀπεπειράτο
καὶ τούτων τῆς γνώμης, καὶ ἦσαν ἀντικρὺς μαθη-
ταὶ Βασιλείου· καὶ γὰρ ἐνεβόθουν τὸ κακόν, καὶ εἰς
οἰκίας μεγίστας καὶ πολλοῦ πλήθους ἤψατο τὸ δεινόν.
Καθάπαξ οὖν κατεψηφίσατο πυρκαϊάν τῶν ἀλλοτρίων
τοῦ τε κορυφαίου καὶ τοῦ χοροῦ· ἀθροισμένων γὰρ
τῶν φωραθέντων Βογομίλων, καὶ τῶν μὲν τῆς σφῶν
ἀντιποιουμένων αἵρέσεως, τῶν δ' ἀπαρνουμένων
παντάπασι καὶ πρὸς τοὺς ἐλέγχοντας ἰσχυρῶς ἀντι-
σταμένων καὶ τὴν Βογομιλικὴν διαπτύοντων αἵρεσιν·

λοις ὡς Βογόμελοι ἀναμίγνυται, ἢ Βογόμελον ὡς Χριστιανὸς διαδράση, καινὸν τινα τρόπον ἐπινοεῖται, δι' οὗ οἱ ὄντως Χριστιανοὶ ἀποφανθήσονται.

Ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ τοίνυν τῆ μετ' αὐτὴν καθῆστο ἄθρονον· πολλοὶ δὲ τηνικαῦτα παρῆσαν τῆς τε συγκλήτου καὶ τῆς ἱερᾶς συνόδου, καὶ τῶν Ναζιραίων (97) αὐτῶν ὅποσοι λόγου μετείχον λογάδες. Πάντων δὲ τῶν τὴν Βογομιλικὴν ἐγκαλουμένων ἀίρεσιν ἐς τὸ μέσον ὁμοῦ παραχθέντων, ὁ αὐτοκράτωρ αὐτοῖς ἐπερωτᾶσθαι ἕκαστον ἐκέλευσεν. Ὡς δὲ οἱ μὲν ὁμολόγουν Βογόμελοι εἶναι καὶ τῆς σφῶν ἰσχυρῶς ἀντεποιῶντο αἰρέσεως, οἱ δὲ παντάπασιν ἀνένευον Χριστιανούς ἐαυτοὺς ὀνομάζοντες, καὶ παρ' ἄλλων ἐλεγχόμενοι οὐδαμῶς κατετίθεντο, ἐπιτοξεύσας αὐτοῖς τὰς ὀφρῦς, ἔφη· *Χρὴ τὴν σήμερον δύο καμίνους ἀναφθῆναι, θατέρω δὲ τούτων στυαυρὸν ἐμπαρῆναι υἱὲ τῆ γῆ, εἶτα αἰρεσιν εὐθεῖναι πᾶσιν, ἢν' ὁποῖοι τῆ τῶν Χριστιανῶν πίστι ἐπαποθανεῖν τὴν σήμερον βούλοιντο, ἀποκριθέντες τῶν ἄλλων τῆ τοῦ στυαυροῦ καμίνῳ προσχωρήσωσιν. Οἱ δὲ τῆς Βογομιλικῆς αἰρέσεως ἀντεχόμενοι, προσθατέρων ¹¹ ἐμβληθήσονται· βέλτιον γάρ Χριστιανούς αὐτοὺς ὄντας ἀποθανεῖν, ἢ τῶντας ὡς Βογομίλους διώκεσθαι, καὶ τὰς τῶν πολλῶν τύπτειν συνειδήσεις. Ἄπιτε γοῦν καὶ ὑμεῖς ¹², καὶ ὑμεῖς ὅπη βουλευτῶν ἕκαστος χωρεῖτω.*

palam decretum promulgaretur, quo quicumque delati Bogomilicæ perfidie fuerant flammis pariter cives exterique addicebantur, una cum hæresiarcha ipso, ejusque collegio discipulorum duodecim. Evenit id quod providerat Augustus. Prolata in publicam notitiam ejusmodi sententia, magno comprehensis metu omnibus quorum erat de hæresi Bogomilica delatum nomen multæ statim exstiterunt 'excusationes deprecantium criminationem falsam, et se puros putosque catholicos calumniosissime insimulari hæreseos palam magno questu contestabantur: cum interim desperati alii ac perditii, ultro sese Bogomilos faterentur, talesque ad extremum perseveraturos spiritum dicerent. Illi quidem certi nimirum hæretici erant, quorum furor, tanta contumacia, tali tempore se proderet. (Quamquam et in isto ipso globo voces has veluti concordii desperatione jactantium latere aliquos meliora sapientes incredibile non erat.) At enim exploratum perinde non erat, num eorum omnes aut plerique qui se Bogomilos negabant vera loquerentur; an potius impunitatem et nocendi occasionem utili sibi, rei publicæ damnoso mendacio redimerent. Igitur imperator certo ad hanc discretionem faciendam consilio parato palam consedit in imperiali solio, assidentibus tum e senatorio tum ex ecclesiastico circum ordine plurimis, Nazaræorum quoque seu monachorum ipsorum doctissimis quibusque ad hoc judicium allectis. Ante hunc consessum productis omnibus qui Bogomilicæ insimulati hæresis fuerant, interrogari denuo unumquemque imperator jussit, Bogomilusve an Catholicus esset? Ut autem ad hæc quidam se Bogomilos profitebantur, fixamque et ad ultimum irrevocabilem ad sectam impiam adhæSIONEM præferebant; alii pernegabant enimvero tales esse se, Christianosque veros ac probos affirmabant; objectis in contrarium testibus magno in os convicio refutandis, imperator ex composito assumpta irati larva, postquam in omnes pariter ex intentis superciliis minaces flammantium oculorum intuitus ejaculatus est, edicit in hunc modum: *Volo jubeoque hac ipsa die pyras succendi geminas. Harum alteri superpositam eminere crucem humo penitus infixam ima sui*

Varie lectiones ex cod. Coislin.

¹¹ πρὸς θατέρων. ¹² καὶ ἡμεῖς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(97) *Ναζιραίων*. Qui et Ναζηραῖοι, quò vocabulo dicuntur Græcis scriptoribus vitæ religiosæ sectatores et monachi, quod instar Nazaræorum apud Hebræos, de quorum secta et instituto agitur Numeror. cap. 6, strictiorem vitam amplecterentur. Suidas: *Ναζηραῖος, ὁ θεῶ κεχωρισμένος καὶ ἀπεριωμένος ὁ μοναχός*. Eadem prope habet Hesychius. Gregorius Nazianz. orat. habita in concilio Constantinopolitano Χαίρετε Ναζηραίων χορο-

Operam dedit imperator efficacem jubendo urgendoque ut sparsi ubique terrarum discipuli ac synimystæ Basilii, orgiorum ipsius ac tenebrosæ doctrinæ participes et conscii, præsertim vero illi eorum proceres quos duodecim discipulos appellabant, undique omnibus indagati vestigiis in urbem ducerentur. Hos coram aggressus ad resipiscentiam hortati, obstinatissimos expertus est, plane non approbatores solum errorum Basilii, sed etiam imitatores pertinaciæ.

491 Cæterum deprehensa ingens mali vis; quippe in numerum longe maximum errantium excreverat. Impune nimirum diu et inobservate grassata latens pestis viscera ipsa magnarum domuum pervaserat, turbamque omnis generis incredibilem comprehenderat blanda contagione quadam illecebrosæ novitatis. Hinc aucta sollicitudo Augusto ne non satis posset Ecclesiam semel purgare lue tam late pertinente: neve dissimulatione et hypocrisi corrupti pro sanis fallerent, labemque tolerati propagare pergerent. Ad istam anxietatem expediendam animo ejus intento, succurrit factu optimum videri ad relegendum cujusque animum, si

delati Bogomilicæ perfidie fuerant flammis pariter cives exterique addicebantur, una cum hæresiarcha ipso, ejusque collegio discipulorum duodecim. Evenit id quod providerat Augustus. Prolata in publicam notitiam ejusmodi sententia, magno comprehensis metu omnibus quorum erat de hæresi Bogomilica delatum nomen multæ statim exstiterunt 'excusationes deprecantium criminationem falsam, et se puros putosque catholicos calumniosissime insimulari hæreseos palam magno questu contestabantur: cum interim desperati alii ac perditii, ultro sese Bogomilos faterentur, talesque ad extremum perseveraturos spiritum dicerent. Illi quidem certi nimirum hæretici erant, quorum furor, tanta contumacia, tali tempore se proderet. (Quamquam et in isto ipso globo voces has veluti concordii desperatione jactantium latere aliquos meliora sapientes incredibile non erat.) At enim exploratum perinde non erat, num eorum omnes aut plerique qui se Bogomilos negabant vera loquerentur; an potius impunitatem et nocendi occasionem utili sibi, rei publicæ damnoso mendacio redimerent. Igitur imperator certo ad hanc discretionem faciendam consilio parato palam consedit in imperiali solio, assidentibus tum e senatorio tum ex ecclesiastico circum ordine plurimis, Nazaræorum quoque seu monachorum ipsorum doctissimis quibusque ad hoc judicium allectis. Ante hunc consessum productis omnibus qui Bogomilicæ insimulati hæresis fuerant, interrogari denuo unumquemque imperator jussit, Bogomilusve an Catholicus esset? Ut autem ad hæc quidam se Bogomilos profitebantur, fixamque et ad ultimum irrevocabilem ad sectam impiam adhæSIONEM præferebant; alii pernegabant enimvero tales esse se, Christianosque veros ac probos affirmabant; objectis in contrarium testibus magno in os convicio refutandis, imperator ex composito assumpta irati larva, postquam in omnes pariter ex intentis superciliis minaces flammantium oculorum intuitus ejaculatus est, edicit in hunc modum: *Volo jubeoque hac ipsa die pyras succendi geminas. Harum alteri superpositam eminere crucem humo penitus infixam ima sui*

στασίαι, ψαλμοῦδιῶν ἀρμονίαι, στάσεις πάνουχοι, παρθένων σεμνότης, γυναικῶν εὐχοσμία, etc. Nicæphorus Constantinopolitanus: Ἐπεὶ δὲ πνέων κατὰ τῆς ἀθεθείας τὸ ἱερὸν τῶν Ναζηραίων σχῆμα καθύδρυσεν. Utuntur Ignatius diaconus in Vita sancti Nicæphori patricii Constantinopolitani, n. 21; Joannes Pnocas, cap. 11; Laonicus, lib. 1; Cantacuzenus, lib. II, cap. 16 et 29 et alii.

parte. Inde optionem de delatis omnibus, ut qui eorum quidem in fide ac religione Christiana mori hodie decreverint, ad eam accedant fornacem quæ crucis alte signum præfert; qui vero Bogomilicam mordicus perfidiam retinent, alteri se busto admoveant, in quod mox conjicientur. Quicumque porro se falso et calumniose accusatos aiunt, sic habeant esse ipsis quoque melius arcana conscientia subnixis, in orthodoxæ confessione fidei mortem oppetere præsentem, quam suspectos cum offensione aliorum, cum propria infamia vitam trahere. Euge igitur, ite agite, vos, vosque, qui crimen, inquam, deprecamini, quique agnoscitis, utram quisque in partem malueritis discedite.

Sic in speciem definito iudicio cœtum demittit imperator. Ducuntur exhinc Bogomili. Fit undique ingens concursus 492 vulgi ad spectaculum supplicii celebris. Addicti, lictoribus et servis publicis traditi ducuntur. Fornaces hinc inde distabant, succensæ, juxta sacrum vatem¹, septuplum ad locum qui Tzycanis erum vocatur. Exsuperabat usque ad cœlum flammis undantibus flagrans ignium vis. Rogus alter exstabat, cruce insignis. Reis, uti pariter arsuris omnibus, flebat libera potestas eligendi utro loco uri mallet. Illic spes destituti humanis, saluteque pro se quisque conclamata, arcantum ductum sequebantur conscientie simulatione ac fuce procul. Ergo quotquot orthodoxam fidem religiosis obtinebant animis, fornacem spectabant eam quæ crucem habebat: magnum, ut in malis, solatium rati, si vita succumbente calumnie, fama certe emicaret integra, quanquam non tam plerosque decus posthumum existimationis superstitis, quam sperata in crucis complexu morientibus martyrii velut quedam laurea, movebat. Porro alii profligatæ equitum acie capita in pyram cruce carentem cæci vesano impetu, veri scilicet Bogomili ruere. Quo articulo rerum, miseris utrimque in pereundi prociectu positis, liberi audiebantur gemitus spectantium non dubie iucessentium Augustum (cujus arcanam nondum artem intellexerant) quod Christianos homines abunde ut tales cognitos, falso ac maligne delatos impietatis, temere, levis indicii calumnia flammis addiceret. At Augustus secreta lictoribus mandata dederat incendio prohibendi eos qui sponte ad ro-

ταῦτα μὲν εὖν πρὸς τοὺς Βογομίλους ἀποφηνάμενος ὁ βασιλεὺς ἐν σχήματι ἀπέλυσεν. Εὐθὺς οὖν παραλαβόντες τοὺτους ἀπήεσαν, καὶ πλῆθος παρεϊστήκει πολὺ συρρέοντων ἑκασταχοῦ. Κάμιννοι δὲ τήνκαῦτα ἑπταπλασίως κατὰ τὸν μελωδὸν (98) ἀνήπτοντο, εἰς τὸ εὐτρωσίπω; καλούμενον Τζυκανιστήριον⁴⁴ (99). Τὸ πῦρ εἰς οὐρανοὺς ἀνήκει· ὁ σταυρὸς ἐπὶ θάτερα ἵστατο. Αἵρεσις τοῖς ἐνόχοις ἐδίδετο ὅπη ποτ' ἀνβουλητὸν ἑκάστη χωρεῖν ὡς καυθησομένων ἀπάντων. Εἶτα τὸ ἀφυκτον ὁρῶντες τοῦ πράγματος, ὅποσοι μὲν ἐν αὐτοῖς ὀρθόδοξοι ἦσαν τῆ τοῦ σταυροῦ προσεχώρου καμίνω ὡς ὄντως μαρτυρήσοντες, οἱ δὲ γε ἀθεώτατοι τῆς μυσαρᾶς ἀντεχόμενοι αἰρέσεως πρὸς θατέραν ἀπένευσαν. Καὶ ἀπάρτι τούτων ἐν τοῖς καμίνοις ὁμοῦ ἐβρίσθαι μελλόντων, οἱ μὲν παρεσθῶτες ἅπαντες ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ἤλθουν ὡς καυθησομένων ἤδη, καὶ τοῦ βασιλέως πολλὰ κατεστύγναζον, ἀγνοοῦντες τὸ οἰκονομούμενον, ἀλλὰ βασιλικὴ τις πρόσταξις προκαταλαβοῦσα, τοὺς δημίους ἐκείνους ἀπέτρεξε τοῦ ἐγχειρήματος, καὶ οὕτω βεβαίαν τὴν τῶν Βογομίλων ὄντως ὁ αὐτοκράτωρ ἐσχηκῶς κατάληψιν, τοὺς συκοφαντούμενους Χριστιανούς πολλὰ παραίνεσας, ἀπέλυσεν, ἐκαίνους δὲ πάλιν εἰρηταῖς εἶχε διαίρησας τοὺς ἀποστόλους τοῦ ἀσεβοῦς Βασιλείου διακρίνας τῶν ἄλλων. Εἶτα καθεκάστην πεμπόμενος, τοῦ μὲν δι' ἑαυτοῦ ἐδίδασκεν πολλὰ παραινῶν τῆς μυσαρᾶς ἀποσχέσθαι θρησκείας, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους λογάδας τινὰς τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐκκλησίας συντάγματος ἐπέσκηψε καθεκάστην παραγινομένους, ἀναδιδάσκειν αὐτοὺς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ παραινεῖν ἀποσχίσθαι τῆς Βογομιλικῆς αἰρέσεως.

quos vere Christianos esse constabat, restabant quos tamen nec ipsos absumere igni tum adhuc voluit, dans spatium resipiscentiæ, si cui forte ipsorum melior oboriri mens mora et admonitione posset. Ubi ergo falso insimulatos hæresicos Christianos sinceros multis verbis collaudatos honestissime dimisit, compertos Bogomilos varias in custodias distribuit, sejungens ab aliis duodecim illos quos diximus apostolos impii Basilii. Hos porro aliosque subinde accersens et nulla non die in eam curam incumbens, tum ipse per se alloquebatur multa disputans, quamobrem oporteret eos a nefaria hæresi desciscere; tum aliis adhibitis ex sacro Ecclesiæ ordine viris doctrina et dicendi facultate præstantibus, constantissime perseverabat erudire adhortarique ad fidem rectam, quam misere dediderant, resumendam, damnandamque ac respuendam impuram sectam Bogomilicam.

¹ Dan. III, 19, Quod μελωδὸν tamen vocat, videtur potius Davidem innuere; apud quem tamen vix invenitur locus cui huc quadret. Nam ille psal. XI, 7, non satis convenit.

Varie lectiones ex cod. Coislina.

⁴⁴ Τζυκανιστήριον.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(98) Κατὰ τὸν Μελωδόν. Cosmam forte, Majumensem episcopum, divi Joannis Damasceni præceptorem, Μελωδόν vulgo a Græcis vocitatum, quod præcipuus habitus sit inter melodos et hymnographos Græcos. Vide Allat. De lib. Eccle. Græcor.,

dissert. 1, et Combesisium ad Vitam sancti Theodori Grapti. Cosmæ festum agitur Græci 14 Novembris.

(99) Τζυκανιστήριον. De Tzycanis...terio dictum pluribus ad Joinvillam, dissert. 8.

Καί τινες μὲν τούτων μετέβαλον ἐπὶ τὴ βέλτιον, Α καὶ τῆς φρουρᾶς ἀπελύθησαν, οἱ δὲ, τῇ σφῶν ἐπαπέθανον αἰρέσει ἐν εἰρκταῖς κατεχόμενοι, τροφῆς μέντοι καὶ ἀμφίων δαφιλῆ τὴν χορηγίαν ἔχοντες. Τὸν μέντοι Βασιλείον ὡς ὄντως αἰρεσιάρχην καὶ ἀμεταμέλητον παντάτασιν ἅπαντας τῆς ἱερῆς συνόδου καὶ τῶν Ναζιραίων λογάδες, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ τότε πατριάρχης Νικόλαος πυρὸς ἀξιὸν ἔκριναν· οἷς καὶ ὁ αὐτοκράτωρ σύμφηφος ἦν, πολλὰ πολλάκις προσομιλήσας αὐτῷ καὶ ἄνδρα σκαῖον διαγνοῦς καὶ τῆς αἰρέσεως μὴ ἀφιστάμενον. Ἐνθεν τοι καὶ πυρκαϊὴν μεγίστην κατὰ τὸν Ἱππόδρομον ἀνάψας, βόθρος τε ὠρόρυκτο μέγιστος, καὶ ξύλων πλήθος, πάντα δένδρα ὑψίκομα καὶ συντεθέντα, ὄρος ἐδείκνυ τὴν σύνθεσιν. Εἶτα τῆς πυρᾶς ἀναρθείσης ἡρέμα μὲν τὸ πλήθος πολὺ, κατὰ τε τὸ ἐπίπεδον τοῦ ἱππικοῦ καὶ κατὰ τοὺς βαθμοὺς συνέρρει, παραδοκοῦντες πάντας τὸ γενησόμενον. Ἐκ θιτέρου σταυρὸς ἐπήγνυτο, καὶ αἰρεσις ἐδίδοτο τῷ ἀτρεθεῖ εἰπου τὸ πῦρ πτοηθεῖς καὶ μεταβαλὼν τὴν γῶμην ἐπὶ τὸν σταυρὸν χωρήσειε, τῆς καμίνου πηνικαῦτα ἐλεύθερος γένηται. Παρῆν δὲ καὶ τὸ τῶν αἰρετικῶν πλήθος ὄρων τὸν κορυφαῖον Βασιλείον. Ὁ δὲ πρὸς ἅπασαν τιμωρίαν καὶ ἀπειλὴν καταφρονητικὸς κατεφαίνετο, καὶ πόρρωτέρω μὲν ὢν, τῆς πυρκαϊᾶς κατεγέλα καὶ ἑτερατεύετο λέγων ἀρπάσειν αὐτὸν ἐκ μέσου πυρὸς ἀγγέλους τινάς· καὶ ὑπέψαλλε τὸ Δαυϊτικὸν ἐκεῖνο, τὸ, Πρὸς σέ δὲ οὐκ ἔργιαι, πλὴν τοῖς ὀφθαλμοῖς σου κατανοήσεις. Ἄλλ' ἐπειδὴν τὸ πλήθος διανίσταται ἐδίδου μετὰ παρρησίας αὐτῷ κατιδεῖν τὸ φρικῶδες ἐκεῖνο θέαμα τῆς πυρκαϊᾶς. Καὶ γὰρ ἐκ πολλοῦ διαστήματος (ἠσθάνετο τοῦ πυρὸς καὶ ἐπαιρομένην τὴν φλόγα ἐώρα καὶ βροντῶσαν οἶον καὶ ἀποσπάδας ἀφείσαν πυρὸς εἰς ὕψος μετεωριζομένης τῆς μέσον τοῦ ἱππικοῦ ἰσταμένης πυραμίδος (1) λιθίνης), ἔνταῦθα ὁ θρασὺς

Non vana hæc sedulitas in quosdam fuit. Aperuerunt nonnulli ad lucem oblatam oculos, translatique ad meliorem mentem et Ecclesiæ redditi, dimissi sunt liberi. Alios in sua obstinatos hæresi mors oppressit in carcere naturali vice quemque conveniens; nam alioqui nihil eorum quæ ad vitam sustentandam pertinent in victu ac vestitu, non unicuique liberaliter imperatoris sumptu ac cura suggereretur. Basilium sectæ principem quod attinet, obduratissimum et desperatæ pœnitentiæ caput animadvertentes sacri præsules ac clerici, præcipuique Nazarenorum, ipso sententiæ auctore, qui tunc erat, patriarcha Nicolao, igne dignum censuerunt: quibus accedens tandem imperator, post multa in illo convincendo commonendoque verba perditæ, ubi lævum nebulonis ingenium et obstinationem in hæresi plane immobilem perspexit, parari rogam jussit in quo exemplum palam de perfidiæ auctore sumeretur. 493 Lectus ad eam rem locus est in Hippodromo. Excavata illic ingens fovea oppletur totis arboribus congestis, cæsæ silvæ cumulo etiam exsuperante in altam et late conspicuam struem. Admoveretur ignis; gignitur flamma primula, cum mora sensim gliscens et grassans in densam congeriem. Hoc intervallo cum solum atque æquor Hippodromi tum ipsa circum sedilia gradusque confluyente sensim ad spectaculum turba constipabantur. Intentis ad rei successum cunctis fligitur crux ad latus alterum, optioque datur impio, utrum malit, resipiscere an mori? fore enim, si vel in conspectu ac præsentis terrore crepitantium flammarum, inducat in animum revocare errorem damnareque hactenus defensam hæresim; idque ipsum cruce adeunda adorandaque significet, ut a juste in eum decreta incendii pœna liberetur. Aderat hæreticorum multitudo coryphæum suum Basi-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

⁴⁸ οὐδοπωσοῦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(1) Πυραμίδος. Sen obelisci, qui etiamnum stat in medio Hippodromo. Obeliscos nempe medio in circo poni solitos in metæ formam docet vetus epigr. de circo, quod lucem accipit ex iis quæ a Cedreno notantur in Vita Romuli:

*Namque his Euripus, quasi magnum intervenit æquor,
Et medius circi summa obeliscus adit.*

Obeliscum in circo Constantinopolitano quis posuerit, habent inscriptiones Græca et Latina, quæ leguntur in stylobatæ lateribus, ex quibus positum colligitur a Theodosio M. annum indicat Marcellinus Comes, indict. 6, Valentiano A. et Neoterio coss.; unde falli constat Codinum in *Orig.*, qui Theodosio Juniori tribuit. Græcam inscriptionem proferi *Anthologia Gr.*, lib. iv, cap. 16; utramque, Græcam et Latinam Gruterus, p. 186, 6, 7. Easdem etiam habet Gyllius, in Constantinopolitano lib. ii, cap. 6; sed non adeo ad metri normam descriptas; quanquam ut illas sic exaratas credam, uti exhibentur 423 a Gyllio, facit quod scribit Franciscus Philadelphus, lib. vi epistoliarum. *Legi*, inquit, *ad Hippodromum Constantinopolis in marmoreis quibusdam lapidibus, sub pulcherrimo illo obelisco versus quosdam ad partem anteriorem obelisci Lati-*

nos, ad posteriorem Græcos, et utrosque heroicos, et item utrosque admodum ineptos. Latinos præterea descripsit Bondelmontius in *Descript. Constantinop.* Fuit vero ille, quo curante intra 52 dies erectus fuit obeliscus, Proculus præfectus urbi, qui in inscriptionibus, metri causa, per syncopen *Proclus* appellatur, et eo quo positus est anno, et superiore, hunc obiit magistratum, ut innuit lib. v. Cod. Theod. de agentibus in rebus, et lib. iii de tutore et curatore cod. cod. tit. Habuit olim obeliscus superimpositam pilam æneam, quæ terræ motu Michaelæ Theodoræ s. imperante, statim post celebratam vii synodum decidit, ut auctor est Nicetas Paphlago in Vita sancti Ignatii patriarchæ Constantinopolitani. Obeliscum porro pyramidis appellatione donavit Anna, quia ut pyramides, ita et obelisci forma erant quadrata, gracilescentes paulisper, et in angustum verticem producti, secundum Ammianum, lib. xv. Obelisci vero Constantinopolitani latera ima lata sunt 6 pedes, ut tradit Gyllius loco citato, ubi accuratam ejus descriptionem dedit. Habent etiam de hoc obelisco nonnulla ex Græcorum narrationibus Augerius Busbæquius, in *Itin. Const.*, et Thevetus, lib. xix *Cosmogr.*, cap. 3.

lium intuens. Ducitur ille minas dudum omnes solitus confidentissime contemnere. Nec remisit ferociam in primo ipso flammæ conspectu. Quin rogi jam flagrantem procul intuens renidebat securo visu et insana quædam vaticinans ominabatur, adfuturos nempe præsto quosdam angelos, qui ex igne medio ipsum eriperent. Itaque submurmurabat secum Davidicum illud: *Ad te autem non appropinquabit: verumtamen oculis tuis considerabis*¹. Verum ut discedens spatiumque dans eunti quæ in medio conglobata turba prospectum rogi totum eripuerat. (Viderat enim hæcenus longe procedens Basilius summum tantum pyræ ardentis verticem sumum scintillis mistum emicantibus alte vibrantis prope medium circum, ubi pyramis exstare incipit lapidea); ubi jam, inquam, propinquiore ac pleniore fornacis inflammatissimæ conspectu afflatus miser est, tunc sane ille aulax consternari, horrere ignem, avertere oculos sæpius, manus complodere, femur tundere, signaque id genus cætera edere non dubia perturbationis summæ. Tamen vel sic intueri licuit quam penitus coalita inhaereret impio, planeque indomabilis malitia. Cum omnem in partem se verteret, aversatus fanaticæ sacram et salutarem crucem est: adeo cor adamantinum ferreamque animam nec ipsa tam prope admota tam vehemens flammæ vis mollivit. Nec cessabat imperator, missitandis tali periculi articulo salubribus admonitionibus ad perditum, experiri remedia extrema et supremas spes tentare. Frustra omnia contra pertinaciam durissimam; nam sive objectu discriminis extremi furor hominem corripuit maximus; sive inter diversa posito sua ipsa perturbatio mentis anxie arbitrium eligendi præpedivit; sive (quod videtur verisimilius) qui ejus mentem occupabat malus dæmon densissimas ei quasdam tenebras offudit, constitit ad minas metumque omnem obstipus bruta stupiditate, nihilque consilii expediens Basilius hic, sordidum caput ac desputabile; nunc quidem inhabundus pyram versus insani more: nunc ad astantes pari vultus fæde hiantis deformitate se obvertens; palamque **494** omnibus stultitiæ certa suæ documenta exhibens. Cui neque animus ad accedendum rogi, nec fixum retrocedendi consilium esset: sed quasi utrimque tractus, libratæ procedendi et retrocedendi impulsibus, stolidè stupidus in medio hærebat, in vestigio quod forte primum impresserat defixus. Cum autem multa nuntiorum imperatoris surdo canentium verba perderentur; celebrique tum maxime per concionis ora circumstantis mentione præstigiarum hujus senis, minarumque sæpe ex eo auditarum, quibus spondebat: sese genitorum ope sibi faventium quibuslibet e malis evoluturum incolumem: veriti quibus supplicium damnati demanda-

A ἐκαίνο; ἀποδειλιῶν πρὸς τὸ πῦρ καὶ θορυβεῖσθαι εὐδοκεῖ. Ἔστρεψε γὰρ τὰς ὄψεις πολλάκις καὶ ἐκρότει τὰς χεῖρας καὶ ἐπάτασσε τὸν μηρὸν, οἷον τοῖς ὄλοις ἐξαπορούμενος. Ὅμως καὶ οὕτως ἔχων καὶ ἀπὸ μόνης τῆς θεᾶς ὡς ἀδαμάντινος ἦν· οὔτε γὰρ τὸ πῦρ κατεμάλαξε τὴν αἰδηρᾶν αὐτοῦ ψυχὴν, οὔτε αἱ τοῦ αὐτοκράτορος πρὸς αὐτὸν διαπόμπιμοι διαμηνύσεις κατέθειλαν· ἀλλ' εἴτε ἀπόνοια μεγίστη τοῦτον κατέληψε διὰ τὴν παρεστῶσαν ἀνάγκην καὶ συμφορὰν· καὶ ἀπόρως οὕτως εἶχε τῆς γνώμης, καὶ διάκρισιν οὐδεπωσούν¹¹ ἐλάμβανε τοῦ συμφέροντος· εἴτε καὶ ὁ κατασχὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ διάβολος, ὅπερ καὶ μᾶλλον δοκεῖ, σκότος αὐτοῦ βαθύτατον κατεσκεδάσεν. Εἰστήκει πρὸς πᾶσαν ἀπειλὴν καὶ πρὸς πάντα φόβον ἀμηχανῶν ὁ κατάπτυστος ἐκαίνος Βασιλεῖος, καὶ νῦν μὲν πρὸς τὴν πυρκαϊάν ἐκεχῆναι, νῦν δὲ πρὸς τοῦς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ὡς ἀληθῶς κατεφαίνετο μεμηνῶς· καὶ μήτε πρὸς τὴν πυρκαϊάν ἐφορμῶν, μήτ' ὀπισθόπους ὄλωσιν γινόμενος, ἀλλ' ἐπεπήγει καὶ ἀκίνητος ἦν ἐφ' οὗ που καὶ τὰ πρῶτα κατελάθετο. Πολλῶν δὲ λόγων βρόντων καὶ τῶν τερατολογιῶν αὐτοῦ διὰ πάσης γλώττης φερομένων, δείσαντες οἱ δῆμιοι μήπως ἄρα οἱ ἀμφὶ τὸν Βασιλεῖον δαίμονες ἄτοκόν τι τερατουργήσειαν, παραχωροῦντος Θεοῦ, καὶ ἀλύθητος ἐκ μέσου τοῦ τοσούτου πυρὸς ὀφθεῖν ὁ κάκιστος, πρὸς τινα τόπον δημοσιώτατον ἀφιγμένος, καὶ γένηται ἡ ἐσχάτη κλάνη χεῖρον¹² τῆς πρώτης, δοκιμασίαν τινὰ ἔδοξαν ποιήσασθαι· τερατευομένου γὰρ ἐκείνου καὶ αὐχοῦντος ὡς ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἀλώθητος ὀφθήσεται. Ἀναλαβόμενοι τὸν μανδύαν αὐτοῦ ἔφασαν, ὡς Ἴδωμεν εἰ μὴ τῶν σῶν ἀμφίων ἄψεται τὸ πῦρ, καὶ παραχρῆμα εἰς μέσον ἐβρίψαν τῆς καμίνου. Ὁ μὲν οὖν Βασιλεῖος ἐπὶ τοσούτον ἐγάννυτο ὑπὲρ τοῦ ἐξαπατῶντος αὐτὸν δαίμονος, λίγων ὡς Ὁρᾶτε τὸν μανδύαν εἰς ἄερα ἀνιπτάμενον. Οἱ δὲ ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα κατανοήσαντες, ἄραυτες ὡσαν αὐτὸν αὐτοῖς ἱματίοις καὶ ὑποδήμασιν εἰς τὸ μέσον τῆς καμίνου· καὶ τοσούτον ὡσπερ κατ' αὐτοῦ θυμουμένη ἡ φλόξ διεδοσκήθη τὸν ἀσεβῆ ὥστε μὴδὲ κνίσσαν τινὰ γενέσθαι, μὴδὲ καπνοῦ τινος καινοτομίαν ἐτέραν, ἀλλ' ἡ μόνον λεπτὴν τινα γραμμὴν καπνώδη φανῆναι κατὰ τὸ μέσον τῆς φλογός· καὶ γὰρ καὶ τὰ στοιχεῖα κατὰ τῶν ἀσεβῶν ἐπαίρεται. Φεῖδεται ὡς γε τ' ἀληθὲς εἰπεῖν τῶν θεοφιλῶν ὡσπερ πατὲρ ὑπεχώρει καὶ ὑπέκλιθε τοῖς θεοφιλέσιν ἐκεῖνοις νεανίαις ἐν Βαβυλῶνι, καὶ περιέστεφεν αὐτοῦς τὸ πῦρ καθάπερ τις χρυσοειδὴς θάλαμος. Ἐνταῦθα δὲ τὸν ἀλάστορα τοῦτον Βασιλεῖον οὐπω ἀκριδῶς οἱ τοῦτον μεταωρίσαντες εἶχον, καὶ ἡ φλόξ ἐδόκει προσκτρέχειν ἐφ' ᾧ τὸν δυσσεβῆ ἐξαρπάσαι. Τὸν δ' ὑπόλοιπον ἀριθμὸν, ὅσοι τῆς ἀπωλείας ἦσαν τοῦ Βασιλείου σφαδάζοντος τοῦ παρεστηκότος λαοῦ καὶ βιαζομένου ἐπιβρίψαι καὶ αὐτοῦς ἐφ' πυρὶ, ὁ αὐτοκράτωρ οὐ συνεχώρησεν. Ἐγκλεισθῆ-

Psal. xxx, 7, 8.

Variæ lectiones ex cod. Coislín.

¹¹ χεῖρων.

ναι (2) καλεύσας ἐν τοῖς ⁴⁷ τῶν μεγίστων ἀνακτόρων στοαῖς καὶ τοῖς παραδρομοῖς, καὶ τοῦτου γεγονότος διελύθη τὸ θέατρον, καὶ μετὰ ταῦτα διαδέχεται τοὺς ἀθέους τις ἄλλη ἀτραπεύαται φρουρὰ, εἰς τὴν ⁴⁸ ἐμβληθέντες καὶ πολὺν τινα χρόνον διατετριφότες τῇ ἀσεβείᾳ αὐτῶν ἐναπέθανον.

etque apud plebeculam jactans, imperitos dementaret eo amplius, et esset novissimus error pejor priore¹; experimentum magicæ istius facultatis decreverunt capere. Jactante siquidem præstigitore vano ac magnifice gloriante, sese ex hoc ipso tanto igne emersurum incolumem, ac sine uoxa conspiciendum palam; ministri arreptum ejus mantelum in flammam jaclant. Experiamur, alicuius, utrum in tuas vestes vim ignis ullam habeat. Tantum porro fuit in deliro ciceronio recordiæ; aut potius tam versutis miserum fraudibus malus dæmon, deceptor astutissimus, perverterat, ut contra quam omnes coram viderant, ipse unus illusus acclamaret: *Ecquid, inquit, videtis mantelum evolare inviolatum in aera?* Illi ex hoc specimine de cætera insania et inanitate minarum nebulonis, idonea capta conjectura, prebentem valide cum interioribus vestibus et calceis præcipitem in rohum protrudunt medium. At illi adeo flamma non pepercit, ut velut ei potissimum irata, totum statim absumpserit impium, ne nidore quidem aut fumo crassiore misso, præter tenuem lineam gracilis vaporis. Supte videlicet quadam sponte in impios armare se elementa gaudent: quemadmodum e contrario eadem a viris sanctis vim noxiam temperant. Prout olim demonstratum apud illam Babylonicam fornacem in tribus notis illi Dei amantibus juvenibus, quos circum amplexus aurea velut fornice coronavit ignis, in quodam quasi thalamo compositos, muris flammarum idoneo spatio locum dantium hinc inde structo. Illic vero projectum in flammam scelestum hunc execratumque Basilium qui intentissime spectarunt, retulere vix sublatum a lictoribus statim momento prævortatum; flammis ultricibus ad maturandam perniciem impii sic meriti procurrere vivo et irato quodam impetu quodammodo visis. Tum vero circumstantis populus simile supplicium optare, magnisque vocibus ac motibus incendium poscere, iis qui astabant non parvo numero Basili sectatoribus dementiæ; admovebant quin etiam infestas manus, et medios in flammam projecturi corripiebant, nisi vetaret imperator qui claudi omnes illos jussit in porticibus et Xystis palatii maximi. Sic dimisso theatro provisiva brevi parataque est alia tutissima custodia in quam **495** athei Bogomili translati ac longissimo tempore detenti sunt, quoad qui salvi esse pertinacissime noluerunt, in sua ipsorum impietate illic sunt mortui.

Τοῦτο μὲν οὖν ὕστατον ἔργον καὶ ἄθλον τῶν μακρῶν ἐκείνων πόνων καὶ κατορθωμάτων τοῦ αὐτοκράτορος καὶ καινοπραγία τις καὶ τόλμη παράδοξος; καὶ οἷμαι ὁ τότε πρῶτον ἢ καὶ συνὼν ἐκείνῳ θαυμάζει μέχρι τοῦ νῦν καὶ οὐχ ὕπαρ τὰ τότε γεγενημένα θεάσασθαι δοκεῖ, ἀλλ' ὄνειρός τις αὐτῷ καὶ φαντασία φαίνεται. Καὶ γὰρ ἐξ ὅτου τῶν ὀρίων τῆς Γρωμικίων ἀρχῆς, ἐξ αὐτῆς τοῦ Διογένους

¹ Matth. xxvii, 64.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁴⁷ ταις. ⁴⁸ ἦν.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(2) Ἐγκλεισθῆναι. Jubei Alexius Basilii sectatores in porticibus palatium ambientibus, de quibus ad pag. 455 includi; erant enim in hisce porticibus carceres in quibus detinebantur rei. Nicetas Paphlago: Ἡμερῶν δὲ παρελθουσῶν ὀλίγων εἰς τὰ Νοῦμερα τοῦτον περᾶσαντας συνδέσμιον ἐγκλείουσιν. Octava synodus, act. 10: Καὶ ἐμφρουροὶ ἐν τοῖς Νοῦμεροις γεγόναμεν ἐπὶ πολλαῖς ἡμέραις. Sunt vero *numera*, seu potius *numeri*, porticus, in quibus excubabant prætoriani milites, ut indicat Codinus, *De orig. CP.* a voce Latina *numerus*, quæ cohortem, legionem, aut militares copias significat. *Numeros militares*, dixit Tyrius, lib. ii, cap. 20, ut cæteros omittam, quos laudant Cujacius ad lib. iii cod. de his qui non impl. stip. lib. x. Lipsius, *De milit. Rom.* lib. iv, cap 2; Dempster. ad Coripp. et Meurs. in Gloss. Carceres istos intelligit auctor *De exilio S. Martini PP.* Et auferentes eum de lembo,

tum erat, ne quis revera malorum dæmonum conatus, in gratiam hominis non temere suspecti de magia, repente existeret, permittente Deo, quo nefarius seductor pœnæ substractus servaretur, ac per medias tot flammam illæsus atque integer erumperet, in locum aliquem publicum, ubi ostentans sese,

et esset novissimus error pejor priore¹; experimentum magicæ istius facultatis decreverunt capere. Jactante siquidem præstigitore vano ac magnifice gloriante, sese ex hoc ipso tanto igne emersurum incolumem, ac sine uoxa conspiciendum palam; ministri arreptum ejus mantelum in flammam jaclant. Experiamur, alicuius, utrum in tuas vestes vim ignis ullam habeat. Tantum porro fuit in deliro ciceronio recordiæ; aut potius tam versutis miserum fraudibus malus dæmon, deceptor astutissimus, perverterat, ut contra quam omnes coram viderant, ipse unus illusus acclamaret: *Ecquid, inquit, videtis mantelum evolare inviolatum in aera?* Illi ex hoc specimine de cætera insania et inanitate minarum nebulonis, idonea capta conjectura, prebentem valide cum interioribus vestibus et calceis præcipitem in rohum protrudunt medium. At illi adeo flamma non pepercit, ut velut ei potissimum irata, totum statim absumpserit impium, ne nidore quidem aut fumo crassiore misso, præter tenuem lineam gracilis vaporis. Supte videlicet quadam sponte in impios armare se elementa gaudent: quemadmodum e contrario eadem a viris sanctis vim noxiam temperant. Prout olim demonstratum apud illam Babylonicam fornacem in tribus notis illi Dei amantibus juvenibus, quos circum amplexus aurea velut fornice coronavit ignis, in quodam quasi thalamo compositos, muris flammarum idoneo spatio locum dantium hinc inde structo. Illic vero projectum in flammam scelestum hunc execratumque Basilium qui intentissime spectarunt, retulere vix sublatum a lictoribus statim momento prævortatum; flammis ultricibus ad maturandam perniciem impii sic meriti procurrere vivo et irato quodam impetu quodammodo visis. Tum vero circumstantis populus simile supplicium optare, magnisque vocibus ac motibus incendium poscere, iis qui astabant non parvo numero Basili sectatoribus dementiæ; admovebant quin etiam infestas manus, et medios in flammam projecturi corripiebant, nisi vetaret imperator qui claudi omnes illos jussit in porticibus et Xystis palatii maximi. Sic dimisso theatro provisiva brevi parataque est alia tutissima custodia in quam **495** athei Bogomili translati ac longissimo tempore detenti sunt, quoad qui salvi esse pertinacissime noluerunt, in sua ipsorum impietate illic sunt mortui.

Ultimum hoc opus imperatoris fuit; quo in opere eum audendi fiduciæ nequaquam usitatæ ingens et supra modum mirabilis successus responderit, credo equidem, uti contigisse verisimile est iis qui præsentibus adfuerunt, ut oculis vix suis crederent, ita laboratorum in tantis rebus dum narrabuntur credendis posterorum fidem. Nam si quis anteriorum memoriam temporum replicet, sic reperiet,

posuerunt eum in gestatorio duxeruntque in custodiam excubitorii, quæ cognominatur Prandearia, et fecit eum inclusum sub multa custodia, præcipientes excubiti custodibus: ut nullus penitus sciret civitatis, quia est in eodem excubitu. Hinc docemur quid sit Πρανδιάρια, in *Chronico Alexand.* an. Arcadii 12, quo ait conflagrasse porticus Hippodromi, et Prandeariam, et adjacentes porticus. Elephantinem, carcerem ita dictum in Palatio pariter statuit Anna, pag. 457. Prætorii carceres habet Leo Grammaticus, pag. 467; Zeuxippi, Pachymeres, lib. vi, cap. 33; palatii Eleutherii dicti, Theodorus Studita, in Vita S. Theophan. confess. n. 23. Igitur cum palatii custodia peres Papiam esset, ejus etiam erat carcerum palatinorum, et qui in eis detinebantur reorum cura. Sed de hac dignitate agimus ad Cinnamum.

ex quo ipsis auspiciis imperii Diogenis superiores imperatori Romano non feliciter ipsos aggresso Barbari fuere, nunquam ad patris mei tempora, cessasse a vexandis Christianis barbaricas manus, sed gladios semper atque hastas ex illo tempore in Christianos exacutas, bella vero, ac pugnas cædesque frequentatas. Unde fiebat ut civitates diruerentur, regiones vastarentur, Romanorum tota ditio Christiano passim cruore pollueretur. Civibus ejus atque alumnis partim telorum eminus, partim hastarum cominus confossione miserabiliter cadentibus; partim a patriis avulsis sedibus, et in Persidem procul ac Turcorum remotissimas civitates captivis abductis. Tanta passim consternatione universorum, ut palam ubique curreretur in antra, lucos, et montes locaque similia spem latebrarum ostendentia, tantumque non diceretur *montibus, Cadite super nos, et collibus Operite nos*^a. Ea vulgo perturbatio infelices comprehenderat, qui quotidianis expositi Barbarorum incursionibus, horrebant in momenta singula, ne, quod aliis evenire quotidie cernebant, captivi ducerentur in Persidem et ipsi; aut cum utique capti eo traherentur, votis miseris fatigabant cœlum ob mala quæ tolerabant. Quod si quos fortuna quædam servituti Turcorum ac crudelitati subtraheret, tamen illis peribat vitæ ac libertatis fructus, luctu et desiderio consenescentibus in Romana terra: Illi am illo quidem servitium abductam lamentante altis suspiriis; hoc fratrem, alio patruelem, aut fratris filium, morte abreptos præmatura gementibus. Nec moderatior virorum quoque passim comploratio cernebatur quam qualis esse mulierum in funeribus solet calidas assidue stillantium lacrymas. Porro per omnes vitæ conditiones ac fortunæ gradus calamitas ista grassabatur; nemine sortis cujuscunque, fletuum et gemituum horum immuni. Cum interim qui Romanum sceptrum imperatores moderabantur usque ad patrem meum (exceptis sane perpauca, Tzimisce nimirum, et Basilio) fere abstinerent rebus Asiaticis; ac ne summis quidem pedibus attingere foetam bellis et periculorum plenam provinciam auderent. Verum quid ego in his tandiu? Sentio enim declinasse me velut in diverticulum e via regia, et a proposito deflectere. Nimirum quæ fecit fortiter ac sapienter meus pater, quæque ærumnose idem perpessus, generose pertulit, ex æquo ad farraginem hujus operis pertinent: cujus suscipiendi non id solum, ne quis erret, consilium fuit, ut res gestas pugnataque bella exponerem narrando, memoriæque **498** commendarem: verum illud quoque in partem pensî destinatione mea prima imputatum est a me, ut dolores casusque tum privatim meos, tum domesticos ac meorum, patris præsertim, lamentarer; solatiumque istud indulgerem interim cordi meo, mœrore quo tabescit intus, per querelas et suspiria foras effundendo. Malorum porro quæ harum mihi lacrymarum causa sunt, familiam videlicet ducit mors parentis mei; quæ mundi et rerum humanarum eadem fuit interitus. Hæc modo narrandam se mihi deplorandamque offert. Imo deplorandam unice; narrandi enim omnem impetum eripit illa vox quam ab illo ipso patre meo audire olim memini, cum sæpius imperatricem matrem meam doctos et disertos viros ad scribendas res ipsius bellaque ac victorias celebrandas provocantem, reprehenderet, aptiorem elegiarum et flebilium questuum, quam historiæ aut panegyrici materiam res suas dicitans; adeo multa, varia eadem et gravia, vitam ejus universam mala infestaverant.

Α αναρρήσεως οἱ Βάρβαροι ἐπέβησαν οὐκ εὐτυχῶς ἐκ πρώτης, ὅ φασι, βαλβίδος κατ' αὐτῶν ἐξορμήσαντες, οὐ μέχρι τῆς τοῦμοῦ πατρὸς αυτοκρατορίας ἡ βαρβαρική χεὶρ συνίσταλτα, ἀλλὰ καὶ ξίφη καὶ δόρατα κατὰ Χριστιανῶν ἐξεθήγετο, καὶ μάχαι καὶ πόλεμοι καὶ σφαγαὶ, ἠφανίζοντο μὲν πόλεις, ἐληϊζοντο δὲ χῶραι, καὶ πᾶσα ἡ Ῥωμαίων γῆ Χριστιανῶν αἵμασιν ἐμιαίνατο. Οἱ μὲν γὰρ βέλεις τε καὶ δόρασιν οἰκτρῶς ἐπιπτον, οἱ δὲ τῶν σφετέρων ἀπελαυνόμενοι δορυάλωτοι πρὸς τὰς πόλεις Περσίδος ἀπήγοντο καὶ ὁρόμος ἅπαντας εἶχεν ἐπὶ τὰ ἄντρα καὶ τὰ ἄλση καὶ τὰ ὄρη καὶ τοὺς βουνοὺς ἀπὸ τῶν εἰσπιπτόντων δεινῶν κρύπτεσθαι ἐπαιγομένους. Ἐν τούτοις οἱ μὲν ἐποτνιῶντο ἐφ' οἷς ἐπασχον πρὸς Περσίδα ἀπαγόμενοι, οἱ δ' ἔτι περιόντες εἰ ποῦ τινες τοῖς Ῥωμαῖκοῖς ὄρλοις ἐναπέμειναν βύθιον στένοντες. Ὁ μὲν υἱὸν, ὁ δὲ θυγατέρα ἐθρήνει, ὁ δὲ ἀδελφόν, ὁ δὲ ἀδελφίδου ἀπεκλαίετο πρὸ καιροῦ θνήσκοντα, καὶ οἷα γυναῖκες θερμὸν κατέσταζον δάκρυον. Καὶ οὐκ ἦν τότε οὐδεμία τις σχέσις ἀδάκρυς οὐδ' ἀστένακτος. Βασιλεὺς δὲ πλὴν ὀλίγων, λέγω δὲ Τζιμισκὴν^β τε καὶ Βασίλειον τὸν βασιλέα ἐκ τότε καὶ μέχρι τοῦμοῦ πατρὸς, οὐδεὶς ἄκροισ ποσὶ τῆς Ἀσιaticῆς ἐφάψασθαι τὸ παράπαν τετέλεμην. Ἴνα τί δὲ περὶ τούτων; αἰσθάνομαι γὰρ ἑμαυτῆς οἷον τῆς λεωφόρου ἐκτρεπομένης, διττόν μοι τὸν ἀγῶνα τοῦ λόγου τῆς προκειμένης ὑπαγορευούσης ὑποθέσεως ἱστορεῖν ἅμα καὶ τραγωδεῖν τὰ συμπεσόντα τῷ αυτοκράτορι ἱστορεῖν μὲν τοὺς ἀγῶνας, εἰς μονωδίαν δὲ ἄγειν ὅποσα τὴν καρδίαν διαμασσήσατο, μεθ' ὧν τάττοιμι ἂν καὶ τὸν ἐκείνου θάνατον καὶ πάσης τῆς ἐπιγείου λήξεως βλαθρον. Ἄλλὰ γὰρ ἀναμύνημαι καὶ λόγων τινῶν πατρικῶν τῆς μὲν ἱστορίας ἀπαγόντων, εἰς δὲ τοὺς θρήνους καὶ τὰς ὀλοφύσεις παρακαλούντων. Ἦκουον γὰρ καὶ τούτου πολλάκις. Ἦκουον τὴν μητέρα καὶ βασιλίδα ἀνακόπτοντος ἐπιτάττουσαν τοῖς σοφοῖς διὰ τῆς ἱστορίας τοῖς ἐσύστερον παραπέμψαι τοὺς ἐκείνου πόρους καὶ τὰ πολλὰ ἄθλα ἐκεῖνα καὶ τὰ σκάμματα, μονωδεῖν δὲ ἐπ' αὐτῷ καὶ κλαίειν τὰ συμπεσόντα οἱ δεινά.

^a Osee x, 8; Luc. xiii, 30.

^β Τζιμισκὴν.

Οὐπω γὰρ ἔτος ἐν πρὸς τῷ ἡμίσει διελήλυθεν, ἐξ ἧς
 οὐπερ τῆς ἐκστρατείας ἐπανέλθουθεν ὁ αὐτοκράτωρ,
 καὶ νόσος ἄλλη δεινὴ τις ἐπισκίψασα βρόχον ἐπή-
 νεγκεν τούτῳ θανάσιμον· εἰ δὲ δεῖ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν
 τὴν τοῦ παντὸς καταστροφὴν καὶ φθορὰν. Ἄλλ'
 ἐπεὶ τὸ τῆς ὑποθέσεως ἐκδιάζει μέγεθος, φιλοπάτωρ
 τε ἅμα καὶ φιλομήτωρ ἐξ αὐτῶν σπαργάνων γεγε-
 νημένη, θεσμοὺς ἱστορίας ὑπερεκπίπτειν ἔρχομαι
 διηγησομένη, ὅπερ οὐ πᾶν τι βούλομαι, τὴν τοῦ
 αὐτοκράτορος τελευταίαν ἱπποδρομίαν γὰρ γενομένην
 ἐξ αἰτίας ἀνέμου τήνικαῦτα πνεύσαντος σφοδροῦ,
 ἀναβροιδῆσαν οἶον τὸ βεῦμα καὶ τῶν ἄκρων ὑπο-
 χωρήσαν, θάτερον τῶν ὤμων κατεϊλήφει. Οἱ μὲν
 οὖν πολλοὶ τῶν ἰατρῶν οὐδὲ συνήεσαν ὅπως τὴν
 ἐπερχομένην ἡμῖν ἀπειλὴν ἐντεῦθεν· ὁ δὲ γὰρ Καλ-
 λικλῆς (3) Νικόλαος, οὕτως γὰρ προσηγορεύετο, Β
 μάντις ἦν ἡμῖν τῶν ἀπευκταίων κακῶν, καὶ προει-
 σθαι ἔλεγε μὴ τῶν ἄκρων ὑποχωρήσαν, καὶ ἄλλην
 διαπερευόμενον ἀδοθήτητον τὴν κίνδυνον τῷ κάμνοντι
 ἀπεργάσοιτο· κἂν πιστεύειν οὐκ ἔχομεν, ὅτι μὴδ' ἠβου-
 λόμεθα. Οὐδεὶς μὲν οὖν τήνικαῦτα πλὴν τοῦ Καλλικλέους
 διὰ τινῶν καθάρσιον κένωσιν προετέθυμτο· οὐδὲ γὰρ
 εἴωθε τὸ σῶμα τοῦτο λαμβάνειν καθάρσιον, ἀλλὰ τὰς
 κιντάπασιν ἀγύμναστος ἦν πρὸς τὰς φαρμακοποιίας
 ὅπερ οἱ πλείους καὶ μᾶλλον ὁ Παντέχνης Μιχαήλ (4)
 συγχρώμενος, παντελῶς ἀπεῖργε τὴν κάθαρσιν. Ὁ
 δὲ γὰρ Καλλικλῆς τοῦ μᾶλλοντος στοχασάμενος, ἐπι-
 φωνηματικῶς αὐτοῖς ἔλεγε ὡς νῦν μὲν τῶν ἄκρων
 ἡ ὕλη ἀφείμνη, πρὸς τὸν ὤμον ἐνέσκηψε καὶ τὸν
 τράχηλον. Εἰσαῦθις δὲ, μὴ διὰ καθαρσιῶν κενωθείσα
 εἰς τι τῶν πρωτοεργῶν μωρίων, ἧ καὶ αὐτὴν τὴν
 καρδίαν ἐπιβρέυσασα, ἀνίατον τὴν βλάβην ἀπερ-
 γάσεται. Παρῆν γὰρ καὶ αὐτὴ ἐξ ἐπιταγῆς τῆς ἐμῆς
 δεσποίνης, ἐφ' ᾧ τοῖς τῶν ἰατρῶν λόγοις δισπῆσαι,

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(3) Καλλικλῆς. Is est Nicolaus Callicles archia-
 ter, cujus pœsim et iamhos plurimi facit Georgius
 Corinthi episcopus, lib. *De construct. orat.* ad
 quem etiam exstant epistolæ Theophylacti Bulg.
 archiepiscopi 38, 39, 56, 57. Illius sunt epigram-
 mata aliquot jam olim ab Hieronymo Gontio edita,
 quorum duo, quia ad Historiam Annæ nostræ,
 Eudocie sororis et Irenes pertinent, hisce Com-
 mentariis adtexere erit operæ pretium. Primum
 spectat ἐγκόλπιον, sacris vivificæ crucis reliquiis
 adornatum, quod Anna ab Eudocia sorore, quæ
 in monasterium secesserat divulsa a marito, dono
 acceperat. Alterum spectat Irenes ipsius Augustæ
 Annæ matris, vel etiam Joannis Comneni imp. uxo-
 ris aliud ἐγκόλπιον. In utramque.

424 Τοῦ Καλλικλέους στίχοι εἰς τὸν κάλον
 σταυρὸν τὸν κοσμηθέντα παρὰ τῆς Πορφυ-
 ρογεννήτου κυρᾶς Ἀννης.

Ἐκ τοῦ ξύλου τρυγῶ σε τὴν ζωὴν, Λόγε,
 Καὶ εἶσα τρυγᾷ τὴν φθορὰν ἀπὸ ξύλου,
 Καὶ προσκυνοῦσα σῶν παθῶν τὴν εἰκόνα,
 Εἰς ἀπαθῶν αἰτῶ σε λιμένα φθάσαι,
 Σὺν συζύγῳ τε καὶ τέκνοις τηρουμένη,
 Ἐξ Εὐδοκίας ταῦτα πορφύρας κλάδου.

*Calliclis versus in eximiam crucem adornatam a
 domina Porphyrogenita Anna.*

*Proles parenti æquava quam moriens mihi
 Vitam dedisti, carpere e ligno datur,
 Licet Eva mortem nescia hinc olim hauserit,*

Nondum sesquiannus fluxerat ex quo ab illa modo
 descripta expeditione redierat Alexius Augustus, cum
 in eum subito ingruens morbus alius gravissimus,
 lethalem collo ejus innexuit laqueum; ac, si verum
 oportet dicere, orbi exitium et perniciem universo
 attulit. Dicam enim, dicam quod refugit animus, et
 oratio mea velut superincumbentem universi præ-
 cedentis operis sibi molem non sustinens, deorsum
 se propelli patietur in eum narrationis locum, quam
 temporis potius et ordinis, quam aut publici aut
 privati ratio a me posebat officii. Itaque simul
 Historiæ quam explicare scribendo professa sum;
 simul pietatis quam a cunis et crepundiis, utrius-
 que parentis amore ac veneratione significanda,
 exereui, leges et præscripta transgredien- a mihi
 video. Historiæ quidem, quod morbum mei patris
 articulosque omnes ac differentias supremi ejus
 temporis domestica diligentia persecutura sum;
 qualia fere securis breviusque publicis intenti
 consiliis atque actis historici transmittunt; pietatis
 vero, quod ea vix permittere filix posse videatur,
 ut vigente memoria luctuosissimæ elalis, qua quod
 habuit in vita charissimum perdidit, scribere ac
 commentari, omninoque aliud quam fieri queat.
 Verum hos omnes eluctata obices eo ecce delabor,
 quantumvis invita, scireque lectorem jubeo, agro-
 tare supremum cœpisse meum patrem ludis eqne-
 stribus in circo, ubi vehementiori tum spirante
 afflatus vento est. Cujus malignum frigus non eam
 quam vulgo solet, tum quidem vim habuit, eli-
 quandi nimirum e cerebro humoris, in partesque
 ultimas articulorum, quo dudum erat proclivis la-
 psus, immittendi; quin retraxit potius ac revulsit
 fluens rheuma, extremisque revocatum ab artuum

*Diræque cladis triste simulacrum colens,
 Beatitatis tangere hic portum ardeo,
 Me liberosque et conjugem in tuto locans,
 Hanc flos nitentis purpuræ et sceptri decus,
 Eudocia olim et arborem et fructum dedit.*

*Εἰς τὸ κάλον ξύλον τὸ κοσμηθέν ὑπὸ τῆς
 δεσποίνης.*

Οὐ ταῦτα δρυμὸς, οὐδὲ κρανίου τόπος,
 Ἐν οἷς ἐπάγη τοῦτο τὸ ξύλον πάλαι,
 Ἄλλ' ἐστὶ λιθόστρωτος ἢ χρυσοῦς τόπος.
 Ἄνθει δὲ λευκὴν ἄνθος ἐκ τῶν μαργάρων,
 Τούτοις φυτεύσει σὲ ξύλον ζωηφόρον,
 Δοκῶν ὁ λαμπτήρ ἢ βασιλῆς Εἰρήνη,
 Καρπὸν γλυκὺν τρυγῶσα τὴν σωτηρίαν.

In lignum crucis ab imperatrice ornatum.

*Non ille lucus sanguinis Christi notis,
 Vel mons cruentus hic ubi quondam stetit
 Fœrale lignum, lapide sed Parvo locus.
 Ausroque stratus, candidum vibrans jubar,
 Baccis decorus, et Rubri spoliis maris,
 Hæc te inter (arbos perditis vitam ferens,
 Solem et lacessens lumine) Irene inseret,
 Ex te salutis aureos fructus legens.*

(4) Παντέχνης Μιχαήλ. Quem non semel idem
 Theophylactus innuit suum jam olim fuisse disci-
 pulum, et cui gratulatur quod in imperatoris medi-
 cum allectus sit, epist. 44, 47, 73, 74 et 97. Nee-
 tam præterea nescio quem Alexii medicum nominat,
 epist. 55.

partibus, humerum in alterum copiose corrivavit, A καὶ ἤκουον τῶν λεγομένων, καὶ τοῖς τοῦ Καλλικλέους
 ibique detinuit. Multi statim acciti medicorum, ni- κάγω συνετιθέμεν λόγους. Τῶν πλείονων δ' ὁμῶς ἡ
 hil, inde sinistrum ominati sunt. Unus Nicolaus ψῆφος ἐκράτει. Ἄλλὰ τότε δὴ τότε τὸ μὲν ρεῦμα τοῦ
 Callicles, vates licet nimis verax : male se vereri βασιλικοῦ σώματος τὰς συνήθεις ἐπικρατήσαν ἡμέρας,
 dixit ne a consueto in partes externas fluxu dedu- ἀπεμαραινέτο, καὶ πρὸς ὕψελαν ὁ κάμνων ἐπανήσει.
 ctus humor, atque in interiora retrocedens, funestum aliquod, et remedio nullo procurabile, in vitalia
 penitus ipsa malum importaret. Nos, quod aversabamur credere non proni, Calliclem sic disserentem
 negleximus; nec, quod jubebat ille actutum fieri cum interminatione periculi gravis, exhaustire sentina m
 ægri corporis propinatis statim purgantibus pharmacis curavimus. Abhorrebat ab ejusmodi potionibus
 majorem in modum meus pater, planeque hactenus expertem miseriarum talium vitam duxerat. 497
 Favebant ad hæc ejus fastidio ac consuetudini medici complures, princepsque inter omnes Pantechnos
 Michael, qui tum aliarum pene omnium, tum ejus quam præcipue facitabat artis medicinæ consultissi-
 mus habitus, etiam peculiarem notitiam habitudinis ac corporis Alexii longo usu et observatione hau-
 sisse poterat, multo cum eo tempore versatus. Is ergo cum et sua, et aliorum sententia plurium, purga-
 tione prorsus interdiceret, quem tam contra cunctos unus nitens Callicles moveret? Nihil ille tamen
 insistebat minus, ex certa, ut, eventa monstrarunt, futuri providentia, graviter admonens, claraque voce
 denuntians ac contestans fore, ut si noxium humorem ab articulis extremis, quo ferri consueverat, ad
 humerum atque ad collum impune retrahi, liberumque fluxum habere sinerent, is per haustum pharma-
 corum purgantium non exhaustus, in aliquam primigeniarum partium, atque adeo in cor ipsum, cum
 irreparabili perniciæ redundaret. Hæc sic ab eo disputata ego ipsa recolo: interfui enim, domina matre
 mea sic jubente, atque adeo præfui consultationi tum isti medicorum. Ac memini me cum et Calliclem
 et cæteros pro se quemque disserentes audivissem, persuasione privata in partes et sententiam Callicles
 abreptam. Prævaluit tamen suffragiorum in contrarium numerus, et plurium calculis superatus est Cal-
 licles felici ad breve spatium vincens eventu. Siquidem rheuma consueto dierum orbe Augusti cor-
 pore positum, remittere cœpit malignam vim; pauloque post, sensim malo senescente, pristino fere est
 æger vigori redditus.

Nondum inde sex menses fluxerant, cum alia ecce B
 sontica et periculosa imperatori valetudo incidit, ex mœrore ac sollicitudine nimis ob quotidianas
 curas et concursum variorum et gravium simul in-
 gruentium negotiorum. De hoc morbo referam quid
 ipsa ex ægri ore ipsius sæpius apud meam matrem
 de eo confidentissime querentis coram acceperim.
 Hæc ejus ferme oratio erat: *Quid esse dicam causæ
 quod mihi jam difficilis respiratio est. Cupido sæpe
 me incessit respirandi liberius, hauriendique copio-
 sum aerem, quem laboranti affundam et oppresso
 cordi; at ecce intercedens nescio quæ vis conatum
 intercipit, medioque in impetu frustra hians, vix ite-
 rata sæpius contentione vel semel ducere spiritum
 queo satis largum, ut non multis partibus deficiat
 ab ea copia quam anhelans requiret obrutum cor:*
 cui velut quamdam incumbere molem lapideam gra-
 vissimam sentio; et ex hujus impressione ponderis
 ceptum suspirium abrumpi; nec, omnia circumspe-
 ctans licet, omnemque in partem versans animum,
 comminisci queo, unde quæve ex causa id mihi acci-
 derit incommodum. Est et aliud ejus generis, quod
 tibi pro nostra fiducia, caput charissimum, una par-
 ticeps casuum sensuumque omnium meorum, aperiam
 in præsens. Oscitandi plerumque libido multas mihi
 disjungit. Cæterum attractus hianti ore spiritus
 nescio quo intercurrente prohibetur obice, ne intus
 penetret; id quod mihi nullo maximam creat mo-
 lestiam. Quid tandem hoc sit, age edisserere, si nosti.
 Illis Augusta verbis non solum edocebatur de morbo
 languentis Augusti, verum illud ipsum 498 quasi
 auditu in se quoque propagatum, sentire malum

Οὕτω μῆνας παρῆλθον ἕξ, καὶ ὀλέθριον νόσημα
 ἐκ τῆς πολλῆς τάχα ἀθυρίας τῶν καθ' ἐκάστην
 προσπιπτόντων αὐτῷ καὶ τῆς συνόδου τῶν κοινῶν
 φροντίζων ξυμβέβηκε. Καὶ ἤκουον αὐτοῦ θαμὰ πρὸς
 τὴν βασιλίδεα διηγουμένου· καὶ οἷον ἐπεγκαλοῦντος
 αὐτῇ τὸ νόσημα· *Τί ποτ' ἄρα τὸ συμβαῖνόν μοι
 περὶ τὴν ἀναπνοὴν πάθος; Βούλομαι γὰρ ἀνα-
 πνεῦσαι βαθὺ καὶ ἀθρόον, καὶ οἷον κουφισθῆναι
 τῆς ἐγκειμένης ἀντίας ἐν τῇ καρδίᾳ. Τοῦτο δὲ
 πολλάκις ἐπιχειρῶν οὐδὲ ἄπαξ δύναμαι πολλο-
 στημόμιον ἀναπέμψαι τοῦ ἐπιθλιβόντος βάρους,
 τὸ δ' ἐπίλοιπον καθάπερ τις λίθος ἐπίκειται μοι
 τῇ καρδίᾳ βαρυτάτος, ἀνακοπῆς ἐν τῷ μεταξὺ
 γενομένης τοῦ στεναγμοῦ, καὶ τὴν αἰτίαν συν-
 ιδεῖν οὐκ ἂν ἔχοιμι, οὐδ' ὀπόθεν τὸ τοιοῦτον*
 C *πάθος ἐγγίνεται μοι. Καὶ ἄλλο δὲ τι προσαναγ-
 γέλλω, φιλιτάτη ψυχῇ κοινῶν τῶν ἐμῶν παθῶν
 καὶ βουλευμάτων, χάσμα πολλάκις ἐπέρχεται
 μοι, καὶ διακοπτόμενον ἐν τῷ μεταξὺ τὸ εἰσ-
 πνεόμενον πνεῦμα μεγίστην μοι τὴν ἀντίαν
 ἐπάγει. Τί ποτε ἄλλο τὸ καταλαβόν με τοῦτο
 δεινόν, εἰ οἶδας, φράζε. Ἢ δὲ γε βασίλισ, ταῦτα
 ἀκούουσα καὶ ἄπερ ἐκεῖνος πάσχει παρ' ἐκείνου
 μανθάνουσα, ἐδόκει μὲν εἶναι αὐτῆς τὰ πάθη, καὶ
 ὡσπερ ἀνακοπτόμενη καὶ αὐτῇ τοῦ ἀσθματος, οὕτω
 δέχεται πρὸς τοὺς λόγους τοῦ αὐτοκράτορος. Συ-
 χνῶς δὲ τοὺς ἐπιστήμονας μεταπεμπομένη τῶν
 ἰατρῶν, τὸ τοῦ νοσήματος εἶδος πολυπραγματεῖν
 ἠναγκάζετο, καὶ τῶν αἰτίων τὰ προσεχῆ καὶ
 D τὰ πόρρω ἤτειτο μαθεῖν. Οἱ δὲ, τὴν χεῖρα
 ταῖς ἀρτηρίαις ἐπιβάλλοντες, ἐμφασιν παντοῦ
 εἶδους ἀνωμαλίας⁵⁰ κατὰ πᾶσιν τῆς ἀρτηρίας*

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

⁵⁰ ἀνωμαλίαις.

κίνησιν εὐρίσκειν ἀνωμόλογον, τὸ δ' αἴτιον συνιδεῖν οὐκ εἶχον ὀπηρῆσθαι τὴν τοῦ βασιλέως διαίταν ἠπίσταντο, ἀλλὰ πάνυ σωφρονεστάτην καὶ λιτὴν καὶ ὄλως γυμνικὴν τε καὶ στρατιωτικὴν, ἀπαγορευσάντα τῶν ἀπὸ τῆς περιττῆς διαίτης ὕλων, εἰς αἰτίαν ἄλλην τὰ τῆς στενοχωρίας ἀνέφερον· καὶ προκαταρκτικῶν αἰτιῶν ταυτησὶ τῆς νόσου οὐδὲν ἄλλο ἔλεγον, ἢ τὴν τῶν φροντίδων πολλὴν συντονίαν, καὶ τὸ συνεχὲς καὶ πυκνὸν τῶν θλίψεων, θερμαινομένης ἐκείθεν αὐτῷ τῆς καρδίας καὶ τὸ περιττὸν ἅπαν ἔλκυσσεν ἐξ ὄλου τοῦ σώματος. Ἐντεῦθεν ἡ δεινὴ νόσος ἐπιθροῦσα τῷ αὐτοκράτορι, ἀναχωρῆσθαι ὄλως οὐκ ἐνεδίδου, ἀλλ' ὡς ἀγχόνη συνέπνιγε. Τοσοῦτον δὲ καθεκάστην ἤρξανε τὸ τῆς νόσου, ὡς μηκέτι ἐκ διαστημάτων, ἀλλὰ συνεχῶς καὶ ἀδιαστῶτως ἐπέργασθαι, ὡς μηδὲ περὶ θατέραν δύνασθαι κατακλιθῆναι τὸν αὐτοκράτορα πλευρᾶν, μηδὲ πρὸς ἰσχύος ἔχειν ἀβίαστον τὸ πρᾶπαν εἰσπνεῦσαι τὸν ἀέρα. Ἄπει οὖν τῆνικαῦτα μετεκαλεῖτο ἰατροὺς, καὶ ἡ τοῦ αὐτοκράτορος νόσος, ὑπόθεσις αὐτοῖς προῦκειτο. Ἐμερίζοντο δὲ ταῖς γνώμαις καὶ κατετέμνοντο, καὶ ἄλλος ἄλλο τι διεγίνωσκε, καὶ πρὸς τὴν διάγνωσιν ἐπειρᾶτο προσάγειν τὴν θεραπείαν. Ὅπως δ' ἂν εἶχεν ἢ οὕτως ἢ οὕτως, δύσκολον εἶχε τὰ κατὰ τὸν αὐτοκράτορα· οὐδὲ γὰρ ἂν ἀκαρῆ χρένον ἐλεύθερον εἰσπνεῦσαι δεδύνητο. Ὅρθως γὰρ ἤναγκάζετο διόλου ἀνακλιθῆναι ἀναπνεῖν. Εἰ δὲ πού τις καὶ ὑπτιος κείτο, ἢ κατὰ θατέραν πλευρᾶν, φεῦ τότε τοῦ βρόχου· οὐδὲ γὰρ ἐντὴν συρμάδα μικρᾶν τοῦ ἐξωθεν ἀέρος εἰσρυτῆναι τε καὶ ἀπορρυτῆναι κατὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ εἰσπνοὴν. Ἀλλὰ καὶ ὑπηνίκα ἐλεήσας τις τοῦτον ὕπνος ἐπέλη, καὶ τότε τῆς πνιγμονῆς ἐπέδιδου. Ὅστε κατὰ πάντα καιρὸν καὶ ἐγρηγορότος αὐτοῦ καὶ ὑπνώττοντος, ἡ συμφορὰ τῆς ἀγχόνης ἐπετίθειτο. Ἐπεὶ δὲ καθάρσιον οὐκ εἰδίδου, πρὸς φλεβοτομίαν ἀπέβλεψαν, καὶ τὴν μὲν διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἀπέταμον, οὐ μὴν τῆς φλεβοτομίας ἀπώνατο, ἀλλ' ὡσαύτως καὶ πάλιν εἶχε, καὶ δὴσπνους ἦν ὄλως καὶ ἐκινδύνευε διόλου στένον ἀναπνεῶν ταῖς χερσὶν ἡμῶν ἀναπερυγεῖν τὴν ψυχὴν.

bare laetus, aut omnino sine vi molesta laboriosoque conatu, ducere aerem spirando posset. Expromebant pro se quisque industriam acciti undique medici omnes, utpote quibus caput ac salus principis, argumentum commentandi nobile disserendique, propositum esset. Horum, ut sit, alius aliud sapiebat; tum ut quisque statuerat de morbi natura et causis, congruentem suo sensui, abhorrentem a iudiciis, aliorum curationem præscribebat. Omnia experiebamur; verum, ut maneret dubium quis eorum omnium ratione uteretur optima; illud constabat certe, nihilo melius imperatorem se habere; quippe cui nec ad breve momentum facultas esset respirandi libera. Rectus quin etiam stare perpetuo, aut supinus alie residere cogebatur. Quod si aut jacere pronus, aut in laus alterum recumbere tentaret, stringebat, heu! sæva suffocatio, et arctatum guttur adurgens malus morbi laqueus ad o premiebat, ut ne minimum quidem auræ

ipsa videbatur: arcana vi amoris intimi, cujus est suorum affectuum ægritudines participare condolendo, ita ut qua difficultate anhelitus laborare charissimum conjugem ipso exponente dilicerat, ipsa continuo vexari sibi videretur, certe angeretur nibilo levius quam si revera istud experiretur incommodum. Ergo accersitos subinde medicos lacescebat assidue, curiosissime percontans eequid de causis vel proximis vel remotis hujus ægritudinis suspicari divinando ac verisimiliter affirmare possent. Illi, tali imperio provocati, cogitationem intendere, reputare, circumspicere omnia; verum ubi satis manu arterias exploraverant, nihil fere pronuntiabant aliud nisi magnum iudicium intemperie omnis generis maximæ, perturbato ubique inæqualique arteriarum pulsu, edi; ejus rei quæ sit causa, nec signis tunc exstantibus intelligi, nec se divinare satis posse, quibus parum esset compertum quod genus victus, quamve rationem curandi corporis adhibere imperator quotidiano dudum usu consuesset. Respondebatur frugalissimum eum, cibique hominem parcissimi, plane tenuem ac facile parabilem, qualis esse athletarum solet ac militum, victum usurpasse, superfluas exquisitorum succorum ac ferculorum delicias semper aversatum. Quo illi audito ubi erant lassus, non igitur videri arctatae respirationis vitium intemperantiæ imputandum, eo fere conveniebant, ut causam externam hujus mali non aliam dicerent, quam nimiam contentionem curarum, assiduumque appulsum ærium sollicitudinum, in serie tam continua rerum adversarum, quibus excalfactum cor, quidquid erat reliquo in toto corpore redundans, omne ad sui refrigerium rapaciter traheret. Hinc dirus hic et remissionis expertus imperatoris morbus, laquei modo fauces urgens, strangulansque hominem assidue. Crescebat porro malum ingens a principio, quotidianis augmentis, iisque tantis, ut non jam ex intervallis, sed continue, simulque vehementer, Augustus urgeretur: neque aut in alterutrum exhaustum, vel exterius affluentis introrsum trahere, vel intus conceptæ foras exspirando pellere, per consuetas et necessarias reciprocandi spiritus vices ullo jam modo miser posset. Si quis vero illum quasi miserans sero ac raro somnus invaderet, ne tum quidem inducias tormenti breves angina crudelis dabat: æternumque, perinde dormitanti ac vigili, erat istud incommodum **499** gravissimum respirationis interceptæ. Hic medici quod purgare corpus medicatis potionibus omiserant, missionem sanguinis decernunt. Tunditur ad interiorum flexum cubiti vena; nec ea re levamenti quidquam expertus æger est. Eodemque loco semper, hoc est pessimo, salus imperatoris, lethale momentis omnibus anhelantis, erat; nobis qui adstabamus tractabamusque, ne inter nostras manus exspiraret, haud sine causa metuentibus. Propinata tum forte langenti antidotus ex pipere salutarem cito effectum habere visa est. Nos triumphare gaudio statim, omnibusque

lætitia incedere, gratulationem spargere, vota jam persolvere in templis, cura heu præmatura fallacique. Tertio hinc quartove die urgent denuo exanimantque Augustum præfociones solis, angustis que miseræ oppressi pulmonis. Imo ægroti statum puto deteriorem factum potione ista, quæ ubi movere magis quam pellere humores noxios potuit, eos in cavitates arteriarum, plus ibi multo nocituros, contrusit. Sane apparuit auctam inde mali vim. Jam enim nulla prorsus ei erat recumbendi ratio, aut forma, situsve corporis tolerabilis; et immodicis assidue crementis morbus intendebatur. Totæ abibant insomnes noctes. Alimenti prorsus nihil reive alterius ad salutem utilis sumebat, aut sumere valebat, languidus. Inter hæc ego sæpius aut potius continuo spectabam matrem excubantem, perpetuis, quam longæ sunt, noctibus, nulla intercedine quietis, ad ægri caput, retro spondam illius in quo is languebat lecti, satagentem sublevantemque manibus, et comestum, qua sedulitate poterat, eluctanti difficiles angustias anhelitui procurantem. Fluebant largissimi ex oculis amnes lacrymarum; nec luctus minuebat ministrandi diligentiam; neque hanc diuturnitas longi morbi, laborisque improbi nunquam per tot continuatas diebus noctes, intermissa contentio frangebatur. Illa sui, illa omnium oblita, instare unico ministerio suscepto, navare operam perpetuo recentem: versare, reversare, fingere sæpius, mox resingere cunctas stragulaque aliam atque aliam in formam, quæ aliquo saltem momentum afferre Augusto quietis posset. Quid non ad solatium, ad obsequium excogitare illa? quid non agere? quantum ingenium amoris, quantum ejusdem strenuitatem probare? Ne a nobis quidem, aut omnino a domesticorum quoquam cessabatur usquam; nempe non id tempus cessandi erat, nec ulla tum quies aut remissio non intempestiva fuisset familiæ, cujus pater idemque princeps reipublicæ in summis auctoribus argerimo anhelitu animam trahebat. Animadversum a tentantibus omnia tandem est, nonnullum laxamentum aut solatium mali ægro afferre motum corporis. Ergo Augusta curat statim, ut additis ad caput pedesque imperatorii lectuli prominentibus contis, viri robusti suppositis humeris eam assidue circumagerent: succenturiatis invicem plurimis, qui alii aliis, recentes fessis continue succedentes, unum istud leve delinimentum miserissimi angoris

500 Augusto nulla portantium lassitudine interruptum adhiberent. Hoc modo a Magno Palatio ad Mangana delatus imperator est. Verum ne illic quidem meliori erat loco valetudo ejus. Indomita morbi vis irrevocabiliter quod ceperat urgebat. Hoc cernens et secum reputans Augusta, sensi de-

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁸¹ πρὸς κεφαλὴν. ⁸² περὶ τοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(5) Καταλαμβάνει τὰ Μάγγανα. Hæc referenda quæ de morbo et vitæ exitu Alexii habent Zonaras et Glycas in Alexio, et Nicetas in Joanne.

A Ἄλλ' ἐράϊσε μὲν τὰ τῆς διαθέσεως, τῆς διὰ τῶν πεπέρων ἀντιδότου δοθείσης, καὶ ἡμεῖς ὑφ' ἡδονῆς οὐκ εἶχομεν ὅ τι καὶ χρῆσαιμεθα τῆς εὐφροσύνης, ἀλλὰ καὶ χαριστήριον ἀναπέμπομεν τῷ Θεῷ· πάντα δὲ ἦσαν ἄρα πλάνη. Εἰς . . . γὰρ ἡμῶν ἦ καὶ τετάρτην εὐθὺς πάλιν αἱ . . . ἀχχόνας κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ στενοχωρία τοῦ πνεύματος. Ἐλπίζω δ' εἰ μὴ χεῖρω ἐξ ἐκείνου τοῦ πόματος γέγονεν ἀναχέαντος τὰς ὕλας καὶ κρατῆσαι μὴ δυναμένου, ἀλλ' εἰς τὰς κοιλοτήτας τῶν ἀρτηριῶν ἐνθεμένου καὶ ἐπιτείναντος τὴν διάθεσιν. Ἐντεῦθεν οὐδὲ σχῆμα κατακλίσεως εὐπετῶς ἦν ἐφευρεῖν παντάπασιν αὐτῷ τῆς νόσου ἀπακμαζούσης. Ἄλλὰ γὰρ διανυκτερεύων ἦν ὁ βασιλεὺς ἐξ ἐσπέρας εἰς ὄρθρον ἄυπνος, μήτε τροφῆς ἐλευθέρας μεταλαμβάνων, μήτ' ἄλλου τινὸς τῶν εἰς σωτηρίαν ἀποδλεπόντων. Πολλάκις γοῦν ἐγὼ μᾶλλον συνεχῶς καὶ τὴν μητέρα τιθεῖμαι συνδιανυκτερεύουσαν τε τῷ βασιλεῖ καὶ κατόπιν τούτου ἐπὶ τῆς κλίνης καὶ ὑπανέχουσαν τοῦτον ταῖς χερσὶ καὶ παραμυθουμένην τρόπον τινὰ τὴν ἀναπνοήν. Ἐχεῖτο μέντοι αὐτῆς τῶν ὀμμάτων τὸ δάκρυον καὶ ὑπὲρ τὰ Νειλῶνα βεῦματα· ὀπόσην τε τὴν περὶ αὐτὸν δι' ὄλης ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς σπουδὴν ἐπεποιήτο, καὶ τὸν μόχθον ὅσον ἐνεδείκνυτο διαπονουμένη περὶ τὴν αὐτοῦ θεραπείαν, καὶ κλίσεις καὶ μετακλίσεις στρωμάτων παντοίας μηχανωμένης θέσεις, οὐκ ἔστιν ἐρεῖν. Ἄλλ' οὐκ ἦν οὐδενὶ τὸ παράπαν βραδύνης μετασχεῖν. Παρείπετο γὰρ οἶον ἀγχόνῃ τῷ αὐτοκράτορι μᾶλλον καὶ συνείπετο καὶ οὐκ ἀνίστα συμπίγουσα, μηδεμίαν τῆς νόσου ἐχούσης τὴν ἰασιν, ἐν τοῖς πρὸς νότον ἀνακτόροις ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς. Στενοχωρούμενος δὲ, μίαν τινὰ παραφυχὴν τὴν ἐκ τῆς κινήσεως εὗρισκε, καὶ ταύτην ὀνηνεκῆ τῆ βασιλῆς ἐμηχανήσατο γίνεσθαι, τοῦ βασιλικοῦ σκίμποδος κατὰ τε τῶν κεφαλῶν ⁸¹ καὶ πόδας μερῶν τούτου ξύλ' ἄττα προσεπιζεύξασα ἀνδράσιν ἐδίδου τοῦτο φέρειν μετέωρον διαδεχομένοις ἀλλήλους τῶν τοῦ ⁸² αὐτοκράτορος πόνων. Ἐντεῦθεν ἀπὸ τοῦ μεγάλου παλατίου καταλαμβάνει τὰ Μάγγανα (5), ἀλλὰ καὶ τούτων γενομένων, οὐδὲν πλέον τῷ βασιλεῖ πρὸς σωτηρίαν ἐπραγματεύθη. Εἰς τοῦπίσω δὲ τὰ τῆς νόσου χωροῦντα ἡ βασιλῆς ὄρωσα καὶ τῆς ἐξ ἀνθρώπων βοήθειας παντάπασιν ἀπελπίσασα θερμότερον τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ αἰτήσεις πρὸς Θεὸν ἐποιεῖτο, πρὸς νῆκε καὶ ἐσσε nulliusque usus præsidia remediave humana. Itaque, omni, quæ auxilio industriaque cujusvis hominum inniteretur, spe damnata, totum animum ardenti religione ad propitiandum Deum contulit; liberali per templa omnia curata succensione luminum, et perpetua decantatione carminum sacrorum; tum, quas in primis demerendo Numini efficaces norat, largitionibus beneficentissimis in egenos omne genus, quas assidue

πάν τεμένος θαφίλει; τὰς φωταυγὰς ποιουμένη καὶ τοὺς ὕμνους συνεχεῖς καὶ ἀκαταπαύστους, διαδόσεις δὲ ταῖς ἀπανταχοῦ γῆς καὶ θαλάσσης οἰκοῦσιν εἰργάζετο. Ἄπαντας μὲν μοναχοὺς ἐν ἔρεσι καὶ σπηλαίοις οἰκοῦντας ἢ καὶ ἄλλως τὸν μοναχικὸν ἐπιόντας βίον εἰς ἐκτανεῖς δεήσεις ἐπεγείρουσα, ἄπαντας δὲ νοσοῦντας ἢ καὶ ἐν εἰρήταις κατεχομένους καὶ τετραχωρῆτον πλουσιωτάτους ἐργαζομένους ταῖς δόξαισι, ἑμοῦ πρὸς τὰς ὑπὲρ τοῦ αὐτοκράτορος εὐχὰς προσεκαλεῖτο. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ αὐτοκράτορος σπλάγγνον ἐξωδήκει τε καὶ εἰς ὄγκον ἐπιφανῆ προελήλυθεν, οἷτε πόδες ἐξωδήκεσαν καὶ πυρετὸς τὸ βασιλικὸν σῶμα κατεῖχεν, εἰς καυτῆρας ἐντεῦθεν τινες τῶν ἰατρῶν ἀπειδὸν μικρὰ πεφροντικότες τοῦ πυρετοῦ. Ἄλλ' ἦν ἅπαντα θεραπεία ἀνωφελὴς καὶ κενή. Οὐδὲ γὰρ ὁ καυτῆρ ὤνησεν, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς καὶ τὸ σπλάγγνον ἦν καὶ τὰ ἀναπνευστικὰ δυσκόλως ἔχοντα ὡσπερ δὲ ἐξ ἄλλης πηγῆς ρεύματος εἰς τὸν γαργαραῖον ἐπενεχθέντος, καὶ ὧν οἱ Ἀσκληπιάδαι φασὶν οὐρανῶν ἐπιλαβομένης καὶ τῶν οὐλῶν αὐτῶν φλεγμανάντων⁵³, καὶ τῆς φάρυγγος ἀπαρθαίσης καὶ τῆς γλώττης, ἐξογκωθείσης ἐντεῦθεν οἱ πόροι τε ἀπεστενωθήσαν πρὸς τὰ ἐκυστῶν κέρματα συνελθόντες δι' ὧν τὰ τῆς τροφῆς ἑμᾶλλε διελθεῖν, καὶ τὸ τῆς ἀτροφίας δεινὸν παντελῶς ἀσιτία ἑμὴν ἐπεκρέματα. Κἂν ἐγὼ, θεὸς ἴστω, πολλὴν ἐποιούμην τὴν περὶ τῆς τροφῆς πραγματείαν, καὶ τὰ σιτία καθεκάστην διὰ τῶν . . . ἔφερον τούτῳ χειρῶν. Ῥοφιματώδεις τὰς . . . ἀς ποιεῖν ἀναγκάζουσα. Ἄπαντα γοῦν . . . φερόμενα ἐπὶ τῇ τῆς φλεγμονῆς θεραπείᾳ ἐφαίνετο κατὰ τῆς σπουδῆς ἅπαντα . . . καὶ τὰ ἡμέτερα καὶ τὰ τῶν ἰατρῶν ἔδει . . . δέκα δὲ καὶ μιᾶς ἡμέρας τοῦ περὶ ταῦτα . . . ἐπιγεγονότος τούτῳ νοσήματος ἐπα . . . οντος καὶ ἀπαπειλοῦντος τὸν κίνδυνον . . . πέρας διαθέσεως ἐπιγενομένης διάρρροια, οὕτως ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ κακὸν καθ' ἡμῶν τὸ . . . δὲ ἐπεκυλίετο, οὐκ ἦν πρὸς ὀπίτερον . . . εἶν. οὕτε τοὺς Ἀσκληπιάδας οὐθ' ἡμᾶς τοὺς . . . τὸν αὐτοκράτορα διαπονουμένους, οὕτε . . . ναντα, ἀλλὰ πάντα εἴωρα πρὸς βλεθρον . . . τοῦ λοιποῦ τὰ καθ' ἡμᾶς ἐν σάλῳ καὶ κλύδωνι . . . ἐταράττετο τὰ καθερτικότερα καὶ φόβος

⁵³ φλεγμηνάντων.

A copia iugenti non in praesentes effundebat solam, sed ad alios ubicunque, terra marique, penuria laborantes missitabat. Monachos etiam cunctos quique solitariam in montibus et speluncis exercent vitam, quique alia ratione sejuncti a curis humanis religioni vacant, assidue hortans ac excitans ad inuentissimas pro imperatoris salute preces ad Deum assidue fundendas. Quod ipsum in gratiae vicem mutuum enixe contendebat ab iis omnibus, quos morbis afflictos, victos compedibus, malis aliis miserisque attritos, donationibus, ut dixi, largissimis, repente de mendicis divites, de infelicissimis fortunatissimos reddebat. Interim, cum intumescens Augusti visceribus excrevisset venter in molem extra modum prominentem, pedes quoque turgidi essent facti, ac corpus totum febris ardens ureret, medicorum quidam febris contempta, veluti a qua in praesentia minus metuerent, evanescere tumorem cauteriis inurendis sunt aggressi. Vana tamen illa quoque et effectu cassa curatio fuit; nam et ventris tumor nihil cauterio minutus est, et pulmonem ac fauces nihilo minor urgere perseverabat difficultas reciprocandi spiritus. Haec cum sic essent, ecce tibi velut ex novo fonte humoris noxii derivata nova destillatio gurgulionem invasit, et quod in ore medici *caelum* appellant, gingivasque corripuit inflavitque affluxu ardentis saniei: unde crescente in molem frumine, linguaque ipsa tumefacta, obstructi meatus sunt transmittendo alimento parati a natura. Novus hinc ad cumulum labor afflicto corpori, nutrimenti subtractio. Testis mihi Deus sit, qua ego privatim diligentia quibusve consiliis eluctari hoc impedimentum contenderim. Aderam horis omnibus, alimenta sic affecto accommodata corpori manibus ipsa ministrans propriis, ac quod simul idonea copia trajici non poterat, experiendis saepius sorbitiunculis instillans, nec segulter interea medici oris tumorem, partiumque illarum, omnibus artis delinquentis ac remediis procurare nitentur. Verum nec hi nec ego proficiebamus fere quidquam. Dies in his undecim abierant, in magno metu nostro, cum velut non abunde multa magnaue corpus unum in que variis ostenderat animi praesentiae ac fortitudinis ne tam quidem oblita est; quin potius istarum laudum clarissima tunc maxime documenta edidit, generosissime doloris cohibens nimiam vim, obfirmansque se contra virili constantia: et velut in Olympico pulvere athleta palmarum plurimarum fortiter eluctatur adversarium, sic illa injicientem virtuti suae manus, atque undique ingruentem, dejicereque conantem, erecta vi animi dolorem acerrimum sustinens ac repellens. Atqui quantacunque conaretur, facere illa quidem haud poterat, quin quoties imperatorem in isto deploratissimo, in quo is tam erat, statu cernebat (cernebat autem assidue), transverberaretur ipsi animus plaga iugenti, corque irrimum funditus succuteretur. Verum

excipiebat eadem immensum impetum irruentis A
 Infortunii pari contentione robustæ virtutis, certa-
 menque durabat obnixis utrinque impulsibus, cum
 et lethalia doloris vulnera sensus penitus intimos,
 medullasque velut ipsas animæ pervaderent, et re-
 luctans tamen fortis mulieris constantia sustineret
 se in statu, pectusque utique, officio generosæ
 fortitudo inis, servaret integrum: interim sane dum
 oculos et vultum concedere, aliquid perturbationi
 sineret, oculos, non jam stillatim, sed plenis jugiter
 fluentes rivis; vultum, ab illo formæ flore mutatum
 in squalorem maciemque tantam, ut mox abituram
 animam prominere e summis naribus intuens di-
 ceres. Quintus erat supra decimum Augusti dies,
 feria quinta hebdomadis illius, qua eo anno incul-
 patissime Dominæ Dormitio celebrata est. Ejus diei B
 primo mane cum imperatoris caput nescio quo va-
 gamento innoxissent quidam medici, prout ipsis visum
 fuerat, deinde velut perfuncti, domum quisque
 suam recessere; non fortuito, neque ob necessita-
 tem ullam, sed quod certis indicis intelligerent
 instare obitum imperatoris; quo tempore statuebant
 non esse sibi committendum, ut testes otiosi tanti
 mali residerent illic, expositi ad libera odia judi-
 ciaque hominum, in præsentis sensu jacturæ propriæ
 quidquid est obvium culpantium. Tres hi erant, fa-
 cile præcipientes ejus temporis medicorum. Præcellens
 nimirum ille, de quo superius, Nicolaus Callicles,
 et alius quidam Michael Pan. ex genere
 cognomentum nactus, et.
 Michael eunuclus. Interea frequentes
 Angustam ambiunt domestici, precibusque agunt
 infinis, sibi ut parcat, seque curet aliquantulum.
 Tam ludum jam esse ex quo nec somnum viderit,
 nec cibum sumpserit. Cedat justis desideriis naturæ,
 nec cladem dum prohibere satagit, geminet. Nihil
 interim imperatori defuturum; mox vero ipsam cum
 reffectis viribus recens aderit, utilius ipsi obsequium
 navaturam. Cesserat his monitis, seque ad quietem
 Augusta receperat. 502 Verum sollicitorum leves
 et facile solubiles somni sunt. Animo linqui visus
 imperator curantes commoverat. Hinc orta trepi-
 datio facile percussit imperatricem hand procul de-
 cumbentem, et per soporem continuo imaginantem
 quidquid evenire Augusto poterat tali tempore.
 Suspiciata quod res erat surgit, advolat; in deliquio
 captum, velut in jam mortuum corpus irruit, am-
 plexibus atque osculis amorem doloremque testan-
 tibus. Hinc ejulatus planctusque, ac cætera id genus
 mæroris indicia ingentis, atque adeo tanti, ut ma-
 trona malis impar tanta simul acerbitate ingruen-
 tibus, justam offerret spectantibus timendi causam,
 ne doloris magnitudine statim exanimata concide-
 ret. Hinc tali statu conspicuus imperator, tunc
 commodum sibi redditus e syncope, in media licet
 morte, mortis tamen et sui, vigentis arbitrio ratio-

καὶ ἐπὶ κεφαλῆς συνιστήκεσαν.
 ἔρχε μὲν ἀνδρείον. Ἄσὶ καὶ τοῖς
 ἐμπροσθεν κινδύνοις μάλι-
 στα δὲ τὸ τηλικαῶς ἠνδρῆσατο, καὶ τῷ πάθει τῆς
 λύπης ἐμβρομησαμένη, εἰστήκει καθάπερ ὀλυμπιο-
 νίκης πρὸς τὰς θριμυτάτας ἐκείνας ἐδύνας ἀντιπα-
 λαίουσα. Κατετιτρώσκετο μὲν γὰρ τὴν ψυχὴν καὶ
 ἐταράττετο τὴν καρδίαν, ὀρώσα τὸν αὐτοκράτορα
 οὕτως ἔχοντα, ἀλλὰ ξυνέτεινεν ἑαυτὴν καὶ ἐνεκαρ-
 τέρει πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐδέχετο μὲν τὰς τρώσεις
 καιρίας καὶ τὸ πάθος αὐτῶν καθικνεῖτο τῶν μυελῶν
 ἀντείχε δὲ ὁμως, καίτοι ἀστακτὴ ταύτης κατέβρι-
 τὸ δάκρυον, καὶ τηκεδῶν κατέλαβε τοῦ προσώπου τὸ
 κάλλος, καὶ ἐν βίῳ ἀπῆώρητο τὴν ψυχὴν. Πέντε
 καὶ δεκάτην δὲ τοῦ Αὐγούστου ἄγοντος, πέμπτη δὲ
 ἦν τῆς τηλικαῦτα ἐβδομάδος ἐκείνης καθ' ἣν ἡ τῆς
 ὑπεραμύμων Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος κοίμησις
 ἐορτάζεται, πρῶτας ἐπαληλιφότες τὴν κεφαλὴν τοῦ
 αὐτοκράτορος τινες τῶν Ἀσκληπιαδῶν, ἅττα δὴ
 τούτοις ἔδοξαν. Ἐκείνοι μὲν οἵκαδε ἐχώρησαν οὐ
 μάτην, οὐδὲ διὰ τινὰ χρεῖαν αὐτοῖς ἐπειγουσαν,
 ἀλλὰ γνόντες τὸν ἐξ ὑπογυίου ἐπιχειρῆμενον τῷ αὐ-
 τοκράτορι κίνδυνον· τρεῖς μὲν γὰρ ἦσαν οἱ κορυ-
 φαῖοι τῶν ἰατρῶν, ὃ τε ὑπερφυῆς Νικόλαος ὁ Καλ-
 λικλῆς καὶ τις ἕτερος Μιχαὴλ ὁ παν
 ἐκ γένους τὴν ἐπωνυμίαν λαχὼν καὶ
 λιθὸς Μιχαὴλ ὁ ἐκτομίας· ἡ μέντοι
 κυκλώσαντες αὐτὴν παντὸς τοῦ συ
 ἀναγκάζοντος μεταλαβῆν τροφῆς
 μὴ μεταλαβοῦσα⁵⁴ καὶ ὕπνου⁵⁵ συν-
 εχεῖς καὶ ὄλας νύκτας δια⁵⁶ ἐπὶ
 τῇ θεράπειᾳ τοῦ βασιλέως ἐπέβητο.
 Ἄλλὰ λειποθυμήσας⁵⁷ γενημέ-
 νης τῷ αὐτοκράτορι πάλιν το ἦσθετο
 ἀποκαταδοκῆσασα τὴν ζωὴν, κιν-
 ἐβιλέ τε ἑαυτὴν ἐπὶ τοῦ ἐκώ-
 κνέ τε συνεχῶς καὶ ἐπλήττετο
 ἐφ' οὕτως ἐπιθεσθῆκόσι κακοῖς, καὶ
 μὲν αὐτίκα τὴν ζωὴν ἀπερεύξας
 νατο δέ. Ὁ δὲ βασιλεὺς καίτοι θανα
 καὶ καταδυναστεύοντος αὐτοῦ τοῦ περ
 κρείττων καὶ θανάτου γενόμενος ἐκῆ-
 δατό τε τῆς βασιλείας καὶ φετο τὴν
 τοιαύτην⁵⁸ ἀθημυνίαν⁵⁹ με θυγατέ-

D nis, potens, graviter increpavit illam impotet iam
 mæstitudinis muliebris; nosque una intuens, me,
 inquam, et tertio genitam germanam meam Porphy-
 rogenitam Eudociam (nam Maria soror nostra ter-
 tia, non illa tum quidem imitata sanctam illam sibi
 cognominem, sedebat juxta pedes mei domini, sed
 circa caput satagebat, aquam desiccanti propinans,
 non poculo vulgaris formæ, at alio quodam inusi-
 tate figuræ scypho, quem cypellum vocant: sic
 conformato, ut per eum trans gingivarum linguæ
 ac palati tumorem perducere ad guttur aridum liquor
 posset), ad nos, inquam, duas filias cum matre,

Varie lectiones ex cod. Coisl. in.

⁵⁴ μεταλαβοῦσαν. ⁵⁵ ὕπνου τινός. ⁵⁶ διατελέσασθαι. ⁵⁷ λειποθυμίας ἐσχάτης. ⁵⁸ τοιαύτην.
⁵⁹ ἀθημυνίαν.

ρων ἢ τρίτη δ' ἦν αὐτῆ καταγεν
 Πορφυρογέννητος Εὐδοκία (6). Ἡ γὰρ Μαρία ἄλλη
 τις αἶον Μαρία (7) χρηματίζουσα οὐ περὶ τοὺς πόδας
 τρυκαῦτα καθημένη τοῦ ἐμοῦ δεσπότου ὡσπερ
 τότε ἐκαίνη, ἀλλὰ τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν μέρειν
 ἐνασχολουμένη, ὕδωρ ἐδίδου τούτῳ διὰ τοῦ κυπίλλου
 οὐ δι' ἐκπώματός τινος πίνειν, ἵνα μὴ γένοιτό σι
 πολλάκις δυσκόλως περὶ τὴν κατάποσιν φλεγμαι
 νόσθης τῆς ὑπερίσθης καὶ αὐτῆς δὴ τῆς γλώττης καὶ
 τοῦ φάρυγγος ἀναφέρειν τάχα τοῦτον ἐθέλουσα.
 Ἐκείνας δὲ σταθιρὰς μὲν καὶ ἀνδρικός διεμήνυε
 τρυκαῦτα παραινέσεις, ὅμως μέντοι ἐσχάτας. Καὶ
 τί, φησὶ, προεξάγεις σαυτὴν οὕτω κατατρυχομένη
 τῆ ἡμῶν τελευταῖῃ, καὶ ἡμᾶς κτιναγκάζεις τοῦ
 κατεπαίγοντος θανάτου προαπελθεῖν. Οὐ βλέπεις οὖν
 πρὸς ἑαυτὴν καὶ πρὸς τὰ ἐνεστηκότα δεινὰ, ἀλλ' **B**
 ἐκδοτὸν σαυτὴν ποιεῖς τῷ ἐπιβόρῳ σοι πόνῳ
 τῆς λύπης . . . ταῦτα ἐκαίνη μὲν ⁶⁰ .
 . . τῆ ⁶¹ βασιλίδι ἀνέβαινε μὲν μᾶλλον τὸ
 . . . μα τῆς συμφορᾶς. Ἐγὼ δὲ παντοία
 ἦν καὶ δ . . . τοῖς τε παροῦσι φίλοις καὶ
 τοῖς ὕστερον ἐν . . . ἔνοις ἀνθρώ
 ποις τῷ συγγράμματι τούτῳ τὸν . . . Θεόν,
 ὡς αὐδὲν ἄμεινον εἶχον τῶν . . . μὴ .
 . . ἀλλ' ὅλη τοῦ πάθους ἐγεγόνειν ἐνταῦθα,
 . . . καὶ φιλοσοφίας καὶ λόγον καταφρο
 νήσασα. . . ἐπενούμην περὶ τὸν πατέρα
 καὶ τὰς αὐτῶ . . . καὶ τοῦ σφυγμοῦ τὰς
 κινήσεις ⁶² . . . ἀναπνοῆς τοῦ αὐτοκράτορος
 . . . πραγμάτων. Νῦν δὲ περὶ τὴν μητέρα **C**
 ἀνεστρ . . . ἀνεκτόμην αὐτὴν εἰς δύναμιν.
 ἀλ . . . τὰ μέρη καὶ παντάπασιν ἀθερά
 πειστα . . . ὁ αὐτοκράτωρ ἀναφέρειν τῆς ἐσχά
 τῆς λει . . . εἶχε καὶ τῆς Ἀυγούστας
 ἢ ψυχῆ συνα . . . πείγεται τῷ αὐτοκράτορι.
 Οὕτως εἶχον . . . καὶ ὡς ἀληθῶς τοῦτο
 δὴ τὸ ψαλλόμενον . . . τίνες θανάτου τὸ τρυ
 καῦτα ἡμᾶς κατε . . . καὶ τότε δὴ
 ἠρθόμην ἐκφρονος ἑμαυ . . . ἐμεμήνειν γὰρ

A cernebat ex adverso, hanc constantem virilemque,
 tametsi postremam, admonitionem direxit, Augustam
 potissimum appellans: *Quid te, misera, ob instantem
 finem meum mœrore conficis, meque ipsum conster
 nationis tuæ tantæ testem, mori ante mortem cogis?*
Cogitares te ipsam saltem, futuraque prospiceres.
*Facile cerneret imprudenter jacere te, quæ ita totam
 animam dolori dedas, viresque ad toleranda postmo
 dum viduitatis mala secundas præmature universas
 proffiges, ut periculum sis us imminentibus, deinde
 laboribus impar ferendis sis.* Hæc ille quidem ad
 mouebat in tempore; cæterum illud ipsum tantî
 iudicii tantæque charitatis tali occasione specimen
 editum, quo magis se probandum admirandumque
 offerebat, eo augebatur intensius Augustæ dolor,
 vel ex ista suprema commotione sentientis, qua
 lem virum perderet. Mihi porro inter matris dolore
 extabescentis, patris extremum spiritum ægre tra
 hentis, tristissima spectacula tum mediæ, quæ
 animi fuerit, usurparunt præsentibus oculis qui tunc
 amici adfuere. Posterî et quicumque in hunc com
 mentarium lectores incident, credant sane consenti
 de se, Deumque testem appellare non verenti,
 extremo me cum mœrore confictatam, nihiloque
 affectam levius, quam quibus horribilis mox oppre
 tendæ mortis objicitur facies, adeo totam undique
 comprehenderat planeque obtinebat perturbatio,
 rationis juxta philosophiæque plena victrix. Tamen
 ne utroque simul parente orbarer dabam operam
 ingeniosa pietas, ut matri certe solatium vel falsum,
 minuendo patris malo, afferre conarer. Erat in ea
 opinione mea parens nosse me artes plurimas, nec
 medicinæ adeo ipsius rudem esse funditus. Ego illa
 tum auctoritate sic ad ejus bonum abutebar, ut ex
 plorato crebris tactibus arteriarum pulso, observato
 quoque spiritu, et signis id genus circumspectis,
 melius esse videri pronuntiarem ad matrem conversa,
 iudiciumque ementirer illi certe consolandæ utile.
 At brevis pio mendacio fides, levis fructus constitit.
 loris elicitæ eminebat e præcordiis, haud dubie mi
 nans sese alituram simul cum anima Augusti. Væ
 mihi tum miseræ quam gravis articulo rerum tali
 sævæ calamitatis moles incidit! Plane, quod Psal
 mus habet: *Prævenērunt me laquei mortis*, et fu
 nes velut quidam comprehenderunt fatalis exitii.
 Nec par sustinendo constitui, fateor ultro; de pote
 state mentis deturbatam me sensi. Et erat filia **D**

503 Invalescere profectibus non lentis exitialis
 incuratarum, imo incurabilium, partium tumor
 idiorque; signis ejusmodi palam exstantibus mox
 sæcuturæ mortis, ut neminem plane astantium pos
 sent fallere. Id Augusta conspiciata, sic affecta est,
 ut sibi prudens quisque subdicere potest secum re
 putando, vel ex his quæ jam diximus, vel ex æsti
 matione amoris tanti. Enimvero ejus anima vi do

⁶ Psal. xvii, 19.

Varia lectiones ex cod. Coislina.

⁶⁰ μὲν εἶπε. ⁶¹ τῆ δέ. ⁶² κινήσεις . . . περὶ τῆς.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(6) Πορφυρογέννητος Εὐδοκία. 425 Alexii si
 lia, cujus meminit Callicles in eo quod descripsi
 mus Epigrammate, et quam Zonaras a patre, filio
 Constantini lasitæ (illius forte, quem Anna, lib. v,
 Itali auditorem fuisse ait) collocatam, et ab eo
 pessime contra generis dignitatem habitam et of
 fensam, soluto matrimonio, in monasterium con
 cessisse scribit.

(7) Μαρία. Quæ Gregorio Gabræ pacta et de

sponsa ejurato postmodum affinitate, Nicephorum
 Constantini Euphorbeni Catacalonis filium, seba
 stocratorem a socio appellatum, duxit, ut auctor
 est Zonaras. Ex his nuptiis nati Alexius et Andro
 niens, qui filii τῆς Πορφυρογέννητου Μαρίας, Annæ
 αὐταδέλφης, dicuntur in sententia depositionis
 Cosmæ Patr. CP. an. Chr. 1144, apud Allatum,
De Fecl. Occid. et Orient. perp. consens. lib. ii,
 cap. 12.

miserabilis furendi causa hinc animam agens pater in cruciatibus acerbissimis; illinc commoriens eidem mater, meque qua exempla, qua amore sui eundem in casum sponte incitatam tranens. Quorūque igitur me venterem, perditā omnia: lataque et sævissimis horrida fluctibus maria velut quædam occurrebant. Rapiebat ad sese tamen meque affigebat sibi cladis ipse fons omnis emoriens pater. Hunc intuebar, hunc servabam, huic extremum jam ægre anhelitum trahenti constans obsequium pii ministerii repræsentabam, nempe is animi deliquitum in novum lapsus satagendi causam dabat, mox expiratori; ni succurreretur, speciem præferens. Accessit ad caput iterum charissima germana mea Porphyrogenita Maria, et quod prius cum successu tentaverat, frigidam inspersit vultui, eliquatumque e rosis succum in os, ut prius, instillavit. Ille brevi recreatus intervallo pater, intuitusque nos, ac pro sua constante ad extremum nostri charitate, paribus admodum verbis cum iis quæ paulo ante retulimus, matrem nosque allocutus, tertiam in defectionem incidit, cui remedium mutatione cubiculi, translationeque lecti querendum censuere qui circa ægrum tali loco positum curabant. Transportavimus igitur Augustum in cubili super quo jacebat, in partem alteram palatii quæque fastigiis insignis, in quo tunc versabatur. Erat enim illa altera pars ad salubrius obversa cœlum, septentriones spectans; nec portarum aut astructarum ullis obicibus ædium ac molium appulsus in eam auræ purioris prohibebatur. Interim vero dum spe recipiendi e novo isto symptomate imperatoris in eo transportando moliebamur, successor imperii actum de vita decessoris satis intelligens, clam elapsus ex illis ædibus in quibus æger decumbebat Augustus, magnum palatium occupare festinavit; admirante quidem, et aliquantum commota, nullam tamen vim expediente civitate. Fuit hæc gravis accessio ad ærumnas Augustæ priores. Palam erat alta deinceps in manu, aliis administrandam consiliis supremam fore potestatem, sese mox simul orbandam conjuge, simul redigendam in ordinem; et viduitatis malum per se intolerabile, servitutis quoque ac mutatae subito ex summo in infimum conditionis damno cumulandum. Non jam ergo virum solum afflicta luctu Augusta deplorabat, sed imperium præterea ac principalem auctoritatem; harumque rerum insignia purpuram, diadema, solium; quot quantaque argumenta non reprehensibilium lacrymarum! **504** Itaque illa indulgente dolori justo, nullumque non indicium extremi mœroris ejulatu, fletu, planctu, palam edente, obsecundabam ego quoque in omnibus strenue, præoramque choro gementium altis suspiriis, comasque mecum ac vestes vi doloris discer-

A καὶ οὐκ εἶχον ὅτι . . . μαι καὶ πῆ τράπωμαι, ὀρώσα τὴν τε . . . ὅσα εἰς τὸν πόντον ἐμβεδλημένην τῶν συμφορῶν· καὶ τὸν αὐτοκράτορα ταῖς συνεχέσι . . . εἰς τοῦτχατον τῆς ζωῆς ἐλαυνόμενον. Ἄλλὰ καὶ . . . αὐτῷ ἐπιβρανθέντος ψυχροῦ καὶ τοῦ τῶν ῥόδων σταλάγματος παρὰ τῆς φιλάτης ἐμῆς ἀδελφῆς Μαρίας, τὰ αὐτὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ἐπέσκηπτε τῇ βασιλίδι, καὶ πάλιν εἰς τρίτην λειποθυμίαν ἐπέπιπτεν . . . καὶ μετὰστασις ἔδοξε τῇ βασιλικῇ κλίνῃ . . . τῶν ἀμφὶ τὸ σῶμα ἐκείνου πονούντων. Καί με . . . καὶ μετεστήσαμεν τὸν αὐτοκράτορα κλινοπετῇ . . . μέρος ἕτερον τοῦ πεντορόφιου οἰκήματος εἰ πού γε . . . οἱ ἐλευθεριώτερον ἀναπνεύσαντα ἀέρα τῆς λει . . . θυμίας ἀνενεγκεῖν. Ἀπέβλεπε γὰρ τὸ μέρος ἐκεῖνο πρὸς βορρᾶν. Καὶ οἰκήματα οὐδαμῶ ἦσαν ἐπι . . . θούντα ταῖς θύραις. Ἄλλ' ὁ τῆς βασιλείας διάδοχος (8) προφθάσας ὑπέβηκε πρὸς τὸ ἀποτεταμένον οἶκημα τὸν τοῦ βασιλέως ἐπιγνοῦς ἀναν . . . καὶ ἐπέσπευδε τὴν ἐξέλευσιν. Καὶ ἐπαίγετο . . . μέγα παλάτιον. Ἡ πόλις δὲ τὸ τηλικῶδες . . . ἐταράχθη γὰρ, οὐ μόντοι καὶ παντάπασιν . . . ἡ δὲ γε βασιλεὺς ἐβρίβω τὰ πάντα εἰπ . . . κοκκυτοῦ⁶⁴, καὶ διάδημα καὶ βασιλεία . . . κράτος ἄπην καὶ θρόνοι τε καὶ ἀρχαὶ . . . θρηνηθῆσαι. Συνεπεκώκυσον δὲ καὶ . . . καταφρονήσασα. Καὶ συνεπέμβουον . . . καὶ ἐσπάραττον ἑαυτῆς γοερὸν ἀνοιμῶζου . . . εἰς δύναμιν ἀνελαυνόμεθα ταύτην ἐπὶ . . . σχάταις ἀναπνοαῖς ὁ βασιλεὺς ἦν. Καὶ . . . γόμενον ἐψυχορράγει πρὸς τῇ κεφαλῇ . . . τῆς ἡ βασιλεὺς ἐβρίπτο ἐπὶ ἀμπεχομένη . . . καὶ τὰ κοκκυτοῦ⁶⁵ πέδιλα καὶ ἐπα . . . κατετιτρώσκετο. Καὶ οὐκ εἶχεν ὅπως . . . φλεγμονὴν τῆς καρδίας. Τῶν δὲ . . . ὑποστρέψαντες πάλιν καὶ μικρὸν ἔγκα . . . ἀπτόμενοι τοῦ καρποῦ τοῦ βασιλικοῦ ἡ . . . ἐκεί-
D pentium, et pectus plangentium; nihil pensatum quidem habens aut philosophiæ rationes quas suggererat animus; aut admonitiones intempestivas moderatione in luctum tali præscribentium, aliquando tamen, charitate matris admonita confirmavi me; conjunxique operam cum astantibus ad Augustam ex acerbissimo isto mœrore quoad fieret recreandam. At ecce frustra id conantibus nobis, oculi omnium nostrum, ut fere semper erant in unum intenti deprehendunt Augustum extremos jam ægre anhelitus trahere. Accurrit ad caput Maria soror, consueto sibi ministerio, quasi exceptura fugientem animam. Imperatrix vero regias vestes humi abjecta lacerabat, calceosque rubros et cætera velut jam falsa indicia dignitatis perditæ sibi avellens ab sese jactabat; tanto motu æstuque ut

Variae lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁴ ἀλλὰ καὶ . . . ἐκεῖνο; ἀνελέγκας τῆς δευτέρας λειποθυμίας. αὐτῷ. ⁶⁵ κοκκυτοῦ. ⁶⁶ κοκκυτοῦ.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(8) Ὁ τῆς βασιλείας διάδοχος. Vide Zonaram in Alexio, et Nicetam in Joanne.

θεν τῶν πληγῶν τῆς ἀρτηρίας ἄνε μὲντοι κατειρωνεύοντο τοῦ καιροῦ. Καὶ ἡ
 καὶ ὑπετείνοντο τὰς μὴ φαινομένας χρη
 πίδαας. Τοῦτο δὲ προνοία τινὶ ἐποίουν
 γινώ ὅτι ἅμα τῇ ἀπαγορευούσῃ τῆς ζωῆς
 τοῦ βασιλέως συνάποπνεύσει καὶ ἡ βασιλίς τὴν
 ψυχὴν. Ἄλλ' ἡ νουεχῆς ἐκείνη βασίλισσα τούτοις
 οὔτε πιστεύειν οὔτε ἀπιστεῖν εἶχεν. Ἐπίστευε μὲν
 τεχνίτας αὐτοὺς πάλαι γινώσκουσα, διαπιστεῖν δ'
 εἶχεν ὅτι ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς τὰ τῆς ζωῆς τοῦ αὐτο
 κράτορος ἐστήκοιτα ἑώρα. Ἐπὶ τρωτάνῃ δὲ οἷον
 ἐστήκουσα, εἰς ἐμὲ πολλάκις ἐνητένιζε, καὶ τὸν
 ἐμὸν περιέμενε τρίπουν, ὡς σὺνηθεὶς ἦν αὐτῇ κὰν
 τοῖς ἄλλοτε ξυμπίπτουσι περιστατικοῖς· καὶ ὁ τι ἂν
 αὐτῇ ἀποφιδάσαιμι προσεδόκα. Ἡ μὲν ἐμὴ δέ
 σποινα καὶ φιλιότη τῶν ἀδελφῶν Μαρία, τὸ τοῦ
 γένους ἡμῶν ἐγκαλλιόπισμα, ἡ σταθῆρὰ φωνή, τὸ
 ἀπάσης ἀρετῆς καταγώγιον, μεταξὺ τῆς βασιλίδος
 καὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἰσταμένη
 αὐτοῦ χειρῶν διεκώλυεν ἐνίοτε τοῦ, τοῦ
 πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὄραν. Ἐγὼ δὲ ἐπέβαλον
 τὴν δεξιάν τῷ καρπῷ, καὶ τὴν κίνησιν
 μῶν περισκοπούμην, τὴν δὲ πολ
 ἐπιβάλλουσαν τὰς χεῖρας τῇ κεφαλῇ
 φασαν τὴν καλύπτραν. Ἐν ᾧ γὰρ εἶ καὶ
 τὴν βασιλικὴν ἐσθῆτα μεταμ τοσαυτάκις
 ἐπείχον ῥώμην τινὰ μανθάνουσα τῶν
 σφυγμῶν ⁶⁶. Ἡπατώμην.
 οὐ γὰρ ῥώμη τις ἦν τὸ φαινόμενον με
 ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ τῆς ἀναπνοῆς μέγα ^C
 μα συνδιέστατο, καὶ τὰ τῆς
 ἀρτηρίας ευμῶνος.
 Ἀφεμένη δὲ τῆς χειρὸς τοῦ Σεβαστοκράτορος, καὶ
 πρὸς τὴν βασιλίδα διὰ μένη
 πάλιν ἐπέβαλον τῷ καρπῷ
 Ἀλεξίαν. Ἡ μὲν ἐνυττέ με πολλάκις ὅτι
 δηλώσαι τὰ τοῦ σφυ
 γμοῦ ⁶⁷. Ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἠψάμην
 καὶ ὑπενδιδόντα ἔγνω τὰ τῆς
 δυνάμεως. Καὶ εἰς ἀσφυξίαν ⁶⁸ τε
 λειώτατα τὰ τῶν ἀρτηρίων, ἔγωγε

quod facile in significationem latentium ad
 huc in ægro corpore multarum virium decepta
505 rapiebam. Atqui exhaustis plane jam vitalibus
 defectum corpusculum illis ultimis conatibus acrium
 ictuum non ullum quidem suum vigorem testabatur,
 sed ægerrime longo intervallo per tot morbi moras
 attractum spiritum toto naturæ impetu recipiens,
 commotiore illo vigeat pulsu. Tamen ut quæ cu
 pimur leviter credimus, libenter loquimur, læta ego
 tum ad astantes meos, Augustam, et sebastocratorem
 exclamavi, salvas esse res, provocavi que ipsi ut
 tangerent, usurparentque indicia salutem spon
 dentium venarum. Manum quin etiam ipsam se
 bastocratoris arreptam eo admovi : ac matrem
 victricis jam fiducia consolans sumere utique jube

ne membris quidem suis ipsa atque artubus par
 ceret, quos tractu inclementi planctaque ladebat;
 adeo nullum extremæ consternationis omittebat
 signum. Illic ejus miseratione adducti quidam, an
 gere quod optabatur, affirmareque receptum nunc
 quæque e syncope Augustum : cuius ad rei fidem
 faciendam, ubi ægrum accuratius circumspexerant,
 ubi arteriarum segue micantes pulsus, carpum im
 peratoris contractantes, attentiori exploraverant
 tactu, etsi omnia pejori esse loco sentirent, tamen
 et vultu et verbo denuntiabant lætiores spes, et
 contra quam signa omnia ferebant, ipsi furo et
 dolo, ut putabant, pio, perseverabant meliora por
 tendi omnia, quo Augustam simul haud dubie cum
 imperatore morituram, nisi eum lugendi æstum
 quo efferrî vehementissimo cœperat, melius spe
 rando remitteret, ab exitio præsentî servarent.
 Cæterum imperatrici summa quoque in ista per
 turbatione judicio utenti, non plane faciebant fi
 dem, pendebatque ejus animus in æquilibrium dubi
 tationis quodam ; nam hinc quidem movebat au
 ctoritas hominum utique artificum, et scientiæ me
 dendi consultorum : aliunde tamen esse imperato
 rem in extremis res præsens ipsa oculique loque
 bantur. In hac ambiguitate, me ut alias sæpe quando
 dubitabat intuens, oraculum videlicet operiebatur e
 tripode meo : et quidquid pronuntiarem exspecta
 bat creditura. Tali rerum articulo domina mea
 sororum mihi charissima Maria, decus nostri gene
 ris, constantis virilisque vocis ac mentis mulier,
 omniumque domicilium virtutum, inter imperatri
 cem et imperatorem media stans, manu subinde
 interposita studiose obstabat, ne imperatoris mori
 bundam faciem cernere imperatrix tali exanimanda
 speciè posset. Ego vero satagebam interim quasi
 ad indicium captandum unde responsum certum
 expedirem. Dextræ manus summos digitos carpi
 languentis applicabam : tum manum utramque
 admovebam capiti ejusdem pileolo ac involueris
 paulisper nudato. Sensi hæc faciens vegetio
 res ictus arteriæ quasi robustius micantis :
 bam meliores spes. Hinc cum iterum ægroti carpum
 attrectassem, pupugit is acutis et crebris saltibus
 explorantes digitos, ut præclare adhuc quidem con
 staret ad augurium spei motus arteriæ micantis.
 Verum, quod hi, ut dixi, extremi conatus essent
 naturæ nihil jam sibi facientis reliqui, ubi tertio
 manum adhibui, deprehendo ecce defectas vires,
 languentem pulsum et mox desiturae vitæ reliquias
 debiles, ac jam evanescentes. Percussa ego illico
 indicio fatali demisi mota vultum in terram cer
 num et pallidum ; subito per corpus ipsa coher
 rescens frigore. Sic manibus ad oculos appressis
 retro abiens lugebam ; quo mater animadverso,
 statim quid esset rei pervidens, nimirum ut salute
 ac summa rerum conclamata, moderationis jam

Varia lectiones ex cod. Coislin.

⁶⁶ σφυγμῶν. ⁶⁷ σφυγμοῦ. ⁶⁸ ἀσφυξίαν.

omnis impatiens immensum et insolabilem luctum acutis longissime continuatis exorsa ululatus est: cum modum negaret in ea lamentatione servari oportere, cujus non privata modo jactura quanta potest esse maxima, sed publica etiam orbis terrarum calamitas ac pernicies argumentum sit. Matris luctum loquor; mihi tum ipsi quis miseræ fuit animus? ac quibus tandem verbis vel quem in me sensi tam dire in casu, vel quem in aliis atque adeo in tota republica et imperio dolorem observare licuit, exprimam? Mater quidem (de illa enim pergam dicere) regium capitis tegmen abiecit, et illos vel exstructos in suggestum, vel circum vibratos in radiorum morem cultro quodam arrepto ad eam ipsa sibi crines secuit. Rubris quoque indumentis pedum, que vel præcipua imperatoris dignitatis insignia sunt, ab se procul abjectis, pro iis dari sibi nigros calceos; nec ipsos exquisitæ formæ aut pretii, sed qui primum occurrerent, petiit. Pallam vero etiam purpuream pulla mutare vixte cupiens, difficultate nonnulla laboravit; parum bene id temporis instructo palatino vestuario lugalibus ornatus copia. At brevi suppletus is defectus est. Aderat enim tertia soror mea, quæ viduitatis jam experta malum, vestem e suis cistis exprompsit temporis accommodatam, qua imperatrix ad professionem lectus congruente usa, atro se totam ab humeris ad pedes obvolvitur pallio, caput quoque velo integens coloris tenebrosi. Quod illa dum agit, imperator sacram animam Deo reddidit, nec usque sol in noctem, heu mihi! perpetuam occubuit. Quis tum non ingenuit? quis non arsit dolore? quosnam ad tam duros animos tantæ tum non pertinuit eladis sensus acerbissimus? Miscetur undecunque confusus strepitus planctuum gemituumque, vocibus subinde inter 506 confusus ejulatus distincte in cælum surgentibus, sibi patrem, sibi patronum, sibi curatorem beneficium, eum denique qui sibi unus esset omnia, periisse lamentantium. Ac mihi recolenti jam talia et ex recordatione præteriti in futuram memoriam transmittenti, subit interitum dubitare, ecquid adhuc vivam; an non falsum experientiæ indicium sit, ita ut quod agere quod scribere mihi videor, umbris imaginibusque mentientibus illudar. Ergo et manus oculis applico, palpoque explorans somniumne an vera

κλίνασα τὴν κεφαλὴν αὐτὸς καὶ ἀπόφυκτος ἦν πρὸς γῆν ἀπονεύσασα, καὶ μηδὲν φθεγγομένη, καὶ τῷ χεῖρῃ ταῖς ὄψεσιν ἐπιβαλοῦσα καὶ ὀπισθόπους γενομένη ἐθρήνου. Ἦ δὲ, συνείσα τοῦ πράγματος καὶ τοῖς ὄλοις ἀπαγορεύσασα, ἐκώκυσε τὰ ἀθρόον μέγα . . . διωλύγιον. Ἄλλὰ γὰρ πῶς παραστήσω τὴν κατασχούσαν τὴν οἰκουμένην ἄπασαν συμφορὰν; Ἦ πῶς τὰ ἑμαυτῆς ἀποκλαύσωμι; τὴν τε βασιλικὴν καλύπτραν ἀπέθετο καὶ τὰς ἐκείνας ἐθείρας μαχαιρίδιόν τι λαβοῦσα ἐν χρωῖ διέταμα· καὶ τὰ κοκκοβαφῆ . . . τῶν ποδῶν ἀπορόψαμένη, μέλανα . . . ἔδειτο τὰ προστυχόντα. Ἄλλάξισθαι δὲ . . . τὴν πορφυρίδα βουλομένη μελαίνης ἐσθῆτος, προχείρως ἱμάτιον (9) οὐχ εὗρισκετο. Ἐξ ὧν δὲ ἡ τρίτη τῶν ἐμῶν ἀδελφῶν εἶ . . . φίων καταλλήλων τῷ καιρῷ καὶ τῷ πράγματι χηρείας καὶ πάλαι κακοῖς ἐμιλήσασα, λαβοῦσα ἡ βασιλῆς ἀμφιέννυτο. Καὶ τὴν . . . καὶ ζοφώδη καλύπτραν ἐπέθετο τῇ κεφαλῇ. Καὶ ἐν τοῦτοις ὁ αὐτοκράτωρ τὴν ἱερὰν ψυχὴν (10) ἀφῆκε Θεῷ. Καὶ ὁ ἐμὸς ἥλιος ἔδω. Ἐρ . . . οἱ μὴ ἀπὸ πάθους ἀλισκόμενοι τὴν . . . ἐθρήνου. Ἐκόπτοντο γοερὸν ἀνοι . . . εἰς οὐρανὸν τὰς φωνὰς ἀνέπεμπον . . . τὸν εὐεργέτην. Τὸν τὰ πάντα αὐτοῖς . . . παύσαντα ἀποκλαύομενοι. Ἐγὼ μὲν οὖν . . . πιστῶ ἑμαυτῇ εἶπερ ζῶ τε καὶ γράφω. Καὶ μνημονεύω θανάτου τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ἐπαφῶμαι τῷ ὀφθαλμῷ μὴ ποτε ἄρα ἕναρ ἐστὶν ἀλλ' ὡς ἐκστασίς τε . . . καὶ παρακουπὴ καὶ πάθος περὶ ἐ . . . καὶ ἀλλόκοτον. Πῶς γὰρ ἀπορόψέντος . . . τοῖς βιοῦσιν ἐγὼ συντάττομαι καὶ συν . . . ζῶσιν. Ἦ πῶς οὐ συνεπαφῆκα καὶ . . . ψυχὴν ἢ εὐθύς ἐκπνεύσαντος . . . καὶ ἀναίσθητος ἀπωλόμην. Εἰ δὲ μὴ . . . πόνθει, πῶς οὐκ ἀπὸ τινῶν ὑψηλῶν καὶ μετεώρων αὐτὴν ὤθησα, ἢ κατὰ κυμάτων ἐν . . . ποντίων συμφοραῖς μεγάλαις . . . ruz sim, quam erat consentaneum magnitudine infandi mali obstupuisse jampridem, ac si minus vitam, certe sensum rationemque perdidisse. Enimvero qui non mirum non prope reprehendendam videatur, eo qui unus auctor, una causa mihi vi-

Variaë lectiones ex cod. Coislin.

ἕναρ ἐστὶ τὰ νῦν ὑφ' ἡμῶν ὑπαγο . . . δὲ γὰρ καὶ μὴ ἕναρ ἐστὶν ἀλλ'.

Car. Dufresnii Du Cangii notæ.

(9) ἱμάτιον. Codinus, *De off. aulicæ CP.* cap. 17, n. 26, de imperatrice: Εἰ δὲ τύχοι αὖσα χήρα, τὸ μὲν βάλον κατέχει, καὶ ἱσταμένη, καὶ καθημένη· φορεῖ δὲ ἔνδυμα μέλαν, λεγόμενον ἱμάτιον, καὶ μακροῦν ὄξυν. Εἰσι igitur ἱμάτιον propria Augustarum viduarum vestis.

(10) *τὴν ἱερὰν ψυχὴν.* Excessit e vivis Alexius sub noctem 18 Kal. Sept., quo die celebratur ab Ecclesia Deiparæ Assumptio, Feria hebdom. 5, an. 1000, juxta Græcos 6656, Chr. 1118, indiet. 41. Vixit annos circiter 70, imperavit 57, menses 4,

dies 15. Illius corpus humatum in monasterio quod edificaverat, et Christo τῷ Φιλανθρωπῷ sacraverat. Hæc Anna filia, Zonaras, Glycas, Nicetas in Joanne, Codinus, *De orig. CP.* pag. 79 edit. Reg. Ducas, cap. 4; Petrus Diac. lib. iv, *Chron. Cas.*; Will. Tyrius, lib. xii, cap. 4; *Histor. Hieros.* n. part. an. 1118, *Chron. Mallsac.* an. 1118, *Ægid. de Roya*, an. 1118, Alexii sepulchrum etiamnum existare in templo τῆς Πανακαρίτου, quod hodie Patriarchium vocant, auctor est Mart. Crusius, in *Turcogr.* pag. 189.

τὴν ζωὴν ἔγραψα. Ἄλλ' οὐκ ἔστιν ἄρα κατὰ τὴν Ἀ
 τραγωδίαν πάθος καὶ ξυμφορὰ θεήλατος ἧς οὐκ
 ἂν ἄχθος. . . οἴμην ἐγώ. Οὕτω γάρ με
 ὁ θεὸς συμφορῶν μεγάλων πεποιθεὶς καταγώγιον.
 Ἀπεβάλλομεν τσοῦτον φωστῆρα τῆς οἰκουμένης
 τὸν μέγαν Ἀλέξιον καὶ . . . μὴν ἢ
 ψυχῇ τοῦ τάλαιπώρου ἐπατρόπευε σώματα .
 . . ἦ καὶ ὁ μέγιστος λύχνος. Μᾶλλον δὲ ἡ
 πάμπροτος ἐκείνη σελήνη. Τὸ μέγα τῆς Ἀνατολῆς
 καὶ Δύσεως πρᾶγμα καὶ ὄνομα. Ἡ βασιλεῖς εἰρήνη.
 Καὶ . . . ὦμεν καὶ τὸν ἄερα ἐμπνέομεν.
 Εἶτα ἄλλων . . . ἄλλοις κακῶν γεγονότων,
 καὶ πρησθήρων μεγάλων καταιγισάντων ἡμᾶς, ἐπ'
 αὐτὸ τὸ κορυφαιοτάτων ¹⁰ τῶν κακῶν ἰδεῖν τοῦ Καί-
 σαρος θάνατον . . . λάθηνεν. Καὶ τετηρή-
 μεθα τοσαύταις κακῶν περιστάσεσι. Μετὰ γάρ τι-
 νας ἡμέρας τοῦ κακοῦ δυναστεύοντος καὶ τῆς τέχνης
 ἀπαγορεύοντος, εἰς πέλγος ἀθυμίας ἐμαυτὴν διαφεύ-
 σα, τοῖς ὄλοις ἠγανάκτων τοῦτο μόνον ἔτι καὶ ἡ ψυχῇ
 μου παρῆν ἐν τῷ σώματι. Καὶ εἰ μὴ ὡς εἴκειν ἄδα .
 . . τὴν ἢ ἄλλης τινὸς φύσεως διάπλασις
 . . . καὶ ξενίζουσα, καὶ ἀπωλόμην εὐ .
 . . μύριους θανάτους ἀπέθα-
 νον. Νιόβην μετὰ τινων τερατισσομένην ἀκούομεν
 . . . εἰς λίθον μεταβαλοῦσα διὰ πέν-
 θος . . . εἶτα καὶ μετὰ τὴν ἀμοιβὴν τὴν
 εἰς . . . φύσιν παραπέμπουσαν τὸ πάθος ἀθά-
 . . . καὶ εἰς φύσιν ἀναίσθητον. Ἐγὼ δ' ἄρα καὶ .
 . . μηθεστέρα ἐκείνης ὅτι καὶ μετὰ τὰς με-
 γίστας . . . τῶν συμφορῶν μεμένηκα C
 οὕτως αἰσθη . . . ἄρα πρὸς πέτραν ἄψυχον
 ἄμοι . . . ἀπορέειν διακρύων ἔμε-
 νον . . . ἀναίσθητως ἔχουσα πρὸς τὰς
 συμφορὰς . . . τοσαῦτα ὀπνευγεῖν
 δεινὰ καὶ εἰς . . . παλάτια ἐξ
 ἀνθρώπων ἐπεγεῖρεσθαι μοι ἀρόρητα . . .
 . . . δυστυχέστερον ¹¹ καὶ τὸν ¹² τῆς Νιόβης
 . . . μὲν μέχρι τοῦδε φθάσαντα τὰ
 ζεινὰ τῆς . . . ἔληξεν. Ἦρχει
 ἂν, ἐπ' ἀμφὸν τοῖν βασι . . .
 καὶ ἡ τοῦ Καίσαρος συμφορὰ καὶ τὰ ἐκείνων
 . . . ἡματα, εἰς ἐκτριβὴν ἡμετέραν
 καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, νῦν δὲ ὡσπερ
 ποταμοὶ τινες ἐξ ὑψηλῶν ὄρων καταρρέοντες μου
 . . . οἶτε τὰ τῶν δυστυχημάτων βεῦ-

materia naturæ meæ constitutio foret, mortua esse
 jam millies debueram. Nioben et quosdam audimus
 507 aios a compositoribus fabularum narrari
 solere, magnitudine doloris mutatos in naturam
 alteram; in hanc tamen, licet cassam sensu, luctus
 perpetuitatem sui transmisisse; ac postquam obri-
 guerant facti ex hominibus lapides, tamen vulnera
 doloris primi, lacrymis perennibus consuevisse
 testari. Ego caute quavis Marpesia durior, post
 parentis utriusque, duorum clarissimorum omnis
 memoriæ principum, luctuosissimos obitus vita

vendi fuit, vivere desinente, perseverare me tamen
 superstitem, et in numero viventium ex eo finesto
 tempore tandiu censeri? Quanto erat verius uti-
 liusque exspirare me una cum parente, prodeuntique
 ejus animæ meam comitem adjungere: sicque or-
 bitatis mala lucri facere; quæ qualia quantaque
 futura essent, si jam tum ita præsentire præsa-
 giendo potuisse, uti postea experiundo compori,
 plane arbitror mihi tunc futurum fuisse optabilius,
 alto ex cubine in præceps statim perituram dejiri,
 aut etiam vastis procellis maris ad certum exitum
 exportandam dari fluctibus, quam in eas servari
 calamitates, quæ vitam deinde meam universam ex
 illo puncto fatalis oræ crudeliter infestam habuerant,
 vere siquidem usurpaverim illud de tragœdia:

*Quæ damna casus, quæque vis major solet
 Mortalibus creare, cuncta pertuli.*

Deo nempe visum magnarum me calamitatum di-
 versorium velut quoddam ac quasi gymnasium fa-
 cere. En amisimus tantum hoc lumine totius
 orbis, magnum Alexium. Orbæ familiæ quæ membra
 colligeret foveretque, supererat lumen illud alterum,
 vel luna potius quædam pleno collucens orbe,
 Irene Augusta, illa Orientis Occidentisque res et
 cura communis, ac nomen ubique celeberrimum.
 Hæc quoque occidit nobis; et iteratæ huic jacturæ
 superesse ferreæ ac plusquam ære solidæ possu-
 mus; adhucque aerem spiramus. Quia etiam ad
 alias procellas, ad novos fluctus longe vehementis-
 simos, atque adeo ad ipsam, malorum summum,
 Cæsaris mortem rigiditate plusquam adamantina
 duravimus: quod equidem qui fieri potuerit, ipsa
 in qua factum est, miror maxime; nec mirari satis
 queo. Quomodo, inquam, per tot infestissimos malo-
 rum ingentium incursus eluctari hunc in diem vi-
 vendo suffecerim. Ego quæ non expers sensus, nec
 ad doloris aculeos hebes esse soleo, ut vel in illis
 probavi casibus, quando arte omni ac philosophia
 excussa, maloque plane prævalente, ac frenis per-
 turbationi remissis, in mæroris quoddam pelagus
 æstu tristitiæ abrepta me uliro ipsam abjeci, per-
 tusa omnium, vitam quoque ipsam ægre ferens,
 animæque indignans ipsa meæ, quod morari
 adhuc sustineret in corpore. Enimvero nisi quæ-
 dam adamantina, vel fortiori adhuc compacta

incolumi spectatos, etiam ad cladem perferendam
 quæ meum mihi Cæsarem eripuit, plusquam saxea
 perstiti: nec quod tantis ex tam alto incidentibus
 molibus malorum anima pariter corpusque meum
 proorsus obtrita non sint, causam dicere aliam queo
 præter stuporem incredibilem et pene vitupera-
 bilem, in cuius velut ultionem colere nunc quoque
 non desinunt novi confluxus calamitatum maxi-
 marum. Quæ quidem velut animæ torrentissimi ex
 altissimis montibus in meam domum ut in voragi-
 nosam aliquam corrivati cavitatem, eam rapiunt le-

Variæ lectiones ex cod. Coislino.

¹⁰ κορυφαιοτάτων. ¹¹ δυστυχέστερον. ¹² τῶν.

runtque, et usque ad imum excavant, atque exinaniant rapacissime. Sed finis aliquando faciendus est; ne promissam ipso nomine ac professione Historiæ delectationem lectori, supra modum indulgens luctui, operis clausula corrumpat.

Finit ubi vitam Comnenus Alexius, illie
Nata quoque ipsius finit Alexiadem.

Αματα . . . ὡς εἰς μίαν χαράδραν συγκαταλύζουσιν ἡ τὴν ἐμὴν οὐκίαν. Τέλος γοῦν ὁ λόγος . . . μὴ καὶ ἀναγράφοντες τὰ λυπηρὰ ἐμπικραίνομεθα.

Λήξεν ἡ ὅπου βιότοιο Ἀλέξιος ὁ Κομνηνός.
Ἐνθα καλὴ θυγάτηρ λήξεν Ἀλεξιάδος.

Variæ lectiones ex cod. Coislin.

ἡ συγκαταλύζουσιν. ἡ Hoc distichon deest in manuscripto.

GLOSSARIUM ANNÆUM

SIVE

DECLARATIO VERBORUM QUÆ SINGULARI AUT RARA NOTIONE AB ANNA
COMNENA USURPANTUR.

A.

Ἀγούροι. Exstat locus, lib. vii, pag. 205: Μετακαλεσάμενος τὸν Ταττίκιον ἐντελέλατο συμπαραλαβεῖν τοὺς τε καλουμένους ἠνδρειωμένους τῶν Ἀγούρων. Hujus loci Latinam interpretationem cogitanti mihi cum parum satisfacerent quæ ad illum in suo Glossario Meursius adnotavit, necesse habui consulere oraculum, quod sefellit nunquam, R. P. Dionysii Petavii. Is statim uno verbo rem absolvit. Admonuit enim subitariis litteris: Ἀγούρους ἠνδρειωμένους esse videri eos qui cum inter ephēbos honorarios in obsequio imperatoris apparuissent, jam per ætatem maturi militiæ ab ipso in fidam notorum militum cohortem conscripti tanquam eximii commendarentur. Cui sane notioni totus loci conspectus et sententiæ ἀκολουθία sævet unica. Indicavit sententiæ suæ fundum testimonium Eustathii in Ὀδυσσ. ο, sub finem. Quo loco doctissimus ille grammaticus nomina Græca quibus differentie ætatis humanæ designantur ex Alexione referens, ubi longo censu pervenit ad puberes, sic habet: Ἐν δὲ Κυρήνη τοῦ ἐφήβου Τρικαδίους καλοῦσιν, ἐν δὲ Κρήτη, Ἀποδρήμους, διὰ τὸ μήπω τῶν κοινῶν δρόμων μετέχειν. Ἀχινοὶ δὲ, Κοίρους. Θράκες, Ἀγούρους, ὡσαύτως καὶ Ἀττικοί. En Ἀγούροι non jam δαφνικες, ut *acerba*, sed pueri puberes, idque Thracibus, ubi Constantinopolis et Alexius, *honorarii* more hodieque recepto ministri principum, quos deductio a *prelagogio* nomine *pages* nostri vocant. Qui Latine nostra hodie scribunt ephēbos Græco verbo Latinis litteris solent dicere. Hinc confido fore ut æquo lectori mea verborum initio descriptorum versio probetur, in hæc verba concepta: *Accersito Taticio mandavit ut sumptis secum e pædagogio aulæ regis pueris, bello jam maturis (cohors erat e re nomen pæctæ, ut ephēborum in virile robur adultorum diceretur), etc.* Solitum enim esse

Alexium Augustum cohortem habere lectam eorum quos ministerio domestico probasset a pueris, indicat Anna cum aliis multis hujus Historiæ locis, tum uno quem ad speciem describam ex lib. xi, pag. 333, ubi loquitur in hunc modum: Δυνάμεις δὲ πολλὰς μετὰ τοῦ Βουτουμίτου ἐξέπεμψε, ἀνδρας μαχηωτάτους. Καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Βάρδαν, καὶ τὸν ἀρχισινοχόν Μιχαήλ, ἀκμάζοντας καὶ ἀρτιφύεις τὸ γένειον· οὓς νηπιόθεν προσλαβόμενος ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ τὰ στρατιωτικὰ ἐκπαιδεύσας, ὡς εὐνοστέρους τῶν ἄλλων τῷ Βουτουμίτη παραδίδωσι. Ad quem locum versionem quoque nostram hic ascribam: *Butumiten ire jussit in Ciliciam cum copulis lectissimis, atque adeo flore ipso militia Romanæ, viris omnibus fortissimis, et experimentis magnis probatæ virtutis. Erant in iis Bardas et pocillatorum princeps Michael, florentes ætate juvenes, et prima lanugine malas signantes, quos a prima ætate imperator, nutritos apud se, imbuere rudimentis militaris artis per seipsum tanti duxerat heroica puerorum indole, studioque sui ac fide majore delectatus, etc.* Vide quæ dicturi sumus ad vocem Ἀρχοντοπόλοι.

Ἀγρόρια. Nempe ἀγρόριον apud Annam naviculæ lectæ genus est. De quo cum nihil habeam quod addam ad Meursium, quem nec compilare nec retractare, nisi sicubi necesse fuerit, animus est; hæcenus sit satis. Nam de etymo quæ conjecturæ succurrebant, tanti non est exsequi.

Ἀήρ. Lib. xv, pag. 463: Τῶν οὕτω καλουμένων Μαλάγων αὐτὸν τὸν ἀέρα κατέλαβε. Malagna montis nomen proprium ἀήρ τοῦ δροῦς qui dicatur hoc loco, divinandum est. Phavorinus sic aerem describit: Οὐ πᾶσαι αἱ κατὰ τόπον κινήσεις εἰσὶν, ἀνω, κάτω, ἔσω, ἔξω, δεξιὰ, ἀριστερὰ, καὶ ἡ κυκλοφορικὴ κίνησις. Ex hac e vulgi sensu accepta notione factum ut aeris vox non tam elementī naturam quam loci